SANCTI

THOMAE AQUINATIS

DOCTORIS ANGELICI

OPERA OMNIA

IUSSU IMPENSAQUE

LEONIS XIII P. M.

EDITA

TOMUS DUODECIMUS

TERTIA PARS SUMMAE THEOLOGIAE

A QUAESTIONE LX AD QUAESTIONEM XC

AD CODICES MANUSCRIPTOS VATICANOS EXACTA

CUM COMMENTARIIS

THOMAE DE VIO CAIETANI ORDINIS PRAEDICATORUM

S. R. E. CARDINALIS

ET SUPPLEMENTO EIUSDEM TERTIAE PARTIS

CURA ET STUDIO

FRATRUM EIUSDEM ORDINIS

ROMAE

EX TYPOGRAPHIA POLYGLOTTA

S. C. DE PROPAGANDA FIDE

MCMVI

reteram portionem Quaestionum Tertiae Partis introducturis aliqua pauca Snobis tractare libet, maxime in confirmationem eorum quae circa necessitudinem codicum inter se in superiori Volumine praefati sumus. Ibi diximus ^textum traditionis in maiori et antiquiori parte codicum multis locis unanimiter contaminatum esse lectionibus erroneis, quas, ob testium concordiam, statim autographo tribuere propterea iam non deceat, quod certo et evidenter ad multiplex genus erratae transcriptionis pertinere cognoscantur, idcoque exemplaris male lecti vel intellecti existentiam praesupponant. Concors ergo testimonium referri debere ad aliquam primam transcriptionem, in qua textus autographi aliquibus locis detrimentum passus sit, et (piae deinceps meliorem traditionis partem vitiaverit. Nec hic sistere diximus influxum illius primi apographi. Nullum enim codicem inveniri e cuius textu errores eius omnino disparuerint, et totam fere lectionum varietatem, quam traditio subministret, a deliberata errorum correctione natam esse et crevisse. Ex hoc autem legitime concludendum esse quod tota traditio autographi ab una eius transcriptione incoeperit. Ista ergo, et quaedam alia anterius discussa, hic pluribus locis adductis Lectori persuadere intendimus. Commodi gratia ex praecedenti Praefatione numeros citabimus, ad quos dicenda reportari debent. Textum primi apographi, quem scilicet omnes fere codices veteres attestantur, nomine « textus antiqui » distinguimus a textu autographi.

Ad n°' 3. et 8. — Quaestio lx, huius Voluminis prima, de carum numero est. quarum textus cum omnibus antiquis codicibus collatus est. Hac ergo Quaestione utimur ut specimine omnium, et incipimus a sex locis, ex quibus clare et indubie pateat, primo, lectionem antiqui textus erroneam esse; secundo, quid legerit autographum; tertio, variantes principium sumpsisse ab errore textus antiqui.

Art. I. corp, γ; Autographum: « Omnia quae habent ordinem ad aliquid unum, licet diversimode, ab illo nominari *possunt* ».

Textus antiquus: *possint,* Varians: *possit.*

Clarum est ni fallor scriptorem primi apographi ideo pro *possunt* vidisse et scripsisse *possint,* quia mente illud ad *licet* trahebat; sic sensum et structuram orationis corrupit, quod contextum conferenti patebit. Lectio falsa *possit* in quatuor codicibus obtinet; vera lectio *possunt* in editionibus et in paucis cisque recentibus codicibus reapparet, ita ut tota ferine traditio manuscripta vitiata bit vel per errorem originalem *possint* vel ab errata correctione *possit.*

Art. 3. arg. ι. α; Autographum: ' Ne quis vos seducat *per philosophiam* et inanem fallaciam ·.

Tkxtis antiquus: *per prophetiam.*

Non est dubium quin textus antiquus erraverit per dittographiam: *p pphiam* scnpto pro *p phiam* autographi. Error in nulla editione et in paucis codicibus extra fideles primi apographi testes superest; obvenit tamen in EF et G, qui textum antiquum multoties corrigere attentant, et in codice Patavino tralucct sub falsa correctione *per inanem prophetiam etfallaciam.* Erroris dittographiae et oppositi vitii haplographiae in textu antiquo infra plurcs casus citabimus.

Art. 4. arg. 2. jà \ Autographim: « Spiritus est Deus, ct *eos qui adorant eum* in spiritu et veritate adorare oportet ».

Trxtus antiquus: *eum qui adorant eum (adorant, eum)*

Variantes: *eum qui adorat eum*
omnes qui adorant eum
eum qui adorant ... eum adorare oportet.

Lectionem autographi (in quo *eos* fortasse scriptum erat •*e*·, sicut verba sacrae Scripturae per solas initiales litteras scribi solebant) invenimus in tribus tantum codicibus: F, Patavino ct Vatie. 746. et in editione α; ceterae editiones sacc. XV. *adorat* cum II ct Oxonicnsi.

Art. 6. corp 'i: Autographim « Possunt considerari sacramenta ex parte hominis... qui componitur cx anima ct corpore: cui proportionatur sacramentalis medicina, *quae per rem visibilem corpus tangit,* ct per verbum ab anima creditur ».

Irxtcs antiquus: *quae partem visibilem corpus tangit*

Variantes: *quae per partem visibilem corpus tangit*
quae partem visibilem, scilicet corpus tangit
quae partem visibilem corporis tangit
quae per rem visibilem, scilicet corpus, tangit.

Scriptor primi apographi vidit *t* ubi autographum *r* habebat. *ptcm* pro *p rem.* Cum autographo legunt Oxoniensis, Brixicnsis et EGH, et editiones praeter *a ;* ceterorum qui a textu antiquo discedere solent, nullus rem acu tetigit.

Ibid. ad. 3. i; Ait o g r a p h u m: · l tebantur in veteri lege aliquibus verbis... tam sacerdotes qui erant sacramentorum illorum ministri... quam etiam ilii *qui illis sacramentis imbuebantur* ›.

T e x t u s a n t i q u u s: *qui solis sacris induebantur*
Variantes: *qui solis sacris imbuebantur*
qui illis sacris imbuebantur
qui solum sacris imbuebantur
qui sacramentis imbuebantur
qui solis sacris utebantur
qui illis sacris utebantur
qui illis sacramentis utebantur.

Hoc loco lectio quam autographo tribuimus a tota traditione abest ; ideo nos in textu adoptavimus variantem ultimam ex G, Oxoniensi, Brixicnsi, Ambrosiano et editionibus excepta *a ;* nunc autem omnibus consideratis *imbuebantur* adoptasse mallemus, quia errori *induebantur* vicinius videtur et S. Thomae non ignotum est : *sacramentis imbuimur* dicit in QQ. DI). *f)c Veritate* qu. xxvti. art. 3. ad 6. et *sacramentis imbuti* in Supplemento qu. l x x j. art. 5 (infra i5q n 40). Utra autem lectio autographi fuisse credatur. certum est scriptorem primi apographi errasse, nec minus constat variantes apud errorem originalem caput habere.

Art. 8. corp, η ; A u t ô o r a t x i μ : « I nde Did)mus... Si quis ita *baptizare conetur* ut unum de praedictis nominibus praetermittat... sine perfectione baptizat.

T k x t u s a n t i q u u s: *baptizare curetur*
Variantes : *baptizare curet*
baptizare curaverit
baptizare curatur
baptizetur
baptizetur curetur
baptizaretur
baptizare creditur.

Lectio autographi tn duobus codicibus rcassumpta est. Error primae transcriptionis perseverat in 1l et Oxoniensi et erat prima manu in Patavino.

Duobus insuper locis eiusdem Quaestionis error transcriptionis consistit in verborum ordine perverso; quis ordo in autographo fuerit nescio :

Art. 6. ad t. *r. ;* T e x t e s a n t i q u u s: « in sacramentis rebus *verba* visibilibus adduntur ».

Variantes : *verba* ante *rebus.* post *visibilibus.* Error penetravit in E, et pnmam manum Patavini.

Art. 7. ad 3. ‹ ; T e x t i s a n t k i u u s : Ille qui profert verba *corrupte* sacramcntalia ».

Variantes: *corrupte* ante *profert,* post *sacramcntalia,* denique *corrupta,* quod certe falsum est et tamen praeterquam in GHfcc invenitur in Oxoniensi et Brixicnsi.

In eadem Quaestione aliae erroneae lectiones a prima autographi transcriptione in tota paene traditione permanserunt : art. 1. à *sacrum* pro *sacramentum ;* art. 2. d *ea* (quod referret *Quaedam)* pro *eam* (nempe sanctitatem Christi); art. 5. ·) et η *determinate* pro *determinare;* ibid. *I sanctificandum* pro *significandum ;* art. 6. *l principatus* pro *principatum* ; art. 8. › *virtutem* pro *veritatem,* ζ 9 *virtus* pro *veritas* (medio corp, art., tertia linea ante 9 , omnes praeter *b* legunt bene *veritatem).*

Sequentes errores in multis codicibus, etiam cx coctu eorum qui textui antiquo fideles esse solent, verae lectioni locum cesserunt : art. 3. γ *et rememoratio* pro *remémorativum;* art. 5. *consulendum* pro *colendum;* art. 6. ad 3. (notavimus infra in Elencho Errorum pag. vni) *quod* pro *quod sicut;* art. 7. arg. 3. *corpus* pro *corruptio;* art. 8. corp, *unum* pro *utrum.*

Omnium maxime e traditione disparuit crassus error art. 2. nd 2. *adventus testium* codicum ABC, pro *ad vetus testamentum;* l legit *adunP* in fine lineae el *ptestm* in principio sequentis , idest *adventus ptestamentum ,* sed *p* expungitur. Tota ni fallor cetera traditio legit cum autographo, et tamen ob antiquitatem testimonii, quam signatura * ABC » habitunhtcr sccum fert, libenter credimus errorem ita signatum iam apud distractum scriptorem primi apographi incoeplssc. Quod in textu I, correctionis amantissimi, inverosimilis error ille perdurat, non est hic unicus locus ubi I nativitatem suam cx patre codicum ABC certis documentis prodidit. Idem vero phaenomenon, praesentiam dico aliquorum errorum antiqui textus, in omnibus mediis et recentibus codicibus observavimus.

Sicut in hac Quaestione oratio S. Thomae falsis ideoque ab eo alienis locutionibus interrumpitur, quae multam crisin provocarunt, ita in omnibus Quaestionibus Tertiae Partis, immo in singulis Articulis, peregrinae dictiones et melius dicendi tentamina obveniunt. Et sicut in hac Quaestione pro erroribus antiqui textus vera autographi verba, vel quae ibi fuisse saltem videntur, fere semper ex aliquo codice, saepe etiam ex multis codicibus haurire licuit, nullus tamen codex, nulla codicum combinatio erroribus veras lectiones constanter opponebat, ita per totum opus lectiones autographi erroribus objiciendae in nulla parte traditionis fixam sedem habent. Tandem, sicut in hac Quaestione ab aliquo errore antiqui textus nullus codex purus est, ita alibi omnes s u a quisque vice antiqua vulnera ostendunt. Traditio Igitur 'Tertiae Partis non ex sobolc duarum vel plurium transcriptionum autographi, sed ex una transcriptione immediata, et cx huius correctionibus inaequaliter applicatis et propagatis, tota consurgit.

Ad q w 9. Sequentes lectiones antiqui textus per ditlographiam erroneas esse, facile credo sibi persuadebunt qui verba in scriptura codicum imaginatione rescribere possunt :

twin. 3. x *papa propter* pro *papa;* ibid. 5. β *glossa gratia* pro *gratia* ; ibid. 12. › *ante* nativitatem pro *a* nativitate *(ah n-* pro *a* //-); i.xxv. 7. a *enim* recompletur pro •*n*· completur; l x x v i. 4. › sold *autem* pro sola; l x x v ii. 4. x *post hostias* pro Ao.s/ias; i.xxx. 5. x ibidem *est* pro ibide; IΛXXΠ. 5. : *ideo non* pro *non ;* i.xxxni. 3. p *de* dedicatione pro dedicatione; ibid. 6. r, ǎltcriu consecrationem pro alteri consecrationem (p bis pro semel); ixxxiv. introd. (Quarto utrum) *in ipso* pro *impositio (in ipo* pro *inpô);* ibid. 5. arg. 2. *per poenitentiam* pro *per misericordiam [p* pniam pro *p* miam); l x x x v iii. i, γ *nec non* pro *non.*

A contrario vitio sive ab haplographia laesae videntur sequentes:

. x *cmm* pro *enim rtOVOC (·π·ηο·):* ibid. arg. 2. ct alibi saepe, /o(annis) pro /. /; txrx. 3. ,l àinata pro *et* rnnata; t.xxi. 1. *potest* pro *potest puer;* rxxiv. 4. ζ Registre pro Registre» ro(mana; cl. i.xxx. 8. ζ *sero* pro *secundum romanos);* l \\v. 4. arg. 2. init. materia pro *in* materia: l x x x ii. 5. ad 2 *papa* mittit pro *papa* praemittit.

Ad n m 10. — Casus scriptoris post errorem sc corrigentis obtinet qu. i.xxxn. art. I. corp, γ: - (in confessione) peccator pocnitens per ea quae agit et dicit *circa pocnitcntem* significat cor suum a peccato recessisse ; similiter etiam sacerdos per ea quae agit et dicit circa pocnitcntem significat opus Dei remittentis peccatum ». Quasi scriptori assistas clarum tibi est quid ei accidat : scripto *per ea quae agit ct dicit* primo loco, omittit homotelcuton *signijicat... per ea quae agit et dicit,* pergit transcribendo verba *circa pocnitcntem,* et statim advertit sc aliqua verba practcriissc ; resumit ea, sed verba redundantia *circa poenitentem* punctis delere obliviscitur.

Ad n"· 11. et 12, A sequentibus lectionibus textus antiqui deduci posse videtur, quod scriptor primi apographi interdum se ipse correxerit, aut correctus sit.

i.xxvii. t. ad i. γ: « in potestate tradita sacerdoti in sua *consecratione rei ordinatione ».* ha et non; sed suspicamur legendum esse *ordinatione* solum, cum codice I. quia *vil ordinatione* hoc loco prae se fert speciem correctionis.

ac ii pro *ordinatione* prius inconsiderate scriptum esset *consecratione*. Sed huic loco non insistimus : quatuor lectiones nunc citandae indubium est quin errores sint et maneant, ctîam si nostrae speculationes circa carum nativitatem non probabiles alicui videantur.

lxxiv. 7. γ : « Ad tertium dicendum *quod* admixtio aquae ad vinum non est de necessitate sacramenti; non *enim* refert quantum adjneecssitatcm sacramenti quaecumque aqua admisceatur vino, sive naturalis sive artificialis ». Particula *enim* ad rem non est : requireretur potius *ergo ;* nulla vero hoc loco opus est, si legatur *quod quia... non refert.* Copula *enim* intrusa est, sed qui intrudit non erravit in hoc quod credidit S. Thomam orationem suam semper particulis ligare et continere.

lxxix. 4. corp, γ : ‹ Nutrimentum autem abi necessarium est corpori ad restaurandum id quod quotidie deperditur *ex caloris naturalis concupiscentia.* Spiritualiter autem quotidie in nobis aliquid deperditur ex calore concupiscentiae per peccata venialia ». Lectio non bona est: nusquam S. Thomas calori physico imponit concupiscentiam, quae semper nd rem moralem pertinet. Credimus scriptorem primi apogrnphi omisisse homotclcuton *Spiritualiter ... ex calore* et se corre.xi&sc postquam scripserat *concupiscentiae,* ita ut resultaret lectio · ... deperditur er *calore concupiscentiae* Spiritualiter autem » etc.; quod deinceps falsa correctione mutatum fuerit in ea *caloris naturalis concupiscentia.*

Lxxxrv. 4. arg. 3· a. Oblidens studet probare sacerdotem in confessione poenitenti absolvendo manus imponere debere; argumentum huius lll textu antiquo sic audit: • Verba sacerdotis in hoc «aeramento non sunt maiori!· efficaciae quam tn aliis sacramentis. *Non enim* sufficiunt verba ministri nisi aliquem actum exerceret ; sicut in baptismo simul cum hoc quod dicit sacerdos Ego te baptizo, requiritur corporalis ablutio. Ergo · etc. Supposita quod inter *sacramentis* et *Non* scriptor primi npographi omiserit homotclcuton *Sed in aliis sacramentis* vel simile, absurdum istud *enim* malae correctioni attribuatur. Hic ïam quartus locus est ubi copula *enim* correctionis gratia male adhibetur: cf. locum pcnultiinum et ll. 2. v„ wi. 1. 9.

Ibid. 10. corp. η: · Caritas semel habita propter libertatem arbitrii potest amitti *et per consequens peccatum et per consequens post* veram poenitentiam potest aliquis peccare mortaliter ». Videas quam spontanee ad verba *Caritas... potest amitti* apud scriptorem nasci potuerit idea ı per peccatum », quam pronus ergo fuerit pro *post* scribere *peccatum.* Quo dato, erronea lectio constitui videtur falsa transcriptione ciusque abundanti simul ac insufficienti correctione: scripto et non expuncto *et per consequens peccatum,* rescribitur *et per consequens post.*

Ad nm 35. — Character horum quatuor errorum minus clare expressus est, quam ut cui speciei proprie appertincant manifestum esset. Adsunt et aliae lectiones in textu antiquo certe erroneae, quae qua via erroneae factae sint nec a se nec contextu adhibito ostendunt. Inde carum correctio dubia fit et insecuta. etiam praeter et super inccrtitudinem quam omnis conjectura secum fert. Si inter codices superstites aliqui inventi essent qui a patre codicum antiqui textus non dependerent, sed ex aha transcriptione autographi pervenirent, stalim et illico pro erroribus antiqui textus authenticae lectiones praesto fuissent, sicut vice versa errores illius secundi transcriptoris (nam omnis scriptor errat, et ille secundus autographi interpretator peius forte errasset quam noster) per bonas lectiones textus antiqui facilem correctionem habuissent. Sed traditio non suppeditat alium testem ocularem autographi praeter scriptorem primi exemplaris textus antiqui. Non mirum si correctionem lentanti interdum aqua haereat. Duo exempla diversa citamus:

t.x. 7. ad 3. a. « Quod autem dictum est de differentia corruptionis circa principium vel finem dictionis (agitur de corruptione formae sacramentorum) rationem habet: quia apud nos variatio dictionis ex parte principii mutat significationem , variatio autem ex tine dictionis ut plurimum *mutat significationem»* quae tamtn apud grnecos variatur etiam secundum principium dictioni» in declinatione verborum ». Haec falsa lectio textus antiqui (qui hoc loco etiam testimonio codicum F et H gaudet; E et vetus Cordubensis lacunam habent) tribus modis correcta invenitur. Primo, *non mutat significationem* (ita editio *a* et omnes editiones post saec. XVI), bene hucusque; sed statim quaestio oritur, quo sensu declinatio verborum apud graecos significationum mutare dicatur: per declinationem vel coniugntionem τυχτ« τέτυφχ, *caedo cecidi,* significatio apud latinos eodem modo quo apud graecos mutata et non mutata esse videtur. Alia correctio: *mutat consignificationcm* (ita Gl, Oxomcnwe Patavinus Brixiensis Ambrosianus et editiones saec. XVI), inspirata fuit et valorem habet a loco Commentarii in IV. Sent., quem margine citamus, ubi dicitur: « ex parte finis mutatio variat consignificationcm. non nutem significationem, ut grammatici dicunt, sed mutatio ex parte principii variat significationem :* Manet tamen nobis dubium quarc S. Thomas scripsisset ‹ *ut plurimum* mutat consignificationcm », et quare, dum de mut itione consignificationis in declinatione verborum expresse sermonem instituit, graccorum tantum reduplicationem rcspiciat, et eam omnino taceat quam latini norunt in verbis usus frcqucnrissimi. Haec tamen lectio re denuo considerata probabilior nobis apparet. Melius tamen fuisset nobi», testimonio alterius testis autographi (rui potuisse. - Editiones sacc. XV legunt: *non mutat consignifcationem ;* antiqui vulneris cicatrix est.

Aliud exemplum praebet differens lectio formae baptismi apud graecos. cuius primum verbum est (et ut videtur semper fuit) Βχζτiζ<ται, *Baptizatur,* modo indicativo. Tribus locis citatur: lx. 8. S. C. i, lxvl 5. ad 1. l, lxvii. 6. corp. Secundum textum antiquum S. Thomas primo et tertio loco scripsisset *Baptizatur,* medio vero *Baptizetur.* Contextus ansam non dat qua verum autographi verbum teneremus; in traditione extra codices antiqui textus invenimus tribus locis *Baptizatur* in GI, *Baptizetur* autem in editionibus a saeculo XVI, cetcroquin omnes quae fieri possent combinationcs. (Secundo loco *Baptizatur* habent EFHIpG et *bc,* sed primo loco *Baptizetur* FH^c; ita et E a correctore coaevo; prima manu lacunam). Latini scriptores ante et post S. Thomnm (HoJensis, Albertus, Estius, Toletus) vulgo dicunt actum baptismi apud graecos non significari modo indicativo, sed - vub .dio modo, scilicet subiunctivo vel optativo, ad significandum quod actus interior cxpectatur ab extra -, ut ipse dicit Comm, in IV. Sent, dist. lll. art. 3, quu 2. ad 1. Fidenter tamen crederemus S. Thomam postea rem melius doctum fuisse, si scriptor primi apographi tribus locis scripsisset *Baptizatur',* sed quia fluctuat, testimonium cius pro neutra lectione sat fidum evadit, et quia insuper, ut iam diximus, auxilio contextus destituimur, nullo criteria scimus utro lectio sit genuina, idcoque nus textum antiquum adoptavimus immutatum.

Ad nra 36. — Pro textus antiqui erroribus lectionem veram vel sufficienter bonam tere ubique ex libris notris mutuari potuimus. Cum nullo codice nul editione legimus his locis, lx. i. r.; ix iv. 6. δ ; ı.χvı. 5. 8, v ; 11. i *(quod ex baptismo* legimus pro *quod baptizato* antiqui textus ; praepositio e.v omissa fuerit per haplographiam : ductus signi *quod* et verbi e.v similes sunt); lxix. 1. γ *(originalis* pro *originalium);* ixxiu. 4. ιχνιν 1. x; ixxv, 1. 1; i.vvvi, 2. z; ȯ. ζ *(sacrosanctum* pro *sacramentum);* Lxxvn. 5. 5 *(et* pro *rei);* lxxx. 3. ·; lxxxiu. 4. u (locus reconstruct!! difficilis, quamvis sensus evidens est); 6.9; lxxxiv. 6. >; lxxxvi. 1, 5; i.xxxvtn. 1. γ. x *(induit* pro *inducit ,* totus locus notabilis) i.wxix. 2. jx.

Ad nm 3o. - Circa verba ex S. Scriptura adducta in his ultimis Quaestionibus Tertiae Patiis idem observavimus quod in prioribus, idest observavimus ad citationem alicuius loci S. Scripturae interdum alterius loci verba dari. Exempli gratia: lxx, 2. arg. 4 et lxxii. 10. ad 3: · In Christo lesu non est masculus neque femina, ut dicitur Col. Ill ;

hacc autem pertinent alibi, nempe Gal. Ill (v. 28). iJeoquc credi posset scriptor primi apographi erronee scripsisse *Coi.* pro *Gal.* Tamen conferenti verba Col. Ill (v 11.): ubi non est gentilis et ludacus, circumcisio et praeputium , barbarus et Scytha, servus et liber, sed omnia et in omnibus Christus » , lectionem *Coi.* authenticam esse patet, et ipsum S. Thomam pro textu quem citatio indicat parallelum scripsisse. Idem saepius obtinet : 1 v x iv . 5. corp, citatur « Lue. xxn » (v. 18) pro textu Matth. xxvi (v. 29); 1 x x v i. 2. ad 2. « Exodi xn · (v. 46) pro loan, xix (v. 36); Lxxvm. 3. ad 3. « Exodi xxiv * (vv. 7. 8) pro Hebr. ix (vv. 19. 20). Notabilis est citatio ‹ Matth. xxvi », quae non semel intelligendum est quasi « in institutione Sacramenti cf. 1 x x h i. 5. arg. 3 (x), ubi cum ista citatione allegantur verba Lucae ‹ Hoc facite in meam commemorationem ».

Ad nm 40. — Difficile crederemus non S. Thomam ipsum sed scriptorem primi apographi 1 x x v . 1. arg. 4 (ζ) *centurio* scripsisse pro *regulus.* Contextus sine ullo dubio indicat regulum, Ioan. iv. 46 seqq.. qui « quaerebat corporalem Christi praesentiam », non centurionem, qui eam non quaerebat. · dic tantum verbo ». Modo non absimili S. Augustinus In loan, tract, cxiu (Mignc 35. 19.35) Barnabam pro Sila inducit : · quod (cantare ct psallere) Paulus et *Barnabas* etiam in vinculis durissimis facere potuerunt » ; cf. Act. xn. 19-25. Nos legimus *regulus,* intentioni S. Thomae magis quam fortuitae scripturae obedientes.

Postquam Tertiae Partis traditionem sat integre ad examen vocavimus, lactantes confitemur doctrinam sancti Auctoris sub lectionum varietate illibatam conservatam esse. Examini variantium a parte materialis originis eo abundantius tempus dedicare potuimus, quo rarius de mente S. Thomae dubitandum et deliberandum erat. Qui autem fieri potuit, ut autographum Tertiae Partis (et Secundae Secundae, et fortasse omnium Partium Summae) per tramitem unius solius immediatae transcriptionis in publicum ederetur? Ad hoc explicandum conducent forte quaedam considerationes, in Praefatione Supplementi quod huic Volumini iungimus, circa methodum publicandi et multiplicandi libros, qua aetas S. Thomae utebatur.

ELENCHUS ERRORUM ANTIQUI TEXTUS TACITE CORRECTORUM

QVAKSTIO IX.

«rt. 5. ad 3. Iniu quaedam *ad vetus testamentum* pertinentia – *ad· ventui testium* ABpC, *adventus ptestA (p* expungitur) I.
art. 4. corp. ult. *Caelestis* Hier. – *Eccl.* ACDI GIIHv.
art. fi. ad 5. ante med. Quae perfectius *est* in torbit om. ABCD.
ad 3. init. *sicut* Augustinus – om. ABCDF.Ga.
art. 7. Praeterea, *corruptio* – *corpus* ABCDF.
art. 8. corp, a prine. oportet *coosidcruc^utrum* per ulem — *unum* ABCD.

QcAumo lxi.

art. 1. corp. rncJ. animus^applicari non *posset* – *possit* ABCD.
art. 3. arc. 1. fin. non *praecedit* ceuaamf- *impedit* ABD; abrew pC.
ad 3. ult *esse* ante ct post *sacramenti eiusdem* habent ACDpG. altero loco solo H ct ẹditione ibi *esse* hic *ct* F.
art. 4. ad 1. fin signa *in* spiritualia – *etiam in* ABCDpG ct *a, ct* H; totum om. I.

QuAtsno txn.

•rt. 1. corp. init, per dtquem modum *gratiam causare* – *gratiae causari* ABC.
ult. Unde ct *Tit. IU* – *Tim.* ABCDpGH et *a.*
ad 1. fin. inquantum *ordinantur* – *ordinatur* ABCa; *inquantum... sacrum* om. GH.
art. 3. arg. 1. fin. ease *autem* in loco – om. ABCDHpG cI d *b* (E deficit).
ad 3. non *ut* eodem modo – post *modo* BD, utroque loco AC (E deficit).
art. 4. arg. 3. mcd. neque *enim* est inter — *etiam* omnes praeter PI (E deficit).
art. 5. corp. fin. copulatur per *susceptionem* sacramentorum – *successionem* ABCd.
■rt. 6. Praeterea, sanctificatio *non fit nisi* – *non fit* ABpC, *fit* D.
arg. 3. prine. *Idem* salutiferae – */demque* ABCDE.».
ad 3. prine. Quidam *enim* – *autem* ABCD! *a.*

Qcakstio i.xiii.

•rt. 1. arg. 1. dicitur enim *// ad Tim. II — 11 ad Cor. 1111 b, H ad Cor. 111* ceteri praeter P ct praeter I qui *ad Cor.* A'I' legit. Scriptor codici» I regulariter, idcoquc intcntionalitcr, numeros epistolarum ApoSL loan., librorum Reg. Paralip., etc. omittit.
S. C. pignus *Spiritus* in cordibus – *speciem* ACpB, *spem* D.
Jrt. 3 corp. fin. quod est *quiddam* fluens – *quidam* ABCEpG.
■rt. 3. arg. 1. Nolite *contristare* Spiritum – *contristari* ABCFGHfc; pE om. *non... sacramentalis.*
corp, prine, *charactere* insignitur – *character* ABC.
characterе insigniuntur – *characterem* ABC.
art. 5. arg. 3. mcd. Cultus autem exterior ul *quem* – *quam* ABCDE.
ad 3. ult. qui *vicerunt* — *vmecrunt* ABCDEHb,
art. ··. corp, pnne. Non autem omnia sacramenta *ordinantur* – *ordinant* ABCD.
ante med. Pertinet nutem aliquod *sacramentum* – *sacrificium* BCE FpD ct j.

QuA&mo txiv.

art. 1. *2ta* i nn Ergo videtur *quod* non solui - *quod etiam* ABCD.
nd 3. ult. led impetrat *operandum* – *et (etiam* B) *operandum* ABCD, *ad operandum* cd. α; I legit *sed operatur impetrandum*
an. 3. arg. 3. *Illiciuntur* ɖaemone – *Alliciuntur* BCDæ.
irt. L corp, post pnne. ɒ& Christi quae compent *ei* – *eis* ACpBE.
art. 4. arg, . prine. Prorau· *maius* hoc — *magis* ABCEGH1ÀC.
«•rp. pnne. creaturae potuit *communicari* – *communicare* ABCEH pG et *b.*
arx. 5. arg. 3. secundum illud / loan, rv — om. ABCDEHIpF ct *a.*
ad 3. meJ. *dummodo* «it coniunctum – *dum non* ACpBG, *dum tamen* >B.
art. fi. nd i. lin ut congruat suo *ministerio* – *ministro* ABCDHpG ct *a.*
art. 8. S. G sunt *casualia* – *carnalia* ABCD.

QtMKsno ixv.

art. i. ad 3. ante med. Actione· tutem xunt *purgatio, illuminatio* — *illuminatio ct {et* om. λ) *purgatio* BC! *a.*

Qcakstio txn.

art. t. corp, a pnne. Quidam *ergo* existimaverunt – *autem* BCEa *vero* I.
post mcd. fluens in *hominem* – *homine* ABCDEF.
fin. character baptismatis *qui* ȶ res – *quae* BCEIj.
«rt. 3. arg. I. fin. praesertim ru»n foanties – *est cum* ABG
art. q. Praeterea, *lixivium* – *texivium* omnes praeter Pa. Mox *lextvio* ct *texivium* ct in Solutione *lexivio* omnes praeter PL». Ad 3. tamen *lexatorum* soli CG.
art. 5. corp. mcd. IAt *autem* čiu duples – *enim* omnes praeter PI.
rtrt. fi, arg. 3. prine, *Ilulgarorum* – *vulgarvrum* ABCFGHI, *Mga· rorum* D, *fulganorum* ed. *a, bulgatorum b. vulgatorum c.* Qu. ixvu. 5. (Î) *Vulgarorum* GUI.
art. 7. arg. 3. init, čorpori *posset* lier» – *possit* ABCDE. *potest* cd. a.
art. 8. S. C. pnne. *Reprehensibile* – *Reprehensibilem* ABCH.

Quancno txvtt. '

art. 1. arg. 3. init. *Ecd.* Hier. – *Cael,* omnes praeter P.
S. C. in Decretis *Iaxxxiij d.* – ť.ѡ.VA *d. »y* omnes praeter Pe.
corp, post mcd. ct aliorum *assistere* ct ministrare – *existcix* ABCDF.
art. 4. «d 1. tin. *sed* tamen - *si* ABCE; *sed... baptizare om.* D.
ad 3. mcd. extra *casum* neceaMUtla – c.uoam ABCDE.
art. 5. corp, post mcd. baptiaarc *potest* UI sic duo – *postit* ABCD, ct postea *baptizaretur* ab collem – *baptizetur* ABCE

■rt. 7. corp, med eurum populi *occupati* – *occupanti* ABCpDE.
art. 8. arg· *3.* ult. Decretis xxx. qu. J. *cap.* Pervenit — om. omnes, rf Dictum ŧ - *ut* ABGDFHabc (E deficit).
S. C. ult ǫuo *visi atü* – *ubi estis* ABCJpD, *venistis* ed. *a.* (E deficit).
ad 1. init, *ubi* immineret – *niti* BCHpG, iti potiu» AD. (E deficit).

Quaestio lxviu.

art. 2. ad 2. ante mcd. baptismi et in *martyrio* – *mrio* A. *matrimonio* CpB.
dicitur quod in *martyrio* – *matrimonio* ACpB.
art. 3. ad 3. post mcd. illud / Joan. – om. ABCDEIb,
art. 9. corp. ult. *Ecclesiasticae* Hier. – *Cael.* omnes praeter Da.
art, 11. arg. 1. fin. *Quod* quidem fit – *quam* ACpB.
corp, «me mcd. ad filium in ventre *existentem* – *exhtente* ABC DEHpG.

Quarstio lxix.

art. 6. S. C. ente mcd. ed *illos* etiam pertinet – *alios* ABC, *hoc* I.
post mcd. per *(floriam* Patri» – *gratiam* ABCDFa.
corp. med. non *pervenirent* ad vitam – *pervenerunt* ABCDHpG et *b.*
art. 7. Ad tertium dicendum quod *bapti^atus* – *baptismus* ABCpD.
art. 8. corp, fin. Aom *huc* praeu. cur – Λ7π *hoc* ABCD, *Hoc non* F, *si non* pG, *hec* H.
art. 9. S, C. dicitur *Sap. /.* – *quod sapientia idcst* ABCa.

Qi AF.vno 1ix.

art. 4. nd :. mcd. coeperant *adunari* -id cultum – *adiuvari* ABCE,
ad 3, mcd. ViJetur *tamen* quod null» – *emm* ABCDFHpG et *abc, etiam* E.

Qi aaft to 1xxi.

art. 2. corp, prine. Diabolua *autem* hoati· cxl – om. ABCDEF.
po<t med. praecludit *expulso* viam ne redire posait – *expulsio* ACHpBD, *expulsio (ne redire) b, expulsive (redire) c*
ad 3. ante mcd. *quae* ŭnt «b interiori – *qui* ABCD.
art. 3. S. C. quee *decepit* bomincro – *decipit* ŏmne
corp, ante fin. ad *percipienda* «alutis mxstena — *percipiendam* ABCHpI et *b, percipiendum* E.
art. 4. «d i. super immundo» *ministri habent* – *ministrabunt* ACDpB et *a.*
ad 3. ult. *sed sicut* in ħi — *sicut* ABCD.

Qüxxmo Lxxti.

art. 1. arg. 3. princ. didt / Cor. – om. ABCDI F.
ad 1. princ. Quidam *cnim — ar,* (idcsl *Aristoteles)* ABCpD. Ci. infra qu. i.xxxix. art. 3. corp. mcd.
art. 3. ad 1. mcd. *quod* aigmficat balsamum – *quid* ABCD.
art. 3. S. Q mcd. eam tradunt Pamclitum – *cura* ApBCD.
art. 4. arg. I. mcd. Usus *enim* sacramentorum – on». ABCD.
art. 7. arg. 3. ult. non exhibetur nin *baptiqato – in baptizato* ABCD.

QvAksno Lxxiu.

nrt. i. ad 3. mcd. cum Spiritus Sanctu» *susceperit – suscepit* ABCDo.
nrt. 5. corp, ante mcd. neccsse erat ut *dic* eoenae – *dies* ABCDLFI.

Quafjutio lxxiv.

art. i. corp, prine. *Artotyritae – artoclinite* AF.HI, *(arriani* expuncto) *artoclinitc* B, *artocluute* CG, *artodonite* D, *arodomite* F, *artochvite* ed. *a, arcadivitc b, arcodinite c.*
terrae et *ovium – oim* (tdest *omnium)* ABC, *ûi* vel *di* pE.
Pepuyani – pcrcutiani D, *pecuciâ* i., *petutivu* F. *pethuciani* ed. *a, pecuciani* ceteri.
art. 2. ad ». init, *materia* accipit determinatam – *materiam* ABC.
art. 3. nrg. ». mcd. convnnum dominicae *passioni – passionis* ABC pGH ; *Sed., passioni* om. D.
ad 4. mcd. quod *declarat* aliqualis – *declinat* ABCo. Cf. qu. ixxvji. art. 8. corp, med
art. 5. ad 2. de vino *acescenti – acrescenti* CE. *accrescenti* A.
ort. 6. corp. mcd. in pastione ŧua *profuxisse* legitur – *profuisse* ABCpD.
«rt. 7. S. C. mcd. potest *simplicitati* ĉiu – *simplici* ABCD.
art. 8. ad 2. excluderetur *signifcatio – signo* ACDpB.

Qvautio i.xxv.

art. 1. S. C. init, *in* 17// *de Trin. – in libro de Trin. VH1* ABCD EFGIUc. *in libro VIH de Trin.* ed. *a.*
corp, a princ. Hebr. x. *C'mbram – Umbra* ABCDE.
fin. *licrcngarius – /lelangarius* ABCF, *liertngarius* D, *Belegarius* pG, *Bclegarius* »G, *Bellcgariut* II. *liclla'garius* I, *Brelegariux b,* *Betexgariui c.* – Qu. txxvn. an. 7. org. 3. *Belangarril* A. *lielangarii* B, *Relangorii* I, *Bdengarll* CF.FGpD et *bc, lieUengarii* II. - Ibid. ad 3. *Bclangam* ABCEIpl», *Berangarii* Ð, *Belengaris* FaG et *bc. Bettengarii* H»G. *(Berengarius* et utroque loco *lierengarii* Pn).
art. 3. ad . Et *ideo* in sacramenti» – *ideo sicut* ACpB.
art. 3. corp. * prine, in *quam* corpora mixta resolvi — *qua* ŏmne praeter PsG.
nnte mcd. elementa in *quae* resoluta ŧ – *qua* ABCDEFHpG et *b.*
ad 1. fin. ex quo *generatus est* igni» – *generatur est* CD, *generatur* BF.
art. 4. .irg. 3. prine, incipit esu *in* materia — om. CDFGpAB; *de novo... convertitur om.* I.
art. 6. arg. 3. mcd. potentia vitam *habentis* – *habent* ABCD.
art. 7. corp. fin. non suscipit *magis* neque minus — *maius* ABC.
ad. i. mit. quaelibet duo *instantia* ait – *imtanfanea* ABCEpD.

Quaestio lxxvi.

(art. ». »id ». ante mcd. Unde in *Symbolo* Epbes-no – ita omne»; an pro *Synodo?).*
art. 3. ad 1. ult. In *quut* þarte dividitur – *quod* ABCDpE. vd forte sic orthographies, aicut scribuntur *relinquid, inquid vetud;* cf. eliam qu. tjcix. art. 8. ɣ.
art. corp, ante mcd. Ex vi *enim* sacramenti — *autem* ABCDLa.
art. 8. corp. init, apparitio *qua* quandoque – *quae* ABD.
fin ad *ostendendum* per hanc ṁiraculo »cn – *ostendendam* ABCDEF.

QcAKmo ixxvii.

art. ». corp. fin. per quem *conservabatur* in esse – *contervabantur* ABCE
sicut per *propriam* ŧau – *primam* ABCDEFHpG ct *abc.*
irt. 3. corp. po»t mcd. Individuations *principium* ŏmnihu formis – *primum* ABC.
paulo inf *lam* nee ip 1 forma aie cxiatens – rum ABCDpE.
art. 3. arg. 1. in VII *Sfetaphys.* – *Ihysic.* nmnea.
art 4. corp. mcd. Alio modo *poterant* corrumpi – *poterat* ABCDEFL
art. 5. corp, prine, manifeste aliquid tensibik *cis* succedit – *ei* ABC DEMIpG.
*n. 6. »d 1. post mcd. accipit *panem* secundo modo *^corpus panem* ABHpG.
art. 8. ad » princ. appovitmn *videntur* afficere – *videtur* ABCDEHpG et *b.*

QuAamo Lxxviii.

art. t. S. C. princ. nam *per* reliqua omnia – om. ABCDIa.
art. 3. arg. 7. mcd. et calicem *bibetis – biberitis* ABEFa. *bi.* D.
ad ». init. Hic *est* calix – om. ABC 4 pB.
ad 3 mcd. «angui· testamenti *quod* mandavit – *quem* ABCDE GHofrc.
art. 6. S. C. fin. *Ergo* verba — *haec* AC, *ergo haec* ed. *a,*
ad 1. mcd. et *tnguh *ex* rcali – *et ex* ABCD.

Qitakxtio t.xxix.

art. 4. arq. 3. quod dicitur / *loan. t.* – *Î loan.* ADCDEFGHfre, *loan. t.* U.
■•rt. 5. corp, ṽenu fin. magi» attenditur *ajfectus – efcetus* ACDpBE.

QVAXArtO IΛXX.

art. ». ad 3. fin. xdhibetur *sacramcntalis* mxnducatio – *spiritualis* ABCDEFGIIbc.
art. b. S. C. non *prohibeat — prohibebat* omnes.
art. 7. arg. 3. ante mcd. liberorum *gratia utitur ille* prolecto – *utitur ille* ADE, *utitur illo* CpB et d.
art. 8. ad 3. prine, apud *aliquos* observatam — *alios* ABCDEd.
Art. 9. arg. 3. *energummi – ergumini* ABCD, *exgurin* E, *cniigimini* F, spat. vae. H, *emergumini* ed. 4, *cncrgimtni b.* In Solutione *ergumini* ABCD, orgrti E, *cnûgumim* F. Supra tamen, qu, lxxi. art. 2. nrg. 1. et ad 1. ħullu non bene ŏrigL
an. 10. ad i. þ<» mcd. I nde *Dominus* Lue. xi docet – *Dominus dicit* ABCD, *Dionysius dicit* E.
ad 2. tin. per modum cibi *qui – quae* ABCDE.

Qt'Acvno t.xxxi.

art. 1. S. C. *Hcldibiam – icspiam* ABCDI F, *selbiam* v»d. pG, *leibiam* sG, *Icbbiam* H, *gespiam* ed. *a, lestiam b, Lesbiam* De.
art. 3. S. Q *utrinque* ṫmmanlu – *utrique* ABCDEpG et bc, *utique* F, *utroque* cd. J, *utriusque* H.
adiem – audient ABCDEF4, *adicies* (ideal *adiiciens)* I.
ad 1. med. ludas «0 separavit *non* autem *ideo* ABCDI *a, nam* F.
ibid, fin sinum in *regno* Dei bibit - *regnum* ABCDE.
art. 4. corp. fin. *conspui et spui* ABC. *et spm* pD, *et conspui* aD, *et sûpni* E.

QUAXATtO LXXXIt.

«rt. I. ad 4. port med. aliorum quae *consecrantur* – *consecratur* ABCDI pl
art. ». S C. *concelebrant* – *célébrant* ABDEpC. (In corp. art. *celtbrant* Epi).
•rt. 5. S. C. minus *perficitur* sacerdote – *perficiatur* ABCEpD.
ad 3. init. Gclaaiua Papa *praemittit* – *mittit* ACDE, *omittit* pB.
art. 10. corp, prine. celebrare *pro* populo – om. omnes,

QI'AFsTtO LXXXIH.

art. t. corp, prine, *Simplicianum* *Simplicem* F. *Simplicium* ceteri, ibid. tin. libro vitae *agni* – *et agni* ABCDFu», *agnus* pF.
•rt. 3. arg. 7. init, pretiosius eat *inter* materias — *in* ABCE, *in (materta)* cd. *a*
•rg. 8. ante mcd. *mysteriorum* Dei – *ministrorum A, ministeriorum* BCDEFGI.
al *circa* dispensationem – *contra* ABCDEGHabc.
ad 1, prine, illud *1* Tim. – om. ABCDEIa.
mcd. fundanda *idea* passio – *et ideo* ABCEpF et *a.*
ad 3. prine, *quam* EcdctUacon»ceuta ẗe – *qua* ABCDEa.
post mcd. in loci» ab *episcopo* conscerati5 – *episcopis* ACDEF GILibe.
ad 6. port mcd. quia *scilicet* lignum perosum crt-x/ ABCDE, om. *a.*
ort. 5. ad 3. parum post mcd. *Secundam* pro liberatione t morte – *Secunda* ABCDEOH!.
paulo inf. *Sanctificas vivificas* benedici» – *Sanctificans vivificans* mc e.
ad 5. ult. *non* dbpcrgrtur – *ut non* ABCDE; vel eat repetitio praecedentia *ut.*
•d 8. ult. significat *ceteros* — *tertios* ARCDEFtf, *t'nos* I.
ad 9. ante mcd. participe' *passionum* Christi – *passionem* ABC! , *pastionis* DFa.
an. 6. ad 3. ult. incoeptam *desereret* – *deseret* ABCDEF.

Quatvno rxxriv.

Introd. Quarto utrum *impositio* manu· – *in ipso* ABDI.
Septimo de *institutione* ciu» – *instructione* ABC, *miniitratione* I.
art. I. corp, prine, quod *sancte* accipiendum est – *sane* ABCEFaG et *a, a sane* D.
art 3. ad 3. ante med. principaliter *autem* quia ad deletionem – *enim* ABCDEFGIMc.
arx. 3. corp, prine. Unde oportet quod *ea* – *per ea* ABCDE
ibid. fin. et *funibus* peccatorum tuorum – *finibus* ADI.pB.
art. 4, corp, ante mcd. aacrtmcnto confirmationi» in *quo* – *qnibus* ABCE ; *confirmationis...* in *sacramento* om. D,
art. 5. arg. 1. mcd. unde metitur *pax* – *pars* ABCDEGHte.
arg. 3. prine Per *misericordiam* et fidem *-poenitentiam* ACDEFpB.
art. 6. corp, prine. baptismu» *qui* ext spiritualis generatio- *quae* ABC
art. 7. arg. 1. prine. Ea *enim* quie «unt – Om. ABCDE
ad 3. *incarcerationem* – *incarnationem* primo loco BDpACEG et *bc.* altero loco ABDEpCG et *be;* in H ex margine rc»cieremanent – *nati^* et *ic.*
art. 8. S. C. Si *vero* poenitentia – *ergo* ABCEFa; D om. haec tria verba.
art. 9. Praeterea // ad Cor. – om. ABCDE!, ! FGIlaK
corp, port mcd. nunquam *aliquid* contrarium faebt – *aliud* ABCpG, ora. F.
ad 3. ante mcd. niât ex parte *obiecti* puta cum – *subiecti* ABCDEF.
ad 3. mcd. eius *superfluitas* est vitiosa – *superfui* ABCDE,
art. 10. arg. 3. prine, *sanationes* — *sanationem* omnes praeter P.
ibid. ult. *veniam* largiatur – *venia* ẗABCE
corp, port med. In quo quidem *errabant* – *errabat* ABCDE.
ad 5. ante med. Statutum ert *autem* homimbo» – *enim* ABCDEF.

Qcaratio lxxxv.

art. t. S. C. prine, *quia* legislator — *quod* ACDEHIpBG et *a.*
art. 3. arg. ». prine, habitua *distinguuntur* per actus – *distinguitur* ABCDEFI.

nd 1. port mcd. Si *ergo* in actu poenitentia – vero ABCDEGHabr.
art. 3. nrg. ». Lucium *unigeniti* — *unigenitum* ABCDEII.
ad 4. fin. Et secundum hoc *ad* lurtitiam – *et ad* ABC.
•rt. 5. corp, prine, cooperantibua per *aliquos* actu» – *alios* ABCDE.
paulo inf. Thren. *ult.* – //// ŏmne praeter P.
art. 6. corp. ult. dictum ert circa *ordinem* sacramentorum – *orationem* ABCpEG.

Qrarsno lxxxvi.

art. 1. arg. 1. init. Dicit *enim* Aportolus – om. ABCDE.
nrt. 2. prine, cum *post* agnitionem – *primo* ABD.
þo med. humilitatem *subire* non posait – *subvenire* ABsC et a; cf. solutionem.
nd 3. ante mcd. quae penitus *irremissibilis est* – *irremissibile* AC, *est irremissibile* BDF ; E legit *quae penitês remissibile.*
art. 3. arg. t. mcd. quod *exponens* – *exponit* ABa. Pro sequens *dicit, dixit* ABCDE, *dicens* cd. *a.*
arg. 5. mcd. et *sit ei offensus – sit ei fessus* ABDpC, *odiat* ed. *a.*
«rt. 4. arg. 1. mcd. ideo *enim* ert aliquis – *non* AlpBeC.
S. C. fin. quod fuit in *poenam* – *poena* ABCDEFa.
ad 3. ult. *fecundum ex* grati» et – *sed secundum* ABCDE.
nrt. 5. corp. mcd. cum hanc *contingat esse* – *contingit* ABCDEF.

Qvaxrrio lxxxvii.

nrt. 3. corp. mcJ. norse legis in quibus *confertur* – *offertur* ABCE.
nd 3. med. qui» *sic* qui esset – *sicut* ABCDpE.

QuAKTnO LXXtvnt.

art. t. are. 2 mcd. *extmetam* credebamus – *extmeta* ABCE.
nrg. 4. init. p<r gratiam *teguntur* – *reguntur* ABCIpE.
corp, u prine. *Unde* minifertum e»< – *Ergo unde* CpE (et veteres Eicnnalis et Cordubensis).
art. 3. S. C hn. specialiter *peccata* dimi»«a – *propter peccata* ACpE.
ad 3. ulu praestatur totaliter *indigno* – *indigne* ACDEpB,
art. .}. nrg 1. *ut* patet per Philosophum – *quia ut* ABCE.

QI AIMH» Lxxxn.

•rt. 3. arg. t. mcd. *devient* et exorbitent – *derivent .\CF. dirivent* BE.
Deus *faciat* c»s – *faciet* ABCDE.
corp ente mcd. recipere *magis a* roinu» – *maius* ABCEFGH6
art. 3. arg. 3. mcd. apud *Nicaeam* – *Nicenam* vel *Viccnam* omnes praeter P.
excludunt – *excludunturABCDEFa.*
corp. mcd. .dt *contra* hi qui – *ar.* (ideal *Aristoteles} contra* ABCDE,
Et contra c. argumentum contrarium cd. *a. C.f.* supra qu. Lxxtt.
en. t. ad I.
emendantur – *emundantur* ABCDIe. ·«· *dantur* 1.
port mcd. Quod si irrepserit *deiiciatur* – *detineatur* ABCDEGHa.
nd 3. fin. *ut* credo – *nec* ACDpBE.
art. 4. Respondeo dicendum quod re» *viva* – *mira* ABpCE.
an. 5. corp tin. inquantum per *eam* remittuntur peccata – *ea* ABCDE.
art. 6. corp. tin. comparationem *ad principium* a quo – *a principio* ABCDEa.
iterum *eadem* numero – *eandem* ABCEpF.

Qurt&Tto xc.

art. 3. ad 1. ulc in his tribu» *perficitur* – *perficiuntur* ABCEst.
ad a. mit. pars intégrait· *potest* continere totum – non *potest* ABC!.
od 3. prine. Sed *quaedam* habent ordinem – *quae* ABCDEF.
fin. ordinem virtutis *et* tempori» – om. BC.

ERRATA IN TEXTU E I.\ NOTIS CORRIGE

In Qu. lv quatuor locis aliter quam legimus légiste mallemus: art. t. corp, prine, pro *denominari* quod PI soli habent, *nominari;* art. 8. corp (0) *sacramenti* in textum ponendum eat; porro, ut tam diximys, art. 6. ad 3. (c) *imbuebantur* pro *utebantur* et art. 7. ad 3. (x) *mutat cousignificationem* pro nun *mutat significationem.*

In noti» corrigenda aunt (praesertim ob mutationes modo dieu»); tx. 1. ð PIsG – PFUG.

6. notam t lege: *qui illis sacramentis imbuebantur.* – *qui solis sacris induebantur* ABCpE et a, *sacris induebantur* D, *qui solum sacrainentis imbuebantur* F, *qui solis sacris imbuebantur* I, *qui solis sacris utebantur* ·E, *qui illis sacris utebantur* pII, *qui illis sacramentis utebantur* GsII et ẽditione

7. notam x lege, *mutat coHiignificationcm.* – PGI; non *mutat consignificationcm be. non mutat significationem* ed. *a, mutat significationem* ceteri.

8. not im 0 lege: *sacramenti.* – Om. Pe (sic, non PI).

txn. 5. t DFIIsG – EFHpG
Lxvni. 5. 3 *gforia* tribus locts – *gratia.*
utxxii. 3. < terti» – tertia,
5. ð P, – I»;

CITATIONES IN TRACTATU DE SACRAMENTIS

In praecedentis voluminis Praefatione diximus, S. Thomam, quando Glossam in Psalmos et in Epistolas Paulinas citat, Petri Lombardi Commentario in Psalmos, eiusque Collectaneis in D. Pauli Epistolas uti. Ad confirmandum quae ibi scripsimus, inspicere iuvat citationes nostras in tractatu de Sacramentis; inter alias, qu. lxix, art. 3, in corp, et ad i; ibid., art. 4, ad 2; qu. lxxx, art. 5, arg. 1.

Quandoque etiam ex Gratiano D. Thomas citationes excerpit. Exempla quaedam subjicimus.

Qu. lxix, art. 5, arg. *Sed contra:* « Augustinus dicit, in libro *de Baptismo Parvulorum: ad hoc valet baptismus ut baptizati Christo incorporentur* ». Augustinus sic habet: *Ad hanc* (sc. Christi dispensationem) *pertinet baptismus.... ut incorporentur illi membra eius.* Canon *Ad hoc baptismus* (143), *de Coasccr.* dist. II: *Ad hoc baptismus valet ut baptizati Christo incorporentur*

Qu. lxxii, art. 3, in corp.: ‹ Unde Chrysostoinus dicit, quod *nunquam aquae baptismi purgare peccata credentium possent nisi tactu Dominici corporis sanctificatae fuissent* ». Habetur can. (10) *Nunquam aquae, de Cousecr.* di.st. IV, ubi Chrysostomo adseribitur. Est autem Chromatii *in Maith.* cap. nr, vers. 15.

Qu. lxxx, art. 3, arg. i: ‹ Dicit enim Augustinus, in lib. *dc Remedio Poenitentiae: Ut quid paras dentem et ventrem? Crede, et manducasti: credere enim in eum, hoc est panem vivum manducare* ». Ad verbum invenitur in can. (47) *Ut quid paras, de Consccr.* dist. II, sub titulo *Augustinus de Remedio Poenitentiae.* Prima pars, sc. *Ut quid paras..... manducasti,* est ex tract. XXV *in loan. Evang.:* altera ex tract. XXVI desumitur.

Editione Piana, Romae 1570, *Sententiarum* Lombardi in hoc sicut in praecedenti volumine usi sumus. *Decreti Gratiani* editionem Friedberg, Lipsiae 1889, adhibuimus; Alexandri Halcnsis autem illam quae Venetiis prodiit, an. 1574.

Reliquum est ut declaremus quae de citationibus quibusdam D. Thomae et Caietani observanda censuimus. ‹

Qu. LXii, art. 1, in corp.: ‹ Quidam tamen dicunt quod (sacramenta) non sunt causa gratiae aliquid operando, sed quia Deus, sacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur ».

In margine notavimus: Cf. Guillelm. Paris., *de Sacram. Baptism.,* cap. i (non cap. in, ut erronee indicavimus), ubi sic dicit: ‹ *Si quis autem quaesierit utrum sanctificatio ex aqua fit* (in baptismo), *sciendum quod non, sed ex solo Deo datore, qui invocatus ad hoc, adest et assistit, et operatur intus ad similitudinem et proportionem eius quod aqua habet operari exterius.... Et si ego ministerium adhibeam, illud est quod solum facio* ». Durandus, IV *Seat.,* dist. 1, qu. iv, opinionem a S. Thomâ relatam *antiquam* nominat.

Ibid., ad 1: « Sicut communiter dicitur, (sacramenta Novae Legis) efficiunt quod figurant ».

Magister, IV *Sent.,* dist. tv, cap. 1, loquitur de *illo verbo Augustini. Sacramenta in solis electis efficiunt quodfigurant* In Augustino tamen hoc non invenimus. Petrus Pictaviensis, V *Sent.,* dist. xm: *In solis electis sacramenta efficiunt quod figurant, ut dicit auctoritas.* Halcnsis, *Summae* p. IV, qu. v, memb. 3, art. 5, § 3: *In Glossa niultoties invenitur quod sacramenta illud efficiunt quodfigurant.*

Ibid., art. 6, ad 3: * Alii dixerunt, quod per circumcisionem conferebatur gratia quantum ad effectus remotivos culpae, sed non quantum ad effectus positivos ». Est opinio Gulielmi Autissiodorcnsis, *Summ.* lib. IV, *de Circumcisione,* ari. 2. Cf. not. seq.

Ibid., « Alii dicunt, quod circumcisio conferebat gratiam etiam quantum ad aliquem effectum positivum, qui est facere dignum vita aeterna, non tamen quantum ad hoc quod est reprimere concupiscentiam impellentem ad peccandum: quod et aliquando mihi visum est ». Fuit opinio Alexandri Halcnsis, *Summae* p. IV, memb. 7, ari. 4, § 2;

cui assentit S. Bonaventura, IV' *Sent.,* dist. i, p. ii, art. 2, qu. 3; necnon B. Petrus Tarant., IV *Sent.,* (list. l, qu. lll, art. 4. In margine per errorem indicavimus Gulielmum Autissiodorensem. Cf. not. praeced.

Qu. i.xui, art 2, arg. 3: « A quibusdam character sic definitur: *Character est signnni sanctum communionis fidei et sanctae ordinationis datum a hierarcha ».*

Halensis, *Summae* p. IV, qu. vin, memb. 1, art. 1, § 1, data eadem definitione excepto *accedenti* ante *datum,* ipsam Dionysio, *de Ecclesiastica Hierarchia,* adseribit. B. Petrus Tarant, dicit, quod *ex verbis Dionysii accipitur, lib. de Eccles. Hier.,* et ponit, *traditum a hierarcha accedenti.*

B. Albertus, IV *Sent.,* dist. vi, art. 4, *Dicunt autem quidam,* inquit, *B. Dionysium in Eccles. Hier, ita definire.... tamen in nulla Dionysii translatione invenitur haec defi-nitio nec per verba nec per sensum:* et allata veteri Dionysii translatione loci quem allegant, dicit: *non sumo eam* (definitionem) *ut a Sancto, sed a Doctoribus approbatam.*

D. Thomas, IV *Sent.,* dist. iv, qu. l, art 2, dicit, quod *illa definitio nusquam invenitur a Dionysio posita, sed potest accipi ex verbis cius supra* (art. praeced.) *inductis, et acciperetur adhuc convenientius si sic diceretur: Character est signum communionis potestatis divinorum et sacrae ordinationisfidelium, datum a divina bcatitudine.* Locus Dionysii unde trahitur definitio, est Cap. π, part, ni, § 4, *Eccles. Hierarchiae.*

Qu. 1 x v, art. 3, Comment. Caiet. num. 11: ‹ Usus autem postponendi (Eucharistiae sumptioni) extremam unctionem aliunde sumitur: de quo infra ». Nec in Commentariis sequentibus super I ertiam Partem, nec in quaestionibus quas ad commentaria complendum scripsit, de hoc usu tractat Caietanus.

Qu. 1 x v ii, art. 7, arg. *Sed cont.:* « Dionysius dicit π cap. *Eccl. Hier.* » In margine pro part. 11, § 7, legendum part. 1, § 7.

Qu. Lxxii, art. 6, ad 1 : ‹ Virtus divina non est alligata sacramentis ». Ex Magistro, IV *Sent.,* dist. 1, cap. *Sunt autem.*

Qu. L.xxin, art. 3, ad 1 : « Unde sicut ipse (Augustinus) dicit in Epistola *ad Bonifacium, Nulli est aliquatenus ambigendum* » etc. Non est Augustini, etsi ipsius nomine habeatur, *de Consecr.* dist. Il, can. 36, dist. IV, can. 131, immo et a Mag. IV *Sent.,* dist. ix, et Auctore Comment, sub nomine Bedae, I *ad Cor.,* cap. x, vers. 16.

Qu. 1 x x iv, art. 4 in corp.: ‹ Dicit enim B. Gregorius in Registro: *Romana Ecclesia offert azymos panes, propterea quod Dominus sine ulla commixtione suscepit carnem. Sed ceterae Ecclesiae offerunt fermentatum, pro eo quod Herbum Batris indutum est carne, sicut etfermentum misceturfarinae ».* Idem, paucis immutatis, *Cat. Aur. in Matth.,* cap. xxvi, *g,* et Op. *Cont. Error. Grace.* Part. II, cap. xxn (Ed. Uccelli, Romae 1880). Praeter auctorem tractatus Contra Errores Graecorum, in margine citatum, id sub Gregorii Dialogi nomine habet losephus Methonensis Episcopus in sua *Expositione pro Sancta et (Ecumenica Synodo Florentina,* cap. 11, *de Azymo et Fermentato,* § vin. Cf. De Rubeis, *Dissert. Critic.* XXXII, cap. v, num. v.

Qu. 1 x x v, art. 6 in corp.: « Quidam posuerunt quod, facta consecratione, non solum remanent accidentia panis, sed etiam forma substantialis eius ». De hac opinione tractat Alexander Halensis, *Summae,* p IV, qu. x, memb. 5, art. 3, § 2: item, S. Bonaventura, IV *Sent.,* dist. xi, p. 1, qu. 2; neuter tamen auctorem designat.

Qu. 1 x x v i, art. 3, arg. *Sed coiit.:* « Augustinus dicit in quodam Sermone: *Singuli accipiunt Christum Dominum: et in singulis portionibus totus est, nec per singulas minuitur, sed integrum se praebet in singulis ».*

Haec Magister, IV *Sent.,* dist. xn, cap. *Sed quia,* Hieronymo attribuit Can. *Singuli autem* (77), dist. Il *de Consecr.,* eidem *in Scrm. Dominicae Hpost Thcophaniam.* Algerus, *De Sacram. Corp, et Sang. Dorn.* lib. 1, cap. xv, dicit: *Item Ambrosius, Dominica Γpost Epiphaniam:* ‹ *Singuli accipiunt* etc. » Guitmundus, *De Ierit. Corp, et Sang. Domini,* lib. I, citat praefationem in ritu Ambrosiano, *quae,* ut dicit, *per totum Latinum orbem inter Epiphaniam et Septuagesimam, in quadam dic Dominica habetur.* Haec praefatio in *Sacramcntario* S. Gregorii Magni invenitur pro Dorn V post Epiphaniam. Halensis, *Summae* p. IV, qu. x, memb. 7, art. 3, § 5, verba allata Damasceno adiudicat.

Ibid., in corp. : * Manifestum est quod Christus totus est sub qualibet parte specierum panis, etiam hostia integra manente, et non solum cum frangitur, sicut quidam dicunt, ponentes exemplum de imagine quae apparet in speculo, quae una apparet in speculo integro, infracto autem speculo apparent singulae in singulis partibus ».

Guillelmus Autissiodorensis opinionem hic reiectam, exemplumque imaginis in speculo propugnat, *Summae* lib. IV, tract, *de Sacram. Eucharist.*, cap. *de Fractione Formae.* Ante ipsum alios idem sensisse scimus ex Innoc. III, qui *de S. ditaris Mysterio* lib. IV, cap. vm, eos refellit.

S. Thomas, IV *Sent.,* dist. x, art. 3, qun 3: *Et ponunt exemplum de speculo,* inquit, *quia Augustinus dicit* etc.; ubi editores Piani in margine notant: *In quodam sermone de Verbis Evangclii.* Halensis, *Summae* p. IV, qu. x, memb. 7, art. 3, § 5, scribit: *Quidam dicentes, ut Augustinus dicit, quod sicutfracto speculo* etc. Et infra : *iuxta exemplum quod Augustinus ponit, ut dicunt.* Nec in *Serm. de Verb. Evang.,* nec alibi in Augustino hoc invenimus.

Qu Lxxvii, art. 1, in corp.: « Manifestum est etiam quod huiusmodi accidentia non sunt in substantia corporis et sanguinis Christi sicut in subiecto ».

Abaelardus, *Epitom. Theol. Christian.,* cap. xxix: *De specie quoque illa.* inquit,*panis et vini, dubitatur citius sit. Ad quod sane respondendum, quod ipsum corpus, propter horrorem assumendi, eas in se formas recipiat.* In margine per errorem scripsimus: *Cf. Mag., IV Sent., dist. xu, cap. Sed quia corpus.*

Ibid.: « Dicunt autem quidam quod (accidentia) sunt, sicut in subiecto, in aere circumstante »

Aliquos sic sensisse testatur Mag., IV *Sent.,* dist. xu, cap. *Sed quia corpus.* S. Bernardus, *Capitula haeresum Petri Abelardi,* cap. ix, improperat ipsi dixisse quod *verisimilius est quod sint in aere,* Guillelmus Abb. S. Theodorici, *Disput. advers. Abaelard., ad Gaufridum,* cap. ix : *Dicit etiam Magister Petrus* (sc. Abaelardus) *de sacramento Altaris..... accidentia prioris substantiae remanere in aere.*

Abaelardus, *Epitom. Theol. Christian.,* cap. XXIX : *enim nolumus dicere quod illius corporis* (sc. Christi) *sit haccforma* (sc. species sacrarnentalisJ./ayjww/rs *satis dicere quod in aere sii illa forma ad occultationem propter praedictam causam carnis et sanguinis reservata.*

Vide Gietl, *Die Sentcnzen Rolands,* pag. 234, in not., ubi alios indicat accidentia in aere esse posse dicentes.

Ibid., art. 5, in corp.: ‹ Et ideo alii dixerunt quod redit substantia panis et vini in ipsa corruptione specierum ›.

Praeter adnotatos in margine, quosdam antiquos hanc sententiam tenuisse constat ex Rolando. Cf. Gietl. *Die Sentenscn Rolands,* pag. 235.

Ibid., art. 8, ad 4 : ‹ Quidam posuerunt, quod quantumcumque pan a fiat extranei liquoris permixtio, substantia sanguinis Christi desinit esse sub toto ».

Halensis, *Summae* p. IV, qu. x, memb. 7, art. 2, § 3: *Potest dici sine praeiudicio melioris sententiae.... quod quocumque humido apposito et diviso secundum partes speciei continentis, non est ibi sacramentum.*

Qu. Lxxvni, art. 1, ad 1, opiniones varias circa modum quo Christus consecravit videre est apud Innoc. Ill, *De S. Altaris Mysterio,* lib. IV, cap. vi.

Ibid., art. 5, in corp. : ‹ Et ideo alii dixerunt quod haec dictio *hoc* in hac locutione facit demonstrationem, non ad sensum, sed ad intellectum, ut sit sensus, *Hoc est corpus meum,* idest, *Significatum per hoc est corfus meum ».*

Halensis, *Summae* p. IV, qu. x, memb. 4, art. 2, § 3, dicit hanc orationem, *Hoc est corpus meum,* esse significativam et operativam: significativam ex prima sui institutione, operativam ex formae sacramentalis institutione. *Ratione ergo,* inquit, *qua est significativa* uoc *demonstrat signatum per signum; ratione qua est operativa insinuatur aliquid in aliud convertendum. Unde cum dicitur,* Hoc esi corpus meum, *hic est intelligibilis demonstratio signati per signum convertendum in signatum.* — Vide B. Albertum, IV *Sent.,* dist. vm, art. 6.

Ibid., art. 6, in corp.: ‹ Quidam antiqui doctores dixerunt quod hae duae formae, scilicet consecrationis panis et vini, se invicem expectant in agendo; ita scilicet quod prima non perficit suum effectum antequam secunda proferatur ».

Innoc. Ill, lib. IV *de S. Hilaris Mysterio,* cap. xxii, de hac opinione tractat, nihil determinando, nec eius defensores nominando. B. Albertus. IV *Sent.,* dist. vm, art. 9, docet formas illas divisim explere effectus suos, et unam non exspectare aliam.

Qu. lxxx, art. 3, in corp.: ‹ Circa hoc quidam antiqui erraverunt, dicentes quod corpus Christi nec etiam a peccatoribus sacramentaliter sumitur ». Contra hos invehit Guitmundus, *de Corp, et Sang. Christi verit. in Eucharistia,* lib. III.

Ibid., art. 5, arg. 2: ‹ Hieronymus dicit in quadam epistola: 'Quid tibi cum feminis, qui ad altare cum Domino fabularis? Dic, sacerdos; dic, clerice, qualiter cum eisdem labiis Filium Dei oscularis, quibus osculatus es filiam meretricis. O luda, osculo Filium hominis tradis I' ».

Prima pars, sc. *Quid tibi.... fabularis,* est ex Hieronymo, epist. XLII, *ad Oceanum.* Totum sub nomine Hieronymi invenies apud S. Thomam, IV *Sent.,* dist. ix, art. 3, qa 5, arg. 2 : et apud Halensem, *Summae* p. IV, qu. xi, memb. 2, art. 2, § 2. quaest. conseq. ult. Thomas Hibernicus, *Flores Doctorum,* Lugduni 1678, ut ex *Bernardo in epistola: Quid tibi cum feminis qui ad altare cum Domino familiaris es? Qualiter eisdem labiis oscularis in altari Filium Firginis, quibus oscularis in lupanarifiliam meretricis?* Innoc. III, *Serm. de Temp.XW,* etsi non ad verbum, sententialiter tamen idem habet: *Quidam,* inquit, *nocte filiam I'eneris agitant m cubili; mane Filium ! 'irginis offerunt in altari. Nocte Fenerem amplexantur; mane l 'irginem venerantur.*

Ibid., art. 12, Comment. Caict,, qu. l, num. η: « Nestorius et Pelagius cum sequacibus adstruxerunt universaliter servandam communionem sub utraque specie, diversa tamen ratione moti etc. ›. B. Joannes de Ragusio Ord. Praed., in oratione habita in Concilio Basilcensi (Mansi, XXIX, 768, 769)» eadem dixerat de Xestorio et Pelagio.

Qu. Lxxxi, art. 2, in tine corp. : ‹ Et ideo dicendum est, quod ludas cum aliis discipulis corpus Domini et sanguinem suscepit: ut dicit Dionysius, in lib. *Eccles. Hierarchiae* ›.

lin verba Dionysii huc spectantia, secundum antiquam Scoti Erigenae translationem: *luxta quod et symbolorum ipse conditor partitur sanctissime, non sancte ei et unimode sacra concaenantcm. docens facile simul et deiformiter quomodo ipsa iuxfa habitum vera in divina assumptio ad similitudinem eorum communionem ipsis advenientibus donat.* Cf. B. Alberi. *Comment, in Dionys. de Eccles. Hierarch.,* cap. ni, § 8, qui eodem sensu quo D. Thomas haec Dionysii verba interpretatur.

Qu. Lxxxn, art. 10, in corp.: ‹ Quidam dixerunt quod sacerdos potest omnino licite a consecratione abstinere, nisi teneatur, ex cura sibi commissa, celebrare pro populo, et sacramenta praebere ».

Alexander Halensis, *Summae* p. IV, qu. xi, memb. 2, art. 4, § 1. *de Cessatione ab actu manducandi: ‹ Existimo,* inquit, *quod si quis sacerdos non habens curam animarum, nec officium, nec beneficium. propter quod haberet necesse celebrare, et ob reverentiam sacramenti et timorem suae indignitatis cessare/ semper, nisi iniinigeretur sibi contrarium a superiore, quod non peicaret mortaliter* ». S. Bonaventura, IV *Sen/.,* dist. xn, p. ll, ari. 2, qu. l, ad 5: ‹ *Dicendum, quod officium sacerdotale non imponitur, ut homo necessario exequatur, sed pro loco et tempore, ut sibi videbitur expedire; et ideo, si conscientia dictat, quod sit abstinendum ob sui indignitatem et reverentiam sacramenti, non peccat* ».

Qu. Lxxxiii, art. 2, ad 2: ‹ Quidam dicunt, quod per immissionem particulae corporis (Christi) in vinum, convertatur vinum in sanguinem ».

In margine indicavimus: *De Divin. Offic.*^\x\.. IX, cap. xvin. — inter Opp. Alcuini. Addendum, quod S. Bernardus, Ep. LXIX, *ad Guidonem rlbbat.,* dicit: *Deinde, quod comperta, sero licet, neghgcntia, vinum fudisti in calicem super hostiae sacratae particulam, laudamus, nec sub tanto articulo meliusfieri potuisse putamus, arbitrantes liquorem, etsi non ex consecratione propria atque solemni in Sanguinem Christi mutatum, sacrum tamen fuisse ex contactu Coporis sacri.*

Qu. ι.χ.χχιν, post art. 2, Comment. Caiet. num. 111. In margine, pro *de Kerb. Doni.* legendum : *de Kerb. Apost.*

Qu. i.xx.xvn, ait. 1, Comment. Caiet., num. 11: * iuxta illud Ezech., *In quacumque hora ingemuerit peccator* etc. ».

Nonnisi sententialiter in Ezechiele habetur; sc. cap. χχχπι, vers. 12: *Impietas impii non nocebit ei in quacumque dic conversus fuerit ab impietate sua:* Cf. vers. 14, i5 et cap. xvin, vers. 21. Isaiae cap. x.xx, vers. 15, versio Latina LXX Intcrp. (Cf. S. Micron. *in /satam)* : *Cum reversus ingemueris* (al. *cum reversus fueris et ingemueris), salvus eris.*

In libro *de Kera et falsa Poenit.,* inter Opp. Aug., cap. xvn, legimus: *Credo quod ille* (al. *quidem illi), qui dixit:* ‹ *Quacumque hora peccator ingemuerit ct conversus fuerit, vita vivet* › Hugo a S. Viet., *Summ. Sentent.,* tr. VI, cap. xi, dicit: « *Juxta quod alibi dictum: Quoties ingemuerit homo, omnium iniquitatum cius non recordabor* ». Item, *de Sacram,* lib. II. p. xiv, cap. v: *Ego Scripturam audio dicentem:* ‹ *Quia in quacumque hora ingemuerit* » etc. Item, ibid., cap. vin : *prophetico illo testimonio probare volunt quod dicitur:* « *Quacumque hora ingemuerit* » etc. Cf. Mag., IV *Sent.,* dist. xvn, cap. *Ihc oritur;* Gratian., dist. XX, can. *Sciendum est ;* item, Append, ad can. *Facilius, de Poenii..* dist. I ; item, can. *Nullus expccict, de Poenit.,* dist. VII. Rolandus (Gietl, *Dic Sentenzen Rolands,* p. 240) inducit *Dominum dicentem per prophetam: 'In quacumque hora peccator conversus fuerit ct ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor , ct alibi : peccator, quacumque hora conversus fuerit, vita vivet ct* non *morietur'.* Guillelmus Autissiod , *Summ* lib. 1\ , tr. *de Poenit.,* cap. *Utrum de omni peccato iteranda sit poenitentia · Dicit Dominus per Ezechielem : « Quacumque hora ingemuerit peccator* » etc. Halensis quoque, *Summae* p. IV, qu. xx memb. 3, ari. 2: *In Ezechiele habetur,* inquit, ‹ *Quacumque hora ingemuerit peccator, salvus erit* ». Unde quod a Caietano exhibetur, conflatum videtur ex Isaia et Ezechiele.

Qu. L.xxxvin, art 1, arg. 2. In margine, pro can. *Qttcmcitmque.* legendum: can. *Revertar.*

Ibid., in corp. : « In quaestionem vertitur, utrum macula et reatus poenae aeternae, secundum quod causabantur ex actibus peccatorum prius dimissorum, redeant per peccatum mortale sequens. Quibusdam igitur visum est, quod simpliciter hoc modo redeant ».

Hugo de S. Victore, *de Sacrament,* lib. II, p. xiv, cap. 9 in fine, dicit: *Quando venit culpa , secuta est poena : quando correcta est culpa subtracta est poena. Quando reversa est culpa, reversa est et poena. Unum contra unum, ct duo contra duo ; nec duo contra unum.* Attamen in *Summa Sentent.,* tract. VI, cap. xni, aliter sensisse videtur. Dicit enim: *Alii, quibus magis videtur consentiendum, dicunt quod pro illis peccatis, pro quibus Deo per poenitentiam satisfecit* (peccator), *non sit amplius puniendus, etiam si postea vel similia vel graviora committat..... sed pro ingratitudine.*

Qu. xc, art. 3, in corp. : ‹ Quidam dixerunt haec tria (sc. contritionem, confessionem et satisfactionem) esse partes subiectivas poenitentiae ».

Guillelmus Autissiod. *Summae* lib. IV, *de Sacram. Poenit.,* cap. π, dicit: *Poenitentia duobus modis potest sumi : uno modo, secundum quod poenitentia est punitio Pro peccatis; ct hoc modo contritio, confessio ct satisfactio sunt partes subicctivae poenitentiae: alio modo, secundum quod poenitentia est sufficiens punitio pro peccatis ; sufficiens, dico, secundum omne forum ; ct sic contritio, confessio et satisfactio sunt partes infegrales pociiitenliae.*

COMMENTARIA CARDINALIS CAIETANl

De his sufficienter dictum est in Praefatione superioris voluminis a pag. xi.11 : ubi etiam legi possunt ea quae spectant ad quaestiones quas Tertiae Parti a sancto Thomae incompletae relictae idem Cardinalis adiunxit. Illas iuxta primam editionem anni i523, post Quaestionem XC exhibemus. Addidimus per modum Appendicis, Septimam Quaestionem ex ipsius opusculo Viginliscptem Quaestionum, ad quam se refert in Quaestionibus de Contritione, Quaesit. 111 (pag. 344).

Iuvat hic repetere Pianae editionis Monitum ad Pium Lectorem. « Curavimus itaque ut quam emendatissime imprimerentur omnia amotis etiam, ex eisdem commentariis, atque expunctis omnibus locis, iuxta nostri ordinis sanctiones, qui post decreta Tridentinae Synodi, lectorem poterant detinere dubium, vel suspensum ; quos videlicet, vel ipsemet Commentator vivens emendaverat, et si viveret, emendasset: vel, uti diximus, falsariorum et impiorum perfidia temeraverat. Et quibusdam aliis de mandato Sanctissimi D. N. D. Pii divina Providentia Papae Quinti sublatis ». Sicut in dicta praefatione scripsimus, Piani editores non indicant ea quae sustulerunt. Quae omissa invenimus asterisco notavimus, et eorum elenchum subiungimus. Qu. 1 x , art. 7, n. in, l. 12-17, *Dt audeo... chrismatis;* Qu. LXin, art. 1, n. 11, l. 1 - coi. 2,1. 1, *duo... Secundum est;* Qu. 1 x v i, art. 6, integri numeri iv-x; Qu. LXvrn, art. 2, et art. 11, integrum Commentum; Qu. 1 x x iv, art. 3, n. ni, coi. 2. *Quocirca ... conflatum unius ponitur Speciei;* Qu. 1 x x v, art. ι,η. π, l. 15-37, *Dico... Eucharistia;* Qu. Lxxvni, art. 1, integri numeri i-v ; Qu. 1 x x x, art. 4, integrum Commentum; ibid. art. 12, *quaesi.* 1, η. vi, l. 2Ç-33, *Et hinc... habendam ;* n. vu, l. 27-41, *lu cuius ... sacramentalibus sed; ut ex... sacramentalem sed; non* ***ut****... sanguinis sed;* col. 2, l 11, *solum modo;* l. 14, 15, *et non... manducatione;* n. vin, l. 5-p. 248. I. 23, *Et quod... sectis aut opinionibus; quaest.* 2, η. vi, I. 28-3o, *ita ... bibentis;* Qu. 1 x x x i, art. 2, integer numerus iv; ibid. art. 10, l. 1. 2, Pd legunt, *scito hanc esse difficultatem au,* et integrum numerum 11 omittunt.

VARIAE LECTIONES COMMENTARIORUM CARDINALIS CAIETANI

λ *editio Veneta i5s3;* d *editio Bononiensis r5nS;* P *editio Piana, Romae i5;o;* o *Patavina 1698.*

QI AESTIO LX.

Art. i, num. i. lin. 3, *reliqua* P.
› * l. 6, *huius* om. P.
Art. 2, col. 3, I. 3, *hominis* P.
Art. 5, n. n, fin., *substantiale* Pd.
Art. 6, n. n, pag. io, l. 6, *significandum* Pd.
Amt. 7, n. in, l. 12-17. £/ *audeo ... chrismatis* om. Pd; et stalim pro *tamen* kg. *enim.*
› » l. 5 a fin. col., */o* p/ *absolvo* Pd.
» › l. 3 * *perfecte* P.
» n. vi, l. antcpenulc, pro *in corrupte, incorrupte* P.
Art. 8, n. 1, l. 9, *qui est* Pd.

Quaestio 1xi.

Art. 2, n. iv, l. 11, *indiguisset* Pd.

Quabstio i.xil

Art. i, n. 1, l. 7 a tin., pro *creatur, creator* Pd.
» n. in, I. ult., pro *praepositione, propositione* Pd.
* n. v, I. 1, *primum* P.
» n. vn, l. penult, col., *vel* hab. Pabd.
› n. ix, I. ult., *movendam* Pd.
Αλτ. 2, n. i, l. penult., *gratiae sacramcntalis* P, *gratia sacramcntalis* d.
› n. n. l. 18 a tin., pro *nunc nunc, nunc* Pd.
» » l. 11 a fin., *diversorum* ab; statim *rationis* n.
Art. 4, n. 111, l. 2, pro *nunc nunc, nunc* Pd.
» n. iv, I. penult., pro *vana, vana* Pabd.
Art. 5, I. 14, *probetur* Pd.

Quabstio 1xiu.

Art. i, n. n, l. t sqq., *duo* usque ad *Secundum est* om. Pd.
› › I. 11 a fin., *est militia* Pd.
Art. 2, n. i, l. 7, *in* om. Pd.
» η. η, I. ult., *in eandem personam* Pd.
› n. vni, l. penult., *sunt* Pd.
» n. ix, l. 8 a tin., *geometricae* Pd.
» n. xi, l. 5, *indifferenter* Pd.
Art. 4, n. in, l. 4 a fin., pro *det, de* P.
Anr. 4, n. v, l. i5. pro *secundam* (ad), *secundum* Pr.
* n. vni, I. 7 a fin., pro *apposita, opposita* Pd.
Art. 5, n. 1. l. 5, pro *hic, sic* Pd.
Art. ȯ, n. r, l. 1, Pd add. *est* post *clarus,* et om. post *una.* - I. 9. pro *cultum, occultum* a.

Quabstio Lxrv.

Art. i, n. iv, l. 5, *arctetur* Pd.
Art. 3,1. 1, *una est* Pd.
Art. 6, n. in. l. penult., pro *audentis, audientis* Pn.
* n. vi, l. antepen., pro *qua, quia* Pd.
* n. vni, I. 6, *proprie* P.
» n. xi, I. penult., pro *minister, ministret* P.
Art. 8, n. 1, 1. t, *clarus est* Pd.
» n. in, I. 3, pro *qui, quae* Pd.
» » l. 12, *Homo* om. Pd.
» » l. 6 a fin. art., *est* om. Pd.
Art. 9, n. 1, l. 1, *clarus est... una est* Pd.
Art. 10, n. 1, l. 2, pro *cum, in* Pabd.
* n. it, col. 2, l. 2, *propter* om. Pabd.
» › » I. 6, b om. *aliquos baptizaret,* a habet in marginc.

Quabstio i.xn.

Art. 2, l. 5 a tin., pro *tunc, nunc* Pd.
Art. 5, n. 11, l. ult., post *te* Pd add. *etc.*
» n. in, l. 7, *ut* om. Pabd.
* · I. 17, pro *uti, ut* Pd.
» n. vi, I. 5 a fin. col., primum *et* om. Pd.
« » p. 70, l. i. *Paracleti* P.
Art. 6, n. 11, l. 4, pro *vocaliter, totaliter* Pd.
* η. in, l. 3, *relata* (om. *etiam) a* P, *relatas a* d; *in* om. Pd.
» n. iv -x : hos numeros integros omittunt. Pd. – Num. v.
l. 2, pro *Quod* (b), *Quia* a ; num. viu, col. 2, I. 1, pro *primum (λ),premium* b.
Art. 8, n. 1, l. 1, *clarus est* Pd.

Quabstio 1xvii.

Art. t, n. i, L 1. *clarus est* Pd.

Αλτ. ι, η. ι, l. il a fin, η., *ignorantis se bene* Pabd; an corrigendum per *credentis,* an vero per *male?*
Art. 3» π. n, J. penult, col., pro *ut, et* P.
Art. 6, η. 1, I. 7, *primam* P.
» n. n. l. it, *ministri* hab. Pano.
› n. vin, I. 12, pro *ministeriis, misteriis* b.
» n. ix, col. 2, I. 10, pro *in aqua, in qua* P.
» n. x, I. l ι a fin., *necessitatis* Padd.
9 n. xi, l. 7, *debite* P.
* » p. 88, I. 7, *integratur* P.
9 n. xrv, l. 18, *secundum* P; el lin. 20, *allatam.*
9 n. xv, l. 6 a fin. col., *tertium* Pd.
9 n. xvi, l. 1, *proprie* Pu,
» n. xvm, l. 2, pro *philosophicam, physicam* Pu *(plicam* ar).
» n. six, I. 5, *pluralem* Pd.
9 η. XX, l. 32, *utraque* P.
» * l. 7 a fin., *baptizando* Pbd.

Quaestio lxviil.

Art. 2, integrum Commem, om. Pd. – Num. t, L 9 a fin., *Abrae* b.
Art. 3, t 4» pr° *negotio* (Pd), *negatio* ab.
, col. 2, l. 3, pro *qu. 4· ‹Ju. l* Pabd.
Art. 6, l. 2, *confitentc* P.
Art. 7» n* l· 2» *responsione* P.
9 f l. 9, *qu. t/* Pabd; *tenet* P. – Lin. 6 a fin., *qu. tt* Pabd.
9 n. ix, I. 7, pro *secundum ea* (n), *secundum se* Pad.
Art. it» integrum Comment, om. Pd. – Lin. penult, pro *incuria, iniuria* ad.

Quarstio i.xix.

Art. 7» ›· 7» *aperitionem* P.
Art. 8, L L ΓΓ0 *argumento, art.* P, *ar.* d; pro *quarto, tertio* Pabd.
Art. io» η· ,π· l· 8 a fin. num., *essentia* P.
, n. iv, l. 8 a fin. col., *forma* Pd.
, >1. antepen., *mentes* a, d ?

Quarstio lxxii.

Art. 2. L 7» *Extra* om. P, ab m marg. habent.
9 l. 7 a fin., *procedenti* Pd.
Art. 3» η· ,v‹ l· 7» Pro *superaddita, supra dicta* P.
Art. th n· '» * '♦ *articulo* P *(ar.* abd).
, n. n. l. 3, *in* om. Pd.

Quarstio lxxiii.

Art. 2, L 5, *vel* om. b; an legendum *relut?*

Quaestio lxxtv.

Art. 3, n. ni, *nullam cogentem inveniuntur* Pd.
, » col. 2, *Quocirca... conflatum unius ponitur speciei* (ad fin. num.) om. Pd. – Lin. 14 a fin. png. 148, *et multo* d.
, n. v, I. 1, *proposito modo* Pad.
9 » l. 8, pro primo *aquae, aqua* P.
9 * l. 16, ante *ex* Pd add. *et.*

Quaestio i.xxv.

Art. t» n· n» 15» 7>ico... I. 37, *Eucharistia* om. Pd.
, n. m, l. anlepen., *latissimae* Pd.
» n. rv, L 4, *siquidem* Piid.
9 n. vn, l. ult., *consectationem* P.
9 n. vin, l. 3, *praesentia* P.
, » l. 9, *fundarem* Pd.
, n. ix, l. 12, pro *quid, quod* Pd.
, n. xi, col. 2, l. 5, *dupliciter* Pd.
, 9 9 I. 11, *a* ante *ductoribus* ponit P·
, n. xn, l. 15. *neutram* P.

Art. 2, η. 1, |. 7, pro *adducuntur, afferuntur* Pd; post quod P repetit: *In corpore recitat opinionem affirmativam et reprobat eam quatuor rationibus.*
* η. η, I, 6, *ct* om. Pd.
* n. vn, l. 10 a tin. col., *ad* ante *praeteritam* om. Pd.
» n. vni, l. 9 a fin., *substantiam* Pabd.
* n. ix, l. 10 a fin., *molestis* P.
» n. xi, col. a, I. i, *esse de eis* Pd.
› n. xiii, I. 9 a fin., *corpus* Pd.
» n. xv, I. 6 a fin., *sequeretur* Pd.
Art. 3, n. 11, col. 2, l. 8, *ordinatam* P.
› n. v, l. 7, 8, *consecrationem* om. Pd, ab in marg. habent.
» » I. 15, pro *hoc, haec* Pd.
» » I. 19, pro *viam, vim* Pabd.
Art. 4, n. iv, l. 3, forte scribendum *Physicis.*
» n. vn, l. 7, *exprimendum* P.
» η. vni, l. 9, *actor* Pabd.
* n. ix, col. 2, L 26, *disparatas* Pabd.
» » › l. 28, pro *subit, subdit* Pd.
» › » I. 11 a fin., *altera* P.
» n. xii, l. 4. *quod* ante *conversio* addit P et post *hoc* omittit.
» n. xrv, I. 5, pro *nodi, modi* P; lin. scq. om- secundum *in;* cl post pauca om. α ante *Durando.*
9 » l. i3 a fin., *creatura* P.
9 n. xvi, p. 172. l. 4, *eum* Pd.
» › l. penult, col., pro e/, *est* Pd.
» » col. 2, l. 9 a fin., *materiarum* Pd.
Art. 6· Hoc Comment Pabd articulo quinto subiungunt.
9 n. iv, I. 2, *in vn qu.* Pabd.

Quarstio lxxvi.

Art. 1, n. v, I. 19, *absolutae* P.
Art. 2, n. n, L 5 a fin., pro *scilicet, sed* Pd.
» n. rv, I. 3, pro *intrinseca* (Pd), *extrinseca* ab. (Scotus bis *non intrinseca).*
9 n. v, l. 17, pro *ubicalis, localis* Pd.
9 » I. 7 a fin., pro *solus, solius* Po.
» n. vi. I. 5, pro *sacramentalem, supernaturalem* Pabd.
» n. vu, I. 3, pro *lib., 51* P.
› n. mi, l. 9, 12, *signata* Pd.
Art. 3, n. vi. col. 2, I. 2, pro *argumentum, arguens* Pd.
Αητ. 6› n· VI· c°l· 3» l· 2» *alitam* Pabd.
» » * l. 4 a fin., *dormitet* P.
» n. vn, l. 4. pro *quando, quoniam (qih)* Pad.
Art. 7. η· νπ» ι· *ipsum* Pd.
» η. ix, col. 2, l. 2, *perfectionis* P.
» n. x, l. antepen., *intellectum* P.
Art· 8, l. l» *fera* P; I. 7 n fin., *extensivae* Pd.

Quabstio lxxvh.

Xrt. L n· n» ł a tin·» Pro *passionem, positionem* Pd.
9 n. rn, l. 14 a tin., pro *vice materide, vicemate· ria* An.
» n. rv, l. i5 a fin., *sicut* om. Pd.
\rt. 5. η. ι, I· 2, pro *responsione, ratione* Pd.
, » I. 5, *per* ante *conversionem* om. Pd.
9 n. n, col. 2, l. 4. pro *in quantum, inquantum* Pd.
» n. v, l. 4, pro *sit, fit* P.

Quaestio i.xxvm.

Art. ». η· τ"ν 0ϊη· ^η· – Num. π, I. ¶ *possint* η; et l. 4 a fin., om. *beati.*
9 η. π bis, I. 18-20., *loquens... Christi* om. P (hab. abd).
Art. 4» n· '»1· L pro *virtute, veritate* Pabd.
› n. n, l. 6. *Hoc esse* Pad *(Hoc est* 11).

Art. 5, ɳ. m, I. 5, pro *sir, fit* Pd.
» n. v, I. 4 a fin., pro *ideo, in Deo* Pabd.

Quaestio lxxix.

Art. 1, ɳ. π, I 6 a fin., *deligente* Pn *(diligente* ad).
» n. in, l. 13 a fin. col., .a om. Pd.
» » I. 4 a fin. num., *Turn* om. Pn.
» n. iv, l. 11 a fin., *requirere* Pbd.
» n. ix, !. 7, 8, *rationobiter* P, *rationabiliter* d.
* · p. 231, col. 2, lin. ult., *gratiae* P.
Art. 5, n. i, I. 4, pro *fit, sit* Pd.

Quaestio lxxx.

Art. 4, integrum Comment, om. Pd. - Num. 1, I. 6, *contritum* ad.
Art. 5, n. 11, l. to, pro *maius, magis* P.
Art. 6, n. 1, *non* om. Pabd.
» n. v, l. 3, *ordinarent* Pd. – Lin. 4, *particulariter* Pn. *participare* n.
Art. tt, n. 1, l. penult., er *iis* Pd.
Art. 12, Quacst. r, ɳ. 1, I. 5. *enim* om. Pd.
» · n. rv, I. 32, pro *inscnsibiliter, sensibiliter* P.
» » » I. 38. pro *infantibus, in factibus* P.
» » n. v, l. 17. *quid* P.
» » » 1.9 a fin. col., *et* om. P.
» » n. vi. l. 7, *Euangelico* I'd.
» » » I. 24, *hoc* Pbd; l. 27. *infantum* a.
» » » l. 29-33, *Et hinc... habendam* om. Pd.
» » l. 20 a fin. col., *subdit* Pd.
» n. vn, l. 27-29, Pd om. *In cuius... sacramentalibus sed,* ct post *materiales* inserunt *enim;* l. 35, 36, caedem om. *ut ex... sacramentalem sed;* et I. 39-41 , om. *non ut... sanguinis sed.*
» » coL 2, l. 11, P om. *solummodo,* quod add habent ; l. 13, *morte* Pd; I. 14, 15, *et non... manducatione* om, Pd.
» » » I.19, pro *Christum, ipsum* Pd.'
» » › l. 12 a fin, num., *et* om. Pd, et pro *alia* hab. *alias.*
» n. vm, l. 2, *primum* P.
» » l. 5, usque ad pag. 248, l. 23, *Et quod... sectis aut opinionibus* om. Pd. -» Lin. 10 a fin. pag. 247, ad verbum *aut,* margo ab *vel an* ; l. penult, pag. 247, pro *habetur, dicitur s(dr).*
» n. xu. coL 2, l. 3, *memoria* Pabd.
› » · l. 10. *servandam* Pd; quae l. 12 om. *a;* et l. 14 *pateat* legunt.
» » » l. 21 a fin. col.,*factum* Pd,
Quaest. n, n. 11, l. 24, *laetificandam* Pd.
» n. vi, l. 28-3o. *ita... bibentis* om. P.
» » l. 10 a fin., pro *sacri, sacramenti* Pd.
» n. vn, l. i, pro *et, ut* Pd.
» n. vm. l. 7, tertium *nec* om. P.
» » l. 8 a fin., *hoc* om. P.
» n. xv, l. 6 a fin. col., pro *qui, quia* Pd.
› » l. penult, col., pro *Subiunctum, subiectum* Pn.
» » p. 253, I. 18, *conferendi* om. Pd, ab in marg. habent.
› » >> 1 . 29, *approbationes* a.
Quacst. ni, ɳ. ı, l. io, pro *prosecutionis* (add), *persecutionis* P.

Art. 12, quacst. in, n. 11. l. antepen., post *communionem* marg, ah addit *hanc.*
» » n. in, col. 2, l. 5, *communicarunt* Pd.
» » n. v, I. 6, pro *quo, qui* Pd.

Quaxstio LXXXI1.

Art. 2, n. iv, integrum num. om. Pd. – Lin. ult., *sire defendendo* om. u.
Art. 6, ɳ. l. I. 6, pro *innuitur, invenitur* Pd.
Art. 9, l. i, post *disputationes* P add. *et;* d Comment, omittit.
Art. to, I. 1, 2. Pd leg.: *sato hanc esse difficultatem, an,* et om. integrum num. n.

Quabstio lxxxiii.

Art. 3, n. m, coi. 2. l. 6, *et* om. Pd; l. 8, *aqua* P.

Quaestio lxxxiv.

Art. 2, n. in, l. 6, pro *fit, sit* b.
, » I. 16, *utrique* ab.
» n. rv, l. t, *doctor* a.
Art. 3, n. nr, p. 291, l. 9, pro *quoniam, qui* Pd.

Quakstio lxxxv.

Art. 2, ɳ. 1, I. 1, ante *secundi* P addit *huius.*
* n. rv, col. 2, l. 9· *inferior* a.
» · l. 11 a fin., pro *revelationis, relationis* Pd.
» n. vi, l. ult., pro *commutativa, communicativa* P.
Art. 3, n. 1, l. ult., pro *per, propter* Pd.
Art. 6, n. rv, l. 3, post *nunquam,* Pd add. *tamen.*

QUAFSTIO ijcxxvi.

Art, 2, n. in, I. 12. pro *sit,fit* b. – Lin. 14, pro *qu. exist, c. i.I* P, *q. rd* d (ad *art. 2* in marg, habent).
Art. 4, l. 9, *in ordinationem* P.
Art. 6, n. 1, l. 6, *virt>* P; et n. 11. l. *3, passiva;* d Comment. omittit.

Quaestio lxxxvh.

Art. i, n. v, l. 4. *ivisset* Pd.
» n. vn, I. 14, pro *hinc, hie* Pd.
› b l. 4 a fin. col., pro *obiicitur, dicitur* Pd,
Αλτ. 2, n. n, l. 5, pro *7'um, tunc* P.
Abt. 4, ɳ. π, l. to a fin., ante *peccatum* Pd add. *ct.*

Quaestio xc.

Art. ı, n. 11, l. antepen., *est* om. P.

Quaestiones de contritions.

Loca ubi textus editionis a (an. i5a3) *relictus fuit*

Quaesit. ı, ɳ. ii, col. 2, l. 4, pro LA'A'AT, a.
» n. m, p. 342, I. 34, *distinguat* a.
» n. v, p. 343, l. 7 a fin. num., *directionem* a.
Quaesit. rv, n. v, l. 3o, ad vocem *hoc, Alias hoc enim* a.

Quaestiones de confessions.

Quaesit, π, n. vu. l. 9· *poenitentialem* a.
Quaesit, ni, n. vu, I. 20, *numerum... circumstantiam* λ.
Quaesit, v, n. m, I. 22, j3. *offendisset... doleret... intenderet* a.

Quarstioses de suscii irstibvs indulgentias.

Quarsit. i, ɳ. mi, l. 16, ad vocem *excedat, Alias extendat* margo a.

Appendix.

(Ex ed. Lugd. 1^41)

Num. vi, l. t.| a fin. col., *in* correximus in *sine;* et num. vm, l. 4 a tin., *in poenitentia* in *impoenitentia.*

Siglorum interpretatio.

Λ . . .	Cod.	Par. Nat. fonds Latin]5Soo.
B . . .	›	Vat. 748.
C. . . .	›	» 75o.
D . . .	b	› 10157.
E . . .	»	› Ottoû 207.
Γ . . .	s	* 747·
G . . .	›	* 749·
H . . .	»	Ncapol. Nat. VIL B. 7.
l . . .	»	‣ « ‣ 15.
P . . .	Ed,	Piana.
a . . .	›	princeps.
b . . .		Tarvisli anni 1476.
c . .	‣	s, L anni 1478.
prima .	'	ABCDa.
tertia . .	'	PGIIlfrc.
editiones .	'	P5e.

ceteri . . sigla omnium codicum, manuum ct editionum ex deductione omnium in nota praecedentium siglorum remanentia repraesentant.

Edd. Comment. Card. Caiet.

P . . .	Editio	Piana. 07O.
a . . .	»	VcncL i5a3.
b . . .	»	Bonon. 15z8.
d . . .	»	Patav, 1698.

TERTIA PARS

SUMMAE THEOLOGIAE

SANCTI THOMAE AQUINATIS

A QUAESTIONE LX

CUM COMMENTARIIS

CARDINALIS CAIETANI

Scxmai TnEOL. D. Tuoxak T. IX.

TERTIA PARS

SUMMAE THEOLOGIAE

ANGELICI DOCTORIS

SANCTI THOMAE AQUINATIS

ORDINIS PRAEDICATORUM

CUM COMMENTARIIS

THOMAE DE VIO CAIETANI

EIVUCM OMtXXIt

S. R. E CARDINALIS

QUAESTIO SEXAGESIMA

QUID SIT SACRAMENTUM

!N OCTO ARTICULOS DIVISA

Post considerationem eorum quae pertinent ad mysteria Verbi incarnati, considerandum est de Ecclesiae sacramentis, quae ab ipso Verbo incarnato efficaciam habent :* Et prima consideratio erit de sacramentis in communi; secunda de unoquoque sacramentorum in speciali :*

• Cf. Prolog.

• Qu tXTL

Circa primum quinque consideranda sunt: primo, quid sit sacramentum; secundo, de necessitate sacramentorum ♦, tertio, de effectibus sacramentorum ;* quarto, de causa eorum ;** quinto, de numero :*

• QU. LXI.

• Qu. LXH.
·· QU. LUT.
• QU. LXV.

Circa primum quaeruntur octo.

Primo: utrum sacramentum sii in genere signi.

Secundo, utrum omne signum rei sacrae sit sacramentum.

Tertio: utrum sacramentum sit signum unius rei tantum, vel plurium.

Quarto: utrum sacramentum sit signum quod est res sensibilis.

Quinto: utrum ad sacramentum requiratur determinata res sensibilis.

Sexto: utrum ad sacramentum requiratur significatio quae est per verba.

Septimo: utrum requirantur determinata verba.

Octavo: utrum illis verbis possit aliquid addi vel subtrahi.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM SACRAMENTUM SIT IN GENERE SIGNI

IV *Sent.*, di»L I, qu. i, art. 1, ǫu 1; art. 4, ǫu i, Ad 1; dUt. tn, qu. 1, art. 1, ad 3.

PRIMUM sic proceditur. Videtur quod sacramentum non sit in genere signi.

Videtur enim sacramentum dici a w-•^^^^*crando:* sicut medicamentum a *medicando.* Sed hoc magis videtur perlinere ad rationem causae quam ad rationem signi. Ergo sacramentum magis est in genere causae quam in genere signi.

2. Praeterea, sacramentum videtur occultum aliquid 3 significare: secundum illud *Tob.* xu ♦ . v * *Sacramentum regis abscondere bonum est;* et' *Ephes,* in *Quae sit dispensatio sacramenti abs-* -v* ?· *conditi a saeculis in Deo.* Sed id quod est absconditum, videtur esse contra rationem signi: nam *signum est quod, praeter* P *speciem quam*) *sensibus ingerit, facit aliquid aliud in cognitionem*

a) *occultum aliquiJ.* – *aliquid occultum P.*

r0 *Poeter.* — *per* HpG e! K·; *Λliαι per* mirgo P.

venire, ut patet per Augustinum, in II *de Doct. Christ,* * Ergo videtur quod sacramentum non sit in genere signi.

3. Praeterea, iuramentum quandoque sacramentum nominatur: dicitur enim in Decretis, XXII cans., qu. v :* *Parvuli qui sine aetate rationabili sunt, non cogantur iitrare: et qui semel periuratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum,* idest ad iuramentum, *accedat.* Sed iuramentum non pertinet ad rationem signi. Ergo videtur quod sacramentum non sit in genere signi.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in X *de Civ. Dei Sacrificium visibile invisibilis sacrificii sacramentum, idest sacrum signum, est.*

Respondeo dicendum quod omnia quae habent ordinem ad unum aliquid, licet diversimode, ab illo denominari possunt T: sicut a sanitate quae est in animali, denominatur sanum non solum animal, quod est sanitatis subiectum, sed dicitur medicina sana inquantum est sanitatis effectiva, diaeta vero inquantum est conservativa eiusdem, et urina inquantum est significativa ipsius. Sic igitur *sacramentum* potest aliquid dici vel quia in se habet aliquam sanctitatem occultam, et secundum hoc sacramentum idem est quod *sacrum secretum:* vel quia habet aliquem ordinem ad hanc sanctitatem, vel causae vel signi vel secundum quamcumque aliam habitudinum. Specialiter autem nunc loquimur de sacramentis secundum quod important habitudinem signi. Et secundum hoc sacramentum ponitur in genere signi,

Ad primum ergo DICENDUM quod, quia medicina se habet nt causa effectiva sanitatis, inde est quod omnia denominata a medicina dicuntur per ordinem ad unum primum agens: et per hoc, medicamentum imponat causalitatem quondam. Sed sanctitas, a qua denominatur sacramentum \ non significatur per modum causae efficientis, sed magis pur modum causae formalis vel finalis. Et ideo non oportet quod sacramentum semper imponet causalitatem.

Ad secundum dicendum quod ratio illa procedit secundum quod sacramentum idem est quod *sacrum secretum.* Dicitur autem non solum Dei secretum. sed etiam regis, esse sacrum et sacramentum :* Quia secundum antiquos sancta vel sacrosancta dicebantur quaccurnque violari non licebat :* sicut etiam muri civitatis ;♦ et personae in dignitatibus constitutae. Et ideo illa secreta, sive divina sive humana, quae non licet violari quibuslibet publicando, dicuntur sacra vel sacramenta.

Ad tertum dicendum quod etiam ζ iuramenlum habet quandam habitudinem ad res sacras: inquantutn scilicet est quaedam contestatio facta per aliquod sacrum. Et secundum hoc dicitur esse sacramentum ⊺·: non eadem ratione qua nunc loquimur de sacramentis; non tamen aequivocc sumpto nomine sacramenti, sed analogice. scilicet secundum diversam habitudinem ad aliquid unum, quod est res sacra.

γ) *possunt.* – IpC *a* et editione»; *possint* ABGsC, *possit* DEFH.

B) *sacramentum.* — PI»G; *sacrum.*

O *sacrum et sacramentum.* — *sacrum et sacratum* I, icvrrtum *et sacrum* G, *sacramentum* H *sacrum cd. a, et sacramentum* (s,

ζ) *etiam.* – Um. DGH&c.

r.) *ase sacramentum,* – *esse iuramentum sacramentum* E, iumentum pG, *iuramentum sacramentum* H. *iuramentum est sacramentum* I, *iuramentum esse sacramentum* sG et editione *Me iurameatum* ceteri.

Commentaria Cardinalis Caietani

Posi considerationem etc. Hic incipit secunda pars principalis huius Libri ;* distincta in partes octo: primam, dc sacramentis in communi; ct reliquas septem secundum singula septem sacramenta. Prima igitur hacc pars, durans usque ad quaestionem sexagesimamsextam, inchoat a sacramenti genere, in primo articulo huius quaestionis sexagesimae, ut clare titulus monstrat. Ita quod in titulo huius articuli *sacramenti* nomen sumitur secundum eam significationem qua praedicatur de septem Ecclesiae sacramentis. Et est intentio inquirendi an, secundum illam significationem, sit in genere signi: quamvis absque additione aliqua quaestio proponatur, ct propterea argumenta absolute dc sacramento arguant.

11. In corpore articuli una est conclusio: *Sacramentum de quo est sermo, est in genere signi.* Probatur. Nunc loquimur de sacramentis secundum quod important habitudinem signi. Ergo.

Antecedens manifestatur ex hoc quod *sacramenti* nomen est multiplex, et dicitur tam habens, quam causa, quam signum, et respectu sanctitatis occultae. Et rursus hoc manifestatur ex communi regula: quia omnia habentia ordinem ad unum, possunt diversimode ab illo nominari, ut patet in *sanitate* ct *sanis.*

Haec satis clara sunt ex communibus regulis nominum multiplicium ad unum, vel in uno, vel ab uno, quae abusive vocantur analoga Inde etiam Auctor, in calce responsionis ad tertium, hanc abusionem corrigendo, cum dixisset, *sed analogice,* statim declaravit quid intendit, subdens. *scilicet secundum diversam habitudinem ad unum,* etc.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM OMNE SIGNI M REI SACRAE SIT SACRAMENTUM

IV *Sent.,* Jist. t, qu. f, art. 1, quB 1.

secundum sic proceditur. \ idetur quod non omne signum rei sacrae sit sacramentum. Omnes enim creaturae sensisunt signa rerum sacrarum: secundum illud *Rom.* i :* *Invisibilia Dei per ea quae factasunt intellecta conspiciuntur.* Nec tamen omnes res sensibiles possunt dici sacramenta, Non ergo omne signum rui sacrae est sacramentum.

2. Praeterea, omnia quae in veteri luge fiebant, Christum figurabant, qui est *Sanctus San-*

»». *ctorum* secundum illud I Cor. x** *Omnia in* i;' *figura contingebant illis;* et *Coloss.* ñ *Quaesunt umbra Juturorum, corpus autem Christi.* Nec tamen omnia gesta Patrum veteris Testamenti, vel eliam omnes caeremoniae legis, sunt sacramenta, LiPir''qc °' se^ quaedam specialiter: sicut in Secunda Parte ' habitum est. Ergo videtur quod non omne signum sacrae rei sit sacramentum.

3. Praeterea, etiam in novo Testamento multa geruntur in signum alicuius rei sacrae, quae tamen non dicuntur sacramenta: sicut aspersio aquae benedictae, consecratio altaris, et consimilia 3. Non ergo omne signum rei sacrae est sacramentum.

3

Sed contra est quod definitio convertitur cum definito. Sed quidam * definiunt sacramentum Pcr hoc quod est *sacrae rei signum:* et hoc etiam videtur ex P auctoritate Augustini supra * inducta. Ergo videtur quod omne signum rei sacrae sit sacramentum.

hÎÎ! ‘‘'v.'Se ^ııp^Γ'ıv

•An. ». «π?

t

Respondeo dicendum quod signa dantur τ hominibus, quorum est per nota ad ignota pervenire. Et ideo proprie dicitur sacramentum quod est signum alicuius rei sacrae ad homines pertinentis: ut scilicet proprie dicatur sacramentum secundum quod nunc de sacramentis loquimur, quod est *signum rei sacrae mquantum est sanctificans hommes.*

Ad primum ergo DICENDUM quod creaturae sensibiles significant aliquid sacrum, scilicet sapientiam et bonitatem divinam, inquantum sunt in seipsis sacra: non autem inquantum nos per ea sanctificamur. Et ideo non possunt dici sacramenta secundum quod nunc loquimur de sacramentis.

An secundum dicendum quod quaedam ad vetus Testamentum pertinentia significabant sanctitatem Christi secundum quod in se sanctus est. Quaedam vero significabant sanctitatem eius inquanlum per eam ' nos sanctificamur: sicut immolatio agni paschalis significabat immolationem Christi, qua sanctificati sumus. Et talia dicuntur proprie veteris legis sacramenta. *

Ah tertium dicendum quod res denominantur l a fine * et complemento. Dispositio autem non est finis, sed perfectio. Et ideo ea quae significant dispositionem ad sanctitatem, non dicuntur sacramenta, de quibus procedit obiectio: sed solum ea quae significant perfectionem sanctitatis humanae.

a) *contimilia.* – *timilia* tertta praeter I.
p) fcr. – Om. leni» praeter I'.
γ) *dantur.* — *proprie dantur* 1'hG.
5) eam. – E»G; *ta.*
denominantur. – *denominatur* tcrti-i prxeter H.

Commentax'ia Cardinalis Caietani

Titulus clarus. – In corpore Auctor accommodat definitionem hanc, scilicet, *signum rei sacrae,* ad hoc ut sit convertibilis cum sacramento; ut quod ex proprietate significationis non habet, cx accommodatione intclligatur habere. Hinc enim duas subintclligi vult conditiones rei sacrae: scilicet, *sanctificantis homines.* Quod non aliunde deducitur quam cx hoc quod signum proprie datur homini, cuius est per notum ad ignotum discurrere.

Et scito duo. Primum, quod Auctor non solum pro reverentia sic definientium sacramentum, sed etiam pro firmando usu Ecclesiae, quo sacramentum dicimus non cuiusque rei sacrae signum, sed homines sanctificantis, descriptionem hanc in definitionem erexit.

Secundum est quod ly *sanctificantis* intelligitur in actu exercito, hoc est quod est signum rei sacrae ut actualitcr exercet sanctificationem hominis: quia ad hoc adhibetur ut signum, ut sanctificetur homo per illius significatum.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM SACRAMENTUM SIT SIGNUM UNIUS REI TANTIM

IV *Sent.,* diu. i, qu. i, art. », ǫu », 3d 4.

AD TERTIUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod sacramentum non sit signum nisi unius rei. Id enim quo multa significantur, est signum ambiguum, et per consequens fallendi occasio: sicut patet de nominibus aequivocis. Sed omnis fallacia debet removeri a Christiana religione: secundum illud *Coloss.* n :* *Cidete ne quis vos seducat per philosophiam « et inanem fallaciam.* Ergo videtur quod sacramentum non sit signum plurium rerum.

• Ver». 8.

3

2. Praeterea, sicut dictum est ;* sacramentum significat rem sacram inquantum est humanae sanctificationis causa. Sed una sola est causa sanctificationis humanae, scilicet sanguis Christi; secundum illud *Heb.* ult. :* */esus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.* Ergo videtur quod sacramentum non significet plura.

•An. 3.

· v« »x

3. Praeterea, dictum est * quod sacramentum proprie significat ipsum finem sanctificationis. Sed finis sanctificationis est vita aeterna: secundum illud *Rom.* vi ♦ *Habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem vero vitam aeternam.* Ergo videtur quod sacramenta non significent ? nisi unam rem, scilicet vitam aeternam.

·απ. ›, »d›

‘ v‘n ».

? ?

Sed contra est quod in sacramento Altaris

a) *phitoiophiam.* – *a* ct tertia pneter pG; *prophetiam.*
p) xtrramenfJ non *significent.* – urrumndKrn non *significet* II et ! editione».

est duplex res significata, scilicet corpus Christi verum el mysticum : ut Augustinus dicit, in libro *Sententiarum Prosperi* .*

'eni^diciUS,

Ili I-infraac. *de Cvrp. et Dont.,* «p. aiv .

• Art. pratttd

Respondeo dicendum quod, sicut dictum est ;* sacramentum proprie dicitur quod ordinatur ad significandam nostram sanctificationem. In qua tria possunt considerari : videlicet ipsa causa sanctificationis nostrae, quae est passio Christi; et forma nostrae sanctificationis, quae consistit in gratia et virtutibus; et ultimus finis nostrae sanctificationis. qui est vita aeterna. Et haec omnia per sacramenta significantur. Unde sacramentum est et signum rememorativum T eius quod praecessit, scilicet passionis Christi; et demonstrativum eius quod in nobis efficitur per Christi passionem, scilicet gratiae; et prognosticum,0 idest praenuntiativum, futurae gloriae *

T

a

•CflhI«n».5v>r. TAro/.p. IV, qu. I, m<rnb, 1.

Ad primum ergo dicendum quod tunc est signum ambiguum, praebens occasionem fallendi, quando significat multa quorum unum non ordinatur ad aliud. Sed quando significat multa secundum quod ex eis quodam ordine efficitur unum, tunc non est signum ambiguum, sed certum : sicut hoc nomen *homo* significat animam et corpus prout ex eis constituitur humana natura. Et hoc modo sacramentum significat tria praedicta secundum quod quodam ordine sunt unum.

Ad secundum dicendum quoti sacramentum, in hoc quod significat rem sanctificantem, oportet quod significet effectum, qui intelligitur in ipsa causa c sanctificante prout est causa sanctificans.

Ad tertium dicendi m quod sufficit ad rationem sacramenti quod significet perfectionem quae est forma : nec oportet quod solum significet perfectionem quae est finis.

γ) *et tignum remémorâtirum,* – PH; *et (om. Uc) signum et rememorativum Glbc, et tignum et rememoratio* ceteri.

*1 *prognosticum.* – P ; *pracnoxticum* HpG cl *ab, pronoxticum* ceteri.
t) *ipsa causa.* – *ipso* E – *causa* ante *sanctificant am.* PL

Commontaria Cardinalia Caietani

TiTVLVS clarus. – In corpore una conclusio, cum uno corollario. Conclusio: *Sacramentum est signum trium rerum.* Declaratur. Sacramentum est signum noMrae sanctificationis, in qua considerantur tria. Et haec per sacramenta significantur. Ergo.

Corollanum est : *Sacramentum est signum rememorativum, demonstrativum, cl prognosticum.* Declaratur ex tribus praemissis.

Adverte hic quod Auctor gratia materiae absque probatione procedit, declarando quae absque controversia acceptantur de sacramentis in communi.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM SACRAMENTUM SEMPER SIT ALIQUA RES SENSIBILIS

hire, qu. un, art. 1; IV *Sent.,* di»t. 1, qu. 1, art 3, ǫu 1; art. 3; dist. xiv, qu. 1, art. 1, ǫu 1; IV *Cont. Gent.,* cap. lvi; *In Ioan.,* cap. ID. Icct. I.

QI ARTI M s,c proceditur. Videtur quod JJ sacramentum non semper sit aliqua res sensibilis. Quia secundum Philosophum, *in libro *Priorum* ;* omnis effectus suae causae signum est. Sed sicut sunt quidam effectus sensibiles, ita etiam sunt quidam effectus intelligibiles: sicut scientia est effectus demonstrationis. Ergo non omne signum est sensibile. Sufficit autem ad rationem sacramenti quod sit signum alicuius rei sacrae inquantum homo per eam sanctificatur, ut supra * dictum est. Non ergo requiritur ad sacramentum quod sit aliqua res sensibilis.

• Cf. IIb.II, np. xxi1. e t.

• Art. 3

2. Praeterea, sacramenta pertinent ad regnum Dei et cultum Dei ". Sed res sensibiles non videntur pertinere ad cultum Dei: dicitur enim Ioan, iv :* *Spiritus est Deus: et eos ? qui adorant eum, in spiritu et veritate adorare oportet;* et *Rom.* xiv :* *Non est regnum Dei esca et potus.* Ergo res sensibiles non requirunturad sacramenta.

a

• Ver». 24.

• Ver 17.

3. Praeterea, Augustinus dicit, in libro *de Lib. Arbit.* ;* quod *res sensibiles sunt minima bona, sine quibus homo recte vivere potest.* Sed sacramenta sunt de necessitate salutis humanae, ut infra * patebit: et ita sine eis homo recte vivere non potest. Non ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

•lab. II. cap. xix

Sed contra est quod Augustinus dicit, *super Ioan.* :* *Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum,* Et loquitur ibi de elemento sensibili, quod est aqua. Ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

*Trac' LXU

Respondeo dicendum quod divina sapientia unicuique rei providet secundum suum modum: et propter hoc dicitur, *Sap.* vm ;* quod *suaviter disponit omnia.* Unde et Matth. xxv * dicitur quod *dividit * unicuique secundum propriam virtutem.* Est autem homini connaiurale ut per sensibilia perveniat in cognitionem intelligibilium. Signum autem est per quod aliquis devenit in cognitionem alterius. Unde, cum res sacrae quae per sacramenta significantur, sint quaedam spiritualia et intelligibilia bona quibus homo sanctificatur, consequens est ut per aliquas res sensibiles si-

a) *ad regnum Dei et cultum Dei.* – *ad regnum Dei* B, *ad cultum Dei* G, *ad regnum vel cultum Dei* liée, *ad cultum et (vel* P) *regnum Dei* Pl.

β) *cos.* – PFa; omnes I, eum ceteri; pro oJor.inr, *adorat* Héc.
γ) *dividit,* – *dedit* E et tertia.

gnificatio sacramenti impleatur: sicut etiam per similitudinem sensibilium rerum in divina Scriptura res spirituales nobis describuntur. Et inde est quod ad sacramenta requiruntur res sensibiles: ut etiam Dionysius probat, in t cap. *Caelestis Hierarchiae.*

An primum ergo dicendum quod unumquodque praecipue denominatur et definitur secundum illud quod convenit ei primo et per se: non autem per e id quod convenit ei per aliud ·. Effectus autem sensibilis per se habet quod ducat in cognitionem alterius, quasi primo et per se homini innotescens: quia omnis nostra cognitio a sensu initium habet Effectus autem intelligibiles non habent quod possint ducere in cognitionem alterius nisi inquantum sunt per aliud manifestati, idest per aliqua sensibilia. Et inde est quod primo et principaliter dicuntur signa quae sensibus offeruntur: sicut Augustinus dicit, in II *de Doct. Christ.* ;* quod ζ *signum est quod, praeter speciem quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire.* Effectus autem intelligibiles non habent rationem signi nisi secundum quod sunt manifestati per aliqua signa. Et per hunc etiam modum quaedam quae non sunt sensibilia, dicuntur quodammodo sacramenta, inquantum sunt significata per aliqua sensibilia: de quibus infra * agetur.

Ad secundum dicendum, quod res sensibiles, prout in sua natura considerantur, non pertinent ad cultum vel regnum Dei: sed solum secundum quod sunt signa spiritualium rerum, in quibus regnum Dei consistit.

An tertium dicendum quod Augustinus ibi loquitur de rebus sensibilibus secundum quod in sua natura considerantur r<: non autem sccundum quod assumuntur ad significandum spiritualia, quae sunt maxima bona.

δ) – *iecundum* P; *primo... ci* om. I.
<) *initium habet.* – *juiT habet* H. *oritur* cditionex.
ζ) *quod.* – Om. *c, ubi dicit quod* P.
r4) *in tua natura considerantur,* – *sunt tn tua natura* PH ipG uf videtur) ct *c, (considerantur* tupcf ru„ *in* mirg.) *tua natura* »G.

δ •C». Ari» ut..Vr· A„;· lib. ' I. cap. tv, n. 7. - S Th. lib. VII, lccc. ui.

t

Commentaria Cardinalis Cuietani

Titulus clarus. Jtes *sensibiles:* puta aqua, oleum, vinum, panis.

In corpore una conclusio : *Ad sacramenta requiruntur res sensibiles.* Probatur dupliciter. Primo, ratione. Res sacrae quae per sacramenta significantur, sunt quaedam bona intelligibilia quibus homo sanctificatur. Ergo per aliquas res sensibiles significatio sacramenti implenda est. Ergo ad sacramenta requiruntur res sensibiles.

Prima consequentia probatur ratione : cx pane quidem nostri, quia modus naturalis cognitionis humanae est ut per sensibilia ad intelligibilia deveniat, signum autem est per quod in alterius cognitionem devenimus; ex parte vero Dei, quia secundum modum nostrum Deus providet nobis. Quod in littera tripliciter manifestatur. Consequens est igitur quod significatio talis signi a Deo homini dati, scilicet sacramenti, per sensibilia impleatur. – Et similitudine ; quii spiritualia in sacra Scriptura per sensibiles similitudines innotescunt.

Secundo, probatur conclusio auctoritate Dionysii.

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM REQUIRANTUR DETERMINATAE RES AD SACRAMENTA

Infra, qu. lxiv, λπ. 3, ad 3.

D QUINTUM SIC PROCEDITt'R. VidctUr qtiod non requirantur determinatae res ad sacramenta. Res enim sensibiles requiruntur · in sacramentis ad significandum, ut dictum est ♦ Sed nihil prohibet de rebus sensibilibus idem significari : sicut Scriptura Deus aliquando metaphorice significatur per ‡apidem quandoque per leonem ;** quandoque per solem ;* aut aliquid β huiusmodi. Ergo videtur quod diversae res possint congruere eidem sacramento. Non ergo determinatae res in sacramentis requiruntur.

2. Praeterea, magis necessaria est salus animae quam salus corporis. Sed in medicinis corporalibus, quae ad salutem corporis ordinantur, potest una res pro alia poni in eius defectu. Ergo multo magis in sacramentis, quae sunt medicinae spirituales ad salutem animae ordinatae, poterit una res assumi pro alia quando illa defuerit.

3. Praeterea, non est conveniens ut hominum T salus arctetur per legem divinam: et praecipue per legem Christi, qui venit omnes salvare. Sed in statu legis naturae non requirebantur in sacramentis aliquae res determinatae, sed ex voto assumebantur: ut patet *Gen.* xxvm ;* ubi se Iacob vovit Deo decimas et hostias pacificas oblaturum. Ergo videtur quod non debuit arctari homo, et praecipue in nova lege, ad alicuius rei determinatae usum in sacramentis.

Sed contra est quod Dominus dicit, Ioan, ui :* «ATn *quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.*

Respondeo dicendum quod in usu sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus divinus, et sanctificatio hominis: quorum primum pertinet ad hominem per comparationem ad Deum, secundum autem e converso pertinet ad Deum per comparationem ad hominem. Non

• Art. 4-

• II *Hrp.* cip. xxn. vera. J. Z·· *dur.* cap. ni. «r». 9. ! *ad Cor.* cap. X, wen. 4: *Apec.* cap. iv, ven. 3. ••IMI. cap. xxju. *<n. 4; Apx. op. v, ver·. <.
• 1MI. cap. lx. ven. 19, xo: .Maisch. cap ven. 1 ?

3) *requiruntur.* – *anumuntur* PI.
j) *aliquid.* – *aliud* addunt PI.
γ) *hominum.* – /lomrn: EH, *homini»* editione».

T

‘ Ven■».

autem pertinet ad aliquem determinare l quod est in potestate alterius, sed solum illud quod est in sua potestate. Quia igitur sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo indicio assumere res quibus sanctificetur, sed hoc debet esse ex divina institutione determinatum. Et ideo c in sacramentis novae legis, quibus homines sanctificantur, secundum illud l *Cor.* vi ;* *Abluti estis, sandificati estis,* oportet uti rebus ex divina institutione determinatis.

Ad primum ergo dicendum quod, si idem possit : per diversa signa significari, determinare r- tamen quo signo sit utendum ad significandum pertinet ad significantem. Deus autem est qui nobis significat spiritualia per res sensibiles in sacramentis, et per verba similitudinaria in Scripturis. Et ideo, sicut iudicio Spiritus Sancti determinatum est quibus similitudinibus in certis Scripturae locis res spirituales significentur, ita etiam debet esse divina institutione determinatum quae res ad significandum assumantur in hoc vel in illo sacramento.

Ad secundum dicendum quod res sensibiles habent naturaliter sibi inditas virtutes conferentes ad corporalem salutem: et ideo non refert, si duae earum eandem virtutem habeant, qua quis utatur. Sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtutel naturaliter indita, sed solum ex institutione divina. Et ideo oportuit divinitus determinari quibus rebus sensibilibus sil in sacramentis utendum.

Ad tertiim dicendum quod, sicut Augustinus dicit, XIX *contra Faust.* ;* diversa sacramenta di- • Cap. art versis temporibus congruunt : sicut * etiam diversis verbis significantur diversa tempora, scilicet praesens, praeteritum et futurum. Et ideo, sicut in statu legis naturae homines, nulla lege exterius data, solo λ interiori instinctu movebantur ad Deum colendum ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur. Postmodum vero necesse fuit etiam exterius legem dari: tum propter obscurationem legis naturae ex peccatis hominum ; tum etiam ad expressiorem significationem gratiae Christi, per quam humanum genus sanctificatur. Et ideo etiam * necesse fuit res determinari quibus homines uterentur in sacramentis. Nec propter hoc arctatur via salutis; quia res quarum usus est necessarius in sacramentis, vel communiter habentur, vel parvo studio adhibito haberi possunt.

c) *determinare.* — P ; *determinate.*

<) *Et ideo.* – PEHi *; i'nde* D, om. G, */deo b, Et* ceteri ; ante *oportet* •G et *a* addunt *ergo.*

ζ) *ii idem possit.* – *etsi idem ponit* I, *etsi idem potest* P.

η) *determinare.* – PEIiH ct *a; determinate.*

t>) *significandum.* – PD.te; *sanctificandum ;* margo P *ais' sanctificandum.* Pro *significantem, sanctificantem* Ic, quo cipuncto *significantem* 1.

<) *virtute.* – *sibi* addunt Pc.

x) *sicut.* – *sic* PD. – Pro *diversis, in diversis* BC.

λ) *solo.* – *sed solo* tertia p.-actcr I.

jx) *colendum.* – H»G ct editione»; *consulendum* ABCDE *movebantur... instinctu* om. IIpG.

v) *etiam.* – Om. GtIfc.

Co -IUJ entavia Cardinalis Caietani

Titulus clarus. – In corpore una est conclusio responsiva quaesito : *In sacramentis novae legis oportet uti rebus ex divina institutione determinatis.* Probatur. Non pertinet ad aliquem determinare quod in alterius, sed quod est in sua potestate. Sed sanctificatio est in potestate Dei, non hominis. Ergo non pertinet ad hominem instituere sanctificatis a hominis. Sed sacramenta sunt sanctificativa hominis. Ergo.

Ultimo subsumpta propositio et probatur auctoritate Apostoli. Et declaratur, distinguendo duo quae in sacramentorum usu inveniuntur, scilicet cultus divinus ct sanctificatio hominis ; et declarando horum differentiam, quia primum est hominis ad Deum, secundum est c contra Dei ad hominem.

II. Ubi videre potes quod Auctor duo haec consideravit in sacramentis, ut, quia ex primo poterat ratio determinandi res ad hominem spectare, cuius est colere Deum hoc vel illo modo ; ex secundo necessitatem monstraret divinae institutionis, cuius est sanctificare hominem per haec vel illa signa, et sine his et illis, ut placet. Et quia nullum sacramentum est quod non sanctificet hominem, ideo omnia oportet a Deo determinata esse quoad sibi substantialia.

III. In responsione ad primum, adverte quam praesumptuosa, iniuriosa ac sacrilega sit eorum solertia qui proprias aut poetarum similitudines tanquam spiritualium simulacra interpretantur, scribunt aut praedicant. Usurpant enim officium Spiritus Sancti, cuius iudicio res aliquae institutae sunt in figuram aliorum, dicente Apostolo * : *Omnia in figuram contingebant illis.* Vilificantque sacram Scripturam, dum c\ tali fictione occasionem dant credendi quod similiter humano spiritu sunt in figuram ea quae sunt in sacris Litteris, quemadmodum haec quae audiunt humani dexteritate ingenii coaptata. Et sic multum auctoritatis detrahitur sacrae Scripturae figuris.

ARTICULUS SEXTUS

UTRUM IN SIGNIFICATIONE SACRAMENTORUM REQUIRANTUR VERBA

IV *Sent.,* disL i, qu. i, art. 3; dist. xill, qu. i, art. 3, ǫu b, ad 3; *Ik Vcrit.,* qu. wn, An. 4, ad 10.

d sextum sic proceditur. Videtur quod significatione sacramentorum non requirantur verba. Dicit enim Augustinus, *contra Faustum,* libro XIX ♦ *Quid sunt aliud quaeque corporalia sacramenta nisi quasi quaedam verba visibilia?* Et sic videtur quod addere verba rebus sensibilibus in sacramentis sit addere verba verbis. Sed hoc est superfluum. Non ergo requiruntur verba cum rebus sensibilibus in sacramentis» • Cap. 1.

2. Praeterea, sacramentum est aliquid unum. Ex his autem quae sunt diversorum generum, non videtur posse aliquid unum fieri. Cum igitur res sensibiles et verba sint diversorum generum, quia res sensibiles sunt a natura, verba autem a ratione; videtur quod in sacramentis non requirantur verba cum rebus sensibilibus.

3. Praeterea, sacramenta noxae legis succedunt J sacramentis veteris legis: quia, *illis ablatis, ista sunt instituta,* ut Augustinus dicit, XIX *contra Faustum* ♦ Sed in sacramentis veteris legis non requirebatur aliqua tonna verborum. Ergo nec in sacramentis novae legis.

• Op. χηι.

Sed contra est quod Apostolus dicit, *Ephes,* v¥: *Christus dilexit Ecclesiam, et tradidit semetipsum pro ea. ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquae in verbo vitae.* Iit Augustinus dicit,

• Ver·. 3$. j(J,

• Traci. I.xxx.

super loan. : * *Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum.*

Respondeo dicendum quod sacramenta, sicut dictum est ;* adhibentur ad hominum sanctificationem sicut quaedam signa. Tripliciter ergo considerari possunt: et quolibet modo congruit eis quod verba rebus sensibilibus adiunganiur. Primo enim possunt considerari ex parte causae sanctificantis, quae est Verbum incarnatum: cui sacramentum quodammodo conformatur in hoc quod rei sensibili verbum adhibetur, sicut in mysterio incarnationis carni sensibili est Verbum Dei unitum.

• ΛΠ. 3, μ

Secundo possunt considerari sacramenta cx parte hominis qui sanctificatur, qui componitur ex anima et corpore: cui proportionatur sacramentalis medicina, quae per rem ? visibilem corpus tangit, et per verbum ab anima creditur. Unde Augustinus dicit * super illud Ioan, xv ♦ *lam vos mundi estis propter sermonem* etc : *Z 'nde ista est tanta virtus aquae ut corpus tangat et cor abluat, nisi Jaciente verbo. non quia dicitur, sed quia creditur?*

*/«/o ı· .£ı'4«γ., tree» I.XXX. ♦· Ven. j,

T

5

• Cap. til.

ı

Tertio potest τ considerari ex parte ipsius significationis sacramentalis. Dicit autem * Augustinus, in ll *de Docl. Christ.* ;* quod *verba inter homines obtinuerunt principatum l significandi:* quia verba diversimode formari possunt ad significandos diversos conceptus mentis, et propter hoc per verba magis distincte possumus exprimere quod mente concipimus. Et ideo ad perfectionem significationis sacramentalis necessc fuit ut significatio rerum sensibilium per aliqua verba determinaretur. Aqua enim significare potest et ablutionem propter suam humiditatem, et refrigerium propter suam frigiditatem: sed cum dicitur, *Ego te baptizo* manifestatur quod aqua utimur in baptismo ad significandum emundationem spiritualem.

r

Ad primum ergo dicendum quod res visibiles sacramentorum dicuntur verba per similitudinem quondam, inquantum scilicet participant quondam vim significandi, quae principaliter est in ipsis verbis, ut dictum est :* Et ideo non est superflua ingeminatio verborum cum in sacramentis rebus visibilibus ❦verba adduntur: quia unum eorum determinatur per aliud, ut dictum ❀est

In corporv.

η

IMJ.

Ad secundum dicendum quod, quamvis verba et aliae res sensibiles sint in diverso genere quantum pertinet ad naturam rei, conveniunt tamen ratione significandi. Quae perfectius est in verbis quam in aliis rebus. Et ideo ex verbis et rebus fit quodammodo unum in sacramentis sicut ex forma et materia: inquantum scilicet per verba perficitur significatio rerum, ut dictum est :* – Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipsi actus sensibiles, puta ablutio et unctio · et alia huiusmodi : quia in his est eadem ratio significandi et in rebus.

' In cot71. tr

e

Ad tertium dicendi m quod, sicut Augustinus dicit, *contra ❦Faustum* alia debent esse sacramenta rei praesentis, et alia rei futurae. Sacramenta autem veleris legis praenuntia erant Christi venturi. Et ideo non ita expresse significabant Christum sicut sacramenta novae legis, quae ab ipso Christo effluunt, et quandam similitudinem ipsius in se habent, ut dictum est * Utebantur tamen in veteri lege aliquibus verbis in his quae ad cultum Dei pertinent, tam sacerdotes, qui erant sacramentorum iliorum ministri, secundum illud *Xum.* vi :* *Sic benedicetis filiis Israel: et dicetis eis, Benedicat tibi Dominus,* etc. ; quam etiam illi qui illis sacramentis utebantur secundum illud *Dent* x.xvi :* *Profiteor hodie · coram Domino Deo tuo,* etc.

· ΙΛ. XIX. þ. XTt.

• Id corpora.

• Vera. Jt, M-

ı

• Vera. > x

a) *succedunt.* – *succederunt b, successerunt* Pe.

} *per rem,*- E ci tertia praeteri; *per partem* D, ptrfrrn ceteri; pro *corpus, scilicet corpus* F.

γ) *potest.* — *pussunt* P.

Z) autem. – *enim* EFGHu^c, om. AI.

i) *principatum.* - Pia; *principaliter* F, *principatu!* ceteri.

ζ) *te baptizo.* – *baptizo te* BSc, *baptizo* GH.

M *verba.* – *a* et tcnU; anu *rebus* poni: F, pott *rebus cctcrk*

»» ct unctio. – *unctio* B, *inunctio* Ple.

0 *qui illis sacramentis utebantur.* — Gull et «litioftM; *qui solis sacris induebantur* ABCpE et *a, sacris induebantur* D, *qui solis sacrii utebantur* xE, *qui solum sacramentis imbuebantur* F, *qui solts sacris imbuebantur* 1, *qui illis sacris utebantur* pH.

x) *hodie.* - Om. tertia praeter I.

Commoncaria Cardinalis Caictani

TiTCLVs clarus. In corpore una conclusio : *Sacramenta tripliciter considerantur: et quolibet modo congruunt eis verba.* Probatur quoad primam partem : quia sacramenta adhibentur ut signa quaedam ad hominum sanctificationem. - Quoad secundam, singillatim declarando singula membra cum suis rationibus : ut dare et ordinate patet in littera.

Adverte quod prima pars conclusionis ex assumpto facile deducitur. Nam quia sacramenta ad sanctificationem adhibentur, oportet primam eorum considerationem secundum sanctificationis causam fieri. Et quia ad sanctificandos homines sunt, secunda eorum consideratio ex parte hominis est. Et quia ut signa adhibentur, consequens est ut tertia eorum consideratio secundum significationem liat.

II. In responsione ad secundum, perspice quod in sacramentis res ct verba coeunt in unum signum : quia constituunt unum sacramentum, quod non nisi signum unum est. Unde, proprie loquendo, ablutio in aqua in baptismo non est unum signum, ct verba sunt aliud si·

gnuin, ʋı lanquam ex Juobu·» partialibus signis fiat unum totale signum : sed ipsa applicatio aquae, quae indeterminata est ud significandam spiritualem ablutionem, vel spiritualem claritatem aut simplicitatem, aut aliquid huiusmodi, ex coniunctione ad verba abluentis determinatur ad significandam spiritualem ablutionem. Ita quod non sunt duae relationes signi in aqua et verbis : sed una tantum relatio signi est in hoc composito ex rebus et verbis, ut sunt determinabile et determinatio in ratione significandi unum spiritualem eficctum. Sunt enim haec, ut in littera subtiliter traditur et declaratur in tertia ratione in corpore articuli, velut materia et forma in genere signi : non quod relatio talis signi sit composita ex materia et forma : sed quia relatio talis signi non adest nisi composito e.x talibus determinabili et determinante, quae sunt velut materia et forma.

ARTICULUS SEPTIMUS

UTRUM REQUIRANTUR DETERMINATA VERBA IN SACRAMENTIS

Sd septimum sic PROCEDITUR, Videtur quod non requirantur determinata verba in sacramentis. Ut enim Philosophus dicit ;* *voces non sunt caedem apud omnes,* sicut nec eaedem voces T quantum ad sonum. Et ideo, cuiuscumque linguae verbis proferatur e talis sensus, perficitur sacramentum.

i%Tn.hb " Sed salus, quae per sacramentum quaeritur, est eadem apud omnes. Ergo non requiruntur aliqua determinata verba in sacramentis.

2. Praeterea, verba requiruntur in sacramentis inquantum sunt principaliter significativa, sicut • An 6. supra * dictum est. Sed contingit per diversa \erba idem significari. Ergo non requiruntur determinata verba in sacramentis.

3. Praeterea, corruptio cuiuslibet rei variat eius speciem. Sed quidam corrupte verba proferunt, nec tamen propter hoc impediri creditur sacramentorum effectus: alioquin illiterati et balbi qui sacramenta conferunt, frequenter defectum in sacramentis inducerent. Ergo videtur quod non requirantur in sacramentis determinata verba.

Sed contra est quod Dominus determinata verba protulit in consecratione sacramenti Eu- • vcm. »6. charistiac, dicens, Matth. xxvi :* *Hoc esi corpus meum.* Similiter etiam mandavit discipulis ut sub determinata forma verborum baptizarent, dicens, • v«n. 19. Matth. ult. ♦ *Euntes, docete omnes gentes. baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.*

•Art 6. .di Respondeo dicendum quod, sicut dictum ȩst in sacramentis verba se habent per modum formae, res autem sensibiles per modum materiae, in omnibus autem compositis ex materia et forma principium determinationis est ex parte formae, quae est quodammodo finis et terminus materiae. Et ideo principalius requiritur ad esse rei determinata forma quam determinata materia: 3 materia enim determinata quaeritur * ut sit proportionala determinatae formae. Cum igitur in sacramentis requirantur determinatae res sensibiles, quae se habent in sacramentis sicut materia, multo magis requiritur in eis determinata forma verborum.

Ad primum ergo dicendum quod, sicut Augusti- • Toe. lxxx. nus dicit, *super Ioan.* ♦ verbum operatur in sacramentis, *non quia dicitur,* idest, non secundum exteriorem sonum vocis; *sed quia creditur,* secundum sensum verborum qui fide tenetur. Et hic quidem sensus est idem apud omnes, licet non eaedem voces

Ad SECt NDtμ dicendum quod, licet in qualibet lingua contingat diversis vocibus idem significari, semper tainen aliqua illarum vocum est qua principalius et communius homines illius linguae utuntur ad hoc significandum. Et talis vox assumi debet in significatione sacramenti. Sicut etiam inter res sensibiles illa assumitur ad significationem sacramenti cuius usus est communior ad actum per quem sacramenti effectus significatur: sicut aqua communius utuntur homines ad ablutionem corporalem, per quam spiritualis ablutio significatur; et ideo aqua assumitur ut materia in baptismo.

Ad tertium dicendum quod ille qui corrupte · profert verba sacramentalia, si hoc ex industria facit, non videtur intendere facere quod facit Ecclesia: et ita non videtur perfici sacramentum.

Si autem hoc : faciat ex errore vel lapsu linguae, si sit tanta corruptio quae omnino auferat sensum locutionis, non videtur perfici sacramentum. Et hoc praecipue contingit quando fit corruptio e\ parte principii dictionis: puta si. loco eius quod est *in nomine Patris,* dicat, *in nomine matris.* Si vero non totaliter auferatur sensus locutionis per huiusmodi corruptelam, nihilominus perficitur sacramentum. Et hoc praecipue contingit quando fit corruptio ex parte finis: puta si aliquis dicat *patrias* T* *etfilias.* Quamvis enim huiusmodi '] verba corrupte prolata nihil significent c\ virtute impositionis, accipiuntur tamen ut significantia ex accommodatione usus. Et ideo, licet mutetur sonus sensibilis, remanet tamen idem sensus.

Quod autem dictum est de differentia corruptionis circa principium vel finem dictionis, rationem habet quia apud nos variatio dictionis ex parte principii mutat significationem, variatio

a) *quaeritur.* – *requiritur* editione» ct *a.*

3) *fecundum.* – *idest fecundum PUG.*

Y) *eaedem voces.* – *sint eaedem voces I, eaedem voces sint* editione». – *quantum ad tonum* om. GH.

ο» *verbis proferatur.* – PDhH ct *a; verbum proferatur* ABCEF, *verbis proferantur* G, *verbis proferuntur* pH ct *be;* pro *perficitur, perficit* FGifafc.

t) *corrupte.* – PI; post *verba* ponunt ABCD, post *sacramentalia* EFa, *corrupta* post rrrfcs GHte.

ζ) *hoc.* – Om. Gilbe.

rj *patrias.* – in *nomine patrias* P.

0) *huiusmodi.* – Om. GHK

autem ex fine ‘ dictionis ut plurimum non mutat significationem :* Quae tamen apud Graecos variatur etiam secundum principium dictionis in declinatione ᵏ verborum.

Magis tamen videtur attendenda quantitas ᵭor ruptionis ex parte dictionis Quia ex utraque pane potest esse tam parva quod non aufert sensum verborum: et tam magna, quod aufert :* Sed unum horum facilius accidit ex parte principii, aliud ex parte finis

l) *jbte.* – *farid finis* Pk. E om. *variatio... sifnijfcationcm.*

x) Mon *mutat li/pdjtcatloncm* – II. *a, nnn mutat ecnilpn(/fea·ttonem bc, mutat contifnijicationtm* Pût, *mutat fifpujtcjticncm* ceteri (Pro E ci. »).

). · in dtdtnalione. – *ct declinationis* H, *i»« declinationibus* ᵭetcr tertia.

/I cr *parte dictioni».— Qtn.* Pl – Pro *Quia, Quae GHU, Quod* I.

v) *aufert.* – *tentum verborum* addit F.

Commentaria Cardinalis Caietani

Txruiais ut sonjL – In corpore una conclusio ; *In sacramentis requiritur determinata forma verborum.* Probatur. In sacramentis requiruntur determinatae res sensibiles, quae se habent ut materia. Ergo multo magi·» requiritur determinatio verborum, quae se habet ut forma.

Antecedens quoad primam partem patet cx articulo quinto. Quoad secundam, ex sexto : et hic repetitur. – Consequentia probatur. Quia principalius requiritur id esse rei determinata forma quam determinata materia. Probatur : quia in omnibus compositis ex materia et forma principium determinationis est ex parte formae, quia est tinis ct terminus materiae ; cl materia determinata requiritur ut sit proportionata determinatae formae.

II. In responsione ad secundum, adverte quod doctrina praesentis litterae, scilicet quod in qualibet lingua vox illa qua principalius et communius homines illius linguae utuntur ad illum actum significandum, assumi debet in sacramentis, vera est quantum est ex parte debiti usus verborum : quoniam ad tantum mysterium non nisi principalia communioraque assumenda sunt verba. Cum hac tamen doctrina stnt quod oppositum fiat vel cx accommodatione usus ’, vel quia sacramenti forma non urget ad hoc ·.

• Cl nuo.

• C£ num. it.

III. Quantum autem valeat contra communitatem ct proprietatem linguae accommodatio usus, testatur forma baptismi^apud Latinos, dum dicitur : Ago *te baptizo,* etc. *Raptitare* enim latina lingua neque principaliter neque communiter significat *abluere,* ut patet : in tantum quod, si quis diceret alien. *Raptita hoc sudariolum,* aut non, aut vix intclligcretur. Et procul dubio dicere deberemus: *Ego te abluo in nomine Patris,* etc. Quia tamen accommodavit Ecclesiae latinae usus vocabulum hoc nd significandum actum abluendi qui in sacramento fit, illo utendum est. 1'nde etiam muliere?» in vulgari baptizantes dicunt : *Io te baptizo.* Et audeo dicere minoris curae fuisse introducere haec verba ad Latinos: quoniam hinc fit ut non percipiat populus, sed nec sacerdos aut Evita. quid importat *baptizare* Quod optime intelligcrcnt omnes si diceretur : *Ego te abluo,* aut *lavo.* Et simile accidit in sacramento confirmationis in verbo *chrismatis :** Providentia tamen dixina hinc Ecclesiam suam doctam eoe voluit quod, quocumque verbo accommodato ab usu ad significandum illud utamur, etiam si alterius sit idiomatis, sacramentum perficitur : ita quod nec mixtio idiomatum in eadem numero forma sacramenti tollit perfectionem sacramenti.

• *El ȃude· . . cKritmalit* om. P; et otaiim pro kgit xua.

Habes quoque hinc quod, quia usus accommodatione personas dignas alloquimur in numero plurali. dicendo uni, *Vos,* etc.; ita quod, si diceretur illi. *lit.* videretur inferri sibi iniuria. ideo, si quis in forma sacramenti poenitentiae, absolvendo episcopum vel principem, honoris consueti gratia dicat, *Absolvo vos a peccatis vestris,* etc., perfectum est sacramentum · : non minus quam si in vulgari dixisset, *Io ve absolvo dalli vostri peccati.* Quin perfecta est significatio orationis ad illam personam solam ex accommodatione usus, non minus quam perfectae sint omnes similes orationes, puta, *Do vobis hoc munus,* 17··*nite vos ad prandium mecum,* ct similia.

• C. qo. I mii, irt.ù. Comment, xd ♦ obiect. Pctn dt Palude eant. ᵭoacta

Et eadem ratione perfecta essent sacramenta si persona recipiens sacramentum exprimeretur in nomine honorabili abstracto : puta si quis diceret *Ego absolvo dominationem vestram a peccatis suis.* Pro regula enim generali habendum est quod, quando oratio habet perfectam significationem ex accommodatione usus in ceteris locutionibus, sufficit ad sacramenti perfectionem similis oratio applicata ad materiam sacramenti. Et ratio est quia operatio spiritualis m sacramentis sequitur significationem perfectam orationis sacramentalis : ac per hoc, ubi oratio habet suam significationem perfectam, sacramentum perficitur. Constat autem quod oratio quae in qualibet materia communiter habet wiim significationem perfectam, non perdit perfectionem suae Mgnificationu cx hoc quod applicatur ad materiam sacramentalcm. Igitur, sicut sufficit oratio illa perfecta in aliis, ita et in sacramentis.

I\ . Quia autem sacramenti forma non urget ad principaliter et communiter consueta verba, si quis ex huiusmodi Ubertate uteretur aliis verbis, puta dicendo, *Ego te abluo in nomine Patris,* etc., aut, in sacramento Eucharistiae, *Istud est,* etc. : perfecta essent sacramenta. Non enim dc necessitate sacramenti sunt illae voces quibus communiter Ecclesia utitur: sed illae vel aliae loco illarum idem significantes quod illae. Sic enim intclligcndum est determinatam exigi formam verborum ad sacramenta.

Sed sunt voces illae quibus Ecclesia utitur, dc necessitate praecepti Ecclesiae. Ideo peccaret quisquis advertenter uteretur aliis vocibus ab illis quibus Ecclesia sua consuevit uti in sacramentis. Inde haec non diximus ut liceat cuique mutare voces in sacramentis : sed ut, si acciderit, noverint non esse iteranda sacramenta propter huiusmodi mutationes.

V. Et confirmatur quod dicimus ex forma consecrationis sanguinis Christi qua utitur Ecclesia latina. Dicit enim. *Hic est calix sanguinis:* ubi aut metaphorice sumitur *calix;* aut ponitur continens pro contento. Ac per hoc ex vi verborum, sect indo propriam significationem, non significatur conversio vini in sanguinem, sed in calicem : quod est ridiculum. Attestatur enim per hoc Spiritus Sanctus quod sufficiunt nd sacramentorum perfectionem verba vel cx proprietate, vel accommodatione usus significantia veritatem sacramenti, quaecumque sint illa: nec esse dc necessitate sacramenti communiora m aliqua lingua verba.

\ I. In responsione ad tertium, adverte quod, ut patet *de Consecr..* dist, IV, cap. *Retulerunt,* Zacharias Papa determinavit luisse baptizatum illum qui ob ignorantiam baptizantis baptizatus est *in nomine Patria et Etlia et Spiritua Sancta.* I bi vides quod corruptio fuit tanta quod variata est significatio nominum : nam *patria* non patrem, sed locum nativitatis significat. Sed licet *patria* absolute aliud significet quum *Pater,* ut tamen est pars corrupte prolata huius orationis, *Ego te baptizo in nomine Patria et Filia* etc., significasse *patrem* iudicatum est: ct sic oratio tota non mutavit significationem. Et hoc valde notandum est pro casibus occurrentibus m corrupte prolatis verbis circa alia sacramenta, vel ex festinatione, vel ex balbutiente lingua, vel aliquo alio accidente.

ARTICULUS OCTAVUS

I TRIM ALIQUID LICEA I VDDEKE VERBIS IN QI 1BLS CONSISTIT I'ORMA SACRAMENTORUM

IV *Sent.,* J\t. tn, art. 3, ǫui 2, 3, 4.

OCTAV(M SIC PROCEDITUR. Videtur quod ÿjKr nihil liceat addere verbis in quibus con- E^\l! sistit forma sacramentorum. Non enim |>/ T* JJ\>v ^^mmoris sunt necessitatis huiusmodi verba sacramcntalia quam verba sacrae Scripturae. Sed verbis sacrae Scripturae nihil licet addere vel minuere: dicitur enim *Dent,* iv :* *Xon addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ab eo;* et *Apoc.* ult. :* *Contestor amni audienti verba prophetiae libri huius : Si quis apposuerit ad haec, apponet super eum Deus plagas scriptas in libro isto; et si quis diminuerit, auferet Deus partem eius de libro vitae.* Ergo videtur quod neque in formis sacramentorum liceat aliquid addere vel minuere.

• Ver». 2.

• Ver», tli, 19.

2. Praeterea, verba se habent in sacramentis per modum formae, ut dictum est * Sed in formis quaelibet additio vel subtractio sariat speciem. sicut et in numeris: ut dicitur in VJ1I *Metaphys.* * Ergo videtur quod, si aliquid addatur vel subtrahatur a forma sacramenti, non erit idem sacramentum.

• Art. 6, id 3; art. 7.

•S. Th. Icet. nr. - Did hb VH.cap. ni, a. S,

3. Praeterea, sicut ad formam sacramenti a determinatus numerus dictionum requiritur, ita etiam requiritur determinatus ordo verborum, et etiam orationis continuitas. Si ergo additio vel ? subtractio non aufert sacramenti veritatem \ videtur quod pari ratione nec transpositio \erborum, aut etiam interpolatio pronuntiationis.

Sed contra est quod in formis sacramentorum quaedam apponuntur a quibusdam quae ab T aliis non ponuntur γ: sicut Latini baptizant sub hac forma, *Ego te baptizo in numine Patris et Filii et Spiritus Sancti;* Graeci autem sub ista. *Baptizatur* 5 * *servus Christi X. in nomine Patris,* etc. G Et tamen utrique verum conferunt l sacramentum. Ergo in formis sacramentorum licet aliquid addere vel minuere.

• Ci Gear, Λ-tl/. 6r*jfc* . /a *Ofie. S. B.lpt1-mat.* c

Respondeo dicendum quod circa omnes istas mutationes quae possunt in formis sacramentorum contingere, duo videntur esse consideranda. Unum quidem ex parte eius qui profert verba, cuius intentio requiritur ad sacramentum, ut infra * dicetur. Et ideo, si intendat per huiusmodi additionem vel diminutionem alium ritum induc ere qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentum: quia non videtur quod intendat facere id quod facit Ecclesia.

• Qu. IΛΠ, art.».

Aliud autem est considerandum ex pane significationis \erborum. Cum enim verba operentur in sacramentis quantum ad sensum quem faciunt, ut ǂupra dictum est. oportet considerare ’Art·7· utrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum : quia sic : manifestum est quod tollitur veritas sacramenti. Manifestum est autem quod, si diminuatur aliquid eorum quae sunt de substantia formae sacramcntalis, tollitur debitus sensus \erborum : et ideo non perficitur sacramentum. I. nde Didymus dicit, in libro *de Spiritu Sancio* :* *Si quis Ha baptizare conatur* ǂ *ut unum de praedictis nominibus praetermittat,* scilicet Patris et Filii et Spiritus Sancti, *sine perfectione baptizabit.* - Si autem subtrahatur aliquid quod non sit de substantia formae, talis diminutio non tollit debitum sensum verborum, et per consequens nec sacramenti perfectionem. Sicut in forma Eucharistiae. quae est, *Hoc est enim corpus meum.* Iv *enim* sublutum non tollit debitum sensum verborum, et ideo non impedit perfectionem sacramenti: quamvis possit contingere quod ille qui praetermittit, peccet ex negligentia vel contemptu. ", ‘ t]

Circa additionem etiam contingit aliquid apponi quod est corruptivum debiti sensus: puta si aliquis dicat, ZgO *te baptizo in nomine Patris maioris et Filii minoris,* sicut Ariani baptizabant. Et ideo talis additio tollit veritatem sacramenti. – Si vero sit talis additio quae non auferat debitum sensum \ non tollitur sacramenti veritas. Nec refert utrum talis additio fiat in principio, medio vel fine. Ut. si aliquis dicat, *Ego te ba·pli\o in nomine Dei Patris omnipotentis, et Filii eius unigeniti, et Spiritus Sancti Paracleti.* erit verum baptisma. Et similiter, si quis dicat, *Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, et beata Virgo te adiuvet.* erit verum baptisma.

Forte autem si diceret, *Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti et Beatae Virginis Mariae,* non esset baptismus: quia dicitur I *Cor.* I :* *Xunqnid Paulus pro robis crucifixits est? aut in nomine Pauli baptizati estis?* - *Vev Sed hoc verum est si sic intclligatur in nomine Beatae Virginis baptizari sicut in nomine Trinitatis, quo baptismus consecratur: talis enim sensus esset contrarius verae fidei, et per consequens tolleret veritatem sacramenti. Si vero sic intelligatur quod ǂ additur, *et in nomine Beatae Virginis.*

a) *tacranxcnti.* – Om. HpG ct *bc.*
veritatem. – P; *virtutem.* Cf. ζ, 0.
γ) *potiuntur.* – *apponuntur* I».
Z) ISapt^alur.^ Ilapti^ntur PH, *Ilapt^dur* i U.H ct ĕJibonc *Graeci... etc.* om. pt; cf. qu. lxh art. 5. t ct txvn art. 6. ů.
O *utri^ue verum conferunt* – PEFI; *utrique verum confertur* BGc, *utrUque verum confertur* C, *utrique confertur* D, *uterque verum confert* Hd, *uterque verum confertur Ab.*
O *xic.* – *Ii ac* »G. – Pro *veritas, virtus* omne· praeter P, acJ I om. *quia... rerborum.*
r,) *baptizare conelur.* — PE; *baptizare curetur* ABCIIpG, *baptifetur* F, *baptizetur curetur* D. *baptt\are curaverit* «G, *baptizare curatur* I, *baptizaretur* ed. *a, kcvhqart creditur bc.*
0) *sensum.* – PI; WftJlriN *sacramenti.* – Pro *veritae, virtus* omne· praeter P.
t) *sic intellipatur quod.* – *intellifatur quod illud quod* GHbc. *intellitfatur quod* 1. — non *quasi nomen Hcatae Virgini»* »»m. GHt; pro *operetur, non operetur* GH ; pro *baptismo, burfirtHum G.*

non quasi nomen Beatae \ irginis aliquid operetur in baptismo, sed ut cius intercessio prosit baptizato ad conservandam gratiam baptismalcm, I non tollitur perfectio sacramenti.

Ad primum ergo dicendum quod ✾verbis sacrae Scripturae non licet aliquid apponere quantum ad sensum: sed quantum ad expositionem sacrae Scripturae, multa verba eis a ductoribus apponuntur. Non tamen licet etiam verba sacrae Scripturae apponere ita quod dicantur esse de integritate sacrae Scripturae: quia hoc esset vitium falsitatis. Et similiter si quis diceret aliquid esse de necessitate formae quod non est.

Ad secundum dicendum quod verba pertinent ad formam sacramenti ratione sensus significati. Et ideo, quaecumque liat additio vel subtractio vocum * quae non addat aliquid aut subtrahat debito sensui, non tollitur species sacramenti. x

Ad tertium dicendum quod, si sit tanta interruplio verborum quod intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus sacramenti, et per consequens veritas cius. Non autem tollitur quando est parva interruptio proferentis quae intentionem et intellectum non aufert.

Et idem etiam dicendum est de transpositione verborum. Quia, si tollit sensum locutionis, non perficitur sacramentum: sicut patet dc negatione praeposita vel postposita signo. Si autem sit talis transpositio quae sensum locutionis non variat, non tollitur veritas sacramenti: secundum quod Philosophus dicit * quod * *nomina et verba transposita idem significant.*

Cm hl Cpoum· J'l nlc 9

x) *rerbii.* – *verbum* E, *verba* IpH, *ad verba* edilioоe».
1) rorum. – *verborum* tertii praeter I.

fro/crentif. - Pomi *intentionem* ponurt PhG. Pmi *intetlcctum* I ct editione» addunt *verborum.*
q •ecundum.- *dicit quod.* – *quia itcundum.,. dicit* P.

Commentaria CordinaUe Caietanl

TrrvLvs clarus. – In corporc Irin Hunt: primo, ponuntur duae communissimae regulae circa huiusmodi varietates; secundo, descenditur specialiter ad diminutionem ct additionem; tertio, movetur quaedam difficultas circa additionem, ct solvitur. Prima regula sc tenet ex parte intentionis ministrantis sacramentum. – Secunda vero se tenet ex parte significationis verborum. Quod intcllige, non secundum sc, sed in ordine ad totam orationem: oportet enim mutari sensum ipsius orationis, quae est forma sacramenti, ad hoc ut sacramentum sit nullum, ut praedictum est '. – De diminutions autem aut additione in speciali in singulis sacramentis, sermo erit in propriis locis. Hic in communi est sermo.

II. Ubi nota, pro solutione difficultatis motae, quod additio ad formam, ultra duos modos qui in littera ponuntur, scilicet vel tanquam aliquid intrinsecum ad formam vel tanquiim extnnsecum. tertius invenitur omnino per accidens, quando scilicet interponitur aliquod verbum, non ut sit aliquid intrinsecum vel adiacens formae, sed impcrtincns omnino interpositio ad aliud propositum dicitur verbum: ut si inter bapuzandum, postquam dixit, *te baptizo*, dicat alicui, *Recede hinc,* seu aliquid eiusmodi, ct prosequatur, *in nomine Patris et Filii,* etc. I loc enim non est proprie addere ad verba formae: sed inteqîonere verba interrumpendo formam. Potest siquidem interruptio de qua in responsione ad tertium est sermo, dupliciter fieri: vel sine interpositione verborum, vel cum interpositione verborum.

Utraque autem interruptio non debet esse tanta quod, iuxta communem morem hominum, continuitas solvatur orationis. Si enim, postquam minister dixit, *Ego te baptizo,* irci pransum, ct postea subderet, *in nomine Patris et Filii,* etc.: sive interim tacuisset sive non. soluta esset orationis unitas.

• Art. 7, Comment. num. at.

QUAESTIO SEXAGESIMAPRIMA

DE NECESSITATE SACRAMENTORUM

IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA

einde considerandum est de necessitate sacramentorum *

iroj.

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo: utrum sacramenta sint necessaria ad salutem humanam.

Secundo: utrum fuerint necessaria in statu ante peccatum.

Tertio: utrum fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum.

Quarto: utrum luerint necessaria post Christi adventum.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM SACRAMENTA RUERINT NECESSARIA AD HUMANAM SALUTEM

IV *Sent,* dt«1. i, qu. i, art. 3, ǫu i; III *Cont. Geut.,* cap. exn; IV, cap. tv, tvi.

D primum sic PROCEDITUR. Videtur quod sacramenta non luerint 3 necessaria ad humanam salutem. Dicit enim Apostolus, I *ad 7'tm.* iv *: *Corporalis exercitatio ad modicum utilis est.* Sed usus sacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem: quod sacramenta perficiuntur in significatione sensibilium rerum et verborum, ut dictum est * Ergo sacramenta non sunt necessaria ad humanam salutem.

• qo.lx, m

o Praeterea, II *Cor.* xii * Apostolo dicitur: *Sufficit tibi gratia mea.* Non autem sufficeret si sacramenta essent necessaria ad salutem. Non sunt ergo sacramenta saluti humanae necessaria.

•vcn.9.

3. Praeterea, posita causa sufficienti, nihil aliud videtur esse necessarium ad effectum. Sed passio Christi est sufficiens causa nostrae salutis: dicit enjm Apostolus, *ad Rom.* v * *Si. cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii eius, multo magis, reconciliati, salvi erimus in vita ipsius.* Non ergo requiruntur sacramenta ad salutem humanam.

• Ver». 10.

Sed contra est quod Augustinus dicit, XIX *con[ra FausL· In nullum nomen religionis, seu verum seu falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum vel sacramentorum visibilium consortio colligentur.* Sed necessarium est ad humanam salutem homines adunari in unum verae religionis nomen. Ergo sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem.

•ap. «i

Respondeo dicendum quod sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem triplici ratione. Quarum prima sumenda est ex conditione humanae naturae, cuius proprium est ut per corporalia et sensibilia in spiritualia et intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad divinam providentiam ut unicuique rei provideat secundum modum suae conditionis. Et ideo convenienter divina sapientia homini auxilia salutis confert sub quibusdam corporalibus et sensibilibus signis, quae sacramenta dicuntur.

Secunda ratio sumenda est ex statu hominis, qui peccando se subdidit per affectum corporalibus rebus. Ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi ubi patitur morbum. Et ideo conveniens fuit ut Deus per quaedam corporalia signa hominibus P spiritualem medicinam adhiberet: nam, si spiritualia nuda ei proponerentur, eius animus applicari non posset, corporalibus deditus.

Tertia ratio sumenda est ex studio actionis humanae, quae praecipue circa corporalia versatur. Ne igitur esset homini durum si totaliter a corporalibus actibus abstraheretur, proposita sunt ei corporalia exercitia in sacramentis, quibus salubriter exerceretur T, ad evitanda superstitiosa exercitia, quae consistunt in cultu daemonum, vel qualitercumque noxia, quae consistunt in actibus peccatorum.

Sic igitur per sacramentorum institutionem homo convenienter suae naturae eruditur per sensibilia; humiliatur, se corporalibus subiectum recognoscens a, dum sibi per corporalia subvenitur; praeservatur etiam a noxiis corporalibus · per salubria exercitia sacramentorum.

Ad primum ergo dicendum quod corporalis exercitatio, inquantum est corporalis, non inultum utilis est. Sed exercitatio per usum sacramentorum non est pure corporalis, sed quodammodo est spiritualis: scilicet per significationem et causalitatem.

a) *fuerint.* – *tint* Pl.

β) *hominibus.* – *homini* P.

γ) *exerceretur.* – GHI; *(proposita sunt cis b .) exercentur bc, exerceatur* Pr *exercetur* ceteri.

3) *recognoscens.* – co$MMCfNj tenu praeter l.

1) *corporalibus.* – Oπι II, *actionibus corporalibus* l. *actionibus* editione

Ad secundum ζ dicendum quod gratia Dei est sufficiens causa humanae salutis. Sed Deus dat hominibus gratiam secundum modum eis convenientem. Et ideo necessaria sunt hominibus sacramenta ad gratiam consequendam :*

• D. 983-

Ad tertium dicendum quod passio Christi est causa sufficiens humanae salutis. Nec propter hoc sequitur quod sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem: quia operantur in virtute passionis Christi, et passio Christi quodammodo applicatur hominibus per sacramenta, secundum illud Apostoli Ț, *Rom.* ɣi *Quicumque baptizati sumus in Christo lesu, in morte ipsius bapti\ati sumus.*

ζ) *Ad fecundum.* — Ordinem solutionum *Ad fecundum* ct *Ad tertium* invertunt omnew praeter P.

rj *Apoitoll* – Om. Htf ct editiones.

Commentaria Cardinalis Caietani

Titulus clarus. – In corpore una conclusio: *Sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem.* Et probatur tripliciter.

Ubi nota duo. Primum, quod non est hic sermo de necessario ad humanam salutem sine quo non potuisset homo salvari: sed Je necessario sine quo non convenienter humana salus fuisset. In cuius signum. Auctor, tam in prima quam secunda ratione, convenientiam infert sacramentorum.

Secundo, nota ditVcrcntiam inter Auctorem ct Magistrum Sententiarum, m l distinctione Quarti, circa has • Cap. *Tripl'd* 1res rationes, cx eruditione, humiliatione ct exercitatione. N.im altius tractantur ab Auctore, ut patet conferendo.

ARTICULUS SECUNDUS

I TRI M ANTE PECCATI M FUERINT HOMINI NECESSARIA SACRAMENTA

II *Sent.,* dut. xiiii, qu. il, un. 1, ad 1; IV, J11L t, qu. I, urt. 3. qu‘ 3.

Sd secundum sic proceditur. Videtur quod ante a peccatum fuerint homini necessaria sacramenta. Quia, sicut dictum est ;* sacramenta sunt necessaria homini ad gratiam consequendam. Sed etiam in statu innocentiae homo indigebat gratia: sicut in Prima Pane habitum est. Ergo etiam in statu illo erant necessaria sacramenta.

i 2. Praeterea, sacramenta sunt convenientia β homini secundum conditionem humanae natu-
• .xn. l. rae^ sicut dictum est :* Sed eadem est natura hominis ante peccatum et post peccatum. Ergo videtur quod ante peccatum homo indiguerit sacramentis.

3. Praeterea, matrimonium est quoddam sa-
• ɣtr p. cramenium: secundum illud *Ephes,* ɣ *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo et Ecclesia.* Sed matrimonium fuit institutum ante peccatum, ut dicitur *Gen.* π * Ergo sacramenta erant necessaria homini ante peccatum.

Sed contra est quod medicina non est neces-
• ver. ix-a. saria nLi aegroto: secundum illud Matth. ix :*
J;;,15Î:CJp* ' -Vo/i *est opus sanis medicus.* Sed sacramenta sunt quaedam spirituales medicinae, quae adhibentur contra vulnera peccati. Ergo non fuerunt necessaria ante peccatum.

γ Respondeo dicendum quod in statu innocentiae τ sacramenta necessaria non fuerunt. Cuius ratio accipi potest ex rectitudine status illius, in quo superiora inferioribus dominabantur, et nullo modo dependebant ab cis: sicut enim mens suberat Deo, ita menti suberant inferiores animae vires, et ipsi animae corpus. Contra hunc autem ordinem esset si anima perficeretur, vel quantum ad scientiam vel quantum ad gratiam, per aliquid ℭorporale quod fit in sacramentis. Et ideo *d. », ɣ.. in statu innocentiae homo sacramentis non indigebat, non solum inquantum sacramenta ordinantur in remedium peccati, sed etiam inquantum ordinantur ad animae ɣperfectionem *ü.**

Al) PRIMUM ERGO DICENDUM quod homo in StHtU innocentiae gratia indigebat :* non tamen ut con- · o. 74- sequeretur gratiam per aliqua sensibilia signa, sed spiritualiter et invisibiliter.

Ad secundum dicendum quod eadem est natura hominis ante peccatum et post peccatum, non tamen est idem naturae status. Nam post peccatum anima, etiam quantum ad superiorem partem. indiget accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem: quod in illo statu homini necesse non erat.

Ad tertium dicendum quod matrimonium fuit institutum in statu innocentiae, non secundum quod est sacramentum, sed secundum quod est in officium naturae. Ex consequenti tamen aliquid significabat futurum circa Christum et Ecclesiam: sicut et omnia alia in figura Christi praecesserunt :* σ · c. «p «· “

3) *ante.* – *etiam ante* terti·.

p) *convenientia* – *neccnaria* tertia praeter I.

γ) *innocentiae.* — *ante peccatum* addit P.

Commentaria Cardinali» Caietani

Titulus clarus. – In corpore una conclusio: *In statu innocentiae homo sacramentis non indigebat, nec pro remedio peccati, nec pro perfectione animae.* Probatur

In statu illo superiora inferioribus dominabantur, ct nullo modo dependebant ab cis. Sed contra hunc ordinem esset si anima a corporalibus sacramentis perficeretur, sive

quoad scientiam sive quoad gratiam. Ergo. – Maior declaratur. Quia sicut mens sub Deo, ita etc.

11. Circa hanc doctrinam, simul cum ea quae exprimitur in responsione ad secundum, dubium occurrit, an haec dicta, scilicet quod in statu innocentiae superiora nullo modo dependebant ab inferioribus, et similiter quod anima quantum ad superiorem partem non indiguisset accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem, fatclligenda sint de ipso statu innocentiae communi pruno homini et filiis qui fuissent innocentes: an de primo homine solum, qui solus fuit ante peccatum. Et est ratio dubii quia in statu innocentiae filii Adae aequi.si vissent scientiam cx sensibilibus, ut Auctor dicit in Prima Parte, qu. er :* ac per hoc, superiora aliquo modo dependebant ab inferioribus, et superior pars animae indigebat ad sui perfectionem accipere a corporalibus rebus. Culus oppositum hic dicitur. Et propterca haec verba non pertinent ad statum innocentiae communem patri et filiis.

Sed nec de ipso Adam veriticantur. Quia animae primi hominis competebat modus intclligendi per conversionem ad phantasmata: ut Auctor dixit in Prima Pane, qu. xav, art. 2. Intellectio enim per conversionem ad phantasmata dependet a phantasmatibus. Ac per hoc, superiora dependebant aliquo modo ab inferioribus. Cuius oppositum hic dicitur.

111. Ad hoc dicitur quod praesens doctrina intelligenda est de statu innocentiae ut fuit in Adam. Tum quia in ipso solo fuit sine dependentia superiorum ab inferioribus quoad scientiam. – I um quia Auctor non quaerit absolute de statu innocentiae, sed *de homine ante peccatum:* ut per ly *ante peccatum* determinet quod de homine secundum tempus illud quo fuit antequam peccaret quaerit, et non simpliciter de homine si perseverasse! cum posteritate m innocentia.

Ad objectionem autem in oppositum dicitur quod intellectio Adae. quia ex speciebus non acquisitis ex sensibus, sed infusis a Deo procedebat, non dependebat a phantasmatibus: sed utebatur phantasmatibus ut inferioribus, sicut anima utebatur corpore subdito.

IV. Et si quaeratur quid respondendum secundum Auctoris doctrinam sit quaerenti an filii innocentes indiguissent sacramentis: dicitur quod non fuissent cis necessaria sacramenta. Quia principalis perfectio hominis per sacramenta est per gratiam. I lornines autem fuissent geniti cum gratia, ut in Prima Parte, qu. c. art. i, Auctor dixit. Non indiguissent igitur cx conditione sui status sacramentis perfective hominis quantum ad gratiam. Et quia gratiam comitantur dona intellectus perfective, consequens est ut nec quoad perfectionem scientiae de supcmaluralibus indiguissent sacramentis. Eodem enim modo divina sapientia providet de principali et accessorio: ut patet cx opposito nostro statu, in quo perfectionem scientiae supernatural)s ct sacramentis accipimus, quia per illa tantum gratiam a Deo habemus.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM POST PECCATUM. ANTE CHRISTUM. SACRAMI N I A DEBUERINT ESSE

IV *Sent.,* dixi. i, qu. 1, art. 3, ąu' 3, 4.

d TERtnJM Me I'k .h.'j uni r. Videtur quod post peccatum, ante Christum, sacramenta non debuerunt esse. Dictum est

I I BBenim * quod per sacramenta passio Christi hominibus applicatur: et sic passio Christi comparatur ad sacramenta sicut causa ad effectum. Sed effectus non praecedit causam. Ergo sacramenta non debuerunt esse ante Christi adventum.

2. Praeterea, sacramenta debent esse convenientia statui humani generis: ut patet per Au-

•cip. xvii. gustinum, XIX *contra Faustum* :* Sed status humani generis non fuit mutatus post peccatum usque ad reparationem factam per Christum. Ergo nec sacramenta debuerunt immutari, ut praeter sacramenta legis naturae, alia statuerentur in lege Moysi.

3. Praeterea, quanto magis est aliquid propinquum perfecto, tanto magis debet ei assimi-

a lari. Sed perfectio salutis * humanae per Christum facta est, cui propinquiora fuerunt sacramenta veteris legis quam ea quae fuerunt ante legem. Ergo debuerunt esse similiora sacramentis Christi. Cuius tamen contrarium apparet, ex eo quod sacerdotium Christi praedicitur esse futurum *secundum ordinem Melchisedech, et non*

H *secundum ordinem Aaron,* ut habetur *Heb.* vu ♦ Non ergo convenienter fuerunt disposita ante Christum sacramenta.

Sed contra est quod Augustinus dicit, XIX *contra Faust.* ;* quod *prima sacramenta, quae celebrabantur et observabantur ex lege, praenuntia erant Christi venturi.* Sed necessarium erat ad humanam salutem ut adventus Christi praenuntiaretur. Ergo necessarium erat ante Christum sacramenta quaedam disponi. 1 j I I

Respondeo dicendum quod sacramenta necessaria sunt ad humanam salutem inquantum sunt quaedam sensibilia signa invisibilium rerum quibus homo sanctificatur. Nullus autem sanctificari potest post peccatum nisi per Christum. *quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiae suae, ut sit ipse iustus ? et iustificans eum qui ex fide est /esu Christi* :* Et iduo oportebat ante Christi adventum esse quaedam signa \ ïsïbïha quibus homo fidem suam protestaretur de futuro Salvatoris adventu. Et huiusmodi signa sacramenta dicuntur. Et sic patet quod ante Christi adventum necesse fuit quaedam sacramenta institui. j ? ‘ w λ ⁂ ® Ten· T Λ· 1 |

Ad primi m ergo dicendum quod passio Christi est causa finalis veterum sacramentorum: quae scilicet ad ipsam significandam sunt instituta. Causa autem finalis non praecedit tempore, sed solum in intentione agentis. Et ideo non est inconveniens aliqua sacramenta ante Christi passionem fuisse.

Ad secundum dicf.ndum quod status humani generis post peccatum et ante Christum dupliciter potest considerari. Uno modo, secundum fidei

«) *talidis.* – EE ct tertii praeter pG; *Itgh Mlutts.*

£) *imtut.* – PG; *Chri/tu» luitut* Hêc, *Chrbtui* ceteri, nui furto *tpc* I.

ratiônem. Et sic semper unus et idem permansit: quia scilicet justificabantur homines per fidem futuri Christi adventus.

Alio modo potest considerari secundum intensionem et remissionem peccati, et expressae cognitionis de Christo. Nam per incrementa temporum et peccatum coepit in homine magis dominari, in tantum quod, ratione hominis per peccatum obtenebrata, non sufficerent homini ad recte vivendum praecepta legis naturae, sed necesse fuit determinari praecepta in lege scripta; et cum his quaedam fidei sacramenta. Oportebat etiam ut per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei: quia, ut Gregorius dicit ♦ *per incrementa temporum crevit divinae cognitionis augmentum.* Et ideo etiam necesse fuit quod in veteri lege etiam τ quaedam sacramenta fidei quam habebant de Christo venturo, determinarentur; quae quidem comparamur ad sacramenta quae fuerunt ante legum sicut determinatum ad indeterminatum; quia scilicet ante legem non fuit determinate praefixum homini quibus sacramentis uteretur, sicut fuit per legem. Quod erat necessarium et propter obtenebrationem legis naturalis; et ut esset determinatior fidei significatio \

Ad tertum dicendum quod sacramentum Meichisedech, quod fuit ante legem, magis assimilatur sacramento novae legis in materia: inquantum scilicet *obtulit panem et vinum,* ut habetur *Gen.* xiv ;* sicut etiam sacrificium novi Testamenti oblatione panis et vini perficitur. Sacramenta tamen legis Mosaicae magis assimilantur rei significatae per sacramentum, scilicet passioni Christi: ut patet de agno paschali et aliis huiusmodi. Et hoc ideo ne. propter continuitatem temporis, si permaneret eadem sacramentorum species, videretur esse sacramenti eiusdem continuatio.

XVI,a!, lib. 11. hornil. iv, ■ *IfycItM.*

Y

7) *etiam.* — Om. PH. *determinatior fidei significatio.* - Pet ; *determinatior fidei signo* pE, *determinatio fidei* Gif», *determinatio fidei flgnr» (tlg* AD, *signatio* Fl) cctcri.

Commontarin Cardinalia Gaetani

Trutus clarus. In corpore una conclusio: *Ante Christi adventum, post peccatum, necesse fuit quaedam sacramenta institui.* Probatur. Sacramenta -unt necessaria ad humanam salutem ut signa sensibilia invisibilium rerum quibus homo post peccatum sancuficitur. Ergo ante ‹ hrisii adventum, post peccatum, oportuit esse quaedam sensibilia signa quibus fidem suam de Christo luturo homo protestaretur. Ergo oportuit tunc esse sacramenta quaedam. Prima consequentia probatur. Quia nullus post peccatum sanctificatur nisi per Christum, etc. Secunda consequentia probatur. Quia huiusmodi signa dicuntur esse sacramenta.

ARTICULUS QUARTUS

l TRI M POST CHRISTI M DEBUERINT ESSE ALIQI A SACRAMENTA

IV *Sent.,* dut. i, qu. i, Art. J. ąu 5; di»t. 11, qu. 1, n. 4, ąu 1 ; IV *Coat. (imt.,* c-.p. nil.

Bn quartum sic proceditur. Videtur quod post Christum non debuerint esse aliqua sacramenta. Veniente enim veritate, debet cessare figura. Sed *gratia et veritas per [esum Christum facta est,* ut habetur loan. l ♦ Cum igitur sacramenta sint signa sive figurae, videtur quod post Christi passionem sacramenta esse non debuerint.

• V.-r·.

2. Praeterea, sacramenta in quibusdam elementis consistunt, ut ex supra ’ dictis patet. Sed Apostolus dicit. *Galat.* iv ;* quod, *cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes:* nunc autem, *temporis plenitudine veniente,* iam non sumus parvuli. Ergo videtur quod non debeamus Deo servire sub elementis huius mundi, corporalibus sacramentis utendo.

• Qo. lx- an 4
• *Ven.* J, 4, 7.

3. Praeterea, *apud Deum non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio,* ut dicitur lac. i ♦ Sed hoc videtur ad quandam mutationem divinae voluntatis pertinere, quod alia sacramenta nunc exhibeat hominibus ad sanctificationem tempore gratiae, et alia ante Christum. Ergo videtur quod post Christum non debuerunt institui alia sacramenta.

• Ver», t?.

Sed contra esi quod Augustinus dicit, *contra Faust.* XIX ;* quod sacramenta veteris legis *sunt ablata, quia impleta: et alia sunt instituta virtute maiora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.*

• Cep. «11.

Respondeo dicendum quod, sicut antiqui Patres salvati sunt per fidem Christi venturi, ita et nos salvamur per fidem Christi iam nati et passi. Sunt autem sacramenta quaedam signa protestanda fidem qua homo justificatur. Oportet autem aliis signis significari futura, praeterita seu praesentia: ut enim Augustinus dicit, XIX *contra Faust. ;* *eadem res aliter annuntiatur facienda, aliter Jacta: sicut ipsa verba * passurus ‣ et ‹ passus * non similiter sonant.* Et ideo oportet quaedam alia sacramenta in nova lege esse, quibus significentur ea quae praecesserunt in Christo, praeter sacramenta veteris legis, quibus praenuntiabantur futura.

Ad primum ergo dicendum quod, sicut Dionysius dicit, in v cap. *Fed. Hier.,* status novae legis medius est inter statum veteris legis, cuius figurae implentur in nova lege; et inter statum gloriae, in qua omnis nude et perfecte manifestabitur veritas. Et ideo tunc nulla erunt sacramenta. Nunc autem, quandiu *per speculum in aenigmate cognoscimus,* ut dicitur I *Cor.* xm \ oportet nos per aliqua sensibilia signa in spiri-

tualia devenire. Quod pertinet ad rationem sacramentorum.

jjjoer»-· * Ad secundum dicendum quod sacramenta \uteris legis Apostolus * vocat *egena et infirma elementa,* quia gratiam nec continebant, nec causabant. Et ideo utentes illis sacramentis dicit Apostolus *sub elementis mundi* Deo servisse: quia scilicet nihil erant aliud quam elementa huius mundi. Nostra autem sacramenta gratiam continent et causant. Et ideo non est de eis similis ratio.

Ad tertum dicendum quod, sicut paterfamilias non ex hoc habere monstratur mutabilem voluntatem quod diversa praecepta familiae suae proponit pro temporum varietate, non eadem praecipiens hieme et aestate; ita non ostenditur aliqua mutatio esse circa Deum ex hoc quod alia sacramenta instituit post Christi adventum, et alia tempore legis; quia illa fuerunt congrua gratiae praefigurandae, haec autem sunt congrua gratiae praesentialiter demonstrandae.

Commentaria Cardinali Caietani

Trrtr.rs clarus. – In corpore una conclusio: *Oportet in noya lege esse quaedam alia sacramenta* Probatur. Sacramenta sunt signa protestantia fidem qua homo justificatur. Ergo oportet esse alia sacramenta quibus praeterita credita significentur.

Consequentia, quoad id quod supponit, scilicet diversitatem significabilium, probatur: quia antiqui salvabantur per fidem Christi nascitun, nos per fidem Christi nati. Et quoad ipsa signa probatur; quia aliis signis oportet significari praetenta ct futura. Probatur hoc auctoritate Augustini : ct cx ipsis verbis praeteriti ct futuri temporis.

QUAESTIO SEXAGESIMASECUNDA

DE EFFECTU PRINCIPALI SACRAMENTORUM, QUI EST GRATIA

IN SEX ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est de effectu Sacramentorum ♦ Et primo, de effectu eius 3 principali, qui est gratia; secundo de effectu secundario, qui est character ♦

• Cf. qu. LM, Jntro J 3

• Qa. ιλπ».

Circa primum quaeruntur sex.

Primo: utrum sacramenta novae legis sint causa gratiae.

Secundo: utrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum et donorum

Tertio: utrum sacramenta contineant gratiam.

Quarto: utrum sit in eis aliqua virtus ad causandum gratiam.

Quinto; utrum talis virtus in sacramentis derivetur a passione Christi.

Sexto: utrum sacramenta veteris legis gratiam causarent.

ARTICULUS PRIMUS

UTRI M SACRAMENTA SINT CAI SA GRATIAE

Infra, ari. ·>; I· ﬂ ', qu. cui. art i. ad 2; IV *Soit..* di·!. >. qu. 1, ari. 4, ḋu 1. diti, »nn, qu. t, art. ? ḋu 1, «4 j– IV *Coiit. (iiut*. cap. ivn: Dr *Verti..* qu. nvij, art. q; *Qwdt.* XII. qu. »; *De Ecdn. Sacram.; Ad Calat,,* cap. il. Icct. rv.

PR,MI M S,C t'WOCEDITVR. Videtur quod sacramenta non sint causa gratiae. Non

*^eni v tdetur esse signum ut causa: •^^^^eo quod ratio signi videtur magis effectui competere. Sed sacramentum est signum gratiae. Non igitur est causa eius.

2. Praeterea. nullum corporale agere potest in rem spiritualem: eo quod *agens est honorabilius patiente,* ut Augustinus dicit. XII *super Gen. ad lilt.* ♦ Sed subiectum gratiae est mens hominis. quae est res spiritualis. Non ergo sacramenta possunt gratiam causare.

• Cap «vi. - Ci, Anttoî.^r.ln/iw. lib. 111. cap. v, il *3;* ·. Tli Icct. x.

3. Praeterea, illud quod est proprium Dei, non debet alicui creaturae attribui. Sed causare gratiam est proprium Dei: secundum illud Psalmi ♦ *Gratiani et gloriam dabit Dominus.* Cum ergo sacramenta consistant in quibusdam verbis et rebus creatis, non videtur quod possint gratiam causare.

• P·. l u iiii, ver» u.

Sed contra est quod Augustinus dicit, *super Ioan.* * quod aqua baptismatis *corpus tangit et cor abluit.* Sed cor non abluitur nisi per gratiam. Ergo causai gratiam: et pari ratione alia Ecclesiae sacramenta.

• Traci I XXX.

Respondeo dicendum quod necesse est dicere sacramenta novae legis per aliquem modum gratiam causare. Manifestum est enim quod per sacramenta novae legis homo Christo incorporatur: sicut de baptismo dicit Apostolus, *Galat.* m *Quotquot in Christo bapti\ati estis, Christum induistis.* Non autem efficitur homo membrum Christi nisi per gratiam.

• Ver·. 37.

Quidam * tamen dicunt quod non sunt causa gratiae aliquid operando: sed quia Deus, sacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur. Et

•C' ■ 'm .I'a· ПК *Je Sacram. IIjpUim. cap.* lu.

ponunt exemplum de illo qui, afferens denarium plumbeum, accipit centum libras ex regis ordinatione: non quod denarius ille aliquid opereiur ad habendum praedictae pecuniae quantitatem; sed hoc operatur sola voluntas regis. Unde et Bernardus dicit, in quodam sermone *in Cena Domini* *: *Sicut investitur canonicus per librum, abbas per baculum, episcopus per anulum, sic divisiones gratiarum diversae sunt traditae sacramentis.*

Sed si quis recte consideret, iste modus non transcendit rationem signi. Nam denarius plumbeus non est nisi quoddam signum regiae ordinationis de hoc quod pecunia recipiatur ab isto. Similiter liber est quoddam signum quo designatur traditio canonicatus. Secundum hoc igitur sacramenta noxae legis nihil plus essent quam signa gratiae: cum tamen ex mullis Sanctorum auctoritatibus habeatur quod sacramenta novae legis non solum significant, sed causam gratiam.

Et ideo aliter dicendum: quod duplex est causa agens, principalis et instrumentalis. Principalis quidem operatur per virtutem suae formae, cui assimilatur effectus: sicut ignis suo calore calefacit. Et hoc modo non potest causare gratiam nisi Deus * quia gratia nihil est aliud quam quaedam participata similitudo divinae naturae, secundum illud II A7. I ♦ *Magna nobis et pretiosa promissa donavit, ut divinae simus consortes naturae.* Causa vero instrumentalis non agit per virtutem suae formae, sed solum per motum quo movetur a principali agente. I ndc effectus non assimilatur instrumento, sed principali agenti: sicut lectus non assimilatur securi, sed arti quae est in mente artificis. Et hoc modo sacramenta

3) *ciui.* – Om. ADEa, *eorum* P.

novae legis gratiam causant: adhibentur enim ? ex divina ordinatione ad gratiam in eis causandam I nde Augustinus dicit, XIX *contra Faust.* :* *Haec omnia,* scilicet sacramentalia,/n/n/ *et transeunt: virtus tamen.* scilicet Dei, *quae per ista operatur, iupiler manet.* Hoc autem proprie dicitur instrumentum, per quod aliquis operatur. Unde et *Tit.* tu * dicitur: *Salvos nos Jecit per lavacrum regenerationis.*

An primum ergo nicENDi:m quod causa principalis non proprie potest dici signum effectus, licet occulti, etiam si ipsa sit sensibilis et manifesta. Sed causa instrumentalis, si sit manifesta, potest dici signum effectus occulti : eo quod non solum est causa, sed quodammodo effectus, inquantum movetur a principali agente. Et secundum hoc, sacramenta novae legis simul sunt causa γ et signa. Et inde est quod, sicut communiter dicitur, *efficiunt quod figurant* Ex quo etiam patet quod habent perfecte rationem sacramenti : inquantum ordinantur ad aliquid sacrum non solum per modum signi. sed etiam per modum causae

Ao secundum dicendum quod instrumentum habet duas actiones: unam instrumentalcm, secundum quam operatur non in virtute propria, sed in virtute principalis agentis; aliam autem habet actionem propriam, quae competit sibi secundum propriam formam; sicut securi competit scindere ratione suae acuitatis, facere autem lectum inquantum est instrumentum anis. Non autem perficit actionem instrumentalcm nisi exercendo actionem propriam; scindendo enim facit lectum. Et similiter sacramenta corporalia per propriam operationem quam exercent circa corpus, quod tangunt, efficiunt operationem instrumentalcm ex virtute divina e circa animam: sicut aqua baptismi, abluendo corpus secundum propriam virtutem, abluit animam inquantum est instrumentum virtutis divinae; nam ex anima et corpore unum iit. Et hoc est quod Augustinus dicit ♦, quod *corpus tangit ct cor abluit.*

Ad tertium dicendum quod ratio illa procedit de eo quod est causa gratiae per modum principalis agentis: hoc enim est proprium Dei. ut dictum est :*

· Cap 1.

· Ver», j.

· Ij »c Ctl.Utff. SfJ

· I» cerrea.

il *cnint.* – *homintbut* «ddll E, tdem P poit *ordinatione.* 'O *caura.* – *eauMe ten* i ct j.

divina. – DI I ct editions·; intc *virtute* ponit t. om. ceteri.

Commentaria Cardinalis Caietnni

Is titulo nota terminos. Non enim quaeritur, *an sacramenta dicantur causa :* sed. *an sint causa.* Et hoc ideo quia non satisfit quaestioni vocando causam id quod vera non est causa.

De gratia autem in praesenti titulo sermo est indistincte. Reservatur enim sequenti articulo quae sit illa gratia quae per sacramenta confertur. I nde non spectat ad praesentem quaestionem discutere in speciali de gratia quae causatur. – Rursus, si principium non articuli huius, sed introductae quaestionis huius, perspexeris, ubi haec quaestio sexagesimasecunda a quaestione sexagesiinatcrtia distinguitur, dicendo, *Ft primo, de effectu cius principali, qui est ǧratia Secundo, de effectu secundario, qui est character:* videbis quod sub gratiae nomine hoc in loco non comprehenditur character, cum distinguatur contra characterem; sed communiter sumitur, prout a Sanctis dicitur quod *sacramenta conferunt gratiam.*

Et hoc manda memoriae : et reminiscere, cum postea ' dicetur sacramenta causare instrumcntaliter gratiam, ut non recurras ad characterem, volens fugere quod baptismus non causet gratiam gratum facientem, quia creatur, et creatura non potest etiam instrumcntaliter creare Hic enim, de effectu principali sacramentorum, qui est gratia distincta contra characterem, tractando, quaeritur an sacramentum sit causa gratiae: ct in sequenti articulo quid addat haec gratia supra gratiam gratum facientem discutitur.

II. In corpore articuli tria fiunt : primo, ponitur id in quo oportet omnes convenire; secundo, recitatur quorundam opinio; tertio, respondetur quaesito secundum propriam opinionem. Quoad primum, conclusio est : Arecesse est *dicere sacramenta novae legis aliquo modo causare gratiam.* Probatur. Per sacramenta homo Christo incorporatur. Ergo acquirit gratiam. — Antecedens est Apostoli. – Consequentia patet : quia non fit homo membrum Christi nisi per gratiam.

Quoad secundum, primo ponitur opinio quod sacramenta causam non operando ad gratiam, sed quia Deus assistit : cum exemplis, ct auctoritate Bernardi. Secundo, exponitur quid importet haec opinio, scilicet quod non ponit sacramenta supra genera signorum: ct declaratur exemplis. – Tertio, improbatur haec opinio auctoritate Sanctorum addentium signo causam.

Quoad tertium, ponitur primo distinctio bimembris de causa agente : scilicet principali, cl instrumental!. – Secundo, ponitur causae principalis conditio, qua distinguitur ab instrumentals, scilicet : Principalis causa est quae agit \irtute suae formae, cui assimilatur effectus. Et iu.xta hoc membrum ponitur una conclusio: *Solus Deus est causa principalis gratiae.* Probatur. Solus Deus est cuius est participata similitudo gratia. Ergo solus Deus est gratiae causa principalis. Antecedens est Petri Apostoli. Consequentia patet ex conditione causae principalis. – Tertio, ponitur conditio causae instrumentalis. Et iuxta hoc membrum ponitur aha conclusio, scilicet: *Sacramenta sunt causae agentes instrumcntaliter ad gratiam.* Probatur. Causa instrumentalis est quae non agit virtute suae formae, sed per solum motum quo ab agente principali mo\etur. Sed sacramenta Deus adhibet ut per ea causet gratiam. Ergo sunt causae instrumentales. Maior patet ex signo, quia effectus non assimilatur instrumento : ct ex exemplo de lectulo respectu serrae et artis. Minor probatur auctoritate Augustini, et Apostoli, et modi loquendi: quia hoc vocatur instrumentum per quod principale agens operari dicitur.

III. Hoc in loco advertendum est quod Scotus, in I\ *Sent.,* dist. i, qu. iv ct v, etsi videatur tertiam ponere opinionem, secundum tamen rem positio sua incidit in opinionem praerccitatam ac improbatam in littera: solis enim verbis ab illa differt :* Ponit enim tria in sacramento. Primo, effectum quem sensibile signum habet a Deo: puta quod adhibetur ex institutione divina talc ut α nobis suscipiatur ut sacramentum. Secundum, quod est necessitas necessitate infallibilitatis respectu effectus significati per sacramentum. Tertium, quod habet rationem dispositionis: pro quanto suscipiens sacramentum ex ipsa susceptione disponitur ad suscipiendum effectum significatum per sacramentum, a Deo immediate causante illum Ex quorum trium concursu infert quod sacramentum, licet non sit secundum rem causa gratiae» potest tamen appellari causa instrumentalis gratiae: ut sic salventur auctoritates Sanctorum.

· O. -wm. :*

Declarat autem hoc. scilicet quod sine vera causalitate possit diet causa instrumentalis. Tum quia meritum dicitur causa praemii: ct tamen non efficit illud. Tum quia motus dicitur causa termini: ct tamen non efficit illum. – Turn quia vere dicimus quod per motum acquiritur terminus, et per meritum acquiritur praemium: ct tamen neutrum est causa vere instrumental)· Et hoc directe militat contra rationem litterae sumptam ex modo loquendi cum illa praepositione *per.*

IV. Arguit praeterea contra conclusionem principalem huius litterae, scilicet, *Sacramentum est vere causa instrumentaliter agens ad gratiam* ·. Et argumentum suum est ex parte effectus. Aut sacramentum attingit instrumentaItlcr agendo ipsam gratiam gratum facientem, aut aliquam dispositionem praeviam. Non potest dici primum; quia gratia creatur, et nulla creatura potest etiam instrumenlaliter creare.

Nec potest dici secundum. Tum quia dispositio illa, cum sit forma supernatural! , est aeque creabilis sicut gratia. Tum quia subtectum est aeque in potentia obedientiali ad illam dispositionem. – Tum quia dispositio illa producitur in instanti: sacramenta nutem non possunt agere in instanti. Et si ponatur produci in tempore, Deum agere in tempore inconvenit.

Arguit praeterea contra idem descendendo specialiter ad sacramentum Eucharistiae. Quin transubstantiatio fit sola infinita virtute: non minus quam creatio. Nec potest fingi in pane dispositio necessitatis ad transubstantiationem: quoniam dispositio nécessitons est in eodem instanti cum termino.

Praeterea, in aliis sacramentis oporteret assignare quae sit ista dispositio quae instruinentalhcr causatur a sacramentis.

• Cf. nom mi. Demum arguit quod superflue ponitur ista causalitas in sacramentis ? Quia sine ipsa, ex assistentia divina Ecclesiae revelata in operationibus sacramcntalibus. omnia salvantur ad sacramenti! ct eurum effectus requisita.

• Ncm. in. V. Ad primo obtecta Scoti * breviter respondendo, dicitur quod, cum ipse non salvet sacramentum causam esse, sed caudam dici; ct in veritate non nisi signum infallibile praeceptum suscipi ponatur ad effectum sacramenti: non satisfit auctoritatibus Sanctorum dicentibus sacramentum esse signum ct causam efficientem signatum, ut palet in IV *Sententiarum* '.

• D>4. i. cap.X·!· rrjiurji/fc» - *CA.* ·. Th. ibid. qu. i. art. 4, ðe I. Cum ergo obiicitur primo quod sacramentum habet rationem dispositionis, respondetur quod non esset dispositio nisi ratione obedientiae qua praeceptum suscipitur signum. Et propterva falsum est quod ipsum sacramentum, seu illius susceptio, secundum sc esset dispositio in esse reali, nisi ponatur realiter causa.

• Xi nx- in, /X - *cUnt.* Ad secundum vero, de merito ·, dicitur quod, licet meritum sit causa ut ratio qua operanti est debitum praemium. ct proptcrca dicitur causa praemii, constat tamen meritum non efficere praemium: quoniam aliunde est mereri, et aliunde praemiare. Et proptcrca non obstat hoc proposito, ubi de causa efficiente secundum rem est quaestio.

Ad tertium, de motu, dicitur quod, quia motus potest sumi active vel passive vel absolute; et per motionem activam procul dubio effective fit terminus; per motum autem simpliciter vel passive non effective, sed tanquam per viam acquiritur terminus: ideo argumentum non obstat propositioni qua utitur Auctor in hoc proposito, scilicet: *Illud proprie dicitur instrumentum, per quod agens effective operatur.*

Et per hoc patet responsio ad ultimum, contra rationem de modo loquendi. Quoniam non sumit argumentum Auctor ex ly *per* absolute, sed applicato ad id per quod efficiens operatur.

• Xaffi- iv. VI. Ad argumenta secundo loco inducta, contra conclusionem principalem ·, dicitur quod sacramentum instrumentalitcr attingit gratiam sacramcntalem; ct non oportet recurrere ad dispositionem praeviam ad gratiam. Quidquid enim, secundum aliorum opinionem ut probabiliorem, dixerit Auctor in IV *Sent.* ·, hoc in loco, secundum pro-

• ()in. l. qj «' art. 4. ðu »· diet, «vin, qu· ·· art. j, ðu «· 4d l.

priam sententiam, longe altius sensit, expresse ponens gratiam gratum tacientem, qua scilicet homo fit membrum Christi, ct qua sumus divinae naturae consorte a Deo principaliter et u sacramento instrumentalitcr effici. E.t confirmatur clare hanc esse suam intentionem ex titulo quaestionis, ubi distinguit hunc quaestionem a sequenti per hoc quod nunc quaeritur de sacramenti effectu principali. qui est gratia, tunc autem quaeretur de effectu secundario, qui est character, de quo ct ornatu simile dicitur esse indicium in IV *Sent.* ·, quoad praesentem quaestionem. Et confirmatur hoc idem cx sequenti articulo huius quaestionis, ubi gratia sacramcntalis non ponitur dispositio, sed, ut patebit * nullum habituale donum addit supra gratiam gratum facientem.

• D·»l. I. qu. I, ■ft 4, ðu i

• Ccamcnt. num. ti

Ad obicctioncm autem quod nulla creatura potest etiam instrumvntalitcr creare, respondetur hoc concedendo: sed negando quod gratia proprie creetur. Quod patet cx eo quod, cum desinit esse, non annihilatur: nam. si crearetur, quia creatio est e\ nihilo, cum desineret conservari, oporteret quod cius desilio esset annihilatic». Deum autem credimus nunquam aliquid annihilare.

Et licet hoc sufficiat argumento, pro reverentia tamen communis dicti, sane intclligendi, de creatione gratiae, distinguere potes quod causatio gratiae dupliciter sumi potest. Vel quatenus est mutatio animae de non-grata m gratam Deo: ct sic attingitur instnimcntaliter a sacramento. Vel quatenus creatio ibi aliquo modo immiscetur: et sic fit gratia immediate a Deo. Probatur autem convenienter sic dici, quia Christus, caput Ecclesiae ut homo luhoquin non esset eiusdem naturae cum membris), influit vitam, procul dubio gratiae gratum facientis, membris suis. Const it autem humanitatem Christi inira latitudinem contineri creaturarum. Non inconvenit ergo Deum per humanitatem Christi ut instrumentum coniunctum, et per sacramentum ut instrumentum separatum, gratiam gratum facientem in homine causare: ut clare habes hic in responsione nd tertium bene perspecta ac collata cum argumento ct corpore articuli, ad quod sc remittit.

Et per hoc patet responsio ad obiecta reliqua contra dispositiones praevios causabilcs per sacramenta in speciali. De singulorum enim propriis ěltectibu in tractatu -mguloium patere poterit. Nunc enim sat est proposito de effectu qui est gratia sacramcntalis, tractare: quam diximus. et manifestabimus, non oportere esse dispositionem aliquam praeviam ad gratiam. Quare falsum est sacramentum non posse causare in instanti. Quoniam in termino tempons prolationis verborum sacramentum causare effectum suum potest. Nec etiam inconvenit Deum, voluntarie utendo motu creaturae, agere in tempore: cum nullus adeo desipiat qui neget Deum posse localiter movere, quod est agere in tempore.

\ 11. Ad demum obiecta quod superflue ponitur ista causalitas in sacramentis * respondetur quod non superflue, sed necessario ponitur. Tum necessitate reverentiae ad auctoritates Sanctorum: quas ipsemel Scotus volens salvare, glossat: « *causa* », *idest signum infallibile* ubi patet manifestus error in glossando. – Tum necessitate dignitatis sacramentorum novae legis. Longe enim digniora sunt si locantur in genere causae, quam si infra latitudinem signorum concludantur, ut sacramenta veteris legis. Fateri enim oportet sacramenta novae legis digniora esse sacramentis veteris legis: ct cxcedcrc vetera in hoc quod nova *efficiunt quod figurant,* vetera autem non. ut patet in IV *Sent.,* dist. ı ·.

A glossante autem Scoto, aut quocumque altero, in extraneum sensum, quaerendum est quibus verbis, aut quibus articulis, aut quo sermone. Sancti, aut quicumque alii, debuissent aut potuissent explicare hoc. scilicet quod sacramenta sint causa effectiva gratiae, si non explicatur per ista, *Efficiunt quod figurant,* et rursus per ista, *Ita ut imaginem gerat et causa existât:* quae omnia explicantur in Quarto *Sententiarum* ·. Doceant nos, quaeso. quibus vocabulis explicandum fuerat: ct sic cognoscant o se vel non sequi doctrinam Sanctorum in hac parte, coilectam a Magistro Sententiarum.

Et scito quod hodie minus libera apparet opinio haec. • in Duret pro AffilCfi. Quoniam in concilio Florentino, sub Eugenio IV ·. legimus differentiam inter sacramenta vêtent et novae legis tn hoc quod illa non causabant gratiam, ista vero continent gratiam et conterunt eam. Haec ibi.

VIII. In responsione ad secundum, adverte Scotum. ubi • Num. in supra ·, nec exempla praeterire. Unde contra exemplum de efficientia instrumentorum artificum arguit, probando serram non esse effectivam causam instrumentaient. Tum quia nec figura, nec quantitas, nec motus localis est forma activa. – Tum quia, sicut albedo expellit ab eodem nigredinem non effective sed formaliter, ita corpus expellit corpus ab eodem loco non effective, sed quasi formaliter.

IX. Ad haec facile est et respondere, ct monstrare inopinabilem hanc Scoti novam phantasiam esse falsam. Cum enim movens proximum ct motum oporteat esse simul; et constet ligni partes, quae secando moventur localiter, non esse simul cum artifice (non enim oportet se tangi artificem ct lignum quod secatur): consequens est quod movens proximum partes illas oportet quod sit serra, quae est corpus movens motum. Et confirmatur auctoritate Aristotelis, II *de Anima* ,* ponentis nautam movere navem et manu et temone, altera ut instrumento coniuncto, altero ut instrumento separato. Constat autem effective esse huiusmodi movere. 16.. .1.

Ad primam ergo obiectionem dicitur quod, licet motus localis absolute non sil forma activa aut actio, movere tamen localiter est agere, ut patet. Et sic, sicut artifex movendo serram agit, ita serra, movendo partes ligni, agit.

Ad secundam dicitur quod aliud est loqui de modo quo corpus expellit corpus ab eodem loco, ct aliud est loqui de modo quo corpus movens motum expellit aliud corpus n suo loco: sicut aliud est loqui quomodo calor expellit frigus, et aliud quomodo corpus calefaciens calefactum expellit frigus. Ad propositum siquidem quaestionis huius non spectat primum, sed secundum: quoniam instrumentum artificis est movens motum. Ex quo patet quod exemplum Auctoris deservit proposito, dum sacramentum ponitur instrumentum divinae misericordiae motum a Deo ad movendum animam in sanctitatem sui.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRI M GRATIA SACRAMENTALIS ADDAT AI.1QI ID SI PRA GRATIAM VIRTUTUM ET DONORUM

Infra,, qu. mu, an. 7, ad 3; II Sr»it, dial «n, art. b, ad 5; IV, dial. 1, qu. 1, an. 4, ǫu 5; tï vu, qu. 11, art. 5, ǫu 3; I>< *lerit,,* qu. xivn, urt. 5, ed ia.

secundiμ sic proceditir. Videtur quod sacramentalis non addat aliquid supra gratiam virtutum ct donorum. 'Per gratiam enim virtutum et donorum perficitur anima sufficienter et quantum ad essentiam animae, et quantum ad eius potentias: Tl'!,7qu Cl· tu patet ex his quae in Secunda Parte * dicta sunt. Sed gratia ordinatur ad animae perfectionem. Ergo gratia sacramentalis non potest aliquid addere super gratiam virtutum et donorum.

2. Praeterea, defectus animae ex peccatis causantur. Sed omnia peccata sufficienter excluduntur per gratiam virtutum et donorum: quia nullum est peccatum quod non contradetur alicui virtuti. Gratia ergo sacramentalis. cum ordinetur ad defectus animae tollendos, non potest aliquid addere super gratiam virtutum et donorum.

3. Praeterea, omnis additio vel subtractio in formis variat speciem, ut dicitur in VIII *Metaphvs.* * Si igitur gratia sacramentalis addat ali- •s Th.kjntn- 1)1J. hb.VII, cap. ni, I> s. qUiri super gratiam virtutum et donorum, sequitur quod aequivoce dicatur gratia. Et sic nihil « certum ostenditur 3 ex hoc quod sacramenta dicuntur gratiam causare.

Sed contra est quod, si gratia sacramentalis non addit aliquid super gratiam donorum et virtutum, frustra sacramenta habentibus et dona et virtutes conferrentur. In operibus autem Dei niгrAîALx ıK M est frustra * Ergo videtur quod gratia sucraÏηΓ mentalis aliquid addat super gratiam virtutum et donorum.

Respondeo dicendum quod, sicut in Secunda c“ Parte dictum est, gratia, secundum se considerata, perficit essentiam animae, inquantum participat quandam similitudinem divini essu. Et sicut ab essentia animae fluunt eius potentiae, ita a gratia fluunt quaedam perfectiones ad potentias animae, quae dicuntur virtutes et dona, quibus potentiae perficiuntur in ordine ad suns actus. Ordinantur autem sacramenta ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana: sicut baptismus ordinatur ad quandam spiritualem regenerationem, qua homo moritur vitiis et fit membrum Christi; qui quidem effectus est aliquid speciale praeter actus potentiarum animae. Et eadem ratio est in aliis sacramentis. Sicut igitur virtutes et dona addunt super gratiam communiter dictam quandam perfectionem determinate ordinatam ad proprios actus potentiarum ♦, ' ° ita gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam, et super virtutes ct dona, quoddam divinum auxilium ad consequendum sacramenti finem. Et per hunc modum gratia sacramentalis addit super gratiam virtutum et donorum.

Ad primum ergo dicendum quod gratia virtutum et donorum sufficienter perficit essentiam et potentias animae quantum ad generalem ordinationem actuum ?. Sed quantum ad quosdam effectus speciales qui requiruntur in Christiana vita, requiritur sacramentalis gratia.

Ad secundum dicendi m quod per virtutes et dona sufficienter excluduntur vilia et peccata quantum ad praesens et futurum: inquantum scilicet impeditur homo per virtutes et dona a peccando. Sed quantum ad praeterita peccata, quae transeunt actu ct permanent reatu \ adhi- T betur homini remedium specialiter per sacramenta.

Ad tertium dicendi m quod ratio sacramenta-

a) *ostenditur.* — *nobis ostenditur* pfc.

p) *actuum. animae* addunt 1 ct editiones.

γ) *reatu.., instrumenta e.v* (art. 4. ad 3),- Om. E; antiquus corrector reliqua secundi articuli euper marginem nuperiorem acripiit ct c regione *reatu* notat hic *drlciunt due q^es.*

lis gratiae se habet ad gratiam communiter dictam sicut ratio speciei ad genus. Unde, sicut non aequivocc dicitur *animal* communiter dictum et pro homine sumptum, ita non aequivocc dicitur gratia communiter sumpta et gratia sacramentalis.

Commentaria Cardinalia Caietani

Is titulo per *gratiam virtutum ct donorum* intellige habitus gratiae gratum facientis, ct virtutum tam thcologalium quam moralium, et donorum Spiritus Sancti.

In corpore unica est conclusio: *Gratia sacramentalis addit super gratiam virtutum et donorum.* Et probatur conclusio haec ex diversitate effectuum: quin scilicet alius est effectus gratiae sacramentalis, et altus est effectus gratiae virtutum ct donorum. Et quia in conclusione ct titulo non de sola distinctione, sed dc distinctione per modum addentis fit mentio, ideo probatio utrumque includit, scilicet distinctionem ct additionem, assumens non solum effectus gratiae virtutum et donorum cx una parte et effectus gratiae sacramentalis ex altera parte, sed etiam proportionem virtutum et donorum ad gratiam, ac per hoc impheite proportionem gratiae sacramentalis, seu ipsius effectus, ad gratiam.

Est ergo probatio ista. Gratia absolute perficit essentiam animae; er, sicut ab essentia fluunt potentiae, ita a gratia fluunt perfectiones potentiarum, dona scilicet ct virtutes. Sacramenta autem ordinantur ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana, praeter actus potentiarum animae. Ergo, sicut virtutes ct dona addunt super gratiam communiter dictam perfectionem ordinatam ad actus potentiarum, ita gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam ct virtutes cl dona quoddam divinum auxilium ad consequendum finem. Ergo gratia sacramentalis addit super gratiam donorum et virtutum.

Antecedens quoad primam partem declaratur. Gratia est similitudo divini esse: – seu. Quia anima, inquantum participat quandam similitudinem divini esse, perficitur a gratia. Quantum vero ad secundam partem, declaratur quoad hoc, quod potentiae perficiuntur per dona ct virtutes in ordine ad actus ipsarum potentiarum. Quoad tertiam vero partem, declaratur ex effectu baptismal·. qui est spiritualis regeneratio non qualitercumque, sed ita ut homo moriatur vitiis, membrumque Christi fiat. – Ubi scito quod effectus baptismi proprius non est gratia gratum faciens absolute: sed sic renasci secundum gratiam in membrum Christi ac si ipse passus fuisset patiente Christo; ct hoc importat remissionem omnis culpae et omnis poenae. Constat enim hoc effectum quendam esse necessarium in vita Christiana, ultra bonam dispositionem actuum potentiarum animae. Et quod dicitur de baptismo, idem intclligi vult Auctor dc effectibus aliorum sacramentorum. Quod si praeveniendo intelligere cupis, vide inferius articulum primum quaestionis sexagesimaequintac: ibi enim invenies proprium cuiusque sacramenti effectum, tam quoad bonum datum quam quoad defectum expulsum.

Consequentia autem ut consona rationi relinquitur. Quoniam utraeque, scilicet perfectiones potentiarum cl gratiae sacramentales, de genere spiritualium sunt, ct dependentium a gratia, ct necessariorum in vita Christiana, etc.

II. Circa hanc doctrinam, adverte dupliciter posse intelligi gratiam sacramentalem addere super gratiam donorum ct virtutum. Primo, ut addat donum aliquod habituale. Et hic sensus licet forte multis placeat, ut ab Auctore sumptu» credatur, quia ponit differentiam specificam inter gratias sacramentales cl gratiam donorum ct virtutum, tam hic in responsione ad ultimum, quam in Quaestionibus *dc Veritate,* qu. xxvn, art. 5, ad 12: mihi tamen, etiamsi alibi, hoc est in libns *Sententiarum* * aut *Quaestionibus Disputatis* ;* Auctor expressisset oppositum, aliter sentiendum videtur cx hoc loco. Et est secundus sensus, ut gratia sacramentalis addat supra gratiam donorum ct virtutum, non habituale aliquod donum, sed actuale divinum auxilium extensivum gratiae virtutum ct donorum ad effectum proprium sacramenti.

• Il *St·l.,* dut, XXII, »rt. 6 jul ‘ IV. dfa 1. qa. l ıt. 4, ǫv 5; dut. vit. qa. It, ert J, qu· j. • I»c Ctî

Mos cor autem ad hoc, quoniam m Prima Secundae * Auctor, dividendo gratiam, distinxit contra habituale donum gratiae, gratuitum divinum auxilium. Ac per hoc, sub genere gratiae communiter dictae locavit duo genera seu species gratiarum, scilicet gratiam habitualis doni, et gratiam divini auxilii. Et proptcrca, cum hoc in loco expresse dicat gratiam sacramcntalcm addere divinum auxilium, non est ad aliud genus gratiae e regione positum, scilicet donum habituale, divertendum: sed, planum litterae sensum sectando, sentiendum est quod gratia sacramentalis distinguitur specie a gratia virtutum et donorum, non sicut habitus ab habitu, sed sicut gratuitum divinum auxilium a gratuito habituali dono; ct per hoc, esse speciem gratiae communiter dictae, ut in responsione ad tertium dicitur; et dividi in plures species, iuxta specificam pluralitatem effectuum, ut inferius qu. 1 x x ii, art. 7, ad 3, dicitur.

Qa. ai, an. m

Et confirmatur hoc ex nunc nunc allegato loco, ubi Auctor gratiam in sacramento confirmationis collatam, ad hic dicta se referens: – non dicit diversam esse gratiam gratum lacientem ct cieramentalem baptismi et confirmationis: sed dicit gratiam utrobique collatam habere aliquid commune, et aliquid proprium; et quoad commune, quod est gratia gratum faciens. esse unius speciei; si vero consideretur quoad propria superaddita, sic diversarum sunt rationum colluta in baptismo et confirmatione. Ex hoc enim quod ad diversum modum considerandi gratiam se resolvit, insinuat non esse ibi diversos habitus: sed, ut diximus, esse unum habitum relatum seu extensum cx novo divino auxilio per sacramentum exhibito, ad diversos secundum speciem effectus.

Et confirmatur hic sensus. Quia hoc sufficit ad salvandum ct dignitatem sacramentorum in causando, et gratias sacramentaks. et effectus earum: nec multiplicantur tot habitus in anima.

111. In responsionibus ad primum et secundum, si vj» in speciali videre differentiam utriusque effectus, scilicet perfectionis ad quam ordinatur sacramentum, ct de qua tractatur in responsione ad primum; et similiter defectus contra quem ordinatur sacramentum, dr quo in responsione ad secundum tractatur: lege dictum articulum primum quaestionis sexagesimaequintac inferius.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM SACRAMENTA NOVAE LEGIS CONTINEANT GRATIAM

Part. I. qu. xuii, art. ù, ad 4; 1 *Sent.,* dial. χv, qu. v. art. 1, ǫu 1, ad 3; IV, Jht. 1, qu. 1. art. 4, qu· 4; *De Vent.,* qu. xxvn, art. 7.

I) TERTIUM SIC PROCEDITUR. VidetUF qtiod sacramenta novae legis non contineant gratiam. Contentum enim videtur esse continente. Sed gratia non est in sacramento: neque sicut in subiecto, quia subiectum gratiae non est corpus sed spiritus; neque sicut in vase, quia *vas est locus mobilis,* ut dicitur in IV *Physic,* ;* esse autem in loco non con- m.

venit accidenti. Ergo videtur quod sacramenta novae legis non contineant gratiam.

2. Praeterea, sacramenta ordinantur ad hoc quod homines per ea gratiam consequantur. Sed gratia, cum sit accidens, non potest transire de subiecto in subiectum. Ergo pro nihilo esset gratia in sacramentis.

3. Praeterea, spirituale non continetur a corporali, etiam si in eo sit: non enim anima continetur a corpore, sed potius continet corpus. Ergo videtur quod gratia, cum sit quoddam spirituale, non contineatur in sacramento corporali.

Sed contra est quod Hugo de Sancto Victore *sacramentum ex sanctificatione ή»»ì· sibilem gratiam continet.*

Respondeo dicendum quod multipliciter dicitur aliquid esse in alio: inter quos duplici modo gratia est in sacramentis. Uno modo, sicut in signis': nam sacramentum est signum gratiae. – Alio modo, sicut in causa. Nam, sicut dictum est ♦ sacramentum novae legis est instrumentalis gratiae causa. Unde gratia est in sacramento novae legis, non quidem secundum similitudinem speciei, sicut effectus est in causa univoca; neque etiam secundum aliquam formam propriam et permanentem proportionatam ad talem effectum, sicut sunt effectus in causis non univocis, puta res generatae insole; sed secundum quondam iustrumentulem virtutem, quae est fluens et ? incompleta in esse naturae, ut infra * dicetur.

An primum ergo dicendum quod gratia non dicitur esse in sacramento sicut in subiecto; neque sicut in vase prout vas est locus quidam, sed prout vas dicitur instrumentum alicuius operis faciendi, secundum quod dicitur Ezech. ix *: *Unusquisque vas interfectionis habet in manu sua.*

Ad secundum dicendum quod, quamvis accidens non transeat a subiecto in subiectum, transit tamen a causa per instrumentum aliqualiter in subiectum: non ut eodem modo sit in eis, sed in unoquoque secundum propriam rationem.

Ad tertium dicendum quod spirituale existens perfecte in aliquo, continet ipsum, et non continetur ab eo. Sed gratia est in sacramento secundum esse fluens et incompletum. Et ideo non inconvenienter sacramentum dicitur gratiam continere.

3) iipnr. – *tiçno* PL

ft. – IMI; otn. CJ. ud 3. cI qu. l iiii an. . corp. tin.

Commentaria Cardinalis Caietani

TiTvt.t's accipiendus est ut sonat. – In corpore aunt duae conclusiones. Altera est *Gratia est in sacramentis sicut in signis.* Et probatur. Quia sacramentum est signum gratiae.

Altera est: *Gratia est in sacramentis sicut in causa, non univoca nec aequivoca. sed instrumentali.* Et probatur quoad secundam partem: quia non est secundum similitudinem speciei, sicut homo genitus erat in homine generante. Quoad tertiam vero: quia non est secundum aliquam formam propriam et permanentem proportionatam ad talem clTectum, sicut res generatae sunt in sole. Quoad quartam demum partem: quia est secundum quondam virtutem fluentem et incompletam in ipsa natura.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM IX SACRAMENTIS SIT ALIQUA VIRTUS GRATIAE CAUSATIVA

Infra, qu. txxvin, ari. 4; IV *Sent.,* dist. 1, qu. 1, art. 4, qu· 2; dUt. nn. qu. u, on. 3; *De Verit.,* qu. xxvn, art. 4, ad 4; *Quodl.* XII, qu.

SED QUARTUM SIC PROCEDITUR. VidetUF quod in sacramentis non sit aliqua virtus gratiae causativa. Virtus enim gratiae causativa est virtus spiritualis. Sed in corpore non potest esse 3 virtus spiritualis. Ergo neque ita quod sit propria ei, quia virtus fluit ab essentia rei, et ita non potest eam transcendere: neque ita quod recipiat eam ab alio, quia quod recipitur ab aliquo, est in eo per modum recipientis. Ergo in sacramentis non potest esse aliqua virtus gratiae causativa.

2. Praeterea, omne quod est. reducitur ad aliquod genus entis, et ad aliquem gradum boni. Sed non est dare in quo genere entis sit talis virtus: ut patet discurrenti per singula. Nec etiam potest reduci ad aliquem gradum bonorum: neque enim est inter minima bona, quia sacramenta sunt de necessitate salutis; neque etiam inter media bona, cuiusmodi sunt potentiae animae, quae sunt quaedam potentiae naturales; neque T inter maxima bona, quia nec est gratia nec virtus mentis. Ergo videtur quod in sacramentis nulla sit virtus gratiae causativa.

3. Praeterea, si talis virtus est in sacramentis, non causatur in eis nisi per creationem a Deo. Sed inconveniens videtur quod tam nobilis creatura statim esse desinat sacramento perfecto. Ergo videtur quod nulla virtus sit in sacramentis ad gratiam causandam.

4. Praeterea, idem non potest esse in diversis. Sed ad sacramenta concurrunt diversa, scilicet verba et res: unius autem sacramenti non potest δ esse nisi una virtus. Ergo videtur quod in sacramentis nulla sit virtus.

a) *poteit eue.* – *at* editione»; *Sed... »pirituaiit* otn. I.
£) *sacramentis.* – *tacramento* CFGIII,

γ) *neque.* – *neque etiam* PFI. – *quia* PFHG et *e; quae.*
5) *potest.* – Tertia praeter G; *habet.*

Sed contiu est quod Augustinus dicit, *super Ioan. :* Quae l tanta vis aquae ut corpus tangat d cor ablual? Kt* Reda * dicit quod *Dominus tactu suae mundissimae carnis vini regeneratiram contulit aquis.*

Respondeo dicendum quod illi qui ponunt quod sacramenta non causant gratiam nisi per quandam ¢oncomitantium ponunt quod in sacramento non sil aliqua virtus quae operetur ad sacramenti effectum: est tamen virtus divina sacramento co-assistens quae sacramentalem effectum operatur. Sed ponendo quod sacramentum est instrumentais causa gratiae, necesse est simul ponere quod in sacramento sit quaedam virtus instrumentais ad inducendum sacramentalem effectum. Et haec quidem vinus proportionatur instrumento. I nde comparatur ad virtutem absolutam et perfectam alicuius rei sicut comparatur instrumentum ad agens principale. Instrumentum enim, ut dictum ĕst non operatur nisi inquantum esi motum a principali agente, quod per se operatur. Et ideo virtus principalis agentis habet permanens et completum esse in natura: virtus autem instrumentais habet esse transiens ex uno in aliud, et incompletum; sicut ct motus est actus imperfectus ab agente in patiens.

Ad primum ergo dicendi m quod \irtus spiritualis non potest esse in re corporea per modum virtutis permanentis et completae, sicut ratio probat. Nihil tamen prohibet in corpore esse virlutem spiritualem instrumenialem T: inquantum scilicet corpus potest moveri ab aliqua substantia spirituali ad aliquem effectum spiritualem inducendum; sicut etiam in ipsa voce sensibili est quaedam vis spiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquantum procedit a conceptione mentis. Et hoc modo vis spiritualis est in sacramentis, inquantum ordinantur a Deo ad effectum spiritualem.

Ad secundum DICENDUM quod, sicut motus, eo quod est actus imperfectus, non proprie est in aliquo genere, sed reducitur ad genus actus perfecti, sicut alleratio ad qualitatem: ita virtus instrumentalis non est, proprie loquendo, in aliquo genere, sed reducitur ad genus et speciem virtutis perfectae.

Ad teruium dicendum quod, sicut virtus instrumentalis acquiritur instrumento ex hoc ipso quod movetur ab agente principali, ita et sacramentum consequitur spiritualem virtutem e\ benedictione Christi et applicatione ministri ad usum sacramenti :* I nde Augustinus dicit, in quodam sermone *de Epiphania :* Nec mirum quod * aquam, hoc* es/ *substantiam corporalem, ad purificandam animam dicimus pervenire. Pervenit plane, et penetrat conscientiae universa latibula. Quamvis enim ipsa sit subtilis ct tenuis, benedictione tamen Christi subtilior, occultas vitae causas ad secreta mentis subtili rore pertransit.*

\d quartum dicendum quod, sicut eadem vis principalis agentis instrumentaliter invenitur in omnibus instrumentis ordinalis ad effectum, prout sunt quodam ordine unum; ita etiam eadem vis sacramcntalis invenitur in verbis et rebus, prout ex verbis et rebus perficitur unum sacramentum.

Quae. – *Quad* RFG, *Unde* P.
ζ) *co-assuteus.* – *continent* AD, *assistent* HpG et ĕditione
r,) *instrumentait^.* — Om. pG, *et tnstrumcntalrm* II, *inilrumtih taliter* PI.
quod, — EFa ct tertia pFAcur 1; addunt *foeta.* Pro *occultas. occultant* P.
– Ante *subtilior* PF.Fbti

• D. nüj.
•S. .Maxim.Teana. Scrrn. XI!, aL/rOar/ *Otrii -Ct Catn Akt.* « I/απM.,op m.f

Commentaria Cardinalis Caietani

Titulis ut sonat sumendus est. dc virtute causative effective.

In corpore referuntur duae siae. Altera ponentium sacramenta non causare gratiam nisi concomitanter. Et secundum hanc respondetur quaestioni negative: quia sola virtus divina assistens est quae causal gratiam.

Altera, quam sequitur Auctor, ponentium quod sacramentum est instrumcntalis causa gratiae. Et secundum hanc respondetur quaesito, dicendo duo. Primo. *Necesse est simul ponere quod in sacramento sit quaedam virtus instrumcntalis ad inducendum sacramentalem effectum.* Secundo, qualis est ista virtus. Et dicitur: *Haec virtus proportionatin' instrumento.* Et probatur. Virtus haec sc habet ad alicuius rei perfectionem et virtutem absolute, sicut instrumentum sc habet ad agens principale. Sed instrumentum non operatur nisi inquantum est motum a principali agente: principale autem agens operatur per sc. Et proplcrea virtus principalis habet completum et permanens esse in natura: virtus autem instrumcntalis incompletum ct transiens. Ergo virtus haec proportionatur instrumento. Et probatur hoc ultimum: quia motus est actus imperfectus ab agente in patiens.

II. Adverte hic maximam hoc in loco difficultatem inveniri, eo quod uno sensu intellecta communiter videntur, tam n sequacibus quam ab adversariis, verba Auctoris. cum tamen dupliciter possint intclligi. Primo, ut sit sensus quod in sacramentis novae legis est aliqua virtus superaddita, non solum propriae operationi sensibilis elementi, sed etiam superaddita motui quo mosctur n principali agente; ct haec \irtus est quaedam qualitas habens esse fluens per modum motus; et est spiritualis; immo est ipsa gratia secundum es.-e fluens ct incompletum, ut in calce praecedentis articuli hoc ultimum Auctor expressit. Et hic est sensus communis, contra quem Scotiis, ubi supra \ et Durandus"· et Äureolus arguunt.

III. Sed quoniam hic sensus non est intentus ab Auctore. nec verus, ut nunc nunc conabor ostendere; ideo, argumentationibus istorum omissis, ad secundum senio sensum; ut scilicet virtus isto nihil aliud sit quam motus quo instrumentum a principali agente movetur ad proprium principalis agentis effectum inducendum. Moveor autem ad hoc ex communibus, et ex propriis. \perti»sinie enim \uctor in hac littera e.\ communibus omni instrumentait causae procedit, dicens: *Sed ponendo quod sacramentum est instrumcntalis causa gratiae, necesse est simul ponere quod in sacramento sit quaedam virtus,* etc. Ubi patet quoJ secundum eum simile est indicium dc sacramento et de aliis causis instrumentalibus, quantum ad virtutem instrumentaient per modum ţranseunti etc. Sed dc causa instrumental! expressit Auctor, in primo huius quaestionis articulo, haec verba: *Causa vero instrumcntalis non agit per virtutem suae formae, sed solum per motum quo movetur a principali agente.* I bi dictio e.vduriva manifestat quod ab instrumento excludit Auctor omnem agendi

' Art. », Comtacot. BD«l. tu. ·· IV *Setî..* d o. t. qu. tv. •••iVSrU.. &»t t, qx I. àh. i.

rationem superadditam motui quo movetur a principali agente.

Et hoc ipsum, in speciali de sacramentis loquendo, in calce responsionis ad primum huius articuli replicat, dicens: *Et hoc modo vis spiritualis est m sacramentis» inquantum ordinantur a Deo ad effectum spiritualem.* Ibi vides vim spiritualem consistere in hoc quod sacramenta ordinantur a Deo ad effectum spiritualem.

λ9H·“” ‚r’ jo 5. qa· 3

Et confirmatur hic sensus ex eo quod, secundum Auctorem ·, sacramentum baptismi virtutem hanc inchoative accepit in sui institutione, scilicet quando Christus est baptizatus. Tunc enim aqua sanctificata est, accipiendo inchoative vim regeneraiiv.un. Sed constat nihil tunc aquam accepisse nisi habilitatem ut sit materia baptismi : tactum est enim tunc ut non oleum, non vinum, etc., sed aqua idonea esset ad regenerandum. Et si his adiungas quod vis quaelibet eiusdem rationis est in sui inchoatione et perfectione, opinaberis quod vis regenerative quae, in aqua inchoative posita, contenta est sola idoneitate, in ablutione sacramcntali consummate posita, contenta est solo usu quo Deus actualiter ablutione illa utitur ad regenerandum. 1’sus siquidem, seu motus ille quo Dcu> movet illam seu utitur actione nostra sensibili, sacramentum constituit in esse effectivo gratiae sacr.imcntalis : quia est quo est movens motum a principali agente. Et est vis spiritualis : quia est *quo* respectu effectus spiritualis, Et est ipsa gratia secundum esse incompletum et transiens : quia est mediatio et motio quaedam ad gratiam. - Et multa aha possent hic dici: nisi diffuse dc hac virtute instrumcntali

•Comm. num. v

scripsissem superius in articulo secundo· quaestionis tertiaedecimac.

Et confirmantur haec omnia, quia sic absque multiplicatione entium salvantur causalitates effectivae instrumentorum, ct dicta Auctoris. Ait enim, m responsione ad primum, quod *in ipsa voce sensibili est vis quaedam spiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquantum procedit a conceptione mentis.* Nihil est enim in 'occ sensibili inquantum procedit a mente, praeter significationem, nisi usus quo mens illa utitur significativa voce ad excitandam mentem auditoris. Et propterca non movetur Graecus a Latino, quia significativa vox qua loquens utitur, non pervenit ad intellectum Graeci. Λ7 *hoc* subdit *modo* Auctor, *vis spiritualis est in sacramentis.*

IV. Nec te moveat quod Auctor iungit motui instrumenti virtutem seu vim, ex ipsa adjunctione insinuans differentiam inter instrumenti motum, et virtutem de qua est quaestio. Quoniam sermo Auctoris est formalis tam de virtute quam de motu. Quod ut melius intelligas, distingue motum quo potest instrumentum moveri, in motum simplicem, et motum virtuosum. Est siquidem instrumenti simplex motus ille ad quem ex parte moventis sufficit potentia motiva; ex parte vero termini, naturalis effectus instrumenti. Motus autem *rirtuosus* est ille qui ex parte moventis, ultra potentiam motivam, exigit artem, seu aliquid proportionale arti ; ex parte vero termini, ducit ad effectum principalis agentis, puta artis, seu alicuius proportionalitcr se habentis sicut ars se habet ad instrumenta sua. Exemplum utriusque motus perspice in citharacuius fides si moveantur a non-musico, sonabunt tantum ; m vero moveantur a musico, efficient non solum sonum, sed sonum musicum. qui est effectus proprius artis musicae. I Ibi patet quod simplex motus fidium citharae non ducit nisi ad naturalem effectum percussionis illarum: motus vero qui ab arte procedit, ad effectum artis ducit, utpotc vim artis m se habens: ct propterca mutus virtuosos appellatur.

Tria ergo cum hic considerentur, scilicet motus, et vis scu virtus, et motus virtuosos ; ratione diversitatis quae est inter motum et vim scu virtutem, dispares valde conditiones assignantur utriusque, puta quod vis seu virtus est de genere qualitatis (reductive tamen), quod habet esse intcntionalc, quod est spiritualis, etc., quae non conveniunt motui ; ratione vero coincidentiae seu identitatis motus ct virtutis m tertio, hoc est in motu virtuoso instrumenti, ut dictum est, quod instrumentum agit per solum motum quo movetur a principali agente. Ratione autem solius formalis distinctionis inventae inter motum ct virtutem in motu virtuoso instrumenti, apponitur motui instrumenti vis scu virtus: et non ad denotandum quod sint duae res; sed quod haec duo coeuntia in instrumento, inveniuntur constituentia illius motum virtuosum. Et hic est quem sflcrnmentnlia signa a Deo sortiuntur, cum sacramenta conferuntur. Nam si quis aliquem ablueret aqua, etc., non animo faciendi quod facit Ecclesia, tunc sacramcntalia signa et verba moverentur simplici motu tantum, utpotc a solo homine, et nihil aliud efficerent nisi corporalem ablutionem. Cum vero quis hominem abluit servatis servandis iuxta institutionem Christi, moventur tunc sacramcntalia signa motu virtuoso, utpotc a lesu Christo *(ipse est* enim *qui baptizat* 'A ct *corpus tangendo abluunt cor,* ut Augustinus dicit *

• laxa. «P t, xcriL n. · Acx. ■ lo λ λ. *Emf. uia.* VI
• (X crg. *SfS C3»l.*

Ex quibus omnibus habere potes, diligens Lector, unde ct quomodo varia scu dissona, ut apparet, dicta dc instrumentorum motu et virtute, sane intclligerc potes.

V. In responsione ad ultimum, perspice quam bene definita sit vis sacramcntalis, ct universaliter instrumentalis. Nam sicut diversa instrumenta nihil aliud habent ab arte una nisi suos motus virtuosos ad effectum artis; et omnes illi motus, quia sunt motus partiales, sunt unus motus totalis, ac per hoc una vis principalis agentis inventa instrumcntalitcr in diversis instrumentis; ita in ministro, verbis et elemento sunt passivi motus virtuosi partiales multi, nam et ministri operatione, puta ablutione, ct verbis et aqua utitur Christus movendo singula ut agens principale ; et sicut ex omnibus non consurgit nisi unum numero sacramentum, ita ex omnibus partialibus motibus virtuosi hoc est passive et active sumptis, non constat nisi una numero vis sacramentulis ; quemadmodum omnes motus singulorum trahentium navem non sunt nisi unus numero tractus, una numero totalis actio, unam inferens passionem unumque effectum. Nec oportet laborare ad inveniendum quomodo ex diversis formis intentionalibus tit una forma simplex aut composita vel per aggregationem, ut contra tenentes hujusmodi virtutes inlentionalcs arguitur.

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM SACRAMENTA NOVAE LEGIS HABEANT VIRTUTEM EX PASSIONE CHRISTI

Infra, qu. i.uv, art. 3, ad 3; IV *Sent.,* d»u 1, qu. 1, art. 4, ɋu 3.

» h quintum sic proceditur. Videtur quod sacramenta novae legis non habeant virtutem ex passione Christi. Virtus enim sacramentorum est ad gratiam causandam in anima, per quam spiritualité!2. \Praetera, virtus sacramentorum videtur ex

• Tract. XIX tj, 10·

' vit. Sed, sicut Augustinus dicit, *super fidem* Ipcr *Ioan,* ;* verbum Dei perficit sacramentum, ’ lilk! lxxx *Verbum prout erat in principio apud Deum, vivificat animas: secundum autem quod est caro factum, vivificat corpora,* (’um igitur passio Christi pertineat ad Verbum secundum quod est caro factum, videtur quod non possit causare virtutem sacramentorum.

dependere: quia, sicut Augustinus dicit, *su- non quia dicitur, sed quia creditur.* Sed fides no-

stra non solum respicit passionem Christi, sed etiam alia mysteria humanitatis ipsius, ct principalius etiam divinitatem cius. Ergo videtur quod sacramenta non habeant specialiter virtutem a passione Christi.

3. Praeterea, sacramenta ordinantur ad horninum iustificationem: secundum illud I *Cor.* vi ♦. *Abluti estis, et iustijicati estis.* Sed iustificatio attribitur resurrectioni: secundum illud *dom.* iv :* *desurrexit propter iustificalionem nostram.* Ergo videtur quod sacramenta magis habeant virtutem a resurrectione Christi quam ab eius passione.

Sed contra est quod, super illud *dom.* v ♦, *In similitudinem praevaricationis Adae* etc., dicit Glossa :* *Ex latere Christi dormientis * fluxerunt sacramenta, per quae salvata est Ecclesia.* Sic ergo videntur sacramenta \irtutem habere ex passione Christi.

Respondeo dicendum quod, sicut dictum est \ sacramentum operatur ad gratiam causandam per modum instrumenti. Est autem duplex instrumentum: unum quidem separatum, ut baculus; aliud autem coniunctum, ut manus. Per instrumentum autem coniunctum movetur instrumentum separatum: sicut baculus per manum. Principalis autem causa efficiens gratiae est ipse Deus ad quem comparatur humanitas Christi sicut instrumentum coniunctum, sacramentum autem sicut instrumentum separatum. Et iduo oportet quod virtus salutifera derivetur a divinitate Christi per eius humanitatum in ipsa sacramenta.

Gratia autem sacramentalis ad duo praecipue ordinari videtur: videlicet ad tollendos defectus praeteritorum peccatorum, inquantum transeunt actu et remanent reatu; et iterum ad perficiendum animam in his quae perlinent ad cultum Dei secundum religionem Christianae vitae. Manifestum est autem ex his quae supra c dicta sunt. quod Christus liberavit nos a peccatis nostris praecipue per suam passionem, non solum efficienter et meritorie, sed etiam satisfactory. Similiter etiam per suam passionem initiavit ritum Christianae religionis, *offerens seipsum oblationem ct hostiam Deo.* ut dicitur *Ephes.* \ :* Unde manifestum est quod sacramenta Ecclesiae specialiter habent virtutem ex passione Christi, cuius virtus quodammodo nobis copulatur per susceptionem sacramentorum :* In cuius signum, de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt aqua et sanguis quorum unum pertinet ad baptismum, aliud ad Eucharistiam, quae sunt potissima sacramenta.

An primum ergo dicendum quod Verbum prout erat in principio apud Deum, vivificat animas sicut agens principale: caro tamen cius, et mysteria in eu perpetrata, operantur instrumentaliter ad animae vitam. Ad vitam autem corporis non solum instrumentaliter. sed etiam per quondam exemplaritatem, ut supra * dictum est.

An secundum dicendi m quod *per fidem Christus habitat in nobis,* ut dicitur *Ephes,* m :* Et iduo virtus Christi copulatur nobis per fidem. Virtus autem remissiva peccatorum speciali quodam modo pertinet ad passionem ipsius. Et ideo per fidem passionis eius specialiter homines liberantur a peccatis: secundum illud *dom.* in *Quem proposuit Dens propitiatorem per fidem in sanguine eius.* Et ideo virtus sacramentorum, quae ordinatur ad tollendum peccata, praecipue est ex fide passionis Christi.

Ad tertium dicendum quod iustificatio attribuitur resurrectioni ratione termini ad quem, qui est novitas vitae per gratiam. Attribuitur tamen passioni ratione termini a quo, scilicet quantum ad dimissionem culpae.

a) *dnrmicntii, – in cruce* «dJunl t l ct editiones

Commontaria Cardinalis Caietani

Titulus ut sonat. – In corpore una conclusio: *Sacramenta Ecclesiae specialiter habent virtutem ex passione Christi.* Probatur tripliciter. Primo, ex communibus: quia humanitas Christi est instrumentum coniunctum deitatis, sacramentum autem instrumentum separatum. Et formatur ratio. Agens principale per coniunctum instrumentum movet separatum. Sed Deus est agens principale gratiae; et humanitas Christi instrumentum coniunctum; ct sacramentum instrumentum separatum. Ergo.

Et quia haec ratio non concludit de passione Christi, sed de humanitate Christi, in qua Christus mysteria multa consummavit, puta nativitatem, praedicationem, passionem, resurrectionem, ascensionem, etc,: ideo secunda subjungitur ratio, per quam probatur specialiter quod a passione Christi virtus sit sacramentorum. Et procedit ratio ex enectu proprio gratiae sacramentalis: quia scilicet uterque talis proprius effectus appropriatur passioni Christi. Et formatur ratio. Tam liberatio a peccatis nostris, quam mitium ritus Christianae religionis, est praecipue a passione Christi. Sed utrumque ht praecipue per gratiam sacramentalem. Ergo gratia sacramentalis: – seu, quod in idem redit, Ergo virtus sacramentalis gratiae est a passione Christi. Maior declaratur ex dictis. Quoad primam partem quidem: quia Christus liberavit nos per passionem a peccatis, non solum efficienter et meritorie, quod convenit aliis cius mvsteriis, sed etiam satisfactory, quod appropriltur passioni. Quoad secundam \cro: quia per passionem, offerendo seipsum, initiavit ritum Christianae religionis. – Minor autem clara cx hoc tractatu.

Tertio, probatur conclusio cx signo fluxus sanguinis ct aquae de latere Christi, per quod praecipua sacramenta monstrantur quod copulantia sunt nobis virtutem passionis Christi.

ARTICULUS SEXTUS

UTRI.M SACRAMENTA VETERIS LEGIS GRATIAM CAI SARENT

loin, qu. i.xvii, art 5. ad 5; !· |i··, qu. cur. art. a: IV *Sent.,* d»»f. i. qu. t, nrt. 5, ǫu i ; di»t. xvitt. art. 3. qu· i, id i;
IV *Cant, Gent.,* cap. ιλ ii; *Ik Verity* qu. xtvii, art 3, ad so; qu. xxvtn, art. 3, eJ ij;
Ik Eccles. Sacram·; J./ Gu/ar.. op. u, lea. n.

SKXTl M s,c proceditur. \ idetur quod 5^^®3Sacramenta velur*s gratiam causa- <wS®$rent. Quia, sicut dictum est :* sacra-

'Ar 4

^^menta novae legis habent efficaciam ex fide passionis Christi. Sed fides passionis Christi fuit in veteri lege, sicut et in nova: *habemus* enim *eundem Spiritum fidei,* ut habetur I! *Cor.*
• ver·, ij. IV ♦ Sicut ergo sacramenta novae legis conferunt gratiam, ita etiam sacramenta veteris legis gratiam conferebant.

2. Praeterea, sanctificatio non fit nisi per gratiam. Sed per sacramenta ν uteris legis homines
•ver·. sanctificabantur: dicitur enim *Levit.* vm ;* *Cum· que sanctificasset eos,* Moyses scilicet l Aaron ut filios eius, *in vestitu suo,* etc. Ergo ν idetur quod sacramenta veleris legis gratiam conferebant.

3. Praeterea. Beda dicit, in homilia *Circttmci-*
• Ho iii. x *sionis Idem salutiferae curationis auxilium circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat quod baptismus agere revelatae tempore gratiae consuevit.* Sed baptismus nunc confert gratiam. Ergo circumcisio gratiam conferebat. Et pari ratione alia sacramenta legalia: quia sicut baptismus est ianua sacramentorum novae legis, ita circumcisio urat ianua sacramentorum veteris legis; propter quod Apostolus dicit, *Ga·*
• v«». ‹· *lat.* v :* *Testificor omni circumcidenti se. quoniam debitor est universae legis faciendae.*

•ve» 9 Sed contra est quod dicitur *Galat.* iv '■. *Convertimini iterum ad infirma et egena elementa?*
• o.-d.« c«mb. Glossa *idest ad legem, quae dicitur infirma. quia perfecte non iustificat.* Sed gratia perfecte iustificat. Ergo sacramenta veteris legis gratiam non conferebant.

Respondeo dicendum quod non potest dici quod sacramenta veteris legis conferrent gratiam justificantem per seipsa, idest propria virtute: quia sic non fuisset necessaria passio Christi, secun-
• ve», a.. dum illud *Galat.* u :* *Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est.*

Sed nec potest dici quod ex passione Christi virtutem haberent conferendi gratiam justificandi. Sicut enim ex praedictis · patet, virtus passionis *îuv'an.*V.Ti Christi copulatur nobis per fidem et sacramenta ;* •'n. 0». differenter tamen: nam continuatio quae est per fidem, fit per actum animae: continuatio autem quae est per sacramenta, fit per usum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet id quod est posterius tempore, antequam sit, movere, secundum quod praecedit in actu animae: sicut finis, qui est posterior tempore, movet agentem secundum quod est apprehensus et desideratus ab ipso. Sed illud quod nondum est in rerum natura, non movet secundum usum exteriorum rerum. I nde causa efficiens non potest esse posterior in esse, ordine durationis, sicut causa finalis Sic igitur 'h· *p*'· manifestum est quod a passione Christi, quae est causa humanae justificationis, convenienter › de- ? rivatur virtus iustificativa ad sacramenta novae legis, non autem ad sacramenta veleris legis. I

Et tamen per fidem passionis Christi justificabantur antiqui Patres, sicut et nos. Sacramenta autem veteris legis erant quaedam illius fidei protestationes, inquantum significabant passionem Christi ut effectus eius. Sic ergo patet quod sacramenta veteris legis non habebant in sc aliquam virtutem qua operarentur ad conferendam gratiam justificantem: sed solum significabant fidem, per quam justificabantur. fl

Ad primi m ergo dicendum quod antiqui Patres habebant fidem de passione Christi futura, quae, secundum quod erat in apprehensione animae, poterat justificare. Sed nos habemus fidem de passione Christi praecedenti, quae potest justificare etiam secundum rcalem usum sacramentalium rerum, ut dictum ẽst '·· |

\d secundi m dicendum quod illa sanctificatio erat figuralis: per hoc enim sanctificari dicebantur quod applicabantur cultui divino secundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandum passionem Christi.

Ad tf.rtivm dicendum quod de circumcisione multiplex fuit opinio. Quidam * enim dixerunt quod per circumcisionem non conferebatur gra- i<!S lia, sed solum auferebatur peccatum – Sed hoc non potest esse: quia homo non justificatur a peccato nisi per gratiam, secundum illud *Rom.* m :* ' u· *Iustificati gratis per gratiam ipsius.*

Et ideo alii dixerunt quod per circumcisionem conferebatur graiia quantum ad effectus remotivos culpae, sed non quantum ad effectus positivos \ – Sed hoc etiam videtur esse falsum :* . h Quia per circumcisionem dabatur pueris facultas perveniendi ad gloriam, quae est ultimus effectus positivus gratiae. Et praeterea, secundum ordinem causae formalis, priores sunt naturaliter effectus positivi quam privativi, licet secundum ordinem causae materialis sit e converso: forma enim non excludit privationem nisi informando subicctum.

f Et ideo alii * dicunt quod circumcisio conféré- «ΛMΓΛIP. |> ‖ t e bat gratiam etiam quantum ad aliquem effectum ~ positivum, qui est facere dignum vita aeterna: non tamen quanium ad hoc quod est reprimere concupiscentiam impellentem ad peccandum. · n sA.· -j .. Quod aliquando mihi visum est :* Sed diligen- V·'

3) *eos, Moyid icilicct.* - *Moyid* P; *cius* am. I.
J) *coiiicnicKlcr.* – *consequenter* ct margo p pCr *,Urai.*
γ) *positivos.* – *pratt.ie* addunt editione».
3) *aliqu.indo.* – *ct dliqiijiido* Pl.

tius consideranti apparet hoc etiam non esse venun: quia minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiae et mereri vitam aeternam *.

• D 6.

Et ideo melius dicendum videtur quod circumcisio erat signum 1 fidei iuslificantis: unde Apostolus dicit. *Rom.* iv ;* quod *Abraham accepii signum circumcisionis, signaculum iustitiac fidei.* Et ideo in circumcisione conferebatur gratia * inquantum erat signum passionis Christi futurae * ut infra patebit ζ.

' Vm· ".

Jrt «

S

c) *circumcisio erat signum. – circumcisio sicut et alia sacramenta reteris legis erat solum* i *talum* om. i › *tignum* 1 UG et editione» (et ĉodice Ambrosianus ct Brixicnidi; cf. ζ>.

ζ) */t ideo in circumcisione... patebit. – f t ideo non habet In se virtutem nec conferendi gratiam tec auferendi peccatum, sed hoc Jiebat yer rt/tutem yjssionis Christi quam* Br»v) *circumcisio designabat* codices Am' r. ct Urii. *Cf.* Vol. XI Prxcf. ĥ° 1G ct 37.

Commentaria Cardinalis Caietani

Tin i i s danis. – In corpore sunt dime conclusiones negativae. Prima est: *Sacramenta reteris legis non conferebant gratiam virtute propria.* Probatur auctoritate Apostoli.

Altera est: *Sacramenta veteris legis non conferebant gratiam virtute in eis habita a passione Christi.* Probatur cx communi differentia conjunctionis alicuius caudae ad causandum vel per usum exteriorum rerum, vel per actum animae: quia prima ₡ causae effectivae. ac per hoc prioris secundum esse; secunda autem est causae findis, ac per hoc potest esse posterioris secundum ts$c. Sub hac enim differentia communi subsumitur in speciali differentia inter passionem Christi coniungi per sacramenta, \cl per fidem ita quod per sacramenta conjunctio continetur sub coniunctione per usum exteriorum rerum; ct coniunctio per fidem continetur sub coniunctione per actum mimae. Et sub hoc procedendo descenditur, cl quod passio Christi est prior secundum esse '•aeramentis nostris ct posterior sacramentis veteris legis, ac per hoc nostris quidem sacramentis passio Christi coniungi potest ut causa activa operans per illa, priscis autem non potes! coniungi ut causa activa operans per illa, quod est intentum conclusioni * et quod passio Christi ut finali * causa coniungitur per fidem tam nobis quam antiquis. Et proptcrca utrique salvamur per fidem passionis Christi: sed non ub ique per sacramenta virtuosa e\ passione Christi. Non tamen superstitiosus erat usus illorum sacramentorum: quia adhibebantur, etsi non ut sinuosa, tamen ut signa fidei sinuosae.

•Sta igitur. Lector, in formali differentia inter coniunctionem per fidem seu actum animae ut sic, et per sacramenta seu ihum exteriorum rerum ut sic; ct videbis differentiam in littera subtiliter potitam inferre sacramenta nostra esc vinuosa, ct antiqua non. Et memento, Notitie, quod de coniunctione causali, seu causae ut sic, est >ermo: ut non fallaris nb importunitate digrediendum ad en quae sunt per accidens.

QUAESTIO SEXAGESIMATERTIA

DE ALIO EFFECTU SACRAMENTORUM, OUI EST CHARACTER

IN SEX ARTICUT-OS DIVISA

Deinde considerandum est de alio effectu sacramentorum, qui est character *.

Et circa hoc quaeruntur sex.

Primo: utrum ex sacramentis causetur character aliquis in anima.

Secundo: quid sit illc character.

Tertio: cuius sit character.

Quarto: in quo sit sicut in subiecto.

Quinto: utrum insit indelebiliter.

Sexto · utrum omnia sacramenta imprimant characterem.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM SACRAMENTUM IMPRIMAT ALIQUEM CIIARXCTEREM IX ANIMA

IV *Sent.,* di»t. iv, qu. 1, nn, 1; -:rt. 4. ęu 1, 3J 1 j /A» £cc/ci. *Sacram.*

Primum sic proceditur. Videtur quod sacramentum non imprimat aliquem characterem in anima. *Character* enim ⁂ ᶜ ᶜ&signii!care videtur quoddam signum distinctivum. Sed distinctio membrorum Christi ab aliis fit per aeternam praedestinationem, quae non ponit aliquid in praedestinato, sed solum in Deo praedestinante, ut in Prima Parte ' habitum est: dicitur enim II *ad 7'im.* u * *Firmum fundamentum Det stat, habens signaculum hoc: Novit Dominus qui sunt eius.* Ergo sacramenta non imprimunt characterem in anima.

2. Praeterea, character signum est distinctivum. Signum autem, ut Augustinus dicit, in II *de DocL Christ* ♦ est *quod, praeter speciem quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire.* Nihil autem est in anima quod aliquam speciem sensibus ingerat. Ergo videtur quod in anima non imprimatur aliquis character per sacramenta.

3. Praeterea, sicut per sacramenta novae legis distinguitur fidelis ab infideli, ita etiam per sacramenta veteris legis. Sed sacramenta veteris legis non imprimebant aliquem characterem *: unde et dicuntur *iustitiae carnis,* secundum Apostolum, *ad Ileb.* ix ♦ Ergo videtur quod nec sacramenta novae legis.

Sed contra est quod Apostolus dicit, II *Cor.* ⁑ *Qui unxit nos, Deus est: et qui signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Sed nihil aliud importat character quam quandam signationem P. Ergo videtur quod Deus per sacramenta nobis suum characterem imprimat.

Respondeo dicendum quod, sicut ex praedictis * patet, sacramenta novae legis ad duo ordinantur- videlicet ad remedium contra peccata; et ad perficiendum animam in his quae pertinent ad cultum Dei secundum ritum Christianae vitae. Quicumque autem ad aliquid certum deputatur, consuevit ad illud τ consignari: sicut milites qui adseribebaniur ad militiam antiquitus solebant aliquibus characteribus corporalibus insigniri, eo quod deputabantur ad aliquid corporale. Et ideo, cum homines per sacramenta deputentur ad aliquid spirituale pertinens ad cultum Dei, consequens est quod per ea fideles aliquo spirituali charactere insigniantur \ Unde Augustinus dicit, in ll *contra Parmenianum* ⁑ St *militiae characterem in corpore suo non militans pavidus exhorruerit. et ad clementiam Imperatoris confugerit, ac, prece fusa et venia impetrata, militare iam coeperit: nunquid, homine liberato atque correcto, character ille repetitur, ac non potius agnitus approbatur? An forte minus haerent l sacramenta Christiana quam corporalis haec nota?*

Ad primum ergo dicendum quod fideles Christi ad praemium quidem futurae gloriae deputantur signaculo praedestinationis dix inac. Sed ad actus convenientes praesenti : Ecclesiae deputantur quodam spirituali signaculo eis insignito, quod character nuncupatur.

Ad secundum dicendum quod character animae impressus habet rationem signi inquantum per sensibile sacramentum imprimitur: per hoc enim scitur aliquis r· baptismal! charactere insignitus, quod est ablutus aqua sensibili. Nihilominus tamen character, vel signaculum, dici potest per quandam similitudinem omne quod figurat · alicui, vel distinguit ab alio, etiam si non sit sensibile: sicut Christus dicitur *figura* vel *chara-*

a) *characterem.* – *in anima* addunt EI»G cI editione».

rO *signationem.* – P(ADEFI); *significationem* BCafc (ctADEFI), *consignationem* GJ, *fig3"* II.

ï) *illud.* – «E a ct tertia; *aliud.* – Pro *contignari, deputari et consignari (consignificari b)* GHfc.

insigniantur. – *insignantur* CDEHpB ct *bc, insignentur* ꝑG *signentur* »G.

t) *haerent.* – PnE; *habent:* cf, art. 5 a. ct qu. lxvi. an. 9. ŋ. – *quam* P·O; *an.*

ζ) *praetenti. praesentis* BCj. Pro *deputantur, depuratur* ACpB. Pro *quod. qui* tertta.

rj *aliquis.* – *esse* addunt PI.

0) *figurat.* – *configurat* PFG>« *consignatur* H.

der paternae substantiae. secundum Apostolum, *Heb.* 1 ♦

Ad tertum dicendum quod, sicut supra dictum est, sacramenta veteris legis non habebant in se spiritualem virtutem ad aliquem spiritualem effectum operantem. Et ideo in illis sacramentis non requirebatur aliquis spiritualis character, sed sufficiebat ibi corporalis circumcisio, quam Apostolus *signaculum* nominat, *Rom.* iv ♦ · Vcn ii.

Commentaria Cardinalia Caietani

TrruLi's ut sonat, de sacramento indefinite, non universaliter. aut particulariter explicite. Quaeretur enim explicite de particulari in articulo sexto.

In corpore una conclusio: *Fideles per sacramenta aliquo spirituali charactere insigniuntur.* Probatur. Quicumquc ad aliquod certum deputatur, consuevit consignari. Sed homines per sacramenta deputantur ad spirituale aliquod spectans ad Dei cultum. Ergo fideles per sacramenta aliquo spirituali charactere insigniuntur. Probatur maior exemplo militum. – Minor vero: quia sacramenta ad duo ordinantur, hoc est, ad remedium contra peccatum, et ad perficiendum hominem in his quae ad cultum divinum sunt.

Et confirmatur tota ratio, cum conclusione, auctoritate Augustini, unde Auctor sumpsit.

II. Adverte hic duo. Primum, quod sacramenta imprimere characterem ex sacra Scriptura non habetur, sed ex Ecclesiae auctoritate, ct non multum antiqua: ut patet ex sacris canonibus et priscis quaestionibus Patrum de reiteratione baptismi ; quae locum non habuissent si Ecclesia iam déterminasse! imprimi in anima characterem per ba- /i· Pl*snwm» q^od Innocentius IU. Extra, *de Jlapt.*> cap. *Matores causas* ·, determinavit.
tiae eesMU.

Secundum est · quod Auctor persuasibilem hanc veritatem ecclesiasticam reddere studuit ex ratione proportionalis similitudinis inter homines deputatos ab homine ad militiam corporalem, ct deputatos a Deo ad cultum Christianae religionis, quae utique *militia* est illius qui est *Dominus fortis et potens in praelio* ', ad debellandas *acreas potestates", vinccndumque mundum* sectatus Augustini vestigia. Rationabile siquidem est ut homines, qui a *principibus mundi huius* consueverunt ad corporalia corporali nota insigniri, cum a Deo ad perennem spiritualem cultum secundum animam deputantur, spirituali signo Mgnentur in .mima. Sic enim divinam providentiam disponere homines suaviter · invenitur; ut scilicet proportionalitcr insigniantur secundum animam a Deo, sicut secundum corpus consueverunt α principe humano.

HI. In responsione ad secundum, vide, Novitic. quod iuxta primam ibidem responsionem, character non secundum se. sed secundum suam causam, hoc est, non solitarie sumptus, sed ut ex sua causa sensibili, quae est sacramentum. habet rationem signi. El quia haec responsio multis non facit satis, apposita est ab /Kuctorc altera responsio de ipso charactere in scipio. Ita quod prima de charactere causaliter; secunda de eodem fonnalitcr est.

ARTICULUS SECUNDUS

L IRUM CHARACTER SIT SPIRITUALS POTESTAS

IV Srnf., dist. iv. qu. i, an. i.

SECUNDUM SIC PROCEDITUR. \idetUT quod character non sit spiritualis potestas. *Character* enim idem videtur esse quod H *figura:* unde *ad Heb.* i ;* ubi dicitur. *ftgura substantiae eius,* in graeco habetur loco *figurae* ‹ *character* ». Sed figura est in quarta sPecie qualitatis :* et ita differt a potestate, quae •ibid., ○ - est in secunda specie qualitatis :* Character ergo non est spiritualis potestas.

2. Praeterea, Dionysius dicit, u cap. *Eccles. Hier.* ♦ quod *divina beatitude accedentem* ad beatitudinem 3 *in sui participationem recipit, et proprio lumine, quasi quodam signo, ipsi tradit suam participationem.* Et sic videtur quod character sit › quoddam lumen. Sed lumen pertinet magis ? ad tertiam speciem qualitatis. Non ergo character est potestas, quae videtur ad secundam speciem qualitatis pertinere.

3. Praeterea, a quibusdam character sic definitur: *Character est signum sanctum communionis fidei et sanctae ordinationis, datum a hierarcha.* Signum autem est in genere relationis, non autem in genere potestatis. Non ergo character est spiritualis potestas.

4. Praeterea, potestas habet rationem causae et principii: ut patet in V *Melaphys.* * Sed *signum,* quod ponitur in definitione characteris ♦ magis pertinet ad rationem effectus. Character ergo non est spiritualis potestas.

Sed contra, Philosophus dicit, in II *Ethic.* ♦ *fria sunt in anima: potentia, habitus et passio.* Sed character non est passio: quia passio cito transit, character autem indelebilis est, ut infra ♦ dicetur. Similiter etiam non est habitus. Quia nullus habitus est qui se possit ad bene et male habere * Character autem ad utrumque se habet: utuntur enim eo quidam bene, alii vero male. Quod in habilibus non contingit: nam habitu virtutis *nullus utitur male* habitu malitiae nullus bene ·. Ergo relinquitur quod character m sit potentia.

Respondeo dicendum quod, sicut dictum est ♦ · ut » sacramenta novae legis characterem imprimunt inquantum per ea deputamur 4 ad cultum Dei secundum ritum Christianae religionis. Unde Dionysius, in ll cap. *Eccles. Hier.* cum dixisset quod Deus *quodam signo tradit sui participationem accedentil,* subiungit: *perficiens eum divinum*

1) *beatitudinem.* – *habitudinem* G ; *(accedenti, idest ad vitam spiritualem* Auctor dicit I. c. ante Articulum).

» *pertinet magis.* — *potius pertinet* GH, *videtur magis (... qualitatis pertinere)* I, *videtur pertinere* post *qualitatis* editione*. – Pro Λ'oλ *ergo... pertinere, Ergo non est spiritualis potestas b,* on». IIIpG.

γ) *bene.* – *utitur beue* BCa.

3) *deputamur. deputantur* I, *deputantur homines* edtaxie».

:) *accedenti.* – *ad baptismum* iddunt E! ct editonci.

et communicatorem divinorum. Dix inus autem cultus consistit vel in recipiendo ζ aliqua divina, vel in tradendo aliis. Ati utrumque autem horum requiritur quaedam potentia: nam ad tradendum aliquid aliis, requiritur potentia activa; ad recipiendum autem requiritur potentia passiva. Et ideo character imponat quandam potentiam spiritualem ordinatam ad ea quae sunt divini cultus.

Sciendum tamen quod haec spiritualis potentia est instrumcntalis: sicut supra ' dictum est •Qu.tin.an^. de virtute quae est in sacramentis. Habere enim sacramenti characterem competit ministris Dei: minister autem habet se per modum instrumenti, 'lec?. 4« ' ul Philosophus dicit, in I *Polit.* * Et ideo, sicut virtus quae est in sacramentis, non est in genere per se, sed per reductionem, eo quod est quiddam fluens et incompletum; ita etiam character non proprie est in genere vel specie, sed reducitur ad secundam speciem qualitatis.

r· An primum ergo dicendi m quod figuratio r· est quaedam terminatio quantitatis :* I nde, proprie loquendo, non est nisi in rebus corporeis: in spiritualibus autem dicitur metaphorice. Non autem ponitur aliquid in genere vel specie nisi per id quod de eo proprie praedicatur. Et ideo character non potest esse in quarta specie qualitatis: licet hoc quidam posuerint.

An secundum dicendi m quod in tertia specie qualitatis non sunt nisi sensibiles passiones, vel sensibiles qualitates. Character autem non est lumen sensibile. Et ita non est in tertia specie qualitatis, ut quidam * dixerunt.

\n tertium dicendi m quod relatio quae importatur in nomine signi, oportet quod super aliquid fundetur. Non autem relatio huius signi quod est character, potest ° fundari immediate super essentiam animae· quia sic conveniret omni animae naturaliter. Et ideo oportet aliquid poni in anima super quod fundetur talis relatio. Et hoc est essentia characteris. Unde non oportebit quod sit in genere relationis, sicut quidam posuerunt ·.

An quartum dicendi m quod character habet rationem signi per comparationem ad sacramentum sensibile a quo imprimitur. Sed secundum se consideratus, habet rationem principii› per modum iam ‹dictum

⁼ incorpore.

• Ci. Λβ». Fib. IV. *Ckrb* ·'·■Λ P· //jgblUu

T) *recipiendo.* – E a ct terti.·; *retinmdo* XBCpl , *vcu-iddc·* D; cf. r.n 3. corp. mcd.

rj *Jigttratio.* – *Jlgura* I ct terta pr teter II.

0> V<ki *autem relatio... patnt.* – *fdeo autem relatio (Relatio autem* p| noti *putett* editione

.) *1'ndc* wu/r... *potuerunt,* — Orti.· KpC· ct

Commentaria Cardinalis Caietani

TnvLVS de quidditate characteris manifeste quaerit; in quo scilicet genere sit, an poteMitb, an relationis, etc. In corpore sunt tres conclusiones ·. Prima (at: *Character sacramentalis est spiritualis potestas ad ea quae sunt divini cultus.* Probatur. Character imprimitur u sacramentis inquantum per illa homo deputatur ad ea quae sunt Christiani cultus, consistentis in recipiendo aliqua vc| in tradendo aliis. Ergo character sacramentalis est quaedam spiritualis potestas ad ea quae sunt divini cultus.

Antecedens quoad primum partem probatur auctoritate Dionysii in illis verbis: *perficiens eum divinum et communicatorem divinorum.* - Consequentia vero probatur, quia ad utrurnque horum requiritur potentia aliqua, ad recipiendum quidem passiva, ad tradendum vero activa.

II. Circa deductionem conclusionis huius dubium occurrit. Nam invalida apparet consequentia: *Character sacramentalis est deputativus hominis ad cultum consistentem in recipiendo et tradendo: ergo est potentia.* Tum quia similis consequentia nihil valet: *Character militaris est deputativus hominis ad militiam consistentem in percutiendo: ct ad percutiendum requiritur potentia pvrcussiva. Ergo character militaris est potentia ad percutiendum.*

Et si instetur quod non est simile: quia potentia percussiva praesupponitur. utpote naturalis; potentia autem ad cultum non est naturalis, sed superaddita: haec, inquam, instantia nihil obstat argumento. Quia ad militarem percussionem, ultra naturalium virium potentiam, requiritur potentia militaris: sicut ad sanandum requiritur in medico potentia medicativa. Stat ergo obiectio.

Et elevatur instantia ad universalem rationum. I nde, scilicet, licet a communissimis inferre determinate speciale: hoc est, a deputatione ad cultum Christianae religionis, ad potentiam respectu eiusdem cultus descendere? Deputatio siquidem ad cultum multipliciter heri potest, scilicet signo, protessione, officio, scientia, voluntate, potentia: ut patet inductive in militia et aliis cultibus et artibus. Unde interre characterem esse potentiam quia est deputativus hominis ad cultum Christianae religionis, fallacia Consequentis videtur.

III. Ad hoc dicitur quod Auctor procedit ex determinatis in praecedenti articulo. Et propterca non procedit ex hoc solo quod character est deputativus ad cultum, etc.: sed cx hoc quod character sacramentalis est spiritualis perfectio animae ad cultum divinum secundum ritum Christianum. Ita quod non cx quacumque deputatione, sed ex tali deputativo, scilicet ut perfectivo animae ad talem cultum impresso a Deo, procedit littera: ut ipsamet littera *de scipsa testimonium perhibet,* auctoritatem afferens Dionysii hoc testantem. Ex huiusmodi autem assumpto concludi licuit intentum, si perspicaciter intuiti fuerimus cultum Christianae religionis formaliter, ut Auctor contemplatus est. Ex hoc enim quod character est perfectivus animae ad cultum Christianae religionis, et cultus Christianae religionis formaliter consistit in recipere vd dare, fonnalitcr sequitur: Ergo character puriicit animam ad recipiendum vel dandum. Sed Constat liquido quod proprium et per sc primo pcrfectivum ad recipere seu dare est posse recipere aut dare. Ergo character est spiritualis potentia quit homo secundum animam potest recipere vel tradere ea quae sunt Christianae religioni propria.

Et confirmatur haec ratio. Quia potentia sola est qua subtracta actus nullus redditur apud Deum: et similiter qua posita netus efficax est, quantumcumque ab homine prohibitus. Nam, subtracta caritate aut scientia aut tide, si potentia remanet, actus non est nullus: sed e contra, sola patentia deliciente, alia non sunt efficacia. Sic autem constat esse in proposito: quod, subtracto charactere, vane omnia recipiuntur; ct similiter, subtracto charactere ordinis. vane omnia traduntur quae propria ordinis sunt. Est ergo character in genere potentiae.

Ad instantiam autem de militari charactere, patet responsio: quia non spectat ad animam.

Ad obiectionem autem universalem patet etiam responsio: quod falsum assumit, scilicet litteram ex sola deputatione procedere; cum procedat ex tali deputatione, scilicet ut perfectivo hominis spirilualitcr secundum animam ad cultum spiritualem consistentem in recipere et tradere. Manifestum quippe est quod, fonnalitcr proce-

dcndo, optime, absque sophismatis aliqua specie, illatio tenet,

IV. Secunda conclusio est: *Haec spiritualis potentia est instrumentalis.* Declaratur a simili: sicut virtus quae est in sacramentis. – Et probatur ex subtecto. Quia est potentia ministri: ergo instrumenti. Antecedens probatur: quia character convenit ministris Christi ut sic. Consequentia probatur: quia minister, ut sic, habet rationem instrumenti.

Tertia conclusio est: *Character non est per se in genere: sed reductive in secunda specie qualitatis.* Prima pars probatur a simili: scilicet ex virtute in sacramentis; adiuncta ratione communi, quia est quiddam iluens et incompletum. - Secunda vero pars relinquitur ut evidens.

• Cf. non icq. V. Occurrunt autem hic multa dubia. Primum · est de genere generalissimo sub quo ponitur character. Quod circa tertiam conclusionem versatur.

• Cf. oura. ii. Secundum ', de specie. Et spectat ad eandem conclusionem.

• *Cl.* flora tu, ÀftbkJ SIM« Tertium * est circa responsionem ad tertium: quantum valeat ratio litterae, *Si relatio characteris fundaretur immediate super essentia animae, conveniret naturaliter omni animae.*

'Cf.awra. ii, *Tctcnlo.* Quartum · est. quantum valeat ratio litterae probans quod character non est habitus, quin omnis habitus est bonus vel malus: ut habes in littera, argumento ad oppositum.

Propter connexionem tamen materiae, tractabitur tertium dubium simul cum primo, et secundum simul cum quarto.

VI. Circa primum dubium, in quo genere sit character sacramentalis scito primo, quod Durandus, in IV' *Sent.,* dist. iv, qu. t, puta\it characterem esse relationem rationis, per quam aliquis cx institutione divina deputatur ad ••aeras operaliones, sicut nummus sortitur rationem pretii. Et cius ratio est quia ca quae sunt fidet, clarificanda sunt, ct non obscuriora reddenda. Per characterem autem, si ponitur relatio rationis, omnia clara sunt: si vero ponitur res realis, obscuriora introducuntur.

Sed positio haec scipsam levem monstrat, dum cx communibus tantum et extraneis procedit. Eiusquc falsitas patet cx auctoritate Ecclesiae, Extra, *de Bapt. et eius effectu,* in cap. *Maiores,* in fine, ubi dicitur quod sacramentalis operatio imprimit characterem; certum est enim quod relatio rationis non imprimitur. – Et confirmatur cx awCn 'proAr' (-onc'^° Florentino ·, sub Eugenio !\, ubi dicitur: *Tria sacramenta characterem, idest spirituale quoddam signum a ceteris distinctivum, imprimunt in anima indelebile: unde in eadem persona non reiterantur.* Mace ibi.

λ II. Scito secundo, quod Scotus. in Quarto, dist. vi, qu. 10, ad utramque partem disputat: concludens utrumque posse probabiliter sustineri. ct quod character sacramentalis sit res absoluta in genere qualitatis, ct quod sit relatio extrinsecus adveniens. Et hanc ultimam opinionem ipse tenet.

Minus tamen probabilis monstratur ista via discutiendo • Nue. t. tertium dubium ·. Ubi scito consequentiam factam in littera destrui ex Scotica opinione, distinguente de relatione vel intrinsece adveniente, vel cxtrinscce. Et vocat relationem intrinsecus advenientem illam quae consequitur fundamentum posito termino: illam autem quae, positis fundamento ct termino, non necessario ponitur, vocat relationem extrinsecus advenientem. Exemplum primi: ut duplum, simile, aequale. Exemplum secundi: ut relatio agentis ad patiens, relatio locati ad locum, cl huiusmodi. Ad primum genus dicit non esse motum, sed ad secundum: ac per hoc, posse a Deo de novo imprimi in animam relationem characteris absque aliquo absoluto novo fundante illam. Et proptcrca non sequitur: *Si relatio characteris poneretur immediate in anima, conveniret naturaliter omni animae.*

VIII. Tu autem patienter sustineto pertranseuntem me dc respectibus his in communi: quia theologiam practicam tracto, non mctaphysicam. Nec videtur digrediendum hoc in loco, quidquid sit de respectibus istis extrinsccis: qui forte non sunt intelligibiles. Quoniam oinnib respectus. formalitcr sumptus, *hoc ipsum quod est. est ad aliud se habere* ·. Et si est nd aliud se habere, est in genere *ad aliquid,* quod est quartum praedicamentum :* Et rursus, si c-t ad aliud se habere, nccesse est ut consequatur fundamentum cx sola nova positione alterius; alioquin non esset ad aliud. Et propterva, si est *ad aliud sc habere,* ad illud non est motus; ut ex hac ratione probatur λ *Physicorum* · ab Aristotele. ' Arinot. *Ctirf·* CJD. I, e. 1. * v»1·α. π.

Et super hoc, scilicet super ipsa relatione fonnalitcr inquantum relatio est. fundavit Auctor hic rationem suam. Relatio enim fonnalitcr sumpta, quia *hoc ipsum quod est, est ad aliud,* si realis est, nascitur cum fundamento, non simpliciter in actu, sed sic quod ex sola appositione termini fit actu: similitudo enim nascitur cum albo sic quod, posito co-albo. statim similitudo in pnmo albo consurgit; et sic de aliis. Ac per hoc, si relatio characteris immediate fundaretur in anima, nasceretur simul cum anima, sic quod, posito illius termino, statim in anima consurgeret relatio characteris. Et st sic connasceretur cum anima. clare palet quod naturaliter conveniret omni animae.

Quocirca, aut character non est in genere *ad aliquid* nisi aequivocc. Et tunc, si est respectus, quaeratur illius genus. Nec erit facile fingere aliud genus: cum ponatur res spiritualis, ct non sit formaliter passio. – Aut, si est m genere *ad aliquid,* definitio posita ab Aristotele non est communis suo generi: et exclusio motus ab *ad aliquid,* cum illius ratione. V *Physic,,* non est universalis dc ipso genere *ad aliquid,* sed particularis, hoc est de aliqua specie relationis, scilicet intrinsecae. Quoniam Aristoteles, probando ad relationem non esse motum, attulit relationem quae secundum Scotum vocatur extrinsecus adveniens, scilicet dextri ct sinistri. Nam relatio dextri inter me ct columnam non sequitur fundamentum posito termino, loquendo ut Scotus loquitur. Nam. posito animali habente dextrum, et posita columna, non sequitur relatio dextri inter ipsa: potest enim columna poni neutra. Et accidit huiusmodi phantasia quia non consideratur fundamentum ut fundamentum, ct terminus ut terminus, sed remote. Verbi gratia, relatio agentis ad patiens non habet pro extremis ignem cl aquam, sed ignem calefacientem cl aquam patientem a calefaciente: et sic de aliis. I nde. non remote sed propinque sumendo fundamentum cl terminum, hoc est secundum eas dispositiones secundum quas hoc fundat ct illud terminat, nulla est relatio realis quae non consurgat in fundamento, posito termino. Sed haec pertranseundo sint dicta pro claritate litterae, quae de relatione loquitur fonnalitcr, sicut ct Philosophus V *Physicorum.*

IX. Circa secundum dubium ·. scito Scotum. in Quarto, ' N· r· dist. vi, qu. 10, disputare ad omnem partem. Et. tenendo quod character est essentialiter respectus, sustinet ipsum habere rationem potentiae ct activae ct passivae, pro quanto Deus ordinavit assistendo agere habenti talem respectum, puta sacerdoti, cl similiter imprimere in patiens habens talem respectum, puta characterem baptismi: ita quod respectus reddit baptizatum capacem passionis a Deo sic statuente; et similiter operationem sacerdotis efficacem. Et concurrunt hi respectus tanquam dispositiones in ordine ad agens voluntarium.

Tenendo autem quod character est forma absoluta, sustinet ct quod potest poni in prima specie qualitatis: ct quod potest poni in secunda. Respondctquc ad rationem litterae, quae in quarto dubio · proposita ot. primo, quod ' Nw0· * non oportet omnem habitum esse bonum vel malum, sed potest aliquis habitus esse indifferens. Quod probat dupliciter. Turn quia ex actibus indifferentibus frequentatis causatur habitus indifferens. Tum quia frequentans considerationem alicuius conclusion^ geometriae, habet habitum indifferentem, – Secundo, quia character potest poni labitus supematundis bonus remote: ita quod non proxime seu sufficienter potest esse principium actus boni, sed remote: sicut tides, spes, caritas infusa, non est sufficiens principium boni actus, sed inclinat ad bonum actum concurrentibus aliis requisitis. Multo autem remotius character potest disponere ad bonum actum.

X. Ad horum clariorem notitiam, advertendum est quod.

nisi formalitcr consideremus, loccmusqué res in suis generibus, vagari multipliciter continget. Quocirca, cum character sacramcntalis sit formalitcr potentia: est enim baptismatis character quo per se primo homo potest recipere sacramenta reliqua, ut patet; et similiter character ordinis quo primo minister Ecclesiae, puta sacerdos, potest conficere Eucharistiam, etc.. - et sit supernatural accidens impressum animae, consequens est ut sub illo genere accidentium formalitcr locetur quod potentias activas vel passivas continet, quod constat solum qualitatis genus esse, ct unam illius speciem, secundam scilicet. Nec obstat quod non sit naturalis potentia. Quoniam, sicut sub habitus specie continentur non solum naturales, sed supcmaturalcs habitus, ita sub potentiae accidentalis specie continentur non solum naturales, sed supernaturaJes potentiae. Et in hoc debet quiescere intellectus bene dispositus.

Nuo IX, ■rwXi. XI. Ad distractionem autem Scoticam trahentem relationem ad rationem potentiae ;* patet responsio ex hoc ipso quod distractio abusiva rerum ac rationum formalium est.

Ad id vero quod primo dicit de habitu indifférente, dicendum est quod nullus est actus humanus singularis indifferens moralitcr. Quia fit vel quando, ubi. sicut, propter, etc., debet, et sic est bonus moralitcr: vel non quando, aut ubi. aut sicut, aut propter, aut etc., debet, et sic est malus moralitcr. Nec est inter ista duo medium in actu exercito: quia distinguuntur penes affirmationem ct negationem. Ac per hoc, nullus potest esse habitus indifferens ex hoc capite.

Ad id vero quod de consideratione frequenti conclusionis geometricae subditur, dicitur quod, si consideratio est scicntifica. generatur habitus bonus, scilicet scientiae, quae est virtus, ac per hoc boni tantum, puta veri. Si vero consideratio est non scicntifica, generabitur habitus opinativus: qui etiam non est indifferens, sed declinat ad bonum vel malum prout declinat ad verum vel falsum.

Et quia character est forma supernatural! a Deo pro munere impressa; ac per hoc, si esset habitus, non posset poni indifferens: ideo Scotus ad ultimam responsionem confugit. Quae falsum in primis affert, dum caritatem, fidem ac spem infusam a sufficientibus proximisque principiis elicitivis bonorum actuum aufert. Est enim infusa caritas et sufficientissimum et proximum elicitivum principium dilectionis Dei super omnia. Sed quod iste puer baptizatus non actu diligat, provenit ex conditione ipsius habentis caritatem . quia scilicet habet organa impedientia, etc.; et non ex insufficientia aut elongatione habitus. Et simile est de dormiente aut ebrio: non enim ex parte habitus infusi aut acquisiti provenit quod dormiens aut ebrius non considerat geometricas demonstrationes, aut non credit seu sperat; sed ex impedimento habentis habitum.

Male deinde locat characterem in specie, dum ex his ad quae remote se habet, locat ipsum. Debet siquidem iudicari res secundum ea quae sibi proxime conveniunt, et non secundum remota. Ac per hoc, non debet character poni sub specie habitus boni, quia valde remote disponit ad actum bonum.

XII. Sed haec accidunt Scoto quia difficile est operire falsum. Quocirca videto *omnia consonare vero* ·, ct absque difficultate ulla characterem poni, non habitum, sed potentiam, quae ex propria ratione indifferens est ad bonum ct malum: character enim est potentia qua potest quis dare vel recipere, et non est quo potest bene vel male dare vel recipere: - ut sic pcrspicias divinam sapientiam, *disponentem omnia suaviter* ·, donando nobis supernaturalcs potentias, dare eas suaviter, hoc est, servata conditione potentiarum; ut scilicet sint quibus possumus, ct non quibus bene vel male possumus.

•Ci.An«t.ErA/r. lib. l, þ. nu, o 1. - 5. Tk lcet. XΛ

• *Sap.* a? ren. 1.

XIII. Argumenta Petri Aureoli, apud Capreolum, in iv dut. Quarti, contra hoc quod character sit potentia, quia ad specialia descendunt de potestate effectiva transubstanliationis in Eucharistia, etc., omittenda censui: quoniam suo loco quaelibet servanda est quaestio.

ARTICULUS TERTIUS

1 TRI M CHARACTER SACRAMENTAMS SIT CHARACTER CHRISTI

IV *Sent.*, dlit. !▾, qu. 1, art. ; art. 3, ǫu 5; art. 4, ǫu 4.

'fd tertium sic proceditur. Videtur quod character sacramcntalis non sii character Christi. Dicitur enim *Ephes,* iv *: *Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis.* Sed consignatio importatur in ratione characteris. Ergo character sacramentaiis magis debet attribui Spiritui Sancto quam Christo.

• Ver», jo.

2. Praeterea, character habet rationem signi. Est autem signum gratiae quae per sacramentum confertur. Gratia autem infunditur animae a tota Trinitate: unde dicitur in Psalmo :* *Gratiam et gloriam dabit Dominus.* Ergo videtur quod character sacramcntalis non debeat specialiter attribui Christo.

· LXXXIII, ver». tJ.

3. Praeterea, ad hoc aliquis characterem accipit ut eo a ceteris distinguatur. Sed distinctio sanctorum ab aliis fit per caritatem, quae *sola distinguit inter Jilias Regni et filios perditionis,* ut Augustinus dicit. XV *de Trin.* :* unde ct ipsi perditionis filii *characterem bestiae* habere dicuntur, ut patet *Apoc.* xni ♦ Caritas autem non attribuitur Christo, sed magis Spiritui Sancto, secundum illud *Rom.* v :* *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis;* vel etiam Patri, secundum illud II *Cor.* ult. :* *Gratia Domini nostri /esu Christi et caritas Dei.* Ergo videtur quod character sacramentalis non sit attribuendus Christo.

• CV. xrin.

• V«rx »6. 17.

Sed contra est quod quidam 1 sic definiunt characterem: *Character est distinctio a charactere aeterno impressa animae rationali, secundum imaginem consignans trinitatem creatam Trinitati creanti ct recreanti* a. *et distinguens a non configitratis, secundum statum fidei.* Sed character aeternus est ipse Christus: secundum illud *Heb.* i :* *Qui cum sit splendor gloriae et fgura,* vel character, *substantiae eius.* Ergo videtur quod character proprie sit attribuendus Christo.

Respondeo dicendum quod, sicut e\ supra * didis patet, character proprie est signaculum quoddam quo aliquid insignitur ut ordinandum in aliquem finem: sicut charactere insignitur denarius ad usum commutationum, et milites cha-

aj *et recreanti.* - PFliG et c; om.

,1) *ordinandum* — *ordinatum* Pe.

ractere insigniuntur quasi ad militiam deputati. Homo autem fidelis ad duo deputatur. Primo quidem, et principaliter, ad fruitionem gloriae. Et ad hoc insigniuntur τ signaculo gratiae: seeundum illud Ezech. ix :* *Signa than super frontes virorum gementium et dolentium;* et *Apoc.* ₹n *Xolite nocere terrae et mari neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.*

Secundo autem deputatur quisque fidelis ad recipiendum vel tradendum aliis ea quae pertinent ad cultum Dei. Et ad hoc proprie deputatur character sacramcntalis. Totus autem ritus Christianae religionis derivatur a sacerdotio Christi. Et ideo manifestum est quod character sacramentalis specialiter est character Christi, cuius sacerdotio configurantur fideles secundum sacramentales characteres, qui nihil aliud sunt quam quaedam participationes sacerdotii Christi, ab ipso Christo derivatae.

An phimum ergo dicendum quod Apostolus ibi loquitur de configuratione 0 secundum quam aliquis deputatur ad futuram gloriam, quae fit per gratiam. Quae Spiritui Sancto attribuitur, inquantum ex amore procedit quod Deus nobis aliquid gratis largiatur, quod ad rationem gratiae pertinet: Spiritus autem Sanctus amor est. I nde et j aj *(j()r* XII * dicitur: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.*

An secundi m dicendi m quod character sacramentalis est res respectu sacramenti exterioris: et est sacramentum respectu ultimi effectus. Et ideo dupliciter potest aliquid characteri attribui. Uno modo, secundum rationem sacramenti. Et hoc modo est signum invisibilis gratiae, quae in sacramento confertur. – Alio modo, secundum characteris rationem ‘. Et hoc modo signum est configurativum alicui principali, apud quem residet auctoritas eius ad quod aliquis deputatur: sicut milites, qui deputantur ad pugnam, insignuntur signo ducis, quo quodammodo ei configurantur. Et hoc modo illi qui deputantur ad cultum Christianum, cuius auctor est Christus, characterem accipiunt quo Christo configurantur. Unde proprie est character Christi.

An tertium dicendum quod charactere distinguitur aliquis : ab alio per comparationem ad aliquem finem in quem ordinatur qui characterem accipit: sicut dictum est * de charactere militari, quo in ordine ad pugnam distinguitur miles regis a milite hostis. Et similiter character fidelium est quo distinguuntur fideles r· Christi a scrvis diaboli, vel m ordine ad vitam aeternam, vel in ordine ad cultum praesentis Ecclesiae. Quorum primum fit per caritatem ct gratiam, ut objectio procedit: secundum autem fit per characterem sacramentalem. Unde et *character bestiae* intelligi potest, per oppositum, vel obstinata malitia, qua aliqui deputantur ad poenam aeternam; vel professio illiciti cultus.

γ) *insigniuntur.* – *insignitur* FtD ct editione·, *homines insigniuntur* G.

î) com/*guratione.* – *configuratione rei consignatione* F, *consignatione* GHfrc.

«) *charateris rationem.* – *propriam characteris rationem* EI, *priam rationem characteris* cetera tertii.

*) *aliquis.* – Tcrtiu praeter I; *aliquid.*

rt) *dirtinguuntur fideles,* – FsD ct terta; *distinguitur fides* ACDpB, *distinguitur fdries* E, *distinguitur miles* cJ. *a.*

Commentaria Cardinalis Caietani

TrrvLus dc Christo loquitur ut est Verbum incarnatum, ut distinguitur a Patre ct Spiritu Sancto ac ipsa Trinitate. Denotat autem obliquus casus auctoritatem in ipso Christo. Ita quod sensus est: An character sacramcntalis sit character Christo ut principi configurans seu consignans characterem ipsum suscipientes: sicut character Romanus consignat milites Caesari, et Gallicus regi Francorum, etc.

In corpore tria sunt : primo, distinguitur character lidelium in duo genera; secundo, respondetur ęquaesito tertio, ponitur unum corollarium :*

II. Quoad primum, distinguitur character fidelium in characterem ad caelestem beatitudinem, et characterem ad militantis Ecclesiae cultum. Ille est caritas, seu gratia: hic est sacramcntalis, de quo est sermo. Communio istorum ex communi ratione characteris declaratur. Diversitas autem ex diversitate finium ac actuum manifestatur in littera. Praelibavit autem Auctor distinctionem hanc ut clara fieret doctrina sacrae Scripturae quae in argumentis discutitur: et ne novitium ambiguum relinqueret aut suspensum.

III. Quoad secundum, conclusio responsiva quaesito est: *Character sacramcntalis est character Christi.* Probatur. Character sacramcntalis est ad recipiendum ct dandum ea quae sunt cultus Christiani. Ergo est specialiter character Christi. Probatur consequentia. Quia totus ritus Christianae religionis derivatur a Christi sacerdotio, cui configurantur fideles.

Xota hic quam formalis sit doctrina Xuctoris, dum, de cultu Christianae religionis tractans, in Christum caput, non secundum quamcumque illius conditionem, sed secundum sacerdotium, reducit characterem Christiani cultus. Sacerdotis enim est pnneipatus cuiusque religionis, tam verae quam falsae.

IV. Quoad tertium, corollarium est: *Characteres sacramentales sunt participationes quaedam sacerdotii Christi.* Ex eo enim quod character sacramcntalis est Christi sacerdotis character, consequens est ut sit quaedam diminuta imitatio ordinata ad actus spectantes ad Christi sacerdotium : quod est esse participationem sacerdotii Christi. Baptismal! siquidem charactere a Christi sacerdotio habet homo tbnnalitcr ct esse membrum Christianae religionis, et esse capacem reliquorum sacramentorum a Christi sacerdotio derivatorum. Et simile proportionaliterest de aliorum sacramentorum characteribus.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM CHARACTER SIT IN POTENTIIS ANIMAE SICUT IN SUBIECTO

IV *Sent.*, di»L IV, qu. t, Art. ?, qu· i.

An quartim sic proceditur. Videtur quod character non sit in potentiis animae sicut in subiecto. Character enim dicitur esse dispositio ad gratiam. Sed gratia est in essentia animae sicut in subiecto, ut in Secunda Parte * dictum est. Ergo videtur quod character sit in essentia animae, non autem in potentiis.

2. Praeterea, potentia animae non \idetur esse subieclum alicuius nisi habitus vel dispositionis. Sed character, ut supra * dictum est, non est habitus vel dispositio, sed magis potentia: cuius subieclum non est nisi essentia animae. Ergo videtur quod character non sil sicut in subiecto in potentia animae, sed magis in essentia ipsius.

3. Praeterea, potentiae animae rationalis distinguuntur per cognitivas et appetitivas. Sed non potest dici quod character sit tantum in potentia cognosdtiva a, nec etiam tantum in potentia appetitiva: quia non ordinatur neque ad cognoscendum tantum, neque ad appetendum. Similiter etiam non potest dici quod sit in utraque: quia idem accidens non potest esse in diversis subiectis. Ergo videtur quod character non sit in potentia animae sicut in subiecto, sed magis in essentia.

Sed contra est quod, sicut in praemissa * definitione characteris continetur, character imprimitur animae rationali *secundum imaginem*. Sed imago Trinitatis in anima attenditur secundum potentias. Ergo character in potentiis animae existit.

Respondeo dicendum quod, sicut dictum est, character est quoddam signaculum quo anima insignitur ad suscipiendum vel aliis tradendum ea quae sunt divini cultus. Divinus autem cultus in quibusdam actibus consistit. Ad actus autem proprie ordinantur potentiae animae, sicut essentia ordinatur ad esse. Et ideo character non est sicut in subiecto in essentia animae, sed in eius potentia.

Ad primum ergo dicendum quod subiectum alicui accidenti attribuitur secundum rationem cius ad quod propinque disponit: non autem secundum rationem eius ad quod disponit remote vel indirecte. Character autem directe quidem et propinque disponit animam ad ea quae sunt divini cultus exequenda: et quia haec idonee non fiunt sine auxilio gratiae, quia, ut dicitur Ioan, *cos qui adorant Deum, in spiritu et veritate adorare oportet,* ex consequenti divina largitas recipientibus characterem gratiam largitur, per quam digne impicant ea ad quae deputantur. Et ideo characteri magis est attribuendum subiectum secundum rationem actuum ad divinum cultum pertinentium, quam secundum rationem gratiae.

Ad secundum dicendlm quod essentia animae est subiectum potentiae naturalis, quae ex principiis essentiae procedit. Talis autem potentia non est character: sed est quaedam spiritualis potentia ab extrinseco adveniens. Unde, sicut essentia animae, per quam est naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, qua anima spiritualiter \ivit; ita potentia naturalis animae perficitur per spiritualem potentiam, quae est character. Habitus enim et dispositio pertinent ad potentiam animae, eo quod ordinantur ad actus, quorum potentiae sunt principia. Et cadum ratione omne quod ad actum ordinatur, est potentiae tribuendum.

Ad tertium dicendum quod, sicut dictum est, character ordinatur ad ea quae sunt divini cultus. Qui quidem est quaedam fidei protestatio per exteriora signa. Et ideo oportet quod character sit in cognitiva potentia animae, in qua est fides.

a) *co^noscitiva.* – *cognitiva* l'α, *rfgUiva* Gl. – *appetitiva* om. A.

fi) character, – E ct tertia praeter I; *sic character* I, *character sic* ceteri.

γ) *idonee.* – F ct tertia; *(et quia hoc homines/ idonei* E, *idonea* cctcrl.

Commentaria Cardinalis Caietani

Trru LVS clarus. – In corpore una conclusio: *Character est subjective in potentia animae.* Probatur. Character est signaculum quo anima insignitur ad recipiendum vel tradendum ca quae sunt cultus Christiani. Ergo ordinatur ad actus. Ergo est in potentia animae.

Prima consequentia, quae non nisi implicite in littera habetur, probatur ex eo quod cultus divinus in actibus consistit. – Secunda autem: quia potentia animae ordinatur ad operari, sicut essentia ad esse.

II. In responsione ad primum, adverte distinctionem in littera positam de eo ad quod disponit character, scilicet vel propinque vel remote: et quod proxime disponit ad actus Christianae religionis, remote autem disponit ad gratiam. Et hoc probatur in littera, quia ad hoc disponit ex consequenti. Et tu potes addere, quia disponere ad gratiam est communis conditio sibi et multis aliis, multa enim alia disponunt ad gratiam, ut patet; et non est de numero propriorum sibi.

Et haec si retinueris, videbis vanum esse laborem Scoti, in ult. qu. dist. vt Quarti *Sent.,* procedentis ex eo quod dispositio nd formam nunquam est in posteriori naturaliter susceptivo. Hoc enim falsum esse constat dc dispositione, non proxime, sed remote. Potest enim res quae non nisi remote et ex consequenti est dispositio ad gratiam, quae in essentia animae ponenda est. poni in quacumque potentia animae: immo etiam in membris exterioribus. Huiusmodi enim dispositiones, ut in littera dicitur, non vindicant sibi subieclum ex eo ad quod remote disponunt, sed ex eo ad quod proxime disponunt.

111. Cave hic ne dicta de charactere intclligas dicta de

sacramentis characterem imprimentibus, ct *incidas in foveam,* putans quod sacramenta huiusmodi conferant gratiam ex consequenti, sintque principaliter causae characterum et e\ consequenti gratiae, quia character, ut in littera dicitur, non proxime, sed ex consequenti dispositio

ι'ὰ8. σ'Ioiη »«««· C0t Krat'arn· Recolito superius * habitae doctrinae, quod scilicet gratia est *principalis* sacramentorum effectus, ct character est effectus *secundarius:* et perspice non licere attribuere sacramento conditionem characteris. Cum hoc enim quod character est remote ct ex consequenti dispositio ad gratiam, stat quod gratia sit principalis effectus sacramenti. Tunc enim gratia non esset principalis effectus sacramenti, si solum daretur per sacramentum ut sequela ad characterem. Quae phantasia procul sit a te. Baptismus

û/Î'r?7» ap' natn<luc est principaliter *lavacrum regenerationis* ' in filios Dei, in membra Christi: ct secundario impressivus characteris. Et confert gratiam ex primo principaliter; ct praeter hoc habet unde conferat gratiam ex consequenti, scilicet propter characterem. Ita quod character naturali ordine est effectus gratiae per quam aliquis iit Christianus formatus: prius enim natura est esse, quod spectat nd gratiam, quam posse, quod est characteris. Et cum hoc, est dispositio cx consequenti ad gratiam pro quanto ad posse donatum a Deo, comitatur antecedentur vel consequenter largitio bene poise.

h.

Et bene nola quod character non ponitur dispositio ad gratiam absolute- sed character secundum rationem suae causae, scilicet divinae largitatis, ponitur dispositio ad gratiam. Divinae siquidem largitatis ratio habet ut cui dat posse, det bene posse. I lac enim ratione character ponitur dispositio ad gratiam, ul patet in hac littera.

Et cum haec sers averis, Durandi obiectiones, in Quarto, dist. iv, qu. i. spernes.

IV. In responsione ad tertium, dubium ex Scoto oe·

• Neo. e. currit, in praedicta * ultima quaestione, ponente characterem in voluntate. Tum quia est dispositio ad gratiam, quae est in voluntate, quia gratia est idem quod caritas.

Tum quia, m character est signum \cl fundamentum obligationis animae ad Deum, rationabile est quod ponatur in illa potentia cuius primo est obligare, vel esse rationem obligandi. Talis autem est voluntas, quia praecise per actum cius aliquis se obligat principaliter: reliqua enim concurrentia ad obligationem non sunt nisi quaedam praeambula aut signa.

orc

V. Ad hoc dicitur quod Auctor et inferius in sequenti articulo, in responsione ad secundum, probat characterem non esse in voluntate: quia character est vis instrumentalis, ac per hoc consistit in moveri ab alio; voluntatis vero est movere seipsam nd operandum; dissonat igitur conditio characteris a conditione voluntatis. Et hic probat characterem esse in intellectu: quia actus ad quos proxime disponit, scilicet recipere vel tradere ea quae sunt Christiani cultus, sunt quaedam fidei protestationes.

• fr **i** Unde ad primam Scoti obiectionem non oportet aliter respondere: quia tam dictum est · quod characteri non assignatur subiectum cx eo quod est dispositio ad gratiam, quia remote ad eam disponit.

Ad secundam autem dicitur primo, quod conditionnlii assumpta est falsa: quia non est necessaria. Quia cum veritate antecedentis stat quod character sit in illa potentia cuius sunt primo actus operationes ad quas character obligat: et non in potentia quae est primo obligativa.

Dicitur secundo, quod antecedens potest dupliciter intelligi: quod character sit obligativus vel proxime, vel ex consequenti. Et quod character per se et proxime non est quid obligativum, sed professivum Christiani cultus et fidei: et propter huiusmodi professionem obligat, quod est e.x consequenti obligare. Character enim in anima monstrat animam Christianae religionis, ac per hoc obligatam Christo. et non c conlra: sicut character militaris monstrat militem Romanum, ct ideo obligatum Caesuri. Argumentum autem utitur antecedente in primo sensu. In quo etiam, ut prima testatur responsio, falsam constituit conditionalem.

VI. Circa eandem responsionem dubium aliud occurrit, de ratione assignata in littera, scilicet: Quia divinus cultus est quaedam fidei protestatio per exteriora signa, ideo character est in intellectu, in quo est fides. Si enim characteri assignandum est sublectum cx cultu divino, ad quem proxime disponit, consequens est ut subiectum eius sit illudmet quod est subtectum proprii et proximi principii ipsius ¢ultu magis quam illud quod est subiectum principii communis ct remoti eiusdem cultus. Sed proprium proximumque cultus Dei principium est religionis virtus, quae est in voluntate. Ergo character, qui potentia est ad recipiendum vel tradendum ca quae sunt cultus, est in voluntate: ct non in intellectu, in quo est fides, quae remotum est principium cultus, quia mediante religione; ct commune, quia fides operatur mediate ca quae sunt multarum virtutum, puta spei, caritatis, religionis, etc.

VU. \d hoc dicitur quod characterem convenire in sublecto cum fide magis quam cum religione, cx duobus sumi potest. Primo, ex eo quod tam fides quam character inter principia religionis computatur. Universa namque religio fiha est fidet, ct quaedam fidei protestatio: cx religione namque profitetur quilibet fidem suam. Character quoque, cum potentia sii activa vel passiva actuum religionis. principii rationem habet.

Secundo, cx eo quod tam fides quam character respicit divinum cultum secundum id quod est: religio autem respicit divinum cultum secundum rationem boni. Est enim religio virtus moralis, cuius en *reddere hominem bonum ct eius opus bonum efticcri* ·. Fide enim et charactere homo potest m actus religionis: religione autem homo bene ec habet ad illos. Et hinc fit ut character respiciat Christianum cultum ut professio quaedam fidei est, ct non ui bene vel male fit. Et propterva ad fidei subiectum accedit, ct non spectat ad subiectum religionis.

;.λκ»·0(. *eiMc-* lib », cap. w. n. >'- s. Th.

Ad obiectionem autem in oppositum, dicitur quod propositio illa. Xi *characteri debetur subiectum ratione cultus, debet potius poni in subiecto principii proximi ipsius cultus, quant principii remoti eiusdem,* vera forte est *ceteris paribus.* Sed hic non sunt cetera paria: quia cultus respicitur a principio proximo prout bene vel male fit, a qua ratione longe est character; a principio vero remoto respicitur secundum id quod est, in qua ratione convenit character cum tide, quae est principium remotum et commune. Ft propterva non sequitur characterem esse in voluntate. in qua est religio: sed concluditur oppositum, scilicet esse in intellectu, in quo est fides.

\ III. Circa eandem responsionem dubium cx Durando, tn IV *Sent.,* dist. iv, qu. i. occurrit de sublecto characteris, quod sit potentia executive. Quia virtus perficiens, non ad cognoscendum nec ad appetendum, sed ad exequendum. debet poni, non in intellectu nec in voluntate, sed in potentia exceutiva. Character autem est huiusmodi, ut patet. Ergo.

Ad hoc dicitur quod characterem esse in alia potentia quam intellectus vel voluntatis, est impossibile: quia quaelibet alia potentia est in composito, character nutem est in anima intellectiva. Quod cx eo patet, quod est perpetuus. remanens in anima separata. In cuius signum, si baptizatus aut ordinatus resurgeret, non rebaptizaretur aut rcordinaretur.

Ad obiectionem autem dicitur quod, licet maior sit sera de virtute ecu habitu, non tamen est vera de potentia. Character autem non est virtus aut habitus sed potentia. Licet enim habitus in parte intellectiva sit ad cognoscendum vel appetendum, potentia tamen apposita ad neutrum esse potest, immo debet: quoniam intellectus ipse sufficit pro potentia ad intelligcndum. ct voluntas pro potentia ad appetendum. Quocirca, cum character sit potentia in parte superiori animae ad recipiendum vel tradendum cultum protestantem fidem. ratMnabiliter ponitur in subiecto fidei, ut in littera dicitur.

ARTICULUS QUINTUS

UTRCM CHARACTER INSIT ANIMAI·'. INDELEBILITER

Infra, qu. ı,χvı, art. 9; qu. ıλχ ıı ı. art. fi; IV *Seni.,* dial. iv, qu. », ft< 3, ᵭu 4; *Ad Rom,t* cap. vn, lcci. 1.

Sd quintum sic proceditur. Videtur quod character non insit animae indelebiliter. Quanto enim aliquod accidens est perfectius, tanto firmius inhaeret. Sed gratia est perfectior quam character: quia character ordinatur ad gratiam sicut ad ulteriorem finem. Gratia autem amittitur per peccatum. Ergo mulio magis character.

2. Praeterea, per characterem aliquis deputatur divino cultui, sicut dictum est ♦ Sed aliqui a cultu divino transeunt ad contrarium cultum per apostasiam a fide. Ergo videtur quod tales amittant characterem sacramentalem.

3. Praeterea, cessante fine, cessare debet et id quod est ad finem, alioquin frustra remaneret: sicul Posl resurrectionem non erit matrimonium ♦ quia cessabit generatio, ad quam matrimonium ordinatur. Cultus autem exterior, ad quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agetur in figura, sed totum in nuda veritate. Ergo character sacramentalis non remanet in perpetuum in anima. Et ita non inest indelebiliter.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in II *contra Parmeniamtm* *: *Non minus haerent* * *sacramenta Christiana quam corporalis nota* militiae. Sed character militaris non repetitur, sed *agnitus approbatur,* in eo qui veniam meretur ab imperatore post culpam. Ergo nec character sacramentalis deleri potest.

Respondeo dicendum quod, sicut dictum est character sacramentalis est quaedam participatio sacerdotii Christi in fidelibus eius: ut scilicet, sicut Christus habet plenam spiritualis sacerdotii potestatem, ita fideles eius ei configurentur ? in hoc quod participant aliquam spiritualem potestatem respectu sacramentorum et eorum quae pertinent ad divinum cultum. Et propter hoc etiam Christo non competit habere characterem : sed potestas sacerdotii eius comparatur ad characterem γ sicut id quod est plenum et perfectum ad aliquam sui participationem. Sacerdotium autem Christi est aeternum: secundum illuj Psalmi * *7'u es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech.* Et inde est quod omnis sanctificatio quae fit per sacerdotium eius, ĕst perpetua, re consecrata manente. Quod palet etiam in rebus inanimatis: nam ecclesiae vel altaris manet consecratio semper, nisi destruatur. Cum igitur anima sii subiectutn characteris secundum intellectivam partem, in qua est fides, ut dictum ĕst manifestum est quod, sicut intellectus perpetuus est et incorruptibilis, ita character indelebiliter manet in anima.

Ad primum ergo dicendum quod aliter est in anima gratia, et aliter character. Nam gratia est in anima sicut quaedam forma habens esse completum in ea: character autem est in anima sicut quaedam virtus instrumentalis, ut supra * dictum est. Forma autem completa est in subtecto secundum conditionem subiecli. Et quia anima est mutabilis secundum liberum arbitrium quandiu est in statu viae, consequens est quod insitl aninoe mutabiliter. Sed virtus instrumentalis magis attenditur secundum conditionem principalis agentis. Et ideo character indelebiliter inest animae, non propter sui perfectionem, sed propter perfectionem sacerdotii Christi, a quo derivatur character sicut quaedam instrumentalis vinus.

Ad secundum dicendim quod, sicut ibidem * Augustinus dicit, *nec ipsos apostatas ridemus carere baptismate, quibus per poenitentiam cedeuntibus non restituitur, ct ideo amitti non potuisse indicatur.* Et huius ratio est quia character est virtus instrumentalis, ut dictum ĕst ratio autem instrumenti consistit in hoc quod ab alio moveatur, non autem in hoc quod ipsum se moveat, quod pertinet ad voluntatem. Et ideo, quanlumcumquc voluntas moveatur in contrarium. character non removetur, propter immobilitatem principalis moventis.

Ad tertium dicendum quod, quamvis post hanc vitam non remaneat exterior cultus, remanet tamen finis illius cultus. Et ideo post hanc vitam remanet character, el in bonis ad eorum gloriam, et in malis ad eorum ignominiam: sicut etiam militaris character remanet in militibus post adeptam victoriam, et in his qui vicerunt ad gloriam, et in his qui sunt victi ad poenam.

3) *haerent.* – P; *habent; ct.* art. i <.
,:) *configurentur.* — P; *configurantur.*
γ) *characterem.* – Pl; addunt *sacerdotium* ARCD, *sacerdotum* E, *sacerdotii* FGHahr.
i) *citu, est.* – PFODc; *etl* D, *ciut quae est est eius* <clen.
i) *insit.* – *gratia insit* PG.
s) *videmus.* — PFI; *vidimus.* Po *quibus* P addit *utique.* Pro *potuisse, poste* P.

Commentaria Cardinalis Coietani

In titulo, adverte quod ly *indelebiliter* potest dupliciter accipi. Vel per negationem omnis potentiae, etiam logicae, ad deletionem. Et sic esset sensus: An character insit indelebiliter, ita quod implied contradictionem ipsum deleri. Et hic sensus procul est ab intento: potest enim α Deo deleri, desinendo conservare ipsum. Vel per negationem propriae seu proximae naturalis potentiae ad deletionem. El hic sensus est intentus. Non enim quaerimus quid possit Deus facere: sed quid suapte natura conveniat characteri.

II. In corpore est una conclusio: *Character indelebiliter manet in anima.* Probatur. Omnis sanctificatio quae tlt per sacerdotium Christi, est perpetua, re consecrata manente. Sed character sacramentalis est quaedam participatio

sacerdotii Christi aeterni in cius fidelibus secundum animae partern incorruptibilem. Ergo character indelcbilitcr manet in anima.

Maior et probatur, ct declaratur. Probatur quidem, quia sacerdotium Christi est aeternum: ut patet auctoritate Scripturae. – Declaratur vero, ex eo quod ℟e inanimatae consecratae a ℟ministri sacerdotii Christi, retinent consecrationem quandiu sunt: ut patet in ecclesiis, calicibus, etc.

Minor vero, quoad primam partem, declaratur ex duobus. Primo, ex proportionalitatc Christi secundum plenam sacerdotii potestatem, ct fidelium eius secundum aliquam potestatem respectu sacramentorum ct cultus, etc. Secundo, ex hoc quod Christo non convenit habere characterem. – Quoad secundam autem partem, scilicet *aeterni»* non oportet aliter probari. – Quoad tertiam vero, probatur ex eo quod anima est subtectum characteris secundum intellectum.

111. Adverte hic quod in minori propositione apposuimus ly *aeterni,* propterca quia character habet rationem vis ℟nstrumental! Constat enim quod, nisi principale agens sit aeternum, impossibile est ponere instrumentaient eius virtutem perpetuam.

Adverte secundo ly *re consecrata manente.* Quoniam inde apparet responsio ad Scotum. in IV *Sent.,* dist. vi. qu. 9, obiicientcm cx indelcbilitate characteris negationem xirtutis ℟upernatural! in sacramentis: quia virtus illa nunquun posset corrumpi, eodem modo quo characterem indelebilem Thomas ponit. – Respondemus siquidem quod virtus in sacramentis existons manet quandiu sacramentum manet, sicut ct character durat quandiu anima durat. Durante siquidem sacramento, durat et virtus illa. Et sicut, si cessaret esse anima, desineret et eiuc character, ita. cessante sacramento, cessat virtus in illo. Et quoniam constat sacramenta omnia paululum durare, utpotc habentia verba pro formis, ideo mirum non est ℟ spirituales virtutes eorum crebro esse desinunt.

IV. In responsione ad primum, adverte rationem Auctoris cx philosophia non solum principia, sed testimonium ad sensum habere. Videmus enim motum caelestem durationem cx parte ℟motu sortiri. Tantique fit huiusmodi rerum, quarum esse consistit in fieri, duratio ex pane gentis, ut negantes conservari permanentes res manu Creatoris, concedant huiusmodi res imperfectas posse perpetuari ab agente perpetuo, ut Averrocs, in XII *Mctaphys.* ,* tc- 'Tcit.Cwa.tu statur.

Et ℟abe in hac littera aliam rationem rndicalem huius differentiae inter formam habentem esse completum, ct formam quae est vis ℟nstrumcntali : quia scilicet illa, quasi fixa in subtecto, sequitur conditionem subiccti; ista vero, quasi ℟defluxu quidam agentis, illius sequitur conditionem

ARTICULUS SEXTUS

l 'TRl M PER OMNIA SACRAMENTA NOVAE LEGIS IMPRIMATUR CHARACTER

IV *Sent..* d ℟. iv, qu. 1, «rt. 4. qu1» j, 3; dUt. m, qu, 11, en. 1, qu· 1; dbt. nui, qu. i. an. a, qua 5; *De Eccles. Sacram.} AJ Hcb.,* cap xi, Icci m.

D SEXTUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod pur omnia sacramenta novae legis imprimatur character. Per omnia enim | sacramenta novae legis fit aliquis particeps sacerdotii Christi. Sed character sacramentalis nihil est aliud quam participatio sacerdotii Christi, ut dictum est :* Ergo videtur quod per omnia sacramenta novae legis imprimatur character.

•λπ. ⅋

2. Praeterea, character se habet ad animam in qua est. sicut consecratio ad res consecratas. Sed per quodlibet sacramentum noxae legis homo recipit gratiam sanctificantem, ut ℟upra dictum est. Ergo videtur quod per quodlibet sacramentum noxae legis imprimatur character.

•Qu l w. «î

3. Praeterea, character est res et sacramentum. Sed in quolibet sacramento novae legis est aliquid quod est res tantum, ct aliquid quod est sacramentum tantum, et aliquid quod est res et sacramentum. Ergo per quodlibet sacramentum novae legis imprimitur character.

Sed contra est quod sacramenta in quibus imprimitur character, non reiterantur, eo quod character est indelebilis, ut dictum est ♦ Quaedam autem sacramenta iterantur: sicut patet dc poenitentia ct matrimonio. Ergo non omnia sacramenta imprimunt characterem.

• Ar. 5.

; Qu. «λ

Respondeo dicendum quod, sicut supra * dictum est, sacramenta novae legis ad duo ordinantur: scilicet in remedium peccati, ut ad cultum divinum. Est autem omnibus sacramentis commune quod per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quod gratiam conferunt. Xon autem omnia sacramenta ordinantur directe ad divinum cultum: sicut patet de poenitentia, per quam homo liberatur a peccato, non autem per hoc sacramentum exhibetur homini aliquid de novo pertinens ad dixinum cultum. sed restituitur in statum pristinum.

Pertinet autem aliquod sacramentum ad divinum cultum tripliciter: uno modo, per modum ipsius actionis; alio modo, per modum agentis; tertio modo, per modum recipientis. Per modum quidem ipsius actionis pertinet ad divinum cultum Eucharistia, in qua principaliter divinus cultus consistit, inquantum est Ecclesiae sacrificium. Et per hoc idem sacramentum non imprimitur homini character: quia per hoc sacramentum non ordinatur homo ad aliquid aliud ulterius agendum xel recipiendum in sacramentis, cum potius sit *finis et consummatio omnium sacramentorum,* ut Dionysius dicit, in cap. *Eccles. Hier.* Continet tamen in suipso | Christum, in quo non est character, sed lota sacerdotii plenitudo.

Sed ad agentes in sacramentis pertinet sacramentum ordinis: quia per hoc sacramentum deputantur homines ad sacramenta aliis tradenda. Sed ad recipientes pertinet sacramentum baptismi, per quod * homo accipit potestatem recipiendi alia Ecclesiae sacramenta; unde baptismus dicitur esse *ianua sacramentorum* L Ad idem etiam ordinatur quodammodo confirmatio: ut infra * suo loco dicetur. Et ideo per haec tria

?

qa.

V in seipso. – *in st ipsum* PGI.
?) F r -luod. – *per quem* Gl. *per hoc quo.i* H&c, *quia per ipsum* P.

γ) *sacramentorum.* – ONiitZMWi J4cr«irneNrontm Pe.

sacramenta character imprimitur, scilicet baptismum, confirmationem et ordinem.

Ad primum ergo dicendum quod per omnia sacramenta fit homo particeps sacerdotii Christi, utpote percipiens aliquem effectum cius: non tamen per omnia sacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid vel recipiendum quod pertineat ad cultum sacerdotii Christi. Quod quidem exigitur ad hoc quod sacramentum characterem imprimat.

Ad secundum dicendim quod per omnia sacramenta sanctificatur homo, propter hoc a quod sanctitas importat munditiam a peccato, quod fit per gratiam. Sed specialiter per quaedam sacramenta, quae characterem imprimunt, homo sanctificatur quadam consecratione, utpote deputatus ad divinum cultum: sicut etiam res inanimatae sanctificari dicuntur inquantum divino cultui deputantur.

Ad tertium dicendum quod, licet character sit res et sacramentum, non tamen oportet id l quod est res et sacramentum, esse characterem. Quid autem sit res ct sacramentum in aliis sacramentis, infra * dicetur.

·Quxxun.wt,.

*". J. 4 p te tui, »n. », dt.

Zf propter hoc – lecundum Icftie. – Pn» *quod fit, quae fit* P.

«) *id.* – r.u.· *id* I. *quod id c, omne id* P.

Commentaria Cardinalis Caietani

Titulus darus. – In corpore una est conclusio: *Per tria sacramenta tantum imprimitur character.* Haec conclusio, quoad exponentem negativam, implicite ponitur in littera. Et secundum se totam in littera implicite probatur, praesupponvndo supra * dicta de charactere, scilicet quod est potentia ad recipiendum vel tradendum ea quae sunt divini cultus. Ex hoc enim supposito principio procedit Auctor, quasi subsumendo quaedam sacramenta non spectare directe ad novum cultum divinum, aut non ordinare ad recipiendum vel tradendum; ac per hoc, in hi» non imprimi characterem. Unde distinguit in primis Auctor duos sacramentorum fines: scilicet remedium peccati, et divinum cultum. Et in primo omnia dicit convenire: in secundo autem non, quod probat de sacramento poenitentiae. Subdistinguit deinde in tria membra sacramenta ordinata ad secundum finem: et, excluso uno eorum, scilicet Eucharistiae, concludit reliqua duo genera imprimere characterem. Et clare patet processus in littera.

II. Adverte hic quod circa Eucharistiae sacramentum possunt duo considerari: scilicet ipsum sacramentum, quod nihil aliud est quam actio <acramcntali$ consistens in consecratione materiae; ct potest considerari usus sacramenti, quo Eucharistia percipitur a nobis. Et de primo quidem, an imprimat characterem, sub quaestione cadere non potest: quia actio illa nihil ponit in animnbus nostris, sed ad materiam exteriorem terminatur. Dc secundo autem Auctor loquitur, reddens rationem quare non imprimit nobis characterem: et cum hoc, magnificans ipsum, quod continet Christum, in quo est fons omnium characterum.

QUAESTIO SEXAGESIMAQUARTA

DE CAUSIS SACRAMENTORUM

IN DECEM ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est de causis 3 sacramentorum ♦ sive per auctoritatem sive per ministerium.

' Ct qu. t-i, latrod.

Et circa hoc quaeruntur decem.

Primo: utrum solus Deus interius operetur in sacramentis.

Secundo: utrum institutio sacramentorum sit solum a Deo.

Tertio: de potestate quam Christus habuit in sacramentis.

Quarto: utrum illam potestatem potuerit aliis communicare.

Quinto: utrum potestas ministerii in sacramentis conveniat malis.

Sexto: utrum mali peccent dispensando sacramenta.

Septimo: utrum angeli possint esse ministri sacramentorum.

Octavo: utrum intentio ministri requiratur in sacramentis.

Nono: utrum requiratur ibi recta fides; ita scilicet quod infidelis non possit tradere sacramentum.

Decimo: utrum requiratur ibi recta intentio.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM SOLUS DEUS. VEI. ETIAM MINISTER, INTERIUS OPERETt R AD EFFECTUM SACRAMENTI

Supn», qu. uni, »n. i; IV *Sent.,* dilt. i, qu. i, an. 4, ąu 1.

SSgÿtëSÇl* primi,m sic PRocEDiTt R. Videtur quod -non solus Deus, sed etiam minister, intenus operetur ad effectum sacramenti.

*®^ ^Hnterior enim effectus sacramenti est ut homo purgetur a peccatis, et illuminetur per gratiam. Sed ad ministros Ecclesiae perlinet *purgare, illuminare* et *perficere:* ut patet per Dio- 1.l j. nysium, in v cap. *Coei, Hier,* * Ergo \ idetur quod non solus Deus, sed etiam ministri Ecclesiae ope- ? rentur h ad sacramenti effectum.

2. Praeterea, in collatione sacramentorum quaedam orationum suffragia proponuntur. Sed orationes iustorum sunt magis apud Deum exaudibiles quam quorumcumque: secundum illud vm.31. Ioan, ix *Si quis Dei cultor est, et voluntatem Dei facit, hunc Deus exaudit.* Ergo videtur quod maiorem effectum sacramenti consequitur ille qui γ recipit illum * a bono ministro. Sic ergo minister operatur aliquid ad interiorem effectum, et non solus Deus.

3. Praeterea, dignior est homo quam res inanimata. Sed res inanimata aliquid operatur ad effectum interiorem: nam *aqua corpus tangit et* Trart. ia ** *cor abluit.* ut Augustinus dicit, *super loan.* * Ergo homo aliquid operatur ad interiorem effectum sacramenti, et non solus Deus.

ven-jj. Sf.d contra est quod dicitur *Jtom.* vm ♦, *Deus qui iuslijicat.* Cum igitur interior effectus omnium sacramentorum sit justificatio, videtur quod solus Deus operetur interiorem effectum sacramenti.

Respondeo dicendum quod operari aliquem effectum contingit dupliciter: uno modo, per modum principalis agentis; alio modo, per modum instrumenti. Primo igitur modo solus Deus operatur interiorem effectum sacramenti. Tum quia solus Deus illabitur animae ♦ in qua sacramenti effectus consistit4. Non autem potest aliquid l oγ?.'Aui immediate operari ubi non est. – Tum quia gratia, * quae est interior sacramenti effectus, est a solo Deo :* ut in Secunda Parte ** habitum est. Character etiam, qui est interior quorundam sacra- 4ft " mentorum effectus, est virtus instrumental, quae manat a principali agente, quod est Deus.

Secundo autem modo homo potest operari ad interiorem effectum sacramenti, inquantum operatur per modum ministri c. Nam eadem ra- * tio est ministri et instrumenti :* utriusque enim actio exterius adhibetur, sed sortitur effectum •h1ri'kctu interiorem e.x virtute principalis agentis, quod est Deus.

An primum ergo dicendum quod purgatio, seeundum quod attribuitur ministris Ecclesiae, non est a peccato: sed dicuntur diaconi purgare, inquantum \el immundos eiiciunt a coctu fidelium, vel eos sacris admonitionibus disponunt ad sacramentorum receptionem. Similiter etiam sacerdotes illuminare dicuntur sacrum populum, non quidem gratiam infundendo, sed sacramenta gratiae tradendo: ut patet per Dionysium ibidem :* 151 '

Ad secundum dicendum quod orationes quae di-

et) *causis.* – *causa* tertia.

β) *operentur.* — *interius operentur* PI.

γ) *illum.* — *ipsum* P,

t) consistit. – *existit* PGHI; *consistit... sacramenti effectus* οιη. A.

i) *aliquiJ.* – *-tliquis aliqui.1* B, oro. *K, Avij.* . *operari* om. P errore lypognphorum·

Q *ministri.* – *ministerii* BCDEGIIII». Cf. art, 3.

cuntur in sacramentorum collatione, proponuntur Deo non ex parte singularis personae, sed c\ parte totius Ecclesiae: cuius preces sunt apud Deum exaudibiles, secundum illud Matth.xvni ♦. *Si duo ex vobis consenserint super terram de omni re quamcumque* r· *petierint, Jiet eis a Patre meo.* Nihil tamen prohibet quin devotio viri iusti ad hoc aliquid operetur.

• Ver». 19.

Illud tamen quod est sacramenti effectus, non impetratur orationc Ecclesiae vel ministri, sed ex merito passionis Christi, cuius virtus operatur in sacramentis, ut dictum est :* Unde effectus sacramenti non datur melior per meliorem ministrum. Aliquid tamen annexum impetrari potest recipienti sacramentum per devotionem ministri: nec tamen minister operatur illud, sed impetrat operandum a Deo.

Ad 'ier t icm dicendum quod res inanimatae non operantur ' ad interiorem effectum nisi instrumentaliter, ut dictum est :* Et similiter homines non operantur ad sacramentorum effectum nisi per modum ministerii, ut dictum est

r,) *quanu-mtque.* – *juacttfftftu* BCI *a.* Pro *jiet fiet ilh»* PG. *cii* \BQr, 0) *operantur.* – *aliquid* iJdunt ẽditione

Commentaria Cardinalis Caietanl

TITTAA clarus est. – In corpore una ponitur distinctio bimembris, cum duabus conclusionibus singulis iuxta singula membra. Distinctio est. Operari effectum contingit vel per modum principalis agentis; vel per modum instrumenti.

Prima conclusio est: *Solus Deus primo modo operatur effectum interiorem sacramenti.* Et probatur dupliciter: ut patet clare in littera.

Secunda \ero conclusio est *Homo potest operari ad interiorem effectum sacramenti secundo modo.* Et probatur. Quia minister habet rationem instrumenti, etc,

IL Adverte hic quod, cum in littera dicitur, *Solus Deus est causa pratiae,* intclligas de causa principali: quoniam de illa est sermo in prima conclusione, pro qua hoc dicitur. Et superius * determinatum cvt sacramenta causare instrumcntaliter gratiam. Et hic in secunda conclusione dicitur hominem minuterinhter causare interiorem effectum sacramenti eadem ratione qua sacramentum est causa gratiae: quoniam ministro utitur Deus, sicut ct sacrameniali locutione, ut instrumento ad causandum interiorem effectum sacramenti. Immo una cadvmque vis instrumentalis perfecta est in sacramento et ministro, sicut in verbis ct rebus: ca ratione, quia minister nonnisi ut necessario requisitus ad perfectionem sacramenti concurrit; omnibus autem requisitis ad perfectionem «aeramenti utitur principale agens, quod est Deus, ut partialibus concurrentibus ad perficiendum sacramentum unum. Quod est uti eis ut partialibus concurrentibus nd perfectionem instrumenti unius. In uno vero instrumento, quotcumque requirat partialia, una eademque perfecta virtus ẽnstrumentait ponenda est.

• Qa. Lxu, 1.

III. In responsione ad secundum, dubium occurrit, an gratiae intensior gradus comprehendatur sub annexis quae per devotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentum. Et est ratio dubii quia, si comprehenditur sub annexis, sequitur praecedentia verba litterae, scilicet. *Effectus sacramenti non datur melior per meliorem ministrum, esse* falsa. Quoniam, m ex devotione ministri intensior gratia daretur baptizato vel absoluto, constat quod melior effectus daretur per meliorem ministrum: cum gratia ipsa sit effectus sacramenti.

In oppositum autem est quod nulla ratio apparet quare alia dona Dei possunt habere'rationem annexi impetrabilis per devotionem ministri, et maioritas gratiae non possit habere rationem anncii huiusmodi Potest enim devotus minister hoc, sicut et alia, a divinae misericordiae largitate impetrare.

IV. Ad hoc dicitur quod, cum minister sacramenti non sit deterioris conditionis ministrando sacramentum quam si non ministraret; ct similiter recipiens non fit c\ receptione deterioris conditionis: nec divina largitas ex huc quod impendit sacramentum, arctatur: consequens est ut possit minister impetrare maiorem gratiam recipienti sacramentum quam sit illa quae regulariter per sacramentum datur, aut quae illi seclusa ministri devotione daretur; sicut posset eandem maiorem gratiam extra ministerium sacramenti impetrare. \c per hoc. maioritas gratiae potest habere rationem annexi impetrabilis ex ministri devotione.

Nec propterca sequitur quod maior, seu melior effectus sacramenti detur per meliorem ministrum. Quoniam maioritas illa impetrata non haberet rationem effectus sacramenti, sed rationem annexi effectui sacramenti: et esset effectus a >olo Deo concomitantcr nd sacramentum, impetratus ex devotione ministri.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM SACRAMENTA SINT SOLUM EX INSTITUTIONE DIVINA

1 ‡I' qu. CT1l», an. 2; I\ *Sent.,* diu. n, qu. i. en. 4, ḳu 4; diu. m. qu. 1, nn. 1. ḳu 1, nd 1; dUt. un. qu. 1. ut. 2, ḳu t>, ad 1, · dht. vu. qu. 111, .ut. 1. qu» 5; *In loan.,* ṫip. 1, lcu. xiv.

secundi m sic proceditur. Videtur quod sacramenta non sint solum ex institu-
$ tione divina. Ea enim quae sunt dix initus instituta, traduntur nobis in sacra Scriptura. Sed quaedam aguntur in sacramentis de quibus nulla fit mentio in sacra Scriptura: puta de chrismate quo homines confirmantur, et de oleo quo sacerdotes inunguntur, et de multis aliis, tam verbis quam factis, quibus utimur in sacramentis. Non ergo sacramenta sum solum ex institutione divina.

2. Praeterea, sacramenta sunt quaedam signa. Res autem sensibiles naturaliter quaedam significant. Nec potest dici quod Deus quibusdam significationibus delectetur, ct non aliis: quia ipse omnia quae fecit approbat :* Hoc autem proprium videtur esse daemonum, ut quibusdam signis ad aliquid allidantur: dicit enim Augustinus, XXI *de Civ. Dei :* * *diliduntur daemones per creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit, delectabilibus pro sua diversitate diversis, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis. Non* ergo vi-

Jeuir quod sacramenta indigeant esse ex institutione divina.

3. Praeterea, Apostoli vicem Dei gesserunt in terris: unde Apostolus dicit, II *Cor.* n ♦ *Xam ct ego quod donari, si quid donari. propter ros in persona Christi,* idest, ac si ipse Christus donasset. Sic ergo videtur quod Apostoli, et eorum successores, possint nova sacramenta instituere.

Sed contra est quod ille instituit aliquid qui dat ei robur et virtutem: sicut patet de institutoribus legum. Sed virtus sacramenti est a solo ut ex dictis * patet. Ergo solus Deus potest instituere sacramentum.

Respondeo dicendum quod, sicut e.x supra * dictis patet, sacramenta instrumentalitcr operantur ad spirituales effectus. Instrumentum autem habet virtutem a principali agente. Agens autem respectu sacramenti est duplex: scilicet instituens sacramentum; et utens sacramento instituto, applicando scilicet ' ipsum ad inducendum effectum. Virtus autem sacramenti non potest esse ab eo qui utitur sacramento: quia non operatur nisi per modum ministerii Unde relinquitur quod virtus sacramenti sil ab eo qui instituit sacramentum. Cum igitur virtus sacramenti sit a solo Deo, consequens est quod solus Deus sit sacramentorum institutor.

Ad primum ergo dicendum quod illa quae aguntur in sacramentis per homines instituta, non sunt de necessitate sacramenti: sed ad quandam solemnitatem, quae adhibetur sacramentis ad excitandam devotionem et reverentiam in his qui sacramenta suscipiunt. Ea vero quae sunt de necessitate sacramenti, sunt ab ipso Christo instituta, qui est Deus et homo. Et licet non omnia sint tradita in Scripturis, habet tamen ea Ecclesia ex familiari Apostolorum traditione: sicut Apostolus dicit I *Cor.* xi ♦ *Cetera cum renem disponam.*

Ad secundum dicendum quod res sensibiles aptitudinem quandam habent ad significandum spirituales effectus ex sui natura: sed ista aptitudo determinatur ad specialem significationem ex institutione divina. Et hoc est quod Hugo de Sancto Victore dicit quod *sacramentum ex institutitme significat.* Praeelegit tamen Deus quasdam res aliis ad significationes sacramentales. non quia ad eas contrahatur eius affectus sed ut sit convenientior significatio.

Ad tertium dicendum quod Apostoli, ct eorum successores, sunt vicarii Dei quantum ad regimen Ecclesiae institutae ' per fidem et fidei sacramenta. I nde, sicut non licet eis constituere aliam ecclesiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque instituere alia sacramenta: sed per *sacramenta quae de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt.* dicitur esse fabricata Ecclesia · cio». ü· Christi *

μ.

3) *tcilicet.* – *videlicet* BCd.
p) *miniitcrii,* – *miniari* Fa. Cf. art 1. ζ.
γ) *dicit.* – DF Gm ct eJtConc·; Am.
ὐ) *ajfeetuf.* – e/rr/tff PLLi; *Altat ajfectua* ήpo P.
<) *hatitutae.* – *ve! couftitulat* C et ronron β, *constitutae* leni».

Commentaria Cardinalis Caietani

Trrotes clarus est. – In corpore una concludo: *Solus Deus est sacramentorum institutor.* Probatur. Virtus sacramenti est ab institutore sacramenti. Sed xirtus sacramenti est a solo Deo. Ergo solus Deus est sacramentorum institutor.

Maior probatur. Instrumentum habet virtutem a principali agente. Sacramentum est instrumentum ad spirituales effectus: et principale agens respectu sacramenti non est utens tantum sacramento, sed instituens ipsum. Ergo virtus sacramenti est ab instituente ipso. Processus totus est clarus. – Et secunda pars minoris istius prosyllogismi declaratur in littera, distinguendo duplex agens respectu sacramenti; et cx exclusione unius membri, scilicet agentis per modum utentis, infertur reliquum, scilicet agens instituendo, esse agens principale; ac per hoc. a quo est virtus sacramenti.

Il Nota hic quod haec ratio directe et formalitcr, licet non aestimetur a negantibus virtutes in sacramentis: – acquit alcntcr tamen haec ratio omnes convincit confitcntcs sacramenta conferre gratiam, sive per virtutem in eis, sive per divinam assistentiam solam. Quoniam par est ratio de virtute instrumenti, si ponatur vis aliqua in eo, et si ponatur absque huiusmodi vi efficax: quia efficacia instrumenti ad huiusmodi spiritualem effectum non nisi α Deo, non nisi ab instituente signum illud, esse potest. Quandoquidem a ministro Utente solum, constat esse non posse: quia minister tantum est, ut in littera dicitur.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM CHRISTUS. SECI NDI M QUOD HOMO, HABUERIT POTESTATEM OPERANDI INTERIORI· M EFFECTUM SACRAMENTORUM

IV *Sent.,* dût. v. qu. t, ηπ. i; *In han,* cup. i. Icci. xiv; I *ad Car.,* cap. i. Icci. n.

tertium sic proceditur. Videtur quod VWZ Christus, secundum quod homo, habuit potestatem operandi interiorem cftectum sacramentorum. Dicit enim Ioan·
•ven jj. nes Baptista, ut habetur Ioan, i *:* *Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem rideris Spiritum descendentem et manentem super eum. hic est qui bapti\at in Spiritu Sancto.* Sed baptizare in Spiritu Sancto est interius gratiam Spiritus Sancti conferre. Spiritus autem Sanctusl

a) *Spiritus autem Sanctus.*- *Spiritus Sanctu» autem* editione

descendit super Christum inquantum homo, non inquantum Deus: quia sic ipse dat Spiritum Sanctum. Ergo videtur quod Chrisms, secundum quod homo, habuit potestatem interiorem effectum sacramentorum causandi.

• Ver». 6. 2. Praeteria, Matth. ix * Dominus dicit: *Sciatis quod Filius hominis habet in terra potestatem dimittendi peccata.* Sed remissio peccatorum est interior effectus sacramenti. Ergo videtur quod Christus, secundum quod homo, interiorem effectum sacramentorum operatur.

3. Praeterea, institutio sacramentorum pertinet ad eum qui tanquam principale agens operatur ad interiorem sacramenti effectum. Manifestum est autem quod Christus sacramenta instituit. Ergo ipse est qui interius operatur sacramentorum effectum.

4. Praeterea, nullus potest sine sacramento effectum sacramenti conferre, nisi propria \ irtute sacramenti effectum operetur. Sed Christus sine sacramento contulit sacramenti effectum: ut patet

• l.oc. car· '"· »cr». 4 in Magdalena, cui dixit, *Dimittuntur tibi peccata* .* Ergo videtur quod Christus, secundum quod homo, operetur interiorem sacramenti effectum.

5. Praeterea, illud in cuius virtute sacramentum operatur, est principale agens ad interiorem effectum. Sed sacramenta habent virtutem ex passione Christi et invocatione nominis eius: se-

• Ven. ij. cundum illud I *Cor.* I *: *Nunqitid Paulus pro vobis crucifixus est? Aut in nomine Pauli bapti-\ati estis?* Ergo Christus, inquantum homo, operatur interiorem sacramenti effectum.

• liiJor. *Etr»aL* lib. VI. can. 11 (X can. *Multi tjerular.,* Cau I. qu. >. Sf.d contra est quod Augustinus dicit *In sacramentis divina virtus secretius operatur salutem.* Divina autem virtus est Christi secundum quod est Deus, non autem secundum quod est homo. Ergo Christus non operatur interiorem sacramenti effectum secundum quod est homo, sed secundum quod est Deus.

Respondeo dicendum quod interiorem sacramentorum effectum operatur Christus et secundum quod est Deus, et secundum quod est homo: | aliter tamen et aliter. Xam secundum quod est Deus, operatur in sacramentis per auctoritatem. Secundum autem quod est homo, operatur ad interiores effectus sacramentorum meritorie, et efficienter, sed instrumcntaliter Dictum est * enim quod passio Christi, quae competit ei secundum humanam naturam, causa est nostrae justificationis et meritorie, et effective, non quidem per modum principalis agentis, sive per auctoritatem, sed per modum instrumenti, inquantum humanitas est instrumentum dix initatis cius, ut supra * dictum est.

3 • Qu. iLrnt. 1, O; qu. ťu art. 1.

• Qo. un, art. s, 3; qu. 11, ŕt<.

Sed tamen, quia est instrumentum conjuncture divinitati in persona, habet quondam principalitatem et causalitatem respectu instrumentorum exirinsecorum, qui γ sunt ministri Ecclesiae et ipsa sacramenta, ut ex supra ' dictis patet. Et ideo, sicut Christus, inquantum Deus, habet potestatem *auctoritatis* in sacramentis, ita, inquantum homo, habet potestatem ministerii principalis, six e potestatem *excellentiae.* Quae quidem consistit in quatuor. Primo quidem, in hoc quod meritum et virtus passionis eius operatur in sacramentis, ut supra ♦ dictum est. – Et quia virtus passionis copulatur nobis per fidem, secundum illud *Horn.* nt ;* *Quem proposuit Deus propitiatorem per Jidem in sanguine eius,* quam fidem per inxocationem nominis Christi protestamur: ideo, secundo, ad potestatem excellentiae quam Christus habet in sacramentis, pertinet quod in cius nomine sacramenta sanctificantur. – Et quia ex institutione4 sacramenta virtutem oblinent, inde est quod, tertio, ad excellentiam potestatis Christi pertinet quod ipse, qui dedit virtutem sacramentis, potuit instituere sacramenta. – Et quia causa non dependet ab effectu, sed potius e converso, quarto, ad excellentium potestatis Christi pertinet quod ipse potuit effectum sacramentorum sine exteriori sacramento conferre.

T

• Art. 1.

“Qu. mi.utv

• Ven. 3$,

«

Et per hoc patet responsio ad obiecla : atraque enim pars obiectionum vera est, ut dictum est secundum aliquid.

t

• la

3) *sed initrumentaliter. – et initnimentaliter* ed. *a,* om. HpG ct *bc.*

γ) *qui. — quae* G ct *b.* — Pro *ct ipsa eaeramenta, ct super ipsa sacramenta* D, *ipsa sacramenta* pi , *ct super sacramenta* >L, om. II ct editione».

8) *institutione. — institutione eius* F, *eius institutione* editiones.

c) *obiectionum. — obiccturinn be,* om. G. — *secundum aliquid* Ante *vera* ponit P ; *utraque... aliquid* om. I.

Commentaria Cardinalis Caietani

Titcms clarus est. - In corpore est una conclusio, habens tres partes: *Christus, inquantum Deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis: inquantum vero homo habet potestatem ministerii principalis, sive potestatem excellentiae, consistentem in quatuor.* Conclusio haec, quia de potestate loquitur, de qua quaesitum est in titulo; ct potentia per actum cognoscitur: ideo ab operatione in littera manifestatur.

Et quoad, primam quidem partem, quia Deus auctoritative operatur.

Quoad secundam vero, quia Christus, secundum quod homo, operatur in sacramentis meritorie cl efficienter. Quod probatur: quia passio Christi est causa justificationis nostrae meritorie ct effective. Et hoc ultimum declaratur: quod non effective principaliter, sed per modum instrumenti ; non cuiuscumque, sed conjuncti divinitati in persona. et propterea principalitatem ct causalitatem obtinentis respectu extrinsecorum, puta ministrorum Ecclesiae et sacramentorum.

Tertia autem pars conclusionis probatur manifestando illa quatuor, quae sunt meritum, nomen, institutio, et independentia; et probando singula propriis rationibus, excepto primo, quod tractatum fuit m quinto articulo quaestionis sexngcsimaesccundae.

ARTICULUS QUARTUS

l TRIM CHRISTUS POTESTATEM SI AM QI AM HABUIT IN SACRAMENTIS. POTI ERIT MINIS I RIS COMMUNICARE

IV 5enf., di»t. v, «ju. t art. 3; on. 3, ąu 1, 3; *De Vcrlt.,* qu. xxril» art. 3, ad 17; /»1 /o4»i„ tap. ». lcct. nv; I *ad Cor.,* c«p. 1, lect. n.

quartum sic proceditur. Videtur quod Œæ Christus potestatem suam quam ha- (βδE^ huit in sacramentis, non potuerit mi- -^^^^nistris communicare. I t enim argumen-

• Lib. II. al. |,b. III, «p. ni. tatur Augustinus, *contra Maximinum :* si potuit et non voluit, invidus fuit.* Sed invidia longe fuit a Christo, in quo fuit summa plenitudo caritatis. Ergo, cum Christus non communicaverit suam potestatem ministris, videtur quod non potuerit communicare.

• Vm. ia. 2. Praeterea, super illud Ioan, xiv ;* *Maiora horum faciet,* dicit Augustinus *Prorsus maius hoc esse dixerim,* scilicet ut ex impio iustus fiat, *quam creare caelum et terram.* Sed Christus non

•Tii/^xjr.ErJer. tract. LXXII. potuit communicare suis discipulis 1 quod crearent caelum et terram. Ergo neque quod justificent 5 impium. Cum igitur iustificatio impii fiat per potestatem Christi quam habet in sacramentis, videtur quod potestatem suam quam habet in sacramentis, non potuerit ministris communicare.

α

't

3. Praeteria, Christo inquantum est caput Ecclesiae, competit ut ab ipso gratia derivetur ad alios: secundum illud loan, i :* *De plenitudine*

• Ver». »6. *cius omnes accepimus.* Sed hoc non fuit aliis communicabile: quia sic Ecclesia esset monstruosa, multa capita habens. Ergo videtur quod Chri-

T stus suam potestatem non potuerit ministris Y communicare.

• Ver» 31. Sed contra est quod. super illud loan, i *Ego nesciebam eum,* dicit Augustinus quod δ

tract V. n. 9 *non noverat potestatem baptismi ipsum Dominum habiturum et sibi retenturum.* I loc autem non ignorasse! loannes si talis potestas communicabilis non esset. Potuit ergo potestatem suam Christus ministris communicare.

• An. j. Respondeo dicendum quod, sicut dictum est ♦ Christus in sacramentis habuit duplicem potestatem. i nam *auctoritatis,* quae competit ei secundum quod Deus. Et talis potestas nulli creaturae potuit communicari: sicut nec divina essentia.

Aliam potestatem habuit *excellentiae,* quae competit ei secundum quod homo. Et talem potestatem potuit ministris communicare: dando scilicet eis tantam gratiae plenitudinem ut eorum meritum operaretur ad sacramentorum effectus; ut ad invocationem nominum ipsorum sanctificarentur sacramenta; ct ut ipsi possent sacramenta instituere: et sine ritu · sacramentorum effectum conferre solo imperio. Potest enim instrumentum coniunctum, quanto fuerit fortius, tanto magis virtutem suam instrumento separato tribuere: sicut manus baculo.

Ad primi m irgo dicendum quod Christus non ex invidia praetermisit potestatem excellentiae ministris communicare, sed propter fidelium utilitatem : ne in homine spem ponerem, ct c essent diversa sacramenta, ex quibus divisio in Ecclesia oriretur; sicut apud illos qui dicebant. *Ego sum Pauli, Ego autem Apollo, Ego vero Cephae,* ut dicitur I *Cor.* i • Venu ia.

\d secundi m dicendi m quod obiectio illa procedit de potestate auctoritatis, quae convenit Christo secundum quod est Deus. – Licet et potestas excellentiae possit auctoritas nominari per comparationem ad alios ministros. Unde super illud I *Cor.* i ♦ *Divisus est Christus?* dicit Glos- • V<rv »> sa * quod *potuit eis dare auctoritatem baptismi,* • l.omb. *quibus contulit ministerium.*

An tertium dicendum quod ad hoc inconveniens evitandum, ne scilicet multa capita in Ecclesia essent, Christus noluit potestatem suae excellentiae ministris communicare. Si tamen communicasset, ipse esset caput principaliter, alii vero secundario.

a) *ditcipulis.* – *Alias ministris* margo P; *Sed Otristus... terram* om. *b.*

jl) *justificent,* – *justificarent* cdiitonci.

γ) *ministris.* – Om. GHàc.

δ) *juod.* – *jui* l. Cf. ari. 5. γ.

i) *ntu.* – Om. *be.* Post *efreturn* 1'1 cdJan: t*aeramentorum,*

o *et.* – *ne bc, et ne* P

Commentaria Cardinalis Caiotani

Titulus ex dictis in praecedentibus articulis clarus est.

In corpore una distinctio bimembris de duplici potestate, auctoritatis scilicet ct excellentiae, est. cum duabus conclusionibus. Quarum prima est negativa, scilicet : *Christus potestatem auctoritatis nulli potuit communicare.* Probatur. Quia est incommunicabilis, ut divina essentia.

Secunda est : *Christus potestatem excellentiae potuit communicare.* Declaratur et probatur. Declaratur quidem, numerando singula in quibus consistit potestas excellentiae. – Probatur autem : quia instrumentum coniunctum, quanto virtuosius est, tanto plus potest imprimere in instrumentum separatum. Quod manifestatur in manu et baculo.

II. Adverte hic primo, quod Auctor hoc in loco solvit quaestionem motam a Magistro Sententiarum in quinta distinctione Quarü ', et ab eodem minus solutam inclionque iudicio reservatam.

Adverte secundo, Auctorem formaliter de Christo habente potestatem excellentiae loqui Et proptcrca non ex potestate divina, sed cx potestate instrumenti conjunct», potentiam communicandi probavit.

Adverte tertio, Auctorem expresse hic dicere quod Christus potuit communicare homini puro ut sacramentorum effectum conferret solo imperio. Habes enim hinc quod potestas conferendi gratiam ℭommunicabili est homini: principalis enim ct communis sacramentorum effectus est gratia, ut superius * palet. Et idem apparet hic m responsione ad tertium, si recte conferatur cum argumento. c£Com-

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM PER MALOS MINISTROS SACRAMENTA CONFERRI POSSINT

Infra, ΛΠ. 9; IV *Sent.,* dut. v, qu. π, art. 3, ǧu ı, 3; Jiat. ni. qu. in, «π. I, ǧu 1, ad 2 i IV *Cont. lient.,* c»p. lxxdi; *Ad Heb.,* cap. vu, lcct. 11.

D QUINTUM SIC PROCEDITUR. \ idctlir qiiod

Kper malos ministros sacramenta conferri non possint. Sacramenta enim novae a legis ordinantur ad emundationem culpae et collationem gratiae. Sed mali, cum sint immundi, non possunt alios a gieca ad mundare: secundum illud *Eccli.* xxxiv :* *Ab immundo quis numdabitur?* Et etiam, cum gratiam non habeant, non videtur quod gratiam conferre possint: quia *nullus dal quod mm habet* \ Non ergo videtur quod per malos sacramenta conferri possint.

• Cypr. Startvr. t.plrt. I.XXHI. *ad lutaia»* (a). *Jjnuar.1 et ceft. Eriic.Numid.de Uaplitatid. Hat*

2. Praeterea, tota virtus sacramentorum derivatur a Christo, ut dictum est ♦ Sed mali sunt praecisi a Christo; quia non habent caritatem, per quam membra capiti uniuntur, secundum illud I loan, ₹v *Qui manet in caritate, in Deo manet, et Deus in eo.* Ergo videtur quod per malos sacramenta conferri non possint.

qu. i, can. Ira. r«uw. qu. m, can. *Daitertun.*
• Art. 3; qu. Li, Introd.: qu.Lkii, art. 5.

• Ven. 16.

3. Praeterea, si desit aliquid horum quae debitum est esse in sacramentis, non perficitur sacramentum: sicut si desit debita forma vel materia ⁑ Sed debitus minister sacramenti est ille qui caret macula peccati: secundum illud *Lenit.* x.xi :* *Homo de semine tuo perfamilias qui habuit maculam, non offeret panes Deo tuo, nec accedet ad ministerium eius.* Ergo videtur quod, si minister sit malus, nihil efficiatur in sacramento.

3

• Vcn. 17, t

Sed contra esi quod Augustinus dicit . super illud loan, i ;* *Super quem rideris Spiritum"* etc., quod *non nouerai loannes potestatem baptismi ipsum Dominum habiturum ct sibi retenturum, sed ministerium plane transiturum m bonos et malos. Quid tibi facit malus minister, ubi bonus est Dominus?*

•In loan. tract V, n-9,11
• Vcn. 33.
T

Respondeo dicendum quod, sicut dictum est ♦ ministri Ecclesiae instrumentaliter operantur in sacramentis, eo quod quodammodo eadem est ratio mīnistrī ēt instrumenti. Sicut autem supra ' dictum est, instrumentum non agit secundum propriam formam \ sed secundum virtutem eius a quo movetur. Et ideo accidit instrumento, inquantum est instrumentum, qualemcumque formam vel virtutem habeat, praeter id quod exigitur ad rationem instrumenti: sicut quod corpus medici, quod est instrumentum animae habentis artem, sit sanum vel infirmum; et sicut quod fistula per quam transit aqua, sil argentea vel plumbea. Inde ministri Ecclesiae possunt sacramenta conferre etiam si sint mali.

* Λπ • l

; Qu. LUI, «rt. i. 4

Ad primum ergo dicendi m quod ministri Ecclesiae neque a peccatis mundant homines ad sacramenta accedentes, neque gratiam conferunt, sua virtute: sed hoc facit Christus sua potestate per eos sicut per quaedam instrumenta. Et ideo effectus consequitur in suscipientibus sacramenta non secundum similitudinem ministrorum, sed secundum configurationem ad Christum.

An secundi;m dicendi m quod per caritatem membra Christi uniuntur suo capiti ut ab eo vitam recipiant: quia, ut dicitur I loan, m * *qui non diligit, manet in morte.* Potest autem aliquis operari per instrumentum carens vita, et a se separatum quantum ad corporis unionem, dummodo sit coniunctum per quandam motionem: aliter enim operatur artifex per manum, et aliter per securim. Sic igitur Christus operatur in sacramentis et per malos \ tanquam per instrumenta carentia vita; et per bonos, tanquam per membra viventia.

• Vcn,

An tertium dicendum quod aliquid est debitum esse in sacramento dupliciter. Ino modo, sicut existens de necessitate sacramenti. Quod quidem si desit, non perficitur sacramentum: sicut si desit debita forma vel debita materia. – Alio modo est aliquid debitum esse in sacramento secundum quandam decentiam. Et hoc modo debitum est ut ministri sacramentorum sint boni.

3) finiar. – PE; om. *materia. – debita materia* Pl
γ) *Spiritum. – Sanctum* addunt BCEFa. Pro *quad non. Quem* iton F, *Quid non* te-tu. Cf. art. 4. S. C.
o) *formam. – aut virtutem* adJuni I ct editione».
t) *malos, – bonos* ACpB. *et per malos... carentia vita* post *viventia* ponunt PI'I.

Commentaria Cardinalis Cntetani

Titulus clarus. – In corpore una est conclusio: *Ministri Ecclesiae possunt sacramenta conferre etiam si sint mali.* Probatur. Ministri Ecclesiae instrumentaliter operantur in sacramentis. Ergo possunt sacramenta conferre etiam si sint mali.

Antecedens probatur ex co quod eadem est ratio ministri et instrumenti. - Consequentia vero probatur ex eo quod instrumentum non propria virtute, sed virtute principalis agentis operatur. Quod probatur ab effectu: quia hinc est quod instrumento accidit omnis forma praeter id quod exigitur ad instrumenti rationem. Quod duplici exemplo in littera manifestatur.

II. Circa hanc consequentiam, seu rationem, dubium occurrit : quoniam implicite petit principium. Oportet enim ad integrandum processum hunc, subsumere quod bonitas wl malitia ministri est accidens, et non exactum ad rationem instrumenti ministrantis sacramenta. Hoc autem supponere perinde est ac si supponeretur conclusio. Eiusdem enim rationis est quod bonitas vel malitia accidat instrumento seu ministro sacramentorum, et quod cum malitia possit minister conferre sacramentum : quoniam accidentia, sive adsint sive absint, non variant potestatem.

III. Ad hoc dicitur quod studium Aucturis fuit ad reddendum rationem conclusionis, potius quam ad ipsam con-

clusioncm. Om/in enfin *quaestio est medii,* ut dicitur in lî *Poster.* :* et praecipue quando conclusionis veritas habetur pro évidente, ut est in proposito. Et propterva in littera neglexit Auctor subsumcrc de bonitate vel malitia, ct ascendit ad universalem rationem instrumenti: ut, hac habita summaria notitia, propter quid mali ministri possunt conferre sacramenta, haberetur.

Et est in promptu consequentiae ratio ad praesentem materiam. Quoniam bonitas vel malitia moralis hac rntionc ad ministrum sacramentorum necessaria creditur, si necessaria esset quia *nemo dat quod non habet.* Quae ratio in littera in primo argumento affertur: et dicitur fuisse Cypriant Martyris. Ex hoc enim quod minister instrument taliter operatur; et instrumentum non propria, sed principalis agenti» virtute efficit: consequens est manifeste quod nd efficacem collationem sacramenti non exigitur m ministro bonitas, qua sacramentum efficax conferat. Idem est enim malitiam ministri impedire sacramenti effectum, ct ministrum agere propria virtute, quae per malitiam tolleretur haberetur.

Nulla est ergo petitio principii: sed claritas materiae breviorem effecit processum litterae; in qua Auctor, quia ratio ipsa a sacris Ductoribus posita fuerat, ut patet in v dist. IV *Sent.,* vacavit probationi ipsius rationis, scilicet universali rationi instrumenti, ut antiquae traditionis ratio

ARTICULUS SEXTUS

I TRIM MALI MINISTRANTES SACRAMENTA PECCENT

I\ Sen/., Jhl. v, qu. 11. «rt. a, qua 4; dirt. BП, qu. 1. nrt. 3, ąu 5.

d sextum sic proceditur. Videtur quod mali ministrantes sacramenta non peccent. Sicut enim ministratur Deo in sacramentis, ita per opera caritatis; unde dicitur *Heb.* ult. :* *Beneficentiae e! communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.* Sed mali non peccant si ministrent Deo in operibus caritatis: quinimmo hoc est consulendum % secundum illud Dan. iv :* *Consilium meum regi placeat: peccata tua eleemosynis redime.* Ergo videtur quod mali non peccent in sacramentis ministrando.

2. Praeterea, quicumque communicat alicui in peccato, etiam ipse est reus peccati: secundum illud *Rom.* i ; : *Dignus est morte non solum qui peccatum agit, sed etiam qui consentit $ facientibus.* Sed si mali ministri peccent sacramenta ministrando, illi qui ab cis sacramenta recipiunt, eis in peccato communicant. Ergo etiam ipsi peccarent. Quod videtur inconx eniens.

3. Praeterea. nullus videtur esse perplexus: quia sic homo cogeretur desperare, quasi non posset γ peccatum evadere. Sed si mali peccarent sacramenta tradendo, essent perplexi: quia etiam quandoque peccarent si sacramenta non traderent, puta cum eis ex officio incumbit necessitas; dicitur enim I *Cor.* ix :* *Jae mihi est2 si non evangeiipavero: necessitas enim mihi incumbit.* Quandoque etiam propter periculum : sicut si puer, in periculo mortis existons, offeratur alicui peccatori baptizandus l Ergo videtur quod mali non peccent sacramenta ministrando.

Sed contra est quod Dionysius dicit, i cap. *Eccles. Hier.* ;* quod *malis non est fas neque tangere symbola,* idest sacramcntalia signa. Et in Epistola *ad Demophilum* * dicit: *Talis*, scilicet peccator, *audax ridetur sacerdotalibus manum imponens ζ; et non limet neque verecundatur. divina praeter dignitatem excquens. ct Deum putans ignorare quod ipse in scipso cognovit; et decipere existimat falso nomme Patrem ab ipso appellatum; ei audet immundas infamias, non dicam orationes, super divina signa Christifonniler enuntiare.*

Respondeo dicendum quod aliquis in agendo peccat ex hoc quod operatur *non secundum quod oportet:* ut palet per Philosophum, in libro *Ethicorum* :* Dictum est autem : 5 conveniens esse ut sacramentorum ministri sint iusti: quia ministri debent Domino conformari, secundum illud *Levit.* xix :* *Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum;* et *Eccli.* x :* *Secundum indicem populi, sic et ministri eius.* Et ideo non est dubium quin mali exhibentes se ministros Dei et Ecclesiae in dispensatione sacramentorum, peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei et Contaminationem sanctorum \ quantum est ex parte ipsius hominis peccatoris, licet sancta secundum seipsa incontaminabilia sint: consequens est quod tale peccatum ex genere suo est mortale :*

Ad primim ergo dicendum quod opera caritatis non sunt aliqua consecratione sanctificate, sed ipsa pertinent ad iustitiae sanctitatem 7 sicut quaedam iustitiae partes. Et ideo homo qui se exhibet Deo ministrum in operibus caritatis, si sit iustus, amplius sanctificabitur1: si vero sit peccator, per hoc ad sanctitatem disponitur. Sed sacramenta in seipsis sanctificationem quandam habent per mysticam consecrationem. Et ideo pracexigiiur in ministro sanctitas iustitiae. ut congruat suo ministerio. Et ideo incongrue agit et peccat, si in peccato existens ad tale ministerium accedat.

Ad secundem dicendum quod ille qui ad sacramenta accedit, suscipit quidem sacramentum a ministro Ecclesiae, non inquantum est talis persona, sed inquantum est Ecclesiae minister. Et

• Ver·· ‰
^
• Vert.
• Vera. J3.
fi
T
* Ver». «6.
a
c
* I 5-
* 1-piiî. V1IJ, I 3.
Ç
• Lib.It. ap i», n. j: ap vi. n. io. m, - S. TU. Icet, im, vu ·· ΛΛ. ·4 a.
• Vm. i. - O. I Prtr^ cap i, fer to.
• Ver ï.
• D. 893.
6
ı

a) *consulendum.* – *cis consulendinn* PI, — Prn rrg/, *tibi* P.
ZJigmo *cit... peccatum apit... consentit.* – *Dipni sunt... peccata faciunt... consentiunt* PI; *peccata* etiam *tc.*
γ) *pauci.* – *potens* PI.
2) *cit.* – Om. PEF, *ct* ceteri.
<) *bapti^anJux.* – DI a et tenu; *baptizandum.*
ζ) *impunem.* – *apponent* PI. Pro *dipnitatem. divinitatem* P.
rj *xanctornm.* — *tacramenlorum* PDFs!, vel *tanctorum sacramen·torum* λI. – Pro *quantum, ^uod HCjuc videlicet be.* · *hominis* om. H ct c.iitionc·. – Pro *tancta, /aeramenta* PtI, vel xacrdinci/j *tancta* »1.
0) *ted ipta... sanctitatem.* – Om, (»11, *niti* cUitioac»; margo P per *ΛI.* ut no<.
») *sancti/icabitur.* – *ianclrfeatur* PI.

ideo, quandiu ab Ecclesia toleratur in ministerio, ille qui ab eo suscipit sacramentum, non communicat peccato eius, sed communicat Ecclesiae, quae eum tanquam ministrum exhibet. Si vero ab Ecclesia non toleretur, puta cum degradatur vel excommunicatur vel suspenditur, peccat qui ab eo accipit sacramentum, quia communicat peccato ipsius.

Ad tertium dicendum quod ille qui est in peccato mortali, non est perplexus simpliciter, si ex officio ei incumbat sacramenta dispensare: quia potest poenitere de peccato et licite ministrare. Xon est autem inconveniens quod sit perplexus supposito quodam, scilicet quod velit remanere in peccato.

In articulo tamen necessitatis non peccaret baptizando in casu in quo etiam posset laicus dispensare.* Sic enim patet quod non exhibet se ministrum Ecclesiae, sed subvenitl necessitatem patienti. Secus autem est in aliis sacramentis, quae non sunt tantae necessitatis sicut baptismus ♦ ut infra patebit.

x
ʌ

• b 767.
·· *Qn.* Liv, «n. j. ♦; qu. uni, «n. 3.

«) *diipcmare.* — Fl ci edihme·. λ) *exhibet... subvenit.* - *exhiberet... ubtxnlrrt* P.

Commentaria Cardinalia Caietani

Tinxes ut sonat sumendus est. – In corpore duae conclusiones sunt. Prima est: *Mali exhibentes se ministros Dei et Ecclesiae in dispensatione sacramentorum, peccant.* - Secunda Mt quod *hoc peccatum est ex suo genere mortale.*

Prima probatur. Quicumquc operatur non secundum quod oportet, peccat in operando. Sed minister malus sacramenti operatur non secundum quod oportet. – Probatur. Quia ministri sacramentorum debent esse iusti: quia ministri debent conformari Domino, ut testantur auctoritales Scripturae.

Secunda vero conclusio probatur. Quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei ct contaminationem sacramentorum ♦ Quae particula declaratur: quod intclligitur non ex parte ipsorum sacramentorum, quoniam ipsa sunt incontaminabilia; sed ex parte ipsius peccatoris sacrilegium committentis.

• Cf. OOL r4.

II. Circa fundamentum huius processus, dubium occurrit, ex eo quod bonitas requiritur ad ministrum l aeramentorum secundum quandam decenti un et convenientiam: ut in praecedenti articulo, ad tertium, ct hic dicitur. Non est autem rationabile quod negatio conditionis requisitae secundum decentiam constituat peccatum mortale: cum videamus conditiones requisitas ad bene esse actuum moralium, nec etiam veniale constituere peccatum.

Et hoc etiam testatur maxima ex murali philosophia adducta in littera dc circumstantiis actionum humanarum. Xon enim dicit peccatum esse ›i quis operatur non secundum quod melius, aut quando melius, aut sicut melius, etc.: sed, non secundum quod oportet, aut quando oportet, aut sicut oportet, etc. Nam ly *oportet* necessitatem denotat: ut per hoc intelligamus peccatum tunc intervenire quando necessariae conditiones omittuntur: et non si conditiones ad bene esse omittantur, aut earum contrariae immisceantur.

Et si dicatur quod bonitas non est conditio ad bene esse ministri sacramenti, sed est conditio debita, ut in praecedenti articulo · littera explicavit; debitum autem extra necessaria non est; et propterea cuiuscumque debiti omissio peccatum constituit: – adhuc militat ratio quod non sit peccatum mortale. Quoniam debitum actui humano non secundum necessitatem, sed secundum quandam decentiam, etsi possit sua absentia constituero peccatum, non tamen tantae vis est ut possit constituere peccatum mortale: ea ratione, quia sola indecentia non habet rationem peccati mortalis.

• Ad J.

Nec obstat quod indecentia huiusmodi ad irreverentiam Dei et contaminationem sacramentorum spectat. l um quia non quodlibet spectans ad haec est peccatum mortale: ut palet de mullis irreverentiis erga Deum ct sacramenta quas negamus esse peccata mortalia, ut patet de comedentibus in ecclesia, aut iocosum aliquid dicentibus audiendo missam, et huiusmodi. – Tum quia huiusmodi indecentia non nisi reductive ad irreverentiam Dei ct contaminationem sacramentorum spectat: directe enim ipsius hominis malam dispositionem ponere videtur. Em enim dispositio quaedam ipsius operantis magis quam operationis: videturque magis peccatum constituere praesumptionis quam sacrilegii.

III. Ad hoc dicitur quod actio sacramentahs potest sumi dupliciter. Vel secundum rationem operis operati. Et sic non exigit bonitatem vel malitiam ministri nisi secundum quandam decentiam. Et propterea, sive bonus sive malus sit minister, sacramentum verum et efficax est. – Vel secundum rationem operis operantis. Et sic exigit necessario bonitatem in ministro ad hoc ut reçu sit. Et ratio assignata est in littera: ct magis assignabitur cogens ratio in littera in responsione ad primum. Oportet enim actionem sacramcntalem, si non solum in se recta esse debet, sed etiam secundum quod exit a ministro, ut sit consona secundum rectam rationem ct Deo. cuius est minister, et sacramentis, quae ministrat. Et cx parte quidem conformitatis ad Deum, posita est ratio in hoc corpore articuli. Ex paru· vero conformitatis ad sacramenta, ponitur ratio in responsione ad primum. – Et hinc patet ruere primam obiectioncm.

Ad ea vero quae obiiciuntur directe contra rationem peccati mortalis in hoc actu, dicitur quod debitum secundum decentiam ad opus operatum est debitum secundum necessitatem ad opus operantis ministri. Et propterea non est mirum si eius absenti l peccatum mortale constituat.

Et cum adhuc obiicitur cx eo quod non quaelibet irreverentia sacramentorum est mortalis, respondetur hoc verum esse propter imperfectionem ahquorum actuum irrevcrentialium · in quolibet namque genere mortalis peccati imperfectio actus excusat a mortali. Ministrare autem sacramenta indigne non est actus imperfectus in genere sacrilegii. Nec, ut ultima infert obiectio, reductive tantum ad sacrilegium spectat: sed directe ad contaminationem sacramentorum pertinet. Possunt enim sacramenta, secundum sc incontaminabilia, dupliciter contaminari: scilicet vel ut egrediuntur a ministro; vel ut applicantur ad aliquid. Ct hoc secundo modo sacrilegium est uti sacramento ad alium linem, ut sortilegi faciunt. Primo autem modo sacrilegus est malus minister, a quo exit sacramcntalis actio indigne. Quantum enim est ex parte ipsius ministri mali, maculatur actio illa: quoniam tractatur ut profana, seu non Mincta l lace enim est ratio in hac littera assignata.

Quam m vis plenius intelligere, perspice vigorem cius ex auctoritate Apostoli dicentis ‘ de Eucharistia: Qi/f *manducat et bibit indigne, indicium sibi manducat et bibit, non diiudicans corpus Domini,* Ubi rationem peccati mortalis assignavit ex hoc quod manducans non diiudicat corpus Domini: hoc est, non discernit corpus Domini ab aliis cibis, sed sumit ipsum ut cibum profanum, quoniam sumit ipsum indispositus ad illum, utpote indigne. Idem enim accidit in malo ministro. Nam ministrans indigne sacramentum non diiudicat sacramentum, dum non discernit illud, ut a se egreditur, a prolanis, sed se habet ad sacramcntalem actionem ut profanam, dum indigne illam exercet. Hoc enim est contaminare sacramenta ex parte ipsius ministrantis seu recipientis. Et praesumptio ministri mali non est qualiscumque, sed sacrilega praesumptio sicut

• 1 j J ○ caru. v«k »9·

ct praesumptio audentis indigne recipere sacramenta snerilega est.

IV. Circa utramque conclusionem, adverte diligenter el caute conditiones in cis appositas in littera. Quarum prima est quod ministrans exhibeat se ministrum Dei ct Ecclesiae; secunda est quod ministret sacramentum; tertia est quod tale peccatum est mortale non quomodolibct, sed ex suo genere. Docet enim per haec Xuctor requiri ad hoc quod huiusmodi peccatum sit mortale, duo: primo, quod exhibeat se ministrum; secundo, quod tale ministerium sit actio sacramentalis. Ita quod, si alterum horum defuerit, non habes hinc mortale peccatum in ministeriis sacris. Docet rursus quod, si aliqua administratio sacramenti a malo ministro exercitata imperfectionem actus compatitur, non erit peccatum mortale: licet mali ministri administratio sacramentalis habeat ex suo genere peccatum mortale.

Adverte secundo quod, duabus existentibus rationibus peccati in huiusmodi ministerio, scilicet ex parte dilformitatis ministri ad Deum, cuius est minister, ct cx parte contaminationis sacramentorum quae administrantur; Auctor in hoc corpore articuli cx prima ratione probavit ministerium mali ministri esse peccatum; ex secunda autem ratione probavit illud esse peccatum mortale. Tantam autem differentiam inter has rationes insinuavit quod secunda usus est in responsione nd primum ut causa propria: primam autem rationem non tanti fecit. De utraque autem diffusior erit sermo, et ambarum efficaciae magis patebunt.

V. In responsione ad primum, adverte ct percipe Auctorem uti regula illa Posterioristica, *Si affirmatio est causa a.tfin,ta,io,u's· negatio est causa negationis* ;* dum cx hoc quod sacramenta >unl opera consecrationis sanctiticata, infert m ministro praeexigi sanctitatem lustitiae; ct ex hoc quod opera caritatis non sunt aliqua consecratione sanctiiicata. infert in Dei ministro respectu eorum non exigi sanctitatem iustitiae. Manifeste enim cx hoc significat hanc esse propriam causam mortalis peccati vel non mortalis peccati in administrationibus sacris: quoniam regula illa in solis propriis causis tenet. Ita quod, cum quaestio aliqua de peccato mortali in operationibus sacris contingit ex parte malitiae ministri, intuendum est an illa operatio ad quam quis malus exhibet se ministrum, sit aliqua consecratione sanctiticata, quales sunt omnes actus sacrorum ordinum: an non sit consecrata. Et si est de numero consecratarum, concluditur hinc mortale peccatum in malo ministro. Et si non est de numero consecratarum, excusatur hinc minister malus a mortali peccato. Et est semper sermo de ministro malo malitia peccati mortahs in se existentis.

• Oputc. Caict. Tracî Λ ·td. Lugd xo. 1563.

Hanc doctrinam quia diffuse tractavi in *Quolibctis* ,* ne eadem repetantur, modo pertransco, unum tantum adjiciens: quod videtur mihi modo actum praedicandi esse dc numero actuum consecratorum, quia est actus ad quem minister consecratur; nam cius minister ex officio est episcopus primo, et secundario sacerdos. Nec obstat actum istum ex institutione Ecclesiae appropriatum esse sacro ordini: quoniam institutio Ecclesiae vel divina ad differentiam originis spectat, el non ad differentiam formalem. Extrahere siquidem hominem ab ecclesia sacrilegium formaliter est, licet ex institutione Ecclesiae actus iste substratus sit sacrilegio. El similiter comedere semel in die, ut fit in quadragesima, abstinentia formalilcr est, quamvis ex Ecclcsiac statuto sub abstinentiae specie positum sit. Et similiter in proposito, licet praedicatio ex auctoritate Ecclesiae facta sit actus ordinis, sub specie tamen actuum ordinis formaliter comprehenditur. Ac per hoc, inter opera consecrata computanda est, ea ratione, quia ad ipsam, sicut et ad alios actus ordinis, consecrari oportet ministrum. Et propterea, secundum doctrinam hinc habitam, minister malus praedicans mortaliter peccat, sicut qui indigne administrat alios actus sacrorum ordinum.

VI. In responsione ad secundum, adverte quod non loquitur littera de inducente indignum ministrum ad sacramenti exhibitionem: sed de accipiente sacramentum ab indigno ministro. Quod ideo dixerim, quia alia quaestio est, an liceat accipere sacramentum ab indigno minulro: el alia quaestio est, an liceat inducere ad administrationem sacramenti ministrum indignum. Prima quaestio hic solvitur: de secunda nihil dicitur. Sed facile solvi potest secunda. dicendo quod, licet nunquam liceat inducere hominem ad peccandum, uti tamen licet iniquitate alienus. Et propterea in duobus casibus licet inducere indignum ministrum ad exhibitionem sacramenti. Primus est, si minister tenetur ad huiusmodi exhibitionem: quia nemo peccat petendo actum sibi debitum a suo debitore. Et hac ratione excusantur qui a suo curato tenente concubinam sacramenta petunt. – Secundus est articulus necessitatis cx parte petentis, cum dispositione praeparationis ex parte ministri: hoc est, quod minister sit paratus ministrare sacramentum, et homo egeat illo. Eadem siquidem ratione qua licitum est indigenti petere mutuum ab usurario, licitum quoque est indigenti petere sacramentum ab indigno parato ad ministrandum.

\ 11. In eadem responsione, circa acceptionem sacramenti a ministro excommunicato, etc., nota primo, quod haec doctrina mtelhgitur, cessante extrema necessitate baptismi. Excipit enim ipse Auctor, in IV *Sent.,* disL v ·, easum necexsitatis. quo scilicet *posset quis a ludaeo vel pagano baptismum recipere.*

Secundo, quod hodie, cx induito Concilii Constanticnsis sub Martino \ , licitum est ab excommunicatis ministris recipere sacramenta, nisi in duobus casibus: hoc est, ri nominarim denuntiatus fuerit excommunicatur aut suspensus. etc.; vel si propter iniectioncm manus violentae in clericum notorie constiterit in excommunicationem incidisse; ut refert Dominus Antoninus, archicpiscopus Florentinus, in suae Summae parte tenia, tit. xxvi, cap. ⁋n

VIII. In responsione ad tertium, circa illud. *In articulo tamen necessitatis non peccaret baptizando,* etc., dubium primo occurrit, propter relatas a Durando rationes ad oppositum, in IV *Sent.,* dist. \, ari. 2. Et prima est contra excusationem cx articulo necessitatis. Quia ℭasu evitabilis solo voluntatis propriae arbitrio non constituit articulum necessitatis. Sed sic est in proposito: quii» indignus minister potest statim conteri, si vult, ct transire dc malo in bonum. Ac per hoc, non est casus nccc&ritons ministrum cum indignitate ad baptizandum. Secunda vero ratio contra excusationem cx persona non-ministri tendit. Quia quicumque baptizat, sive vetula sive paganus, baptizat ut minister principalis agentis, qui est Christus: est enim minister dc necessitate sacramenti baptismi, sicut ct forma ut materia. Falsum est ergo quod baptizans in necessitate non exhibeat se ministrum Ecclcsiac. Ac per hoc, non inde excusatur si indignus baptiza».

Dubium secundo esi ·. an Auctor in littera intendat excusare sacerdotem indignum in articulo necessitatis baptizantem, tam si baptizet cum solemnitate quam si sine solemnitate: vel intendat solum excusare baptizantem sine solemnitate. Et est ratio dubii, quia in littera hac nulla lit mentio de solemnitate: el consequenter videtur excusari utroque modo baptizans, dummodo baptizet ut subveniat necessitatem patient: in casu in quo laicus posset; ric enim in littera dicitur. – In oppositum nutem est quod ab Auctore dicitur in I\ *Sent.* ·, dc baptizante cum solemnitate.

Dubium tertio occurrit ;* quo pacto potest stare doctrina haec cum superius * dictis, scilicet: Ministratio sacramenti est ex suo genere peccatum mortale, si minister sit indignus. Xam si sic est, sive ministrans illud ministret ex officio, sive ex casu necessitatis, rive quavis alia ratione, semper sequitur quod actum excreet qui cx suu genere est peccatum mortale, puta contaminare sacramenta quantum ex ipso est. Constat enim quod in ceteris actibus qui dc suo genere sunt peccata mortalia, variata conditio agentis non excusat α mortali: ut patet dc adulterio, furto, et ahis. Aut igitur hoc non est mortale ex genere: aut quilibet indigne ministrans peccat mortaliter.

IX. Ad evidentiam horum, sciendum est quod praesentis doctrinae sensus est: In articulo necessitatis quo laico licet baptizare, si sacerdos baptizet, procul dubio sine solc-

mnitatc, non peccat, quamvis in peccato mortali sit. Et ratio assignatur, quia tunc non gerit personam ministri cx officio, quem probatum est oportere esse iustum : sed gerit personam ministerialitcr subvenientis necessitatem patienti.

I nde ad rationem primam in primo dubio allatam, dicitur quod necessitas excusans malum ministrum non est necessitas impossibilis contritionis, ut argumentum intcl-ligit. quoniam in instanti potest quis contritionem habere de infinitis peccatis: sed est necessitas cogens hominem bnptizaturum ad exhibendum se non ut ministrum ex officio. Ex hoc namque quod minister ibi concurrit non ut minister ex officio, necessitate hoc exigente. a peccato excusatur.

Et per hoc patet solutio secundae rationis. Distinctum siquidem est de ministro vel et officio, vel cx articulo necessitatis. Et licet quicumque baptizet sit minister Christi ct Ecclesiae altero modo, non tamen semper est minister ex officio: de quo solo probatum est quod oportet esse iustum.

• X'ura. t u», Dm· è/ue *tfcvnJo.*

X. Et per hoc patet solutio secundi dubii ·. Nam si articulus necessitatis puteretur ministrum cum solemnitate baptizare, non eMcmui in casu in quo laicus posset baptizare. Et rursus, st cum solemnitate baptizaret, manifeste constat quod exhiberet se ut ministrum ex officio. Ex utroque ergo capite, hoc est, cx casu in quo laicus posset baptizare, et ex hoc quod dicitur quod non exhiberet se ut ministrum cx officio, manifeste patet quod Auctor non intendit excusare huiusmodi sacerdotem nisi in casu in quo cogitur sine solemnitate baptizare.

XI. Ad tertium dubium * dicitur quod, quin baptizans in articulo necessitatis deficit a perfecta ratione ministerii, quoniam non ministrat ex officio, ideo operatio sua imperfectum quid est in genere administrationis sacramentorum , non ex parte obiecti, hoc est sacramenti, sed cx parte agentis, hoc est ministri. Non enim exit operatio tunc a ministro ex officio, sed a nudum ministerium praebente. Ex huiusmodi autem imperfectione actus excusatur a mortali: quoniam administratio exiens ab indigno habet rationem mortalis pro quanto exit ab agente, et non aliter, ut in littera patet. Ex hoc enim fit ut. quia administratio huiusmodi non exit ab agente proprio, hoc est, ministro ex officio, non exeat etiam cum culpa mortali. Et propterca dicendum est quod administratio sacramenti *ab indigno ministro ex officio* est mortale ex suo genere, si cx claritate verborum excludendae sunt obiectioncs. Si tamen absolute dicatur quod indigni administratio est peccatum mortale ex suo genere, verum dicitur: quoniam subintclligitur, a *proprio ministro.*

Nec obstat obicctio de adulterio ct huiusmodi. Quoniam conditio agentis m hoc sacrilegio concurrit ut pars integrntiva rationis formalis peccati mortalis cx suo genere: ita quod, sicut ad rationem furti non sufficit quod sit acceptio rei alienae, sed oportet quod sit invito domino; ita ad tale sacrilegium non sufficit quod sit administratio ab homine malo, sed exigitur quod sit etiam a ministro ex officio ut sic. Et ratio est assignata in littera ' : quia sanctis ministeriis non nisi sanctus convenit minister; qui. per se loquendo, non est nisi minister ex officio. ·1β corp.uu».

ARTICULUS SEPTIMUS

UTRUM ANGELI POSSENT SACRAMENTA MINISTRARE

IV *Sent.*, diu. v, qu. π. an. 3; IV Conf. *Gent.*, cap. txxiv.

3 Sd septimum sic proceditur. Videtur quod angeli possent a sacramenta ministrare. Quidquid enim potest minister inferior, potest et superior, sicut quidquid potest diaconus, potest ct sacerdos: sed non convenitur. Sed angeli sunt superiores ministri in ordine hierarchico quam etiam quicumque homines: ut patet per Dionysium, in libro *Cael. Hier.* * Ergo, cum homines possint ministrare in sacramentis, videtur quod mullo magis angeli.

• Ci?. U. I 3.

2. Praeterea, homines sancti assimilantur angelis in caelo, ut dicitur Matth. xxti :* Sed aliqui sancti in caelo existentes possunt ? ministrare in sacramentis: quia character sacramentalis est indelebilis, ut dictum est ♦ Ergo videtur quod etiam angeli in sacris possint ministrare.

• Ver», jo, - Cf. Ijic. can. XX. ter». 36.

•Qo.LMU.art.ç.

3. Praeterea, sicut supra dictum est, diabolus est caput malorum, et mali sunt membra eius. Sed per malos possunt dispensari * sacramenta. Ergo \ idetur quod etiam per daemones.

• Q». tui, art. 7.

T

• V«». u

Sed contra est quod dicitur *Ileb.* v ♦ *Omnis pontifex, ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his quae sunt ad Deum.* Sed angeli boni vel mali non sunt ex hominibus. Ergo ipsi non constituuntur ministri in his quae sunt ad Deum, idest in sacramentis.

•Art. 3. 43. uui. art. $.

Respondeo dicendum quod, sicut supra * dictum est, tota vinus sacramentorum a passione Christi derivatur, quae est Christi secundum quod homo. Cui in natura conformantur homines, non autem angeli: sed potius secundum passionem dicitur *modico ab angelis minoratus,* ut palet *Ileb.* II Et ideo ad homines pertinet dispensare sacramenta et in cis ministrare, non autem ad angelos. ▾Ver» *

Sciendum tamen quod, sicut Deus virtutem suam non alligavit sacramentis quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum conferre, ita etiam virtutem suam non alligavit Ecclesiae ministris, quin etiam angelis possit virtutem tribuere ministrandi in sacramentis. Et quia boni angeli sunt nuntii veritatis, si aliquod sacramentale ministerium a bonis angelis perficeretur, esset ratum habendum, quia deberet constare hoc fieri voluntate divina: sicut quaedam templa dicuntur angelico ministerio consecrata :* Si vero daemones, qui sunt *spiritus mendacii* ;* aliquod sacrameniale ministerium exhiberent, non esset ratum habendum.

• Vide BettanJL •l.·/. 55. Jc Sent.. Apparii, b Mi.haaL XQOMTO.. ! XM.

Ad primum ergo dicendum quod illud quod faciunt homines inferiori modo, scilicet per sacramenta sensibilia, quae sunt proportionate naturae ipsorum, faciunt angeli, tanquam superiores ministri, superiori modo, scilicet invisibiliter pur-*gando, illuminando* et *perficiendo* :*

• ill *Reg* «p xxii. ▾tr m, 3j; II *PAraiif.* cap. «Tin, »crx. >1.»: loan. cap. MU. μ π. 44.

• hlonv» *Jk Ke ;kr Hier.* v. part 1

s) *ponent.* – *jrosfint* P.
(î) *poaunt.* – *poisent* PFI.

γ) *JitpenMti.* – *miniitrari* H ct editione·.

Ad secundum dicendum quod sancti qui sunt in caelo, sunt similes angelis quantum ad participationem gloriae: non autem quantum ad conditionem naturae. Et per consequens neque quantum ad sacramenta.

Ad tertium dicendum quod mali homines non habent quod possint ministrare in sacramentis ex hoc quod per malitiam sunt membra diaboli. Et ideo non sequitur quod diabolus, qui est eorum caput, magis hoc possit.

Commentaria Cardinalis Caietani

In titulo est sermo dc angelis quoad naturam, sive boni sive mali sint. Et rursus est sermo Je potestate ordinaria; hoc est: An, secundum communem cursum ordinis instituti a Deo, angeli possint ministrare sacramenta.

In corpore articuli quatuor fiunt. Primo, respondetur quaesito; deinde, ad bonitatem doctrinae, tractatur dc potestate delegabili ipsis angelis, ubi tria dicuntur, ut patebit.

Quoad primum, conclusio est: *Angeli non possunt ministrare sacramenta.* Probatur. Tota virtus sacramentorum derivatur a Christo patiente. Ergo ad homines, et non ad angelos pertinet ministrare sacramenta. – Consequentia probatur cx duobus. Primo, ex dissimilitudine naturae: quia scilicet Ghnsto homines, non angeli, assimilantur in natura ·. Secundo, quia Christus patiens, inquantum patiens, fuit minor angelis: minister autem non debet esse maior principali agente, ut contingeret in proposito, si sancti angeli essent ordinarie ministri Christi patientis.

Secunda conclusio est quod *potest conferri angelis quod administrent sacramenta.* Probatur. Quia Deus non alligavit virtutem suam ministris Ecclesiae, sicut nec sacramentis.

Tertia conclusio est de exercitio administrations sacramentorum a bonis angelis: Si *administrarent sancti angeli sacramentum aliquod, deberet haberi pro vero sacramento.* Probatur. Quia sancti angeli sunt nuntii veritatis. Et ratio sua est. quia potest abluere aqua hominem proferendo verba debita, ct habere intentionem faciendi quod facit Ecclesia: haec enim tria requiruntur ct sufficiunt ad ministrum. Et hiicc omnia potest angelus in assumpto corpore exercere.

Quarta est: Si *daemones aliquid huiusmodi facerent, habendum esset pro falso:* quia sunt *spiritus mendacii.*

II. Adverte hoc in loco quod circa primam conclusionem Scotus, in IV *Sent.,* dist vi, qu. t, opinatur oppositum, tenens quod omne suppositum intellectualis naturae potest sacramentum aliquod conferre, saltem baptisma.

Rationabilior autem Auctoris positio ex allatis in littera invenitur Fundata enim est super auctoritate Apostoli, *ad Jleb.* v, ubi pontificem omnem hominem declarat. Unde magnum argumentum assumitur ad propositum: quod, si maximum ministerium Ecclesiae soli homini convenit, ita quod angelis denegatur, quale est pontificatus, multo magis minima ministeria Ecclesiae angelis denegantur. – Fundatur et super ratione qua ministri debent assimilari principali agenti.

Ratio autem Scoti deficit in hoc manifeste, quod aequivoce utitur *locutione.* Locutio enim requisita nd ministrum sacramenti, est netus vitalis loquentis. Locutio autem angeli in corpore assumpto est motus corporis non viventi·», ut patet. Potest quoque dici quod deficit in alio. scilicet quod applicatio sacramenti debet fieri per instrumentum coniunclurn primo, ct mediante illo per instrumentum separatum; quod hic non haberet locum. · Et quamvis hoc non multum urgeat, primus tamen defectus cogit. Et quia primus defectus invenitur in omni supposito rationali extra humanam speciem, ideo oportet hominem esse qui ministret sacramenta.

Et sic patet quod minor Scoti est falsa, univoce sumendo rationem verborum. Aut maior est falsa, si prolationem verborum sumat quovis modo. Praeter principalem defectum priu·; dictum: scilicet quod oportet baptizantem esse Christi ministrum; ac per hoc. Christo homine non maiorem, sed conformem in natura.

ARTICULUS OCTAVUS

UTRUM INTENTIO MINISTRI REQl IRATI R AD PERFECTIONEM SACRAMENTI

Supra, qu. lx, art. 8; IV *Sent.,* dial, vi, qu. i, an. 2, ǫu t; dist ni, qu. ni, art. I, ǫu 1, ad 3; dist. nn, qu. n, irt. 4, ǫu 3, ad 1; dint m, qu. i, art. 3. ad 3.

octavum sic proceditur. Videtur quod intentio ministri non requiratur ad perii tectionem sacramenti. Minister enim in sacramento instruincntahter operatur. Sed actio non perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secundum intentionem principalis agentis. Ergo intentio ministri non requiritur ad perfectionem sacramenti.

2. Praeterea, non potest homini esse nota intentio alterius. Si igitur intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti, non posset homini ad sacramentum accedenti esse notum quod sacramentum suscepisset. Et ita non posset habere certitudinem salutis: praecipue cum quaedam sacramenta sint de necessitate salutis, ut
•Q«.LXT,»rt.4. jnfra ♦ dicetur.

3. Praeterea, intentio hominis non potest esse ad id circa quod non est attentus · Sed aliquando illi qui in sacramentis ministrant, non attendunt ad ea quae dicunt vel faciunt, alia cogitantes. Ergo, secundum hoc. non perficitur › sacramentum. propter intentionis defectum.

Sed contra est quod ea quae sunt praeter intentionem, sunt casualia. Quod non est dicendum de operatione sacramentorum. Ergo sacramenta requirunt intentionem ministri.

Respondeo dicendi m quod, quando aliquid se habet ad multa, oportet quod per aliquid determinetur ad unum, si illud effici debeat. Ea vero quae in sacramentis aguntur, possunt diversimode agi: sicut ablutio aquae, quae fit in baptismo, potest ordinari et ad munditiam corporalem, et ad sanitatem τ corporalem, et ad ludum, et ad multa alia huiusmodi. Et ideo oportet

a) *attentus.* – PI; *intentio Hbc, intentus* ceteri. Pro *attendunt, intendunt* cd. *a.*

3) *perficitur. — perficeretur* PE1.

γ) *sanitatem.* – PFGHI; *sanctitatem.* Pro *corporalem, mentalem* F. *spiritualem cd. a.* (Praecedens *corporalem* <»m. G).

quod determinetur ad unum, idest ad sacramentalem effectum, per intentionem abluentis. Et haec intentio exprimitur per verba quae in sacramentis dicuntur: puta cum dicit, *Ego tebapti\o in nomine Patris,* etc.

Ad primi m ergo dicendum quod instrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem respectu effectus: sed loco intentionis est motus quo movetur a principali agente. Sed instrumentum animatum, sicut est minister, non solum movetur, sed etiam quodammodo movet seipsum, inquantum sua voluntate movet membra ad operandum. Et ideo requiritur eius intentio, qua se subiiciat principali agenti: ut scilicet intendat facere quod facit Christus et Ecclesia.

Ad secundum dicendum quod circa hoc est duplex opinio. Quidam * enim dicunt quod requiritur mentalis intentio in ministro: quae si desii, non perficitur sacramentum. Sed hunc defectum in pueris, qui non habent intentionem accedendi ad sacramentum, supplet Christus, qui interius baptizat. In adultis autem, quia intendunt sa-' cramenta suscipere, supplet illum detectum tides et devotio.

Sed hoc satis posset dici quantum ad ultimum effectum, qui est iu.stificatio a peccatis: sed quantum ad effectum qui est *res et sacramentum* » scilicet quantum ad characterem. non videtur quod per devotionem accedentis possit suppleri ; quia character nunquam imprimitur nisi per sacramentum.

Et idco alii * melius dicunt quod minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiae, cuius est minister; in verbis autem quae proferuntur2, exprimitur intentio Ecclesiae; quae sufficit ad perfectionem sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri et 1 recipientis sacramentum.

An TERTII m DICENDUM quod. licet ille qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen habitualem quae sufficit ad perfectionem sacramenti : puta si. cum sacerdos accedit r· ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum quod facit Ecclesia. I nde, si postea in ipso exercitio actus cogitatio eius ad alia rapiatur, cx virtute primae intentionis perficitur sacramentum. Quamvis studiose curare debeat sacramenti minister ut etiam actualem intentionem adhibeat. Sed hoc non totaliter est positum in hominis potestate: quia praeter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare; secundum illud Psalmi * *Cor meum dereliquit me.*

· (X *IHc* 5«. frW<<u *Rnla»Ji. Je Sacra* fia- *gth* p. j«6.- Freiburg, ity.

· Λα». ·.' p |V, qu. vm. m»mb. m, I 1. in rtspp. ·) obiret.

· ∀ uitt, im. »>

proferuntur. – *prefect* Π.
1) *ct.* — *vel* t

ζ) *habitualem.* – *virtualem* I. *i itcntioncm habitualem* clcra icvti· *AΓι actualem* mirgn P.

vj »t, cum *cwdw accedit.* – rwm sjot Joj *accedit* li, *acccdru)* |q ttriri.

Commentaria Cardinalis Caietani

Tmxrs clarus. – In corpore unica conclusio: *In len- til) ministri exigitur ad perfectionem sacramenti.* Probatur. Quando aliquid se habet ad multa, oportet quod determinetur ad unum, ut illud fi.it. Sed ea quae aguntur in sacramentis. se habent ad mulla, nisi per intentionem ministri determinentur ad unum. Ergo, etc. Processus totus clare patet in littera. – Et confirmatur. Quin verba sacramcntalia exprimunt ministri intentionem.

11. In responsione ad secundum, nota primo, Novitie, pro claritate litterae. Auctorem, referendo primam opinionem , narrare ipsam primo quoad hoc, quod requiritur mentalis intentio, ita quod, si desit, non perficitur sacramentum; secundo, quoad hoc, quod, stante casu quo huiusmodi imperfectio sacramenti accideret, sive adultus sive puer esset qui sacramentum sic defectuosum susciperet, supplementum aliunde sortiretur, et puer quidem a Christo, adultus autem ex propria fide ct devotione. Postea reprehendit Auctor hanc opinionem : quia non potest salvare supplementum characteris.

Adverte secundo, quod altera opinio ibidem subiuncta et approbata, non est intclligenda ut verba sonant: puta quod non requiritur in ministro intentio propria mentalis, sed sufficit intentio Ecclesiae per verba expressa, quidquid intendat ipse minister interius. Hic enim sensus contradicit expresse doctrinae Auctoris, in ultimo huius quaestionis articulo, dicentis quod, *si minister non intendat sacramentum conferre, talis perversitas tollit veritatem sacramenti ;* et inferius, in qu. Lxvm, art. 7, ad 2, dicentis: *Si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus.* Sed sensus huius litterae ex proposito ad quod loquitur Auctor, sumendus est. Advertendum est enim quod haec omnia dicuntur hic pro solutione difficultatis motae in argumento, scilicet : Si mentalis intentio ministri exigeretur, nullus esset certus se esse vere baptizatutn. Ad hanc enim certitudinem nostram de susceptis sacramentis mtclligcndum est sufficere intentionem Ecclesiae per verba ministri expressam, nisi per ministrum aut suscipientem contrarium exprimatur. Ita quod non intendit Auctor quoJ haec sufficiant ad perfectionem sacramenti simpliciter : sed ad perfectionem cius secundum humanam certitudinem. Per hoc enim evitatur inconveniens quod quilibet incertus posset dici de susceptis sacramentis.

HI. In responsione ad tertium, adverte quod Auctor, communicans, ut puto, in vocabulis communi illius tempons usui, qui intentionem quidem sed non actualem *habitualem* vocabat, dixit hic *intentionem habitualem:* ct statirn subiunxit sensum intentum: *puta, cum sacerdos accedit* ;* etc.

· a cot. t-

Et haec propterca dixerim. ut scias non latuisse Auctorem differentiam inter habere aliquid in actu, vel in habitu, vel in virtute : ct quod intentio requisita ad sacramenta, non sufficit quod sit secundum habitum, sed oportet quod sit secundum virtutem. Quod ut melius intelligas, accipe exemplum. 1 lomo habens habitum iustitiae tunc actuahter intendit iustum, quando actualiter attendit ad ius reddendum; tunc vero habitualitcr intendit iustum, cum retinet habitum iustitiae, etiam si dormiat; tunc autem virtualitcr intendit iustum, dum vacat quidem reddendo iuri, puta quia sedet ad tribunal ut faciat sicut consuevit, seu iudicis officium, et nihil de iure cogitat, sed mens eius evagatur ad impertinent ia. Ita quod, etiam si non haberet habitum iustitiae, ex solo hoc quod accedit ad iudicis officium faciendum in omnibus quae exercet iudicus. quantumcumquc es agetur, semper intendit iustum virtualitei : ea ratione, quia semper perseverat xis primae intentionis, qua primo proposuit facere iudicis officium. Et huiusmodi intentio non irrationabiliter vocatur habitualis, quia per modum habitus perseverat : nam ct dormiente et distracto homine, perseverat.

Et haec est quae sufficere dicitur ad sacramenta. Et

vere sic est. Sufficit enim ad confectionem Eucharistiae quod sacerdos vadat ad altare ut dicat missam, etiam si per totam missam evagetur mens cius.

Adverte secundo, documentum Auctoris, scilicet quod studiose debet minister operam dare ut etiam actualiter intendat, etc., non esse intelligendum in actu signato, sed in actu exercito. Non enim studendum est ut habeamus hoc in mente actualiter, *Ego intendo conficere:* sed studendum est ut actualiter mens nostra ad ea quae sunt consecrationis, attendat; puta ad prolationem distinctam formae, ad reverentem contrectationem materiae, ad futuram tunc ineffabilem praesentiam divinae gratiae in sacramento, vel etiam ipsius Christi quoad Eucharistiam. Hoc est enim consecrare cum actuali intentione in actu exercito.

ARTICULUS NONUS

UTRUM FIDES MINISTRI SIT DE NECESSITATE SACRAMENTI

IV *Sent.*, dîit. vi. qu. i, art. 3, ąu 3, 3.

b nonum sic proceditur. Videtur quod fides ministri sit de necessitate sacramenti. Sicut enim dictum est \ intentio ministri est necessaria ad sacramenti perfectionem. Sed *fides intentionem dirigit.* Augustinus dieit, *contra Iulianum* :* Ergo, si desit vera fides in ministro, non perficitur sacramentum.

2. Praeterea, si minister Ecclesiae veram fidem non habeat, videtur esse haereticus. Sed haeretici, ut videtur, non possunt sacramenta conferre. Dicit enim Cyprianus, in Epistola *contra Haereticos* :* *Omnia quaecumque faciunt haeretici, carnalia sunt et inania et falsa: ita ut nihil eorum quae illi gesserint, a nobis debeat probari.* Et Leo Papa * dicit, in Epistola *ad Leonem Augustum* ' : *Manifestum est per crudelissimam et insanissimam vesaniam* l *in Alexandrina sede omnium caelestium sacramentorum lumen extinction. Intercepta est sacrificii oblatio, defecit chrismatis sanctificatio, et paricidalibus manibus impiorum omnia sese subtraxere mysteria.* Ergo vera fides ministri est de necessitate sacramenti.

3. Praeterea, illi qui non habent veram fidem, videntur esse per excommunicationem ab Ecclesia separati: dicitur enim in secunda Canonica loannis :* S/ *quis venit ad ros et hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Ave dixeritis ei;* ut *Tit.* m :* *Haereticum hominem, post primam et secundam correctionem, devita.* Sed excommunicatus non videtur conferre posse Ecclesiae sacramentum: cum sit ab Ecclesia separatus, ad cuius ministerium pertinet sacramentorum dispensatio. Ergo videtur quod vera fides ministri sit de necessitate sacramenti.

Sed contra est quod Augustinus dicit, *contra Petilianum Donalislam* ?: *Mementote sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quod illa vel non sint, vel minus sancta sint.*

Respondeo dicendim quod, sicut supra * dictum est, quia minister in sacramentis instrumcntaliter operatur, non agit in virtute propria, sed in virtute Christi. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis caritas, ita et fides. I nde, sicut non requiritur ad perfectionum sacramenti quod minister sit in caritate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, ut *supra* dictum est; ita non requiritur › fidus eius, sed infidelis potest verum sacramentum praebere, dummodo cetera agat ut quae sunt de necessitate sacramenti.

Ad primim ergo dicendum quod potest contingere quod aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid aliud ·, ut non circa veritatem sacramenti quod exhibet: puta si aliquis credat juramentum ussu in omni casu illicitum, et tamen credat baptismum efficaciam habere ad salutem. Et sic talis infidelitas non impedit intentionem conferendi sacramentum.

Si vero patiatur fidei defectum circa ipsum sacramentum quod exhibet, licet credat per id quod agitur exterius nullum sequi interiorem effectum, non tamen ignorat quod Ecclesia Catholica intendit per hujusmodi quae exterius aguntur, sacramentum praebere. Unde, non obstante infidelitate, potest intendere facere id quod facit Ecclesia, licet existimet id nihil esse. Et talis intentio sufficit ad sacramentum: quia, sicut supra * dictum est. minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiae, ex cuius fide suppletur id quod deust fidei ministro \

\d secundum dicendum quod haereticorum quidam in collatione sacramentorum formam Ecclesiae non servant. Et tales neque sacramentum conferunt, neque rem sacramenti. – Quidam vero servant Ecclesiae formam. Et tales conferunt quidem sacramentum, sed non conferunt rem sacramenti. Et hoc dico, si sunt manifeste ab Ecclesia praecisi. Quia ex hoc ipso quod aliquis accipit sacramenta ab eis, peccat: ut pur hoc impeditur ne effectum sacramenti consequatur. Unde Augustinus * dicit, in libro *de bide ad Petrum* :* *Firmissime tene, et nullatenus dubites. extra Ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, baptismo cumulari perniciem.* Et per hunc modum dicit Leo Papa *in sede Alexandrina sacramentorum lumen esse extinction:* scilicet, quantum ad rem sacramenti, non autem quantum ad ipsum sacramentum.

Cyprianus autem nec ‘ sacramentum conferre haereticos credebat: sed in hoc eius sententia

* An. praccJ.

•hPul XXXI Eajrr. II, d. <. · Ct Gm/ I:b. IV, cap. m.

• Kr. LXXIII. tjt Itbaiau. ·!. /aur I et crtero» Eflse ‚V«-tvZ /r flayii-Haeret.

• Prism.

• Ep a.VI, «L cxxv, «p. ». 3

• AL Cow/rj lilt.ras Prti-lu», tib. II. ap. xuii.

• A«t. «-

• V<r». «o.

• Ver», to.

a) *vesaniam.* — F ct terna ; *vestram animam.* – *deficit* P$; *deficit.* – *subtraxere* Pl ; *subtrahere.* – *mysteria* E ct editione· ; *ministeria*

β) *requiritur.* — *ad perfectionem sacramenti* addunt H ct editione·.

γ) *aliud.* – Om. P.

o) *fidei ministro.* – *ministro* B, *fidei ministri* PFla, *fidei* tu *ministra c.*

i) *nec.* – *nullo modo* editiones. - *conferre* GH; con/rrr» I ct editione», *aferre* cetcn.

Au·

• De Vnic IIJ-ptiim , coat. Dt-OJin.t op. ioi

non tenetur. Unde Augustinus dicit :* *Martyrem Cyprianum, qui apud haereticos rei schismaticos datum baptismum nolebat cognoscere. tanta merita, usque ad triumphum martyrii, secuta sunt, ut caritatis : qua excellebat luce obumbratio illa fugaretur, et, si quid purgandum erat, passionis falce tolleretur.*

C

An TERTIUM dicendum quod potestas ministrandi sacramenta pertinet ad spiritualem characterem, qui indelebilis est, ut ex supra * dictis patet. Et ideo per hoc quod aliquis ab Ecclesia suspenditur vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit potestatem conferendi sacramentum, sed licentiam utendi hac potestate. Et ideo sacramentum quidem confert, sed tamen peccat conferendo. Et similiter ille qui ab eo accipit sacramentum : et ŋ sic non percipit rem sacramenti, nisi forte per ignorantiam excusetur.

C) *caritati/,* – PEFI ; *caritas.* Pro *luce, lucis* BDa, *lui* C, *vite* GHK – *fugaretur* PFG«C; *figuraretur.*

rj *ct* – *etiam* ABC. – *sic* om. D.

Commentaria Cardinalis Caietani

Titulus clarus. – In corpore una conclusio, cum uno corollario. Conclusio est: *Ad perfectionem sacramenti non exigitur fides ministri.* Probatur. Minister sacramentis operatur non propria, sed Christi virtute. Ergo, sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti ministri caritas, ita nec eius fides. – Consequentia probatur. Quia fides pertinet ad perfectionem ministri, sicut ct caritas. Quam non requiri probatur ex eo quod mali homines possunt ministrare sacramenta.

Corollarium est: *Infidelis potest esse minister sacramenti.*

II. In responsionibus argumentorum, memento eorum ηυπ›' 'luac diximus 'n articulo sexto · dc suscipientibus sacramenta ab indignis, quando peccant. Et iuxta illa intcllige I quae hic dicuntur, addendo quod praecisi manifeste ab Ecclesia, si in articulo necessitatis sacramentum baptismi conferrent. non peccarent : immo tenentur in tali casu baptismum conferre, absque solemnitate tamen. Nec proptcrca sacerdotes efficerentur irregulares: ratione superius dicta, quia non ministri ex officio personam agerent, sed ministcrialitcr subvenientis necessitatem patienti.

III. In responsione ad secundum, adverte incidenter quod purgatio Cypriani Martyris, dc qua Augustinus loquitur, non nisi venialis peccati fuit. Tum quia cum caritate stabat error ille: ut Augustini verba sonant. Tum quin tempore illo non erat per Ecclesiam determinata efficacia sacramentorum per ministros extra Ecclesiam.

ARTICULUS DECIMUS

LTRCM INTEXTIO RECTA MINIS I RI REQUIRATUR AD PERFECTIONEM SACRAMENTI

Infra, qu. txxjv, on. 2, aJ ;; IV *Sent.,* diu. n, qu. 1, urt. 3, ąu 2; Expo», liti.; clixt xi, qu. n, art. t, qu1 3, ad 1; diM. xxx, qu. 1, -art. 3, ad 3.

decimum sic proceditur. Videtur quod intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti. Intentio enim mi-HH^HHH^HHnistri debet conformari intentioni Ec-• An a. «d t. clesiae, ut ex dictis * patet. Sed intentio Ecclesiae semper est recta. Ergo de necessitate ad sacramenti perfectionem requiritur intentio recta ministri.

2. Praeterea, perversa intentio deterior esse videtur quam intentio iocosa. Sed intentio iocosa tollit sacramentum : puta si aliquis non serio, sed ludo aliquem baptizaret. Ergo multo magis perversa intentio aufert sacramentum : puta si aliquis aliquem baptizaret ut postmodum eum occideret.

3. Praeterea, perversa intentio facit totum opus vitiosum : secundum illud Luc. xi ♦ Sz *oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Sed sacramenta Christi non possunt inquinari per malos homines: sicut Augustinus dicit, *contra Petilianum* :* Ergo videtur quod, si sit perversa intentio ministri, non sit ibi verum sacramentum.

cap. n, »«r». 2;.

Loatra, Pjmemia» hb n,cap. 11:1

Sed contra est quod perversa intentio pertinet ad malitiam ministri. Sed malitia ministri non tollit sacramentum. Ergo nec perversa intentio.

Respondeo dicendum quod intentio ministri potest perverti dupliciter. Uno modo, respectu ipsius sacramenti; puta cum aliquis non intendit sacramentum conferre, sed delusorie 3 aliquid agere. Et talis perversitas tollit veritatem sacramenti: praecipue quando suam intentionem exterius manifestat.

Alio modo potest perverti intentio ministri quantum ad id quod sequitur sacramentum: puta si sacerdos intendat aliquam feminam baptizare ut abutatur ea ; vel si intendat conficere corpus Christi ut eo ad veneficia utatur. Et quia prius non dependet a posteriori, inde est quod talis intentionis perversitas veritatem sacramenti non tollit: sed ipse minister ex tali intentione graviter peccat.

Ad primum ergo dicendum quod Ecclesiae intentio recta est et quantum ad sacramenti perfectionem, et quantum ad sacramenti usum : sed prima rectitudo perficit sacramentum, secunda operatur ad meritum. Et ideo minister qui conformai intentionem suam Ecclesiae quantum ad primam rectitudinem, non autem quantum ad secundam, perficit quidem sacramentum, sed non est sibi ad meritum.

Ad secundum dicendum quod intentio ludicra

a) *delusorie.* – *derisorie* editione

ve! iocosa excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur sacramentum. Et ideo non est similis ratio.

An tertium dicendum quod perversa intentio pervenit opus intendentis, non autem opus alterius. Et ideo ex perversa intentione ministri pervertitur id quod agit in sacramentis inquanttim est opus eius: non inquantum est opus Christi, cuius est minister. Et est simile si minister alicuius hominis prava intentione deferret ? ? pauperibus eleemosynam, quam dominus recta intentione mandaret.

3) *deferret.* — PHI: *deferat* G, *deferet bc, differret dare* ceteri.

Commentaria Cardinalis Caietani

Titulos clarus. – In corporc articuli est distinctio bimembris, cum singulis conclusionibus. Distinctio est. Intentio ministri potest perverti dupliciter: vel respectu sacramenti; vel respectu alicuius alterius.

Prima conclusio, iuxta primum membrum, est: *Perversa intentio respectu sacramenti tollit veritatem sacramenti.* Hanc conclusionem Auctor non probat in littera, sed ut manifestam relinquit cx praemissis *: scilicet quod intentio ministri requiritur ad sacramentum. Huiusmodi enim perversitas tollit intentionem ministri.

• Art. nn.

Secunda conclusio, iuxta secundum membrum, est: *Perversa intentio ministri circa consequentia non tollit veritatem sacramenti.* Probatur. Quia prius non dependet a posteriori.

II. In responsione ad secundum, adverte quod intentio ludicra seu iocosa in collatione sacramenti potest inveniri dupliciter: vel relata ad ipsum sacramentum; vel relata ad finem aut motivum [propter] quod administret sacramentum. Exemplum primi: si quis, non intendendo facere quod facit Ecclesia, sed facere actum exteriorem similem actui quem facit Ecclesia, vel derisorie vel delectationis socialis gratia, aliquos baptizaret Huiusmodi enim iocosa intentio tollit vcritatcm sacramenti : quia tollit intentionem ministri. Et dc tali loquitur Auctor in littera.

Exemplum secundi. Si quis, socialis delectationis gratia, aliquos baptizaret, intendens tamen facere quod facit Ecclesia; sicut c contra si quis, delectationis gratia, permitteret se baptizari. Huiusmodi enim intentio iocosa non tollit veritatem sacramenti: sicut nec si fuisset intentio avara, puta si propter pecuniam conferret aut susciperet quis baptisma. Et ratio est quia iocositas talis non tollit intentionem ministri respectu sacramenti.

QUAESTIO SEXAGESIMAQUINTA

DE NUMERO SACRAMENTORUM

IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum esi de numero sacramentorum *.

• C/. 41 u, |n· Crod.

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo: utrum sint septem sacramenta.

Secundo: de ordine eorum ad invicem.

Tertio: de comparatione eorum.

Quarto: utrum omnia sint de necessitate salutis.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM DEBEANT ESSE SEPTEM SACRAMENTA

IV *Sent.,* diit. ». qu. I, art. a; IV *Cont. Gent.,* cap. l viii; *be Eccles. Sacram.*

AD PRIMUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod non debeant esse septem sacramenta. Sacramenta enim efficaciam habent ex virtute divina, ct ex virtute passionis Christi ♦ Sed una est vinus divina, ut una Christi passio: *ima* enim *oblatione consummavit sanctificatos in sempiternum,* ut dicitur *Heb.* x *. Ergo non debuit esse nisi unum sacramentum.

* Ct, qn. un, art. j; q·. Lxor, art. *3.*

• Ver», h

2. Praeterea . sacramentum ordinatur contra defectum peccati. Hic autem est duplex: scilicet poena ut culpa *. Ergo sufficeret ussu duo sacramenta.

*(XI n^.qu. UUU, Brt.cqg. L11XTII, Art I.

3. Praeterea, sacramenta pertinent ad actiones ecclesiasticae hierarchiae. ut patet per Dionysium *. Sed, sicut ipse dicit tres sunt actiones hierarchicae ·: *purgatio, illuminatio* et *perfectio.* Ergo non debent esse nisi tria sacramenta.

– ibjd.jp·». t.

4. Praeterea, Augustinus dicit. XIX *contra Faustum* Sacramenta novae legis sunt *numero pauciora* quam sacramenta veteris legis. Sed in veteri lege non erat aliquod sacramentum quod responderet confirmationi et extremae unctioni. Ergo neque debent ? numerari inter sacramenta novae legis.

•ap. xm.

?

5. Praeterea, luxuria non est gravius inter cetera peccata: ut patet ex his quae in Secunda Parte dicta sunt. Sed contra alia peccata non instituitur aliquod sacramentum. Ergo neque contra luxuriam debuit institui sacramentum matrimonii.

m?}/" <x,s

Sed contra, videtur quod sint plura sacramenta. Sacramenta enim dicuntur quaedam γ *sacra signa* *. Sed mullae aliae sanctificationes fiunt in Ecclesia secundum sensibilia signa: sicut aqua benedicta, consecratio altaris, et alia huiusmodi. Ergo sunt plura sacramenta quam septem,

7 •o.qu.Lx,.rt.,

ι^αρ'·· 2. Praeterea, Hugo de Sancto Victore dicit ' quod sacramenta veteris legis fuenint oblationes, decimae ct sacrificia. Sed sacrificium Ecclesiae est unum sacramentum, quod dicitur Eucharistia. Ergo etiam oblationes et decimae debent dici sacramenta.

S

3. Praeterea, tria sunt genera peccatorum: originale, mortale et veniale. Sed contra originale peccatum ordinatur baptismus; contra mortale autem poenitentia. Ergo deberet l esse aliud, praeter septem, quod ordinetur contra veniale.

l I

Respondeo dicendum quod, sicut supra * dictum est. ordinantur : sacramenta Ecclesiae ad duo: scilicet, ad perficiendum hominem in his quae pertinent ad cultum Dei secundum religionem Christianae vitae; et etiam in remedium contra defectum peccati. L troque autem modo convenienter ponuntur septem sacramenta.

ζ '" W

Vita enim spiritualis confonniratem aliquam habet ad vitam corporalem: sicut etcetera corporalia similitudinum r· quandam spiritualium habunt. In vita autem corporali dupliciter aliquis perficitur: uno modo, quantum ad personam propriam; alio modo, per respectum ad totam communitatum societatis in qua vivit, quia homo naturaliter est animal sociale. Respectu autem sui ipsius perficitur homo in vita corporali dupliciter: uno modo, per se, acquirendo scilicet aliquam vitae perfectionem ; alio modo, per accidens, scilicet removendo impedimenta vitae, puta aegritudines, vel aliquid huiusmodi. Per se autem perficitur corporalis vita tripliciter. Primo quidem, per generationem, per quam homo incipit esse et vivere. Et loco huius in spirituali vita est *baptismus,* qui est spiritualis regeneratio: secundum illud *ad 'Iit.* lll *; *Per lavacrum regencralionis,* etc. – Secundo, per augmentum, quo aliquis perducitur ad perlectam quantitatem et virtutem. Et loco huius in spirituali vita est *confirmatio,* in qua datur Spiritus Sanctus ad robur.

n

3) *hierarchicae.* – P; *hierarchiae.* Ante *purgatio* tertia addit *scilicet.*

»» *debent.* — *haec debent* PFGI.

γ) *quaedam.* – *quasi quaedam* II ct editiones.

Z) *sanctificationes.* – PI ; *sipni/icationes.*

t) *deberet.* – *deberet ettam* BCE, *etiam deberet cd. a.*

ζ| *ordinantur.* — Pott *sacramenta* ponunt GE post *Ecclesiae* PHoe. post *duo* I.

r.) *similitudinem.* – *coiifiirmitalcm* tertia praeter I.

• vm. 4^ Inde dicitur discipulis iain baptizatis, Luc. ult. ♦ *Sedete in civitate quousque induamini virtute ex alto.* – Tertio, per nutritionem, qua conservatur in homine vita ct virtus. Et loco huius in spi-
• v<α m· rituali vita est *Eucharistia.* Unde dicitur Ioan, vi · : *Nisi manducaveritis carnem Ilii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Et hoc quidem sufficeret homini si haberet et corporaliter et spiritualiter impassibilem vitam : sed quia homo incurrit interdum et corporalem infirmitatem et spiritualem, scilicet peccatum, ideo necessaria est homini curatio ab in-
g firmitate °. Quae quidem est duplex. Una quidem est sanatio, quae sanitatem restituit. Et loco huius in spirituali vita est *poenitentia:* se-
• 5 eundum illud Psalmi *Sana animam meam, quia peccavi tibi.* – Alia autem est restitutio valetudinis pristinae per convenientem diaetam ct exercitium. Et loco huius in spirituali vita est *extrema unctio,* quae removet peccatorum reliquias,
t et hominem paratum reddit ad finalem gloriam
• ver» 15. Unde dicitur Iac. v :* *Et si in peccatis sit, dimittetur ei.*

Perficitur autem homo in ordine ad totam communitatem dupliciter. Uno modo, per hoc quod accipit potestatem regendi multitudinem, et exercendi actus publicos. Et loco huius in spirituali vita est sacramentum *ordinis:* secundum
• vtr· >7. illud *Ifeb.* vn ;* quod sacerdotes hostias offerunt non solum pro se, sed etiam pro populo. – Secundo, quantum ad naturalem propagationem. Quod fit per *matrimonium,* tam in corporali quam in spirituali vita : eo quod est non solum sacramentum, sed naturae officium.

Ex his etiam patet sacramentorum numerus secundum quod ordinantur contra defectum peccati. Nam baptismus ordinatur contra carcntiam vitae spiritualis; confirmatio contra infirmitatem
* animi quae * in nuper natis invenitur; Eucharistia contra labilitatem animi ad peccandum ; poenitentia contra actuale peccatum post baptismum commissum; extrema unctio contra reliquias peccatorum, quae scilicet non sunt sufficienter per poenitentiam sublatae, aut ex negligentia aut ex ignorantia; ordo contra dissolutionem multitudinis; matrimonium in remedium contra concupiscentiam personalem, et contra defectum multitudinis qui per mortem accidit,
t"* '^rtïv; Quidam * vero accipiunt numerum sacramen-
*rt. ' torum per quandam adaptationem ad virtutes, et ad defectus culparum et poenalitatum : dicentes quod fidei respondet baptismus, et ordinatur contra culpam originalem; spei extrema unctio, et ordinatur contra culpam venialem; caritati Eucharistia, et ordinatur contra poenalitatem malitiae ; prudentiae ordo, et ordinatur contra ignorantiam ; iustitiae poenitentia, et ordinatur contra peccatum mortale; temperantiae matrimonium, ct ordinatur contra concupiscentiam; fortitudini confirmatio, et ordinatur contra infirmitatem.

Ai> phimum ergo DICENDUM quod idem agens principale utitur diversis instrumentis ad diversos effectus, secundum congruentiam operum. Et similiter virtus divina et passio Christi operatur ' in nobis per diversa sacramenta quasi λ per diversa instrumenta.

An secundum dicendum quod culpa et poena diversitatem habent et secundum speciem, inquantum sunt diversae species culparum et poenarum ; et secundum diversos hominum status et habitudines. Et secundum hoc oportuit multiplicari sacramenta, ut ex dictis patet.

An tertium dicendum quod in actionibus hierarchicis considerantur et agentes, et recipientes, ut actiones. Agentes autem sunt ministri Ecclesiae. Ad quos pertinet ordinis sacramentum. – Recipientes autem sunt illi qui ad sacramenta accedunt. Qui producuntur per matrimonium.- Actiones autem sunt *purgatio, illuminatio* ct *perfectio.* Sed sola purgatio non potest esse sacramentum novae legis, quod gratiam confert: sed perlinet ad quaedam sacramentulia, quae sunt catechismus et exorcismus. Purgatio autem ct illuminatio simul, secundum Dionysium ;* perlinet ad baptismum : et, propter recidivum, se- tl cundario pertinet ad poenitentiam ct extremam unctionem. Perfectio autem, quantum ad virtutem quidem, quae est quasi perfectio formalis, pertinet ad confirmationem: quantum autem ad consecutionem finis, pertinet ad Eucharistiam.

Ad quartum dicendum quod in sacramento confirmationis datur plenitudo Spiritus Sancti ad robur; in extrema autem unctione praeparatur homo ut recipiat immediate gloriam; quorum neutrum competit veteri testamento. Et ideo nihil potuit his sacramentis in veteri lege respondere. – Nihilominus tamen sacramenta veteris legis fuerunt plura numero, propter diversitatem sacrificiorum ct caeremoniarum.

Ad quintum dicendum quod contra concupiscentiam venercorum oportuit specialiter remedium adhiberi per aliquod sacramentum: primo quidem, quia per huiusmodi concupiscentiam non solum vitiatur persona, sed etiam natura: secundo, propter vehementiam eius, qua v rationem absorbet. '

Ad sextum * dicendum quod aqua benedicta ct ⏜ M aliae consecrationes non dicuntur sacramenta, quia non perducunt ad sacramenti effectum, qui est gratiae consecutio. Sed sunt dispositiones quaedam ad sacramenta: vel removendo prohibens, sicut aqua benedicta ordinatur contra insidias daemonum, et contra peccata venialia: vel idoneitatem quandam faciendo ad sacramenti perceptionem ·, sicut consecratur altare et vasa propter reverentiam Eucharistiae.

β) *ab infirmitate.* – EeF ct tertia; *ad infirmitatem.*

1) *gloriam.* – *habendam* addunt BCEa. – Pro *dimittetur, dimittentur* PEFId, *dimittuntur* GHÀC.

x) *quae.* – PFtc; *(animae) quae* ed. *a, qui* ceteri.

λ) *operatur.* – *operantur G* ct editiones.

|x) *pertinet.* – *pertinent Va.* Altcro levn *pertinent* P.

v) *qua.* – *quae* H cI editione».

Ç) *perceptionem.* – *perfectionem* Fùi, *perfectionem et perceptionem* II ct cdiuonc».

• Ar J JW C<nstr.

An septimum * dicendum quod oblationes et decimae erant, tarn in lege naturae quam in lege Moysi, ordinatae non solum in subsidium ministrorum et pauperum, sed etiam in figuram: et ideo erant sacramenta. Nunc autem non remanserunt inquantum sunt figuralia: et ideo non sunt sacramenta.

* j SeJ cnntr.

Ad octavum * dicendum quod ad deletionem venialis peccati non requiritur infusio gratiae. Unde, cum in quolibet sacramento novae legis gratia infundatur, nullum sacramentum novae legis instituitur directe contra veniale; quod tollitur per quaedam sacramentalia, puta per aquam benedictam, et alia huiusmodi. – Quidam * tamen dicunt extremam unctionem contra veniale peccatum ordinari. Sed de hoc suo loco dicetur ♦.

• Cf. wrp. tn., fin.

• O. qa. ha, an. t.

Commentaria Cardinalis Caietani

Titulus clarus est. – In corpore una conclusio: *Convenienter ponuntur sacramenta Ecclesiae septem.* Manifestatur haec conclusio dupliciter: primo, secundum propriam doctrinam; secundo, iuxta aliorum traditionem.

Quoad primum, distinguit duos fines sacramentorum: unus est perfectio hominis in his quae Christiani sunt cultus; alter est remedium peccatorum. Et probat sic conclusionem. Sacramenta Ecclesiae ad utrumque dictum finem convenienter ponuntur in numero septenario. Ergo, etc. – Antecedens manifestatur, primo, respectu primi finis, discusso progressu, numerando septem perfectiones opportunas cultui Christiano, quae sunt vita, robur, conservatio, curatio, restitutio, potestas, et propagatio; et assignando singulorum rationem; ut in littera clare patet. – Deinde declaratur antecedens respectu secundi finis, assignando septem defectus: qui clare patent in littera.

Quoad secundum, clare apparet recitata positio, absque alia expositione.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM SACRAMENTA CONVENIENTER ORDINENTUR SECUNDUM MODUM PRAEDICTUM

IV *Sent.*, dI4L n, qu. i, an. 3

• Cf. irt. prie· CcX
• Ver». 46.

Sed secundum sic PROCEDITUR. Videtur quod inconvenienter sacramenta ordinentur secundum modum praedictum *. Ut enim Apostolus dicit, I *Cor.* XV *, *prius est quad est animale, deinde quod spirituale.* Sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quae est animalis: per baptismum autem regeneratur homo secunda generatione, quae est spiritualis. Ergo matrimonium debet praecedere baptismum.

2. Praeterea, per sacramentum ordinis aliquis accipit potestatem agendi actiones sacramentales. Sed agens est prior sua actione. Ergo ordo debet praecedere baptismum et alia sacramenta.

3. Praeterea, Eucharistia est spirituale nutrimentum: confirmatio autem comparatur augmento. Nutrimentum autem est causa augmenti: ct per consequens prius «. Ergo Eucharistia est prior confirmatione.

α

4. Praeterea, poenitentia praeparat hominem ad Eucharistiam. Sed dispositio praecedit perfectionem. Ergo poenitentia debet praecedere Eucharistiam.

5. Praeterea, quod est propinquius fini ultimo, est posterius. Sed extrema unctio, inter omnia sacramenta, propinquior est ultimo fini beatitudinis. Ergo debet habere ultimum locum inter sacramenta.

■D- 57$

In contrariim est quod communiter ordinantur ab omnibus sacramenta * sicut dictum ? est.

• Art. pracecd.

Respondeo dicendum quod ratio ordinis sacramentorum apparet ex his quae supra * dicta sunt. Nam sicut unum est prius quam multitudo, ita sacramenta quae ordinantur ad perfectionem unius personae, naturaliter praecedunt ea quae ordinantur ad perfectionem T multitudinis. Et ideo ultimo inter sacramenta ponuntur ordo et matrimonium, quae ordinantur ad multitudinis perfectionem: matrimonium tamen post ordinem, eo quod minus participat de ratione spiritualis vitae, ad quam ordinantur sacramenta.

Inter ea vero quae ordinantur ad perfectionem unius personae, naturaliter sunt priora illa quae per se ordinantur ad perfectionem spiritualis vitae, quam illa quae ordinantur per accidens, scilicet ad removendum nocivum accidens 5 superveniens: cuiusmodi sunt poenitentia et extrema unctio. Posterior tamen est naturaliter extrema unctio, quae conservat sanationem quam poenitentia inchoat ·.

Inter alia \ ero tria, manifestum : est quod baptismus, qui est spiritualis regeneratio, est primum η; ct deinde confirmatio, quae ordinatur ad formalem perfectionem virtutis; et postmodum Eucharistia, quae ordinatur ad perfectionem · finis.

An primum ergo dicendum quod matrimonium, secundum quod ordinatur ad animalem vitam, est naturae officium. Sed secundum quod habet aliquid spiritualitatis, est sacramentum. Et quia minimum habet de spiritualitate, ultimo ponitur inter sacramenta.

An secundum dicendim quod, ad hoc quod aliquid sit agens, praesupponitur quod sit in se perfectum. Et ideo priora sunt sacramenta qui-

a) *prius.* – Om. H, *primus b, prius to Pk.*
dictum. – *prius dictum* Pc.
γ) MMiuj *personat... perfectionem.* — FaE ct tertia; om.
5) *nocivum accidens.* – *accidens nocivum* PI; *scilicet... accidens om.* H.
<) *inchoat.* – *inchoat* E ct ẽditione
ζ| *manifestum.* – p|5; *notandum.*
r.) *primum.* – *primus* I. *pQ* H, *prius* editiones.
®) *perfectionem.* – *Alias, consecutionem* tnargo P.

bus aliquis in scipso perficitur, quam sacramentum ordinis, in quo aliquis constituitur perfector aliorum.

An tertium dicendum quod nutrimentum et praecedit augmentum, sicut causa eius; et subsequitur augmentum, sicut conservans hominem in perfecta quantitate et virtute. Et ideo potest Eucharistia praemitti confirmationi, ut Dionysius facit, jn fibro *Eccl. Hier.* ct potest postponi, sicut Magister facit, in IV *Sententiarum* ♦

Ad quartum dicendum quod ratio illa recte procederet si poenitentia ex necessitate requireretur ut praeparatoria ad Eucharistiam. Sed hoc non esi verum: nam si aliquis esset sine peccato mortali, non indigeret poenitentia ad sumptionem Eucharistiae. Et sic patet quod per accidens poenitentia praeparat ad Eucharistiam, scilicet, supposito peccato. Unde dicitur II *Parat.* ult. * 7n, *Domine iustorum, non posuisti poenitentiam iustis.* u» onitMa

Ad quintum dicendum quod extrema unctio, propter rationem inductam, est ultimum inter sacramenta quae ordinantur ad perfectionem unius personae.

t) *tn quo.* – in pH, cwm ·H, *quo* cetera lenit. – *perfector* PtG ei *a; perfear* BEFpG, *perfectior* ACI, *perfectorum* D, *perfectio* Hk.

Commentaria Cardinalis Caietani

In titulo, intclligc per ordinem *secundum modum praedictum* ordinem quo numerata sunt sacramenta in praecedenti articulo, videlicet: baptisma, confirmatio, Eucharistia. poenitentia, extrema unctio, ordo, ct matrimonium. Quaeritur enim an sic convenienter ordinentur.

In corpore prima conclusio est: *Inter sacramenta ultimo ponuntur ordo et matrimonium: matrimonium tamen post ordinem.* Probatur conclusio quoad primam partem. Quia, sicut unum est prius multitudine, ita sacramenta quae ordinantur ad perfectionem unius personae, sunt naturaliter priora his quae ordinantur ad perfectionem multitudinis. Sed reliqua sacramenta sunt unius personae: haec autem duo respiciunt multitudinem. Ergo. – Quoad secundam autem partem probatur: quia matrimonium minus participat de spirituali vita quam ordo.

Secunda conclusio est: *Poenitentia ct extrema unctio posteriora sunt baptismo, confirmatione et Eucharistia: posterior tamen est extrema unctio poenitentia* Probatur haec conclusio quoad primam partem. Quia priora ŭnt quae per se ordinantur ad spiritualem perfectionem unius, quam illa quae ordinantur per accidens. Sed, etc. Quoad secundam autem partem: quia prior naturaliter est inchoatio sanationis, quae fit per poenitentiam, consummatione illius, quam facit extrema unctio.

Tertia conclusio est: *Inter tria prima sacramenta, baptismus primum, confirmatio secundum, Eucharistia tertium obtinet locum.* Probatur. Quia prius est spiritualis generatio; deinde formale robur; demum consecutio finis.

II. In responsione ad quartum, dubium occurrit, an Justus, idest sine peccato mortali existens, teneatur semel in anno confiteri. Et est ratio dubii, quia hinc apparet quod non: cum dicitur quod talis non indigeret poenitentia ad sacramentum Eucharistiae. – In oppositum autem est, quia praeceptum Ecclesiae· est ad *omnes utriusque sexus in annis discretionis constitutos.* · Cap. Ow» ♯ ₹ti2£i?

Xd hoc est dicendum quod homo sine peccato mortali existens non tenetur ad confitendum semel in anno: quia non comprehenditur sub his quos praeceptum illud Ecclesiae adstnngit. Quoniam praeceptum Ecclesiae de confessione semel in anno non est nisi determinatio praecepti divini de confessione: ita quod Deus praecepit confessionem, Ecclesia autem determinat praeceptum illud ad tale tempus, ad toties, cie., puta semel in anno, etc. Sed praeceptum divinum non obligat ad confessionem hominem sine mortali peccato. Ergo determinatio illius praecepti per Ecclesiam non obligat talem hominem.

Et stat vis rationis in hoc, quod nullus comprehenditur sub praecepto Ecclesiae qui non comprehenditur sub praecepto divino. Quod per sc notum est esse verissimum: cx eo quod praeceptum Ecclesiae se habet ad divinum praeceptum ut contractio ct limitatio quaedam. Quod autem divinum praeceptum de confessione obliget solos homines m peccato mortali, probatur ct cx hac littera, fulta auctoritate sacrae Scripturae. Et ex calce praecedentis articuli, ubi dictum est nullum sacramentum directe ordinari contra peccatum veniale: et, quidquid sit de extrema unctione, constat hoc verum esse de sacramento poenitentiae. Et ex communi theologorum doctrina, inter conditiones confessionis ponente quod sit integra: quod non nisi de mortalibus intclligi potest.

Et confirmatur. Quia canon ipse expresse dicit quod quilibet confiteatur *peccata sua omnia:* quod est impossibile intclligi nisi dc mortalibus. Ipsa ergo verba canonis testantur quod ad solos c.xistentes in peccato mortali diriguntur.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM SACRAMENTUM EUCHARISTIAE SIT POTISSIMUM INTER SACRAMENTA

IV *Sent.,* dibt. vn, qu. i, art. i, qua 3; ώ»ι. vni, qu. i, art. i, ŧu i; *Dc Verit.,* qu. xxvu, an. 4.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod sacramentum Eucharistiae non sit potissimum inter sacramenta. Bonum enim ‘commune potius est quam bonum unius, ut dicitur I *Ethic.* * Sed matrimonium ordinatur ad bonum commune speciei humanae per viam generationis: sacramentum autem Eucharistiae ordinatur ad bonum proprium sumentis. Ergo non est potissimum sacramentorum.

• Cap. it, η. i. · S. 7ii. Iccl π.

e. Praeterea, digniora sacramenta esse videntur quae per maiorem ministrum conferuntur. Sed sacramentum confirmationis et sacramentum ordinis non conferuntur nisi per episcopum, qui est maior minister quam simplex minister, qui est · sacerdos, per quem confertur Eucharistiae sacramentum. Ergo illa sacramenta sunt potiora.

3. Praeterea, sacramenta tanto sunt potiora

a) *minister, qui est.* – Om. Pl.

quanto maiorem virtutem habent. Sed quaedam sacramenta imprimunt characterem, scilicet baptismus, confirmatio et ordo: quod non facit Eucharistia. Ergo illa sacramenta sunt potiora.

4. Praeterea, illud videtur esse potius ex quo alia dependent et non e converso. Sed cx baptismo dependet Eucharistia: non enim potest aliquis Eucharistiam accipere nisi fuerit baptizatus. Ergo baptismus est potior Eucharistia.

Sed contra est quod Dionysius dicit, in cap. *Eccles. Hier.* quod *non contingit aliquem perfici perfectione hicrarchica nisi per divinissimam Eucharistiam.* Ergo hoc sacramentum potissimum et perfectivum ? est omnium aliorum.

Respondeo dicendum quod, simpliciter loquendo, sacramentum Eucharistiae est potissimum inter alia sacramenta. Quod quidem tripliciter apparet. Primo quidem, ex eo quod in eo continetur τ ipse Christus substantialiter: in aliis autem sacramentis continetur quaedam vinus instrumcntalis participata a Christo, ut ex supra * dictis patet. Semper autem quod est per essentiam, potius est eo quod est per participationem

Secundo hoc apparel ex ordine sacramentorum ad invicem: nam omnia alia sacramenta ordinari videntur ad hoc sacramentum sicut ad finem. Manifestum est enim quod sacramentum ordinis ordinatur ad Eucharistiae consecrationem. Sacramentum vero baptismi ordinatur ad (Eucharistiae receptionem. In quo etiam perficitur aliquis per confirmationem, ut non e vereatur se subtrahere a tali sacramento. Per poenitentiam etiam et extremam unctionem praeparatur homo ad digne sumendum corpus Christi. Matrimonium autem saltem sua significatione attingit hoc sacramentum, inquantum significat coniunctionem Christi et Ecclesiae, cuius unitas per sacramentum Eucharistiae figuratur: unde et Apostolus dicit, *Ephes,* v :* *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo ct in Ecclesia.*

l enio hoc apparet ex ritu sacramentorum. Xam iere omnia sacramenta in Eucharistia consummantur, ut dicit Dionysius, tn cap. *Eccles. Hier.* ♦ sicut patet quod ordinati communicant. et etiam baptizati si sint adulti.

Aliorum autem sacramentorum comparatio ad invicem potest esse multipliciter Nam in via necessitatis, baptismus est potissimum sacramentorum; in via autem perfectionis, sacramentum ordinis; medio autem modo se habet sacramentum confirmationis. Sacramentum vero poenitentiae et extremae unctionis sunt inferioris gradus a praedictis sacramentis: quia, sicut dictum est ;* ordinantur ad vitam Christianam non per se. sed quasi per accidens, scilicet in remedium supervenientis defectus. Inter quae : tamen extrema unctio comparatur ad poenitentiam sicut confirmatio ad baptismum: ita scilicet quod poenitentia est maioris necessitatis, sed extrema unctio est maioris perfectionis.

An primum ergo dicendum quod matrimonium ordinatur ad bonum commune corporaliter. Sed bonum commune spirituale totius Ecclesiae continetur substantialiter in ipso Eucharistiae sacramento.

Ad secundum dicendum quod per ordinem et confirmationem deputantur fideles Christi ad aliqua specialia officia: quod perlinet ad officium principis. Et ideo tradere huiusmodi sacramenta perimet ad solum episcopum, qui est quasi princeps in Ecclesia. Per sacramentum vero Eucharistiae non deputatur homo ad aliquod officium: sed mugis hoc sacramentum est finis omnium offeiorum, ut dictum est ♦

Ao tertium dicendum quod character sacramentalis, sicut supra * dictum est, quaedam participalio est sacerdotii Christi. Unde sacramentum quod ipsum Christum coniungit homini, est dignius sacramento quod imprimit Christi characterem.

Ad quartum dicendum quod ratio illa procedit ex parte necessitatis. Sic enim baptismus, cum sit maximae necessitatis, est potissimum sacramentorum. Sicut ordo ei confirmatio habent quandam excellentiam ratione ministerii; et matrimonium ratione significationis. Nihil enim prohibet aliquid esse secundum quid dignius, quod tamen non est dignius simpliciter.

• l'an, i

?

• Qo-uxu, an. i, <a Jt an. s

*Ari»tot. *Pkrtte.* lih, VIII. car. ▾, n.ÿ.-S-Tb. Icrt. t

2

• V«HL 35.

?) *ft perfectirum.* – *et perfectissimum* BDFGHaftf, *et perfem* E, om. P. — *aliorum* om. G.

γ) *in co continetur.* – *continetur in sacramentis: nam in sacramento Eucharistiae continetur* PliG.

o) *ut non.* – EU et cditîonc·; *et ne* sF, *et non* ceteri.

x) *multipliciter.* – *multiplex* Pe.

ζ) *Inter quae.* – *quae* Pa.

η) *quod pertinet.* – *quae pertinet* FH. *quae pertinent* I et cdidone·.

- !fl cwpoct.

Commentaria Cardinalis Caiotani

Titulus clarus. — In corpore duo fiunt. Primo, respondetur quaesito una conclusione: *Sacramentum Eucharistiae est potissimum inter omnia sacramenta.* Probatur tripliciter, ut patet in littera.

Secundo, comparantur reliqua sacramenta inter se. Et multa dicuntur satis clarc.

II. Dubium tamen unum restat in hac littera circa id quod dicitur, quod extrema unctio praeparat ad Eucharistiam. Oppositum enim apparet ex eo quod extrema unctio datur post viaticum.

Ad hoc dicitur quod Auctor loquitur de effectu extremae unctionis secundum sc. Cum sit enim sanatio quaedam, secundum se ordinatur ad perfectam cum Christo coniunctionem animae, quae per Eucharistiam fit. Usus autem postponendi extremam unctionem aliunde sumitur : de quo infra.

III. In responsione ad secundum, dubium quoque occurrit, quomodo fideles per confirmationem deputentur ad speciale officium spectans ad officium principis ·; cum dictum sit * confirmationem conferre robur, quod constat non esse officium spectans ad principem.

Ad hoc dicitur quod, quia confirmatio datur in robur confitendi fidem Christi crucifixi, qui est *gentibus stultitia ct /udaeis scandalum* ·, confirmatio est \clut constitutio militis: nam militares actus *pugilum fidei* in robusta confessione consistunt. Unde, quin officium militare est officium spectans ad principem, eius est enim condere milites atque ipsos ducere; ideo in littera dicitur quod confirmatio est in officium spectans ad principem.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM OMNIA SACRAMENTA SINT DE NECESSITATE SALUTIS

IV *Serit.,* diet. VII. qu. i, Art. i. ąu 3; diet, viii, qu. 1, Art. 3, ąu i; dut. xxiii, qu. t, oxt. 1, qu 3, di; Pr *Eula. Sacram.*

Sd quartum sic PROCEDITUR. Videtur quod omnia sacramenta sunt de necessitate salutis. Id enim quod non est necessarium, videtur esse superfluum. Sed nullum sacramentum est superfluum: quia *Deus ùi & i, nihilfacitfrustra* :* Ergo omnia sacramenta sunt 1 de necessitate salutis.

«f m. 2. Praeterea, sicut de baptismo dicitur ;* Atri « *quis renatus Afuerit ex aqua ct Spiritu Sancto, non potest introire m regnum Dei,* ita de Eucharistia •ven m· dicitur, Ioan, vi ♦ Λ7« *manducaveritis carnem Filii hominis ct biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ergo, sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita et Eucharistia.

3. Praeterea, sine sacramento baptismi potest aliquis salvus fieri, dummodo non contemptus religionis, sed necessitas sacramentum excludat, •Q^OTi,afu ut infra * dicetur. Sed in quolibet sacramento contemptus religionis impedit hominis salutem. Ergo, pari ratione, omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

Sed contra est quod pueri salvantur per solum baptismum, sine aliis ŝacramentis ^iïïîfîn.' j. 9. - a. 3ϐs

Respondeo dicendum quod necessarium respectu finis, de quo nunc loquimur, dicitur aliquid dupliciter. Uno modo, sine quo non potest esse ? finis: sicut cibus est necessarius vitae humanae. Et hoc est simpliciter necessarium ad finem. – Alio modo dicitur esse necessarium id sine quo non habetur finis ita convenienter: sicut equus necessarius est ad iter. Hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem.

Primo igitur modo necessitatis sunt tria sacramenta necessaria. Duo quidem personae singulari: baptismus quidem simpliciter et absolute; poenitentia autem, supposito peccato mortali post baptismum. Sacramentum autem ordinis est necessarium Ecclesiae: quia, *ubi non est gubernator, populus corruet,* ut dicitur *Proverb* xi :* * Ven- ·‹·

Sed secundo modo sunt necessaria alia sacracramenta. Nam confirmatio perficit baptismum quodammodo; extrema unctio poenitentiam; matrimonium vero Ecclesiae multitudinem per propagationem conservat.

Ad primum ergo dicendum quod ad hoc quod aliquid non sit superfluum, sufficit necessarium T τ primo vel secundo modo. Et sic sunt necessaria sacramenta \ ut dictum est :* . lA JL_

An secundum dicendum quod illud verbum Domini est intclligendum de spirituali manducatione, et non de sola sacramcntali: ut Augustinus exponit, *super loannem* ♦ . xSu

Ad tertium dicendum quod, licet omnium sacramentorum contemptus sit saluti contrarius, non tamen est contemptus sacramenti ex hoc quod aliquis non curat accipere sacramentum quod non est de necessitate salutis. Alioquin quil non accipiunt ordinem, et qui non contrahunt matrimonium, contemnerent huiusmodi sacramenta.

3) *renatui.* — EFj et ţerti *regeneratus.*
β) *esse.* — *haberi* P.
γ) *necessarium,* – *quod iit necessarium* P
Z) *tacramcnta* – *omnia sacramenta* PUG ct *e.*
t) *qui.* – *amnes qui* E et ţerti

Commentaria Cardinalis Caietani

Titulus clarus. – In corpore ponitur una distinctio bimembris de necessario ad finem, cum singulis conclusionibus. Distinctio est. Necessarium ad finem est vel simpliciter; vel ut commodius.

Prima conclusio est: *Primo modo necessitatis, tria sacramenta sunt necessaria ad salutem: scilicet baptismus absolute, poenitentia supposito peccato mortali post baptismum, et ordo respectu Ecclesiae.*

Secunda conclusio est: *Reliqua sacramenta sunt necessaria secundo modo.*

11. Adverte hic quod, cum ordo ponitur necessarius simpliciter ad salutem Ecclesiae, est sermo de Ecclesia simpliciter et absolute: et non de parte aliqua Ecclesiae, quae ecclesiae nomen ct rationem non nisi defective haberet; puta de collegio monialiuni. aut monachorum scu eremitarum sine clericis. Haec enim sui defectum manifestant eo ipso quod sine sacramentorum ministro sunt.

QUAESTIO SEXAGESIMASEXTA

DE SACRAMENTO BAPTISMI

IN DUODECIM ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est de singulis sacramentis in speciali. Et primo, de baptismo; secundo, de confirmatione; tertio, de Eucharistia; quarto, de poenitentia; quinto, de extremu unctione; sexto, de ordine; septimo, de matrimonio.

Circa primum occurrit duplex consideratio: prima, de ipso baptismo; secunda, de praeparatoriis baptismi.

Circa primum quatuor consideranda occurrunt: primo, de his quae pertinent ad sacramentum baptismi; secundo, de ministro huius sacramenti; tertio, de recipientibus hoc sacramentum; quarto, dc effectu huius sacramenti.

Circa primum quaeruntur duodecim.

Primo: quid sit baptismus, utrum sit ablutio.

Secundo: dc institutione huius sacramenti.

Tertio: utrum aqua sit propria materia huius sacramenti.

Quarto: utrum requiratur aqua simplex.

Quinto: utrum haec sit conveniens forma huius sacramenti: *Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.*

Sexto: utrum sub hac forma possit aliquis baptizari: *Ego te baptizo in nomine Christi.*

Septimo: utrum immersio sit de necessitate baptismi.

Octavo: utrum requiratur trina immersio.

Nono: utrum baptismus possit iterari.

Decimo: de ritu baptismi.

Undecimo: de distinctione baptismatum.

Duodecimo: dc comparatione baptismatum.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM BAPTISMUS SIT IPSA ABLUTIO

IV *Sent.*, dhl. tu, an. i; Expos. Hit.

Ad primum sic PROCEDITUR. Videtur quod baptismus non sit ipsa ablutio. Ablutio enim corporalis transit. Baptismus autem permanet. Ergo baptismus non est ipsa ablutio: sed potius *regeneratio et sigillum et custodia et illuminatio,* ut Damascenus dicit, in IV libro.

2. Praeterea, Hugo dc sancto Victore dicit quod *baptismus est aqua diluendis criminibus sanclijicata per verbum Dei.* Aqua autem non est ipsa ablutio, sed ablutio est quidam usus aquae

3. Praeterea, Augustinus dicit, *super Ioan.* *Accedit verbum ad elementum et Jit sacramentum.* Elementum autem est ipsa aqua. Ergo baptismus est ipsa aqua, non autem ablutio.

Sed contra est quod dicitur *Eccli.* xxxiv: *Qui baptizatur a mortuo et iterum tangit mortuum, quid proficit lotio: eius?* Videtur ergo quod baptismus sit ipsa ablutio, sive lotio.

Respondeo dicendum quod in sacramento baptismi est tria considerare: aliquid scilicet quod est *sacramentum tantum;* aliquid autem quod est *res et sacramentum;* aliquid autem quod est *res tantum.* Sacramentum autem tantum est aliquid visibile exterius existons, quod scilicet est signum interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem sacramenti. Exterius autem suppositum sensui est et ipsa aqua, et usus eius, qui est ablutio. Quidam ergo existimaverunt quod ipsa aqua sit sacramentum. Quod quidem sonare videntur verba Hugonis *de Sancto Victore.* Nam ipse in communi definitione sacramenti dicit quod est *materiale elementum:* et in definitione baptismi dicit quod est *aqua.*

Sed hoc non est verum. Cum enim sacramenta novae legis sanctificationem quondam operentur. ibi perficitur sacramentum ubi perficitur sanctificatio. In aqua autem non perficitur sanctificatio: sed est ibi quaedam sanctificationis virtus instrumentalis, non permanens, sed fluens in hominem, qui est verae sanctificationis subiectum. Et ideo sacramentum non perficitur in ipsa aqua, sed in applicatione aquae ad hominem, quae est ablutio. Et ideo Magister, in m dist. IV *Sent.*, dicit quod *baptismus est ablutio corporis exterior Jacta sub forma praescripta verborum.*

Res autem et sacramentum est character baptismalis: qui est res significata per exteriorem ablutionem, et est signum sacramentale interioris Justificationis. Quae est res tantum huius sacramenti: scilicet, significata et non significans.

Ad primum ergo dicendum quod id quod est sa-

a) *baptismi.* — *ad baptismum Va.*
?) *utrum.* – *scilicet* addunt Pl. Pro *ablutio, absolutio bc.*
γ) *aquae* – *ergo etc.* addit P.
δ) *dicit.* – Tertia; po»t *loan,* ponit *a,* om. ceteri.
i) *aqua.* – *in sacramento baptismi* addunt Pl.
ζ) *lolio,* – *lavatio* tertia praeter 11, *locutio* DpE. – Pro MW *lotto, sive lavatio* PGl, *sive locutio* pE, om. Dbc. pH om. *baptismus... lotio.*
rj *aliquid autem.* – *aliquid* DCE, *et aliud* F, *aliquid vero* tertia praeter I.
0) *autem.* – Om. D ct editione».
t) *est.* – *videtur esse* Pl.

cramentum * ct res, scilicet character, et id quod est res tantum, scilicet interior iustificatio, permanent: sed character permanet indelebiliter, ut
• Qa.«in,irt.5. supra ♦ dictum est: iustificatio autem permanet, sed amissibiliter. Damascenus ergo baptismum definivit, non quantum ad id quod exterius agitur, quod est sacramentum tantum : sed quantum ad id quod est interius. Unde posuit duo pertinentia ad characterem, scilicet *sigillum* ct *custodiam:* inquantum ipse character, qui sigillum dicitur, quantum est dc se, custodit animam in bono. Duo etiam ponit pertinentia ad ultimam rem sacramenti; scilicet *regenerationem,* quae ad hoc pertinet quod per baptismum homo inchoat novam vitam iustitiae ; et *illuminationem ,* quae pertinet specialiter ad fidem, per quam homo spiritualem vitam accipit, secundum illud Habacuc II :* *Justus autem exfide vivit;* baptismus uutem est quaedam fidei protestatio. Unde dicitur

• Vctk 4; uJ ^cM.cap. 1. vcn. 17; *jJHel-.* cap. •Ct AmVro» *de Sfir. Sanet.* IIb. ad°1 °kcvfi;

$acramenlum .

λ

Et similiter Dionysius baptismum definivit per ordinem ad alia› sacramenta, dicens, n cap. *Eccles. Hier.,* quod est *quoddam principium sanctissimorum mandatorum sacrae actionis, ad eorum susceptivam opportunitatem formans nostros animales habitus.* Et iterum in ordine ad caelestem gloriam, quae est universalis * finis sacramentorum, cum subdit: *ad supercaelestis quietis anagogen nostrum iter faciens.* Et iterum quantum ad principium spiritualis vitae, per hoc quod subdit: *sacrae et divinissimae nostrae regenerationis traditio.*

Ad secundum dicendum quod, sicut dictum est,* opinionem llugonis de Sancto Victore in hac parte sequi non oportet. – Potest tamen verificari ut baptismus dicatur aqua esse, quia aqua est materiale baptismi principium. Et sic erit praedicatio per causam. la corpore

Ad tertium dicendum quod, accedente verbo ad elementum fit sacramentum, non quidem in ipso elemento, sed in homine, cui adhibetur elementum per usum ablutionis. Et hoc etiam significat ipsum verbum quod accedit ad elementum, cum dicitur: *Ego te baptizo,* etc.

x) *sacramentum. — tantum in bapthmo. tranfit; permanet autem el id quod est sacramentum* addunt Pl, ŏmittente *pertinent* post *iustificatio*

λ) *alia.* – Tertii; *illa.*

y) unirersallt, – ultimus terrU.

Commentaria Cardinalia Caietani

TrrvLt s ut sonat sumendus est. — In corpore duo sunt : primo, distinguuntur tria considcrabilia in baptismo; deinde singula singillatim manifestantur, aperiendo eorum quodlibct. Et primum quidem dare patet in littera.

Dc secundo autem, duo ultima, scilicet *res et sacramentum* ct *res tantum,* m calce corporis articuli patent.

Primum vero, scilicet *sacramentum tantum,* habet aliquid manifestum, scilicet quod est exterius quoddam sensibile signum interions effectus. Quod etiam probatur, quia haec est ratio sacramenti. – Habet autem aliquid ambiguum: an scilicet hoc exterius sensibile sit ipsa aqua, an ablutio. Et est ratio dubii, quia ambo haec sensibilia inveniuntur materialiter concurrere et necessario exigi ad baptismum : nam neque aqua sine ablutione, neque ablutio sine aqua ad baptismum sufficeret ex parte materiae. Et propterea refert Auctor, primo, opinionem quae videtur Hugonis, quod est aqua. Et reprehendit ipsam tali ratione. Ubi perficitur sanctificatio, ibi perficitur sacramentum. Sed in aqua non perficitur sanctificatio. Ergo in aqua non perficitur sacramentum. Maior probatur: quia sacramenta novae legis sanctificationem operantur. – Deinde approbat opinionem Magistri Sententiarum : scilicet quod baptismus est ablutio. Quam sic probat. In aqua baptismal! est quaedam sanctificationis virtus instrumcntalis, non permanens, sed tluens in hominem, qui est verae sanctificationis subiectum. Ergo sacramentum perficitur in applicatione aquae ad hominem. Quae est ablutio,

Λ Λ 3i– •П.

*1

II. Circa hanc partem dubium occurrit de vigore ac veritate huius processus seu rationis. Quia, si maior illa est vera, scilicet, */bi perficitur sacramentum ubi perficitur sanctificatio,* ct propterea infertur, *In aqua non perficitur sacramentum quia in illa non perficitur sanctificatio* (non enim aqua per baptismum sanctificatur), eadem ratione potest inferri quod ablutio non est sacramentum, quia in ea non perficitur sanctificatio. Ablutio enim non sanctificatur per baptismum; sed homo qui abluitur.

Ad hoc dicitur quod maior quidem est vera: sed diversa ratio subsumptorum, scilicet aquae ct ablutionis, facit ut recte inferatur aquam non esse sacramentum, ct non teneat illatio de ablutione. Aqua enim ct ablutio differunt in hoc, quod aqua est res permanens, ablutio vero est res successiva. Et quia *unumquodque est in aliquo secundum modum recipientis* ·, ideo consequenter differunt in modo sanctificationis. Nam, si in aqua perficeretur sanctificatio, sequeretur quod aqua esset sancta: quia est in sc quoddam permanens, ac per hoc pro seipsa sanctificaretur. Si vero ponitur quod in ablutione perficitur sanctificatio, non sequitur quod ipsa ablutio fiat cx huiusmodi sanctificatione sancta: quia ablutio non est sui ipsius, sed abluti; nec est in seipsa, sed in abluto. Ac per hoc, non ca ratione sanctificationem sortitur ut sui ipsius sit. sed ut abluti sit : hoc est, ut ablutus sanctificetur per ipsam deferentem sanctificationem in ablutum. Et. ut uno verbo dicatur, quia ablutio imponat terminum qui abluitur, perfici sanctificationem in ablutione intelligitur secundum suum terminum, scu in incluso termino. Quod dc aqua non potest intclligi: quia significat rem permanentem, ct non rem transeuntem in alium, sicut est ablutio. I nde ct in littera probatur ablutionem, cl non aquam esse sacramentum , quia virtus instrumcntalis ibi existons est quaedam sanctitas tluens in hominem qui baptizatur: tluens autem non est aqua, sed ablutio.

•aüb *decent,* prop XII.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM BAPTISMUS FUERIT INSTITUTUS POST CHRISTI PASSIONEM

Infra, qu. lxxiij. art. 5, ad 4; IV *Sent.,* dbt. tti. ert. 5, ǫu , 3.

seccndum sic proceditur. Videtur quod baptismus fuerit institutus post Christi passionem. Causa enim praecedit effe-
ctum. Sed passio Christi operatur in sacramentis novae legis. Ergo passio Christi praecedit institutionem sacramentorum novae legis Et praecipue institutionem baptismi: cum Apostolus
•v<r». j. dicat, *Rom»* vi ;* *Quicumque baptisait siimus in Christo /esu, in morte ipsius baptizari sumus,* etc.

2. Praeterea, sacramenta novae legis efficaciam habent cx mandato Christi. Sed Christus mandatum baptizandi dedit discipulis post passionem et resurrectionem suam, dicens: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris,* etc.,
• vcn. .9. ut habetur Matth. ult. :* Ergo videtur quod post passionem Christi baptismus fuerit institutus.

3. Praeterea, baptismus est sacramentum ne-
*qu.lxv,·π.4- cessitatis, ut *supra dictum est: et ita videtur quod ex quo baptismus institutus fuit, homines obligarentur ad baptismum. Sed ante passionem Christi homines non obligabantur ad baptismum, quia adhuc circumcisio suam virtutem habebat, in cuius loco successit baptismus. Ergo videtur quod baptismus non fuerit institutus ante passionem Christi.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in quo-
cxxxV.'2a"; dam Sermone *Epiphaniae :* /f.v *quo Christus in aqUis immergitur* a, *exeo omnium peccata abluit aqua.* Sed hoc fuit ante Christi passionem. Ergo baptismus ante Christi passionem fuit institutus.

Respondeo dicendum quod, sicut dictum est
• Qu.uxu.eat. supra ;* sacramenta ex sui institutione habent quod conferant gratiam. Inde tunc videtur aliquod sacramentum institui, quando accipit \ir-
•d. 6s> tutem producendi suum effectum :* Hanc autem virtutem accepit baptismus quando Christus est baptizatus. Unde tunc vere baptismus institutus fuit, quantum ad ipsum sacramentum.

Sed necessitas utendi hoc sacramento indicta fuit hominibus post passionem et resurrectionem. 'I um quia in passione Christi terminata sunt figuralia sacramenta, quibus succedit baptismus et alia sacramenta novae legis. – Tum etiam quia per baptismum configuratur homo passioni et resurrectioni Christi, inquantum moritur peccato et incipit novam iustitiae vitam. Et ideo oportuit Christum pati prius et resurgere quam hominibus indiceretur necessitas se configurandi morti et resurrectioni eius.

An primum ergo dicendum quod etiam ante passionem Christi baptismus habebat efficaciam a Christi passione, inquantum eam praefigurabat: aliter tamen quam sacramenta veteris legis. Nam illa erant figurae tantum : baptismus autem ab ipso Christo virtutem habebat iustificandi, per cuius virtutem etiam ipsa passio salutifera fuit.

Ad secundum dicendum quod homines non debebant multiplicibus figuris arctari ? per Chri- ?
stum, qui venerat sua veritate figuras impletas auferre. Et ideo ante passionem suam baptismum institutum non posuit sub praecepto: sed voluit ad eius exercitium homines assuefieri; et praecipue in populo ludaeorum, apud quem omnia facta figuralia erant, ut Augustinus dicit, *contra Faustum :* Post passionem vero et resurrectio- 'ŭ iv,αρ.».
nem, non solum Judaeis, sed etiam gentilibus suo T praecepto necessitatem baptismi imposuit, T
dicens: *Euntes, docete omnes gentes.*

Ad tertium dicendum quod sacramenta non sunt obligatoria nisi quando sub praecepto ponuntur. Quod quidem non fuit ante passionem, ut dictum est ♦ Quod enim Dominus ante passionem Ni- 'In ~
codemo dixit, Ioan, ni ;* ATri *quis renatus fuerit* ex *aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei,* magis videtur ad futurum respicere quam ad praesens tempus.

a) *in aquis immergitur. – in aquat mergitur* I, *in aqua mergitur* cetera tenia, *in aquis mergitur* ed. *a.*

arctari. – aggravari I; *Al. aggravari* margo P. – *veritate* editione *necessitate* H, *virtute* ceteri.

γ) *suo. – sub* P.

Tirâtes clarus est. – In corpore ponitur una distinctio bimembris. Institutio baptismi potest intdligi quoad duo : vd quoad ipsum sacramentum ; vel quoad obligationem accipiendi ipsum sacramentum.

Et ponuntur singulae conclusiones iuxta singula membra. Prima conclusio est : *Baptismus institutus est, quoad ipsum sacramentum, quando Christus est baptizatus.* Probatur. Quia tunc habuit vim regenerativam.

Secunda conclusio est: *Baptismus institutus fuit, quoad necessitatem utendi illo, post Christi passionem et resurrectionem.* Probatur dupliciter, ut clare patet in littera.

ARTICULUS TERTIUS

I TRUM \QUA SIT PROPRIA MATERI A BAPTISMI

Infra, qu. ıλ*ıı, eri. 3; qu. tixiv, art. j , |V *Sent.,* diti. III, art. *3,* ǫu t; Expo·. Utt.; dbt. v, qu. 11. an. 1, ǫu 1, 3; diet, xvn, qu. hi. art. q, ǫu 3; IV *Coût, tient., cap.* mx; *Quod!.* I, qu. vi. ·π. 1, *In han^* cap. tu. Icit. i.

n tertium sic proceditur. Videtur quod aqua non sit propria materia baptismi. Baptismus enim, secundum Dionysium * -De HdeortA. -et Damascenum ;* habet vim illuminativam. hb. i\,ap. » vam gej illuminatio maxime competit igni. Ergo baptismus magis debet fieri in igne quam in aqua: praesertim cum loanncs Baptista, praenuntians Christi baptismum, dicat rtp* "'· 3 : *Ille vos baplicabit iu Spiritu Sancto et igni* ·.

2. Praeterea, in baptismo significatur ablutio peccatorum. Sed multa alia sunt ablutiva quam aqua: sicut vinum et oleum et alia huiusmodi. Ergo etiam in his potest fieri baptismus. Non ergo aqua est propria materia baptismi.

3. Praeterea, sacramenta Ecclesiae fluxerunt de latere Christi pendentis in cruce, ut supra dictum est. Sed inde fluxit non solum aqua, sed etiam sanguis. Ergo videtur quod etiam in sanguine possit fieri baptismus. Quod 3 etiam magis ï videtur convenire cum effectu * baptismi : quia •ven-s. dicitur *Apoc.* i :* *Lavil nos a peccatis nostris in sanguine suo.*

ώÏiiTıı?^^/ u' ïi'. 4- Praeterea, sicut Augustinus et Beda dicunt, *Christus tactu suae mundissimae carnis vim regenerativam ct purgativam contulit aquis.* Sed non omnis aqua continuatur cum aqua Iordanis, quam Christus tetigit sua carne. Ergo videtur quod non in omni aqua possit fieri baptismus. Et ita aqua, inquantum huiusmodi, non est propria materia baptismi.

5. Praeterea, si aqua secundum se esset propria baptismi materia, non oporteret aliquid aliud fieri circa aquam, ad hoc quod in ea baptismus fieret. Sed in solemni baptismo aqua in qua debet celebrari baptismus, exorcizatur et benedicitur. Ergo videtur quod aqua secundum se non sit propria materia baptismi.

• v<° 5. Sed contra est quod Dominus dicit, Ioan, in * : Aïw *quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.*

Respondeo dicendum quod ex institutione divina aqua est propria materia baptismi. Et hoc convenienter. Primo quidem, quantum ad ipsam rationem baptismi, qui est regeneratio in spiritualem vitam : quod maxime congruit aquae. Unde et semina, ex quibus generantur omnia viventia, scilicet plantae et animalia, humida sunt, et ad aquam pertinent. Propter quod quidam philosophi posuerunt aquam omnium rerum principium ♦ • Thdc». . c». ketri.' l

Secundo, quantum ad effectus baptismi, quibus competunt aquae proprietates. Quae sua humiditate lavat: ex quo conveniens est ad significandum et causandum ablutionem peccatorum. Sua frigiditate etiam temperat superfluitatem caloris: et ex hoc competit ad mitigandum concupiscentiam fomitis. Sua diaphanitate est luminis susceptiva: unde competit baptismo inquantum est *fidei sacramentum* :* 'αβιι,ιΐι.

Tertio, quia convenit ad repraesentandum mysteria Christi, quibus iustificamur. Ut enim dicit Chrysostomus ;* super illud *Ioan. Nisi quis renatus fuerit* etc.: *Sicut in quodam sepulcro, in aqua, submergentibus nobis capita, vetus homo sepelitur, ct submersus deorsum occultatur, ct delude novus rursus ascendit.* lEı<χ^νχχ^· vcos

Quarto, quia ratione suae communitatis ct abundantiae est conveniens materia necessitati huius sacramenti: potest enim ubique de facili haberi.

Ad primim ergo dicendum quod illuminatio pertinet ad ignem active. Ille autem qui baptizatur, non efficitur illuminans, sed illuminatus per fidem, quae est e.v *auditu,* ut dicitur *Rom.* x ♦ ' Vcr' Et ideo magis competit aqua baptismo quam ignis.

Quod autem dicitur, *Baptizabit vos in Spiritu Sancio et igni:* potest per ignem, ut Hieronymus dicit ;* intelligi Spiritus Sanctus, qui super discipulos in igneis linguis apparuit, ut dicitur *Act* n Vel per ignem potest intelligi tribulatio. · ut Chrysostomus dicit, *super Afatth.* quia tribulatio peccata purgat, et concupiscentiam diminuit. \ el quia, ut l lilarius dicit, *super Alatth.* ;* *baptizatis in Spiritu Sancio reliquum est consummari igne indicii.* z

Ad secundum dicendum quod vinum et oleum communiter non * sumuntur ad usum ablutionis, sicut aqua. Nec etiam ita perfecte abluunt :* quia ex illorum ablutione remanet aliqua infectio quantum ad odorem, quod non contingit de aqua. Illa etiam non ita communiter et abundanter habemur sicut aqua. l *

Ad tertiim dicendum quod e\ latere Christi fluxit aqua ad abluendum, sanguis autem ad redimendum :* Et ideo sanguis competit sacramento Eucharistiae: aqua autem sacramento baptismi. Qui tamen habet vim ablutivam ex virtute sanguinis Christi. b x· ·

Ad quartum dicendum quod virtus Christi derivata est ad omnem aquam, non propter continuitatem loci, sed propter similitudinem speciei: ut dicit Augustinus, in quodam Sermone *Epi-* n

a) *igni.* – PUG; *in igne* DE, *igne* cctcn; in Solutione *igne* Duic. *Quod.* – *Qui* P|·I.
γ) *ejfectu.* — *cauta et effltetu* tento.
δ) *contuimnari.* – [· E ct tenia praeter II; *con/utni.*

c) *canimuHitcr* moh. – nox *communiter* PfII, ao»i F. – Pro in* *muntur, atsumitur* I, *oisumunlur* P.
ζ) *abluunt.* – FUG ct editiones; *abluit.*
t,) *ut.* – *un,le* EG ct ẻditione

ȯηM&ηη ^ïi'vΛ *Pl'™'™ *: Clio fluxit.* *Quae de Salvatoris baptismate bcnedi- tauquam fluvius spiritalis, omnium gur- gitum tractus, universorum fontium venas implevit.*

Ai» quintum dicendum quod illa benedictio quae adhibetur aquae, non est de necessitate baptismi, sed pertinet ad quandam solemnitatem, per quam excitatur devotio fidelium, ct impeditur astutia daemonis, ne impediat baptismi effectum.

Commentaria Cardinalis Caietani

Tnn.es clarus est. — In corpore una conclusio: *Aqua est propria materia baptismi.* Quae conclusio absolute probatur cx institutione divina· Quoad congruentiam vero, probatur in littera quadrupliciter. In qua omnia clara sunt.

ARTICULUS QUARTUS

I TRUM AD BAPTISMUM REQUIRAT! R AQUA SIMPLEX

IV *Sent.,* dUt. Iu, art. 3, qu· 3, 3.

i› quartum sic proceditur. Videtur quod ad baptismum non requiratur aqua simplex. Aqua enim quae apud nos est, non est aqua pura: quod praecipue apparet de aqua maris, in qua plurimum admiscetur de terrestri, ui patet per Philosophum ,n IfofO *Meteorol.* * Et tamen in tali aqua potest fieri baptismus. Ergo non requiritur aqua simplex et puni ad baptismum.

ÏS'«jV?nrÎ ra/. Iio. Hi, cip. «-

2. Praeterea, in solemni celebratione baptismi aquae infunditur chrisma. Sed hoc videtur impedire puritatem et simplicitatem aquae. Ergo aqua pura ct simplex non requiritur ad baptismum.

3. Praeterea, aqua fluens de latere Christi pendentis in cruce fuit significativa * baptismi, ul Jictum est :* Sed aqua illa non videtur fuisse aqua pura: eo quod in corpore mixto, cuiusmodi fuit corpus Christi, non sunt elementa in actu. Ergo videtur quod non requiratur aqua pura vel simplex ad baptismum.

a •An. j. aj j.

4. Praeterea, lixivium non videtur esse aqua pura : habet enim contrarias proprietates aquae, scilicet calefaciendi et desiccandi. Et tamen in lixivio videtur posse fieri baptismus: sicut et in aquis balneorum, quae transeunt per venas sulphureas, sicut et lixivium colatur per cineres. Ergo videtur quod aqua simplex non requiratur ad baptismum.

'J

5. Praeterea, aqua rosacea generatur? per sublimationem a rosis: sicut etiam aquae alchimicae generantur per sublimationem ab aliquibus corporibus. Sed in his aquis, ut videtur, potest fieri baptismus: sicut et in aquis pluvialibus, quae per sublimationem vaporum generantur. Cum igitur huiusmodi aquae non sint purae et simplices, videtur quod aqua pura et simplex non requiratur ad baptismum.

An 3

Sed contra est quod propria materia baptismi est aqua, ut dictum est :* Sed speciem aquae non habet nisi aqua simplex. Ergo aqua pura et simplex ex necessitate requiritur ad baptismum.

Respondeo dicendum quod aqua suam puritatem et simplicitatem potest amittere dupliciter: uno modo, per mixtionem alterius corporis; alio modo, per alterationem. Utrumque autem horum contingit fieri dupliciter: scilicet per artem, et per naturam. Ars autem deficit ab operatione naturae: quia naiura dat formam substantialem, quod ars facere non potest, sed omnes formae artificiales sunt accidentales; nisi forte apponendo proprium agens ad propriam materiam, sicut ignem combustibili ♦, per quem modum a qui- busdam quaedam animalia per putrefactionem generantur. · D. 34·.

Quaecumque igitur transmutatio circa aquam facta est per artem, sive commiscendo sive alterando, non trasmutatiir species aquae. Unde in tali aqua potest fieri baptismus: nisi forte aqua admisceatur per artem in tam parva quantitate alicui corpori quod compositum magis sit aliud quam aqua; sicut lutum magis est terra quam aqua, et \inum lymphatum magis est vinum quam aqua.

Sed transmutatio quae fit a natura, quandoque quidem speciem aquae solvit: et hoc fit quando aqua efficitur τ per naturam de substantia alicuius corporis mixti; sicut aqua conversa in liquorem uvae est vinum, unde non habet speciem aquae. Aliquando autem fit per naturam transmutatio aquae sine solutione speciei : et hoc tam per alterationem, sicut patet de aqua calefacta a sole; quam etiam per mixtionem, sicut patet de aqua fluminis turbida ex permixtione terrestrium partium. Sic igitur dicendum est quod in qualibet aqua, qualitercumque transmutato, dummodo non solvatur species aquae, potest fieri baptismus. Si autem solvatur species aquae, non potest fieri baptismus. T

Ad primum ergo dicendum quod transmutatio facta in aqua maris, et in aliis aquis quae penes nos sunt \ non est tanta quae solvat speciem aquae. Et ideo in huiusmodi aquis potest fieri baptismus.

") tipnificativa. – *firmativa* F, *signum* editione·.

generatur. – Om. EH, *fit* editione». — Pro *sublimafionen, subiiliaiionem* terti· praeter i.

γ) *efficitur.* – Fa ct tertia praeter II; *conficitur* D, *fit* II, *perfi·citur* ceteri.

i) *penes nos sunt.* – F»G et ẽditione (cf. in argumento *quae apud «/); sunt species aquae* cd. *a, species sunt* ceteri. – Pro *quae solvat, quod solvat* tertia ct .1.

An secundum dicendum quod admixtio chrismatis non solvit speciem aquae. Sicut nec etiam aqua decoctionis carnium, aut aliorum huiusinodi: nisi forte sit facta tanta resolutio corporum fixatorum in aqua quod liquor plus habeat de aliena substantia quam de aqua; quod · ex spissitudine perspici potest. Si tamen ex liquore sic inspissato exprimatur aqua subtilis, potest in ea fieri baptismus: sicut et in aqua quae exprimitur ex luto, licet in luto baptismus fieri non possit.

Ad tertium dicendum quod aqua fluens de latere Christi pendentis in cruce non fuit humor phlegmaticus, ut quidam dixerunt ♦ In tali enim humore non posset fieri baptismus: sicut nec in sanguine animalis, aut in vino, aut in quocumque liquore alicuius plantae. Fuit autem aqua ꝑura miraculose egrcdicns a corpore mortuo, sicut et sanguis, ad comprobandam veritatem Dominici corporis, contra Manichaeorum errorem: ut scilicet per aquam, quae est unum quatuor elementorum, ostenderetur corpus Christi vere fuisse compositum ex quatuor elementis; per sanguinem vero ostenderetur esse compositum ex quatuor humoribus.

Ad quartum dicendum quod in lixivio, et in aquis sulphureorum balneorum, potest fieri baptismus: quia tales aquae non incorporantur per artem vel naturam aliquibus corporibus mixtis, sed solum alterationem quandam recipiunt ex hoc quod transeunt per aliqua corpora.

Ad quintum dicendum quod aqua rosacea est liquor rosae resolutus. Unde in ea non potest fieri baptismus. Et, eadem ratione, nec in aquis alchimicis: sicut in : vino. Nec est eadem ratio de aquis pluvialibus, quae generantur ex maiori parte ex subtiliationc I· vaporum resolutorum ex aquis, minimum autem ibi est de liquoribus corporum mixtorum : qui tamen per huiusmodi sublimationem, virtute naturae, quae est fortior arte, resolvuntur in veram aquam, quod ars facere non potest. I nde aqua pluvialis nullam proprietatem retinet alicuius corporis mixti: quod de aquis rosaceis et de aquis alchimicis dici non potest.

1) *quod.* — Tertia ; *quae.*
ζ) *in.* – *nec in* PE.

»,) *subtiliationc.* – *tublimatione* E cl tcrtU prxcur 1.

Commentaria Cardinalia Cnietani

TN titulo *simplex* sumitur ut distinguitur contra admixtum, Icompositum, et quornodolibcl adiunetum.

In corpore tria fiunt. Primo, distinguuntur modi quibus aqua amittere potest simplicitatem ; secundo, respondetur quaesito de aqua traxumutata per artem; ct tertio, respondetur quaesito de aqua transmutata per naturam. Et dare patent omnia in littera.

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM HAEC SIT COM EXIENS FORMA BAPTISMI: *EGO TE BAPTIZO IN NOMINE PATRIS ET FUJI ET SPIRITUS SANCTI*

Supra, qu. lx, art. S; «nira, qu. 1-xxxiv, ħ. 3; IV' *Sent.,* dial. in, art. 3, ꝙu 1. 3; I *ad Cor.,* cap. 1, ica. n.

| L> QUINTUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod haec non sit conveniens forma baptismi : *Ego te baptisa in nomine Patris* 'e/ *Filii et Spiritus Sancti.* Actus enim magis debet attribui principali agenti quam ministro. Sed in sacramento minister agit ut instrumentum, ut supra * dictum est: principale autem agens in baptismo est Christus, secundum illud Ioan, i :* *Super quem videris Spiritum descendentem et manentem, hic est qui baptizat.* Inconvenienter ergo minister dicit, *Ego te baptizo :* praesertim quia in hoc quod dicitur *baptizo,* intelligitur *ego,* et sic videtur superflue apponi.

• Qo. Lxnr, art. 1.

• Ven. jj.

2. Praeterea, non oportet quod ille qui aliquem actum exercet, de actu exercito faciat mentionem : sicut ille qui docet, non oportet quod dicat, *Ego vos doceo.* Dominus autem simul tradidit praeceptum baptizandi et docendi, dicens *Euntes, docete omnes gentes,* etc. Ergo non oportet quod in forma baptismi fiat mentio de actu baptismi.

s
• Maith, cap. xxioi. ver». IÇ.

3. Praeterea, ille qui baptizatur, quandoque non intelligit verba : puta si sit surdus aut puer. Frustra autem ad talem sermo dirigitur: secundum illud *Eccli. :* * *Ubi non est auditus, non effundas sermonem.* Ergo inconvenienter dicitur, *Ego te baptizo,* sermone directo ad eum qui baptizatur.

• Cap. lixii, ver», ó.

4. Praeterea, contingit simul plores baptizari a? pluribus: sicut Apostoli baptizaverunt una die tria millia, et aha die quinque millia, ut dicitur *Act.* n * et iv : Non ergo debet forma baptismi determinari in singulari numero, ut dicatur. *Ego te baptizo:* sed potest dici, Aw *vos baptizamus.*

• Vera. 4i. .. Ver». 4.

5. Praeterea, baptismus virtutem habet a passione Christi. Sed per formam baptismus sanctificatur. Ergo videtur quod in forma baptismi debeat fieri mentio de passione Christi.

6. Praeterea, nomen designat proprietatem rei :* Sed tres sunt proprietates personales divinarum personarum, ut in Prima Parte * dictum est. Non ergo debet dici, *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti,* sed, *in nominibus.*

*Ct Amtot Ve· *laphyt.* lib. III. cap. vu o. o: dn lib. IV, led. MI. - Vide »upra,qu.xxi'e, art. ». • Qu. xxxu, art

7. Praeterea, persona Patris non solum significatur nomine Patris, sed etiam nomine *Innascibilis* ct *Genitoris;* Filius etiam significatur

a) *dicent.* — Addunt *Maith, ult.* PhG, *Marci ult. be.*

r) *a.* – *cl* .1 Pl.

nomine *Verbi* et *Imaginis* et *Geniti;* Spiritus etiam Sanctus potest significari nomine *Doni* et *Amoris,* et nomine 7 *Procedentis.* Ergo videtur quod etiam his nominibus utendo periicitur baptismus.

Sed çontra est quod Dominus dicit. Matth. ult. * *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et l ilii et Spiritus Sancti.*

Respondeo dicendum quod baptismus per suam formam consecratur: secundum illud *Ephes.* \ *λ/undans eam lavacro aquae in verbo vitae;* et Augustinus dicit, in libro *de Enico Baptismo* quod *baptismus verbis evangelicis consecratur.* Et ideo oportet quod in forma baptismi exprimatur causa baptismi. Est autem eius duplex causa: una quidem principalis, a qua virtutem habet, quae est sancta Trinitas; alia autem est instrumentalis, scilicet minister, qui tradit exterius sacramentum. Et ideo debet in forma baptismi de utraque fieri mentio \ Minister autem tangitur cum dicitur, *Ego te baptizo:* causa autem principalis , cum dicitur *m nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.* Unde haec est com uniens forma baptismi: *Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.*

Ad primum ergo dicendum quod actio attribuitur instrumento sicut immediate agenti: attribuitur autem ; principali agenti sicut in cuius virtute instrumentum agit. Et ideo in forma baptismi convenienter significatur minister ut exercens actum baptismi, per hoc quod dicitur, *Ego te baptizo:* et r* ipse Dominus baptizandi actum attribuit ministris, dicens ;* *Baptizantes cos,* etc. Causa autem principalis significatur ut in cuius virtute sacramentum agitur, per hoc quod dicitur, *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti:* non enim Christus baptizat sine Patre et Spiritu Sancto.

Graeci autem non attribuunt actum baptismi ministris, ad evitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptismi baptistis * attribuebant, dicentes› *Eg° sum Pauli, et ego Cephac '.* Et ideo dicunt: *Baptizetur ' servus Christi talis in nomine Patris,* etc. * Et quia exprimitur actus exercitus per ministrum cum invocatione Trinitatis, verum periicitur sacramentum.

Quod autem additur *Ego* in forma nostra, non est de substantia formae, sed ponitur ad maiorem expressionem intentionis.

Ai› secundum dicendum quod, quia ablutio hominis in aqua propter mulla fieri potest, oportet quod determinetur in verbis formae ad quid fiat. Quod quidem non fit per hoc quod dicitur, *in nomine Patris et Filii ct Spiritus Sancti:* quia omnia in tali nomine tacere debemus, ut habetur *Coloss.* m . Et ideo, si non exprimatur actus baptismi, vel per modum nostrum vel per modum Graecorum, non perficitur sacramentum: secundum illam decretalem Alexandri III * *Si quis puerum ter in aquam merserit in nomine Patris et Filii ct Spiritus Sancti Amen, et non dixerit, Ego te baptizo in nomine Patris et Filii ct Spiritus Sancti Amen, non est puer baptizatus.*

Ad tertiim dicendum quod verba quae proferuntur in formis sacramentorum, non pronuntiantur solum causa significandi, sed etiam causa efficiendi, inquantum habent efficaciam ab illo Verbo *per quod facta sunt omnia* ♦ Et ideo convenienter diriguntur non solum ad homines x, sed etiam ad creaturas insensibiles: ut cum dicitur, *Exorcizo te, creatura ŝalis*

Ad quartum dicendum quod plures simul non possunt unum baptizare: quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agentium, si perfecte ab unoquoque agatur. Et sic, si convenirent duo quorum unus esset mutus, qui non posset proferre verba, et alius carens manibus, qui non posset exercere actum, non possent ambo simul baptizare, uno dicente verba ct alio exercente actum.

Possum autem, si necessitas exigit, plures simul baptizari : quia nullus eorum recipiet l nisi unum baptismum. Sed tunc oportebit dicere, *Ego baptizo vos.* Nec erit mutatio Ibrmae: quia *vos* nihil aliud est quam *te et te.* – Quod autem dicitur *nos,* non est idem µ quod *ego et ego,* sed, *ego et tu* :* et sic iam mutaretur forma.

Simïiliter autem mutaretur forma ' si ¨dicerctur, *Ego baptizo me.* Et ideo nullus potest baptizare seipsum. Propter quod etiam Christus a loanne voluit baptizari: ut dicitur Extra, *de Baptismo et eius effectu,* cap. *Debitum.*

Ad quintum dicendum quod passio Christi, fetsi sit principalis causa respectu ministri, est tamen causa instrumentais respectu sanctae Trinitatis. Et iduo potius commemoratur Trinitas quam passio Christi.

Ad sextum dicendum quod, etsi sint tria nomina personalia trium Personarum, est tamen unum nomen essentiale. \ irtus autem divina, quae operatur in baptismo, ad essentiam pertinet. Et ideo dicitur *in nomine,* et non *in nominibus.*

Ad septimi m dicendum quod, sicut aqua sumitur ad baptismum quia cius usus est communior ad abluendum, ita ad significandum tres Personas in forma baptismi assumuntur illa nomina quibus communius consueverunt nominari Personae in illa lingua. Nec in aliis nominibus perficitur sacramentum.

γ) *Amoris, ct nomine.* – Ea; XmoriJ rtomfae ABCDH, *nomine Amori»* I, *Amoris* FsG ct editiones; *Doni... nomine* om. pG.

2) *dcbft... mentio.* – *oportet.. mentionem* Ea ct tertia; *oportet... mentio ceteri.*

ι) cum *dicitur.* – F ct terta prteter pG ; om. – *Cndc haec... Spiritus Sancti* ou». E.

ζ) *autem.* – *ct bc, autem huiusmodi actio* P.

r,) *et.* – *sicut et* EUQ ct editiones.

0) *baptistis.* – *baptizatis* HpB vel *baptiimatis* II, *baptizantis* Γ, ora. G, *baptizanti* cd. *a, baptizantibus* editiones.

t) *Ikrptizetur.* – *Haptizatur* DI IhG ct *bc. Baptif r* (idc^t *llaptlzatur)* Γ. *cf.* qq. LX. art. 8. 3, et ιλ \i »ι. nrt. 6. o.

x) *homines.* – Addunt «on *intelligentes* PEhG, *intelligentes be.*

λ) *recipiet.* – *recipiat* II, *recipit bc, reciperet* P.

p) *idem.* — *dicere* nJdit P

v) *Similiter autem mutaretur forma.* – Om. ABCHb» *ut* I), *fu ut* cd. *a, Similiter autem (etiam* I) *mutaretur* PE Fle, *Similiter (etiam* addit sG) *immutaretur* G. – *si diceretur* om. FpG.

Commentaria Cardinali' Caietani

Trivi.us clnrus. – in corporc una conclusio: *Haec est conveniens Jorma baptismi : Ego te baptizo, etc»* Probatur. Baptismus per suam formam consecratur. Ergo oportet quod in forma baptismi exprimatur illius causa. Ergo oportet in forma baptismi de duplici, scilicet principali ct instrumentait causa, fieri mentionem. Ergo haec est conveniens forma: *Ego te baptizo, etc.*

Antecedens probatur auctoritatibus Apostoli et Augustini, praesupponendo supra dicta, scilicet quod verba sint formae sacramentorum. – Prima consequentia non aliter probatur in littera· ea forte ratione, quia consecratio per formam, hoc est verba, manifeste dependet a causa efficaciam sanctificntivam dante verbis. – Secunda vero consequentia probatur. Quia baptismus duplicem habet causam. Et nota quod haec consequentia, cum sua probatione, quoad causam instnimentalcm non nisi dc congruo tenet : quoniam efficacia verborum non est a ministro, sed a sancta Trinitate, quae est causa principalis. Unde ct Graeci in forma baptismi non exprimunt causam instnimentalcm, hoc est ministrum.

•Jb· ex,«t. e.

ll. In responsione ad quartum, tractanda esset quaestio de pluralitate baptizantium, nisi ad sextum articulum sequentis quaestionis reservaretur, ubi cx proposito Auctor articulum hunc movebit. Hic enim incidenter tractatur, propter illa verba formae. *Ego te.*

III. In responsione ad septimum, dubium magnum occurrit circa ultima verba, .Vec *in aliis nominibus perficitur sacramentum,* an vera sint ut sonant ·. Et est ratio dubii, quoniam superius, in articulo «optimo quaestionis sexogesimae, diximus oppositum; cl Auctormcl dixit * quod, *licet verba corrupte prolata nihil significent cx virtute impositioni, accipiuntur tamen* [ni] *significantia ex accommodatione usus,* ct ideo non tollitur veritas sacramenti.

• *a.* non. mi.

•brt^idj.

Ad hoc dicitur quod, licet haec verba Auctoris sonent non esse verum baptisma si dicatur, *Ego te baptizo in nomine Genitoris ct Geniti ct Procedentis ab utroque,* ct ^oc ^cm sentiant Scotus ct Durandus, in m dist- IV *Sent.* quia tamen hoc cx sacrae Scripturae auctoritate dependet, ct durum videtur, ideo rationes eorum discutiendae sunt.

ümîk qu' *n'* ℜ.

Maxima igitur ratio eorum est, quia Christus sic instituit, Matth. ult. * *Baptizantes cos in nomine Patris ct Filii et Spiritus Sancti.* Ex hoc enim infertur uti in qualibet lingua nominibus significantibus *Patrem, Filium* et *Spiritum Sanctum.* Et notanler dicitur, *significantibus:* et non, *connotantibus,* aut, *implicite insinuantibus.* Et ratio specialis horum nominum assignatur, quia significant ipsas Personas divinas: alia vero nomina significant proprietates aut actus aliquos earum. – Reliqua vero omnia, quia ut probabilia videntur afferre, omittimus, ubi necessaria perscrutamur.

• Vcn. 19.

IV. Ad evidentiam difficultatis huius, sciendum est quod propositio illa maxima. *Mutatio nominum quoad significatum tollit veritatem sacramenti,* potest, quantum ad propositum spectat, intclligi dupliciter: vel quoad significatum ex vi nominis; vel quoad significatum e.x accommodatione usus. Et si primo modo fiat mutatio, potest fieri vel quoad significatum formale; vel quoad significatum materiale; vel quoad utrumque. Verbi gratia, *pater* puram paternitatem significat formaliter, ut docet Aristotc^cs * » materialiter vero significat subiectum habens patern'lalcm (quod tamen secundum Avicennam · principaliter dicitur significari *patris* nomine) ; ct, comprehen- ^cn^° utrumque, *pater* significat *habentem paternitatem.* Unde, si loco *patris* ponatur *genitor,* erit mutatio quoad formale significatum, quia *genitor* significat actum generandi, *pater* autem relationem : sed non erit mutatio quoad significatum materiale, quia unus atque idem est generans et pater. Si vero loco *patris* poneretur *paternitas,* non mutaretur significatum formale, sed abstraheretur a materiali. Si autem loco *patris* poneretur *mater,* esset mutatio quoad utrumque significatum.

λ^αℙ 'wr'r hA a.,lb· *a* A»crr. v Wr/j- m – ccma * ‘

Dicitur itaque, secundum dictorum opinionem docto-

rum, quod mutatio nominum quoad significatum cx vi nominis, sive formale tantum, sive materiale tantum, sive utrumque, tollit veritatem baptismi.

V. Ego autem, considerans pnscorum Patrum dicta, ab his dissentio, motus ea ratione, quod identitas nominum quoad significatum secundo modo accipienda est in proposito : ut scilicet tunc solum sit variatio nominum quoad significatum, quando variatur significatum ad quod c.x accommodatione usus in forma sacramenti applicantur. Exempli causa: cum dicitur in forma baptismi, « In nomine Patris et Filii ct Spiritus Sancti >, *Pater* ex accommodatione usus applicatur ad significandum primam Personam Trinitatis, et -imilitcr *Filius* od significandum Personam quae secunda est in Trinitate, ct simile est de nomine *Spiritus Sancti.* Nam, cx vi nominum, nec omnia simul signifie ini illas 1res Personas divinas, nec aliquod eorum significat aliquam Personam divinam: quodlibct enim eorum. cx m nominis, commune est multis, ut dc se patet. Ex hoc itaque ct in hoc pendet tota quaestio: penes quid attendatur unitas vel diversitas significati per nomen sacramcntalc. Attendentes enim ad communem rationem eiusdem vel diversae significationis nominum, oportet consequenter dicere diversum esse significatum quando formale scu principale significatum ex vi nominis est diversum. Pcrspickntes vero ad specialem usum nominum sacramentalium , consequenter dicimus tunc solum variari significatum. quando non significatur illud ad quod cx accommodatione usus significandum applicatum est. Et propterea, si loco *Patris* ponatur *Genitor,* ct loco *Filii* ponatur *Genitus ,* quia caedem Personae significantur, non variatur significatio: quanrumcumque sub alia ct aha ratione significentur Personae per haec ct illa nomina.

M. Probatur autem sic debere accipi in proposito idem vel diversum significatum, primo, auctoritate Sedis Apostolicae. *de Consecr.,* dist. it, cap. .4 *quodam,* ubi Nicolaus Papa ·. reddens rationem quare baptismus praeceptus in nomine Patris et Filii ct Spiritus Sancti, valet in nomine Christi, dicit, quia unum ct idem est procul dubio significatum. Ex quo loco manifeste patet identitatem significati per formam baptismi non attendi secundum communem nominum significationem, sed secundum id ad quod significandum accommodata sunt nomina. Ad hoc enim aspiciendo, idem significatur per *Christum* implicite, quod per *Patrem et Filium ct Spiritum Sanctum* explicite.

* M®».

Secundo, auctoritate Ambrosii, in I lib. *de Spiritu Sancto,* cap. m, ubi, de forma baptismi loquens, loco *Filii* ponit *Christum,* loco *Patris* ponit *a quo unctus es! Christus,* ct loco *Spiritus Sancti* ponit *quo unctus est Christus.* Ex qua doctrina clare habes quod sufficit Personas divinas significare, secundum Ambrosium, cx actione, puta unctione. Multo ergo magis sufficiet significare illas cx generatione.

Tertio, cx auctoritate generalis Concilii Florentini sub Eugenio I\ \ ubi institutionem Domini de forma baptismi interprctali sunt patres *invocationem Trinitatis:* ct non limitaverunt se ad invocationem Trinitatis per haec praecise nomina, *Pater ct Filius et Spiritus Sanctus.* Legimus enim ibi sic de forma baptismi: *exprimitur actus qui per ipsum exercetur ministrum, cum sanctae Irinitatis invocatione, perficitur sacramentum.*

^‘‹crc».pro Ar-

Quarto, ex communi Ecck-siac confessione. Fatemur enim omnes sanctam Trinitatem nos invocare, laudare, confiteri, etiam in iudicio, non solum dictis nominibus utendo, sed etiam utendo acquipoilcntibus, puta *Genitore, Omnipotente, Genitoque ab ipso,* et *Procedente ab utroque, Dono,* aut similibus.

Quinto, cx acceptatis casibus. Nam si quis diceret, *Ego te baptizo in nomine Patris et lesu Christi ct Spiritus Sancti,* procul dubio, omnium sapientum iudicio, perfectum esset sacramentum, ita quod non caset locus reiterationi : et tamen constat quod variatur significatum ex vi nominis. Similiter, si quis diceret, *in nomine Patris ct Filii et Spi-*

ritus Paraditi, procul dubio, eorundem iudicio, verum | esset baptisma: ct tamen constat \ariari cx vi nominis significatum.

Unde Salvator, instituens formam baptismi, *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti,* non est inlelligcndus arctasse virtutem formae ad formalia significata ex vi nominum per haec nomina: sed ad significata illa ad quae significanda haec nomina accommodata sunt.

• Num. *ut, Ma-*
ti

VII. Ad rationem autem allatam in oppositum ·, quia *Pater* significat Personam, *Genitor* vero actum notionalcm. facile respondetur satisfaciendo, primo, falsum esse quod *Pater* ex vi nominis significet Personam plus quam *Genitor,* Quoniam *Pater* significat puram paternitatem in concreto; ct similiter *Genitor* puram generationem active in concreto; concretum autem utrobique est persona Patris, de Trinitate loquendo, quae rcalitcr ct formaliter cx parte rei idcntificatur ct relationi paternitatis ct generationi activae.

Dicitur secundo, quod manifeste constat *Spiritus Sancti* nomen nec proprietatem personalem, nec actum notionalem, nec Personam ex vi nominis significare: ut patet ex eo quod tam *spiritus* quam *sanctus,* quam totum coniunctum, ex vi nominis dicitur de essentia divina; *Spiritus* enim *est Deus,* etc. '

• (nas. cap. rr, »crv 24.
• C£ eum. nk lnit.

VIII. Auctoris ergo verba ", ut ad litteram redeamus, quantum cx ratione litterae apparet, intclligenda sunt quoad perfectionem praecepti, et non quoad perfectionem sacramenti absolute: ut sil sensus quod in solis nominibus quae sunt in communiori usu, perficere tenemur sacramenta; ita quod in aliis sacramentum est imperfectum, non per defectum alicuius necessarii ad sacramentum, sed necessarii ad praeceptum sacramenti. Hoc enim insinuat ratio litterae de communiori usu: communior enim ct minus communis usus non variat significationem nominis, ut de se patet.

Si quis autem putat intclligenda haec verba ut sonant, dicat ut sibi placet.

ARTICULUS SEXTUS

UTRI AI IN NOMINE CHRISTI POSSIT DARI BAPTISMUS

IV *Sent.,* dht. iu, ·η. 3, ąu s, «d 3; Γιροα. lin.; *In Matth,,* op. xtviii; I *ad Cor., ay,* 1, lecL 11.

Sed sextum sic proceditur. Videtur quod in nomine Christi possit dari baptismus. Sicut enim *ima est fides,* et *unum* * *baptisma,* ut dicitur *Ephes,* iv ⁝* Sed *Aci.* vni * dicitur quod *iu nomine /esu Christi baptizabantur piri et mulieres.* Ergo etiam nunc potest dari baptismus in nomine Christi.

a
• Ven. 5.
• ỵver i».

2. Praeterea, Ambrosius dicit ⁝* *Si Christum dicas, et Patrem, a quo unctus est, ct ipsum qui unctus est, Filium, et Spiritum, quo unctus est, designasti.* Sed in nomine Trinitatis potest fieri baptismus. Ergo et in nomine Christi.

• De Spir. Sanet. hb. 1, cap. ni, B- 44-

3. Praeterea, Nicolaus Papa ·, *ad consulta Bulgarorum* respondens dicit: *Qui in nomine sanctae Trinitatis, vel tantum in nomine Christi, sicut in Actibus Apostolorum legitur, bapli^ati sunt, unum quippe idemque est, ul sanctus ait Ambrosius, rebaptizari non debent.* Rebaptizarentur autem si in hac forma baptizat! sacramentum baptismi non reciperent. Ergo potest consecrari ? baptismus in nomine Christi sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Christi.*

• Pntnu».

• Can. *A Ottodam. de* Conifer., diit. IV.

• Secundo

Sed contra est quod Pelagius Papa * scribit Gaudentio ϒ Episcopo *: *Si hi qui in locis Dilectionis tuae vicinis commorari dicuntur, se solummodo in nomine Domini bapli^atos fuisse confitentur, sine cuiusquam dubitationis ambiguo, eos ad /idem Catholicam venientes in sanctae Trinitatis nomine baptizabis.* - Didymus etiam dicit, in libro *de Spiritu Sancto* *: *Licet quis possit existere mentis alienae qui ita baptizaret* * *ut unum de praedictis nominibus,* scilicet trium Personarum, *praetermittat, sine perfectione baptizabit.*

• Can. Aı *revera,* &CàaiccT.,ditt. IV.

• IA. 11. - Intu Opp. Micron. S

•Qo.cxir, arc 3.

Respondeo dicendum quod, sicut supra * dictum est, sacramenta habent efficaciam ab institutione Christi. Et ideo, si praetermittatur aliquid eorum quae Christus instituit circa aliquod sacramentum, efficacia caret: nisi ex speciali dispensatione eius, qui virtutem suam sacramentis non alligavit Christus autem instituit sacramentum baptismi dari cum invocatione Trinitatis ⁝* Et ideo quidquid desit ad invocationem plenam Trinitatis, tollit integritatem baptismi.

• Ibtth. cap. unit <τη. tÿ.

Nec obstat quod in nomine unius Personae intelligitur alia, sicut in nomine Patris intelligitur Filius; aut quod ille qui nominat unam solam Personam, potest habere rectam fidem de tribus. Quia ad sacramentum, sicut | requiritur materia sensibilis, ita et forma sensibilis. Unde non sufficit intellectus vel fides Trinitatis ad perfectionem sacramenti, nisi sensibilibus verbis Trinitas exprimatur. Unde et in baptismo Christi, ubi fuit origo sanctificationis nostri baptismi, affuit Trinitas sensibilibus :: scilicet Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus Sanctus in columba ♦.

c

:

• Uattb. cap. IX ỵvet »6. 17; Marc. cap. I, rm. io, it: Lac. cap. in, XX.

Ad primum ergo dicendum quod ex speciali Christi revelatione Apostoli in primitiva Ecclesia in nomine Christi baptizabant: ut nomen Christi, quod erat odiosum ludaeis et gentibus ⁝* honorabile redderetur, per hoc quod ad eius invocationem Spiritus Sanctus dabatur in baptismo.

• I *ad Cor.,* cap. i, ven. x>

An secundum dicendum quod Ambrosius assignat rationum quare convenienter talis dispensatio fieri potuit in primitiva Ecclesia: quia scilicet in nomine Christi tota Trinitas intelligitur: et ideo servabatur ad minus integritate intelligibili forma quam Christus tradidit in Evangelio.

Ad tertium dicendum quod Nicolaus Papa dictum suum confirmat ex duobus praemissis. Et ideo cius responsio patet ex primis duabus solutionibus.

3) *cf unum.* – 1/4 *ct unum* CGH, *ita enim eit unum* 1, *ita ct unus est (baptismus) bc, ita est unum* P.

p) *consecrari.* – *conferri* PF.

7) *Gaudentio.* – Tertia praeter pG; *Gaudentino.* Cf. art. 8. ».

g) *baptizaret.* – *baptizarent* AtJC, *baptizare conetur* P. Cf. qu. tt, art. 8, η.

<) *ad sacramentum, sicut.* * *sicut ad sacramentum* H ct ẻditione

ζ) *sensibilibus,* – (iu P) *sensibilibus signis* EUu et tcrtiA.

QUAESTIO LXVI, ARTICULUS VI

Commentaria Cardinalis Caietanl

Trn.'Lrs clarus. - In corpore unica est conclusio: *Quidquid deest ad invocationem plenam Trinitatis, tollit integritatem baptismi.* Probatur. Sacramentum habet efficaciam ab institutione Christi. TSrgo, si praetermittatur aliquid eorum quae Christus instituit circa sacramentum, tollitur efficacia eius. Ergo, si praetermittatur plena invocatio Trinitatis in baptismo, tollitur integritas baptismi. – Et probatur hacc ultima consequentia. Quin Christus instituit baptismum *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.*

II. Deinde excludit Auctor responsionem dicentem quod sufficit invocare Trinitatem implicite: vel quia in invocatione unius Personae includitur alia; vel quia recta tide interiori invocantur omnes Personae, quamvis vocaliter non explicentur omnes. Contra hanc responsionem arguit Auctor, quia sacramentum, sicut constat ex materia sensibili, ita debet constare ex forma sensibili. Ac per hoc, nec intellectus cointclligcns in una Persona diam, nec fides recta de omnibus Personis, supplet defectum formae sensibilis. – Et confirmatur ex baptismo Christi. Quoniam ibi 1res Personae in forma sensibili apparuerunt.

III. Adverte hic haec Xuctoris verba directe excludere responsiones sumptas ex 111 cap. lib. I Ambrosii de *Spiritu Sancto* ♦ relatus etiam n Magistro Sententiarum, in 111 dist. Quarti.

•*a. trg. s. 3*

Adverte secundo, tractari hic duas quaestiones tanquam unam. Altera siquidem quaestio est. an baptismus in quo omittitur invocatio alicuius personae Trinitatis, sit verus: altera vero quaestio est, an baptismus celebratus in nomine Christi sit verus. Et Magister siquidem Sententiarum scparatim eas tractat: Auctor vero coniunctim, ut hic patet. Ille non idem de utraque quaestione iudicium hnbct. Iste idem sentit de utraque, eadem ratione: puta quia Christus nomen unius Personae est. Et proptcrca non directe in littera respondit quaesito, puta, *Baptismus in nomine Christi non potest dari:* sed universalem negativam pro responsione dedit, scilicet: *Non potest baptismus dari omisso quocumque ad plenam invocationem Trinitatis requisito,*

• *P* om. intqjroi ■ονταμ ♜

IV ·. Circa has quaestiones dubia adhuc sententia pendere videtur, si rationem sequimur. Si autem auctoritati innitimur, altcra pro determinata ab Ecclesia habetur, altera autem tanquam dubia tenetur. Quaestio siquidem illa, an omissio alicuius nominis trium Personarum tollat veritatem baptismi, determinata invenitur a Zacharia Papa, *de Consecr.,* dist. IV, cap. *In Synodo,* pro parte affirmativa, scilicet quod omissio talis tollit veritatem baptismi. Quamvis forte glossari posset a defensoribus doctrinae quam videtur insinuare Ambrosius, propter rationem subiunclam ibidem ab ipso Papa.

Altera autem quaestio, de baptismo in nomine Christi an valeat, determinata invenitur a Nicolao Papa, in cap. /1 *quodam, de Consecr.,* dist. I\ , pro parte affirmativa, scilicet quod valet. Verum, non obstante hac determinatione, doctorcs multi tenent partem negativam: de quorum numero sunt Auctor, Durandus ⁑ ct Petrus de Palude ⁑ Multi autem dubiam quaestionem relinquunt: de quorum numero sunt Scotus * ct Kichardus ··.

• IV *Sal.,* <U«L *m.* qu. t, d. 8.9. -IV&wf. in. au. 1. art. *3.*
• IV *Sat..* dbî. m, au. ii.
••IV5«i., dht. W art. *3,* qu. j, *- 10.
• Cf. nom. vuu
• CL num. vji.

V. Videtur autem non inconveniens fore si fundamenta partium discutiantur ·. ut veritas elucescat. Quod enim baptismus in nomine Christi non valeat, probatur primo ·, ratione in littera posita: scilicet, quia forma debet esse sensibilis.

Probatur deinde. Prima professio fidei debet esse integra. sicut actu interiori, ita actu exteriori. Et hacc ratio sumpta videtur ex Zacharia Papa, ubi supra ’.

* Num. pratced.

Probatur demum auctoritatibus. Quarum prima est Pelagii Papae, *de Consecr.,* dist. IV, cap. *Si revera,* dicentis ut habes in littera ·. – Altcra est eiusdem Pelagii, in eadem distinctione, in cap. *Multi,* dicentis: *Multi sunt qui in nomine solummodo Christi se asserunt baptizare. Fvangclicum vero praeceptum, ipso Deo et Domino Salvatore nostro lesu Christo dicente ct tradente, nos admonet in nomine Trinitatis baptisma unicuique tribuere.* – Tertia demum est omnium dicentium nomen unius Personae tantum non sufficere ad baptisma. *Christus* enim Filii tantum personam significat.

• Arg. *S<d* <o«· *trj.*

VI. Apparet autem nec auctoritates nec rationes has convincere intellectum. Institutio siquidem Christi, *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti,* non intelligitur quoad has voces, sed quoad significata illarum. Et cum dupliciter possit carum significatum inveniri, scilicet implicite vel explicite; et Christus neutrum refutaverit modum: vatis institutio vius salvatur si omnes Personae divinae invocantur per nomen seu nomina implicite vel explicite.

Et «i respondeatur quod Christus determinavit formam baptismi ad unum modum, scilicet ad explicite divinas Personas significantia nomina, dicendo *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti,* quoniam hacc illas Personas explicite significant: – responsio haec falsum dicit. Quoniam manifeste constat quod nec *pater* significat divinum Patrem, sed patrem absolute: nec*filius* significat divinum Filium, sed filium absolute. Unde, nisi ad implicitum significatum recurratur, forma ipsa instituta 4 Christo non significat ex vi nominum divinos Personas.

Propter quod potest hinc sumi confirmatio propositi, assumendo quod, iuxta Salvatoris institutionem, forma baptismi significat Pcnonns divinas implicite et in confuso ct in potentia- sicut *animal* significat hominem in confuso, implicite ct in potentia. Ergo n«»n minus salvatur integra baptismi forma si per unum quam per multa nomina significentur implicite divinae Personae: per accidens enim est unitas vel pluralitas vocum. Quod ex eo patet quod, si unum nomen significaret explicite omnes divinas Personas, omnes faterentur illud sufficere ad formam baptismi. Ex quo enim Salvator non alligavit formam baptismi ad determinatas voces, sed ad determinata significata per voces; et modum significandi implicite sufficere docuit cxpnmendo nomina quae non nisi implicite divinos significant Personas: satis nobis persuasum esse debet non exigi ad formam baptismi quod divinae Personae explicite significentur.

At si quis dixerit nomina hacc, scilicet. *Pater* ct *Filius* et *Spiritus Sanctus, c*\ vi nominum non ñl implicite significare divinas Persona. ut arguendo dictum est; c.x accommodatione tamen Chnstiani usus explicite ct actu significant divinas Personas: – advertat diligenter sic dicens Christum Dominum instituisse baptismi formam sub dictis nominibus ante huiusmodi Christiani usus accommodationem: ct perspidat hinc quod, stando in auctoritate formae institutae a Christo, prout ab ipso instituta est, Personae divinae non significantur per formam baptismi nisi implicite et in potentia ct in confuso. Quod est intentum.

Apparet enim Salvatorem reliquisse applicationem horum nominum ad divinas Personas fidei et intentioni Ecclesiae: quae in quolibet ministro salvatur, dum intendit dicere et facere quod credit et facit Ecclesia. Par autem ratio est dc intentione ct fide Ecclesiae, si per acquipol-Icntia nomina, aut per acquipollcns nomen divmac Personae implicite significentur: ut accidit m proposito in hoc nomine *Christus;* significat enim implicite tutam Trinitatem. ut Ambrosius declaravit ·. .•.•o.iiï. ïï'ıi

VU. Ad rationem autem primam ⁑ sumptam ex littera, dicitur concedendo formam baptismi debere esse sensibilem: nec a scnsibilitate formae declinare baptismum m nomine Christi; nam Iv *Christus* sensibilis vox est. Sed ex sensibilitatc formae non sequitur debere esse tot voces distinctas quot sunt Personae divinae, aut tot explicitas significationes. Integritas enim sensibilis formae non plus exigit quam quod sensibili voce significentur 1res Personae divinae. Utrum autem implicite vel explicite, hoc magis spectare videtur ad intellectum quam ad sensum. Quod e\ eo patet quod distinctio inter definitionem ct definitum ad intellectum spectat; ct constat differre ea penes impii-

cite vel explicite idem significare. Unde, sicut loco definitionis licet ponere definitum, ct e contra, absque mutatione significati, ita loco nominum explicite significantium divinas Personas, licet ponere nomen implicite significans easdem.

Ad secundam vero rationem, sumptam ex Z.icli iria, dicitur concedendo congruum quidem esse ut in prima professione fidei explicite fiat Trinitatis professio intus ct extra, sed nulla apparet ratio cogens ad huiusmodi explicitant professionem vocalem. Quod cx eo cognosci potest quod, si in prima professione fidei exigeretur vocalis professio principaliter creditorum explicite, exigeretur quoque, ultra professionem Trinitatis, professio incarnationis : quoniam Christianus non est qui mysterium incarnationis non profitetur; nec hoc est dc secundario, sed dc principalissimis creditis. Quamobrem ex huiusmodi protestationibus seu professionibus non trahitur necessarium argumentum. Et proptcrca verba Zacharinc Papae de non confitcntc integre Trinitatem, intdligendj sunt absolute, hoc est, implicite vel explicite, quoad voces: ut ex eo palet quod *vacuum a divina gratia* talem dicit.

Ad auctoritatem autem Pelagii dicitur quod non est contra baptismum in nomine Christi, sed contra baptismum *in nomine Domini.* Aliud enim est baptizare in nomine Christi, et aliud baptizare in nomine Domini. Nam in nomine Christi significantur omnes Personae divinae : in nomine autem Domini nequaquam.

Ad secundam eiusdem auctoritatem dicitur, ut etiam Glossa ibidem notat, quod Pelagius irritavit baptismum
• giom. «j can. vivʼiiΛ4 °" *jn nomine Domini* ·, ct non irritavit baptismum *in nomine Christi* :* quamvis baptismum *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti* illi praetulerit, evangelica auctoritate.

Ad auctoritates demum contra omittentes unius Personae nomen, respondetur quod non est eadem ratio dc nomine Christi: quoniam in Christi nomine ämne Personae importantur, nullaque omittitur.

Haec dixerim pro discussione opinionis dicentis baptismum in nomine Christi dati verum non ose.

\ III. Nunc oppositae opinionis fundamenta discutiamus. Fundatur itaque opinio haec in primis super gestis Apostolorum: quoniam ipsi baptizabant *in nomine /esu Chri-*
"x, w. tei 5>r' *xu'* si* ul Pdlcl III *Apostolorum* ·.

•Can. *Multi;* cf. DUMB. Deinde super usu alicuius partis Ecclesiae. Mulli enim tempore Pelagii Papae baptizabant in nomine Christi, ut patet in allegato capitulo . ct tamen non fuit irritatus talis baptismus, sicut baptismus *in nomine Domini.* Ita quod bene hic est notandum quod Pelagius, scribens ad Gaudentium Episcopum, meminit duorum baptismatum, scilicet *in nomine Domini* ;* ct *in nomine Christi* : ct primum irritum dicit, secundum non. Nec ex incuria hoc processit. Quoniam tam cautus Pontifex fuit circa hoc ul primum irritaverit etiam incertus de facto: secundum autem affirmat fieri a multis, cl proptcrca illum irritare magis debuit, si verus non fuisset.

• Cin. Strrrtrj, .. € Mxtii.

Tertio, auctoritate Nicolai Papne, hoc expresse docentis in prius allegato * capitulo.

• Nva. 1».

Quarto, super auctoritate beati Ambrosii, in Joco allegato :*

• Num. ti. ia.

Nec obstat glossa quae datur ad *Actus Apostolorum,* de speciali dispensatione Spiritus Sancti :* Quoniam glossa haec nec ex sacra Scriptura nec ab Apostolica Sede auctoritatem habet. Immo contra determinationem factam a Nicolao Papa tendit, dum Nicolaus baptizatos tempore suo in nomine Christi vere baptizatos iudicavit, auctoritate usus Apostolorum ct beati Ambrosii. Cum enim Nicolaus I fuerit plus quam octingentis annis post Christum, dispensatio facta Apostolis inm ccssuiset: et Pontifex proinde errassct. Intellexit ergo cinctus Pontifex Apostolos non cx dispensatione. sed cx auctoritate ordinaria baptiza.Mc in nomine Christi. I ndc ct rationem assignat ex identitate significati per Christi nomen ct per formam vvangelicam. – Quam eandem rationem quin unctus praedixit Ambrosius, manifeste excluduntur Glossae quae dantur ad Ambrosium. Nam Ambrosius absolute loquitur, ut patet intucnti capitulum illud.

• In h»., «d i.

IX. Concludendo igitur» ct, cum Magistro Sententiarum , Kpostolica gestu, luctoritatcmque Ambrosii ac Aposiolicae Sedis, cum U'U praedicto multorum, praeferendo posterioribus ductoribus, qui contra torrentem sui temporis non auxi sunt opponere: dicimus quod baptismus in nomine Christi si fiat, verus est baptismus. Suffragaturquc ad hoc superius deducta ratio de sufficientia implicitae significationis.

• IVSfIA; Iî-Λ. Ul.

• N«a . n.

Et confirmaretur hoc. credo, nova auctoritate Sedis Apostolicae. si casus accideret. Quoniam praedecessorum suorum vestigiis inhaerendo Romanus Pontifex iudicarct de ecclesiasticis sacj imentis. Et eo amplius quod Nicolaus I magnae exstitit sanctitatis.

X. Et quoniam ratio de implicita significatione ad similia ducit, ideo nullam ego video ambiguitatis rationem st quis aliquem baptizaret in hac forma, videlicet. *Ego te baptizo in nomine sanctae Trinitatis.* Perfectum enim esset baptisma, non minus quam in nomine Christi: significatque implicite omnes divinas Personas, quamvis earum numerum solummodo explicet; numerus enim ibi est idem quod res numeratae.

ARTICULUS SEPTIMUS

UTRUM IMMERSIO IX AQl A SIT DE NECESSITATE BAPTISMI

IV *Sciit.,* dint. in, in. 4. qu· i.

id septimum >ic proceditur, Videtur quod ^immersio in aqua sit de necessitate baptismi. Ut enim dicitur *Ephes.* iv ;* *una \fides, unum baptisma.* Sed apud multos communis modus baptizandi est per immersionem. Ergo videtur quod non possit esse baptismus sine immersione.

• Veru j.

• Vwa. j, 4.

2. Praeterea, Apostolus dicit, *Eom.* vi ♦ *Quicumque bapti^ati sumus in Christo /esu. m morte ipsius baptizati sunuts: conscpulti enim sumus eum illo per baptismum in morte.* Sed hoc fit per immersionem: dicit enim Chrvsostomus ;* super illud loan. III ;* Awt *quis renatusfuerit ex aqua et Spiritu Sancto,* etc.: *Sicut in quodam sepulcro, in aqua, submergentibus nobis capita, refus homo sepelitur, et submersus deorsum occultatur, deinde norus rursus ascendit.* Ergo videtur quod immersio sil dc necessitate baptismi.

• Ilomil. XXV, âbfcf XXIV, /ou«.
• Ver». 5.

3. Praxiterea, si sine immersione totius corporis posset fieri baptismus, sequeretur quod pari ratione sufficeret quamlibet partem aqua perfundi. Sed hoc videtur inconveniens: quia originale peccatum, contra quod praecipue datur baptismus, non est in una tantum corporis parte. Ergo videtur quod requiratur immersio ad baptismum, et non sufficiat sola aspersio.

Sed contra est quod *I/eb.* x * dicitur: Jccedatnus *ad eum Λ rero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a conscientia mala, et abluti corpus aqua munda.*

Ven. a

a) *ad* – *ad eum cum* EhG, *ad cum b, cum* Plfc.

a *ctmsdcntia.* – Ed. a cl tenia praeter I; *conscientia.*

Respondeo dicendum quod aqua assumitur in sacramento baptismi ad usum ablutionis corporalis, per quam significatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri potest per aquam non solum per modum immersionis, sed etiam per modum aspersionis vel effusionis. Et ideo, quamvis tutius sit baptizare per modum immersionis, quia hoc habet communior usus; potest tamen fieri baptismus per modum aspersionis; vel etiam per modum effusionis, secundum illud Ezech. xxxvi ;* *Effundam super vos aquam mun-*
. ven. *dam* › sicut et beatus Laurentius legitur baptizasse * Et hoc praecipue propter necessitatem. Vel quia est magna multitudo baptizandorum:
•·\TπΛ'.' s*cut Patet ^cl· ll * ct ,v ubi dicitur quod crediderunt una die tria millia, et alia quinque millia. Quandoque autem potest imminere necessitas propter paucitatem aquae; vel propter debilitatem ministri, qui non potest sustentare baptizandum; vel propter debilitatem baptizandi, cui posset imminere periculum mortis cx immersione. Et ideo dicendum est quod immersio non est de necessitate baptismi.

Ai) PRIMUM ERGO DICENDUM quod 63 qU36 SUDt per accidens, non variant substantiam rei. Per se autem requiritur ad baptismum corporalis ablutio per aquam: unde et baptismus *lavacrum*
• Ver». 16. nominatur, secundum illud *Ephes.* v * *Mundans eam lavacro aquae in verbo vitae* Sed quod fiat ablutio hoc vel illo modo, accidit baptismo. Et ideo talis diversitas non tollit unitatem baptismi.

Ad secundum dicendum quod in immersione expressius repraesentatur figura sepulturae Christi: et ideo hic modus baptizandi est communior et laudabilior. Sed in aliis modis baptizandi repraesentatur aliquo modo, licet non ita expresse: nam, quocumque modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars eius, aquae supponitur, sicut corpus Christi fuit positum sub terra.

Ad tertium dicendum quod principalis pars corporis, praecipue quantum ad exteriora membra, est caput, in quo vigent omnes sensus ct interiores et exteriores. Et ideo, si totum corpus aqua non possit perfundi, propter aquae paucitatem vel propter aliquam aliam causam, oportet caput perfundere, in quo manifestatur principium animalis vitae.

Et licet per membra quae generationi deserviunt peccatum originale traducatur, non tamen sunt membra illa potius aspergenda quam caput, quia per baptismum non tollitur transmissio originalis in prolem pur actum generationis, sed liberatur anima a macula et reatu peccati quod incurrit Et ideo debet praecipue lavari illa pars corporis in qua manifestantur opera animae.

In veteri tamen lege remedium contra originale peccatum institutum erat in membro generationis: quia adhuc ille per quem originale erat amovendum, nesciturus erat ex semine Abrahae, cuius fidem circumcisio significabat, ut dicitur *Rom.* iv “ "cn. IU

Commentaria Cardinalis Caietani

In titulo sumitur *immersio* ut distinguitur contra *aspersionem* ct *effusionem*.

In corpore una conclusio est : *Immersio non est de necessitate baptismi.* Probatur. Ablutio corporis fieri potest per aquam non solum per modum immersionis, sed etiam per modum aspersionis vel effusionis. Ergo immersio non est dc necessitate baptismi. – Probatur consequentia. Quia in baptismo assumitur aqua ad abluendum corpus. Quod probatur: quia significat sic ablutionem intcnorcm a peccatis. Processum, cum multis auctoritatibus et adiunctis ad bonitatem doctrinae, quia salis patet in littera, pertransco.

ARTICULUS OCTAVUS

UTRUM TRINA IMMERSIO SIT DE NECESSITATE BAPTISMI

IV *Sent.*. dût io. art. 4, qu" , 3; (fist, XXIII, qu 1, tin. 1, ąu 3.

d octavum sic proceditur. Videtur quod trina immersio sit de necessitate baptismi. Dicit enim Augustinus, in quodam sermone *de Symbolo ad Baptisa-*
ft» *Recte tertio mersi estis: quia accepistis ba-*
XoJJie *pUsuium in nomme Trinitatis. Recte -tertio mersi*
• CX cas« Λ» roi t *estis: quia accepistis baptismum m nomine lesu*
•ter!, dut. iv. *Christi, qui tertia die resurrexit a mortuis, fila enim tertio repetita immersio typum Dominicae exprimit sepulturae, per quam Christo consepulti estis in baptismo.* Sed utrumque videtur ad necessitatem baptismi perlinere: scilicet et quod significetur in baptismo trinitas Personarum; ct quod fiat configuratio ad sepulturam Christi. Ergo videtur quod trina immersio sit de necessitate baptismi.

2. Praeterea, sacramenta ex mandato Christi efficaciam habent. Sed trina immersio est cx mundato Christi: scripsit 3 enim Pelagius * Papa Gaudentio Episcopo ” : *Euangelicum praeceptum,* 7’i:
ipso Domino Deo et Salvatore nostro /esu Christo ,v·
tradente, nos admonet in nomine Trinitatis, trina etiam ? immersione, sanctum baptismum unicuique ?
tribuere. Ergo, sicut baptizare in nomine Trinitatis est de necessitate baptismi, ita baptizare trina immersione videtur esse de necessitate baptismi.

3. Praeterea, si trina immersio non sit de ne·

a) *icripfit.* – *tcribit* PL – *Ciaudenlio* tenia pmctcrG; *Gaudentino.* / *Cf.* art. 6. γ.

p) *etiam.* – *et* D, ukfrm EI, om. IL» ct editiones. – *tribuere* om. AB.

cessitate baptismi, ergo ad primam immersionem aliquis *r* baptismi consequitur sacramentum. Si T vero 3 addatur secunda et tertia, videtur quod 3 secundo vel tertio baptizetur: quod est inconveniens. Non ergo una immersio sufficit ad sacramentum baptismi, sed trina videtur esse de necessitate ipsius.

• 3Ugnu.. Sed COXTRA est quod Gregorius * scribit ‘ Leano Episcopo *: *Reprehensibile esse nullatenus potest infantem in baptismate vel tertio vel semel immergere: quoniam et in tribus immersionibus Personarum trinitas, et una potest divinitatis singularitas designari.*

•An. 7, .j ». Respondeo dicendum quod, sicut prius * dictum est, ad baptismum per se requiritur ablutio aquae, quae est de necessitate sacramenti: modus autem ablutionis per accidens se habet ad •*Ais.scJc^t.* sacramentum. Et ideo, sicut ex praedicta ’ auctoritate Gregorii patet, quantum est de se, utrumque licite fieri potest, scilicet ut semel et ter immergere: quia unica immersione significatur unitas mortis Christi, et unitas deitatis; per trinam autem immersionem significatur triduum sepulturae Christi, et etiam trinitas Personarum.

Sed diversis ex causis, secundum ordinationem Ecclesiae, quandoque institutus est unus modus, quandoque alius. Quia enim a principio nascentis Ecclesiae quidam de Trinitate male sentiebant, Christum purum hominem aestimantes, nec dici l'ilium Dei et Deum nisi per mentum eius, quod praecipue fuit in morte, ideo non baptizabant in nomine Trinitatis, sed in commemorationem mortis Christi, et una immersione. Quod reprobatum fuit in primitiva Ecclesia. Unde in *Canonibus Apostolorum* * legitur: *Si quis presbyter aut episcopus non trinam immersionem unius ministerii, sed semel mergat in baptismate, quod dari a quibusdam dicitur in morte Domini, deponatur: non enim nobis dixit Dominus, « In morte mea bapti\ate », sed, « In nomine Patris ct Filii et Spiritus Sancti ».*

• Can. XUX. - CL can. *Si quit prrtk.au/epiiL·, drContecr.,* di»l. IV.

Postmodum vero inolevit quorundam schismaticorum et haereticorum error homines rebaptizantium :: sicut de Donatistis Augustinus narrat, *super Ioan.* ♦ Et ideo, in detestationem erroris eorum, fuit statutum in Concilio Tole- •Di/Orrrr(Mp uux. tano * quod fieret una sola immersio, ubi sic legitur: *Propter vitandum schismatis scandalum, vel haeretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi immersionem.*

Sed, cessante tali causa, communiter observatur in baptismo trina immersio. Et ideo graviter peccaret aliter baptizans, quasi ritum Ecclesiae non observans. Nihilominus tamen esset baptismus.

Ad primum ergo dicendum quod Trinitas est sicut agens principale in baptismo. Similitudo autem agentis pervenit ad effectum secundum formam, et non secundum materiam. Et ideo significatio Trinitatis fit in baptismo per verba formae. Nec est de necessitate quod significetur Trinitas per usum materiae: sed hoc fit ad maiorem expressionem. J]

Similiter etiam mors Christi figuratur sufficienter in unica immersione. Triduum autem sepulturae non est de necessitate nostrae salutis; quia etiam si una die fuisset sepultus vel mortuus, suffecisset ad perficiendam nostram redemptionem; sed triduum illud ordinatur ad manifestandam veritatem mortis, ut supra * dictum est.

Et ideo patet quod trina immersio nec ex parte Trinitatis, nec ex parte passionis Christi, est dc necessitate sacramenti.

Ad secundi m dicendum quod Pelagius Papa intelligit trinam immersionem esse ex mandato Christi in suo simili: in hoc scilicet quod Christus praecepit baptizari *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti* *. Non tamen est similis ratio de forma et de usu materiae. ut dictum est *. isvct. irfv ’AJ ··

• Qa.UBr.ar.il.

Ad tertium dicendum quod, sicut supra * dictum est, intentio requiritur ad baptismum. Et ideo ex intentione ministri Ecclesiae, qui intendit unum baptismum dare trina immersione, efficitur unum baptisma. Unde Hieronymus dicit, *super Epistolam ad Philipp. Licet ter baptizetur,* idest immergatur, *propter mysterium Trinitatis, tamen unum baptisma reputatur.* •Super Epie. i cap. n <. 6 · CL ca#. M2- do, dr CsKtrcr., dnL IV.

Si vero intenderet ad unamquamque immersionem unum baptisma dare, ad singulas immersiones repetens verba formae, peccaret, quantum in se est, pluries baptizans.

γ) *aliquis.* – PEFI; om. – *baptismi* om. *a.*
Z) *vero.* - *ergo* Pl. – Pro *et tertia, vel tertia* editiones.
i) *scribit.* — *scripsit* FH, *dicit scribens* cdittonei.
ζ) *rebaptizantium.* – PG«l1; *baptizantium.*

Commentaria Cardinalis Caietani

Titulus clarus. – In corpore articuli duo fiunt: primo, respondet quaesito quantum ad necessitatem sacramenti; secundo, respondet quaerito quantum ad necessitatem mandati ecclesiastici.

Quoad primum, unica conclusio est: *l'trumque licite fieri potest: scilicet et semel, ct ter immergere.* Probatur tripliciter. Primo, ratione. /Xd baptismum per se requiritur ablutio; per accidens autem modus ablutionis. Ergo. – Secundo, auctoritate Gregorii. – Tertio, cx significatione tam unicae quam trinae immersionis.

Quoad secundum, variata ponitur ct mutata Ecclesiae institutio diversis temporibus diversis ex causis. Et tandem infert gravius peccare qui nunc non servant trinam immersionem.

Ubi scito quod, licet hodie qui baptizantur in fontibus immergantur, ct forte 1er; hi tamen qui baptizantur in domibus. per modum effusionis baptizantur. Et propterea nullum peccatum committere videntur quia 1er non immergunt; cum nec semel immergant absque peccato.

II. In responsione ad tertium, dubium occurrit, an, trina immersione intenta a ministro, si aliqua omittatur, sit verus baptismus. Et est ratio dubii, quoniam, si trina immersio intendatur, baptismus non perficitur in prima immersione: ut Auctor explicat in art. 4 in dist. IV *Sent.* * - Huius autem oppositum videtur cx eo quod huiusmodi intentio ministri non addit necessitatem novae immersionis post primam. ‘J›

Ad hoc dicitur quod, quia intentio ministri fundatur super ntu Ecclesiae, eadem est intentio ministri intendentis exercere trinam immersionem, ct Ecclesiae instituentis

illam. Constat autem quod Ecclesia instituit trinam immersionem, non ut substantiale sacramenti, sed ut caercmonialc eiusdem: quoniam non nisi ad significandum vel trinitatem Personarum, vel triduum sepulturae, illam instituit. Intentio ergo ministri ad trinam immersionem fertur, non ut ad rem necessariam sacramento, sed ut ad caeremoniam eiusdem. Omissio autem caeremoniae non tollit veritatem baptismi. Et propterva, si ex incuria aut casu alio minister, intendens trinam immersionem, perficiat proferre verba formae ante secundam aut tertiam immersionem. baptismus perfectus est : et quae non est facta immersio durantibus verbis, superflue post verba adderetur, quoniam non esset amplius baptismi pars.

III. Ad obiectionem autem inductam dicitur quod intelliguntur verba Auctoris de unica immersione sub ratione partis. In casu autem nostro, scilicet quo verba praevenirent secundam immersionem, unica immersio, ex ipsa separatione ab aliis immersionibus, haberet rationem totius. Quod ut melius intelligas, adverte ablutionem esse quoddam totum successivum, et integrari cx partibus successivis ct continuis; successivis quidem omnibus; continuis vero quandoque omnibus, quandoque quibusdam. Nam quaelibet ablutio per immersionem in tempore fil, et per partes successivas ac continuas immersiones: et rursus quaelibet trium immersionum inter se discretarum pars est unius ablutionis, quam baptismum vocamus. Quo fit ut, quia totum successivum cx qualibet sui parte infertur: est enim dies quaecumque hora diei sit ; ct similiter movetur aliquis in quacumque motus parte inveniatur, - cx quacumque immersione, immo cx quacumque immersionis parte sufficiente ad abluendum, ablutio infertur, ac per hoc, baptismus, si in totius rationem transeat. Habent enim unius immersionis partes, ct singulae immersiones, partium rationem dum in suo toto sumuntur: ct sola separatio ab aliis partibus illi vel illis rationem totius largitur, ut accidit in divisione continui permanentis. Ministro ergo intendente trinam immersionem, quandiu immersiones, seu carum partes, habent rationem partium baptismi ex parte materiae, hoc est ablutionis, non perficitur baptismus. Sed si pars aliqua sortiretur rationem totius ex hoc quod in ea liniretur prolatio formae, undecumque hoc accidat, ablutio baptismalis perfecta est. Peccat tamen minister praeveniens secundam aut tertiam immersionem prolatione verborum integra. Unquam omittens aliquam immersionem.

ARTICULUS NONUS

UTRUM BAPTISMUS POSSIT ITERARI

Supra, qu, imi. irt. 3, ad 3, infra, qu. lixx, art. 10, <d 1 ; qu. lxwv, an. 10. «d 1, 5; IV Seat. dht 1», qu. 1, art 2, ad 2; di<l. vj, qu. it, art 1. qu4 1 ; dirt. xii, qu. m, art. 1, ḋu 1, «J 2; tflrt. xtY, qa. r, art, 4, ḋu 3; IV Gmf. Gexf., cap. ut lxxi; *In loan.,* cap. in, led. ı; *Ad Ephes.,* rap. iv, lect. 11; *Ad Heb,,* cap. n, UcL 1.

D NONUM SIC PROCEDITUR. VidclUF quod baptismus possit iterari. Baptismus enim videtur institutus ad ablutionem peccatorum. Sed peccata iterantur. Ergo multo magis baptismus debet iterari: quia tam misericordia Christi transcendit hominis culpam

2. Praeterea, loannes Baptista praecipue fuit a Christo commendatus: cum de eo dictum sit, •vcn. », Matth. xi :* *Inter natos mulierum non surrexit maior loanne Baptista.* Sed baptizati a loanne •vm.% iterum rebaptizantur1: ut habetur *Act.* xix ;* ubi dicitur quod Paulus baptizavit cos qui erant baptizati baptismo loannis. Ergo multo fortius illi qui sunt baptizati ab haereticis vel peccatoribus, sunt rebaptizandi.

'Wcx ⌒⌃ôï Sm *I.3Î* L l' '* 3. Praeterea, in Nicaeno Concilio * statutum est, *si quis confugeret ? ad Ecclesiam Catholicam de Paulianistis et Cataphrygis. baptizari eos debere.* Videtur autem esse eadem ratio de haereticis aliis. Ergo baptizati ab haereticis debent esse t rebaptizari L

4. Praeterea, baptismus est necessarius ad salutem. Sed de quibusdam baptizatis aliquando dubitatur an sint baptizati. Ergo videtur quod * debeant iterum rebaptizari \

5. Praeterea, Eucharistia est perfectius sacra- ‘q«.uv,Bct.y mentum quam baptismus, ut supra dictum est. Sed sacramentum Eucharistiae iteratur. Ergo multo magis baptismus potest iterari.

•vcn.> Sed contra est quod dicitur *Ephes,* iv ♦, *Una fides, unum baptisma.*

Respondeo dicendi m quod baptismus iterari non potest. Primo quidem, quia baptismus est quaedam spiritualis regeneratio: prout scilicet aliquis moritur veteri vitae, et incipit novam vitam agere. Unde dicitur loan, m :* *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire l regnum Dei.* Unius autem non est nisi una generatio :. Ei ideo non potest baptismus iterari: sicut nec carnalis generatio. Unde Augustinus dicit ;* super illud loan, tu ;** *Nunquid per rentrent matris suae iterato introire et renasci: Sic tu,* inquit, *intellige natiritatem spiritus, quo modo intellexit Nicodemus natiritatem carnis. Quo modo enim uterus non potest repeti, sic nec baptismus.* ‘Vcmj. *) ” v<rM’4

Secundo, quia *in morte Christi baptizamur ;** per quam morimur peccato et resurgimus in novitatem vitae. Christus autem *semel tantum mortuus ëst* Et ideo nec baptismus iterari debet. Propter quod, *Heb.* vt ;* contra quosdam rebaptizari volentes dicitur: *Rursus crucifigentes sibimetipsis Filium Dei:* ubi Glossa * dicit: *Una Christi mors unum baptisma eonsecrarit.* ’,4ir£M⌃ctp’ ’,bhi·· 'cr›·10 ‘ *

Tertio, quia baptismus imprimit characterem, qui est indelebilis, et cum quadam consecratione datur. Unde, sicut aliae consecrationes non iterantur in Ecclesia, ita nec baptismus. Et hoc est quod Augustinus dicit, in II *contra Epistolam Parmeniani* quod *character militaris non repetitur;* ut quod *non minus haeret * sacramentum Christi quam corporalis haec nota, cum rideamus* ’ *” .. n

a) *rebaptizantur.* – *baptizantur* H, *baptizabantur* F et cetera tertia; *ci.* qa. xxxvm m. ȯ. a.

p) *confugeret.* – *confugerit* I ct editiones, *confugerat* cd. *a.* Pro *baptizari, rebaptizari* Ple. – Addunt *omnino* pou *eos* PDG. post *debere bc.*

γ) *esse rebaptizati.* – *rebaptizari* tertia ct *a.*

0) *rebaptizari, baptizari* Fa cI tertia praeter G.

t) *videre.* – *introire tu* PF.

ζ) *generatio.* – *regeneratio* PE.

1) *haeret.* - P; *habet; d.* qu. uni, art I, r.

nec apostatas carere baptismate, quibus utique per poenitentiam redeuntibus non restituitur.

Quarto, quia baptismus principaliter datur contra originale peccatum. Et ideo, sicut originale peccatum non iteratur, ita etiam nec baptismus iteratur: quia, ut dicitur *Rom.* v ;* *sicut per unius delictum in amnes homines in condemnationem, sic per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitae.*

An primum ergo DICENDUM quod baptismus operatur virtute passionis Christi, sicut *supra dictum est. Et ideo, sicut peccata sequentia virtutem passionis Christi non auferunt, ita etiam non auferunt baptismum, ut necesse sit ipsum iterari: sed, poenitentia superveniente, tollitur peccatum, quod impediebat effectum baptismi.

Ad secundum dicendum quod, sicut Augustinus dicit ;* super illud loan, i ♦ *Sed ego nesciebam eum: Ecce, post loannem bapti^atum est. post homicidam non est baptiratum : quia loannes dedit baptismum suum, homicida dedit baptismum Christi; quia sacramentum tam sanctum est ut nec homicida ministrante polluatur.*

Ad tertium dicendum quod Pauliani et Cataphrygae non baptizabant in nomine Trinitatis, Unde Gregorius dicit, scribens Quirico" Episcopo *haeretici qui in Trinitatis nomine minime baptizantur sicut sunt Bonosiani et Cataphrygae,* qui scilicet idem sentiebant cum Paulianis, *quia et isti Christum Deum non credunt.* existimantes scilicet ipsum esse purum hominem, *ct isti,* scilicet Cataphrygae, *Spiritum Sanctum perverso sensu esse purum * hominem, Montanum* scilicet, *credunt: - qui cum ad sanctam Ecclesiam veniunt, baptizantur, quia baptisma non fuit quod, in errore positi, sanctae Trinitatis nomine minime perceperunt.* Sed, sicut in *Regulis Ecclesiasticis* * dicitur: *Si qui apud illos haereticos baptizali sunt qui in sanctae Trinitatis confessione baptizant, ct veniunt ad Catholicam fidem, recipiantur ut baptizali.*

Ad quartum dicendum quod, sicut dicit Decretalis Alexandri III ♦ *De quibus dubium est an baplicati fuerint, baptizentur his verbis praemissis, < Si baptizatus es, non te rebaptizo x: sed si non bapti\atus es, ego te baptizo, etc. ♦» Non enim videtur iterari quod nescitur esse factum.*

Ad quintum dicendum quod utrumque sacramentum, scilicet baptismi et Eucharistiae, est repraesemativurn Dominicae mortis et passionis: aliter tamen et aliter. Nam in baptismo commemoratur mors Christi inquantum homo Christo commoritur ut in novam vitam regeneretur ▸. Sed in sacramento Eucharistiae commemoratur mors Christi inquantum ipse Christus passus exhibetur nobis quasi paschale convivium: secundum illud I *Cor.* * v ;* *Pascha nostrum immolatus est Christus: itaque epulemur.* Et quia homo semel nascitur, multoties autem cibatur, semel tantum datur baptismus, multoties autem Eucharistia.

*1) *Quirico.* – *Quidino* codkc*, *Guidlno* cd. *a, Quidnio bc, Quirino* P; *Alias Quidino scu Quirito* margo P; *d.* qu. tivm, m. 8,
t) *baptizantur.* – *baptizabant* tertia praeter l. - *qui* terth; *quasi.*
x) *purum.* – *parvum* l pro *pravum.* – Pro *qui... baptizantur, tales... baptizentur* P. – *quod* PkG; *quia.* - Pro *nomine, numen bc.*
λ) non *te rebaptizo.* – *(ego*)editione *non te baptizo* El et editione», ego *te non baptiqo* cJ. *a.* Pro *ted si non, sed si nondum* PCGI, *si nondum* Hoc, *sed... baptizo* otn. F.
•x) *ut... regemeretur.* – *ct^ regeneratur* editione». om. pG.
v) / Cor. – Pe; // Cor. F, *Ephes,* ceteri.

Commentaria Cardinalis Caietani

IN titulo tam huius quam trium sequentium articulorum, et similiter in omnibus his quae in illis continentur, nihil aliud scribendum occurrit, nisi quod Scotus, in IV *Sent.,* dist. vi ·, duas rationes in littera noni articuli, scilicet secundam et tertiam, arguit. Secundam quidem, *quia in morte Christi baptizali sumus,* dicit non concludere: quia poenitentia virtutem quoque habet a passione Christi, et tamen est iterabilis. — Tertiam vero, *quia imprimit characterem indelebilem,* dicit probare per iinmanifestius: quoniam a principio institutionis baptismi manifestum fuit quod non licuit iterare ipsum; et character erat occultus.

II. Ad primum horum dicitur quod vis rationis consistit in repraesentatione, quia scilicet in baptismo repraesentatur mors Christi : et non in efficacia virtutis a passione Christi, ut arguens refert Unde argumentum nihil obstat. Quoniam poenitentia non assimilai hominem Christo mortuo, sed baptismus, consepeliens Christo mortuo hominem qui baptizatur.

Ad secundum dicitur quod, si Auctor reprehendendus est. oportet quoque reprehendere Synodum Florentinam, sub Eugenio IV ·, dicentem: *Tria sunt, baptismus, confirmatio et ordo, quae characterem, idest spirituale signum, imprimunt in anima indelebile: unde in eadem persona non reiterantur.* Licet ergo ex posterius manifestis rationem reddere eorum quae prius tempore nota fuerint. De multis enim conclusionibus notis apud priscos, posteriores ndinvenerunt *propter quid.*

ARTICULUS DECIMUS

UTRL'M SIT CONVENIENS RITUS QUO ECCLESIA UTITUR IN BAPTIZANDO

IV *Sent.,* dial, m, qu. π, art. I, ᵭu 2, 3.

D decimum sic proceditur. Videtur quod non sit conveniens ritus quo Ecclesia utitur in baptizando. Ut enim dicit Ghrysostomus *nunquam aquae baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactae minici corporis sanclificatae fuissent.* Iloc autem factum fuit in baptismo Christi, qui celebratur in festo Epiphaniae. Ergo magis deberet celebrari solemnis baptismus in festo Epiphaniae quam in vigilia Paschae et in vigilia Pentecostes.

2. I^raeterea, ad idem sacramentum non videtur pertinere diversarum materierum * usus. Sed ab baptismum pertinet ablutio aquae. Inconvenienter igitur ille qui baptizatur bis inungitur oleo sancto., primum in pectore, deinde inter scapulas, tertio, chrismate in vertice.

3. Praeterea, *in Christo lesu non est masculus nequefemina, barbarus et Scytha* :* et eadem ratione nec aliquae aliae huiusmodi differentiae. Multo igitur minus diversitas vestium aliquid operatur in fide Christi. Inconvenienter ergo baptizatis traditur candida vestis.

** Ad GataL* cap. m. ten. 28; *ad Cofat., cap.* w, *£f».* 11.

4. Praeterea, sine huiusmodi observantiis potest baptismus celebrari. Haec igitur quae dicta sunt, videntur esse superflua: ut ita inconvenienter ab Ecclesia instituta esse in ritu baptismi.

Sed contra est quod Ecclesia regitur Spiritu Sancto, qui nihil inordinatum operatur.

Respondeo dicendum quod in sacramento baptismi aliquid agitur quod est de necessitate sacramenti, et aliquid est quod ad quandam solemnitatem sacramenti pertinet. De necessitate quidem sacramenti est et forma, quae designat principalem causam sacramenti : et minister, qui est causa instrumentalis; et usus materiae, scilicet ablutio in aqua, quae designat principalem sacramenti effectum. Cetera vero omnia quae in ritu baptizandi observat Ecclesia, magis pertinent ad quandam solemnitatem sacramenti.

Quae quidem adhibentur sacramento propter tria. Primo quidem, ad excitandam devotionem fidelium, et reverentiam ad sacramentum. Si enim simpliciter fieret ablutio in aqua, absque solemnitate, de facili ab aliquibus aestimaretur quasi quaedam communis ablutio.

Secundo, ad fidelium instructionem. Simplices enim, qui litteris non erudiuntur, oportet erudire per aliqua sensibilia signa, puta per picturas, et aliqua huiusmodi. Et per hunc modum per ea quae in sacramentis aguntur, vel instruuntur, vel sollicitantur ad quaerendum de his quae per huiusmodi sensibilia signa significantur. Et ideo, quia, praeter principalem sacramenti effectum, oportet quaedam alia scire circa baptismum, conveniens fuit ut etiam quibusdam exterioribus signis repraesentarentur.

Tertio, quia per orationes et benedictiones et alia huiusmodi cohibetur vis daemonis ab impedimento sacramentalis effectus.

Ad primum ergo dicendum quod Christus in Epiphania baptizatus est baptismo loannis, ut supra * dictum est : quo quidem baptismo non baptizantur fideles, sed potius baptismo Christi. Qui quidum habui efficaciam cx passione Christi, secundum illud *Rom.* vi :* *Quicumque bapti· · \ali sumus in Christo lesu, in morte ipsius bapti· \ali sumus;* ut ex Spiritu Sancto, secundum illud loan, m *quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto.* Et ideo solernnis baptismus agitur in Ecclesia et in vigilia Paschae, quando fit commemoratio Dominicae sepulturae, et resurrectionis eiusdem; propter quod et Dominus post resurrectionum praeceptum de baptismo discipulis dedit, ut habetur Matth. till. ♦ – et in vigilia Pentecostus, quando incipit celebrari solemnitas Spiritus Sancti ; unde et Apostoli leguntur ipso die Pentecostes, quo Spiritum Sanctum receperant, tria millia baptizasse ♦

Ad secundum dicendum quod usus aquae adhibelur in baptismo quasi pertinens ad substantiam sacramenti: sed usus olei vel chrismatis adhibetur ad quandam solemnitatem. Nam primo. baptizandus inungitur oleo sancto et in pectore et in scapulis, *quasi athleta Dei,* ut Ambrosius dicit, in libro *de Sacramentis* ♦ sicut pugiles inungi consueverunt. – Vel, sicut Innocentius dicit, in quadam Decretali *de sacra Unctione* :* *baptizandus in pectore inungitur, ut Spiritus Sancti donum recipiat \ errorem abiiciat et ignorantiam, et fidem rectam suscipiat, quia iustus cx fide vivit; inter scapulas autem inungitur, ut Spiritus Sancti gratiam induat, exuat 8 negligentiam et torporem, et bonam operationem exerceat; ut per fidei sacramentum sit munditia cogitationum in pectore, ct fortitudo laborum in scapulis.*

Post baptismum vero, ut Rabanus dicit * *statim signatur in cerebro a presbytero cum sacro chrismate, sequente simul et oratione, ut Christi regni particeps fiat, et a Christo Christianus possit vocari.* – Vel, sicut Ambrosius dicit :* unguentum super caput effunditur, quia *sapientis sensus in capite ' eius A: ut* scilicet ** *sit paratus omni petenti de fide reddere rationem.*

Ad tertium dicendum quod vestis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione quod non liceat ei aliis vestibus uti: sed in signum gloriosae : resurrectionis, ad quam homines per baptismum regenerantur; et ad designandam puritatem vitae, quam debent post baptismum observare, secundum illud *Rom.* vi :* *In novitate vitae ambulemus.*

Ad quartum dicendum quod ea quae pertinent ad solemnitatem sacramenti, etsi non sint de necessitate sacramenti, non tamen sunt superflua, quia sunt ad bene esse sacramenti, ut supra dictum est.

* *De Sacra* lib. IU. ap. L- Cf. cie. *Acerputi myet. de C- aitcr.,* dat. IV.

* Ecc/c. ap. n, 'er». 14.

** biioc. IП. ap. at. < Ct. 1 PcL *cap.* m. 15.

* Vcn. 4,

•Quxxxii.art.a.

a) *materierum. — materiarum* PEF.

£) *millia. – hominum* addunt I ct editiones.

γ) *Spiritui Sancti donum recipiat. –per Spiritui Sancti donum* Pl.

c) *inungitur... exuat. — inungitur {inunguntur* P) *ut per Spiritus Sancti gratiam exuat (excutiant* P) Pl. Post *exerceat* P addit *quia fidet tine operibus mortua ctt.*

1) *in capite.* – Pl; fiirtt *caput* D, itptr *caput* ceteri. – omni *petenti* C11FG «1 ct cdiuonci; *omnipoitenti* H, *omnipotenti* ceteri.

o *gloriosae. – gloriae* Pl; *Alias gloriatae* p.

ARTICULUS UNDECIMUS

UTRUM CONVENIENTER DESCRIBANTUR TRIA BAPTISMATA, SCILICET AQUAE, SANGUINIS ET FLAMINIS

B' *Sent.,* JisL rr, qu. m, an. 3, ǧu i, 2, 3; *Quodl.* VI, qu. 111. ux 1; *In Joan..* cap. in, lcci. 1.

D UNDECIMUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod læQ^Jinconvenienter describantur tria bapii-jiiSB^smata, scilicet *aquae, sanguinis* et /Za- *i~^minis,* scj|icet Spiritus Sancti. Quia Apo-
'Ven-s stolus dicit, *Ephes.* \v *Una fides, unum bapti-*
• *sma.* Sed non est nisi una fides. Ergo non de-
bent tria baptismata esse :*

2. Praeterea, baptismus est quoddam sacra-
•Qa.uv,vt.i. mentum, ut ex ǩupra dictis patet. Sed solum
' baptismus aquae est sacramentum. Ergo non
debent poni alii duo baptismi 'l.

3. Praeterea, Damascenus, in IV libro ;* determinat plura alia genera baptismatum. Non ergo solum debent poni tria baptismata.

•vcr^j. Sed covrRA ILST qUod, super illud *Heb.v*\
• Lomb, nord *baptismatum doctrinae,* dicit Glossa k: *Pluraliter dicit: quia est baptismus aquae, poenitentiae, et sanguinis.*

Lt £Û Respondeo dicendum quod, sicut supra * dictum
wu* "1'5 est, baptismus aquae efficaciam habet a passione Christi, cui aliquis configuratur per baptismum; et ulterius, sicut a prima causa, a Spiritu Sancto. Licet autem effectus dependeat a prima causa, causa tamen superexcedit effectum, nec dependet ab effectu. Et ideo, praeter baptismum aquae, potest aliquis consequi sacramenti effectum ex passione Christi, inquantum quis ei conformatur pro Christo patiendo. Inde dicitur
•v«·. m. *Apoc.* vn :* *IU sunt qui venerunt ex tribulatione magna, et laverunt stolas suas et dealbaverunt eas in sanguine Agni.*

Eadem etiam ratione aliquis per virtutem Spiritus Sancti consequitur effectum baptismi, non solum sine baptismo aquae, sed etiam sine baptismo sanguinis: inquantum scilicet alicuius cor per Spiritum Sanctum movetur ad credendum et diligendum Deum, et poenitendum de peccatis: unde etiam dicitur *baptismus poenitentiae.*
'Vcn·4· Et de hoc dicitur Ísaiaeiv *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, et sanguinem lerusalem larerit de medio eius, in spiritu indicii et spiritu ardoris.*

Sic igitur utrumque aliorum baptismatum nominatur baptismus, inquantum supplet vicem baptismi *t.* Unde dicit Augustinus, in IV libro *dc Unico Baptismo Parvulorum :* * *Baptismi vicem aliquando implere passionem, de latrone illo cui non baptizato dictum est,* * *Hodie mecum eris in paradiso* ', *beatus Cyprianus non leve documentum assumit. Quod etiam atque etiam considerans, invenio non tantum passionem pro nomine Christi id δ quod ex baptismo deerat posse supplere: sed etiam fidem conversionemque cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest.*

An primum ergo dicendum quod alia duo baptismata includuntur in baptismo aquae, qui efficaciam habet et ex passione Christi et ex Spiritu Sancto. Et ideo per hoc non tollitur unitas baptismatis.

Ad secundum dicendum quod, sicut ǩupra dictum est, sacramentum habet rationem signi. Alia vero duo conveniunt cum baptismo aquae, non quidem quantum ad rationem signi, sed quantum ad effectum baptismatis. Et ideo non sunt sacramenta.

Ad tertium dicendum quod Damascenus ponit quaedam baptismata figuralia. Sicut *diluvium,* quod fuit signum nostri baptismi quantum ad salvationem fidelium in Ecclesia, sicut *tunc paucae animae salvae factae sunt in arca,* ut dicitur I Petr. m ♦ – Ponit etiam *transitum maris Rubri:* * qui significat nostrum baptisma quantum ad liberationem a servitute peccati; unde Apostolus dicit, I *Cor.* x ♦ quod *omnes bap!i{ali sunt in nube* 'VeKt- *et m mari.* – Ponit etiam *ablutiones diversas quae fiebant in veteri lege,* praefigurantes nostrum baptisma quantum ad purgationem peccatorum. – Ponit etiam *baptismum loannis,* qui fuit praeparatorius ad nostrum baptisma.

3) *cue.* – Ante *tria* ponunt FHpG ct *abc, poni* ante *tria* PliG.
{1) *alii duo baptismi.* – *alia duo baptismata* PF.
γ) *baptismi.* – *aquae* addunt I*G ct editiones.

3) *id.* – FI ct editiones; *illud* EG. *idem* ceteri. Pro e.r *baptismo, b.ipo* 1, *baptismo* P, *baptizato* ceteri. Pro *conversionemque, conversationemque* BC, *conversationem (corde)* FpG, *confezsioncniquc* P.

ARTICULUS DUODECIMUS

UTRUM BAPTISMUS SANGUINIS SIT POTISSIMUS INTER TRIA BAPTISMATA

IV *Sent.,* dirt, tv, qu. m, art 3, ǧu 4; *Ad ttcb^* cap. vi, lcet. 1.

gpD duodecimum sic proceditur. Videtur Kÿquod baptismus sanguinis non sit po-
VJ tissimus inter tria baptismata 3. Bapti--^smus enim aquae imprimit characterem. Quod quidem baptismus sanguinis non facit. Ergo baptismus sanguinis non est potior quam baptismus aquae.

2. Piueterea, baptismus sanguinis non valet

a) *baptismata.* – *baptismata praedicta* CE, *praedicta baptismata* H<t ct editione».

sine baptismo flaminis, qui est per caritatem: dicitur enim 1 *Cor.* xiii :* Sï *tradidero corpus meum ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Sed baptismus flaminis valet sine baptismo sanguinis: non enim soli martyres salvantur. Ergo baptismus sanguinis non est potissimus.

3. Praeterea, sicut baptismus aquae habet efficaciam a passione Christi, cui, secundum praedicta respondet baptismus sanguinis, ita passio Christi efficaciam habet a Spiritu Sancto: secundum illud *Heb.* ix :* *Sanguis Christi, qui per Spiritum Sanctum obtulit semetipsum pro nobis, emundabit* P *conscientias nostras ab operibus mortuis,* etc. Ergo baptismus flaminis potior est quam baptismus sanguinis. Non ergo baptismus sanguinis est potissimus.

Sed contra est quod Augustinus, *ad Fortunaium* *? loquens de comparatione baptismatum, dicit: *Bapti\alus confitetur fidem suam coram sacerdote: martyr coram persecutore. Ille post confessionem suam τ aspergitur ἄqua hic sanguine. Ille per impositionem manus pontificis recipit Spiritum Sanctum: hic templum efficitur Spiritus Sancti.*

Respondeo dioendum quod, sicut dictum est ;* effusio sanguinis pro Christo, et operatio interior Spiritus Sancti, dicuntur baptismata inquantum efficiunt effectum baptismi aquae. Baptismus autem aquae efficaciam habet a passione Christi et a Spiritu Sancto, ut dictum est ♦ Quae quidem duae causae operantur in quolibet horum trium baptismatum: excellentissime autem in baptismo sanguinis. Nam passio Christi operatur quidem in baptismo aquae per quondam figuralem repraesentationem; in baptismo autem flaminis vel poenitentiae per quandam affectionem; sed in baptismo sanguinis per imitationem operis. Similiter etiam virtus Spiritus Sancti operatur in baptismo aquae per quandam virtutem latentem: in baptismo autem poenitentiae per cordis commotionem: sed in baptismo sanguinis per potissimum dilectionis et affectionis fervorem, secundum illud Ioan, xv :* *Maiorem hac * dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.*

Ad primum ergo dicendim quod character est res et sacramentum :* Non autem dicimus quod baptismus sanguinis praeeminentiam habeat secundum rationem sacramenti: sed quantum ad sacramenti effectum.

Ad secundum dicendum quod effusio sanguinis non habet rationem baptismi si sit sine caritate. Ex quo patet quod baptismus sanguinis includit baptismum flaminis, ct non e converso. Unde ex hoc 1 probatur perfectior.

Ad tertium dicendum quod baptismus sanguinis praeeminentiam habet non solum ex parte passionis Christi, sed etiam ex pane Spiritus Sancti, ut dictum est :*

β) *emundabit,* – PH ; *emundavit bc, ct emundavit* Ceteri.

γ) *confeaionem tuam.* – CEG.i; *professionem* I, *confessionem* P, *professionem suam* ceteri.

5) *hac.* – Om. I; pro *ut, quam ut* Pl.

i) *hoc.* – *hoc ipso* i ct editiones.

QUAESTIO SEXAGESIMASEPTIMA

DE MINISTRIS PER QUOS TRADITUR BAPTISMI SACRAMENTUM

IN OCTO ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est de ministris per quos traditur sacramentum baptismi :* [

• C/. q0. uxti, lotrod.

Et circa hoc quaeruntur octo.

Primo: utrum ad diaconum pertineat baptizare.

Secundo: utrum pertineat ad presbyterum, vel solum ad episcopum.

Tertio: utrum laicus possit sacramentum baptismi conferre.

Quarto: utrum hoc possit facere mulier.

Quinio: utrum non baptizatus possit baptizare.

Sexto: utrum plures possint simul baptizare unum et eundem.

Septimo: utrum necesse sit esse aliquem qui baptizatum de sacro fonte recipiat.

Octavo: utrum suscipiens aliquem de sacro fonte obligetur ad cius instructionem.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM AD OFFICIUM DIACONI PERTINEAT BAPTIZARE

IV *Sent.*, d»»t. v, qu. 11. art. i, ψι 3.

J^D PRIMUM SIC PROCEDITUR. VîdctUT quod ad officium diaconi pertineat baptizare.

Simul enim iniungitur a Domino offi-
3 ^cium praedicandi 3 et baptizandi; se-
• Vere. 19. cundum illud Matth. ult. * *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos,* etc. Sed ad officium diaconi pertinet evangelizare :* Ergo videtur quod etiam ad officium diaconi pertineat baptizare.

• Can. *Pertectis,* dist. XXV

2. Praeterea, secundum Dionysium, v cap. *Eccl. Hier.* * *purgare* pertinet ad officium diaconi. Sed purgatio a peccatis maxime fit per baptismum: secundum illud *Ephes,* ✠ *Mundans eam lavacro aquae ? in verbo vitae.* Ergo videtur quod baptizare pertineat ad diaconem.

• Pan. I. I 6, 7.

• Ver». 36.

β

3. Praeterea, de beato Laurentio legitur * quod, cum ipse esset diaconus, plurimos baptizabat. Ergo videtur quod ad diacones pertinet baptizare.

• HomH. XCI inter Opp. Bcdac.

• Primo·.

• Cm. *Diaconos profrians*

Sed contra est quod Gelasius * Papa dicit, et habetur in Decretis, XC11I dist. :* *Diacones propriam constituimus observare mensuram.* Et infra: *Absque episcopo vel presbytero baptizare non audeant, nisi, praedictis ordinibus longius constitutis, necessitas extrema compellat.*

Respondeo dicendum quod, sicut caelestium ordinum proprietates et eorum officia ex eorum nominibus accipiuntur, ut dicit Dionysius, vn cap. *Cael. Hier.* ✠ ita etiam cx nominibus ecclesiasticorum ordinum accipi potest quid ad unumquemque pertineat ordinem. Dicuntur autem *diacones* quasi *ministri:* quia videlicet ad diacones non pertinet aliquod sacramentum principaliter et quasi ex proprio officio praebere, sed ministerium adhibere aliis maioribus in sacramentorum exhibitione. Et sic ad diaconem non pertinet quasi ex proprio officio iradere sacramentum baptismi : sed in collatione huius sacramenti et aliorum assistere ut ministrare maioribus. Unde Isidorus ✠dicit *Ad diaconum perlinet assistere ct ministrare sacerdotibus* τ *in omnibus quae agunlur in sacramentis Christi, in baptismo scilicet, in chrismate, in patena et calice.*

• I I.

Alfred · U. cax χiv ** T

Ad primum ergo dicendum quod ad diaconum pertinet recitare evangelium in ecclesia, et praedicare ipsum per modum catechizantis *: unde ct Dionysius dicit * quod diaconi habent officium super immundos, inter quos ponit catechumenos ♦ Sed docere, id est exponere evangelium, pertinet proprie ad episcopum, cuius actus est *perficere,* secundum Dionysium» v cap. *Eccl.* ✠*Hier.* perficere autem idem est quod docere. Unde non sequitur quod ad diacones pertineat officium baptizandi.

5

'Γ*ΛΙ· 16,7

Ad secundum dicendum quod, sicut Dionysius dicit, ii cap. *Eccl. Hier.* ;* baptismus non solum habet vim *purgativam,* sed etiam *illuminalivam* virtutem. Et ideo excedit officium diaconi, ad quem pertinet solum purgare: scilicet vel repellendo immundos, vel disponendo eos ad sacramenti susceptionem.

·ογ'.γ*π.»,

Ad tertium dicendum quod, quia baptismus est sacramentum necessitatis, permittitur diaconibus, necessitate urgente in absentia maiorum, baptizare: sicut patet ex auctoritate Gelasii ✠super inducta. Et hoc modo beatus Laurentius, diaconus existens, baptizuvit.

· Are-

a) *praedicandi.* – *Evangelium* addunt PlaG.
aquae. — EUGII *a* ct editiones; om.
γ) *sacerdotibus.* — Pii ct post *assistere* laG; *Unde... ministrare* (rei potiwk homotclcuton ceterorum *I nde... ministrare maianbus)* om. EpG, *maioribus sacerdotibus* ceteri.
per modum catcchl\antU. — PIsGH; *per modum catecMitandis* pH, *postmodum catechi{andis* ceteri.

Commentiiriii Cardinalia Caietani

Titulvs est clarus. – In corpore omnia clara sunt. Dubium tamen unum restât, quo pacto verum sit diaconis non convenire praedicandi et baptizandi officium cum in diaconorum ordinatione expresse dicatur: *Diaconum oportet ministrare ad altare, baptizare et praedicare.* Ex quo loco habetur argumentum et contra rationem Auctoris, et contra conclusionem. Contra rationem quidem, quia, dum hic exponitur ministerium diaconi respicere altare, apparet diaconos non nisi ut ministros sc habere ad altare: sed respectu aliorum actuum, puta praedicandi et baptizandi, non potest inferri quod ministcrialitcr tantum deserviant. – Contra conclusionem autem, quia expresse attribuitur sibi ct baptizare ct praedicare.

II. Ad hoc dicitur quod utrumque verum est diversimode intelligcndo. Nam ad diaconos spectat et baptizare ct praedicare c.v *impositione:* hoc est, si ah episcopo seu presbytero sibi imponatur, ut Pelagius · dicit, *de Consecr.,* dist. IV, cap. *Diacones* ·. Non spectat autem ad diaconos praedicare aut baptizare ex officio: ut in cap. *Constat,* Ua. *de Consecr.,* dist. I\ . dicitur.

Ratio quoque litterae solida consistit, fundata super officio diaconi absolute. Ex quo enim officium cius est ministrare, infertur rationabiliter quod, ai actibus superiorum sc immiscet, non nisi ministcrialitcr ad cos se habet. Et proptcrca recte infertur non competere sibi cx officio praedicare aut baptizare. Cum quo tamen stat, ut dictum est, quod utrumque potest ei competere cx impositione: hoc enim ostendit ministrum ipsum esse officialium eorum qui cx otncio haec possunt.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM BAPTIZARE PERTINEAT AI) OFFICIUM PRESBYTERORUM. VEL SOLUM EPISCOPORUM

Infri, art. *3,* «d i, 3; IV *Seat.,* diu. ini, qu. m, art. 3, qu· s; dirt. ixiv, qu. n. art. 1, id I.

Si) secundum sic PROCEDITUR. Videtur quod baptizare non pertineat ad officium presbyterorum, sed solum episcoporum. Quia, sicut dictum est ;* sub eodem praecepto iniungitur, Matth. ult. ;* officium docendi et baptizandi a. Sed docere, quod est *praficere,* perlinet avi officium episcopi: ut patet per Dionysium, v et \i ♦ cap. *Eccl. Hier.* Ergo et baptizare pertinet tantum ad officium episcopi.

2. Praeterea, per baptismum annumeratur aliquis populo Christiano: quod quidem videtur ad officium solius principis pertinere. Sevi principatum in Ecclesia tenent episcopi, ut dicitur in Glossa * Luc. x qui etiam ? tenent locum Apostolorum, de quibus dicitur in Psalmo *Constitues eos principes super omnem terram* Ergo videtur quod baptizare pertineat solum ad officium episcopi.

3. Praeterea, Isidorus dicit ' quod *ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, unctio altaris, et confectio chrismatis: ipse ordines ecclesiasticos distribuit, et sacras virgines benedicit.* Sed his omnibus maius est sacramentum baptismi. Ergo videtur quod multo magis ad officium solius episcopi pertinet baptizare.

Sed contra est quod Isidorus dicit, in libro *de Officiis :* *Constat baptisma solis sacerdotibus esse traditum.*

Respondeo dicendum quod sacerdotes ad hoc consecrantur ut sacramentum Corporis Christi conficiant, sicut supra * dictum est. Illud autem est sacramentum ecclesiasticae unitatis: secundum illud Apostoli, I *Cor.* x :* *Lfuis panis et unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane et de uno calice participamus :* Per baptismum autem aliquis fit particeps ecclesiasticae T unitatis: unde et accipit ius accedendi ad mensam Domini. Et ideo, sicut ad sacerdotem pertinet consecrare Eucharistiam. ad quod principaliter ordinatur sacerdotium , ita ad proprium officium sacerdotis pertinet baptizare: eiusdem enim videtur esse totum, et partem in toto disponere.

Ad primum ergo dicendum quod utrumque officium, scilicet docendi et baptizandi, Dominus Apostolis iniunxit, quorum vicem gerunt episcopi: aliter tamen et aliter. Nam officium docendi commisit eis Christus ut ipsi per se illud exercerem. tanquam principalissimum: unde ct ipsi Apostoli dixerunt, *Act.* vi :* *Non est aequum nos relinquere verbum Dei et ministrare mensis.* Officium autem baptizandi commisit Apostolis ut per alios exercendum: unde et Apostolus dicit, I *Cor.* I :* Aon *misit me Christus baptizare, sed evangeli{are.* Et hoc ideo quia in baptizando nihil operatur meritum et sapientia ministri, sicut in docendo, ut patet ex supra * dictis. In cuius etiam signum, nec ipse Dominus baptizavit, *sed discipuli eius,* ut dicitur loan, iv :* – Nec tamen per hoc excluditur quin episcopi possint baptizare: quia quod potest potestas inferior, potest et superior. I nde et Apostolus ibidem * dicit se quosdam baptizasse.

Ad secundum dicendum quod in qualibet republica ea quae sunt minora, pertinent ad minora officia, maiora vero maioribus reservamur: secundum illud *Exod.* xvni :* *Quidquid maius fuerit, referent ' ad te. et ipsi tantummodo minora indicent.* Et ideo ad minores principes civitatis pertinet disponere de infimo populo: ad summos amem pertinet disponere ea quae pertinent ad maiores civitatis. Per baptismum autem non adipiscitur aliquis nisi intimum gradum in populo Christiano. Et ideo baptizare pertinet ad minores

• An. praoctd., •rg. i; qu. twi. *n. 3, ars. 3. • Yen io 3

• Pirt. i, t 6, ;. ** Pirt. i. i j.

* Ord. îkdât, *· Ver». i ? • P». XUT, ver», i?·

• Epi»L *ad Lu· 4frcJ.-Ci.cw. Prrlrctii,* di>r XXV.

•Lib.II, cap.xxT, n 9.

• Qu ut, an. 3.

• Ver». 17.

• jCC Aug. /a /•XM. *ElfJW.,* trxxL XXVI. a. ij. T

· Vcn

'Veffc *'·

4?!°;ıi£· Î.V

*Vfn '

'Vrn z

a) Jocniji *it baptizandi.* – PI; *baptizandi et docendi* cd. *a. docendi d praedicandi* ceteri.

β) *qui etiam. — qui* Ante *ut dicitur* PI.

γ) *ecclesiasticae.* – PEI *a; ecclesiae*

«) *referent.* – *referatur* cd. j. *referetur* II, *referant* I ct editfac

principes Ecclesiae, idcst presbyteros, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum Christi.

Qt. io O- dicit GloSSU LUC. X *:

Qu.uxt.art J. AI) TERTIUM DICENDUM quod, SICUt SUpHI * dictum est, sacramentum baptismi est potissimum necessitate: sed quantum ad perfectionem, sunt quaedam alia potiora, quae episcopis resenantur.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM LAICUS BAPTIZARE POSSIT

ID II"', qu. c, Aft. 5, »J i; IV *Sent.,* dist. v. qu. π, λπ. i, qu· i; di»t. xm, qu. m, art. 3, ęu a, ad 3; disk xi. un. I, qu·), iJ 3; Ji»L xuii. qu. it, an. I, qu· I.

'Vid. Comment. Catct. post *rt.j.

D TERTIUM SIC PROCEDITUR*. Videtur quod laicus baptizare non possit. Baptizare enim, sicut dictum est *, proprie pertinet ad ordinem sacerdotalem. Sed ea quae sunt ordinis, non possunt committi non habenti ordinem. Ergo videtur quod laicus. qui non habet ordinem, baptizare non possit.

• Art. a

2. Praeterea, maius est baptizare quam alia sacramcntalia baptismi perficere: sicut cutcchizarc et exorcizare ut aquam baptismalem benedicere. Sed haec non possunt fieri a laicis. sed solum a ⁂acerdotibus Ergo videtur quod multo minus laici possint baptizare.

• D. jio, $91.

3. Praeterea, sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita et poenitentia. Sed laicus non potest absolvere in foro poenitentiali. Ergo neque potest baptizare.

• Prtmuik. - O can. /Kioutot .'*'.'4I>L

Sed contra est quod Gelasius Papa et Isidorus * dicunt, quod *baptizare, necessitate imminente, laicis Christianis plerumque conceditur.*

• be Ecderiast. OJk. tib. II.çjp. ur, o. 9. - Ct c»n. *Condat h- ß;i"* ie Ct»· »err., dut. IV • I *ad Tint.,* cap. U. ter». 4.

Respondeo dicendum quod ad misericordiam eius qui *vult omnes homines salvos Jieri* ;* pertinet ut in his quae sunt de necessitate salutis, homo de facili remedium inveniat. Inter omnia autem alia " sacramenta maximae necessitatis est baptismus, qui est regeneratio hominis in vitam spiritualem.· quia pueris aliter ? subveniri non potest; et adulti non possunt aliter quam per baptismum plenam remissionem consequi et quantum ad culpam et quantum ad poenam. Et ideo, ut homo circa remedium tam necessarium defectum pati non possit, institutum est ut et materia baptismi sit communis t, scilicet aqua, T quae a quolibet haberi potest; et minister baptismi etiam sit quicumque, etiam ß non ordinatus; a ne propter defectum baptismi homo salutis suae dispendium patiatur.

Ad primum ergo dicendi m quod baptizare pertinet ad ordinem sacerdotalem secundum quandam convenientiam et solemnitatem: non autem hoc est de necessitate sacramenti. Unde etiam si extra necessitatis articulum laicus baptizet, peccat quidem, tamen sacramentum baptismi confert, nec est rebaptizandus ille qui sic est baptizatus.

Ad secundum dicendum quod illa sacramcntalia baptismi pertinent ad solemnitatem, non autem ad necessitatem baptismi. Et ideo fieri non debent nec possunt a laico, sed solum a sacerdote, cuius est solemniter baptizare.

Ad tertiim dicendum quod, sicut supra ♦dictum est, poenitentia non est tantae necessitatis sicut baptismus: potest enim per contritionem suppleri defectus sacerdotalis absolutionis, quae non liberat a tota poena, nec etiam pueris adhibetur. Et ideo non est simile de baptismo, cuius effectus per nihil ' aliud suppleri potest.

• Qu. txr, xn. > 4-

I

a) *alia,* – Om. PaI.

,q *aliter, – omnino* addunt P hic ct G post *potest.*

T) *communit. – Alias, communissima* margo P. – Ante *haberi* I ct editione» addunt *de facili.*

o> *etiam.* – Om. Pc.

t) *per nihil.* -Tenn; *principalis per nihil* EF. *principalis* ecten; a praicquitur: *per altud suppleri* non *potest.*

Commentaria Cardinalis Caietanl

In aniculis secundo ct tertio hoc solum pro novitiis notandum est, quod, cum in calce secundi articuli dicitur. *Effectus baptismi per nihil aliud suppleri potest,* intclligendum est de integro effectu baptismi. Integer siquidem effectus baptismi claudit in se characterem. Et propterea, licet gratia, cum remissione totius culpae ct poenae, possit sine baptismo suppleri, ut patet in Latrone ·, character tamen suppleri non potest: et hoc, loquendo de potentia ordinata sub divinae dispositionis proxidentia.

• Iue. cap. Xiut.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM MULIER POSSIT BAPTIZARE

quartim sic proceditur * Videtur quod ^>4?^ mulier non possit baptizare. Legitur enim in Carthagincnsi Concilio ♦ *Mu- quamvis docta et sancta, viros m conventu docere, vel alios * baptizare non praesumat.* Sed nullo modo licet mulieri docere in conventu: secundum illud I *Cor.* xiv :* *Turpe est mulieri m ecclesia loqui.* Ergo videtur quod nec etiam aliquo modo liceat mulieri baptizare.

2. Praeterea, baptizare pertinet ad officium praelationis: unde a sacerdotibus habentibus curam animarum debet accipi baptismus. Sed hoc non potest competere feminae *h* secundum illud I *piiu* j, ♦. *Docere mulieri non permitto, nec dominari in viros \ sed subditam esse* Ergo mulier baptizare non potest.

3. Praeterea, in spirituali regeneratione videtur aqua habere locum materni uteri: ut Augustinus dæil ⁑ super illud loan, m *Xunquid homo potest in ventrem matris suae iterato introire et renasci?* Ille autem qui baptizat, videtur magis habere patris officium. Sed hoc non competit mulieri. Ergo mulier baptizare non potest.

Sccudas. Cos. Super 'ut-

Sed contra est quod Urbanus Papa * dicit, et habetur in Decretis, XXX, qu. iii " : *Super quibus consuluit nos tua Dilectio, hoc videtur nobis hac sententia respondendum: ut baptismus sit si. necessitate instante, /emina puerum in nomine Trinitatis bapli\averit.*

Respondeo dicendum quod Christus est qui principaliter baptizat: secundum illud Ioan, i ♦ *Super quem videris Spiritum descendentem et manentem, hic est qui baptizat.* Dicitur autem *Coloss,* in * quod *in Christo non est masculus neque femina.* Et ideo, sicut masculus laicus potest baptizare, quasi minister Christi, ita etiam et femina.

Quia tamen *caput multeris est vir, et caput viri Christus,* ut dicitur I *Cor.* xi ♦, non debet mulier · vem> baptizare si adsit copia viri. Sicut nec laicus praesente clerico, nec clericus praesente sacerdote. Qui tamen potest baptizare praesente episcopo: eo quod hoc pertinet ad officium sacerdotis.

Ad primum ergo dicendum quod, sicut mulieri non permittitur publice docere, potest tamen privata doctrina vel monitione aliquem instruere; ita non permittitur publice et solemniter baptizare, sed tamen potest baptizare in necessitatis articulo.

An secundum dicendum quod, quando baptismus solemniter et ordinate * celebratur, debet a aliquis sacramentum baptismi suscipere a presbytero ' curam animarum habente, vel ab aliquo « vice eius. Hoc tamen non requiritur in articulo necessitatis, in quo potest mulier baptizare.

Ad tertium dicendum quod in generatione carnali masculus et femina operantur secundum virtutem propriae naturae: et ideo femina non potest esse principium generationis activum, sed passis uni tantum :* Sed in generatione spirituali ' «». °0'. neuter operatur virtute propria, sed instrumentaliter tantum per virtutem Christi. Et ideo eodem modo potest et vir et mulier in casu necessitatis baptizare.

Si tamen mulier extra casum necessitatis baptizaret, non esset rebaptizandus: sicut et de laico dictum ēst Peccaret tamen ipsa baptizans, et 'ArL* alii qui ad hoc cooperarentur, vel baptismum ab ea suscipiendo, vel ei baptizandum aliquem offerendo.

*AlGilat., cap. in. veri. jfc.- Q. aa Co!on.r cap. IU. ver». II.

s) *alios.* – *aliquos* Pl.
p) *feminae.* - *mulieri* editione
7) *viros.* – *virum* P.
5» *ordinate.* – *ordinarie* PEGHI.
O d *presbytero,* – E ct tertia; *a sacerdote* F, nm. ieten.

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM ILLE QUI NON EST BAPTIZATUS, POSSIT SACRAMENTUM BAPTISMI CONFERRE

IV *Sent.,* dint. v. qu. n. an. I, qu1 3.

d quintum sic proci,diti-r. Videtur quod qui non est baptizatus, non possit sacramentum baptismi conferre. *Xullus* enim *dat quod non habet* ♦ Sed non-baptizatus non habet sacramentum baptismi. Ergo non potest ipsum conferre.

2. Praeterea, sacramentum baptismi confert aliquis inquantum est minister Ecclesiae. Sed ille qui non est baptizatus, nullo modo pertinet ad Ecclesiam, scilicet nec re nec sacramento. Ergo non potest sacramentum baptismi conferre.

3. Praeterea, maius est sacramentum conferre quam suscipere. Sed non-baptizatus non potest alia sacramenta suscipere. Ergo multo minus potest aliquod sacramentum conferre.

Sed contra est quod Isidorus dicit ♦ /?o- ' J?. «» *guiper* Iiifpo. *manus Pontifex non hominem indicat qui bapti\at. sed Spiritum Dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat.* Sed ille n' qui est baptizatus, non dicitur paganus. Ergo non 3 baptizatus potest conferre sacramentum 1 baptismi.

• G. qu. Lxtv, МП. s »'«· ».

3) *non.* – Exi; *etiam nec* pG, *etiam non F* ct cetera tertii, om. ceteri.

Op. HU. ?

Respondeo dicendum quod hanc quaestionem Augustinus indeterminatam reliquit. Dicit enim, in II *contra Epistolam Parmeniani* :* *Haec quidem alia quaestio est. utrum et ? ab his qui nunquam fuerunt Christiani, possit baptismus dari: nec aliquid hinc temere af/irmandum est, sine auctoritate tanti sacri concilii quantum tantae rei sufficit.* Postmodum vero per Ecclesiam determinatum est quod non-baptizati, sive sint ludaei sive pagani, possunt sacramentum baptismi conferre, dummodo in forma Ecclesiae baptizent L Unde Nicolaus Papa * respondet *ad Consulta liulgarorum ♦ A quodam nescitis Christiano an pagano, multos in patria vestra baptizatus asseritis. Hi siz in nomine Trinitatis baptizati sunt, rebaptizari non debent.* Si autem forma Ecclesiae non fuerit observata, sacramentum baptismi non confertur. Et sic intelligendum est quod Gregorius II | * scribit Bonifacio Episcopo * : *Quos a paganis baptizatus asseruisti,* scilicet Ecclesiae forma non servata, *ut de novo baptizes m nomine 7'vinitatis, mandamus.*

Et huius ratio est quia, sicut ex parte materiae, quantum ad necessitatem sacramenti, sufficit quaecumque aqua, ita etiam sufficit ex pane ministri quicumque homo. Et ideo etiam non-baptizatus in articulo necessitatis baptizare potest. Ut sic duo non-baptizati se invicem baptizent. dum prius unus baptizaret alium, et postea baptizaretur ab eodem: et consequeretur uterque non solum sacramentum, sed etiam rem sacramenti. Si vero extra articulum necessitatis hoc fieret, uterque graviter peccaret, scilicet baptizans ct baptizatus, ut per hoc impediretur baptismi effectus, licet non tolleretur ipsum sacramentum.

Ad primum ergo dicendum quod homo baptizans adhibet tantum exterius ministerium: sed Christus est qui interius baptizat, qui potest uti omnibus hominibus ad quodeumque voluerit. Et ideo non-baptizati possunt baptizare: quia, ut Nicolaus Papa * dicit, baptismus *non est illorum,* scilicet baptizantium, *sed eius,* scilicet Christi. • CX a», cit. lo corpore

Ad secundum dicendum quod ille qui non est baptizatus, quamvis non pertineat ad Ecclesiam re vel sacramento, potest tamen ad eam pertinere intentione et similitudine actus, inquantum scilicet intendit facere quod facit Ecclesia, et formam Ecclesiae servat in baptizando, et sic operatur ut minister Christi, qui virtutem suam non alligavit baptizatis, sicut nec etiam sacramentis. IM

Ad tertium dicendum quod alia sacramenta non sunt tantae necessitatis sicut baptismus. Et ideo magis conceditur quod non-baptizatus possit baptizare, quam quod possit alia sacramenta suscipere.

y
• Primu».

• On. 4 a· dam, de Go Mer., diu. IV, a

I
• Gr<x-III-Vide not. SinncnJi «d banc ep. IObb. C<>«iZ.V|, 1469. ftC<2 '>r ,t pafjtttft, de Cntttecr., dl»t. IV.

Ju *et.* — Tertia pnelcr It; *etiam* II, *qutdrm* cJ. n, *autem ct* ecteri. – Pro *hinc temere, temere inde* P. — Pn» *tanti sacri, tanti sacramenti F, sacri* EGHfrc, *tanti* PL – Pro *concilii, coruilii Ei; Alias, consilii nurgo P.*

y) baptizent. – Tertü praeter t; *baptizetur* t. *baptizarent* ceteri. *respondet... Hi si.* – *respondet de Conster, dut. iv c. a. (c. a.* om. P) *ad consultationem (contuita* Pc) *Vulgatarum (Vulgatorum c, Bulgar, c. 3.* P)î *A quodam ludaeo, nesciti» utrum... atteritis baptilatos, et quid inde tit agendum consulitis. Jti profecto ti* ĕditione etiam Lj JJanl *utrum* post *nescitis.*

«) // – *terrui* L, *papa H* F, om. Lf, *secundo* P. – Poat *baptizato»* IsG tl ĕditione nddunt *esse.*

Commentaria Cardinalis Caietani

Ix articulis quarto ct quinto dubium occurrit commune multis articulis: An baptizare extra necessitati casum co modo quo in necessitatis casu licet, sit peccatum mortale; verbi gratia, si laicus extra casum necessitatis baptizaret; aut si unus baptizaret duo simul dicendo, *Ego bapti\o ros,* quod in casu necessitatis licitum dicitur ·; et sic de aliis similibus Ecclesiae ordinationibus erga baptismum non servatis. Et est ratio dubii quia Auctor, hoc tractans, in calce corporis articuli quinti dicit quod *graviter peccaret uterque, scilicet baptizans et baptizatus. et per hoc impediretur baptismi effectus, licet non tolleretur sacramentum.* Ubi apparet ipsum sentire quod est peccatum mortale: quoniam baptismi effectus non impeditur nisi per peccatum mortale.

• Art. 6, ad ».

II. Ad huius evidentiam, scito Scotum. in 1\ *Sent.,* dist. vi ·, sonare quod baptizans plurcs simul extra articulum necessitatis, dicendo. *Ego baptizo vos,* peccat mortaliter, quia non servat formam impositam sibi ab Ecclesia.

• Qu. IL

Si tamen diligenter perspectum fuerit, et distinctum peccatum mortale dupliciter hic inveniri posse, aut secundum se, hoc est cx suo genere, aut ex Ecclesiae praecepto: cum mutationes aut omissiones huiusmodi non constituant actum sacrilegum secundum se (quod ex eo patet quod, si actus esset secundum se sacrilegus, in nulla necessitate esset licitus), restat ut aliunde peccatum hoc sit mortale, si mortale est. Ex triplici autem capite hoc dici posset: vel cx inobedientia, et sic ad hoc quod esset mortale, exigeretur contemptus; vel cx praesumptione, puta quia laicus praesumit actum sacerdotis; vel cx modo institutionis ecclesiasticae, puta quia ritus talis servatur ut quasi necessarius, sicut sacrae vestes exiguntur in consecratione Eucharistiae.

Ex quibus apparet quod xolcmniter baptizans tenetur sub peccato mortali servare ritum Ecclesiae. – Quod non ita intclligas ut cuiuslibet caeremoniae omissio sit peccatum mortale.

Similiter, si laicus solemniter baptizare praesumeret, a mortali non excusaretur.

Sed ubi absque solemnilatv baptizaret, et contemptus atque praesumptio deessent, extra necessitatis articulum, puta quia credunt se bene facere, mortale peccatum non video. Immo Innocentius III a veniali etiam peccato excusat eum qui, credens se bene facere, baptizavit seipsum. Dicit enim in cap. *Debitum,* Extra, *de Baptismo et eius effectu,* dc ludaeo m mortis articulo baptizante seipsum: *Si talis continuo decessisset, ad patriam protinus erolasset.* Ex quo loco argumentum sumitur magnum quod, si error commissus circa baptismum tantus ac talis ut tollat baptismum. qualis est error baptizantis seipsum, excusatur non solum a mortali, sed etiam a veniali, propter conditionem personae (alioquin non esset verum quod station ad patriam evolasset): multo magis opinio ignorantis se bene facere excusabit a mortali baptizantem servatis substantialibus, ct errantem solum in hoc quod necessitatis articulo non arctatur.

Nec verba \uctoris hic docent oppositum: quoniam baptismi effectus plenus impeditur cx peccato veniali. Peccans enim vcniallter dum baptizatur, nec omnis poenae nec omnis culpae remissionem adipiscitur, quamx is gratiam consequatur.

Posset quoque dici quod Auctor dc praesumentibus, cl non dc simpliciter facientibus intelligitur.

ARTICULUS SEXTUS

UTRUM PLURES POSSINT SIMUL BAPTIZARE

Supra» qu, ı.χvı, art. 5, ul 4; 1\ .Seni.. di»t. 111, art. 3, ϱu 2, nd 2; dirt. vi, qu. n♯ art. 1. ϱu 1. nd 3,

• Vide Coam. Citet, port art.v 3

Sed sextum sic proceditur \ Videtur quod plures possint simul* baptizare. In multitudine enim continetur unum, sed non convenitur. Unde videtur quod quidquid potest facere unus, possint facere mulli, et non e converso: sicut multi trahunt navem quam unus trahere non posset. Sed unus homo potest baptizare. Ergo et plures possunt simul unum baptizare.

2. Praeterea, difficilius est quod unum * agens agat in plura quam quod plures agentes agant simul in unum. Sed unus homo potest simul baptizare plures. Ergo multo magis plures possunt simul unum baptizare.

3. Praeterea, baptismus est sacramentum maximae necessitatis. Sed in aliquo casu videtur esse necessarium quod plures simul unum baptizarent: puta si aliquis parvulus esset in articulo mortis, et adessent duo quorum alter esset mutus, et alter manibus et brachiis careret; tunc enim oporteret quod mutilatus verba proferret, et mutus baptismum T exerceret. Ergo videtur quod plures possint simul unum baptizare.

Sed contra esi quod unius agentis una est actio. Si ergo plures unum baptizarent, videretur sequi quod essent plures baptismi. Quod est

Vcn. 5. contra id quod dicitur *Ephes.* iv *: *Una fides, unum baptisma.*

Respondeo dicendum quod sacramentum baptismi praecipue habet virtutem ex forma, quam

Veri. »6. .Apostolus nominat *verbum vitae. Ephes.* v ⁑ Et ideo considerare oponet, si plures unum simul baptizarent, qua forma uterentur. Si enim dicerent, .Vox *te baptizamus in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti,* dicunt quidam * quod non conferretur sacramentum baptismi eo quod non servaretur forma Ecclesiae, quae sic habet, *Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.* - Sed hoc excluditur per formam baptizandi qua utitur Ecclesia Graecorum. Possent enim dicere, *Baptizatur* ȷ *servus Christi X in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti,* sub qua forma Graeci baptismum suscipiunt : quae tamen forma multo magis dissimilis est formae qua nos utimur, quam si diceretur, A'or *te baptizamus.*

• Hlieni. *Sbn. Throl.* part IV, ‹3e. vim, racab. ᵵ, an. 7.

Sed considerandum est quod ex tali forma, *Xos te baptizamus,* exprimitur talis intentio quod plures conveniunt ad unum baptismum conferendum. Quod quidem videtur esse contra rationem ministerii: homo enim non baptizat nisi ut minister Christi et vicem eius gerens; unde, sicut unus est Christus, ita oportet esse unum ministrum qui Christum repraesentet. Propter quod signanter Apostolus dicit, *Ephes,* iv ⁑ *Unus Domi·* * Vw›* *nus. una fides, unum baptisma.* Et ideo contraria intentio videtur excludere baptismi sacramentum.

Si vero uterque diceret, *Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti,* uterque exprimeret suam intentionem quasi ipse singulariter baptismum conferret. Quod posset contingere in eo casu in quo contentiose uterque aliquem baptizare conaretur. Et tunc manifestum est quod ille qui prius verba proferret, daret baptismi sacramentum. Alius vero, quantumcumque ius ‘ baptizandi haberet, etsi verba pronuntiare praesumeret, esset puniendus tanquam rebaptizator. Si autem omnino simul: \erba proferrent ct hominem immergerent aut aspergerent, essent puniendi de inordinato modo baptizandi, et non de iteratione baptismi: quia uterque intenderet non-baptizatum baptizare, et uterque, quantum est in se, baptizaret. Nec traderent aliud et aliud sacramentum: sed Christus, qui est unus interius baptizans, unum sacramentum per utrumque conferret.

An primum ergo dicendum quod ratio illa locum habet in his quae agunt propria virtute. Sed homines non baptizant propria virtute, sed virtute Christi, qui, cum sit unus, per unum ministrum perficit suum opus.

Ad secundum dicendum quod in casu necessitatis unus posset simul plures baptizare sub hac forma. *Ego ros baptizo:* puta si immineret ruina aut gladius aut aliquid huiusmodi, quod moram omnino non T· pateretur, si singillatim omnes baptizarentur. Nec per hoc diversificaretur forma Ecclesiae, quia plurale non est nisi singulare geminatum : praesertim cum pluraliter dicatur. Matth. ult. ⁑ *Baptizantes eos,* etc. – Nec est simile de baptizante et baptizato. Quia Christus, qui principaliter baptizat, est unus: sed multi per baptismum efficiuntur unum in Christo.

Ad tertium dicendim quod, sicut supra * dictum ‘Q« est. integritas baptismi consistit in forma verborum ct in usu materiae. Et ideo neque ille qui tantum verba profert baptizat, neque ille qui immergit. Et ideo, si unus verba proferat et alius immergit \ nulla forma verborum poterit esse conveniens. Neque enim poterit dici *Ego te baptizo:* cum ipse non immergat, et per conse-

a) *simul.* — *unum* addunt PExt, uuum. — *unus* cd.
γ) *baptismum.* – *actum (actui bc) baptismi* I ct editione».
B; *Baptizatur.* – *Baptizetur Pa;* ct. qq. lx. art. 8. B, tivi. ert. 5. t.
c) *ius.* – *vis* E, *intentionem bc* ct per *Alias* margo P. Pool *haberet* tertia addit *nihil faceret.*
ζ) *simul.* - *ambo* addunt E ct tertia praeter II. – *ct hominem* terti®; *aut hominem.*
»›) moram omw/no *non.* – EFGhB ct *a: moram omnino* ACDpR, *omnino moram non* PHhr. Pro *fi, ut* PEGI.
0) *immerpit.* – *Immergat* tertia.
o *dici.* – *dicere* cd. a. Mox pro *dicere, dici* P.

quens non baptizet. Neque etiam poterit dicere, *Xas te baptizamus:* cum neuter baptizet. Si enim duo sint quorum unus unam partem libri scribat et alius aliam, non est propria locutio, *Λos sen-psimus librum istum,* sed synecdochica, inquantum totum ponitur pro parte.

Commentaria Cardinalis Caictani

Trruuzs ut sonat. – In corpore articuli est una distinctio de forma qua plures simul baptizantes possent uti. Altera est: .Vox *te baptizamus.* Altera st ut uterque diceret: /.go *te baptizo.* Et primo, examinatur ct respondetur quaesito luxtn primam formam; secundo, iuxta secundam.

Quoad *primum,* recitatur opinio una dicentium non valere baptismum si plures dicant, .Vo.r *te baptizamus,* quia non servatur forma Ecclesiae, quae habet quod in singulari persona ministri exprimatur, dicendo, *Epo te baptizo.*

Deinde contra hanc rationem Auctor arguit, immo eam excludit, cx multo maiori recessu formae Graecorum a forma nostra. Et stat ratio in hoc, quod ad tollendam veritatem baptismi non sufficit recessus ab ista forma, *Epo te baptizo,* quia, si recessus sufficeret, apud Graecos non esset baptismus. Quoniam forma eorum multo magis recedit ab hac nostra quam recedat ista, .Vox *te baptizamus:* cum hic non mutetur nisi singulare in plurale ; ibi vero omnino omittitur persona ministri, et in tertia persona exprimitur actus, dicendo, *Baptizetur* etc.

Demum aliam rationem reddit Auctor ex parte intentionis explicitae; scilicet quia hac forma. *Nos te baptizamus,* explicatur intentio ministrorum quoad hoc quod plures conveniunt ad unum baptismum conferendum. Ex quo formatur talis ratio. Homo non baptizat nisi ut minister Christi. Ergo oportet ministrum esse unum, ut Christi unitatem repraesentet. Sed in dicta forma explicatur contrarium: quia explicatur pluralitas ministrorum. Ergo dicta forma videtur tollere baptismum. – Et confirmatur huiusmodi unitas auctoritate Apostoli Pauli.

Quoad *secundum,* ponuntur duo modi quibus hoc contingere posset. Scilicet, vel altero praeveniente reliquum. Et sic dicitur quod solus praeveniens baptizaret. – Vel utroque simul concurrente. Et sic dicitur quod Christus per utrumque unum baptismum conferret.

II. Circa ea quae hic dicuntur, adverte primo, dupliciter contingere duos simul baptizare: vel utroque totum faciente ct dicente; vel altero dicente et altero faciente. Auctor secundum modum reservat tractandum hic in responsione ad ultimum. De primo autem modo tantum loquitur m hoc corpore articuli.

Adverte secundo, rationem litterae ad concludendum irritam esse formam illam. *Nos te baptizamus,* non atterri ab Auctore assertive, sed opinative: ut sua monstrant verba, etiam replicata, dum dicit, *Quod quidem videtur esse contra rationem ministri,* et postea subdit, */deo contraria intentio videtur excludere sacramentum.*

Adverte tertio. Auctorem superius, qu. lxvi. art. 5, ad 4, afferre duas alias rationes ad excludendam eandem formam, scilicet, *Nos te baptizamus.* Prima ratio est, quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agentium, si perfecte ab unoquoque agatur. Sed baptismus est actus ab unoquoque baptizante perfectus. Ergo unus baptismus non est a duobus. Secunda ratio est, quia mutaretur forma baptismi dicendo, .Vox *baptizamus :* quia dicere *nos* non est idem dicere quod *epo et epo,* sed, *epo et iste.* - Quae ideo repetita hic sunt a me, quia superius ⁑ ad hunc locum me remisi.

• Ibid., Comm, num. u.

III. Circa hanc doctrinam dubium primo occurrit ex Durando, in IV *Sent.,* dist. m, qu. m, art. 2 ·. Primo enim, contra omnes dictas rationes Auctoris procedit. Et primam quidem rationem, /Iciirr *multiplicatur* etc. ', dicit non concludere in agentibus per voluntatem : ct eam militare contra Auctorem ponentem · plures sacerdotes posse simul consecrare eandem hostiam. Par enim est utrobique indicium quoad multiplicationem actus ab agente.

• Q. num. xu.

• Num. prxcv., *AJrcrtc 1er(io.*

* Qu. I uxu, art. 3.

Secundam vero rationem, de mutatione formae ·, dicit non cogere :* quia mutatio formae quantum ad illud quod non est de necessitate formae, non tollit sacramentum. Sic autem est in proposito. Tum quia expressio ministri non est de necessitate formae baptismatis : ut patet de forma Graecorum. Ergo multo minus est de necessitate cius expressio ministri in singulari numero. – Tum quia haec forma. .Vos *te baptizamus,* prolata ab utroque, ex parte cuiuslibet dicentis resolvitur in istam, *Epo baptizo te:* ubi nulla apparet mutatio secundum sensum a forma Romanae Ecclesiae. Et Petrus de Palude, in IV *Sent.,* dist. nr, qu. ll, art. 3, approbans haec Durandi, adiungit quod, sicut forma illa, ut profertur ab isto, resolvitur in hanc, *Epo te baptizo et hic baptizat,* sic c converso, ut profertur ab altero, resolvitur in hanc. *Epo baptizo et hic baptizat.* Ac per hoc, servatur forma Ecclesiae Romanae quoad sensum: quia uterque dicit, secundum sensum, *Epo baptizo te* etc.

* O. nura. tui.

Contra tertiam autem rationem, de expressione plurium ministrorum ⁑ arguit Durandus tripliciter ⁑* Primo. Unitas ministri vel exigitur ad baptismum secundum rem: aut secundum expressionem, puta quod quilibet minister exprimat se ut unum. \on potest dici primum: quia tumet dicis quod duo simul possunt baptizare cundern. si uterque dicat, *Epo te baptizo.* – Secundum autem non est rationabile. I um quia expressio ministri non est de necessitate sacramenti. – Tum quia, si oportet ministrum exprimi secundum congruentiam ad principale agens, ut tu assumis, cum principale agens sit Trinitas, congruentius exprimi deberet minister in numero plurali. – Tum quia modus exprimendi ministrum nihil videtur facere ad sacramentum: sufficit enim principale agens ct actum exprimere.

• Mna. 1, Dr- ·· *ci.* cun. rrr.

IV. Contra conclusionem dictam scilicet. *Si baptismus a pluribus datur dicentibus. Nos te baptizamus, non valet baptismus,* arguit Petrus de Palude, ibidem ·. Tum quia, quando plures uxores poterant simul nubere uni viro, non refereb.it an quaelibet diceret. *Accipio te in virum,* an, .Vos *accipimus te in virum :* secundum illud Isaiac iv ⁑ *invocetur nomen tuum super nos,* etc.

• Lo«. QL M «UBU ill. · Cf. num. tt.

• Ven, i.

Tum quia, dicendo *Baptizamus te,* magis exprimitur unitas baptismi quam utroque dicente uni, *Epo te baptizo:* apparet enim singulos seorsum baptizare, ac per hoc distinctos duos baptismos conferre. Dicendo autem, *Baptizamus.* apparet convenire in unum baptisma. – Et confirmatur. Quia, sicut de essentia est expressio actus, ita saltem dc congruentia est expressio unitatis vel pluralitatis actus.

Tum quia, duobus exictentibus officialibus in solidum, et ambobus volentibus idem facere simul, congruentius est ut dicant *Mandamus,* aut *Pronuntiamus,* quam ut quilibet per se dicat *Mando,* aut *Pronuntio.*

Tum quia plurale non est nisi geminatum singulare: idem enim sensus est dicere, *Socrates et Plato currunt,* et dicere, *Socrates currit ct Plato currit.* Et pari ratione idem est in prima persona. Et quia verba sicramcntalia efficiunt quod significant, quae aequipollent in significando, acquipollent etiam in efficiendo.

Tencntquc propterea Durandus et Petrus oppositam conclusionem quamvis timor rcvcrcntialis Petrum cohibeat.

\. Circa Auctoris processum, dubium occurrit de sufficientia '. \ idetur enim insufficientcr tractare quaestionem hanc, dum, discutiendo formas quibus uti possent plures simul baptizantes unum, non discurrit nisi per formas seu formam secundum ritum Romanae Ecclesiae. Debuisset enim discutere eandem quaestionem secundum formam qua utitur Ecclesia Graeca, et determinare an secundum illam formam possent multi simul baptizare unum.

Ct num. XMiu

• i. •O oαβ χπH

\ I. Circa secundum modum ;* concessum communiter. quo plurcs possunt simul baptizare unum, scilicet quolibet baptizante dicente, *Ego te baptizo,* dubium restat :* quomodo fieri aut mtclligi potest duo agentia totalia, quamvis instrumental!.!, eiusdem rationis, producere efficaciter simul unum effectum non intensum aut pertectum magis quam si ab uno eorum tantum produceretur; et hoc in sublecto capaci perfectioris seu intensioris effectus, quale est anima nostra ; ct de effectu suscipiente magis ct minus, qualis est gratia. \ idetur enim non intelligibile.

VII. Circa principale quaesitum dubium adhuc restat, an baptismus de necessitate sacramenti exigat unitatem mini-

• c l au®. »eq. stri ·. Ex hac enim littera non habetur responsio simpliciter et absolute : sed tantum habetur quod secundum unam formam possunt plurcs conferre unum baptisma, ct secundum aliam formam non. Scotus autem dicit, in vi diit.

• Qu. h ,u fine. |\ *Sent.* ·, quod unitas ministri est ab institutione Christi;

•. cima ut. at. m Durandus vero assent oppositum Petrus autem dicit *

·· Uc. au abM. quod unitas ministri non est dc substantia sacramenti, ut dicunt communiter omnes. Ex quibus apparere potest quaestionem hanc remanere dubiam.

VUI. Ad has dubitationes sic respondendum est ut primo

• Nm. pnee dicatur ad ultimam ·, lanquam eam cx cuius claritate reliquarum solutio facilius percipietur. Ad evidentiam autem quaestionis ultimae, dicendum primo est quid est hic ma-

• a cum Mq. niiestum, et quid occultum :* Duobus igitur modis intclligi potest unitas ministri. Vel quod unitas ministri non possit integrari e.x pluribus personis; ita quod non possit contingere in ministro quod unus totalis minister consurgat cx multis partialibus personis comministrantibus; puta sicut perfectus tractor navis integratur ex multis simul trahentibus, vel sicut perfectus fabricator integratur cx multis partialibus ministeriis. Et sic in hoc communiter doctores conveniunt, tenendo partem negativam, scilicet quod unitas ministri baptismi non potest consurgere ex pluribus per-

• a. num. x. SOnis partialiter concurrentibus ·. Propterea enim dicunt quod, si unus abluit ct alter profert verba, baptismus nullus est; oppositum enim esset si minister baptismi cx duabus personis partialiter concurrentibus integrari posset.

Alio autem modo unitas ministri potest intelligi per exclusionem plurium totalium ministrorum : puta, an baptismus ita exigat unum totalem ministrum quod, si duo totales ministri simul concurrant, baptismus nullus sit. Et in hoc quoque sensu conveniunt communiter doctores, tenentes partem negativam, scilicet quod non requirit baptismus talem unitatem ministri. Propterea enim dicunt quod, si duo simul proferant singuli verba et abluant eundem, baptismus verus est, quia neuter alterius factum irritat. — Haec duo sunt quae pro manifestis habentur.

IX. Latet autem an, absolute loquendo, unitas ct pluralitas ministri per accidens se habeant s el per se ad sa-

,0 cramentuin baptismi. Durandus enim tenet * quod per accidens. Auctor autem tenet quod per se. Et hoc est verum. Quod ex eo evidenter patet quod manifeste per accidens, etiam extraneum, contingit unum baptismum esse a duobus ministris: nulla enim ratio id requirit, quamvis permittat.

Amplius, quando baptismus est a pluribus ministris, non est omnino unus. Quoniam sunt tunc duae formae numero, duae materiae ct actiones numero : ac per hoc, duo baptismi sacramenta active; et solus interior baptismus animae unus est. Patet autem hoc: quia sacramentum baptismi integratur ex rebus, ct verbis a ministro, etc. ; sed in casu proposito sunt duo numero integrata ex rebus et verbis, etc. ; ergo sunt duo sacramenta active. Unum ergo numero baptismi sacramentum unum ministrum exi-

muctrtfo Ad E' *oc 051 qu°d Auctoris prima ratio · concludit: quod scilicet actus multiplicatur a multiplicatione agentium totalium ; seu, quod idem est, si perfecte ab unoquoque fiat. Unde *cohibenda est lingua* dicentium accidere sacramento unitatem vel pluralitatem ministrorum. Quoniam pluralitas ministrorum partialium communiter excluditur; pluralitas vero ministrorum totalium pluralitatem numeralem exterioris sacramenti infert, ct omnino per accidens invenitur ad unum numero effectum sacramenti.

Mirabile autem cvt non advertisse ad propriam vocem. Nam si subtiliter perspectum fuerit, apparebit quod impossibile est unum ct idem sacramentum baptismi cisc a duabus totalibus ministris, quamvis ponatur unum ct eundem effectum esse ah utrisque. Quanta enim differentia est inter baptismum et eius effectum, tanta differentia est inter affirmationem unius vel plurium baptismatum, ct unius vel plurium effectuum baptismi. Et propterea, cum baptismi sacramentum non sit nisi exterius integratum cx rebus ct verbis, puta ex ablutione in aqua el forma verborum a ministro cum debita intentione ; ct hic sint omnia exteriora active et passive duplicata, sunt enim duo perfecti ministri cum duabus intentionibus baptizandi, sunt duae formae, sunt duae ablutiones activae ct duae passivae, ut patet si aspergatur qui baptizatur secundum diversas sui partes; - breviter, nihil deest ad pluralitatem totalem nisi pluralitas baptizati. Cuius unitas unitatem effectui baptismi dare potest : pluralitatem autem ěxteriori sacramenti non tollit. Not.inter autem dixi, *pluralitatem totalem:* quia qui baptizatur licet secundum partem abluatur, ipsum tamen suppositum est quod primo abluitur, baptizatur enim hic homo, ct non caput eius; ac per hoc, licet secundum exteriores partes sint duae ablutiones passivae, secundum tamen subtectum quod abluitur, non est nisi una ablutio passiva, quia non est nisi unus ablutus. Et propterea dicitur quod non est nisi unus baptismus passive m eo qui baptizatur a duobus modo dicto.

Ex quibus omnibus habetur quod unitas per se baptismi unitatem exigit ministri perfecti.

X. Sed qua ratione aut auctoritate cogente unitas ministri excludit pluralitatem partialium comministrantium. videndum restat. Auctor siquidem ex duobus capitibus conatur hoc monstrare: scilicet ex parte formae, ut palet in secunda ratione ;* ct ex parte unitatis principalis agentis, scilicet Christi, ut patet in tertia ratione ·.

• Nam. ti. Ai- *rrrtf teriiti.*

• Nam. t. ûrmw,

Auctoritas vero duplex inducitur ·: altera cx Decretis, dist. XXIII, cap, *Quorundam,* ubi ordo sacer datus ab episcopo operante et presbytero legente irritatur; altera ex Evangclio, eo quod Dominus baptizanti commisit invocationem Trinitatis :*

• Ct oun.

• Mirth, cip. xxvui, verv 19.

In oppositam autem partem affertur ratio, quia *omnes sumus unum corpus in Christo, singuli autem alter alterius membra* ;* ac per hoc, multi partialiter concurrentes concurrunt ut unum ; immo concurrunt ut multa instrumenta unius, scilicet Christi. Et hoc praecipue habet locum in proposito, ubi constat quod *Christus est qui baptizat* ♦ ct homo non nisi ministerialiter ut Christi instrumentum concurrit.

• *AJ ɲù* cip. xu, titK s

Et continuâtur. Quia si Christus utitur totalibus ministris ad unum baptisma, contra omnem rationem, multo magis credendum est quod utitur pluribus ministris partialibus ad unum baptismum, necessitate aut ratione ita exigente.

* lum ap. 1. nr». n; Au /· /CM«. £r4H tua. vr.

Suffragatur ct Evangelii auctoritas·. Quoniam Dominus dixit pluraliter, *baptizantes cos,* insinuans per pluralem numerum plurcs posse simul baptizare.

• Loc. prox. at.

Nec deest auctorilas Apostolorum. Quoniam dc Petro el loanne legitur quod *imponebant manus super illos et accipiebant Spiritum Sanctum.* Eadem enim ratione qua plurcs simul conferebant sacramentum confirmationis, partialiter procul dubio concurrentes, quia nihil inordinatum faciebant, potest ct nunc a pluribus simul partialiter baptismus dari.

• *Act* op. wi. ver». t".

XI. In hac difficultate neutram audeo partem asserere. Intellectui autem meo magis apparel verum esse quod perfectus minister baptismi potest ex duabus personis partialiter concurrentibus integrari; en ratione quia ad Christum, principaliter baptizantem, non refert pluribus partialibus instrumentis simul uti ad unum baptisma, dummodo forma, materia el intentio debitae serventur.

Et ad obiecta cx rationibus Auctoris patebit in ipsarum discussione ac declaratione ·.

·α.ηα®.χιι^4

Ad auctoritatem autem ex Decretis · dicitur primo, quod ibi non irritatur ordo susceptus: immo potius insinuatur oppositum, dum dicitur : *Gradum sacerdotii vel levitici ordinis, quem perverse adepti sunt, amittant.* – Dicitur se-

’ \'<m. pntcvJ..

eundo, dato quod irritetur, quod, duobus commissis in illa ordinatione erroribus ibi recitatis, scilicet quod episcopus imponebat manus et alius benedictionem dabat seu legebat, et quod istorum duorum unus erat episcopus et alter presbyter, littera non explicat pro causa damnationis magis primum errorem quam secundum. Deberet enim minister ordinis sacri, si ex duabus integraretur personis, consurgere ex duobus episcopis, et non ex episcopo et presbytero: quoniam soli episcopo convenit sacrum ordinem conferre.

Ad auctoritatem vero ex Evangclio dicitur quod ex Domini verbis non habetur invocationem Trinitatis proferri debere ab abluente: sed quod abluens abluat in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, *profatis a .u» rei a socio.* Propter quod signanter dixit in plurali, *baptizantes in nomine Patris et Eilii et Spiritus Sancti:* cx co enim quod non exprimitur *profatis a se,* sufficit quod proferantur super ablutione, modo salvetur veritas formae, ut in responsione ad ultimum explicabitur ·.

• Noa. xju

Scito tamen quod ad supra allatas dubitationes respondebitur tenendo communem viam de unitate ministri.

• Nam. ni.

XII. Ad primum ergo dubium cx Durando ·, dicitur quod ratio Auctoris prima, .Icn/s *multiplicatur a multiplicatione agentis perfecti,* est vera ct solida per sc loquendo. Impossibile est enim a pluribus perfectis agentibus eiusdem rationis non provenire diversos actus: in tantum quod, infra limites naturalis rationis loquendo, si duo talia agentia aeque approximarentur eidem omnino patienti nulla omnino inferretur per sc passio, quia multiplicarentur duo simul contradictoria.

Instantia autem Durandi dc agentibus voluntariis, sc- ipsam interimit, ponendo neutrum eorum concurrere ut agens perfectum. Parin enim sunt quoad propositum esse agentia imperfecta seu partialia, ct concurrere ut agentia partialia.

Ad obiectionem vero contra idem cx eo quod duo sacerdotes eandem possunt hostiam consecrare, dicitur quod in tali casu essent duae consecrationes quantum m sc est, sicut etiam, quando duo pertecte unum baptizarent, uterque quantum in se est conferret diversum baptisma: sed per accidens, scilicet unitatem hostiae seu hominis qui baptizatur, unum fit sacramentum, propter excellentiam principalis agentis, scilicet Christi, qui solus potest duobus totalibus instrumentis eiusdem rationis simul uti ut uno.

Habes ergo ex prima Auctoris ratione plures, ut totales ministros, non posse simul unum omnino baptismum conferre.

* Ibid., Xi-. rero.

XIII. Ad obiecla contra secundam rationem, dc mutatione formae ;* respondetur quod esset ibi mutatio formae contra substantialia. Et ad impugnationem Imius dicitur quod, licet expressio ministn non sit de necessitate formae. est tamen de necessitate formae quod, si exprimitur minister, exprimatur sine contrarietate ad veritatem aeramenti: et hoc per illam universalem regulam, */n formis sacramentorum nihil debet poni contrarium.* Pluralitas autem ministri contrariatur unitati requisitae ad unitatem ministri. Et propterea, si exprimatur talis pluralitas expresse in forma, tollit veritatem sacramenti. Falsa est ergo illa conditionalis, *Si expressio ministri non est de necessitate, pluralitas ministri explicata per accidens se habet:* habet enim sc contrarie.

Et cum subjungitur quod ista, .Vos *te baptizamus,* resolvitur in istas, *Ego te baptizo et iste baptizat,* respondetur quod hoc potest dupliciter accipi. Primo, ut secunda exponens accident.diter intendatur: ac si diceret, *Ego baptizo et iste currit.* Alio modo, ut per sc intendatur, tanquam dicens quod *ambo simul ministramus sacramentum baptismi.* Et si in primo sensu acciperetur, idem videtur judicium de hac forma et de forma in qua ponitur aliquid impertinens: puta si quis diceret. *Ego te baptizo, et omnes adstantes ad hoc consentiunt, in nomine Patris et Eilii et Spiritus Sancti.* Et sensus iste, licet videatur extraneus, in proposito tamen posset accidere, duobus ex condicto volentibus simul unum baptizare, et utroque alterum volente revereri per hoc quod uterque alterius meminit: ad huiusmodi enim reverentiam exprimendam, videretur cis quod deberet uterque uti numero plurali. Sed infra propnum sensum stando, exprimitur per has duas exponentes pluralitas contraria unitati ministri. Et propterea ambae simul destruunt veritatem primae. Significant enim quod duo simul, et non quod unus baptizet: duos autem simul esse unum sacramenti ministrum supponitur impossibile, et contrariari veritati ministri.

XI\. Ad argumenta Durandi contra tertiam rationem, scilicet, *quia minister exprimitur ut plures* ·, respondendo dicitur ad utramque partem disjunctivae quod utraque sane intellecta est vera. Ad baptismum enim unum omnino, seu unum secundum formam, exigitur unitas ministri secundum rem. Nec oppositum dixit Auctor. Quoniam, duobus simul baptizantibus utroque totum dicente ct faciente, non est baptismus unus secundum formam, sed secundum effectum. Quem etiam non haberer, nisi potestas Christi suppleret, utens duobus totalibus instrumentis ut uno. quemadmodum prius * dictum est. Altera quoque pars * ₪· XII disjunctivae vera est negative. Oportet enim exprimi ministrum ut unum ad hunc sensum, hoc est *non exprimi ut plures,* quia pluralitas ministri expressa contrariât™ veritati ministri.

Unde ad pnmam obiectionem, dc non necessaria expressione ministri, iam patet responsio.

\d secundam autem, dc congruentia ad principale agens, respondetur quod ratio dc unitate ministri propter unitatem Christi in littera allata, non ut necessaria, sed ut probabilis inducta est, ut serba litterae sonant. Rationabilis autem esi congruentia ministri ad Christum magis quam ad trinitatem Personarum · quia in Evangclio invenimus attributum baptisma, tanquam baptizanti, non Trinitati. sed Christo, de quo scriptum est, Ioan, i ·; *Hic est* ’ν«η·ι> *qui baptizat in Spiritu Sancto.* Minister autem baptizantis personam induere se fatetur, dicendo, *Ego te baptizo.*

Ad tertiam autem, dc impertinentia modi exprimendi ministri, conceditur verum esse si modus exprimendi non implicat aliquid contrarium veritati alicuius requisiti ad sacramentum. l une enim sufficit exprimere causam principalem et actum ministri, quando nihil contrarium veritati sacramenti exprimitur.

XV. Ad dubium contra conclusionem propter obiecta a Petro de Palude respondendo, dicitur ad primam ob- 's·3 σ· icctionem quod non est simile de sacramento matrimonii et sacramento baptismi. Quia sacramentum matrimonii fundatur super matrimonio ut est officium naturae: ct proptcrc.i quaecumquc sufficiunt ad efficiendum coniugium verum ut est m officium naturae, sufficienter etiam se habent nd suscipiendam sncrnmentnhtatem comugii. Et quoniam non refert ad coniugium ut est naturae officium, pluraliter vel singulariter dicere, immo sive verbis sive solis nutibus consensum exprimere, ideo sacr.nnentum matrimonii vere susciperetur si pluraliter dicerent, *Accipimus te in rirnm nostrum,* supposita pluralitate uxorum. sicut etiam vere contrahitur sine verbis. Secus autem esse dc baptismo ratio cogit: quia baptismus non potest distingui in officium naturae et in sacramentum. sed est tantummodo sacramentum. Et hinc est etiam quod non potest nominatio Trinitatis suppleri per nutus baptizando. Ex eo enim quod purum sacramentum est, oportet servare ea quae pro sacramento sunt instituta ab ipso Christo, scilicet aquam · et voces significativas Trinitatis ··. ’ *

Ad secundam vero obiectionem, conceditur quod magis ·· uùa. explicaretur unitas baptismi dicendo, Nos *te baptizamus,* nisi implicaretur pluralitas contraria veritati ministri. Et ,id confirmationem dicitur quod a duobus dicentibus. *Ego te baptizo,* exprimitur unitas actus uniuscuiusque eorum, ex hoc ipso quod quilibet diceret singulariter, *baptizo:* hoc enim unitatem actus importat. * XII

Ad tertiam dicitur quod duo officiales in solidum in potestate sua habent quod possint ad unum actum concurret c: ct ideo possunt dicere, \'os *facimus,* uno pro utroque Inquente. Sed ministri sacramentorum non habent hoc in potestate sua ut possint ad unum omnino actum baptismi concurrere. Quod ex eo convincitur quod non

possunt ad unam ct eandem numero formam concurrere: sed oportet utrumque suam formam exprimere, sive dicendo, Nox *te baptizamus,* sive, *Ego te baptizo;* ut ipsi adversarii fatentur.

Ad quartam demum obiectionem dicitur quod ex hoc quod plurale non est nisi singulare geminatum, non evaditur quin, dicendo *nos,* significetur pluralitas personarum : quae, ut dictum est ;* contrariatur veritati ministri. Nam dicendo. AW *baptizamus,* sensus est, non quod *bis ego,* sed quod *duo ego,* hoc est persona mea et persona collegae mei : ambo enim demonstramur in prima persona per ly *nos.* Et vera expositio exercens ly *nos* est demonstratio utriusque in prima persona, puta, *Ego et alter ego,* monstrato collega. Vel, ad amussim, dicendo, *Ego:* et collega subjungeret, *Et ego :* sic enim exerceremus significatum per ly *nos.* Sicut, dicendo in nominativo plurali *vos,* non significatur *bis tu,* sed significantur *duo tu:* significantur enim, demonstratis duobus, *tu et tu.* Et hoc est plurale esse singulare geminatum. Ex quibus omnibus apparet manifeste quod huiusmodi geminatio singularis in plurali ponit multitudinem personarum, quae excluditur per unitatem singularis. Et propterca in nullo adiuval arguentem, sed Auctorem, dicentem quod per hoc variatur forma, ct exprimitur pluralitas contraria veritati ct unitati ministri.

• Nts. un.

XVI. Cum his omnibus tamen scito quod, si quis, propriae deferens dignitati etiam in sacramentis, volens numero plurali se suosque actus significare, dixerit, .Vos *te baptizamus in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti,* perfectum esset sacramentum baptismi. Quoniam cx accommodatione usus personae excellentes utuntur plurali pro singulari : ac per hoc, cx huiusmodi usus accommodatione huiusmodi nomina et verba in plurali numero significant singulares personas et singulares actus excellentium personarum, quamvis hoc non significent ex propriae significationis impositione.

• XeuT.

XVII. Ad dubium de insufficientia processus litterae respondetur non esse Auctorem diminutum, sed in suo processu comprehendisse etiam quid dicendum sit secundum formam Graecorum. Et hoc in suo simili. Declarando enim quod, non mutata forma, plurcs simul totum dicendo ct faciendo possunt unum baptizare, sufficienter declaravit quod etiam secundum formam Graecorum hoc fieri potest, utroque ministro abluente ct dicente, *Baptizetur servus Christi,* etc.

•Νεο.n.

XV11I. Ad penultimam demum quaestionem·, magis philosophicam quam theologicam, dicitur quod unitas effectus sequitur unitatem virtutis a qua causatur. Et propterva distinguendum est de causis eiusdem rationis simul concurrentibus: Aut agunt virtutibus propriis, aut agunt virtute tertii. Et dicendum quod, si sunt causae agentes virtutibus propriis, impossibile est a duabus eiusdem rationis totalibus causis omnino unum et eundem per se provenire effectum: quoniam effectus ille esset per se ab utraque, et a neutra. Si vero agunt virtute tertii, potest unus et idem omnino effectus ab utraque provenire: vel. rectius loquendo, *per utramque a tertio provenire.*

Et quia sacramenta non agunt virtutibus propriis, sed virtute Christi, qui per illa operatur; ideo, quotcumque instrumentales causae eiusdem rationis perfectae seu totales concurrere inveniantur simul in unum operatum, unica virtus Christi per illa unum operatur effectum, quamvis illac instrumentales causae, quantum in sc est, duos

• hao. xn, xn.

sortirentur effectus. Et propterea diximus * ct dicimus quod Christus cx suae potestatis excellentia potest simul uti duobus instrumentis totalibus ut uno: ct de tacto sic uteretur in casu proposito.

•Q3.LXB.1rt.4.

Nec obstat huic responsioni doctrina superius * habita de virtute existente in sacramentis. Oportet enim esse memorem virtutem illam nihil aliud esse quam usum verborum et rerum sacramcntalium ad producendum sacramenti effectum: usum autem dico, non cuiuscumque utentis, sed Christi, ut superius ♦ declaratum est.

• Ibid., Comto. n.ie. iv.

Quomodo autem solvenda esset quaestio haec a ponentibus in sacramento superadditam qualitatis Virtutem, ipsi viderint. Immo hinc perpendant sc a veritate procul esse, si non poterunt intellectui satisfacere in hac quaestione absque miraculi».

XIX. In responsione ad secundum, adverte quod si, baptizando plurcs, non intercederet aha mutatio quam dicere, *Baptizo vos,* non videretur magna ad hoc necessitas exigi : quoniam cx solo concursu multorum videmus Romanam Ecclesiam mutare formam de cingulari in plurale, quando ordinantur diaconi plures simul; dicit enim tunc Episcopus, *Accipite potestatem,* etc. Sed quoniam baptizatio Minui plurium non fit communiter per immersionem, sed per aspersionem, ideo ad tot mutationes faciendas magna exigitur necessitas.

XX. In responsione ad tertium, adverte tria hic ad sensum litterae. Primum est quod *baptizare* sumitur secundum plurcs significationes. Quandoque enim sumitur secundum propriam significationem : et tunc significat *abluere.* Quandoque vero sumitur extensa significatione pro integro sacramento, quasi idem sil baptizare quod sacramentum conferre. Et iuxto hunc sensum dicitur io hac littera quod *neuter baptizaret.*

Secundum est quod Auctor loquitur hic de baptismi forma apud Latinam Ecclesiam, cum dicit, *nulla forma verborum,* etc.

Tertium est quod locutio pluralis in prima persona potest dupliciter exponi per duas singulare·.: vel per modum copulativae ; vel copulatim. Et quando exponitur per modum copulativae, habet utramque singularum seorsum veram. Verbi gratia, dicendo, Nox *trahimus navem,* habet ex ore cuiuslibet demonstrati per ly *nos* suam singularem veram, puta, *Ego traho navem, Et ego traho navem,* ct sic de aliis trahentibus. Et iuxta hunc sensum procedit littera dicendo quod *neuter baptizaret:* hoc est, neuter posset sere dicere, *Ego te baptizo.* Et similiter neuter scribentium partem libri posset vere dicere, *Ego scripsi hunc librum.* – Quando vero copulatim exponitur, non exigitur quod aliqua singularis sit vera: immo stat utramque singularem fore falsam. Verbi gratia, si indices delegati simul ita quod ambo simul et neuter sine altero possit ludicare, proferendo sententiam, vere dicerent. *Nos indicamus.* Et verum esset quod *Ego et alter ego coniunctim iudicamus:* falsa tamen esset utraque singularis, puta, *Ego nidico,* quia in veritate ego indicandi potestate carco. Et iuxta hunc sensum posset dici, Nor *te baptizamus,* in casu posito: quia de utroque simul coniunctim vcrificaretur quod conferunt sacramentum baptismi, quamvis neuter conferret illud.

Et certe, quantum est cx ventate formae. posset unus in articulo necessitatis baptizari a duobus, quorum alter esset mutus et alter esset mancus, muto abluente et manco proferente \erba. ad evitandos omnes scrupulos, secundum formam Graecorum, et dicente, *Baptizetur servus Christi,* etc.: tunc enim nullum penitus apparet inconveniens ex parte formae in ministrorum pluralitate. Auctor autem, quia tenet plures personas non posse integrare ministrum baptismi unius. ideo dicto transcursu fuit contentus. Videtur autem quod in tali casu potius pro baptismo iudicandum esset :* Quamvis difficile sit quin mancus posset etiam abluere. Posset enim super caput habere modicum aquae, quam inclinando caput effunderet super baptizandum, ct simul proferret verba. Et m hoc posset munis ndiuvorc, sustinendo vas in capite manci ne caderet cum ille inclinaret caput: immo ct manus muti plenae aqua positae super caput manci supplere vicem vasis; ita tamen quod motus capitis manci esset effusivus aquae.

· O m.

Et haec sufficiant etiam pro duobus sequentibus articulis.

ARTICULUS SEPTIMUS

UTRUM IN BAPTISMO REQUIRATUR .ALIQUIS QUI BAPTIZATUM DE SACRO FONTE LEVET

D SEPTIMUM SIC PROCEDITUR. VidclUF quod in baptismo non requiratur aliquis qui baptizatum de sacro fonte levet. Baptismus enim noster per baptismum Christi consecratur, et ei conformatur. Sed Christus baptizatus non est ab aliquo de fonte susceptus, sed, sicut dicitur Matth. m *confestim ascendit de aqua.* Ergo videtur quod a nec in aliorum ® baptismo requiratur aliquis qui baptizatum de sacro fonte suscipiat.

2. Praeterea, baptismus est spiritualis regeneratio, ut supra * dictum est. Sed in carnali generatione non requiritur nisi principium activum, quod est pater, et principium passivum, quod est mater. Cum igitur in baptismo locum patris obtineat ille qui baptizat, locum autem matris ipsa aqua baptismi, ut Augustinus dicit, in quodam sermone *Epiphaniae* ♦, videtur quod non requiratur aliquis alius qui baptizatum dc sacro * fonte levet.

3. Praeterea, in sacramentis Ecclesiae nihil derisorium fieri debet. Sed hoc derisorium videtur, quod adulti baptizati, qui seipsos sustentare possunt et de sacro fonte exire, ab alio suscipiantur. Ergo videtur quod non requiratur aliquis, praecipue in baptismo adultorum, qui baptizatum de sacro fonte levet.

11.17. Sed contra est quod Dionysius dicit, ll cap. * *Eccl. Hier,,* quod *sacerdotes, assumentes baptizatum, tradunt adductionis susceptori et duci.*

Respondeo dicendum quod spiritualis regeneratio, quae fit per baptismum, assimilatur quodammodo generationi carnali: unde dicitur l *Pet.* π * *Sicut modo geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite.* In generatione autem carnali parvulus nuper natus indiget nutrice et paedagogo. Unde et in spirituali generatione baptismi requiritur aliquis qui fungatur vice nutricis et paedagogi. informando et instruendo eum qui est nouitius in fide, de his quae pertinent ad fidem et ad vitam Christianam, ad quod praelati Ecclesiae *baptizatos* non possunt, circa communem curam populi occupati : parvuli enim et novitii indigent speciali cura praeter communem. Et ideo requiritur quod aliquis suscipiat baptizatum de sacro fonte quasi in suam instructionem et tutelam. Et hoc est quod Dionysius dicit, ult. cap. * *Eccl. Hier. : Divinis nostris ducibus,* idest Apostolis, *ad mentem rend et risum est suscipere infantes secundum istum modum* T *quod parentes pueri traderent puerum cuidam docto in divinis paedagogo, et reliquum sub ipso puer ageret, sicut sub divino patre et salvationis sanctae susceptore.*

Ad primum ergo dicendum quod Christus non est baptizatus ut ipse regeneraretur, sed ut alios regeneraret. Et ideo ipse post baptismum non indiguit paedagogo tanquain parvulus.

Ad secundum dicendum quod in generatione carnali non requiritur ex necessitate nisi pater et mater: sed ad facilem panum, et l educationem pueri convenientem, requiritur obstetrix et nutrix ct paedagogus. Quorum vicem implet in baptismo ille qui puerum de sacro fonte levat. Unde non est de necessitate sacramenti, sed unus solus potest in aqua ‘ baptizare, necessitate imminente.

Ad tertium dicendum quod baptizatus non suscipitur a patrino : de sacro fonte propter imbecillitatem corporalem, sed propter imbecillitatem spiritualem, ut dictum est

• In corpore.

a) *.iliorum.* – Tertia praeter pG; *aliquorum.*
qui est novitiui. – *quasi uovitium* tertii praeter G.
γ) *modum.* – *sanctum modum* E ct tcrti.i Pro *parentes pueri, naturale» pueri parenta* P. – *ageret* PG ; *agerat* E, *agat* I·, *agit b, aget* ceteri. – *sub divino* PEI; *sub domino.*

i) *partum, et.* – EH»G ct editione»; *partam et* I. om. Fo, *pertinet ct* ceteri.
r) *aqua.* – F ct tertia; *aquam.*
ζ) *patrino.* – G(15) ct editione *patrino paterno* H. *paterno* cd. *a, patrono* ecTcri; E om, quae «cquuntur post *Ad tertium dicendum* usque nd eadem verba articuli sequenti

ARTICULUS OCTAVUS

UTRUM II.LE QUI SUSCIPIT ALIQUEM DE SACRO 1ONTE OBLIGETUR AD EIUS INSTRUCTIONEM

IV *Sent.,* diu. vi, qu. n, art. 3, ąu 3, <td 3.

Sd octavum sic proceditur. Videtur quod ille qui suscipit aliquem de sacro fonte, non obligetur ad eius instructionem. Quia nullus potest instruere nisi instructus. Sed etiam quidam non instructi sed simplices admittuntur ad aliquem de sacro fonte suscipiendum a. Ergo ille qui suscipit baptizatum, non obligatur ad cius instructionem.

2. Praeterea, filius magis a patre instruitur β quam ab alio extraneo: nam filius habet a patre *esse et nutrimentum et disciplinam,* ut Philosophus dicit, VIII *Ethic.* * Si ergo ille qui suscipit bapti-

a) *ad aliquem . suscipiendum.* – *levare (ad levandum* I) *aliquem de sacro fonte* I ct editiones.

β) «t *patre instruitur.* – *potest* (om. I) 4 *patre instrui* terti».

zatum, tenetur eum instruere, magis esset conveniens quod pater carnalis filium suum de baptismo suscipiat quam alius. Quod tamen videtur esse prohibitum: ut habetur in Decretis, XXX, qu. i, cap. *Pervenit* et *Dictum est.*

3. Praeterea, plures magis possunt instruere quam unus solus. Si ergo ille qui suscipit aliquem baptizatum, teneretur eum instruere, magis deberent plures suscipere quam unus solus. Cuius contrarium habetur in decreto T Leonis l>aPac*: *plures,* inquit, *ad suscipiendum de baptismo infantem quam unus accedant, sive vir sive mulier.*

Sed contra est quod Augustinus dicit, in quodam sermone Paschali *Vos ante omnia, tam vtros quam mulieres, qui filios in baptismate suscepislis \ moneo ut vos cognoscatis fideiussores apUj j)clnn exstitisse pro illis quos visi estis de sacro fonte suscipere.*

Respondeo dicendum quod unusquisque obligatur ad exequendum officium quod accipit. Dictum est autem * quod ille qui suscipit aliquem de sacro fonte, assumit sibi officium paedagogi. Et ideo obligatur ad habendam curam de ipso, si necessitas immineret: sicut eo tempore et loco in quo baptizati inter infideles nutriuntur. Sed ubi nutriuntur inter Catholicos Christianos, satis possunt ab hac cura excusari, praesumendo quod a suis parentibus diligenter instruantur. Si tamen quocumque modo sentirent contrarium, tenerentur secundum suum modum saluti spiritualium filiorum curam impendere.

Ad primum ergo dicendum quod, ubi immineret periculum, oporteret esse *aliquem doctum in divinis,* sicut Dionysius dicit * qui baptizandum ' de sacro fonte susciperet. Sed ubi hoc periculum non imminet, propter hoc quod pueri nutriuntur inter Catholicos, admittuntur ζ quicumque ad hoc officium: quia ea quae pertinent ad Christianam vitam et fidem, publice omnibus nota sunt.

Et tamen ille qui non est baptizatus non potest suscipere baptizatum, ut est declaratum in Concilio Maguntino licet non-baptizatus possit baptizare: quia persona baptizantis est de necessitate sacramenti, non autem persona suscipientis, sicut dictum est

Ad secundum dicendum quod, sicut est alia generatio spiritualis a carnali, ita etiam debet esse alia disciplina: secundum illud *Heb.* xn ♦ *Patres quidem carnis nostrae habuimus eruditores, et reverebamur eos. Xon multo magis obtemperabimus Patri spirituum, et vivemus?* Et ideo alius debet esse pater spiritualis a patre carnali, nisi necessitas contrarium exigat.

Ad iertium dicendum quod confusio disciplinae esset nisi esset unus principalis instructor. Et ideo in baptismo unus debet esse principalis susceptor. Alii tamen possunt admitti quasi coadiutores.

•$m» cLxvni. diter *de Intf.* orpXA0i.-laa «•/j! λ sī («r. ώ»· i\. — An. 7. — 40 lv·

γ) *in deerrto.* – *drçrcto* D, c.r *decreto* lenia.

Î) *luncepittif.* – F et tenîa; *suicipttit.*

d *baptizandum.* – *baptizatum* PF. – Pro *noero faute, faute tacro* ABD.

ζ) *admittuntur.* – *admittitur* P.

QUAESTIO SEXAGESIMAOCTAVA

DE SUSCIPIENTIBUS BAPTISMUM

IN DUODECIM ARTICULOS DIVISA

• Q qu. ŁI IntroJ.

Deinde considerandum est de suscipientibus baptismum *K*

Et circa hoc quaeruntur duodecim.

Primo: utrum omnes teneantur ad suscipiendum baptismum.

Secundo: utrum aliquis possit salvari sine baptismo.

Tertio: utrum baptismus sit differendus.

Quarto: utrum peccatores sint baptizandi.

Quinto: utrum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.

Sexto: utrum requiratur confessio peccatorum.

Septimo: utrum requiratur intentio ex parte baptizati.

Octavo: utrum requiratur fides.

Nono; utrum pueri sint baptizandi.

Decimo: utrum pueri ludaeorum sint baptizandi invitis parentibus.

Undecimo: utrum aliqui sint baptizandi in maternis uteris existentes.

Duodecimo: utrum furiosi et amentes sint baptizandi.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM TENEANTUR OMNES AD SUSCEPTIONEM BAPTISMI

Supra, qu. lxv, an. 4; inirw, qu. lxi, art. j, «d J; qu. lxaxiv, an. 5; I\ disL ir, qu. III, art. 3, ŧqu 3, ad 5; dût. v:, qu. 1, oru t, ŧqu 3; dût. 11, qu. |, art. $, ŧqu 4. ad j; /w Amh., cap. iII. IccL 1.

• Vid. Comment. Calet. poti art. 3.

Sed primum sic PROCEDITUR ♦ Videtur quod non teneantur omnes ad susceptionem baptismi. Per Christum enim non est hominibus arctata via salutis. Sed ante Christi adventum poterant homines salvari sine baptismo. Ergo etiam post Christi adventum.

2. Praeterea, baptismus maxime videtur esse institutus in remedium peccati originalis. Sed ille qui est baptizatus, cum non habeat originale peccatum. non videtur quod possit transfundere in prolem. Ergo filii baptizatorum non videntur esse baptizandi.

3. Praeterea, baptismus datur ad hoc quod aliquis per gratiam a peccato mundetur. Sed hoc consequuntur ilii qui sunt sanctificat! in utero, sine baptismo. Ergo non tenentur ad suscipiendum baptismum.

• Vera. $.

Sed contra est quod dicitur loan, m ♦ JVZw *quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Et in libro *de Ecclesiasticis Ðogmatibus* dicitur: *Baptizatis tantum iter salutis esse credimus.*

• Cap. UJ, a), uaxiv. - Inter Opp. Aug.

Respondeo dicendum quod ad illud homines tenentur sine quo salutem consequi non possunt. Manifestum est autem quod nullus salutem potest consequi nisi per Christum: unde et Apostolus dicit. *Rom.* \■ *Sicut per unius delictum m omnes homines in condemnationem, sic et per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitae.* Ad hoc autem datur baptismus ut aliquis, per ipsum regeneratus, incorporetur Christo, factus membrum ipsius: unde dicitur *Gal.* m ♦ *Quicumque in Christo bapti\ati estis, Christum induistis.* Unde manifestum est quod omnes ad baptismum tenentur; et sine eo non potest esse salus hominibus.

• Vu». <8.

• Ver». 37.

Ad primum ergo dicendum quod nunquam homines potuerunt salvari, etiam ante Christi adventum, nisi fierent membra Christi: quia, ut dicitur *Aci.* iv '. *non est aliud nomen datum hominibus in quo oporteat nos salvos Jieri.* Sed ante adventum Christi, homines Christo incorporabantur per fidem futuri adventus: cuius fidei *signaculum* erat circumcisio, ut Apostolus dicit, *Rom.* iv :* Ante vero quam ® circumcisio institueretur, *sola fide* P, ut Gregorius dicit ;* cum sacrificiorum oblatione, quibus suam fidem antiqui Patres profitebantur, homines Christo incorporabantur. Post adventum etiam Christi, homines per fidem Christo incorporantur: secundum illud *Ephes,* m :* *Habitare Christum perjidem in cordibus vestris.* Sed alio signo manifestatur fides rei iam praesentis quam demonstrabatur quando erat futura : sicut aliis verbis significatur praesens, praeteritum et futurum :* Et ideo, licet ipsum sacramentum baptismi non semper fuerit necessarium ad salutem, fides tamen, cuius baptismus sacramentum est :* semper necessaria fuit.

• Ver». ts.

Veru ti.

• motjl ıφ r cap. «n. al. «.

iccr., ◊jo. |V

• Vert. ı·

• Ariatot. W Hervtr Mb. I. αρ,v,o.ı; uTK. Isct Mil · O. qu. lai, art. 4-

Ad secimmm dicendum quod. sicut in Secunda Parte * dictum est, illi qui baptizantur, renovantur per baptismum secundum spiritum, corpus tamen remanet subiectum vetustati peccati: secundum illud *Rom.* vtn :* *Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter iustificationem.* Unde Augustinus probat, in libro *contra Julianum* quod *non baptizatur in*

• Ambroi., J. Sa»..·. h>. I. cap. in. n 4»; Av&l.p.XCVIII. alAxiII.uJS> wl/jC„ ·. 0.

• P ıı· 4U. Ltiv.art.),K|.

• Vtn. io

• Ut. VI. cap. XMt, B. 17. · <X can. A IV.

») *vero quam* – *antequam vero* BEFaD, *antequam varo* i"*am* P»·

fiJe. – EF cl ȩditione jfdca. Pro *incorporabantur, incorporatat* UG.

homine quidquid in eo est. Manifestum est autem quod homo non generat generatione carnali secundum spiritum, sed secundum carnem. Et ideo filii baptizatorum cum peccato originali nascuntur. Unde indigent baptizari.

Ad tertium dicendum quod illi qui sunt sanctificati in utero, consequuntur quidem gratiam emundantem a peccato originali, non tamen cx hoc ipso consequuntur characterem, quo Christo configurentur. Et propter hoc, si aliqui nunc sanctificarentur in utero, nccesse esset eos baptizari. ut per susceptionem characteris aliis membris Christi conformarentur.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM SINE BAPTISMO ALIQUIS POSSIT SALVARI

IV *Sent.,* di»t iv, qu. iu, art. 3, ąu 2; IV *Cont. Cent.,* cap. l x iii; *Quodl.* VI, art. 4; *In loan.,* cap. m, lcet 1; cap. M, lcct ni.

secundum sic proceditur. Videtur quod .CEgJ^^sine baptismo nullus possit salvari. Di-

• Ver 5 en*m Dominus, Ioan m :* *Nisi quis ^^^renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Sed illi soli salvantur qui regnum Dei intrant. Ergo nullus potest salvari sine baptismo, quo aliquis regencratur ex aqua et Spiritu Sancto.

2. Prai Terea, in libro *de Ecclesiasticis Dogmatibus* * dicitur: *Nullum catechumenum, quamvis in bonis operibus defunctum, aeternam vitam habere credimus, excepto martyrio, ubi tota sacramenta 3 baptismi complentur.* Sed si aliquis sine baptismo possit salvari, maxime hoc haberet locum in catechumenis bona opera habentibus, i qui videntur habere *fidem per dilectionem operantem* :* Videtur ergo quod sine baptismo nullus possit salvari.

• Qp. xu, a!, tau». · Iotir Opp- Aug- s

• *Ad Galat. a?.* t, vera. 6.

3. Praeterea, sicut supra * dictum est, baptismi sacramentum est de necessitate salutis. Necessarium autem est *sine quo non potest aliquid esse,* ut dicitur in V *Mctaphys.* · Ergo videtur quod sine baptismo nullus possit consequi salutem.

• AΠ praeced.; φ». Lit. art. 4.

• S. Tn. krt. n; OU. hb. IV. cap. t, n. t.

Sed contra est quod Augustinus dicit, *super Levit.,** *invisibilem sanctificationem quibusdam affuisse et profuisse sine visibilibus sacramentis: visibilem vero sanctificationem, quae Jit sacramento visibili, sine invisibili posse adesse, sed non prodesse.* Cum ergo sacramentum baptismi ad visibilem sanctificationem pertineat, videtur quod sine sacramento baptismi aliquis possit salutem consequi per invisibilem sanctificationem.

• Qu. LXUIV.

Respondeo dicendum quod sacramentum baptismi dupliciter potest alicui deesse. Uno modo, et re et voto: quod contingit in illis qui nec baptizantur nec baptizari volunt. Quod manifeste ad contemptum sacramenti pertinet, quantum ad illos qui habent usum liberi arbitrii. Et ideo hi quibus hoc modo deest baptismus, salutem consequi non possunt: quia nec sacramentaliter nec mentaliter Christo incorporantur, per quem solum est salus.

Alio modo potest sacramentum baptismi alicui deesse re. sed non voto: sicut cum aliquis baptizari desiderat, sed aliquo casu praevenitur morte antequam baptismum suscipiat. Talis autem sine baptismo actuali salutem consequi potest, propter desiderium baptismi, quod procedit ex *Jide per dilectionem operante* :* per quam Deus interius hominem sanctificat, cuius potentia sacramentis visibilibus non alligatur. Unde Ambrosius dicit * de Valentiniano, qui catechumenus mortuus fuit: *Quem regeneraturus eram, amisi: vermitamen ille gratiam quam poposcit, non amisit.*

•*AdGaiat.,^.*

Ια/πιώι.. n. 59, ** *

Ad primum ergo dicendum quod, sicut dicitur I *Reg.* xvi ;* *homines vident ea quae parent, Dominus autem intuetur cor.* Ille autem qui desiderat per baptismum *regenerari ex aqua et Spiritu Sancto,* corde quidem regeneratus est, licet non corpore : sicut et Apostolus dicit, *Rom.* Il ♦, quod *circumcisio cordis est in spiritu, non in littera; cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.*

' v<n-

Ad secundum dicendum quod nullus pervenit ad vitam aeternam nisi absolutus ab omni culpa et reatu poenae. Quae quidem universalis absolutio lit in perceptione baptismi ;* et in martyrio: propter quod dicitur quod in marh rio *omnia sacramenta baptismi complentur,* scilicet quantum ad plenam liberationem a culpa et poena. Si quis ergo catechumenus sit habens desiderium baptismi (quia aliter in bonis operibus non moreretur, quae non possunt esse sine *Jide per dilectionem operante),* talis decedens non statim pervenit ad \itam aeternam, sed patietur poenam pro peccatis praeteriiis, *ipse tamen salvus erit * sic quasi per ignem,* ut dicitur I *Cor.* lll ;*

'D***

'D· **"'

' v<rk *

Ad tertium dicendum quod pro tanto dicitur sacramentum baptismi esse de necessitate salutis, quia non potest esse hominis salus nisi saltem in voluntate habeatur: quae *apud Deum reputatur pro facto* *

· a-; *int.* W y

3) *tota sacramenta.* – *omnia sacramenta* »G, *tota virtus* (om. *baptismi)* E, *totum sacramentum* editione – *complentur* EhDG ct .1 *compleretur* ACFpBD, *complerentur* HpG, *completur* ct editione

Commentaria Cardinalis Oaietani

owtfoiSp?"' *⁄^wca duos primos articulos hoc solum non irratio- V>nabilitcr occurrit dicendum, quod in casu necessitatis ad salutem puerorum sufficere videtur baptismus in voto parentum: praecipue cum aliquo exteriori signo. Moveor autem ad hoc, primo, cx auctoritate Gregorii · dicentis, apud Magistrum Sententiarum, in 1 dist. · Quarti, et *de*

• IV Vur4/. <ap. iu. »1. 11.
• Piti. II. cap. *Quacnfur.*

Consecr., dist. IV * *Quod apud nos valet aqua baptismi, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificii, velpro his qui ex Abrahae stirpe prodierunt mysterium circumcisionis.* Hinc enim arguo. Fides sola veterum non fuit maioris virtutis apud veteres quam apud nos. Ac per hoc, non plus potuit, necessitatis urgente articulo, subvenire tunc quam nunc. Sed tunc, deficiente parvulis proprio salutis auxilio, parentum fides pro parvulo sola sufficiebat. Ergo nunc, quando parvulo decst proprium salutis remedium, quod est baptisma, sola parentis fides, parvulum Deo offerens, sufficit ad salutem parvuli.

II. Nec obstat si dicatur quod apud veteres fides parentis erat proprium remedium parvulorum: nunc nutem, adveniente Christo in carnem, institutum est sensibile sacramentum in proprium parvulorum remedium. Iloc, inquam, non obstat. Quoniam, duobus existcndbus, scilicet t,jc ct*fdei sacramento* ;* operanti apud veteres fidei adiunctum nostro tempore fidei sacramentum sub ratione possibilis intclligimus, non ut fidei virtutem solvat, sed adimpleat. Et propterva, quando impossibilitas sacramentum fidei excludit , virtuti fidet locus relinquitur. Et sic parvulus cx baptismo fluminis voto parentis suscepto salvaretur, si impossibile esset ipsum baptizari aqua. Debet autem in tali casu parens signo crucis infantem cum invocatione Trinitatis munire, sicquc Deo offerre morientem *in nomine Patris ct Filii et Spiritus Sancti.*

III. Et confirmatur hoc ex salute parvulorum tempore circumcisionis ante octavum diem morientium. Nam tales, secundum probabiliorem opinionem, moriebantur incircumcisi, ut palet de fratre Salomonis et tamen salvabantur per benedictionem seu oblationem aliquam. Quoniam ex lege circumcisionis non sunt redditi mares deterioris conditionis quam feminae, quas constat ante octavum diem potuisse consequi remedium contra peccati originalis maculam. Sicut igitur incircunicisi tunc infantes, propter impossibilitatem circumcisionis, in fide parentum salvari poterant, ita nunc non baptized. Nihilque hic aut ibi sequitur adversus divinam legem sane intellectam.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM BAPTISMUS SI I DIFFERENDUS

Supra, qu. xxxix, ert. 3, ad i; I\ *Sent.,* dîil. ir, qu» m, art. i, ğu a; dieu n, qu. n, ert. i, qu1 a, «J i; di>L xvii, qu. ul, art. i, ğu q.

tertium SIC proceditur. Videtur quod baptismus sit differendus. Dicit enim Leo Papa Λ :* *Duo tempora, idest Pascha et Pentecoste, ad baptizandum a Romano Pontifice legitima praefixa sunt. Unde Dilectionem vestram monemus ut nullos alios dies huic observationi misceatis.* Videtur ergo quod ? oporteat non statim aliquos ? baptizari, sed usque ad praedicta tempora baptismum differri.

(x'Sfl.'aStU 2· Praeterea, in Concilio Agathensi * legitur: *ludaei, quorum perfidia frequenter ad vomitum redit, si ad leges Catholicas venire voluerint, octo* T *menses inter τ catechumenos ecclesiae limen introeant: et, si pura fide venire noscantur, tunc demum baptismi gratiam mereantur.* Non ergo statim sunt homines baptizandi, sed usque ad certum tempus est differendum baptisma.

•ver». 9. 3. Praeterea, sicut dicitur Isaiae XXVII :* *Iste est omnisfructus, ut auferatur peccatum.* Sed magis videtur auferri peccatum, vel etiam diminui, si 5 baptismus differatur :* Primo quidem, quia peccantes post baptismum gravius peccant: secun• Ven. dum illud *x :* Qlian(0 magis putatis deteriora mereri supplicia qui sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est,* scilicet per baptismum? Secundo, quia baptismus tollit peccata praeterita, non autem futura: unde, quanto baptismus magis differtur, tanto plura peccata tollet. Videtur ergo quod baptismus debeat diu differri.

Sed contra est quod dicitur *Eccli.v* ♦ Ac *tardes converti ad Dominum : et ne differas de die in diem.* Sed perfecta conversio ad Deum est eorum qui regenerantur in Christo per baptismum. Non ergo baptismus debet differri de die in diem.

Respondeo dicendum quod circa hoc distinguendum est utrum sint baptizandi pueri vel adulti. Si enim pueri sint baptizandi, non est differendum baptisma. Primo quidem, quia non expectatur in eis maior instructio, aut etiam plenior conversio. – Secundo, propter periculum mortis: quia non potest ‘ alio remedio subveniri nisi per sacramentum baptismi.

Adultis vero subveniri potest per solum baptismi desiderium, ut supra * dictum est. Et ideo · ⁑.»· adultis non statim cum convertuntur, est sacramentum baptismi conferendum, sed oportet differre usque ad aliquod certum tempus. Primo quidem, propter cautelam Ecclesiae, ne decipiatur, ficte : accedentibus conferens: secundum c illud I loan, iv :* *Nolite omni spiritui credere. sed* ·v«κ·. *probate spiritus si ex Deo sunt.* Quae quidem probatio sumitur de accedentibus ad baptismum, quando per aliquod spatium eorum fides et mores examinantur. – Secundo, hoc est necessarium ad utilitatem eorum qui baptizantur: quia aliquo temporis spatio indigent ad hoc quod plene instruantur de fide, et exercitentur in his quae pertinent ad vitam Christianam. – Tertio, hoc est necessarium ad quandam reverentiam sacramenti: dum in solemnitatibus praecipuis, scilicet Paschae et Pentecostes, homines ad baptismum admittuntur, et ita devotius sacramentum suscipiunt.

Ilaec tamen dilatio est praetermittenda duplici ratione. Primo quidem, quando illi qui sunt baptizandi, apparent perfecte instructi in fide et

a) *Papa.* – HI) ct tertia ; *Papa propter.* Pro ẽntccoste, *Pent'* ACDE, *Pentecostes* Ba, *Pentecosten* «Hi praeter P. Pro *legitima, legitime* ẽditione ct *a.* – *observationi misceatis* tertia; *observato" immisecatis.*

£) *aliquos.* – *aliquem* tertia.

γ) *inter.* – PFa; *intra.*

ο) *dijfcratur.* – *diu diferatur* PEhG.

() *potest.* – *eis* addit unia.

ζ) *ficte.* — *(ad bc) sacramentum ficte* tertio.

ad baptismum idonei : sicut Philippus statim baptizavit Eunuchum, ut habetur *Aci.* vm ; et Petrus Cornelium et eos qui cum ipso erant, ut habetur *Act.* x * – Secundo, propter infirmitatem, aut aliquod periculum mortis. Unde Leo Papa dicit :* *Hi qui necessitate mortis, aegritudinis, obsidionis et persecutionis et naufragii, urgentur. omni tempore debent baptizari.*

Si tamen aliquis praeveniatur morte, articulo necessitatis sacramentum excludente, dum expectat tempus ab Ecclesia institutum, salvatur, licet *per ignem,* ut supra * dictum est. Peccat autem si ultra tempus ab Ecclesia statutum differret accipere baptismum, nisi ex causa necessaria et licentia praelatorum Ecclesiae. Sed tamen ct hoc peccatum cum aliis deleri potest per succedentem contritionem, quae supplet vicem baptismi, ut SUpra * dictum est.

Ad primum ergo dicendum quod illud mandatum Leonis Papae de observandis duobus temporibus in baptismo, intelligendum est T·, *excepto tamen periculo mortis* (quod semper in pueris est timendum), ut dictum ĕst

Ad secundum dicendum quod illud de ludaeis est statutum ad Ecclesiae cautelam, ne simplicium fidem corrumpant, si non fuerint plene conversi. Et tamen, ut ibidem subditur, *si infra tempus praescriptum aliquod periculum infirmitatis incurrerint, debent baptizari.*

Ad tertium dicendum quod baptismus per gratiam quam confert non solum removet peccata praeterita, sed etiam impedit peccata futura ne fiant. Hoc autem considerandum s est, ut homines non peccent : secundarium est ut levius peccent, vel etiam ut eorum peccata mundentur; secundum illud I Ioan. ‡1 *Filioli mei, haec scribo robis ut non peccetis. Sed et si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem lesum Christum iustum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris.*

rj *intdlipendum est. – Cmbc; est intcllipcndum* I H, *intelliptndum est de adultis* PE, om. ceteri.

0) *considerandum. – praecipue dniderandum* E ct tenh, coh/w-*tendum* F. Pro *secundarium est, secundarium* H, *secundarium autem est* I, *secundaria autem* P, *iccundarium est ut lerint peccent* om. F6c. *secundarium autem (est* «uper rui., *ut homines peccent mugn) lerlut G.*

Commentaria Cardinalis Caietanl

In articulo tertio, circa dilationem baptismi usque ad aliquod certum tempus, advertendum est certitudinem temporis posse dupliciter intclligi primo determinate, puta octo menses; alio modo, vage, puta, expedito tali negotio, nesciendo quantum temporis intercedet. Considerandum rursus est tempus baptismi determinari vel ex divino iure, vel ab Ecclesia.

Quantum igitur ex divino iurc apparet, dilatio baptismi adultorum non habet tempus determinatum primo modo. Nulla enim ratio cogit adultum ad suscipiendum baptisma ita hodie quod, si hic dies praetereat absque baptismo, peccatum incurratur. – Confirmaturquc hoc ex gestis anctorum. Nam Martmus octo annis catechumenus luit Ambrosius longo quoque tempore catechumenis annumcratus videtur ;* Constantinus Magnus m ultimo vitae suae baptizatus est. ut Ambrosius dicit, *in Oratione de Obiilt Theodosii '.*

Martini \tisU^er,apA. latore i‘a»iino, n.7,9. •N». 40.

Debet autem determinari tempus dilati baptismi secundo modo. Quod dupliciter monstratur. Primo, ex natura praecepti affirmativi, obligantis pro loco ct tempore. Praecepta enim affirmativa, licet, quantum est ex parte temporis, non obligent nisi tempus necessitatis articulum adducat, ut Auctor, in IV *Sent.,* dist. xvn, qu. ui, art. 1, qu. 4. dixit; ex parte tamen motivi ad differendum, rationem requirunt: nam si sine rectae rationis arbitrio dilatio voluntaria fit, peccatum incurritur. Potest ergo tnndiu differre quis proprium baptismum. quandiu rationabiliter ad differendum movetur. Quod diversis hominibus diversimode accidere potest. Et propterea diversa invenitur diversorum dilatio.

Et quamvis tam incertam temporis mensuram dilatio baptismi habeat, dilatio tamen usque ad mortis articulum licita non est, ut patet *de Consecr.,* dist. IV, cap. *Quando quis:* arguuntur enim negligentiae huiusmodi dilatores. Nec Constantinum credimus distulisse ex proposito usque ad mortem baptisma: sed, cum differret illud usque ad tempus optatum, interim in ultimis constitutus differendum non censuit.

Ex iurc autem positivo scripto, si tempus aliquod praefixum est, quod fateor mc non invenire, et gesta dictorum sanctorum testantur, — non esset differendus ultra tempus praefixum.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM PECCATORES SINT BAPTIZANDI

Infra, an. 8, ad 4.

QVartum SIG PR0CEDnOR. \ idetur quod peccatorès sint baptizandi. Dicitur enim ^ach. xiii ♦ *In die illa erit fons patens * David et habitantibus Jerusalem in ablutionem peccatoris et menstruatae :* quod quidem intelligitur de fonte baptismati. Ergo videtur quod sacramentum baptismi sit etiam peccatoribus exhibendum.

2. Praeterea, Dominus dicit, Matth. ix :* *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.* Male autem habentes sunt peccatores. Cum igitur spiritualis medici, scilicet Christi, medicina sit baptismus, \ idetur quod peccatoribus sacramentum baptismi sit exhibendum.

3. Praeterea, nullum subsidium peccatoribus debet subtrahi. Sed peccatores baptizati ex ipso charactere baptismal! spiritualité!· adiuvantur: cum sit quaedam dispositio ad gratiam. Ergo videtur quod sacramentum baptismi sit peccatoribus exhibendum.

Sed contra est quod Augustinus dicit ♦ *Qui creavit te sine te, non iustificabit te sine te.* Sed X ‘ wr' "

peccator, cum habeat voluntatem non dispositam, non cooperatur Deo Ergo frustra adhibetur sibi e baptismus ad justificationem ".

Respondeo dicendum quod aliquis potest dici peccator dupliciter. Uno modo, propter maculam et reatum praeteritum. Et sic peccatoribus est sacramentum baptismi conferendum: quia est ad hoc specialiter institutum ut per ipsum peccatorum sordes mundentur; secundum illud *Ephes,* V *Mundans eam.* scilicet Ecclesiam, *lavacro aquae in verbo vitae.*

Alio modo potest dici aliquis peccator ex voluntate peccandi et proposito persistendi in peccato. Et sic peccatoribus non est sacramentum baptismi conferendum. Primo quidem, quia per baptismum homines Christo incorporantur: seeundum illud *Galal.* m :* *Quicumque in Christo baptisait estis. Christum induistis.* Quandiu autem aliquis habet voluntatem peccandi, non potest esse Christo coniunctus: secundum illud II €or.vi *Quae participatio iustiliae cum iniquitate?* Unde et Augustinus dicit, in libro *de Poenitentia* -, quod *n!dh(S suae voluntatis arbiter constitutus pntest novam vitam inchoare, nisi cum veteris vitae poeniteat.* - Secundo, quia in operibus Christi et Ecclesiae nihil debet fieri frustra. Frustra autem est quod non pertingit ad finem ad quem est ordinatum Nullus autem habens voluntatem Pacandi simul potest a peccato mundari, ad quod ordinatur baptismus: quia hoc esset ponere contradictoria esse simul. – Tertio, quia in sacramcntalibus signis non debet esse aliqua falsitas. Est autem signum falsum cui res significata non respondet. Ex hoc autem quod aliquis lavandum se praebet per baptismum, significatur quod se disponat ad interiorem ablutionem. Quod non contingit de eo qui habet propositum persistendi in peccato. Unde manifestum Ê est quod talibus sacramentum baptismi non est conferendum.

Ad primum ergo dicendum quod illud verbum est intelligendum de peccatoribus qui habent voluntatem recedendi a peccato.

Ad secundum dicendum quod spiritualis medicus, scilicet Christus, dupliciter operatur. Uno modo, interius per seipsum: et sic praeparat voluntatem hominis ut bonum velit et malum odiat. Alio modo operatur per ministros, exterius adhibendo sacramenta: et sic operatur perficiendo id quod est exterius 7 inchoatum. Et ideo sacramentum baptismi non est exhibendum nisi ei in quo interioris conversionis aliquod signum appareat: sicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo nisi in eo aliquis motus vitalis ? appareat.

Ad tertium dicendum quod baptismus est *fidei sacramentum* Λ Fides autem informis non sufficit ad salutem, nec ipsa est fundamentum, sed sola fides formata ;* *quae per dilectionem operatur:* ut Augustinus dicit, in libro *de Eide et Operibus* Unde nec sacramentum baptismi salutem conferre potest cum voluntate peccandi, quae fidei formam excludit. - Non autem est per impressionem characteris baptismatis aliquis disponendus ad * gratiam, quandiu apparet in eo voluntas peccandi: quia *Deus neminem ad virtutem compellit,* sicut Damascenus dicit ;*

• v«n »‹j.

•vcn. ›7,

• vcn. m.

• s‹n3. cccu

Γώπν''δ'Τ

• Asibrat., *ir Spir.* Saatt KK

akXXIIf.jJi- •£*2 9.
• D.
• Can. m - Ct *ai (ialat.,* ap. », 6.

• be Fide Ot HI, hb. II, cap. iix.

a) *Qui creavit... justificationem.* – GH a ct editione·, nisi quod PG pro *adhibetur* legunt *adhiberetur;* oro. DI I, apalium duarum linearum ACEpB; *haec est corrigenda* notat margo A. Margo P: *Alias, quia Augustinus ad Ikmifacium dicit, In baptismo aliquis membrum Christi efficitur: sed nullus peccator persistens in roluntate peccandi potest fieri membrum Christi, quod est incorporari Christo, ergo huiusmodi peccator non eat baptizandus: quia frustra baptizaretur.* \ide Vol. .XI. Praei, n. 31. noum codicum Ambrmùm ct Brixlcnsia,

manifestum. – Fa et tenu; *manifestandum.*

γ) *id quod est exterius.* – *id quod est interius* «H et b, *id quod est interius exterius c, exterius id quod est interius* P.

o) *vitalis.* – *naturae* addit tenu.

t) *disponendus ad.* – Pia; *ad b, disponendus per* ceteri.

Commentaria Cardinalis Caietani

In quarto articulo hoc solum notandum occurrit, quod sermo litterae de peccato mortali intelligitur. Existcntibus enim cum voluntate peccandi venialiter potest baptismus dari, monendo ipsos quod, nisi voluntatem mutent, gratiam quidem filiorum Dei recipient, sed non secundum plenitudinem baptismalcm ; - ct suo eos deinde arbitrio relinquere, ut ipsi viderint.

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM PECCATORIBUS BAPTIZATIS SINT OPERA SATISFACTORIA IMPONENDA

Supra, qu. iux, art. 3, ad 2; III *Sent.,* diit. irx, art. 3, qu· 2, ad 1; IV *Cont. Gent., cap,* ux; .M *Rom.,* cap. xi, lcet. iv.

• Ver». «4

SD quintum sic proceditur. Videtur quod peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda. Hoc enim ad iustitiam Dei pertinere videtur, ut pro quolibet peccato aliquis puniatur: secundum illud *Ecclc.* ult. :* *Cuncta quae fiunt adducet Deus in indicium.* Sed opera satisfactoria imponuntur peccatoribus in poenam praeteritorum peccatorum. Ergo videtur quod peccatoribus baptizatis sim opera satisfactoria imponenda.

2. Praeterea, per opera satisfactoria exercitantur peccatores de novo conversi ad iustitiam, et subtrahuntur occasiones · peccandi: nam *satisfacere est peccatorum causas excidere et peccatis aditum non induigere* ♦ Sed hoc maxime necessarium est nuper baptizatis. Ergo videtur

α

bt€r0*r,Ae*

α) *occasiones.* – Ea ct tertia; *ab occasione* F, *ad occasiones* ceteri.

quod opem satisfactoria sint baptizatis iniungenda.

3. Praeterea, non minus debitum est ut homo Deo satisfaciat quam proximo. Sed nuper baptizatis iniungendum est quod satisfaciant proximis, si eos laeserunt. Ergo etiam est eis iniungendum ut Deo satisfaciant per opera poenitentiae.

Sed contra est quod Ambrosius ?;* super *Rom.* xi :* *Sine poenitentia sunt dona Dei et rocan0,* dicit: *Gratia Dei in baptismo non requirit gemitum neque planctum, rei etiam opus aliquod, sed solam Jidem, et omnia gratis condonat.*

Respondeo dicendi;m quod, sicut Apostolus dicit, *Rom.* vi :* *Quicumque baptizati sumus in Christo /esu, in morte ipsius baptizati sumus: consepulti enim sumus ei per baptismum in mortem:* ita scilicet quod homo per baptismum incorporatur ipsi morti Christi. Manifestum est autem ex suPra * dictis quod mors Christi satisfactoria fuit sufficienter pro peccatis, *non solum nostris, sed etiam totius mundi,* ut dicitur 1 Ioan, n :* Et ideo ei qui baptizatur pro quibuscumque peccatis non est aliqua satisfactio iniungenda: hoc autem * esset iniuriam facere passioni et morti Christi, quasi ipsa non esset sufficiens ad plenariam satisfactionem pro peccatis baptizandorum U

Ad primum ergo dicendum quod, sicut Augustinus dicit, in libro *de Baptismo Parvulorum* ♦ *ad hoc baptismus valet ut baptizati Christo incorparentur ut membra eius.* Unde ipsa poena Christi fuit satisfactoria pro peccatis baptizandorum: sicut et poena unius membri potest esse satisfactoria pro peccato l alterius membri. Unde Isaiae lui * dicitur: *Iere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit.*

An secundum dicendum quod nuper baptizati exercitandi sunt ad iustitiam, non per opera poenalia, sed per opera facilia: *ut quasi quodam lacte facilis exercitii promoveantur ad perfectiora,* ut Glossa * dicit, super illud Psalmi , *Sicut ablactatus super matre sua.* Unde et Dominus discipulos suos de novo conversos a ieiunio excusavit, ut patet Matth. ix :* Et hoc est quod dicitur 1 Pe/.n *Sicut modo geniti infantes lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem.*

Ad tertium dicendum quod restituere male ablata proximis, et satisfacere de iniuriis illatis, est cessare : a peccando: quia hoc ipsum quod est detinere aliena et proximum non placare, est peccatum. Et ideo peccatoribus baptizatis iniungendum est quod satisfaciant proximis, sicut et quod desistant a peccato. Non est autem eis iniungendum quod pro peccatis praeteritis aliquam poenam patiantur.

?) *Ambrosius.* – *Ambrosius dicit* E, om FGII. – *dicit Gloria* Pl; *dicit glossa Ambrosii Gloria* II, *dicit glusia gloria* «tcn.

γ) *autem.* — *enim* F ct tenia prnclcr I.

î) *baptifandoi um.* – *bapfifaforum* Pl.

t) *baptifaudorum^. pro peccato.* – Eunali intlquiM ct EF<t ct tectu (»cd Plu legunt *baptifaforum,* et I om. *Ad primum^. baptifandorum)·,* om.

ζ) *cl satisfacere... est casare.* – P; *at satisfacere... ct cessare.*

r,) *rt proximum.* — *est proximum laedere proximum autem tatsum* IIhr, *ct proximum lactum* PEGL – tton om. A.

ARTICULUS SEXTUS

UTRUM PECCATORES AD BAPTISMUM ACCEDENTES TENEANTUR SUA PECCATA CONFITERI

*Ad Rom^* cap. xj, lecu nr.

D SEXTUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod I peccatores ad baptismum accedentes teneantur sua peccata confiteri. Dicitur enim Matth. m * quod *baptizabantur multi a /oanne in Iordane, conflentes peccata sua.* Sed baptismus Christi est perfectior quam baptismus loannis. Ergo videtur quod multo magis illi qui sunt baptizandi baptismo Christo, debeant sua peccata confiteri.

2. Praeterea, *Prop.* xxvm * dicitur: *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit et reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Sed ad hoc aliqui baptizantur ut de peccatis suis misericordiam consequantur ’. Ergo baptizandi debent sua peccata confiteri.

3. Praeterea, poenitentia requiritur ante baptismum: secundum illud *Act.* ıı :* *Agite poenitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum.* Sed confessio est pars poenitentiae. Ergo videtur quod confessio peccatorum requiratur ante baptismum.

Sed contra est quod confessio peccatorum debet esse cum fletu: ut dicit Augustinus, in libro *de Poenitentia Omnis ista varietas consideranda est et deflenda.* Sed, sicut Ambrosius dicit ;* *gratia Dei in baptismo non requirit gemitum neque planctum.* Ergo a baptizandis non est requirenda confessio peccatorum.

Respondeo dicendum quod duplex est peccatorum confessio. Una quidem interior, quae fit Deo. Et talis confessio peccatorum requiritur ante baptismum, ut scilicet homo, peccata sua recogitans, de eis doleat: *non enim potest inchoare noram vitam, nisi poeniteal eum veleris vitae,* ut Augustinus dicit, in libro *de Poenitentia* :*

Alia vero est confessio peccatorum exterior, quae lit sacerdoti. Et talis confessio non requiritur ante baptismum. Primo quidem, quia talis confessio, cum respiciar personam ministri, pertinet ad poenitentiae sacramentum, quod non requiritur ante baptismum, qui est *ianua omnium sacramentorum.* - Secundo, quia confessio exte-

a) *.Sed... consequantur.* – Om. P errore typographorum. – *baptifandi* P; *baptifati.*

rior. quae fit sacerdoti, ordinatur ad hoc quod sacerdos conflentem absolvat a peccatis, et liget ad opera satisfactoria, quae baptizatis non sunt imponenda, ut supra * dictum est. Nec etiam baptizati indigent remissione peccatorum per claves Ecclesiae, quibus omnia remittuntur per baptismum. - Tertio, quia ipsa particularis confessio homini facta est poenosa, propter verecundiam confitenlis. Baptizato autem nulla exterior poena imponitur. Et ideo a baptizatis non requiritur specialis confessio peccatorum; sed sufficit generalis, quam faciunt cum, secundum ritum Ecclesiae, *abrenuntiant Satanae et omnibus operibus ? eius.* Et hoc modo dicit quaedam glossa Maith, ni ;* quod in baptismo loannis *exemplum datur baptizandis confitendi peccata et promittendi meliora.*

Si qui tamen baptizandi ex devotione sua peccata confiteri vellent, esset eorum confessio audienda: non ad hoc quod satisfactio eis imponeretur; sed ad hoc quod contra peccata consueta eis spiritualis vitae informatio tradatur.

An primum ergo DICENDUM quod in baptismo loannis non remittebantur peccata, sed erat *baptismus poenitentiae* ♦ Et ideo accedentes ad illud baptisma convenienter confitebantur peccata, ut * secundum qualitatem peccatorum eis poenitentia determinaretur. Sed baptismus Christi est sine exteriori poenitentia, ut Ambrosius dicit :* Unde non est similis ratio.

Ad secundum dicendum quod baptizatis sufficit confessio interior Deo facta, et etiam exterior generalis, ad hoc quod dirigantur et misericordiam consequantur: nec requiritur confessio specialis exterior, ut dictum est :*

Ad tertium dicendum quod confessio est pars poenitentiae sacramentalis, quae non requiritur ante baptismum, ut dictum est ♦ sed requiritur interioris poenitentiae virtus.

,î) *operibui, — pompii* lenii.

T) uf. – *ct* FGII. – *eecitudnm^, baptUmuj Chruti* EFa ct ten»»; отη. ccicri, m A >upplctur txunu recenti.

Commontai'ia Cardinalis Caietani

Ex articulo quinto ct sexto hoc solum occurrit suggerendum, ut ex devotione sua peccata confitentcs ante baptismum non absolvantur· quoniam non sunt capaces sacramenti poenitentiae ante baptismum. Nec eorum confesio Lilis esset sacramentalis, nisi forte per reductionem.

ARTICULUS SEPTIMUS

UTRUM EX PARTE BAPTIZATI REQl IRATI R INTENTIO SUSCIPIENDI SACRAMENTUM BAPTISMI

Infn>. 4U. Lint. «n. 9; IV *Sent,,* dbt. n, qu. 1, art. 2, qu· 3; dkt. xsm, qu. I, art. 3, ąu 4.

SEPTIML'M sic proceditur. Videtur quod pane baptizati non requiratur intentio suscipiendi sacramentum bapti -‘‘^-^smi. Baptizatus enim se habet sicu patiens in sacramento. Intentio autem non requiritur cx parte patientis, sed ex pane agentis Ergo videtur quod ex pane baptizati non requiratur intentio suscipiendi baptismum.

2. Praeterea, si praetermittatur id quod requiritur ad baptismum, homo est denuo baptizandus: sicut cum praetermittitur invocatio Trinitatis, sicut supra ♦ dictum est. Sed ex hoc nor videtur aliquis denuo baptizandus quod intentionem non habebat suscipiendi baptismum: alioquin, cum de intentione baptizati non constet, quilibet posset petere se denuo baptizari propter intentionis defectum. Non videtur ergo quod intentio requiratur cx parte baptizati ut suscipiat sacramentum.

3. Praeterea, baptismus contra peccatum originale datur. Sed originale peccatum contrahitur sine intentione nascentis. Ergo baptismus, ut videtur, intentionem non requirit ex parte baptizati.

Sed contra est quod, secundum ritum Ecclesiae, baptizandi profitentur se petere ab Ecclesia baptismum. Per quod profitentur suam intentionem de susceptione sacramenti.

Respondeo dicendum quod per baptismum aliquis moritur veteri xitae peccati, et incipit quandam vitae novitatem: secundum illud *Jtom.* ¥t *Consepulti sumus Christo per baptismum in mortem, ut, quomodo Christus resurrexit a mortuis \ ita et nos in novitate vitae ambulemus.* Et ideo, sicut ad hoc quod homo moriatur veteri vitae, requiritur, secundum Augustinum · in habente usum liberi arbitrii, voluntas qua *eum veteris vitae poenileat;* ita requiritur voluntas qua intendat vitae novitatem, cuius principium est ipsa susceptio sacramenti. Et ideo cx parte baptizati requiritur voluntas, sive intentio, suscipiendi sacramentum.

Ad primum ergo dicendum quod in Justificatione, quae lit per baptismum, non est passio coacta, sed voluntaria. Et ideo requiritur intentio recipiendi id quod ei datur.

Ad secundum dicendum quod, si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum. esset rebaptizandus. Si tamen hoc non constaret, esset dicendum: *Si non es baptizatus, ego te bapti-xo .**

Ad tertium dicendum quod baptismus ordinatur non solum contra originale peccatum, sed etiam contra actualia ;* quae per voluntatem ct intentionem causantur.

3) «norfuii. – *per gloriam Patrii* addunl E ct terti».

Commentaria Cardinalis Caietani

Titulis ut sonat sumendus est. – In corpore, iuncto responsioni ad secundum, ubi dicitur, *Si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus* »f dubium occurrit magnum, an cx parte baptizati ita necessaria sit intentio suscipiendi sacramentum baptismi ut, si illa desit, baptismus nullus sit.

Et est ratio dubii varietas opinionum. Quidam enim, de quorum numero est Durandus ;* in IV *Sent.,* dist. iv, qu. vu, tenent universaliter. hoc est tam in adultis quam .m parvulis, requiri consensum ex parte baptizati ·.

Alii vero, de quorum numero est Auctor in IV *Sent.,* dist. vi, qu. i, art. 2, qu. 3, tenent totaliter oppositum : scilicet quod nec in parvulis nec in adulto, per se loquendo, exigitur voluntas propria ·. Dico nutem, *per se loquendo:* quia in adultis exigitur voluntas propria per accidens, hoc est, ut removens prohibens, puta peccatum vel contrariam voluntatem.

Quidam autem, de quorum numero est Scotus, in IV *Sent.,* dist. iv, qu. iv. distinguendum putant inter adultum ct puerum : tenentes quod in adulto requiritur voluntas, jn parvulo autem non '.

Et quoniam quaestio est difficilis, sidendum est quid roboris habeant rationes opinionum ; ct deinde rationabi|ior dicendi modus eligendus est :*

II. Prima igitur opinio ·, tenens universaliter requiri consensum cx parte baptizati, fundatur, primo, super ritu Ecclesiae petentis a baptizando, lw *baptizari?*

Secundo, super hoc quod baptizari est passio voluntaria.

Tertio, procedit Durandus · sic. Quidquid est de necessitate sacramenti in uno. est de necessitate sacramenti in omnibus: in similibus quidem similiter, ct in proportionalibus proportionalitcr. Sed voluntas recipiendi baptismum est dc necessitate sacramenti in adultis. Ergo est etiam de necessitate sacramenti m parvulis. Proportionalitcr tamen: hoc est, voluntate interpretativa quoad parvulos, sicut propria quoad adultos. – Probatur minor. Adultus simili modo debet se habere ad fidem, ct ad *fidei sacramentum.* Sed *credere non potest nisi volens* ·. Ergo nec baptizari potest nisi volens. – Et confirmatur * ex mandato Domini ·, *Docete omnes gentes, baptizantes eos,* etc., ubi Hieronymus· dicit: *Non potest suscipi sacramentum, nisi anima fidei susceperit veritatem.*

Affertur, quarto, ratio ex littera huius articuli, scilicet : Oportet inchoantem novam vitam velle illam, ac per hoc, cius principium, quod est baptisma.

III. Oppositae autem opinionis, scilicet quod non per se requiritur velle cx parte baptizati ·, fundamentum est quod tota efficacia sacramenti baptismi est ex parte ipsius sacramenti, nec requirit ex parte patientis nisi capacitatem absque contrarictatc. Probaturque hoc cx eo quod de facto videmus parvulum omnem baptizatum non esse rebaptizandum. Et hinc sumitur ratio: Quidquid non est dc necessitate sacramenti in uno, non est de necessitate sacramenti in reliquis. Sed consensus non est de necessitate sacramenti in parvulis. Ergo nec in adultis.

IV. Tertiae autem opinionis * ratio est quia, si adultus caret consensu, videtur quod contemnat. Oportet enim adultum aliquam habere devotionem ad sacramentum, aut contemnere ipsum, saltem interpretative.

Et ut ab hac ultima incipiamus, responsio seu ratio ista fugit quaestionem: quasi impossibile sit inveniri adultum neutrum respectu baptismi, sed oporteret in alteram partem declinare, hoc est, velle aut nolle baptizari. Quaestio autem est dc veritate condilionalis, non curando de possibilitate antecedentis. Vertitur enim in quaestionem, si adultus neuter secundum voluntatem ad baptismum, baptizaretur dormiens, an esset postea baptizandus : hoc est, an susciperet characterem vel non. Cui quaestioni, ut patet, non satisfit per hanc opinionem declinantem ad alterum extremum.

V. Primae autem opinionis fundamentum primum, dc ritu Ecclesiae non cogit. Quoniam eodem Ecclesiae ritu petitur etiam a baptizando si credit in Deum Patrem omnipotentem, etc.: ct tamen constat non exigi ad necessitatem sacramenti fidem, sive suam sive patrini, cx parte baptizati.

Secundum quoque fundamentum petit principium.

Tertium vero ambiguum assumit. scilicet in adulto requiri per se propriam voluntatem. Hoc cit enim de quo est quaestio. – Et ad probationem dici facile potest similitudinem non tenere, scilicet quod adultus ita sc debeat habere ad *sacramentum fidei* sicut sc habet ad credere. Quoniam credere consistit manifeste in actione voluntaria, sacramentum nutem fidei manifeste consistit in pati seu suscipere : et propterca non est simile.

Auctoritas autem Hieronymi non cit ad propositum: quia de fide loquitur, quaestio autem est dc velle.

VI. Secundae demum opinionis ratio · reiici potest eodem modo, scilicet quod assumit probandum. Hoc enim est quod vertitur in dubium, an patiens in baptismo exigat velle ut necessariam dispositionem ad receptionem sacramenti : hoc enim est totum in quo consistit quaestio.

Quod autem additur, quod nullus puer baptizatus est rebaptizandus, licet negetur α tenentibus primam opinionem, magnam tamen secundum rationem vim habere videtur :*

VII. His excursis, dicendum mihi videtur, cum secunda opinione, quod, per sc loquendo, non exigitur intentio seu soluntas cx parte baptizandi de necessitate sacramenti, sed sufficit in ipso non inveniri *obicem voluntatis contrariae.* Probaturque hoc dupliciter. Pruno, auctoritate Innocentii III, Extra, *de Baptismo ct eius effectu,* in cap. *Maiores causas* ·. Ibi enim, mota quaestione dc suscipientibus characterem, et relati opinione quorundam dicentium characterem imprimi etiam invitis, refutati deinde hac opinione quoad totaliter insitos, concludit haec verba in calce : *Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariae non invenit obsistentem :* ubi manifeste patet intenta conclusio determinata ab Apostolica Sede.

Secundo probatur utendo i.im dicta · ratione : Quod non est de necessitate sacramenti in uno recipiente baptismum, non est de necessitate sacramenti, per $c loquendo, in quocumque recipiente baptismum. Sed in parvulis voluntas, etiam interpretativa, non exigitur ul propria dispositio ad recipiendum baptismum. Ergo in nullo baptizando requiritur, per sc loquendo, consensus ad recipiendum baptisma. – Et probatur minor. Quia voluntas parentum non est dispositio aliqua, sed sola appropinquatio patientis ad agens, puta ministrum conferentem sacramentum. (Constat enim approximantem passivum activo non esse necessarium ex parte patientis: tum quoniam aliunde potest suppleri, puta cx approximation? agentis ad patiens, vel ex removente obstaculum; tum quoniam extrinsecum hoc est. Patet vero voluntatem parentis solummodo approximare passivum activo, offerendo infantem baptismo, ex eo quod, si ludacus faceret filium baptizari, non ut nutriretur Christianus, sed totaliter nutriendum in Judaeum, ob solamque corporis sanitatem infantem vellet baptizari, et hoc ipsum diceret, ac compelleret ministrum ad baptizandum , vel ipsemet baptizaret. in veritate infans esset baptizatus: ct tamen tunc paterna voluntas nec cx caritate, nec ex spe, nec ex tide, nec cx Ecclesiae voluntate, ibi cooperaretur, quoniam Ecclesia, si sciret, resisteret tali oblationi. Nihil ergo tacit oblatio pueri nixi quod approximat passum egenti, iniuriamque paternae tollit auctoritatis, qu.ic illi irrogaretur si infans patre invito baptizaretur.

Sufficit ergo in baptizando non inveniri *obicem voluntatis contrariae,* ad hoc ut characterem suscipiat cx baptismo.

Vili. Sed contra hoc instant dupliciter. Primo, utendo argumento allato in dicta decretali ;* quod scilicet sequeretur ex hoc quod aliquis adultus nunquam consentiens baptismo, *perlineret ratione sacramenti ad iurisdictionem ecclesiasticam, ac per hoc ad serrandam regulam Christianae fidei foret rationabiliter compellendus:* quod est absurdum.

Objicitur quoque a Durando·, probante quod voluntas adulti baptizandi requiritur per se. Nam si velle suscipere baptismum non sit in adulto dispositio necessaria ad baptismum secundum se. sequitur quod nolle, seu renuere, vel negligere suscipere ipsum, non erit impedimentum: quia non impedit nisi velle oppositum.

IX. Ad primum horum dicitur quod ratio procedit ex cxtrinsecis accidentibus, quale est iurisdictio ecclesiastica: et propterea parum roboris habet. Veruntamen dupliciter solvi potest. Primo, quod casus iste aut impossibilis, aut plus quam rarissimus est, scilicet ut adultus neuter baptizetur. Regulae autem de jurisdictionis actibus, puta dc compellendo ct similibus, dantur secundum eu quae communiter eveniunt. – Secundo quod, uno inconvenienti dato, multa inconvenientia sequi possunt. Et ideo, dato hoc inconvenienti quod minister temere baptizaret adultum neutrum, non est mirum sequi aliud inconveniens, scilicet quod talis c'sct de iurisdictione Ecclesine ratione sacramenti, ct non esset compellendus ad Christianitatem servandam, quia nunquam consensit, sed dormiens baplizatus est.

Ad obiectionem vero Durandi respondetur quod sequela nihil valet. Et probatio nullius etiam apparentiae est. Quoniam nolle baptismum secundum se adversatur susceptioni baptismi, ct ideo impedii ipsum: et non quia tollit suum contrarium, puta velle baptismum.

X. Nec putes Auctorem hoc in loco alterius fuisse opinionis·: ut patet exeo quod inferius dicit pueros infidelium, si invitis parentibus baptizarentur, fore baptižato Quod autem hic dixit, intelligendum est secundum id quod semper de facto invenitur in adultis: scilicet quod non invenitur neuter, sed aut habet velle aut nolle respectu baptismi, implicite vel explicite, etc. Et propterea veriheatur quod, *si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus:* defectus enim intentionis contrariam haberet annexam intentionem.

ARTICULUS OCTAVUS

UTRUM FIDES REQUIRATUR EX PARTE BAPTIZATI

IV *Sent.,* diet, il, qu. II, ari. 4; ffl iv. qu. 11. art. 3, ğu 3. ad 3; ğu 3, Ti»L vi, qu. 1, art. 3, ğu 1: qu. ii, an. 3, ğu 3; dill. u, art. 3, ğu a4 ad 3.

octavum sic proceditur. Videtur quod requiratur ex pane baptizati. Sacrainentum enim baptismi a Christo est institutum. Sed Christus, formam baptismi tradens, fidem baptismo praemittit, dicens, Marc. ult. ♦ *Qui crediderit el baplizatus fuerit, salvus erit.* Ergo videtur quod, nisi sit fides, non possit esse sacramentum baptismi.

2. Praeterea, nihil frustra in sacramentis Ecclesiae agitur. Sed secundum ritum Ecclesiae, qui accedit ad baptismum de fide interrogatur, cum dicitur: *Credis in Deum Patrem omnipolentem?* · Ergo videtur quod fides ad baptismum requiratur.

3. Praeterea, ad baptismum requiritur intentio suscipiendi sacramentum. Sed hoc non potest esse sine recta fide, cum baptismus sit rectae fidei sacramentum: per eum enim *incorporantur* homines *Christo,* ut Augustinus dicit, in libro *de Baptismo Parvulorum* '; hoc autem esse non potest sine recta fide, secundum illud *Ephes,* ♗n *Habitare Christum per fidem in cordibus vestris.* Ergo videtur quod ille qui non habet rectam fidem, non possit suscipere sacramentum baptismi.

4. Praeterea, infidelitas est gravissimum peccatum, ut in Secunda Parte habitum est. Sed permanentes in peccato non sunt baptizandi. Ergo nec etiam permanentes in infidelitate.

Sed contra est quod Gregorius, scribens Quirico ? Episcopo dicit: *Ab antiqua Patrum institulione didicimus ut qui apud haeresim in Tritätis nomine baptizantur, cum ad sanctam Ecclesiam redeunt, aut unctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei, ad sinum matris Ecclesiae revocentur.* Hoc autem non esset, si fides τ ex necessitate requireretur ad susceptionem baptismi.

Respondeo dicendum quod, sicut ex dictis patet, duo efficiuntur in anima per baptismum, scilicet character et gratia. Dupliciter ergo aliquid ex necessitate requiritur ad baptismum. Uno modo, sine quo gratia haberi non potest, quae est ultimus effectus sacramenti. Et hoc modo recta fides ex necessitate requiritur ad baptismum: quia, sicut dicitur *Rom.* m ♦ *iustitia Dei est per fidem lesu Christi.*

Alio modo requiritur aliquid cx necessitate ad baptismum, sine quo character baptismi* imprimi non potest. Et sic recta fides baptizati non requiritur cx necessitate ad baptismum, sicut nec recta fides baptizantis: dummodo adsint cetera quae sunt dc necessitate sacramenti. Non enim sacramentum perficitur per iustitiam hominis dantis vel suscipientis baptismum, sed per virtutem Dei.

Ad primum ergo dicendum quod Dominus loquitur ibi de baptismo secundum quod perducit homines ad salutem secundum l gratiam iustilicantem: quod quidem sine recta fide esse non potest. Et ideo signanter dicit: *Qui crediderit et bapti^alus fuerit, salvus erit.*

Ad secundum dicendum quod Ecclesia intendit homines baptizare ut emundentur a peccato: secundum illud Isaiae xxvii :* *Hic est omnis fructus, ut auferatur peccatum.* Et ideo, quantum est de se, non intendit dare baptismum nisi ha·

a) *omnipotentem.* – *etc.* Pl.

?) *Quinco.* – *Quirino* D, *Quirito* F. *Quinto* I; *Altai Quirino* margo P – *apud haeresim* EF ct tertia; *apud bransim.*

γ) *si fides.* – *si recta fides* HpG ct *b, si recta fides esset de necessitate baptismi non ergo recta fides* ♒l ct *c.* Pro *requireretur, requiritur* tertia,

B) *baptismi.* – *baptismatis* P, *baptismatis* cetera tertia.

O *secundum.* – *per* tertia.

bentibus rectam fidem, sine qua non est remissio peccatorum. Et propter hoc interrogat ad baptismum accedentes, an credant. Si tamen sine recta fide aliquis baptismum suscipiat extra Ecclesiam, non percipit illud ad suam salutem. Unde Augustinus dicit :* *Ecclesia paradiso comparata* ıλ. iv, «p. i. *fodicat nobis posse quidem baptismum cius homines etiam foris accipere, sed salutem bealitudinis extra eam neminem percipere rei tenere.*

Ad tertium dicendum quod etiam non habens rectam fidem circa alios articulos, potest habere rectam fidem circa sacramentum baptismi :* et ita non impeditur quin possit habere intentionem suscipiendi sacramentum baptismi. Si tamen etiam circa hoc sacramentum non : recte sentiat, sufficit ad perceptionem sacramenti generalis intentio qua intendit suscipere baptismum sicut Christus instituit, et sicut Ecclesia tradit.

Ad quartum dicendum quod, sicut sacramentum baptismi non est conferendum ei qui non vult ab aliis peccatis recedere, ita nec etiam ei qui non vult infidelitatem deserere. Uterque tamen suscipit sacramentum si ei conferatur, licet non ad salutem.

ζ) how. — DEF ct tertia; *nec.*

Commentaria Cardinalis Caietani

In articulo octavo, adverte verba Auctoris intelligi de adultis: quoniam rectam fidem necessario requiri ad ultimum effectum baptismi sonant. Et hoc dico propter parvulos. in quibus ncc intentio ncc fides cx parte baptizati requiritur.

ARTICULUS NONUS

UTRUM PUERI SINT BAPTIZANDI

P ſl· qu. ara. art. 3, ati t ; IV Sent. ··.. »·.·, qu, in, <n qu1 t ; .bit u, art 5. qu' 4, xJ .-.m, qu. 1, irt. 3, qu' 1; *De Main,* qu. »v, un. 1 ; *Quodl.* IV, qu. vu, an. 1 *f* qu. xu. art. 1.

Sed nonum sic proceditur. Videtur quod pueri non sint baptizandi. In eo enim qui baptizatur requiritur intentio suI Iscipiendi sacramentum, ut supra * dictum est. Huiusmodi autem intentionem non possunt pueri habere: cum non habeant usum liberi arbitrii. Ergo videtur quod non possint suscipere sacramentum baptismi.

2. Praeterea, baptismus est *fidei sacramen-* q0Awiu.an.5; /wm, ut supra * dictum est Sed pueri non ha- qj.un.irt.», bent fidem, quae consistit in *credentium volun-*

ul Augustinus dicit, *super Ioan.* * Ncc etiam ap ^Vncl' potest dici quod salventur in fide parentum : quia quandoque parentes sunt infideles, et sic magis per eorum infidelitatem damnarentur. Ergo videtur quod pueri non possint baptizari.

3. Praeterea, I Pet. m ♦dicitur quod homines *salvos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiae bonae interrogatio in Deum.* Sed pueri neque conscientiam habent bonam vel malam, cum non habeant usum rationis: neque etiam convenienter ipsi interrogantur, cum non intelligant. Ergo non debent pueri baptizari.

Sed contra est quod Dionysius dicit, ult. cap. •pan. m, i »l. *prccp pjicrl* * : *Divini nostri duces,* scilicet Apostoli. *probaverunt infantes recipi ad baptismum.*

Respondeo dicendum quod, sicut .Apostolus dicit, ′c;‘ ’7′ *Rom.* v ;* *si unius delicto mors regnavit per unum.* scilicet per Adam, *multo magis abundantiam gratiae et donationis et iustitiae accipientes in vita regnabunt per unum, lesum Christum.* Pueri autem ex peccato Adae peccatum originale contrahunt: quod patet ex hoc quod sunt mortalitati subiecti, quae per peccatum primi hominis *in omnes pertransiit,* ut ibidem Apostolus dicit. · vm. l». Unde multo magis pueri possunt per Christum gratiam suscipere, ut regnent in vita aeterna. Ipse autem Dominus dicit, Ioan. lll ;* *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Unde necessarium fuit pueros baptizare 3, ut, sicut per Adam damnationem incurrerunt nascendo, ita per Christum salutem consequantur renascendo.

Huit etiam conveniens pueros baptizari ut. a pueritia nutriti in his quae sunt Christianae vitae, firmius in ea perseverent : iuxta? illud *Prov.* ✱xn . v ᚼ *Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Et hanc rationem assignat Dionysius, ult. cap. *Ecclesiastiae Hierarchiae* * ‘UcduMpa.

Ad primum ergo dicendum quod regeneratio spiritualis, quae fit per baptismum, quodammodo similis est nativitati carnali, quantum ad hoc quod, sicut pueri in maternis uteris constituti non per seipsos nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur, ita etiam pueri non T habentes usum rationis, quasi m utero matris Ecclesiae constituti, non per seipsos. sed per actum Ecclesiae salutem suscipiunt. Unde Augustinus dicit, in libro *de Peccatorum 4 Meritis et Remiss.* ♦ *Mater* . s *Ecclesia os maternum parvulis praebet, ut sacris mysteriis imbuantur: quia nondum possunt corde proprio credere ad iustitiam. nec ore proprio confiteri ad salutem. Si autem * propterea recte fide- * o m les vocantur quoniam fidem per verba ᛕ gestantium*

e) *baptizare, – baptizari* PFU.
β) *iuxta. – tecundum* tertia.
γ) *ita etiam pueri non. – vel etiam nondum bc; nondum* ctum celera tertia.
δ) *Peccatorum.* – P; *Peccatu et.* Margo P: *Mtu, de meritii el remwione peccatorum.* F om. *et Uemisa.*
<) *fidem per verba.* – PEI; *per verba be. per jldem verba* ceteri.

quodammodo profitentur, cur etiam non poenitcntes habeantur, cum per eorundem verba gestantium diabolo et huic saeculo abrenuntiare monstrentur? Ei eadem ratione possunt dici intendentes, non per actum propriae intentionis, cum ipsi quandoque contranitantur et plorent : sed per actum eorum a quibus offeruntur.

Ai> secundum dicendum quod, sicut Augustinus, scribens Bonifacio ;* dicit, *in Ecclesia Salvatoris parvuli per alios credunt, sicut ex aliis quae in baptismo remittuntur peccata traxerunt.* Nec impeditur eorum salus si parentes sint infideles: quia, sicut Augustinus dicit, cidem Bonifacio scri- xxiih nVI" > C Lens ⁑ *offeruntur parvuli ad percipiendam spiritualem gratiam, non tam : ab eis quorum gestantur manibus (quamvis et ab ipsis, si et ipsi boni fideles sunt), quam ab universa societate sanctorum atque fidelium. Ab omnibus namque offerri recte intelliguntur, quibus placet quod offeruntur, el quorum caritate ad communionem Sancti Spiritus adiunguntur.* Infidelitas autem propriorum parentum. etiam si eos post baptismum daemoniorum sacrificiis imbuere conentur, pueris non nocet. Quia, ut ibidem * Augustinus dicit, *puer semel generatus per aliorum voluntatem, deinceps non potest vinculo alienae iniquitatis obstringi, ubi nulla T· sua voluntate consentit: secundum illud,* Ezech. xvni ♦ ‹ *Sicut anima patris mea est, et anima filii: · anima quae peccaverit, ipsa morietur* ›. *Sed ideo ex Adam traxit quod sacramenti illius gratia solveretur, quia nondum erat anima separata vivens* Eides autem unius, immo totius Ecclesiae, parvulo prodest per operationem Spiritus Sancti, qui unit Ecclesiam et bona unius alteri communicat.

Au tertium dicendum quod, sicut puer, cum baptizatur, non per seipsum, sed per alios credit; ita non per seipsum, sed per alios interrogatur, et interrogati confitentur fidem Ecclesiae in persona pueri, qui huic fidei aggregatur per *fidei sacramentum* * Conscientiam autem bonam consequitur puer etiam in seipso, non quidem actu, sed habitu, per gratiam iustificantem.

C) *tam.* – PEI; *tantum* pB, *tamen* ceteri.

ubi nulla. – *nftt nulla* BpG, plurcs ambigui, *nisi bc.* Poti *mea fit* tertia praeter II addit *ita.* Pro *separata, uparatim* PI.

Commentaria Cardinalia Caietani

\' articulo nono, in responsione ud primum ct secundum, intcllige accommodationem esse quandam in hoc quod Ecclesia pro parvulis credit, intendit, renuntiat, etc. Ad litteram enim, quia similitudo cx proprio derivatur, cum institutus esset ritus baptismi pro adultis, accommodatus est idem ritus ad parvulos, ut quod proprie fit ab adultis, secundum quandam similitudinem fieret a parvulo, non proprio, sed Ecclesiae orc. Et quoniam ad solemnitatem baptismi haec spectant, ideo sine his baptismus factus valet.

II. In responsione ad secundum, non sic intdligas Ecclesiae fidem prodesse infanti qui baptizatur, quasi meritum fidei existais in Ecclesia salvet infantem : quoniam infans non per fidem, sed per *fidei sacramentum* regulariter salvatur. Sed intellige Ecclesiae merita prodcs-c infanti ct iuxta articulum communionis Sanctorum ; et particulariter tum orando pro infante, tum applicando eundem sacramento e.\ corde puro ct caritate plena.

ARTICULUS DECIMUS

UTRUM PUERI 1UDAE0RUM VEL ALIORUM INFIDELIUM SINT BAPTIZANDI ETIAM INVITIS PARENTIBUS

II· 11", qu. x, art. Ia; *Quadi.* II. qu. n, uri. 3; III, qu, V. art. 1.

DECIMUM s,c froceditir. Videtur quod Idaeorum vel aliorum infidelium sint baptizandi, etiam invitis parentibus.

^^-^Wtagis enjrn debet homini subveniri contra periculum mortis aeternae quam contra periculum mortis temporalis. Sed puero in periculo mortis temporalis existent! est subveniendum, etiam si parentes per malitiam contranitcrentur. Ergo inulto magis est subveniendum pueris infidelium filiis e contra periculum mortis aeternae, etiam invitis parentibus.

α

2. Praeterea, filii servonim sunt servi, et in potestate dominorum. Sed ludaei sunt servi regum et principum, et quicumque etiam alii infideles :* Ergo absque omni iniuria possunt principes ludaeorum filios, vel aliorum senorum infidelium, facere baptizari.

• Cap. ***Etn ht-Mtot, de Indarit, Sartaten., rte. – Ci.*** II·· JIM.qu.i, art. io; Opuac. ***de Refit lud, adDucttt.Dra-*** >.:«r.

3. Praeterea, quilibet homo est magis Dei, a quo habet animam, quam patris carnalis, a quo habet corpus. Non est ergo iniustum si pueri infidelium filii parentibus carnalibus auferantur, et Deo per baptismum consecrentur.

3) *filiit.* – *per bapthmum* addtt tcnI·.

Sed contra est quod in Decretis, dist. XLV ♦ ex Concilio Toletano ;* sic dicitur: *De ludaeis · ^O, praecepit sancta Synodus nemini deinceps ad credendum vim inferre: non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes, ut integra sit forma iustitiae.*

Respondeo dicendum quod pueri infidelium filii aut habent usum rationis, aut non habent. Si autem habent, iam, quantum ad ea quae sunt iuris divini vel naturalis, incipiunt suae potestatis esse. Et ideo propria voluntate, invitis parentibus, possunt baptismum suscipere, sicut et matrimonium contrahere. Et ideo tales licite moneri possunt et induci ad suscipiendum baptismum.

Si vero nondum habent usum liberi arbitrii, secundum ius naturale sunt sub cura parentum, quandiu ipsi sibi providere non possunt. Unde

etiam et de pueris antiquorum dicitur quod *salva^aniltr ,n parentum* ;* El ideo contra iustitiam naturalem esset si tales pueri, invitis parentibus, baptizarentur: sicut etiam si aliquis habens usum rationis baptizaretur invitus. Esset etiam periculosum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatem redirent, propter naturalem affectum ad parentes. Et ideo non habet hoc Ecclesiae consuetudo, quod filii infidelium, invitis parentibus, baptizentur.

An primum ergo dicendum quod a morte corporali non est aliquis eripiendus contra ordinem iuris civilis: puta, si aliquis a suo iudice condemnetur ad mortem, nullus debet eum violenter a morte eripere. Unde nec aliquis debet irrumpere ordinem iuris naturae, quo filius est sub cura patris, ut eum liberet a periculo mortis aeternae.

An secundum dicendum quod ludaei sunt servi principum servitute civili, quae non excludit ordinem iuris naturalis vel divini.

Ad tertium dicendum quod homo ordinatur ad Deum per rationem, per quam Deum cognoscere potest. Unde puer, antequam usum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem parentum, quorum curae naturaliter subiacet, et secundum eorum dispositionem sunt circa ipsum divina agenda.

Commentario Cardinalis Caietani

IN articulo decimo, in corpore articuli, adverte .Auctorem sentire, immo supponere, filios infidelium fore vere baptizato , si invitis parentibus baptizarentur. Hoc enim supponit ratio dicens: *Esset periculosum taliter filios infidelium baptizare, quia de facili ad infidelitatem redirent propter naturalem affectum ad parentes.*

Nec opub esse arbitror disputare hic cum Durando · ct Petro de Palude · : quoniam cx supra dictis m articulo septimo · satis apparet irrationabilem esse opinionem dicentium voluntatem extrinsccam requiri cx parte baptizati infantis de necessitate sacramenti.

11. In eodem, adverte Auctorem non facere differentiam quoad propositum inter filios ludacorum vel altorum infidelium. Difficultas tamen specialis dc ludaeis ratione servitutis non est omissa, sed m responsione ad secundum soluta est.

Ubi scito, propter molestiam instantium ct objicientium quia filii senorum possunt ab eis auferri, ct ablati possunt baptizari, ut testatur Ecclesiae consuetudo dc liliis Aethiopum qui Christianis venduntur: ergo sine ablatione media possent etiam senorum infidelium filii invitis parentibus baptizari; ipsa namque ablatio non est medium necessarium ad licitum baptismum: – scito, inquam, distinguere inter id quod fit per se, cl quod fit per accidens. Nam, per se loquendo, quantumcumque dominus possit auferre filium a seno, non tamen potest ea ratione auferre ut baptizet illum. Quia baptismus ct ablatio sunt diversorum iurium: quoniam baptismus iuris est divini, ac per hoc ad patris ius spectans; ablatio vero civilis est iuris, ac per hoc ad domini ius spectat. Et propterea falsum est quod liceat ablatum filium a seno baptizare invitis parentibus: ablatio enim civilis non tollit ius paternum erga divina.

Ncc Ecclesiae consuetudo habet ut baptizentur infantes Aethiopum praesentium: sed illos tantum pueros qui ut parentibus destituti habentur baptizat, praesupponens hujusmodi pueros venales tanquam sine parentibus essent. Et rationabiliter quidem: quoniam *chaos magnum* experimur interpositum, ita ut nulli unquam comparaverint parentes pro filiis, ncc filii postmodum reversi sunt ad parentes, sed nutriuntur totaliter Christiani, et sic perseverant.

Multa hic omittimus circa praesentis articuli materiam, quia in aliis Commentariis · meminimus nos scripsisse diffuse.

ARTICULUS UNDECIMUS

UTRUM IN MATERNIS UTERIS EXISTENTES POSSINT BAPTIZARI

III *Sent.*. dist. m. qu. i, art. 1, ğu 3, ad i; IV, dist. i, qu. π, απ. ğu 2, ad j; diet. hi. qu. i. .rt. i. ğu 3, ad 1; dist. vi, qu. i. art. I, ğu i; ğu 2, ad i; dUI. will, qu. u, art. 3, ğu >, ad 1, 2.

Sd undecimum sic procedit ur. Videtur quod in 3 maternis uteris existentes possint baptizari. Efficacius est enim donum Christi ad salutem quam peccatum Adae gj damnationem, ut Apostolus dicit, *Rom.* v ♦ Sed pueri in maternis uteris existentes damnantur propter peccatum Adae. Ergo multo magis salvari possunt per donum Christi. Quod quidem fit per baptismum. Ergo pueri in maternis uteris existentes possunt baptizari.

2. Praeterea, puer in utero matris existens aliquid matris esse videtur. Sed, baptizata matre, baptizatur quidquid est eius intra ipsam existens. Ergo videtur quod, baptizata matre, baptizetur puer in utero eius existens.

3. Praeterea, mors aeterna peior est quam mors corporalis. Sed de duobus malis minus malum eligendum est. Si ergo puer in utero matris existens baptizari non potest, melius esset quod mater aperiretur et puer vi eductus baptizaretur. quam quod puer aeternaliter damnaretur, absque baptismo decedens.

4. Praeterea, contingit quandoque quod aliqua pars pueri prius egreditur: sicut legitur *Gen.* xx.wiii * quod, pariente Thamar. *in ipsa effusione infantium, unus protulit ntanum. in qua obstetrix ligavit coccinum. dicens. Iste egredietur prior. Illo vero manum retrahente egressus est alter.* Quandoque autem in tali casu imminet periculum mortis. Ergo videtur quod illa pars debeat baptizari, puero adhuc in materno utero existente.

Sed contra est quod Augustinus, in Epistola *ad Dardanum* ;* dicit: *Xemo renascitur nisi primo*

a) *in.* – *putri in* F ct tertia praeter I; cf. 8. – *exUtentes* om. F. ,i) rrmilrrnfc. – EF ct tertia; *trahente.*

nascatur. Sed baptismus est quaedam spiritualis regeneratio. Non ergo debet aliquis baptizari priusquam cx utero nascatur.

Respondeo dicendum quod de necessitate baptismi est quod corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur: cum baptismus sit quaedam ublutio, ut supra * dictum est. Corpus autem infantis, antequam nascatur ex utero, non potest aliquo modo ablui aqua: nisi forte dicatur quod ablutio baptismatis qua corpus matris lavatur, ad filium in ventre existentem perveniat. Sed hoc non potest esse: tum quia anima pueri, ad cuius sanctificationem ordinatur baptismus, distincta est ab anima matris; tum quia corpus puerperii * animati iam est formatum, et per consequens a coqiore matris distinctum. Et ideo baptismus quo mater baptizatur, non redundat in prolem in utero existentem. Unde Augustinus dicit, *contra Tulianum* :* 5/ *ad matris corpus id quod in ea concipitur pertinet, ita ut eius pars imputetur, non baptizaretur infans cuius mater baptizata est, aliquo mortis urgente periculo, cum gestaret in utero. Nunc vero, cum etiam ipse,* scilicet infans, *baptizetur, non utique ad maternum corpus, cum esset in utero, pertinebat.* Et ita relinquitur quod nullo modo existentes in maternis uteris 5 baptizari possunt.

An primum ergo dicendum quod pueri in maternis uteris existentes nondum prodierunt in lucem, ut cum aliis hominibus vitam ducant. Unde non possunt subiici actioni humanae, ut per eorum ministerium sacramenta recipiant ad salutem. Possunt tamen subiici operationi Dei, apud quem vivunt, ut quodam privilegio gratiae sanctificationem consequantur: sicut patet de sanctificatis in utero.

Ad secundi·m dicendum quod membrum interius matris est aliquid eius per continuationem et unionem materialis · partis ad totum. Puer autem in utero matris existens est aliquid eius per quandam colligationem corporum distinctorum. Unde non est similis ratio.

Ad tertium dicendum quod *non sunt facienda mala ut veniant bona,* ut dicitur *Rom.* ni :* Et ideo non debet homo occidere matrem ut baptizet puerum. Si tamen mater mortua fuerit vivente puero c in utero, aperiri debet, ut puer baptizetur.

Ad quartum dicendum quod expectanda est totalis egressio pueri ex utero ad baptismum, nisi mors immineat. Si tamen primo caput egrediatur, in quo fundatur sensus debet baptizari, periculo imminente: et non est postea rebaptizandus. si eum perfecte nasci contigerit. Et videtur idem faciendum quaecumquc alia pars egrediatur, periculo imminente. Quia tamen in nulla partium exteriorum integritas * ita consistit sicut in capite, videtur quibusdam quod, propter dubium, quacumque alia parte corporis abluta, puer post perfectam nativitatem sit baptizandus sub hac forma: *Si non es baptizatus, ego te baptiz^O,* etc. *

T) *puerperii.* – *pueri* Fa, *patrii* H.

fc) *exiftentes.* – *pueri exiitentes* F, *infantei* H, *infanta (in maternit uterit) exiitentes* editione·.

1) *material".* – *naturalem* Pl.

ζ) *puero.* – *prole* tertia praeter G.

rj *fundatur irnsui.* – *fundantur tentus* DG«, *fundantur q mc i tentus* Pk.

0) *infegrttat.* – *vitae integritas* E, *integritas vitae* Fl et editione».

Commentaria Cardinalis Caietani

In articulo undecimo occurrit scribendum, ct consequenter dicendum, sub correctione tamen, parvulos in maternis uteris periclitantes posse salvari: sicut superius diximus de infantibus qui non possunt baptizari. Posse autem salvari dico per sacramentum baptismi, non in re, sed in voto parentum susceptum, cum aliqua benedictione prolis seu oblatione ipsius ad Deum, cum invocatione Trinitatis.

Moveor autem ad hoc duplici ratione. Una est, rationabile esse ut divina misericordia providerit homini in quocumque naturali statu de aliquo remedio salutis, ita ut nullum reliquerit statum potentem allegare impossibile esse sibi salutis remedium. Esset autem sine omni remedio derelictus status moriendum in utero, nisi parentum fides illis posset subvenire: salus enim quae potest a Deo infanti in utero conferri ex speciali privilegio, non spectat ad remedium illius status, quoniam infra ordinem divinorum miraculorum concluditur.

Secundo, ex co quod status ille est capax baptismi sanguinis. Si enim propter Christum infans in utero occideretur, martyr esset, non minus quam Innocentes. Rationabile siquidem videtur parentum fidem posse optando perducere ad id ad quod corporalis passio infantem ducit.

Quocirca caute et irreprehensibiliter ageretur, si periclitantibus in utero pueris ob maternam aegritudinem vel partus difficultatem, benedictio in nomine Trinitatis daretur: et causae discussio deinde divino reservaretur tribunali. Quis scit si divina misericordia huiusmodi baptismum in voto parentum acceptet: ubi nulla incuria, sed sola impossibilitas sacramenti exccutioncm excludit?

ARTICULUS DUODECIMUS

UTRUM FURIOSI ET AMENTES DEBEANT BAPTIZARI

f II1;* qu. cxni, ari. 3, ad ı; IV *Sent.,* dut. tv, qu. ni, art. i, qu· 3; dbt, vt, qu. i, an. *z,* qu· 3, ad dial· xxm, qu. il, art. *z,* qu' 3, ad 3; diftt. xxv, qu. 11, an. 1, ad 3; diet. ixxir, en. 4, ad 1 ; /Je *Verit.,* qu. unit, art. 3, ad a.

'D DUODECIMUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod furiosi et amentes non debeant baptizari. Ad susceptionem enim baptismi requiritur intentio in eo qui ba-
•λπ.7. ptizatur, ut ❋supra dictum est, amentes, cum careant usu rationis, non possunt
« habere nisi inordinatam * intentionem. Ergo non debent baptizari.

2. Praeterea, homo bruta animalia superexcedit in hoc quod habet rationem. Sed furiosi et amentes non habent usum rationis: et quandoque etiam in eis non expectatur, sicut expectatur in pueris. Ergo videtur quod, sicut bruta animalia non baptizantur, ita etiam nec tales furiosi et amentes debeant baptizari.

3. Praeterea, magis ligatus est usus rationis in furiosis vel amentibus quam in dormientibus. Sed baptismus non consuevit dari dormientibus. Ergo non debet dari amentibus et furiosis.

f Sed contra est quod Augustinus dicit IV *Con·*
•Qp. iv. \ de amico suo, qui, *cum desperaretur, ba·*
t *plicatus est i.* Et tamen in ipso baptismus efficaciam habuit. Unde et carentibus usu rationis aliquando baptismus dari debet.

Respondeo dicendi m quod circa amentes et furiosos est distinguendum, Quidam enim sunt a
* nativitate ; tales, nulla habentes lucida intervalla, in quibus etiam nullus usus rationis apparet. Et de talibus, quantum ad baptismi susceptionem, videtur esse idem indicium et de pueris, qui
*Aπ. ✻✻'. baptizantur in fide Ecclesiae, ut supra ♦ dictum est.

Alii vero sunt amentes qui ex sana mente quam habuerunt prius, in amentiam inciderunt. Et tales sunt indicandi secundum voluntatem quam habuerunt dum sanae mentis existèrent. Et ideo, si tunc apparuit in eis voluntas suscipiendi baptismum, debet exhiberi eis in furia vel
l amentia constitutis, etiam si tunc contradicant S Alioquin, si nulla voluntas suscipiendi baptismum in eis apparuit dum sanae mentis essent, non sunt baptizandi.

Quidam vero sunt qui, etsi a nativitate fuerint furiosi et amentes, habent tamen aliqua lucida intervalla, in quibus recta ratione uti possunt. Si ergo furiosi tunc baptizari voluerint, baptizari possunt etiam in amentia constituti. Et debet cis sacramentum tunc conferri si periculum timeatur: alioquin melius est ut tempus expectetur in quo sint sanae mentis, ad hoc quod devotius suscipiant sacramentum. Si autem tempore lucidi intervalli non appareat in eis voluntas baptismum suscipiendi, baptizari non debent in amentia constituti.

Quidam vero sunt qui, etsi non omnino sanae mentis existant, in tantum tamen ratione utuntur quod possunt de sua salute cogitare, et intelligerc sacramenti virtutem. Et de talibus idem est indicium sicut de his qui sanae mentis existunt, qui baptizantur volentes, non inviti.

Ad primum ergo dicendum quod amentes qui nunquam habuerunt nec habent usum rationis, baptizantur ex intentione Ecclesiae, sicut ex ritu : ζ
Ecclesiae credunt et poenitent: sicut ❋supra de pueris dictum est. Illi vero qui aliquo tempore habuerunt vel habent usum rationis, secundum propriam intentionem baptizantur, quam habent vel habuerunt tempore sanae mentis.

Ad secundum dicendum quod furiosi vel amentes carent usu rationis per accidens, scilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis: non autem propter defectum animae rationalis, sicut bruta animalia. Unde non est de cis similis ratio.

Ad tertium dicendum quod dormientes non sunt baptizandi nisi periculum mortis immineat. In quo casu baptizari debent si prius voluntas apparuit in eis suscipiendi baptismum, sicut et de amentibus dictum ❦est sicut Augustinus narrat, in IV libro *Confess.*,* de amico suo, qui *baptizatus est nesciens,* propter periculum mortis.

3) *nisi inordinatam. – ordinatam* Pl.

dicit. – In l acquitur spatium vacuum duarum linearum, post qiy>d *Respondeo dicendum* etc. Cf. Vol. XL Pracf. n. 53.

γ) *baptizatus est. – nesciens* addit tertia (pro l cf. eadem pro *in ipso baptismus, baptismus in co,* ct pro *Linde ct. Ergo.*

δ) 4 *nativitate.* – E ct tertia; *ante nativitatem.*

1) *contradicant. – actu dicant* H. *actu (acta bc) contradicant* cetera tertia.

ζ) *ex ritu. – (et* Pl) *ex actu* l et editione»; *Alias, ritu* margo P.

QUAESTIO SEXAGESIMANONA

DE EFFECTIBUS BAPTISMI

IN DECEM ARTICULOS DIVISA

einde considerandum est de effectibus baptismi :*

Et circa hoc quaeruntur decem.

Primo: utrum per baptismum auferantur omnia peccata.

Secundo: utrum per baptismum liberetur homo ab omni poena.

Tertio; utrum baptismus auferat poenalilalem · huius vitae.

Quarto: utrum per baptismum conferantur homini gratiae et virtutes.

Quinto: de effectibus virtutum qui per baptismum conferuntur.

Sexto: utrum etiam parvuli in baptismo gratias et virtutes accipiant.

Septimo: utrum per baptismum aperiatur baptizatis ianua regni caelestis.

Octavo: utrum baptismus aequalem effectum habeat in omnibus baptizatis.

Nono: utrum fictio impediat effectum baptismi.

Decimo: utrum, recedente fictione, baptismus obtineat suum effectum.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM PER BAPTISMUM TOLLANTUR OMNIA PECCATA

Infra, qu. lxhx. art. 5. aJ 1; H *Sent.,* diet, xxxij, qu 1, art. *1,* urg. 1 *Sed Cont.;* an. 3, ad 3; IV, dial, nr, qu- n, art. i, qu· 1, dial. XU, qu. II, art. J, qua I, ad 3; di»L XIV, qu. 11 ari. 1, ḡu 3. ad 3; diat XV», qu. 11, art. , ḡu *6,* ad 3; IV *Cont. Gent.,* Cap. Ltx, ixxn.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod per baptismum non tollantur omnia peccata. Baptismus enim est quaedam spiritualis regeneratio, quae contraponitur generationi carnali. Sed per generationem carnalem homo contrahit solum originale peccatum. Ergo per baptismum sohitur solum originale peccatum.

2. Praeterea, poenitentia est sufficiens causa remissionis actualium peccatorum. Sed ante baptismum in adultis requiritur poenitentia: secundum illud *Act.* h ♦ *Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum.* Ergo baptismus nihil operatur circa remissionem peccatorum actualium.

3. Praeterea, diversorum morborum diversae sunt medicinae: quia, sicut Hieronymus dicit ;* *non sanat oculum quod sanat calcaneum.* Sed peccatum originale, quod per baptismum tollitur, est aliud genus peccati a peccato actuali. Ergo non omnia peccata remittuntur per baptismum.

Sed contra est quod dicitur Ezech. xxxvi :* *Effundam super vos aquam mundam, ct mundabimini ab omnibus inquinamentis & vestris.*

Respondeo dicendum quod, sicut Apostolus dicit. *Rom.* vi ;* *quicumque baptisait sumus in Christo lesu, in morte ipsius bapti\ati sumus.* Et postea * concludit: *ita et vos existimate mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo lesu Domino nostro.* Ex quo patet quod per baptismum homo moritur vetustati peccati, et incipit vivere novitati gratiae. Omne autem peccatum pertinet ad pristinam vetustatem. Unde consequens est quod omne peccatum per baptismum tollatur.

Ad primum ergo dicendum quod, sicut Apostolus dicit, *Rom.* v \ peccatum Adae non tantum potest quantum donum Christi, quod in baptismo percipitur: *nam indicium ex uno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustijicationem.* Unde et Augustinus dicit, in libro *de Baptismo Parvulorum* * quod, *generante carne, tantummodo trahitur peccatum originale: regene· ‘‘J‘ rante autem Spiritu, non solum ϒ originalis, sed etiam voluntariorum Jit remissio peccatorum.*

Ad secundum dicendum quod nullius peccati remissio fieri potest nisi per virtutem passionis Christi: unde et Apostolus dicit, *Heb.* ix * quod *sine sanguinis effusione non Jit remissio.* Unde motus voluntatis humanae ' non sufficeret ad * remissionem culpae, nisi adesset fides passionis Christi et propositum participandi ipsam, vel suscipiendo baptismum, vel subiiciendo se clavibus Ecclesiae. Et ideo, quando aliquis adultus poenitens ad baptismum accedit, consequitur quidem remissionem omnium peccatorum ex proposito baptismi, perfectius autem ex reali susceptione baptismi.

Ad tertium dicendim quod ratio illa procedit de particularibus medicinis. Baptismus autem operatur in virtute passionis Christi, quae est universalis medicina omnium peccatorum : et per baptismum omnia peccata solvuntur ·. l

· (X qu. uxti, IntroJ.

α

· Vert. >8.

· Expont. in S. Marc.. ad cap. rx. Tert, *rj,* - Inter Opp. Hiero

· Vcn. 35·

P

· Ven. *y*

· V«». n.

3) *pocnaiitatcm.* – *poenalifatcs* Pl.

£) *inquinamentis.* – *iniquitatibus* BpG ct *ac.*

ϒ) *solum.* – EsB ct tertia; om. Pro *originali/, originalium* omne».

3) *humanae.* – *quae est in pocniteute* addunt E et Urna

<) *solvuntur.* – *tolluntur* P.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM PER BAPTISMUM LIBERETUR HOMO AB OMNI REATU PECCATI

Supra» qu. xlix, art. 3, ad ⁑ qu. Lxvm. art. 5; infra, qu. i.xxix, art. 5, ad 1; qu. i-ixrn, art. 4, ad 3; MI *Sent.*. dirt, xix, art. 3, qu· 3; Expo litt.; IV, dirt. tv, qu. H, art. 1, qu· 3; dirt, xrv, qu. 11, art. 1, ḳu 3. ad 3; dirt, xnn, qu. 1, art. 3, ḳu 3; IV *Cont. Gent.,* cap. ux, t.xui; *Ad Rom.,* cap. rt, lcct. tv.

ᗡ SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod per baptismum non liberetur homo ab Jomni reatu peccati. Dicit enim Apo-

• Vert. ».

stolus, *Rom.* xiii ⁑ *Quae a Deo sunt, ordinata sunt.* Sed culpa non ordinatur nisi per

iχ£.4?/Λ^ rrt. «p. n. Poenam ul Augustinus ḋicit Ergo per baptismum non tollitur reatus poenae praecedentium peccatorum.

2. Praeterea, effectus sacramenti aliquam similitudinem habet cum ipso sacramento: quia sacramenta novae legis *efficiunt quod figurant,* ut ⁑upra dictum est. Sed ablutio baptismalis habet quidem aliquam similitudinem cum ablutione maculae, nullam autem similitudinem habere videtur cum subtractione reatus poenae. Non ergo per baptismum tollitur reatus poenae.

3. Praeterea, sublato reatu poenae, aliquis non remanet dignus poena, et ita iniustum esset eum puniri. Si igitur per baptismum tollitur reatus poenae, iniustum esset post baptismum suspendere latronem, qui antea homicidium commisit. Et ita per baptismum tolleretur rigor humanae disciplinae: quod est inconveniens. Non ergo per baptismum tollitur reatus poenae.

• Co^Mrtr. t·- *rerEe.sdHam.·* int. Orp. Acibr. • Ver» »9.

Sed contra est quod Ambrosius dicit ⧫, super illud *Rom.* xi ⁑ *Sine poenitentia sunt dona Dei et vocatio: Gratia,* inquit, *Dei in baptismo omnia gratis condonat.*

• Qu. xux, art. j.a3 J-.qa. Lxw», rtt t, 4» 3.

Respondeo dicendum quod, sicut supra dictum est, per baptismum aliquis incorporatur passioni et morti Christi, secundum illud *Rom.* vi ⁑ S/

• Vcn. S.

• Qu. LT»Ul, ħ. Ş· · Cx. qu. χυτṇ„ an. 3,4i qu. im. Brt. >

simul vivemus cum Christo. Ex quo patet quod omni baptizato communicatur passio Christi ad remedium ac si ipse passus et mortuus esset. Passio autem Christi, sicut supra * dictum est, est sufficiens satisfactio pro omnibus peccatis omnium hominum. Et ideo ille qui baptizatui liberatur a reatu omnis * poenae sibi debitae pro peccatis, ac si ipse sufficienter satisfecisset pro omnibus peccatis suis.

Ad primum ergo dicendum quod, quia? poena passionis Christi communicatur baptizato, inquantum iit membrum Christi, ac si ipse poenam illam sustinuisset, eius peccata remanent ordinata per poenam passionis Christi.

Ad secundum dicendum quod aqua non solum abluit, sed etiam refrigerat. Et ita suo refrigerio significat subtractionem reatus poenae, sicut sua ablutione τ significat emundationem a culpa.

An tertium dicendum quod in poenis quae iudicio humano inferuntur, non solum attenditur qua poena sit homo dignus quoad Deum, sed etiam in quo sit obligatus quoad homines, qui sunt laesi et scandalizati per peccatum alicuius. Et ideo, licet homicida per baptismum liberetur a reatu poenae quoad Deum, remanet tamen adhuc obligatus quoad homines, quos iustum est aedificari de poena, sicut sunt scandalizati de culpa. Pie tamen talibus princeps posset poenam indulgere.

a) *omnis.* – Oιη. H, *totius* cetera tertia.

r) *quod, quia.* – sD u ct tertia; *quod.* Ante *eius peccata* addunt *et sic* EF, *ideo* Plié, *ct ideo c.*

γ) *ablutione.* – E ct terti»; *emundatione. Cl.* in. 4 arj. 1. ct <olu· tionem.

ARTICULUS TERTIUS

UTRI M PER BAPTISMUM DEBEANT AUFERRI POENALITATES PRAESENTIS VITAE

Supra, qu. xt.tx, art. 3, ad 3; qu. ut, art. 5, ad 3; infra, art. 7, ad 3; P ⁑,1 qu. lxxxv. art. 5, ad i; qu. t-xxxvu,art. 7, ad 1; qu. cix, art. 9; ⁑l ⁑P qu. civ, art. 6, ad 1; II *Sent.,* dite xxtn. qu. I, art. 3; dbL xuv, qu. 11. art. 3, ad 3, J; III, di»L xix. art. 3, ḳu ; IV, dirt, iv, qu. 1», art. 1, qu· 3; dial, xtri, qu. n. art. *3,* qu· 1, ad 3; IV *Cont. Gent.,* cap. lv; *Dc Malet,* qu. iv, art. 6, ad 4; *Quadi.* VI, qu. tx, art. 1.

tertium sic proceditur. Videtur quod baptismum debeant auferri poenalitates praesentis vitae. Ut enim Λpo-

• Ver». »5 »qq-

•^^^^stolus dicit. *Rom.* v ⁑ donum Christi potentius est quam peccatum Adae. Sed per peccatum Adae, ut ⁑bidem Apostolus dicit, *mors in hunc mundum intravit,* et per consequens omnes aliae poenalitates praesentis vitae. Ergo multo magis per donum Christi, quod in baptismo percipitur, homo a poenalitatibus praesentis vitae debet liberari.

• Vert. »3.

2. Praeterea, baptismus aufert et culpam originalem ct actualem, sicut ⁑upra dictum est. Sic autem aufert actualem culpam quod liberat ab omni reatu poenae consequentis ’ actualem ⁑culpam Ergo etiam liberat a poenalitatibus

·αλι.

’ ° wl’·

3) *consequentis.* – *consequente* Plfc.

praesentis vitae, quae sunt poena originalis peccati.

3. Praeterea, remota causa, removetur effectus. Sed causa harum poenalitatum est peccatum originale, quod tollitur per baptismum. Ergo non debent huiusmodi poenalitates remanere.

Sed CONTRA quod super illud *Rom.* VI, *Destruatur corpus peccati,* dicit Glossa *Per baptismum id agitur ut vetus homo crucifigatur et corpus peccati destruatur, non ita ut in ipsa vivente carne concupiscentia respersa et innata repente absumatur et non sit, sed ne obsit mortuo quae inerat nato.* Ergo pari ratione nec aliae poenalitales per baptismum tolluntur.

Respondeo dicendum quod baptismus habet virtutem auferendi poenalitates praesentis vitae: non tamen eas aufert in praesenti vita, sed cius virtute auferentur a iustis in resurrectione, quando *mortale hoc induet immortalitatem,* ut dicitur I *Cor.* XV. Hoc quidem rationabiliter. Primo quidem, quia per baptismum homo incorporatur Christo et efficitur membrum cius, ut supra dictum est. Et ideo conveniens est ut id agatur in membro incorporato quod est actum in capite. Christus autem a principio suae conceptionis fuit plenus gratia et veritate, habuit tamen corpus passibile, quod per passionem et mortem est ad vitam gloriosam resuscitalum. Unde et Christianus in baptismo gratiam consequitur quantum ad animam. habet tamen corpus passibile, in quo pro Christo possit pati; sed tandem resuscitabitur ad impassibilem vitam. Unde Apostolus dicit, *Rom.* VIII, *Qui suscitavit Iesum Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora nostra, propter inhabitantem Spiritum eius in nobis.* Et infra eodem: *Heredes quidem Dei, coheredes autem Christi: si tamen compatimur, ut et simul glorificemur.*

Secundo, hoc est conveniens propter spirituale exercitium: ut videlicet contra concupiscentiam et alias possibilitates pugnans homo victoriae coronam acciperet. Unde super illud *Rom.* VI: *Ut destruatur corpus peccati,* dicit Glossa *Si post baptismum vixerit homo in carne, habet concupiscentiam cum qua pugnet, eamque adiuvante Deo, superet.* In cuius figura dicitur *Iudic.* III: *Hae sunt gentes quas Dominus dereliquit ut eruditet in eis Israelem, et postea discerent filii eorum certare cum hostibus, et habere consuetudinem praeliandi.*

Tertio, hoc fuit conveniens ne homines ad baptismum accederent propter impossibilitatem praesentis vitae, et non propter gloriam vitae aeternae. Unde et Apostolus dicit, I *Cor.* XV: *Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus.*

AD PRIMUM ERGO DICENDUM quod, SICUT GLOSSA dicit, *Rom.* VI, super illud, *Ut ultra non sennamus peccato: Sicut aliquis capiens hostem atrocissimum non statim interficit eum, sed patitur cum cum dedecore et dolore aliquantulum vivere; ita et Christus prius poenam alligavit, in futuro autem perimet.*

Ad secundum dicendum quod, sicut ibidem dicit Glossa, *duplex est poena peccati, gehennalis et temporalis. Gehennalem prorsus delevit Christus, ut eam non sentiant baptizati et vere poenitentes. Temporalem vero nondum penitus tulit: manet enim fames, sitis et mors. Sed regnum et dominium eius deiecit,* ut scilicet haec homo non timeat: *et tandem in novissimo eam penitus exterminabit.*

Ad tertium dicendum quod, sicut in Secunda Parte dictum est, peccatum originale hoc modo processit quod primo persona infecit naturam, postmodum vero natura infecit personam. Christus vero converso ordine prius reparat id quod personae est, postmodum simul in omnibus reparabit id quod naturae est. Et ideo culpam originalis peccati, et etiam poenam carentiae visionis divinae, quae respiciunt personam, statim per baptismum tollit ab homine. Sed poenalitates praesentis vitae, sicut mors, fames, sitis et alia huiusmodi, respiciunt naturam, ex cuius principiis causantur, prout est destituta originali iustitia. Et ideo isti defectus non tollentur nisi in ultima reparatione naturae per resurrectionem gloriosam.

ipsa vivente carne.-Glb; ipso vivente carni/ Pu, *ipso vivente came* cctcri. – *et innata* Pfc; *innata* – Pro *absumatur* (quod *assumatur* ocritamt codices et *abe), abservatur* F.

T) *F r. – Fnit*

B) *eamque.* – Ple; *et eam* Ha, *eam* ceteri.

t) *figw. "figuram* Pl.

ζ) *Sicut.* – PEIc ï *Sicut si* cd. 4. 5i ceteri.

rj mûr/. – *et huiusmodi* addat tertia.

0) *dominium eius.* -PF.IIIu; *dominium etiam* ABCD, Λοηιπιι.Hî F *totum cius* G, *domum dut b. donum cius c.* Pro *haec, hoc* 1 et editione», om. Λ. Pro *tandem, ramen* GHK Pro cam, run*dem* tertie.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM PER BAPTISMUM CONFERANTUR HOMINI GRATIA ET VIRTUTES

I\ *Sent.,* (Set. m, art. i, ğu 3; di»t. iv, qu. m, ari. t. ğu 3, ad a; dut. ix, art. i, ğu j; dHU xvm. qu. i, art. 5, ğu i.

AD QUARTUM sic PROCEDITUR. Videtur quod per baptismum non conferantur homini gratia et virtutes, Quia, sicut supra dictum est, sacramenta novae legis *efficiunt quod figurant.* Sed per ablutionem baptismi significatur emundatio animae a culpa, non autem informatio animae per gratiam et virtutes. Videtur igitur quod per baptismum non conferantur homini gratia et virtutes.

2. Praeteri\. illud quod iam aliquis adeptus est, non indiget iterum suscipere. Sed aliqui accedunt ad baptismum iam habentes gratiam et

•vcn. t,virtutes: sicut *Aci.* ✕ legitur: T7r *quidam erat in Caesarea, nomine Cornelius, centurio cohortis quae dicitur Italica, religiosus et timens Deum;*
•\cn. qUj tainen pOstca n petro baptizatus est :* Non ergo per baptismum conferuntur gratia et virtutes.

3. Praeterea, virtus est habitus: ad cuius rationem pertinet quod sit qualitas difficile mobilis ;* per quam aliquis faciliter et delectabiliter operetur :* Sed post baptismum remanet in hominibus pronitas ad malum, per quod tollitur virtus; et consequitur difficultatem quis ad bonum, quod est actus virtutis. Ergo per baptismum non consequitur homo gratiam et virtutes.

• vm. s, û. gED CONTRA EST quod, ad *Tit.* m ♦ dicit Apostolus: *Salvos nos Jecit per lavacrum regenera-*
• (/on. Loab. *[fonisf « (dest per baptismum * >, et renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde,* idest *ad remissionem peccatorum et copiam vir-*
iJX!'0* u *Iulum,* ut Glossa * ibidem exponit. Sic ergo in baptismo datur gratia Spiritus Sancti et copia virtutum.

Respondeo dicendum quod, sicut Augustinus
bMuinSu!·. dicit, in libro *de Baptismo Parvulorum* ♦ *ad hoc*
ni, *baptismus valet, ut baptizati Christo incorporentur*
u'u *ut membra eius.* A capite autem Christo in omnia membra cius gratiae et virtutis plenitudo derivatur: secundum illud Ioan.! *De plenitudine*
• vcn. »6. *eius nos omnes accepimus.* Unde manifestum est quod per baptismum aliquis consequitur gratiam et virtutes.

An primum ergo dicendum quod, sicut aqua baptismi per suam ablutionem significat emundationem culpae, et per suum refrigerium significat liberationem a poena, ita per naturalem claritatem significat splendorem gratiae et virtutum.

Ad secundum dicendum quod, sicut dictum est ♦ L?™ remissionem peccatorum aliquis consequitur ante baptismum secundum quod habet baptismum in voto, vel explicite vel implicite; et tamen, cum realiter suscipit baptismum, fit plenior remissio, quantum ad liberationem a tota poena, ha etiam ante baptismum Cornelius et alii similes consequuntur gratiam ut virtutes per fidem Christi ut desiderium baptismi, implicite vel explicite: postmodum tamen in baptismo maiorem copiam gratiae ut xirtutum consequuntur. Unde super illud Psalmi :* *Super aquam refectionis educavit me,* dicit Glossa *Per augmentum virtutis et bo-* *** *nae operationis educavit in baptismo.*

Ad tertium dicendi m quod difficultas ad bonum ut pronitas ad malum inveniuntur in baptizatis, non propter delectum habitus virtutum, sed propter concupiscentiam, quae non tollitur in baptismo. Sicut tamen per baptismum diminuitur concupiscentia, ut non dominetur, ita etiam diminuitur utrumque istorum ·, ne homo ab his superetur. 3

a) Ij/orum,- *dictorum* I»G cl edibonc·, *dotfrum* pG, *doctarum* H. Pro *ab hit tuperctur, mpcrrtur* GH. *mptrclur ab hij b, operetur ab aUilC.*

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM CONVENIENTER ATTRIBUANTUR BAPTISMO PRO EFFECTIBUS QUIDAM ACTUS VIRTUTUM. SCILICET INCORPORATIO AD CHRISTUM. ILLI MINATIO, FECUNDATIO

IV *Sent.,* dist. m, qu. I, art. i, ğu 4, ad 3; an 3, ğu 1; d»»L iv, qu. u. un. 2, ğu 3 »qq.; dist, v, qu. ii, art. I, ğu 3; di»t. nil, qu. |, an. I, ğu I, «d I.

Ad quintum sic proceditur, Videtur quod inconvenienter attribuantur baptismo pro effectibus quidam actus virtutum, scilicet *incorporatio ad Christum, illuminatio, fecundatio.* Non enim baptismus datur adulto nisi fideli: secundum illud Marc. ult.* : *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit.* Sed per fidem aliquis incorporatur Christo: secundum illud *Ephes,* in ' : *Habitare Christum per fidem in cordibus vestris.* Ergo nullus baptizatur nisi iam Christo incorporatus®. Non ergo est effectus baptismi incorporari Christo.

2. Praeterea, illuminatio fit per doctrinam: secundum illud *Ephes,* m :* *Mihi omnium ᵖ minimo data est gratia haec, illuminare omnes,* etc. Sed doctrina praecedit baptismum in catechismo. Non ergo est effectus baptismi.

3. Praeterea, fecunditas pertinet ad generationem activam Sed per baptismum aliquis regeneratur spiritualiter. Ergo fecunditas non est effectus baptismi.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in libro *de Baptismo Parvulorum* ;* quod *ad hoc valet baptismus ut baptizati Christo incorporentur.* Dicitur* : etiam, n cap. *Eccl. Hier.* ♦ *illuminationem* τ attribuit baptismo. Et super illud Psalmi ;* J"o t,.ɯo
Super aquam l refectionis educavit, dicit Glossa * ll ' cV>r ll
quod *anima peccatorum, ariditate sterilis, fecun-* *|' * *rcr*.'·
datur per baptismum.

Respondeo dicendi m quod per baptismum aliquis regeneratur in spiritualem vitam, quae est propria fidelium Christi: sicut Apostolus dicit, *Galat.* n :* *Quod autem nunc vivo in carne, in* ' Vc,K >0·
fide vivo Eilii Dei. Vita autem non est nisi membrorum capiti unitorum, a quo sensum ut motum suscipiunt. Et ideo nccesse est quod per baptismum aliquis incorporetur Christo quasi membrum ipsius. – Sicut autem a capite naturali

a) *incorporatus.* – H»D et editione»; *incorporato* GH, *incorporatur* ceteri.
p) *omnium.* – *sanctorum* addunt E ct tertia.

T) *illuminationem,* – Terti·; *illuminations.*
b) afuam. – D ct tento praeter H; uquu II.u^moj veteri, *educavit* om. tento, me «ddunt F.i.

derivatur ad membra sensus et motus, itu u capite spirituali, quod est Christus, derivatur ad membra eius sensus spiritualis, qui consistit in cognitione veritatis, et motus spiritualis, qui est per gratiae instinctum. Unde Ioan, i * dicitur: J7- *dimus eum plenum gratiae et veritatis: et de plenitudine eius omnes accepimus.* Et ideo consequens est quod baptizati illuminentur a Christo circa cognitionem veritatis, et fecundentur ab eo fecunditate bonorum operum per gratiae infusionem.

Ad primum ergo dicendum quod adulti prius credentes in Christum sunt ei incorporati mentaliter. Sed postmodum, cum ꝑbaptizantur incorporantur ei quodammodo corporaliter, scilicet per visibile sacramentum: sine cuius proposito nec mentaliter incorporari potuissent.

An secundum dicendum quod doctor illuminat exterius per ministerium catechizando: sed Deus illuminat interius baptizatos, praeparans corda eorum ad recipiendam doctrinam veritatis, secundum illud Ioan, vi ꝑ *Scriptum est in prophetis, Erunt omnes docibiles Dei.*

An tertii.m dicendum quod effectus baptismi ponitur fecunditas qua aliquis producit bona opera: non autem fecunditas qua aliquis generat alios m Christo, sicut Apostolus dicit, 1 *Cor.* iv ♦ *in Christo Iesu per euangelium ego vos genui.*

«) *ted pothnodum, cum baptizantur.* – Terite; *>cd ai paUmtidum cum baptizantur* ABCpD, *Sed poatmojum cum bapti\cntur (baptizarentur* E) EiD, *Sed ai pcatmoJum baptizentur* Ftf.

ARTICULUS SEXTUS

UTRUM PUERI IN BAPTISMO CONSEQUANTUR GRATIAM ET VIRTUTES

11 IP'| qu. X1AJ1, an. i.|, aJ 3; IV *Sent.,* di»t. iv, qu. u, art. j, ꝙu i.

Sed sextum sic proceditur. Videtur quod pueri in baptismo non consequantur gratiam et virtutes. Gratia enim et virtutes non habentur sine fide et caritate, λj&riKSSk Sed *fides,* ut Augustinus dicit ♦ *consistit in cre-* et. ε»0. NAU ett *dentium voluntate,* et similiter etiam caritas consistit in diligentium voluntate: cuius usum pueri non habent, et sic non habent fidem et caritatem. Ergo pueri in baptismo non recipiunt gratiam et virtutes.

• ven. n. 2 pRAETEREAj super illud Ioan, χιν ♦ *Maiora* ₩ciSS?' *horum faciet,* dicit Augustinus * quod ut ex impio iustus fiat, *in illo, sed non sine illo Christus operatur.* Sed puer, cum non habeat usum liberi arbitrii, non cooperatur Christo ad suam justificationem: immo quandoque pro posse renititur. Ergo non iustificatur per gratiam et virtutes.

3. Praeterea, *Rom.* iv * dicitur: *Ei qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputabitur fides eius ad iustitiam, secundum proposition gratiae Dei.* Sed puer non est *credens in eum qui iustificat impium.* Ergo non consequitur gratiam justificantem neque virtutes.

4. Praeterea, quod ex carnali intentione agitur, non videtur habere spiritualem effectum. Sed quandoque pueri ad baptismum deferuntur carnali intentione, ut scilicet corporaliter sanentur. Non ergo consequuntur spiritualem effectum gratiae et virtutum.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in *En-* •car. u. *₡hirid. Parvuli renascendo moriuntur illi peccato quod nascendo contraxerunt: et per hoc ad illos etiam pertinet quod dicitur, « Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem,* (subditur autem) *ut, quomodo resurrexit Christus a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus* ». Sed novitas vitae est per gratiam et virtutes. Ergo pueri consequuntur in baptismo gratiam et virtutes.

Respondeo dicendum quod quidam antiqui ꝑposuerunt quod pueris in baptismo non dantur gratia et virtutes, sed imprimitur eis character Christi, cuius virtute, cum ad perfectam aetatem venerint, consequuntur gratiam et virtutes.

Sed hoc patet esse falsum dupliciter. Primo quidem, quia pueri, sicut et adulti, in baptismo efficiuntur membra Christi. Unde necesse est quod a capite recipiant influxum gratiae et virtutis. – Secundo, quia secundum hoc pueri decedentes post baptismum non pervenirent ad vitam aeternam: quia, ut dicitur *Rom.* vi ♦ *gratia De: est vita aeterna.* Et ita nihil profuisset eis ad salutem baptizatos fuisse.

Causa autem erroris fuit quia nescierunt distinguere inter habitum et actum. Et sic, videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos post baptismum nullatenus virtutem habere. Sed ista impotentia operandi non accidit pueris cx defectu habituum, sed ex impedimento corporali: sicut etiam dormientes, quamvis habeant habitus virtutum, impediuntur tamen ab actibus propter somnum.

Ad primum ergo dicendum quod fides et caritas consistunt in voluntate hominum, ita tamen quod habitus harum et aliarum virtutum requirunt potentiam voluntatis, quae est in pueris; sed actus virtutum requirunt actum voluntatis, qui non est in pueris. Et hoc modo Augustinus dicit, in libro *de Baptismo Parvulorum* ,* quod *parvulum, etsi* ibh* *nondum illa fides quae in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramentum,* quod scilicet causai habitum fidei, *fidelem facit.*

Ad secundum dicendum quod, sicut Augustinus . AL /n dicit, in libro *de Caritate* ,* *nemo ex aqua ct Spi-* ια ,η**'

ritu Sancto renascitur nisi volens. Quod non de parvulis, sed de adultis intelligendum est. Et similiter de adultis intelligendum est quod homo a Christo *sine ipso non iustificatur.*

Quod autem parvuli baptizandi, prout viribus possunt, reluctantur, *non eis imputatur, quia in tantum nesciunt quidfaciunt, ut necfacere viduantur:* ut Augustinus dicit, in libro *de Praesentia Dardanum* :*

Ad tertium dicendum quod, sicut Augustinus dicit *parvulis mater Ecclesia aliorum pedes accommodat ut veniant, aliorum cor Λ ut credant, aliorum linguam ut fateantur.* Et ita pueri credunt, non per actum proprium, sed per fidem Ecclesiae, quae eis communicatur. Et huius fidei virtute conferuntur eis gratia ct virtutes.

Ad quartum dicendum quod carnalis intentio deferentium pueros ad baptismum nihil eis nocet: sicut nec culpa unius nocet alteri, nisi consentiat. Unde Augustinus dicit, in Epistola *ad Bonifacium* ': *Non illud te moveat quod quidam non ea fide ad baptismum percipiendum parvulos ferunt ut gratia spirituali ad vitam regenerentur aeternam, sed hoc eos putant remedio corporalem retinere vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur.*

3) cor. – PDDFI; *corda.*

ARTICULUS SEPTIMUS

UTRUM EFFECTUS BAPTISMI SIT APERTIO IANUAE REGNI CAELESTIS

Supra, qu. xxxu, art 5; III *Sent.,* dill. χvιιι, an. 6, ǫu 3, ed IV, d'wL iv, qu. it, an. 3. qu1 *6;* IV *Cent. Gent.,* zip. ui.

Septimum sic proceditur. Videtur quod effectus baptismi non sit ûpertio januae regm caelestis. Illud enim quod est apertum, non indiget apertione. Sed ianua regni caelestis est aperta per incolatum Christi: unde *Apoc.* iv * dicitur: *Ponebat vidi ostium magnum apertum in caelo.* Non est ergo effectus baptismi apertio ianuae regni caelestis.

2. Praeterea, baptismus omni tempore ex quo institutus 3 fuit, habet suum effectum. Sed quidam baptizati sunt baptismo Christi ante eius passionem, ut habetur loan, in ?* quibus, si tunc decessissent, introitus regni caelestis non patebat, in quod nullus ante Christum introivit, secundum illud Mich. n ?* *Ascendit pandens iter ante eos.* Xon est ergo effectus baptismi apertio ianuae P regni caelestis.

3. Praeterea, baptizati adhuc sunt obnoxii morti et aliis poenalitatibus vitae praesentis, ut supra * dictum est. Sed nulli est apertus aditus regni caelestis quandiu est obnoxius poenae: sicut patet de illis qui sunt in purgatorio. Xon ergo est effectus baptismi apertio ianuae regni caelestis.

Sed contra est quod super illud Luc. in ♦, *Apertum est caelum,* dicit Glossa * Budae; *Virtus hic baptismatis ostenditur: de quo quisque cum egreditur, ei regni caelestis ianua aperitur.*

Respondeo dicendum quod aperire ianuam regni caelestis est amovere impedimentum quo aliquis impeditur regnum caeleste intrare. Hoc autem impedimentum est culpa et reatus poenae. Ostensum est autem supra * quod per baptismum totaliter τ omnis culpa et etiam omnis reatus poenae tollitur. Unde consequens est quod effectus baptismi sit apertio regni caelestis.

Ad primum ergo dicendum quod baptismus intantum aperit baptizato ianuam regni caelestis, inquantum incorporat eum passioni Christi, virtutem eius homini applicando.

Ad secundum dicendum quod, quando passio Christi nondum erat realiter perfecta sed solum in fide credentium, baptismus proportionalitcr causabat ianuae apertionem, non quidem in rc, sed in spe. Baptizati enim tunc decedentes ex certa spe introitum regni caelestis expectabant.

Ad tertiim dicendum quod baptizatus non est obnoxius morti et poenalitatibus vitae praesentis propter reatum personae, sed propter statum naturae. Et ideo propter hoc non impeditur ab introitu regni caelestis, quando anima separatur a corpore per mortem: quasi iam persoluto eo quod naturae debebatur.

institutio. – PFI; *institutum, ianuae.* – Om. H ct editione·.

γ) *totaliter.* – *tollitur* cd. *a.* om. Pc. Pro *cf ctiain. et iJeo* F, *et* Pc. *Ostensum-, reatus poenae* om. II.

δ) *regni.* – *ianuae F, ianuae regni* ten·a.

Commentaria Cardinalis Caietani

In quaestionis sexagesimaenonae primis septem articulis nihil occurrit scribendum, nisi, pro septimo articulo, notandum quod aperire ianuam regni caelestis per se pruno est effectus mortis Christi. Attribuitur autem baptismo, eo *n su* institutione *caeli aperti* ‡eguntur ct quia sacramentum est inchoans, quoad vim obligativam, a morte Chn̈sti; ct quia sufficienter causal apertionem caeli cuilibet baptizato, dum tollit omnem culpam ct poenam tam personae quam naturae, non Matini assequendo totum suum effectum, sed tempore congruo, ha quod, ut in articulo tertio patet, sicut virtute baptismi auferentur a iustis in resurrectione omnes pocnalitatcs, ita virtute baptismi aperitur ianua caelestis tempore congruo exhibitura ingressum. Et propterea baptizati ante mortem Christi non

nili post Christi mortem ingressi sunt regnum caelorum.

• In mp. ₣ j hoc vocat Auctor ' *habere certam spem de introitu caelesti.* Et in hoc praeeminebat baptizatus circumciso: circumcisio enim non habebat virtutem tollendi omnem

<rtC4, pû^nalitatcm, quam habet baptismus ·. – Quamvis etiam dici possit quod baptismus ante mortem Christi, quin imperfecte configurabat morti Christi, utpotc configurans Christo mortuo non in re sed in fide; ita etiam imperfecte aperiebat caelum, ut littera responsionis ad secundum sonat.

Et haec sint dicta pro dignitate baptismi. Quantum enim spectat ad eventum, Christo mortuo patuit ianua caelestis t.im baptizato quam circumciso.

ARTICULUS OCTAVUS

UTRUM BAPTISMUS HABEAT IN OMNIBUS AEQUALEM EFFECTUM

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod baptismus non habeat in omnibus aequalem effectum. Effectus enim baptismi est remotio culpae. Sed in quibusdam plura peccata tollit quam in aliis: nam in pueris tollit solum peccatum originale; in adultis autem etiam actualia, in quibusdam plura, in quibusdam vero pauciora. Non ergo aequalem effectum habet baptismus in omnibus.

2. Praeterea, per baptismum conferuntur homini gratia et virtutes. Sed quidam post baptismum videntur habere maiorem gratiam et perfectiorem virtutem quam alii baptizati. Non ergo baptismus habet aequalem effectum in omnibus.

3. Praeterea, natura perficitur per gratiam sicut materia per formam. Sed forma recipitur in materia secundum eius capacitatem. Cum ergo in quibusdam baptizatis, etiam pueris, sit maior capacitas naturalium quam in aliis, videtur quod quidam maiorem gratiam consequantur quam alii.

4. Praeterea, quidam in baptismo consequuntur non solum spiritualem salutem, sed etiam corporalem: sicut patet dc Constantino, qui in

• a. *ut. r\r,. titical. Djrn.Iti* AjfJC - Vide Coauncot. baptismo mundatus est a lepra ♦ Non autem omnes infirmi corporalem salutem consequuntur in baptismo. Ergo non habet aequalem effectum in omnibus.

Sed contra est quod dicitur *Ephes,* iv ♦ *Una ffdes, unum baptisma.* Uniformis autem causae est uniformis effectus. Ergo baptismus habet aequalem effectum in omnibus.

Respondeo dicendum quod duplex est effectus baptismi: unus per se, et alius per accidens. Per se quidem effectus baptismi est id ad quod baptismus est institutus, scilicet ad generandum · homines in spiritualem vitam. Unde, quia omnes pueri aequaliter se habent ad baptismum, quia non in fide propria, sed in fide Ecclesiae baptizantur. omnes aequalem effectum percipiunt in baptismo. Adulti vero, qui per propriam fidem ad baptismum accedunt, non aequaliter se habent ad baptismum: quidam enim cum maiori, quidam cum minori devotione ad baptismum accedunt. Et ideo quidam plus, quidam minus de gratia novitatis accipiunt: sicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris qui plus ei appropinquat, licet ignis, quantum est de se, aequaliter ad omnes suum calorem effundat.

Effectus autem baptismi per accidens est ad quem baptismus non est ordinatus, sed divina virtus hoc in baptismo miraculose operatur: sicut super illud *Rom.* vi *Ut ultra non serviamus peccato,* dicit Glossa ·: Λ0/1 *hoc praestatur in baptismo, nisi forte miraculo ineffabili Creatoris, ut lex peccati, quae est in membris, prorsus ex· Unguatur.* Et tales? effectus non aequaliter suscipiuntur ab omnibus baptizatis, etiam si cum aequali devotione accedant: sed dispensantur huiusmodi effectus secundum ordinem providentiae divinae.

Ad primum ergo dicendum quod minima gratia baptismatis sufficiens est ad delendum cuncta peccata. I. ndc hoc non est propter maiorem efficaciam baptismi quod in quibusdam plura, in quibusdam pauciora peccata solvit, sed propter conditionem subtecti: quia in quolibet solvit quodcumque * invenerit.

Ad secundum dicendum quod hoc quod in baptizatis maior vel minor gratia apparet, potest dupliciter contingere. Uno modo, quia unus in baptismo percipit maiorem gratiam quam alius propter maiorem devotionem, ut dictum est ♦ 'In Alio modo quia, etiam si aequalem gratiam percipiant, non aequaliter ea utuntur, sed unus studiosius in ea proficit, alius per negligentiam gratiae Dei deest.

Ad tertium dicendum quod diversa capacitas · in hominibus non est ex diversitate mentis, quae per baptismum renovatur, cum omnes homines, eiusdem speciei existentes, in forma conveniant: sed ex diversa dispositione corporum. Secus autem est in angelis, qui differunt specie. Et ideo angelis dantur dona gratuita secundum diversam capacitatem naturalium ♦ non autem hominibus.

Ad quartum dicendum quod sanitas corporalis non est per se effectus baptismi, sed est quoddam miraculosum opus providentiae divinae.

®) *Çtnerandum.* – *regenerandum* PFIc. Post *vitam* E ct tertia addunt *ct hunc effectum aequaliter facit in omnibut qui aequaliter ic habent ad baptumum.*

fi) *talea,*- I ct cdiuonci; *talix.* Pro *suteipiuntur. suscipitur* Fa.

γ) *quadeumque.* – *quaccumque* I, *quotcumque P.*

<5) *capacitas* – *naturalium* addunt I ct cditionci. Pro *hominibus, omnibut hominibus* GHk.

Commontaria Cardinalis Caiotani

IN articulo octavo, adverte Auctorem, in argumento quarto, recitative loqui de lepra Constantini. Dico autem hoc, quia nullius auctoritate constat Constantinum mundatum a lepra in baptismo. Tum quia *Gesta tylrestri,* cx quibus hoc videtur haberi, incertum habent auctorem : ut patet in cap. *Sancta Romana,* dist. XV. – Tum quia nullus sive Christianus sive gentilis historicus invenitur hoc scripsisse : ut testatur Platina, in vita Marci Papae. – Tum praecipue quia Ambrosii auctoritas obstat, dum, in Oratione *de Obitu Theodosii* ·, expresse dicit Constantinum in ultimis const!- · Nam. 40
tutum baptizatum fuisse: quod longe distat ab hoc, scilicet quod in principio suae conversionis fuerit baptizatus.

Et proptcrca narratio de lepra Constantini non est assertive probanda.

ARTICULUS NONUS

UTRUM FICTIO IMPEDIAT EFFECTUM BAPTISMI

Infra, qu. ixxxvii, art. 3, aJ 3; IV *Sent,* JUt iv, qu. n, art. I, ğu 1, aJ 3; qu. 111. ari. 2, ğu I, a; dUt. xii, qu. n, art. i, ğu 3, ad 3.

•VUcCommctrt. Caiat. ar 'o!

'Ven·'7·

W^S-^I) NONUM SIC PROCEDITUR . Videtur OUOd f --- ” 1

non impPcdiat enectum baptismi. Dicit enim Apostolus. *Gala!,* m :* *Quiin Christo baph\aii estis, Christum induistis.* Sed omnes qui baptismum Christi suscipiunt, baptizantur in Christo. Ergo omnes induunt Christum. Quod est percipere baptismi effectum. Et ita fictio non impedii baptismi effectum.

2. Praeterea, in baptismo operatur virtus divina, quae potest voluntatem hominis mutare in bonum. Sed effectus causae agentis non potest impediri per id quod ab illa causa potest auferri. Ergo fictio non potest impedire baptismi effectum.

3. Praeterea, baptismi effectus est gratia, cui peccatum opponitur. Sed multa sunt alia peccata graviora quam fictio, de quibus non dicitur quod effectum baptismi impediant. Ergo neque fictio impedit effectum baptismi.

•vcn. 5. Sed contra est quod dicitur *Sap.* I :* *Spiritus Sanctus disciplinae effugiet fictum.* Sed effectus baptismi est a Spiritu Sancto. Ergo fictio impedit effectum baptismi.

Respondeo dicendum quod, sicut Damascenus *non cogit hominem ad iustitiam.* Et ideo ad hoc quod aliquis iustificetur per baptismum. requiritur quod voluntas hominis amplectatur et baptismum et baptismi effectum. Dicitur autem aliquis *fictus* per hoc quod voluntas eius contradicit vel baptismo, vel eius effectui. Nam secundum Augustinum ♦, quatuor modis dicitur

ub.m.ap.uM. a|jqUjs ficlus: uno rnodo, ille qui non credit, cum

art. &j. tamen baptismus sit *Jidei sacramentum* ;* alto modo, per hoc quod contemnit ipsum sacramentum ; tertio modo, per hoc quod aliter celebrat sacramentum, non servans ritum Ecclesiae; quarto, per hoc quod aliquis indevote accedit. Unde manifestum est quod fictio impedit effectum baptismi.

An primim ergo dicendum quod *baptizari in Christo* potest intelligi dupliciter. Uno modo, *in Christo,* idesl, *in Christi conformitate.* Et sic quicumque baptizantur in Christo conformali ei per fidem et caritatem, induunt Christum per gratiam. – Alio modo dicuntur aliqui baptizari ’ in Christo, inquantum accipiunt Christi sacramentum. Et sic omnes induunt Christum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratiae.

An secundum dicendum quod, quando Deus voluntatem hominis de malo in bonum mutat, tunc homo non accedit fictus. Sed non semper hoc Deus facit. Nec ad hoc sacramentum ordinatur, ut de ficto fiat aliquis non fictus: sed ut non fictus aliquis accedens iustificetur.

Ad tertiim dicendum quod fictus dicitur aliquis ex eo quod demonstrat se aliquid velle quod non vult. Quicumque autem accedit ad baptismum, ex hoc ipso ostendit se rectam fidem Christi habere, et hoc sacramentum venerari, et velle se Ecclesiae conformare \ et velle a peccato recedere. Unde cuicumque peccato vult homo inhaerere, si ad baptismum accedit, fictus accedit, quod est indevote accedere. Sed hoc intelligendum est de peccato mortali, quod gratiae contrariatur: non autem de peccato veniali. Unde *fictio* hic quodammodo includit omne peccatum.

x) *baptizari.* – Tertia; *bapti^ati.* *Ecclesiae conformare.* – *Ecclaiac conformari* I ct per *.{liai* margo P. *Christo conformare {confnrmari* P) cetera tertia.

ARTICULUS DECIMUS

UTRUM, FICTIONE RECEDENTE, BAPTISMUS SUUM EFFECTUM CONSEQUATUR

IV *Sent.,* ŧdi i. qu. u. art. 4, ǫu 1, ad 3i dUt. ir. qu. ill, art. 1, ǫu 3; di«t. XV, qu. t, art. 3, ǫu 3, ad 3.

hEC,MI M s,c proceditur. Videtur quod, recc^cntc» baptismus suum effectum non consequatur. Opus enim ❋^ '®^mortuum, quod est sine caritate, non potest unquam vivificari. Sed ille qui fictus accedit ad baptismum, recipit sacramentum sine caritate. Ergo nunquam potest vivificari hoc modo ut gratiam conferat.

2. Praeterea, fictio videtur esse fortior quam baptismus: cum impediat eius effectum. Sed fortius non tollitur a debiliori. Ergo peccatum fictionis non potest tolli per baptismum fictione impeditum. Et sic baptismus non consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.

3. Praeterea, contingit quod aliquis ficte accedit ad baptismum, et post baptismum multa peccata committit. Quae tamen per * baptismum non tollentur: quia baptismus tollit peccata praeterita, non futura. Ergo baptismus talis nunquam consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in libro *Baptismo :* *7une valere incipit ad salutem baptismus, cum illa Jiclio veraci confessione recesserit, quae, corde in malitia vel sacrilegio perseverante, peccatorum ablutionem › non sinebat Jieri.*

Respondeo dicendum quod, sicut supra * dictum est, baptismus est quaedam spiritualis regeneratio. Cum autem aliquid generatur, simul cum forma recipit effectum formae, nisi sit aliquid impediens; quo remoto, forma rei generatae perficit suum effectum: sicut simul cum corpus grave generatur, movetur deorsum, nisi sit aliquid prohibens; quo remoto, statim incipit moveri deorsum. Et similiter quando aliquis baptizatur, accipit characterem, quasi formam, et consequitur proprium effectum, qui est gratia remittens omnia peccata. Impeditur autem quandoque per fictionem. Unde oportet quod, ea remota per poenitentiam, baptismus statim consequatur suum effectum.

Ad primum ergo dicendum quod sacramentum baptismi est opus Dei, et non hominis. Et ideo non est mortuum in ficto, qui sine caritate baptizatur.

Ad secundum dicendum quod fictio non removetur per baptismum, sed per poenitentiam * qua remota, baptismus aufert omnem culpam et reatum omnium peccatorum praecedentium baptismum, et etiam simul existentium cum baptismo. I nde Augustinus dicit, in libro *de Baptismo : : Solvitur ħesternus dies, et quidquid super- · m.«pr». est solvitur, et ipsa hora momentumque ante baptismum el l in baptismo. Deinceps autem continuo ¢ reus esse incipit.* Etζ sic ad effectum baptismi con- * sequendum concurrit baptismus et poenitentia: sed baptismus sicut causa per sc agens; poenitentia sicut causa per accidens, idest removens prohibens.

Ad tertium dicendum quod effectus baptismi non est tollere peccata futura, sed praesentia vel praeterita. Et ideo, recedente fictione, peccata sequentia remittuntur quidem, sed per poenitentiam, non per baptismum. Unde non remittuntur quantum ad totum reatum, sicut peccata η praecedentia baptismum.

3) *per.* – Ple; *post.* Pro *tollentur, tolluntur* Pl.
ft) abluiinnem. – *Aliat, abolitionem* margo P.
T) *poenitentiam.* – *subséquente™* eddii tertia. - omifewi om. tertia.
2) *hesternus.* – Per; *estemus Kb, exterius* ABCDII vel atrictlu» interpretando *exerius* BC, *extrema* Γ, extenua G, *exermis* I.

t) *ante baptismum et.* — F ci tertia; *ante baptismum* cd. *a,* jm- *tem baptiimum* ceteri.
ζî ewe *incipit. Et.* – **LFj** ei lenia; eat *mcipit etiam.*
rj *sicut.* – EFii ct tenia; *scJ sicut.*

Commentaria Cardinalie Caiotani

I s articulo nono ct decimo multa dicenda sunt, speciaI liter pro doctrina decimi. Et primo, de sensu conchi- • cr. num. h. sionis; secundo, de necessitate·; tertio, dc modo, quod • CLmim. m. Auctorem *: quarto, de ratione illius modi ⁑ et demum * comparabitur aliis modis ·.

Sensus in primis conclusionis est, non de eventu, sed de effectu baptismi, recedente fictione. Quod ideo notandum est, quoniam non tractatur hic an, recedente fictione, baptizatus fiat *Jilius Regni,* consequatur remissionem: nullus enim dubitat de hoc eventu. Sed tractatur an m tali casu ex vi baptismi consequatur baptizatus remissionem, etc. Et hic est sensus conclusionis.

•CLuum.pr»or. jp Necessitas autem talis assertionis· est duplex. Prima est auctoritas Augustini, in libro *dc Baptismo ;* relata et a •CaP.<M rzro. Magistro Sententiarum, in iv distinctione Quarti ·; et a Gratiano, *de Consecr.,* dist. IV. cap. *Tunc valere.* Et habetur in s hûc littera: *Tunc valere incipit ad salutem baptismus,* etc. * Ubi expresse Augustinus dicit baptismum ipsum valere ad salutem, recedente fictione: licet Glossa ibidem, contra textum, dicat oppositum ·. ·α»ββ.ι,

Secunda est ratio cx peccato originali sumpta. Quia si peccatum originale nec tempore baptismi, neque postea virtute baptismi remittitur, sequitur quod nunquam peccatum originale huic homini remissum fuerit. Et probatur sequela: quia non aliud a Christo institutum est remedium ad remissionem peccati originalis nisi baptismus. I t ergo nulli baptizato, qui tunc vel postea inter *Jilios adoptionis est,* baptism.tlis gratia desit, docuit Augustinus baptismum, recedente fictione, valere ad salutem.

Quam doctrinam doctores posteriore» adeo sunt venerati ct complexi ut non horruerint multas inde consequentes difficultates: et inde fateamur baptizatum licte non oportere confiteri, recedente fictione, dc peccatis commissis ante baptismum. Augustini ergo tam suscepta auctoritas nécessitât.

III. Modus quo hoc fieri Auctor tenet in hac littera \ α ov® '

non est ille qui sibi attribuitur; quem ipse olim, in IV *Sent.,* dist. iv, qu. m, art. s, qu' 3, tenuit. Ibi siquidem opinatus est fieri hoc quia character manebat disponens ad gratiam. Hic autem opinatur hoc fieri quia character, ut forma substantialis, manet; et gratia, sublato impedimento, quasi proprius effectus consequitur, ut patet in littera.

•Qu.Lim,art.4< •3 t.

Ubi sunt duae difficultates:: una ad hominem; ct altera ad rem. Ad hominem quidem, quia Auctor superius ·, tractans de charactere, posuit ipsum esse dispositionem remote

• IbIX, xrt. j; irt. *a.* ad x • Ibil. art. 4i ad y

ad gratiam, ct non formam cx qua fluit gratia. Unde et posuit illum in genere potentiae ·, ct Bubiective in intellectu · : cx quo non est nata fluere gratia in essentiam animae.

Ad rem vero, quoniam character non se habet ad gratiam ut forma ad consequens proprium: sed potius gratia est forma, ad quam comitatur, mediante sacramento, character. Et eminentioris ordinis constat esse gratiam, qua *divinae sumus naturae consortes* .* quam character, communis bonis et malis.

• II P«tr. cap· '· ten. 4.

IV. Ad evidentiam horum, sciendum est coactum fuisse Auctorem ad hunc modum · ut salvaret Augustini doctrinam, cum communi doctrina de causalitatc sacramentorum. Non videtur enim posse intelligi rem aliquam, postquam desiit esse, habere suum effectum, nisi aliqualiter res illa remanserit. \ idemus enim in his quae proliciuntur, tandiu durare motum proiectorum, quandiu vis prolicientis aliquo modo manet sive in acre sive in corpore prolecto (nihil enim refert ad propositum). Similiter videmus posthumos ideo genitos mortuo patre, quin ‘cmcn patris remansit in materno utero. Et sic de aliis. Unde, cum baptismus desinat esse peracto sacramento; et tunc, propter fictionem in baptizato, non valeat ad salutem; et inde ad duos annos recedente fictione, valeat idem baptismus ad salutem, quod nihil aliud est quam conferre illam remissionem quam fictio impedivit tunc fieri, hoc enim significat baptismum valere .id salutem: consequens est quod baptismus aliquo modo remaneat, seu aliquid habent aut relinquat manens, ratione cuius valorem seu effectum consequatur post biennium. I I.ic necessitate satisfaciendi hominibus more humano compulsus Auctor accommodationem hanc similitudinariam quam in littera habes, adinvenit.

* Ù. nam. i.

Unde non oportet laborare ad sah andum hunc processum ut proprium, seu ex propriis: sed intelligendus est ut accommodatio quaedam similitudinaria ad manuduccndum intellectum novitiorum ut percipiant quomodo baptismus, recedente fictione, incipit valere ad salutem. Scivit enim Auctor gratiam, propriam bonis, non consequi characterem, communem bonis et malis, ut proprius effectus sequitur formam: cum hoc tam manifestum sit ut minimi theologi sciant. Unde non proprie voluit intelligi, sed secundum similitudinem: ut sicut in naturalibus, cessante causa, remanente tamen forma, statim habentur consequentia, nisi adsit impedimentum; et, si impedimentum adfuerit, consequentia illa statim cum remotum fuerit, habentur. propter remansionem formae ad quam nata erant sequi: ita in supematuralibus sacramenti baptismi, cum generatur Christianus quoad esse de familia Christi, seu. quod idem est, quoad esse membrum Christianae religionis, suscipit per baptismum characterem ut formam qua constituitur in tali esse, nam charactere formalitcr homo est Christianae religionis membrum, est de familia Christi; et ad huiusmodi formam natum est ex divinae largitatis ordine consequi infusionem gratine remissivae omnis culpae ct omnis poenae, nisi obex fictionis obstiterit. Et propterea, cessante fictione, sequetur infusio gratiae remissivae culpae ct poenae, propter praesentem formam charateris, ad quem secundum ordinem divinae largitatis nata est sequi infusio gratiae baptismatis.

Tenet itaque character utrumque locum, ct dispositionis et formae, diversimode considerato baptismate. Nam baptismus inquantum generativus est *filiorum adoptionis,* gratiam habet pro principali effectu ut forma. Inquantum vero generativus est Christiani, hoc est, membri Christianae religionis seu familiae, habet pro principali effectu characterem. Qui pro eo quod infallibili ordine annexam habet gratiam si fictio non impedit, et recedente fictione annecti sibi vindicat gratiam, formae substantiali assimliatur. Pro eo vero quod annexio gratiae novam exigit principalis agentis infusionem recedente fictione, dispositioni magis assimilatur, quae, secundum infallibilem causarum ordinem, cessante impedimento, ad terminum ducit. Unde vana videtur sollicitudo quaerentium quid aut quomodo operetur character, recedente fictione, ad gratiam baptismalcm.

Et cx hi patet solutio difficultatum motarum, tam ad hominem quam ad rem. Et quarto loco propositum ' cx- * Sum· ‹·
peditum simul e$L

De quinto · autem pertranscundum videtur: quoniam ' u‘d·
in solis verbis dissensio forte est inter diversos doctores. Nullum enim puto sanae mentis apud sc credidisse gratiam. cessante fictione, comitari characterem sine nova Dei actione gratiae baptismalis infusiva.

V, In responsione ad secundum et tertium ·, adverten- ' An· ‘º·
dum est in ficte baptizato inveniri diversorum temporum peccata, scilicet peccata praesentia ct futura; et praesentia inveniri dupliciter intelligi, vel propter perseverantiam maculae aut actualis commissionis seu omissionis simul cum baptismo, vel propter ipsum impedire sacramenti effectum. Inter quae tanti refert quod sola fictio, quae nihil aliud videtur quam impeditio gratiae, per poenitentiam delenda est. cum peccatis commissis post baptismum: reliqua autem per baptismi valorem, recedente fictione» delentur. Ad hoc enim videtur deservire littera · dicens, *et etiam simul* * ~
existentium cum baptismo.

Excipitur autem sola fictio, quoniam ipsa est quae contr.iriatur sacramento. Nec puto fictionis peccato inlelligcndutn in proposito crimen illud quod fundat fictionem, puta incredulitatem: sed ipsam malam susceptionem sacramenti. quae sacrilegii species est. Hic enim actus est proprie fictio: quoniam isto actu monstrat qui baptizatur sc velle quod non vult. Et continuatur hoc cx verbis Augustini ' dicentis: *Cum illa fictio veraci confessione re·* *ug.*
cesserit, quae, corde in malitia vel sacrilegio perseverante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri. Ex hoc enim quod nullam speciem peccati fictioni tribuit nisi sacrilegium, insinuasse videtur quid sit illa fictio.

Et hinc sequitur quod talis fictus sufficienter confiteretur dicendo sc iniuriam fecisse baptismo ponendo illi obicem peccati mortalis, ct confitendo commissa post baptismum.

Adverte quoque aliud esse *dimidiam a Deo expectare veniam:* ct aliud esse variis medus a Deo expectare veniam. Primum est *impium* ·. Secundum hic docemur, dum *rv·i ΛΓ* /Vftfj r
baptizatus per medium poenitentiae et per medium bapti- d:·' M·
smi simul a Deo expectat xenium. Cogimur autem ad utrumque simul medium recurrere. quia credimus praecedentia peccata remitti quoad culpam ct poenam totaliter, hoc enim continet gratia baptbmalis; fictionem veru, cum posterioribus peccatis, remitti quidem quoad culpam, quoad poenam vero non nisi quantum sacramento poenitentiae remittitur.

Unde apparet falsitas allegatae superius · Glossae: prae- ' ”·
ter id quod est contra textum.

QUAESTIO SEPTUAGESIMA

DE CIRCUMCISIONE

IN QUATIOR ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est dc praeparatoriis ab baptismum *. Et primo quidem, de praeparatorio quod praecessit baptismum, scilicet de circumcisione; secundo, de praeparatoriis quae currunt 3 simul cum baptismo, scilicet de catechismo et exorcismo *.

a

• Qn. 1 ui.

Circa primum quaeruntur quatuor.

Primo: utrum circumcisio fuerit praeparatoria et P figurative baptismi.

Secundo: de institutione ipsius.

Tertio: de ritu eius.

Quarto: de effectu ipsius.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM CIRCUMCISIO FUERIT PRAEPARATORIA ET FIGI RATIVA BAPTISMI

P II4·, qu. «λ. en. i. «J 5; IV *Sent.*, d:«L n», qu. ı nn 3 ąu 3, «d 5.

SD primum sic proceditur. Videtur quod circumcisio non fuerit praeparatoria et figurativa baptismi. Omnis enim figura habet aliquam similitudinem cum suo figurato. Sed circumcisio nullam habet similitudinem cum baptismo. Ergo videtur quod non fuerit praeparativa Y et figurativa baptismi.

T

• Vert. a.

2. Praeterea, Apostolus dicit, 1 *Cor.* x *, de antiquis Patribus loquens, quod *omnes in nube et in mari baptizati sunt:* non autem dicit quod in circumcisione baptizati sint. Ergo protectio columnae nubis, et transitus maris Rubri, magis fuerunt praeparatoria ad baptismum et figurativa ipsius quam circumcisio.

• Qu. xunu, ari. ». y

3. Praeterea, *supra dictum est quod baptismus loannis fuit praeparatorius ad baptismum Christi. Si ergo circumcisio fuit praeparatoria et figurativa baptismi Christi, videtur quod baptismus loannis fuit superfluus. Quod est inconveniens. Non ergo circumcisio fuit praeparatoria et figurativa baptismi.

• Ver», «t, u.

Sed contra est quod Apostolus dicit. Coloss. ii ♦ *Circumcisi estis circumcisione non manu facta in exspoliatione corporis carnis: sed circumcisione /esu Christi, consepulli ei in baptismo.*

Respondeo dicendum quod baptismus dicitur *sacramentum Jidei* *: inquantum scilicet in baptismo fit quaedam fidei professio, et per baptismum aggregatur homo congregationi fidelium. Eadem autem est fides nostra et antiquorum Patrum: secundum illud Apostoli, II *Cor.* iv *: *Habentes eundem spiritum jidei credimus.* Circumcisio autem erat quaedam protestatio fidei8; unde et per circumcisionem antiqui congregabam tur · collegio fidelium. Unde manifestum est quod circumcisio fuerit praeparatoria ad baptismum et praefigurativa ipsius: secundum quod antiquis Patribus ζ *omnia in figura* futuri *contingebant.* ut dicitur I *Cor.* x ♦, sicut ct fides eorum erat de futuro.

E^xcvinvi: ze., A.%. *ver :ver

a « C ·ν«ν.^

Ad primum ergo dicendum quod circumcisio habebat similitudinem cum baptismo quantum ad spiritualem effectum baptismi. Nam sicut per circumcisionem auferebatur quaedam carnalis pellicula. ita per baptismum homo exspoliatur a carnali conversatione.

Ad secundum dicendum quod protectio columnae nubis, et transitus maris Rubri, fuerunt quidem figurae nostri baptismi, quo renascimur ex aqua, significata per mare Rubrum, et Spiritu Sancto, significato per columnam nubis, non tamen per haec fiebat aliqua professio fidei, sicut per circumcisionem. Et ideo praedicta duo erant tantum figurae, et non sacramenta. Circumcisio autem erat sacramentum, et r praeparatorium ad baptismum : minus tamen expresse figurans baptismum, quantum ad exteriora, quam ° praedicta. Et ideo Apostolus potius fecit mentionem de praedictis quam de circumcisione.

8

An tertiim dicendum quod baptismus loannis fuit praeparatorius ad baptismum Christi quantum ad exercitium actus. Sed circumcisio quantum ad professionem fidei, quae requiritur in baptismo, sicut dictum ♦est

ǂ

a) *currunt.* – *concurrunt* F ct tertia prwetcr I.

r) *ct.* – EtF ct tenie; *ac* cd. *a. ad* cctcri.

γ) *praeparativa.* – *praeparatoria* PFGj. – *et figurativa* om. F.

o) fidei. — *Cnde dicitur Rom. /*I' *quod Abraham accepit circumcilionem tanquam signaculum Jidei* adJunt L ct tertia.

<) *congregabantur.* – *aggregabantur* PFGh.

ζ) *1'atribuf.* – Fa ct tertia; *temporibus.* – Pro *figura, ficuram* PGHc.

r.) *sacramentum, et.* – ĐGIUK *etiam sacramentum* P. jucrjmrutum *etiam* ceteri.

0) *quam.* – *Ca el* tertia *(quod* pG); om.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM CIRCUMCISIO FUERIT CONVENIENTER INSTITUTA

I‘ II ··, qu. en, λγï 5, nd i ; IV *Sent.,* diet 1, qu. 1, art. 3, ǫu 4; qu. u, un. 1, ǫu a, 3; art. a. ǫu 1, 3.

• Art

Sd secundum sic proceditur. Videtur quod circumcisio fuerit inconvenienter instituta. Sicut enim dictum est ;* in circumcisione fiebat quaedam professio fidei. Sed a peccato primi hominis nullus unquam salvari potuit nisi per fidem passionis Christi: secundum illud *Rom.* m ♦ *Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.* Ergo statim post peccatum primi hominis circumcisio institui debuit, et non tempore Abrahae.

• Ver». JJ

2. Praeterea, in circumcisione profitebatur homo observantiam veteris legis, sicut in baptismo profitetur observantiam novae legis: unde Apostolus dicit, *Galat.* v ı: *Testificor omni homini circumcidenti se quoniam debitor est universae legisfaciendae.* Sed legalis observantia non est tradita tempore Abrahae, sed magis tempore Moysi. Ergo inconvenienter instituta est circumcisio tempore Abrahae.

• Ver». >

3. Praeterea, circumcisio fuit figurativa et praeparativa baptismi. Sed baptismus exhibetur omnibus populis: secundum illud Matth. ult. :* *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos.* Ergo circumcisio non debuit institui ut observanda tantum ab uno populo Iudaeorum, sed ab omnibus populis.

• Va». <9.

4. Praeterea, carnalis circumcisio debet respondere spirituali sicut figura figurato. Sed spiritualis circumcisio, quae fit per Christum, indifferenter convenit utrique sexui: quia *in Christo Iesu non est masculus nequefemina,* ut dicitur *Coloss.*3 ₥ Ergo inconvenienter est circumcisio instituta, quae competit solum maribus.

s
•*MGalat.*. cap. Ul. Vtn. 3$.

Sed contra est quod, sicut legitur *Gen.* xvn ♦ circumcisio est instituta a Deo, cuius *perfecta sunt opera* ♦

* Ver», to m-

Respondeo dicendum quod, sicut dictum est ;* circumcisio erat praeparatoria ad baptismum inquantum erat quaedam professio fidei Christi, quam et nos in baptismo profitemur. Inter antiquos autem Patres, primus Abraham promissionem accepit de Christo nascituro, cum dictum est ei, *Gen.* xxn :* *In semine tuo benedicentur omnes gentes terrae.* Et ipse etiam primus se a societate infidelium segregavit, secundum mandatum Domini dicentis sibi :* *Egredere de terra tua et de cognatione tua.* Et ideo convenienter circumcisio fuit instituta in Abraham.

• ZVxfrr., «p. nui, «er» 4.
• Art. 1.

• Ver». 18.

• *Gen.* cap. an, ter», t.

Ad primum ergo dicendum quod immediate post peccatum primi parentis, propter doctrinam ipsius Adae, qui plene instructus fuerat de divinis, adhuc fides et ratio naturalis vigebat in homine in tantum quod non oportebat determinari hominibus aliqua signa fidei et salutis, sed unusquisque pro suo libitu ? fidem suam profitentibus signis protestabatur * Sed circa tempus Abrahae diminuta erat fides, plurimis ad idololatriam declinantibus. Obscurata etiam erat ratio naturalis per augmentum carnalis concupiscentiae usque ad peccata γ contra naturam :* Et ideo convenienter tunc, et non ante, fuit instituta circumcisio. ad profitendum fidem et minuendum carnalem concupiscentiam.

?

•CC «P- nr. icfK y 4. cap. vu». «en. jo I Miprâ. qu. un.

• *Gce.* cm;. xih. vaut); op,ıχı, ter». > <qq.

Ad secundum dicendum quod legalis observantia tradi non debuit nisi populo iam congregato: quia lex ordinatur ad bonum publicum, ut in Secunda Parte ♦ dictum est. Populus autem fidelium congregandus erat aliquo signo sensibili: quod est necessarium ad hoc quod homines in quacumque religione adunentur, sicut Augustinus dicit, *contra Faustum* :* Et ideo oportuit prius institui circumcisionem quam lex daretur. Illi autem Patres qui fuerunt ante legem, familias suas instruxerunt de rebus divinis per modum paternae admonitionis. Unde et Dominus dicit de Abraham :* *Scio quod praecepturus sit filiis suis ei domui suae post se ut custodiant viam Domini.*

• ſ Π··, qu. xc, •n. J.

χα·ap

Ad tertium dicendum quod baptismus in se continet perfectionem salutis, ad quam Deus omnes homines vocat: secundum illud I *Thn.* ₥ *Qui vult omnes homines salvos fieri.* Et ideo baptismus omnibus populis proponitur. Circumcisio autem non continebat perfectionem salutis, sed significabat ipsam ut fiendain per Christum, qui erat ex ludaeorum populo nasciturus. Et ideo illi soli populo data est circumcisio.

* VcrK *

Ad quartum dicendum quod circumcisionis institutio est ut signum fidei Abrahae, qui credidit se patrem futurum Christi sibi repromissi :* et ideo convenienter solis maribus competebat. Peccatum etiaml originale, contra quod specialiter circumcisio ordinabatur, a patre trahitur, non a matre, ut in Secunda Parte ♦ dictum est. Sed baptismus continet virtutem Christi, qui : est universalis salutis causa omnium, et *remissio omnium peccatorum* .*[a.]

δ

l

’J‘n‘‘·

’

·ct

I<Γ·5M fXHÎ μ«>-
«·«.

a) **Colom. –** *Galat.* P. Cf. *Galat.* ni. ?S. aim *Col.* ni. II, cl qq. ιλπ. an. io. arg. 3, et ixin. art. to. ad 3.

fl) libitu. – libito sG et editiones. — Pro *profiteutibut, aliqulbut* P; *Alias profitcntibui* margo P.

γ) *peccata. – peccatum* editiones ct *a.*

3) *circumchlimii inilitutia. – circumcitio initituta* Pk. Pro *ut tignum,* fa *tipnum* FI»G.

i) *Peccatum etiam.* – F ct tertia; Et *peccatum* E, *Etiam peccatum* ceteri.

ζ) qui. *quae* UDF ct lenia praeter P. Pro *talutii cauta, causa talutit* EF ct tertia. Pro *remitsia, remittionit* tertis.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM RITUS CIRCUMCISIONIS FI ERIT CONVENIENS

t ɪɻ qu. cn, an. 5, ad ı; IV *Sent.,* dut. t. qu. u, en. 3; *Ad Uom.,* cap. TV. lecL n.

Sd τι r t ium sic proceditur. Videtur quod ritus circumcisionis * non fuerit conveniens. Circumcisio enim, ut dictum ĕst fidei quaedam professio esL Sed fides in vi apprehensiva existit, cuius operationes maxime apparem in capite. Ergo magis debuit signum circumcisionis dari in capite quam in membro generationis.

2. Praeterea, ad usum sacramentorum sumimus ea quorum est communior usus: sicut aqua ad abluendum, et panem ad reficiendum. Sed ad incidendum communius utimur cultello ferreo quam petrino. Ergo circumcisio non debuit fieri cultello petrino.

3. Praeterea, sicut baptismus instituitur in remedium originalis peccati, ita et « circumcisio. sicut Beda dicit ⁑ Sed nunc baptismus non differtur usque ad octavum diem, ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, si non baptizati decedant. Quandoque etiam tardatur * baptismus post octavum diem. Ergo etiam circumcisioni non debuit determinari octavus dies, sed debebat quandoque praeveniri, sicut etiam quandoque tardabatur ♦

Sed contra esi quod *Horn,* rv, super illud. Λ7 *signum accepit circumcisionis* ⁑ determinatur in Glossa praedictus circumcisionis ritus.

Respondeo dicendum quod, sicut dictum est % circumcisio quoddam signum fidei est institutum a i)eOj *citius sapientiae non est ℞umerus* Determinare autem convenientia signa est sapientiae opus. Et ideo concedendum est quod ritus circumcisionis fuit conveniens.

Ad primum ergo dicendum quod circumcisio convenienter fiebat in membro generationis. Primo quidem, quia erat signum fidei qua Abraham credidit Christum ex suo semine nasciturum * – Secundo, quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur. – Tertio, quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentiae, quae praecipue in membris illis viget, propter abundantiam delectationis Venereorum.

Ai> secundum dicendum quod cultellus lapideus non erat de necessitate circumcisionis. Unde non invenitur tale instrumentum praecepto divino determinatum ; neque communiter tali instrumento ludaci utebantur ad circumcidendum; ⁑ed neque modo utuntur. Leguntur tamen aliquae circumcisiones famosae cultello lapideo factae: sicut legitur *Exod.* iv ⁑ quod *tulit Sephora acutissimam petram et circumcidit praeputium filii sut;* et Insue v * dicitur: *Fac tibi cultrosl lapideos, et circumcide secundo filios Israel.* Per quod figurabatur circumcisionem spiritualem esse faciendam per Christum, de quo dicitur, I *Cor.* x ⁑ *Petra autem erat Christus.*

Ad tertium dicendum quod octavus dies determinatus erat ‘ circumcisioni, tum propter mysterium: quia in octava aetate, quae est aetas resurgentium ♦ quasi in octavo die, perficietur per Christum spiritualis circumcisio, quando auferet ab electis non solum culpam, sed etiam omnem poenulitatem. – Tum etiam propter teneritudinem infantis ante octavum diem. Unde etiam de aliis animalibus *Lenit,* xxn * praecipitur: *Bos, oris et capra, cum generatafuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suae: die autem octavo et deinceps offerri poterunt Domino.*

Erat autem octavus dies de necessitate praecepti: ita scilicet quod octavum diem praetermittentes peccabant, etiam si esset sabbatum; secundum illud Ioan, vn ♦ *Circumcisionem accipit homo in sabbato, ut non solvatur lex Moysi.* Non tamen erat de necessitate sacramenti: quia, si aliqui essent omittentes ζ octavum diem, postea poterant circumcidi.

Quidam * etiam dicunt quod, propter periculum imminentis mortis, poterat octavus dies praeveniri. – Sed hoc nec ex auctoritate Scripturae, nec ex consuetudine ludaeorum haberi potest. Unde melius est dicendum, sicut etiam Hugo de Sancto Victore dicit ⁑ quod octavus dies nulla necessitate praeveniebatur. Unde super illud *Prov.* iv ⁑ *Inigendus eram coram matre mea.* dicit Glossa * quod alius Bersabee parvulus ** non computabatur: quia, ante octavum diem ⁑mortuus nominatus non fuit; et per consequens nec circumcisus.

3) *ita et.* – *et ita* AC, *ita* EGUI ct *b, ita erpo* pII, *ita etiam et* I. *ita etiam* Pi, – *nunc* EI ; om. editione», *noster* ceteri.

■j) *tardatur.* – *traditur* PF, *tradetur bc.* – Infcriu» *tradebatur* Fc.

γ) *sed.* – *sed sicut* DpB, om. I, neuf cetera tertia ct ℬ.

δ) *cultros.* – *cultellos* editione». Pro *faciendam, flendam* tertii praeter I.

t) *determinatus erat.* ■ *determinabatur* II ct ℮ditione – Pro *est aetas, erit aetas* P; *aetate... octavo* om. I.

ζ) *essent omittentes.* – *omittentes* I, *omittentes essent omittebant* P.

ARTICULUS QUARTUS

l TRUM CIRCUMCISIO CONTERRET GRATIAM IUSTIHCANTEM

Supra, qu. un, art. 6, ad 3; IV *Sent.,* d«t. I, qu. it, art. 4, qu' 3; De *Vcrit.,* qu. xxnil, ıП. t, ad 11; *Ad Korn.,* cap. |v, lcci. n.

QUARTI M SIC PROCEDITUR. Videtur quod c?i'^vW>c*rcuinc,S10 non conferebat gratiam iu- stificantem. Dicit enim Apostolus, *Ga- %L· cx fCge esi iusiitfa, Christus* -vm.3,. *gratis mortuus est,* idest sine causa :* Sed circum- •G!oi» i.omb. cisio erut quaedam obligatio legis implendae: se- *'<π·> eundum illud *Galat.v* *Testificor omni homini circumcidenti se quoniam debitor est universae legis faciendae.* Ergo, si ex circumcisione est iu- stitia, *Christus gratis,* idest sine causa, *mortuus est.* Sed hoc est inconveniens. Non ergo ex cir- cumcisione erat gratia iustificans a peccato.

2. Praeterea, ante institutionem circumcisionis sola fides ad iustificationem sufficiebat : dicit enim Gregorius, in *Moral. :** *Quod apud nos valet* litfr./dbt. iv? *aqua baptismatis, hoc egit apud veteres pro parvulis sola fides.* Sed virtus fidei non est imminuta pro- pter mandatum circumcisionis. Ergo sola fides parvulos iustificabat, et non circumcisio.

• \<n. s, t. 2, Praeterea, *losue* v * legitur quod *populus qui natus est in deserto per quadraginta annos, incir- cumcisus fuit.* Si ergo per circumcisionem aufe- rebatur peccatum originale, videtur quod omnes qui in deserto mortui sunt, tam parvuli quam adulti, fuerint damnati. Et eadem obiectio est de pueris qui moriebantur ante octavum diem cir- cumcisionis, qui praeveniri non debebat, sicut • Art. j, ed *y* dictum est :*

4. Praeterea, nihil impedit introitum regni caelestis nisi peccatum. Sed circumcisi ante pas- sionem impediebantur ab introitu regni caelestis. Non ergo per circumcisionem homines Justifica- bantur a peccato.

5. Praeterea, peccatum originale non dimit- titur sine actuali : quia *impium est a Deo dimi- diam sperare veniam,* ut Augustinus dicit \ Sed •Del'eraet Fait. Pxnit., cap. IX Opp. Aup.) nunquam 3 legitur quod per circumcisionem re- • O. MB. *Sunt titra, de Poe- nit.,* dm. III. mitteretur actuale peccatum. Ergo neque etiam 3 originale per eam dimittebatur.

Sed contra est quod Augustinus dicit, *ad • lie Suet. ct Concur·,* lib. 11. op. XI. *Valerium contra Iulianum* *lix quo instituta est circumcisio in populo Dei. quod erat * « signaculum iustitiae fidei », ad sanctificationem purgationis va- lebat parvulis originalis veterisque peccati": sicut etiam baptismus ex illo coepit valere tempore ad innovationem hominis, ex quo institutus est.*

Respondeo dicendum quod ab omnibus com- muniter ponitur quod in circumcisione originale peccatum remittebatur. Quidam tamen dicebant quod non conferebatur gratia, sed solum remit- tebatur peccatum. Quod Magister ponit in i dist. * 1\ *Sent.,* et *Rom.* i\ * in Glossa :** – Sed hoc non potest esse: quia culpa non remittitur nisi per gratiam, secundum illud *Rom.* m ·; */ustificati gratis per gratiam ipsius,* etc.

Et ideo alii * dixerunt quod per circumcisio- nem conferebatur gratia quantum ad effectus remissionis culpae, sed non quantum ad effectus positivos: ne dicere cogerentur quod gratia in cir- cumcisione collata sufficiebat ad implendum man- data legis, et ita superfluus fuit adventus Christi. – Sed etiam haec positio stare non potest :* Primo quidem, quia per circumcisionem dabatur pueris facultas suo tempore perveniendi ad gloriam, quae est ultimus effectus positivus gratiae. Se- cundo. quia priores sunt naturaliter, secundum ordinem causae formalis, effectus positivi quam privativi, licet secundum ordinem causae mate- rialis sit e converso: forma enim non excludit privationem nisi informando subiectum.

Et ideo alii dixerunt quod in circumcisione conferebatur gratia etiam quantum ad aliquem effectum positivum, qui est facere dignum vita aeterna: sed non quantum ad omnes effectus, quia non sufficiebat reprimere concupiscentiam fomitis, nec etiam ad implendum mandata legis. Quod etiam aliquando mihi * visum est. – Sed IV *Seul.,* dot. αα. π, art. 4, diligenter consideranti apparet quod non est * verum. Quia minima gratia potest resisterc cui- libet concupiscentiae * et vitare omne peccatum ·!>·«<. mortale, quod committitur in transgressione man- datorum legis: minima enim caritas plus diligit Deum quam cupiditas *millia l auri ct ärgenti* .Pt <cn. ,,'

Et ideo dicendum quod in circumcisione con- ferebatur gratia * quantum ad omnes gratiae ef- *D fectus :* aliter tamen quam in baptismo. Nam '*. 4 in baptismo confertur ; gratia ex virtute ipsius * baptismi, quam habet inquantum est instrumen- tum passionis Christi iam perfectae. Circumcisio autem conferebat gratiam inquantum erat signum fidei passionis·Christi luturae T<* ita scilicet quod . D homo qui accipiebat circumcisionem, profitebatur se suscipere talem fidem ; vel adultus pro se, vel alius pro parvulis. Unde et Apostolus dicit, *Rom.* iv ;* quod *Abraham accepit signum circum- risionis. signaculum iustitiae fidei:* quia scilicet iustitia e.\ fide erat ' significata, non ex circum- cisione significante. Et quia baptismus operatur

α) *nunquam. — nusquam* P.

p) *quod erat. – quod ctal in* E, *quae tunc erat* »G, *quae erat* at ct cJiu'onc.%. – *iustitiae fidei* BDsG ct .1; *iustitiae fida Dei* ACI F, *jtdei iustitiae Dei* tertia. Pro *sanctificationem, iustigcationcm* G. Pro *rarrulis, magnis et parvulis* »G. Margo P: *alias, quae erat signacu- lum iustitiae Jldci ad purgationem valebat magnis ct parvulis etc.*

γ) *veterisque peccati,* – Tertia; *peccati veterisque.*

Z) quod non est. – hac non esse (ejt pH) tertia.

<) *millia. – mille millium* E, *mala* F, *mille Ibc; enim cantas... millia am.* If.

confertur. – Pic; *confciebatur.* (H ·»«». *quantum ad... confertur gratia}.*

r*t) Circumcisio autem... futurae. – In ciivumcisione autem confe- rebatur gratia, non ex virtute circumcisionis, sed ex virtute passionis Christi, cuius signum erat circumcisio* Pk, ted *c* per *Vel sic* addit noatratn Icuionctn, quam etiam margo P praebet per *Alias.* Codicum Hrixlenai ct AmbroMani notam vido in Vol. XI. Praei, n. K». ct 37 In textu noMro pro *signum fdei, circumcisio fidei* 1. *signum fidet et* D. 0» *ex fide erat. – erat r.v Hde* Pte.

instrumentaliter in virtute passionis Christi, non autem circumcisio, ideo baptismus imprimit characterem incorporantem hominem Christo, et copiosiorem gratiam confert quam circumcisio: maior enim est effectus rei tam praesentis quam spei.

Ad primus! ergo dicendum quod ratio illa procederet si ex circumcisione esset iustitia aliter quam per fidem passionis Christi.

Ad secundum dicendum quod, sicut ante institutionem circumcisionis fides | Christi futuri iustificabat tam pueros quam adultos, ita et circumcisione data. Sed antea non requirebatur aliquod signum proteslatix um huius fidei: quia nondum homines fideles seorsum ab infidelibus coeperant adunari ad cultum unius Dei. Probabile tamen est quod parentes fideles pro parvulis | natis, et maxime in periculo exislentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent, quod erat quoddam *signaculum fidei:* sicut adulti pro seipsis preces et sacrificia offerebant.

Ad tertium dicendum quod populus in deserto praetermittens mandatum circumcisionis excusabatur, tum quia nesciebant quando castra mo-
•*btFUcOrth*, vebantur ;* tum quia, ut Damascenus dicit ♦ non
bMv.up.w. nccesse cral eos aliquod signum distinctionis habere quando seorsum ab aliis populis habitabant. Et tamen, ut Augustinus ḍicit inobedientiam ℚw»r.efc. incurrebant qui ex contemptu praetermittebant.

Videtur tamen quod nulli incircumcisi mortui fuerint in deserto, quia in Psalmo * dicitur: *Non erat in tribubus eorum infirmus:* sed illi soli videntur mortui in deserto qui fuerant in Aegypto circumcisi. Si tamen aliqui ibi1 incircumcisi mortui sunt, eadem ratio est de his ct de his h qui moriebantur ante circumcisionis institutionem. Quod etiam intelligendum est de pueris qui moriebantur ante octavum diem tempore legis. 37. λ p

Ad quartum dicendum quod in circumcisione auferebatur originale peccatum ex parte personae: remanebat tamen impedimentum intrandi in regnum caelorum ex parte totius naturae, quod fuit sublatum per passionem Christi. Et ideo etiam baptismus ante passionem Christi non introducebat in regnum. Sed * circumcisio, si haberet locum post passionem Christi, introduceret in regnum. *

Ad quintum dicendum quod adulti, qûando circumcidebantur, consequebantur remissionem non solum originalis sed etiam actualium peccatorum : non tamen ita quod liberarentur ab omni reatu poenae, sicut in baptismo, in quo confertur copiosior gratia. *

i) *ridet. — tola fidet* tertia.

m) *movebantur. – movenda erant* EE et tenu

λ) *aliqui ibi. – ibi aliqui* l. *aliqui* PEaF ct *c, aliquit* pft *etiam aliqui b; Si... iucircumcifi* om. H.

μ) *de hit et de hit.- de hit* D, *de eit b, dc hit et de eit* Glk.- *circumcitionit... moriebantur ante* om. GIIℰe.

»1 *Sed. – Sed et* PDEHI, *Sed etiam* »G « i.

t) *originalit. – peccati* addunt editiooes.

•C
JA.1

•u

•Q*

QUAESTIO SEPTUAGESIMAPRIMA

DE CATECHISMO ET EXORCISMO

IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est de praeparatoriis quae simul currunt * cum baptismo *:
Et circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo: utrum catechismus debeat praecedere baptismum.

Secundo: utrum baptismum debeat praecedere exorcismus.

Tertio: utrum ea quae aguntur in catechismo et exorcismo aliquid efficiant, vel solum significent.

Quarto: utrum baptizandi debeant catechizari vel exorcizari per sacerdotes.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM CATECHISMES DEBEAT PRAECEDERE BAPTISMUM

IV *Sent.*, dial. vt, qu. II. art. *3,* qu 1«

Sed primum sic proceditur. Videtur quod catechismus non debeat praecedere baptismum. Per baptismum enim regenerantur homines ad vitam spiritualem. Sed prius accipit homo vitam quam doctrinam. Non ergo prius debet homo *catechizari.* idest doceri, quam baptizari.

e. Praeterea, baptismus exhibetur non solum adultis, sed etiam pueris, qui non sunt doctrinae perceptibiles, eo quod non habent usum rationis Ergo ridiculum est eos catechizari.

3. Praeterea, in catechismo confitetur catechizatus suam fidem. Confiteri autem fidem suam ? non potest puer?, neque per seipsum, neque etiam aliquis alius pro eo: tum quia nullus potest alium ad aliquid obligare; tum quia non potest aliquis scire utrum puer, cum ad legitimam aetatem pervenerit, assentiat fidei. Non ergo debet catechismus praecedere baptismum.

Sed contra est quod Rabanus, *de Institutione* I.Φ.ι, ιρ «v. *Clericorum* ;* dicit: *Ante baptismum, catechizandi debet hominem praevenire officium, ut fidei primum catechumenus accipiat rudimentum.*

•Qu.ux.m.i Respondeo dicendum quod, sicut supra * dictum est, baptismus est *fidei sacramentum:* cum sit quaedam professio fidei Christianae. Ad hoc autem quod aliquis fidem accipiat, requiritur quod de fide instruatur: secundum illud *Rom.* x :* *Quomodo credent quem non audierunt? Quomodo autem audient sine praedicante?* Et ideo ante baptismum convenienter praecedit catechismus. Unde et Dominus, praeceptum baptizandi discipulis tradens, praemittit doctrinam baptismo, dicens 4 : *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos,* etc. «r

Ad primum ergo dicendum quod vita gratiae, in qua regeneratur aliquis L praesupponit vitam naturae rationalis, in qua potest homo particeps esse doctrinae. τ

Ad secundum dicendum quod, sicut mater Ecclesia. ut supra * dictum est. *accommodat pueris* baptizandis *aliorum pedes ut veniant, et aliorum cor ut credant,* ita etiam accommodat eis aliorum aures ut audiant, et intellectum ut per alios instruantur Et ideo eadem ratione sunt catechizandi qua sunt baptizandi.

Ad tertium dicendum quod ille qui pro puero baptizato respondet, *Credo,* non praedicit puerum crediturum cum ad legitimos annos pervenerit, alioquin diceret. *Credet:* sed profitetur fidem Ecclesiae in persona pueri, cui communicatur, cuius sacramentum ei attribuitur, et ad quam obligatur per alium. Non est enim inconveniens quod aliquis obligetur per alium in his quae sunt de necessitate salutis. – Similiter z etiam patrimis pro puero respondens promittit se operam daturum ad hoc quod puer credat. Quod tamen non sufficeret in adultis usum rationis habentibus. 3

a) *currunt.* — *concurrunt* F<i et editiones.

rJ *potest puer.* – Ed. a; *potest* ABCDFHpG, *parvulus* E; IxG et editione» legunt: *Sed pueri non possunt suam fidem confiteri.* Mox *per scipsos* et *pro cis* PI»G et *c,* et *pueri... pervenerint assentiant* Pe.

γ) *aliquis.* – *per baptismum* addunt I et editione

q) *Similiter.* – PaC et 4; *Simul.*

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM EXORCISMI S DEBEAT PRAECEDERE BAPTISMI M

Infini, art- 3, ad 3 ; IV .SVnf.. dial, vi, qu. u. art. 3, ǫu i ; ǫu », ad 4

p secundum sic proceditur. Videtur quod exorcismus non debeat praecedere baptismum. Exorcismus enim est contra *energumenos,* idest arreptilios, ordinatus :* Sed non omnes sunt tales. Ergo exorcismus non debet praecedere baptismum.

2. Praeterea, quandiu homo subiacet peccato, diabolus in eo potestatem habet: ut dicitur Ioan. vm P :* *Qui facit peccatum, servus est peccati.* Sed peccatum tollitur per baptismum. Non ergo ante baptismum sunt homines exorcizandi.

3. Praeterea, ad arcendum daemonum potestatem est introducta aqua benedicta. Xon ergo ad hoc oportebat aliud remedium adhiberi per exorcismos.

• Primo

•Epiai. aJ Eni-•cono» Galliae. - Ci Can. *Stre* ptn-W/. /«■ *Cob-fecr..* dut IV.

Sed contr,\ est quod Caclestinus Papa * dicit ♦ *Sive parvuli sive iuvenes ad regenerationis veniant sacramentum, non prius fontem vitae adeant quam exorcismis et exsufflationibus clericorum spiritus immundus ab cis abiiciatur.*

• Ven. j.

Respondeo dicendum quod quicumque opus aliquod sapienter facere proponit, prius removet impedimenta sui operis: unde dicitur lerem. ĭv *Novate vobis novale, et nolite serere super spinas.* Diabolus autem hostis est humanae salutis, quae homini per baptismum acquiritur T; et habet potestatem aliquam in homine cx hoc ipso quod subditur originali peccato, vel etiam actuali. I nde etiam convenienter ante baptismum expelluntur daemones per exorcismos, ne salutem hominis impediant. Quam quidem expulsionem significat exsufflatio. Benedictio autem, cum manus impositione. praecludit expulso viam ne redire possit. Sal autem in os missum, et narium ct aurium sputo linitio, significat receptionem doctrinae fidei quantum ad aures, et approbationem quantum ad nares, et confessionem quantum ad os. Olei vero inunctio significat aptitudinem hominis ad pugnandum contra daemones.

T

Ad primum ergo dicendi m quod *energumeni* dicuntur quasi *interius laborantes* extrinseca l operatione diaboli. Et quamvis non omnes accedentes ad baptismum corporaliter ab eo vexentur, omnes tamen non baptizati potestati daemonum subiiciuntur, saltem propter reatum originalis peccati. a

Ad secundum dicendum quod in baptismo per ablutionem ' excluditur potestas daemonis ab homine quantum ad hoc quod impedit eum a perceptione gloriae. Sed exorcismi excludunt potestatem daemonis inquantum impedit ζ hominem a perceptione sacramenti. ı t

Ad tertium dicendum quod aqua benedicta datur contra impugnationes daemonum quae sunt ab exteriori. Sed exorcismus ordinatur contra impugnationes daemonum quae sunt ab interiori: unde *energumeni* dicuntur, quasi *interius laborantes,* illi qui exorcizantur.

Vel dicendum quod, sicut remedium T· contra peccatum secundo datur poenitentia, quia baptismus non iteratur; ita in remedium contra impugnationes daemonum secundo datur aqua benedicta. quia exorcismi baptismales non iterantur. n

a) CJI cowfrj... *ordinatus. – centra... ordinatur* tcrtiu – Poet o»ı«η PIsG addunt *baptizandi.*

ut dicitur loan. VH1. – *ideo dicitur loan. (VIII* addit idi) ABCDE, *unde in loan, dicitur* F, *ut dicitur in loan. Gb, ut dicitur loan.* H, *quia* I. *ideo dicit loanne»* cd. *a, quia ut dicitur in loan. c, quia ut dicitur loan. \'111* P.

γ) *acquiriturr.* – *exhibetur* PI; *alias, acquiritur mstf^s* P.

d| *e.vtrinseca.* – *exintrinseca* E, *cx intrinieca* PI.

c| *ablutionem.* – *ablationem b; Alias, ablationem* margo P; *peccati* addit tertia.

ζ) *impedit.* – P; *impediunt* (acilkct deemocicA;}.

rj *remedium.* – ήı *remedium uni»* et *a — secundo* om. *ab.*

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM EA QUAE AGUNTUR IN EXORCISMO EFHCIANT XL1QUID, VI l. SOLUM SIGNIFICENT

IV *Sent.,* dial, *n,* qu. π. art. 3, qu' 3.

t) tertium sic proceditur. Videtur quod ea quae aguntur in exorcismo non efficiant aliquid, sed solum significent. Si enim puer post exorcismos moriatur ante baptismum, salutem non consequitur baptismum. Sed ad hoc ordinatur effectus eorum quae in sacramentis aguntur, ut homo consequatur salutem: unde et Mare. ult. * dicitur: *Qui crediderit et bapli\atus fuerit, salvus erit.* Ergo ea quae aguntur in exorcismo nihil efficiunt, sed solum significant.

* Ven 16.

2. Praeterea, hoc solum requiritur ad sacramentum novae legis ut sit signum et causa, sicut supra dictum est. Si ergo ea quae aguntur in exorcismo aliquid efficiant, \ idetur quod singula sint quaedam sacramenta.

3. Praeterea, sicut exorcismus ordinatur ad baptismum, ita, si aliquid in exorcismo efficitur, ordinatur ad effectum baptismi. Sed dispositio ex necessitate praecedit formam perfectam: quia forma non recipitur nisi in materia disposita. Sequeretur ergo quod nullus posset consequi effectum baptismi nisi prius exorcizatus: quod patet esse falsum. Non ergo ea quae aguntur in exorcismis aliquem effectum habent.

4. Praeterea, sicut quaedam aguntur in exor-

cismo ante baptismum, ita etiam quaedam aguntur post baptismum: sicut quod sacerdos baptizatum ungit * in vertice. Sed ea quae post baptismum aguntur non videntur aliquid efficere: quia secundum hoc, effectus baptismi esset imperfectus. Ergo nec ea quae ante baptismum aguntur in exorcismo.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in libro *de Symbolo*: *Parvuli exsufflantur et exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quae decepit hominem.* Nihil autem agitur frustra per Ecclesiam. Ergo per huiusmodi exsufflationes hoc agitur ut daemonum potestas expellatur.

Respondeo dicendum quod quidam * dicunt ea quae in exorcismo aguntur nihil efficere, sed solum significare. – Sed hoc patet esse falsum, per hoc quod Ecclesia in exorcismis imperativis verbis utitur ad expellendum daemonis potestatem: puta cum dicit. *Ergo, maledicte diabole, exi ab eo,* etc.

Et ideo dicendum est quod aliquem effectum habent: differenter tamen ab ipso baptismo. Nam per baptismum datur homini gratia ad plenam remissionem culparum. Per ea vero quae in exorcismo aguntur, excluditur duplex impedimentum gratiae salutaris percipiendae. Quorum unum est impedimentum extrinsecum, prout daemones salutem hominis impedire conantur. Et hoc impedimentum excluditur per exsufflationes, quibus potestas daemonis repellitur, ut patet ex inducta * auctoritate Augustini: quantum scilicet ad hoc quod non praestet impedimentum sacramento suscipiendo. Manet tamen potestas daemonis in homine quantum ad maculam peccati et reatum poenae, quousque peccatum per baptismum tollatur. Et secundum hoc Cyprianus dicit *: *Scias diaboli nequitiam posse remanere usque ad aquam salutarem: in baptismo autem omnem nequitiam amittere.*

Aliud autem impedimentum est intrinsecum, prout scilicet homo ex infectione originalis peccati habet sensus praeclusos ad percipienda salutis mysteria. Inde Rabanus, *de Institutione Clericorum* ', dicit quod *per salivam typicam ct sacerdotis tactum* il *sapientia et virtus divina salutem catechumenis operatur, ut aperiantur eis nares ad recipiendum odorem notitiae Dei, ut aperiantur aures ad audiendum mandata Dei, ut aperiantur illis sensus in intimo corde ad respondendum.*

An phimum ergo dicendiM quod per ea quae aguntur in exorcismo non tollitur culpa, propter quam homo punitur post mortem: sed solum tolluntur impedimenta recipiendi remissionem culpae per sacramentum. Uhde post mortem exorcismus non valet sine baptismo.

Praepositinus T autem dicit * quod pueri exorcizati, si moriantur ante baptismum, minores tenebras patientur. Sed hoc non videtur verum: quia tenebrae illae sunt carentia divinae visionis, quae non recipit magis et minus.

Ad secundum dicendum quod de ratione sacramenti est quod perficiat principalem effectum, qui est gratia remittens culpam, vel supplens aliquem hominis defectum. Quod quidem non fit per ea quae aguntur in exorcismo: sed solum huiusmodi impedimenta tolluntur. Et ideo non sunt sacramenta, sed sacramentalia quaedam.

Ad tertium dicendum quod dispositio sufficiens ad suscipiendam gratiam baptismalem est fides et intentio, vel propria cius qui baptizatur, si sit adultus, vel Ecclesiae, si sil parvulus. Ea vero quae aguntur in exorcismo, ordinantur ad removendum impedimenta. Et ideo sine eis potest aliquis consequi effectum baptismi.

Non tamen sunt huiusmodi praetermittenda, nisi in necessitatis articulo. Et tunc, cessante periculo, debent suppleri: ut servetur uniformitas in baptismo. Nec frustra supplentur post baptismum: quia, sicut impeditur effectus baptismi antequam percipiatur, ita potest impediri postquam fuerit perceptus.

Ad quartum dicendum quod eorum quae aguntur post baptismum circa baptizatum. aliquid est quod non solum significat, sed efficit: puta inunctio quae fit in vertice, quae operatur conservationem 8 gratiae baptismatis. Aliquid autem est quod nihil efficit, sed solum significat: sicut quod datur eis \estis candida, ad significandam novitatem vitae.

• Al. Λiτη *Catechvn.* 1, cap. L

•Cf Cyprian loc. OL Iafri.

• Arg. *Sed co*

• Er.H. LXXVI, *ad de Haereticae. Baptim..* a. t$.

•Li>.l,cap.xxm. • *Ct.cun.}\iitrj/ de Consecr.,*di»·. IV.

γ p. iv. cep. *de Exoretmo.*

?

a) *ungit. – chrismate ungit* PEJsG.

r) tactum. – actum PHI. Pro *aperiantur* primo loco, *accipiantur* ApBC, *operantur* pD; altero lo o, *aperiantur ci»* P qunc tamca in singulari *catechumeni* cum I, ct *ci* cum GI, ct *Uli* cum cetera tertia; pro *recipiendum, accipiendum* I, *percipiendum* P.

γ) *Praepositinus.* – PEFc; *Ihraepcsitivut* ACG1>, *Praepositi* B, *pracpio·* D, *p p otinus* H. *Insitivus* cd. a *(Pracpositinus* corrector nourri exemplaria).

o) *conservationem. – Alias ad conservatiunrm* margo P,

Commentaria Cardinalis Caietani

Circa quaestiones septuagesimam ct septuagesimamprimam nihil scribendum videtur nisi in his quae dicuntur in articulo tertio · de causalitate exorcismorum. Non carent siquidem scrupulo duo ibi dicta. Primum est circa apertionem sensuum per exorcismos baptismales ·. Secundum est circa unctionem quae fit in vertice baptizati, quod operatur conservationem gratiae baptismalis ·.

• Q-X uxt.

• tn corp. an.

• in reap, u 4.

Primum enim intclligo non sic quod exorcismus minuat interiorem infectionem sensuum animae: quia hoc sine gratia non video posse fieri in parvulis, quidquid sit in adultis. Sed intclligo sic quod potestas daemonis ad praecludendum sensus interiores animae, concessa daemoni propter interiorem infectionem animae, per exorcismum impeditur: ne scilicet, ob infectas interiores animae partes, praecludat illas nd sentiendum spiritualia quae Christi sunt. Ita quod potestas daemonis per exorcismos baptismales impeditur ne possit extrinseca obstacula sacramento, et intrinseca sacramenti effectui praestare.

Secundum dictum, cum de activa conservatione intclligi nequeat, dc passiva oportet intelligi: sic quod unctio illa operatur quoddam actuale auxilium faciens ex parte baptizati ad conservationem gratiae susceptae. Consistit autem auxilium hoc in netu secundo: qui in adultis tunc excitatur aut adiuvatur; in parvulis autem non nisi tempore extensionis gratiae ad operationem locum habere potest.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM SIT SACERDOTIS CATECH1ZARE ET EXORCIZARE BAPTIZANDUM

IV *Sent.,* di»L m, qu. n, an, 2. qu' 2; an. 3, ʠu 3.

n quartum sic pRocEbrruR. \'idetur quod non sit sacerdotis catcchizare ct exorcizare baptizandum «. Ad officium enim ministrorum pertinet habere operationem super immundos: ut Dionysius, v cap. Jfcc/. *Hier.* ;* dicit. Sed catechumeni, qui instruuntur in catechismo. et energumeni, qui purgantur in exorcismo, computantur inter immundos: ut Dionysius ibidem * dicit. Ergo catcchizare et exorcizare non pertinet ad officium sacerdotis, sed potius ministrorum.

• put. t, j 6.

pan'

2. Praeterea, catechumeni instruuntur de fide per sacram Scripturam, quae in ecclesia per ministros recitatur: sicut enim per lectores in ecclesia legitur vetus Testamentum, ita etiam per diacones et subdiacones legitur novum. Et sic ad ministros pertinet catcchizare. – Similiter etiam et exorcizare, ut videtur, ad ministros pertinet. Dicit enim Isidorus, in quadam Epistola *Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super energumenos et catechumenos in exorcismo imponere.* Non ergo pertinet ad officium sacerdotis catcchizare et exorcizare.

cUs, diat XXV

3. Praeterea, *catcchizare* idem est quod docere: et hoc idem est quod *perficere.* Quod ad officium episcoporum pertinet: ut dicit Dionysius, v cap. *Eccl. Hier.* * Non ergo pertinet ad officium sacerdotis.

• Pan. i, П 6. 7.

Sed contra est quod Nicolaus Papa * dicit: *Catechismi baptizandorum a sacerdotibus uniuscuiusque ecclesiae fieri possunt.* Gregorius etiam, *super Ezcch.* ;* dicit: *Sacerdotes, cum per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, quid aliud faciunt nisi quod daemonia eiiciuntur*

• Primo·. - CL Can. *CatccJUini. drCmurcr..* diet IV.

• Horati. XXIX r· Era·^. - Of cao *Saerrd'Aes, deCaKtecr.ƒàïïS* IV.

Respondeo dicendum quod minister comparatur ad sacerdotem sicut secundarium et instrumentale agens ad principale: ut indicat ipsum nomen *ministri* ·. Agens autem secundarium non agit sine principali agente * in operando. Quanto autem operatio est potior, tanto principale agens indiget potioribus * instrumentis. Potior autem est operatio sacerdotis inquanlum confert ipsum sacramentum, quam in praeparatoriis ad sacramentum. Et ideo supremi ministri, qui dicuntur diacones, cooperantur sacerdoti in ipsa collatione sacramentorum: dicit enim Isidorus quod *ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus et ministrare in omnibus quae aguntur in sacramentis Christi, in baptismo scilicet, in chrismate, patena et calice.* Inferiores autem ministri cooperantur sacerdoti in his quae sunt praeparatoria ad sacramenta: sicut lectores in catechismo ♦, exorcistae in exorcismo ♦

M· γ

›

'D p··

'D *.

Ad primum ergo dicendum quod super immundos ministri habent operationem ministerialem et quasi instrumentaient, sed sacerdos principalem.

Ad secundum dicendum quod lectores et exorcistae habent officium catechizandi et exorcizandi, non quidem principaliter, sed sicut in his sacerdoti ministrantes.

Ad tertium dicendum quod multiplex est instructio. Una conversiva ad fidem. Quam Dionysius attribuit episcopo, in ii cap. *Eccl. Hier.* ♦ ct potest competere cuilibet praedicatori, vel etiam cuilibet fideli. – Secunda est instructio qua quis eruditur dc fidei rudimentis, et qualiter se debeat habere in susceptione sacramentorum. Et haec pertinet secundario quidem ad ministros, principaliter autem ad sacerdotes. – Tertia est instructio de conversatione Christianae vitae. Et haec pertinet ad patrimos. – Quarta est instructio de profundis mysteriis fidei, et perfectione Christianae vitae. Et haec ex officio pertinet ad episcopos.

'ƀ»·»».

3) *baptizandum.* – P; *baptizatum.*

β) *eiiciuntur.* – *didunt* tertia ct *a.*

γ) *agente.* — *(agente* editiones) *sed cooperatur principali agenti* EIbG ct editione·.

ζ) *potioribus.* – *paucioribus* HpBG ct he. – Pro *instrumentis, minUtris ya, instrumentis seu ministris* PI.

X10

QUAESTIO SEPTUAGESIMASECUNDA

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS

IN DUODECIM ARTICULOS DIVISA

Consequenter considerandum est de sacramento confirmationis *

Et circa hoc quaeruntur duodecim.

Primo: utrum confirmatio sit sacramentum.

Secundo: de materia eius.

Tertio: utrum sit de necessitate sacramenti quod chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.

Quarto: de forma ipsius.

Quinto: utrum imprimat characterem.

Sexto: utrum character confirmationis praesupponat characterem baptismalem.

Septimo: utrum conferat gratiam.

Octavo: cui competat recipere hoc sacramentum.

Nono: in qua parte.

Decimo: utrum requiratur aliquis qui teneat confirmandum.

Undecimo: utrum hoc sacramentum per solos episcopos detur.

Duodecimo: de ritu eius.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM CONFIRMATIO SIT SACRAMENTUM

Supra, qu. lxv, art. 1; IV *Sent.*, dist. 1, qu. 1 an. 1; dist. 7, qu. 1, art. 1, qu. 1; IV *Cont. Gent.*, cap. 1,vii.

PRIMI M sic proceditur. Videtur quod confirmatio non sit sacramentum. Sacramenta enim ex divina institutione efficaciam habent, sicut supra * dictum est. Sed confirmatio non legitur a Christo instituta. Ergo non est sacramentum.

2. Praeterea, sacramenta novae legis in veteri praefigurata fuerunt: ut Apostolus dicit, 1 *Cor.* x, quod *omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in man, et omnes eandem spiritualem escam manducaverunt, et omnes eundem potum spiritualem biberunt.* Sed confirmatio non fuit praefigurata in veteri Testamento. Ergo non est sacramentum.

3. Praeterea, sacramenta ordinantur ad hominum salutem. Sed sine confirmatione potest esse salus: nam pueri baptizati sine confirmatione decedentes salvantur. Ergo confirmatio non est sacramentum.

4. Praeterea, per omnia sacramenta Ecclesiae homo Christo conformatur, qui est sacramentorum auctor. Sed per confirmationem homo Christo conformari non potest qui non legitur esse confirmatus.

Sed contra est quod Melchiades Papa scribit Hispaniarum Episcopis *: *De his super quibus rogastis nos vos informari, idest, utrum maius sit sacramentum manus impositio episcoporum an baptismus, scitote utrumque magnum esse sacramentum.*

Respondeo dicendum quod sacramenta novae legis ordinantur ad speciales gratiae effectus: et ideo, ubi occurrit aliquis specialis effectus gratiae, ibi ordinatur speciale sacramentum. Quia vero sensibilia et corporalia gerunt spiritualium et intelligibilium similitudinem, ex his quae in vita corporali aguntur percipere possumus quid in spirituali vita speciale existât. Manifestum est autem quod in vita corporali specialis quaedam perfectio est quod homo ad perfectam aetatem perveniat, et perfectas actiones hominis agere possit: unde et Apostolus dicit, 1 *Cor.* xiii: *Cum autem factus sum vir, evacuavi quae erant parvuli.* Et inde etiam est quod, praeter motum generationis, quo aliquis accipit vitam corporalem, est motus augmenti, quo aliquis perducitur ad perfectam aetatem. Sic igitur et vitam spiritualem homo accipit per baptismum, qui est spiritualis regeneratio. In confirmatione autem homo accipit quasi quandam aetatem perfectam spiritualis vitae. Unde Melchiades Papa dicit *Spiritus Sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum praestat ad gratiam. In baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum roboramur.* Et ideo manifestum est quod confirmatio est speciale sacramentum.

Ad primum ergo dicendum quod circa institutionem huius sacramenti est triplex opinio. Quidam enim dixerunt quod hoc sacramentum non

a) Praeterea, *sacramenta ordinantur... sacramentum.* – E et tertia; *Praeterea, sacramenta sunt necessaria ad salutem. Sed sine confirmatione aliqui salvantur. Ergo confirmatio non est sacramentum* cd. a, om. ceteri.

3) *non potest.* — *non videtur* sG et ante *homo* Pl. – Port *confirmatus* PiG addunt *Ergo confirmatio* non *est sacramentum.*

γ) *speciales.* – *spirituales* tertia praeter P, cului margo *alias spiritualis;* idem mcnJum infra plure· tertiae, P tamen nutquam; ante *existât, spirituale* omnes praeter PEHaG et a.

d) *aguntur.* – *specialiter (spiritualiter b, specialiter c) aguntur* GIDv.

<) *post baptismum, -confirmamur ad pugnam; in baptismo abluimur, post baptismum* addunt E et tertia.

fuit institutum nec a Christo nec ab Apostolis, sed postea processu temporis in quodam concivSïz,λ£°Λ; I'0· Alii * vero dixerunt quod fuit institutum ab *n. « Apostolis. – Sed hoc non potest esse: quia instituere novum sacramentum pertinet ad potestatem excellentiae, quae competit soli Christo.

Et ideo dicendum quod Christus instituit hoc sacramentum, non exhibendo, sed promittendo: • v«x7. secundum illud Ioan, xvi :* *Nisi ego abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.* Et hoc ideo quia in hoc sacramento datur plenitudo Spiritus Sancti, quae non erat danda ante Christi resurrectionem et ascensio- • vm. 39· nem: secundum illud Ioan vu :* *Nondum erat Spiritus datus, quia /esus nondum erat glorificatus.*

Ad secundum dicendum quod confirmatio est sacramentum plenitudinis gratiae: et ideo non potuit habere aliquid respondens in veteri lege, quia *nihil ad perfectum adduxit lex,* ut dicitur • Vm. ,9. HcK ,

Ad tertium dicendum quod, sicut supra * dictum est, omnia sacramenta sunt aliqualiter necessaria ad salutem : sed quaedam sine quibus non est salus, quaedam vero sicut quae operantur ad perfectionem salutis. Et hoc modo confirmatio est de necessitate salutis: quamvis sine ea possit esse salus, dummodo non praetermittatur ex contemptu sacramenti.

Ad quartum dicendum quod illi qui confirmationem accipiunt, quae est sacramentum plenitudinis gratiae. Christo conformantur inquantum ipse a primo instanti suae conceptionis fuit *plenus gratiae et veritatis,* ut dicitur Ioan, t :* Quae * v<n * quidem plenitudo declarata est in baptismo, quando *Spiritus Sanctus descendit corporali specie super eum* :* I nde et Lue. iv ** dicitur quod */esus plenus Spiritu Sancto regressus est a Iordane.* " Vav '· Non autem conveniebat dignitati Christi, qui est sacramentorum auctor, ut a sacramento plenitudinem gratiae acciperet.

ARTICULUS SECUNDUS

OTIUM CHRISMA SIT CONVENIENS MATERIA HUIUS SACRAMENTI

Infra, qu. txxur, an. i, ad i; IV SthU dist. rp, qu. i. art. j, ąu i, 2; IV *Cont. Gent.,* cap. Ix.

secundi m sic procedi ii R. Videtur quod »chrisma non sit conveniens materia huius sacramenti. Hoc enim sacramen- Hum, ut dictum ęst institutum est a Christo promittente discipulis Spiritum Sanctum. Sed ipse misit cis Spiritum Sanctum absque chri- • Cf. *Aci.* cap π, sinatis unctione 4 :* Ipsi etiam Apostoli hoc sa· ver». 3 Sq. eramentum conferebant per solam manus impo- • \cn. I7. sitionein. absque chrismate: dicitur enim *Act.*v̊m quod *Apostoli imponebant manus super baptizatus. et accipiebant Spiritum Sanctum.* Ergo chrisma non est materia huius sacramenti: quia materia est de necessitate sacramenti.

2. Praeterea, confirmatio quodammodo per- 3,?° 'UT' an Licii sacramentum baptismi, sicut supra * dictum est: et ita debet ei conformari sicut perfectio perfectibili. Sed in baptismo est materia simplex elementum, scilicet aqua. Ergo huius sacramenti non est conveniens materia chrisma, quod conficitur ex oleo et balsamo.

3. Praeterea, oleum assumitur in materia huius sacramenti ad inungendum. Sed quolibet oleo potest fieri inunctio: puta oleo quod fit ex nucibus, ct cx quibuscumque aliis rebus. Non ergo solum oleum olivarum debet assumi ad huiusmodi sacramentum.

• Qu.Lxn.an.j. 4 Praeterea, ŝupra dictum est quod aqua assumitur ut materia ad baptizandum quia ubique de facili invenitur. Sed oleum olivarum non ubi- p que invenitur: ct multo minus balsamum \ Non ergo chrisma, quod ex his conficitur, est conveniens materia huius sacramenti.

Sed contra est quod Gregorius dicit, in *Registro Presbyteri i bapti^atos infantes signare in frontibus sacro chrismate non praesumant.* Ergo T chrisma est materia huius sacramenti.

Respondeo dicendum quod chrisma est conveniens materia huius sacramenti. Sicut enim dictum est ;* m hoc sacramento datur plenitudo Spiritus Sancti ad robur spirituale, quod competit pertectae aetati. Homo autem, cum ad perfectam aetatem pervenerit, incipit iam communicare actiones suas ad alios: antea vero quasi singulariter sibi ipsi vivit. Gratia vero Spiritus Sancti in oleo designatur: unde Christus dicitur •^ω'·ηΓ* 8· esse *unctus oleo laetitiae,* propter plenitudinem Spiritus Sancti quam habuit. Et ideo oleum competit materiae huius sacramenti. Admiscetur autem balsamum propter fragrantiam odoris, quae redundat ad alios: unde et Apostolus dicit, II *Cor.* ii :* *Christi bonus odor sumus,* etc. Et licet ·''※' multa alia sint odorifera, tamen praecipue accipitur balsamum, propter hoc quod habet praecipuum odorem, et quia etiam incorruptionem praestat: unde *Eccli.* .xxiv dicitur: *Quasi balsa-* *'v*n·'·· mum non mixtum odor meus.*

Ad primum ergo dicendum quod Christus ex potestate I quam habet in sacramentis, contulit Apo- 5 stolis rem huius sacramenti, idest plenitudinem Spiritus Sancti, sine sacramento, eo quod ipsi *primitias Spiritus Sancti acceperunt,* sicut dicitur *Rom.* vm :* ?VCTCt>

Nihilominus tamen aliquid conforme materiae huius sacramenti exhibitum fuit Apostolis sensi-

a) *chrisniatu unctione.* – *(omni* tertiλ) *chriimatu inunctione* F ct tertix.

ji) baliamum. — Pal ct 4; *ehritma.*

γ) *Presbyteri.* Pl»G ct a; *Presbyterii* I. *Prcibyter (.„ praes mat)* F, *Preibyterni* ceteri (D om. totum argumentum).

0) *potestate.* – *excellentiae* addunt E ct tertii.

biliter in collutione Spiritus Sancti. Quod enim Spiritus Sanctus sensibiliter super eos descendit in specie ignis, ad eundem significationem refertur ad quam refertur oleum: nisi quod ignis habet vim activam, oleum autem vim passivam, inquantum est materia et fomentum ignis. Et hoc satis competebat: nam per Apostolos gratia Spiritus Sancti erat ad alios derivanda. – Super Apostolos etiam Spiritus Sanctus descendit in figura linguae. Quod ad idem refertur significandum quod significat balsamum: nisi quod lingua per locutionem est communicativa ad alterum, balsamum vero per odorem; quia scilicet Apostoli replebantur Spiritu Sancto ut fidei doctores, alii vero fideles ut operatores eorum quae pertinent ad aedificationem fidelium.

Similiter etiam ad impositionem manus .Apostolorum, et etiam ad eorum praedicationem ;* descendebat plenitudo Spiritus Sancti super fideles sub visibilibus signis sicut a principio descenderat super Apostolos: unde Petrus dicit, *Act.* xi :* *Cum coepissem loqui, cecidit Spiritus Sanctus super cos, sicut et in nos in initio.* Et ideo non erat necessaria sensibilis materia sacramentalis, ubi sensibilia signa miraculose exhibebantur divinitus.

Utebantur tamen Apostoli communiter chrismate in exhibitione sacramenti, quando huiusmodi visibilia signa non exhibebantur. Dicit enim Dionysius, iv cap. *Eccl. Hier.* ' : *Est quaedam perfective operatio, quam duces nostri,* idest Apostoli, *chrismatis hostiam nominant.*

Ab secundum dicendum quod baptismus datur ad spiritualem vitam simpliciter consequendam: et ideo competit illi sacramento materia simplex. Sed hoc sacramentum datur ad plenitudinem consequendam Spiritus Sancti, cuius est multiformis operatio, secundum illud *Sap.* vu :* *Est autem m illa Spiritus Sanctus, unicus, multiplex:* et I *Cor.* xn * dicitur: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.* Et ideo convenienter huius sacramenti est materia composita.

An tertium dicendum quod proprietates olei quibus significatur Spiritus Sanctus, magis inveniuntur in oleo olivarum quam in quocumque alio oleo. Unde et ipsa oliva, semper frondibus \irens, virorem et misericordiam Spiritus Sancti significat.

Hoc etiam oleum proprie dicitur oleum, et maxime habetur in usu ubi haberi potest. Quilibet autem alius liquor ex similitudine huius oleum nominatur: nec est in usu communi, nisi in supplementum apud eos quibus deest oleum olivarum. Et ideo hoc oleum solum assumitur in usum huius et quorundam aliorum sacramentorum.

An quartum dicendum quod baptismus est sacramentum absolutae necessitatis: et ideo cius materia debet ubique inveniri. Sufficit autem quod materia huius sacramenti, quod non est tantae necessitatis, possit de facili ad omnia loca terrarum deferri.

• *Act.* αp. i •en 44.

t

• Ver» te

• b pnodpio.

«) *vuibilibuf tifnij.* — E ct ten»· praeter II: *inflddibus linguis* ACDpB, *sensibilibus Unguis* B, *visibilibus linguis* cd. *a, indsibilibns signis* F, *Jiddibus signis* H.

Commentaria Cardinalis Caietani

Tx articulis primo ct secundo quaestionis septuagesimac-1 secundae adverte unum, scilicet quod chrisma, hoc est. compositum cx oleo et balsamo, non ita est materia sacramenti confirmationis sicut aqua est materia baptismi : quoniam sine balsamo confirmatio tradita valet, sine aqua autem baptismus non valet. Et dc hoc extat textus clarus, Extra, *de Sacramentis non reiterandis,* cap. *Pastoralis :* ubi quaeritur si confirmationis sacramentum in co debeat reiterari qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo definitus. ct respondetur quod *non est aliquid iterandum, sed caute supplendum quod incaute fuerat praetermissum.* Ex hoc enim apparet sacramentum confirmationis, quoad substantialia, fuisse completum sine balsamo: fuisset siquidem nlioquin reiterandum sine balsamo collatum Unde intcl-ligimus mixtum cx oleo et balsamo» quod chrisma consuevimus vocare, esse regularem materiam confirmationis dc necessitate praecepti, et non de necessitate sacramenti.

Et videtur hoc ab Ecclesia procedente tempore institutum. In primitiva siquidem Ecclesia non videtur multum credibile pauperrimos episcopos habuisse balsamum, quo forte etiam hodie multi carent. Accedit ad haec quod *chrismatis* nomen, quod, secundum Dionxsium ;* Apostoli imposuerunt huic sacramento, non significat balsamum, sed unctionem, cui oleum sufficit.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM SIT DE NECESSITATE III II S SACRAMENTI QUOD CHRISMA, QUOD EST MATERIA HUIUS SACRAMENTI. I VERIT PRIES PI R EPISCOPUM CONSECRATUM

IV *Sent.*. dist. ii, qu. i, .iri. i, ğu J, ad a; dut vu, qu. i, an. *s,* quM 3; dist. xxm, qu. î, iri. 3. ğu J, 5, *Ik Verst.,* qu. xxvn, erL q, ad io.

D TERTIUM SIC PROCEDITUR. \ idctUI' quod non sil dc necessitate huius sacramenti £ quod chrisma, quod 3 est materia huius sacramenti, fuerit prius per episcopum consecratum. Baptismus enim, in quo fit plena remissio peccatorum, non est minoris efficaciae quam hoc sacramentum. Sed, licet quaedam sanctificatio adhibeatur aquae baptismal! ante baptismum, non tamen est de necessitate sacramenti : quia in articulo necessitatis praeteriri

a

a) *quod.* – 1'hl G; *quod dsrisnia.·. sacramenti om.* Eph ; *quae* icicri.

potest. Ergo nec est de necessitate huius sacramenti quod chrisma fuerit per episcopum consecratum.

2. Praeterea, idem non debet bis consecrari. Sed materia sacramenti sanctificatur in ipsa collatione sacramenti per formam verborum qua confertur sacramentum: unde et Augustinus dicit, ζ Tract tJtxx, *super loan. :* Accedit verbum ad elementum et fit sacramentum.* Non ergo debet prius chrisma consecrari quam hoc sacramentum tradatur.

3. Praeterea, omnis consecratio quae fit in sacramentis, ad consecutionem gratiae ordinatur. Sed materia sensibilis confecta ex oleo et balsamo non est capax gratiae. Ergo non debet ei aliqua consecratio adhiberi.

•primu». Sed contra est quod Innocentius Papa dic*t*: *Presbyteris, cum baptizant, ungere bapti\atos chrismate liceat. quod ab episcopo fuerat consecratum: non tamen frontem cx eodem oleo signare, quod solis debetur episcopis, cum tradunt Paraclitum;* quod quidem fit in hoc sacramento. Ergo ad hoc sacramentum requiritur quod materia huius sacramenti prius per episcopum consecretur ?.

? Respondeo dicendum quod tota sacramentorum •Qu LWT.trt.j. sanctificatio a Christo derivatur, ut supra * dictum est. Est autem considerandum quod quibusdam sacramentis habentibus materiam corporalem Christus est usus, scilicet baptismo et etiam Eucharistia. Et ideo ex ipso usu Christi materiae horum sacramentorum aptitudinem acceperunt ad perfectionem sacramenti. Unde Chrysostomus dicit * quod *nunquam aquae baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu Dominici corporis sanctificatae fuissent.* Et ipse similiter Dominus, *accipiens panem, benedixit: similiter autem et calicem,* ut habetur Matth. xxvi * et Luc. xxn :* Et propter hoc non est de necessitate horum sacramentorum quod materia prius bencdicatur: quia sufficit benedictio Christi. Si qua vero benedictio adhibeatur, pertinet ad solemnitatem sacramenti, non autem ad necessitatem. 2”

Unctionibus autem visibilibus Christus non est usus, ne fieret iniuria invisibili unctioni qua est *uncius prae consortibus suis* :* Et ideo tam chrisma quam oleum sanctum et oleum γ infirmorum prius benedicuntur quam adhibeantur ad usum sacramenti. γ

Ad primum ergo patet responsio ex dictis.

An secundum dicendum quod utraque consecratio chrismatis non refertur ad idem. Sicut enim instrumentum virtutem instmmentalem acquirit dupliciter, scilicet quando accipit formam instrumenti, ct quando movetur a principali agente f,\ ita etiam materia sacramenti duplici sanctificatione indiget, per quarum unam fit propria materia sacramenti, per aliam vero applicatur ad effectum. 8

Ad tertium dicendum quod materia corporalis non est capax gratiae quasi gratiae subiectum, sed solum sicut gratiae instrumentum, ut supra dictum est. Et ad hoc materia sacramenti consecratur, vel ab ipso Christo, vel ab episcopo, qui gerit in Ecclesia personam Christi.

?) *requiritur... consecretur.* – *requiritur chrùma per episcopum consecratum* Pl; *prius* om. FH.

γ) *ct oleum.* – *ct* HpG, om. ĕditione

%) *agente.* — *ad effectum* addunt E ct tertia. H om. reliqua huiui ŝolutioni

Commentaria Cardinalis Caietani

Is articulo tertio adverte, propter casus emergentes, quod, licet constet cx Ecclesiae ritu materiam confirmationis oportere esse consecratam ab episcopo, non tamen evidenter constat an ista necessitas sit ex sacramento, aut • Cf. nom. κψ Cx praecepto :* Et. dato quod sit ex necessitate sacramenti, restat adhuc dubium an sic oporteat quod plenitudo Apostolicae potestatis non possit dispensative subrogare simpljccm sacerdotem ad consecrationem materiae ·, sicut • ct nam hi. potest ipsum subrogare nd collationem huius sacramenti, ut infra · patebit. • An. i», ¢ »

11. Et de primo quidem dubio apparet tenendum quod, si episcopus confirmaret cum chrismate consecrato a simplici sacerdote, sacramentum nullum esset, iuxta verba Auctoris hic sentientis consecrationem huiusmodi pertinere ad necessitatem, ct non ad solemnitatem sacramenti.

Perspicacius tamen considerando, oppositum est magis rationi consentaneum. Quandoquidem nulla est maior consecratio ea quae fit in Eucharistia. Quam cum possit simplex sacerdos efficere, omnem aliam non sacramentalem efficere potest, ita quod facta tenet, quamvis peccet faciendo Nec Auctor in littera explicat quod ab episcopo omnino oporteat fieri.

Nihil tamen definitive· concludo. Legimus enim, etiam Apostolica Sede dispensante circa ministrum huius sacramenti, inconcusse explicatum fuisse quod utantur chrismate consecrato per episcopum- ut patet in Concilio Florcn- •*D^rti.prOAr- tfno* » Eugenio IV.

• Nuœ. i. m, i)c secunda autem quaestione · nullam ego video rationem dubitandi, supposita potestate Papae dc mutatione ministri. Qui enim potest maius, potest et minus ·. Maius autem esse constat quod presbyter conferat confirmationis sacramentum, quam consecret materiam sacramenti: quanto maius est sacramentum sua materia. Et proptcrca, si Papa potest facere quod simplex sacerdos confirmet, potest etiam efficere quod idem consecret materiam. s«to.

IV. In eodem articulo tertio, Durandus occurrit, in 1\ *Sent.,* dist. vu, qu. 2 ·, contra litterae rationem arguens, *Aiona* volens ipsam peccare *secundum non causam ut causam,* dcodkOL quantum ad sanctificationem materiae c.x contactu vel non contactu Christi. Tum quia, si contactus Christi sanctificavit materiam, puta aquam et panem, vel fieret iniuria sanctificationi primae ex superaddita sanctificatione ab Ecclesia, si sunt eiusdem rationis: vel prima esset insufficiens, si secunda est alterius rationis.

Tum quia Christus usus est visibilibus unctionibus: in vita a Magdalena pluries ’, et in morte a Nicodemo :** Ac per hoc, sanctificas it unctiones, si contactus cius sanctificativus est. Et sic sanctificato esset etiam materia huius sacramenti, nec egeret consecratione. Cuius oppositum dicis. f ’«.'ctvjSjw» icn. «r ‘‘

V. Ad hoc dicitur rationem .\uctons in sua probabilitate solidam stare : ei quod prima sanctificatio constituit materiam sacramenti, et propterca alterius est rationis a benedictione eiusdem materiae quam Ecclesia adhibet. Quoniam haec secunda non ordinatur ad constituendam materiam, sed nd solemnitatcm quand.un ei devotionem, iugationem daemonum, et huiusmodi. Unde non arguit secunda insufficientiam primae, nec illi iniuriatur.

Nec dicit Auctor quemcuinquc Christi contactum sanctificare materiam sacramenti. sed contactum in usu sacramenti: quali contactu non tetigit unctiones.

Nec obstat quod cx usu sacramenti Christus nihil acccpj(·: ac per hoc, per accidens usus concurrit, ct solus contactus per sc, quoniam ipso contactu sanctificavit: – hoc, inquam, non obstat: quoniam dc usu constitutivo sacramenti est sermo, ita quod sensus est: Contactus Christi in constituendo sacramentum est sanctiticativus materiae. – Et sic fugantur objectiones Durandi.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM HAEC SIT CONVENIENS FORMA HI II S SACRAMENTI: *CONSIGNO TE SIGNO CRUCIS,* ETC.

Infra, qu. ı.xxxıv, an. 3; IV diiu v», qu. t, Art. 3, ḋu i, ad 3; ḋu a; Opusc. XXII, *de Farm. Absolut.*. cap. 1.

«··>!) quartum sic proceditur. Videtur quod Kr haec non sit conveniens forma huius vjj sacramenti: *Consigno te signo crucis, '-^confirmo ® te chrismate salutis, m nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Arnen.* Usus enim sacramentorum a Christo ct ab Apostolis derivatur. Sed neque Christus hanc formam instituit, nec Apostoli ea usi leguntur. Ergo haec non est conveniens forma huius sacramenti.

2. Praeterea, sicut sacramentum est idem apud omnes, ita ct forma debet esse eadem: quia quaelibet res habet unitatem, sicut et esse, a sua forma. Sed hac forma non omnes utuntur: quidam enim dicunt: *Confirmo te chrismate sanctificationis.* Ergo haec non est conveniens forma huius sacramenti.

3. Praeterea, sacramentum hoc debet conformari baptismo sicut perfectio perfectibili. ut supra * dictum est. Sed in forma baptismi ? non fit mentio de consignatione characteris; nec etiam de cruce Christi, cum tamen per baptismum homo Christo commoriatur, ut Apostolus dicit, *Rom.* vi ;* nec etiam fit mentio de effectu salutis. cum tamen baptismus sit de necessitate salutis. In forma etiam baptismi ponitur unus actus tantum; et exprimitur persona baptizantis, cum dicitur. *Ego (e baptizo;* cuius contrarium apparet in forma praedicta. Xon ergo est conveniens forma huius sacramenti.

Sed contra est auctoritas Ecclesiae, quae hac forma communiter utitur.

Respondeo dicendum quod praedicta forma est conveniens huic sacramento. Sicut enim forma rei naturalis dat ei speciem, ita forma sacramenti continere debet quidquid pertinet ad speciem sacramenti. Sicut autem ex supra ' dictis patet, in hoc sacramento datur Spiritus Sanctus ad robur spiritualis pugnae. Et ideo in hoc sacramento tria sunt necessaria, quae continentur in forma praedicta. Quorum primum est causa conferens plenitudinem roboris spiritualis, quae est sancta Trinitas. Quae exprimitur cum dicitur, *in nomine Patris* etc. - Secundum est ipsum robur spirituale, quod homini confertur per sacramentum materiae visibilis ad salutem. Quod quidem tangitur cum dicitur, *confirmo te chrismate salutis.* – Tertium est signum quod pugnatori datur, sicut et in pugna corporali: sicut t milites signis ducum insigniuntur. Et quantum ad hoc dicitur, *Consigno te signo crucis:* in quo scilicet *Rex noster triumphavit,* ut dicitur *Coloss.* n :* An PRIMUM ERGO DICENDUM quod, SICUt ŞUpra dictum est. per ministerium Apostolorum quandoque dabatur effectus huius sacramenti, scilicet plenitudo Spiritus Sancti, quibusdam visibilibus signis miraculose a Deo confectis ê, qui potest effectum sacramenti sine sacramento conferre. Et tunc non erat necessaria ncc materia nec forma huius sacramenti.

Quandoque autem tanquam ministri l sacramentorum hoc sacramentum praebebant ♦ Et tunc, sicut materia, ita ct forma ex mandato Christi utebantur. Multa enim servabant Apostoli in sacramentorum collatione quae in Scripturis communiter propositis non sunt tradita. Unde Dionysius dicit, in line *Eccl. Hier.* :* *Consummativas invocationes,* idest verba quibus perficiuntur sacramenta, *non est iustum Scripturas interpretantibus, neque mysticum earum, aut in ipsis operatas ex Deo virtutes, ex occulto ad commune adducere: sed nostra sacra traditio sine ζ pompa,* idest occulte, *edocet eas.* Unde et Apostolus dicit, loquens de celebratione Eucharistiae, I *Cor.* xi :* *Cetera cum venero disponam.*

Ad secundi m dicendum quod sanctitas est salutis causa. Et ideo in idem redit quod dicitur *chasmate salutis,* et *sanctificationis.*

An tertîum dicendum quod baptismus est regeneratio in spiritualem vitam, qua homo vivit in seipso. Et ideo non ponitur in forma baptismi nisi ipse r· actus ad ipsum hominem peninens sanctificandum. Sed hoc sacramentum non solum ordinatur ad hoc quod homo sanctificetur in seipso, sed exponitur cuidam pugnae exteriori. Et ideo non solum fit mentio Je interiori sanctificatione]J, cum dicitur, *confirmo te chrismate salutis:* sed etiam consignatur homo exterius, quasi vexillo crucis, ad pugnam exteriorem ' spiritualem, quod significatur cum dicitur. *Consigno te signo crucis.*

a) *confirmo.* – *ct confirmo* F ct terti» praeter I; *d.* qu. Ixxxiy art. 3 corp. mcd.

baptismi. — EF.i ct tertia; om. ABC; *sed in forma baptismi* om. D. - Pro *consignatione, consignifcationc* II.

γ) *sicut.* – Om. PFal. – Pro *signis, insignis* GIIpI, *in signis b. insigniit* Pe.

8) *confectis.* – *effectis* F ct tertia.

i) *ministri.* – Fu ct Iertu pnteter II; *minister.*

ζ) *tine.* — EFa ct terti»; *tuis.* Pro *edocet c.u, docet cas* D, cjj *edocet* F ci tertio.

rj *ipse.* – *iinui* PI.

0) *sanctificatione.* – Tertia; *intentione sancti,icatiane* E, *intentione* ceteri.

t) *exteriorem.* – Om. tertia.

In ipso autem verbo *baptizandi,* quod ablutionem significat, potest intelligi et materia, quae est aqua abluens, et effectus salutis. Quae non intelligiintur in verbo *confirmandi:* et ideo oportuit haec ’ ponere.

jjuw.wt. ' Dictum est autem supra * quod hoc quod dicitur, *Ego,* non est de necessitate formae baptismalis: quia intelligitur in verbo primae personae. Apponitur tamen ad exprimendam intentionem. Quod non est ita necessarium in confirmatione, quae non exhibetur nisi ab excellenti ministro, ut infra * dicetur. ’ Art*u'

m) *haec.* – PII; *hoc* *hic* F; ceteri utrum *hoc* an *haec* intendant ambiguum.

Commentaria Cardinalis Caiotani

In articulo quarto adverte, pro hoc et ceteris sacramentis, quod, licet in antiquis iuribus non inveniantur expresse omnes sacramentorum formae, posterioribus tamen temporibus, scilicet sub Eugenio IV in Concilio Florentino ;* in quo etiam fuit Ecclesia orientalis, explicatae sunt omnium sacramentorum formae, cum reliquis omnibus requisitis ad omnia ct singula sacramenta. Ubi ct ponitur ista forma sacramenti confirmationis: nisi quod hic"dicitur, *Consigno,* ct ibi legitur, *Signo tc signo crucis;* et idem est sensus.

•Orcrc/.pv/G-

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM SACRAMENTUM CONFIRMATIONIS IMPRIMAT CHARACTEREM

Sapri, qu. umi, art. 6; tV *Sent.,* dial. ni, qu. n, ert. i, ąu i; qu. m, art. 3, ąu 3.

SD quintum sic proceditur. Videtur quod sacramentum confirmationis non imprimat characterem. Character enim importat quoddam signum distinctivum. Sed per sacramentum confirmationis non distinguitur homo ab infidelibus, hoc enim fit per baptismum: nec etiam ab aliis fidelibus, quia hoc sacramentum ordinatur ad pugnam spiritualem, cluae ornn^us fidelibus indicitur :* Non ergo in hoc sacramento imprimitur aliquis character.

•Qo.um.ut.3. n. Praeterea, supra * dictum est quod character est quaedam potentia spiritualis. Potentia autem non est nisi activa vel passiva. Potentia autem activa in sacramentis confertur per sacramentum ordinis: potentia autem passiva, sive receptiva, per sacramentum baptismi. Ergo per sacramentum confirmationis nullus character imprimitur.

3. Praeterea, in circumcisione, quae esi character corporalis, non imprimitur aliquis spiritualis character. Sed in hoc sacramento imprimitur quidam character corporalis: dum scilicet homo chrismate signatur signo crucis in fronte. Non ergo imprimitur in hoc sacramento character spiritualis.

Sed contra, in omni sacramento quod non iteratur, imprimitur character. Sed hoc sacramentum non iteratur: dicit enim Gregorius :* *De homine qui a pontifice confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda est.* Ergo in confirmatione imprimitur character.

• Grcf.II. EpUt. IV. *ad Botifac.*

• *Ci- cto. Dr* ào- *eUte, de* Coa- *ircr*, di«t. X'.

Respondeo dicendum quod, sicut supra * dictum est, character est quaedam spiritualis potestas ad aliquas sacras actiones ordinata. Dictum est autem supra quod, sicut baptismus est quaedam spiritualis generatio’ in vitam Christianam, ita etiam confirmatio est quoddam spirituale augmentum promovens hominem in spiritualem aetatem perfectam. Manifestum est autem ex similitudine corporalis vitae quod alia est actio hominis statim nati, ct alia actio competit ei cum ad perfectam aetatem pervenerit. Et ideo per sacramentum confirmationis datur homini potestas spiritualis ad quasdam actiones alias sacras, praeter illas ad quas datur ei potestas in baptismo. Nam in baptismo accipit potestatem ad ea agenda quae ad propriam pertinent salutem, prout secundum seipsum vivit: sed in confirmatione accipit potestatem ad agendum ea quae pertinent ad pugnam spiritualem contra hostes fidei. Sicut patet exemplo Apostolorum, qui. antequam plenitudinem Spiritus Sancti acciperent, erant *in cenaculo perseverantes in oratione* ;* postmodum autem egressi non verebantur fidem publice fateri, etiam coram inimicis fidei Christianae :* Et ideo manifestum est quod in sacramento confirmationis imprimitur character.

• Qu.uuu.aH-:.

• Art. r. qa. u», XП- I.

3

• <X cap. t, ver» it, 14·

• Ibid.. cap u

Ad primum ergo dicendum quod pugna spiritualis contra hostes invisibiles omnibus competit. Sed contra hostes visibiles, idest contra persecutores fidei pugnare, nomen Christi confitendo \ est confirmatorum, qui iam sunt perducti spiritualité!’ ad virilem aetatem: secundum quod dicitur I loan, n :* *Scribo robis, iuvenes, quoniam fortes estis, et verbum Dei in vobis manet, et vicistis malignum.* Et ideo character confirmationis est signum distinctivum, non infidelium a fidelibus, sed spiritualiter provectorum ab his quibus dicitur ‘ : *Sicut modo geniti infantes.*

T

• Ven. U

• 1 Pctr. cap U» a.

Ad secundum dicendum quod omnia sacramenta sunt quaedam fidei protestationes. Sicut igitur baptizatus accipit potestatem spiritualem ad protestandum fidem per susceptionem aliorum sacramentorum ; ita confirmatus accipit potestatum publice fidem Christi verbis profitendi, quasi ex officio.

a) *pencratio.* – *regeneratio* F ct tertia praeter I.

,·) *competit.* – *quae competit* cditionca.

γ) *confitendo.* — *publice confitendo* tertia.

Ad tertium dicendum quod sacramenta veteris legis dicuntur *iusiitia 6 carnis,* ut patet *Heb.* ix ;* d. ¥09 quia scilicet interius nihil efficiebant :* Et ideo in circumcisione imprimebatur character solum in corpore, non autem in anima. Sed in confirmatione cum charactere corporali imprimitur simul character spiritualis, eo quod est sacramentum novae legis.

8) *iusiitia. — iustitiae* P.

Commentaria Cardinalis Caietani

Ex articulo quinto dubium occurrit ad hominem. Quoniam Auctor superius, in qu. lxhi. art. 6, posuit characterem confirmationis pertinere ad recipientes. Hie autem ponit ipsum cx parte potentiae activae, ut patet in littera. Unde videtur Auctoris doctrina sibi ipsi dissona.

Ad hoc dicitur quod haec sibi invicem non adversantur. Quoniam character confirmationis, ut ipsius sacramenti nomen testatur, est characteris baptismatis *confirmatio.* Per baptismum enim fit Christianus, infirmus tamen, quia est • l Prr., cip. ». *sicut modo genitus infans ·:* per confirmationem autem firmatur. Ac per hoc. ex eadem parte utriusque se tenet sacramenti character. Et per consequens character confirmationis est ut perficiens characterem baptismatem. Qui, cum se teneat ex parte recipientis, trahit secura suae confirmationis characterem. Unde *De Consecr.,* dist. v, cap. *De Itis vero,* Melchiades Papa inquit: *Ita coniuncta sunt haec duo sacramenta quod unum sine altero rite perfici non potest:* — Glossa, *idest. Christianum facere non potest,* supple, *perfectum.*

Apparetque hoc idem ex actibus utriusque characteris. Xam baptismi est confiteri fidem; confirmationis autem libere seu intrepide confiteri eandem; ubi patet secundum perficere et firmare primum.

Patet etiam non sic esse intelligendum characterem esse potentiam passivam, tanquam si poneretur pure passiva. Potest enim aliquem actum habere, cum hoc quod constituit sacramentorum receptivum perfectum seu firmum. Daptismnlls siquidem character receptivum absolute; confirmationis autem receptivum perfecte ct libere constituit.

ARTICULUS SEXTUS

LTRUM CHARACTER CONFIRMATIONIS PRAESUPPONAT EX NECESSITATE CHARACTEREM BAPTISMALES!

IV *Sent,,* dijl. vu, qu. II. art. 1, qu· *3.*

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod character confirmationis non praesupponat cx necessitate characterem baptismnlem. Sacramentum enim confirmationis ordinatur ad confitendum publice quod fidem Christi. Sed multi etiam ante baptismum tam parvuli fidem Christi publice confessi, sanguinem fundentes pro fide. Ergo character confirmationis non praesupponit characterem baptismalem.

2. Praeterea, de Apostolis non legitur quod • Va», x fuerint baptizati: praesertim cum dicatur, loan.ix ;* quod *ipse Christus non baptizabat. sed discipuli eius.* Et tamen postea fuerunt confirmati per adventum Spiritus Sancti :* Ergo similiter alii possunt confirmari antequam baptizentur.

• Λα. cap. ». τ<η- s »qq.

• v«π. 44 «qq.

3. Praeterea, *Act.* x dicitur quod, *adhuc loquente Petro, cecidit Spiritus Sanctus super omnes qui audiebant verbum, et audiebant eos loquentes linguis:* et postea *tussit cos baptizari.* Ergo pari ratione possunt alii prius confirmari quam baptizentur.

Sed contra est quod Rabanus dicit, *de Institui. Cleric. :* Novissime a summo sacerdote per impositionem manus Paraclitus traditur baptizato, ut roboretur per Spiritum Sanctum ad praedicandum.

•bb.l.op.xxx·

Respondeo dicendum quod character confirmationis ex necessitate praesupponit characterem baptismalem : ita scilicet quod, si aliquis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet, sed oporteret ipsum iterato confirmari post baptismum. Cuius ratio est quia sic se habet confirmatio ad baptismum sicut a augmentum ad generationem, « ut ex supra * dictis patet. Manifestum est autem ·χη.ι; ὐ. quod nullus potest promoveri in aetatem perfectam nisi primo fuerit natus. Et similiter, nisi aliquis primo fuerit baptizatus, non potest sacramentum confirmationis accipere.

Ad primum ergo dicendum quod virtus divina non est alligata sacramentis. Unde potest conferri P homini spirituale robur ad confitendum ? publice fidem Christi absque sacramento confirmationis: sicut etiam potest consequi remissionem peccatorum sine baptismo. Tamen, sicut nullus consequitur effectum baptismi sine voto baptismi, ita nullus consequitur effectum confirmationis sine voto ipsius. Quod potest haberi etiam ante susceptionem baptismi.

Ad secundum dicendum quod, sicut Augustinus * dicit L ex hoc quod Dominus dicit, loan, χιιι ;* *« Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet », *ψ<rK ‘⁰ *intelligimus Petrum et alios Christi discipulos fuisse baptizatos, sive baptismo loannis. sicut nonnulli arbitrantur; sive, quod magis credibile est, baptismo Christi. Neque enim renuit ministerium baptizandi. ut haberet servos 0 per quos ceteros baptizaret.* z

Ad tertium dicendum quod audientes praedicationem Petri acceperunt effectum confirmationis miraculose: non tamen sacramentum cbnfirma- . u·; tionis. Dictum est autem ; quod effectus con- 2Î

a) *sic... sicut. — sicut... ita* H ct editione». *conferri. – conferre* F ct tertia.

T) *dicit. – dicit edecianü* I, *dicit contra ccUucianum* »G. Ct qu. Liixiv. art. 7. β.

8) frr»«o«. – *et baptizat0s tenus* P.

firmationis potest alicui conferri ante baptismum, non autem sacramentum confirmationis. Sicut enim effectus confirmationis, qui est robur spirituale, praesupponit effectum baptismi, qui est iustificatio, ita sacramentum confirmationis praesupponit sacramentum baptismi.

Commentaria Cardinalis Caietani

Is articulo eexto, adverte quod character confirmationis ita praesupponit characterem baptismi ut, si confirmaretur non baptizatur, esset post baptismum rcconfirmandus : eadem ratione qua presbyter non baptizatus est post baptismum iterum ordinandus, ut patet in cap. *Veniens,* et in cap. *Si quis de Presbytero non baptizato,* Magis enim annexum est confirmationis sacramentum baptismo quam sacramentum ordinis: cum confirmatio firmitas perfectioque sit baptismi.

ARTICULUS SEPTIMUS

UTRUM PER HOC SACRAMENTUM GRATIA GRATUM FACIENS CONTERA TUR

IV *Sent.,* di»u vu, qu. », art. 3.

h SKFT,Mi !M SIC proceditur. Videtur quod I^^Kÿpcr hoc sacramentum gratia gratum faciens non conferatur. Gratia enim eraP/f I· A' 'J) faciens ordinatur contra culpam. _^^_^lum Sed hoc sacramentum, sicut dictum • An. 6. est non exhibetur nisi baptizatis, qui sunt a culpa mundati. Ergo per hoc sacramentum gratia gratum faciens non confertur.

2. Praeterea, peccatores maxime indigent gratia gratum faciente, per quam solam iustificari possunt. Si ergo per hoc sacramentum gratia gratum faciens confertur. \idetur quod deberet dari hominibus in peccato existentibus. Quod tamen non est verum.

3. Praeterea, gratia gratum faciens specie non differt: cum ad unum effectum ordinetur. Sed duae formae eiusdem speciei non possunt esse in eodem subiecto. Cum ergo gratia gratum faciens conferatur homini per baptismum, videtur quod per sacramenturn confirmationis, quod non exhibetur nisi baptizato, gratia gratum faciens non conferatur.

• Ephl. *aJ Eft-*•copo» *Hitr^n.· Ci* can. *Spirit. Sanct., de* Coa*tecr.,* di»i. V.

Sed contra est quod Melchiades Papa dicit *Spiritus Sanctus in fonte baptismi plenitudinem tribuit ad innocentiam: in confirmatione augmentum praestat ad gratiam.*

• Art i, 41 qu LXV, tn. i.

Respondeo dicendum quod in hoc sacramento, sicut dictum est ;* datur baptizato Spiritus Sanctus ad robur: sicut Apostolis datus est in die Pentecostes, ut legitur *Act.* n ;* et sicut dabatur baptizatis per impositionem manus Apostolorum, ut dicitur *Act.* vm :* Ostensum est autem in Prima Parte * quod missio seu datio Spiritus Sancti non est nisi cum gratia gratum faciente. Unde manifestum est quod gratia gratum faciens confertur in hoc sacramento.

• Ven. a »qq.

• Ven. t".

• Qu. xun, art >

Ad primum ergo dicendum quod gratiae gratum facientis est « remissio culpae: habet tamen et alios effectus, quia sufficit ad hoc quod promoveat hominem per omnes gradus usque in vitam aeternam ?. Unde et Paulo dictum est, II *Cor,* xn :* . Vm^ *Sufficit tibi gratia mea:* et ipse de se î dicit, T I *Cor.* xv :* *Gratia Dei sum id quod sum.* Et ' Vcn* '* ideo gratia gratum faciens non solum datur ad remissionem culpae, sed etiam ad augmentum et firmitatem iustitiae. Et sic confertur in hoc sacramento.

Ad secundum dicendum quod, sicut ex ipso nomine apparet, hoc sacramentum datur *ad confirmandum* quod prius invenerit. Et ideo non debet dari his qui non habent gratiam. Et propter hoc, sicut non datur non baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, nisi per poenitentiam reparatis. Unde dicitur in Aurclianensi Concilio 'l : *Ut ieiuni ad confirmationem veniant, ut moneantur confessionem facere prius, ut mundi donum Spiritus Sancti valeant accipere* :* Et tunc * °- 3U· per hoc sacramentum perficitur poenitentiae effectus, sicut et baptismi: quia per gratiam collatam in hoc sacramento consequetur ' poenitens 3 pleniorem remissionem peccati. – Et si aliquis adultus in peccato existens cuius conscientiam non habet, vel si etiam non perfecte contritus accedatl, per gratiam collatum in hoc sacramento 1 consequetur remissionem peccatorum.

Ad tertium dicendum quod, sicut dictum est * •Q··»», gratia sacramentalis addit super gratiam gratum facientem communiter sumptam aliquid effectivum specialis ζ effectus, ad quod ordinatur sa- ; crementum. Si ergo consideretur gratia in hoc sacramento collata quantum ad id quod est commune, sic per hoc sacramentum non confertur aliqua alia gratia quam per baptismum, sed quae prius inerat, augetur. Si autem consideretur quantum ad illud speciale quod superadditur, sic non est eiusdem speciei cum ipsa.

a) *est.* – *effectus est* EFH, *primus effectus est* 1 cl editiones; *a* addit *effectus* ante *gratiae.*

?) actemam. – *secundum illud Rom.* 17; *Gratia Dei est vita aeterna* addunt E ct tcriix.

7) *de se,* – Om. Pe.

S) *consequetur.* – *consequitur* CFa ct tertia praeter pI; in tine •oluiioni» *consequitur Fa.*

<) *accedat.* – *accedat ad hoc sacramentum dummodo mon* /ctiu *accedat* (repetit, tine *quia* quod iam euperiua omiserat, /er *gratiam collatam^. contritus accedat] ad hoc sacramentum dummodo fetus accedat* E, *accedat dummodo non /ictus accedat* Pl.

ζ) *specialis.* – *spiritualis* GIUc, *spiritalis* h ; *Altas spiritualis* inarto P.

Commentaria Cardinalis Caietani

IN articulo septimo» in responsione nd secundum, nota hic Jictum in littera pro omnibus sacramentis: quod accedens ad sacramentum cum peccato, vel quia cius conscientiam non habet, vel quia non perfecte contritus, gratiam cx sacramento consequitur in remissionem peccatorum. Et intelligo hoc de peccato mortali: quoniam dc venialibus non oportet habere conscientiam particularem. Hoc est enim quod consuevit dici, *Virtute sacramenti fieri de attrito contritum :* hoc est, paratum secundum propriam conscientiam caritate informari. Quod tunc tantum iit cum cx sacramento movetur mens suscipientis sacramentum in actualem operationem in Deum seu peccatum. Non enim regulariter infunditur aut augetur gratia in adulto nisi concurrente actu novo liberi arbitrii, quoniam sic exigit suavis dispositio · divinae gubernationis: ut ex his quae in Prima Secundae * dc Justificatione impii Auctor dicit, habere poles; ct inferius ·, cum dc sacramento poenitentiae tractabitur. · «f- »“»· · <> «»,›µ ·

II. In eodem articulo, in responsione ad tertium, memento superius dictorum dc gratia sacramcntali, et intelliges quae hic dicuntur. Gratia siquidem gratum faciens extensa ad firmandum Christianum ut libere Christum crucifixum confiteatur, secundum essentiam gratiae est eiusdem speciei cum gratia collata in baptismo: sed secundum auxilium firmitatis procedentis a gratia, quod gratia sacramcntalis vocatur, specie differt a gratia baptismal!. ⁂α.«η,

ARTICULUS OCTAVUS

UTRUM HOC SACRAMENTUM SIT OMNIBUS EXHIBENDUM

IV *Sent.,* dlsi. vu, qu. ui, »rt 3, ąu , 3.

d octavum sic proceditur. Videtur quod hoc sacramentum non sit omnibus exhibendum. Hoc enim sacramentum ad quandam excellentiam datur, ut dictum est :* Sed id quod ad excellentiam pertinet, non competit omnibus. Ergo hoc sacramentum non debet omnibus dari.

· Ar. ». «- ' · U i», tx»,

2. Praeterea, per hoc sacramentum augetur aliquis spiritualiter in perfectam aetatum. Sed perfecta aetas repugnat aetati puerili. Ergo ad minus pueris dari non debet,

3. Praeterea, sicut Melchiades Papa dicit ♦ *post baptismum confirmamur ad pugnam.* Sed pugnare non competit mulieribus, propter fragilitatem sexus. Ergo nec mulieribus hoc sacramentum debet dari.

· Ep»t 4 *1 Efi- Unrjn ·* Q CK. *Spirit Sitit-,* *Cot·* »rcr., dii! V.

a. rr.,

· iw.

4. Praeterea, Melchiades Papa dicit :* *Quamvis continuo transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen confirmationis beneficia necessaria sunt. Confirmatio armat et instruit ad agones mundi huius el praelia reservandos. Qui autem post baptismum cum acquisita innocentia immaculatus pervenerit ad mortem, confirmatur morte: quia iam non potest peccare post mortem.* Ergo statim morituris non debet hoc sacramentum conferri. Et sic non debet omnibus dari.

* Vtn x

Sed contra est quod dicitur *Act.* ıı ;* quod Spiritus Sanctus veniens *replevit totam domum,* perquam significatur Ecclesia: et postea subditur quod *repleti sunt omnes Spiritu Sancto.* Sed ad illam plenitudinem consequendam hoc sacramentum datur. Ergo est omnibus qui sunt in Ecclesia exhibendum.

' Ver 4.

·An. i.

Respondeo dicendum quod, sicut dictum est ;* per hoc sacramentum promovetur homo spiritualiter in aetatem perfectam. Hoc autem est de intentione naturae, ut omnis qui corporaliter nascitur, ad perfectam aetatem perveniat: sed hoc quandoque impeditur propter corruptibilitatem corporis, quod morte praevenitur. Multo autem magis de intentione Dei est omnia ad perfectionem perducere, ex cuius imitatione hoc natura participat: unde et *Deui,* xxxn · dicitur: *Dei perfecta sunt opera.* Aniina autem, ad quam pertinet spiritualis nativitas et spiritualis aetatis perfectio, immunalis est: et potest, sicut tempore senectutis spiritualem nativitatem consequi, ita tempore iuventutis et pueritiae consequi pertectam aetatem ; quia huiusmodi corporales aetates animae non praeiudicant. Et ideo hoc sacramentum debet omnibus exhiberi.

‘ Vet·.

Ad primum ergo dicendum quod hoc sacramentum datur ad quandam excellentiam, non quidem unius hominis ad alium, sicut sacramentum ordinis, sed hominis ad seipsum: sicut idem, perfectus vir existens, habet excellentiam ad se puerum.

Ad secundum dicendum quod, sicut dictum est ;* corporalis aetas non praeiudicat animae. Unde etiam in puerili aetate humo potest consequi perfectionem spiritualis aetatis: de qua dicitur *Sap.* iv *: *Senectus venerabilis est non diuturna, neque numero annorum computata.* Et inde est quod multi in puerili aetate, propter robur Spiritus Sancti perceptum, usque ad sanguinem fortiter certaverunt pro Christo. · IfI · s.

Ad tertium dicendum quod, sicut Chrysostomus dicit, in Humilia * *de Machabaeis, in mundanis agonibus aetatis el formae generisque dignitas requiritur: et ideo servis ac mulieribus, senibus ac pueris, ad eos aditus denegatur. In caelestibus autem omni personae et aetati et sexui indiscreta facultate stadium palet.* Et in Hotnilia *de Militia Spirituali '* dicit: *Apud Deum femineus etiam militat sexus: multae namquefeminae animo virili spiritualem militiam gesserunt. Quaedam enim interioris hominis virtute viros aequaverunt in agonibus martyrum : quaedam etiam fortiores viris exstiterunt.* Et ideo mulieribus hoc sacramentum conferendum est. · 0« m?·⁂,·· vln,a

Ad quartum dicendum quod, sicut dictum est anima, ad quam pertinet spiritualis actas, immortalis est. Et ideo morituris hoc sacramentum dandum est, m in resurrectione perfecti appareant: secundum illud *Ephes.* iv :* *Donec occurramus in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi.* Et ideo Hugo dc Sancto Vi· ’10 · v«%.

V'Ïi, pin.·'"/. ap′y

Ctore dicit * *Omnino periculosum esset, si ab hac vita sine confirmatione migrare contingeret:* non quia damnaretur, nisi forte per contemptum; sed quia detrimentum perfectionis pateretur. Unde etiam pueri confirmati decedentes maiorem gloriam consequuntur, sicut et hic maiorem obtinent gratiam. – Auctoritas autem illa intelligitur quantum ad hoc, quod morituris non est necessarium hoc sacramentum propter periculum pugnae praesentis.

ARTICULUS NONUS

UTRUM HOC SACRAMENTI M SIT CONTERENDUM HOMINI IN FRONTE

Infr.i, Art. it, ad 3; IV *Sent.,* m, qu, ut, art. 3, qu· 2; IV *Cont. tient.,* cap. t.x; *Quodl.* XI, qu. vu; *Ad Rom.,* cup. i. lcct. v; cap. x, lecc. il.

NONu M SIC proceditur. Videtur quod vZvwhoc sacramentum non sit conferendum homini in fronte. Hoc enim sa-^•^^^crumentum est pcrfectivum baptismi, • qu. Liv. in. ut $Upni * dictum est. Sed sacramentum baptismi confertur homini in loto corpore. Ergo hoc sacramentum non debet conferri solum in fronte.

2. Praeterea, hoc sacramentum datur ad robur ,4Î spirituale, ut ❡upra dictum est. Sed spirituale robur maxime consistit in corde. Ergo hoc sacramentum magis debei conferri supra cor quam in fronte.

3. Prafterea, hoc sacramentum datur homini ad hoc quod libere fidem Christi confiteatur. Sed • vm. 10. *orc fit confessio ad salutem,* ut dicitur *Rom.* x * Ergo hoc sacramentum magis debet conferri circa os quam in fronte.

Sed contra est quod Rabanus dicit, in libro •ub.i.wp.xxx. *Institut. Cleric.* ♦ *Signatur bapti^atus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per pontificem vero in fronte.*

• An. », 4. Respondeo dicendi m quod, sicut supra * dictum est, in hoc sacramento homo accipit Spiritum Sanctum ad robur spiritualis pugnae, ut fortiter etiam inter adversarios fidei fidem Christi confiteatur. Unde convenienter signatur chrismate signo crucis in fronte, propter duo. Primo quidem, quia insignitur signo crucis sicut miles signo ducis, quod quidem debet esse evidens et manifestum. Inter omnia autem loca corporis humani ® maxime manifestus est frons, qui * quasi nunquam obtegitur. Et ideo linitur confirmatus chrismate in fronte, ut in manifesto demonstraret se esse Christianum: sicut et Apostoli post receptum Spiritum Sanctum se manifestaverunt, qui prius in cenaculo latebant ♦

Secundo, quia aliquis impeditur a libera confessione nominis Christi propter duo, scilicet propter timorem, et propter verecundiam. Utriusque autem horum signum maxime manifestatur in fronte propter propinquitatem imaginationis, ? et propter hoc quod spiritus a corde directe ad frontem ascendunt: unde *verecundati erubescunt, timentes autem pallescunt,* ut dicitur in IV *Ethic.* φ Et ideo in fronte signatur chrismate, ut neque propter timorem neque propter erubescentiam nomen Christi confiteri praetermittat.

Ad primum ergo dicendum quod per baptismum regeneramur ad vitam spiritualem, quae ad totum hominem pertinet. Sed in confirmatione roboramur ad pugnam: cuius signum ferendum est in fronte, quasi in evidenti loco.

Ad secundum dicendum quod principium fortitudinis est in corde, sed signum apparet in fronte: unde dicitur Ezech. m * *Ecce, dedifrontem tuam* 'Vcfv8· *duriorem frontibus eorum.* Et ideo sacramentum Eucharistiae, quo homo in seipso confirmatur, pertinet ad cor: secundum illud Psalmi ♦ *Panis* ••'·a1,·TTTMÏ· *cor hominis confirmet.* Sed sacramentum confirmationis requiritur in signum T fortitudinis ad 7 alios. Et ideo exhibetur in fronte.

An tertium dicendum quod hoc sacramentum datur ad libere confitendum: non autem ad confitendum simpliciter, quia hoc fit etiam in baptismo. Et ideo non debet dari in ore. sed in fronte, ubi apparent signa passionum quibus libera confessio impeditur.

a) *inanifettut at front, qui.- manifesta (manifestant* II) *est front quae* GII, *frons manifesta est quae* editione». 3) *fronte. – propter duo scilicet* addunt editione». – *propter hoc quod E* ct tertia; *propter hoc.*

Serf *tacramentum... in tignum. – Sed tacramentum... tignum A, Sed ad sacramentum. tignum* G ct ₫ditione *(Sed ad sacramentum* om.) *confirmationis requiritur tignum* II. *Sed sacramentum confirma· tiunis requirit tignum* I.

ARTICULUS DECIMUS

UTRUM ILLE QUI CONFIRMATI R DEBEAT TENERI AB ALIO

IV *Sent.,* di»t. vn, qu. in, art. 3, qu· i.

D DECIMUM SIC PROCEDITUR. VidetUI' qtiod >He clu' confirmatur non debet ab alio teneri ad confirmationem. Hoc enim sacramentum non solum pueris, sed etiam adultis exhibetur. Adulti autem per seipsos stare possunt. Ergo ridiculum est quod ab alio teneantur.

2. Praeterea, ille qui iam est de Ecclesia, liberum habet accessum ad Ecclesiae principem, qui est episcopus. Sed hoc sacramentum, sicut

•An.a dictum est , non exhibetur nisi baptizato, qui iam est membrum Ecclesiae. Ergo videtur quod non debeat per alium exhiberi episcopo ad hoc sacramentum recipiendum.

3. Praeterea, hoc sacramentum datur ad robur spirituale. Quod magis viget in viris quum •vcn.»®. jn mulieribus: secundum illud /W. ult. * 3/u-*liereni fortem quis inveniet?* Ergo ad minus mulier non debet tenere virum ad confirmationem ®.

α •Λβα.locert. Sed contra est quod Innocentius Papa dic'b et habetur in *Decretis,* XXX, qu. ïv *Si quis cx coniugiofilium autfiliam alterius de sacro fonte susceperit, aut ad chrisma tenuerit,* etc. Ergo, sicut requiritur quod aliquis baptizatum de sacro fonte levet, ita debet aliquis teneri ad sacramentum confirmationis accipiendum.

•Atti,4.r, Respondeo dicendum quod, sicut dictum ĕst hoc sacramentum exhibetur homini ad robur pugnae spiritualis. Sicut autem aliquis de novo natus indiget instructore in his quae pertinent ad •vm.9. conversationem ? vitae, secundum illud J/ï'ά.χπ ;* *Patres quidem carnis nostrae habuimus eruditores, et obtemperabamus cis* *; ita illi qui assumuntur T ad pugnam, indigent eruditoribus a quibus 2 in- 8 struantur de lus quae pertinent ad modum certaminis; et ideo in bellis materialibus constituuntur duces et centuriones, per quos alii gubernentur. Et propter hoc etiam ille qui accipit hoc sacramentum, ab alio tenetur, quasi per alium in pugna 1 erudiendus.

Similiter ζ etiam, quia per hoc sacramentum ζ confertur homini perfectio spiritualis aetatis, sicut dictum ĕst ideo ille qui ad hoc sacramentum 5. accedit, sustentatur, quasi adhuc spiritualiter r‹ n imbecillis et puer.

Ad primum ergo dicendum quod, licet ille qui confirmatur sit adultus corporaliter, nondum tamen est adultus spiritualiter.

Ad secundum dicendum quod, licet baptizatus sit effectus membrum Ecclesiae, nondum tamen est adseriptus militiae Christianae. Et ideo episcopo, tanquam duci exercitus, per alium exhibetur iam militiae Christianae adseriptum. Non enim debet alium ad confirmationem tenere qui nondum est ɛɵnfɨrmatus *. ’(Χαι./·λι·

Ad tertum dicendum quod, sicut dicitur Co- ,v· *loss* m * *in Christo lesu non est masculus neque femina.* Et ideo non differt utrum masculus vel ïi^ii.op femina teneat aliquem in confirmatione.

a) Ergo... ron/rnia/ionrwi. – P; Ergo *mulier non dcbcl aliquem tenere quando confirmatur* 1. Ergo *non* d *mulierf ted a viro debet confirmariduj teneri* 1 om. ceteri.
converfationrm. – *cumervationon* P, *conjirmationcm* F.
γ) *obtemperabamus* rir. – *reverebamur* roi P.

2) *a quibuf,* – PHc; *quibut. pupta.* – *iptrUuali* adduot F ct tertia.
ζ) *Similiter,* – »1 α c! cdibonc»; *Simul.*
r,) *ipiritualilcr.* – ƟF et tenu praeter I; om. I, *tplrilualii* céleri. – Pro *et puer, ut puer* ed. *a.*

ARTICULUS UNDECIMUS

UTRUM SOLUS EPISCOPUS HOC SACRAMENTUM CONFERRE POSSIT

Supra, qu. lxv, an. 3, ad 3; IV *Sent.,* diet, it, qu. H, ert. 4, ad 1; dtni. vn, qu. m, an. 1; Jttt. xtu. qu. 1, art. I, ąu 3, td 3; di»t. XXV. qu. 1. an. i; IV *Cent. Gent,* cap. lx; Opusc. V. p. u, *Dc Ecd. Sacram.; Quodl.* XI. qu. vu.

d undecimum sic pROCEDiTt r. Videtur quod non solus episcopus hoc sacramentum conferre possit. Gregorius enim, scri- ıǀıiΛ1(ω bens lanuario Episcopo 3dict: *Perve-* ƋbLXci^ *quosdam scandalizatos fuisse quod presbyteros chrismate tangere eos qui baptizati sunt, prohibuimus. Et nos quidem secundum veterem usum nostrae Ecclesiaefecimus: sed si omnino hac de re * aliqui contristantur, ubi episcopi desunt, ut presbyteri etiam in frontibus baptizatus chrismate* * *tangere debeant, concedimus?.* Sed illud quod pertinet ad necessitatem sacramentorum, non est propter vitandum scandalum immutandum. Ergo videtur quod non sit dc necessitate huius sacramenti quod ab episcopo conferatur.

2. Praeterea, sacramentum baptismi videtur esse maioris efficaciae quam sacramentum confirmationis: quia per baptismum fit plena remissio peccatorum et quantum ad culpam et quantum ad poenam, quod non Iit in hoc sacramento. Sed simplex sacerdos ex suo officio potest tradere sacramentum baptismi: et in necessitate quilibet. etiam non ordinatus, potest baptizare. Ergo non est de necessitate huius sacramenti quod ab episcopo conferatur.

Praeterea, summitas capitis, ubi secundum medicos est locus rationis (scilicet particularis, quae dicitur virtus cogitativa), est nobilior fronte, ubi est locus imaginativae virtutis. Sed simplex sacerdos potest baptizatos chrismate ungere in vertice. Ergo multo magis potest eos chrismate signare in fronte, quod pertinet ad hoc sacramentum.

Sed contra est quod Eusebius Papa ďicit *Manus impositionis sacramentum magna venera-* Cifl. *tione tenendum est, quod ab aliis perfici non potest nisi a summis sacerdotibus. Nec tempore Apostolorum ab aliis quam ab ipsis Apostolis legitur aut scitur peractum esse: nec ab aliis quam qui eorum locum tenent, unquam i perfici potest, aut* T *fieri debet. Nam si aliter praesumptum fuerit, irritum habeatur et vacuum, nec inter ecclesiastica unquam reputabitur sacramenta.* Est igitur de necessitate huius sacramenti, quod dicitur *sacra-*

a) *hac dc re.* – PEFI; *de hac re* GILtk, *hac dicere* cclcri.
>1 *concedimus.* – «t Urth; *cotuessimus.*
yi *unquam,* – PI; MiiXfUam.

mentum manus impositionis, quod ab episcopo tradatur.

Respondeo dicendum quod in quolibet opere ultima consummatio supremae arti aut virtuti reservatur: sicut praeparatio materiae pertinct ad inferiores artifices, superior autem dat formam, supremus autem est ad quem pertinet usus, qui est finis artificiatorum; et epistola quae a notario
a scribitur, a domino * signatur. Fideles autem Christi sunt quoddam divinum opus, secundum
*ver 9· illud I *Cor.* m ;* *Dei aedificatio estis:* sunt etiam quasi quaedam *epistola Spiritu Dei scripta,* sicut
•ver», j, > dicitur II *Cor.* m :* Hoc autem confirmationis sacramentum est quasi ultima consummatio sacramenti baptismi : ita scilicet quod per baptismum aedificatur homo in domum spiritualem, et conscribitur quasi quaedam spiritualis epistola; sed per sacramentum confirmationis, quasi domus aedificata, dedicatur in templum Spiritus Sancti ; et quasi epistola conscripta, signatur signo crucis. Et ideo collatio huius sacramenti episcopis rc-
« servatur, qui obtinent summam ‘ potestatem in Ecclesia: sicut in primitiva Ecclesia per impositionem manus Apostolorum, quorum vicem gerunt episcopi, plenitudo Spiritus Sancti dabatur.
’ Xs··14 ut habetur *Act.* vin ♦ 1 nde Urbanus Papa *·' dicit :
v. *Omnes fideles per manus impositionem episcoporum Spiriting Sanctum post baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inveniantur.*

Ad phimi m ergo dicendi m quod Papa in Ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex qua : potest ζ quaedam quae sunt superiorum ordinum, committere inferioribus quibusdam: sicut presbyteris r· concedit conferre minores ordines, quod pertinet ad potestatem episcopalem. Et ex hac plenitudine potestatis concessit beatus Gregorius Papa n quod simplices sacerdotes conferrent hoc sacramentum, quandiu scandalum tolleretur.

Ad secundum dicendum quod sacramentum baptismi est efficacius quam hoc sacramentum quantum ad remotionem mali: eo quod est spiritualis generatio \ quae est mutatio de non esse e in esse. Hoc autem sacramentum est efficacius ad proficiendum in bono: quia est quoddam spirituale augmentum de esse imperfecto ad esse perfectum. Et ideo hoc sacramentum digniori ministro committitur.

Ad tertium dicendum quod, sicut Rabanus dicit, in libro *de Institui. Cleric. ;* signatur *bapti^atus* «er-m. *chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per pontificem vero in fronte, ut priori unctione significetur super ipsum Spiritus Sancti descensio ad habitationem Deo consecrandam l: in secunda quo· t que ut eiusdem Spiritus Sancti septiformis gratia, cum omni plenitudine sanctitatis et scientiae et virtutis, venire in hominem declaretur.* Xon ergo propter digniorem panem, sed propter potiorem effectum, haec unctio * episcopis reservatur. »

o) *a domino.* – *papa* ajdunt PFI; I ħ ↑ d α »up. mirg. ct *dto* •up. rxt.

i) *lummam.* – EsB *a* et tenu; *tuam.*

ζ) *cjc qua.* – Tertia; ex *quo.*

rj *prabyteris.* – *quibutdam preibyttri»* I>G ct cJtinno. *feneratio.* – *regeneratio* BFG.

t) *consecrandam.* — PpG ct a; *conferendam.*

x) *haec unctio.* — DE et tertia; *hic necessario* F, *hoc ttecenario* ceteri.

Commentaria Cardinalis Caietani

In articulis octavo, nono, decimo ct undecimo, tantummodo occurrit dc ministro confirmationis, ob factum Art. n. xrg. t. Grcgorii ;* notare quod episcopus est regulariter proprius minister confirmationis: et hoc omnia fere iura clamant Sed ultra hoc, credimus etiam episcopum ita esse propnum ministrum huius sacramenti quod, m per simplicem sacerdotem detur, irritum est et inane: et hoc tenetur auctoritate Mclchiadis Papae, in cap. *De his,* et Euscbii Papae, in cap. *Manus, de Consecr.,* dist. V. Et cum hoc credimus etiam ex Apostolica dispensatione per simplicem sacerdotem dari posse hoc sacramentum : et hoc tenemus auctoritate beati Gregorii, in cap. *Pervenit,* XCV dist. Ita quod hoc est mirabile circa ministrum huius sacramenti, quod episcopus est ita minister proprius confirmationis quod a non-cpiscopo facta nulla est : et tamen ex dispensatione Apostolica non-cpiscopus potest illam conferre.

II. Et licet multi multa in hoc scripserint, soli tamen illi verum scripserunt qui noluerunt *sapere plus quam oportet* ; in istis enim Sanctorum auctoritas praeponenda αp· est rationi. I'nde etiam legimus in Conciho universali Florentiae, sub Eugenio IV. utrumque Annenis authentice expositum. cum dc hoc sacramento fuerunt instructi, ut patet m litteris Eugcnii . Unde et \uctor rationem conatus c>t reddere cx differentia inter Papam ct alios episcopos quoad eminentiam potestatis: quia Papa in plenitudinem assumptus est potestatis, reliqui autem in partem sollicitudinis. In dicta autem Synodo nulla redditur ratio nisi dispensatio \postolic.ie Sedis ex rationali et urgente causa. Quod ideo dixerim ut ratio ab Auctore reddita non pani liat, sed cum veneratione suscipiatur, Unquam amplexa a sacro Conciho. attribuente hoc dispensationi Apostolicac Sedis: constat enim dispensare m huiusmodi ad maximam spectare potestatem.

ARTICULUS DUODECIMUS

UTRUM RITl S HUIUS SACRAMENTI SIT COW ENIENS

IV Neri/. Jist. vu, I xpoi. Ult.

d duodecimum sic proceditur. \ idetur ritus huius sacramenti non sit conveniens. Sacramentum enim baptismi est maioris necessitatis quam hoc sacramentum, ut supra * dictum est. Sed baptismo deputantur certa tempora, scilicet Pascha et Pentecoste. Ergo etiam huic sacramento aliquod certum tempus debet praefigi.

2. Praeterea, sicut hoc sacramentum requirit devotionem et dantis ut recipientis, ita etiam et sacramentum baptismi. Sed in sacramento baptismi non requiritur quod a ieiunis sumatur vel conferatur. Ergo videtur inconvenienter statutum in Aurulianensi Concilio *ut ieiuni ad confirmationem veniant;* et in Concilio Meldensi ♦ *ut episcopi non nisi ieiuni per impositionem manus Spiritum Sanctum tradant.*

3. Praeterea, chrisma est quoddam signum plenitudinis Spiritus Sancti, ut supra dictum est. Sed plenitudo Spiritus Sancti data est fidelibus Christi in die Pentecostes, ut habetur Act. II. Magis ergo deberet chrisma confici et benedici in festo Pentecostes quam in Cena Domini.

Sed contra est usus Ecclesiae, quae a Spiritu Sancto gubernatur.

Respondeo dicendum quod Dominus, Matth. XVIII fidelibus suis promisit dicens: *Ubi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Et ideo firmiter tenendum est quod ordinationes Ecclesiae dirigantur secundum sapientiam Christi. Et propter hoc certum esse debet ritus quos Ecclesia observat in hoc et in aliis sacramentis, esse convenientes.

Ad primum ergo dicendum quod, sicut Melchiades Papa dicit * *ita coniuncta sunt haec duo sacramenta,* scilicet baptismi et confirmationis, *ut ab invicem nisi morte praeveniente nullatenus possint a segregari, et unum sine altero rite perfici non possit.* Et ideo eadem tempora sunt praefixa baptismo solemniter celebrando et huic sacramento. Sed quia hoc sacramentum a solis episcopis datur, qui non sunt semper praesentes ubi presbyteri baptizant, oportuit, quantum ad communem usum, sacramentum confirmationis etiam in alia tempora differri.

Ad secundum dicendum quod ab illa prohibitione *excipiuntur infirmi et morte periclitantes:* sicut in statuto Meldensis Concilii legitur. Et ideo, propter multitudinem fidelium, et propter pericula imminentia, sustinetur ut hoc sacramentum, quod non nisi ab episcopis dari potest, aliquin a non ieiunis detur vel accipiatur: quia unus episcopus, praecipue in magna dioecesi, non sufficeret ad omnes confirmandos, si ei tempus arctaretur. Ubi tamen congrue observari potest, convenientius est ut a ieiunis detur et accipiatur *.

Ad tertium dicendum quod, sicut ex Concilio Martini Papae habetur, *omni tempore licebat chrisma conficere.* Sed quia solemnis baptismus, ad quem requiritur usus chrismatis, in vigilia Paschae celebratur, congrue ordinatum est * ut per biduum ante ab episcopo chrisma benedicatur, ut possit per dioecesim destinari. – Dies etiam ille satis congruit ad materias sacramentorum benedicendas, in quo fuit Eucharistiae sacramentum institutum, ad quod omnia alia sacramenta quodammodo ordinantur, sicut dictum est

a) foxxirrf. – Editione ct *a; ponit Efpanent* I, *ponunt* ceteri. – *postit* P; *potest.*

p) *omnes.* – Fj *tot homines* PI, Aomtnrj ceteri, – Pro *ei, tù* Plk, I *eni b.*

Commentaria Cardinalis Caietani

IN articulo duodecimo hoc solum videtur dicendum, quod circa ieiunium tam confirmatoris quam confirmandi servanda videtur cuiusque ecclesiae consuetudo: hoc enim est de iure positivo. Et in paucis forte ecclesiis servatur, propter causas in littera allegatas: multitudinem scilicet confirmandorum, quos simul oportet confirmari, et separarim quandoque propter continuum periculum incertae mortis; adiuncla maxima incommoditate habendi episcopum ad votum.

QUAESTIO SEPTUAGESIMATERTIA

DE SACRAMENTO EUCHARISTIAE

IN SEX AIITICt LOS DIVISA

Consequenter considerandum est de sacramento Eucharistiae ♦ Et primo, de ipso sacramento; secundo, de materia tertio, de forma ;* quarto, de effectu a quinto, de recipientibus hoc sacramentum ;* sexto, de ministro ;* septimo, de ritu :**

Circa primum quaeruntur sex.

Primo: utrum Eucharistia sit sacramentum.

Secundo: utrum sit unum vel plura.

Tertio: utrum sit de necessitate salutis.

Quarto: de nominibus cius.

Quinto: de institutione ipsius.

Sexto : de figuris eius.

• *Ci.* qa. h, Introd.
• Qu. ¥. ’
• Qu. LX1VW. a
·· QII. ŁIMI
• Qu. LUS.
• Qu. I mk iii.
·· Qu. LIdIII.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM EUCHARISTIA SIT SACRAMENTUM

Supra, qu. Liv, art. t; infra, qu. i.u b, an. ?, 7. IV *Seul..* di vm, qu. 1. in. 1. 1; IV ComL *Gent.,* cap. ixi; I *a.i Cor..* op. ji, Jcrt. ▾.

PWMIM SIC PROCl D,n R· Metur quod ^iicharislia non s,t sacramentum. Ad idem enim non debent ordinari duo ⁂sacramenta : quia unumquodque sacramentum efficax est ad suum effectum producendum. Cum ergo ad perfectionem ordinetur confirmatio et Eucharistia, ut Dionysius dicit, iv cap. * *Eccl. Hier.,* videtur Eucharistia non esse sacramentum: cum confirmatio sit sacramentum, ut prius * habitum est

Lt cap. ii.

• Qo. Liv, art 1: qu Lxxn, art 1.

2. Praeterea, in quolibet sacramento novae legis id quod visibiliter subiicitur sensui, efficit invisibilem effectum sacramenti: sicut ablutio aquae causal et characterem baptismalem et ablutionem spiritualem, ut supra * dictum est. Sed species panis et vini, quae subiiciuntur sensui in hoc sacramento, non efficiunt neque ipsum corpus Christi verum, quod est res ct sacramentum, neque corpus mysticum, quod est res tantum in Eucharistia :* Ergo \idetur quod Eucharistia non sit sacramentum novae legis.

•Qu. uun.sn.t·: qo. I x«i, art. 1, s. 7‘

• IV .Vm/.. dial, «ni. cap. Xμμγ nM *tbs, -* Ct cap. Cam *Marthae, de Ct-Mr. Mttt.*

3. Praeterea, sacramenta novae legis habentia materiam in usu materiae perficiuntur: sicut baptismus in ablutione, et confirmatio in chrismatis consignatione. Si ergo Eucharistia sit sacramentum. perficeretur in usu materiae, non in consecratione ipsius materiae. Quod patet esse falsum: quia forma huius sacramenti sunt verba quae in consecratione materiae dicuntur, ut infra * patebit. Ergo Eucharistia non est sacramentum.

•Qu. LKX«ai.an. 1.

• Pro rrz. *et def. id* PoMCoaunux.

Sed contra est quod in ℭollecta dicitur: *Hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad poenam.*

Respondeo dicendum quod sacramenta Ecclesiae ordinantur ad subveniendum homini in vita spirituali. Vita autem spiritualis vitae corporali conformatur: eo quod corporalia spiritualium similitudinem gerunt. Manifestum est autem quod, sicut ad vitam corporalem requiritur generatio, per quam homo vitam accipit, et augmentum, quo homo perducitur ad perfectionem vitae; ita etiam requiritur alimentum, quo homo conservatur in vita. Et ideo, sicut ad vitam spiritualem oportuit esse baptismum, qui est spiritualis ge- ?
neratio ?, et confirmationem, quae est spirituale augmentum ; ita oportuit esse sacramentum Eucharistiae, quod est spirituale alimentum.

Ad primi m erc.u dicendi m quod duplex est perfectio. Una quae est in ipso homine, ad quam perducitur per augmentum. Et talis perfectio competit confirmationi. — Alia autem est perfectio quam homo consequitur ex adiunctione T cibi vel indu- T
menti, vel alicuius huiusmodi. Et talis perfectio competit Eucharistiae, quae est spiritualis refectio.

Ad secundum dicendum quod aqua baptismi non causal aliquem spiritualem effectum propter ipsam aquam, sed propter virtutem Spiritus Sancti in aqua e.xislentem: unde Chrvsostomus dicit ;* su- ’H
per illud loan, x ;* *Angelus Domini secundum* 4
tempus etc.: *In baptizatis non simpliciter aqua operatur: sed. cum Spiritus Sancti susceperit gratiam, tunc omnia solvit peccata* Sicut autem se *
habet virtus Spiritus Sancti ad aquam baptismi, ita se habet corpus Christi verum ad species punis et \ini. I nde species panis et vini non efficiunt aliquid nisi virtute corporis Christi veri.

Ad tertium dicendum quod sacramentum dicitur ex eo quod continet aliquid sacrum. Potest autem aliquid esse sacrum dupliciter: scilicet absolute, et in ordine ad aliud. Haec est autem differentia inter Eucharistiam et alia sacramenta

at *effectu.* – *effectibus* P.
p) feneratio. – *regeneratio* AFGpC ct *bc.*
T) *adiunctione.* – *alicuius e.vtrinsert hominem conservantis yuta ex adiunctione* addunt PU, ct E praeter tria ultima verfra; idem addunt *be,* ecd ante *quasn homo,*
0) *peccata.* – h ℭE .» ct tertia; jMCCafuvt *peccata* pE, om. ceteri. – *autem* PI; otn. II, *enim* «teri.

habentia materiam sensibilem, quod Eucharistia continet aliquid sacrum absolute, scilicet ipsum Christum: aqua vero baptismi continet aliquid sacrum in ordine ad aliud, scilicet virtutem ad sanctificandum, et eadem ratio est de chrismate et similibus. Et ideo sacramentum Eucharistiae perficitur in ipsa consecratione materiae: alia vero sacramenta perficiuntur in applicatione materiae ad hominem sanctificandum.

Et ex hoc etiam consequitur alia differentia, Nam in sacramento Eucharistiae id quod est res et sacramentum, est in ipsa materia; id autem quod est res tantum, est in suscipiente, scilicet gratia quae confertur. In baptismo autem utrumque est in suscipiente: et l character, qui est res et sacramentum; et gratia remissionis peccato· rum, quae est res tantum. Et eadem ratio est de aliis sacramentis.

a) *ct.* – *scilicet et* I ct ediliofte».

Commentaria Cikrdinalis Caietani

IX articulo primo notandum occurrit, in responsione ad tertium, quod duarum differentiarum quae ibi enarrantur inter Eucharistiam ct alia 'aeramenta habentia materiam sensibilem (quod propter poenitentiam et matrimonium dicitur), secunda differentia sumit gratiam non solum secundum scipsam, sed secundum suum effectum, qui est unitas corporis Christi mystici, ha quod, cum audis sacramenti Eucharistiae rem tantum esse gratiam, susccptivum nutem unitatem Ecclesiae aut corpus Christi mysticum, non diversa intclligai: quoniam haec omnia nihil aliud sunt quam gratia Dei in suis fidelibus.

j

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM EUCHARISTIA. SIT UNUM SACRAMENTUM VEL PLURA

Infra, qu. t.xxv:u, art. 6, ed s; IV *Sent.,* &U rm, qu. i, an. i. qu‘ 3.

SECUNDUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod Eucharistici non sit unum sacramentum, ^d^gV^sed plura. Dicitur enim m collecta ⁑ *nos, quaesumus. Domine, sacramenta quae sumpsimus:* quod quidem dicitur propter Eucharistiae sumptionem. Ergo Eucharistia non est unum sacramentum, sed plura.

· Prtrrr el itj. ad PoBUoamvn.

2. Praeterea, impossibile est, multiplicato genere, non multiplicari spectem: sicut quod unus homo sit 3 plura animalia. Sed signum est genus sacramenti, ut ⁑upra dictum est. Cum igitur in Eucharistia sint plura signa, scilicet panis et vini videtur consequens esse quod sint plura sacramenta.

a Qa. t_x. in. i

3. Praeterea, hoc sacramentum perficitur in consecratione materiae, sicut dictum est ⁑ Sed in hoc sacramento est duplex materiae consecratio. Ergo est duplex sacramentum.

Art. i, ad 5.

Sed contra est quod Apostolus dicit. I €or.x *Unus panis et unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane et imo calice participamus.* Ex quo patet quod Eucharistia sit sacramentum ecclesiasticae unitatis ⁑ Sed sacramentum similitudinem gerit rei cuius est sacramentum. Ergo Eucharistia est unum sacramentum.

Vert. 17.

tract.

Respondeo dicendum quod, sicut dicitur V *Metaphys.* ⁑ unum dicitur non solum quod est indivisibile vel quod est continuum, sed etiam quod est perfectum: sicut cum * dicitur una domus, et unus homo. Est autem unum perfectione ad cuius integritatem concurrunt omnia quae requiruntur ad finem eiusdem: sicut homo integratur ex omnibus membris necessariis operationianimac, et domus ex partibus quae sunt necessariae ad inhabitandum. Et sic hoc sacramentum dicitur unum. Ordinatur enim ad spiritualem refectionem, quae corporali conformatur. Ad corporalem autem refectionem duo requiruntur: scilicet cibus, qui est alimentum siccum; et potus, qui est alimentum humidum. Et ideo etiam ad integritatem huius sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus ct spiritualis potus: secundum illud Ioan, vi ⁑ *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus.* Ergo hoc sacramentum multa quidem materialiter est, sed unum formaliter et perfective.

· S. TK lect. ¥ vin. · Did. Ut. IV, ap. n.

T

Ad primim ergo dicendum quod in collecta eadem et pluraliter dicitur primo, *Purificent nos sacramenta quae sumpsimus;* et postea singulariter subditur. *Hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad poenam:* ad ostendendum quod hoc sacramentum quodammodo est mulla, simpliciter autem unum.

Ad secundum dicendum quod panis et vinum materialiter quidem sunt plura signa, formaliter vero et perfective unum, inquantum ex cis perficitur una refectio.

Ad tertium dicendum quod ex hoc quod est duplex consecratio huius · sacramenti, non potest plus haberi nisi quod hoc sacramentum materialiter est multa, ut dictum est ⁑

a) *lit.* – Tertia et *a; tint.*

p) *vint.* – *vinutn* PIr.

Y) *ĉu* – **CFGH**l·; *ttiam cum* A.r, *rf cum* DDE, *unum b,* om PI; *a* mutât *unut hotno ct uha damur.*

δ) *operAtimù.* – *operativtiii* I, *Ad eperatiouem* t et ccUra tertw. Pro e.v *pxrhbut, intfpxUur cx pArtibut (Mnibu pArtibus* P| tema.

t) *Suint.* – *materiae* il, *materiae huiut* cetere tertie.

Commentaria Cardinalis Cafetani

Is secundo articulo, advenu sacramentum Eucharistiae dici multa materialiter, non ea ratione quod multitudo in co sit pure materialis: quoniam partes cius habent suas proprias formas et suas proprias materias, ut patet dc hostia et calice; sunt enim Vel partes heterogeneae: sed quin huiusmodi multa sc habent ut integrantia unum, quod est refectio spiritualis, a cuius formali unitate unum aeramentum dicitur Eucharistia, significans ct corpus ct sanguinem Christi sub specie cibi ct potus, Quocirca non est hic requirenda res aliqua cxtrinseca, quae integretur, vclut quaedam tertia res, cx corpore ct sanguine Christi sub speciebus panis ct vini, sicut domus integratur ex suis partibus: sed ad finem respiciendum est, ct ex unitate finis proprii, qui est spiritualis refectio, unitas sumitur sacramenti; sicut cx unitate refectionis corporalis sumitur unitas prandii aut cenae. Ncc ista significatio per accidens sc habet ad huius sacramenti rationem. Nam corpus sub specie cibi, ct sanguis -»ub specie potus, significant pasci ct potari: ac per hoc. utrumque simul, vclut perfectum alimentum, signum est totale perfectae refectionis spiritualis.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM HOC SACRAMENTI M SIT DE NECESSITATE SALUTIS

Infn. qu. i.wi. απ. i ij IV uUI ix, urt. i, ǫu 3; ǣi m. qu. 111. ñ. a, ǫu 1, «d 1; *In foan.*, c«p, vi, kci. vn.

tertii m sic proceditur. Videtur quod sacramentum sit de necessitate sa-
• Vm. m· j.lÆKvQ hilis. Dicit enim Dominus, loan, vi *:

^.Vw/ *manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Sed in hoc sacramento manducatur caro Christi et bibitur sanguis eius. Urgo sine hoc sacramento non potest homo habere salutem spiritualis vitae.

2. Praeterea, hoc sacramentum est quoddam spirituale alimentum. Sed alimentum corporale est de necessitate corporalis salutis. Ergo etiam hoc sacramentum est de necessitate salutis spiritualis.

3. Praeterea, sicut baptismus est sacramentum Dominicae passionis, sine qua non est salus.
• vm. 3ǔ. jta ct Eucharistia: dicit enim Apostolus, I *Cor.* xi ♦ *Quotiescumque manducaveritis panem hunc et calicem biberitis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* Ergo, sicut baptismus est de necessitate salutis, ita hoc sacramentum.

Sed contra est quod scribit Augustinus Boni-
U4M.cap.iw. facio, *contra Pelagianos* *:: *Nec id cogitetis, parvulos vitam habere non posse, qui sunt expertes corporis et sanguinis Christi.*

Respondeo dicendum quod in hoc sacramento duo est considerare: scilicet ipsum sacramentum, et reni sacramenti. Dictum est autem * quod res
3 sacramenti 3 est unitas corporis mystici, sine qua non potest esse salus: nulli enim putei aditus salutis extra Ecclesiam, sicut nec in diluvio absque arca Noe, quae significat Ecclesiam, ut habelur I *Petr.* ïn Dictum est autem ** supra quod
*' res alicuius sacramenti haberi potest ante perceptionem sacramenti, ex ipso voto sacramenti percipiendi. Unde ante perceptionem huius sacramenti, potest homo habere salutem ex voto percipiendi hoc sacramentum: sicut et ante ba-
•,b,d ptismum cx voto baptismi, ut supra * dictum est.

Tamen est differentia quantum ad duo. Primo quidem, quia baptismus est principium spiritualis vitae, et *ianua sacramentorum*. Eucharistia vero est quasi *consummatio* spiritualis vitae, et *omnium sacramentorum finis,* ut supra * dictum est: per sanctificationes enim omnium sacramentorum fit praeparatio ad suscipiendam vel consecrandam Eucharistiam. Et ideo perceptio baptismi est necessaria ad inchoandum spiritualem xitam, perceptio autem Eucharistiae est necessaria ad consummandam ipsam: non ad hoc quod suppliciter habeatur, sed sufficit eam habere in voto, sicut et finis habetur in desiderio et intentione.

• Qo. Liai. art. 6. - Cl qu. ut. ar J.

Alia differentia est, quia per baptismum ordinatur homo ad Eucharistiam. Et ideo ex hoc ipso quod pueri baptizantur, ordinantur per Ecclesiam ad Eucharistiam. Et sic, sicut ex fide Ecclesiae credunt, sic ex intentione Ecclesiae desiderant Eucharistiam: et per consequens recipiunt rem ipsius. Sed ad baptismum non ordinantur per aliud praecedens sacramentum. Et ideo, ante susceptionem baptismi, non habent pueri aliquo modo baptismum in voto, sed soli adulti. I ndc rem sacramenti percipere non possunt sine perceptione sacramenti. Et ideo hoc sacramentum non hoc modo est de necessitate salutis sicut baptismus.

An primum ergo DICENDUM quod, sicut Augustinus dicit * exponens illud verbum loannis: *Hunc cibum et potum,* scilicet cantis suae ct sanguinis, tract. XXVI n. ? *societatem vult intclligi corporis et membrorum suorum, quod est Ecclesia, in praedestinatis et vocatis et iustificatis et glorificatis sanctis etfidelibus eius.* Unde, sicut ipse dicit, in Epistola *ad Bonifacium* :* *nulli est aliquatenus ambigendum tunc unumquemque fidelium corporis sanguinisque Domini participem fieri, quando in baptismate membrum corporis Christi cjjicüur: nec alienari ab illius panis calicisque consortio, etiam si, antequam panem illum comedat et calicem bibat, de hoc saeculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat.*

• INcqJO'Bc^ī. Comra«it In I jJCvr cap. i.

IV.

An SECUNDUM dicendum quod haec est differentia inter alimentum corporale et spirituale, quod alimentum corporale convertitur in substantiam eius qui nutritur: et ideo non potest homini

«) *xacrjinenli,* – *huius lacranituii* Pl.

>1 *vult intclligi.* – PeE; *vd intclligi* IpE cx *c, vel intclligiSilit* ceteri.

valere ad vitae conservationem alimentum corporale nisi realitur sumatur. Sed alimentum spirituale convertit hominem in seipsum: secundum illud quod Augustinus dicit, in libro *Confess,* quod quasi audivit vocem Christi dicentis *i: Nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuae: sed tu mutaberis in me.* Potest autem aliquis in Chrisium 1 mutari et ei incorporari voto mentis, etiam sine huius sacramenti perceptione. Et ideo non est simile.

Ai» tertium dicendum quod baptismus est sacramentum mortis et passionis Christi prout homo regeneratur in Christo virtute passionis eius. Sed Eucharistia est sacramentum passionis Christi prout homo perficitur in unione ad Christum passum. Unde, sicut baptismus dicitur *sacramentum fidei* ;* quae est fundamentum spiritualis vitae ·; ita Eucharistia dicitur *sacramentum cari·tatis,* quae est *vinculum perfectionis,* ut dicitur *Coloss.* m ♦

γ) *dicentU·* – *sibi* eddunt PhG ct *c.* *Z) Chrhtum.* – PEFk; *Christo.*

Commentaria Cardinalis Caietani

Trnrtus ut sonat. – In corpore, primo distinctio ponitur bimembris; secundo, respondetur quaesito iuxta utrumque membrum.

Distinctio est. Duo sunt in sacramento Eucharistiae: scilicet sacramentum, ct res sacramenti.

Responsio consistit in tribus conclusionibus: quarum duae primae ad secundum membrum, tertia nutem ad primum spectat distinctionis membrum. Prima conclusio est: *Sacramentum Eucharistiae, quoad rem sacramenti, est de necessitate salutis.* Probatur. Res sacramenti est unitas corporis Christi mystici, sine qua non potest esse salus. Ergo. Antecedens, pro secunda parte, declaratur cx similitudine Ecclesiae ad arcam Noc. Et similitudo probatur auctoritate Petri Apostoli.

Secunda conclusio est: .-Infe *perceptionem sacramenti Eucharistiae, potest haberi res sacramenti Eucharistiae, ac per hoc salus.* Probatur dupliciter. Primo, ex universali regula: Ex voto sacramenti potest haberi res sacramenti. – Secundo, cx simili accidente in baptismo.

Tertia conclusio est: *Sacramentum Eucharistiae non hoc modo est de necessitate salutis sicut baptismus.* Probatur dupliciter: cx duplici scilicet dissimilitudine Eucharistiae ad baptismum. Prima consistit in hoc, quod perceptio baptismi est necessaria ad inchoandam vitam spiritualem; perceptio vero Eucharistiae est necessaria ad consummandam \itam spiritualem. Ergo ille est necessarius ut pnneipium, haec ut finis, scilicet in voto. – Secunda consistit in hoc. Baptismus non potest haberi in voto per aliud sacramentum: Eucharistia potest haberi in voto per aliud sacramentum. Ergo pueri non possunt habere rem sacramenti baptismi sine perceptione sacramenti baptismi: possunt autem habere rem sacramenti Eucharistiae absque perceptione sacramenti Eucharistiae.

II. Adverte hic primo, quod harum rationum prima, quae attenditur penes differentiam inter habere se ut principium et habere ĕ ut tinis, ad hoc tendit quod baptismus suapte natura est necessarius secundum actualem ipsius exhibitionem: quoniam principium secundum ordinem generationis debet esse secundum rem in esse reali exteriori. Eucharistia vero suapte natura est necessaria secundum votum: quia finis salvatur secundum esse in intentione. ha quod quasi dicit quod baptismus per se salvat secundum cius perceptionem, ct per accidens ut in voto; Eucharistia autem non solum per sc salvat consummando salutem secundum ipsius perceptionem, sed etiam per se salvat ut in voto; quia ille principii, haec finis rationem habet.

III. Adverte secundo, quod secunda ratio penes modum habendi rem sacramenti attenditur: dum baptismi res dupliciter tantum haberi posse dicitur, scilicet vd percipiendo sacramentum, vel per votum propnum; res autem Eucharistinc potent tripliciter haberi, vel percipiendo sacramentum, vel per votum propnum, vel per antecedens sacramentum. Et hic ultimus modus habendi vocatur per quondam accommodationem habere rem sacramenti Eucharistiae *per rotum Ecclesiae:* sicut fides puerorum vocatur *fides Ecclesiae.* Sequendo nutem proprietatem sermonis, vocatur habere rem Eucharistiae *in sui initio:* quoniam sacramentum baptismi initium est spiritualis vitae.

IV. Adverte tenio, quod in littera non respondetur quaesito simpliciter ct absoluto, an sacramentum Eucharistiae sit necessarium ad salutem. Nam licet distinguatur, ct. quoad rem sacramenti, respondeatur absolute quod «t necessarium ad salutem; tamen, quoad sacramentum, non respondetur simpliciter ct absolute, sed dicitur quod *non est necessarium sicut baptismus.* Verum, si perspicacius responsio haec fuerit considerata, continet responsionem absolute etiam de ipso sacramento Eucharistiae. Nam cx hoc ipso quod sacramentum Eucharistiae non est ad salutem necessarium sicut sacramentum baptismi, manifeste habetur quod, simpliciter ct absolute loquendo, non est necessarium ad salutem. Et hoc attestatur parvulorum salus: quibus sine baptismi sacramento non est salus, ct cum solo baptismi sacramento datur salus aeterna.

\. Adverte quarto, quod inferius, in quaestione octogesima ·. tractandum est de communione infantium baptizatorum, an licita sit. Ubi etiam an debita eisdem sit, discutietur. Et ideo nunc pertransimus.

In quarto, quinio, et sexto aniculis, nihil occurrit scribendum.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM CONVENIENTER HOC SACRAMENTUM PLURIBUS NOMINIBUS NOMINETUR

Infra, qu. um, art. 9, ad i; IV *Sent.,* di nil, qu. t, art. i, qu 3.

QUARTUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod inconvenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur. Nomina enim debent respondere rebus. Sed hoc sacramentum est unum, ut dictum est :* Ergo non debet pluribus nominibus nominari.

2. Praeterea, species non notificatur convenienter pur id quod est commune toti generi. Sed Eucharistia est sacramentum novae legis. Omnibus autem sacramentis commune est quod in eis confertur gratia: quod significat nomen *Eucharistiae,* quod est idem quod *bona gratia.* Omnia etiam sacramenta remedium nobis afferunt in via praesentis vitae: quod pertinet ad rationem

viatici. In omnibus etiam sacramentis fit aliquid sacrum.· quod pertinet ad rationem *sacrificii.* Et per omnia sacramenta sibi invicem fideles communicant : quod significat hoc nomen *synaxis* in graeco, vel *communio* in latino. Ergo haec nomina non convenienter adaptantur huic sacramento.

3. Praeterea, hostia videtur idem esse quod sacrificium. Sicut ergo non proprie dicitur sacrificium, ita nec proprie dicitur *hostia.*

Sed contra est quod usus fidelium habet.

Respondeo dicendum quod hoc sacramentum habet triplicem significationem. Unam quidem respectu praeteriti: inquantum scilicet est commemorativum Dominicae passionis, quae fuit ve- •Qo.ii.vm,art. rum sacrificium, ut supra dictum est. Et secundum hoc nominatur *sacrificium.*

Aliam autem significationem habet respectu rei praesentis, scilicet ecclesiasticae unitatis, cui « mines congregantur ' per hoc sacramentum. Et secundum hoc nominatur *communio* vel *synaxis:* • Orth- dicit enim Damascenus, IV libro ♦ quod *dicitur communio, quia communicamus per ipsam Christo; et quia participamus eius carne ct deitate; ct quia communicamus et unimur ad invicem per ipsam.*

Tertiam significationem habet respectu futuri: inquantum scilicet hoc sacramentum est praefigurativum fruitionis Dei, quae erit in patria. Et secundum hoc dicitur *viaticum :* quia hoc praebet nobis viam illuc perveniendi. – Et secundum hoc etiam dicitur *Eucharistia,* idest *bona gratia:* quia *gratia Dei est vita aeterna,* ut dicitur Rom.vt vel quia realiter continet Christum, qui est *plenus gratia* *

Dicitur etiam in graeco *metalepsis,* idest *assumptio:* quia, ut Damascenus dicit *per hoc Filii deitatem assumimus.*

Ad primum ergo dicendum quod nihil prohibet idem pluribus nominibus nominari secundum diversas proprietates vel effectus.

Ad secundum dicendum quod id γ quod est commune omnibus sacramentis, attribuitur antonomastice ei. propter cius excellentiam.

Ad tertium dicendum quod hoc sacramentum dicitur *sacrificium,* inquantum repraesentat ipsam passionem Christi. Dicitur autem *hostia,* inquantum continet ipsum Christum, qui est *hostia suavitatis* ut dicitur *Ephes,* v *:*

3) *congregantur.* – *aggregantur* F et tertia.
fi) hoc. – *haec* HC(ADIf), *hic* P.

γ) *id* – DF ct tertia; /Jcrt.
o) *suavitatii.* - *xalutarit* nmnu.

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM FUERIT CONVENIENS INSTITUTIO ISTIUS SACRAMENTI

Infra, qu. txxxui, кπ. a, ad 3; IV *Sent.,* dirt, vni, qu. 1. «1. 3; I>< Veu. Xtcrjwi. *Altaris,* cap. 1; *In Sfatth., cAp.* xxvt; I *ad Cor.,* cap. 11, Icet, iv, v.

• Cap. rui, × 4.- Continuat. Corammt. «.Th., Icet, vni.

• Put. f.

•Qu.<w,trt.3,ù.

x
• Lue. cvp.xxn, *cr». 19.
• AriaioL *de Sto», el Remln.,* cap. 1.

Deinde quinto sic proceditur. Videtur quod non fuerit conveniens institutio istius sacramenti. Ut enim Philosophus dicit, in II *de Generat.* ;* e.v *eisdem nutrimur ex quibus sumus.* Sed per baptismum, spiritualis regeneratio, accipimus esse spirituale, ut Dionysius dicit, ti cap. *Eccles. Uter.* * Ergo per baptismum etiam nutrimur. Non ergo fuit necessarium instituere hoc sacramentum quasi spirituale nutrimentum.

2. Praeterea, per hoc sacramentum homines Christo uniuntur sicut membra cupiti. Sed Christus est caput omnium hominum, etiam qui fuerunt ab initio mundi, ut supra * dictum est. Ergo non debuit institutio huius sacramenti differri usque ad Cenam Domini.

3. Praeterea, hoc sacramentum dicitur esse memoriale Dominicae passionis: secundum illud Matth. xxvi ' *Hoc facite in meam commemorationem.* Sed *memoria est praeteritorum* ♦ Ergo hoc sacramentum non debuit institui ante Christi passionem.

4. Praeterea, per baptismum aliquis ordinatur ad Eucharistiam, quae non nisi baptizatis dari debet. Sed baptismus institutus fuit post Christi passionem et resurrectionem, ut patet Matth. ult. Ergo inconvenienter hoc sacramentum fuit ante passionem Christi institutum.

Sed contra est quod hoc sacramentum institutum est a Christo, de quo dicitur *Marc,* vu ♦ *Bene omnia fecit.*

Respondeo dicendum quod convenienter hoc sacramentum institutum fuit in Cena, in qua scilicet Christus ultimo cum discipulis suis fuit conversatus. Primo quidem, ratione continentiae huius sacramenti. Continetur enim ipse Christus in Eucharistia sicut in sacramento. Et ideo, quando ipse Christus in propria specie a discipulis discessurus erat, in sacramentali specie seipsum eis reliquit: sicut in absentia imperatoris exhibetur veneranda eius imago. Unde Eusebius * dicit; *Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis et illaturus sideribus, necesse erat ut dic Cenae sacramentum corporis ct sanguinis sui consecraret nobis, ut coleretur iugiter per mysterium quod semel offerebatur in pretium.*

Secundo, quia sine fide passionis Christi nunquam potuit esse salus: secundum illud Rom.iii *Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.* Et ideo oportuit omni tempore

• AuCT. CL ΓΧ'Λ n; tUxxvlll»

a) *Matth.* ΛΛT7. – *Lmc. XV//* P; *d.* qu. Ixxx. art. n. *g* ct in IV Sent dial. vui. qu. i. art. i. toi. ni.

β) *Euicbiui.* — *Emesenux* addit tertia.

apud homines esse aliquod repracsentativum Dominicae passionis. Cuius in veteri quidem Testamento praecipuum sacramentum erat agnus paschalis unde et Apostolus dicit, I Cor. v *Pascha nostrum immolatus est Christus,* Successit autem ei in novo Testamento Eucharistiae sacramentum, quod est rememoratis um praeteritae passionis, sicut et illud fuit praefigurativum futurae. Et ideo conveniens fuit, imminente passione. celebrato priori sacramento, novum sacramentum instituere L ut Leo Papa ' dicit.

Tertio, quia ea quae ultimo dicuntur, maxime ab amicis recedentibus, magis memoriae commendantur: praesertim quia tunc magis inflammatur affectus ad amicos, ea vero ad quae magis afficimur, profundius animo imprimuntur. Quia igitur, ut beatus Alexander Papa * dicit, *nihil ·n sacrij'lciis maius esse potest quam corpus et sanguis Christi, nec ulla oblatio hac potior est,* ideo, ut in maiori veneratione haberetur, Dominus in ultimo discessu suo a discipulis hoc sacramentum instituit. Et hoc est quod Augustinus dicit, iu libro *Responsionum ad Ianuarium Salnator, quo vehementius commendaret mysterii illius altitudinem, ultimum hoc noluit infigere cordibus ct memoriae discipulorum, a quibus ad passionem discessurus erat.*

Ai) PRIMUM ERGO DICENDUM quod er *eisdem nutrimur ex quibus sumus,* non tamen eodem modo nobis advenientibus. Nam ea ex quibus sumus, nobis adveniunt per generationem: eadem autem, inquantum ex eis nutrimur, nobis adveniunt per manducationem. Unde et, sicut per baptismum regeneramur in Christo, ita per Eucharistiam manducamus Christum.

Ad secundum DICENDUM quod Eucharistia est sacramentum perfectum Dominicae passionis, tanquam continens ipsum Christum passum. Et ideo non potuit institui ante incarnationem: sed tunc habebant locum sacramenta quae erant tantum praufigurativa Dominicae passionis.

An tertium dicendum quod sacramentum illud fuit institutum in Cena ut in futurum esset memoriale δ Dominicae passionis, ea perfecta. Unde signanter dicit: *Haec quotiescumque feceritis* ;* de futuro loquens.

An quartum dicendum quod institutio respondet ordini intentionis. Sacramentum autem Eucharistiae. quamvis sit posterius baptismo in perceptione, est tamen prius in intentione. Et ideo debuit prius institui.

Vel potest dici quod baptismus iam erat ' institutus in ipso Christi baptismo. Unde et iam aliqui ipso Christi baptismo erant baptizati, ut legitur Ioan, in *

γ) *imminente-» instituere. – ut imminente . institueret* Gai ci editione». Pro *ut Leo papa dicit, undt Léo papa dicit* ornnes praeter Gai; post *dicit* in DC «equitur sp«l. vic. duarum lincArum; Plue, ci »C menu non antiqua, Addunt: *in termone de Cocna Domini (in . Domini* om. Pc) çuoJ *ut (quod ubi c) umbrae cederent corpori, antiqua observantia noro excluditur sacramento. hostia in hostiam transit (transit in hostiam* iC) *sanguis sanguine (sanguine sanguis* Pc) *aufertur ct legalis festivitas dum mutatur impletur.* Vtdc Vol. XI Pracf. n. notam codicum Brâicnaù ct AmbraaUni.

5| *memoriale.* – EFsD ct terti·; *memoria* cd. *a. memoriae* cctcri.

x) *erat. – aliqualiter erat* I, *erat aliqualiter* P»G. – A om. *Unde... baptismo.*

ARTICULUS SEXTUS

UTRUM AGNUS PASCHALIS FUERIT PRAECIPUA FIGURA HUIUS SACRAMENTI

Supro, qu. til, art. 3, ad 3; mira, qu. i-xxx, are io, ad 3; IV *Sent.,* dbt. vm, qu. 1, an. x

sextum sic proceditur. Videtur quod agnus paschalis non fuerit praecipua ^8ura huius sacramenti. Christus enim jjcj(ur c *saccrj()s secundum ordinem Melchisedech,* propter hoc quod Melchisedech gessit figuram sacrificii Christi, *offerens panem et vinum* :* Sed expressio similitudinis facit quod unum ab alio denominetur. Ergo videtur quod oblatio Melchisedech fuerit potissima figura huius sacramenti.

2. Praeterea, transitus maris rubri fuit figura baptismi: secundum illud I *Cor.* x ♦ *Omnes baptizari sunt in nube et in mari.* Sed immolatio agni paschalis praecessit transitum maris rubri quem subsecutum Λ est manna ;* sicut Eucharistia sequitur baptismum. Ergo manna est expressior figura huius sacramenti quam agnus paschalis.

3. Praeterea, potissima virtus huius sacramenti est quod introducit nos in regnum caelorum, sicut quoddam viaticum. Sed hoc maxime figuratum fuit in sacramento expiationis, quando *pontifex intrabat semel in anno cum sanguine in sancta sanctorum:* sicut Apostolus probat. *Heb.ix.* Ergo \idetur quod illud sacrificium fuerit expressior figura huius sacramenti quam agnus paschalis.

Sed contra est quod Apostolus dicit. I *Cor.v* *Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur in azymis sinceritatis et veritatis.*

Respondeo dicendum quod in hoc sacramento tria considerare possumus: scilicet id quod est sacramentum tantum, scilicet panis et vinum; et id quod est res et sacramentum, scilicet corpus Christi verum; et id quod est res tantum, scilicet effectus huius sacramenti ♦ Quantum igitur ad id quod est sacramentum tantum, potissima figura fuit huius sacramenti oblatio Melchisedech, qui *obtulit panem et vinum* :* - Quantum autem

a) *subsecutum.* – Tertia ct *a; subsecutus.*

ad ipsum Christum pussum, qui continetur in hoc Sacramento, figurae eius fuerunt omnia sacrificia veteris Testamenti; et praecipue sacrificium expiationis, quod erat solemnissimum :* – Quantum autem ad effectum, fuit praecipua eius figura manna quod *habebat in se omnis saporis suavitatem,* ut dicitur *Sap.* xvi ;* sicut et gratia huius sacramenti quantum ad omnia reficit mentem.

Sed agnus paschalis quantum ad haec tria praefigurabat hoc sacramentum. Quantum enim ad primum, quia manducabatur cum panibus azymis: secundum illud *Exod.* xn :* *Edent carnes ' v"»· ı et azymos panes.* Quantum vero ad secundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Israel quartadecima luna :* quod fuit figura pas- · ù. sionis Christi, qui propter innocentiam dicitur agnus ı Quantum vero ad effectum, quia per - l. sanguinem agni paschalis protecti sunt filii Israel a devastante angelo, et educti de Aegyptiaca servitute * Et quantum ad hoc, ponitur figura huius sacramenti praecipua agnus paschalis: quia secundum omnia eam P repraesentat. ?

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

*Lnnt. up.i ver». »7, . ■or- >

• *Ci. trg.* J.

• Ven. io.

« ctm. – Nempe EudurâtUm; cum .uper ru. G, « Î, *iP,,,m* P, *pfr <am (HfrtxnUtur)* F.

QUAESTIO SEPTUAGESIMAQUARTA

DE MATERIA HUIUS SACRAMENTI

IN OCTO ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est de materia huius sacramenti. Et primo, de specie materiae; secundo, de conversione panis et vini in corpus Christi, tertio, de modo existendi corporis a Christi in hoc sacramento quarto, de accidentibus panis et vini quae in hoc sacramento remanent.

Circa primum quaeruntur octo.

Primo: utrum panis et vinum sint materia huius sacramenti.

Secundo: utrum ad materiam huius sacramenti requiratur determinata quantitas.

Tertio: utrum materia huius sacramenti sit panis triticeus.

Quarto: utrum sit panis azymus, vel fermentatus.

Quinto: utrum materia huius sacramenti sit vinum de vite.

Sexto: utrum sit admiscenda aqua.

Septimo: utrum aqua sit de necessitate huius sacramenti.

Octavo: de quantitate aquae quae apponitur.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM MATERIA HUIUS SACRAMENTI SIT PANIS ET VINUM

IV *Sent.*, dist. 11, qu. II, art. 1, qu. 1, 3; IV *Cont. Gent.*, cap. 1XI; *De Sacram. Altar.*, cap. IX, XII; I *ad Cor.*, cap. XI, lect. V.

AD PRIMUM SIC. PROCEDITUR. Videtur quod materia huius sacramenti non sit panis et vinum. Hoc enim sacramentum perfectius debet repraesentare passionem Christi quam sacramenta veteris legis. Sed carnes animalium, quae erant materia sacramentorum veteris legis, expressius repraesentant passionem Christi quam panis et vinum. Ergo materia huius sacramenti magis debent esse carnes animalium quam panis et vinum.

2. Praeterea, hoc sacramentum est ubique celebrandum. Sed in multis terris non invenitur panis, et in multis τ non invenitur vinum. Ergo panis et vinum non est conveniens materia huius sacramenti.

3. Praeterea, hoc sacramentum competit sanis et infirmis. Sed vinum nocet quibusdam infirmis. Ergo videtur quod vinum non debeat esse materia huius sacramenti.

Sed contra est quod Alexander Papa * dicit: *In sacramentorum oblationibus panis tantum et vinum aqua permixtum in sacrificium offerantur.*

Respondeo dicendum quod circa materiam huius sacramenti aliqui multipliciter erraverunt. Quidam enim, qui dicuntur *Artotyritae,* ut Augustinus dicit, in libro *de Haeresibus* ♦ *offerunt panem et caseum* in hoc sacramento, *dicentes a primis hominibus oblationes de fructibus terrae et ovium fuisse celebratas.* – Alii vero, scilicet Cataphagae et Pepuziani ;* *de infantis sanguine, quem de toto cius corpore minutis punctionum vulneribus extorquent, quasi eucharistiam suam conficere perhibentur, miscendo a eum farinae, panem indeficientes.* – Quidam vero, qui dicuntur Aquarii, aquam solam, sub specie sobrietatis, in hoc sacramento offerunt.*

Omnes autem hi errores, et similes, excluduntur per hoc quod Christus hoc sacramentum sub specie panis et vini instituit, sicut patet Matth. xxvi.* Unde panis et vinum sunt materia conveniens huius sacramenti. Et hoc rationabiliter. Primo quidem, quantum ad usum huius sacramenti, qui est manducatio. Sicut enim aqua assumitur in sacramento baptismi ad usum spiritualis ablutionis quia corporalis ablutio communiter fit in aqua, ita panis et vinum, quibus communius homines reficiuntur, assumuntur in hoc sacramento ad usum spiritualis manducationis.

Secundo, quantum ad passionem Christi, in qua sanguis a corpore est separatus. Et ideo in hoc sacramento, quod est memoriale Dominicae passionis, seorsum sumitur panis ut sacramentum corporis, et vinum ut sacramentum sanguinis.

Tertio, quantum ad effectum consideratum in unoquoque sumentium. Quia, ut Ambrosius dicit, super Epistolam *ad Corinthios*,* hoc sacramentum *valet ad tuitionem corporis et animae:* et ideo *caro Christi* sub specie panis *pro salute corporis, sanguis vero* sub specie vini *pro salute animae offertur*,** sicut dicitur *Levit.*, XVII.** quod animalis *anima in sanguine est.*

a) *corporis.* – *corpus* nmnei (λ ponit *corpus Christi* ante *existendi).*

(i) *materia.* – EGHahc; *animalia* ABC, om. D, *materiae* P; FI legunt: *Sed animalia occisa quae offerebantur in (in* am, I) *sacrificio veteri» legis.*

γ) *multis.* – *multis terris* EGIIfer, *aliquibus* PI.

ὐ) *miscendo.* – Pi/icrHfn P; pro pxrtrm. *panemqne* Icrti.1

o *Levit.* Λ17/. – P; *Genet. X.* – Pn» *animalis anima, anima animalis* F ci tertit pnctcr P. quae *anima carnis.*

Quarto, quantum ad effectum respectu totius Ecclesiae, quae constituitur ex diversis fidelibus, sicut *patiis conficitur ex diversis granis, et vinum finit ex diversis uris:* ut dicit Glossa * super illud I *Cor.* x ;* *Multi unum corpus sumus,* etc.

Aad primum ergo dicendum quod, licet carnes animalium decisorum expresse : repraesentent Christi passionem, tamen minus competunt ad communem usum huius sacramenti, ct ad ecclesiasticam unitatem significandam.

Ad secundim dicendum quod, licet non in omnibus terris nascatur triticum et vinum, tamen de facili ad omnes terras deferri potest quantum sufficit ad usum huius sacramenti. Nec propter defectum alterius, est unum tantum sine altero consecrandum: quia non esset perfectum sacrificium \

Ad tertium dicendum quod vinum in modica quantitate sumptum non potest aegrotanti multum nocere. Et tamen, si nocumentum timeatur. non est necesse quod omnes accipientes corpus Christi, etiam sanguinem accipiant, ut infra * dicetur.

" Aug. /« /<M>. XX\ i.4J.Glo»â. Ord. * Ver». 17.

e

· Qu. ħ, »rt. IX.

ζ) *exprèste.* – *expressius* Ea ct tertia.

rj *sacrificium.* – *sacramentum* E ct tertia.

Commentaria Cardinalis Cuiotani

Ix articulo pnmo, in responsione ad secundum, habes quid sentiat Auctor de casu illo si alicubi non inveniretur vinum, an esset solus panis consecrandus. Tenet enim partem negativam: co quod perfectio sacramenti · praeponenda est reliquis necessitatibus. Unde et inferius · etiam dicetur quod perfectio sacramenti tantae est necessitatis ut etiam bis m eadem missa quandoque oporteat sumere corpus Christi.

·Qu. αοιι,ιη, 6, *ti* 4-

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM REQUIRATUR DETERMINATA Ql ANTITAS PANIS ET \ INI AD MATERIAM HUIUS SACRAMENTI

IV *Sent.,* dill, χι, qu. it. «ri. 1, qu· 3.

secundum sic pr oci.dit i R. \ idetur quod M^requiratur determinata quantitas panis et vini ad materiam huius sacramenti.

Effectus enim gratiae non sunt minus ordinati quam effectus naturae. Sed, sicut dicitur s.^Ç "λ mu' *n ł *minima ;* * *omnium natura constantium positus est terminus et ratio magnitudinis ct augmenti.* Ergo multo magis in hoc sacramento, quod dicitur *Eucharistia,* idest *bona gratia,* requiritur determinata quantitas panis et vini.

2. Praeterea, ministris Ecclesiae non est a Christo data potestas ad ea quae pertinent ad irrisionem fidei et sacramentorum eius: secun- < dum illud II Cor. .x · : *Secundum potestatem quam dedit mihi Deus in aedificationem, et non m destructionem.* Sed hoc esset ad irrisionem sacramenti, si sacerdos vellet consecrare lotum panem qui venditur in foro, et totum vinum quod est in cellario. Ergo hoc facere non potest.

3. Praeterea, si aliquis baptizetur in mari, non tota aqua maris sanctificatur per formam baptismi, sed sola illa aqua qua corpus baptizati abluitur. Ergo nec in hoc sacramento superflua 3 quantitas panis 3 consecrari potest.

Sed contra est quod multum opponitur pauco, ct magnum parvo. Sed nulla est ita pana quan- .|UlAm l*las panis aut vini quae non possit consecrari. Ergo nulla est ita magna quae consecrari x Lil /j·.? », p. non possit.

Respondeo dicendum quod quidam * dixerunt qu. 4. ώ. a. ' quod sacerdos non posset consecrare immensam quantitatem panis aut vini, puta totum panem qui venditur in foro, aut totum vinum quod est in dolio. Sed hoc non \ idetur esse verum. Quia in omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiae sumitur e.x ordine ad finem: sicut materia serrae est ferrum, ut sil apta sectioni. Finis autem huius sacramenti est usus fidelium. Unde oportet quod quantitas materiae huius sacramenti determinetur per comparationem ad usum fidelium. Non autem potest esse quod determinetur per comparationem ## ad usum fidelium qui nunc occurrunt: alioquin sacerdos habens paucos parochianos, non posset consecrare multas hostias. I nde relinquitur quod materia huius sacramenti determinetur per comparationem ad usum fidelium absolute Numerus autem fidelium est indeterminatus. I nde non potest dici quod quantitas materiae huius sacramenti sil determinata.

\d primum ergo dicendum quod cuiuslibet rei naturalis materia accipit determinatam quantitatem secundum comparationem ad formam determinatam. Sed numerus fidelium, ad quorum usum ordinatur hoc sacramentum, est indeterminatus T. I nde non est simile.

Ad secundim dicendum quod potestas ministrorum Ecclesiae ad duo ordinatur: primo quidem, ad effectum proprium; secundo, ad finem effectus. Secundum autem non tollit primum. I nde, si sacerdos intendat consecrare corpus Christi propter aliquem malum finem, puta ut irrideat

a) *panis.* – *et vini* iddit tertia, om. *a.*

r) *Fer comparationem.* – Om. tertia (»c4 I om. **Nom** *autem... fidelium).*

γ) *est indeterminatus.* – *{non* P) «/ JrfrnMÎMJ/κι DpG ct editiones, *est interminatus* ·E.

vel veneficia faciat, propter intentionem mali finis peccat, nihilominus tamen, propter potestatem sibi datam, perficit sacramentum.

An TERTIUM dicendum quod baptismi sacramentum perficitur in usu materiae. Et ideo per formam baptismi non plus de aqua sanctificatur quam quantum venit in usum. Sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materiae. Et ideo non est simile.

Commentaria Cardinalis Cuietani

In secundo articulo, adverte quod aliud est loqui de determinata quantitate materiae: cl aliud, de praesentia eiusdem. In littera siquidem dicitur non esse determinatam quantitatem: sed non dicitur similiter de praesentia. Et hoc pro tanto dictum sit ut non putetur idem aut simile iudicium dc praesentia, el de quantitate. Nam in utraque forma Eucharistiae mentio fit de praesentia per pronomen *hoc* seu *hic:* ct propterea oportet praesentem esse materiam consecrandam. Dc quantitate vero non iit mentio.

Quamvis locus sit dubitationi quoad quantitatem vini: quia dc quantitate eius fit mentio in forma consecrationis, dum dicitur, *Hic est calix;* oportet enim vinum contineri m calice, ac per hoc, quantitatem eius calicem non excedere. Sed hoc non cogit. Quoniam potest sacerdos habere coram se multos calices plenos, ct simul omnes consecrare, sicut simul consecrat mulus hostias. Linde cx quantitate calicis non habetur determinata quantitas.

ARTICULUS TERTIUS

UTREM REQUIRATUR AD MATERIAM HUIUS SACRAMENTI QUOD SIT PANIS TRITICEUS

IV Xenf., dit:. XI, qu. 11, «rt. 3, ąu 1, 3; ďi m, qu. 1, art. *3,* ąu 3, ad 1; IV CmtI. *Gent., cup.* txix; */>t Sacram. Altar.,* cap. x.

Sed tertum sic proceditur. Videtur quod non requiratur ad materiam huius sacramenti quod sit panis triticeus. Hoc HHH Henim sacramentum est rememorativum Dominicae passionis. Sed magis \ ideiur esse consonum Dominicae passioni panis hordeaceus, qui est asperior, et de quo etiam · turbas pavit in monte, ut dicitur loan, vı \ quam panis triticeus. Ergo non est propria materia huius sacramenti panis triticeus.

• Vcn. 9 aqq

2. Praeterea, figura est signum speciei in rebus naturalibus. Sed quaedam frumenta sunt quae habent similem figuram grano tritici, sicut far et spelta: de qua etiam in quibusdam locis panis conficitur ad usum huius sacramenti. Ergo panis triticeus non est propria materia huius sacramenti.

3. Praeterea, permixtio speciem solvit. Sed vix invenitur farina triticea quae alterius frumenti permixtionem non habeat: nisi forte electis P granis studiose fiat. Non ergo videtur quod panis triticeus sit propria materia huius sacramenti.

4. Praeterea, illud quod est corruptum, videtur esse alterius speciei. Sed aliqui conficiunt ex pane corrupto, qui iam non videtur esse panis triticeus. Ergo videtur quod talis panis non sit propria materia huius sacramenti.

Sed contra est quod in hoc sacramento continetur Christus, qui se grano frumenti comparat, Ioan xii ;* dicens: *Nisi granum Jrunienli, cadens in terram. mortuum fuerit, ipsum solum manet.* Ergo panis frumentinus T, sive triticeus, est materia huius sacramenti.

. Vcn. «· ~

Respondeo dicendum quod, sicut dictum ęst ad usum sacramentorum assumitur talis materia quae communius apud homines in talem usum vent. Inter alios autem panes communius 4 homines utuntur pane triticeo: nam alii panes videntur esse introducti in huius panis defectum. Et ideo Christus creditur in huius panis specie hoc sacramentum instituisse. Qui l etiam panis confortai hominem: et ita convenientius significat effectum huius sacramenti. Et ideo propria materia huius sacramenti est panis triticeus.

Λ

3

*

Ad primum ergo dicendum quod panis hordeaceus competit ad significandum duritiem veteris legis. Tum propter duritiem panis. Tum quia etiam, ut Augustinus dicit, in libro *Octogintatrium Quaestionum hordei medulla, quae tenacissima palea tegitur, rei ipsam legem significat, quae ita data erat ut in ea vitale animae alimentum corporalibus sacramentis obtegeretur: vel ipsum populum, nondum exspoliatum carnali desiderio, quod tanquam palea cordi eius inhaerebat.* Hoc autem sacramentum pertinet ad *suave iugum* * Christi, et ad veritatem iam manifestatam, cl ad populum spiritualem. Unde non esset materia conveniens huius sacramenti panis hordeaceus.

=✂ I-1'·

'3!iu£.apx,'

Ad secundum dicendum quod generans generat sibi simile ζ in specie: fit tamen aliquando aliqua dissimilitudo generantis ad genitum quantum ad accidentia, vel propter materiam, vel propter debilitatem virtutis génératux ue. Et ideo, si qua frumenta sunt quae ex semine tritici generari possunt, sicut ex ğrano seminato in malis terris nascitur siligo, ex tali frumento panis confectus

'

a) *etiam.* – *Christus* addit tertia. – *panis triticeus* altero loco pmt *Erpo* ponit P.

r) electis. – *de electis* E ct tertia praeter I.

γ) *frumentinus.* – *frumcnticcus* I, *frumenti* cetera tertia; *frumentinus sire* om. F.

3) *apud homines... communius.* – EF ct tertia (pro *apud, ad* HAc; *panes communius om.* ItpG; *communius* om. r; alteram partem legit: *Inter homines alios utuntur* etc.); om. ABC; D legit: *materia* ftt.i *communius homines utuntur (communius autem utuntur* addit margo) *homines pane triticeo;* cd. 4 *materia qua cvmmuntus homines utuntur; sed panis triticeus est talis; nam* etc

«) *Qui.* – FtE a ct tertia praeter II; *Quod* ABCpE. *Quia* D, *quae* II. — Ante *confortat* F ct tertia addunt *mapis.*

ζ) *simile.* – PFUD ct «·; *similem, – aliquando* om. IpG ct editiones.

potest esse materia huius sacramenti. – Quod tamen non videtur habere locum neque in hordeo, neque in spelta, neque etiam in fûrre, quod inter omnia est grano tritici similius. Similitudo autem figurae in talibus magis videtur significare propinquitatem[J] quam identitatem speciei: sicut ex similitudine figurae manifestatur quod canis et lupus sunt propinquae speciei, non autem eiusdem. Unde ex talibus frumentis, quae nullo modo possunt ex semine grani | generari, non potest confici panis qui sit debitu materia huius sacramenti.

Ad tertium dicendim quod modica permixtio non solvit speciem: quia id quod est modicum, quodammodo absumitur * u plurimo. Et ideo, si sit modica admixtio alterius frumenti ad inulto maiorem quantitatem tritici, poterii exinde confici panis qui est materia huius sacramenti. Si vero sit magna permixtio, puta ex aequo vel quasi, talis commixtio speciem mutat. Unde panis inde confectus non erit materia debita huius sacramenti.

Ad quartum dicendum quod aliquando est tanta corruptio panis quoti solvitur species panis: sicut cum continuitas solvitur, et sapor et color et alia accidentia mutantur Unde ex tali materia non potest confici corpus Christi. – Aliquando vero non est tanta corruptio quae speciem solvat, sed est aliqua dispositio ad corruptionem: quod declarat aliqualis immutatio saporis. Et ex tali pane potest confici corpus Christi: sed peccat conficiens, propter irreverentiam sacramenti.

Et quia amidum est λ ex tritico corrupto, non videtur quod panis ex eo confectus possit fieri corpus Christi: quamvis quidam ℭontrarium dicant. *

art. γ, ad β, c.

0} *prvpin4uit.xfcm,* – Tenta; /To/rjrrjfo F, */rvprictatem* ccltrt.
») *grani.* – *erani tritici* F, *tritici* I·; *Alias frani* P. *Cf.*

x) *absuiniiur.* – F ; *asumitur* D, *assumitur* acritunt cctcri. Cf. qq. vin. art 7. < i_x:i. art. J.
λ) *est.* ~ Dj ℭi tertia prxctcr I·. *fit* EF, oin. ABCI.

Commentaria Cardinalis Caietani

TiTixvs ut sonat. – In hoc articulo magnu est quaestio, et tatis obscura, de materia Eucharistiae quoad panem. Habet enim multas difficultate», et varios opiniones. Est siquidem difficultas prima, quam tractat Auctor in littera, propter diversitatem frumentorum. Est et aha difficultas comparando panem ad pastam ·.

• Cf. nùtn. rr.

• Art- 7, ℚo ».

Et Albertus quidem Magnus, in IV *Seni.,* dist. xu ·, tenet panem cx spelta esse materiam Eucharistiae: quem sequitur Petrus de Palude ·. Similiter tenet ex amido panem confectum posse consecrari ·. Auctor vero tam circa atnidum quam circa spcltam opinatur contrarium ' : sed apponit siligineum panem quem Albertus negare videtur ·. De pasta quoque Scotus *' tenet partem negativam : ponendo tamen pastam esse eiusdem speciei cum pane. Quid autem inter tot varia tenendum sit. ad rationes oportet deducere.

• IV diu. xi. qu. I. an. 4.
•Cî.Alb. art. ai. ad d. ci ău 3.
• Reap, aà j, 4.
• ℬc ad 3
•Lotf. c.L. qu‘ s, ad >.
·· IV Λ»/.. dut. xi, qu. >1, ad dub. 1.

II. Tria sunt fundamenta ex quibus proceditur. Primum est unitas specifica materiae. Creditur enim eiusdem speciei debere esse materiam in hoc sacramento: sicut et in ceteris invenitur. Et hinc infertur quod ex solis illis frumentis quae sunt eiusdem speciei cum tntico. potest confici panis pro hoc sacramento. Et per hanc viam processisse videntur Auctor in littera. Scbtus, Durandus ·, ct Petrus de Palude. Habetque via haec difficultatem annexam ex illa propositione. *Generat sibi simile secundum speciem :* quoniam hac utitur ad discernendum distincta specie a tritico.

• IV *Svtf.,* dirt, xi, qu. »r. art. a.

Aliud fundamentum est contrarium huic, pro quanto ponit sufficere genus proximum ad triticum: ita quod *frumentum,* quod est genus, sufficit ad conficiendum panem pro aeramento. Et hac via processit Albertus ponens tamen solum duas frumenti species, scilicet triticum et speltam. | labctque fundamentum aliquod in Evangelii verbis quibus Dominus sc comparat *grano frumenti*

* Loc. clL.qu· 1, ·A 1.

• Ci. arj. *SeJ*

Tertium demum fundamentum, quod magni facit Petrus dc Palude *, est auctoritas quorundam ecclesiarum quae consecrant panem confectum cx spelta. Quod etiam tangit Auctor in littera, dum, in secundo argumento, obiiciendo affert quod *de spelta in quibusdam locis panis conficitur ad usum huius sacramenti.*

• 1_·>l. au

111. Ad quae quidem fundamenta si libere respexerimus, nullum cogentem invenitur habere rationem, nisi ultimum , propter auctoritatem Spiritus Sancti gubernantis Ecclesiam : nam ob similes particulares consuetudines venerabiliter sustinent theologi plurcs <acerdotcs consecrare eandem hostiam, ut inferius * patebit. '

• Qu. Lx&xa, art. B.

Quocirca ·. cx his quae fiunt colligendo universale, cum experientia probatum appareat cx tritico, ex siligine, et cx spelta panem confici pro sacramento, alia via incedendum es·,e rcor, scilicet cx parte proximae materiae Eucharistiae. Materia enim proxima, quam cx Evangclio indubii inter habemus, est *panis,* non determinatus ad talem vel talem materiam remotam, qualis est triticum, spelta, far, etc., sed panis absolute, hoc est, sine determinatione aliqua: ita quod ex quibuscumque tanquam cx materia transeunto panis conficiatur, dummodo sit vere panis absque determinatione aliqua, potest consecrari. Dico nutem *absque determinatione aliqua :* quoniam cx usu verborum hoc discerni viJctur. Alterius siquidem rationis est ponis qui frequenti usu sine additione aliqua vocatur panis: ct alterius rationis sunt quae appellantur panes cum additione, scilicet panis hordeaceus, panis milliaceus. panis castancaceus, ct huiusmodi; isti enim sunt panes cum additione. Qui ideo cum additione proferuntur, ut intclligantur non panes, sed panes tales: sicut etiam vinum ex pomis granatis, eadem ratione, non dicitur vinum, sed vinum de malogranatis. Isti, inquam, panes tales non possunt consecrari: quia non sunt vere panes: sed a similitudine veri panis panis nomen acceperunt. Sed illi qui absolute sunt panes, quos sine additione aliqua vocamus panes, non habent unde eorum aliquis sacramento sit inhabilis.

• ... *ex* «rti *enuJIjtiM* itito *faulty* tfccid t«J fca cteal ora. P.

Et si his adjunxeris quod una eadem res homogenea potest naturaliter ex diversarum spccicrum rebus ut materia transeunto generari, ut testatur sanguis, qui generatur cx nutrimentis tot spccicrum, came, vino, pane, pisce, reliquisque cibis : apparebit quod substantia panis eiusdem speciei potest generari ex multis diversarum spccicrum granis tanquam ex materia transeunte; grana siquidem sunt materia transiens respectu panis, multo magis quam furinae.

Et secundum hoc. triticum ponitur propria materia panis sacramcntalis. non quia solum sit illius materia, sed quia est principalis et apud omnes certa et indubitata materia. Et sic salvantur consuetudines omnium ecclesiarum.

Nec oportet ingredi difficultates inextricabilem dc similitudine specifica inter generans ct genitum: cum quotidie videamus tam equum quam asinum generare mulum» neutri similem in specie, sed in genere. – Nec negatur secundum hoc, unius speciei esse materiam proximam in hoc sacramento: nam panis unius ponitur speciei. – ec oportet etiam ad *frumenti* genus recurrere ; quoniam frumentum continet sub se etiam hordeum, cum significet omnia spicata habentia aristas ·. — t nde cx similitudine cx verbis Do-

, t
ιλ·μ ⅋ '

mini comparantis se gnirto *frumenti,* argumentum efficax >umi non potest : ultra hoc quod *theologia ymbolica non est argumcntativa,* ut Dionysius dixit

•*u*. Epiu. ix. 4/Tiftm.ti.

Apparet quoque via hacc rationabilis ct vera, ex eo quod *solvit omnes difficultates* accidentes in re, et ipsi *omnia consonant* ·.

• AnrtM. i* . I. «P· ⁑ ’. « .i,.«. D. ko. vi; lib. VII. cap. η. ». «,». Th.

Et confirmatur hoc ex vino. Nam uvae omnes non videntur eiusdem speciei: cuius signum est quod non quaelibet ex qualibet nasci potest, sed diversarum propagationum sunt multae earum. Et tomen vinum, cx quibuscumque uvis conflatum, unius ponitur speciei.

Et haec sint dicta comparando panem ad materiam remotam.

•Ci.tue.1. |V. Comparando vero ad materiam proximam duae rationes diversas inducentes difficultates occurrunt. Prima est de identitate seu diversitate inter panem ct pastam. Secunda est cx diversitate modorum coquendi pastam.

• Lee. di. Obscura siquidem videtur differentia inter panem et pastam crudam. Pepulat enim Scotus · probabile esse quod non differant specie : quia decoctio non facit nisi exhalationem humoris aquei ; et mixtio non est ibi nisi iuxtapositio ; et ex pane fit pasta si mica digitis comprimatur.

Oppositum autem rationabilius videtur. Quoniam decoctio applicando activa passivis speciem panis facit: sicut maturatio, de agresta faciendo uvam, facit de agresta vinum. Ars enim in confectione punit» non concurrit ni-i applicando activa passivis: ut patet cx hoc quod forma panis est forma substantialis. Quod convincitur upud fideles ex hoc quod panis transubst.intiatur in corpus Christi, et, accidentibus remanentibus, non remanet panis: qui remaneret cum reliquis accidentibus, si accidens significaret. Unde et falsum est quod, dum pasta decoquitur in clibano, fiat sola evaporatio humidi : decoctio enim digerit ct generat panem. Mixtione autem aut iuxtaposilione nulla opus est nova: sed prima mixtio farinae cum aqua, cx quibus confecta est pasta tanquam ex clementis ac materia transcunte, decoctione digeritur et ad terminum deducitur, panem scilicet. Nec admitto ex pane fieri pastam: sed micam mollem similem pastae.

Acceptabilior autem apparet haec positio contemplanti diversitatem specificam inter agrestain, vinum et acetum ex eisdem uvis, ob diversam caloris causalitatem. Agrcsia enim est succus crudus; vinum vero succus digestus; actum autem addit cxceisivarn supcrcaletaciiuncm. ut testatur experientia, dum vinum expoMtum calori acescit, ct cupientes acetum bonum habere ad loca calida dolium transferunt. Ex his enim apparet cx sola caloris differentia ex parie activi specificum progressum posse fieri cx parte materiae: licet non semper fiat, non enim differt specie pirum coctum a piro crudo.

Diversi vero coquendi modi, scilicet vel assando vel clixando, speciem variare non videntur. Panis siquidem elixus, ut lagana; aut frixus, quo etiam modo lagana in veteri lege offerebantur; aut assus, ut panis in clibano, et subcinericius, ut hostia; eiusdem videntur speciei quoad substantiam, solaque accidentali forma differre videntur.

V. Verum in proposito videtur utrumque parvipendendum: ita quod nec ex diversitate specifica, nec cx identitate specifica sufficiens ratio habeatur. Sed, credendo quod nec pasta, nec panis nisi assus, est consecrabilis, rationem aliunde sumentes, dicimus quod, sicut in sacramento baptismi aqua a Christo est institutu, ita in Eucharistia panis: et quemadmodum ibi aqua intelligitur non solum substantia aquae, sed etiam quod sit sub forma aquae, et propterva aqua sub forma grandinis aut nixis non est materia baptismi ; ita per panem intclligendus est panis et secundum substantiam ct secundum formam panis. Et per hoc excluduntur quaccumquc constant cx pasta cruda, et similiter quaccumque con-iant ex pasta elixa. Hacc enim non habere formam panri, dato quod panes sint, usus testatur humanus, quo his non utimur ut pane, sed potius hacc comedimus cum pane, ex hoc ipso profitantes distinctionem horum a pane. Assato autem pane solo utimur ut pane. Et propterva crediderim ipsum suium esse consecrabilem. .Materia enim hacc paucas habet assertiones.

Unde ct Auctor in littera opinatise loquitur, cum excludit spcltam ct amidum ⁑ de quo *adhuc sub indice lis est* ’. Et mihi videtur dicendum ut supra ·· : scilicet quod. si panis confectus ex eo est absolute panis, potest consecrari. Nec obstat corruptio tritici: dicentibus aliis triticum non corrumpi tunc, sed ablui ct depurari et alterari; alii> autem quod corruptio nihil officit, quoniam non est corruptio simpliciter, sed corruptio quae est via ad generationem panis; quam oportere intervenire probatur cx eo quod triticum est materia transiens respectu pastae ct panis.

·· Nωχ m."

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM HOC SACRAMENTUM DEBEAT CONFICI EX PANE AZYMO

IV *Sent.,* dût ii, qu. it, an. i, quß 3; IV *Cout. Gent.,* cop, **Idx;** Opu«c. I, *Cunt. Error. Grace.. c.·^.* troi, i, 3-; */n loan,.* cap. χιπ. Icet. t.

QI ARTUM SIC PROCEDITUR. VidctUT qUOd

h°c sacramentum non debeat confici pane azymo. Debemus enim in hoc •^-^^-^sacramento imitari institutionem Christi. Sed Christus videtur hoc sacramentum instituisse in pane fermentato: quia, sicut legitur *Exod.* xn, ludaei secundum legem incipiebant uti azymis in die Paschae, quod celebratur quartadecima luna: Christus autem instituit hoc sacramentum in Cena, quam celebravit *ante diem* 3 *Paschae.* ut habetur loan, χιπ ⁑ Ergo ct nos debemus hoc sacramentum celebrare in pane fermentato.

2. Praeperex, legalia non sunt observanda tempore gratiae. Sed uti azymis fuit quaedam legalis caeremonia: ut patet *Exod.* xn. Ergo in hoc sacramento gratiae non debemus azymis uti.

3. PtxVEteri-a. sicut supra dictum est. Eucharistia est *sacramentum cantatis,* sicut bapu-^τ·4/1 ‘ smus fidei?. Sed fen or caritatis significatur per ; fermentum : ut patet in Glossa *, super illud ’OrJ· Matth. xni ;* *Simile est regnum caelorum fer· ·ν«κ〉 *mento etc.* Ergo hoc sacramentum debet confici de pane fermentato.

4. Praeterea, azymum et fermentatum sunt accidentia panis, non variantia eius speciem. Sed in materia baptismi nulla discretio adhibetur circa differentiam accidentium aquae: puta si sit salsa vel vkilcis, calida vel frigida. Ergo in hoc sacramento aliqua discretio adhiberi non debet utrum panis sit azymus vel fermentatus.

Sed contra est quod Extra, *de Celebrat. Afissar.,* cap. *Litteras f.* punitur sacerdos qui *in pane* γ

e) *diem.* – *fatum* nddit tertia.
)) *Jldci.* – *ut supra dictum c>t* addunt »C cl tertia.

γ) *Uttcroj.* – PbA ; *per hoc httcvai* H, *prr litteras* <cicci.

fermentato et scypho ligneo missarum solemnia
l *celebrare praesumpsit*

Respondeo dicendum quod circa materiam huius sacramenti duo possunt considerari: scilicet quid sit necessarium, et quid conveniens. Necessarium quidem est ut sit panis triticeus, sicut dictum
λα pmerj. esI ♦ sjne qUO non perficitur sacramentum. Non est autem de necessitate sacramenti quod sit azymus vel fermentatus: quia in utroque * confici potest.

Conveniens autem est ut unusquisque senet ritum suae Ecclesiae in celebratione sacramenti. Super hoc autem sunt diversae Ecclesiarum consuetudines. Dicit enim beatus Gregorius, in *Re-*
• Cf. Tract. mtti. Errar.Gratcnr., *gistry ' : Romana ζ Ecclesia offert azymos panes: propterea quod Dominus sine ulla commixtione*
aym. an. uui. - Supplcm. IhMlo- tbec. PP. p. it *suscepit carnem. Sed ceterae ⁋ Ecclesiae offerunt fermentatum : pro eo quod Verbum Patris indutum est carne, sicut ct fermentum miscetur farinae.* Unde, sicut peccat sacerdos in ecclesia Latinorum celebrans de pane fermentato, ita peccaret presbyter graecus in ecclesia Graecorum celebrans de azymo pane, quasi pervertens Ecclesiae suae ritum.

Et tamen consuetudo de pane azymo celebrandi rationabilior est. Primo quidem, propter institutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit *prima die azymorum,* ut habetur Matth.
u. ‡ cl Mare, xiv et Luc. χχιι % qua die
⚜«». 7. pjijji fermentatum in domibus ludaeorum esse
• vcnAs. «ç debebat, ut habetur *Exod.* xn ' * – Secundo, quia panis est proprie sacramentum corporis Christi,
<rt\qu u°d sine corruptione conceptum est ;* magis quam divinitatis ipsius, ut infra patebit. Tertio, quia hoc magis competit sinceritati fidelium, quae requiritur ad usum huius sacramenti : secundum illud I *Cor.* v ♦ *Pascha nostrum im-* · v<η.;, ·.
molatus est Christus: itaque epulemur m aymis sinceritatis et veritatis.

I labet tamen haec consuetudo Graecorum aliquam rationem : ct propter significationem, quam tangit Gregorius; et in detestationem haereris Nazarenorum, qui legalia Evangelic miscebant :* ***

Ad primi m ergo dicendum quod, sicut legitur *Exod.* xn ;* solemnitus paschalis incipiebat a · ve- · v<π.7.
speris quartaedecimae lunae. Et tunc Christus, post immolationem agni paschalis, hoc sacramentum instituit. Unde hic dies a loanne dicitur praecedere sequentem diem Paschae, et a tribus aliis Evangelist! dicitur *prima dies azymorum,* quando fermentatum in domibus ludaeorum non inveniebatur, ut dictum est :* Et de hoc supra ** notatum est plenius in tractatu Dominicae passionis.

* !» carpere. .-' Qa. XLîi, cr. »Λ »4 i.

Ad secundi m dicendi,m quod conficientes ex azymo non intendunt caeremonias legis servare, sed conformare se institutioni * Christi. Et ideo non iudaizant. Alioquin et celebrantes in pane fermentato judaizarent: quia ludaci panes primitiarum fermentatos offerebant.

Ad tertium dicendi m quod fermentum significat caritatem propter aliquem effectum, quia scilicet panem facit sapidiorem et maiorem. Sed corruptionem significat ex ipsa ratione suae speciei.

An quarti m dicendum quod, quia fermentum habet aliquid corruptionis, et ex pane corrupto non potest confici hoc sacramentum, ut dictum est ♦, ideo J magis attenditur circa panem diffe- ‘
rentia azymi ei fermentati quam circa aquam baptismi differentia calidi et frigidi. Posset enim tanta esse corruptio fermenti quod ex eo non posset fieri * sacramentum. tl

praetumpiit, – PEGHc; *praeaump/erit.* An *praciutnpterat ?*
i) *utroque.* – *unoquoque* edtionc».
o *Romana.* – I ct ©ditiones; po«t *Ecctetia* ponit F, om. ceteri. > *propterea* F ct lenia; *propter.*
r.) *ceterae.* – <G; *çvaccae* DEF, *certae* ceteri.
0) *qua die... Exodi* Λ7Z. – E ct tertia; orn. Cf. **a2 i.** *ut dictum at.*
t) *a.* – T *b, in Pc: atiaj a* margo P.
x) *tnititutioni.* – D ct tertia; *initncthuem* LpF, *instructioni* «teri.
a) *ideo.* – F»E ct odhkmes; *ct ideo.*
u) *jieri.* — *conjici* F et unia.

Commentam Cardinalis Caietani

Tn articulo quarto, circa illud quod de presbytero graeco Idicitur, scilicet quod debet servare ritum graecum in ecclesia graeca, dubium occurrit ex Petro dc Palude, in
aft 4' Quarto» dist. ẋi oppositum concludente ex hoc quod *Graeci sunt schismatici : nullusque, ettam ipsorum. debet eis adhaerere.* .Ic *per hoc, potest, sicut in toto, sic et in parte ab eis discordare.* Non ergo peccaret non sen ans ritum eorum

Ad hoc dicitur quod Auctor loquitur de graecis ecclesiis et presbyteris absolute, et non de iisdem schismaticis. Et propterea optime dicit quod *peccaret, pervertens Ecclesiae suae ritum.* Et hinc sequitur quod etiam tempore schismatis peccaret: quia schisma non solvit ritus rectos ecclesiarum, qualis est iste, qui non ex schismate, sed cx ratione ecclesiastica in cis est, ut Gregorius, in littera allatus, testatur. Quocirca, si presbyter graccus ct in graeca ecclesia celebrat, peccaret non servando ritum graecae Ecclesiae. non a schismaticis praeceptum, sed vehit ab Ecclesia statutum quod ibi servetur. Unde in Concilio Florentino, sub Eugenio IV ·, legimus sic: *Item in a^ymo sive* * ü. i«.
fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter conjici: sacerdotesque in allero ipsum Domini corpus conjicere debere, unumquemque scilicet iuxta suae Ecclesiae, sive occidentalis sive orientalis, consuetudinem.

Et cum obiicitur quod nemo debet eis adhaerere, verum est quantum ad ea quae sunt ẋchismati El similiter potest discordare ab cis m toto ct in parte in his quae sunt schismatis.

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM SIT PROPRIA MATERIA HUIUS SACRAMENTI VINUM VITIS

IV *Sent.*, dint, xi, ηu. il, art. H IV Conf *Gent.*, cap, nix

QUI,NTrM S,C PR0CED!TUR. Videtur quod non sit propria materia huius sacramenti vinum vitis. Sicut enim aqua est materia baptismi, ita vinum est materia huius sacramenti. Sed in qualibet aqua potest fieri baptismus. Ergo in quolibet vino, puta malorum granatorum vel mororum aut huiusmodi, potest confici hoc sacramentum: praesertim cum in quibusdam terris vites non crescant.

2. Praeterea, acetum est quaedam species vini quod de vile sumitur, ut Isidorus dicit Sed de aceto non potest confici hoc sacramentum. Ergo videtur quod vinum vitis non sit propria materia huius sacramenti.

3. Praeterea, sicut dc vite sumitur vinum depuratum, ita et agresta et mustum. Sed de his non videtur confici posse hoc sacramentum: secundum illud quod in Sexta Synodo" legitur: *Didicimus quod in quibusdam ecclesiis sacerdotes sacrificio oblationis coniungunt uras, et sic simul utrumque populo dispensant. Praecipimus igitur ut nullus sacerdos hoc ulterius faciat.* Et lulius l>aPa * reprehendit quosdam qui *expressum vinum in sacramento Dominici calicis offerunt.* Ergo vjjetur qUOtj vinum vilis non sit propria materia huius sacramenti.

Sed contra est quod, sicut Dominus comparavit se grano frumenti ita etiam se comparavit vjtj, dicens, Ioan, xv * *Ego sum vitis vera* Sed solus panis de frumento est materia huius sacramenti, ut dictum est Ergo solum vinum de vite est propria materia huius sacramenti.

Respondeo dicendum quod de solo vino vitis potest confici hoc sacramentum. Primo quidem, propter institutionem Christi, qui in vino vitis hoc sacramentum instituit: ut patet ex eo quod P se dicit» Luc. xxn · ;* circa institutionem huius sacramenti: *Amodo non bibam de hoc genimine vitis.*

Secundo quia, sicut dictum est ad materiam sacramentorum assumitur id quod proprie et communiter habet talem speciem. Proprie autem vinum dicitur quod de vite sumitur: alii autem liquores vinum dicuntur secundum quandam similitudinem ad vinum vitis.

Tertio, quia vinum vitis magis competit ad effectum huius sacramenti, qui est spiritualis laetitia: quia scriptum est quod *vinum laetificat cor hominis.*

Ad primi m ergo dicendum quod illi liquores non dicuntur proprie vinum, sed secundum similitudinem. Potest autem verum vinum ad terras illas deferri in quibus viles non crescunt, quantum sufficit ad hoc sacramentum.

Ad secundum dicendum quod vinum fit acetum per corruptionem: unde non fit reditus de aceto in xinum, ut dicitur VIII *Metaphys.* * Et ideo, sicut de pane totaliter corrupto non potest confici hoc sacramentum, ita nec de aceto potest confici ?. Potest tamen confici de vino acescenti, sicut de pane qui est in via ad corruptionem, licet peccet conficiens: ut prius dictum est.

Ad tertium dicendum quod agresta est in via generationis, ct ideo nondum habet speciem vini. Et propter hoc de ea non potest confici hoc sacramentum.

Mustum autem iam habet speciem vini: nam cius dulcedo attestatur digestioni, quae est *completio a naturali calore,* ut dicitur in *MeteorA* * Et ideo de musto potest confici hoc sacramentum.

Non tamen debent uvae integrae huic sacramento misceri: quia iam esset ibi aliquid praeter vinum.

Prohibetur etiam ne musium statim expressum de uva in calice offeratur: quia hoc est indecens, propter impuritatem musti. Potest tamen in necessitate fieri: dicitur enim ab eodem lulio Papa *Si necesse fuerit, botrus in calicem prematur.*

3) *Luc. XXII. – Sf.uth.* -YA17 P; *Lue.* X\7/_ JmoJo om. F; amodo post *bibam* poniî P.

» *pultit conjici.* – Om, tertia.

γ) *Sfeteor.* – PHI; *SUtafhyiicae.*

x articulo quinto, memento supra · dictorum, ct applica ad propositum: ct vide uvam non esse consccrabilem, quia non continet vinum sub forma potabili, sed manducabili.

ARTICULUS SEXTUS

UTRUM AQUA SIT VINO PERMISCENDA

IV *Sent.,* di»:. 11. qu. n. art. 4, ᵭu t ; *In Matth.,* cap. xxvi; I *ad Cor.,* cap. xi, Icet. Vt.

ÆSvÆp?0 sextum sic proceditur. Videtur quod A^wO^nqua non sit vino permiscenda. Sacrificium enim Christi figuratum fuit per ˈIᶜᶜ^^"^oblationein Melchisedech, qui ;* *Gen,* xiv * non legitur obtulisse nisi *panem et vinum.* Ergo videtur quod in hoc sacramento non debeat odiungi aqua.

• Ver». 18.

2. Praeterea, diversorum sacramentorum diversae sunt materiae. Sed aqua est materia baptismi. Ergo non debet ad materiam assumi huius sacramenti.

3. Praeterea, panis et vinum sunt materia huius sacramenti. Sed pani nihil adiungitur. Ergo nec vino debet aliquid adiungi.

Prima» ? Ep. I, *d Qvttirt (jr. thfid.* - CX can. *In iacramruto.* raw, *de Coitecr..* dut. I!.

Sed contra est quod Alexander Papa ' scribit: *In sacramentorum oblationibus quae inter missarum solemnia Domino offeruntur, panis tantum et vinum aqua permixtum in sacrificium offerantur.*

Respondeo dicendi m quod vino quod offertur in hoc sacramento debet aqua misceri. Primo quidem, propter institutionem Probabiliter enim creditur quod Dominus hoc sacramentum instituerit in vino aqua permixto secundum morem terrae illius: unde et *Proverb.* ix 'r dicitur: *Bibite vinum quod miscui vobis.*

en. 5.

Secundo, quia hoc convenit repraesentationi Dominicae passionis. I nde dicit Alexander Papa :* *Non debet in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum: quia utrumque ex latere Christi in passione sua profitxisse legitur.*

• Lac. cit.

Tertio, quia hoc convenit ad significandum effectum huius sacramenti, qui est unio populi Christiani ad Christum: quia, ut Iulius Papa ♦ dicit, *videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. Ergo, cum in calice pino aqua miscetur, Christo populus adunatur.*

• Oocvl Bratt· r<ni 1Π. ttx I · E» S. (Nfritt. Ep. LXId, |»L lib. II, Ep. ini, nue. ij.

Quarto, quia hoc competit ad ultimum effectum huius sacramenti, qui est introitus ad vitam aeternam. Unde Ambrosius dicit, in libro *de Sacramentis r: Redundat aqua in calicem, et salit in vitam aeternam.*

• Lib. V. ap. ».

Ad primum ergo dicendum quod, sicut Ambrosius dicit ‡ibidem sicut sacrificium Christi significatum est per oblationem Melchisedech. ita etiam significatum est per aquam quae in eremo fluxit de petra :* secundum illud I *Cor.* x :** *Bibebant autem de spirituali consequente eos petra.*

• Lee pro», ot

• Kmd.αp.»'IE ver». ♦; Vhm. ttf. U. ΠΛ H- — Van. 4.

An SECUNDUM dicendum quod aqua sumitur in baptismo ad usum ablutionis. In hoc autem sacramento assumitur ad usum refectionis: secundum illud Psalmi :* *Super aquam refectionis educavit me.*

• Γ». XXM. tffv 2-

Ad tertium dicendum quod panis ex aqua et farina conficitur. Et ideo, cum vino aqua miscetur, neutrum sine aqua existit.

a) *qui,* – F ct tertia; *quia.*

p) *aqua permixto.* – PFtxG ct 4; *ct aqua permixtu* D. *permixto* I *ct aqua* ά. *permixto aqua c, ct aqua permixto* ceteri»

Commentiiria Cardinalis Caietani

In articulo sexto, adverte ne credas dicentibus Graecos offerre calicem Domini cum vino tantum. Hoc eniin Armeni, non Graeci, olim faciebant: ut patet in Concilio Florentino sub Eugenio IV. ubi decretum est ·; (7 *etiam ipsi Armeni se cum universo orbe Christiano conforment, omnesque Latinorum Graecorumque ecclesias* imitando, *in calicis oblatione paululum aquae vino admisceant.*

• In deerat, pro Arisen.

fl «

.-\RT1CULUS SEPTIMUS

UTRUM PERMIXTIO AQUAE SIT DE NECESSITATE HI IUS SACRAMEN TI

IV *Stnt,,* dbl. xi, qu. n, «rt. 4, qu' s, 3; I *ad* Cor., cp. n, Ici. vi.

D SEPTIMUM SIC PROCEDITUR. VidctUT quod permixtio aquae sit de necessitate huius sacramenti. Dicit enim Cyprianus, *ad Caecilium :* * *Sic calix Domini non est aqua sola et vinum solum, nisi utrumque misceatur, quomodo nec corpus Domini potest 3 esse farina sola, nisi utrumque,* scilicet farina et aqua, *fuerit adunatum.* Sed admixtio aquae ad farinam est de necessitate huius sacramenti. Ergo, pari ratione, admixtio aquae ad ♆inum

•En tUl-XHlixl. Hb. H, Epl»t. iuj. num. ij.

a) *potat,* – Tenia; *potuit.*

2. Praeterea, in passione Domini, cuius hoc sacramentum est memoriale, sicut *de latere eius exivit sanguis,* ita *et ♔qua* Sed vinum. quod est sacramentum sanguinis, est de necessitate huius sacramenti. Ergo, pari ratione, et aqua.

3. Praeterea, si aqua non esset de necessitate huius sacramenti, non referret quaecumque aqua huic sacramento apponeretur: et ita posset apponi aqua rosacea, vel quaecumque alia huius-

modi aqua. Quod non habet usus Ecclesiae. Aqua ergo est de necessitate huius sacramenti.

Skd contra est quod Cyprian LIS dicit Si *quis de antecessoribus nostris ignoranter vel simpliciter non observavit,* ut scilicet aquam vino misceret in sacramento, *potest simplicitati eius venia concedi.* Quod non esset si aqua esset de necessitate sacramenti, sicut est vinum vel panis. Non ergo aquae admixtio est de necessitate sacramenti.

Respondeo dicendum quod iudicium de signo sumendum est ex eo quod significatur. Appositio autem aquae ad vinum refertur ad significandum participationem huius sacramenti a fidelibus, quantum ad hoc quod per aquam mixtam vino significatur populus adunatus Christo, ut dictum est Sed et hoc ipsum quod de lutere Christi pendentis in cruce aqua profluxit \ ad idem refertur: quia per aquam significabatur^ ablutio peccatorum, quae fiebat per passionem Christi. Dictum est autem supra * quod hoc sacramentum perficitur in consecratione materiae: usus autem fidelium non est de necessitate sacramenti, sed est aliquid consequens ad sacramentum. Et ideo consequens est quod appositio aquae non sit de necessitate sacramenti.

Ad primum ergo dicendum quod verbum illud Cypriani est intelligendum secundum quod dicitur illud esse non posse quod convenienter esse non potest. Et sic similitudo illa attenditur quantum ad illud quod debet fieri, non autem quantum ad necessitatem: nam aqua est de essentia panis, non autem de essentia vini.

Ad secundum dicendum quod effusio sanguinis directe pertinebat ad ipsam Christi passionem: est enim naturale corpori humano vulnerato quod ex eo profluat sanguis. Sed effusio aquae non fuit de necessitate passionis, sed ad demonstrandum effectum, qui est ablutio a peccatis et refrigerium contra ardorem concupiscentiae. Et ideo aqua non seorsum offertur a xino in hoc sacramento, sicut vinum seorsum offertur a pane: sed aqua offertur vino permixta, ut ostendatur quod vinum per se pertinet ad hoc sacramentum, tanquam de eius necessitate existens, aqua autem secundum quod adiungitur vino.

Ad tertu m dicendum quod, quia admixtio aquae ad xinum non est de necessitate sacramenti, non refert î, quantum ad necessitatem sacramenti, quaecumque aqua misceatur vino, sive naturalis sive artificialis, ut rosacea. Quamvis, quantum ad convenientiam sacramenti, peccet qui aliam aquam miscet nisi naturalem et veram: quia de latere Christi pendentis in cruce vera aqua produxit ♦ non humor phlegmaticus, ut quidam dixerunt, ad ostendendum quod corpus Christi erat vere compositum ex quatuor elementis: sicut per sanguinem linentem ostendebatur quod erat compositum ex quatuor humoribus; ut Innocentius III dicit in quadam Decretali * Quia verol admixtio aquae ad farinam est de necessitate huius sacramenti, utpote constituens substantiam panis; si farinae admisceretur aqua rosacea, vel quicumque alius liquor quam vera aqua, non posset ex eo confici sacramentum: quia non est vere ' panis.

?) *signijicabatur.* – *significatur* tertia praeter 1.

γ) *quia admixtio... non rc/erf.* PU; *admixtio... non enim refert.*

3) *ut.. Quia vero.* – PI; *ct ut... quia vero* AliCD, IefF) af... *quia vera* I I·. *ct... quod vera* GHêr, *ct quia ut— vera* ed. *a.*

·) *est vere.* – *estet vere* t, *csict verus* cetera tenu. *est renia* cd. *a.*

Commentaria Cardinalis Caietanl

T\ articulo septimo, circa aquam ex qua fit panis pro 1 sacramento, vide rationem litterae m calce articuli ad probandum quod oportet esse aquam veram et naturalem ct suscipe illam ut rationabilem. An autem sit necessaria, agitatione opus est. Et ratio est eadem cum superius * dicta de diversis speciebus granorum componentium panem. Quia enim ad sacramentum sufficit quod sit λ crus panis, si panis verus potest lien ex aqua artificiali. puta rosacea, consequens est quod non est de necessitate sacramenti aqua naturalis. An autem panis confectus ex farina et aqua rosacea esset verus panis, experientia comprobandum esset, videndo in quo differret ab aliis panibus. Nam si solo odore rosarum differre appareret, crederem ipsum eiusdem esse speciei cum aliis: cum aqua non sit pars essentialis panis, sed materia transiens eiusdem. Non enim permanet aqua secundum seipsam in pane: sed panis est tertia res resultans ex commixtione farinae et aquae per pastae decoctionem. Non est autem remotum diversarum spederum res posse esse materiam transeuntem respectu alicuius unius etiam homogenei: ut patet de his e.x quibus generatur sanguis.

Et haec etiam sufficiant pro octavo articulo.

ARTICULUS OCTAVUS

UTRUM DEBEAT AQI A IN MAGNA QI ANTITATE APPONI

IV Neuf., dist. xi, qu. u, ert. 4, ǫu 4, I *ad Cor.,* cap. xi, lea. vI

octavum sic pitocEDiTUR. Videtur quod debeat aQua ‘n magna quantitate apjiV/SSXil PonL Sicut enim sanguis de latere Chn^'^^^^sti sensibiliter fluxit, ita et aqua: unde dicitur loan, xix :* *Oui vidit, testimonium perhibuit.* Sed aqua non posset sensibiliter esse in hoc sacramento nisi in magna quantitate poneretur. Ergo videtur quod aqua debeat apponi in magna quantitate.

2. Praeterea, parva aqua inulto vino admixta corrumpitur. Quod autem corruptum est, non * est. Ergo idem est apponere parum de aqua in

3) *non.* – fam *non* PUG, *iam non (est idem* ergo *apponere parum dc aqua in hoc sacramento ctt nihil apponere}* F.

hoc sacramento, et nihil apponere. Sed non licet nihil apponere. Ergo non licet parum apponere.

3. Praeterea, si sufficeret parum apponere, per consequens esset sufficiens quod gutta aquae in lotum dolium proficeretur. Sed hoc videtur ridiculum. Ergo non sufficit quod pana quantitas ponatur

Sed contra est quod Extra, *de Celebrat. Missar* dicitur: *Perniciosus in tuis partibus inolevit abusus, videlicet quod in maiori quantitate de aqua ponitur in sacrificio quam de vino: cum, secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiae generalis, plus in ipso sit de vino quam de aqua ponendum.*

Respondeo dicendi m quod circa aquam adiunctam vino, ut Innocentius III dicit, in quadam Decretali triplex est opinio. Quidam enim dicunt quod aqua adiuncta vino per se manet, vino converso in sanguinem. – Sed haec opinio omnino stare non potest. Quia in sacramento Altaris, post consecrationem, nihil est nisi corpus ct sanguis Christi : sicut Ambrosius dicit, in libro *Officiis ♦ Ante benedictionem alia i species nominatur, post benedictionem corpus significatur.* K Alioquin non adoraretur e veneratione latriae.

\ Et ideo alii dixerunt quod, sicut vinum convertitur in sanguinem, ita aqua convenitur in aquam quae de latere Christi fluxit. – Sed hoc non rationabiliter dici potest. Quia secundum hoc, aqua seorsum consecraretur a vino, sicut vinum a pane.

Et ideo, sicut ipse * dicit, aliorum opinio prohabilior est, qui dicunt aquam converti in vinum, et vinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset nisi adeo modicum apponeretur de aqua quod converteretur in vinum. Et ideo semper tutius est parum de aqua apponere, et praecipue si vinum sit debile: quia, si tanta fieret appositio aquae quod solveretur species vini, non posset perfici sacramentum. Unde Iulius Papa * reprehendit quosdam qui *pannum lineum musto intinctum per totum annum servant, et in tempore sacrificii aqua partem eius lavant, et sic offerunt.* · Pnemv-c». *Cowcr.jbm.*

Ad primum ergo dicendum quod sufficit ad significationem huius sacramenti quod sentiatur aqua dum apponitur vino: non autem oportet quod sit sensibilis post mixtionem.

Ad secundum dicendum quod, si aqua omnino non apponeretur, totaliter excluderetur significatio: sed, cum aqua in vinum convertitur, significatur quod populus Christo incorporatur.

Ad tertium dicendum quod, si aqua apponeretur dolio, non sufficeret ad significationem huius sacramenti, sed oportet aquam vino apponi circa ipsam celebrationem sacramenti.

---

ponatur. – *qpponatur* PEF.

γ) *alia.* – *illa* P. Cf. qu. <cq. art. ▮. 5. – AJ *corpus Allai corput Christi* margo P.

8) *adoraretur.* – *adoraretur omnino* F, *totum adoraretur* PI. *if non.* – Om. pC, mtc *potat* ponunt BGH.xC ct *be. nec* poat pj

QUAESTIO SEPTUAGESIMAQUINTA

DE CONVERSIONE PANIS ET VINI IN CORPUS ET SANGUINEM CHRISTI

IN OCTO ARTICULOS DIVISA

• G. qu. tarant, htrod.

Deinde considerandum est de conversione panis et vini in corpus et sanguinem Christi :* Et circa hoc quaeruntur octo.

Primo: utrum substantia panis et vini remaneat in hoc sacramento post consecrationem.

Secundo: utrum annihiletur.

Tertio: utrum convertatur in corpus et sanguinem Christi.

Quarto: utrum remaneant ibi accidentia post conversionem.

Quinto: utrum remaneat ibi forma substantialis.

Sexto: utrum conversio ista fiat subito.

Septimo: utrum sit miraculosior omni alia mutatione.

Octavo: quibus verbis convenienter exprimi possit ®.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM IN HOC SACRAMENTO SIT CORPUS CHRISTI SECUNDUM VERITATEM, VEL SOLUM SECUNDUM FIGURAM VEL SICUT IN SIGNO

IV *Sent.,* dist. i, ah. i; IV Conf. *Gent., cap,* uu sqq.; *De Yen, Sacram. Altar.* aerm. xt; *In Matth.,* cap. un; */n loan.,* cap. n, lcci. vi; I *aJ Cor, cap.* n, lect. v.

primi m stc proceditur. Videtur quod in hoc sacramento non sit corpus Chri- ® sti secundum veritatem, sed solum se- c cundum figuram, vel sicut in signo. • Vere. 54,61.64 Dicitur enim loan, vi ' quod, cum Dominus dixisset, AÏΠ *manducaveritis carnem Filii hominis cl biberitis eius sanguinem,* etc., *mulli ex discipulis eius audientes dixerunt. Durus est hic sermo:* ? quibus ipse *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam.* Quasi dicat, secundum expositionem Augustini, *super quartum Psalmum* ‡ •.VwrrrJ'i.iCuu. -G us />/«.» *qdde de* Com. *tecr.,* di>L II; IV *Sent.,* j'iL x, cap. *Hen.* *Spiritualiter intellige quae loculus sum. Xon hoc corpus quod videtis manducaturi estis, et bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendavi. Spiritualiter intellectum vivificabit vos: caro autem non prodest quidquam.*

:0. 2 pRAETEREAt Dominus dicit, Matth. ult. :* *Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad* •i £>» *consummationem saeculi:* quoJ exponens Augu- io c l x x x ' stinus ‡dicit *Donec saeculum finiatur, sursum esi Dominus: sed tamen et hic' nobiscum esi reritas Dominus. Corpus enim in quo resurrexit, uno in loco esse oportet: veritas autem eius ubique diffusa est.* Non ergo secundum veritatem est corpus Christi in hoc sacramento, sed solum sicut in signo.

3. Praeterea, nullum corpus potest esse simul in pluribus locis, cum nec angelo hoc conveniat : eadem ' enim ratione posset esse ubique. | Sed corpus Christi est verum corpus, et est in caelo. Ergo videtur quod non sit secundum veritatem in sacramento Altaris, sed solum sicut in signo.

4. Praeterea, sacramenta Ecclesiae ad utilitatem fidelium ordinamur. Sed secundum Gregorium, in quadam ‡Homilia regulus : reprehenditur quia *quaerebat corporalem Christi praesentiam.* Apostoli etiam impediebantur recipere Spiritum ζ Sanctum propter hoc quod affecti erant ad eius praesentiam corporalem: ut .Augustinus ‡dicit ‡αγ ν·· super illud Ioan, xvi ;* Si *non abiero, Paraclilus* *ν<,u

3) *Primo: utrum... exprimi postit.* Hanc materiae tmetandae anoijrain Auctor cx auo Commentario in librum Srirt. IV. dût. it. a&sumpait ; *cd mutato in operi» fcxeeutionc comitio novam materiam, pnmi scilicet articuli, introduxit, illam vero de qua hic *Septimo* articulo quaerendum «MC dicit, alio modo distribuit: *ct.* art. fi, ad 3. Quo caxu factum ait ut lectio anahseos in autographo per Auctorem vel amanuensem non corrigeretur ad normam ordini» cxccuti, no» utique latet; sed quod tunc temporie omtattm ail nunc per ‡ho fieri ncccasc ‡c* non puuunua, idcoque lectionem totius fere ‡traditioni manuacriplae non ungimus.

In G scriptor prnccuntc correctore praefigit *Primo utrum in hoc sacramento sit corpus Christi tccuitdum veritatem:* mutat ordinalia /Vitiio *Secundo* etc. *Sexto* jn *Secundo Tertio* etc. *Septimo;* delet *Septimo... mutatione* per *vacat;* addit *pani»* inte *convertatur* ad *Terti»* noatri ‡extu ct post *substantiali»* ad *Quinti·.* (ad *Octavo* utraque ‡manu om. *convenienter,* In Indice tamen occurrit).

!n Ple ct codicibus Ambrosiam» et Brixicnu analyaû ex Articulorum initiis relecta est hoc modo ‡uncini clausa habet P, cx editione anni i5a3):

JVfnto, *utrum in hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem (an solum secundum figuram vel sicut in signo).*

Secundo, utrum in hoc sacramento remaneat lubitantia panis et vini poit consecrationem.

Tertio, utrum substantia panis (rd vini) post consecrationem huiu» sacramenti annihiletur aut in pristinam materiam resolvatur.

Quarto, utrum panis possit converti in corpus Christi.

Quinto, utrum t>i hoc sacrament· (post convectionem) remaneant accidentia panis et vini.*

Sexto, utrum (facta consecratione) remaneat (in hoc sacramento) forma substantialis panis

Septimo, utrum flat m *instanti ista conversio (ista conversio* ante */lat).*

Octavo, utrum haec sit re/a (falsa): Ex pane JU corpus Christi.

?) ipse. - *dixit* addunt Eb ct tcrtU.

γ) *quartum Psalmum.* /W. pA' P. Pro *intellige, intelligite* *G ct editione*. Pro *quae, quod* Hl. Pro ‚Vh *hoc, ct idea hoc* II. Pro *et bibituri, sed nec bibituri* Hte. Pro *aliquod robis, autem robii b, quod inibis* Pc; ci. Ç.

δ) *ct hic.* – Om. editiones. Pro *Domiuu/, Domini* edibnnes, om. E, *et Deminui (corinth. It in quo) cd. a,* I om. *sed... Duminus.*

c) *eadem.* – *tali* tertia praeter G.

P *regulus,* – P; *centurio.*

non veniet ad vos. Xon ergo Christus secundum praesentium corporalem est in sacramento Altaris.

Sed comra est quod Hilarius dicit, in VIII *dc Frin. Dc veritate carnis et sanguinis Christi non est relictus ambigendi locus. Nunc et r* ipsius Domini professione, et fide nostra, caro eius vere est cibus ct sanguis eius vere est potus.* Et Ambrosius dicit, VI *de Sacramentis Sicut verus Filius Dominus Tesus Christus, ita vera Christi caro est quam accipimus, ct verus · sanguis eius est potus.*

Respondeo dicendum quod verum corpus Chrisii et sanguinem esse ' in hoc sacramento, non sensu deprehendi potest, sed sola fide, quae auctoritati divinae innititur. Unde super illud Luc. XXH *Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur,* dicit Cyrillus *Non dubites an hoc verum sed potius suscipe verba Salvatoris in fide: cum enim sit veritas, non mentitur.*

Hoc autem conveniens est, primo quidem, perfcctioni novae legis. Sacrificia * enim veteris legis illud verum sacrificium passionis Christi continebanI s0Ium in figura: secundum illud *Heb.* x ♦ *Umbram habens lex futurorum bonarum. non ipsam rerum imaginem.* Et ideo oportuit ut aliquid plus haberet sacrificium noxae legis a Christo institutum: ul scilicet contineret ipsum passum, non solum in significatione vel figura, sed etiam in rei veritate. Et ideo hoc sacramentum, quod ipsum Christum rcaliter continet, ut Dionysius dicit, in cap. * *Eccles. Ilierar.,* est *perfectivitm › omnium sacramentorum aliorum,* in quibus virtus Christi participatur.

Secundo, hoc competit caritati Christi, ex qua pro salute nostra corpus verum nostrae naturae assumpsit. Et quia maxime proprium amicitiae est *convivere amicis,* ut Philosophus dicit. IX *Ethic.* ♦ sui praesentiam corporalem nobis repromittit in praemium, Matth. xxiv :* *Ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilae.* Inierim tamen nec sua praesentia corporali in hac peregrinatione destituit. sed per veritatem corporis et sanguinis sui nos sibi coniungit in hoc sacramento. Unde ipse dicit, Ioan, vi :* *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo.* Unde hoc sacramentum est maximae caritatis signum, et nostrae spei sublevamentum, ex tam familiari coniunctione Christi ad nos.

Tertio, hoc competit perfectioni fidei, quae, sicut esi de divinitate Christi, ita est dc eius humanitate: secundum illud loan, χιν :* *Creditis in Deum, ct in me credite.* Et quia fides est invisibilium, sicut divinitatem suam nobis exhibet Christus invisibiliter, ita ct in hoc sacramento carnem suam nobis exhibet invisibili modo.

Quae quidam non attendentes, posuerunt corpus ct sanguinum Christi non esse in hoc sacramento nisi sicut in signo. Quod est tanquam haereticum abiiciendum. utpote verbis Christi contrarium. I nde et Berengarius. qui primus inventor huius erroris' fuerat, postea coactus est suum errorem revocare, et veritatem fidei confiteri :*

Ad primum ergo dicendum quod ex hac auctoritate praedicti haeretici occasionem errandi sumpserunt, male verba Augustini intelligentes. Cum enim Augustinus dicit, *Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis,* non intendit excludere veritatem coqioris Christi: sed quod non erat manducandum in hac specie in qua ab eis videbatur. Per hoc autem quod subdit. *Sacramentum vobis aliquod ' commendavi, spirituahter intellectum vivificabit ros.* non intendit quod corpus Christi sit in hoc sacramento solum secundum πβ stivam significationem, sed spiritualiter · dici, idest, inxisibiliter et per virtutem spiritus. Unde, *super Ioan.* ·, exponens illud quod dicitur. **Caro** *non prodest quidquam* ;* dicit: *Sed, quo modo illi intellexerunt. Carnem quippe * sic intellexerunt manducandam, quo modo in cadavere dilaniatur aut m macello venditur: non quo modo spiritu regelatur. Accedat spiritus ad carnem, ct prodest plurimum: nam, si caro nihil prodesset, Verbum caro non fieret, ut habitaret in nobis.*

Ad secundum dicendum quod verbum illud \ugustini, ct omnia similia, sunt intclligenda de corpore Christi secundum quod videtur in propria specie: secundum quod etiam ipse Dominus dixit, Matth. ❊xvi A/e *autem non semper habebitis.* Inxisibiliter tamen sub speciebus huius sacramenti esi ubicumque hoc sacramentum perficitur.

Ad tertium dicendum quod corpus Christi non est eo modo in sacramento sicut corpus in loco, quod suis dimensionibus loco commensuratur: sed quodam speciali p modo, qui est proprius huic sacramento. I nde dicimus quod corpus Christi est in diversis altaribus, non sicut in diversis locis, sed *sicut in sacramento.* Per quod non intclligimus quod Christus sit ibi solum sicut in signo, licet sacramentum sit in genere signi: sed intclligimus corpus Christi esse ibi, sicut dictum est, secundum modum proprium huic sacramento.

Ad quartum dicendum quod ratio illa procedit

η) ef. — *tnim* »E, *enim ft* PI»Π ct *c.*

0| *veru».* — Tertia ; *vere.*

<) *eue.* – Om. BGH, port *»acramcntf»* poaUAt *abc.* – Pro >10/1 srniu, *ttc^ue* ***ovin** neque infellectu* E. *femu (deprehendi non pole»!)* P, *neque icntu* cctcri; ci. qu. **Ixxvi** en, 7. corp.

x) *Sacrificia. — Sacramenta* H ct editionem. Tcnio loco (ante novar Zegü) *tacramentum* P.

λ) *perfcctivum.* — Tertia pnuter 1; *perfeciinimum ;* d. qu. ixv an. 3. – *aliorum* ante *sacramentorum* ponunt PL

p) *in.* — F et tenu ; *ad* cd. *a, et* catcn. – Poat *praemium* tertia addit *dicent.*

v) *primut inventor huiut errorit. — primut huiui erroris* HI, *principium huiut erroris* G, *primus (prtmo b) huius erroris inventor (ventor b) bc. primus huius errori» auctor* P.

vobis aliquod. – *quod robis* P

0) *fpiritualiter.* – *Alias impassibihtcr* rnargi» P, aed reterendum CM id *invitibililrr,* pro quo *inipassibiliter* Ile. – Pro *spiritu», Spiritus Sancti* cd. a ct tertia praeter **I**; ei. ad 4.

*^uiFTc- ~ *: quidem* ACDF, *quid* B, *quaedam* cd. *a, quidam G'. carnem quippe sic intellexerunt* <»m. FHIte – m.indwvanZtm ora. P.

p) *speciali. — spirituali* FHfrc; *Ais spCali* margo P.

du praesentia corporis Christi prout est praesens per modum ° corporis, idest prout est in sua specie visibili7: non autem prout spiritualité^ id-est invisibiliter, modo et virtute spiritus. Unde Augustinus dicit, *super Ioan.* :* *Si intellexisti spiritualiter* verba Christi de carne sua, *spiritus ct rita tibi sunt: si intellexisti carnaliler, etiam v spiritus et rita sunt, sed tibi non sunt.*

• Tr.tt. XXVII, n. 6.

e) *modum.* — *motum* P.

t) *vhibili.* – pj; *visibilifer* E. *visibilis* ceteri. – Ante *spirituaIitcr* addunt *est* I *a* ct tertx· prjcicr H. – Pro *Invisibiliter modo et virtute, invisibili tnndo ex* (ce H) *virtute* GHfcc; etiam *a* habet *invisibili.*

v) *diam.* – *sic ('sicut b/ etiam* tertia.

Commentaria Cardinalis Caietani

Titulus ut sonat. – In corpore conclusio clara est. Et dc ipsa tria dicuntur. Primo, quod sola fide tenetur. Secundo, quod est conveniens. Et affertur triplex convenientia. – Tertio, recitatur error quorundam dicentium oppositum: ct cx verbis Christi, ct confessione Burcngarii, *de Consecr.,* dist. II. £gn *Berengarius,* confutatur.

II. Circa praesentis ct sequentium articulorum doctrinam ac materiam, pro claritate ct ampliori intellectu difficultatum, sciendum est ex auctoritate sacrae Scripturae dc existentia corporis Christi in sacramento Eucharistiae nihil aliud haberi expresse nisi verbum Salvatoris dicen-

tîn^e^iEJ?.' * ^oc est corFlts meum. Oportet enim verba haec ₵rn esse. Et quoniam verba sacrae Scripturae exponuntur

J5J· dupliciter, \el proprie vel metaphorice, primus error circa

vtn.'u> hoc fuit interpretantium haec Domini verba metaphorice. Quem Magister Sententiarum, in dist. x libri Quarti. tractat: qui ct in hoc articulo reprobatur. Et consistit vis reprobationis in hoc. quod verba Domini intellecta sunt ab Ecclesia proprie: ct proptcrca oportet illa verificari proprie.

• Lhca.,, lj vinrent iu b:^-ditia ora. P.

• Dico autem *ab Ecclesia:* quoniam non apparet ex Evangclio coactivum aliquod ad intelligcndum haec verba proprie. Ex subiunctis siquidem verbis α Domino, scilicet. *quod pro vobis tradetur in remissionem peccatorum* >r, non potest concludi evidenter praemissa verba esse intelligenda proprie. Quoniam ly *quod* non refert conjunctionem praedicati cum subiecto, sed refert praedicatum, scilicet *corpus meum.* Cum cuius ₹elationi. veritate stat praciaccntem esse veram solum in sensu metaphorico. ut patet in

• I jd Cor., cap. ii, ter 14.- (Z Luc. rap. itn. •mJ. ituLcop. tin, vcn. jS.

•lj / Cor. «p. exemplo, *Petra autem erat Christus* ': si enim adiunxisset /kpostolus, *qui crucifixus est, resurrexit ct ascendit ad caelos,* dicendo, *Petra autem erat Christus, qui crucifixus est et resurrexit a mortuis ct ascendit in caelum,* nihil minus praeincens illa propositio, *Petra autem erat Christus,* non proprie, sed metaphorice intclligcnda esset. Et similiter in proposito verba Domini, *Hoc est corpus meum, quod pro robis tradetur,* cx illa additione, *quod pro vobis tradetur,* – non arctatur prima propositio ad sensum propnum: sed esset etiam vera si in solo metnphorico sensu esset prolata. Et proptcrca dixi cx verbis Domini *proprie intellectis ab Ecclesia* excludi errorem dicentium corpus Christi metaphorice. ecu significative tantum, esse in Eucharistia.

Habemus igitur ex veritate verborum Domini in sensu proprio, corpus Christi veraciter esse in Eucharistia. Et hoc est primum, quod ex Evangclio habemus, circa hoc sacramentum.

Alterum autem, quod Evangelium non explicavit expresse, ab Ecclesia accepimus: scilicet conversionem panis in corpus Christi. Hanc enim non solum a priscis doctoribus Ecclesiae habuimus, quos habes *dc Consecr.,* dist. II, copiose, et a Magistro Sententiarum, in tractatu dc Eucharistia ;* diffuse ·, sed a Concilio Lateranensi sub Innocentio III, ut patet Extra, *de Summa Trin. et Fide Cathol.. Firmiter credimus,* ubi utrumque simul dicitur sub his verbis, *Christi corpus et sanguis in sacramento Altaris sub speciebus panis et vini veraciter continentur,* ct haec quoad primum; ct sequitur, *transubstantiatis pane in corpus ct vino in sanguinem potestate divina,* ct haec quoad secundum.

• iv *Sent.,* 4Ûl. riu h*

III. Et quoniam variae fuerunt opiniones, inuliifonniaque fiunt argumenta circa haec, implicantia mentes etiam eruditorum, praenotandum est, ct ante oculos semper habendum, intervenire hic non unam, sed duas novitates valde mirabiles, Altera est dc esse ₵orpori Christi sub hostia consecrata: dc novo enim corpus Christi verum veraciter sub illa hostia continetur. Altera est de com eruone substantiae panis in substantiam corporis Christi: ct hoc etiam dc novo fieri credimus.

Et quoniam omnis novius mutationem nonnullam sonui. extenso mutationis nomine latissime; ideo, pro maiori claritate latissime *mutationis* vocabulo utendo, imaginemur secundum has duas novitates intervenire duas mutationes; non curando an una sit ratio alterius, aut inferat alteram.

IV. Et in illa quidem novitate qua corpus Christi dc novo est sub speciebus panis, oportet intclligcrc mutationem vel cx parte corporis Christi, vel cx parte accidentium panis. Et si quidem cx corpori- Christi parte mutationem imaginamur, erit ₹nutationi velut sublectum corpus Christi; terminus i quo. non contineri sub his accidentibus; terminus ad quem, contineri sub his accidentibus; fit enim Christi corpus cx non contento sub his accidentibus, contentum sub illis. SI vero mututio haec imaginanda ponitur ex parte hostiae, tunc mutationis sublectum est ipsa panis species; ct terminus a quo, non continere; terminus autem ad quem, est continere Christi corpus; fit enim panis species remanens cx non continente Christi corpus, continens Christi corpus. Quia ergo, attendendo formaliter ad illam novitatem qua corpus Christi continetur x eracitcr sub speciebus panis, ct corpus Christi quod non continebatur sub his speciebus, continetur, et species panis qunc non continebat Christi corpus, continet Christi corpus; rationabiliter manifestatur novitas ista formali ct perspicaci intellectu, humano more, cx ratione mutationis, ut fecimus: *excelsa* siquidem *Dei balbutiendo ut possumus resonare* non dedecet, secundum Grcgonum ;* Quapropter, conformitcr ad sacros canones · loquendo, vocetur ista novitas *novitas continentiae:* quoniam vere secundum hanc corpus Christi continetur, et hostia continet corpus Christi, quamvis non continentia locali.

• \hraL bb. V. cap. xxin, «L 11
* CL em. u. .l/Γγπμ jaTm.

Altera nutem novitas vocabitur *novitas conversionis:* quoniam secundum illam panis vere convertitur in corpus Chrbti. In hac igitur conversionis novitate manifesta mutatio intervenit, qua ex pane fit corpus Christi. Sed mutatio ista absque subiecto invenitur, habens pro termino a quo panem, ct pro termino ad quem corpus Christi.

Et scito quod tanta est utilitas discernendi inter has novitates et inter has mutationes, ut inde pendeat ct intelligerc tam varias obiectiones, et scire formaliter respondere, et s idere quid scias vel nescias. I nde non sit libi curae pro nunc, hoc est pro principio intelligendi, quales vel quomodo sint aut fiant istae mutationes: sed esto contentus cx aliclate terminorum etiam tingere diversitatem mutationum. Et perspiciendo quod conversio habet pro₹rio terminos, scilicet panem ct corpus Christi; ct quod corpus Christi contineri de novo sub «aeramento habet alios suos proprios terminos, scilicet de non continentia ad continentiam vel passive vel active, ut praedeclaratum est: siste, et fige intellectum ad formalia ambarum novitatum ct suarum mutationum, ut sic liber tibi pateat ingressus in pelagus tam tluctuantium opinionum ct intellectuum.

V. His praelibatis, sciendum ₵ omnes circa primam novitatem continentiae ct re ct voce consensisse, dum

omnes communiter fatemur corpus Christi, prius non contentum sub hac hostia, modo veraciter contineri: quamvis circa modum quo continetur, variae sint, ut postea · dicetur, opiniones.

• Sara. xn.

Verum novitatem conversionis, licet omnes voce affirment, secundum rem tamen multi negarunt, putantes se non negare illam. Et hi multifariam sunt divisi: dum quidam intelligunt conversioni» nomine *identitatem loci,* ut hac ratione dicatur panem fieri corpus Christi, quia ubi est panis, est et corpus Christi; ut Magister Sententiarum, jn XI · distinctione Quarti, refert et reprobat. Et de hoc erit secundus articulus in littera.

• cap. *Quiijw,*

Quidam vero conversionis nomine intelligunt *successionis ordinem,* ut Magister ibidem refert: ut hac ratione dicatur panem converti in corpus Christi, quia corpus Christi est post consecrationem sub accidentibus sub quibus erat panis; quem panem annihilari, aut solvi in praeiaccntcm materiam dicebant Et hoc Auctor in tertio tractabit articulo. – Et hanc opinionem quoad sententiam ‘equitur Scotus, in Quarto, dist. X * ct xi Dixi autem, *secundum sententiam.* Quia m modo opinandi cautior est Scotus. ponens panem per accidens redigi in nihil, et conversionem vocat adductivam Christi corporis ad hoc quod sit praesens accidentibus panis. Sed quoad rem in idem redit cum opinione recitata a Magistro: quia secundum rem panis non convertitur in aliquam rem, sed in nihilum cedit. Et proptcrca solo nomine conversionem ponit panis in corpus Christi.

ïa.’ĭ*

Quidam autem conversionis nomen ct rem, partialiter tamen, admittunt. Dc quorum numero est Durandus, in eodem Quarto ·, ponens materiam panis converti in corpus Christi quia incipit informari forma corporis Christi, sicut alimentum informatur forma aliti, panis vero formam desinere esse, – Et haec nova opinio ut erronea a Petro de Palude * reprobatur. Et erronea convincitur ex hoc quod corpus Christi iam est impassibile: et multo magis cius anima est immutabilis quoad informare et non informare.

• tu»:, «i, qu.w.

*,v ‘b

Quidam demum, conversionis nomen ct rem totaliter admittentes, dicunt panem converri in corpus Christi, non secundum substantiam, sed secundum esse accidentale: na quod panis convertitur, non in substantiam corpons Christi, sed in illius esse sacramentelle. Et hanc opinionem tenct. sine assertione tamen, Petrus dc Palude, in Quarto * – Quam opinionem, utpotc novam. Auctor non tractavit. Aliena tamen a veritate est: quia transubst.mtiationcm solo nomine salvat. Quoniam secundum rem apud istos substantia panis convertitur in accidens, cl non in substantiam corporis Christi: sed secundum vocem salvant transubstantiari. quia convertitur panis substantia m Christi substantiam secundum esse accidentale. Patet siquidem manifeste *transubstantiari* importare conversionem substantiae in substantiam simpliciter ct absolute: ut textus expresse inductae decretalis dicit: *transubstantiatis pane in corpus et vino in sanguinem.*

• ibid., art. » »d irt-i” Osrio-i.

•

VI. Communis autem doctrina, quam Auctor sequitur, P05t M^istrum Sententiarum tenet substantiam panis converti in substantiam corporis Christi absque additione aliqua, absque augmento quoque in substantia corporis Christi; ac per hoc. panem non esse redactum in nihil, sed conversum in substantiam Christi corporis; et cx hoc ipso non esse amplius panem, sed quod erat panis est corpus Christi. Et haec doctrina ex sacris conciliis priscisque doctoribus Ecclesiae clare habetur: ut patet *de Conseer.,* dist. II ·, diffuse, ct in ăllegata decretali Latcranensis Concilii.

HΨ

•c^n.Qtiiccr. Fut ·· Em tierchgjriui.]»4. ·.. Cu; Nsir. ◊m· Kü.-Aer«Tj.

Addit autem doctrina haec quod haec novitas convcrsionis est ratio novitatis continentiae, et poor illa. Ita quod prius natura est novitas conversionis panis in corpus Christi, et deinde secundum naturae ordinem est corpus Christi sub hostia: utrumque tamen est in uno et eodem instanti temporis. Nec est inter has duas novitates solummodo dictus ordo prioris et posterioris, sed ordo causalitatis: ita quod haec conversio panis in corpus Christi est causa sufficiens in suo ordine existentiae corporis Christi sub hostia. Ita quod, licet sint hic duae novitates, ct tot mutationes cum suis propriis terminis; tanta tamen est inter cas necessaria connexio quod ad priorem reliquae necessario sequuntur: hoc est, quod ad conversionem hanc qua trnnsubstnntialur panis in corpus Christi, necessario sequitur corpus Christi contineri sub hostia.

r«u«

Quocirca quatuor supersunt declaranda. Primo, quod haec conversio est faciiva praesentiae corporis Christi sub hostia ;* secundo, quod hoc est necessarium ··; tertio, quomodo se habeat haec conversio ad sequentem praesentiam ·; quarto, redibimus nd opiniones relatas :*

· U- ··«. ·«»

· (X nem. n-

VII. Ad evidentiam primi, scito, et caute, dupliciter dc conversione panis in corpus Christi posse nos loqui: vel simpliciter et absolute; vel ut sncramentali. Nam si loquamur simpliciter ct absolute de conversione panis in Christi corpus praeexistens absque additione, etc., nihil aliud video inde sequi. Quod ex hoc percipere possumus, quod si, absque aeramenti institutione, divina potentia converteret panem in Christi corpus, nihil aliud fateremur effectum nisi quod panis conversus est in corpus Christi. Et hoc est quod doctorcs dicti, scilicet Scotus etc. ·, sonaverunt. dicentes novitatem conversionis posse esse sine nos itate praesentiae Christi ad hostiam. Hoc enim verum esset, si esset sermo dc conversione simpliciter ct absolute. - Sed m sermo est dc conversione sacramentali, secus dicendum ç-t. Et de tali conversione loquuntur doctorcs prisci, sacri canones, et nos sic de ea nunc loquimur.

μ φ

Et si quaeras quid addit ly *sacramentalis* supra con-\crsionem: respondeo quod addit aliquid nobis secundum se ignotum, cognitum autem utcumque per hoc quod est illativuni huius ventatis. *Hoc est corpus meum.* Et cave ne dixeris quod addit solum respectum ad activam consecrationem per verba sacerdotis in persona Christi.

VUI. Probatur igitur quod conversio sacramentalis, hoc est, quae seu qualis in hoc sacramento fit, est fuctiva praesentiae corporis Christi sub hostia. Probatur autem tripliciter. Primo, ex hoc quod nulla alia ratione ecclesiastici doctores laboraverunt conversionem in hoc sacramento declarare, nisi ad verificandum *Hoc est corpus meum.* Quod patet tum cx co quod conversio non explicite habetur in Evangclio: nc per hoc, nisi ad verificandum verba Domini conversio esset, non apparet ubi fundarent conversionem credendam ab omnibus fore. Tum ex co quod Ambrosius·, tanto labore insudans ad verificandum *Hoc est corpus meum,* nihil aliud facit nisi quod conatur monstrarc hoc quod erat panis, modo esse corpus Christi. Et hoc idem facit Augustinus ;* Et. breviter, *de Consecratione* distinctio secunda plena est istis laboribus.

· * «p. u: IV *St* Sa n mm. ‘‘t·

Ip«« ,rcr.. *CsrFtaeiSw.;* V» «TWJU< . (·

Secundo patet ex prius · inducta decretali Lateranensis Concilii, dum dicitur: *Christi corpus et sanguis in sacramento Altaris sub spcciebus panis ct vini veraciter continentur, transubstantiatis pane in corpus et vino in sanguinem:* ubi ex ipso modo loquendi apparet prioritas ct caus.ilitas transubstantiationis respectu continentiae.

μ m».

Sed et clarius apertissime tertio patet hoc ex Concilio Florentino * sub Eugvmo 1\, ubi sic legimus: *Forma huius sacramenti sunt verba Salvatoris quibus hoc confecit sacramentum. Sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit sacramentum: nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi et substantia vini in sanguinem convertuntur.* Ubi manifeste vides quod ratio et causa quare hoc conficitur sacramentum, est conversio: hoc enim significat illa causali» coniunctio *nam.* Quinimmo cx hac Ecclesiae determinatione habes convenientem loquendi modum, dicendo quod *verba consecrationis, media conversione panis in corpus Christi, conficiunt hoc sacramentum, quod constat ex specie panis ct corpore Christi.* Fit enim cx his duobus ineffabili modo unum sacramentum. quo *ima summis* coniunguntur * ha quod ex hac Concilii doctrina, scilicet. *Quia virtute verborum fit conversio, sacerdos proferens verba hoc conficit sacramentum,* manifeste habemus conversionem efficere hoc sacramentum: quod nihil aliud est quam tacere unum cx corpore Christi ct specie panis; cx his enim duobus cuilibet fideli certum est constare huc sacramentum.

\ï^^trtt‘rr9

v,,u

Et potest formari sic ratio talis. Conticere hoc sacra-

mentum est facere novitatem continentiae ·. Sed conversio sacramcntalis est ratio confectionis sacramenti. Ergo conversio sacramcntalis est ratio novitatis continentiae. – Maior propositio est per sc nota, quasi a definito ad definitionem; quia hoc sacramentum significat constans cx accidentibus panis ct corpore Christi. – Minor vero patet cx auctoritate Concilii, reddentis pro causa quare verba conficiunt hoc sacramentum, quia ipsorum virtute fit conversio. Et hinc habere quoque potes quod novitas conversionis non concurrit per accidens ad novitatem continentiae, ex quo a sacro Concilio pro causa affertur: causae enim per accidens ab arte relinquuntur ·. – Haec de primo.

IX. Quoad secundum ·, sciendum est quod, sicut *necessarium* dicitur dupliciter in naturalibus, vel secundum naturae ordinem, ut quod homo generetur ex concubitu maris ct feminae, vel secundum habitudinem terminorum, ut circulum esse rotundum, ita in ecclesiasticis mysteriis dupliciter potest dici necessarium: vel secundum ordinem sacramentalem, ut infantem baptizatuin mundum esse a culpa et poena; vel quia impossibile est etiam per divinam potentiam aliter fieri, ut quod altare consecratum non fuerit consecratum. In proposito non eut disputandum de divina potentia, ubi de sacramentis tractatur; sed est attendendum quid sacramcntalis ordo exigat. Et sicut in naturalibus necessaria secundum naturae ordinem appellantur necessaria sine additione aliqua, ita in sacramentalibus appellanda sunt necessaria quae secundum sacramcntalem ordinem sunt necessaria: debet enim quaelibet disciplina uti *necessaria et contingenti, possibili et impossibili,* secundum proprium ordinem sui generis. Et propterva. quia novitas conversionis, secundum sacramentalem ordinum a Deo institutum ct ab Ecclesia explicatum, est necessaria ad novitatum continentiae, dicendum c$t simpliciter et absolute quod conversio sacramcntalis est necessaria ad continentiam corporis Christi sub specie panis.

Probatur autem necessitas secundum ordinem saernmcntalem e\ supra · dictis ex quibus apparet clare quod conversio per se concurrit ad verilicandum *Hoc est corpus meum,* seu ad confectionem huius sacramenti. Si enim concurreret per accidens, non oportuisset doctores priscos tantum pro ipsa laborare; nec licuisset sacro Concilio ipsam pro ratione confectionis sacramenti reddere; ea enim quae sunt per accidens, ut dictum est ;* a doctrina repelluntur. Constat autem quod, si conversio per se concurrit, necessario concurrit: ut norunt exercitati m *Posterioribus Analjticis* ·. – Haec de secundo.

X. Quoad tertium ·, videtur mihi conversionem habere sc ad hoc sacramentum sicut fieri ad factum esse: ita tamen ut non requiras hic omnimodam similitudinem. Sed ea ratione moveor, quia sacramenta novae legis *efficiunt quod significant.* Ac per hoc, verba Christi, *Hoc est corpus meum,* quia efficiunt utramque novitatem, scilicet conversionis ct continentiae, ut expresse dicta sacri Concilii · auctoritas testatur; consequens est ut eadem Christi verba significent utramque novitatem; alioquin, plura efficerent quam significarent, immo efficerent quod non significarent. Intelligcndo autem conversionem habere se ad hoc esse corpus Christi sicut fieri ad factum esse, optime intclligimus verba Christi significare utramque novitatem, explicando posteriorem ut in termino. Sicut enim m naturalibus dicendo, *Hoc est lumen novum,* significatur illuminatio et illuminatum esse ut in termino, ita in Salvatoris verbis virtutem habentibus factivam conversionis panis in corpus Christi, conversionis inquam unientis corpus Christi ct accidentia panis .id unum sacramentum, significatur et conversio panis in corpus Christi, cl corpus Christi contineri sub accidentibus panis ut in termino. Et sic verba Christi utrumque significant, et utrumque efficiunt.

Suadetur autem rationabiliter hoc dici, ex eo quod huic dicto omnia consonant dicta Sanctorum, ct sacrorum Conciliorum. Et hinc facile solvuntur obiectiones, mamfestiorque fit doctrina communis, ut patere potest applicando. – Haec de tertio.

XI. Quoad quartum ;* circa aliorum opiniones ** duo sunt advertenda. Primum est quod omnes videntur fugisse veram transubstantiationem panis in corpus Christi quia non videtur intclligibile absque aliqua novitate in substantia Christi.

Secundum «t quod duplex excessus apparet in eiv. Alter, recurrendi ad possibile secundum divinam potentiam: cum debuissent suavi tractatu discurrere secundum potentiam sacramentorum eoruinque ordinem ·. El cx hoc excessu orta est illa repulsa opinio loannis Parisicnsis de assumptione paneitatis ad unitatem hypostasis Christi % quam a pluribus doctoribus recitatam videre potes, si vis. – Alter excessus est, nimis metiendo res fidei secundum lumen humani ingenti sibi praestiti. Ex hoc enim trnnsubstantiationem evitarunt: cum multo melius ac perspicacius sensissent si, Magistrum Sententiarum · secuti, cum admiratione illam verissime tenuissent.

XII. Nunc ad praesentem articulum redeamus, quo conclu: um est corpus Christi veraciter esse in hoc sacramento, dicente ipso, *Hoc est corpus meum.* Et, ut tam ' diximus, in huc omnes fideles conveniunt: sed modus quo est, in disputationem vertitur.

Scotus ' putavit corpus Christi, absque déperditions proprii loci, acquirere quandam praesentiam ad species panis, quae praesentia est quidam respectus, quasi dc genere *ubi.*

Durandus * putavit corpus Christi, absque recessu n proprio luco, esse praesens accidentibus dictis sicut angelus est praesens corpori prius natura quam moveat ipsum, dante Deo Christi corpori secundum substantiam immediatum ordinem ad accidentia panis conversi in ipsum, non minus quam si absque quantitate pura substantia esset.

Sed neutra harum opinionum sufficiens apparet ad veriticandum id quod communiter fatemur» scilicet, sumendo hostiam consecratam sumere nos verum Christi corpus: sed solum esset verum nos sumere accidentia praesentia corpori Christi. Patet enim haec sequela, primo, ratione: quia sumens unum praesens alteri, non oportet sumere alterum. Deinde proprio exemplo secundae opinionis: quia sumens panem cui est praesens angelus, non propterea sumit angelum. Et similiter quoad primam opinionem: quia sumens panem locatum, etiam si inde non moveretur. non propterea sumeret locum eius; cl tamen inter panem ct cius locum est mutua praesentia. Non videtur ergo sufficienter salvari veritas huius cx hoc solum quod ponitur simplex Christi corporis praesentia ad accidentia panis, quamvis verum sit corpus Christi esse illis praesens.

XIII. Unde convenientius, cum Augustino ct Gregorio, recitatis a Magistro Sententiarum ·, dicimus cx corpore Christi et accidentibus panis constare unum sacramentum, non praecise sicut ex signo et signato, sed quodam ineffabili modo: qui a sacro Concilio Lateranensi ♦ vocatus est e.v *continente et contento;* quo etiam nomine appellavit cum Magister Sententiarum ·; quem modum Auctor in hac littera, in responsione ad argumenta a, appellavit *spiritualem.* et *modum proprium huic sacramento.*

Monstratur autem huiusmodi convenientia cx ipsis Domini verbis. Nam ct forma sacramenti. *Hoc est corpus meum,* idest. *Contentum sub hac specie est corpus meum, ut* communiter exponitur, monstrat corpus Christi contineri sub accidentibus istis; praesertim quod ly *hoc* non demonstrat substantiam simpliciter ct absolute, sed ut connotât ipsius continentiam sub istis accidentibus. Quod convincitur ex eo quod oportet, durantibus accidentibus, semper veriticari contentum sub his accidentibus esse corpus Christi.

Ex aliis autem verbis Domini, loan, vi ·, Verfta *quae locutus sum vobis, spiritus et vita sunt,* apparet spiritualis coniunctio verae carnis Christi cum accidentibus panis. Intellexerant siquidem discipuli Christi carnem canuliter comedendam, ac per hoc, morte intercedente: non vescimur siquidem cantibus nisi mortuis. Salvator autem noster utrumque errorem abstulit, dicendo quod *spiritus et vita sunt: vita,* contra mortem; *spiritus,* contra carnem, idest carnalem modum; ac si aperte dixisset: *Dicta mea sic intelligite quod viva mea caro spiritualiter vobis offeretur in cibum.*

Merito demum modus iste proprius dicitur huic sacramento : non solum propter differentiam α ceteris sacramentis; sed etiam quia in toto universo non apparet unus aliquis modus huic similis. Propter quod cum admiratione et veneratione fateamur defectum cognitionis nostrae circa hoc.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM IN HOC SACRAMENTO REMANEAT SUBSTANTIA PANIS ET \ INI POST CONSECRATIONEM

IV Sciit.. «iUt xi, qu. i, trt. i, ǫu i ; IV Co«f. *Gent.*, cap. txni; */n Maith., cap.* xxn; I *ad Cor.*, cap. *xs,* lcet. iv.

secundum sic PROCEDITUR. Videtur quod in hoc sacramento remaneat substantia panis et vini post consecrationem. Di·

IIP IV, cap. u». •^^cit enim Damascenus, in libro IV :*

Quia consuetudo est hominibus comedere panem

3 *e! vinum · coniugavit eis deitatem, et Jecit ea corpus et sanguinem suum.* Et infra *Panis communicationis non panis simplex est, sed unitus deitati,* Sed coniugatio est rerum actu existenlium. Ergo panis et vinum simul sunt in hoc sacramento cum corpore ct sanguine Christi.

2. Praeterea, inter Ecclesiae sacramenta debet esse conformitas. Sevi in aliis sacramentis

T substantia materiae γ manet: sicut in baptismo substantia aquae, ct in confirmatione substantia chrismatis. Ergo et in hoc sacramento substantia panis et vini manet.

3. Praeterea, panis et vinum assumitur in hoc

* sacramento inquantum significatὺ ecclesiasticam unitatem, prout *unus panis Jit cx multis granis. et unum vinum ex multis racemis,* ut Augustinus ^icit, ût libro *de Symbolo* :* Sed hoc pertinet ad

l7‘ ipsam substantiam panis et vini. Ergo substantia panis et vini remanet in hoc sacramento.

Sed contra est quod Ambrosius' dicit, in libro *de Acrameidis* ' : *Licet figura panis et vini vi-*

ta«rer./diM.n. *jea/J/r f njfltf [ainen quam caro Christi et sanguis post consecrationem credenda sunt.*

/i"' Respondeo dicendum quod quidam * posuerunt

II, it; GuJedo post consecrationem substantiam panis et vini ,n h°C sacramcnl° remanere. – Šed haec positio starc non potest. Primo quidem, quia per hanc positionem tollitur veritas huius sacramenti, ad quam pertinet ut verum corpus Christi in hoc sacramento existât. Quod quidem ibi non est ante consecrationem. Non autem aliquid potest esse alicubi ubi prius non erat, nisi per loci mutationem. vel per alterius conversionem in ipsum : sicut in domo aliqua de novo incipit esse ignis

1 aut quod l illuc defertur, aut quod ibi generatur. Manifestum est autem quod corpus Christi non incipit, esse m hoc sacramento per motum localem. Primo quidem, quia sequeretur quod desineret esse in caelo: non enim quod localiter movetur, pervenit de novo ad aliquem locum, nisi deserat priorem. Secundo, quia omne corpus localiter motum pertransit omnia media: quod hic dici non potest. Tertio, quia impossibile est quod unus motus eiusdem corporis localiter moti terminetur simul ad diversa loca: cum tamen in pluribus locis corpus Christi sub hoc sacramento simul esse incipiat. Et propter hoc relinquitur quod non possit aliter corpus Christi incipere esse de novo in hoc sacramento nisi per conversionem substantiae panis in ipsum. Quod autem convenitur in aliquid, facta conversione. non manet. Unde relinquitur quod, salva veritate huius sacramenti, substantia panis post consecrationem remanere non possit.

Secundo, quia haec positio ζ contrariatur formae huius sacramenti, in qua dicitur. *Hoc est corpus meum.* Quod non esset verum si substantia panis ibi remaneret: nunquam enim substantia panis est corpus Christi. Sed potius esset dicendum, *Hic l est corpus meum,* *

Tertio, quia contrariaretur l venerationi huius l sacramenti, si aliqua substantia esset ibi quae non posset adorari adoratione latriae.

Quarto, quia contrariaretur ritui Ecclesiae, secundum quem post corporalem cibum non licet sumere corpus Christi: cum tamen post unam hostiam consecratam liceat sumere aliam.

Unde haec positio * vitanda est tanquam haerclica. »

Ad primum ergo dicendum quod Deus coniugavil *divinitatem suam,* idest divinam virtutem, pani et vino, non ut remaneant in hoc sacramento, sed ut laciat inde corpus et sanguinem suum.

Ai» secundum dicendum quod in aliis sacramentis non est ipse Christus realiter, sicut in hoc sacramento. Et ideo in sacramentis aliis manet substantia materiae, non autem in isto.

Ad tertium dicendum quod species quae remanent in hoc sacramento, ut infra dicetur. sufficiunt ad significationem huius sacramenti: nam per accidentia cognoscitur ratio substantiae.

x) *vinum.* – *bibere* addit P. — *cis* F ct tertia; *in cis* E, *enim cis* ceteri.

?) *infra.* – *ita* PDF.i ct torte ABC.

substantia materiae,- PF»E; *substantiae materiae* pE, *materia* 1, *substantiae materia* ceteri.

Z) *assumitur.. significat.* – *assumuntur... significat* IIIfr, *assumuntur., significant* PaG ct *c.*

t) *aut quod.* – *aut quia* D ct tertis, *aut* F; .1ltero loco *aut* PF, *aut quia* D et cetera tortix

ζ) *haec positio.* – F ct tertia; *hoc ipsum* cd. *a. hoc ipsa* ceteri.

rj *panis,* – »E *a* ct tertie (praeter **li**); om. ABCDpE; *ibi... panis* vel *panis ibi... substantia* om. **I**; *nunquam... corpus meum* om. F.

0) *Hic.* – PDIac; *Hoc* ABCIIpE ct *b. Hoc non* ·E, *Haec* G; pro h vide r..

i) *contrariaretur.* – *contrariatur* tertia hic ct atarinu – Post *substantia* PI addunt *creata.*

x) *positio.* – *propositio* ABCpE, Pro *vitanda, vitanta* pAG, tu *tantum* B, *in tanta* C.

Commentaria Cardinalia Caietani

Trnn.cs clarus. – In corpore duo facit: primo, recitat opinionem affirmatu am; secundo, reprobat eam quatuor rationibus, per hoc concludendo negativam.

Et quia rationes Auctoris a posterioribus fuerunt valde discussae ac improbatae, quamvis teneant conclusionem cum Auctore; ideo afferenda sunt motiva quae contra has rationes adducuntur ·.

STIt.

11. Circa primam rationem, multa obiiciuntur contra illam maiorem- *Xon potest aliquid esse ubi prius non erat, nisi rei per loci mutationem, rei per alterius conversionem m ipsum.* Arguitur enim contra ipsam tripliciter: primo, contra ipsam absolute; secundo, contra ipsam applicatam ad hanc materiam '; ct tertio, contra pcrseitatem illius · Scotus in primis in IV *Sent.,* disk x, qq. i. m et iv, et dist. xi, qu. n, multipliciter obiicit. Durandus quoque, in xi distinctione · Quarti, obiicit.

• ›u«n. m.
• Sco. it.
• ℚ ··

Quadruplicitcr ergo contra maiorem universaliter intcl-^cclam arguitur ' *Primo,* a Durando ⁂ Quia Deus posset creare novum caelum supra ultimam nunc sphaeram. Et tunc ultima nunc sphaera inciperet esse ubi prius non erat, absque hoc quod moveretur, et absque hoc quod aliquid converteretur in ipsam. Falsa est ergo maior assumpta.

••uZcit

Secundo, ab utroque ⁂ Quia Deus posset facere corpus suum esse praesens sacramento Altaris simul cum substantia panis, cum hoc non implied contradictionem: et tunc corpus Christi inciperet esse sub sacramento absque motu locali, et absque conversione alicuius in ipsum.

ẞVoï ”£Î/.; d «, qo. i.

Assumptum probatur u Scoto Quia non est maior repugnantia corpus Christi c$»c simul cum substantia panis, quam sub quantitate eius: quia non magis repugnat substantia substantiae quam substantia quantitati, quoad talem simultatem.

•UiJ . qo. m

Tertio, a Scoto ·. Quia de facto quantitas corporis Christi ct anima cius incipiunt esse in hoc sacramento absque hoc quod aliquid convertatur in ipsas.

• IbJ ea. it, ad principal.

Et si glossctur maior, arctando ipsam ad id quod primo incipit esse alicubi, et dicendo quod non habet locum in his quae incipiunt esse alicubi concomitanter: contra instat Scotus dupliciter. Primo, quia ex hoc habeo quod non est propria mutatio, nec propria formalis ratio, nec praecisa, ad esse alibi rem immotam localiter, conversio alicuius in ipsam. Secundo, quia aha est praesentia animae hic. ct alia praesentia corporis, quia aliud et aliud est fundamentum: sed praesentia animae non habetur per conversionem in ipsam, nec per motum localem: ergo maior est falsa.

•Sfot.bid.,qu.

Quarto ·. Deus potest facere in creatura aliquid sine eo quod non est sibi ratio e&sendi, nec aliquo modo dc essentia eius. Sed nec conversio nec sacramentum est formalis ratio corpori Christi essendi hic, nec aliquo modo de essentia eius. Ergo Deus potest facere corpus Christi esse hic sine utroque istorum. – Probatur minor. Quia conversio non est ratio formalis essendi: nec ut praesens, quia praeteriit, corpore Christi cxistente hic; nec ut praeterita, quia tunc Deus non posset subtrahere hinc corpus Christi, sicut nec facere quod non praeteriit conversio. Similiter nec sacramentales species: quia non sunt in corpore Christi, nec per eas aliquid inest formaliter corpori Christi.

•Stf0t .Hi.4u.

Quinto, arguitur ex alio ȼapite ex hoc scilicet quod corpus Christi immotum potest simul esse in diversis locis localiter. Sed de hoc alias ·.

• a. can. ti.

111. Circa applicationem vero maioris ad hanc matenam ·» tripliciter arguitur ··. Primo, a Durando ⁂. Corpus Christi esse in sacramento non est esse alicubi: quia non est esse in loco. Male ergo applicatur illa maior dc ubi ct alicubi ad esse m sacramento: et falsa est minor dicens quod corpus Christi incipit esse ubi prius non erat, essendo in sacramento.

"cTnïÎ№a. *!

Secundo, a Scoto ·. Genitum esse in loco corrupti est verum propter materiam communem utrique: proptcrca enim ignis incipit esse ubi erat aer conversus in ignem, quia cx materia quae fuit aeris, remanente ibidem, ct forma ignis lit compositum ibidem. In proposito nutem, quia non remanet materia panis, non habet locum maior, dicens quod per conversionem corpus Christi est ubi erat panis.

*lv dlIL xi.ge.ii, id irtff. ⁂ «app

Tertio, ab eodem · ct Durando ··. Quia aliud est loqui de conversione absolute, ct aliud dc conversione in praeexistons. Nam quod convertitur in praeexistens, trahitur ad conditiones praeexistentis, et non c contra: ut patet in alimento et alito. Et proptcrca hinc sequitur quod panis est ubi est corpus Christi, ct non c converso.

' a»»t. ·· it'di»u

I\. Contra pcrseitatem ⁂ hoc est, necessitatem convcrsionis ad existentiam corporis Christi in hoc sacramento, quod scilicet impossibile sit corpus Christi, non motum localiter, incipere esse in hoc sacramento absque conversione alicuius, puta panis, multipliciter arguitur ·.

*α· "σ®·β·'fl,t ' °· Boa· “· '

Primo, a Scoto ·. Per nullam mutationem habetur per sc illud quod est aliud ct posterius suo per se termino. Sed praesentia corporis Christi hic, idest in hoc sacramento. est quid ahud et posterius corpore Christi, quod est proprius terminus transubshintnitionis. Ergo per conversionem panis in corpus Christi non habetur per se huiusmodi praesentia.

Secundo ct supponitur Deum posse facere corpus Christi praesens hostiae, manente substantia panis4. Quod probatur: quia novitas posterioris non infert novitatem prioris, ex VIII *Physic.* ⁂ ubi ponitur motus locahs in caelo sine mutatione secundum formam absolutam. Arguitur ergo sic. Sine mutatione substantiali potest esse nova praesentia corporis Christi ad panem. Ergo oportet dare aliquam mutationem ad huiusmodi praesentiam. Ergo huiusmodi praesentia non habetur per conversionem: ct probatur sequela. Quia terminus unius rationis, cuiusmodi est praesentia, non proprie per sc est terminus duarum mutationum distinctarum secundum genus.

Bom'

"rjî[';h¥ 'iif tax ‹»·

Et si dicatur, inquit Scotus ", corpus Christi posse esse praesens cum substantia panis sine mutatione substantiali, tamen nunc de facto fit praesens per substantialem mutationem panis in corpus Christi, ct non per aliam, contra: – In corpus Christi prius factum praesens pani, posset Deus convertere panem: quia non esset magis contradictio tunc quam nunc. Ergo talis conversio vel non f.iceret corpus Christi praesens: vel fieret praesens postquam fuit praesens, ct sic eadem praesentia terminaret duas dictas mutationes.

' pfOX'⁂ -

\. Deinde extenduntur argumentationes ad hoc quod conversio nihil facit ad praesentiam corporis Christi in sacramento·. Et arguitur *primo* ·' sic. Deus posset convertere panem in corpus Christi ut habens esse in caelo: quia non est ibi maior contradictio quam in conversione quae nunc ponitur. Sed tunc non haberetur corpus Christi sub specie panis ex ipsa conversione. Ergo nec nunc.

daf· ⧫ ⁂ L

Secundo ·. Si panis quantus converteretur in corpus Christi quantum. ita quod substantia in substantiam et quantitas m quantitatem verteretur, tunc corpus Christi quantum non haberet *ubi circumscriptive* quod fuit circumscriptive panis quanti. Ergo nunc non habet *ubi de~Jinitirum* substantiae panis. Et probatur sequela. Quia ita sc habent substantiae quae subsunt quantitatibus ad loca definitive, sicut substantiae quantae ad loca circumscriptive. Ac per hoc, quod facit conversio substantiae in substantiam ad ubi definitive, hoc facit ad ubi circumscriptive conversio substantiae quantae in substantiam quantam.

' taiJ.

7'crtio ·. Si per conversionem fit terminus ad quem ubi fuit terminus a quo, ergo modus esscndi utriusque erit similis: ille saltern modus qui potest eue comniu-

nis utriquc. Sed panis erat hic quantitative. Ergo corpu.·» Christi erit hic quantitative. Quod est inconveniens.

•iv&a£,dbi. m1, qu. 1. *Quarto,* arguit Durandus ·. Sicut se habet substantia ad substantiam, sic sc habet quantitas ad quantitatem. Sed si quantitas panis converteretur in quantitatem corporis Christi, non propter hoc quantitas corporis Christi fieret ubi fuit quantitas panis. Ergo non propter conversionem corpus Çhrütî fit ubi erat panis.

QiS/oll*" VI. Kcliqua argumenta, quae contra hanc eandem Au· ctor,$ ratI°ncm ex alio capite militant \ hoc est ex suppositione quod unum corpus potest esse simul localiter in diversis locis, cum rationibus probantibus ipsam suppositionem, ideo pro nunc omitto, quia constat corpus Christi non esse in sacramento localiter. l line enim huiusinodi quaestio a proposito remota apparet. Eict autem de hoc quaestio specialis '.

• Qu. 1 sbvi, art.

Hacc igitur sunt quae contra primam litterae rationem obiiciuntur.

VII. Ad evidentiam horum, praemittendum est quod non est hic quaestio de divina potentia, non enim ad hunc tractatum hacc spectat quaestio: sed quaerimus quid institutus ordo causarum habeat. I ndc, cum dicitur in littera *f *Impossibile est* etc., non est sermo dc impossibili secundum divinam potentiam absolute : ed secundum potentiam ordinatam, secundum quam attenditur possibile vel impossibile in ecclesiasticis mysteriis. Et hinc multorum argumentorum quae adduximus solutio pendet.

• In corpore.

•Nuo ti Qaj. *InftMtcf.* Unde ad obiecta contra Auctoris propositionem maiorem absolute et universaliter intellectam ‘ respondendo, dicitur quod duo prima argumenta, quia acquivocant de possibili, dum de divina potentia absolute loquuntur, non militant contra Auctorem. Prima tamen obiectio. de ultima sphaera, praeter hoc dupliciter deficit. Pruno, quia maior litterae manifeste loquitur dc locis praeexistentibus; obiectio autem creat de novo locum praeexistenti locabili. Secundo deficit quia, ll crearetur alia sphaera, ista quae nunc est suprema, proprie loquenda, esset in eodem loco in quo nunc est : varietas autern esset dc loco imaginario in locum realem, ct de loco potential! in locum actualem. I ndc, proprie loquendo, non acquireret novum locum, sed notum continens. Sermo autem litterae est de loco novo totaliter, et non secundum quid.

Ad tertium \ero dicitur quod responsio recitata non est mala. Melius tamen diceretur: *Nihil immotum potest esse ubi prius non fuit, nisi per conversionem in ipsum, aut aliquid sibi realiter contundam.* Et per hoc excluditur prima instantia Scoti, dicendo quod conversio est propria mutatio afferens praesentiam proprii termini primo, et coniunctorum illi concomitanter. Sic enim nulla fit exceptio ab illa maiore, sed declaratur vim conversionis extendere se ad praesentiam non solum proprii termini, sed concomitantium illum. – Ad secundam autem instantiam, negatur aliam esse praesentiam animae, et aliam corporis in hoc sacramento. Eadem enim numero praesentia qua corpus Christi praesens est sacramento, anima cius, corpus concomitans, denominative dicitur praesens, l.ndc falsum est esse aliud et aliud fundamentum praesentiae in anima et corpore. Sicut etiam anima mea est in hoc loco quia corpus meum est hic, et a corporis praesentia m loco denominatur anima mea praesens ; nec oportet ponere aliam propriam in anima mea praesentiam ad locum hunc.

Ad quartum dicitur quod maior est diminuta: debet enim addi, *nec necessario connexum.* – Et ultra hoc, minor est etiam diminutu, quantum ad conversionem. Quoniam connexio praesentiae ad conversionem nec est ut ad praesentem. nec ut ad praetentam, sed ut ad viam in ipsam . habet enim se ut factum esse in termino ad fieri. – Illud quoque quod additur de speciebus, diminutum est. Datur enim tertium, scilicet quod sub illis corpus Christi habet praesentiam quam sine illis haberi non est intelligibile, quia implicat contradictionem. Nam si corpus Christi esset sacramentalitcr sine aliquo sensibili signo, integraret et non integraret sacramentum; et similiter contineretur sub signo sensibili et non contineretur; et similiter esset praesens sensibili signo, et nulli sensibili signo esset praesens. Et tenent sequelae: quia dc ratione sacramenti est sensibile signum; ac per hoc, sacramentalc esse intelligi nequit absque sensibili signo.

VIII. Ad obiecta autem contra applicationem dictae maioris ad hanc materiam ‘ respondendo, dicitur ad primum quod tripliciter deficit. Primo, quia in littera non subsumitur quod esse in sacramento sit esse alicubi, ut patet intuenti. – Secundo, quia licuit, philosophorum more, latentes res per comitantia accidentia declarare. Constat autem quod esse in sacramento est esse valde latens, vcrificans locum eundem dc sacramento et existente sub sacramento. Licuit igitur uti propositione de ubi ct alicubi pro maiore; ct subsuincrc dc esse in sacramento tanquam vcriticante ubi ct alicubi dc corpore Christi existente in sacramento. – Et hinc patet tertium: quod scilicet vere, quamvis per accidens, per esse in sacramento acquirit nov um ubi, puta altare, quod est locus specierum. Et potc-t unico verbo dici quod esse in sacramento, licet non sit esse m loco formahter. est tamen causaliter, pro quanto per illud esse Christus est ubi est sacramentum.

· *U·eoeu* “⁑

Ad 'ccundum vero dicitur quod, formalitcr loquendo, materia, inquantum remanens ibidem sub utroque termino, facit quod genitum sit in loco corrupti. Et ex hoc habetur quod quodeumque quantum remanens alicubi sub utroque termino, sufficit ad hoc quod genitum sit in loco corrupti. Et quia sic contingit m proposito, nam eadem numero species pani·» quanta ibidem remanet sub utroque termino; ideo sufficienter habetur unde corpus Christi sit in loco panis conversi in ipsum, quamvis materia nulla communis remanserit : species enim quanta remanens acquivolet materiae quoad hoc.

Ad tertium autem dicitur quod in hac mirabili transubstantiatione concurrunt duae rationes, scilicet ratio conversionis, et ratio praeexistentis. Et pro quanto invenitur in hoc sacramento ratio conversionis. qua id quod erat panis substantia est substantia corporis Christi, habemus, lu.xta generalem regulam conversorum in naturam aliam, corpus Christi c«c ubi erat panis. Et hoc est quod littera sonat, quod ignis incipit esse alicubi quia id quod est ibi convertitur lll ignem. Et hoc est clarum, et expedit ad manuducendum intellectum. Qui si solum attenderet quod cx pane hic existente fit corpus Christi, ita quod contentum sub accidentibus panis acquisivit substantialiter integram naturam Christi corporis per conversionem in ipsum, facile intclligcrct corpus Christi esse ubi erat panis conversus in Christi corpus, sicut ignis est ubi erat lignum conversum in ignem. Sed quia rationi conversionis adiungitur ratio praeexistentis Christi corporis, impediri videtur quod dictum est haberi ex ratione conversionis : quoniam ipsum praeexistens trahere videtur ad se quod convertitur in ipsum. \ cruntamen oportet in huiusmodi mirabilibus hominem esse persuasibilem, et conceptus nostros sacris adaequare mysteriis, et non e contra. Et propterea dicimus quod cx ratione conversionis habemus corpus Christi esse ubi fuit panis hoc enim, ut cx supra * dictis patet, tam Ecclesiae quam sacrorum doctorum tradidit auctontas. Ex ratione vero praeexistentis Christi corporis absque additione mutationeque aliqua in ipsius substantia, habemus, non quod panis, sed *id quod fuit panis* est ubi est corpus Christi : quia est ipsum corpus Christi verum, quod est in caelo. Et cx hac parte concedendum est quod conxcrsum acquirit conditiones eius in quod est conversum. NcC potest hinc inconveniens aliquod inferri : sed duo mirabilia conspiciuntur cx hac mirabili conversione, scilicet, corpus Christi esse ubi fuit panis, ct id quod fuit panis esse ubi est corpus Christi.

’ λ λ t, G c-

IX. Ad obiecta contra necessitatem conversionis ad corpus Christi esse in sacramento * respondendo, dicitur ad primum quod, ut supra · diximus, dupliciter de conversione panis in corpus Christi loqui possumus, hoc est, vel absolute, vel sacramental!. Et si sit sermo dc conversione absolute, fateor me non xidere necessitatem. Et sic arguentes fere omnes dc conversione loquuntur. Et propicrca non est mirum si contra Auctorem communemque doctrinam non militant : quia non dc conversione absolute,

’ n –·■· ·'
* ^rt. ». Coa·

sed dc conversione sacramcntnli intclligenda est communit doctrina. Haec enim necessaria est ad veriticandum sacramentum Eucharistiae.

Unde ad primam objectionem Scoti, quae est maximum cius fundamentum, dicitur quod tam maior quam minor est falsa. Maior quidem, quoniam in naturalibus videmus quod per eandem mutationem habetur per se non solum substantia per se primo terminans, sed concomitans passio. Xam per unam et eandem generationem habetur per se terra et cius gravitas, et similiter ignis et cius levitas: in tantum quod gravia ct levia dicuntur ab Aristotele · moveri per se a generante. Et similiter per eandem mutationem habetur substantia Socratis ct eius filiatio, cum Socrates generatur, b alsa est ergo maior in absolutis et relativis.

Minor autem, univoce loquendo dc conversione, non est usquequaque veni, pro tanto quia, licet conversionis absolute terminus proprius sit solummodo corpus Christi, conversionis tamen sacramentalis proprius ct per se terminus est corpus Christi verificans Christi verbum, *Hoc est corpus meum :* sic enim, ut cx superius * dictis apparet, ab Ecclesia ct priscis doctoribus docti sumus. Et quia incognitum nobis est quid addit supra corpus Christi ly *verificans, Hoc est corpus meum,* quoniam vires humani intellectus excedit quomodo corpus Christi est in sacramento hoc, ideo pro frivolis molestiis potius quam rationabilibus argumentis habendae sunt obiectiones quae contra hoc fierent cx eo quod corpus Christi in hoc sacramento non est per se unum, sed aggregatum per accidens, ct similia. Sufficiat nobis *addiscentibus* in hac via *credere* · Ecclesiae ct doctoribus priscis quia sic est – Veruntamen, pro aliquali quiete humani intellectus, scito merito frivola haec dici: quia manifeste constat terram et gravitatem non constituere unum per se, utpote res diversorum praedicamentorum, et tamen per eandem haberi mutationem.

X. Posset quoque aliter solvi dicta Scoti ratio, significando illum essendi modum nomine relativo, puta, *contineri sub specie panis :* ct dicendo quod conversio sacramentalis in hoc differt a conversione absolute, quod sacramentalis conversio est in corpus CShristi non solum seeundum se. sed ut consequitur inter ipsum ct accidentia panis respectus contenti ct continentis; ita quod, sicut generatio est illativa substantiae geniti cum filiatione consequente, ita conversio sacramentalis habet vim illativam cx pane corporis Christi cum relatione contenti sub accidentibus panis.

Et secundum hoc, ad rationem Scoti dicendum esset quod duo sunt genera rerum: quaedam enim sunt quae secundum se ex suo genere per se primo fiunt et sunt, et haec apud Aristotelem sunt sola composita. ut patet \ II *Metaphys.* * ; *quaedam vero sunt quae,* ut Aristotele ♦ utar, *sunt et non sunt absque hoc quod generentur vel corrumpantur,* et. extensiori vocabulo loquendo, absque hoc quod fiant; et hae sunt formae omnes, cl praecipue relationes, quae regulariter aliorum factionem consequuntur. Quocirca, dato quod maior Scoti sit vera loquendo de primo genere rerum, falsa tamen est miscendo omnia genera simul : quoniam falsa est de relationibus concomitantibus proprium mutationis terminum ; et universaliter falsa est dc consequentibus proprium mutationis terminum. Quodlibct enim horum concomitantium, licet sit aliud et posterius proprio mutationis termino, per eandem tamen mutationem per se secundo haberi potest, quamvis non habeatur per illam per se primo.

Et sequendo haec, dicitur in proposito quod conversio sacramentalis per se primo terminatur ad corpus Christi, inferendo per se secundo continentiam corporis Christi sub accidentibus panis, quae continentia, licet sit aliud quid et posterius Christi corpore, est tamen necessario necessitate sacramenti consequens corpus Christi ut terminum conversionis sacramentalis.

XI. Antequam autem respondeatur aliis argumenti' ,* quia superius * declaratas mutationes duas supponunt, praemonstrandum est quid sentiendum sit de his mutationibus. Scito igitur, recolendo ante dicta, duplicem opinionem de eis esse posse. Altera, quae est Scoti, ponit duas in hoc sacramento mutationes intervenire: prima est convenio panis in corpus Christi; secunda est qua corpus Christi dc non praesente seu non contento fit praesens seu contentum sub specie panis. – Altera vero opinio est quod non est hic nisi una sola mutatio, qua ex pane fit corpus Christi : sed ad istam mutationem sequuntur utrinque relationes; in accidentibus siquidem panis cx hac mutatione sequitur relatio continentis, et in corpore Christi cx eadem mutatione sequitur relatio contenti; et sic haec mutatio sufficit ad faciendum corpus Christi veraciter contineri sub specie panis.

Monstratur autem multipliciter rationabilitas huius opinionis , simul cum destructione alterius, cum cx hoc quod pluralitas non est ponenda sine necessitate ac per hoc, cum una mutatio hic sufficiat, non sunt ponendae duae. – 'burn quia, secundum philosophorum doctrinam. relationes fiunt consecutive ad mutationes absolutorum . cl non per alias propria mutationes. – Tum quia tam Ecclesiae quam priscorum doctorum doctrina tradit conversionis mutationem pro ratione veriticante corpus (Zhnsti contineri sub specie panis. Quae doctrina non vcrificarctur, nisi forte per accidens, si intervenirent hic duae mutationes: quoniam, si duae mutationes sunt, prima per accidens se haberet ; quod etiam adversarii fatentur :* bed tunc sequitur maximum inconveniens: quod tim Ecelesia quam prUci doctores laboraverunt ad reddendam rationem per accidens, quae ab arte et doctrina resecanda est :* Dicamus igitur quod una sola hic intervenit mutalio. inferens novitatem continentiae.

An autem sacramentalis conversionis mutano inferat m utroque extremo relationes reales continentiae activae et passivae; vel solum cx parte corporis Christi sit relatio realis ad species. qua continetur sub speciebus, et per hoc denominantur species continere corpus Christi quia corpus Christi continetur >ub illis; vel in speciebus ipsis realis continentiae relatio ud corpus Christi consurgit, cx qua corpus Christi cointclligitur referri ad species ut contentum ad continens, non quia ipsum referatur ad species, sed quia species referuntur ad ipsum, sicut Deus rcaliter dicitur Dominus creaturae non quia ipse referatur ad creaturam senam, sed quia creatura refertur ad ipsum; – non facile dixerim: quin ignotus est modus quo corpus Christi continetur sub specie panis.

Cum his tamen omnibus, conclude ita esse hic unam solam mutationem ut, affirmando unicam, pcrspicias ita intervenire in hoc sacramento unicam mutationem in actu ut non negetur esse plure in potentia, non naturali aut sacramenlali, sed divina absolute: hoc est, quod id quod dc facto tit per unicam mutationem, posset Deus facere per plures mutationes; posset enim mutare panem in corpus Christi una mutatione, et facere corpus Christi contentum sub specie panis alia mutatione. Sed quoniam hoc ad potentiam absolutam Dei respicit, simpliciter et absolute loquendo, unicam dicito intervenire mutationem.

Et haec dicta dc his mutationibus actu vel potentia in ordine ad relationes, non aliter dicta intellige quam considerando cs sacramentale corporis Christi relative secundum relationes contenti ct continentis. Xam secundum rem longe altius est quam huiusmodi relativa significent. Et magis reverenter ne eminentius dc illo sentitur ct dicitur, cum de illo secundum se sentimus, et dicimus quod se habet ad conversionem ut factum esse in termino ad fieri, ut superius * explicavimus.

XII. Communicando tamen in consideratione respective cum adversariis, ne fugere difficultates videamur, his praemissis, ad secundum Scoti * dicitur, admisso praesupposilo, quod consequentia prima nihil valet, utpote inferens α possibili logico necessarium, dum dicit, *Potest esse. Ergo oportet.* Et per hoc patet quod secunda consequentia, dicens, *Ergo huiusmodi praesentia non habetur per conversionem,* non infertur ex primo antecedente. Et ad probationem dicitur quod terminus unius rationis, cuiuunodi est praesentia, non est terminus per se duarum mutationum. quia non intervenit nisi una mutatio: quamvis per potentiam divinam possit esse terminus duarum mutatio-

IkCL Ilk

♦ApfcMKVUI, it . n. 7. – S.7K Itft vin.

• Art ı, Comacot. oam. t ui.

·CL Ani'tf. Sofua. Euuch,, Of. it. a. 3.

S. Th. lib. VIII, kct it. – Ibil

ı. Gms- ara. nt

. IT.

I. Cie· aae. w-

• Num. iv, *StcueSa.*

• Nia. nr, ii. ı.

'CtAn»

· <X IV q». u

' An»tot.*Ueu-* jt.-S,T». ω·. vi, uct. u.

* At ı i. CoonSM» oom. x.

num, substantialis quidem consecutive, accidentalis autcin secundum se.

• Num iv, *Et ·ı dicjbtr.* z\d tertium · autem, contra bonam responsionem de facto vel potentia, dicitur quod, si panis converteretur in Christi corpus prius praesens factum, corpus Christi esset duplici vinculo praesens, hoc est. ex vi conversionis sacramentalis» et cx vi prioris actionis divinae omnipotentiae. Unde nihil aliud sequitur nisi quod huiusmodi praesentia potest per divinam omnipotentiam terminare duas mutationes: quod gratis concessum fuit.

• Num. v. XIII. Ad obtecta demum contra efficaciam conversionis ad praesentiam corporis Christi in sacramento ·, respondendo per conditionnes, ut in praecedenti fecimus responsione, dicitur quod, si Deus converteret panem in corpus Christi ut habens esse in caelo, non esset conversio eiusdem rationis cum ista sacramcntalL Ac per hoc. non est ad propositum quidquid inde sequeretur.

Et per idem respondetur ad secundum. Jn quo sunt multi ahi defectus: puta quod corpus Christi nunc dc facto acquirit ubi definitivum substantiae panis; el quod substantia subtecta quantitati habet suum ubi definitive praeter ubi circumscriptive. Nam substantia, seclusa quantitate virtualique contactu, nusquam e<t: ct esse corporis Christi sub sacramento non est esse alicubi.

Ad tertium, negatur sequela: quia voluntarie affertur.

Ad quartum, quod est Durandi, dicitur quod argumentum a *sicut* saepe claudicat: ct in proposito nihil valet. Et ratio est quia non esset conversio eiusdem rationis curn ista sacramcntah. si quantitas converteretur in quantitatem. Et propterea non est mirum si aliud inde sequeretur, et aliud sequitur hinc.

• Ct. tum i. XIV. Contra secundam rationem litterae ·, scilicet, 5/ *substantia panis remaneret. non etset verum quod Christus dixit. Hoc est corpus meum etc , sed fuisset potius dicendum. Hic est corpus meum:* contra hanc, inquam, rationem Scotus ' et Durandus·' arguunt. Scotus quidem, quia tunc ly *hoc* non demonstraret substantiam panis, sed contentum sub pane: sicut modo demonstrat non accidentia, sed contentum sub accidentibus. Et utrumque esset verum, *Hoc est corpus meum,* et, *Hic est corpus meum.*

I\ diu. ii. qu. m, irt. i pnnapaL - Cf. Dum. in. .. IV *Sent.,* jul. il. qu. l. . u. uum. ivi.

Durandus vero, quia *indefinita verificatur pro uno solo:* ac per hoc, si esset ibi panis ct corpus Christi, posset reddi locutio vera pro solo corpore Christi.

XV. Ad haec dicitur quod veritas enuntiationum proprie significantium ex communi sensu proprie intelligcntium, ct terminis utentium proprie, pendet: et non est attendendum ad quid iste vel ille posset eandem enuntiationem applicare. Constat autem quod, proprie loquendo ct intclligendo, cum dicitur, a quocumque dicatur, sive sacramentalitcr sive non sacramcntaliter, *Hoc est corpus meum,* ly *hoc* demonstrat *hanc substantiam.* Quod patet ex hoc quod, si aliquis, demonstrando seipsum, dicat. *Hoc est corpus meum,* significatur npud omnes intelligentes quod *haec substantia est corpus meum.*

Et ad hoc suffragatur ratio, secundum quam talia sunt subtecta enuntiationum, qualia permittunt praedicata. Et propterea, quia praedicatum est substantia, nam *corpus meum* significat substantiam; identitas praedicati cum subtecto. significata per ly *est,* cogit ly *hoc* ad demonstrandam hanc substantiam, ut propositio sit proprie vera. – Et hinc excluditur quod in hac propositione ly *hoc* non demonstrat accidentia, sed substantiam sub accidentibus.

Et ad hoc suffragatur quod ly *hoc* est pronomen demonstrativum substantiae, apud grammaticos.

Rursus ly *hoc.* quia demonstrat non vage aut indefinite, sed singulariter, oportet, absolute prolatum super certo sensibili demonstrato, demonstrare non vage hanc vel illam, sed singularem substantiam sub illis accidentibus existentem. Et si quidem una sola substantia subsit, sola demonstratur. Si vero multae subsint, omnes per modum unius singularis demonstrantur, secundum communem intellectum propriamque significationem nominum ac pronominum, ut patet in exemplo allato: nam, me dicente, *Hoc est corpus meum,* significo hanc substantiam, comprehendentem carnes, nervos et ossa, esse corpus meum. Ex quibus sequitur quod, si remaneret substantia panis cum corpore (Ihnsti, ly *hoc* demonstraret hanc substantiam, comprehendentem panem ct corpus Christi. per modum unius singularis substantiae. Et sic propositio esset falsa, proprie loquendo: quia significaret panis substantiam esse corpus Christi, quod constat esse falsum.

XVI. Unde avi Scoti objectionem · dicitur quod non * N"»· «' cvt varianda demonstratio quam facit ly Aoe m ista enuntiatione sacramentali, cx aliqua hypothesis sed standum est m proprietate suae demonstrationis, secundum quam ly *hoc* non significat contentum sub hoc pane, sed significat hanc substantiam, quae scilicet continetur sub his accidentibus; hacc emtn sub tantia est corpus Christi. Et notanter dico, *haec substantia,* ct non dico, *hic panis:* quia, ut dictum est ', demonstratur haec substantia sine qualitate. * Sea F°tco£

Ad Durandum vero dicitur quod chimaericum est singulare facere indefinitum. El praeterea est abuti vocabulis; oportet enim secundum propria iudicore.

X\ 11. Contra tertiam rationem litterae·, scilicet, St *esset alia substantia quam corporis Christi, contrariaretur venerationi Eucharistiae,* obstat $cotus quia nunc est ibi aliqua creatura, puta species sacramentalis: et tamen adorai io Eucharistiae refertur ad Christum, ct non ad sensibile continens. Ergo eodem modo, si non remaneret panis, adoraretur Christus contentus sub pane quanto ct quali ut in signo.

Ad hoc dicitur quod ratio litterae stat solida. Quoniam qufl:ccumque substantia alia a Christo, contrariatur venerationi qua veneramur Eucharistiam. Nam adoramus simpliciter et absolute substantiam existentem sub illis accidentibus. Constat autem huiusmodi adorationi contrarian quamcumque aliam substantiam esse sub illis accidentibus. Sed arguentes falluntur in hoc, quoniam divertunt ab adoratione quae nunc tit. ad eam quae tunc fieret si esset etiam ibi substantia panis. Auctor autem cx adoratione quam dc facto exhibemus Eucharistiae, infert non esse ibi aliam substantiam a Christo.

Unde ad argumentum Scoti, concesso toto, dicitur quod non impugnatur ratio litterae: quia ad adorationem quae posset fieri, divertit: ct non sistit in adoratione quae de facto fit. qua adoramus substantiam contentam sub his speciebus. Quod tunc non fieret, nisi partialiter: puta, aliquam substantiam contentam adorando, distinguendo inter substantiam panis et substantiam Christi. Constat enim nunc absque distinctione aliqua substantiam ibi contentam adorari ab Ecclesia.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM SUBSTANTIA PANIS, POST CONSECRATIONEM HUIUS SACRAMENTI, ANNIHILETUR. AUT IN PRISTINAM MATERIAM RESOLVATUR

IV *Sait.,* dial xt, qu. t, art. a; IV *Cant. Gent.,* «p. i.xtu; *Quodl.* V, qu. vt, art. i; />i *Afatth.,* cap. χτπ ; I *ad Cor.,* cap. χι. lcct. r.

Æfttyifepn τέλτη μ sic proceditur. Videtur quod ^AA^^substantia panis, post consecrationem huius sacramenti, annihiletur, aut in ^^pristinam materiam resolvatur. Quod enim est aliquid corporale, oportet alicubi esse. Sed substantia panis, quae est quiddam corporale, non manet in hoc sacramento, ut dictum est :* nec etiam est dare aliquem locum ubi sit. · a», pm.u

Ergo non est aliquid post consecrationem. Igitur aut est annihilato, aut in praeiacentem materiam resoluta.

2. Praeterea, illud quod est terminus a quo in qualibet mutatione, non remanet, nisi forte in potentia materiae: sicut, quando ex aere iit ignis, forma aeris non manet nisi in potentia materiae; et similiter quando ex albo iit nigrum. Sed in hoc sacramento substantia panis et vini se habet sicut terminus a quo, corpus autem vel sanguis Christi sicut terminus ad quem: dicit enim Ambrosius, in libro *de Officiis* :* *Ante benedictionem a^a * species nominatur, post benedictionem corpus significatur.* Ergo, facta consecratione, substantia panis vel vim non manet, nisi forte resoluta in suam materiam.

3. Praeterea, oportet alterum contradictoriorum esse verum. Sed haec est falsa: *Facta consecratione. substantia panis vel vini est aliquid.* Ergo haec est vera: *Substantia panis rei vini est nihil.*

Sed contra est quod Augustinus dicit, in libro *Octogintatnum Quaestionum* :* *Deus non est causa tendendi in non esse.* Sed hoc sacramentum divina virtute perficitur. Ergo in hoc sacramento non annihilatur substantia panis aut vini.

Respondeo dicendum quod, quia substantia panis vel vini non manet in hoc sacramento, quidam, impossibile reputantes quod substantia panis vel vini in corpus vel sanguinem Christi convertatur, posuerunt quod per consecrationem substantia panis vel vini vel resolvitur in praetacentem materiam, vel quod annihiletur :*

Praeiacens autem materia in quam corpora mixta resolvi possunt, sunt quatuor elementa: non enim potest fieri resolutio in materiam primam. ita quod sine forma existât, quia materia sine forma esse non potest. Cum autem post consecrationem nihil sub speciebus sacramenti remaneat nisi corpus et sanguis 3, oportebit dicere quod elementa in quae resoluta est substantia panis et vini, inde discedant per motum localem. Quod sensu perciperetur. – Similiter etiam substantia panis \el vini manet usque ad ultimum instans consecrationis. In ultimo autem instanti consecrationis iam est ibi substantia vel τ corporis vel sanguinis Christi: sicut in ultimo instanti generationis iam inest forma. Unde non erit dare aliquod instans in quo sit ibi praeiacens materia. Non enim potest dici quod paulatim substantia panis vel vini resolvatur in praeiacentem materiam, vel successive egrediatur de loco specierum. Quia, si hoc inciperet fieri in ultimo instanti suae consecrationis, simul sub aliqua parte hostiae esset corpus Christi cum substantia panis: quod est contra praedicta Si vero incipiat fieri ante consecrationem, erit dare aliquod tempus in quo sub aliqua parte hostiae neque erit substantia panis, neque erit corpus Christi: quod est inconveniens.

Et hoc ipsimet perpendisse videntur. Unde posuerunt aliud sub disiunctione, scilicet quod annihiletur – Sed nec hoc potest esse. Quia non erit · dare aliquem modum quo corpus Christi verum incipiat esse in hoc sacramento, nisi per conversionem substantiae panis in ipsum: quae quidem conversio tollitur, posita vel annihilatione panis ›, vel resolutione in praeiacentem materiam. – Similiter etiam non est dare unde talis resolutio vel annihilatio in hoc sacramento causetur: cum effectus sacramenti significetur per formam: neutrum autem horum significatur per haec verba formae, *Hoc est corpus meum.*

Unde patet praedictam positionem esse falsam.

Ad primum ergo dicendum quod substantia panis vel vini, facta consecratione, neque sub speciebus sacramenti manet, neque alibi. Non tamen sequitur quod annihiletur: convertitur enim in corpus Christi. Sicut non sequitur, si aer ex quo generatus est ignis, non sit ibi vel alibi, quod sit annihilatus.

Ad secundum dicendum quod forma quae est terminus a quo, non convertitur in aliam formam, sed una forma succedit alteri in subiecto τ·. et ideo prima forma non remanet nisi in potentia materiae. Sed hic substantia panis comertitur in corpus Christi, ut supra dictum est. Unde ratio non sequitur.

Ad tertium dicendum quod, licet post consecrationem haec sit falsa. *Substantia panis est aliquid;* id tamen in quod substantia panis conversa est, est aliquid. Et ideo substantia panis non est annihilata.

3) *alia.* – *illa* P.
3) *sanguis.* – *Christi* «dJit tcn.i.
γ) – Om. »E ct terti».
S) *quod annihiletur.* – *\'el, quod in praeiacentem materiam resolvatur* margo P.
t) *erit.* – *est* P.
*) *panis.* – *substantiae panis F* ct tertie,
rj *subiecto.* – PG. *substantia.*
0) *hic.* – PDfc; *lutee.*

Commentaria Cardinalis Caictani

TiTLi.tN clarus. – In corpore articuli, primo recitatur opinio disiunctiva; secundo, tractatur prima disiunctio- vi n*s tertio ·, tractatur reliqua pars ··; ct quarto, tractantur ambae simul, concludendo opinionem esse falsam ·.

II. Primum satis patet in littera. Sed circa secundum, scilicet quod panis seu vinum per consecrationem resolvitur in praeiacentem materiam, Auctor procedit utens implicite hac distinctione. Hunc resolutionem fieri in praeiacentem materiam, potest intclligi dupliciter: vel in materiam primam; vel in elementa, manentia vel egredientia ·. Propterea primo improbat primum membrum – scilicet, quod ista resolutio non lit in materiam primam. Quia materia non potest esse sine forma.

Ubi scito quod, quia opinio ista ponit resolutionem puram, quoniam nullius meminit generationis, cum nullum ponat generans; si ponit resolutionem in materiam primam, ponit consequenter materiam primam sine forma; quod est impossibile secundum causas secundu et potentiam Dei ordinariam, quidquid sit de possibili secundum potentiam Dei absolutam. Quoniam hoc est extra propositum: quoniam stultum est ponere in hoc sacramento quidquid Deus potest tacere. Unde non oportet aliter hic

H?«tarai.‘ rc^Ponilerc Scoto ·. ct continue digredi de genere in genus.

III. Postea excludit Auctor secundum membrum , scilicet, resolutionem fieri in elementa. Et primo, in element.» manentia. Quia sub speciebus sacramenti nihil remanet nisi corpus et sanguis Christi.

Secundo, in elementa egredicntia. Quia egressus fieret per motum localem: et sic sensu perciperetur.

Et utraque exclusio optima est. Nec cx molestia Scoнum l,ca * concutitur, dum obstat cx divina omnipotentia potente facere cum corpore Christi manere aliam substantiam, et non percipi localem egressum. Saepe enim iam racni^nûm?0»’ dictum est * quod non tractamus de disina omnipotentia: fcd quid ordo institutu» a Deo habeat, tam in mysteriis quam in naturalibus.

IV. Rursus impugnat Auctor huiusmodi praeiacentem materiam cx aliis capitibus. Et primo, manentem: ex hoc quod non est dare aliquod instans in quo sit ibi praeiaccns materia. Quod probatur ex eo quod, usque ad ultimum instans consecrationis, est ibi panis; ct in ultimo instanti est ibi corpus Christi; ac per hoc patet quod non est dare aliquod instans in quo sit ibi praeiaccns materia.

Et scito quod Auctor, claritati studens, non fuit sollicitus ut loqueretur philosophice, ut ab omnibus intelligcretur. Ex exemplo tamen generationis, ab exercitatis in philosophia rem ipsam intclligi voluit more philosophico; sciebat enim non dari ultimum instans generationis. Et philosophico more dicendum fuit: In toto tempore consecrationis est ibi substantia panis; et in termino illius est corpus Christi, qui terminus est primum esse corporis Christi in sacramento, et primum non-esse panis ; sicut in termino generationis est primum esse rei genitae, et primum non-esse rei corruptae. Et si sic Auctor dixisset, pauci intellexissent ipsum.

V. Secundo, impugnat praeiacentem materiam m motu : ct, brevitatis gratia, simul impugnat tam motum localem sive panis sive materiae, quam motum resolutionis; quoniam utrobique una et eadem est ratio cx motu sumpta. Et est ratio talis. Si huiusmodi motus interveniret, aut inciperet in instanti terminante consecrationem, aut ante illud instans. Si incipiat in instanti terminante consecrationem, cum in illo instanti corpus Christi sit sub hostia, ct in eodem sit panis incipiens moveri motu locali vel resolutionis, sequeretur quod simul essent corpus Christi ct substantia panis. Quod autem panis in illo instanti esset, probatur cx eo quod motus incipit per negationem de praesenti ct positionem de futuro: hoc est, quia verum esset dicere, *Panis nunc non movetur, et immediate post hoc movebitur.* Et quia motus non iit m instanti, sed prius mobile relinquit unam partem quam aliam, sequeretur ulterius, praeter simultatem instantaneam praedictam, simultas temporalis. Et sic sub aliqua parte hostiae esset simul tempore corpus Christi cum substantia panis. Et ad viam hanc respexisse videtur Auctor in littera explicans *partem hostiae.*

Si vero huiusmodi motus incipiat ante terminum consecrationis, tunc, cum inter quaelibet instantia sit tempus intermedium, in quo fiet iste motus, ct in quo mobile relinquet successive partes hostiae : sequetur quod in illo tempore quo aliqua hostiae pars relicta est, neque erit substantia panis, quae iam particulam illam reliquit, neque corpus Christi, quod, ante instans quod termmat totum hoc tempus medium, non est sub hostia.

Et vide, Novitie, cx contextu litterae, hanc argumentationem induci excludendo responsionem dicentem fieri resolutionis vel egressus motum paulatim deserendo partes hostiae. At si posuissent resolutionis motum fieri successive quidem et per partes intensivas tantum, ita quod in termino tota simul hostia deserta esset *(contingit* enim, • Wr/eoz. hb. i. inquit Aristoteles4, *totum simul coagulari):* tunc militat uf- CobudJai.' praecedens argumentum, quod praeiaccns materia nunquam Commw.s.Th. esset sub hostia. Et si hoc affirmatur, succurrunt postremae duae rationes, scilicet quod tollitur conversio, et quod ponitur effectus sine causa.

• Nae. u VI. Quoad tertium·, de altero disiunctionis membro, scilicet annihilatione, improbatur quia tollit veram conversionem substantiae panis in corpus Christi ; ac per hoc, tollit modum quo corpus Christi est in hoc sacramento. Et in hoc convenire dicitur cum primo membro, scilicet resolutione.

Et demum utrumque Auctor reprobat quia forma · ce. sacramenti neutrum horum effectuum significat.

VII. Circa responsionem ad tertium, adverte quod Scotus, non contentus huiusmodi responsione, quia sola voce conversionem affirmat, tenens panem. quamvis per accidens, redigi in nihilum, duo potissima videtur habere fundamenta, in quaestione quarta xi distinctionis ? Primum * Q“<ni est, quia invenitur hic transitus per se ab esse panis ad non-esse panis ; ct alius transitus a non-praesentia corporis Christi hic ad praesentiam ipsius hic. Et tunc arguitur sic. Si secundus transitus non concomitarctur primum, primus esset annihilatio. Ergo et modo formalitcr est annihilatin'. quia ratio eius non variatur propter illud quod per accidens concomitatur.

Secundo, sic. Si panis annihilaretur, et corpus Christi poneretur hic praesens, omni eodem modo se haberet tam panis quam corpus Christi, quantum ad omnem conditionem t.im esse quam non esse, sicut modo se habet. Sed quod fuit, et omni eodem modo se habet sicut si esset annihihtum. est annihilatum. Ergo panis redigitur in nihilum. - Prima propositio manifesta est: quia, si panis esset annihilatus. nec forma nec materia cius maneret: eodem autem modo nec nunc manet.

\ 111. Ad horum et similium evidentiam, doctrina sanctorum Patrum resumenda est. Ambrosius siquidem, *de Sacramentis* ', et habetur in Decretis, *de Consecr.,* dist II, • UK IV. ap. ιτ.-α 4c.ur- *Her. tire ifm- UtnS,* cap. α. m cap. *Revera,* ct clarius in cap. *Panis est,* docet unde figmenta haec et similia eliduntur, dicens: *Si tanta vis est in sermone Domini fesu ut inciperet esse quod non erat, quanto magis operatorius est ut sint quae erant et in aliud commutentur? Et sic quod erat panis, iam corpus Christi est, quia sermo Christi creaturam mutat,* etc.

Ubi nota, pnmo, ly *ut sint quae erant et in aliud commutentur.* Ilie enim manifeste habes Ambrosium dicere quod sunt quae erant, et in aliud sunt commutata. Et hinc apparet figmentum esse dicere quod quae erant et in aliud sunt commutata, nihil sunt. Nam, si sunt, ut Ambrosius asserit, sequitur quod non sunt nihil.

Secundo, nota declarationem et sensum prioris dicti, dum immediate subditur. *Et sic quod erat panis, iam corpus Christi est.* I line enim apparet quanta perspicacia haec viderit Ambrosius, dum non dixit quod *panis est* post consecrationem, nec dixit quod *panis qui fuit, est corpus Christi:* sed dixit quod *id quod erat panis, iam est corpus Christi.* Et Iv *id quod* demonstrat et refert substantiam : quoniam substantia est quae est commutata in corpus Christi.

IX. Unde non aliunde quam ex Ambrosii doctrina excludenda sunt et detegend i figmenta haec. Falsum est igitur quod primo assumitur a Scoto ·, intervenire hic • Naα. vutransitum per se ab esse panis ad non-esse panis. Nam per se terminus ad quem est esse corporis Christi : est enim convenio ista inter terminos positivos per se primo, hoc est, ab esse panis ad corpus Christi, ct ad illum per se primo terminum, ad quem non sequitur sola negatio esse panis, sed sequitur affirmatio seu positio *eius quod fuit panis.* Sunt enim post consecrationem propositiones istac ambae verae, scilicet : *Panis non est,* et, *Id quod fuit panis, est,* quia est corpus Christi. Ad argumentum ergo dicitur quod falsum assumit seu supponit, scilicet inveniri hic mutationem seu transitum per se ab esse panis ad non-esse illius.

Ad secundum autem dicitur quod conditionalis assumpta est falso. Et ad probationem illius, scilicet quia nunc ncc remanet materia panis ncc forma, ct similiter esset si annihilaretur: respondetur negando quod similiter esset si annihilaretur. Quoniam plus requiritur ad annihilationem, sive per se sive per accidens: exigitur enim quod id quod erat illud, sit modo nihil, seu, non sit aliquid. Cuius contrarium in proposito invenitur: nam, secundum Ambro-

sium, id quod erat panis, est corpus Christi. Ubi, ad claritatem doctrinae, observa caute varietatem verarum propositionum. Et, ut e.xemplaritcr dicatur, quando aer naturaliter convertitur in ignem, licet verae sint istac tres enuntiationes post conversionem acris in ignem, scilicet. *Aer non est, Aer non est aliquid, Aer est nihil:* quia tamen materia quae fuit aeris, modo est materia ignis, falsa est ista quarta, -1er *est annihilalus.* Et similiter in proposito. quamvis alia ratione, verae sunt post conversionem istae tres, scilicet, *Panis non est, Panis non est aliquid, Panis est nihil:* falsa autem est quarta, scilicet, *Id quod erat panis, non est aliquid,* seu, *est nihil,* quia sua contradictoria est verissima, scilicet. *Id quod erat panis, est corpus Christi.* Ideo falsissimum est panem, sive per se sive per accidens, redigi in nihil. Unde, si panis annihilaretur in hoc sacramento, non omni eodem modo sc haberet quo nunc >c habet. Quia nunc sic se habet ad esse ct non-essc quod ita non est quod id quod erat panis, est res realisstmn, scilicet corpus Christi. Si autem esset redactus in nihilum, ita panis non esset quod id quod erat panis, nulla res esset. Procul sint ergo π Patrum doctrina huiusmodi figmenta.

X. Circa verba Auctori in hac responsione ad tertium, cave nc fallaris, putans Auctorem Ambrosio contrarium, ve! me exposuisse inepto vocabulo Ambrosii verbum, dum in hac littera dicitur quod *post consecrationem haec est falsa, Substantia panis est aliquid;* ct. Ambrosio dicente. *Id quod erat panis, est aliquid,* scilicet corpus Christi, ego exposui ' quod ly *id quod* demonstrat ct refert subxtantiam, quoniam substanda quae erat panis est corpus Christi, quia mutata est in corpus Christi. Diversimode siquidem *substantiae* nomine Auctor ct nos usi sumus. N.im Auctor substantiae nomine usus est loco nominis specifici panis, supponendo panem esse substantiam. Et fecit hoc Auctor ut praeservaret sc ab accidentibus panis. Ita quod panem ponit in obliquo, et distinguit substantiam panis contra accidentia pinis: ac si dixisset, *Post consecrationem haec est falsa. Panis est aliquid.* Nos autem substantiae nomine absolute utimur, abstrahendo a qualitate differentiarum: et propterca utimur pane in recto, dicentes, *Substantia quae erat panis.* Quam substantiam Ambrosius per relativum substantiae significavit, dicens: *Et sic quod erat panis, iam est corpus Christi, quia sermo Christi creaturam mutat, et sic ex pane Jit corpus Christi.* Non enim potent dici quod ly *quod erat panis* referat accidentia panis remanentia: quia illa non sunt corpus Christi. nec sunt mutata in corpus Christi; quorum utrumque \mbrosius dicit de eo quod erat panis, scilicet. *Quod erat panis, est corpus Christi, quia mutatum est in corpus Christi virtute sermonis Christi.*

Hanc eodem modo sumptam substantiam Salvator significavit ic demonstrant per ly *hoc,* dicens, *Hoc est corpus meum.* Est enim propriissimus sensus: *Haec substantia est corpus meum,* ut inferius * amplius patebit.

· Nem. v«i

•Cf irt-4.Cearacat. Ha. vu.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM PANIS POSSIT CONVERTI IN CORPUS CHRISTI

IV *Sent,* diit. w, qu. i, art. 3, ǫu 1. IV *Cent. Gent.,* cap. txui; *Qvodl.* V. qu. M, art. 1; *Cant. (ir.uc., Armen.,* etc. cap. vm; I *ad Cor.,* cap. jn. lcct. fv, v.

I) QUARTUM SIC PROCEDITUR. VidctUf quod panis non possit converti in corpus Christi. Conversio enim quaedam mutatio est. Sed in omni mutatione oportet esse aliquod subiectum, quod prius est in potentia et postea est in actu; ut enim dicitur in !ka. > m *Physic. ,* motus est actus existentis in potentia.* Non est autem dare aliquod subiectum substantiae panis et corporis Christi: quia de ratione substantiae est quod *non sit in subiecto,* ut dici(Ur jn *Praedicamentis .** Non ergo potest esse quod tota substantia panis convertatur in corpus Christi.

2. Praeterea, forma illius in quod aliquid convertitur, de novo incipit esse in materia eius quod in ipsum convertitur: sicut, cum aer convertitur in ignem prius non existentem, forma ignis incipit de novo esse in materia aeris; et similiter, cum cibus convertitur in hominem prius non existentem, forma hominis incipit esse de novo in materia cibi. Si ergo panis convertitur in corpus Christi, necesse est quod forma corporis Christi de novo incipiat esse in materia panis: quod est falsum. Non ergo panis convertitur in substantiam corporis Christi.

« 3. Praeterea, quae sunt secundum se divisa ·, ,Up.T,n.MW nunquam unum eorum iit alterum: sicut albedo nunquam fit nigredo, sed subiectum albedinis Iit subiectum nigredinis, ut dicitur in I *Physic.* * Sed, sicut duae formae contrariae sunt ? secundum se di\isae, utpote principia formalis differentiae existantes: ita duae materiae signatae sunt secundum se divisae, utpote existentes principium Y T materialis divisionis. Ergo non potest esse quod haec materia panis fiat haec materia qua individuatur corpus Christi. Et ita non potest esse quod substantia huius panis convertatur in substantiam corporis Christi.

Sed contra est quod Eusebius Emesenus * dicit · *Novum tibi et impossibile esse non debet quod in Christi substantiam terrena et mortalia conrertuntur.*

Respondeo dicendim quod, sicut supra * dictum est. cum in hoc sacramento sit verum corpus Christi, nec incipiat ibi esse de novo per motum localem; cum etiam nec corpus Christi sit ibi sicut in loco, ut e\ dictis * patet: necesse est dicere quod ibi incipiat esse per conversionem substantiae panis in ipsum.

Haec tamen conversio non est similis conversionibus naturalibus, sed est omnino supematuralis, sola Dei virtute effectu. Unde Ambrosius dicit, in libro *de Sacramentis .** *Liquet quod praeter naturae ordinem Virgo generavit, Et hoc quod conficimus, corpus ex I'irgine est. Quid igitur quaeris naturae ordinem in Christi corpore: cum praeter naturam sit ipse Dominus [esus partus ex Virgine?* Et super illud loan, vi ♦ *Verba quae*

›

hÎSil iv *M* ^.,iioiiK » O. CM. ÔM- •etrM dÜÜ Ü· ’Art- **

‘Ar’ ,* 4 v

« *

ll

a) *divisa.* — *diversa* D ct editione»; cf. *'f* γ.

f») *sunt.* – Om. HpG ct *b.* – Fro *divisae* utroque loco, *divende* P; *signatae sunt secundum ne divisae* orn. HpG ct *bc,*

T) /’nnc^’iuni. – *principia* ediikinc», om. A. Pro *divishnls, di' rtinctionis* P.

ego locutus sum vobis, scilicet dc hoc sacramento, *spiritus et vita sunt,* dicit Chrysostomus * *Idest: spiritualia sunt, nihil habentia carnale neque consequentiam naturalem, sed eruta sunt ab omni tali necessitate quae m terra, et a legibus quae hic positae sunt.*

• Hom. xi.vu. alifer XLVI, *in* ιολλ.. o. 3.

Manifestum est enim quod omne agens agit inquantum est actu. Quodlibet autem agens creatum est determinatum in suo actu: cum sit determinati generis ct speciei. Et ideo cuiuslibet agentis creati actio fertur super aliquem determinatum actum. Determinatio autem cuiuslibet rei in esse actuali est per eius formam. I nde nullum agens naturale vel creatum potest agere nisi ad immutationem formae ♦ Et propter hoc omnis conversio quae fit secundum leges naturae, est formalis. Sed Deus est infinitus actus, ut in Prima Parte * habitum est. I nde eius actio se extendit ad totam naturam entis. Non igitur solum potest perficere conversionem formalem, ut scilicet diversae formae sibi in eodem subiecto succedant: sed conversionem totius entis, ut scilicet tota substantia huius convertatur m totam substantiam illius.

• d. 446.

• qu. qn! xiv, art. 3.

Et hoc agitur divina virtute in hoc sacramento. Nam tota substantia panis convenitur in totam substantiam corporis Christi, et lota substantia vini in totam substantiam sanguinis Christi. Unde haec conversio non est formalis, sed substantialis. Nec continetur inter species motus naturalis, sed proprio nomine potest dici *transubstantialio.*

An primum ergo dicendum quod obiectio illa procedit de mutatione formali: quia formae proprium est in materia vel subiecto esse. Non autem habet locum in conversione totius substantiae. Unde, cum haec conversio substantialis importet quondam ordinem substantiarum quarum una convertitur in alteram, est sicut in subiecto in utraque substantia ♦ sicut ordo et numerus. ' P 57

Ad secundum dicendum quod etiam illa obiectio procedit de conversione formali, seu mutatione: quia oportet, sicut dictum est ♦ fonnam esse in materia vel subiecto. Non autem habet locum in conversione totius substantiae, cuius non est accipere aliquod subiectum. – «·

Ad tertium dicendum quod virtute agentis finiti non potest forma in formam mutari, nec materia in materiam. Sed virtute agentis infiniti, quod habet actionem in totum ens, potest talis conversio fieri: quia utrique formae et utrique materiae est communis natura entis; ct id quod emitafis est in una, potest auctor entis convertere ad id quod est entitatis in altera, sublato eo per quod ab illa distinguebatur. i

3) 4./. – *in* P.

Commentaria Cardinalis Caietani

TrrcLvs intelligitur de conversione substantiali, qua panis substantialiter sumplus transubstantialur in corpus Ehristi: sic enim Ecclesia intelligit conversionem '. ProPterca Auctor quaerit utrum sit possibilis huiusmodi conversio.

&ZmaT%i c/ *FiJe Cathol.*

In corpore articuli duo fiunt: primo, dicitur quod oportet ponere conversionem; secundo, tractatur qualis est ista conversio.

Quoad primum, cx repetitione supra dictorum ac discussorum, concluditur conversio.

Quoad secundum, duo dc hac conversione dicuntur. Primum est, quod non est similis conversionibus naturalibus, sed est omnino supcmaturalis. Secundum est quod sola Dei virtute fit. Et primum quidem auctoritatibus Ambrosii ct Chrysostomi probat. Secundum autem, simul cum primo, ratione probat.

II. Ubi scito distingui conversionem in formalem ct substantialem; et naturales appellari formales, non ea ratione quia forma convertitur in formam, sed quia secundum deperditionem unius formae et acquisitionem alterius, dicitur totum categorematice converti in totum, ut cum dicimus quod aer conversus est in ignem. Conversio autem substantialis appellatur, qua totum etiam syncatcgoreinatice convertitur in totum: puta, si aer sic converteretur in ignem quod etiam partes essentiales aeris converterentur in partes essentiales ignis. Et talem esse hanc conversionem Auctor ponens, hinc manifestat differentiam inter conversionem istam et naturales: et ex differentia inter actum infinitum et actum finitum, procedit ad probandum quod agens creatum, quia cx finito agit actu, ad solus formales conversiones se extendit; Deus autem, quia ex infinito agit actu, ad totum ens sc extendit, ac per hoc, ad conversionem substantialem. Et inde infertur quod haec conversio nec continetur sub genere naturalis motus seu mutationis, nec nomen aliarum suscipit proprie, sed nomine proprio vocari potest *transubstantialio:* sic enim a sacro Concilio Lateranensi, sub Innoc. 111, appellatam legimus ·. · Locat

Et III. Circa hanc materiam, adverte quod Scotus, in xi distinctione Quarti, qu. 111. reputans impossibilem conversionem panis in corpus Christi praeexistens et manens secundum suum esse antiquum, triplicem imaginatur transubstntiationem. Prima est quae iam dicta est ·, scilicet qua tola substantia convertitur in totam substantiam praeexistentem ac manentem secundum esse antiquum. – Secunda est, qua tota substantia sic convertitur m aliam ut alia producatur in esse. Et hanc vocat Scotus transubstantiationem *productivam:* quia per eam producitur terminus ad quem. Et haec potest subdividi m productivam termini secundum esse substantiale: vel secundum esse accidentale, qualem posuit hic, ut diximus ·, Petrus dc Palude, *sine assectione tamen.* - Tertia est *adductiva* termini ad quem illo ubi erat terminus a quo. Et in hanc declinat Scotus * In qua secundum veritatem nulla est transubstantialio, nulla conversio: quia ponitur panem redigi in nihil, ct sola vox *conversionis* ct *transubstantiationis,* cum ordine successionis corporis Christi in loco panis, affirmatur. ' Ncw· · ». €

Relicta autem transubstnntmtione productiva, tanquam non habente in hoc sacramento locum, nititur Scotus · probare primam esse impossibilem, ct deinde tertiam esse rationabilem. Jbix. an]

Arguit igitur ad impossibilitatem transubilantiationis primae ·, quam credimus vere in hoc sacramento salvari. Nihil cet terminus novae actionis proprie dictae nisi per illam actionem accipiat c«c substantiale vel accidentale secundum quod est formalis terminus illius actionis. Sed corpus Christi praeexistens, etc., nullum esse accipit in sua substantia per huiusmodi transubstantiationem. Ergo corpus Christi secundum suam substantiam non est terminus novae actionis transubstantiativae panis in ipsum. – Minor supponitur clara. – Maior vero probatur dupliciter. Primo quia, si nullum esse accipit per illam, non videtur ' nc |· *'·

intelligibile quomodo sit ibi aliquid terminans rcalcm actionem substantialem, etc. Secundo, quia etiam Filius Dei terminans aeternam generationem, per illam accipit esse, ct personam esse, et Deum esse.

Tertiam autem transubstantiationem probabilem esse *aÎrâttaS«.U‘ *n ProPos*l° Pr°bat ·, quia eo modo terminus prior convertitur in terminum posteriorem, quo terminus posterior succedit termino priori. Sed terminus posterior, idest Christi corpus, non succedit secundum esse simpliciter, sed secundum esse praesens hic, termino priori, idest pani praeexistenti. Ergo nec panis convertitur, nec transit in corpus Christi, nisi secundum esse hic praesens pani praeexistenti.

*.

IV. Pro solutione harum obiectionum, et ampliori notitia tam occulti mysterii, duo praelibanda sunt: alterum

·· ffkη»ω? eX aherum ex Ambrosio ·. Ex physicis ·· si-
*fciKVin,rir. quidem habemus quod, cum de substantiali mutatione
JcîLrni. ‡ inter positivos terminos est sermo, ipsum instans mutationis, in quo substantialis mutatio simul fit et facta est, est primum esse termini ad quem. ct primum non-esse termini a quo. Verbi gratia, cum aer convertitur in ignem, instans illud in quo ignis simul fit et factus est, est primum esse ignis, quia ignis tunc est cl immediate ante illud *tunc* non erat; ct est primum non-essc neris, quia aer tunc non est ct immediate ante illud *tunc* erat.

ζὰi οβπίτηϋ ' · ^vo aulem Ambrosio superius ' relat i habemus verba, scilicet: *Quod erat panis* ante consecrationem, *iam corpus Christi est* post consecrationem, *quia sermo Christi creaturam mutat,* etc. Ex his enim, simul iunctis ct perspicaciter consideratis, habemus actionem tranwbatantiativam circa panem versari, ct in panem terminari hoc modo: videlicet, quod in instanti conventionis panis in corpus Christi, quod erat panis, ut sic, idest secundum esse panis, habet rationem termini a quo; ct rursus quod erat panis, quod iam est corpus Christi, ut incipiens esse corpus Christi, habet rationem termini ad quem; ita quod terminus ad quem non est corpus Christi absolute, sed *hoc quod erat panis esse corpus Christi,* ut palet exponendo pro illo instanti quo ista transubstantiatio -timui fit et facta est. Ex falsitate siquidem istius. *Corpus Christi nunc est et immediate ante hoc non erat,* habetur quod corpus Christi absolute non est terminus huius transubstantiationis. Ex eo autem quod ista est vera. *Hoc quod erat panis nunc est corpus Christi, et immediate ante hoc quod erat panis non erat corpus Christi,* manifeste habetur quod terminus ad quem actionis et mutationis huius est *hoc quod erat panis esse de novo corpus Christi:* sicut cx veritate istius alterius, scilicet, *Hoc quod erat panis nunc non est panis, et immediate ante erat panis,* habetur terminum a quo esse *hoc quod erat panis sub esse panis.*

Ubi videre potes in eo quod est panis ante consecrationem. efficaciam habere consecrationem, seu divinam actionem, quantum ad vim utriusque termini, scilicet a quo ct ad quem: quoniam actio conversiva acquirit ei quod erat panis esse corpus Christi. convertendo id in corpus Christi ; ct ad hoc concomitatur deperditio termini a quo, dum quod simul convertitur cl conversum est in corpus Christi, desinit esse panis. Et hinc suspiciendo conticere potes quod non oportet, propter novam hanc actionem , mutationem aliquam effici in substantia corporis Christi: quia quod erat panis de novo est corpus Christi, non per mutationem coqioris Christi, sed per mutationem panis m corpus Christi.

i. Cenno- ·

JT.

Et ad ampliorem fidelium intellectuum consolationem, habemus non solum dictas enuntiationes noviter veras quasi sc tenentes ex parte panis: sed habemus redundantem scu resultantem aliam propositionem noviter veram quasi cx parte corporis Christi. Est enim dc novo vera haec, scilicet: *Corpus Christi est id quod erat panis.* Nec hanc ego somniavi, sed ex propositione divi Ambrosii per conversionem simplicem illam habemus. Dicente enim Ambrosio, *Quod erat panis est corpus Christi,* infertur optime per conversionem simplicem. *Ergo corpus Christi est quod erat panis.* Et similiter sequitur, consequenter loquendo, quod *corpus Christi est quod erat iste panis.* Quo fit ut admirabilem veritatem novam in Christi corpore ex hoc sacramento fateamur. Nam ante institutionem huius sacramenti, ista erat falsa, *Corpus Christi est quod erat panis,* quia sua convertens erat falsa, *Quod erat panis est corpus Christi:* post consecrationem vero corporis Christi, fuerunt ambae verae. Et similiter in qualibet quae quotidie Iit consecratione hostiae in missa, consecratione facta, ambae istac noviter sunt verae. *Quod erat iste panis est corpus Christi,* ct. *Corpus Christi est quod erat iste panis. - Nec* quaeras a me ulteriorem modum *quomodo fiat istud:* sed satis sit, supposita verae transubstnntiationu fide, qua panis m corpus Christi immutatum mutatur, ridere nos veritatem dictarum enuntiationum.

VI. Ex his autem ad Scoti rationem contra possibilitatem huius conversionis ·, dicitur argumentum supponere falsum, scilicet, corpus Christi absolute esse terminum actionis seu mutationis huius. Terminatur enim tam mutatio quam actio ut nd terminum ad quem ct qui fit, ad *hoc quod erat panis esse corpus Christi.* Hoc enim dc novo fit et est per actionem istam conversivam panis in corpus Christi. I ndc, concessa maiore, nd minorem dicendum est quod male assumit aut supponit corpus Christi absolute esse terminum actionis, ut patet ex dictis. – Nec obstat quod saepissime dicitur, ct repetitur infinities, quod haec conversio habet panem pro termino a quo, ct corpus Christi pro termino ad quem: quoniam brevitatis causa hos terminos absolute proferimus, *cum grano tamen salis* ab eruditis mtelligendos, ut exposuimus.

• Num. m, ,<r-iOdt ifitur

Ad rationem Scoti pro transubstantiarionc adductiva ·, facile respondetur negando minorem. Quoniam corpus Christi succedit pani et secundum cisc simpliciter, idest substantiale, ct secundum esse hic. idest sub occidentibus panis. Sed non est mirum de arguente. Quoniam, sola voce dicens conversionem substantiae panis in substantiam corporis Christi, consequenter assumit quod corpus Christi non succedit pani secundum esse simpliciter: cum, secundum veritatem, substantia corporis Christi sit id quod erat p inis, ct per hoc sit ubi erat panis, idest, continetur sub accidentibus quae continebant panem; ut saepe inducta decretalis Lateranensis, cum doctrina Concilii Florentini, testatur ·.

• N«;tn. ut. Terfi-i

•cr ft.i,C«O ' meet bos. u, ia>.

\ II. Nec obstat dictis quod \uctor, in IV *Sent.,* dist.xi. qu. r. art. 4, videtur locare huiusmodi propositiones quibus usi sumus, inter improprias. Nam dupliciter potest Judicari et examinari propositio ista. *Quod erat panis est corpus Christi:* primo, ad exprimendam conversionem hanc; secundo, nd exprimendum conversionis huius proprios terminos. Et si quidem ad exprimendam mutationem quae est conversio assumatur, infra latitudinem generis mutationis intclligcndu est. Et propterea ly *quod* sonat subiectum unum ct idem sub duobus successive terminis, scilicet pane et corpore Christi, manere. Quod in proposito non nisi metaphorice, aut ratione accidentium remanentium. veriticatur. Et sic ab Xuctorc inter improprias computatur ibidem ;* ubi de conversione loquitur.

Si vero haec propositio ad exprimendos terminos conversionis huius assumatur, tunc propositio est ct vera ct propria. Et quod sit vera, patet cx ipsa cius expositione, qua Auctor eam ibi. in responsione ad primum, exponit de ipsis terminis, dicens: *Verbum Ambrosii est exponendum, Quod erat panis est corpus Christi ·. idest, « Quod est sub speciebus panis, primo fuit panis, ct postea corpus Christi* ubi vide» Auctorem exponendo asserere de ly *quod est sub specie panis* prius fuisse panem ct postea corpus Christi; nihil enim aliud significat Ambrosii propositio, de terminis conversionis intellecta, dicendo, *Quod erat panis, est coipus Christi,* ut patet intuenli. Quod autem >it propria, et hinc patet, quia expositio ab Auctore data est propria: ct cx ratione probatur. Quia ly *quod* est relativum identitatis substantiae, ct sufficienter refert eandem substantiam referendo substantiam eandem sine qualitate. Sic enim contingit m proposito: illud enim idem refert ly *quod* dicendo *Quod erat panis est corpus Christi,* quod demonstratur per ly *hoc* dicendo. *Hoc est*

corpus meum. Suint ergo solida et proprie dicta quac cx Ambrosio diximus *: quoniam ad terminos conversionis exprimendos usi sumus auctoritate dicta, et ad hoc idem Ambrosius ad litteram locutus est. ut patet eius textum intuenti.

• Num. ».

VIII. In responsione ad tertium, adverte dici in illa duo: scilicet rationem convertibilitatis totalis, de qua est sermo, unius rei in aliam; ct modum quo fit huiusmodi conversio. Et quoniam eximia ac latentia sunt haec, ncc ab omnibus concessa, primo declaranda sunt ambo ; deinde con-

• a. num. *

ferendum est primum cum aliorum opinionibus ·.

Kalio igitur convertibilitatis assignatur in littera *communicatio in natura entis.* - Modus autem subditur ·, ct est, quod *potest auctor entis id quod est entitatis in una re. convertere m id quod est entitatis m altera, sublato eo per quod ab ea distinguebatur.*

• a. num.

Ubi. circa rationem convertibilitatis, docilis esto interpres. plurcs vitando errores cx illo verbo, *communis natura entis.*

Errares primo, si per communem naturam entis intclligeres ens communissime sumptum commune Deo et creaturis. Et manifesta esset erroris ratio. Quia hinc sequeretur convertibilitatem etiam pause esse inter rem creatam ct incrcalam, quia communis est eis huiusmodi natura entis. Quod constat non solum cue falsum, sed fatuum.

Errares quoque si per communem entis naturam intelligcrc.% gradum aliquem, scu naturum aliquam, supra specifica» gcncncasquc rerum naturas. Nam, ut dicitur IV *Mcta*-

y; V?·"·; ρΛ>'<. ·, *idem est homo ct ens homo,* et sic de iliis. Non

». °· 5

enim se habent ens ct homo sicut animal ct homo : nam animal ct homo duas formaliter naturas significant, scilicet rationalitatis ct animalitatis ; ens autem ct homo unam tantum naturam significant, eam scilicet quam significat homo, ct non aliam.

Sed hoc mctaphwco relinquentes negotio, quoniam ad propositum non refert utro modo dixeris, dicimus quod per naturam entis mtclligit Auctor *ens commune solis creaturis.* Quod nomine *naturae* in littera appellatum est quia huiusmodi ens. secundum Xuctoris doctrinam . secundum

Sh

ndluriU generum ct specierum definitur; ct per hoc differt

xxn, an. 3. ad >,

ente mercato, in quo es>c non definitur natura aliqua, sed ipsum esse in seipso subsistens vocatur *natura Dei.* ct *deitas,* et *Deus.* Est igitur ratio convertibilitatis totius unius rei in totam alteram rem, communicatio carum in natura entis communis omnibus creaturis tantum. Et hinc habes, secundum Auctorem, quod secundum totalem conversionem quaelibet creatura potest per divinam omnipotentiam converti in quamcumque aliam creaturam, quia creaturis omnibus communis est huiusmodi entis natura.

“*

IX· Circa modum quoque conversioni» cautum oportet esse lectorem. Erraretur siquidem primo, si intelligcretur per modum divisionis seu separationis unius naturae ab altera : sicut animalitus separatur a rationalitate, dum fit animal sine ratione. – Et similiter erraretur si intcliigcretur per modum abstractionist sicut res una ct eadem secundum priorem rationem abstrahit a seipsa secundum rationem posteriorem ; sicut color albus inquantum color, abstrahit a seipso inquantum albus.

Et patet ratio erroris utrobique, ex hoc quod neutro inudo panis converteretur in corpus Christi : sed sola natura entis inventa in pane converteretur in corpus Christi, formaliler loquendo.

Contrariatur etiam directe intento hic sensus. Quoniam directe intentum ab Auctore est quod tutum convertatur in totum : et non quod una res, aut una natura, sub una ratione tantum convertatur in aliam, Haec eniin interpretatio ad hoc tandem tendit quod convertibilitas rerum est secundum id in quo communicant, ct non secundum ea in quibus differunt, Quod contrariatur non solum Auctoris, sed fidei doctrinae, asserenti panem converti m corpus Christi; cl non solum entitatem panis in entitatem corporis Christi converti, sed panem converti in corpus Christi.

Unde litterae verba, quac superficie tenus favere videntur dicto reprobato sensui, dum sonant, */d quod est entitatis in una re, potest auctor entis convertere in id quod est entitatis in altera, sublato eo per quod ab illa distinguebatur,* intclligcnd.i sunt sic ut tota res, puta panis, convertatur in totam rem, puta corpus Christi : hoc enim important illa verba, *id quod est entitatis in una. in id quod est entitatis in altera,* nam tota res est entitatis in una. ct tota res est entitatis in altera. Quod autem subditur. *sublato eo per quod ab illa distinguebatur,* procul dubio ad differentiam proprii distinctis i a communi natura entis subiunctum est. Sed huiusmodi differentia non consistit in hoc quod entitas rei, puta panis, convertatur in entitatem ulterius rei, puta corporis Christi; panis vero proprium constitutivum, per quod specie distinguitur ab altera re, puta corpore Christi, non convertatur in alteram rem, puta corpus Christi. sed tollatur, non conservando ipsum m esse. Sed consistit huiusmodi differentia m hoc ᵭuod dum tota res quac est panis, convenitur in corpus Christi, formalis ratio naturae entis salvatur, formalis vero ratio proprii constitutivi ct dhtinctivi panis non salvatur. Post conversionem enim panis in corpus Christi, panis entitas conversa entitas quaedam est, panis veru conversus panis non ₵ Sic enim verificalur quod Mt conversio entitatis in entitatem. sublato eo per quod distinguebatur. Perinde est enim ac si dictum fuisset quod convenio fit per totius quidem rei conversionem in totam rem alteram, sed inter rationes scu conditione» substantiales communes vel proprias dîsparitos est: quin res conversa sic secundum communia quasi salvatur quod iterum suscipit eorundem praedicationem, secundum vero propria non subit eorundem praedicationem. Hoc enim modo intclligitur sublatum id per quod distinguebatur, ct totam rem converti in lotam rem, ita quod nihil eius secundum ve remaneat. aut in nihilum decidat.

Et si instetur quod, si tota res totaliter convertitur in totam aliam rem, frustra Auctor laboravit ad distinguendum in rebus convertibilibus naturam entis, m qua conveniunt, a propriis distinctive rerum, ctc.: respondetur non frustra, sed utiliter Auctorem laborasse ad reddendam rationem convertibilitatis totalis supernatural^ proportionaliter ad rationem conversionis substantialis naturalis. Dupliciter siquidem naturali conversione inventa, scilicet vel per modum generationis, sicut cum aer convertitur in novum ignem, vel per modum aggcncrationis. sicut cum alimentum convenitur m substantiam eius quod nutritur, communis ratio utrique conversioni est convenientia m materia et differentia in formis, quibus fiebat distinctio; ct in ipsa conversione materia utrobique remanet, ct forma rei quac convertitur non remanet. I nde, ut proportionahter dc totnli conversione doctrina traderetur, posuit Auctor in convertibilibus huiusmodi naturam entis, in qua convenirent, ct constitutiva specifica, quibus distinguuntur; et rursus posuit naturam in qua res quae convertitur communicat cum altera, remanere in illa altera, non in seipsa, quia sic non converteretur in alteram rem, sed in sibi simile. Et propterca dicitur salvari rationem formalem cius, specificum autem distincti» um ita converti quod nec in se ncc in suo simili remaneat. Et propterca auferri dicitur, ct non salvari, secundum suam rationem formalem. Duplex propterca necessitas doctrinae huiu» fuit. Altera, ut conversio supcrnaturalis proportionalis conversionibus naturalibus sii monstrata. Utera, ut intellectus noster c.x naturalibus conversionibus quas novit, manuducatur ad supcrnatunilia. etsi non penetranda, saltem cogitanda, ut non impossibilia existimentur. Et haec pro expositione litterae sint dicta.

X. Conferendo autem \uctoris rationem dc convertibilitate cuiusque creaturae in quamcumque aliam ·. occurrunt Petrus de Palude ⁝* ambiguus; ct Durandus, obstans manifeste. in qu. n, dist. xi dupliciter, scilicet solvendo rationem Auctoris, ct arguendo contra dictam positionem ·,

aam nu. lait.
• Iv 4M. &«· m. m. xn. > COQCIUK 1.
• Omhi Λ·/.
• CL oum.

Ratio igitur Auctoris, scilicet, *virtutis infinitae, quod habet actionem in tofum ens, potest convertere,* etc., solvitur a Durando “ dicente quod cx hoc non potest convertere nisi communicantia in materia, ratione cuius unum potest dici manere in altero.

• U lo«. »»».
fim.

XI. Contra positionem autem arguit multipliciter ·. /Yr-*mo.* Conversum manet in eo in quod conversum v>.t. Ergo

; Ce INJ.. ıù
i. Apc.

non possunt invicem converti nisi communicantia in materia. – Antecedens probatur. Quia per hoc differt conversio ab annihilatione. Consequentia etiam probatur: cx eo quod non manet in eo actu, quia tunc non esset conversum. Ergo manet in eo in potentia: non activa, sed passiva. Haec autem est potentia materiae.

Secundo. Absurdum est angelum converti in lapidem, aut e contra: nisi diceretur illa absurditas, nb antiquo rc-
•a Arto. P»r- probata ', quod una natura posset fieri alia, puta quod
2>·®ip. PıΛ albedo possit tien nigredo. Quod implicat contradictionem
^-S.Tk.iect. omnibus naturis contrariis sive disparatis.

Tertio. Si unus angelus posset conveni in alium, sequeretur quod angelus posset desinere esse sine annihilatione, scilicet per conversionem in alium. Consequens est falsum: quia angelus non potest incipere esse nisi per creationem; igitur nec potest desinere esse nisi per annihilationem.

• Qp. u». Arguitur *quarto,* auctoritate Augustini. VU *super Gen.* dicentis quod *corpus posse mutari in spiritum aut naturam incorpoream, nec aliquos sensisse scio, nec fides habet.*

Quinto, auctoritate Boetii, in libro *de duab. Naturis et una Persona Christi* ;* dicentis: *Illa τοία inter se trans·*
•Cep.w.-EJ. *mutari possunt quae habent unius materiae communem*
TcnSocf.UpiUe *substantiam.*

XII. Deinde idem Durandus, in qu. m, arguit specU-
•aonm. k». liter contra conversionem materiae in materiam ;* quam Auctor in hac littera ponit. Arguit autem sic. Si materia converteretur in materiam, conversio fieret per hoc quod materia desineret esse in sc, et esset in suo simili, scilicet in materia alterius, in quam conversa dicitur. Sed hoc non potest dici. Quia sic conversio non differret ab annihilationc: nam, annihilato materia in aliquo, nihilominus remanet simili' materia in alio, sine aliqua conversione. Et rursus sequeretur secundum hoc. quod non diceretur materia unius magis converti in materiam alicuius determinati, quam in materiam cuiuscumque alterius: quia quaelibet est similis cuilibet.

XIII. Demum arguit Durandus idem, ibidem, contra modum conversionis in littera positum, scilicet quod totum convertitur in totum, ita quod materia in materiam.
•a. nna.mi. et forma in formam convertuntur '. Primo, quia cx hac positione sequitur substantiam panis vere annihilari. Et probatur sequela. *Primo.* Quia id quod prius fuit aliquid ct postea est nihil, est vere annihilatum. Sed secundum hunc conversionis modum, substantia panis ante consecrationem fuit aliquid, ct post consecrationem est nihil. Ergo substantia panis est vere annihilato. – Maior patet ex ratione terminorum. – Minor probatur. Quia id quod non est aliquid in sc vel in alio, est nihil. Sed substantia panis post consecrationem non est aliquid in se, ut patet: nec in alio, scilicet corpore Christi, quia nihil plus est in corpore Christi quam ante.

Secundo. Quia, si in corruptione materia desineret esse quemadmodum ct forma, iam non esset corruptio, sed annihilatio. Sed in hoc modo conversionis tam materia quam forma panis desinit esse. Ergo est vera annihilatio.

Tertio. Si, remanente corpore Christi immutato, rediret eadem substantia panis, oporteret panem ilium creari, quia de nihilo fieret, quia non de substantia corporis Christi, nec dc aliqua alia substantia lierct. Ergo si, praeexistente corpore Christi, ct nihil dc substantia panis in eo remanente, panis desinat esse, ut in proposito ponitur, vere annihilaretur. – Et probatur consequentia, e\ eo quod eodem modo se habet aliquid ut sit terminus ad quem annihilationis, et terminus a quo creationis. Ac per hoc, sicut corpus Christi, redeunte pane per creationem, non impedit veram creationem; ita idem Christi corpus, desinente pane ita quod nihil eius maneat in se aut Christi corpore, non impedit quin sit vera annihilatio.

Unde infert Durandus quod, duobus existentibus modis conversionis in praeexistens, scilicet per modum quo ali-
CCart.t.Co0- mentum convertitur in id quod alitur ; ct per modum ima-
4SXB/· HU)< V. ginatum nulli intclligibilem, scilicet quo totum convertitur in totum praeexistens modo superius expresso; nec unus istorum per Ecclesiam sit magis approbatus aut reprobatus quam alius: videtur probabiliter quod ille modus qui est possibilis ct intclligibili», esset eligendus ct tenendus.

XIV. Ad horum evidentiam, non oportet alia iaccrc fundamenta: sed. si superius dicta' recolantur, omnia fere \Nu-a.
tiJSSkfoSl patent. Si consideretur enim differentia inter aliquid esse "
seu remanere in alio, ct id quod fuit aliquid esse illud aliud, elucescet solutio nodi. Imaginatur Durandus, ct male, oportere conversum manere in co in quod est conversum: cum, secundum veritatem, conversum non maneat in eo in quod est conversum, sed est ipsum in quod est conversum. Et proptcrca panis non annihilatur, nec remanet in corpore Christi: sed *id quod erat panis est corpus Christi.*

I nde, singillatim respondendo. confutatur solutio ad rationem Auctoris u Durando allata ': quoniam innititur · ⁑
huic falso fundamento; Conversum oportet manere in eo in quod convertitur.

Et in hoc quoque peccat primum argumentum contra positionem \uctoris :* nam hoc falsum assumit pro ante- * Kam. u.
cedente. – Et ad probationem cius respondetur falsissimum esse quod per hoc conversio differat ab annihilatione: differt enim ab illa per hoc quod *id quod erat panis est corpus Christi.*

Ad secundum dicitur quod, licet sit secundum naturalem potentiam absurdum angelum posse converti in lapidem, aut e contra; non est tamen absurdum secundum potentiam obcdicntiac ad divinam omnipotentiam. Et licet optime sit reprobatum albedinem fieri nigredinem, sicut etiam reprobatum est panem fieri corpus Christi; non tomen reprobatum est albedinem posse per divinam omnipotentiam converti in nigredinem; non enim implicat contradictionem. Et similiter panis potest converti in corpus Christi.

Ad tertium dicitur concedendo quod angelus possit desinere esse sine annihilatione per conversionem in alium. Et cum obiicitur quod non potest incipere esse nisi per creationem; respondetur quod, si ly *potest* attenditur secundum potentiam ordinariam, verum est; quia modus incipiendi per creationem est tanquam naturalis modus quo incipit esse angelus; cui responderet annihilatio, si tanquam naturali modo perderet esse, Verum. sicut supernaturalitcr potest perdere esse per conversionem in aliam creaturam, non video quare «upcrnoturaliier non possit incipere esse per conversionem alterius in ipsum, non praeexistentem, sed acquirentem esse. Et moveor ad hoc, quia facilius videtur convertere unam creaturam in aliam non praeexistentem et acquirentem esse, quam in eandem praeexistentem. Unde non admittitur ultimo assumptum a Durando in hoc argumento. Quod m admittendum putas, tanquam impertinent, nega sequelam ad praesentem difficultatem pertinentem.

Ad quartum et quintum simul dicitur quod tam Augustinus quam Boetius de mutationibus naturalibus, et quae de facto secundum fidem fiunt, loquuntur. Nas autem loquimur secundum divinae omnipotentiae amplitudinem.

XV. Ad obiecta deinde eiusdem contra conversionem materiae in ⁑materiam respondetur, communicando in · No». ⁑«.
vocabulis cum arguente, quod remanere in suo simili contingit dupliciter: vel per solam similis remansionem; vel per remansionem simili» sic quod est quod erat reliquum. Et in conversione quidem dc qua est sermo, materia conversa remanet in suo simili secundo modo; quia materia corporis Christi est quod erat materia panis. Arguens vero accipit remanere in suo simili primo modo; secundum quem procedere consequentias, et non secundum altorum modum, clare patet.

XVI. Ad obiecta demum eiusdem Durandi, in qu. m. contra modum conversionis iam declaratae ;* negatur sc- * Num. ›■».
quela annihilationis. Et ad primam probationem dicitur quod plus requiritur ad veritatem maioris: scilicet, quod id quod luit res illa, postea sit nihil. Quod in proposito est falsum. Quia, licet panis ante consecrationem fuerit aliquid, ct post consecrationem non sit aliquid, quia non est: quod tamen erat panis ante consecrationem, est post consecrationem aliquid, scilicet corpus Christi.

Vel potes distinguere, maiorem dupliciter posse Intel· ligi: scilicet, cum praecisione, vel sine praecisione. Et si quidem intolligatur cura praecisione, hoc est, praecidendo a quocumque alio non significato per eam, dicitur quod propositio est vera, et patet cx ratione terminorum: sed non esset admittenda minor cum huiusmodi praecisione. - Si vero intclligatur absque praecisione compossibilium cum ipsius veritate, quamvis non significatorum per eam: dicitur quod propositio potest esse ct vera et falsa. Quia rem, puta panem, prius fuisse aliquid ct postea nihil, pluribus ṁodi contingere potest, inter quos, unus est per totalem conversionem ipsius in corpus Christi. Secundum quem modum, falsa est propositio: quia quod erat panis est corpus Christi· Et quia in minore exprimitur iste modus, ideo simpliciter maior est falsa.

Ad secundum, negatur consequentia: quoniam, ut iam patet, plus requiritur ad annihilationcm quam desinere esse materiam ct formam '.

• Art j. Comment. ṅam. n. tfremfaa.

Et potes ad utrumque argumentum, ct similia, altius respondere, dicendo quod ease *nihil, non esse aliquid, desinere esse,* ct ſ quid huiusmodi significatur, contingit dupliciter. Udo modo, per se: ct sic verificantur omnia assumpta. Alio modo, concomitanter ad conversionem in aliud : et sic omnia sunt faba. Et quia in proposito panis concomitanter ad conversionem sui in corpus Christi non est aliquid. est nihil, desinit esse ; cl non per sc est nihil, non est aliquid, desinit c.«c: ideo non annihilatur; annihilatio enim per sc est ad nihil, ad non-aliquid, et ad non esse.

Ad tertium, negatur assumpta primo ¢onditional! dicendo quod, si divina omnipotentia restitueret eundem panem numero, posset torte dupliciter illum restituere: scilicet vel per modum ¢reationi. vel per modum reconversionis. Et si fieret per modum creationis, impertinente sunt omnia quae adducuntur: quia corpus Christi non esset terminus a quo creationis, quod tamen fuit terminus ad quem conversionis. Et si sic fieret, essent verae ambae istac propositiones. *Hic panis est;* ct, *Corpus Christi est quod fuit iste panis.* - Si vero fieret per reconversionem, ita quod corpus Christi, inquantum c«t quod erat panis, converteretur in panem: tunc verum esset quod *panis qui fuerat, iterum est;* sed non esset vera enuntiatio dicens. *Corpus Christi est quod erat iste panis. - Factus sum insipiens : sed Durandus me coepit.*

Quocirca illata a Durando dc probabilitate suae phantasiae ·, manifeste convincuntur falsa ex decretali Laterancnsi. *de Summa Trin. ct Fide Cathol.. Firmiter credimus,* cum dicitur: *transubstantiates pane in corpus et vino in sanguinem Christi.* Constat enim quod tantum importat aliud quam unionem materienim, quam tinxit Durandu» ', fieri sub forma corporis Christi. Sonat namque, apud omnes fideles, mutationem quandam panis in corpus Christi ineffabilem, ita quod, mutatione facta, corpus Christi est quod erat panis, ct ubi erat panis. Unde praestat, cum universali Ecclesia, *in captivitatem redigere intellectum in obsequium Christi* ;* quam, contra Ambrosii praecepta ", naturae vires, ordinem aut potentiam in hoc mysterio quaerere.

• Sue. juh, t iefert.

•Cf.lac.cn iSJ.

• il edCar.,uf.

rr de JkUux J.ⁿ, cip. ‹jl - Ct&· βη^τΛ, St Cm· ic<r„ d'M. IL

ARTICULUS QUINTUS

I IRIM IX HOC SACRAMENTO REMANEANT ACCIDENTIA PANIS ET VINI

IV *Sent.,* diti xj, qu. i, xrt. i, ḳu 3; dwt. xn, qu. t, art. 1, ḳu 3; IV *Coni. Gent.,* Cap. uxn, louii. ton : *Conf. Grace.,* drmrn. etc., cap. rm; I *ad Car.,* cap. xi, lect. v.

QUINTI m sic PROCEDîTt R. Videtur quod ^oc sacra,nento non remaneant ac- ^§Sy^cideniia panis et vini. Remoto enim *^priori, removetur posterius. Sed substantia est naturaliter prior accidente, ut proba·

DÜHb.nd/ '·n' ω tur VII *Metaphys.* * Cum ergo, facta consecratione, non remaneat substantia panis in hoc sacramento, videtur quod non possint remanere accidenda eius.

2. Praeterea , in sacramento veritatis non debet esse aliqua deceptio. Sed per accidentia

3 iudicamus dc substantia. Videtur ergo x quod decipiatur humanum iudicium, si, remanentibus accidentibus, substantia panis non remaneat. Non ergo hoc est conveniens huic sacramento.

3. Praeterea, quamvis fides non sit subiecta rationi, non tamen est contra rationem, sed supra ipsam: ut in principio huius Operis dictum est. Sed ratio nostra habet ortum a sensu. Ergo

** " " p fides nostra non debet esse contra sensum ·\ dum sensus noster indicat esse panem, cl fides nostra credit esse substantiam corporis Christi. Non ergo hoc est conveniens huic sacramento, quod accidentia panis subiecta sensibus maneant, et substantia panis non maneat.

4. Praeterea, illud quod manet, conversione facta, \idetur esse subiectum mutationis. Si ergo accidentia panis manent conversione facta, videtur quod ipsa accidentia sint conversionis subiectum. Quod est impossibile: nam *accidentis non est accidens* * Non ergo in hoc sacramento debent remanere accidentia panis et vini.

?⩓Mïıı' i'". s/n u' ,v·'‰·

Sed contra est quod Augustinus dicit, in libro *Sententiarum Prosperi* *: A*'os in specie panis et vini, quam videmus, res invisibiles, idest carnem et sanguinem, honoramus.*

ïλ-

Respondeo dicendum quod sensu apparet, facta consecratione, omnia accidentia panis ct vini remanere. Quod quidem rationabiliter per divinam providentiam fit. Primo quidem, quia non est consuetum hominibus, sed horribile, carnem hominis comedere et sanguinem bibere, proponi-

T tur 7 nobis caro et sanguis Christi sumenda sub speciebus illorum quae frequentius in usum hominis veniunt, scilicet panis et vini.

Secundo, ne hoc sacramentum ab infidelibus irrideretur, si sub specie propria Dominum nostrum manducemus.

Tertio ut, dum invisibiliter corpus et sanguinem Domini nostri sumimus, hoc proficiat ad meritum fidei.

a) *crpo.* - P; om. I. *autem* «uri.

?) icmutn. - *Est autem contra sensum* addunt E ct tertia; *noster* ei norfra om. Icrtfa.

γ) *proponitur.* - *ct proponitur* E, *et ideo proponitur* E, *(et ideo* P) *proponuntur* tenu.

Ad primlm ergo dicendum quod, sicut dicitur *n de Causis ,* effectus plus dependet a causa prima quam a causa secunda. Et ideo virtute Dei, qui est causa prima omnium, fieri potest ut remaneant posteriora, sublatis prioribus 5.

Ad secundi m dicendum quod in hoc sacramento nulla est deceptio: sunt enim 1 secundum rei veritatem accidentia, quae sensibus diiudicantur. Intellectus autem, cuius est proprium obiectum substantia ,* ut dicitur in 111 *de Anima ,** *ner* · ». fidem a deceptione praeservatur. s. τΓ ><«»-«·

Et sic patet responsio ad tertium. Nam fides non est contra sensum, sed est de eo ad quod sensus non attingit.

Ad quartum dicendum quod haec conversio non proprie habet subiectum ♦, ut dictum est *♦ * .4, Sed tamen accidentia, quae remanent, habent aliquam similitudinem sublecti.

$) *posteriora, sublatis prioribus,*- I; *posteriora prioribus sublatis* PiGH, *priora sublatis posterioribus (posterioribus sublatis bc)* ccten.

<) *enim.* – *ibi* addit tertia.

ARTICULUS SEXTUS

UTRUM. FACTA CONSECRATIONE, REMANEAT IN HOC SACRAMENTO FORMA SUBSTANTIALIS PANIS

IV *Sent.,* dbt. i», qu. (art. i, ąu *3;* I *ad Cor.,* cap. n, lcet. iv.

Sed sextum sic proceditur. Videtur quod, facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis, est enim * quod, facta const tione, remaneant accidentia. Sed, cum panis sit quiddam artificiale, etiam forma eius est accidens. Ergo remanet, facta consecratione.

2. Praeterea, forma corporis Christi est anima: dicitur enim in II *de Anima ,** quod anima est *actus corporis physici potentia vitam habentis.* Sed non potest dici quod forma substantialis panis convertatur in animam. Ergo videtur quod remaneat, facta consecratione.

3. Praeterea, propria operatio rei sequitur formam substantialem eius. Sed illud quod remanet in hoc sacramento, nutrit, et omnem operationem facit quam faceret panis existens. Ergo forma substantialis panis remanet in hoc sacramento, facta consecratione.

Sed contra, forma substantialis panis est de substantia panis. Sed substantia panis convertitur in corpUS Christi. sicut dictum est ♦ Ergo forma substantialis panis non manet.

• An. », 3.4.

Respondeo dicendum quod quidam posuerunt quod, facta consecratione, non solum remanent accidentia panis, sed etiam forma substantialis eius. – Sed hoc esse non potest. Primo quidem quia, si forma substantialis remaneret, nihil de pane converteretur in corpus Christi nisi sola materia. Et ita sequeretur quod non converteretur in corpus Christi totum, sed in eius materiam. Quod repugnat formae sacramenti, qua dicitur, *Hoc est corpus meum.*

Secundo quia, si forma substantialis panis remaneret, aut remaneret in materia, aut a materia separata. Primum autem esse non potest. Quia, si remaneret in materia panis, tunc tota substantia panis remaneret: quod est contra praedicta ;* In alia autem materia remanere non posset: quia propria forma non est nisi in propria materia. – Si autem remaneret a materia separata, iam esset forma intelligibilis actu, et etiam intellectus ·: nam omnes formae a materia separatae sunt tales. «

Tertio, esset inconveniens huic sacramento. Nam accidentia panis in hoc sacramento remanent ut sub eis videatur corpus Christi, non autem sub propria specie, sicut supra * dictum est. ‘ ♯

Et ideo dicendum est quod forma substantialis panis non manet.

Ad primum ergo dicendum quod nihil prohibet arte fieri aliquid cuius forma non est accidens, sed forma substantialis ;* sicut arte possunt produci ranae et serpentes. Talem enim formam non producit ars virtute propria, sed virtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam substantialem panis, virtute ignis decoquentis materiam ex farina et aqua confectam. ‘° M0·

Ad secundum dicendum quod anima est forma corporis dans ei totum ordinem esse perfecti, scilicet esse, et esse corporeum, et esse animatum, et sic de aliis. Convertitur igitur forma panis in formam corporis Christi * secundum quod dat esse corporeum: non autem secundum quod dat esse animatum tali anima. ‘D·^.

Ad tertium dicendum quod operationum panis quaedam consequuntur ipsum ratione accidentium, sicut immutare sensum. Et tales operationes inveniuntur in speciebus panis post consecrationem, propter ipsa accidentia, quae remanent.

Quaedam autem operationes consequuntur panem vel ratione materiae, sicut quod convertitur in aliquid; vel ratione formae substantialis, sicut est operatio consequens speciem eius, puta quod *confirmat cor hominis* ♦ Et tales operationes inveniuntur in hoc sacramento, non propter formam vel materiam quae remaneat, sed quia miraculose conferuntur ipsis ? accidentibus, ut infra * dicetur. ·P». an,ren.

■αλ . ». ·Qa. LiiUI. ħ. t.adj.j.en.K.ù

a) *etiam intellectus.* – *(etiam* I'l) *intclligcns* tertia.

p) *ipsis.* – **FmE** ct tertia; *in ipsis.*

Commentaria Cardinalia Cnietani

• Hoc Comment. I'λ» «π. quinto •ubiuofnnt.

In hoc articulo ,* et reliquis eiusdem scptuagesimaequintae quaestionis, duo solum notanda occurrunt. Primum est in articulo sexto, .id primum, quod forma panis est forma substantialis ·, specie differens a pasta, secundum Auctorem. dum dicit quod *ars producit fonnam substantialem panis virtute ignis decoquentis materiam exfarina et aqua confectam*

• <J «io. LUI», an.3. (ximrnent. num iv.

Persuadetur autem sic esse, quia ex fide tenemus conversionem solius substantiae panis in substantiam corporis Christi. Si enim forma panis esset accidens, non per se, sed per aliud, scilicet subiectum, converteretur panis tn corpus Christi. – Et rursus, nihil prohiberet, facta consecratione, remanere formam panis cum ceteris accidentibus remanentibu Quod constat ewc falsum.

• An. 3.

11. In responsione ad secundum eiusdem sexti articuli, occurrit secundum, quod est ex Scoto, in IV *Sent.,* dist. xi, qu. lll ·, contra hanc litteram ponentem *formam panis converti in animam Christi secundum quod dat esse corporeum*. Arguitquc dupliciter. Si hostia consecrata a Christo in Cena fuisset triduo mortis servata, permansisset eadem res primo contenta sub hostia. Ergo permansisset eadem forma corporis Christi constituens illud corpus. Sed anima Christi non permansit in constituendo corpus illud: quia fuit separata a corpore. Ergo conversio non fuit facta in animam Christi. – ‹ >ninia sunt clara. Et prima consequentia patet cx eo quod res primo contenta usi corpus Christi.

• Cf. num v.

Praeterea ", conversio rcalii debet fieri in rem reolem ut reulem. Sed anima intellectiva ut dat esse corporeum, distinguendo contra exsc animatum, non est quid reale ut rcale, sed potius ut ratio : sicut commune non cM aliquid praeter singulana. Ergo ista conversio non est in animam Christi sub tali ratione.

III. Ad hoc dicitur quod, quia corpus Christi unum et idem est quod continetur sub hostia, ct quod est secundum se, eadem est sententia de identitate corporis Christi in rurum natura, et in sacramento: non enim oportet magis servare identitatem corporis Christi in sacramento quam in rerum natura. Et propterea dicitur ad assumptam conditionalcm quod res primo contenta fuisset in illo triduo eadem triplici identitate numerali, scilicet hypostasis, esse actualis exigentiae, ct materiae, ct fuisset non eadem formaliter: sicut in rerum natura corpus Christi in illo triduo erat idem numero hypostasi, existentia et materia, non autem forma \ quia forma cadaveris genita in morte Christi dabat tunc esse corporeum.

• Cf.qu.xnt.4f·.. 3. cum Con.m.; S.u in 5, cum mrucot.

Et hoc est philosophiae consentaneum, immo secundum illius principia necessarium : quia *corruptio unius est generatio alterius* .* Nec minus exercitatis in philosophia absurdum videatur ponere fonnam cadaveris in corpore Christi: sicut ncc absurdum eis videri debet quod oculi Christi mortui non erant oculi nisi aequivoce ·. et sic dc aliis membris similibus. Non dedecent siquidem haec Salvatorem nostrum, apud penetrantes quod dignatus est etiam mori, et usque ad resurrectionem suam poenalitatibus finem non imponere: ut separatio animae a corpore evidenter testatur, durans usque ad dictam resurrectionem.

•Ariv.ot. *Phytic.* lib. III. cap. nit. n. i. ·. Th. lcct. mt; *de Gem. ft Comft.* lib. III, «Γ. v«·, n. 7, a. Th. lcct. vu.' •Ariatot. *de Parta. Animal.* lib. I, cap. 1; *de Generat Animat.* lib. II, cap. i.

IV. Et si contra hanc responsionem obiiciatur ex eodem Scoto, in vt qu. dist. x, quod sequeretur sub hostia servata illo triduo non esse corpus Christi: quia non contenta fuisset sub hostia materia sola, quoniam materia continetur sub sacramento ut pars totius, hoc est, corporis, materia autem sola non est pars corporis; ncc materia cum anima Christi, quia erat separata ab illa; ncc materia sub nova forma, quin sequerentur duo contradictoria, scilicet quod materia haberet simul novam formam et non haberet illam, nam in esse naturae haberet illam, et in sacramento non haberet illam: – respondendum est quod fuisset m illo triduo materia cum forma nova sub sacramento. Ita quod, quia secundum veritatem, praesupposila unitate formae in composito, corpus Christi in illo triduo constituebatur per novam formam, ideo in sacramento continebatur corpus per novam formam constitutum.

Et si instetur quod in illum formam nunquam facta est conversio l respondetur quod sufficit fuisse factam ennvenionem in corpus Christi remanens semper idem numéro, per quamcumque formam constituatur, quia semper remanet non solum eadem materia, sed eadem hypostasis, er, quod plus est, idem esse; nam nova forma non dedit novum esse, sicut nec constituit novam bypostasim.

Et ista, licet sint mirabilia, sunt tamen sera singulariter in Christo. Et propterea corpus Christi in triduo, propter diversitatem formae non nisi secundum quid efficitur aliud: simpliciter enim et absolute loquendo, remanet ct est semper idem numero.

Videtur tamen quod nova illa forma sicut adventicie pertinet ad corpus Christi, in supplementum separatae ad tempus propriae animae; ita potiiB concomilanter quam ex vi sacramenti, nova illa forma contenta fuisset sub servata tunc hostia.

V. Ad secundum ' dicitur concedendo quod terminus conversionis est quid rcale ut rcale. Et propterea negatur animam dantem esse corporeum, ut sic. esse rationem, nut minimam aliquam diminutioncm rcalitatis sonare. Licet enim distinctio ipsius dantis esse corporeum a scipsa dante esse animatum, sit ratio, seu rationis ens; ipsa tamen, tam dans esse corporeum ut sic, quam dans esse animatum ut sic. non minus est realis ut redis quam si distingueretur a seipsa rcaliter. Distinctio enim vel indi·«tinctio huiusmodi per accidens se habent ad rcalitatem ipsius dantis hoc et dantis illud.

· v-o. l.

VI. Et tu, Novitie, scito non referre ad fidei doctrinam» sed ad philosophicas opiniones. sic vel aliter sentire dc identitate formali corporis Christi in triduo. Tenentes enim unam tantum formam substantialem m composito, de quorum numero est Auctor", consequenter dicunt sic. Opinantes autem esse plurcs formas substantiales in composito, aliter dicerent.

arJ '* lb'

ARTICULUS SEPTIMUS

UTRUM ISTA CONVERSIO FIAT IN INSTANTI, VEL ITAT SUCCESSIVE

IV *Sent.,* dist. 11, qu. 1, art. S. ǫu 3; *Quadi.* VII. qu. iv. art. 3,

Si) septimim sic phoCeditur. Videtur quod ista conversio non fiat in istanti, sed fiat successive a. In hac enim conversione prius est substantia panis, ct postea substantia corporis Christi. Non ergo utrumque est in eodem instanti, sed in duobus instantibus. Sed inter quaelibet duo instantia est tempus medium ♦ Ergo oportet quod haec conver-

' °' 74'

») *Jiat tucccstive.* – *successive* Γ. *sit successiva* uni.».

sio fiat secundum successionem temporis quod est inter ultimum instans quo est ibi panis, ct primum instans quo est ibi corpus Christi.

2. Praeterea, in omni conversione est fieri et factum esse. Sed haec duo non sunt simul: quia quod fit, non est: quod autem factum est, iam est. Ergo in hac conversione est prius et posterius. Et ita oportet quod non sit instantanés, sed successiva.

3. Praeterea, Ambrosius dicit, in libro *de Sa-*
u^.iv.ap.K, *eram.* * quod istud sacramentum *Christi sermone conficitur.* Sed sermo Christi successive profertur. Ergo haec conversio fit successive.

Sed contra est quod haec conversio perficitur virtute infinita, cuius est subito operari.

Respondeo dicendum quod aliqua mutatio est instantanea triplici ratione. Uno quidem modo, ex parte formae, quae est terminus mutationis. Si enim sit aliqua forma quae recipiat magis
? aut ? minus, successive acquiritur subiecto, sicut sanitas. Et ideo, quia forma substantialis *non reàpit magis et minus* ", inde est quod subito fit eius introductio in materia. – Alio modo, ex pane subiecti. quod quandoque successive praeparatur
τ ad susceptionem τ formae: et ideo aqua successive calefit. Quando vero ipsum subiectum est in ultima dispositione ad formam, subito recipit ipsam: sicut diaphanum subito illuminatur. – Tertio, ex partu agentis, quod est infinitae virtu-
* iis: unde statim potest materiam ad formam
•Ver».54,» disponere. Sicut dicitur Marc, vn * quod, cum
1 Christus dixisset, *Ephphelha. quod est adaperire statim apertae sunt aures hominis, et solutum est vinculum linguae eius.*

Et his tribus rationibus haec conversio est instantanea. Primo quidem, quia substantia corporis Christi, ad quam terminatur ista conversio, non suscipit magis neque minus. – Secundo, quia in hac conversione non est aliquod subie-
'MA ctum ♦, quod successive praeparetur. – Tertio, quia agitur Dei virtute infinita.

• O Albert. M. IV *Seni.,* Jht.xj iV's-'Æ : IVôfM/., diit.ii, pan.!,art noie., v, la hoc.

An primum ergo dicendum quod quidam * non simpliciter concedunt quod inter quaelibet duo instantia sit tempus medium. Dicunt enim quod hoc habet locum in duobus instantibus quae referuntur ad eundem motum, non autem in duobus instantibus quae referuntur ad diversa. I nde inter instans quod mensurat finem quietis, et aliud instans quod mensurat principium motus, non est tempus medium. – Sed in hoc decipiuntur. Quia unitas temporis et instantis, vel etiam pluralitas eorum, non accipitur secundum quoscumque motus, sed secundum primum motum caeli, qui est mensura omnis motus et quietis.

•AriatoL «r»/.-. lib, IV, cap. KI», a. ». ·. Th. lect. »1111 : *Dc Carlo, IA.* II. **cm.** tv, a. 7, a. Th. lea. vi.

Et ideo alii hoc concedunt in tempore quod mensurat motum dependentem ex motu cauli. Sunt autem quidam motus ex motu caeli non dependentes, nec ab eo mensurati: sicut in Prima Parte * dictum est de motibus angelorum. Unde ·Q «L'⋟ inter duo instantia illis motibus respondentia, non est tempus medium ♦ Sed hoc non habet 'M locum in proposito. Quia, quamvis ista conversio secundum se non habeat ordinem ad motum cauli. consequitur tamen prolationem verborum, quam necesse est motu caeli mensurari. Et ideo necesse est inter quaelibet duo instantia circa istam conversionem signata esse tempus medium.

Quidam ergo dicunt quod instans in quo ultimo est panis, et instans in quo primo est corpus Christi, sunt quidem duo per comparationem ad mensurata ζ, sed sunt unum per comparationem ad tempus mensurans: sicut, cum duae lineae se contingunt, sunt duo puncta ex parte duarum linearum, unum autem punctum u\ parte loci continentis \ – Sed hoc non est simile. Quia instans et tempus particularibus motibus non est mensura intrinseca, sicut linea et punctus corporibus: sed solum extrinseca, sicut corporibus locus.

(nde alii dicunt quod est idem instans re, sed aliud ratione. - Sed secundum hoc sequeretur quod realiter opposita essent simul. Nam diversitas rationis non variat aliquid ex parte rei.

Et ideo dicendum esi quod haec conversio, sicut dictum ęst perficitur per verba Christi, 'An-> quae a sacerdote proferuntur, ita quod e ultimum 0 instans prolationis verborum est primum instans in quo est in sacramento corpus Christi, in toto autem tempore praecedente est ibi substantia panis. Cuius temporis non est accipere aliquod instans proximo praecedens ultimum; quia tempus non componitur ex instantibus consequenter se habentibus, ut probatur in VI *Physic.* * Et ideo est quidem dare instans · in quo est cor- 1 pus Christi, non est autem dare ultimum instans in quo sit substantia panis, sed est dare ultimum tempus. Et idem est in mutationibus naturali-
ƀus ut patet per Philosophum, in VIII *Physi-* '°·'H' *eorum* ♦ srt'K.x'

Ad secundum dicendum quod in mutationibus instantaneis simul est fieri et factum esse: sicut simul est illuminari ut illuminatum esse. Dicitur enim in talibus factum esse secundum quod iam est: fieri autem, secundum quod ante non fuit.

Ad tertiim dicendum quod ista conversio, sicut dictum est ;* fit in ultimo instanti prolationis ver- * ⁂ ·- borum: tunc enim completur * verborum signi- X ficatio, quae est efficax in sacramentorum formis. Et ideo non sequitur quod ista conversio sit successiva.

p) *aut.* – *ct* tenia ct .:.

γ| *lusccpttonnn.* – FiE ct tertia praeter I; *succciticmem.*

3) *ad.* – FhG; *aut.*

<) *adaperire.* – *aperire* CDEFff.

ζ) *ad menturata.* – F ct tertia praeter t: *commeniurata* ACpD, *memurata* BsD. *ad commtnsurata* E, *ad menturam* I, *menturati* cd. 4.

rj *loci continentis.* – E ct tertia praeter F; *tincae* (idc»t *contcqucntif)* D, *lineae continentit* ceteri.

Ol *quod.* – EFDG ct ẹdition? *et* UICD. *ut* ed. *a,* ðn HpG.

0 *initant.* – *primum initant* PEI, *(ideo at dare quoddain) instant* cd.

«) *completur.* – FsE *a* et tertia; *recompletur* ABCpD, *rf completur* sD; *tunc... verborum om.* pE.

ARTICULUS OCTAVUS

UTRUM HAEC SIT VERA: *EX PANE HT CORPUS CHRISTI*

octavim sic proceditur. Videtur quod haec sit falsa: ***Ex** pane Jit corpus Chri-*

* Onme enim id ex quo iit aliquid, id quod fit illud ·, sed non convertitur: dicimus enim quod ex albo Iit nigrum, et quod album fit nigrum; et licet dicamus quod

* homo fiat niger, non tamen dicimus quod ex homine fiat nigrum; ut putet in I *Physic.* * Si ergo verum est quod ex pane fiat corpus Christi, verum erit dicere quod panis fiat corpus Christi. Quod videtur esse falsum: quia panis non est subiectum factionis, sed magis est terminus. Ergo non vere dicitur quod ex pane fiat corpus Christi.

2. Praeterea, fieri terminatur ad esse, vel ad factum esse. Sed haec nunquam est veru, *Panis est corpus Christi,* vel, *Panis esi Jactus corpus Christi,* vel etiam. *Panis erit corpus Christi.* Ergo videtur quod nec haec sit vera, *Ex pane Jit corpus Christi.*

3. Praeterea, omne id ex quo fit aliquid, convertitur in id quod fit ex eo. Sed haec videtur esse falsa, *Panis convertitur in corpus Christi:* quia haec conversio ᵖ videtur esse miraculosior quam creatio; in qua tamen non dicitur quod non ens convertatur in ens. Ergo videtur quod etiam haec sit falsa. *Ex pane Jit corpus Christi.*

4. Praeterea, illud ex quo fit aliquid, potest esse illud. Sed haec est falsa, *Panis potest esse corpus Christi.* Ergo etiam haec est falsa, *Ex pane **fit** corpus Christi.*

Sed contra est quod Ambrosius dicit, in libro t*p ,T· *de Sacramentis* *: *Ubi accedit consecratio, de pane **fit** corpus Christi.*

Respondeo dicendum quod haec conversio panis in corpus Christi, quantum ad aliquid convenit cum creatione et cum transmutatione naturali, et quantum ad aliquid differt ab utroque. Est enim commune his tribus ordo terminorum, scilicet ut post hoc sit hoc, in creatione enim est esse post non esse, in hoc sacramento corpus Christi post substantiam panis, in transmutatione naturali album post nigrum vel ignis post aerem; et quod praedicti termini non sint simul.

Convenit autem conversio de qua nunc loquimur cum creatione, quia in neutra earum est aliquod commune subiectum utrique extremorum. Cuius contrarium apparet in omni transmutatione naturali.

Convenit vero haec conversio cum transmutatione naturali in duobus, licet non similiter. Primo quidem, quia in utraque unum extremorum transit in aliud, sicut panis in corpus Christi, et aer in ignem: non autem non ens convertitur in ens. Aliter tamen hoc accidit utrobique. Nam in hoc sacramento tota substantia panis transit in totum corpus Christi: sed in transmutatione naturali materia unius suscipit formam alterius, prion forma deposita. – Secundo conveniunt in hoc, quod utrobique remanet aliquid idem: quod non accidit in creatione. Differenter tamen: nam in transmutatione naturali remanet eadem materia vel subiectum; in hoc autem sacramento remanent eadem accidentia.

Et ex his accipi potest qualiter differenter in talibus loqui debeamus. Quia enim in nullo praedictorum trium extrema sunt simul, ideo in nullo eorum potest unum extremum de alio praedicari per verbum substantivum praesentis temporis: non enim dicimus, *Non ens est ens,* vel, 7<i-*nis est corpus Christi,* vel. *Aer est ignis* aut *album i nigrum.*

Propter ordinem vero extremorum, possumus uti in omnibus hac praepositione *ex,* quae ordinem designat \ Possumus enim vere et proprie dicere quod ex *non ente Jit ens,* et ex *pane corpus Christi,* et *cx aere ignis* vel ex *albo nigrum.*

Quia vero in creatione unum extremorum non transit in alterum, non possumus in creatione uti verbo *conversionis,* ut dicamus quod *non ens convertitur in ens.* Quo tamen verbo uti possumus in hoc sacramento, sicut et in transmutatione naturali. Sed quia in hoc sacramento lota substantia in totam ‘ mutatur, propter hoc haec conversio proprie *transubstantiatio* vocatur.

Rursus, quia huius conversionis non est accipere aliquod subiectum, ea quae verificantur in conversione naturali ratione subiecti, non sunt concedenda in hac conversione. Et primo quidem, manifestum est quod potentia ad oppositum consequitur subiectum: ratione cuius dicimus quod *album potest esse nigrum.* vel *aer potest esse ignis.* Licet haec non sil ita propria sicut prima: nam subiectum albi, in quo est potentia ad nigredinem, est tota substantia albi, non enim albedo est pars eius; subiectum autem formae acris est pars eius; unde, cum dicitur, Jer *potest esse ignis.* verificatur ratione partis per synecdochen. Sed in hac conversione, ct similiter in creatione, quia nullum est ʂubiectum non dicitur quod unum extremum possit esse aliud, sicut quod *non ens possit esse ens,* vel quod *panis possit esse corpus Christi.* Et eadem ratione non potest proprie dici quod *de non ente Jiat ens,* vel quod *de pane Jiat corpus Christi:* quia

a) ***at** id quod **fit** illud.* – «I *idem quod **fit** illud* Alta, *etiam quod (quod* expungit) ***fit** illud* l·, ***at** id quod **fit*** F.

p) *haec conversio.* – FI»G ct ĕditione ; *haec* DElipG ct *a. hoc* ABC. – Poxt *creatio* G ct ĕditione addunt *mundi.*

7) *aut album.* *vel album* GI|àc, *vel album* eit PF

ð) *dtaifuat.* – EF ct tertia; *denotat* D, *Munificat* ante *ordinem* cd, *a,* om. ABC,

a) lotam. – *iubitantiam* addit tcrtU praeter I.

haec praepositio *de* designat : causam consubstantialem ; quae quidem consubstantialitas extremorum in transmutationibus naturalibus attenditur penes convenientiam in subiecto. – Et simili ratione non conceditur quod *panis erit corpus Christi,* vel quod *fiat corpus Christi,* sicut neque conceditur in creatione quod *non ens erit ens* \ vel quod *non ens fiat ens:* quia hic modus loquendi verificatur in transmutationibus naturalibus ratione subiecti, puta cum dicimus quod *album fit nigrum,* vel *album erit nigrum.*

Quia tamen in hoc sacramento, facta conversione, aliquid idem manet, scilicet accidentia panis. ut supra dictum est, secundum quandam similitudinem aliquae harum locutionum possunt concedi : scilicet quod *panis sit corpus Christi,* vel, *panis erit corpus Christi,* vel, *de pane fit corpus Christi;* ut nomine *panis* non intelligatur substantia panis, sed in universali *hoc quod sub speciebus panis continetur,* sub quibus prius continetur substantia panis, et postea corpus Christi.

An primum ergo dicendum quod illud ex quo aliquid fit, quandoque quidem imponat simul subicctum cum uno extremorum transmutationis: sicut cum dicitur. *Ex albo fit nigrum* Quandoque vero importat solum oppositum, vel extremum : sicut cum dicitur, *Ex mane fit dies.* Et sic non conceditur quod hoc fiat illud, idest quod *mane fiat dies.* Et ita etiam l in proposito, licet proprie dicatur quod ex *pane fiat corpus Christi,* non tamen proprie dicitur quod *panis fiat corpus Christi,* nisi secundum quandam similitudinem, ut dictum est

Ad secundum dicendum quod illud ex quo fit aliquid, quandoque erit illud, propter subicctum quod importatur. Et ideo, cum huius conversionis non sit aliquod subicctum, non est similis ratio.

Ad tertium dicendum quod in hac conversione sunt plura difficilia quam in creatione, in qua hoc solum difficile est, quod aliquid fit ex nihilo: quod tamen pertinet ad proprium modum productionis primae causae, quae nihil aliud praesupponit. Sed in hac conversione non solum est difficile quod hoc totum convertitur in illud totum. ita quod nihil prioris remaneat, quod non pertinet ad communem modum productionis alicuius causae: sed etiam habet hoc difficile, quod accidentia remanent corrupta substantia, et multa alia.de quibus in sequentibus * agetur, Tamen verbum *conversionis* recipitur in hoc sacramento, non autem in creatione, sicut dictum est ♦

Ad quartum dicendum quod, sicut dictum est ;* potentia pertinet ad subicctum, quod non est accipere in hac conversione. Et ideo non conceditur quod panis possit esse corpus Christi: non enim haec conversio fit per potentiam passivam creaturae, sed per solam potentiam activam Creatoris.

Ç) *de designat.* – PF ; *designat b, de lignai* vel *de lignificat* ceteri.

r4) *ens.* – **Ej** ct tertia; om. ABCD; *ent em vel quod nun ens* om. F.

0) *nigrum.* – *et t(c diam dici potnt: hoc fit illud, idest album fit nigrum* addunt P|.

t) *diam.* – Tenu praeter I; om. DI, *eit* ceteri.

QUAESTIO SEPTUAGESIMASEXTA

DE .MODO QUO CHRISTUS EXISTIT IN HOC SACRAMENTO

IN OCTO ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est de modo quo Christus existit in hoc sacramento *.

Et circa hoc quaeruntur octo.

Primo: utrum totus Christus sit sub hoc sacramento.

Secundo: utrum totus Christus sit sub utraque specie ' sacramenti.

3 Tertio: utrum totus Christus sit sub qualibet I parte specierum.

Quarto: utrum dimensiones corporis Christi totae sint in hoc sacramento.

Quinto: utrum corpus Christi sit in hoc sacramento localiter.

Sexto; utrum corpus Christi moveatur ad motum hostiae vel calicis post consecrationem.

Septimo: utrum corpus Christi sub hoc sacramento possit ab aliquo oculo videri Il. ?

Octavo: utrum verum corpus Christi remaneat in hoc sacramento quando miraculose apparet sub specie pueri vel camis.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM TOTUS CHRISTUS CONTINEATUR St B HOC SACRAMENTO

IV *Sent.*, diet. i. irt. 3, qu· i, a; IV *Cont. flent.*, cap. iit v; *Quodl*, VII. qu. n, ari i; *In Matth.*. cap. xxn. *Joan.*, cap. vj, lect, vi; 1 *ad Cor.*, cap. », lco. vi.

d primum sic proceditir. Videtur quod non totus Christus contineatur sub hoc sacramento. Christus enim incipit esse 4in hoc sacramento per conversionem panis et vini T. Sed manifestum est quod panis et vinum non possunt conveni neque in divinitatem Christi, neque in eius animam. Cum ergo Christus existât ex tribus substantiis, scilicet divinitate, anima et corpore, ut supra ♦ habitum est; videtur quod Christus totus non sit in hoc sacramento.

• Qu. π. art. 5: qu. v, art. 1, >

2. Praeterea, Christus est in hoc sacramento secundum quod competit refectioni fidelium, quae jn cjb0 cl p0tu consistit, sicut supra dictum est. Sed Dominus dicit, loan, vi *: *('.aro mea vere esi cibus, et sanguis meus vere est polus.* Ergo solum caro et sanguis Christi continetur δ in hoc sacramento. Sunt autem multae aliae partes corporis Christi : puta nervi et ossa et alia huiusmodi. Non ergo totus Christus continetur sub hoc sacramento.

• qo .Lxnr,an.
• vcn. 56.
8

3. Praeterea, corpus maioris quantitatis non potest totum contineri sub minoris quantitatis mensura. Sed mensura panis et vini consecrati est mullo minor quam propria mensura corporis Christi. Non potest ergo esse quod totus Christus sit sub hoc sacramento.

• c«n. Anr *tc-nfjict»*, *df Con·* mr., dirt. a.

Sed contra est quod Ambrosius dicit, in libro *Je Offie.* *: *In illo sacramento Christus est.*

Respondeo dicendum quod omnino necesse est confiteri secundum fidem Catholicam quod totus Christus sit in hoc sacramento. Sciendum tamen quod aliquid Christi est in hoc sacramento dupliciter: uno modo, quasi ex vi sacramenti; alio modo, ex naturali concomitantia. Ex vi quidem sacramenti, est sub speciebus huius sacramenti id in quod directe convertitur substantia panis et vini praeexistens, prout significatur per verba formae, quae sunt effectiva in hoc sacramento sicut ct in ceteris ; puta cum dicitur, *Hoc est corpus meum. Hic esi sanguis meus.* Ex naturali autem concomitantia est in hoc sacramento illud quod realiter est coniunctum ei in quod praedicta conversio terminatur. Si eniin aliqua duo sunt realiter conjuncta, ubicumque est unum realiter, oportet ct aliud esse: sola enim operatione animae discernuntur quae realiter sunt conjuncta.

Ad primi m ergo dicendum quod, quia conversio panis et vini non terminatur ad divinitatem vel animam Christi, consequens est quod divinitas vel anima Christi non sit in hoc sacramento ex vi sacramenti, sed cx rcali concomitantia. Quia enim dix initas corpus assumptum nunquam deposuit, ubicumque est corpus Christi, necesse est ct eius divinitatem esse. Et ideo in hoc sacramento necesse est esse divinitatem Christi concomitantem cius corpus. Inde in

3) *specie* – PR; *parte* CDEHfc; AB legunt· *sit sub qualibet vel utraque parte sacramenti ipecierum,* <cd in A *specirrum* cipungitur; Gs *sit sub aliqua parte vel utraque parte specierum sacramenti,* ted *aliqua parte vel* «pungitur; cd. 4: *sit sub utraqur parte spe·cirrum.*

sub.., videri. – *prout est in* λ«χ *sacramento pottit vidai ab aliquo oculo saltem glorificato* tertia praetor 1.

γ) *vini.* – *in Ipsum sicut dictum est* addunt EI, *sicut dictum tst* addunt editiones.

3) *continetur.* – *continentur* P.

Symbolo Ephesino legitur: *Participes vfficimur corporis et sanguinis Christi, non ut communem carnem percipientes, nec viri sanctificati et Verbo coniuncti secundum dignitatis unitatem, sed vere vivijicatricem, et ipsius Verbi propriam factam.*

Anima vero realiter separata fuit a corpore, ut supra dictum est. Et ideo, si in illo triduo mortis fuisset hoc sacramentum celebratum, non fuisset ibi anima, nec ex vi sacramenti nec ex reali concomitantia. Sed quia *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur,* ut dicitur *Rom.* vi ♦ anima eius semper est realiter corpori unita. Et ideo in hoc sacramento corpus quidem Christi est ex vi sacramenti, anima autem ex reali concomitantia.

Ad secundum dicendum quod ex vi sacramenti sub hoc sacramento continetur, quantum ad species panis, non solum caro, sed totum corpus Christi, idest ossa et nervi et alia huiusmodi. Et hoc apparet ex forma huius sacramenti, in qua non dicitur. *Haec est caro mea,* sed, *Hoc est corpus meum.* Et ideo, cum Dominus dixit, loan, vi, *Caro mea vere est cibus,* caro ponitur ibi pro toto corpore, quia, secundum consuetudinem humanam. videtur esse magis manducationi accommodata prout scilicet homines carnibus animalium vescuntur communiter, non ossibus vel aliis huiusmodi.

Ad tertium dicendum quod, sicut dictum est ♦ facta conversione panis in corpus Christi vel vini in sanguinem, accidentia utriusque remanent. Ex quo palet quod dimensiones panis vel vini non convertuntur in dimensiones corporis Christi, sed substantia in substantiam. Et sic substantia corporis Christi vel sanguinis est in hoc sacramento ex vi sacramenti, non autem dimensiones corporis vel sanguinis Christi. Unde patet quod corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiae, et non per modum quantitatis. Propria autem totalitas substantiae continetur indifferenter in parva vel magna quantitate: sicut tota natura acris in magno vel pano aere, et tota natura hominis in magno vel pano homine. Unde et tota substantia corporis Christi et sanguinis : continetur in hoc sacramento post consecrationem, sicut ante consecrationem continebatur ibi substantia ɳ panis et vini

t) accommoda/ - *accommoda* CDhG.

ζ| *Christi ct tanguinli. et sanpuinis Chrhîi* P Cf. qu. i.xxvn •rt. 4. corp. p<MT mcd.

rj *fubitjntia – tata luhfanfia* tertia.

Commentaria Cardinalis Caietani

In titulo primi articuli ly *totut Christus* 1mport.1t cius divinitatem et humanitatem, animam ct corpus, partesque corporis omnes.

In corpore eiusdem articuli dubium occurrit cx Durando. in IV *Sent.,* dish x, qu. n, contra hanc propositionem communem arguente. scilicet : *Si aliqua duo sunt realiter coniuncta. ubicumque est unum realiter, oportet et reliquum esse.* Solvit enim primo cam, dicens es>c veram de existentia in loco localiter: non autem dc existentia in loco alicubi per habitudinem praesentiae, qualiter contingit in proposito. Et ratio est, quia duorum realiter coniunctorum potest alterum habitudinem habere praesentiae ad aliquid, ct reliquum non habere illam.

Affert deinde instantiam. Quia corpori Christi coniunctum realiter est de facto esse in caelo. Et tamen illud esse in caelo non est sub hoc sacramento, etiam concomitanter.

II. Ad hoc dicitur quod aliud est loqui dc habitudine in communi: ct aliud est loqui dc habitudine tali, puta contenti ad continens. Licet enim duorum coniunctorum realiter unum possit habere habitudinem ad aliquid, et reliquum non; tamen non potest unum eorum habere habitudinem contenti ad continens, ct reliquum non. Et quia dc tali habitudine est praesens sermo, quoniam credimus Christum veraciter contineri sub specie panis; ideo solida stat communis propositio assumpta in littera, et vera non solum dc existentia alicubi localiter, sed etiam de existentia reali sacramcntaliter, quam significamus per *contineri sub sacramento.*

Ad instantiam autem dicitur quod propositio dicta ab omnibus intelligitur de his quae insunt Christo absolute: ct non per respectum ad extnnsccum, de quorum numero est esse in loco. Et hanc limitationem subintellectnm explicat inferius Auctor in articulo quinto, ad tertium.

III. In eodem articulo, in responsione ad tertium, nola, Novitie, novos terminos, scilicet : *per modum substantiae, per modum quantitatis.* Et adverte, pro hoc loco et pro articulo tertio et quarto specialiter, ne oporteat idem saepius repetere, tria haberi in littera ab Auctore de istis modis.

Primum attribuitur modo substantiae quod *propria totalitas substantiae continetur indifferenter in parva vel in magna quantitate.* Et per hoc intcliigc quoque suum oppositum: scilicet quod modo quantitatis attribuitur quod *totalitas quantitativa non continetur indifferenter in parva vel in magna quantitate, sed praecise in aequali.*

Secundum, quod explicatur in articulo tertio, est quod modo substantiae attribuitur quod *natura substantiae tota est sub qualibet parte dimensionum sub quibus continetur.* Et per oppositum intcliigc attribui modo quantitatis quod *tnta quantitas non est sub qualibet parte dimensionum loci sub quibus continetur.*

Tertium, explicativum utriusque, quod in articulo quarto, ad primum, ponitur, est quod modo substantiae attribuitur quod *eius natura est tota m toto et tota in qualibet parte.* Et per oppositum modo quantitatis attribuitur ut sit *tota in toto loco, et singulae partes in singulis partibus.*

IV. In quibus omnibus esto semper cautus, cum de *tota substantia* aut *tota natura* sermo est. Quoniam non de totalitate partium quantitatis arum, sed partium essentialium. loquimur. Et perinde est dicere, *tota substantia,* ac si diceretur, *integra species substantiae.* Integritas enim speciei vocatur propria totalitas substantiae: non quia in sola substantia invenitur, cum inveniatur etiam in accidentibus integritas specifica : sed quia primo invenitur in substantia. Et directe distinguitur contra totalitatcm quantitatis am: ita quod oppositae conditiones utriusque utramque nobis manifestant.

Est igitur sensus primae differentiae in littera attributae his modis, scilicet per modum quantitatis et per modum substantiae, quod integritas specifica substantiae potest contineri in magna ct in parva quantitate, ut patet in hpmogencis ct hetcrogcneis in littera : lotum autem quantitativum, ut sic, non nisi aub aequali primo continetur; oportet enim locum ct locatum aequari.

V. Et similiter sensui tam secundae quam tertiae differentiae est quod integritas specifica substantiae est tota, idest *secundum suam integritatem,* in toto quantitative, et in qualibet quantitatis parte.

Sed est hic dubitationis locus. Quoniam evidenter constat in substantiis heterogeneis non esse has conditiones veras, «ed in homogeneb tantum. Licet enim integritas naturae ‡gni acri··, panis, ct cuiuscumque alienus hoinogenei. sit tota, idest secundum suam integritatem specificam, sub tota quantitate sua, ct similiter sub qualibet cius parte, quaelibet enim pars ignis est ignis, ct quaelibet pars panis est panis, etc.: integritas tamen naturae humanae est ita secundum suam integritatem in toto quod non est secundum suam integritatem in qualibet parte; unde non quaelibet ‡ar hominis est homo. Et propterea videtur quod istuc duae differentiae non sint substantiae, sed substantiae talis, hoc est homogcncae: et incaute locutui videtur Auctor, seu false, attribuendo hoc modo substantiae absolute.

Ad hoc dicitur sermonem Auctoris esse formalem de substantia et substantiae modo absolute: ut patet ex eo quod, sive substantia sit simplex sive cx materia ct forma composita, semper specifica integritas substantiae salvatur in tota quantitate ct in qualibet eius parte. Et de simplici quidem liquet. Dc composita vero ex materia ct forma, manifestatur ex eo quod non respondet forma uni parti quantitativac. et matena alteri parti quantitativae. Ncc ex ratione compositi ex materia et forma aliquid invenitur obstare ad hpc quod integrum compositum sit in qualibet parte : alioquin hoc non salvaretur in substantiis homogeneis. quas constat compositas esse ex materia et forma. I nde accidit substantiae ex hoc quod helcrogcne i est, quod non sit tota in qualibet parte. Et accidit hoc cx parte materiae, quam oportet filiformem esse in talibus substantiis.

VI. Dubium alterum superest. an per modum substantiae intelligat Auctor id quud communiter dicitur, *esse indivisibiliter.* Et est ratio dubii, quii in articulo tertio Auctor, declarando modum substantiae, dicit : *per modum substantiae, idest per modum quo substantia est sub dimensionibus.* Ex hac enim declaratione habetur quod modus substantiae non importat inJivisibihtatcm : nam substantia sub dimensionibus non est indivisibiliter, immo extenditur.

Ad hoc breviter dicitur quod esse per modum substantiae importat id quod communiter dicitur, *esse indivisibihter.* Ad hunc enim modum spectant omnes conditiones ct differentiae supra * positae. Sed caute attendendum est * Suia- «· quod indivisibilitas respicit propriam totahtatem substantiae, hoc est. integritatem naturae. Ita quod dicere quod substantia est mdivisibiliter. est dicere quod integritas specifica substantiae non dividitur secundum divisionem dimensionum seu partium quantitatis arum: quia non respondet una pars specificae naturae uni parti quantitativac et altera alteri, sed integritas naturae ita ett sub totis dimensionibus quod etiam integra natura est sub qualibet parte dimensionum. Est ergo substantia per modum substantiae. idest, mdivisibiliter secundum integritatem naturae, sub dimensionibus.

Et cum hoc stat quod extendatur sub dimensionibus. Quoniam huiusmodi extendo non tollit indisiribilitatcm integritatis juturae, sed ponit solam divisionem quantitativam, cx eo quod afficit illam solam ut subiectum: quam etiam non poneret m illa substantia existante sub ipsa, si non afficeret illam. Et propterea corpus Christi, succedens substantiae panis quantum ad subesse dimensionibus remonentibus. et non quantum ad affici dimensionibus illis, non extenditur ad extensionem dimensionum: sicut extendebatur per illas substantia panis cx hoc quod afficiebatur illis ut subiectum ipsarum.

Conclude ergo, et tene, quod *substantiam per modum substantiae existera in aliquo* est substantiam indivisibiliter esse in illo. Et non dico substantiam esse *indivisibilem,* sed. substantiam exsr *indivisibiliter in illo:* hoc est, substantiam sc habere ad illud indivisibiliter. ct non quantitative seu divisibiliter, hoc est coextcnsc, sicut quantitas locati cocxtcnditur quantitati loci.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM SUB UTRAQUE SPECIE HUR'S SACRAMENTI TOTUS CHRISTUS CONTINEATUR

lafrs. qu. Lxxttn, «X 6, ad ı ; IV *Scntn* dial, x, art. 3, ‡qu 1 ; IV Cont. *Cient., cap.* **Ixiv; /k** *loan.,* cap. n, lcet, ŋ ; *! ad Cor.,* cap. », lcci. vi.

SECUNDLM SIC PKocEniTt R. Videtur quod non sub utraque specie huius sacramenti totus Christus contineatur. Hoc enim sacramentum ad salutem fidelium ordinatur, non virtute specierum, sed virtute eius quod sub speciebus continetur: quia species erant etiam ante consecrationem, ex qua est virtus huius sacramenti. Si ergo nihil continetur sub una specie quod non contineatur sub alia, et totus Christus continetur sub utraque, videtur quod altera illarum superfluat in hoc sacramento.

• Art. ı, ad t.

2. Praeterea, dictum est * quod sub nomine *carnis* omnes aliae paries corporis continentur, sicut ossa, nervi et alia huiusmodi. Sed sanguis est una partium humani corporis: sicut patet per Aristotelem, in libro *Animalium* 3 :* Si ergo sanguis Christi continetur sub specie panis, sicut continentur ibi aliae partes corporis, non debere! seorsum sanguis consecrari: sicut neque seorsum consecratur alia pars corporis.

3 • *Dr* ztafiM/fK *Hulitr.* lib. 1. cap. iv. o. 3; kb. III, op. xu, n. 3 »<5.5.; *dc Partit.* Akî–jZ lib. fl. cap. it.

3. Praeterea, quod iam facium 1 est, iterum fieri non potest. Sed corpus Christi iam incoc- ? pit esse in hoc sacramento per consecrationem τ panis. Ergo non potest esse quod denuo 1 inci- 5 piat esse per consecrationem vini. Et ita sub specie vini non continebitur corpus Christi; et per consequens nec totus Christus Non ergo sub utraque specie totus Christus continetur.

Sed contra est quod, i *Cor.* xi, super illud ;* *vK *calicem ·*, dicit Glossa * quod *sub ulraque specie,* t scilicet panis ct vini, *idem sumitur.* Et ita videtur quod sub ulraque specie totus Christus sit.

Respondeo dicendum certissime ex supra * dictis ζ tenendum esse quod sub utraque specie sacramenti totus est Christus: aliter tamen et aliter. Nam sub speciebus panis est quidem cor· ’Art ’· *

s) *Animalium.* – *de Animalibus* PUG.
alia. — *Gilbe; aliqua alia* PFta. *aliqua* ceteri. Cf. a.
γ) *facium.* – *perfectum* AB.
o) *denuo.* – *de novo* F et tenia praeter I.
c) *calicem.* – *et calicem* PFk, α *calicem* E.

o *ex supra dictis.*–*cI ex supra dictis bc,* om. P; F logit: *duendum quod certissime ex supra dictis pate! ct tenendum est;* L *dicendum quod certissime tenendum esse;* A etiam habet *quod ct* tamen *este.*

pus Christi ex vi sacramenti, sanguis autem ex reali concomitantia: sicut supra dictum est de anima et divinitate Christi. Sub speciebus vero vini est quidem sanguis Christi ex vi sacramenti, corpus autem Christi ex reali concomitantia, sicut anima ct divinitas: eo quod nunc sanguis Christi non est ab eius corpore separatus, sicut fuit tempore passionis et mortis. Unde, si tunc fuisset hoc sacramentum celebratum, sub speciebus panis fuisset corpus Christi sine sanguine, ct sub specie vini sanguis sine corpore: sicut erat in rei veritate.

Ad primum ergo dicendum quod, quamvis totus Chistus sit sub utraque specie, non tamen frustra. Nam primo quidem, hoc valet ad repraesentandam passionem Christi, in qua seorsum sanguis tuit a corpore \ Unde el in forma consecrationis sanguinis iit mentio de cius effusione.

Secundo, hoc est conveniens usui huius sacramenti : ut seorsum exhibeatur fidelibus corpus Christi in cibum, et sanguis in potum.

l enio, quantum ad effectum: secundum quod supra dictum est quod *corpus exhibetur pro salute corporis, sanguis pro salute animae.*

Ad secundum dicendum quod in passione Christi, cuius hoc sacramentum est memoriale, non fuerunt aliae panes corporis ab invicem separatae, sicut sanguis, sed corpus indissolutum permansit : secundum quod legitur *Exod.* xii l ♦ *Os non comminuetis ex eo.* Et ideo in hoc sacramento seorsum consecratur sanguis a corpore, non autem alia * pars ab alia.

Ad tertium dicendum quod, sicut dictum est ♦, corpus Christi non est sub specie vini ex vi sacramenti, sed cx reali concomitantia. Et ideo per consecrationem vini non fit ibi corpus Christi per se. sed concomilanter.

rj *specie. — spedebut* tertia (acJ H om. *p.inis fuitut... rpteie).*
0) *a corpore. – xeparahti* addit tertia praeter I.

·) Λ7Λ – PE; apti \RCD, om E et cetera tertia, Λ7// eJj; pro *Ot.. eo, Xec ot illini confrinpclh* P.
x) *alia. – aliqua dlia* terna, *aliqua cclcri.*

Commontarin Cardinalis Caietani

s secundo articulo, circa id quod in calce corpori dicitur, *sicut erat in rei veritate,* chimaera potius quam dubitatio cx Scoto, in dist. x, qu. ›, Quarti *Sent.,* occurrit, tenente quod non sequitur simpliciter necessario, si corpus Christi habet partes ct proprietates suas sub modo sacramentoli, quod habeat eas sub existentia naturali. Et in tantum procedit quod ponit quod ante incarnationem Verbi Dei, potuit ita vere Eucharistia fuisse sicut ct nunc ·; et hoc tam quantum ad significationem, quam quantum ad rem signatam et contentam. El rursus, si corpus Christi annihilaretur secundum suum esse naturale, Eucharistia tamen vere posset manere, etiam quantum ad rem contentam. Si tamen corpus Christi corrumperetur corruptione naturali· puta quia forma corporeitatis separaretur a materia prima, non remaneret Eucharistia quoad rem contentam.

IL Et fundamentum Scoti est ·. Quando existentia aliqua est indifferens ad duos modos, potest simpliciter haberi sub uno modo sic quod non sub alio. Sed existentia corporis Christi simpliciter, seu rcalitcr, indifferens est ad istos duos modos, scilicet naturalem et sacramentoîcm. Ergo potest haberi sub uno sine altero.

Et si dicatur, inquit Scotus, quod maior propositio intelligitur quando neuter modus dependet ab altero; modus autem sacramentalis dependet a naturali : – contra. Existentia sub modo naturali non est de essentia existentiae sub modo sacramental!, nec est eius causa. Ergo ista non dependet ab illa. – Prima pars huius antecedentis patet. Quia res Eucharistiae non habet ibi modum existendi naturalem, scilicet extensivum. Haberet autem, si esset dc essentia illius existentiae: quia omne habens aliquid habet illud quod est de essentia cius. – Secunda pars probatur. Quia Deus est causa immediata illius existentiae, scilicet corporis Christi in sacramento.

III. Praeterea ·, Eucharistia non dependet a modo naturali ut a sacramento, vel re sacramenti. Quod ultimum probatur. Quia res sacramenti est existentia sub alio modo disparato, idest sacramcntali.

IV· Praeterea ·, Deus potest sine quocumque causato extrinscco alicui, illud causare. Sed existentia modo naturali non est intrinseca Eucharistiae. Ergo, etc.

Et si dicas quod maior est vera dc absolutis, et non de respectu, quia respectus sine fundamento et termino fieri nequit, Eucharistia autem includit respectum cuius terminus est existentia modo naturali: – contra. Existentia, licet sit eadem sub duobus modis, scilicet naturali et sacramcntali, tamen non est terminus relationis quae includitur in Eucharistia sub modo naturali, sed sub modo disparato. – Quod probatur. Eo modo est res contenta in Eucharistia, quo modo est primum signatum huius signi. Sed existentia sub modo naturali non continetur hic realitcr, sed sub modo alio disparato, scilicet sacramentaU. Ergo.

Multa aha affert Scotus, quae etiam referre pudet, ne tanto tempore in chimacris verser.

V. Ad cliquaient claritatem horum, scito dignum admiratione esse quod, cum Scotus supra corpus Chnsti verum quod est in caelo, nihil addere ponat esse in hoc sacramento nisi terminum extrinsecus advenientem, puta respectum praesentiae ad species panis ·, quomodo potuerit etiam tingere, si auferretur corpus Christi per annihihtioncm, remanere aliud, etiam per divinam omnipotentiam. quam illum respectum praesentiae, Deo illum conservante. Nam, si nihil aliud remaneret nisi dictus respectus. quomodo tingi potest quod remaneant partes ct proprietates corporis Christi ? Et si aliquid aliud quam ille respectus remanet, oportet quod esse sub sacramento plus addat supra corpus Christi quam illum respectum. Quocirca, si conservaretur a Deo respectus ille non conservato Christi corpore in rerum natura, non esset corpus Christi sub sacramento: quemadmodum, si conscn aretur respectus ubicalis quo corpus Christi est in caelo non conservato corpore Christi, non esset corpus Christi in c.iclo. Aliud quippe est conservari respectus istos extrinsecos: et aliud conservari corpora quorum sunt. Magnaqc differentia est inter requisita et concomitantia ad velificationem respectuum tantummodo: ct inter requisita ct concomitantia ad verificationem denominatorum corporum ab illis respectibus. \d verificandum siquidem respectum illum conservatum, sufficit quod respectus ipse sit: nec inde sequitur quod res quae denominabatur, amplius denominetur. Si enim respectus praesentiae solus conservaretur, esset praesentia sine corpore aliquo praesente : sicut, si esse in cado tantum conservaretur, esset esse in loco sine aliquo cxislentc m loco.

Et haec sint dicta ad claritatem doctrinae, et secundum veritates conditionnes, non curando de possibilitate vd impossibilitate antecedentium ct consequentium.

• ftki. id i.
I.
*
• Qu. lxxiv, art. l. cx P·<u4o. Ambrai.
t
• Vera. 46; loan. cap. axx.Tcrujô.
I
• la corpora.
• CL num. ». * CL num. ».
• CL o&a. n.
• Cf. num. vn.
• CL nam. vn». • Scot. for. ou qu. l · Q. qu. uiXT.an i.Ccctnxnt. earn iu.

\ I. Et ut omnibus satisfiat, ringillntim respondendum est rationibus Scoti. Ad primam * igitur dicitur primo, quod minor est falsissima, scilicet quod existentia corporis Christi est indifferens ad modum naturalem et modum sacramcmalem. Nulla enim substantia est indifferens ad esse absolutum vel respectivum : nisi absolutum sit indifferens ad se et ad genus aliud, quod implicat contradictionem. Unde corpus Christi est ita determinatum ad modum essendi naturalem, sicut est determinatum ad esse scipsnm: quia tunc perdit esse scipsum, cum perdit esse modo naturali. Ad modum enim sacramentalcm se habet corpus Christi ut ad esse superveniens tanquam accidentale quoddam.

Et propterea responsio recitata . quod modus sacramentalis dependet a naturali, vera est : non solum ea ratione qua superveniens dependet ab eo cui supervenit; sed ea ratione qua denominatio dependet a re denominata, et respectus a termino seu fundamento, ct includens ab incluso.

Et ad obicctioncm Scoti dicitur quod aliud est loqui de ipsa existentia, idest praesentia, in sacramento: ct aliud est loqui de rc existentc, idest praesente, in sacramento. Si enim sit sermo dc ipsa existentia seu praesentia. tunc, consequenter loquendo de ipsa, secundum naturam respectuum loquendum est Et sic consequentia inducta a Scoto non valet : quia respectus dependet ab aliquo quod nec est de essentia cius nec causa cius; dependet enim a termino, seu ad terminum, ct non potest esse sine termino, qui nec est de essentia cius nec causa cius.

Si autem est sermo de toto hoc, scilicet rc existante seu re praesente, tunc falsum est antecedens pro prima parte: quia de essentia rei praesentis sacramento est ips.imet res praesens, scilicet corpus Christi habens suum esse naturale.

Et cum contra hoc sophistice instatur: Si corpus Christi habens suum esse materiale, esset res Eucharistiae, haberet ibi modum essendi naturalem, Idest extensivum : – clarissima patet responsio, quod mutatur *res praesens* in *modum praesentiae.* Est siquidem res praesens Eucharistiae modus Christi naturalis : sed modus praesentiae non est modus ille naturalis, sed modus sacramcntaliiu Et propterea diximus quod est *de essentia rei praesentis:* et non diximus quod est *de essentia modi praesentiae.*

VII. Ad tertium * dicitur quod corpus Christi verum in suo esse naturali est Eucharistia, et sacramentum, et res sacramenti: ut patet in Magistro Sententiarum, IV lib., dist. vni ·, ct Augustino ibidem allegato.

\ 111. Ad quartum ·, sustinendo responsionem recitatam, dicitur quod terminus seu fundamentum respectus praesentiae est corpus Chnsti in esse suo naturali. Et od probationem in oppositum dicitur quod committit manifeste sophisma *figurae dictionis,* divertendo a rc ad modum rei, hoc est. a re praesente ad modum praesentiae, a rc contenta ad modum quo continetur. Existentia enim corporis Christi in suo modo naturali est res primo contenta et significata, dicente Christo, *Hoc est corpus meum:* dicendo enim *corpus meum* sine additione aliqua, procul dubio significavit corpus suum in suo esse naturali. Modus autem quo continetur, non est re» significata neque contenta in hoc sacramento, sed modus continendi. Et constat non valere argumentum: *Corpus Christi non continetur modo naturali, idest extensivo: Ergo res contenta non est ipse modus naturalis e! extensivus corporis Christi,* ut patet.

IX. Et hinc manifestum est chimaeram esse quod ante incarnationem Chnsti potuerit vere esse hoc sacramentum sicut nunc ·. Dato enim quod Deu» potuisset efficere sub accidentibus panis eundem respectum praesentiae qui nunc fieri dicitur, nulla tamen res inveniretur propterea praesens: quia nec corpus Christi, quod non erat; nec alia res. Et propterea falsa fuisset haec propositio, *Hoc est corpus meum :* nulla enim alia veritatis cius ratio assignatur nisi quia hoc est corpus illud quod est in cado; ita quod illud quod est in caelo, veraciter continetur sub specie panis. Ac per hoc. si corpus Christi quod est in caelo, in seipso annihilaretur, nullum remaneret fundamentum veritatis huius, *Hoc est corpus meum.*

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM SIT TOTUS CHRISTUS SUB QUALIBET PARTE SPECIERUM PANIS VEL VINI

IV *Sent.,* dist. x, art. 3. ąu 3; IV *Conf. Gent., cap.* lxvh; *Quodl.* VU, qu. iv, ait. 1; *Jn Matth., cap.* XXTI; I *ad Cor.,* cap. n, kct. v.

h TERTIUM SIC PROCEDITUR :* VidctUT quod

a non sit totus Christus sub qualibet parte specieruin ' panis vel vini. Species enim illae dividi possunt in infinitum. Si ergo Christus totus est sub qualibet parte speciei rum praedictarum, sequeretur quod infinities esset in hoc sacramento. Quod est inconveniens: nam infinitum non solum repugnat naturae, sed etiam gratiae.

2. Praeterea, corpus Christi, cum sit organicum, habet partes determinate distantes: est enim de ratione organici corporis determinata distantia singularum partium ad invicem, sicut oculi ab oculo, et oculi ab aure. Sed hoc non posset esse si sub qualibet parte specierum P esset totus Christus: oporteret enim quod sub qualibet parte esset quaelibet pars; et ita, ubi esset una pars, esset et alia. Non ergo potest esse quod totus Christus sit sub qualibet parte hostiae vel vini contenti in calice.

3. Praeterea, corpus Christi semper veram retinet corporis naturam, nec unquam mutatur in spiritum. Sed de ratione corporis est ut sit *quantitas positionem habens,* ut patet in *Praedicamentis* ♦ Sed ad rationem huius quantitatis pertinet quod diversae partes in diversis partibus loci existant. Non ergo potest esse, ut videtur, quod lotus Christus sit sub qualibet pane specierum.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in quodam Sermone *Singuli accipiunt Christum Dominum: et in singulis portionibus totus est, nec per singulas minuitur, sed integrum se praebet in singulis.*

Respondeo dicendum quod, sicut ex supra * dictis patet, quia T in hoc sacramento substantia corporis Christi est e.x vi sacramenti, quantitas

a) *parte specifrum.* – PiCG; *specie* I, *parte* cctcri.
parte specierum. – G cl ediuones; *si... esset* om. I; *specicrum parte [·', specicrum* cctcri.

γ) *quia.* – *quod* I1DGHI5, om. F. – *est* primo loco cd. « ct ierim; om.

autcm dimensiva ex xi realis concomitantiae, corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiae, idest, per modum quo substantia est sub dimensionibus: non autem per modum dimensionum, idest, non per illum modum quo quantitas dimensiva alicuius corporis est sub quantitate dimensiva loci. Manifestum est autcm quod natura substantiae lota est sub qualibet parte dimensionum sub quibus continetur: sicut sub qualibet parte acris est tota natura aeris, et sub qualibet parte panis est tota natura panis. Et hoc indifferenter sive dimensiones sint actu divisae, sicut cum aer dividitur vel panis secatur: vel etiam sint actu indivisae, divisibiles vero potentia. El ideo manifestum est quod Christus totus est sub qualibet parte specierum panis, etiam hostia integra manente: ct non solum cum frangitur, sicut quidam * dicunt, ponentes exemplum de imagine quae apparet in speculo, quae una apparet in speculo integro, infracto autem speculo * apparent singulae in singulis partibus. Quod quidem non est omnino simile. Quia multiplicatio huiusmodi imaginum accidit in speculo fracto propter diversas reflexiones ad diversas partes speculi: hic autem non est nisi una consecratio, propter quam corpus Christi est in sacramento.

* Abthl. Hb. fX Ea.-h ap. ir, - Cr lanoc. III, de S.Al.jr,,Uyifrr. hb- IX', «p. mi 2

An primum ergo dicendum quod numerus sequitur divisionem. El ideo, quandiu quantitas manet indivisa actu, neque substantia alicuius rei est pluries sub dimensionibus propriis, neque corpus Christi sub dimensionibus panis. Et per consequens neque infinities: sed toties in quot partes dividitur.

An secundum dicendum quod illa determinata distantia partium in corpore organico fundatur super quantitatem dimensivam ipsius: ipsa autem natura substantiae l praecedit etiam quantitatem dimensivam. Et quia conversio substantiae panis directe terminatur ad substantiam corporis Christi, secundum cuius modum proprie et directe est in hoc sacramento corpus Christi, talis distantia partium est quidem in ipso corpore Christi vero, sed non secundum hanc distantiam comparatur ad hoc sacramentum, sed secundum modum suae substantiae, ut dictum est *.

*,a « >n. b Ad j.

Ad tertium dicendum quod ratio illa procedit de natura corporis quam habet secundum quantitatem dimensivam. Dictum est autem * quod corpus Christi non comparatur ad hoc sacramentum ratione quantitatis dimensivae, sed ratione substantiae, ut dictum est *.

*Io COrp.CXâdt

• Ibid.

ô) *infracto auferri lyeculo.* – Λ *in* (om PI) *sy/culo autem fracto* I tcrtia, *in fracto autem speculo* celeri.

<) *mbitantiac,* – PFI, *ipecifi* »D ct *abe, temper* G. *specie* ecteri.- I *etiam* om. GHfce.

Commentaria Cardinalis Caietani

In articulo tertio duo occurrunt dubia: primum circa rem ipsam, cx Durando; secundum circa rationem in littera «ivS"·l" additam cx Scoto ct Durando. Durandus ·· communem opinionem tenentem non solum substantiam corporis Christi, sed etiam quantitatem cius naturali concomitantia contineri, indivisibiliter tamen, in hoc sacramento, obiicit dupliciter ·. Primo. Nihil potest comparari ad aliud modo incompossibili suae naturae. Sed indivisibilitas est incompossibilis naturae quantitatis: quia ipsa de natura sua intrinseca est divisibilis. Ergo quantitas corporis Christi non potest comparari ad quantitatem hostiae indivisibiliter: hoc est, ut sit tota sub toto ct tota sub qualibet parte.

x. qx u.

•<X nue. v.

Secundo. Ubicumque est substantia in se rcalitcr, ibi est substantialiter, quia iste modus est ab ea inseparabilis. Ergo similiter, ubicumque est quantitas in se rcalitcr, ibi est quantitative, quia iste modus est inseparabilis a quantitate. Non est ergo Christi quantitas per modum substantiae in hoc sacramento.

II. Circa rationem vero in littera redditam, quia scilicet ex vi sacramenti sola corporis Christi substantia continetur sub hostia, quantitas autem concomitnnter, Scotus, in l\ *Sent.,* dist. x. qu. t, improbando occurnt sic arguens ·. U numquodque, sive sit primus terminus conversionis sive secundus, si tamen est ibi, habet proprietates suas quae sibi necessario et naturaliter conveniunt. Ergo quantitas corporis Christi, sive per conversionem sil sub sacramento primo vel secundario, si est ibi, habet suum modum naturalem , quod est esse modo quantitative.

a nun. vi.

Consequentia clara. – Et antecedens probatur dupliciter: scilicet exemplo, ct ratione. Exemplum est quia, si Deus vel natura causant substantiam quantam ita quod quantitas concomitetur substantiam, nihilominus quantitas habebit suum modum naturalem. Unde apparet quod concomitantia non mutat modum naturalem quantitatis concomitantis.

Ratio vero est quia diversa habitudo ad agens, scilicet primaria vel secundaria, mediata vel immediata, non variat naturam rei, dum tamen producatur. Ergo nec carcbit quantitas suo modo naturali propter hoc tantum quia non est primus terminus conversionis, dum tamen sit ibi rcalitcr, sive pruno sive concomitenter, per illam conversionem.

Ill Durandus vero ' alia via contra hanc rationem procedit, arguens * Quantitas de ratione sua intrinseca est divisibilis. Ergo nullo modo potest sibi competere, ratione cuiuscumque alterius, indivisibiliter se habere. Ergo non potest coinparan ad locum modo substantiae.

· iv *sent.,* <ii«.

Et confirmatur. Quia anima rationalis, licet sit in loco mediante humano corpore quanto, ipsa tamen est indivasibilitcr in loco: est enim tota in toto loco ct tota in qualibet parte cius; et hoc ideo quia animae rationali repugnat divisibilitas. Ergo, per oppositum, non obstante quod quantitas Christi sit m sacramento mediante substantia, est divisibiliter, quia quantitati repugnat indivisibilitas,

IV. Pro faciliori intellectu eorum quae tractantur, ne obscuritate nominum impossibile reputetur quod credimus, scito idem esse quantitatem corporis Christi indivisibiliter se habere ad quantitatem hostiae; ct inter quantitatem corporis Christi praesentem hostiae, et quantitatem hostiae, non esse positionem quae unum inter decem praedicamenta ponitur Ita quod corpus Christi quantum, sub hostia contentum, in scipso quidem est divisibile et habens positionem in partibus: positionem autem dico illam quae ponitur differentia quantitatis cum distinguitur quantitas in quantitatem *habentem positionem in partibus,* ct quantitatem carentem illa * – ut continetur vero sub hostia, caret *positione,* seu *situ,* uno cx decem generibus. Dicit enim huiusmodi positio ordinem partium in loco: quo ordine constat carere corpus Christi quantum ut est sub hostia, quia non est in ea localiter; ordo enim partium in loco sine esse localiter non est intelligibilis. Et quia

•kid., cap, ł I, K.

huiu5tnodi situs sive positio non est dc ratione quantitatis dimensivae; sed sola positio quac est differentia quantitatis, est dc dimensionum ratione: ideo attente oportet perspicere quod divisibilitos quae est dc ratione quantitatis, non opponitur indivisibilitati quac consistit in negatione positionis specialis praedicamenti.

Nec propterca fallaris, putans me dicere quod modus essendi indivisibiliter sit pura negatio positionis specialis generis, hoc enim ncc somniavi: sed ut ħntelliga quac dicimus per huiusmodi negationem annexam positivae praesentiae Christi corporis quanti ad hostiam. Continetur enim veraciter Christi corpus quantum sub hostia, absque situ scu positione speciali praedicamento. Haec enim negatio includitur in eo quod significatur per contineri indivisibiliter in hoc sacramento.

V. Hac ergo manifestatione supposita, cx qua apparet quod quantitas Christi corporis ncc perdit suam divisibilitatem; nec induit modum aliquem sibi repugnantem; nec perdit in se suum modum naturalem ; sed in hoc quod continetur sub hostia, caret modo illo qui importatur per *positionem* scu *situm :* respondetur nd obiecta.

• Nωη. t. Et ad primum Durandi contra positionem ips.un neganda est minor, univoce loquendo. Quoniam modus istiusmodi indivirihilttatis non repugnat diviribilitati quantitatis.

Ad secundum vero facile dici potest quod *argumentum a simili claudicat.* Veruntamen. servata unhocatione terminorum. respondendo dicitur falsum assumi in antecedente. Quoniam substantia alicubi est, non per modum substantiae, sed per modum quantitatis, ut palet in substantiis extensis: sunt enim in loco quantitative. Et rursus substantia heterogenea, puta bos, non est per modum substantiae in qualibet suae quantitatis parte: non est enim •*a.m.*i.-Com· tota natura bovis in qualibet cius parte quantitaliva *

• Num. n/ VI. Ad obiecta secundi ďubii respondendo, dicitur primo, ad Scoti argumentum, quod procedit cx falsa interpretatione rationis allatae ab Auctore, ac i Auctor adduxisset pro causa quare quantitas est in hoc sacramento per modum substantiae, quia est quasi secundarius terminus mutationis. Hoc autem procul est ab Auctoris sensu. Non enim consistit cius ratio m differentia inter primum et secundum terminum in fieri, ut argumentum usurpavit: sed inter per se rationem essendi in sacramento, et id quod per accidens concumitatur ; ut patet expresse in hoc articulo quarto, in responsione ad primum, ubi videre potes quantum distet sensus iste verus a sensu illo usurpato. Et fefellit forte arguentem quia Auctor declarat quid est illud quod est per se ratio essendi reliquis in hoc sacramento, ex hoc quod est per se primo terminus conversionis.

• AT

Quia igitur Auctoris ratio non consistit in differentia inter primo vel secundo fieri, sed inter per se existons in sacramento ct per accidens existons ibidem. ideo non oportet aliter nd argumenta Scoti respondere, sed Unquam impertinentia et extranea relinquere. Posset tamen, gratia materiae, hoc est, talis mutationis qualis est conversio panis in corpus Christi » sustineri ratio formata a Scoto ex differentia inter primum et secundum terminum conversionis, contra quam arguit. Et sic dicendum esset quod, licet in creatione et generatione ct similibus secundarius terminus suum naturalem modum assequatur, et non induat modum primi termini; in hac tamen conversione secundarius terminus, idest concomitans, induit modum primi termini. Et si quaeratur quare potius in hac quam in aliis mutationibus hoc inveniatur: respondetur, quia hoc C't singularissimum in hac mutatione, quod primus terminus est sola ratio in essendo quibuscumque concomitantibus; hoc est, quod ratio essendi in hoc sacramento quibuscumque existcntibus in eo, est res primo terminans conversionem. Et haec defensio in idem redit cum prima responsione, ut patet. Et ideo non oportet sollicitare de diversa habitudine ad agens: quoniam est extra propositum.

VII. Ad obieclionem nutem Durandi ·, dicitur falsum ' ,ussumi, scilicet quod contineri indivisibiliter repugnet quantitati divisibili.

Et ad confirmationem, negatur similitudo. Quoniam animae rationali repugnat et esse divisibilem, ct divisibiliter contineri: quantitati autem, licet repugnet esse indivisibilem. non tamen repugnat indivisibiliter contineri.

Et haec sufficiant etiam pro articulo quinto.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM TOTA QUANTITAS DIMENSA A CORPORIS CHRISTI SIT IN 1I0C SACRAMENTO

IV *Sciit.,* diu. x, an. 2. ąu 3, 4; IV *Cont. Gent.,* cap. **lxih, lxiv, lxvii;** *Quadi.* VII, qu. it, «rt. 1

•vi u ■sr

•VidcCommcob Caleb pou. art. i, num. m »qq.

QUARTUM SIC PROCI ĐITER Videtur QUOd non tota quantitas dimensiva corporis Christi sil in hoc sacramento. Dictum enim * quod totum corpus Christi continetur sub qualibet parte hostiae consecratae. Sed nulla quantitas dimensiva tota continetur in aliquo toto et in qualibet parte eius. Est ergo impossibile quod tota quantitas dimensiva corporis Christi contineatur in hoc sacramento.

2. Praeterea, impossibile est duas quantitates dimensivas esse simul, etiam si una sit separatu et alia in corpore naturali: ut palet per Philosophum, in III *Afelaphys.* * Sed in hoc sacramento remanet quantitas dimensiva panis, ut sensu apparet. Non ergo est ibi quantitas dimensiva corporis Christi.

3. Praeterea, si duae quantitates dimensivae inaequales iuxta se ponantur, maior extenditur ultra minorem. Sed quantitas dimensiva corporis Christi est multo maior quam quantitas dimensiva hostiae eius « consecratae, secundum omnem dimensionum. Si ergo in hoc sacramento sit quantitas dimensiva corporis Christi cum quantitate dimensiva hostiae, quantitas dimensiva corporis Christi extendetur ultra quantitatem hostiae. Quae tamen non est sine substantia corporis Christi. Ergo substantia corporis Christi erit in hoc sacramento etiam praeter species panis. Quod est inconveniens: cum substantia corporis Christi non sit in hoc sacramento nisi per consecrationem panis, ut dictum est ♦ Impossibile est ergo quod tota quantitas ? corporis Christi sit in hoc sacramento.

Sed contra est quod quantitas dimensiva corporis alicuius non separatur secundum esse a substantia cius. Sed in hoc sacramento est tota substantia corporis Christi, ut supra 4 habitum

α) *cius.* – Om. PEFbO ct *a.*

3) *quantitas.* – *dimensiva* tdduni PF»G,

est. Ergo tota quantitas dimensiva corporis Christi est in hoc sacramento.

Respondeo dicendum quod, sicut supra * dictum est, dupliciter aliquid Christi est in hoc sacramento: uno modo, ex vi sacramenti; alio modo, ex naturali τ concomitantia. Ex vi quidem sacramenti quantitas dimensiva corporis Christi non est in hoc sacramento. Ex vi enim sacramenti est in hoc sacramento illud in quod directe conversio terminatur. Conversio autem quae fit in hoc sacramento, terminatur directe ad substantiam corporis Christi, non autem ad dimensiones eius. Quod patet ex hoc quod quantitas dimensiva ' remanet facta consecratione, sola substantia panis transeunte. – Quia tamen substantia corporis Christi realiter non denudatur ' a sua quantitate dimensiva et ab aliis accidentibus, inde est quod, ex vi realis concomitantiae, est in hoc sacramento tota quantitas dimensiva corporis Christi, et omnia alia accidentia eius.

Ad primum ergo dicendum quod modus existendi : cuiuslibet rei determinatur secundum illud quod est ei per se, non autem secundum illud quod est ei per accidens: sicut corpus est in visu secundum quod est album, non autem secundum quod est dulce, licet idem corpus sit album et dulce. Unde et dulcedo est in visu secundum modum albedinis, et non secundum modum dulcedinis. Quia igitur ex vi sacramenti huius ⊺· est in altari substantia corporis Christi, quantitas autem dimensiva eius est ibi concomitanter et quasi per accidens, ideo quantitas dimensiva corporis Christi est in hoc sacramento, non secundum proprium modum, ut scilicet sit totum 0 in toto et singulae partes in singulis partibus; sed per modum substantiae, cuius natura est tota in toto et tota in qualibet parte.

Ad secundum dicendum quod duae quantitates dimensivae non possunt naturaliter simul esse in eodem ita quod utraque sit secundum proprium modum quantitatis dimensivae. In hoc autem sacramento quantitas dimensiva panis est secundum proprium modum, scilicet secundum commensurationem quondam: non autem quantitas dimensiva corporis Christi, sed est ibi per modum substantiae, ut dictum ℮st

Ad tertium dicendum quod quantitas dimensiva corporis Christi non est in hoc sacramento secundum modum commensurationis, qui est proprius quantitati, ad quem pertinet quod maior quantitas extendatur ultra minorem: sed est ibi per modum iam * dictum. *****

γ) *naturali. — reali* lenia.
ὐ) *dimensiva. — yanii* edJunt E ei tertie. – *tola* PF ; *sola autem.*
c) *denudatur.* – PEUG; *dividatur* UICpG, *diriditatui* D (ct *Car·* dub. 444», *dividitur FHabc* ct margo P per *Alias.*
ζ) *e-rhtendi.* - *essendi* tenia prteicr pG.
») *sacramenti huius.* – *huius sacramenti* PI.
6) *totum.* – *tota* P.

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM CORPUS CHRISTI SIT IX HOC SACRAMENTO SICUT IN LOCO

Supra, qu. i.xxv, en. i, ad 3; IV *Sent.,* diet, i, art. i, «I 5 fqq.J art, 2, qua 3, ed 4; <rt. 3, qu' I, «; IV *Cont. Cent.,* cap. Ixii. i.wv, Urii; Opu»c. XI, *dc XXXI'1 Artic.,* art. πχιιι.

QUINTUM SIC PROCEDITUR :* Videtur qU()d corpus Christi sit in hoc sacramento sicut 'n l°co- Esse in aliquo de-ᵗz^›^seL2ûfînitive vel circumscriptive est pars eius quod est esse in loco. Sed corpus Christi videtur esse definitive in hoc sacramento: quia ita est ubi sunt species panis vel vini, quod non est in alio loco altaris. Videtur etiam ibi esse circumscriptive: quia ita continetur superficie hostiae consecratae quod nec excedit nec exceditur. Ergo corpus Christi est in hoc sacramento sicut in loco.

2. Praeterea. locus specierum panis non est vacuus: natura enim non patitur vacuum. Nec cst ;^j substantia panis, ut supra * habitum est, sed est ibi solum corpus Christi. Ergo corpus Christi replet locum illum. Sed omne quod replet locum aliquem, est in eo localiter. Ergo corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

3. Praeterea, in hoc sacramento, sicut dictum est corpus Christi est cum sua quantitate dimensiva et cum omnibus suis accidentibus. Sed esse in loco est accidens corporis: unde et *ubi* connumeratur inter novem genera accidentium *. Ergo corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

Sed contra est quod oportet locum ct locatum esse aequalia: ut palet per Philosophum, in IV *Physic.* * Sed locus ubi est hoc sacramentum, est multo minor quam corpus Christi. Ergo corpus Christi non est in hoc sacramento sicut in loco.

Respondeo dicendum quod, sicut iam * dictum est, corpus Christi non est in hoc sacramento secundum proprium modum quantitatis dimensivae, sed magis secundum modum substantiae. Omne autem corpus locatum est in loco secundum modum quantitatis dimensivae, inquantum scilicet commensuratur loco secundum suam quantitatem dimensivam. Unde relinquitur quod corpus Christi non est in hoc sacramento sicut 3 in loco, sed per modum substantiae: eo scilicet

a) *ubi.* – *ibi* P, non *(continuantur inter)* F.
?) *^ut.* – Ea ci tert'a; *scilicet sicut.*

modo quo substantia continetur a dimensionibus. Succedit enim substantia corporis Christi in hoc sacramento substantiae panis. Unde, sicut substantia panis non erat sub suis dimensionibus localiter, sed per modum substantiae, ita nec substantia corporis Christi. Non tamen substantia corporis Christi est subiectum illarum dimensionum, sicut erat substantia panis. Et ideo panis t ratione suarum dimensionum localiter erat ibi: quia comparabatur ad locum * mediantibus propriis dimensionibus. Substantia autem corporis Christi comparatur ad locum illum mediantibus dimensionibus alienis: ita quod e converso dimensiones propriae ‘ corporis Christi comparantur ad locum illum mediante substantia. Quod est contra rationem corporis locati. Unde nullo modo corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

Ad primum ergo dicendum quod corpus Christi non est in hoc sacramento definitive: quia sic non esset alibi quam in hoc altari ubi conficitur hoc sacramentum; cum tamen sit et in caelo in propria specie, et in multis aliis altaribus sub specie sacramenti. Similiter etiam palet quod non est in hoc sacramento circumscriptive: quia non est ibi secundum commensurationem propriae quantitatis, ut dictum est * Quod autem non est extra superficiem sacramenti, nec est in alia parte altaris, non pertinet ad hoc quod sit ibi definitive vel circumscriptive: sed ad hoc quod incoepit ibi esse per consecrationem et conversionem panis et vini, ut supra * dictum est.

Ad secundum dicendum quod locus ille in quo est corpus Christi, non est vacuus. Neque tamen proprie est repletus substantia corporis Christi, quae non est ibi localiter, sicut dictum est * Sed ▾b est repletus speciebus sacramentorum, quae habent replere locum vel propter naturam dimensionum; vel saltem miraculose ζ, sicut et miraculose subsistunt per modum substantiae. *

Ad tertium dicendum quod accidentia corporis Christi sunt in hoc sacramento, sicut supra ♦ dictum est. secundum realem concomitantium. Et ideo illa accidentia corporis Christi sunt in hoc sacramento quae sunt ei intrinseca. Esse autem in loco est accidens per comparationem ad extrinsecum continens. Et ideo non oportet quod Christus sit in hoc sacramento sicut in loco. *An*

panis. – *subitanlia panis* ĉdiikmc
o) /ocam. — *ilium* addunt PF<G.
<) *propriae.* – Om. CDEn.
Γ) *miraculose.* – *quia miraculose* E; *sicut et miraculose* om. CDEFU.

ARTICULUS SEXTUS

UTRUM CORPUS CHRISTI SIT MOBILITER IN HOC SACRAMENTO

IV *Sent* di»t. I, art. 5, qu’ 4; Opu>c. XI. *Je* Λ'Λ'Λ'Γ/ *Artic.,* art. XXXIV.

sextum sic proceditur, Videtur quod corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramenl0· ^c’l cn’m Philosophus, h *Topic.* ;* quod, *moventibus* } *nobis, moventur ea quae in nobis sunt.* Quod quidem verum est etiam de spirituali substantia animae. Sed Christus est in hoc sacramento, ut supra * habitum est. Ergo movetur ad motum ipsius.

2. Praeterea, veritas debet respondere figurae. Sed dc agno paschali, qui erat figura huius sacramenti, *non remanebat quidquam usque mane.* sicut praecipitur *Exod.* xn * Ergo neque etiam, si hoc sacramentum reservetur in crastinum, erit ibi corpus Christi. Et ita non est immobiliter in hoc sacramento.

3. Praeterea, si corpus Christi remaneat sub hoc sacramento etiam in crastino, pari ratione remanebit et per totum sequens tempus: non enim potest dici quod desinat ibi esse cessantibus speciebus, quia esse corporis Christi non dependet a speciebus illis. Non autem remanet sub hoc sacramento Christus per totum tempus futurum. Videtur ergo quod statim in crastino, vel post modicum tempus, desinat esse sub hoc sacramento. Et ita videtur quod Christus mobiliter sit in hoc sacramento.

Sed contra, impossibile est idem esse motum et quietum: quia sic contradictoria verificarentur de eodem. Sed corpus Christi in caelo quietum residet. Non ergo est mobiliter in hoc sacramento.

Respondeo dicendum quod, cum aliquid est unum subiecto et multiplex secundum esse, nihil prohibet secundum aliquid moveri, et secundum aliud immobile permanere: sicut corpori aliud est esse album, et aliud est esse magnum, unde potest moveri secundum albedinem, et permanere immobile secundum magnitudinem. Christo ? autem non est idem esse secundum se, et A esse sub sacramento: quia per hoc ipsum * quod τ dicimus ipsum esse sub sacramento, significatur quaedam habitudo eius ad hoc sacramentum. Secundum igitur hoc esse non movetur Christus per se secundum locum, sed solum per accidens. Quia Christus non est in hoc sacramento sicut in loco, sicut praedictum est * quod autem non est m loco, non movetur per se in loco, sed solum ad motum eius in quo est.

a) *moventibus.* – *motis* P.
3) *Christo.* — Tertia; *Christus.*
γ) *ipsum.* – Om. PI

Similiter autem neque per se movetur, secundum esse quod habet in hoc sacramento, quacumque alia mutatione: puta quantum ad hoc quod desinat esse sub hoc sacramento. Quia illud quod de se habet esse indeficiens, non potest esse deficiendi principium: sed, alio deliciente, hoc desinit esse in eo; sicut Deus, cuius esse est indeficiens et immortale, desinit esse in aliqua creatura corruptibili per hoc quod creatura corruptibilis desinit esse. Et hoc modo, cum Christus habeat 4 esse indeficiens et incorruptibile, non desinit esse sub sacramento neque per hoc quod ipsum ‘ desinat esse, neque etiam per motum localem sui, ut ex dictis patet: sed solum per hoc quod species huius sacramenti desinunt esse.

Unde patet quod Christus, per se loquendo, immobiliter est in hoc sacramento.

Ad primum ergo dicendum quod ratio illa procedit de motu per accidens, quo ad motum nostri moventur ea quae in nobis sunt. Aliter tamen ea quae per se possunt esse in loco, sicut corpora: et aliter ea quae per se non possunt esse in loco, sicut formae et spirituales substantiae. Ad quem modum potest reduci quod dicimus Christum moveri per accidens secundum esse quod habet in hoc sacramento, in quo non est sicut in loco.

Ad secundum dicendum quod hac ratione moti videntur fuisse quidam ponentes quod corpus Christi non remanet sub hoc sacramento si in crastinum reservetur. Contra quos Cyrillus dicit *Insaniunt quidam dicentes mysticam benedictionem a sanctificatione cessare si quae reliquiae remanserint eius in diem subsequentem. Non enim mutabitur : sacrosanctum corpus Christi, sed virtus benedictionis et viri/icativa gratia iugis in eo est.* Sicut et omnes aliae consecrationes immobiliter manent, permanentibus rebus consecratis: propter quod non iterantur. – Veritas autem licet figurae respondeat, tamen figura non potest eam adaequare.

Ad tertium dicendum quod corpus Christi remanet in hoc sacramento non solum in crastinum, sed etiam in futurum quousque species sacramentales manent. Quibus cessantibus, desinit esse corpus Christi sub cis, non quia ab eis dependeat, sed quia tollitur habitudo corporis Christi ad illas species. Per quem modum Deus desinit esse Dominus creaturae desinentis.

ŧj *habeat. – habeat in te bc, habeat de se* I ct cetera terti i.

i) *iptum. – ipii* E, *ipit* F.

ζ) *mutabitur. — mutatur* P. Pro *lacroianctum corpus, sacramentum corput* AC, *sacramentum in corpus* β, sacnUaw *corpus* Pl, *sacramentum corporis* DEFGHflàc,

rj) *crastinum... futurum. – crastino... futurum* Glbc, *crastino... futura* PH.

Commentaria Cardinalis Caietani

In titulo Iv *mobiliter* extenditur tam ad motum quam ad mutationem. Dupliciter enim cum possit dubitari de mobilitate corporis Christi in sacramento, vel dc motu locali ad motum hostiae, vel dc mutatione qua desineret esse in sacramento, ad utrumque modum extendit se ly *mobiliter*.

II. Circa doctrinam traditam in hoc articulo, adverte primo, Auctorem sentire quod Christum esse sub hoc sacramento est esse quoddam relativum, dum dicit: *Per hoc ipsum quod dicimus ipsum esse sub sacramento, significatur quaedam habitudo eius ad hoc sacramentum.* Hinc enim manifestat non esse idem esse Christi corporis in se, ct esse eiusdem in sacramento. Quod sub aliis verbis explicatur dicendo : *Aliud est esse Christi corpus in seipso, ct aliud est contineri sub sacramento ipsum idem Christi corpus in seipso existons.* Xon discedes ergo ab Auctoris doctrina loquendo seorsum dc conversione panis in substantiam corporis Christi, et dc habitudine Christi ad hoc sacramentum, ut superius * fecimus. – Nec propterea putes explicatum esse modum quo Christus est in hoc sacramento. Nam explanatio huiusmodi est per communia valde, scilicet per relationem seu habitudinem: nescitur autem rcs ali^ua n‘s’ Pcr PΓOΠ’π cognoscatur *

111. Circa conclusionem illam. *Corpus Christi ad motum hostiae movetur per accidens»* duplex occurrit obicctio. Prima ex Durando, opinante oppositum, in lib. IV *Sent.,* dist. x, qu. m. Secunda ex Scoto ·, eadem distinctione, qu. vi -, opinante non contra motum, sed contra motorem.

Arguit ergo Durandus corpus Christi nullo modo moveri ad motum hostiae, nec per se ncc per accidens * Quia corpus Christi ct hostia non sunt unum secundum subicctum ; ncc se habent ut continens et contentum ; nec habent colligationem vel contactum.

Et quia corpus Christi existent m caelo localiter, iit dc novo existons in hoc sacramento absque motu locali, tam per se quam per accidens. Ergo, a fortiori, existens in hoc sacramento non movetur ad motum hostiae.

IV. Scotus autem ·, putans corpus Christi ad motum hostiae moveri quidem per accidens, sed non nisi immediate a Deo. probat hoc ultimum hac ratione. Quando aliqua coniunguntur praecise per actum voluntatis contingenter se habentis ad illam conjunctionem, si unum illorum secundum se sit mobile omnino improportionatum, ct reliquum proportionatum, illud movens non vadem motione potest movere utrumque conjunctorum.

Probatur ista ratione ct exemplo. Ratio est quia, si movet unum quod est sibi proportionatum. non propterea movet per accidens reliquum : quia reliquum non est praesens illi moto sicut actus potentiae aut c converso; ncc simpliciter cx aliqua alia necessitate naturali, sicut grave est praesens navi vel currui cui innititur, et propter hoc simul movetur cum illo ; sed est praesens sola voluntate, quae potest non velle conjunctionem illam, stante tamen motione alterius.

Exemplum est. Si angelus voluntarie faceret se esse praesentem lapidi, si moveo lapidem, non propterea moveo angelum : qui non est per se mobilis a virtute mea ; ncc per accidens in proposito, quia nec forma ncc pars est lapidis mobilis per se a inc. I nde angelus in termino motus lapidis per propriam suain actionem esset ibi ubi est lapis, ct non per actum meum.

Et tunc subsumitur minor. Sed corpus Christi est praesens speciei sacrnmcntali tantum per actus voluntatis animae. Ergo, etc.

V. Ad evidentiam horum, sidetur mihi quod cum Durando · nulla sit quaestio secundum rem, sed forte in solis verbis. Si enim perspiciatur cx una parte distinctio facta in littera de duplici esse corporis Christi, vel in se vel in sacramento; ct dictum esse quod corpus Christi in se non movetur neque per se neque per accidens; ct quod secundum esse in sacramento movetur non per se,

sed per accidens; ct si cum his simul perspecta fuerit vis rationum Durandi: manifestum erit quod nulla est diversitas in sententia; quoniam ad hoc tendunt argumenta, quod corpus Christi secundum sc non movetur per accidens ad motum hostiae, quod Auctor fatetur.

Verum si quis contendat his argumentis Christi corpus secundum nullum esse moveri per accidens ad motum hostiae, facile inveniet responsionem, dicendo ad primum quod inter corpus Christi ct hostiam est colligatio secundum esse Mcramentale; et ita quod sc habent ut veraciter contentum et continens, ut patet Extra, *de Summa Trin. ct Fide Cathol.,* cap, *Firmiter.*

Ad secundum, negatur sequela. Quia ad rem antecedentis nec est opus motu, nec concomitatur motus. Sed ad motum sacramenti concomitatur motus rei quae est sacramentum secundum esse sacramentale, per accidens tamen.

• Num. nr. VI. Ad Scotum * nutem, directe loqucntem dc Christi corpore ut est in sacramento, dicitur quod ratio aut implicat contradictoria, aut subsumit falsum.

Ad cuius intellectum, adverte duo assumi a Scoto: scilicet, coniunctionem inter aliqua duo: et rationem conjunctionis, scilicet actum voluntatis contingenter se habentem. Et oportet alterum duorum sequentium Scotum dicere: vel coniunctionem illam nullum nexum ponere inter coniuncta ultra actum voluntatis contingenter se habentem; aut aliquem nexum inter illa ponere causatum a tali actu voluntatis. Non potest dici primum. Quia ipsemet Scotus ponit coniunctionem illam actu voluntatis votitam contingenter. Et minor etiam esset falsa, ut patet; ct similiter exemplum de angelo: quia praesentia angeli ad lapidem, et corporis Christi ad sacramentum, non est formalitcr per actum voluntatis.

Oportet ergo intelligi quod coniunctio addit nexum quendam inter coniuncta. Et tunc apparet aut implicari contradictoria, puta quod sit nexus aliquis inter duo creata, ct quod ille nexus nullo modo coniungat illa nisi praecise per actum voluntatis, quod non ext intelligibile: aut minorem esse falsam. Quia inter corpus Christi et hostiam est coniunctio sacramcntalis, quae licet effective sit a solo Deo, in se tamen est conjunctiva corporis Christi cum hostia naturali necessitate sacramenti: nam ex vi sacramenti per se habetur esse sacramcnlelc corporis Christi in hostia; et esse sacramentelle coniungit corpus Christi et hostiam, non quia volitum, sed quia in sc est tale.

Ad exemplum autem dc angelo dicitur quod, licet angelus posset subtrahere praesentiam sunm a lapide, si tamen illam non subtrahit, movente me lapidem ct transferente illum in domum, angelus movetur, non a sc, sed ad motum lapidis: quia angelus nunc est ubi est lapis, et non est ubi erat lapis.

Et, nd excludendas fugas, pone casum quod angelus fecerit sc praesentem lapidi voluntate illius praesentiae continuandae per unam horam tantum: ct, stante casu, forma conditionalcm. Si angelus, factus praesens lapidi, dormiret per tres horas, ct ego moverem lapidem illum per duas horas: in fine motus, angelus esset ubi est lapis; et non per actum angeli; ergo per motum lapidis a me.

Vll, Et quamvis haec sufficerent, ad dicta Scoti facilius tamen potest responderi, dicendo maiorem posse forte habere locum quando utrumque coniunctorum est per sc mobile, puta quia ambo sunt corpora: sed quando duorum coniunctorum alterum tantum est mobile secundum sc, alterum vero non nisi per accidens mobile est, maior nullum habet locum, quoniam non pote·.! dc cis dici quod unum est mobile improponionatum et alterum mobile proportionalum. Sic nutem invenitur in proposito: quoniam hostia est mobilis secundum se; esse autem sacramcntule, seu Christi corpus secundum esse sacramcntalc in hostia, non est mobile per sc, sed solum per accidens, ut in littera hac dicit Auctor, et communiter omnes fatentur, dum dicunt esse quoddam esse relativum; respectus enim non nisi per accidens possunt moveri localiter.

Et hinc apparet quid dicendum est ad exemplum dc angelo. Quoniam dum moveo lapidem, moveo per accidens praesentiam inter lapidem et angelum. Et similiter, dum moveo hostiam consecratam, moveo praesentiam inter hostiam ct corpus Christi: ita quod, translata hostia de altari in plateam, transfertur etiam praesentia, quia corpus Christi dc praesente in altari fit praesens in platea, absque hoc quod corpus Christi in sc moveatur. Et similiter angelus neret praesens in domo nd quam translatus est lapis, non quod ipse angelus sit motus a se vel a me, sed quin, transferendo lapidem, transtuli praesentiam cius in lapide.

ARTICULUS SEPTIMUS

UTRUM CORPUS CHRISTI PROUT EST IN HOC SACRAMENTO, POSSIT VIDERI AB ALIQUO OCULO, SALTEM GLORIFICATO

Infra, art. 8; IV' *S<nt„* diat. x, are. 4, qua 1. 4, 5.

t> septimum sic proceditur. Videtur quod corpus Christi prout est in hoc sacramento, possit videri ab aliquo oculo, saltem glorificato. Oculus enim noster impeditur a visione corporis Christi in hoc sacramento existentis, propter species sacramentales ipsum circumvelantes. Sed oculus glorificalus non potest ab aliquo impediri, quin corpora quaelibet videat prout sunt. Ergo oculus gloriiicatus potest videre corpus Christi prout est in hoc sacramento.

2. Praeterea, corpora gloriosa sanctorum erunt *configurata corpori claritatis Christi,* ut dicitur vcn. ai. *Philipp,* m ♦ Sed oculus Christi videt seipsum prout est in hoc sacramento. Ergo pari ratione quilibet alius oculus glorificalus potest ipsum videre.

3. Praeterea, sancti in resurrectione erunt vm. 36. *aequales angelis,* ut dicitur Lue. xx ♦ Sed angeli videm corpus Christi prout est in hoc sacramento: quia etiam daemones inveniuntur huic sacramento reverentiam exhibere, et ipsum timere. Ergo pari ratione oculus gloriiicatus potest ipsum videre prout est in hoc sacramento.

Sed contra, nihil idem existons potest simul ab eodem videri in diversis speciebus. Sed oculus glorificalus semper videt Christum prout est in sua specie: secundum illud Isaiae xxxm * *Regeni in decore suo videbunt.* Ergo videtur quod non videat Christum prout est sub specie huius sacramenti.

Respondeo dicendc-m quod duplex est oculus: scilicet corporalis, proprie dictus: et intellectualis, qui per similitudinem dicitur. A nullo autem oculo corporali corpus Christi potest videri prout est in hoc sacramento. Primo quidem, quia corpus visibile per sua accidentia immutat medium. Accidentia autem corporis Christi sunt in hoc

sacramento mediante substantia: ita scilicet quod accidentia corporis Christi non habent immediatam habitudinem neque ad hoc sacramentum, neque ad corpora quae ipsum circumstant. Et ideo non possunt immutare medium, ut sic ab aliquo corporali oculo videri possint a.

Secundo quia, sicut supra * dictum est, corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiae. Substantia autem, inquantum huiusmodi, non est visibilis oculo corporali, neque subiacet alicui sensui, neque ? imaginationi, sed soli intellectui, cuius obiectum est *quod quid est* ut dicitur in III *de Anima* .* Et ideo, proprie loquendo, corpus Christi, secundum modum essendi quem habet in hoc sacramento, neque sensu neque imaginatione perceptibile est: sed solo intellectu, qui dicitur oculus spiritualis.

Percipitur autem diversimode a diversis intellectibus. Quia enim modus essendi quo Christus est in hoc sacramento, est penitus supernaturalis T, a supernatural! intellectu, scilicet divino, secundum se visibilis est: et per consequens ab intellectu beato vel angeli vel hominis, qui secundum participatam claritatem divini intellectus videt ea quae supernaturalia sunt, per visionem divinae essentiae. Ab intellectu autem hominis viatoris non potest conspici nisi per fidem: sicut et cetera supernaturalia. Sed nec etiam intellectus angelicus, secundum sua naturalia, sufficit ad hoc intuendum. Unde daemones non possunt videre per intellectum Christum in hoc sacramento, nisi per fidem: cui non voluntate ? assentium, sed ad eam signorum evidentia convincuntur prout dicitur. lac. n ;** quod *daemones credunt et contremiscunt.* $ • D. 607 Ver». 17.

Ad primum ergo dicendum quod oculus noster corporeus per species sacramentales impeditur a visione corporis Christi sub eis existentis, non solum per modum tegumenti, sicut impedimur videre id quod est velatum quocumque corporali velamine: sed quia corpus Christi non habet habitudinem ad medium quod circumstat hoc sacramentum mediantibus propriis accidentibus, sed mediantibus speciebus sacramentalibus.

Ad secundum DICENDUM quod oculus corporalis Christi videt seipsum sub sacramento existentem: non tamen potest videre ipsum modum essendi quo est sub sacramento quod pertinet ad intellectum .* Xec tamen est simile de alio oculo glorioso: quia et ipse oculus Christi est sub hoc sacramento; in quo non conformatur ei alius oculus gloriosus. I ζ

Ad tertium dicendum quod angelus bonus vel malus non potest aliquid \idere oculo corporco, sed solum oculo intellectuali. Unde non est similis ratio, ut ex dictis * patet. • la corpore.

a) *possint.* – PF; *postit* GH, *possunt* ceteri (sed D om. *immutare... possint).*

v) *neque.* – *sed nec etiam* icrtix.

γ) *supcrnaturalis* — PI»G ; *spiritualis.* – *supeniaturali* tertia ; *speciali* F, *spirituali* ceteri. – *supernaturalia* pnmn loco lenia, Jtcro PUG; *spiritualia.*

Z) *voluntate.* — *voluntarie* P.

ι) *existentem... sacramento.* – PI; om.

ζ) *intellectum.* – *solum* addunt E et tertia.

Commentaria Cardinalis Caietani

Tx corpore articuli multa occurrunt notanda ct dubitanda, lln primis, circa rationes conclusionis primae, scilicet, *Corpus Christi secundum esse quod habet in sacramento, non est visibile oculo corporali,* advertendum est quod, licet Scotus, in ult. qu. dist. \ IV *Sent.,* impugnet multas rationes quae afferuntur pro hac conclusione; quia Limen neutram istarum quae in littera afferuntur improbat, immo potius utraque quodammodo utitur: – ct secunda quidem, sc tenente cx parte visibilis ut terminus est visionis, expresse utitur; prima quoque, considerante visibile inquantum causa est visionis, quodammodo utitur: – ideo extraneum a praesentis operis proposito duxi defendere rationes alios, quae hic non ponuntur.

II. In secunda ratione, adverte diligenter terminos, ut non fluctues, quasi contraria in Auctoris doctrina inveniens, dum alibi * dicit, cum Avcrroc *, substantiam particularcm percipi a cogitativa, hic sero dicit a solo mtcllectu substantiam cognosci. Nec loquitur de substantia .q cornrnunj 5Cj substantia singulari: quia loquitur dc corpore Christi ut est in hoc sacramento; constat autem corpus Christi esse quoddam singulare, ct modum essendi in hoc sacramento esse rem singularem. Utrumque siquidem est verum: illud quidem dc substantia individual! secundum materiam signatam quantitate; hoc autem de substantia individual! ut habet modum essendi purae substantiae, idest substantiae inquantum substantiae, ut patet cx superius · declaratis de modo substantiae. Et propterca hic dicit: *Substantia autem, inquantum huiusmodi. subiacet solum intellectui,* etc.

HI. Circi» secundam partem huius articuli, in qua agitur dc visione intellectuali, adverte dici quatuor. Primum, quod corpus Christi secundum esse m hoc sacramento, non videtur ab intellectu \iatons hominis.- Secundum, quod nec etiam ab intellectu angelico naturaliter. – Tertium, quod videtur ab intellectu beato angeli vel hominis per visionem divinae essentiae. Quartum, quod est omnium praedictorum ratio. quia iste modus essendi est penitus supernatural», ac per hoc secundum se intclligibilis est a supernatural! intellectu, scilicet divino.

Contra tria autem horum Scotus arguit, in IV *Sent.* dist. x, qu. vin ·. Et primo, contra secundum *. intendens quod tam intellectus angelicus, quam animae separatae, quam etiam hominis beati, potest naturaliter videre existentiam corporis Christi in Eucharistia. *Primo,* quia intellectus se habens ad intelligibilia sicut ipsa sunt in se intclligibilia. intelhgit prius substantiam quam quemcumque modum cius. Ergo nullus modus sub quo est substantia, potest impedire intellectionem substantiae a tali intellectu, qui non dependet in intelligendo a sensibilibus. ; Coodo». >. Cf. usa. %-u.

Secundo. Totum ens creatum est obiectum proportionatum tali intellectui quantum ad cognitionem tam abstractivam quam intuittvam. Si ergo quodeumque ens potest abstractive cognosci a tali intellectu quando non est sibi praesens, sequitur quod potest intuitive intelhgi ab eodem quando est sibi pertecte praesens in propria cxistentia actuali.

Tertio. Virtus potens cognoscere obiectum intuitive dum est praesens. potest cognoscere cius absentiam dum est absens. Sed talis intellectus potest cognoscere praesentiam panis quando est praesens. Ergo potest cognoscere absentiam eius quando est absens. Ergo, eadem ratione, potest cognoscere praesentiam substantiae corporis Christi : quia

•DrAttuauib.ti, ue», tui ; Opu w : xxix. *it* A»«· ctr. ••*nûAum,* t.x!.:oma.Luo.

• An. t. Coraxuaı buxa, iu H.

corpus Christi in sc est obiectum proportionalum etiam intellectui tali ui intuenti ; ergo modus accidentalis ipsius corporis non impedit quin sit obiectum intuibile eidem intellectui.

Quarto. Anima Christi novit naturahtcr so esse ubicumque est. Et per consequens novit naturaliter se esse in Eucharistia. Et ita naturaliter potest nossc existentiam corporis sui ibi, quae est sibi ratio quod sit in sacramento.

Quinto. Existentia talis non est excellentius cognoscibile quam existons cuius est existentia. Sed Christus est naturaliter cognoscibilis a tali intellectu creato. Ergo et quaelibet eius existentia. – Probatur maior. Quia non potest aliquis modus improportionaliter excedere illud cuius est modus.

Sexto. Beatus naturaliter videt m alio beato actum beatificum. Et tamen illa bcatitudo non est minus supernatural!» quam existentia corporis Christi in Eucharistia. – Antecedens probatur. Quia substantia ipsius beati est cxcellcntius cognoscibile quam cius bcatitudo.

'•Lo^cH.^coaren. Comment. num. • a. nem. vni.

R'· Montra tertium vero idem arguit intendens quod intellectus beatus nullo modo per actum beatificum videt corpus Christi in Eucharistia ·. Beatus non distinguitur a non beato nili videndo obiectum beatificum ut sic. et ea quae includuntur in eo ut sic. Sed corpus Christi esse in Eucharistia non est obiectum beatificum, ut patet: nec inclusum in obiccto beatifico. Quod probatur. Quin aeque essentialiter pertinet ad obiectum beatificum includere in ratione obiecti unam rem vel veritatem unius sacramenti sicut alterius: sicut aeque pertinet ad veritatem fidei credere veritatem unius articuli sicut alterius. Sed in obiccto beatifico non clauditur gratiam infundi tali baptizato, aut suscipienti sacramentum poenitentiae. Ergo, etc.

• Num. m init. • toc du pou naia. »l.

y. Contra quartum ·, rationem scilicet qua modus essendi est penitus supcrnaturalis, arguit ibidem · Scotus, quia naturale et supematurale non distinguunt ens in sc. sed tantum in comparatione ad agens. Et proptcrca. licet res aliqua supematuraliter liat, postquam facta est, naturaliter cognoscitur.

Et confirmatur assumptum. Quia supematurale ct naturale possunt se habere sicut imperfectum et perfectius: puta accidens et substantia.

Et confirmatur rursus subiunctum. Quia fides, spes et caritas sunt habitus aupcmaturalcs. Et tamen angeli naturaliter cognoscunt cos, secundum illos qui ponunt in angelo naturaliter rationes cognoscendi omnes species entium.

VI. Ad evidentiam horum, praelibandum est quod *parva* /0Aöbpi Ji' k-t «V ' S'Th› *distantia principio magna valde apparet in principiatis '.* E hinc est quod ex diversa opinione circa modum intelligendi, tot quaestiones emanant. Opinantes siquidem intellectum non alligatum phantasmati intclligcre per motionem ab ipsis rebus quae intclligi dicuntur, consequenter opinantur intellectus abstractos intueri res praesentes sicut nos videmus corporaliter colores praesentes. Tenentes autem . cum Peripateticis et philosophis, intellectus abstractos moveri tantum a scipsis seu suis substantiis, vel etiam a superioribus eorum, ct non ab aliquo inferiori, consequenter ponunt intellectus abstractos cognoscere quidquid cognoscunt naturaliter, aut per substantiam propriam solarn * ‹luo^ n0H credimus in solo Deo vcrilicari *; aut Cfl'iîrt ⁑ Pcr 5Ubstanliam perfectam speciebus intelligibilibus indit'ꜱ* aut cliam » ul quibusdam placuit, per substantiam superiorem. Et per consequens intellectus abstracti cognitio naturalis non se potest extendere nisi ad ea quae naturaliter relucent m his quae sunt apud intellectum abstractum. Et quoniam haec non sunt nisi pertinentia ad naturalem ordinem universi, quoniam solae res pertinentes nd opera sex dierum fuerunt productae a Deo in mentibus angelicis et in rerum natura, quando *vidit Deus cuncta ^uaefccerai› α ^rnnt valde bona* ' ; quaecumque non STi- qu⁑mw' ·«· «·' naturae, sed gratiae ordinem per se spectant, eximuntur u naturali cognitione angelorum secundum hanc viam. Secundum quam etiam naturale et supematurale sunt ct differentiae entis, et differentiae modi faciendi. Nam oculi datj cneco nato ·, et vinum factum m nuptiis ·«, differe- |‹MΠ· «p. | « t

bant ab aliis ŏculi ct vinis secundum naturale ct supernaturalc quoad modum ficndi tantum. Sed caritas, ct incarnatio Christi, et Christum cwe sub sacramento, ct lumen gloriae, et similia, differunt a virtutibus naturalibus et aliis quae entia naturalia vocamus, penes supematurale ct naturale quantum ad ipsa entia: sunt enim haec cx suo genere supernatural^ entia, quia nulli possunt enti esse aut fieri connaturalia, ut alibi · declaravimus.

• Opotc. Curt, tom. III, Tract. III, *Sf PMnt.* Nritfr.,qQ.iiiE4 l^rdua. • Num. ut

VII. His praelibatis, *ad primum* Scoti * dicitur falsam esse minorem, scilicet intellectum abstractum habere sc ad omne intclligibile secundum ordinem intelligibilitatis. Hoc enim patet esse falsum. Tum quia non sic »e habet ad primum intclligibile,quod est Deus.-Tum quia quilibet intellectus ⁑bstractu intelligit et quod est supra sc ct quod est infra sc, per modum sui.

Dicitur nihilominus quod, licet intellectus abstractus videat corpus Christi, non proptcrca sequitur: Ergo videt cius modum essendi in sacramento. Et ⁑oc non quia iste modus essendi est excellentioris cognoscibilitatis in sc: sed quia est cognoscibile alterius ordinis, scilicet supcrnaturalis, et propter hoc est extra totum ordinem rerum praesentium cognitionibus naturalibus ⁑

• *a.* Infra .U

Et hinc patet responsio *ad secundum.* Quia falsum est totum ens creatum esse obiectum proponionatum tali intellectui. Et intuitive quidem : quia quaedam, scilicet supernaturalia, sunt dc ordine non praesentium cognitioni naturali. Abstractive vero: quia incarnationis mysterium latet, quoad perfectam quiJditativam cognitionem, omnis intellectus creati cognitionem naturalem, quia illius nulla indita ⁑pecie. est pracsentativ.i perfecte. Et idem videtur de esse corporis Christi in sacramento. Supponit igitur argumentum hoc falsum, scilicet modum essendi in sacramento praesentem quandoque esse naturali cognitioni intellectus abstracti.

Ad tertium dicitur negando eadem vel simili ratione posse cognosci praesentiam corporis Christi. Et ad subjunctam probationem iterum dicitur quod modus accidentalis, non quatenus accidentali», sed quatenus est alterius ordinis, impedit sc intueri ab intellectu cui ordo ille non est praesens: qualis est intellectus angelicus naturaliter.

Ad quartum, dc anima Christi, dupliciter dici potest. Primo, excipiendo Chnsti animam: ca ratione quia ad ipsam spectat, quamvis concomitantcr, talis modus essendi. Ita quod, sicut dicimus cogitationes cordis mei latere naturalem cognitionem angelorum, manifestas tamen esse animae meae, quia ad ipsam spectant, ct per hoc fiunt sibi praesentes, quae non sunt praesentes angelis; sic in proposito modus iste essendi est praesens naturali cognitioni animae Christi per hoc quod ad ipsum spectat. Ncc est simile de aliis intellectibus, ut patet.

Secundo dicitur negando animam Christi cognitione naturali intueri modum quo corpus Chritti est m hoc sacramento: sicut cognitione naturali non intuetur mysterium incarnationis, (nde Auctor dicit hic quod, quia modus essendi in hoc sacramento est penitus supematuralii, non nisi a supernatural! intellectu, vel ipsius participatione, est m sc intelligibilis. Et haec responsio solidior videtur.

.Id *quintum,* iam patet cx dictis * quod non ratione excellentiae. sed ratione absentiae seu non-praesentiae. existentia in sacramento latet; ct tamen corpus Christi patet.

Ad sextum, negatur assumptum, scilicet actum beatificum unius beati sideri naturali cognitione ab altero. Et ratio est taepe dicta: non propter excellentiam cognoscibilis, sed propter absentiam. Quia naturalis cognitio contenta est spectantibus ad ordinem naturalem: actus autem beatificus spectat ad ordinem supcniaturalcm.

VIII. Ad obiecta contra visionem huius sacramenti per actum beatificum * respondendo, distinguitur quod dc actu beatifico possumus dupliciter loqui. Ve) praecise secundum necessaria ad beatitudinem. Et sic procul dubio verum est per actum beatificum non videri Christi corpus in sacramento, ncc mysterium incarnationis, immo nec aliquid quod scit Deus scientia visionis: ut patet ex eo

An., *■ i

' Ne», n.

quod, si unum lanium intellectum Deus creasset et ille videret Deum, esset procul dubio beatus, et nihil horum sciret quae ad scientiam visionis spectant, quia nihil horum fuisset, esset, aut futurum esset.

Vel de actu beatifico loquimur secundum quod de ficto divina largitas illum ditavit, seu extendit. Et sic visio beata extendit sc ad multa alia quae non sunt simpliciter necessaria cognitu ad beatitudinem. Inter quae opinamur esse mysterium incarnationis et Eucharistiae : ea ratione, quia sunt difficillima inter omnia creata credenda, ac per hoc, a mentibus fidelium valde desiderata ut videantur; bcatitudo autem satiativa est fidelium, ut fidelium, desideriorum tam arduorum.

Et Scotus quidem m primo sensu loqui videtur, et non in secundo: quoniam ratio sua in primo tantum sensu militat ; et pluries repetit necessitatem ad beatitudinem. Unde non oportet aliter respondere.

». IX. Ad obiecta demum de supcmaturalitatc ' respondetur dicendo quod naturale et supernaturale sunt differentiae quandoque solum secundum respectum ad agens; quandoque vero sunt differentiae entis. Et propterea falsum est quodeumque ens, postquam factum est, esse naturale: de aliquo enim est verum, et de aliquo non, ut

Nue. n. supra · diximus.

Et ad confirmationem, dc differentia imperfecti ct perfectioris, dicitur quod est impertinent : quoniam non est quaestio de perfectione vel imperfectione, icd dc naturalitate vel supematuralitatc. – Posset tamen dici quod qualitates supernaturales sunt perfectioris ordinis quam totus ordo naturalium: quia sunt ordinis divini, ut curitas ct lumen gloriae testantur.

Ad ultimam confirmationem dicitur quod angelis non sunt inditae species omnium spccierum, sed carum tantum quae ad naturalem ordinem universi spectant. Et propterea fidem, spem ct caritatem non per naturalem cognitionem in proprio genere noverunt, nisi habentes illas in seipsis, utpote ad cos spectantes ·.

X. In responsione ad secundum, intelligc differentiam inter oculum corporalem Christi et corporalem oculum aliorum sanctorum, non respectu visibilis per sc, quoniam in corpore articuli iam dictum erat modum essendi Christi corporis in hoc sacramento esse invisibilem, soloque intellectu intuibilcm: sed respectu visibilis per accidens. Ita quod Christus dicitur corporali oculo videre seipsum sub hoc sacramento, quia sic scipsum videt ut statim intellectu videat huum ciendi modum in sacramento ; sicut post resurrectionem dicemur videre Deum corporalibus oculis, ut in qu, xn · Primae Parti· Auctor declaravit. · An. j, aJ

ARTICULUS OCTAVUS

UTRUM. QUANDO IN HOC SACRAMENTO MIRACULOSE APPARET VEL CARO VEL PUER. SIT IBI VERE CORPUS CHRISTI

IV *Sent.*, dirt. x, art. 3, qu· *3;* IVj», *Sacram. Altar.*, serm. «.

Sd octavum sic proceditur. Videtur quod, quando in hoc sacramento miraculose apparet vel · caro vel puer, quod non sit ibi vere corpus Christi. Corpus enim Christi desinit esse sub hoc sacramento quando desinunt esse species sacramentales, ut dictum

•Λπ.0. ĕst Sed quando apparet caro vel puer, desinunt esse species sacramentales. Ergo non est ibi vere corpus Christi.

2. Praeterea, ubicumque est corpus Christi, vel est ibi sub specie propria, vel sub specie sacramenti. Sed quando tales apparitiones fiunt, manifestum est quod non est ibi Christus sub specie propria: quia in hoc sacramento totus Christus continetur, qui permanet integer in forma qua ascendit in caelum; cum tamen id quod miraculose apparet in hoc sacramento, quandoque videatur ut quaedam parva caro, quandoque autem ut parvus puer. Manifestum est etiam quod non est ibi sub specie sacramenti, quae est species panis vel vini. Ergo videtur quod corpus Christi nullo modo sit ibi.

3. Praeterea, corpus Christi incipit esse in hoc sacramento per consecrationem et conver-

«αi'ΙΪΪ|**'' sionein, ut supra * dictum est. Sed caro aut sanguis miraculose apparens non sunt consecrata, nec conversa in verum corpus et sanguinem Christi. Non ergo sub his speciebus est corpus vel sanguis Christi.

Sed contra est quod, tali apparitione facta, eadem reverentia exhibetur ei quod apparet. quae et prius exhibebatur. Quod quidem non fieret si non vere esset ibi Christus, cui reverentiam latriae exhibemus. Ergo, etiam tali apparitione facta. Christus est sub hoc sacramento.

Respondeo dicendum quod dupliciter contingit talis apparitio, qua quandoque in hoc sacramento miraculose videtur caro aut sanguis, aut etiam aliquis puer. Quandoque enim hoc contingit cx parte videntium, quorum oculi immutantur tali immutatione ac si expresse viderent exterius carnem aut sanguinem vel puerum ;* nulla tamen immutatione 0 facta ex parte sacramenti. Et hoc quidem videtur contingere quando uni videtur * sub specie carnis vel pueri, aliis tamen videtur, sicut et prius, sub specie panis; vel quando eidem 7 ad horam videtur sub specie carnis vel 7 pueri, et postmodum sub specie panis. Nec tamen hoc pertinet ad aliquam deceptionem, sicut accidit in magorum praestigiis: quia talis species divinitus formatur in oculo ad aliquam veritatem figurandam, ad hoc scilicet quod manifestetur vere corpus Christi esse sub hoc sacramento; sicut etiam Christus absque deceptione apparuit discipulis euntibus in Emmaus .* Dicit enim Augustinus, in libro *de Quaestionibus Euangelii ,** quod, *cum fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis.* Et quia per hunc modum nulla immutatio fit ex pane sacramenti, manifestum est quod non desinit esse Christus sub hoc sacramento, tali apparitione facta.

e) *vel.* – Om. BH ct *c.* – *quod* ento *non* om. P»B.
ù) *tamen immutatione.* – *trammulatione* CDEo.
γ) *eidem* – Pl hG; om. H, *idem* ceteri.

Quandoque vero contingit talis apparitio non per solam immutationem videntium, sed specie quae videtur realiter exterius existente. Et hoc
4 quidem ' videtur esse quando sub tali specie ab omnibus videtur; et non ad horam, sed per longum tempus ita permanet. Et in hoc casu quidam dicunt quod est propria species corporis Christi. Nec obstat quod quandoque non videtur *ki totus Christus, sed aliqua pars carnis ♦, vel
ll ' etiam videtur non in specie iuvenili, sed in effiSæ puerili :* quia in potestate est corporis glo-
qfLSvTirZ riosi, ut infra * dicetur ·, quod videatur ab oculo non glorificato vel secundum totum vel secun-
* 3'3, dum partem, et in effigie vel propria vel aliena, ut infra dicetur.

Sed hoc videtur esse inconveniens. Primo quidem, quia corpus Christi non potest in propria specie videri nisi in uno loco, in quo definitive continetur. Unde, cum videatur in propria specie et adoretur in caelo, sub propria specie non videtur in hoc sacramento. - Secundo, quia corpus glonosum, quod apparet ut vult, post apparitionem cum voluerit disparet: sicut dicitur, Luc. ult. quod Dominus *ab oculis discipulorum evanuit.* Hoc autem quod sub specie carnis in hoc
•cf.Guitm.nj., sacramento apparet, diu permanet: quinimmo quandoque legitur esse inclusum, et multorum
a' 5u.-r. nt. epjSCOponnn consilio : in pi.xide reservatum :* quod nefas est de Christo sentire secundum propriam speciem.

Et ideo dicendum quod, manentibus dimensionibus quae prius fuerunt, iit miraculose quaedam immutatio circa alia accidentia, puta figuram el colorem et alia huiusmodi, ut videatur caro vel sanguis, aut etiam puer. Et, sicut prius dictum est, hoc non est deceptio: quia fit *infiguram cuiusdam veritatis,* scilicet ad ostendendum per hanc miraculosam apparitionem quod in hoc sacramento est vere corpus Christi et sanguis '·. Et sic patet quod, remanentibus dimensionibus, quae sunt fundamenta aliorum accidentium, ut infra * dicetur, remanet vere' corpus Christi in hoc sacramento. n • Qti. uim, an. 3. 0

Ad primum ergo dicendum quod, facta tali apparitione, species sacramentales quandoque quidem totaliter manent in scipsis, quandoque autem secundum illud quod est principale in eis, ut dictum est ♦ - • Jo empore.

Ad secundum dicendum quod in huiusmodi apparitionibus. sicut dictum ęst non videtur propria species Christi: sed species miraculose formata vel in oculis intuentium, vel etiam in ipsis sacramentalibus dimensionibus, ut dictum est * • Ibid. • Ibid.

Ad tertium dicendum quod dimensiones panis ct vini consecrati manent, immutatione circa eas miraculose facta quantum ad alia accidentia, ut dictum est :* • tbid.

cl *quidem.* — PF»G; /Jew.
o *ut infra dicetur.* – Om Pa.
Q *consilio.* — *concilia* Le.

r4) *Christi ct tângub.* — *ct sangub Cirhtl* Pl; *ct.* ert. ı. ζ,
0) *vere.* – Om. P.

Commentaria Cardinalis Caietani

In articulo octavo, adverte circa veras apparentias cx miraculo in hoc sacramento, quod distinguendum videtur dc magnitudine speciei apparentis. Nam si res apparens fuerit tam magnarum dimensionum ut sint incompossibiles substantiae conversae, puta si. consecrato modico vino in fundo calicis, ut fieri consuevit, appareat ct permaneat totus calix magnus plenus specie sanguinis, tunc non videtur remanere verus Christi sanguis sub illis speciebus : quoniam non manent dimensiones vini conversi· Et in hoc casu species sanguinis significat Christi sanguinem verum contineri sub sacramento, et non contineri sub seipsa.

Si vero dimensiones non sint ita m veritate extensae quin afficerent conversam substantiam si subesset, sentiendum est ut littera tradit. Quoniam tandiu manet verius sacramenti, quandiu maneret panis aut vinum si subesset. Constat autem quod, quandiu manent dimensiones illae sine subiecto, manet corpus aut sanguis Christi.

Unde, cum tam extensive dimensiones immutantur, immutatio non est solum accidentalis, sed substantialis. Auctor autem loquitur quando mutatio est solum in accidentibus.

Et si quaeratur qua adoratione venerandus esset huiusmodi sanguis miraculosus, dicendum videtur idem esse iudicium de ipso et de veste Christi·. «t.4,

QUAESTIO SEPTUAGESIMASEPTIMA

DE ACCIDENTIBUS REMANENTIBUS IN IIOC SACRAMENTO

IN OCTO ARTICULOS DIVISA

• Cf. qtu Luiv, litrod.

Deinde considerandum est de accidentibus remanentibus in hoc sacramento ♦

Et circa hoc quaeruntur octo.

Primo: utrum accidentia quae remanent, sint sine subiecto.

Secundo: utrum quantitas dimensiva sit subiectum aliorum accidentium.

Tertio: utrum huiusmodi accidentia possint immutare aliquod corpus extrinsecum.

Quarto: utrum possint corrumpi.

Quinto· utrum ex eis possit aliquid generari.

Sexto: utrum possint nutrire.

Septimo: de fractione panis consecrati.

Octavo: utrum vino consecrato possit aliquid admisceri.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM ACCIDENTIA REMANEANT IN HOC SACRAMENTO SINE SUBIECTO

Supra, qu. lxxv. in. 5; I *Sent.*. diet. iLvii, .in. <; IV, dial, ni, qu. i. an. ı; IV CbwL cip. txn, ixiit, lxv; Ood/. III, erî. i, ď arg.; *Quodl.* IX, qu. in; Con/. *tirate., Armtn,* etc, cap. vm; *ht* \fatth^ cap. xxvi; I *ai Car.,* cap. «, left. т.

Sed primum sic proceditir. Videtur quod accidentia non remaneant in hoc sacramento sine subiecto. Nihil enim inordinatum aut fallax debet esse in hoc sacramento veritatis. Sed accidentia esse sine subiecto est contra rerum ordinem, quem Deus naturae indidit. Videtur etiam ad quandam fallaciam pertinere: cum accidentia sint 3 signa naturae subiecti. Ergo in hoc sacramento non sunt accidentia sine subiecto.

3

2. Praeterea, fieri non potest, etiam miraculose. quod definitio rei ab ea separetur; vel quod uni rei conveniat definitio alterius, puta quod homo, manens homo, sit animal irrationale. Ad hoc enim sequeretur contradictoria esse simul: *hoc* enim *quod significat nomen rei, est definitio,* ut dicitur in IV *Metaphys.* * Sed ad definitionem accidentis pertinet quod sit in subiecto: ad definitionem vero substantiae, quod per se subsistat non in subiecto. Non potest ergo miraculose fieri quod in hoc sacramento sint accidentia sine subiecto.

'».»•9

3. Praeterea, accidens individuatur ex subiecto. Si ergo accidentia remanent in hoc sacramento sine subiecto. non erunt individua, sed universalia. Quod patet esse falsum: quia sic non essent sensibilia, sed intelligibilia tantum.

4. Praeterea, accidentia per consecrationem huius sacramenti non adipiscuntur aliquam compositionem. Sed ante consecrationem non erant composita neque ex materia et forma, neque ex quo est et quod est. Ergo etiam post consecrationem non sunt composita altem horum modorum. Quod est inconveniens: quia sic essent simpliciora quam angeli; cum tamen haec accidentia sint sensibilia. Non ergo accidentia remanent in hoc sacramento sine subiecto.

Sed contra est quod Gregorius dicit, in Homilia Paschali '. quod *species sacramentales sunt illarum rerum vocabula quae ante fuerunt, scilicet panis et vini.* Et ita, cum non remaneat substantia panis et vini, videtur quod huiusmodi species sint sine subiecto.

«p. xi; Can. *Syrritt. Conirerat., i «.* IL

Respondeo dicendum quod accidentia panis et vini, quae sensu deprehenduntur in hoc sacramento remanere post consecrationem, non sunt sicut in subiecto in substantia panis et vini, quae non remanet, ut supra * habitum est. Neque etiam in forma substantiali, quae non manet et, si remaneret, *subiectum esse non posset,* ut patet per Boetium, in libro *de Trin.* .Manifestum est etiam quod huiusmodi accidentia non sum in substantia corporis et sanguinis Christi sicut in subiecto quia substantia humani corporis nullo modo potest his accidentibus affici; neque etiam est possibile quod corpus Christi, gloriosum et impassibile existens, alteretur ad suscipiendas huiusmodi qualitates.

·ιηχ. «t.6.

·»». i,«p.u,

Dicunt autem quidam quod sunt, sicut in subiecto, in aere circumstante. – Sed nec hoc esse potest. Primo quidem, quia aer non est huiusmodi accidentium susceptivus. · Secundo, quia huiusmodi accidentia non sunt ubi est aer. Quinimmo ad motum harum specierum aer depellitur. – Tertio, quia *accidentia non transeunt de subiecto in subiectum* ♦ ut scilicet idem accidens numero quod ? primo fuit in uno subiecto, postmodum fiat in alio. Accidens enim numerum accipit a subiecto. Unde non potest esse quod, idem numero manens, sit quandoque in hoc,

llt·l 5

«) *tint.* – *naturaliter tint* PL

quoi. – PI; *iit*

quandoque in alio subiecto. Quarto quia, cum aer non spolietur accidentibus propriis, simul haberet accidentia propria et aliena. – Nec potest dici quod hoc fiat miraculose virtute consecrationis: quia verba consecrationis hoc non significant; quae tamen non efficiunt nisi significatum T.

Et ideo relinquitur quod accidentia in hoc sacramento manent sine subiecto. Quod quidem virtute divina fieri potest * Cum enim effectus magis dependeat a causa prima quam a causa secunda ♦ potest Deus, qui est prima causa substantiae et accidentis, per suam infinitam virtutem conservare in esse accidens subtracta substantia, per quam conservabatur in esse sicut per propriam causam: sicut etiam alios effectus naturalium causarum potest producere sine naturalibus causis; sicut corpus humanum formavit in utero Virginis *sine virili semine* .*

• D. 15.

• iJb. *Je Catuii.* nrop. 1. · later Opp. Ariiot.

• Hymn. S. At j-bro·. «d pnm ¥.c Nariv.

An primum ergo dicendum quod nihil prohibet aliquid esse ordinatum secundum communem legem naturae, cuius tamen contrarium est ordinatum secundum speciale privilegium gratiae, ut patet in resuscitatione mortuorum, et in illuminatione caecorum: prout etiam in rebus humanis quaedam aliquibus conceduntur ex speciali privilegio praeter communem legem. Et ita, licet sit secundum communem naturae ordinem quod accidens sit in subiecto, ex speciali tamen ratione, secundum ordinem gratiae, accidentia sunt in hoc sacramento sine subiecto, propter rationes supra * inducias.

An secundum dicendum quod, cum ens non sit genus, hoc ipsum quod est esse, non potest esse essentia vel substantiae vel accidentis. Non ergo definitio substantiae est *ens per se sine subiecto.* nec definitio accidentis *ens in subiecto:* sed quidditati seu essentiae substantiae *competit habere esse non in subiecto;* quidditati autem sive essentiae accidentis *competit habere esse in subiecto.* In hoc autem sacramento non datur accidentibus quod ex vi suae essentiae sint sine subiecto. sed ex divina virtute sustentante. Et ideo non desinunt esse accidentia: quia nec separatur ab eis definitio accidentis 4, nec competit cis definitio substantiae. 3

Ad tertiim dicendum quod huiusmodi accidentia acquisierunt esse individuum in substantia panis et vini: qua conversa in corpus et sanguinem Christi, remanent virtute divina accidentia in illo esse individuate quod prius habebant. Unde sunt singularia et sensibilia.

Ad quartum dicendum quod accidentia huiusmodi, manente substantia panis et vini, non habebant ipsa esse nec' alia accidentia: sed substantia eorum habebat: huiusmodi esse per ea; sicut nix est alba per albedinem. Sed post consecrationem ipsa accidentia quae remanent, habent esse. Unde sunt composita ex *esse* et *quod est,* sicut in Prima Parte * de angelis dictum est. Et cum hoc, habent compositionem panium quantitativarum. 1 C

γ) *signMeatum. – suum n'gni/fcatum* PF1, *unuin fignUlcatum* GpH ct *bc.*

accidenti». – Port Ptanam coeptum addi: *quae ctf agtitudo ad subiectum quae icmgcr manet in ii»,* non *actuali» inhaerentia* quod quae editio prima mtruscrit noa latet.

t\ nec. – *sicut nec* FGL

ζ) *substantia forxm habebat.* – j:j *(subiecta P) r.»rum habebant* PhH, (ibx exrungit) *eorum subiecta habebant* F, *sba rorum habebant huiusmodi cue habebat huiusmodi este* G, «ed tria alum verba expunguntur.

Commentaria Cardinalia Caieiam

Ex quaestione ista, dc accidentibus Eucharistiae. omissa tanta opinionum varietate, ut solidior rationabitiorque via appareat, notandum duxi duplicem esse opinionem de modo essendi istorum accidentium sine subiecto. Prima opinio est accidentia ista esse sine subiecto per solam conservationem a Deo sine subiecto: ita quod, cum prius haberent duo. scilicet esse in subiecto, ct utrumque conservabatur a Deo; postea, desinente Deo conservare Iv *in subiecto,* ct conservante esse quod habebant, ipsa sunt sine subiecto. Et hanc opinionem sequitur Scotus, in xii distinctione · Quarti.

• Qu. 1.

Altera autem opinio tenet, ultra conservationem, addi novam actionem divinam conferentem accidentibus his novum modum essendi, scilicet per modum substantiae. Et hanc opinionem sequitur divus Thomas, in hac quaestione» dicens collatum esse dimensionibus habere substantiae proprietatem, actum, vim atque virtutem.

11. Et ut plenius quod dicitur intclligatur, manifestemus ex differentia seu differentiis inter has opiniones. Primo, *quoad esse.* Nam. cum accidens in subiecto non sil *quod est* sed *quo est,* cx sola conservatione accidentis in suo esse non conservato subiecto, non acquirit accidens novum modum essendi, sed perdit priorem modum significatum per ly *in :* desinit enim esse actualitcr inhaerens. Sed ubi conservationi apponitur collatio novi modi, accidens non solum perdit actualitcr inhaerere, sed acquirit novum essendi modum, ut quod prius fuerat *quo est,* modo sit *quod est.* Et hic est modus essendi substantiae.

Et huic differentiae annectitur altera. quod conservatio sola accidentium sine subiecto esi velut violenta; hoc est quod, si fieret ab agente secundo, esset violenta; quemadmodum si lapis absque aliquo fulcimento sola agentis virtute sustineretur in loco superiori Et ratio violentiae est, quia accidens cum suo esse, separatum ab incssc. sustinetur ut prius erat, scilicet ut quo est: cx quo non acquisivit alium essendi modum. – Sed si accidens cum modo essendi per modum substantiae conservatur sine subiecto. naturaliter conservatur in supcrnaturalitcr acquisito essendi modo.

Secundo differunt *quoad este subiectum.* Nam cx sola conservatione accidentium sine subiecto, dimensiones non sunt plus subiectum aliorum accidentium quam prius erant. Prius autem erant solum receptivae accidentium: et non sustentativno eorundem. Post separationem igitur um dimensiones quam reliqua accidentia remanent sine subiecto sustentante. Et inter dimensiones ct alia accidentia hoc interest, quod accidentia alia retinent subiectum receptivum, scilicet ipsas dimensiones: ipsa vero quantitas caret etiam receptivo. – Sed ubi quantitati collatus ponitur modus substantiae, ipsa quidem nec su^tenutivo eget, quoniam est per modum substantiae: reliquorum vero accidentium ipsa est et receptivum et sustentativum; receptivum quidem ex se, sustentativum vero ex acquisito modo substantiae.

Tertio differunt *secundum actionem.* Quia sola conservatio non constituit activum substantiae cl per modum

substantiae. – Sed modus essendi per modum substantiae constituit activum u/ *quod* respectu omnis producibilis cuius ibi salvatur activum *ut quo.*

Quarto differunt *quoad passionem,* seu *potentiam passivam.* Quoniam per solam conservationem non acquirunt novam aliquam potentiam passivam. – Sed si collatus ponitur modus substantiae, collata consequenter ponitur vis atque potentia substantiae, ut possit scilicet inde fieri quidquid posset cx substantia si esset.

III. Quod rationabilior autem sit opinio ponens conferri dimensionibus modum vimque substantiae, cx duobus apparet. Primo, quia sic salvantur naturaliter omnes quae ad sensum apparent mutationes a naturalibus agentibus circa Eucharistiam. Nam, supposito hoc uno miraculo, quaccumque fiunt, naturaliter salvantur ac si fierent in substantia: quoniam supponitur *vice-substantia,* quantitas scilicet habens modum, vim proprietatemque substantiae.

Secundo apparet, quia non est hic affirmandum miraculum quod non sequatur ex consecratione: ct paucitas miraculorum praeeligenda est potius quam multitudo. Sed. sic ponendo, unum solum miraculum ponitur, quod etiam consecrationi est annexum. Nam ad sensum convincitur quod ex speciebus illis educibilis est dc potentia ad actum per agens naturale raritas. Quae non est educibilis de potentia dimensionum et reliquorum accidentium ibi existentium nisi sicut medio; quoniam constat raritatem educi de potentia materiae parvificabilis sub amplioribus dimensionibus. Ex eo enim quod ibi non est materia, nisi ponatur aliquid vice materiae, oportet dicere aut huiusmodi species non esse rarcfactibiles: aut, per agens naturale educi raritatem de potentia ad actum absque aliquo cx quo sit educibilis raritas de potentia nd actum; quod non est intelligibilc absque novo miraculo. – Et hinc quoque apparet soliditas huius opinionis: dum unico miraculo salvat omnia apparentia, ct naturalitatem omnium actionum et passionum.

Nec immediata conservatio horum a Deo prohibet corruptionem naturalem eorundem: quoniam non plus ex immediata conservatione manutenentur quam cum mediante substantia conservantur. Est enim conservatio Dei *suavis* rebus conservatis ·. Et ideo non conservatio divina, sed res conservata succumbit agenti naturali corrumpenti.

IV. Nec oportet sollicitum esse circa entitatem praedictorum ·, scilicet modi essendi, proprietatis, vis virtutisque substantiae. Ipsa siquidem res de genere accidentium, puta quantitas cum suo esse, fit a Deo vis virtusque substantiae. habens actum modumque substantiae.

Manifestatur autem hoc esse non solum possibile, sed rationabile, discurrendo per ea quae apparent, ct opinata in philosophia. Videmus in primis in elementis quaedam non semina, sed proportionalia seminibus, cum generantur animalia ex putrefactione. Videmus quoque imperfectissima entia, qualia sunt semina, vicem gerere perfectorum animalium, cum generantur animalia perfecta per propagationem. Opinamur quoque dari proportionalia membra: puta in carentibus corde, aliquid proportionale loco cordis. Credimus quoque lumen effici vim astri illius in quo recipitur, puta lunae. Tenent multi, ut infra · patebit, accidentia propria esse vires ipsas substantiarum. Ex quibus omnibus, si adverterimus quantitatem esse rem propinquae et quasi proportionalis naturae cum materia. non apparebit impossibile, aut u ratione alienum, quod ipsamet res quae est quantitas fiat *yice-materia* ct sil, ac suppleat materiae officium, velut quoddam proportionale materiae, sicut proportionale cordi facit officium cordis. Ncc oportet aliam entitatem quaerere. Quoniam sicut accidentia fluentia a principiis essentialibus substantiae, ex hoc ipso quod a principiis illis fluunt, sunt non solum accidentia, puta calor, sed sunt vis ct virtus substantiae, ita quod possunt producere substantiam, u: inferius ' amplius patebit (quamvis quidam sentiant contrarium): ita quantitas Eucharistiae potest sortiri a suprema omnium substantiarum ut ipsamet quantitas sit vice-substantia, etc. Multo enim vehementions ac intimions efficaciae est primae substantiae actio quam quicumque fluxus accidentis a principiis substantialibus subiecli.

Ilie est ergo modus quo facillime, absque multiplicatione tam miraculorum quom entitatum, salvantur apparentia circa accidentia Eucharistiae inter agendum et patiendum.

V. Quibus praelibatis, ad singula descendendo, perspice in primo articulo huius litterae, in responsione ad quartum. primum quod diximus ·; scilicet quod accidens transit de *quo est* in *quod est,* et est deinceps compositum cx *quod est* ct *quo est.*

Perspice secundo, in articulo secundo, in responsione ad primum. quantitatem transire dc subtecto medio in recipiendo, in subicctum in sustentando ·.

Perspice tertio, in articulo tertio, in responsione ad tertium, id quod diximus' dc accidentibus fluentibus a substantia.

VI. Sed occurrunt in hoc loco duo intolerabilia Scoto, in xii distinctione * Quarti. Primum est quod forma subsiantialis geniti non fit immediate α forma substantiali generantis. – Secundum est quod qualitates agunt in virtute formae substantialis, producendo substantiam.

Et Scotus quidem longum circa haec processum facit. Ego autem, quia de sacramentis tracto, ct huiusmodi disputatio non est necessaria ad sacramenti notitiam, pertranscundum censeo, declarando tamen sensum Auctoris. Quem noluit forte intelligcrc Scotus: quoniam, si illum intellexisset, non sic arguisset.

Cum dicimus qualitates agere in virtute formae substantialis. non somniamus rem aliam, absolutam aut respectivam, sed ipsam qualitatem esse virtutem illius substantiae: sicut dicimus semen esse virtutem generantis. Et propterea sicut, conservato semine, semen bovis generat bovem, et semen hominis generat hominem, procul dubio m virtute hominis a quo fluxit, *sol* enim *et homo generant hominem,* ut dicitur U *Physic.* ·; et tamen non oportet semen illud subordinari defuncto homini ita quod referatur ad illum aut moveatur ab illo, sat est enim servari sicut fluxit ab illo: ita qualitas vini conversi in sanguinem Christi, quia erat virtus xini, si (pro *quia)* conservatur sicut erat, productiva est vini; converteret enim guttam aquae in vinum, non minus quam si substantia vini subesset. Nec oportet subordinan vino converso, nec moveri ab illo: sed dicitur agere in virtute illius, quia est virtus quae fluxit ab ipso. Sed haec metaphysicis resolutionibus reservemus.

VII. Reliqua quae supra * diximus, in articulo quinto ct octavo clare habentur.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM IN HOC SACRAMENTO QUANTITAS DIMENSIVA PANIS VEL VINI SIT ALIORUM ACCIDENTIUM SUBIECTUM

I\ *Seni.. dirt. xn.* qu. 1, ,n. 1, qu' 3; IV *Cunt. Cent., cap.* tun. uvj *Quadi.* \II. qu. iv, Art. *; /n Matth., cap.* uxn; I *ad Cor.t* cap. 1», lcct. v.

• Vij . Comaenr. Cikt.poit an. 1.

SECUNDUM SIC PROCEDITUR :* \ idetUF quod in hoc sacramento quantitas dimensiva panis vel vini non sit aliorum subiectum. *Accidentis* enim ' *non est accidens* :* nulla enim forma potest esse subiectum, cum subiici pertineat ad proprietatem materiae. Sed quantitas dimensiva est quoddam accidens. Ergo quantitas dimensiva non potest esse subiectum aliorum accidentium.

3 •Ci. ArtuoL.Vi·. *tjfhv».* lib. III, C3p.W, D. f4.IV S Th. lib. IV, tert. '·■

2. Praeterea, sicut quantitas individuatur ex substantia, ita etiam et alia accidentia. Si ergo quantitas dimensiva panis aut vini remanet individuata secundum esse prius habitum, in quo conservatur, pari ratione et alia accidentia remanent individuata secundum esse quod prius habebant in substantia. Non ergo sunt in quantitate dimensiva sicut in subiecto: cum omne accidens individuetur per suum subiectum

3. Praeterea, inter alia accidentia panis et vini quae remanent, deprehenduntur etiam sensu rarum et densum. Quae non possunt esse in › quantitate dimensiva praeter materiam existente quia rarum est quod habet parum de materia sub dimensionibus magnis; densum autcm quod habet multum de materia sub dimensionibus ' ŧ&i ηικ7:: Parv*s› ut dicitur in IV *Physic.* * Ergo videtur 9u°d quantitas dimensiva non t possit esse subiectum accidentium quae remanent in hoc sacramento. ',

4. Praeterea, quantitas a subiecto separata videtur esse quantitas mathematica, quae non est subiectum qualitatum sensibilium. Cum ergo accidentia quae remanent in hoc sacramento sint sensibilia, videtur quod non possint esse in hoc sacramento sicut in subiecto in quantitale * panis et vini remanente post consecrationem.

Sed contra est quod qualitates non sunt divisibiles nisi per accidens, scilicet ratione subiecti. Dividuntur autcm qualitates remanentes in hoc sacramento per divisionem quantitatis dimensivae: sicut patet ad sensum. Ergo quantitas dimensiva est subiectum accidentium quae remanent in hoc sacramento.

Respondeo dicendum quod necesse est dicere accidentia alia quae remanent in hoc sacramento, esse sicut in subiecto in quantitate dimensiva panis vel vini remanente. Primo quidem, per hoc quod ad sensum apparet aliquod quantum esse ibi coloratum et aliis accidentibus affectum: nec in talibus sensus decipitur.

Secundo, quia prima dispositio materiae est quantitas dimensiva: unde et Plato posuit primas differentias materiae *magnum* et *parvum* :* Et quia primum subiectum est materia, consequens est quod omnia alia accidentia referantur ad subiectum mediante quantitate dimensiva, sicut et primum subiectum coloris dicitur superficies * esse: ratione cuius quidam posuerunt dimensiones esse substantias corporum, ut dicitur in III *Melaphys.* ♦ Et quia, subtracto subiecto, remanent accidentia secundum esse quod prius habebant, consequens est quod omnia accidentia remanent fundata super quantitatem dimensivam.

• CLAnrt-ftj·. *tic.* hb. L cip. it . n. i. ». TK ie<x vin I lib. I. rap. m.a. j; uTK lect u.

• D. IUS

•S Tb.tea.x»- D:Xhb,II,ap.T.

Tertio quia, cum subiectum sit principium individuationis accidentium. oportet id quod ponitur aliquorum accidentium subiectum esse aliquo modo esse individuationis principium. Est enim de ratione individui quod non possit in pluribus esse. Quod quidum contingit dupliciter. I no modo, quia non est natum in aliquo esse: et hoc modo formae immateriales separatae, per se subsistentes, sunt etiam per seipsas individuae. Alio modo, ex eo quod forma substantialis vel accidentalis est quidem nata in aliquo esse, non tamen in pluribus: sicut haec albedo, quae est in hoc corpore. Quantum igitur ad primum, materia est individuationis principium omnibus formis inhaerentibus: quia, cum huiusmodi formae, quantum est de se, sint natae in aliquo esse sicut in subiecto, ex quo aliqua earum recipitur in materia, quae non est in alio, iam nec ipsa forma sic existons potest in alio esse. Quantum autem ad secundum, dicendum est quod individuationis principium est quantitas dimensiva. Ex hoc enim aliquid est natum esse in uno solo, quod illud est in se indivisum et divisum ab omnibus aliis :* Divisio autem accidit substantiae ratione quantitatis, ut dicitur in I *Physic.* * Et ideo ipsa quantitas dimensiva est quoddam individuationis principium huiusmodi formis, inquantum scilicet diversae formae numero sunt in diversis partibus materiae. I nde ipsa quantitas dimensiva secundum se habet quandam individuationem : ita quod possumus imaginari plures lineas ζ eiusdem speciei differentes positione, quae cadit in ratione quantitatis ħuius l; convenit enim dimensioni quod sit *quantitas positionem ha·*

a) *Accidentis enim. – Subiectum enim accidentis* P.
β) *existente.* – P; *cxbtentcin.*
γ) **non. — Dj BEII** ct a; ente *Erpo* ponunt PItG «i *c,* om. ceteri.
5) *quantitate.* – *dimensiva* addunt F ct tertia.
t) *esse.* – Om. a; mtIm om. tertia.
ζ) *lineas.* – *separatas* addit ŧ *Allai* non *habetur Iy separatai* margo P.
rj *quantitatis huius.* – *quantitatis huiusmodi* CDErf&c, *huius ǫuan litatis* PI.

âl?aLecÎ./rr* ^c,ls * ^C0 Pot'us quantitas dimensiva potest esse subiectum aliorum accidentium quam e converso.

Ad primum ergo dicendum quod accidens per se non potest esse subiectum alterius accidentis: quia non per se est. Secundum vero quod est in alio, unum accidens dicitur esse subieclum alterius, inquantum unum accidens recipitur in subiecto alio mediante: sicut superficies dicitur esse subiectum coloris. Unde, quando accidenti datur divinitus ut per se sit. potest etiam per se alterius accidentis esse subiectum.

Ad secundum dicendum quod alia accidentia, etiam secundum quod erant in substantia panis, individuabantur mediante quantitate dimensiva, • tartfport. sicut dictum ĕst Et ideo potius quantitas dimensiva est subiectum aliorum accidentium remanentium in hoc sacramento quam e converso.

Ad tertium dicendum quod rarum et densum sunt quaedam qualitates consequentes corpora cx hoc quod habent multum vel parum de materia sub dimensionibus: sicut etiam omnia alia accidentia consequuntur ex principiis substantiae. Et ° sicut, subtracta substantia, divina 0
virtute conservantur alia accidentia; ita, subtracta materia, divina virtute conservantur qualitates materiam consequentes, sicut rarum et densum.

Ad quartum dicendum quod quantitas mathematica ' non abstrahit a materia intclligibili, sed ⁑
a materia sensibili, ut dicitur VII *Melaphys.* * Aï»?'
Dicitur autem materia sensibilis ex hoc quod M' ° **
subiicilur sensibilibus qualitatibus. Et ideo manifestum est quod quantitas dimensiva quae remanet in hoc sacramento sine subiecto, non est quantitas mathematica.

ID 11(1

S.Tt'cia»

0) £z. – *ideo* P.

t) *mathrmatica* – Terti· praexcf I; J/meuirJ. – Pro *attrahit, rtbitrjktlur* **GHj R,** *ubtabit C.*

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM SPECIES QU AE REMANENT IN HOC SACRAMENTO, POSSINT IMMUTARE ALIQUOD EXTRINSECUM

IV Sc4t, diit. in, qu. i, λπ. a, ǫu t, a; *Rispp. ad Lector. Venct.,* rctp. mr.

•VilComnwt. Lpouart.i

TERTIUM SIC ꝓROCEDITUR \ idetUr quod

VrZ/V/ Ies ^uae rcrnancnl in b(,c sacramento, non possint immutare aliquod ^^^extrinsecum. Probatur enim in \T1 Afe-

§p *Phy$ic·* * quod formae quae sunt in materia, fiunt
mr.jHq a formis quae sunt in materia, non autem a formis quae sunt sine materia: eo quod simile agit sibi simile. Sed species sacramentales sunt species
« sine materia: quia e remanent sine subiecto, ut ex
• An ». dictis * patet. Non ergo possunt immutare materiam exteriorem, inducendo aliquam formam.

P 2. Praeterea, cessante actione primi ? agentis, necesse est quod cesset actio instrumenti: sicut, quiescente fabro, non movetur martellus. Sed omnes formae accidentales agunt insirumentaliter in virtute formae substantialis tanquam principalis agentis. Cum ergo in hoc sacramento non remaneat forma substantialis panis et vini, sicut •q⟨ uxr.Brt 6. ŝupra habitum est, videtur quod formae accidentales remanentes agere non possunt ad immutationem exterioris materiae.

τ 3. Praeterea, nihil agit extraϒ suam speciem: quia effectus non potest esse potior causa. Sed species sacramentales omnes sunt accidentia. Non ergo possunt exteriorem materiam immutare, ad minus ad formam substantialem.

Sed contra est quod, si non possent immutare exteriora corpora, non possent sentiri: sentitur enim aliquid per hoc quod immutatur sen-
$ ». at, sus a sensj5i|j| ut dicitur ll *de Anima* :*

Respondeo dicendum quod, quia unumquodque agit inquantum est ens actu ♦ consequens est quod unumquodque, sicut se habet ad esse, ita se habet ad agere. Quia igitur, secundum praedicta speciebus sacramentalibus datum est divina virtute ul remaneant in suo esse quod habebant substantia panis et vini existante, consequens est quod etiam remaneant in suo agere. Et ideo omnem actionem quam poterant agere substantia panis et vini existente, possunt etiam agere substantia panis et vini transeunte in corpus ct sanguinem Christi ♦ I nde non est dubium quod possunt immutare exteriora corpora.

eip 'Ut. «. V· s/ᴛᴋ ift. ix. icet m-

• ΛΠ. « >

An primum ergo dicendum quod species sacramentales, licet sint formae sine materia existantes, retinent tamen idem esse quod habebant prius in materia. Et ideo secundum suum esse assimilantur formis quae sunt in materia.

. <x.·XTK i in

Ad seci NDU.M dicendum quod ita actio formae accidentalis dependet ab actione formae substantialis, sicut esse accidentis dependet ab esse substantiae. Et ideo, sicut divina virtute datur speciebus sacramentalibus ut possint esse sine substantia, ita datur eis ut possint agere sine forma substantiali, virtute Dei, a quo sicut a primo agente dependet omnis actio formae et substantialis et accidentalis.

Ad tertium dicendum quod immutatio quae est ad formam substantialem, non fit a forma substantiali immediate, sed mediantibus qualitatibus

a) *quia.* – Terti praeter H; *quae.*
;i) *primi.* – *principali»* Pl.

γ) *extra.* – *ultra* Pl.

activis et passivis, quae agunt in virtute formae substantialis. Haec autem virtus instrumentalis conservatur in spcdebus sacramentalibus divina virtute sicut et prius erat. Et ideo possunt agere ad formam substantialem instrumentalitcr: per quem modum aliquid potest agere ultra suam speciem, non quasi virtute propria, sed virtute principalis agentis

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM SPECIES SACRAMENTALES CORRUMPI POSSINT

IV *Sent.*, dhL xit. qu, i, art. 3, qu' ', IV' Coni. *Gent*, cip. uri; *Rcspp. ad Lcct Vertet., rctp.* xxw.

•VidcComment. <-»·«».po»t art i.

QUARTUM SIC PROCEDITUR *: VidelUT

V^JSt/quod species sacramentales corrumpi non possunt. Corruptio enim accidit 2S^tj^per separationem formae a materia. Sed materia panis non remanet in hoc sacramento, LT u'"*',r' UI cx suPra * dictis patet. Ergo huiusmodi species non possunt corrumpi.

2. Praeterea, nulla forma corrumpitur nisi per accidens, corrupto subiecto: unde formae perse subsistentes incorruptibiles sunt, sicut patet in substantiis spiritualibus. Sed species sacrarnentales sunt formae sine subiecto. Ergo corrumpi non possunt.

3. Praeterea, si corrumpuntur, aut hoc erit naturaliter, aut miraculose. Sed non naturaliter: quia non est ibi assignare aliquod corruptionis subiectum. quod maneat corruptione terminata. Similiter etiam nec miraculose: quia miracula quae sunt in hoc sacramento, fiunt virtute consecrationis, per quam species sacramentales conservantur; non est autem idem causa conservationis et corruptionis. Ergo nullo modo spectes sacramentales corrumpi possunt.

»

Sed contra est quod sensu deprehenditur hostias α consecratas putrefieri et corrumpi.

• Anuot. p 7· · i»· Th

Respondeo dicendum quod corruptio est *motus ex esse in non esse* *. Dictum est autem supra ** quod species sacramentales retinent idem esse quod prius habebant substantia panis et vini existente. Et ideo, sicut esse horum accidentium poterat corrumpi substantia panis et vini existente, ita etiam potest corrumpi illa substantia abeunte.

Poterant autem huiusmodi accidentia primo corrumpi dupliciter: uno modo, per se; alio modo, per accidens. Per se quidem, sicut per alterationem qualitatum, ct augmentum vel diminutionem quantitatis: non quidem per modum augmenti vel diminutionis, qui invenitur in solis corporibus animatis, qualia non sunt substantia panis et vini, sed per additionem P vel divisionem *' namȝ s*cut dicitur in III *Metaphys.* per divisionem una dimensio corrumpitur et fiunt duae, per additionem autem e converso ex duabus fit una. Et per hunc modum manifeste

p •D- 5lih it t *π'* ιριη 'Io?l,

possunt corrumpi huiusmodi accidentia post consecrationem: quia et ipsa quantitas dimensiva remanens potest divisionem et additionem recipere; et. cum sit subiectum qualitatum sensibilium. sicut dictum ęst potest etiam esse subiectum alterationis eorum T, puta si alteretur color aut sapor panis aut vini. * An-'- T

Alio modo poterant corrumpi per accidens, per corruptionem subiecti. Et hoc modo possunt corrumpi etiam post consecrationem. Quamvis enim subiectum non remaneat, remanet tamen esse quod habebant huiusmodi accidentia in subiecto, quod quidem est proprium et conforme subiecto. Et ideo huiusmodi esse potest corrumpi a contrario agente. sicut corrumpebatur substantia panis vel vini: quae etiam non corrumpebatur nisi praecedente alteratione circa accidentia. c

Distinguendum tamen est inter utramque praedictarum corruptionum. Quia, cum corpus Christi et sanguis succedant in hoc sacramento substantiae panis et vini, si fiat talis immutatio ex parte accidentium quae non suffecisset ad corruptionem panis ct vini, propter talem immutationem non desinit corpus et sanguis Christi esse sub hoc sacramento: sive fiat immutatio ex parte qualitatis, puta cum modicum immutatur color aut sapor vini aut panis; sive ex parte quantitatis, sicut cum dividitur panis aut vinum in tales partes quod adhuc in cis possit salvari natura panis aut \ ini. · Si vero fiat tanta immutatio quod fuisset corrupta substantia panis aut vini, non remanent corpus et sanguis Christi sub hoc sacramento. Et hoc tam a ex parte qualitatum, sicut cum ita immutatur color et sapor et aliae qualitates panis aut vini quod nullo modo posset compati natura4 panis aut vini: sive etiam ex parte quantitatis, puta si pulverizetur panis, vel vinum in minimas : partes dividatur, ut iam non remaneant species panis vel vini. ‘ *

An PRIMUM ergo dicendum quod, quia ad corruptionem per se pertinet quod auferatur esse rei r· inquantum esse alicuius formae est in materia, consequens est quod per corruptionem separetur forma a materia. Si vero huiusmodi esse n

hostias. – PaB; *post consecrationem hosttas* \D, *post hostiaa* ceteri.

i) additionem. – EE et tertia; *diminutionem.*

T) *eorum.* – *earum* tertia.

fim. – *tamen I'b,* nrr P.

r) *posset compati natura. posset hoc pati natura b, possent compati naturam* P; *quod nulla... aut vini* om. III.

ζ) *minimas. — tam minimas c, tam minutas* P. ~ Pix» rrmjKCJxf, *remaneat* E ct tertia praeter II.

r.) *quia ad corruptionem... auferatur esae ret. – ad corruptionem... auferat esse ret. Vnde* PERO; *auferat* etiam HpG ct *bc.*

non esset in materia, simile tamen ci quod est in materia, posset per corruptionem auferri etiam materia non existante: sicut accidit in hoc sacramento, ut ex dictis patet.

An secundum dicendum quod species sacrainentales, licet sint formae non in materia, habent tamen esse quod prius in materia habebant.

Ad tertium dicendum quod corruptio illa specieruin non est miraculosa, sed naturalis: praesupponit tamen miraculum * quod est factum in consccratione, scilicet quod illae species sacramentales retineant esse sine subiecto quod prius habebant in subiecto; sicut et caecus miraculose illuminatus naturaliter videt

Commentaria Cardinalis Caiotani

IN articulo quarto, ubi de corruptione horum accidentium agitur, perspice caute Auctorem loqui de eorum accidentium corruptione per modum termini. Et hoc tam cum corrumpuntur quasi ad corruptionem subiccti, hoc est, sicut corrumperentur ad corruptionem subiccti; quam cum corrumpuntur directe, seu per se. Hoc enim perspiciendo, clara reddetur littera, tam in corpore quam in responsione ad primum, ubi separationem formae a materia quasi per accidens in termino corruptionis ponit, quia annectitur dicta separatio deperditioni sui esse in materia. Hinc enim surgit quod, quia esse illud, etiam sequestratum a materia, est corruptibile ut prius, quia relinet naturam priorem: – ut terminare corruptionem possit sine separatione formae a materia, quae non csL Et similiter, quia huiusmodi esse sic separatur, et separatum conservatur, ut proprium erat ct conforme subiecto. puta pani vel vino; ita potest terminalive corrumpi quasi ad corruptionem subiccti, sicut prius, ut in corpore articuli dicitur.

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM EX SPECIEBUS SACRAMENTALIBUS ALIQUID POSSIT GENERARI

IX *Sent.*, dtai, m, qu. t. an, a, qu 4; IV *Cont. Gmt.*, cap. un; *Quod!.* IX, art. L «J 3; I *ad Cor.*, *αγ.* xi, tert. r·.

AD QUINTUM SIC PROCEDITUR *. Videtur quod ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari. Omne enim quod generatur. ex aliqua materia generatur: ex nihilo enim nihil generatur, quamvis ex nihilo fiat aliquid per creationem. Sed speciebus sacramentalibus non subest aliqua materia nisi corporis Christi, quod est incorruptibile. Ergo videtur quod ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari.

2. Praeterea, ea quae non sunt unius generis, non possunt ex invicem fieri: non enim ex albedine fit linea. Sed accidens et substantia differunt genere. Cum ergo species sacramentales sint accidentia, videtur quod ex cis non possit aliqua substantia generari.

3. Praeterea, si ex eis generatur aliqua substantia corporea, non « erit sine accidente. Si ergo ex speciebus sacramentalibus generatur aliqua substantia corporea, oportet quod cx accidente generetur substantia et accidens, duo scilicet ex uno: quod est impossibile. Ergo impossibile est quod ex speciebus sacramentalibus aliqua substantia corporea generetur.

Sed contra est quod ad sensum videri potest ex speciebus sacramentalibus aliquid generari: vel cinerem, si comburantur; vel vermes, si putrefiant; vel pulverem P, si conterantur.

Respondeo dicendum quod, cum *corruptio unius sit generatio alterius,* ut dicitur in I *de Generat.*,* necesse est quod ex speciebus sacramentalibus aliquid generetur, cum corrumpantur, ut dictum csl * ^on enim s'c corrumpuntur ut omnino dispareant t. quasi in nihilum redigantur: sed manifeste aliquid sensibile eis succedit.

Quomodo autem ex eis aliquid generari possit, difficile est videre. Manifestum est enim quod ex corpore et sanguine Christi, quae ibi veraciter sunt, non generatur aliquid: cum sint incorruptibilia. Si autem substantia panis aut vini remaneret in hoc sacramento, vel eorum materia, facile esset assignare quod cx eis generatur illud sensibile quod succedit, ut quidam posuerunt. Sed hoc est falsum, ut supra * habitum est.

El ideo quidam dixerunt quod ea quae generantur, non fiunt ex spccicbus sacramentalibus, sed ex aere circumstante. – Quod quidem multipliciter apparet esse impossibile. Primo quidem, quia ex eo generatur aliquid quod prius alteratum et corruptum apparet. Nulla autem alteratio et corruptio prius apparuit in aere circumstante. I nde ex eo vermes aut cineres non generantur. – Secundo, quia natura aeris non est talis quod ex eo per tales alterationes talia generentur. – Tertio, quia potest contingere in magna quantitate hostias consecratas comburi vel putrefieri: nec esset possibile tantum de corpore terreo 3 ex aere generari, nisi magna et etiam valde sensibili inspissalione aeris facta. – Quarto, quia idem potest accidere corporibus solidis circumstantibus, puta ferro aut lapidibus: quae integra remanent post praedictorum generationem. – Unde haec positio stare non potest: quia contrariatur ei quod ad sensum apparet.

Et ideo alii * dixerunt quod redit substantia panis et vini in ipsa corruptione specierum, et sic ex substantia panis et vini redeunte generantur cineres aut venues aut aliquid huiusmodi. – Sed haec positio non videtur esse possibilis. Primo quidem quia, si substantia panis et vini con-

a) *non.* – *ilia subitantia non* Pi; *Praeterea... accidente* om.II.
β) *cinerem.,, pulverem.* – *cincta... pulvera* editione».
y) *diiparcant.* – Iu plene *ac, dirpereant* ba, ambigui codice».
δ) *terreo.* – *terreno* Da ct editione», *terrea* I, om. HpC. – Pro *ct etiam, et* Pal, om. pl, *vd etiam* ceten.

versa est in corpus ct sanguinem, ut supra habitum est, non potest substantia panis vel vini redire [1] nisi corpore aut sanguine Christi iterum converso in substantiam panis ct vini, quod est impossibile: sicut, si aer sit conversus in ignem, non potest aer redire nisi iterum ignis convertatur in aerem. Si vero substantia panis aut vini sit annihilala, non potest iterum redire, quia quod in nihilum decidit, non redit idem numero: nisi forte dicatur redire praedicta substantia, quia Deus de novo creat novam [ζ] substantiam loco primae. – Secundo videtur hoc esse impossibile, quia non est dare quando substantia panis redeat. Manifestum est enim ex supra * dictis quod, manentibus speciebus [r·] panis ct vini, manet corpus et sanguis Christi, quae non sunt simul cum substantia panis et vini in hoc sacramento, secundum praehabita :* Unde substantia panis ct vini non potest redire, speciebus sacramentalibus manentibus. Similiter etiam nec eis cessantibus: quia iam substantia panis et vini esset sine propriis accidentibus, quod est impossibile. – Nisi forte dicatur quod in ipso ultimo instanti corruptionis specierum redit, non quidem substantia panis et vini, quia illud idem instans est in quo primo habent esse substantiae generatae ex speciebus: sed materia panis et vini magis quasi [0] de novo creata diceretur quam rediens proprie loquendo. Et secundum hoc, posset sustineri praedicta positio.

Verum, quia non ' rationabiliter videtur dici quod miraculose aliquid accidit in hoc sacramento nisi ex ipsa consecratione, ex qua non est quod materia creetur vel redeat: melius videtur dicendum quod in ipsa consecratione miraculose datur quantitati dimensivae panis et vini quod sit primum subiectum subsequendum formarum. Hoc autem est proprium materiae. Et ideo ex consequenti datur praedictae quantitati dimensivae omne id quod ad materiam pertinet. Et ideo quidquid posset generari ex materia panis si esset ', totum potest generari ex praedicta quantitate dimensiva panis vel vini, non quidem novo miraculo, sed ex vi miraculi prius facti :*

An primi m ergo dicendum quod, quamvis non sit ibi materia ex qua aliquid generetur, quantitas tamen dimensiva supplet vicem materiae, ut dictum est

An secundum dicendum quod illae species sacramentales sunt quidem accidentia, habent tamen actum et vim substantiae, ut dictum est

An tertium dicendum quod quantitas dimensiva panis ct vini et relinet naturam propriam, et accipit miraculose vim et proprietatem substantiae. Et ideo potest transire m utrumque, idest in substantiam ct dimensionem.

c) *redire.* – PEaG; *remanere.* – *converso* DU ct cJiifonc·; eon*versb* F, comimt m ceteri.

Γ) novem. – *aliam navam* renin, otn, *a.*

»,) *speciemus.* – F< ct tertia; *speciebas scilicet.*

0) *raagb quan,* – *quae magis* P; *ab' sed materia panis magis, quasi de* noro *creata, etc.* margo P.

t) fiort. – FF et tenI<; ante *accidit* poalt *a,* otn. <c?eri.

k) *si esset.* – *vel vini si esset [adesset* P) *Pa.*

Commentaria Cardinalis Caiotani

In articulo quinto, in quo fere omnia supra * dicta continentur, adverte, in responsione nd tertium, tres c<se opiniones de modo quo in instanti generationis novae substantiae cx speciebus sacramcntalibus iit materia: vel per creationem; vel per reparationem; vel per conversionem Et multi quidem tenent quod per creationem redit materia. Et ratio affertur a Petro de Palude ;* quia nullum fit propterca opus novum, quod scilicet non fuerit factum in operibus sex dierum. Nam creatio antiquum opus est, ct continue admiscetur in generatione hominis.

Auctori autem haec via non placet, ut patet in corpore huius articuli: quia cx ipsa consecratione non est ut materia creetur vel recreetur.

II. Et propterca tenet aliam viam, scilicet quod per modum conversionis, seu transitionis, quantitas transit in materiam: ita quod virtute primi miraculi datum est quantitati ut sit vice-maicna durante sacramento, et m termino sacramenti, hoc est in primo non-esse sacramenti, sit vere materia; quemadmodum in politicis princeps unico imperio constitueret aliquem proconsulem vivente consule, ita quod in obitu consulis sit consul.

Nec propterca putes sentire Auctorem quod agens naturale faciat de dimensionibus materiam. Hoc enim stultum est: quoniam agens naturale non facit primum aubicctum suae actionis, sed supponit illud. Sed perspiciendum est quod agens naturale agit in vicc-inatcriam, disponendo illam, tanquam si esset materia, ad formam substantiae generandae: et hoc usque ad instans generationis exclusive. In instanti autem generationis, quod est primum non-esse sacramenti, dimensio, actione divina, virtute primi miraculi, transit in materiam dispositam pro forma illa ac si praefuisset. Et sic in eodem instanti naturale agens introducit in illam formam substantialem cum quantitate simili priori immediate ante illud existent!. – Et sic inveniuntur consonare omnia reliquis generationibus naturalibus. Nam naturale agens generando cl agit m quantum usque ad instans generationis; ct m instanti generationis attingit nudam essentiam materiae, educendo dc illa formam substantialem, et generando compositum de genere substantiae, corrumpendoque vicc-pancm; ut sic semper *generatio unius sii corruptio alterius* ;* et c contra.

Ultra autem rationem allatam ab Auctore, in promptu est alia ratio: scilicet quia idem debet esse patiens ct quod passum est in generatione substantiali; nam eadem materia *est* quae disponitur ad formam ignis, et quae recipit illam. Sed secundum alias opiniones non est idem quod patitur et quod passum est: nam patitur species saernmentalis; et passum deforis venit, per creationem vel reparationem. Secundum hanc autem viam, idem est patiens ct quod passum est: nam patiens est dimensio ut vice-materia; ct quod passum est est ipsamet dimensio iam vera materia.

III. Ad rationem autem pro altera opinione ·, diccndum est quod secundum istam viam minus ponitur de novitate: immo ponitur res simillima miraculo transubstantialionls. Quoniam transitus dimensionis vice-materiac in veram materiam facillimus est. utpote de uno proportionali in aliud: ct, ut dictum est, non est opus novum, supposita transubstantiationc panis in corpus Christi.

Praevalet autem nostra haec opinio ex alio capite in littera allato: quia scilicet nihil ponitur quod ex vi primi miraculi non liât. El hoc potissimum erat considerandum.

IV. Nec fallaris in refutatione aliarum opinionum, duin in corpore huius articuli legis multa asserta impossibilia.

• An. j, Comment.

* Cf. num. ĕq

• IV *Sent,* di»L xn, αα. iv, art a, conc.a». %. – O. cam. ιιι.

quae, secundum Auctoris doctrinam, possunt per divinam omnipotentiam fieri. Oportet siquidem memorem esse consuetudinis Auctoris. Consuevit siquidem m quolibet genere loqui ct judicare et asserere secundum ordinem illius generis. Et propterea, cum tractetur hic de sacramentis, possibile vel impossibile censet et asserit secundum ordinem sacramentaIem, ut etiam ❋uperius diximus. Secundum CaamCTt. nu®. ^ucm orjjncni dicitur quod annihilatum non potest redire; et similiter quod corpus Christi non potest converti in substantiam panis ct vini. Non sis ergo sollicitus ut respondeas oblidentibus Auctori quod contradicat sibi ; aut quod abbreviet divinam omnipotentiam, tanquam deficientem in potentia convcrsiva corporis Christi in panem. •Qu ❋tor, Docuit enim Auctor superius ' posse Deum convertere 4' * ❋' quodeumque ens creatum in quodeumque aliud creatum, propter communionem in entitate creata, etc.

t

• iv ❋/., dta. y. Circa praedicta superest adhuc dubium f a Scoto · tractatum, circa rarefactionem specierum sacramentalium : an scilicet nova illa quantitas, seu quantitatis particula, quae per rarefactionem fit. sit naturaliter a naturali agente,

M

•a oum. tu. Apparet enim hoc impossibile ❋Tum ex parte actionis. Quia nulla actio naturalis agentis est sine subtecto. Huiusmodi autem actio, qua iit nova quantitas, est sine subiecto.

Tum cx parte rei actae. Quia nullum agens naturale producit formam sine subjecto omnino. Quantitas autem illa omnino caret subjecto.

h

Tum ex parte ordinis. Quia tota raritas est per se terminus illius alteration^, habens pro proprio subiecto totam quantitatem, sicut pars partem. Ergo tota raritas praesupponit totam quantitatem. Ergo illa quantitas est prius naturaliter maior quam ista raritas sit inducta. Non est ergo quantitas illa ab agente naturali.

td., tf rt y Tum ex parte agentis naturalis. Quia agens naturale naturaliter requirit patiens ut eon-c.iusam materialem receptivam formae seu actus qui fit. Non est ergo absque miraculo novo quod Qgeni naturale agat sine materia, aut cum vice-materia.

Et concludit Scotus oportere dicere vel quod quantitas ista non sil ab agente creato: vel quod agens creatum possit agere sine passo in quod agat. Et quoniam hoc secundum videtur destruere fundamenta philosophiae na- •qAncWp toralis ❋ in primum declinat. 4fc.bb.Lcap.11,

111 aulem· Auctor» vestigia sectanti, utrumque facile evitandum apparet, tenendo quod huiusmodi extensio quantitatis sic ab agente naturali fit quemadmodum fieret si conversa substantia subesset. Ubi scito, ex philosophia Peripatetica, quod non omne quod quandoque est et quandoque non est. habet suum proprium fieri. *Quaedam* enim *sunt et non sunt absque eo quod generentur et corrumParliur* \ quoniam consequuntur generationem ct corruptionem aliorum. Et de eorum numero est nova quantitatis pars quae per rarefactionem ht. Cum enim vinum rarefit, rarefaciens generat raritatem : ct. nulla alia actione interveniente, raritas illa fert secum extensionem quantitatis; et non sunt ibi duae actiones, quarum una producat raritatem, et altera extendat quantitatem. Et proplcrea quantitas nova est absque hoc quod fiat, secundum veram philosophiam. Et simili modo species vini in Eucharistia m a sole vel igne rarefiant, extendetur quantiu» consecutive a rarefaciente.

\ II. Ad primam autem objectionem in oppositum iam ' patere potest responsio: quod nulla est opus actione sine subiecto. Quoniam sola rarefactio sufficit: rarefactio autem est subjective in quantitate, in qua est ❋arita

Ad secundam vero cx eadem radice respondetur quod, licet forma quae fit ab agente naturali, fiat in subiecto; quod tamen consequitur ex actione agentis naturalis, eundem potest modum essendi habere quem habet sublectum in quod tale agens agit. Et propterea, si quantitas quae rarefactione extenditur, est in subiecto, nova etiam particula ent in subiecto; cl similiter, si quantitas quae rarcfaciionc extenditur, non est in subiecto, sed est vicc-subicctum. particula quoque nova erit sine subiecto ct vicc-subiectum ; quoniam quantitas est patiens m ❋huiu modi alterations - Nec inlclligas particulam quantitatis novam esse sine subiecto cx novo miraculo, vel cx hoc quod continuatur quantitati praeexistenti: sed cx hoc quod educitur de potentia dimensionis vice-matcriae, ipsa vicc-materia permanente. Ex vi siquidem primi miraculi, sicut datum est quantitati non solum sustinere praesentia accidentia. sed etiam omnia possibilia educi de substantia conversa ipsa manente, ita datum osc oportet ut separata existât quantumcumque extensa quanta afficere posset convertam substantiam si subesset. 1'ndc, si species vini in tantum rarefieret ut vini substantia tantam extensionem non 'Uifcrret, desineret sacramentum. cl nova substantia generaretur.

Ad tertiam dicitur quod ordo naturae est multiplex, iuxta multiplex causarum genus. Et propterea, licet quantitas, sive nova rive antiqua, sit secundum ordinem causae materialis prior raritate, ut recipiens prius dicitur recepto; secundum tamen ordinem causae tam finalis quam formalis quam agentis, raritas est prior: prius enim intendit rarefaciens raritatem quam extensionem concomitantem. – Nec est verum simpliciter ct absolute quod rarefactio, seu raritas quae fit, praesupponat maiorem quantitatem: quamvis hoc sit verum secundum quid, hoc est cum ista additione. *secundum ordinem causae materialis.* Nam, simpliciter et absolute loquendo, extensio quantitatis pruesupponit rarefactionem, sicut consequens id ad quod sequitur. Et rursus simpliciter et absolute dicendum est quod rantas quae fit, cum fit. fert secum receptivum suum, scilicet maiorem quantitatem. Et hoc sive rarefactio fiat in mera substantia, sive in vice-subslanti.i.

c^r.hb i, ıώ. i. Ad quartam dicitur falsum esse quod opus sit novo miraculo ad hoc quod agens naturale naturaliter agat in vice-subiectum seu materiam. Nihil enim refert ex parte agentis an subsit verum subjectum, aut aliquid acquivalens: quoniam de aequipollentibus eadem est ratio, ct idem est indicium. Et propterea, cum dicitur agens naturale naturaliter requirere materiam con-causantem, subintclligitur, *vel aliquid aequipotlens :* quoniam, ut dictum est, par est ratio cl iudicium de aequipollentibus.

'vıĭ ıώ. V ill. iSTb· «t. V.

Et haec dc tota hac quaestione dicta sufficiant.

ARTICULUS SEXTUS

l IRI M SPECIES SACRAMENTALES POSSINT M TRIRE

IV *Sent.,* dist. xit. qu. t, art. 3, qu· 5; IV *Cont. fient.* cap. IXVi; I *ad Cor., cap.* i», left I».

•Vi4< Comment, (jkct.port art. t. iEXTUM sic proceditu h ❋ Videiur quod icies sacrainentales non possint nu-'e. Dicit enim Ambrosius, in libro

• Ub. V, Cap. it. *Sacramentis* ❋: *Non iste panis est qui vadit in corpus: sed panis vitae aeternae, qui animae nostrae substantiam fulcit.* Sed omne quod nutrit, vadit in corpus. Ergo panis iste non nutrit. Et eadem ratio est de vino.

2. Praeterea, sicut dicitur in libro *de Generat.* ❋ ex *eisdem nutrimur ex quibus sumus.* Species autem sacrainentales sunt accidentia, ex quibus homo non constat: non enim accidens est pars substantiae. Ergo videtur quod species sacramentales nutrire non possunt.

·θMï.«ρ.«ι. n. «..LoolIaukL ITM. 1111, ' r

3. Praeterea, Philosophus dicit, in 11 *de Anima* 'A ' quod *alimentum nutrit prout est quaedam substan·*

tia, auget autem prout est aliquid quantum. Sed species sacramentales non sunt substantia. Ergo non possunt nutrire.

ggj, CONTRA est quod Apostolus, I *Cor.* xi ;* loquens de hoc sacramento, dicit: *Alius quidem esurit, alius autem ebrius est:* ubi dicit Glossa quod *notat illos qui, post celebrationem sacri mysterii et consecrationem panis et vini, suas oblationes vindicabant, et, aliis non communicantes, sibi solis · sumebant, ita ut inde etiam inebriarentur.* Quod quidem non potest contingere si sacramentales species non nutrirent. Ergo species sacramentales nutriunt.

Respondeo dicendum quod haec quaestio difficultatem non habet, praecedenti quaestione so- *uta· Ex hoc enim, ut dicitur in II *de Anima* cibus nutrit, quod convertitur in substantiam nutriti. Dictum est autem * quod species sacramentales possunt converti in substantiam aliquam quae ex eis 3 generatur. Per eandem autem rationem possunt converti in corpus humanum, per quam possunt converti in cineres vel in vermes. Et ideo manifestum est quod nutriunt.

Quod autem quidam * dicunt, quod non vere nutriunt, quasi in corpus humanum convertantur, sed reficiunt et confortant quodam sensuum immutatione, sicut homo confortatur ex odore cibi et inebriatur ex odore vini, ad sensum patet esse falsum. Talis enim refectio non diu sufficit homini, cuius corpus, propter continuam deperditionem, restauratione indiget. Et tamen homo diu sustentari posset, si hostias et vinum consecratum sumeret in magna quantitate.

Similiter etiam non potest stare quod quidum dicunt, quod species sacramentales nutriunt per formam substantialem panis et vini, quae remanet. Tum quia non remanet, ut supra * habitum est. Tum quia non est actus formae nutrire, sed magis materiae, quae accipit formam nutriti, recedente forma nutrimenti. Unde dicitur in II *de Anima* ;* quod nutrimentum in principio est dissimile, in fine autem simile.

Ad primum ergo dicendum quod, facta consecratione. dupliciter potest dici panis in hoc sacramento. Uno modo, ipsae species panis, quae retinent nomen prioris substantiae: ut Gregorius dicit, in Homilia Paschali :* Alio modo, potest dici panis ipsum corpus Christi, quod est panis mysticus *de caelo descendens* ·'. Ambrosius ergo, cum dicit quod *iste panis non transit in corpus,* accipit panem secundo modo: quia scilicet corpus Christi non convertitur in corpus hominis, sed reficit mentem eius. Non autem loquitur de pane primo modo dicio.

Ad secundum dicendum quod species sacramentales, etsi non sint ea cx quibus corpus hominis constat, tamen in ea convertuntur, sicut dictum est :*

Ad tertium dicendum quod species sacramentales, quamvis non sint substantia, habent tamen virtutem substantiae, ut dictum est *

ARTICULUS SEPTIMUS

UTRUM SPECIES SACRAMENTALES FRANGANT! R IN HOC SACRAMENTO

IV *Sent.,* dht xn, qu. i. art. 3, qu' I, 3; IV *Conf. frtnt., cap.* ιλπι; I *ad Car.,* cap. xj. lect. ▾.

D septimum sic proceditur. Videtur quod species sacramentales non frangantur in hoc sacramento. Dicit enim Philosophus, in IV *Meteor.,* quod quaedam corpora dicuntur frangibilia propter determinatam dispositionem pororum. Quod non potest attribui sacramentalibus speciebus. Ergo sacramentales species non possunt frangi.

2. Praeterea, fractionem sequitur sonus. Sed species sacramentales non sunt sonabiles: dicit enim Philosophus. II *de Anima* * quod sonabile est corpus durum habens superficiem levem «. Ergo species sacramentales non franguntur.

3. Praeterea , eiusdem videtur esse frangi 3 et masticari. Sed verum corpus Christi est quod manducatur: secundum illud Ioan.vi *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem.* Ergo Corpus Christi est quod frangitur et masticalur Unde et in confessione Berengarii dicitur: *Consentio sanctae Romanae Ecclesiae, ct corde et ore profiteor panem et vinum quae in altari ponuntur, post consecrationem verum corpus et sanguinem* quod Christi *esse, et m veritate manibus sacerdotum tractari, frangi et fdelium dentibus atteri.* Non ergo fractio debet attribui sacrarnentalibus speciebus.

Sed contra est quod fractio fit per divisionem quanti. Sed nullum quantum ibi dividitur nisi species sacramentales: quia neque corpus Christi, quod est incorruptibile; neque substantia panis, quae non manetγ. Ergo species sacramentales franguntur.

Respondeo dicendum quod apud antiquos circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam ♦ enim dixerunt quod non erat in hoc sacramento fractio secundum rei veritatem, sed solum secundum aspectum intuentium. – Sed hoc non potest stare. Quia in hoc sacramento veritatis * sensus non

a) f/W *toti».* – *fed toh* F, *tibi* »t>U b, *t'Ji* cetera ren a. | *eis.* – FtD ct editione», *ea.*

a) *Itvtm.* — *Icntm* PAEGIa.
p) *frangi.* — *manducari frangi* P.
γ) *manet.* – *ncjuc cubitantia rini* addunt editione»; *aliat nan habetur Iy ncjue mb/tanha vtm* margo P. *verltatii.* – PfoG; *rcritai.*

decipitur circa ea quorum iudiciuin ad ipsum purtinet: inter quae est fractio, per quam ex uno fiunt mulla, quae quidem sunt sensibilia com· munia, ut patet in libro *de Anima* .*

1nde alii dixerunt quod erat ibi vera fractio sine substantia existence l ♦ – Sed hoc etiam sensut contradicit. Apparet enim m hoc sacramento aliquod quantum, prius unum existens, postea in mulla partitum L quod quidem oportet esse subiectum fractionis.

Non autem potest dici quod ipsum corpus Christi verum frangatur. Primo quidem, quia est incorruptibile et impassibile. – Secundo, quia est totum sub qualibet parte, ut supra * habitum est: quod est quidem contra rationem eius quod frangitur.

Unde relinquitur quod fractio sit sicut in subiecto in quantitate dimensiva panis, sicut et alia accidentia. Et sicut species sacramentales sunt sacramentum corporis Christi veri, ita fractio huiusmodi specierum est sacramentum Dominicae passionis, quae fuit in corpore Christi vero.

Ad primum ergo dicendum quod, sicut in speciebus sacramentalibus remanet rarum ct densum. ut supra * dictum est, ita etiam remanet ibi porositas: et per consequens frangibilitas.

Ad secundum dicendum quod densitatem sequitur duritia. Et ideo, ex quo in speciebus sacramentalibus remanet densitas, consequens est quod remaneat ibi duritia: et per consequens sonabilitas.

Ad TERTII M dicendum quod illud quod manducatur in propria specie, ipsummet T· frangitur et masticatur in sua specie. Corpus autem Christi non manducatur in sua specie, sed in specie sacramentali. Unde super illud loannis vi ;* *Caro non prodest quidquam,* dicit Augustinus *Hoc est intelligendum secundum illos qui carnahtcr intelligebant. Carnem quippe sic intellexerunt quo modo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur.* Et ideo ipsum corpus Christi non frangitur, nisi secundum speciem sacramentalem. – Et hoc modo intelligenda est confessio Bcrengarii: ut iractio et contritio dentium referatur ad speciem sacramentalem, sub qua vere est corpus Christi.

t) *sine substantia existente.* – *tine subiecto existente* PEj , *tine subiecto existens* G, *suae tubstantiae existent* I; *alias non habetur* ly *existente mtrgn* P.
ζî *partitum.* PEFGItD ct *ab; partium.*
rj *ipsummet,* – *tpsumque* F, *ipsum <1* P.
*1 *est.* – *rise* CDEFfoG ct *a.* Pro *illos, illud* AB.
t) *contritio.* – *attritio* p.

ARTICULUS OCTAVUS

UTRUM VINO CONSECRATO POSSIT ALIQUIS LIQUOR MISCERI

IV *Sent.,* «1>H. *tu,* qu. i, art. 3, ǫu 6, *QuoJl.* X, qu. i, irt. ?.

OCTAVUM SIC PROCEDIT! R - \ idctur quod

v,no consecrato non possit aliquis liquor misceri. Omne enim quod miscetur alicui, recipit qualitatum ipsius. Sed nullus liquor potest recipere qualitatem sacramentalium specierum: quia accidentia illa sunt sine subiecto, ut dictum est :* Ergo videtur quod nullus liquor possit permisceri speciebus sacramentalibus vini.

2. Praeterea, si aliquis liquor permisceatur illis speciebus, oportet quod ex his fiat aliquod unum. Sed non potest fieri aliquod unum neque ex liquore, qui est substantia, et speciebus sacramentalibus, quae sunt accidentia; neque ex liquore et sanguine Christi, qui, ratione suae incorruptibilitatis, neque additionem recipit neque diminutionem. Ergo nullus liquor potest admisceri vino consecrato.

3. Praeterea, si aliquis liquor admisceatur vino consecrato, videtur quod etiam ipsum efficiatur consecratum: sicut aqua quae admiscetur aquae benedictae, efficitur etiam benedicta. Sed vinum consecratum est vere sanguis Christi. Ergo etiam liquor permixtus esset sanguis Christi. Et ita aliquid fieret sanguis Christi aliter quam per consecrationem: quod est inconveniens. Non ergo vino consecrato potest aliquis liquor permisceri.

4. Praeterea, si duorum unum totaliter corrumpatur. non erit mixtio, ut dicitur in I *de Generat.* * Sed ad permixtionem cuiuscumque liquoris videtur corrumpi species · sacramcntalis vini, ita quod sub ea desinat esse sanguis Christi. Tum quia magnum et parvum sunt differentiae quantitatis ut diversificant ipsam, sicut album et nigrum colorem. Tum etiam quia liquor permixtus. cum non habeat obstaculum, videtur undique diffundi per totum: et ita desinit ibi esse sanguis Christi, qui non est ibi simul cum alia substantia. Non ergo aliquis liquor potest permisceri vino consecrato.

Sed contra est quod ad sensum palet alium liquorem vino permisceri posse post consecrationem, sicut et ante.

Respondeo dicendi m quod istius quaestionis ventas manifesta ll est ex praemissis. Dictum est enim τ supra * quod species in hoc sacramento permanentes, sicut adipiscuntur virtute consecrationis modum essendi substantiae, ita etiam adipiscuntur4 modum agendi et patiendi: ut scilicet

a) *species.* – *totalis species* CDEFa.
p) *manifesta.* – Da cl icrtia praeter G; *manifestata*
γ) *enim.* – PEFtG ct *a, autem* B. om. celeri Pro *permanentes, remanentes* tenin.
t) adipiscuntur, – *consequuntur* P

agere ei pati possint quidquid ageret vel pateretur substantia si ibi praesens existerai :* Manifestum est autem quod, si esset ibi substantia vini, liquor aliquis posset ei permisceri.

Huius tamen permixtionis diversus esset effectus et secundum formam liquoris, et secundum quantitatem. Si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate quod posset diffundi per totum vinum, lotum fieret permixtum. Quod autem est commixtum ex duobus, neutrum miscibilium est, sed utrumque transit in quoddam tertium ex his compositum. Unde sequeretur quod vinum prius existons non remaneret, si liquor permixtus esset alterius speciei \ Si autem esset eiusdem speciei liquor adiunctus. puta si vinum permisceretur vino, remaneret quidem eadem species, sed non remaneret idem numero vinum. Quod declarat diversitas accidentium: puta si unum vinum esset album, et aliud rubeum.

Si vero liquor adiunctus esset tam parvae quantitatis quod non posset perfundi per totum :. non fieret totum vinum permixtum, sed aliqua pars eius. Quae quidem non remaneret eadem numero, propter permixtionem extraneae materiae. Remaneret tamen eadem specie, non solum si parvus liquor permixtus esset eiusdem speciei, sed etiam si esset alterius speciei : quia gutta aquae multo vino permixta transit in speciem vini, ut dicitur in I *de Generatione* ♦

Manifestum est autem ex praedictis 4 quod corpus et sanguis Christi remanent in hoc sacramento quandiu illae species manent caedem in numero consecratur enim hic panis ct hoc vinum. Unde si ' fiat tanta permixtio liquoris cuiuscumque quod pertingat ad totum vinum consecratum et fiat permixtum, et erit aliud numero, et non remanebit ibi sanguis Christi. Si vero fiat tam parva alicuius liquoris adiunctio quod non possit diffundi per totum, sed usque ad aliquam partem specierum. desinet esse sanguis Christi sub illa parte vini consecrati, remanebit tamen sub alia.

An primum ergo dicendum quod Innocentius III dicit, in quadam Decretali quod *ipsa accidentia vinum appositum videntur afficere: quia, si aqua fuerit apposita, vini saporem assumeret '. Contingit igitur accidentia mutare subiectum ;* sicut et sublectum contingit accidentia permutare. Cedit quippe natura miraculo, et virtus supra consuetudinem operatur.* Hoc tamen non est sic intelligendum quasi idem numero accidens quod prius fuit in vino ante consecrationem, postmodum fiat in vino apposito: sed talis permutatio fit per actionem. Nam accidentia vini remanentia retinent actionem substantiae, secundum praedicta ♦ et ita immutando afficiunt liquorem appositum.

Ad secundum dicendum quod liquor appositus vino consecrato nullo modo miscetur substantiae sanguinis Christi. Miscetur tamen speciebus sacramentalibus: ita tamen quod, permixtione facta, corrumpuntur praedictae species, vel in toto vel in parte, secundum modum quo supra * dictum est quod ex speciebus illis potest aliquid generari. Et si quidem corrumpantur in loto, nulla iam remanet quaestio: quia iam totum erit uniforme. Si autem corrumpantur in parte, erit quidem una dimensio secundum continuitatem quantitatis, non tamen una secundum modum essendi: quia una pars eius est * sine subjecto, alia erit in subiuctn; sicut, si aliquod corpus constituatur ex duobus metallis, erit unum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen unum secundum speciem naturae.

Ad tertium dicendum quod, sicut Innocentius III dicit, in Decretali praedicta ;* *si postea- licis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, neque sanguini commiscetur: sed. accidentibus prioris vini commixtum, corporil quod sub eis latet undique circumfunditur, non madidans circumfusum.* Quod quidem intelligendum est quando non fit tanta permixtio liquoris extranei quod sanguis Christi desinat esse sub toto. Tunc enim *undique* dicitur *circumfundi.* non quia tangat sanguinem Christi secundum eius proprias dimensiones: sed secundum dimensiones sacramentales, sub quibus continetur. – Nec est simile de aqua benedicta: quia illa benedictio nullam immutationem facit circa substantiam aquae, sicut facit consecratio \ ini.

Ad quartum dicendum quod quidam posuerunt quod, quantumcumque parva fiat extranei liquoris permixtio, substantia sanguinis Christi desinet esse sub toto. Et hoc ratione inducta Quae tamen non cogit. Quia magnum et parvum diversificant quantitatem dimensivam non quantum ad eius essentiam ♦ sed quantum ad determinationem mensurae.

Similiter etiam liquor appositus adeo potest esse parvus quod sua pan itate impeditur ne diffundatur per totum, et non solum dimensionibus: quae, licet sint sine subiecto, tamen obstant alteri liquori sicut et substantia si ibi esset, seeundum ca quae praemissa sunt :* ren».

• L» n.

• Cap. v. n it; «.Th. IcrL w» .

Ct cjp. V, D. I<>: ·. Th. Icci. *mi.

• Art. 4 : qu. I ixvi, art. u. U >

e

• Cap. Cam *Mar. that, dc Cctetr. Miuar.*

• D. t6

*pL'7 ,Ju

λ

*

H

t) *si liquor... speciei. – sed si (sed* om. pG, i/ om. I) *liquor permixtus estet alterius speciei, puta si permisceretur aqua, salveretur species vini et esset liquor alterius speciei* tortu.

**) perfundi per totum.*— »F ct lenia; *dijfundi per totum* E, *perfundi totum* celeri.

r() *in numero.* – *numero* PDF.

'D *Inde si.* — *autem* GIIfrc.

t) *assumeret.* — *assumet* III»G, *assumit* P.

x) *est.* – *erit* lenia, ora. D. – *erit* om. F, *aha erit in sublecto* om. REI.

a) *corpori.* — PEI; *corpus.*

p) *obstant.* – PI; *substant.* – Pro *esset, adesset* tertia.

QUAESTIO SEPTUAGESIMAOCTAVA

DE FORMA HUIUS SACRAMENTI

IN SEX ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est de forma huius sacramenti ♦

Et circa hoc quaeruntur sex.

Primo: quae sit forma huius sacramenti.

Secundo: utrum sit conveniens forma consecrationis panis.

Tertio: utrum sit conveniens forma consecrationis sanguinis.

Quarto: de virtute ulriusque formae.

Quinto: de veritate locutionis.

Sexto, de comparatione unius formae ad aliam.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM HAEC SIT FORMA HUIUS SACRAMENTI, *HOC EST CORPUS MEUM.* ET, *HIC EST CALIX SANGUINIS MEI*

IV *Stnt.,* ♮ m. vm. qu. n, uru i, qua i, 3, i;in. a, ğu i; art. ğu 3; *h Maith.,* cap. xxn; I .iJ *Gir.,* cap. n, lect. r.

b primi m sic proceditur * Videtur quod non Slt forma huius sacramenti, ▮ *Ilac est corpus meum,* et, *Hic est calix* ^-^*sanguinis mei.* Illa enim verba videntur pertinere ad formam sacramenti quibus Christus corpus suum ct sanguinem consecravit. Sed Christus ante benedixit panem acceptum, et postea dixit: *Accipite et comedite: hoc est corpus meum,* ut habetur Matth. xxvi ♦, et similiter fecit de calice * Ergo praedicta verba non sunt forma huius sacramenti.

2. Praeterea, Eusebius Emcsenus 3 * dicit quod *invisibilis sacerdos visibiles creaturas in suum corpus convertit, dicens: Accipite et comedite, hoc est corpus meum.* Ergo totum hoc videtur pertinere ad formam sacramenti. Et eadem ratio est de verbis perlinentibus ad sanguinem.

3. Praeterea, in forma baptismi exprimitur persona ministri et actus eius, cum dicitur. *Ego te baptizo.* Sed in praemissis verbis nulla fit mentio de persona ministri, nec de actu eius. Ergo non est conveniens forma sacramenti.

4. Praeterea, forma sacramenti sufficit ad perfectionem sacramenti : unde sacramentum baptismi quandoque perfici potest solis verbis formae prolatis, et omnibus aliis praetermissis. Si ergo praedicta verba sunt forma huius sacramenti, videtur quod aliquando possit hoc sacramentum perfici his solis verbis prolatis, et omnibus aliis praetermissis quae in missa dicuntur. Quod tamen videtur esse falsum: quia, ubi verba alia? praetermitterentur, praedicta verba acciperentur ex persona sacerdotis proferentis, in cuius corpus et sanguinem panis et vinum non convertuntur. Non ergo praedicta verba sunt forma huius sacramenti.

Sed contra est quod Ambrosius dicit, in libro *de Sacramentis ;] : Consecratio Jit verbis et sermonibus Domini lesu. Xam per reliqua omnia quae dicuntur, laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris. Ubi autem sacramentum conficitur, iam non suis sermonibus sacerdos utitur, sed utitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum.*

Respondeo dicendum quod hoc sacramentum ab aliis sacramentis differt in duobus. Primo quidem quantum ad hoc. quod hoc sacramentum perficitur in consecratione materiae: alia vero sacramenta perficiuntur in usu materiae consecratae. - Secundo, quia in aliis sacramentis consecratio materiae consistit solum in quadam benedictione, ex qua materia consecrata accipit instrumentaliter quandam spiritualem virtutem, quae per ministrum, qui est instrumentum animatum. potest ad instrumenta inanimata procedere. Sed in hoc sacramento consecratio materiae consistit in quadam miraculosa conversione substantiae, quae a solo Deo perfici potest. Unde minister in hoc sacramento perficiendo non habet alium actum nisi prolationem verborum.

Et quia forma debet esse conveniens rei, ideo forma huius sacramenti differt a formis aliorum sacramentorum in duobus. Primo quidem, quia formae aliorum sacramentorum important usum materiae, puta baptizationem vel consignationem: sed forma huius sacramenti importat solam consecrationem materiae, quae in transubstantiaiione consistit; puta cum dicitur, *Hoc est corpus meum,* vel. *Hic est calix sanguinis mei.* Secundo, quia formae aliorum sacramentorum proferuntur ex persona ministri : sive per modum exercentis actum, sicut cum dicitur, *Ego te baptizo,* vel. *Ego te confirmo;* sive per modum imperantis, sicut in sacramento ordinis dicitur. *Accipe potestatem, etc.;* sive per modum deprecantis, sicut cum

• C' qu. Iiuhi, ktrod.

• CL Shîth. cap. ππτ, ter». ;·· q;.; Mar.·, αρ. uv.vcn.naqq.; Lac. cap. mt. vχη.19,30; I λ J *Cor.,* cap. *ı, icn >3 aqq.

cn. >7, ^

3

tpa: XXXIX: tlo

09. Qhlj cnr. Fii.dtCoKHcr., II.

›

• Ub. IV, cap. IV.-Cf. CM. *I'j - *1· eü, 4r Coa-9ccr.t* dût. II.

a) Emrwiuf. ~ Om. DEI.

p) *alta. – itt.t* A.i, *illa* II.

in sacramento extremae unctionis dicitur: *Per istam unctionem et nostram intercessionem,* etc. Sed forma huius sacramenti profertur ex T persona ipsius Christi loquentis: ut detur intclligi quod minister in perfectione huius sacramenti nihil agit nisi quod profert verba Christi.

Ad primum ergo dicendum quod circa hoc est multiplex opinio. Quidam * enim dixerunt quod Christus, qui habebat potestatem excellentiae in sacramentis, absque omni forma verborum hoc sacramentum perfecit: ut postea verba protulit sub quibus alii postea consecrarunt. Quod videntur sonare verba Innocentii III * dicentis: *Sane dici potest quod Christus virtute divina confecit, et postea formam expressit sub qua posteri benedicerent.* - Sed contra hoc expresse sunt verba Evangelii, in quibus dicitur quod Christus *benequae* quidem benedictio aliquibus verbis facta est. Unde praedicta verba Innocentii sunt opinative magis dicta quam determinative.

Quidam * autem dixerunt quod benedictio illa facta est quibusdam aliis verbis nobis ignotis. - Sed nec hoc stare potest. Quia benedictio consecrationis nunc perficitur per recitationem eorum quae tunc acta sunt. Unde, si tunc per haec verba non est facta consecratio, nec modo fieret.

Et ideo alii * dixerunt quod illa benedictio eisdem etiam verbis facta est quibus modo fit, sed Christus ea bis protulit: primo quidem secreto, ad consecrandum; secundo manifeste, ad instruendum. Sed nec hoc stare potest. Quia sacerdos consecrat proferens haec verba, non ut a Christo in occulta benedictione dicta, sed ut publice prolata. Unde, cum non habeant vim huiusmodi verba nisi ex Christi prolatione, videtur quod etiam Christus manifeste ea proferens consecraverit.

Et ideo alii * dixerunt quod Evangelistae non semper eundem ordinem in recitando servaverunt quo res sunt gestae: ut palet per Augustinum, in libro *de Consensu Evangelistarum* ♦ Unde intelligendum est ordinem rei gestae sic exprimi posse: *Accipiens panem, benedixit dicens. Hoc est corpus meum, et deinde fregit et dedit discipulis suis.* - Sed idem sensus potest esse in δ verbis Evangelii non mutatis. Nam hoc participium *dicens* concomitantium quandam importat verborum prolatorum ad ea quae praecedunt. Non autem oportet quod haec concomitantia inlelligalur solum respectu verbi ultimi prolati, quasi Christus tunc ista verba protulerit quando dedit discipulis suis: sed potest intclligi concomitantia respectu totius praecedentis, ut sil sensus: *Dum benediceret et frangeret et daret discipulis suis, haec verba dixit, Accipite etc.*

Ad secundum dicendum quod in his verbis, *Accipite et comedite,* intulligilur usus materiae consecratae. qui non est de necessitate huius sacramenti, ut supra * habitum est. Et ideo nec haec verba sunt de substantia formae.

Quia tamen ad quandam perfectionem sacramenti pertinet materiae consecratae usus, sicut operatio non est prima, sed secunda perfectio rei; ideo per omnia haec verba exprimitur lota perfectio huius sacramenti. Et hoc modo Eusebius intellexit his verbis confici sacramentum, quantum ad primam ct secundam perfectionem ipsius.

Ad tertium dicendum quod in sacramento baptismi minister aliquem actum exercet circa usum materiae, qui est de essentia sacramenti: quod non est in hoc sacramento. Et ideo non est similis ratio.

Ad qlartum dicendum quod quidam dixerunt hoc sacramentum perfici non posse praedictis verbis prolatis et aliis praetermissis, praecipue quae sunt in canone missae. - Sed hoc patet esse falsum 'I um ex verbis Ambrosii supra * inductis. 'I um etiam quia canon missae non est idem apud omnes, nec secundum omnia tempora, sed diversa sunt a diversis apposita.

Unde dicendum est quod, si sacerdos sola verba praedicta proferret cum intentione conficiendi hoc sacramentum, perficeretur hoc sacramentum: quia intentio faceret ut haec verba intelligerentur quasi ex persona Christi prolata, etiam si verbis praecedentibus hoc non recitaretur. Graviter tamen peccaret sacerdos sic conficiens hoc sacramentum, utpote ritum Ecclesiae non servans. Nec est simile de baptismo, quod est sacramentum necessitatis: defectum autem huius sacramenti potest supplere spiritualis manducatio, ut Augustinus dicit ♦

• PrMpoeitia. .ÇWmw. *Jf Em. tSarttl.* - Cod. Vatie. Utifi. 1174. fo> ti,

•/>rXirr.4//4r. *Mptter,* hb. IV, cap. VI.

cxp.xiv.vm.33

• Odo Camara. ccn« Epjtc.54- *cri r^iit,* ditf. ni Vidi *PP.* mm. XX! (l.ngdun. 1i77;

• StepSan Edocs» Epiae *Je S-ICram. AILtr.,* G»p. iiv. - *ht*h'ioflUe. *PP.* tomo XX

• Qu. txxfv, an. 7.

• la «n». *SrJ c<nt.*

• Ci. Innocent. HI. loc. cit M»pra; AutiuioJ. .yuan. *Aut* hb. IV. *Jf mt.,* qo. 3.

•L>b. II. cap. txI, 111. XXJY.

δ

• Cf. qo. u»·, Mt > «d 1.

T) eA'· - *ex* tertie.

potest esse in, - poteit ttse etiam G, *potest etiam eue* II, *potest haberi in* F, *haberi potat etiam* Pl.

Coinmentaritb Cardinalis Caietani

• Nom. I·v om. I·.

Circi primos articulos quaestionis scptuagesimncoctavae, tractandum occurrit dubium de verbis necessariis ad consecrationem sanguinis. Et. omissis argumentis hinc et inde, plana incedendo via, sciendum est Graecos ct Latinos non convenire in verbis consecrationis sanguinis. Nam, ut Durandus refert ·, et nos certificat! quoque sumus, quatuor dictiones habet forma nostra quibus caret Ecclesia Graeca, scilicet, *calix, aeterni, mysterium, jidei.* Et cum in Ecclesia Graeca tot illustres sancti ct ductores floruerint, dubitandum nullo pacto est de sufficientia illius formae, scilicet: *Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum* ·. Hinc enim sufficienter probatur non omnia quibus utimur in forma consecrationis ^anguinis esse de necessitate sacramenti.

• IV *Snt.,* dut. vm, qo. 11.

• Vide S. loao. Lhry». *Mina Jir«4.* -Goxr. Em· *eheJi/p.*

Et si diligentius perscrutati luerimus, clarum quoque fiet quod illa verba, *qui pro vobis et pro multis* etc., non sunt de necessitate sacramenti. Quod ex eo probatur quod Paulus Apostolus, I ad Cor. xi ;* expresse dicit Christum dixissc, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur;* ct Ecclesia Graeca utitur hac forma in consecratione corporis, *Hoc est corpus meum, quod pro robis frangitur in remissionem peccatorum* ·; Romana autem Ecclesia in consecratione corporis praedictam adiunctioncm, dictam a Christo, omittit. Ex quo facto apparet manifeste quod huiusmodi additio, factu a Christo, ct qua utuntur Graeci.

· Vcn. u·

· v.je Eub i * | A

non est Je necessitate sacramenti. Ac per hoc, eadem ratione, in consecratione sanguinis ilia adiunctio, fui *pro vobis* etc., non est dc necessitate sacramenti: eadem enim est ratio in utraque forma quoad vim consecrationis, quamvis non sit eadem ratio quoad convenientiam explicandae virtutis; quia convenientius explicatur virtus passionis Christi in consecratione sanguinis quam corporis, ut in littera tertii articuli · Auctor declarat,

• fu»r. i. 7·

II. Cum autem cx usu Ecclesiae Graecae in consecratione sanguinis habeamus quod non omnia quae nos dicimus sunt necessaria ad consecrationem; ct cx usu Ecclesiae Latinae in consecratione corporis habeamus quod non omnia quac tunc Christus dixit sunt necessaria ad consecrationem: oportet ad aliquod solidum fundamentum recurrere, super quod fundari possit Certitudo discretiva verborum ad consecrationem necessariorum a non necessariis ad illam. Et cum hoc sit communis illa maxima, *Sacramentalia verba significant quod efficitur ex vi sacramenti,* quae, ut patet discurrendo per omnia sacramenta, verissima ac solidissima comprobatur: ideo, ab hac regula non declinando nd dexteram aut ad sinistram, inveniemus non esse necessaria ad consecrationem sanguinis nisi quatuor verba haec, *Hic est sanguis meus.*

Et l'cct Scotus ·, cum mullis aliis, dubitet, mihi tamen nulla apparet dubitandi ratio probabilis, sed indubie sentiendum est ut diximus.

Praeter praedicta, fulta quoque est sententia haec nuctoritate beati Ambrosii, in libro *de Sacramentis* ⁑ quam habes *de Conster.,* dist. ti, cap. *Panis;* et Magistri Sententiarum, in vm distinctione ' Quarti, ubi etiam adducit beatum Ambrosium.

•bsiv.ap.».

• cap. fdrwj

111. Verba autem litterae tertii articuli in quibus Auctor videtur sonare oppositum . vcrificantur distinguendo quod verba aliqua esse dc substantia formae contingit dupliciter: primn, quod sine illis non sit forma; alio modo, quod sine illis non est forma perlecta. Et in secundo sensu vcrificantur verba litterae, non autem in primo.

Qe. uvi, r.

Unde ct in responsione ad secundum eiusdem articuli, cum argumentum esset quod *non sunt maioris efficaciae verba quae proferuntur in consecratione panis quam ea quae proferuntur in consecratione vini,* etc., responsio nd perfectionem convenientiae recurrit, quare potius liat additio in consecratione sanguinis: non negando aequalem efficaciam in verbis utriusque formae significantibus quud efficitur.

iff. SeJ

*Art. j. la corp. I\\ Hatio quoque in littera· allata, scilicet, *Determinationes praedicati pertinent ad integritatem locutionis,* dupliciter intclligi potest. Primo, quod sine huiusmodi determinationibus non sit integra locutio, integritate essentiali, praciacentis enuntiationis. Et sic in proposito solum illud pronomen *meus* est de integritate enuntiationis, cum dicitur. *Hic est sanguis meus.*

Alio modo, quod ipsae determinationes non habent integrum sensum sine praeiacente enuntiatione. Et sic vcrificatur ratio in proposito quoad omnia adiuncta. Quoniam constat quod, dicendo, *novi et aeterni testamenti mysterium fidei qui pro vobis* etc., integra non sit locutio sine praecedenti enuntiatione. *Hic est sanguis meus.* Et huius integritatis signa sunt, quac in littera · afferuntur, · ito duo: primum, quod *sacerdos eodem ritu et modo omnia haec profert;* secundum, quod *l.uc.* xxn *interponuntur verba sequentia verbis primis.*

«·

V. At si quis contendat expositiones has posse convenire litterae verbis, sed non intentioni Auctoris, qui videtur ex proposito docere oppositum: meminerit primo, me ab Auctore didicisse, post Augustinum ·, talem exhibere aliorum lectorem, qualem meorum exopto. In ultimo siqui- n»·, αρ· i».
dem praecedentis quaestionis articulo · Auctor verba Inno- ' ®«P· l»
ccntii III, *de Celebratione Missarum,* in cap. *Cum Marthae,* ad verum sensum trahit, non curans de intentione opinantis accidens migrare dc subiecto in subiectum. – Xdxertat deinde Auctorem, si oppositum sensit, opinative locutum incipit enim corpus articuli: *Circa hancformam est duplex opinio,*

Omissa igitur superflua curiositate quid opinatus fuerit in re clarificata hic vel ille theologus, sufficere nobis debet cx solido fundamento veritatem cognoscere.

\ responsione ad quartum primi articuli, specialiter notandum occurrit quod Scotus, in vm distinctione * Quarti, * Q ''· ««· ›
in dubium ita vertit quod ambiguum relinquit an sola verba consecrationis prolata a sacerdote conficiant hoc sacramentum, praetermissis aliis quae in canone missae continentur: motus ratione in littera · allata, scilicet quod verba ' h
huiusmodi debent ex vi verborum significare boc esse corpus Christi, alioquin non significarent quod efficitur m hoc sacramento; sed, praetermissis aliis, hoc non significaretur, sed significaretur hoc esse corpus sacerdotis, ex vi verborum, licet cx intentione significaretur esse corpus Christi.

II. Scito igitur dupliciter verba haec proferri α sacerdote: scilicet recitative, ct significative. Et si ad recitationem spectetur, opinio quam sequitur Scotus, ab Auctore improbata, rationabilis invenitur: quoniam non recitaretur hoc esse corpus Christi nisi prac-rccitaretur Christum dixisse. *Hoc est corpus meum.* Et quoad hoc, idest recitationis vim, procedit ratio adducta.

Sed si verba haec significative solum considerentur, cum proferuntur a sacerdote m persona Chmti, ex hoc ipso quod sacerdos dicit ea m persona Christi, significant hoc esse corpus Christi.

Et comparando bos duos modos proferendi ad invicem, secundus praeponderat primo, propter duo. Tum quia recitative verba tenentur materialiter.

Tum quia recitative sacerdos non conficit in persona Christi, sed recitat Christum confidentem. In Concilio autem Florentino ⁑ sub Eugenio I\, legimus haec verba: Su- m»
cerdos in persona Christi loquens hoc conficit sacramentum. Unde sequitur quod intentio sacerdotis ad gerendum personam Christi \ in hoc ipso quud intendit conficere sacramentum, sufficiat ad exprimendum ex vi verborum hoc esse corpus Christi, dicendo in persona Christi, *Hoc est corpus meum.* Et hac ratione motus est Auctor, ut patet in littera.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRL.M HAEC SIT COX\ ENII,\S FORMA CONSECRATIONIS PANIS, *HOC EST CORPI'S MEEM*

Supra, qu. Ixxv, art. a; IV *Sent.,* dill, vm, qu it, art. I, qu' 3, 4; ^ *Maith* . cap. xxn; ! *ad Qir., cxp.* 11. Icct. v.

• Vrt.Cosmcnt. OkLpoUan.i.

b secundum sic proceditur ⁑ Videtur quad haec non sit conveniens forma consecrationis panis: *Hoc est corpus meum.*

Per formam enim sacramenti debet exprimi sacramenti effectus. Sed effectus qui fit in consecratione panis, est conversio substantiae panis in corpus Christi: quae magis exprimitur per hoc verbum *Jit,* quam per hoc verbum *est.* Ergo in forma consecrationis deberet dici: *Hoc Jit corpus meum.*

2. Praeterea, Ambrosius dicit, in libro *de Sacramentis* ⁑ *Sermo Christi hoc conjicit sacramentum. Quis sermo Christi? Hic quo facta sunt omnia: jussit Dominus et Jacta sunt caeli ct*

te/τα. Ergo et forma huius sacramenti convenicntior esset per verbum imperativum, ut diceretur: *Hoc sit corpus meum.*

3. Praeterea, per subiectum huius locutionis importatur illud quod convertitur: sicut pur praedicatum importatur conversionis terminus. Sed, sicut est determinatum id in quod fit conversio, non enim fit conversio nisi in corpus Christi; ita est determinatum id quod convertitur, non enim convertitur in corpus Christi nisi panis. Ergo, sicut ex parte praedicati ponitur nomen, ita cx parte subiecti debet poni nomen, ut dicatur: *Hic panis est corpus ineunt.*

4. Praeterea, sicut id in quod terminatur conversio est determinatae naturae, quia est corpus; 3 ita etiam est determinatae personae. Ergo ;* ad determinandam personam, debet dici: *Hoc est corpus Christi.*

5. Praeterea, in verbis formae non debet poni aliquid quod non sit de substantia eius Inconvenienter ergo additur in quibusdam libris haec coniunctio *enim,* quae non esi dc substantia formae.

Sed contra est quod Dominus hac fonna in ‘v«n,rf. consecrando est usus, ut patet Matth. xxvi *

Respôndeo dicendum quod haec est conveniens •An. ». forma consecrationis panis. Dictum est enim * quod haec consecratio consistit in conversione substantiae panis in corpus Christi. Oportet autem formam sacramenti significare id quod in sacramento efficitur. Unde et forma consecrationis panis debet significare ipsam conversionem panis in corpus Christi. In qua tria considerantur: scilicet ipsa conversio, et terminus a quo, et terminus ad quem.

Conversio autem potest considerari dupliciter: uno modo, ut in *Jieri;* alio modo, ut in *facto esse.* Non autem debuit significari conversio in hac forma ut in fieri, sed ut in facto esse. Primo quidem, quia haec conversio non est successiva, •Qtt.LMT.tn. ut *upra habitum est, sed instantanea: in huiusmodi autem mutationibus fieri non est nisi factum esse. – Secundo, quia ita se habent formae sacramentales ad significandum effectum sacramenti, sicut se habent formae artificiales ad repraesentandum effectum artis. Forma autem artificialis est similitudo ultimi effectus in quem fertur intentio artificis: sicut forma artis in mente aedificatoris est forma domus aedificatae principaliter, aedificationis autem per consequens. I 'ude et in hac forma debet exprimi conversio ut in facto esse ;* ad quod fertur intentio. ’n ›7›

Et quia ipsa conversio exprimitur in hac forma ut in facto esse, necesse est quod extrema conversionis significentur ut sc habent in facto esse conversionis. Tunc autem terminus in ? quem $ habet propriam naturam suae substantiae: sed terminus u quo non manet secundum suam substantiam, sed solum secundum accidentia, quibus sensui subiacet, et ad sensum determinari potest. I nde convenienter terminus conversionis a quo exprimitur per pronomen demonstrativum relatum ad accidentia sensibilia, quae manent. Terminus autem ad quem exprimitur per nomen significans naturam eius in quod fit conversio: quod quidem est totum corpus Christi, et non sola caro eius, ut dictum est ♦ I nde haec forma LUW, 4II· est con\enientissima: *Hoc est corpus meum.*

Ad primum ergo dicendum quod fieri non est ultimus effectus huius consecrationis, sed factum esse, ut dictum est :* Et ideo hoc potius exprimi ’ ’- c‹xpCTT· debet in forma.

Ad secindum dicendum quod sermo Dei operatus est in creatione rerum, qui etiam operatur in hac consecratione: aliter tamen et aliter. Nam hic operatur sacramcntaliter t, idest secundum T vim significationis. Et ideo oportet in hoc sermone significari ultimum effectum consecrationis per verbum substantivum indicativi modi ct praesentis temporis. Sed in creatione rerum operatus est solum effective: quae quidem efficientia est per imperium suae sapientiae. Et ideo in Creatione rerum exprimitur sermo Dominicus 4 6 per verbum imperativi modi: secundum illud *Gen.* ‡ *Fiat lux, et facta est lux.*

Ad tertium dicendum quod terminus a quo in ipso facto esse conversionis non retinet naturam suae substantiae, sicut terminus ad quem. Et ideo non est simile.

Ad quartum dicendum quod per hoc pronomen *meum,* quod includit demonstrationem primae personae, quae est persona loquentis, sufficienter exprimitur persona Christi, ex cuius persona haec proferuntur, ut dictum est :* ’Art· ··

Ad quintum dicendum quod haec coniunctio *enim* apponitur in hac forma secundum consuetudinem Romanae Ecclesiae a beato Petro Apo- · Ut UtMK. III. stolo derivatum :* Et hoc propter continuationem ad \erba praecedentia. Et ideo non est de forma: sicut nec praecedentia * formam. e‘r

») *Ergo.* – *sicut ad determinandum naturam dicitur corpus ita* addunt PFI. – Pro *debet, deberet* tertia.

p) *in.* – *ad* P.

7) *sacramcntaliter.* – *effective et {et* om. HpG) *sacramentaliter* PFGHI.

i) *Dominicus. divinitus* Du, *divinus* P.

<| *praecedentia.* – *verba praecedentia* cdltlono.

Kî.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM HAEC SIT CONVENIENS FORMA CONSECRATIONIS VINI, *HIC EST CALIX SANGUINIS ME/, ETC.*

IV *Sent.*. di»t. vin, qu. 11, art. 3, ǫu », 2, 3; /n *Sfatlh.,* c.tp. »π; ! *ad Cor.,* cap. xi, lcct. ▾».

ter iu m sic pROCEDm r :* Videtur quod non S'l conveniens forma consecrationis vini *Hic est calix sanguinis mei, novi et aeterni testamenti, mysterium fidei, qui pro robis et pro mullis effundetur in remissionem peccatorum.* Sicut enim panis convertitur in corpus Christi ex vi consecrationis, ita et vinum in sanguinem Christi, sicut ex praedictis patet. Sed in forma consecrationis panis •Qe.uxvi.Mt. ponitur in recto corpus Christi, nec aliquid aliud additur, inconvenienter ergo in hac forma ponitur sanguis Christi in obliquo, et additur *calix* in recto, cum dicitur, *I/ic est calix sanguinis mei.*

2. Praeterea, non sunt maioris efficaciae verba quae proferuntur in consecratione panis quam ea quae proferuntur in consecratione vini: cum utraque sint verba Christi. Sed statim dicto, *Hoc est corpus meum,* est perfecta consecratio panis. Ergo statim cum dictum est. *Hic est calix sanguinis mei.* est perfecta consecratio sanguinis. Et ita ea quae consequuntur ? non videntur esse de substantia formae: praesertim cum pertineant ad proprietates huius sacramenti.

3. Praeterea, Testamentum novum pertinere videtur ad internam inspirationem: ut patet ex •vm.e, 10. jj0C qU0d Apostolus, *ad Heb.* vm ;* introducit •vm.51.tj. verba qUae habentur in Jerem.xx.xi *Consummabo super domum Israel testamentum norum, dando leges meas in mentibus eorum.* Sacramentum autem exterius visibiliter agitur. Inconvenienter ergo in forma sacramenti dicitur, *novi Testamenti.*

4. Praeterea, *novum* dicitur aliquid ex eo T quod est prope Y principium sui esse. Aeternum autem non habet principium sui esse. Ergo inconvenienter dicitur *nom' ct aeterni:* quia videtur contradictionem implicare.

5. Praeterea, occasiones erroris sunt hominibus subtrahendae: secundum illud Isaiae i.vn :* ’v<n “ *Auferte offendicula de via populi mei.* Sed quidam erraverunt aestimantes mystice solum esse e. IU. '£·t<G uxxt· corpus et sanguinem Christi in hoc sacramento UO Ergo in hac forma inconvenienter ponitur *mysterium fidei.* z

6· Praeterea, supra * dictum est quod, sicut baptismus est *sacramentum fidei,* ita Eucharistia est *sacramentum caritatis.* Ergo in hac forma magis debuit poni *caritas* quam *fides.*

η. Praeterea, totum hoc sacramentum, et quantum ad corpus ct quantum ad sanguinem, est memoriale Dominicae passionis: secundum illud I *Cor.* .xi :* *Quotiescumque manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis.* Non ergo magis debuit in forma consecrationis sanguinis fieri mentio de passione Christi et de eius fructu, quam in forma consecrationis corporis: praesertim cum, Luc. xxn ;* Dominus dixerit: *Hoc est corpus meum, quod pro robis tradetur.* &

8. Praeterea, passio Christi, ut supra · habitum est, ad sufficientiam profuit omnibus, quantum vero ad efficaciam · profuit multis. Debuit ergo dici quod *effundetur pro omnibus,* aut *pro multis,* sine hoc quod adderetur *pro robis.* ‹

9. Praeterea, verba quibus hoc sacramentum conficitur, efficaciam habent cx institutione Christi. Sed nullus Evangelista recitat Christum haec omnia verba dixisse. Ergo non est conveniens forma consecrationis vini.

Sed contra est quod Ecclesia, ab Apostolis instructa ;* utitur hac forma in consecratione yiftj tC^TAt UutAT.

Respondeo dicendum quod circa hanc formam est duplex opinio. Quidam * enim dixerunt quod de substantia formae huius est hoc solum quod “"ViSlS· dicitur, *Hic est calix sanguinis mei,* non autem ea quae sequuntur. Sed hoc videtur inconvemens: quia ea quae sequuntur, sunt quaedam Act, tui. qu j. determinationes praedicati, idest sanguinis Christi; unde pertinent ad integritatem locutionis \ C

Et propter hoc sunt alii qui melius dicunt quod * omnia sequentia sunt de substantia formae, η usque ad hoc quod postea sequitur, *Hoc quotiescumque feceritis,* quae pertinent ad usum huius sacramenti, unde non sunt de substantia formae. Et inde est quod sacerdos eodem ritu et modo, scilicet tenendo" calicem in manibus, omnia haec e verba profert. Lucae etiam xxn interponuntur verba sequentia verbis primis·, cum dicitur . Vcn,l:e, *Hic calix norum testamentum est in sanguine meo.*

Dicendum est ergo quod omnia praedicta verba sunt de substantia formae: sed per prima verba ;* * *Hic est calix sanguinis mei,* significatur ipsa conversio vini in sanguinem, eo modo quo dictum est * in forma consecrationis panis; per verba ’ΛΛ ’· autem sequentia designatur virtus sanguinis effusi in passione, quae operatur in hoc sacramento. Quae quidem ad tria ordinatur \ Primo qui- λ

vhti. – *videlicet* HpG, *vini videlicet* bG ct *be.* - Ante *novi* I addit *et.* Pro *mysterium jidei, ministerium Jidei* ABCE, om. 1.

comequuntur. — *sequuntur* P.

T) *Frop^·* – *a* ct tertia praeter II; *proprie* ADEHpB, *proprium* FpC.

i) *mytferium.* – *inініiterium* ABCDpI.

t) *c/flcaciam.* – *efjicientiam* tG ct čdittnnc *suffla* 11; *omnibus... profuit* om. pG. – Pro *quod effundetur, qui effundetur* P.

ζ; *locutionis.* – *eiuidem locutionii* PEI; *aliat* καχ taMfcr *ly eiuidem* margo P.

rj *lunt alii qui melius dicunt quod.* – *limi alti mdiut dicunt* PI; *meliut* om. H.

6) *tenendo.* — F ct tertia; *tenendi.*

t) *prtnitt.* - *prjcmiisie* P.

») *verba.* – *cum dicitur* addunt I ct tertia.

λ) *ordinatur.* – *ordinantur* CEFGpH ct ae,

dem, et principaliter, ad adipiscendam aeternam hereditatem: secundum illud *Heb.K :* Habemus fiduciam in introitu sanctorum per sanguinem eius.* Et ad hoc designandum dicitur, *novi Testamenti et aeterni* µ. - Secundo, ad iustitiam gratiae, quae est per fidem: secundum illud *Rom.* m ♦ *Quem proposuit Deus propitiatorem perfidem in sanguine eius, ut sil ipse iuslus, et iustificans eum qui ex fide est /esu Christi.* Et quantum ad hoc subditur, *mysterium fidei.* - Tertio autem, ad removendum impedimenta utriusque praedictorum, scilicet peccata: secundum illud *Heb.* ix :* *Sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis,* idest a peccatis. Et quantum ad hoc subditur, *qui pro vobis et pro multis aliis ' effundetur m remissionem peccatorum.*

Ah primum ergo dicendum quod, cum dicitur, *Hic est calix sanguinis mei,* est locutio figuratis a, et potest dupliciter intelligi. I no modo, secundum melonymiam, quia € ponitur continens pro contento, ut sit sensus: *Hic est sanguis meus contentus in calice.* Dc quo fit hic mentio, quia sanguis Christi in hoc sacramento consecratur inquantum est potus fidelium. quod non importatur in ratione sanguinis: et ideo oportuit hic * designari per vas huic usui accommodatum.

Alio modo potest intelligi secundum metaphoram, prout per calicem similitudinarie intelligitur passio Christi, quae ad similitudinem calicis inebriat, secundum illud *Thren.* hi ;* *Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absynthio:* unde et ipse Dominus passionem suam calicem nominat, Matth. xxvi ;* dicens, *Transeat a me calix iste;* - ut sit sensus: *Hic est calix passionis meae.* Dc qua fit mentio in sanguine seorsum a corpore consecrato, quia separatio sanguinis a corpore fuit per passionem

Ad secundum dicendum quod quia, ut dictum est sanguis seorsum consecratus expresse passionem Christi repraesentat, ideo potius in consecratione sanguinis fit mentio de effectu passionis quam in consecratione corporis, quod est passionis subiectum. Quod etiam designatur in hoc quod Dominus dicit, *quod pro vobis tradetur:* quasi dicat, *quod pro vobis passioni sublidetur.*

Ad tertium dicendum quod testamentum est dispositio hereditatis. Hereditatem autem caelestem Deus disposuit hominibus dandam per virtutem sanguinis lesu Christi: quia, ut dicitur *Heb.* ix :* *Ubi est testamentum, mors necesse es/ intercedat testatoris.* Sanguis autem Christi dupliciter est hominibus exhibitus. Primo quidem, in figura: quod pertinet ad vetus Testamentum. Et ideo Apostolus ibidem * concludit: *Unde nec primum Testamentum sine sanguine dedicatum est:* quod patet ex hoc quod, sicut dicitur *Exod.* ‡xiv *lecto omni mandato legis a J/oyse, omnem populum aspersit, dicens: Hic est sanguis testamenti quod mandavit ad vos Deus.*

Secundo autem est exhibitus in rei veritate: quod pertinet ad novum Testamentum. Et hoc est quod Apostolus ibidem * praemittit, dicens: */deo novi Testamenti mediator est Christus, ut, morte intercedente, repromissionem accipiant qui vocati sunt aeternae hereditatis.* Dicitur ergo hic *sanguis novi Testamenti,* quia iam non in figura, sed in veritate exhibetur. Unde subditur, *qui pro vobis effundetur.* Interna nutem inspiratio ex sanguinis r· virtute procedit secundum quod passione Christi iustificamur.

Ad quartum dicendum quod hoc testamentum est novum ratione exhibitionis. Dicitur autem aeternum, tam ratione aeternae Dei praeordinationis; quam etiam ratione aeternae hereditatis, quae per hoc testamentum disponitur. Ipsa etiam persona Christi, cuius sanguine testamentum disponitur, est aeterna.

Ad quintum dicendum quod *mysterium* f hic ponitur, non quidem ad excludendum rei veritatem, sed ad ostendendum occultationem. Quia et ipse sanguis Christi occulto modo est in hoc sacramento; ct ipsa passio Christi occulte fuit figurata in veteri Testamento.

Ad sextum dicendum quod dicitur *sacramentum ' fidei,* quasi fidei obiectum: quia quod sanguis Christi secundum rei veritatem sit in hoc sacramento, sola fide tenetur. Ipsa etiam passio Christi per fidem justificat. Baptismus autem dicitur *sacramentum fidei,* quia est quaedam fidei protestatio. - I loc autem est *sacramentum caritatis* quasi figurativum et effectivum.

Ad septimum dicendi m quod, sicut dictum est sanguis seorsum consecratus a corpore expressius repraesentat passionem Christi. Et ideo in consecratione sanguinis fit mentio de passione Christi et fructu ipsius, potius " quam in consecratione corporis.

Ad octavum dicendum quod sanguis passionis Christi non solum habet efficaciam in ludaeis electis, quibus exhibitus est sanguis veteris Testamenti, sed etiam in gentilibus; nec solum in sacerdotibus, qui hoc efficiunt υ sacramentum, vel aliis qui sumunt, sed etiam in illis pro quibus offertur. Et ideo signanter dicit, *pro vobis* ludaeis, *et pro multis,* scilicet gentilibus: vel, *pro robis* manducantibus, *et pro multis* pro quibus offertur.

Ad nonum dicendum quod Euangelistae non intendebant tradere formas sacramentorum, quas in primitiva Ecclesia oportebat esse occultas, ut dicit Dionysius, in fine *Ecclesiasticae Hierarchiae* *. Sed intenderunt historiam de Christo texere.

Et tamen omnia haec verba fere ex diversis Scripturae locis accipi possunt. Xam quod dici-

|x) *Ttitementi ct aelerni.* – *ct aeterni Tcitamcnti* PbG.
v) *allii.* — Om. F et tertia. *Ct.* qu. rxxix art. 7. ð.
ξ) *quia.* - *qua* Pl.
o) *hic.* — *hoc* PFIII, rd *haec* H.
κ) M»rgumû. - *hac tanguinit* HpG ct fcc *buiui tanguinit* PFlaG.
p) *mysterium.* – *ministerium* ABpC.
e) *sacramentum.* - inri/eriwm F ct tertia. - *quasi fidei* om. E. - *rei* om. tertia.
τ) *potius.* – *per* IfpG, pou *Et ideo* ponunt ẽdition·
u) *efficiunt.* - *conficiunt* Mrtia.

tur, *Hic est calix,* habetur Lue. xxn * et i *Cor.* xi ♦ Matthaei autem xxvi ** dicitur. *Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* – Quod autem additur, *aeterni,* ct iterum, *mysterium i fidei,* ex traditione Domini habetur, quae ad Ecclesiam per Apostolos ℘ervenit secundum illud I *Cor,* xi ♦ *Ego accepi a Domino quod et tradidi vobis.* * Vc/' »

Vtn. aj- ?

f) *mysterium.* – *ministerium* ABCD.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM PRAEDICTIS VERBIS FORMARUM INSIT ALIQUA VIS CREATA EFFECTIVA CONSECRATIONIS

IV *Sent.,* di»t. vili, qu. **ii,** art 3; *In Matth.,* cap. xxn.

Hd quartum sic proceditur. Videtur quod praedictis verbis formarum * non insit aliqua vis creata effectiva consecrationis. Dicit enim Damascenus, in IV' libro *$°la virtute Spiritus Sancti fit conversio panis in corpus Christi.* Sed virtus Spiritus Sancti est vinus incrcata. Ergo nulla virtute creata horum verborum conficitur sacramentum hoc ·,

3

2. Praeterea, opera miraculosa non fiunt aliqua virtute creata, sed sola virtute divina, ut in Prima ℙarte habitum est. Sed conversio panis et vini in corpus et sanguinem Christi est opus non minus miraculosum quam creatio rerum, vel etiam formatio corporis Christi in utero virginali, quae quidem nulla virtute creata fieri potuerunt. Ergo neque hoc sacramentum consecratur virtute creata aliqua ı dictorum verborum.

• Qt cx. :π.<.

?

3. Praeterea, praedicta verba non sunt simplicia, sed ex multis composita; nec simul, sed successive proferuntur. Conversio autem praedicta, ut supra * dictum est, fit in instanti: unde oportet quod fiat per simplicem virtutem. Non ergo fit per virtutem horum verborum.

•Qx.uxv.xrt.7.

Sed contra est quod Ambrosius dicit, in libro *tie Sacramentis* *: *Si tanta est vis in sermone Dovtini lesu ut inciperet esse quod non erat, quanto magis operativus ı est ut sint quae erant, et m aliud commutentur? Et * sic quod erat panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem, quia sermo Christi creaturam mutat.*

*α

•on.0!.

Respondeo dicendum quod quidam * dixerunt nullam virtutem creatam esse nec in praedictis verbis ad transubstantiationem laciendam, nec etiam in aliis sacramentorum formis, vel etiam in ipsis sacramentis ad inducendos sacramentorum effectus. – Quod, sicut supra * dictum est, et dictis Sanctorum repugnat, et derogat dignitati sacramentorum novae legis. Unde, cum hoc sacramentum sit prae ceteris dignius, sicut supra * dictum est, consequens est quod in verbis formalibus huius sacramenti sit quaedam virtus creata ad conversionem huius sacramenti faciendam: instruinentalis tamen, sicut et in aliis sacramentis. sicut supra * dictum est. Cum enim haec verba ex persona Christi proferantur, ex eius mandato consequuntur virtutem instmmentalem a Christo: sicut et cetera eius facta vel dicta habent instrumentaliter salutiferam virtutem, ut supra * habitum est.

q». un.

' imj.

• Qu. W»l. 3.4-

• Qu. M,vm. Ü; <10. IVI, Wt.

An primum ergo DICENDUM quod, cum dicitur sola virtute Spiritus Sancti panem in corpus Christi converti, non excluditur virtus instrumentalis quae est in forma huius sacramenti: sicut, cum dicitur quod solus faber facit cultellum, non excluditur virtus martelli.

Ad secundum dicendum quod opera miraculosa nulla creatura potest facere quasi agens principale: potest tamen ea facere instrumentaliter, sicut ipse tactus manus Christi sanavit ℓeprosum Et per hunc modum verba eius consertum panem in corpus Christi. Quod quidem non ζ potuit in conceptione corporis Christi, qua corpus Christi formabatur, ut aliquid a corpore Christi procedens haberet instrumentaient virtutem ad ipsius corporis formationem. In creatione etiam non fuit aliquod extremum in quod instrumentalis actio creaturae posset terminari. Unde non est simile.

' "3

An tertium dicendum quod praedicta verba quibus fit consecratio, sacramentaliter operantur. Unde vis conversiva quae est in formis horum sacramentorum, sequitur significationem, quae in prolatione ultimae dictionis terminatur. Et ideo in ultimo instanti prolationis verborum praedicta verba consequuntur hanc virtutem: in ordine tamen ad praecedentia. Et haec virtus est simplex ratione significati licet in ipsis verbis exterius prolatis fit ζ quaedam compositio.

•Q4.1xv.wt 3

a) *sacramentum hoc.* – *hoc tacramentum* PGhi.

i) *virtute creata aliqua.* — *aliqua virtute b, aliqua virtute creata* E cI cetera tertia.

*) *operativus.* – *operatui* DF, *operatorius* P.

8) *non.* – *fieri* wn>i E ct Urtle.

1) *sipnificati.* – *simplicit Significati* 1'FhG.

ζ) *fit.* – *sit* EaDFI .t ct tertis, om. pL

Commentaria Cardinalis Caiotani

n articulo quarto eiusdem quaestionis, quinque de virtute verborum sacramentalium notanda sunt, scilicet: an est; quid est·; cuius est factiva ;** quando est ;** et qualis est :*

Virtutem habere verba ℭonsecrationi licet sub opinione ponatur ;* si perspexerimus tamen doctrinam in generali Concilio · traditam sub Eugenio IV. determinata haec quaeitio videtur. Xam inter alia legitur ibi: *Sacerdos in per-*

* CJ can n.
'· Cf. «ua». m.
<Xb‘‘l· ’·

· Ct. qu. u/i.
*Ïώηϊ?ϊΒθϊ·
ertt ;r°

sona Christi loquens hoc conficit sacramentum : nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi, et substantia vini in sanguinem convertuntur. Ubi clare vides virtutem verborum oMcrtam a sacro Concilio.

c mJu S ! 'Vuiu' .“ M<·

H· Ut autem superius * diximus dc virtute sacramentorum. sic consequenter nunc dicimus dc virtute horum verborum, quoJ non est qualitas aliqua superaddita ut res quaedam distincta rcalitcr ab ipsa oratione significante, sed est ipsa oratio significans ut instrumentum Dei ad consecrationem. Ita quod oratio ipsa, puta. *Hoc est corpus meum,* secundum se quidem non est aliud quam enuntiatio significans *hoc esse corpus meum;* sed ut assumpta a Christo in instrumentum ad consecrationem istam, est non solum enuntiatio significans, sed instrumcntaliler efficiens; quod est habere virtutem, immo est esse virtutem.

Et quia esse virtutem est quoddam aJvcntitium orationi absolute, ideo dicitur *orationem habere virtutem,* ct *virtutem esse in verbis,* et *virtus verborum,* ct similia. Et quia virtus adventitia qualitatis rationem ac nomen induit, ideo qualitas dicitur· cum tamen secundum rem nihil aliud sit quam orationem esse instrumentum Dei; quod nihil aliud est quam Deum uti oratione instrumentaliter ad talem effectum. Sicut enim omnis creatura est in potentia obedientiah ad hoc quod de c.i fiat quidquid Deus vult, ita est etiam in potentia obcdientiali ad hoc ut sit instrumentum Dei ad quodeumque faciendum Deus illa uti voluerit. Et sicut Deum in '■aeramento baptismi per Christi baptismum dedisse virtutem aquis inchoative dicimus ·, nulla tamen qualitas superaddita propterea est aquis; et pustmodum complete datur virtus aquae in actuali baptismo, per hoc quod Christus baptizans utitur illa aqua: ita m proposito verba ista potius quam alia ab ipso Christo sanctificata sunt inchoative, complete autem vim sortiuntur cum Christus per sacerdotem illa profert ad confectionem huius sacramenti. Talis enim usus verborum est constitutivus instrumcntahs efficaciae in oratione qua utitur: nec oportet aliquam supcrapponcrc qualitatem.

• a. ibid.

Et hoc exemplo in artificialibus videtur manifestari. Nam manus assumi potest, cl de facto assumitur a multis artibus in instrumentum : nec oportet artem sutoriam, aut fabrilem, aut musienm, aliquam qualitatem superaddere manui cum illa utitur; «ed ex hoc ipso quod ars utitur manu, manus est quaedam vis artis illius. Et sic de aliis. Et huc multo verius est referendo rem creatam ad divinam omnipotentiam utentem creatura assumendo illam in instrumentum : quanto efficacia divina maior m infinitum est. ut sit intima cuicumque creaturae.

III. Effectus autem virtutis verborum non est dispositio aliqua: sed. ut in allatis · verbis cx sacro Concilio clare patet, est *conversio panis in corpus Christi.* S'qb», i.

Nec obstant ŏbiectione Scoti, in i distinctione · Quarti, dc infinitate virtutis requisitae ad transubstantiationem, et de creatione. Primam enim solvit Auctor ad primum, ct secundam ad secundum. Exigitur enim infinita virtus in agente principali tantummodo. – Et non est simile dc creatione. Quin nulla res in creatione praesupponltuf, quam instrumenti actio possit attingere. I lie autem invenitur substantia panis et vini, quae a virtute verborum attingitur, dum convertitur in corpus ct sanguinem Christi. Qu. ».

IV. Et quia verba consecrationis, ut conficiunt orationem significantem quod per sicramcntum efficitur, tn instrumentum divinae actionis assumuntur; ideo, quandiu utitur Deus per sacerdotis ministerium verbis sacramcnulibus, tnndiu est virtus sacramentalis, inchoatis e tamen ct in fieri: sicut ct ip<a oratio, dum proferuntur partes. Inchoative ct in fieri est usque ad terminationem. In ipsa namque terminatione orationis oratio perfecte significationem habet : ct similiter ista virtus perfecte invenitur. Ideo non prius ncc post. sed tunc cum oratio perfecte significans eat, virtus insirumcntalis praedicta perfecte est et operatur. Unde, cum oratio sit quodtbm successivum, cuius existentia non requirit quidquid est eius esse simul, sed ex quocumque cius existante infertur; ct significationem non sortiatur nisi in sui termino: propterea dixit Auctor ' quod oratio in sui terminatione tantum significationem simul et virtutem sacramcntalcm sortitur. Cum quo sunt supra dicta; idioquin non tota oratio esset instrumentum Dei, aut instrumentum in actu sine vi instrumental! esset per aliquod tempus. • xJ j.

V. Et sicut significatio huius orationis est quodammodo simplex ct quodammodo composita, quoniam cx multis partialibus significationibus consurgit ; ct simplex esse significat, scilicet hoc esse corpus Christi, absque compositionis, admixtionis, informationis adiunctionisvc modo quocumque: ita virtus ista cx parte orationis significantis est quodammodo composita, cx parte autem effectus dicitur simplex io littera, in responsione ad tertium.

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM PRAEDICTAE LOCUTIONES SINT \ ERAE

IV *Sent.*. dise mi, qu. u, an. i, ąu 4; *ht Matth.,* cap. roi; I *ad Cor.,* cap. xi, teel. v.

QUINTUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod praedictae locutiones * non su ni verac. T.urn enim dicitur. *Hoc est corpus meum. hoc* est demonstrativum substantiae. Sed secundum praedicta ♦ quando profertur hoc pronomen *hoc.* adhuc est substantia panis: quia transubstantiatio iit in ultimo 3 prolationis verborum. Sed haec est falsa, *Panis esi corpus Christi.* Ergo etiam haec est falsa, *Hoc est corpus meum.*

• Cf art. i.j.

• Art. 1; art. ». a-J 3; qx txav. art. 3, 7.

«

2. Praetereaj hoc pronomen *hoc* facit demonstrationem ad sensum. Sed species sensibiles quae sunt in hoc sacramento neque sunt ipsum corpus Christi, neque sunt accidentia corporis Christi. Ergo haec locutio non potest esse vera. *Hoc est corpus meum.*

3. Praeterea, haec verba, sicut supra * dictum est, sua significatione efficiunt conversionem panis in corpus Christi. Sed causa effectiva praeintelligitur effectui. Ergo significatio horum \ orborum praeintelligitur conversioni panis in corpus Christi. Sed ante conversionem haec est falsa. *Hoc est corpus meum.* Ergo simpliciter est indicandum quod sit falsa. Et eadem ratio est dc hac locutione. *Hic est calix sanguinis mei etc.* • ΛΠ 4 ·<! J.

Sed contra isi quod haec verba proferuntur ex persona Christi, qui de se dicit. Ioan, χιν :* *Ego sum veritas.* • Vcr«.

Respondeo dicendum quod circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam * enim dixerunt quod in hac locutione, *Hoc est corpus meum,* haec dictio *hoc* importat demonstrationem ut conceptam, non ut • Iutmm. III, λ- X r.jr Vi RCf III IV.CTB va.- Ct rr»c(H»kltbk *04 KSr.* Codk. Val tat»» u?4. Iot <»». H·π tV

3) *ultimo.* – *inrtanti* addunt Pa.

exercitam: quia tota ista locutio sumitur materialiter, cum recitative proferatur; recitat enim sacerdos Christum dixisse, *Hoc est corpus meum.*

Sed hoc stare non potest. Quia secundum hoc, verba non applicarentur ad materiam corporalem praesentem, ct ita non perficeretur sacramentum: dicit enim Augustinus, *super loan .* *Accedit verbum ad elementum et fit sacramentum.* – Et P ex hoc totaliter non evitatur difficultas huius quaestionis: quia eaedem rationes manent circa primam prolationem qua Christus haec verba protulit; quia γ manifestum est quod non materialiter, sed significative sumebantur. Et ideo dicendum est quod etiam quando proferuntur a sacerdote, significative, ct non tantum materialiter accipiuntur. – Nec obstat quod sacerdos etiam ὐ recitative profert quasi a Christo dicta. Quia propter infinitam virtutem Christi, sicut ex contactu carnis suae ‘ vis regenerative pervenit non solum ad illas aquas quae Christum tetigerunt, sed ad omnes ubique terrarum * per omnia futura saecula; ita etiam cx prolatione ipsius Christi haec verba virtutem consecrativum sunt consecuta a quocumque sacerdote dicantur, ac si Christus ea praeseniialiter proferret.

Et ideo alii dixerunt quod hacc dictio *hoc* in hac locutione tacit demonstrationem, non ad sensum, sed ad intellectum: ut sit sensus, *Hoc est corpus meum,* idest, *Significatum per hoc : est corpus meum.*

Sed nec hoc stare potest. Quia, cum in sacramentis hoc efficiatur quod significatur», non fieret per hanc formam ut corpus Christi sit in hoc sacramento secundum veritatem, sed solum sicut in signo. Quod est haereticum, ut supra * dictum est.

Et ideo alii dixerunt quod haec dictio *hoc* facit demonstrationem ad sensum, sed intelligitur haec demonstratio non pro illo instanti locutionis quo profertur hacc dictio, sed pro ultimo instanti locutionis: sicut, cum aliquis dicit, *Nunc taceo,* hoc adverbium *nunc* facit demonstrationem pro instanti immediate sequenti locutionem; est enim sensus, *Statim dictis his verbis, taceo.*

Sed nec hoc stare potest. Quia secundum hoc, huius locutionis est sensus, *Corpus meum est corpus meum.* Quod praedicta locutio non facit: quia hoc fuit etiam ante prolationem verborum. Unde neque hoc praedicta locutio significat.

Et ideo aliter dicendum est quod, sicut praedictum est % haec locutio habet virtutem factivam conversionis panis in corpus Christi. Et ideo comparatur ad alias locutiones, quae habent solum vim significativam ct non factivam, sicut comparatur conceptio intellectus practici, quae est factiva rei, conceptioni intellectus nostri speculativi, quae est accepta a rebus: nam *voces sunt signa intellectuum,* secundum Philosophum Et ideo, sicut conceptio intellectus practici non praesupponit rem conceptam, sed facit eam, ita veritas huius locutionis non praesupponit rem significatam, sed facit eam: sic enim se habet verbum Dei ad res facias per verbum. Hacc autem conversio non fit successive, sed in instanti, sicut dictum ĕst Et ideo oportet quidem intelligere praedictam locutionem secundum ultimum instans prolationis verborum: non tamen ita quod praesupponatur cx parte subiecti id quod est terminus conversionis, scilicet quod corpus Christi sit corpus Christi; neque etiam illud quod fuit ante conversionem, scilicet panis; sed id quod communiter se habet quantum ad utrumque, scilicet contentum in generali sub istis speciebus. Non enim faciunt haec verba quod corpus Christi sii corpus Christi; neque quod panis sil corpus Christi; sed quod contentum sub his speciebus, quod prius erat panis, sit corpus Christi. Et ideo signanter non dicit Dominus, *Hic panis est corpus meum,* quod esset secundum intellectum secundae opinionis; neque, *Hoc corpus meum est corpus meum,* quod esset secundum intellectum tertiae; sed in generali,*Hoc est corpus meum,* nullo nomine apposito ex parte subiecti. sed solo pronomine, quod significat substantiam in communi sine qualitate, idest forma determinata.

Ad primum ergo dicendum quod haec dictio *hoc* demonstrat substantiam, sed absque determinatione propriae naturae, sicut dictum est :*

Ad secundi m dicendum quod hoc pronomen *hoc* non demonstrat ipsa accidentia. sed substantiam sub accidentibus contentam, quae primo fuit panis, et postea est corpus Christi: quod, licet non informetur his accidentibus, tamen sub eis continetur.

An tertium dicendum quod significatio huius locutionis praeintelligitur rei significatae ordine naturae, sicut causa naturaliter est prior effectu: non tamen ordine temporis, quia haecl causa simul habet secum suum effectum. Et hoc sufficit ad veritatem locutionis.

•Tnt. ,LXXX «•5-

' Pftt Iknt.Ub 1, cap. t, *n.* >. - S. Tb. I«t. u. L

•Qe-tiiv.Mtr.

• la eerpott-

• *a* IUirt. Jxsn. Πio,'.. b IV. qt t. otaKir, ut '·!>

δ

ι

ζ

'Λ" rr::"-

•Qi.kxn.trt.1.

Ei. – *prastcrca (prupterea bc)* nddit tertia.

γ) *quu.* – D; *quare.* – Pro *sumebantur, etiam tignificativc iumuntut* F.

d| *ftiam.* – *etiam ea quae* E, *in (recitatione)* H, *ea* Pl.

<) *carnis suae.* – PEFI; *suae* ABC, *suo* D. *suae carnis* cd. *a, camis suae mundissimae Gilbe.* – *regenerativa* EFa ct tertia; *generativa.*

ζ) *Signij.catum per hoc,* – PfIFIc; *per hoc iign(fieatum per hoc* CE, *per hoc quod significatum per hoc* A, *per significatum huc* eJ. *a, per hoc significatum hoc* HpG ct *b. significatum per hoc hoc* aG.

rj *significatur.* – EE ct tertia; *sign(ficat.*

0) *haec.* – *hic* DC, om. I.

Commentaria Cai'dinalis Caiotam

Is articulo quinto eiusdem quaestionis tres difficultates tangendae sunt; prima, de veritate; secunda, dc consignificationc ·; tertia, de demonstratione *.

• Cf. num π. ·· Cf num. t»

De enuntiationis igitur huius sacramcntalis, *Une est corpus meum,* veritate, «cito aliquid esse certum, ct aliquid in quaestionem verti. Nam certum est ipsam m quolibet instanti temporis quo est, esse veram vel falsam: quia aut sic est, ct est vera; aut non sic est, et est falsa. In dubium autem vertitur an, prius natura quam conversio sit, sit vera aut falsa. Et est ratio dubii, quia sacramentelle haec oratio est conversiva: ac per hoc, prius naturi est quam conversio, quae est suus effectus. Er proptcrca dubitatur an in illo priori naturae sil vera ve! falsa.

Qu. II, Alt. J,

Et Scotus quidem, in vm distinctione · Quarti, declinavit in opinionem tertiam: quod nec ut x era, nec ut falsa, sed ut neutra sc habet.

Auctor autem in hoc articulo, tam in corpore quam in responsione ad tertium, tenet quod oratio ista ut vera, practice tamen seu causaliter, in illo priori naturae concurrit. Dc intellectu siquidem speculativo solo intclligendum est quod *ab eo quod res est vel non est, oratio dicitur vera ve! falsa* ·. Nam, licet dc utroque intellectu vcrificetur quod ab co quod res est vel non est, oratio dicitur vera vel falsa formaliter; practicus tamen intellectus, priusquam res sit, est verus practice seu causaliter, quia non praesupponit, sed facit rem esse unde denominatur verus formaliter.

• Anilol. *Catr-f.* r., cap.ii, n u.

Cf. num. i

II. Circa consignificationem autem omnes convenire in hoc videntur quod haec locutio, *Hoc est corpus meum,* intclligitur secundum ultimum instens prolationis verborum. Sed diversitas opinionum est: quia alii putant contingere hoc ex virtute sermonis; alii autem opinantur non esse hoc ex virtute sermonis, sed ex intentione sacramentel]; Et quoniam obscura ob contusionem redditur difficultas haec, distinguendum est, ul clara fiat.

Distingue igitur de tempore seu instanti quo oratio significat: vel de tempore seu instanti pro quo oratio signficat. Aliud est enim *quando oratio consignificat,* ct aliud est *quando per orationem consignijicatum,* ut patet dicendo, *Petrus crucifixus est:* quando enim oratio ista significat, tunc est cum profertur; sed *quando consignificatum* est tempus praeteritum, ut patet.

Significatio autem orationis non est nisi oratio sit integra integritate essentiali: quoniam oratio non essentialiter integra non est oratio, et consequenter non significat. Integra autem non est oratio nisi in termino prolationis. Et propterea oratio non significat nisi in termino suae prolationis. Et quia consignificare praesupponit significare, utpotc adiaccns illi, ideo oratio, sicut non significat, ita nec consignificat, nisi in termino suae prolationis.

Nec est hoc solum verum de tota oratione, sed et de partibus ut integrant totam. Et de copula quidem declaratur dupliciter. Tum ex eo quod ly *est* significat compositionem, quam sine extremis non est intelligere: non enim potest intelligi compositio prior his quae componuntur. – Tum quia experimur quod huius orationis. *Lignum est album,* postquam prolatae sunt primae dictiones, scilicet *Lignum est,* antequam proferatur ly *album,* ly *est* non significat compositionem ligni cum albo. Quod convincitur si ponamus orationem sistere: tunc enim manifeste apparet non praesignificatam esse compositionem dictam per ly *est.* Significat ergo ipsam compositionem. non quando profertur, sed quando coniungit praedicatum subiecto: quod nihil aliud est dicere quam cum oratio est integra. – Et quia prius natura significat quam consignificat, ideo ly *est,* sicut non significat compositionem ante integritatem orationis, ita nec consignificat tunc quando profertur, sed tunc quando integratur oratio.

De subiecto autem dupliciter etiam idem manifestatur in proposito. Tum quia *talia sunt subiecta qualia permittuntur a praedicatis.* Et proptcrca ante praedicata non habent suppositionem suam. – Tum quia clare perspicimus quod, dictis istis duabus dictionibus, *Homo est,* ut formetur propositio de tertio adiaccnte, nullus intellectus habetur tam subtecti quam copulae, sed variabitur utriusque sensus iuxta varietatem praedicati, ut patet formando duas propositiones quarum una sit. *Homo est albus,* ct altera. *Homo est species:* clare enim in his liquet ct subiectum ct copulam praedicatum expectore, ita quod varietas praedicati varietatem inducit et in tota oratione, ct in subiecto, ct copula, ut palet discurrenti.

Et similiter oratio iste. *Hoc est corpus meum,* Ly *hoc* non demonstrat tunc cum profertur, neque ly *est* significat aut consignificat tunc cum profertur, compositionem seu coniunctionem inter ly *hac* ct corpus Christi: ut « hoc convincitur quod, si quis subiungendo non apponeret *corpus meum,* sed ly *panis* aut ly *pronomen,* enuntiatio non esset falsa; quarum tamen utramque oporteret esse tolsam si ly *est* signiiicasset tunc cum proferebatur, coniunctionem inter *hoc* ct corpus Christi.

Loquendo igitur de quando oratio seu verbalis copula significat aut consignificat. mentiendum est quod tunc primo significat aut consignificat cum primo oratio integratur. Et hoc non cx intentione proferentis, sed cx vi ipsius orationis: ut patere potest cx dictis. Nec istud *quando* significatur aut consignificatur per orationem seu copulam verbalem, sed est *quando* adiaccns seu mensurans significationem el consignificationem: attenditur enim secundum mensuram orationis significanti» et consignificantis, ut patet in orationibus dc praetento. Et. ut hoc concludamus, istud *quando* se tenet cx parte mensurae seu durationis enuntiationis significantis ct consignificantis: illud vero *quando* quod per copulam seu orationem consignificatur, se tenet cx parte mensurae seu durationis rei significatae. Et propterca clare patet haec duo *quando* maxime ib invicem posse distare, quantum distat mensura integrae orationis α mensura rei significatae.

Et hinc patet commune esse omni enuntiationi significare ct consignificare tunc cum integratur: quia tunc primo est oratio, ct per hoc. tunc primo significat ct consignificat. Sed, sicut orationes differunt inter se quantum ad rc$ significatas, ita etiam differunt quantum ad *quando* seu tempora consignificata.

Et haec in communi dicta si perspexeris, ambiguitates per quas discurrit Scotus ·. evanescunt.

• loC.DLII.pr>. utun. t.

III. Descendendo autem ad propositum, advertendum est quod contingit ista duo *quando,* scilicet cx parte mensurae significationis ct cx parte mensurae rei significatae, coïncidera in unum et idem *quando,* ita quod illud idem tunc sit quando oratio significat et consignificat. ct quando significatum consignificatur esse. Contingit autem hoc in proposito cx ratione in littera reddita: quia scilicet oratio ista. *Hoc est corpus meum,* est conversiva panis m corpus Christi in instanti, ct oratio ista significat conversionem ipsam ut in termino. Ex rc siquidem significata habetur quod ly *est* consignificat instans conversionis panis in corpus Christi, seu, et m idem redit, quo primo hoc est corpus Christi: ct quia illud instans coincidit cum instanti quo haec oratio integratur, ideo dicitur, ct bene, quod *oportet hanc orationem intelligerc secundum ultimum instans prolationis.* Et quoniam consignificare instans conversionis convenit huic orationi cx natura sua, qua est oratio sacramcntalis, seu factiva conversionis, seu convcrsiva panis in corpus Christi; ideo c.\ virtute sermonis talis, scilicet sacramcntalia conversivi, habet haec oratio quod consignificct instans conversionis.

•aqvt 1-w < • Qx L&un t.

IV. Circa demonstrationem vero quam facit ly *hoc* cum dicitur. *Hoc est corpus meum* ·, licet vana verba dicantur: quoniam in littera dicitur demonstrari *contentum in generali sub istis speciebus;* Scotus autem * spcciticando dicit demonstrari *individuum entis,* quia ly *hoc,* quantum est cx se, demonstrat individuum universalissimi, utpotc

• Cï num. 1. rnnc.p.

• Iλη·. dL €'»· du», i». · U· «nm. **

de quo possint omnia inquiri : – mihi tamen videtur quod demonstret *individuum substantiae,* idest, *hanc substantiam.*

Et quidem quod demonstret individuum, nulli est dubium : quoniam non universale, sed singulare «aliquod est tam quod convertitur in corpus Christi, quam dc quo enuntiatur corpus Christi.

Quod vero sit individuum substantiae, probatur. Tum ex co quod ly *hoc* est pronomen demonstrativum substantiae. – Tum cx eo quod haec demonstratio debet esse certa. Demonstrando autem hanc substantiam, demonstratio est certissima: quoniam haec substantia est corpus Christi. Sed si demonstraret individuum entis, demonstratio remaneret «ambigua, immo magis falsa appareret quam vera: nam ly *hoc ens* posset demonstrare tam neddens quam substantiam, cum utrumque sit hoc ens; ct magis appareret demonstrari accidens, propter demonstrationem fieri ad sensum. – Tum quia, demonstrando individuum substantiae, demonstratio est simplicior ct purior, non egens glossis. Nam, apposita ante sensus hostia, cl dicendo, *Haec substantia est corpus meum,* non oportet ad globas recurrere: *Quid est illud quod est conversum in corpus Christi?* aut, *Quid est illud quod hic adoramus?* ct huiusmodi.

V. Est nutem sententia haec eli im Auctoris. Nam expresse dicit, in responsione ad primum ct secundum, quod ly *hoc* demonstrat *substantiam sine qualitate* ·. idest, *sine determinatione alicuius propriae naturae* ;* puta panis aut corporis Christi. – Et hoc idem intendit dicendo quod demonstrat *contentum in generali sub istis speciebus* .* Scivit enim quod non demonstratur universale aliquod: sed circumlocutus est individuum communioris seu generalioris ab accidentibus distincti, ac sub cis contenti. Dantur enim individua magis et minus universalia, sicut dantur naturae magis et minus universales: est enim intclligere Socratem in praedicamento substantiae esse non solum hunc hominem. sed hoc animal, hoc vivam, hoc corpus, hanc substantiam. Et sic haec substantia, demonstrata per ly *hoc,* est contenta sub istis accidentibus in generali, idest, communiter se habens ad panem ct corpus Christi, pro quanto ab utroque abstrahendo significatur.

Ad rationem autem Scoti · dicitur quod, licet primum nomen loco cuius potest poni *hoc,* sit individuum entis communissimi analogice etiam ad entia rationis; quia tamen certitudo demonstratae rei praeponderat, quoniam ad propriam certamque notitiam sacramenti huius spectat res demonstrata; ratio illa ad communia nominum ideo posthabenda est, nc in ambiguo nos demonstratio relinquat. sed certos demonstratio reddat quod *haec substantia est corpus Christi.*

ARTICULUS SEXTUS

1 TRIM FORMA CONSECRATIONIS PANIS GONSEQi ATI R EFFECTUM SUUM ANTEQUAM PERFICIATUR FORMA CONSECRATIONIS VINI

IV *Sent., d* ti. mi. qa. it, 4. ǫu 1 ; dut. w, qu. n. en. 1, ǫu i, <d 4; *In Sfafth.,* cap. nti; 1 *ad Cor.t* cap. kci. n

SD sextum sic proceditur. Videtur quod forma consecrationis panis non consequatur effectum suum quousque perficiatur forma consecrationis vini. Sicut enim per consecrationem panis incipit esse corpus Christi sub hoc sacramento, ita per consecrationem vini incipit esse sanguis. Si ergo verba consecrationis panis haberent effectum suum ante consecrationem vini, sequeretur quod in hoc sacramento inciperet esse corpus Christi exsangue'. Quod est inconveniens.

2. Praeterea, unum sacramentum unum habet complementum : unde, licet in baptismo sint tres immersiones, non tamen prima immersio consequitur suum effectum quousque lenia fuerit terfirinata Sed totum hoc sacramentum est unum, Ut supra dictum est. Ergo verba quibus consecratur panis, non consequuntur suum effectum sine verbis sacramentalibus quibus consecratur vinum.

3. Praeterea, in ipsa ? forma consecrationis panis sunt plura verba, quorum prima non consequuntur effectum nisi prolato ultimo, sicut dictum est :* Ergo, pari ratione, nec verba quibus consecratur corpus Christi habent effectum, nisi prolatis verbis quibus sanguis Christi consecratur.

Sed contra est quod, statim dictis verbis consecrationis panis, hostia consecrata proponitur populo adoranda. Quod non fieret si non esset ibi corpus Christi: quia hoc T ad idololatriam pertineret. Ergo verba consecrationis 1 suum effectum consequuntur antequam proferantur verba consecrationis vini.

Respondeo dicendum quod quidam antiqui doctores dixerunt quod hae duae formae, scilicet consecrationis panis et vini, se invicem expectant in agendo: ita scilicet quod prima non perficit suum effectum antequam secunda proferatur.

Sed hoc stare non potest. Quia, sicut dictum est ♦ ad veritatem huius locutionis, *Hoc est corpus meum,* requiritur, propter verbum praesentis temporis, quod res significata simul tempore sit cum ipsa significatione locutionis: alioquin, si in futurum expectoretur res significata, apponeretur verbum futuri temporis, non autem verbum praesentis; ita scilicet quod non diceretur. *Hoc est corpus meum,* sed, *Hoc erit corpus meum.* Significatio autem huius locutionis completur statim completa prolatione 1 horum verborum. Et ideo oportet rem significatam statim adesse, quae quidem est effectus huius sacramenti: alioquin locutio non esset vera. – Est etiam haec positio contra ritum Ecclesiae, quae statim post prolationem verborum corpus Christi adorat.

Unde dicendum est quod prima forma non expectat secundam in agendo, sed statim habet suum effectum.

Ad primum ergo dicendum quod ex hac ratione

a) *exsangue.* – Gil ct per *Alias* margo P; *tine sanguine* editione· ct *a, exsanguine* ceteri.

p) *in ipsa.* – *ipta* PF.

y) *hoc.* – *sic* editione».

2) *consecrationis.* -*panis* addunt El et cdrtinne»

t) *completa prolatione.* – *locutione completa hc, completa* k» . *tione* t

• ia wrrwc videntur fuisse decepti illi qui praedictam * positionem posuerunt. Unde intelligendum est quod, facta consecratione panis, est quidem corpus Christi ibi ex vi sacramenti, et sanguis ex reali con-
C comitantia; sed postmodum, post c consecrationem vini, Iit ibi e converso sanguis Christi cx vi sacramenti, corpus autem Christi ex reali concomitantia; ita quod totus Christus est sub utra-
•Qe.u»x»i.Mt que specie, sicut supra * dictum est.

An secundum dicendum quod hoc sacramentum est unum perfectione, sicut supra * dictum est: mquantum scilicet constituitur ex duobus, scilicet ex cibo et potu, quorum utrumque per se habet suam perfectionem. Sed tres immersiones baptismi ordinantur ad unum simplicem effectum. Et ideo non est simile.

An tertium DICENDUM quod diversa verba quae sunt in forma consecrationis panis, constituunt veritatem unius locutionis: non autem verba diversarum formarum. Et ideo non est simile.

O *post,* – *p^r* (cnirt prteter I.

QUAESTIO SEPTUAGESIMANONA

DE EFFECTIBUS HUIUS SACRAMENTI

IN OCTO ARTICULOS DIVISA

• (X 4ik LIXIIJ,

Deinde considerandum esi dc effectibus huius sacramenti :*

Et circa hoc quaeruntur octo.

Primo: utrum hoc sacramentum conferat gratiam.

Secundo: utrum effectus huius sacramenti sil adeptio gloriae.

Tertio: utrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.

Quarto: utrum per hoc sacramentum remittatur peccatum veniale.

Quinto: utrum per hoc sacramentum tota poena peccati remittatur.

Sexto: utrum hoc sacramentum hominem praeservet a peccatis futuris.

Septimo: utrum hoc sacramentum prosit aliis quam sumentibus.

Octavo: de impedimentis effectus huius sacramenti.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM PER HOC SACRAMENTUM CONFERATUR GRATIA

IV *Sent„* di.it. w, qu. u, »rt. i, ᵭu i, arg. JSrJ *eunt.* 3; λπ. a, ᵭu 1, ɑ :.

g@Æg phimi m sic pRocEom a. Videtur quod Pcr b<-c sacramentum non conteratur gratia. Hoc enim sacramentum est nutrimentum spirituale. Nutrimentum autem non datur nisi viventi. Cum ergo vita spiritualis sit per gratiam, non competit hoc sacramentum nisi iam habenti gratiam Non ergo per hoc sacramentum confertur gratia ut primo habeatur. Similiter etiam nec ad hoc quod augeatur: quia augmentum spirituale pertinet ad sacramentum confirmationis, ut dictum est * Xon ergo per hoc sacramentum gratia confertur.

•Qs. u», an. 1: çs. mu, art. 1.

s

2. Praeterea, hoc sacramentum assumitur * ut quaedam spiritualis refectio. Sed refectio spiritualis magis videtur pertinere ad usum gratiae quam ad gratiae consecutionem Ergo videtur quod per hoc sacramentum gratia non conferatur.

Astrui.

3. Praeterea, sicut supra * dictum est, in hoc sacramento *corpus Christi offertur pro salute corporis, sanguis autem pro salute animae.* Sed corpus non est subiectum gratiae, sed anima, ·ι·η-, υU(jn Secunda Parte * habitum est. Ergo ad minus quantum ad corpus per hoc sacramentum gratia non confertur.

•v<n.5x

Sed contra est quod Dominus dicit, loan. \i ♦, *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Sed vita spiritualis est per gratiam. Ergo per hoc sacramentum gratia confertur.

Respondeo dicendum quod effectus huius sacramenti debet considerari, primo quidem et principaliter, ex eo quod in hoc sacramento continetur. quod est Christus. Qui sicut, in mundum visibiliter veniens, contulit mundo vitam gratiae, secundum illud Ioan. I ;* *Gratia et veritas per /esum Christum Jacta est;* ita, in hominem sacramentaliter veniens, vitam gratiae operatur, secundum illud Ioan, vi :* *Qui manducat me. vivitl propter me.* I. nde el Cyrillus dicit ♦ *I'ivificativum Dei Verbum, uniens seipsum propriae carni, jecit ipsam vivificativam. Decebat ergo 3 eum nostris quodammodo uniri corporibus per sacram eius carnem et pretiosum sanguinem, quae accipimus in benedictione vivijicativa in pane et vino.*

• Veri

• Vm.

• Cimum. ΛΛi. rap. 1 ttru 19.3α- Cjfr Akv. ej cap »an. 3

Secundo consideratur e.\ eo quod per hoc sacramentum repraesentatur, quod est passio Christi. sicut ŝupra dictum est. Et ideo effectum quem passio Christi fecit in mundo, hoc sacrementum facit in homine :* I nde super illud loan, xix ;* *Continuo exivit sanguis et aqua,* dicit Chrysostomus :* *Quia hinc suscipiunt principium sacra mysteria, cum accesseris ad tremendum calicem, vel ' ab ipsa bibiturus Christi costa, ita accedas.* I nde et ' ipse Dominus dicit, Matth. ẋxvi *Hic est sanguis meus, qui pro vobis effindetur in remissionem peccatorum.*

'·u'· *D· ' v,r· m·

' iCTK 3-<

l enio consideratur effectus huius sacramenti ex modo quo traditur hoc sacramentum, quod traditur per modum cibi et potus. Et ideo omnem effectum quem cibus et potus materialis facit quantum ad vitam corporalem, quod scilicet sustentat, auget, reparat el delectat, hoc totum lacii hoc sacramentum quantum ad vitam spiritualem. Unde Ambrosius dicit, in libro *de Sacramentis :* */s/e panis est vitae aeternae, qui animae* *ai*

a) *assumitur.* – *confertur* editione·».
p) *consecutionem.* – *consecrationem bc. collationem* P.
γ) *vivit.* – *vivet* P.
c) rrgt». – P; om, II, *enim* cctcc·.
<) *vel.* – *vtlut* I, *ut* P.
C) *1'n.ie ct.* – Tertia; O *ct* ABI).», W CEF.

nostrae substantiam jidcit. Et Chrysostomus dicit, *5UPra Ioan. Praestat se nobis desiderantibus et palpare et comedere et amplecti.* Unde et ipse Dominus dicit, Ioan, vt ♦, *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus.*

Quarto consideratur effectus huius sacramenti ex speciebus in quibus hoc traditur sacramcntu,n· Unde et Augustinus, ibidem ;* dicit: *Dominus noster corpus et sanguinem suum in eis rebus commendavit quae ad unum aliquod rediguntur ex mullis: namque " aliud,* scilicet panis, *ex multis granis in unum constat, aliud,* scilicet vinum, uv *multis racemis confluit.* Et ideo ipse alibi dicit, *super Ioan. :* O sacramentum pietatis, O signum unitatis, O vinculum caritatis.

Et quia Christus et eius passio est causa gratiae, et spiritualis refectio et caritas sine gratia esse non potest, ex omnibus praemissis manifestum est quod hoc sacramentum gratiam confert.

An primum ergo dicendum quod hoc sacramentum ex seipso virtutem habet gratiam conferendi: nec aliquis habet gratiam ante susceptionem huius sacramenti nisi ex aliquali ‘ voto ipsius, vel per seipsum, sicut adulti, vel voto Ecclesiae, sicut parvuli, sicut supra * dictum est. Unde ex efficacia virtutis ipsius est quod etiam ex voto ipsius aliquis gratiam consequatur, per quam spiritualiter vivificetur. Restat igitur ut, cum ipsum sacramentum realiter sumitur, gratia augeatur, et vita spiritualis perficiatur, \liter tamen quam per sacramentum confirmationis, in quo augetur et perficitur gratia ad persistendum contra exteriores impugnationes inimicorum Christi Per hoc autem sacramentum augetur gratia, et perficitur spiritualis vita, ad hoc quod homo in seipso perfectus existât per coniunctionem ad Deum.

Ad secundum dicendum quod hoc sacramentum confert gratiam spiritualités cum virtute caritatis. Unde Damascenus ♦comparat hoc sacramentum carboni quem lsatas vidit, Isaiae vt · : *Carbo* enim *lignum simplex non est, sed unitum igni: ita et panis communionis * non simplex panis est, sed unitus divinitati.* Sicut autem Gregorius dicit, in Hornilia Pentecostes ;* *amor Dei non est otiosus: magna enim operatur, si est.* Et ideo per hoc sacramentum. quantum est ex sui virtute, non solum habitus gratiae et virtutis confertur, sed etiam excitatur in actum: secundum illud II *€or.v Caritas Christi urget nos.* Et inde est quod ex virtute huius sacramenti anima spiritualiter reficitur, per hoc quod anima delectatur >, ct quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis divinae : secundum illud *Cant,* v ♦, *Comedite, amici, et bibite; et inebriamini, carissimi.*

Ad tertium dicendum quod, quia sacramenta operantur secundum similitudinem per quam a significant, ideo per quandam assimilationem dicitur quod in hoc sacramento *corpus offertur pro salute corporis, et sanguis pro salute animae:* quamvis utrumque ad salutem utriusque operetur, cum sub utroque totus sit Christus, ut supra * dictum est. Et licet corpus non sit immediatum subiectum gratiae, ex anima tamen redundat effectus gratiae ad corpus: dum in praesenti *membra nostra exhibemus arma iuslitiae Deo,* ut habetur *Rom.* vi ;* ct iri futuro corpus ' nostrum sortietur incorruptionem et gloriam animae.

r,) *ft.* – Oui I‘Fc.
M RdHifMC. – CE ct tertie; u.tm *quod* ADD, *quod quidem* I-. Pro ex *multi? raermit. in* unum *cx* mu7ft« *racemis (acmif* P, »cd *d.* qu. LXXV. λπ. j. trg. 3.) PGHc, *in unutn acinii* 1; cd. *a* legio *nam quid aliud, tcUictt pani?, niti quod* ex *multis granis m unum constat? tt quid aliud, tcilicd vinum, nili quod cx multis ractthfd confluit* P *i) nhi cx aliquali.* – *(vel* P) *nhi* ex *aliquo* tertia praeter j G.

k) *cammunianif.* – P; *communicationi?.*
X) *delectatur.* – *spiritualiter delectatur* cAüonct; *per hoc... delectatur* om. G.
jx) *fecundum similitudinem ptt quam.* — *salutem quam* H cI editionct, *(per timllitudineni* Mjp. nuuram < »cnptorc) G cuiui margo *t.tlu* tenui correctori· ⁜criptur
»1 *cu^put.* – D et tenu; *cor*

Commentaria Cardinalis Caietani

Circa effectus Eucharistiae in nobis, advertendum est quod in littera · ponuntur numero sex. scilicet: adeptio gloriae, collatio gratiae, remissio peccati mortalis, remissio peccati venialis, remissio poenae pro peccatis debitae, ct praeservatio a peccando. Dc quibus duo declaranda sunt, scilicet tempus ct modus \ Cum quibus etiam simul declarabitur subiectum.

De tempore quidem aliquid clarum est. ct aliquid ambiguum. Nam dc primo effectu, scilicet vita aeterna. constat tempus evecutionis non oportere esse tempus sumptionis Eucharistiae : sumpta siquidem longe ante Eucharistia, contingit effectum aeternae vitae subsequi, luxtu verbum Domini ”, *Qui manducat hunc panem, viret in aeternum.* De aliis vero effectibus, m dubium vertitur an unum ct idem sit tempus quo sumitur hoc sacramentum , ct quo in exeeutionem ponuntur illi effectus. Et propterca singillatim declarandi sunt :*

ll. Secundus igitur effectus, qui est gratia gratum faciens, tres ramos habet, prout tripliciter * contingit consequi gratiam, scilicet: vel dc novo acquirere ipsam vitam gratiae; vel, praesupposita gratia, acquirere de novo augmentum gratiae * ; vel acquirere dc novo actualem delectationem ac refectionem spiritualem secundum vitam gratiae ·. I laec enim tria comprehenduntur aub uno effectu Eucharistiae, cum dicitur quod confert gratiam. Potest siquidem intelligi quod confert gratiam habitualem vel primam ; vel augmentando primam ; aut gratiam actualem spiritualis refectionis ac delectationis in actu caritatis.

Et quia primam gratiam sumptio huius sacramenti non per se confert, sed per accidens, hoc est. propter contingentem sumentis dispositionem, quoniam per se praercquirit sumentem vivum, prima autem gratia mortuo datur: ideo tempus *primae gratiae* per accidens consideratur. Et ridetur coincidere cum tempore sumptionis. \'am. si c.ristens in peccato mortali sibi incognito, quando sumit hoc sacramentum non resuscitatur ad vitam, non apparet quare deinceps ex virtute huius sacr.unenti resuscitabitur.

Intelligo autem in tota hac materia per te.mpu.> sumptionis Eucharistiae, nun illam solam morulam qua deglutitur : sed cum consequente temporis spatio quo Christi corpus s.icramcntalitvr in sumente perseverat. Est enim tunc praebens corporulttct in nobis, ac per hoc, pascens ct illuminans spiritualiter animam : ut sic etiam illud impleatur. *Quandiu sum in mundo, lux sum mundi :** Attestatur autem huic sententiae necessaria mentis occupatio communicantium, et praecipue sacerdotum, circa reverentiam exteriorem huius saciamenti, ne scilicet aut sanguis effundatur, aut partes hostiae dentibus aut palato haereant.

ci huiusmodi: quo fit ut magis effectus sacramenti, puta contritio cum prima dntur gratin, in tempore consequente sumptionem quam in ipsa sumptione appareat; et simile videtur de aliis effectibus actualibus.

Puto tamen posse contingere ut sumens sit ita dispositus quod nec consequatur vitam gratiae, ncc dc novo mortaliter peccet sumendo, sed ita excusetur a peccato in sumendo ut propinquior fiat vitae gratiae; cx qua appropinquatione, secundum aliquos actus attritionis ct desiderii divinae gratiae, paulatim perducatur, divina duce misericordia, ad occasiones verne contritionis; ut tandem, alia forte vice sumendo, gratiam verae contritionis perciμ
tn. (ı

. xii,

piat. Moveor autem ad hoc quia nullam apud me habeo rationem cogentem ad alterum horum, scilicet: existens m peccaro mortali, facta diligenti quamvis non sufficienti sui probatione, communicando aut justificatur; aut peccat mortaliter. Videtur enim, ut dictum est, posse dari medium, propter latitudinem quae datur in illa diligente non tamen sufficiente probatione sui: non enim consistit in indivisibili. Divinae quoque libcralitatis largitas, ex cuius abundantia hic effectus per accidens huic sacramento tribuitur, ad quantam ordinas erit indisposilionem peccatoris se suppleturam, dicat qui novit.

* CL num. It, rodf.

III. De tempore vero *augmenti habitualis gratiae* · mugis ambiguum cM, secundum Auctoris doctrinam, ut patebit in processu. Auctor enim in IV *Sent.,* dist. xu, qu. n, art. i ;* tenet augmentum gratiae impediri cx impedimento actualis conversionis animae ad Deum: ac per hoc, sentit quod idem est tempus sumptionis sacramenti, ct tempus augmenti gratiae ; quia illud idem constat esse tempus transformationis actualis animae in Deum.

• Q“· l·

• h «otporc.

II 1^

In hac autem quaestione, articulo ultimo ·, verba litterae sonant oppositum, dum dicit quod mentis distractio per peccata venialia in actu tollit quidem actualem refectionem spiritualis dulcedinis, non autein augmentum gratiae habitualis. Et rursus in responsione ad primum inquit : *ille qui cum actu venialis peccati ad hoc sacramentum accedit, habitualiter quidem manducat spiritualiter. sed non actualiter. Et ideo habitualem effectum huius sacramenti percipit, non autem actualem.*

• Ci. aaa. it , ».

Quae Auctoris verba possunt tripliciter intclligi ·. Primo, ut sonant secundum superficiem: ut per hoc sacramcntum augeatur intensive habitualis gratia tunc cum sumitur, etiam si nullus interior caritatis actus, ob mentis distractionem. interveniat; ct hoc cx virtute ipsius sacramenti causantes huiusmodi augmentum in anima nullum huic habituali augmento impedimentum praestante. Et hic sensus favorabilis est, et demulcens aures multitudinis innumerabilium sacerdotum, quasi quotidie aut frequentissime celebrantium. qui tamen scipsis meliores non quotidie fiunt.

Mihi autem, hinc ordiendo, sensus iste verus non apparet. Si enim qualibet sumptione Eucharistiae augeretur gratia infinitorum pene sacerdotum. quos credimus vere in gratia celebrare, caritas iam esset maior intensive quam credi rationabile sit: cum tanta magnitudo caritatis in tanta multitudine otiosa appareat, quoniam nec extra apparent, ncc intus de seipsis testantur actus similes fen entissimac caritati; ct tamen certum est quod, sicut *amor Dei non est otiosus, sed operatur magna si est* *, ita tam magna augmentatio amoris Dei non est otiosa, sed operatur multo maiora quam prius proportionaliter si est. Et consequenter, si longe maiora operari renuit, longe maior cantas non est. Et tamen longe maior ponitur esse, si in singulis celebrationibus quantumcumquc parum crevisset, caritas sacerdotis qui tot annis diebus fere singulis in gratia celebravit.

nEtiiu. Hb. IJ, -Q. re»p. id *t.*

Praeter autem hanc cx experientia coniccturam, in promptu ratio cum auctoritate suffragatur. Sacramentum enim hoc, quia datur per modum cibi ct potus, dicente Domino ·, *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus,* non auget, sicut ncc nutrit, nisi per modum nutrimenti. Sed sine actu vitali nutriti tam cibus quam potus ncc nutrit nec auget : ut patet in alimento corporali. Ergo sine operatione vitali spiritualis animae quae nutritur, cibus iste nec nutrit ncc auget. – Auctoritas quo-

• tanu Câp. *i, *m. $6,

que, cx eodem fundamento, cx IV *Sententiarum* iam · allata est.

'Sepra.In rr;ot hai ouic.

Nec obstat efficaciae huius rationis quod phreneticis in mortis articulo datur hoc sacramentum. Tum quia sacramenti effectus cx his quae per se concurrunt, considerandus ac indicandus est : ct non cx his quae in casu accidunt. – Tum quia phreneticis constat dari viaticum non ad primum ct proprium Eucharistiae effectum , qui est actualis refectio spiritus: ct consequenter ncc aJ nutriendum, ncc ad augendum in hac vita gratiam. – Tum quia phreneticis datur viaticum propter vitam aeternam, ct propter impugnationes daemonum, iuxta illud Ambrosii *Rccedant procul a potentia praesentiae tuae ·.*

<^7

IV. Aliter ergo intelliguntur verba litterae de perceptione habituali, ut sit sensus quod talis distractus non actualiter, sed habitualiter percipit effectum habitualem, <cu augmentum gratiae spiritualis: sicut habitualiter manducationem spiritualem habet. Ita quod manducans habitualitcr tantum, idest, habens habitum quo potest spiritualem manducationem actualiter habere, hoc est. habendo cantatum, sumens hoc sacramentum absque actuali interiori devotione, habet ctium habitum percipiendi augmentum. Et sicut non impeditur per peccata venialia, cum huiusmodi distractione, quin per hanc sumptionem mereatur augmentum caritatis, exequendum tamen tempore quo ad hoc erit dispositus; ita non impeditur quin cx hac sumptione percepturus sit augmentum caritatis, quando tamen ad hoc erit dispositus. Et secundum hunc sensum, tempus augmenti caritatis est quando sumens est dispositus ad augmentum, sive hoc sit tempore sumptionis wive post. Minorem tamen dispositionem require .id augmentum caritatis «x hoc sacramento quam ad augmentum sine sacramento: ut habeatur ratio virtutis «acramentalis. et praesertim huius sacramenti, m quo est ipse Christus.

tîVu"|**' 'n čr.num.«.s».

fovet autem hunc sensum quod Auctor intendit ponere differentiam inter refectionem spiritualem, consistentem in operatione, ct augmentum habitus, quoad impediri a peccato veniali. Et sic salvatur differentia: quod refectio spiritualis ita tollitur per distractionem quod nunquam ex hac sumptione habebitur: augmentum vero habitus habendum relinquitur post, sicut et vita aeterna.

\. 'fertius autem sensus consistit in declaratione tcrminorum: dicendo quod, duobus existentibus per se propris huius sacramenti effectibus, scilicet operatione et habitu. Auctor utriusque latitudinis id quod praecipuum est, nominavit. Et in latitudine quidem operationum, nominavit spiritualem refectionem cum sua delectatione: m latitudine vero habitualium donorum, nominavit augmentum gratiae scu caritatis. (t sic loqueretur dc hoc sacramento secundum suam perfectionem, docendo ea quae ipsius sunt quatenus aut alterum, aut utrumque eorum confert. Et sic per actualem manducationem Auctor non intclligit quamcutnquc actualem devotionem: sed illam solam quae refectio est. quae spiritualis delectatio animae est.

Et secundum hunc sensum plana sunt omnia: et consonant dictis in IV *Sententiarum* .* Habent siquidem sc hi duo effectus inter se non ut necessariam connexionem habentes, sed alter sine altero cx sacramento hoc haben potest. Refectio siquidem spiritualis delectationis absque augmento habitualis gratiae in Christo fuit, quando sumpsit hoc sacramentum ·. \ugmentum vero habitualis gratiae cx hoc sacramento in valde multis credimus contingere, qui digne ad hoc sacramentum et devote accedunt, et tamen expertus sunt spiritualis dulcedinis, ita ut ipsorum vox ad caelestem Patrem sit : *Ecce, tot annis servio tibi, ct nunquam dedisti mihi haedum, ut cum amicis meis epularer ·.*

‘ vij. o«o. m.

‘ , oe· “P· lT·

Non igitur docet haec littera quod sumens absque omni actuali devotione consequitur augmentum gratiae: scJ quod sumens absque actuali refectione delectationis spiritualis, ct hoc ex culpa sua veniali (quoniam non est ex defectu sacramenti), sic inquam sumens, sic mente distractus, si quoad alios actus devote accedit, habituale augmentum gratiae ex hoc non impeditur. Quod tamen posset aliunde impediri: puta cx tam parva devotione ut non sufficiat disponere ad augmentum gratiae.

Et liacc expositio amplectenda videtur. Quoniam quoad rein, omnh consonant. Quoad expositionem vero nominum, nulla fit extorsio; sed applicatio communioris termini ad principale suppositum. Et secundum hoc. tempus augmenti coincidit cum tempore sumptionis.

\ L Posset ct quarto modo forte exponi locus iste dc augmento habituali *extensivo:* ita quod sacramentum hoc sil extensivum gratiae ad actus confortativos spiritus; ct hoc ipsum sit gratia sacramentalis. quam in anima per modum habitus sacramentum hoc efficiat etiam in mente distractis cx peccato veniali.

•r?b0Uin 'II· tempore autem *actualis gratiae* quae homini confertur in hoc sacramento. nulla ambiguitas est quin sit tempus sumptionis sacramenti. Tunc enim praesens Christus excitat mentem dispositam ad sui ferventem amorem, atque ad sentiendam dulcedinem suae praesentiae. Sed *perfectorum est solidus hic cibus, eorum qui pro consuetudinc,* etc. *

Terr'iφ wp.v. VIII. Tempus autem *remissionis peccati mortalis* coin-

• cc nua. i. 'ua rJiieje cum tempore sumptionis, ut patere potest cx supra · dictis: quoniam coincidit cum tempore infusionis primae gratiae.

Tempus quoque *remissionis venialium* idem est quod tempus sumptionis: quoniam coincidit cum tempore actua-

• Ct own. praec. ⌊j5 fervoris caritatis ·.

Et similiter *tempus remissionis poenae:* si tamen cx actuali devotione aliqua remittitur. Poena enim quia remittitur cx hoc sacramento non ut sacramentum, sed ut sacrificium est. tempore ipsius sacrificii remittitur: quoniam tunc Deo satisfit.

Praeservatio demum a peccando effectus est aeramenti a tempore sumptionis inchoans: et iuxta «umentium cooperationem. plus vel minus durat. Sicut etiam praeservatio quae fit per nutrimentum corporale unum et idem, in diversae dispositionis hominibus diversimode invenitur, uno magis sumente inde vires quam alio, etc. – Haec de tempore.

• a. nuai. t. IX. Superest ut de modo eorundem effectuum dieatur :* Modus quo effectus isti in anima ab hoc sacramento fiunt, est quod omnes reliqui mediante primo fiunt. Primus autem effectus est actualis exercitatio cantatis; et mediante hoc, reliqui effectus proveniunt. Quod tripliciter apparet. Primo, cx communibus. Quia suasis

‘‘F’ dispositio * rationalis creaturae habet ut rationaliter iustificctur et perficiatur. Rationaliter autem perfici est. non per modum dormientis, sed per inodum vigilantis, hoc est, ratione actualiter utentis, mutari et perfici: ut

cun. -lx q . cui, ·«. 3. Patcl cx ^oclrina in secundo Libro habita de iustificatiionc impii; et iustificatione Magdalenac, Latronis et Pauli. Semper enim dona sua Salvator, intervenientibus operationibus consequentium illa, largitus est. Et de Magdalena quidem operatio fidei ct caritatis apparet, dicente Domi-

v<i'.^;i4Γ· nl' no * : *Dimissa sunt ei peccata multa quoniam dilexit mul-*

* ibid., vcn.jo. *(u,n,* cl iterum *Fides tua te salvam fecit.* Latronis fidei speique actum videmus: *Memento mei, Domine, dum ve-*

’λ:£:? 4*χvM’ *ncrli in regnum tuum* ·. Paulum fidei, obedientiae devotionisque verba proferentem audivimus: *Domine, quid me vis*

ληΓὸ.'3p’ ‘a’ *Jaci:rc^* ' Ex quibus omnibus patet quod non solum dum regulariter, sed etiam dum miraculose convertuntur homines ad Deum, actualis operatio interioris hominis intervenit.

Secundo, apparet idem ex propriis huius sacramenti. Quia sacramentum hoc vivificat animam ut cibus: cibus autem, ut sic, non vivificat nisi viventem operatione aliqua vitali cibo utentem. Si enim circa cibum corporalem nullam haberet animal operationem vitalem intus, inutilis esset cibus tali animali. Immo non esset cibus nisi remote, seu in potentia ; quoniam cibus materia ct obiectum operationum potentiae vegetativae est.

Tertio, apparet hoc idem discurrendo singillatim per ipsos effectus. Eucharistia siquidem sacr imcntaliler sumpta ab homine, Christum corporali praesentia intus in homine ponens, cx parte quidem sui. pro primo contactu animae habet excitationem caritatis, ac actualem unionem seu transformationem animae amantis in Christum amatum. Ex parte vero animae, primus contactus est ipsa manducatio actualis, quae est actui caritatis ct magnam latitudinem habet, iuxta latitudinem actuum caritatis cl graduum illorum, ct extendit se usque ad actum liberi arbitrii, qui tandem caritate perficitur, ita ut vero contritio sit. Mediante ergo actuali manducatione spirituali, effectus reliqui fiunt ab hoc sacramento. – Et de vita quidem aeterna verba Domini testantur, dicentis ’ : *Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum.* – Dc prima vero gratia ct remissione peccati mortalis, quae tamen per accidens fit ab hoc sacramento, cx eo patet quod, nisi inchoative saltem manducaret carent gratia, illam non consequeretur : cibus enim non nisi manducatus vivificat. I nde ct Auctor, in littera tertii articuli ’, de hoc loquens, inquit: *Devote ct reverenter accedens consequetur per hoc sacramentum gratiam caritatis, quae contritionem perficiet:* ubi tres operationes intervenire ponit, devotionem, reverentiam et contritionem, quae scilicet nova caritate informatur cl fit contritio. – De augmento vero habitualis gratiae, ct ex nunc dictis tam communibus quam propriis, et cx superius · discussis satis patere arbitror: non est enim intclligibile cibum augere absque actuali devotione, quam absque actuali manducatione etiam fingere non licet. – Refectio autem spirituali· manducatio quaedam est. – Remissio vero peccati venialis, et poenae, si fit. cum consequatur fervorem caritatis, manifeste manducationem sequitur: nam fervor ipse manducatio c<t. – Praeservalio demum ab offensis Dei, quia directe ad confirmationem cordis, idest voluntatis, spectat cx parte animae; panis autem non nui manducatus *confirmat cor hominis* : ideo mediante manducatione spirituali fit. Dixi autem *directe,* et *ex parte animae:* quoniam non est remotum quin cx parte Christi praesentis sub sacramento, praeservatio nonnulla fiat per modum custodiae ; propter quam diximus ’ dari phreneticis in articulo mortis Eucharistiam.

X. Nec cx his dictis accipias nos sentire nunquam conferri gratiam nisi actualiter ratione utentibus. Non enim hoc diximus: sed secundum communia suavis dispositionis creaturae rationalis sic fieri diximus. Cum quo tamen stat quod, secundum suas em dispositionem alicuius sacramenti, aliter conferatur gratia iustifieans: ut patet in baptismo, qui, quoniam spiritualis est regeneratio, cx propriis habet ut absque cooperatione cius qui baptizatur, gratiam conferat in remissionem peccatorum. Generatio enim est *mutatio de non esse ad esse* ·; nec praesupponitur, sed fit vivus qui generatur. Cibus autem vitam praesupponit, et non nisi manducanti prodest.

XI. Dicta sunt autem haec ad fugandam illorum fiduciam qui putant se consequi semper novum gratiae habitualis augmentum, cum quantulacumque devotione celebrent, etiam distracte: ut vel sic ab huiusmodi negligentiae somno excitentur, pulsati saltem ex eo quod manducatio Meramentalis, quae actualiter fit, significat manducationem spiritualem, quae interius exerceri debet. Et ubi non nui in sui principio, hoc est m liabitu, salvatur, licet ad vitandum fictionis peccatum mortale sufficiat, ad nutriendum tamen animam nihil prodest. Immo hinc et anima malum venialis peccati, et corpus damnum infirmitatis, imbecillitath, aut etiam mortis, quandoque incuait, dicente Apostolo ·: *Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi.* I lane ego poenam corporalem puto saepe λ Deo infligi ob panam praeparationem quae iit ad hoc sacramcntum.

⌊n responsione ad primum primi articuli eiusdem quaestionis, adverte quod sacramentum hoc potest considerari dupliciter. Primo, secundum se, hoc est, secundum rem in ipso contentam et significatam. Et sic verificatur de ipso quod cx se virtutem habet collativam gratiae: ad differentiam reliquorum sacramentorum, quae cx alio, hoc est cx hoc sacramento. acquirunt virtutem gratiae collativam. Nam res significata ct contenta m hoc sacramento est ipse Christus, cuius instrumenta sunt reliqua sacramenta cum virtutibus suis. Propter quod se habet ad reliqua sacramenta ut fons gratiae ad rivos gratiarum. Et

hinc vcritkatur ct quod quilibet quodcumquc sacramentum suscipiens actu, suscipit hoc sacramentum voto: ct quod votum cuiusque sacramenti est votum istius sacramenti. Nam appetens seu sitiens ad fontis rivulum, seu bibens ex rivulo, ad fontem ipsum magis sitit, Unquam ad principium. Et propterea in littera dicitur quod sine huius sacramenti voto prima non habetur gratia. Et simile est hoc ei quod Dominus dicit *: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis ct bibentis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis:* loquitur enim Dominus dc manducatione spirituali in voto scu m habitu, in quo continetur manducatio spiritualis actualis in voto.

Si vero consideretur usus sacramenti huius, quo nobis sacramcntalitcr iungitur, sic prima gratia non est effectus huius sacramenti, nisi per accidens cx parte suhiccti. ut praedictum est ·; quia datur per modum nutrimenti, quod, quia non est nisi viventis, non facit primam gratiam, qua primo habetur vita spiritus, sed praesupponit illam. Unde m articulo tertio, ad tertium, Auctor, loquens dc prima gratia, dicit: *Sic autem non datur in hoc sacramento.*

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM EFFECTUS HUIUS SACRAMENTI SIT ADEPTIO GLORIAE

SECUNDUM SIC PROCEDITUR

quidum in praesenti, sed imperfecte: perfecte autcm in statu gloriae. Unde Augustinus dicit super illud Ioan, vt *Caro mea vere est cibus: Cum cibo e! potu id appetant homines ut non esuriant neque sitiant, hoc veraciter non praestat nisi iste abus et potus, qui eos a quibus sumitur immortales et incorruptibiles facit in societate sanctorum, ubi pax erit et unitas plena atque perfecta.*

Ad primum ergo dicendum quod, sicut passio Christi, ex cuius virtute hoc sacramentum operatur, est quidem causa sufficiens gloriae, non tamen ita quod statim per ipsam introducamur in gloriam, sed oportet ut prius *simul compatiamur,* ut postea *simul glorificemur,* sicut dicitur *Rom.* vııı ita hoc sacramentum non statim nos in gloriam introducit, sed dat nobis virtutem perveniendi ad gloriam. Et ideo *viaticum* dicitur. In cuius figuram, legitur Ill *Reg.* χιχ quod Elias *comedit et bibit, et ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus et quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb.*

Ad secundum dicendum quod, sicut passio Christi non habet suum effectum in his qui se ad eam non habent ut debent, ita et per hoc sacramentum non adipiscuntur gloriam qui indecenter ipsum suscipiunt. Unde Augustinus dicit, *super Ioan.* exponens illa verba ** *Aliud est sacramentum, aliud virtus sacramenti, Multi de altari accipiunt, et accipiendo moriuntur. Panem ergo caelestem spiritualité!' manducate: innocentiam ad altare apportate.* I nde non est mirum si illi qui innocentiam non servant, effectum huius sacramenti non consequuntur.

Ad tertium dicendum quod hoc quod Christus sub aliena specie sumitur, pertinet ad rationem sacramenti, quod instruinentaliter agit. Nihil autem prohibet causam instrumentalem producere potiorem effectum, ut ex supra * dictis patet.

UTRUM EFFECTUS HUIUS SACRAMENTI SIT REMISSIO PECCATI MORTALIS

IV *Sent.,* diti. IX, I»rt. 3, qu* 2; dixi, x», qu. ti. «rt. 3, q * 3.

D TERTIUM SIC PROCEDITUR *. Videtur quod effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis. Dicitur enim in quadam collecta *: *Sit hoc sacramentum ablutio scelerum* Sed scelera dicuntur peccata mortalia. Ergo per hoc sacramentum peccata mortalia abluuntur.

2. Praeterea, hoc sacramentum agit in virtute passionis Christi, sicut et baptismus. Sed per baptismum dimittuntur peccata mortalia, ut supra dictum est. Ergo et per hoc sacramentum: praesertim cum in forma huius sacramenti dicatur: *Qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

3. Praeterea, per hoc sacramentum gratia confertur, ut dictum est ♦ Sed per gratiam justificatur homo a peccatis mortalibus: secundum illud *Rom.* m *Justificati gratis per gratiam ipsius.* Ergo per hoc sacramentum remittuntur peccata mortalia.

Sed contra est quod dicitur I *Cor. xC Qui manducat et bibit indigne, indicium sibi manducat et bibit.* Dicit autem Glossa 4 ibidem quod *ille manducat et bibit indigne qui in crimine est. rei irreverenter tractat: et talis manducat et bibit sibi indicium, idest damnationem.* Ergo ille qui est in peccato mortali, per hoc quod accipit hoc sacramentum. magis accumulat sibi peccatum, quam remissionem sui peccati consequatur.

Respondeo dicendum quod virtus huius sacramenti potest considerari dupliciter. I no modo, secundum se. Et sic hoc sacramentum habet virtutem ad remittendum quaccumque peccata, ex passione Christi, quae est fons ct causa remissionis peccatorum.

Alio modo potest considerari per comparationem ad eum qui recipit hoc sacramentum, prout in eo invenitur vel non invenitur impedimentum percipiendi hoc sacramentum a. Quicumque autem habet conscientiam peccati mortalis, habet in se impedimentum percipiendi effectum huius sacramenti, eo quod non est conveniens susceptor huius sacramenti: tum quia non vivit spiritualiter, et ita non debet spirituale nutrimentum suscipere, quod non est nisi viventis; tum quia non potest uniri Christo, quod fit per hoc sacramentum, dum est in affectu peccandi mortaliter. Et ideo, ut dicitur in libro *de Ecclesiasticis Dogmat.* ,* *si mens in affectu* 5 *peccandi est, gra· natur magis Eucharistiae perceptione quam puri· Jicetur.* I 'nde hoc sacramentum in eo qui ipsum percipit cum conscientia peccati mortalis, non operatur remissionem peccati.

Potest tamen hoc sacramentum operari remissionem peccati dupliciter. Uno modo, non perceptum actu, sed voto: sicut cum quis primo' justificatur a peccato. Alio modo, etiam perceptum ab eo qui est in peccato mortali, cuius conscientiam et affectum non habet. Forte enim primo non fuit sufficienter contritus: sed, devote et reverenter accedens, consequetur per hoc sacramentum gratiam caritatis, quae contritionem perficiet et remissionem peccati.

Ad primum ergo dicendum quod petimus quod illud sacramentum nobis sit *ablutio scelerum:* vel eorum quorum conscientiam non habemus, secundum illud Psalmi ♦ *Ab occultis meis munda me, Domine;* vel ut contritio in nobis perficiatur ad scelerum remissionem; vel etiam ut robur nobis detur contra 5 scelera vitanda.

Ad secundum dicendum quod baptismus est spiritualis generatio, quae est mutatio de non esse spirituali in esse spirituale; et datur per modum ablutionis. Et ideo, quantum ad utrumque, non inconvenienter accedit ad baptismum qui habet conscientiam peccati mortalis. Sed per hoc sacramentum homo sumit in se Christum per modum spiritualis nutrimenti: quod non competit mortuo in peccatis. Et ideo non est similis ratio.

Ad tertium dicendum quod gratia est sufficiens causa remissionis peccati mortalis, non tamen actu remittit peccatum mortale nisi cum primo datur peccatori. Sic autem non datur in hoc sacramento * I nde ratio non sequitur.

«) *hoc (aeramentum. – effectum* 1, */iuiui (aeramenti effectum* G cl editiones; *hoc... percipiendi* otn. II.

p) *effatu· – ^ctu* P.

γ) *primo. — priut* editione

i) *contra. — ad* editione».

Commentaria Cardinalis Caietani

In articulo tertio, in responsione ad primum, nota, Novitie, trium expositionum ibi allatarum secundam differre a prima in hoc, quod perfectio contritionis refertur ad scelera cognita, in prima autem ad occulta: quoad utraque enim petitur ablutio per contritionem perfectam.

II. In responsione ad secundum eiusdem articuli. dubium occurrit dc veritate differentiae positae inter suscipientem baptismum et suscipientem Eucharistiam, quoad hoc quod est esse vel non esse in peccato mortali. Et esi ratio dubii quia utrubique suscipiens cum conscientia ct affectu peccati mortalis, indigne suscipit, nec gratiam tunc consequitur. Immo de novo peccat peccato sacrilegii, membrum Christi ipso sc sacramento fingens.

Ad hoc dicitur quod differentia salvatur ct e.v pane sacramenti, ct cx parte suscipientis. Ex sacramento quidem, quia sacramentum Eucharistiae ex proprio usu habet rationem nutrimenti.- ac per hoc, convenientis vivis ct non mortuis. Baptismus autem ex propria ratione habet

rationem regenerationis et ablutionis: generatio autem non praesupponit, sed facit ens et vivum; et similiter ablutio non praesupponit mundum, sed inundat. Et propterea, ex propriis considerata, haec sacramenta suscipientes dispares habent: Eucharistia quidem vivum; baptismus non-vivum et immundum. Et haec differentia in littera ponitur.

parte autem suscipientis differentia est quod suscipienti baptismum sufficit non ponere obicem, ad hoc ut vinam consequatur gratiam, ut ex supra habitis patet: quia baptismus *omnia condonat*. Suscipienti autem Eucharistiam non sufficit non ponere obicem, sed oportet *probare scipsum, et sic de pane illo edere* · I ad Cor. 11. 3

Nec Auctor in littera dicit convenienter accedere ad baptismum habentem *conscientiam et affectum* peccati mortalis. Magna est enim inter utrumque differentia. Nam habens affectum peccati mortalis, ponit obicem, et fictus accederet ad baptismum: habens autem eiusdem conscientiam et non affectum, obicem non ponit baptismo, licet mortuus et immundus, vivificandus et abluendus per baptismum, accedat. Quod per Eucharistiae sumptionem non est expectandum.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM PER HOC SACRAMENTUM REMITTANTUR PECCATA VENIALIA

Infra, qu. LXXXVII. art. 3; IV *Sent.*, dist. 9, qu. II, art. 1, quaest. 1; art. 2, quaest. 1.

ad QUARTUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod pur hoc sacramento non remittantur peccata venialia. Hoc enim sacramentum, ut Augustinus dicit, *super Ioan.*, est *sacramentum caritatis*. Sed venialia peccata non contrariantur caritati, ut in Secunda Parte habitum est. Cum ergo contrarium tollatur pur suum contrarium, videtur quod peccata venialia per hoc sacramentum non remittantur.

2. Praeterea, si peccata venialia per hoc sacramentum remittantur, qua ratione unum remittitur, et omnia remittentur. Sed non videtur quod omnia remittantur: quia sic frequenter aliquis esset absque omni peccato veniali, quod est contra id quod dicitur I Ioan., i, *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, nos ipsos seducimus*. Non ergo per hoc sacramentum remittitur aliquod peccatum veniale.

3. Praeterea, contraria mutuo se expellunt. Sed peccata venialia non prohibent a perceptione huius sacramenti: dicit enim Augustinus super illud Ioan., vi, *Si quis ex ipso manducaverit, non morietur in aeternum*: *Innocentiam*, inquit, *ad altare apportate: peccata, etsi sint quotidiana, non sint mortifera*. Ergo neque peccata venialia per hoc sacramentum tolluntur.

Sed contra est quod Innocentius III dicit quod hoc sacramentum *veniale delet et cavet mortalia*.

Respondeo dicendum quod in hoc sacramento duo possunt considerari: scilicet ipsum sacramentum, et res sacramenti. Et ex utroque apparet quod hoc sacramentum habet virtutem ad remissionem venialium peccatorum. Nam hoc sacramentum sumitur sub specie cibi nutrientis. Nutrimentum autem cibi necessarium est corpori ad restaurandum id quod quotidie deperditur ex calore naturali. Spiritualiter autem quotidie in nobis aliquid deperditur ex calore concupiscentiae per peccata venialia, quae diminuunt fervorem caritatis, ut in Secunda Parte habitum est. Et ideo competit huic sacramento ut remittat peccata venialia. Unde et Ambrosius dicit, in libro *de Sacramentis*, quod iste panis quotidianus sumitur *in remedium quotidianae infirmitatis*.

Res autem huius sacramenti est caritas, non solum quantum ad habitum, sed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc sacramento: per quod peccata venialia solvuntur. Unde manifestum est quod virtute huius sacramenti remittuntur peccata venialia.

Ad primum ergo dicendum quod peccata venialia, etsi non contraricntur caritati quantum ad habitum, contrariantur tamen ei quantum ad fervorem actus, qui excitatur per hoc sacramentum. Ratione cuius peccata venialia tolluntur.

Ad secundum dicendum quod illud verbum non est intelligendum quin aliqua hora possit homo esse absque omni reatu peccati venialis: sed quia vitum istam sancti non ducunt sine peccatis venialibus.

Ad tertium dicendum quod maior est virtus caritatis, cuius est hoc sacramentum, quam venialium peccatorum: nam caritas tollit per suum actum peccata venialia, quae tamen non possunt totaliter impedire actum caritatis. Et eadem ratio est de hoc sacramento.

α) *rt omnia remittentur.* – *remittuntur ct nmnut* tertia.

β) *Si quii., aeternum.* — *Patret jnttttri manducaverunt manna in deterto et mortui aunt* P; cf. art. 3. a ct qu. **1 o t.** art. 3. <. – *ccntiam* Eal) *a* ct tertia pneter G qui om.; *innocentia* ceteri.

γ) r.v *calore naturali.* – QItlc; *per actionem* (ex *actione* Pi) *ca~tarit naturali?* PEI. r.v *calarii naturali? coneupiu'cntia* ceteri; cf. mox *ea calore coucupucentlac.*

qui. – **Ej** et tertia; *quod.* – Steti» ad *quod, Al. quem* marçn P.

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM PER HOC SACRAMENTUM TOTA POENA PECCATI REMITTATUR

IV *Sent.*, dist. IV, qu. II, üt i, ǫu 3, ad 3; dUt. xn. qu. n, art. a, ǫu 3.

QUINTUM SIC PROCEDITUR *: X'idctLir quod

«uro. viii. A^A\SAPer h°c sacramentum tota poena peccati remittatur. Homo enim per hoc •^^^■^sacramentum suscipit in se effectum

• An. », ›. passionis Christi, ut dictum est ♦ sicut ct per baptismum. Sed per baptismum percipit homo remissionem omnis poenae virtute passionis Christi, quae sufficienter satisfecit pro omnibus pec-

•Qu.uu,irt.5. catis, ut ex supra * dictis patet. Ergo videtur quod per hoc sacramentum homini remittatur totus reatus poenae.

âjoïn.'ofc 2· P^eterea, Alexander Papa * dicit: *Nihil*

vAr^i^- *l,l sacrificiis maius esse potest quam corpus et san-*

•fX-r7dui.fr *guis Christi.* Sed per sacrificia veteris legis homo satisfaciebat pro peccatis suis; dicitur enim *Levit.* iv et v: *Si peccaverit homo, offeret* (hoc vel illud) *pro peccato suo, ct remittetur ei.* Ergo multo magis hoc sacramentum valet ad remissionem omnis poenae.

3. Praeterea, constat quod per hoc sacramentum aliquid dc reatu poenae dimittitur: unde et in satisfactione quibusdam iniungitur quod pro se faciant missas celebrare. Sed qua ratione una pars poenae dimittitur, eadem ratione et alia: cum virtus Christi, quae in hoc sacramento continetur, sit infinita. Ergo videtur quod per hoc sacramentum tota poena tollatur.

Sed contra est quod, secundum hoc, non esset homini alia poena iniungenda: sicut nec bapti-

•ct qa. txnu. zato iniungitur *?

Respondeo dicendum quod hoc sacramentum simul est et sacrificium et sacramentum: sed rationem sacrificii habet inquantum offertur; rationem autem sacramenti inquantum sumitur. Et ideo effectum sacramenti habet in eo qui sumit: effectum autem sacrificii in eo qui offert, vel in his pro quibus offertur.

Si igitur consideretur ut sacramentum, habet dupliciter effectum: uno modo, directe ex vi sacramenti; alio modo, quasi ex quadam concomitantia; sicut et circa continentiam s sacramenti dictum est *. Ex vi quidem sacramenti, directe habet illum effectum ad quem est institutum. Non est autem institutum ad satisfaciendum: sed ad spiritualiter nutriendum per unionem ad Christum et ad membra eius, sicut et nutrimentum unitur nutrito. Sed quia haec unitas fit per caritatem, ex cuius fervore aliquis consequitur remissionem non solum culpae, sed etiam poenae; inde est quod ex consequenti, per quandam concomitantium ad principalem effectum, homo consequitur remissionem poenae; non quidem totius, sed secundum modum suae devotionis ct fervoris.

Inquantum vero est sacrificium, habet vim satisfactivam. Sed in satisfactione magis attenditur affectus offerentis quam quantitas oblationis: unde et Dominus dixit, Luc. xxi *, de vidua quae · mrc. v», obtulit duo aera, quod *plus omnibus misit.* Quamw vis igitur hacc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni poena, tamen fit satisfactoria illis pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, secundum quantitatem suae devotionis, ei non pro tota poena.

Ad primum ergo dicendum quod sacramentum baptismi directe ordinatur ad remissionem culpae et poenae, non autem Eucharistia: quia baptismus datur homini quasi commorienti Christo; Eucharistia autem quasi nutriendo et perficiendo per Christum. Unde non est similis ratio.

Ad secundum dicendum quod alia sacrificia et oblationes non operabantur ? remissionem totius ? poenae, neque quantum ad quantitatem oblati, sicut hoc sacrificium; neque quantum ad devotionem hominis, ex qua contingit quod etiam hic non tollitur tota poena.

Ad tertium dicendum quod hoc quod tollitur pars poenae et non tota 1 per hoc sacramentum, τ non contingit ex defectu virtutis Christi, sed ex defectu devotionis humanae.

α) *continentiam.* – GHbc. *operabantur.* – *operantur* PFI,

γ) *tota.* – *poena* aJJunt a ct ẽdnionc

CommonLaria Cardinally Caietanl

In articulo quinto duo valde notabilia sunt. Primum est quod oblatio Eucharistiae, cx sui quantitate, sufficit ad satisfaciendum pro omni poena. Secundum est quod haec oblatio fit satisfactoria offerentibus, vel pro quibus offertur, secundum quantitatem suae devotionis.

Ex primo dicto habes quod una missa, ex parte sui. est satisfactoria pro poenis omnium peccatorum tam viventium quam mortuorum: quoniam, ut sic, est valons infiniti, quoniam Christus offertur.

Ex secundo autem dicto habes quod una missa non perdit vim satisfactionis suae pro primo offerente, ex hoc quod pro secundo, tertio, quarto, quinto, etc., offertur: sicut quantitas devotionis unius nihil tollit de quantitate devotionis alterius. Unde arguendi instruendiquc simul sunt homines ignoranter petentes vel exigentes pro sua eleemosyna totam sibi missam dari, aut suo defuncto. Nihil enim minus ipse habebit si mille alii petant eandem missam pro seipsis ct aliis defunctis, quam si pro ipso solo celebrari dicatur. Immo ex huiusmodi indevotione sic petentis damnum videtur incurrere quod minus sibi proderit.

Diffusius autem forte hic scriberemus dc hac re. nisi in primo Quolibcto nostro ·, iam edito, diffuse hacc verilas declarata fuisset, cx auctoritate huius litterae, cum ur._ £›'«. multis aliis, etc.

Et hacc dc quaestione scptuagesimanona sufficiant.

ARTICULUS SEXTUS

UTRUM PER HOC SACRAMENTUM PRAESERVETUR HOMO A PECCATIS FUTURIS

IV *Scut,* Jl»t. xil, qu. u, an, 3, ǫu 2, ad i.

SEXTI M SIC PROCEDITUR '. Videtur QUOd

Pcr h°c sacramentum non praeservetur h°mo u Peccatis futuris. Multi enim di-
sumentes hoc sacramentum postea in peccatum cadent 3. Quod non accideret si hoc sacramentum praeservaret a peccatis futuris. Non ergo effectus huius sacramenti est a peccatis futuris praeservare.

2. Praeterea, Eucharistia est *sacramentum caritatis,* ut supra * dictum est. Sed caritas non videtur praeservare a peccatis futuris: quia semel habita potest amitti per peccatum, ut in Secunda Parte * habitum est. Ergo videtur quod nec hoc sacramentum praeservet hominem a peccato.

3. Praeterea, origo peccati in nobis est *lex peccati, quae est in membris nostris:* ut patet per Apostolum, *Rom.* vn ♦ Sed mitigatio fomitis, qui est lex peccati, non ponitur effectus huius sacramenti, sed magis baptismi. Ergo praeservare a peccatis futuris non est effectus huius sacramenti.

Sed contra est quod Dominus dicit, Ioan, vi* : *Hic est panis de caelo descendens, ut, si quis ex eo manducaverit, non moriatur* Quod quidem manifestum est non intclligi de morte corporali. Ergo intelligitur quod hoc sacramentum praeservet a morte spirituali, quae est per peccatum L

Respondeo dicendum quod peccatum est quaedam mors spiritualis animae. Unde hoc modo praeservatur aliquis a peccato futuro, quo praeservatur corpus a inorte futura. Quod quidem fit dupliciter. Uno modo, inquantum natura hominis interius roboratur contra interiora corruptiva : et sic praeservatur a morte per cibum et medicinam. Alio modo, per hoc quod munitur contra exteriores impugnationes: et sic praeservatur per arma, quibus munitur corpus.

Utroque autem modo hoc sacramentum praeservat a peccato. Nam primo quidem, per hoc quod Christo coniungit per gratiam, roborat spiritualem vitam hominis, tanquam spiritualis cibus et spiritualis medicina: secundum illud Psalmi * *Panis cor hominis confirmat.* Et Augustinus dicit, *super Ioan. * Securus accede: panis est, non venenum.*

Alio modo, inquantum signum est passionis Christi, per quam victi sunt daemones: repellit enim omnem daemonum impugnationem. Unde Chrvsostomus dicit, *super Ioan. Ut Icones flammam l spirantes, sic ab illa mensa discedimus, terribiles effecti diabolo.*

Ad primum ergo dicendum quod effectus huius sacramenti recipitur in homine secundum hominis conditionem: sicut contingit de qualibet causa activa quod cius effectus recipitur in materia secundum modum materiae. Humo autem in statu viae est huius conditionis quod liberum arbitrium vius potest flecti in bonum et in malum. Unde, licet hoc sacramentum, quantum est de se, habeat virtutem praeservarivam a peccato, non tamen aufert homini possibilitatem peccandi.

Ad secundum dicendum quod etiam caritas, quantum est de se, praeservat hominem a peccato: secundum illud *Roni.* xni *Dilectio proximi ma· Ium non operatur.* Sed ex mutabilitate liberi arbitrii contingit quod aliquis post habitam caritatem peccat : sicut et post susceptionem huius sacramenti.

Ad tertium dicendum quod, licet hoc sacramentum non directe ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam consequentia. inquantum auget caritatem: quia, sicut Augustinus dicit, in libro *Octogintatrium Quaestionum * augmentum caritatis est diminuito cupiditatis.* Directe autem confirmat cor hominis in bono. Per quod etiam praesonatur homo a peccato.

a) *cadent.* – *cadns* E, *cadcunt* E, *cadunt* Dj ct tertia pracîcr I qui om. *postea... hoc sacramentum.*

?) *ut, si... moriatur.* PI; »/... *moriatur* ABCD, *si... moriar* U, *si... morietur* F.t, *ut si... morietur* GHfrr.

T) *Fcr peccatum,* – *per fem* Ef *peccatum* H ct editione»; *alias •juac eit per peccatum* mtrgo P.

31 *enim.* – Om. PI.

<) *flammam.* – DF ct *lea a', flamma.*

ζ) *Nom. X/П.* – PI; *Cor. XI/I bc, 1 Cor.* 177/ «teri, pro / Cor. *XIII* ut videtur.

ARTICULUS SEPTIMUS

UTRUM HOC SACRAMENTUM PROSIT ALIIS QUAM SUMENTIBUS

Supra, art. 5; qu. **lxxvmi,** art. 3, ad 8; IV *Sent.,* dint, xn, qu. n. art. 3. qua 3, td q ; dint, χiv, qu. n, art. h ǫu t, «d 3; */n loan.,* cap. vi, lcci, vi; I *ad Cor.,* «p. xt, lc.l. vi.

d septimum sic proceditur. Videtur quod hoc sacramentum non prosit nisi sumenti. Hoc enim sacramentum est unius generis cum aliis sacramentis, utpote aliis condivisum. Sed alia sacramenta non prosunt nisi sumentibus: sicut effectum baptismi non suscipit nisi baptizatus. Ergo nec hoc sacramentum prodest aliis nisi sumenti.

2. Praeterea, effectus huius sacramenti est adeptio gratiae et gloriae, et remissio culpae, ad

minus venialis. Si ergo hoc sacramentum haberet effectum in aliis quam in sumentibus, posset contingere quod aliquis adipisceretur gloriam ct gratiam et remissionem culpae absque actione et passione propria, alio offerente vel sumente hoc sacramentum.

3. Praeterιλ, multiplicata causa, multiplicatur effectus. Si ergo hoc sacramentum prodest aliis quam sumentibus, sequeretur quod magis prodesset alicui si sumeret · hoc sacramentum in multis hostiis in una missa consecratis, quod non habet Ecclesiae consuetudo: ut scilicet multi communicent pro alicuius salute. Non ergo videtur quod hoc sacramentum prosit nisi sumenti.

Sed contra est quod in celebratione huius sacramenti fit pro multis aliis deprecatio. Quod frustra fieret nisi hoc sacramentum aliis prodesset. Ergo hoc sacramentum non solum sumentibus prodest.

• An. 5. Respondeo dicendim quod, sicut prius ' dictum est, hoc sacramentum non solum est sacramentum, sed etiam est sacrificium. Inquantum enim in hoc sacramento repraesentatur passio Christi, qua Christus *obtulit se hostiam Deo,* ut dicitur • Vert >. *Ephes.* \ ♦ habet rationem sacrificii: inquantum vero in hoc sacramento traditur invisibiliter gratia sub \isibili specie, habet rationem sacramenti. Sic igitur hoc sacramentum sumentibus quidem prodest per modum sacramenti et per modum sacrificii, quia pro omnibus sumentibus offertur: dicitur enim › in canone missae: *Quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum corpus et sanguinem Filii tui sumpserimus, omni benedictione caelesti et gratia repleamur.* Sed aliis, qui non sumunt, prodest per modum sacrificii. inquantum pro salute eorum offertur: unde ct in canone missae dicitur: *Memento, Domine,famulorum famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt* \ *hoc sacrificium laudis, pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis et incolumitatis suae.* Et utrumque modum 4 Dominus exprimit, dicens, Matth. xxvi ;* *Qui pro vobis,* scilicet sumentibus, *ct pro multis* aliis, *effundetur in remissionem peccatorum.* B.i· *cap,* asti,

Ad primum ergo dicendum quod hoc sacramentum prae aliis habet quod est sacrificium. Et ideo non est similis ratio.

Ad secundi m dicendum quod, sicut passio Christi prodest quidem omnibus 1 ad remissionem culpae et adeptionem gratiae et gloriae, sed effectum non habet nisi in illis qui passioni Christi coniunguntur per fidem et caritatem; ita etiam hoc sacrificium, quod est memoriale Dominicae passionis, non habet effectum nisi in illis qui coniunguntur huic sacramento per fidem ct caritatem. Inde ct Augustinus dicit, *ad Renatum Quis offerat corpus Christi nisi pro his qui sunt membra Christi?* I nde et in canone missae non oratur pro his qui sunt extra Ecclesiam. Illis tamen prodest plus vel minus, secundum modum devotionis eorum. 1 Cip m

Ad 'tertium dicendum quod sumptio pertinet ad rationem sacramenti : sed oblatio perlinet ad rationem sacrificii. Et ideo ex hoc quod aliquis sumit corpus Christi, vel etiam plures, non accrescit aliis aliquod iuvamentum. Similiter etiam neque : cx hoc quod sacerdos plures hostias consecret in una missa, non multiplicatur effectus huius sacramenti, quia non est nisi unum sacrificium: nihil enim virtutis plus est in multis hostiis consecratis quam in una, cum sub omnibus et sub una non sit nisi totus Christus. Unde nec si aliquis simul in una missa multas hostias consecratas sumat, participabit maiorem effectum sacramenti. – In pluribus vero missis multiplicatur sacrificii oblatio. Et ideo multiplicatur effectus sacrificii et sacramenti. '

r ?

a) *tumeret.* – *multi jumerunt* PFl. – Pn> *in muttit, ṁutti* Pl. *enim.* – PDG et *a; autem.* – *Filii tui* ar(c *čorpu* ponit tcrtfiu

γ) *rei qui tibi oberunt.* – P; poM *landit* pomt F. om. ceteri.

invium. – *proficiendi* addit ťerti Pro *exprimit. exfrruit* PL P ƀo *Matth.* ΛΆ17 addit *et l.uc.* ΛΛ1', ct ajite jZiir. *tciUcet.*

c) ŏmnil· – *quantum ad tufilcientiam et* addU tenu.

ζ) *neque.* – Om. P.

ARTICULUS OCTAVUS

UTRUM PER VENIALE PECCATUM IMPEDIATI R EFFECTUS Ut ILS SACRAMENTI

IV *Sent.,* dut. xji, qu. n, art. 3, ǧu 3j art. 3, qu· 1, 3.

• Vid. Commea!. Calet po>! «Π.i, nue. iu «<iq.

OCTAVUM SIC PROCEDIT! R * \ idutUT quod

•Zw Mjm £rtfar. ua«. XXVI, n. ti ‹toper veru 4y).'U.c»M.pj de altui. J/CM»ccr^d.u. ·· Ver·. so> 5J_

per venialc peccatum non impediatur effectus huius sacramenti. Dicit enim ⊂⊂⁂Augustinus * super illud loan. \t ;** *Si quis ex ipso manducaverit* ⅄ etc.: *Panem caelestem spiritualiter manducate; innocentiam ad altare portate; peccata, etsi sint quotidiana, non sint mortifera.* Ex quo patet quod quotidiana peccata, quae dicuntur venialia ·\ spiritualem manducationem non impediunt. Sed spiritualiter manducantes effectum huius sacramenti percipiunt. Ergo peccata venialia non impediunt effectum huius sacramenti.

2. Praeterea, hoc sacramentum non est minoris virtutis quam baptismus. Sed effectum baptismi, sicut ŝupra dictum est, impedit sola

a) *Si... manducaverit.* – *Patret vctfri mandacaventnt* romnj pl ci. art. 4. -I

ft quotidiana. venialia. – »·<·ıı/µ *quotidiana* vo- I caatar tertii.

fictio: ad quam non pertinent peccata venialia, quia, sicut *Sap.* i * dicitur. *Spiritus Sanctus disciplinae effugiet fictum,* qui tamen per peccata venialia non fugatur. Ergo neque effectum huius sacramenti impediunt peccata venialia.

3. Praeterea, nihil quod removetur per actionem alicuius causae, potest impedire eius effectum. Sed peccata venialia tolluntur per hoc sacramentum. Ergo non impediunt eius effectum.

Sed contra est quod Damascenus dicit, in IV libro *Ignis eius quod in nobis est desiderii, assumens eam quae ex carbone,* idest hoc sacramento, *ignitionem, comburet nostra peccata, et illuminabit i nostra corda, ut participatione divini ignis igniamur et deificemur.* Sed ignis nostri desiderii vel amoris impeditur per peccata venialia, quae impediunt fervorem caritatis, ut in Secunda Parte * habitum est. Ergo peccata venialia impediunt effectum huius sacramenti,

Respondeo dicendum quod peccata venialia dupliciter accipi possunt: uno modo, prout sunt praeterita; alio modo, prout sunt actu exercita. Primo quidem modo, peccata venialia nullo modo impediunt effectum huius sacramenti. Potest enim contingere quod aliquis post multa peccata commissa venialia e, devote accedat ad hoc sacramentum, et plenarie huius sacramenti cbnsequetur effectum.

Secundo autem modo, peccata venialia non ex toto impediunt effectum huius sacramenti, sed in parte. Dictum est enim * quod effectus huius sacramenti non solum est adeptio habitualis gratiae vel caritatis, sed etiam quaedam actualis refectio spiritualis dulcedinis. Quae quidem impeditur si aliquis accedat ad hoc sacramentum mente distracta * per peccata venialia. Non autem tollitur augmentum gratiae habitualis vel caritatis.

Ad primim ergo dicendum quod ille qui cum actu venialis peccati ad hoc sacramentum accedit, habitualiter quidem manducat spiritualiter, sed non actualiter. Et ideo habitualem effectum huius sacramenti percipit, non autem actualem.

An secundum dicendum quod baptismus non ita ordinatur ad actualem effectum, idest ad fervorem caritatis, sicut hoc sacramentum. Nam baptismus est spiritualis regeneratio, per quam acquiritur prima perfectio, quae est habitus vel forma: hoc autem sacramentum est spiritualis manducatio, quae habet actualem delectationem.

Ad tertium dicendum quod illa ratio procedit de venialibus praeteritis, quae per hoc sacramentum tolluntur.

γ) *comburet... illuminabit.* – *comburat.~ illuminet* P. *commissa venialia.* – *venialia commina* PF. Pro *ccmtequefur, consequitur* CF, *consequatur* G ct cdhionet.

i) mdtfe *distracta.* – tionc».

Pc) *diiiractus* peit *venialia* cdi-

QUAESTIO OCTOGESIMA

DE USU SIVE SUMPTIONE HUIUS SACRAMENTI

IX DUODECIM ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est de usu sive sumptione huius sacramenti ♦ Et primo, in communi ; secundo, quomodo Christus est usus hoc sacramento :*

• Qu. lxw.

Circa primum quaeruntur duodecim.

Primo: utrum sint duo modi manducandi hoc sacramentum, scilicet sacramentaliter et spiritualités

Secundo: utrum soli homini conveniat manducare spiritualiter

Tertio: utrum solius hominis iusti sit manducare sacramentaliter.

Quarto : utrum peccator manducans sacramentaliter peccet.

Quinto: de quantitate huius peccati.

Sexto: utrum peccator accedens ad hoc sacramentum sit repellendus.

Septimo: utrum nocturna pollutio impediat hominem a sumptione huius sacramenti.

Octavo: utrum sit solum a ieiunis sumendum.

• Qi. >

Nono: utrum sit exhibendum non habentibus usum rationis.

Decimo: utrum sit quotidie sumendum.

I ndecimo: utrum liceat omnino abstinere.

Duodecimo: utrum liceat percipere corpus sine sanguine.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM DEBEANT DISTINGUI DUO MODI MANDUCANDI CORPUS CHRISTI, SCILICET SPIRITUALITER ET SACRAMENTALITER

IV *Sent.,* dtit. ix, tn. 1, qu· 3; *Dc* I7n. *Sacram. All.,* term. mi; *Jn Joan.,* cnp. vt, lea. M, vn, 1 *ad Cor.,* cap. n. leo. tu.

D PRIMUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod non debeant distingui duo modi manducandi corpus Christi, scilicet spiritualiter et sacramentaliter a. Sicut enim baptismus est spiritualis regeneratio, secundum illud Ioan, m ;* Alv/ *quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto* etc., ita etiam hoc sacramentum est cibus spiritualis: unde Dominus, loquens de hoc sacramento, dicit, Ioan, vi ♦ *Verba quae ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt.* Sed circa baptismum non distinguitur duplex modus sumendi, scilicet sacramentalis ct spiritualis. Ergo neque circa hoc sacramentum debet haec distinctio adhiberi.

s

• Ver». 5.

• Vera. 64.

2. Praeterea, ea quorum unum est propter alterum, non debent ad invicem dix idi : quia unum ab alio speciem trahit. Sed sacramentalis manducatio ordinatur ad spiritualem sicut ad finem. Non ergo debet sacramentalis manducatio contra spiritualem dividi.

3. Praeterea, ea quorum unum non potest esse sine altero, non debent contra se dividi. Sed videtur quod nullus possit manducare spiritualiter nisi etiam sacramentaliter manducet : alioqutn antiqui Patres hoc sacramentum spiritualiter manducassent. Frustra etiam esset sacramentalis manducatio, si sine ea spiritualis esse posset. Non ergo convenienter distinguitur duplex β manducatio, scilicet sacramentalis et spiritualis.

Sed contra est quod» super illud I *Cor.* xi *Qui manducat et bibit indigne* etc., dicit Glossa :* *Duos dicimus esse modos manducandi: unum sacramenlalem, et alium spiritualem.*

· ord. «

Respondeo dicendum quod in sumptione huius sacramenti duo sunt consideranda: scilicet ipsum sacramentum, et effectus ipsius, de quorum utroque supra * iam dictum est. Perfectus igitur modus sumendi hoc sacramentum est quando aliquis ita hoc sacramentum suscipit quod percipit cius effectum. Contingit autem quandoque, sicut supra * dictum est, quod aliquis impeditur a percipiendo effectum huius sacramenti: et talis sumptio huius sacramenti est imperfecta. Sicut igitur perfectum contra imperfectum dividitur, ita sacramentalis manducatio, per quam sumitur solum sacramentum sine effectu ipsius, dividitur contra spiritualem manducationem, per quam aliquis percipit effectum huius sacramenti, quo spiritualité!· homo Christo coniungitur per fidem et caritatem.

• Tract <u 15.

Ad primum ergo dicendum quod etiam circa baptismum, et alia huiusmodi sacramenta, similis distinctio adhibetur : nam quidam suscipiunt tantum sacramentum, quidam vero sacramentum et rem sacramenti. Hic γ tamen diflfert quia, cum alia sacramenta perficiantur in usu materiae, percipere sacramentum est ipsa perfectio sacramenti : hoc autem sacramentum perficitur in consecra-

T

3) *spiritualiter ct sacramentaliter. – sacramentaliter ct spiritualiter* editionct.

distinguitur duplex. – distingui debet bc, distinguitur circa hoc sacramentum duplex PF.

γ) *Hic.* - E; *bt hoc (tamen differunt* P) Gla cl editione·. *Et hoc* H, *Hoc* ceteri. Pro *quia, quod* Gl.

done materiae, et ideo uterque usus est consequens hoc sacramentum. In baptismo autcm \ et aliis sacramentis characterem imprimentibus, illi qui accipiunt sacramentum, recipiunt aliquem spiritualem effectum, scilicet characterem : quod non accidit in hoc sacramento. Et ideo magis in hoc sacramento distinguitur usus sacramentalis a spirituali quam in baptismo.

Ad secundum dicendum quod sacramentalis manducatio quae pertingit ad spiritualem, non dividitur contra spiritualem, sed includitur ab ea. Sed illa sacramentalis manducatio contra spiriritualem dividitur quae effectum non consequitur: sicut imperfectum quod non pertingit ad perfectionem speciei, dividitur contra perfectum.

'JJtïïSjS: Ad tertium dicendum quod, sicut supra * dictum est, effectus sacramenti potest ab aliquo percipi, si sacramentum habeatur in voto, quamvis non habeatur l in re. Et ideo, sicut aliqui baptizantur baptismo flaminis, propter desiderium baptismi, antequam baptizentur baptismo aquae; ita etiam aliqui manducant spiritualiter hoc sacramentum antequam sacramentalitcr sumant. Sed hoc contingit dupliciter. Uno modo, propter desiderium sumendi ipsum sacramentum: et hoc modo dicuntur baptizari et manducare spiritualiter et non sacramentalitcr, illi qui desiderant sumere haec sacramenta iam instituta. Alio modo, propter figuram : sicut dicit Apostolus, 1 *Cor.* x ;* Vcn. i HC· quod antiqui Patres *baptizati sunt m nube ct in mari,* et quod *spiritualem escam manducaverunt et spiritualem potum biberunt.* – Ncc tamen frustra adhibetur sacramentalis manducatio: quia plenius inducit sacramenti effectum ipsa sacramenti susceptio quam solum desiderium, sicut *supra* Qu. utt, «n. . ad J. circa baptismum dictum est.

I) autcm. – etiam P.

habeatur... habeatur. – habeat... accipiat P, *habeatur... accipiatur cclere* knia. – Pro *aliqui, antiqui* GH,

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM SOLIUS HOMINIS SIT HOC SACRAMENTUM SUMERE SPIRITUALITER. VEL ETIAM ANGELORUM

I\ *Sent.,* dbt. 11, ari. 2, quM 4,

secundum sic proceditur. Videtur quod wiôNfijnon solius hominis sil hoc sacramcntnin sumere spiritualiter. sed etiam an-

•Pi.uxr8,vcn. -ᶜ ᶜ^^^gelorum. Quia super illud Psalmi ', *Panem angelorum manducavit homo,* dicit Glossa v : *idest, corpus Christi, qui est vere cibus angelorum.* Sed hoc non esset si angeli spiritualiter Christum non manducarent. Ergo angeli spiritualiter Christum manducant.

• Lûfflb.

• Tract. XXVI, * «5. s

2. Praeterea, Augustinus dicit, *super Ioan. :* * *Hunc cibum et potum societatem * vult intelligi corporis et membrorum suorum, quod est Ecclesia in praedestinatis.* Sed ad istam societatem non solum pertinent homines, sed etiam sancti angeli. Ergo etiam sancti angeli spiritualiter manducant.

• Ser». CXLII. lL l'erh XLVL-CL etn. *eet, Con· -ᴨ.,* dht. 11. ?

3. Praeterea, Augustinus, in libro *de Verbis Domini*;* dicit: *Spiritualiter manducandus est Christus: quomodo ? ipse dicit, « Qui manducat meam carnem el bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo ».* Sed hoc convenit non solum hominibus, sed etiam sanctis angelis, in quibus per caritatem est Christus, et ipsi in eo. Ergo videtur quod spiritualiter manducare non solum sit hominum. sed etiam angelorum.

• Tract XXVI. a. ti. - CT. oa. pjsrw *de altafi, de Camter.,* daL II.

Sed contra est quod Augustinus dicit, *super Ioan. : Panem dc altari spiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate.* Sed angelorum non est accedere ad altare, tanquam aliquid inde sumpturi. Ergo angelorum non est spiritualiter manducare.

Respondeo dicendum quod in hoc sacramento continetur ipse Christus, non quidem in specie propria, sed in specie sacramenti. Dupliciter ergo contingit manducare spiritualiter. Uno modo, ipsum Christum prout in sua specie 7 consistit. T Et hoc modo angeli spiritualiter manducant ipsum Christum, inquantum ei uniuntur fruitione caritatis perfectae et visione manifesta (quem panem expcctamus in patria): non8 per fidem, sicut a nos hic ei unimur.

Alio modo contingit spiritualiter manducare Christum prout est sub speciebus huius sacramenti : inquantum scilicet aliquis credit in Christum cum desiderio sumendi hoc sacramentum. Et hoc non solum est manducare Christum spiritualiter. sed etiam spiritualiter manducare hoc sacramentum. Quod non competit angelis. Et ideo angeli, etsi spiritualiter manducent Christum. non convenit tamen eis spiritualiter manducare hoc sacramentum. i

Ad primum ergo dicendum quod sumptio Christi sub hoc sacramento ordinatur, sicut ad finem, ad fruitionem patriae, qua ζ angeli eo fruuntur. Et quia ea quae sunt ad finem, derivantur a line, inde est quod ista manducatio Christi qua eum sumimus sub hoc sacramento, quodammodo derivatur ab illa manducatione qua anguli fruuntur Christo in patria. Et ideo dicitur homo manducare *panem angelorum:* quia primo ct principaliter est angelorum, qui eo fruuntur

a) *societatem.* — Tcnia; *societatem* E, nm. ceteri. – Pro *quod, quae* P; *Alias quad* margo P,

β) *quomodo,* — *quando* FU, *quo* 16, *quoniam* P<jc.

γ) *Uno... specie.* — *ipsum Christum: uno modo prout* in *specie* P.

8) *non.* – PFI; *nunc.*

r) *angeli, etsi.* – *licet angeli* P.

ζ) *patriae, qua.* – PI; *patriae quo* F»G, *(ordinatur ad fruitionem} patriae (sicut ad frnem} eo modo quo hc, panis quo* eJ. *a, pane quo ceteri.*

in propria specie; secundario autem esi hominum, qui Christum sub sacramento accipiunt.

An secundum dicendum quod ad societatem corn ports mystici pertinent quidem et homines ᵏ per fidem, angeli autem per manifestam visionem. c Sacramenta autem proportionantur fidei, per ■m. un. b ' quam veritas videtur *in speculo ct in ǽenigmate*

rj *homine». — et angeli ted (sed* om. I) *homines* addunt PFhG.– Pro *angeli autem, et angeli be.*

9) hic. — hoc GHfrc, om. Pl. – /rc/ric altero loco om. F ct tenia.

Et ideo hic ·, proprie loquendo, non angelis, sed hominibus proprie convenit manducare spiriiualiter hoc sacramentum.

Ad tertium dicendum quod Christus manet in hominibus secundum praesentem statum per fidem: sed in angelis beatis est per manifestam visionem. Et ideo non est simile, sicut dictum ǽst

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM SOLUS HOMO JUSTUS POSSIT MANDUCARE CHRISTUM SACRAMENTALITER

IV *Sent.*, diet. it, art» 2, ǫu ı, 3, *3;* I *ad Cor.*, cap. n. lccu nu

• Ct cao. *1IjtdJ parat, dc* Cn». *HCr.,* di»t. II; Aoe. ıα *loan.* tr. XXV. n. 13; tr. XXVI, o. 1.

iD TERTIUM SIC PROCEDITUR. \ idetur quod nullus possit manduc*a*re Christum sacramentaliter nisi homo iustus. Dicit enim Augustinus, in libro *de Jiemedio Poenitentiae :* Ut quid paras dentem et ventrem? Crede, et manducasti. Credere enim in eum, hoc est panem vivum manducare.* Sed peccator non credit in cum: quia non habet fidem formatam, ad quam pertinet credere *in Deum,* ut in Seeunda Parte * habitum est. Ergo peccator non tn* 3 potest manducare hoc sacramentum, qui ᵡ est •low, cap. vi. nn. 4», jtt. *panis virus :**

2. Praeterea, hoc sacramentum dicitur esse •q o ,utut. «rt. j. «J 3: qu. Lxxiv, maxime *sacramentum caritatis,* ut supra * dictum est. Sed, sicut infideles privantur fide, ita omnes *J 6' } peccatores sunt privati ? caritate. Infideles autem non videntur sacramentaliter posse sumere hoc sacramentum: cum in forma huius sacramenti dicatur, *mysterium fidei.* Ergo, pari ratione, nec aliquis peccatorum γ potest corpus Christi sacramentaliter manducare. γ

3. Praeterea, peccator magis est abominabilis Deo quam creatura irrationalis: dicitur enim in •r» xLvin.wfi. psalmo * de homine peccatore: *Homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus est illis.* Sed * animal brutum, puta mus ᵹ aut canis, non potest sumere hoc sacramentum: sicut etiam non potest sumere sacramentum baptismi. Ergo videtur quod, pari ratione, neque peccatores hoc sacramentum manducent.

•\cn.5o. Sed contra est quod super illud loan, vi ;* *ut* l *si quis manducaverit non moriatur* ·, dicit Augui'r«i's,xx\V.ei. Stinus :* *Adulti de altari accipiunt, et accipiendo* ⅄. .eper ᴡ. *moiqU9liitr. tlnȷe dicit Apostolus, * Indicium sibi manducat ct bibit* ». Sed non moriuntur sumendo nisi peccatores. Ergo peccatores corpus Christi sacramentaliter manducant, et non solum iusti.

Respondeo dicendum quod circa hoc quidam antiqui erraverunt, dicentes quod corpus Christi nec etiam a peccatoribus sacramentaliter ζ sumitur, sed. quam cito labiis peccatoris ⊺· figitur, tam cito sub speciebus sacramentalibus desinit esse corpus Christi. – Sed hoc est erroneum. Derogat enim veritati huius sacramenti, ad quam pertinet, sicut supra * dictum est. quod, manentibus speciebus, corpus Christi sub eis esse non desinat. Species autem manent'J quandiu substantia panis maneret si ibi adesset, ut *supra dictum est. Manifestum est autem quod substantia panis assumpta a peccatore non statim esse desinit, sed manet quandiu per calorem naturalem digeratur. Unde tandiu corpus Christi sub speciebus sacramcntalibus manet a peccatoribus sumptis. Unde dicendum est quod peccator sacramentaliter corpus Christi manducare potest, et non solum iustus.

Ad primum ergo dicendum quod verba illa, et similia, sunt intclligenda de spirituali manducatione, quae peccatoribus non convenit. Et ideo ex pravo intellectu horum verborum videtur praedictus error * processisse, dum nescierunt 0 distinguere inter corporalem et spiritualem manducationem.

Ad secundum dicendum quod etiam si infidelis sumat species sacramentales, corpus Christi sub sacramento sumit. Unde manducat Christum sacramentaliter, si ly *sacramentaliter* determinat verbum ex parte manducati. Si autem ex pane manducantis, tunc, proprie loquendo, non manducat sacramentaliter: quia non utitur eo quod accipit ut sacramento, sed ut simplici cibo. Nisi forte infidelis intenderet recipere id quod Ecclesia confert, licet non haberet fidem veram circa alios articulos, vel circa * hoc sacramentum.

Ad tertium dicendum quod, etiam si mus aut

a) *qui.* – *quod* editione·.

p) *sunt priratl.* — *privantur* PBFc.

γ) *peccatorum.* – *peccator* PFhG ct d.

ᵹ) *mu»,* – *iumentum* F ; idem in «olutione primo loco.

1) *ut* 1L. *moriatur.* – *ut* (om. F) *ti... morietur* omnes praeter P, quae *Patre» vestri manducaverunt manna in deserto et mortui sunt. Cf.* qu. praeccd. an. 4. p.

ζ) *a peccatoribus sacramentaliter.* – *sacramentaliter a peccatoribus* tertia.

rj *peccatoris.* – *peccatorum* Ea. *peccatoribus* P. ITo *figitur, cingitur* D. *contungilur* cd. ȷ, *contingitur* tertia

0) *manent.* – D ct tertia; *remanet* F. *manet* ceteri. – maucrcr tertia; maner.

1) *circa.* – *etiam circa* Glfc, *etiam* P.

canis hostiam consecratam manducet, substantia corporis Christi non desinet esse sub speciebus quandiu species illae manent, hoc est, quandiu substantia panis maneret: sicut etiam si proiiceretur in lutum. Nec hoc vergit in detrimentum dignitatis Christi ;* qui voluit a peccatoribus crucifigi absque diminutione suae dignitatis: praesertim cum mus aut canis non tangat ipsum corpus Christi secundum propriam speciem, sed solum secundum species sacramentales.

Quidam * autem dixerunt quod, statim cum sacramentum tangitur a mure vel cane, desinit ibi esse corpus Christi. Quod etiam derogat veritati sacramenti, sicut supra * dictum est.

Nec tamen dicendum est quod animal brutum sacramentaliter corpus Christi manducet: quia non est natum uti eo ut sacramento. Unde non sacramentaliter. sed per accidens corpus Christi manducat: sicut manducaret ille qui sumeret hostiam consecratam quia l nesciens eam esse consecratam. Et quia id quod est per accidens non cadit in divisione alicuius generis, ideo hic modus manducandi corpus Christi non ponitur tertius, praeter sacramentalcm et spiritualem.

a) *Christi.* – *corporis Christi* P.

λ) *quia.* – Om, F et tertia; *quia... consecratam om.* DE.

ARTICULUS QUARTUS

1 IRUM PECCATOR SUMENS CORPUS CHRISTI SACRAMENT XI.ITER PECCET

Supra, qu. nm, art. 3; IV *Sent.,* dial. «. «π. 3, ϑu i. a; 1 *ad Cor.,* ap. ju, leo. vu.

Ql artum sic proceditur. Videtur quod pueeator sumens corpus Christi sacrà- ji/SSXi rnentaliter non peccet. Non enim est 5ᶜᶜ*r̃naioris dignitatis Christus sub specie sacramenti quam sub specie propria. Sed peccatores tangentes corpus Christi in substantia propria non peccabant: quin immo veniam peccatorum consequebantur, sicut legitur Luc. vit * de muliere peccatrice; et Matth. ϰtv dicitur, *Quicumque tetigerunt fimbriam vestimenti eius, salvi facti sunt.* Ergo non peccant, sed magis salutem consequuntur, sacramentum corporis Christi sumendo.

2. Praeterea, hoc sacramentum, sicut et alia, est quaedam spiritualis medicina. Sed medicina datur infirmis ad salutem: secundum illud Matth. ix :* *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.* Infirmi autem vel male habentes spiritualiter sunt peccatores. Ergo hoc .sacramentum sumi potest absque culpa «.

3. Praeterea, hoc sacramentum, cum in se Christum contineat, est de maximis bonis. Maxima autem bona sunt, secundum Augustinum, in libro *de Arbit. ;* quibus nullus male potest *uti.* Nullus autem peccat nisi per abusum alicuius rei. Ergo nullus peccator sumens hoc sacramentum peccat.

4. Praeterea. sicut hoc sacramentum sentitur gustu et tactu, ita et visu. Si ergo peccator peccet ex eo quod sumit hoc sacramentum gustu et tactu videtur quod etiam peccaret videndo. Quod patet esse falsum: cum Ecclesia omnibus hoc sacramentum videndum et adorandum proponat. Ergo peccator non peccat ex hoc quod manducat hoc sacramentum.

5. Praeterea, contingit quandoque quod aliquis peccator non habet conscientiam sui peccati. Nec tamen talis peccare videtur corpus Christi sumendo: quia, secundum hoc. omnes peccarent qui sumunt, quasi periculo sc exponentes: cum Apostolus dicit, I *Cor.* iv :* *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.* Non ergo videtur quod peccatori cedat in culpam si hoc sacramentum sumat.

Sed contra est quod Apostolus dicit. I *Cor.* ϰt *Qui manducat et bibit indigne, indicium sibi manducat et bibit* L Dicit autem Glossa * ibidem : *Indigne manducat et bibit qui in crimine est. vel irreverenter tractat.* Ergo qui est in peccato mortali, si hoc sacramentum accipiat, damnationem acquirit, mortaliter peccans.

Respondeo dicendum quod in hoc sacramento, sicut in aliis, id quod est sacramentum est signum eius quod est res sacramenti. Duplex autem est res huius sacramenti, sicut ϰupra dictum est: una quidem quae est significata et contenta, scilicet ipse Christus; alia autem est significata et non contenta, scilicet corpus Christi mysticum, quod est societas sanctorum. Quicumque ergo hoc sacramentum sumit, ex hoc ipso significat se esse Christo unitum et membris cius incorporatum. Quod quidem fit per fidum formatam, quam nullus habet cum peccato mortali. Et ideo manifestum est quod quicumque cum peccato mortali hoc sacramentum sumit, falsitatem in hoc sacramento committit. Et ideo incurrit sacrilegium, tanquam sacramenti violator. Et propter hoc mortaliter peccat.

Ad primum ergo dicendum quod Christus in propria specie apparens non exhibebat se tangendum hominibus in signum spiritualis unionis ad ipsum, sicut exhibetur sumendus in hoc sacramento. Et ideo peccatores eum in propria specie tangentes non incurrebant crimen falsitans

a) *sumi potest absque culpa.* – *corporaliter sumi potest absque culpa* GIU»r, *absque culpa fumi potest* I. *absque culpa tumeri ϸos lunt* P; *alias, ergo hoc sacramentum corporaliter absque culpa sumi potest* margo P.

p) *gustu et tactu.* – Om. tertia praeter I.

γ) *bibit.* – *idest condemnationem* addunt PI. – *Dicit autem* PGI; *et (ibidem Glossa) dicit* cj. *a. Dicit enim* ceteri.

circa divina, sicut peccatores sumentes hoc sacramentum.

Et praeterea Christus adhuc gerebat *similitudinem carnis peccati* *: et ideo convenienter se peccatoribus tangendum exhibebat. Sed. remota similitudine carnis peccati per gloriam resurrectionis, se tangi prohibuit a muliere, quae defectum fidei circa ipsum patiebatur: secundum illud Ioan, xx ;* *Noli me tangere: nondum eniin ascendi ad Patrem meum,* scilicet *in corde tuo.* ut Augustinus exponit :* Et ideo peccatores, qui defectum fidei patiuntur formatae 0 circa ipsum, repelluntur a contactu huius sacramenti.

• vm. 17.

ÎÎgxxmT.V 2

Ad secundim dicendum quod non quaelibet inedicina competit secundum quemlibet statum ·. Nam medicina quae datur iam liberatis a febre ad confortationem, noceret si daretur adhuc febricitantibus. Ita etiam baptismus et poenitentia sunt ζ medicinae purgativae, quae dantur ad tollendam febrem peccati. Hoc autem sacramentum est medicina confortativa, quae non debet dari nisi liberatis a peccato.

1

'

Ad tertium dicendum quod *maxima bona* ibi intclligit Augustinus virtutes animae, *quibus nullus male utitur* quasi principiis mali usus. Utitur tamen cis aliquis male quasi obiectis mali usus: ut patet in his qui dc virtutibus superbiunt. Ita et hoc sacramentum, quantum est ex se, non est principium mali usus, sed obiectum. Unde Augustinus elicit :* *Multi indigne accipiunt corpus Domini: per quod docemur quam carendum sit male* *accjpCre [)()mnn £cce enim, factum est malum dum male accipitur bonum: sicut e contra Apostolo factum est bonum cum bene accipitur malum, scilicet cum stimulus Satanae patienter portatur* '.

diS' «. c"p rerrr.4.

9

Ad quartum dicendum quod per visum non accipitur ipsum corpus Christi, sed solum sacramentum eius; quia scilicet non pertingit visus ad substantiam corporis Christi, sed solum ad Specjes sacramentales, ut supra * dictum est. Sed

qo — an.

ille qui manducat, non solum sumit species sacramentales, sed etiam Christum, qui est sub eis. Et ideo a visione corporis Christi nullus prohibetur qui sit sacramentum Christi consecutus, scilicet baptismum: non-baptizati autem non sunt admittendi etiam ad inspectionem huius sacramenti, ut patet per Dionysium, in libro *Eccles. Hier.* * Sed ad manducationem non sunt admittendi nisi soli illi qui non solum sacramentaliter, sed etiam realiter sunt Christo coniuncti.

' °?· ”'·1›

Ad quintum dicendum quod hoc quod non habet aliquis conscientiam sui peccati, potest contingere dupliciter. Uno modo, per culpam suam: vel quia per ignorantiam iuris, quae non excusat % reputat non esse peccatum quod est peccatum, puta si aliquis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatum mortalc; vel quia negligens est in examinatione sui ipsius, contra id quod Apostolus dicit, I *Cor.* xi ♦ *Probel autem seipsum homo, el sic de pane illo edat et de calice bibat.* Et sic nihilominus peccat peccator sumens corpus Christi, licet non habeat conscientiam peccati: quia ipsa ignorantia est ei peccatum.

'v<Λ·Λ

Alio modo potest contingere sine culpa ipsius: puta, cum doluit de peccato, sed non est sufficienter contritus. Et in tali casu non peccat sumendo corpus Christi: quia homo per certitudinem scire non potest utrum sit vere contritus. Sufficit tamen ‘ si in se signa contritionis inveniat: puta ut *doleat de praeteritis* et proponat *cavere de futuris* .*

»

Si vero ignorat hoc quod fecit esse actum peccati propter ignorantiam facti, quae excusat \ puta si accessit ad non suam quam credebat esse suam, non est ex hoc dicendus peccator.

1

Similiter etiam, si totaliter est peccatum oblitus, sufficit ad eius deletionem generalis contritio, ut infra dicetur. Unde iam non est dicendus peccator.

• Vm.

fidei patiuntur formatae. – *fidei patiuntur forte* CE, *patiuntur fidei formatae (forte* pl) EI, *fidei formatae patiuntur Vc.*

<) *statum.* – *infirmitatis* addunt F ct tertia.

ζ) *sunt.* – *quasi* addit tertie.

·}) *mate.* – E ct tertia; om. Cf. qu. »cq. art. 2. arg. 3. – Ante *factum est* pnmo |<ko addunt *per bonum* PF, altero loco *per malum* P. Pro *accipitur, accipiatur |, accepit* P.

0) *ttimuluf... portatur.– itimuloi... portat* I, *itimulum... portavit* P.

t) *tamen.* – *enim* PB. – Pm *ut doleat, ut si doleat bc, si doleat* P.

Commentaria Cardinalis Caiet-ini

p°m

* TN ‹luacst'onis octogesimae articulo quarto , dubium occurrit, an contritus, non autem confessus, de peccato mortali, habita copia confessoris idonei, sumens Eucharistiam peccet mortaliter. Et est ratio dubii, quia communiter dicitur quod, habita copia confessoris, tenetur confiteri mortalc contritus ante sumptionem Eucharistiae : non tamen communiter asseritur quod teneatur sub peccato mortali.

1

II. Ad huius quaestionis difficultatem aperiendam, sciendum est quod teneri sub vinculo peccati mortalis, vel non sic teneri ad confessionem huiusmodi ante Eucharistiam, oportet accipere vel cx iurc divino, vel ex ratione naturali, vel ex iure positivo.

Et ab ultimo inchoando, ius positivum nullum apparet praecipiens confessionem ante sumptionem Eucharistiae.

Ratio autem cx naturali discursu α doctoribus sacris allata ad hoc, est quia distributio Eucharistiae spectat ad ministros Ecclesiae; ac per hoc, sumpturus Eucharistiam debet esse mundus indicio Ecclesiae. Quam quidem rationem ipsimet doctores sacri non tanti faciunt ut necessario ipsam concludere dicant : nam dicunt ipsam habere locum, non simpliciter et absolute, sed quando adest copia confessoris. Et revera ratio ista non cogit nec iu> statuit: quoniam facile solvi potest dicendo quod sumpturus per ministros Ecclesiae Eucharistiam, debet esse mundus iudicio ministrorum, *rei iudicio Domini ipsorum ministrorum.* Contritus autem mundus est indicio Dei, membrumque est formatum etiam militantis Ecclesiae.

Ex divino vero iure praeceptum hoc non apparet. Quin potius insinuatur oppositum, dum, I ad *Cor.* xi ·, Apostolus dicit : *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat.* Ubi duo dicit. Primo, quod *homo probet seipsum.* quod pertinet ad contritionem : ct non dicit quod *probetur a confessore.* Et quamvis locus ab auctoritate negative parum aut nihil valeat, cx secundo tamen dicto affirmativo videtur negatio ista fulciri. Subiungitur enim: *et sic*

' v<n*sV

de pane illo edat. Hoc enim subjunctum monstrat sufficere ad sumendam Eucharistiam quod homo probet scipsum. nam, si probare scipsum non sufficeret, Apostolus non subiunxisset documentum dispositionis hominis communicaturi quale subjunxit dicens *et sic,* idest *probato seipso, de pane illo edat,* etc.

III. Quocirca videtur mihi, cx hoc .Apostoli documento, et ex ratione subjungenda, quod contritus sumens Eucharistiam non peccat mortaliter, etiam confessoris habita copia. Ratio autem me movens est, quia constat actum istum qui est contritum de peccato mortali non confesso sumere Eucharistiam, non esse ex suo genere peccatum mortale. Quod ex eo evidenter probatur quod, si esset mortale cx suo genere, in nullo casu esset licitus: ut patet discurrendo per omnes actus qui ex suo genere sunt peccata mortalia. Constat autem actum istum esse quandoque licitum, ut omnes fatentur: quando scilicet deest copia confessoris.

Amplius, duobus existentibus praeceptis, ct utroque affirmativo, ac per hoc ambobus obligantibus, quantum est cx natura sua, solum tempore necessitatis; perspicimus manifestam differentiam in hoc, quod sumptio Eucharistiae determinat tempus necessarium respectu praecepti contritionis, ct non determinat tempus necessarium respectu praecepti confessionis: nam sumptio Eucharistiae praeexigit absoluta necessitate ut *probet seipsum homo* per contritionem, et non praeexigit absoluta necessitate ut probetur homo a confessore. Ergo confessio ante communionem non est in praecepto: quia tunc non est tempus necessitatis absolute; nec iit tempus necessitatis ex sumptione Eucharistiae, sicut ex eadem fit tempus necessitati respectu contritioni

Ex hoc igitur quod, absolute loquendo, contritum absque confessione peccati mortalis sumere Eucharistiam non est ex suo genere peccatum mortale, non est sacrilegium, seu mortale peccatum sacrilegii; consequens est ut ex differentia illa, scilicet, habita vel non habita copia confessoris, cum utrumque eorum per accidens sc habeat ad actum istum, non fiat actus iste cx non mortali mortalis, aut ex mortali non mortalis; oportet enim judicium dc humanis actibus cx his quae sunt per se sumere.

Et confirmatur. Quia immiscere sc sacris actibus sacramentalibus, qui sacrilegi essent si in peccato mortali exercerentur, cum contritione sola peccatorum mortalium, non est peccatum mortale: sufficit enim sacerdoti ministranti sacramentum poenitentiae aut baptismi, extremae unctionis aut siatici, sola contritio. Immo suscipere etiam aha sacramenta cum sola contritione nullibi videtur prohibitum: et quod Patrum auctoritate non est sancitum, non est superstitiosa novitate praecipiendum.

IV. Et licet cx his sic credendum censeam, consulendum tamen omnibus est ut, habita confessoris commoditate. non solum *probet seipsum homo,* sed clavibus Ecclesiae scipsum subiicint, antequam *de pane tllo edat et de calice bibat.* Propter hoc enim Ecclesia consuevit confessionem ad quam singuli (enentur semel in anno ·, in Quadragoima facere ut mundi, non solum apud Dcumt sed etiam secundum indicium ministrorum Ecclesiae, ad Eucharistiam hdclcs accedant in Pascha.

ARTICULUS QUINTUS

1 TRIM ACCEDERE AD HOC SACRAMENTI M CUM CONSCIENTIA PECCATI SIT GRAVISSIMUM OMNIUM PECCATORUM

IV *Sent.,* dbL n. art. 3, qu 3, 1 *ad Cor.,* cep. xi, lox vn.

Sin QiiNTUM sic proceditur. Videtur quod accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati sit gravissimum omnium peccatorum. Dicit enim Apostolus, I *Cor.* xi *v: Quicumque manducaverit panem et biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini:* Glossa ibidem a; *.4c si Christum occiderit, punietur.* Sed peccatum Christum occidentium videtur fuisse gravissimum. Ergo et hoc peccatum, quo aliquis cum conscientia peccati ad mensam Domini accedit, videtur esse gravissimum.

2. Praeterea, Hieronymus dicit, in quadam Epistola * *Quid tibi cum feminis, qui ad altare cum Dominofabularis? Dic. sacerdos, dic, clerice, qualiter cum eisdem labiis Filium Dei osculans quibus osculatus es filiam 3 meretricis. O Inda, osculo Filium hominis tradis!* Et sic videtur fornicator ad mensam Christi accedens peccare sicut ludas peccavit, cuius peccatum fuit gravissimum. Sed multa alia peccata sunt graviora quam peccatum fornicationis: et praecipue peccatum infidelitatis. Ergo cuiuslibet peccatoris ad mensam Christi accedentis peccatum est gravissimum.

3. Praeterea, magis est abominabilis Deo immunditia spiritualis quam corporalis. Sed si quis projiceret corpus Christi in lutum vel sterquilinium, gravissimum reputaretur esse τ peccatum. Ergo gravius peccat si ipsum sumat cum peccato quod est immunditia spiritualis. Ergo hoc peccatum est gravissimum.

Sed contra est quod, super illud Ioan, xv * *Si non venissem. et locutus eis non fuissem, peccatum non haberent,* dicit Augustinus * hoc esse intelligendum de peccato infidelitatis, *quo retinentur * cuncta peccata.* Et ita \idetur hoc peccatum non esse gravissimum, sed magis peccatum infidelitatis.

Respondeo dicendum quod, sicut in Secunda Parte * habitum est, dupliciter aliquod peccatum potest dici gravius alio: uno modo, per se; alio modo, per accidens. Per se quidem, secundum rationem suae speciei, quae attenditur ex parte obiecti. Et secundum hoc, quanto id contra quod peccatur est maius, tanto peccatum est gravius. Et quia divinitas Christi est maior humanitate ipsius; et ipsa humanitas est potior quam sacramenta humanitatis: inde est quod gravissima peccata sunt quae committuntur in ipsam divinitatem. sicut est peccatum infidelitatis et blasphemiae. Secundario autem sunt gravia peccata

«) *ibidem. – bc;* om. F, *idest* I, *ibidem dicit est* cd. *a, ibidem hoc est* P, *ibidem est* ceteri.

p) *JUiam. – similia (meretricia)* D, *labia* cditinnes.

γ) *cue- cius* tertk (po%t *peccatum* 1), om. E.

3) *quo retinentur. – (in bc) quo continentur* Ifrc, *quo tenentur* P.

quae committuntur in humanitatem Christi: unde Matth. mi * dicitur: *Qui dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit verbum contra Spiritum Sanctum, non remittetur ci neque in hoc saeculo neque in Juturo,* Tertio autem loco sunt peccata quae committuntur contra sacramenta, quae pertinent ad humanitatem Christi. Et post hoc sunt alia peccata, contra puras creaturas.

Per accidens autem unum peccatum est gravius alio ex parte peccantis: puta, peccatum quod est ex ignorantia vel infirmitate, est levius peccato quod est ex contemptu vel ex certa scientia; et eadem ratio est de aliis circumstantiis. Et secundum hoc. illud peccatum in quibusdam potest esse gravius, sicut in his qui ex actuali contemptu cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt; in quibusdam vero minus grave, puta in his qui ex quodam timore ne deprehendantur in peccato, cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt.

Sic igitur palet quod hoc peccatum est multis aliis gravius secundum suam speciem, non tamen omnium gravissimum.

Ad primi m ergo dicendi m quod peccatum indigne sumentium hoc sacramentum comparatur peccato occidentium Christum secundum similitudinem, quia utrumque committitur contra corpus Christi: non tamen secundum criminis quantitatem. Peccatum enim occidentium Christum fuit mullo gravius. Primo quidem, quia illud peccatum fuit contra corpus Christi in sua specie propria: hoc autem est contra corpus Christi in specie sacramenti. Secundo, quia illud peccatum processit ex intentione nocendi Christo: non autem hoc peccatum.

Ad secundum dicendum quod fornicator accipiens corpus Christi comparatur ludae Christum osculanti, quantum ad similitudinem criminis, quia uterque ex signo caritatis Christum offendit: non tamen quantum ad criminis quantitatem, sicut et prius ♦ dictum est. Haec tamen similitudo non minus competit aliis peccatoribus quam fornicatoribus: nam et per aha peccata mortalia agitur contra caritatem Christi, cuius signum est huc sacramentum; et tanto magis quanto · peccata sunt graviora. Secundum quid tamen peccatum fornicationis magis reddit hominem ineptum ad perceptionem huius sacramenti: inquantum scilicet per hoc peccatum spiritus maxime carni subiicitur, et ita impeditur fervor dilectionis, qui requiritur in hoc sacramento.

Plus tamen ponderat impedimentum ipsius curitatis quam fervoris eius. Unde etiam peccatum infidelitatis, quod funditus separat hominem ab Ecclesiae unitate, simpliciter loquendo, maxime hominem ineptum reddit ad susceptionem huius sacramenti, quod est sacramentum ecclesiasticae unitatis, ut dictum est ♦ Unde ct gravius peccat infidelis accipiens hoc sacramentum quam peccator fidelis; et magis contemnit Christum secundum quod est sub hoc sacramento, praesertim si non credat Christum vere sub hoc sacramento esse: quia, quantum est in se, diminuit sanctitatem huius sacramenti, et virtutem Christi operantis in hoc sacramento, quod est contemnere ipsum sacramentum in scipso. Fidelis autem qui cum conscientia peccati sumit, contemnit hoc sacramentum non in seipso, sed quantum ad usum, indigne accipiens. Unde et Apostolus, I Cor. XI ,* assignans rationem huius peccati, dicit: *non diiudicans corpus Domini,* idest, *non discernens ipsum ab aliis čibis* quod maxime facit ille qui non credit Christum esse sub hoc sacramento.

Ad tertium dicendum quod ille qui proiiceret hoc sacramentum m lutum, gravius : peccaret quam ille qui cum conscientia peccati mortalis ad hoc sacramentum accedit. Primo quidem, quia ille hoc faceret ex intentione iniuriam inferendi η huic sacramento: quod non intendit peccator indigne corpus Christi accipiens.

Secundo, quia homo peccator capax est gratiae: unde etiam magis est aptus ad suscipiendum hoc sacramentum quam quaecumque alia irrationalis creatura. I nde maxime inordinate uteretur hoc sacramento qui proiiceret ipsum canibus ad manducandum, vel qui proiiceret in lutum conculcandum

U *quanto.* – Ten»·; om. DpE. *quanto magis* ceteri,
ζ) *gravius,* – *multo gravius* F ct tertia, *gravius* fccra/Mm E.

rj *inferendi.* – *faciendi et inferendi* cJ, *a, faciendi* ed fioae
9) *conculcandum.* – *ad conculcandum* F.

Commentaria Cardinali» Caietani

Is articulo quinto eiusdem quaestionis. Durandus occurrit, in IV *Sent,,* dist. ix. qu. n. ari. 2 ·, oblidens contra rationem ct conclusionem Auctoris, in hoc quod dicit sacrilegium indigne communicantium esse gravius peccatum omnibus peccatis quae sunt contra puras creaturas. Et contra conclusionem quidem, dicit satis grave videri plus peccare irreverenter sumentem Eucharistiam quam iniuâte occidentem proximum.

Contra rationem autem, quia propositio dicens, *Sicut se habet obtectum ad obtectum, ita se habet actus ad actum,* non est necessaria quando actus sunt diversarum rationum, sed solum quando sunt unius rationis. Gravius est enim contumelia dehonorare principem quam civem: sed gravius est occidere civem quam verbo dehonorare principem.

II. Ad hoc dicitur quod propositio est necessaria in utrisque actibus: intellecta tamen ut in littera exponitur, ct communiter etiam intelligitur, scilicet dc gravitate peccatorum cx proprio genere; haec enim cx obiccto. unde habet speciem actus, pensatur. Et veritas čiu patet cx eo quod dicimus maius esse peccatum secundum suum genus blasphemiam Dei quam homicidium : et tamen isti actus sunt diversarum rationum. Et ad hoc possent mulla exempla adduci.

Nec grave videtur sapientibus maius esse peccatum secundum suum genus hoc sacrilegium quam simplex homicidium. Quoniam intelligunt homicidium esse gravius aliunde: scilicet cx damno vitae illato, cl aliis huiusmodi.

ARTICULUS SEXTUS

UTRUM SACERDOS DEBEAT DENEGARE CORPUS CHRISTI PECCATORI PETENTI

Infn, qu. i.xxxt, «n. ; IV .Scuf.. dut. ix, art. 5, ǫu i; di»t. xi, qu. nt, art. a, ǫu t; *Quodl.* V, qu n, eri. 3.

n sextum sic proceditur. Videtur quod sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti. Non est enim faciendum contra Christi praeceptum propter vitandum scandalum, neque propter vitandum[a] infamiam alicuius. Sed Dominus praecepit, Matth. \n *Xolite sanctum dare canibus.* Maxime autem datur sanctum canibus cum hoc sacramentum peccatoribus exhibetur. Ergo neque propter vitandum scandalum, neque propter vitandam infamiam alicuius, debet hoc sacramentum peccatori petenti dari.

2. Praeterea, de duobus malis est minus malum eligendum. Sed minus malum esse videtur si peccator infametur, vel etiam si ei hostia non consecrata detur, quam si sumens corpus Christi mortaliter peccet. Ergo x idetur hoc potius eligendum, quod vel infametur peccator petens corpus Christi, vel etiam detur ei hostia non consecrata.

3. Praeterea, corpus Christi interdum datur suspectis de crimine ad eorum manifestationem: legitur enim in Decretis. II, qu. n ♦ *Saepe contingit ut m monasteriis monachorum furta perpetrentur. Idcirco statuimus ut, quando ipsi fratres de talibus expurgare se debent, missa ab abbate celebretur rei ·· ab aliquo ex praesentibus fratribus. et sic, expleta missa, omnes communicent in haec verba, « Corpus Christi sit tibi hodie ad probationem >.* Et infra ' : *Si episcopo vel presbytero aliquod maleficium fuerit imputatum, in singulis missa celebrari debet et communicari. et de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere.* Sed peccatores occultos non oportet manifestari: quia, si frontem verecundiae abiecerint, liberius peccabunt, ut Augustinus dicit, in libro *de Verbis Domini* :* Ergo peccatoribus occultis non est corpus Christi dandum, etiam si petant.

Sed contra est quod, super illud Psalmi ;* *Manducaverunt et adoraverunt omnes pingues terrae,* dicit Augustinus *Xon prohibeat dispensator pingues terrae,* idest peccatores, *mensam Domini manducare.*

Respondeo dicendum quod circa peccatores distinguendum est. Quidam enim sunt occulti: quidam vero manifesti; scilicet per evidentiam facti, sicut publici usurarii aut publici raptores; vel etiam per aliquod indicium ecclesiasticum vel saeculare. Manifestis ergo peccatoribus non debet, etiam petentibus, sacra communio dari. I nde kiùjiîi· u Cyprianus * scribit ad quondam: /Vo *dilectione tua consulendum me existimasti quid mihi videa-*

vitan- disciplinae congruere ut pudor et honor Ecclesiae non turpi et infami contagione foedetur.

Si vero non sunt manifesti peccatores sed occulti. non potest eis petentibus sacra communio Jenugan Cum enim quilibet Christianus, cx hoc ipso quod est baptizatus, sit admissus ad mensam Dominicam, non potest eis τ ius suum tolli τ nisi pro aliqua causa manifesta. Inde super illud I *Cor.* v ;* *Si is qui frater inter vos nominatur* ctc., dicit Glossa Augustini ♦ Aox *a communione quemquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio vel ecclesiastico vel saeculari nominatum atque convictum.* *Vtr* «·· ' *Uwb·*

Potest tamen sacerdos qui est conscius criminis, occulte monere peccatorem occultum, vel etiam in publico generaliter omnes, ne ad mensam Domini accedant antequam poeniteant ' ct 5 Ecclesiae reconcilientur. Nam post poenitentiam et reconciliationem, etiam publicis peccatoribus non est communio deneganda: praecipue in mortis articulo. L nde in concilio Carthagincnsi * legitur: *Scenicis atque histrionibus ceterisque huiusmodi personis, vel apostatis, conversis ad Deum reconciliatio non negetur.*

Ad primum ergo dicendum quod sancta prohibentur dari *canibus,* idest peccatoribus manifestis. Sed occulta non possunt publice puniri, sed sunt divino iudicio reservanda.

Ad secundum dicendum quod, licet peius sit peccatori occulto peccare mortaliter sumendo corpus Christi quam infamari, tamen sacerdoti ministranti corpus Christi peius est peccare mortaliter infamando iniuste l peccatorem occultum, quam quod ille mortaliter peccet: quia nullus debet peccatum mortale committere ut alium liberet a peccato. I nde Augustinus dicit, in libro *Quaestionum super Gen. loculosissime admittitur haec compensatio, ut nos faciamus aliquid mali, ne altus gravius malum faciat.* Peccator tamen occultus potius deberet : eligere infamari * quam indigne ad mensam Christi accedere.

Hostia tamen non consecrata nullo modo debet dari loco consecratae: quia sacerdos hoc faciens, quantum est in se, facit r· idololatrare illos qui r· credunt hostiam consecratam ;* sive alios praesentes, sive etiam ipsum sumentem; quia, ut Augustinus dicit *nemo carnem Christi manducet nisi* §.

•CLuhxl iwi. «! ÜVfTt.ÜQIH. 1VJ, cap. ir.

• P·. in, rtn

• OdM. OfJ. d ·Cf.At.fi. ■Mna. I ta Æ ttruf, »cr». i: Qo. .Vm *rrxtii· Uti, it* G>«. *trer., iitt.* II.

a) *neque propter vitandum.* – *vel* Pl.

β) *ab abbate celebretur vel.* – *ad altare celebretur* l . – *tibi* EF.i ct tertia; *ibi.* – Ad *in iingulif... communicari, Altai pro iingulii mUtam debet celebrare et communicare* margo P.

γ) *eie.* – *ei Fa* ct tertia.

$) poeniteant. – *de peccatu poeniteant* tertia.

1) fa/tufe. – FaD .1 ct tertit praeter H; *inite.*

Ç) *deberet.* ~ Pu; *debet* DFhG, *debeant* vel *deberent* i. *debeat* ceteri.

rj /«Cfr. – F ct tertia; *fecit.*

•n. s»0. 0

prius adoret ♦ Unde Extra, *de Celebratione Missarum,* cap. *De* | *homine,* dicitur: *Licet is qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter si se ingerat, tamen gravius videtur offendere qui fraudulenter illud praesumpserit simulare.*

Ad tertium dicendum quod decreta illa sunt abrogata per contraria documenta Romanorum Pontificum. Dicit enim Stephaniis Papa :* *Ferri* UJ,‘ ii. qu. ». *candcntis j,ei aquae ferventis ' examinatione confessionem extorqueri a quolibet sacri canones non concedunt. Spontanea enim confessione, vel testium approbatione publicata, delicta commissa sunt regimini * nostro indicare: occulta vero et incognita illi sunt relinquenda qui solus novit corda filiorum hominum.* Et idem habetur Extra, de *Purgationibus,* cap. *Ex tuarum.* In omnibus enim talibus videtur Dei esse tentatio: unde sine peccato fieri non possunt. Et gravius videretur si in hoc sacramento, quod est institutum ad remedium salutis, aliquis incurreret iudicium mortis, l 'nde nullo modo corpus Christi debet dari alicui suspecto de crimine quasi ad examinationem.

0) *D/.* — P»B ct fcj ex. i <) *rtgimint.* – F ct ţcrlii regni Ea, *rrgi* ceteri,
t) *fcrvrntlt.* — F ct tertia.; *bulirnht* cd. a. *fluenti* ceteri.

Commentaria Cardinalis Caiotaru

In articulo sexto, adverte Durandum, in lib. IV . dist. tx, art. ult., limitare dictum Auctoris hic, scilicet. *Occultis peccatoribus petentibus non potest sacra communio denegari.* Distinguit enim dc sacerdote curato scu eius vic ino, seu curam (non) gerente: ct similiter dc tempore generalis communionis aut infirmitatis, vel tempore alio. Putatquc non gerentem curam animarum debere negare communionem. ex eo quod non tenetur illum communicare, etiam cum licentia curari: curatum autem, extra tempus generalis communionis, persuasoric. sine scandalo tamen, negare communionem debere.

II. Mihi autem videtur quod, licet cauta sit distinctio Durandi, ut petens communionem non exequatur sicrilcgium quod intendit; debitum tamen nullum video negandi occulto peccatori publice se communioni ingerenti, rive sit sacerdos curatus sive non, modo stet paratus in altari communicans quoscumque. Et ratio est quia *Christi actio nostra C5t instructio* ·. Constat autem quod Dominus non upp. itrn.j: ia- tenebatur tunc ad communicandum Apostolos; et dc fa- ciii, modicum supersedendo, potuisset sine scandalo evitare ludam, instituendo sacramentum post datam intinctam buccellam, qua sumpta exivit foras ♦

,,n’ Et confirmatur. Quia ludas non petiit communionem; et tamen Dominus, Apostolicum chorum communicans, •MaitlLcapjavi, ae, 37. ℙ sura cum ceteris invitavit, dicens: *Comedite,* seu, *Bibite jl0C omnes :**

III. Quocirca Durandi distinctio locum habere videtur quando ad partem, coram aliis tamen, peteret aliquis ut sacerdos vellet celebrare ct ipsum communicare. Tum enim qui non tenetur communicare illum occultum peccatorem. debet, ri sine scandalo potest, suum negare ministerium. Dico autem, *sine scandalo:* quia si negatio in damnum vergeret famae ipsius petentis, par esset ratio in hoc casu ut in casu quo staret paratus nd communicandum. Posset enim, ne netus negationis suae detraheret famae proximi, communicare ipsum, relinquendo ipsi peccatori curam suimet.

IV. Item in eodem articulo ·, caute nota m nullo casu · top. dandam aut accipiendam esse hostiam non consecratam, quasi Ineo communionis. Dico autem hoc quia, etiam sciente tam communicante quam accipiente hostiam non esse consecratam, propter praesentes, qui indistincte adorant , vel adorare possunt. quamlibet hostiam quam deferri vel dari conspiciunt, illicitum est: – nam, si nullus esset omnino praesens, non fingeret accipiens sc communicare, sed abstineret omnino.

V. In responsione ad tertium eiusdem articuli, nota quod decreta illa quae corpus Christi quasi ad examinationem ordinarunt, non fuerunt per concilia universalia facta: sed fuit concilium particulare, ut patet II, qu. iv ·. Et propterea non est mirum si erravit.

ARTICULUS SEPTIMUS

UTRUM NOCTURNA POLLUTIO IMPEDIAT ALIQUEM A SUMPTIONE CORPORIS CHRISTI

IV *Sent,* dî»t ix, art. 4, ǫu 5.

Ad septimum sic proceditur. Videtur quod nocturna pollutio non impediat aliquem a sumptione corporis Christi. Nullus enim impeditur a sumptione corporis Christi nisi propter peccatum. Sed nocturna pollutio accidit sine peccato: dicit enim Augustinus, XΠ *super Gen. ad litt.* ♦ *Ipsa phantasia quae Jit in cogitatione sermocinantis, cum expressa fuerit in visione somniantis, ut inter illam et veram coniunctionem corporum non discernatur, continue movetur * caro et sequitur quod eum motum sequi solet, cum hoc tam sine peccato Jiat quam sine peccato a vigilantibus dicitur quod, ut diceretur, procul dubio cogitatum est.* Ergo nocturna pollutio non impedit hominem ab huius sacramenti perceptione.

2. Praeteriλ, Gregorius dicit, in Epistola *ad Augustinum Episcopum Anglorum :** Aï *quis sua* · M. i.>. xi. *coniuge. non cupidine voluptatis raptus, sed tan-* xxx *tum ut eandorum liberorum gratia utitur, ille pro-* qtu iv. *fecto, sive de ingressu ecclesiae seu de sumendo corporis Dominici mysterio, suo est indicio relinquendus: quia prohiberi a nobis non debet accipere qui, in igne positus, nescit ardere.* Ex quo patet quod carnalis pollutio etiam vigilantis, si sil sine peccato, non prohibet hominum a sumptione corporis Christi. Multo igitur minus prohibet nocturna pollutio dormientis.

a) *continue movetur.* – *continuo iuditio b, continuo movetur* Pc

3. Praeterea, nocturna pollutio videtur solam immunditiam corporalem habere. Sed aliae immunditiae corporales, quae secundum legem impediebant ab ingressu sanctorum ;* in nova lege non impediunt a sumptione corporis Christi: sicut de muliere pariente, vel menstruata, vel fluxum sanguinis patiente, scribit beatus Gregorius Augustino Anglorum Episcopo Ergo videtur quod neque etiam nocturna pollutio impediat hominem a sumptione huius sacramenti.

4. Praeterea, peccatum veniale non impedit hominem a sumptione huius sacramenti: sed nec etiam peccatum mortale post poenitentiam. Sed, dato quod nocturna pollutio provenerit cx aliquo peccato praecedenti sive crapulae sive turpium cogitationum, plerumque tale peccatum est veniale: ct, si aliquando sit mortale, potest contingere quod de mane poenitet et peccatum suum confitetur. Ergo videtur quod non debeat impediri a sumptione huius sacramenti.

5. Praeterea, gravius peccatum est homicidii quam fornicationis. Sed si aliquis de nocte somniet homicidium perpetrare aut furtum, vel quodeumque aliud peccatum, non propter hoc impeditur a sumptione corporis Christi. Ergo videtur quod multo minus fornicatio somniata, cum pollutione subséquente, impediat a susceptione huius sacramenti.

Sed contra est quod *Levit,* XV * dicitur: *Vir a quocumque ·' egreditur semen coitus, immundus erit usque ad vesperam.* Sed immundis non patet aditus ad sacramenta. Ergo videtur quod propter pollutionem nocturnam aliquis impeditur a sumptione huius sacramenti, quod est maximum sacramentum.

Respondeo dicendum quod circa pollutionem nocturnam duo possunt considerari: unum quidem ratione cuius ex necessitate impedit hominem a sumptione huius sacramenti; aliud autem ratione cuius non ex necessitate impedit hominem, sed ex quadam congruentia.

Ex necessitate quidem impedit hominem ab huius sacramenti perceptione solum mortale peccatum. Et quamvis ipsa nocturna pollutio, secundum se considerata, peccatum mortale esse non possit, nihilominus tamen, ratione suae causae, quandoque habet peccatum mortale annexum. Et ideo consideranda est causa pollutionis nocturnae. Quandoque enim provenit cx causa extrinseca spirituali, scilicet daemonum illusione, qui, sicut in Prima Parte habitum est, phantasmata commovere possunt, ex quorum apparitione pollutio interdum subsequitur. Quandoque vero provenit pollutio ex causa intrinseca spirituali, scilicet ex praecedentibus cogitationibus. Aliquando autem ex causa intrinseca corporali: seu ex superfluitate sive debilitate naturae; seu etiam ex superfluitate cibi el polus. Quaelibet autem harum trium causarum potest et sine peccato, ct cum peccato veniali vel mortali existere. Et si quidem sil sine peccato, vel cum peccato veniali, non ex necessitate impedit sumptionem huius sacramenti, ita scilicet quod homo sumendo sit *reus corporis el sanguinis Domini* .* Si vero sit cum peccato mortali, impedit ex necessitate.

Illusio enim daemonum quandoque provenit ex praecedenti negligentia praeparationis ad devotionem L quae potest esse vel mortale vel veniale peccatum. – Quandoque vero provenit ex sola nequitia daemonum volentium impedire hominem a sumptione huius sacramenti. Unde legitur in *Collationibus Patrum* ' quod, cum quidam * pollutionem pateretur semper in festis in quibus erat communicandum, seniores, comperto quod nulla causa ab ipso praecesserat, decreverunt quod propter hoc a communione non cessaret: et ita cessavit illusio daemonum.

Similiter etiam praecedentes cogitationes lascivae quandoque possunt esse omnino sine peccato: puta cum aliquis causa lectionis vel disputationis cogitur de talibus cogitare. El si hoc sil sine concupiscentia et delectatione, non erunt cogitationes immundae, sed honestae: ex quibus tamen pollutio sequi potest, sicut patet ex auctoritate Augustini inducta .* – Quandoque vero praecedentes cogitationes sunt cum concupiscentia cl delectatione: et, si adsit consensus, peccatum mortale erit; sin autem \ veniale.

Similiter etiam et causa corporalis quandoque est sine peccato: puta cum est ex infirmitate naturae, unde et quidam vigilando absque peccato fluxum seminis patiuntur; vel etiam si : sit ex superfluitate naturae, sicut enim contingit sanguinem superfluere η absque peccato, ita et semen. quod est superfluitas sanguinis, secundum Philosophum .* – Quandoque vero est cum peccato: puta cum provenit ex superfluitate cibi vel potus. Et hoc etiam potest esse peccatum veniale vel mortale: licet frequentius peccatum mortale accidat circa turpes cogitationes, propter facilitatem consensus, quam circa sumptionem cibi et potus. I nde Gregorius, scribens Augustino Anglorum Episcopo ♦ dicit cessandum esse a commanione quando ex turpibus cogitationibus provenit, non autem quando provenit ex superfluitate cibi et potus, praesertim si necessitas adsit.

Sic igitur ex causa pollutionis considerari potest utrum nocturna pollutio ex necessitate impediat sumptionem huius sacramenti.

Ex quadam vero congruentia impedit quantum ad duo. Quorum unum semper accidit, scilicet quaedam foeditas corporalis: cum qua. propter reverentiam sacramenti, non decet ad altare

'0 *a quoeunque.* – *de quo* P, *a quo* cetera tertia; cf. qu LXXXTI. an. 5. 3.

γ; *devotionem.* – *orationem et devotionem* I et per *Alias* margo p.

3) *quidam.* – *frater* addunt PFI.

1) *tm autem,* – *sin* (r/ P) *autem defit erit* editione»; *fin autem veniale* om. H.

etiam fi. – Tcnia et a; *etiam* E, *si etiam* ceteri.

η) *superfuere.* – *fluere* F.1 ct editiones.

0) *superfluitate cibi.* – *infirmitate cibi* BpC et *a, infirmitate na lurae vel ex superfluitate naturae vel ex tuperfiuitate cibi* F.

accedere, unde et volentes tangere aliquid sacrum manus lavant; nisi forte talis immunditia perpetua sit vel diuturna, sicut est lepra vel fluxus sanguinis vel aliquid huiusmodi. – Aliud autem est evagatio mentis, quae sequitur pollutionem nocturnam, praecipue quando cum turpi imaginatione contingit.

Hoc tamen impedimentum quod ex congruitate provenit, postponi debet propter aliquam necessitatem: puta, ut Gregorius dicit ;* *cum fortasse aut festus dies exigit, aut exhibere ministerium, pro eo quod sacerdos alius deest, ipsa necessitas compellit.*

• IbIX

An primum ergo dicendum quod ex necessitate quidem non impeditur homo a sumptione huius sacramenti nisi propter peccatum mortale: sed ex quadam congruentia potest homo impediri propter alias causas, sicut dictum est ·.

• In corpore.

Ad secundum dicendum quod coitus coniugalis, si sit sine peccato, puta si fiat causa prolis generandae vel causa reddendi debitum, non alia ratione impedit sumptionem sacramenti nisi sicut dictum est * de pollutione nocturna quae accidit sine peccato, scilicet propter immunditiam corporalem et mentis distractionem. Ratione cuius Hieronymus dicit, *super Matth. :* *Si panes propositionis ab his qui uxores tetigerant comedi non poterant, quanto magis panis qui de caelo descendit, non potest ab his qui coniugalibus paulo ante haesere ' amplexibus, violari atque contingi! Non quod nuptias condemnemus: sed quod, eo tempore quo carnes Agni manducaturi sumus, vacare a * carnalibus operibus debeamus.* Sed quia hoc secundum congruitatem, et non secundum necessitatem est intelligendum, Gregorius dicit * quod talis *est suo indicio relinquendus. – Si vero non amor procreandae sobolis, sed voluptas dominatur in opere,* ut ibidem Gregorius subdit ;* tunc prohiberi debet ne accedat ad hoc sacramentum.

‘µ Ïορ^η".· ven. Sc/jtii, <J. can. Cam. XXXIII, qu.ir.

• 1.0«. CtL h

*CLcaa.hr m XXXIil, «u. Π,

Ad tertium dicendum quod, sicut Gregorius dicit. in Epistola supra * dicta *ad Augustinum Anglorum Episcopum* ;* in veteri Testamento aliqui polluti dicebantur figuraliter, quod populus novae legis spiritualiter intelligit. I nde huiusmodi corporales immunditiae, si sint perpetuae vel diuturnae, non impediunt sumptionem huius sacramenti salutaris, sicut impediebant accessum ad sacramenta ' (iguralia. Si vero cito transeunt, sicut immunditia pollutionis nocturnae, cx quadam congruentia impedit h sumptionem huius sacramenti per illum diem quo hoc accidit. Unde et *Dent,* xxiii * dicitur: *Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio \ egredietur extra castra, ct non revertetur priusquam ad vesperam lavetur aqua.*

· Art t.

·α4ι»ι«τη·«·

*

p

’ν<n· «·» ··· ·

Ad quartum dicendum quod, licet per contritionem et confessionem auferatur reatus culpae, non tamen aufertur corporalis immunditia ct distractio mentis ex pollutione consecuta.

·

An quintum dicendum quod somnium homicidii non inducit corporalem immunditiam, nec etiam tantam distractionem mentis sicut fornicatio c, propter intensionem delectationis. Si tamen somnium homicidii proveniat ex causa quae est peccatum, praesertim mortale, impedit a sumptione huius sacramenti ratione suae causae.

i) *haettrt.* – *haerere* E, *adhaesere* »up. ra». G, *exhaerere* H. *habuere bc, racarere* p; pro *amplexibui, complexionibus* HpG, *complexibus* iG; *Altat haaere complcxtbui mwa* P,

x) *a.* – FIvE; om.j pro *debeamut, debemus* E, *non debeamus* **GHj**, *non debemus* editione».

λ) *sacramenta.* – PAI; *saeva.*

p| *impedit.* – *impediunt* PF»

v) *somnio.* – Term praeter G; Wmuo.

·) *fornicatio.* – *somniata* addunt Pt<EG.

ARTICULUS OCTAVUS

UTRUM CIBUS VEL POTUS PRAEASSUMPTUS IMPEDIAT SUMPTIONEM HUIUS SACRAMENTI

H" ₩ qu. QtLvu, »n. 6, ad 5; IV *Sent.*. diu. nn, qu. i, nrt. q, qu· 1, ; I *ad Cor., cap.* xI, Ic<t. rv.

octavum sic proceditur. Videtur quod cibus vel potus praeassumptus non impedial sumptionem huius sacramenti. enim sacramentum est a Domino institutum in Cena. Sed Dominus, *postquam cenavit,* hoc sacramentum discipulis tradidit: sicut patet Luc. χχιι * et I *Cor.* xi :** Ergo videtur quod etiam post alios cibos assumptos nos debeamus sumere hoc sacramentum.

:. Ver», io. ·· Ver». J

2. Praeterea, I *Cor.* xi * dicitur: *Cum convenitis ad manducandum,* scilicet corpus Domini, *invicem expectate: si quis autem esurit, domi manducet.* Et ita videtur quod, postquam aliquis domi manducavit, possit in ecclesia corpus Christi manducare.

’ Ver J3, x.

3. Praeterea, in concilio Carthaginensi* legitur,

• 111. *can.* ixjx.

et habetur *de Consecr.,* dist. I :* *Sacramenta altaris non nisi a ieiunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniversario quo Cena Domini celebratur.* Ergo saltem illo dic potest corpus Christi aliquis post alios cibos sumere.

· Cr». &CPJ· mrat» *siUru.*

q. Praeterea, sumptio aquae vel medicinae, vel alterius cibi vel potus in minima quantitate, vel etiam reliquiarum cibi in ore remanentium, neque ieiunium Ecclesiae solvit, neque sobrietatem tollit, quae exigitur ad hoc quod aliquis reverenter hoc sacramentum sumat. Ergo per praedicta non impeditur aliquis a sumptione huius sacramenti.

5. Praeterix, quidam de nocte profunda comedunt aut bibunt, aut 3 forte totam noctem insomnem ducentes, dc mane percipiunt sacra mys-

a) xwf. – *et* icmt

teria, nondum plene digesti. Minus autem impediretur sobrietas hominis si in mane parum comederet, et postea circa nonam sumeret hoc sacramentum: cum etiam sit quandoque maior distantia temporis. Ergo videtur quod talis cibi praeassumptio non impediat hominem ab hoc sacramento.

6. Praeterea, non minor reverentia debetur huic sacramento iam sumpto quam ante sumptionem. Sed, sumpto sacramento, licet cibum aut potum sumere. Ergo et ante sumptionem.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in libro aœifiiT' ^esP(,nsi0llt,rn *Januarium :* Placuit Spiritui* ". r *Sancto ut, in honorem tanti sacramenti, prius in os Christiani Dominicum corpus intraret quam ceteri cibi.*

Respondeo dicendum quod aliquid impedit sumptionem huius sacramenti dupliciter. Uno modo, secundum se: sicut peccatum mortalc, quod habet repugnantiam ad significatum huius sacra- •An.<. menti, ut supra * dictum est.

Alio modo, propter prohibitionem Ecclesiae. Et sic impeditur aliquis a sumptione huius sacramenti post cibum vel potum assumptum, triplici ratione. Primo quidem, sicut Augustinus di- •ucdL cj(*in honorem huius sacramenti:* ut scilicet in os hominis intret nondum aliquo cibo vel potu infectum. – Secundo, propter significationem: ut scilicet detur intclligi quod Christus, qui est res huius sacramenti, et caritas eius, debet primo fundari in cordibus nostris; secun- •vcn.jy jum j||uj Matth. ✠i *Primo quaerite regnum Dei.* – Tertio, propter periculum vomitus ct ebrietatis, quae quandoque contingunt ex hoc quod homines inordinate cibis utuntur: sicut ct •vm.ju Apostolus dicit, I *Cor.* ✠i *Alius quidem esurit, alius vero ebrius est.*

Ab hac tamen generali regula excipiuntur infirmi, qui statim communicandi sunt, etiam post cibum, si de eorum periculo dubitetur, ne sine communione decedant: quia *necessitas legem non* 'H !tr' ✠*abet* Unde dicitur *de Consecr.*, dist. ll ✠* *Presbyter infirmum statim communicet, ne sine communione moriatur.*

Ad primum ergo dicendum quod, sicut Augustinus l,l eodem ✠ibro dicit, *neque, quia post cibum Dominus dedit, propterea pransi aut cenati fratres ad hoc sacramentum accipiendum convenire debeant, aut mensis suis miscere, sicut faciebant quos Apostolus arguit et emendat. Namque Salvator, quo vehementius commendaret mysterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus et memoriae discipulorum. Et ideo non praecepit ut deinceps tali ordine sumeretur: ut Apo-* ? *stolis, per quos ecclesias dispositurus erat, servaret ? hunc locum.*

Ad secundum dicendum quod illud verbum in 'U&tMrtu Glossa * sic exponitur: *Λ7 quis esurit, et impatiens non vult expectore alios, manducet domi suos cibos, idest. pane terreno pascatur: nec post Eucharistiam sumat.*

Ad tertium dicendum quod capitulum illud loquitur secundum consuetudinem aliquando apud aliquos observatam, ut, m repraesentationem Dominicae Cenae, illo die a non ieiunis corpus Christi sumeretur. Sed nunc hoc est abrogatum. Xam, sicut Augustinus in libro praedicto * dicit, · Uc. ex *per universum orbem mos iste servatur,* ut scilicet corpus Christi a ieiunis sumatur.

Ad quartum dicendum quod, sicut in Secunda Parte I habitum est. duplex est ieiunium. Primum est ī̄ēiūn̄ium naturae: quod importat pnivationem cuiuscumque praeassumpti per modum cibi vel potus. Et tale ieiunium requiritur ad hoc sacramentum, propter praedicta ✠ Et ideo neque ·ïη«>ηχ.«. post assumptionem aquae vel alterius cibi aut potus, vel etiam medicinae, in quantumcumque parva quantitate, licet accipere hoc sacramentum. Xec referi utrum aliquid huiusmodi nutriat vel non nutriat, aut per se aut cum aliis, dummodo sumatur per modum cibi vel potus. – Reliquiae tamen cibi remanentes τ in ore, si casualiter transglutiantur, non impediunt sumptionem huius sacramenti: quia non traiiciumur per modum cibi, sed per modum salivae. Et cadum ratio est de reliquiis aquae vel vini quibus os abluitur: dummodo traiiciantur non in magna quantitate, sed permixtae salivae, quod vitari non potest.

Aliud autem esi ieiunium Ecclesiae, quod instituitur ad carnis macerationem. Et tale ieiunium per praedicta non impeditur: quia praedicta non mullum nutriunt, sed magis ad alterandum sumuntur.

Ad quintum dicendum quod, cum dicitur, *Hoc* * * *sacramentum prius quam alii cibi debet mitti in os ✠Christiani* non est intelligendum absolute respectu totius temporis: alioquin qui semel comedisset et bibisset, nunquam postea posset hoc sacramentum accipere. Sed est intelligendum quantum ad eundem diem. Et licet principium diei secundum dix ursos diversimode sumatur, nam quidam a meridie, quidam ab occasu, quidam a media nocte, quidam ab ortu solis diem incipiunt Ecclesia tamen, secundum ✠Romanos J diem a media nocte incipit. Et ideo, si post mediam noctem aliquis sumpserit aliquid per modum cibi vel potus, non potest eadem die hoc sumere sacramentum: potest vero si ante mediam noctem.

Xec refert utrum post cibum vel potum r· dorinierit, aut etiam digestus sit. quantum ad rationem praecepti. Refert autem quantum ad perturbationem mentis quam patiuntur homines propter insomnietatem vel indigestionem: ex quibus si mens multum perturbetur, homo redditur ineptus ad sumptionem huius sacramenti.

?) *ut Apostolis... servaret.* – *ab Apostolis... servarct* I, *ut Apostoli... urvarent bc.* — Ad *locutn. At. modum* margo P.

γ) *cibi remanentes.* – PFGHI; *remanentes bc, cibi remanentium* ceteri·

2) *Hoc.* – *quod hoc* ✠erti Pro *mitti, intrare* po»t *Christiani* tertia.

t) *incipiunt.* – PFa; *incipiant.*

O *secundum Romanos.* – FUG et c; om. *ab, vero* II, Nomana P *sero* ceteri.

potum. – addunt IiG ct ✠ditione

An SEXTUM dicendum quod maxima devotio requiritur in ipsa sumptione sacramenti: quia tunc percipitur sacramenti effectus. Quae quidem devotio magis impeditur per praecedentia quam per sequentia. Et ideo magis est institutum quod homines ieiunent ante sumptionem huius sacramenti quam post. Debet tamen esse aliqua mora inter sumptionem huius sacramenti et reliquos cibos. Unde et in missa oratio gratiarum actionis post communionem dicitur; et communicantes etiam suas privatas orationes dicunt ·.

Secundum tamen antiquos canones statutum fuit a papa (demente ;* ut habetur de *Consecr.,* dist. II :* *Si mane Dominica porlio editur, usque ad sextam ieiunent ministri qui cam sumpserunt: et si tertia rei quarta acceperint, ieiunent usque ad vesperum.* Antiquitus enim rarius missarum solemnia celebrabantur, el cum maiori praeparatione. Nunc autem, quia oportet frequentius sacra mysteria celebrare, non posset de facili observari. Et ideo per contrariam consuetudinem est abrogatum.

0) *dicunt.* — *dicant* GHbc.

ARTICULUS NONUS

UTRUM NON HABENTES USUM RATIONIS DEBEANT HOC SACRAMENTUM ACCIPERE

IV *Sent.,* diet. IX, art. 5, qu· 3, 4; dixu wti, qu. |t, rl. 2, qua 3, 4; *h han.,* «p. vt, lea. vn.

SED NONUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod non habentes usum rationis non debeant hoc sacramentum accipere. Requiritur enim quod aliquis ad hoc sacramentum cum devotione et praecedenti sui examinatione accedat: secundum illud I *Cor.* XI: • Ver·. 28. *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat et de calice bibat.* Sed hoc non potest esse in his qui carent usu rationis. Ergo non debet eis hoc sacramentum dari.

2. Praeterea, inter alios qui carent usu rationis, sunt etiam arreptitii, qui energumeni dicuntur. Sed tales etiam ab inspectione huius sacramenti arcentur, secundum Dionysium, in libro *Eccles. Hier.* ' Ergo carentibus usu rationis hoc sacramentum dari non debet. • Cap. D».

3. Praeterea, inter alios carentes usu rationis maxime pueri videntur esse innocentes. Sed pueris hoc sacramentum non exhibetur. Ergo multo minus aliis carentibus usu rationis.

Sed contra est quod legitur in concilio Arausico ;* et habetur in Decretis, XXVI, qu. vi **: *Amentibus quaecumque sunt pietatis, sunt conferenda.* Et ita est " conferendum hoc sacramentum, quod est *sacramentum pietatis* ;* * 1. can. xtii. ·· Can. Qw re*cedunt.*

α

• Auf. /■ /04·. *Erjutl.,* tract. XXVI, nara. 13.

Respondeo dicendum quod aliqui dicuntur non habere usum rationis dupliciter. Uno modo, quia habent debilem usum rationis: sicut dicitur non videns qui male videt. Et quia tales possunt aliquam devotionem concipere l huius sacramenti, non est eis hoc sacramentum denegandum.

Alio modo dicuntur aliqui non habere totaliter usum rationis. Aut igitur nunquam habuerunt usum rationis, sed sic a nativitate permanserunt: et sic talibus non est hoc sacramentum exhibendum, quia in eis nullo modo praecessit huius sacramenti devotio. – Aut non semper caruerunt usu rationis. Et tunc, si prius, quando erant suae l mentis compotes, apparuit in eis huius sacramenti devotio, debet eis in articulo mortis hoc sacramentum exhiberi, nisi forte timeatur periculum vomitus vel exspuitionis. Unde legitur in concilio Carthagincnsi IV ct habetur in Decretis, XXVI, qu. vi *Is qui in infirmitate poenitentiam petit, si casu, dum* 0 *ad eum invitatus sacerdos venit, oppressus infirmitate obmutuerit, rei in phrenesim conversus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, et accipiat poenitentiam, et, si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem et infundatur ori eius Eucharistia.*

T

Ad primum ergo dicendum quod carentes usu rationis possunt devotionem ad sacramentum habere, quantum ad aliquos quidem praesentem, quantum ad alios autem praeteritam.

An secundum dicendi m quod Dionysius loquitur ibi de energumenis nondum baptizatis, in quibus scilicet nondum est vis daemonis extincta, quae viget in eis per originale peccatum. Sed de baptizatis qui corporaliter ab immundis spiritibus vexantur, est eadem ratio et de aliis amentibus. Unde Cassianus dicit ♦ *Eis.* qui ab immundis vexantur spiritibus, *communionem sacrosanctam a senioribus nostris nunquam meminimus interdictam.*

Ad tertii m dicendum quod eadem ratio est de pueris recenter natis, et de amentibus qui nunquam habuerunt usum rationis :* Unde talibus non sunt sacra mysteria danda: quamvis quidam Graeci contrarium faciant, propter hoc quod Dionysius, a cap. * *Eccles. Hier.,* dicit baptizatis esse sacram communionem dandam, non intelligentes quod Dionysius ibi loquitur de baptismo adultonim. – Nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitae patiuntur, propter hoc quod Dominus dicit, loan, vi ;* ATw *manducaveritis carnem Filii haminis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in robis:* quia, sicut Augustinus scribit Bo-

e) *at.* – *cis* addunt F et tertia.

p) *concipere.* — *accipere* DEGHpB et *bc, concipere* poll *iacramenti* P.

γ) iuar. – *Mnae* F.

ξ) *dum.* – Tertia; om. – *ct accipiat poenitentiam* om. HDEFpC ct *a.*

niiacio ;* *tunc unusquisque fidelium corporis et sanguinis Domini particeps fit,* scilicet spiritualiter, *quando in baptismate membrum corporis Christi efficitur.*

Sed quando iam pueri incipiunt aliqualem usum rationis habere, ut possint devotionem concipere huius sacramenti, tunc potest eis hoc sacramentum conferri.

Commentaria Cardinalis Caietani

I articulo nono, in responsione ad ultimum, adverte circa communionem puerorum et puellarum, *cum ad annos discretionis pervenerint,* iuxta cap. *t 'triusque sexus* quod iudicium de initio discretionis debet a parentibus ct confessore fieri. Λ parentibus quidem, quoniam continua conversatione experiuntur an filius seu filia discernere sciat panem spiritualem a materiali, ct cum devotione praeparare sc ad sacramentum. /\ confessore vero, quoniam in ipsa confectione potest advertere quantum discretionis .iut devotionis possit inessc.

Et videtur nimia cautela adhiberi a parentibus non exponentibus puellas decem annorum ad communionem. Dicunt enim quod sunt nimis parvae: cum tamen sufficientem habeant ct discretionem ct devotionem. Et licet ipsi pueri ac puellae videantur excusari, retrahentibus parentibus et confessore non praecipiente, quoniam disciplina aetatis illius exigit ut maioribus suis plus quam sibi ipsis ct credant et parcant; parentes tamen non excusantur.

ARTICULUS DECIMUS

UTRI M LICEAT QUOTIDIE HOC SACRAMENTUM SI SCIPERE

IV *Sent.,* dial. xn, qu. in, 'rt. 1 ; I *ad* C«r,, cap ti. lcvt. nt

Sn decimi m sic proceditur. Videtur quod non liceat quotidie hoc sacramentum suscipere. Sicut enim baptismus repraesentat Dominicam passionem, ita et hoc sacramentum. Sed non licet pluries baptizari, sed semel tantum, quia *Christus semel* tantum *pro peccatis nostris mortuus est,* ut dicitur l pct m *f* Ergo videtur quod non liceat hoc sacramentum quotidie suscipere.

2. Praeterea, veritas debet respondere figurae. Sed agnus paschalis, qui fuit figura praecipua huius sacramenti, ut supra * dictum est. non manducabatur nisi semel in anno. Sed Ecclesia semel in anno α celebrat Christi passionem, cuius hoc sacramentum est memoriale. Ergo videtur quod non licet quotidie sumere hoc sucrementum, sed semel ? in anno.

3. Praeterea, huic sacramento, in quo totus Christus continetur, maxima reverentia debetur. Ad reverentiam autem pertinet quod aliquis ab hoc sacramento abstineat : unde et laudatur Centurio, qui dixit. Matth. vm * *Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum;* et Petrus, qui dixit, Luc. ✞ *Exi a me, Domine, quia homo peccator ego sum.* Ergo non est laudabile quod homo quotidie hoc sacramentum suscipiat.

4. Praeterea, si laudabile esset frequenter hoc sacramentum suscipere, quanto frequentius sumeretur, tanto esset laudabilius. Sed maior esset frequentia si homo pluries in die sumeret hoc sacramentum. Ergo esset laudabile quod homo pluries in die communicaret. Quod tamen non habet Ecclesiae consuetudo. Non ergo videtur esse laudabile quod aliquis quotidie hoc sacramentum accipiat.

5. Praeterea , Ecclesia intendit suis statutis fidelium utilitati providere. Sed ex statuto Ecclesiae fideles tenentur solum semel communicare in anno: unde dicitur Extra, *de Poenit. et Remiss. Omnis ulriusque sexusfidelis suscipiat reverenter ad minus iu Pascha Eucharistiae sacramentum: nisi forte, de proprii i sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum.* Non ergo est laudabile quod quotidie hoc sacramentum sumatur.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in libro *de 1erbis Ɗomini Iste panis quotidianus est : accipe quotidie quod quotidie tibi prosit.*

Respondeo dicendum quod circa usum huius sacramenti duo possunt considerari. Unum quidem ex parte ipsius sacramenti, cuius vinus est hominibus salutaris. Et ideo utile est quotidie ipsum suscipere, ut homo quotidie cius fructum percipiat. Unde Ambrosius dicit, in libro *de Sacramentis* :* Si *quoties effunditurl sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur \ debeo semper accipere, qui semper pecco, debeo semper habere medicinam.*

Alio modo potest considerari ex parte sumentis, in quo requiritur quod cum magna devotione et reverentia ad hoc sacramentum accedat. Et ideo, si aliquis se quotidie ad hoc paratum inveniat, laudabile est quod quotidie sumat. Unde Augustinus, cum dixisset ♦ *Accipe quod quotidie tibi prosit,* subiungit: Sfc *rive ut quotidie merearis accipere.* Sed quia multoties in pluribus hominum multa impedimenta huius devotionis occurrunt, propter corporis indispositionem vel animae, non est utile omnibus hominibus quotidie ad hoc sacramentum accedere, sed quotiescumque se homo ad illud paratum invenerit. Unde in libro *de Ecclesiasticis Dogmat.* * dicitur: *Quo-*

3) 3e4... *anno,* – *Ecclesia* t, *Sand etiam in anno Eicdaia* P. *semd.* — *talum semel* Pl.
γ) *proprii.* – *a* ct tertia praeter 1 ; *proprio.*
Î) *wipe.* – A»G *a* ct ɐditione.· *accipere.* Pro *quod, ul* editiones,

1) *cjfunditur.* – F ct ɬerti praeter H ; *rfundii* H, *tendetur* ceteri, ζl *fjfunditur.* – PFaG ct e ; om. – *pecco* <>m, F ; *accipere... debeo temper am.* I; *temper* tertio kxo om. ŏmne praeter P.

tidic Eucharistiae communionem accipere nec laudo nec vitupero.

Ah primum ergo dicendum quod per sacramcntum baptismi configuratur homo morti Christi, in se suscipiens eius characterem: ct ideo, sicut Christus *semel mortuus est,* ita solum semel debet homo baptizari. Sed per hoc sacramentum non recipit homo Christi characterem, sed ipsum Christum, cuius virtus manet in aeternum: unde, *ad Heb.* x *, *una oblatione consummavit sanctificatos in sempiternum.* Et ideo, quia quotidie homo indiget salutifera Christi virtute, quotidie potest laudabiliter hoc sacramentum percipere.

Et quia praecipue baptismus est spiritualis regeneratio, ideo, sicut homo semel carnaliter nascitur, ita debet semel spiritualiter renasci per baptismum: ut Augustinus dicit ;* super illud loan. IH * *Quomodo potest homo nasci cum sil senex?* Sed hoc sacramentum est cibus spiritualis: unde, sicut cibus corporalis quotidie sumitur, ita ct hoc sacramentum quotidie sumere laudabile est. Unde Dominus, Luc. xi * docet petere, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie:* in cuius expositione Augustinus dicit, in libro *de Verbis Domini Si quotidie acceperis,* scilicet hoc sacramentum, *quotidie libi est hodie, tibi Christus quotidie resurgit: hodie enim est quando Christus resurgit.*

Ai> secundum dicendum quod agnus paschalis praecipue J fuit figura huius sacramenti quantum ad passionem Christi, quae repraesentatur per hoc sacramentum. Et ideo semel tantum in anno sumebatur, quia *Christus semel mortuus est '.* Et propter hoc etiam Ecclesia semel in anno celebrat memoriam passionis Christi. Sed in hoc sacramento traditur nobis memoriale passionis Christi per modum cibi, qui quotidie sumitur. Et ideo quantum ad hoc significatur per manna, quod quotidie populo dabatur in deserto :*

Ad tertium dicendum quod reverentia huius sacramenti habet timorem amori coniunctum : undc timor reverentiae ad Deum dicitur timor filialis, ut in Secunda Parte ' dictum est. Ex amore enim provocatur desiderium sumendi: ex timore autem consurgit humilitas reverendi. Et ideo utrumque peninet ad reverentiam huius sacramenti, ct quod quotidie sumatur, ct quod aliquando abstineatur. Unde Augustinus dicit *Si dixerit quispiam non quotidie accipiendam Eucharistiam, alius affirmat quotidie: faciat unusquisque quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum. Neque enim litigaverunt inter se Zacchaeus ct ille Centurio, cum alter eorum gaudens suscepcrit Dominum, alter dixerit, ‹ Non sum dignus ut intres sub tectum meum », ambo Salvatorem honorificantes, quamvis non uno modo.* Amor tamen et spes, ad quae semper Scriptura nos provocat, praeferuntur timori: unde et, cum Petrus dixisset, *Exi a me. Domine, quia peccator homo ego * sum,* respondit lusus4: *Noli timere.*

Ad qi\htim ' dicendim quod, quia Dominus dicit *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie,* non est pluries in dic communicandum: ut saltem per hoc quod aliquis semel in die communicat, repraesentetur unitas passionis Christi.

Ad quintum dicendum quod, secundum statum»l diversum Ecclesiae, diversa circa hoc statuta emanarunt. Xam in primitiva Ecclesia, quando magis ' vigebat devotio fidei Christianae, statutum fuit ut quotidie fideles communicarent. Unde Anacletus Papa dicit :* *Peracta consecratione, omnes communicent qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus l: sic enim et Apostoli statuerunt, et sancta Romana tenet Ecclesia.* Postmodum vero, diminuto fidei fervore, Fabianus Papa * induisit *ut. si non frequentius, saltem 1er in anno omnes communicent,* scilicet *in Pascha, in Pentecoste cl in Nativitate Domini.* Soter etiam Papa *in Cena Domini* dicit esse communicandum: ut habetur in Decretis, *de Consecr.. dist.* 11 '. Postmodum vero, *propter iniquitatis abundantiam refrigescente caritate multorum* ♦, statuit Innocentius III * ut *saltem semel in anno,* scilicet *in Pascha ,* fideles communicent. – Consulitur tamen in libro *de Ecclesiasticis Dogmat. ,* omnibus diebus Dominicis communicandum.*

• vm. m. n
• v«n 4
• verv >
ititer'1
0
•i i-ctr «p. m.
aIt'i. IIM,qu.m.ert. 9. n. u.

• ΑΛ iKJttutt. h. uutr lib. I Ep. uv.it.cxnn·, Cip, ai. · Q. an.QnciiJtf.Of Coair.-rj/., IV.

x
• 1»,
1
• CL ft. 14 1, Λα.

1.-Cî.ms. Epi/ofiu Or», !: cm. Frrjrfa, JeQmfcr.Jut. II.

• Coeo' Taroa. III. can u- Ct Can. Eia/ aow Crtntrrr,
• Coacti Qh·'. 11. CM. XLVIL
• Can. la Cru te
•Matth.v»p»tn. 12.
• Cap. Onur a> /rr&j/ar im», itbtvk ftRe· «/at.
•Loc: t.acorp.

t,) *quotidie.* – *tota die* BCDEa.
0) *praecipue.* – Orn. BCDEFa.
t) St. – P; otn. I, *licet* ceteri. Pro *afjfrmat quotidie, contra* P.
x) *peccator homo ego. — homo peccator ego* cd. *a, peccator ego* ER, *homo peccator* Pl. Cf. qu. Lxxxn. ert. 5. ad *2. peccator sacerdot.*
À) *Ad quartum.* - *Ordinem* solutionum *Ad quartum* ct *Ad quintum* invertunt omne· praeter 4.
μ) *ttatum. — itatutum* BCD, poM *diverjum* ponunt Pl.
v) *magis.* – *magna* cdittonc».
;) *liminibus.* – *Ga* cl editione»; >pat vac, II. *luminibui* ceteri.

Commentaria Cardinalis Caiotani

in corpore.

Tx articulo decimo, circa quotidianam celebrationem, ñota 1 Augustini verbum : *Sic vire ut quotidie merearis accipere.* Quoniam per *sic vivere* intclligcndum est spiritualem vitam sic ducere ut quotidiana communione semper augeatur: alioquin non sic vivitur ut quotidie mereamur accipere. Nam qui quotidie meretur accipere, debet quotidie sic esse dispositus ut fructum Eucharistiae percipiat: fructus autem spiritualis huius cibi est non solum actualis refectio spiritus, sed augmentum gratiae; quoniam per totum tempus praesentis vitae sumus in statu augmenti.

Propter quod, crebro aut quotidie celebrantes discutiant in seipsis fructum praeteritae celebrationis: cl secundum profectum vel defectum quem experiuntur in sc, prosequantur vel a prosecutione desistant. Qui enim, multis celebrationibus peractis, ad actus sirtutum non melius sc habet quam prius, passionibusque non minus subiicitur quam prius, parum aut nihil celebrando profecit. Dico autem, *parum :* quia forte quoad aliquam actualem devotionem profecit. Dixi quoque, *post multas celebrationes:* quoniam non audeo asserere m qualibet celebratione oportere celebrantem esse dispositum sic ut per quamlibet celebrationem augeatur habitus gratiae. Dicet enim forte quispiam quod etiam puer, in statu augmenti, non ex quolibet sumpto cibo singillatim augetur. Quamvis hoc non multum urgere videatur: quia augmentum corporale a virtute naturali determinata ad naturalem dispositionem iit; augmentum autem cantatis a divina fit virtute, quandocumque anima ad hoc sc sufficienter praeparaverit.

QUAESTIO LXXX, ARTICULUS XI

ARTICULUS UNDECIMUS

UTRUM LICEAT CESSARE OMNINO A COMMIMONE

IV *Sent.,* diet. III, qu. m, art. i, qu· 1 ; /»» *loan.,* cep. tn, leci, vu.

D UNDECIMUM SIC PROCEDITUR. VidetUT quod liceat cessare omnino a communione. Laudatur enim Centurio de hoc quod dicit ®. Matth. vm ♦ *Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum.* Cui comparatur ille qui reputat sibi a communione esse abstinendum» ut dictum est Cum ergo nunquam legatur Christum in cius domum venisse, videtur quod liceat alicui toto tempore vitae suae a communione abstinere.

2. Praeterea, cuilibet licet abstinere ab his quae non sunt de necessitate salutis. Sed hoc sacramentum non est de necessitate salutis, ut supra * dictum est. Ergo licet a susceptione huius sacramenti omnino cessare.

3. Praeterea, peccatores non tenentur communicare : unde Fabianus Papa ;* cum dixisset, *Ter m anno omnes communicent,* adiunxil: *nisi forte quis maioribus criminibus impediatur.* Si ergo illi qui non sunt in peccato, tenentur communicare, videtur quod melioris conditionis sint peccatores quam iusti: quod est inconveniens. Ergo videtur quod etiam iustis liceat a communione cessare.

Sed contra est quod Dominus dicit, loan, vi * *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Respondeo dicendum quod, sicut supra * dictum est, duplex est modus percipiendi hoc sacramentum . spiritualis scilicet et sacramentalis. Manifestum est autem quod omnes tenentur saltem spiritualiter manducare; quia hoc est Christo incorporari, ut supra * dictum est Spiritualis autem manducatio includit votum seu desiderium percipiendi hoc sacramentum, ut supra * dictum est. Et ideo sine voto percipiendi hoc sacramentum. non potest homini esse salus. Frustra autem esset votum nisi impleretur quando opportunitas adesset. Et ideo manifestum est quod homo tenetur hoc sacramentum sumere, non solum ex statuto Ecclesiae ♦ sed etiam ex mandato Domini, dicentis, Matth xxvi :** *Hoc facite in meam commemorationem.* Ex statuto autem Ecclesiae sunt determinata tempora exequendi Christi praeceptum.

Ad primim ergo dicendum quod, sicut Gregorius dicit, in *Pastorali illa est vera humilitas, cum ad respuendum hoc quod utiliter praecipitur, pertinax non est.* Et ideo non potest esse laudabilis humilitas si contra praeceptum Christi et Ecclesiae aliquis t a communione abstineat. Neque enim Centurioni praeceptum fuit ut Christum in sua domo reciperet.

Ad secundim dicendum quod hoc sacramentum dicitur non esse necessitatis sicut baptismus, quantum ad pueros, quibus potest esse salus sine hoc sacramento, non autem sine sacramento baptismi. Quantum vero ad adultos, utrumque est necessitatis.

Ad tertium dicendum quod peccatores magnum detrimentum patiuntur ex hoc quod repelluntur a perceptione huius sacramenti: unde per hoc non sunt melioris conditionis. Et licet in peccatis permanentes non excusentur propter hoc a transgressione praecepti, poenitens tamen, qui, ut Innocentius * dicit. *secundum consilium sacerdotis abstinet* \ excusatur.

s) *quod dicit.* – EJ. a; *quod dixit* I, om. P, *quod dicitur* Ceteri. *Matth.* ΛΆΤ7. – *Luc. XXII* Ptf. Cf. qu. i.uni. art. 5. a.

γ) *fi... aliquis.* – *sed... aliquis* A, *sed... ii aliquis* BCDa. *sed... est si aliquis* E, *sed. . si a/iquis omnino* HpG ct Ie, *iL· aliquis omnino* PEUG.

Z) *abstinet.* - E; *si abstineret* A. *si abstinet* BCDE, ji *abstineat ed. a. (Pénitentes* PDG ct *bc..J abstineat (excusanturj* tertia.

Commentaria Cardinalis Caietani

Tn articulo undecimo eiusdem quaestionis, circa illud'. *[.Frustra autem esset votum nisi impleretur quando opportunitas adesset,* adverte quod opportunitas non sumitur hic pro commoditate sola, sed iuncta necessitati: ac si diceretur, *quando opus esset.* Dico nutem hoc quia constat communionem non esse in praecepto quoties commoditas communicandi adest: cum sit praeceptum affimutivum, obligans ex natura sua tempore, non commoditatis, sed necessitatis.

Quod nutem sil illud tempus necessitatis, cum Ecclesia jam determinaverit ad *semel in anno* ', non oportet solliciuim esse. Curiosus tamen disputator cx his quae de tempore urgente adultos ad baptismum scripta sunt·, inveniet.

II. Adverte hoc in loco hanc materiam non apparere usquequaque claram. Quoniam mulli doctorcs, et Auctor in IV *Sent.,* dist. ix. qu. i, art. i ;* tenent communionem non esse ex Christi, sed Ecclesiae praecepto necessariam. Et rationes in littera allatae inferentes communionem esse sub praecepto Christi, probabiles sunt. Nam prima ex communiter confessis, scilicet quod manducatio spiritualis huius sacramenti sit Je necessitate solutis, procedit; secunda autem cx mandato Domini. *Hoc facite in meam commemorationem.* Non oportet propterea accipere ha» rationes ut coactivas. Quoniam primam posset quis subterfugere dicendo quod, licet manducatio spiritualis huius sacramenti claudat in sc votum manducationis sacramentalis, non oportet tamen quod *manducatio spiritualis Christi* claudat in sc votum manducationis sacramentalis. Angeli enim manducant spiritualiter Christum. et non manducant spiritualiter hoc sacramentum, ncc habent votum manducandi sacramentaliter. Et similiter habens baptismum in voto tantum, manducat spiritualiter Christum: et non nisi remotissime habet in voto manducationem sacramentalem. Doctorcs autem, communiter loquendo, indistincte vocant spiritualem manducationem Christi, ct spiritualem manducationem sacramenti Eucharistiae, ac si unum et idem essent, communi nomine appellando utramque *spiritualem manducationem corporis et sanguinis Domini:* cum tamen, lormalitcr loquendo, distinguantur formaliter, quoniam una respicit corpus Christi mysticum absolute, altera vero idem

corpus Christi mysticum ut sacramento Eucharistiae signi ficatur et confertur. Prima fit fide formata absolute, vel visione beata: secunda fit fide formata desiderante hoc sacramentum.

Secunda autem ratio evadi potest dicendo praeceptum Domini cadere non super hoc facere, sed super relationem ipsius facere ad suam commemorationem : iuxta interpretationem Ecclesiae utentis hoc Domini mandato sub his verbis *Haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.* Et idem sensus habetur I *ad Cor.* u ·, cum de calice subditur: *Hocfacite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.*

Tutior proinde apparet \ia Auctoris hic. quamvis cogens ratio non appareat.

ARTICULUS DUODECIMUS

UTRUM LICEAT SUMERE CORPUS DOMINI SINE SANGUINE

IV *Sent.,* dut. in, qu. m, art. 3, qu s; *In Ioan,* cap. vi, lcet. m.

AD DUODECIMUM SIC PROCEDITUR. VidctUT quod non liceat sumere corpus Domini sine sanguine. Dicit enim Gelasius Papa ♦, et habetur *de Consecrat., dist.* II ** r,PUU 3 *Comperimus quod quidam, sumpta tantummodo corporis sacri portione, a calice sacrati cruoris abstinent. Qui procul dubio, quoniam nescio qua superstitione docentur adstringi, aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur.* Non ergo licet corpus Christi sumere sine sanguine.

2. Praeterea, ad perfectionem huius sacramenti concurrit manducatio corporis et potatio sanguinis, ul supra * habitum est. Si ergo sumatur corpus sine sanguine, erit sacramentum imperfectum. Quod ad sacrilegium pertinere videtur. Unde ibidem ♦ Gelasius subdit : *quia divisio unius ciusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.*

3. Praeterea, hoc sacramentum celebratur in mernor,am Dominicae passionis, ut supra habitum est, et sumitur pro animae salute. Sed passio Christi magis exprimitur in sanguine quam in corpore: sanguis etiam pro salute animae ofertur» ut supra * habitum est. Ergo potius esset abstinendum a sumptione corporis quam a sumptione sanguinis. Non ergo accedentes ad hoc sacramentum debent sumere corpus ? sine eius sanguine.

Sed contra est multarum ecclesiarum usus, in quibus populo communicanti datur corpus Christi sumendum, non autem sanguis.

Respondeo dicendum quod circa usum huius sacramenti duo possunt considerari : unum ex parte ipsius sacramenti ; aliud ex parte sumentium. Ex parte ipsius sacramenti convenit quod utrumque sumatur, scilicet et corpus et sanguis: quia in utroque consistit perfectio sacramenti. Et ideo, quia ad sacerdotem pertinet hoc sacramentum consecrare et perficere, nullo modo debet corpus Christi sumere sine sanguine.

Ex parte autem sumentium requiritur summa reverentia, et cautela ne aliquid accidat quod vergat in iniuriam tanti mysterii. Quod praecipue posset accidere in sanguinis sumptione, qui quidem. si incaute sumeretur, de facili posset effundi. Et quia, crescente multitudine * populi Christiani, in qua continentur senes ct iuvenes et panuli, quorum quidam non sunt tantae discretionis ut cautelam debitam circa usum huius sacramenti adhiberent \ ideo provide in quibusdam ecclesiis observatur ut populo sanguis sumendus non detur, sed solum a sacerdote sumatur.

Ad primum ergo dicendum quod Gelasius Papa loquitur quantum ad sacerdotes, qui, sicut totum consecrant sacramentum, ita etiam toti l communicare debent. Ut enim legitur in concilio Toletano ** *Quale erit sacrificium, ubi nec ipse sacrificans esse ζ dignoscitur?*

Ad secundum dicendum quod perfectio huius sacramenti non est in usu fidelium, sed in consecratione materiae. Et ideo nihil derogat perfectioni huius sacramenti si populus sumat corpus sine sanguine, dummodo sacerdos consecrans sumat utrumque.

Ad tertium dicendum quod repraesentatio Dominicae passionis agitur in ipsa consecratione huius sacramenti, in qua non debet corpus sine sanguine consecrari. Potest autem a populo corpus sine sanguine sumi: nec exinde aliquod sequitur detrimentum. Quia sacerdos in persona omnium sanguinem oiïert et sumit: et sub utraque specie totus Christus continetur, ut supra * habitum est.

a) *tantummodo.* – PhB; *omnimoda Gbc, omnimodo* ceteri. – *cruoris* PhB; *corporis.* – Pro *arceantur, adstrinpantur* Gllfr.

'q *corpus.* - *Christi* addunt PlpE.

γ) *crescente multitudine,* – *crevit multitudo* P.

g| *adhiberent.* — *adhibeant* P.

<) *toti,* – *totum abc.*

X| *ubi... esse.* – *ubi... participans esse* »B, *cui... particeps* ewi P»G.

Ci. qu. Lxxxu. art. 4. corp.

Commentaria Cardinalis Caiotani

In articulo duodecimo, circa communionem sub utraque specie, advertendum est esse duos extremos errores vitandos: alter est eorum qui tenent oportere populum communicare sub utraque specie; alter est eorum qui tenent populum communicantem sub utraque specie peccare. Utrique errant: primi quidem, damnando cos qui non communicant sub utraque specie; alii autem, damnando communicantes sub utraque specie.

Sancta autem mater Ecclesia media via incedendum docet, ct utrumque posse fieri licite tradit. Quoniam, si ad sacramentum spectatur, communio sub utraque specie licita habetur: ct si ad reverentiam sacramento debitam spectetur, licite a communione sanguinis populus abstinet, ut in littera dicitur.

Et haec intcllige, loquendo absolute dc sacramento ct ipsius reverentia. Nam descendendo ad ritus consucludi-

nesquc ecclesiarum, videtur servandus in qualibet ecclesia mos in ea ab antiquo senatus, si debita sacramento reverentia tuta est ibi, nec novitate aliqua perturbandus. Praesumptionis siquidem sitio non careret introducere communionem sub utraque specie ubi non est consueta. Immo a schismati» nota non esset alienum : propterca quod apud solos schismaticos in partibus occidentalibus hic mos vigere videtur.

Quaestio prima. – «A.n communio sub utraque specie sit in praecepto.

OccruHir hic circa communionem sub utraque specie triplex quaestio perspicaciter discutienda propter no- . Qa vitales: scilicet dc necessitate, dc utilitate gruentia :*

Quaeritur enim primo, an communio sub utraque specie sit in praecepto. Videtur enim quod sic. *Primo',* cx verbis Domini. Ioan, vi :* *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis ct biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis:* ubi manifeste dc necessitate salutis explicatur esse manducare carnem et bibere sanguinem Christi.

Si dicatur quod textus iste non loquitur dc manducatione sacramentali, sed spirituali: habetur nihilominus intentum. Quoniam manducare spiritualiter claudit in se votum manducandi sacramcntalitcr; ct similiter bibere spiritualiter claudit in se votum bibendi sacramentaliter. Hinc enim manifeste «equitur quod, si est de necessitate salutis manducare et bibere hoc sacramentum spiritualiter, oportet dc necessitate quoque salutis esse manducare vt bibere illud sacramcntnlitcr: alioqum frustra essent huiusmodi vota scu desideria, quae nunquam oporteret implere. – Et declaratur vis huius processus cx simili in baptismo flaminis, quod claudit in se votum baptismi fluminis: ut patet applicanti.

W' *Secundo* ·, cx praecepto Domini. Luc. xxn ˚˚: *Hocfacite in meam commemorationem.* Monstrat enim Iv *hoc* quod ipse Dominus fecit, scilicet consecrare ct tradere sub utraque specie.

'<Xoa.iuL *Tertio* :* cx perfectione sacramenti. Cadit enim sub divino praecepto perfectio sacramenti. Constat autem sacramentum hoc integrari cx utraque specie: quoniam est unum sacramentum unitate perfectionis; ex cibo enim ct potu constat alimentum perfectum.

Si dicatur quod, quamvis sub divino praecepto cadat perfectio sacramenti, non tamen perfectio usus, ubi sacramentum distinguitur ub illius usu, ut contingit in proposito : – contra. Sacramentum hoc est propter ipsius usum: alimentum enim est propter alendum. Ergo. si perfectio sacramenti est praecepta, multo magis praecepta est perfectio ipsius usus: quanto magis tinis est magis intentus quam id quod est ad finem.

ίη oppositum est communis doctorum auctoritas, cum consuetudine Romanae Ecclesiae, cum omnibus fere occidentalibus ecclesiis.

II. In hac quaestione sex sunt agenda: primo, narrabitur varia circa hoc observatio: secundo, distinguentur •Xbm-ii». difficultates quatuor circa ħoc tertio, tractabitur prima ••VS/v difficultas ;* quarto, tractabitur secunda *; quinto, tracta- ••xS/L ^tur lcrlia *' svxto· tractabitur quarta :** Quoad primum, Nestorius et Pelagius, cum sequacibus, adstruxerunt universaliter servandam communionem sub ↄ utr,Kluc specie, diversa tamen ratione moti :* Nestorius cn,in putavit sub specie panis corpus tantum Christi esse, »•3. ct sub specie vini sanguinem tantum, quia in morte Christi sanguis fuit separatus a corpore. Et propterca sub utraque specie oportebat sacramentum sumi, ut integer Christus sumeretur, in memoriam mortis eius.

• vm. µ. Pelagius autem, motus ex verbis Domini, loan, vi ;* *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis,* utramque sacramenti speciem etiam ad infantes baptizatus extendit, dogmatizando quod, si infans non posset sacramcntalcm panem sumere, deberet panis contritus cum sanguine infundi in os infantis, ct, si quidpiam eiectuin esset, esse illud comburendum, iuxta praeceptum antiquum dc agno paschali. *Si quid residuum fuerit, igne comburetis :**

• *Exos.* cap. »11. »<t». io. Et hinc forte olim Graecorum illorum quos Auctor in littera noni articuli * nominavit, ct similiter paulo ante centum annos Bohemorum abusus m communicando infantes ortus est, quodam lacobello novitatem communionis sub utraque specie Bohcmis suggerente ·. Haec dc primo»

• P»»p. ad j. III. Quoad secundum ·, 1res sunt differentiae considerandae: prima est inter infantes ct adultos; secunda cit inter sacerdotes ct alios adultos; tertia est inter conficientes hoc ••aeramentum ct non conficientes. Emergunt siquidem cx his tribus differentiis quatuor speciales difficultates. Prima est, an communio sub utraque specie sit necessaria omnibus, comprehendendo etiam infantes ·. Secunda est, an sit necessaria omnibus adultis·. Tertia est, an sit necessaria omnibus sacerdotibus '. Quarta est, an sit necessaria omnibus conficientibus ·. Quaelibet enim harum difficultatum habet opinantes pro utraque parte. – Haec de secundo.

• (X Utut t. de Prae», castra Ii- col·om dc Ml»>, al. lacobith.ra. tract i SUnM XXVIII 4<7 •qq.I; Coocil Contint XIII, dur. Martini V Ma · XXVII, 7^-7j SU • (J num. prate.

IV. Quoad tertium, circa primam difficultatem, an scilicet communio sub utraque specie sit necessaria etiam infantibus quidquid garrire possint haeretici tenentes parxcm affirmativam; aut quicumque errantes communicantes aub una tantum specie infantes; clara lucc manifestum est infantibus neutro modo sacramentum hoc esse exhibendum.

• O eoa. «q. • (X num v. · ‹X ■«». · Ct nam. u *Tum* quia lundamcntum cx Scriptura sumptum a Pelagio. .Viti *manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis,* pro eis non facit. Quoniam, intellectum dc sacramentali manducatione. hacreslm inducit manifestam, scilicet quod baptismus non sufficiat infantibus ad vitam aeternam. Si enim ad ħaptizato infantes dicitur, *Nisi sumpseritis hoc sacramentum Eucharistiae, non habebitis vitam in vobis,* consequens est quod cx baptismo non habeant vitam : ct consequenter, si cum solo baptismo decederent, non haberent vitam aeternam; quod constat hacresim esse damnatam :*

• In Cone. V *Tum* quia sacramentum Eucharistiae datur ut alimentum animae: propterca enim datur sub specie panis ct vini. Alimentum autem, sicut non datur nisi viventi (non enim potest sumi a mortuis), ita non datur nisi habenti aliquam operationem vitalem: frustra enim alimentum poneretur in o$ impotentis illo quovis modo uti, nam nihil prodest alimentum alicui qui ad illud ut mortuus se habet. Sed infans baptizatus nullam habet operationem vitalem secundum vitam spiritualem. Ergo ei non convenit sumere alimentum spirituale.

Tria et O Mol Cf. CooHL Floreat. Oγ.τὸ ῑ- ʌnere At si contra hanc rationem obiiciatur falsum assumere, quia Ecclesia consuevit infirmis adultis in extremo vitae insensibiliter constitutis, vel etiam phrenesim patientibus Eucharistiam tribuere, sine omni operatione vitali intcnoris spiritus : – facile excluditur obiectio, animadvertendo quod, licet tales adulti in extremo constituti nullam habeant pro tunc vitalem spiritus operationem, habuerunt tamen eam ante, petendo implicite vel explicite hoc sacramentum. Et propterca negatur amentibus a nativitate, sicut ct infantibus, quoniam utrique nec pro tunc ncc antea actum aliquem spiritus habuerunt.

Si vero obiecerit quispiam falsum in adducta ratione subsumi. eo quod infantes habent vitales spintus operationes, scilicet *credere* ct *abrenuntiare Satanae,* etsi non spiritu proprio, spiritu tamen Ecclesiae, ut patet cum baptizantur: facile quoque haec obiectio excluditur. Quoniam, si sic esset, accommodasse! Ecclesia has operationes vitales pueris in susceptione Eucharistiae, sicut accommodavit eis in susceptione baptismi. Et cum huiusmodi accommodatio nullibi facta sit respectu Eucharistiae, consequens est ut non nisi propria voluntate fingatur. In promptu enim ratio est quare in baptismo habeat locum huiusmodi accommodatio, et non potest habere locum in Eucharistia. Per baptismum enim generatur infans in filium Dei ; generatio nutem non exigit cooperationem cius qui generatur; ct propterca accommodatio Ecclesiae non necessitatis, sed soleinnitatis ĉaeremoniali est in baptismo. Per Eucharistiam autem nutritur sumens illam; nutntio

autem exigit cooperationem vitalem cius qui nutritur; ct proptcrca accommodatio cnercmonialis non suppleret actu.·· personales necessarios sumenti Eucharistiam. I nde stat ratio solida.

Tum quia hoc etiam verbis Domini repugnat cum primo tradidit hoc sacramentum. Dixit enim. *Accipite et manducate .** docens per hoc quod illis tantum est tribuen- • I c>r.. «p. >·. .4. qUj pOS5Un|t nu(potuerunt, manducare corporaliter. Ita quod, sicut non regeneratur baptismo nisi camaliter natus, ita non sumitur hoc sacramentum nisi camaliter manducatum. Et proptcrca infans, qui nunquam potuit nec potest manducare camaliter panem, ab ipso Domino excluditur a manducatione sacramentali. - Haec de tertio.

V. Quoad quartum, an communio sub utraque specie •Cf.Domaj.init.,· num. III. necess.ir: ntbui fidelibus udulii' . ex ărgumenti • Num. i. m principio adductu apparet pars affirmatis a vera. Ex usu autem Ecclesiae monstratur falsa. Et quoniam maxima vis fit in saepe dictis verbis Domini loan. vi. ideo subtilius discutienda sunt.

Et in primis notandum, ultra duos manducandi modos qui consueverunt distingui circa hoc sacramentum, inveniri alium modum manducandi, non sacramentum, sed Christum. Ita quod conficiuntur tres modi manducandi Christum, scilicet: vel sacramentaliter; vel spiritualiter, sub sacramento tamen in re aut in voto; vel pure spiritualités Et ut clarius percipiatur quod dicimus, dechiran- • Num. n. dum cx convenientia ct differentia, et deinde probandum cx Scriptura est quod dicimus.

Conveniunt siquidem hi duo modi manducandi Christum spiritualiter in hoc quod ulerque ponit manducantem esse Christi membrum vivum.

Differunt nutem primo, in hoc quod manducare Christum est cx suo genere manducatio pure ❡spiritualis manducare autem spiritualiter Christum in Eucharistia est manducatio albgata ad sacramentum re vel voto. Et hoc quidem testatus est Auctor in secundo huius ❡uaestioni articulo, cum dixit : *Alio modo contingit spiritualiter manducare Christum prout est sub speciebus huius sacramenti, inquantum scilicet aliquis credit in Christum cum desiderio sumendi hoc sacramentum :* ubi manne-te apparet spiritualem manducationem Eucharistiae claudere in se ordinem ad sacramentum. .Manducatio autem Christi absolute quod sit cx suo genere pure spiritualis, cx eo patet quod huiusmodi manducatio terminari potest ct ad dcita- • ₩er 39, jo. tcm secundum se, iuxta illud Lue. wn *Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo,* ibi enim nulla erit ratio sacramenti, sed pure spiritualiter edent ct bibent Deum sicuti est, sicut ipsa Christi anima Deo fruitur; • Vm. 13. cl aj spiritualia dona gratiae, iuxta illud loan, iv ;* *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum,* etc.

Et hinc differunt secundo, in hoc quod manducare spiritualiter Christum sub sacramento proprium est viatoribus in novo Testamento adultis: manducare autem pure spiritualiter Christum commune est comprchensoribus et via- •h .lxxto ver», toribus. scriptum est enim ;* *Panem angelorum manducavit homo;* commune quoque est novi ct veteris Testa- vcii/'r.C>P' mcnti iusl15» ^riptum est enim ‘ quod *non aliud nomen datum est sub caelo in quo oportet homines salvos Jieri;* et demum commune est iuslificalis infantibus et adultis, per baptismum enim Christi membra viva etiam infantes fiunt.

Probatur autem hic modus comedendi Christum spiri- ₸ualiter quod non sit confictus aut noviter adinventus, tum cx eo quod omnes fatemur Christum esse panem angelorum et hominum. – Tum ex eo quod huiusmodi manducatio milites habetur in Scriptura: et nulla est ratio quare non possit terminari ad Christum, sicut terminatur ad alia et superius inducta et quae possent induci, ut - Ver». s est i‖uj *proverb,* ix · in persona Sapientiae, *Venite, comedite panem meum, ct bibite vinum quod miscui vobis,* etc.

Nec proptcrca arguendi sunt doctores insufficientiae, qui duos tantum modos manducandi distinxerunt. Quoniam de modis manducandi Christum sub sacramento tractabant: tales autem modi non sunt nisi duo. Nos autem cx ipsis sacris doctoribus apposuimus hunc alium modum spiritualiter manducandi, non sacramentum, sed Christum, ut hinc clariorem redderemus sensum Evungclii ct sanctorum doctorum.

VI. Ilis itaque praemissis, dicimus quod saepe dicta Domini verba, *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis,* intclliguntur ad litteram de manducatione spirituali Christi, abstrahendo tam .l manducatione sacramentali quam a manducatione spirituali sacramenti in re vel in voto. Probaturque tripliciter: primo, cx textu Evangelii; secundo, ex contextu eiusdem ❡; tertio, auctoritate Sancturum ··. ‘ m ❡ t·CL vtx.

I extus in primis ipse, dum dicit, *Nui manducaveritis, non habebitis vitam in vobis,* manifeste monstrat quod de illa manducatione el bibitione loquitur sine qua non potest esse vita spiritualis m nobis. Sed sola manducatio spiritualis Christi est illa sine qua non potest esse vita in nobis. Ergo de ipsa sola loquitur textus Evangelicus. - Maior est nota per sc. — Minor autem, propter dictionem exclusis an), habet duas partes. Alteram affirmativam. scilicet · *Manducatio spiritualis Christi est illa sine qua non possumus habere vitam.* Et haec etiam est perse not i intclligcnübus terminos: quoniam manducare spiritualité! Clinatum vit esic Christi membrum vivum; constat enim quod, nisi simus Christi membra viva, non possumus habere sitam spiritus in nobis. Alteram negativam, scilicet: *Nulla aha manducatio est sine qua non est vita in nobis.* Et haec probatur cx eo quod tam sine manducatione sacr.imcntali. quam sine manducatione spirituali sacramenti huius in re vel in voto, potest esse et dc facto est vita in nobis: ut testatur vita infantium baptizatorum, quibus firmiter credimus baptisma solum, absque aliquo alio sacramento, sufficere ad vitam aeternam. – ❡ Et hinc apparet quod idem sit dicere haec Domini verba inteliigi dc manducatione sacramentali vel spirituali ipsius sacramenti, ct dicere quod baptismus non sufficit ad vitam spiritualem in nobis habendam.

Nec mihi aliquis occurrat dicendo quod baptismus habet annexum votum sacramenti Eucharistiae. Quoniam huiusmodi sententia, cum in sacris invenitur doctoribus ;* venerabiliter suscipienda est, in suo uunen ordine: hoc est, ut adaptatio quaedam ; ct non ut inde argumentum sumatur efficax ad firmandam veritatem eorum quae in quaestione fidei versantur. Secundum namque veritatem, baptismus ex se solo sufficit ad vitam aeternam, et non mendicat hoc cx aliquo annexo xoto alterius sacramenti. Si enun hoc cx annexo voto haberet, non ipsi baptismo, sed illi alteri sacramento infantium baptizutorum salus attribueretur et attribuenda esset : cum tamen non solum Ecclesia unix'crsalb cum sanctis doctoribus. sed etiam Dominus ipse baptismo attribuat vitam spiritus; ut patet loan. m. ubi, cum dixisset Nkodemo ;* .V4«i *quis renatus* ❡₩« $. *fuerit ex aqua et Spiritu, non potest introire in regnum Dei,* statim subdidit effectum huius regenerationis esse vitam spiritus, dicens ·, *Quod natum est cx carne, caro est;* ’ v‹°- 6 *Ct quod natum est* er *Spiritu, spiritus est.* - Et confirmatur hoc. Quia in idem redit dicere baptismum dare vitam cx voto alterius sacramenti, ct dicere baptismum non sufficere ad vitam: et hoc, si proprie ct formaliter loquimur, ut loqui debemus et Scripturae intclligcndac sunt.

Patet autem non intendi a -acris doctoribus per huiusmodi adaptationem baptismum habere in xoto manducare carnem bilii hominis et bibere eius sanguinem in sacramento, cx hoc quod ip-i sacri doctores tenent huiusmodi votum non esse dc necessitate salutis. Quoniam tenent quod communicare sub utraque specie non est dc necessitate salutis. Cuius oppositum esset verum si in baptismo manducaretur spiritualiter panis sacramcntalis et biberetur spiritualiter sanguis sacramcntalis: nam quod tunc fit voto, neccsse est postea cxcqui in re, quando opportunitas aderit.

Stat ergo solida fundula ratio super textu Evangclicu, qui est lex generalissima a Christo promulgata, et non

• loan tctv x num. ’ • Vm tract I • Z Ij.-Tit» *tti o «MU «Mtrn* ⁝. /4iMI [»

minus necessaria quam ilia alia lex. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest introire in repnum Dei. Sec* oportet laborare ad hoc probandum: quoniam aperta sunt utrobique verba Domini, ct, ud litteram intellecta, hacc continent.

VII. Deinde probatur hoc idem ex contextu Evangclii ·. Ubi advertendum est quod doctrina ista Domini incocpit occasionaliter: sicut doctrina quam Dominus dedit Sarfiaritanae de aqua viva, occasione sumpta cx aqua naturali, ut patet loan, iv ·. ludaci enim, post miraculum dc quinque panibus ct duobus piscibus, quaerentes lesum, audierunt ab ipso: *Quaeritis me quia manducastis ex panibus et saturati estis.* Et statim subdidit Dominus: *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam.* Et sic inchoato sermone dc cibo spirituali, quaesierunt ludaci, intelligentes per cibum spiritualem opera sancta: *Quid faciemus ut operemur opera Dei?* Et audierunt a Domino, *ut crederent in ipsum:* declarando quod cibus spiritualis ac opus Dei esset credere in ipsum. Quo audito, ludaci quaesierunt ab eo signum, ut sic crederent ipsi, commemorantes signum mannae in deserto, tanquam panis caecst's: ilu'ls' dicerent. ut Augustinus exponit *: *Si vis ut credamus tibi, fac plus nobh quam fueritfactum patribus nostris, qui manducaverunt manna in deserto.* Et tunc Dominus, ubi prius dc cibo locutus fuerat, ad cibi speciem descendit, proponens panem spiritualem. Et primo quidem, proponit panem verum esse, non queincumquc, sed cum *qui dc caelo descendit et dat vitam mundo.* Et subdit *se esse panem vitae et de caelo descendisse.* Manifestatque horum duorum primum cx actibus spiritualibus: scilicet quod venire ad ipsum, et credere in ipsum, tollit totaliter famem ct sitim mentis, ct tandem etiam corporis. Et, interposita murmuratione ludaeorum de secundo, scilicet quod descendit dc caelo, ct eorum repressione, manifestat secundum, de quo murmuraverant, cx spiritualibus quoque actibus, scilicet quod *credere m ipsum est habere vitam aeternam;* ct cx differentia inter manducantes manna et ipsum, quia *illi mortui sunt, si quis autem manducaverit ex ipso, non morietur, sed vivet in aeternum.* Et in calce, amplius explanans Dominus panem de quo loquebatur, ad carnem descendit, dicens: *Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita* Quo audito, *litigabant /udaei ad invicem : Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum?* Et tunc dixit cis Icsus: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ubi, diligenter advertendo, clara luce patet quod, cum totus praecedens sermo fuerit dc actibus pure spiritualibus, dc spirituali quoque manducatione ct potatione ipsius Christi cantis et sanguinis sermo praesens, ad litteram, est. * In cuius signum, nunquam in toto illo capitulo fit mentio dc speciebus sacramentalibus: sed, post panes materiales, primo de cibo spirituali; deinde dc pane caelesti, quia ludaci, objicientes manna, adduxerunt Scripturam. *Panem dc caelo dedit eis manducare;* ct postea dc carne ct sanguine. Et iterum rediens Dominus ad panem qui dc caelo descendit et ipsius excellentiam supra manna, conclusit sermonem, • ut cx ipso contextu intelligercs quod non meminit panis ut traderet speciem sacramentalem, sed ut responderet ludacis de pane dato dc caelo, ct monstraret sc. et non manna, esse panem verum qui de caelo descendit. Carnis quoque ct sanguinis meminit, * non ut species sacramentales traderet, quoniam, ut patet, sacramentum non celebratur sub specie carnis ct sanguinis: sed ut doceret non sufficere ad vitam nostram credere in ipsum Christum, panem qui dc caelo descendit, hoc est, Deum ct hominem; sed oportet etiam credere ipsius pro mundi vita passionem el mortem, in qua sanguis separatus fuit a carne. Hoc enim est quod aperte Dominus subdidit cum dixit, *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita:* caro enim sua pro mundi vita fuit caro passa ct occisa pro mundi vita, morte enim sua vivificavit mundum. Unde et, litigantibus de hoc ludacis, statim de camc ct sanguine, et non de speciebus sacrnmcntalibus, subdidit: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius sanguinem,* etc.

Et sine intervallo declaravit quid sit manducare cius carnem ct bibere cius sanguinem, subdens: *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die:* ubi etiam vitam corporis consequendam, non tunc tamen, sed in novissimo dic, a manducantibus cius carnem ct bibentibus cius sanguinem, explanavit.

Quocirca, cum cx solo sensu litterali trahatur efficax argumentum; ct sensus litteralis cx contextu praecipue pendeat; et. ad litteram, tam cx textu quam cx contextu dc spiritualibus actibus solummodo · sermo sit: consequens est ut textus iste de spirituali manducatione Christi carnis ct sanguinis, hoc est. dc fide in ipsum ct mortem cius, · ct non dc sacramenti Eucharistiae spirituali aut saerameniah manducatione, sermo sit.

Et si quaeratur quare Christus nostram in ipsum ct mortem eius fidem sub metaphora manducationis ct bibitionis docuerit, m promptu est ratio multiplex. Primo, ut monstraretur quod nostram Christum conjunctio per fidem formatam esset participatio caelestis bcatitudinis, dc qua scriptum est ‡ *Inebriabuntur ab ubertate domus tuae, et torrente voluptatis tuae potabis cos.* – Secundo, ut monstraretur sc esse Patris Sapientiam, quae dixerat,*Proverb.ix* *I'enite, comedite panem meum, ct bibite vinum quod miscui vobis.* – Tertio, ut monstraretur quod etiam caro sua occisa, et sanguis suu> etiam separatus a camc, haberent vim satiativarn mentis humanae: et hinc disceremus camis ct sanguinis Christi coniunctionem ad deitatem, cx qua vim satiativarn intellectus ct offectus habent. – Quarto, ut sic fundamenta incerentur ad manducationem ct bibitionem sacramentalcm. Nam cx hoc quod credere in Christum ct mortem cius est satietas mentis, et refectio sapientiae, ct participatio quaedam caelestis felicitatis, facile disccrc possumus quod digne sumere sacramenta corporis et «anguinis Domini est ct caelestis participatio convivii, et in Sapientiae mensa edere ct bibere, etc.

Et hinc processit ut a doctoribus sacris extendatur quandoque textus istius capituli ad sacramentum Eucharistiae, ct manducandum et bibendum sacramcntahtcr, digne tamen, Christum seu carnem et sanguinem cius. Quamvis et multiplex alia sil huius ratio: scilicet, quia res dc qua est sermo in textu isto, est res significata sacramento Eucharistiae: familiare est enim signati conditiones signo attribuere. Et quia unus atque idem secundum substantiam est panis spiritualis ct panis sacramcntalis. Et manducare ac bibere spiritualiter Christum, et manducare ac bibere spiritualiter sacramentum, sunt unum ct idem secundum substantiam, sola relatione ad sacramentum sensibile ditferentia. Hinc enim fit ut, tam in scriptis quam in sermonibus in quibus huiusmodi differentia propositum non variat, frequentissimo usu unum pro alio ponamus aut exponamus.

VIII. Tertio, probatur idem auctoritate Sanctorum ·. Et primo, quod haec sit communis Sanctorum ct theologorum expositio: quoniam communiter exponitur de spirituali manducatione carnis, ct spintu.ili potu sanguinis Christi. • Et quod per hoc intendant spiritualem sumptionem ut abstrahit a sacnimentali in rc vel in voto, probatur ex co quod ideo exponunt de spiritualiter manducare ct bibere, ut apud totam Ecclesiam universalis, indubitatus et effugalivus quaestionum sensus litteralis habeatur. Constat namque quod, si de saeramcntali sumptione in re aut in voto exponatur, nec universalis nec indubitatus sensus habetur, sed multae emergunt inde quaestiones. Quoniam aut non includuntur omnes baptizati: aut dubia de baptismo infantum surgunt. Et rursus, aut · omnes sunt sub utraque specie communicandi: aut bibere sacramcntalitcr est idem quod comedere sacramcntalitcr. Oportet quaerere ct discutere: ct inde vanae opiniones aut sectae fiunt. Quae omnia a Sanctorum ct communi theologorum intentione longe sunt.

Quocirca diligens lector attendat quod, si legit exponi textum hunc dc manducare ct bibere spiritualiter carnem ct sanguinem Christi, clare habetur veritas. Si vero quandoque legit exponi illum de manducare et bibere spiritua-

liter sacramentum corporis et sanguinis, intelligat eandem veritatem minus caute forsan significatam: designando vel partem a toto, nam in spirituali sumptione Eucharistiae clauditur et spiritualis sumptio Christi et spiritualis sumptio Christi sub sacramento; vel signatum a signo, nam res non contenta sed significata sacramento Eucharistiae est unitas mystici Christi corporis vivi, quum manducando spiritualiter Christum assequimur; vel purum inteUigibile seu spirituale a partim intelligibili ct partim sensibili, nam manducatio spiritualis Christi est pure intelligibilis seu Spiritualis, manducatio autem spiritualis Eucharistiae in re vel m voto est partim spiritualis ct intclligibilif, quia consistit in interioribus actibus fidei ct caritatis, ct partim sensibilis, quia tendit ad sacramentum sensibile. Et procul dubio rationis ordo poscit ut, extstentibus duabus expositionibus quarum una sit indubie vera et plana ct absque quaestionibus, alia vero dubia ct multas ingerens difficultates, illa quae indubie est vera et plane consonat absque glossis litterae, acceptanda sit pro sensu litterali : ct tanto magis in proposito quanto indubitata expositio universalissime, ut sonat, salvat Christi legem ct totius Ecclesiae Catholicae usum ; altera vero particularibus tantum consonat sectis aut opinionibus.

Deinde probatur idem sensus auctoritate Augustini, ad *H°ɱfacium* * exponenti» hanc Domini legem adimpleri dht. tv. ' in infantibus baptizatis, dicendo: *Tunc unusquisque fide· Hum corporis ct sanguinis Domini particeps ft, quando in baptismo membrum Christi efficitur.* t bi videre potes utrumque: scilicet quod de manducare et bibere spiritualiter corpus ct sanguinem Christi intelligitur lex Dc>- ₩m 0* * p ‘,u> m’ni ’ et quo^ ₭ ’I 4 extendit se ad omnes, sicut ct illa ·, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua ct Spiritu,* etc. Et eundem sensum explicat idem Augustinus *super loannem.* ṅi^7vXXvl' ^’ccns * *Hunc cibum et potum societatem ruit intelligi corporis ct membrorum suorum, quod est Ecclesia,* etc.

Ex quibus omnibus, coniunctis cum dicendis in tolu- • Xwm. %i »qq. tione argumentorum ·. manifestum relinquitur quod communio sub utraque specie non est necessaria adultis omnibus: cum nullum ad hoc habeatur praeceptum; nullaqucad hoc ratio cogat; et innumerae Christi ecclesiae, cum đir nxxi^(? *ecc⁀arum omnium magistra Romana Ecclesia* * oppositum doceant ac faciant. Haec dc quarto.

dr Suem. Trin. *r *Ftd.* ομολ· Quoad quintum, an communio sub utraque specie A, Ceu». XX(V, sit necessaria omnibus sacerdotibus ·: quia hoc coincidit num. n, cum quaestione illa, an quilibet sacerdos teneatur quanι.,παπ». m. joqyg celebrare; et hoc cx proposito tractabitur inferius in articulo ultimo quaestionis octogcsimaesccundac; ideo nunc pcrtranscundum est, ne idem saepius repetatur. - Haec dc quinto.

X. Quoad sextum, an communio sub utraque specie sit 'et? nîÏÏ° ni,,‘ ««exsaria omnibus consecrantibus ·. dare patet quaestionis solutio ex decreto Gelasti Papac, *de Conster.,* dirt. II, cap. *Comperimus,* ubi *grande sacrilegium* esse dicitur celebrantem sumere sub altera tantum specie ; et in capite praecedenti damnantur celebrantes et m nulla specie sumentes. Et quoniam hoc in dubium non vertitur, ideo haec de sexto sufficiant.

μ , ^I· * d primum ergo in oppositum * cx dictis · ♦patere potest responsio, consistens in hoc, quod praeceptum Domini intelligitur dc cibo et potu spirituali carnis el sanguinis Domini. Et licet manducare spiritualiter sacramentum corporis ct sanguinis Christi claudat in se votum manducandi el bibendi sacramentaliter, non est tamen verum quod manducare ct bibere spiritualiter carnem cl sanguinem Christi claudat m se votum manducandi et bibendi sacrament diter : sed claudit in se beneficium quod significatur ct confertur corporis et sanguinis sacramento, scilicet esse Christi ct Ecclesiae membrum vivum.

• Num. ι, Λ- XII. Ad secundum ·, dc Christi mandato, *Hoc facite in meam commemorationem,* respondetur, ad hoc ut omnis cavillatio tollatur, quadruplicitcr. *Primo,* quod illa verba Domini habent triplicem vim. Sunt enim institutori» celebrationis Eucharistiae in Ecclesia, ut patet. Sunt et collativa potestatis sacerdotalis ad consecrandam Eucharistiam : communiter enim fatemur per haec verba Apostolos esse ordinatos in sacerdotes. Sunt ct praeceptiva, non ipsius operis, sed ordinis ad suam commemorationem, quod est praecipere ordinem operis in sui memoriam: ut Ecclesia attestatur, utens his Domini verbis in missa sub hac forma. *Haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis;* ubi manifeste explicatur praecipi non opus ipsum, sed ordinationem operis in sui memoriam.

*Et si arguat quis cx vi institutori»: scilicet quod cx hoc ipso quod Dominus instituit hoc sacramentum sub utraque specie, obligamur ad servandum eius institutionem : - facile patet nullitas argumenti. Tum quia sufficit quod hoc servetur ab aliquibus de Ecclesia , hoc est a sacerdotibus celebrantibus, ad quos solos in Apostolis sermo Dominicus tunc dirigebatur: ut ex hoc potet quod soli sacerdotes possunt hoc facere quod Christus fecit, scilicet consecrare sacramentum corporis et sanguinis Domini. - Tum quia ad obligandos singulos de Ecclesia sub praecepto, plus requiritur quam institutio sacramenti: ut patet dc sacramento confirmationis et extremae unctionis, quorum neutrum est dc necessitate salutis; quamvis eorum contemptus esset damnabilis.

Et ₭c ex hi% verbis Domini non habetur praeceptum sumendi sub utraque specie: sed quod sumentes sumant m sui memoriam, hoc est, si sumimus, in ipsius memoriam sumamus; iuxta Ecclesiae expositionem. *Haec quotiescumque Jeceritis, in mei memoriam facietis.*

Secundo dicitur quod, posito quod praecipiatur per haec Domini verba ipsum opus, non propterea argumentum urget. Quoniam ly *hoc* non demonstrat utrumque opus quod Christus legitur fecisse, scilicet consecrare et tradere sumendum. Et ratio est quia, si ly *hoc* demonstraret utrumque opus ut praeceptum a Domino, sequeretur quod quilibet celebrans teneretur sub praecepto Domini ad tradendum hoc sacramentum aliis. Quod omnium ecclesiarum pias aures offendit : cum constet multos sanctos sacerdotes, carentes cura animarum, et in monasteriis ct extra, saepe celebrasse ct nunquam tradidisse; et quotidie sic fiat nb innumeris sacerdotibus irreprehcnsibiliter. Et secundum hoc. non habetur hinc praeceptum traditionis sub utraque specie. Ac per hoc, non habetur hinc praeceptum suscipiendi ab aliis sub utraque specie ; nam noncelebrantium sumptio traditionem praesupponit, cum nullus talium sumat nisi sibi traditam Eucharistiam.

Tertio dicitur quod, dato quod ly *hoc* demonstraret omne opus, scilicet consecrare, sumere ct tradere sub utraque specie; et quod intclligatur praecipi omne huiusmodi opus: adhuc argumentum non cogit. Quoniam, cum praeceptum hoc sit affirmativum ; ct praecepta affirmativa obligent semper sed non pro semper, sed pro tempore necessitatis : consequens est ut ex hoc Domini praecepto sacerdotes non teneantur tradere sub utraque specie nisi necessitas communicandi sub utraque specie advenerit. Ac per hoc, si huiusmodi necessitas alicubi nunquam intervenit. nunquam sacerdos reus violati praecepti est. Exemplum. Praeceptum de honorandis parentibus facto, quia est affirmativum, intelligitur tempore necessitatis: ct propterea, si nunquam contingit parentes meos necessitatem habere subventionis meae, nunquam ego reus praecepti sum. Et quia in innumeris Christi ecclesiis, Romanam Ecclesiam imitantibus, nunquam contingit alicui non celebranti necessitas communicandi sub utraque specie, quoniam, docente Spiritu Sancto, contenti sunt communione sub specie panis: ideo nullus sacerdos in huiusmodi ecclesiis reus est violati praecepti Dominici.

Quarto dicitur, cx ipso ordine ₸extu Evangelic!, quod hoc Domini praeceptum nullibi invenitur n Domino traditum nis! respectu sacramenti sub specie panis tantum: ita quod ly *hoc* nihil demonstrat de pertinentibus »id calicem. Et propterea cx isto praecepto argumentum sumptum. si efficax est. gladius est Goliath · quoniam hinc ‘ sequitur quod sola panis sancti communio praecepta est tradenda. Et probatur quod dicimus, primo, cx auctoritate r.vangclii. Solus enim inter Evangelistas Lucas verba haec posuit, in cap. xxti ·, ubi expresse refert Dominum, ante · x »·· consecrationem calicis, post tamen consecrationem panis,

dixisse, *Hocfacite in meam commemorationem.* – Secundo, auctoritate Pauli Apostoli, I *ad Cor.* xi ·, ubi refert Dominum dixisse: *Accipite ct comedite; hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur; hoc facite in meam commemorationem.* Post consecrationem autem calicis, Lucas de hoc nihil refert: Paulus autem Apostolus refert · Christum dixisse: *Hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.* Ubi ex ipsa diversitate verborum a Paulo narratorum, manifeste apparet quod de sacramento sub specie panis Dominus dixit absolute, *Hocfacite in meam commemorationem:* dc eodem autem .-aeramento sub specie vini non dixit absolute, *Hoc facite,* sed dixit quod hoc facerent, *quotiescumque biberent,* in suam commemorationem. Ubi meridiana luce clarius patet quod non praecipitur bibere, sed quod, quotiescumque bibimus, in suam commemorationem hoc faciamus. – Et hinc sequitur quod, si cx hoc praecepto Domini, *Hocfacite in meam commemorationem,* efficax argumentum ad communionem populi sumitur, optime sequitur, absque ulla controversia, quod non est praecepta communio populi nisi sub specie panis. – Et confirmatur iste sensus cx eo quod m numero singulari dicitur. *Hoc facite,* et non dixit. *Haec facite:* sicut per oppositum Ecclesia, volens utramque significare speciem sacramenti. explicat in numero plurali, dicens. *Haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.*

Xlll. Ad tertium argumentum ⁑ dicitur concedendo quod tum perfectio sacramenti in consecratione, quam perfectio eiusdem in usu, est sub praecepto; et hoc propter allatam obiiciendo rationem, scilicet quod sacramentum hoc suapte natura est propter usum, ct perfectio sacramenti est propter perfectionem usus; unde ct *grande sacrilegium* c>sc dixit Gclasius · dividere mysterium hoc quoad usum. Sed non propterea argumentum hinc sumptum urget ad usum utriusque speciei in communione populi. Et ratio est quia perfectio sacramenti secundum usum non dependet nisi a per se concurrente ad sacramentum illud: quemadmodum ceterarum rerum perfectiones non attenduntur secundum ca quae sunt per accidens, sed in ordine ad ea quae concurrunt per sc; alioquin nunquam res aliqua suam perfectionem sortiretur. Solus autem sacerdos concurrit per sc ad perfectionem huius sacramenti, tam consecrando quam utendo. Et propterea, sicut sacrilegus esset sacerdos consecrando panem et non vinum, ita sacrilegii reus esset sumendo panem sanctum cl non sumendo calicem.

Et quidem quod sacerdos concurrat per sc ad consecrationem ct usum huius sacramenti, clare patet. Quod autem solus concurrat per se, patet tum ex eo quod solus sufficit ad perfectionem sacramenti, tam consecrando quam utendo. – 'I um ex eo quod populi communio post consummatum sacrificium atque sacramentum, tam quoad consecrationem quam quoad oblationem ct usum, supervenit: sacerdos enim per seipsum perfecit haec omnia. Quod autem supervenit alicui post illius perfectionem, non est dc concurrentibus per se ad illius perfectionem. – Tum ex eo quod accidentaiiter coniungitur perfecto usui huius sacramenti quod aliquis circumstantium sit communicandus. Quod ex eo patet quod nihil minus perfectum est sacramentum, et in se ct in usu, si nullus circumstantium communicet: si enim perfectio usus dependeret ab aliorum communione, non posset absque sacrilegii vitio sacramenti huius usus esse nisi aliquis cx circumstantibus communicaret; sicut non potest absque sacrilegio cius usus a celebrante omitti aut dividi.

Quocirca manifestum est quod cx perfectione huius sacramenti, tam quoad consecrationem quam quoad usum, per sc *(ea* enim *quae sunt per accidens, et ab arte et a scientia relinquuntur* ·) non habetur necessitas communicandi populum sub utraque specie, sed necessitas communicandi scipsum celebrantem sub utraque specie.

Et hacc dc prima quaestione dicta sufficiant.

Quaestio secunda. – A.n utilius sit sumere Eucharistiam sub utraque specio quam sub specie panis tantum.

Quaeritur secundo, an utilius sit sumere Eucharistiam sub utraque specie quam sub specie panis tantum. ⁑

Iit videtur quod sic Primo, cx parte sacramenti ·. Quia utilius est sumere sacramentum integrum, seu integre, quam imperfectum, seu partialiter.

Et si dicatur quod non est hic differentia secundum perfectum ct imperfectum, integrum aut diminutum, totum vel partem, nisi in significando, contra: – *Sacramenta efficiunt quod significant* ⁑ Ergo imperfectio m significando redundat in imperfectionem in conferendo: alioquin aliud efficeret et aliud significaret, dum significaret partem ct efficeret totum.

II. Secundo, cx parte quoque sacramenti ·. Utilius est ⁑ a tangi a Christo pluribus diversarum rationum instrumentis quam uno tantum. Sed communicans sub utraque spode tangitur a Christo instrumentis diversarum rationum: communicans autem sub altera tantum tangitur a Christo uno tantum instrumento. Ergo.

Maior est per se nola. Quoniam diversarum rationum instrumenta ad diversas utilitates per sc ordinantur: ut patet in artificialibus.

Minor autem manifestatur. Quia species vini, vel saltem potatio ipsa, instrumentum est quoddam ipsius Christi ad laetificandum animam ·; ct similiter species panis, vel ⁑« «».«».«> saltem manducatio ipsa, instrumentum est Christi ad continuandum hominis animum ⁑; sicut de aqua baptismi *,biJ· Augustinus dicit · quod *corpus tangit ct cor abluit.* – Et confirmatur. Quia potus sacramcntalis significat potum spiritualem. Regula autem generalis est quod sacramentales actus sunt instrumenta, aut quasi instrumenta, divinae virtutis. – Et confirmatur rursus cx eo quod, si significatus effectus per sumptionem Eucharistiae non provenit in sumentem, dicimus quod hoc non est ex defectu sacramenti, quin conferret quod significaret, sicut cl cetera sacramenta conferunt quod significant, sed ex indispositione sumentis. – Haec enim omnia attestantur quod huiusmodi sacramcntalibus Christus utitur ut instrumentis: quod erat assumptum Constat enim haec, scilicet speciem panis et vini, seu manducationem ct bibitionem sacramentales, diversarum esse rationum: sicut diversarum sunt rationum in esse naturali.

III. Tertio, ex effectuum differentia ·. Utilius est com- ’ °· °–" lT· edere spiritualiter ct bibere spiritualiter Mcramentum hoc. quam illud spiritualiter comedere tantum.

Et si dicatur quod comedere spiritualiter ct bibere spiritualiter sunt idem: – contra. Tum quia comedere spiritualitcr est actus intellectus, utpotc spectans ad fidem ct contemplationem: iuxta illud *Eccli.* xv ·, *Cibavit illum* ‘ v<IK ? *pane vitae et intellectus,* ct illud Augustini ·. *Crede et manducasti.* Bibere vero est actus affectivae partis, utpotc spectans ad dulcedinem caritatis ct delectationem spiritus: cr4r·· IL iuxta illud, *Et vinum laetificat cor hominis* ·, ct rursus, **p' ©-'.wxkis Torrente voluptatis tuae potabis cos* ⁑

Et confirmatur hoc cx ipsa diversitate signorum. Diversa enim signa sacramcntalia oportet diversa quoque habere significata. Et propterea, quia manducare et bibere sunt diversa signa sacramcntalia, consequens est ut diversa quoque habeant significata. Si enim idem significarent, alterum superfluum esset in significando.

Et continuâtur rursus cx proprietate attributorum signatorum. Nam calici >acramcntnli attribuitur quod significat expresse mortem ChriMi, redemptionemque per illius sanguinem peractam, vitam animae, laetitiam cordis, etc.

IV. Quarto arguitur ducendo ad inconveniens ·. Sacer- ’°- dos celebrans, sumpto sacramento sub specie panis, quae-

ritur an postea, sumendo sub specie vini, aliquid utilitatis spiritualis acquirat, aut nihil? Si dicatur quod acquirit aliquid spiritualis utilitatis intus m anima, habetur intentum, scilicet quod utilius est sumere sub utraque specie quam sub altera tantum. Et rursus, cum par sit ratio, proportionaliter tamen, dc sacerdote ct laico digne sumente, utilius erit laico digne sumenti sumere sub utraque specie quam sub altera tantum.

Si dicatur quod nihil spiritualis fructus acquirit cx calice, sequitur quod potus ille sacramcntalis non confert sacerdoti quod significat Et cum infructuositas ista non proveniat cx parte sacramenti, quoniam calix ille est calix vitae non solum contentivus sed collativus; nec proveniat ex parte sacerdotis. quoniam supponimus ipsum digne celebrare: consequens est quod non nisi temere et voluntarie negatur fructus sumptionis sub secunda specie.

V. In oppositum est Auctor in littera huius duodecimi articuli, in calce, dicens: *Potest autem a populo corpus sine sanguine sumi: nec exinde sequitur aliquod detrimentum, quia sacerdos in persona omnium sanguinem offert et sumit, et sub utraque specie totus Christus continetur.* I bi clare vides dictum, *nec exinde sequitur aliquod detrimentum.* Quod falsum esset si damnum spiritualis fructus populus incurreret sumendo corpus et non sumendo calicem.

VI. Ad evidentiam veritatis quaestionis huius, tria agenda sunt; primo, declarandae sunt duae radices difficultatis; • Sum. tu. secundo, prosequemur primam radicem ;* ct tertio, prosequemur secundam ·. • Num. xl

Quoad primum, sciendum est quod, quia sacramenta novae legis conferunt quod significant, ideo in duplici consueverunt locari genere; quatenus enim conferunt, locantur in genere causae instrumcntnlis, aut quasi instrumentalis; quatenus vero significant, locantur in genere signi sensibilis. Et propterea dc sacramentis dupliciter loqui contingit: vel ut habent rationem causae; vel ut habent rationem signi. Cum enim de virtute sacramentorum est sermo, ad causalitatem sacramenti spectatur: virtus enim causalitatem sonat. Et similiter, cum de sacramentel! medicina est sermo, ad causalitatem quoque spectatur: inter causas enim medicina locatur ·. Et. breviter. cum de etneada aut effectu alicuius sacramenti agitur, ad causalitatem spectatur. Quando autem de significato aut significationc sacramenti est sermo, clare liquet quod sacramentum inquantum signum tractatur.

Duabus igitur in sacramento inventis conditionibus, scilicet quod est causa ct quod est signum, quod confert et quod significat, difiicultas in proposita quaestione ex utraque oritur. Nam ex eo quod Dominicus calix non minorem habet virtutem quam sacra hostia, nec minus natus est conferre quam sacra hostia confert; rationi consentaneum est ut, quemadmodum sacrae hostiae esus proprium habet fructum spiritus in anima edentis, ita sacri calicis potus proprium habeat fructum spiritus in anima bibentis. Ac per hoc, duplex fructus utiliorem monstrat sumptionem sacramenti sub utraque specie quam sub altera tantum.

Similiter, quia non minus Dominicus calix, cum cius potu sacramcntali, significat interiorem fructum spiritus, quam sacra hostia, cum cius esu, significat interiorem spiritus fructum; consequens est ut, sicut donum spiritus significatum esu sacrae hostiae absque dubio acquiritur, ita donum spiritus significatum potu sacri calicis absque dubio habeatur a digne bibente. Et sic cx multiplicato dono iuxta diversitatem signi, utilius concluditur communicare sub utraque specie quam sub altera tantum.

Oritur ergo tota huius quaestionis difficultas ex diversitate sacramcntalis causae, vel sacramcntalis signi, aut utriusque. Et propterea diligenter excutienda est, primo, • Nam. ·<φ virtus atque causalitas huius sacramenti ;* et deinde sigm- • Nam. u. ficatio ?* His enim patefactis, facile erit nodum solvere • CL num. mu. quaestionis ·. – Haec de primo. *Cı nam.praec.

VII. Quoad secundum ·, ut clare appareat veritas, et cognoscatur quid in Eucharistiae sacramento est causa, ct quomodo causât, declaranda per ordinem sunt tria. Primum est quod causatu non est virtus aliqua in sacramento, aut divina assistentia: sed est res contenta in Eucharistia. Secundum · est quod huiusmodi res contenta causatu · CL see. »m. non est minus res concomitanter contenta, quam res contenta ex vi conversionis. Tertium · est quod res contenta · cl u-e. u. in hoc sacramento causât absque aliquo sensibili instrumento.

Primum horum, scilicet quod res causons seu conferens spiritualem fructum in sumptione Eucharistiae est res contenta in Eucharistia. ab omnibus est confessum qui confitentur Christum realiter contineri sub hoc sacramento: tu·, ttr ipse enim Christus, *perfectus Deus et perfectus homo* ·, *Symb.S.AO est largitor omnis fructus gratiae, et est res contenta sub hoc sacramento. Et hinc absque controversia habetur quod non oportet recurrere in usu huius sacramenti ad virtutem aliquam m sacramento positam per modum intentionis, aut ad divinam assistendam, sicut in aliorum sacramentorum usu et in huius sacramenti consecratione recurritur. Singulare est enim in hoc sacramento, in quo solo usus a consecratione separatur, quod ipsum fontem gratiae pracsentinlitcr habeat ut rem in sacramento contentam. Et cx hac singulari excellentia provenit ut, sicut per seipsum in seipso fons gratiae sub sacramento continetur, ita per seipsum conferat sacramenti fructum.

\ III. Secundum · autem, scilicet quod non minus ad conferendum fructum huius sacramenti concurrit res contenta concomitanter quam res contenta cx vi sacramenti seu conversionis, declaratur recolendo quod dupliciter res aliqua continetur sub hoc sacramento. Vel cx vi sacramenti seu conversionis: et sic sub hostia continetur corpus IM. ·AX Christi tantum, ita quod nec sanguis nec anima nec deitas sic continetur sub hostia; ct similiter in calice cx vi sacramenti solus sanguis continetur, ita quod nec Christi corpus nec anima nec deitas sic continetur sub specie vini. Vel concomitanter: et sic sub hostia continetur tam sanguis Christi quam cius anima et deitas; ct similiter sub specie vini continentur concomitanter Christi corpus, anima ct deitas. Ex his enim constat quod nec sub specie panis nec sub specie vini continetur Christi anima, ct similiter deitas, nisi concomitanter.

Quo stante, declaratur propositum sic. Spiritualis fructus Eucharistiae non minus causatur a Christi anima ct ab cius deitate quam a Christi corpore seu sanguine. Sed tam deitas quam anima Christi est res concomitanter existens sub sacramento. Ergo non minus causal fructum spiritualem Eucharistiae res concomitanter contenta quam -O. sua. res ex vi sacramenti contenta. -fcd.

Processus totus est clarus, cum minore i.im declarata. – Prima autem propositio per se evidens est. Tum quia deitas praesens personaliter est, quae maxime confert fructum hunc spiritualem. – Tum quia Christus in hoc sacramento praesens confert voluntarie dona sui Spiritus. Voluntaria autem collatio principaliter ct maxime pendet a voluntate, quae est in anima. – Tum quia plus est quam quod dixi: nam tam sanguis quam corpus Christi vim cibandi atque potandi habet cx coniunctionc ad deitatem; nisi enim esset corpus Verbi ct sanguis Verbi, quod *in principio erat Deus* ·, non conferret vitam aeternam. Ll5? ' Θ

IX. Tertium ' autem, scilicet quod Christus in hoc sacramcnto contentus confert per seipsum, et non per aliquod sensibile instrumentum, spiritualem fructum, declaratur tripliciter. Primo quia, ubi est praesens agens sufficiens per seipsum, non est opus instrumento, nec consuevit adhiberi instrumentum.

Secundo, quia sic sc habet esus et polus sacramcntalis ad hoc alimentum spiritus, sicut sc habet tam manducatio quam potus naturalis ad alimentum corporale. Sed in nutritione corporali panis ct vinum non per instrumenta, sed secundum scipsa alunt: quoniam, ut dicitur in II *de Anima9,* alimentum secundum suam substantiam nutrit. ' Et similiter edere et bibere non sunt instrumenta alimenti corporalis ad alendum corpus, sed comedere concurrit ut adducens alimentum siccum, et bibere ut adducens alimentum humidum: constat autem secundum philosophiam quod approximatio agentis et patientis, alimenti ct aliti,

non locatur inter instrumenta. Relinquitur igitur, ex hoc quod Christus continetur in hoc sacramento ut alimentum, ut species panis ct vini attestantur, quod ipse secundum seipsum nutriat spiritum sumentium: et similiter, cx hoc quod ad sumentium animas pervenit eo ipso quod manducatur ct bibitur sacramentalitcr, quod esu ct potu sacramcntali non utitur ut instrumentis, sed ut approximationibus alimenti ad hominem qui alendus est.

Tertio, quia dc divinis sacramentis oportet *sapere ad so-* cap. *bnctatem* ·, non excedendo limites patrum nostrorum :** «p. Accepimus autem cx Ecclcsiac doctrina incomprchcnsibilem ac ineffabilem conjunctionem Christi ct spccicrum sacramcntalium sub ratione continentis et contenti veraciter praesentis, et signi ct signati, et huiusmodi : ct non secundum rationem agentis et instrumenti. Et propterea voces huiusmodi tanquam profanae novitates vitandae sunt.

X. Ex quibus omnibus infertur primo, quod in calice ct hostia non sunt diversae virtutes collativae spiritualis gratiae: sed una tantum est res utrobique conferens, scilicet Christus ipse, secundum seipsum ct non per virtute medias.

Infertur secundo, quod in hostia el calice Christus non utitur diversis instrumentis ad conferendum fructum spiritus: quia utrobique nullo utitur sensibili instrumento ad huiusmodi collationem.

Et quia, exclusa omni virtute media, et excluso omni instrumento medio, nulla remanet ex parte Christi praesentis differentia causandi, distribuendi <cu conferendi sub utraque specie, nisi voluntas *diMens singulis prout ruit9*; ideo infertur tertio, quod quaccumquc argumenta ad probandam diversitatem fructuum spiritualium in sumptione utriusque speciei cx diversitate virtutum sacramentalium, vel sacramcntalium instrumentorum, vel modorum confe- rendi, et aliorum eiusmodi, cx falso procedunt principio, nihilquc valent, utpote absque fundamento erecta.

Quo fit ut, considerando sacramentum Eucharistiae infra latitudinem causae, prout est collativum spiritualis gratiae, nutntivum animae, et medicina eiusdem, nulla sil differentia inter species ipsas inter se; ct similiter nulla sit differentia inter utramque simul et alteram tantum. Quoniam, ut cx dictis patet, una et eadem omnino, absque omni virtute media, absque omni sensibili instrumento medio, est utrobique et in altera tantum cuiuscumque spiritualis doni causa, scilicet Christus ipse personaliter praesens secundum deitatem ct humanitatem. – Haec de a-co. n. secundo

XI. Quoad tertium ·, advertendum est quod diversitas in significando quae ingerit difficultatem, dupliciter invenitur in hoc sacramento. Invenitur siquidem ct diversitas signi, quia aliud signum est species panis cum ipsius esu, et aliud signum est species vini cum cius potu : et diversitas modi significandi. Et haec invenitur dupliciter: hoc est, comparando species inter se. sicut expressius significat redemptionem nostram per Christi mortem calix, in quo ut separatus monstratur sanguis a corpore, quam hostia; et comparando utramque simili speciem sacramenti ad alleram tantum, nam utraque simul significat integre refectionem spiritualem, singulae nutem species imperfecte repraesentant illam, una scilicet ut cibum et altera ut potum.

Nulla autcm harum diversitatum, si diligenter perspexerimus. diversitatem aliquam in fructu spirituali huius sacramenti arguit. Quod quadrupliciter manifestatur. *Primo,* ex communibus. Quoniam nec signorum diversitas, nec diversus modus significandi, diversitatem arguit in re signata: sed una eademque res omnino immutata ct diversis signis el diversimode potest signari ; ut patet cum unus idemque homo repraesentatur per imaginem in speculo, et per statuam, picturam, etc., et nb una perfectius ct ab alia imperfectius repraesentatur; cx his enim diversitatibus in signis et significationibus nulla circa rem signatam varietas monstratur.

Secundo, declaratur exemplo in baptismo. Immersio siquidem quae in celebratione baptismi fit, significat eum qui baptizatur consepeliri Christo, ct emertio significat resurgere eundem cum Christo in novitatem vitae, iuxta illud Apostoli, *ad Rom.vi :* Consepulti sumus cum Christo per baptismum in mortem, ut, quomodo Christus surrexit a mortuis, ita ct nos in novitate vitae ambulemus.* Si tamen aliquis baptizatur non per modum immersionis, sed per modum effusionis nut aspersionis, deficit tunc baptismo dictus modus significandi: ct non propterea is qui baptizatur minus est conscpultus Christo. aut minus resurgit in novitatem vitae, quam ille qui baptizatus est per immersionem. Hinc enim manifeste babes quod non solum m communi loquendo, diversitas seu defectus in modo significandi nullam varietatem arguit in re signata: sed etiam in speciali dc sacramcntalibus signis loquendo, defectus in significando nihil adimit de fructu sacramenti, ct plenitudo in significando nihil adiungil ad fructum sacramenti Aequale siquidem donum ex baptismo recipiunt baptizatus per immersionum el baptizatus per aspersionem , quamvis magna sit diversitas utrobique in significando.

Tertio, cx ratione. Quia aliud est diminute seu partialiter significare : ct aliud est significare diminutum seu partem. Primum invenitur in singulis seorsum huius sacramenti speciebus: secundum autcm non; el, ut patet, non «equitur cx primo. Similiter aliud est plenius seu expressius significare: ct aliud est pleniorem fructum «ignificare. Ei similiter aliud est integre significare: ct aliud est totaliter significare ;* Et similiter aliud est diversis signis significari : ct aliud est diversa significari. Diversius namque tam signorum quam modorum significandi in signis ipsis sistit, ct non pertransit ad rem signatam : sunt enim conditiones signorum, et non rei signatae. Et propterea inter signa ct signorum conditiones advertenda est differentia haec, quod signo quidem respondet signatum, sed diversitati signorum non respondet diversitas rei signatae; ct similiter modo signandi non respondet modus rei signatae. Et ratio est quia una el eadem omnino immutata res potest el diversis signis et diversimode signari.

Quarto, declaratur descendendo ad propositum sacramentum exemplaritcr. Diversa in primis signa, scilicet hostia comesta et calix bibitus, non diversos sacramenti fructus. sed unum atque eundem spiritualem fructum significant : nam manducare et bibere spiritualiter unum ct idem sunt, ut testatur Augustinus, *super loan.,* Homil. · XXV, · a l *Trad.* super illo textu, *Qui venit ad me non esuriet, et qui credit in me non sitiet in aeternum,* loan, vi ·. Inquit enim : ‘ v<n· Ie *Qui venit ad me, hoc est quod ait. Qui credit in me. Et quod dixit, Non esuriet, hoc intelligcndum est, Et non sitiet unquam : utroque enim illa significatur aeterna satietas ubi nulla est egestas.* Ibi. cx hoc quod sitire et esurire ponitur idem, manifeste patet quod manducare ct bibere sunt idem : ct quod alimentum satians esu, ct alimentum satians potu, sunt idem, secundum rectum philosophiae iudicium; iuxta illud HI *Physic. :* Si posse sanari et posse infirmari sunt idem, sanari ct infirmari sunt quoque idem,* et similiter sanitas et infirmitas sunt idem.

Diversi deinde modi significandi non diversos fructus spiritualis modos significant: sed excellentem illum fructum diversimode significari decet, ut, sic significante uno, ct sic repraesentante alio, ct sic repraesentante utroque, unus et idem fructus, inadaequatus omnibus ct singulis signis, utpote superexccdcns quaecumque huiusmodi signa quo cumque modo illum significantia, utcumque innotescar, et in summa veneratione habeatur, ct toto corde desideretur.

Consentaneum autem rationi esse patet ut diversa signa sensibilia, et diversimode significantia, ad unum spirituale intelligibilis ordinis fructum repraesentandum sint instituta a divina Sapienda *disponente omnia suaviter* ·. Sensibilia enim valde defective repraesentant excellentiam intclligibilium rerum : ct praecipue tam excelsam rem quae est hoc sacramento signata ct est illius fructus, interna scilicet satietas spiritus secundum participationem aeternae satietatis. Unde non solum ex ipsis sacramentalibus signis.

sed et cx aliis innumeris defective significatur huius sacramenti fructus.

Nec obstat quod dicatur Eucharistiam sub utraque specie integre repraesentare internam refectionem. Quoniam huiusmodi integritas seu totalitas repraesentandi non simpliciter et absolute, sed respective ad singulas species Intclhgitur: tanquam si diceretur quod totum Eucharistiae sacramentum repraesentat internam refectionem, non partialiter ut species panis, nec partialiter ut species vini, sed complectendo utrumque. Cum quo stat quod utrumque simul imperfecte illam repraesentat, sed non Ha imperfecte sicut alterum tantum. Singulae enim species, et ambae simul, repraesentant non partem, sed totam internam refectionem spiritus; sed non repraesentatur totaliter ab aliqua carum, nec ab ambabus simul, nec ab innumeris aliis.

Putet ergo diversitatem sacramentaliurn signorum ct modorum significandi in hoc Eucharistiae sacramento nullam inferre diversitatem in fructu spirituali significato.

Nec ex admixto conferendi actu diversitican significatum sacramenti fructum putes. Nam si diversitas signi et modi significandi non redundat in signatum, quod per sc respicit signum, multo minus huiusmodi diversibns redundabit in collatum, quod per accidens, seu per quand.un annexionem respicit. – Et confirmatur. Quia, sicut communiter fatemur ^aeramentis novae legis conferri quod significatur, ita communiter abhorremus quod modus conferendi commensuretur modo significandi.

XII. Ex quibus omnibus collige quod, quatuor inventis in Eucharistiae sacramento integro, scilicet rc contenta, qui Christus est; modo continendi, scilicet ex vi sacramenti et concomitanter; signis, significatione, cum modo significandi; et collatione: cum constet quod maior utilitas spiritus spectet ad maiorem collationem a re contenta procedentem, et non ad modum continentiae nec ad diversitatem signorum, significationum aut modorum significandi; et res contenta sub utraque specie sit omnino una et eadem, et non magis conferat spiritualem fructum sub una quam sub alia, aut sub utraque quam sub una, utpote nullo mediante instrumento, nullaque mediante virtute utens in huiusmodi collatione; consequens est ut nulla maior utilitas spiritualis fructus proveniat m sumente sacramentum sub utraque specie, quam proveniat in sumente sacramentum sub altera tantum specie. Et hoc intelligc, celeris paribus. Ita quod, ut exemptariter dicatur, si sunt hic duo aequaliter dispositi ad communionem, ct unus communicet sub specie panis tantum, alter vero sub utraque specie, non plus prodest, quoad gratiam ct spiritualem fructum, sacramentum Eucharistiae communicanti sub utraque specie, quam communicanti sub specie panis tantum. Et ratio est dicta: quia non intervenit maior collatio, quamvis interveniat maior significatio. – Haec dc tertio.

XIII. Ad argumenta in oppositum respondendo, dicitur ad primum · quod sine dubio utilius est sumere lotum fructum sacramenti quam partem fructus eiusdem; non tamen utilius esi sumere lotum sacramentum quam partem sacramenti, ubi tota vis sacramenti non minus est in parte quam in toto, sicut est in proposito. Quoniam totus Christus continetur in toto sacramento et in qualibet cius parte: nec esi differentia nisi in significando, non totum vel partem, perfectum vel imperfectum, sed in significando partialiter vel integre, perfecte vel imperfecie.

I nde cum instatur quod sacramenti pars aliud significaret cl aliud conferret, quia significaret partem ct conferret totum: duplex defectus committitur. Primus est qui dictus est, quod pars sacramenti significet pariem fructus. Significat enim totum fructum, sed partialiter. – Secundus est quod, dato quod significaret partem ct conferret totum, non proptcrca derogaretur regulae sacramentali qua dicitur, *Sacramenta conferunt quod significant.* Quoniam verificaretur quod conferret id quod significat, quamvis, ultra hoc, conferret aliquid plus. Multum enim inter se distant haec, *conferre aliud,* cl. *conferre illud et aliquid plus.* Unde ex hoc quod pars sacramenti confert quidquid confert totum, ct affirmatur quod confert quod significat, ct quod confert plu^ quam explicite significet.

XIV. Ad secundum ' dicitur quod minor est falsa. Non sunt enim instrumenta Christi contenti in Eucharistia species sacramentales aut usus carum, *vere et proprie Ioquendo.* Quod ideo addo, quoniam, si alicubi scriptum inveniatur quod haec sunt instrumenta aut quasi instrumenta divina, pic exponendum est: vel dc instrumento ad excitandam devotionem, ct non ad conferendum sacramenti fructum; vel instrumenti nomme intelhgcndum est *id sine quo non.* Secundum enim huiusmodi extensionem nominum verific.itur quod species et earum usus sunt instrumenta ad fructum sacramenti: quia sine cis in rc vel in voto non confertur sacramenti fructus a rc contenta sub sacramento.

Ubi scito quod huiusmodi spectes ct usus earum conveniunt cum aliis sacramentis non solum in significando, sed etiam in conferendo. Et proptcrca, sicut aqua baptismi *corpus tangit et cor abluit,* sic hostia sacra corpus Ungit et cor alit. Sed multum differunt in modo conferendi. Quoniam in aliis sacramentis Christus mediante virtute sacramentali confert effectum: hic autem immediate per scipsum fructum confert sacramenti. Et proptcrca esto cautus cum obliduntur huiusmodi similitudines.

Ad confirmationem dicitur quod actus sacramcntalcs sunt in duplici differentia. Quidam enim sunt qui interveniunt m ipsa confectione sacramenti. Et dc his verificalur quod sunt actus instrumentales. – Quidam vero sunt qui, post confectum sacramentum, ad usum solummodo spectant sacramenti. Et hi non sunt actus instrumentales ad conterendum ••aeramenti fructum: sed, ul dictum ₴st sc habent ut approximationes nutrimenti ad id quod nutntur. Tales autem sunt dc quibus est sermo praesens.

Ad aliam confirmationem dicitur quod non ideo simile reddimus indicium dc Eucharistia ct baptismo et aliis sacramentis, dicendo quod non provenit ex defectu sacramenti si infructuose quandoque suscipiuntur, quasi eodem modo Christus operetur in hoc sacramento cl in aliis; cum constet quod non eodem modo Christus est in hoc sacramento et in aliis; quoniam hic est per seipsum praesens, in aliis per suam virtutem vel assistentium. Sed hoc ideo dicitur quia quantum ad collationem spiritualis gratiae idem est indicium: in omnibus enim confertur spirituale donum si digne suscipiuntur.

XV. Ad tertium dicitur quod, ceteris paribus, non est utilius spiritualiter comedere cl bibere sacramentum quam comedere tantum: quia comedere et bibere spirituahter Christum sunt unum et idem inter sc; ct non differunt a comedere ct bibere spiritualiter Eucharistiam nisi sola relatione ad sacramentum. Constat enim quod utilitas graduatur secundum interiorem spiritus fructum, et non secundum relationem ad sacramentum: quoniam relatio huiusmodi non facit melius, sed solam habitudinem .ul sensibile signum in quo Christus continetur apponit. – Quod autem comedere et bibere spiritualiter idem sint, manifestat Dominus, loan. \t, dum ter unum cl eundem fructum attribuit manducationi camis suae ct potui sanguinis sui: primo, cum dicit '. 4Visi *manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis;* secundo, cum dicit ;* *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam;* tertio, cum dicit ·, *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem. in me manet et ego in illo.* Ubi patet quod semper unicus manducationi ct potui appositus est fructus: primo, vita in nobis; secundo, vita aeterna; tertio, mansio in Christo ct c contra.

Ad instantiam autem quod manducare est actus intellectus ct bibere actus affectus, respondetur quod haec sunt vera secundum quondam appropriationem, cl non secundum proprietatem. Et hoc tam in via quam in patria. Nam in via tam manducare quam bibere spiritualiter spectat ad credere in Christum ;* qui actus, cum sil fidei formatae, ct intellectus et affectus est. In patria autem fniitio beata utriusque quoque partis perfectio est. In cuius signum. cum dictum esset quod *cibaret illum pane vitae et intellectus,* subiunctum est, *et aqua sapientia potavit illum:* ut monstraretur sapientia ad intellectum pertinens ct cibus

et potus. Et similiter non solum dictum est, *Torrente voluptatis tuae putabis eos,* sed, *inebriabuntur ab ubertate domus tuae:* ubi tam ubertas domus quam voluptas ad potum relata est, ut monstraretur identitas cibi ct polus.

Ad confirmationem vero de diversitate signorum. dicitur quod non oportet diversis signis sensibilibus respondere diversa signata intelligibilia. Nec propter hoc quod multa signa unum ct idem signatum significant, aliquod superfluit. Tum quia inadaequate singula repraesentant illud intelligibilc. Tum quia sapienter divina providentia huiusmodi signa instituit, ad nostram eruditionem, exercitationem, humiliationem, conformitatem, etc.

Ad ultimam confirmationem, de appropriatis, respondetur distinguendo dc significatione, vel collatione; ct similiter dc proprio, vel appropriate). Et dicitur quod, respectu actus significandi explicite (de tali enim significandi modo loquor), aliquid est proprium uni speciei, ct aliquid proprium alteri: respectu autem actus conferendi, nihil est alicui proprium, quoniam totum quod confertur α Christo sub un.i specie, confertur etiam ab eodem sub alia. – Appropriatum tamen inveniri potest respectu utriusque actus. Nam redemptio per Christi mortem appropriatur calici in repraesentando, ct vita animae appropriatur eidem in conferendo, sicut vita corporis appropriatur in conferendo hostiae, iuxta illud ', *Ut duplicis substantiae totum cibaret hominem.* Et similiter laetitia appropiatur calici in conferendo, et firmitas hostiae: iuxta illud·, *Deditfragilibus corporis ferculum : dedit et tristibus sanguinis poculum.* Sed huiusmodi appropriationes, t.un in significando quam in conferendo, in nullo variant fructum sacramenti, quin totus, ct it.i plene ct perfecte, conferatur sub una specie, sicut sub utraque: sicut m divinis ex hoc quod Patri appropriatur potentia ct Filio sapientia ct Spiritui Sancto bonitas, non minus singula quaeque persona est sapientia, potentia, bonitas.

·$ Th hr»ni» IirrHa ıβ/rr-ww, »d ŁauJc Fob Corpori»

«EfoU. hyoBM jKrindruài, Must I· co.

Et per hoc patet responsio ad quaecumque similia possunt obiici dc appropriatis fructibus calicis. Nihil enim minus omnium fructuum appropriutorum calici percipitur cx sacra hostia. Et ratio iam dicta est : quia haec non sunt propria, sed appropriate.

• Nu l ir.

X\ 1. Ad quartum argumentum · dicitur declinando utrumque extremum quaestionis propositae arguendo. et media via incedendo, et distinguendo de dispositione sacerdotis in Dei gratia celebrantis. Dupliciter siquidem potest inveniri dispositus post sumptum sacramentum sub specie panis: vel sine augmento spirituali ·; vel cum augmento spirituali. Et si quidem invenitur dispositus cum augmento spirituali, ita ut dignior sit suscipiendo sub secunda specie quam fuerit suscipiendo primam, recipit procul dubio, sumendo calicem, spiritualem fructum sacramenti qui gratia maior est intensive aut extensive. Et sic dispositis nullus unquam dubitavit utilius esse communicare sub utraque specie quam sub altera tantum.

•<Xf» Limi, lit.fi(XMIBCOL «a mi H4

Si vero invenitur sine spirituali augmento dispositus, nihil spiritualis fructus ex sumptione calicis percipit: quoniam idem est utrobique agens, et idem patiens aequaliter utrobique dispositum. Et perinde, quoad interiorem fructum, se habet ac si post sumptam hostiam unam aliam sumeret, ut contingit sumentibus reliquias sacramenti. I nde infructuositas ista non est cx parte rei contentae sub specie vini. sed est cx aequali dispositione communicantis, ct identitate numerali rei contentae sub utraque specie, per seip&am immediate conferentis fructum sacramenti: haec enim simul concurrentia efficiunt quod non magis fructuosa est communio sub utraque specie quam sub prima tantum.

Et si his adjunxeris quod populus communiter non est tantae perfectionis ut ad haec incrementa sc praeparet, videbis consequenter quod non est utilius populo communicare sub utraque specie quam communicare sub altera tantum. In cuius signum, non apparent meliores homines in partibus ubi communicant sub utraque specie, hominibus alibi seu ibi communicantibus sub altera tantum specie.

Haec de secunda quaestione.

Quaestio tertia. – Utrum expediat Eccclo-eioe Christi quod populus communicet sub utroque specie.

QUAEKiTutt tertio, utrum expediat Ecclesiae Christi quod populus communicet sub utraque specie.

Videtur enim quod sic. *Primo,* exemplo Christi * qui etiam ludam communicavit sub utraque specie ·, ct immediate ante dixerat ·, *Exemplum enim meum dedi vobis,* etc. • (X MO. Ili, • Mxrc. cq>. ii», nrt. M, jj. · Q. ou tuixt. an. i • loan. cap. mi. »ct». ty

Secundo, exemplo primitivae Ecclesiae ·. Tunc enim populus communicabat sub utraque specie, ul patet I *ad Cor.* xi ·. • Cf ou», iv.

Tertio, exemplo diuturnae prosecutionis * Nam huiusmodi consuetudo perseveravit non solum tempore martsrum, quos Cyprianus Dominico poculo praeconfortando> ccnsuit ·, sed etiam tempore pacis Ecclesiae: cum legamus factas non solum patenas, sed etiam calices *ministeriales* ·. Quare enim ministeriales dicti sunt, nisi quia non ad offerendum, ecd ad ministrandum populo Christi sanguinem deserviebant ? * Cl pua nr.

Et si amplius perspectum fuerit quod m ordine Cistcrcicnsi alicubi communio fieri legitur sub urraque specie ', apparebit quod tempore institutionis ordinis Cistcrcicnsis perseverabat consuetudo communicandi sub utraque specie. Quoniam non est verisimile, si consuetudo illa cessaverat, quod monasterium aliquod praesumpsisset abolitam consuetudinem renovare. • Efiit. Synodic, dr Itriit. Con ctl Conhif to.

Et confirmatur. Quia tam actio quam doctrina priscorum Sancturum praefertur actioni ct doctrinae posteriorum. Ac per hoc, expediens videtur Ecclesiae Christi sequi vestigia priscorum Patrum, et imitari eos quantum possumus. theC. VlUeRnn. Po»Hf., u Sri. tc*l uaiv, »j: au, io tua. 14, cl Ifilar. ua, ta.

Praeterea ; duorum licitorum illud ut magis expediens est eligendum quod clarius ct tutius et magis consentaneum est. Sed communicare sub utraque specie est clarius, tutius et magis consentaneum. Ergo. – Declaratur minor. Quod sit quidem clarius, quia nullam habet obscuritatem difficultatum quas habet communio sub una specie. Quod vero sit tutius, quia nullius omissionis periculo se exponit : cui se exponit communicans sub altera specie tantum. omittendo communionem alterius. Quod sit autem magis consentaneum, quia consonat institutioni sacramenti et integritati ipsius, ct integritati sensibilis refectionis. ' Ct nan. *

Praeterea ·, quod congruit ex his quae sunt per se, est magis expediens eo quod congruit cx his quae sunt per accidens. Sed communio sub utraque specie congruit ex his quae sunt per se : quia congruit v.x ipsa perfectione sacramenti. Communio autem sub specie panis tantum congruit ex his quae sunt per accidens: quin oritur cx ineptia quorundam communicantium. Ergo magis expedit Ecclesiae (Ihristi communicare populum sub utraque specie quam sub specie panis tantum. · θ· ⁂·

In oppositum est consuetudo innumerarum ecclesiarum.

II. Ad evidentiam huius quaestionis, sciendum est quod usus Eucharistiae medius est inter utentem et sacramentum : et propterca consonus utrique debet esse. Sed, cum duplex sit Eucharistiae usus, vel primarius, spectans ad consecrantem, vel secundarius, spectans ad populum; haec est, quantum ad propositum spect.it. inter utrumque usum differentia, quod usus primarius debet consonare speciebus sacramenti, eo quod perfectio usus primarii spectat ad perfectionem sacramenti ut tinis (ct propterca. ut praedictum est ·, sacrilegii reus esset <accrdos celebrans omittendo communionem culicis); usus autem secundarius dc congruo decet quod consonet xpeciebus sacramenti, quia in ipso non consistit perfectio sacramenti, ut praedictum est ·. m 4« ' in x

Et quia communio populi in usu secundario huius sacramenti consistit, ideo cx parte sacramenti decet talem usum, idest communionem populi, congruere ⁑pecicbu sacramentalibus, hoc est, quod fiat sub utraque specie. Ex parte vero utentis populi, debetur huic usui reverentia : tenetur enim populus communicare absque ineverentia; immo et cum reverentia debita tanto sacramento.

Duobus igitur congruentibus populari usui huius sacramenti, altero ex parte signorum sacramentalium. altero cx parte populi communicantis; si utrumque nequit prudenter fieri, *appendenda sunt in statera* hinc et indu servanda et omittenda, ut discernatur quid magis expedit. Et ex una quidem parte appendenda est communio popularis sub utraque specie cum periculo irreverentiae in spargendo sanguinem Christi; ex altera vero parte appendenda est communio popularis sub specie panis tantum cum tuta reverentia sacramenti; et sic, perspiciendo conditiones utriusque partis, discernetur veritas. Apparet autem, diligenter considerando, quod communio popularis sub utraque specie cum periculo irreverentiae habet peccatum sacrilegii annexum, imputandum non solum irreverentiam committenti, sed populo et Ecclesiae rectoribus: communio autem popularis sub specie panis tantum nullum habet annexum peccatum, nullumvc damnum.

Declaro singula. Et primo, primum. Quod enim popularis communio sub utraque specie habeat annexam irreverentiam sacramenti, experientia testari potest, et ratio monstrat. Nam in populis tanta est diversitas communicantium ut impossibile sit, humano more de impossibili loquendo, fieri communionem tot populorum sub utraque specie absque effusione sanguinis sub specie vini. – Quod vero huiusmodi irreverentia sit sacrilegii peccatum, per >e notum est: quoniam est irreverentia rei sacratissimae. Nec excusatur a sacrilegii vitio propterea quod non cx proposito, sed cx incautela aut incuria huiusmodi irreverentia accidit. Quoniam species peccati cx obiecto sumitur, et non cx occasione peccandi; sicut nec blasphemti Dei a sua recedit specie quia incaute prolata est; huiusmodi enim circumstantiae excusant a tanto, sed non a toto. – Quod autem sacrilegium hoc imputetur populo ct rectoribus Ecclesiae, cx eo patet quod huiusmodi sacrilegium non est inter casus inopinatos aut raro contingentes, sicut inter casus raro contingentes est quod sacerdos celebrans, dum scipsum communicat, aliquid spargat sanguinis Christi. Imprudentiae autem rectons imputatur defectus non rarus, si potest providere et non providet. Et similiter populo qui mavult casum sacrilegii non rarum accidere quam abstinere a communione sub utraque specie, rationabiliter imputatur.

Deinde declaratur secundum. Quod enim in communione populari sub specie panis tantum nullum interveniat peccatum, ex eo convincitur quod, si communio sub specie panis tantum esset peccatum, nunquam esset licita. Constat autem quod m Parnsccvc sacerdos sub specie tantum panis communicat, non solum licite, sed sancte. Non est igitur communio sub altera specie tantum peccatum. – Quod etiam non habeat annexum damnum, cx superius dictis * iam patet: quia, ceteris paribus, non est minus fructuosa communio sub altera specie tantum quam sub utraque.

• In qu. 'crondA.

Ex quibus manifeste apparet magis expedire Christi Ecclesiae communionem populi sub specie panis t.intum quam sub utraque. Et, si perspicacius consideratum fuerit, invenietur cx praedictis quod utilior est populo Christiano communio sub specie panis tantum quam sub utraque specie. Quoniam reverentia tuta, cui innititur populus communicatus sub specie panis tantum, *non caret merccde sua:* ct prudenter communicare fructuosius est spiritui quam minus prudenter. Et forte in poenam huiusmodi imprudentiae, incautelae ac sacrilegii emergentis, divino iudicio schismatici sunt populi communicantes hodie sub utraque specie.

Expedit igitur Christianis populis communicare sub specie panis tantum; cl ad evitandum sacrilegii periculum; cl ad mentum tam obedientiae, praelatis Sedis Apostolicae communionem habentibus parendo; quam reverentiae, magnificando plus sacramentum hoc quam affectum proprium ad ulramque speciem.

• Nom. i.

111. Ad primum ergo in oppositum, de exemplo Christi ;* dicitur quod Spiritus Sanctus docuit ct docet Ecclesiam non expedire illi imitari omnes conditiones quae intervenerunt in actionibus Christi. Nec haec ego somnio. Sed manifeste patet Christum in prima huius sacramenti consecratione ct traditione duo servasse, scilicet quod post cenam · consecratio ct communio facta est. cl quod sub utraque specie · communicaverunt omnes. Ecclesia autem non post cenam, sed iciuna, consecrationem cl communionem perficit, non imitando Christum in hoc: ct procul dubio ratione reverentiae iciuna communicat. Si igitur Christi actio. quoad hanc conditionum, non solum licite, sed meritorie omittitur ob reverentiam tanti sacramenti; par est, ob reverentiam eiusdem sacramenti, omittere etiam alteram conditionem, scilicet, sub utraque specie. Immo magis communio popularis exigit omissionem utriusque speciei, quam communio sacerdotis omissionem sobriae manducationis: quoniam hic nullum est nisi cx Ecclesiae statuto · peccati periculum; ibi autem intervenit sacrilegii periculum cx conditione sumentium. Unde, sicut Ecclesia provide statuit ut ieiuni communicemus, ita provide quoque servat ut sub specie panis tantum populus communicet. Et in utruqc obedit Christo, non secundum similitudinem actionis, sed secundum intentionem agentis: dc intentione siquidem Christi est reverentia magis quam exterior similitudo operis.

* Loe. cap. tui. »«r». so; 1 «i *Cor.*, cap. u, ver·. 35. •Xhtih cip.itvi, s<tvi6.77; VUrc. cap. w, vcrt.13, 3 V Lue. cap. tu, ver· 19, so.

SeComrer ,&M. 11.

1\ Ad secundum, de exemplo primitivae Ecclesiae ·, dicitur quod, ratione paucitatis Christianorum, fiebat tunc absque periculo sacrilegii communio sub utraque specie. Nunc autem, quia non potest absque sacrilegii periculo tanta multitudo populi communicare sub utraque specie, non expedit imitari in hoc primitivam Ecclesiam. – Et cum hac responsione Miis fit argumentis omnibus cx imitatione priscorum, et tam diuturnae consuetudinis antiquae ·.

• Ibid , *Trraa.*

Posset tamen aliter, ct forte venus, utendo etiam ratione dictae responsionis, dici quod nunquam luit universalis consuetudo in lota Ecclesia communicandi populum sub utraque specie: sed alicubi fuit hoc consuetum, cl alicubi non. In cuius veritatis signum, in primitiva Ecclesia aliter legimus factam communionem Hierosolymis, et aliter in ecclesia Connthiorum: apud Corinthios enim communicabant sub utraque specie, ut patet I *ad Cor.* xi ·; Hierosolymis vero sola sub specie panis communio legitur, ut patet *Act.* n ;* ubi dicitur: *lirant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, ct communicatione fractionis panis, et orationibus.* Post successum quoque temporum, utrumque quoque legimus in sacris canonibus: nam invenitur *communio laica* ", quae communio sub specie panis tantum interpretatur; ct invenitur quod pocnitcntibus in extremo *Eucharistia infundatur* ·, quod ad communionem calicis spectare constat, quoniam infundi liquorum est. I nde videtur quod argumentum cx universali consuetudine supponit falsum. Immo cx exordio primitivae Ecclesiae, quando omnes simul erant Apostoli, argumentum sumitur ad oppositum, cx hoc ipso quod Hierosolymis, ubi erat magna multitudo fidelium ·, sola communio sub specie panis tradita populo legitur. Hinc enim, tam vehementer aucta multitudine fidelium, imitamur doctrinam omnium Apostolorum, communicando populum sub specie panis tantum.

• ʏtf rt m.

• Ver». 43.

•Cia &£auco- *pu. et Si rtStatt,* :h Lî CAO. Λ CTJMAr· /kj, tl. LV; CoociJ. ELber- na., iL tiftbcn· tin., can. lxxm; Samwwju. CX3. I. «u • Cone. CsnhAC. IV, cap.

• I.L cap. u. ictu. 41; cap. tv. ven 4.

Et licet ratio sumpta cx tanta multiplicatione Christiani populi sit solidum ac praecipuum fundamentum consuetudinis communicandi populum sub specie panis tantum, posset nihilominus secundaria ratio assignari quare ecclesiae quae ohm sub utraque specie communionem faciebant, destiterunt ab illa consuetudine ex defectu scilicet fervoris cl devotionis in populis. I t enim in praecedenti quaestione · dictum est, communio sub utraque specie si fructuosior esse debet quam communio sub specio panis tantum, duplicata debent es»c incrementa spiritus. Quae cum defecerint, provido tam pastor Ecclesiae quam populus abstinendum a communione sub utraque specie consuit, recognoscendo communicantium imperfectionem.

Et quod huiusmodi imperfectionem Christianae incurrerint ecclesiae, cx hoc apparet quod vix pupulus simplicem praeparationem facit pro communione semel in anno. Quod vero oliin excellens fuerit profectus spiritus, palet et ex eo quod quotidie, aut quasi quotidie, communica

•axetopu, bant·: etex eo quod sacri canones excludebant ab auditione missae omnes non communicantes, ut patet *de Consecr.,* dist. II. cap. *Peracta* ·. Hinc enim rationabiliter coniiccre possumus quod sicut, recognoscendo imperfectionem posteriorum, destitit Ecclesia a quotidiana communione populi et ab expellendo a missa non-communicantes; ita, recognoscendo imperfectionem communem, destitit a communione sub utraque specie, utpote reddita infructuosa ac periculosa communi populo.

• a. Or< M. i^ïıuıl!

Et per haec patet responsio ad tria prima argumenta.

V. Ad quartum " vero dicitur quod maior distinguenda est: *simpliciter,* vel *secundum quid.* Et si simpliciter ct absolute intclligitur, vera est, ceteris paribus. Si vero secundum quid, est falsa manifeste.

Intellecta igitur maiore absolute et simpliciter, in <ensu quo verificatur, dicitur quod minor est falsa. Et ut singillatim manifestetur in singulis partibus eius, dicitur quod, licet communicare sub utraque specie populum sit darius secundum sensum ct quoad nos, non tamen est darius secundum intellectum, et cx parte rei contentae. Difficultates siquidem quae occurrunt, ex parte nostri, et non ex parte rei; ct ex signis sensibilibus, non cx re contenta consurgunt.

Quod autem sit tutius, falsissimum est. Et cum dicitur quod nullius omissionis periculo sc exponit, respondetur quod, licet non omittat signum sensibile, omittit tamen popularis communio prudentiam debitam in cavendo ab irreverentia sacramenti, ct exponit sc periculo commissionis sacrilegii: a quibus luta est communio populi sub specie panis tantum.

Quod vero dicitur de magis consentaneo: – oporteret dicere, *magis consentaneo rationi rectae,* aut *praecepto Christi.* Communio siquidem populi sub specie utraque licet sit magis consentanea per modum assimilation» institutioni sacramenti, ct integritati sacramenti, ct integritati sensibilis refectionis; communio tamen populi sub panis specie tantum est magis consentanea et praecepto Christi, *Hoc Jacite m meam commemorationem,* ut praedcclaratum est · cx ordine litterae Evangclicac; et rationi rectae, curam gerenti dc reverentia huius sacramenti. Et illud quidem spectat ad consentaneum secundum quid, hoc autem ad consentaneum simpliciter et absolute: quia hoc consurgit e.v *omnibus consideratis;* illud autem ad similitudinem exteriorem tantum respiciendo.

'h Λ'ολγ-'

VI. Ad quintum · nutem dicitur quod falsum subsumit; scilicet, tenentia se cx parte sumentis concurrere per accidens ad usum huius sacramenti. Usus enim, licet sit huius sacramenti ut rei qua utimur, hoc est. materiae; est tamen utentis ut proprius actus seu operatio. Non accidit autem operationi rectitudo cx parte operantis. Immo adeo per se cx hac parte exigit rectitudinem ut, nisi operatio recta sit cx parte operantis, non possit esse recta simpliciter et absolute loquendo. Et m proposito plus invenitur: scilicet quod conditio dc qua loquimur cx parte utentis, non sistit m ipso utente, sed redundat in sacramentum; quoniam attenditur secundum reverentiam vel irreverentiam ad sacramentum. Et propterea undique ruit argumentum.

ifffj ». *Pritrna/*

Et haec dc communione populari sub ulraque specie dicta pro nunc sufficiant.

QUAESTIO OCTOGESIMAPRIMA

DE USU HUIUS SACRAMENTI QUO CHRISTUS USUS EST IN PRIMA SUI INSTITUTIONE

IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est dc usu huius sacramenti quo Christus usus est in prima • *a.* qu. iam, sui institutione :*

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo: utrum ipse Christus sumpserit corpus et sanguinem suum.

Secundo: utrum ludae dederit.

Tertio: quale corpus sumpserit aut dederit, scilicet passibile vel impassibile.

Quarto: quomodo se habuisset Christus sub hoc sacramento si fuisset in triduo mortis reservatum, aut etiam consecratum.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM CHRISTUS SUMPSERIT SUUM CORPUS ET SANGI ISEM

Infra, qu. t.ixxiv, «n. 7, ad 4; IV *Sent.,* 4ÙU xj, qu. at, tn. 1.

D PRIMUM SIC PROCEDITUR. \ idetUT quod Christus non sumpserit corpus suum et sanguinem. Non enim dc factis Christate sacrae Scripturae non traditur. Sed in Evangeliis non habetur quod Christus corpus suum manducaverit aut sanguinem biberit. Non ergo est hoc asserendum.

2. Praeterea, nihil potest esse in seipso, nisi forte ratione partium, prout scilicet una pars eius •op.π. ■ est in alia: ut habetur in IV *Physic.* * Sed illud quod manducatur ct bibitur, est in manducante « et bibente. Cum ergo totus Christus sit in ' utra- ; Lx»»., que specie sacramenti * videtur impossibile fuisse quod ipse sumpserit hoc sacramentum.

? 3. Praeterea, duplex est assumptio P huius sacramenti, scilicet spiritualis ct sacramentalis. Sed spiritualis non competebat Christo: quia nihil a sacramento accepit. Et per consequens nec sacramentalis, quae sinu spirituali est imperfecta, ut ❦upra habitum est. Ergo Christus nullo modo hoc sacramentum sumpsit.

Sed contra est quod Hieronymus dicit, *ad Heldibiam :* * *Dominus /esus ipse conviva et conviviumf ipse comedens ct qui comeditur.*

iiÏ.'& 'XKΓIiiÏi.'' v C»F: Respondeo dicendum quod quidam * dixerunt quod Christus in Cena corpus et sanguinem suum discipulis tradidit, non tamen ipse sumpsit. Sed hoc non videtur convenienter dici. Quia Christus ea quae ab aliis observanda instituit, ipse primitus observavit, unde et ipse prius baptizari voluit quam aliis baptismum imponeret: secun- • vm. l. dum illud *Act.* i ♦ *Coepit /esus facere et docere.* Unde et ipse primo corpus suum et sanguinem sumpsit, et postea discipulis suis tradidit sumen- ❦vcr dum. Et hoc est quod, *Ruth* in, super ❦illud *Cumque comedisset et bibisset* etc., dicit Glossa ♦, • OrX n©·. quod *Christus comedit et bibit in Cena, cum corporis et sanguinis sui sacramentum discipulis tradidit. Unde. « quia pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse participavit eisdem » :** ,ap.n, vrfK M·

Ad primim lrgo dicendum quod in Evangeliis legitur quod Christus *accepit panem et calicem* ♦ •M41lh.Ctp.UX1, cap. xiv. ix. Uc.ap.ua. vm. 19.30.-Ct. IcJCar^op.u. vm. Hi- Non est autem intelligendum quod acceperit solum in manibus, ut quidam dicunt: sed eo modo accepit quo aliis accipiendum tradidit. Unde, cum discipulis dixerit. *Accipite et comedite* ;* et iterum. •MtîüLap.un. vm. ió. *Accipite et ❦ibite* intelligendum est quod ipse Dominus accipiens comederit ct biberit. Unde et quidam metrice dixerunt: *Rex sedet in Cena:* • C£ Hl.vcf' *Turba cinctus duodena: Se tenet in manibus: Se cibat ipse cibus.*

Ad secundum dicendum quod, sicut ❦upra dictum est. Christus, secundum quod est sub hoc sacramento, comparatur ad locum non secundum proprias dimensiones, sed secundum dimensiones specierum sacramcntalium. ita quod in quocumque loco ubi sunt illae species, est ipse Christus. Et quia species illae potuerunt esse in manibus et in ore Christi, ipse totus Christus potuit esse in suis manibus et in suo ore. Non autem potuisset hoc esse secundum quod comparatur ad locum secundum proprias species • Qc. arvirt. T

Ad tertiim dicendim quod, sicut supra ♦ dictum est, effectus huius sacramenti est non solum augmentum habitualis gratiae, sed etiam actualis ❽ delectatio spiritualis dulcedinis. Quam- ð vis autem Christo gratia non tuerit augnientuta ex susceptione huius sacramenti, habuit tamen quondam spiritualem delectationem in nova institutione huius sacramenti : unde ipse dicebat, • Qu. ιλ❦« vt· 1. ad a. l Aie. xxii *; *Desiderio desideravi manducare hoc* VCCB. »$·

a) *in.* – *tub* l *ct* editione·, om. HpO.
»» *auumytio.* – *tumytia* >F *a* et tertia.

γ) *species.* – *dimensiones* t
ð) *actualij.* – *qnatd.im actualis* tertia.

'«SiSTt? *Pascha vo∧cutn»* quod Eusebius exponit de novo mysterio huius · novi Testamenti quod tradebat discipulis. Et ideo spiritualiter manducavit, et similiter sacramentaliter: inquantum corpus suum sub sacramento sumpsit, quod sacramentum sui corporis intellexit ct disposuit. Aliter tamen quam celeri sacramentaliter el spiritualiter sumant, qui augmentum gratiae suscipiunt, et ζ sacramentalibus signis indigent ad veritatis perceptionem.

o *hutut.* – Om. tertia.

'/ ct. – *in* DF, *tub* PH; ttitc *indigent* P aJdil *quibus;* mergo P per *Alias* ut no».

ARTICULUS SECUNDUS

UTRI. M CHRISTUS 1UDAE DEDERIT CORPUS SUUM

IV *Sent,* dut xj, qu. III, ·П. 2, ǫu 1,3; A: *Af.itlh.,* cnp. **mxvi;** /n oip. SUI, IccL lir, iv.

Sd secundum sic proceditur. Videtur quod Christus ludae non dederit corpus suum. Ut enim legitur Matth. xxvj ;* postquam Dominus dederat corpus suum et sanguinem discipulis, dixit eis: *Non bibant amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.* Ex quo videtur quod illi quibus corpus suum et sanguinem dederat, cum eo essent iterum bibituri. Sed ludas postea cum ipso non bibit. Ergo non accepit cum aliis discipulis corpus Christi et sanguinem.

2. Praeterea, Dominus implevit quod praecepit: secundum illud *Act.* I :* *Coepit Jesus facere et docere.* Sed ipse praecepit, Matth. vn *. *Nolite sanctum dare canibus.* Cum ergo ipse cognosceret ludam peccatorem esse, videtur quod ei corpus suum el sanguinem non dederit.

3. Praeterea, Christus specialiter legitur ludae *panem intinctum* porrexisse, loan, xm :* Si ergo corpus suum ei dederit, videtur quod sub buccei|a ei dederit: praecipue cum legatur ibidem *Et post buccellam introivit in eum Satanas;* ubi 3 Augustinus dicit :* *Hinc nos docemur quam sit cavendum male accipere bonum. Si enim corripitur qui . non diiudicat », idest. non discernit corpus Domini a ceteris cibis, quomodo ? damnabitur qui ad eius mensam, fingens se amicum, accedit inimicus?* Sed cum buccella intincta non accepit corpus Christi, ut Augustinus dicit ♦ super illud loan. XIH * *(juni intinxisset panem, dedit ludae Simonis Iscariotis: Non, ut putant quidam negligenter legentes, tunc ludas solus γ corpus Christi accepit.* Ergo videtur quod ludas corpus Christi non acceperit.

Sed contra est quod Chrysostomus dicit *ludas, particeps existens mysteriorum, conversus non est. Unde Jit scelus eius ulrinque immanius: tum quia tali proposito imbutus adiit mysteria; tum quia adiens meliorfactus non fuit, nec metu nec beneficio nec honore.*

Respondeo dicendum quod Hilarius posuit, *super Matth.* ;* quod Christus ludae corpus suum el sanguinem non dedit. Et hoc quidem conveniens fuisset, considerata malitia ludae. Sed quia Christus debuit nobis esse exemplum iustitiae, non conveniebat eius magisterio ut ludam, occultum peccatorem, sine accusatore ct evidenti probatione, ab aliorum communione separaret: ne per hoc daretur exemplum praelatis Ecclesiae similia faciendi; et ipse ludas, inde exasperatus \ sumeret occasionem peccandi. El ideo dicendum est quod ludas cum aliis discipulis corpus Domini et sanguinem suscepit: ut dicit Dionysius, in libro *Eccles. Hier.* ;* ut Yugusiinus, *super loannem* .** • Cap. ra, p. m. 1. · Ci. 1'ochycicr. iMd. ·· /m /A4M. £rv trocs. I.SII, 0.1.

Ad primim ergo DICENDUM quod illa est ratio Hilarii ad ostendendum quod ludas corpus Christi non sumpsit. Xon tamen cogit. Quia Christus loquitur discipulis, a quorum collegio ludas se separavit, non autem Christus cum exclusit. Et ideo Christus, quantum est in se, etiam cum luda vinum in regno Dei bibit: sed hoc convivium ipse ludas repudiavit.

Ad secundum dicendim quod Christo nota erat ludae iniquitas sicut Deo: non autem erat sibi nota per modum quo hominibus innotescit. El ideo Christus ludam non repulit a communione, ut daret exemplum tales peccatores occultos non esse ab aliis sacerdotibus repellendos.

Ad tertiim dicendim quod sine dubio ludas sub pane intincto corpus Christi non sumpsit, sed simplicem panem. *Significatur autem fortassis.* ut Augustinus dicit ibidem ;* *per panis intinctionem fictio ludae: ut enim inficiantur, nonnulla tinguntur. Si autem bonum aliquod hic significat tinctio,* scilicet dulcedinem bonitatis divinae, quia panis ex intinctione sapidior redditur, *eidem bono ingratum non immerito secuta est damnatio.* Et propter hanc ingratitudinem *id quod est bonum, factum est ei malum* :* sicut accidit circa sumentes corpus Christi indigne. • Lee. proi. ou •Cf.ibi<J.,ncm.i.

Et, sicut Augustinus dicit ibidem ♦ *intelligendum est quod Dominus iam antea distribuerat omnibus discipulis suis* sacramentum corporis et sanguinis sui, *ubi et ipse ludas erat, sicut Lucas narrat* :* -lc *deinde ad hoc ventum est. ubi, secundum narrationem Joannis, Dominus per buccellam tinctam atque porrectam suum exprimit proditorem.* • Nue. $. •Cap.axi». 3cn. 19

3) *ubî.* – F ct tertia (praeter **Ir**); *ut.*
jî) *quomodo.* – *quomodo non* P, om. G.
γ) *solus.* – Om P.
Z) inde exasperatus. – *exasperatus inde (exinde* I) tertia.

UTRUM CHRISTUS SUMPSERIT ET DEDERIT CORPUS SUUM DISCIPULIS IMPASSIBILE

IV 5ent, d««t ки, qu. m. oru 3.

TERTUM Slc PR0CEDm R- Videtur quod Christus sumpserit et dederit corpus suum discipulis impassibile. Quia super

• Vccx 3. —■'"•^-'^hllud Matth. xvi! ♦ *Transfiguratus est*

• Ord. *ante illos,* dicit quaedam glossa *: *Illud corpus quod habuit per naturam, dedit discipulis in Cena,*

• Vm. 5. *non mortale et passibile.* Et *Levit,* n, super illud *?

• Onl HuycMI. *Si oblatio tua fuerit de sartagine,* dicit Glossa *? *Crux, super omnia foriis, carnem Christi, quae ante passionem non videbatur esui apta, post aptam fecit.* Sed Christus dedit corpus suum ut aptum ad manducandum. Ergo dedit tale quale habuit post passionem, scilicet impassibile ct immortale.

2. Praeterea, omne corpus passibile per contactum et manducationem patitur. Si ergo corpus Christi erat passibile, per contactum et comestionem discipulorum passum fuisset.

3. Praeterea, verba sacramentalia non sunt modo maioris virtutis quando proferuntur a sacerdote in persona Christi, quam tunc quando fuerunt prolata ab ipso Christo. Sed nunc virtute verborum sacramentalium in altari consecratur corpus Christi impassibile et immortale. Ergo multo magis tunc.

• bc S. Altar Mpster. lib IV. op. xit. - Vide tom. XI buini Lcooinae edit., Pracüt., *de Ci~tat.,* not. ad qu. uvtit. «n. i, ad 3.

Sed contra est quod, sicut Innocentius III dicit ♦ *tale corpus tunc dedit discipulis quale habuit.* Habuit autem tunc corpus passibile ct mortale. Ergo corpus passibile et mortale discipulis dedit.

•Innoc.III. ibid. Seno. XIV *de Temp.*

Respondeo dicendum quod Hugo de Sancto Victore * posuit quod Christus ante passionem diversis temporibus quatuor dotes corporis glorificat! assumpsit: scilicet subtilitatem in nativitate, quando exivit de clauso utero Virginis; agilitatem. quando siccis pedibus super mare ambulavit; claritatem, in transfiguratione; impassibilitatem, in Cena, quando corpus suum tradidit discipulis ad manducandum. Et secundum hoc, dedit discipulis suis corpus impassibile et immortale.

Sed, quidquid sit dc aliis, de quibus supra * dictum est quid sentiri debeat, circa impassibilitatem βΛ1'
tamen impossibile est esse ° quod dicitur. Mani- 3
festum est enim quod idem verum ? corpus Chri- ?
sti erat quod a discipulis tunc in propria specie videbatur, et in specie sacramenti sumebatur. Non autem erat impassibile secundum quod in propria specie videbatur: quinimmo erat passioni paratum. Unde nec ipsum corpus quod in specie sacramenti dabatur, impassibile erat.

Impassibili tamen modo erat sub specie sacramenti quod in se erat passibile: sicut invisibiliter quod in se erat visibileT. Sicut enim visio requirit 1
contactum corporis quod videtur ad ĕircumstans medium visionis, ita passio requirit contactum corporis quod patitur ad ea quae agunt. Corpus autem Christi, secundum quod est sub sacramento, ut supra dictum est, non comparatur ad ea quae circumstant mediantibus propriis dimensionibus, quibus corpora se tangunt, sed mediantibus dimensionibus specierum panis et vini. Et ideo species illae sunt quae patiuntur et videntur, non autem ipsum corpus Christi.

Ad primum ergo dicendum quod Christus dicitur non dedisse in Cena * corpus suum mortale c
et passibile, quia non dedit corporali et passibili
modo. – Crux autem facit : carnem Christi aptam '
manducationi, inquantum hoc sacramentum repraesentat passionem Christi. ·^^ >

Ad secundum dicendi m quod ratio illa procederet si corpus Christi, sicut erat passibile, ita passibili modo fuisset r· sub sacramento.

Ad tertium dicendum quod, sicut supra * dictum est, accidentia corporis Christi sunt in hoc sacramento ex reali concomitantia, non autem ex xi sacramenti, ex qua est ibi substantia corporis Christi. Et ideo virtus verborum sacramentalium ad hoc se extendit ut sit sub hoc sacramento corpus, Christi scilicet, quibuscumque accidentibus realiter in eo exislcntibus.

«) esse. – eixe *necetse* HpG, **fiff** *necessario bc,* *verum* aG. *tamen modo erat sub specie sacramenti quod in se erat visibile (passibile* F) cctcri.

β) *Impassibili... visibile.* – P ct orniato *dabatur... specie sacramenti* I; *semper sicut invisibile quod in sc erat visibile* sG, *tamen modo erat jub specie sacramenti quod in se erat impassibile sicut invisibile quod in se erat visibile b. Impassibili (impassibile* ACHa) ĕrwm. – Om. Pc.

3) *ad circumstans.* – E ct tertia; *a circumstantia.*

») *in Cena* – Om. cJitionca. – Pro *corporali, mortali* Pl.

o *facit.* – *fecit* P.

r4) *fuisset,* – Pe; *sit.*

QUAESTIO LXXXI, ARTICULUS IV

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM, SI HOC SACRAMENTUM TEMPORE MORTIS CHRISTI FUISSET SERVATI M IN PYXIDE, VEL AB ALIQUO APOSTOLORUM CONSECRATUM, IBI MORERETUR

IV *Sent.,* dim. i, in. 2, ğu 1 ; dbt 11, qu. II». «rc. 4. qu· 1, 3; IV *Cont. Gent.,* «p. Mtr; *Quodl.* V, qu. vi, irt. 1, ad 1; /.1 *foan.,* lo:c. vi; I *ad Cnr.,* c»p. xi. leet. vt.

quartum sic proceditur. Videtur quod, Hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset senatum in pyxide, vel **^ab aliquo Apostolorum consecratum, non ibi moreretur. Mors enim Christi accidit per eius passionem. Sed Christus impassibili modo etiam tunc erat in hoc sacramento. Ergo non poterat mori in hoc sacramento.

2. Praeterea, in morte Christi separatus fuit sanguis eius a corpore. Sed in hoc sacramento simul est corpus Christi et sanguis. Ergo Christus in hoc sacramento non moreretur.

3. Praeterea, mors accidit per separationem animae a corpore. Sed in hoc sacramento continetur tam corpus Christi quam anima. Ergo in hoc sacramento non poterat Christus mori.

Sed contra est quod idem Christus qui erat in crucc, fuisset in sacramento. Sed in cruce moriebatur. Ergo et in sacramento conservato moreretur.

Respondeo dicendum quod corpus Christi idem in substantia est in hoc sacramento et in propria specie, sed non eodem modo: nam m propria specie contingit circumstantia corpora per proprias dimensiones, non autem prout est in hoc ^^). sacramento, ut supra * dictum est. Et ideo quidquid pertinet ad Christum secundum quod est in se, potest attribui ei et in propria specie et in sacramento existerai: sicut vivere, mori, dolere, animatum vel inanimatum esse, et celera huiusmodi. Quaecumque vero conveniunt ei per comparationem ad corpora extrinseca, possunt ei attribui in propria specie existerai, non autem prout est in sacramento: sicut irrideri, conspui, crucifigi, flagellari, et cetera huiusmodi. Unde quidam metrice dixerunt: *Pyxide servato poteris* 3 *sociare dolorem Innatum, sed non illatus convenit illi.* 9

Ad primum ergo dicendum quod, sicut dictum est ;* passio convenit corpori passo per comparationem ad agens cxtrinsecum. Et ideo Christus, secundum quod est sub sacramento, pati non potest. Potest tamen mori. ¶ βΦβ«·

Ad sect ndum dicendi m quod, sicut supra * dictum est. sub specie panis est corpus Christi ex vi consecrationis, sanguis autem sub specie vini. Sed nunc quidem, quando realiter sanguis Christi non est separatus ab eius corpore, ex reali concomitantia et sanguis Christi est sub specie panis simul cum corpore, et corpus sub specie vini simul cum sanguine. Sed, si in tempore passionis Christi, quando realiter sanguis fuit separatus a corpore, fuisset hoc sacramentum consecratum. sub specie panis fuisset solum corpus, et sub specie vini fuisset solus sanguis. •

Ad tertu m dicendum quod, sicut supra ♦ dictum est, anima Christi est in hoc sacramento ex reali concomitantia, quia non est sine corpore: non autem ex vi consecrationis. Et ideo, si tunc fuisset hoc sacramentum consecratum ? vel servatum quando anima erat a corpore realiter separata, non fuisset anima Christi sub hoc sacramento: non propter defectum virtutis verborum, sed propter aliam dispositionem rei. ? ?

3) *poteris.* – P; *poterit* – Pro *sociare, signare* ABa, *conare* D, *sonare* E, om. pG. | pl *consecratum.* – Om. F. Pro ircra/Mut, *paratum* pO, *peractum* ceteri.

Commentaria Cardinalis Caietani

1x tota quaestione octogesimaprima hoc solum occurrit, circa quarti articuli materiam, recolendum, quod Scotica >uxw,.wt chimaera superius * relata hinc apparet ut est. Nihil enim minus corpus Christi sub sacramento nihil fuisset, si Chnsti corpus in propria specie annihilatum fuisset, quam m triduo corpus Christi sub sacramento fuisset mortuum quia in propria specie fuit mortuum : cum tamen Scotus hoc concedat · et primum neget Utrumque enim, scilicet esse mortuum ct esse nihil, sunt dc numero eorum quae conveniunt, scu quae convenirent Christi corpori absolute et non in ordine ad extrinseca. ut clare patet. Et propterea quodeumque eorum Christi corpori in propria specie contingeret, asserendum esset de eodem sub sacramento. ‘,IV φ». n.'

QUAESTIO OCTOGESIMASECUNDA

DE MINISTRO HUIUS SACRAMENTI

IN DECEM ARTICULOS DIVISA

finde considerandum est dc ministro Imius sacramenti ♦

* *Cl.* qn. LA Illi, latrod.

Et circa hoc quaeruntur decem.

Primo: utrum consecrare hoc sacramentum sit proprium sacerdotis.

Secundo: utrum plures sacerdotes simul possent eandem hostiam consecrare.

Tertio: utrum dispensatio huius sacramenti pertineat ad solum sacerdotem.

Quarto: utrum liceat sacerdoti consecranti a communione abstinere.

Quinto: utrum liceat sacerdoti omnino a celebratione abstinere ·. «

Sexto: utrum sacerdos peccator possit conficere hoc sacramentum.

Septimo: utrum missa muli sacerdotis minus valeat quam boni.

Octavo: utrum haeretici, schismatici vel excommunicat! possint conficere hoc sacramentum.

Nono: utrum degradati.

Decimo: utrum peccent a talibus communionem recipientes. ïW

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM CONSECRATIO HUIUS SACRAMENTI PROPRIE SIT SACERDOTIS

Supra, qu umi, ert. 3; ÎV *Sent.*. dat. ani, ert 1, qu% 1, a.

PRIMI M SIC PROCEDITUR. \idetur quod *jŒ&kw* consecratio huius sacramenti non pro-J'ZS?\? prie sit sacerdotis. Dictum est enim ^Qe-txmi.an. -˂˂'^^suprti * quod hoc sacramentum consecratur virtute verborum quae sunt forma huius sacramenti. Sed illa verba non mutantur sive dicantur a sacerdote sive a quocumque alio. Ergo videtur quod non solus sacerdos, sed etiam quilibet alius possit hoc sacramentum consecrare.

2. Praeterea, sacerdos hoc sacramentum conficit in persona Christi. Sed laicus sanctus est unitus Christo per caritatem. Ergo videtur quod etiam laicus possit hoc sacramentum conficere, tnde el Chrysostomus dicit, *super Malth.* :* quod opp?ar^.,mct *omnis sanctus est sacerdos.*

3. Praeterea, sicut baptismus ordinatur ad hominum salutem, ita et hoc sacramentum, ut ex suPra * dictis patet. Sed etiam laicus potest •Qa.Lxm,irt.> baptizare, ut supra * habitum est. Ergo non est proprium sacerdotis conficere hoc sacramentum.

4. Praeterea, hoc sacramentum perficitur in consecratione materiae. Sed alias materias consecrare, scilicet chrisma et oleum sanctum et oleum benedictum, pertinet ad solum episcopum: quarum tamen consecratio non est tantae dignitatis sicut consecratio Eucharistiae, in qua est totus Christus. Ergo non est proprium sacerdotis, sed solius episcopi, hoc sacramentum conficere.

Sed contra est quod Isidorus dicit, in quadam Epistola ♦, et habetur in Decretis, dist. XXV :** • AJ UtfrrA. ·· Qo *Pedr&a.* •Qc Lxn

Ad presbyterum perlinet sacramentum corporis et sanguinis Domini in altari Dei conficere.

Respondeo dicendum quod, sicut supra dictum est, hoc sacramentum tantae est dignitatis quod non conficitur nisi in persona Christi. Quicumque autem aliquid agit in persona alterius, oportet hoc fieri per potestatum ab illo concessam. Sicut autem baptizato conceditur a Christo potestas sumendi hoc sacramentum, ita sacerdoti, cum ordinatur, confertur potestas hoc sacramentum consecrandi in persona Christi: per hoc enim ponitur in gradu eorum quibus dictum est a Domino, *Hoc facite in meam commemorationem* • Lex. m? un. Et ideo dicendum est quod proprium est sacerdotum conficere hoc sacramentum. • Qfi. LXXV.H 3П. t, 4- • Tntt.

Ad primum ergo dicendi m quod virtus sacramentalis in pluribus consistit, et non in uno tantum: sicut virtus baptismi consistit et in verbis ? et in aqua. Unde et virtus consecrativa non solum consistit in ipsis verbis, sed etiam in potestate sacerdoti tradita in sua consecratione velT ordinatione, cum ei dicitur ab episcopo: *Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia tam pro rivis quam pro mortuis.* Nam et virtus instruinentalis in pluribus instrumentis consistit, per quae agit principale agens.

Ad secundi m dicendum quod laicus iustus unitus est Christo unione spirituali per fidem ct caritatem, non autem per sacramentalem potesta- •Om.

e) *Quinto... abstinere.* – Decimo loco, ut in Articuli», ponit tento mutati» ordinalibus; IIIfr tamen in Indice ut quinto loco quaesitum rcccoacnt (Index 1 non est in manu scriptori» ȶextu Pro *abttincrc, ccuarc* in omnibus Indicibus praeter G.

•i) *et in verbis. — in verbis* H, ito *ipsis terbis* cetera tertia.

γ) *consecration» vel.* – Om. I, *consecratione et* cetera tertia. – cam *ci dicitur* editiones ct 4; *cum dicitur* F, *dicitur enim sacerdoti »G,* om. I, cmn *enim dicitur* ceteri.

tem. Et ideo habet spirituale sacerdotium ad offerendum spirituales hostias, de quibus dicitur in Psalmo ;* *Sacrificium Deo spiritus contribulatus;* et *Jtom.* xn ;* *Exhibeatis corpora vestra hostiam viventem.* Unde et I Petri η * dicitur: *Sacerdotium sanctum offerre spirituales hostias.*

Ad tertium dicendum quod perceptio huius sacramenti non est tantae necessitatis sicut perccPtio baptismi, ut cx supra * dictis patet. Et ideo, licet in necessitatis articulo laicus possit baptizare, non tamen potest hoc sacramentum conficere.

Ad quartum dicendum quod episcopus accipit potestatem ut agat in persona Christi supra corpus eius mysticum, idest super Ecclesiam: quam quidem potestatem non accipit sacerdos in sua consecratione, licet possit eam habere ex episcopi commissione. Et ideo ea quae non pertinent ad dispositionem corporis mystici, non reservantur episcopo : sicut consecratio huius sacramenti. Ad episcopum vero pertinet non solum tradere populo. sed etiam sacerdotibus, ea ex quibus possunt propriis officiis uti. Et quia benedictio chrismatis et olei sancti ct olei infirmorum, et aliorum quae consecrantur, puta altaris, ecclesiae, vestium ct vasorum, praestat ' quandam idoneitalem ad sacramenta perficienda quae pertinent ad officium sacerdotum, ideo tales consecrationes episcopo reservantur, tanquam principi totins ecclesiastici ordinis.

è) *praestat.* — Tertia; *praestant* Fd, pr.tr (.Utero r pro *t* «eripio est *pracitant)* cctcri.

O *principi.* — EJ. d cl terua pneur I; *principio* Fl. *principia* I ecten.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRLM PLIRES SACERDOTES POSSIXT UNAM ET EANDEM HOSTIAM CONSECRARE

IV *Sent.,* di»t. Itu, qu. I, Hrt. i, ąu 2.

secvndl Ms,c proceditur. Videtur quod ^cerdotes non possunt unam et eandem hostiam consecrare. Dictum enim supra ' quod plurcs non possunt unum baptizare. Sed non minor vis est sacerdotis consecrantis quam hominis baptizantis. Ergo etiam non possunt simul plurcs unam hostiam consecrare.

2. Praeterea, quod potest heri per unum, superflue fit per multos. In sacramentis autem Christi nihil debet esse superfluum. Cum igitur unus sufficiat ad consecrandum, videtur quod plurcs non possunt unam hostiam consecrare.

3. Praeterea, sicut Augustinus dicit, *super loan.* ;* hoc sacramentum est *sacramentum unitatis.* Sed contrarium unitati videtur esse multitudo. Ergo non videtur conveniens esse huic sacramento quod plurcs sacerdotes eandem hostiam consecrent.

Sed contra est quod, secundum consuetudinem quarundam ecclesiarum, sacerdotes, cum de novo ordinantur, concelebrant episcopo ordinanti.

Respondeo dicendum quod, sicut supra * dictum est. sacerdos, cum ordinatur, constituitur in gradu eorum qui a Domino acceperunt potestatem consecrandi in Cena. Et ideo, secundum consuetudinem quarundam ecclesiarum, sicut Apostoli Christo cenanti concenaverunt, ita novi ordinali episcopo ordinanti concelebrant. Nec per hoc iteratur consecratio super eandem hostiam: quia, sicut Innocentius III dicit omnium intentio debet fem ad idem instans consecrationis, Mpiter. IA. IV; «f “”.

An primum ergo dicendum quod Christus non legitur simul baptizasse cum Apostolis quando iniunxit eis officium baptizandi ;* Et ideo non est similis ratio. xxvin. vert. 19.

Ad secundum dicendum quod, si quilibet sacerdotum operaretur in virtute propria, superfluerent alii celebrantes, uno sufficienter celebrante. Sed quia sacerdos non consecrat nisi in persona Christi, multi autem sunt *unum in Christo* ;* ideo non refert utrum per unum vel per multos hoc sacramentum consecraretur; nisi quod oportet ritum Ecclesiae servari.

Ad tertium dicendum quod Eucharistia est sacramentum unitatis ecclesiasticae, quae attenditur secundum hoc quod multi sunt *unum in Christo* ♦ 'α Γβ»P^ »

Commentaria Cardinalis Caietani

Ix articulo secundo quaestionis octogesimacsccundac, circa pluralitatem simul concelebrantium, Durandus occurrit, in Quarto, dist. xin ;* contrarius valde huic pluralitati, ct rationibus et auctoritatibus pro ca. Putat enim quod consuetudo ista *est periculosa, et magis est abolenda quam serranda.* — Confutat autcm rationem in littera ab Auctore allatam, ab Innoccntio sumptam, de concenatione Apostolorum cum Christo: quia, licet conccnavcrint, non tamen concelebrarunt. – Confutat applicationem omnium verborum ad unum instans: quia vix aut nunquam fieri potest quod omnes simul proferant. – Nec recipit specialem providentiam Spiritus Sancti in huiusmodi quae sunt particularium ecclesiarum, ct non omnium.

II. Quocirca, duabus existentibus opinionibus extremis de hac pluralitate: altera Innoccntii, quam sequitur Auctor; altera Durandi, totaliter contraria : – ct pro via Innoccntii maxime urget antiqua consuetudo plurium ecclesiarum. ct specialiter Romanae Pro via autem Durandi ratio urgere videtur. Nam secundum veritatem, ratio de çoncenantibui discipulis Christo potius adaptatio quam ratio est: cum ipsi non consecraverint. Et similiter quod verba consecrationis dicta ante vel post instans quo eadem complentur

•Qu LXTii.an.(». nb episcopo, referantur nJ illud idem imuuu, voluntarie dicitur: meminisse enim oportet quod, dum tractaretur de pluribus baptizantibus unum, utroque dicente ct abluente, conclusum est quod, fi non simul baptizant, primus solus baptizat; ct similiter hic dicendum est, si secundum rectam rationem indicandum est: – posset media via teneri, dicendo ex ecclesiastico statuto ecu more esse quod novi sacerdotes concelebrent dicendo simul cum episcopo consecrationis verba, cx abusione autem intervenire quod unus prius, alter post, verba consecrationis proferat. Prubaturquc hoc cx Pontificali Romano, ubi dicitur: *Curet pontifex ut morose ct alte canonem dicat;* et subditur quod eodem momento debent ab ordinatis verba consecrationis dici quo dicuntur nb episcopo.

III. Sed via haec minus vera videtur. I um quia, licet hoc statutum inveniatur in Pontificali Romano a tempore Innocentii VIII, in antiquis tamen Pontificalibus hoc non habetur.

Tum quin Auctor in littera, ex Intiocentio 111, expresse satagit nd salvandum verba prolata non simul, dum dicit quod non reiteratur consecratio super eadem materia propter intentionem omnium ad unum instans: ubi, nisi supponeret unum prius et alterum post consecrationis verba dicere, vanus esset labor ct recursus ad Intentionem pro eodem instanti. Dc his enim quae simul proferuntur, nulla est quaestio reiterationis.

Tum quia statutum hoc est quodammodo impossibile. Quoniam, quantuheumque minima morula verba unius praefinirentur antequam alter terminaret, in reiterationem superfluitatemque incideretur: quoniam, ut patet cx mi-
•Qo.LMvr.tn.;. pra · dictis, m instanti Iit consecratio -eu conversio.

Et scito quod omne> referre intentionem suam ad instans unum quo episcopus consecrat, salvat quidem quod non fonnaliter sil reiteratio consecrationis super mitcna eadem, quia non ex intentione hac dicuntur verba ut iteretur consecratio: sed non excludit quin at iteratio consecrationis materialiter, qui i prolatio exterior conscerativa superadditur a post dicentibus, si quilibet concelebrat, ut supponunt.

iVoeTt»? αο,η* * ,v· Quocirca 'idcrctur mihi, si fas est, diter dicendum, distinguendo inter id quod cM de facto, ct id quod est de possibili: ct dicendo quod de possibili ita possunt plures sacerdotes eandem hostiam consecrare, sicut possunt plures simul unum baptizare, quolibet abluente et verba dicente; de facto nutem sacerdotes novos non consecrare, sed cx consuetudine dicere tantum verba consecrationis, cum reliquo canone. Ita quod solus episcopus ct dicit ct consecrat: alii vero dicunt tantum, ct non consecrant.

Moveor autem ad hoc, tum quia iuxta hanc viam nullo est opus miraculo; nullum difficillimum aut quasi impossibile usui Ecclesiae attribuitur; omni.ique facilia, absque superfluitate quacumque, inveniuntur.

Tum quia Ecclesia non adorat tam hostiam quam calicem donec per episcopum fuerit consecratio facts. Cuius oppositum deberet fieri quando aliquis dc ordinatis praevenit episcopum.

Ncc parvipendenda sunt verba Pontificalis Romani anti- Num. n
qui. dicentis de noviter ordinatis presbyteris: *Dicant omnia quae sunt in missali sicut si celebrarent.* Insinuatur enim hinc quod ipsi non celebrant, ac per hoc, non concelebrant episcopo, sed dicunt tantun totum canonem. Unde in novis Pontificalibus statutum illud praerecitatum · appositum videtur cx communi opinione sequentium expositionem Innocentii III, qui interpretatus est illam canonis prolationem quae ab ordinatis fieri consuevit, esse concelebrationcm. Super hoc enim praesupposito doctores locuti sunt, sive defendendo sive reprehendendo.

λ. Ex quibus omnibus, tutiorem partem eligendo, duo tn facto nenand.i sunt. Primum est circa prolationem exteriorem: quod quilibet Ordinatus senet ritum fllius ecclesiae, dicendo totum canonem.

Secundum est circa intentionem; quod non habeat determinate intentionem consecrandi; et similiter non habeat determinato intentionem non consecrandi; sed habeat intentionem debitam, hoc est, proponat apud sc, *Intendo dicere cum ea intentione qua debeo dicere.* Sic enim tutissima via omnes ordinati incedunt, ct soli episcopo relinquunt intentionem determinatam ad consecrandum: nullaqc relinquitur difficultatibus quaestio, dum. dubiis distentibus actibus, tutior pars electa est.

His enim servatis, satisfit utrique opinioni: scilicet tenentium quod ordinati concelebrant; ct tenentium quod ordinati non concelebrant, sed dicunt tantum.

VI. Et haec quidem de ordinatis presbyteris. De consecrato autem episcopo secus dicendum absque dubio est. Quoniam Romanum Pontificale antiquum expresse habet quod consecratori pontifici celebranti debet consecratus *concelebrare,* ct subditur quod *legat etfaciat* omnia quae sunt in canone missae. De his enim dicendum est quod de facto ambo consecrant eandem materiam rimul: quoniam in eodem altari mutuo sc expectantes concelebrant; quod non continet difficultatem, aut quasi impossibilitatem, quae contingit in multitudine presbyterorum qui simul ordinantur.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM PERTINEAT SOLUM AD SACERDOTEM DISPENSATIO HUIUS SACRAMENTI

IV *Sent.*. dist. «il, qu. i, on. 5, qua I, 3,

TKRTIUM s,c proceditur. Videtur quod Pcrl'neal solum ad sacerdotem dispensatio huius sacramenti. Sanguis *^"^enim Christi non minus pertinet ad hoc sacramentum quum corpus. Sed sanguis Christi dispensatur per diacones: unde et beatus 'Offic. «cvuitlMa Laurentius dixit beato Sixto *Experire utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Do-* î iTMaïJmf; *minici sanguinis dispensationem.* Ergo, pari ra- JEr.' tione, dispensatio Dominici corporis non pertinet ad solos sacerdotes.

2. Praeterea, sacerdotes constituuntur ministri sacramentorum. Sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materiae, non in usu, ad quem pertinet dispensatio. Ergo videtur quod non pertineat ad sacerdotem corpus Domini dispensare.

3. Praeterea, Dionysius dicit, in libro *Eccles. Hier.* \ quod hoc sacramentum habet *perfectiram virtutem,* sicut et chrisma. Sed signare chrismate baptizatos non pertinet ad sacerdotem, sed ad episcopum. Ergo etiam dispensare hoc sacramentum pertinet ad episcopum, non ad sacerdotem.

Sed contra esi quod dicitur *de Consecr.,* dist. II :* *Pervenit ad notitiam nostram quod quidam presbyteri laico aut feminae corpus Domini tradunt ad deferendum infirmis. Ergo interdicit synodus ne talis praesumptio ulteriusfiat: sed presbyter per semetipsum infirmos communicet.*

Respondeo dicendum quod ad sacerdotem pertinet dispensatio corporis Christi, propter tria. Primo quidem quia, sicut dictum est ;* ipse con- · Λ»'· »·

secret in persona Christi. Ipse autem Christus, sicut consecravit corpus suum in Cena, ita et aliis sumendum dedit :* Unde, sicut ad sacerdotem pertinet consecratio corporis Christi, ita ad eum pertinet dispensatio.

Secundo, quia sacerdos constituitur medius inter Deum et populum :* Unde, sicut ad eum pertinet dona populi Deo offerre, ita ad cum pertinet dona sanctiiicata divinitus populo tradere,

lenio quia, in reverentiam huius sacramenti, a nulla re contingitur nisi consecrata: unde ct corporale et calix consecrantur, similiter ct manus sacerdotis, ad tangendum hoc sacramentum. Unde nulli alii tangere licet: nisi in necessitate, puta si caderet in terram, vel in aliquo alio necessitatis casu.

Ad primum ergo dicendum quod diaconus, quasi propinquus ordini sacerdotali, aliquid participat de eius officio, ut scilicet dispenset sanguinem: non autem corpus, nisi in necessitate, iubente episcopo ve) presbytero. Primo quidem, quia sanguis Christi continetur in vase. Unde non oportet quod tangatur a dispensante, sicut tangitur corpus Christi. – Secundo, quia sanguis designat redemptionem a Christo in populum derivatam: unde et sanguini admiscetur aqua, quae significat populum. Et quia diaconi sunt inter sacerdotem et populum, magis convenit diaconibus dispensatio sanguinis quam dispensatio corporis.

Ad secundum dicendum quod eiusdem est hoc sacramentum dispensare et consecrare, ratione iam * dicta.

Ad tertum dicendum quod, sicut diaconus in aliquo participat *illuminativam virtutem* sacerdotis inquantum dispensat sanguinem; ita sacerdos participai *pcrfectivam dispensationem* episcopi ;* inquantum dispensat hoc sacramentum, quo perficitur homo secundum se per conjunctionem s ad Christum. Aliae autem perfectiones, quibus homo perficitur per comparationem ad alios, episcopo reservantur.

a) *contunctioncm. – comparationem* PACHIxi.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM SACERDOS CONSECRANS TENEATUR SUMERE HOC SACRAMENTUM

ÎV *Sent.,* JieL i, art. qu· 3, ad ; d'»L m, qu. ni. art. 3, qu· j.

QUartum sic proceditir. Videtur quod sacerdos consecrans non teneatur sujfiSçÿWmcre hoc sacramentum. In aliis enim -^^^■^consecrationibus ille qui consecrat materiam, non utitur ea : sicut episcopus consecrans chrisma non linitur eodem. Sed hoc sacramentum consistit in consecratione materiae. Ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum non necesse habet uti eodem, sed potest licite a sumptione eius abstinere.

2. Praeterea, in aliis sacramentis minister non praebet sacramentum sibi ipsi: nullus enim baptizare seipsum potest, ut supra habitum est. Sed. sicut baptismus ordinate dispensatur, ita el hoc sacramentum. Ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum non debet ipsum sumere a seipso.

3. Praeterea, contingit quandoque quod miraculose corpus Christi in altari apparet sub specie carnis, et sanguis sub specie sanguinis. Quae non sunt apta cjb0 vc| p0tui: unde, sicut supra * dictum est, propter hoc sub alia specie traduntur, ne sint horrori sumentibus. Ergo sacerdos consecrans non semper tenetur sumere hoc sacramentum.

Sed contra est quod in Concilio Toletano legitur, ct habetur *de Consecr.,* dist. II, cap. 7?e/d-*tum a: Modis omnibus tenendum est ut, quoliescumque sacrificans corpus et sanguinem Domim nostri lesu Christi in altario immolat. toties perceptione corporis el sanguinis 9 participem se praebeat.*

Respondeo dicendum quod, sicut supra * dictum est. Eucharistia non solum est sacramentum, sed etiam sacrificium. Quicumque autem sacrificium offert, debet fieri sacrificii particeps. Quia exterius sacrificium quod offert, signum est interioris sacrificii quo quis seipsum offert Deo: ut Augustinus dicit, X *de Ciil. Dei* Unde per hoc quod participat sacrificio, ostendit ad sc sacrificium interius pertinere.

Similiter γ etiam per hoc quod sacrificium populo dispensat, ostendit se esse dispensatorem dix inorum populo \ Quorum ipse primo debet esse particeps: sicut Dionysius dicit, in libro *Eccles. Hier.* El ideo ipse ante sumere debet quam populo dispenset. Unde in praedicto · capile legitur: *Quale est sacrificium cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?*

Per hoc autem fit particeps quod de sacrificio sumit: secundum illud Apostoli, I *Cor.x Xonne qui edunt hostias, participes sunt altaris ?* Et ideo necesse est quod sacerdos, quotiescumque consecrat, sumat hoc sacramentum integre.

a) *Relatum.* – P; *Praelatum* F, *Perlatum* ceteri.

p) *perceptione corporis et sangutnU· – perceptionis corporis ct sanguinis Christi* P, *perceptionem corporis et sanguinis Christi (participare sc probat)* II; *Christi* clietn *lbc.*

7) *Similiter.* – Pa; *Simul.*

â) *populo.* – Om. PDF.

Ad primum ergo dicendum quod consecratio chrismatis, vel cuiuscumque alterius materiae, non est sacrificium, sicut consecratio Eucharistiae. Et ideo non est similis ratio.

An secundum dicendum quod sacramentum baptismi perficitur in ipso usu materiae. Et ideo nullus potest baptizare seipsum: quia in sacramento non potest esse idem agens et patiens. Unde nec in hoc sacramento sacerdos consecrat seipsum, sed panem ct vinum, in qua consecratione conficitur hoc sacramentum. Usus autem sacramenti est consequenter sc habens ad hoc sacramentum. Et ideo non est simile.

An tertium dicendum quod, si miraculose corpus Christi in altari sub specie carnis appareat, aut sanguis sub specie sanguinis, non est sumendum. Dicit enim Hieronymus, *super Levit. ': De hac quidem hostia quae in Christi commemoratione mirabiliter Jit ', de illa vero quam Christus in ara crucis obtulit secundum se, nulli edere licet.* Nec propter hoc sacerdos transgressor efficitur: quia ea quae miraculose fiunt, legibus non subduntur. – Consulendum tamen esset sacerdoti quod iterato corpus ct sanguinem Domini consecraret et sumeret.

O/r. – Oro. BDE, *edere licet Mdunt* F et tertie.

«n t/

Commentaria Cardinalis Catetani

n colee qunrti articuli, adverte sacerdotem posst quidem de consilio iterum consecrare ct sumere, quando sub specie camis aut sanguinis sacramentum apparet, non teneri tamen nd hoc: quoniam Actor miraculi sacerdotem n lege tumendi absolvit. Et proptcrca Auctor in littera prius libertatem sacerdotis dixit, deinde consilium dedit.

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM MALUS SACERDOS EUCHARISTIAM CONSECRARE POSSIT

Scpr», qu. **uut**, ſt. 5.

D QUINTUM SIC PROCEDITUR. VidétUT quod malus sacerdos Eucharistiam consecrare non possit. Dicit enim Hieronymus, *super Sophoniam :* * *Sacerdotes, qui Eucharistiae serviunt et sanguinem Domini dividunt, 3* impie agunt in legem Christi, putantes stiam precantis facere verba, non vitam: et necessariam esse solemnem orationem, ut non sacerdotis merita. *De quibus dicitur: Sacerdos, in quocumque fuerit macula, non accedat offerre oblationes Domino.* Sed sacerdos peccator, cum sit maculosus, nec vitam habet nec merita huic convenientia sacramento. Ergo sacerdos peccator non potest consecrare Eucharistiam,

2. Praeterea, Damascenus dicit, in IV libro ;* quod *panis ct vinum, per adventum Sancti Spiritus, supernaturaliter transit in corpus Domini et sanguinem.* Sed Gelasius Papa * dicit, et habetur in Decretis, I, qu. i, cap. *Sacrosancta: Quomodo ad divini mysterii consecrationem caelestis Spiritus invocatus adveniet si sacerdos qui eum adesse deprecatur, criminosis plenus actionibus comprobetur?* Ergo per malum sacerdotem non potest Eucharistia consecrari.

3. Praeterea, hoc sacramentum sacerdotis benedictione consecratur. Sed benedictio sacerdotis peccatoris non est efficax ad consecrationem huius sacramenti: cum scriptum sit τ ♦ *Maledicam benedictionibus vestris.* Et Dionysius dicit, in Epistola *ad Demophilum Monachum :* * *Perfecte cecidit 5 a sacerdotali ordine qui non est illuminatus: et audax quidem mihi videtur talis, sacerdotalibus nmtium 2* * apponens; ct audet immundas infamias, non enim dicam orationes, *super divina symbola Christiformitcr enuntiare.*

Sed contra est quod Yugustinus * dicit, in libro *de Corpore Domini Intra Ecclesiam Catholicam, in mysterio corporis et sanguinis Domini, nihil a bono maius, nihil a malo minus perficitur sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur Creatoris, et in virtute Spiritus Sancti.*

Respondeo dicendum quod, sicut supra dictum est, sacerdos consecrat hoc sacramentum non in virtute propria, sed sicut minister Christi, in cuius persona consecrat hoc sacramentum. Non autem ex hoc ipso desinit aliquis esse minister Christi quod est malus: habet enim Dominus bonos d malos ministros seu sen os. I nde, Matth. xxiv :* Dominus dicit. *Quis, putas, est fidelis servus et prudens,* etc.; et postea * subdit. Sr *autem dixerit malus ille servus in corde suo,* etc Et Apostolus dicit, I *Cor.* iv ♦ Sic *nos existimet homo ut ministros Christi:* et tamen postea subdit :* *Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum.* Erat ergo certus se esse ministrum

•Cip. im, ver·. 4. 3

• Or *Vide Orth.,* lib. IV, »p. nu

• Prinum.-EptaL *ad Eifhidsum*

• MàUch. cap. π, venu J.

• m. vm. a

•Cieas

• Γo∧μ IH.

• Cap. cu. · (2. om. *Intra EtUtatiai,* G 1. q·. i.

• Art. I ; «M. >. >4 i ; art. >

• Ven.

• X cru ă

• Ven. ,.

C*L h

• Vît ». 4.

3) *dividunt.* – *populis dividunt* F ci tertia. – *tegem* I; /rgr. – *nan* ante *sacerdotis* om. P. – Pro *quocumque. quacumque* BDEeC et cdiôonet. *Ct.* qu. **lxxi** ait. 7.

adveniet. – Tertia; *advenit. Cd.* aoluiioncm.

γ) *iit.* – *Xfalaeh. tt* addit tertio. Pro *benedictionibus, maledictionibus* FGH.

à) *cecidit.* – Tertia praeter G; *decidit* FG, *cedit* ceteri. Ante *mihi* addit *nmtium* P. – *et audet* F et tenia; *audet.* – *ChrUtifarmiter* PGUI; *Christi fruccii* E, *Christi conformiter* F, *ChrUti jirmiter* ceteri.

Christi: non (amen erat certus se esse iustum. Potest ergo aliquis esse minister Christi etiam si iustus non sit. Et hoc ad excellentiam Christi pertinet, cui, sicut vero Deo, serviunt non solum bona, sed etiam mala, quae per ipsius providentiam in eius gloriam ordinantur. Unde manifestum est quod sacerdotes, etiam si non sint iusti, sed peccatores, possunt Eucharistiam consecrare.

Ad primi m ergo dicendum quod Hieronymus per illa verba improbat errorem sacerdotum qui credebant se digne posse Eucharistiam consecrare ex hoc solo quod sunt sacerdotes, etiam si sint peccatores. Quod improbat Hieronymus per hoc quod maculosi ad altare accedere prohibentur ♦ Non tamen removetur quin, si accèsserint, sit verum sacrificium quod offerunt.

Ad secundum dicendum quod ante illa verba Gelasius Papa praemittit: *Sacrosancta religio, quae Catholicam continet disciplinam, tantam sibi reverentiam vindicat ul ad eam quilibet nisi pura conscientia non audeat pervenire.* Ex quo manifeste apparet eius intentionis esse quod peccator sacerdos non debet accedere ad hoc sacramentum. Unde per hoc quod subdit, *Quomodo caelestis Spiritus advocatus adveniet,* intclligi oportet quod non advenit ex merito sacerdotis, sed ex virtute Christi, cuius verba profert sacerdos.

Ad tertium dicendum quod, sicut eadem actio, inquantum iit ex prava intentione ministri, potest esse mala, bona autem inquantum fit ex bona intentione domini ; ita benedictio sacerdotis peccatoris, inquantum ab ipso indigne iit, est maledictione digna, et quasi infamia seu blasphemia, et non · oratio reputatur; inquantum autem · profertur ex persona Christi, est sancta et efficax. Unde signanter dicitur: *Maledicam benedictionibus vestris.*

c) *non.* – F ct tertia; iJro non.

ζ) *autem.* – I «D ct terti praetor I ; *nt* I. *tamm* cd. 4, om. ceteri.» Poti *efficax* terti» addit *ad sanctificandum.*

ARTICULUS SEXTUS

UTRUM MISSA SACERDOTIS MΛ1.I MINUS VALEAT QUAM MISSA SACERDOTIS BONI

IV *Sent*, dot. sui, qu. t, art. », ǫu 5.

sexti m sic proci orn r. Videtur quod missa sacerdotis mali non minus valeat quam missa sacerdotis boni. Dicit enim ᶜᶜ^^(-iregorius, in *Registro* :* *Heu. in quam magnum laqueum incidunt qui divina et occulta mysteria plus ab aliis sanctificato fieri posse credunt: cum unus idemque Spiritus Sanctus ea mysteria occulte atque invisibiliter operando sanctificet!* Sed haec occulta mysteria celebrantur in missa. Ergo missa mali sacerdotis non minus i valet quam missa boni.

2. Praeterea, sicut baptismus traditur a ministro in virtute Christi, qui baptizat, ita et hoc a sacramentum, quod · in persona Christi consecratur. Sed non melior baptismus datur a me- ^txn.an-i. |jori ministro, ut supra * habitum est. Ergo neque etiam melior missa est quae celebratur a meliori sacerdote.

3. Praeterea, sicut merita sacerdotum differunt per bonum ut melius, ita etiam differunt per bonum et malum. Si ergo missa melioris sacerdotis est melior, sequitur quod missa mali sacerdotis sit mala. Quod est inconveniens: quia malitia ministrorum non potest redundare in Christi mysteria: sicut Augustinus dicit, in libro *de Baptismo* :* Ergo neque missa melioris sacer- S<Î£Îîn, dotis est melior.

Sed contra est quod habetur * I, qu. i :* *Quanlo sacerdotes fuerint digniores, tanto facilius in necessitatibus pro quibus clamant, exaudiuntur.* e ? m ***

Respondeo dicendum quod in missa duo est considerare; scilicet ipsum sacramentum, quod est principale; et orationes quae in missa fiunt pro vivis et mortuis. Quantum ergo ad sacramentum, non minus valet missa mali sacerdotis quam boni: quia utrobique idem conficitur sacramentum.

Oratio etiam quae fit in missa, potest considerari dupliciter. Uno modo, inquantum habet efficaciam ex devotione sacerdotis orantis. Et sic non est dubium quod missa melioris sacerdotis magis est fructuosa. – Alio modo, inquantum oratio in missa profertur a sacerdote in persona totius Ecclesiae. cuius sacerdos est minister. Quod quidem ministerium etiam in peccatoribus manet, sicut *supra* dictum est de ministerio Christi. Unde quantum T ad hoc, est fructuosa non solum oratio sacerdotis peccatoris in missa, sed etiam omnes aliae * eius orationes quas facit in ecclesiasticis officiis, in quibus gerit personam Ecclesiae :* Sed orationes cius privatae non sunt| fructuosae : secundum illud *Proverb.* xxsui *Qu: declinat aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit exeerabilis.* r 5 ·D ·· ♦. * ·V«TL *9.

s) *quod.* – Otn. HpG ct editiones.

p) *habetur.* – *in decretis* addit P. – *facilius* F ct tenia; om. – Pro *clamant, clamavit* H, *clamabant* P.

γ) *quantum.* – *et quantum* BEF, *inquantum* pD, *etiam quantum* tertia.

δ) *aliae.* – Om editiones. - Pro *facit, faciet* AC.

1) *Scd~. sunt.* – *licet... sint* terti

Ad primum ergo dicendum quod Gregorius loquitur ibi quantum ad sanctitatem divini sacramenti.

Ad secundum dicendum quod in sacramento baptismi non fiunt solemnes orationes pro omnibus fidelibus, sicut in missa. Et ideo quantum ad hoc non est simile. Est autem simile quantum ad effectum sacramenti.

An tertum dicendum quod propter virtutem Spiritus Sancti, qui per unitatem caritatis communicat invicem bona membrorum Christi, iit quod bonum privatum quod est in missa sacerdotis boni, est fructuosum aliis. Malum autem privatum unius hominis non potest alteri nocere, nisi per aliqualem : consensum : ut Augustinus dicit. in libro *contra Parmcnianum* ♦

* Ub. II, ap. MTU, IU.

ζ) *aliqualcm.* – *alijucm* Pl .

Commentaria Cardinalia Caietani

t n articulo sexto, circa illuJ, *Oratio a sacerdote tualu l prolata in persona totius Ecclesiae est fructuosa,* duo sunt advertenda. Primum, quod minus dicitur quam intendatur. Nam intenditur non solum quod est fructuosa: sed etiam quod non est minus fructuosa, quoad alios, quam boni sacerdotis. Et ratio in littera innuitur; quia ministerium in persona Ecclesiae non est minus fructuosum quam ministerium in persona Christi. Minuter autem Christi, rive bonus rive malus, aeque sanctificat. Igitur minister Ecclesiae, sive bonus rive malus, aeque impetrat.

• a j >rs-j· 11. Alterum est quod Scotus, in qu. ult " xnt dist. IV *Sent.,* in oppositam partem declinat: ea ratione quia meritum quod dicitur esse in celebratione missae ut rniMa est, non est abstractum, sicut idea Platonis. Ergo oportet quod sit realiter aliquod meritum. Ergo totius Ecclesiae, vel alicuius membri. Sed non est lotius Ecdcsi.ie nisi quia alicuius partis. Non est autem partis malae ct mortuae in toto sicut esset partis vivae, idest cxistenlis et operantis m caritate. Ergo in missa non est tantum meritum cuiuscumque quando est mali, sicut quando est boni.

Ad hoc dicitur quod, si ratio ista contra aequalem valorem missae inquantum in persona Ecclesiae oratur, 'flertur, -.olvcnda est dicendo quod meritum Ecclesiae non est detractum, sed Ipsius Ecclesiae ratione parttum tuarum vivorum m ipsa : et non ratione illius portis ŭac mortuae quoc ministrat tunc. Et cum dicitur. *Pars tnortua non meretur sicut viva,* verum est quoad meritum cx perbona propria: cd secus est quoad meritum cx penona Ecclesiae. Cum quo stat quod, parte viva ministrante, melior sit impliciter missa ; quin undique tunc concurrit meritum, scilicet ex persona Ecclesiae et ex persona propria.

ARTICULUS SEPTIMUS

UTRUM HAERETICI ET SCHISMATICI ET EXCOMMI NICATI CONSECRARE POSSINT

Mipre. qu. MOV, art. 9, ed 2; IV *Sent.,* diti. ani, qu. 1, en. t, ŭu Expo liil ; dtsL xtx, qu, 1. an. *3,* ŭu 3, -<! 1; *Quudl.* XII, qu. x», art. i.

SEPTIMUM SIC PROCEDITUR- \ idclUT quod haeretici el schismatici ct excommunicati consecrare · non possunt. Dicit 'ZS* â^enim Augustinus * quod *extra Ecclesiam Catholicam non est locus neri sacrificii.* Et Leo Papa * dicit, et habetur in Decretis. I. qu. i :** *Aliter,* (scilicet quam *in Ecclesia, quae corpus Christi est) nec rata sunt sacerdotia, ncc vera sacrificia.* Sed haeretici, schismatici ct excommunicat! sunt ab Ecclesia separati. Ergo non possunt verum sacrificium conficere.

3 • L:b. *Sentent. Proiper.,* Sent, iv. - Inter Opp. Auo

• LXXX. ŧ t. IA. cap. it. ·· Caa. /n *Eerieda bel.*

2. Praeterea, sicut legitur ibidem ;* Innocentius Papa * dicit: *Arianos ceterasque huiusmodi pestes, quia laicos eorum sub imagine poenitentiae suscipimus, non videntur clerici eorum cum sacerdotii aut cuiuspiam mysterii suscipiendi dignitate esse, quibus solum baptisma ratum esse permittimus.* Sed non potest aliquis consecrare Eucharistiam nisi sit cum sacerdotii dignitate. Ergo haeretici, ei ceteri huiusmodi, non possunt Eucharistiam conficere L

• Caua. I. qu. 1, can. *ArOiK'ji.*

•Prima -Epi»L LVIII, *id :</f.* xunJr.

3. Praeterea, ille qui est extra Ecclesiam, non videtur aliquid posse agere in persona totius Ecclesiae. Sed sacerdos consecrans Eucharistiam hoc agit in persona totius Ecclesiae. quod patet cx hoc quod omnes orationes proponit in persona Ecclesiae. Ergo videtur quod illi qui sunt extra Ecclesiam, scilicet haeretici et schismatici ct excommunicati, non possum consecrare Eucharistiam.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in ll *contra Parmen. ;* * *Sicut baptismus in eis.* scilicet haereticis, schismaticis * et excommunicatis, *ita ordinatio mansit integra.* Sed ex vi ordinationis sacerdos potest consecrare Eucharistiam. Ergo haeretici, schismatici et excommunicat!, cum in eis maneat ordinatio integra, videtur quod possim consecrare Eucharistiam.

Cap. XIIt, i

Respondeo dicendim quod quidam * dixerunt quod haeretici, schismatici et excommunicat!, quia sum extra Ecclesiam, non possunt conficere hoc sacramentum.

• Hi/o a &V-a. .Vavm. tn VI. fin. h : IU/. IV S«Z.. J.»t xriu cap. .Wri *elijm jutn.;* iMr. Put .<«4. fit V, cap. tnt

Sed in hoc decipiuntur. Quia, sicut Augustinus dicit, in II *contra Parmen. ;* * *aliud est aliquid omnino non habere, aliud autem non recte habere:* et similiter *est etiam aliud non dare, et aliud non*

• Cap. aut ma·

3) *consecrare.* – *Eucharistiam consecrare* I ct inverso ordine P.
Jx) Artotof. – Tenia praeter 1; *Ananus* 1, *Arianos cctcru*
7) *conjicere.* – *consecrare* tertix.

δ) *schismaticis.* – Om. DDEpG, *ct schismaticis* (om. *ct excommunicatis)* Fl.

pier virtutem zarifaiis cwn- a Christi, fil missa «acer- ilum auiem iheri nocere, Augustinus

recte dare '. Illi igitur qui. intra Ecclesiam constituti, receperunt potestatem consecrandi : in ordinatione sacerdotii, recte quidem habent potestatem, sed non recte ea utuntur, si postmodum per haeresim aut schisma vel excommunicationem ab Ecclesia separentur. Qui autem sic separati ordinantur, nec recte habent potestatem, nec recte utuntur. Quod tamen utrique potestatum habeant, per hoc patet quod, sicut Augustinus ibidem * dicit, cum redeunt ad unitatem Ecclesiae, non reordinuntur. sed recipiuntur in suis ordinibus. Et quia consecratio Eucharistiae est actus consequens ordinis potestatem, illi qui sunt ab Ecclesia separati per haeresim aut schisma vel excommunicationem. possunt quidem consecrare Eucharistiam, quae ab eis consecrata verum corpus Christi et sanguinem continet : non tamen recte hoc faciunt, sed peccant facientes. Et ideo fructum sacrificii non percipiunt, quod est sacrificium spirituale.

Ad primum ergo dicendum quod auctoritas illa Y- et similes intelligendau sunt quantum ad hoc quod non recte extra Ecclesiam sacrificium offertur \ l nde extra Ecclesiam non potest esse spirituale sacrificium, quod est verum veritate fructus, licet sit verum veritate sacramenti: sicut etiam supra ' dictum est quod peccator sumit corpus Christi sacramentaliter, sed non spiritualiter.

Ad secundum dicendum quod solus baptismus permittitur esse ratus haereticis et schismaticis, quia possunt licite baptizare in articulo necessitatis. In nullo autem casu licite possunt Eucharistiam consecrare, vel alia sacramenta conferre.

Ad tertium dicendum quod sacerdos in missa in orationibus quidem loquitur in persona Ecclesiae, in cuius unitate consistit. Sed in consecratione sacramenti loquitur in persona Christi, cuius vicem in hoc gerit per ordinis potestatem. Et ideo, si sacerdos ab unitate Ecclesiae praecisus missam celebret, quia potestatem ordinis non amittit, consecrat verum corpus et sanguinem Christi: sed quia est ab Ecclesiae unitate separatus. orationes eius efficaciam non habent :* •D. 959.

Q(b UJ>. -'t}-

e

ibc ct mw- mtû et ofc- m mentis it boni- ü oquiJfIB ut wmr. EvvIckac C pCTiiflJI I1ΠB IJJ. ₰ar$ K.v- crime a x penos nwrcic, ooeamr peno»

i) irait *reele dart.* – Editione»; (non expungit) *ŕeel non dart* C, *dart non rcctc* c<!. *a. rtete non dart cctcrl.*

%) *cmuccrandi. — Eucharittlatn* Jdunt I' ei uni-.

rj *auctoritat illa.* – *ăuctoritate illae* B ei terti-. »<d B te corrupt S *ofertur.* - *F* ct ten t; *offeruntur* ACEpD, *offerunt* BxD ct *a.*

ARTICULUS OCTAVUS

UTRUM SACERDOS DEGRADATI S POSSIT I1OC SACRAMENTUM CONTICERE

IV *.Sent.,* «fat» nu, qu. 1. an. 1. ąu 4: *Qtiodl.* XII, qu. 11, art. :

suam paie! per· sunt aûd Eu·

ili ktt fc 1 mis r?o in

octavum sic fRocinrn R. Videtur quod sacerdos degradatus non possit hoc saferamentum conficere. Nullus enim con- ficit hoc sacramentum nisi per potestatem consecrandi quam habet. Sed *degradatus non habet potestatem consecrandi, licet habeat potestatem baptizandi:* ut dicit canon. α * Ergo videtur quod presbyter degradatus non possit Eucharistiam consecrare.

3 -Xff. Granani -i CM. <[Λ d

2. Praeterea, ille qui aliquid dat, potest etiam auferre. Sed episcopus dat presbytero potestatem consecrandi ordinando ipsum. Ergo etiam potest ei auferre degradando ipsum.

3. Praftterea, sacerdos per degradationem aut amittit potestatem consecrandi, aut solam exeeutionem. Sed non solam executionein: quia sic non plus amitteret degradatus quam e.xcommunicatus, qui ? execulione caret. Ergo videtur quod amittit potestatem consecrandi. Et ita videtur quod non possit conficere hoc sacramentum.

?

Sed contra est quod Augustinus, in II *contra Parmen.* ;* probat quod *apostatae T* a fide *non carent baptismate,* per hoc quod *per poenitentiam redeuntibus non restituitur, et ideo non posse amitti indicatur.* Sed similiter degradatus, si reconcilietur, non est iterum ordinandus. Ergo non amisit potestatem consecrandi. Et ita sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramentum.

•Uf. •tu, cura. n- T

H y * t H

Respondeo dicendum quod potestas consecrandi Eucharistiam pertinet ad characterem sacerdotalis ordinis. Character autem quilibet, quia cum quadam consecratione datur, indelebilis est, ut ŝupra dictum est: sicut et quarumcumque rerum consecrationes perpetuae sunt, nec amitti nec reiterari possunt. I nde manifestum est quod potestas consecrandi non amittitur pur degradationum. Dicit enim Augustinus, in II *contra Parmen. Utrnmque,* scilicet baptismus et ordo, *sacramentum est, et quadam consecratione utrumque homini datur: et illud cum baptizatur, et illud cum ordinatur. Ideo non licet a Catholicis utrnmque iterari.* Et sic patet quod sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramentum.

• QcLiin.irt.y

•Cap. ini, non 3«,

Ad primum ergo dicendi m quod canon ille non loquitur assertis e, sed inquisitive: sicut ex circumstantia litterae haberi potest.

An secundum dicendum quod episcopus non dat potestatem sacerdotalis ordinis propria virtute, sed instrumcnialiter, sicut minister Dei: cuius effectus per hominem tolli non potest, secundum illud Matth. xix :* *Quos Dens coniunxit. homo non separet.* Et ideo episcopus non potest hanc po-

canon. *c. guidant* addunt Pc ct margo I *(quod* pr»> *c.)* ct codicc» Brixicnsit ct Anibroeunu»; cf. Vol. XI. Pracf. n. 34.

jj) *qui.* – *etiam* addunt F ct tertia.

γ) *ăpostata* – **Ej** et tertis; **j** *potntate.* – *rcdcuntiiut* **won** *restituitur* PkG; *redeuntes (redeuntibus* HpG) «**<ni** mttfotMtar. Pro *indicatur, indicantur bc*

(estatem auferre : sicut nec ille qui baptizat potest | auferre characterem baptismalem.

An tertiim dicendum quod excommunicatio est medicinalis. Et ideo excommunicatis non aufertur executio sacerdotalis potestatis quasi in perpêtuum, sed ad correctionem, usque ad tempus. Degradatis autem aufertur executio quasi in perpetuum condemnatis.

ARTICULUS NONUS

UTRUM ALIQUIS LICITE POSSIT COMMUNIONEM RECIPERE A SACERDOTIBUS HAERETICIS VEL EXCOMMUNICATIS. VEL ETIAM PECCATORIBUS, ET AB EIS MISSAM AUDIRE

Supm, qu. Imv, nrt. 9, 3d 3; IV *Scut.,* diet, xtu, qu. f, art, 3, qu· 3; <<it, qu. f, art. 3, ǫu 5, bJ *3,* 4; *Quudl.* XI, qu. vm, art. 1, t.

NONUM sic proceditur. Videtur quod aliquis licite possit communionem recipere a sacerdotibus haereticis vel ex-
t'ZL»X) COiTlmunicatis, vel etiam peccatoribus, ct ab eis missam audire. Sicut enim Augustinus.
• Ub. Iu. cip. *contra Petilianum* 3 **, dicit, *neque in homine bono neque in homine malo aliquis Dei fugiat sacratrjenfa* Sed sacerdotes, quamvis sint peccatores et haeretici vel excommunicari, verum conficiunt sacramentum. Ergo videtur quod non sit vitandum ab eis communionem accipere vel eorum missam audire.

2. Praeterea, corpus Christi verum figurati-
• a. qB. umi, \uni est corporis mvstici, sicut ŝupra dictum
«rt. i, »rc.x Sed a praedictis sacerdnnbus verum corpus Christi consecratur. Ergo videtur quod illi qui sunt de corpore mystico, possint eorum sacrificiis communicare.

3. Praeterea, multa peccata sunt graviora quam fornicatio. Sed non est prohibitum audire missas sacerdotum aliter peccantium. Ergo etiam non debet esse prohibitum audire missas sacerdotum fornicariorum.

• an. mo» Sed contra est quod canon dicit. XXXII dist. ;* *Nullus audiat missam sacerdotis quem indubitanter concubinam novit habere.* – Et Gregorius dicit,
XJJrl in III *Dialog.* ;* quod *gâter perfidus Arianum epi-*
Γφ^ι? C'nt' *scopum misit ad filium, ut ex eius manu sacrilegae consecrationis communionem acciperet: sed vir*
? *Deo devotus ? Ariano episcopo venienti exprobravit ut debuit.*

s ' Respondeo dicendum quod, sicut ŝupra dictum est, sacerdotes, si sint haeretici vel schismatici vel excommunicari, vel etiam peccatores, quamvis habeant potestatem consecrandi Eucharistiam, non tamen ea recte utuntur, sed peccant utentes. Quicumque autem communicat alicui in peccato, ipse particeps peccati efficitur: unde et in Se-
• ver», n. eunda Canonica loannis * legitur quod *qui dixerit ei, Ave,* scilicet haeretico, *communicat operibus illius malignis.* Et ideo non licet a praedictis communionem accipere aut eorum missam audire.

Differt tamen inter praedictas sectas. Nam haeretici et schismatici et excommunicari sunt per sententiam Ecclesiae exccutione consecrandi privati. Et ideo peccat quicumque eorum missam audit \el ab eis accipit sacramenta. – Sed non omnes peccatores sum per sententiam Ecclesiae exeeutione huius potestatis privati. Et sic, quamvis sim suspensi quantum est γ cx sententia di- τ
vina, non tamen quantum ad alios ex sententia Ecclesiae. Et ideo, usque ad sententiam Ecclesiae. licet ab eis communionem accipere et eorum missam audire. Unde super illud I *Cor.* v ·, · v«n. «u *Cum huiusmodi nec cibum sumere,* dicit Glossa Augustini : *Hoc dicendo, noluit hominem * ab homine indicari ex arbitrio suspicionis, vel etiam extraordinario usurpato iudicio: sed potius ex lege Dei, secundum ordinem Ecclesiae, sive ultro confessum, vel accusatum et convictum.*

Ad primum ergo dicendum quod in hoc quod refugimus audire talium sacerdotum missam aut ab eis communionem recipere, non refugimus Dei sacramenta, sed potius ea veneramur: unde hostia a talibus sacerdotibus consecrata est adoranda. et, si reservetur, licite potest sumi a sacerdote legitimo. Sed refugimus culpam indigne ministrantium.

Ad secundim dicendum quod unitas corporis mystici est fructus corporis veri percepti. Illi autem qui indigne percipiunt vel ministrant, privantur fructu, ut ŝupra dictum est. Et ideo non itu. ark 4- ŷ
est sumendum cx eorum dispensatione sacramentum ab eis qui sunt 1 in unitate Ecclesiae. '

Ad tertium dicendum quod, licet fornicatio non sit gravior ceteris peccaris, tamen ad eam sunt homines proniores, propter camis concupiscentiam. Et ideo specialiter hoc peccatum a ζ sacer- t
dotibus prohibitum est ab Ecclesia, ne aliquis audiat missam concubinarii sacerdotis ♦ – Sed hoc **
intelligendum est de notorio: vel *per sententiam* quae fertur in convictum, vel *confessionem in iure factam,* vel quando *non potest peccatum aliqua tergiversatione celari :** omes, n

a) *Peliliattuni.* – Terti·; *CeliciAninn* E, *Ccdlianum* ceteri. *JgiHituj.* – *deditui* P.
γ) *tJt.* – *ad sc* Pl.
δ) *hominem.* – F»D ct (onla; om.
1) *sunt.* -. *non sunt* FGIUD ct *atc.*
ζ) *a.* – On». PF. Pro ne, *ct nc* P.
»j) *vel.* – P»RG; oo).

Commentaria Cardinalis Caiotani

Ex articulo nono, adverte disputationes, investigationes et canones de participantibus in sacramentorum perceptione et ceteris divinis cum excommunicatis, suspensis, etc., hodie vacare, propter statutum in Concilio Constantiensi, quo concessum est omnibus Christi fidelibus participare cum excommunicatis, etc., nisi in duobus casibus, scilicet, si fuerint nominarim denuntiati, vel notorie percusserint clericum: ut refert Archiepiscopus Florentinus ;* in Tertia Parte *Summae* suae, lit. xxvnt ;*

• s. An'or.inuL, .. al »It cap. ». i ». . C •upfi. qtt Ui», «n. 6, Coma, «βo. vπ·

ARTICULUS DECIMUS

UTRUM LICEAT SACERDOTI OMNINO A CONSECRATIONE EUCHARISTIAE ABSTINERE

IV Sifnt, di»t xtn, qu, 1, an. s, ǫu 1.

• Vdt ŕ** q·. J'ÿÿtëga 0 DECIMI M SIC PROCEDITUR :* Videtur quod liceat sacerdoti omnino a consecratione Eucharistiae abstinere. Sicut enim ad «■a. n, ⧹ ⁂® ᶜᶜfcofticium sacerdotis pertinet Eucharistiam consecrare, ita etiam baptizare et in aliis sacramentis ministrare. Sed sacerdos non renetur ministrare in aliis sacramentis, nisi propter curam animarum susceptam. Ergo videtur quod nec etiam teneatur Eucharistiam consecrare, si curam non habeat animarum.

2. Praeterea, nullus tenetur facere quod sibi non licet: alioquin esset perplexus. Sed sacerdoti peccatori, vel etiam excommunicato, non licet Eucharistiam consecrare, ut ex supra ' dictis patet. Ergo videtur quod tales non teneantur ad celebrandum. Et ita nec alii: alioquin ex sua culpa commodum reportarent.

3. Praeterea, dignitas sacerdotalis non perditur per subsequentem infirmitatem: dicit enim Gelasius Papa ;* et habetur in *Decretis,* dist. LV *♦

^OUMaw· *Praecepta canonum* z *sicut non patiuntur venire ad sacerdotium debiles corpore, ita, si quis in eo fuerit constitutus ac tunc fuerit sauciatus, amittere non potest quod tempore suae sinceritatis accepit.*

Contingit autem quandoque quod ordinati in sacerdotes incurrunt aliquos defectus ex quibus a ? celebratione impediuntur: sicut est P lepra, vel morbus caducus, vel aliquid huiusmodi. Non ergo videtur quod sacerdotes ad celebrandum teneantur.

Sed contra est quod Ambrosius dicit, in qua»iïea'Or*/* ^am Oratione * *Grave est quod ad mensam tuam T mundo corde et manibus innocentibus non venimus: sed gravius est si, dum peccata* ι *metuimus, etiam sacrificium non reddamus.*

Respondeo dicendum quod quidam dixerunt 5 quod sacerdos potest omnino licite * a consecratione abstinere, nisi teneatur ex cura sibi commissa celebrare pro populo et sacramenta praebere.

Sed hoc irrationabiliter dicitur. Quia unusquisque tenetur uti gratia sibi data cum fuerit Vtnu opportunum: secundum illud II *Cor.* vi ;* *Hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Opportunitas autem sacrificium offerendi non solum attenditur per comparationem ad fideles Christi, quibus oportet sacramenta ministrari, sed principaliter per comparationem ad Deum, cui in consecratione huius sacramenti sacrificium offertur. Unde sacerdoti, etiam si non habeat curam animarum, non licet omnino a celebratione cessare; sed saltem videtur quod celebrare tenetur in praecipuis festis, el maxime in illis diebus in quibus fideles communicare consueverunt. Et hinc est quod II I *Machab.* iv * dicitur contra quosdam sacerdotes quod *iam non circa altaris officia dediti erant, contempto Templo ei sacrificiis neglectis.*

Ar> primum ergo dicendum quod alia sacramenta perficiuntur in usu fidelium. Et ideo in illis : ministrare non tenetur nisi ille qui super fideles suscipit curam. Sed hoc sacramentum perficitur in consecratione Eucharistiae, in qua sacrificium Deo offertur: ad quod sacerdos obligatur ex ordine iam suscepto.

Ad secundi m dicendum quod sacerdos peccator, si per sententiam Ecclesiae sit exeeutione ordinis privatus vel simpliciter vel ad tempus, redditus est impotens ad sacrificium offerendum: et ideo obligatio tollitur. Hoc aurem cedit sibi in detrimentum spiritualis fructus, magis quam in emolumentum. – Si vero non sit privatus potestate celebrandi, non solvitur obligatio. Nec tamen est perplexus: quia potest de peccato poenitere et celebrare.

Ad tertium dicendum quod debilitas vel aegritudo superveniens ordini sacerdotali ordinem non tollit: exeeutionem tamen ordinis impedit e quantum ad consecrationem Eucharistiae. Quandoque quidem propter impossibilitatem exeeulionis: sicut si privetur oculis aut digitis, aut usu linguae. Quandoque autem propter periculum: sicut patet de eo qui patitur morbum caducum, vel etiam quamcumque alienationum mentis. – Quandoque propter abominationem: sicut patet de leproso, qui non debet publice celebrare. Potest tamen dicere missam occulte: nisi lepra adeo invaluerit quod per corrosionem membrorum cum ad hoc reddiderit impotentem.

a) *canonum.* — Ed. *a : canonica* P, *canon* ceteri. – *sauciatus* FhG et editiones; *sanatus.* – Pro *sinceritatis, sanitatis Fabc.*

est. – PFiG ct *a; enim* III, *etiam* ceteri. – Pro *aliquid, aliquid aliud* tertia.

γ) *dum peccata.* – Tcnia; *cum peccato* F, *de peccatis* celeri.

i) *licite.* – Ante *abstinere* ponit tertia praeter G.

<) *II.* – F»G *a* ct ẹditione om.

ζ) il/ı». – *aliis* II et editiones.

rj *oblipatur.* – *Deo* addit P.

0) *ordinis impedit.* – *tollit ordinis* GHk' ct mutato ordine P.

In articulo decimo scito duas esse difficultates. Prima est, an · sacerdoti liceat totaliter a celebratione abstinere. irÎLJtfÎÇnum. Et hacc bene solvitur in littera negative. Exigit siquidem recta ratio, cum potentia sit propter actum, et gratia Mt propter usum, ut, commoditate oblata, cessanteque omni impedimento, homo quandoque potentia graliaquc *in his quae ad Deum sunt* ' utatur.

• *a j Htl·.* αρ.τ,

• Num.**n**«οι.r.

‡1 Altera difficultas est, an peccatum huiusmodi omissionis sil peccatum mortale. Et est ratio dubii quia ncc omne praeceptum affirmativum, nec omne praeceptum negativum obligat ad mortale: ncc apparet qua ratione caritati contrarietur talis omissio; quamvis appareat quod conlrariatur fenori caritatis; ex ncgligcntia enim quadam, quae in tepore caritatis consistere videtur, talis provenit omissio.

Breviter, apparet mihi peccatum hoc esse secundum se veniale, utpote oppositum non ipsi caritati, sed cius fervori. Attestatur autem huic sententiae diversitas opinionum dc licita vel illicit i hac omissione. Parum enim a licito discedere videtur quod creditum est a doctoribus esse licitum.

• % O. 2-

• Qb. ITT. - Q
LXtrr. 11" P
UK.SKS. x

• XCVIlL
U44HUL *A*

y · Cl CML

L

•< S.tlW.iu -
aOrtMtXW »

• QK IAI'X «it-

c. »

•dr· 1
on» A^a.
tjA 14 Onrt

QUAESTIO OCTOGESIMATERTIA

DE RITU HUIUS SACRAMENTI

IN' SEX ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est de ritu huius sacramenti :*

Et circa hoc quaeruntur sex.

Primo: utrum in celebratione huius mysterii Christus immoletur.

Secundo: dc tempore celebrationis.

Tertio: de loco, et aliis quae pertinent ad apparatum · huius celebrationis.

Quarto: de his quae in celebratione huius mysterii dicuntur.

Quinto: de his quae circa celebrationem huius mysterii fiunt.

Sexto: de defectibus qui circa celebrationem huius sacramenti occurrunt.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM IX CELEBRATIONE 11(IUS SACRAMENTI CHRISTUS IMMOLETUR

Supra, ψι. ixu, «n. 3, «d 3; qu. inui, an. 4; IV *Sent.*, dist. ui. Expav liti.; *Ad Heb.*, cjp. 1. Icct l

Sn primum sic proceditur. Videtur quod in celebratione huius sacramenti Christus non immoletur. Dicitur enim *Ilebr.* quod Christus *una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.* Sed illa oblatio fuit eius immolatio. Ergo Christus non immolatur in celebratione huius sacramenti.

2. PRAETEREA, immolatio Christi facta est in cruce, in qua *tradidit semetipsum oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis,* ut dicitur *Ephes.* Sed in celebratione huius mysterii Christus non crucifigitur. Ergo nec immolatur.

3. Praeterea, sicut Augustinus dicit. FV *de Trin.* in immolatione Christi idem est sacerdos et hostia. Sed m celebratione huius sacramenti non est idem sacerdos ct hostia. Ergo celebratio huius sacramenti non est Christi immolatio.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in libro *Sententiarum Prosperi Semel immolatus est in semeilPso Christus, et tamen quotidie immolatur sacramento.*

Respondeo dicendum quod duplici ratione celebratio huius sacramenti dicitur Christi immolatio. Primo quidem quia, sicut Augustinus dicit, *Simplicianum solent imagines earum rerum nominibus appellari quarum imagines sunt: sicut cum, intuentes tabulam aut parietem pictum, dicimus, Ille Cicero est, Ille Sallustius.* Celebratio autem huius sacramenti, sicut supra * dictum est, imago est quaedam repraesentativa passionis Christi, quae est vera immolatio L Unde Ambrosius dicit, super Epistolam *ad Heb.* :* *In Christo semel oblata est hostia ad salutem sempiternam potens. Quid ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus ad l recordationem mortis eius?*

Alio modo, quantum ad effectum passionis: quia scilicet per hoc sacramentum participes efficimur fructus Dominicae passionis Unde et in quadam Dominicali oratione secreta dicitur: *Quoties huius hostiae commemoratio celebratur, opiis nostrae redemptionis exercetur.*

Quantum igitur ad primum modum, poterat Christus dici immolari etiam in figuris veteris Testamenti: unde ct in *Apoc.* xnt * dicitur: *Quorum nomina non sunt scripta in libro ritae Agni, qui occisus est ab origine mundi.* Sed quantum ad modum secundum, proprium est huic sacramento quod in eius celebratione Christus immoletur.

Ad primim ergo dicendum quod, sicut Ambrosius ibidem * dicit, *una est hostia,* quam scilicet Christus obtulit et nos offerimus, *et non multae, quia semel oblatus est Christus, hoc autcm sacrificium exemplum est illius. Sicut enim quod ubique offertur unum est corpus ct non multa corpora, ita et imum sacrificium.*

Ad secundum dicendum quod, sicut celebratio huius sacramenti est imago repraesentativa passionis Christi, ita altare est repraesentativum crucis ipsius, in qua Christus in propria specie immolatus est.

An tertium dicendum quod, per eandem rationem etiam sacerdos gerit imaginem Christi, in cuius persona et virtute verba pronuntiat ad consecrandum, ut ex supra dictis patet. Et ita quodammodo idem est sacerdos ct hostia.

«) *aFFaratunl'* – *altitudinem* HpG ct *bc* ct margo P per *Alias.*
r) *dc df/ectibus.* – IhDG ct editiones; *defectibus* pG ct *a, dc effatibus* ceteri. – *occurrunt* tertia ct a; *concurrunt.*

γ) *immolatio.* – *(cius* P> *immolatio et ideo celebratio huiut sacramenti dicitur Christi immolatio (immolatio Christi bc)* tcrtU.
ad. – *sed ad* I'1.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM CONVENIENTER SIT DETERMINATUM TEMPUS CELEBRATIONIS HL1US MYSTERII

IV Srnf, dist. xni, qu. i, art. a, qu“ 3, 4.

secundum sic proceditur. Videtur quod •W^^&’nconven*enIer s’! determinatum tcm’ pus celebrationis huius mysterii. I loc ^^enim sacramentum est repracsentati- •An. p«ccej. vum Dominicae passionis, ut dictum ĕst Sed commemoratio Dominicae passionis fit in Ecclesia semel in anno: dicit enim Augustinus. *su-* ẋ£ 4a'Tm,f̂ F** *?er ^at,nos * Oooties Pascha celebratur, nunquid toties Christus occiditur? Sed tamen anniversaria recordatio repraesentat quod olim factum est, et sic nos facit moveri tanquam videamus* * *Dominum in cruce praesentem* ’. Ergo hoc sacramentum non debet celebrari nisi semel in anno.

2. Praeterea, passio Christi commemoratur in Ecclesia sexta feria ante Pascha, non autem in festo Natalis. Cum ergo hoc sacramentum sit commemorativum Dominicae passionis, videtur inconveniens quod in die Natalis ter celebratur hoc sacramentum, in Parasceve autem totaliter intermittitur.

3. Praeterea, in celebratione huius sacramenti Ecclesia debet imitari institutionem Christi. Sed Christus consecravit hoc sacramentum hora serotina ;* Ergo videtur quod tali hora debeat hoc sacramentum celebrari.

tttd.C4p.Xld, »cr». 30; Mare. cap.xiv.vcrt.17; Luc. cjp. xxu, vcn. m; I aJ Cor.cep.xi.vm. «J.

4. Praeterea, sicui habetur *dc Consecr.,* dist. I ;* Leo Papa * scribit Dioscoro Alexandrino Episcopo, quod *in pruna parte diei* missas celebrare licet. Sed dies incipit a media nocte, ut supra * dictum est. Ergo videtur quod etiam post mediam noctem liceat celebrare.

• Qui. Atarw *Ctt an!cn.* •Primu JX.ri.XI.ttp u. • Qo. IA1X. >n.

5. Praeterea, in quadam Dominical! oratione secreta * dicitur: *Concede nobis, Domine, quaesumus, haec frequentare mysteria.* Sed maior erit frequentia si etiam pluribus horis in die sacerdos celebret. Ergo videtur quod non debeat prohiberi sacerdos pluries celebrare in die.

• Dom. IX ƀo

Sed in contrarium est consuetudo quam servat Ecclesia secundum canonum statuta ♦

• Cf. rc»pp. »J obiecu. • Art praccvd.

Respondeo dicendum quod, sicut dictum est ;* i in celebratione huius mysterii attenditur et repraesentatio Dominicae passionis, et participatio fructus cius. Et secundum utrumque oportuit determinare tempus aptum celebrationi huius sacramenti. Quia enim fructu Dominicae passionis quotidie indigemus propter quotidianos defectus, quotidie in Ecclesia regulariter hoc sacramentum offertur. Lnde et Dominus nos petere docet, Luc. xi 4, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie:* quod exponens Augustinus, in libra *de Verbis Domini ;** dicit: *Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumas, quemadmodum Graeci in oriente facere consueverunt? Accipe quotidie quod quotidie tibi prosit.* – Quia vero Dominica passio celebrata est a tertia hora usque ad nonam ;* ideo regulariter in illa parte diei solemniter celebratur in Ecclesia hoc sacramentum.

An primum ergo dicendum quod in hoc sacramento recolitur passio Christi secundum quod eius effectus ad fideles derivatur. Sed tempore passionis recolitur passio Christi solum secundum quod in ipso capite nostro fuit perfecta. Quod quidem factum est semel; quotidie autem fructum Dominicae passionis fideles percipiunt. Et ideo sola commemoratio ? fit semel in anno: hoc autem quotidie, et propter fructum et propter iugem memoriam.

An secundum dicindum quod, veniente veritate, cessat figura, i loc autem sacramentum est figura quaedam ei exemplum passionis Dominicae, sicut dictum csl Et ideo in die quo ipsa passio Dominmi recolitur prout realiter gesta est, non celebratur consecratio huius sacramenti. Ne tamen Ecclesia eo etiam die sii sine fructu passionis per hoc sacramentum nobis exhibito t, corpus Christi consecratum in die praecedenti reservatur sumendum in illa die. Non autem sanguis, propter periculum: et quia sanguis specialius est imago Dominicae passionis, ut supra * dictum est. Nec etiam verum est, quod quidam ♯ dicunt, quod per immissionem paniculae corporis in vinum, convertatur vinum in sanguinem. I loc enim aliter fieri non potest quam per consecrationem lactam sub debita forma verborum.

• Veru j. • LXXtlT , aL *de Verb. PMm.* **bxyiu.** · Intor Opp. Au

In die autem Nativitatis plures missae celebrantur, propter triplicem Christi nativitatem. Quarum una esi aeterna, quae, quantum ad nos, est occulta. Et ideo una missa cantatur in nocte: in cuius introitu dicitur. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* – Alia autem est temporalis, sed spiritualis: qua scilicet Christus *oritur tanquam Lucifer in cordibus nostris,* ut dicitur II Pel. i ;* Et propter hoc cantatur missa in aurora: in cuius introitu dicitur, *Lux fulgebit* * *super nos.* – Tertia esi Christi nativitas temporalis et corporalis, secundum quam visibilis nobis processit ex utero virginali carne indutus. Et ob hoc cantatur tertia missa in plena’ luce: in cuius introitu dicitur, *Pier natus est nobis.* – Licet e converso posset dici quod nativitas aeterna, secundum se, est in plena luce: et ob hoc in Evangelio teniae missae fit mentio de nativitate acterna. Secundum autem nativi-

a) *Damtnum in cruce pracaeutcm.* — in *cruce pendentem Dominum* P

p) *mia commemoratio.* — *illa commemoratio* ct tenu, *tlla* n> *mcilio* F.

γ) *exhibito.* – *exhibitum etiam* D, *exhibita* II. *exhibitum* ceteri.

8) *fulgebit.* – *hodie* addit torti·.

t) *plena.* – *prima* FpG *(luce* oiu. F|, *clara* «G ct editione

tatcrn corporalem, ad litteram, natus est de nocte, in signum quod veniebat ad tenebras infirmitatis nostrae: unde et in missa nocturna dicitur Evangelium dc corporali Christi nativitate.

Sicut etiam et in aliis diebus in quibus occurrunt plura Christi ζ beneficia vel recolenda vel expetenda, plures missae celebrantur in die: puta una pro festo, et alia pro ieiunio vel pro mortuis.

An tertium dicendum quod, sicut supra dictum est. Christus voluit ultimo hoc sacramentum discipulis tradere, ut fortius eorum cordibus imprimeretur. Et ideo post cenam et r· in fine diei hoc sacramentum consecravit et discipulis tradidit. A nobis autem celebratur hora Dominicae passionis: scilicet vel in diebus festis in tertia, quando crucifixus est linguis ludaeorum, ut dicitur Mare, xv ", et quando Spiritus Sanctus descendit super discipulos] ; vel diebus profestis in sexta, quando crucifixus est manibus militum, ut habetur loan, xix ♦, vel diebus ieiuniorum in nona, quando *voce magna clamans misit spiritum,* ut dicitur Matth. xxvn *.

Potest tamen tardari : maxime quando sunt ordines faciendi, ct praecipue in Sabbato Sancto; tum propter prolixitatem officii; tum etiam quia ordines pertinent ad diem Dominicum ut habetur in *Decretis,* dist. LXXV, cap. *Quod a patribus.*

Possunt tamen etiam missae celebrari *m prima parte diei* propter aliquam necessitatem: ut habetur *de Consecr.,* dist. 1. cap. *Neccsse est* etc.

Ad quartum dicendum quod regulariter missa debet celebrari in die. et non in nocte: quia ipse Christus est praesens in hoc sacramento, qui dicit, loan, lx *: *Me oportet operari opera cius qui misit me, donec dies est. Veni! nox, quando nemo potest operari. Quandiu m mundo sum, lux sum mundi.* Ita tamen quod principium diei sumatur non a media nocte; nec etiam ab ortu solis, id-est quando substantia solis apparet super terram ; sed quando incipit apparere aurora, l'une enim quodammodo dicitur sol ortus, inquantum claritas radiorum eius apparet. I nde et Mare, xvi * dicitur quod mulieres venerunt ad monumentum *orto iam sole;* cum tamen venerint, *cum adhuc tenebrae essent,* ad monumentum, ut dicitur loan, xx *; sic enim hanc contranetatem ‘Vtni solvit Augustinus, in libro *de Consensu Evangelislahtin* ♦.

Specialiter tamen in nocte Natalis missa celebratur. propter hoc quod Dominus nocte naius est: ut habetur *de Consecr.,* dist. I, cap. *Nocte* etc. – Et similiter etiam in Sabbato Sanctu circa noctis principium: propter hoc quod Dominus nocte surrexit, idest, *cum adhuc tenebrae essent,* ante manifestum solis ortum.

Ad quintim dicendum qund, sicut habetur *de Consecr.,* dist. l *; ex Decreto Alexandri Papae *, *sufficit sacerdoti in die unam missam celebrare: quia Christus semel passus est et totum mundum redemit; et valde felix est qui unam digne celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis unam faciunt et alteram diei, si neccsse est. Qui vero pro pecunia aut adulationibus saecularium uno die praesumunt plures celebrare missas, non aestimo eradere damnationem* ♦ Et Extra, *de Celebr.* dicit Innocentius 111 quod, *excepta die Nativitatis Dominicae, nisi causa necessitatis suaderet, sufficit sacerdoti seme! m die unam missam solummodo celebrare.*

ζ) *Chriiti* – *Dd* plJ («eripior č ipse corripit) et tertie, rj cf. – Om. DI *a* ct tertis.

0) *Dominicum.* – *Dominicam unia.*

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM OPORTEAT HOC SACRAMENTUM CELEBRARE IN DOMO ET VASIS SACRIS

IV *Seni.,* dl Mil, qu. i, «n. 3, ǫu 5. 6; dUt. xxiv. qu. n. «rt. 3. «d <>

tertium sic proceditur. Videtur quod non oporteat hoc sacramentum cele-^rarc 3 1,1 domo et vasis sacris. Hoc sacramentum est repraeseniativum Dominicae passionis. Sed Christus non est passus in domo, sed extra portam civitatis: secundum illud *Heb.* ult. *: *Iesus. ut per suum sanguinem sanctificaret populum, extra portam passus est.* Ergo videtur quod hoc sacramentum non debeat celebrari in domo, sed magis sub divo.

2. Praeterea, in celebratione huius sacramenti debet Ecclesia imitari morem Christi et Apostolorum. Sed domus in qua Christus primo hoc sacramentum confecit, non fuit consecrata: sed fuit quoddam commune cenaculum a quodam patrefamilias praeparatum, ut habetur Lue. xxn *. Legitur etiam *Act.* n * quod Apostoli erant *perdurantes unanimiter m Templo; etfrangentes circa domos panem, sumebant * cum exultationc.* Ergo ncc modo oportet domos esse consecratas in quibus hoc sacramentum celebratur.

3. Praeterea, nihil fieri frustra in Ecclesia debet, quae Spiritu Sancio gubernatur. Sed frustra videtur adhiberi consecratio ecclesiae vel altari, et î huiusmodi rebus inanimatis, quae non sunt susceptiva gratiae vel spiritualis virtutis. Inconvenienter igitur huiusmodi consecrationes in Ecclesia fiunt.

3) *celebrare.* – *celebrari* Pl. – *in itoma* cf lenia; *ct in Jomo et* ABCD, *et in domo tt in* cd. *a, in domo ct in* El·. *tumebant.* – *et tumebant cibum* P.

γ) *altari, et.* – Pl: *altarii* »r/ B. *altaria iit* ceteri. - Pro auaphiu, *tutccptii-at* editione».

4. Praeterea, solum divina opera debent recoli cum quadam soleinnitate: secundum illud •p.. 10.℟r 1.5· Psalmi :* *In operibus manuum tuarum exultabo.* Sed ecclesia vel altare opere humano consecratur: sicut et calix et ministri et alia huiusmodi. Sed horum consecrationes non recoluntur celebriter in Ecclesia. Ergo neque consecratio ecclesiae vel altaris cum solemnitate recoli debet.

5. Praeterea, veritas debet respondere figurae. Sed in veteri Testamento, quod gerebat figuram novi, non fiebat altare de lapidibus sectis: di- • vtw. h. 3$· citur enim *Exod.* xx :* *Altare de terra facietis mihi. Quod si altare lapideum feceritis mihi, non aedificabitis illud de sectis lapidibus. Exodi* etiam • ct χχνη * mandatur fieri *altare de lignis seltim,* ve- .. '. stilis *aere;* vel etiam *auro,* ut habetur *Exod.* xxv. Ergo videtur inconvenienter observari in Ecclesia quod altare fiat solum de lapidibus.

fi. Praeterea, calix cum patena repraesentat sepulcrum Christi. Quod fuit *excisum in petra,* • \uttiu *ap.* ut in Evangcliis * habetur. Ergo calix debet de petra fieri, et non solum de argento vel auro, ap.Mw.ixr». vc| eJjam « stanno.

δ y. Praeterea, sicut aurum pretiosius est inter materias vasorum, ita panni serici pretiosiores sunt inter alios pannos. Ergo, sicut calix fit de- auro, ita pallae altans debent fieri de serico, et non solum de panno lineo.

8. Praeterea, dispensatio sacramentorum et ordinatio eorum ad ministros Ecclesiae pertinet, sicut dispensatio rerum temporalium subiacet ordinationi principum saecularium: unde Aposto- • vcfx. i. lus dieït, I *Cor.* tv *: Sic *nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei.* Sed si circa dispensationem rerum temporalium aliquid fieret contra statuta principum, habetur irritum. Ergo, si haec quae dicta sunt, convenienter sunt statuta per praelatos Ecclesiae, vi- l detur quod sine his confici l non possit. Et sic videtur sequi quod verba Christi non sint sufficientia ad hoc sacramentum conficiendum: quod est inconveniens. Non ergo videtur conveniens fuisse quod haec circa celebrationem sacramenti statuerentur.

Sed contra est quod ea quae per Ecclesiam statuuntur, ab ipso Christo ordinantur, qui dicit, • vcn. io. Matth. xvni ;* *Ubicumquefuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.*

Respondeo dicendum quod in his quae circumstant hoc sacramentum, duo considerantur: quorum unum pertinet ad repraesentationem eorum quae circa Dominicam passionem sunt acta; aliud autem pertinet ad reverentiam huius sacramenti, in quo Christus secundum veritatem continetur, et non solum sicut in figura. Unde et consecrationes adhibentur his rebus quae veniunt in usum huius sacramenti: tum propter reverentiam sacramenti; tum : ad repraesentandum effectum sanctitatis l· qui ex passione Christi provenit, seeundum illud *Heb.* ult. :* *lesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum,* etc.

Ad primum ergo dicendum quod regulariter hoc sacramentum celebrari debet in domo, per quam significatur Ecclesia, secundum illudi *Tim.* m ♦: *Scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quae est Ecclesia Dei vivi. Extra Ecclesiam* enim *locus non est veri sacrificii,* ut Augustinus dicit Et quia Ecclesia non erat concludenda sub finibus gentis Judaicae, sed erat in universo mundo (undanda, ideo passio Christi non est celebrata infra civitatem ludaeomm, sed sub divo, ut sic totus mundus haberet se ad passionem Christi ut domus.

Et tamen, ut dicitur *de Consecr.,* dist. I, cap. *Concedimus: In itinere positis, si ecclesia defuerit, sub divo vel sub tentorio, si tabula consecrata ceteraque sacra mysteria ad id officium pertinentia ibi affuerint, missarum solennia celebrari concedimus.*

An secundum dicendum quod, quia * domus in qua hoc sacramentum celebratur, Ecclesiam significat, sicut et *ecclesia* nominatur, convenienter consecratur: tum ad repraesentandum sanctificationem quam Ecclesia consecuta est per passionem Christi; tum etiam ad significandum sanctitatem quae requiritur in his qui hoc sacramentum suscipere debent. – Per altare autem significatur ipse Christus, de quo dicit Apostolus, *Heb.* ult. :* *Per ipsum offeramus hostiam laudis* · vcn. »5. *Deo.* Unde et consecratio altaris significat sanctitatem Christi, de qua dicitur Luc. l ♦ *Quod* *Vta»· *ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei.* Unde *de Consecr.,* dist. I * dicitur: *Altaria placuit non* -o &.λιμ. *solum unctione chrismatis, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari.*

Et ideo regulariter non licet celebrare hoc sacramentum nisi in domibus consecratis. Unde sic habetur *de Consecr..* dist. I : *Nullus presbyter missam celebrare praesumat nisi in sacratis ab episcopo locis.* Propter quod etiam, quia pagani non sunt de Ecclesia nec alii infideles, ideo eadem distinctione legitur: *Ecclesiam in qua cadavera mortuorum infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet: sed, si apta videtur ad consecrandum, inde evulsis corporibus, et rasis parietibus vel tignis eius loci, reaedificetur. Sed si haec consecrata prius fuerit, missas in ea celebrare licet: tamen si fideles fuerunt qui in ea sepulti sunt.* ρτηίγίττ a w »

Propter necessitatem tamen potest hoc sacramentum peragi in domibus non consecratis, vel violatis: sed tamen tie consensu episcopi. Unde in eadem distinctione legitur: *Missarum solennia* * Λ/ιιι jrw *non ubicumque, sed in locis ab episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit, celebranda censemus.*

5) *etiam de.* — Om. *a* ct tertia.

t) *confia.* ~ *corfut Christi confici* PliG ; pro *fouit, yossunt* H·, *possint bc.*

ζ) *propter reverentiam sacramenti; tum.* – *propter sacramenti reverentiam tum* F ct tertia, om. ceteri (cJ. *a* om. insuper *tum* praeeeden»).

rj *sanctitatis.* – *sacramoifi* tertia praeter I; *Alias sanctitatis* margo P.

0) *quia.* – **I**; om.·, pn> *convenienter, quae conv/itienfer* PD, *convenienfer tamen* **cj**. u, *convenienter et* F.

Non tamen sine altari portalili consecrato; unde in eadem distinctione Icgiiur: *Concedimus, si' ecclesiae fuerint incensae rei combustae, in capellis, eum tabula consecrata, missas celebrare.* Quia enim sanctitas Christi fons est totius sanctitatis ecclesiasticae, ideo in necessitate sufficit ad peragendum hoc sacramentum altare sanctificatum. Propter quod etiam ecclesia nunquam sine altari consecratur: tamen sine ecclesia quandoque consecratur altare, cum reliquiis sanctorum, quorum *vita abscondita est cum Christo in Deo.* Unde in eadem distinctione legitur: *Placuit ut altaria in quibus nullum corpus aut reliquiae martyris conditae comprobantur, ab episcopis qui eisdem locis praesunt, si Jieri potest, evertantur.*

Ad tertium dicendum quod ecclesia et altare et alia huiusmodi inanimata consecrantur, non quia sint gratiae susceptive, sed quia ex consecratione adipiscuntur quandam spiritualem virtutem per quam apta redduntur divino cultui: ut scilicet homines devotionem quandam exinde percipiant ut sint paratiores ad divina, nisi hoc propter irreverentiam impediatur. Unde et jn p *Slachab.* m * dicitur: *Vere Dei virtus quaedam est in loco: nam ipse qui habet in caelis habitationem, visitator et adiutor est loci illius.*

Et inde est quod huiusmodi ante consecrationem emundantur et exorcizantur, ut exinde virtus inimici pellatur. Et eadem ratione ecclesiae *quae sanguinis effusione aut cuiuscumquc semine pollutae fuerint* * reconciliantur quia per peccatum ibi commissum apparet ibi aliqua operatio inimici. Propter quod etiam in eadem distinctione * Icgiiur: *Ecclesias Arianorum ubicumque tnveneritis, Catholicas ecclesias μ divinis precibus ct operibus absque ulla mora consecrate.*

Unde et quidam probabiliter dicunt quod per ingressum ecclesiae consecratae homo consequitur remissionem peccatorum venialium, sicut et per aspersionem aquae benedictae: inducentes quod in Psalmo * dicitur: *Benedixisti. Domine, terram tuam, remisisti iniquitatem plebis tuae.*

Et ideo, propter virtutem quam ex consecratione acquirit ;* consecratio ecclesiae non iteratur Unde in eadem distinctione ex concilio Nicaeno ;* legitur: *Ecclesiis semel Deo consecratis nerinu consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exustae, aut sanguinis effusione, aut cuiusquam semme pollutae fuerint: quia, sicut infans a qualicumque sacerdote in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti semel baptiratus, non debet iterum baptizari, ita nec locus Deo dedicatus est iterum consecrandus, nisi propter causas quas superius nominavimus; si tamen fidem sanctae Trinitatis tenuerunt qui consecraverunt.* Alioquin, qui sunt extra Ecclesiam, consecrare non possunt. Sed, sicut in eadem distinctione Icgiiur: *Ecclesiae vel altaria quae ambigua sunt de consecratione, consecrentur,*

Propter hoc etiam quod aliquam spiritualem \ irtutem adipiscuntur per consecrationem, in eadem distinctione legitur statutum: *Ligna cccle- siae dedicatae non debent ad aliud opus iungi, nisi ad aliam ecclesiam, rei igni comburenda,, vel ad profectum in monasterio fratribus: in laicorum autem opera non debent admitti.* El ibidem * legitur: *Altaris palla, cathedra, candelabrum et velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur: cineres quoque eorum in baptisterio inferantur, aut in pariete aut m fossis pavimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.*

Ad quartum dicendum quod, quia consecratio altaris repraesentat sanctitatem Christi, consecratio vero domus sanctitatem lotius Ecclesiae, ideo convenientius recolitur cum solemnitate ξ consecratio ecclesiae vel altaris. Propter quod etiam · octo diebus solemnitas dedicationis agitur, ad significandam beatam resurrectionem Christi et membrorum Ecclesiae. Nec est * opus solius hominis consecratio ecclesiae et altaris: cum habeat spiritualem virtutem. Unde *de Consecr.,* distinctione eadem dicitur. *Solemnities ecclesiarum dedicationum per singulos annos solemniter sunt celebrandae. Quod autem octo diebus encaenia sint celebranda,* IIP *libro Regum, perlecta dedicatione Templi, reperies,* scilicet vili ·.

Ad quintum dicendum quod, sicut legitur *de Consecr.,* dist. l ♦ *Altaria, si non sint lapidea, chrismatis unctione non consecrentur.* Quod quidem competit et significationi huius sacramenti: tum quia altare significat Christum, dicitur autem I *Cor.* x ♦ *Petra autem erat Christus;* tum etiam quia corpus Christi in sepulcro lapideo fuit reconditum ♦ Competit etiam quoad usum sacramenti: lapis enim et solidus est. et de fuciti potest inveniri ubique. Quod non erat necessarium in veteri lege, ubi fiebat in uno loco altare * – Quod autem mandatur altare fieri de terra vel de lapidibus insectis, fuit ad idololatriam removendam :*

Ad sextum dicendim quod, sicut in distinctione eadem dicitur, cap. *Jasa: Quondam sacerdotes non aureis, sed ligneis calicibus utebantur; Zephyrinus autem Papa patenis vitreis missas celebrari instituit; deinde Urbanus omnia fecit argentea.* Postmodum autem statutum est *ut calix Domini, cum patena, sire ex auro sive ex argento Jiat: vel saltem stanneus calix habeatur. De aere autem aut ex aurichalco non Jiat: quia hoc*

‘) – P; *»U ft* Pro *ctlcbrjrc, iterum consecrari ct celebrare* G, *tm conucrari et celebrari* II, *iterum celebrari* Pl.

x) *percipiant.* – F et tertîa, *(humo...) percipiat* ed. *a, participant* ceteri. – Pro *irreverentiam, reverentiam* BGHtar.

λ) *reconciliantur.* – P; *reconcilientur.*

ji) *ecclesias.* – *eas* P.

q *quam ex consecratione acquirit. quam in consecratione acquirit ecclesia (non iteratur coniecratio. Unde)* cd. *a, quae cx consecratione ecclesiae acquiritur* Pc; *ecclesiae* etiam *b.*

U *solemnitate.* — *sanctitate ct sulcmnitate* tenia praeter I. – Pro *vel altaris, quam altaris* E, *vel altaris vel (quam* tertia) *aliorum quae consecrantur* F ct tertia

o) *etiam.* – Pk; *etiam tn* F, <>m. GIIF. *m* ceteri.

s) *Nec est.* – Editlonet; *et* DII, hon *est autem* F, *quam non est* I. *non eat* c± *a. est* cctcn. – *et altarii* »G et edinonex; *vel altaris* Fb *altaris* cctcn.

p) /// – Ed. .t; *in. -perlecta* Ftt ct tertia praeter P; *perfecta* P, *perlecta dc* cctcn. – Pn> *scilicet* 17//, *scilicet III* (m /// F, om. I) *Rcg.* 17// F ct tertia.

) auro. – oiniiirto addit tertia praeter I.

vini virtute aeruginem, pariter et T vomitum provocat. Nullus autem in ligneo seu vitreo calice cantare praesumat missam: quia scilicet lignum porosum est, et sanguis consecratus in eo remaneret; vitrum autem fragile est, et posset fractionis periculum imminere. Et eadem ratio est dc lapide. Et ideo, propter reverentiam sacramenti, statutum est ut ex praedictis materiis calix fiat.

Ah SEPTIMUM dicendum quod, ubi potuit sine periculo fieri, Ecclesia statuit circa hoc sacramentum id quod expressius repraesentat passionem Christi; Non autem erat tantum periculum circa corpus, quod ponitur in corporali, sicut circa sanguinem, qui continetur in calice. Et ideo, licet calix non fiat de petra, corporale tamen fit de panno lineo, quo corpus Christi fuit involutum ;* Unde in Epistola Silvestri Papae, in eadem distinctione ;* legitur: *Consulto omnium constituimus ut sacrificium altaris non in serico panno, aut intincto quisquam celebrare praesumat missam v, sed in puro lineo ab episcopo consecrato: sicut corpus Christi in sindone linea munda sepultum fuit.* - Competit etiam pannus lineus, propter sui munditiam, ad significandum conscientiae puritatem; et, propter multiplicem laborem quo talis pannus praeparatur, ad significandam passionem Christi.

ïòΓή: • c m. ctwiiifu.

An octavum dicendim quod dispensatio sacramentorum pertinet ad ministros Ecclesiae, sed consecratio eorum est ab ipso Deo. Et ideo ministri Ecclesiae non habent aliquid statuere circa formam consecrationis: sed circa usum sacramenti et modum ' celebrandi. Et ideo, si sacerdos verba consecrationis proferat super materia debita cum intentione consecrandi, absque omnibus praedictis, scilicet domo ct altari, calice et corporali consecratis, et ceteris huiusmodi per Ecclesiam institutis, consecrat quidem in rei veritate corpus Christi, peccat tamen graviter, ritum Ecclesiae non servans.

L cap. n xxm. I

pariter st, - pjn/ tf FG/f, *paritur et* H, *frirfutrm rt per aerughtem) pariter* I, *parit yanlrr^e* p.

yraetu^at Hiluam. - misiam prattumjil P, Pro fo, ^anho F<G ct

φ) *et ifioJum* - Tertre; *et comttiodum.*

• Q5·

Commentaria Cardinalis Caietani

In articulo tertio quaestionis octogesimaetertine. ad tertium. dubium occurrit dc virtute altarii, ecclesiae, et aliorum inanimatorum consecratorum: an sit solum ex parte nostri, qui inde concipimus reverentiam ac devotionem; an ex parte rei. Et si ex parte rei, an sit in ipsis rebus vinus aliqua spiritualis; an sola divina assistentia. Et an generali modo tantum; an speciali quodam modo divina ibi virtus assistat.

II. Ad horum evidentiam, sciendum est quod sunt in hac re modi dicendi duo extremi. Alter, quod huiusmodi consecrationes ab Ecclesia adinventac cx parte tantum nostra sc tenent: ita quod devotio nostra est quae effectus divinae virtutis provocat apparere ibi magis quam alibi; quoniam Deus nullo speciali modo est in his post consecrationem quo prius non erat. Et ratio est quia consecrationes istae sunt humana opera, nihil conferentes rei consecratae secundum rem.

Alter, quod per huiusmodi consecrationes adipiscuntur res ipsae quondam virtutem spiritualem, quae est quaedam qualius intcntlonalis, velut intentio coloris in aere. Et super verba litterae huius fundatur.

111. Utcrquc autem modus vitandus videtur. Et. media via progrediendo, dicendum est quod per huiusmodi consecrationes adipiscuntur consecratae res spiritualem virtutem *inchoative:* et in hoc ipso sortiuntur divinam praesentiam speciali modo. Consecrationes siquidem ecclesiasticae non sunt humana tantum opera, sed sunt efficaces cx Christi sacerdotio: a quo sicut per seipsum efficacum habent sacramcntales operationes quia ab ipso immediate sunt instituta sacramenta, ita participatum in ministris suis efficaciam praebet consecrationibus quae ab ipsis fiunt. Itu quod ex Christi sacerdotio diffuso ct participato in nobis res consecratae habiles redduntur ad excitandam m nobis reverentiam ct devotionem: sicut aquae cx tactu camis Christi redditae sunt habiles ad baptismum ·. Et huiusmodi habilitas vocatur spiritualis virtus inchoative.

•Q«-un», vi. 3, *drg.* 4 *ctio n»?*

Et hinc apparet quod Deus, qui ante consecrationem erat ecclesiae praesens, sicut aliis rebus, per praesentum, essentiam et potentiam, fit postea praesens altari, ecclesiae ct aliiv huiusmodi speciali modo, sicut novo instrumento ad excitandam reverentiam et devotionem circa divinum cultum. Perducitur autem ad complementum huiusmodi virtus cum divina huiusmodi assistentia actualtter utitur re consecrata ad excitandam devotionem, reverentiam, vel aliquem alium effectum ad quem res consecrata est faciendum.

'Q- LXJ

Consonare autem doctrinam hanc supra · dictis, et litterae huic, et his quae communiter opinamur de rebus inanimatis consecratis, facile patet applicando: praeter hoc quod probabilis valde est.

• Q·.txn. »rt 4.

Et haec de Eucharistia dicta pro nunc sufficiant.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM CONVENIENTER ORDINENTUR EA QUAE CIRCA IIOC SACRAMENTUM DICUNTUR

IV *Sent.»* diu. i, qu. 1, eri. 5, quⅽ 1, ad 1, diu. n«i. Expos. liti.; diu. xm, Expo lilt.; dist. χτ, qu iv, art. .1, qu· 1; i *ad Tim.»* cap. π, lcci. 1.

•Ub.IV, cap.iv^ Ct CM. *PAAtt ttt, de* Coejccr., diu. II.

Dquartum sic proceditur. Videtur quod inconvenienter ordinentur ea quae circa hoc sacramentum dicuntur. Hoc enim sacramentum verbis Christi consecratur: ut Ambrosius dicit, in libro *de Sacramentis* ;* Non ergo debent aliqua alia in hoc sacramento dici quam verba Christi.

2. Praeterea, verba et facta Christi nobis per Evangelium innotescunt. Sed quaedam dicuntur circa consecrationem huius sacramenti quae in Evangcliis non ponuntur. Non enim legitur in Evangelio quod Christus in institutione huius sacramenti oculos ad caelum levaverit; similiter etiam in Evangcliis dicitur, *Accipite et come-*

dite, nec ponitur *omnes:* cum in celebratione huius sacramenti dicatur, *elevatis oculis in caelum,* et iterum, *Accipite et manducate ex hoc omnes.* Inconvenienter ergo huiusmodi verba dicuntur in celebratione huius sacramenti.

3. Praeterea, omnia alia * sacramenta ordinantur ad salutem omnium fidelium. Sed in celebratione aliorum sacramentorum non fit communis oratio pro salute omnium P fidelium et defunctorum. Ergo inconvenienter fit in hoc sacramento.

4. Praeterea, baptismus dicitur specialiter *Jidei sacramentum* ♦ Ea ergo quae pertinent ad instructionem fidei, magis debent circa baptismum tradi quam circa hoc sacramentum: sicut doctrina Apostolica et Evangelica.

5. Praeterea, in omni sacramento exigitur devotio fidelium. Xon ergo magis in hoc sacramento quam in aliis deberet devotio fidelium excitari per laudes divinas et per admonitiones: puta cum dicitur, *Sursum corda.*

6. Praeterea, minister huius sacramenti est sacerdos, ut dictum est * Omnia ergo quae in hoc sacramento dicuntur, a sacerdote dici deberent: et non quaedam a ministris, quaedam a choro.

7. Praeterea, hoc sacramentum per certitudinem operatur virtus divina. Superflue igitur sacerdos petit huius sacramenti perfectionem, cum dicit: *Quam oblationem tu. Deus, in omnibus,* etc.

8. Praeterea, sacrificium novae legis multo est excellentius quam sacrificium antiquorum Patrum. Inconvenienter ergo sacerdos petit quod hoc sacrificium habeatur sicut sacrificium Abel, Abrahae et .Melchisedech.

9. Praeterea, corpus Christi, sicut non incoepit t esse in hoc sacramento per loci mutationem, ut supra * dictum est, ita etiam nec esse desinit. Inconvenienter ergo sacerdos petit: *lube haec perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum.*

Sed contra est quod dicitur *de Consecr., dist.* I * *Iacobus frater Domini secundum carnem, et Basilius Caesariensis episcopus, ediderunt* l *missae celebrationem.* Ex quorum auctoritate patet convenienter singula circa hoc dici.

Respondeo dicendum quod, quia in hoc sacramento totum mysterium nostrae salutis comprehenditur, ideo prae ceteris sacramentis cum maiori solemnitate agitur. Et quia scriptum est *Eccle.* iv ;* *Custodi pedem tuum ingrediens domum Domini,* et *Eccli.* xvm ;* *Ante orationem praepara animam tuam,* ideo ante celebrationem huius mysterii, primo quidem praemittitur praeparatio quaedam ad digne agenda ea quae sequuntur. Cuius praeparationis prima pars est laus divina, quae fit in *introitu:* secundum illud Psalmi ♦ *Sacrijicium laudis honorificabit me, et illic iter quo ostendam illi salutare Dei.* Et sumitur hoc, ut pluries, de Psalmis1, vel saltem cum Psalmo cantatur: quia, ut Dionysius dicit, in m ℭap. *Eccles. Hier.,* Psalmi comprehendunt per modum laudis quidquid in sacra Scriptura continetur. - Secunda pars continet commemorationem praesentis miseriae, dum misericordia petitur, dicendo *Kyrie eleison* ter pro persona Patris; ter pro persona Filii, cum dicitur *Christe eleison;* et ter pro persona Spiritus Sancti, cum subditur *Kyrie eleison;* contra triplicem miseriam ignorantiae. culpae et poenae; vel ad significandum quod omnes Personae sunt in se invicem. – Tertia autem pars commemorat caelestem gloriam. ad quam tendimus post praesentem miseriam dicendo, *Gloria in excelsis Deo.* Quae cantatur in festis, in quibus commemoratur caelestis gloria: intermittitur autem in officiis luctuosis, quae ad commemorationem miseriae pertinent. – Quarta autem pars continet *orationem,* quam sacerdos pro populo facit, ut digni habeantur tantis mysteriis.

Secundo autem praemittitur instructio fidelis populi: quia hoc sacramentum est *mysterium fidei,* ut supra * habitum est. Quae quidem instructio dispositive quidem fit per doctrinam Prophetarum et Apostolorum, quae in ecclesia legitur per lectores et subdiacones. Post quam *lectionem,* cantatur a choro *graduate,* quod significat profectum vitae; et *alleluia,* quod significat spiritualem exultationem; vel *tractus,* in officiis luctuosis, qui significat spiritualem gemitum. Haec enim consequi debent in populo ex praedicta doctrina. – Perfecte autem populus instruitur per doctrinam Christi in *Evangelio* contentam: quae a summis ministris legitur, scilicet a diaconibus. Et quia Christo credimus tanquam divinae veritati, secundum illud Ioan, vπι ;* *Si veritatem dico vobis, quare vos non creditis mihi?,* lecto Evangelio, *symbolum Jidei* cantatur, in quo populus ostendit se per fidem doctrinae Christi assentire. Cantatur autem hoc symbolum in festis de quibus fit aliqua mentio in hoc symbolo, sicut in festis Christi et Beatae Virginis, et Apostolorum. qui hanc fidem fundaverunt, et in aliis huiusmodi.

Sic igitur populo praeparato et instructo, acceditur ' ad celebrationem mysterii. Quod quidem ct offertur ut sacrificium, et consecratur ct sumitur ut sacramentum: primo enim l peragitur oblatio; secundo, consecratio materiae oblatae; tertio, perceptio eiusdem. Circa oblationem vero duo aguntur, scilicet laus populi, in cantu *offertorii,* per quod significatur laetitia offerentium;

a) *alia.* – Om. P. – *omnium* om. Pl.

omnium. – Om. editiones; pro *ct defunctorum, maxime defunctorum* »G. *vivorum et defunctorum la. defunctorum* F ct editione*,

γ) *incoepit.* – *incipit* PDI et G vel »G.

8) *ediderunt.* – *addiderunt* 1; *Alias in scripturis addiderunt nobis* mirgo P.

teri. – Pro *Psalmo* quod plene **ACj ,** *ps«* DE, *ps* DG, *psalmus* P, *ps* ceteri. – Pro *Psalmi. pi* h, *in psalmu (comprehenditur)* cd. *a.*

ζ) *miseriam. – vitam et mi/eriam* editione».

r,) *profectum... sifntfeat.* – FUG et editione»; om.

0) *acceditur.* - *consequenter acceditur* F ci terti».

0 *primo enim.* – *primo IIk, unde primo* PH, *(et sumitur; et secundum hoc) primo quidem cd. a.*

ei *oratio* sacerdotis, qui petit ut oblatio populi sit
•capiv.v l)eo accePta· Unde, l *Paralip.* * ;* dixit David:
o· *Ego in simplicitate cordis mei obtuli universa hacc, ct populum tuum qui hic repertus est, vidi cum in-*
• ver» «8. *genti gaudio tibi offerre donaria:* et postea * orat, dicens: *Domine Deus, custodi hanc voluntatem.*

Deinde, circa consecrationem, quae supernatural! virtute agitur, primo excitatur populus ad devotionem in *praefatione:* unde et monetur *sursum corda habere ad Dominum.* Et ideo, finita
λ praefatione, populus cum devotione * laudat di-
• jmi «p, vinitatem Christi cum angelis ·, dicens, *Sanctus.*
«p·»»». *Sanctus, Sanctus;* et humanitatem cum pueris ;* dicens, *Benedictus qui venit.* Deinde sacerdos secreto *commemorat,* primo quidem, illos pro quibus hoc sacrificium offertur, scilicet pro universali Ecclesia, et pro his qui *in sublimitate sunt*
• ver», i. *constituti,* l *Tim.* ti ;* et specialiter quosdam *qui offerunt vel pro quibus offertur.* - Secundo, *commemorat sanctos,* quorum patrocinia implorat pro praedictis, cum dicit, *Communicantes et memoriam venerantes,* etc. – Tertio, petitionem concludit, cum dicit. *Hanc igitur oblationem* etc.,
h ut fiat oblatio µ pro quibus offertur salutaris.

Deinde accedit ad ipsam consecrationem. In qua primo petit consecrationis effectum, cum dicit, *Quam oblationem tu Deus.* - Secundo, consecrationem peragit per verba Salvatoris, cum dicit. *Qui pridie,* etc. – Tertio, excusat praesumptionem per obedientiam ad mandatum Christi, cum dicit, *Unde et memores.* – Quarto, petit hoc sacrificium peractum esse Deo acceptum, cum dicit, *Supra quae propitio,* etc. – Quinto, petit huius sacrificii et sacramenti effectum: primo quidem, quantum ad ipsos sumentes, cum dicit. *Supplices te rogamus;* secundo, quantum ad mortuos, qui iam sumere non possunt, cum dicit, *Memento etiam, Domine,* etc.; tertio, specialiter quantum ad ipsos sacerdotes offerentes, cum dicit. *Nobis quoque peccatoribus* etc.

Deinde agitur de perceptione sacramenti. Et primo quidem, praeparatur populus ad percipiendum. Primo quidem, per orationem communem totius populi, quae est *Oratio Dominica,* in qua petimus *panem nostrum quotidianum nobis dari;* et etiam privatam, quam specialiter sacerdos pro populo offert, cum dicit. *Libera nos, quaesumus, Domine.* - Secundo, praeparatur populus per pacem, quae datur dicendo. *Agnus Dei:* est enim hoc sacramentum unitatis et pacis, ut suPra * dictum est. In missis autem defun-
Rm;S:Yq“ ctonim, in quibus hoc sacrificium offertur non pro pace praesenti, sed pro requie mortuorum, pax intermittitur.

Deinde sequitur perceptio sacramenti: primo percipiente sacerdote, et postmodum aliis dante; quia, ut dicit Dionysius, m cap. * *Eccles. Hier.,* ·Iµ· qui aliis divina tradit, primo debet ipse particeps esse.

Ultimo autem tota missae celebratio in gratiarum actione terminatur: populo exultante pro sumptione mysterii, quod significat cantus post communionem; et sacerdote per orationem gratias offerente: sicut et Christus, celebrata Cena cum discipulis, *hymnum dixit,* ut dicitur Matlh. •Vm,jo.Mm. χχvι «. cap. ;t A

An primum ergo dicendum quod consecratio solis verbis Christi conficitur. Alia vero necesse fuit addere ad praeparationem populi sumentis, ut dictum est :* ’10

An SECUNDUM DICENDUM quod, SICUt dicilUF Ioan. ult. \ multa sunt a Domino lacta vel dicta quae · v«^ n tcft. yo. Euangelistae non scripserunt. Inter quae fuit hoc quod Dominus oculos levavit in cadum in Cena: quod tamen Ecclesia ex traditione Apostolorum habuit ł Rationabile enim videtur ut qui in suscitatione Lazan. ut habetur Ioan, xi ;* et in oratione quam pro discipulis fecit, Ioan, χvιι ;* oculos levavit ad Patrem, in huius sacramenti institutione mulio magis hoc fecerit, tanquam in re potiori. ’Vcru ’·

Quod autem dicitur *manducate,* cl non *comedite ;** non differt quantum ad sensum. Nec multum refert quid dicatur: praesertim cum verba illa non sint de forma, ut supra * dictum est. ·<}·.«««».«.

Quod autem additur *omnes,* intelligitur in verbis Euangelii, licet non exprimatur: quia ipse dixerat, loan, vi :* *Nisi manducaveritis carnem Eilii hominis, non habebitis vitam in vobis.*

Ad tertium dicendum quod Eucharistia est sacramentum lotius ecclesiasticae ŭnitatis Et ideo ’ci,oaÆ2 specialiter in hoc sacramento, magis quam in aliis, debet fieri mentio de omnibus quae pertinent ad salutem lotius Ecclesiae.

Ad quartum dicendum quod duplex est instructio \ Una, quae fit noviter imbuendis, scilicet * catechumenis. Et (alis instructio fit circa ° ba- 9 ptismum.

Alia autem est instructio in qua instruitur fidelis populus, qui communicat huic mysterio. Et talis instructio fit in hoc sacramento. – Et tamen ab hac instructione non repelluntur etiam catechumeni el infideles. I nde dicitur *de Consecr.,* dist. I :* *Episcopus nullum prohibeat ecclesiam ingredi et audire verbum Dei, sive gentilem sive haereticum sive ludaeum, usque ad missam catechumenorum,* in qua scilicet continetur instructio fidei.

Ad quintum dicendum quod in hoc sacramento maior devotio requiritur quam in aliis sacramentis, propter hoc quod in hoc sacramento totus •Christus continetur. Et etiam communior: quia

i) *Paralip.* – ΧΛ7Λ' addunt F ct tcnia. – Ante *obtuli* addunt *diletus* H, *laetus* cetera tcnia.

λ) *cum devotione. — devotione concepta* I, *concepta devotione* «G. *devote* II ct ed'txmca.

Hanc igitur oblationem etc„ ut Jiat oblatio. – haec oblatio sit F. *ut haec oblatio* k, *ut haec oblatio sit illis P, (ut* xuper rt·.) *haec oblatio sit illis (pro quibus offertur salutaris) cum dicit Hanc igitur haec oblatio* celeri.

v) *manducate, et non comedite. — bibite et manducate* F, mon- *ducate et comedite* tertia praeter G. – *quid dicatur* D et tertia ; *qnod dicatur.*

ξ) *instructio. ~ ffdei* addunt F ct tcnia *(instructio ffdet est duplex* cdittnncs).

o) *circa. — per* II ct editiones; *Aliai circa* nixrp·» |‘.

in hoc sacramento requiritur devotio totius populi, pro quo ' sacrificium offertur, et non solum percipientium sacramentum, sicut in aliis sacramentis. Et ideo, sicut Cyprianus dicit ♦, *sacerdos, praefatione praemissa, paratfratrum mentes, dicendo, Sursum corda, ut, dum respondet plebs, Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud se cogitare quam Deum* p.

Ad sextum dicendum quod in hoc sacramento, sicut dictum ęst tanguntur ea quae perlinent ad totam Ecclesiam. Et ideo quaedam dicuntur a choro, quae pertinent ad populum. Quorum quaedam chorus totaliter prosequitur: quae scilicet toti populo inspirantur. – Quaedam vero populus prosequitur, sacerdote inchoante, qui personam Dei gerit: in signum quod talia pervenerunt ad populum ex revelatione divina, sicut fides et gloria caelestis \ Et ideo sacerdos inchoat symbolum fidei et *Gloria in excelsis Deo.* – Quaedam vero dicuntur per ministros, sicut doctrina novi et veteris r Testamenti: in signum quod per ministros a Deo missos est haec doctrina populis nuntiata.

Quaedam vero sacerdos solus prosequitur : quae scilicet ad proprium officium sacerdotis pertinent, *ut* scilicet *dona et preces offeral pro populo,* sicut dicitur Heb. v ⁑ In his tamen quaedam dicit publice: quae scilicet pertinent et ad sacerdotem et ad populum, sicut sunt orationes communes. – Quaedam vero pertinent ad solum sacerdotem, sicut oblatio et consecratio. Et ideo quae circa haec sunt dicenda, occulte a sacerdote dicuntur. – In utrisque tamen excitat attentionem populi, dicendo, *Dominus robiscum;* et expectat assensum dicentium, *Arnen.* Et ideo in his quae secreto dicuntur, publice praemittit, *Dominus vobiscum,* et subiungit, *Per omnia saecula saeculorum.* – Vel secrete aliqua sacerdos dicit in signum quod, circa Christi passionem, discipuli non nisi occulte Christum confitebantur.

Ad septimum dicendum quod efficacia verborum sacramcntalium impediri potest per intentionem sacerdotis. – Nec tamen est inconveniens quod a Deo petamus id quod certissime scimus ipsum facturum: sicut Christus, Ioan, xvn ⁑ petiit suam clarificationem.

Non tamen ibi videtur sacerdos orare ut consecratio impleatur, sed ut nobis fiat fructuosa: unde signanter dicit, *ut nobis corpus ct sanguis Jiat.* Ei hoc significant verba quae praemittit dicens: *Hanc oblationem facere digneris benedictam.* secundum Augustinum ♦ idest, *per quam benedicimur %* scilicet per gratiam; *adseriptam,* idest, *per quam m caelo adseribimur; ratam,* idest, *per quam visceribus Christi censeamur; rationabilem,* idest, *per quam a bestiali sensu exuamur; acceplabilcm,* idest, *ut, qui nobis ipsis displicemus, per hanc acceptabites eius unico Filio simus.*

Ad octavum dicendum quod, licet hoc sacrificium ex seipso praeferatur omnibus antiquis sacrificiis, tamen sacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptissima ex eorum devotione. Petit ergo sacerdos ut hoc sacrificium acceptetur Deo ' ex devotione offerentium, sicut illa accepia fuerunt Deo.

Ad nonum dicendum quod sacerdos non petit quod * species sacramentales deferantur in caelum: neque corpus Christi verum, quod ibi esse non desinit. Sed petit hoc pro corpore mystico, quod scilicet in hoc sacramento significatur: ut scilicet orationes et populi el sacerdotis angelus assistens divinis mysteriis Deo repraesentet; secundum illud *Apoc.* ⁑m *Ascendit fumus incensorum de oblationibus sanctorum de manu angeli.* – *Sublime* autem *altare Dei* dicitur vel ipsa Ecclesia triumphans, in quam transferri petimus- vel ipse Deus, cuius participationem petimus; dc hoc enim altari dicitur *Exod.* ⁑x Aon *ascendes ad altare meum per gradus,* idest. *In Trinitate gradus non facies* ⁑

Vel per angelum intelligitur ipse Christus, qui est *magni consilii Angelus* ⁑ qui corpus suum mysticum Deo Patri coniungil et Ecclesiae triumphanti.

Et propter hoc etiam *missa* nominatur. Quia per angelum sacerdos preces ad Deum *mittit:* sicut populus per sacerdotem. Vel quia Christus esi hostia nobis *missa.* Unde et in tine missae diaconus in festis diebus populum licentiat, dicens: *Ite. missa est,* scilicet hostia ad Deum per angelum, ut scilicet sit Deo accepta.

n) *pro quo.* – Haec *ct* cetera huius solutioni» Hé ponunt in corpore articuli vertus finem ante *Deinde agitur de perceptione sacramenti;* neutro Joco ea habet *c.*

p) se cogitare quam Deum. – *cogitare quam Deum* E, *se quam Deum cogitare debere* Pl.

i) *caelestis.* – Tertia; om. D. *in excelsis* cetcn.

·) *novi et veteris.* – *novae tegit ct veteris* F, *novi vel veteris* G. *veleris vel novi* Hé, *veteris et novi* Pk.

u) *benedicimur.* – *benedicamur* Pl. Pro *adteribimur, adseribuntur* DEFpG, *adseribamur* P: *scilicet... adreribimur* om. I. Pro *visceribus Christi, de visceribus Christi esse* P.

9) *Deo.* – *a Deo* P.

f\ *quod.* – *videlicet quod* HpG ct *bc. neque quod* P.

4-1 *enim.* – Tertia; *autem.*

u») *est hostia.* – *est hostia est* ABC, *hostia est la.* – Poil *missa F ct* tertia aJdunt 4 *Deo.*

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM EA QUAE IN CELEBRATIONE HUIUS SACRAMENTI AGIMUR, SINT CONVENIENTIA

IV .SVrtt. d»Mt. Xtl, Exp». litt,

QUINTUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod

9U0C *n celebratione huius sacramenti aguntur, non sunt convenientia, enim sacramentum ad novum Testamentum pertinet, ut ex forma ipsius apparet. In novo autem Testamento non sunt observandae caeremoniae veteris Testamenti. Ad quas pertinebat quod sacerdos et ministri aqua lavabantur quando accedebant ad offerendum: legitur enim *Exod.* xxx 3 :* /unvAr/nf *Aaron el filii eius manus suas ac pedes quando ingressuri sunt ad altare.* Non est ergo conveniens quod sacerdos lavet manus suas inter missarum solemnia.

Vco. 7, 3 2. Praeterea» ibidem' Dominus mandavit quod sacerdos *aduleret incensum suare fragrans* super altare quod erat ante propitiatorium. Quod etiam pertinebat ad caeremoniam veleris Testamenti. Inconvenienter ergo sacerdos in missa thurificatione utitur.

3. Praeterea, ea quae in sacramentis Ecclesiae aguntur, non sunt iteranda Inconvenienter ergo sacerdos iterat · cruccsignationes super hoc sacramentum.

Ver* ?' 4. Practerea, Apostolus dicit. *Heb.* vu ♦. *Sine ulia contradictione, quod minus est a maiori benedicitur.* Sed Christus, qui est in hoc sacramento post consecrationem, est multo maior sacerdote. Inconvenienter igitur sacerdos post consecrationem benedicit hoc sacramentum cruce signando.

5. Praeterea, in sacramento Ecclesiae nihil debet fieri quod ridiculosum videatur. Videtur autem ridiculosum gesticulationes facere: ad quas pertinere videtur quod sacerdos quandoque brachia extendit, manus iungit, digitos complicat, s et seipsum incurvat \ Ergo hoc non debet fieri in hoc sacramento.

6. Praeterea, ridiculosum etiam videtur quod sacerdos multoties se ad populum vertit, multo« ties etiam populum salutat '. Non ergo debent haec fieri in celebratione huius sacramenti.

v«Λ 7. Praeterea, Apostolus, I Cor. l ;* pro inconvenienti habet quod *Christus sit dirisus.* Sed post consecrationem Christus est in hoc sacramento. Inconvenienter igitur hostia frangitur a sacerdote.

8. Praeterea, ea quae in hoc sacramento aguntur, passionem Christi repraesentant. Sed in passione Christi corpus luit divisum in locis quinque vulnerum. Ergo corpus Christi in quinque partes frangi debet, magis quam in tres.

9. Praeterea, totum corpus Christi in hoc sacramento seorsum consecratur a sanguine. Inconvenienter igitur una pars eius sanguini miscetur.

10. Praeterea, sicut corpus Christi proponitur in hoc sacramento ut cibus, ita et sanguis Christi ut potus. Sed sumptioni corporis Christi non adiungitur in celebratione missae alius corporalis cibus. Inconvenienter igitur sacerdos, post sumptionem sanguinis Christi, vinum non consecratum sumit.

11. Praeterea, veritas debet respondere figurae. Sed de agno paschali, qui fuit figura huius sacramenti, mandatur quod *non remaneret ex eo quidquam usque mane* Inconvenienter ergo hostiae consecratae reservantur, et non statim sumuntur.

1 . Praeterea, sacerdos pluraliter loquitur audientibus: puta cum dicit. *Dominus robiscum,* ct, *Gratias agamus.* Sed inconveniens videtur pluraliter loqui uni soli, ct maxime minori. Ergo inconveniens videtur quod sacerdos, uno tantum ministro praesente, celebret missam.

Sic igitur videtur quod inconvenienter aliqua agamur in celebratione huius sacramenti.

Sed in contrarium est Ecclesiae consuetudo, quae errare non potest, utpotc Spiritu Sancto instructa.

Respondeo dicendum quod, sicut supra· dictum est, in .sacramentis aliquid dupliciter significatur, scilicet verbis et factis, ad hoc quod sit perfectior significatio. Significantur autem verbis in celebratione huius sacramenti quaedam pertinentia ad passionem Christi, quae repraesentatur in hoc sacramento; vel etiam ad corpus mysticum, quod significatur in hoc sacramento; et quaedam pertinentia ad usum sacramenti, qui debet * ζ esse cum devotione et reverentia. Et ideo in celebratione huius mysterii quaedam aguntur ad repraesentandum passionem Christi: vel etiam dispositionem corporis mystici; et quaedam aguntur pertinentia ad devotionem et reverentiam usus r· huius sacramenti.

Ad primum ergo dicendum quod ablutio manuum fit in celebratione missae propter reverentiam huius sacramenti, Et hoc dupliciter. Primo quidem, quia aliqua pretiosa tractare non consuevimus nisi manibus ablutis. Unde indecens videtur quod ad tantum sacramentum aliquis accedat manibus, etiam corporaliter, inquinatis.

Secundo, propter significationem. Quia, ut Dionysius dicit. lll cap. * *Eccles. Hier.,* extremitatum ' l * ablutio significat emundationem etiam a minimis

a) A'A'A'. — P; *XXIX* (ci. vern. 4). – Post *tngressuvi sunt* Pl ht» addunt *tabernaculum testimonii ct quanJo accffturi sunt.*

p) *laccrJos.* – *scilicet Aaron* F, *Aaron* P. – Pro *caeremoniam, caeremoniae* F ct tertia.

γ) *iterat.* – *multoties iterat* F ct tertia.

M *incurvat.* – *inclinat* cdttinnea; Alidi lacarpjf margo P.

() *multoties etiam populum salutat.* – *multolia salutat* F, *ct multoties populum salutet* P.

ζ) *fui Sebet.* – Pl; *guae debent* GH.rK·, «feM ceteri.

rj biMi. – Om. I HpG et editionca.

peccatis: secundum illud loan, xm :* *Qui lotus est, non indiget nisi id pedes lavet.* Et talis emundatio requiritur ab eo qui accedit ad hoc sacramentum. Quod etiam significatur per confessionem quae fit ante introitum missae. Et hoc idem significabat ablutio sacerdotum in veteri lege: ut ibidem Dionysius dicit.

Ncc tamen Ecclesia hoc servat tanquam caereinoniale veteris legis praeceptum, sed quasi ab Ecclesia institutum» sicut n quiddam secundum se conveniens. Et ideo non eodem modo observatur sicut tunc. Praetermittitur enim pedum ablutio, et servatur ablutio manuum, quae potest fieri magis in promptu, et quae l sufficit ad significandam perlectam munditiam. Cum enim manus sil *organum organorum,* ut dicitur in lll *de Anima* ;* omnia ' opera attribuuntur manibus. Unde et in Psalmo * dicitur: *Lavabo inter innocentes manus meas.*

Ad seci ndi.m dicendum quod thurificatione non utimur quasi caeremoniali praecepto legis, sed sicut Ecclesiae statuto. Unde non eodem modo utimur sicut in veteri lege erat statutum.

Pertinet autem ad duo. Primo quidem, ad reverentiam huius sacramenti: ut scilicet per bonum odorem depellatur si quid corporaliter pravi odoris in loco fuerit, quod posset provocare horrorem.

Secundo» pertinet ad repraesentandum effectum gratiae, qua, sicut bono odore, Christus plenus fuit, secundum illud *Gen.* xxvn :* *Ecce, odor filii mei sicut odor agri pleni;* et a Christo derivatur ad fideles officio ministrorum, secundum illud ll *Cor.* u ♦ *Odorem notitiae suae spargit per nos in omni loco.* Et ideo, undique thurificato altari, per quod Christus designatur, thurificantur omnes per ordinem.

Ad tertium dicendi m quod sacerdos in celebratione missae utitur cruccsignatione ad exprimendam passionem Christi, quae ad crucem est terminata. Est autem passio Christi quibusdam quasi gradibus peracta. Nam primo fuit Christi traditio; quae facta est a Deo \ a luda, et a ludaeis. Quod significat trina crucesignatio super illa verba : *Haec dona, haec munera, haec sancta sacrificia illibata.*

Secundo fuit Christi venditio. Est autem venditus sacerdotibus, scribis et pharisacis. Ad quod significandum fit iterum trina crucesignatio super illa verba, *benedictam, adscriptam, ratam.* – Vel ad ostendendum pretium venditionis, scilicet triginta denarios. – Additur autem et duplex supcr illa verba, *ut nobis corpus et sanguis,* etc., ad designandam personam ludac venditoris ct Christi venditi

'I ertio autem fuit praesignatio passionis Christi lacta in Cena. Ad quod designandum, fiunt tertio duae cruces, una in consecratione corporis, alia in consecratione sanguinis, ubi utrubique dicitur *benedixit.*

Quarto autem fuit ipsa passio Christi. Unde, ad repraesentandum quinque plagas, fit quarto quintuplex crucesignatio super illa verba, *hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vitae aeternae, et calicem salutis perpetuae.*

Quinio, repraesentatur extensio corporis, et effusio sanguinis, et fructus passionis, per trinam crucesignationein quae fit super illis verbis, *corpus ct sanguinem sumpserimus, omni benedictione* etc.

Sexto, repraesentatur triplex oratio quam fecit in cruce: unam pro persecutoribus, cum dixit, *Pater, ignosce illis;* secundam pro liberatione a morte, cum dixit, *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* tertia pertinet ad adeptionem gloriae, cum dixit, *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.* Et ad hoc significandum, fit trina crucesignatio super illa verba, *sanctificas, vivificas, benedicis,* etc. 4<

Septimo, repraesentantur tres horae quibus pependit in cruce, scilicet a sexta hora usque ad nonum. Et ad hoc significandum, fit iterum trina crucesignatio ad illa verba, *per ipsum, et cum ipso, et in ipso.*

Octavo autem, repraesentatur separatio animae a corpore, per duas cruçes subséquentes extra calicem factas.

Nono autem, repraesentatur resurrectio tertia die facta, per tres cruces quae fiunt ad illa verba, *Pax Domini sil semper vobiscum.*

Potest autem brevius dici quod consecratio huius sacramenti, et acceptio sacrificii, et fructus cius, procedit ex virtute crucis Christi. Et ideo, ubicumque fit mentio de aliquo horum, sacerdos cruccsignatione utitur.

Ad quartum dicendum quod sacerdos post consecrationem non utitur cruccsignatione ad benedicendum et consecrandum: sed solum ad commemorandum virtutem crucis et modum passionis Christi, ut ex dictis * patet.

An quintum dicendum quod ea quae sacerdos in missa facit, non sunt ridiculosae gesticulationes: fiunt enim ad aliquid repraesentandum. Quod enim sacerdos brachia extendit post consecrationem, significat extensionem brachiorum Christi in cruce.

Levat etiam manus orando, ad designandum quod oratio eius pro populo dirigitur ad Deum: secundum illud *Thren.* m *Levemus corda nostra 'Va* ' '. *cum manibus ad Deum in caelum.* Et *Exod.* xvu * ' Vm· ". dicitur quod, *cum levaret Moyses manus, vincebat Israel.*

Quod autem manus interdum iungit, et inclinat se. suppliciter et humiliter orans ;* designat '

0) *sicut.* – Pl sG ct c; ir./ *in (quodam) E, cl non* l, *ci est* cd. *a. sed at* ceteri.

'I *ct quae.* – *quae magii* pG, *ct quae magis* liftG ct Fc; in G lectio primae manu restituitur; *Altai, quae magii sufficit* mxrgo P.-Pru *munditiam, mundationem* editiones.

x) *de Anima. omnia.* – *dc Anima* CDEllpG ct *ahc, df omnia F.*

λ) u *Oco.* – PEI ct recenti manu B; om.

p) *ct Chriiti venditi.* – F et tertia; *cf venditi* recenti manu B, om ceteri.

*) *suppliciter ct humiliter orans.* – *est suppliciter et humiliter orantis ct* Pl.

Digitos autcm iungit post consecrationem, scilicet pollicem cum indice, quibus corpus Christi consecratum tetigerat, ut, si qua particula digitis adhaeserat, non dispergatur. Quod pertinet ad reverentiam sacramenti.

Ad sextum dicendum quod quinquies se sacerdos vertit ad populum, ad designandum quod Dominus die resurrectionis quinquies se manifestavit, ut supra * dictum est in tractatu de resurrectione Christi.

Salutat autem septies populum, scilicet quinque vicibus quando se convertit ad populum, ut bis quando se non convertit, scilicet ante praelationem cum dicit, *Dominus vobiscum.* el cum dicit, *Pax Domini sit semper pobiscum:* ad designandum septiformem gratiam Spiritus Sancti. – Episcopus autem celebrans m festis in prima salutatione dicit, *Pax robis,* quod post resurre- | dixit Dominus ·, cuius personam repraesentat episcopus praecipue e.

Ad septimum dicendum quod fractio hostiae tria significat: primo quidem, ipsam divisionem corporis Christi, quae facta est in passione; secundo, distinctionem corporis mystici secundum diversos status; tertia, distributionum gratiarum procedentium ex passione Christi, ut Dionysius dicit, m ĉap. *Eccles. Hier.* Inde talis fractio non inducit divisionem Christi.

Ad octavum dicendum quod, sicut Sergius Papa dicit, et habetur in Decretis, *de Consecr.,* dist. II . *Triforme esl corpus Domini. Pars oblata in calicem missa corpus Christi quod iam resurrexit, demonstrat:* scilicet ipsum Christum, et Beatam Virginem, vel si qui alii sancti cum corporibus sunt * in gloria. *Pars contesta ambulans adhuc super terram:* quia scilicet viventes in terra sacramento uniuntur c; et passionibus conteruntur, sicut panis comestus atteritur dentibus. *Pars in altari usque adfinem missae remanens est corpus Christit in sepulcro remanens: quia usque in finem saeculi corpora sanctorum in sepulcris erunt:* quorum tamen animae sunt vel in purgatorio vel in caelo. Hic tamen ritus non servatur modo : ut scilicet una pars servetur usque in finem missae Manet tamen eadem significatio panium. Quam quidam metrice expresserunt, dicentes: *Hostia dividitur in partes, tincta beatos Plene, sicca notat vivos, servata sepultos.*

Quidam * tamen dicunt quod pars in calicem missa significat eos qui vivunt in hoc mundo; pars autem extra calicem servata significat plene beatos quantum ad animam et corpus; pars autem comesta significat ceteros.

Ad nonum dicendum quod per calicem duo possunl significari. Eno modo, ipsa passio ;* quae repraesentatur in hoc sacramento. Et secundum Christi.

Alio modo, potest significari fruitio beata quae etiam in hoc sacramento praefiguratur. Et ideo illi quorum corpora iam sunt in plena beatitudine, significantur per partem in calicem missam.

Et est notandum quod pars in calicem missa non debet populo dari in supplementum communionis: quia *panem intinctum* non porrexit Christus nisi ludae proditori ♦

Ad decimi m dicendi m quod vinum, ratione suae humiditatis, est ablativum. Et ideo sumitur post perceptionem huius sacramenti, ad abluendum os, ne aliquae reliquiae remaneant; quod pertinet ad reverentiam sacramenti. I nde Extra, *de Celebrat. Λ/iss,,* cap. *Ex parte :* Sacerdos vino os perfundere debet postquam totum percepit sacramentum: nisi cum eodem die missam aliam debuerit celebrare, ne. si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.* – Et eadem ratione perfundit vino digitos quibus corpus Christi tetigerat.

Ad undecimum dicendum quod veritas quantum ad aliquid debet respondere figurae: quia scilicet non debet para hostiae consecratae dc qua sacerdos el ministri, vel etiam populus communicat, in crastinum reservari. Unde, ut habetur *de Consecr.* dist. II ♦ Clemens Papa statuit : *Tanta holocausta in altario offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quod si remanserint, in crastinum non reserventur, sed cum timore et tremore clericorum diligentia consumantur.*

Quia tamen hoc sacramentum quotidie sumendum est. non autem agnus paschalis quotidie sumebatur; ideo oportet alias hostias consecratas pro infirmis conservare. Unde in eadem distinctione * legitur; *Presbyter Eucharistiam semper habeat paratam: ut, quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.*

An duodecimum dicendum quod in solemni celebratione missae plurcs debent adesse. I nde Soter Papa dicit, ul habetur *de Consecr.,* disc. I ♦: *Hoc quoque statutum est, ut nullus presbyterorum missarum solemnia celebrare praesumat, nisi, ditobus praesentibus sibique respondentibus, ipse tertius habeatur: quia, cum pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscum, ct illud in secretis. Orate pro me, apertissime convenit ut ipsi ' respondeatur salutationi.* Unde et, ad maiorem solemnitatem, ibidem ' statutum legitur quod episcopus cum pluribus missarum solemnia peragat.

In missis tamen privatis sufficit unum habere ministrum, qui gerit personam totius populi Catholici, ex cuius persona sacerdoti pluraliter respondet.

---

i» *praecipue.* — Om. FG1I. ante *repraesentat* ponunt Pe.

u) *tant.* — *iam sunt* tertia.

n) *uniuntur.* — *utuntur* PDG; .1/i.u *uniuntur* margo P. – Pro *atteritur, conteritur* cduinnce et *a.*

est corpus Christi. — *est corpus* 1, *corpus* P; *remanens* om. tertia; *uijue in Jinem sacculi* ut nos pmt *quia* tertia, ante et poet F, ante celeri ; pro *sanctorum, mortuurutn sanctorum* GHK\

a) mufac. – *propter periculum* addunt PleQ ct c.

t) *ipsi.* – *ipsius* PHe, *ad ipsam (respondeatur salutationem/ b.*

ARTICULUS SEXTUS

(TRIM POSSIT SUFFICIENTER OCCURRI DEFECTIBUS QUI CIRCA UELLBRATIONE.M HUH S SACRAMENTI OCCURRUNT, STATUTA ECCLESIAE OBSERVANDO

IV *Sent.,* di·». xi. Expos. lit».; diu». xn». Expo·. lift.

sextim sic proceditur. Videtur quod non possit sufficienter occurri defectibus qui circa celebrationem huius sa-^^^cramenti occurrunt, statuta Ecclesiae pbservando. Contingit enim quandoque quod sacerdos, ante consecrationem vel post, moritur vel alienatur, vel aliqua alia infirmitate praepediiur « ne sacramentum sumere possit et missam perficere. Ergo videtur quod non possit impleri statutum Ecclesiae quo praecipitur quod sacerdos consecrans suo sacrificio ĕommunicet

2. Praeterea„ contingit quandoque quod sacerdos, ante consecrationem vel post, recolit se aliquid comedisse vel bibisse, vel alicui mortali peccato subiaccre, vel etiam excommunicationi, cuius prius memoriam non habebat. Necesse est ergo quod ille qui est in tali articulo constitutus, peccet mortaliter contra statutum Ecclesiae faciens ;* sive sumat sive non sumat.

3. Praeterea, contingit quandoque quod in calicem γ musca aut aranea \el aliquod animal venenosum cadit post consecrationem; vel etiam cognoscit sacerdos calici venenum esse immissum ab aliquo malevolo causa occidendi ipsum. In quo casu, si sumat, videtur peccare mortaliter. se occidendo vel Deum tentando. Similiter, si non sumat, peccat, contra statutum Ecclesiae faciens. Ergo videtur esse perplexus et subiectus necessitati peccandi. Quod est inconveniens.

4. Praeterea, contingit a quod per negligentiam ministri aut aqua non ponitur in calice, aut etiam nec vinum, et hoc sacerdos advenit. Ergo in hoc etiam casu videtur esse perplexus: sive sumat corpus sine sanguine, quasi imperlectum faciens sacrificium ;* sive non sumens nec corpus nec sanguinem.

5. Praeterea, contingit ; quod sacerdos non recolit se dixisse verba consecrationis, vel etiam alia quae in consecratione huius sacramenti dicuntur. Videtur ergo peccare in hoc casu, sive reiteret verba super eandem materiam, quae fone iam dixerat; sive utatur pane et vino non consecratis quasi consecratis.

6. Praeterea, contingit quandoque, propter frigus, quod sacerdoti dilabitur hostia in calicem, sive ante fractionem sive post. In hoc ergo casu non poterit sacerdos implere ritum ecclesiae vel de ipsa fractione, vel etiam de hoc quod sola tertia pars mittatur in calicem.

7. Praeterea, contingit quandoque quod per negligentiam sacerdotis sanguis Christi effunditur; vel etiam quod sacerdos sacramentum sumptum λomit; aut quod etiam hostiae consecratae tandiu conserventur quod putrefiant; vel etiam quod a muribus corrodantur; vel etiam qualitercumque perdantur. In quibus casibus non videtur posse huic sacramento debita reverentia exhiberi secundum Ecclesiae statuta. Xon videtur ergo quod his defectibus seu periculis occurri possit, salvis Ecclesiae statutis.

Sed contra est quod, sicut Deus, sic Ecclesia *non praecipit aliquid impossibile* :*

Respondeo dicendum quod periculis seu defectibus circa hoc sacramentum evenientibus duphetter potest occurri. Uno modo, praeveniendo: ne scilicet periculum accidat. Alio modo, subsequendo: ut scilicet id quod accidit emendetur, vel adhibendo remedium, vel saltem per poenitentiam eius qui negligenter egit circa hoc sacramentum.

An primum ergo DICENDUM quod. si sacerdos morte aut infirmitate gravi occupetur ante consecrationem corporis et sanguinis Domini, non oportet ut per alium suppleatur.

Si \uro post incoeptam consecrationem hoc acciderit, puta consecrato corpore ante consecrationem sanguinis, vel etiam consecrato utroque, debet missae celebritas per alium expleri. Unde, ut habetur in Decretis. \ II. qu. 1. cap. *Nihil* ;* in Toletano Concilio * legitur: *Consuimus conrenire ut, cum a sacerdotibus missarum tempore sacra mysteria consecrantur \ si aegritudinis accidi! cuiuslibet eventus quo coeptum nequeat expleri mysterium, sit liberum episcopo vel presbytero alteri consecrationem exequi incoepti officii. Non enim aliud competit ad supplementum initiatis mysteriis] quam aut incipientis aut subsequentis benedictione sint completa sacerdotis: quia nec perfecta videri possunt nisi perfecto ordine complentur. Cum enim omnes simus imum in Christo, nihil contrarium diversitas personarum format, ubi efficaciam prosperitatis imitas fidei repraesentat Nec ' tamen quod naturae languoris causa consulitur, in praesumptionis perniciem convertatur.*

«) *pracFtJiiur.* – *impeditur* D! c» editione».

β| *faciem.* ~ Γ) ct tertia; om.

γ) *in calicem mutca... cadit.* – Tertia praeter I; *mutca... cadit in calicem* xl, *post consecrationem musca... cadit in calicem* (om. *post consecrationem)* E, *in calicem musca... cadit in calicem* ceteri.

c) *contingit.* – *quandoque* addunt F et tertie.

c) – *sacramentum* P; *Alias sacrificium* margu P. – Pro *sumens, sumat* FG ct ĕditione

C) *contmpit.* – *quandoque* addunt F cI terti»». – Pro *in consecratione, in comuetudine* F, *etiam* (om. Pk) *m cdetraliOHC* lenia.

r.) *ut, cum... consecrantur, – /*; ut cum^. comecrentur* hû ct c. *ut... consecrentur* ceteri. – *alteri* PbG ; *alterius.*

0) *mysteriis.* – Tertia; *scilicet mysteriis,* – Pro *quam aut... itaf completa, quam ut aut.^ sint completa* P, *aut... completa* ceteri.– *possunt* F et tertia; *possint.*

1) .Vrc – *Xe* I c» editione». – *naturae* PGI ; «Ire (Uot aojfrjr) F, *rcre* ceteri.

*Xulhis. absque patenti proventu * molestiae, minister vel sacerdos, cum coeperit, imperfecta ojjicia praesumat omnino relinquere. Si quis hoc temerarie praesumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit.*

Au secundum dicendi m quod, ubi difficultas occurrit, semper est accipiendum illud quod habet minus de periculo. Maxime autem periculosum circa hoc sacramentum est quod est contra perfectionum ipsius sacramenti: quia hoc est immane sacrilegium. Minus autem est illud quod pertinet ad qualitatem sumentis. Et ideo, si sacerdos, post consecrationem incoeptam, recordetur aliquid comedisse vel bibisse, nihilominus debet perficere sacrificium er sumere sacramentum. Similiter, si recordetur se peccatum aliquod commisisse, debet poenitere cum proposito confitendi et satisfaciendi: et sic non indigne, sed fructuose sumere sacramentum. Et eadem ratio est si se meminerit excommunicationi cuicumque subiacere. Debet enim assumere propositum * absolutionem petendi: et sic per invisibilem Pontificem, lesum Christum, absolutionem consequitur quantum ad hunc actum, quod peragat divina mysteria.

Si vero ante consecrationem alicuius praedictorum sit memor, tutius reputarem, maxime in casu manducationis et excommunicationis, quod missam incoeptam desereret, nisi grave scandalum timeretur.

Ad tertii.m dicendum quod, si musca vel aranea in calicem ante consecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit esse immissum, debet effundi, ct, abluto calice, denuo aliud vinum poni consecrandum. – Si vero aliquid horum post consecrationem acciderit, debet animal caute capi, ct diligenter lavari, et comburi, et ablutio, simul:l cum cineribus, in sacrarium mitti.

Si vero venenum ibi adesse deprehenderit immissum, nullo modo debet sumere nec alii dare, ne calix vitae venatur in mortem : sed debet diligenter in aliquo vasculo ad hoc apto cum reliquiis conservari. Et. ne sacramentum remaneat imperfectum, debet vinum ’ apponere in calice, ut denuo resumere a consecratione Sanguinis, et sacrificium perficere.

Ad quartum dicendum quod, si sacerdos, ante consecrationem sanguinis et post consecrationem corporis, percipiat aut vinum aut aquam non esse in calice, debet statim apponere ut consecrare. – Si vero hoc ! post consecrationis \erba perceperit, quod aqua desit, debet nihilominus procedere: quia appositio aquae, ut ŝupra dictum est, non est dc necessitate sacramenti. Debet tamen puniri ille cx cuius negliguntia hoc contingit. Nullo autem modo debet aqua vino iam consecrato misceri : quia sequeretur corrupiio sacramenti pro aliqua parte, ut supra * dictum est.

Si vero percipiat post verba oonsecretionis quod vinum non luerit positum in calice, si quidem hoc percipiat ante sumptionem corporis, debut, deposita aqua si ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, et resumere a \erbis consecrationis sanguinis. – Si vero hoc perceperit post sumptionem corporis, debet apponere aliam hostiam iterum simul consecrandam cum sanguine. Quod ideo dico quia, si diceret sola verba consecrationis sanguinis, non servaretur debitus ordo consecrandi: et, sicut dicitur in praedicto capitulo Toletani Concilii, *perfecta rideri non possunt sacrificia nisi perfecto ordine compleantur.* Si vero inciperet a consecratione sanguinis et repeteret omnia verba consequentia, non competerent · nisi adesset hostia Consecrata; cum in verbis illis occurrant quaedam dicenda ct fienda non solum circa sanguinem, sed etiam circa corpus. Et debet in fine sumere hostiam iterum ~ consecratam ct sanguinum, non obstante etiam si prius sumpserit aquam quae erat in calice: quia praeceptum dc perfectione sacramenti maioris esi ponderis quam praeceptum quod hoc sacramentum a ieiunis sumatur, ut supra * dictum est.

Ad quintum dicendum quod, licet sacerdos non recolat sc dixisse aliqua eorum quae dicere debuit. non tamen debet ex hoc mente perturbari. Xon enim qui multa dicit, recolit omnium quae dixit: nisi forte in dicendo aliquid apprehenderit sub ratione iam dicti; sic enim aliquid efficitur memorabile"'. Unde, si aliquis attente cogitet illud quod dicit, non tamen cogitet se dicere illud , non multum recolit postea sc dixisse. Sic enim fit aliquid obiectum memoria, inquantum accipitur sub ratione praeteriti: sicut dicitur in libro *de Memoria* .*

Si tamen sacerdoti probabiliter constet sc aliqua omisisse, si quidem non sunt de necessitate sacramenti, non aestimo quod propter hoc debeat resumere immutando ordinem sacrificii, sed debet ulterius procedure. – Si vero certificetur sc omisisse aliquid eorum quae sunt de necessitate sacramenti, scilicet formamr consecrationis. cum forma sit de necessitate sacramenti sicut et materia, idem videtur faciendum quod dictum est * in defectu materiae: ut scilicet resumatur a forma consecrationis, et cetera per ordinem reiterentur, ne mutetur ordo sacrificii.

Ad sextum dicendum quod fractio hostiae consecratae. ut quod pars una sola mittatur in calicem, respicit corpus mysticum: sicut ct admixtio aquae significat populum ♦ Et ideo horum praetermissio non lacit imperfectionem sacrificii, ut propter hoc sit neccsse aliquid reiterare circa celebrationem huius sacramenti.

x) *patenti provenu. – praeventu patentii* P.

).) propoiitum. — humiliter addunt F ct terna – Pro *consequitur, consequetur* cdilionca.

µ) *simul.* – Om. Pc.

v) *vinum. — aliud vinum* unia.

ξ) *hoc.* – Om. Pc.

o) *competerent. – competeret* Pl.

«) iterum. – Ante *sumere* ponit P.

p) *memorabile.* – PHc; *memoriale* bid, *memwlabile Gb, mevioU «teri.*

9) formam. – formas tertia; *consecrationis* ăcqiwn Meni- *menti* ponunt GH5, utroque loco c, ante ct poat *cum forma* P.

An SEPTIMIm dicendum quod, sicut legitur *de Consecr.*, dist. II ;* ex Decreto Pii Papae ** *Si per negligentiam aliquid stillaverit de sanguine in tabula quae terrae adhaeret, lingua lambetur et tabula radetur. Si vero non fuerit tabula, terra radetur, et igni comburetur, et cinis intra altare condetur. El sacerdos quadraginta dies pocniteat. - Si autem super altare stillaverit calix, sorbeat minister stillam. Et Iribus diebus pocniteat. - Si super linteum altaris, el ad aliud stilla pervenerit, quatuor · diebus pocniteat. Si usque ad tertium, noveni diebus pocniteat. Si usque ad quartum, viginti diebus pocniteat. Et linteamina quae stilla tetigit, tribus vicibus lavet minister, calice sublus posito, el aqua ablutionis sumatur et iuxta altare recondatur.* Posset etiam sumi in potu a ministro, nisi propter abominationem dimitteretur. Quidam autem ulterius partem illam litcaminum incidunt et comburunt, et cinerem in altario vel sacrario reponunt.

Subditur autem ibidem ;* ex Poenitcntiali ** Bedae Presbyteri: 5/ *quis per ebrietatem vel voracitatem Eucharistiam evomuerit, quadraginta diebus pocniteat v; clerici vel monachi, seu diaconi vel presbyteri, sexaginta diebus; episcopus nonaginta. Si autem infirmitatis causa evomuerit, septem diebus pocniteat.*

Et in eadem distinctione * legitur, cx Concilio Aurelianensi ç: *Qui non bene custodierit sacrificium, cl mus vel aliquod aliud animal in ecclesia comederit, quadraginta diebus pocniteat. - Qui autem perdiderit illud in ecclesia, aut pars cius ceciderit et non inventa fuerit, triginta diebus poeniteat.* – Et eadem poenitentia videtur dignus sacerdos per cuius negligentiam hostiae consecratae putrefiunt.

Praedictis autem diebus debet pocnitens ieiunare et a communione cessare. Pensatis tamen conditionibus negotii et personae, potest minui vel addi ad poenitentiam praedictam.

Hoc tamen observandum est, quod, ubicumque species integrae inveniuntur, sunt reverenter obsen andae vel etiam sumendae : quia, manentibus speciebus, manet ibi corpus Christi, ut supra * dictum est. Ea vero in quibus inveniuntur, comburenda sunt si commode fieri potest, cinere in sacrario recondito: sicut de rasura tabulae dictum est.

Suj. · o- A' 'nis •η. 'Uî M ■a- n. M, t t · Gt. *Si* «xi AfWdZ.. V. At Drif. UX · hin 4q« HiMm. • Ctn.Qn/ Mr. - Q FnUWtg. ibid., W. 1473. l • Qa mu. ut. <H. 4. 5

t) *quatuor.* – *faon* editione».
pocniteat, – 1/ *laicu» eit* addit P. – *eexaginta* D; *quadraginta* ceteri ₵d α om. *clerici . diebui).*
q} *Aurdiancnti.* – *Ardatcnxi* P. Pro *xacriftcium, Momentum* 4 tKine·, o». E; *allot facr(ficium mir?o* P. Pro in *cedaia, illud* P cl recenti ounu wper rw. B.
γ) *obtcrv/inJar.* – *amici-vanSac* Pl.

QUAESTIO OCTOGESIMAQUARTA

DE POENITENTIA SECUNDUM QUOD EST SACRAMENTUM

IN DECEM ARTICULOS DIVISA

Consequenter considerandum est de sacramento poenitentiae Circa quod primo considerandum est dc ipsa poenitentia; secundo, dc effectu ipsius ;* tertio, de partibus cius ;** quarto, de suscipientibus hoc sacramentum ;* quinto. de potestate ministrorum ’ ;* sexto, de solemni ritu ? huius sacramenti

Circa primum duo sunt consideranda : primo, dc poenitentia secundum quod est sacramentum; secundo, de poenitentia secundum quod est virtus :*

Circa primum quaeruntur decem.

Primo: utrum poenitentia sit sacramentum.
Secundo: dc propria materia eius.
Tertio: de forma ipsius.
Quarto: utrum impositio manus requiratur ad hoc sacramentum.
Quinio: utrum hoc sacramentum sit de necessitate salutis.
Sexto: de ordine eius ad alia sacramenta.
Septimo: de institutione eius.
Octavo: de duratione ipsius.
Nono: de continuitate eius.
Decimo: utrum possit iterari.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM POENITENTIA SIT SACRAMENTUM

Supra, qu LXV, art. t; IV *Sent.,* dirt. tiv. qu. t, ari. i. qu· i; dirt, nil, qu. n, art. i,

n primum sic proceditur :* Videtur quod poenitentia non sit sacramentum Gregorius ' enim dicit, et habetur in Decere, I, qu. i :* *Sacramenta sunt baptisma, chrisma, corpus et sanguis Christi: quae ob id sacramenta dicuntur quia sub tegumento corporalium rerum divina virtus secretius operatur salutem.* Sed hoc non contingit in poenitentia: quia non adhibentur aliquae res corporales sub quibus divina vinus operetur salutem. Ergo poenitentia non est sacramentum.

2. Praeterea, sacramenta Ecclesiae a ministris Christi exhibentur: secundum illud I *Cor.* iv ♦, *Sic nos existimet homo ut ministros Christi ct dispensatores mysteriorum Dei.* Sed poenitentia non exhibetur a ministris Christi, sed interius a Deo hominibus inspiratur: secundum illud lerem. xxxi *: *Postquam convertisti me. egi poenitentiam.* Ergo videtur quod poenitentia non sit sacramentum.

3. Praeterea, in sacramentis de quibus supra * diximus, est aliquid quod est *sacramentum tantum,* aliquid quod est *res ct sacramentum,* aliquid vero quod est *res tantum:* ut ex praemissis patet. Sed hoc non invenitur in poenitentia. Ergo poenitentia non est sacramentum.

Sed contra est quod, sicut baptismus adhibetur ad purificandum a peccato, ita et pocnitentia: unde et Petrus dixit Simoni, *Aci.* vm ♦. *Poenitentiam age ab hac nequitia tua.* Sed baptismus est sacramentum, ut supra dictum est. Ergo pari ratione et poenitentia.

Respondeo dicendum quod, sicut Gregorius * dicit, in capite supra * dicto, *sacramentum est in aliqua celebratione, cum res gesta ita fit ut aliquid significative accipiamus quod sancte accipiendum est.* Manifestum est autem quod in poenitentia ita res gesta lit quod aliquid sanctum significatur. tam ex partu peccatoris poenitentis, quam ex parte sacerdotis absolventis: nam peccator poenitens per ea quae agit τ et dicit, significat cor suum a peccato recessisse; similiter etiam sacerdos per ea quae agit ct dicit circa pocnitentem, significat opus Dei remittentis peccatum. Unde manifestum est quod poenitentia quae in Ecclesia agitur, est sacramentum.

Ad primum ergo dicendum quod nomine corporalium rerum intelliguntur large etiam ipsi exteriores actus sensibiles, qui ita se habent in hoc sacramento sicut aqua in baptismo xel chrisma in confirmatione. Est autem attendendum quod in illis sacramentis in quibus confertur excellens gratia, quae superabundat omnem facultatem humani actus, adhibetur aliqua corporalis materia exterius; sicut in baptismo, ubi fit plena remissio peccatorum ut quantum ad culpam ut quantum ad poenam ; et in confirmatione, ubi datur Spiritus Sancti plenitudo; ut in extrema unctione, ubi confertur perfecta sanitas 5 spiritualis; quae provenit cx virtute Christi quasi ex quodam ex-

a) *ministrorum.* – *quae ad claves perlinet* «Mit tenu.
β) *solemni ritu.* – *solemnitate* P.
γ) *agit.* –/*acit* (crib. – *et dicit* F»B ct tertia ; *et dicit circa poenitentem* ACDI pB, *et dicit sc poenitere* <fd« *a.* – Pro *sign{gcat, ostendit* tertia.
o) *sanitas.* - Tertia ct a; *sanctitas.* – Pro *provenit, ptovcniunt* tertia.

trinscco principio. Unde si qui actus humani sunt in talibus sacramentis, non sunt de essentia materiae ‘ sacramentorum, sed dispositive se habent ad sacramenta. In illis autem sacramentis quae habent effectum correspondentem humanis actibus, ipsi actus humani sensibiles : sunt loco materiae: ut accidit in poenitentia et matrimonio. Sicut etiam in medicinis corporalibus quaedam sunt res exterius adhibitae, sicut emplastra et elcctuaria; quaedam vero sunt actus sanandorum, puta exercitationes quaedam.

Ad secundum dicendum quod in sacramentis quae habent corporalem materiam, oportet quod illa materia adhibeatur a ministro Ecclesiae, qui gerit personam Christi, in signum quod excellentia virtutis in sacramento operantis est a Christo. In sacramento autem poenitentiae, sicut dictum est ;* sunt actus humani pro materia, qui proveniunt ex inspiratione interna. Unde materia non adhibetur a ministro, sed a Deo interius operante: sed complementum sacramenti exhibet minister, dum poenitentem absolvit.

Ad tertium dicendum quod etiam in poenitentia est aliquid quod est sacramentum tantum, scilicet actus exercitus T· tam per peccatorem poenitentem, quam etiam per sacerdotem absolventem. Res autem et sacramentum est poenitentia interior peccatoris. Res autem tantum et non sacramentum est remissio peccati. Quorum primum totum simul sumptum est causa secundi ; primum autem ct secundum sunt * causa tertii.

i) *materiae.* – Om. tertia (t om. *sunt in talibus... ipsi actui humMill.*

Γ) *scniibtlet.* — Om. P; *Altai actus humani sensibiles* m-ir^o P'.

rj excrcrfui. – *exterius exercitus* renia. – *tam per peccatorem* I' u terti·; ;'<r *peccatorem tam.*

0) *sunt.* – *quodammodo* addh tertia. Ci. art. 3. x.

ARTICULUS SECUNDUS

TRU.M PECCATA SINT PROPRIA MATERIA HUI S SACRAMENTI

Initu, qu. xr. art. i, »d Î.

ggjHD secundum sic proceditor. Videtur quod ^^©^Peccata non s,nt propria materia huius i sacramenti. Materia enim in aliis sacramentis per aliqua verba · sanctificatur, et sanctificam effectum sacramenti operatur. Peccata autem non possunt sanctificari: eo quod contrariantur effectui sacramenti, qui est gratia remittens peccata. Ergo peccata non sunt materia propria huius sacramenti.

2. Praeterea, Augustinus dicit, in libro *de Poenitentia* * *Nullus potest inchoare novam vitam nisi eum veteris vitae poeniteat.* Sed ad vetustatem vitae pertinent non solum peccata, sed etiam poenalitates praesentis vitae. Non ergo peccata sunt propria materia poenitentiae.

3. Praeterea, peccatorum quoddam est originale, quoddam mortale, quoddam veniale. Sed poenitentiae sacramentum non ordinatur contra originale peccatum, quod tollitur per baptismum; neque ? etiam contra veniale, quod tollitur per tunsionem pectoris, et aquam benedictam, et alia huiusmodi. Ergo peccata non sunt propria materia poenitentiae.

Sed contra est quod Apostolus dicit, II €or.xn *Non egerunt· poenitentiam super immunditia et fornicatione et impudicitia quam gesserunt.*

Respondeo dicendum quod duplex est materia, scilicet proxima ct remota: sicut statuae proxima t materia est metallum, remota vero aqua. Dictum est * autem quod proxima materia huius sacramenti sunt actus poenitentis: cuius materia sunt peccata, de quibus dolet, et quae confitetur, et pro quibus satisfacit. Unde relinquitur quod remota materia poenitentiae sunt peccata, non attentanda e, sed detestanda et destruenda.

Ad primum ergo dicendum quod ratio illa procedit de proxima materia sacramenti.

Ad secundum dicendum quod vetus et mortalis \ ita est obiectum poenitentiae, non ratione poenae, sed ratione culpae annexae.

Ad tertium dicendum quod poenitenda quodammodo est de quolibet peccatorum genere, non tamen eodem modo. Nam de peccato actuali mortali est poenitentia proprie et principaliter: proprie quidem, quia proprie dicimur poenitere de his quae nostra voluntate commisimus; principaliter autem, quia ad deletionem peccati mortalis hoc sacramentum est institutum – De peccatis autem venialibus est quaedam c poenitentia proprie, inquantum sunt nostra voluntate facta: non tamen contra haec principaliter est hoc sacramentum institutum. – De peccato vero originali poenitentia nec principaliter est, quia contra ipsum non ordinatur hoc sacramentum, sed magis baptismus: nec etiam proprie, quia peccatum originale non est nostra voluntate peractum ; nisi forte inquantum voluntas Adae reputatur nostra, secundum modum loquendi quo Apostolus dicit. *Rom.* v ;* *In quo omnes peccaverunt* r·. Inquantum tamen accipitur poenitentia large pro quacumque detestatione rei praeteritae, potest dici poenitentia de peccato originali: sicut loquitur Augustinus in libro *de Poenitentia* :*

3) *verba.* — *prolata* addunt EI ct editione».

neque. — *contra peccatum mortale quod tollitur per confessio· peccatorii nec* oddit P.

proxima. – Ed. *a* ct tertia praeter I; *propria.* – Pro *aqua, alia* I.

g) *attentanda.* – *acceptanda* HDEF ct tertie, *attestanda* cd. *a.* Pro *sed, et* II.

<) *institutum.* — *principaliter institutum* tertia.

ζ) *quaedam.* – *quidem* tertia. – Pro *proprie, propria* E.

η) *peccaverunt.* – P; *peccamus* B. *peccavimus* ceteri.

Commentaria Cardinalis Caietani

• a oum n,rr. rv primis duobus articulis tria dicenda occurrunt *: Primum. dc materia sacramenti poenitentiae, cx qua cum forma constituitur sacramentum: an scilicet hoc sacramentum habeat materiam c\ qua constituatur. Et movetur hoc dubium propter Scotum, in Quarto, dist. xvi, qu. i. dicentem huius sacramenti nullam partem esse netum pocnitent», sed sacramentum hoc essentialiter consistere in absolutione; ita quod secundum cum sacramentum poenitentiae non constituitur cx materia et forma; contra com-

• (jp.Λ«ζ * /rw. • Cone. Floreat. In OA-ref. rru 4r»»iw.

munem doctrinam, in i distinctione * IV *Sent.*; immo contra doctrinam sacri Concilii sub Eugenio IV ', ubi dicitur quod *omnia sacramenta constant ex rebus tanquam materia, et verbis tanquam forma,* et specialiter de sacramento poenitentiae dicitur, *cuius quasi materia sunt actus poenitentis.*

Nec ratio Scoti valet, scilicet, quia nullus netus poenitentis est aliquid sententiae sacerdotis: quoniam supponit haec ratio sacramentum hoc consistere essentialiter in sola absolutione.

Quocirca. sequendo ct communem et sacri Concilii doctrinam. dicendum est sacramentum poenitentiae constare ex verbis absolutionis ut forma, cl actu scu actibus poenitentis ut materia proxima. Nec alia quaerenda est dc hoc ratio nisi auctoritas utraque iam adducta, ct consonantia: quia scilicet consonant conditiones sacramenti huic toti constituto ex actu poenitentis ct absolutione, ct in significando, ct in causando, ct in passis a institutione divina.

II. Secundum est circa rem huius sacramenti, quae scirta. i. > Jicct est et res el sacramentum '. an scilicet sii interior poenitentia, an *ornatus* aliquis ·, Et quoniam magna vi-

?»"»? an* 5; Dujtnilvifwz·, s.-otibid^qo!»' detur altercatio dc ornatu; nec intentionis meae est sericre ad contradicendum aliis: dimissa unicuique probabilitate suae opinionis, dicam quid secundum Auctorem ct rationem rectam videtur sentiendum.

Dc sacramentis nil aliud sentiendum est nisi quod accepimus. Ex acceptis autem, tam cx parte causalitatis attributae sacramento, quam cx parte rei ct sacramenti, quam etiam cx parte sublecti disponendi ad gratiam, ultimum sacramenti effectum, nec necessario nec probabiliter ornatus ponitur.

Nam causalitas sacramenti sufficienter salvatur respectu gratiae, etiam si nihil aliud causarct.

Res vero ct sacramentum sufficienter salvatur hic per interiorem poenitentiam.

Dispositio autem ad gratiam, quae tamen tantum ponderatur a ponentibus ornatum, tripliciter monstratur aliena ab ornatu. Primo, cx parte gratiae. Quoniam gratia non est talis forma in anima ut egeat alia forma praedisponente ad ipsam. Fallax siquidem imaginatio est putare quod, sicut lignum, si debet igniri, debet prius calefieri, ut calor disponat ad formam ignis, ita anima, si debet per gratiam fieri deiformis, debet prius ornari. Nullam siquidem talem dispositionem gratia exigit: ut patet in infantibus baptizatis, quibus infunditur gratia absque aliqua alia forma praedisponente. – Nec obstat character. Quo-

•Qu.Lxiu.in.4, Co:ora<nt. aum. n» III.

niam, ut ex supra * dictis patet, character non ponitur ut disponat ad gratiam. Quod eius subiectum, quod est intellectus, testatur: dispositio enim ad gratiam, quae est in essentia animae, non est m intellectu, ut dc se patet.

Secundo, ex parte adultorum, quibus tantum confertur sacramentum poenitentiae. Nam in adultis dispositio ad gratiam est proprius actus ipsius adulti: iuxta illud. *Qui creavit te sine te, non salvabit te sine te* '; cl iuxta supra dicta in Secundo Libro * de iustiiicationc impii.

ζ Aua. Serui, *ad* CLX1X. t'· Λ Verb. Dow. f U qu. exii, χπ· >î qa. mu, 3.

Tertio, cx parte poenitentis. Poenitens enim, inquantum poenitens, non disponitur nisi per actus poenitentiae: omnis enim alia dispositio per accidens sc haberet ad pOCnitentem. El proptcrca, si ornatus poneretur disponere, non nisi per accidens concurreret ad disponendum pocnitcntcin. Quod autem est per accidens, non est per sc tribuendum sacramento poenitentiae.

Commentitius ergo videtur ornatus huiusmodi: sed, ut in littera diciturinterior poenitenda est res el sacra- * An-l. j. mentum.

III. Et si modum quaeris ac sufficientem rationem, distingue trifariam posse inveniri pocnitentem. Primo, ut sit ita attritus quod cius attritio, cum sacramento poenitentiae in voto, sufficiat ad remissionem peccatorum: ita quod attritio sua est tanta quod ex sacramento in voto lit contritio, iuxta illud ·, *Dixi, Confitebor: ct tu remisisti* ••" ««i.w»j. *impietatem peccati mei.* Secundo, quod attritio sit tam modica ut cum sacramento in voto non fiat contritio, sed tamen sil tanta quod cum sacramento m re fiat contritio: plfis enim operatur sacramentum in rc quam in voto. Tertio, posset ĕ.\ tam exigua attritio ut nec etiam cum sacramento in rc fieret contritio: ct talis non susciperet remissionem peccatorum cx sacramento poenitentiae. Ubi apparet nullo esse opus ornatu ad hoc ut cx vi sacramenti attritus liat contritu».

• iv» it a CVUl, abrUXXUt.U ap.

Modus autem quo hoc fit. est quod Deus utrinque operatur. Concurrit siquidem ex parte poenitentis ad interiorem poenitentiam, inspirando illam, ut in littera · dicitur. · An l, u ı non solum secundum sc. sed etiam in ordine ad sacramentum quod ex co paid quod cx intcrion motu poenitens subjicit sc clavibus. El rursus concurrit Deus cx parte sacramenti, ordinando sacnimentales actus exteriores ad interiorem poenitentiam, dum utitur sacramento ipso ad excitandum ct perficiendum interiorem actum poenitentis: ric enim excitando et perficiendo facit dc attrito contritum, dum, mediante sacramento, utitur etiam interiori actu poenitentis ad remissionem peccatorum; per hoc enim fit interior poenitentis actus res ct sacramentum.

«L trf. l

•M4. IV Sflrt. ««. tn», aç·. *Lmet.* .wta»L±>. V OfLUL

El per hoc apparet quod sacramentum significat et causât interiorem poenitentiam; et interior poenitentia sic causata significat et causai remissionem peccatorum. Sunt enim haec instrumenta subordinata principali agenti, Deo scilicet, sicut baculus quo moveo lapidem, esi instrumentum subordinatum alteri instrumento, puta manui, qua moveo baculum, etc.

'baa; it. tn. tv T

• Ift 1. - Ktfx. L.

IV. Tertium est quod \uctor, scipso doctior, cum in IV *Sent.* · putassct solam formam in sacramento pocnitenrt»····»«ᵻ “· tiae habere causalitatem, sicut in sacramento Eucharistiae; ct verificasset quod totum sacramentum, compositum cx materia et forma, causal ratione partis, scilicet formae: hoc m loco altius sentit, ul expressius declarat inferius in articulo ultimo quaestionis joctogesimaescxtac, scilicet quod lotum sacramentum poenitentiae, compositum scilicet cx materia et forma, idest ex actu poenitentis et absolutione (fu enim ex his unum sacramentum), causai remissionem peccatorum ratione utriusque partis, principalius quidem ratione formae, secundario autem ratione materiae, hoc esi. actuum poenitentis ut subordinantur clavibus Ecclesiae; hoc est quod actu poenitentis, cx hoc ipso quod pars efficitur sacramenti, utitur Deus ut parte materiali sui instrumenti ad causandam remissionem peccatorum; sicut ex hoc ipso quod aqua assumitur ad Kiptizandum. utitur illa Deus ut parte materiali sui instrumenti ad regenerandum filios suos.

• JkS. açi «.

a

15 rt et di

rca

ARTICULUS TERTIUS

I TRI M HAEC sn FORMA lil ii S SACRAMENTI *EGO TE ABSOLVO*

IV Sc>rf, dilt. XXII. qu. n, ert. 3, qu' ?; OpUfC. /λ Form *Absolut.*

SO tertium sic proceditur. Videtur quod haec non sit forma huius sacramenti; *Ego te absolvo.* Formae enim sacramentorum ex institutione Christi et usu Ecclesiae habentur. Sed Christus non hanc formam instituisse. Neque etiam in communi usu habetur: quinimmo in quibusdam absolutionibus quae in Ecclesia publice fiunt, sicut in prima et completorio et in Cena Domini, absolvens 3 non utitur oratione indicativo, ut dicat, *Ego vos absolvo,* sed oratione deprecativa, cum dicit. *Misereatur vestri omnipotens Deus,* \el. *Absolutionem · tribuat vobis omnipotens Deus.* Ergo haec non est forma huius sacramenti. *Ego te absolvo.*

2' Piueterea, Leo Papa dicit: *Indulgentia Dei nisi supplicationibus sacerdotum nequit obtineri.* Loquitur autem de indulgentia Dei quae praestatur pocnitentibus. Ergo forma huius sacramenti debet essu per modum deprecationis.

3. Praeterea, idem est absolvere a peccato quod peccatum remittere. Sed *solus Deus peccatum remittit, qui etiam solus interius a peccato ”™ndat:* ut Augustinus dicit, *super Ioan.* * Ergo videtur quod solus Deus a peccato absolvat. Non ergo debet dicere sacerdos, *Ego te absolvo,* sicut non dicit. *Ego tibi peccata remitto.*

4. Praeterea, sicut Dominus dedit potestatem discipulis absolvendi a peccatis ▮. ita etiam dedit eis potestatem curandi infirmitates, scilicet * *ut daemonia dicerent et ut languores curarent,* ut habetur Matth. x * et Luc. ix ** Sed sanando infirmos Apostoli non utebantur his verbis. *Ego te sano,* sed, *Sanet te Dominus lesus Christus*l ♦ Ergo videtur quod sacerdotes, habentes potestatem Apostolis a Christo traditam, non debeant uti hac forma verborum. *Ego te absolvo,* sed, *Absolutionem praebeat*l *tibi Christus.*

5. Praeterea, quidam hac forma utentes sic eam exponunt: *Ego te absolvo, idest, absolutum ostendo* ♦ Sed neque hoc : sacerdos facere potest, nisi divinitus reveletur, (nde, ut legitur Matth. xvi, antequam Petro diceretur ♦ *Quodcumque solveris super terram, ent* etc., dictum est ei c. *Beatus es. Simon Bar luna, quia caro et sanguis non revelavit libi, sed Pater meus, qui in caelis est.* Ergo videtur quod sacerdos cui non est facta revelatio, praesumptuose dicat, *Ego te absolvo.* etiam si exponatur, *idest, absolutum ostendo.*

Sed contra est quod, sicut Dominus dixit discipulis, Matth. ult. ♦ *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos.* iia dixit Petro, Matth xvi, · v‡ »‡ *Quodcumque solveris* ‡. Sed sacerdos, auctoritate illorum verborum Christi fretus, dicit, *Ego te bapti\p.* Ergo, eadem auctoritate, dicere debet in hoc sacramento, *Ego te absolvo.*

Respondeo dicfndum quod in qualibet re perfectio attribuitur formae. Dictum est autem supra * quod hoc sacramentum perficitur per ea *An · ‹J * quae sunt ex parte sacerdotis. Unde oportet quod ea quae sunt ex pane poenitentis, sive sint verba sive facta, sint quaedam materia huius sacramenti: ea vero quae sunt ex parte sacerdotis, se habent " per modum formae. Cum autem sacrementa novae legis *efficiant quod figurant,* ut ‡supra dictum est; oportet quod forma sacramenti significet id quod in .sacramento agitur, proportionaliter materiae sacramenti. Unde forma baptismi est. *Ego te baptizo,* et forma confirmationis, *Consigno te signo crucis et confirmo te chrismate salutis,* eo quod huiusmodi sacramenta perficiuntur in usu materiae. In sacramento autem Eucharistiae, quod consistit in ipsa consecratione materiae, exprimitur veritas consecrationis. cum diciiur. *Hoc est corpus meum.* Hoc autem sacramentum, scilicet poenitentiae, non consistit in consecratione alicuius materiae, nec *io* usu alicuius materiae ‘ sanctificatae: sed magis » in remotione cuiusdam materiae, scilicet peccati, prout peccata dicuntur esse materia poenitentiae, ut ex ‡supra dictis patet. Talis autem remotio *αλ pn.«a. significatur a sacerdote cum dicitur. *Ego te absolvo:* nam peccata sunt quaedam vincula, secundum illud *Proverb,* v ‡ *Iniquitates suae capiunt impium, et funibus peccatorum suorum quisque constringitur.* Unde patet quod haec est convenientissima forma huius sacramenti, *Ego te absolvo.* ·v«. «

Ad primum ergo dicendum quod ista forma sumitur ex ipsis verbis Christi quibus Petro dixit *Quodcumque solveris super terram,* etc. Et tali forma utitur Ecclesia in sacramentuli absolutione. Huiusmodi autem absolutiones in publico factae non sum sacramentales: sed sunt orationes quaedam ordinatae ad remissionem venialium peccatorum. Ende in sacramentali absolutione non sufficeret dicere. *Misereatur lui omnipotens Deus,* vel, *Absolutionem ei remissionem tribuat tibi Deus:* quia per haec verba sacerdos absolutionem non significat fieri, sed petit ut fiat. - Praemittitur tamen etiam in sacramentali absolutione talis oratio, ne impediatur effectus sacramenti ex pane

x) *abiohntt.* – F ct tertie; *Ecclrshi* »E, otn. teteri.

•tf *Abtolutionem.* – *et rtmitslancm* iddunt Pl.

y) *tcilfatl.* – *et* Pc, om. F et cetera tcrlhi. – Pin *curarent, tanarent* tertii.

5) *Ciriituf.* – *itent Pctrut dixit paralytico ut habrtur Act. /X* iJit terti». – *Apottolii* tertia; *ab Apfâtûlu.*

O *praebeat.* – *tribuat* PG.

O Aoe. – *etiam* \BCD *etiam et* cd. *a. etiam in* E, Ane *eliam* F ct tenta.

rj *tolvcrir,* – *super terram* addit teetta.

0) *habent.* – *habeant* P.

t) *nec., materiae.* – Tcrtta; om.

poenitcniis, cuius actus materialiter » se habent in hoc sacramento, non autem in baptismo vel in confirmatione.

Ad secundum dicendum quod verbum Leonis Papae est intelligendum quantum ad deprecationem quae praemittitur absolutioni. Non autem removet quin sacerdotes absolvant.

Ad tertiim dicendl-m quod solus Deus per auctoritatem et a peccato absolvit et peccata remittit. Sacerdotes autem utrumque faciunt per ministerium ♦ inquantum scilicet verba sacerdotis in hoc sacramento instrumcntaliter operantur \ sicut etiam in aliis sacramentis; nam virtus divina est quae interius operatur in omnibus sacramcntalibus signis, sive sint res sive sint verba, sicut ex supra * dictis patet. I nde et Dominus utrumque expressit: nam Matth. xvi * dixit Petro, *Quodcumque solveris super terram,* etc.: et loan, xx * dixit discipulis, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ideo tamen sacerdos potius dicit, *Ego te absolvo,* quam. *Ego tibi peccata remitto,* quia hoc magis congruit verbis quae Dominus dixit virtutem clavium ostendens, per quas sacerdotes absolvunt.

Quia tamen sacerdos sicut minister absolvit, convenienter apponitur aliquid quod pertineat ad primam auctoritatem Dei, scilicet ut dicatur: *Ego tc absolvo m nomine Patris et Eilii ct Spiritus Sancti,* vel, *per virtutem passionis Christi,* vel, *auctoritate Dei:* sicut Dionysius exponit, xm cap. *Caelest. Hier.* 4 Quia tamen hoc non est dutennatum ex verbis Christi, sicut in baptismo, talis appositio relinquitur arbitrio sacerdotis.

Ad quartum dicendum quod Apostolis non est data potestas ut ipsi sanarent infirmos, sed ut ad eorum orationem infirmi sanarentur. Est autem eis collata potestas operandi instrumcntaliter, sive ministcrialiter, in sacramentis. Et ideo magis possunt in formis sacramentalibus exprimere actum suum quam in sanationibus infirmitatum. – In quibus tamen non semper utebantur modo dcprccativo, sed quandoque etiam modo indicativo et imperativo: sicut *Act.* m * legitur quod Petrus dixit claudo: *Quod habeo, hoc tibi do. In nomine lesu Christi, surge ct ambula.*

Ad quintum dicendum quod ista expositio, *Ego tc absolvo, idest, absolutum ostendo,* quantum ad aliquid quidem vera est. non tamen est perfecta. Sacramenta enim novae legis non solum significant. sed etiam *faciunt quod significant* .* Unde sicut sacerdos, baptizando aliquem, ostendit hominem interius ablutum per verba et facta, non solum significative, sed etiam effective; ita etiam cum dicit. *Ego te absolvo,* ostendit hominem absolutum non solum significative, sed etiam effective. Nec tamen loquitur quasi dc re incerta. Quia sicut alia sacramenta novae legis habent de se certum effectum ex virtute passionis Christi, licet possit impediri ex parte recipientis, ita etiam est ct in hoc sacramento. Unde Augustinus dicit, in libro *de Adult. Coniug.* .* *Non est turpis nec difficilis post patrata et purgata adulteria reconciliatio coniugii, ubi per claves regni caelorum non dubitaturfieri remissio peccatorum.* Unde nec sacerdos indiget speciali revelatione sibi facta: sed sufficit generalis revelatio fidei, per quam remittuntur peccata. Unde revelatio fidei dicitur Petro facta fuisse.

Esset autem perfectior expositio: *Ego te absolvo, idest, Sacramentum absolutionis libi impendo.*

x) *materialiter. – quodammodo* Jdunl čanone

).) *operantur,* — m *virtute divina* mldit tenia.

Commentaria Cardinalis Coietani

In articulo tertio eiusdem quaestionis, in responsione ad tertium, circa formam absolutionis, adverte quod, licet forma absolutionis consistat in illis duobus verbis, scilicet, zlhxo/vo *te,* ut in littera dicitur, ct habetur cx Concilio Florentino sub Eugenio IV ;* nihilominus, si quis aliis verbis uteretur, puta, *Remitto tibi peccata,* sacramentum esset perfectum.

Quod et ratione et auctoritate monstratur. Ratione quidem. quia virtus sacramcntalis non est a Deo obligata ita his verbis quin sit etiam collata acquipollcntibus .*

Auctoritas autem sumitur, primo, cx Evangclio. Quia Dominus, instituendo confessores, dixit: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* ›. Secundo, cx Xuctore in hac littera comparante istas duas formas, scilicet per *absolvere* vel *remittere,* quarum utraque cx verbis Domini sumitur, ct dicente quod illa quae Iit per *absolvere* est magis congrua, quia magis congruit verbis Domini dum de virtute clavium loquebatur. Differentia autem secundum magis vel minus congruum non tollit virtutem sacramenti.

Accedit ad hoc Scotus, in Quarto, dist. xiv, qu. iv ·. Qui tamen forte nimis late locutus est, dicens quod sufficit quod exprimatur actus sententiae absolventis.

II. In responsione ad quartum, ubi dicitur quod *Apostolis non est data potestas ut sanarent infirmos, c\c..* intcllige *regulariter.* Xon enim est concessum Apostolis ut regulariter sanarent cx potestate infirmos: quamvis hoc fuerit eis quandoque concessum. El hoc sufficit ad differentiam in littera intentam inter potestatem sacramentalem ct potestatem faciendi miracula quia potestate sacramentali ordinarie possumus remittere peccata; potestate autem miracula faciendi non poterant ordinarie sanare infirmos auctoritative, sed deprecative.

III. In responsione ad quintum, circa ultimam expositionem, ubi dicitur. *Ego te absolvo, idest, Sacramentum absolutionis tibi impendo,* adverte quod huiusmodi expositio, ex forma verborum, non importat formam absolutionis in actu exercito, sicut significat illam haec enuntiatio, *Ego absolvo te.* Mac enim sacerdos ipse exercet ipsam absolutionem, faciendo quod significat: sacramentum enim *efficit quod significat.* Dicendo autem, *Sacramentum absolutionis tibi impendo,* non significat se absolutionis actum exercere, sicut» si diceretur. *Ego baptismi sacramentum tibi impendo,* non significaretur, e\ forma verborum, quod ego exercerem actum baptizandi. Sed utrobique significatur actus ut materia sacramenti impensi, seu actus impendendi.

Si autem considerentur dicta verba secundum sensum, sic conveniens ac perfecta invenitur expositio: quoniam aequipollet huic, *Sacramentaliter absolvo te.* Idem est enim impendere sacramentum absolutionis, et sacramentalitcr absolvere. Et per hanc expolitionem excluditur cx parte ministri praesumptio seu usurpatio divinae potestatis; et cx parte effectus ambiguitas. Nam ly *sacramentaliter*

distinguit a duobus, scilicet n *principaliter* ct a *pure spiritualiter:* solus enim Deus est qui principaliter absolvit a peccatis; ct similiter solus Deus pure spiritualiter absolvit a peccatis; sacramento vero homo absolvit instrumentahter ct signo sensibili, ut patet. Et hinc fit ut effectus sacramenti, scilicet absolutio interior .l peccatis, qui cx parte sacramenti est certissimus, non significetur in ambiguo, etiam si cx parte poenitentia male dispositi impediatur; quoniam non significatur absolutio ut recipitur interius in poenitcnlc, sed ut exit exterius a ministro sacramenti; cx qua parte constat absolutionem esse certissimam.

Et si novitius hoc non penetrat, fingat Deum dicere Petro. *Absolvo te,* et confessorem dicere loanni, *Absolvo te,* et videat differentiam : quod absolutio Petri est utrinque certa, quia Deus non diceret, *Absolvo te,* nisi etiam vere intus absolveretur; absolutio vero loannis est ct significatur certa cx parte confessoris tantum, quia sacramentum absolutionis impendit, quia sacr.imentalitcr absolvit; ct intus potest impedimentum invenire ex fictione pocnitentb.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM IMPOSITIO MANI I M SACERDOTIS REQUIRATUR AD HOC SACRAMENTUM

Oputc. *De Form. Atio!ut.,* cap. IV.

quartum sic proceditur. \ idetur quod JÎ impositio manuum sacerdotis requiratur T ad hoc sacramentum. Dicitur enim Marc. ult. :* *Super aegros manus imponent, et bene habebunt.* Aegri autem spiritualiter sunt peccatores, qui recipiunt bonam habitudinem per hoc sacramentum. Ergo in hoc sacramento est manus impositio facienda.

2. Praeterea, in sacramento poenitentiae recuperat homo Spiritum Sanctum amissum: unde ex persona poenitentis dicitur in Psalmo *Redde mihi laetitiam salutaris tui, et Spiritu principali confirma me.* Sed Spiritus Sanctus datur per impositionem manuum: legitur enim *Act.* vm ', quod Apostoli *imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum;* et .Matth. xi.x * dicitur quod *oblati sunt Domino parvuli ut eis manus imponeret.* Ergo in hoc sacramento est manus impositio facienda.

3. Praeterea, verba sacerdotis in hoc sacramento non sunt maioris efficaciae quam in aliis sacramentis. Sed in aliis sacramentis non 3 sufficiunt verba ministri, nisi aliquem actum exerceret: sicut in baptismo, simul cum hoc quod dicit sacerdos, *Ego te baptizo,* requiritur corporalis ablutio. Ergo etiam, simul cum hoc quod dicit sacerdos, *Ego te absolvo.* oportet quod aliquem actum exerceat circa poenitenteni. imponendo ei manus.

Sed contra est quod Dominus dixit Petro ♦, *Quodcumque solveris super terram, erit* etc., nullam mentionem de manus impositione faciens ›. Neque etiam cum omnibus Apostolis simul dixit :* *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Non ergo ad hoc sacramentum requiritur impositio manuum.

Respondeo dicendum quod impositio manuum in sacramentis Ecclesiae fit ad designandum aliquem copiosum effectum gratiae, quo illi quibus manus imponitur, quodammodo continuantur per quandam similitudinem ministris, in quibus copia ' esse debet. Et ideo manus impositio fit in sacramento confirmationis, in quo confertur plenitudo Spiritus Sancti; et m sacramento ordinis, in quo confertur quaedam excellentia potestatis in divinis ministeriis ;* unde et II dicitur: *Resuscites gratiam Dei quae est in te per impositionem manuum mearum.* Sacramentum autem poenitentiae non ordinatur ad consequendum aliquam excellentiam gratiae, sed ad remissionem peccatorum. Et ideo ad hoc sacramentum non requiritur impositio: sicut etiam nec ad baptismum, in quo tamen fit plenior remissio peccatorum.

At› primum ergo dicendum quod illa manus impositio non est sucramentalis. sed ordinatur ad miracula facienda: ut scilicet per contactum manus hominis sanctificat) etiam corporalis infirmitas tollatur. Sicut etiam legitur de Domino. Marci ¥i quod *infirmos impositis manibus curavit;* et Matth. vm ♦legitur quod per contactum leprosum mundavit.

Ad secundi m dicendum quod non quaelibet acceptio Spiritus Sancti requirit manus impositionem : quia etiam in baptismo accipit homo Spiritum Sanctum, nec tamen fit ibi manus impositio Sed acceptio Spiritus Sancti cum plenitudine requirit manus impositionem: quod pertinet ad confirmationem.

An tertii m dicendum quod in sacramentis quae perficiuntur in usu materiae, minister habet aliquem corporalem actum exercere circa eum qui suscipit sacramentum: sicut in baptismo et confirmatione et extrema unctione. Sed hoc sacramentum non consistit in usu alicuius materiae exterius appositae, sed loco materiae se habent ea quac sunt ex parte poenitentis. Unde, sicut in Eucharistia sacerdos sola prolatione verborum super materiam : perficit sacramentum, ita etiam sola verba sacerdotis absolventis super poeniten-

a) *Sed... non.* – PFI : *Λ'ομ autem cd.* <>. .Vo»t *enim* celeri. – Pro *exerceret, cxrrcc.it* P.
quod Dominus... faciem. – *quod Dinninu»... fecit* I, *quod cum Domtnui... fecit* celera lenia.
γ) *copia.* – *gratiae* addunt F ct tertia.
ministerii». – *mysterii»* PF
«) *remissionem.* – *remotionem* P1 – Pro *impolitic, impositio manu»* I . *manus impositio* 1»G, manuton *impositio* P.
ζ) *materiam* – *materi.»* IV

tum perficiunt absolutionis sacramentum. Et si aliquis actus corporalis esset ex parte sacerdotis \ non minus competeret crucesignatio, quae adhibetur in Eucharistia, quam manus impositio, in signum quod per sanguinem crucis Christi remittuntur peccata. Et tamen non est de necessitate sacramenti sicut nec de necessitate Eucharistiae.

rj *tacti dotif,* – *nccetiarius* addit P. – Pro *crucesignatio, crucii signatio* P.

0) *sacramenti.* — *huius sacramenti* P.

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM HOC SACRAMENTI M SU DE NECESSITATE SALUTIS

Supr.», qu. Lxv, «rt 4; IV' *Sent.,* ditL «v. qu. n, art. 5 ci Eijxw lite; d>«t. ivn, qu. ui, art. 3, ąu 1; IV *Civit. Cent.,* i ip. mu.

Quist i:m sic proceditur. Videtur quod sacramentum non sit de necessitate salutis. Quia super illud Psalmi ;* *Qui* ^^-^^^*seminant* * *in lacrimis* etc., dicit (ťiossa *Noli esse tristis, si adsit tibi bona voluntas, unde metitur pax.* Sed tristitia est de ratione poenitentiae: secundum illud II *Cor.* ₹n *Quae secundum Deum est tristitia, poenitentiam in salutem stabilem operatur.* Ergô bona voluntas, sine poenitentia, sufficit ad salutem.

2. Praeterea, *Proverb,* x * dicitur: *Universa delicia operit caritas;* et infra, xv * *Per misericordiam et fidem purgantur peccata.* Sed hoc sacramentum non est nisi ad purgandum peccata. Ergo, habendo caritatem et fidem et misericordiam, potest quisque salutem consequi, etiam sine poenitentiae sacramento.

3. Praeterea, sacramenta Ecclesiae initium habent ab institutione Christi. Sed, sicut legitur Ioan, vni * Christus mulierem adulteram absolx it absque poenitentia. Ergo videtur quod poenitentia non sit de necessitate salutis.

Sed contra est quod Dominus dicit. Ł uc.xni *Si poenitentiam non egeritis >. omnes simul peribitis.*

Respondeo dicendum quod aliquid est necessarium ad salutem dupliciter: uno modo, absolute; alio modo, ex suppositione. Absolute quidum necessarium est î illud sine quo nullus salutum consequi potest: sicut gratia Christi, et sacramentum baptismi, per quod aliquis in Christo renascitur. Ex suppositione autem est necessarium sacramentum poenitentiae: quod quidem necessarium non est omnibus, sed peccato subiacentibus; dicitur enim in *WParalip.* ťilt. *Et tu, Domine iustnrum, non posuisti poenitentiam iustis, Abraham, Isaac et lacob, his qui tibi non peccaverunt.*

Peccatum autem, *cum consummatum fuerit, generat mortem,* ut dicitur lac. i * Et ideo necessarium est ad salutem peccatoris quod peccatum removeatur ab eo. Quod quidem fieri non potest sine poenitentiae sacramento, in quo operatur virtus passionis Christi per absolutionem sacerdotis simul cum opere poenitentis, qui cooperatur gratiae ad destructionem peccati: sicut enim dicit Augustinus, *super Ioan.* l *qui creavit (e sine te, non iusliftcabit te sine te.* Unde patet quod sacramentum poenitentiae est necessarium ad salutum post peccatum: sicut medicatio corporalis postquam homo in morbum periculosum inciderit.

Ad primum ergo dicendim quod glossa illa videtur intelligenda de eo cui adest bona voluntas sine interpolatione quae fit per peccatum; tales autem non habent ' tristitiae causam. Sed ex quo bona voluntas tollitur per peccatum, non potest restitui sine tristitia, qua quis dolet de peccato praeterito: quod pertinet ad poenitentiam.

Ad secundum dicendum quod ex quo aliquis peccatum incurrit, caritas et fides et misericordia non liberant hominem a peccato sine poenitentia. Requirit enim caritas quod homo doleat de offensa in amicum commissa, et quod amico homo reconciliari · studeat. Requirit etiam ipsa fides ut per virtutem passionis Christi, quae in sacramentis Ecclesiae operatur, quaerat iustificari a peccatis. Requirit etiam ipsa misericordia ordinata ut homo subveniat poenitendo suae miseriae, quam per peccatum incurrit, secundum illud *Proverb,* xtv * *Miseros facit populos peccatum:* unde et *Eccli.* xxx * dicitur: *Miserere animae tuae placens Deo.*

Ad tertium dicendum quod ad potestatem excellentiae. quam solus Christus habuit, ut supra· dictum est, pertinuit quod Christus effectum sacramenti poenitentiae, qui est remissio peccatorum, contulit mulieri adulterae sine poenitentiae : sacramento: licet non sine interiori poenitentia, quam ipse in ea per gratiam est operatus.

a) *seminant.* – PΛI ; *feminat.* – Pro *etc, in exultatione metent* F.

t>) *egeritis.* – *habueritis* P.

γ) *eat.* — *ad talutcm* addit tertii.

ô) *taies autem non habent.* – *talis enim [autem* G) *non habet* tertia, *tales autem non habet* E.

t) *reconciliari.* – Om. HpG. *satii/acerc* I ct pn%t *studeat* »G ct editiones.

C) *poenitentiae.* – *exterioris poenitentiae* terti·.

ARTICULUS SEXTUS

I TRI M POENITENTIA SIT *SFCUNDA TABULA POST NAUFRAGIUM*

IV *Sent.*. dial. n. qu. I, art 3, ad 5; ð? ur, qu. I, art. a, ðu ; dbt. ivj, qu. ir, ah. i, ðu I, ad t.

d sextum sic proceditur. Videtur quod confertur ei conservatur per sacramenta praedi-

& poenitentia non sit *secunda tabula post naufragium*. Quia super illud Lsaiae ‡n *Peccatum suum sicut Sodoma pracdica-*

•iMcrtium. ^*terunt,* dicit Glossa :* *Secunda tabula post naufragium est peccata abscondere.* Poenitentia autem non abscondit peccata, sed magis ea revelat. Ergo poenitentia non est secunda tabula.

2. Praeterea, fundamentum in aedificio non tenet secundum, sed primum locum. Poenitentia autem in spirituali aedificio est fundamentum: secundum illud *Ileb.* vi *: *Non rursum iacientes fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis.* Unde et praecedit ipsum baptismum: secundum j‖uj j t-/. η *poenitentiam agite, et bapti{etur unusquisque vestrum.* Ergo poenitentia non debet dici secunda tabula.

3. Praeterea, omnia sacramenta sunt quaedam tabulae, idest remedia contra peccatum. Sed poenitentia non tenet secundum locum in-

•Q3ur.<n.x. ler sacramenta, sed magis quartum, ut ex supra * dictis patet. Ergo poenitentia non debet dici secunda tabula post naufragium.

Sed contra est quod Hieronymus dicit * quod

Sf ⁻ *br' secunda tabula post naufragium est poenitentia.*

Respondeo dicendum quod id quod est per se, LuwfiX' naturaliter prius est eo quod est per accidens ♦. sicut et substantia prior est accidente. Sacramenta * rfp? xî; autem quaedam per se ∧ ordinantur ad salutem • hominis: sicut baptismus, qui est spiritualis generatio, el confirmatio, quae est spirituale augmentum, et Eucharistia, quae est spirituale nutrimentum. Poenitentia autem ordinatur ad salutem hominis quasi per accidens, supposito quodam, scilicet ex suppositione peccati. Nisi enim homo peccaret actualiter, poenitentia non indigeret, indigeret tamen baptismo et confirmatione el Eucharistia: sicut ct in vita corporali non indigeret ? homo medicatione nisi infirmaretur, indiget P autem homo per se ad vitam generatione, augmento et nutrimento. Et ideo poenitentia tenet secundum locum respectu status integritatis, qui ctu. Unde metaphorice dicitur *secunda tabula post naufragium.* Nam primum remedium mare transeuntibus est ut conserventur in navi integra: secundum autem remedium est, post navim fractam, ui · aliquis tabulae adhaereat, lia etiam 7 primum remedium in mari huius vitae esi quod homo integritatem servet: secundum autem remedium est, si per peccatum integritatem perdiderit, quod per poenitentiam redeat.

Ad primum ergo dicendum quod abscondere peccata contingit dupliciter. Uno modo, dum ipsa peccata fiunt. Est autcm peius peccare publice quam occulte: tum quia peccator publicus videtur ex contemptu maiori peccare; tum etiam quia peccat cum scandalo aliorum. Et ideo est quoddam remedium in peccatis quod aliquis in occulto 5 peccet. Et secundum hoc dicit Glossa * quod *secunda tabula post naufragium est peccata abscondere:* non quod per hoc tollatur peccatum, sicut per poenitentiam; sed quia per hoc peccatum fit minus.

Alio modo, aliquis abscondit peccatum prius facium per negligentiam confessionis. Et hoc contrariatur poenitentiae. Et sic abscondere peccatum non est secunda tabula, sed magis contrarium tabulae: dicitur enim *Proverb.* xxvtn :* *Qui abscondit scelera sua. non dirigetur.* »5

An secundum dicendum quod poenitentia non potest dici fundamentum spiritualis aedificii simpliciter, idest in prima aedificatione: sed est fundamentum in secunda reaedificatione ;* quae 'D* 7 fit post* destructionem peccati; nam primo- « deuntibus ad Deum occurrit poenitentia. Apostolus tamen ibi loquitur de fundamento spiritualis doctrinae. - Poenitentia autem quae baptismum praecedit, non est poenitentiae sacramentum.

Ad tertium dicendum quod tria praecedentia sacramenta pertinent ad navem integram, idest ad statum integritatis: respectu cuius poenitentia dicitur secunda tabula.

---

i) *per se* – p; post *homines* ponunt FsG, om. ceteri.

r) *iniget.* — *indigeret* omne»,

γ) *post navim fractam, ut.* – DEj ct tertia; *ut post narim fractam Ht* ABC, *ut post navim fractam* F

ð) *in occulto.* – E et eJitionci; *in oceaîk* FI, *in occulti** ceteri,

i) *post.* – *per* terta praeter I.

ARTICULUS SEPTIMUS

UTRUM HOC SACRAMENTUM FUERIT CONVENIENTER INSTITUTUM IN NOVA l.EGE

IV *Sent,* di»U xtit, qu. 11. ort. 3.

seitimum sic proceditur, Videtur quod sacramentum non fuerit convenienter institutum in nova lege. Isa -<<<^<<<>cniin quae sunt de iure naturali, institutione non indigent. Sed poenitere de malis quae quis gessit, est de iure naturali: non enim potest aliquis bonum diligere quin de contrario doleat. Ergo non est poenitentia convenienter instituta in nova lege.

2. Praetere»!, illud quod fuit in veteri lege, instituendum non fuit \ Sed etiam in veteri lege fuit poenitentia: unde ct Dominus conqueritur, Ieram, ¥ni dicens: *Xullus est qui agat poenitentiam super peccatu suo, dicens. Quid Jeci?* Ergo poenitentia non debuit institui in noxa lege.

• Ver», o.

3. Praetere.!, poenitentia consequenter se habel ad baptismum: cum sit *secunda tabula,* ut ¥upra dictum est. Sed poenitentia videtur a Domino instituta ante baptismum: nam in principio praedicationis suae legitur Dominus dixisse, Matth. iv ;* *Poenitentiam agite: appropinquabit enim regnum caelorum.* Ergo hoc sacramentum non fuit convenienter institutum in noxa lege.

• Art. pneetJ.

• Ver». 17.

4. Praeterea, sacramenta novae legis institutionem habent a Christo, ex cuius virtute operantur, ut supra * dictum est. Sed Christus non videtur instituisse hoc sacramentum: cum ipse non sit usus eo, sicut aliis sacramentis quae ipse instituit. Ergo hoc sacramentum non fuit convenienter institutum in nova lege

•Qu. I ui, art 5; qu. LXII, art. 3.

Vcn. <6. 47.

Sed contra est quod Dominus dicit. Luc. ult.41: *Oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis die tertia, et praedicari in nomine eius poenitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes.*

• Art. », »Ji, j; art X.

Respondeo dicendum quod, sicut dictum est ;* in hoc sacramento actus poenitentis se habet sicut materia; id autem quod est ex parte sacerdotis, qui operatur ut minister Christi, se habet ut formale et completivum sacramenti. Materia vero, etiam in aliis sacramentis, praeexistit a natura, ut aqua, vel ab aliqua γ arte, ut panis: sed quod talis materia ad sacramentum assumatur, indiget institutione hoc determinante. Sed forma sacramenti, et virtus ipsius, totaliter est ex institutione Christi, ex cuius passione procedit virtus sacramentorum. Sic igitur materia " praeexistit a natura, ex naturali enim ratione homo movetur ad poenitendum de malis quae fecit: sed quod hoc vel illo modo homo poenitentiam agat, est ex institutione divina.

Unde et Dominus, in principio praedicationis suae, indixit hominibus ut non solum poenitentiam, sed etiam *poenitentiam agerent* ;* significans determinatos modos actuum qui requiruntur ad hoc sacramentum. Sed id quod pertinet ad officium ministrorum, determinavit Matth. xvt ♦, ubi dixit Petro: *libi dabo claves regni caelorum,* etc. Efficaciam autem huius sacramenti, et originem virtutis eius, manifestavit post resurrectionem, Luc. ult. :* ubi dixit quod *oportebat praedicari in nomine eius poenitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes,* praemisso de passione et resurrectione: virtute enim nominis lesu Christi patientis et resurgentis hoc sacramentum efficaciam habet ad remissionem peccatorum. Et sic patet convenienter hoc sacramentum in nova lege fuisse institutum.

* α *

• Vrt».

' Vw♯ '9

. vr».

▮ Va>

Ad primum ergo dicendum quod de iure naturali est quod aliquis pocniteat de malis quae fecit, quantum ad hoc quod doleat se fecisse, et doloris remedium quaerat per aliquem modum, et quod etiam aliqua signa doloris ostendat: sicut Ninivitae fecerunt, ut legitur Ionaeni In quibus tamen aliquid fuit adiunctum fidei quam ceperant ζ ex praedicatione lonae: ut scilicet hoc agerent sub spe veniae consequendae a Deo, secundum illud quod legitur ibi ♦. *Quis scit si convertatur et ignoscat Deus, et revertatur a furore irae suae, et non peribimus?* Sed. sicut alia quae sunt de iure naturali determinationem acceperunt ex institutione legis dixinae, ut in Secunda Parte dictum est, ita etiam et poenitentia.

* V<n. l »qc.

• Vcn. »,

• i· IP·. c. ⊡Lu♦.';w. qo. tx. art. J, U j:q«. uu. irt-J. U :*

Ad secundum dicendum quod ea quae sunt iuris naturalis diversimode determinationem accipiunt in veteri et nova lege, secundum quod congruit imperfectioni veteris legis et perfectioni noxae. I nde et poenitentia in veteri lege aliquam determinationem habuit. Quantum quidem ad dolorem, ut esset magis in corde quam in exterioribus signis, secundum illud loci ll ;* *Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra.* Quantum autem ad remedium doloris quaerendum, ut aliquo modo ministris Dei peccata sua confiterentur, ad minus in generali: unde Dominus, *Levit,* x ;* dicit: *Anima quae peccaverit per ignorantiam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram aestimationemque peccati: qui orabit pro eo quod nesciens fecerit, et dimittetur ei;* in hoc enim ipso quod oblationem faciebat aliquis pro peccato suo, quodammodo peccatum suum sacerdoti confitebatur; et secundum hoc dicitur *Proverb.* χχvιιι ♦. *Qui abscondit*

• Vm, 1$,

' Vm· ♯

α) */ult,— in nova* addunt editione»; *in nova lege* ante *instituendum* addunt F»G; *instituendum... veteri lege* οπι. EHI.

Praeterea, sacramenta^. lege. – Tertia ct a (sed a pro *ut supra* legit *ut saepe* ct om. *ipse* primo loco); om.

γ) *aliqua.* – Om. tertia.

δ) *materia.* – *kuiut sacramenti materia* f ct tertia. – *ratione* F«E ct cdilioaca; *panticme.*

t) *indixit, — dixit* ABpG, *induxit* I.

ζ) *ceperant.* – *acceperant* D. *conceperant* F et lenia.

t

scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit et reliquerit ea, misericordiam consequetur.

Nondum autem instituta erat potestas clavium, quae a passione Christi derivatur r·. Et per consequens nondum erat institutum quod aliquis doleret de peccato cum proposito subiiciendi se per confessionem et satisfactionem clavibus Ecclesiae, sub spe consequendae veniae virtute passionis Christi.

An tertium dicendum quod, si quis recte consideret ea quae Dominus dixit de necessitate baptismi, Ioan, in ;* tempore praecesserunt ea quae dixit, Matth. tv.de necessitate poenitentiae. Nam id quod dixit Nicodemo de baptismo, fuit ante incarcéraiionem loannis, de quo postea subditur * quod baptizabat: illud vero quod de poenitentia dixit, Matth. iv, fuit post incarcerationem Ioannis – Si tamen prius ad poenitentiam induxisset quam ad baptismum, hoc ideo esset quia ante baptismum etiam requiritur quaedam poenitentia: sicut et Petrus dixit, *Act.* n ·: *Poenitentiam agite, ct baptizetur unusquisque vestrum.*

Ad quartum dicendum quod Christus non est usus baptismo quem ipse instituit, sed est baptizatus baptismo loannis, ut supra dictum est. Sed nec active usus est suo ministerio: quia *ipse non baptizabat* communiter, *sed discipuli cius,* ut dicitur loan, iv ·; quamvis credendum videtur' quod discipulos baptizaverit, ut Augustinus dicit, *ad Selcucianum* :*

Usus autem huius sacramenti, ab eo instituti, nullo modo competebat neque quantum ad hoc quod ipse poeniteret. in quo peccatum non fuit; neque quantum ad hoc quod hoc sacramentum aliis praeberet, quia, ad ostendendum misericordiam ut virtutem suam, effectum huius sacramenti sine sacramento praebebat, ut supra dictum est.

Sacramentum autem Eucharistiae ct ipse sumpsit, et aliis dedit. I um ad commendandam excellentiam huius sacramenti. Tum quia hoc sacramentum est memoriale suae passionis, inquantum * Christus esi sacerdos et hostia.

rj *derivatur.* – d j cl un i (cl vêtu» Etcuridb); *derivant* D, *derivantur* ceteri.

0) *videtur.* – *ut* terbi. – Prc» *Selcudanum* (c/. qu. xxxvm en. 6. aJ a.), *scelfucianum* t, *ctllêcianum* pG. Cc/afminR F, *cdfuciaaum* éditione *cckttia* D, *cdeitianum* celeri.

t) *competebat,* – *fi competebat* cd. *a, sibi competebat* tenu.

t) inquantum. – *in qua* PL

Comrnontai'ia Cardinalis Caietani

n articulo septimo, circa illud quod poenitentia est dc iurc naturali quoad dolorem ct doloris remedium ct aliquod signum doloris, adverte quod dupliciter possunt hacc verba intclligi. Primo, simpliciter ct absolute, ut sonant. Et sic magnam habent difficultatem, si non sunt falsa. Tum quia, si peccatum non futi scandnlosum seu manifestum aliis, nulla apparet ratio naturalis ad signa doloris.

Tum quia, abstrahendo a documentis fidei, dolor seu tristitia de praeterito peccato nullam videtur habere rationem remedii. Et propterea superfluum videtur dolere dc malis praeteritis.

Accedit ad haec quod difficile est nossc quid homo. infra ius naturae solum stando, cognosceret dc abolitione peccati per aliud quam per cessationem a peccando.

11. Mio autem modo intclliguntur, *supposita in homine cognitione fidei:* ita quod, supposita fide, non cx fide, sed cx ratione naturali provenit quod homo dolcat dc peccatis commissis, ct quod dolorem in remedium assumat, ct quod aliquod signum dolons ostendat: quamvis hoc tertium intelligendum sit, sicut dc exteriori religionis cultu videtur. quod in communi sit dc iurc naturae. Dictat enim naturalis ratio homini fideli ut dolcat dc offensa Creatoris: ct, quia nullum aliud ev nobis est remedium nisi *cor humilitatum* ', ideo huiusmodi humiliationem *in remedium* · r».u *doloris,* hoc est, peccati dolendi. quaerat.

ARTICULUS OCTAVUS

I TRUM POEXITENT1A DEBEAT DURARE USQUE AD FINEM VITAE

Infra, ftrt. «», λ.1 t : IV *Sent.,* diiL xir, qu. i, art 4, quB : ; dist. nu, qu. n. ort. 4. quℓ 1.

octavum s,c PROCl:hrri R· Videtur quod poenitentia non debeat durare usque ad finem vitae. Poenitentia enim ordi-
-^natur ad deletionem peccati. Sed poeniteris statim consequitur remissionem peccatorum: secundum illud Ezech. xvm :* *Si poenitentiam egerit impius ab omnibus peccatis suis quae operatus est, vita vivet ct non morietur.* Ergo non oportet ulterius poenitentiam protendi.

2. Praeterea, agere poenitentiam pertinet ad statum incipientium. Sed homo de hoc statu debet procedere ad statum proficientium, et ulterius ad statum perfectorum Ergo non debet homo poenitentiam agere usque ad finem vitae.

3. Praeterea, sicut in aliis sacramentis homo debet consen are α statuta Ecclesiae, ita et in hoc sacramento. Sed secundum canones determinata sunt tempora poenitendi: ut scilicet ille qui hoc vel illud peccatum commiserit, tot annis poenitear. Ergo videtur quod non sit poenitentia extendenda usque ad finem vitae.

Sed contra est quod dicit Augustinus, in libro *de Poenitentia* :* *Quid restat nobis nisi dolere in vita? Ubi enim dolor finitur, deficit poenitentia. Si vero poenitentia finitur, quid derelinquitur de venia ?*

Respondeo dicendum quod duplex est poenitentia: scilicet interior, et exterior. Interior qui-

3) *coiitervarc.* – *itrvarc* F ct tertia.

dem poenitentia est qua quis dolet dc peccato commisso. Et talis poenitentia debet durare usque ad finem vitae. Semper enim debet homini displicere quod peccavit: si enim ei placeret peccasse, iam ex hoc ipso peccatum incurreret, et fructus f veniae perderet. Displicentia autem dolorem causai in eo qui est susceptivus doloris, qualis est homo in hac vita. - Post hanc vitam autem sancti non sunt susceptivi doloris. I nde displicebunt eis peccata praeterita sine omni tristitia: secundum illud Isaine l xv :* *Oblivioni traditae sunt angustiae priores.*

Poenitentia vero exterior est qua quis exteriora signa doloris ostendit, et verbotenus confitetur peccata sua sacerdoti absolventi, et iuxta eius arbitrium satisfacit L Et talis poenitentia non oportet quod duret usque ad finem sitae, sed usque ad determinatum tempus. secundum mensuram peccati.

Ad primi m ergo dicendum quod vera poenitentia non solum removet5 peccata praeterita, sed etiam praeservat eum a peccatis futuris. Quamvis igitur homo in primo instanti verae poenitentiae remissionem consequatur praeteritorum peccatorum, oportet tamen in homine perseverare poenitentiam, ne iterum incidat in peccatum.

An secundi,m dicendum quod agere poenitentiam interiorem simul et exteriorem pertinet ad statum incipientium, qui scilicet de novo redeunt a peccato. Sed poenitentia interior habet locum etiam in prolicientibus et perfectis: secundum illud Psalmi :* *Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrimarum.* I nde et ipse Paulus dicebat, I *Cor.* xv ♦ *Son sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.*

Ad tertiim dicendum quod illa lempora praefiguntur poenitentibus quantum ad actionem exterioris poenitentiae.

JD *fructui.* – /VuctUm tertit.
T> rL.. *iAthfacit.* – F «t terti *ut~. imfxfaclat cJ.* O . *utu/adat* reteri.

î) *removet.* – 4> *homine* edd.:t ro *eunt,* homiarm P.

Commentaria Cardinalis Caictani

In articulis octavo ct nono adverte quod *displicere* dupliciter sumitur: sdlicet contrarie, vel negative. Et quando sumitur contrarie, significat actum contrarium ad *placere:* quando vero surnilur negatis c, non significat aliquem actum, sed solummodo *non placere.* Cum ergo in littera dicitur quod *semper debet homini displicere quod peccavit* , vel aliquid simile, ^ulticit quod tntclligatur negative, idest *non pl^cere.*

Et patet hunc esse sensum litterae, quia contra *displicere* distinguit *placere.* dum subdit; SÏ *enim ei placeret peccasse,* etc. Nui enim *displicere* ita communiter sumptum fumet, scilicet sive contrarie sive negative, non licuEsct pro ratione reddere: *Si enim placeret ei peccasse, etc.* Nam potuisset dici quod nec displicet nec habet actum placendi, sed *non placet* peccasse.

Et hinc habes quod sufficit ad necessariam pocnitentiam post habitam contritionem, quod non placeat peccasse: nec est opus exire in actum displicentiae novae.

ARTICULUS NONUS

CTRU.M POENITENTIA POSSIT ESSE CONTINUA

!V *Sent,,* diet, tiv, qu. i, an. 4, qu4 : di»L nu, qu. r», «sn. 4, qua *3.*

II NOM M SlC PR0CEDrrLR * Videtur quod cw$vra3POcn'le,llia non possit esse continua.

^æitur enim lercm.xxxi ♦ *Quiescat vox ^^tua a ploratu, el oculi tui a lacrimis,* Scd hoc esse non posset si poenitentia continuaretur, quae consistit in ploratu et lacrimis. Ergo poenitentia non potest continuari.

2. Praeterea . de quolibet bono opere debet homo gaudere: secundum illud Psalmi *Servite Domino in laetitia.* Sed agere poenitentiam est bonum opus. Ergo de hoc ipso debet homo gaudere. Sed *non potest homo simul tristari et gaudere:* ut patet per Philosophum, IX *Ethic.* Ergo non potest esse quod pocnitens simul ' tristetur de peccatis praeteritis, quod pertinet ad rationem poenitentiae

3. Praeterea, II *ad Cor.* II ;* Apostolus dicit: *Consolemini,* scilicet poenitentem, *ne forte abundantiori tristitia absorbeatur qui est huiusmodi.* Sed consolatio depellit tristitiam, quae pertinet ad rationem poenitentiae. Ergo poenitentia non debet esse continua.

Sed contra esi quod Augustinus dicit, in libro *de Poenitentia* I: *Dolor in poenitentia continue custodiatur.*

Respondeo dicendum quod poenitere dicitur dupliciter: scilicet secundum actum, et secundum habitum. Actu quidum impossibile est quod homo continue poeniteat: quia necesse est quod actus poenitentis, sive interior sive exterior, interpoletur, ad minus somno et aliis quae ad necessitatem corporis pertinent.

Alio modo dicitur poenitere secundum habitum. Et sic oportet quod homo continue poenitcat: et quantum ad hoc quod homo nunquam aliquid contrarium faciat poenitentiae, per quod habitualis dispositio poenitentis tollatur; et quantum ad hoc quod debet in proposito gerere quod semper sibi peccata praeterita displiceant.

An primum ergo DiŒNDUM quod ploratus et lacrimae ad actum exterioris poenitentiae pertinent: qui non solum non debet esse continuus, sed nec etiam oportet quod duret usque ad finem vitae, ut dictum ĕst Unde et signanter - <<

a) *simul,* – *temper* FhEG, *continuo b, continue* Pe.

p) *poenitentiae.* — *Ergo poenitentia non debet (potest* P) me *continua* ajdunt F ct ŧerti praeter I.

ibi subditur quod *est merces operi tuo.* Est autem merces operis poenitentis plena remissio peccati et quantum ad culpam et quantum ad poenam: post cuius consecutionem non est necesse quod homo ulterius exteriorem poenitentiam agat. Per hoc tamen non excluditur continuitas poenitentiae qualis dicta est ♦

Ad secundum dicendum quod de dolore et gaudio dupliciter loqui possumus. Uno modo, secundum quod sunt passiones appetitus sensitivi. Et sic nullo modo possunt esse simul: eo quod sunt omnino contrariae, vel ex parte obiecti, puta cum sunt de eodem ; vel saltem ex parte motus cordis, nam gaudium est cum dilatatione cordis, tristitia vero cum constrictione. Et hoc modo loquitur Philosophus in IX *Ethicorum.*

Alio modo loqui possumus dc gaudio et tristitia secundum quod consistunt m simplici actu voluntatis, cui aliquid placet vel displicet ⁂ Et secundum hoc, non possunt habere contrarietatem nisi ex parte obiecti, puta cum sunt de eodem et secundum idem. Et sic non possunt simul esse gaudium et tristitia: quia non potest simul idem secundum idem placere et displicere. Si vero gaudium et tristitia sic accepta non sint de eodem et secundum idem, sed vel de diversis vel de eodem secundum diversa, sic non est contrarietas gaudii et tristitiae. Unde nihil prohibet hominem simul gaudere et tristari: puta, si videamus iustum affligi, simul placet nobis eius iustitia, ct displicet afflictio. Et hoc modo potest alicui displicere quod peccavit, et placere quod hoc ei displicet cum spe veniae, ita quod ipsa tristitia sit materia gaudii. Unde et Augustinus dicit, in libro *de Poenitentia :* Semper doleat poenitens, et de dolore gaudeat.* – Si tamen tristitia nullo modo compateretur sibi gaudium, per hoc non tolleretur habitualis continuitas poenitentiae, sed actualis.

Ad tertium dicendum quod, secundum Philosophum, in II *Ethic.* ad virtutem pertinet tenere medium m passionibus. Tristitia autem quae in appetitu poenitentis sensitivo consequitur cx displicentia voluntatis, passio quaedam est. Unde moderanda est secundum virtutem: et eius superfluitas est vitiosa, quia inducit in desperationem. Quod significat Apostolus ibidem dicens: *ne maiori tristitia absorbeatur qui ciusmodi est.* Et sic consolatio de qua ibi Apostolus loquitur, est moderate a tristitiae, non autem totaliter oblativa.

ARTICULUS DECIMUS

I I Rt M SACRAMENTUM POENITENTIAE DEBEAT ITERARI

decimi m sic proceditur. Videtur quod sacramentum poenitentiae non debeat iterari. Dicit enim \postolus, *Ileb.* vi4 : *Impossibile est eos qui semel illuminati sunt, et gustaverunt donum caeleste, et participes facti sunt Spiritus Sancti, et prolapsi sunt, rursus renovari ad poenitentiam.* Sed quicumque poenituerunt, sunt illuminati, et acceperunt donum Spiritus Sancti Ergo quicumque peccat post poenitentiam. non potest iterato poenitere.

2. Praeterea, Ambrosius dicit, in libro *de Poenitentia Reperiuntur qui saepius agendam poenitentiam putant. Qui luxuriantur in Christo. Nam. si vere poenitentiam agerent, iterandam postea non putarent: quia, sicut unum est baptisma, ita una poenitentia.* Sed baptismus non iteratur. Ergo nec poenitentia.

3. Praeterea, miracula quibus Dominus infirmitates corporales sanavit, significant sanationes spiritualium infirmitatum, quibus scilicet homines liberantur a peccatis. Sed non legitur quod Dominus aliquem caecum bis illuminaverit, vel aliquem leprosum bis inundaverit, aut aliquem mortuum bis suscitaverit. Ergo videtur quod nec alicui peccatori bis per poenitentiam veniam largiatur.

4. Praeterea, Gregorius dicit, in Homilia Quadragesimae ⁂ *Poenitentia est anteacta peccata deflere. etflenda iterum non committere.* Et Isidorus dicit, in libro *de Summo Pono Irrisor est. et non poenitens, qui adhuc agit quod poenitet.* Si ergo aliquis vere pocnileat, iterum non peccabit. Ergo non potest 1 quod poenitentia iteretur.

5. Praeterea, sicut baptismus habet efficaciam cx passione Christi, ita et poenitentia. Sed baptismus non iteratur, propter unitatem passionis et mortis Christi. Ergo pari ratione et poenitentia non iteratur.

(j. Praeterea, Gregorius dicit: *Facilitas veniae incentivum praebet delinquendi.* Si ergo Deus frequenter veniam praebet per poenitentiam, videtur quod ipse incentivum praebeat hominibus delinquendi: et sic videtur delectari in peccatis. Quod eius bonitati non congruit. Non ergo potest poenitentia iterari.

Sed contra est quod homo inducitur ad misericordiam exemplo divinae misericordiae: secundum illud Luc. vi ♦ *Estote misericordes, sicut et Pater vester misericors est.* Sed Dominus hanc misericordiam discipulis imponit, ut saepius remittant T fratribus contra sc peccantibus: unde, sicut dicitur Matth. ẋvin Petro quaerenti. *Quoties peccaverit in me frater meus, dimittam ʃ ei usque septies?* respondit lesus: .Vwi *dico tibi us-*

* Aliter HoeuL XXXIV» geL n. Ambra ctoi XXV. r. . C4t 4·

Jot. HI. 'Ak&aAm/. 'ib. П, cap. «rt.

α

• Ambr. Erreur. falmi (_\\ III. Mit, η 3Ô.

• V<*. jO.

T

• v«k ii, à

3) *potat.* – *putat tue* Fa c(tertia, *oportet* Vade. Palat. 358.
,1) *Grcgoriut.* — *Ambrotiut* P.

γ) *remittant.* – DIT ct tertia; *remittat.*
B) *peccaverit... dimittam, peccabit.^ et demittam* tertia.

que septies, sed usque septuagesies septies. Ergo etiam Deus saepius per poenitentiam veniam peccantibus praebet: praesertim cum doceat nos petere, *Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* .*

Respondeo dicendum quod circa poenitentiam erraverunt quidam dicentes non posse hominem per poenitentiam secundo consequi veniam peccatorum. Quorum quidam scilicet Novatiani, hoc in lanium extenderunt quod dixerunt post primam poenitentiam quae agitur in baptismo, peccantes non posse per poenitentiam iterato restilui .* – Alii vero fuerunt haeretici, ut Augustinus dicit, in libro *de Poenitentia* ,* qui post baptismum dicebant quidem esse utilem poenitentiam, non tamen pluries, sed semel tantum.

Videntur autem huiusmodi errores ex duobus processisse. Primo quidem, ex eo quod errabant circa rationem verae poenitentiae. Cum enim ad veram poenitentiam caritas requiratur, sine qua non delentur peccata. credebant quod caritas semel habita non possit amitti: cl per consequens quod poenitentia, si sit: vera, nunquam per peccatum tollatur, ut sit necesse eam iterari. – Sed hoc improbatum est in Secunda Parte ♦, ubi ostensum est quod caritas semel habita, propter libertatem arbitrii, potest amitti; et per consequens post veram poenitentiam potest aliquis peccare mortaliter.

Secundo, ex eo quod errabant circa aestimationem gravitatis peccati. Putabant enim adeo grave esse peccatum quod aliquis committit post veniam impetratam, quod non sit possibile ipsum remitti. In quo quidem errabant et ex parte peccati, quod, etiam post remissionem consecutam, potest esse et gravius et levius etiam quam fuerit ipsum primum peccatum remissum: et mulio magis contra infinitatem divinae misericordiac, quae est super omnem numerum et magnitudinem peccatorum, secundum illud Psal-

M sererc inci) Deus, secundum magnam misericordiam tuam: et secundum multitudinem miserationum tuarum , dele iniquitatem meam.

Unde reprobatur verbum Caini dicentis, *Genes.* iv ♦, *Maior est iniquitas mea quam ut veniam merear.* Et ideo misericordia Dei peccantibus per poenitentiam veniam praebet absque u,,° termino. Unde dicitur II *Paralip.* ult. * *Immensa ct investigabilis misericordia promissionis tuae super malitias hominum.* Unde manifestum est quod poenitentia est pluries iterabilis.

Ad primum ergo dicendum quod, quia apud ludaeos erant secundum legem quaedam lavacra instituta, quibus pluries se ab immunditiis purgabant ♦, credebant aliqui ludacorum quod etiam per lavacrum baptismi aliquis pluries purificari possit. Ad quod excludendum, Apostolus scribit Hebraeis quod impossibile est *eos qui semel sunt illuminati,* scilicet per baptismum, *rursum renovari ad poenitentiam,* scilicet per baptismum, qui est *lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus Sancti,* ut dicitur *ad 7'it.* m ·. Et rationem assignat ex hoc quod per baptismum homo Christo commoritur ·: unde sequitur ♦ *rursum crucifigentes m semetipsis Filium Dei.*

Ad secundum dicendum quod Ambrosius loquitur de poenitentia solemni. quae in Ecclesia non iteratur, ut infra * dicetur.

Ad tertium dicendum quod, sicut Augustinus dicit, in libro *de Poenitentia* ,* *multos caecos in l diverso tempore Dominus illuminavit, et multos debiles confortavit, ostendens in diversis illis eadem saepe peccata dimitti: ut quem prius sanavit leprosum, alio tempore illuminat caecum. Ideo enim tot sanavit caecos, claudos et aridos, ne desperet saepe * peccator. Ideo non scribitur aliquem nisi semel sanasse, ut quisque timeat sc iungi peccato. Medicum se vocat, ct non sanis, sed male habentibus opportunum: sed qualis hic medicus qui malum iteratum nesciret curare? Medicorum enim est centies infirmum centies curare Qui ceteris minor esset, si alii possibilia ignoraret.*

An quartum dicendi m quod poenitere est anteacta peccata deflere et flenda non committere *simul ' dum Jiet,* vel actu vel proposito. Ille enim est irrisor cl non poenitens qui. *simul dum poenitet.* agit quod poenitet: proponit enim 0 iterum se facturum quod gessit, vel etiam actualiter peccat eodem vel alio genere peccati. Quod autem aliquis postea peccat, vel actu vel proposito, non excludit quin prima poenitentia vera fuerit. Nunquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequentem: sicut enim vere cucurrit * qui postea sedet, ita vere poenituit qui postea peccat.

Ad quintum dicendum quod baptismus habet virtutem ex passione Christi sicut quaedam spiritualis regeneratio, cum spirituali morte praecedentis vitae. *Statutum est* autem *hominibus semel mori* ♦, et semel nasci. Et ideo semel tantum debet homo baptizari. Sed poenitentia habet virtutem ex passione Christi sicut spiritualis medicatio, quae frequenter iterari potest.

Ad sextum dicendum quod Augustinus, in libro *de Poenitentia* ,* dicit quod *constat? Deo multum displicere peccata, qui semper praesto est ea destruere, ne solvatur quod creavit, ne corrumpatur quod amavit,* scilicet per desperationem.

t) *quidam.* – PUG; om. *(a* om. *quorum quidam scilicet Xovatiani).* Pro *quod dixerunt, quod (ut* P) *dicerent* ten t.

ζ) n *sit.* — *sit* ABC. – Pro *ut sit. ut sic sil* I ct editione·.

M *ft F<r consequens post.* — D ct tertia praeter 1; *per sequens peccatum et consequens post* I. *et per consequens (sequens* tF) *peccatum et per consequens post* celeri.

0) *etiam.* – Om. editione·. — Pro *ipsum, post* I, otn. cetera tertia.

t) *est super.* – *superat* tertia.

») *commoritur.* — F ct tertia; *moritur.* — TertU proacquitur: *Unde subdit (subditur* P) *rursus cruci/fgentes sibimetipsis.*

a) In. – *et in* tertia. — Pro *confortavit, confrmavit* P.

p) *eadem.* – F; *idem b. eisdem c, eidem* cctcn – Pro *illuminat, illuminavit* DEFabc, *illuminet* Pl.

v) *sarpe.* – *se C, de se* P. Pro *Ideo non, Ideo* cnim ABCa. Pro rz *iungi, iungi* terti i praeter »G. Pro *opportunum, operativum* ACDpE ct d, *optimum* F. Pro *alii, aliis* PFI.

simul. — *scilicet simul* PFItG

°) *proponit enim.* – *vel proponit* ℓditione

n) *cucurrit.* – Tertia praeter H; *currit.* Ut. qu. ar. art. 1. a.

p) *dicit quod constat.* – *secundum Augustinum^, quod [quod* om. P) *constat* Pl.

QUAESTIO OCTOGESIMAQUINTA

DE POENITENTIA SECUNDUM QUOD EST VIRTUS IN SEX ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est dc poenitentia secundum quod est virtus ♦ LXIIIV.

Et circa hoc quaeruntur sex.

Primo: utrum poenitentia sit virtus.

Secundo: utrum sit vinus specialis.

'lenio; sub qua specie virtutis contineatur.

Quarto: de subiecto eius.

Quinto : de causa ipsius.

Sexto: de ordine eius ad alias virtutes.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM POENITENTIA SIT VIRTUS

IV *Sent.,* din. nr, qu. i, art, i, qu

SD primum sic proceditur. Videtur quod poenitentia non sit vinus. Poenitentia enim est quoddam sacramentum aliis sacramentis connumeratum, ut ex su- Xï!;!? i\ Pra * dictis patet. Sed nullum aliud sacramentum est virtus. Ergo neque poenitentia est virtus.

2. Praeterea, secundum Philosophum, in IV 5 Tb ki/du? /-Wc. * verecundia non est virtus, tum quia est passio habens corporalem immutationem; tum el'am 9u*a non csl *dispositio perfecti* ;* cum sit iSÛ.'kv dc turpi acto, quod non habet locum in homine virtuoso. Sed similiter poenitentia est quaedam passio habens corporalem immutationem, scilicet béÎ'LXiîi.'- ploratum. sicut Gregorius dicit ' quod *poenitere* h Î.Tî^: *est peccata praeterita plangere.* Est etiam de turpibus factis, scilicet de peccatis, quae non habent LI locum in homine virtuoso. Ergo poenitentia non est virtus.

3. Praeterea, secundum Philosophum, in IV *^hic. :* nullus est stultus eorum qui sunt secundum virtutem.* Sed stultum videtur dolere de commisso praeterito, quod non potest non esse: quod tamen pertinet ad poenitentiam. Ergo poenitentia non est virtus.

Sed contra est quod praecepta legis dantur de actibus virtutum: quia *legislator intendit cives* vftk': *t* ' *f^ere virtuosos,* ut dicitur in II *Ethic,* ♦ Sed praeceptum divinae legis est de poenitentia: secun- ^1'7. ⁀ dQm Mud Matth. III :* *Poenitentiam agite,* etc. Ergo poenitentia est virtus.

Respondeo dicendum quod, sicut ex dictis patet, poenitere est de aliquo a se prius facto dolere. m. 9. Dictum est autem supra * quod dolor vel tristitia dupliciter dicitur. Uno modo, secundum quod est passio quaedam appetitus sensitivi. Et quantum ad hoc, poenitentia non est virtus, sed passio.

Alio modo, secundum quod consistit in voluntate :* Et hoc modo est cum quadam electione. · ° ŝr Quae quidem si sit recta, necesse est quod sit actus virtutis: dicitur enim in II *Ethic,* * quod '·?, virtus est *habitus electivus secundum rationem rectam.* Pertinet autem ad rationem rectam quod aliquis doleat de quo dolendum est 3. Quod 3 quidem observatur in poenitentia de qua nunc loquimur: nam poenitens assumit moderatum dolorem de peccatis praeteritis, cum intentione removendi ea. Unde manifestum est quod poenitentia de qua nunc loquimur, vel est virtus, vel actus virtutis.

An primum ergo dicendum quod, sicut dictum est ♦, in sacramento poenitentiae materialiter se ·o«-«λχι»ς ϛrt. habent actus humani: quod non contingit m baptismo vel confirmatione. Et ideo, cum virtus sit principium alicuius actus, potius poenitentia est virtus, vel cum virtute, quam baptismus vel confirmatio.

Ad secundum dicendum quod poenitentia, secundum quod est passio, non est virtus, ut dictum ēst Sic autem habet corporalem transmutationem adiunctam. Est autem 3 vinus secundum › quod habet c.x parte voluntatis electionem rectam.

Quod tamen magis potest dici de poenitentia quam de verecundia. Nam verecundia respicit turpe facium ut praesens: poenitentia vero respicit turpe factum ut praeteritum U Est autem τ contra perfectionem virtutis quod aliquis in praesenti habeat turpe factum, de quo oporteat cum verecundari. \on autem est contra perfectionem virtutis quod aliquis prius commiserit turpia facta, de quibus oporteat eum poenitere, cum ex vitioso fiat aliquis virtuosus.

a) *delendum est. — ft et) modo et fine çuo dolendum est* çddunl Pl.

r) autem. — tamen 1, *enim* CDEl·" ct cetera tertia.

γ) *ut praesens... ut praeteritum,* – I d. j ; *praesens poenitentia ut praeteritum* F, *ut proprie est poenitentia respicit turpe factum ut praeteritum* E, ut *praesens pro <juo timet confundi poenitentia vero (sed poenitentia respicit turpe factum* »G) *ut praeteritura* ŢJG, *ut peccatum b, ut praeteritum* ceteri.

Ad tertium dicendum quod dolere de eo quod prius factum est cum hac intentione conandi ad hoc quod factum non fuerit, esset stultum. Hoc autem non intendit poenitens: sed dolor eius est displicentia seu reprobatio facti praeteriti cum intentione removendi sequelam ipsius, scilicet offensam Dei et reatum poenae. Et hoc non est stultum.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM POENITENTIA SIT SPECIALIS VIRTUS

IV *Sent.*, dial. XIV, qu. i, art. 1, qua 3.

secundi m sic proceditur. Videtur quod poenitentia non S'l specialis ' irtus. Eiusjlv SwÆ dem enim rationis videtur esse gaudere bonis prius actis, ct dolere de malis perpetratis. Sed gaudium de bono prius facto non est specialis virtus, sed est quidam *affectus laudabilis ex cardate proveniens,* ut patet per •op. ««. Augustinum, XIV *de Civ. Dei* unde et • v«r».6. Apostolus, I *Cor.* xiii dicit quod *caritas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati.* Ergo pari ratione poenitentia, quae est dolor de peccatis praeteritis, non est specialis virtus, sed est quidam affectus cx caritate proveniens.

2. Praeterea, quaelibet virtus specialis habet materiam specialem: quia habitus distinguuntur per actus, et actus per obiecta. Sed poenitentia non habet materiam specialem: sunt enim eius materia peccata praeterita circa quamcumquc materiam. Ergo poenitentia non est specialis virtus.

3. Praeterea, nihil expellitur nisi a suo contrario. Sed poenitentia expellit omnia peccata. Ergo contrariatur omnibus peccatis. Non est ergo specialis virtus.

Sed contra est quod de ea datur speciale legis praeceptum, ut supra * habitum est.

---------- Respondeo dicendum quod, sicut in Secunda iή'"υι1·π^' Partc* habitum est, species habituum distinguuntan. ». tur sccundurn species actuum: et ideo ubi occurrit specialis actus laudabilis, ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis. Manifestum est autem quod in poenitentia invenitur specialis ratio actus laudabilis, scilicet operari ad destructionem peccati praeteriti inquantum est Dei offensa, quod non pertinet ad rationem alterius virtutis. Unde necesse est ponere quod poenitentia sit specialis virtus.

Ai> primum ergo DiCENnvM quod a caritate derivatur aliquis actus dupliciter. Uno modo, sicut ab ea elicitus. Et talis actus virtuosus non requirit aliam x irtuiein praeter caritatem: sicut diligere bonum et gaudere de eo, et tristari de opposito. – Alio modo aliquis actus a caritate procedit quasi a caritate imperatus. Et sic, quia ipsa imperat omnibus virtutibus, utpote ordinans eas ad finem suum, actus a caritate procedens potest etiam ad aliam virtutem specialem pertinere.

Si ergo in actu poenitentis consideretur sola displicentia peccati praeteriti, hoc immediate ad caritatem pertinet, sicut et gaudere de bonis praeteritis. Sed intentio operandi ad deletionem peccati praeteriti requirit specialem virtutem sub caritate.

\d secundum dicendum quod poenitentia habet quidem realiter generalem materiam, inquantum respicit omnia peccata: sed tamen * sub ratione 3 speciali, inquantum sunt emendabilia per actum hominis coopérants Deo ad suam iustificationem.

Ad tertium dicendum quod quaelibet virtus specialis expellit ? habitum vitii oppositi: sicut albedo ? expellit nigredinem ab eodem subiecto. Sed poenitentia expellit omne peccatum effective, inquantum operatur ad destructionem peccati, prout est remissibile ex divina gratia homine coopérante. Unde non sequitur quod sit virtus generalis.

3) seJ *tamen.* – »F ct tertii; *tamen* pF, *et tamen ceteri.* – Post I *inquantum* tertia addit *scilicet.* *expellit.* – *corporaliter expellit formalitcr expellit F* et cetera tertii.

Commentaria Cardinalis Caietani

Dentlm occurrit magnum circa materiam secundi articuli, an poenitentia virtus ait \erc ct proprie una specialis virtus distincta a ceteris virtutibus. Et est ratio dubii non sola varietas opinionum, sed quoniam utrinque ratio urget.

Nam quod sit una virtus distincta ab aliis, Auctoris ratio in littera concludit, dicens: Operari ad deletionem peccati praeteriti, inquantum est offensa Dei. per quandam • Cf. an »<4· recompensationem ·, habet specialem rationem actus laudabilis non pertinentem ad rationem alterius virtutis. Ergo poenitentia, cui iste actus attribuitur, est specialis virtus.

• Cl ne», m. H. Ad partem autem negativam urget duplex ratio ·. Una cx propriis. Quia nulla virtus exigit aut praeexigit habentem ipsam sub illius contrario. Sed poenitentia praeexigit pocnitcntcin fuisse sub peccato, quod contrariatur poenitentiae. Ergo poenitentia non est specialis virtus. – Et haec ratio convincit intellectum meum.

Quae ct confirmatur. Quia virtutum semina sunt ita nobis insita ut possint a nobis acquiri, cum auxilio divino et recta ratione, etc.: ut non sit necesse nos peccare si omnes habendae sunt virtutes in actu. Sed ad poenitentiae virtutem habendam in actu impossibile est nos pervenire nisi peccatum interveniat. Igitur non est virtus specialis. – Nec evaditur haec confirmatio cx hoc quod poenitentia poneretur virtus non acquisita, sed infusi: quoniam simile est de utrisque iudiciuin quoad hoc quod non oportet peccare ut virtutes habeamus in actu.

Et confirmatur iterum ex parte subtecti. Quia in Chri-

sto fuerunt omnes virtutes. Et tamen in ipso non fuit poenitentia.

ill. Altera ratio est cx parte obiecti. Quia scilicet obiectum hoc, scilicet offensa ut recompensabilis per actum proprium, etc., non requirit propriam virtutem. Quod cx duobus apparet. Primo, ex eo quod inter homines obiectum hoc laudabili actu voluntario attingitur: ut patet cum is qui aliquem offendit, humiliat sc illi, confitendo se male fecisse, dolendo de offensa, ct subiicicndo se illi ad rccoinpensandam offensam ; per hos enim actus recuperat etiam Ju viT'tt °^cnsi gratiam. iuxta illud ·, *Parcere subieetb et debellare superbos.* Et tamen nulla virtus specialis ponitur propter actum aut obiectum istud. Proportionalitcr igitur loquendo, nulla est ponenda specialis virtus ad rccompcnsandam Dei offensam.

Secundo, ex eo quod ad huiusmodi recompensationem invenitur alia virtus sufficiens, scilicet religio. Religionis enim actus est subiiccrc se Deo, reddereque debitum Deo, non minus offenso quam benefactori. Ita quod, sicut reddere Deo debitum ob beneficia suscepta non exigit specialem virtutem ultra religionem, eadem ratione reddere Deo debitum ob offensam in cum ad religionem quoque spectabit: cadunt enim hae speciales rationes debiti, scilicet pro beneficiis vel pro offensis, sub illa communi ratione debiti quam attendit religio.

Et confirmatur. Quia praecipuus actus poenitentiae coincide cum actu primo religionis. Subtectio emm hominis ad Deum est praecipuum quod poenitentiae sirtus offert Deo in recompensam. Quam eandem offert religio: secundum actum quidem devotionis, absolute; secundum vero actum gratitudinis, pro beneficiis receptis; secundum actum poenitentiae, pro offensa commissa. I nde, sicut religionis quidam actus est rccompensare beneficia, ita rccompensarc peccata.

Et confirmatur hoc. Quia in lege veteri actu religionis ^rLtbatkir peccatum ·: et David *cor contritum et humilia·tum,* quod est ipsa emenda pro peccato, *sacrificium* ap- •Kuvcn.tj. pdlat ·.

IV. Ad evidentiam huius difficultatis, recolendum est quod non vertitur in dubium an actus poenitentiae sit actus laudabilis ct virtuosus: sed, an exigat virtutem specialem. ita quod habitus cius sit virtus distincta a reliquis virtutibus. Et mihi quidem videtur quod non sit virtus • Xm u. in. distincta, propter primas rationes allatas · ex parte subiccti et obiecti; sed quod actus poenitentiae est actus religionis.

Quod ut clarius percipiatur, distingue duos actus poenitentiae: alterum, ad rccompensandum offensam; alterum, ad recompensandum indulgentiam; nam peccando ct Deum offendimus, ct nobis plus indulsimus quam fas erat. Et primum, quod est praecipuum in poenitentia, vocatur satisfacere quoad culpam: secundum, satisfacere quoad poe- tat®. r· nam :* Horum autem actuum, ut ex his quae inter homines videmus ad divina ascendamus, primus consistit in tribus, scilicet displicentia dc offensa, confessione peccati, ct submissione sui ad offensum: cum his enim tribus recurrit homo ad hominem pro venia; ct si his non placatur offensus, nulla restat recta via obtinendi reconciliationem offensi. Secunda autem satisfactio consistit in luendo poenam, ut clare patet.

Ex his autem ad divinam reconciliationem ascendendo, eadem tria sufficere credimus ad divinam misericordiam provocandam. Horum autem nullum aliam virtutem quam caritatem religionemque requirit. Nam displicentia offensae in Deum actus est caritatis, cuius est gaudere ct complacere in bono divino. Confessio autem peccati, non solum exterior sed etiam interior, actus est religionis absque alia virtute media imperatus rationi, cuius est enuntiare peccatum. Submissio autem sui ad Deum religionis actus est: nec aliquid addit ratio poenitentiae nisi causam, scilicet *pro offensa;* sicut ratio gratitudinis aJdil *pro beneficio.*

Et probatur ratione. Quia religionis actus est quo excellentiam divinam, nostramque sublectionem ad Deum profitemur. Sed uterque istorum actuum, scilicet interior confessio et voluntaria submissio, in utriusque professione consistit: nam qui *confitetur Deo adversus se initutitiam suam* · submittendo sc, ct confessione cl submissione sub- ·?» lectionem suam latetur; simul ct excellentiam divinam, cui sc submittit, cuius excellentissima omnipotentia *parcendo manifestatur* ·, cuique *proprium es! misereri semper et* JCoi *parcere* ♦ Est igitur velle operari ad recompensationem ·άη·α.i»Λτ offensae proprie Deo, religionis actus elicitus.

Et confirmatur. Quia virtus poenitentiae non est virtus, ut ĩnfra patebit, acquisita, sed Infusa; non cx ratione ·απ. s, Gxnnaturali. >cd cx lumine divinae revelationis vim habens; si codcmquc cursu quo religio currit accepta. In cuius signum. inter praecepta religionis ita sunt sacrificia ct orationes pro peccatis sicut pro beneficiis,

Ncc proptcrca arguimus Auctorem. Quoniam verum est poenitendam esse specialem virtutem, latiora vocabulo utendo. Nec hoc mirum videatur alicui, aut novum in doctrina Auctoris: quoniam in praecedenti Ɛibro simile · ꞵ⁄ꝭ' ⁋ quid apparet, dum posita est virginitas specialis virtus, quae tamen non est nisi religio determinata ad tam excellentem materiam.

V. Reliquus vero actus poenitentiae, scilicet satisfacere quoad poenam ·, potest poni actus religionis imperatus me- · c. «a. nr. diante virtute vindicativae iustitiae participatae in subdito, itj quod peccator puniat sc quasi minister Dei vindicantis.

Potest etiam poni actus religionis immediate, pro quanto religio ipsa debitam poenam exsolvit, ut perficiatur satisfactio debita a filio servoque Domino ac Patri: hoc enim iustum secundum quid religio attendit inter hominem ct Deum, cum iustum simpliciter esse nequeat.

Potes autem percipere hanc quoque satisfactionem spectare ad religionem, cx eo quod nonnullus cultus est divinae excellentiae cx nostra sublectione, ut voluntarie huiusmodi poenas offeramus ei pro usurpatis contra aut praeter voluntatem divinam.

VI. Et haec dc hac difficultate dicta sufficiant. Proscquemur in sequentibus tractatum dc poenitentia ea dicendo quae stant cum utraque opinione- scilicet quod poenitentia sit una virtus per se distincta a reliquis; ct quod poenitentia coïncidât cum religione totaliter aut principaliter, ct cum iusdtia forte vindicativa scu commutativa quoad actum secundarium.

ARTICULUS TERTIUS

1 TRUM VIRTUS POENITENTIAE SIT SPECIES IUSTITIAE

IV *Sent.,* di>t. xiv, qu. I, ârt. 1, qu1 4, aJ 4; ꝙu >.

TERTIUM SIC PROCEDITUR. Videtur quod virtus poenitentiae non sit species iustitiae. Justitia enim non est virtus theologica. sed moralis, ut in Secunda Pane * patet. Poenitentia autem videtur virtus esse theologica. quia habet Deum pro obiccto: satisfacit enim Deo, cui etiam reconciliat peccatorem. Ergo videtur quod poenitentia non sit pars « iustitiae. 3

2. Praeterea, iustitia, cum sit virtus moralis, consistit in medio :* Sed poenitentia non consistit

•Pil°, 41. ux, ⌐tç». un, ^ >

a) *pars.* – *species* P.

in medio, scd in quodam excessu: secundum illud lerem. vi :* *Luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum.* Ergo poenitentia non est species iustitiae.

3. Praeterea, duae sunt species iustitiae, ut sciï 'L" 'iv/ dicitur in V *Ethic.* scilicet *distributiva* et *commutatira.* Sed sub neutra videtur poenitentia contineri. Ergo videtur quod poenitentia non sit species iustitiae.

• v<«. a·. Praeterea, super illud Luc. vi *Beati qui* •ora . »<nem. *nunc Jietis,* dicit Glossa :* *Ecce prudentia. per quam ostenditur quam haec terrena sint misera, el quam beata caelestia.* Sed flere est actus poenitentiae. Ergo poenitentia magis est prudentiae ? quam iustitiae.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in /·1^Λ□, Clp. V|t|e libro *de Poenitentia :* *Poenitentia est quaedam dolentis vindicta, semper puniens in se quod dolet se commisisse.* Sed facere vindictam pertinet ad •*De hrent.Me.* iustitiam: unde Tullius, in sua *Rhetorica* \ ponit «'»· *vindicalivam* unam speciem iustitiae. Ergo videtur quod poenitentia sit species iustitiae.

• Art. prau-id. RESPONDEO DICENDUM quod, SICUt Supra * diclUIU est, poenitentia non habet quod sit virtus specialis ex hoc solo quod dolet de malo perpetrato, ad hoc enim sufficeret caritas: sed ex eo quod poenitens dolet de peccato commisso inquantum est offensa Dei, cum emendationis proposito. Emendatio autem offensae contra aliquem commissae fit non per solam cessationem offensae, scd exigitur ulterius quaedam recompensatio, quae habet locum in offensis in alterum commissis sicut et retributio : nisi quod recompensatio est ex pane eius qui offendit, ut puta cum satisfactione; retributio autem est cx parte eius in quem fuit offensa commissa. Utrumque autem ad materiam iustitiae perlinet: quia utrumque est commutatio quaedam. Unde manifestum est quod poenitentia, secundum quod est virtus, • a. «oiy. est pars iustitiae :*

Sciendum tamen quod, secundum Philosophum, in V *Ethic.* dupliciter dicitur iustum: scilicet simpliciter, et secundum quid. Simpliciter quidem iustum est inter aequales: eo quod iuslitia est aequalitas quaedam. Quod ipse vocat *iustum politicum* vel *civile:* eo quod omnes cives aequales sunt, quantum ad hoc quod immediate sunt sub principe, sicut liberi existentes.

Iustum autem secundum quid dicitur quod est inter illos quorum unus est sub potestate alte- •d. soj. rius: sicut servus sub domino, filius sub patre ;* • Ar»Lioc.rro«. uxor sub viro :* Et tale iustum consideratur in poenitentia. Unde poenitens recurnt ad Deum, cum emendationis proposito, sicut servus ad do- •pw.cwn.«r»J· minum, secundum illud Psalmi ;* *Sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri;* et sicut filius ad patrem, secundum illud Luc. xv ;* *Pater, peccavi in caelum et coram* ' ViTl· ·' *te;* et sicut uxor ad virum, secundum illud lerem. ni ;* *Fornicata es cum amatoribus multis:* *Vtn· ⁞ *tamen revertere ad me, dicit Dominus.*

Ad primum ergo dicendum quod, sicut in *V Ethic.* dicitur, iustitia est t *ad alterum.* Ille autem ad τ quem est iustitia. non dicitur esse materia iustitiae: sed magis res quae distribuuntur vel commutantur. Unde et materia poenitentiae non est Deus, scd actus humani quibus Deus offenditur vel placatur: sed Deus se habet sicut ille ad j f' l quem est iustitia. Ex quo patet quod poenitentia ὐ non est virtus theologica: quia non habet * Deum pro materia vel pro obiecto. I

Ad secundum dicendum quod medium iustitiae i est aequalitas quae constituitur inter illos inter quos est iustitia, ut dicitur in V *Ethic.* * In quibusdam autem non potest perfecta aequalitas constitui, propter alterius excellentiam: sicut inter Cilium ct patrem, inter hominem ct Deum, ut Philosophus dicit, in \ III *Ethic.* ♦ Unde in talibus ille qui est deficiens, debet facere quidquid potest, nec tamen hoc erit sufficiens sed solum secundum acceptationem superioris. Et hoc significatur per excessum qui attribuitur poenitentiae.

Ad tertiim dicendum quod, sicut est commutatio quaedam in beneficiis, cum scilicet aliquis pro beneficio recepto gratiam rependit, ita etiam est commutatio m offensis: cum aliquis pro offensa in alterum commissa vel invitus puniiur. quod perlinet ad vindicalivam iustitiam; vel voluntarie récompensât emendam, quod pertinet ad poenitentiam, quae respicit personam peccatoris sicut iustitia vindicative personam iudicis. Unde manifestum est quod utraque sub iustitia commutativa continetur.

Ad quartum dicendum quod poenitentia, licet directe sit species iustitiae, comprehendit tamen quodammodo ea quae pertinent ad omnes virtutes. inquantum enim est iustitia quaedam hominis ad Deum, oportet quod participet ea quae sunt virtutum theologicarum, quae habent Deum pro obiecto. Unde poenitentia est cum fide passionis Christi, per quam iustificamur a peccatis; et cum spe veniae; et cum odio vitiorum, quod pertinet ad caritatem. – Inquantum vero est virtus moralis, participat aliquid prudentiae, quae est directive omnium \irtutum moralium. – Sed ex ipsa ratione iustitiae non solum habet id quod iustitiae est, sed etiam ea quae sunt temperantiae et fortitudinis: inquantum scilicet ea quae delectationem causam ad temperantiam pertinentem, vel : terrorem incutiunt, quem fortitudo moderatur, in commutationem iustitiae veniunt. Et secundum hoc ad iustitiam pertinet et abstinere a delectabilibus, quod pertinet ad temperantiam; et sustinere dura, quod pertinet ad fortitudinem.

·Uc oi »a art

-Û.G^OfA *Lera* a?. »T.

• AlJr *Mm.* el Ami·.. Up. ı - x TV lea t. •An. i. U 3,5.

prudentiae. – *c»t speciei* pF, *est tpeciei prudentiae* I'\FG et *a, prudentiae fquam iustitiae) est actus* I; *Ergo... iustitiae* om. E. γ) *est.* – *virtut* n.ldunt F ct terda. – *est iustitia* PF Gill; *dicitur iustitia be, iustitia dicitur (non est materia)* cd. *a, iuttitia* ccteri.

5) *poenitentia.* – FJ. a cl p<r .l/ûn marga P; *iustitia.*

c) *fufiteieus.* – *simpliciter* addit tertia.

ζ) *pertinentem, vel.* – E cl tertia praeter P} *pertinent vel* P, *per linentem* ceteri.

Commentaria Cardinalis Caictani

Is articulo tertio tria advertenda occurrunt. Primum cit dc actu poenitentiae: an contineatur sub commutativa justitia. – Secundum est. an sistat in commutativa iustitia. – Tertium est: an reddat aequale simpliciter, vel secundum acceptationem Dei tantum.

Et primum quidem propter Scotum. qui, in IV *Sent.,* dist. xiv, qu. n·, posuit actum poenitentiae esse actum .us‖!jae punitivae, quae distinguitur contra iustitiarn comminativam. Tenuit enim poenitentem ut ministrum iudicis punire sc, ut culpa ordinetur per poenam. Ac per hoc, cum actus iudicis sit vindicare, seu velle infligere poenam pro peccato, qui est actus iustitiae vindicativje. idem actus erit in pocnitente, tanquam cxcquente contra seipsum \indictam a iudice statutam.

Secundum vero dubium motum est propter Durandum ·, dist. xiv, art. n, ubi ponit poenitentiam esse idem quod iustitia commutativa: quia ordinat hominem ad alterum, idest Deum, in ratione debiti propter oflensam.

Tertium autem movetur propter Scotum, ubi supra, qu. ut ·, tenentem quod aequale ex natura rei posset reddi, ita quod poena esset aequalis culpae: ut sic culpa sufficienter ordinetur per poenam.

11. Ad horum evidentiam, notandum est primo, quod Auctor loquitur de poenitentia ut est recompensativa Deo tam pro culpa quam pro poena. Scotus vero solam poenae rationem habuit: nec posuit poenitentiam ad reconciliandum Deum offensum, sed solummodo ad puniendam culpam commissam.

Unde adverte secundo, quod Auctor posuit poenitentem ut alterum extremum respectu Dei. Scotus vero posuit poenitentem in utroque extremo: dum ponit ipsum ex una parte ut ministrum iudicis vindicantem; ct cx altera parte ponit ipsum ut reum in quem fit vindicta, constituendo aequalitatem poenae ad culpam. Et proptcrca non est mirum si varia dicuntur ab istis.

Verum si diligentius perspectum fuerit, et praecipuus poenitentiae actus consideratus fuerit, apparebit quod prima poenitentiae intentio est operari ad reconciliationem offensi per recognitionem peccati et submissionem sui. iuxta illud * *Dixi, Confitebor adversum me iniustitiam meam Domino: ct tu remisisti impietatem peccati mei;* ubi *impietatem* dixit, non *poenam,* monstrans per hoc quod huiusmodi sui ipsiu» accusatio apud Deum remissioni offensae cooperatur, utpotc ad illam ordinata.

Et hinc sequitur quod poenitens, ut poenitens, non tenet personam ministri et rei: sed rei tantummodo, non puniendi tantum. sed principalius reconciliandi per proprium opus ad divinam misericordiam accedentis.

111. Unde ad primum dubium * dicitur quod, licet poenitentia quoad actum secundarium, qui est solutio poenae, sit forte actus iustitiae vindicativae: quia tamen vindicta iit secundum aequale iustitiae commutativac, ex hoc ipso non excluditur iustitia commutativa, sed includitur, sicut genus includitur in specie. Nec enim aliter distinguitur vindicative contra commutativa® nisi sicut species distinguitur a genere.

Ad secundum vero dubium dicitur quod, cum inter Deum ct hominem non sit tustuin simpliciter sed secundum quid, non videtur erudite dictum quod poenitentia coincidit cum iustitia absolute. Nec ratio allau hoc infert: quoniam oportet addere quod reddit debitum *aequale;* quod hic non salvatur.

Ad tertium autem dicendum, puto, quod in aequivoco laboramus. Quoniam nos dc aequali ad totum quod debetur cx peccati ratione, loquimur: ct dicimus non posse reddi aequale Deo. Ille vero de aequali ad >ohm poenam temporalem, quae post reconciliationem solvenda restat, loqui videtur: quam aequalitatem fleri posse non videtur negandum, cum lob dicat·: *Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, et calamitas quam patior, tn statera: quasi arena maris haec gravior appareret.*

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM SUBIECTUM POENITENTIAE SIT PROPRIE VOLUNTAS

TV *Sent.*. di»t. UT, qu. |, art. 3, qu· I.

QVARTUM s,c proceditur. Videtur quod J^^ffl^subiectuin poenitentiae non sit proprie voluntas. Poenitentia enim est tristitiae •^^^spccies. Sed tristitia est in concupiscibili, sicut et gaudium. Ergo poenitentia est in concupiscibili.

2. Praeterea, poenitentia est *vindicta quaedam,* ut Augustinus dicit, in libro *de Poenitentia* Sed vindicta videtur ad irascibilem pertinere: quia ira est *appetitus vindictae* ♦ Ergo videtur quod poenitentia sit in irascibili.

3. Praeterea, praeteritum est proprium obiectum memoriae, secundum Philosophum, in libro *de Memoria* :* Sed poenitentia esi de praeterito, ul dictum est :* Ergo poenitentia est in memoria sicuti in subiecto.

4. Praeterea, nihil agit ubi non est. Sed poenitentia excludit peccala a ab omnibus viribus animae. Ergo poenitentia est in qualibet vi animae. et non in voluntate tantum.

Sed contra, poenitentia est sacrificium quoddam: secundum illud Psalmi ·: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Sed offerre sacrificium est actus voluntatis: secundum illud Psalmi :* Ib- *luntarie sacrificabo tibi.* Ergo poenitentia est in voluntate.

Respondeo dicendi m quod dc poenitentia dupliciter loqui possumus. Uno modo, secundum quod est passio quaedam. El sic, cum sit species tristitiae, est in concupiscibili sicut in subiecto.

Alio modo, secundum quod est vinus. El sic, sicut dictum est ;* esi species iustitiae Iustitia autem, ut in Secunda Parte * dictum est, habet pro subiecto appetitum rationis, qui est voluntas. I nde manifestum esi quod poenitentia, secundum quod est vinus, est in voluntate sicut

λ) *peccata.* – *peccatum* PFtr.

in subiecto. Et proprius eius actus est propositum emendandi Deo quod contra eum commissum est.

An primum ergo dicendum quod ratio illa procedit de poenitentia secundum quod est passio.

An secundum dicendum quod vindictam expetere fi ex passione de alio pertinet ad irascibilem. Sed appetere vel facere vindictam ex ratione de se vel de alio, pertinet ad voluntatem.

Ad tertilm dicendum quod memoria esi vis apprehensiva praeteriti. Poenitentia autem non pertinet ad vim apprehensivam, sed ad appetitivam. quae praesupponit actum apprehensivae. I nde poenitentia non est in memoria, sed supponit eam.

Ad quartum dicendum quod voluntas, sicut in Prima Parte habitum est, movet omnes alias potentias animae. Et ideo non est inconveniens si poenitentia, in voluntate existons, aliquid in singulis potentiis animae operatur.

p) r.vfr//rr. *appetere* tenuu

Commentaria Cardinalia Caletani

In articulo quarto intdhgc, Novitic, quod, sicut iusutia iof i. i' tentia est voluntas tribuens Deo tus mum contra eum commisso. Est enim, sive stt idem quod retigjo sive non ;* talis voluntas, quoniam pars est iustiti.ie, quae in actu voluntatis consistit Reddit autcm poenitentia Deo ius suum pro offensa, confitendo, detestando, ac submittendo se peccatorem Deo offenso, hoc enim est aequale ita pocnitentia pro peccato.

Et quoniam huiusmodi voluntas cx maiori vel minori potest allectu procedere, ideo varia invenitur dispositio vere pocnitentium · maior minorque fructus divinae gratiae inde percipitur.

ARTICULUS QUINTUS

LTRL'M PRINCIPIUM POENITENTIAE SIT EX TIMORE

IV *Sent.* dlit. uv, qu. i, art. 3, ąu 1.

QUINTI M SIC PROCEDITUR \ idutUP JUOd

tw4yKlpnncipium poenitentiae non sit ex timore. jQISjçvg more. Poenitentia enim incipit in dis- ^plicentia peccatorum. Sed hoc pertinet ad caritatum, ut supra dictum est. Ergo poenitentia magis oritur ex amore quam cx timore.

2. Praeterea, ad poenitentiam homines provocantur per expectationem regni caelestis: secundum illud Matth. iv :* *Poenitentiam agite: appropinquabit enim regnum caelorum.* Sed regnum caelorum est obiectum spei. Ergo poenitentia magis procedit ex spe quam ex timore.

3. Praeterea, timor est interior actus · hominis. Poenitentia autem non videtur esse p ex opere hominis, sed ex opere Dei: secundum illud lerem. xxxi :* *Postquam convertisti me, egi poenitentiam.* Erga poenitentia non procedit ex timore.

Sed contra est quod Isuiae xxvi dicitur: *Sicut quae concipit γ, cum appropinquaverit ad parium. dolens clamat in doloribus suis, sic Jacti sumus,* scilicet per poenitentiam: ct postea subditur, secundum aliam litteram zl *timore luo, Domine, concepimus, et parturivimus ϕ, et pegerimus spiritum salutis,* idest poenitentiae salutaris, Ut per praemissa * patet. Ergo poenitentia procedit ex timore.

Respondeo dicendum quod de poenitentia loqui possumus dupliciter. Uno modo, quantum ad habitum. Et sic immediate a Deo infunditur, *sine nobis* * principaliter operantibus, non tamen sine nobis dispositive cooperantibus per aliquos actus.

Alio modo possumus loqui de poenitentia quantum ad actus quibus Deo operanti in poenitentia l cooperamur. Quorum actuum primum principium est Dei operatio convertentis cor: secundum illud *Thren,* ult. :* *Converte nos. Domine. ad te, et convertemur.* - Secundus actus est motus fidei. - Tertius actus est motus timoris servilis. quo quis timore suppliciorum a peccatis retrahitur. Quartus actus est motus spei, quo quis, sub spe veniae consequendae, assumit propositum emendandi. Quimus actus est motus caritatis, quo ; alicui peccatum displicet secundum seipsum. ut non iam propter supplicia. Sextus actus est motus timoris filialis, quo, propter reverentiam Dei, aliquis emendam Deo voluntarius offert.

Sic igitur patet quod actus poenitentiae a timore servili procudit sicut a primo motu affectus ad hoc ordinante r«: a timore autem filiali sicut ab immediato et proximo principio.

Ad primum ergo dicendum quod peccatum prius incipit homini displicere, maxime peccatori, propter supplicia, quae respicit timor .servilis, quam propter Dei offensam vel peccati turpitudinem, quod pertinet ad caritatem.

Ad secundim dicendum quod in *regno caelorum appropinquante* intelligitur adventus regis non solum praemiantis, sed etiam punientis. Unde

3) *interior actui.* - *actui* E, *quidam interior actui* F, *quidam actut interior* tertis.
flic. - *in r.oMi cue* tertia.
γ) *concipit.* - *concepit* PB.
0) *parturivimut.* - *quaii parturivimut* tcrtU.
1) *poenitentia.* - DFa ct tertia; *poenitentiam.*
ζ) *quo.* - **DFj** ct tertia; *vel quo.*
rj *ordinante.* - *ordinate* H, *ordinanto b, ordinato* Pr.

et. Matth. m ;* loannes Baptista dicebat: *Progenies viperarum, quis demonstravi! vobis fugere a ventura ira?*

Ad tertium dicendum quod etiam ipse motus timoris procedit ex actu Dei convertentis cor: unde dicitur *Deuteron,* v :* *Quis det cos talem habere mentem ut timeant me?* Et ideo per hoc quod poenitentia a timore procedit, non excluditur quin procedat ex actu Dei convertentis cor.

ARTICULUS SEXTUS

UTREM POENITENTIA SIT PRIMA VIRTUTUM

IV Xrnf.. dht. «v, qu. i, an. s, qu1 2.

Kn sextum sic proceditur. Videtur quod poenitentia sit prima virtutum. Quia super illud Matth. m ;* *Poenitentiam agite,* dicit Glossa :* *Prima virtus est per poenitentiam punire veterem hominem primitia odire :*

2. Praeterea, recedere a termino prius esse videtur quam accedere ad terminum. Sed omnes aliae virtutes pertinere videntur ad accessum ad terminum: quia per omnes homo ordinatur ad bonum agendum. Poenitentia autem videtur ordinari ad recessum a malo. Ergo poenitentia videtur prior esse omnibus aliis virtutibus.

3. Praitterea, ante poenitentiam est peccatum in anima. Sed simul cum peccato nulla virtus animae inest. Ergo nulla virtus est ante poenitentiam. sed ipsa videtur esse prima, quae aliis aditum ' aperit excludendo peccatum.

Sed contra est quod poenitentia procedit ex fide, spe et caritate, sicut iam * dictum est. Non ergo poenitentia est prima virtutum.

Respondeo dicendum quod in virtutibus non attenditur ordo temporis quantum ad habitus: quia, cum virtutes sint connexae, ut in Secunda Parte * habitum est, omnes simul incipiunt esse in anima. Sed dicitur una earum esse prior altera ordine naturae, qui consideratur ex ordine actuum : secundum scilicet quod actus unius virtutis praesupponit actum alterius ¥irtutis

Secundum hoc ergo dicendum est quod actus quidam laudabiles etiam tempore praecedere possunt actum et habitum poenitentiae: sicut actus fidei et spei informium, el actus timoris sen ilis. Actus autem et habitus caritatis simul sunt tempore cum actu el habitu poenitentiae, et cum habitibus aliarum virtutum: nam, sicut in Seeunda Parte * habitum est. in justificatione impii simul est motus liberi arbitrii in Deum, qui est actus fidei per caritatem formatus, ct motus liberi arbitrii in peccatum, qui est actus poenitentiae. Horum tamen duorum actuum primus naturaliter praecedit secundum: nam actus poenitentiae virtutis τ est contra peccatum ex amore Dei. unde primus actus est ratio et causa secundi. Sic igitur poenitentia non est simpliciter prima virtutum, nec ordine temporis nec ordine naturae: quia ordine naturae simpliciter praecedunt ipsam virtutes theologicae :*

Sed quantum ad aliquid est prima inter ceteras virtutes ordine temporis, quantum ad actum eius qui primus occurit in justificatione impii. Sed ordine naturae videntur esse aliae virtutes priores, sicut quod est per se prius est' eo quod est per accidens: nam aliae virtutes per se videmur esse necessariae ad bonum hominis, poenitentia autem supposito quodam, scilicet peccato praeexistenti; sicut etiam dictum est * circa ordinem sacramenti poenitentiae ad alio sacramenta praedicta.

An primum ergo dicendum quod glossa illa loquitur quantum ad hoc quod actus poenitentiae primus est tempore inter actus aliarum virtutum

An secundum dicendum quod in motibus successivis recedere a termino est prius tempore quam pervenire ad terminum; et prius natura quantum est ex parte subiccti, sive secundum ordinem causae materialis. Sed secundum ordinem causae agentis ct finalis, prius est pervenire ad terminum: hoc enim est quod primo agens intendit. Et hic ordo praecipue attenditur in actibus animae '. ut dicitur in II *Physicorum :*

Ad tertum dicendum quod poenitentia aperit aditum virtutibus expellendo peccatum per virtutem fidei ct caritatis, quae sunt naturaliter priores. ha tamen aperit cis aditum quod ipsae simul intrant cum ipsa: nam in justificatione impii simul cum motu liberi arbitrii in Deum cl in peccatum, est remissio culpae et infusio gratiae, cum qua simul infunduntur omnes virtutes, ut in Secunda ℙarte habitum est.

s) *odire.* – *odisse* P, *odire ergo etc.* cd. *a aditum.* – P; *ianuam* F, .runn.im ceteri.
γ) *poenitentiae virtutis.* – *virtutis poenitentiae* P.

l) *prius est.* – blj; *est prius* cetera tertia, *prius* ceteri. – ante ct po»t *videntur este* habent VBQ
t) *virtutum.* – *moralium* addunt F ct terth.
Ç) *animae.* D et cditfonca; om. C. *animi* ceteri.

Commentaria Cardinalis Caietani

Is articulis quinto ct sexto simul, nc fallaris, Novitic, intelligens actus quibus Deo in poenitentia cooperamur, esse actus procedentes a virtute poenitentiae. Hoc enim falsum est: cum multi actus illi, scilicet qui sine caritate esse possunt, praecedant poenitentiam ut est virtus, ct tamen sunt actus boni, quibus Deo cooperamur ad poenitentiam consequendam. Ncc te turbet actus timoris servilis: quoniam pro timore poenarum sumitur, ct est bonus; et non pro timore poenarum tantum.

H. In eodem articulo sexto dubium occurrit cx Scoto ct Durando, an poenitentia sit virtus acquisita. Nam Scotus, ubi supra ·, qu. m ;** tenet poenitentiam esse virtutem acquisitam: quia voluntas ex frequentatis actibus pocn.|cnjj poteet generare in se habitum inclinantem ad similes actus; ct ille erit vere virtus, quia rectissimae rationi consonus. – Et amplius sentit quod potest esse informis: quia potest manere cum peccato mortali.

• Arr. j. €oe ••Qu.ii.ed uir *etn.* pnonpik.

mcVt'ħum iC'' Durandus autem, ubi supra ", negat ipsam esse virtutem infusam : quia nulla talis est praeter theologicas.

III. Ad huius evidentiam, sciendum «t quod esse virtutem infusam contingit dupliciter: vel per se, vel per accidens. Per sc quidem virtus infusa est quae ncc ex natura nec ex acquisitione, sed sola infusione haberi potest, ut caritas. Per accidens autem est quae cx suo genere nata est acquiri, sed accidit quod in hoc sit infusa, ut cum Deus infundit alicui habitum scientiae moralis vel natura^is* nul habitum temperantiae seu fortitudinis.

• An»tot *Eihic* tib η. ℙ* Ty» ǰeci ñ.

Rursus sciendum est quod aliud est habere aliquem *habitum electivum secundum rationem rectam* :* et aliud est habere similem habitum secundum rationem virtutis. Verbi gratia, aliud est habere habitum amoris acquisitum cx frequentibus actibus amandi Deum ct proximum, etiam secundum regulas fidei · ct aliud est habere virtutem caritatis. Habere enim virtutem caritatis est habere habitum infusum *dividentem filios Dei a filiis perditionis* ·: habere autem habitum acquisitae caritatis non est habere huiusmodi virtutem, quae est donuin Dei, ut ex se patet.

• Aut. *Jt Trit.* hb. XIV, C-xwnu

IV. His praemissis, dicitur quod, quia poenitentia est per se virtus infusa, quantumcunquc ex frequentatis poenitendi actibus similis habitus generari possit, nunquam perveniet ad plenam rationem virtutis poenitentiae: quia nunquam perveniet ad hoc quod sit donum reconcilians Deo offenso.

. Qa-

• Q ·.

Quod autem poenitentia sit virtus per sc infusa, ex co palet quod omnes illae virtutes quae cx suo genere ordinant hominem secundum statum vitae gratiae, sunt cx suo genere infusae, utpotc excedentes statum vitae quae est secundum naturam et rationem naturalem. Sed virtutem poenitentiae constat ad statum vitae quae est secundum gratiam Dei pertinere: sicut ct religionem ut est circa sacramenta, circa venerationem Dei unius et trini, etc.

(.inde apparet falsum esse solas théologales virtutes esse infusas; et virtutem poenitentiae posse esse informem, seu cum peccato mortali; optimeque Auctorem dixisse · quod *actus et habitus caritatis simul sunt tempore cum actu et habitu poenitentiae,* cum lustificatur impius.

e In corpora

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

• VtfV

•I» rrt

• Vcn

•U.1

*V«

• V<r

QUAESTIO OCTOGESIMASEXTA

DE EFFECTU POENITENTIAE QUANTUM AD REMISSIONEM PECCATORUM MORTALIUM

IN SEX ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est de effectu poenitentiae. Et primo, quantum ad remissionem peccatorum mortalium; secundo, quantum ad remissionem peccatorum venialium; tertio, quantum ad reditum peccatorum dimissorum; quarto, quantum ad restitutionem virtutum.

Circa primum quaeruntur sex.

Primo: utrum peccata mortalia per poenitentiam auferantur.

Secundo: utrum possint sine poenitentia tolli.

Tertio: utrum possit remitti unum sine alio.

Quarto: utrum poenitentia auferat culpam remanente reatu.

Quinto: utrum remaneant reliquiae peccatorum.

Sexto: utrum auferre peccatum sil effectus poenitentiae inquantum est virtus, vel inquantum est sacramentum.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM PER POENITENTIAM REMOVEANTUR OMNIA PECCATA

IP II·", qu. iir, ari. 5; IV *Sent.*, diet, iiv, qu. ii, en. t. ąu i; HI Glut. *Gent.*, cap. ctn.

PRiMt'M SIC proceditur. \ idetur quod 'ŒÊvw Pcr poenitentiam non removeantur omnia peccata. Dicit enim Apostolus, ^^^^*lieb.* xn : quod Esau *non invenit locum poenitentiae, quamvis cum lacrimis inquisisse! eam:* Glossa *idest* \ *non invenit locum veniae et benedictionis per poenitentiam.* Et II *Machab.* ix dicitur de Antiocho: *Orabat scelestus ille Dominum. a quo non erat misericordiam consecuturus.* Non ergo videtur quod per poenitentiam omnia peccata tollantur.

2. Praeterea, dicit Augustinus, in libro *de Sermone Dom. in Monte* ▮. quod *tanta est labes illius peccati* (scilicet, *cum post agnitionem Dei per gratiam Christi, oppugnat aliquis fraternitatem, et adversus ipsam gratiam invidiae facibus agitatur), ut deprecandi humilitatem subire non possit, etiam si peccatum suum mala conscientia agnoscere et annuntiare cogatur.* Non ergo omne peccatum potest per poenitentiam tolli?

3. Praeterea» Dominus dicit, Matth. xn : *Qui dixerit contra Spiritum Sanctum verbum, non remittetur ei neque in hoc saeculo neque in futuro.* Non ergo omne peccatum remitti potest per poenitentiam.

Sed contra est quod dicitur Ezech xvm : *Omnium iniquitatum eius quas operatus est. non recordabor amplius.*

Respondeo dicendi m quod hoc quod aliquod peccatum per poenitentiam tolli non possit, posset t contingere dupliciter: uno modo, quia aliquis de peccato poenitere non posset; alio modo, quia poenitentia non posset delere peccatum. Et primo ŭ quidem modo, non possunt deleri peccata daemonum, et etiam hominum damnatorum: quia affectus eorum sunt in malo confirmati; ita quod non potest eis displicere peccatum inquantum est culpa, sed solum displicet cis inquantum est l poena quam patiuntur; ratione cuius aliquam poenitentiam, sed infructuosam habent, secundum illud *Sap.* v : *Poenitentiam agentes. et prae angustia spiritus gementes.* Unde talis poenitentia non est cum spe veniae, sed cum desperatione.

Tale autem non potest esse peccatum aliquod hominis viatoris; cuius liberum arbitrium flexibile est ad bonum et ad malum. Unde dicere quod aliquod peccatum sil in hac vita de quo aliquis poenitere non possit, est erroncum. Primo quidem, quia per hoc tolleretur libertas arbitrii. – Secundo, quia derogaretur: virtuti gratiae, per quam mox eri potest cor cuiuscumque peccatoris ad poenitendum: secundum illud *Proverb,* xxi *Cor regis in manu Dei, et quocumque voluerit vertet illud.*

Quod autem secundo modo non possit per veram poenitentiam aliquod peccatum remitti, est etiam erroneum. Primo quidem, quia repugnat divinae misericordiae, de qua dicitur, loel ll ♦ quod *benignus et misericors est, et multae misericordiae, et praestabilis super malitia.* Vinceretur quodammodo enim ° Deus ah homine, si

a) *precata.* – *omnia peccata* tertia.
j) *Glossa: idest.* – F ct tertia; om.
T» *posset.* – *possit* II. *potest* ĕditione
i) *Et primo.* – F ct tertia, *Et hoc primo* ceteri. – Anio *deleri* F ct tertia addunt *per poenitentiam.*
</| *inquantum est.* – *inquantum* DEpC, otn.
ζ) *derogantur.* – *per hoc derogaretur* Pl.
η) *et.* – *ct patiens et* PGc, *patient et* I, *et patient E*
Û) *quodammodo enim* – *enim quodammodo* F.i c: tertia.

homo peccatum vellet deleri, quod Deus delere non vellet. – Secundo, quia hoc derogaret virtuti passionis Christi, per quam poenitentia operatur, sicut et cetera sacramenta: cum scriptum sit, I Ioan, n ♦ *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non solum nostris, sed etiam totius mundi.*

Unde simpliciter dicendum est quod omne peccatum in hac vita per poenitentiam ' deleri potest.

An primum ergo DICENDUM quod Esau non vere poenituit. Quod patet ex hoc quod dixit: *Γ‹·-nient dies luctus patris mei, et occidam Iacob fratrem meum* ♦

Similiter etiam nec Antiochus vere poenituit. Dolebat enim de culpa praeterita non propter offensam Dei, sed propter infirmitatem corporalem quam patiebatur *.

An secundum dicendum quod illud verbum Augustini sic est intelligendum: *Tanta est labes illius peccati ut deprecandi humilitatem subire non possit,* scilicet, *de facili:* secundum quod dicitur ille non posse sanari qui non potest de facili sanari. Potest tamen hoc fieri per virtutem divinae gratiae, quae etiam interdum *in profundum maris convertit,* ut dicitur in Psalmo *

Ad tertium dicendum quod illud *verbum* vel *blasphemia* ' contra Spiritum Sanctum est finalis impoenitentia, ut Augustinus dicit, in libro *de Verbis Domini4:* quae penitus irremissibilis est, quia post finem huius vitae non est remissio peccatorum.

Vel, si intelligatur per blasphemiam Spiritus Sancti peccatum quod fit ex certa malitia, vel etiam ipsa blasphemia Spiritus Sancti, dicitur non remitti, scilicet *de facili,* quia tale · non habet in se causam excusationis; vel quia pro tali peccato punitur aliquis et in hoc saeculo et in futuro; ut in Secunda Parte * expositum est.

<} *poenitentiam.* – *veram* addit icrru praeter *b.*

m) *tale,* – *talit* I, *tale peccatum* tertia.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM SINE POENITENTIA PECCATI M REMITTI POSSIT

hfra, qu. Ixxxvii, art. ı; I\ *Sent.,* dut. wr, qu. n, art. 5.

d secundum sic PROCEDITUR. Videtur quod sine poenitentia peccatum remitti possit. Non enim est minor virtus Dei circa adultos quam circa pueros. Sed pueris peccata dimittit sine poenitentia. Ergo etiam et adultis.

2. Praeterea, *Deus virtutem suam sacramentis non alligavit* * Sed poenitentia est quoddam sacramentum. Ergo virtute divina possunt peccata sine poenitentia dimitti.

3. Praeterea, maior est misericordia Dei quam misericordia hominis. Sed homo interdum remittit offensam suam homini etiam non poenitenii: unde ct ipse Dominus mandat, Matth. v * *Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos.* Ergo multo magis Deus dimittit offensam suam hominibus non poen itent ibus.

Sed contra est quod Dominus dicit, lerem. xvin *Si poenitentiam egerit gens illa a malo quod fecit, agam ct ego poenitentiam a malo quod cogitavi ut facerem ei.* Et sic e converso \ idetur quod, si homo poenitentiam non agat, quod Deus ei non remittat offensam.

Respondeo dicendum quod impossibile est peccatum actuale mortale sine poenitentia remitti, loquendo de poenitentia quae est virtus. Cum enim peccatum sit Dei offensa, eo modo Deus peccatum remittit quo remittit offensam in se commissam. Offensa autem directu opponitur gratiae: ex hoc enim dicitur aliquis alteri esse offensus, quod repellit cum a gratia sua. Sicut amem habitum est in Secunda Parte hoc interest inter gratiam Dei ut gratiam hominis, quod gratia hominis non causal, sed praesupponit bonitatem, veram vel apparentem, in homine grato: sed gratia Dei causal bonitatem in homine grato, eo quod bona voluntas Dei, quae in nomine gratiae intelligitur, est causa boni ' creati. Unde potest contingere quod homo remittat offensam qua offensus est alicui, absque aliqua immutatione voluntatis eius: non autem potest contingere quod Deus remittat offensam alicui absque immutatione voluntatis eius. Offensa autem peccati mortalis procedit ex hoc quod voluntas hominis est aversa a Deo per conversionem ad aliquod bonum commutabile. Unde requiritur ad remissionem divinae offensae quod voluntas hominis sic immutetur quod convertatur ad Deum, cum detestatione praedictae conversionis et proposito emendae. Quod pertinet ad rationem poenitentiae secundum quod est virtus. Et ideo impossibile est quod peccatum alicui remittatur sine poenitentia secundum quod est virtus.

Sacramentum autem poenitentiae, sicut supra dictum est, perficitur per officium sacerdotis ligantis et solventis. Sine quo potest Deus peccatum remittere: sicut remisit Christus mulieri adulterae, ut legitur loan, viti *; et peccatrici, ut legitur Luc. vu ♦ Quibus tamen non remisit peccata sine virtute poenitentiae: nam, sicut Gregorius dicit, in Humilia *; *per gratiam traxit intus,* scilicet ad poenitentiam, *quam per misericordiam suscepit foris.*

s) *boni.* – *omnis boni* F ct tertia.

ρ) *traxit.* – *trahit* HCDE.

Ad primum ergo dicendum quod in pueris non est nisi peccatum originale, quod non consistit in actuali deordinationc voluntatis, sed in quadam habituali deordinationc naturae, ut in Secunda Parte * habitum est. Et ideo remittitur eis peccatum cum habituali immutatione per infusionem gratiae et virtutum, non autem cum actuali. Sed adulto in quo sunt actualia peccata, quae consistunt in deordinationc actuali voluntatis, non remittuntur peccata, etiam in baptismo, sine actuali immutatione voluntatis: quod fit per poenitentiam.

Ao secundum dicendum quod ratio illa procedit de poenitentia secundum quod est sacramentum.

Ad tertium dicendum quod misericordia Dei est maioris virtutis quam misericordia hominis in hoc, quod immutat voluntatem hominis ad poenitendum: quod misericordia hominis facere non potest.

Commentaria Cardinalis Caietam

Is articulo secundo quaestionis octogesimacsextae, circa illud, *Offensa directe opponitur gratiae, cl* cius rationem. /£v *hoc enim dicitur aliquis alteri esse offensus, quod repellit eum a gratia sua,* dubium occurrit. 'Ium quia falsum est offensam directe opponi gratiae: cum offensa ,n voluntate, gratia autem, secundum Auctorem ·, in essentia animae. Non est ergo directe oppositio, sive privativa sive contraria: cum utraque requirat identitatem
•a»«4. subtecti·.

AJ Turn quia falsum ot quod assumitur pro ratione ·, Nam ex parte offensi haec duo, scilicet esse offensum ct abiicere a sua gratia offendentem, nec sunt idem, nec secundum est ratio primi, sed primum se habet ut causa secundi: ut patet in exemplo. Prius enim offendor contumelia a Petro, ct ex hac denominor offensus passive; deinde per actum propriae voluntatis meae abiicio Petrum α mea gratia quia prius offendit me: ubi manifeste patet non cx hoc dici me offensum quia abiicio Petrum a mea gratia; sed e contra, causaliter tamen, ideo me abiicere Petrum a mea gratia quia offensus sum.

Tum quia haec duo, scilicet esse offensum ct abiicere a
«aw. sua gratia offendentem, non sunt inseparabiliter connexa * sed stat aliquem esse offensum, ct tamen non abiicere a sua gratia offendentem , ut saepe contingere videtur inter virum ct uxorem adulteram, seu inter patrem et lilium ingratum; offensi enim retinent adhuc uxorem seu filium m sua gratia. Ruit ergo fundamentum hoc in littera positum.

II. Ad hoc dicitur quod offensa potest dupliciter considerari. Primo, cx parte actus quo infertur offensa. I sic offensa directe opponitur cantatis rectitudini in actu debitae: est enim deformitas actus privans perfectione caritativa. – Alio modo, ex parte suppositi offendentis: persona enim est quae primo offendit; actus autem quo offendit quasi instrumentum personae est. Et sic proprie ct fonnalitcr consideratur offensa. Et sic offensa directe opponitur gratiae, demeritorie tamen. Nam offendens, co ipso quod offendit, demeretur, ct, quantum in sc est, privat sc gratia eius quem offendit. Unde, quia offendens, ut sic, quantum in se est abiicit a sc gratiam offensi, recte dicitur quod offensa directe gratiae opponitur, privative, demeritorie. Ubi etiam videre potes salvari identitatem sublecti primi denominati tam a gratia quam ab offensa: nam persona est quae primo offendit, et quae primo grata est.

Ad secundum vero dicitur quod procedit cx malo intellectu litterae. Aliud est enim, formaliter loquendo, esse offensum ab aliquo : ct aliud est, ultra hoc quod est esse offensum, habere se ut offensum. Primum enim, scilicet esse offensum, nihil ponit aut tollit in offenso, sed solam denominationem: secundum autem addit actum quo sc habet ut offensus. Objectiones igitur secundo et tertio loco inductae acceperunt esse offensum quoad primum : littera vero utitur esse seu dici offensum quoad utrumque, scilicet et ad esse offensum et quoad habere sc ut offensum. Constat autem quod in hoc consistit offensum habere se ut offensum, quod abiicit α sua gratia offendentem : quantumcumquc enim offensus quis sit, nisi abiiciat offendentem a sua gratia, non sc habet ut offensus. Et ad hoc forte denotandum usurpavit Auctor novam constructionem grammaticaliter, dicens, *offensum alteri abiicere cum a sua gratia :* dicendo *offensus alteri,* intclligi voluit, *habens sc ut offensum ad alterum.* Et iuxta hunc censum intellecta littera omnes excludit objectiones : quoniam omnes in acqutvoco laborant.

Et ex hoc sensu patet ratio solutionis ad primum. Nam offensa, ut tie, meretur ut offensus se habeat ut offensus. Quod nihil aliud est quam quod offensus repellat a sua gratia offendentem.

111. In eodem articulo, advene quod dupliciter loqui possumus de possibili seu impossibili in hae materia, dum dicitur quod *impossibile est peccatum alicui remitti sint poenitentiae virtute,* et similiter quod *non potest contingere quod Deus remittat offensam alicui absque immutatione voluntatis cius:* vel dc possibili secundum potentiam ordinariam ; vel de possibili secundum potentiam absolutam. Et si quidem sit sermo dc possibili secundum potentiam ordinariam, nulla relinquitur difficultatis diversa opinio: omnes enim fatemur quod *qui creavit te sine te, non salvabit te sine te*

Sed si dc possibili absolute sit sermo, accedit quaestio cum Scolo, tractata a nobis supenus in Commentariis super Primam Secundae, qu. cxm, art. 3 Et ideo nunc repetendam hanc difficultatem non pulo: sed pro praesenti proposito sufficit verificare ea quae in littera dicuntur secundum possibile vel impossibile penes potentiam ordinariam.

IV. In eodem articulo, et specialiter in responsione ad primum, pro quanto ad omnem remissionem peccatorum actualium actualis immutatio voluntatis concurrens attribuitur poenitentiae etiam in baptismo, dubium occurrit, quoniam falsum hoc videtur. Quia propositum emendae, in qua ratio formalis poenitentiae dicitur consistere ·, non habet locum in adulto consequente per baptismum plenam remissionem omnium peccatorum : quoniam, ut Ambrosius docuit ;* *baptismus omnia condonat, nullumque luctum,* etc., *requirit.*

Ad hoc dicitur quod baptismus non praesupponil. sed affert secum actum poenitentiae virtutis perfectum. Quoniam. sicut baptismus datur in remissionem peccatorum, ita qui baptizatur suscipit illum in remissionem peccatorum; ac per hoc, m ipsa susceptione baptismi, subjiciendo se illi, ct fatetur sc peccasse, ct detestatur priorem vitam moriendo illi, ct subiicit sc Deo ut novum Christi membrum. Et quia hoc totum eligit in remissionem peccatorum, evidenter constat intervenire in baptismo propositum emendae, non futurae, sed praesentis, quae magis voluntas ac electio emendae dicenda est: eligere siquidem haec in remissionem peccatorum est eligere emendam pro peccatis quoad culpam et quoad poenam ratione tanti beneficii quantum est baptisma. Non igitur est intclligendum baptismum omnia condonare sic quod nullum actutn In adulto requirat: sed sic quod opportunos actus secum affert, nec eget adminiculo alieno. Et hic est optimus modus omnia condonandi.

• Aux. Sa« CLX1X, a!, d/ XV. c»-. XX.

* €os MB.

• €(. LMXIÏ, «n. 1. v

• CaemrU. I» £>. JJ fe i3 CBf. II. 3$. · Uter 0,-p. Aobrot.

UTRUM POSSIT PER POENITENTIAM UNUM PECCATUM SINE ALIO REMITTI

I* II* , qu. IA1UI, art. 1 ; IV *Sent.,* dût. av, qu. i. art. 3, qu* i ; dht. xvui. qu. x», en j, qu* mJ ī.

TI HTH M s,c proceditur. Videtur quod per poenitentiam unum peccatum sine alio remitti. Dicitur enim iv :* *Plui 3*super unum civitatem, et super alteram non plui: pars una compluta est, et pars super quam non plui, aruit.* Quod exponens Gregorius, *super E\ech.* * dicit: *Cum ille Φ" proximum odit ab aliis vitiis se corripit, una et eadem civitas ex parte compluitur, et ex parte arida manet: quia sunt qui, cum quaedam vitia resecant, in aliis graviter perdurant.* Ergo potest unum peccatum pur poenitentiam remitti sine alio.

2. Praeterea, Ambrosius dicit, super *P Beati immaculati :* *Prima consolatio est, quia non obtiviscitur misereri Deus: secunda per punitionem, ubi, ‹d si fides desit, poena satisfacit et relevat.* Potest ergo aliquis relevari ab aliquo peccato manente peccato infidelitatis.

3. Praeterea, eorum quae non necesse est esse simul, unum potest auferri sine alio. Sed Peccata, ut in Secunda Parie * habitum est, non sunt connexa, et ita unum eorum potest esse sine alio. Ergo unum eorum potest remitti sine alio per poenitentiam.

4. Praeterea, peccata sunt debita quae nobis relaxari petimus cum dicimus in oratione Dominica: *Dimitte nobis debita nostra.* Sed homo quandoque dimittit debitum unum sine alio. Ergo etiam Deus per poenitentiam dimittit unum peccatum sine alio.

5. Praeterea, per dilectionem Dei relaxantur hominibus peccata: secundum illud lerem.*xxxi *In caritate perpetua dilexi te: ideo attraxi te miserans.* Sed nihil prohibet quin Deus diligat hominem quantum ad unum, et sit ei offensus quantum ad aliud: sicut peccatorem diligit quantum ad naturam, odit autem quantum ad culpam. Ergo videtur possibile quod Deus per poenitentiam remittat unum peccatum sine alio.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in libro *&°enHcntia :* *Sunt plures quos pocnitel peccasse, sej non o/nnino% reservantes sibi quaedam in quibus delectentur, non animadvertentes Dominum simul mutum et surdum a daemonio liberasse, per hoc docens nos nunquam nisi dc omnibus sanari.*

Respondeo dicendum quod impossibile est per poenitentiam unum peccatum sine alio remitti. Primo quidem, quia peccatum remittitur inquantum tollitur Dei offensa per gratiam: unde in Secunda Parte * habitum est quod nullum peccatum potest remitti sine gratia. Omne autem peccatum mortalc contrariatur gratiae, ct excludit eam. Unde impossibile est quod unum peccatum sine alio remittatur :*

Secundo quia, sicut ostensum est ;* peccatum mortale non potest sine vera poenitentia remitti, ad quum pertinet deserere peccatum inquantum est contra Deum. Quod quidem est commune omnibus peccatis mortalibus. Ubi autem eadem ratio est, ut idem effectus. Unde non potest esse vere poenitens qui de uno peccato poenitcl et non de alio. Si enim displiceret ei illud peccatum quia τ est contra Deum super omnia dilectum. quod requiritur ad rationem verae poenitentiae, sequeretur quod de omnibus peccatis poeniteret. I ndc sequitur quod impossibile sit unum peccatum remitti ' sine alio.

Tertio, quia hoc esset contra perfectionem misericordiae Dei. cuius *perfecta sunt opera,* ut dicitur *Dent,* xxxtt * Unde cuius miseretur, totaliter miseretur. Et hoc est quod Augustinus dicit, in libro *de Poenitentia* *: *Quaedam impietas infidelitatis est ab illo qui iustus et iustitia est, dimidiam sperare veniam.*

Ad primum ergo dicendum quod verbum illud Gregorii non est intelligendum quantum ad remissionem culpae, sed quantum ad cessationem ab actu: quia interdum ille qui plura peccata consuevit committere, deserit ‘ unum, non tamen aliud. Quod quidum iit auxilio divino, quod tamen non pertingit usque ad remissionem culpae.

Ad secundum dicendum quod in verbo illo Ambrosii *fides* non potest accipi qua creditur in Christum: quia, ut Augustinus dicit, super illud Ioan, xv ; Λ7 *non venissem ei locutus eis non litisseni, peccatum non haberent,* scilicet infidelitatis: *Hoc enim est peccatum quo tenentur cuncta peccata.* Sed accipitur fides pro *conscientia :* quia interdum per poenas quas quis patienter sustinet, consequitur remissionem peccati cuius conscientiam non habet.

Ad tertiim dicendim quod peccata, quamvis non sint connexa quantum ad conversionem ad bonum commutabile, sunt tamen connexa quantum ad aversionem a bono incommutabili, in qua conveniunt omnia peccata mortalia. Et ex hac partu habent rationum offensae, quam oportet per poenitentiam tolli.

Ad quartum dicendum quod debitum exterioris rei, puta pecuniae, non contrariatur amicitiae.

3) /Ttti. P; *Pluit.* Iu undo ct terno loco, >td DpCG om. *pars uita... plui.*

?) *super.* – *taper psalmum* BEI . *super illum psolmum* cd. *a.* Pnu *immaculati* addit *in via* tertis praeter I.

γ) dûp'àw/... *jiti.i.* – Tertia; *displicet... ^uad.*

2) *remitti,* – *per poenitentiam remitti* tcn'4.

a) *deserit.* – Tenu *[dixerit* uribit 1); *desinit.*

cx qua debitum remittitur. Et ideo potest unum dimitti sine alio. Sed debitum culpae contradatur amicitiae. Et ideo una culpa vel offensa non remittitur sine altera. Ridiculum etiam videretur quod : aliquis ab homine veniam peteret de una offensa ct non dc alia.

An qi intum dicendum quod dilectio qua Deus diligit hominis naturam, non ordinatur ad bonum gloriae, a qua impeditur homo per quodlibet mortale peccatum. Sed dilectio gratiae, per quam iit remissio peccati mortalis, ordinat hominem ad vitam aeternam: secundum illud *Rom.* vi :* *Gratia Dei vita aeterna.* Unde non est similis ratio. · V«ri.

Γ) *etiam videretur quod.* – E4. a; *etiam videretur quod etiam* ADE, *videretur quod etiam* BCHfc, *enim videretur (videtur* PF) *quod etiam* PFGI. – *aliquis* po *homine* ponit P, om. cetera tertia.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM, REMISSA CULPA PER POENITENTIAM. REMANEAT REATUS POENAE

f II·', qu. Lxxrwt, .m. ·'»; !\ *Sent.,* di»t. xiv, qu. 11, art. i, qu a; III *Cont.* cap. CLVIU) *Ad Rom.,* cap, xi. Icn. nr.

D QUARTUM SIC PROCEDITUR. VidétUF quod, remissa culpa per poenitentiam, non remaneat reatus poenae. Remota enim causa, removetur effectus. Sed culpa est causa reatus poenae: ideo enim est aliquis dignus poena quia culpam commisit. Ergo, remissa culpa, non potest remanere reatus poenae.

• Vtn. 15 HΨ 2. Praeterea, sicut Apostolus dicit. *Rom.* ɣ donum Christi est efficacius quam peccatum. Sed peccando homo simul incurrit culpam 3 et poenae reatum. Ergo multo magis per donum gratiae simul remittitur culpa et tollitur poenae reatus.

3 3. Praeterea, remissio peccatorum fit in poenitentia per virtutem passionis Christi: secundum illud *Rom.* ut :* *Quem proposuit Deus propitiatoreni per fidem in sanguine ipsius, propter remissionem praecedentium delictorum.* Sed passio Christi sufficienter est satisfactoria pro omnibus peccatis, ut supra * habitum est. Non ergo post remissionem culpae remanet aliquis reatus poenae.

·V<ix JS

tpiiui.an.}.

Sed contra est quod, II *Reg.* xn dicitur quod, cum David poenitens dixisset ad Nathan. *Peccari Domino,* dixit Nathan β ad illum: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris. Il·runtamen filius qui natus est tibi, morte morietur:* quod fuit in poenam praecedentis peccati, ut ibidem dicitur. Ergo, remissa culpa, remanet reatus alicuius poenae.

• Vei iy u.

»

Respondeo dicendum quod, sicut in Secunda Parte * habitum est, in peccato mortali sunt duo: scilicet aversio ab incommutabili bono, et conversio ad commutabile bonum inordinata. Ex parte igitur aversionis ab incommutabili bono, consequitur peccatum mortale reatus poenae aeternae: ut qui contra aeternum bonum peccavit, in aeternum puniatur. Ex parte etiam conversionis ad bonum commutabile, inquantum est inordinata, consequitur peccatum mortale reatus alicuius poenae: quia inordinatio culpae non reducitur ad ordinem iustitiae nisi per poenam; iustum est enim ut qui voluntati suae plus induisit quam debuit, contra voluntatem suum aliquid patiatur, sic enim erit aequalitas; unde et *Apoc.* xviii dicitur: *Quantum glorificanti se et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum.* Quia tamen conversio ad bonum commutabile finita est, non habet ex hac pane peccatum mortale τ quod debeatur ei poena aeterna. Unde, si sit inordinata conversio ad bonum commutabile sine aversione a Deo, sicut est in peccatis ɣenialibus non debetur peccato poena aeterna, sed temporalis.

' l' IP·. qc. uunx, trt. 4.

Quando igitur per gratiam remittitur culpa, tollitur aversio animae a Deo, inquantum per gratiam anima Deo coniungitur. Unde et per consequens simul tollitur reatus poenae aeternae. Potest tamen remanere reatus alicuius poenae temporalis.

Ad primum ergo dicendum quod culpa mortalis utrumque habet, et aversionem a Deo et conversionem ad bonum creatum : sed, sicut in Secunda Parte habitum est. aversio a Deo est ibi sicut formale, conversio autem ad bonum creatum est ibi sicut materiale. Remoto autem formali cuiuscumque rei, tollitur species: sicut, remoto rationali, tollitur species humana. Et ideo ex hoc ipso dicitur culpa mortalis remitti, quod per gratiam tollitur aversio mentis a Deo, simul cum reatu poenae aeternae. Remanet tamen id quod est materiale, scilicet inordinata conversio ad bonum creatum. Pro qua debetur reatus poenae temporalis

·ιμ ρ;* ιλ ιι.

Ad secundum dicendum quod, sicut in Secunda Parte * habitum est, ad gratiam pertinet operari in homine iustificundo | a peccato, et cooperari homini ad recte operandum. Remissio igitur culpae et reatus poenae aeternae pertinet ad gratiam operantem: sed remissio reatus poenae temporalis pertinet ad gratiam cooperantcm, inquantum scilicet homo, cum auxilio divinae gratiae, patienter poenas tolerando, absolvitur etiam a

a) *culpam.* – Tcnia; *peccatum.*

β) *Peccavi Domina, dixit Nathan.*- F ct tertia; *Ptccari Domino dixit quoque Nathan* sB manu non antiqua, om. ceteri.

γ) *mortale.* – Om. tertia praeter I.

à) *temporalia.* – sIH. ct tertia praeter I; faon *debetur..J aeternae sed temporalis* F, *aeterna/* «teri

c) *iusttylc.vido.* – *ipsum* addunt PFIIO.

reatu poenae temporalis. Sicut igitur prius est effectus gratiae operantis quam coopérants, ita etiam prius est remissio culpae et poenae aeternae quam plena absolutio a poena temporali: utrumque enirn est a gratia, sed primum a gratia sola, secundum ex gratia et ex libero arbitrio.

Ad tertium dicendum est quod passio Christi de se sufficiens est ad tollendum omnem reatum poenae non solum aeternae, sed etiam temporalis: et secundum modum quo homo participat virtutem passionis Christi, percipit etiam absolutionem a reatu poenae. In baptismo autem homo participat totaliter virtutem passionis Christi :, utpote per aquam el Spiritum Christo commortuus peccato el in eo regeneratus ad novum vitam .* Et ideo in baptismo homo consequitur remissionem reatus totius poenae. In poenitentia vero consequitur virtutem passionis Christi secundum modum propriorum actuum, qui sunt materia poenitentiae, sicut aqua baptismi, ut supra * dictum est. Et ideo non statim per primum actum poenitentiae, quo remittitur culpa, solvitur reatus totius poenae, sed completis omnibus poenitentiae actibus.

c) *pastionis Christi.* – Om. CE.

Commentaria Cardinalis Caietani

IN articulo quarto eiusdem quaestionis, in responsione ad primum, pro quanto ibi dicitur quod, remisso peccato mortali, *remanet inordinata conversio ad commutabile bonum, pro qua debetur reatus poenae temporalis,* adverte sententiam hanc intclligi de possibili, ct quoad inordinationem. Non enim necesse c-t remanere huiusmodi conversionem, sed potest simul totum tolli. Et similiter, dato quod non totum sit sublatum, non est necesse remanere ipsam conversionem- sed inordinationem quae fuit ipsius conversionis. Potest enim qui peccato avaritiae deliquit, ante remissionem peccati, dimissis avaritiae actibus et inclinationibus, in oppositos actus converti. Et tunc apparet quod, adveniente gratia remittente peccatum prioris avaritiae. non remanet conversio illius habitualis ad commutabile bonum: ĕd inordinatio ipsius incursa, per poenam temporalem ordinanda. Ratione siquidem illius inordinationis, remanet reatus poenae temporalis tandiu quousque culpabilis inordinatio ordinata sufficienter fuerit per poenam.

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM, REMISSA C(LPA MORTALI. TOLLANTUR OMNES RELIQUIAE PECCATI

Infra, qu. uun, in. i, ad 3. II 5enf.. dût. xxau, qu. *t,* ari. i ; IV, dût. air, qu. n, art. i, qu· 3.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod, remissa culpa mortali, tollantur omnes reliquiae peccati. Dicit enim Augustinus, in libro *de Poenitentia* Axwi/..αρ.ιχ.-lour Opp. Aug. *quam - Dominus aliquem sanavit quem omnino non liberavit: totum enim hominem sanavit in Sabbato, quia corpus ab omni infirmitate ct animam ab omni contagione.* Sed reliquiae peccati pertinent ad infirmitatem peccati. Ergo non videtur possibile quod, remissa culpa, remaneant reliquiae peccati.

2. Praeterea, secundum Dionysium, iv cap. *de Div. Nom.* ;* bonum est efficacius quam malum: quia malum non agit nisi in virtute boni. Sed homo peccando simul totam infectionem peccati contrahit P. Ergo multo magis poenitendo liberatur etiam ab omnibus peccati reliquiis.

3. Praeterea, opus Dei est efficacius quam opus hominis. Scd per exercitium humanorum operum ad bonum tolluntur reliquiae peccati contrarii. Ergo multo magis tolluntur per remissionem culpae, quae est opus Dei.

CONTRA æ.T qUOJ Marci vm * legitur quod caecus illuminatus a Domino, primo restitutus est ad imperfectum visum, unde ait, *rideo homines relut arbores ambulare* γ; deinde restitutus esi perfecte, *ita ut videret clare omnia.* Illuminatio autem caeci significat liberationem peccatoris. Xpos primam ergo * remissionem culpae, qua peccator restituitur ad visum spiritualem, adhuc remanent in eo reliquiae aliquae peccati praetenti.

Respondeo dicendum quod peccatum mortale ex parte conversionis inordinatae ad bonuin commutabile quandam dispositionem causal in anima: vel etiam habitum, si actus frequenter iteretur. Sicut autem dictum est ♦, culpa mortalis peccati remittitur inquantum tollitur per gratiam aversio mentis a Deo. Sublato autem eo quod est ex parte aversionis, nihilominus remanere potest id quod est ex parte conversionis inordinatae: cum hanc contingat esse sine illa ;* sicut ṗrius" dictum est. Et iduo nihil prohibet quin, remissa culpa, remaneant dispositiones ex praecedentibus actibus causatae, quae dicuntur peccati reliquiae. Remanent tamen debilitatae et diminutae, ita quod homini non dominentur. Et hoc · magis per modum dispositionum quam per modum habituum: sicut etiam remanet fomes post baptismum.

a) *Xunquam.* — Ea ct terth; *enim.* — ħ» *corpus* aS *omni. et corpus ab* tertia.
contrahit. – *incurrit* PEI.
T) *ambulare.* – *ambulantes* lenia.

ὐ) *I\ɾɲt primam ergo.* – *Alias post poenitentiam ergo ctcet,* margo P; ct quo Jclc *cet.,* quod m antiquiorum editionum margine non invenitur.
i) /·> *hoc.* — Om. I et per **.I**/i**aî** margo P.

An primi m ergo dicendum quod Deus totum hominem perfecte curat: sed quandoque subito, sicut socrum Petri statim restituit perfectae sanitati, ita ut *surgens ministraret ei,* ut legitur I a ic. iv *; quandoque autem successive, sicut dictum est de caeco illuminato, Marci vni ♦ Et ita etiam spiritualiter quandoque tanta commotione con\ertit cor hominis ut subito perfecte consequatur sanitatem spiritualem, non solum remissa culpa, sed sublatis omnibus peccati reliquiis: ut patet de Magdalena, Luc.ȳn Quandoque autem prius remittit culpam per gratiam operantem, et postea per gratiam cooperantem successive tollit peccati reliquias.

Ad secundum dicendum quod peccatumζ etiam quandoque statim inducit debilem dispositionem, utpolc per unum actum causatam: quandoque autem fortiorem, causatam r* per multos actus.

Ad t e r t i u m dicendum quod uno actu humano non tolluntur omnes reliquiae peccati: quia, ut dicitur in *Praedicamentis ♦ pravus, ad meliores exercitationes deductus ;* ad modicum aliquid proficiet, ut melior sit:* multiplicato autem exercitio, ad hoc pervenit ut sit bonus virtute acquisita. Hoc autem multo efficacius facit divina gratia, sive uno sive pluribus actibus.

ζ) *⁄«catum.* – PItG ct *c; peccatum post baptismum* F, *pocnitentiam b, post baptismum* ceteri.

») *fortiorem, causatam.* – E ct tertia; *fortiorem utpote causatam* cd. *a. fortior est causahva* ceteri,

0) *deductui,* – Tertia; *perductus.* – *projiciet* tertia; *projiceret* F, *faciet* ceteri.

ARTICULUS SEXTUS

UTRUM REMISSIO CULPAE SI I' EFFECTUS POENITENTIAE SECUNDUM QUOD EST VIRTUS

IV *Scut.,* ili t. XIV, qu. II, art. i, ǫu i ; *Qq, Dispp. dc Verit.,* qu. xxvin, un. 8, mJ ;; *Quadi.* IV, qu. W, art. t.

Sed sextum sic p r o c e d i t u r. Videtur quod remissio culpae non sit effectus poenitentiae secundum quod est virtus. Dicitur enim poenitentia virtus secundum quod est principium humani actus. Sed humani actus non operantur ad remissionem culpae, quae est effectus gratiae operantis. Ergo remissio culpae non est effectus poenitentiae secundum quod est virtus.

2. P r a e t e r e a, quaedam aliae virtutes sunt excellentiores poenitentia. Sed remissio culpae non dicitur effectus alicuius alterius virtutis. Ergo etiam non est effectus poenitentiae secundum quod est virtus.

3. P r a e t e r e a, remissio culpae non est nisi ex virtute passionis Christi : secundum illud *Heb.* ix *Sine sanguinis effusione non Jit remissio.* Sed poenitentia inquantum est sacramentum, operatur in virtute passionis Christi, sicut et cetera sacraraenta› ul ex ŝupra dictis patet. Ergo remissio culpae non est effectus poenitentiae inquantum est virtus, sed inquantum est sacramentum.

S e d c o n t r a, illud est proprie causa alicuius sine quo esse non potest : omnis enim effectus dependet a sua causa. Sed remissio culpae potest esse a Deo sinu poenitentiae sacramento, non autem sine poenitentia secundum quod est virtus, ut supra I dictum est. Unde et ante sacramenta novae legis poenitentibus Deus peccata remittebat. Ergo remissio culpae est 3 effectus poenitentiae secundum quod est virtus.

R e s p o n d e o dicendum quod poenitentia est virtus secundum quod est principium quorundam actuum humanorum. Actus autem humani qui sunt ex parte peccatoris, materialiter sc habent in sacramento poenitentiae. Omne autem sacramentum producit effectum suum non solum virtute t·innue, sed etiam virtute materiae: ex utroque enim est unum sacramentum, ut supra habitum est. I nde, sicut remissio culpae fit in baptismo non solum virtute formae ex qua et ipsa aqua virtutem recipit; ita etiam remissio culpae est effectus poenitentiae, principalius quidem e.x virtute clavium, quam T habent ministri, ex quorum parte accipitur id quod est formale in hoc sacramento, ut ŝupra dictum est; secundario autem ex vi actuum poeniteniis pertinentium ad virtutem poenitentiae, tamen prout hi actus aliqualiter ordinantur ad claves Ecclesiae. Et sic patet quod remissio culpae est effectus poenitentiae secundum quod est vinus: principalius tamen secundum quod est sacramentum.

Ad p r i m u m e r g o d i c e n d u m quod effectus gratiae operantis est iustificatio impii, ul in Secunda Parte dictum est. In qua. ut ibidem dictum est. non solum esi gratiae infusio et remissio culpae, sed etiam motus liberi arbitrii in Deum, qui est actus fidei formatae, et motus liberi arbitrii in peccatum, qui est actus poenitentiae. I li tamen actus humani sum ibi ut effectus gratiae operantis simul producti cum remissione culpae. Unde remissio culpae non iit sine actu poenitentiae virtutis, licet sit effectus gratiae operantis.

An s e c u n d u m d i c e n d u m quod in iusiilicaiione impii non solum est actus poenitentiae, sed etiam

a) *e»t — praccipur* addit tertia.

formae. – icd rtiam virtute materiae fcilicct aquae principalius tamen virtute fotmae addunt PItG.

γ) *quam. – qua»* tertia.

«П. 4.

ac,us fidei, u(dictum est.* Et ideo remissio culpae non ponitur effectus solum poenitentiae virtutis: sed principalius fidei et curitatis.

Ad tertium dicendum quod ad passionem Christi ordinatur actus poenitentiae v irrutis et per fidem et per ordinem ad claves Ecclesiae. Et ideo utroque modo causai remissionem culpae virtute passionis Christi.

Ad id autem quod in contrarium obiicitur, dicendum est quod actus poenitentiae virtutis habet quod sine eo non possit fieri remissio culpae, inquantum est inseparabilis effectus gratiae, per quam principaliter culpa remittitur, quae etiam operatur in omnibus sacramentis. Et ideo per hoc non potest concludi nisi quod gratia est principalior causa remissionis culpae quam poenitentiae sacramentum.

Sciendum tamen quod etiam in veteri lege et in lege naturae erat aliqualiter sacramentum poenitentiae, ut supra * dictum est.

·Qu inw.r. 7. 7 I. 3·

Commentaria Cardinalis Caietani

»C r

Is articulo sexto eiusdem quaestionis, pro quanto remissio culpae ponitur effectus poenitentiae secundum quod est virtus, idest virtutis seu virtuous actus, dubium occurrit, quoniam hoc videtur repugnare ante dictis nb Auctore. Nam si remissio culpae est effectus poenitentiae ut est actus virtuosus, oportet quod sit effectus non solius gratiae. sed gratiae ct liberi arbitrii: quoniam actus huiusmodi rirtuosus liberi arbitrii actus est. Oppositum autem dixit /kuctor in hac eadem quaestione, articulo quarto, ad secundum, dicendo de remissione culpae ct dc plena absolutione quod *utrumque est* n *gratia, sed primum a gratia sola, secundum ex gratia et libero arbitrio.* Si enim est a sola gratia ut distinguitur contra liberum arbitnum, sequitur quod non sil a gratia et a liberi arbitrii actu virtuoso.

II. Ad hoc dicitur quod, quidquid alii forte somnient distinguendo in proposito concursum liberi arbitrii active vel pure passive, actus liberi arbitrii in iustificationc impii concurrentes, sive in Deum sive in peccatum, sunt vere actus non solum liberi arbitrii, sed a libero arbitrio. *Suaviter* enim *omnia disponens* divina Sapientia * – quae *creavit me sine me* ·, non passive, quoniam creatio in me terminata est, sed sine me coopérante: *non salvat me sine me* ' coopérante – movet per gratiam suam liberum arbitrium nd obsequendum gratiae, per hoc quod utitur illa secundum illam operando. Et propterea actus liberi arbitrii, tam respectu Dei quam respectu peccati, in iustificationc inventi sunt effectus gratiae operantis, ct non ponunt in numerum cum ipsa gratia operante. Et propterea dictio exclusive addita gratiae non excludit huiusmodi actus liberi arbitrii, utpotc suos effectus. Cum enim dicitur, *Sola causa facit hoc,* non excluditur quin faciat illud mediante aliquo suo effectu. – Et hunc esse sensum Auctoris apparet in calce huius articuli ', ubi dicitur quod *actus poenitentiae virtutis habet quod sine eo non possit feri remissio culpae, inquantum est inseparabilis effectus gratiae.*

· Ai ii wm qwi in cwtlrj. run.

Ncc obstant allegata in oppositum. Quoniam ibi loquitur dc gratia ut distinguitur contra liberum arbitrium absolute: ct non contra liberum arbitrium ut est effectus ipsius gratiae. Unde opposito modo videntur se habere netus liberi arbitrii et gratia penes operandum et cooperandum. Nam in gratia operante liberum arbitrium sc habet ut coopérant in gratia vexo coopérante liberum arbitrium se habet quasi ut operans, ct propterea connumeratur gratiae.

· Sap. op. tui, ver i.
· AutfuiL Scrxn. CI-XIX, at. dc \erl·. Apwl. X V, c»p. 11.
· (bid.

QUAESTIO OCTOGESIMASEPTIMA

DE REMISSIONE VENIALIUM PECCATORUM

IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est de remissione venialium peccatorum *.

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo: utrum sine poenitentia peccatum veniale possit dimitti.

Secundo: utrum possit dimitti sine gratiae infusione.

Tertio: utrum peccata venialia remittantur per aspersionem aquae benedictae et tunsionem pectoris, et orationem Dominicam, et alia huiusmodi.

Quarto: utrum veniale possit dimitti sine mortali.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM VENI \LE PECCATI M POSSIT REMITTI SINE POENITENTIA

Art. uq, ad 3; IV *Sent, d* »t, xn, qu. it, n j, qu· 3.

primum sic PROCEDITUR. Videtur quod peccatum possit remitti sine poenitentia. Pertinet enim, ut supra ^^^^dictum est, ad rationem verae poenitentiae quod non solum homo doleat de peccato praeterito, sed etiam proponat cavere de futuro. Sed sine tali proposito peccata venialia dimittuntur: cum certum sit homini quod sine peccatis venialibus praesentem vitam ducere non possit ?. Ergo peccata venialia possunt remitti sine poenitentia.

'QLLixxiv.irT. «0, 4

2. Praeterea, poenitentia non est sine actuali displicentia peccatorum. Sed peccata venialia possunt dimitti sine displicentia γ eorum: sicut patet in eo qui dormiens occideretur propter Christum; statim enim evolaret, quod non contingit manentibus peccatis venialibus. Ergo peccata venialia possunt remitti sine poenitentia.

• ll» ft qu. UT, XII. J.

3. Praeterea, peccata venialia opponuntur fervori caritatis, ut in Secunda Parte * dictum est. Sed unum oppositorum tollitur per aliud. Ergo per fervorem cantatis, quem contingit esse sine actuali displicentia peccati venialis, fit remissio peccatorum venialium.

λ'ϋνιπ^/ά ii^/ἴν'ὼ?:

Sed contra est quod Augustinus dicit, in libro *ftMMÜentia* *, quod *est quaedam poenitentia quotidie agitur in Ecclesia pro peccatis venialibus.* Quae frustra esset si sine poenitentia peccata venialia possunt dimitti

δ •Qa.Lxxiw.Bn.

Respondeo dicendum quod remissio culpae, sicut dictum est *, fit per coniunctionem ‘ ad Deum, a quo aliqualiter separat culpa. Sed haec separatio perfecte quidem fit per peccatum mortale, imperfecte autem per peccatum veniale: nam per peccatum mortale mens omnino a Deo avertitur, utpote contra caritatem agens; per peccatum autem veniale retardatur affectus hominis ne prompte in Deum feratur. Et ideo utrumque peccatum per poenitentiam quidem remittitur *, quia per utrumque deordinaiur voluntas hominis per immoderatam conversionem ad bonum creatum: sicut enim peccatum mortale remitti non potest quandiu voluntas peccato adhaeret, ita etiam nec peccatum veniale, quia, manente causa, manet effectus. Exigitur autem ad remissionem peccati mortalis perfectior poenitentia, ut scilicet homo actualiter peccatum mortale commissum deiesteiur quantum in ipso est: ut scilicet diligentiam adhibeat ad rememorandum singula peccata mortalia, ut singula detestetur. Sed hoc non requiritur ad remissionem venialium peccatorum. Non tamen sufficit habitualis displicentia, quae habetur per habitum caritatis vel poenitentiae xinulis: quia sic caritas non compateretur peccatum veniale, quod patet esse falsum. Inde sequitur quod requiratur quaedam virtualis displicentia: puta cum aliquis fertur hoc modo secundum affectum in Deum et res divinas ut quidquid ei occurrat quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, et doleret se hoc commisisse, etiam si actu de illo non cogitaret. Quod tamen non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

• 0. <019.

Ad primum ergo dicendum quod homo ingratia constitutus potest vitare omnia peccata mortalia et singula; potest etiam vitare singula peccata venialia, sed non omnia; ut palet e.\ his

l

a) *benedictae.* – *el episcopalem benedictionem* xddit P.

rO *homini quod... ducere non pensit.* – *hominem... non potjf ducere* F, *quod humo... ducere non potest* P; *potest* etiam Gl.

7) *displicentia.* – *actuali* addit P.

possunt dimitti, - *possent dimitti* EFd, *possent dimitti videtur crpo quod peccata venialia possint tine poenitentia dimitti* tertia.

<) *coniunctionem.* – *hominis* aJJ«t tertia.

ÎZrq': ‹luae 'n Secunda ₱arte dicta sunt. Et ideo poe-
ǒ ₹. ŋ. nitentia de peccatis mortalibus requirit quod homo proponat abstinere ab omnibus et singulis peccatis mortalibus. Sed ad poenitentiam peccatorum venialium requiritur quod proponat abs-
• a J»:. tincre a singulis, non tamen ab omnibus :* quia hoc infirmitas huius vitae non patitur. Debet tamen habere propositum se praeparandi ad peccata venialia minuenda r alioquin esset ei periculum deficiendi, cum desereret appetitum proficiendi, seu tollendi impedimenta spiritualis profectus, quae sunt peccata venialia.

Ad secundum dicendum quod passio pro Christo suscepta, sicut ❀upra dictum est, obtinet vim baptismi. Et ideo purgat ab omni culpa et mortali et veniali, nisi actualiter voluntatem peccato invenerit inhaerentem. ‘‘’»·«»«

Ad tertium dicendum quod fervor caritatis virtualiter implicat displicentiam venialium peccatorum, ut supra * dictum est. *,fl Mfr*

Commentaria Cardinalis Caietani

Jx primo articulo quaestionis octogcsimacscptimac dubium duplex occurrit. Primum · circa litteram, ubi dicitur: *Exigitur ad remissionem peccati mortalis ut homo actualiter singula mortalia detestetur,* Videtur enim hoc falsum. Tum quia detestatio universalis sufficit ad gratiam. Alioquin non poscet homo peccator subito ingemiscendo
•(X i «ch. ❦. o»n. ₹er V consequi gratiam :* cum non possit homo tam subito rememorari Mngula peccata. – Ium quia detestari ungula
cap. i. mortalia aut intclligitur singulariter, aut in universali. Sed singulariter non potest intclligi: cum ridiculum videatur, etiam in confessione, de singulis singillatim confiteri. Si autem intclligitur universaliter, sequitur quod non erit opus rememorari singula.

• Cf. num. iv. Alterum dubium · est circa illud, scilicet: *Mrtualis displicentia non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad oblita.* Videtur enim hoc esse fabum. Quo-
veric'*c*p' niam, ex Domini sententia ·, *dimissa sunt peccatrici peccata multa quoniam dtlexil multum :* constat enim quod dilectio non est nisi virtualis displicentia.

II. Ad horum evidentiam, duplici utendum est distinctione. Prima, de remissione peccatorum dupliciter: hoc est. plena; vel quoad culpam tantum. Et regulariter; vel ex speciali gratia.

Secunda est de displicentia peccati formali, vel virtuali: ct formali generali, vel universali. Vocatur autem displicentia formalis quae formalitcr est displicentia. Quae potest dupliciter contingere. Scilicet, ut sit universalis, comprehendens scilicet omnia peccata commissa, cum vera voluntate ab omnibus ct singulis abstinendi. El hoc potest esse in momento. Et est contritio sufficiens ad remissionem infinitorum peccatorum mortalium ; quia sufficit ad gratiam habendam, quantum est ex parte hominis, iuxta
*toe.cn. num. t. illud Ezcch. ·; *in quacumque hora ingemuerit peccator,* etc.

displicentia videtur fuisse in Latrone :* et crebro accidere creditur his qui vere convertuntur ad Deum post multa crimina. – Alio autem modo contingit displicentia formalis cum homini displicet sc peccasse, ita quod el omnia ct singula sua peccata in generali ribi displicent, el vellet in ea amplius non incidere ; non tamen pervenit ad hoc quod vere vult seu proponit amplius non incidere. Et haec non sufficit ad remissionem peccati mortalis.

Virtualis autem displicentia vocatur quae non est formalitcr displicentia, sed est formalitcr alius actus: puta dilectio Dei tantae vis ut cx eo nata sit sequi displicentia peccati, ita quod, si tunc occurreret memoria peccati, ex vi illius actus sequeretur formalis displicentia peccati. Et sic omnis actus dilectionis Dei ex caritate procedens potest dici virtualiter displicentia peccati mortalis.

• Num. i. 111. Mis praelibatis, ad primum ďubium dicitur quod verba Auctoris vera sunt de peccati mortalis remissione plena et regulari: quoniam regulariter non fit remissio peccati mortalis, quoad culpam et omnem poenam, nisi horno, quantum m se est, detestetur singula mortalia, sicut in singulis plus sibi induisit quam debuit.

Cum autem quaeritur: An de singulis singillatim, ctc.: respondetur quod hoc potest dupliciter intelligi. Vel quod cuilibet peccato singillatim debeatur sua propria detestatio, ita quod, quot fuerunt peccata, tot oporteat esse detestationes ct satisfactiones. Er hoc est ridiculum asserere: cum nec etiam confitendo oporteat tot esse actus in confitendo quot sunt peccata; contingit enim unico actu confiteri mille fornicationes. Vel quod quodlibct peccatum terminet detestationem seu satisfactionem. Et hic est sensus litterae. Ita quod, sicut in confessione dum peccator Jiclt, *Peccari millies in fornicatione,* iste unicus confessionis netus terminatur actualiter ad singulas mille fornicationum ; ita. quoad actus interiores, dum peccatori displicent mille fornicationes. actualiter detestatur singulas illo uno et eodem actu. Et ad hoc servit *inquisitio diligens ad rememorandum* cuius littera meminit. Nam oblita seu non occurrentia peccata m seipsis, sicut actualiter non adsunt ante mentem peccatoris, ita nec actualiter terminant detestationem seu displicentiam. Et haec non actualis terminatio suppletur, quoad plenam remissionem, ex universali displicentia, detestatione ac satisfactione, quae virtualiter includeret satisfactionem quae debetur huiusmodi non occurrentibus.

IV. Ad secundum dubium ' dicitur quod Auctor loquitur de plena remissione, ct regulariter: quoniam plena remissio regulariter exigit contritionem ct confessionem singulorum, ubi oportet ndesse displicentiam formalem, ct non solum virtunlem. Magdalenae autem displicentiam formalem licet non legamus, sed virtualcm tantum in actu dilectionis el lidci, lacrimae tamen tormali displicentiae attestantur ‘. In cuius signum, cum, post resurrectionem Laxari, *pedes Domini* iterum *ungeret et capillis tergeret* ,* lacrimae non affuerunt, quia iam peccatrix non erat. Dominus autem, originalem seu principalem actum, qui est causa displicentiae formalis, pro causa remissionis adducens, non exclusit proximum actum displicentiae formalis. Quamvis, si ex speciali dono Dei sola displicentia virtualis affuisset, sufficienter salvatur concursus poenitentiae implicite et virtualiter. -Uc. fr-.o, Ttrt. ſ • Ioàs. ΛP· «a. VKK 5.

V. In responsione ad secundum, adverte idem esse indicium de dormiente occiso pro Christo, vel baptizato. Quod intelHgo secundum menu secundarum causarum. Nam si quis iissct dormitum cum proposito dicendi mane mendacium officiosum, el inierim dormiens occideretur pro Christo, crediderim ego cx divina largitate etiam illius peccati plenissimam remissionem per martyrium consequi : quamvis per baptismum illius remissionem non consequeretur, propter voluntatem actualiter, actualitate virtuali, peccato inhaerentem.

VI. In responsione ad lenium, circa materiam argumenti, scilicet peccatum veniale opponi fenori caritatis, Durandus, in I\ *Sent.,* dist. xvi, qu. i, art. 3 occurrit, di- • AJ.. ȷ >: VI, qu. ii-
cens hoc esse falsum. Tum quia nec formalitcr, ncc consecutive opponitur fenori caritatis. Et quod non formalitcr. probat, quia nec mortale peccatum opponitur formalitcr caritati. Quoniam consistit unumque in deordinationc actus: cui formalitcr opponitur rcordinatio actus. – Quod vero ncc consecutive, probat ex differentia inter mortale el veniale in hoc. quia mortale non stat cum cantate, el ideo opponitur consecutive illi: veniale autem stat cum caritatis fenore, ct ideo ncc consecutive opponitur illi.

Tum quia caritatis fervor non delet veniale sine displicentia. Sola autem displicentia, sine tali fervore, illud β6». n»· delet ·'

VII. Ad hoc dicitur quod argumentum supponit unum falsum, scilicet peccatum mortale non opponi fonnalitcr caritati. Nam, licet caritati habituali peccatum mortale non opponatur formaliter, quia actus non opponitur formaliter habitui, sed dementorie, quia peccans mortaliter meretur privari caritatis habitu; idem tamen mortale peccatum, quatenus divino opponitur bono, actusque est inimicitiae ad Deum, fonnalitcr opponitur amicitiae ad Deum. Et propterea, sicut actualis inimicitia opponitur fonnalitcr actuali amicitiae, ita peccatum mortale opponitur formaliter actui caritatis, qui est actualis amicitia ad Deum. Linde deordinatio actus peccati mortalis primo importat deordinationem contrarie respectu divinae amicitiae, quin hinc primo habet rationem peccati mortalis, ut patet ex hostili poena hinc sibi debita: ct secundario habet deordinationem respectu moralis ordinis. Ac per hoc, ordinatio cui fonnalitcr opponitur mortale peccatum, est ordinatio amicitiae divinae: quam constat esse caritatem. Quocirca peccatum veniale, cum in hoc differat n mortali quod mortale est contra divinam amicitiam, veniale autem est praeter illam, bene dictum est ab Auctore quod opponitur fervori caritatis, pro quanto retardat affectum hominis ab his quae sunt promptae amicitiae officia.

Et cum obiicitur quod compatitur sccum fervorem cantatis, respondetur quod, licet compatiatur sccum aliquem fenorum caritatis, non tamen omnem. In cuius signum, fenor patriae nullum compatitur veniale.

Et si instetur: Quis est ille fervor in hac vita qui non compatitur sccum veniale? respondetur quod est ille qui virtualiter claudit in se displicentiam omnis retrahentis a divinae ardore amicitiae, sive caritas habitualis sit magna sive parva. Quod patet cx eo quod talis actualis fervor affectus ex caritate, si vere habetur, delet omne veniale: ita quod pro tunc sic affectus homo est sine omni veniali quoad culpam.

\ III. Ad secundam autem obicctionem · dicitur quod ’N·® τι, ₮· non est cx insufficientia fervoris caritatis quod mediante ’ displicentia deleat veniale: sed hoc est ex ordine causarum ct effectuum. Sicut non est cx insufficientia caritatis quod mediante poenitentia deleat mortale.

Quod autem dicitur quod sola displicentia sine tali fervore delet veniale, potest bene ct male intelligi. Si enim intelligatur sine fenore actus eliciti a caritate, tunc quodammodo est verum ct quodammodo falsum. Verum quidem quoad hoc, quia sine tali fenore causante displicentia a cantate imperata delet veniale. Falsum autem quoad hoc, quod huiusmodi displicentia omnino sit absoluta a tali fervore: quoniam disponit seu parat affectum promptiorem ad talem caritatis fervorem, sicut veniale retardabat ab huiusmodi fervore. - Si vero intdligatur'pcr fervorem talem fenor cuiuscumquc actus a caritate quomodolibet procedentis, sic male intelligitur: quia displicentia non nisi caritate informata delet veniale, ut inferius articulo quarto patet. Huiusmodi enim displicentia, qua deletur veniale, quidam caritatis fenor est: tenet enim per cum caritas ad consumptionem venialium impedientium seu retardantium affectum a motu erga ea quae Dei sunt.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM AD REMISSIONEM VENIALIUM PECCATORUM REQUIRATUR GRATIAE INFUSIO

An. »cq.; ₮t. 4, ad 3. IV Sr/it. dist. m, qt/. n, <ut , ᵭu 1; diu. m, qu. u, nrt. 1; Qu. Dmjt'., de .Va/o, qu. vn, irt. 11.

AD SECUNDUM SIC PROCEDITUR. VidctUF quod ad remissionem venialium peccatorum requiratur gratiae infusio. Effectus enim non est sine propria causa. Sed propria causa remissionis peccatorum est gratia: nomine ex meritis propriis hominis peccata propriati, mittuntur; unde dicitur *Ephcs.* u * *Deus, qui dives est in misericordia, propter nimiam caritatem qua dilexil nos, cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo cuius gratia salvati estis.* Ergo peccata venialia non remittuntur sine gratiae infusione.

2. Praeterea, peccata venialia non remittuntur sine poenitentia. Sed in poenitentia infunditur gratia: sicut et in aliis sacramentis novae legis. Ergo peccata venialia non remittuntur sine gratiae infusione.

3. Praeterea, peccatum veniale maculam quandam animae infert. Sed macula non aufertur nisi per gratiam, quae est spiritualis animae decor. Ergo videtur quod peccata venialia non remittantur sine gratiae infusione.

Sed contra est quod peccatum veniale adveniens non tollit gratiam, neque etiam diminuit eam, ut in Secunda Parte * habitum est. Ergo, pari ratione, ad hoc quod peccatum veniale remittatur, non requiritur novae gratiae infusio.

Respondeo dicendum quod unumquodque tollitur per suum oppositum. Peccatum autem veniale non conlrariatur habituali gratiae vel caritati, sed retardat actum eius, inquantum nimis haeret homo bono creato, licet non contra Deum, ut in Secunda Parte * habitum est. Et ideo ad hoc quod peccatum e tollatur, non requiritur aliqua habitualis gratia, sed sufficit aliquis motus gratiae vel caritatis ad eius remissionem.

Quia tamen in habentibus usum liberi arbitrii, in quibus solum possunt esse peccata venialia, non contingit esse infusionem gratiae sine actuali motu liberi arbitrii in Deum et in peccatum; ideo, quandocumque de novo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur.

Ad primum ergo dicendum quod etiam remissio peccatorum venialium est effectus gratiae, per actum scilicet quem dc novo elicit: non autem per aliquid habituale dc novo animae infusum.

Ad secundum dicendum quod veniale peccatum nunquam remittitur sine aliquali actu poenitentiae virtutis, explicito scilicet vel implicito, ut supra dictum est. Potest tamen remitti veniale Äη. ruc-u.

3) *hominis peccata propria.* – *precata hominis* tertia.

β) *in Christo.* – F et tertia; *Christo* ed. *a, Christus* ceteri. – *salvati* PI; *sanati.*

γ) *haeret.* – *haberet* CpE, *adhaeret* Fa, *inhaeret* kftu praeter pG, om. pD.

5) *peccatum.* – *veniale* addunt PF; post *requiritur* tenu iddit *quod infundatur.*

peccatum sine poenitentiae .sacramento, quod in absolutione sacerdotis formaliter perficitur, ut suPni * dictum est. Et ideo non sequitur quod
b» an. x. uj remissionem venialis| requiratur gratiae infusio, quae licet sit in quolibet sacramento, non
C tamen ζ in quolibet actu virtutis.

Ad tertum dicendum quod, sicut in corpore contingit esse maculam dupliciter, uno modo per privationem cius quod requiritur ad decorem, puta debili coloris aut debitae proportionis membrorum, alio modo per superinductionem alicuius impedientis decorem, puta luti aut pulveris; ita etiam in anima r· inducitur macula uno modo per privationem decoris gratiae per peccatum mortale, alio modo per inclinationem inordinatam affectus ad aliquid temporale; ct hoc fit per peccatum veniale. Et ideo ad tollendam maculam mortalis peccati requiritur infusio gratiae: sed ad tollendam maculam peccati venialis, requiritur aliquis actus procedens a gratia per quem] removeatur inordinata adhaesio ad rem temporalem.

i) – *peccati* ad.funt tenu cr *a.*
ζ) *tamen,* – *tft* addit tertii.

rj *f* *anima.* – *animae* tertia.
quem. – *quam* Ut ct editiones.

Commentaria Cardinalia Caietanl

In articulo secundo eiusdem quaestionis aliquid occurrit notandum, ct aliquid dubitandum .* Diligenter siquidem notandum est ab Auctore hic expresse haberi quod superius · diximus de effectu Eucharistiae, scilicet quod non infunditur nova gratin nec augetur per illam sine actu liberi arbitrii disponente ad susceptionem seu augmentum. Dicitur enim hic quod *non contingit esse infusionem gratiae in adultis sine actualt motu liberi arbitrii ut Deam ct in peccatum:* et proportionnlitcr intelligendum est dc augmento gratiae.

* CX nucn.

• Qu. uxtix. 1П. i, Cocitn. nuto. l1H«.

II. Dubitandum autem occurrit de illita ex praedicta sententia conclusione, scilicet: *Ideo, quandocumque de noro gratia infunditur, peccata venialia remittuntur.* Et est ratio dubii, tum quia non omnis netus caritatis remittit peccata venialia. Tum quia non omnis detestatio peccati remittit peccata venialia. I ti unique tamen videtur sequi ex hac illatione, si bona esi: quoniam cx concursu actus liberi arbitrii in Deum ct in peccatum infertur quod infusio gratiae remittit venialia.

III. Ad horum evidentiam, sciendum est ad remissionem venialium quatuor concurrere, duo cx parte causae, et duo cx parte effectus .* Exigitur enim ad remissionem venialium cx parte causae, et quod homo sit in gratia, ct quod actualiter utatur illa. Et primum quidem habes ab Auctore in articulo ultimo huius quaestionis: quia sola gratia Dei est remissiva peccati. Secundum autem habetur in articulo praecedenti, ct pluries repetitur in hac quaestione. Et quoniam primum potest esse sine secundo, ideo gratia compatitur sccum peccata venialia. Secundum autem, quod non potest esse sine primo, non sic accipiendum est quasi quilibet actu·» caritatis deleat venialia: quoniam hoc esse falsum cx eo probatur quod sequeretur peccata venialia regulariter deleri sine displicentia tam actuali quam virtual!; multi enim sunt actus caritatis neutram displicentiam annexam habentes, quales sunt actus non ferventes religionis, etc., ab habente caritatem eliciti. Intelligendum est ergo quod ad deletionem venialium, ultra habitum gratiae, requiritur actus cantatis virlualitcr vel formalitcr inferens displicentiam venialium: ut cx primo articulo quaestionis huius habere potes. Et propterea quaccumque remissiva dicuntur peccatorum venialium, ad dictam displicentiam conducunt: ut patet etiam inducendo per illa tria quae in tertio articulo numerantur remissiva venialium; nom in tertio subintelligitur displicentia virtually; in secundo displicentia formait in primo autem displicentia formalis communiter videtur si gratia infunditur, aut virtualis si gratia augetur.

• Ci. num.

IV. Ex parte autem effectus consideratur primo remissio culpae; ct secundario remissio poenae. Et culpa quidem remittitur, secundum Auctorem, in tertio, ad tertium. *tum virtute alicuius satisfactionis; tum virtute caritatis, cuius actus excitatur.* Quod sic intclligo. Per *satisfactionem* enim *aliquam* intclligo aliquem illorum actuum quos poenitentiae virtus Deo reddit pro recompensatione peccati quoad culpam, puta displicentiam seu dolorem, confessionem interiorem, vel subtectionem, vel aliquid huiusmodi: non enim tam exacta requiritur poenitentia in remissione culpae venialis qualis dc remissione mortalium superius * descripta est.

• An. ». - α Crsatar.

Poenae sero remissio iuxta quantitatem fervoris in littera eadem quantificatur ab Auctore. Et bene. Ita tamen ut per ten orem inlelligas non solum fervorem actus eliciti a caritate, sed etiam actus imperati ab eadem: puta displicentiae seu detestationis peccati. Iuxta fervorem siquidem alterius eorum, quicumque sit ille, plus vel minus remittitur poena venialium.

• АП >, U >

V. Ad obiectioncm in oppositum ' dicitur quod ex littera non sequitur id quod obiiciendo infertur: sed solummodo quod detestatio peccati ct actus caritatis intervenientes in infusione gratiae, delent venialia. Comtat autem quod detestatio quae assequitur infusionem gratiae, non est qualiscumque detestatio: sed talis et tanta ut divinae mereatur praesentiam gratiae. Et similiter actu caritatis, seu fidei formatae in Deum, non est quicumque caritatis actus: sed cx Uli nc tanto conatu proveniens ut divinae idsit infusio gratiae. In huiusmodl enim detestatione peccati ct motu in Deum intervenit, saltem virlualiter, detestatio et venialium graviorum, quae disposuerunt ad mortalia, et venialium quae impedierunt accessum ad *hanc mutationem dexterae Excelsi* .* I t communiter intervenire etiam videtur dolor dc offensa Dei m communi: in quo clauditur detestatio venialium in genere. Raro enim vel nunquam accidere videtur accedentibus ad sacramenta ut dolcant praecise de mortali peccato: communiter enim in communi peccatorum dolor occurrit.

• Na it

•F».uxn 'tn. tt.

ARTICULUS TERTIUS

I TRI M PECCAT.V VENIALIA REMITTANT! R PER ASPERSIONEM AQUAE BENEDICTAE. ET EPISCOPALEM BENEDICTIONEM. ET ALIA HUIUSMODI

Supra, qu. **I iv**, art. **i**, ad *Gt* 8; qu. ixxtni, art. 3, ad J; IV *Sent.,* di»t. xn, qu. u, art. », ğu 4; dial, xvn, qu. nt, art. 3, ğu ;; **ğdi nt.** qu. 11. art. 1, *3; Qu. Dbpp., dc Malo.* qu. rn. art. **u.**

D TERTIUM SIC PROCEDITUR. VidctUF quod peccata venialia non remittantur per aspersionem aquae benedictae, et episcopalem benedictionem, et alia huiusmodi. Peccata enim venialia non remittuntur sine poenitentia, ut dictum est ♦. Sed poenitentia per se sufficit ad remissionem venialium peccatorum. Ergo ista nihil operantur ad huiusmodi remissionem.

2. Praeterea, quodlibet istorum relationem 3 habet ad unum peccatum veniale, et ad omnia. Si ergo per aliquod istorum remittitur peccatum › veniale, sequetur quod pari ratione remittantur omnia. Et ita per unam tunsionem pectoris, vel per unam aspersionem aquae benedictae, redderetur homo immunis ab omnibus peccatis venialibus. Quod videtur inconveniens.

3. Praeterea, peccata venialia inducunt reatum alicuius poenae, licet temporalis: dicitur enim, I *Cor.* m * de eo qui *superaedificat lignum, /aenum et stipulam,* quod *salvus erit, sic tamen quasi' per ignem.* Sed huiusmodi per quae dicitur peccatum veniale remitti, vel nullam vel minimam poenam in se habent. Ergo non sufficiunt ad plenam remissionem venialium peccatorum.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in libro *de Poenitentia* ;* quod pro levibus peccatis *pectora nostra tundimus, et dicimus, Dimitte nobis debita nostra.* Et ita videtur quod tunsio pectoris et oratio Dominica causent remissionem peccatorum Et eadem ratio videtur esse de aliis.

Respondeo dicendum quod, sicut dictum est ;* ad remissionem venialis peccati non requiritur novae gratiae infusio, sed sufficit aliquis actus procedens ex gratia quo homo detestetur peccatum l vel explicite, vel saltem implicite, sicut cum aliquis ferventer movetur in Deum, Et ideo triplici ratione aliqua causam remissionem venialium peccatorum. Uno modo, inquantum in eis infunditur gratia: quia per infusionem gratiae tolluntur peccata venialia, ut supra * dictum est. ‡ t-'i· Et hoc modo per Eucharistiam et extremam unctionem, et universaliter per omnia sacramenta novae legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur.

Secundo, inquantum sunt cum aliquo motu detestationis peccatorum. Et hoc modo confessio generalis, tunsio pectoris, ct oratio Dominica operantur ad remissionem venialium peccatorum: nam in oratione Dominica petimus: *Dimitte nobis debita nostra.*

Tertio, inquantum sunt cum aliquo motu reverentiae in Deum et ad res divinas. Et hoc modo benedictio episcopalis, aspersio aquae benedictae, quaelibet sacramentalis unctio, oratio in ecclesia dedicatu, el si qua alia sunt huiusmodi , operantur ad remissionem peccatorum c.

Ad primum ergo dicendum quod omnia ista causam remissionem peccatorum venialium inquantum inclinant animam ad motum poenitentiae, qui est detestatio peccatorum, vel implicite vel explicite.

An secundum dicendum quod omnia ista, quantum est de se, operantur ad remissionem omnium venialium peccatorum. Potest tamen impediri remissio quantum ad aliqua peccata venialia, quibus mens actualiter inhaeret: sicut etiam per fictionem impeditur aliquando * effectus baptismi.

Ad tertium dicendum quod per praedicta tolluntur quidem peccata venialia quantum ad culpam. tum virtute alicuius sanctificationis \ tum etiam virtute caritatis, cuius motus per praedicta excitatur. Non autem per quodlibet praedictorum semper tollitur totus reatus poenae: quia sic qui esset omnino immunis a peccato mortali, aspersus aqua benedicta statim evolaret. Sed reatus poenae remittitur per praedicta secundum motum ‡ fervoris in Deum, qui per praedicta excilatur quandoque magis, quandoque minus.

«) *relationem.* – *eandem relationem F a* tertia. *peccatum.* – *aliquod peccatum* F ct icrtuu

γ) *tic tamen quasi.* – F»D ct terba (I om. *per); sic tamen* ABCpD, *si tamen* E. *sed tamen* cd. *a.*

I) *peccatarum.* — *peccatorum venialium* Fa, *amnium venialium* GHkr, *venialium peccatorum* Pl.

<) *peccatum,* – *veniale* addunt F ct tertia.

ζ) *peccatarum.* – *venialium* Addunt Fa. praemittit P.

r4) *impeditur aliquando.* – *impeditur interdum* F. *aliquando impeditur* G, *interdum impeditur* cetera tertii.

0) *sanctidcafkmii.* – *satit/actionis* Pc.

t) *motum.* — *modum* P.

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM VENULE PECCATI M POSSIT REMITTI SINE MOR TALI

IV *Stat,* dist. m, qu. II, «rt. », ğu

Ægÿtëg·?0 Ql'ARTUM SIC I'ROCEdhtr. Videtur quod jWKlvcniale pecçaturn possit remitti sine mortal·. Quia super illud loan, vuı ♦ Qz/Z *sine peccato est vestrum, primus in ℍam lapidem mittat,* dicit quaedam glossa * Au°d *omnes illi erant in peccato mortali: venialia enim eis dimittebantur per caeremonias.* Ergo veniale peccatum potest remitti sine mortali.

•vcn 7·

2..

2. Praeterea, ad remissionem peccati venialis non requiritur gratiae infusio. Requiritur autem ad remissionem mortalis. Ergo veniale peccatum potest remitti sine mortali.

3. Praeterea, plus distat veniale peccatum a mortali quam ab alio veniali. Sed unum veniale potest dimitti sine alio, ut dictum est ♦ Ergo veniale potest dimitti sine mortali.

Art. j. .jj.

Sed contra est quod dicitur .Matth. v ♦ *Non exibis · inde,* scilicet de *carcere,* in quum introducitur homo pro peccato mortali, *donec reddas novissimum quadrantem,* per quem significatur veniale peccatum. Ergo veniale peccatum non remittitur sine mortali.

Vcn.

«

Respondeo dicendum quod, sicut supra * dictum est, remissio culpae cuiuscumque nunquam fit nisi per virtutem gratiae: quia, ut Apostolus dicit, *Horn.* iv ;* ad gratiam Dei pertinet quod Deus alicui *non imputat peccatum,* quod Glossa * ibi exponit de veniali. Ille autem qui est in peccato mortali, caret gratia Dei. Unde nullum peccatum veniale sibi remittitur.

·Qa.unium.

• Ver». 3 44. - Cf.P».uu.Tcn. I, ».
•Interi, cc boat.

Ad primum ergo dicendum quod venialia ibi dicuntur irregularitates sive immunditiae quas contrahebant secundum legem.

Ai» secundum dicendum quod, licet ad remissionem peccati venialis non requiratur nova infusio habitualis gratiae, requiritur tamen aliquis gratiae actus. Qui non potest esse in eo qui subiacet peccato mortali.

Ah tertum dicendum quod peccatum veniale non excludit omnem actum gratiae, per quem possunt omnia peccata venialia dimitti. Sed peccatum mortale excludit totaliter habitum gratiae, sine quo nullum peccatum mortale vel veniale remittitur. Et ideo non est similis ratio.

a) Afoit *exibis.* — *Aincn dico tibi non exibit (txin* P) tertia. Pro *introducitur, intruditur* Pl.

Commentaria Cardinalis Caietani

IN articulo quarto, in corpore, adverte rationem moventem Auctorem non sc tenere ex parte poenae, sed cx parte culpae: quia scilicet nulla culpa a Deo remittitur nisi per sirtutem gratiae. Quod si Durandus advertere voluisset, aut solvisset hanc rationem, aut cessasse! ab obiicicndo. Ipse enim, in IV *Sent.,* dist. xvi, qu. i. art. 2 ;* contra hanc doctrinam obucit tripliciter.

• a i. di»t. ñ, qu. n.

Primo, quia culpa venialis consistit in deordinationc voluntatis. Quae tollitur per debitam displicentiam eius quod indebite placuit.

Secundo, quia puer non baptizatus, in originali existens peccato, quando venit ad aetatem, potest primo peccare vcnialiter, ct statim mori. Et tunc proceditur: An punietur poena aeterna pro peccato veniali, an poena temporali? etc.

Tertio, per opera bona facta extra caritatem potest aliquis, secundum omnes, mereri de congruo aliquod bonum temporale. Ergo expiationem poenae temporalis debitae peccato veniali.

II. Ad haec facile dicitur quod culpa peccati venialis non tollit solummodo rectitudinem actus voluntarii, sed etiam ordinem ad actualem dilectionem Dei: est enim impeditivum fenoris caritatis. Et cx hac parte habet rationem cuiusdam offensae Dei. Et propterea. dato quod sistens in peccato mortali possit reparare rectitudinem venialis peccati, puta quia cx mendace iocosc vel officiose habituatus est ad veritatem dicendam etiam iocose ct officiose; non propterva remissionem consecutus est praetcritac culpae, qua aliquo modo Deum offendit; quoniam nulla offensa sine grati i a Deo dimittitur Nec displicentia illa quae in hoc ponitur, sufficit ad remissionem culpae: quia non est Deo accepta sine gratia, ut in littera dicitur cx Psalmo et Apostolo et glossa *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum,* etc.

»

Ad secundum dicitur quod, si casus accideret, peccatum illud veniale aeternaliter puniretur per accidens, hoc est, ratione status. Quia esset in statu in quo semper maneret culpa. Manente autem culpa in aeternum, debet etiam poena esse aeterna: ut ipsemet Durandus, in eodem libro ·. approbat.

•thu.w.qeiu.

Ad tertium dicitur quod, quidquid sil dc poena, negandum est quod per bona opera facta extra caritatem possit aliquis mereri de congruo remissionem culpae. Et propterea argumentum non militat contra praesentem doctrinam.

QUAESTIO OCTOGESIMAOCTAVA

DE REDITU PECCATORUM POST POENITENTIAM DIMISSORUM

IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA

einde considerandum est de reditu peccatorum post * poenitentiam dimissorum *?
* Ci i
1*trui.
Et circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo: utrum peccata per poenitentiam dimissa redeant simpliciter per sequens peccatum.

Secundo: utruin aliquo modo per ingratitudinem redeant specialius secundum quaedam peccata.

Tertio: utrum redeant in aequali reatu.

Quarto: utrum illa ingratitudo pur quam redeunt, sit speciale peccatum.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM PECCATA DIMISSA REDEANT PER SEQUENS PECCATUM

IV *Sent.*, diftt. xxn, qu. i, »rt. 1, *ht \fatth.*, op. **ahii,** «n

PWMUM s,c proceditur. Videtur quod peccata dimissa redeant per sequens peccatum. Dicit enim Augustinus, in 7? /'Ti·.κβi· ^^^^libro I *de Baptismo* I': *Redire dimissa* 7v *i"!* *peccata ubi fraterna* P *caritas non est. apertissime* c2rpr'n' *Dominus in Euangelio docet in illo servo a quo dimissum debitum dominus petiit eo quod ille conserro suo debitum nollet dimittere* Sed fraterna caritas tollitur per quodlibet peccatum mortale. Ergo per quodlibct sequens mortale peccatum redeunt peccata prius per poenitentiam dimissa.

n. Praeterea, super illud Lue. xi ·, *Revertar* ' *m domum meam unde exivi*, dicit Beda 77- *mendus est ille versiculus, non T exponendus: ne* T *culpa quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat.* Hoc autem non esset nisi rediret. Ergo culpa per poenitentiam dimissa redit.

' 3. Praeterea, Ezech, xvm * Dominus dicit· *Si averterit se iustus a iustitia sua et fecerit iniquitatem . omnes iustitiae eius quas fecerat, non* i *recordabuntur amplius* Sed inter alias iustilias quas fecit, etiam praecederis poenitentia concur- **ritcum** supra * dictum sit poenitentiam esse › partem iustitiae. Ergo, postquam poenitens peccat, non imputatur ei praecedens poenitentia, per quam consecutus est veniam peccatorum. Redeunt ergo illa peccata.

4. Praeterea, peccata praeterita per gratiam ' ver., jh i teguntur: ut patet per Apostolum, *Rom.* iv ♦, in- ..xw.iîm.i. ducentem illud Psalmi ;* *Reati quorum remissae sunt iniquitates ct quorum tecta sunt peccata.* Sed per peccatum mortale sequens gratia tollitur. Ergo peccata quae fuerant prius commissa, remanent detecta. Et ita videtur quod redeant.

Sed contra est quod Apostolus dicit, *Rom.* ❦i · Vm. *Sine poenitentia sunt dona Dei et vocatio.* Sed peccata poenitentis sunt remissa per donum Dei. Ergo per peccatum sequens non redeunt dimissa peccata, quasi Deus de dono remissionis poeniteat.

2. Praeterea, Augustinus dicit, in libro *Responsionum Prosperi* *: *Qui recedit a Christo et* · AJ ■ .a. J *alienatus a gratia* ***finit****: hanc vitam, quid nisi in* icrOpp.A-tl -Ci. 'r- *cedit, de perditionem radit? Sed non in id quod dimissum* IIA tv r *est recidit, nec pro originali peccato damnabitur.*

Respondeo dicendi m quod, sicut supra· dictum ·(IC.LXtXH, Brt4 est. in peccato mortali sunt duo : scilicet aversio <· I' H qu. a Deo, et conversio ad bonum creatum. Quid- Liixrtt. Art. 4. quid autem est aversionis r· in peccato mortali, n secundum se consideratum, est commune omnibus peccatis mortalibus: quia per quodlibet peccatum mortale homo avertitur a Deo. Unde et per consequens macula, quae est per privationem gratiae, et reatus poenae aeternae, communia sunt omnibus peccatis mortalibus. Et secundum hoc intelligitur id quod dicitur lac. u * *Qui offendit* · Venu t·. *in uno. factus est omnium reus.* Sed e.x parte conversionis, peccata mortalia sunt diversa. et interdum contraria.

Unde manifestum est quod ex parte conversionis peccatum mortale sequens non facit redire peccata mortalia prius abolita Alioquin sequeretur quod homo per peccatum prodigalitatis reduceretur in habitum vel dispositionem avaritiae prius abolitae: et sic contrarium esset causa sui contrarii, quod est impossibile. Sed considerando in peccatis mortalibus id quod est ex parte aversionis absolute, per peccatum mortale sequens homo privatur gratia et iit reus poenae

») *post.* – **frr** Pl.

r) *fraterna.* - P; jrrta (ideal *superna*)I, tumitiJ <ctcri; itu <(iam altem locn.

γ) *non.* – *nec* pE, *nec* »*io*»*i ceteri.* – *opprimat* terti· praeter pG; *comprimat.*

c) *ampiiui.* – Ante *non* ponunt AB, on>. Pl.

O concurrit. – *continetur* F ct tenia.

Summa· Tbkou I). **Tuomav** T. IX.

O *jMt.* – P; *vini.* – *quid niti* Pl; *quoJ* EpGH ct >, *quid* E, *quidem* ceteri. - *vadit* PEhG; *venit b, nvit* ceteri, *pro originali* P; *originali.* »,I *aversionis.* – *cx parte averunnu* terti·.

'9 *per peccatum mortale sequent.* - *peccatum (per peccatum* »G ct cJItkmc») *mortale uquens reducit (redit* »G ct editione») *illud quod fuerat in prioribus peccati*» *ante dimissionem inquantum per peccatum mortale sequent* terti·,

aeternae, sicut ut prius erat. – Verum quia aversio in peccato mortali cx conversione quodammodo diversitatem induit · per comparationem ad diversas conversiones sicut ad diversas causas, ita quod sit alia aversio et alia λ macula ct alius reatus prout consurgit ex alio actu peccati mortalis: hoc ergo μ in quaestionem vertitur, utrum macula et reatus poenae aeternae, secundum quod causabantur ex actibus peccatorum prius dimissorum, redeant per peccatum mortale sequens.

•HufrâS.V.ct., *dr Sacrarent.* lib.II. *p.* μ »«3Γ· u: P«tr. I'fcu

Quibusdam * igitur visum est quod simpliciter hoc modo redeant. Sed hoc non potest esse. Quia opus Dei per opus hominis irritari non potest. Remissio autem priorum peccatorum est * opus divinae misericordiae. Unde non potest irritari per sequens peccatum hominis: secundum illud *Rom.* m :* *Nunquid incredulitas illorum fidem Dei evacuavit?*

• Ver». ·.

· Cl. Gfätteo., // AnwZ, 41M. IV. r· ··

Et ideo alii ⧫ ponentes peccata redire, dixerunt quod Deus non remittit peccata poenitenti postmodum peccaturo E secundum praescientiam, sed solum secundum praesentem iustitiam. Praescit enim eum pro his peccatis aeternaliter puniendum °, ct tamen per gratiam facit eum praesenlialiter iustum. – Sed nec hoc stare potest. Quia, si causa absolute ponatur, et enectus ponitur absolute. Si ergo absolute non * fieret peccatorum remissio, sed cum quadam conditione in futurum dependente, per gratiam et gratiae sacramenta, sequeretur quod gratia et gratiae sacramenta non essent sufficiens causa remissionis peccatorum. Quod est erroneum, utpote derogans gratiae Dei.

Et ideo nullo modo potest esse quod macula et reatus praecedentium peccatorum redeant secundum quod ex talibus actibus causabantur.

Contingit autem quod sequens actus peccati virtualiter continet reatum prioris peccati: inquantum scilicet aliquis secundo peccans ex hoc ipso videtur gravius peccare quam prius peccaverat; ver 5· secundum illud *Rom.* n :* *Secundum duritiam tuam et cor impoenitens thesaurizas tibi iram in die irae,* ex hoc solo scilicet quod *contemnitur Dei* ibo., ren. < *bonitas,* quae *ad poenitentiam expectat* multo autem magis contemnitur Dei bonitas si, post remissionem prioris peccati, secundo peccatum iteretur; quanto maius est beneficium peccatum remittere quam sustinere peccatorem. Sic igitur per peccatum sequens poenitentiam redit quodammodo reatus peccatorum prius dimissorum, non inquantum causabatur cx illis peccatis prius dimissis, sed inquantum causatur ex peccato ultimo perpetrato, quod aggravatur ex peccatis prioribus. Et hoc non est peccata dimissa redire simpliciter, sed secundum quid: inquantum scilicet virtualiter in peccato sequenti continentur.

Ad primum ergo dicendum quod illud verbum Augustini videtur esse intelligendum de reditu peccatorum quantum ad reatum poenae aeternae in se consideratum: quia scilicet post poenitentiam peccans incurrit reatum poenae aeternae sicut et prius; non tamen omnino propter eandem rationem. Unde Augustinus, in libro *de Responsionibus Prosperi* ;* cum dixisset quod *non* •i w.aunpf·. *in id quod remissum est recidit, nec pro originali peccato damnabitur,* subdit *Qui tamen ea morte* *f* *afficitur quae ei propter peccata dimissa debebatur:* quia scilicet incurrit ' mortem aeternam, ɑ quam meruerat per peccata praeterita.

Ad secundum dicendi m quod in illis verbis non intendit Beda dicere quod culpa prius dimissa hominem opprimat per reditum praeteriti reatus: sed per iterationem actus.

Ad ter hum dicendum quod per sequens peccatum iustitiae priores oblivioni traduntur inquantum erant meritoriae vitae aeternae: non tamen inquantum erant impuditivae peccati. Unde, si aliquis peccet mortaliter postquam restituit debitum. non efficitur reus quasi debitum non reddidisset. Et multo minus traditur oblivioni poenitentia prius acta quantum ad remissionem culpae: cum remissio culpae magis sit opus Dei quam hominis.

Ad quartum dicendum quod gratia simpliciter tollit maculam et reatum poenae aeternae: tegit autem actus peccati praeteritos, ne scilicet propter eos Deus hominem gratia privet et reum habeat poenae aeternae. Et quod gratia semel facit perpetuo manet. *

ο *Verum.* – Tertia; *Veruntamrn* <E, om. *a, vita* ceteri.

z) *diversitatem induit. — causatur (causam b) recipiunt ea quae iunt cx parte averiionit quodammodo divcriitatcm (inducit* addunt pG ct 6) tertia, *diversitatem inducit* ceteri.

λ) *avertit) et alia.* – Ferti· (excepto I qui οπι); *conversio ct alia.* – *Pro fX alio, ex alio et alio* tertia.

} *hoc ergo.* – *hoc modo* It, *et hoc modo* editions

■») *at.* – *fuit* Pl.

t) *peccaturo.* – PFU; *pfeor* ABC, *peccandi* D, *pc^orum* EGpH, *peccatori* 41 ct *c. pocnifuit b.*

o) *cum... puniendum.* – *sc pro hit peccatis eum aeternaliter p̀ nifttrum* tertia.

") absolute non. – *non absolute* tertiz. – *per gratiam ct gratiae sacramenta* pou *feret* ponit P

p) *subdit.* – Terti»; *tubiungit* F. om. ceteri.

σ) *incurrit.* – Editione « α; *incurret* Gil. *incurreret* ccten.

t) *facit.* – *fecit* PGl.

Commentaria Cardinalis Cnietani

In articulo primo quaestionis octogesimacoctavac, circa illud, *Homo secundo peccans cx hoc ipso videtur pravius peccare quam prius peccaverat,* dubium occurrit. Nam falsum videtur secundum peccatum esse gravius primo: immo totum oppositum. Quoniam primum peccatum est casus ab innocentia: secundum autem addit sordem sordi. •*Ap^c.zap.rtu,* iuxta illud·, *Qui sordidus est, sordescat adhuc.* Constat autem maioris ingratitudinis esse peccare contra beneficium innocentiae, ex quo aggravatur primum peccatum, quam contra beneficium cxpectationis ad poenitentiam, cx quo aggravatur secundum peccatum.

Ii. Ad hoc dicitur quod non est hic sermo comparativus peccatorum penes gravitatem: sed continentiae quasi virtual· prioris peccati in posteriori, non simpliciter, sed secundum quid; hoc est, secundum aliquam certam specialem rationem, puta quia posterius peccatum est contra sustinentem indignum sustineri. Et ideo cum hac doctnna stat quod primum peccatum fuerit cx propria specie gra-

vius. puta bltisphcmh Det, secundo cxistcnte peccato gulae ; et secundum rationem ĩngratitudini puta quia prunum fuit contra beneficium innocentiae. Secundum autem, etiam si levissimum cx sua specie mortale esset, semper habet hanc aggravantem circumstantiam ingratitudinis ex priore peccato consurgentem, quod est contra hoc beneficium expectation!» indigni ex priore commisso peccato. Secundum hanc enim circumstantiam gravius est secundum peccatum quam primum. Et hinc Auctor ad similem gravitatem secundum ximQcm circumstantiam procedit in littera. Peccatum enim post poenitentiam, ut in tertio palet articulo, non oportet esse gravius absolute peccato dimisso : sed semper est gravius secundum quid, hoc est, secundum hanc circumstantiam qua est contra eum qui remisit priora peccata. Secundum hanc enim circumstantium peccatum post poenitentiam continere dicitur virtuahter peccata prius dimissa: quia cx illis peccatis consurgit haec circumstantia aggravans peccatum post poenitentiam.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM PECCATA DIMISSA REDEANT PER INGRATITUDINEM QUAE SPECIALITER EST SECUNDI M QUATIOR GENERA PECCATORUM

IV SthU ti. MU» qu. t, art. t, J; /n *Matth.*, cep. XTIII. in fin.

n secundum sic proceditir. Videtur quod peccata dimissa non redeant per ingratitudinem quae specialiter esi secundum ^-^quatuor genera peccatorum, scilicet secundum odium fraternum, apostasiam a fide, contemptum confessionis, et dolorem de poenitentia habita · ; secundum quod quidam metrice dixerunt: *Fratres odit apostata /it, spernitque fa-[erj. Poeniluisse piget, pristina culpa redit.* Tanto enim est maior ingratitudo quanto gravius est peccatum quod quis contra Deum committit post beneficium remissionis peccatorum. Sed quaedam alia peccata sunt his graviora: sicut blasphemia contra Deum. cl peccatum in Spiritum Sanctum. Ergo videtur quod peccata dimissa non redeant magis secundum ingratitudinem commissam 3 secundum haec peccata, quam secundum alia.

• o{ ». foSvït'ut: 1174,1 ‹».«‹·

2. Praeterea. Kabanus * dicit: *Nequam servum tradidit Deus tortoribus quoadusque redderet universum debitum : quia non solum peccata ? quae post baptismum homo egit reputabuntur ei ad poenam, sed originalia, quae ei sunt dimissa in baptismo.* Sed etiam inter debita peccata venialia τ computantur, pro quibus dicimus: *Dimitte nobis debita ñostra* Ergo ipsa etiam redeunt per ingratitudinem. Et pari ratione videtur quod per peccata venialia redeant 3 peccatu prius dimissa. et non solum per praedicta peccata.

• ùn. Λ /«.-/J», *Je Poenit.*, IV i SUMM. IV *Seat.*, 4M. mi. «p. 1. β î

3. Praeterea , tanto est maior ingratitudo quanto post maius ‘ beneficium acceptum aliquis peccat. Sed beneficium Dei est etiam ipsa innocentia, qua peccatum vitamus: dicit enim Augustinus, in II *Confess.* :* *Gratiae tuae deputo quaecumque peccata non feci.* Maius autem donum est innocentia quam etiam remissio omnium peccatorum. Ergo non minus est ingratus Deo qui primo : peccat post innocentiam, quam qui peccat post poenitentiam. Et ita videtur quod per ingratitudinem quae fit secundum peccata praedicta, non maxime redeam peccata dimissa.

• Cap. »h.

Sio contra est quod Gregorius dicit, XVIII 3/0/77/. *Ex didis Euangelicis constat quia, si quod in nos delinquitur cx corde non dimittimus. et illud rursus exigetur quod nobis iam per pocnilentiam dimissum fursse gaudebamus.* Et ita propter odium fraternum specialiter peccata dimissa redeunt per ingratitudinum. Et eadem ratio videtur de aliis.

•|V/k4.‘^r..<y. Im. . Cl. ClÖ. *Fa* ·‘HLIV.Vb^IV Vr 4M. »ir». cap. 1

Rt spondeo dr.i.nih.m quod, sicut ŝupra dictum est, peccata dimissa per poenitentiam redire dicuntur inquantum reatus eorum, ratione ingratitudinis. \ irtualiter continetur in peccato sequenti. Ingratitudo autem potest committi dupliciter. Uno modo, ex eo quod aliquid fit contra beneficium. Et hoc modo per omne peccatum mortale quo Deum offendit, redditur homo ingratus Deo, qui peccata remisit. Et sic per quodlibet peccatum mortale sequens redeunt peccata prius dimissa, ratione ingratitudinis.

’ Arî· 0 I“*

Alio modo committitur ingratitudo non solum faciendo contra ipsum beneficium, sed etiam faciendo contra formam beneficii praestiti. Quae quidum forma, si attendatur ex parte benefactoris, est remissio debitorum. Unde contra hanc formam facit qui fratri petenti veniam non remittit, sed odium tenet. Si nutem attendatur ex parte poeniluntis. qui recipit hoc beneficium, invenitur]· duplex motus liberi arbitrii. Quorum primus est motus liberi arbitrii in Deum, qui est actus fidei formatae. et contra hoc facit homo apostatando a fide: secundus autem, motus liberi arbitrii in peccatum, qui est actus poenitentiae. Ad ǫuam primo pertinet, ut supra· dictum est, quod homo detestelur peccata praeterita: et contra hoc facit ille qui dolet se pocniluisse. Secundo pertinet ad actum poenitentiae ut poenitens proponat se subiicerc clavibus Ec-

·Qu

a) coinmuxam,-Ea et tertia; commina. - *haec peccata* ẹditione *hoc peccatum.*

fit peccata. – I ct editione»; *debita peccata* GH. Aorno <Aomiiri ed *a) peccata* mox *homo* ceteri.

γ) *inter debita peccata venialia, – peccata venialia inter debita* tertia.

i) *per peccata venialia redeant.* – G ct cdittane»; *per peccata venialia redeant per* H, *peccata venialia redeant* \, *peccata venialia redeant per ceteri.*

«) *maiut.* – Tertie; om.

ζ| *pnmo.* – Om. editione».

η) *invenitur.* – ex *parte dut edda* P.

0) *quam.* – *quem* F ct tertia praeter I.

clesiae per confessionem: secundum illud Psalmi *: *Dixi, Confitebor adversum me iniustitiam meam* t) *Domino; el tu remisisti impietatem peccati mei.* Et contra hoc facit ille qui contemnit confiteri, secundum quod proposuerat.

Et ideo dicitur quod specialiter ingratitudo horum peccatorum facit redire peccata prius dimissa.

Ad primum ergo dicendum quod hoc non dicitur specialiter de istis peccatis quia sint ceteris graviora: sed quia directius opponuntur beneficio remissionis peccatorum.

Ad secundum dicendum quod etiam peccata venialia et peccatum originale redeunt modo praedicto *; sicut et peccata mortalia: inquantum contemnitur Dei beneficium quo haec peccata sunt remissa. Non tamen per peccatum veniale aliquis incurrit ingratitudinem: quia homo, peccando venialiler, non lacii contra Deum, scd praeter ipsum. Et ideo per peccata venialia nullo modo peccata dimissa redeunt.

lo corpore,

An TERTIUM DICENDUM quod beneficium aliquod habet pensari dupliciter. Uno modo, ex quantitate ipsius beneficii. Et secundum hoc, innocentia est maius Dei beneficium quam poenitentia, quae dicitur *secunda tabula post naufragium* *. - Alio modo potest pensari beneficium cx parte recipientis, qui minus est dignus, et sic magis sibi fit gratia. I nde ct ipse magis est ingratus si contemnat. Et hoc modo beneficium remissionis culpae est maius, inquantum praestatur totaliter indigno. Et ideo ex hoc sequitur maior ingratitudo.

t) *intuHitiam meam.* – *iniuslihai nirai* GHfrC, *hiiustitiai* I.

ARTICULUS TERTIUS

UTRI M PER INGRATITUDINEM PECCATI SEQUENTIS CONSURGAT TANTUS REATUS QUANTUS FUERAT PECCATORUM PRIUS DIMISSORUM

IV 5rnr., ‹Ii Oil, qu. I, ML *3,* qu· 3.

Tt RT,LM SIC docentur. Videtur quod v^^^^per ingratitudinem peccati sequentis con- *JjASSk v* surgat tantus reatus quantus fuerat pcc- •^^^^catorum prius dimissorum. Quia secundum magnitudinem peccati est magnitudo beneficii quo peccatum remittitur; et per consequens magnitudo ingratitudinis qua hoc beneficium contemnitur. Sed secundum quantitatem ingratitudinis est quantitas reatus consequentis. Ergo tantus reatus · surgit ex ingratitudine sequentis peccati quantus fuit reatus omnium praecedentium peccatorum.

2. Praeterea, magis peccat qui offendit Deum quam qui offendit hominem. Scd servus manumissus ab aliquo domino reducitur in eandem servitutem a qua prius fuerat liberatus, vel etiam ct/m' in graviorem ♦ Ergo multo magis ille qui contra Deum peccat post liberationem a peccato, reducitur in tantum reatum poenae quantum primo habuerat.

• Vfr' m 3. Praeterea, Matth. xvnt * dicitur quod *iratus dominus tradidit eum,* cui replicantur peccata dimissa propter ingratitudinem, *tortoribus, quoadusque redderet universum debitum.* Sed hoc non esset nisi consurgeret ex ingratitudine tantus reatus quantus fuit omnium praeteritorum peccatorum. Ergo aequalis reatus per ingratitudinem redit.

•VCTK3. Sed contra EST quod dicitur *Deuteron,* xxv *: *Pto mensura peccati erit et plagarum modus.* Ex quo patet quod ex parvo peccato non consurgit magnus reatus. Sed quandoque mortale peccatum sequens est multo minus quolibet peccatorum prius dimissorum. Non ergo ex peccato sequenti redit tantus reatus quantus fuit peccatorum prius dimissorum.

Respondeo dicendum quod quidam * dixerunt quod ex peccato sequenti, propter ingratitudinem, consurgit tantus reatus quantus fuit reatus omnium peccatorum prius dimissorum, supra reatum proprium huius peccati. – Sed hoc non est necesse. Quia supra ' dictum est quod 3 reatus praecedentium peccatorum non redit per peccatum sequens inquantum sequebatur ex actibus praecedentium peccatorum, sed inquantum consequitur actum sequentis peccati. Et ita oportet quod quantitas reatus redeuntis sit secundum gravitatem peccati subsequentis. Potest autem contingere quod gravitas peccati subsequentis adaequat gravitatem T omnium praecedentium peccatorum: sed hoc non semper est necesse, six e loquamur de gravitate cius quam habet ex sua specie, cum quandoque peccatum sequens sit simplex fornicatio. peccata vero praeterita fuerunt homicidia vel adulteria seu sacrilegia; sive etiam loquamur dc gravitate quam habet ex ingratitudine annexa. Non enim oportet quod quantitas ingratitudinis sit absolute aequalis quantitati beneficii suscepti, cuius quantitas attenditur secundum quantitatem peccatorum prius dimissorum. Contingit enim quod contra idem beneficium unus est multum ingratus, vel secundum intensionem contemptus beneficii, vel secundum grav itatem culpae contra benefactorem commissae: alius autem parum.

• Hvc»aS.Vicu 1/ .tarn. >Y.

de *FzruL* uf. IC

a) *tantus reatus.* – *tantus est* (cjf *tantus* P) *reatui qui* editione». Pro *surgit, consurgit* tertia.

?) *supra dictum est quod.* – *sicut supra dictum est* terti».

γ) *adaequat gravitatem.* – *adaequatur {adaequetur* |»i *gravitati* I\·. *Cf.* inieriu» ct qu. vn art. 11 λ.

vel quia minus contemnit, vel quia minus contra benefactorem agit. Sed proportionaliter quantitas ingratitudinis adaequatur quantitati beneficii: supposito enim aequali contemptu beneficii, vel offensa benefactoris, tanto erit gravior ingratitudo quanto beneficium fuit maius.

Unde manifestum est quod non est necesse quod propter ingratitudinem semper per peccatum sequens redeat tantus reatus quantus fuit praecedentium peccatorum: sed necesse est quod proportionaliter, quanto peccata prius dimissa fuerunt plura et maiora, tanto redeat maior reatus per qualecumque sequens peccatum mortalc.

An primum ergo dicendum quod beneficium remissionis culpae recipit quantitatem absolutam secundum quantitatem peccatorum dimissorum. Sed peccatum ingratitudinis non recipit quantitatem absolutam secundum quantitatem beneficii, sed secundum quantitatem contemptus vel offensae, ut dictum est ⁂ Et ideo ratio non sequitur.

An secundum dicendum quod servus manumissus non reducitur in pristinam servitutem pro qualicumque ingratitudine, sed pro aliqua gravi.

Ad tertium dicendum quod illi cui peccata dimissa replicantur propter subsequentem ingratitudinem, redit · *universum debitum,* inquantum quantitas peccatorum praecedentium proportionalitcr invenitur in ingratitudine subsequent!, non autcm absolute, ut dictum est *

illi,,. fiJil, – P; Ulf... reddit DL1, ille... rtdif in F. tUt. vrdit CCtcr.
1

Commentaria Cardinalis CaieUini

In articulo tertio eiusdem quaestionis, intellige, Novjiic, | ingratitudinem non habere quantitatem cx quantitate bcneficii. quamvis habeat cx illo speciem: sicut nec odium hibée quantitatem cx oblecto odio habito. Non enim oportet tantum esse odium quantum e«t odibile: contingit enim unum et idem pliu ct minus odio haberi. Et similiter non oportet tantum esse amorem quantum est amatum: est enim aliquid plus amabile quam nmciur. Et sic dc aliis, Quantificatur autcm ingratitudo cx beneficio, ut in littera dicitur, *proportionaliter.* Et hoc est dicere quod, ri comparentur duae ingratitudines ad duo bénéficia, ĕrum est quod, ceteris paribus, quinto beneficium maius ert bcnclicio, tanto ingratitudo maior est ingratitudine. Et proptcrca tanto peccatum post poenitentiam est secundum ingratitudinis circumstantiam gravius quanto contra maius est beneficium rcmkMonis peccatorum. Et quia beneficium remissionis quanttficatur secundum peccata dimissa, ideo tanto gravius quis post poenitentiam peccat, quanto maior peccator prius fuit; et, ceteris paribus, quanto pluries dimissu libi peccata fuerunt

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM INGRATITUDO RATIONE CLIUS SEQUENS PECCATI M FACIT REDIRE PECCATPRIUS DIMISSA. SIT SPECIALE PECCATUM

IIB JI"', qu. <vn, ÏΠ. 3, Pii i; IV Srnf., t xxn, qu. i, ert *3, qu'* I.

Sᵖ qvartvm sic procedit ir. Videtur quod ingratitudo ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum. Retributio enim gratiarum pertinet ad *contra-passum,* quod requiritur in iustitia: ut patet per Philosophum, in V *Ethic.* * Sed iustitia est specialis virtus. Ergo ingratitudo est speciale peccatum.

' <^P· T· %,6 - S. Th. *It.*-- TIΠ.

•*[ktwni.Mf·* /er, hb. II. oip-LUI-

2. Praeterea, Tullius, in II *Rhetoric.* ⟍ ponit quod *gratia* est specialis virtus. Sed ingratitudo opponitur gratiae. Ergo ingratitudo est speciale peccatum.

3. Praeterea. specialis effectus a speciali causa procedit. Sed ingratitudo habet specialem effectum: scilicet quod facit aliqualiter redire peccata prius dimissa. Ergo ingratitudo est speciale peccatum.

Sed contra est. Id quod sequitur omnia peccata, non est speciale peccatum. Sed per quodcumque peccatum mortale aliquis efficitur Deo ingratus, ut ex praemissis * patet. Ergo ingratitudo non est speciale peccatum.

· Art

Respondeo dicendum quod ingratitudo peccantis quandoque est speciale peccatum; quandoque non. sed est circumstantia generaliter consequens omne peccatum mortale quod contra Deum committitur. Peccatum enim speciem recipit cx intentione peccantis ⁂ unde, ut Philosophus dicit, *D· ** in V *Ethic.* ♦ *ille qui moechatur ut furetur, magis est fur quam moechus.* Si igitur aliquis peccator in contemptum Dei et suscepti beneficii aliquod peccatum committit, illud peccatum trahitur ad speciem ingratitudinis: et haec e ingratitudo peccamis est speciale peccatum. Si vero aliquis intendens aliquod peccatum committere, puta homicidium aut adulterium, non retrahatur ab hoc propter hoc quod pertinet ad Dei contemptum, ingratitudo non erit speciale peccatum Λ ‘l) sed traheretur ad speciem alterius peccati sicut circumstantia quaedam. Ut autem Augustinus dicit, in libro *de Natura ct Gratia* ⁂ non omne · o?· M,t' peccatum est cx contemptu: et lumen in omni peccato Deus contemnitur in suis praeceptis. Unde manifestum est quod ingratitudo peccan·

(is quandoque est speciale peccatum, sed non semper.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam primae rationes concludunt quod ingratitudo secundum se sit quaedam species peccati. Ultima autem ratio concludit quod ingratitudo secundum quod invenitur in omni peccato, non sit speciale peccatum.

Commentax Cardinalis Caiotanl

In articulo quarto eiusdem quaestionis, adverte. Novitic. ingratitudinem dc qua est sermo, non esse speciale peccatum non solum ea ratione quia ipsa ct peccatum, puta fornicatio post poenitentiam, non constituunt duo peccatu, scilicet ingratitudinis ct fornicationis; sed ea potius ratione quia huiusmodi ingratitudinis circumstantia non apponit circa peccatum post poenitentiam deformitatem .alterius speciei ab ipso peccoto; immo ingratitudo ista trahitur ad speciem peccati quod circumstat, puta fornicationis si peccatum post poenitentiam est fornicatio, ct sic dc aliis. Simile est enim dc similibus consequentibus ad omnia peccata mortalia, puta odio Dei ct contemptu divini praecepti. Quilibet enim peccans mortaliter interpretative ct contemnit divinum praeceptum quod transgreditur, ct in odium inimicitiae divinae cantati oppositum incidit. Hac tamen circumstantiae ad eandem pertinent speciem peccati in qua est peccatum cuius sunt circumstantiae, ct non trahunt peccatum in speciem odii divini ct speciem inobedientiae prout secundum sc haec sunt specialia peccata. Ad quas tamen species traherent si quis ex Dei odio ct contemptu praecepti fornicaretur.

QUAESTIO OCTOGESIMANONA

DE RECUPERATIONE VIRTUTUM PER POENITENTIAM

IN SEX ARTICULOS DIVISA

• *Ct.* au. Lxun« Inlrod.

Deinde considerandum est de recuperatione virtutum per poenitentiam *.

Et circa hoc quaeruntur sex.

Primo: utrum per poenitentiam restituantur virtutes.

Secundo: utrum restituantur in aequali quantitate.

Tertio: utrum restituatur poenitenti aequalis dignitas.

Quarto utrum opera virtutum per peccatum mortificentur.

Quinto: utrum opera mortificam per peccatum per poenitentiam reviviscant.

Sexto: utrum opera *mortua idest absque caritate facta, per poenitentiam vivificentur.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM PER POENITENTIAM VIRTUTES RESTITUANTUR

ft 11·% »|u. cut, «rL 3, ad J; IV 5cxr. d.at xtv, qu. n. art i.

Ad primum sic proceditur Videtur quod per poenitentiam virtutes non restituantur. Non enim possent virtutes amisper poenitentiam restitui nisi poenitentia vinutes causaret. Sed poenitentia, cum sit virtus, non potest esse causa omnium virtutum: praesertim cum quaedam virtutes sint naturaliter priores poenitentia ·, ut supra ' dictum est. Ergo per poenitentiam non restituuntur[ll].

e
• Qa. Ixxxv, ari. 6»
β

2. Praeterea, poenitentia in quibusdam actibus poenitentis consistit. Sed vinutes gratuitae non causantur cx actibus nostris: dicit enim Augustinus, in libro *de Ltb. Arbii.* ♦ quod virtutes *Deus in nobis sine nobis operatur.* Ergo videtur quod per poenitentiam non restituantur virtutes.

• Mlf. I! di»t. ‡1. car. ***Hic nJndatt.*** - (X Aux- re čk »cnu >'·.

3. Praeterea, habens virtutem sine difficultate et delectabiliter actus virtutum operatur: unde Philosophus dicit, in I *Ethic.* ♦ quod *non est iuslus qui non gaudet insta operatione.* Sed multi poenitentes adhuc difficultatem patiuntur in operando actus virtutum. Non ergo per poenitentiam restituuntur vinutes.

•Cjt . vifi.n. IJ.- S. Th. kct. XHL

T
• Vert. jj.

Sed contra est quod. Luc. xv τ ♦ pater mandavit quod filius poenitens indueretur *stola prima:* quae, secundum Ambrosium * est *amictus sapientiae,* quam simul consequuntur omnes virtutes, secundum illud *Sap.* vni ♦ *Sobrietatem et iustitiam docet, prudentiam et virtutem, quibus in vita nihil est utilius hominibus.* Ergo per poenitentiam omnes virtutes restituuntur.

• Error, re ***Lac.,*** hb.VH.ad idutn loc.

• Ver». 7.

Respondeo dicendum quod per poenitentiam, sicut dictum est supra ;* remittuntur peccata. Remissio autem peccatorum non potest esse nisi per infusionem gratiae. Unde relinquitur quod per poenitentiam gratia homini infundatur. Ex gratia autem consequuntur omnes virtutes gratuitae, sicut ex essentia animae fluunt omnes potentiae ♦ m in Secunda Parte ** habitum est. Unde relinquitur quod per poenitentiam omnes vinutes restituantur.

.. i ⁻ fQu.a. ert. 4.

Ad primum ergo dicendum quod eodem modo poenitentia restituit virtutes per quem modum est causa gratiae, ut iam * dictum est. Est autem causa gratiae inquantum est sacramentum: nam inquantum est virtus, est magis gratiae effectus. Et ideo non oportet quod poenitentia, secundum quod est virtus, sit causa omnium aliarum virtutum: sed quod habitus poenitentiae simul cum habitibus aliarum virtutum per sacramentum causetur.

• la corpon.

Ad secundum dicendum quod in sacramento poenitentiae actus humani se habent materialiter: sed formalis vis huius sacramenti dependet ex virtute clavium. Et ideo vinus clavium effective causai gratiam et virtutes: instrumentaliter tamen. Sed actus primus poenitentis se habet ut ultima dispositio ad gratiam consequendam, scilicet contritio: alii vero sequentes actus poenitentiae procedunt iam ex gratia et vinutibus.

Ad tertium dicendum quod, sicut supra · dictum est, quandoque post primum actum poenitentiae, qui est contritio, remanent quaedam reliquiae peccatorum, scilicet dispositiones ex prioribus actibus peccatorum causatae, ex quibus praestatur difficultas quaedam poenitenti ad operandum opera virtutum: sed quantum est ex ipsa inclinatione caritatis et aliarum virtutum, poenitens opera virtutum delectabiliter et sine difficultate operatur; sicut si virtuosus per accidens difficultatem pateretur in exeeutione actus virtutis propter somnum aut aliquam corporis dispositionem *.

•Qu.Lxxtrj.ar. 5

3) *poenitentia.* – *scilicet Jidcs spes et caritas* addit tertia
p) *restituuntur.* – *virtutes* addunt F ct tertia.
γ) *f-uc. XV.* – Addunt *dicit* F, *dicitur* »G, *legitur* P.

0) *sacramentum.* – *poenitentiae* addunt FI et ẽditione Pro **cjw-***setur. causentur* tertia
t) *dispositionem.* – *indispositionem* tertia.

Commontaria Cardinalis Caietani

In quaestione octogcsimanona quatuor notanda occurrunt. Primum in articulo primo, nd >ecundum, ubi dicitur quod *contritio se habet ut ultima dispositio ad gratiam consequendam.* Sciendum est enim dupliciter sumi contritionem: vel pro ipso actu nudo; vel pro ipso actu informato caritate. Perfectus siquidem dolor dc peccatis commissis, cum voluntate satisfaciendi, etc., contritio dicitur: formata quidem, si caritate vestita consideretur; absolute vero, si nuda sumatur. Et sic nude consideravit eam Auctor cum dixit quod est ultima dispositio ad gratiam. Eormata autem cantate consideratur cum describitur quod est *dolor caritate informatus.*

II. Secundum notandum est in secundo articulo, in cakc corporis, ubi dicitur: *Et eadem ratio est de virtutibus, quae ex gratia consequuntur.* Potent siquidem huc dupliciter inteliigi : vel referendo singula» virtutes ad singulas pro eis dispositiones in resurgente; vel referendo quantitatem virtutum ad quantitatem gratiae. Et pnmo quidem intellectu sensus esset quoJ resurgens a peccato recuperat aliquam infusam virtutem maiorem et aliquam minorem, si ad unam magi» se disposuit quam ad aliam, sicut recuperat gratiam maiorem vel minorem prout magis vel minus sc disponit ad illam. Iuxta secundum vero intellectum, sensu» esset quod recuperans gratiam minorem recuperat etiam virtutes minores ; et si recuperat gratiam aequalem deperditae, recuperat etiam virtutes aequales; et si maiorem, maiores.

Quidquid autem dc veritate primi dicti secundum se sit, praesenti tamen litterae secundus solus sensus consanat. Quoniam in littera redditur ratio quare est eadem ratio dc gratia et virtutibus. Et ratio quae redditur est sequela virtutum ex gratia. Ex hoc enim quod virtutes consequuntur ad gratiam, absque scrupulo ambiguitati- cuiusque deducitur quod ad maiorem gratiam sequuntur maiores virtutes, ct ad minorem minores.

III. Tertio advertendum est iu tertio articulo, in corpore, ubi de irregulari»ate homicidii ex defensione commissi tangitur. Distinguendum siquidem est dc defensione. Nam quaedam est nccessit.ins od homicidium: cum quis scilicet non potest totaliter, sc defendendo, suum evadere invasorem, nisi occidat illum. Et haec non inducit irregularitatem, per nova iura, condita scilicet post transitum beati Thomae: ut patet in Sexto ;* *de Homicidio,* cap. unico. – Defensio autem non urgens ad homicidium et olim et nunc irregularem constituit. Et de hac textus iste intelligcndus est. Sljwioitt.

IV'. Quarto advertendum est. in quinto articulo, in corpore iuncto cum responsione ad tertium, quod aliud est loqui dc opere meritorio · ct aliud est loqui dc quantitate operis meritorii. Cum enim mortificata reviviscunt, semper omnia opera meritoria quae mortificata erant reviviscunt: quoniam isti m quo reviviscunt debita est vita aeterna ex vj illorum priorum operum, et non solum cx vi praesentium operum; ita quod hoc operatur reviviscere, quod cx pluribus capitibus debetur huic vita aeterna, scilicet cx meritis prioribus et cx meritis posterioribus. Sed quantitas Operis meritorii non semper rcvivi cit simpliciter, quoniam non semper recuperat propriam efficaciam, quae est perducere hunc ad tantum gradum bcatitudinis aeternae: ut patet in eo qui resurgit in minori gratia, ita quod m illa minore decedit; talis enim nunquam perveniet ad illum bcatitudinis gradum quem quantitas prioris meriti debitum sibi fecerat. Et in promptu causa huius non-reviviscentiae est ipsa resurgentis indispofitio. Sicut enim, si non resurrexisset .l peccato, mortificata merita non «ibi revixissent, quia peccatum proprium impedivisset mentorum efficaciam; ita, resurgendo a peccato, cum minore tamen gratia, cx hoc ipso indispositus est ad suscipiendum fructum maioris meriti: ipse enim minor conatus resurgentis ct ad maiora non progredientis impedimentum praestat efficaciae quantitatis magni meriti praecedentis, ct facit ut quantitas illa non reviviscat sibi simpliciter ct absolute. Cum quo tamen stat quod reviviscit illi secundum quid, hoc est quoad gaudium accidentale: quia, ut in littera dicitur, plus gaudebit dc maiore merito praecedente quam de minore quod subsecutum est.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM POST POENITENTIAM RESURGAT HOMO IN AEQUALI VIRTUTE

III Senf., dial. 1x11, qu. I, ari. 4.

• Vid Comment Câltt. port an.i. num. π.

• Ven. 18.

• Apod

3

• r»eudo>Au£..

D SECUNDUM SIC ₱ROCEDITUR Videtur quod post poenitentiam resurgat homo in aequali virtute. Dicit enim Apostolus, *Rom.* vin :* *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum:* ubi dicit Glossa Augustini * quod hoc adeo verum est *ut. si qui horum devient et exorbitent, hoc ipsum Deus Jaciat eis in bonum proficere.* Sed hoc non esset si homo resurgeret in minori virtute ·.

2. Praeterea, Ambrosius dicit quod *poenitentia optima res est. quae omnes defectus revocat ad perfectum.* Sed hoc non esset nisi virtutes in aequali quantitate recuperarentur. Ergo per poenitentiam semper recuperatur aequalis virtus.

• Ven. 5.

•CLΛα .JeGes. Jd *Utt.,* lib. I, «ρ. xvo.

3. Praeterea, super illud *Genes,* i ♦, *Factum est vespere et mane dies umts,* dicit Glossa :* J e*spertina lux est a qua quis cecidit: matutina in qua resurgit.* Sed lux matutina est maior quam vespertina. Ergo aliquis resurgit in maiori gratia vel caritate quam prius habuerat. – Quod etiam videtur per id quod Apostolus dicit, *Rom.* v :* *Ubi abundavit delictum, superabundant et gratia.*

Sed contra, caritas proliciens vei perfecta maior esi quam caritas incipiens. Sed quandoque aliquis cadit a caritate proficiente, resurgit autem in caritate incipiente. Ergo semper resurgit homo in minori etiam * virtute.

Respondeo dicendum quod, sicut dictum ₴st motus liberi arbitrii qui est in justificatione impii, est ultima dispositio ad gratiam: unde in eodem instanti esi gratiae infusio cum praedicto motu liberi arbitrii, ut in Secunda Parte ♦habitum est. In quo quidem motu comprehenditur actus poeniienttae, ut supra * dictum est. Mamtestum est *

») *virtute. – Ergo videtur quod poenikrti nunquam in minori* »/r*tute resurgit* addit I·, *Ergo videtur quod nunquam }>oenitcm rtntrgat in minori virtute* addunt Pl.

p) *etiam,* – Om. Df.i et tertia.

autem quod fonnae quae possunt recipere magis et minus, intenduntur et remittuntur secundum diversam dispositionem subiecti: ut in Secunda Pflrtc * habitum est. Et inde est quod, secundum quod motus liberi arbitrii in poenitentia est intensior vel remissior, secundum hoc poenitens consequitur maiorem vel minorem gratiam.

Contingit autem intensionem motus poenitentis quandoque proportionatam esse maiori gratiae quam illa a qua cecidit per peccatum; quandoque vero aequali; quandoque vero minori. Et ideo poenitens quandoque resurgit in maiori gratia quam prius habuerat; quandoque autem in aequali; quandoque etiam in minori. Et eadem ratio γ est de virtutibus, quae ex gratia consequuniur.

Ad primum ergo dicendum quod non omnibus diligentibus Deum cooperatur in bonum hoc ipsum quod per peccatum a Dei amore · cadunt, quod patet in his qui cadunt et nunquam resurgunt, vel qui resurgunt iterum casuri: sed in *his l seCiltl^um propositum vocali sunt ſancti l,* scilicet praedestinatis, qui. quotiescumque cadunt finaliter tamen resurgunt. Cedit igitur eis in bonum hoc quod cadunt, non quia semper in maiori gratia resurgant, sed quia resurgunt in permanentiori gratia: non quidem cx parte ipsius gratiae, quia, quanto gratia est maior, tanto de se est permanentior; sed ex parte hominis, qui tanto stabilius in gratia permanet quanto est cautior et humilior. Unde et Glossa ibidem * subdit quod ideo proficit eis in bonum quod cadunt, *quia humiliores redeunt, et quia * doctiores fiunt.*

Ad secundum dicendum quod poenitentia, quantum est de se, habet virtutem reparandi omnes defectus ad perfectum, et etiam promovendi in ulteriorem statum: sed hoc quandoque impeditur cx parte hominis, qui remissius movetur in Deum et in detestationem peccati. Sicut etiam in baptismo aliqui adulti consequuntur maiorem vel minorem gratiam, secundum quod diversimode se disponunt.

Ad tertium dicindi m quod illa assimilatio utriusque gratiae ad lucem vespertinum et matutinam iit propter similitudinem ordinis, quia post lucem vespertinam sequuntur tenebrae noctis, post lucem autem matutinam sequitur lux dici: non autem propter maiorem vel minorem similitudinem quantitatis.

Illud etiam verbum Apostoli intelligitur de gratia quae exsuperat omnem abundantiam humanorum peccatorum. Non autem hoc est verum in omnibus, quod quanto abundantius peccavit, tanto abundaniiorem gratiam consequatur. pensata quantitate habitualis gratiae. Est tamen c superabundant gratia quantum ad ipsam gratiae rationem; quia magis gratis beneficium remissionis magis i peccatori confertur. - Quamvis quandoque abundanter peccantes abundanter dolent: et sic abundaniiorem habitum gratiae et virtutum consequuntur, sicut patet in Magdalena *

Ad id vero quod in contrarium obiicitur, dicendum quod una et eadem gratia maior est proficiens quam incipiens: sed in diversis hoc non est neccsse. Unus enim incipit a maiori gratia quam alius habeat in statu profectus; sicut Gregorius dicit, in II *Dialog.* * *Praesentes et secuturi t omnes cognoscant. Benedictus puer a quanta perfectione conversionis gratiam incoepisset.*

γ) *ratio.* – *ratio etiam* ΛB, *etiam ratio* C.
δ) *amore.* – Terti·; *timore.*
c) *in his.* – *pro his tantum* I. *his tantum* I'.
ζ) *cadunt.* – *cadant* DE ct tertia.
rj *et quia.* – *et* I, *quta* II, *atque* I G ct cdiUooc·, - *fiunt* om. PI. *maiorem vel minorem similitudinem.* - *similitudinem maioris uet minoris* terti
1) *gratia.* – *Christi* addit terti·. Pro *exsuperat, superat* E ct tertia.
a) */at tamen.* – PE; β *tamen* cjf *bc, Et tamen* ceteri.
λ) *magir.* – Om. *bc* – Pro *abundanter* primo loco, *abundavit* A BCpL ct *a, abundantius* D. – *peccantes abundanter om. IffG* ct *bc: Alias non habetur b- abundanter peccantes* tnarso P. *Praesentes et secuturi.* — *Quatenus et praesentes et secuturi* p. *Praesentes exeeuturi* ceteri. – *cognoscant* G; *agnoscant* I, *agnoscerent* P, *quod* Hftc, *cognoscant quoniam* E, *cognoscant quod* ceteri. — Pro *a quanta... incoepisset, a quanta conrtnionu perfectione gratiam incoepisset F,* conrcrriowir *gratiam a quanta perfectione coepisset* tertia.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM PER POENITENTIAM RESTITUATUR HOMO IX PRISTINAM DIGNITATEM

III *Sent-,* dut, xxxt, qu. i, an. 4, qu» i, ad 3; IV, diei. x.y, qu. », 4(U 5, qU* », <d 3; dbt. xn, qu. 1. art. 1, qu' J, ad a; dût. txxvu. qu. 11, art. ad 4.

?ρι> tertium stc procijutir * \ idetur quod ^per poenitentiam non restituatur homo ,n pristinam dignitatem. Quia super illud Amos v ;* *Virgo Israel cecidit, surgere virgo possit a: quia semel oberrans ovis, etsi reportetur in humeris Pastoris, non habet tantam gloriam quantam quae nunquam erravit.* Ergo per poenitentiam non recuperat homo pristinam dignitatem.

. Praeterea, Hieronymus dicit :* *(juicumquc dignitatem divini gradus non custodiunt, contenti Jiant animam salvare: reverti enim in pristinum gradum difficile est.* Et Innocentius Papa * dicit quod *apud Nicaeam constituti canones poenitentes etiam ab infimis clericorum officiis excludunt.* Non

• Vij *'omincot. Caiet. pc·» art.», cero. ut.
• Ve». », j.
•ord.ee Hicru». α
• © Quem-
•PnaoK-E|M»t. VI. *Agjptto vt cmL* Ct. Ct». diu. L.

3) Xon *negat... pouit.* – Λo« *negat pone resurgere, sed non resurget •Hlgo Israel* P. Pro *oberrans, aberrans* PU Pro *in kumtris, in brachiis* F, *humeris* PI.

ergo per poenitentiam homo recuperat pristinam dignitatem.

3. Praeterea, ante peccatum potest aliquis ad maiorem gradum ascendere. Non autem hoc post peccatum conceditur poenitenti: dicitur enim Ezech. xr.iv * *Levitae qui recesserunt a me, nunquam appropinquabunt mihi, ut sacerdotio Jungatitur.* Et, sicut habetur in Decretis, dist. L * in Hilerdcnsi Concilio legitur: *Hi qui sancto altario deserviunt. si subito flenda debilitate carnis corruerint, et, Domino respiciente, poenituerint, offidorum suorum loca recipiant, nec possint ad altiora officia ulterius promoveri.* Non ergo poenitentia restituit hominem in pristinam dignitatem.

Skd contra est quod, sicut in eadem distinctionc * legitur. Gregorius, scribens Secundino dixit: *Post dignam satisfactionem, credimus homjnem p0sse redire ad suum honorem.* Et in Concilio Agathensi ,l legitur: *Contumaces clerici. prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: ita ut, cum eos poenitentia correxerit, gradum suum dignitatemque recipiant.*

Respondeo dicendum quod homo per peccatum duplicem dignitatem amittit: unam quantum ad Deum, aliam vero quantum ad Ecclesiam. Quantum autem ad Deum, amittit duplicem dignitatem. Unam principalem, qua scilicet *computatus erai tllier fl^os ^ei* * Pcr gratiam. Et hanc dignitatem recuperat per poenitentiam. Quod significatur i ue xv . je T fi|j0 projjgo? cuj palcr p()C. nitenti iussit restitui *stolam primam et anulum et calceamenta.* – Aliam vero dignitatem amittit secundariam, scilicet innocentiam: de qua. sicut ibidem legitur ♦ gloriabatur filius senior, dicens, *Ecce. tot annis servio tibi, et nunquam mandatum tuum praeterivi.* Et hanc dignitatem poenitens recuperare non potest. – Recuperat tamen quandoque aliquid maius. Quia, ut Gregorius dicit. in Homilia *de Centum Ovibus* ', *qui errasse a Deo se considerant. damna praecedentia lucris sequentibus recompensant. Maius ergo gaudium de eis fit in caelo: quia et dux in praelio plus eum militem diligit qui post fugam reversus hostem fortiter premit, quam illum qui nunquam terga praebuit et nunquam aliquid fortiter fecit.*

Dignitatem autem ecclesiasticam homo a per peccatum perdit, qui indignum se reddit ad ea quae competunt dignitati ecclesiasticae exercenda. Quam quidem recuperare prohibentur, uno modo, quia non pocnitent ·. Unde Isidorus *ad Misianum Episcopum* scribit, sicut in eadem distinctione legitur, cap. *Domino: Illos ad pristinos gradus canones redire praecipiunt quos poenitentiae praecessit satisfactio, net condigna peccatorum confessio. At contra hi qui a vitio corruptionis non emendantur, nec gradum honoris, nec gratiam red piunt communionis.* – Secundo, quia poeniten tiam negligenter agunt ζ. Unde in eadem distin ctione, cap. *Si quis diaconus,* dicitur: *Cum in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi appareat, nec ieiuniis vel lectionibus eos vacare videamus, possumus agnoscere, si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia η permanerent.* – 'l enio, si commisit aliquod peccatum habens4 irregularitatem aliquam admixtam. Unde in eadem distinctione ♦ ex Concilio Martini Papae ,* dicitur: S/ *quis viduam, vel ab alio relictam duxerit, non admittatur ad clerum. Quod si irrepserit, deiiciatur. Similiter si homicidii aut facto aut praecepto aut consilio aut defensione, post baptismum, conscius fuerit.* Sed hoc non est ratione peccati, sed ratione irregularitatis. – Quarto, propter scandalum. Unde in eadem distinctione legitur, cap. *De his vero: Rabattus dicit: Hi qui deprehensi vel capti fuerint publice in periuno, furto aut fornicatione, et ceteris criminibus* ', *secundum canonum sacrorum instituta a proprio gradu decidant: quia scandalum est populo Dei tales personas superpositas habere. Qui autem de praedictis peccatis absconse a se commissis sacerdoti * confitentur, si se per ieiunia el eleemosynas vigiliasque et sacras orationes purgaverint. his etiam, gradu proprio servato, spes veniae de misericordia Dei promittenda est.* El hoc etiam dicitur Extra, *de Qualitate Ordinand.* * cap. *Quaesitum: Si crimina ordine iudiciario comprobata. vel alias notoria non fuerint, praeter reos homicidii, post poenitentiam in susceptis vel iam suscipiendis ordinibus impedire ' non possunt.*

Ad primum ergo dicendi m quod eadem ratio est de recuperatione virginitatis et de recuperatione innocentiae ,* quae perlinet ad secundariam dignitatem quoad Deum.

An secundum dicendum quod Hieronymus in verbis illis non dicit esse impossibile, sed dicit esse difficile hominem recuperare post peccatum pristinum gradum: quia hoc non conceditur nisi perfecte poenitenti, ut dictum est *

Ad statuta autem canonum qui 4 hoc prohibere videntur, respondet Augustinus, Bonifacio scribens ♦ *Et constitueretur in Ecclesia ne quisquam post alicuius criminis poenitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiae, sed rigore facium est disciplinae. Alioqnin contra cla-*

---

flenda debilitate carnis. – (»»i P) *flenda cantis fragilitate* F ct tertia. Ante *poenituerint* PI addunt *digne.* Pro *bea recipiant nec, sic loca recipiant ut non* P.

γ) *de.* – *in* tertia. – Pro *cui pater poenitenti iussit, cui poenitenti tussit pater (pater iussit* editiones) tertia.

3) *ecclesiasticam homo.* – Fa ct tertia î homo *ecclesiasticam.* – Pro *qui, quia* tertia.

<) *prohibentur^, poenitent.* — *prohibetur... pôtnitef* P. – *Misiauum* Ej ; *Mistianum* terta, *lultanum* cctcri; *Alias Sfassanum* margo P.

ζ) *agunt.* – *faciunt bc, facit* P.

η) *negligentia.* – Tertia praeter II; *diligentia.*

0) *habens.* – *quod habet* tertia- – Pro *aliquam admixtam, aliquam annexam* cJ. *a, adiunctam* F, *admixtam* GH, uHnr.v4»i I ct ĕditione

t) *criminibus.*- *huiusmodi criminibus* PI. — *a proprio* PI; *proprio.*– Pro *superpositas, super se positas* PI

x) *sacerdoti. occulte sacerdoti* I ct tertia, – Pro *purgaverint, purgare e'earerint* I, *purgare curaverint* cetera tertia. – *etiam gradu* I et editiones *in gradu.* – *de misericordia* P; e.v *misericordia* I. *misericordia* cctcri.

λ) *impedire.* – P«c; *impediri.*

•i) *qui.* – *quae* DFa ct tertia, – *ne* la ct editione·; *neque* F, *ut ne* GH. *ut nec* cctcri.

ves datas Ecclesiae disputabitur, dc quibus dictum est: « Quaecumque solueritis super terram, erunt soluta et in caelo ». Et postea subdiu *Xam ct sanctus David de criminibus ' egit poenitentiam: ct tamen in honore suo perstitit. Et beatum Petrum, quando amarissimas lacrimas fudit, utique Dominum nepasse poeniluit: ct tamen Apostolus permansit. Sed non ideo putanda est supervacua posteriorum ' diligentia, qui, ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt: experti, ul credo, aliquorum Jictas poenitentias per affedatas honorum potentias* ⧫

Ad tertium dicendum quod illud statutum intelligitur de illis qui publicam poenitentiam agunt, qui postmoduin non possunt ad maiorem provehi gradum. Nam et Petrus post negationem pastor ovium Christi constitutus est. ut patet loan. ult. * Ubi dicit Chrysostomus ** quod *Petrus post negationem et poenitentiam ostendit sc habere maiorem fiduciam ad Christum. Qui enim in Cena non audebat interrogare, sed Joanni interrogationem commisit, huic postea ct praepositura fratrum credita est, et non solum non committit alteri interrogare quae ad ipsum perlinent, sed dc reliquo ipse pro loanne Magistrum interrogat.*

*) **crimimbut. – mortiferi/** add<t («rtia
O **poeteriorum. – praeteritorum** DEFHI, **pasteriorum doctorum** P.
o) **potential. – pertonas** F, **pompas bc** ct margo i' per **aliae.**

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM OPERA VIRTUTI M IX CARITATE FACTA MORTIFICARI POSSINT

III ***Sent.,*** dirt njvj, art. 5, t.i ı ; IV, .î»rt χıт, qu. n, tn. 5. qu· 3; dUt. xti, qu. >, art 1, qu· 1, U 3; dut. xxn, qu. 1, «rt. 1, nd 6; ***Ad !M„*** c«p. »1, lcet. t.

QUABTVM sic PRocEbn t R. Videtur quod VWmlopen· virtutum in caritate facta mortii'cnr' non Possunt- Quod enim non est, — immutari non potest. Sed mortificatio est quaedam mutatio de vita in mortem. Cum ergo opera virtutum, postquam facta sunt, tam non sint, videtur quod ulterius mortificari non possunt.

2. Praeterea, per opera virtutis in caritate facta homo meretur vitam aeternam. Sed subtrahere mercedem merenti est iniustitia, quae non c£k^l *n Deum .* Ergo non potest esse quod opera virtutum in caritate facta per peccatum sequens mortificentur.

3. Praeterea, fortius non corrumpitur a debiliori. Sed opera caritatis sunt fortiora quibus-
• v<r.. u. jjbet peccatis· quia, ul dicitur *Proverb,* x ;* *universa delicia operit caritas.* Ergo videtur quod opera in caritate facta per sequens mortale pec-
3 catum mortificari non possunt '.

• Va., m. Sed contra est quod dicitur Ezech. xvni : *Si averterit se iustus a iustitia sua, omnes iustitiae eius quas Jecerat, non recordabuntur.*

Respondeo dicendum quod res viva per mortem perdii operationem vitae: unde per quandam similitudinum dicuntur res *mortificari* quando impediuntur a proprio suo effectu vel operatione. Effectus autem operum virtuosorum quae in caritate fiunt, est perducere ad vitam aeternum. Quod quidem impeditur per peccatum mortale sequens, quod gratiam tollit. Et secundum hoc, opera in caritate facta dicuntur mortificari per sequens peccatum mortale.

Ad primum ergo dicendi m quod, sicut opera peccatorum transeunt actu et manent reatu, ita opera in caritate facta, postquam transeunt actu, manent merito in Dei acceptatione. Et secundum hoc mortificantur: inquantum impeditur homo ne consequatur suam mercedem.

Ad secundum dicendi m quod sine iniustitia potest subtrahi merces merenti quando ipse reddiderit sc indignum mcrccde per culpam sequentem. Nam et ea quae homo iatn accepit, quandoque iusle propter culpam perdit.

Ad tertu m dicendum quod non est propter fortitudinem operum peccati quod mortificantur opera prius in caritate facta: sed est propter libertatem voluntatis, quae potest a bono in malum deflecti.

3) ***videtur quod... postunt. –*** .1 ct tertia ; ***videtur quod... posse*** F, ***videtur, poise ceteri.***

ARTICULUS QUINTUS

UTRUM OPERA MORTIFICATA PER PECCATI M PER POENITENTIAM RE\ IVISCANT

IV ***Sent.,*** diet. xn-, qu. n, ■«. 3, qu· 3; dirt. xtn, qu. 1. art. 1, td ù; ***Ad Theis.,*** cap. m, lccu 1; ***Ad Htb..*** cap. vi. lect. 1. iu

id. Comment. Cai«t port 4П.I, ntnj. ir.

quintum sic proceditur * Videtur quod ^^^0Pera mortificata per peccatum per poenitentiam non reviviscant. Sicut enim per poenitentiam subsequentem remittuntur peccata praeterita, ita etiam per peccatum sequens mortificamur opera prius in caritate facta. Sed peccata dimissa per poenitentiam non redeunt, ut supra * dictum est. Ergo videtur quod ' Q· etiam opera mortificata per caritatem non reviviscant.

2. Praeterea, opera dicuntur mortificari ad similitudinem animalium quae moriuntur, ut dictum est * Sed animal mortuum non potest iterum vivificari. Ergo nec opera mortificata possunt iterum per poenitentiam reviviscere.

3. Praeterea, opera in caritate facta merentur gloriam secundum quantitatem gratiae vel caritatis. Sed quandoque per poenitentiam homo resurgit in minori gratia vel caritate. Ergo non consequetur gloriam secundum merita priorum operum. Et ita videtur quod opera mortificata per peccatum non reviviscant.

Sed CONTRA est quod, super illud Ioel n ;* *Reddam vobis annos quos comedit locusta,* dicit Glossa *: *Non patiar perire ubertatem quam cum perturbatione animi amisistis.* Sed illa ubertas est meritum bonorum operum, quod fuit perditum per peccatum. Ergo per poenitentiam reviviscunt opera meritoria prius facta. e

Respondeo dicendum quod quidum * dixerunt qUOj Opcra meritoria per peccatum sequens mortificata non reviviscunt per poenitentiam sequentem, considerantes quod opera illa non remanent, ut iterum vivificari possent.

Sed hoc impedire non potest quin vivificentur. Non enim habent vim perducendi in vitam aeternam, quod pertinet ad eorum vitam, solum secundum quod actu existunt, sed etiam postquam actu esse desinunt, secundum quod remanent in acceptatione di\ina. Sic autem remanent, quantum e est de se, etiam postquam per peccatum mortificantur: quia semper Deus illa opera, prout facta fuerunt, acceptabit, et sancti dc eis gaudebunt, secundum illud *Apoc.* Ili *: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Sed quod isti qui ea fecit non sint efficacia ad ducendum ad vitam aeternam, provenit ex impedimento peccati supervenientis, per quod ipse redditur indignus vita aeterna. Hoc autem impedimentum tollitur per poenitentiam, inquantum per eam remittuntur peccata. Unde restat quod opera prius mortificata per poenitentiam recuperant efficaciam perducendi eum qui fecit ea in vitam aeternam: quod est ea reviviscere. Et ita patet quod opera mortificata per poenitentiam revivi-scunt *.

Ad primum ergo dicendum quod opera peccati per poenitentiam abolentur secundum se: ita scilicet quod ex eis ulterius, Deo indulgente, nec macula nec reatus inducitur. Sed opera ex caritate facta non abolentur a Deo, in cuius acceptatione remanent· sed impedimentum accipiunt ex parte hominis operantis. Et ideo, remoto impedimento quod est cx parte hominis γ, Deus implet ex pane sua illud quod opera merebantur.

Ai» secundum dicendum quod opera in caritate facta non mortificantur secundum se, sicut dictum est , sed solum per impedimentum superveniens ex parte operantis. Animalia autem moriuntur secundum se, inquantum privantur principio vitae. Et ideo non est simile.

Ad tertium dicendum quod ille qui per poenitentiam resurgit in minori caritate, consequetur quidem praemium essentiale secundum quantitatem caritatis in qua invenitur: habebit tamen gaudium maius de operibus in prima caritate factis quam de operibus l quae in secunda fecit. Quod pertinet ad praemium accidentale.

a) *quantum.* – Tertia; *inquantum.* *eae.* – *in* P.
γ) *hominif.* – *operantU* »du t tenix.

Z) in prima., operibui. — F et tenta; cnn. — in *teeunJa fecit* P, *tecunJo fecit* FeG ct h, *ncunSo facit* celeri.

ARTICULUS SEXTUS

UTRÜ.M PER POENITENTIAM SUBSEQUENTEM ETIAM OPERA MORTUA VIVII'ICENTER

IV *Sent.,* dirt. nr, qu. π, art. 3, ğu t ; dût. χv, qu. I, «rt. 3, ğu 3, q, 5.

SEXTUM SIC proceditur. Videtur quod Pocn>tcntiam subsequentem etiam opera mortua, quae scilicet non sunt caritate facta, vivificentur. Difficilius enim videtur quod ad vitam perveniat illud quod fuit mortificatum. quod nunquam fit secundum naturam, quam illud quod nunquam fuit vivum, vivificetur: quia ex non vivis secundum naturam viva aliqua 3 generantur. Sed opera mortificata per poenitentiam vivificantur, ut dictum est ♦ Ergo multo magis opera mortua vivificantur.

2. Praeterea, remota causa, removetur effectus. Sed causa quare opera de genere bonorum sine caritate facta non fuerunt viva, fuit defectus caritatis et gratiae. Sed iste defectus tollitur per poenitentiam. Ergo per poenitentiam opera mortua vivificantur.

3. Praeterea, Hieronymus ğicit Sr *quando videris inter multa opera peccatorum facere^ quemquam aliqua quae iusta sunt, non est tam iniuslus Deus ut propter multa mala obliviscatur paucorum bonorum.* Sed hoc videtur maxime quando mala praeterita per poenitentiam tolluntur. Ergo videtur quod post poenitentiam Deus remuneret priora bona 7 in statu peccati facta: quod est ea vivificari.

Sed contra est quod Apostolus dicit. l *Cor.*xin Si *distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum ita ut ardeam.*

a) vfMI *aliqua.* – *aliqua viva* DEa ct tertia. *opera peccatorum facere.* – *mala opera facere peccatorem* t

t) *bona.* – *opera* «ddit P.

caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Hoc autem non esset si saltem per poenitentiam subsequentem vivificarentur. Non ergo poenitentia vivificat opera prius mortua.

Respondeo dicendum quod opus aliquod dicitur mortuum dupliciter. Uno modo, effective: quia scilicet est causa mortis. Et secundum hoc, opera peccati dicuntur opera mortua: secundum illud • Ver». >#. *Hcb.* ix :* *Sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis.* Haec igitur opera mortua non vivificantur per poenitentiam, sed magis abolentur: secundum illud • Ver». I. *fieb.* vi :* *Non rursus lacientes fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis.*

Alio modo dicuntur opera mortua privative: scilicet quia carent vita spirituali, quae est cx caritate, per quam anima Deo coniungitur, ex quo vivit sicut corpus per animam. Et per hunc modum etiam fides quae est sine caritate, dicitur • Ver». mortua: secundum illud lac. n ·; *Fides sine operibus mortua est.* Et per hunc etiam modum omnia opera quae sunt bona ex genere, si sine caritate fiant, dicuntur mortua: inquantum scilicet non procedunt ex principio vitae; sicut si dicamus sonum citharae vocem mortuam dare \ Sic igitur differentia mortis et vitae in operibus est secundum comparationem ad principium a quo procedunt. Opera autem non possunt iterum a principio procedere: quia transeunt, et iterum eadem numero assumi non possunt. Unde impossibile est quod opera mortua iterum fiant • I». 9$>. viva per poenitentiam :*

Ad primum ekgo dicendum quod in rebus naturalibus tam mortua quam mortificata carent principio vitae. Sed opera dicuntur mortificata non ex parte principii a quo processerunt, sed cx parte impedimenti extrinscci. Mortua autem dicuntur ex parte principii. Et ideo non est similis ratio.

Ad secundum dicendum quod opera de genere bonorum sine caritate facta dicuntur mortua propter defectum caritatis et gratiae sicut principii. I loc autem non praestatur eis per poenitentiam subsequentem, ut ex tali principio procedunt. I nde ratio non sequitur.

Ad tertum dicendim quod Deus recordatur bonorum quae quis facit in statu peccati, non ut remuneret ea in vita aeterna, quod debetur solis operibus vivis, idest ex caritate factis: sed remunerat temporali remuneratione ·. Sicut Grc- ·n ⁂ gorius dicit, in I lomilia *de Dirite ct Labaro* *\ quod, *nisi dives ille aliquod bonum egisset ct in praesenti saeculo remunerationem accepisset, nequaquam ei Abraham diceret, Recepisti bona in vita tua.*

Vel hoc etiam potest referri ad hoc quod parietur tolerabilius ⁂ndicium Unde dicit Augustinus, in libro *de Patientia* I :* *Non possumus* · Clp. ⅄ΜΠ. *dicere schismatico melius fuisse ei ut Christum* C *negando. nihil eorum pateretur quae passus est confitendo: ut illud quod aitr' Apostolus,* « Si *tradidero corpus meum ita ut ardeam, caritatem autem* n *non habuero, nihil mihi prodest », intelligatur ad regnum caelorum obtinendum, non ad extremi indicii supplicium 4 tolerabilius subeundum.* «

dare, – (hn. tertia.

t) *Patientia.* – I»; *Poenitentia.*

ζ) *meliui fubic ei ut.* — F; ttf *mehua /uiiie el ut* G, now *melius fvicie ei ut* Ilfrr, *melini* ewr *fuiut* pl, *meliui ei /ume* el, non *meliui fuiite ei* ceteri. — Post *confitendo* F ct tcnia addunt: *Sed existimandam at talerabillui el futurum judicium quam ti Oirbtum negando nihil eorum pateretur.*

r.) *ut illud quod ait.* – Tertia praeter *c; Ad illud quod ait XiiCac, quod ait* D, *Ad primum* ergo *dicendum quod ait* pE, *primum quod ait* tE, *ut ait* F. – *ita* om. tcnia poeter P. M *Inteiligatur* tcnia praeter I; *nihil prodeut intdligatur* FL *int&lgitwr* ceteri.

fi) indicii tupplicium. – indicii Indicium B. *indicium tupplicii* G. *fextremum) supplicium indicium* H. *supplicium indicii bc supplicii indicium* P.

QUAESTIO NONAGESIMA

DE PARTIBUS POENITENTIAE IN GENERALI

IN QUATIOR ARTICULOS DIVISA

Deinde considerandum est de panibus poenitentiae :* Et primo, in generali ; secundo, in ^ci. soppiem., speciali de singulis :*

Circa primum quaeruntur quatuor.

Primo; utrum poenitentia habeat partes

Secundo: de numero panium.

Tertio: quales partes sint.

Quarto: de divisione eius in partes subieclivas.

ARTICULUS PRIMUS

UTRUM POENITENTIAE DEBEANT PARTES ASSIGNARI

IV Arnf., d»»t »v|, qu. I(art. |f ğu t, 4.

primi m sic proceditur. Videtur quod poenitentiae non debent partes assignari.

\? Sacramenta enim sunt in quibus *divina*

• hidar. *Etrmol.* lib. VI. cap inu ∎ *virtus secretius operatur salutem* N Sed virtus divina est una et simplex. Non ergo poenitentiae, cum sit sacramentum, debent partes assignari.

2. Praeterea, poenitentia est virtus, et est sacramentum. Sed ei inquantum est virtus, non assignantur partes: cum virtus sit habitus qui-

'^11"<<^' ^am ⅋ 051 simplex qualitas mentis ·'. Similiter
ıc^\t»'^Th etiam ei * poenitentiae inquantum est sacramentum, non videtur quod partes sint assignandae:

3 quia baptismo et aliis sacramentis non ussignan-

? tur partes. Ergo poenitentiae nullae ? debent partes assignari.

3. Praeterea, poenitentiae materia est peccatu,n› ut ⅋upra dictum est. Sed peccato non assignantur partes. Ergo etiam nec poenitentiae sunt partes assignandae.

Sed contra est quod partes sunt ex quibus perfectio alicuius integratur. Sed poenitentiae perfectio integratur ex pluribus, scilicet ex contritione, confessione et satisfactione. Ergo poenitentia habet partes.

Respondeo dicendum quod partes rei sunt in quas materialiter totum dividitur: habent enim se partes ad totum sicut materia ad formam;

»'M' s-· unde in II *Physic.* * partes ponuntur in genere causae materialis, totum autem in genere causae

• d. βρ. formalis :* Ubicumque igitur ex parte materiae invenitur aliqua pluralitas, ibi est invenire partium rationem. Dictum est autem supra * quod in sacramento poenitentiae actus humani se habent per modum materiae. Et ideo, cum plures actus humani requirantur ad perfectionem poenitentiae, scilicet contritio, confessio et satisfactio, ut infra * patebit, consequens est quod sacramentum poenitentiae habeat partes.

• Q». ğn ■n. t, u », > <n. j.

• An.

Ad primum ergo dicendi m quod quodlibet sacramentum habet simplicitatem ratione virtutis divinae, quae in eo operatur Sed virtus divina, propter sui magnitudinem, operari potest et per unum et per inulta: ratione quorum alicui sacramento possunt partes assignari.

Ad secundum dicendum quod poenitentiae secundum quod est virtus, non assignantur partes: actus enim humani, qui multiplicantur in poenitentia, non comparantur ad habitum virtutis sicut paries, sed sicut effectus. (nde relinquitur quod partes assignentur poenitentiae inquantum est sacramentum, ad quod actus humani comparantur ut materia. In aliis autem sacramentis materia non sunt actus humani, sed aliqua res exterior: una quidem * simplex, ut aqua vel oleum; T sive composita, ut chrisma. Et ideo aliis sacramentis non assignantur paries.

Ad tertium dicendum quod peccata sunt materia remota poenitentiae: inquantum scilicet sunt ut * materia vel obieclum humanorum actuum, qui sunt propria materia poenitentiae prout est sacramentum.

3) *a.* – *et* editione»; *poenitentiae* om. E
» *nullae.* – *nullo modo* ţerti *Ergo... anignantur partti* om. E.
γ) *quidem.* – *lire* PL
δ| *ut.* – Om. ţerti praeter II.

Commentaria Cardinalis Oaietani

Ex quaestione nonagesima, in qua de partibus poenitentiae agitur, scilicet contritione, confessione ct satisfactione, sciendum est varias inveniri dc hoc opiniones. Scotus namque, in IV *Sent.,* dist. xvi, qu. 1. tenet quod ista tri.» nullo modo sunt partes sacramenti poenitentiae. Et fundamentum cius est quia, apud ipsum, in eodem Quarto, dist. uv. qu. iv, sacramentum poenitentiae est absolutio sacramcntalis; cuius nulla pars est contritio, quae est quoddam spirituale in anima; neque confessio, quia nihil est ipsius sententiae sacerdotis, scd est actus rei accusantis

scipium; neque satisfactio, quae «equitur absolutionem Mcramcnialem·

Ai q '·l,l Durandus vero, in IV *Sent.,* dût. xrv, qu. n. art. i ;* tenet sacramentum poenitentiae integrari cx absolutione ut forma, ct confessione ut materia: contritionem vero non ponit cius partem, sed dispositionem praeviam; satisfactionem

CaœiuÎM *»' ''. aulcm ΓΓ0 consequente ·.

II. Auctor autem, ut patet in littera, tenet haec tria esse partes poenitentiae sacramenti cx parte materiae. Et quoniam Auctoris via canonizata eat ab universali Synodo sub Eugenio IV ·, ubi sic legimus: *Quartum sacramentum est poenitentia. Cuius quasi materia sunt actus poenitentis, qui in tres distinguuntur partes. Quarum prima est cordis contritio : ad quam pertinet ut daleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi dc cetero. Secunda est oris confessio: ad quam pertinet ut peccator omnia peccata quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur iutcgralitcr. /'ertia est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium sacerdotis: quae quidem praecipue fit per orationem. iciunium et eleemosynam forma huius sacramenti sunt verba absolutionis quae sacerdos profert cum dicit: Ego te absolvo :* haec ibi : – ideo sanctae matris Ecclesiae doctrina monstrat tam Scoti quam Durandi opiniones deficere. Ex hoc enim quod poenitentiae sacramentum constate dicitur cx actibus pocnilentis ut materia et absolutione ut forma, sequitur quod sacramentum poenitentiae non est sola absolutio sacerdotis. Ex hoc vero quod actus poenitentis, qui sunt ut materia sacramenti, distingui dicuntur in très partes, scilicet contritionem, confessionem el Mti«factionem, sequitur quod non sola confessio est ut materia in sacramento poenitentiae. Stat ergo solida Auctoris doctrina.

ARTICULUS SECUNDUS

UTRUM CONVENIENTER ASSIGNENTUR PARTES POENITENTIAE CONTRITIO. CONFESSIO ET SA USEACTIO

IV .*Sent.,* diet, ;, qu. I. art 1. ğo 3. 4Î di»L xnl, qu, m. on 3, qu' 4. **4a«i. w i,** qu. i|. en. 1, ğu **i**, «d J;
«Λ. IV G»wr. *Gent.,* ctp. **ij c mi;** Opu«c. *de Egeles. Sacram.*

SECUNDI M SIC PROCEDITUR, VidetUF quod VftâJfy inconvenienter assignentur panes poenitentiae contritio, confessio et satisfa- Contritio enim est in corde: ct sic pertinet ad interiorem poenitentiam. Confessio autem est in ore, el satisfactio in opere: et sic duo ultima pertinent ad poenitentiam exteriorem. Poenitentia autem interior non est sacramentum. sed sola poenitentia exterior, quae sensui subiacet. Non ergo convenienter assignantur hae partes sacramento poenitentiae.

2. Praeterea, in sacramento novae legis con- ∇.Qu.uu *h.». fertur gratia, ut supra * habitum est. Sed in satisfactione non confertur aliqua gratia. Ergo satisfactio non est pars sacramenti.

3. Praeterea, non est idem fructus rei et pars. Sed satisfactio est fructus poenitentiae : secundum •vcm. K illud Luc. m :* *Facile vobis dignos fructus poenitentiae.* Ergo non est pars poenitentiae.

4. Praeterea, poenitentia ordinatur contra peccatum. Sed peccatum potest perfici solum in ·ι*ιι,※ ιμλχμ, corde per consensum: ut in Secunda Parte * habitum est. Ergo et poenitentia. Non ergo debent poenitentiae partes poni confessio oris et satisfactio operis.

Sed contra, videtur quod debeant poni plurcs partes poenitentiae. Pars enim hominis ponitur a non solum corpus, quasi 3 materia, sed etiam anima, quae est forma. Sed tria praedicta, cum sint actus poenitentis, se habent sicut materia: absolutio autem sacerdotis se habet per modum formae. Ergo absolutio sacerdotis debet poni quarta pars poenitentiae.

,b'viV Respondeo dicendum quod duplex est pars, ut kctu. ' * dicitur in V *Metaphys.* :* scilicet pars essentiae, l ct pars quantitatis. Partes quidem essentiae sunt. naturaliter quidem, forma et materia: logice autem. genus ct differentia. Hoc autem modo quodlibet sacramentum distinguitur in materiam et formam sicut in partes essentiae: unde et ŝupra dictum est quod sacramenta consistunt *in rebus el verbis,* - Sed quia quantitas se tenet ex parte materiae, partes quantitatis sunt partes materiae. Et hoc modo sacramento poenitentiae specialiter assignantur partes, ut supra * dictum est, quantum ad actus poenitentis, qui sunt materia huius sacramenti.

Dictum est autcm supra * quod alio modo iit recompensatio offensae in poenitentia, ct in vindicative iustitia. Nam in vindicative iustitia fit recompensatio secundum arbitrium iudicis, non secundum voluntatem offendentis vel offensi: sed in poenitentia fit recompensatio offensae secundum voluntatem peccantis, et secundum arbitrium Dei, in quem peccatur: quia hic non quaeritur sola reintegratio aequalitatis iustitiae, sicut in iustitia vindicativa. sed magis reconciliatio amicitiae. quod fit dum offendens récompensât secundum voluntatem eius quem offendit. Sic igitur requiritur ex parte poenitentis, primo quidem, voluntas recompensandi, quod fit per contritionem; secundo, quod se subiiciat arbitrio sacerdotis loco Dei, quod fit in confessione; tertio, quod recompense! secundum arbitrium ministri Dei, quod iit in satisfactione. Et ideo contritio, confessio et satisfactio ponuntur partes poenitentiae.

Ad primi m ergo dicendum quod contritio secundum essentiam quidem est in corde, et perlinet ad interiorem poenitentiam; virtualiter au-

• An prtecrJ.. ■4 X.

• Qa. Luxv, an. y * >

a) *quasi.* – *quod est* F ct tertia. Ante *materia* ct ante *forma* tenia addit *tins.*

M *quidem.* – Om. editione·; altero loco ntn. cd. *a.*

tem pertinet ad poenitentiam exteriorem, inquantum scilicet implicat propositum confitendi et satisfaciendi.

An SECUNDUM dicendum quod satisfactio confert gratiam prout est in proposito, et auget eam prout est in exeeutione: sicut baptismus in udullis, ut supra * dictum est.

Ad tertium dicendum quod satisfactio est pars poenitentiae sacramenti: fructus autem poenitentiae virtutis.

An quartum dicendum quod plura requiruntur ad bonum, quod procedit *cx integra causa.* quam ad malum, quod procedit c.v *singularibus defectibus,* secundum Dionysium, i\ cap. *de Diu. Nom.* Et ideo, licet peccatum perficiatur in consensu cordis, ad perfectionem tamen poenitentiae requiritur et contritio cordis, ut confessio oris, et satisfactio operis.

An contrarium patet solutio per ea quae dicta sunt ♦.

Commentaria CardinulL·» Caietaui

Is eiusdem quaestionis articulo secundo, in responsione ad primum, dubium occurrit circa ipsam responsionem, pro quanto dicit quod contritio secundum essentiam non est pars «aeramenti, *virtualiter autem pertinet ad exteriorem poenitentiam,* idest, est pars sacramenti *inquantum implicat propositum confitendi et satisfaciendi.* Secundum enim responsionem hanc non sunt 1res, sed duae partes poenitentiae: quoniam contritio, ut distinguitur a confessione et satisfactione, non est pars poenitentiae. Et sic Auctor ubi ipsi contrarius invenitur.

II. Ad hoc dicitur quod in contritione plura inveniuntur. Inter quae unum est velle récompensera ad arbitrium sacerdoti». Et ratione huius ponitur prima pars poenitentiae sacramenti, unquam initium eius: it.i quod actus iste interior, licet secundum se non spectet ad exteriorem poenitentiam. ut est tamen ratio et milium exterioris poenitentiae. ad exteriorem spectat poenitentiam. Sicut in aliis videmus, tam bonis quam malis, quod interiores actus ct passiones, ut sunt rationes exteriorum, ad extrinseca spectant iudicia: nlitcr enim iudicatur offendens ex odio, aliter offendens ex ira. etc.

Et praeter communem hanc rationem, specialis in proposito intervenit ratio, quae e\ differentia inter recompensationem purae iustitiae, ct recompensationem iustitiae ct amicitiae, facile patet. Recompensatio enim iustitiae attenditur secundum aequalitatem exteriorem, sive spnntc sive invite fiat recompensatio: ut patet tam in solutione pecuniae, quam in abscissione membrorum seu vapulationc, etc.; satisfactum est enim iustitiae etiam si invitus reus solverit aut passus fuerit. Recompensatio autem iustitiae et amicitiae, nisi sponte fiat a reo, nihil valet; quoniam non est reconciliativa. Et quoniam iid sacramentum poenitendae spectat recompensatio reconciliativa. ideo, ad hoc denotandum, initium et ratio cius ponitur velle récompensait. Quod velle quia clauditur in contritione, ideo contritio ponitur prima pars sacramenti poenitentiae: ct dicitur in littera dc ea quod, non secundum essentiam, sed *rirtualiter,* hoc est, ut est initium ct ratio recompensationis. est pars sacramenti poenitentiae. Auctor enim per illa verba, *inquantum scilicet implicat propositum confitendi et satisfaciendi*, circumloquitur voluntatem recompensandi, quam in corpore articuli concluserat esse primam partem poenitentiae. Unde patet quod contritio, non solum secundum se, sed ut est prima pars poenitentiae, distinguitur a confessione et satisfactione: nam voluntas rccompensandi distinguitur a subtectione ct ab exeeutione.

Et per haec patet responsio ad Scotum · et Durandum ' utentes hoc argumento.

III. In eodem '.vuculo, in responsione ad secundum, iiû î.i diligenter et praedica doctrinam hanc, quod satisfactio sacramentali» auget gratiam, cx hoc quod est pars sacramenti. Et poles hoc intclligcrc cx differentia quac est mter satisfactionem sacramcntalem cl non sacramentalem. Nam satisfactio sacramentalis valet non solum secundum se, sed etiam cx virtute clavium: satisfactio autem non sacramentali» valet solum secundum se, quoniam a clavibus non emanavit. Quocirca plus prodest unus ieiunii die» aut unum psalterium ex impositione confessoris quam sine tali impositione.

Er hinc sequuntur duo. Primum, quod pccnitcntes errant parvam satisfactionem volentes sibi a confessore imponi. – Secundum, quod confessores minus bene provident poenitentibus (paratis tamen) dando eis levem poenitentiam. Ipsa enim prorogatio satisfactionis sacramentalis virtute clavium ct augere nata est gratiam; cl plus valere ad satisfaciendum pro peccatis.

IV. In eadem responsione solvenda occurrit obiectio Durandi, in Quarto, dist. xvi, qu. r, contra satisfactionem ·. Quia id non est pars sacramenti sine quo sacramentum est completum: – vel. deficiente una parte sacramenti, sacramentum nullum est. Sed sine subsecuta satisfactione sacramentum poenitentiae iam fuit verum sacramentum. Ergo.

Ad hoc dicitur quod par» est duplex: essentialis, vel integralis. Et sine parte quidem essentiali sacramentum nullum est: sicut ncc homo est si desit anima aut corpus. Sed sine una parte intégrait sacramentum verum quidem, sed imperfectum, esse potest: sicut homo sine manu est verus homo, sed mancus. Satisfactio autem non ponitur pars essentialis sacramenti poenitentiae, sed integralis ·: est enim pars actuum pocnitentis, qui sunt ut materia seu pars essentialis sacramenti; sicut manus est pars corporis humani, quod est materia et pars essentialis hominis.

ARTICULUS TERTIUS

UTRUM PRAEDICTA TRIA SINT PARTES INTEGRALES POENITENTIAE

IV *Sent.,* dm. m, qu. i, »n. i, ąu 3.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod praedicta tria non sint partes intégrales poenitentiae. Poenitentia enim, ut dictum est ;* contra peccatum ordinatur. Sed peccatum cordis, oris ct operis sunt partes subiectivae peccati ;* et non partes intégrales.

2. Praeterea, nulla pars integralis in se continet aliam sibi condivisam. Sed contritio continet quia peccatum de quolibet horum praedicatur. Ergo etiam in poenitentia contritio cordis et confessio oris et satisfactio operis non sunt panes intégrales.

in sc confessionem ct satisfactionem in proposito. Ergo non sunt panes intégrales.

3. Praeterea, ex panibus integralibus simul et aequaliter constituitur totum: sicut linea ex suis panibus. Sed hoc non contingit hic. Ergo praedicta non sunt panes intégrales poenitentiae.

Sed contra, illae dicuntur partes intégrales ex quibus integratur perfectio totius. Sed ex tribus praedictis integratur perfectio poenitentiae. Ergo sunt partes intégrales poenitentiae.

Respondeo dicendum quod quidam dixerunt haec tria esse panes subiectivas poenitentiae. – Sed hoc non potest esse. Quia panibus subjectivis singulis adest tota vinus totius, et simul, •D.97®· ct aequaliter :* sicut tota vinus animalis, inquantum est animal, salvatur in qualibet specie animalis, quae simul ct aequaliter dividunt *animat.* Sed hoc non est in proposito.

iv ■ 1'l de° alii * dixerunt quod sunt partes potentiales. – Sed nec hoc iterum · esse potest. Quia singulis partibus potcntialibus adest totum secundum totam essentiam: sicut lota essentia animae adest cuilibet cius potentiae. Sed hoc non est in proposito.

Unde relinquitur quod praedicta tria sint partes intégrales poenitentiae: ad quarum rationem exigitur ut totum non adsit singulis panibus neque secundum totam virtutem eius, neque secundum • d. $4j. totam essentiam, sed omnibus simul :*

Ad primum ergo dicendum quod peccatum, quia rationem mali habet, potest in uno tantum perfici, ut dictum est :* Et ideo peccatum quod in ‘ Aπ· ’· ·« ♦ solo corde perficitur, est una speciet» peccati. Alia vero species est peccatum quod perficitur in corde et ore. lenia vero species est peccatum quod perficitur in corde et opere. Et huius peccati partes quasi intégrales sunt quod est in corde, et quod est in ore, et quod est in opere. Et ideo poenitentiae, quae in his tribus perficitur, haec tria sunt partes intégrales.

Ad secundum dicendum quod una pars integratis potest continere totum, licet non secundum essentiam: fundamentum enim quodammodo virtute continet totum aedificium. Et hoc modo contritio continet virtute totam poenitentiam.

Ad tertium dicendum quod omnes partes integrates habent ordinem quendam ad invicem. Sed quaedam habent ordinem lanium in situ: sive consequenter se habeant sicut partes exercitus; sive sc tangant. sicut partes acervi; sive etiam colligentur, sicut partes domus; sive etiam con- ? tinuentur sicut panes lineae. Quaedam vero habent insuper ordinem virtutis: sicut partes animalis, quarum prima virtute est cor, et aliae quodam ordine virtutis dependent ab invicem. Tertio modo ordinantur ordine temporis: sicut partes temporis ei motus. Partes igitur poenitentiae habent ad invicem ordinem virtutis et temporis, quia sunt actus: non autem ordinem situs, quia non habent positionem.

») *iterum.* – »-<ruwi l i et edition:».

continuentur. – PFUc *('ccntintijntur c)\ cowtieextur* D F *nnh neantur* ceteri.

Commentaria Cardinalis Caietani

IN articulo tertio eiusdem quaestionis, in responsione ad primum, scito quod peccata cordis, oris ct operis dupliciter distinguuntur inter se: primo, specifice; secundo, gradualiter. Nam si sumatur peccatum secundum suam rationem consummatum. et distinguatur in peccatum cordis, vel oris vel operis : sic est distinctio non solum specifica, sed generica. Nam peccatum cordis est illud quod in solo actu interiori consummatur; ut est infidelius, odium Dei, ct huiusmodi. Peccatum vero oris est quod in ipso ore consummatur: ut contumelia, blasphemia. detractio, et huiusmodi. Peccatum autem operis est quod in exteriori opere consummatur: ut adulterium, homicidium, furtum. et huiusmodi.

Si vero peccatum aliquod quod in opere consummatur, distinguatur in cogitationem, locutionem ct opus, puta quia pruno deliberavit hominem occtdcrc. deinde dicit sc occisurum, ct demum occidit illum: sic distinctio non est specifica, quoniam omnia ista peccata sunt unius speciei ; sed est gradualis. quoniam gradatim peccatum consummatur cx eo quod est in corde, et quod est in orc. etc.

Et si bene perspexeris litteram. utramque in eadem invenies ·.

Ï”.T HARC. TAM DK ItAC «L AKMIO.xe, UVAM OK TOTO HOC OГKHX Ait Ai ‹-roRH traio dicta μ-πi. ia si. Hic enim, felici transitu ad caelestem patriam praeventus, divus Thomas scribendi finem fecit. Unde residua alio modo tractanda sunt :*

ĥr uum, «n. 7.

- ut» Cut- ſt

ARTICULUS QUARTUS

UTRUM CONVENIENTER DIVIDATUR POENITENTIA IN POENITENTIAM WTE BAPTISMUM, ET POENITENTIAM MORTALIUM, ET POENITENTIAM VENI ALIUM

IV *Sent.,* JiM. xvi, qu. I, ·П. 3, qu' i, 5.

Quartum sic proceditur. Videtur quod inconvenienter dividatur poenitentia in poenitentiam ante baptismum, ct poe- 'z* Su^niteniiam mortalium, et poenitentiam venialium. Poenitentia enim est *secunda tabula naufragium,* ut ŝupra dictum est: baptibinus autem prima Illud ergo quod est ante baptismum, non debet poni species poenitentiae,

•2. Praeterea, quod potest destruere maius, potest etiam destruere mimis. Sed mortale est maius peccatum quam veniale. Illa \ero poenitentia quae est de mortalibus, eadem etiam esi

dc venialibus. Non ergo debent poni diversae species poenitentiae.

3. Praeterea, sicut post baptismum peccatur venialiter et mortaliter, ita etiam ante baptismum. Si ergo post baptismum distinguitur poenitentia venialium et mortalium, pari ratione debet distingui ante baptismum. Non ergo convenienter distinguitur poenitentia per has species.

Sed contra est quod Augustinus, in libro *de Poenitentia* ;* ponit praedictas tres species poeni- • b.nn. cocu. antiae.

f' lumï". «p. Respondeo dicendum quod haec divisio est poenitentiae secundum quod est virtus. Est autem considerandum quod quaelibet virtus operatur secundum congruentiam temporis, sicut et secundum alias debitas circumstantias. Unde et \ irtus poenitentiae actum suum habet in hoc tempore secundum quod convenit novae legi. Pertinet autem ad poenitentiam ut detestetur peccata praeterita, cum proposito immutandi vitam in melius. quod est quasi poenitentiae finis. Et quia moralia recipiunt speciem secundum finem, ut ". ". 'n Secunda Parte * habitum est; consequens est quod diversae species poenitentiae accipiantur secundum diversas immutationes quas poenitens intendit. Est autem triplex immutatio a pocnitente intenta. Prima quidem per regenerationem in novam vitam. Et haec pertinet ad poenitentiam quae est ante baptismum. – Secunda autem immutatio est per reformationem vitae praeteritae iam corruptae. Et haec pertinet ad poenitentiam mortalium post baptismum. – Tertia autem immutatio est in perfectiorem operationem vitae. Et haec pertinet ad poenitentiam venialium: quae remittuntur per aliquem ferventem actum caritatis, ut supra * dictum est.

Ad primum ergo dicendum quod poenitentia quae est ante baptismum, non est sacramentum, sed est actus virtutis disponens ad sacramentum baptismi.

Ad secundum dicendum quod poenitentia quae delet peccata mortalia, delet etiam venialia: sed non convertitur. Et ideo hae duae poenitentiae se habent sicut perfectum et imperfectum.

Ad tertium dicendum quod ante baptismum non sunt peccata venialia sine mortalibus. Et quia veniale sine mortali dimitti non potest, ut supra * dictum est; ideo 4 ante baptismum ’,bW⁋· non distinguitur poenitentia mortalium et venialium ·\ r

a) £f *ideo.* – Tenu; *quia... et ideo.*

venialium. – Deinde contiderandum eit de tiugulit partibut Poenitentiae et primo de contritione. Secundo de con/enione. Tertio de tatiifactione I; item Ambroehnu», Brixkmti (qui omimmî ct Mittiunw Bibi. **Nmîoh**. B. St.

U».

THOMAE DE VIO CAIETANI

ORDINIS PRAEDICATORUM

S. R. E. CARDINALIS

QUAESTIONES DE SACRAMENTIS

COMMENTARIOS EIUS IN TERTIAM PARTEM

SUMMAE THEOLOGIAE SANCTI THOMAE AQUINATIS

COMPLENTES

QUAESTIONES DE CONTRITIONE
QUAESTIONES DE CONFESSIONE
QUAESTIONES DE SATISFACTIONE
QUAESTIO DE MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIAE
QUAESTIONES DE THESAURO INDULGENTIARUM
QUAESTIONES DE CAUSA INDULGENTIARUM
QUAESTIONES DE SUSCIPIENTIBUS INDULGENTIAS
DE MODO TRADENDI AUT RECIPIENDI ORDINES ARTICULUS UNICUS
DE SACRAMENTO MATRIMONII TRIPLEX QUAESITUM
QUAESTIONES DE USU MATRIMONII
DE MOROSA DELECTATIONE TRIPLEX DUBIUM

THOMAE DE VIO CAIETANI

ORDINIS PRAEDICATORUM

S. R. E. CARDINALIS

QUAESTIONES DE SACRAMENTIS

COMMENTARIOS EIL'S IN TER TIAM PARTEM

SUMMAE THEOLOGIAE SANCTI THOMAE AQUINATIS

COMPLENTES

PROLOGUS

nt int îo mea in subscquentibus, quae ab Auctore tractanda erant ad perfectionem operis, est, non aggredi ordinem per quaestiones et articulos ringillntim decidendo, quasi complere vellem Tertiam Partem, imparem enim me tanto negotio ct cognosco ct fateor: sed dubia aliqua utilia, nccnon discussione digna, tractare, ct, iuxta ingenii vires, divina adspirante gratia, determinare. Servabbque ordinem sacramentorum supra · positum. iwred.

QUAESTIONES DE CONTRITIONE

QUAESITUM PRIMUM

AN ATTRITIO POSSIT FIERI CONTRITIO

• (X IH. Φ». MC. Isttod.

De partibus igitur poenitentiae in speciali ‘ tractando, primum occurrit, dc prima parte poenitentiae, dubium circa quidditatem cius : quae ex differentia inter attritionem et contritionem facilius cognoscetur. Et proptcrca quaeritur primo: An attritio possit fieri contritio.

• Ct num. »i. Videtur enim quod non ⁑ Tum quia contritio ct attritio differunt penes principia. Quoniam contritio est a caritate: «attritio autem est a voluntate sine caritate.

Tum quia imperfectio attritionis est de ratione cius. Ac per hoc, remota imperfectione, non remanet attritionis actus, qui possit perfici per caritatem.

ll. Ad evidentiam huius, tria facienda sunt: primo, dicetur quid nominis; secundo, manifestabitur quotuplcx est tam attritio quam contritio·; tertio, respondebitur quaesito ·.

• Nmn. m.

• Num. iv. Quoad primum, *attritio* sonat imperfectam displicentiam peccati: *contritio* autem sonat displicentiam perfectam peccatu Et est sermo dc peccato mortali. Notantor autem dico *displicentiam,* et non dico *dolorem* seu *tristitiam.* Quoniam contritio proprie significat displicentiam, qune est causa tristitiae seu doloris: quamvis frequenti usu dicatur quod contritio est dolor, significando causam ab effectu. Quanta autem differentia sit inter displicentiam ct tristitiam quae est in voluntate, manifestat status caelestis patriae, in qua sanctis displicebunt peccata olim «ab cis commissa, nullam tamen tristitiam de cis habebunt: ex hoc enim quod in patria erit displicentia et non erit tristitia, manifeste patet quod tristitia ipsa quae est in voluntate, non est essentialiter displicentia. Sed ad displicentiam sequitur tristitia in his qui sunt tristitiae capaces. Et hanc doctrinam habes superius ab Auctore, in qu. lxxxv, art. 4. – Haec dc primo.

III. Quoad secundum ·. quia imperfectum dicit negationem perfecti, ct negatio per affirmationem oppositam cognoscitur, ideo incbo«tndum est a contritione, quae est displicentia perfecta. Ex tribus siquidem constat huiusmodi perfecta displicentia: primum est ipsa displicentia peccati; secundum est propositum dc cetero non peccandi mortaliter; tertium est quod sit caritate informata. Et si quidem primum defecerit totaliter, nec attritio ncc contritio est: quoniam displicentia communis est utrique. Si vero defecerit secundum quid, puta quia adest peccati displicentia modica seu levis, tunc attritio esse potest. Verum usque ad quem terminum quantitas displicentiae limites habeat, ita quod ibi sint confines attritio ct contritio, in tertia conditione declarabitur ·, · im la ^jo< L'xrr.

Si xcro secunda defecerit conditio, scilicet propositum de cetero non peccandi mortaliter, tripliciter hoc contingere potest. Vel per positionem contrarii propositi in actu: puta quia actualitcr intendit peccare mortaliter. Et tunc non habet locum attritio. Vel per positionem contrarii habitualiter tantum : puta quia non intendit actualitcr committere peccatum mortale, nec intendit mutare statum suum, quo detinetur in peccato mortali; ut patet in usurariis,

concubinarüs, et aliis similibus, qui comitentur peccata sua, diiplicctque cis peccasse, habentque vclleitatem relinquendi peccatum, non tamen deserunt concubinatum, aut restituunt usuras, etc. Et haec displicentia cum huiusmodi vellcitatc attritio dici potest. – Vel per negationem propositi explicit! : puta quia poenitens est sic dispositus quod displicent ei peccata praeterita, et non intendit peccatum mortale aliquod committere, et intendit tanquam in quodam confuso cavere a peccatis ; ita quod duo prima, scilicet affirmatio displicentiae et negatio intentionis peccandi, habentur explicite; tertium autem, scilicet affirmatio propositi dc cetero non peccandi mortaliter, non nisi in confuso habetur, pro quanto in voluntate non peccandi confunditur ct tempus proxime futurum ct totum tempus vitae •uae, ad quod non explicite extendit se hoc debile propositum dc quo est sermo. Et talis displicentia forte est valde communis, et illa quae communiter vocatur attritio.

Circa defectum vero tertiae conditionis advertendum est quod in conditione illa clauduntur duo: quorum unum est in potestate nostra, ct dc eo certi esse possumus; alterum est cx divina gratia, ct nobis incertum. Horum primum est diligere Deum super omnia: secundum est quod huiusmodi diligere sit informatum caritate *diffusa a Spiritu Sancto in cordibus filiorum Dei* ·. Et si quidem defecerit primum, scilicet dilectio Dei super omnia, attritio, non contritio est: si vero primum affuerit, contritio vocatur. – Esse autem hanc dilectionem in potestate nostra ex eo patet quod, sicut in potestate nostra est constituere nobis pro ultimo tine delectationem Veneream aut lucra aut regnum, ita in potestate nostra est habere Deum, etiam ut beatitudo est unctorum, pro ultimo tine, ita quoti intendamus ct deliberemus praeferre ipsum in voluntate nostra omnibus quae desiderari haberive possint. Quod etiam huiusmodi dilectio exigatur ad contritionem, el distinguatur ab attritione, ex eo patet quod sine huiusmodi dilectione non potest esse informatio caritatis. Substernitur enim huiusmodi dilectio acquisita caritatis formationi : cl tunc tam sapientes quam boni fideles tam scipsos quum alios habent pro contritis cum haec dilectio *testimonium perhibet.* · Quod dcmuin huiusmodi tam dilectio quam contritio possit esse sine caritate, ex eo patet quod multi sciunt se habere hanc dilectionem, ct nesciunt se csmî in caritate. Si enim huiusmodi tam contritio quam dilectio non posset esse informis, manifeste sequeretur quod scire possemus evidenter nos esse in Dei gratia: quia evidenter certi sumus dc nobis ipsis quod habemus hanc voluntatem deliberatam praeferendi omnibus Deum, etc. Et haec est dilectio similis caritati infusae: in tantum quod, propter similitudinem actuum, censet divus Thomas · non discerni a nobis an dilectio nostra qua Deum diligimus ct proximum. sit cx infusa gratia vel non. Et ab hoc amore provenire potest quod Apostolus ait ·; Si *distribuero facultates meas in Cibum pauperum, et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, caritatem autem non habuero,* etc.

Et hinc habere poles terminos quantitatis tam displicentiae peccati quam propositi non peccandi ♦ Quantiticatur enim utrumque horum ex quantitate amoris Dei: ita quod, sicut amor Dei est super omnia amabilia, ita propositum viundi peccati debet esse super omnia evitabilia, et similiter displicentia peccati super omnia odibilia. Ac per hoc, displicentia peccati modica, quae non pervenit ad displicentiam contritionis, est illa qua minus odio habemus peccatum quam aliquod aliud damnum: et similiter propositum illud est debile ac deficiens a proposito contritionis, quo plus proponimus cavere ab aliquo alio malo quam a peccato mortali.

Si postremo deficiat caritas, stantibus reliquis conditionibus, contritio, ut dictum est. vocatur: quamvis appelletur attritio ab illi» qui sine caritate contritionem non noverunt.

Ex quibus omnibus colligere possumus duplicem esse attritionem, ct duplicem contritionem. Prima attritio est displicentia peccati, cum vclleitate non peccandi, in statu tamen peccati. Et haec est attritio meretricum, usuriarorum, et aliorum huiusmodi. Et haec vocatur *attritio impoenitentium.* – Secunda attritio est displicentia peccati cum non-voluntatc peccandi, et cum voluntate non peccandi in confuso. El haec est attritio poenitcntium, qui sic in confuso tam totum tempus futurum, quam comparationem peccati ad aha odibilia, quam etiam comparationem Dei ad alia amabilia, in voluntate sua habent. Et haec vocatur *attritio imperfectorum.*

Prima vero contritio est acquisita displicentia peccati supra omne odibile, cum proposito vitandi peccatum supra omne vitabile, cx amore Dei supra omne amabile. El haec vocatur *contritio informis.* Secunda autem contritio est haec eadem displicentia, cum dicto tam proposito quam amore, caritate informata. Et haec vocatur *contritio formata.* – I laec dc secundo.

I\. Quoad tertium ', praenotandum est quod aliud · ct oca. b. est quacrcre an dc attrito liat contritus: ct. an attritio fiat rr'',c'r' contritio. Prima enim quaestio clara est : quoniam constat multos peccatores paulntim ad poenitentiam converti, cl ex imperfecta displicentia ac cx imperfecto proposito imperfectoque Dei amore ad perfectionem contritionis deduci . ita ut vere contritionem caritate informatam assequantur.

Secunda autem quaestio, de qua est sermo, non est usquequaque clara: quoniam permanentia actuum interiorum in identitate numerali satis occulta videtur. Veruntamen dicendum est quod *attritio impoenitentium* · non potest fieri contritio. Quod probatur non solum ex eo quod vclleitas non est idem actus cum voluntate deliberata, et similiter displicentia proportionalis vclleilati non est idem actus cum displicentia proportionali voluntati deliberatae: sed praecipue cx eo quod actus unius speciei non transit in actum alterius speciei. Displicentia nutem summi odibilis, quae est contritio, ct displicentia odibilis non summi, quae est attritio, differunt specie: quia summum odibile ex suo genere specie differt ab odibili non summo, ct hoc tam in genere mali quam in genere odibilis. Et haec intellige formaliter: idest, quia attritio est displicentia peccati sub ratione non summe odibilis, contritio autem sub ratione summe odibilis; cui enim offensu Dei est summe odibilis, illi Deus est summe amabilis, et a quo Deus non summe amatur, illi offensa Dei non est summe odibilis.

Attritio quoque *imperfectorum* * non fu contritio: eadem · ct ratione qua cognitio confusa non fit cognitio distincta. Sed. sicut cognitio confusa approximat intellectum ad cognitionem distinctam, ita displicentia confusa, quae attritio dicitur, ducit ct appropinquat voluntatem ad displicentiam distinctam, quae est contritio.

Dc acquisita autem contritione, quae *contritio informis* · dicitur, dicendum est quod potest fieri contritio formata: quoniam potest continuari idem numero actus acquisitae contritionis usque ad caritatis infusionem inclusive, ct sic caritate informari. Et quia huiusmodi contritio, antequam informetur caritate, vocatur etiam quandoque attritio; ideo hoc tertio modo sumpta attritio potest fieri contritio. Et hoc iam habere potes a divo Thoma superius, in qu. lxxxix ·. * Art· ·· ** '. ubi dixit quod contritio est ultima dispositio ad caritatem.

V. Sed occurrit hic non dissimulandum dubium, per quid, seu quomodo huiusmodi attritio, seu contritio acquisita. sit ultima dispositio ad gratiam. Est enim quandoque non ultima dispositio: ut patet ex eo quod potest esse informis. Si enim semper esset ultima dispositio, cum Deus tam in naturalibus quam in gratuitis det semper ultimo dispositis formam pro qua sunt ultimo disposita, sequeretur quod homo habens huiusmodi contritionem acquisitam certus esset sc esse in gratia Dei. Quandoque autem est ultima dispositio: ut divus Fhomas dixit, ct ratio approbat ; quia gratia perficit naturam, ac per hoc. rationabile est ut a nobis acquisita displicentia peccati suprema perficiatur quandoque gratuita caritate.

Si dicatur quod huiusmodi transitus lit per motum intensionis: ita quod acquisita huiusmodi perfecta displicentia peccati, si est remissa, est attritio, ct non habet rationem ultimae dispositionis ad caritatem; si autem intenditur ct crescit, est contritio ct ultima dispositio ad caritatem; ut sic velificetur, quasi commune dictum, quod contritio et attritio differunt secundum magis ct minus: contra. Nam.

* », rcr>. $. c,p·

• I *Snt.,* dut. **uni**. da. 1, art. 4; Of· *DOFF-Vent.,* qa.x.an. t, ad i.

• 1 *ad Cor.,* tip. ant. ten. 3.

• (X priorc· þ rag. holo· nam.

« c»

*CiEa«.pf4c&. Er

- *a.* «Ut

•O. «a»

loquendo dc attritione tam impoenitentium quam impcr-
•o. nnm,pr»:c. fectorum ;* constat quod differt a contritione non pene» obiectum materiale, quia utriusque materia est peccatum mortale, sed penes obiectum formale : quia contritio attingit mortale peccatum sub ratione summi odibilis; attritio autem tam impoenitentium quam imperfectorum attingit mortale peccatum non sub ratione formali summi odibilis. Et propterca neutra differt a contritione penes magis ct minus : tum quin differentia secundum magis ct minus non est differentia formalis; tum quia, quantumcumque cresceret displicentia mortalis peccati extra formalem rationem summi odibilis, nunquam esset contri-
• *a.* ibid. tio. _ Tertio vero modo sumpta attritio · nec penes materiam nec penes rationem formalem obiecti differt a contritione acquisita: quin sunt respectu eiusdem mortalis peccati, et sub ratione summi odibilis. Et quod nec differant penes magis ct minus, cx eo patet quod minimus gradus huiusmodi displicentiae sufficit ad caritatem *multitudinem peccatorum* ·. Quod Ecclesiae tc-
cap. tr. reta. f. stimomo comprobatur: credimus enim omnes, tam nosmetipsos quam alios, esse in caritate cum ad huiusmodi displicentiam quantumcumque remittam pervenimus.

Unde nec est verum contritionem ct attritionem differre secundum magis et minus in eadem specie: licet sit verum secundum magis ct minus in diversis spcctebus, sicut album habet magis dc luce quam viride. Nec allata responsio satisfacit quaesito.

Aliter ergo dicendum mihi videtur: quod gratuita Dei motio est quae huiusmodi acquisitam contritionem efficit ultimam dispositionem nd gratiam seu caritatem, ita quod ex hoc ipso quod Deus, non per aliquod superadditum donum habituale, sed per gratuitam dilectionem qua dignatur uti nostra acquisita contritione ut dispositione ultima ad suum proprium opus, quod est caritas quae infunditur, – transfertur nostra contritio in fore ultimam dispositionem pro gratia habituali; iuxta illud Icremiae ad Deum ·: *Postquam convertisti me, poenitentiam egi.* – ·0·ρ.χχ>«3«τ·.
Hacc dc tertio.

VI. Ad argumenta in oppositum ·, pro quanto contra at- ’ Ntt®· ··
tritionem tertio modo dictam militant, respondendo dicitur quod, quidquid sit de diversitate penes principia in esse naturae, diversitas tamen principiorum in genere moris seu menti non infert unum cundcmquc actum non posse esse ct sine tali principio, ct cum tali principio: unus namque ct idem netus exterior qui a principio non fuit bonus rnoralitcr, potest esse bonus moraliter in prosecutione. Et similiter in proposito contritio acquisita, quae a principio non est meritoria, potest in sui prosecutione fieri meritoria, superveniente caritate; nec oportet re-inchoarc netum quoad substantiam actus, sed sufficit quod inchoetur actus quoad cmc meritorium. Cum enim dicitur actum meritorium inchoari α caritate, est sermo formalis, hoc etf, non dc actu simpliciter, sed inquantum est meritorius. Et propterca stat actum ĕs simpliciter inchoatum sine merito et caritate; ct eundem continuari cum merito, et inchoan a caritate secundum esse meritorium.

Ad secundum dicitur quod, licet imperfectio attritionis tam impoenitentium quam imperfectorum · sil dc illius ra- * Ct nrtX' **
lione, quia peno defectum obiecti formalis attenditur; imperfectio umen contritioni» acquisitae, quae attritio tertio modo vocatur, non e»t dc ratione illius, quoniam penes solam negationem potentis supervenire divini doni attenditur; non enim informitas huiusmodi contritionis seu attritionis est magis dc ratione ipsius quam informitas fidei sit dc ratione fidei. Et propterca, sicut actus fidei informis potest in sui prosecutione formari caritate, ita actus acquisitae contritionis potest, superveniente caritate, imperfectionem suae informitatis deserere, ct formatus continuari.

QUAESITUM SECUNDUM

AN EXIGATUR AD CONTRITIONEM QUOD SIT SINGULORUM PECCATORUM MORTALIUM

Srcusdo quaeritur, de materia contritionis: An exigatur ad contritionem quod sit singulorum peccatorum mortalium.

• Cf. num. ‡1. Videtur enim quod sic ‘.Tum quia contritio debet adaequare confessionem. Confessio autem comprehendit omnia
• Zk- fonxiz. *rt* mortalia, ut patet in cap. *Omnis utriusque sexus* Ergo.

I um quia haec est differentia inter poenitentiam mortalium et poenitentiam venialium, quod ad remissionem venialium sufficit virtualis displicentia·. ad remissionem autem mortalium exigitur ut homo netualiter peccatum mortale commissum detestetur. – Et confirmatur hoc auctoritate divi Thomae superius, in calce corporis primi articuli quaestionis octogesimacscptimne, dicentis quod *displicentia virtualis non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.*

11. Ad huius evidentiam, sciendum est quaestionem hanc
•α.η-tn. ni.rt. posse inteliigi ‡ripliciter Primo, an exigatur quod singulis secundum numerum peccatis mortalibus respondeant totidem contritiones. Et sic intellecta quaestio facile solvitur negative. Quoniam ncc quoad actum displicenti ie, nec quoad netum confessionis, ncc quoad actum satisfactionis, oportet multiplicari actus poenitentiae iuxta multitudinem actuum peccatorum: unicus siquidem satisfactionis actus potest satisfacere pro multis mortalibus commissis; ct similiter unica cnunciationc potest quis simul confiteri mille mortalia, dicendo, *Percussi millies;* ct Miniliter unica displicentia potest respondere mille peccatis, non rninus quam confessio ct satistactio.

Tum quia ridiculum est ita velle adaequare numerum contritionum numero peccatorum, tanquam in multitudine actuum, ct non in perfectione potius actus consistat virtus; quasi non possit una perfecta displicentia acquivalere decem millibus imperfectis; cum tamen etiam io sensibilibus videamus quod unum numisma aureum aequivalct mille nereis.

III. Secundo vero modo potest quaestio inteliigi. an singula peccata mortalia in scipsis, seu formalitcr. attingi debeant n contritione : ita quod non sufficiat homini displicere sibi in genendi quaccumque commisit contra Deum, sed exigatur ut displiceant sibi in speciali peccata a sc patrata. puta decem adulteria, centum furta, mille blasphemiae, etc. ; ct hoc quoad peccata quorum memoria subest. Et sic intellecta quaestio dupliciter examinanda est: primo, dc contritione relata ad sacramentum poenitentiae ·; deinde ’ "4
Jc contritione absolute ·. Multum enim refert sic vel sic * *
loqui : quoniam contritio relata ad sacramentum poenitentiae sub Evangchca lege incocpit; contritio autem absolute, post Adac peccatum, ct ante scriptam legem, ct sub lege Moysi, omnibus peccatoribus necessaria fuit.

IV. Si igitur contritio, relata ad sacramentum poenitentiae, exigat quod terminetur ad lingula mortalia formalitcr, seu in scipsis, oportet quod hoc habeat vel ex satisfactione, vel cx confessione, vel cx scipsa. vd cx absolutione sacerdotali : plura enim in sacramento poenitentiae non inveniuntur. Sed non convenire sibi ex satisfactione, patet cx hoc quod una satisfactio virtualiter potest adaequare mult l mortalia. – Quod nec etiam cx confessione, cx eo patet quod ratio quare confessio exigit singula mortalia pro materia est quia confessio fit humano iudici, qui non potest indicare nisi dc cognitis; incognita autem sibi ut iudici remanerent quaccumque non essent a pocnitcntc m scipsis explicata. Quae ratio non habet locum in contritione, quae Deo offert cor, qui non pensat quantum aut quot, sed cx quanto offertur. Undo de Magdalena legitur :* *Dimissa sunt ei peccata multa quoniam dilexit* ,u'
multum : ct non dixit, *quoniam displicuerunt ei multa.* – Quod etiam hoc non proveniat cx absolutione, manifestat

unica absolutio, quae simul fit absque explicatione singulorum. Quod demum contritio non habeat hoc cx seipsa, ex co patet quod communis doctrina tenet sufficere, post singulorum peccatorum mortalium attritiones, unam contritionem in generali. Ex hoc enim dicto manifeste habetur quod, licet aggregatum cx contritione et attritione, seu attritionibus, terminetur ad singula mortalia in sdpsis; ipsa tamen contritio non terminatur ad singula mortalia in scipsis, ecu formalitcr, sed tantum virtualitcr. Et si dicatur quod contritio sequens tot attritiones operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obtecta illarum formalitcr: manifeste patet nihil valere illationem hanc, sed destruere commune dictum. Quoniam hinc non sequitur contritionem terminari formalitcr ad obiecta attritionum, sed virtualitcr tantum : sicut non formalitcr, sed virtualitcr claudit in sc attritiones. Et falsum esset quod contritio sequens esset una contritio generalis.

Ex quibus omnibus apparet quod, proprie loquendo, contritio, relata ad sacramentum poenitentiae, non exigit quod terminetur formalitcr ad singula mortalia, sed sufficit quod terminetur ad ea virtualitcr.

V. Si autem spectemus ad contritionem '.impliciter et absolute, dicendum est quod non exigit terminari formalitcr ad singula mortalia peccata, sed exigit virtualiter attingere singula mortalia, etiam oblita et incognita. Dico autem, *virtualitcr attingere singula:* quia per hoc simpliciter cl absolute differt contritio remittens peccata venialia a contritione remittente peccata mortalia. Ad remi-sionem siquidem peccatorum mortalium exigitur quod contritioni» displicentia sit adeo perfecti extensive quod formalitcr aut virtualitcr attingat omnia ct singula mortalia quorum poenitens est reus: ct hoc manifestatur cx eo quod *impium est dimidiam a Deo sperare veniam* ' mortalium peccatorum. Ad remissionem autem venialium non exigitur haec extensiva perfectio: potest siquidem unum peccatum veniale dimitti sine alio; ct illa tantum venialia remittuntur ad quae displicentia virtually sc extendit.

•Dt VersetFaba t'omit., cap, ut. (inter Opp. Aof.) - Cf. can. *Sunt rlarei, ie hienit.* diax. III.

Probatur ergo declarata conclusio ex eo quod contritio generalis, virtualitcr se extendens ad omnia mortalia, sufficit ad remissionem eorum, concurrente caritate, etc. Probatur hoc. Quia in instanti lit iustificatîo impii et converti potest peccator ad Deum: scriptum est enim *In quacumque hora ingemuerit peccator,* etc.

• Czech, cap. xxiui, ver». o, 14,ic-Cf. Append. ad can. *Faciliui .* dr AxnwZ, dial. I.

Et si forte obiiciatur contra hoc dicendo quod huiusmodi momentanea ac generalis contritio fert sccum propositum specialis contritionis de singulis mortalibus in scipsis, sicut baptismus flaminis fert sccum propositum baptismi fluminis; et ideo contritio illa generalis, utpotc imperfecta, concurrit id remissionem peccati ut tendens ad contritionem specialem, quae est perfecta: – advertat haec obiiciens quod voluntarie apponitur iste ordo contritionis perfectae virtualitcr ad contritionem perfectam formalitcr. - Tum quia, nec ex sacra Scriptura nec ex sacris Doctoribus traditus, communi sententiae superius · recitatae adversatur. Nam, si contritio perfecta virtualitcr remittit peccata ut tendens in contritionem perfectam formalitcr, sequeretur quod, post omnes attritiones in speciali, subsecuta una contritio generalis perfecta virtualitcr non sufficeret ad salutem: quoniam exigeretur quod, post generalem contritionem perfectam virtualitcr, sequeretur contritio specialis perfecta formalitcr; si enim perfecta virtualitcr fert sccum propositum perfectae formalitcr, oporteret post illam hanc cxcqui, f^nus contrarium pro certo habemus.

Et bene nota quod aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualitcr cocxigere, ante vel post, *detestationes speciales* peccatorum mortalium in ^cipsis: et aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter cocxigere, ante vel post, *contritiones speciales* pec· catorum in scipsis. Nos enim hoc secundum dicimus esae falsum, tam nunc quam omnibus praeteritis temporibus. Primum nutem sacri doctorcs tradunt. El verum procul dubio est tempore Evangelicac legis, in quo contritio fert sccum propositum confessionis sacramcntalis. ratione cuius exiguntur speciales detestationes peccatorum: rive ut praecedentes contritionem generalem virtualitcr perfectam, ut contingit illis qui suscipiendo actualitcr sacramentum poenitentiae fiunt de attritis contnti; sive ut consequentes saepe dictam contritionem , ut contingit illis qui cx toto corde statim convertuntur ad Deum, habentes, virtualitcr saltern, propositum confitendi suo tempore peccata sua. – Utrum nutem hoc sacrorum doctorum dictum verum etiam sit dc contritione simpliciter ct absolute : – cx dictis apparere potest quod non. Nulla siquidem apparet ratio cogens ad huiusmodi detestatione» speciales, secluso sacramento poenitentiae : nam et voluntas potest perfecte mutari ei exercitari in necessariis virtutum actibus. et pro peccatis potest perfecte satisfieri, absque huiusmodi specialibus detestationibus; ut patet ponendo peccatorem pocnitentem qui totum sc divinae dilectioni, eleemosynis ieluniuque daret; hic enim prisco tempore perfecte satisfecisset pro peccatis, absque tot detestationibus.

\ 1. Et hinc patet quid dicendum sit ad quaestionem tertio modo intellectam * scilicet: An contritio exigat quod terminetur ad omnia ct singula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis siquidem patet respondendum esse affirmative· Quoniam, non curando dc modo, hoc eat an formalitcr vel virtualiter, certum est oportere sub contritione comprehendi omnia mortalia peccata commissa. »ivc sint sibi cognita sive incognita: quoniam, ut dictum est ·, *impium est a Deo dimidiam sperare veniam.*

• Cl. pnoap. m.

VII. Ad primum ergo in oppositum * dicitur quod, propriissime loquendo, contritio respondet absolutioni, ct detestationes respondent confessioni: ct propterea detestationes sunt aequales numero actibus confessionis. Et saepe sunt simul tempore: quando scilicet poenilens simul recordatur peccati et confitetur illud. Unde contritio secundum annexas detestationes adaequat confessionem quoad modum attingendi peccata, scilicet in speciali: et non convenit hoc contritioni secundum sc.

\ III Ad secundum · dicitur quod assumptum verum est de poenitentia, seu contritione, relata ad sacramentum poenitentiae.- Et similiter mtelligenda sunt verba divi Thomae.

• wi. r*»

Potest quoque aliter dici, iuxta differentiam ultimo * explicatam inter perfectionem displicentiae requisitam ad remissionem mortalium ct requisitam ad remissionem venialium, quod remissio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualitcr sic quod actualitcr homo huiusmodi displicentiam perfectam extensive ad omnia et singula mortalia habeat: remissio autem venialium non requirit huiusmodi extensive perfectam displicentiam, sed cum hoc quod aliquis in solis venialibus constitutus non habuerit generalem displicentiam de omnibus suis venialibus. stat quod cx aliquo fervore caritatis, in quo, si occurrerent, displicerent contrarinntia venialia, consequatur remissionem venialium illorum quae displicerent. Quod non sufficere dicitur ad remissionem peccati mortalis, nisi obliti: quia, ut dictum est. oportet actualitcr habere illam contritionem generalem perfectam virtualiter aj remissionem mortalium.

• Nmu v. ,-n»- dp.

QUAESITUM TERTIUM

AN PECCATOR TENEATUR AI) CONTRITIONEM QUANDO RECORDATI R PECCATORUM SI.ORVM

Tertio quaeritur, circa tempus contritionis: An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum. El quia quaestionem hanc discussimus in Quoltbetis nostris ·, ideo quaere ibi. Sal sic hic scire partem negativam esse veram.

• Ojmik. tout. I tr. tm ihdit. LufJUB. - VWe rt- tr« ia Qw.·. Sjirinnlii.

QUAESITUM QUARTUM

AN CONTRITIO REMITTAT NON SOLUM CULPAM, SED POENAM DEBITAM PECCATO

Quarto quaeritur, circa effectum contritionis: An contritio remittat non solum culpam, sed poenam debitam peccato.

Ct ntifD. »iu Videtur enim quod non: Tum quia ad remissionem poenae ordinatur tertia pars poenitentiae, scilicet satisfactio. Non ergo ad illam ordinatur contritio: nisi quatenus forte habet satisfactionem annexam.

Tum quia contritio sufficiens ordinatur per se nd remissionem culpae. nec apparet unde habeat quod poenam sensus remittat.

II. Ad huius evidentiam, sciendum est duplicem esse modum dicendi dc hac rc: quamvis omnium sententia in idem tandem concurrat. Primus est quod alia est poena quae debetur incontrito, et alta ℮ quae debetur contrito: nam incontrito debetur poena inferni, contrito autem poena temporalis. Et proptcrca. cum contritio tollat poenam inferni, nunquam enim contritus perseverans ad poenam infernalem ibit; dici potest quod contritio tollit lotam poenam peccato mortali prius debitam.

Alter vero dicendi modus est quod contritio non tollit totam poenam, sed commutat poenam aeternam in temporalem: nam incontatus reus erat aeternae poenae, contritus autem reus est poenae temporalis.

111. Sed uterque dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter. Scilicet ct dicendo pocn im deberi contrito. Nam non nisi per accidens hoc venficatur: contritio enim, ut sic. non ponit reatum poenae; alioquin cuilibet contrito deberetur poena. – Et dicendo alielatcm poenae debitae

Num. it contrito cl incontrito. Nam, ut paiebil, non alia poena est quae utrique. si qua contrito alicui debetur. Et inferendo quod dici potest totam poenam incontrito prius

Nam. n, tu. debitam per contritionem remitti. N.tm, ut patebit, pars quaedam poenae sibi pnus debitae communiter remanet, scilicet poena sensus absque aeternitate tamen.

Secundus autem modus deficit ponendo commutationem. Nam idem est quod Deus interius operatur in pocnitente, cl quod Dei minister sacramentum adhibendo significat: exterior enim sacramcntali» actus significat interiorem Dei operationem. Sed sncramentalis actio in sacramento poenitentiae non significat commutationem, «cd absolutionem. Ergo interior Dei operatio quae in contritione intervenit, non est commutatio, sed absolutio.

IV. Ad cuius pleniorem intelligcnliam, advertendum est in poena inferni invenin tria: poenam damni, poenam sensus, ct aeternitatem poenae, iuxta tria quae sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale lit aversio ab incommutabili bono, cui respondet poena damni separans «mimam α Deo; et fit conversio ad commutabile bonum, cui respondet poena sensus; et constituitur inimicus Dei, cui respondet aeternitas poenae; inimicus enim, quia est hostiliter exterminandus, est aeternaliter puniendus. Cum autem peccator conteritur, quia caritate Deo coniungitur, tollit contritio poenam damni, quae separationem a Deo ponebat. Et quin per eandem caritatem amicus Det constituitur, lolln contritio aeternitatem poenae: amicus enim non est aeternaliter puniendus. Et, si nihil .aliud efficit contritio, remanet contritus obligatus ud poenam sensus, ad quam prius tenebatur: sed non aeternaliter sustinendam, sicut prius tenebatur. Et sic. licet contritus perseverans nunquam ad infernum iret passurus totam poenam inferni, nihil tomen prohibet obligatum cum remanere ad partem illius poenae quae in inferno sustinenda ab ipso er.it, scilicet ad poenam sensus.

Ubi vides quod non est alia poena quae debetur alicui contrito ab illa quae sibimet incontrito debebatur, sed est illamet poena sensus relicta. Et hoc contra primum modum dicendi. - Ncc intervenit commutatio poenae aeternae in temporalem: sed exspoliatio poenae ab aeternitate. Et hoc contra secundum modum dicendi.

V. Ut autem restans dubitatio, an scilicet contritio remittat poenam sensus, solvatur, sciendum est quod hic ceru sunt duo. Primum c»t quod, quanto contritio est maior, tanto plus tollit de poena sensus peccatu debita. Secundum est quod tanta potest esse contritio quod tolleret totam poenam sensus.

Ambiguum vero ctt an quantuheumque contritio cantate informata (de tali enim est sermo) tollat aliquid de illa poena sensu Multi enim videntur dc hoc dubitare.

Mihi autem apparet quod pars affirmativa est vera; propter duas rationes, quarum quaelibet, verificata, sufficiens est. Potest enim contritio cx duplici capite tollere, in toto vel in parte, poenam sensus. Primo, cx pocnalitate sibi annexa. Displicentia enim commissi criminis non fert sccum necessario poenalitatcm, cum sit in patria, ubi nulla est pocnalitos: >vd m subiecto susceptivo dolon», seu poenae. fert sccum naturaliter displicentia pocnalitatcm quandam; dolemus enim communiter dc nostris quae nobis displicent. Et quoniam huiusmodi poenam parere contritioni conveniret seclusa relatione ad sacramentum poenitentiae. ideo, ecundum hoc caput, dicendum est quod contritio quaelibet simpliciter ct absolute, cx annexa pocnalilatc, tollit aliquid poenae sensus: habet enim satisfactorum vim poena voluntarie assumpta *secundum Deum* ·.

• CL II «J *Cor.,* ap. tu. '«L 9

Secundo, cx merito passionis Christi. Est enim passionis Christi meritum remissivum suis membris poenae pro peccatis debitae, plus et minus prout illis coniungitur. Quod primo apparet m baptismo, ubi, quia passio Christi totaliter communicatur baptizato, quasi ipse baptizarus passus esset, tota poena tollitur. Apparet deinde ct m sacramento poenitentiae actualiter suscepto, dum ex vi «aeramenti communicatur meritum passionis Christi ad remissionem aliquantae saltem poenae sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis Christi convenit contritioni. non simpliciter ct absolute, sed relate ad sacramentum poenitentiae, cx hoc quod contritio fert aecum votum sacramenti poenitentiae, coniungit merito passionis Christi per sacramenta nobis communicato. Et secundum hoc caput, dicendum est quod quaecumque nostra contritio tollit aliquid poenae ensu> cx merito passionis Christi. Nam rationabile est quod plus poenae tollat caritas extensa ad «aeramentum, quam non extensa ad illud. SeJ caritas non extensa ad sacramentum· qualis erat antiquorum pocnitcnlium caritas, tollebat cx vi quidem caritatis et poenam damni ct aeternitatem poenae, ex annexa autem poenalitate tollebat in toto ve! in parte poenam sensus. Ergo caritas pocnitentium m nova lege, quae est cantas extensa ad sacramentum poenitentiae, plus poenae tollit.

Minor huiu-i rationis propositio clara est. Maior autem facile suadetur cx eo quod poenitentiae sacramentum actualiter exhibitum c.M procul dubio remissivum poen.iv sensus m toto vel in parte. Ex hoc enim consequens est ut idem ipsum sacramentum in \oto caritatis existons apud contritum, aliquid huiusmodi poenae remittat. Simile enim quii! perspicimus in baptismo: quod scilicet id quoJ operatur baptismus exhibitus, operatur etiam in voto caritatis habitus non ita copiose. Nec excluditur maioris huius veritas si dicatur quod caritas extensa ad sacramentum habet ex extensione ad sacramentum quod tollat illamet quae tollebat caritas antiquorum pocnitentium absolute. Nam hoc non est caritatem extensam ad sacramentum efficere plus sed est efficere pluribus rationibus unum ct idem. Extensa siquidem caritas ad sacramentum duplici ratione tollit poenam damni cl aeternitatem poenae: sci-

licet cx vi caritatis; et cx vi sacramenti in voto. Sed haec veritas non excludit quin verurn quoque esse debeat quod huiusmodi extensa caritas plus efficiar, plus poenae tollat: quia hoc od vim sacramenti spectat.

VI. Ex quibus omnibus patet dicendum esse ad quaesitum quod contritio, ratione caritatis qua formatur, non solum tollit culpam, sed ct poenam damni ct aeternitatem poenae; ratione vero annexae pocnalitath, tollit aliquid poenae sensus; ct ratione sacramenti in voto, tollit rursus aliquid poenae sensus. Et tam vehemens, inquit divus

• arca m<± Thomas, in Lxxii cap. IV *Contra Gentes* ;* potest esse huiusmodi coniunctio contriti ad meritum passionis Christi, quod tolleret totam poenam sensus.

VII. Ad primum ergo argumentum in oppositum · dicitur quod satisfactio distinct» est a contritione secundum ea quae communiter in humano genere inveniuntur: communiter cnirn contriti non tam vehementer junguntur passioni Christi ut non sit opus satisfactiUne ad arbitrium sacerdotis. Traditur enim tam doctrina quam lex moralis secundum ea quae ut in pluribus contingunt :*

Lfg-'t

Ad secundum dicitur quod inm cx dictis · apparent duo capita unde quantulacumque contritio tollat aliquid poenae sensus. Inter quae capita coniunclio ad meritum Christi praecipue perspici debet: quoniam illud est de ratione contritionis; annexus autem dolor quasi vicem satisfactionis tenere videtur.

4Jr «CU.M, I • Nββ. T.

• O
• €
utri

QUAESTIONES DE CONFESSIONE

QUAESITUM PRIMUM

AN OMNES TENEANTUR AD CONFESSIONEM

De confessione, quae secunda est par» poenitentiae, quaeritur primo, circa cius necessitatem: An omnes teneantur ad confessionem. Et est ratio dubitandi quia nonnulli sunt viventes absque peccato mortali. Et proptcrca in dubium vertitur an omnes teneantur confiteri.

· cf oum. iv.
· C«p.

Videtur enim quod sic ·. Quia Extra, de *Pocnit. ct Remiss.* ; expresse dicitur: *Omnis utriutque sexus, cum ad annos discretionis pervenerit,* etc.

El confirmatur. Quia, cum nullus excipiatur, sequeretur quoti Ecclesia in hoc statuto praesupponcret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et palet sequela, f sola peccata mortalia praecipiuntur confitenda.

Et rursus confirmatur, cx hoc quod ibsquc distinctione aliqua *omnis utriusque sexus* ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem, et ad communionem in Pascha. Sed constat quod omnis utriusque sexus, cie., sive peccaverit mortaliter sive non, comprehendiiur sub illo praecepto quoad communionem. Ergo omnis etiam utriusque sexus, cie., sive peccaverit mortaliter sive non. comprehenditur sub eodem praecepto quoad confessionem.

hi oppositum est quod nullus tenetur confiteri venialia.

IL Ad hanc quaestionem respondetur distinguendo, et bene, de necessitate vel sacramenti, vel praecepti ecclesiastici. Et dicitur quod. dc necessitate «aeramenti, nullus tenetur confiteri nisi peccatum mortale certum vel dubium: quia post baptismum non potest aliter remitti mortale peccatum nisi per sacramentum poenitentiae in re vel in volo.

De necessitate autem praecepti Ecclesiae duplex est opinio. Una est quod carens peccato mortali tenetur confiteri semel in anno aliquod veniale, ut sic impleat Ecclesiae praeceptum. – Altera est quod carens peccato mortali non tenetur confiteri aliquod veniale: quia non comprehenditur sub Ecclesiae praecepto.

111. Et licet prima opinio sit tutior secunda tamen est verior: immo sola vera. Quod probatur multipliciter. Primo, ex ratione praecepti. Ratio enim ecclesiastici praecepti non est praecipere confessionem, sed praeceptam divino ture confessionem determinare quoad tempus cxccutionis. Et propterea sub Ecclesiae praecepto non alia comprehenditur confessio quam illa quae a Christo f praecepta. Sed a Christo non est praecepta nisi confessio mortalium. Ergo ab Ecclesia sola peccatorum mortalium confessio praecepta est.

Secundo, et est confirmatio praecedentis, patet idem cx verbis ipsius statuti, dum dicit, *omnia sua peccata.* Non enim hoc potest intclligi dc peccatis venialibus: cum constet neminem quocumque praecepto teneri ad omnium venialium confessionem. Oportet ergo intclligi dc mortalibus. Et propterea ex explicata materia confessionis, scilicet quod sint omnia sua peccata, clare patet quod dc sola confessione praecepta ex divino iurc ecclesiasticum statutum loquitur. Est enim materia confessioni· a Christo praeceptae omnia poenitentia peccata comprchcnden : materia autem confessionis venialium non comprehendit omnia poenitentia peccata.

Tertio, patet idem cx poena subiuncta, scilicet quod *rivus arceatur ab ingressu Ecclesiae, ct monens Christiana eareal sepultura,* J luiusmodi enim poenae non sunt a pia matre Ecclesia perfectionbus viris, quales «uni vivente sine peccato mortali, pro omiuione confessionis venialium, id quam aln non tenentur, infligendae. Quinimmo ex hoc sequeretur quod meliores essent deterioris conditionis.

Quarto, patet idem cx subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti, scilicet: *ne quisquam ignorantiae caecitate velamen excusationis assumat.* Hoc enim in hulusmodi confessione venialium locum habere non videtur.

Et confirmantur haec omnia ex Clementina Xe *in apro Dominico, dc Statu Monach.,* ubi menstrua confessio nigris monachi·, imponitur absque explicatione materiae. Non enim dicitur quod confiteantur *omnia sua peccata :* ut cx hoc intcllig.nur adstnngi illo», etiam si moruli peccato cariant, ad confessionem semel in mense. Unde non supra dicta, sed poena *regularis disciplinae* nubiungitur imponenda temerario violatori; sicut enim religiosi ex suis suturis obligantur ad alia quae absolute sunt bona supererogationis. ita obligantur ad confessiones sutuus, etiam m mortali carcant peccato. In cuius signum, puniuntur in religionibus qui statutis diebus non confitentur, quantum cumque nullum habeant mortale.

IV. Ad obiectionem ergo primam * dicitur quod materia confessionis explicata per ly *omnia sua peccata,* lestringit ly *omnis utriusque sexus* ad indigentes confessione, ac per hoc excipit omnes carentes mortali peccato: ita quod sensus est. *Omnis utriusque sexus indigens confessione.* etc. · X<m. t.

Et ad primam confirmationem dicitur quod falsum assumit, seu supponit: scilicet, nullum excipi ab ilia universali, *omnis utriusque sexus* etc. Immo ideo Ecclesia apposuit ly *omnia sua peccata* ut exciperet multo» quos credit sine peccato mortali vitam ducere.

Ad secundam autem confirmationem dicitur quod, cum duo praedicata exigant duo subiccta. enuncintio illa qua omnis utriusque sexus *confiteri ct communicare* praecipitur, est cnunciatio non una, sed plures: licet secundum vocem sit una. Inde sensus primae est: *Omnis utriusque sexus indigens confessione omnia sua peccata confiteatur,* etc. Sensus sero secundae est. *Omnis utriusque sexus communicet in Pascha,* etc. Et ratio diversitatis iam dicta est: quia ibi explicatur materia restringens ly *omnis utriusque sexus* respectu confeuionis, et non restringens respectu communionis.

QUAESITUM SECUNDUM

AN PECCATA MORTALIA TOTALITER OCCULTA, UT SI NT PECCATA IN SOLO CORDE, SINT NECESSARIO CONFITENDA

Ciuca materiam confessionis. quaeritur secundo: An peccata mortalia totaliter occulta, ut sunt peccata m solo corde, tint necessario confitenda.

Videtur enim quod nnn * Ium quia non sunt dc necestitate ecclesiastici praecepti: non potest enim Ecclesia dc huiusmodi occultis secundum te praecipere aut indicate ·. a/ · o, -,-n. f

Et si dicatur quod occultorum confessio cadit sub praecepto Ecclesiae indirecte, scilicet ratione integritatis, pro quanto is qui tenetur singulis annis alia peccata confiteri, tenetur quoque cx consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, ut confessio omni anno sit integra: – haec instantia nihil valet. Quoniam, posito homine qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur quod illo anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

II. Tum quia huiusmodi occultorum confessio non est

• ct num vu. de necessitate sacramenti 9. Quoniam sola illa peccata ünt dc necessitate sacramenti quae sub iudicio homini commisso a Christo comprehenduntur. Sed nullum iudicium commissum homini a Christo extendit se nd huiusmodi occulta. Ergo occulta hacc non sunt dc necessitate confitenda. – Maior patet: quoniam iudicium fori poemtentinlis homini commissum est a Christo, et non angelis aut quibuscumque aliis. – Minor vero probatur auctoritate

iv car* Apostoli ·: *Nolite ante tempus indicare,* etc.

Si dicatur quod duplex iudicium commissum est homini a Christo: alterum secundum potestatem iurisdictionis, et hoc non se extendit ad huiusmodi occulta, ct dc hoc loquitur xXpostolus; alterum secundum potestatem ordinis, et hoc extendit se ad occulta, et est iudicium quod exercet Ecclesia per suos ministros in foro poenttcntiali: – contra dupliciter. Primo, quia iudicium poenitentiale, licet exigat potestatem ordinis, exigit quoque potestatem jurisdictionis: quoniam solus sacerdos ordinariam vel delegatam jurisdictionem habens est minister huius

• Dc P-Jfntt. ct Remit.
• (X Coni. Flotmh.Dccrct.fro sacramenti, ut patet in cap. *Omnis utriusque sexus* ·, ct alibi ·. – Secundo, quia *unumquodque recipitur in alio secundum modum recipientis:* ac per hoc, iudicium secundum potestatem ordinis a Chnsto commissum homini, ex hoc ipso quod homini commissum est, modificari oportet | secundum conditionem ipsius hominis, quae est non se extendere ad occulta cordium; hacc enim soli Deo sunt

• I £«?.. cap. ₺ tm. 7; op. ii, ver», ıi reservata, non minus in iudicando quam m cognoscendo.*

Et confirmatur hacc ratio cx hoc quod, cum apud ipsum Dominum Icsum Christum resideat utraque potestas, scilicet ordinis ct jurisdictionis, non diminute, sed plenissime; ct utramque inveniatur Ecclesiae suae commisisse non imperfecte, sed latissime, ut de potestate jurisdictionis

• Vera. 17. iS» ·· Vm. 21 H'1- patet M.itth.xviii ·, et de potestate ordinis loan, xx *: sicut potestas jurisdictionis, ex hoc ipso quod commissa est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis. cx hoc ipso quod commissa est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

III. Ad veritatem dubii huius plenius percipiendam, sciendum est quod, licet quidam, ex huiusmodi forte rationibus aut melioribus moti, opinari videantur peccata omnino occulta non esse necessario confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tamen error ex tribus palet.

Primo, ex formali ratione materiae confessionis; seu. quod in idem redit, iudicii poenitcntialis. Cum enim Dominus pocnitentiale iudicium instituerit ac commiserit post

• Veru aj. resurrectionem suam, dicens, loan, xx ·, Apostolis iam sacerdotibus, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt; et* materiam iudicii explicaverit quoad substantiam tantum, dum remittendo vel retinendo explicavit peccata; et non possit intelligi ita nude ut sonat littera, quoniam certum est quod per huiusmodi commissionem non possunt nec potuerunt ministri novi Testamenti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfcssa, obstinata: oportet aliquas subintelligerc conditiones peccatorum remittendorum. Et quia iudicium praesupponit cognitionem; ct modus iudicii modum cognitionis: ideo communi Catholicae Ecclesiae sensu subintclligitur, *spontanea confessione ad vos delata,* ita quod sensus est: *Quorum remiseritis peccata spontanea confessione reorum ad vos delata, remittuntur eis,* etc. Ubi clare patet materiam iudicii poenitcntialis esse peccata spontanea reorum confessione delata: hacc est enim formalis ratio materiae huius iudicii, ad quam lotum sc extendit, ct extra quam non se extendit pocnitentiale iudicium; quoniam haec omnia et sola remittere vel retinere potest. Ex hac autem formali ratione materiae huius iudicii, habetur facile quod peccata quantumcunque occulta sunt materia huius iudicii: nam quantumcunquc occulta peccata comprehenduntur sub his quae sunt spontanea confessione detegenda; nullum enim est ita latens quod non possit cius qui commisit confessione spontanea aperiri.

Et confirmatur ratio hacc ex parte formalis materiae, cx ipsis verbis Domini. Differenter siquidem significavit Dominus materiam iudicii poenitcntialis, seu potestatis ordinis, et materiam iudicii secundum potestatem lurisdictionis. Quoniam respectu potestatis ordinis, explicavit pro materia *peccata,* dicens, *Quorum remiseritis peccata:* respectu vero potestatis jurisdictionis. explicavit pro materia *peccatum in alium,* dicens ·, *Si peccaverit in* te *frater tuus,* etc. Ex qua differentia docuit nos divina Sapientia a materia iudicii poenitcntialis nullum peccatum excipi, ac per huc, comprehendi praecipue peccatum in sua primaria sede recidens, hoc est peccatum cordis: sub materia vero potestati·» jurisdictionis non comprehendi peccatum omne, sed exterius tantum, quod solum potest alium offendere; st propterea ab illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis vel omissionis.

IV. *Secundo,* ex ratione proprii finis ipsius confessionis, ex quo fine sumitur formalis ratio eiusdem confessionis quatenus est actus poenitentiae. Ordinatur enim confessio ad subjiciendum voluntarie reum ministro Dei offensi, ut jd arbitrium ipsius rccompensct. Et hinc confessio ipsa, quae est actus veritatis, fit actus poenitentiae, dum reus, veraciter proponendo m quo offendit, seipsum accusat ac subiicit ad rccompcnsandum, non de quibusdam sic et dc quibusdam non, sed omnes accusando offensas, ut dc omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat quod non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur. Ut igitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi rccompensarc, oportet peccatorem offensas cordis subiiccrc ipsius Dei offensi iudicio in persona sui ministri.

V. *Tertio,* cx usu Ecclesiae. Nam communis animi conceptio Christianorum est peccata omnia, sive occulta sive manifesta, oportere in sacramento poenitentiae confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis Concilii, primo, Lateranensis sub Innoccntio 111, ubi dicitur · quod *omnis utriusque sexus confiteatur peccata sua omnia,* – nullum ergo excipitur peccatum; ct deinde in Concilio Florentino, sub Eugenio IV. ubi dicitur ;* *Omnia sua peccata quorum memoriam habet, confiteatur,* ubi patet etiam peccatum cordis non excipi.

VI. Ad primam autem objectionem in oppositum · dicitur quod Ecclesia potest praecipere, et praecepit ». singulis annis confiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solum peccatum cordis occultissimum haberet: non qui?, ipsa habeat ludicarc de occultis, sed quia ipsius est determinare praecepta Christi ad certum tempus. Hinc enim fit ut, praecipiente Chnsto confessionem cuiuscumque mortalis peccati post baptismum, sive peccatum sit solum in corde sive ad extra prodierit. Ecclesia, determinans tempus confessionis ad singulo» annos, obligat ad confitendum singulis annis omnem qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, sive occultum sive non. Nam determinatio Ecclesiae non minuit aut restringit materiam confessionis praeceptae a Christo: sed tempus tantum confessionis determinat, relinquens materiam in suis limitibus.

VII. Ad secundam · vero dicitur quod responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur quod concursus potestati» ordinis ct potestatis jurisdictionis non tollit aliquid n potestate ordinis. b.t ideo cum hoc quod potestas ordinis extendit se ad occulta cordium peccata, stat quod cum ea concurrat potestas jurisdictionis, quae secundum sc ad huiusmodi occulta non sc extendit. Et, si perspicacius fueris intuitu», videbis quod, quoad forum poenitcnliale, potestas ordinis concurrit directe respiciens ipsa peccata; potestas autem jurisdictionis concurrit directe respiciens personam peccatoris, ut scilicet peccator 41 subditus sacerdoti, ut habeat potestas ordinis in quem exerceat actum suum remissionis vel retentionis peccatorum.

Ad secundam vero dicitur quod, quia omne indicium homini commissum intclligitur dc cognitis; et diversus est institutus a Deo modus cognoscendi in utroque *udicio ideo cx huiusmodi instituta diversitate modi cognoscendi provenit diversitas ista, scilicet quod iudicium poeniteritiale extendit sc nd omnino occulta peccata, iudicium vero iurisdictionis purae extendit se ad externa tantum. Ideo non est miranda disparilis utriusque potestatis in homine. – Quod enim iudicium omne commissum homini n Christo intelligatur cum cognitione causae, probatione non eget: cum non sit delegatum purum ministerium, sed commissa sit auctoritas iudicandi remittendo vel retinendo, absolvendo vel ligando. – Quod etiam diversus modus cognoscendi sit utrobique a Christo institutus, patet. Nam modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per
Vtn. »6. testes: ut patet Matth. xvin ", Modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis est spontanea confessio secreta, etc.; ut universalis Ecclesia testatur. – Quod demum cx hac diversitate modi cognoscendi provemut differentia dicta inter materiam et materiam, cx ŭpra dicti» clare patet. Quoniam ex hoc quod peccatum spontanea rei confessione accusandum est materia iudicii pocnitcntialis,
Nara. m. conclusum est * sub hac materia comprehendi peccatum cordis quantumcumquc occultissimum. Et per oppositum, quia solum peccatum testificabile est materia iudicii exterioris, ideo peccata in solo corde manentia exempla remanent a materia ecclesiasticae iurisdictionis.

Cum ergo obiicitur unumquodque recipi in alio per modum recipientis: admittatur. El cum infertur, *Ergo iudicium secundum potestatem ordinis commissum homini modificatur secundum conditionem hominis:* conceditur, formolitcr loquendo; quoniam nullum actum commisit Christus ministro sacramenti poenitentiae qui non exerceatur ab eodem secundum conditionem hominis; nam ct audire peccata, ct discernere inter ea, el interrogare circumstantias peccati ct peccatoris, ct retinere seu remittere, facit humano inore, utendo divina potestate. Et ideo, cum ulterius infertur. *Ergo non se extendit ad occulta,* negatur illatio· quoniam aliunde provenit quod iudicium hoc ic extendat ad occulta. Provenit enim ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, scilicet spontanea confessione, etc.; et hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere autem et indicate de occultissimis spontanea confessione accusatis» non excedit modum conditionis humanae utentis potestate divina.

Unde ad confirmationem ex simili ratione in potestate lurri.iictionis, dupliciter dici potest, ut patet cx ĕictis quod Ma mmb. non est similis ratio dc utriusque potestatis iudicio. Primo, quia modus cognoscendi m utroque iudicio est cx divina institutione diversus. – Secundo, quia ipse Dominus expressit diversimode utriusque materiam: dum unius materiam dixit *peccata,* absque limitatione aliqua; alterius vero dixit *peccatum in altum,* limitando peccatum ad peccatum in alium.

QUAESITUM TERTIUM

UTRUM OPORTEAT CONFITERI IN SPECIALI SINGULAS SPECIES ET NUMERUM CERTUM PECCATORUM

Circa materiam rursus confessionis, quaeritur tertio; Utrum oporteat confiteri in speciali singulas species
• et. cum. n. et numerum certum peccatorum. Et est ratio dubii ;* quoniam pars affirmativa communi auctoritate doctorum firmata videtur,

• *a*. aam. i. Et ratione comprobatur :* Tum quia circumstantia varians speciem peccati mortalis est necessario confitenda. Ergo a fortiori quaelibet species mortali» peccati est exprimenda. – Et similiter numerus peccaturum, cum non sit circumstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessario est exprimendus, prout memoriae occurrit: cum non magis teneatur poenitens accusare se de decimo quam de vicesimosecundo peccato, vel e converso.

Et confirmatur. Quia si non omne» species et omnia singularia oportet exprimere, consequens est quod aut nullas species nullaque singularia, aut quasdam species ct quaedam singularia sic, ct quasdam ac quaedam non. necesse est explicari. Et, cum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quaedam sic et quaedam non.

Tum quia pocnilens tenetur explicare omnia quae oportet cognosci a confessore ad hoc ut possit suo arbitrio
• et num. xt. adaequare poenam culpae ·; quoniam confitendo nihil aliud facit poenitens quam quod submittit se sacerdoti in persona Christi ad recompensanduin secundum illius arbitrium. Sed confessor non posset arbitrari dc aequalitate recompensationis nisi cognosceret diversitatem offensarum, quae in diversitate specifica consistit; ct numerum peccatorum, quoniam recompensa adaequans centum offensas non adaequat mille, et sic dc aliis. Ergo.

• *a* uura. viiL II. Pro parte autem negativa * videtur esse usus maioris forte partis confessorum ac pocnitentium, non curantium de huiusmodi subtili discussione.

Et confirmatur ratione. Quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis, atque melioris boni impeditiva. El molestia quidem satis putet expertis. – Quod vero sit inutilis, ex eo palet quod tam cum huiusmodi discussione, quam tine ea, pocnitcntibus providetur eodem modo. – Quod autem sit impeditiva maioris boni, testatur experientia. Quoniam ct confessores circa huiusmodi discussionem solliciti impediuntur a multorum confitentium audientia, dum forte lotum tempus consumunt circa unum. Et pocnitentes minus devote confitentur implicati huiusmodi discussionibus.

HI. Ad huius quaestionis evidentiam, sciendum est duplex esse iudicium: quoddam est cuius actui est propter seipsum intentus; quoddam vero cuius actus est propter aliud. Ad primum iudicium. quia spectat facere iustum absolute, pertinet quoque cognoscere singula peccata, ut singula possit adaequare puniendo. Ad alterum vero indicium, quia non tendit ad punitionem secundum se, sed m ordine ad alium finem, puta bonum commune; sicut sufficit punire prout expedit illi fini, ita sufficit cognoscere quantum opus est ad illum finem. Inter praesentis autem vitae tempus ct futurae hoc interest, quantum ad indicium, quod nullum praesentis vitae indicium tendit ad punitionem secundum se, sed ut medicinalem: eo quod praesentis vitae tempus non est tempus punitionis, sed in quo poenae sunt medicinae, vel ipsius qui punitur vel iliorum. Iudicium autem futurae vitae est id quod ad punitionem secundum seipsam tendet: quoniam ad adaequandum poenam culpae ordinatur, non ad bonum puniti nec ad cautelam aliorum, sed ut reus patiatur quod meretur.

IV. Ncc putet aliquis iudicium quod m foro poenitentiah exercetur, locari debere sub iudicio primo modo, propterea quia iudicium hoc est magis divinum quam humanum, et confessor m tantum personam Dei in actu illo tenet ut nesciat ipse quod scit ut Deus. Falsa est imaginatio ista. Tum quia iudicium pocnitcntialc ad praesentis vitae tempus spectat: ac per hoc, non est exemptum ɑ communissima ratione iudicii praesentis vitae. – Tum quii Salvator noster hoc attestatur, dicens, Ioan, m ·; *Non enim* · ĕ». p *misit Deus Filium suum in mundum ut iudicet mundum: sed ut salvetur mundus per ipsum.* Hinc enim apparet quod Christus non venit in primo adventu ad iudicandum mundum per ministros suos, hoc est. ad indicium secundum se exercendum: sed ad salvandum, hoc est, quantum ad poenitentiae sacramentum spectat, ad iudicium salutare

per sum ſuJicv exercendum. Idem est nutem indictum salutare, ct iudicium medicinale. Et pocnitentiale iudicium ad primum Domini adventum spectat procul dubio, ad quem spectat sacramentum poenitentiae. Est igitur pnenitcntiale iudicium non iudicium absolute, sed iudicium salutare seu medicinale. Ac per hoc. non tendit ad punitionem secundum se. sed in ordine ad salutem, non aliorum, sed ipsius rei solius.

V. Et quia hoc proprie est officium confessoris, ideo hinc perspicere oportet quanta debet esse cognitio peccatorum. Oportet enim tantum manifestari peccata, quantum exigit huiusmodi salutare iudicium. Si enim ad hoc salutare iudicium exigitur manifestatio omnium et singularum specicrum, et certi numeri singularium, consequens est quod oportet pocnitcntem haec explicare, iuxta possibilitatem suam. Si vero huiusmodi discussio non exigitur, consequens est quod non oporteat pocnitcntem haec explicare. Et si haec negativa admittitur, consequens est ut declaretur quae et quanta discussio exigitur ad hoc salutare iudicium.

Dicamus igitur quod iudicium huiusmodi claudit in sc duo: scilicet esse iudicium, ct esse salutare; ita quod secundum est tinis primi. Et propterea cx secundo manifestandum est primum: tantum enim debet concurrere dc eo quod est iudicli. quantum expedit, vel saltem opus est, ad hoc ut iudicium sit salutare poenitenti. Et quia salutare poenitenti iudicium a iudicio absolute differt, ut dictum est ;* quantum ad punitionem, in hoc quod in tudicio absolute intenditur ad punitionem secundum se, in iudicio vero salutari intenditur punitio salutaris poenitenti; consequens est ut differentia quoque sit quoad cognitionem. Nam quia punitio secundum se consistit m adaequatione poenae ad culpam. oportet m iudicio absolute cognoscere exacte culpas omne» ct singulas, ut aequari illis possit poena. Et quia punitio medicinalis consistit in commcnsurationc poenae ad pocnitcntem et illius salutum, sicut medicina consistit in commcnsurationc tam od infirmum quam ad sanitatem acquirendam; et commensurata poena tam poenitenti quam ipsius saluti absque exacta cognitione omnium et singularium culparum recte iudicatur atque imponitur; ut patet, quantum ad peccatorum species, de superstitionis seu divinationis et similium speciebus: absque discussione harum commensurata tam poenitenti quam cius saluti punitio atque provisio fit. Quantum vero ad peccatorum numerum, ex eo quod medicinalis tam punitio quam provisio idem habet iudicium si certificatus fuerit numerum vicenarius, et si incertus relictus sit an duobus demptis vel adiunctis; et similiter si certificatus fuerit centenarius, an dubium inter nonagenarium ct decem supra centum; et sic de aliis. Haec enim, ct similia, manifestant quod salutare iudicium non exigit exactam omnium et singularum culparum cognitionem: sed cx sua formali ratione exigit omnes et singulas mortales culpas cognosci usque ad hoc quod notum fiat confessori quae, qualis, quanta, etc., poena commensurnri debeat huic poenitenti recte disposito ct illius saluti.

Dico autem, *recte disposito:* quia, licet aliquis poenitens sit minus devote dispositus, ac per hoc commensurate aie indisposito poenitentia erit forte oratio Dominica semel; manifestatio tamen peccatorum in iudicio salutari debet perducere confessorem ad cognoscendum quanta, qualis, etc., poena deberet sibi commcnsurari si esset recte dispositus; huiusmodi enim indispositio pocnitcntis, quia est per accidens. non variat id quod per se exigit salutaris iudicii ratio. – Notanter quoque dixi iudicium salutare *non requirere* cognitionem exactam omnium et singulorum peccatorum mortalium, et non dixi quod *requirit imperfectam eorum cognitionem:* quoniam ncc exigit nec excludit plenam eorum cognitionem; sub formali namque ratione iudicii medicinalis potest materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

VI. Et quoniam practica nimis est ct valde communis notitia de confessione, idcirco, ad particularia descendendo, dicimus quod species peccatorum mortalium sunt in duplici differentia. Nam quaedam sunt quarum diversitas diversitatem iudicii salutaris inducit: aliter enim iudicandus est pro saluto ſblasphcmu aliter adulter, aliter homicida, etc. Et tales sunt species peccatorum quae in communi habentur notitia: ut adulterium, fornicatio, furtum, rapina, contumelia, detractio, etc. Quaedam vero species sunt quae nullam videntur facere in salutari iudicio differentiam, ut sunt species divinationis: idem est enim iudicium pocnitentialc si quis aqua vel terra abusus fuerit, et sic de aliis. Et huiusmodi videntur esse species gulae, et universaliter omnes latentes: quas forte vix doctorus discernunt. Et propterea explicare primas peccatorum species m confessione oportet: secundas vero sufficit explicare in generibus subalternis, puta. *Peccavi in nigromantia,* et sic de aliis.

VII. Circa numerum vero peccatorum, sciendum est quini dupliciter accusandus occurrit: primo, secundum sc; secundo, ut circumstantia peccatoris. Et secundum quod est circumstantia peccatoris, differentiam quodam modo inducit in iudicio salutari, et quodam modo non inducit. Nam aliter iudicandu» est, et medendus, qui semel tantum aut bis offendit: ct aliter qui centies offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit, eodem modo iudicatur ne medetur si ſmillie et ri centies miliies offendit. Ncc hoc eget probatione: quoniam experientia testatur.

Secundum ć nutem numerus peccatorum accusandus venit, non ut fadt differentium in iudicio absolute, sed ut facit differentiam in iudicio salutari. Et propterea, si nescitur. sufficit explicare illum crassa quadam aestimatione: nntn ſlutari> iudicii ratio non variatur cx hoc. Verbi gratia. commisit quis furtum mulioties, videtur sibi quod parum plus aut ſmino fuerit quam vigesies: non est opus sollicitari, *Porte fuerunt vigintiduo, forte undeviginti;* sed sat est ita confuse numerum explicare ut occurrit. Quocirca numerus peccatorum, um ut circumstantia peccatoris quam secundum se, si certus non est (nam ad curtum numerum occultandum nulla conducit ratio), vel explicandus est sub quodam verisimili numero; vel, cum consuetudo peccandi praecessit, explicato tempore, puta quod per decennium fuit in hac mala consuetudine, ct frequentia delinquendi, puta quod quotidie nul fere, seu quovis alio modo multitudine maxima seu frequentia manifestata, aperiendus est.

Ncc oportet in huiusmodi numeris pocnitcntem aut confessorem multum sollicitari: quoniam par est salutans iudicii ratio; et quandoque utrique nocet sollicitudo circa hoc. Magis enim debet manifestari frequentia cum pronitate, quam indagari verisimilis certus numerus, puta ter centum, seu mille, etc. I'nde, si meretrix audienda est ad poenitentiam conversa, facillime potest quoad haec expediri, narrando discursum vitae suae in annis meretriciis: nec oportet sollicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, sed ex discursu vitae suae discrete manifestato arbitretur ct medeatur prudens confessor.

VIIL Haec sunt quae ex parte salutaris iudicii exprimenda videntur in confessione. Quibus si adiunxeris quod, cx parte pocnitcntis, tenetur reus ipse accusare se dc omnibus, ut reconciliatio amicitiae fiat, dicendum est quod poenitens debet habere intentionem explicandi omnia mortalia; ac per hoc, sub quocumque modo dicendi debet intendere comprehendere omnia. Ita quod explicare species vel individua tali vel tali modo, non eligitur a poenitente aut confessore ad occultandum aliquid, sed ad faciliorem modum explicandi omnia.

Et sic dicendo evitatur error putantium quod sufficit explicare numerum in communi, puta dicendo quod *pluries furatus sum.* Iloc enim non sufficere manifeste patet cx eo quod aliter iudicandus est ct medendus qui bis tantum, et qui centies furatus est. Et vitatur molestia ac sollicitudo reducendi incertum numerum ad certum. Media siquidem via incedendum est: ut salutaris iudicii ratio habeatur, quod medium est inter purum iudicium ct caecum iudicium.

Et utraque pan quaesiti aliqualiter est vera; ct auctoritati doctorum et usui confessorum ac poenitendum simul defertur :*

• Ntt». ni, it.

Bum ».

Kem-

IX. Ad obicctioncs tamen primo allatas ·, pro quanto contra conclusa militant, respondendum est. Et ad auctoritatem quidem doctorum dicitur quod intelligitur quando certus est numerus peccatorum: ex quo enim poenitens intendit omnia dicere, ct certus est dc numero peccatorum, nulla apparet ratio quare non debeat numerum illum explicare. Dc incerto autem numero in solis forte verbis ab aliquo docture discordare credimus.

De epcciebus vero, dicitur quod dc communiter notis specicbus verifleatur corutn dictum. Alioquin non relinqueretur in Ecclesia Dei millesimus quisque confessor non errans: cum huiusmodi latentes spectes rarissimis sint manifestae.

X. Et per hoc patet solutio sequentis objections et LJ//·' suae confirmationis ·. Nam non dicimus quaedam singulam esse confitenda ct quaedam non; ncc dicimus quasdam species peccatorum esse manifestandas ct quasdam occultandax; sed dicimus alio modo aperiri quasdam species, scilicet communiter notas, ct alio modo aperiri quasdam alias species, scilicet quarum diversitas est latens, illas in speciali, istas m una carum seu aliquo huiusmodi. Et similiter dicimus omnia singularia confitenda, sed non eodem modo: nam certa m numéro certo, incerta autem, non cxcessivae tamen multitudinis, m numero verisimili (etiam st aliqualiter crassa affuerit aestimatio) scu frequentia idem insinuante; incena autem excessivae multitudinis sufficit in confuso significare, ut prudens confessor intclligat. Et ratio diversitatis est diversa habitudo ad salutare indicium: hinc enim omnia pendent.

Et quia non omnes confessores sunt aequalis perspicadialis ac prudentiae, ideo aliquis explicandi modus tufflat apud aliquem confessorem, perpendentem inde totum quantum sufficit ,id indicium salutare, qui alteri non sufflcuret. Similis quoque accidit quandoque disparius cx pane poenitendum: quibusdam scientibus ante confessoris oculos brevissime ct clare omnia sua peccata, ut iprimet sciunt, proponere; quibusdam autem involventibus aut laborantibus in singulorum explicatione.

XI. Ad rationem autem magis urgentem ;* dicitur quod. ut i im * dictum est. adaequare poenam culpae contingit Nam. m, »».' dupliciter: vel simpliciter, propter se; vel quodammodo, m ordine ad aliud. Et quod primo modo exigit exactam cognitionem cuiusque t un culpae quam poenae quia in aequalitate poenae ad culpam consistit. Secundo autem modo non exigit exactam cognitionem culpae ct poenae, quia non consistit m utriusque aequalitate; sed exigit cognitionem commenur.itionis poenae ad finem. Et quoniam primo modo non est actus iudicii praesentis sitae, ideo nd confessorem non spectat netus iste. Et. *cum* po*(entia sit propter actum,* non est opus ut confessori sic exacte nota liant peccata ut possit poenam culpae adacquare simpliciter ct absolute. Sed quia ad confessorem spectat commensurate poenam pocnitenti in ordine ad suam salutem, quoniam hic eat actus iudicii salutaris sibi commissi; ct huiusmodi commcnsurolio in quadam propontone media inter pocnitcnlem ct illius salutem consistit, ricut medicinam oportet esse propartionatam cl sanitati recuperandae et infirmo, sunt enim medicinales poenae pr.ic»cntis temporis; ideo ct vera est doctorum sententia dicentium quod confessor debet posse adacquatam poenitentiam arbitrari, salvatur enim commcnsurauonis udacquatio. licet non interveniat aequalitas inter culpam cl poenam; et verum est quod peccatorum notitia non exacta sufficit ad adaequatam poenitentiam arbitrandam a confessore.

QUAESITUM QUARTUM

AX PECCATA SEMEL IU I E CONFESSA. SUBSECUTA ABSOLUTIONE ET SATISFACTIONE. POSSINT ITERUM FRUCTUOSE CONFITERI, ETC.

Q v a &r it ih quarto, adhuc circa materiam confessionis, an peccata semel rite confessa, subsecuta absolutione ct satisfactione, possint iterum fntcluosc confiteri, etc.

• α. nera.it. Videtur enim quod non. *Primo* quia nulla forma sacramenti est iterabilis stiper eadem numero materia. Peccata nutem xunt materia in hoc sacramento. Ergo.

• Cf Dura. t. *Secundo* ;* quia oportet salvari veritatem efficacem in formis sacramentorum. Quae in hoc casu non ‘olvarctur: falsum namque diceret sacerdos dicendo. *Absolvo te a peccatis tuis,* etc.; quoniam non absolvitur nisi ligatus, hic autem praesupponitur absolutus.

• Cf. nos», n. *T&tio* ·, quia hoc sacramentum, cum ministretur per modum iudicii. exigit cognitionem vinculi. Quac in proposito non haberetur, si confitens denuo peccata alias confessa solummodo exprimeret; lateret enim confessorem istum esse alias ab his absolutum, ac per hoc lateret ipsum poenitentem hunc vinculis horum peccatorum adstringi vel non adstringi. Quod est inconveniens

• c1 aom. w. *Quarto* 9 quia, si replicatio confessionis eorundem esset fructuosa, sequeretur quod aliquis eidem confessori replicando solummodo in communi confessionem, puta. *Dico meant culpam de his quac alias dixi,* etc, fructum sacramenti perciperet. Et sic in uno dic centies replicando. centies fructum sacramenti perciperet. Quod est ponere sacramenta in ridiculum.

• Ci. num. vm *Quinto* , quia iudicium semel latum sine errore a confessore Deus sic ratificat quod est irrevocabile. Ergo ral‘onaf e ĕ 1» inquit Scotus ·, quod etiam sic ratified quod »M qùlwDOM» t o o U c In JtM· «nu. sit irrcitcrabile quoad fructum.

Et confirmatur cx his quac .videmus in fora litigiosa. Nam sententia definitiva absolutoria accusati innocentis non ŕeplicatur ncc, si replicaretur, absolveret, quia non est amplius obligatus, ut absolvi posait.

In oppositum videtur esse communis opinio.

II. Ad evidentiam huius, sciendum est contineri hic duo quaesita, scilicet: an iterare eorundem confessionem sit licitum; et an sit fructuosum. Et est sermo de confessione non mixta. quae scilicet continet quaedam pccata alias confessa ct quaedam nunquam confessa, sed de confessione continente solummodo alias confessa. Et similiter est sermo dc fructu cx parte sacramenti, scu clavium . et non de fructu cx parte poenitentLs scilicet erubescentia ct ampliori satisfactione cl huiusmodi. Nullus enim dubitat huiusmodi erubescentiam ac satisfactionem esse fructuosam. Et similiter nullus dubiuc confessionem mixtam esse licitam et fructuosam : saltem ea ratione quia *utile per inutile adiunctum non vitiatur* ·. · i* ^·· rc» XXXYO ·

III. De primo igitur quaesito, non memini legisse me ex aliquem tenentem es$c illicitum iterare eorundem puram confessionem. Et quae circa hoc ingerere possent ambiguitatem. in primi' argumentis 9 tanguntur, cx quorum so- · Nu» ». lutionc ’ manifestum erit licitum «se eadem peccata plu- · rr «4« ries confiteri pure.

Et quia ratio quam in secundo quaesito adducemus, hoc idem concludit, ideo transeo ad secundum quaesitum. In quo invenio Scotum, in IV *Sent.,* dist. xvui ·, respondendo ad primum, tenere partem negativam esse probabiliorem: ita quod sentit iteratam confessionem non esse fructuosam cx parte clavium, hoc est, ncc remittere culpam. quac iam dimissa supponitur, nec remittere partem aliquam poenae. Movetur autem cx argumento quinto loco allato, cum sua confirmatione. ’·

Sed revera non solum minus probabilis, sed falsa est cius opinio. Quod sic patet. Quicumque suscipit quodcumque Ecclesiae sacramentum rite ac digne, concurrentibus omnibus requiritis ad sacramentum, puta forma, materia, partibus omnibus, ministro idoneo, etc-, non solum licite recipit sacramentum, sed etiam recipit fructum sa-

cramcnti. Sed in casu proposito pocnitens rite ac digne suscipit sacramentum, etc. Ergo est illi fructuosum sacramentum. Quod est intentum. – Maior est per sc nota: positis enim omnibus tam ex parte agentis, quam ipsius sacramenti, quam suscipientis, non est intclligibile, rcgulariter loquendo, non esse fructuosum sacramentum. Et patet inductive in singulis sacramentis. Minor nutem facile patet discurrenti per singula requisita ad sacramentum poenitentiae, tam ex parte ministri, quam suscipientis, quam ipsius sacramenti

Unde dicendum est quod fructus iteratae confessionis, praesupposito fructu primae, est augmentum gratiae, et remissio aliquantae poenae, si tot i prius non est remissa. Similem enim fructum habet prima confessio, ad quam, heri contritus, hodie accessit: augmentavit cmm gratiam, et remisit aliquantam partem temporalis poenae, si pocnitens adhuc debitor illius erat.

* Num. i.

IV. Ad prima ergo argumenta ·, quae contra primum militant quaesitum ·, respondendo dicitur quod, materia sacramenti poenitentiae existente duplici, scilicet remota cl propinqua, nam remota est peccatum, propinqua vero est ipse actus pocnitentis, scilicet confessio; non inconvenit super eadem materia remota, diversa tamen cxistenle materia propinqua, iterari formam sacramenti. Et proptcrca, quia confessio non est eadem, licet sit eorundem peccatorum. potest licite replicari forma: immo, recte loquendo, sicut materia propinqua est alia numero et non est replicatio eiusdem, ita forma est alia numero et non est replicatio eiusdem.

• Ci. quoi. it.

V. Ad secundum dicitur quod huc argumentum patitur difficultatem communem huic quaesito ct alteri quaesito: quid scilicet solvit quando totaliter contritus, ct solutus a culpa ct poena, accedit prima confessione ad sacramentum poenitentiae. Eadem est enim utrobique difficultas. Et eadem responsione satisfit utrique: dicendo quod, quia sacramentum est exterius sensibile signum, secundum ea quae exterius geruntur ab Ecdcsia judicatur ct ministratur. Ac per hoc, quia pocnitens proponit peccata sua ut expiubilin. ac ut ca quibus scipsum alligavit, ideo Ecclesiae minister absolvit, idest, *sacramentum absolutionis impendit* · licite profitcnti alligationem Et quia in sacramento efficitur intus quod significatur extra, ideo intus communiter fit absolutio peccati, saltem quoad aliqunm partem poenae.

-ox. Π1 Pan.qu. LXXXIV, xrt. J, ad $.

Et licet hoc sufficere videatur, quia nd id quod communiter invenitur leges respiciunt · : subiungendum tamen est stringentibus casum ad immunes etiam n poena, quod ipsa gratia augmentât.!, quae per sacramcntalem absolutionem confertur, habet rationem magis absolutorii. Quia enim sacramentum poenitentiae ex propria ratione habet quod sit medicinale et curativum infirmitatis peccati actualis; ct peccati actualis infirmitas consistit non solum in culpa et vocata poena, sive aeterna sive temporali, sed in multis aliis malis, ut clare patet m augmento vulnerum originalium: ideo absolutio sacramcntalis non solum extendit sc ad culpam et poenam, sed ad alia ex peccato actuali incursa mala. Ita quod gratia per «acramcntalcm absolutionem significata et collata, quatenus est sacramcntali» huius sacramenti, eo ipso quod extenditur ad amplius sanandum n morbo peccati actualis, habet rationem magis absolutorii a peccato: sicut gratia baptismatis, si baptizaretur quis plene prius consecutus baptismalcm gratiam cx baptismo flammis, esset magis nblutiva a peccato, dum a peccati reliquiis magis mundaret. Cuilibet siquidem Christiano, sicut convenit orare. *Amplius lava me, Domine, ab iniquitate mea* ·, ita convenit orare. *Amplius sana, Do· · mine,* et. *Amplius absolve. Domine,* etc.

• CL I^c. dL »upra. Qj. Co·· *trit.,* qaaeaâo ir, aura vu.

Ncc putes novam me introducere dc effectu sacramenti poenitentiae doctrinam. Vide superius divum Thomam. in art. i. qu. txv, dicentem: *Extrema unctio ordinatur contra reliquias peccatorum, quae scilicet non sunt sufficienter per poenitentiam sublatae, aut ex neplipentia aut ex ipnorantia.* Et percipe cx his sacramentum poenitentiae ad tollendas etiam reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia aut negligentia ex parte nostra non impediat sufficientem illarum ablationem.

VI. Ad tertium dicitur quod, quia confessio fit dc actibus peccatorum, et non de esse sub peccato, debemus enim confiteri quod fecimus tale et tale peccatum, an autem adhuc detineamur illius peccati vinculo, vel sub peccato non simus, sub confessione non cadit: ideo satis est confessori cognoscere pnenitentem confitcntcm se perpetras c tale peccatum, ct paratum ad poenitentiam, etc.; sufficit enim quod subiiciat sc iudicio, accusando ieipsum. etc.

Et confirmatur. Quia poenitentiam egisse dc talibus peccatis pertinet ad circumstantias alienantes sententiam indicis. Quas constat non esse opus confiteri.

VII. Ad quartum dicitur quod, quia praecipuus sacramenti effectus est gratia prima vel eius augmentum, ideo frequentia sacramenti illis solis convenit qui scipsos paratos reddunt ad gratiae augmentum. Et propterea non sequitur quod fructus sacramentorum exponat ca ridiculo. Non sunt enim frequentanda, quantumcunque fructuosa sint, nisi a dispositis ad praecipuum eorum effectum: communiter autem huiusmodi dispositio non tam frequenter invenitur in hominibus ut toties expediat confiteri.

VIII. Ad quintum dicitur quod sequela nihil valet. Quoniam irrcvocabililRs sententiae pertinet ad firmitatem indicis ct iudicii: infructuositas autem, supposita itcrabilitatc, prae se fert aut infirmitatem aut minorem largitatem iudicis vel iudicii; iudicis quidem, si non vult aut non potest virtutem dare similem iterato iudicio; iudicii autem, si iudicium ipsum secundum se non est virtuosum. quale est humanum iudicium in foro litigioso. – Et per hoc patet responsio ad confirmationem.

Notantcr autem dixi *supposita iterabilitate.* Quoniam cx hoc ipso quod Deus iterabile instituit sacramentum poenitentiae super eisdem peccatis, consequens est ut fructuosum replicet. Secus autem est in non iterabilibus sacramentis: huiusmodi enim, co ipso quod sunt non iterabilia, vana sunt si iterantur.

QUAESITUM QUINTUM

AN CONFESSIO INFORMIS SIT ITERANDA

• CL nom. ».

Circa qualitatem confessionis, quaeritur: An confessio informis sit iteranda.

Videtur enim quod sic ·, *Primo,* quia instrumentum oportet moveri a principali agente: alioquin instrumenti ratio non salvatur. Ergo iudicium pocnitentialc oportet a ministro exerceri prout movetur a Deo. Sed, confessione existente informi, non exercetur iudicium pocnitentialc secundum motionem divinam. Ergo oportet denuo confiteri, ut exerceatur pocnitentialc iudicium ut instrumentum motum a Deo principaliter absolvente.

Secundo .* Confessione existente informi, deest una pars sacramenti, quae est contritio. Ergo sacramentum non valet, sed est iterandum: ut patet in aliis sacramentis quando deficit aliqua pars. · <x p»m. v.

Tertio · quia, confessione existente informi, nccesSe est peccatum aliquod mortale subtrahi n materia absolutionis. Ac per hoc, necesse est confessionem non esse integram: ct consequenter esse reiterandam. – Assumptum probatur. Tum quia communiter confessio informis accidit proptei aliquid non explicatum in confessione. – Tum quia pcc- ' u «u· »u.

catum illud quod dum absolutio fit a poenitcntc committitur irreverenter suscipiendo sacramentum, non est materia absolutioni»: quoniam non potest simul pocnitens peccare ct absolvi ab illo peccato.

• cj num mi. *Quarto* ·. quia fructus sacramenti poenitentiae est remissio peccati cx coniunctione passionis Christi per sacramentum ad pocnitentem. Sed, confessione existente informi, non iit huiusmodi coniunctio, nec habetur hic fructus. Ergo vanum fuit huiusmodi sacramentum: et consequenter iterandum est.

/m *oppositum* est auctoritas divi Thomae, in IV *Sent.*, •Ou m. «π. 4, qa u difl. xvii .

II. Circa hanc difficultatem, quae propter diversas opiniones *adhuc sub iudice* videtur esse, sciendum est quod vitandi sunt duo extremi errores. Alter est quod omnis confessio informis est valida, ita ut non sit iteranda. Clare siquidem patet confessionem illius qui propter verecundiam peccatum aliquod morule tacuit, esse informem et reiterandam. Alter est quod nulla confessio informis est valida ila quod non sit iteranda. Nam clare constat nescire nos an aliqua nostra confessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia ; et, cum hoc dubio, non curare nos amplius de memoria peccatorum ut denuo confitendorum: cum tamen oporteret nos esse sollicitos ad pluries confitendum, ut quandoque fieret confessio formata. Et sic nunquam linis imponendus esset confessioni, ut tutior pars eligeretur. Quod constat universalis Ecclestac aures offendere.

Ex utroque autem errore perspiciendum est quod non ad ipsam informitatem, fed ad informitatis causam resolvere oportet validitatem vel non validitatem informis confessionis: cx eo enim quod aliqua informis confessio est valida, ct aliqua non est valida, non cx ipse informitate, sed aliunde, puta ipsius informitatis causa, provenire debet quod aliqua sit valida ct aliqua non. Et quoniam cama haec se tenet ex parte pocnitcntif, cuius duo sunt actus usque ad absolutionem, scilicet contritio ct confessio, ideo hinc scrutandum est quid veri appareat.

Ex parte igitur confessionis, certum est confessionem ex proposito non integram propter verecundiam aut aliquid huiusmodi. c«e invalidam ac reiterandam. Et in hoc nulla est quaestio. – Ex defectu autem contritionis tota oritur difficultas.

III. Quae ut clarius elucescat, distinguendus est contritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus est ipsa absentia caritatis. Qui enim sunt ila attriti quod dolent de peccatis omnibus ut de summo odibili, et proponunt vitare mortale peccatum ut summum vitabile, si confessionem subeunt informem. non tenentur iterare confessionem. sed est eorum confessio valida. Nec alia hoc eget probatione quam superius ' adducta cx universalisEcclesiae testimonio: omnes enim sapientes et timorati viri sic dispositis mandant imponendum esse confessioni finem. • Num.pracccd.

In inferiori autem gradu contritionis sunt sic attriti ut dolcant quidem dc omnibus peccatis, non tamen ascendunt usque ad hoc ut dolcant de cis tanquam summo odibili: et similiter proponunt cavere de futuro, non tamen tanquam a summo vitabili. Et hoc bifariam contingit. Primo, sine discussione tali- defectus: quia scilicet non discutit pocnitens dolorem suum dc commisso mortali, an sit tanquam de summo vitabili. et similiter propositum suum vitandi mortale, nn intendat vitare tanquam summum vitabile ; sed occurrit tantum cis dolcre dc peccato et cavere de futuro, sicut si offendissent unum hominem et dolerent de offensa praeterita et intenderent amplius illum non offendere, in eorum tamen nnnno non ita dominatur affectus tam vitandi offensam in futuro quam detestandi commissam m praeterito, ut pro summis malis haec habeant. Dc horum numero utinam non maxima pars Christianorum poenitentium sit ! Quos non. sicut prunos, puto virtute clavium de attritis regulariter lien contritos: sed in sua attritione absolvi et communicare. Cuius signum est quod caritas, sicut positive praefert Deum omni amabili. ita facit apud habentem ipsam offensam Dei odibilio-

rem omni odibili, cl magis vitandam omni nlio vitabili: *operatur enim haec magna amor Dei si est* ·, ct «i haec non operatur, non est caritas Dei. De istorum confessione intclligo doctrinam divi Thomae · quod confessio informis per defectum contritionis est valida, ita ut non sit iteranda. Et erit cis fructuosa quando *ascendent ad cor altum* ·, ut habeant peccatum pro summo odibili ct summo vitabili. ct confitebuntur fictionem suam hanc, quo ut contriti sacramentum susceperunt, cum in veritate contriti non essent. Quare autem huiusmodi confessio sit valida, inferius · declarabitur.

Si vero huiusmodi attriti animadverterint se non esse contritos, simile est de eorum confessione iudicium ct de confessione illorum qui sunt in tertio gradu, dc quibus modo subiungimus quod in infimo loco attritorum sunt: qui ambas contritionis panes aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritionem enim cum duo spectent. dolor dc peccato ct propositum cavendi de cetero, intimi procul dubio sunt qui dc praeteritis quidem aliqualiter dolent, ct dc futuro velleitatcm habent cavendi. Inter quos est etiam latitudo: non solum secundum gradus doloris ct vcllcitatis; sed etiam secundum differentiam percipientis vel non percipientis statum proprium; ct similiter secundum differentiam explicantis vel non explicantis in confessione plene seipsum. Nam qui huiusmodi statum suum non percipit, ac per hoc, non explicat confitendo, integre quidem confitetur quantum est ex intentione; qui autem percipit et confitetur, etiam integre ex intentione confitetur, qui vero percipit cl non confitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatum confitendum, adhuc integre cx intentione confitetur; secus nutem $1 nollet hoc confiteri, tunc enim ex proposito dimidiaretur confessio. Et similes distinctiones fieri possunt dc attritis m -secundo gradu positis. Quocirca dc omnibus dicitur quod, cum cx proposito tacetur peccatum sacrilegii cx tah statu pocnitcntis consurgens, confessio non est valida, sed iteranda : decst siquidem confessioni non sola contritio, sed integritas cx proposito. Quando vero confessio ex proposito est integra, omnium confessio videtur valida, ita quod non est necessario iteranda. – Quamvis differentia inter cos sil quoad vitandum sacrilegii peccatum. Quoniam percipientes statum suum malum, cl confitcntcs eundem , putantesque se non sacrilegio sed bono operam dare, rogando confessorem ut cos absolvat, excusantur, si bona fide cum sacerdote docto id tractent, a sacrilegii peccato. Ncc obstat si dicatur quod ista est ignorantia luris divini: quoniam in huiusmodi quae sunt iuns divini positivi, excusamur indocti quando a ductoribus iudictbus sic eruditintur; ••tatuii enim Deus leges suas *ad infimos per medios* * pervenire; unde ct \postolus mulierem a viro suo interrogare jubet ·, si quid voluerit scire. Illos autem qm non explicant confitendo huiusmodi malum statum suum. nescio excusare a novo sacrilegii peccato. Deberent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre scipsos in lus quae communiter poemtentes nossc et confiteri consueverunt: communissimum autem est pocnitentibus omnibus confiteri voluntatem suam de non cavendo de cetero: hoc enim etiam mulierculae cl sciunt et servant.

IV. Communis autem ratio quare attritorum omnium integra quidem sed informis confessio est valida, ita quod non est iteranda, assignatur a divo Thomn '. quia sacramentum poenitentiae verum invenitur ct fructuosum» non tunc, sed quando aderit contritio. Et quidem quod verum inveniatur sacramentum, non solum secundum illorum opinionem qui negant contritionem esse partem sacramenti poenitentiae, apparet, quia nihil decst huic sacramento nisi contritio: sed etiam tenendo contritionem esse partem sacramenti poenitentiae manifestatur, ex eo quod contritio, non secundum sc. sed relata ad confessionem, hoc est ut est spontanea voluntas recompcnsandi ad arbitrium sacerdotis, par sacramenti est posita superius · a divo Thoma. Haec autem in proposita confessione invenitur, dum quilibet sponte eligit submittere sc indicandum sacerdoti, etc. Quia concurrunt igitur ad sacramentum huiusmodi omnes partes cius, quae »e tenent loco materiae, et forma et

minister debitus, consequens est ut sit verum ecclesiasticum sacramentum. Quod autem, existente vero sacramento, informitas non pariat reiterationem, sed fructum futuro tempore, a divo Thoma probatur quia sic est m aliis sacramentis. Et vere sic est de baptismo, confirmatione, ordine. etc. Nec obstat dicere quod hoc verificatur in istis sacramentis quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: utrumque enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest quod non oportet iterari, etiam si esset iterabile: ex eo namque quod sacramentum est propter fructum eius; et fructus cius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione; optime sequitur quod non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius, extrema unctio est sacramentum iterabile: et tamen, si incpntritus suscipit quis extremam unctionem et post horam conteratur, non reiterabitur extrema unctio, nec carebit infirmus monens illius fructu; quoniam» si careret illius fructu, petenti infirmo iterari extremam unctionem ob suam incontritionem, Ecclesia non negaret; quam tamen negat, dum super eundem morbum, etc., ordinat non repetendam. Ex hoc ergo quod informiter suscipiens sacramenta, sive iterabilia sive non, cx ipsa informitate, licet perdat fructum pro tunc, immo quandoque addat novum peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum sacramenti pro quando erit contritus, habetur quod non oportet iterari sacramentum» Nec oportet aliam huius rationem quaerere quam ipsam sacramenti vim ritumque Ecclesiae. Augustinus enim primus hoc docuisse videtur dc baptismi fructu '; divus Thomas ad alia sacramenta hoc extendit; ct Ecclesiae ritus hoc sidetur semper servasse. fructu quoque extremae unctionis attestante. Et propterca concludendum videtur hoc loco *non plus sapere auam oportet* .*

• Dr *Baputmo* iib. i. «p. χα.

• aj ×ii. »cr». j. cap. 3

• Xu«. i.

\. Ad primum in oppositum * dicitur quod, sacerdote praesumente absolvere impoenitentem, sacramcnUlc indicium exercetur ut Dei instrumentum quodammodo non, ct quodammodo sic. Nam quoad modum exercendi non procedit a Deo: quoniam sacrilege exercetur. Quoad substantiam vero sacramenti a Deo procedit simpliciter el absolute. Et quia sacramentum secundum se est fructuosum, ideo a Deo procedit ut sacramentum fructuosum sortiturum effectum quando suscipiens est dispositus. Et licet tempus dispositionis cx parte recipientis arctetur ad tunc, tamen cx divina largitate extensum mtclligimus ad tunc vel postea, quando erit dispositus, ut in baptismo contingit. Ideo non oportet sacramentum repetere ut Deo actore exerceatur.

VI. Ad secundum dicitur quod in contritione duo sunt: scilicet velle rccompensarc, et caritas informans illud velle. Et respectu quidem sacramenti poenitentiae absolute, sufficit contritio quoad primum: respectu autem eiusdem fructuosi in ipsius praesentia, concurrit contritio etiam quoad secundum. Et hoc solum decM in proposito. Unde nulla pars sacramenti, ut necessaria est ad sacramentum, deficit: quamvis deficiat ut necessaria ad sacramenti effectum nunc.

\ II. Ad tertium dicitur quod, quia actus morales ex per sc obiecto iudicantur, ille solus dimidiat confessionem qui es intentione integritatem violat. Et propterea, cum tn proposito >upponatur confessionem esse cx intentione integram, licet materialiter non sit integra, non sequitur confessionem c«e iterandam.

Adverte tamen hic quod, sicut in aliis vinis tam enormiter contingit errare materialiter ut actus redeat ad naturam formalem sui generis, ut patet in detractione, contumelia ct huiusmodi (contingit enim tam graviter, absque intentione detrahendi, detrahere famae proximi ut ipsa magna laesio incurva. minus aestimata, detrahendi actum in detractionis naturam reducat): ita potest contingere quod cx nulla aut um crassa et supina conscientiae discussione aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, ut materialis violatio integritatis in formalem reducatur, tanquam dimidiationis incursus ille qui pro nihilo aestimatus est. intentus fuerit. Unde tales ad reiterandum confessionem inducendi sunt. In quorum numero videntur esse illi qui cum sola vellcitatc abstinendi α peccato confitentur ct absolvuntur, tacentes huiusmodi peccatum ct impedimentum, quod etiam mulierculae noverunt ct consueverunt explicare.

VIII. Ad quartum dicitur proportionalitcr sicut ad primum, quod, licet sacrilege, sacramentum tamen coniunctionis fructuosae secundum se passionis Christi ad pocnitentem exercetur, cuius fructus, etsi non tunc, quando tamen erit dispositus pocnitens, percipietur. Unde non fuit sacramentum vanum, quod Deus adeo acceptat ut, non exacta repetitione, sacramentalcm gratiam conferat quam primum pocnitens fuerit dispositus, quam per ^aeramentum praesens erat datums si tunc pocnitens fuisset dispositus.

QUAESTIONES DE SATISFACTIONE

QUAESITUM PRIMUM

AN SATISFACTIO POENITENTIA!.IS POSSIT ESSE DE Al IAS DEBITO

Circa satisfactionem pocnitentinlcm quaeritur pruno: An possit esse de alias debito.

Cf. nam. m. Et videtur quod non ·. *Primo,* ex ipsa ratione satisfactionis. Nam satisfacere est facere aequale debito. Non fieret autem aequalitas si alias id quod iit esset debitum: minus enim fieret quam deberetur. – Et confirmatur hoc cx simili in reliquis satisfactionibus.

Cf. nwm. iv. *Secundo* ·, quia ritus Ecclesiae hoc habet ut poenitentias iniungat non de iciuniis ct orationibus quae sunt in praecepto.

CL run. t. lar. I, ap. u *Tertio* ·, quia secundum Ansclmum, in libro *Cur Deus homo* ·, per illa fit satisfactio quae non possent ab homine exigi nisi pcccassct. Sed praecepta possent ab homine exigi etiam si non peccasset. Ergo de praeceptis non potest fieri satisfactio poenitenti.ilis.

/n oppositum est quod in casu quo martyrium est in praecepto, satisfactio per illud fit. Non derogat ergo satisfactioni pocnitcntiali esse alias debitum.

II. Ad huius evidentiam, sciendum est plurcs tenuisse doctores partem negativam quaestionis, propter argumenta inducta. Et quoniam pars affirmativa mihi videtur vera. ideo cius ventas monstranda est: assumendo pro fundamento quod unum ct idem opus, a diversis directum seu assumptum principiis, multiplicis est efficaciae in his quae sunt iustitiac mixtae, qualis est inter hominem et Deum; sub qua constat comprehendi satisfactionem pocnitcntialem, quoniam nulla nostra satisfactio Cst sufficiens secundum aequivalentiam exactam a pura iustitia, sed secundum divinam acceptationem.

Probatur ergo primo intentum sic. Eadem poena, si a minori caritate procedit, est minus satisfactory; et a mniori caritate procedens est magis satisfactory. Ergo poena alias debita, si procedat a maiore caritate vel a virtute clavium, erit plus satisfactoria quam ipsa secundum se, ut erat alias debita. Ergo poena alias debita potest assumi in satisfactionem poenitentialern. Assumptum est notum ct approbatum de excellentia satisfactionis in passione Christi propter excellentissimam illius caritatem, a qua procedebat. – Consequentia autem est per se evidens: ct tanto evidentior quanto in satisfactione pocnitcntiali plus pensatur quantitas cx divina acceptatione quam secundum substantiam operis seu poenae, quam pura iustitia consideraret.

Praeterea, unum et idem opus, cum hoc quod est alias debitum Deo, est meritorium de condigno aeternae vitae. Ergo potest esse etiam satisfactorium poenae pro peccatis debitae. Assumptum patet: quia honorando parentes, quod est opus praeceptum, mercor, si cx caritate illos honoro, vitam aeternam de condigno. Consequentia probatur, cx eo quod ratio .dias debiti non minus officit ad constituendum ius futurae mercedis quam ad constituendum ius rccompcnsandi peccatum debitum: opus siquidem alias debitum, si potest, cum hoc, efficere ut. exigente iustitia, merces sibi debeatur tam excellens qualis est aeterna felicitas, multo magis sufficiens est ut constituat ius soluti pretii debili tam minimi quale est temporalis poena.

Et confirmatur. Quia, tribus existentibus virtutibus, scilicet caritate, gratitudinc ct poenitentia; ct actus alias debitus potest ex caritate efficaciam meritoriam, cx gratitudinc efficaciam gratiarum actionis sortiri; cur non assumptus a poenitentia vim satisfaetoriam sortietur? Nunquid divina acceptatio, tam larga in merito ct gratitudinc, manca est in satisfactione? An forte plus iustitiac locum habet in amico circa solutionem poenae quam circa gratiarum actionem aut meritum?

Praeterea, ad particularia descendendo, ct discurrendo per consilia quando sunt in praecepto, idem apparet. In casu enim quo tenetur quis eleemosynam facere, cur non potest pocnitcns ordinare illam pro satisfactione pocnitcntiali? Et similiter in casu quo praebere alteram maxillam, vel angariari, vel esurire aut sitire, penuriam pati, aut huiusmodi aliquid, esset in praecepto, quis sapiens prohibeat pocnilvntem offerre haec Deo in satisfactionem, aut neget solvi per haec poenam debitam pro peccatis? An forte huiusmodi opera debita cx praecepto possunt ab ipso quidem pocnitenti assumi in satisfactionem poenitentialern, sed per confessoris ministerium non possunt haec in poenitentiam dari? Hoc enim Ecclesiae clavibus est derogare, maioremque virtutem humanae intentioni quam Chnsti clavibus tribuere: Unquam humana intentio quaedam possit pro satisfactione assumere ad quae elaves non sc extendunt. Quod a fidelium aestimatione longe sit. In cuius signumt laudabilis multorum confessorum consuetudo antiqua, absolvendo poenitentern, dicit: *Quidquid boni Jeceris et facere intendis, et mala quae sustines* ct *sustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum,* etc. Et non dicit: *Quidquid supereropationis boni feceris aut mali sustinebis.*

• Nu». L III. Ad primum ergo in oppositum ' dicitur quod aliud est loqui dc satisfactione infra limites purae iustitiac: ct aliud est loqui de satisfactione sapiente magis naturam amicitiae quam iustitiac. Argumentum enim procedit dc satisfactione infra limites iustitiac conclusa: dc qua non est hic sermo. I Inde et poenitentia posita est a divo Thoma · differens a iustitia vindicativa, quia illa ius attendit, haec autem voluntatem offensi ct offendentis, quod amicitiae magis est quam iustitiac.

• ... in, «p». UIMX». J :A j; 4·. ie «Λ i.

IV. Ad secundum dicitur quod, quia ecclesiasticus minister homo est, qui non intuetur cor; quem latet poenitentia corius; ideo provide ad tutiorem partem iudtcium suum declinat, et, id quod est amicitiae praeteriens, ad id quod est iustitiac sc convertit. Et quoniam cx parte iustitiac satisfactio habet quod -it de non alias debito, ideo confessore- non imponunt ieiunia alias debita. sed opera ad quae alias pocnitcns non tenetur. Cum quo stat quod, si opera ad quae alias pocnitcns tenetur, imponeret in satisfactionem peccatorum, prodesset, saltem virtute clavium, pocnitcnti satisfactio huiusmodi cx caritate adimpleta.

• L... »CfK 7. 1V1·

V. \d tertium dicitur quod auctoritas non videtur adduci ad propositum. Quoniam ex illa nihil aliud habetur nisi quod satisfactio tit per poenalia: haec enim sunt quae, si homo non pcccassct, ab eo non exigerentur. Dc hoc enim nulla est quaestio: sed an huiusmodi poenalia sint -atisfactoria si sint alias debita. De quo nihil dicit auctoritas allata.

Veruntamen scito quod opus hoc quod c-t honorare parentes, quod, etiam si homo non pecca—et, praeceptum fuisset, si in praesenti statu exercendum cum pocnalitatc aliqua occurrat, illud unum opus, praeceptum quantum «t pietatis, v—et meritorium ut est a caritate; ct gratiarum actio Deo ut est a -upercxccllenti gratitudinc quae vocatur religio; et esset satisfactorium quatenus esset a poenitentia. Et simile est in aliis. Unde habes quod etiam per ca quae, si homo non pcccassct, essent exacta, alto tamen modo, post peccatum exercita satisfactio lit.

QUAESITUM SECUNDUM

AN PRO CONTRITO ET CONFESSO PECCATO IMPOSITA SATISFACTIO, SI EXSOLVATUR IN PECCATO MORTALI, SIT ITERANDA

Secundo circa satisfactionem pocnitcntialem quaeritur: An prn contrito ct confesso peccato imposita satisfactio, si exsolvatur in peccato mortali, sit iteranda.

• Cl. nam. ».

Videtur enim quod non ·. *Primo,* cx ipsa ratione iustitiae. Ex quo enim secundum plenam iustitiam punitivam semel imposita est poena temporalis pro peccato de quo vere poenituil, nunquam pro illo debebitur nisi poena temporalis; ct, illa soluta, nulla.

Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpae praecise corresponded secundum legem abscissio manus, non debet secundum iustitiam, manu abscissa, exigi maior punitio. Ergo, a simili, si quis remanet debitor praecise temporalis poenae, puta quatuor dierum, non dehet secundum divinam iustitiam, illa soluto, plus exigi.

• Cl. eum. »i.

Praeterea ·, si huiusmodi satisfactio extra caritatem dicatur non sufficere, sententia nimis dura, ct occasio peccandi videtur. Quoniam poenitens. cum hoc audierit, post lapsum iη peccatum mortale non prosequetur exeeutipnem poenitentiae, utpotc inutiliter. Et sic incidet in novum peccatum mon ale, transgrediendo praeceptum Ecclesiae ct vicarii Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Scotus ·, talis ratio: Si post lapsum non exequatur quis satisfactionem pristinam sihi impositam, peccat mortaliter. Ergo, si exequatur, bene facit; quia actum obedientiae facit. Sed non facit actum obedientiae nisi inquantum illud est sibi impositum tanquam pars satisfactionis. Ergo, etc.

• IV *Sent.,* dl»l. IV. qx i. r pnocipali, *Dc fKarfo ditifar.*

• *Cl.* num. »n.

Praeterea ·, sequitur aliud inconveniens; scilicet quod huiusmodi peccator, si damnaretur, aeternaliter puniretur pro peccatis semel dimissis. Ac per hoc. dimissa peccata redirent simpliciter: 'quia redirent quoad poenam aeternam. – Et ulterius sequitur quod ita aeternaliter punitur quis pro peccatis dimissis sicut pro non dimissis.

In oppositum est quod satisfactio mortua non est satisfactio: sicut nec homo mortuus est homo.

II. Haec quaestio *sub iudice* ab omnibus communiter videtur derelicta; cum ipse Scotus, qui partem negativam tenet, cuius sunt argumenta inducta, non audeat eam asserere, sed dicat sc *absque praciudicio* loqui, in i qu. dist. xv Quarti *Sent.* et divus Thomas varia videatur sentire · ; Durandus solvat ad utramque partem ♦, etc. Quocirca, ut radicales rationes examinentur, ct rationabilior pars eligatur, hanc movimus.

• Lo-.. at.

• IV *Sent.,* dot. *». qu. i, art. t. ğu ;* di»L x»r», qu. i.iri. t, ʃ v ••IV dhu i», qu. s
• Amlot. *dc :<«/ «J, hb. i.ap. »,* n. i6. - ⅋. Th. lea. mu.

Et quoniam *rectum est index sui et obliqui* '. hinc incipiendum rcor, quod, secundum omnes, nulla nostra pocnitentialis satisfactio apud Deum est sufficiens sine caritate: quia nulla est sufficiens secundum aequivalentiuin simpliciter. sed qunecumquc est sufficiens, cx divina acceptatione est sufficiens; acccptabilcm autem caritas reddit. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per sc, absque dherrione ad ea quae sunt per accidens aut extranea: alioquin doctrina magis erit voluntarium dogma quam vera doctrina. Ex hoc autem principio manifeste deducitur nullam satisfactionem sufficere nisi caritas reddat eam acccptabilcm. Ncc oportet in hac deductione laborare. sed tantummodo subsumere: *Sed haec satisfactio, Ergo.*

Unde, cum reliqua ista de qua quaeritur satisfactio, sit vere satisfactio pro peccati poena, et nullam habeat conditionem diminuentem rationem satisfactionis; mirum, ut non dicam voluntarium, videtur eximere huiusmodi satisfactionem a communi regula satisfaciendi. Aut enim oportet negare illud universale ac commune principium; aut, illo concesso, oportet universaliter dicere nullam satisfactionem pocnitcntialem sufficere nisi secundum acceptationem, quae extra caritatem non invenitur.

Et confirmatur cx casu simili, ponendo hominem post contritionem suorum peccatorum ct aliquot dies poenitentiae, citra tamen confessionem, relapsum, ct nihilominus prosequi actus pocnitcntiales pro peccatis pristinis. Hoc enim stante, quaeratur an huiusmodi actus pocnitcntiales post relapsum sint satisfactorii an non. Si dicitur quod sunt satisfactorii, sequitur quod non oportet recurrere ad determinationem poenae factam per punitivam iustitiam clave non errante, etc., cum in hoc casu huiusmodi determinatio per claves non intervenerit: ct ultra hoc, videtur negari communis doctorum sententia. Si vero non sunt satisfactorii, cum sola temporalis poena pro pristinis peccatis in utroque casu remanserit solvenda, nulla est ratio quare solutio unius extra caritatem valeat, et alterius non. Si enim iniustum est plus exigere in primo casu, iniustum quoque est plus exigere in secundo: quoniam secundum dhinam iustitiam utrobique debitum solius poenae temporalis remanet. El si illa solvitur extra caritatem, nullius restat poenae debitum: si autem caritas exigitur ad hoc ut solutio sit sufficiens, neutrius solutio aliquid valet. Concludendum igitur cx communi hoc principio videtur quod nulla satisfactio poenitentialis est sufficiens nisi secundum divinam acceptationem, quam constat, ut saepe dictum est, extra caritatem non inveniri.

Et confirmatur hoc cx ipso modo remissionis peccatorum. Fit enim remissio mortalis peccati per modum amicabitis reconciliationis: ex hoc enim modo fit ut peccator. ex proprio demerito hostiliter puniendus, amicabilitcr corripiendus restet; hoc est enim auferri reatum poenae aeternae ct transire in reatum poenae temporalis. Ex hoc autem quod peccator dc hostiliter puniendo transit in amicabiliter puniendum, hic vel m purgatorio, sequitur quod, nisi amicabiliter poena exsolvatur, nunquam solvetur: quia quod amice debeo nunquam exsolvo nisi amice tribuam.

III. Ex eodem quoque principio deducitur exceptionem aliam dc satisfactionibus relinquentibus post sc effectum, non esse usquequaque veram; sed ex famosa apparentia humanaque compassione processisse videtur distinctio inter satisfactiones relinquentes post sc effectum, ct satisfactionei non relinquentes post sc enectum, ita ut, licet utraeque extra caritatem factae sint mortuae» effectus tamen primarum remanens potest vivificari per subsequentem caritatem; et ideo primae non sunt reiterandae, secundae autem, quia totaliter transierunt, sunt reiterandae. Favorabilis siquidem magis quam vera videtur interpretatio haec. Nam opus ^atisfactorium relinquens post se effectum, puta iciunium vel eleemosyna extra caritatem. si est sic per sequentem caritatem vivificabik, vel hoc habet cx sacramentalitatc sola. Et hoc non; quia sic etiam conveniret satisfactionibus non relinquentibus effectum, quoniam ipsae etiam sunt sacramentales.

\ cl hoc habet ex relicto effectu solo. Et hoc non : quia hoc conveniret similibus satisfactionibus factis ante contritionem et confessionem; quod omnes negamus, dicentes cum ¥ingu quod peccator non est dignus etiam pane quo vescitur, et cum Apostolo Si *distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas»* etc.

Vel hoc habet ex utroque simul, 'Cilicct sacratnentalitalc cl effectu relicto. Et hoc non. 'Turn quia ad hoc quod opus s.icramcntalc sortiatur effectum per sequentem caritatem, non requiritur relictus effectus: ut de confessione informi patet ·. Tum quia huiusmodi relictus effectus non est sacramentalis : quoniam non est effectus operis satisfactorii ut est sacramcntale aut morale, sed secundum naturam operis ; afflictio enim comis non est effectus ieiunii ut est actus moralis aut sacramcntulis, sed ut est subtractio cibi; ct similiter diminutio boni ĕxteriori non est effectus eleemosynae nisi secundum naturam ŏperi puta

quia subtrahit illud α »e; unde effectus isle est valde remotus a sacramentalitnte. - Tum quia vacillans, aut claudicans inveniretur hoc serum. Nam non esset verum universaliter, sed in solo illo casu quo relictus effectus duraret usque ad adventum novae caritatis, ut sic inventus possit a caritate vivificari. Nam, si non perduraret, non posset per illam vivificari, plus quam transitoria quae praeteriit oratio. Et sic, si quis extra caritatem ieiuniurum iniunctam poenitentiam peregisset, et debilitatis seu afflictionis derelictus effectus non duraret post duos menses, quia interim pocnitens bene se confortavit, ct nova caritas non fuisset recuperatu usque ad quartum mensem, iteranda essent praedicta iciunia.

IV. Quia igitur neutra via solide fundata videtur, occurrit media via incedendum, dicendo tria. Primum est quod omnis poenitentialis satisfactio a confessore impoaita, etiam si extra caritatem fiat, sufficiens est quoad forum militantis Ecclesiae. Probatur hoc: quia satisfactio huiusmodi est sacramcntalis, est cmm tertia pars sacramenti; ac per hoc, satisfacit Ecclesiae si est informis, sicut confessio informis * Et hinc oritur ut non solum iciunia ct eleemosynas, verum etiam orationes non sil solita Ecclesia iterum imponere poenitcntibu« qui eas semel solverunt: quamvis juniores nonnulli, *trepidantes timore ubi non est timor* ·, adinvenerint quand im momentaneam ⁋ tisfactiunculam pro poenitentia sacramentali, ct deinde arbitrantur quasi condignam poenitentiam quae aut non est poenitentia sacramcntalis, aut, «t est, vanum monstrat eorum timorem. Nec hoc facere sunt edocti a sancta Catholica Ecclesia. Et propterea reprehensione magis dignum est quam usu.

• ct ·»ρ« Q. Jr ℭoVr q“- ». num.

• Q. V». ⅋ ’«. ten. $.

Secundum est quod qu.iccumque sacramcntalis satisfactio, si extra caritatem fit, nihil tunc valet ad expiationem poenae pro peccato debitae apud Deum. Hoc cx supra a dictis sitis probatum est; et a Magistro Sententiarum multis auctoritatibus, in xv distinctione Quarti, firmatur.

• Num π.

Tertium est quod omnis satisfactio sacramcntalis, si extra caritatem fit, valere incipiet qu-indo, recuperata caritate, pocnitens *ad cor redibit* ·, etc. Probatur hoc ex co quod regulariter opus sacramcntalc, utpotc opus Dei, recedente fictione, sortitur effectum: ut de baptismo, confessione el extrema unctione dictum est * Satisfactio aulcm Micrameotalis pars sacramenti est, vimque habet cx clavibus. Ergo, si est informis, sortietur postea, recedente fictione, effectum.

* IMI. Op. U.VI, »«rv S.

• Swrrj Q+. J- Cait,, qa. ». n«ta. it.

An aulcm totum effectum sortiatur postea quem sortita fuisset si in caritate peracta esset, non facile dixerim. Videtur tamen mihi quod non lotum satisfactionis effectum soniatur poste.i. Quia sacramcntalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis quam cx parte divini, hoc est sacramenti. Cuius oppositum accidit in aliis: ut palet in baptismo, in quo totum opus est Dei, cl hominis esi solum ministerium. In .satisfactione vero sacramentali opus est praecipue poenitentis: et tam parum habcl sacramenti ut multi doctores negent ipsam esse pariem sacramenti. Et propterea rationabile videtur quod satisfactio sacramcntalis informis aliquem effectum postea sortiatur, ex illa parte qua sacramcntalis est: non totum autem, cx illa praecipua sui parte qua humanum opus mortuum habuit.

• Nttau ı

V. \d primum ergo in oppositum dicitur quod obiectio confecta est e.v *lana ct lino* ·: quoniam orsa eit ex amicitia, ct contexta est cx mera iustitia. Supponit enim poenitentcin secundum meram iustitiam debere poenam soluiumodo temporalem: ct cum hoc, reconciliatum esse cx gratia; quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens secundum aequivalentiam simpliciter, et non secundum acceptationem. Et quoniam satisfactio secundum aequivnlentiam simpliciter non consonat satisfactioni amicabili ct possibili inter hominem ct Deum, ideo ut praedictum est ⧫ repetitur dicendo satisfactionem impositam temporalem pro poena peccati, sive imposita sit a sacerdote sive non, esse amicabiliter solvendam; ct si nmicabilitcr non solvitur, nunquam solvitur. Et propterea quae dc mera iustitia ct humanis punitionibus adducuntur, extra propositum sunt: quoniam de vindicativa loquuntur iustitia, in qua attenditur aequalitas rei ad rem; nos nutem dc satisfactione poenitcntiali loquimur, in qua attenditur aequalitas secundum acceptationem Dei offensi.

C·?· £> m iAu, ⅋rf ti·

• Num. u.

VI. Ad secundum · dicitur quod sententia haec non est dura, sed dulcedine amicitiae divinae plena: nec est occasio peccandi, nisi forte *accepta.* Et ad formam rationis dicitur primo, ipsam valde errare: ut patet applicando cam ad peccatorem communicaturum in Paschale, dicendo: Si non communicat, peccat novo peccato: Ergo, si communicat, bene facit obediendo. Quod patet esse ridiculum.

Et quia multiplicare inconvenientia non est solvere, dicitur secundo, quod huiusmodi rationi, in quacumque materia fiat, respondendum est sic: *Si non excquitur, peccat:* admittitur. *Ergo, si exequitur condigne, bene facit* Alioquin: negetur sequela, quoniam ct communicando ct non communicando m Paschale peccat novo peccato indignus.

Dicitur tertio, quantum ad materiam quae tangitur, dc novo peccato mortali omittentis poenitentiam iniunctam a confessore pro mortalibus, quod nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale: ut patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actum. Iniuncla siquidem α confessore pro mortalibus satisfactio quatuor habcl capita. Primum est quod est ludicata ct praecepta α Christi vicario, cl hinc satisfactio fit actus iustitiae cuiusdam et obedtentiac. El hinc satisfactionis omissio non habcl peccati mortalis rationem: si desit contemptus, qui contrarialur praecepto, ct abticcrcl gratiam iudicii tacti. Secundum cU cx parte poenitentis, quod est actus poenitentiae cl caritatis. Et hinc nulla est in omissione ratio peccati mortalis, nisi actus iste iustitiae, poenitentiae cl cantatu sit necessarius ad salutem. Quod constat esse falsum; quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei aut sui ipsius aut proximi; quoniam versatur circa ea quae sunt ad finem, scilicet solutionem poenae temporalis; quam potest pocnitens reservare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei. — Tertium est ex parte finis, quod est expiativa poenae pro peccato debitae. Et hinc. ut nunc nunc monstratum est, non habet omissio quod sil mortale peccatum, sed quod sit reservalio luendae poenae. Quartum est quod est pars sacramenti. Et hinc quod omissio non constituat sacrilegium, cx eo apparet quod Ecclesia utitur poenitentiae 'aeramento quandoque absque hac tertia parte, ut patet dc pocnitcntibus in tine, quibus non imponitur, secundum canones ⁋ satisfactio; et cx eo quod, si quis sua sponte ante confcs- qc.’nu sionem satisfecisset, non esset imponenda satisfactio aliqua a confessore. Nec desunt dicentes posse pocniteniem male paratum ad suscipiendam satisfactionem in hac vita, absolvi, reservata satisfactione in purgatorio.

Ex his enim omnibus habetur quod omissio huius partis sacramenti non est peccatum mortale ex xuo genere. Unde, cum satisfactio a confc'sore non imponatur nisi ut descripta est; et, ut sic, illius omissio non habeat cx suo genere rationem peccati monilis: concludendum est peccare quidem omittentem iniunctam satisfactionem, cum agat praeter obedientiam ct alios virtutes; non tamen mortaliter, deficiente contemptu, cum nec contra obcdiciitLim caritatemve omittat.

Vli. Ad tertium dicitur quod distinctio inter *per se* cl ’ ⁋«·». *per accidens* evitat haec inconvenientia. Poenam siquidem temporalem fieri per se aeternam est inconveniens; per accidens autem aeternari non inconscnit. Sic autem est iu proposito: quoniam temporalis poena amice sohenda proptervi ordinatur in inferno, quia nunquam amice solvitur. I nde nec propterea redeunt simpliciter dimissa peccata, nec aeque punitur pro peccato dimisso ct pro non dimisso. Si enim redirent simpliciter, deberetur per se poena aeterna, ct similiter peccato non dimisso deberetur pet sc poena aeterna: in proposito autem aeternitas poenae invenitur per accidens. Non tamen sicut in poena venialium Ratio enim proxima aeternitatis poenae perseverantium venialium m inferno est aeternitas culpae; perseverante enim culpa, semper debet perseverare poena. Ratio autem aeternitatis poenae in propositu est defectus aeceptabilitatis: quia scilicet solutio poenae nunquam est acceptabilis, quia nunquam solvitur amice.

QUAESTIO
DE MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIAE

QUAESITUM UNICUM

AN MINISTER SACRAMENTI POENITENTIAE POSSIT ESSE SACERDOS ABSQUE IURISDICTIONE

Circa ministrum sacramenti poenitentiae, quaeritur an possit esse sacerdos absque jurisdictione.

• er. num. i». cM ratjo dubii :* tum quia confessor summi Pontificis ministrat ei sccramcntum poenitentiae sola potestate ordinis : cum potestatem iurisdictionis super cum habere nequeat.

Tum quia videtur communiter dici quod sola pote-
• *a. num. v.* 5tas ordinis sufficit ad absolvendum a peccatis venialibus

Tum quia videtur etiam communiter dici quod potestas ordinis cx se sc extenderet ad omnes absolvendos, nisi per
• c/. num. vi. Ecclesiam essent limitatae jurisdictions '.

a,<2h /,'x 'Z/' *?n nPPes'ium* csl decretum *Omnis utriusque sexus* ·.

II. Ad evidentiam huius, sciendum est quod, licet multa doctorum verba sonare videantur solam ordinis potestatem quandoque sufficere ad hoc sacramentum, secundum tamen rei veritatem nunquam sufficit, sed semper exigitur, ultra potestatem ordinis, auctoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solum per Ecclesiam determinatum est, sed cx ipsa sacramenti natura habetur. Legimus enim
siun/i' rr° 'n ^onc*° Elorentino * sub Eugenio IV, quod *minister huius sacramenti est sacerdos habens auctoritatem ordinariam vel delegatam.* Ia quo patet quod sacerdos sola ordinis potestate fultus non est minister huius sacramenti. Et cum in proposito non habeat locum distinctio illa dc ministro ex officio vel in articulo necessitatis. sicut in
•Ct Pan.ni.qu. kxvir. 1ii.) »qq. baptismo oportet dicere quod, d occrdos sola ordinis potestate absolvat, sacramentum nullum est, quia deficit minister.

Est quoque sacramentum hoc cx sua natura judiciale: quoniam forma cius consistit in actu iudicis ut sic. Actus autem iudicialis, etiam si fingendi detur licentia, non potest intclligi exerceri nisi in subditum. Igitur non cx Ecclesiae constitutione, sed cx ipsius sacramenti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc sacramento.

IU. Dupliciter autem contingit haberi potestatem iurisdictionis. Primo, es pane principii iudicandi. ita quod potestas ipsa iurisdictionis sit principium indicii : sicut in naturalibus calor est principium calefaciendi, et in politicis potestas principis est principium puniendi, et in ecclesiasticis potestas pontificia est principium excommunicandi, et huiusmodi. – Alio modo invenitur jurisdictio cx parte cius qui judicandus est: sicut contingit in iudicio arbitrorum a partibus tantum potestatem habentium cx hoc ipso quod illis se submittunt in illa causa.

In ministro vero sacramenti poenitentiae, cum ordinaria vel delegata a superiori potestate est minister, licet inveniatur potestas iurisdictionis primo modo, ad ministrandum tamen sacramentum poenitentiae sufficit potestas iurisdictionis secundo modo. Et ratio est. quia sacrnmentalis absolutionis principium non est potestas iurisdictionis, sed potestas ordinis: potestas autem iurisdictionis concurrit quoad hoc solum quod facit de peccatore subditum, vel simpliciter vel quoad talia peccata. Et hinc fit ut quicumque potest sc subiiccre in foro poenitcntiali cui vult, non egeat aliunde iurisdictione in ministrante sibi hoc sacramentum.

IV. Et per hoc patet responsio ad primum Ex hoc · N«n. u enim quod Summus Pontifex nulli in terris subditus est, potest seipsum subdere in foro poenitcntiali cuilibet sacerdoti. Nec confessor ille habet, proprie loquendo, potestatem iurisdictionis super Papa pocnitcntc a Christo, Vel Ecclesia, vel ab ipso Papa tanquam a superiore : sed cx hoc ipso quod Papa sc subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductive spectat ad jurisdictionem delegatam: quamvis proprie non mi delegata.

V. \d secundum dicitur quod, quia quoad peccata venialia quilibet est liber respectu sacramenti poenitentiae, eo quoJ nullus tenetur confiteri venialia; ideo salis rationabile est quod quilibet potest sc subdere cui vult sacerdoti pro sacramento poenitentiae venialium. Et sic invenitur hic non sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reductive. Quae quia non est proprie delegata, tacita videtur a dicentibus quod sola potestas ordinis ministrat sacramentum venialibus: cum tamen, secundum veritatem, si nullo modo jurisdictio interveniret, nullum esset sacramentum, ut dictum est ·. — ".

Cave tamen ne huiusmodi jurisdictionem extendas ad absolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum veniale incursa. Nam. quia excommunicatio minor vinculum est introductum a potestate iurisdictionis, quae est principium iudicii. impossibile est quod sine huiusmodi potestate iurisdictionis, quae est principium actuum judicialium, absolvat quis ab excommunicatione minori. Unde, quamvis habens venialia tantum possit a quocumque sacerdote poenitentiae sacramentum suscipere cx hoc ipso quod sc subdit illi, non potest tamen a quocumque sacerdote absolvi ab excommunicatione minon: sed. si illam habet, oportet prius a *proprio sacerdote* ' ab illa absolvi.

VI. Ad tertium dicitur quod illud dictum potest duplicitcr intclligi: vel ut omnes sacerdotes a principio, ex hoc ipso quod erant sacerdotes, poterant omnes absolvere ; vel quod omnes sacerdotes instituebantur non solum sacerdotes communes, sed indices communes in foro poenitcntiali. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est jurisdictio. Secundus sensus est verus, supposita veritate dicti; quoniam ante distinctiones parochiarum, etc., sacerdotes utramque potestatem accipiebant. ita quod tunc erant ct sacerdotes communes ct indices communes. Postea autem ordinantur quidam sacerdotes communes, fiunt autem indices proprii assignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur sacerdotes communes qui nunquam fiunt indices nec communes ncc proprii : ut patet dc his qui non sunt expositi ad audientiam confessionum, nec aliquis sc subdit cis quoad venialia. etc.

QUAESTIONES DE THESAURO INDULGENTIARUM

QUAESITUM PRIMUM

AN THESAURUS ALIQUIS SIT NECESSARIUS AD El l ICACIAM INDULGENTIARUM

Circa indulgentias, post tractatum quendam alias, editum ·, et plurcs quaestiones in secundo Quolibeto ·· ’0Λ·ï·ΤΓïΛ ν· positas, iam tertio scribendum occurrit tripartita tamen sequ·· ibid.. Tract, ttonc ſ primo, dc thesauro; secundo, dc causa; tertio, de • vu. Qweito. suscipientibus.
«r» trntirae ▸«. qmin.

Circa thesaurum occurrunt quatuor quaerenda: primum, an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgcn- • Qunitan n. tiarum; secundo, cx quibus constat dictus thesaurus * ; tertio • Q^utom Bt. quorum sunt vel fuerunt reposita in dicto the- auro ;* quarto, • Qucvitan rr. rtn dictus thesaurus subsit dispensationi Summi Pontifici *

Circa primum, an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum, sciendum est quod ex duplici capite dubitatio haec oritur. Vel ex eo quod creditur Papam posse facere effectum indulgentiae auctoritutive, sicut potest absolvere ab excommunicatione : sic quod ita potest absolvere a debito poenarum temporalium quas poenitentes pro suis debent peccatis, sicut potest absolvere •<X num. «cq. a vinculis suspensionis, interdicti, et huiusmodi··

Vel ex eo quod creditur effectum indulgentiarum non esse aliud quam solutionem ecclesiastici vinculi, quo poe- • Ct B8B. nr. mien·, .dii. ad iniunctas poenitentias *

Ex utraque siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgentiarum, ut manifeste patet.

II. Prima autem opinio est Erancisci Maironis, in • Q·- “· Quarto, dist. xix * Et fundatur super verbo Christi. Quod- •Marth *cumque solveris super terram* etc. Hinc enim vult Papam vcluti principem Christianae Heipublicae constitutum, et postea, ex regulari potestate principum qua quilibet princeps habens plenariam potestatem potest remittere debita peccatoribus in Sun politia, infert Papam posse remittere debita poenarum temporalium quas poenitens tenetur in hac vita vel in purgatorio exsolvere.

Firmiturque hoc, inducendo quod îiacerdos absolvendo transfert poenam aeternam in temporalem: ac per hoc. de furo inferni in forum temporale, etc.

III. Sed hic dicendi modus tripliciter errat. Primo, in hoc quod non distinguit inter forum pocnitcntialc. ct forum extrinsecae jurisdictionis ecclesiasticae. Papa enim, licet sit quasi princeps in foro ecclesiasticae iunsdictionis exterioris (cuius signum est quod est solutus ecclesiasticis poenis ct legibus ut princeps), in foro tamen pocnitcntiali est subditus: unde et potest ct solvi ct ligari a sacerdote in foro pocnitcntiali, et potest ct debet sibi negari absolutio, sicut el reliquis licte accedentibus ad sacramentum poenitentiae. Poena autem temporalis pro peccatis actualibus post contritionem ct confessionem debita non spectat ad extrinsecum forum. sed ad forum pocnitcntialc. Quod etiam cx eo patet quod est eiusdem rationis cum suis aliis partibus, quae remissae sunt ex virtute clavium vel per satisfactionem poenitcntialem. Unde quoad hoc non habet Papa i Christo potestatem tanquam princeps, sed tanquam minister.

Secundo errat in hoc quod non discernit inter causas debitorum. Nam si princeps non posset remittere causam debiti, ncc ipsum debitum remittere pnssct. Unde, cum Papa non possit remittere causam debiti, quoniam causa debili est peccatum. Papa autem non potest etiam veniale remittere peccatum; non igitur ad potestatem principatus cius spectat remittere poenam ex peccato debitam.

Tertio errat non discernens modum potentiae. Aliud est enim Papam posse remittere huiusmodi poenas: aliud est Papam posse tali modo remittere huiusmodi poenas. Dato enim quod Papa possit, sicut rei veritas est quod potest, cx illo Christi verbo, *Quodeumque solveris* etc.; non tamen sequitur. *Potest hoc tali modo,* puta solo iussu; stat enim quod potest hoc alio modo, puta per ecclesiastici thesauri dispensationem. Et hoc patet in simili. Nam, sicut Christus dixit Petro. *Quodeumque solveris* etc., ita dixit discipulis ‘, *Quorum remiseritis peccata* etc. Et sicut · io·»· MP· ‘‘·· non salct, *Discipuli seu sacerdotes possunt remittere peccata, Ergo possunt solo iussu seu auctoritate,* sed stat quod possunt alio modo, scilicet ministrando sacramentum poenitentiae; ita non valet, *Papa potest quodeumque solvere super terram, Ergo solo iu.xsu seu auctoritate hoc potest:* Mat enim quod hoc possit diversimode; quoad exteriora quidem, solo iussu; quoad intima vero, peccata scilicet ei eorum poenas apud Deum, mediante sacramento quoad peccata, mediante vero dispensatione thesauri quoad dictas poenas. – Nec sacerdos aliter quam per sacramentum transfert poenam aeternam in temporalem.

IV. Secunda autem opinio ", verborum sonum habens · N«·· u pro se, pro quanto *indulgentiae* sonant pro ioiunctb poenitentiis, fund itur super hoc, quod poena debita a poemunie apud divinam iustitiam est reservata superion tribunali, scilicet ipsius divinae justitiae: ac per hoc, non potest ab inferiori, qualis est Papa, remitti, nisi Papa posset supra lus divinum, quod constat esse falsum.

V. Et haec opinio tripliciter errat. Primo, diminutissime exponendo remissionem iniunctarum poenitentiarum, dum exponit pro remissione solius vinculi; cum etiam ipsa verba sonent remissionem ipsarum iniunctarum poenitentiarum, el non solius vinculi iniunctionis. Non enim dicitur quod relaxamus iniunctioncm, sed quod relaxamus *iniunctas poenitentias.*

Secundo, quod impietatem tribuit Ecclesiae. Nam. si indulgentia liberaret a sola iniunctione poenitentiae, impie ageret Ecclesia dando indulgentias: quoniam, absolvendo α vinculo iniunctionis, transmitteret poenitentes ad poems purgatorii, a quibus liberati fuissent cxequendp iniunctas poenitentias. Unde magna impietas esset dicere se facere gratiam dando indulgentiam.

Tertio errat in hoc quod non discernit inter posse remittere ininistenalitcr, ct posse remittere auctoritutive. Licet enim Deo debita solus Deus auctoritutive remittere possit, homo tamen minister Dei, divina auctoritate sibi concessa, potest Deo debita remittere ministcrialitcr: nec solum debita poenarum, sed etiam debiti culparum, ut patet in sacramento poenitentiae. Nec hoc est posse supra ius divinum: sed est ministerialiter fungi auctoritate divina.

VI. His igitur exclusis opinionibus, quia ex tine necessitas medii sumitur, funs autem ct effectus in huiusmodi coincidunt, sanitas enim est tinis ct effectus medicinae; ideo stabiliendus est effectu» indulgentiarum cx his quae certa sunt. Et quoni.nn certum est. omm hoc attestante ecclesia, indulgentias succedere loco iniunctarum poenitentiarum, consequens est quod idem est effectus indulgentiae qui erat futurus effectu· iniuncttic satisfactionis pocnitentialis. Constat autem quod per iniunctam satisfactionem poenitcntialem digne exeeutam solvitur poena temporalis pro actuali peccato debita apud divinam iustitiam: hoc enim universalis credit Ecclesia. Igitur per indulgentiam loco satisfactioni succedentem, si veraciter ac digne acquisita fuerit, solvetur quoque tantum dc poena temporali pro actuali peccato debita apud dinnam iusti-

tiam, quantum apud eandem aequivalct indulgentia ❦equi sita. Et hacc ratio non eget ampliori confirmatione, cum iam determinatum sit per Ecclesiam Romanam * id quod communis doctorum opinio sentiebat, scilicet effectum indulgentiarum esse *remissionem poenae temporalis pro peccato actuali debitae apud divinam iustitiain,* Sed hinc sumenda est necessitas quaesiti thesauri.

• Lio X.In Hull», *Eriirgt nr,* an. ipo; ct in decretali ad Card Caictan. in Germania legalum ,»:dc hn 111. qa. ai.viif, an.5, Comment, fv.ra. tnl.

Unde considerandum est quod remissio peccatorum, ut tota clamat Scriptura, effectus est passionis Christi: ita quod cuicumquc remittitur peccatum, sive quoad culpam sive quoad poenam, cx virtute passionis Christi remittitur. Credimus autem in huiusmodi remissione, sicut et *in universis viis Damini,* non solum *misericordiam,* sed etiam *iustitiam* inveniri·: misericordiam quidem in hoc quod miserum peccatoris computat Christus quasi suam; luslitiam vero in hoc quod meritum ac passio Christi communicatur peccatori quasi peccator ipse pateretur, ut sic peccator debitum Deo solvat de suo, non per scipsum, sed per Christi communionem acquisito, ut patet in baptismo, in quo propterea fit plenaria peccatorum remissio quin plenissime *commoritur et consepelitur Christo* baptizatur

• pMic». «π, «ō. »0.

Ex quibus formatur talis ratio. Ad remissionem peccatorum. sive quoad culpam sive quoad poenam, per sacramenta habendam, exigitur thesaurus aliquis, puta meritorum passionis Christi remanentium in divin i acceptatione. Ergo a fortiori ad remissionem peccatorum quoad poenam tantum per indulgentiam, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramenta ct Ecclesiae doctrinam, quam diximus. – Consequens vero cx sc est ❦ati evidens: quoniam omnis ratio exposcit quod divina providentia, si subiicientibus se sacramentis ordinavit non remitti poenam peccatorum nisi computando poenam Christi pro his quibus remittitur, mullo magis ordma\it non remitti poenas peccatorum per indulgentias nisi computando alienas poenas pro acquirentibus indulgentias; quandoquidem submittere se indulgentiis multo minus est quam submittere sc sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus quam ad efficaciam sacramentorum.

• AS Ra 4»p. ,, λλ Cnkui.ꝺc»?. li, «Π. n.

QUAESITUM SECUNDUM

EX QUIBUS CONSTET THESAURUS I NDE FIUNT INDULGENTIAE

secundum quaesitum ·. ex quibus constet thesaurus V>unde liunt indulgentiae, ratio dubitandi est, quoniam interdum merita, interdum passiones, interdum satisfactiones dicuntur esse ea quae sunt in hoc thesauro reposita.

Veritas autem, ut patebit, formaliter explicatur pei *satisfactiones superfluas,*

II. Ad cuius evidentiam, non aliunde quam ex fundamento prius posito procedendum est, c.x hoc scilicet quod indulgentiae succedunt loco poenitentialium sathfactionum ·. Hoc enim dictum oportet *cum ɡrano salis* sumere. In poenitentiali siquidem satisfactione digne exécuta, puta iciunio, considerandum est quadruplex officium: habet enim huiusmodi opus quatuor officia, scilicet bonificandi. medendi, merendi ct satisfaciendi. Nam cx eo quod est opus bonum, bonifient operantem, ct disponit illum ad alia bona opera ; ex eo vero quod est tale opus, puta iciunium, medicinam praebet contra camis concupiscentiam, sicut eleemosyna contra avaritiam, etc.: ex co nutem quod a caritate procedit, meritorium est vitae aeternae: et ex eo demum quod poenale est. satisfnctorium est pro poena temporali pro peccato debita; solvitur enim poena, absque omni contradictione, per opur poenale ut sic. Indulgentia autem non succedit loco satisfactionis poenitcntialis nisi quoad ultimum officium, quod est satisfacere: nam cx vi indulgentiae non tit homo bonus, nec medicatur, nec meretur. sed solummodo solvit poenam quam per poenitentiam solvisset. Et propterea doctores consulunt assequentibus ❦ndulgentia adimplere nihilominus suas poenitentias: ct meritum longe melius esse praedicant quam indulgentiam. Nec propter hoc tamen vilipendendae sunt indulgentiae: quoniam salutares sunt tollendo poenam quae impediret ingressum coelestis patriae.

• Quaent. pr»s-CCt., Kl.

Notantor autem divi, e.v *vi indulgentiae.* Quoniam, si indulgentiae mixtum cointelligatur opus sanctum quo acquiritur indulgentia, puta eleemosyna aut aliquid huiusmodi » sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest quam satisfactio poenitcntialis : nam nullum officiorum inventorum in satisfactione poenitentiali sibi delicii. Est enim digne data eleemosyna pro acquirenda indulgentia ❦edden bonum, et disponens ad bona opera dantem illam. et praebet medicinam contra cupiditatem pecuniae; ct est meritoria vitae aeternae; et est satisfactoria ex propria pocnnlitate. Et ultra haec, supervenit sibi solutio poenae, seu satisfactio, per indulgentium.

III. Ex· hoc igitur quod indulgentia pura succedit satisfactioni poenitentiali solummodo quoad vim satisfactivam, manifeste sequitur quod thesaurus indulgentiarum thesaurus est satisfactionum. Quae quia per opera poenalia ct meritoria fiunt, ideo idem dicitur thesaurus passionum ct meritorum quatenus satisfactoria sunt.

Rationabile nutem, ultra dicta in praecedenti articulo ·, monstratur esse debere esse thesaurum hunc thesaurum satisfactionum, seu meritorum quatenus satisfactoria, ex eo quod unus pro alio ct in temporalibus ct in spiritualibus satisfacere potest ; non medicatur autem, nec fit bonus. nec meretur unus pro alio. Sunt igitur ea quae ‘Unt reposita in hoc thesauro satisfactiones.

•Qmc m nutn. m.

IV. Quod autem non quaccumquc satisfactiones, sed solae superfluae in eodem reconditae sint, ex co patet quod satisfactiones illae quibus satisfacientes indiguerunt pro scipsis, iam cesserunt in solutionem poenarum debitarum pro propriis peccatis : ct propterea non possunt pro aliis solvere. Et simile est iudicium de satisfactionibus quae pro quibusdam determinate oblatae sunt· sunt enim et ipsae sortitae suum effectum. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis poenis solvendis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas. ita quod nec pro his qui illas egerunt, nec pro aliis, hactenus satisfecerint: hoc enim est merita seu opera esse superflua quoad officium satisfaciendi.

V. Obiectiones autem quae ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta quod non solum sint satisfactiones superfluae sed etiam non plene remuneratae. in sequenti articulo monstrabuntur vanae. Et ideo concludendum est thesaurum indulgentiarum esse thesaurum superfluarum satisfactionum, seu meritorum quatenus supereffluunt quoad officium satisfaciendi pro poena actualibus peccatis debita.

»

QUAESITUM TERTIUM

QUORUM SINT SATISFACTIONES EX QUIBUS CONSTAT THESAI IU S UNDE FIUNT INDULGENTIAE

tertium dc thesauro quaesitum ·, scilicet, quorum huiusmodi superfluae satisfactiones, dubitandi ratio est, quia dicitur quod sunt Christi et sanctorum: multis tamen doctoribus adversantibus, dum quidam ncc in Christo nec in sanctis superfluas concedunt satisfactiones; quidam autem, etsi in Christo concedunt, de sanctis tamen dubitant.

Franciscus igitur Matronis, in Quarto, dist. xix ·, negans omni cx parte hunc thesaurum, dicit nulla esse Christi superflua merita: quoniam omnia sunt plene sibi remunerata, iuxta illud ·; *Exinanivit semetipsum, factus obeaiens usque ad mortem · propter quod et Deus exaltavit illum, et dedit ei nomen,* etc.

Durandus vero, in Quarto, dist. xx ·, Christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat: dc sanctorum vero superfluis meritis dubitat, duplici ratione. Prima, communi «ibi et Francisco: quia merita sanctorum sunt plenissime remunerata; immo ultra condignum, quoniam *non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloham* ·. – Secundo, quia ad hoc quod satisfactio unius Taleat pro alio, exigitur intentio dirigens ct applicans satisfactionem illam ad alium. Dc nullo autem 'anctorum authentice constat quod habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis. Non igitur sanctorum sunt merita fatoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentiae.

II. Sed horum opinio, tam in rationibus quam in conclusione. falsa ct irrationabilis invenitur. Et a Christo inchoando, falsissimum est Christi menta esse remunerata; cum Christus meruerit nobis, et continue remuneretur in membris suis; ut patet in baptizatis, qui non proprio, sed Christi merito ad caelestem perveniunt patriam.

A ratione quoque hoc alienum ot Quoniam Christus Uî,t caPul ,nV5t'c' corpo *quod est Ecclcaa* Ac per hoc, gratia cius est gratia capitalis. Et proinde meritum cius ita se habet ad membra cius sicut meritum privati hominis se habet ad corpus suum. Et propterea, sicut quilibet homo meretur non solum animae, sed etiam corpori suo; ita Christus non solum sibi, sed aliis meruit. Immo maius quid meruit nobis quam sibi: quia nobis meruit bcatitudinem, quam sibi ipsi non meruit, sed sine merito a principio conceptionis suae habuit.

Auctoritas autem Apostoli non dicit merita Christi fuisse plene remunerata in seipso, sed duo illius praemia n.irrat, scilicet exaltationem ipsius ct excellentiam sui nominis: meruit enim praeter haec multa ali.i Christus, ut patet ex supra · dictis a divo Thoma.

III. De sanctorum autem rernuneratione duo dicenda sunt: primum, non curando dc proprietate vocabuli, sed communicando m vocabulis cum arguentibus; deinde proprie loquendo dc rernuneratione Loquendo siquidem dc rernuneratione communiter, sive rit proprie remuncratio sive non, distinguendum est quod merita sanctorum quoad aliquid sunt totaliter rcmunerabilia in ipsis sanctis: quoad aliquid vero non sunt totaliter rcmunerabilia in ipsis sanctis. ct quoad hoc superfluunt ipsis sanctis, ct ponuntur in thesauro, remanentia in divina acceptatione, remunerandа m aliis. Merita siquidem sanctorum, licet secundum reliqua officio sua * possint remunerari in ipsis sanctis, secundum tamen hoc officium quod est satisfacere pro poena temporali peccatis actualibus debita, remunerari non possunt in ipso sancto si non est debitor alicuius temporalis poenae pro suo peccato actuali: cx hoc enim ipso quod sanctus ponitur non debitor talis poenae, necessario sequitur quod non sit capax talis retnunerationis, scilicet quod satisfactio sua valeat sibi ad solutionem poenae pro se. Si supponamus ergo, quod postea * probabitur, sanctos plus satisfecisse quam pro propnis peccatis crant debitores, oportet consequenter dicere quod satisfactiones suae, inquantum excedunt sua debita, non sunt remuneratae in ipsis sanctis, quia ipsi non indigebant solutione poenarum, quae est, seu dicitur, remuncratio satisfactionis, abusive, ut dictum est, dc rernuneratione loquendo.

IV. At si proprie loquendum est de rernuneratione, dicendum est quod merita «anctorum omnia sunt plenissime remunerata sibi, ita quod etiam ipsae cis superfluae satisfactiones sunt plenissime remuneratae, vel remunerandae, in ipsis sanctis: quoniam quidquid inde meruerunt, totum eorum erit, sive sit praemium essentiale sive accidentale. Sed plenissima remuncratio non minuit vim satisfactivam pro aliis; quoniam solvere pro sc vel alio non est meritum aut merce» aut remuncratio quaccumque. Actus enim satisfaciendi qui a -anctis processit, pro quanto fuit mereri, remuneratu» est vita aeterna, etc. Et rursus pro quanto fuit tale opus poenale sibi, remuneratus est gaudio accidentali: gaudebit erum dc hoc quod plus passus est quam peccata sua demeruerint; unde ct aureola datur quibusdam generibus operum cx ipsa cxccutione. Sed propter huiusmodi, ct quotcumque alias renumerationes, non perdit actu» ille officium suum quod est solvere pro poena temporali actualis peccati proprii vel alieni: immo, cum continget superfluam satisfactionem Laurentii solvere pro poena debita loanni poenitenti. gaudium quoddam accident dc Laurentius in coelo habebit dc hoc quod satisfactio sua solvit pro loanne.

Intenenit igitur in huiusmodi ratione super plena rcmuncrationc meritorum fundata, error in hoc quod satisfacere, seu solvere poenam temporalem pro actuali peccato debitam, inter rcmunerationes seu rcmunerabilia computatur: cum longe ft a genere tam meriti quam mercedis. L't etiam attestantur doctores tenento huiusmodi residuas poenas, si contingat inveniri in damnatis, posse solvi m inferno; ubi constat non inveniri meritum aut merccdcin. Attestatur etiam et communis doctrina tenens in purgatorio solvi huiusmodi poenas: et tamen in huiusmodi solutione non mereri neque remunerari.

Quia ergo plenissima remuncratio, quantumcumqur ultra condignum, non tollit a meritis sanctorum superfluens officium satisfaciendi pro poena temporali actualium peccatorum, si constat sanctorum merita plus esse satiafactoria quam ipsi essent debitores, nihil obstabit ratio de plena rernuneratione.

V. Quod autem sancti plus satisfecerint quam demeruerint, testatur lob, vi cap. . dicens: *(tinam appenderentur peccata mea. quibus iram merui, et calamitas quam patior, in statera: quasi arena maris haec gravior appareret.* I bi clare liquet lob plus passum fuisse quam pro peccatis suis debuerit pati. In superabundantia autem passionum consistit superabundantia satisfactionum: ut patet cx ante * dictis. Simile autem esse dc multis aliis iudicium, nemo dubitat.

De intentione vero sanctorum, quoi! scilicet fuerit pati pro nobis, testatur Apostolus, *ad Coloss.* l ·, dicens: *Adimpleo ea quae desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.* I bi manifeste patet divinam providentiam disposuisse passiones aliquas m carne sanctorum spectare ad complementum passionum Christi *pro corpore eius, quod est Ecclesia;* ct hanc divin un ordinationem sanctos adimplere suis passionibus superabundantibui.

VI. Ex quibus omnibus patet argumenta supra dictorum doctorum falsa cmc ·.

De conclusione autem non est amplius dubitandum: quoniam iam per Romanam Ecclesiam determinatum est indulgentias fieri cx thesauro superabunduntium meritonim seu passionum Christi et sanctorum ·.

Quae etiam conclusio, quoad superabundantiam passionum Christi pro nobis, fundamentum habet in Scriptura

’ Vwi ’· I Ioan, n · : *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris : non pro nostris autem tantum, sed totius mundi.* Ex qua auctoritate patet passionem Christi sufficienter satisfacere pro toto mundo: ac per hoc, cum executive pro paucis tantum satisfaciat, infinitum thesaurum satisfactionum Christi superesse in sacramentis, quibus eadem Christi passio satisfacit. Dc sanctorum autem superabundantibus meritis quoad officium satisfaciendi pro nobis, fundamentum est in
• Num. scriptura in locis allegatis · cx lob ct Apostolo. I nde apparet quam rationabiliter Ecclesia Romana determinaverit.

VU. Et si quaeratur: Ad quid utilis ent tanta superabundantia satisfactionum Christi ct sanctorum quanta secundum praedicta supererit post universale iudicium, quando nulli amplius prodent, dum pro nullo amplius solvere poterit poenam pro peccato debitam? – dicendum est quod hoc ipsum quod est merita Christi et sanctorum, ut sAtisfactoria, tam excellenter superare omnes quae solvendae fuerant poenas, non est vanum, sed ad gloriam Christi ct sanctorum, ct ad commendandam libertatem salvationis electorum. Haec enim superabundantia meritorum attestatur quod non cx insufficientia satisfactionum Christi ct sanctorum damnati sunt reprobi, quasi solis ĕlecti illa suffecissent: sed ex propria iniquitate damnati sunt reprobi, pro quibus sufficiens remanet satisfactio, si divina misericordia ad illo» eam applicare vellet.

\ 111. Si autem quaeritur: \d quid superabundant satisfactio sanctorum ponitur, cum Christi >atlsfactio sufficientissima sit pro toto mundo? - respondendum est hoc proptcrca esse ut Chisti membra simillima essent capiti Videmus enim divinam providentiam disposuisse quod Christi membra, praesertim praecipui, sibi assimilarentur quantum fas est. Unde, sicut sunt sancti quidam aliorum curatores, quidam aliorum doctores, quidam qui pro aliis merentur (de congruo tamen), quidam qui pro aliis impetrant ; ita quidam sunt alienarum poenarum sntisfactores. ita ut assimilentur Christo etiam in hoc quod pro aliis passus est, dum ct ipsi, qui patiuntur plus quam demerentur, pro aliis satisfaciunt.

QUAESITUM QUARTUM

AN TUESAURVS HIC SUBDITUS SIT DISPENSATIONI PAPAE ALITER QUAM PER SACRAMENTORUM COLLATIONEM

•Ctaui inijoa. Circa quartum dc thesauro quaesitum ·, an scilicet thesaurus hic *s*ubditu sit dispensationi Papae aliter quam per sacramentorum collationem, ambiguitas magna est. Quoniam conferre effectum sacramenti sine sacramento spectat ad claves *excellentiae,* quas constat non esse communicatas Papae, sed reservatas soli Christo Remissio
• |»m. in. qu. MU. un J. 4· - Cf. num. «11. autem poenae temporalis pro actuali peccato debitae est effectus sacramenti: quoniam hoc fit per baptismum, ct per tertiam partem sacramenti poenitentiae, quae est satisfactio.

II. In hac quaestione sciendum est totam difficultatem consistere, non m hoc, an thesaurus iste sit dispensabilis per Papam, sed in hoc: An aliter quam per sacramentorum collationem possit Papa thesaurum istum communicare.

Quoniam nulla auctoritate Scripturae, nullave ratione
• Cf. num т. haberi videtur quod dispensatio talis sit credita Petro *. Auctoritates siquidem illae, *Quodcumque solveris super ĕerram* et, *Quorum remiseritis p̆ĕccata* intelliguntur procul dubio secundum subiectam materiam : ut scilicet ca quae spectant ad remissionem peccatorum, commissa sint solvenda et remittenda mediantibus sacramentis.
• Matii e»p. ĭ«r 19. ·· loin. cap. xx, vcn. 33.

Ratio quoque communiter allata, scilicet quod communia bona Ecclesiae sunt dispensabilia per praesidentem
• Cf. aem. M- Ecclesiae, eandem patitur difficultatem ··. Declaratur enim quod communia Ecclesiae bona spectantia ad remissionem peccatorum , sunt quidem dispensabilia per praesidentem Ecclesiae, sed non quomodolibet, sed certo modo, hoc est per collationem sacramentorum.

Ratio demum ducens ad inconveniens, puta quod superfluae satisfactiones sanctorum frustra repositae essent in thesauro, quia illae non communicantur per sacramenta, sicut satisfactiones Christi, ncc possunt dispensari sine sacramentis, ergo vane sunt in thesauro Ecclesiae: - haec, inquam, ratio facile solvitur, dicendo quod sunt in thesauro Ecclesiae ut a Christo dispensentur membris Ecclesiae militantis; ct quod hoc fit quotidie, dum meritis sanctorum petimus remissionem peccatorum, et exaudimur.

Ita quod, secundum has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter quam per sacramentum, reservata videtur Summo Sacerdoti Christo, qui solus novit merita causarum circa remissionem peccatorum.

111. Licet autem difficilis sil notitia quaestionis huius, quia tamen universalis Ecclesia facto declaravit Ecclesiae praelatos posse huiusmodi thesaurum sine sacramentis dispensare, dum Episcopi omnes indulgentias dant, non crudeliter loco solius vinculi iniunctionh transmittendo ad poenas purgatorii, sed gratiose loco ipsarum satisfactionum iniunctarum: cx hoc enim, ut in superioribus · manifestatum est, oportet dicti thesauri dispensationem intervenire, cum non possint aliter fructuose huiusmodi indulgentiae succedere poenitentiis iniunctis: – ideo, absque haesitatione aliqua, etiam si nulla adesset ratio, fatendum est dicti thesauri dispensationem non solum per sacramenta quoad merita Christi, sed aliter quam per sacramenta quoad merita Christi ct sanctorum, commissam esse praelatis Ecclesiae. et praecipue Papae. Et hoc tanto magis fatendum est, quanto per Leonem X determinatum est ♦.

* QMattua t, nam. ▾, n.

• Łea au a goxK fnscat, Dua. n.

IV. Suffragatur autem huic veritati ratio tanto acceptabilior quanto magis solvit omnes difficultates accidentes in hac re. Est autem ratio hacc. Communia praesentis Ecclesiae bona communicabilia aliter quam per sacramenta, sunt a praesidente Ecclesiae dispensabilia aliter quam per sacramenta. Sed merita Christi et sanctorum, ut superabundanter satistactoria, sunt communia bona praesentis Ecclesiae communicabilia aliter quam per sacramenta. Ergo sunt a praesidente Ecclesiae dispensabilia aliter quam per sacramenta.

Maior propositio nullam videtur habere instantiam – Minor autem cx supra · dictis clara est, excepta ultima •paient, pm- particula, scilicet quod haec bona sint communicabilia aliter quam per sacramenta. Quuc particula manifestatur cx eo quod hacc eadem bona potuissent, si voluissent, sancti communicare, non per viam sacramenti, aliis membris Ecclesiae in particulari . ex hoc enim quod ipsi potuissent hoc efficere aliter quam per sacramenta, sequitur quod satisfactiones istac suapte natura sunt communicabiles aliis aliter quam per sacramenta.

V. Hinc quoque monstratur validam esse ad propositum auctoritatem illam. *Quodcumque solveris* ’. Nam verus ▮C tua. u. illius intellectus est, *Quodcumque solveris eo modo quo illud est solubile.* Et sic in omni materia currit, ct ad propositum efficax invenitur. Est enim sic practicanda: *Quodcumque per sacramentum solubile solveris per sacramentum* ; et similiter, *Quodcumque aliter quam per sacramentum solubile solveris etiam aliter quam per sacramentum.* etc. Et sic, subsumendo quod poena temporalis pro actuali peccato debita est solubilis et per sacramentum ct per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam, infertur quod huiusmodi poena potest a Petro solvi non solum per sacramentum, sed etiam per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam.

VI. Per hoc etiam salvatur ratio communis dc potestate praesidentis Ecclesiae ·. Quoniam vera est respective intel- • Num. n. Au» lecta: hoc est, quod bona communicabilia per sacramenti

solum potest per sacramenta communicare; bona autem communicabilia etiam aliter quam per sacramenta, potest sine sacramento communicare.

illud vero quod glossando seu respondendo dicitur, ea quae spectant ad remissionem peccatorum commissa esse praelatis Ecclesiae mediantibus solummodo sacramentis: verum est dc spectantibus ad remissionem peccatorum simpliciter; non autem de his quae spectant ad remissionem peccatorum secundum quid. Dc quorum numero est remissio poenae temporalis pro actuali peccato debitae : praesupponit enim peccatum simpliciter remissum, ct secundum minimum quid tantum, puta temporalem poenam. remittendum.

VII. Et per hoc palet solutio principalis argumenti ·. Nam sine sacramento conferre sacramenti effectum simpliciter, seu totalem, spectat ad elaves excellentiae: conferre autem sine sacramento id quod partialiter potest esse effectus sacramenti, potest pertinere ad claves ministerii. Sic autem est in proposito. Quoniam remissio poenae temporalis pro actuali peccato debitae nullius sacramenti est simpliciter, seu totalis effectus: licet sit partialis baptismi effectus, et possit esse partialis aliorum Mcrnmentorum effectus, ct possit etiam sine sacramento effici, ct sine actu clavium. Quia constat quod potest vel per proprios actus pocnitcnti», vel per amicorum satisfacientium pro eo actus fieri: ut patet cum aliquis mortificat scipsum ieiunando, peregrinando, etc., pro peccatis sui», vel amicus similia facit ut pro amico satisfaciat.

QUAESTIONES DE CAUSA INDULGENTIARUM

QUAESITUM PRIMUM

I TRIM NECESSARIO REQI IRATI R CAUSA RATIONABILIS INDULGENTIARUM

CiHCA causam indulgentiarum dubium duplex occurrit: primum, an necessario requiratur causa rationabilis; secundo, an causa expressa in bulla, ex hoc ipso quod expressa, sil rationabilis ·.

• QuA.-.«iluni W.

• Cf. nus». vu.

Circa primum, videtur pars negativa vera ·. Quoniam indulgentiae indiscretae, licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiae indiscretae quae ex causa non rationabili procedunt.

Praeterea, dispensatio ministeriorum Dei in Ecclesia praesenti est valida etiam sine causa rationabili facta. Ergo dispensatio indulgentiarum. etiam »ine causa rationabili facta. debet esse valida. – Antecedens patet in promotione indignorum. Si enim indigni aliqui promoveantur ad episcopatum. prioratum, abbatiam, etc., quamvis promoter pessime dispenset huiusmodi ministeria, facta tamen tenent. – Consequentia vero probatur. Quia, sicut credita est Papae dispensatio indulgentiarum, ita et dispensatio ministeriorum Dei: iuxta illud ·, *Sic nos existimet homo ut ministros Christi ct dispensatores ministeriorum Dei.*

• I *ai Cor.,* cap. •v, vtr». i.

in oppositum autem est quod *indiscretae indulgentiae enervant satisfactionem poenitentialem,* ut dicitur Extra, *de Poenit. et Remiss.,* cap. *Cum ex eo.* Non enervarent autem st essent validae, sed supplerent, adimplentes m veritate quod per satisfactionem poenitentialem agendum cr.it

11. In hac quaestione aliquid supponitur, ct aliquid quaeritur. Supponitur enim, cum doctrina communi, quod unum requisitorum necessario ad efficaciam indulgentiae est causa rationabilis. – Quod etiam manifestatur cx eo quod, si daretur indulgentia ob causam profanam, puta pro eundo ad theatrum, constat quod indulgentia esset nulla.

Hoc autem supposito, in quaestionem vertitur an. quemadmodum ad collationem indulgentiae requiritur rationabilis causa ita necessario quod sine illa indulgentia non est valida, ita ad efficaciam tantae indulgentiae, puta centum vel mille annorum, etc., exigatur simili necessitate rationabilis causa tantae quantitatis indulgentiae, ita quod sine huiusmodi rationabili causa tanta quantitas indulgentiae est invalida.

III. Ex communibus autem applicatis ad hoc. non est difficile concludere partem affirmativam veram, scilicet: Ad efficaciam tantae indulgentiae exigitur rationabilis causa quantitatis indulgentiae, ita quod sine illa non est valida. Nam si, ut supponitur et communiter confitemur, rationabilis causa est sic necessaria ad indulgentiam, necessario sequitur quod ad tantam indulgentiam est etiam sic necessaria rationabilis causa illius quantitatis. Et probatur sequela Inductive.

IV. Verum, ad minus communiit descendendo, considerandum est quod, licet potestas Papae super communia Ecclesiae bona tam spiritualia quam corporalia sit dispensativa, iuxta illud Apostoli ·, *Dispensatio mihi credita est;* res tamen subicctuc huiusmodi potestati diversimode illi subduntur, et diversimode ab illa attinguntur. Et, quantum ad propositum spectat, distinguenda sunt in duo genera : scilicet, validorum ex solo imperio; vel non validorum ex solo imperio.

• 1 JJ *Cor.,* cap. ix, ter· 17.

Sunt enim quaedam in Dei Ecclesia quac, quamvis ad hoc quod recte fiant, ultra Pontificis imperium, exigant rectam regulam voluntatis imperantis, si tamen absque recta regula solo Pontificis imperio fiant, valida sunt: dc quibus iura dicunt quod inulta fieri prohibentur quae tamen facta tenent. De quorum numero sunt distributiones benefidorum. dispensationes matrimoniorum in casibus dispcnsabilibu», ct similia.

est Secundum autem genus, scilicet invalidorum ex 10I0 imperio, adhuc subdistinguitur. Nam quaedam invalida cx solo imperio attingi, cum hoc, possunt a Pontifice verbo ct opere per viam facti: quaedam vero sunt invalida ex solo imperio quac. cum hoc, per viam facti attingi non possunt opere, sed verbo tantum. In primo membro huius subdivisionis continetur dilapidatio bonorum Ecclesiae. Si enim Pontifex pro suo libito Ecclesiae terras, etc., donaret, donatio esset invalida, quoniam ipse non est dominus bonorum Ecclesiae: et ri facto ct bullis poneret eos quibus donavit in possessionem, non propterca transferret dominium rerum illarum tn illos.

In secundo autem membro continetur dispensatio votorum. Si enim votum castitatis solo impeno a Papa dispensetur, constat dispensationem esse nullam. Ei circa voti vinculum propterca per viam facti nullum actum Pontifex haberet nisi verborum : exccutio enim cuiuscumque opens Pontificii éx solo imperio emanans non attingit aliquid circa voti vinculum.

Tribus igitur existentibus generibus rerum subiectarum dispensativae potestati Pontificis, facile patere potest quod primum genus dupliciter a potestate Pontificia attingitur, scilicet dispensatione rcgulata. cl dispensatione non regulata. – Secundum autem a potestate quidem Pontificia unico modo attingitur, scilicet dispensatione, hoc est rationabili operatione : sed ab ipso Pontifice aliter de facto attingitur, puta dissipatione, dilapidatione, etc. – Tertium vero sola dispensatione, idest rationabili operatione (seclusis verbis, sicut ct in secundo), attingi potest tam a potestate Pontificia quam ab ipso Pontifice.

V. In quo autem horum generum indulgentiae contineantur, facile est discernere. Quod enim non sint sub primo genere, quac scilicet sunt valida ex solo imperio, cx eo patet quod Papa non potest dare indulgentias hac sola ratione quia vult: et si pro solo libito daret, indulgentia non esset valida, ut ex communi doctrina supponimus, cl aliqualiter probatum est ⁑ – Et iterum probatur cx hoc quod communia Ecclesiae bona temporalia non potest Pontifex donare, donatione valida, ex hoc solo quia vult. Non minus enim pretiosa ac cara Ecclesiae sunt bona communia spiritualia quam temporalia: ct propterca, si illorum donatio cx solo imperio est invalida, multo magis invalida erit horum effusio cx solo imperio. Ncc solvitur haec ratio dicendo quod donatio temporalium est cum damno Ecclesiae, donatio vero horum spiritualium est rinc damno Ecclesiae. Nam habere damnum annexum, vel carere annexo damno, per accidens se habet ad potestatem dispensativam : ut palet ex hoc quod etiam tn quibusdam habentibus annexum damnum Ecclesiae donatio ex solo imperio est valida, ut attestatur distributio praelationum. Unde non penes damnum vel non damnum attenditur vis potestatis dispensativae.

• Nun. n.

Quia igitur communia Ecclesiae bona ex quibus ctficaces sunt indulgentiae, non continentur sub primo genere; ct n secundo genere ex hoc distant quod per viam facti nullum operis, sed solius verbi netum Papa habere potest circa illa, non enim potest transferre possessorium dc facto horum bonorum, sicut potest respectu temporalium : restat ut sub tertio genere thesaurus contineatur indulgentiarum.

VI. Ex quibus potest formari talis ratio. Thesaurus indulgentiarum non potest veraciter attingi a potestate Pontificia nisi actu verae dispensationis. Ergo tam indulgentia quam tanta indulgentia, data sine causa rationabili tantae indulgentiae, est invalida.

.Antecedens probatum est: ct supponitur secundum communem doctrinam.

Consequentia vero, quoad secundam partem, probatur. Tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiam, et dans indulgentiam tantam. Ac per hoc, si solus actus verae dispensationis potest attingere thesaurum indulgentiae, solus etiam verae dispensationis actus potent attingere thesaurum tantae indulgentiae. – Tum quia, si quantitas indulgentiae attingitur aliter quam per veram dispensationem, oportet alium actum fingere, puta actum imperii seu liberae donationis, respectu talis quantitatis. Et tunc. aut iste actus attingit thesaurum via facti, jut via iuris. Non via facti: quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per viam facti. Ncc via iuris: quia dc iure sola dispensatio credita est Papae.

Sicut sunt ergo invalidae indulgentiae quae cx causa rationabili non fiunt, ita non est valida tanta indulgentia, puta mille annorum, nisi fiat cx causa rationabili tantae quantitatis, scilicet mille annorum.

\ II. Ad primum autem in oppositum · dicitur quod sententia illa, scilicet, *Indulgcnttac Indiscretae sunt validae,* verificatur de indiscretis quoad eventum, non autem de indiscretis quoad causam. Sunt enim indulgentiae indiscretae ratione eventus, quando indulgentiae alias bene concessae pariunt, propter varum multitudinem, quasi contemptum aut ipsarum aut satisfactionum poemtcntialium. Et tales sunt validae. – Sed si sunt indiscretae quia carent rationabili causa, aut omnino aut quoad tantam quantitatem, sunt invalidae.

Ad secundum iam patet responsio cx dicti» ·. Nam mi- * Sum· w. ’
nistcrij sunt m alio genere dispen-abilium: el indulgentiae sunt in alio dispensabiUum genere. Illorum enim efficacia cx solo pendet imperio: horum autem efficacia absque vera dispensatione esse nequit. Et propterea non est similis ratio.

QUAESITUM SECUNDUM

\N EX HOC IPSO QUOD IN BULLA EXPRIMITUR ALIQUI) PRO CAUSA INDULGENTIAE, SIT RATIONABILIS CAUSA TANTAE INDULGENTIAE

Cihca secundum de causa rationabili indulgentiarum quaesitum ·, an ex hoc ipso quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiae, »it rationabilis causa tantae indulgentiae pro parte affirmativa occurrit multiplex orgu- • *a*. nam. nr.
mentum ·.

Primo, quia .diter praedicatio Ecclesiae esset falsa.

Secundo, quia doctrina Romanae Ecclesiae periclitaretur.

Tertio, quia non esset universaliter vera illa communis sententia: *Indulgentiae tantum valent quantum sonant.*

Quarto, quia aliter deciperetur populus ab Ecclesia, audiens tantam indulgentiam pro tali opere, ct excquens illud ut habeat indulgentiam, ct tamen non acquireret illam in veritate.

11. Quaestio haec non esi mota propter difficultatem quam in seipsa habeat, sed ad excitandos illos qui sciunt •c/.rwiiM,q«i.
in universali cl deficiunt in singulari ♦ Unde, distinguendo • et nuis. tcq.
dc rationabili praesumpto vel vero, duo dicenda sunt :*

Primum. Causa indulgentiae expressa in bulla, nisi manifestus sit error, est semper rationabilis, loquendo dc rationabili praesumpto. Nam, sicut sententia n iudice lato, nisi errorem contineat manifestum, praesumitur iust.i; ita causa a principe expressa in dispensationibus praesumitur rationabilis. nisi, ut dictum est, error sit manifestus.

111. Secundum est. Causam indulgentiae tantae expressam in bulla non oportet esse rationabilem in veritate. Et ratio in promptu est multiplex. Tum quia Papa potest in istis errare: cum non sit haec sententia iudicialis de his quae sunt fidei. Ubi scito quod, licet accessus ad indulgentias, ct carum susceptio, sit quaedam Christianae fidei professio. fides tamen Christiana eo modo quo est de indulgentiis, non est de hac vel illa indulgentia. Sed. sicut fides nostra circa Eucharistiae sacramentum est quod sub hostia rite consecrata continetur corpus Christi, non autem est quod ista hostia sit rite consecrata, neque est quod sub hac hostia quae proponitur adoranda, continetur corpus Christi, quoniam utrumque eorum potest esse falsum, fidei autem Christianae non potest subesse falsum: ita circi indulgentias, non curando pro nunc quomodo spectent ad fidem, fides nostra ₵ quod indulgentiae rite datae sunt validae; et non spectat ad fidem an ista indulgentia sit rite data, an ista causa cius sit rationabilis, an ista indulgentia sit valida. Et simile est dc aliis singularibus: quoniam haec omnia possunt esse falsa; ct propterea non spectant ad fidem nostram, sed ad humanam opinionem seu credulitatem, quae est Je his singularibus, ct potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias in communi quidem est quaedam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiam procedit cx fide tanquam cx causa remota, et humana credulitate huius indulgentiae, huius causae, ct huiusmodi, tanquam cx causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem causae proximae, sicut conclusio minorem seu deteriorem praemissam, ideo potest concursus iste falli absque Christianae fidei detrimento.

Tum quia non solum potest Papa errare in huiusmodi, sed etiam facile potest errare, sicut ct in aliis similibus actibus. Dare siquidem indulgentias consistit in actibus absolutionis ct dispensationis: absolvuntur enim per eas pocnitentes ab iniunctis poenitentiis, et dispensatur thesaurus meritorum Christi ct sanctorum. Sed tam in actu absolutionis quam in actu dispensationis facile committi potest error, etiam ex proposito: ut patet in dispensatione 'Otorum, ct m dispensatione bonorum temporalium Ecclesiae ct ministeriorum ecclesiasticorum, ct in absolutionibus a censuris ct iur imcntis in praciudicium aliorum, etc. Ergo in hoc quoque singulari facto quo dat indulgentiam, seu exprimit talem causam pro tanta indulgentia, errare facile potest.

Ncc est recurrendum ad Spiritu·· Sancti assistcntiam, et propterea pie debere eredi quod non potest Papa in isti» errare. Nam in maiori causa permisit Spiritus Sanctus Romanos Pontifices errare, scilicet in causa spectante ad sacramentum matrimonii, in qua, ut habetur Extra, *de Sponsa duorum,* in cap. *Licet,* Alexander 111 dicit: *Quamvis aliter a quibusdam praedecessoribus nostris sit aliquando indicatum.* Quod longe plus est quam dare indulgentiam indiscretam ex causa: tum quia erat causa sacramentalis; tum quia iudicialiter actum est. Indulgentiae autem possunt dari passim sine consilio et sine meditatione, ac per hoc, sine discretione.

Quamsil igitur non «pectet nd subditos discutere et iudicare dc Pontificiis indulgentiis aut causarum ineritis, dubium tamen non est posse etiam per Papam dari indulgentias indiscretas et quoad causam ct quoad eventum.

IV. .Id *primum* ergo in oppositum ’ dicitur quod prae- · Sbki.
dicatio Ecclesiae quoad indulgentias tripliciter sc habet. Primo, narrative: prout scilicet narrat contenta in bulla. Et hic nulla est falsitas: quoniam narratio est vera. - Secundo, doctrinoliter. Et hic subdistinguitur. Vel docendo doctrinam fidei. Et sic etiam nullum est periculum faEitatis: quoniam, sicut fide- non se extendit ad istam indulgentiam aut istam causam istius indulgentiae, ita nec doctrina

Ecclesiae extendit te nd haec singularis· – Vel docendo opinione» doctorum. Et sic potest praedicare falsa, si opinio praedicata est falsa. Et propterea, ad praeservandum praedicationem ab huiusmodi falsitate, debent praedicatores aut opinative. aut recitative opiniones praedicare.

Ad secundum dicitur quod aliud est loqui dc doctrina Romanae Ecclesiae, seu Romani Pontificis, ct aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt siquidem Romani Pontifices multi indulgentias cx causis rationabilibus dari: in qua doctrina continetur quod etiam tanta indulgentia debet procedere ex causa rationabili tantae quantitatis, ut superius · deductum est. Pactum autem quod in bullis īn̄dūlg̃en̄tiarum continetur si quandoque periclitaretur, non propterea Romanae Ecclesiae doctrina periclitaretur.

•Quac.itpnc<., Dura, n »qq.

Ad tertium dicitur dupliciter. Pruno, quod illa sententia communis intclligitur negative, hoc est: *Non plus raient quam sonant.* Divulgata enim videtur sententia illa nd excludendas extensiones indulgentiarum ad ea quae sub carum tenore non continentur. – Secundo dicitur quod vera est de indulgentiis discretis: non autem de indiscretis quoad causam. – Potest ct tertio dici quod vera est in foro exteriori, in quo statur praesumptionibus iuris.

Ad quartum dicitur quod populus potest quidem decipi in huiusmodi, sed non decipitur ab Ecclesia sicut cttam potest decipi adorando hostiam propositam a sacerdote in missa. Si contingeret autem in huiusmodi populum falli, falleretur aut a propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ob indiscreto facto dantis indulgentiam, vel ab omnibus simul: et non ab Ecclesia, ad cuius doctrinam non spectant haec singularia» sicut ncc ad eius fidem.

QUAESTIONES DE SUSCIPIENTIBUS INDULGENTIAS

QUAESITUM PRIMUM

AN. PRAETER GRATIAM, REQUIRATUR EX PARTE SUSCIPIENTIS INDULGENTIAS ALIQUA ALIA DISPOSITIO

Circa suscipientes indulgentias dubium duplex occurrit; primum, an, praeter gratiam, requiratur cx parte suscipientis aliqua aha dispositio; secundum est, an, tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia '.

Quantum n.

Et in primo quidem dubio, pro parte negativa est auctoritas doctrinae communis tenentis ad indulgentiam sufficere tria: auctoritatem in dante, gratiam in suscipiente, pietatem in causa ·.

Ct aum ,to.

in oppositum est quod ad plenariam remissionem poenae per viam sacramenti poenitentiae non sufficit gratis cx parte suscipientis. Ergo ncc ad plenariam huiusmodi remissionem per viam indulgentiae sufficit gratia cx parte suscipientis. – Antecedens est clarum: alioquin quilibet confessus in gratia consequeretur plenariam remissionem poenae. – Consequentia vero probatur. Tum quia sacramentum est potius quam indulgentia. Et distributor thesauri per sacramentum est longe liberalior quam quilibet Pontifex quoniam liberalius divina in infinitum excedit hbcralitatcm humanam.

II. In hac quaestione, quia difficile admittitur oppositum eorum quae consuevimus, censorem desidero intellectum mundum ab opinionibus. Videtur siquidem mihi rationabiliter dici quod non sufficit sola gratia cx parte suscipientis ad veraciter consequendam indulgentium coram Deo. Sunt siquidem confessi in gratia duplicis ordinis: quidam solliciti ad satisfaciendum per scipsos pro peccatis suis; quidam négligentes satisfacere per seipsos. Primi condignas poenitentias vel petunt a confessoribus sibi imponi, parati eas implere, vel sponte illas assumunt, dum continue student per sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orando, eleemosynas dando, etc., ad hoc. Secundi vero parvissimam poenitentiam aut rogant, aut lacti suscipiunt: et, cum illam impleverint, quam sciunt esse minimam, non curant amplius dc satisfaciendo, reputantes sibi sufficere quod non ibunt ad infernum. Et hi sunt quibus indulgentiae non prosunt, iudicio meo.

Et ratio quae me movet est: Nullus indignus aliena satisfactione pro poena sibi debita, consequitur veraciter fructum indulgentiae. Sed quilibet in gratia constitutus négligeas satisfacere per scipsum, est indignus aliena satisfactione pro poena propnis peccatis debita. Ergo nullus constitutus in gratia négligeas satisfacere per scipsum, acquirit fructum indulgentiae.

III. Maior propositio inteUigentibus terminos est evidens. Indulgentia enim per satisfactionem alienam, hoc est Christi ct sanctorum, pant fructum qui est remissio poenae temporalis pro actuali peccato debitae; ac per boc, si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignos autem indulgentia non consequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifestum est ut probatione non egeat, apud intelligentes distributionem divinorum donorum m solis dispositis habere locum (constat autem indignos non esse dispositos), et divina operatione remissiones fieri poenarum per indulgentius humano ministerio rite concessas.

IV. Ad evidentiam autem minoris, praelibanda sunt duo. Primum est quod satisfactio pro poena temporali actuali peccato debita, est onus personale: (enetur enim ipse qui peccavit facere satis. – Secundum est quod, licet tam contritio quam confessio sit ita personalis quod non possit per amicum suppleri, satisfactio tamen, quia per exteriora bona fit, inter quae computantur amici, ita est onus personale quod capax est ǎmicabili odiutorii.

Quibus praemissis, probatur minor. Primo, sic. Indignus amicabili adiutorio est indignus aliena satisfactione. Sed con.<tituiui in gratia negligen· satisfacere per scipsum, indignus est amicabili adiutono. Quoniam amicitiae ratio poscit quod *amicorum sit idem velle et idem nolle*;* et propterca, si ego pro mcipso nolo satisfacere, par est ut amicus quoque hoc nolit. Quin potius non amice peterem ut. me négligente satisfacere, ipse pro me pateretur. Possentque recte huiusmodi négligentes, quacrcntc<que per indulgentias satisfacere, verbo Domini reprehendi: *Alii· gant onera gravia ct importabilia m humeros hominum,* idest amicorum, *digito autem suo nolunt movere ea* ·. – Ncc obitat quod nancti bm passi sunt. Quoniam similis est ratio dc passionibus praeteritis ct futuris: quia Illis solis prosunt praeteritae pro quibus patiendum fuerat; ct ideo, si pro huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendum, ncc postea quam passi sunt, illis amicorum prosunt passiones.

* liBjr. op M·

'JUtit-aj» om.

Secundo probatur eadem minor similiter ex habitudine ad communem Ecclesiae thesaurum. Quia in qualibet bene ordinata republies, quantumcunque rationabilis adesset quandoque causa dispensandi communem thesaurum in cives gravatos acre alieno, négligentes tamen sohere indigni censerentur adiutorio thesauri: ex eo enim quod possunt dc suo solvere et non curant, indignos sc reddunt tali sublcvaminc. Et nisi tales pro indignis haberentur, foveretur negligcntia. quoniam alii horum exemplo ad similem negligentuim provocarentur: legis autem est facere non négligentes, sed virtuosos ·. Cum igitur Ecclesia sit a Deo ordinata, aequum non est ut spiritualis dispensabo thesauri négligentes satisfacere pro dignis habeat; hoc enim vere esset *enervare satisfactiones poenitcntialcs* ·.

•an»· iifafc, C»p4. ».$.·$.T'4. kct. L

• a. «{tr·

\. Non prosunt igitur indulgentiae constitutis ia gratia negligentibus satisfacere per scipsos. quoniam indigni sunt indulgentia: sed oportet, ultra gratiam, dispositos ipsos cs>c ut digni sint alienis satisfactionibus. Fiunt autem digni per hoc quod sunt parati per scipsos satisfacere: sic enim sunt digni amicabili adiutorio ad satisfaciendum. Parali autem ad satisfaciendum per seipsos sunt, non qui negligunt per scipsos satisfacere, sed illi soli quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata quod non retardat opus nisi impedita.

gnk, quMUl t, •aa. i, k·

VI. Confirmatur autem hoc cx antiqua forma indulgentiae. cum dicitur, *vere pocnilentibus.* Pocnitcns enim dupliciter dicitur. Vel per exclusionem contrarii, quia scilicet nihil habet in suo animo contrarium poenitentiae: et hoc modo quilibet existons in gratia est pocnitcns, etiam si sil negligent ad satisfaciendum. Vel per positionem virtualis poenitentiae: qui.i scilicet vis affectus pocnitcntiali in eo secundum veritatem viget. Et hoc motio pocnitcns non est nisi sollicitus ad per scipsum satisfaciendum. Cum ergo dicitur, *vere poenitentibus,* nisi superfluo seu ad maiorem expressionem appositum sit ly *vere,* denotat indulgentias non consequi pocnitcntcs négligentes, sed poenitentis sollicitos, qui soli sunt vere pocnilcntes, significante participio actum poenitendi, qui non invenitur apud négligentes, sed apud sollicitos.

Manifestius quoque suadetur hoc idem cx alio verbo eiusdem formae, cum dicitur, *de iniunctis poenitentiis.* Constat enim communiter quemlibet pocnitentcm paratum

esse ad iniunctam poenitentiam peragendam: alioquin non acceptasse! illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur. Alterum est quod indulgentia, nisi nova forma detur, non absolvit nisi a poenitentiis imunctis. Alterum est quod indulgentia non prodest nisi parato per sc satisfacere. Primum enim horum explicite, secundum autem implicite, inquantum paratus ad satisfaciendum supponitur, cx eodem verbo habetur.

VIE Et hinc sequitur primo, quod frustra faceret quis sibi iniungi magnas poenitentias a confessore, non ut ipsas adimpleret, sed ut per indulgentias ipsas exsolveret: quoniam hoc non est esse paratum ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis iugum suum.

Sequitur secundo quod, st forma indulgentiae mutaretur et ad non iniuncta extenderetur poenitentias, dispositio tamen suscipientis non propterea mutaretur: quoniam cx natura rei exigitur cx parte suscipiente esse paratum ad satisfaciendum secundum vires per scipsum, ut declaratum est ·.

• Num i»

Nec inlclllgo hanc praeparationem ad satisfaciendum ita stricte quin per aliquid acquivalens aut maius suppleri possit: ut patet cx hoc quod contingit quandoque causam pro qua datur indulgentia tale ac tantum exigere opus ut excedat praeparationem ad satisfaciendum; puta si detur plenaria pro actu quo sc exponit morti pro Christo, aut perpetuae mancipationi alicuius pii servitii, aut aliquo hiusmodi. Et tunc causa indulgentiae cx parte concedentis tenet locum causae rationabilis tantae indulgentiae; ct ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis dignum amicabili satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro visitante aliquam ecclesiam: nam, dato quod causa esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet vicem praeparationis nd satisfaciendum, cum nec illi aequivalcat nec excedat.

VIII. Ad obicctioncm autem in oppositum · dicitur, quantum ad divum Thomam spectat, quod altorum opiniones secutus est: ut ipsemet, tria illa colligendo, explicat in IV *Sent.*, dist. xx, qu. i, art. 3, qu. 2.

• Nota, *t, El ή prrt^r,,*

Quantum vero ad communem doctrinam, quia non nisi opinativa est, cum bona reverentia dictum sit, non inconvenit odinventis ab ipsis aliquid novi superaddi, quod sub lonna indulgentiae latebat, et ratione probabili roboratur.

Et Hcito quod iuxta hunc dicendi modum solvuntur omnes quaestiones: tam dc nimis largo Dei foro; quam de omittendis suffragiis pro plenarie absolutis in morte; quam de admiratione s ipicntum. ct de oblocutionibus detrahentium; et excitantur Christi fideles ad poenitentiae opera. Xec aliquid adimitur efficaciae indulgentiarum: sicut nihil adimitur efficaciae sacramentorum ex hoc quod oportet accedentes ad illa esse digne dispositos, si fructuosa sibi esse volunt. Soli siquidem indigni indulgentia nb illius fructu, iuxta hunc dicendi modum, excluduntur.

QUAESITUM SECUNDUM

AN TEMPORII QL O EIT OPI S PRO 1X1)1 LGENT1A, OPOR TEAT OPERANTEM ESSE IN GRATIA

• df lUlCtptni· litu nAjffx· «jx.-Ci. ťdit. priccrd., num, t.

Circa secundum vero quaesitum de causa indulgentiarum ;* sciendum est quod dupliciter dantur indulgentiae. Vel ita quod tempus indulgentiae ct tempus opens sit unum et idem: ut cum datur indulgentia visitanti ecclesiam. El tunc non habet locum haec quaestio: quoniam constat tempus fructus indulgentiae coexigcre gratiam in percipiente illum.

Vel ita quod aliud sit tempus operis, ct aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentiae: ut cum datur indulgentia semel in x ita ct semel m morte suscipientibus crucem. Et tunc habet locum proposita quaestio, an exigatur gratia tunc cum fit opus pro quo datur indulgentia.

* CL oum. iv.

II. Videtur enim pars negativa vera ·. Tum quia absque gratia tempore operis salvari possunt omnia requisita ad fructum indulgentiae *: nam salvatur auctoritas in dante, pietas in causa, gratia, etiam sollicita, in suscipiente tempore quo suscipit illam. Ergo. etc.

• CL pf3ec«d.

Tum quia non minus valet huiusmodi opus pro se quam pro alio. Sed si pro alio, puta existente in purgatorio, opus hoc quis faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima: praesupposito. ut quandoque Iit, quod possit quis accipere indulgentiam pro defuncto faciendo tale opus Ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

111. In hac quaestione videtur mihi non solum tutior, sed longe rationabilior pars affirmativa, scilicet quod exigitur gratia etiam tempore operis. Probaturque hoc dupliciter. Primo, ex antiqua indulgentiarum forma, cum ordinate utrumque exprimitur, ita quod primo loco exprimitur gratia, ct secundo exprimitur opus, non qualitercumque. sed ut ipsa gratia afficiat operantem. Dicitur enim sic· *omnibus vere poenitentibus et confessis qui visitaverint talem ecclesiam;* seu. *qui manus porrexerint adiutrices,* etc. Ubi manifeste patet ex forma Escloiae consueta haberi poenitentiam seu gratiam coexigi ad tale opus pro quo Iit indiligentia.

Deinde probatur hoc ratione. Sicut thesaurus civilis non nisi pro civili causa dispensatur, ita thesaurus vitalis non nisi pro sola vitali causa dispensatur. Sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis: utpote cx passionibus visis Christi ct sanctorum constans, et vitae aeternae impediment tollens, Ergo pro sola vitali causa communicatur. Sed opus extra gratiam non est vivum, sed mortuum. Ergo pro eo thesaurus indulgentiarum non communicatur. Et confirmatur ex hoc quod reliqua requisita ad dispensationem thesauri indulgentiarum sunt viva: vivunt enim qui passi sunt sancti; vivae sunt ct passiones eorum; vivit ct Summus Sacerdos, qui est ut principalis dispensator indulgentiae, vivit particeps indulgentiae. Ergo et vivam oportet esse causam indulgentiae: *quae est enim conventio lucis ad tenebras* ·. et vitae ad mortem?

•lUJC^.ap »1. icrv 14.

Nec obstat quod Pontifex dans indulgentiam possit esse mortuus secundum vitam gratiae: quoniam ipse minister tantum est, et vehit instrumentum Christi concurrit. Ad causam enim principalem respiciendum est: ut patet in simili, cum scilicet dominus in caritate existens per reprobum dispensatorem clccmosynas distribuit; est enim opus illud vivum, non obstante spirituali morte ministri.

Oportet ergo vivum esse opus pro quo datur indulgentia.

I\ Ad primam ergo obicctioncm in oppositum · dicitur falsum eMe quod sine vivo opere omnia requisita ad indulgentiam salventur: nam pietas in causa clauJit in sc vitam operis. Ex hoc enim quod exigitur pietas in causa, hoc est in opere pro quo datur indulgentia, consequens est quod exigatur etiam vita: nam pictas ipsa, nisi sit viva, pictas non est; cum nulla sit Christiana virtus sine caritate.

’ v‘m· lu

Ad secundum dicitur quod opus mortuum, sicut non sufficit nd indulgentiam pro sc pro tempore quo erit in gratia, ita non sufficit ad indulgentiam pro alio existente in gratia.

Et si instetur quod eleemosyna facta extra caritatem pro existente in purgatorio, valet pro illo: ergo multo magis valet mediante indulgentia: - respondetur quod eleemosyna talis non valet pro defuncto per modum satisfactionis, sed per modum supplicationis: scriptum est enim ·: *Absconde eleemosynam in sinu pauperis, et ipsa orat pro vobis.* Peccatorum autem supplicationes quandoque exaudiri Augustinus testatur ·, reprehendens verbum caeci nati, Arox *scimus quia peccatores Deus non exaudit* ·. Ex hoc autem quod valet per modum supplicationis mortuae, non sequitur quod valet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet vim satisfactionis vivae; supplicatio autem mortua soli misericordiae innititur Dei. cui supplicatur.

’,ζαΆ’ἶ.ιν^’ n

DE MODO TRADENDI AUT RECIPIENDI ORDINES
ARTICULUS UNICUS

Circa sacramenta tam extremae unctionis quam ordinis nihil mihi scribendum occurrit, nbi, circa sacramentum ordinis, cautos reddere ne pertinax quisquam levis sit circa modum tradendi aut recipiendi ordinem. Nam, si collecta fuerint quae ꝑontificale codices, quaeque ratio auctoritasque doctrinae tradidit, incerta valde apparebit, presbyteratu excepto, reliquorum natura ordinum.

H. Et de minoribus quidem ordinibus ct subdtaconulu. • Cap. Sntfanu *ftt crdf),* IB Magister Sententiarum, in vxiv distinctione IV *Sent* ·, dicit institutos esse ab Ecclesia.

De diaconatu vero ambiguum ꝛnagi cM. Quia non constat ex *Actibus Apostolorum* diaconos altans, sed diaconos mcnvirum ct viduarum institutos esse tb ꝛpo, • Ver·. »-6. *Act.* vi ·. Quin potius oppontuin ibi dicitur: quoniam diaconi nitaris *ad arandum et praedicandum* ordinantur, ut in pontificalibus patet ; ibi vero dicunt Apostoli • Ver·. 4. Vo< *vero orationi ct ministerio verbi ꝛnstante erimus.* Quocirca. licet tunc non luerint diaconi altans instituti, videntur tamen ab Apostolis instituti, licet nesciatur quando et ubi. fungit siquidem diaconos episcopis Paulus, *ad Philipp.* l ⁎ dicens. *Omnibus sanctis in Christo /esu qui sunt Philippis, cum episcopis e! diaconibus:* et I *ad Tim.* m ‘, • Vm. 1. descripto episcopo, describit qualis debet esse diaconus. • Vmtu 8 Et quia ambite Ecclesiae, scilicet Philippensis ct Ephesina, cuius erat Timotheus cplicopui erant ecclesiae gentium, in quibus non legimus vixisse in communi Christianos. • *Act.* αρ. π, 54. js ut Hierosolymis ·, ac per hoc, non egebant diaconis mensarum et viduarum, ideo diaconi altaris sidentur esse isti. • *EctUi. liter* «ρ. *r,* I 6. 7 Et confirmatur c.x Diony sio. ponente ⁎ diaconatus ordinem in primitiva ecclesia. I ndc diaconatum ab Apostoli credimus coepisse.

Et, quod magis urget, nulla videtur certa forma in diaconatu. Nam secundum antiqua pontificalia impodttO manuum super diaconum non habet certam verborum formam, nisi orationem illam. *Emitte. quaesumus, in eos Sanctum Spiritum,* etc., quae secundum noxa pontificalia post impositionem manuum dicenda est. Datio autem libri Evangcliorum certam habet formam verborum: sed tunc non imprimi characterem cx eo videtur quod, antequam Evangelium aliquod esset scriptum, diaconi ab Apostolis videntur ordinati, non dicendo. *Accipe potestatem legendi Evangelium,* >cd. ut creditur, per impositionem manuum.

Idem quoque apparet in subdiaconatu : m quo nullum pontificale habet nisi materiam sine forma, scilicet traditionem calicis vacui, etc.

Taceo de minoribus ordinibus : m quibus varietas multiple v invenitur cti.im inter antiqua pontificalia. aut Ex quibus apparet quod huiusmodi ordines ăcramcntnlia quaedam videntur, magis quam sacramenta. Et ad hoc ducit ratio. Qui i per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliquem qui. si sine illo ordine fieret, tMct nullus: ut patet discurrendo per singulos actus diaconi ct inferiurum.

Et per hanc rationem episcopatus videtur ordo: quia aliquem actum potest episcopus qui, a nnn-episcopo fa-ctu nullus est; ut confirmare, praesupposita veritate decretalis Extra, *dc Consuetudine,* cap. *Quanto.*

III. Haec autem »int collecta non ea ratione ut novam velimus ingerere doctrinam de sacramento ordinis: sed ut doctus quisque percipiat inccnitudincm materiar de qua uM sermo, el non velit *plu. supere quam oportet sapere, \ed sarere ad* roà/ .< *talem* · ; hoc est, ut sit contentu· consueto pontificali ecclesiae in qua ordinatur. Et si aliquid fuerit omissum eorum quae cx ꝛnovi pontificalibus sunt addita, puta quia non est datus «ubdiacono liber Epistolarum cum illis verbis *Accipe librum,* etc.; non proptcrca suppleri oportet in aha ordinatione huiusmodi omissum: huiusmodi enim nova additio non facit legem noxam. ♦ *U* Ko λ J, mb . vcn.

Nec mihi aliqui· obiiciat oppositum me alibi scripsisse, dum de simultate ĕontactu in primo Quoliheto · ecripri. ’ Haec enim non adversantur illis: quoniam non nisi dc his -J·4 quorum ĕontactu simul cum traditione in pontificali mandatur, locutus sum.

IV. Tutius tamen esse constat sequi antiqua pontificalia in ŧribu ꝛnfimi ordinibus quam modernum, in quo ostensio materiae prius mandatur cum verbis, ct postea tactus materiae. Et certe mirum est, cum corrector ille mutaverit ministrum materiae in acolvthatu. scilicet archidiaconum in episcopum, ut tutiorem viam eligeret, quod in praecedentibus ordinibus labori episcopi tantum pepercit ut minus tutam viom eligeret. In antiquis siquidem pontificalibus diversimode dc minoribus ŏrdinibu habetur. nani alicubi dc ostiario ct lectore habetur. 7 *radit sibi elaves vel librum episcopus dicens;* dc exorcista vero habetur. *Accipiat librum de manu episcopi dicentis sibi;* dc acolytho autem. *Accipiat candelabrum, etc., de manu archidiaconi, dicente sibi episcopo.* Ubi apparel semper simultas formae cl materiae : el quod materia non est monstratio, sed traditio et acceptio. Alicubi vero habetur ul in novo pontificali tempore Innoccntii VIII impresso ’ legis. ·ΛMOOβαBı tf- Arr. Rir34.<rfWA ·I HakftcK. <Jr- ποPïU'Jow,

DE SACRAMENTO MATRIMONII TRIPLEX QUAESITUM

QUAESITUM PRIMUM

AN MATRIMONIUM CONTRACTUM PER PROCURATOREM SIT SACRAMENTUM

Circa sacramentum matrimonii paucula tractanda occurrunt. Et primo, circa ipsum matrimonii contractum tria occurrunt dubia. Primum est, an matrimonium contractum per procuratorem sil sacramentum; secundum, an
• Quaollum u. contractus matrimonii clandestinus sit quandoque licitus ·; tertium est. an matrimonii contractus non propter prolem
• Quaraium iu. nec propter vitandam fornicationem, sit licitus ·.

• ct. »txm. h. x“>higa primum ratio dubii est , quia matrimonium inter fideles verum ct ratum est sacramentum. Contractus autem huiusmodi per procuratores efficit matrimonium verum ct ratum. Ergo est ibi sacramentum.

Praeterea, coniugium inter infideles est sacramentum: ut dicitur Extra, *de Divortiis,* cap. *Gaudemus.* Ergo a fortiori coniugium huiusmodi, quod est verum ct ratum, est .sacramentum.

fit oppositum est quod nullum sacramentum ministratur per procuratorem.

• cl aum. »eq.]| ,\d hoc dicuntur duo ·. Primum, directe respondendo quaesito, quod matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non est sacramentum Ecclesiae. Quod manifestatur dupliciter. Primo, quia nullum sacramentum suscipitur per procuratorem. Quia receptio sacramenti est passio personalis; cum sit intus quidem receptio gratiae sacramcntalis; foris vero exigat aliquam m sua persona sensibilem actionem vel passionem, ut patet cx communi ratione omnibus sacramentis.

Et confirmatur cx hoc quod sacramentum poenitentiae non potest suscipi per procuratorem. Nam, sicut sacramentum matrimonii consistit m contractibus, ita sacramentum poenitentiae consistit in actibus judicialibus. Tam autem in iudicialibus quam in contractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorem nisi ratio sacramenti: potest enim quis iudicari, absolvi, ligari per procuratorem, sed non sacramcntalitcr. Et similiter potest quis contractum facere dc propria persona per procuratorem, sed non sacramCDtaliter.

Et confirmatur rursus. Quia, si per procuratorem poscet suscipi sacramentum, sequeretur quod, dormientibus ambobus coniugibus dum procuratores contrahunt, coniuges sacramentum susciperent, cl nihil omnino a seipsis aut ministro aliquo sacramenti circa ipsos tunc fieret. Quod non solum est absurdum, sed non intdligibile, stante constantia sacramenti cx materia et forma, etc. – Et ultra hoc, sequeretur quod dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegii, suscipiens sacramentum m peccato mortali, si contigisset ut ivisset lunc dormitum in peccato mortali.

Non est ergo coniugium contractum inter fidele» per procuratores sacramentum, donec coniugcs ipsi coram ratilicent contractum. Quod tunc fit cum. coram positi, primo manifestant -ibi invicem se habere ut coniugcs.

Ill Secundum est quod, licet huiusmodi coniugium per procuratorem contractum non sit sacramentum, est tamen verum coniugium.dirimens quodcumque aliud postea conii actum ct consummatum; mulio magis quam primum coniugium inter infideles dirimit secundum. ut dicitur Extra, *de Divortiis,* cap. *Gaudemus.*

Potest tamen facilius dissolvi de consensu partium Apostolica auctoritate matrimonium per procuratorem contractum quam per scipsos coniugcs contractum: quoniam in illo deest sacramentum, quod non decst huic.

IV. Ad primum ergo obicctioncm in oppositum · dicitur quod coniugium dicitur ratum dupliciter: vel radicaliter, vel formalitcr. Et quod coniugium fidelium per procuratores contractum est ratum in radice baptismi, non autem est ratum cx forma ipsius sacramenti matrimonii. Coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum.

Ad secundum dicitur quod vel est locutio intransitiva, ut dicatur *sacramentum coniugii* pro *coniugia.* Vel latiori vocabulo sumitur *sacramentum.* et non proprie, ut restringitur ad significandum sacramentum noxae legis, de quo solo est nostra quaestio.

QUAESITUM SECUNDUM

AN MATRIMONII CONTRACTUS CLANDESTINUS SIT QUANDOQUE LICITUS

• cl quM.iun prwcc.,"mirod. Z“>irca secundum ;* an matrimonii contractus clandestinus sit quandoque licitus, absque argumentis dicendum est quod, cum contractus clandestinus non sit secundum sc malus mortaliter, sed ratione accidentium cx illo consequentium, ideo in casu quo cessarent omnia inconvenientia. licitum esset contrahere clandestine: quoniam tunc etiam cessaret obligatio iuris positivi, quod propter huiusmodi inconvenientia constat emanasse.

11. Contingit nutem dc facto pluries casus iste, quando matrimonium contractum est in facie Ecclesiae et consummatum, ct tamen fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens: puta quia praecognoverat consanguineam uxoris. Tunc enim, habita dispensatione per secretas vias, potest ct debet contrahi matrimonium sine testibus, ad evitandum scandalum. Immo nec coniugi debet impedimentum manifestare: sed dulciter rogare ut, pro consolatione sua. velit se iterum acceptare in coniugcm; ct, parte assentiente, sufficit. Sic enim evitatur omnis infamia; ct intentum habetur; ct nullum potest inconveniens sequi cx huiusmodi clandestino contractu.

III. \n vero, ante contractum in facie Ecclesiae matrimonium, accidere po-rit casus in quo licitus sit contractus clandestinus, non mihi occurrit dc clandestino per sc: sed potest contingere dc clandestino per accidens quod sit aut licitus, aut sine mortali peccato. Licitus quidem, si contingeret carere testibus, el oporteret contrahere: ut, si in bello seu direptione civitatis salvi fierent coniugnti, possent personae habiles contrahere ct consummare, ut vel sic evaderent opprobria, etc.: cessant enim omnia inconvenientia, et praeter intentionem est clandestinum matrimonium.

Absque mortali vero, ut si puella sub malignis tutoribus, ne tradatur viro imprudenti cum damno debitae sibi dotis aut hereditatis propriae, oblata commoditate. non valens habere testes praesentes, contraheret cum viro grato, prudente, etc., sciens quod post factum publicabunt ipsa el vir contractum, et sic praevalebunt. Ex quo enim, parati publicare, contrahunt praeter intentum ex rationabili causa clam, excusantur saltem a mortali.

QUAESITUM TERTIUM

AN MATRIMONII CONTRACTI S NON PROPTER PROLEM AUT VITANDAM FORNICATIONEM. SIT LICITUS

• O. quicvr. l, lOtroJ.

• CL nam ▾,

Circa tertium · vero, nn matrimonii contractus non propter prolem aut vitandam fornicationem, sit licitus, ratio dubii · est quia sidetur sacrilegium wcramcntum non ordinari ad finem proprium. Finis autem proprius «aeramenti coniugii est proles educanda nd cultum Dei, el remedium concupiscentiae.

Jn oppositum est coniugium inter Beatam Virginem ct loseph, quod neutrum finem habuit cx parte Beatae Virginis.

II. Ad hoc dicitur quod in contrahendo matrimonium multiplex tinis potest inveniri . et quantum ad propositum spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius contractus ratione actu··. Et hic est proles, sci remedium concupiscentiae: hic enim est fini» coniugii mediante concubitu, ut patet. – Secundus est ipsius contractus ratione sut. Et hic est mutua potestas corporum. | ad hoc enim fit hic contractus ut neuter coniugum habeat *potestatem sui corporis,* sed alter alterius – Tertius est eiusdem contractu·» ratione sacramenti. Ei hic est sanctificatio coniugum, ut unusquisque possit *vas suum possidere in sanctificationem* .* Quartus esset si contractu? iste ordinaretur a contrahente ad aliud extraneum ; puta ad aliquod maleficium. – Quintus esset finis, non contractus, sed contrahentis tantummodo: hic est, quod esset motis um ut finii ad hoc ut homo qui nlia.% nollet contrahere matrimonium, applicaret «e ad contrahendum matrimonium. Verbi gratia, cum David contraxit cum Abisag Sunamite .* non ordinavit coniugium ad calefaciendum se, sed applicavit se ad contrahendum coniugium ut per mulierem calefieret, cum non esset alias dispositus id contrahendum matrimonium.

• I jJCcf., c«p. nt, ß« 4

.-«p. K, ter». 4.

• III K//· «p. l, «et». ß·4

III. Quibas praemissis, dicenda sunt ad quaestionem motam duo .* Primum, directe respondendo quaesito, quod contractus est licitus. Quoniam sufficit coniugio habere utrumque finem suum proximum. Finis autem proximus ipsius contractus secundum se est mutua potestas corporum: quatenus vero sacramentum, sanctificatio. Et proptcrca, etiam si non intendant prolem neque remedium concupiscentiae, sed solummodo esse coniugcs secundum Ecclesiam, contractus est licitus. Et sic inter senes, ct quoscumque non intendentes concumbere, potest licite contrahi matrimonium.

•C· I ·· . ·<<

IV. Secundum est quod communiter extranei seu accidentes fines altero duorum modorum contingunt: vel ut ratio, non coniugii, sed coniugii cum tali; vel ut ratio applicationis ad contrahendum coniugium. Ideo communiter huiusmodi contractus ünt liciti: quoniam uterque modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter lacob el ffLichelcm propter pulcritudinem enim ipsius elegit contrahere potius cum Rochclc quam cum Lia. dicens socero. *Serviam tibi pro Rachele,filia tua minore,* etc. Exemplum secundi habetur inter David et Sunannum .* Lt primus quidem saepe contingit, ct clarus est omnibus. Secundus autem amplius manifestatur exemplo el ratiune. Simile quidem c>! si sacerdos aliquis nollet hodie celebrare , superveniente lutem amico, ul illi morem gerat, applicat se ad celebrandum. Ita «i quis non intenderet matrimonio coniungi. superveniente autem vidua *promittente maria et montes* ,* ul sibimtt utile faciat, applicat se ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illam habere coniugcm.ele Utrobique eoim advcntttius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugii, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et haec est ratio quare contractus non redditur illicitus.

V. Et per hoc palet responsio ad obicctionem in oppositum Nam. sicut sacerdos alias non celebraturus hodie, ut morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis suae: ita qui propter bona, temporalia, alia? non contracturus, movetur ad contrahendum coniugium. non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugii, sed mutationis suae, qua de non volente contrahere factus est volens contrahere. Coniugium vero ipsum suscipit cum fine ipsius coniugii. etiam si de fine ipsius nihil cogitet: sicut dictus sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogitet de fine. Eo ipso namque quod intendit coniugium. intendit iprius finem, quamvis forte ad illum non se disponat: sicut sacerdos intendens celebrare vuh cx hoc ipso finem celebrationis, quamvis forte non se disponat ad illum.

* M«. cip. ivvi

* v*'e L

CARDINALIS CAIIZTANI

QUAESTIONES DE USU MATRIMONII

QUAESITUM PRIMUM

AN USUS MATRIMONII SIT LICITUS ANTE BENEDICTIONEM

• Cf. num. tr.

CntCA usum matrimonii dubium primo occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

Videtur enim quod non ·. Tum quia lit contra statutum ac consuetudinem Ecclesiae: ut patet XXX, qu. v, in pluribus capitulis.

Tum quia, cum sine causa rationabili hoc fit, non evaditur contemptus: quem constat constituere peccatum mortale.

II. Ad hoc dicitur quod, licet quibusdam visum fuerit distinguendum de reddente aut petente debitum; et similiter de loco ubi est vel non est consuetudo huiusmodi benedictionis; ct similiter dc causa, an sit rationabilis vel non : mihi tamen videtur simpliciter et absolute dicendum quod huiusmodi actus non est peccatum mort.ile. Et ratio est quia nullum apparet in iurc praeceptum obligans ad

• Loc. cit.

mortale: immo expresse, in fine cap. *Nostrates* ,* enumeratis concurrentibus ad nuptias» subditur quod haec omniii non servare non est peccatum.

Consuetudo quoque non obligat ad mortale plus quam statutum. Et tanto minus hacc consuetudo obligat, quanto alicubi, ut in Germania, nobiles nocte praecedente benedictionem consummant matrimonium: alicubi vero, ut in Italia, poena apposita ab Ecclesia maritis consummantibus matrimonium ante benedictionem, tam levis est ut testetur minimum aut nullum esse peccatum.

Ex parte vero benedictionis, cum nulla fiat sibi iniuria, quoniam nec contemnitur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio; nec admiscetur propterea aliquod falsum seu mendacium, quoniam nulla fit de virginitate ibi mentio; nulla habetur ratio morulis peccati. – Nec obstat si dicatur quod canones praesupponunt lirginitatcm in benedicendis, saltem in sponsa, ut patet ibidem, cap. Spon-

quoniam hoc de congruitate, et secundum communiter accidentia intelligitur; ut patet cx hoc quod puella corrupta ante coniugium secrete ab alio nihilominus licite nuptialem benedictionem suscipit.

Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet. Quoniam ad duo ordinatur: scilicet ad solcmnem traductionem uxoris, quam constat propterea non omitti; ct ad divinam obtinendam benedictionem ipsorum coniugum, quae etiam non omittitur.

III. E\ quibus omnibus potest formari talis ratio. Actus coniugii ante benedictionem, etc., cum non sit illicitus nisi quia praevenit benedictionem ante debitam, non plus habet illiciti quam cx iniuria vel legis seu consuetudinis inhibentis, vel benedictionis ipsius seu cius finis, contrahit. Sed ex nullo horum contrahit rationem peccati morulis, ut declaratum e L Ergo non est peccatum mortale.

A veniali autem peccato non excusari matrimonii consummationem, cx parte tam petentis quam reddentis, cx eo palet quod ordo ipse statutus lege \cl consuetudine non servatur, dum ante benedictionem fit quod post benedictionem agendum erat.

IV. Ad primum autem in oppositum * dicitur quod hoc argumentum nihil valet : *Statutum seu consuetudo Ecclesiae non servatur, Ergo esi peccatum mortale.* Plus enim exigitur ad peccandum mortaliter quam violare statutum seu consuetudinem Ecclesiae: quoniam nec omne statutum nec omnis consuetudo Ecclesiae obligat ad morule.

Ad secundum dicitur falsum esse quod, ubi deest rationabilis causa violandi seu non servandi statutum et consuetudinem Ecclesiae, ibi est contemptus: stat enim quod ex infirmitate seu concupiscentia veniali fiat transgressio. Et sic communiter videtur accidere in huiusmodi casibus. Et propterea, quia communiter cx contemptu non fit, communitur non est peccatum morule.

QUAESITUM SECUNDUM

AN USUS CLANDESTINI CONIUGII SIT ILLICITIS MORTALITER

Scitus mortaliter. Et est ratio dubii · quia, si pars affirmativa poneretur, aut hoc esset ratione annexi scandali; aut ratione inhibitionis Ecclesiae. Sed scandalum tollitur si usus est occultus. Inhibitio autem Ecclesiae non facit peccatum mortale : cum in praecedenti articulo conclusum sil usum coniugii ante benedictionem non esse peccatum mortale, quamvis sit contra inhibitionem Ecclesiae.

bcvndo quaeritur an usu» clandestini coniugii sit illi-

In oppositum est quod usus coniugii non legitimi est peccatum mortale. Clandestinum autem matrimonium, quamvis sit verum et ratum, constat non esse legitimum. Ergo.

II. Ad huius evidentiam, recolendum est in coniugiis dupliciter inveniri illicitum et mortale, vel quia malum, ut comugium cum parente; vel quia prohibitum, ut coniugium cum affinibus, seu consanguineis quarti gradus. Usus autem coniugii clandestini utroque modo illicitus invenitur, et quia malus, ct quia prohibitus. Est siquidem malus, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

Ad cuius pleniorem inielligentiam, sciendum est quod, licet clandestinum coniugium, cum eius usu. habeat omnia requisita ad substantialia coniugii ct cius actus, et propter hoc dicitur quod neutrum est secundum sc malum; cx naturali Limen hominis proprietate, qua est animal sociale atque politicum ·, provenit turpitudo in clandestino coniugio ct cius netu. Ex hoc namque quod homo est animal sociale ct politicum, provenit quod coniugium et ipsius actus debeant sic fieri ut sint sine offensa et periculo offendendi societatem politicam. Usus autem clandestini coniugii annexum habet scandalum vitae socialis, dum scitur commisceri personas quae nesciuntur coniuges: nec etiam sine scandalo appareret mulier gravida, ct proles fieret, etc.

•AmiotMUK. hb.l. cap. b. III, cap. π. n. j, i; tabe. h.vn. cap. b. e. >

Ipsum vero coniugium clandestinum annexum habet periculum offendendi vitam socialem: quoniam posset alter coniugum nova inire connubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio.

Est igitur tam clandestinum coniugium quam ipsius actus, etiam si prohibitio legis non esset, dc genere malorum moralitcr, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

III. Utrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex utroque principio: scilicet annexae moralis malitiae, ct legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis. distinguendum occurrit : et dicendum quod.

quando netus huiusmodi habet annexam scandali turpitudinem, est peccatum mortale ; quando vero caret annexa turpitudine, non est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu. Quia cx quo ratio peccati mortalis consurgit cx annexa turpitudine, extante illa, fit peccatum mortale: ct illa non extante, non est peccatum mortale.

Notanter autem dixi *actus huiusmodi.* ad differentiam *usus.* Quoniam frequens actus, qui usum constituit, impossibile est, moralitcr loquendo, quod carcat scandalo. Nam frequens secreta conventio personarum quae possunt esse coniugcs, semper est suspecta. Et. experientia teste, videmus scandala maxima ex huiusmodi usu provenire.

Ex parte autem inhibitionis ecclesiasticae, mortale peccatum videtur. Quoniam Evariatus Papa, ut habetur XXX, qu. v, cap. *Aliter,* damnat huiusmodi coniugii. ita quod *non coniugia. sed adulteria ve! contubernia, vel stupra aut fornicationes esse non dubitat.* Quod quia verum esse constat in judiciali foro, in quo clandestinum matrimonium non est matrimonium, ex auctoritate Papae promulgatum, damnabilem constituit clandestini usum matrimonii.

Simpliciter igitur ct absolute loquendo, usus matrimonii clandestini peccatum mortale est. utpote scandalosus scandalo notabili, reddente utrumque coniugem infamem, et a iure damnatus ut adulterium seu fornicatio.

IV. Quocirca caveant confessores viduarum nobilium ne consulant fornicariae ut contrahat clandestinum matrimonium, quasi licite deinceps satisfacturae voluptati suae cum clandestino coniuge. Tum quia non sunt facienda mala ut veniant bona ' : ct mullo minus ut evitentur peiora.

• as A up. tnf <cr». M·

Tum quia per hoc non evadit peccatum mortale in usu dicti coniugii.

Tum quia adiungitur periculum homicidii utriusque aut alterius coniugii, ut pluries vidimus nostra aetate: consanguinei enim multo magis vindicant talia coniugia quam st fornicatio sola fuisset.

V. Ad oblecta ergo in oppositum · dicitur quod, licet · Nwa. i. actus unus «eu aliquis possit esse ita occultus quod carcat secundum sc omni turpitudine scandalosa; frequens tamen actus, ut dictum est ·, esse non potest. Et ille uni- · in- cus actus omnino occultus non caret periculo $candali quia posset inde coniux concipere , et sic scandalum sequeretur.

Inhibitio autem Ecclesiae non similiter se habet ad usum coniugii ante benedictionem, et ad usum coniugii clandestini. Quoniam primum simpliciter inhibet: secundum autem non solum inhibet, sed damnat ut stuprum seu fornicationem. El ratio est disparitatis quia actui coniugali debetur torus publicus, hoc est, publice praeparabilis seu praeparatus, unde ct coniugcs *contorales* dicuntur: clandestini autem coniugii actui non potest publice torus praeparari, cum coniugium ipsum publice habeatur tanquam non sit, cum probari non possit. Ante benedictionem vero publicis coniugibus potest publice torus praeparari : immo et de facto millies praeparatur. Et propterea netus coniugii clandestini mento reprobatur ac damnatur ; actus vero publici coniugii non reprobatur ncc damnatur, •ed solius caeremoniae defectu accusatur. Est enim praeceptum cacremonialc de non praeveniendo benedictionem: de non utendo vero clandestino est praeceptum prope substantiale.

VI. Et hinc sequitur quod non solum usus, sed etiam actus unus coniugii per sc clandestini, etiam cum sterili seu vetula, quae non polcsl concipere, quantumcumque occultus est mortale peccatum, sicut et ipse contractus clandestine: propter damnationem Ecclesiae damnantis omnem contractum ct concubitum clandestinum in sua spede, ac per hoc. omnem concubitum ct contractum clandestinum. Et consequenter, nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestine aut clandestine consummandi ;* damnationem suae speciei incurrit.

X J Wi·

DE DELECTATIONE MOROSA TRIPLEX DUBIUM

PRIMUM DUBIUM

AN VOLUNTARIA DELECTATIO DE COGITATO ACTU LICITO CONDITIONALITER, SIT MORTALE PECCATUM

Circa actum coniugii, quoniam inulta scripsimus in Commentariis praecedentis Libri m tractatu dc luxu- • n· it··, qu. na ·, ct quaedam etiam in Quolibcris ;** repetamus, pcrtranscundum est. incidenter tamen dubia aliqua dc delectatione morosa solvendo.

Jeta. etc. • Upu»c, Cai«t. I.tom.Tract, xm. ntx.-Ed. I.ujdut». 15M.

ᵀST autcm pṁum dūbium, an voluntanā dēlectatio de recogitato actu licito conditionaliter, it mortale peccatum. Verbi gratia, cogitat quis de actu coniuguli cum tali muliere si esset uxor sua, ct voluntarie delectatur dc actu cogitato: an in hoc, ct similibus, sit peccatum mortale.

• Ct. »Q<n. m. E(est ratjQ dubii ·, quoniam pro parte negativa est quod delectatio est dc actu licito, in tantum quod consensus m huiusmodi actum non est peccatum. Si enim consensus in actum non est peccatum, a fortiori ncc cogitatio de illo erit peccatum.

Pro parte vero affirmativa est omnis religiosa conscientia . cavens huiusmodi delectationem ut peccatum mortale.

IL Ad hoc dicitur quod, sine dubio, huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale : quia est simpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius evidentiam, discernendum est inter consensum ct delectationem. Quoniam tam consensus quam desiderium ferri potest in obiectum vel absolute vel conditionaliter; potest enim quis desiderare cibum absolute, ct potest rur>us desiderare ipsum sub conditione, puta, si non esset dies iciunii. Et quod dicimus de actu, idem intelligc de delectatione consequente actum exterius exercitum. nam potest quis desiderare delectationem cibi ct absolute ct sub conditione, puta, velle delectari in comedendo si non esset dies iciunii. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprehensum et concupitum, sive absolute sive conditionaliter, non idco ne eadem potest distingui in delectationem conditionalem vel absolutam: sed cx hoc ipso quod inest huiusmodi delectatio voluntarie, est simpliciter ct absolute delectatio. Unde, cum aliqui desiderat actum coniugii cum aliqua conditionalitcr, idest, si esset sua: non peccat, quoniam desiderium obiectum habet rectae rationi consonum. Sed cum delectatur quis dc huiusmodi actu conditional! cogitato, delectatio ipsa non est conditionnas.· quoniam conditionalis nihil ponit m esse; huiusmodi autem delectatio ponitur m esse voluntarie. Et proptcrca delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum ct cogitatum quatenus est conditionalc; ac per hoc, redit ad naturam sui genens, scilicet delectationis moratae dc illicito concubitu. Ex hoc namque quod actus ut conditional! non facit ipsam delectationem conditionalem. sequitur quod relinquat eam m genere delectationi» voluntariae dc concubitu, seclusa conditione quae sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere quam relinquere illam in specie delectationis voluntariae de concubitu ac si illa conditio non esset cogitata. Et hoc est quod timoratae conscientiae utriusque sexus testantur.

III. Et per hoc patet solutio ad obiectum ·. Quoniam non est idem iudicium de consensu ct desiderio in actum exteriorem illiusque delectationem sub conditione: ct dc praesenti delectatione voluntaria dc eodem actu cademque delectatione cogitata.

Ncc est verum quod praesens delectatio sit de actu licito. Quoniam non est dc illo conditionaliter; actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

SECUNDUM DUBIUM

AN VIDUA QUAE VOLUNTARIE DELECTATUR DE CONIUGALI ACTU PRAETERITO, PECCET MORTALITER

Secundum dubium est. an vidua quae voluntarie delectatur dc actu coniugalt praeterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubii ambiguitas scribentium.

Ad hoc dicitur quod, formaliter loquendo, voluntaria delectatio de praeterito ictu coniugii non est peccatum mortale. Et ratio est quia eiusdem moris est delectari dc praesenti, praeterito vel futuro: huiusmodi enim differentiae non variant speciem moris dc bono in malum. Et proptcrca, sicut simpliciter ct absolute viduae consensu approbativo potest placere actus praeteritus, ita potest delectari de illo.

Et licet hacc ratio sufficiat, manifestatur tamen cx simili, ludex enim functus officio potest voluntarie delectari dc vindicta quam exercuit occidendo perturbatores reipublicae: ncc solum intus potest delectabiliter memorari, verum potest etiam delectabiliter hacc enarrare, ut patet. Idem autem est iudicium dc voluntaria delectatione in cogitatione, memoria. narratione ct facto vindictae, et cuiuscumque alterius actus : memoria enim de luatis seu licitis eodem more est delectabilis quo et ipsa iusta elicita fuerunt delectabilia.

II. Advertendum tamen est hic quod aliud est loqui de voluntaria delectatione praeteriti actus liciti : ct aliud est loqui de concomitantibus illam. Nam stat quod ipsa delectatio de actu praeterito voluntaria immunis sit secundum scipsam a peccato mortali: et tamen ipsamet. ut annexum habet malum aliquod, puta pollutionem , vel delectationem interiorem consequentem velicilûtem actus similis praeterito, aut consequentem insurgentem concupiscentiam, sit peccatum mortale. Et quia \enerva, quantuincumque licita, cum cogitantur, annexam habent concupiscentiam carnis, motusque qui, etiam non praecipiente intellectu, insurgunt, ut experientia testatur: ideo, si viduae delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruinae animae ad aliquem pravum consensum huiusmodi delectationum annexarum, ut communiter videtur accidere voluntarie immorantibus in memoriis talibus, tenetur evitare huiusmodi memoriam, sicut tenetur fugere huiiumpdi pericula.

. (M. VI Λ . CX Murtk VII, cap. »»IW. 1.1 part. 1П, «p. XI», <!. u. noi. x».

Sine his tamen, huiusmodi memoriae communiter sunt peccatu venialia : quia *carent pia necessitate er utilitate* ·.

TERTIUM DUBIUM

AN VOLUNTARIA DELECTATIO DE VISA PULCRA MULIERE SIT COMPUTANDA IN 1ER PECCATA MORTALIA DELECTATIONIS MOROSAE

Tkrtivm est, an voluntaria delectatio de visa pulcra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosae.

Et est ratio dubii, quia simile videtur iudicium dc delectatione omnis sensus. Sed voluntaria delectatio dc muliere lacta spectat ad delectationem morosam. Ergo et de visa.

II. Ad hoc dicitur quod, cum nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum, quoniam est a notura ipsa, cum consequente delectatione, procul dubio, nisi mulieris visus aut tactus sit mortaliter malus, delectatio voluntaria dc ipsa visa aut tacta non est mala. Verum inter tactus ct alios sensus est. quoad propositum, differentia m hoc quod visus mulieris pulcrac, secundum scipsum delectabilis, non est libidinosus nisi cx parte videntis ad malum ordinetur: tactus autem per oscula ct amplexus. ut est secundum tactum talem delectabilis, est libidinosus, sicut et concubitus, nisi coniugii bono honestetur. Quoniam delecutio sensibilis secundum qucodam tactum, scilicet osculorum, amplexuum et huiusmodi, est secundum se a natura ordinata ad venerea: delectatio autem visus non est secundum se ad hoc ordinata. Hinc enim fît ut illa, ob solam delectationem exercitata, sint libidinosa: visus autem minime. Et propterea, sicut sensibilis delectatio oculorum, etc., extra coniugium illicita est, ct secundum sc mortalis, ut in Commentariis praecedentis Libri · diffuse Qi». 4. declaratum est; ita voluntaria delectatio dc huiusmodi cogitatis, mortale peccatum est delectationis morosae. Et per oppositum, quia videre mulierem pulcram non est secundum ee ordinatum ad venerea, ideo delectabiliter videre mulierem pulcram cx suo genere nullum est peccatum. Ac per hoc, delectabiliter cogitare de visa muliere pulcra, nisi otiose \cl ob malum fiat, peccatum nullum est.

Et haec similiter * intcllige de huiusmodi actibus secundum se. Nam secundum annexa pericula, ludicandum est iuxta canones periculorum *: multi enim cx aspectu muherum corruerunt, ut patet de David ·. etc. · <x dabi·· ». · α && p̈ · n *Rtg.*, α»ρ. », vm. a

Et hxec iLKneiANT pro hoc libro super Tertia Parte divi Thomae · ac per hoc, pro Commentariis integris super tota Summa eiusdem: ad glonam in primis omnipotentis Dei. deinde ip-iui divi Thomae, utilitatem autem Ecclesiae; sub correctione Sanctae Sedis Apo>tolicac. m qua nunc sedet Leo Decimus Pontifex Maximus *; cui ct scripta ct seribenda omnia submissa semper esse volo. balM (Ut. xvn.

Romae» die undevigesima Decembris, anno Christianae Salutis millesimo quingentesimo vigesimo, aetatis autem meae quinquagcsimosccundo. Amkh.

a ppe n d ix

ΛΓ>

CARDINALIS CAIETANI

QUAESTIONES DE SACRAMENTIS

QUAESTIO SEPTIMA EX EIUSDEM OPUSCULO VIGINTISEPTEM QUAESTIONUM

AD FIDEM EDITIONIS LUGDUNENSIS MDXLI

QUANDO QUIS OBLIGETUR AD CONTRITIONEM PECCATORUM MORTALIUM

Γ7Λ *supra, Quaestiones de Contritione, Quaesitum IU.*

—⁕ ——------ ---

i'afritth

Q utrum, quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere contritionem.

• ct bbib. V·», ”

Et est ratio dubii ·, tum quia partem affirmativam multi tenere videntur, ex verbis sancti Thomae in IV 5e/iL, dist xvn, qu. m, art. i, ɖu 4. dicentis: *Ad contritionem tenetur homo quando peccata inemoriar occurrunt, cum praecipue in periculo mortis existit, aut in aliquo articulo,* etc.

Tum quia sicut, quoties occurrit peccatum mortale ut a se committendum, tenetur homo refutare commissionqn, ita, quoties ut .l sc commissum, tenetur illud detestari.

Tum quia nec per momentum licitum est stare in peccato mortali. Ac per hoc, statim ut occurrit, tenetur illud

• Ver», x. fugere: iuxta illud *Eccli.* xxi ·; *Quasi a facie colubri fuge peccata.*

In oppositum autem est: tum quia sequeretur quod, quotiescumque aliquis dc commisso peccato occurrente sibi attereretur, peccaret mortaliter, quia non haberet contritionem.

Tum quia efficax ratio non apparet praecepti ad contritionem pro tali tempore, scilicet memoriae peccati.

II. Ad evidentiam huius dubitationis, praemittendum est quod non est hic quaestio dc peccato mortali semel contrito. Quoniam hoc iam deletum prima contritione est: ct. sicut peccatum semel rite confessum non tenetur homo iterum confiteri, eadem ratione dc peccato semel contrito non tenetur homo iterum conteri; *non* enim *iudicat Deus bis in idipsum,* ut dicitur Nahum t ⁕ tam quoad vindictarn exteriorem, quam per confessorem exercet, quam quoad vindictam interiorem, quam per actum ipsius poenitentis conterendo peccatum exercet. Sufficit enim semel contrito quod non placeant sibi commissa a se peccata. Et hoc sive contritio fuerit dc aliquo mortali in speciali, sive in generali: dummodo fuerit contritio illa sufficiens ad salutem usque ad tempus confessionis, quando, singula detestando in confessione, conteretur in speciali. Est autem contritio generalis sufficiens ad salutem usque ad confessionem illa qua homo, dolens de omnibus offensis Dei, mutat deliberate cor ad praeponendum Deum omnibus, etiam propriae vitae, intendens congruo tempore confiteri. Et est sermo dc contritione ipsius peccati secundum se. non secundum suum effectum, qui est retardatio a felicitate. ratione cuius totum tempus praesentis vitae est tempus contritionis, quia tempus peccato occupatum irreparabile effectum est pro felicitate.

• Ver». 9. »“⁕ venionc»n LXX.

Ncc est hic quaestio dc contritione lll veritate, hoc est, dc dolore caritate informato. Quoniam, cum *nemo sciat utrum amore vel odio dignus sit si* exigeretur certitudo verae contritionis, semper esset homo perplexus, aut nunquam cessaret obligatio contritionis: quod est falsum. Sed est quaestio de contritione quantum est cx pane pocnitentis ‘: hoc est quoJ, quantum est ex parte conditionum requisitarum ad contritionem cx parte pocnitcntis, est vera contritio, quamvis nesciatur an sit caritate informata, quia nescitur praesentia caritatis. Et similiter est quaestio dc peccato mortali a sc commisso nunquam contrito sive secundum veritatem sive secundum aestimationem.

III. Quibus praemissis, sciendum est praeceptum habendae contritionis ct esse per sc primo affirmatis um, et claudere in sc praeceptum negativum. Nam praecipit actum contritionis habendum, ct per hoc est uffinnatixum: et praecipit non esse retinendum odium Dei, in quod cx peccato mortali incumtur, et per hoc est praeceptum negativum. Et propterea primo tractandum est de vinculo cius quatenus est affirmativum; et deinde quatenus est negativum ·; cl demum quatenus est ex utroque mixtum.⁕⁕

Praeceptorum igitur affirmativorum natura cum sit obligare quidem semper, sed non ad semper, sed ad determinatum tempus, hoc est, tempus necessitatis, ut divus Thomas, in IV *Sent.,* dish xvn. qu. ni, art. 1, qu‘ 4. dicit; consequens est ut praeceptum de contritione habenda non obliget nisi ad tempus urgens ad contritionem. Quod constat esse tempus tam mortis, quia summa est tunc necessitas contritionis, quoniam non remanet amplius tempus poenitendi; quam tempus ante sacramenti cuiusque susceptionem aut administrattonem, quoniam, nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramentum, aut exercens actum quem sine peccato mortali oportet exercere.

Tempus autem occursus. quia scilicet memoriae occurrit commissum peccatum, etiam practice, puta ut detestandum seu conterendum, nulla apparet ratione esse tempus necessitatis: quoniam cum tali occursu stat hominem se habere circa commissum peccatum neutraliter, ac si non meminisset, ac si dormiret. Nam, occurrente peccato commisso ut materia detestationis habendae a me, possum tripliciter me habere: vel consentiendo in detestationem; vel aspernando detestationem; vel ncc amplectendo ncc contemnendo, sed vel nullum actum voluntatis circa illam exercendo, et tunc essem neuter; vel habendo actum velleitatis circa illam, puta quia vellem habere contritionem, quamvis in veritate non velim, quia non intendo abstinere, etc. Si occurrens ergo memoria non nécessitai hominem ad articulum aliquem quo oporteat ipsum actum aliquem exercere, quo pacto tempus necessitatis constituit;

ct si rationem praeceptorum affirmativorum pcripexcrimu»; apparebit occursum non constituere tempus necessitatis. Nam in praecepto baptismi, quuntumcumquc memoriae occurrat baptismus ut suscipiendus cum commoditate oblata, non propterca obligatio fit pro tunc ad baptismum. Et similiter in praecepto confessionis, cl in praecepto eleemosynae de superfluo, non tenetur quis tunc confiteri aut eleemosynam dare quando memoriae occurrit cum commoditate parata: ut patet ibidem cx divo Thoma. Si ergo in aliis affirmativis ꝑraecepti occursus exercendi actus commode non constituit necessitatis tempus, consequens est ut nec in praecepto contritionis habendae occursus peccati ut conterendi constituat tempus necessitatis. Oportet enim oppositum dicentem rationem reddere quare a communi regula occurrentis actus et materiae cum reliquis paratis in praeceptis affirmativis, excipiatur occurrens contritionis cum eua materia actus : ut scilicet ipse solus habeat vim constitutis am tempons urgenti» ad seipsum exercendum, reliquis hanc vim non habentibus. Et qui i nulla apparet exceptionis ratio, sequamur generalem regulam, tanquam communem huic ct aliis praeceptis affirmativis.

* cl. asm. m, last.

IV. Negativa vero praecepta * obligant semper ct ad semper; prohibent enim mala, quac nullatenus committenda aut incurrenda sunt. Et licet omnia negativa praecepta conveniant in obligatione ad temper quoad esse illicitum, differentia tamen quaedam inter ipsa praecepta, extenso *praecepti* nomine, est in obligatione nJ semper quoad actum peccati. Nam negativa praecepta de actibus peccatorum obligant ad semper non solum quoad exse illicitum, sed etiam quoad actum peccati: quia prohibent actum peccati, puta mendacium, adulterium, blasphemiam, ct similia, quac non solum sunt illicita, sed quando adsunt peccati actus committitur; nullus enim transgreditur praecepta haec, *Non mentieris, Non adulterabb. Non bla sphemabis»* nifi qui mentitur, adulteratur, aut blasphemat actu exteriori, vel saltem interion. Negativa autem praecepta dc habituali statu peccati obligant secundum sc ad semper solum quoad esse illicitum, ct non quor.d actum peccati: quia non prohibent actum peccati, sed perseverantiam in statu peccati talis vel simpliciter.

Praeceptum autem, verbi gratia. de non retinendo alienum invito domino, dupliciter intelhgi potest. Primo, dc detentione habituali : quae non est netus, sed effectus peccati. Et sic non est praeceptum prohibens actum aliquem (quod patet ex co quod qui abstulit, etiam m dormiat, retinet alienum invito domino), sed prohibet perseverantiam in statu peccati talis. Similiter ct praeceptum de non retinendo habiiualiter odium erga Deum, non prohibet aliquem actum, puta actum odii divini sed, supposito quod homo peccando mortaliter odio habuerit Deum, ac per hoc perseveret usque ad contritionem in statu divini odii (non solum passive quia *Altissimus odio habet peccatores* ·. sed. quod peius est, active, quia perseverat in statu peccati mortalis includenti» in se divinum odium propter contrarietatem ad dilectionem caritatis), prohibet perseverantiam in statu peccati mortalis simpliciter. Quo fit ut. quia statibus. sicut habilibus, non meremur nec demeremur, sed actibus ·; nullum novum peccatum contra hoc negativum praeceptum incurratur, nisi status talis de novo acceptetur, puta si de novo consentiatur in perseverantiam talis status. – Secundo, de detentione actuali: quae nihil aliud est quam consensus efficax in detentionem habitualem, seu quac est effectus peccati. Et sic praeceptum est prohibens actum peccati : et constat quod obligat semper ct ad semper, sicut reliqua negatis a. Et sic proprie habet vim et nomen praecepti: quoniam praecepta proprie dc actibus sum.

· cip. XII, »rft. j.

• Ct AnrtoL I *FJkic.,* cap. win, ILo; «.Th. lcd. xiL . Vide I^. II-. qa. LW . Il 5<xL,dikt. xxTii. xrt. i, xJ 4; Dr *Vrrti.* qa. xxwi. art 6.

V. Discutiendo vero praeceptum contritionis ut mixtum cx affirmativo ct negativo ", sicut praeceptum de restitutione, invenimus quod obligat ad statim habendam contritionem .sicut praeceptum dc restitutione obligat ad statim resinuendum. Et ratio esi quia tempus huiusmodi actuum dilatum annexam habet contrarietatem ad virtutem. Restitutio enim dilata annexam habet retentionem alieni invito domino, quac contrariatur ⁋ustitiae et similiter contritio dilata annexam habet retentionem divini odii, quite contranatur caritati.

* Ct num. m , iah.

Nec propterca huiusmodi mixta praecepta exorbitant 3 communi regula praeceptorum affirmativorum, sed sequuntur eam, obligando tantum ad tempus necessitatis: nam implicatio inhibitae contrarictath nd virtutem determinat tempus necessitati» ad *statim t* tempus quippe necessitatis exercendae affirmationis ret tempus ad actionem illam urgens sic quod, nisi fiat, incurritur peccatum. Sicut igitur praeceptum dc restitutione propter implicitam detentionem nlicnt obligat ad etatim restituendum, ita praeceptum de contritione propter implicitam detentionem odii contra Deum obligat od statim conterendum. Et haec procul dubio est veritas.

VI. Sed exurgit difficultas: Quando peccatur contra hoc praeceptum? Dicere enim, ut prima facie npparct, quod cnnlra praecepta affirmativa obligantia ad Malim peccetur statim : puta, consummato furto, si non statim fuit restitutio. peccatur contra praeceptum restitutionis, omittendo statim restituere; et similiter, consummato peccato mortali, agitur contra praeceptum contritionis si non statim contritio habetur, - irrationabile videtur. Quit huiusmodi praecepta obligant ad singula *statim,* ct non ad pnmum *statim* tantum: ut patet ex eo quod, trarnacto primo *statim.* non absolvitur a vinculo praecepti, sed remanet semper obligatus ad statim donec adimpleat praeceptum. Si autem obligant ad singula *statim,* sequitur quod infinities peccat mortaliter non restituendo qui furatus est et non restituit statim, iuxta infinitas manu temporis intermedii inter furtum et restitutionem, si tandem fit.

Magifc autem rationi consentaneum est ut contra huiusmodi praecepta tunc solum peccetur ex praeteritione temporis, quando non solum omittitur, sed committitur actus peccati determinantis praeceptum affirmativum nd statim-

Pro cuius clariori notitia, advertendum est quod tnplicitct invenitur concurrere tempus urgens od exercitium praecepit affirmativi. Primo, ut actus illius mensura simpliciter ct absolute : ricui tempus dici festi determinat praeceptum de audiendo missam, ct quadragesima ictunii praeceptum. Secundo, ul actus illius mensura ex praeparatione ad alium : sicut tempus praecedens susceptionem vel administralioncm sacramenti determinat praeceptum contritionis; non enim tempus Illud urget absolute ad conterendum, sed, si suscipiendum aut administrandum est sacramentum. - Tertio, ul actus illius mensura cx connexione alterius actus: sicut tempus Mgnificatum per Ij *statim* determinat praeceptum restitutionis quin actus differendi restitutionem habet annexum actum voluntariae detentionis alieni inierim.

Inter haec autem tempora differentia una ad propositum invenitur quod, si tempus urget ad actum ut illius mensura absolute, adveniente illo tempore, si omittitur netus, ita quod omissio sil voluntaria privative, quia scilicet potuit ct scivit exercere actum illum, puta audire missam ct non audivit: incurritur peccatum omissionis contra praeceptum illud. – Si vero tempus urget ad actum ut mensura illius cx ordine ad alterum actum, adveniente quocumque tempore, nisi ille alter actus propter quem tempus urgel exerceatur, non fit contra praeceptum. Quantumcumque enim aliquis sit administraturus sacramentum. nisi administret illud aut proponat administrare illud sine contritione, nunquam agit propterca contra praeceptum contritionis, ut patet. - Et simili modo, eadem ratione, quantumcutnquc aliquis non conteratur statim, nisi ad hoc deveniat quod commissionis peccatu incurrat detentionem divini odii, non peccat mortaliter. quamvis perseveret in statu peccati mortalis: sicut qui non statim restituit, nisi ad hoc deveniat quod commissionis peccato incurrat detentionem alieni, non peccat dc novo mortaliter Contra praecepta namque haec de non detinendo odium Dei. vel alienum, cum sint negativa, commissionis peccato oportet quod agatur. Ac per hoc, fi propterca peccatur contra praecepta affirmativa dc restituendo vel conterendo quia contra haec negativa agitur, non est omissio affirmativi nisi adsit commissio contra negati-

vum. El haec absque omni scrupulo verius amplectenda est.

VIL Ex his autem patet quid dicendum sit ad motam quaestionem principalem .* Patet namque quod praeceptum contritionis non determinatur secundum sc ad tempus memoriae, sed ad *statim*. Et propterca. nisi memoria aderat urgentem causam ad actum actualis detentionis odii Dei, non incurritur nova omissio contritionis, sed antiqua perseverat. Nulla autem apparet ratio quare memoria, aut occursus commissi peccati ut detestandi, constituat tunc tempus necessariae commissionis ad detinendum odium Dei, magis quam si non occurreret: nisi forte aut ad divinae inspirationis sequelam dicatur occursum obligare, – sed aliud est praeceptum de sequela inspirationis divinae, aliud dc restitutionis aut contritionis tempore; aut occursum, seu memoriam, tanquam appropriant materiam constituere dicatur tempus agendi, quii tempus agendi est quando materia est praesens. Sed aliud ℓ loqui dc necessitate agendi : aliud de commoditate seu congruitote agendi. Approximatio enim ad agens liberum non constituit tempus necessitatis, sed commoditatis ad agendum. Nos autem, ut patet c.\ dictis, tempus necessitatis agendi, ita quod, nisi agatur, novum peccatum incurritur, quaerimus.

Unde restat ut recordatio peccati commissi, quantumcumque practica, non obliget ad contritionem . sicut ncc in praeceptis aliis occursus materiae obligat ad actum.

Et hoc, loquendo dc memoria secundum se. Nam, si sit sermo dc memoria secundum suum effectum quein ut in pluribus habet, quia sdliccl paril aut detestationem aut approbationem peccati commissi occurrentis, sic obligat ad detestationem (quae tamen potest esse attritio vel contritio). ne in approbationem lapsus fiat.

VIII. Ad primam autem obiectionem iu oppositum * dicitur quod vox dicentium quod homo tenetur conteri quando recordatur, vcrificatur secundum id quod ut in pluribus videtur accidere: quia scilicet communiter practica memoria in non dolente parere approbationem videtur.

Divi nutem Thomae verba, m exacte librentur, non dicunt hominem teneri ad contritionem quando recordatur : sed unum *quando* determinant per alterum *quando*. Nam dicunt, *quando peccata memoriae occurrunt cum in periculo mortis existit aut aliquo articulo :* ubi apparet quod tempus memoriae determinatur per tempus periculi mortis vel per tempus alicuius articuli, etc. Ncc obstat quod apponitur ly *praecipue*. Quoniam ly *praecipue* principalitatem denotat periculi mortis respectu alterius partis disiunctivae, scilicet, *aut alicuius articuli* etc.: periculosius enim omittitur contritio m periculo mortis, quia non restat *locus poenitentiae* \ \el ly *praecipue* denotat principalitatem rationis obhgntivac ad contritionem : ita quod tempus memoriae est quaedam ratio conterendi; sed, quia non est sutliciens ratio obligandi ad conterendum, ideo additur principalis ratio obligandi, dicendo, *cum praecipue periculum aut articulus* etc. Et redit eadem conclusio.

Approbat autem hanc doctrinam communis peccatorum attritio, qua latentur sibi displicere commissa peccata, ct dicunt nuam culpam, et confitentur quandoque citra absolut· n. et velleitatem h.ibunt status sine peccato. Ili enim actu» boni sunt et dispositivi ad poenitentiam: adeo ut Ecclesia tales confessiones suscipiendas dicit, Extra, *de Pocnit. ct Remiss., Quod quidam.* Et tamen semper peccarunt mortaliter, omittendo contritionem, si tempus memoriae es>ct tempus contritionis : cum isti actus non sint sine memoria peccatorum. – Nec obstat quod isti contriti nolunt suscipere absolutionem, dicentes sc esse impoenitentes, Quoniam narrare sc habituali voluntate esse perseverantem in statu peccati, non est peccatum, quoniam non approbatur, sed narratur impoenitentia : nec proponit tunc meretrix peccate, sed narrat tunc miseriam status sui cum voluntate illius. Nolle autem absolvi actus bonus est indisposito tunc ad absolutionem.

IX. Ad secundam obiectionem dicitur quod, etiam quando peccatum occurrit ut committendum, sufficit non consentire : nec tenetur homo dissentire.

Ad tertiam dicitur quod, licet nunquam sit licitum stare in statu peccati. non tomen de novo semper peccat perseverans in statu peccati, ul patet cx dictis ·.

KOMAΠ, IV MARTII, MOXVIQ.

• Nam. i.

· m H4. ' η

• Num. t.Eieil.

INDEX

TERTIA PARS

SUMMAE THEOLOGIAE

SANCTI THOMAE AQUINATIS

CUM COMMENTARHS

CARDINALIS CA1ETAN1

Praefatio huius volumini» w v

QUAESTIO SEXAGESIMA

Quid sit sacramentum.

AftTicULUSi Utrum iiicramcntum sit in genere signi. *yag.* 3
» u Utrum omne signum rei sacrae sit sacramentum..... » 4
» m Utrum sacramentum «it ugnum unius rei tantum..... » 5
» iv Utrum sacramentum semper ait aliqua re» sensibilis..... » 6
> V Utrum requirantur determinatae res ad sacramenta..... > 7
» vi Utrum in significatione sacramentorum requirantur verba..... > 8
» vn Utrum requirantur determinata serba in sacramentis..... . » *10*
vin Utrum aliquid liceat addere verbis in quibus consistit forma sacramentorum..... - - - - » 13

QUAESTIO SEXAGESIMA PRIMA

De necessitate sacramentorum.

articulus 1 Utrum sacramenta fuerint necessaria ad humanam salutem..... > 14
» n Utrum ante peccatum fuennt homini necessaria sacramenta..... - 15
» Ul Utrum post peccatum, ante Christum sacramenta debuennt esse. » 16
» iv Utrum post Christum debuerint esse aliqua sacramenta..... » 17

QUAESTIO SEXAGESIMASECUNDA

De effectu principali sacramentorum, qui est gratia.

articulus I Utrum sacramenta sint causa gratiae . > 19
» 11 Utrum gratia sacramentalis addar aliquid supra gratiam virtutum et donorum..... » 33
» 111 Utrum sacramenta novae legi» contineant gratiam..... » 13
» iv Utrum tn sacramentis sit aliqua vinus gratiae causativa. ..... » 34
» v Utrum sacramenta novae legis habeant virtutem ex passione Christi..... » au
> vi Utrum sacramenta veteris legi» gratiam ..... > 28

QUAESTIO SEXAGESIMATERTIA

De alio effectu sacramentorum, qui est character.

Akiicuiu» 1 Utrum sacramentum imprimat aliquem characterem in anima..... *pjg.* 3o
» 11 Utrum character iit spiritualis potestas. > 3i
» tu Utrum character sacramcntali» sit character Christi..... > 34
» iv Utrum character sit m potentiis animae sicut in subiecto..... > 36
9 v Utrum character insit animae indelcbilitcr..... » 38
» vi Utrum per omnia sacramenta novae legis imprimatur character. » Jy

QUAESTIO SEXAGESIMAQUARTA

De causis sacramentorum.

articulus 1 Utrum solus Deus, sci etiam minister, interius operetur ad effectum sacramenti..... - - - » 41
> 11 Utrum sacramenta sint volum ex institutione divina..... » 43
» 111 Utrum Christus, secundum quod homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum. - - - - > <3
» tv Utrum Christus potestatem suam quam habuit in sacramentis, potuerit minitris communicare..... » 4$
» v I trum per malos ministros sacramenta conferri possint..... » ib.
» vi Utrum mali ministrantes lacramcnta peccent..... » 47
vn Utrum angeli possent ^aeramenta ministrare. .... « ..... ■ 5o
> vnt Utrum intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti..... > 5i
» n Utrum fides ministri sit dc necessitate sacramenti. . .. . » 53
» X Utrum intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.....»$4

QUAESTIO SEXAGESIMAQUINTA

De numero sacramentorum.

articulus i Utrum debeant cue septem sacramenta. » 56
» 11 Utrum sacramenta convenienter Ordinentur secundum medum praedictum.>58

articulus m Utrum sacramentum Eucharistiae »it potriri mum inter sacramenta..... pag. 59
» iv Utnim omnia sacramenta »int de necessitute salutis..... > 61

QUAESTIO SEXAGESIMASEXTA

Dc sacramento baptismi.

articulus i Utrum baptismus sil ipsa ablutio. . . . » bl
» n Utrum bapti-mut fuerit institutus post Christi passionem..... » 64 j
> m Utrum aqua <it propria materia Imi ptiimi.....> » 65
> iv Utrum ad baptismum requiratur aqua simplex..... • 66
> v Utrum h.iec sit conveniens forma batrimi: Ago fc *baptizo in nomine Patris ct Filn ct Spintus Sancti* . . > 67
> VX Utrum in nomine Christi posait dari baptismus..... • 70
» vn Utrum immersio in aqua rii de necciuiutc baptismi..... • 72
F vm Utnim trina immersio sit dc necessitate baptismi,.....
r ix Utrum baptismus possit iterari . . » 75
> x Utrum «it conveniens ritus quo Ecclesia utitur in baptizando. · ..... » 76
> xi Utrum convenienter describantur tria baptrimata. scilicet oqunc, sanguinis ct ilamims..... » 73
» xn Utrum baptrimu sanguinis sit poiissimus inter tria baptismata..... > ib.

QUAESTIO SEXAGESIMASEPT1MA

Dc ministris per quos traditur baptismi sacramentum.

ARTICULUS i Utrum ad officium diaconi pertineat baptizare..... * 80
» u Utrum baptizare pertineat ad officium presbyterorum, vel solum episcoporum..... » 81
> 1U Utrum laicus bapiüare posait. - - - - » 83
» iv Utnim mulier posait baptizare. - - - - - » S3
• v Utnim ille qui non est baptizatus, possit sacramentum baptismi conferre. . » ib.
> vi Utrum plures possint simul baptizare. > 85
> vn Utrum in baptismo requiratur aliquis qui baptizatum dc sacro fonte levet. » 90
> vm Utrum ille qui suscipit aliquem dc >aero fonte obligetur ad cius instructionem. ..... » ib.

QUAESTIO SEXAGESIMAOCTAVA

De suscipientibus baptismum.

articulus t Utrum teneantur omnes ad susceptionem baptismi..... » 02
> π Utrum tine baptismo aliquis possit salvari..... » 93
> in Utrum baptismus sit differendus. . . . ▮ 94
> iv U trum peccatores sint baptizandi. . • 95
> v Utrum peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda..... » g6
> vi Utrum peccatore» ad baptismum aecedentes teneantur sua peccata confiteri..... » 97
vn Utrum cx parte baptuali requiratur intentio suscipiendi sacramentum baptrimi..... » 98
> vm Utrum fides requiratur cx parte baptizati. » 100
> ix Utrum pueri sint baptizandi..... » 101
> x Utrum pueri ludaeorum vel aliorum infidelium sint baptizandi etiam invi- * 102
> xt Utrum in maternis uteris existentes poismt baptizari..... » io3
> xu Utrum furiosi ct amentes debeant baptiwiri. .... » io5

QUAESTIO SEX \GESIMA.NONA

De effectibus baptismi.

articulus r Utrum per luiptisrnum tollantur omnia peccata.....*pag.* 106
• 11 Utrum per baptismum liberetur homo ab omni reatu peccati..... » 107
» 111 Utrum per baptismum delirant auferri pocnalitntes praesentis vitae..... » ib.
» iv Utrum per baptrimum conferantur homini gratia et virtutes.. > 10&
» v Utrum convenienter attribuantur baptismo pro effectibus quidam actu virtutum, scilicet incorporatio ad Christum, illuminatio, fecundati'·. - - - - ■ >09
• vi Utrum pueri in baptismo consequantur gratiam ct virtutes..... » 110
> vu Utrum effectus baptismi sit apertio ianuac regni caelestis..... » 111
• vm Utrum baptismus habeat in omnibus aequalem effectum..... - - - »112
ix (trum fictio impediat effectum baptismi. > ci3
» x Utrum, fictione recedente, baptismus suum eifccium consequatur..... »114

QUAESTIO SEPTUAGESIMA

Dc Circumcisione.

ARTICI I1s 1 Utrum circumcisio fuerit praeparatoria ct figurative baptismi. .» 116
» ti Utrum circumcisio fuerit convenienter instituta..... » 117
▮ tn Utrum ritus circumcisionis fuerit conveniens..... - - - »11#
» n· Utrum circumcisio conferret gratiam justificantem..... - - - - » 119

QUAESTIO SEPTUAGESÎ.MAPRÏMA

De catcchJsmo et exorcismo.

ARTICULUS 1 Utrum catechismus debeat praecedere baptismum..... » tat
> n Utrum exorcismus debeat praecedere liaptivmum..... » 133
• m Utrum ea quae aguntur in exorcismo efficiant aliquid, vel solum significent. » ib.
» iv Utrum sit sacerdotis catcchizarc ct exorcizare baptizandum..... » 124

QI AESTIO SEPTI AGESIM \SECUND,\

De sacramento confirmationis.

articulus ı I trum confirmatio sit sacramentum. . · 1z5
> n Utrum chrisma sil conveniens materia huius sacramenti..... - - - - - - - » 126
» in Utrum sit de necessitate huius sacramenti quod chrisma, quod est materni huiu> sacramenti, fuerit prius per episcopum consecratum..... »127
* rv I irum haec sit conveniens forma huius sacramenti t Cwtrigno /c signo crucis. etc..... .. » 139
» v Utrum sacramentum confirmationis imprimat characterem..... » 1 3o
» vi Utrum clmractcr confirmationis praesupponat cx necessitate characterem baptismalem..... .. v iJt
» vn Utrum per hoc sacramentum gratia gratum laciens conferatur..... . » 1 53
t vm Utrum hoc sacramentum sit omnibus exhibendum.¸ ..... » 133
» ix Utrum hoc sacramentum sit conterendum homini in fronte..... » iJq
» x Utrum ille qui confirmatur debeat teneri ab alio. ..... » ib.
» xi Utrum solus episcopus hoc sacramentum conferre possit..... » i35
> xu Utrum ritus huius sacramenti sit conveniens..... ..... *9* t36

QUAESTIO SEIHI/AGESIMATERTIA

De «aeramento Eucharistiae.

articulus i Utrum Eucharistia sit sacramentum. . . pag. 138
> n Utrum Eucharistia Ait unum sacramentum vel plura..... » i3q
» ut Utrum hoc sacramentum sit dc necessitate salutis..... » 140
» iv Utrum convenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur. . . . » 141
> v Utrum fuerit conveniens institutio istius sacramenti..... * » 142
» vi Utrum agnus paschalis fuerit praecipua figura huius sacramenti..... >14]

QUAESTIO SEPTUAGESJMAQUAKTA

De materia huius sacramenti.

ARTICULUS 1 Utrum materia huius sacramenti sit panis ct vinum..... »14$
» 11 Utrum requiratur determinata quantitas panis ct vini ad materiam huius sacramenti..... - ..... » 146
> m Utrum requiratur ad materiam huius sacramenti quod sit panis triticeus. » 147
» iv Utrum hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo..... >149
» v Utrum sit propria materia huius sacramenti vinum vitis. - ..... » 1S1
vi Utrum aqua sit sino permiscenda . . . » i5i
» vn Utrum permixtio aquae sit dc necessitate huius sacramenti..... » ib.
» vni Utrum debeat aqua in magna quantitate apponi..... »153

QUAESTIO SEPTUAGESIMAQUINIA

De conversione pani» et vini in corpus et sanguinem Christi.

articulus t Utrum m hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem, vel solum secundum liguram vel sicut in signo..... > 155
» 11 Utrum in hoc sacramento remaneat substantia panis et vini post consecrationem. ..... » t6o
> m Utrum substantia panis, post consecrationem huius sacramenti, annihiletur, aut in pristinam materiam resolvatur. » 1C4
» iv Utrum panis possit converti in corpus Christi..... »167
» v Utrum in hoc sacramento remaneant accidentia panis ct vini..... » 172
» vi Utrum, facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis..... » 17?
> vn Utrum iita conversio fiat in instanti, vel fiat successive..... > 174
» vni Utrum haec sit vera: /£r *pane fit corpus Christi*..... » 176

QUAESI IO SEPTUAGESIMASEXTA

Du modo quo Christus existit in hoc sacramento.

articulus 1 Utrum totus Christus contineatur sub hoc sacramento..... » 178
» Π Utrum sub utraque specie huius sacramenti totus Christus contineatur. . . » 180
» 111 Utrum sit totus Christus sub quolibet parte specicrum panis vel vim. . . . » 182
» iv Utrum lota quantitas dimensiva corporis Christi sit in hoc sacramento. . »184
9 v Utrum corpus Christi sit in hoc sacramento sicut in loco..... » i85
» vi Utrum corpus Christi it mobiliter in hoc sacramento..... » 186
articulus vn Utrum corpus Christi prout est in hoc sacramento, possit videri ab aliquo oculo, saltem glorificato..... *pag.* 188
» vni Utrum, quando in hoc sacramento miraculose apparet vel caro vel puer, sit ibi vere corpus Chnsti. » 191

QUAESTIO SEPTUAGESIMASEPTIMA

De accidentibus remanentibus in hoc sacramento.

articulus 1 Utrum accidentia remaneant in hoc sacramento ane subiecto. » 193
> 11 Utrum in hoc sacramento quantita» dimensiva panis vel vini sit aliorum accidentium subiectum..... » 196
» m Utrum species quae remanent in hoc >acramento, possint immutare aliquod estrinxeeum..... » «97
» iv Utrum species sacramentales corrumpi possint. - - - - - - - - - - > »98
» v Utrum ex speciebus sacramentalibus aliquid possit generari..... ' >99
» vi Utrum specie* sacramcntalcs possint nutrire..... » 201
» vn Utrum speciei uicrnmcntalcs frangantur in hoc «aeramento... » 202
» vni Utrum sino consecrato possit aliquis liquor misceri... »

QUAESTIO SEPTVAGES1MAOCTAVA

De forma huius sacramenti.

articulus 1 Utrum haec sit forma huius sacramenti, *Hoc est corpus* niruin, et, *Hic est ea· lix anguinis mei*.. » 2oS
> 11 Utrum haec sit conveniens forma consecrationii panis, *Hoc est corpus meum.* ..... » 207
» m Utrum haec sit conveniens forma consecrationis sini, *Hic est calix sanguinis mei,* etc..... » 209
» tv Utrum praedictis verbis formarum insit aliqua vis creata effectiva consecrationis ..... »211
» v Utrum praedictae locutiones sint verae. » 212
» vi Utrum forma consecrationis panis consequatur ctlcctum suum antequam perficiatur forma consecrationis vini. » 215

QUAESTIO SEPTVAGESIMANONA

Dc effectibus huius sacramenti.

articulo» 1 Utrum per hoc sacramentum conferatur gratia..... »217
» 11 Utrum effectus huius sacramenti sit adeptio glonac..... »221
» m Utrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mottalis.» · 222
» n Utrum per hoc sacramentum remittantur peccata venialia..... » 223
» v Utrum per hoc uicramcntum lota poena peccati remittatur..... > 234
» vi Utrum per hoc sacramentum praesonetur homo 3 peccatis fulum. » 225
• vn Utrum hoc sacramentum prosit aliis quam sumentibus..... » ib.
» vm Utrum per \enialc peccatum impediatur cifccius huiu» sacramenti. » 33·'

QUAESTIO OCTOGESIMA

Dc usu sive sumptione huius sacramenti.

articulus i Utrum debeant distingui duo modi manducandi corpus Christi, scilicet spiritualiter ct sacramcnulitcr. » 228
» n Utrum solius hominis sil hoc sacramentum sumere spiritualiter, vel etiam angelorum..... * 329

INDEX

articulus tn Utrum solui homo ſustu possit manducare Christum sacramcntalitcr. . . . pag. 23o
» iv Utrum peccator sumens corpu* Christi sacramentnliter peccet..... » 13i
» v Utrum accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati sit gravissimum omnium peccatorum..... »233
» vi Utrum sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti..... » 235
» vn Utrum nocturna pollutio impediat aliquem a sumptione corporis Christi. » 236
» vm Utram cibus vel potu* prneassumptus impediat sumptionem huius sacramenti. .. .. » a38
» ix Utrum non habentes usum ſationi debeant hoc sacramentum accipere. . » 340
» x Utrum liceat quotidie hoc sacramentum suscipere..... » 241
» xi Utrum liceat cessare omnino α communione..... » 243
» xn Utrum liceat «umere corpus homini sine sanguine..... * 244

QUAESTIO OCTOGES1.MAPRIMA

De usu huius sacramenti quo Christus usus est in prima sui institutione.

articulus i Utrum Chnstus sumpserit suum corpu* ct «angumem..... » 156
» n Utrum Christus ludac dederit corpus suum..... - ..... » 257
» m Utrum Christus sumpserit ct dederit corpus suum discipulis impassibile. . » 258
» iv Utrum, ii hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset servatum in pyxide, vel at» aliquo Apostolorum consecratum, ibi moreretur..... » 25q

QUAESTIO OCTOGESIMASECUNDA

Dc ministro huius sacramenti.

articulus! Utrum consecratio huius sacramenti proprie »t sacerdotis..... » 200
» n Utrum ṗlure sacerdotes possint unam et eandem hostiam consecrare. . . » 261
> iit Utrum pertineat solum ad sacerdotem dispensatio huius sacramenti..... > 263
» iv Utrum sacerdos consecrans teneatur sumere hoc sacramentum.. » s63
» v Utrum malus sacerdos Eucharistiam consecrare possit..... » 264
» vi Utrum missa sacerdotis mali minus valeat quam m'usa sacerdotis boni. . . » 265
» vn Utrum haeretici et schismatici et excommunicat! consecrare possint. . » 266
» vm Utrum sacerdos degrndattls possit hoc sacramentum conficere.. » 267
» ix Utrum aliquis licite possit communionem recipere n sacerdotibus haereticis vel excommunicatis, vel etiam peccatoribus, ct ab cis missam audire. » 268
» x Utrum liceat sacerdoti omnino a consecratione Eucharistiae abstinere. . » 269

QUAESTIO 0CT0GES1MATERT1A

De ritu huius sacramenti.

articulus i Utrum in celebratione huius sacramenti Christus immoletur..... » 271
» n Utrum convenienter sit determinatum tempus celebrationis huius mysterii. » 272
» m Utrum oporteat hoc sacramentum celebrare in domo et vasis sacris. . . » 27J
> iv Utrum convenienter ordinentur ea quae circa hoc sacramentum dicuntur. . . » 276
» v Utrum ea quae in celebratione huius sacramenti aguntur, sint convenientia. » 280
» vi Utrum possit sufficienter occurri defectibus qui circa celebrationem huius sacramenti occurrunt, statuta Ecclesiae observando..... » 283

QUAESTIO OCTOGESIMAQUARTA

Dc poenitentia secundum quod est sacramentum.

articulus i Utrum poenitentia «it sacramentum. . . pag. 286
» n Utrum peccata sint propria materia huius sacramenti..... » 287
» m Utrum hacc sit forma huius sacramenti, *Ego te absolvo*..... » 289
» rv Utrum impositio manuum sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum. . . » 29!
> v Utrum hoc «aeramentum sit dc necessitate salutis..... » 292
» vi Utrum poenitentia sit *secunda tabula post nau/ragium*..... » 293
» vn Utram hoc sacramentum fuerit convenienter institutum in nova lege. . .»294
» vm Utrum poenitentia debeat durare usque ad finem vitae..... » 29$
» ix Utrum poenitentia possit eue continuo. » 296
» x Utrum «aeramentum poenitentiae debeat iterari..... · 297

QUAESTIO OCTOGESIMAQUINTA

Dc poenitentia secundum quod eat virtus.

articulus 1 Utrum poenitentia rit virtus..... » 299
» n Utrum poenitentia sit specialis virtus. » 3oo
> m Utrum virtus poenitentiae sit species iu«tiriae.. ..... » 3oi
» iv Utrum fiubiectum poenitentiae sit proprie voluntas..... » 3o3
» v Utrum principium poenitentiae sit cx timore. - - - - ..... > 3θ4
» vi Utrum poenitentia sit prima virtutum. » 3o5

QUAESTIO OCTOGES1.MASEXTA

Dc effectu poenitentiae quantum ad remissionem peccatorum mortalium.

articulus i Utrum per poenitentiam removeantur omnia peccata.. . » 3o7
» n Utrum «inc poenitentia peccatum remitti posait..... » 3o8
» m Uirum possit per poenitentiam unum peccatum sine alio remitti..... · » 310
» iv Utrum, remissa culpa per poenitentiam, remaneat reatus poenae. » 3u
» v Utram, remissa culpa mortali, tollantur omnes reliquiae peccati. » 3t2
> vi Utrum remissio culpae sit effectus poenitentiae secundum quod est virtus. » 313

QUAESTIO OCTOGESIMASEPTIMA

De remissione venialium peccatorum.

articulus i Utrum veniale peccatum possit remitti sine poenitentia. » 3i5
» ti Utrum ad remissionem venialium peccatorum requiratur gratiae infusio. . » 317
» 111 Utrum peccata venialia remittantur per aspersionem aquae benedictae, et episcopalem benedictionem, et alia huiutmodi..... » 319
» iv Utrum veniale peccatum possit remitti sine mortali..... » 12o

QUAESTIO OCTOGESIMAOCTAVA

Dc reditu peccatorum post poenitentiam dimissorum.

articulus i Utrum peccata dimissa redeant per sequens peccatum..... » 321
» 11 Utrum peccata dimissa redeant per ingratitudinem quae specialiter c«t secundum quatuor genera peccaturam· » 323
» m Utrum per ingratitudinem peccati sequent» consurgat tantus reatus quantus fuerat peccatorum prius dimissorum..... »334

ARTICULUS iv Utrum ingratitudo ratione cuiui sequens peccatum facit redire peccata prius dimica, sit speciale peccatum. . . . pag. 325

QUAESTIO OCTOGES1MANONA

Dc recuperatione virtutum per poenitentiam.

articulus t Utrum per poenitentiam virtutes restituantur..... » ..... » 327
» n Utrum po»t poenitentiam resurgat homo in aequali virtute..... » 3a8
• m Utrum per poenitentiam restituatur homo in pristinam dignitatem. - - - » 320
» iv Utrum opera virtutum in caritate facta munificari possint..... » 331
» v Utrum opera mortificata per peccatum per poenitentiam reviviscant..... » ib.
articulus vt Utrum per poenitentiam «tubsequemem etiam opera mortua vivificentur . . pag. O2

QUAESTIO NONAGESIMA

De partibus poenitentiae in gcncrali.

ARTICULUS i Utrum poenitentiae debeant pane» assignari..... >3)4
» 11 Utrum convenienter assignentur ṗarte poenitentiae contritio, confcuio ct satisfactio..... » 335
» ut Utrum praedicta tria sint partes inté- grale» poenitentiae..... »336
» iv Utrum convenienter dilidatur poenitentia in poenitentiam ante baptismum, et poenitentiam mortalium, ct poenitentiam venialium.<< - - - > 337

CARDINALIS CAIETANI

QUAESTIONES DE SACRAMENTIS

Prologus . ..... pag· 341

QUAESTIONES DE CONTRITIONE

QtiAUiruM 1 An attritio possit fieri contritio. . . . pag. 341
> 11 An exigatur ad contritionem quod jit eingulorum peccatorum mnrtahum » 3q3
» m An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum..... . . » 344
» iv An contritio remittat non solum culpam, sed poenam debitam peccato. » 3.|5

QUAESTIONES DE CONFESSIONE

guacsitum i An omne* teneantur aJ confessionem. » 247
> 11 An peccata mortalia totaliter occulta, ut sunt pcccat.i in solo corde, sint necessario confitenda..... » ib.
» ni Ulrum oporteat confiteri in speciali cingula» species ct numerum certum peccatorum. . .. . » 349
> iv An peccata semel rite confessa, subsecuta absolutione ct Mtisfaciione, possint iterum fructuose confiteri, etc. » 351
» v An confessio informis m! iteranda. . . >352

QUAESTIONES DE SATISFACTIONE

quaesitum i An satisfactio pocnitcntialis po sit esse dc alios debito..... > 355
» 11 An pro contrito ct confesso peccato imposita satisfactio, >1 exsolvatur in peccato mortali, lit iteranda..... » 356

QUAESTIO DE MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIAE

«1'aksitum unicum An minister sacramenti poenitentiae possit esse sacerdos absque iurisdictionc..... > 358

QUAESTIONES DE THESAURO INDULGENTIARUM

quaesitum 1 An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum..... > 35o
> 11 Es quibus constet thesaurus unde fiunt indulgentiae..... > 36o
» ui Quorum sint satisfactiones cx quibus constat thesaurus unde fiunt indulgentiae..... >3ȯı
> iv An thesaurus hic subditus mi dispensationi Papae oliter quam per sacramentorum collationem..... > 362

QUAESTIONES DE CAUSA INDULGENTIARUM

QUAIsrruM I Utrum necessario requiratur causa rationabilis indulgentiarum pag. 364
* 11 An cx hoc tpsn quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiae, mi rationabilis causa tantae indulgentiae..... - - - - - - ?» 365

QUAESTIONES DE SUSCIPIENTIBUS INDULGENTIAS

QÜAKSITCM i An, praeter gratiam, requiratur ex parte suscipientis indulgentiis abqui alia dispositio... . , . . » 367
» n An tempore quo lit opus pro indulgentia, oporteat operantem c>se tn gratia. » 368

DE MODO TRADENDI AUT RECIPIENDI ORDINES

ARTICULUS URICUS..... » 36q

DE SACRAMENTO MATRIMONII TRIPLEX QUAESITUM

QUAESiniHi Au matrimonium contractum per procuratorem iit «aeramentum..... > 3;o
» 11 An matrimonii contractus clandestinus sit quandoque licitus..... » »b.
» in An matrimonii contractus non propter prolem aut sitandam fornicationem, sit licitus..... . . » 3?i

QUAESTIONES DE USU MATRIMONII

QUAESITUM i An uius matrimonii sit licitus ante benedictionem..... » 372
> 11 An usus clandestini coniugii th illicitus mortaliter..... » ib.

DE DELECTATIONE MOROSA TRIPLEX DUBIUM

I DURIUM An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionalitcr, sit mortale peccatum..... » 374
II > An vidua quae loluntai ic deiectatui de coniugali ictu praetento, peccet mortaliter..... > ib.
m » An voluntaria delectatio de visa pulcra muliere iit computanda inter peccata mortalia delectationis morosae..... »275

APPENDIX EX OPLSCLEO CARDINALIS CAIETAM XXVli QUAESTIONEM

Quando quis obligetur ad contritionem peccatorum mortalium gag. 370

praefatio

IN

SUPPLEMENTUM TERTIAE PARTIS

SUMMAE THEOLOGIAE

SANCTI THOMAE AQUINATIS

—-----s^A/VVWv— -

IN SUPPLEMENTUM TERTIAE PARTIS

SUMMAE THEOLOGIAE SANCTI THOMAE AQUINATIS

UPLici ratione ducti Supplementum quod vocant nobis edendum esse putavimus. Prima erat, ut sacrae doctrinae studiosis materiae, quas S. Thomas morte praeventus in Summa tractare non potuit, in unum corpus cum Sumina collectae praesto adessent; cui accedit quod hoc Volumen Duodecimum Supplemento addito vix ultra aliorum molem cresceret. Altera eaque fortior ratio aliunde profecta est. Supplementum scilicet cum medio saeculo XIV. ex aliquo codice Commentarii in Quartum Librum Sententiarum transcriptum sit, alter scripturae Commentarii testis habendum est; ita ut ab ea saltem aetate S. Thomae textus per Commentarium et Supplementum tanquam gemino testimonio ad nos pervenerit. Quod si Compilator Supplementi, vel scriptor exemplaris eius, e codice tunc non ita recenti scripserunt, traditionis duplicatio in saeculum Xlll. protenderetur. Itaque iam a priori nobis dubium non erat, quin illos duos testes se mutuo confirmantes explentes et corrigentes inveniremus. Hoc experientia rei abunde comprobavit. Ubi unanimes sunt, textus locis non multis exceptis ea bonitate est, ut ex hac parte duorum attestationi tuto credi possit. Ubi vero testimonia discordant, minim est quam frequenter variatio ad scriptorem vel typographum potius quam ad textum ipsum referenda sit. Sola iam collatione veterum editionum Commentarii e scriptura codicis Brixiensis, a quo editiones Supplementi incoepisse comperimus, errores sine numero removeri possunt, idque criterio maximam partem certo. Haec cum ita sint. Supplementum sine nimiorum librorum discussione magnoque temporis consumptu solide recenseri posse videbatur, operique perficiendo libenter nos dedimus. Theologis non ingratum erit, quod tempus illius Omnium Operum partis, quae Summam imperfectam unice complere potest, iam nunc edendo anticipavimus. Ante enim quam Commentarius in Magistrum recensendus occurret, multi anni praetetituri videntur; et quamvis ad textum S. Thomae ukimatim definiendum plures traditionis testes suo tempore suaque sede discutiendi erunt, interim tamen sacrae scientiae devotos duorum testium examine uti posse iuvabit. Hoc lucri certissime factum est, quod textus Supplementi et Commentarii ab indebitis modernorum correctionibus liberati sunt, et quod ad eorum editiones alterius manuscript! collatio citationumque accurata revisio nostro labore accesserunt.

Codicis Brixiensis mentione facta iucundum nobis est, Reverendissimis viris Domino lacobo Corna Pellegrini Episcopo Brixiensi et Capitularibus Ecclesiae Cathcdralis, praesertim Francisco Pagani, Dominico Legati, Hyacintho Gaggia et loanni Rampa, maximas gratias agere, quod codicis usum nobis iterato et ad plures menses permiserunt. Quam merito, quam etiam sincere, eorum humanitatem gratam acceptamque habeamus, ex hoc intelligent quod Supplementi curandi facultatem ab illorum beneficio unice fatemur accepisse. Nisi enim tempus maturo codicis studio necessarium liburalitcr concessum fuisset, nos latuisset eum Compilatoris praecipuum testem ct textus prelo editi, quem utcumque correctum iterare non desinunt, proximum fontem esse; latuissent etiam quaedam prorsus insolita phaenomena palaeographica. Quibus cognitis Supplementi recensio et opportuna et multo promptior gratiorque reddita videbatur. Sic liber Brixiensis nobis quasi unicus edendi auctor fuit. Rogamus ergo venerabilem Episcopum et reverendissimos Canonicos, ut accipere velint grati animi significationem.

In Praefatione per simplicem terminum ‹ Commentarius › intelligimus illam Commentarii portionem, ex qua Supplementi Compilator materias ad Summam complendam desumpsit. Ubi terminus pro toto opere adhibetur, ex contextu planum hoc erit. Pars Commentarii in Supplemento transcripta incipit a Libro Quarto distinctione XIV, quaestione i, articulo 3, quaestiuncula 2 : ‹ Ulterius. Videtur quod in innocentibus poenitentia esse non possit ». Ex hac quaestiuncula in Supplemento factus est Quaestionis xvi. articulus i : ‹ Ad primum sic proceditur. Videtur quod in innocentibus › etc. Dictionum harum differentiam et rationem eius infra explicabimus. — Ulemur etiam ad designandum infimum gradum divisionum materiae termino technico « quaestiuncula », secundum usum a principio preli communem, sicut hucusque omnibus experientia notum supponebamus usum vocum Lectio, Capitulum, Articulus. Habet et ista tenninologia suam historiam, sed hic satis et forte non inutile erit animadvertere, S Thomain ipsum non usurpare vocibus Articulus et Quaestiuncula; immo ipsam vocem Quaestio nescio an unquam aliter adhibeat quam pro re quae quaeritur. Termini isti, sicut etiam inscriptio titulorum ad articulos, adhiberi et addi coepti sunt per scriptores iuniorum codicum ; inde paulatim aucti sunt

per editores, et in operibus S. Thomae alio ct alio modo usuvenerunt. — Propter eandem rationem, ob usum iam antiquum, conservamus titulum ‹ Supplementum Tertiae Partis » etc. In principio, idest in codice Brixiensi, scribitur: « Incipiunt additiones de contritione »; « Expliciunt rubrice additionum » ; ex quo patet « Additiones » in mente et in libro Compilatoris fuisse quasi « Appendix ». Si titulum dare voluisset, scripsisset utique ‹ Incipiunt additiones tercie partis summe fratris thome de aquino ordinis predicatorum, et prima additio de contritione ». Cum ergo antiquitus vulgatae sed nudae dictioni « Additiones » tituli indoles deficiat, eo libentius titulum omnibus familiarem adoptamus.

Ne cui postea nimis parva et levia considerare videamur, iam hic ab initio rationem huius indicamus. Antiquitas nomen Compilatoris Supplementi tacet, actas vero iunior ideoque veritati attestandae minus idonea, nomen aliunde notum Petri de Alvemia protulit. Nobis autem videtur Supplementum ipsum quae huc spectant praebere. Compilator enim non sola transcriptione ex Commentario contentus fuit, sed etiam quaedam ex proprio ingenio contribuit, dum scilicet materias in Commentario disputatas, ut a Distinctionibus Lombardi non dependerent, nova ratione disposuit novumque insuper ordinem suis analysibus expressit, sicut in Summa ultimas disputationum materias ex materia latius patenti perpetua analyst logice deduci viderat. In hisce Compilator mentis virtutem et acumen aperit; ex his tanquam internis indiciis quaerere debemus veritatum, quam externa documenta non sufficienter manifestant. Nobis quidem ea quae Commentarii thesauro ex alieno peculio contributa sunt, non videntur sonare nomen tam honoratum Magistri Petri. Dc eo conferas *Echard Scriptores Ordinis Praedicatorum* T. I. pag. 489, inter « falso nostris ascriptos », et pagg. 291 seq., ubi de auctorc Supplementi. Nos in Praefatione Vol. III. pag. xiii. ex Commentario Petri in III. librum De Caelo duos locos descripsimus, qui quoad stylum et ingenium cum Compilatoris opere utiliter conferri possent.

Ut spatio parceremus, variantes non sub singulis articulis notavimus, sed una continua serie post Praefationem. Quando studentis interest scire an aliquis locus variantes habeat, quaerat per notas paginae columnae et lineae.

Quae circa Supplementum et nostram eius recensionem dicenda sunt, hisce paragraphis absolvemus :

1 De diversa in Supplemento et Commentario materiae distributione.
2 De analysibus Compilatoris.
3b De citationibus textus Magistri in Supplemento.
4 De Supplementi manuscriptis ac speciatim de Vaticanis et Brixiensi deque editione principe.
5 De textu authentico Supplementi.
6a De recensionis nostrae criteriis.
7 Quis fuerit Supplementi compilator.

§ 1. DE DIVERSA IN SUPPLEMENTO ET COMMENTARIO MATERIAE DISTRIBUTIONE

1. – Videri posset Compilator Summam Theologicam completurus eius Prologi meminisse. Ibi S. Thomas: ‹ Consideravimus, inquit, huius doctrinae novitios in his quae a diversis scripta sunt plurimum impediri: partira... etiam quia ea quae sunt necessaria talibus ad sciendum, non traduntur (in illis scnptis) secundum ordinem disciplinae, sed secundum quod requirebat librorum expositio vel secundum quod sc praebebat occasio disputandi. » Compilator autem Articulos Commentarii a sequela Distinctionum Magistri solvit, ct in cis recomponendis liberam Summae methodum imitatus est. Quod si dc causa finali huius non cogitaverit, ex habitudine tamen Supplementi luculenter apparet cum omnia sic disposuisse, ut materiam theologicam e Commentario conquisitam illo absoluto ordine prosequi videretur, quo Summae auctor dum viveret prosecutus fuisset. Hoc nonnullis mutatis omissis additis efficere conatus est.

2. – Ad omissa quod attinet, Commentarii partibus quae *Divisio Textus* et *Expositio Textus* vel *Dubitationes circa Textum Magistri* a modernis vocatae sunt, in Supplemento locus non erat, utpotc quae indivisibiliter nd Sententiarum expositionem pertineant. Has ergo portiones Compilator praeteriit. – Omittendae dcin fuerunt materiae in Summa iam pertractatae. In hoc tamen nimis quam parum dare maluit, ut patet ex qu. t.xxvt. art. 1, Utrum Christi resurrectio sit causa nostrae resurrectionis; item cx qu. xcn, Dc Visione divinae essentiae, ubi c Commentario dist. XLix. qu. II. primum, secundum ct quintum articulum Supplemento inseri licere putavit. – Quaestionem de Purgatorio in Supplemento desiderari, memoriae lapsus fecisse videtur (cf. n. 7. fin.). – Non necessario nec inadvertenter suppressa sunt Argumenta aliquot partis adversariae responsionem doctoris praecedentia, cum solutionibus successivis. Hoc accidit in qu. i. Supplementi. Locus Commentarii respondens, dist. xvu. qu. II. art 1, habet in quu 1. octo argumenta. Compilator in suo art. t. exscripsit tria, secundum, sextum ct octavum; qu,M 2. habet quatuor, art. 2. primum ct tertium ; qula 3. habet tria, art 3. primum ct secundum. Qu,at 2. 3, habent duo argumenta Sed Contra, artt. 2. 3. sola priora. Post qu. 1. nullibi argumentorum diminutionem invenimus, quae non explicari posset per errorem transcriptionis. Notandum hic, quod qu12 1. non habet argumentum Sed Contra; Compilator art. 1. supplet: · Sed contra est ipsa definitio »; deinde se ab augmentando continet. Consilium ergo argumenta resecandi ct supplendi statim prima quaestione scripta mutasse videtur. Alia propositi mutatio, n° 10. indicanda, pertinet ad citationes Commentarii.

3. Inter mutationes textus Commentarii illa quam primo loco considerabimus, prorsus innocua est ct pure materialis; non Commentarium qua talem, ncc textum S. Thomae a parte doctrinali, sed potius disputationis formam exteriorem spectat. Mutationis causa procul dubio fuit, quod Sumina non novit Commentarii *Quaestiuncu-las,* sive articulorum subdivisionem, qua aut eorum materia consideratur per partes, aut iuxta principalem materia affinis tractatur. Eiusmodi articuli in Commentario non semper usurpantur, sed crebro. Factura eorum patebit tanquam c specimine cx primo articulo qu. n. dist. xvn. (Praemittimus anal) sin materiae totius Quaestionis et pro textu citamus loca correspondentia Supplementi ; Articulus incipit per *Ad primum.)*

‹ Deinde quaeritur dc contritione. Et circa hoc quaeruntur quinque. Primo, quid sit. Secundo, de quo esse debeat. Tertio» quanta esse debeat. Quarto, dc durationc ipsius, Quinto, dc effectu cius.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod contritio non sit dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi ct satisfa-

ciendi (sequuntur octo argumenta ad hoc probandum, 3 a 22-33. Dcin:) *Ulterius.* Videtur quod contritio non sit actus virtutis (sequuntur quatuor argumenta ct duo in contrarium 4 a 20-29. Dcin:) *Ulterius.* Videtur quod attritio possit fieri contritio (sequuntur tria argumenta ct duo in contrarium 4 a73-bio. Dcin:) *Respondeo dicendum ad primam quaestionem quod* (etc., idest sequuntur responsio ad primum trium quaesitorum circa materiam Articuli Quid iit contntio, ct iolutionc^ octo argumentorum partis adversariae 3 a 35-qa |5. Deinde per formulas.) *Ad secundam quaestionem dicendum... Ad tertiani quaestionem dicendum* (sequuntur responsio ct solutiones ad secundum quaesitum, 4a3o-68; dein, 4bii-3<5, responsio ct solutiones ad tertium quaesitum) ».

Hac articulorum dispositione Commentarius a Summa differt dupliciter. Primo in eo quod responsiones ct solutiones non statim sequuntur post singulas argumentorum series, sed post omnes; aie in exemplo argumenta duarum quaestiuncularum inter argumenta et responsionem primae media cadere videmus. Secundo in eo quod materiae quaestiuncularum circa quas disputatio proprie dicta instituitur, non definiuntur in aliqua analyvi praeuntc: subdivisio thematis Articuli in decursu disputationi fit sine nuntio praevio, ut in exemplo cernimus. Neutrum in Summa accidit. Et si quidem res propius spectatur, ratio quare in Summa disputationis elementa, idest Obicctioncs Responsio ct Solutiones, non separantur, α parte tcchniccs (nam sicut a fine eam ab « ordine disciplinae » repetimus), cius dico ratio in hoc consistit, quod in Summa ubique praenotatio disputandorum ad ultima themata protenditur. Nam cum secundum morem aetatis doctor ante non respondeat ct solvat quam adversarii (ficti vel veri) argumenta sua protulerint, si adversarii materiam articuli quasi per partes dividunt singulasque impugnant, plures obiectionum series doctoris responsionibus anteibunt; si vero doctor ipse iam ante disputationem, extremas materiae particulas determinando, obiidentis divisionem praevertit, una stabunt cuiusque particulae Argumenta Responsio Solutiones. In exemplo allato si onalysin uno membro longiorem facimus, post « Quinto, de effectu cius * addentes: « (arca primum quaeruntur tria. Primo, utrum definitio contritionis sit conveniens. Secundo, utrum contritio sit actus virtutis. Tertio, utrum attritio possit fieri contritio », parti adversae partitio materiae quasi subtrahitur; ct ut disputandi forma ca fiat qua Summa semper utitur, nihil in textu originali variandum erit praeter aliquas formulas introductory: pro « Ulterius » intrabit secundum casum « Ad secundum (Ad tertium, etc.) sic proceditur », ct ad doctoris responsum ubique · Respondeo dicendum » simpliciter sine ordinis indicatione sufficiet.

4. – Compilator ergo, ut Summam imitaretur, Quaestiunculas in Articulos reformavit. Ad hoc, ubi opus erat (ct quidem non opus erat, quoties articulus originalis non divisus erat in quaestiunculas), Commentarii analyses ab inferiori parte produxit. Quod pretio non caro ei constabat: nam analysis elementa praesto adsunt, quando illa themata, contra quae obicctioncs arguunt idcoquc in initio quaestiuncularum enuntiantur, modo interrogatorio ponuntur: « Videtur quod contritio non sil dolor » incipiet obiidens; thema ergo quaestiunculae est « Contritio est dolor », quod fit interrogando: « utrum contritio sit dolor »; et sic de ceteris. Regula ista, quoad Commentarii portionem in Supplementum transpositam, bis non tenet: 5s b 33, 3l a 71, ibique Compilatorem fefellit; de quo n'· 11. ct 12.- Analyses hac facili via obtentae Commentarii analysibus in Supplemento aut additae sunt, quando scilicet cx uno Articulo una Quaestio facta est, sicut in quinque primis Quaestionibus ct alibi accidit. Aut simpliciter cis suppositae sunt, sicut cx. gr. qu. lxxiv. originalis quaestionis (dist. χι.vii. qu. n.) tripartitio analyst ad materias novem Quaestiuncularum descendenti locum cessit, ct qu. i.xxi. pro materiis quatuor Articulorum Commentarii materiae quatuordecim Quaestiuncularum definiuntur. Aut partim tantum suppositae sunt, ct hoc accidit quando Quaestio Commentarii ex Articulis divisis ct indivisis componitur, idcoque in Supplemento ceteris paribus pro materia Articuli divisi materiae Quaestiuncularum praesignantur. – Initia Quaestiuncularum ct Articulorum in Supplementi analysibus saepe non eisdem verbis, sed dictione versus brevitatem variata, rescripta sunt. Hoc, ut patet, sine iniuria fieri potuit.

5. – Quia in Supplemento materiarum tractandarum divisio iam non α Magistri Distinctionibus sed a propria carum indole imperatur, ideo interdum articuli ct quaestiunculae in textu Commentarii longe distantes in unam Supplementi Quaestionem coacti, aut c converso simul stantes in diversis Quaestionibus distributi sunt. Ex. gr. Quaestio xcvn, de Poena Damnatorum, componitur ex quatuor Quaestiunculis dist. L. qu. n. articuli tertii, qui est « de poenis damnatorum quantum ad corpus », ct tribus Quaestiunculis dist. xt-iv. qu. ni. articuli secundi ‹ de igne quo cruciabuntur ». Hacc videre licet infra ubi ordines Commentarii ct Supplementi comparantur.

Iure quidem suo Compilator usus est, quando materias novo ordine donabat, attamen vehementer suspicamur cum aliquoties suam commoditatem secutum esse. Mirum utique ct vix credibile sed tamen verum videtur, quod interdum materias eo solo fine una posuit, ut disputationem circa eas incipere posset α formula · Ad primum sic proceditur ». Ista formula introductoria adhiberi potest, ut per sc patet, quando quaestionis materia articulatim tractatur (- Circa hoc quaeruntur *tot* »), aut quando disputationi immediate analysis praecedit: « Deinde considerandum est dc impedimentis matrimonii. Primo m generali. Secundo in speciali »; post hanc materiae totius divisionem m duas partes, quaestio (u) « dc impedimentis matrimonii in generali , quae non habet articulos, incipit tamen « Ad *primum* tie proceditur », et quaestiones u.—lx. Virtualiter *secunda* pars divisionis sunt. In Supplemento autem, nisi Compilator consilio praevenisset, pluries accidisset, ut et materia quaestionis indivisibilis esset et nulla analysis immediate praeiret. Opus ergo fuis>ct forma insolita, cuius nec Summa nec ni fallor Commentarius exemplum praebet. Adaptari potuisset, secundum QQ. dc Quolibet, hacc dictio: · Deinde considerandum est dc impedimentis matrimonii in generali. Et videtur (vel: Circa quod sic proceditur. Videtur) quod matrimonio inconvenienter · etc. Compilator autem tales formulas ignoravit, aut, e Summae dictione recedere veritus, adhibere noluit, et, ut formulas quas solas novit aut desiderat haberet, ubique materiam quaestionis divisibilem data opera quaesivit. Et hac quiJem in re modo felici eventu usus est, sicut in qu. 1. citau, quae cx omnibus Supplementi Quac-tionibus sola uno articulo constat. Modo speciem, non ipsam rem, nactusest: mox (nl· 8. 9.) videbimus quo se vertat ut scribere possit « Ad primum sic proceditur ».

§ 2. DE ANALYSIBUS SUPPLEMENTI

6.Compilator nimis prope ad Summam accedere tentav it. Potuisset Supplementi Quaestiones sine nexu iuxta sc ponere, naturali quodam ordine servato; quod ei melius fuisset: nam labor supra vires arduus ei manebat, quando eas invicem una perpetua analyst coniungcrc proponebat, sicquc sibi necessitatem imposuit imitandi S. Doctorem qua parte omnium maxime inimitabilis est. Cum enim Magistri Distinctiones scopo suo obstarent, ct analyses S. Thomae, ab ipsis necessario imperatae, parum utiles essent, novas analyses, quibus Quaestiones a Commentario avulsae proprio logico nexu, vere et clare viso, sententia brevi et lucida praecise enuntiato, cohaererent, c proprio ingenio conficere coactus est. Res altius ingenium exigit quam ut Compilatori pro voto cederet, qui ncc analytice» scientia nec requisitae dotis conscientia se instructum ostendit.

7. – Propitiam virtutis monstrandae occasionem Compilator habebat in analyst qu. lxix. Ibi ultima totius negotii theologici consideratio incipit, nempe · de fine immortalis vitae ad quem per Salvatorem resurgendo pervenimus (III. P. initio). » Ei incumbebat, continuitatem huius tractatus ad praecedentem de Sacramentis pellucidis verbis exprimere ct deinde amplam materiam logicis conceptibus.

a vera rerum connexione petitis, in constrictiores dividere, divisionesque bene describere. Videamus qua ratione rem difficilem expediverit.

« Post hoc agendum est dc his quae spectant ad tractatum resurrectionis. Postquam enim dictum est de sacramentis, quibus homo liberatur a morte culpae, consequenter dicendum est dc resurrectione, per quam homo liberatur a morte poenae.

Circa tractatum autem resurrectionis tria consideranda sunt: scilicet praecedentia resurrectionem, concomitantia, ct sequentia. Et ideo primo dicendum est de his quae pro parte quamvis non cx toto resurrectionem praecedunt; secundo, dc ipsa resurrectione ct circumstantibus eam; tertio de his quae eam sequuntur.

Praecedentium autem resurrectionem prima consideratio est dc receptaculis animorum post mortem cis assignatis; secundo, dc qualitate et poena animarum separatarum ei» ab igne inflicta; tertio, de suffragiis quibus animae defunctorum a vivis adiuvontur; quarto, de orationibus sanctorum in patria existentium ; quinto, de signis iudicium generale praecedentibus; sexto, dc igne ultimae conflagrationis mundi qui faciem ſudici praecedet.

Circa primum quaeruntur septem. Primo, utrum » etc.

Inconvenientiis non paucis ncc levibus analysis ista laborat. Prima est quod iam ab initio dictionem Summae ncgligit; de quo vide n. 13.

Secundo, conceptum « mors poenae » mutuatus est ex Prologo S. Thomae in IV Librum ; quo fonte comparato patebit poenae convenire *mortem* vocari, quando culpa intelligitur *infirmitas* : « Et ideo culpa ad infirmitatem reducitur, poena ad mortem : quia via ad poenam est culpa sicut infirmitas ad mortem ». Sed ncc proprie dici potent resurrectio liberare « a morte poenae ·. Nam ibidem dicitur: « A morte ergo corruptionis naturae (idest a *poena mortis)* eripiet Verbum incarnatum per resurrectionem... sed a *mortibus poenalitatum* per gloriam ». Contrapositio ergo mortis culpae morti poenae impropria est ct aequivoca; artificium sapit, non veritatem.

Tertio, tota matena in analyst penes resurrectionem dividitur; sed « resurrectio ad remuncrationem ordinatur ‣ (Dist. xuit), « ad immortalem vitam resurgendo pervenimus ». Ideo S. Thomas ab huius vitae conceptu ordiens circum eum omnem materiam disposuisset, Compilator vero quasi architector minus sapient totius domus disponendae rationem a vestibulo petiit.

Quarto, divisio materiae per ea quae resurrectionem *praecedunt, concomitantur, sequuntur,* praeterquam quod resurrectionem ipsam a tractatione excludere videtur, extrinsecus quaesita est; materialem exeeutionis ordinem sequitur et nihil continet quod a rebus ipsis logice deductum sit. Pro notionibus plenis et fecundis obtruduntur notiones latissimae, intus cavae : *ante, simul, post,* ad hoc tantum utiles ut, cum extra ea tria quartum non detur, sub eas omnium Quaestionum materiam specie tripartitionis collocaret. Ipsa disparitas septem materiarum, quas Compilator hospitali titulo ‹ praecedentium » in unam seriem collegit, inscientiam cius manifestat.

Quinto, correctiva « praecedentium » restrictio ad ea • quae pro parte quamvis non ex toto praecedunt », difficile dictu est quid sibi velit. Verba a scipsis non minus infinita sunt ct inania quam verbum « praecedere ». Si significare intendunt: aliqua ratione praecedere resurrectionem, aliqua ratione sequi ; hoc aliqualiter vere dictum est, licet diversissimis modis, de receptaculis ct poena, dc iudicio generali cuius signa praecedunt, dc igne conflagrationis qui reprobos involvet At si hic sensus est, qua ergo ratione suffragia vivorum pro defunctis et orationes sanctorum non cx toto praecedunt, cum omnino cessura sint? ludicct ergo ipse lector, an sensum quem diximus aut quem alium vacua verba abscondant.

Sexto, defectui alius generis imputamus quod Supplemento specialis quaestio dc Purgatorio decst. In Commentario scilicet agitur de purgatorio distinctione xxi: « Hic est triplex quaestio. Prima de purgatorio; secunda dc confessione generali; tertia de sigillo confessionis ». Valde probabile est ut Compilator, dc exemplari Commentarii ea quae ad confessionem pertinent supra chartas suas describens (qq. x. xt.), articulos dc purgatorio distulerit transcribendos inter cetera ad resurrectionem pertinentia, ubi « secundum ordinem disciplinae » convenientius starent ; postea tamen transcriptio quinquaginta septem quaestionum (xii-Lxvtn) longam moram interierit, quo facile fieri potuit ut quaestionis dilatae memoria perderetur. Si Compilator dum ad analyscos membra congerenda exemplaris folia, vel Tabulam, vertebat, Rubricam Dc Purgatorio invenisset, fortasse in analyst ante « Circa primum quaeruntur septem », inseruisset: · Circa receptacula autem duo consideranda sunt. Primo, de receptaculis in communi. Secundo, dc purgatorio in speciali ·.

Nonne verissimum est infelicis analyseos auctorem sc labori imparem ostendere? Videamus dc aliis.

8. – Quaestionem i.vtn. introducens pueriliter ludit:

« Deinde considerandum est dc quinque impedimentis matrimonii simul, scilicet dc impedimento frigiditatis, maleficii, furiae 'c! amentiae, incestu», et defectus aetatis. Et circa hoc quaeruntur quinque. Primo, utrum frigiditas matrimonium impediat. Secundo, utrum maleficium. Tertio, utrum furia vel amentia. Quarto, utrum incestus. Quinto, utrum defectus aetati» ».

Λ parte horum impedimentorum nulla necessitas vel convenientia exstitit, qua *simul,* idest in una Quaestione, considerari poscerent: communi titulo « dc impedimentis in speciali » (cf. qu. 1 i.) cx aequo haec substant sicut et cetera, quae sua quodque Quaestione tractantur. Sed simultancae considerationis convenientia vel potius commodum a parte Compilatoris exsistebat. Commentarius enim his quinque impedimentis, secus ac aliis, assignat singulis unum articulum indivisum per quaestiunculas; isti ergo quinque articuli in Supplementum transpositi quinque Quaestiones aniculis indivisibiles cfibrmassent ; quae cum peculiari formula initiari velint (cf. n. 5), Compilator, qui solitos tantum formulas Commentarii et Summae novisse nui voluisse vijetur, quinque Quaestionibus non divisis unam Quaestionem quinque articulorum praetulit Quam ut habere posset, quinque materina m unum fasciculum quasi colligat, ut fasciculus latioris et divisibilis materiae vicem gereret ; quo facto ‹ circa hoc, inquit, quaeruntur quinque ». Sic propositum tenet Compilator, sed timeo ne obiurgandus sil quod propriam vocem nesciat : tantum abest ut *circa hoc* quaerantur *quinque,* ut *circa singula* quaeratur *hoc* unum, ulrum matrimonium impediat; ac si scilicet non simul sed separarim consideranda praenuntiassct. – In modernis editionibus verbum *simul* sublatum est. Qun auctoritate aut quo consilio sublatum sit, sciunt qui sustulerunt; ad medendum analyst inefficaciter deletum foret, quia artificium cl sophisma remanent.

9. – Qu. xiu. artificio non absimili duae materiae insociabiles componuntur, ut disputatio a solita formula incipere possit:

« Deinde considerandum est dc *possibilitate* satisfactionis. Circa quod duo quaeruntur. Primo, ulrum homo *possit* Deo w*tisfaccre.* Secundo, utrum aliquis pro alio *satisfacere possit* ›.

Loca Commentarii sunt dist. xv. qu. 1. art. 2 non divisus, ct dist. xx. art. 2. qu'· 3. Primo loco quaeritur *an Deo possit acquivalcns reddi pro peccato commisso.* In altero, sub universaliori themate · de poena quam *sacerdos* ad satisfaciendum *imponit* », quaeritur utrum *poenam satis· factoriam unus possit explere* pro alio; his verbis etiam incipit articulus secundus Supplementi. Materias patet quam disparatissimas esse. Compilator vero callidior quam prudentior. in analyst locutionem initii articuli secundi mutat, et bis utitur verbis *satisfacere posse.* Ita specie tenus obtinuit quaestionis subdivisionem, sed in veritate duo articuli verborum sonitu potius quam univoca significatione ad unam Quaestionem pertinent.

10. – Alium defectum ex qu. i.xi. cognoscimus: « Deinde considerandum est de impedimentis quae superveniunt matrimonio. Et primo... dc voto solemni, secundo... dc fornicatione ·. Hoc repentinum est: distinctio hic insinuata.

inter impedimenta prohibentia vinculum ne fiat, et ea quae vinculum supponunt sed solvunt aut quoad vinculum ipsum aut quoad cohabitationcm, in nulla analyst praenotatur; si in analyst qu. i.. impedimenti notionem ita ampliasset ut haec duo comprehenderet, materias de voto matrimonium ratum solvente et dc separatione a toro ad vinculi impedimenta convenienter continuisset E variantibus 124 α 71-b 4 arguimus scripturam Compilatoris confusam fuisse ct nobis interiissc.

11. – In analyst qu. xr. pro « Primo, utrum in quolibet casu teneatur *homo* celare *ea* quae habet sub sigillo confessionis », quae materia proprie ad tres articulos Supplementi pertinet, scribendum fuisset « Primo, utrum in quolibet casu teneatur *sacerdos* celare *peccata* quae sub sigillo confessionis novit » ; hoc scilicet thema est primi articuli. Compilator ex analyst Commentarii primum membrum retinuit, quod latius patet ; cf, dist. xxi. qu. m.

Errat noster, sed haesitans, qu. xxvm, 5a b 33: « Tertio, utrum publica sit imponenda poenitentia », cui articulo respondet dist. xtv. qu. l. nrt. 5. quaestiuncula tertia. Eum non intellexisse peculiarem facturam obicctionum illius quaestiunculae patebit conferenti initia trium quaestiuncularum, quae cx Commentario rescribimus:

‹ Ad quintum (quaesitum, quod erat Dc solemnitate poenitentiae) sic proceditur. Videtur quod non debeat aliqua poenitentia publicari vel solemnizan. – Ulterius. Videtur quod soleninh poenitentia iterari possit. – Ulterius *quaeritur de ritu solemnis poenitentiae. Et videtur* quod mulieribus non sit imponenda (sequitur unum argumentum). *Item videtur* quod clericis sit imponenda (idem). *Item videtur* quod a quolibet sacerdote possit unponi (idem) ».

Adversarii ergo contra tres partes subiecti tertiae quaestiunculae singulatim obiiciunt; inde esi quod quaestiuncula ct objectiones peculiaribus formulis introducuntur, ct quod integrum thema n prima obicctione desumi non potest (cf. n. 4). Hoc aliquatenus ipse sentivit Compilator, nam ex analyst verbum *mulieribus* exclusit. Locus similis obtinet qu. xevi, 23 i a 71 * Duodecimo, utrum aureola sit virginum »; quam perplexus haec scribens fuerit vide in loco ipso.

12. – Laudi ei vertimus quod in textu horum articulorum, ct qu. XLtii. art. 3, raram formulam *Item* non mutavit in *Praeterea.* Harum enim et omnium aliarum formularum distinctio ct mutatio apud S. Thomam semper rationem sufficientem el certam legem habent. *Praeterea* continuat argumenta pro thesi primi obiicienlis; *Item* introducit novam ihcsim partis adversariae. Adverte quod in analysi qu. xi.ni. materia tertii articuli rite assignatur: « Tertio utrum sponsalia dirimi possint » quin addatur, cx initio articuli, « altero religionem intrante ». At Compilator huius analysis scriptor tantum est, non auctor: lota praciacct in Commentario, dist. xxvn. qu. ll. – Consilio praeter morem prudenti, sed non sine aliquo quamvis veniali artificio, analysin qu. xcit, dc Visione Beatifica, es verbis Commentarii selectis ita composuit, ut post quaestionem XII. Primae Partis, ubi eadem materia tractatur, retractatio in Supplemento non superfluere videretur. Omnia hic rescribere longum est ; conferas tria loca ct videas an Compilator Summam evitare intenderit.

13. -Quasdam dictiones novas ct modos peregrinos in analyses Supplementi invexit Compilator, quae vel eo magis attendenda videntur quod Commentarius non alias adhibet dictiones ct formulas ac in Summa usu veniunt. Summa· III. P. qu. i.vvi. « de *ipso* baptismate »; qu. lxxiii. « dc *ipso* sacramento » Eucharistiae; qu. lxxxiv. · dc *ipsa* poenitentia ». Commentarius: dist. xxm. - de *ipsa* extrema unctione » ; dist. xxiv. « dc *ipso* ordine · ; dist. xxvn. · dc *ipso* matrimonio ‣ vel « *quid sit* matrimonium >; dist. xviu. « dc clavibus *secundum se* ». Nudiores has formulas Compilator repudiavit ; scribit enim qu. xxix. « de *essentialibus* ipsius » extremae unctionis; qu. xxxrv. « dc ordinis *entitale ct* quidditate » ; qu. xun. « dc matrimonii *ratione* » ; qu. xvti. « de *entitate et quidditate* clavium ».

Summa: III. P. qu. lx: » Post considerationem eorum quae pertinent ad mysteria Verbi incarnati, considerandum est dc Ecclcsiac «aeramentis quae ab ipso Verbo efficaciam habent ». Ibid. Prol. « tertio, dc fine immortalis vitae ad quem per ipsum, Salvatorem, resurgendo pervenimus ». Commentarius: dist. xun. « Postquam determinavit Magister de sacramentis quae pertinent ad Ecclesiae praesentem statum, in ista parte incipit determinare dc his quae pertinent ad Ecclesiae ultimum terminum, scilicet dc resurrectione et de rcmuncrationc ». Haec Compilatori imitanda erant, quando scribebat quae sequuntur· « Post *hoc agendum est* de his quae spectant ad *tractatum* resurrectionis. Postquam *enim* dictum est dc sacramentis quibus homo liberatur *a morte culpae,* consequenter dicendum est dc resurrectione per quam homo liberatur *a morte poenae* ». Quantum Thomas et Compilator distant grata styli concinnitate ct clara veritatis visione!

Commentarius: dist. xvm. qu. ll. · Deinde *quaeritur* (in Summo fuisset *considerandum est)* dc excommunicatione. Et circa hoc quaeruntur quinque. Primo, dc *ipsa* excommunicatione » ; primus articulus quatuor quaestiunculis constat Compilator, qu. xxi, sic transfert: « Consequenter *videndum* est dc excommunicatione; *de qua* primo considerandum est dc *definitione* excommunicationis *ct congruitate ct causa* «. Si addidisset *et effectu,* altera pan « Circa primum quaeruntur *quatuor* · etc., abundasset Sed iam satis de Compilatore analyzanti.

§ 3. DE CITATIONIBUS

14. – Qua methodo Commentarius Supplementum factus est, commentarii indolem amisit. Inde, sicut Divisiones textus el cius Explicationes omittendae erani cl analyses reformandae, ita ul videtur aeque necesse erat citationes eiusdem. « ut in littera dicitur, ut in dist. *tali* dictum est ». quasi iam extraneas supprimere, illas certe quae Commentarii textui non concretae sine laesione cius avelli possum. Vel potuisset Compilator pro formulis ad texium relativis absolutas adhibere: - ut Magister libro *tali* distinctione *tali* dicit ». Sic Magistri verba ceterorum doctorum auctoritatibus aequiparata essent, et sic Commentarius ipse saepe citat. – Omnino vero consentaneum fuisset ut pro Commentario quantum fieri posset Summa citaretur. Non obstat profecto Commentarium ante Summam scriptum fuisse; nam iste, cogitatus et apparatus in Summae continuationem et suppletionem, iunior est quam Summa. Quidquam certum area citationes stabiliri omnino debuisset, quia sic ut in Commentario iacenl textum Magistri. iam expulsum ct foris clausum, expresse reclamant.

Supplementi experientia docuit, Compilatorem haec tria mente quidem agitasse, «ed nullius normae constantem usum habuisse. Omittit, admittit, mutat nulla quae attingi possit lege servata. Veniamus ad singula, ut rem el hominem noscamus.

15. Inter locorum Sententiarum citationes, quibus Commentanus abundat, parum infra centum quinquaginta vices occurrit formula « in littera », vel variata: · littera. Magister in littera, supra Magister, hic, infm » ; porro « ipse » 86 a 10 ; · ista prohibitio ». dc qua scilicet in littera, 113 b 64 ; ‹ non facit mentionem » Magister vel littera, 98 b 62. Pars longe maxima in Supplementum transiit ut iaccbant in exemplari, non tamen quin inconstantia Compilatoris transcribentis se manifestaverit. – Semel ex initiis articulorum in analyses recepit « in littera », qu. vu. ad Tertio ; sexies non recepit: qq. xxxtv. ad Secundo ct ad Quarto; xxxvti. ad Quarto; xuv. ad Tertio; xlix. ad Secundo ; t.xxtv. ad Octavo. – In initiis Articulorum semel omisit, qu. ultimo cit. art. 8; bis reformavit. qu. xxxtv. art. 2. ‹ α Magistro Sententiarum xxm dirt. » (art. 4. rursus « in hltera ·), ct qu. xlix. art. 2. · a Magistro Sententiarum ». – Ad *Respondeo dicendum* vive ad initia corporum articulorum, ubi S. Thomas amat ad anteriora remittere, duodecim locis comparatis formula septies sen ala est, quinquies suppressa. – Qu. i.iv. art. 3. S. C. · ut ex verbis Gregory habetur », pro ‹ ut in littera cx », etsi aliis lucis similibus litteram non expellit; cf. 41 afia, pbajj, 129b;;. –

Ccteroquin formam relativam aliquoties in absolutam mutavit, idque ca casuum distributione ut duobus temporibus consilium absolute citandi iniissc videri possit. A qu. xx. usque ad qu. xxrx. portio respondens Commentarii quater habet « in littera », Supplementum vero q3 a 56 « Magister Sententiarum », 44 b 31 « in Quarto Sententiarum », 5.| b 68 • in Quarto xxitt. dist. », sed 57 349 reviviscit « in littera ». Notandum hic quod in vadem portione Commentarii sex citationes absoluta forma occurrunt, sed in Supplemento suppressae sunt! Dcin qu. xux (ubi ut iam diximus formulam in analyst omisit ct in initio art. 2 reformavit) invenimus: eodem art. arg. *3.* « ul Magister dicit » ; ad 3 : «in libro Sententiarum »; ad 7: · Magister dicit xxxi. dist. Quarti Sententiarum », art. 3. ad 5: ‹ ut Magister dicit »; sed « in littera · reapparct nrt. 6. argg. 1. ct 4. ct Sed Contra; deinde legimus qu. *l,l.* art. 1. ad 4. « Magister xxx. dist. Quarti Sententiarum », ct « in eadem distinctione » (pro « ibidem ·). Hinc desinit mutare Compilator; ter vel quater omittit.

16. Ceterarum etiam citationum alias omirit, dias admisit, paucas in Summae citationes refecit. Rationem discriminis assequi non potuimus, quia perpetuo vacillat. A principio conservationem omnium decrevisse videtur, nam in duabus p̈rimi quaestionibus c tredccim citationibus duodecim adsunt ; in suppressa S. Thomas proprium commentarium allegat, ut mox videbimus. Exinde aliud consilium sequetur (cf. n° 2. fin.): usque ad medium Supplementum plures citationes praetermittet quam transcribet; in altera dimidia parte numerus servatarum mullum crescit, sine regula nobis vestigabili. In mutabilitatis specimen confer citationes tres: resecavit qu. m. art. 2. (post 8 a 16 « nimia ») « ut supra dist v. in quaestione dc ieiunio cx verbis Hieronymi patuit », et qu. n. an. 2. (post 12 a 14 « protestationes ») « sicut in 1. dist. dictum est ». sed admisit intermedio loco qu. v. art. 1. (to a 5q) » sicut de sacramentis in 1. dist. dictum est».

17. Sex locis citationes ct carum contextus ulteriorem considerationem provocant.

Dist. XVU. qu. n. art. 1. qul* 1. corp.: « Et dc virtute huius (pro « hac » ut videtur) supra dist. xv. dictura est: quin ibi ponitur quasi similis definitio de poenitentia, cui praecipue competit ratione contritionis ». Haec Compilator omisit (qu. 1. art t. post 3 b 24 ‹ contrahitur »).

Ibid. art. 5 l « Utrum autem totus reatus per contritionem semper tollatur, supra dist. xiv. quaesitum est, ubi hoc ipsum de poenitentia quaerebatur ». Habet (qu. v. nrt. 2. 10 b 28). Eodem modo dist. xlv. qu. t. art. 2 · « Utrum autem infernus ct purgatorii locus sint idem, quaesitum est dist. xxi ». Habet (qu. lxix. an. 6. 146028). Fere eodem modo dist. 1. qu. n. art. 3: ‹ Quaedam vero alia quae ad poenam damnatorum pertinent, determinata sunt supra xuv. dist. » Habet usque ad ‹ sunt » (qu. XCVn. art. 4. 241 .171).

Dist. xxvttt. an. 4. ad 2 ‹ Dc consensu autem Beatae Virginis infra dicetur ». Habet (qu. XLVin. art. 1. 92 a 29).

Dist xlv qu. nt. anal.: « Utnim autem possumus s̈ancto orare ct utrum sancti qui sunt in patria orent pro nobis, habitum est supra dist. xv ». Compilator: ‹ Nam utrum sancti orent pro nobis, dictum est qu. r.xxxtii. Secundae Partis» (qu. lxxii, 160a2).

Citationem primae similem iam non omittet Compilator. – Locis tribus secundo datis iste non assecutus est mentem S. Thomae. In articulo originali verba « Utrum autem totus reatus » etc. inter series argumentorum secundae et tertiae quaestiunculae media ponuntur: auctor explicat quare omittat tractare materiam cuius tractandae hic locus esset, ct dicit eam alibi in materia aequivalenti tactam esse. Verba ergo ad neutram quaestiunculam pertinent, sed sunt quasi parenthesis, vicem gerens quaestiunculae quae fieri posset ct data ratione non fit. Propterca, in Supplementum transposita, locum proprium in analyst materiae Quaestionis quintae habuissent; ubi nunc stant, idest media inter argumenta ct responsionem secundi articuli, locum prorsus alienum occupant: non dubito quin Compilator ea secundi argumenti Sed Contra partem esse putaverit. Dc duobus locis parallelis eaedam valent observationes. - Ratio vel occasio erroris non .l longinquo quaerenda videtur. Quia hoc loco formula « Ulterius » decst (cf. n. 3.), latuit Compilatorem agi de verbis in Supplemento aut non repetendis aut in analyst ponendis. Non errasset si S. Thomas scripsisset « Ulterius quaeri posset utrum reatus » etc., quia talis dictio evidenter elementum onalyseos insinuat. Advertendum etiam est, locum ultimo exscriptum « Utrum autem possumus sanctos ornrc » etc., ab his non differre quoad intentionem S. Thomae, sed hi Compilatorem nihil tale suspicantem quasi latebant in decursu disputationis, ille ei patebat in analyst praeeunti.

Incisum tertio loco datum Compilatori inadvertenter scribenti excidit. Analyses enim Supplementi tractationem de consensu matrimoniali B. M. V. non praenuntiant : ergo Compilator, dum de materiis inserendis et omittendis secum agebat, quaestionem secundam distinctionis xxx, dc matrimonio B. V., voluit non transcriptam, utique quia sciebat materiam in Summa pertractatam fuisse. Non ergo eius consilium sed praeceps calamus culpandus est; sui compos locum omisisset aut Summam citasset.

De Summa citanda sero tantum cogitavit, ct tribus tantum ni fallor locis cam allegat expresse. Ante locum supra datum legimus qu. lxv. art. 4. 135 b 4 « in Secunda Parte » pro in Secundo Libro dist. xui ; post eundem qu. Lxxxni. art. 2. 192 b 67 · in Prima Parte » pro « in Secundo Libro dist. xni ». Familiarem Summae consuetudinem Compilator non manifestat. Sed alia pareae citationis causa existerc potuit : sciebat forte quantum temporis tot loca citanda in Summae voluminibus venando trivisset. Cum adsint festinationis signa in textu Supplementi, ut patebit suo loco, congruere videtur auctoris indoli, ut tempori parcere maluerit quam loca Summae citationibus exemplaris substituere.

t8. – Compilator aliquando, iribus ni fallor locis, obliviscitur sc ordinem articulorum Commentarii mutasse: transcripsit nempe ut in exemplari incebant tres citationes, quamvis continuitatem Commentarii immutatam supponunt · bene stant in originali textu 57372 « ut cx dictis patet » et 58 b 16 « ut dicetur », sed in Supplemento « ut infra dicetur › ct « ut dictum est » audire debuissent ; similiter 112b 44 « prius » ad Compilatoris contextum non quadrat; intcllige: « infra ».-Qu. xevn. art. 5. 242 a45 pro verbis Commentarii « Qualiter autem animae damnatorum ab igne isto corporeo puniantur *infra dicetur* », Compilator habet « Sed *hoc supra dictum* est qualiter animae damnatorum ab igne isto corporeo puniantur », recte quoad locum, quia de re iam qu. lxx. actum erat; sed adverte quam superflue et male orationem S. Thomae mutaverit, praeoccupatus forte de citatione aptanda.

19. Citationum defectus assignati cuique persuadebunt, Supplementi auctorem quid circa eas ageret non consilii praestabiliti certitudine, sed magis ad singulos casus cx arbitrio repente determinasse.

Caveat tamen lector, ne ob formam ct locum quaestiuncularum mutata, ob analyses infortunatas ct citationes vexatas, nullum Supplementi usum esse putet. Prima enim variatio vix excedit localem rerum distributionem, qua S. Thomae textus iniuriam non patitur. Equidem credimus cos qui nunc temporis Commentarium studendo volvunt, Compilatoris methodum imitari. Solent enim themata quaestiuncularum ex carum initiis quaerere, et post cuiusque argumenta intermediis omissis responsionem ct solutionem eius legere: sic vero mente fit quod calamo factum est in Supplemento. Analyses autem Compilatoris, cum potius quaestionum compedes sint quam verae nativorum ligaminum indices, nullo damno vel iniuria negligi possunt. Citationum defectibus editionis nostrae margines supplent. Id vero quod in Supplemento prae ceteris quaeretur , idest ipsa S. Thomae oratio, ab additamentis aprime distingui potest, quia examussim incipit apud « Videtur quod » cuiusque articuli (formula enim praecedens potest secundum casum esse aut non esse authentica) et linitur cum ultimo articuli verbo. Inter hos terminos in Supplemento textus Commentarii continetur.

Considerato dc Compilatorc-auctore, considerandum est de scriptore. Non inveniemus hunc illo meliorem : textum exemplaris sui male habuit ultra quam eredi posset. Sed quia non cx proposito corrumpit, scripturae perversitas non effecit ut erratorum correctio longa esset uut ardua.

§ 4. DE SUPPLEMENTI MANUSCRIPTS AC SPECIATTM DE VATICANIS ET BRIXIENSl DEQUE EDITIONE PRINCIPE

20. – Praeter codices Vaticanos et Brixiensem, dc quibus mox specialius agendum erit, novem codices ad nostram notitiam pervenerunt. Collati sunt locis selectis.

Parisiis bibi. Mazarincae 85o (antea 996) saec. xv, perg et chart. Incipit : rubro · Complementum 3 partis summe sancti Thome » ; nigro « Deinde considerandum est dc singulis partibus pcnitcncic ». Finis est: · per talia operand non pereundum. Hic finitur pars ultima seu 3· sancti thome de aquino ». Sequitur tabula; post quam: · In hac parte que complementum tercic partis summe sancti Thome dicitur sunt 97. questiones cum articulis suis, niteri plus alii minus. Explicit tabula tercic seu ultime partis sancti Thome de aquino ordinis prcdicatorum. ct per consequens lotum opus eiusdem partis. Et est celestinorum dc pansits ».

Norimbergac bibi Civitatis Cent. in. 26. anni 1439. Ab origine pergamenus ct chartaceus erat, sed folia pergamena, nescio an omnia, avuls i sunt. Cf. Vol. XI. Pracf. pag. ix. Folio 264: « incipiunt tituli addidonum · ; folio 269 verso : « Expliciunt Rubricae addicionum. Sub nnno domini ℳ cccc° xxxix per manus Bcrtoldi Thuncr dc Yscnach ». Hic inter recentes maxime accedit ad textum originalem Compilatoris, ut extensor collatio nobis aperuit.

Ibi Cent. n. 35, membr. see. xv. Folio 157: ‹ Expliciunt tituli tercic partis fratris Thome dc Aquino »; n linea: ‹ Incipit complementum tertie partis summe sancti Thome ».

Hcrbipoli bibi. Universitatis M. cb. f. 238, anni 1462.

Monachii clin 14103 in 20, anni 1459, chart. Folio 340 post Tertiam Partem: « Sequitur quarta pars summe sancti Thome sive supplementum ».

Lipsiae bibi. Universitatis tres chartacei : 466, anni 1462; 467 anni 1471; 4,5 saec. xv. Super ligaturam exterius scriptum habent, primus « Comp. », secundus · Complementum Beati Thome tertie partis » ; tertius « Complementum tercic partis beati Thome ». – In eadem bibi, codex 477 « ℨ partis de sacramentis cum supplemento chart, s. 15 » ad S. Thomam non pertinet.

Oxonii New College uxxiv perg. see. χιν. Supplemento praecedit Tertia Pars, eadem manu scripta. Codicem inspeximus anno 1898 Oxonii ct iam tunc scriptura nobis videbatur non pertingere ad saeculum XIII, quod ei Catalogus Collegiorum adiudicat ; ideo in Pracf. Vol. XI. eum (sigla 20 distinctum) diximus « medium » idest scriptum post quinquaginta et ante centum annos ab anno 1274. quo mortuus est auctor Tertiae Partis. Eandem opinionem nunc tenemus, postquam codicem iterum licuit intueri. (Inspiciendi facultatem debemus Rev. D. S. Margoliouth, cui animum sincere gratum libenter testificamus.) Oxoniensis habet textum Brixiensem; Commentario quidem aliqualiter assimilatus est, sed ori paterno multo similior remansit, ut e mullis his praesertim patet locis: qu. 1 x ii. art. 6. corp. (128 α 64) lectio Commentarii est: « (si uxor... emendata fuerit) *potest eam sibi vir reconciliare* », isti vero ‹ *potest eam sibi reconciliari* · ; Ibid, ad 1. Commentarius: « (absque retractatione praecedentis sententiae potest reconciliatio) *sequi* », illi ‹*Jieri vel sequi* ». Ambae lectiones quam omnino ad characterem textus Supplementi spectent, videbimus ubi de eo.

21. – Vaticanus 751 ; perg. saec. XIV. medii. Folia habet 141 (nota antiqua est 140, quia nota 81 bis occurrit). Liber constat undecim sexternionibus; accedit quatemio eiusdem pergamenae; scriptor addidit folium extraneum supra quod exararet Rubricas qq. xctv~xcix ; folia constant binis columnis, columnae sine exceptione ℵinei quinquagenis. Incipit rubro « Incipiunt additiones tercic partis venerabilis fris (hoc nbrasurn est; supra rasuram: sci) thome de aquino ordinis fratrum prcdicatorum et primo de partibus poenitende in speciali. Et primo de contritione quaestio prima ». Explicit textus fol. 138. recto coi. 1. linea 46 * ad non pereundum ». Post unam lineam punctis ct lineolis impletam sequitur nigro « Expliciunt additiones tertie partis summe venerabilis fris (ut supra: scti) thome dc aquino ordinis fratrum prcdicatorum. Deo gracias ». Col. 2. linea 1, rubro · Incipiunt Rubricc additionum tercic partis ». Post tabulam fol. 141. recto coi. 1. linea 5o. nigro « Expliciunt Rubricc additionum ». Coi 2. albo. Codex ergo lineas 2δo5o continet. – Ex eodem exemplari descriptus est ac Brixiensis, sed accuratius. Multae adsunt rasurae, super quas corrector, ipse forte scriptor, arbitrarias lectiones exaravit. In quaestionibus v –l x rarius obtinent errores Compilatoris ; rasurae ct correcturae etiam disparent. Hunc ergo portionem scriptor aliquo codice Commentani comparato transcripsit. Praeterea locis sparsis textum meliorare nititur; ct. 227 a 16, 240 a 23.– Dc Vaticano plura ubi dc Bmiensi. Notatur L.

22. – Vat. Urbinas 133 ; perg. saec. XV, foliorum (primo non connumerato) 214 binis columnis. Fol. t. uncialibus: « Incipiunt additiones tertie partis sancti thome dc aquino ordinis prcdicatorum feliciter ». Fol. 208 verso: ‹ ad non pereundum. Arnen » ; rubro « Additiones tertie partis sancti thome dc Aquino Ordinis prcdicatorum expliciunt feliciter »; Fol. 209 rubro; « Tabula additionum tertie partis sancti thome dc aquino ordinis prcdicatorum incipit feliciter ». Fol. 214: ‹ Tabula exit feliciter ».

Urbinas cx duobus exemplaribus descriptus est. Supplementi et Commentarii. Primum exemplar praebuit quae ad Compilatorem pertinent : analyses et formulas introductorias; cx allero scriptus est textus S. Thomae, citationibus curtatis aut omissis. Sic res se habet generaliter; si ad singula veniatur, in textu, citationibus non exclusis, observari potest aliqualis influxus textus Brixiensis. ct in analysibus influxus Commentarii. Ambo exemplaria multas secundas manus habuisse argui posset cx lectionibus plurimis quae ab inepta correctionum insertione erroneae cvaiissc videntur. – Aliqua loca adducam quae usum duorum exemplarium extra omne dubium ponunt. Qu. xi. analysis Supplementi *quinque* membra habet. Urbinatis *tria,* caque ipsius Commentarii. Ad « quaeruntur *tria* » scriptor margine notat ‹ quinque », correctionis gratia, nam ct ipse habet *quinque* articulos. Ulteriorem correctionem distulit usquedum Tabulam scriberet: ibi rite quinque articuli recensentur. – In eadem qu. articulum secundum inchoat sic: « Jd *secundum sic proceditur ulterius* videtur quod sigillum ; una scilicet stant formulae Supplementi ct Commentarii. – Qu. xxix. Urbinas habet analvsin Supplementi, qu. vero xxx. propriam, quia malo usu exemplaris Commentarii in qu. xxix. schema Compilatoris turbaverat. Commentarius scilicet (dist. xxm. qu. 1.) habet quatuor articulos ternis quaestiunculis: De ipsa Extrema Unctione, dc Effectu cius, Dc Materia ipsius. De Forma; Compilator ponit in qu. sua xxix. quaestiunculas articuli primi, *tertii,* quarti, in qu. xxx. *secundi;* scriptor Urbinatis *post analysin* Compilatoris transcribit cx exemplari Commentarii in textu qu. xxix. primum, *secundum* ct quartum, ita ut *tertius* ei ponendus esset, cum nova introductione, in qu. xxx. Sic scriptor inadvertentiae suae conscientiam manifestat ; manet tamen mendum in analysibus, ubi scilicet materia tertii articuli bis assignatur, secundi vero abest. Hunc etiam errorem, crucula indicatum super marginem, distulit corrigendum in Tabula: ibi ad qu. xxix. exprimit ordinem ĕxecution! in textu. Et si dico correctiones non factas fuisse in corpore libri, ne pulcrac paginae rasuris foedarentur, non mirabuntur Urbinatium calligraphorum experti. – Modo analogo ob usum alternatum

duorum exemplarium distractus fuit scriptor in qu. l u i. Huius quaestioni articulus *primus* est in Commentario quaestiuncula *secunda* (dist. xxxvm. qu. t. art. 3); Urbinas autem sub argumenta *primi* articuli, idest *secundae* quaestiunculae, habet responsionem et solutiones *primae* quaestiunculae, incipiens a formula ipsa Commentarii: « Respondeo dicendum *ad primam quaestionem* quod ». Ex hac iam formula patet transcriptio cx altero exemplari; sed accedit quod Supplementum nunquam habuit istam portiunculam Commentarii, quippe cuius materia in Summa fl HM qu. r.x.xxvin. De Voto, praetractato sit ct in analysibus Compilatoris non comparcat. – Haec ad evidentiam ostendunt codicis scriptorem duo exemplaria ante oculos habuisse. Ex pluribus aliis signis huc spectantibus sufficiant tres notae marginales scriptoris rubro exaratae: fol. 107 recto ad finem qu. Lxtv. « hic deficiunt duc questiones de muliere menstruata quac habentur eadem distinctione 33 ‣ ; fol. 186 verso ad finem qu. xcn. « hinc etiam dimisit ij. articulos habentur tamen prima parte »; fol. 187 verso post art. primum qu. xern ‹ hic i. articulus deficit ». Sola comparatio exemplarium invicem haec scriptorem docere potuit. Huc ctiiim probabiliter pertinet quod Urbinas duobus locis contra auctoritatem exemplarium suorum a citando abstinuit; quod aliter explicari non posse videtur quam assumendo cognitam fuisse scriptori diversam eorum lectionem: S. Thomas citat suum commentarium. Compilator Summam (i35bq, 160112); ideo scriptor utramque allegationem supprimere maluerit. Tertio tamen loco quo ad Summam remittimur (192 667) Urbinas citationem dat Commentarii decurtatam.

Libri corpus et tabula Quaestione centum numerant. Quaestio scilicet de Purgatorio Unquam septuagesima inseritur vel verius inseri coepta est, hoc modo (cf. 351 a i-b 32): « Deinde considerandum est de purgatorio. Circa quod quaeruntur quinque... Ad primum sic prosequitur. Videtur quod purgatorium non sit post hanc vitam... Ad secundum dicendum... habentem caritatem ne ad hic deliciunt 4or articuli ct modicum solutioni- primi articuli in fine ». Noto in ipso textu scripta eat, non in margine; sed duo verba » hic deficiunt minio scripta sunt. Quare vel cuius iussu a descriptione destiterit, nobis non apparet. Quaestionem in exemplari suo Supplementi non adfuisse, ipse prodit, dum, titulos quaestionum rubro transcribens, bis numerum quaestionis corrigere debuit. Hoc peritis manifestum erit ex modo notandi: Ixx/i Ixxÿi. Tabula titulos quaestionis ct articulorum integros exhibet, sed deficit, ut par est, index foliorum quem annotare solet. – Correctiones sunt a prima manu. Siglam dedimus N.

23. – Vaticanus 746 P. 11. In origine cum codice 746 P. I. Tertiae Partis, eadem manu scripto, unus liber fuit. Quod patet cx hoc quod foliorum notae continuae sunt (1 s3q 235-453); item quaestionum (t-xc xci–clxxxix); item harum tabula, scripta post textum Supplementi (f. 444. recto coi. 2. media rubro: «Incipiunt capitula tercie partis fratris Thome de Aquino ordinis fratrum prcdicatorum »). quae tam continua est ut ad rubricas qq. xc. xci. transitus de Tertia Parte ad Supplementum ne verbo quidem indicetur; tandem rubrica ultimae quaestionis sic audit: « Quaestio clxxxix. et ultima tocius voluminis. Dc iusticia ct misericordia dei respectu dampnatorum ». Ex his apparet librum spissum in duos divisum esse per ligatorem.

Eadem manu scripti sunt tres codices Vaticani 726, 733, 741, qui cum nostro 746 integrum Summae corpus continent. Scriptor seriei 1er ni fallor se manifestavit: in codice 726 Primae Partis f. 1. recto in infima marginis ora: « It. ego bruno incepi hunc librum x. die mensis octobris millesimo quadringentesimo l.ll » ; in 733 Primae Secundae f. t. recto in inferiori margine: « Ego bruno incepit hunc librum xxi. aprilis »; ultimo in nostro 746 post tabulam f. 453. verso coi. 1. media rubro:

« Qui mc scribebat | Brunonis nomen habebat
Davantrie natus Traicctcnquc | dioc.
Decretorum doctor fuit ur | bis Patavine ».

Hacc nota scripta videtur circa medium annum 1456, si nempe tempori rationem ex datis duarum priorum deducere licet. Correctiones scriptoris sunt. Sigla erit M.

Doctor Patavinus Supplemento prologum praemittit f. 255. recto; duae primae lineae rubro exaratae sunt; prima littera verbi « Huc · picta est:

< Sequentes addiciones facte sunt a Magistro petro de Avernis sacre Théologie doctorc.

Huc usque sanctus thoma summam tociu sacre doctrine perduxit. Tribus distinctam partibus, quarum mediam rursum in duas partitus est. Istam vero tcrciam et ultimam preventus vite sue termino non conclusit Similiter etiam multa alia opuscula incompleta reliquit, ut commcntacioncm librorum de celo et mundo, librorum politice, tractum de rege ct regno ct alia huiusmodi. $ Addicioncs sequentes ficte sunt a Venerabili Magistro Petro de Alvcrnia sacre Théologie doctorc. ct beati thome diaapulo. qui etiam aliqua alia de hits que isdem sanctus incompleta reliquit ipse perfecit. § In inis autem ŏddicionibu ordinem tantum dc suo posuit, sequens formam in superioribus libris ab ipso Thoma servatam. Verba vero de quarto libro sententiarum ciu dem doctoris accepit ut iaccnt. Ita tamen quod multa argumenta dimisit forte brevitati intendens. § Differunt autem sequentia a procedentibus. Primo quia beatus Thomas cum totam theologiam conclusisset in ista Summa nunquam in ea rcmictit nisi ad eam In addteionibus vero remissiones ŭnt ad fibro super sentenciax. quod tdeo accidit, quia ad litteram de 4'0 sunt abstracte ibi enim merito alii libri allegantur, quia est continuacio eiusdem lecture. Secundo quia nescio qua via ittc potuerit tantum deficere ut materiam tam c»cncialcm théologie sicut est de purgatorio ct dc impedimentis pcnitcncie obmiscrit que in nullo loco predicts summe α doctorc tractatur, ut pote relicta pro ista ultima parte ut ordo summe exigebat. Hinc ergo est quod alius addidit etiam ad p̆redict addicio-(col. 3.) nes illas materias io aliquos alios necessarios articulos. Et iste 2·. addicioncs continentur in fine huius libri § Est etiam in ipsis secundis addicionibui aliquid superfluum, ut materia dc iusticia ct misericordia dei que perfecte in prima parte ponuntur, ibi enim est proprius loeu ubi de divinis agitur ă̆ttributi § Similiter dc iustificacione impii que copiosissime tractatur in prima 1€. in fine cum agitur dc effectibus gracie gratum facientis cuiusmodi est lustificacio impii. § Sed in isto libro que fuerunt bene addita in marginibus signabo cl loquar ubi poni debuissent, que vero minus etiam signabo ct loquar, ubi iam in ipsa summa ab cius sancto doctorc sint optime pertractato ».

Hic quaedam advertenda sunt. Quid dc Commentarii argumenti-. omissis et dc citationibus verum sit, supra n° 2. ct § 3. vidimus; secundum haec Bruno interpretandus aut corrigendus est. – Qua via quaestio specialis dc Purgatorio omissa sit, probabiliter dictum est n° 7. fin. Circa poenitentiae impedimenta Compilator sciverit tractationem eorum sibi per Summam praereptam fuisse quantum Hypocrisin ct Ludos spectat; cf. IΓ ' IΓ qq. exi. CLXvtn, 0197048; impedimentum Exercitii militiae ct ħegotiationi per se wlum utiliter inserendum non crediderit. – Secundas Additiones, idest Supplementum ad Supplementum, in libro Brunonis non invenimus, neque in textu neque in tabula. Unam solam notam invenimus signantem articulum superfluum, nempe folio 377. r. coi. 2: « Iste articulus (scilicet Utrum Christi resurrectio sit causa nostrae resurrectionis) positus fuit per doctorem supra in 34 parte q. 56 ar. i°. unde frustra videtur hic positus per addilorem ». Hic vero articulus ad Secundas Additiones non pertinet, quia non in fine sed in medio libro obtinet. An ergo Bruno Secundas Additiones consulto omisit? An prologum cx libro alio a suo exemplari descripsit? Putavimus aliquando scriptorem exemplar suum amisisse vel quocumque aho modo usu cius destitutum fuisse, hac ratione quod in codicis tabula tituli Quaeat/onum Supplementi α lectione vulgari tota dictione differunt: ex. gr. (qu. LX1X, in hoc qu. eux) « De his que spectant ad resurrectionem, ct primo de loco animarum post mortem » alii, « De his que pro parte resurrectionem preccdunt » ille; ita ubique, non tantopere quidem sed tamen omnino, differunt. Ex hoc coniici posse videbatur scriptorem, dum tabulam Supplementi exararet, non habuisse exemplar, cl ob hanc rationem omisisse secundas Additiones, quas nuntiavit. Coniecturam non veram esse compcrimus. Nam tituli *Articulorum* in tabula Brunonis non solum lidcm sunt qui in aliis, sed etiam iisdem varianiulis differunt ab ă̆nalyxibu in textu, a quibus tituli articulorum in tabulis sumebantur. Ex. gr (qu. tv, in hoc qu. xctv) textus: « utrum tota vita hec sit contritionis tempus »; tabulae: ‹ utrum tota ista vita sit tempus contritionis ». Hacc intima convenientia casu non regitur, sed exemplari; ideoque sequitur Brunonem ante

se exemplar habuisse quod titulos quaestionum nee in tabula nee in textu habebat, quia scilicet scriptor non replevit «patia vacua, quae textum nigro scribens postea rubro implenda servaverat. (Scriptor codicis D Tertiae Parti in tabula lineas rubro exarandas non replevit; ideo a prima manu desunt formula solita * Incipiunt capitula » etc. et tituli Quaestionum. Sic in exemplari Brunonis rubra scriptura et in textu et in tabula defuisse videtur.) Bruno ergo titulos quos, dum textum scribebat, ad foliorum oram nigro notabat, statim tunc per se ipse formulant, ct deinde ad caput quaestionum in textu ct in tabula transtulit. In calce foliorum numeratio quaestionum incipit α *prima,* ut patet cx omnibus notis quibus culter ligatoris libri pepercit: in tabula vero ct in textu incipit a *nanageiima prima.* Rubro itaque scripturus Bruno consilium inivit continuandi numerationem quaestionum Tertiae Panis. Quadraginta primi tituli, uno excepto, usurpant eandem formulam: « qô 2'. de contricionc *quantum ad* materiam»; deinde dictione magis ipontanca utitur. In quatuor tomi» Doctor Patavinus doctrinam suam magis per glossas quam per bonam lectionum crisin ostendit; sed ct transcribendo vulgarem artificem non superat: rebus dictis forte plus quam calamo animum intendebat; cf. i6on 3.

34. -Codex Brixiensh in Praefatione praecedentis Voluminis eight Q distinctus est: is scilicet est cx quo notam criticam ibi § V. discussam descripsimus. Annum natalem codicis inter quinquagesimum ct centesimum annum « morte S. Thomae, et potius post medium sacculum XIV, ponimus. Foliis 213 bini columnis constat; deest eorum nota. Tertia Pars folia 1 17, Supplementum folia 96 occupat. Columnae singulae habent lineus 74: pergamena scilicet forma solito oblongiori sunt; inde provenit foliorum paucitas. Tres litterae pictae eunt; prima Tertiae Partis Q(uia), prima tractatus dc Sacramentis P(ost), prima Supplementi D(cinJc); prima tractatus de Resurrectione non distinguitur a solitis. Tertia Pars incipit prima linea primi folii recto; ante primam lineam scribitur rubro: «Incipit t'eia p» sume sume fris thome »; expungitur · sume » primo loco, punctis non sub litteris sed in medio carum corpore scriptis; hanc corrigendi methodum scriptor sc corrigens fere semper tenebit Verbum · thome » scribitur supra « fris », quia ob errorem · sume sume › spatium deerat. Textus Tertiae Partis desinit fol. 115. recto coi. 2. inedia; nulla linea interposita sequuntur ea quae in XI. Volumine loco cit. exscripta sunt: « Explicit totum illud... hic omnia hec sunt apposita ». Deinde, quamvis sex tantum lineae albae remansissent, immediate incipit tabula Tertiae Partis; in ultima tabulae columna (fol. 1 17. verso coi. 2.) decem lineae scriptura vacuae sunt, et in septuagesima quarta scribitur « De singulis partibus pcnitcncic. Rubrica », quasi ad columnam claudendam. Supplementum incipit fol. 118. recto coi. t. linea i; ante hanc lineam scribitur rubro: • Indpiût ndditoês de 91' toe et qd sit 9C1Ô. q°. 1 ». Λ prima linea scriptura Supplementi procedit nusquam interrupta per lineam vacuam; textus desinit fol. 211. verso coi. 2. linea 5o; tabula incipit linea 51. sic: « De pnie ptibus pnië in spâlL Et p'o de contritoe qô. 1. » et finitur fol. 213. verso coi. 2. linea q5; sequuntur lineae 28 albae ct in linea septuagesima quarta scribitur rubro ct per intervalla ‹ Expliciunt rubricc additônum ». – E folio 214. reciso remansit angusta margo, vix sufficiens ad folium 211. ligatura prehendendum. – Λ neutro libri latere inter tegumentum antiquum ct pergamena aliquod folium interjectum est; quod scripturae primi ct ultimi folii detrimento fuit. – Liber tam arete compactus fasciculis 22 coalescit, ultimus fasciculus ducmio fuit antequam ultimum folium recidebatur; ceteri fasciculi sunt quinterniones. Facilis ergo est computatio: scriptura occupat columnas 852, lineas 63048, computando 10 ct 28 albas in line tabularum. Circa correctiones cf. n '. 44.

25. – Codices Q et L una peculiaritate differunt ab omnibus fere codicibus de re theologica ct philosophica quos vidimus vel dc quibus legimus (solus quod sciamus codex Secundae Secundae Archivi Cath. Brixiae eandem singularitatem ostendit). Super margines Q inaequalibus foliorum distantiis scribuntur subtili calamo numeri latinac formae. progredientes ab -i· ad «xxxvii· in Tertia Parte, ab ·!· ad .xxviiii· in Supplemento; α numerorum sinistra scribitur « f. », α dextra « pe. », et quatuor lineae totum circumclaudunt:

•LLpc-| |« f« ii » pe »| •L xxxvii. pe· I »f» xxviiii-pë

Scriptor textus haec 66 signa ipse apposuit, quod textus atramentum et quae tenuioribus ductibus scribi solent inspicienti persuadebunt. In utroque opere ultimum signum ponitur ad ultimam lineam tabularum, penultimum vero in Tertia Parte ad ultimam lineam notae criticae c regione verbi « apposita », in Supplemento ad ultimam lineam textus; primum signum in Tertia Parte occurrit linea 767. textus, in Supplemento linea 955. Margo codicis L (solius Supplementi) c viginti novem signis codicis Q habet quatuordccim: 1 vii, xxii-xxv, xxvii-xxviiii, nescio quare sic sdlttutim; r isuris laesa sunt primum, quartum, vigesimum quartum (peculiari dictione et non levi momento), vigesimum quintum. Lineae circumcludentes absunt. Sigla « pe » adest ad quintum, ct cum variante, dc qua mox, ad primum; cctcroquin non scribitur. Primum signum ponitur ad lineam 931. textus (fol. 5. verso coi. 1. lin. 21), penultimum ad finem textus ante subscriptionem (fol. t38. recto coi. 1 lin. 46), ultimum ad finem tabulae, similiter ante ubscnpiioncm (fol. 141. recto coi. 1. lin. 48). Ex hoc habetur « f › significare « finem ». cl cius quidem rei quam numeri numerant ct quae indicatur per « pe », quod est · peda ·. Nam sic interpretandum esse, et non ex. gr. petri, de Alvernia scilicet, quod, quamvis iam ob praesentiam sigloc in pnma parte Q valde improbabile esset, a principio inter possibiles interpretationes admiseramus, scriptoris tamen Q insolitus error nobis id minime exspectantibus manifestavit, postea L confirmavit.

In Supplemento qu. 1xh. art. 6. ad 2. codicis Q margo ct textus sic habent:

« Ad secundum dicendum quod poenitentia uxoris debet inducere virum ut uxorem fornicantem non accuset aut dimittat. Sed tamen non potest ad hoc cogi, nec pot-
I» f » xiiii - pc-| est per pede ptis thome poenitentiam eum uxor ab accusatione repellere. ·

Verba intruse « pecie » in fine lineae 5o,ct « ptis thome » in principio sequentis, deleta sunt lineola traversa, non quatuordecim punctis positis intra litterarum corpus, sicut scriptor expungere consuevit; atramentum eius esse videtur. Sed parum interest scire quis expunxerit; marginem legendum esse ‹ finitur decima quarta peda (scilicet per verba columnae e regione scripta) » non alius quam «eripior codicis prodit. In codice L nota finis primae petiae non ita abrasa est quin adhuc kgi possit ‹ -fi· pi· p.i », idest: finitur prima peda. Patet siglam ad Petrum nullam relationem habere.

Circa alterius codicis Brixiensis petitu advertimus tantum quod c regione notarum invenimus in textu ipso lineolas verticales, quae nescio quid sibi velint nisi adamussim petiae finem signent. Tantam accurationem in Q et L non observavimus; sed dum hi in columnis semper aequalem linearum numerum habent. 74 ct 5o, ille in primis foliis habet 85 (tam longae pergamenae sunt), mox inaequaliter minuuntur. Ultima cius nota «t ‹ f. p. Ixii », ad finem textus; a tabula abest.

26. – Circa petias m medio aevo Universitatum Statuta multipliciter praescripserunt. Mox in calce num· 28. citabimus ex Dfmfuc-Eurix, zlrcAo· etc. III. p.ig. 196-393. etaUita uiiivcrsitalib luristarum Bononiae, quantum statuunt de Peliis ct Petiariis, « bonis viris dc gremia universitatis, providis et discretis, clericali ordine insignitis, electis per rectore» ct conciliarios, qu, electi super facto petiarum habeant plenum ct liberum arbitrium, et jurisdictionem cognoscendi pronuncinndi ct exequendi in causis petiarum ct librorum corruptorum ». Confer etiam Saviony, *Gtuchuhic des JUhnischen Jxechts im λ/itielalter,* ed. 2. III. pag. 575-583, 643-654. 702-704; Dexu-Lt-CHATBLALV, (Jtor-*tuKirium Universitatis Parisiensis,* I. n° 53o, II. n° 643.

Pelia erat pars mensurata exemplaris, quod Stationarii petiarum commodabant ad scribendum cx eo novum librum, vel ad corrigendum secundum cius textum libros iam scnptos. In universitate Patavina anno i.|63 quoad petiae amplitudinem sic decretum est (cf. *Archii·* l. c. pag. 295 ult. notam) · Statuimus quod peda constituatur cx sedecim columnis, quarum quaelibet contineat sexaginta lineas et quaelibet linea literas triginta duas, secundum taxationem studii Bononiensis ». Petia ergo Patavine et Bononiae determinata acquivalet fasciculo duorum diplomatum vel ducmioni, continenti lineas 960 aequaliter divisas super octo paginas binis columnis. Media ratio petiae in Q lineis 955 efficitur, 967 in L; singulae vero interdum a media ratione abundando vel deliciendo multum recedunt, ut patebit cx laterculo quod ob casus singularitatem subiicimus.

In Tertia Parte			
PETIA Î.	UXRAE 767	rrna XX.	IJNKAK 994
ii.	798	XXL	943
ili.	859	xxii.	977
iiii.	921	xxiii.	989
v.	893	xxiiii.	939
vi.	900	XXV.	948
vit.	95o	xxvi.	1073
viii.	924	xxvii.	1184
viiii.	980	xxviii.	ii54
X.	952	xxviiii.	1011
xi	1274	xxx.	848
xii.	853	xxxi.	824
xiii.	816	xxxii.	781
xiv.	948	xxxiii.	939
XV.	935	xxxiiii.	983
xvi.	967	XXXV.	955
xvii.	1020	xxxvi.	3.0
xviii.	992	xxxvii.	735
xviiii.	io36		

In Supplemento

	Q	L
i.	955	921
u.	972	929
nu	956	911
Ull.	969	92$
V.	99$	961
vi.	956	9»5
vu.	to65	1029
vin.	1018	
viiiu	869	
X.	Q22	
xi.	955	
xii.	io33	
xiii.	1082	
XUll.	»077	
XV.	467	(14747)
xvi.	1096	
xvii.	956	
xviii.	966	
XVIIII.	966	
XX.	1156	
xxi.	1126	
xxii.	1113	
xxiii.	1008	1000
XXltll.	i3o6	l 320
XXV.	1025	990
xxvi.	968	
xxvii.	1020	f (194«)
XXVIII.	8o3	827
xxviiii.	588	598

In utroque codice quatuordccim petiae iisdem verbis desinunt; differentia ergo numeri linearum a compendiis ct densiori scriptura dependit. – Quod supra de mutatione exemplaris codicis L diximus, non referendum est ad praesentiam ct absentiam notae petiarum : mutatio exemplaris accidit dum quaestiones 1.-1.X scribebantur, notae absentia supra quaestiones xxxvi–lxxxiv sc extendit.

27. – Amplitudinem solito maiorem petiae Supplementi vigesimae quartae (linearum i3o6 in Q, t3ao in L) explicat nota illa paene abrasa codicis Vaticani, quae sic dicit : « fi-xxiiii et est de sex canis » sive foliis. Diximus hanc nolam peculiari esse valorc, ct revera per eam videmur nobis tenere petiam per sc existentem, non tantum petiam notatam sicut in codicibus nostris existit. ‹ Esse dc sex carus › spontaneo sensu videtur intclligcndum de fasciculo reali sive de ternione separarim existent!, non dc illa pergamenae portione quam petia in codice occupât Incipit petia, in codice scilicet, fol. 112. verso coi. 2. Im. 19, terminari notatur fol. 119. recto coi. 2. lin. 38; constat ergo lineis 3a ultimis folii 112, sex foliis 113-118, columna prima ct lineis 32 columnae secundae folii 119. Ob hanc scripturae distributionem supra pergamenas codicis non probabile nobis videtur quod scriptor petiam *sui codicis* dixerit « dc sex cartis » esse, sed quod petia exemplaris sui. ex qua tunc describebat cl cuius finem notabat, fuerit verus fasciculus sex foliorum. Potuisset etiam scriptor Q de sua petia idem dicere, quamvis in suo codice ne quinque quidem folia replet. Illa scilicet mensurae unitas, quam ratio petiae importat, existebat in exemplarium petits tanquam in re mensurante, ct quia scriptor L, occasione accepta c casu extraordinario, rem mensurantem dicit esse de sex chartis, excludit ni fallor mensuram quae supra margines exemplaris signata tantum esset ; exprimit c contrario formaliter mensuram-fasciculum. Si autem haec exemplaris petia erat verus ternio, petiae ordinariae amplitudinis veri ducmiones fuerunt; quae vero petiae notabiliter medium linearum numerum excedunt, terniones fuisse videntur, ita scilicet ul sextae chartae aut totae aut magnam partem albae relicue fuerint (confer omnino apud Savigny III 581. descriptionem codicis Lucensis, bibi. Archiep. N. 3. qui liber consutus videtur ex pctiis-fasciculls). - Petia Tertiae Partis xi, linearum 1274, ct ipsa ternio fuerit. Ad huius petiae lineam 870 scriptor Q margine posuit siglam « ·i· · tantum, sine numero, idipsum forte significaturus quod in Supplemento scriptor L insinuare videtur, nempe maius sibi competere pretium pro transcribendo hanc petiam aliis t.into ampliorem. – Post petiam xmt. Supplementi, quae linitur phaenomeno illo curioso unde oratio nostra de petiis profecta est, sequitur petia duarum chartarum 467 linearum, omnium minima (ultimae petiae textus Tertiae Partis ratio ut patet non potest haberi); nescimus nn aut quamnam relationem duo phaenomena inter se habeant.

8. – Nota petiarum ad textum comparata nusquam invenitur comitari aliquam orationis partitionem ; nisi tabulas exceptas velis, quae per sc corpus unum cl petiam constituunt, nulla pars textus logice una, quaestio sit aut tractatus, finitur ad notam finis petiae. Prorsus c contrario notae cadunt m medios articulos, immo in medias analyses : e. g. petia « dc sex cartis · incipit qu. lxxxviii. art. 3. ad 3, 206 b 6, finitur qu. xcn. anal, ad « Primo, utrum » 217 b 72. Unde certum est amplitudinis differentias non regi a textu. Comparata vero ad chartas, petia viiii. Tertiae Partis desinit cum folio 27. codicis Q, petia xviiii. desinit folio 61. recto coi. 2. linea ultima, ct in fine huius lineae adest spatiolum capax verbi « eu » a quo folii dorsum incipit (locus est qu. i.iv. nrt. 4. arg. 1. · cum cicatricibus resurgeret » ; voluitne scriptor transcriptionem petiae novae a nova columna incipere?). In L petia ii. desinit fol. 10. recto coi. t. lin. ultima. His tribus locis solis petiae nostrorum codicum cum columna terminantur; omnibus aliis desinunt inter principium ct finem columnae; nusquam desinunt ubi quintemiones desinunt. Singulae igitur petiae prout in codicibus notantur α ceteris materialiter inseparabiles sunt.

Videat ergo an dc tali petia immobili omnia ea inteiligi posaint quae ex Statuto Booonienti hk dcscribimu· (citando cx uixiruc loc. rit. paginas ct]incx an non potius petia dc qua Statuta loquuntur burnmn liberi fasciculi habuerit, itu scilicet ut in ca»u nostro duo exemplaria scriptoris oodida Rrixlenaia J7 et an libelli» soluti» coMtitcrinl, quorum fines ille inter describendum toties quoties auper marginem libri tui notabat, Ex cladem Statuti» patebit Causa finalis petiae, nempe cometutn exemplar c»»e libris acribendi» et corrigendis: petia non »>

lum laborem materialem ocriptari», »cJ etiam nobiliori »en»u fidem ſextu cx ea dcicripti vel cum ea coiLati menaurabat.

« Dc Petiarii». Rubrica 19 (379, 13). Statuiinu quod quolibet anno... per rectore» ct conciliarim eligantur vex boni viri dc gremio unirertl-lati», providi ct diacrcti. qui tint clericali ordine Invigniti» qui petiarii numero debeant eue acx... Et [duo, tres,] quatuor vel quinque eorum simul edam poaaint cognoscere. Qui electi super facto petiarum habeant plenum ct liberum arbitrium ct iurisdictioncm cognoscendi pronuntiandi et exequendi in cauala petiarum ct librorum corruptorum. Ratione defle-cto» (p]cl(tarum] a qutbuacunque acriptoribu» ct correptoribus poaiint et debeant exigere Juramentum quod patias ąu corrupta» invenerint nundabunt (petiarii·). Volumus quod «tadonoriua pro qualibet ƥeti corrupta quam tradit, ct pro qualibet vice peram decem solid. Banon. incurrat, ct »colari ad duplum intercale n čhilomlnu teneatur. Medietas vero penarum sit universitati», relique dimidie dimidiam habeant petie-rit, reliquam vero denunrian» (Secundum Statuta anni 1433. denuntians < nihilominus pro qualibet petia quam corrigi fecerint petiarii pro merito laboris., de pecunia ƥp» universitatis habeat duo» aohdn«. De «Jus autem quas correcta» invenennt habeat pro merito laboris arbitrio boni ◆iri »... Sahgnt ibid. Vol. Hl. ŋ. Λ.), lpt1 autem petiarii in ſestivi tern·puribus (Inferius In eadem Rubrica 281. tt: « Teneantur cciam ƥp petiarii convenire saltem semel tn ȩbdomad et od hoc eos rectores compellant In virtute praestiti juramenti ») videant ct examinent in ali-quo loco ab cis deputato omne· petia» ct quatermrs omnium ȧtatiun riorum, ita quod exigant a «tztionxrio quolibet ante omoU juramentum quod omnia exemplaria petiarum vel quaternorum vel alia quae como·dant, portabunt ad locum ab eis (petiarii») deputatum, cf nulla occul-tabunt. A4 ipsum locum omne» qadonarii omni dolo et fraude re-mota exemplaria quae habuerint portare teneantur. Et si maiot par dc dictis čx minu» bene correpta indicaverint, illi corngi (« porrigi * Statuta Florentine anni »388. et Peruni anni 1437.) lacUnt ct videri, expensis atarionarii cuiu» erunt, certi» correptoribus per iptos sex de-putatis, expensis stadomni cuius hierint petle. Ad quorum quatuor et rectorum petiemnem quilibet doctor vel scotflris librum proprium, s(sufficientem habuerit, nd hoc commodare teneatur (correptori petiam suspectam m tibn» boni ſextu rolUturo); et ai doctor vel sentam li-brum, postquam fuerit visum ſ visus fuerit Statuta anni l4?3.) tuffi-den», recusaverit commodare saltem inrra domum luam prupriun, pena quinque librarum Demon. nmtre universitati sphcsnda omnino feriatur. Et st qua (exemplaria petiarum ct quaternorum et alia quae siat-nnaril comudant) ſassai non fuerint lpsa ta»sare teneantur (petiarii, con»u-tuendo nempe pretium quod stationarii pro petu» ct ceteris quae eo-modabant exigere possent; praeter hoc statutum Rubrica Dc Petiarii» nihil continet quod petiam-men»uram spectaret). Ft «l qui atacionaril hoc fecere contempserint, pro qualibet contumacia cadant in penam quin-que librarum Bonon convertendam m utilitatem unhentitali·, ct nullus oculari» (qui novum codicem per scriptorem suum ƀi fieri sel lucum aliquem libri quem habet corrigere mil) deinde ab eo petia» vel qua-ternos ad »cribendum vel corrigendum recipere debeat «ub pena decem solidorum Bonon. ct perpetue privationi».· (381. 14). f t ut praedicti sex premiaris diligcnciu» intendere valeant, statuimus quod ƥp non teneantur illo anno venire ad convocationes generale» nec ad obsequia» mortuorum ncc ad aliquod aliud officium universitati» illo anno cogan-tur (» rogantur » atatuta ann» 14?3; ibt «dditur; · Teneantur insuper Rectore saltim semel in ȧien dicto» petiarma ad officium eorum excita-re, et videre si prudenter et viriliter affictam eorum excreent; qui>d ai non fecerint, omnino per ipsos cogantur... Volumus insuper quod post diligentem eXAminaboccm dc petii» factam dicti petiarii illo petit» faciant per «cola» per bidclium generalem publice publicari quae video·tur bene stare pro bonis ct utilibus. Aliae vero quae cx ipsorum pe-dariorum mandato non fuerint publicatae pro falsis ct inutilibus habean-tur ct per neminem recipi possint). »

His clarum eat ni fallor petiarum examinatore» magia dc textus incorruptionc quam dc iuxta amplitudine sollicitos fuisse.

« Juramentum et sati»dario stationariorum petiarum. Rubnea 33 (396,3). lurent itioonant petiarum ſnguli» ȧnni ... quod prece precio vel alicuius contemplncione non suppriment... scripta quorum habeant exemplaria, ȩd petentibus illa tradant. Item quod vetera exemplaria m minores petia» non reducent ct nova iuxta quantitatem columpnarum linearum ct hierarum antiqui» exemplaribus acquiparabunt. Item quod omnes sua» pedas fideliter exhibeant cum fuerint requisiti legitime, et peda» *corruptas, maculatas* et *deformatas reaptent* infra certum tempui sub pena ct *amissionis* talium petiarum ct *salaris* talium *novarum. (Petiam* nostri codici» *maculari, deformari, reaptari, turpem amitti, no-vam inseri* quid e»l?) Item nulli *eripiori vel aln a nostra ȧhsc privato dent *petiam,* consilium... Item teneatur notanu» cis (stationariis no-tiarum) dare omnia nomina scriptorum vel miniatorum qui fuerint privati ; ct ƥp stacionariu» *petiarum* in *stacione* appendat, secundum formam de *stacione librarum* (Quanam ratione statione» librorum et petiarum dif-ferunt? Diccndumne c»t c *libro* aliquo *petias* fieri ob perpetuam notam marginalem dati linearum numeri? Et tamen si *petia* non est nui men-sura 960 linearum non rcalis sed adscripts, «eundum illam ditferentiam vix ponderabilem distinctui stationum omnino intclligcnda videtur.) hem non possint perit» maiorirc vel minorare vel ultra MCionem statuti pro petia vel petii» recipere quocunque titulo. Et dent »atiad»cmncm centum librarum Bonon. pro quolibet dc solvendi» pignoribus scolarium, qui sibi pro petii» deponentur. »

• Dc pignoribus petiarum ct dc ipsorum pcrdicionc. Rubrica 3q (396.36). Kallcndariurn vel librum habeant itactanarti petiarum, in quo scribant pignus cum sui» ſgnei aperificatis, quod recipiunt a sen-ioribus vel scriptoribus eorundem. Et quia interdum *perdi* contingit *pe-tiam traditam* scobri tel črtptori. ordinamus quod ρπ» *ipta* quinque solidos Ban. persolvat (Una pccix codici» nostri perdi non potest quin sexnginta sex perdantur et perditio eius sexagies «exſie quinque solidi» constitisset). Et ſ ft»rte fuerit altercatio inter stacionxrium ct «olorem super *dicta petia restituenda,* et «colarn contenderet «« eam restituisse, «uper hoc *scolaris stabitur iuramento,* Et si pienu» scobri» imictatur, *credatur iuramento scolarit utjue ad xI solidos Ron„.* (397.6). Et ſ «tacionitriu» *petiam* amittam *pro* 41/a satisbetum est prout aupcriu» e»t cxpre»»urn, recuperaverit, volumus quod pecunia sibi soluta »coiari ſtuarur, eo tamen deducto quod atacionsriu» pro rccupcrscwine pre-dicte petie dc suo solvit, *v*

Ex hi» alusquc statuti» vetamur putare petiam fuisse tantummodo mensurae notam, sicut eat in nortro codice, ct sicut omne» libri unquam •cripti vel itnprc«ai petia mensurari poisunL Erat verius llbcllu» aio-gulsris ct separatu», cenae magnitudini» ut mensuraret pretium statio-norio debitum pro accumodationc ct scriptoribus pro transumptione exemplarium. Erat praetere» mensura eo »cn»u quod textus in peti» scriptu» «umma curo a corruptione per petioriorum moderamen defen-debatur.

Plus credo quam probabile solum eat, quod illa aetate, qua transcri-bendi opua fervebat, universitate» de via tutiaslma ct cxpcdituultna libri» senbendt» solicitas fuerunt. Hanc vero run) strant petia: tcxtus-trpu», mensura certa et rcalis, in forma HbclU «paratim mobilia, ut perils sin-guli» traduis ct redditu, uautu exemplor per plures scriptones aimai transcribi poasct, quod praesertim nnvurum operum rnultiphcatiom summopere iuvare potuit. Petiarum avstcma ctum scriptorum pignon parcebat, qui» totius libri transcribendi pignus ad unîus petùs pignus reducere permittebat.

Hscc petue cammoda esideau» sunt ct dori«aima; non tamen pro pleres illtro serum ȩ exemplaria nat«nariorum petiarum rcahler tn libero» fasdeuhM divisa fui&ae : sed accedentibus verbis ip»:s Statutorum vix dubium o»c potest, quin petia esset par» exemplari» mdividualixer per »c exittena. – Petiarum caunm generaliter du;n.»cn cs»c credimus quae a viri» rei ſdirarU peritis denuo ocroodsrctur. Nam, nro fallaci ƥhanta»- seducimur, petiarum methodus adaequata explicat pbacnome nnn Illud, dc quo, cum snem criticam Intime Ur.gat, h» superioribua Praefationibus iterum atque iterum cgitnu», ſac»cntiaca dico lectionum ern»iorum omnibus libri» «nttqut» communium, quae auctori operum attribui nequeunt et scriptori exemplar male Interpretato anribui natura »ua poocunL Ex hoc certi tino phaenomeno «mete deducitur, textum eorum codicum non esse autographi, sed unius suigulxna apagra, hi. Istud autem apographum, quod ante» credidimus confectum per scriptores ipsius S. Thomae, cur non fuhxet potius collectio petiarum, quibu» statio-narius multiplicationem autographi praeparabat. & supptwùnus tucro-rum schi»!a»ticorum autographa apud ſat kinano» petiarum sttante tran-scripta et pedas authentice cx autographo correcta» ſuira , neutrum timen humano modo tam accurate 6cri potuitac qum et scnptor male videret ct corrector menda quandoque praeteriret, id accidere debuit quod accidisse videmus. – Ita forte pelue causa fuerunt, quare ȧcbolam autographa fere omnia pencrunt. quippe quae, post transcriptionem quasi ex oflicio correctam. mensuratam et taxaism, stationarii non maxime intercAscl conservari ; immo (tanta esi diifcimtia eu'mi hominum ilbus aetatis a nostris studiis et praeoccupatitmibosl, faolc credi posset scri-pta sua auctonbu» ac reddita quidem ȩa Et m quaeris, ubrnam mine habeantur petite i num omne» Intenerint i dico mirum non case ƫquod ubi tam Ingens codicum Integrorum clade» futura erat, hberculo» illo» volatiles nem meliora fata manebant. Omnino consentaneum videtur, ut quAecunquc causae calamitatem librorum m»nu»criptDCum provocarunt, eas omnium prima subierint iracnuna Dia facile dissociata, dispersa, et-iam nullius habita praeterquam ad varios usu» vellerum pcrg.uncnoruau

29. – Prima editio Supplementi simul cum quarti edi-tione Tertiae Partis, sive nostra c (Vol. XI. Pracf. vm). lucem aspexit: charta et totius rei tipographicae conditio in ambabus eaedem sunt. Apparuerunt in uno volumine foliorum 801 (computato folio albo 469. primo primi sexternionis Supplementi), line loco, anno 1478. « du-ctu ct impendio providorum virorum loannis de Coloni l loannisquc Mathen de Gbcretzcm sociorum » (cf. loc. cit.). Editorum subscriptio ponitur post textum Supplementi, quod innuit voluminis singularitatem. – Echard l. 292. dc Supplemento, * Typis, inquit, prodiit, cx Beughemio, absque loco ct nomine Typogrnphi 1478. Deinde \cnctii» Ioan, de Colonia 1487 . Non ita res sc habere videtur: Edi-tionem anni 1478 nusquam invenimus quae non esset nostra c; aliam non assignat Repertorium Hain; si Echard editionem anni 1478 sine nomine upographi ipse vidisset, neque opus habuisset citare Bcughvmium, neque biblio-thecam ubt eam viderat tacuisset.

De textu c Tertiae Partis scripsimus loc. cit. pag. xx : * Editio *c...* Tnrvisinaxn (6) plurimum ct egregie castiga-vit; dignus erat editor, cui melior quam quo usus est codex mnnuscriptus auxilium tulisset ». ha credet quivis iustus rerum aestimator, qui bonitatem editionis non a solo textu cius diiudicabit, sed etiam a textu α quo exiit Tenemus

igitur Tertiae Panis, et etiam, quia Supplementum simul cum illa prodiit in lucem, ipsius Supplementi editorem criticum, qui, recensito textu Tertiae Panis, quocumque codice Supplementi usurus est, ab cius lectionibus multum dissentiet. Non mirum ergo nec quod textus *c* multoties differt a textu traditionis manuscriptae Supplementi, nec quod differentia praesertim orta est ex introductione lectionis Commentarii pro lectione Supplementi. Quoad uutern textus *c* cum Supplemento contra Commentarium legit, nullius codicis textui similior est quam textui Q. Diximus, loc. cit. xxi, textum Tertiae Partis in c, ubi differt ab editione *l*», redire ad Q, ita quidem ut editor illo individuo codice ad *b* corrigendam usus videatur. Hoc nobis collatio Supplementi in codice et editione confirmavit Nam concordia editionis cum codice tam immense excedit ct discordiam ab eo et simul concordiam cum alio codice. L, M, Norimbergensi, ut omne dubium circa originem textus editionis c textu Q prohibeatur. Citerius autem exquirere utrum ipse Q on alius liber simillimi textus editori exemplari fuit, parum utile esset, quia illum librum, sl quando fuit, non habemus. Certum est editioni codicem Q valde vicinum et nullum alium viciniorem esse.

30. — Ex c omnes editiones Supplementi ortum habuerunt. Sacculo XV. parum ab ea recessum est. Sacculo XVI. uberiores fluunt aquae ex ipso fonte, Commentario, quae collectae fuerunt in editione quae prodiit Romae Apud haeredes /Xnlonii Bladii ct loanncm Osmarinum Liliatum socios MDLXX. Nostrum exemplar unitum est exemplari Tertiae Partis editionis Pinnae forma minori, ibidem, Apud lulium Accoltum. eodem anno.

Nota foliorum est discontinua, sed cetcroquin charta m utraque tomi portione eadem est; Supplementum iisdem quibus commentaria Caietanl typis excusum est; sub foliis primi dimidii cuiusque fasciculi in utroque opere legitur « Tertia Pars S. Tho. », etsi in fine textus Supplementi, fol. to3. verso, dicitur « Additionum ad tertiam partem » etc. Videtur ergo typography editionem Supplementi intendisse in completionem Pianae. Nos editionem Bladii ob proximitatem ad Pi.mam sigla p distinguimus.

Post hanc editionem Supplementum audaciori corrigendi methodo subicctum fuit. Credebant novi critici ad meliorandum Supplementum plus sibi licere quam ausi essent in Commentario. Ideo extensius et liberius mutarunt rcdactioncm quam antea mutata erat vel in *p,* quamvis in hanc omnes priores rccensorum labores coierunt. Peculiaris horum novitatum aspectus non tam consistit in simplici substitutione novae dictionis pro antiquiore, quam in hoc quod nova redactio componitur cx duabus lectionibus antiquioribus, scilicet ex una quae est *p,* cx altcra quae est Commentarii. Notissimum est in scientia critica systema illud lectionum *conflatarum*, sed nullibi quod sciamus torn largus usus cius factus est ac in textu moderno Supplementi, nec alibi conflationis signa magis certa ct evidentia praebentur. Mirum tamen quam saepe c conflatione resultent lectiones « meliores », ita quidem ut, quamvis in se factitiae sint ct mera vexatio textus S. Thomae, opinione authenticitatis frui possent. Editiones Supplementi quae a principio saeculi XVII. prodierunt et iam solae sint quae possunt haberi, istum textum exhibent. Nostra igitur editio non supervacanea esset, si vel solis dilatationibus abactis textui Commentarii honorem pristinum restituisset. Aliquoties vero editionum lectiones adoptavimus, quod in variantium apparatu indicavimus per dictionem « *modernae* Suppi ».

§ 5. DE TEXTU AUTHENTICO SUPPLEMENTI

31. — Compilatoris textus, de quo hinc considerare incipimus, in concordi.i QL habetur, quia transcripti sunt de excmplari-pctiis et ideo ipsam originalem scripturam Compilatoris reproducunt; hoc infra magis clarescet. Norirnbergensis mutili longior et Oxoniensis brevissima collatio harmoniam eorum cum textu QL aperuit : inde cos ab horum consensu non aliter ac M et c, eiusdem vicinioris originis, differre praesumitur. Alii codices supra n. 20. recensiti , longius ab originali discedunt quam ut testimonium QLMe debilitare valerent. Ibi dicendum est de M et *c* ubi 0 QL recedunt. Codex N utilis est pro Commentario, quia habitualitcr e codice Commentarii descriptus est. — Utcmur in posterum sigla C ad lectiones Commentarii, recitatas cx editione dc qua n" 47. Ubi in hac Praefatione N tacetur, C valet CN. Lectiones solius Q, cum in apparatu variantium non sint notatae, citabimus e schedulis nostris manuscriptis.

32. – Aestimatio critica textus originalis aliquatenus dependet a loco quem quis inter cius traditionem codici Q competere aestimat. Duae res omnino certae sunt. Prima est, origo omnium editionum, *c* principauté, c codice simillimo Q ; ct hoc maximi faciendum est, quia cx eo certum fit editiones Supplementi per respectum ad Commentarium necessario sequi conditionem Q, bonam vel infelicem. Secundo certum est codicem inter traditionem manuscriptam aliquem primatum tenere. In schedis nostris Q pugnae inter textum Supplementi contra Commentarium antesignanum sidemus; cum ceteri sua quisque vice et saepe quidem deserunt, sed statim ad ducem revertuntur. Idem patet ex hoc quod varietas lectionum inter L, M, c, saepe in lectione erronea Q occasionem habuit; connexio inter varias horum codicum lectiones ct errorem Q interdum tam intima est, ut Q posset prima facie videri ceterorum ultimum exemplar fuisse.

Attamen multis locis variatio ct alia signa docent existentiam exemplaris superioris, n quo Q et L immediate, ceteri vero, ct etiam *c,* aliis intermediis descripti fuerunt

Et primo habemus notam marginis L ‹ et est dc sex cortis ·. Scriptor hoc affirmare non potuit dc petia quae nec « de quinque chartis » est. Loquitur ergo de petia-temione communis exemplaris.

Deinde adsunt lectiones, non erroneae, Q contra CLMc. Si Q omnium caput est, quare plures homines, sine ratione sufficienti et independenter a se invicem, non tantum exemplaris lectionem repudiaverint, sed ct omnes Commentarium consultaverint, merito quaesiveris. Ex. gr. Q solus omittit 3 b 43 *cius,* io5 ny3 *lineae,* 145 a 71 *ea* ante *quae,* sine damno; 141 b 27 omittit « Praeterea, hoc Magister dicit in littera », absque ullo damno visibili. Porro: 141 a 31 *praedictis* Q, *dictis* CLMc; ibi 37 *secundum quod, secundum hoc quod;* 138α2ĭ *sequuntur, consequuntur.* Dein minim est quos maximorum errorum Q non taedeat, scandalum pati in panis: t3qa 12 *acceptatissimi Q, acceptissimi* CLMc;243b3p damnatorum *omnia* corporaQ,omnium CLMc. In his casibus, minime raris, dicendus est scriptor Q recessisse a suo exemplari.

Tertium argumentum praestatur, ubi sunt tres lectiones: C, LMc, Q; exempli gratia:

161 b 2 ‹ consonum re/ *errori* Nestori!... vel Arii » C, *illi errori* LMc, *errori illi* Q. Si Q est ultimum exemplar, unde quaeso est quod isti tres corrigant solum imponderabilcm duplicis mendae partem?

142 a 2 ‹ quidam (filii) sunt naturales ct legitimi : sicut illi qui nascuntur cx *legitimo* matrimonio. Quidam naturales et non legitimi ut filii qui nascuntur cx » C, *vero et legitimo* LMc; post *nascuntur ex* primo loco Q omittit cetera, quia homotcleuton sunt. Difficile creditu videtur quod LMc extra exemplor casu se contigerint. Accedit quod lectio *vero ct legitimo* pertinere videtur ad systema occultatae correctionis, cuius in textu originali Supplementi largus usus fit; cf. n. 43.

In eodem casu trium lectionum, contingit interdum quod Q clare ct evidenter habet malam lectionem LMc, sed ulteriori corruptione peioratam.

64 a 68 « Sed quidam ordines *non ordinantur nisi* ad quosdam actus corporales scilicet ostiarii vel acolythi » C, « Sed quidam ordines *non ordinantur quantum ad omnes ordines sed* nd quosdam » etc. LMc, » Sed quidam ordines *sed* ad quosdam · etc. Q, idest scriptor Q omittit quod est homotcleuton in lectione LMc; ergo ante oculos habuit horum exemplar. Accedit etiam hic quod lectio LMc pertinet ad systema, quo se corrigit Compilator-scri-

ptor. Similiter 14 h 3o et 235 a 72 Q omittit quod in lectione I.Mc homotclcuton est.

Aliud argumentum praebetur a varietate, rara utique, CQ ex una, LMc ex altera parte; ex. gr. CQ 3t a 22 *vermem conscientiae,* 62 α 40 *aliis influit*, 2401123 *specie'.* ubi LMc non melius: *vermem scilicet conscientiae, in aliis influit, spiritus.* Spontanea explicatio est, quod scriptor Q his locis raris fecerit quod alii facere consueverunt: declinat ab exemplari communi versus Commentarium.

ludicando igitur secundum ca quae communiter accidunt, lectiones signatae siglis CLMc contra Q, ct LMc contra CQ, venerunt cx anteriori exemplari, ex petiis Compilatoris, ct specialis locus codicis Q per respectum ad L, M. *c* (ct ceteros codices Supplementi) sic potest delineari: Q fidelior est erroribus petiarum ct plures novos addit; ceteri ct bonis petiarum lectionibus magis pepercerunt ct frequentius errores vitarunt, vel recurrendo ad codicem Commentarii vel proprio fisi ingenio.

33. – De erroribus authenticis Supplementi nunc considerandum est, non solum ut res ipsa sciatur, sed etiam ut pateat Supplementum non conscriptum esse per Petrum dc Alvernia. Consideratio procedet simul dc scriptore codicis Q ct dc Compilatore. Nam hoc etiam pertinet ad peculiarem locum ĕodici Q, quod scriptor mores exemplans quasi imitatus est: dum scilicet celeri errant quo modo omnes scriptores omni tempore errare consueverunt, ille, ut ita dicam, Compilatoris vestigia sequitur. Differentia inter eos est, quod Q crudius ct simplicius errat, Compilator autem errores suos subita inconsidcralaquc correctione mentali vel naturali instinctu tn falsam rcdaclionem dilatat.

In codice Brixicnsi incredibilis est corruptionum multitudo et enormitas. Supra iam tria specimina dedimus: in ipso initio scriptionis « summe summe », in line « dc penitencic partibus pcnitcncic ‣, in medio « per pccic partis thome pcmtcnciam ». In hac ultima hallucinatione scriptor sc ipsum superavit (inverostmilis error tamen analogiam habet ad alia confusae mentis signa, per quae ct explicatur n. 41), certe superat per totam scripturam omne quod a scriptoribus sacculi Kill. et XIV. didiceramus.

Insolita etiam pravitas adhaeret lectionibus Compilatoris. Quae primo a nimia festinatione repetenda videtur. Festinatio elucet cx hoc quod verba exemplaris veloci oculo legit, quod plurima verba ei homotclcuta omisit, quod cum scriptionis progressu corruptio crescit. Signum properantis oculi sunt lectiones ut ita dicam coniecturales, corruptio novi generis, frequens apud Compilatorem : 176 a 14 · Ad prunum ergo dicendum quod *ore* loquebatur rudi populo ». Exemplar eius habebat e$e, Ezechid, quod ictu oculi intuitus credebat esse *ore,* scilicet ob *loquebatur.* Mox multa ct varia praeposterae festinationis indicia adducemus.

Aliam insuper nimiae corruptionis causam praebuit quod Compilatori scribenti simul auctoris partes incumbebant. Mentem distrahebat cura mutandi formulas introductory* disputationum, quam tam attente egit ut nc semel quidem erraverit. Porro, exemplaris sui folia perquirenda ct volvenda erant, ut responsiones ct solutiones cum argumentis scriberentur; in hoc semel erravit sed cum exemplari, 181 b3q. De citationibus, ut vidimus, ad singulos casus cogitabat utrum transcriberet, an mutaret vel omitteret. Fortasse dum scribebat etiam aliquas materias ordinavit et analyses confecit. Quid mirum, si opus scriptoris tam praeoccupati ct festinantis supra solitum mendositate laboret, immo errores novi generis prae se ferat?

34. – Falsas scripturas codicis Q et Compilatoris ad summa capita reducemus, additis exemplis. Ubi sigla abest, lectio erronea pertinet ad solum Q ; errores Compilatoris notamus per biglas codicum qui eos attestantur.

Primum caput est omissio et confusio signorum compendii. Praesertim pertinet ad Q. lotus liber hoc errore plenus est (in variantium nota raro obtinet, quia series ct notandi taedium nimia fuissent); cf. 19 b *3o Jiidentur* pro *fudetur;* loco n. 25. citato habet *fomicatem,* omissa lineola supra *a.* indistincte notamus hic: addu/f/(ur), dcberezif (rr/ur), dolor(i/m), surn(m)ui. – Signa abbreviaturne saepissime non supra litteram debitam sed supra sequentem ponit (3 b 36 scribit remittenr, intendit remitteris; 249 b 33 *ipenam,* error pro *ipse autem,* apud eum non *tpsenam* sed *in penam* explicatur). – Alias scripturae Q pcculiaritates hic notamus: Praepositiones cum regimine in unum iungtt. Consonantes duplicare amat (praesertim Z. pcrtu/Zerunt, revef/entur, vo/Zuminibus, veZZocius, poZZitica, caZZicis; porro occulus, segeites, supcrcrrogationii, alia id genus). Itadsmif viri Itali abundat: ambidertrum, losep, ludax, attendant, immo vir ct nor pro vix et nox; anatbaxii pro Athanasii ; *asque* pro *absque* semper. Etsi tales scripturae non peculiares sunt nostro, ncc proprie errores vocari pouunt, peculiaris est earum copia, ct praeterea non semper innocuae sunt: *pcccoris* est *pecoris* aut *peccatoris;* aequivoea sunt : *addici* et *adici* (adiici), *assensu* et *a sensu* (164b 3 *dictentur* QLc pro *ditentur).*

Ex perils Compilatoris unum exemplum cito: 173841 ‹ iudicium dc voce perveniente ad aures (dormientis) *se* excitationem, et non est causa cius * QpLc; pro *se* lege *se3,* idest *sequitur.*

35. – Secundum est permutatio litterarum. Communis scriptorum mutatio *r* ct *t* abundat apud Q. Miscet signa ct litteras 9, *q, ettam, est;* 9, *o, a; q* ct x; x ct *4.* Ex. gr.

3ob 17 *agitur dicitur* pro *congrui dicitur;* τ3› a6l *unusquisque* itacismo mediante pro *unus absque;* 491)69 *oliolum* pro *obolum.*

84 b 22 *sarciatur* QL pro *sortiatur,* econtra 227 a 21 QpL ct 248452 QpLc *societatem* pro *satietatem;*

78 b 3a *movente* pro *mediante* QLc *(motf* pro *ꝑme*

124 b 73 *voce* QMc pro *voluntate (voce* pro *v&f).*

Error saepe divisionem vel unionem verborum secum trahit: 118 b 38 *si natura* pro *furia;* 133 a 22 *avara* pro *a natura;* 17047 *ambo* pro α *bono;* 18847 *debilitamur* pro *debita materia.*

73 α 72 « sacramenta ... suscipere ut *per ap̄* (per apostolum) et confirmationem » QpL, pro *b̄ap*

82 b *18 active dicitur* QMc pro *attenditur;*

84318 « non *per unum* peccatorem » QLc, pro *parvum* vel *parvulum;* b33 *crescit* QLM pro *cum sit;*

85 b 3q ‹ nuptiae *ambo* » QL, *ambe* M, pro u *nubo* (quod legimus cum Ne; C *a nubere);*

163 a 14 *alii persecuti* QLc pro *aliqui securi;*

199 α 33 *terrae (tre)* QL pro *in regno (t̄ re·);*

228 b 66 *quod positio (q po)* QpL pro *xpo.*

36. – Tertium est corruptio integrorum xerborum. Pro *universal-* Q fere semper *util-* scribit, 2θ5 a 27 utroque loco; *vir* corrumpit varie, 140 a 73 in *mlr* (mulier); 69 b 1l *audits* pro *adultis;* 89 b 63 *hic inter* pro *hic e! nunc;* 238 n |3 *maritu* pro *inquantum;* 5q b 32 « Septimo, utrum mutilati... inungi *delectant* » pro *debeant;* 208 b 5o « peccatores *scdialia* subdiderunt » pro sc *diabolo ;* 24.1 a 43 *mcmiem^* pro *in evangclio.*

29 b 44 « Si *accunuatus* frater tuus etc. » Q(pL), *accuminatus c,* pro *attenuatus;* hoc supra rasuram L.

79 b 52 *ideo thos sed* Q, *l tes sed* L, *r thess* M, pro *l. rhim. v9.*

87 b 64 *quando utrumque pro hoc sumitur* QLMc pro *quia in utroque pro hoc punitur;*

207 b 16 « quorumlibet *insinuare mysterium seu unicuique* suum ... revelare » QLMc pro *visum admittere sensumque.*

210 a 48 - absque meritorum *audacia aestimari* QpLc, pro *audientia exterminari.*

37. – Quartum est h.iplographia ct dittogriphia» Utriusque plurima ct, si in his rebus pulcro locus est, pulcherrima exempla cx Q ct textu originali Supplementi desumi possunt. Haplographiae casus sunt:

3 b 36 · contritio est dolo *remittentis* peccatum » pro dolor remittens.

67 a 18 *ergo* pro *·4η· ḡ*

130 b 22 *perfectionis* (pfcôis) pro pcrfcc/10 *communis* (pfco cois).

19 b 51 intclZtquam pro intclZigur uZ/quam.

16 a 47 foro scientiae QL pro foro «/scientiae.

86 b 40 *mediante* QLMc pro *mediante materiali.*

b 24 respondere dicuntur QLMNc pro respondere reducuntur.

43 b 69 *iuste* QLc pro *iste iuste.*

57 b 67 *obex* parte QL pro *obex ex.*

Dittographtac vero sunt:

57 b 21 ⁂ *g°* pro ergo.

62 b 66 ruperius Auiusinodi (xri? /n^), pro *huiusmodi* solo.

i3ob5 · Hoc enim non est ad *ecclesiam occultum* servire * pro *oculum* sive *occulum.*

107 a 65 « in prima commixtione er evanescit · Qc, dele *esse;*

117634 *causa carnalis* Qc pro *causa* naturalis (cu cunlis pro cJ *tills).*

249364 *res* resipiscant Qc; dele *res.*

3o b 53 dura ratione infinitatis QLc pro durutionc infinita.

135 a 16 *non ore* putabant QLc pro iiô reputabant.

145 a 58 eandem aequitatam QpLc pro eandem quietam. Lectiones QL 228661, 229 a 56. 240 bu, 245 b 57, 246 a 3, mera dittographia peccant.

38. – Quintum caput est inversio ordinis verborum.

84 b 2Q « cum altero *de praesenti per verba* contrahit » QLMc;

167 a.|4 « dc quo *parum supra* ante dixerat » QLc;

168667 - *super* Malachiae *illud* lll ... dicit Glossa » QL;

206 a 46 « ad tempus *lerusalcm destructionis* » QLMc;

22864 « *quod per* sponsa (sponsam c) · QLc.

170 a 3j « Unde vita *Abrahae animae* non sufficeret ad hoc quod Abraham sit vivens QL *(Abrahae ad naturam animae* M sive Bruno doctor Patavinus).

3q. Sextum est omissio el additio verborum singulorum. Omissio tam late patet ut quartam circiter partem constituat errorum originalis textus. Vide frequentiam siglac *om* in apparatu. Specialem mentionem facimus dc omissa et addita negatione *non* in Q cl apud Compilatorem, hem negativum *in*-quasi ad libitum demunt ct praefigunt. In his textus originalis multam correctionem obiit in L, M, c; cf. 4 b 57 · Sed *immortalitas* vitae quaedam poena est QLc, *mortalitas* M cl secunda manus L. Additiones multo rariores sunu Unam specialiter noto, quia ex margine codicis Commentarii in textura Compilatoris migrasse videtur, ct codex ille, si qua bona fortuna aetatem tulit, ab hoc signo aliis accedentibus cognosci posset:

146 b 47 (qu. uux. art. 7; in Commentario dist. xi.v. qu. t. art. 3). « Respondeo dicendum quod receptacula animarum distinguuntur secundum diversos status carum. Anima autem ... post mortem vel est in statu recipiendi finale praemium vel *distinctio locorum animae* est in statu quod impeditur ab illo » QLM. Vix dubium est quin tna verba supra marginem codicis scripta essent, quia ibi indicarent S. Thomam in hoc articulo rationem quinque receptaculorum exponere; in textu vero Compilatoris nil nili novum festinationis argumentum sunt. – Porte etiam ex margine venerunt 99 a 42 · Gregorius *et Boethius* dicunt » QLMc pro · Gregorius dicit ·; 117 a 38 *ut impotentia coeundi* QMc. – Notabilis est locus | 51 b38: «Et est differentia... quia meritum innititur iusliliae *oratio misericordiae* sed orans impetrat petitum cx sola libcralitatc eius qui oratur » QLMNcp; opus scioli ⁂nterpolator! cx ipsa constructione innotescit. L et N duo verba duobus punctis secludunt, quasi suspicientes; item correctionis causa *quia orans* L, *orans enim p, oratio autem* et *orans enim* modernae Supplementi.

40. – Septimum est homotcleutorum omissio. Oratio S. Thomae, tam plena homoteleutis. Utrique scriptori verae calamitati fuit, praesertim tamen scriptori Q. cuius lacunae per centenas numerantur. Ipse etiam multa homoteleuta bis habet, sed Compilator rarissime: cf. 179 6 72 QL (scriptor L media repetitione sistit et abundantia delet), 187 b 63 et 201 644 QpL, 202 a 39 QL(MN')c.- Frequentius forte quam homotcleutorum repetitio, accidit homotcleutorum omissorum tarda resumptio, quae cognoscitur ex erroris correcti reliquiis, idest cx aliquibus verbis scriptis antequam scriptor omissionem adverterat; cf. 191 b i3 et 200 b 32 QLc, 85 b 15 cl 215 669 QLMc. – E copia errorum ad hoc caput pertinentium (cf. 215 b 57,69,72) duo exempla exscribimus, unum cx Q, alterum cx petii» Compilatoris:

19764 corpus motum (de Λ inB) quandiu est totum in A, non movetur. Similiter ncc quando est totum in B, quia tunc motum est. Ergo si aliquando movetur, oportet quod neque sit totum m A neque totum in B, quia tunc motum est. Ergo si aliquando movetur oportet quod neque sit totum in B ‣. Clarum est quid scriptori Q acciderit: bis habet homotclcuton *quia tunc... in B,* et dum secunda vice scribit, omittit homotclcuton *A neque totum in.*

163.146 (qu. Lxxtn. art. 2. argg. 2. 3) · Praeterea, lux corporum caelestium ad generationem inferiorum corporum ordinatur, quia per eam influunt in haec inferiora ct non solum per motum ut dicit Averroës, sed per lumen ut dictum est in libro dc Substantia Orbis. Sed tunc generatio cessabit. Ergo ncc lux ... remanebit. Praeterea, inferiora corpora purgabuntur... a qualitatibus quibus agunt. Corpus autem caeleste non solum agit per motum, sed per lumen ut dictum est. Ergo, sicut motus caeli cessabit, ita lumen caelestium corporum ». Iste probabiliter fuit ⁂modii errandi: postquam Compilator verba *ut dicit Aver-* ⁂*or* ⁂eripserat cl ci verba *non solum per motum* in aure haerebant, oculus in exemplar respiciens tetigit verba *non solum apit per motum,* ideoque calamus pergit *sed per lumen ut dictum est;* hic Compilator redit in sc, sed non satis ut de expunctione cogitet.

Ad idem errorum caput spectant aliquae lectiones, quae speciem inadacquatuc correctionis homotelcuti omissi prae sc ferunt, oc si Compilator errorem exemplaris sui corrigere voluisset: 117639 « frigiditas qune facit virum impotentem, *non faceret mulierem impotentem* » C; supposito homotclcuton m exemplari Compilatoris omissum fuisse, explicata est erronea lectio QLMc: « frigiditas *facit impedimentum in viro* -. Cf. 146 a 6. 169 n 26, 215 b 27. 72, 217 a 64, omnes QLMc, ct 244 b 73 QLc.

41. – Octavum errorum caput Compilatoris characterem specialiter exprimit, ct quam similis sit ei scriptor Q in modo errandi, clare ostendit. Error vocari potest cchographia, nam nascitur ex eo quoti verborum circumvicinorum sonus scriptorum auditui tam adhaeret, ut calamus aurem magis quam oculum cl mentem sequatur. In Q corruptio vulgo ad litteras ct syllabas sistit, in petits vero Compilatoris ad integra verba se extendit cl dictionem afficit Accipe cx Q:

139 α 38 sicurn olim. 172 a 3 omnta alie ctates;

185 a 2 aliis partibus dimcnsionifw (Qc); 194665 dimensionibus ct quandoque sub *mapnibus;*

241367 virtutive adustiva; 284646 unus genus:

142673 locorum /ocnlium (pro poenalium);

24| a 23 quantum ad cucorem cordis (pro runcorem);

245 a 71 Deum odio qui ut dicit *odio* (pro Dionysius).

Huic capiti, ni fallor, respondet hallucinatio 128375 - ncc potest per pccic partis thome pcnitcnciam ». Verba enim *nec potest per poenitentiam,* sicut codicis margo attestatur, ad ultimam lineam petiae xiui. pertinebant. Porro, verba « pccic partis thome » quia m codice Supplementi inveniuntur, sccum ferunt vocem « tertiae ». Si ergo supponimus, sub ultima linea textus petiae adfuisse aliqua verba ct inter ea « t cic ptis thome ». cx. gr. signaturam « f. xiui. additotn t eie ptis thome », reconstruximus contextum, lapidem impactionis irruenti scriptori: mente ut solet absens, e petia· exemplari signaturam eius inserit, ct soni litterae *p* tenax scribit *pecie* pro *t'eie.* (El ita, sicut scriptor L per notam « est dc sex cartis », scriptor Q, vel obsessus daemonio erroris, manifestat petias fuisse veros fasciculos, quos necesse esset signare ne facile cum libellis aliorum exemplarium confunderentur.)

Audiamus ipsum Compilatorem:

49 a 62 « praedicatio ecclesiae n mcnducto *ecclesiae* (dele *ecclesiae)* non excusaretur · QLc;

63 b 58 « cius quia *eius* » (pro *enim)* QLMc;

75 a 57 « conversi (religiosi laici) tunduntur ... sed *nudum* raduntur » (pro *non raduntur)* Q(pL), *nedum ra-*

duntur c, *raduntur* M, abrasa pr. manus L, *non superius raduntur* sL ;

84 a 54 « si appropinquant contrahentes ad tempus septennii contractus *septennii* (pro *sponsalium)* habet robur » QLMc;

84 b 45 infirmitatem *infirmat* (pro incurrat) QpLe;

90 n 9 *coactus* metus (pro *coactio)* QLMc;

118 b 18 impedimenta impedientia (pro *dirimentia)* QLMe;

186 b 38 virtutire nutritivac QL (hic scriptor Q sc ipse correxit) ;

24449 *detu* Π/Ierunt Q (pro *secum* defulcrunt; scriptor corrigit *d* in s), *detum detulerunt* pL;

3i b 44 Non coronabitur nisi qui *certissime* certaverit QL (pro *legitime,* quod 22601 scripserat);

2o 5 α 75 mentis intuitu *mentis* celeritate (pro *mira)* QLc.

Alia attractionis species est 157 n 17 « in baptismo *non solum* Christi passio »ed *nec* operatur » Q(pL)c (pro *resurrectio).* Ratio erroris est negatio · non solum ;* quae memoriae sensitivae vel intellectuali Compilatoris distracti ct praecipitantis inhaeret, et suggerit *n'* ubi scriptum erat *rr°.* Huc pertinet istud *ore* pro *e;e de* quo supra n. 33. Cf. 210439, 2ita53, 214.161, 242371, 24506, ct plurimos casus dc quibus ñ 43.

42. – Nonum est scriptionis confusio a confusione ct absentia mentis. Frequentia sunt talia

i5 b48 *sacramentum necessitatis* pro *sacramenti necessitatem* QLMe; cf. 172 b 29 QL(M)c.

241364 *dici mitteretur* pro *mitti diceretur* Q, *diceretur* c;

189 b 45 « *non* minus non potest cognoscere arris regulas *artis* ... sed magis » Q(c).

90 a 49 « Sed inconstans *cogitans cogitur* ad maius malum *sed incostâs cogitas* propter metum minoris » Q(c); dele *cogitans;* quod secundo loco sublincavimus scriptor Q expungit; est principium homotclcuti repetiti.

Ex QL, testibus de visu petiarum originalium, locum longiorem describimus in specimen extremae confusionis:

185 328-40 (qu. i.xrx. art. 5. ad 2 ct 3). « Sed prima ct secunda opinio ... dicunt quod anima quamvis *tque* (om. L) partes perficiat *secundum potentias* mediantibus partibus *scilicet quasque* et ideo non habent aequaliter ordinem ad *invicem* (pro *utrasque – tamen perficit partes secundum materiam – secundum speciem – resurrectionem).* .Ad tertium dicendum quod in materia generabilium ct corruptibilium dimensiones *increatas sed* intclligcrc *ante* formae substantialis et iJeo divisio quae est *huiusmodi dimensiones et dimensiones* proprie pertinet ad materiam *si* (scd L) quantitas completa ct terminata advenit materiae post formam substantialem ct ideo divisio quae *est vel ft* secundum dimensiones terminatas *recipit* speciem » (pro *interminatas oportet - ante receptionem – secundum huiusmodi dimensiones – sed - ft - respicit.* Cum Q *c* legit *si,* cum QL *est vetft, recipit).* Nonne verba supra chartam proiccta magis quam scripta videntur? Apud Compilatorem errores tam crassi raro uno quasi cumulo congeruntur, scd frequentes sunt errores similes his:

128 a 64 - potest eam sibi *reconciliari* » Qc ct Oxoniensis, pro *vir reconciliare.* Cf. 212 b 20 QL(M)c, 226 b 55 QLc, 240 b 5o QpLc. – Tres sequentes lectiones erroneae sunt, scd demonstrant grammaticae sensum :

15 a 65 « Et ita ctinm confessio peccatorum ad remissionem eorum consequendam *elicitive vel elective* ad virtutem veritatis, ut quidam dicunt, scd ad virtutem (veritatem Q) poenitentiae *imperative, ac* ad multas virtutes pertinere potest, secundum quod *in fne* multarum virtutum trahi potest *ad* confessionis actus ». QLMc, pro *non pertinet elective Imperative autem in fnem* dele *ad.*

97 b 33 · conditiones particularium personarum in singulari sunt infinitae, scd in generali (personali Q) possunt reduci ad certum numerum : sicut in medicina patet ct in omnibus artibus operativis, *quae sunt particularium in quibus ct actus considerantur et conditiones* » QLMc, pro *quae particularium, in quibus est actus, considerant conditiones.*

190 b 12 « ex hoc *quod odor in vulneribus immutatur* cx odore percepto *ex* cadavere ex locis remotissimis · QMc pro *vultures currunt - ad* cadaver.

.|3. – Decimum efficiunt casus correctionis absconditae. per copulas *vel, et* inter mendum ct veram lectionem, vel alio modo; cx. gr. · divisio quae *est vel ft »,* quod modo habuimus. Scriptor Q immunis est ab ista ambigua ratione corrigendi; Compilator ea abutitur. – Tres casus exhibet Commentarius solus: 8bi8 · *appetit vel* diligit »; 208 b 18, 236341 Tres etiam C ct Compilator: 167 a 56 « sicut patet in fcnro ignito quod a loco ignifionis remotum ... ad *proprium* statum *et* pristinum redit », 224 345, 248 n 74. Casus dubii occurrunt 62 a 41, io5b 3a, 2t 5 b 39. 223 b 6 · *scientia vel* notitia », 249 n 51. Ceteri omnes, sexaginta circiter, in solo Supplemento occurrunt. Unum prae ceteris urgemus, quia probat istas correcturas non cx margine codicis Commentarii in textum Compilatoris fluxisse, scd illum ipsum certe patrem habere; confirmat etiam influxum soni contextus in eius scripturam. In analyst qu. xix. dc Ministris Clavium ct Usu earum : - Primo... *claves* habuerit. Secundo ... *elavet* habuerit. Tertio ... *claves* habeant. Quarto utrum sancti homines non sacerdotes *claves* habeant *vel usum earum »,* ita QLMNc; in Commentario quaestiuncula et in Supplemento articulus incipiunt: · Videtur quod etiam sancti homines non ^accrdotc·. *usum clavium* habeant », ita ut undequaque certum sit Compilatorem praecipitem errasse et per particulam *vel* sibi subvenisse. – Aliarum eius correctionum aliquot hic recitabimus, ut variati correctionis applicandae modi noscantur:

128372 · potest reconciliatio *feri vel* sequi ». Ita et Oxoniensis. Est forma vulgaris, criticis notissima. 142 a 3 < cx *vero et* legitimo matrimonio » (LMc).

9 a 40 « proveniunt bona *divinitus a gratia vel* providentia agente » pro *divina.*

(15 n 66 *elicitive vel elective,* pro solo *elicitive,* nescio utrum correctio sit Compilatoris-auctoris an scriptoris titubatio; 1l a 74 « non est idem *iudex vel actor* ct reus », pro solo *index,* speciem non habet correctionis scripturae sed textus.)

64 b 13 *est* triplex opinio *vel fuit.*

119014 < non tamen matrimonium *dirimitur nec* propter hoc separaft/r » pro *separandum est* tantum.

i33 b 49 « Ius naturale semper ct ubique habet *naturalem potentiam eandem* » pro *eandem potentiam.*

136 a 23 « non est contra *legem naturae et prima praecepta eius* » pro *legis naturae prima praecepta.*

i8t b 17 < Sicut enim capilli et ungues ex superfluitatibus cibi generantur, ita urina ct sudor ct aliae *superfuitates vel faeces* », pro *huiusmodi faeces.*

191 »41 » nomen subtilitatis *a virtute* ť assumptum *scilicet penetrandi»* pro u *virtute penetrandi;* 217 b 35 « *l't* Chrysostomus dicit *videlicet* » pro *Et.*

244 b 65 - (Non ŝc ...) nlio modo potest considerari inquantum est ablativum *poenalis vitae vel alicuius miseriae* ». pro *poenalis vel miserae vitae.* Hic et 22S b 35, 31 a37, N legit cum Compilatore.

64 n 68 · Scd quidam ordines non ordinantur *quantum ad omnes ordines sed* ad » (LMc) pro *nisi.*

39365 < *in multis* officiis diversis *inulti* », pro *multi in.*

17 ŋ 18 *papa* praelati (pro *praelati;* oblitus rtt aut expungere aut copulare); 77 a 10 *statuta* definitiones ; i 5a a 67 Dionysius *dicit* asserit; 1991121 corporibus *caelestibus* gloriosis.

44. Scriptor codicis Q scripturam suam incorrectam edere voluit Nisi quod saepe inter scribendum resipuit ct se ipse emendat, nullus cx officio accessit corrector. Omnino occasion aliter duo vel tres lectores aliquos sparsos articulos tetigerunt meliorando vel interpungendo. Maior horum paucarum correctionum pars est in manu lectoris, qui qu. i-xxin. art. 2. arg. 1, ı63λ 43, errorem (Compilatoris, non scriptoris Q) *s7 oibus* in *sifibus* correxit in textu, ct supra marginem *sideribus* scripsit. — Quod in codice non factum esse oculis videmus, idipsum credimus non fnctuin esse m libro originali Supplementi. Compilator revisionis moram non patiens petias ŝua statim scriptas publici iuris.

fecit : secundae curae inauditam transcriptionis erroncita-tcm profecto sublevassem. Sed ncc in hoc sibi dissimilis est; omnia apud cum festinata, praecipitia ct subita sunt: analyzare, citare, legere, scribere, corrigere ; mens, oculus, calamus. Post tot mira iam non miramur immaturam pe-ltarum editionem.

§ 6. DE RECENSIONIS NOSTRAE CRITERIIS

45. – Postquam sermonem tam longum dc erroribus Supplementi habuimus, non inutile forte erit advertere, concordiam lectionum Supplementi et Commentarii multo maiorem esse quam discordiam, sise Compilatorem multo pluries bene scripsisse qu.im male. E centum verbis unum forte erratum est, si demis errores minusculos et fatales, quos nullus scriptor unquam vitare potuit. Ex hoc sequi-tur, textum Supplementi, tam misere corruptum ut modo explicavimus, tamen pro parte longe maiori eundem esse ac textum codicis quo uius Compilator textum petiarum composuit. -- Utrum vero ct quibus locis concordia Sup-plementi ct Commentarii discordet a cetera huius tradi-tione, illi scient qui suo tempore traditionem scrutabuntur. Audemus tamen credere lectiones CQL propter internam bonitatem etiam tunc auctoritatis robur liabitur.u tisse.

46. – Quin in edendo Supplemento scopus noster magis textum S. Thomae quam Compilatoris respiciebat, non parati eramus adoptare quidquid hic scripsisset. Postquam nutem collatio ostenderat quam frequenter eius textus malis utatur conditionibus, ne expediisset quidem cius opus illico no-strum facere. Ideo inter ca quae S. Thomae sunt ct quae Compilatoris ita distinguendum erat, ut analyses, citationes et rerum ordo manerent sicut Compilator esse voluit, salva rarissima correctione ; ubi vero de oratione S. 'I hornae age-retur. Compilator legem non ferret, sed aliqua editio Com-mentarii, quae libera esset a crisi modernarum et α mendis infinitis, quibus primae editiones criticum impedire consue-verunt. Elegimus editionem anni 1520, Lugduni auspi-cio honorari viri lacobi Giunta cx cdibus Licobi mvt. » Hanc ergo editionem beneficio novae collationis ct recen-sionis auctam, iterum in forma Supplementi edimus, ct quae de textu authentico Compilatoris supererunt, in ap-paratu reposita sunt. – Non opus est monere quod textus illius editionis, et cuiusvis aliae, e consensu cum textu Compilatoris eo ipso antiquitatem recipit exemplaris quoti ille supra chartam petiarum suarum transcripsit. ct quod ubi textus discordant, donec textus Commentarii stabiliter firmetur, interim omnes editiones per textum nostrum ct notam variantium aequaliter moderantur.

47. – Pervcnitns textus originalis Supplementi nos non quantum prima facie videretur impedivit. Jn re critica enim lectiones vel verius scripturae erroneae ca lege utuntur ut vexent ct invent. Vexant cum, qui, cx erroneo vel nullo verborum sensu erroneam transcriptionem suspicans, alium testem quem interpellet adire non potest ct lectionem corrupte transcriptam per se coniccturare coactus est. Ju-vant autem egregie ad dignoscendas veras lectiones ab alienis correctionibus. Nobis vero editio Commentarii fere ubique elavem praebuit, quae pan o labore nostro pro errore materiali Compilatoris lectionem exemplaris cius reserabat. Ita factum est ut mendae scriptionis, quae magnam discor-diae partem efficiunt, magis profuerint qu.un obfuerint: dum scilicet pro errore veram lectionem nancisci non erat difficile, error ipse, ut alter testis, textui antiquae editionis Commentarii addidit auctoritatem contra modernas editiones ct Commentarii ct Supplementi. Nam lectiones illius edi-tionis sive recte sive corrupte scriptae sint per Compila-torem, usurpant privilegia codicis e quo eas descripsit.

48. – Non tam promptum paratumque, immo desperan-dum erat discrimen inter veri nominis variantes. Tacente criteria interno sensus, indicium differentiae cxpcctanduin est ab ulteriori Commentarii collatione. Inierim sententia dependet a praeiudicio. quod gignitur ex scientia generali habitudinum et murum Compilatoris. Quia enim constat in Supplemento enormiter omissum esse, ideo ubi editio plus habet praciudicandum est pro editione contra Com-pilatorem. Quia etiam constat saepe mutatum esse in peius, ideo, si quo casu Compilator bene legit sed aliter ac editio, ille lectionem codicis sui habere ct editioni tam iuniori praevalere videtur. Sed. sicut fit quoties c scientia generali aliquid deducendum est, in quovis casu singulari conclusio reformationi obnoxia est. Ex hac parte recensio nostra rursus multos mutationes obibit: facile fieri poterit ut fu-tura collatio manifestet in editione Lugdunensi idipsum vero textui additum esse quod a Compilatore omissum crederetur. Idem dicendum de additamentis forte a Com-pilatore profectis, dc differentiis dictionis sive reductionis, ct generaliter ubicumque critérium internum non satis discri-minat. In his casibus ipsa impossibilitas verum a spurio discernendi monstravit viam nobis sequendam: alterutra lectio, spuria fortasse, pro textu ponenda esset ; alteram. Cumque forte veram, reciperet apparatus. Nihil reliquum est, donec examen totius traditionis Commentarii absolvatur.

Attamen, eo ipso quod contextus non suppeditat discri-men variandum, momentum eurum non tam ad partem speculativam quam ad nudam authentiam patet pertinere. Ubi enim interna criteria silent, sive quando quoad sen-sum nihil parumvc differt, utrum S. Thomas scripserit quod in textu damus an quod in apparatu, lectionis incertitude utique innocua erit. Authcntin urgeret, si lectionum diver-sitas sc ultra diversitatem dictionis ad differentiam senten-tiae ct doctrinae extenderet; sed, sicut in ceteris S. Tho-mae operibus hucusque collatta, vel in manuscript!# vel m editionibus, ita et in hac portione Commentarii rarissime nobis pronuntiandum erat inter aliam ct aliam doctrinam. Pars differentiarum infinite maior absorbetur per errores scriptionis ct correctiones male consultas; pars multn minor ad diversam dictionem pertinet; differentia doctri-nae vix oblinet In Supplemento rapidus Compilatoris cala-mus novam interdum creavit opinionem; cx.gr. qu. xux. art. 5. ad l : ‹ oportet quod intentio naturae, qua prolem intendit (in matrimonio), referatur actu, non habitu, ad intentionem prolis prout est bonum sacramenti: alias sta-retur in creatura, quod sine peccato esse non potest». Qu. L. ad 4 : « Matrimonium autem inquantum est in offi-cium naturae statuitur lege civili ». Ne crede Compilato-rem quod scripserit etiam opinatum esse: scriptor decepit theologum; illic pro *actu non habitu* lege *actu vel habitu;* hic ante *civili* insere homotelcuton *naturae.., statuitur lege,* ut in textu C. Sic salvantur doctrina sana et lectio Commentarii, ct etiam contextus apud Compilatorem. Cf. 81 b 6, io3 b 20, ubi eodem errore in eadem materia peccat.

Si qui tamen loci non solum dictione sed ct sensu et sententia differrent, variantium notitia inccrtitudinis noxam redimit. Scimus saltem quae sint, quamvis utra authentica sit ignoretur. Nullus prudens textui Commentarii vulgato cx ignorantia variantium alterius traditionis quidquam au-thentic accrescere putabit. Expedit potius omnes lectiones cognoscere ut emergente casu proferantur; cf. 177 α 5. Ideo lectiones dubiae, quas nos obvias habituros esse facile praesciebamus, non valuerunt prohibere novam editionem, collat.un ct conferendam, illius partis Commentarii in Sententias, quam, etsi adversis auspiciis in forma Summae dispositam. Theologi tamen frequenter allegant ct ab expli-cationibus suis non exclusam voluerunt.

g 7. QUIS EGERIT SUPPLEMENTI COMPILATOR

49. – Satis argumenti congessisse nobis videmur, ut nomen Petri dc Ahcrma Supplemento iam non societur. At tacere nobis non licet testimonium, anccdolum ni fal-lor. pro Petro. Capitulum Toletanum possidet codicem Tentae Partis, signatum 19–13, in cuius fine scriptum est manu sacc. xiv ;

« Quia b. Thomaa mnrto prcvcnlos non complevit lwnc ultimam partem summe, inner Guilldmue Sudru ma^uur iu Theologi , lector aecrl palatii, epUcopu» ſnctr«ihcnti deinde ẽpheopu huuictuia «t vel· ktrensi» «ancte Romane Ocdcdc cardinalia complevit hanc partem dc libris ciuidcm dixtori· *ancti accunJum ordinem doctrine per eundem tradite pauci» aditu aut rcKceati» anno dom. mill, ccd®, ct idem dom. Card, obiil «nuo Mu cccalnftui m vigilia b. Michaelu devoto valde ct pic.

Principium operi» predict! compleri: Utrum contrieio rit dolor pro ꝑeccati OMumptu cum proporito confitendi et euthiacieruTi. Ponuntur viii rationes in contrarium. Fini» open· sic hsbet: ad ri etc. in firmi totaliter excusantur apud deum, cul e»t honor et gloria In accula *eculorum amen.

Similiter mag. petru» de Alvcmla complevit omnes libros quo» b. Thom dimisit incompleto», videlicet istam ulti. panem, ſibro me tcurorum, de generat, ct corruptione, cell et mundi et alio·; et te doctor fuit sectator doctrine », Thome. »

Notae huius scriptor eadem qua alii ratione ductus Supplementum Petro tribuendum autumavit. Documentum aliud non producunt quam quod complevit alios libros S. Thomae incompletos: ergo et Summam, arguerunt omnes. Sed honoratus Magister dum Commentarios aliquos S. Thomae in opera Aristotelis continuabat, boni ingemi signa ostendit, cui perfunctorium opus Supplementi omnino contradicit. Tam ncghgcntcr ct praecipitanter, tam imperite analyscon auctor egit, ut ob eam vel solam rationem credere non possimus Supplementum compilatum esso per Petrum dc Alvernia. Licet enim ille quoque ab arte S. Thomae defecisset, Doctoris scilicet quem prae ceteris doctoribus ineffabili analysées charismate Deus donavit, quidquam minus indignum quod Summae compararetur ab cius doctrina ct calamo, quinimmo ab aetate qua floruit, nobis proveniret.

Accedunt citationum inconsulta tractatio ct iniqua scriptionis properatio. Si vero scripturae falsae non auctori attribuendae creduntur, quippe cui mala fortuna incapacem scriptorem obtulisset, auctor tamen excusori nequiret, quod autographum suum cx officio supra petias rescribendum ignoto homini tradiderit, ct petias sine examine el correctione publicaverit. Neutrum utique Petro evenisset. Et praeterea, multarum lectionum pravitas, cum modum scriptorum excedat, necessario orta est apud Compilatorem qui orationem S. Thomae tam claram non comprehendit. Necessitas distinguendi inter auctorem ct scriptorem in Supplemento non existit, immo in illo opere analyses futiles, mali intellectu» verborum S. Thomae, scripturae corruptae, potius unum hominem indicant.

5o. – Fuerunt qui Supplementum adscnpscnnl Magistro Henrico de Gorcum. Cf. Echard loco cit. Non credo adscripsisscnt, si vel obiter Hcnrici Supplementum cum nostro contulissent. Quid nobis codicum Colonicnsium, Hcnrici testium, collatio docuerit subiicimus.

In bibi, municipali asservantur duo codices chartacei (praeter duo prima folia pergamena post adiccta); signantur GB f. i5a et GB f. 185. Ohm erant unus liber, continens Tertiam Partem ct suppletionem una manu scriptas; folia, ut nunc notantur, sunt 16l ct ao5, exclusis pergamenis. Qui Supplementum a Tertia Parte separavit, rccisit ultima folia ultimi sextemionis primi tomi, quibus Supplementum in altero tomo incipit. Liber ante divisionem habebat quatuor notas, a scriptore textus nigro lineis rubris subducto exaratas, quas exscribimus.

Folio 257. recto coi. 2:

« Explicit 3' pars summe sancti doctoris fratris Thome de aquino ordinis fratrum prcdicatorum quam ut intendebat non complevit sumati (summatim) morte preventus cuius suppletionem cx scripto eiusdem doctoris M. h. de Gorikcm bone me· moric compilavit ut infra Domino concedente patebit.

Incipiunt capitula tercie partis summe fratris thome dc aquino ordinis fratrum prcdicatorum ».

folio 261. verso col. 3:

r Expliciunt tytuli 3« parus fratris Thome dc aquino sancti doctoris Mere théologie.

Sequuntur questiones cx quarto scripto eiusdem doctoris per M. bcnricum de Gorikcm sacre théologie professorem eximium pro complcctionc materie in 3a parte declarande ut in principio patuit compilate.

Incipit supplementum 3< partis summe sancti doctoris.

Questio prima de quidditate contricionis ».

sequitur spatium duodecim versibus vacuum; folio sequenti, quod nunc «t primum folium tomi alterius, Supplementum annuntiatum incipit sine inscriptione absolute.

folio alterius tomi 201. verso coi. 11

« Explicit complementum tercie parti» summe sancti thome dc aquino ordinis predicatorum doctoris eximii ex scripto 4 eiusdem per m. hcnricum dc Gorikem sucre théologie professorem bone memorie compilatum. Scriptum anno domini M® cccc° xlvii.

Sequitur tabula huius complementi ».

folio 2oS. recto coi. 2:

4 Explicit tabula super complementum tercie partis summe sancti Thome doctoris egregii, scripta anno domini M° cccc® xlvii. ipsa penultima dic mensis mardi. Deo gracia» ».

Libro in duos tomos diviso, bibliothccarius aliquis sub nota ultima primi tomi rubro scripsit: « Require in libro sequenti signato cum 267 ».

Revera alter tomus primo folio (pergameno) recto exhibet numerum 267 nigro scriptum, ct praeterea dum primus tomus primo folio (itidem pergameno) signatur nigro • T. xxii ». alter signatur < T. xxiii ». Idem bibliothecarius folio pergameno verso alterius tomi rubra scriptura sequentem addidit notam.

< Sequuntur questione· ex quarto icripti sancti Thome dc aquino ordinis prcdicatorum sacre théologie doctoris eximii. Per venerabilem magittrum Ilenricum dc Gorinchem eqr (eque) ductorem eiusdem théologie pro completione materie in tertia parte supradicti sancti doctoris declarande ut in pnnctpio patuit compilate.

Incipit supplementum 3· partii summe sancti doctorii thnmc de aquino. Et primo dc contncione. Questio prima dc quidditate contricinnis ».

Circa has quinque notas observandum est, paternitatem Supplementi Colonienris Henrico per unicum testem vindicari, non per tres vel duos. Eidem enim manus ct duo» textus et quatuor nous exaravit; nola vero posterius supra folium primum alienus codici» scripta nihil est quam illarum conflatio et repetitio, ne tomus separatui inscriptione careret. – In ista nota rubra incisum *ut in principio patuit* resonat verba notae folii a6t. pnoris tomi; in quo non respiciunt principium libri, quia liber absolute a textu Tertiae Partis incipit, sed principium tabulae Capitulorum eiusdem Partis folio 257: « Explicit 3 pan summe... cuius suppletionem... llcnncus dc Gorikcm... compilavit ut infra Domino concedente patebit ». Hanc vero notam interpretamur tn istum sensum: « Explicit Terna Pars Summae imperfecta, quam c.x Commentario in Quartum Librum Sententiarum Magister Henricus supplevit; qua vero ratione el quibus materiis suppleverit infra ex ipsius opere patebit, sl Dominus mihi ut transcribam concedat · ; ita ut quale sit opus, non quis sit cius auctor, infra patere intclligatur. Secundum hunc intellectum istud *ut in principio patuit* explicatur quasi < ut supra dictum est ·.

51.– An praeter hunc testem alius celebri Magistro Gorcomicnsi aliquod Summae complementum adseribat nescimus. Non facile crederemus cum auctorem esse Cotaniensis, cum hoc tantum recensio mi noitn vulgaris. Etsi textus descriptus eat e codice CommenUrii et analyses alia (non bon») methodo compmiuc sunt, indubia tomen vestigia veteris Supplementi in illo novo relicta sunt.

Textus et tabula libri GolonicnsU liabcnt ccutum et unam Quaestione», non nonaginta novem; quoJ lactum est, primo, per partitionem quaestionis xxxu. virtuahter duplicis: < Quibus aeramentum extremae unctionis conferri debeat, ct in qua parte corporis ». iu duas: Qu, xxxn. < Quibus debeat conferri », Qu. x.xxui. · Quibus partibus drbeat lien unctio ». Deinde pou Quaestionem ιαιχ (i-xx) sequitur Quaestio dc Purgatorio unquam i.xxi: « Consequenter perscrutandum est de purgatorio quod est unum dc quinque receptaculis .mimarum. Circa quod quaeruntur novem ». Sic una quaestione bipartita et una addita numerus quaestionum per duas crevit. In ceteris fere idem «t utriusque Supplementi schema. Qu. t. codex habet omnia argumenta textus Commentarii, ct art. 1, omittit argumentum Sed Contra additum per Compilatorem (el. n" a). In corpore eiusdem articuli adest · El dc virtute huius » etc. (cf. ñ 17). Ceterum citationes multas praeterii. Qu. x.

art. 5. ad 2, ubi Commentarius: « dc quibus supra dist. ix. dictum est », invenimus - de qua superius habitum est suo loco ». Qu. xi.vili (xi.tx). art. 1. « De consensu beatae et gloriosae virginis Mariae postea dicetur » (ubi dicat non inveni; cf. n. 17). Textus libri Coloniensis, etsi e codice Commentarii descriptus, raro magis ad textum Commentarii accedit quam textus Supplementi typis vulgatus, immo liberius ab eo variat.

Maximae tamen ratio differentiae et convenientiae Supplementorum in analysibus sita est. Introductio tractatus de Resurrectione (cf. n. 7) simpliciter suppressa est in novo; alibi etiam ni fallor divisionum hiat catena (apud Compilatorem semel tantum; cf. n. 10). Multae analyses Compilatoris nostri non placuerunt; alias cis substituit recenser, partim cx Commentario, partim cx proprio ingenio. Ex. gr:

Qu. xxix. Compilator: ‹ Post haec considerandum est de sacramento citremac unctionis. »

lltixHicus: « Postquam in superioribus actum est dc baptismo qui est sacramentum intrantium et de confirmatione eucharistia ct poenitentia, quae sunt sacramenta progredientium, restat consequenter ut determinemus dc extrema unctione, quae est sacramentum exeuntium ». Ista mutuatus est cx Commentario dist. xxui. in Divisione textu

Qu. LXL Compilator (cf. nm ioj: « Deinde considerandum est dc impedimenti quae superveniunt matrimonio. Et primo de impedimento quod xupervenit matrimonio (inconsummato *addunt modernae editiones),* scilicet dc volo solcmni; secundo de impedimento quod supervenit matrimonio consummato. Circa primum quaeruntur tria ». Qu. LXtn ‹ Deinde considerandum est de impedimento quod supervenit matrimonio consummato, scilicet de fornicatione, quae impedit matrimonium praecedens quoad actum, durante smculo matrimoniali. Et circa hoc quaeruntur sex ».

Hkxricus (Qu. l.xii.): « Post praedicta restant aliqua dc impedimento voti solemnis pertractare l ndc ibi occurrunt tria considerare ». (Qu. LXiu.) « Deinceps dc impedimento fornicationis et dc divortio considerare oportet Quaeruntur autem sex ».

Analyses tamen aliquae reformatae vel conservatae ccrtn signa sunt auctorem alterius Supplementi usum esse nostro:

Ex analyst Compilatoris n° 8. exscripta Hcnricus omittit « quinque », et « matrimonium impediat » non solo primo loco sed quinquies habet.

Qu. xxvm. pro * Tertio, utrum publica sit imponenda poenitentia » Hcnricus scribit « Tertio, utrum solcmni poenitentia sit imponenda mulieribus », cx quo patet Hcnricum etiam deceptum fuisse insolita structura quaestiunculae dc qua n° 11.

QQ. x iii. ct xi. Hcnricus servavit analyses Compilatori», quas nl· 9. et 10. reprobavimus.

Analysis qu. xix peculiarem Compilatoris characterem prae se fert (cf. n". 43): ‹ *claves* habeant *vel* usum carum ».

Ex hisce, schemate dico et analysibus, certum est opus Henrico attributum supponere Supplementum Compilatoris nostri. Si vero quaeratur qua dc causa quis novum Supplementum componere voluerit, responsio probabilis dari posse videtur. Res certissima est, omnes Supplementi codices iuniores multipliciter habere lectiones Commentarii pro lectione Compilatoris. Constat etiam, scriptorem L per decem Quaestiones dc Impedimentis Matrimonii non ostendere textum petiarum. Constat tertio, codicem N solos analyses Compilatoris descripsisse, ct textum S. Thomae propnum cx codice Commentarii. Si his tribus phaenomenis substruimus famam cl conscientiam mendositatis Supplementi exsistentis, eandem rationem iurc continuare poterimus ad quartum phaenomenon, Supplementum funditus revisum Hcnrici, vel quisquis auctor sit Supplementi Colonicnsis.

Eadem bibliotheca possidet codicem, GB. f. 26, qui foliis t–339 non in columnas divisis continet opus: « liber ct lectura magistri henrici de gorinchcm pie memorie ». Primus versus sic dicit: · (D)Ivino confisu dirigente auxilio propositi mei est librum cwangcliorum textualiter cum dubiis incidentibus declarare ». De Henrico, defuncto 143t. vide Dexifle Chartularium. IV p. 510 ct Auctarium sub Gosunckkm,

52. – Exclusis autem Petro de Alvernia ct Henrico de Gorcum, restat videndum quis tandem fuerit verus auctor Supplementi quod edimus. El iam ab initio fatemur documenta historica nobis deficere, ut nomen auctoris manifestemus. Quidquid circa personam probabiliter conicctu-rabimus, iterum n codice Q nobis praebetur.

Summae complendae consilium iniissc nobis videtur auctor notae criticae scriptae inter textum ct tabulam Tertiae Partis m codicibus Brixiensi et Ambrosiano (R). De ista nota in Praefatione Vol. XI. § V. longiorem sermonem habuimus, non suspicantes auctorem cius nobis m Supplemento denuo obventurum esse. Multa signa convergunt in illum hominem innominatum, qui pluribus codicibus compararis, phaenomena quaedam, in decursu collationis circa varias lectiones observata, posteritati tradere voluit.

Ut autem ab hac nota ad Compilatorem Supplementi gradum faciamus, rcconsiderandac sunt observationes notatoris, non quoad veritatem vel fahitatem assertorum, cum circa hoc iam satis ample consideratum sil loco citato, sed quoad relationem quae res assertae habent cum codice Neapolitano I, Ambrosiano R, et ad totam ceteram traditionem Tertiae Partis extra codicem Brixiensem.

53. Nota obtinet solummodo in Q et R. Versatur circa autographum Tertiae Partis, ut patet per locutiones: « Nota quod qu. XXII. art. 2. deficit solutio 3. argumenti in originali istius tertie partis fratri·» thome »; · frater thomas dicit *Sed contra est quod dicit Augustinus* et non fuit prosecutus auctoritatem sed dimisit spatium in original» ubi posset apponi *; - deletum fuit de originali secundum argumentum cum sua solutione, ct loco cius fuit additum (aliud) argumentum cum sua solutione, nec est fratris thome ».

Loca tacta sunt numero octo: solutio omissa, quatuor spatia (duarum linearum vel minora), 1res lectiones deliberate corruptae. Solutio, qu. xxn. art. 2. ad 3, omittitur a tota traditione, sed multi scriptores supra marginem absentiam nolificant. Spatiorum duo testificat traditio antiqua» sed non sunt in I. Ambo spatia cernuntur post lectiones truncas: qu. i.xvm. art. 4. « Sed contra est quod dicit Augustinus », qu. Lxxm. art. 3. corp. « unde Leo papa dicit ». Duo reliqua sunt in l solo: qu. i.xxiu. art. 12. post « Sed contra est quod dicit Augustinus »; qu. Lxxn. art. 8. arg. 1. post « ut dicit canon ». In QR non adsunt spatia, quia • hic (idest in libro notatoris, inde in QR) omnia hcc sunt apposita ». scilicet « eadem vel consimilia » quae S. Thomam oppositurum fuisse notator credebat. Lectionum · in originali » deletarum una occurrit qu. i.vn. art. 4: argumento secundo ct cius solutioni substitutae essent obiectio et solutio spuriae; genuinas habet solus I, spurias tota reliqua traditio, utrasque QR. (Obiectio l cx Commentario assumpta est; solutionis dictio cl factura moribus S. Thomae tam parum congruit, ut in omnibus cius operibus similem frustra quaereres.) Duabus reliquis, qu. urn. art. 6. ad 3, qu. i.yx. art. 4. corp., agitur de modo quo tempore legis Mosatcac in circumcisione conferebatur gratia; deletos exhibet I, sed unam, mox describendam, tantum partialiter; suppositions attestatur tota reliqua traditio; in QR illis istae iunguntur per formulam *Vel dicendum.*

Summa rei est, quod notatoris observationes bis concordant cum eo quod est in cetera traditione sed non in I. semel cum eo quod est in tota traditione, quinquies cum eo quod est in solo l, semel vero, scilicet illa lectione quae partialiter tantum est in 1. discordant a tota traditione, l non excluso.

5q. – Notandum insuper est, quod textus codicum Q et R praeter loca tacta tn nota ct Qu. l xxv. and. x. non conveniunt cum l. Hic codex ad aliam recensionem pertinet quam illi: quod clare patet cx hoc quod praeterquam hi tribus locis (ct illa peculiari analyst) non cxiitit combinatio siglarum IQR nisi intret etiam H (alius Neapolitani) et W (Oxoniensis) et aliae huius recensionis (c qua, mediante /·, oriuntur omnes editiones Tertiae Partis exceptis principe et nostra). Patet ergo clare quod tres lectiones I in Q cl R dc foris importatae sunt; notator cium non potuit eas invenire in recensione H. nec scriptores Q cl R

transcribere de exemplaribus suis. Notandum ulterius quod duo spatia in I, quac in nullo alio codice cernuntur, perfecte quadrant cum indole recensionis, quam, a codice, vocamus I. .Ad huius characterem, centum locis vestigabilem, pertinet specialis cura ‹ auctoritatum », idest locorum cx diversis auctoribus sacris ct profanis allegatorum. Indubium est rcccnsorcm textus ! auctoritates in fontibus tunc communibus revidtae. Huic concordat spatiolum dimidiae lineae post verba « ut dicit canon ». Tota traditio citationem loci luris Canonici omittit: res nullius momenti est, quia S. Thomas saepius allegat ‹ canonem » sine loci indicatione. Sed rcccnsori citatio visa est deficere; ideo ille, non S. Thomas. · dimisit spatium ubi scribi posset ». Supposita peculiari sollicitudine rcccnsoris circa auctoritates, ratio ulterius spatii est quod S. Thomas in eodem articulo bis allegat eundem auctoritatem; in argumento Sed Contra: « .Augustinus dicit IV Confessionum de amico suo qui cum desperaretur baptizatus est »; ad 3. vero: - sicut Augustinus narrat in IV. libro Confessionum dc amico suo, qui baptizatus est nesciens propter periculum mortis ». Systemati ergo recensons certe congruit, ut auctoritati diffidens spatium vacuum reliquerit, donec aliam nancisceretur. Sic ipse character recensionis I spatia explicat, ct sic etiam adhuc clarius elucet, tres lectiones I in Q ct R res extraneas esse. Nisi in eorum textum deliberato consilio interpolatae fuissent, respectus QR ad I his locis idem esset nc quem habent in reliquo textu: contradixissent lectionibus recensons I, quae plurimae sunt.

55. – A nota nunc redeundum nobis est ad textum. Quod scriptor Q petiarum fines notat, non solum in Supplemento sed etiam in Tertia Parte, signum est eum Tertiam etiam Partem cx petiis transcripsisse. Si enim ipse primus petias, per signa marginalia, crcassct, nulla causa est quare illam mensuram linearum, quae ad rationem petine pertinet, petiis a se determinatis negavisset Non liber erat ad mutandum numerum, quem semel constituisset: secus petia iam non est mensura. Ideo, quamvis hic nobis deest momentosa indicatio qualis est istud « ct est dc sex cartis › in L, ct si ad fortuita ct inscibilia deputemus illud « «f· » quod supra marginem petiae xi. scribitur ubi petia ordinaria terminasse! (cf. n. 27.), tnmcn omnino probabile est Tertiam Partem in Q transcriptam fuisse dc exemplari per pctias-fasciculos diviso. Ex Chartulario Universitatis Parisicnsis docemur Tertiam Partem anno 13oq per penarios taxatam esse: II. n° 643. ‹ Item in ultima parte fratris Thome Iv. pccias. xliiii dcn. ». (Ibi I. n° 53o. in taxatione operum S. Thomac Tertia Pars tacetur; Chartularii compilatores notant, opus ideo taceri quia tunc forte non multum divulgatum esset. Cum taxatio acciderit inter annum transitus auctoris 1274. ct annum 1286, fieri potuit ut autographum tunc temporis in aliqua statione libraria vel in aliquo conventu supra petias statutas rescriberetur. In hac prima descriptione petiarius illa duo spatia vacua reliquent, post « Sed contra est quod dicit Augustinus », et post « Unde Leo papa dicit », quia, quo casu nescio, in autographo auctoritates Patrum citatorum deerant. Tertium spatiolum. duarum litterarum, qu. i.xrvi. art. 2. ad 2. post *Exodi* occurrit in codicibus antiqui textus, quod nempe citationem capituli reciperet; cf. etiam Pracf. cit. ** 21.)

Porro, in textu Tertiae Partis codicis Q invenimus lectiones singulares, sive quac in nullo alio codice obtinent. Singulares istac codicis lectiones crisin sive emendandi propositum prae sc ferunt. Citamus ex sola Qu. i:

in analyst: « Tertio utrum si non fuisset peccatum Deus incarnatus fuisset »; ita omnes praeter Q, qui post *peccatum* habet *scu homo peccator.*

art. 5. arg. 2. · in suo peccato perierunt in diversis *saeculis* ›; Q mavult *sceleribus.*

ibid. S. C. « bilium suum factum cx muliere »; *factum sub lege* addit Q.

Iam duo data tenemus: petias ct lectiones criticas; inde tuto ad tertium procedi posse videtur, nempe ad petiarium-correctorcm. Si supponimus aliquem hominem, modis ct viis petiariorum assuctum, aliquod cxcmplar-pctias plurcs codices conferendo examinasse, interdum propriis viribus fisum correxisse, deinde experientias collationis m fine textus quasi in defensionem opens sui consignasse, satis explicata nobis videntur phaenomena primae dimidiae codicis Q: nova recensio, signa marginalia, cl nota critica.

Cum vero complexio horum phaenomenorum occurrat in Q solo (nam R non habet nisi notam et lectiones ci respondentes), causam petiarii ct recensionem Q ab l ct R ct cetera Tertiae Partis traditione prorsus separatas cue patet.

56. – Videamus nunc dc duobus locis in nota consideratis, ct primo lectionem spuriam, pro qua ille invenit lectionem « fratris thome », quamvis nullibi cxistit nisi apud petiarium criticum sive .vpud notae auctorem.

Qu. Lxii. art. 6. ad 3; « Et ideo melius dicendum videtur quod *circumcisio* erat signum fidei iustificantis. I nde Apostolus dicit Rom. 4. quod Abraham occepit signum circumcisionis signaculum iustitiae fidei. Et ideo in *circumcisione conferebatur gratia inquantum erat signum passionis Christi futurae, ut infra patebit* ». Haec lectio est antiquissima et universalissima et prorsus thomistica, sed « non est fratris thome ·. secundum crisin nolatoris.

« Et ideo melius dicendum videtur quod *circumcisio, sicut et alia .aeramenta reteris legis,* erat *salum* signum fidei iustificantis. (Hucusque lectio est recensionis I, quam petiarius adoptavit.) Unde Apostolus dicit Rom. 4. quod Abraham accepit signum circumcisionis signaculum iustitiae fidei. Et ideo *non habet tn sc virtutem ncc conferendi gratiam nec auferendi peccatum, sed hocJiebat per virtutem passionis Christi quam circumcisio designabat* ». Hacc lectio « est fratris thome que deleta fuit de originali ». Verba pauca sunt, sed pro nostra thesi non pauca doccnL S. Thomas non solet tali stylo uti: non omisisset verbum *circumcisio* ante *non habet,* ct quid dclcrminatius quam *hocJiebat* dixisset, nec scio an *designabat* scripsisset; citatio *ut infra patebit* in lectione spuria morem S. Thomae exprimit Insuper si lectio ‹ fratris thome · lectionis vulgaris amplificatio esse intenderetur, talis esset qualis revera est. Ex his luto concluditur, quod incisum *Et ideo non habet* etc. auctorem notae patrem habeat.

Sequentis loci paternitatem notator sibi ipse vindicat: * Item qu. Ixviii. art. iiii. frater thornas ... dimittit spacium... sed hic est apposita illa vel alia (auctoritas) eiusdem augustini sufficiens ad arguendum propositum ut in suo loco patet ». Lectio natatoris cl valebit ad manifestationem mediocris ingenii cius ct praeterea demonstrat aliquam familiarem Commentarii cognitionem. Qua re quam probabilior nostra thesis fiat non opus est dicere.

Qu. Lxvm. art. 4. argumentum Sed Contra, truncum in I ct antiquis codicibus, GH6 suppleverunt ex Commentario dist. rv, qu. lll, art. 2, q̆u l; S. Thomas utroque loco agit *de baptismo peccatoris impoenitentis.*

Commentarius: - Praeterea, secundum Augustinum, qui creavit tc sine tc, non justificabit tc sine te. Sed ille qui habet indispositam voluntatem non cooperatur Deo, immo magis in contrarium operatur. Ergo in baptismo non iustificatur ·. GHh: ‹ Sed contra est quod dicit Augustinus: qui... sine tc. Sed peccator, cum habeat voluntatem non dispositam, non cooperatur Deo. Ergo frustra adhibetur libi baptismus ad iustificationcm

Hanc argumenti venionem ostendissent etiam QR, sed petianus interlocutus recitat aliud argumentum, sumptum ex dist. eadem, qu. ll, art. 2. q̆u 5; ibi S. Thomas quaerit, *utrum incorporari Christo sit effectus baptismi.*

Commentarius: « Sed contra est quod \ugusnnus dicit nd Bonifacium quod in baptismo aliquis membrum Christi efficitur Sed hoc est Christo incorporari. Ergo incorporatio est effectus baptismi ». QR sive auctor notae: ‹ Sed contra est... efficitur. Sed nullus peccator persistens in voluntate peccandi potest fieri membrum Christi, quod est incorporari Christo. Ergo huiusmodi peccator non est baptizandus, quia frustra baptizaretur ».

Plura hic observanda sunt: Primo, argumentum petiarii evidenter assumptum est cx Commentario. Secundo, iste non tnteilexit, verba *quod est incorporari Christo,* uve mediam propositionem syllogismi S. Thomac, in sua ver-

sionc prorsus otiosa esae. Tertio, cognovit lectionem GHà, num sublata inani amplificatione *huiusmodi peccator non est baptizandus*, verbatim reproduett substantiam conclusionis: «*frustra* baptizaretur ». Quarto, mirurn est petiarium non fateri unde hauserit novum argumentum. Nescio an sincero ct simplici animo taceat ; sed nostra nunc non interest. Non dubito quin cognoverit quo loco Commentarii desumptum sit argumentum *GHb;* nam locus ille quem exscribit quin citet, et locus argumenti GHà quod imitatus est, in codice Commentarii per duns scripturae columnas distant invicem. Eodem spatio distat locus Commentarii quem nota explicite allegat, quasi in defensionem spatii albi in 1: « hic (qu. 1 x v iii, nrt. 12) ... apposita est (auctoritas S. Augustini)... «assumpta cx iiii0. cius dist. ini, qu. viii, art. iii. », tacendo argumentum Sed Contra obtinere in tota traditione.

Si his addimus petianum Italum fuisse (quia in nota *ag'* scribit pro *augustini)* ct corrupte transcribere (< extra caelum non est vacuum quin non est *ibi locus* » recenser l, *in loco* QR, ei. Praef. cit. n' 26), omnia data codicis Q circa personam recensons cius exhausimus.

37. – Habemus ergo novam recensionem Tertiae Partis, scriptam supra petins. Eam tanti fecit petiarius ut, rarissimo exemplo in illa aetate, quae conferendo obsonaverat, per annotationem in fine textus publici iuris fecerit. Quali crisi fuerit, ostendunt interpolationes languidae, correctione^ insipidae, ncc rite perpensae nec dictione tbomisticae. Quod in « originali fratris thome » quatuor spatia alba relicta esse fidenter assent ; quod tribus locis lectiones primaevae traditionis ex deliberata autographi corruptione natas esse credidit ; quod impossibilem solutionem illam recensionis l ipsi Thomae adseribit ; quod lectionem ll se fabricatam, quae interpolationem sentit a longinquo, in autographo fuisse, non dico mendaciter, sed saltem contectura audaciori ct nihil haesitans offirmat ; haec denotant animum non gravem et ingenium mediocre. Petiarius cito credit proprio iudicio. facile sibi esse putat officium correctoris, virium suarum conscius onus novae recensionis Tertiae et incompletae Partis Summae alacriter suscipit. Tali homini accidere potuit, ut operis imperfecti novas petins auctas vellet Additionibus cx sibi nolo Commentario. Non video quid homini levis ingenii, qualem se in nota critica et in textu monstravit, obstaret ne crederet facile esse Summam ex materia praeiaccnte complere, ct methodum Summae imitari, renique brevissimo tempore fieri posse. A tali viro cxpectari possunt analyses fatuae, quia vix sciebat analyzare aliud esse quam materias disputandas praenotare. Inde quod circa citationes litterae Magistri nullo consilio agit, inde est quod prae festinatione scripturum codicis Commentarii veloci oculo partim legens partim coniccturans. calamo continue in peius ruente, omnium scriptorum pessimum se ostendit.

58. – Restat ul argumentationis ordine inverso de petiario auctore Supplementi arguamus nd petiarium reccnsorem Tertiae Partis. In hunc finem unum locum describemus, in ipso Supplemento peculiarem vel verius unicum. Compilator scilicet illo loco contra morem suum Commentarii reductionem data opera totaliter mutavit. Locus ergo egregie servit ad iudicnndum an auctor Supplementi a recensore Tertiae Partis ingenio et stylo differat.

Qu. Lxxiv (De Igne ultimae conflagrationis mundi) art. 2 (Utrum mundi purgatio sit futura per ignem) org. 1 : « Videtur quod haec purgatio non sit futura per ignem. Ignis enim, cum sit pars mundi, purgatione indiget, sicut cl aliae partes. Sed non debet esse idem purgans ct purgatum. Ergo videtur quod ignis non purgabit ».

Commentarius solvit obicctioncm sic: ▮ Ad primum ergo dicendum quod ignis non venit in usum nostrum prout est in materio propria; sic enim remotum est a nobis: sed solum prout est in mutena aliena. Et quoad hoc poterit per ignem in sua puritate exsistentem purgari *ipse mundus* (lege *iste ignis)* quantum ad hoc quod habet dc extraneo admixtum ».

Compilator corrigens : « Ad primum ... aliena. Et ideo quantum ad hoc poterit purgare mundum per ignem in sua puritate existentem ; quantum vero ad hoc quod habet de extraneo adiunctum poterit purgari. Et mc diverso respectu idem erit purgans ct purgatum, quod non est inconveniens ».

In rcdactione Compilatoris verba *per ignem in sua puritate existentem* proprium locum haberent post verbum *purgari,* quod per sc patet. Hoc erratum iudicium consonat illi non minus errato, quo supra verba *quod est incorporari Christo* quamvis prorsus inutilia conservavit. Lectio vero Compilatoris: « Et sic diverso respectu idem erit purgans ct purgatum, *quod non est inconveniens* ·, ct illa alia notatoris: ♯ Ergo huiusmodi peccator non est baptizandus, *quia frustra baptizaretur* », illa etiam singularis Q: < Utrum, non fuisset peccatum *seu homo peccator,* Deus incarnatus fuisset », eundem amplificandi modum, eandem inanem verbositatem prae se ferunt. Nescio quid obstaret ut ab inventore huius correctionis omnes ineptas correctiones Tertiae Partis excogitatas esse putemus.

Qualis autem scientiae esset ille homo, patefaciunt sequentia specimina, quae pro coronide hoc ultimo loco aubiicimus. Res pertinent partim ad usum quotidianum, partim ad scientiam naturalem; aliquod specimen iam nobis dedit : 190 b 12 vulneres legerat pro vuUitrcs; vidimus n. 42. quomodo se extricet.

171 a 7 arbuttris QLc; 178 671 falliculis QpLe pro folliculis; 190.12 /mali evaporatione QLMe pro /urnali ; 200 a 7 /upidis Q.MpL pro inspidis; 202 a 2 salamandria QL (b 14 Q); ibi b 14 cbuno QLMe pro ebeno et 164 b 72 (empesta QLc pro tempestas, itacismis illicitis; 210b6 Fidentibus QMpLe pro rudentibus; 22904 *in* ovilibus Q.MpL pro monilibus.

117 b i3 « scit sibi non solvendum » Q.Mc pro « non sit solvendo · ; 210666 invincipabilis QL; 227 α 17 *coniunctabile* QpL pro *commendabile.*

15z b 12 loannem *et* Damascenum QL; 154b 9 Casiodorensis QLc pro Altissiodorcnris ; 155 b 12 *inimids* QLMNc pro *Ninivitis.*

Si lapsus calami est 214 a 12 < in oriente ct accidente » QLc, non ita 199 b 63 - qui dicit *carnem* esse in coelo nihil notifient ei qui non novit nisi *carnem* qui est animal » QMpLe pro *canem,* et 242 a 28 « *opes* stellas » QMpL pro *compares ;* 16 b 3 *per vie* etatem QpLe pro *pervietA*tem; 216670 rapacitatem QpL pro opacitatem; 243 a 8 *op(er)ata* QpL pro opaca. Excusabile sit 233 b 57 « superabundantia · QLMe pro fcuperbitertia », non veniale est ibidem lin. 68 aà/ato QpLe pro abaco.

Quod testibus QpL scribat 174 a 3o Empcdeocles, 206a7i < in libro Hieronymi de \ *iribus* Illustribus · ct 217 α 69 «olera vio/cntia ‣ pro virentia; item 214 a 32 tuita pro tuba. et 216 a 17 /agenda pro ungenda. reducendum videtur ad illud curiosum phaenomenon attractionis modo soni modo contextus vicini, in quo non possumus quin significantissimum indicium videamus scriptoris distracti ct male velocis.

Quo longius phaenomenis insolitis vel potius prorsus singularibus codicis Brixiensis incumbebamus, eo clarius recenser Tertiae Partis se nobis continuntorem operis imperfecti manifestabat. Si utrobique elementa α S. Thoma certe aliena seponas ct per sc consideres, idem eorum apparet stylus, eadem praepostera judicandi promptitude, eadem criseos insufficientia; accedunt eadem petiarum methodus, a quibus corrector utique non a longe indicatur, ct experientia Commentarii quam prodit rccensor Tertiae Partis. Haec omnia licet diversissima sint, conspirant tamen ut credamus petias Tertiae Partis ct Supplementi ab uno codcmque petiario-corrcctorc profectas esse.

Absoluta Summa Theologica, ad studium Summae Contra Gentiles Deo favente progredimur. In quo rursus occasio praebetur examinandi an eius operis traditio etiam unius tramite transcriptionis divulgatum sit. Sed ordine inverso dc autographo ad traditionem arguere licebit.

DE CITATIONIBUS

Non icnicl diximus, S. Thomam glossas Petri Lornbardi in Psalmos et in S. Pauli Epistolas constanter adhibuisse in *Summa Theologica ;* hoc idem nunc affirmamus de citatis a S. Doctore glossis m Supplemento, seu in illa parte *Commentariorum in IV Sententiarum cx* qua compilatum est Supplementum Tertiae Partis. De quo si quis dubitet, consulat qu. iv, art. i, arg. 4; qu. v. art. 1, arg. *Sed eunt.* ; qu. xxv, art. 1, argg. 1 ct *Sed cont.* ; qu. ux, art. a, arg. 5 ; qu. 1 x ix , art. 3, argg. 1 et 3 ; qu. i.xxi, art. 9, ad 4; qu. 1 x x iv , art. 4, argg. 3 ct *Sed cont.* 2; qu. 1 x x x t i. art. I. arg. *Sed cont.* ; qu. 1 x x x v ii, art. 1, arg. 2, ct art. 2. arg. *Sed cont.* 1 ; qu. 1 x x x ix , art. 4, arg. 1 ; qu. xci, art. 2, ad 6; qu. xeix, art. 5, arg. 4.

Opiniones ct dicta B. Alberti .Magni pluries in medium alleruntur m Supplemento; mori tamen tunc tempons recepto parens I). Thomas nomen cius Ucct. Exempla habes, qu. vn, art. 1, arg. 4; qu. xxxiv, art. 2; qu. xxxvn, art. 4, ad 9; qu. xi.ui, art. 2, ad 2; qu. xLvn, art. 1, ad 4; qu. 1 x x i. art. 5 ; qu 1 x x v i, art. 2 ; qu. Lxxvin, art. 2, arg. *Sed cont.;* qu. i.x x x ii, art. 2, arg. 1; qu. 1 xxxiv, art. 3; qu. LXxxvit art. 1 ; qu. 1 x x x v ii, art. 3 ; qu. 1 x x x v iii, art. 4, ad 3; qu. xcvm, art. 2, ad 1.

Cum Alexander Halensis ultra tractatum de Poenitentia *Summam* suum non perduxerit, nonnisi pauca caque ex antecedentibus loci illius operis desumpta, in Supplemento post dictum tractatum invenies.

Quae citationibus nostris desunt, notis infraposilis supplere pro viribus nisi sumus.

Qu. i, art. 1, in corp. : « Alia (definitio) sumitur cx verbis Augustini.... quae est : *Contritio est dolor remittent peccatum* », In libro *de 1'era el falsa Poenit.* (inter Opp. Aug.), cap. xiv, n. 29, habetur: *Delendum est et dolore purgandum.* Gratianus etiam. Append, ad can. *Si cui,* dist. 1 *de Poenit.,* post quaedam ex Augustino excerpta dicit : *Luce clarius constat, cordis contritione, non oris confessione peccata dimitti.*

Qu. n, art. 4, arg. 2: « Unde Hieronymus dicit, quod poena Arii nondum est determinata, quia adhuc est possibile aliquos per cius hacrcsim corruere ·. Hoc Augustini esse dicit /Vutissiodorcnsr, *Summae* lib. II. tract, xxtx, cap. 6, part. 3, ct lib. IV, qu. *de Damnatione reproborum,* cap. 11; item, Halensis, *Summae* lib. IV, qu. xvu, m. 3, ari. 9; S. Bonaventura. IV *Sent.,* dirt. k l v i, art. 1, qu. 1; ct B. Petrus Tarant, ibid., qu. iv, art. 3. Tamen non invenimus in Hieronymo, nec in Augustino. S. Baxilius, lib. *de Vera virginitatis integritate,* n. 33 (.Migne Pair. Gr. XXX, ?38), dc haereticis scribens dicit: *Sic Marcion ct alii qui haeretica dogmata in hac vita seminavere, damnum inferunt, ac omnes qui ab eis hic laeduntur, gravioribus mali auctores suppliciis, etsi iam olim mortuos, illic* (sc. in inferno) *tradunt.*

Qu. iv, art. 1, in corp.: « Dicit Hugo de S. Victore, quod Deus absolvens hominem a culpa cl poena aeterna, ligat cum vinculo perpetuae detestationis peccati ». Hugoni de S. Victore hoc attribuunt Halensis, *Summae* p. IV, qu. x v ii, m. 2, art. 2. ξ 2. et S. Bonaventure, IV *Sent.,* diet, xvi, p. i, art 3, qu. 2, nccnon dirt. xvni. p. 1. art. 2, qu. 2, qui in posteriore hoc loco citat Hugonem in libro *de Potestate ligandi.* late vero liber, etsi antiquitus Hugoni adscriptus, nunc a Richardo de S. Victore scriptum esse constat. Quod a D. Thoma citatur, erui potest cx capp. ni, v. ct xm eiusdem.

Qu. vn, art. t, arg. 1 : · Videtur quod Augustinus inconvenienter confessionem definiat, dicens: *Confessio est per quem morbus latens spe veniae aperitur* ». Ita Augustinum definisse testantur B. Albertus, IV *Sent.,* dist. xvi, art. 16. Halensis, *Summae* p. IV, qu. xvm, m. 4, art. 2, § 3, S. Bonaventure, IV *Sent.,* dirt, xvii, p. ni, art. 2, qu. 2, ct B. Petrus Tarant, ibid., qu. 11. art. 1. Non invenitur talia definitio m Augustini operibus, sive genuinis sive suppositititiis, etsi quoad sententiam pluries apud ipsum habeatur. Quae textui citato magi conveniunt loca, in margine posuimus.

Ibid., arg. 4 : « Quidam autem dicunt sic : *Confessio est sacramcntalis delinquentis accusatio, cx erubescentia et per elaves Ecclesiae satisfactoria, obligans ad peragendam poenitentiam iniunctam* ». B. Albertus, IV *Sent.,* dist. xvi, art. ıó, dicit: *Definitur autem* (confessio) *a magistris qui praecesserunt nos sic: Confessio est peccatorum sacramcntalis* etc., ut supra, omisso *Ecclesiae.*

Qu. vin, art. 4, arg. 1 : · Gregoriu enim dicit: *Apostolico moderamine et pietatis officio a nobis constitutum est* » etc. ita etiam B. Albertus, IV *Sent.,* dirt, xvii, art. 40. Etsi in canone *Ex auctoritate* (24), Gaus. XVI, qu. 1, Gregorio inscribatur, sumitur ex can. 3 Concilii Nemautensis, un. 1096. Vide Mansi, XX. 934.

Qu. x, art. 2, arg. 2 : « Voluntas pro facto reputatur, ut in littera dicitur ». In littera, IV *Sent.,* dist. xvii, cap. 1, Cassiodoro adseribitur, et sic ponitur: *Votum enim pro operatione indicatur.* Cassiodoru , *Exposit. in Psalter.,* Pi. xxxi, vera. 7: *Sic iudicat (Divinitas) pium votum, quemadmodum operationis effectum.* Can. *Magna pictas* (5), *de Poenit.,* dist. 1: *Votum enim pro opere reputatur;* cl Augustino attribuitur ibid. Ipse *Enarr.* 11 in P xxxi, vers. 7, dicit: *Quidquid vis, et non potes, factum Deus computat.*

Qu. xi, art 1, ad 1 : « Quidam dicunt quod sacerdos non tenetur servare sub sigillo confessionis nili peccata dc quibu pocnitens emendationem promittit: aliter potest ea dicere ei qui potest prodesse ct non obesse ». Halensis, *Summae* p. IV, qu. xix, m. 3, art. 1, in casu quo qui» confitetur peccatum ut est in proposito dc futuro, determinat hoc modo: *Dico ergo quod non tenetur (sacerdos) celare simpliciter: nec si sacerdos talem confessionem* rei»e*larct, posset condemnari tanquam violator sigilli confessionis : tamen quia hoc quaedam species esset mala, et infamia sequeretur, propter hoc credo quod xi non tenetur de iure talem confessionem occultare, debet tamen celare ratione publicae honestatis, nisi inconveniens aliquod grave sequeretur; tunc enim credo quod non esset talis confessio penitus tacenda : nec tamen publice revelanda propter periculum infamiae; sed caute ct secreto alicui qui posset et vellet prodesse innotescendo.*

Ibid., art. 5, in corp. Opiniones hic a D. Thoma allatas, invenies etiam in Halensi, *Summae* p. IV, qu. xix, m. 2, art. 3, § , quarum primam el secundum tam ipse quum S. Thomas reiicit, tertiam vero uterque amplectitur.

Qu. xiv, art. 3 : « Quidam dixerunt quod per caritatem sequentem opera extra caritatem facta vivificantur quantum ad hoc quod sunt satisfactoria, sed non quantum ad hoc quod sunt meritoria vitae aeternae ·. Hanc sententiam Magistri, IV *Sent.,* dist. xv, cap. *Quibusdam,* versus medium, et cap *Ex his ostenditur,* S. Bonaventure, IV *Sent.,* dist. xv, p. i, art. unie., qu. 4, *multum probabilem* esse dicit, quamvis alteram, sc. quod nullo modo vivificamur, *securiorem* esse affirmet.

Ibid., art. 4, *Sed contra :* · Augustinus dicit, quod *peccator non est dignus pane quo vescitur* ». Quod dictum Guliclmus Parisiens., lib. *de Meritts,* cap. unie., ct Halensis, *Summae* p. IV, qu. xxiv, m. 4. art. 2, § 3, cl art. 3, § 1, *secundum Augustinum* esse dicunt. Item Hnl., *Summae* p. I, qu. xxxix, m. 3, art. 3 : *dicit Augustinus quod peccator* etc. Autissiod. quoque. *Summae Aur.* lib. Ill, qu. *('trum bona opera facta extra carit, sint meritor..* S. Bonaventure, IV *Sent.,* dist. xv, p. 1, art. unie., qu. 5, cl B. Petrus Tarant, ibid., qu. 111, art. 1, Augustino adscribunt. In quo tamen non occurrit.

Qu. xn, art. 5, in corp.: « Quidam autem dicunt quod (opera bona extra caritatem facta) diminuunt poenam inferni, non subtrahendo aliquid de ipsa quantum ad substantiam, ecd fortificando subiectum ut melius sustinere possit ». Hanc opinionem refutant Halensis, Xummaep. IV, qu. xxiv, m. 4. art. 3, § ult., ct S. Bonaventure, IV *Sent.,* dist. xv, p. i. art. unie, qu. 6.

Ibid.: « Quidam etiam dicunt quod diminuitur poena quantum ad vermem conscientiae, licet non qumium ad

ignem ». Halcnsis, loco citato in nota praecedenti, dicit, quod (opera bona facta extra caritatem) *valent ad tolerabiliorem damnationem quantum ad vermem ; quia minus cruciabitur (peccator), ct minorem habebit remorsum quam si opera huiusmodi omnino neglexisset.* Idem tenet S. Bonaventura, loco proxime citato.

Qu. xv, art. 2, ad 3 : « Sicut cx eodem igne, ut Gregorius dicit, aurum rutilat ct palea fumat, ita etiam iisdem flagellis ct boni purgantur, ct mali magis infitiuntur per impatientiam ». D. Thomas, IVSe/t/., dist. xxi, qu. 1, art. 1, ǫu 2, arg. *Sed cont.* 1, citat Grcgorium. Apud S. Bonavcnt. IV *Sent.,* dist xx, art. 6, legimus: *propter illud verbum Gregorii, quod sub eodem igne electus purgatur, et damnatus crematur, in IV Dialogorum.* B. Albertus, IV *Sent.,* dist. xx, art. 7 ; *Dicit Gregorius, quod sicut in fornace sub eodem igne aurum rutilat et palea fumat; ita in inferno sub eodem igne damnatus crematur et electus purgatur.*

Gregorius, IV *Dialog.,* cap. xun, dicit unum ignem inferni diversimode cruciare peccatores. Augustinus, *De Civ. Dei,* lib. I, cap. vm, n. : *Nam sicut sub uno igne aurum rutilat, palea fumat..... ita una eademque vis irruens bonos probat, purificat, eliquat; malos damnat, vastat, exterminat.* Augustino igitur adiudicandurn, non Gregorio.

Ibid., art. 3, in corp.; « Contra concupiscentiam camis ordinatur ieiunium, contra concupiscentiam oculorum ordinatur eleemosyna, contra superbiam vitae ordinatur oratio, ut Augustinus dicit, super *Matthaeum* ».

Halensis, *Summae* p. IV, qu. xxv, m. 1: *Quia ergo tria sunt propter quae necessaria est satisfactio, sc. abstinentia ieiunii contra concupiscentiam carnis, erogatio eleemosynae contra concupiscentiam oculorum, humilitas orationis contra superbiam vitae: unde Augustinus : Si vis orationem tuam volare in caelum, fac ei duas alas, sc. ieiunium ct eleemosynam.* Quod habet Augustinus in fine *Enarrat., in Ps.* XLI1. Item, Scrm. I.XII, ni. XXXV, olim *de Temp.* LIX (inter Opp.), ubi explicat Matlh. vi, 5, dicit : *Qui vero vult orationem suam volare ad Deum, faciat illi duas alas, id est, eleemosynam et ieiunium.* Sermo iste intitulutur *De verbis Ivangclii Matthaei* v *Ego autem dico vobis, Diligite* etc. S. Bonaventura, IV *Scnt.*> dist. xv, p. 1l, art. 1, qu. 4, citat *Augustinum in Sermone Domini in monte.*

Qu. xvt, art. 2, arg. *Sed cont.* 2 : In *Vitis Patrum* legitur a quodam Patre dictum, quod etiam Abraham pocnitebit dc hoc, quod non plura bona fecerit ». Invenitur in *Vitis Patrum,* lib. V, *Verba Seniorum,* libello septimo, n. 29 (Mignc Pair. LaL LXXIII. 900).

Ibid., an. 3, arg. 4: « In animabus separatis potest esse poenitentia, ut quidam dicunt ». Magister, IV *Sent.,* dist. xxi, cap. i, dicit peccata venialia post hanc vitam posse remitti. Item B. Albertus, IV *Sent.,* dist. xxi, art. 1. Quibus consentit S. Bonav. IV *Sent.,* dist. xxi, p. 1, art. 2, qu. i, etsi Halensis, *Summae* p. IV, qu. xv, m. 3, art. 3, contrarium ut probabilius teneat, plures antiquos secutus.

Qu. xvm, art. 4, arg. 1 : « Hieronymus enim dicit : Mensuram temporis in agenda poenitentia non satis aperte praefigunt canones pro unoquoque crimine, ut dc singulis dicant qualiter unumquodque sit emendandum, sed magis arbitrio sacerdotis intclligentis relinquendum statuunt ». In Hieronymo non invenitur, etsi ipsi in Decretalibus ct a Magistro attribuatur. In lib. *De Divinis Officiis* (Inter Opp. Alcuini), cap. xm, sic legimus: *Mensuram vero temporis in agenda poenitentia idcirco non satis attente praefigunt canones pro unoquoque crimine, sed magis in arbitrio antistitis relinquunt...* etc., nullo auctore citato.

Qu. xxii, art. 1, in corp.: « Presbyteri parochialcs nonnisi ex commissione cis facta, vel in certis casibus (possunt excommunicare), sicut in furto ct rapina ct huiusmodi, in quibus est cis a iure concessum ». Idem tenet S. Bonaventura, IV *Sent.,* dist. xvm, p. n, art. unie., qu. m. Cf. 1Ialens., *Summae* p. IV. qu. xxi. m. 1, art. 4, § 2, et B. Albert., IV *Sent.,* dist. xvm, art. 19.

Qu. xxv, art. 1, arg. 2: « Deus absolvendo a culpa obligat ad poenam temporalem, ut dicit Hugo de S. Victore ». Etiam B. Albertus, IV *Sent.,* dist. xx, art. 19, id Hugoni attribuit. S. Bonaventura, IV *Sent.,* dist. xvm, p. 1, art. 2, qu. 11, *cx verbis Hugonis in libro de Potestate ligandi* desumptum dicit. Iste liber est lUchardi a S. Victore, ut supra diximus. Cf. not. ad qu. iv, an. 1. In locis α nobis citatis in margine, nonnisi quoad sententiam apud Hugoncm et Richarduin invenitur.

Ibid., in corp. : « Quidam dicunt quod non valent (indulgentiae) ad absolvendum a reatu poenae quam quis in purgatorio secundum iudicium Dei meretur, sed valent ad absolvendum ab obligatione qua sacerdos obligavit pocnitentem ad poenam aliquam, vel ad quam etiam obligatur ex Canonum statutis ». Sic videtur sensisse Cancellarius Parisiensis, Extra, *de Poenit. et Remiss.,* cap. *Quod autem,* teste Postillatorc S. Raymundi *Summae,* lib. Ill, tit XXXIV, *de Poenit.* etc., § 5.

Qu. χχvιιι, art. 3, arg. 1 : « Voluntas pro facto reputatur ». Cf. not. ad qu. x, art. 2, arg. 2.

Qu. xxix, art. 7 : « in omnibus sacramentis Novae Legis, quae efficiunt quod figurant ». Cf. not. ad P. III, qu. lxii, art 1, ad 1.

Qu. xxxi, art. 1, arg. 2 : ‹ Dc quibusdam Patnbus in Aegypto legitur, quod oleum ad infirmos transmittebant, ct sanabantur ». Locis citatis in margine adiungi potest: Vita S. Pachomn Abb. Tabcnn. (*Vitae Patrum,* lib. 1), cap. vχχvι; item. Vita S. Macarii Aegyptii, *Palladii Lausiaca,* cap. ix (Append, ad Wf *Patrum).*

Qu. xxxiv, an. 3, arg. t : ‹ Ordo est pars potestatis, secundum Isldorum ». Lege *Priscianum.* – B. Albertus, IV *Sent.,* dist xxxiv, art. 3, ‹ *Ordo enim,* inquit, *etiam secundum Grammaticos, reducitur ad potestatem, quia est pars potestatis* .. Non esse Isidori constat: vide l *Etj-moi,* cap. rv, num. 16, 17, ubi de potestate ct ordine tractat. Priscianus Grammaticus, lib. I, cap. *dc Litteris,* habet ut citatur a D. Thoma et B. Alberto.

Qt. xxxv, art. 5, arg. 2, in margine, pro *dist. xxtx* lege *dist. xxiv.*

Qu. xxxvn, art. 2, in corp. : « Quidam sufficientiam ordinum assumunt per quondam adaptationem ad gratias gratis datas, de quibus hebetur 1 *Cor.* xn ». S. Bonaventura, IV *Sent.,* dist. xxrv, p. 1l, art. 2, qu. iv, dicit, modum hunc accipiendi pluralitatem ordinum desumi ex dictis Isidori. Revera iste, VII *EtymoL,* cap. χιι, novem ordines enumerat, inter quos Episcopatum ct Psalmistatum : attamen nec ibi. nec in II *de Officiis,* cap. v sqq., ubi de singulis tractat, adaptationem ad gratias gratis datns invenies.

Ibid.: Et ideo alii assignant secundum quondam assimilationcm ad caelestem hierarchiam ». Hanc assignationem, teste S. Bonaventura. loc. cit. in nota praecedente, trahunt ex dictis Dionysii: quippe qui novem ordines angelorum esse docet. *Cael. Hier.,* cap. vi sqq.; cx quo inferunt novem esse ordines in Ecclesia militante siout in Ecclesia triumphante. Autissiod. *Summae* lib. IV, tractando *dc Sacramento in quo confertur gratia prerogativa,* sc. de Ordine, cap. 1, dicit: *Aliorum est opinio, quae nobis magis placet, quod tot sunt ordines in Ecclesia militanti quot sunt in caelesti, sc. septem praedicti ct praeterea Episcopatus ct Archiepiscopatus* (falso legitur: *Archidiaconatus).* Tamen nullam adaptationem horum ad ordines caelestes apud ipsum legimus.

Ibid. : « Et ideo alii appropriant ordines septem donis, ut sacerdotio respondeat donum sapientiae · etc. Magister, dist. xxiv, cap. r, et I lugo dc S. Viet., *De Sacramentis,* lib. II, p. m, cap. 5, septem esse ordines dicunt propter septiformem gratiam S. Spiritus: sed appropriationem a D. Thoma allatam non tradunt. Invenitur apud Hugoncm Rothonugensem, saeculi XII. loco a nobis in margine citato. B. Albertus, IV *Sent.*, dist. xxiv, art. 6, refert alium modum adaptationis ad septem dona, quem tamen *expositionem extortam* vocat.

Ibid.: « Et ideo aliter dicendum, quod Ordinis sacramentum ad sacramentum Eucharistiae ordinatur ». B. Albertus, IV *Sent.,* dist. xxiv, art. 5, et S. Bonaventura, ibid., dist. xxrv, p. 1l, art. 2, qu. tv, distinguunt Ordines per relationem ad Corpus Christi verum ct Corpus Christi mysticum: inter sc tamen discordant in modo exponendi.

Qu. XL, art. 6, arg. *Sed cont.* i.: « legitur in Concilio Constantinopolitano: *Veneramur secundum Scripturas el secundum Canonum statuta et definitiones, Sanctissimum Antiquae Romae Episcopum primum esse et maximum Episcoporum, et post ipsum Constantinopolitanum Episcopum.*

S. Thomas, Opusc. 1, *Contra Errores Graecorum,* primam tantum huius partem exhibet, scilicet, *Veneramur... maximum Episcoporum,* dicitque esse in *canone Concilii* expressam. In libro Anonymi *Contra Graecos,* ab Uccellio edito, Romae 1880, parte II, *de Primatu Rom. Eccles.,* integre sic datur: *Veneramur secundum Scripturas ct Canonum definitiones, Sanctissimum Antiquae Romae Episcopum, primum Ecclesiae, ct maximum omnium Episcoporum; ct post ipsum beatissimum Constantinopolitanum Episcopum Novae Romae dicimus habere ordinem ct post Sanctissimum Apostolicum /Tironum.* Liber iste a D.Thoma, iubente Urbano IV, examinatus est. Prima haec pars nonnisi quantum ad sensum habetur, can. xuv inter canones Ixxxiv Nicaeno-Arabicos, quem videre est apud Mansi, II, 995.

Secunda pars, sc. *ct post ipsum Constantinopolitanum Episcopum,* est ex can. III Concilii ConMantinopolitani I. Vide Mansi, II, 559. « *Constantinopolitanus Episcopus habeat priores honoris partes post Romanum Episcopum, eo quod sit ipsa Nova Roma* ». lustinianus, *Novella* CXXX1, cap. n,ita dicit; *Sancimus secundum earum* (sc. Synodorum) *definitiones. Sanctissimum Senioris Romae Papam primum esse omnium sacerdotum, beatissimum autem Archiepiscopum Cnnstantinopoleos Novae Romae secundum habere locum post Sanctam Apostolicam Sedem Senioris Romae.*

Ibid., arg. *Sed cont.* 2; « Beatus Cyrillus Episcopus Alexandrinus dicit: Ut membra maneamus in capite nostro Apostolico Throno Romanorum Pontificum, a quo nostrum est quaerere quid credere et quid tenere debeamus, ipsum venerantes, ipsum rogantes prae omnibus; quoniam ipsius est reprehendere, corrigere, statuere, disponere, solvere ct ligare, loco illius qui ipsum aedificavit: ct nulli alii quod suum est plenum, scd sibi soli dedit, cui omnes iurc divino caput inclinant, ct primates mundi tanquam ipsi Domino lesu Christo obediunt ».

Hoc lotum invenitur tn praedicto Anonymi *Libro contra Graecos,* part. II. *de Primatu Rom. Eccles., Cyrillus Alexandrinus.*

In Opusculo S. Thomae *Contra Errores Graecorum,* Ed. Uccdlii, part. 11, cap. χχι, § 5, habetur prima pars, sc. *Ut membra maneamus.... tenere debeamus t* et attribuitur Cyrillo in libro *Thesaurorum.*

Secunda pars, sc. *ipsum venerantes, ipsum rogantes prae omnibus,* deest apud S. Thomam ibidem

Tertia pars, *quoniam ipsius est.... aedificavit,* invenitur in Uccclli loc. cit. § 6.

Quarta pars, sc. *et nulli alii.... dedit,* ibid. § 3. Reliqua, sc. *cui omnes.... obediunt,* ibid. § 4. Ilac duae citantur ex libro *Thesaurorum.*

In editionibus S. Cyrilli nihil huiusmodi repentur losephus Mcthoncnsis, in tractatu *Pro Concilio* Florentino, cap. v, *dc Primatu Papae,* num. xi (Mignc P Gr. CLIX, 1351), dicit: *Cyrillus beatus Alexandrinus Archiepiscopus in /Tiesauris ita scribit: * Quod oportet nos tanquam membra caput sequi, id est, Romanum Pontificem et Apostolicam Sedem, a qua debemus petere quid credere et sentire debeamus ac tenere, quia ipsius tantum est confutare, redarguere, confirmare, ordinare, solvere et ligare* ».

Ibid., ad I: « *Pasce oves meas,* id est: *Loco mei,* ut dicit Chrysostomus, *praepositus et caput esto fratrum, ut tc in loco meo assumentes, ubique terrarum tc in throno tuo sedentem praedicent et confirment* ». In Chrysostomi impressis non invenitur. S. 'Thomas, Opusc. *Contra Errores Graecorum,* Ed. Uccdlii, part. II, cap. χχι. § q, habet: *Et Chrysostomus... dicit: « Pasce oves meas, id est, Loco mei praepositus esto fratrum* », ceteris omissis.

In Anonymi *libro Contra Graecos* (dc quo in nota praecedente), part. II, *de Primatu Rom. Eccles., loannes Chrysostomus,* idem legitur, excepto *epistata, id est, praepositus.*

Qu. xu, art. 4, arg. 5: « etiam primus motus in huiusmodi (sc. actu carnalis) delectationem est peccatum veniale ». Vide tom. XI Pracfat., not. ad qu. xxvu.art. 4, arg. 1.

Qu. xLii, art. 1, org. 4: « Omne sacramentum Novae Legis efficit quod figurat ». Vide notam ad qu. xxix, art. 7.

Qu. xLvn, art. t. arg. 4: « dicit enim (Tullius) quod vi est impetus dominanti retinens rem intra termino» alienos » Idem Tullio adscnbit B. Albertus, IV *Sent.,* dist. xxtx, art. 1: quod Tullii sit. nobis non constat.

Ibid., art. 3, in corp.: « Quidam autem dicunt, quod si adsit consensui, quamvis coactus, interius, est matrimonium quantum ad Deum, sed non quantum od itatum Ecclesiae ». Guillelmus Rhcdoncnsis Ord. Pracd., postillator *Summae* S. Ra\mundi, ct S. Thomae coaetaneus, hanc opinionem dicit esse Ilugutionis, Cous. XXXI, qu. 1. Vide *Summ.* S. Raym. p. IV, tit. xt, § 1. postill.

Qu. L. art. unie., in corp.; « Unde versus: *Ecclesiae vetitum* » etc. Ita etiam S. Raymundus, *Summae* lib. IV, tit. n, § 9, ct B. Albertus, IV *Sent.,* dist. xxxrv, art. *2:* qui tamen in fine habent *iuncta teneri.*

Ibid.: ‹ quae his versibus continentur: *Error, conditio* » etc. Idem S. Raymundus ct B. Albertus, loci» citatis; S. Raymundus pro *facta retractant, iuncta retractant.*

Qu. un, art. 2, in corp.: « est dc veritate vitae, quae non est propter scandalum dimittenda ». Cf. noL ad ℣F ℣P qu. XLin, art. 7, arg. 4.

Qu. i.v, nrt. 5. in corp.: « punctus motus facit lineam ». Est modu. loquendi Platonicorum. Vide Comment. S. Th. in I *de Anima,* lecL xi.

Qc. I.VI, art. 2, ad 3. In margine dele *art. 3, arg. r.*

Qu. i.vin, art. 5, arg. 2. Dc nota in margine, cap. *Is qui, de Regular,* etc. in Sexto, vide Friedberg.

Qc. Ixv, art. 1, arg. 9; « Cum zelus sit amor non patiens consortium in amato ·. S. Thomas, Comment in I *ad Cor.,* cap. xiv. lect. t: *Secundum quosdam ^elus est ‹ amor intensus non patiens corsortium in amato ».* Et in II *ad Cor.,* cap. xi, lecL 1: *Et ideo consuevit* (zelus) *definiri « Amor intensus »* etc.

Qu. Lxvii, art. 7, in corp.: « Unde in eo (libello repudii) erat scriptum talc secundum eum (sc. loscphum): *Promitto tibi, quod nunquam tecum conveniam ».*

Idem Halensis, *Summae* p III, qu xlvi, m. 2, art. 5. loscphus, *Antiquit. lud.,* lib. IV, cap. νπι: *« scripto confirmet se non amplius cum ca rem habiturum esse ».*

Qc. Ixix, art. 5, arg. *Sed cont.:* · In inferno nulla est redemptio ». Invenitur in resp. vn Offic. Defunct ct apud S. Bernard., Scrm. XLII *de Diversis,* n. 5. — Anastosius Sinaita, saec. vi scriptor, *in Psalm.* VI, ven. 6. dicit: *In inferno nullus est poenitentiae locus /n sepulcJiro nulla est remissio.* Glossa cx Rabano in *Eccli.* cap. xl, vers. 3: *In inferno nulla erit mitigatio.*

Qu. Ixxi, an. 5, in corp: · Autiwiodorcnsis enim dixit, quod suffragia prosunt damnatis, non quidem per diminutionem poenae, vel per interruptionem, scd per confortationem patientis ». Idem B. Albertus, I\ *Sent.,* dist. xlvi, art. 2: S. Bonaventura. I\ *Sent.,* dist. xlvi. p. 1. art. 1» qu. t. opinionem refert, sed auctorem non nominat. In margine scripsimus: I7Λ· *Summ. Aur. lib. IV, de Damnatione reproborum,* ubi diffuse tractat Autmiodorcniis de mitigatione poenarum infernalium; quin tamen de sententia illi hic adscripta verbum faciat. Immo versus finem secundae ꝑani capituli, ait: *Dicimus, sine praciudicio melioris sententiae, quod tlla* (opinio) *quae dicit, quod suffragia non prosunt damnatis, probabilior est et magis consonat divinis eloquiis.*

Ibid., art. 6, arg. t: «In inferno nulla c»t redemptio ». Cf. supra, not. ad qu. Ixix, art. 5, arg. d *cont.*

Ibid., art. 8, arg. 2: « Sacramenta efficiunt quod figurant ». Cf. not. ad Pan. Ill, qu. t.xu, art. 1, ad 1,

Ibid., art. it, arg. 2: · Sicut Augustinus dicit in libro I *de Civ. Dei, Antiquorum iustorum* » etc. Notandum est Augustinum transtulisse capp. xu ct xm lib. I *de Civit. Dei* ad capp. II et m libri *de Cura gerenda pro mortuis.* Quod ct ipse testatur in cap. in ℟um posterioris, licet dc titulo *de Civit. Det* taceat. Quod est observandum pro arg. 3 ct arg. *Sed cont.* huius articuli, nccnon pro respp. ad argg. 2 ct 3.

Ibid., in corp. : « dicitur enim *monumentum* quasi *monens mentem,* ut dicit Augustinus in lib. *dc Civit, Dei.* ct in lib. *de Cura pro mortuis agenda ».* Nihil huiusmodi in lib. *dc Civit. Dei,* etsi habeatur in cap. iv hbri *de Cura gerenda pro mortuis.*

Qu. 1 x x îi, art. i. In capite articuli, *HΛ , qu. tv, art. u,* corrigatur *in IP IIae, qu. LXXXIl/, art. 4, ad j.*

Qu. 1 x x ih, art. 1, nrg. 5<»d *cont. 2 :* · Hieronymus ponit quindecim signa praecedentia iudicium » etc. S. Bonavcnturn, IV *Sent.,* dist. x l v ih, dub. 3, eadem quae S. Thomas, refert : *Dicendum* inquit, *quod ita consuevit referri, quod primo die* etc.

S. Petrus Damtanus, Opusc. LIX, *de Novissimis et Antichristo,* cap. iv, hacc quindecim signa ponit, dicitquc sc didicisse ca *//. Hieronymum referre.... Res, ergo,* inquit, *sicut ad nos pervenit, huius stylo se simpliciter inserat, ut antiquis etiam Hebraeorum populis, qui divini iudicii terror increverit, ex eorum paginis innotescat.* Petrus Comestor, *Hist. Scholast. in Evang.,* cap. g x l i: *Hieronymus autem,* ait, *in Annalibus Hebraeorum invenit signa quindecim dierum ante diem iudicii.* Sed signa α Petro Comestore allata non conveniunt quoad omnia cum iis a D. Tboma post S. Petrum Dnminnum datis. Lyrunus Gloss, in Luc cap. xxr. vens. *Erunt signa* etc., Petrum Comestorem citat et sequitur, quindecim ab ipso indicata signa referens, Hieronymumque auctorem nominans.

Qo. Lxnv, art 4, ad l : < sicut Augustinus dicit, XX *de Civit. Dei,* verba illa Psalmi (Pe. et, vers. 36, 37) sunt intclligcnda de *caelis aeriis ».*

In libro citato, cap. xvm, Augustinus Psalmum non citat, sed exponens verba S. Petri, Epist. II, cap. ut, vers. 5, 6. dicit: *Nam et illo tempore periisse dixit, qui tunc erat, mundum: nec solum orbem terrae, verum etiam caelos, quos utique istos aerios intelligimus ;* et infra ait, Sanctos in conflagratione mundi *futuros esse in superioribus partibus, quo non ita ascendet flamma illius incendii, quemadmodum nec unda diluvii.* Sed cap. xxtv eiusdem lib. XX, simili modo S. Petri verba exponit, citato Psalmi illius loco de quo agitur, etsi expressione *caelis aereis* non utatur.

Ibid., art. 7, arg. *Sed cont.* 2 : « Cum tamen m littera dicatur cx verbis Augustini, quod *per illum ignem purgabitur si quid in aliquibus sit purgandum ».* Magistrum citasse Augustinum quoad sensum tantum constat Nam in lib. XVI *de Civit. Dei,* cap. xxiv, ad quem locum referre videtur Magister, dicit Augustinus, quod: *significatur isto igne* (qui nempe Abrahac apparuit, *Gen.* xv, 17) *dies iudicii dirimens carnales per ignem salvandos, et in igne damnandos.*

Ibid., art. 9, arg. l : « Quia Malach. m, super illud. *Purgabit filios Levi,* dicit Glossa: *Duos ignes legimus futuros: unum quo purgabit electos, ct praecedet iudicium; alterum qui reprobos cruciabit ».* Glossa hic posita est Ordinaria Strabi, in l *ad Cor.,* vers. 13, ubi ct a Lombardo, paucis mutatis, refertur. S. Bonavcntura vero, IV *Sent.,* dist. xLvu, art. 2, qu. 4, illam super Malachiac rn, esse dicit.

Qu. txxvi, art. 2, in corp.: < innituntur auctoritxiti Gregoni dicentis, quod *tubam sonare nihil aliud est quam huic mundo, ut tudicem, Filium demonstrare* ». In Comment, super II *ad Cor.,* cap. xv, vers. 53, S. Thomas ait : *Secundum quod dicit Gregorius, tuba nihil aliud esse designat quam praesentiam Christi mundo manifestatam.* B. Albertus, IV *Sent.,* dist. χι,ιπ, art. 4, *Videtur,* inquit, *consentiendum Gregorio dicenti, quod tubam sonare nihil aliud est, quam mundo, ut iudicem, Filium demonstrare.* Cf. B. Petrum Tarantes., IV *Sent.,* dist. xun, art. 4, qui idem Gregorii esse dicit.

Qu. ι.κ.χνπ, art. l , in corp.: « Sive ponerent reditum animae ad idem corpus in fine *magni anni,* ut Empedocles ». Vide Empedoclis *Carmina e Primo Physicorum, vers.* 154–158. apud Mullachium , *Fragm. Philosophor. Graec.* Vol. I (Didot. i883). I«ocus iste citatur ab Aristotele VIII *Physic.,* cap. l. η. 2 : s. Th. lect. l. De *Anno Magno* fuse tractat B. Albertus. IV *Sent.,* dist. xi.iu, art. 7.

Qu. Lxxvin, art. 2, arg. *Sed cont.* l : « dicit I laymo : *Omnes in originali peccato natos tenet haec sententia, Terra es, et m terram ibis ».* B. Albertus IV *Sent.,* dist. xun, art. 22, idem Haymoni odscribit. Hnymo autem, *Comment, super Ep. ad Rom.,* cap. v, vers. 10, sic dicit: *meruit homo audire, « Terra es, et in terrain ibis », hoc est, Totus terrenus effectus es, et idcirco morieris :* ct infra, ad vers. 15, loquitur dc *illo peccato originali propter quod in mortem animae et corporis ruimus.*

Qu. i.xxxn, art. 2, arg. ι : » I *ad Cor.* xv, dicit Glossa, quod aequaliter omnes habent quod pati non possunt ». Idem B. Albertus, IV *Sent.,* dist. xuv, nrt. i5. Glossa Lombardi, nd vers. 42, < *Seminatur in corruptione* · etc.: *hoc omnes communiter habebunt, quod incorrupti erunt... · Et resurget in incorruptionc », id est, immortale et impassibile.* Idem Intcrlinearis, paucis mutatis.

Qi. Lxxxtit, nrt. 1. in corp.: ▮ Dicitur in II *de Generatione.* quod subtile est *quod est repletivum partibus et partium partibus ».* Aristoteles, loco citato, habet: λ<ζτορ.<ρ< γάρ, xal το αναπλαστικόν. Venio Latina antiqua: *Subtilium enim partium et parvarum partium repletivum.* Loquitur autem dc Subtili.

Qu. ι XXXIV, art. 3. arg. 4: « Augustinus dicit in *Quaestionibus de Resurrect.,* quod corpus gloriosum utraque intervalla pari celeritate pertingit, ut radius solis ». Idem Halcnsis, *Summae* p. III, qu. xxin, m. 3. Verba Augustini sunt : *l t enim radius oculi nostri non citius pervenit ad propinquiora, tardius ad longiora, sed utraque intervalla parili celeritate contingit; ita, cum « in ictu oculi », sicut Apostolus dicit,Jit resurrectio mortuorum, omnipotentiae Dei et ineffabili nutui tam facile est quaeque recentia, quam diuturno tempore dilapsa cadavera suscitare.*

Qr. x l . art. 1, arg. *Sed coni. 2:* « lob XXXvi: *Causa tua quasi impii iudicata est.* Glos&a: *a Pilato ».* Idem S. Bomivcntura, IV *Sent.,* dist. x l v iii, art. 1, qu. 1, et B. Petrus Tarantns., ibid. Non invenimus cuius fit: sicut ncc unde provenit glossa proxime sequens.

« Iudicium causamque recipies. Glossa : *ut iuste indices ».*

Qu. xct, art. 1, arg. *Sed cont.* 3: « Vndc et (homo) *minor mundus* dicitur ». Praeter locum ex VIII *Hiysic.* citatum. adduci potest Damasceni lib. *de Duab. in Christo Voluntat.,* n. i5, ubi idem repentur.

Qu. xen, art. 1, ad 3: < Sicut dicit Augustinus, Deus omnem formam intellectus nostri subterfugit ». Idem habet S. Thomas, *In lioet. de Trin.,* qu. l, art. 2, arg. 2. ct Qq. *dc Potentia Dei,* qu. vn, art. 5. arg. 13. In editionibus Supplementi antecedentibus perperam adseribitur Augustino *loco citato,* sc. in lib. *de Videndo Deum,* ad Paulin. Halcnsis, *Sum. 'Iheol.* p. I, qu. x l v ih, m. 1, arg. 2: « sicut dicit Augustinus, quod Deus, qui omnem formam subterfugit, intellectui pervius esse non potest ». Idem S. Bonav. I *Sent.,* dist. xxn. art. unie., qu. l. — Cf. Aug. Senn. CXVU, al. de Verb. Dorn. XXXVIII, cap. π, η. 3.

Ibid., nrt. 7, arg. *Sed cont.* 3: « Idem Hieronymus alibi dicit: Res incorporalis corporalibus oculis non videtur». Sic refert Augustinus, epist. citata in margine, sed in Hieronymo hoc non reperimus.

Ibid., art. 3, in corp.: « Deus, videndo suam essentiam, cognoscit omnia quae sunt, et erunt, et fuerunt; ct hacc dicitur cognoscere *notitia visionis ....* cognoscit insuper, videndo suam essentiam, omnia quae potest facere, quamvis nunquam fecerit, nec facturus est .... ct hacc dicitur cognoscere *scientia,* vel *notitia, simplicis mtelligentiae ».* Guillclmus Autissiod., *Summae* lib. l, cap. *De hoc verbo* s c t r k *dicto de Deo,* ait: *« (Scire) quandoque accipitur pro simplici notitia, et sic dupliciter; uno modo significat divinam essentiam ut visionem, et per hanc essentiam scit Deus tantum ea quae fuerunt futura ... secundo modo significat divinam essentiam ut intelligentiam. sive ut scientiam largissime sumptam, ct secundum hanc scit Deus omne excogitabile, sive sit, sive non sit, sive ncc sit ncc possit esse ».*

B. Albertus, IU *Sent.,* dist, xiv, nrt. 1, dicit quosdam ponere in Deo *scientiam approbationis, quae tantum bonorum est; scientiam visionis, quae est eorum quotum rationes sunt apud ipsum ; et simplicis intelligentiae, quam dicunt esse onunwm quae aliquo modo existant, ut priva-*

tioncs, et eorum quae sunt in potentia. Vide aliam divisionem ab ipso allatam, I *Sent.,* dist. xxxyi, art. io, in fine, ubi dicit quosdam distinguere scientiam *simplicis notitiae, visionis,* ct *approbationis.*

11.dcnsis, *Summae* p. l, qu. xxiu, memb. 4. art. 5, tribus modis Dei scientiam accipi docet, pro *approbatione, iiitelligentia,* ct *visione.* S. Bonaventur.i, I *Sent.,* dist. xxxix, art. 1, qu. 3. dividit scientiam Dei in cognitionem *approbationis, visionis,* ct *intelhgcntiae, sicut Consuerit dici.*

Qu. xcvi, art. 2, in corp.: ‹ virtutes *fructus* dicuntur, inquantum mentem sincera dulcedine reficiunt ». Cf. notam ad IP" ₣* qu. cxxm, art. 8, arg. 2, in Praefatione tom. X.

Ibid., art. 3, in corp. : * adco ut in actu carnali, secundum Hieronymum, ncc spiritus prophetiae corda tangat prophetarum ». In IP ₣P qu. clxxii, art. 3, arg. 3, Hieronymo *super Matthaeum* attribuitur. Hieronymus quidem, *ad Agcruch.* epist. cxxin, n. 13, ric scribit: *Nec ducturus uxorem, nec ille qui duxerat, possunt in opere coniugali libere prophetare.* Origenes, homil. VI *in Numeros,* n. 3, dicit ; *Nec tamen tempore illo quo coniugales actus geruntur, praesentia Sancti Spiritus dabitur, etiamsi propheta esse videatur qui officio generationis obsequitur.*

Ibid., art. 5, arg. t: « dicit enim Hieronymus, quod quanto maior est difficultas ex parte quorundam a voluptatis illecebris abstinere , tanto maius est praemium ». Hieronymus in epistola citata, *ad Ageruchiam,* didi: *ut quanto plura sunt quae impugnant pudicitiam, tanto victricis maiora sint praemia.*

Ibid., art. 6, arg. 6 : « quorundam martyria in Ecclesia celebrata sunt, qui sibi manus inieccrunt, tyrannorum rabiem fugientes; ut patet in Ecclesiastica Historia dc quibusdam mulieribus apud Alexandriani ».

Eusebius, *Hist. Ecclesiast.* lib. VIII, cap. xn, refert, nonnullas apud Antiochiam, periculum vitantes, priusquam caperentur.... cx sublimibus tabulatis praecipites sc dedisse: ibidcinque narrat quomodo sanctissimi femina et duae filiae du- virgines *in profluentem scfluvium cunieccrunt,* ut castitatem ct fidem servarent. Has Sanctas fuisse Bernice ct Prosdoce cum matre sua Domnina videtur cx S. Chry ostomo, qui homiliam in carum laudem composuit. Quarum festum apud Antiochenos habebatur dic ₰ Octobris. S. Ambrosius, *de Virginibus,* lib. Ill, cap. vn, narrat de S. Pelagia cum matre et sororibus, quae apud Antiochiam mortem sibi adseiverunt ut castitatem servarent: carumquc festum Ecclesia Romana die 9· lunii celebrat. Baroniu», *Annat. Eccl.,* ad an. 3op, suspicatur has non alias esse quam illas a S. Chrysostorno laudatas.

Ibid., ad 7 : « Sicut patet de bealo Sylvestre, de quo non foiemnizat Ecclesia sicut de martyre, quia in pace vitam linivit, quamvis prius aliquas passiones sustinuerit ». De confessione ct curccrc B. Sylvestri, vide Baronium. *Annal. Eccl.,* ad an. 3n.

Qc·. xcvin, art. 3, arg. t : ‹ dicit Bernardus, *in Cantica,* quod damnatus semper vult iniquitatem suam quam fecit ». B. Albertus, IV *Sent.,* dist. l., art. 3: dicit Bernardus, in *Canticis,* de damnato; *In aeternum non obtinebit quod vult, et tamen quod non vult in perpetuum sustinebit* ; ct dicit quod *vult iniquitatem quamfacit in saeculo vivens ».* BernarduA nihil huiusmodi m 5uts *Sermonibus in Cantica* dicit; sed lib. V *de Considerat,* ait quod (damnatus) in *aeternum non obtinebit quod vult; ct quod non vult, in aeternum nihilominus sustinebit.* Item, in lib. *de Gratia et Lib.* \rb.f cap. ix, loquendo dc damnatis dicit, quod *non tam dolent se sibi vixisse, quam hoc ipsum non posse.*

ORDO SUPPLEMENTI CUM ORDINE COMMENTARII COMPARATUS

SUPPLEMENTUM	COMMI NTARIUS	SUPPLEMENTUM	COMMENTARIUS
Qu.	JMSC	Qu.	Bitt.
1, art. 1. 3, 3.	xvu, qu. 11. Art. 1. qu· It 3| 3,	zxxii, art. 5, 6, 7. .	xxm, qu. n, an. 3, ğu 1. 3, 3.
n, art. 1—6. . . . • . .	» » art. 3, ğu t—6.	XXXπι, «n, 1, 3.	» art. 4, ğu
in, art. 1, 3, 3. . . • . .	■ » on. 3, qu· |t 3t	1XXJV, fcft. i—S,	XXIV. qu. », art. 1, qu· |—5.
iv, art. 1, 3, 3. . . • . .	· · arL 4. qu· ı, *3,* 3.	xxxT, art. i—S. . .	» · art. 3, qu* 1—5,
v, art. 1, 3, 3. . . • . .	» » «X 5. qu· >t 3t	xxxn, art. 1—5. . .	» * art. 3, qu* I—
vi, or:. », a, 3.	» qu. ru. «η. 1, qU* 3, 3.	xxxvu, art. 1, s, 3. .	» qu. u. an. 1, qu* j, 3, 3.
• art. 4..... . . ·	xxi, qu n. art. 3.	• an. 4, 5. . . .	» » art. 3, 3.
» art. 5,6. . . . • · ·	xvqᵑ ni| irt. it qu t	XXXVIII, ·Π· t| 3. . .	XXY, qu. ·, an. ı, X
V111 art 11 3· · · • . .	· · * ğu 1, j, 3.	xixix, art. 1« 3, » .	» qu. », an. 1, qu·
vm, art. 1—5. . . . . ·	» » art. 3, qu· »—5.	» art. 3—6. . .	» » art. 3, qu· 1—4.
		XI., art. 1, 3, 3. . .	Xny, qu. ui. an. 1. ğu 1, j, J.
» art. 7.	» » art. 3, qu· |t	» art. 4, 5, 6. . .	> · on. 3, ğu i, x, J.
tx, art. 1—4. . . . • . .	X"H» QU· tn» ert· 4t 1—4·	. an. 7. . .	» » art. 3.
x, art. 1—4. . . . • . .	· 1 ·· ψα 1—X	xij, art. 1—4. . . .	Xxvj, qu. », an. I—4.
» art. 5..... . . .	xxi, qu. n, art. 3.	XLii, art. 1—4· . .	♦ qu. n. Ort. 1—4.
xi, art. 1, a, 3. , . _ _ _	» qu. in. art. t, qu· j, 3t	xian, art. 1, 3, 3.	XXVJI, qu. u, art. 1, 3. J.
» art. 4..... . . .	» » art. 5.	xuv, art. 1, 3, 3.	» qu. I, art. 1, qu· 1, 3| 3.
» an. 5..... . · .	» » art. 3.	xxv, art. 1—4. . .	» qu. I, art. 3, qu· 1—4,
xn. art. 1, 3, 3. . , . . .	xv, qu. 1, art. I, qu· a> 3	» art. 5.....	xxrjn, qu. unie., art. 3.
xnt, art. 1..... _ _ _	» · art- 3.	XLvi, art. i, 3, . .	» » art. ı, 3.
» art. 3..... _ _ _	XX, qu. unie., art a, j	X1.VH, art. t, 3. . .	xxix, qu. uaid, art. 1, 3.
xiv, art. 1—5. . . • . .	ſ 4Γ Ï. 1–	» art. 5, 4, 5. . ·	» » art. 3, qu· t, 3, 3.
xv, art. 1, 3, 3. . .		» art. 6.....	» » art. 4.
xri, art. 1, 2, 3»	xiv, qu. 1, art. 3, qUa a	xiтiu, art. 1. . . .	χiπη. qu. Utile. an. 4,
xvn, art. 1, 3, 3, • » ·	TVIUf It irt. 1ß 3.	» art. J. . . - .	xxi. qu. I, art. 3.
xmi. art. ı—4. . . _ _ _	» » art. 3. qu· j_	xux, art. 1, 3, 3.	XXXI, qu. 1, art. 1, >, 3.
xix, ort. 1. 3, 3.	»11. qu. t, art. 1. ğu , , J.	> art. 4. 5, 6. . .	> qu. II, 4rt. », 3. J.
» art. 4, 5, 6. . . • . .	· * <rt- ᵎ· Φı· it 3f 3,	I, art. unie, « . .	xxxiv, qu. unk, art. 1.
xx, art. 1, 3, 3.	» » art. 3, Hu· 3.	U, art. ı, 3. . . .	xxx, qu. L rt. 1, 3.
xxi, art. 1—4. . . , . . .	xviu, qu. n, art. 1, s	UI, art. 1—4· · . .	XXXVI, qu. uak , art I—4
xxn. art. 1. 3, 3. . . • . .	xviu, qu. Jl, art. 3,qu· , 3	MU, art 1,3. . ,	xixvni, qu. n art. 3, ğu 3, J,
> art. 4, 5, 6. . · • . .	».» arl- 3, qy· J a	• art. 3,4· · . .	χvχvii. qu. I, 4rt. I, 2.
xxin, art. 1,3,3. . * * 4	ᵎ ᵎ "ft- 4. qu· It 3t' 3#	MV, art. 1—4. . . ♦	xi qu. unie, art. 1—4.
XXIV, art. 1, 3, 3. • * .	· ᵎ arL 1, 3, 3.	Lv, art. 1—5. . . ·	xli, qu, unie., art. », ğu 1—5.
xxr, art. 1,5,3.. . • . .	XX, qu.untc . art. ß a 3	» art. 6, 7 · . .	» · art. X ğu 1, 3. 3.
XXVI. art. 1—4. . . • . .	> * 4· ı «ı»	a an. 9, 10, 11. .	» · art. 5, qu' |, 3, 3.
xxvii, art. 1—4. , . * · ·	* · 5| ğvj 1	LVi, art. 1, 3. . · »	xMl, qu. I art. 1, a.
xxvni, art. 1, 3, 3, , . . .	XIV, qu. 1. an. 5, qua ?	» art. 3, 4, 5. . ·	» · art. 3, qu· i, 3, 3.
xxix, art. 1, 3, 3, . . .	xxiil, qu. ·. an. i. ?	LW, art. 1, 3, 3. . .	» qu. 11, art, I, a, J.
> art. 4, 5, 6. » , . . .	» » art. 3, qua 4 ᵎ$^	Lvni, art. 1—4· · ·	xxxiv. qu. utile., Ait. a— 5.
» art. 7, σ, q. , , ... ■». 1, ,, J.		» art. 5. · · · ·	xxxvt. qu unie., art. 5.
xxx, art. 1, 3, 3. . . , . .	» » art. 3, ·	mt, art. 1—— · · ·	xxxix, qu. unk., art 1—6.
xxxi, art. 1, 3, 3, • . .	· qu· "· ** ᵎ· ğ« 1, 3,3.	Ix, art. », >· · · ·	sixth. qu. 11. art. 1, 3.
		nt, art. ı, a. 3. · ·	XXVU, qu. t. Art. 3, qu· I, 3, 1,

SUPPLEMENTUM	COMMENTARIUS
Qu.	DuL
lui, art. t—.	xxxv, qu. unie., art. 1—6.
LXUI, art. i, .	xlh, qu. tn, art. l. 2.
luv, art. i. _ _ _ _ _	xxii, qu. unie., art. l.
» an. 2.	» » art. 2, qu* 1.
» art. 3.	• » art. 3, 4.
» art. 5, 6, .	» * art. 5. qu· 1, 2, 3.
lit, art. i,	xxxur, qu. t. art. 1, 2.
» art. 3, 4. 5	» » art. 3. ğu t, 2, 3.
lxvi, an. l, 2, 3.	xxvii, qu. in, art. 1, qu· 1, 2, 3.
» art. 4, 5 .	» » art. 2, 3.
lxvil art. l	xxxiii, qu. 11, art 1.
» art. 2—5.	» > art. 3, qu" 1—4.
» art. 6, .	» » art. 3, qu· 1, 2.
Lxvin, en l, i, 3	xi.i,qu. unie., art 3, qu· 1, 2, 3.
mi, art. 1, 3, 3.	XLV, qu. l, art. l, qu· l, 3, 3.
» art. 4. 5, 6	» » art. 2, ğu i, 2, 3.
» art.	» » art. 3.
lu. art. l, 2. .	xuv, qu. ill, art. 3, ğu l, 3, 3.
lxxi, art. i—	xi.v, qu. it, art. 1, ğu 1—4.
» art. 5—8 .	» > art. 3, qu* 1—4.
» art. 9, to, it	» 9 art. 3, qu* 1, 3, 3.
» art. 13, 13, 14	» » art. 4, qu* 1, 2, 3.
lxxii, art. t, 3, 3	» qu. ill, art. 1, 2, 3.
lxxiii, art. t, 3, 3	XLtin, qu. 1, art 4, ğu 1, 3, 3.
lxxiv, art. t, 3, 3	XLvn, qu. 11, art. 1, qu· 1, 2. 3.
» art. 4, 5, 6	» » art. 3. qu* 1, 2, 3.
» art. 7, 8, 9	▸ » art. 3, qu· 1, 2, 3.
lxxv, art. l, 2, 3. _ _ _ _	xlhi,qu. unie., art. 1, ğu 1,3,3.
lxxvj, art. 1, 2, 3. _ _ _ _	» » art. 2, qu* 1, 2, 3.
Lxxni, art. l, 3	» » art. 3, qu· 1, 2.
» art. 3	• » » qu* 4.
» art. 4	» > · qu· 3.
lxxvui, art. 1, 2, 3, ...	> » art. 4, qu* 1, 3. 3.

supplementum	COMMENTARIUS
Qu.	1)1«.
Lxxtx, art. l, 2, 3.	XLiv, qu. l, art 1, ğu l, 2, 3.
Lxxx, art. 1—5. . .	» » art. a, ğu 1—5.
Lxxxi, art. 1—4. . .	> » art. 3, qu· 1—4,
1.11x11, art. 1—4. . .	> qu. 11, art. 1, qu· 1—4.
Lxxxni, art. l—6.	» »it, art. 2, qu· 1—6.
Lxxxiv, art. 1, 2. 3. .	» » art. 3, qu· 1, 3, 3,
lxxiv, art. 1, 2, 3. .	» » art. 4. ğu i, 2| 3,
Lxxxvi, art. i, 3, 3. .	» qu. tn, art. l, ğu 1, 3, 3.
LXXXVII, art. l, 2, 3.	XLUI, qu. uniiL, an. 5, qU* i, 2, 3.
Lxxxvni, art. 1, 3, 3.	xi.vit. qu. t, art. l, ğu 1, 2, 3.
» on. 4	XLVTU, qu. 1, art. 4, ğu 4.
lxxxix, art. 1—4.	XLTH, qu. l, art. 2, qu· 1—4,
» art. 5—8. . .	» - art 3, qu· 1—4.
XC, art. 1, 2, 3. . .	XLTH!, qu. l, art ». 2, 3.
ic.i, art. t—5. . .	> qu. 11, art 1—5.
χαι, on. 1, 2. . .	xtrx, qu. it, art 1, 2.
> art. 3	» » art. 5.
xcni, art. 1. . . .	9 qu· 1. art. 4. ğu 1.
■ art. 2, 3. . . .	» » • qu· 3, 4-
xciv, art. 1 , 2, 3. .	L qu- lt, ui- 4t qu· 1, 2. 3.
xcv, art. 1—4. . .	xux, qu. tv, nrt. t—4.
» art. 5	» > art. 5, qu· 1.
xen, art. 1. . . .	> qua v, art. 1.
» art. 2, 3, 4. , .	> > 2. qu· 1, a, 3.
» art. 5, 6, 7. . .	» > an. 3, qu· 1. 3.
» art. 8, 9, 10,	9 9 art. 4, qu· »,a> 3.
» art. 11, 12, 13. .	9 9 art 5, qu· t| 3> J.
xcvu, art. 1—4. . .	L, qu. n, art. 3, qu· 1—4,
> art. 5, 6, 7. . .	xuv, qu in. art. 2. qu* 1, 2, 3.
xcvnt, art. 1—6. . ,	L. qu. 11« art. l, qu· 1—6.
» art. 7, 8. 9. . .	» . art. 2, qu· 1, 3t 3.
xeix, art. i	xlvi, qu. l, art. 3.
» art. 2—5, . . .	> qu. n, art. 3, qu· 1—4,

ORDO COMMENTARII COMPARATUS CUM ORDINE SUPPLEMENTI

COMMENTARIUS	SUPPLEMENTUM	COMMENTARIUS	SLTPLEMENTUM
Dist,	Qu.	Dirt.	Qu.
xrr, qu. 1. art. 3. qu· 3, 3, 4. . .	Tvi, art. 1, 3, 3.	xxiv, qu. n, art. 1, qu· t, 2, 3. .	xxxm, art. 1, 2, 3,
» » art. 5, qu· 1, 3, 3. . »	xxviii, art. 1, 2, 3.	> » art. 2, 3	> art. 4, 5.
xv, qu. l, art. 1, qu· 1, 2, 3. . ·	xn, art. 1. 2, 3.	» qu. in. art. 1, qu· t, 2, 3. .	XL, art. 1, 2, 3.
» > art. 3	un. art. 1.	» » art. 3, qu· l, 3, 3. .	» art. 4, 5, ȯ.
» » art. 3, qu· 1—5. . .	xnr, art. l—5.	» » art. 3. ,	» art. 7.
» » art. 4, qu· 1, 3, 3, .	xv, art. 1, 2, 3.	xxv, qu. l, art. 1, 2	xxxvni, an. 1, 3.
xvii, qu. ir, art. 1, qu· 1, 2, 3. .	l, art. 1, 3, 3.	» qu. ll, art. 1, qu· 1.3.. .	xxxix, art. 1, 2.
» » art. 2, qu· 1—6. ,	xi, art. 1—6.	> » art. 2, qu· 1—4. . .	> art. 3—6
> » art. 3, qu· 1, 3, 3. .	in, art. 1, 3, 3.	xxvi, qu. l, art. 1—4.	xu, art. 1—4.
» » art. 4, qu· 1, 2, 3. .	iv, art. 1, 2, 3.	> qu. 11, art. 1—4	xlu, art. t—4-
» » art. 5, qu· 1, 2, 3. .	v, art. l, 3, 3.	xxvii. qu. l, art. 1, qu· 1, 3, 3.	xuv, art. 1, 2, 3.
» qu. 111, ari. 1, qu· 1—5. . .	vi, nrt. l, 3, 3, 5, 6.	» » art. 2, qu· l—4. . ·	xlv, art. 1—4·
» > art. 2, qu· 1, 2, 3. . .	vn, art. 1, 3, 3.	» » art. 3, qu· i, 2, 3. .	LXi, arx. i. 2, 3.
» » art. 3, qu· 1—5. · .	vni, art. 1—5.	> qu. 11. art. 1, 3, 3. . . .	xLui, an. 1, a, 3.
» » art. 4, qu· 1—4. . .	ix, art. 1—4.	» qu. tn, art. 1, qu· 1, 3, 3. ,	lxvj, art. l, 2. 3.
» · ari. 5, qu· 1—4. . .	x, art. 1—4.	» » art. 3V 3	> art. 4. «5·
xvin, qu. 1, art. 1, qu· 1, 2, 3. . .	xvn, art. 1, 2, 3.	xxvin, qu. unie., art. 1, 3. . .	xtvi, an. 1, 2.
> » art. 3, qu· 1—4. . .	xvui, art. 1—4.	» » art. 3	xi.v. art. 5.
» qu. u, art. 1, qu· 1—4. . .	xxi, art. 1—4.	» » art. 4. .	iL'iii, art. 1.
» » art. 3, qu· l, a, 3. . .	xxn, art. 1, 2, 3.	xxix, qu. unie., art. 1, 3. . . .	xivu, art. l, 2.
» » art. 3, qu· 1,2,3.. .	» art. 4, 5, 6.	> » art. 3, qu· 1, 3, 3. .	» art. 3, 4· 3.
» » ·Λ. 4, qu· i, 2, 3. . .	xxui, art. 1, 2, 3.	» » art. 4-	» art. 6.
» » art. 5, qu· 1, 2, 3. . .	xxiv, nrt. 1, 2, 3.	xxx, qu. i, art. l, 2	u, art. 1, 2.
xix, qu. 1. art. 1, qu· 1, 2, 3. . .	xix, art. 1, 2. 3.	» » nrt. 3	xtnn, art. 2.
» » art. 2, qu· 1, 2, 3. . .	» art. 4, 5, 6.	xxxi, qu. l, art. l, 2, 3« . , .	XLix, art. l, 2, 3.
» > art. 3, qu· 1, 3, 3. . .	xx, art. 1, 2, 3.	» qu. il. an. l, 2, 3. _ _ _	» art. 4, 5, 6.
xx, qu. unie., art. 1, qU· 2. . . .	vm, art.6.	xxxii. qu. unie., art. 1	txrv, art. 1.
» » art. 2, qu· 1. . , .	▸ art. 7.	» » art. 3, qu· 1. . . .	» art. 2.
» » » qu· 3. . . .	XHi, art.3.	» · art. 3,	» art. 3, 4-
» » art. 3, qu· 1, 3, 3. . .	xxv, an. l, 2, 3.	» » art. 5, qu· l, 2, 3. .	> art. 5, 6, 7.
» » art. 4, qu· 1—4. . .	xxn, art. 1—4·	xxxm, qu. 1, art. 1, 2	txv, art. l, a.
» » art. 5, qu· 1—4. . .	xxvii, art. t—4.	• » an. 3, qu· l, 3, 3. .	» art. 3, 4« 5.
xxi, qu. n, art. 2	x. art. 5.	> qu. n, art. 1	Lxni. art. 1«
• » art. 3,	vi, art. 4.	> > art. 2, qu· i—4. . .	» an. 2—5.
> qu. 111, art. l, qu· 1, 3, 3. .	xi, art. 1, 3, 3.	* * art. 3, qu· 1, a, . .	a art 6, 7.
> » art. 3. _	» art. 4.	xxxiv, qu. unie., art. 1	l, art. unie.
» » art 3	> art. 5.	» > art. 2—5. _ _ _ _	Luu. art. 1—4·
xxiu, qu. l, art. 1, qu· l, 2, 3. .	xxn, Ort. i, 3, 3.	xxxv, qu. unie., art. 1—6. . ,	Lxu, art. 1—6.
» » art. 3, qu· 1, 3, 3. ,	xxx, art. 1, a, 3.	xxxvi, qu. unie., art. 1—4. . .	Ml, nrt. 1—4-
» > art. 3, qu· h 3| 3, ,	xxix, art. 4, 5, 6.	» > art. 5	tnu, art. 5.
» » art. 4. qu· jt 3, 3. .	» art. 7, 8, 9.	xxxm, qu. 1, art. 1, 2. . . .	uh, art 3, 4.
» qu. ll, art. 1, qu* i, 3, 3. .	xxxi, art. 1, 2, 3.	» qu. 11, art. i, 2	lx, art 1» 2.
» » nrt. 3, qu· i—4. , ,	xxxii, art. 1—4.	xxxvni, qu. t, art. 3, qu· 3, 3. ,	Mil. art 1, 2.
» » art. 3, qu· 1, 2, 3. .	» art. 5, 6, 7.	xxxix, qu. unie., art. 1—6, . .	Lit, art. t—6.
» » art. 4, qu· 1, 3. . .	xxxiu, art. 1, 2.	xi, qu. unie., art 1—4. . . .	Liv, art. 1—4·
xxnr, qu. 1, art 1, qu· 1—5. . .	XXXIV, ΛΠ. 1—5.	xli, qu. unie., art l, qu· 1—5. .	lv, art i—5.
» » art. 3, qu· 1—5. . ,	ixxr, art. l—5.	» > art. 2, qu· 1, 3, 3.	» art. 6, 7» 8.
» » art. 3, qu· i—5. . .	xxxvi, art. 1—5.	» » art. 3, qu· 1, 2, 3. . .	Livni, art. 1, 2, 3.
xxiu, qu. l, art. 1, qu· l, 2, 3. .	xi, art. 1, 3, 3.		
» » art. 3, qu· 1, 3, 3. ,	» art. 4.		
» > art. 3. _	> art. 5.		
» » art 3	xxn, Ort. i, 3, 3.		
xxiu, qu. l, art. 1, qu· l, 2, 3. .	xxx, art. 1, a, 3.		
» » art. 3, qu· 1, 3, 3. ,	xxix, art. 4, 5, 6.		
» > art. 3, qu· h 3| 3, ,	» art. 7, 8, 9.		
» » art. 4. qu· jt 3, 3. .	xxxi, art. 1, 2, 3.		
» qu. ll, art. 1, qu* i, 3, 3. .	xxxii, art. 1—4.		
» » nrt. 3, qu· i—4. , ,	» art. 5, 6, 7.		
» » art. 3, qu· 1, 2, 3. .	xxxiu, art. 1, 2.		
» » art. 4, qu· 1, 3. . .	XXXIV, ΛΠ. 1—5.		
xxnr, qu. 1, art 1, qu· 1—5. . .	ixxr, art. l—5.		
» » art. 3, qu· 1—5. . ,	xxxvi, art. 1—5.		
» » art. 3, qu· i—5. . .			

COMMENTARIUS

DUt.
xu, qu. unie., m. 5, qua , ·4
xui, qu. f, art ı. j,
» » an. 3, qu· t 2 y
• qu. n, art. i, at 3
» qu. m, art. i, 2.
xuii, qu.unie.,art. t, qu· f ? -,
» » ". 2"<lu" i, a. 3.
» » an. 3, qu· lf 3#
» » » qu·
» » » qu· 3.
* > art. q, qu· g, 2f 3
» » art. 5, qu· 3| 3
IUT, qu. l, art. h qu· g, 3t 3
» » art. 3, qu· 1 5,
» » art. 3, qu· g
» qu. ti, art. t, ğu 1—4,
» » art. 2, qu· 1—6.
» » art. 3, qu· 1, 3, 3
» > art. 4, qu· 1, 3,)
> qu. tn, art. 1, qu· t| Jt 3
> » art. 3, qu· a>, 3
» » art. 3, qu· 1, 3| 3
xiv,qu. 1, art. 1, qu· 1, X 3
» » art. 2, qu· i, 3, 3
»■ » art. 3.....
» qu. n, «rt. 1, qu· 1—4.
» » art. 3, qu· 1—4.
» > art. J, qu· 1, 3, 3.

SUPPLEMENTUM

Qu.
LV, art. 9, 10, ti.
Ln, art. 1, 3,
» art. 3. 4. 5.
Lvit, «rt. 1, 2, 3.
i.xui. art. i, 3.
lxxv, art. 1, 2, 3.
Lxxvi, an. 1. 3, 3.
Lxxvn, art. 1, 2.
» «rt. 3.
» «n. 4.
lxxvuj, art. l, 2, 3.
lkxxvu, art. i, *3, 3,*
Unix. art. 1« 2, 3.
lxxx, art. 1—5.
unxi, art. l—4.
Lxxru, art. 1—4.
Lxxxitt. art. i—6.
lxxxiv, art. 1, 2, 3.
txxxv, art. l, 3, 3.
lxxxvi, art. 1, 3, 3.
xcvii, art. 5, 6, 7.
lxx. art. 1, 2, 3.
Lxa, art. 1, 3, 3.
» art. 4, 5, 6.
• «rt. 7.
uni, art. 1—4.
» art. 5—8.
» on. 9, to, 11.

commentarius

Dist.
xlv, qu. tt, art. 4. qu· ,, a, X .
> qu. in, art. 1, a# j. ϕ .
xt.vt, qu. l, art, 3.
» qu. ii, art. 3, qu· t—4. . .
il vii, qu. t, «rt, l, qu· 1, a, 3. .
» » art. 2, qu· 1—4. t t
> » art. 3, qu· g——— .
• qu. n, art. 1, qu· g, 3| 3, .
» » "L a-qu· 1,3, 3. .
» » art. 3, qu* g, 3, J, ,
XLTIU, qu. l. ft. », j, 3. . . ,
» » art. 4. qu· 1, a, J. .
» » » qu· 4. . . ,
» qu. 11, art. 1—5.....
IUI, qu. l, art. 4. qu· l. . . .
» ▸ » qu* 3, 4. . .
» qu. ti, art. 1. 3.....
• » art. 5. – – – – – .
. qu. tv, art. 1—4. . . . .
» » art. 5, qu· ı. . . .
> qu. V, an. 1. . , . , .
» » art. 3, qu· i, 2, J. .
• » art. 3, qu· t, 3, J. ,
• » *rt.4. qu* 1,3, 3. . .
> · art. S, qu· j, 3, 3. .
L, qu. it, art. 1, qu· g—*f,t* ϕ .
» » art. 2, qu· l, 3, 3. .
» > an. 3, qu· 1—4. . ,

SUPPLEMENTUM

Qu.
lxu, art. 12, 13, 14.
LX111. art. i, a, 3.
xen, art. 1.
• art 3—5.
Lxxirtm art. 1, 2, 3.
uun, en. l—4«
» art. 5—8.
Lxxir, art. 1, 2, 3.
» art. 4. 5, 6.
» art. 7, 8, 9.
xc, art. 1, 2, 3.
Lxxtn, art. 1, 2, 3.
lxxxnn. art. 4.
xci, an. 1—5.
xan, art. 1.
» art. 3, 3.
xen, art. t, 2.
» art. 3.
xcr, art. 1—4.
» art. 5,
xen, art. 1.
» art. 2, 3, 4.
» art. 5, 6, 7.
» art. 8, 9, IQ.
» art. 11, 12, 13.
xcvin, an. 1—6.
» art. 7, 8. 9.
xcvn, art. 1—4.

PARTES COMMENTARII QUAS COMPILATOR E SUPPLEMENTO EXCLUSIT

Dial.
XIV, qu. t, art. 4; qu. 11.
XV, qu. l. art 5; qu. u, ni, nr.
XVI tola.
XVU, qu. t.
XVIII, qu. l, art. j.
XIX, qu. n.
XX, qu. unie., «rt. 1, ğu 1. 3.
» » art. 3, qu· 2.
XXI, qu. l; qu. 11, art. 1.
XXII tou».
XXV, qu. ni.
XXXII. qu. unlu, an. 2, qu· 2, 3.
• · art. 5, qu· 4.
XXXIII, qu. in.
XXXVIII, qu l, «rt. l, 2, «rt. 3.
» qu“ 1 ; art. 4, 5 ; qu. a.
XI.I, qu. unie., an. 4.
XLVI, qu. t, m. 1, 2; qu. u,
» «n. i. J.
XLiX.qu. 1, art. 1, 2,3; art.4,qu
» qu. n, «rt. 3, 4, 6, 7.
» qu.m; qu.n,«rt.5,qu
L, qu. i; qu. 11, «rt. 4.

QUAE SEQUUNTUR COMPILATOR, QUIN OPUS ESSET, SUPPLEMENTO INSERUIT, CUM IΛM IN ‹ SUMMA » DE EISDEM MATERIIS TRACTATUM SIT

Supplementum
qu. Lxxvt, art. 1.
qu. Lxxrvni, art. 1.
qu lxxxix, art. 8.
qu. xc, art. l.
qu. XCU, «rt. 1.
> » 2.
» > 3.

Summa
Part. UI, qu. lti, «rt. >.
> qu. lxx, «rt. 5.
» » » o.
» » » 2.
a i, qu. ni, «rt. 1,
> » > · 3.
» » » > S.

APPARATUS VARIANTIUM

Post ca quae dc textu originali Supplementi disserta sunt, nemo notam lectionum singulorum codicum desiderabit. Re» enim omnis agitur inter QL cx una parte et C cx altera, sive inter combinatos testes autographi Compilatoris ct editionem Lugdunensem Commentarii, idcoquc varietatem QL-C integram descripsimus. Ceteri, M, N, c, p. cum traditionis Supplementi testes recentissimi sint, et testimonium QL vix corroborare, certe nunquam infringere valeant, negliguntur ubi per se stant; siglae eorum cum Q vel L vel C notantur aut cum ei» tacentur, nisi aliunde expediat eorum lectiones notiiicarc. — Vera recentium utilitas surgit in dissidio inter Q er L. Ubi scilicet QMc vel Qc male legunt, scripturam erroneam Compilatoris referre. L vero et M a petiarum textu recedere credendum est; casu vero, tanto rariore, quod LMc errant sine Q, hic praesumendus est non habere veram textus originalis lectionem. Sic ergo M et *c* traditionis ocularis dhsémum calculo suo decidunt. — Editionis *c* ratio etiam habenda erat, quin caput est omnium sequentium. Lectiones cius notavimus, non omnes quidem, sed mullo plure-, quam suffecisset ad demonstrandum omnes editiones cx c ex» fisse. — Ex istis solam *p* notamus; ideo quid editiones inter c ct *p* mediae habeant, apparatus non manifestat nisi inquantum signatura *cp* omnes tegit; quid posteriores habeant, in ipsis libris vulgatissimis discendum est. Ipsa *p* non notatur integra, sed locis alicuius momenti. – Codicis N vel parva auctoritas utilis est ad discrimen initiale variantium dubiarum inter QLfMçp) et C (cf. n. 48); nd partem scilicet quacum N facit, opinio authentic facilius inclinabitur. Ceterum eo munere functus negligi potuit. — ! lis si addimus plurimos neglectos esse errores scriptoris Q, facile quis intelligct quam longa lectionum differentium series in sequenti elencho suppressa wt.

Si cui tamen nimia adhuc videatur esse series, adverti» mus, trium rerum curam hic nobis gerendam fuisse: variantium inter Supplementum ct Commentarium, errorum Compilatoris, consensus Qc. Illam qua possumus solertin egimus, cetera fere omnia praeterivimus. Multitudo ergo notarum non n nobis sed ab ipsa rerum conditione dependit. Et primae quidem curae fructus manebit, etiam pro completa Commentarii futura collatione, quia totus textus noster, exceptis locis in apparatu notatis, signaturam CQL tacite portat. Supplementi vero qua talis usus forsitan praeteribit, sed errorum cius notatio non illico inutilis fiet, quia uberrima ct diversissima praebet exempla crroncitatis primarum transcriptionum, et sanae correctionis quam post se trahit primaevus error. Supplementum ob Compilatoris distractionem et festinationem et ob correctorum licentiam superat sub hoc respectu omnia opera quae ad primam originem prosequi potuimus, sed si his circumstantiis insolitis et feliciter raris novem partes concedimus, decima quae remanet specimen est coaditionis universae textuum funditus collatorum: scriptor ct «atcllitcs correctores ubique se monstrant volenti. Ideo quam insufficiens, quam superflua sit, quam longe a vero textu ducat illa corrigendi methodus, a qua tot novae editiones operum S. Thomae castigatae, recognitae et optimae vocantur, apparatus noster cum modernis Supplementi editionibus comparatus s.it evidenter docebit. Ideo etiam, ut hoc obiter langam, quam durum nobis fuerit, nostra scriptorum et correctorum experientia uti non potuisse pro duabus primis Partibus Summae (id enim tunc, ncc nostra ncc ullius culpa, praeventum est), sentiet cordatus criticas, rumoribus non credulus, sed aequus rudes rerum quae sunt a nobis profecta est. — Errores nostros et typograpborum corrigimus in apparatu: confer proh dolor! iam 4361 < KRoo *dele* ». — Restat ut siglas seriatim explicemus.

I t spatio parceremus, signaturae * QLMNcp » substituimus siglam S, interpretandam « Supplementi ĕodice QLMN et editiones *cp* »; ideo sigla regit plurale: « ud*duni* S ». — Ad lectiones binarias sive ubi una t.mtum varians notanda venit, signaturam « QLc · «upprettfrnu£ etiamsi siglae M ct *p* vel Mp conscribendae fuissent. Quo ergo loco nulla signatura cernitur, variani notata adest in Q et L ct e, et fortasse etiam m M ct *p*. Sed hoc solum accidit ubi omnis signatura suppressa est; nam ubi vel une sigla scribitur, aliae cx ipso *silentia* notant lectionem textus — Quando nulla aequi vocationis occasio aderat, saepe non repetimus portionem textus quam varians <pcctaL — Notatio iam non semper a capite lineae inchoatur. Ita brevitati inJulgerc et claritati non nocere sperabamus.

Siglae Q vel primum vel post C locum ideo dedimus quia codex cuius index est ipse inter alios primum locum occupat. — *Modernae* Suppi intclligantur editiones post *p,* ut pscudonxma Cornelii ab Egmond Coloniae Agrippinae i63q, Nicolai, de Rubeis, Patavinae, sed indistincte vel omnes vel aliquae vel aliqua. Idem intclligatur circa editiones modernas (’ommentari» post Lugdunensem qua utimur. — Quoties omnes siglae scribuntur quin post lectionem repetitam textus fons eius notetur, lectio textus

C — Editio Commentarii Lugduni anni 1520, tomo iv, foliis 194 v°-7iu

Q — Capituli Caihedr. Brùticnss sine signatura

L — Vat. Latin. 701.

m — . 746 p. n.

N — Urbinas i33. 1L

c — Editio princeps anni 1478.

p — Editio Romae 1570.

S — QL.MNcy.

omnes — CQLMNcp.

signatura tacita — QLc (QLMe, QLMcp, QLcy).

p, s — prima, secunda manus; ponuntur ante siglam, et signant omnes siglas codicum quas praecedunt.

hom — lectio a qua variatur est homotclcuton.

Quaestio i.

3 a 7. quinque *addidimus cx* *p.* *33.* et aatitiaciendi om.
14. Meteor. – Mctaphy-ksc.
|8. homo toulitcr «Πταυιη peccati – affectum peccati homo S. per quem – quem per.
3 b 7. diversae nm. 16. ipdus om *cp.*
36. c»t compunctio et – ct compunctio ea.
36. dolor reraittcrus – dolor rcmIttcniis Q. .p. ciu» om Q.
q5. quae *(inteliige* cauaam principalem quae *et cf.* qu. vn, art. 1, ad 3)- causam quae S. accundariam quae *modernae* C, concauanm quae *modernae* Suppi. 48. acciderunt – accidunt S,
4 a t. conterimur — conLcriajur (ct LMc) contundimur.
3. aedderunt – accidunt S. 34. indalio — intlammitio.
4$. qui – quae. 58. nominantur – nominat Q, nominatur LMNep.
61. Enoo *dele.* dicit – non dicit Q·.
4 b 10. timor filialU – *modernae* Suppi; timor initialia *omne.t*
i3. ut videtur, non potest caac – non videtur QLMNc.
3o. materia cucntblitcr – materia cMcnthc N, materiae caventia C.

QuARvno ti.

O. pacnH – ƀeccat» 55. enim in libro – VI. libro QIx.
57. mortality – immorulita» Qpl-C-
65. pocnitcntiali» – poenalia QLMNc.

8. enim – *ita modernae* Suppi; om o»n>rrt, *sed* CN *om hom* 9. ad 5 a appetendum ... 10. movetur. 33. duritiem — duritiam G
15. qua – quae *cp.* *36.* conteri – confiteri. 5 b
ϑx>tait – iu.vta adhibita dilidentia *addit p.*
38. renet – unetur CJ»>. 3o. contingit – contigit *p,* «Il L.
45. cm de paupere – de paupere *antiquae* C, pauper *modernae.*
70. ruere – corruere, quibu» corrucntibua semper eius poena augetur CN.
71. percutait – pcrcuMcrit *cp.*
3. praeterita – praeteritum C. b 3
contritio – Et de non eat de peccato fuiuro *addunt* CX.
13. quia. » quae S. 39. cogitationis om, 35. actu – actum.
58. de *ait loco om* QI.MXc. $9. homo om.
65. op<mct – palet C.
71. curo scriptum ait – sicut acripluni est C.
13. averrunt – avertitur. 6 b
18. Sed ťnu 19 originale *hom om* Q; unu» om I.MXcp.
34. tantum om S. 3s. qua – quam. ctd non – et »îne QpI.X.
35. oportet quod ail.. 40 habet – oportet (quod cpk. habet contera- tur S. St. ad conIntioncm om G

Quaestio m.

71. posait – poterit. 74. debeat – possit,
3o. Ergo... 3i. maximus *hom* om QLMcy,

44- primo – ipw S.
47. hunc dolorem exdtat – *ita* sL; habet dolorem excitatur CQMpL, h»ben» hunc dolorem excitatur *cp,* voluntarie excitatur modernae G
35. Et om. cx ratione *(alt. loco) om cp; cf. var. icq.*
50. deliberante – deliberanti *cp.* 61. tant· – tanta et ťali
63. «Muniuntur – sumuntur S.
7t. maxima – maximum. 75. vicino — vicio C, nocivo *modernae.*
7 b t8. e»t nociva sibi – nociva d.
ai. attenditur ordo malitiae – malitiae Q, malitiae attenditur .MpL, militiae attenditur quidam ordo *cp.*
33. ct *pr. loco* om S. 37. de om.
39. muiua – unu·. (5. quam praecedentia culpae om.
48. Eat etiam – Et eat. 53. cavenda - viunda C, iudlcsnda N.
60. tentandu» – lentandum QLMep.
74. Uunam – L'u
impinguentur – impugnentur Q. plngucntur L.
8 a 13· tntenao – intentio QpU Intento *c.* 14- non »m C.
16. autem – calm Q 19. Rationabile – ait *addunt* S.
13. quantum *ait. loco om.* 31, Tertia – non QLMcp, rrguh S.
38. Paulam – Paulum omnes; *itidem* 8b6 Paulum *et* to. ip-c.
51. contritioni dc peccati» – la contritione peccati S.
56. vitore *pr. loco* — vitari S. 69. quasi — *ita* N; quia CQLMrp,
71. nascitur in inferior) – ns»dtur Inferior (inferiori *p) Qpl.cp,* innascitur (irascitur N) in inferiori G
8 b i. comidcrutKinc peccatorum – cnntr tMinc S. 11. m – dc **Ql-Nq**»,
13. intensionis – »L; intentioni· *omttei.*
18. diligit – appetit vel diligit CN.
potentia – *modernae* Suppi; potentia potius **QLq***. ťotiu C.M, po«t eum N, 011 *modernae* C.
xf. communitatem – caritatem Qc, ăl caritatem pL, chititem M.
37. tamen – tum Q. eu L.

QvaKtTiu iv.

53. I. loan – loan. S.
q d io. impeditur vel retardatur – perpenditur (praepeditur LMc) vel retardatur QLMe, retardatur vel impeditur *p.*
19. in aeterno horniori» — homini· m aeterno QLcp, In homini· aeterno M.
34. habet *om* QLc. *peut* turpitudinem *ponit* M.
31. ma· »emtui-· ťu — servituti· quin
34. a reatu *om Ql.Kcp* 3q. dc mali· om.
40. divina providentia – divinitus s gratia vel providentia Ql.cj», «firioa gratia vel providentia M.
51. quaedam om
Et ita vera – « unde Qc, unde I M. ct seva N'. uode cl *p.*
70. expresse om S. 73. dc'mJum – dolendum.
q b 14. poenitentiae vîrtuth – poenitentiae ct ťirtuti QLNep.
18. quontumcuinquc — qwintn magi» *modernae C.*
19. :.·! hubt – actibus QLN'cp. scribui huiuw *modemat* Suppi.
30. melius – meri» melius CQI.Nc, quod ťrb et mdlu· *p,* tanto melius *modernae* C; *cf.* III. P·. qu. ixxv. ari. 5. t.
37. vitia om S. 31. Eodeaustiem – illud EccL S.
5q. carum — *modernae* Suppi; eorum *omnti.*
60. omnino – ideo S. 64. quia – quae QLMcp, qui N.
65. quia – quae.
66. meritoria· – méritons .M, «tus meritorius *p.*
Mtirfictnriui – satUiseraria M.
IOfl 3. a beat» - habens QLc, ab cis N, *om p.*
8. ei – eia S.

QI'ASSTJO v.

34. culpae – peccati. 47. causatum – tantum *cp.*
63. cfficien» – eutficicns. 7?· ante – ad.
IO b 9· nunquam – nullo modo S; *ita* 19 («H nunquam modo N), *ted* 15. nunquam S.
i 5. possit – posset. 38. auffichl – suffiat *Q,* auflieiet LMNqr.
70. faciente – faciens. 74 adeo parvus — parvtta sdeo.
! j n 5. essentialiter – aequaliter S.

Quajbttio vi.

31. quidditate — quantitate.
S3. Praeterea ... $7 confiteatur. *vel tecundum argumentum, peut* 63. poenitentiae *tertium ponunt* S; *ordinem toiuiionum mutant tLfifp.*
60. seipso — re ipsa. 69. Comrtlatxinc — dicit *addit p.*
70. operam medicantis — opem medicantis S, medicinam G
74. iudex – iudex vd actor.
l j b 2. ei om *cp.* 13. Et ideo — 11 salutis *hom* om QLMcy.
13. mortale – vel mortale. 54· reducitur S. $9. non *om.*
13 a 5. ip«o da sc *om* Ql.Mcp, de «c *om* N.
dicit — dicitur *p.* f>. meum – movet QL.
12. dc iure naturali institutae – de ieris naturali» institutione G
16. dictamen – dictnmioa G αo. Et – quxvd S.
31. cuilibet – cuiuslibet. 24· B,nc ~ B'vc MF»
36. mentiri peccatum excu«ando vel negando — peccatum mentiri Qplxj»(peccator mentiri Mal., peccatum mentiri excusando N.
42. ct in nova – 43 Moyal *hom om* QM.
4$. enim *{ita lege pro* autem) — autem S. 5o. aut – ut.
64. e»· non – ncc cis S.
(M b n. 'Munes *om* 16. inter – intra *cp.* 19. ťe *om* QM<p.
36. ťp om S. 67, alicui – «liter pl-φ.
7$. non est — requiritur.
I3 a 7· £ no^âl – erodat N, cugnosc<t C. 12. luno – habcAt Nflr.
14· od secundum. Quia — Ad «ccundum dicendum quod.

17. limet – quia timet S. 21. qui «liquid – quidquid 5.
25. cum dubitatione · tamen dubitative S.
3i. autem – *modernae* Suppi; «otm ωηηα
31. dum – tamen C. 48. non nettm om G «tstim om N.
6t. et *om* QI.M.
6H praecipuo cum – *modernae* Suppi; quod praecipue QI-rp» «um praecipue CM, et praecipua «i S. 71. si – sial *lap.*
73, aliquis om.
9. Alio – Et allo. 13 b
obligatur aliquis – obligamur «liqui 5. 10. de *all. loco on* S.
11. differendo ~ d-(linienda QMpl.t distinguenda Ji, ďilTercnti C.
2 5. Je – ta. 36. autem om.
48 qusnJocutnquc – quanturncutnquc.
49. offerretur – monAtrwctur. non *alt loco* om Q
61. Quia – quod.
68. est dc morbo ťipu«h – «d moituiro spiritualem S.
74. sed – et. 75. aliqui» *om* QMcy.
7. Praecepte – peccata. Praecepta. 4 a
opemfiniiem – pmenthm *Qc.* positionem I-H-
37. ct — ct In. ?4< rx ipsa om, 43. primo – puro G

QUA^rtIO TU.

67. mnrbua – morbus Qpl · ;3. causa – essentia.
6, dececthi — mirror *citatu»;* detc»Utkn G»-.«cr, 4^
13. definitio cum – casu CN.
i 3. Inmthcuns - et its quod ituuffkian· CN
17. peccatum — peccato. sacerdos sacerdoti «l *p.*
37. cut cti^m tudes ai<qdA~dn 38. twdcx — sicut ease iudex M.
jti. per c/Mtfc'.iOncm aperitur – quod per cotdcssionccn Aperitur 11· quindo ·o) al qu» ut ťno quod ncKit ut ludex Ql-cg.
3o. in aperto ȯı(sciu« Inter »r, q tsmen priacipalor c»l – principium ťe Q, in aperto ‹ t Wn hurinr qui prnriplum eat I.Mcp *et addito* ťctu extarioris *modernae* Suppi; umtn nm N.
?4 Uiu vivus oli.;j · efficitur – aliqui· (quk c| aitnU am condietur Qf-Mr, qui» vjwua edicitur *p.* qttia lam rivus cÆdtur a! qui» N.
36. «inc pe est praevius – -oie ťc et est primu» Q1-C, »Inc ťe e«l primus .M. in spe ct c»t prsevius *p.*
movetur – moritur QpLe. timore — caritate QNpLr
38 poitu· ponitur – ponitur Q. ponitur potiu» LMNe.
*9. timor – venis CQpLc; varii N. 40. qualibet om CN
56. qua – quo. 71. ťbontia – ťnii-ricnti QM.
74. dicitur om QL, c»t *ante* confcario *cp.*
5. ubi oportet et cui – ut oportet et cunis S. I5 A
q. in ťomfc« om. 13. conn – paene G
34. «it – ale. 35, ucramenti – eu *addit p; cf. rar. praec.*
S, xenuti» rirtutetn – verita- m rirtuwm X»
66. non pertinet om. cliatixe – clfcitirc ve! elective.
68. autem – ne. 69. tinem – hne. 70. potert – potr»! ad.
7?. »od – sed magis S. concaucs – cum tatria QM, ausa L.
3. *concau^o* confc^iioni· om Ql.Mc. 8. veritsda om. 15 b
|5. quem – qiutm S. 16. quem – quod S.

Qt »c»no vm.

48. noceviltatem tacrzmcnti – necessitati» sacramentum.
49. et in – ct **QLNa**
poenitentia – Sed minUtn» Ecdevee farienda cM confeti o addstf S.
53. dHcretiu» – distractius QM. dlstricria» I.N. dudou· *cp.*
61. pertinet – fit. ď sacerdote» – a saccrdotibu» *(Lp.*
69. ťuibit – quo QLMNc. 74. Eccleateo om S.
30. dnpcoKitorcm – dhpcasetioncm. 16 a
31, quantitas poenae – poena *cp.* 37. crmvcn.cn» – competens.
28. Et MC ... 20 saluti» hum om QL.Mcj·.
3o. cl a!u praebere, nalicct – ct talia praebere pertinet g; *cf. var.pra/c.*
43. poctitcniuc – propriu.· Łcj». 47. Conscientiae – scient «e QpL.
50. quia anfc Si. «î. S9. qui» — qui G 63. cx odtrio om S.
1. cti| – cum Qpte
3. tomen defectum – cum de'cetum QIx, dcdc/cctum M. tamen rfccni N. defectum tamen *p.*
14. «JUKti&atin – satisfactio Q.MNplc; *ita* 15. (Q Lscuaum *habet) ct* ťso *ted non* 33.
36. quod *ante* secundum QI-Mc/· *poit* «ecundum N.
3o. cm *om* QMNe. 41. necessitate - ťluti· *addunt* CN'.
50. Sed ... In littera om *p;* m littera om Q.
51. tacramcmU – wertunentu S. $7. rt – ut.
13, Sed ... 13. constitutu» A«vm om QLMe/·. *I? a*
18. pnielah – ťpo (et M) praeliti. 39. ť' – rat QI-C, om MNy.
5. aBo – ăIii S. 7>. Jkebant – dkebantur.
I, non om QI Ne. 7
13. apponendum proponendum Q, disponendum N, opponendum *p.*
3 Nec Iterum tit aliqua Inhiris - Nec (Sed Q) ahqua Itriuris tit diam S. ?4- umritcndi – cuohtcri.
37. ťubdnorum *peat* conic-^onem QI.Mcp, *ante* N.
6o. proprii iu.hcc» vel proprii •«ccrdote» – proprii sacerdote· vd faft· ces S. 63. aliquis – «licui alqui» G
68. ρβ<·î – peccat QI..MN. > <bquando - ante.
1. «it - «it ille S. ťw alteri om. 3. Ip»a – Ipwm c/s iS a
27. indultum, ťurfaktiaiom autem ťUKlmni« indultum. Omnis au· tam. 31. •ommitunt - amiltmi. 4?. eoa – eas G
5o. alicui – aliter Qe. «hari *p.*
4. credere tenetur *(»ic nem pclegendvm nt)* – crvdcrr dobet et tene- iS b tur QLNrp, crodeao debet M.

Sa. Sed ... 54. constituantur *hom om* pLr, Si autem inaequaliter al./».
66. est om.
ta. illi – ilk QLc, *om* Mp. sanctificatio – satisfactio.
*3*3. quolibet «m QM. 26. nun — nemo. in line out S.
29. proprio – « proprio MNp. 55. comcquitur – Sequitur.
65. quia – quod quis QMpL. 74. aanciiikucionc – satisfactione.
75. alicui — alieno.

IO Λ 3. tua om.
16. Cüiua reatus – reatu» huius quae QLc, huiu cuius reatus M.
18. quantitatem delectationis – delectationem.
quae fuit – quod facit QpLe, quam facit N.
33. quae *ct 23.* minu» habent de culpa om QL.Mcp; dc culpa om N.
33. quia – enim *addunt* QI-Mc.
36. sacerdoti – (<cd p) sacerdoti *cy.*
pro fornicatione om. 38. culpae om.
47. In mensuram – Mensuram QLcp, Mensura MN.
51. poenam – poenitentiam S.
5ρ. Sed omen quantum per— Secundum tamen quod QIx, Sed quantum ad (ad *expunxit scriptor)* per M; secundum *legit etiam y.*
Co. poenam – poenitentiam S.
68, maior poena – maior poenitentia Me *ct ante* pro fornicatione Q.
69. uno – eo S. 71. ideo – ratio QL. 72. unius – minus.

19 b >· ism *om.* 3. tamen – cum. 4. haec — om.
ιὺ. cipiabat – expiabatur S 34. tanta – tota CN.
36. funderetur – fu'dentur Q *(pro* fûdc'tur), ctïundcrctur CN.

Qüakstîo ix.

47. sexdccirn *om S, (n tabula habent* QLc.
57. ct satisfactionem *om.* 66. eadem – ea *cy.*

20 n 3. confiteri — innotescere C. 6. eat et – est L, om *cy.*
17. verbis — voci vel verbis. 18. cor om cp.
26. confiteatur aliqui» – confiteatur QLc, confiteantur Mp.
39. cui — cum quo. 40. fuerit – fuerat N.
68. erubeiccntiae om G 69. peccant om.

20 b 3. tantum unum peccatum — unum QLMep. tantum unum N.
15. iterum om QLMcp; edam om N.
22. huius peccati – peccati huiu» QLMNc, peccati huiusmodi *y.*
23. cuiua fuerat oblitus om QLMcp, cuius erat peccatum N.
46. sacramenti om Q, *super marg. senbit* M. 54. Rom. – lo.
66. maximus u»us – maxima vis S.

21 a 3. sicut ... linguae om QLMrp. 5. debeat – possit vel debeat.
17. scxdccico om S; *cf.* 19 b 47. 34. poni – per «e *addunt* S.
26. mixtionem – permixtionem *cy.*
36. a confitente — ad confitcntcm.
49. confiteatur – confiteantur QLcp, confiteamur N.
63. debet – dicitur LMNep.
70. obscuritatem – verborum *addunt* QMif. 73. contra – propter,

21 b 3. concernit – concrevit QL.
8. ut adlicet statim confiteatur om C *(at in Coloniensij.*
14. haec cond.üo – hoc quod dicitur QLMe, hoc quod dicit N.
16. sed simplex – ai (sed N) > mpliciter S. s3. peccato om.

Quaξtio x.

38. oblita – praeterita S.
51. poenitentiae sacramenti – sacramenti poenitentiae C.
60. ideo eodem – et in eo QU ct ideo eo Me, ideo eo Np,
69. quod *yr. loco* – quia S.

22 11 6. convertatur – convertat CQLNcp
annihilatur – annihilat CQMNc, annihilet *p.*
39. omnia – alia CN.
41. improponionata – proportionate; M *se corrigit.*
47. eisdem – ipsis.

22b 23. mitior – *Magister*; cautior *omnes.*
47. ea om. 48. alicuius – sibi QLMe, sui *y.*
52. per generalem confessionem – quandocurnquc generalem confessionem facit CN.
55. sum *yr. loco* om.
64. haeretici qui – qui haeretici Q, qui haeretici sunt c.
72. Pius ... potest *horn om* S.

23 a 8. et *yr loco* om QLMNc, *utroque loco om y.*
12. et tamen – ct tunc QLep, cum M, et tunc si N.
13. aliquis om. 16. illa – ipsa.
18. Ipsius – istius QL.Mcp, illius N.
de quo – *modernae* Suppi; dc qua *omnes.*
32. imponentis – expectetur *addunt* CN.
27. sicut ... 29. scire *hom om* Q.
28. gratiam habeat per certitudinem – gratiae habeat plenitudinem LMep.
31. aestimare – aestimari C.
36. venerit – reduxit C, reduxerit N 3q. quae – quia S.

Quakatio xI

55. sunt – habita sunt. 58. dc licentia – delicta.

23 b |5. propter debitum pastoralis curae – pastoralis curae dignitatem.
16. Ergo ... 17. publicare *horn* om C.
19. quam audit – quam (quem *cp)* audivit.
26. alio om. 3o. panduntur – habet.
36. w sibi – albi so QÏ.M. 38. confessionem — per confcasioncm *cy.*
immutatum – immutandum QN. 51. desinit – desit.
56. homo om *cp.* 70. humana homo – homo. eo — ea *cp.*
75. homo — hoc autem non «cit ut homn *addit p.*

24 û 31. confessionem – contra confessionem.
32. Practerci ... 34. confessione, *idest secundum argumentum, om* QLc.
33, ct — quod M. 39. sigillum – wcramcntum.
46. tamen alia – etiam illa Q etiam alia N.
22. alteri — aliquando QI *cp, om* M. 24 ·›
α8. commune – Eccleaho *addunt cy.*
mutari – irritari QMep, recitari L. 34· mali» – magnae.
36. possit — possint. 48. per – Interounbum CN.
5o. tenetur sacerdos – tenentur sacerdotes.
61. sacerdotem ad dicendum — cum ut dicat CN.
quod illud – ut CN. 6j. tamen facere potest ille – potest CN.
70. dc licentia – aine licentia. 71. notitia peccati — notio praedicta.
74. peccator om *cy.*
6. nullo modo Aom om QLcp, non M. 25 a
10. qualitercumque .M 12. audit *horn om* QI-C.
33. per huc – hoc C.
38. ferre debeL Sed – fert si Q, fert M, fert sed *lxp.*
56, hoc *yr. loco om.* *5j.* et tunc – tunc.
60. ct verior – communior QLMcp, verior N. 63. quia – quod.
13. dum tamen scandalum — verontamen. 25 b
14. evitare nitatur – dimittere tenetur.

Qusemo ut.

at. eiusdem – cius LNgp.
35. omnis om QI.MNc/».
36. alicui om S.
56. in — ipso QI.Mcp, ip»o N. 6a. est – dicitur S.
61. non enim – cura non QLMNc.
62. aliquid satisfactum – aliqui satisfieri.
67. accipit – accepit. 69. diminuere – dimittere S.
71. consentiat om Q, asacnüat I.MNcp.
nun ratio meriti tolletur – nuo meriti non tolletur /·, non tolletur rabo meriti N.
11. Actus autem interiores – actus Interior. Sed. 26 α
1r. determinentur – tetus nteriore determinantur M, determinatur *y.*
63. dicit — dicitur C. 70. Nulla... 71. praecedentem hom om QL^.
71. vindkativn – in iudicatira.
11. inaequalitatem – icqualitoicm. 17. ultimo – ulterius G 26 b
ji. Sed sicut ... 34. sic – Sed ct sic QUMNe. Quare aicut — sic/.
55. Pen om. 57. BAAignata – ordinata S.
70. videtur – dicitur *omnes;* · Forte, wdetur » *notat De Rubeis.*
25. occavinncv – actiones CQ. 3o. medicina – medicus QpL. 27 4
36. futurum – futuro S. 41. In praeterita – tn praeterito S.

Quaestio xni.

73. aliquid domino – pro aliquo debito.
7}. quidquid ... habentes – (ct *p)* quidquid .w habemus *Ccy.*
3. c«t et om S. 10. propter quod – quod. ai. homo om. 2" b
33. debita om. 38. ratione *ait. loco* – respectu.
39. Et aicut ... 3«. peccati cotnmtMi *hom om* QLpMcp.
36. nisi secundum — aed S. 38, est – caset S.
39. cum — Deum.
27. conteri aut confiteri – confiteri. 3o. ergo om QL. 38 a
34- aibi suscipit — cohit. 36. ab alio – pro alio S.
63. satisfaciendi maxime – maxime saiisfadcndi.
70. alteri peccatum quod commiserat Aom om QLc.
73. Ncc exigitur etiam – etiam ncc exigitur QLc, nec exigitur Mf.
75. requiritur – non requiritur QIx·.
4. fit impotem ... 5. per quem *ham* om QLc. 28 b
it. sicut – scilicet S. 30. hominis om S·
31. pro sc satisfacit *hom om* QLMr/·.
poenae – per se QLc/ poenae per te M.

Quaestio xiv.

48. dc uno peccato *post* satisfacere QLMe; peccato om N.
67. ad invicem om S.
10. curari – evitari. 24. ei se – ei c, eum p. 29 4
33. opposita ... 35. iustitiae Λo»η om QLc.
36. et non — et QNpl^, non G
69. poenae ad culpam – culpae ad poenam S.
70. Ergo om. 74. satisfaciendo – satisfactione vel satı1faciendo.
36. conscientiam – sciendam *cy.* 20 b
28. omisMonh – cnramisainnls QI Ncp.
44. attenuatus – accunuatus QpL, accuminatus *c,* attenuatur *y.*
fuerit *yost* 45. tuus *ponunt* QLMe. om *y; cf. var. praec.*
55, multa om *cy.* 57. ea — caid QLcp, cura N.
72. quod nm. 73. aansfactona.. 74. quae sunt Aom om Q
8. post peccatum – post. 74. dicitur decentia – est de essentia C. Ji) a
2. actus om. 3. per quem — quo M. 3o b
4. quem – quod. 10. bona om S.
24. quam quod – quam. 15. sicut om S·
3o, noAtruin om. 33. opus om.
41. Ad secundum et ad tertium dicendum quod – Ad secundum dicendum ct ad (quod c: Q, et M) tertium QLM.
53. dumtiono infinita – dura ratione infinitatis.
63. Poenae *et* per *et* mitigantur om CN.
64. Enchiridion – Eth. QM.
9. retrahatur – retrahitur. 3I 3
11. dicitur de — de S. 18. ablatione – absolutione *cy.*
19. non om QpLe.
23. vermem – vermem scilicet LMc, virtutem scilicet *y.*
34. poena – poenae.

Quasvho iv.

6o. per poenitentiam *om.*
74. habuit – habet. ad alterum – slteriua.
73. quemvis *om* N. quantum *ct* e»t *um QLMep.*

31 b *5.* cedat – *cedit.*
6- subtrahit — subtraxit QLNep. 47· patientiam – iuatitiam.
48. idest — et CM. 49. dsgclla – huius vitae *addit p.*
$3. huiusmodi – hulua vitae *p.*
38. habet om Q, *pro* etiam *legunt* Lep; M *om hom S"j.* quando...
58. habet. 65. tantum om *ep.*

35 A 19. cum ait — sed eat S.
aed delectationem — secundum delectationem IAip. aecum ďelecta
60nem habena M. 36. aire – et S.
58- competit — Et competit. quantum om *ep.*
60. quod quaelibet – (quod Np) quaedam &
b '»· ut ant‘ ‚n hoc &
13. peccati commissi – peccata commina QL.
23. omnia – omnia alia,
34. reducuntur – dicuntur QLMNc.
33. ad afflictionem – *modernae* C; In tfrtictionc *omne».*

QcAumn xvi.

5α. coincidit — concidit QLMe, incidit N.
60. šanabilitA – »initas (al' sanabO' »M).
3. Et – Sed S.
13. possibile oie aliquid – dtquid possibile QLMcp, possibile aliquid N.
51. pro misericordia – pro poenitentia QLMNc.
61. prout dicit w. non erit – didt ... ncc (non L) erit Ql-Mc, dicit...
ncc tamen ent N, dicit... qui non erit *p.*
71. improprie – proprie.
qq b 38. peccato – dc peccato. 42. et – ex S.
47. ei om S. 59. ausccptiri – subiectum S.

361 **Qvamatio xvii.**

, . a 34. ad introitum cadi – ad introducendum in cadum Q
37. claudit... aperit ow. 37. mysteriorum *om S.* q3. Regni *om.*
54. ministris – in ministris CN.
26 b 56. «t coUala – manet *poti* 55. aliqua C.
64. idoo ťuanne – idea. 66. contrahit – contraxit S.
b 1. peccatum – peccato *ep.*
3. gratia šuJtentAtu – grana austentilur QLMe, sustentatum so N,
om p. conferre – conferendi.
27 1 5. quem – quam QLMNc. 6. homini *om.*
8. non in Instanti ~. 9. poenae qui *hom om* Q.
in Initanti – statim LMNep. ti. ut quidam dicunt om.
so. Hieronymi – lo. ii QL, Hiero 3 c.
51. ut quantum ad hunc aperiat – quantum ad hoc ut aperiat (tali
addit p). 53. idoneitate — cx idoneitate.
58. ăctu materialis clam – materialis davit Q, actus materialium di-
vi» (darium *p) ep.*
60. dignitas – didt dignitas CQLNcp, dicit dignos ct indigno» quia
dignitas *modernae* SuppL 64. calor *om* S
66. ideo eadem ťotestn – iam eadem potest»» Q, iam cutem potestas
eadem *c,* ideo una potestas eadem *p.*
28 > 3 13. totaliter *om ep.* 13. respicit – recipit *omne».*
34. Sa l ... >. ordinatis – ct ordinatio habetur G
41. rcipidcn» – recipiens *ep.*
58. nec — 5q. nisi – unde ... eo quod. 63. daris *pott* requirit.
67. et ipso – ex ipso. et ad – ad QLNe.
28 b 69. sunt — distinguuntur G 73. ex officio – <d officium.
q5 b 6. *cra “ davi» CQI-Ncy. 10. hic – hacc *Cep.*
38. est iudci habens – iudex •ccul.ri» habet habens Q *et omiuo*
habens LMN't'p.
31. quo» – quod S. 33. idco – ct id«> QNpLcp.

Quakstio xvni.

61. ligsro ct *om* QLM.Nc. 73. tantum *om.*
30 a 3Ô il 6. sua – ilia. 15. interion – interiorum.
36. coniunctim – coniunctum QpLp.
43. non potest – qui» non potest QL, quod nnn potest c, quia non
possunt .M. 58. ct aqua – in aqua QLMNc.
39 b 64. ct *alt. loco om.* 71. perfecte om QLMNc.
36 b 3. culpam .w 4. ordinantur ad *hom om Ql-Mc.*
3. culpam — culpae dimissionem *p.*
η. videretur – videtur QL.MNc. 15. operentur – operetur.
19. praesentem – poenitentem Ql^·, remmtem M. potesLatera *p.*
31. gratiae ... 32. collatione hom om QLMNc, gratias *p.*
. 3o« dat – datam S; *ef. var. praec.*
30 b 39. operentur – operetur. 35. disponant – disponunt.
61. ěffectu *om.* <»4. adeo – aliquod G debeatur – debebatur.
37 n 1. ligandi ct solvendi – Ad ligandum ct solvendum G
17. illi – ille CQLMNc. 31. cx – ct ex QLMNc.
34. regeneratur homo configuratus G 34. Ideo om
38. habet vel suscipi ab M poenitens – hic poenitens habet QLMcp,
habet poenitens N. In confitendo — in poenitendo QLMNc.
43. minus – aliquid minus S. puniatur — punitur.
56. debitae – debita. 66. confessori» – šacerdoti vel confevAoris.
37 b 5. vi clavium – aliquid in clavium potestate QIx, abquid v| clavium MNp.
8. minor – maior. 13. inconveniens – conveniens QpLM.
28. quia 39. non potest hom om QLc.
46. cui in – et sîî QpL, ct sive c.

48. dicto – praedicto *ep.* 5a ligare om.
53. ad – quantum ad. 74. statuunt – autuitur.
3. ťronu *om* S. 33. Dei om S. 38 α
3i. 1 quii *(ile enim tegendum)* — «L
40. competunt omnibus *lege pro* omnibus competunt
41. regulstum – regula QL, regulsti Mrp.

Quaamo χιχ-

66. usum clavium – člave vel usum carum S.
I, ipsi habuerunt — habuit 38 b
5. ad utramque – ad utrumque QLMe, ad utrimque potestatem p;
ef. var. tcq. c.
habuerunt auctor.tstcra – potestatem habuerunt QL, potestatem
habuerunt aucmnutem c. 13. pntuit *lege pro* potest
15. potavi fiic enim *legendum)* – potuit S.
60. per ac *om* QLMNc. 63. in *all. loco om* S.
68. «Itero – sitiori *p.* "}3. denota – derivata est QL
75. characterem – Motum *addunt.*
electi – clerici C; *ita* 44 b ^cd «m ř " >a- 4
58. quae etiam – quod Ql.Mcp, quod etiam N.
61. et ut – ut ct *modernae* C *et* Suppl-, et ubi (om ťpN,
65. multi in diversi· afficha – in multis officiis drrcrsii multi.
13. etiam «J non habeant – ai (etsi *p)* non habeant etiam. 3q b
33 sacerdotibus — cius *addunt.*
3j. Cum ergo In actu devium – Ergo cum in actu.
41. prop1er hoc – hoc QLMpNc, ideo *p.*
56. merente – immediate. huiuvoodi – meretur huiusmodi G
68. Spintus Sancti donum – Spintus Sanctus QLNe.
74. per peccata – pro peccaro QLMe, per peccatum *p,* peccatores N.
13. Ergo – Ergo pravi sacerdotes *p.* 40 a
36. «it per peccatum gratia privatus per quam – sil gratia per pecca-
tum privatus per quam gratLsm &
<4. ho»ti riui. d pcDMttoecm - di^pensationem hosti ciu» QLMNc, di-
apeniAtionem hosti *p.* 5j. quem — qui QLMXc.
64. superni ct om. 73. oporteret – oportet
15. praedictis om. 40 b
31. ideo etiam – edam Ideo QLc, edam in Deo M, tdoo *p.*
25. quo – quod. 3i. praelato om GX. 38. sed – adheeL

QuAIcno XX.

49. semper – per Q. suum *om.* 60. Domini — divina S.
61. quae dicit – quam dixit QLNcp, ďu. dicit M.
63. dixit de omnibus. Ergo habens darem indeterminate – dictum
(datum N) est. Ergo S. 67. cuiuslibet – cumscumque Nep·
69. quoscumque – quasdam Q, quoslibet LN, quosque *C.*
11, post – per *Qcp,* pact per M. 4 a
17. praesunt ponuntur – praesunt praeponuntur S.
j.L distinctam potesťstem – divenum potesťstem ct distinctam S.
47. cihm *om* S. 5i. clave *om.*
55. sicut sicut ncc tunc Q. ticut ncc nunc LMc, sicut nunc Np.
61. semper – super QpL quae in – quem QpL
1. competebat – competebant 41 D
35. 36. S;. deberet – debet QLMqp *et* N *eareepto tertio loco.*
9. petat — peccat *ep.* 35. qu» ip4C – qua QLNr, quamvis L 42 3

Quasano xxx.

71. vicut pro Ecdaaiarn eunt *hom om &*
s5. legitimi» om. 42 b
36. legitimi actu» ct licite communio – communicatiune· *modernae*
SuPFi·
39. vel legitimo ictu – (idelium QLMe/ *et modernae* SuppL fidelium
actu N ; *pro* vel, *quod C om.* č *modemat* G
7α convictu - fructu.
27. autem – enim S. 43 a
38. uno m«xL> *ante* ut. tlagdh» castigando um S.
41. q»x>d *alt. loco om.* *So.* boni – honoris.
51. poenam – icntcntiam.
36. temporalibus – *modernae C;* mortalibu» CQc, moralibus I.MNp. 4? b
38. obcdirc om S. 9'. isto lusts — iuste.
t. Si autem – excommunicabo *addant.* 44 a
19. culpa» – culpam *Sep.*
30. etiam iniuslc – iniuste Q.M, etiam luite LN.

QuAXITIo XX1L

46. ea om QLMe, č N.
S7. ctcnmmunicat» om S. 67. farisdicticmi· – privatio *addit* C 44 b
4. e»t om. 19. pro aliquo – aliquid S. 4^ α
30. fecit – faciat M. 48. superior om CN. 49. non om.
5. Et «i sit – Et sic. 8. ita tute – tota. P b
13. aimul eradicetur ct – eradicetur QLMe/; ritnul *om* N.
14. pstet – dicendum quod patet S.
19. ponitur ťub – «upponitur CN. peccato – peccatis C
regi» – rvgnL 36. dicit – dicit enim. 34. et – ut S.
35. pvenAc omnes ct – poenae ŏmne QL.Mc, poenae ut N , pene *p;*
C om mcdicinAla remedium ěd poenae omne» cL
40, ut vel sic – ut «ic QLMe/, et ut ale vel N.

QIAXSTUi **xxul**

4. licet ». communicare – iam (ut videtur N) communicare Le- 46
bit S. 19. licite – Ikito potest QLM,·/; *ef. rar. erq.*
jo. potest ct etiam – potest etiam et I.M, potegt etiam *p.*
3o. contradicunt – contrarium dicunt S 41. utile – utilitas S.

40. communio ut om Q; communio *om* I.Mcp.
69. aliquem – altum.
46 b 5. fideles *om* QLc, ct fidele· M.
31. peccet – peccatum Q, peccare M.
44« pr<> participatione — p«rtidpaUono Q.Mc.
$4. multis excommunicante· — multi excommunicante· QLMe. niulu»
tuOS nunic y.
56. quod non temper — temper non Qpl.c, quod temper non M«L.
71. vemabter – mortaliter c, mortaliter non p.
47 a L Et propter hoc — *modernae* Suppl; per hoc Q, Lt per hoc B.

QcASiTIO XXIV.

7. 9. ah excommunicrttioM *addtdimut* f-V *p.*
S7. qui tulit — qui contulit Q.M. 40. arilicet om S.
60. cxccasu» *om,* 69. tertum - trinam CN.
47 b 49. aliquis *om* QLMNc, quis *p.*
68. m cauta qua qui· – in causa qui· QL, cum ťqui Mcy.
74. absolutionem cius – excommunicationem «uam Q

Quaterto nv.

48 a 73. štatuti — ĥnstituti
48 b 1. quantum ad-ad S. 13. sustinuerunt – lustincnl QI-Nc.
36. pastionum – pasi.onis S, pasdoni G
37. Ťolos I — II Cor. I. CQMNpLc 3x. ai – «i ei omnex.
35. quantitatem — cauMalitafcm QLMNr. 47. Et *om* S.
49 Q 5. ct iterum tertium – ct iterum Q.M, edam herum L, etiam herum lenium *cp.*
17. quam – quod QpL.
44. valde – valde esae QLMe, eue valde *Kp.*
53. dantis – ŕecipienti S. minus – nimii S.
54. recipienti» – ďanti & nim · - minui QLep.
55. aestimationem – iuetam aestmi itionem S.
56. iuata est – tusu QLc, est iu«ta M.
. mendacio – Ecclesiae *addunt* QLc.
49 b 19. semper om S.
36. in generali ... 38. Ecclesiae *hom om* QLMe; in generali *et* Ecclesiae um *p,*
38. ct honorem — ct ut ad honorem QLMe; *cf. var. praec,*
36. nihil — non. 63. indeterminate – determinate.
69. obolum – oliolum Q, obulum Me.
50 a 3. absolutionibus. illi» – illi· ƀ Mihithxubus QÎ-C, vel absolutionibus M, Illi· ebsoluuonibus illi» N. 4. allii *ait. loco* – ali» QLM.
17. continuatur – communicatur S. 4 Ecclexiac om *cp.*
39. simpliciter ... 40. temporalibus *hom om* QLMe.
41. reƀrex io – etiam represun QpLe, e»l repressio MILy.
43. sicut — vel sicut *modernae C.*
4. eleemosynarum – *addunt* collatio *modernae* C, largitio *modernae* Suppi.

Quaestio xxvt.

72. aliqua *ait. loco om.*
5o b 20. congregationi – congreçatinncm QM.
28. ťongregationi – communi· QLMe. communis congregationis *p.*
31. congregationi — potest communicare *addunt cp.*
32. huius hominis — huius QsLc, huiusmodi MpL.
57. causarum – Ecclesiarum.
63. Unde – Unde hoc QI-Mc, Unde huiutmodt N.
5t a 3o. in lure om QLM. 31. qui est conditor luris *om.*
38, solos – solus QLMe, *om p.* 64. aeque valent – acquivalent.

Quaestio xxvii.

5 I b 35. niai cui – cum Q, nisi cum MpLep.
36. culpae ... 3?. remissionem *hom om* QIx.
4). determinate – determinare c, determinantur *p.*
53 a 5q. tantam indulgentiam – tantam (tantum *p)* indulgentiam quantum QNpUy.
62. ŕuri«dictioni – aicut nullus potest se excommunicare *addit C.*
. peccare – peccaret S. 67. absonum – absurdum N.
52 b 4 utilitatis – *ita modernae* Suppi; utilitatis propagatione CQLMNcy, utilitatis procurandae *modernae C.*
12. accipit om S. 20. datur om.

Quaestio xxvhl

25. 27. solcrnnitatc – solemni ritu S; *cf.* Pracf. n. jt.
33. de ritu tolcmnis poenitentiae – utrum publica sit imponenda poenitentia S, *cf. ibid..* 56. quod – quorum.
53 3 9- peractam om QLM.
15. ordines ... 16. ordines om QLMNc; ordines om *p utroque loco.*
41. aigrvhcationcm – quia est figura expulsionis hominis de paradiio quae est semel tantum facta *addunt Cfip.*
43. Ideo om. aolcmnitati – solcmnixati QLc, solemnixationi M.
48. iteratur – operatur. solcmnitati – tolcmnixati QI.C.
5o. ratione criminis om QLMNc.
57. iit – aolcmnii poenitentia *addunt p ct post* imponenda N.
67. elaves om QLMNc, 71. tales pocnitentea «m.
53 b t- xqua benedicta aspen» – aquam benedictam aspergit (spargit C) CN.
3. eis – eos Qc. quod – quia. 1?. episcopo om.
24. loquuntur – loquebantur QLcy. 35. ipaiori – magna.

QvAKvno aux-

11. est — est cius. 37. hunc – praedictum *addunt* S. 54a
Jq. di»poniu Et – disponitur S. 40. ibi om.
02. etiam eadem vice; ct materia pluries inuncto adhibetur – etiam in eadem vice ct materie; pluries scilicet Inunctio adhibetur QLMe, etiam in eadem vko ct materia, pluriel cum inunctio adhibeatur p; inunctio *etiam* CN.
7. Ergo – Ergo ct primum. Ergo. 19. perfectam om, 54b
3y. est *pr. loco* – sunt. 51. parte foeta – parte perfects S.
1. ab ipso Deo – ab eo QLMe, · Deo Np. 55 a
13. in cis confertur – est in ei», confcm.
13. institui – nec institui p. I5. haec ratio – hoc *cp.*
23. fundamentum – fundamenta. 28. enim *om.*
33. unctionis – vel confirmationi· *addunt* CN; mox sunt *et* pertinente, CUt *ct* pertinent N.
53. in – est in *cp.* 24. esset – eue *p mutata interpunctione.*
t>6. quod – quod dicetur cp. 7?. curalio – sanatio S.
5. cum alii ... 6. aceipUnt – aJJi tamen ... occipiunt S. 55 b
7. assumitur – assumunt, 16. mordicando – mordendo.
32. exeuntes – ďuate 39. «anctifiestionem — Ł-n»ficationcm.
requirit — requiret. 44. 1 mplex est – est simplex QLMNc.
63. infirmimcm — infirmitate· S.
66. primo sanctificatio c«t materiae – prima (primae cp) (interne »10-clificAtM» est.
70. efficaciam *um.* acupiunt – accipiuntur p; *cf. var. prase.*
to. nunquam ... 11. dignior *hom om* QL. 56 a
12. qu jrn quae materiam praeparat — ea quae praeparat QIxp *et addito* materiam M.
14. illo hoc. 37. prima – priu» S.
41. Autem – *t>m.* 5o. cum» – du· S. 51. quoddam om S.
6. coasiatit 8. novae legi· *hom om* QLep. 56 b
14. ctTcctui – ctfecium QMc; L *lac.* 19. praeterea – prima.
35. dxuntur — dicitur S.
Sh. Sed intentio conferendi .ennnentum *hom* – quae QL-Mip. qui N.
<14. forma – formae QMc. 69. deliquitti – pccca»ti.
74. praedicta oratio – oratio deprecative QLMe. dcprccatira *p.*
8. desinunt – desunt QMpLct dciint N, *aj* B
13. operatione – oratione. 14. trinssubitantiatione QL.
38, ponitur i»i – imponitur in. 31. formae S. quaedam om.
48. hic – huiut QL, *vel* haec L.
65. miseriam – misericordum QpL, miserias M.
73. ut cx dictis potet. *Cf.* Praei, n. 18.

Qua».-no xxx.

8. peccaturum – omnium peccatorum QLMcp; *pro* N *cf.* Praef. n. 32. 5" b
18. peccatorum – omnium peccatorum. 5q. medicatio om QpL.
64. hoc robur – hic mbur Q, hoc M.
67. nbex cx – obex QpL, obe» ex vL, obstaculum N.
68. supra – ut supra QLMNc.
71. Non enim – Non QMpLe, Non autem «L, Unde non N.
8. principriis – principaliter. 25. reatum – reatus QLMNc. 58 a
36. dimmuit – dimittit Çp. 37. Et ideo — unde Q. ideo LMc.
55. sanatio — sanationis *vel* Sanatio quiti *modernae* C *el* Suppi.
63. effectum – effectua. 66. efficit, significat – significat, efficit
69. corporalem om.
74. ecihcct corporalem — corpora ac Q, corporalem L.
2. 1emper eam — eam *vel* causam Q, corporalem mundationem ra- 58 b *pra ros. !..*
4. ratiimiibiliter — ratio 11 (tibi) QI .
11. oblcctio – ablutio Qc , ·ηηαΰο *tupra ra$.* L, obiecta N, argumentatio *p.* ia. »anita· *om.*
16. ut dicetur. C/. Pracf. n. 18.
34. in hoc «aeramento – in hoc Q, et in hoc UMNep.
37. Hoc autem iteratur *hom om* QLMe.

Quaxsno xxxi.

4. Patribus – presbyteris. 53. autem etiam – etiam S. 59 d
67. sacerdos *om* S.
3. quae – qui *cp.* 3. ponunt – ponit QLNt. >9 b

Qi*a*stiq xxxh.

18. i)K mi *dele.*
37. hoc sacramento – hmtiô Q, *om* I-M-
47. licut illi qui dccapiunJI ťnt *hom* om QLM.
49. quh – uw. 58. curalio – huiui lacnuncnti *addvut* S.
64. existens om QL. 65. dicendum – ergo petet *cp.*
66. ablutioni subiiri – ablutionis aiiblid QpL.
67. Illorum tan(uu) *om.*
ú. quod etiam – etiam quod S. 60 Q
sacramentum – ilmUitar offerri debeat *addit p.*
10. non omnibus infinnantibus – in omnibus Infirmi talibus QLMe *et addito* non *p*; infirmitatibus *etiam* N.
2?. infirmitatis – infinnitatil us Q, talirnunlibui L, infirmitas c.
37. in remedium iofinnitatis – remedium šanitati
42. dandum 019 QI., *poal* 43. ipsum *ponunt cp.*
53. lAûramcnta – iccramcnuim S. 64. posset L.Mcy.
6o. motum – motus.
<|U1A w 62. arbitru *hom om* QLMe/.
to. Ad primum *etc.* Ad secundum *etc.* – *modernae* Suppi; *ordinem* 60^ roZurionum *invertunt omnet praeter* N, *qui infer scribendum* or.

dinis mutationem advertit, nam sic habet: Ad primum eruo dicendum quod (non datur *carpungit)* infirmitates *etc.*

»5. toto nm. 66. mentis *om* QMep.

72. in renibus ṽiri – in viris in renibus QMcp, in viris *(sequitur linea in spatio septeni litterarum) !..*

61 a M· praecipue – praedpuo maxime QLM.

15. Sed — Et S. a quibusdam – aliquibus.

3 2. secundaria – secundi C, secunda QLMNc.

37. totius — 28. remota *om p.* 35. appetitu» *om* S.

38. peccati om. $7. aliquod aliud – ad illud.

60. inungi – etiam inungi. quam – quanto QMcp.

63. tamen *om.*

Qcarstio xxjuh.

61 b t2. per modum curationis corporalis – corporaliter QLNcp, corpori N.

15. aacmmLnturu – sacramentale ncc sacramentum CN,

19. non om c, *ante* habet *ponit p.* 31. effectus *om.*

2 3. sacramentum – «aeramenta S.

Jo. illud – aliud N. quod *ait. loco om* QLMNc.

31. quandoque — 3s. extremum *hom om* QLMc; *pro* quandoque ‹ quando N.

55. autem – *modernae* Suppi; enim S, ergo G

61. ethica – hcetiea *icribit p.*

QuAtmo xxxjv.

03 d 11. hoc om. 20, superior – inferior.

40. alus — in abis LMcp.

41. perficerentur – reducerentur ct perficerentur S.

So. per – sed per QLMNc. praesunt — þont QM.

03 b 3. consequenti definitione – sequent» distinctione S.

6. quasi genus – quasi par», genu» $.

27. effectum interiorem – effectus interior S.

31. alia – illa *p; cf. var. lineae* 3, >7. primo *om* S.

67. Priaebnum *lege pro* Isidurum – fri QL. pii M, Prui c, Prisci *p,* p» CN, praefatum *modernae* G Isidorum *modernae* Suppi.

69. sacramenta non sunt – sacramentum non Q, sacramentum e«l L, sacramentum non cal M, sacramentum *c.*

74. et reges – per rages QLM, reges N.

63 a 13. m suo nomino *om S,* 34. benedicuntur – benedicunt.

38. ordinis – Et ita non c»l simile *addunt* CN. 47. de eo *ont.*

68. Ad secundum dicendum quod qu ·αηι» – quamvis enim *omnti; modernae* Suppi, *vide, aliter incipiunt tolutionem ad UCUndum argumentum ct addunt diam ralutianem ad quartum.*

70. potestatem – auctoritatem S,

73. Ad tertium – Ad secundum *p.*

63 b 14. quae in hoc ^ramento – ct transmutailcaes QI M.

15. videtur quod non sint materia hu.us sacramenti – videntur (videtur LM) quod prae: metificata materia (ait *addit* M, non ait *addit* L) sacramentum QLM.

18. requiritur contactus materiae – recipitur çcc ʕ9c 0 M, contactus infra *raj.* I., contractus c) dictorum materiiliucn QLMc.

37. erat om. scd – 1. 42. hoc om S.

46. significat – habet ct significat S.

58. enim – eius.

non accipitur sed a nuteris α ministro – *Ita addito* principaliter *modernae* C; non accipitur a ministro sed a materia CQLMNc, accipitur a ministro sed non a materia *p.*

63. Accipe – *modernae* C; accipere CQLMNc. Accipite *p.*

Quavatio nxv.

64 a 14. sed secundum gratiam gratis datam om.

So. actus *ante* illorum *ponunt modernae C, om modernae* Suppi.

55. qualiscumque – quantacumquc Q

68. ordine» non ordinantur nisi – ordines sed Q. ordines non ordinantur quantum ad omne» ordines sed LMc; *cf.* Procf. n. 32-

64 b 13. fuit triplex opinio — est triplex opinio vel fuit.

21. Iterum om S. 39. ordinatum — ordinat S.

38. dicendum — dicendum quod Q, est dicendum quod NL

53. talis ad – tale» Q, tales ad M.

61. nihil m. 63. receptivam *om* .M.

61. aliquis – aliquid CQNsLc; pI. *abrasa.*

65 a 4. ita *om p.* 13. ordo owt S.

65 b 9. quam ordo cum ordine *hom om* QLMep.

17. in diversis gradus *hom om* QLMN.

Qcaasno xxxπ.

47. quam ... exhibetur *hom om* M.

corporaliter – principaliter QLNe.

63. magnopere – magno opere QLMN.

66. Domini oraculo — divino oraculo S, domui Dei *Hier,* quia – *ita Hier.;* et qui» *omnes.*

“t. invehunt – invenerit QLMNc.

74. omnem – communem QLMc, cm N.

66 a 13. est om QMcp.

33. semper ad satisfactionem omni poscenti voa rationem – omni jx>srenti vos ad satisfaciendum (satisfactionem N) S.

39. qui non intelligit quod legit – quod (qui N) non intelligit S.

63. doctrinam ·.. quae ad *ham om* S.

66 b 1. Christi *om.* 3. legis om. 6. etiam ea – in ea QL.

II. invisibilibus — visibilibus Q. 19. et α – a S.

21. acquiret – acquirat S.

•i ·♦♦ 23. si – sed »i ... aed Q. sed si ... ai L.

3o. sed oninl» sanctus racerdoa est *hum om* QLMc.

35. ut Dionysius dicit om. 36. Eccles. – de Eccles.

48. habeat – habent *p ; cf. var. tcq-*

percipit – participat QLMc, participant p.

53. <acra merita – sacramenta Q, sacra vita M.

alicui – Illius S. 66. «imite om.

18. iv. Ergn – Ergo· 39. ‘Hl – illi S. 67 a

45. omne lucrum sperni — omne dapendium QLNcp, es»e dhpenaandum M. 47. hoc – hk. 5«. officii – officium QLMNc.

59. tenetur – teneatur CQLMNf.

75, dicit pnrf Demophilum *ponunt Mep, utroque loco* QL.

6. Ipslua – muneris *addunt Cp.* 67 b

9. rxcquitur – exequatur. 38. Unde – ei S.

31 eat el obligatus – ei oblicatur. 37. cthibet – hocnn exhibet.

45. Ikettl – licet S. articulo – aliquo articulo S.

QuAitano ixiw.

49. kt «. impiis ṁox *addidimus.*

69. 73, praedicationem – praedicatione».

5. 6. 8. reaitocn — *regnum* QLMNc. 68 a

28. mini»tmrum Salomon»» – ministrantium Salomoni *Cp.*

3<μ illa omni· QLMq·. atia N,

41». percipit.-.dos ... 41. atquos *hom om* QL.

46. potot.-ÜM – potenualis QLMcy, potenUaliUth N (.M; *marg.* Nota naturam totiiia potestativi). quod – quia CQLMc.

48. ita esi hic. Tota cnm – ita hk tota QLMc, ita hic tota «iœ N.

58. ẽ in ordine. In – etiam la ordine QpL. in ordino in M, ati»m in ordine in NiL. cxlam m ordine (oristixratue) *c,*

(rj. tantum *om S.* 68. q̃uo – quod.

15. ordine· – >»0» ordine». 3o- omnes – nec *p, om* Qi. 68 b

40. aed – el QLMN 42. per doctrinam om QLMNc.

50. caelestis *om* S» 5a. cum., conveniat – tum quia — convenit/.

66. vasa et *om.*

71. ordini»ndura – tirdmotum *p.*

ad hoc – sacramentum Eucharistiae *addunt* QMcp, Eucharistiae *addit* N. 73. pirenum – pane nam QI.cp. pane et NL

74. accipiente· *om* M, accipiunt *p (cf. rar. prase.),* accipiendo *C, uuipiendl* N.

i5. eti ministerium ordinatura – ministerium ordinatur QLMNc. ^9 A

»5. cuam « — :* Jo. committitur — proponitur »cl comrainitur.

33. habst mini’ierium – minUtarium est S. 37. ad om QM,

5u. clmir u – ct clausas QLMc, tamen clausa.» N.

aliud quid – aliud QLMcp, ḋ quod N.

56. secundum — super QLM. 29. mcrameotum — sacramenta.

75. una – om S.

4. cantare — 5. tum quia *hom om* QLMNc. °9 °

19. lajcru – sacramenta Cp. 29. tantum om.

32. ideo etiam ri» continentia indicitur – in cis ideo œotînenüa (eoo *addit c)* inducitur Qc. in ei» contenta uiduritur M ; γλμ pL

48, ad Deum ordinali *om.* 53. Crucem etiam ferunt «ubdiacom *om.*

56. Sed om. u̇o. Evangelium – Eucharistiam Qc.

2. spirituale — spirituali» S. 4. habeant – habent QLep. 7° A

6. potestatem — spiritualem potestatem CN.

i3, magi» — maior QpL. s3. susceptionem — ätsporcm S.

29. «acerdos, scilicet – scilfcct «eccrdo».

57. Et Iden om Qc. $9. DtKtrvia etiam – ct doctrina.

3. actus – od actus QI-cp; *in* QL ad *carpungitur.* JOb

•j. m̃inore ordine» ordo — minore» ordo Qc, omnes minores ordo LM.

15. netu» lectorum – lector S.

18. totaliter – corporaliter Ncp. 3q. licite ont.

35. officium – aliquod officium.

44. ct confirmatio Sed In contirmabone – et cofihrrnilkme QpLe.

63. In – ea. 73. urceum – urceolum CNp; ct. 71 b 66, 74.

& et matnicndo – inatrucsdn QN. i3. omnibu» *om* S. 7 ft

16. eis – In eia. 19. unevo om S.

36. Sed – Et SL 47. datione – donatione.

5o. directe om QLep, port habet *ponunt* LN.

57. secundarium – tantum *addunt.*

QcAtvno nixui.

14. bacili om QLNcp, manili .M, mmtili C 7

30. consecret – consecrat S.

27-29. Praeterea plus distat diaconus ab episcopo quam a sacerdote. Sed episcopus potest diacono» lucere. Ergo ct simplex sacerdos *p.*

31. ra»a — per va»a. 36. solus om S.

42. coniectat – communicat *p;* aPeonvertat >to/4f .M; *cf.* 44. *et* a 31.

4?. artes – ordines artes. 44. conlectAnt – communicant *p.*

45. p<mit *post* autem.

46. artibus om S. scilicet quis quam – secundum qm»d quisque.

56. sicut – *pro* scilicet ? 73. magis – non magis QLep, potius M.

74. urcei – urceoli *Cp.* non om QpL

5. Christi om. 9. consecrandum – uinscrrandum QpLe. 73 Λ

13. sacramentum – ordmh sacramentum QLMNc.

15. quod ad – quod QpL.

36. communitate *ait. loco* – civitate QLNcp.

47. auctonutc» in littera inductas – »uuoritatem in littera QLMNc.

62. dicendum quod – dicendum .MN, om QLc.

1. et promovendi om S. 72 b

3. fuerunt in Ecderi· – fuerunt in Ecclesia fuerunt QLc, fuerunt M.

5. patet quod — quod patet LM, *cf.* vjr. *prace.*

29. episcopi – ip»iu» episcopi S.

Q(jArmo xxxu.

67. iv Rcg. – Rcg. nn.
69. quondam perfectionem – quendam QL, quondam eminentiam ;·.
74. ludie. — ct Judith.
73 3 30· multi» – mulieris QpL, mulier (autem donum *etc.)* «I-, om N.
55. certum ... ȁcuti – certum aetati» ƭempu determinaverunt Q
66. illo – illi *modernae* Suppi.
72. baptismum – p op“ (per apostolum) QpL, per baptismum c.
η3 b 8. datur — data. lo. minoribus — maioribus S.
n. dignitatem sacramenti, -cd |3. sacramenti – dignitatem praeceptι, non propter necessitatem sacramenti QLcp, dignitatem sncramenti, non propter necessitatem M ; sed ... sacramenti *om* N.
15. suscipient — suscipiunt. 31. in — etiam c, etiam in *p.*
33. potestas – aliquis QLc, *em* N.
31. Sed ... 33. potestas – Sed quia per episcopatum potestas in corpus mysticum accipitur M; *cf. var. praec.*
23. curam – curam animarum.
48. debeat – possit *modernae* Suppi. 5o. occasio – actio.
53. I. Cor. – .s. Cor. QL, ad Cor. M.
57. Nolanus – Golanus QMpLe. 58. beatus *om* S.
68. potest om. 69. et in – ct QLMNe.
73. mancipatur homo — mancipatur £>..» Q. mancipantur omnia *t.c,* mancipantur homines M.
74 a 7. aliqua obligatio – aliquis obligatus &
14. ductus — ȁctu C, tactus N.
re» eventus probat – rei probat QpL, reprobat c, rei probabat eventu M, quod rei eventus hoc probat N. rei eventus probavit *p.*
34. praesentarii — praesentat QLMNe.
35. tenentur — tenetur QLMN.
37. redigetur – reducetur QLMe, reduceretur *cp.*
38. quod ordinem suum – ordinem QpL, quod ordinem MsLp.
55. homicidae magis conformantur – homicida (homicidia Q) magia conformatur. 56. Christum om.
57. ministri praedicti sacramenti – praedicti ministri.
69. participant — (per *cj* participationem QpL.
b I. quodammodo – quodd.im. 10. susceptione – ‘umptione.
14. aliquis *ante proprium* QLM 20. deam^ra – quanam S»
?4. actum — actum ppl’m (populum) Q, actum proprium LMc;·.
35. ct actum – actum Q. «d actum LMNep. 37. simile om.
43 afflictio afflicto — afflicto ... afflictio QLMe, afflictio — afflictioni N.
5q. «utu» vel propter impedimentum *hom om* QM.
lio. sed ... 61. aacraracntl om QLMep.

QIAMTIO XL.

c 3 10. Mtonduntur — attenduntur QL, accenduntur c, attondentur Mp.
* 13. et lerem. – lerem. S.
23. tondunfur – tondentur GMp. 31. revelatam – velatam C.
4?. obvolvantur – absolvantur. 56. tonduntur – tondentur Mp.
57. non – nudum QipL), nedum c, *om* M, non superius oL
70. imprimetur — imprimitur S.
^•5 b >7· praeeligitur – exigitur S. quaedam *om S.*
' jo. interius – ulterius QNpl.cy.
31. sicut signum significato – (sicut cp, ut sL) significatum signo QLcp, sicut significatum .M.
Î3. quod – qui *cp,* quam St 3q. cum – in QLNep.
51. L Sed ... 53. lerem. *hom om Q.*
52. cx hereditatis lurc – hereditati· LMNep.
64. fieri – eorum qui re» mundi ita posddent *addunt.*
70. tribu» QNpL 71. quod – ct. 74. ad – et ad S.
«Ô a ’6 wctr — satis c, sacerdotalis *p.*
17. ud quod est – ad hoc est enim S.
32. Ergo ... potestatem – Ers® ut (et ut N) prius S.
33. Ergo et – aie QLMcp, et N. 37. verum om S.
40. actum, actus – netum QLMe, actum potestas *p.*
43. et – scilicet QLMcp, etiam N. 43. potest — habet
46. praelationis jurisdictione — iurisdictiane Qcp, irdinatione M. ȟuo absolvit om. 51. actus om.
51. et huiusmodi — cius Q sacerdotalem – Mcramentalcm.
53. episcopalem – episcopalis.
/6 b t5. qu-°c om Q. *super ras. habet* L 16. dispensare om.
19. nisi *om* QpL 31. possent – possint.
;o. quarundim – quarumcumque QLMN.
41. actionibus hierarchies – omnibus hierarchies QL, omnibus sacramentis M. 64. Apostolorum — Apostoli.
77 a to. ȡefinitione. – statuts (ct *addunt* »Lp) ȡefinitione. Qcp, sanctificatione» N. 16. pontificum – pontifice. 18- prae – pro &
25. regimina - *om* S. 27. regimen – regnum QL, om *cp.*
31. coniectat – communicat QLc. conncetit M.
33. colligatio – obligatio.
39. ecclesiasticae – ecclcahc QLMcp, cccl’ic N.
4L regni ... 44. communitas *hom om* S.
5s. ut – ubi G 58. habebat – habet.
65. episcopi – Christi QLMNe. 69. omnem om.
77 b 8. feminalia – femoralia tNgp; al’ femoralia *notat* M.
9. nunc om S. 35. scribet·stur – scribebantur QLMN.
38. nec — non QpL. 4$. superiorum – superioribus S.
47. tegens – regens. 5q. primo om.
Û3. Dalmatiae – dalmatici» QLMcp, da!macti» N.
70. consecrat om QL, pro scilicet *habet* M.

1. benedicere — pontifice» consecrare, manu· imponere *addunt nto·* 7 - *demae* Suppi.
3. conficere — confirmare *addunt modernae* G
10. In opere om. 13. qua — qui. quod – quos.
15. Collige – caliga Q. Callige c.
17. ipsi enim sunt Ecclesiae sponsi — episcopi enim tunI in Ecclesia S.
35. feminalibus — femoralibus S. 3% rationalis – superhumeralis.
43. feminalibus – femoralibus S.
46. alterius generi» – aliam grave QpL, aliim genere MNsLe.
52. qui – quia QpL

Qcarx-πo xu.

67. nunc ait In — cadat sub S.
8. liberos *om* QI.Mc, libro» N. 78 b
3o. igni etc. – igitur *etc.* Q. igr etc. c, igni *p.*
33. mediante — movente. I4· virtutum om.
40. qui – quod. 41. secundum om QpL
4?. parente – patre. 61. qua — quia.
63. sicut *ait. loco* – sic.
65. eodem modn est – est eodem modo LMNcp,
70. assignat – signat. 7?, omnibus – in oranibua.
73. statim nati – nati statim.
1. mater – alter C, 5. illud – aliud QMpL 79 a
9. Ad secundum – Ad primum ergo *et infra* i& Ad secundum *et* 33. Ad tertium QpL 11. proximum – proprium C.
13. hoc ad quod – beet «d quod QLc, licet quod M, per id ad quod *p.* inclinat om QL 15. fuisse – fuisset Qc.
23. in prole — personale G
oie psrfectum – etiam perfectum QLcp, et am pertectum esse M.
33. Matth. xn. Quod - Matlh. Fu. quo» QIAIc; quos *etiam* GN.
41. datum – datum est *I-cp.*
>3. qui iungit – coniungtt QpL, qui cnniungH MsLp.
nunc non – non QLMcy, non (c^t »ub praecepto) nunc N.
na multii – ad perfectionem multitudini» (multitudini N) CN.
7*. naturae *om.*
tamen om S. 10 alium – afiud CQMLy. hac om *cp.* 79 b
13. contingit om. 28. praecipitur — praeripit
40. specio — semper. 42. terminantur – terminatur *CSp.*
44. matrimonii – similiter *addunt* S.
49. aliquid – aliquem QMpLcp, om N.
52. I. Tim. v – ideo thos aed Q, L lea. sed M, 1. thess. L
61. ea 64. dkere quod *hom om* QLM. 68. faa opinio om.
69. quae – quod Np. est pessima haeresis om M.
7». nec rerum – eorum QLMcy, nec eorum N.
73. aim — aunt. 75. aim — sicut
6. quoJ separat o»n QLMe, quod *p.* 33. tamen *om.* 80 a
33. vel non – vel S. quorum – quia S.
36. pro bono matrimonii – pro tmno matrimoniali QLMe, per bona m ilrirnonii *modernae* Suppi. 37. t toto om.
38. idem specie naturae – specie naturae QL. eadem specie naturae M, «pecte naturae idem *cp.*
34. -upenluutn passioni» quod – šuperfluita passioni» (quae *addit p).*
5u. matrimonium – matrimonium non QML.
34- Ergo ... meritorio» – Ergo etc. S.
63. quia ... 63. veniale *hom om* QLMq·.
70. aciu» *ait. loco om* QLMNc. dicitur om S.
3. infra – infer. 5. efferatur – otTeratur. 80 b
6. id – idem LNcp, ratione M.
H. quin vel ordinetur ratione – qui (quin Mep) ordinetur ratio.
H. ad aliquod – ad.
ib. minus meritorio – meritorio minus QLMe, meritorio CN.
33. ut est meritorius – tunc e»t meritorius et (nec, om non N) S, aie est meritorius ct *modernae* Suppi.
37. beneficiorum – officiorum.
39. praemii essentiali» – essentiale S,

Quaccno XUl.

62« Cbri>ti Om. 66. quam – quod S.
15. conformet conformat – conformetur w. conformatur S. 8ı 3
30. rem — rnem QpL 21. rem om S.
34. aliquam om S. 35. etiam in – in QMgp, et In L
47. determinate, non »unt – non sunt determinate.
59. debuit – debet. 73. est *om N.* *74.* autem ad – «d S.
3. ratione – vi. 6. naturae __ 7. in officium *hom om* QLM. 81 b
13. quod om QLMcp, quia N. apponitur LMep. 13. fit *om.*
31. secundum – sed in *p.*
33. in hoc quod – et ad hoc S. 34. in adiutorium *post* formavit.
45. Verba ... 46. causa gratiae *hom om* QM.
50. SI ergo ... 5i. vulnua concupiscentiae *hom om* QL.Mcf.
51. debent – ct sk debent QLMe *(cf. var. praec.)*, et sic deberent *p.*
5a. et sic easel – e»»etquc *p.*
1. in praeceps – deincep». 2. Imbuit – habuerunt a
9. constringit — mitigat G 36. ultima – ut lam G
35. exteriores – cxi»tentes QLMNc 37. ne.su» – connexus.
53. honestant — honestatem QpL $4. satisfit – satialccit QMNpLc.
57. congrua – *modernae* Suppi; *cf. argumentum 1* congregata QLcp, cognita G cognata N.
73. sacramenti om QLM. 75. huiusmodi – hoc Mcp.
3. est – non est 18. attenditur – active dicitur QMc. b
35. utrnmquc – veram. 33. ostenditur — oportet
37. Quod – qui *modernae* SuppL

w 73a

QtLMUTBO XLUL

5<>. E»t ăliqui p̆ɐn *om.* 64. contrahendum — complendum S.
76. arrhae – arte QLN, ărte c.
83 β II. cautione» – cantores. I|- ilia *am.* 17. arrhis – artla Q.
34. QuU °''» «F· 26. non °,n· 37' ul *I dream om Qt-c, ut Mp.
31. datio — donatio.
ab lioc denominatur – ad hoc denominatur (determinatur C) CQLN.
47. e«t inhonesta — tn'mnota QLM.
03. ĕd ... 63. vita »ua *om* QLM 67. El « – « QLNe.
68. primi — praemii. 70. ℀liqui — «liquid QpL. aliud c.
83 b 18. ncc om QNpL. non *ante* 19. debet *cp.*
contrahunt om C; *cf. rar.* «rў.
73 b 36. sponsali» *poit* contrahunt. 38. eoe om QLMc.
37. alteri – alicuius. 41. caac *om* S. 4? caae om QLM.
4$. a iure *poit* sponsalibu» *ponunt* QLMScp *ct* contrahendi» *poit* rationabiliter QLM Ne.
47. oportet – «ed oportet. 49. usum – u»uo.
57. humorum – «cnausliut-* *addunt.*
58. ſrationi — homini». ^9. illo — nullo Qc, in illo LM,
60. aptua – ℀ctu QL; *item* pQ. *utroque loco* N.
65. in que ratio naturali' dtttt» – in quo ratio ſnaturali čru S.
84 ♭ 3. viglntiquuiquc annoa – vigdimum secundum annum
8. ăliquo — aliqua» QMpL »4- ostensa om S.
17. parvuli om.
tfi. parvulum – per unum QpLc, parvum N«Lp; *icriptor* M, uf rUe-*tur. primo ut* N, *deinde ut* Q.
30. in praescii» – *modernae* Suppi; praesens omnes.
34. se om QpLc, *poit* obligaro M. futurum – in futurum S.
Λ8. aint plene auacoptihilc» – ăɑptibile» «int plene (plenae *p).*
45. prior – prinriv.
- L in ipottaalibua etiam «Imilitrr – «ic (sicut c, similiter N) eat in apon-aalibu» QI.MNc.
55. sponsalium — septennii. 56. decs: — eat.
58. Hacc – Hic. 61. acceleratur – acederat
66. promisi – promitto S.
oblationem – obligationem omnes; cf. qu. ut art. 1. corp.
7». regionem – relîçioncm M/.
74. videtur *poit* 46. spontalia QLc, om NpM.
84 b 3. ei iu» suum – r iu» QLMc, ei iu» Np.
15. ita – aie Î.Mqr. »6. alii – diqua.
39. per verba dc praetenti – de praetenti per verba.
33. cum «it — ereaeit QLM. 35. illud om.
37. perficiendum — conficiendum *O_cp.* cum – eam S.
4?. infirmitatem incurrat — infirmitatem infirmat Qpl-C.
47. ut eplcpjta vel paralyab om *cp.* 48. ur – 'UH·
5i. et – cum. «ic contractum – iit contractum et *p.*
5a. sortiatur – sarciatur QpL. 64· impeditur *om.*
66. reddidit — reddit S.
bo. inquit – inquam QLc, Inquantum .M.
interpositione – *Decretalia ;* om ŏmne
75. decretali» adducit – adducunt QMc, addunt L, adducit N.

Qoamtio xuv.

85 û 35. signum om. 45. quam – quod.
46. Sed — 47. referuntur *hom om S.*
52. potet om S. 55. quandam om *cp.*
61. generaüoncm – cognitionem QLMc/, coniunctionem N.
85 b t. quxe om. 4. et om QLNcj·. «icut — fit Qc.
9. ideo et — et Ideo QLMcp, ideo N. xo. numero om.
i5. multiplex – multiplex ex porte «ubiecti; *cf.* Praei, n. 40.
18. matrimonium — matrimonii.
3ç>. a nubo – ambo QL ambo M, .t nubere Q
43. ob hoc – ad hoc QL, ex hoc M.
44. ad aliud — ob aliud *cp.* 45. dici *poit* 46. otficium.
5<>. hotnini — ĥomini
73. in «Γα – alia m' QpL, alia materia c, materia alia *p.*
86 d to. matrimonio lunctu» – adiunctu· (Junctus *p)* matrimonio QLMcp, matrimonio coniunctu» N.
ip»c ponit maritalem coniunctionem – maritali» coniunctio ponitur *p.*
31. noti est — non est *Ccp.* 44. omni» — communi».
45. ordinativum – ordinatio QI.MNc, ordinatum G
53. didmur — «le dicimur Mcp.
Et ita etiam hic – ct etiam hic itu QLMc, ita etiam hic *p.*
56. nominari – exprimi *putt* nomino S. 67. diversa – divixa *cp.*

QüARcno xlv.

86 b 8. Utrum w. 9. matrimonium — Utrum consensus per verba cxprexiu» «I dealt interior consensu» cxtenor facit ťexteriu faciat *p)* verum matrimonium S; *cf. initium art. 4·*
58. porte eat – cx parte QL. parte Me.
40. mediante materiali — mediante.
43. matrimonium cit xacrnmcnturn – sacramentum est matrimonium QL
47. materialium — matrimonialium S.
53. iaxtruracnnle» – Meut instrumentale».
55. matrimonium – ŧ (tertium) QpL, tin (tantum) c.
56. unum – invicem Q 73. verba – dc praesenti *addit p.*
Sj a a»· mutua – invkcm S. 38. exterior – exterius QLNe.

5t). cum Deo *om.* *C6.* verum – initiatum S.
3. iponikinem – dl«po»it>onem Q 87 b
»9. mitninnnium — *modernae* Suppi; votum omnri.
61. ut non — «C uL 63. htc — hoc S.
64. quia In utroque pro hoc punitur – qtundo (qua M) utrumque pro hoc sumitur (punitur N) QI M\c.
70, »igat ei ß doli appareant – cudentia doll spporeat *p.*
■3. Sed – Qu.a QLNep. potiu» – post QpLc, primo N, priua *p.* £8 4
4. vel – vel debet $. ŧemote. — rcmotlu» S.
19. ite – etiam Ite QLMc, Ita et mn *p.*
30. non perficitur niai – perficitur S.
31. ŧinistri – ininlitrl» adllcaL
3 3. potest – poterat QpLc, poterit MN.
33. absque ... 34 occului *hom am* L 24. quia — qci Qcp.
36. clandestini – fieri *addunt* QLep. 33. cfiickn» – auffidm» S.
St. nUi per aliquam le, tim«m cautam etcuucntur – non («bl c) per sl quum causam summam cicu»aniur QpL-.
71. M '.iiMinium 73. ncce»»iteti» Aom o· QLc.

Qvakstio xlvl

3®.' luraroente tus – vot.> tu» vel iuramenta tua QLM, vota tua *cp.* 88 b
47. de pracacati -. pcv Vtrba *hom om* CMN.
conscoterit in «fiam — cun>«n»crit in aliquam QLc, cot»»cnlit in aliquam cutn juramento ; ; 1/. *var.*
48. Juramento ŧirmat *om* QLMrp. 66. quia — sed.
67. nondum – etiam nondum QMc.
71. Ikiiura est iaramentum *hom* ob» QLMc/.
73. Illicitum – est Udtum QLMep; *cf. var. prate.*
luratur quod illicit» promittitur- arat qui illkitc promltut Qcy.
I. alieno – «lien» QpLc, re aliau M> 89 a
19. fa.tr> *om.* 40. cetera *om* S. 54. cum – bU Q, cui c.
55. carnali» copula consequens – unnxqucna carnalis copula QLc; vecundura convequcr.i *(luttn in lectione* Q) om N.
65. admittat credent – sdmitten» (dimittens N) credat S.
66. contummare – conservare.
68. «icut si sunt — «icut sunt QpLc, «icut cum ŧuot M.
7?. duicrit om QI.MNc, cognosced *p.*
3. ut om. 6. ac om S. 89 b

QcAiA-no xlhl

30. eat actu» – est QLMcf, coactu» c»l N.
31. violentum quod eat idem quod coactum – violentia idem est quod auctum (coactio ^) Sed coactio. 13. paaio – pastio QL
34. coactu» – comemus coactu» QLNe.
58. cum om QpL. mntutn – metum (LQLMcf.
9. coactio metu» – coactu» metu». QO a
14. tcmbiltesimum – terribihum fini» *omnei.*
36. eum promittere – penitere QpLc, *(in* Q ni *cjrpungitur),* promittere M»L 3o. ct *om* Qr.
3g. in aliquem cvt aliquem metu cop — in comuntcfo (virum *addit* M) ct metu cogi tumitur multipliciter.
41. aliquid – »d c, id *p.*
49. inconstan.x cxqpiur – inennetan» rogitans coptur Qc.
50. malum – «cd IncmtM rogita» *addit ct expunpit* Q; *cf.* Praef. n. 42.
51. olcut ad — sdlicct ad QLMC7, «cildei N.
6». ni»i quando – quando non M, nisi vel N', nili non «L, ubi vel quando nem G 7?. vel *pr. loeu om* QMcy·.
75. magnum – maius.
8. cum – quia cum *p ; cf. var. tcq.* 9. quod – hoc QLep. 90 b
si. quem dc invokmurio – quam non voluntario QLcp, ma M.
4t. perpetuitatem ... 42. coactni om QLc.
43. alia — aliud QL.MSc.
53. lonacnaiaac čd – non coaicnilxae led Q, non ron»en«i«se «i Lz.
5. extortum – extroraum QL extortum c, ex corde N.
57. cfiidcn» – «ufiiciena.
63. violentum — volitum QLNe *icd* Q sr *corripit,* volunterium M.
5. illius ... conumau *hom om* Q\L 91 a
17. dicitur – *modernae* C; dicendum omwra.
5l. talui – lli» c, temporalia *p,*
64. etiam in hoc ei» – ct (om M) m hoc etiam (en *addit* L)S.
68. tiliu» in hoc tenetur – in hoc tenentur (tenetur N) QMNq».
13. erat disperdendum – pellendum erat *pott* 22. de terra S. 01 D
35. tarant – furatur.
38. dicendum quod quulam dicunt – dicendum QMc (ut quiJam d eum *addit* a.M), dicunt qukLim *p.*
33. cum quandoque – tamen quia Q, tamen quandoque Ne, quia quandoque *p.* nolint – nolunt S; </. *var. proce.*
39. etc. – ut ministri etc. QMplz, ut ministro» etc. «lγ·, ut minhtroa Christi N.

Qvakvtio XLVUt.

t. fuit – eat C. 20. ni»t ou QI.MNc. <>3 Λ
37. «icut – quia ate QM4.C, quia «icut pL.
29. Dc conscnAU — dicetur om L; *cf.* Praei, n. 17.
47. enim – causa Qc, cau· ic *p.* una – unica S.
6t. Sedw· 63. bonum *hom om* G
36. qua – quae G 29. qu» – quae QNLcp. ya b

Qiwno xux.

63. habere aliqua bona – aliqua habere Q. habere aliqua LMNe.
67. di>;niu» – divinius CN.
6S. excusandum – excusandae.
aliquibus l«oη1ı *addunt modernae* Suppi.
75. bona om S.
93 a Sed secundum — aed QL.
sicut __ 7. remedium Aom *otn* QM.
33. ipso – *lege* ipaa: C *tamen* ipso; *cf.* 79b49 *et* 233 b 7.
61. et ortidosum ct remedium *om* Q, et (in N) officium et remedium LMNep.
p3 b rt. operum – operi· *Qcp.* 16. indiviaibiliu» – indissolubilius.
Sed – Et. 55. fiunt – fuerit M, fuit c, fiant *p.*
94 a 7* hic ipsum – hoc QM. hic Ix.
8. est eiusdem – (do Q) eiusdem est QLMe»
17. ita – infra C; S. *Thomas refert ad reteem* scramenutius.
bona om. 31. »ui ... 33. ex ratione *hom om* QpL·
50. pertinet ... 53. non lutem om Q.
51. auprn om t.Mcp. 53. matrimonio – in matrimonio.
fit. altero duorum modorum –l duobus modis QLMep.
matrimonium *post* secundum sc. 74. Ipso *om cp.*
94 b *nem om* Qpl-cp. 33. separari potest *om QWicp.*
38. succedere – accedere S.
42. actus accipit – accipit QLMNc. 4?. «ccipit — hebet S.
4* •aeramentis in quibus – sacramento in quo S.
95 a 3. secundum Damascenum *om* QI.M.
secundum », ?. actu *hom em c.* 18. dicitur – potest *cp.*
28. ex dicti· patet — dictum est S. 40. in en om.
46. ratio *om cp.* 48. quantiUtivsm — quantitatem.
49* intensionem – intensionis 1, ad intentionem *p; cf. var. pracc.*
intensissima – intensive S.
m ipsa – in (cx p) praedica. 67. matrimonii *om* CN.
q5 b Sed fiat *hom om QLep.*
13. Sed – actus matrimonii *addit* L; *cf. var. pracc.*
26. in habitu ». 27. quod sunt *hom om* Qc.
quod ». pertinet – *modernae* Suppi; quae — pertinent omnex.
salvatur — solvatur QpLe. 44. in prole – improprie Qc.
rei – non. 75. in sctu – actu CQLMc, dc actu *modernae* G
96 a 9* Quia – aicut *addunt* S.
24- arcetur – arctatur CQLMN, atratur *c.*
35. morule — 36. ẗ peccatum *hom om* QM.
37. respuit – despicit QLMep, respicit N. 45. erit – caset cp.
51. Lt – Et ideo Qcp. 53. eriertur – fertur S.
peccatum mortale *ait. loco* – dicendum QM.
volunuiis finem – delectatutmiv finem vel v̈oluntati (voluptatis p) QLMep, finem delectationis aut voluptatis N.
65. utitur – utatur QLNcp

QuAarno u

96 b 3o. alia – aliqua *p.* *bj.* io matrimonio om QMNcy.
58. ipsius — matrimonii S.
63. cfliciunt S. matrimonium – sacramentum S.
97 a 1. hoc modo – hic Q, sic LMcp, hinc N. 8» «upra om S.
33. emisso – rcmiiso Qc. 28. scilicet *om.*
31. cognatio – deinde Allinitis *addunt modernae* Suppi; *cf. sar. scq.*
33. secundum sc ». 34. personarum *hom om* CQcp, secundum SC Ct alfiniu.» U 48. causam – ct in Deo *addunt* S.
66. naturae; inquantum ». 70, ustuitur lege *hom om* Qplx.
97 b 9. secundum ». aliqualiter *hom om* QL· 11. et ~ ct inter *l-cp.*
36. qusc __ considerant — quae «unt parbculxnum in quibu· ct actus considerantur ct conditione·.

QUAXrno u.

98 a 4. quidquid – quicumque *Qcp,* quodeumque M, *om* N.
10. cognitionem – conditionem QMc.
ditTert ». 15. ignorantia *hom* om Qc, de sua ratione Jjtfcrt ab *etc* .M.
16. non importat – non impedit QLNe, impedit M.
98 b 5. isto errore detineantur – iste error detineatur QMcp, isti errores detineantur L, iste errore detineatur N. 36. duas om CN.
39. libere om Q 35. matrimonii – matrimoniali.
est – non est QMpLe/'.
38. sicut — vd an sil – scilicet (ted M) «. an QMcy.

Quaxstio ui.

99 a 31. alias – autem *addunt* S.
43. Gregorius dicit — Gregorius et Boethius dicunt.
7». impotentiae *cm QM.*
99 b 6. ad quem – quem QM. 8. ct om. 31. inter – circa *cp.*
3o. conservare esse in uno, conservat – conservari (conservare N) in uno esse, conservatur QMNep.
49. est *alt. loco om* S. 61. cetera om.
too a clencatum – ordines S.
5a. ciitt-scrvationcm – operationem CQNcp.
too b 3. requirit – requirunt. 7. particularia – pericula S.
31. supervenire — intervenire QN'c. ^7. 38. favorabiliora QMcp,
101 a 20. esse – essentia. dependet – descendit QMep.
3q. aliis om *p.* hoc videmus *post* nascuntur *modernae* Suppi.
45. quae *ait. loco* — secundum quod (quae N) S.
tot b I. fiht *om* QMcp,

Qraxrnn Uli.

14. ordo M *cp addidimus.* 8. Ecclesiae adeo — Dei adeo Q-T·
51. expresse – manifeste S.
56. contractum – ut cx dictis palet *addunt* QMep.
57. *pro* N' *cf.* Praei, n. 33. 64. lacta – factam
66. •cilicct uxori *om.* 73. fit om. -4. obligat QMep·
uxoris – mulieris vel uxoris QMep. M. quod — quod hoc QL 102 a
11. consanguinei – consanguineae. ai. ism *om.*
est «ibi — iam esi ei QLM, um eat c, ot albi iam *p.*
23. tamen *om.* 24, oj hoc om. 28. factus om QM.
matrimonium ... 44. inspkiatur om QM.
scilicet *om* S. 15, Deo illud – «c Deo. 102 b
16. ipsum (sic /ege *cum* CN) – «ciptuin. 19. praedictum – talc-
>6. ut sic – M. 9. oblIgationis – generi» obligationi·.
36. •olcmne *om* Qc. 4«. Ergo Occidentalem — Ergo etc.
35. iam palet quod om. 26. imped;! ... 37. ubique *hom om* S. io3 a
37. habeat – habet QLMep, non habet N; *cf. var. pracc.*
38. statutum – statum. Occidentali· – Orientalis QL.
et cx – cx. 4?. haec — auferuntur – hoc ... aufertur,
59. continentiae votum annexum — continentiam annexam S.
7*. viri pt-r viri <ctum – per iuramentum QMc, per viri actum *p.*
2. c ȯonvcr – etc. 14. «aeram ordinem accipiat om. to3 b
31. ai non possit – ȩd non potest (posset Q) QN.
prseccdcnti – praecepti.

QliAFSTU) uv.

61. impediat *ex* N; Impcdutur.
3. convanimimm – coninhenuum QMc.
secundum Phtl'ȯpbum om QL.MNrp. 34. descendentia.
Duxitm tantuni — motum QMep. ▮ dcficitioae – distwctiooe.
dictis – praedicti· LMep.
abacùum est lumuœ – ȧbscisu est.
nunquam – tnatrimuoU ounquam QMep. 104 b
13. po«Ac< – pote·! QMep.
eadem videtur djviuo – eadem ratione ridetur quod non debeat fieri diviskx
q5. per gradus om QM. 51. quilibet QM.
56. consanguinitati» QMr. 70. iptoruni – Ipaiu* S.
>5. wbl-aliquia QMcp, aliqui» est sibi L· a3. propagationis ou· io5 a
20. utrique. 46. qiXHn – quot N.
47 Into – tanto M, tot N. 49, illud – et illud S.
ita – ct ita QNcp, ita et LM. 28. propatruus – patruus QMNe to5 b
36. duae *om* QMep. 48. matrimoniabter LN, mulier QMep.
67. iuvat – unit QMep.
i3. ut totaliter tollatur – totaliter QMep. 106 a
16. non ul – ut non QMep. 36. Cui – qui *p.*
33. alterius altera QMep. 39. «anguine — consanguinitate S
(52. unus equus *omnes).* 61. omnia animalia — animalta.
7*. cognitio – quod est cognitio QMep.
40. habeto – assignare vel habere. io6b
numero – matrimonio QMNpLcp.
•seramemi ct >n genere *hom om* Q, sacramenti et L·
eadem .» revocante — eandem comunctioncra ecdesiaelics prohibitione revocante QLrp; ecclesiastica *etiam* M.
inapiebat – *modernae* Suppi; incipiebant *amnes.* IO7 ∧
20. licite om S. magnum – maximum.
incendium QMep. 37. et ut – ut ct QLMe, ut p.
promanxrct — pcrniaftcrct CQLMNc.
4°. erat — erat cooMOguirutati· gradus prohibere QLMe, em *p.*
51. «c om QMNip. 60. v̈iaataturu Qcp. 6x fit – Oe·
59. receditur – recedere QpL. 66. evanescit – esse evanescit Qc.
63. eandem ... ct – untara obligationem skut ct QLcp, eandem v<m obligandi «icut et M, quondam obligandi efficaciam quantum ad N.
74. U. vel non rint *hom om Qcp.* 12. quia ». 13. remanentom QLep. 107 b
19. iam ... quod om Q.MNcp. 24· -*! " c' QM<iP·
nepotem QMNpLcp.

Quakxtio Iv.

illud – ct illud S. 3. niai ratione viri *hom om Qcp.* 10S a
per oîTimtaiem *otn* QMNq?. 3o. radicU — communia *addunt.*
39. persona scilicet. 54. separati et quodammodo /**idm** om QL·
59. aliud *om.* 64. Et – Sod S. 73. vd minuatur om.
5. cius om Qc. 6. aune — tune QLNep. 10S b
viri – sut uxoris *addunt* S.
inter que.» est affinitas om. 35. tertiae om.
3ç. nunc – tunc QMNep. 44. destructionem – subtractionem S.
45. «cilicct altcrutnus – *modernae* Suppi; per alterutrum omircx· 109 a
33. affinitatem — matrimonium QMc. 28. AifiniUs om
31. divisas — divers u QMNep. 3;. inducta om.
44. aliqua om S. 5?. cx spont.ihbu» **om** QXLy.
$9. Sed .. 60. nuptiarum *hom* m QLMNc.
i. ct consanguinitas om. 14. aliquis om. a3. scilicet-ut. 109 b
a5. permittent QMc, permitterent L· 3a. perpetuum om.
ut ... Contradicimus om QMNep.
1. dissimile – simile Qc. 6. quoque om QMNep. no a
7* principio – primo *omnes.*
9. si cx ». 10. cx – cx ». ct ex QMNep.
a3. dicatur – dicitur S. 36. Mutai ». gradu* om *p.*

3o. attinentia *om* QMep. *37.* poterii QMep.
53. in oppoMtum *poet* Sed quia Qcp,
29. consequenter ... non dlicitur — communiter ··· dficitur CQI.MNc.
61. alui – alii QMep.

ItO b 1. proveniat QNc, provenu L· 7. corum Q.Mc.
contrarium – mstrimcmlum Qc. 30. tarnen – tantum QIxp, Om N
coniunciionctu – matrimonium vel coniunctioncm.
»ibi – sibi scilicet,

III û illa *om* QMep. 8. nunc – non CQc.
Ib. acquivocata QL, 33. nunc non – nunc QMep.
39. ẽonianguincu — ållini· QpLe.
erit uror — est QI.Mcp, ct uxor lit N. 44. «1cluneU om.
47. multiplicatur Qc. 49. Keren- – generis *Qcp.*
quos — quod LNep. 58. non tcparct Q, non «eparat cp.
61. veniant – veniatur Qc, veniat *modernae* Suppi,

111 b legitimum – licitum Q.MNcp.
39. ob hoc – *modernae* Suppi ; sd hoc omnes.
35. scientiam – conditionem Qc, cogruboncm Mp.
53. etiam — soli Q, solutu LMc. 61. tacuit – 1acent I-cp.

112 a i5. qui .» 16. consanguinei *hom* om QM.
matrimonium om QMNep. 33. qusr.do *om* QMc.
in ccclcaia S. *3j.* impedit CQMNcp.
î9. si nimiae infirmitati» – sinum (summi M) scienti firmitalia QM.
laborans – labora' it «eu QLMcp, *om N.*
S3. SeJ –, 54. malares *hom om Qcp.*
63. nee om Qcp 64. El ita – ut Qc, om p.

1 !2 b tali om QMcp.

Quaxanu **I vi.**

19. spiritualis *addidimue.*
35. Nihil erum impedii hom *om* Q, Nihil impedit M, (enim *p) non* impedit *poet* matrimonium *cp.*
3o. Sed». 31. matrimonio hum om QMc.
tensione – tentione CMN, intentione QLep.
prius. Q. Rraef. n. 18. *et* qu. nx. sn. 1.
7». cum om QMep 74. tomen om p. Et *om* Q.Mc.

113 a 3. reddere — at petatur *addunt* S.
5u. catbccunatio Q, calhoaamstio N.
58. ego vos genui – **m**· *(pro.c.)* **mm (vos c)** genui: Qc; ego om L.
60. solum om QMNpLc. 70. triples – multiplex 5.
primo — primi Qc. ascri – sacrxmcni: CNep.

113 b 6. Et ideo inconveniens **dt** — Unde non videtur conveniens S.
55. una om p. 56. «xmtrabcrcl – contrahere poMet
alicuius horum — aliquorum,

114 a cx cuius – cuius *(imaea.* 13. saodecua QLc.
anadecus QMc. anodecu» L. 45. in .. 17. gorit *hom* om Qcp.
66. unux om Np.

114 b 9. cognatio om QI-Ncp. 33. qura **λ.** 34. alterius *bom om* QLey.
27. eidem — eiusdem QMep, alicui
vir – ct vir QMS. 43. levent S.
58. per auctoritatem – pari auctoritate *C.*

115 a 8. cum quo – cum qua CQL, cum \L odecta – effectu» L·

Qtfxtirno LV11.

30. impediens matrimonium om Q. ₹ čq u« cl boni CN.

115 b quae ... 5. formam *(Tiomj* contrariam – extraneam Qc.
(i. filium scilicet filium S 14- adoptiooU – filiationis,
19. scilicet — postquam adoptatur *addit* C.
30. patrem – potestatem CN. 61. posset – posait *omna.*
M- nepotes — ct deinceps *addunt* 5.
66. filii — liliorum QMc. 72. propinquus ». 73. est hom om Qc.

116 a 30. esse – omne Qc. 47. habetur – habet S.
68. ruturalcm om. 74. nd om S.

116 b 8. perannam – modia pracdicbi ut dictura est *addit C.*
38. matrem vel patrem – matrem vel matrem Q, ntatrem L.
43. alterius om C.

Quakstvi t.rin.

117 a i. senes *utroque loco* — «cxicx Q, vetuli CLN; *cf.* 74-
Ergo ». matrimonium – Ergo etc. QMçp.
18. vin om S. 31. contractibus – actibus QLNe.
38. naturali – sicut impotentia coeundi *addunt* QMe.
ex causa cni Qcp. accidentali – ct accidentali S.
41. beneficio – remedio.
43.proces.su — per ẽxcc (progressum M) QMep.
61. potentia ad hoc – sequitur (ponitur L) ad hoc quod,
vigorem – rigorem CN. 74. šene – senex Q, vetuli N.

» 17 b **II.** talis – talem Np.
non ait solvendo – acit sibi non solvendum Q.Mcp.
20. quando... 34. matrimonium *hom om* QMNe, 31. hoc – SeJ L·
33 Impedimentum ... 33. consanguinitas om L·
31. posset – possent Qcp. frangi *cp.*
33. matrimonium — naturam S.
3q. causa naturalis – causa carnalis Qc.
36. dc quo om QpLe, ut M, quod aL·
3q. in viro ... in muliere – in mare quam in femina ad opus generationis.
40. quae». 41. impotentem – facit impedimentum in viro.
52. perverterent – perimerent S.

7«. «orbarias – fornicarias *omnet.*
3. polionem potationem QL.M, potmtatem *CXcp.* 118 a
3. impediri — impeditur QMep. 6. mhil — thud *addunt.*
8. auctoritatem. *13.* «ve Incredulitatis om. S.
16. quia – quod S» 17. vehementi om.
t9. vera – vcvba QMNep. 37. «asc revocata poll lora.
33. praefixit triennium sdluct, sicut — triennium (trienni Mp) praefixit sicut.
36. cx .. impotens hom *om* Qc; ex friguiiutc om L, *nihil aliud habet* M ; *dictionem mutat fx* Quia qui propter (rigiditatem ẽ impotens, ita cat inipcvtcns ad unam sicut ad alium.
48. ut dicitur po»l anitnahbus QLMcp. ut dicitur in Genesi *ibidem modernae* Suppi *opinionem* i< *huiu»* *rd peritae credentium,* non *librum citat Auctor; cf.* ut dicitur 11,19 b 39. 316 η 3i, b 34.
54. humano opere – humanum.
70. principaliter om. initituu Mcp. ;5. ia om Q. «t *cp.*
18. dirimentia» impedientia. 36, Si .» mstntnoruutn hom om QLc. 118b
40. Sed _. 41. determinat – Sed Jmul Magister de ea determina, et (cum pi frigiditate Q.Mcp, Tamen dc (ngidrtxtc et da ea *etc.* N.
13. cui – cum. 119 α
propter hoc saparasdum eat – dirimitur nec propter hoc soporatur,
18. noe *om* Qc. 26. quintum — ociarum CN.
39. wd rnuironoala ineunda – metritntinb ineundi.
56. cum fist oro QMep. Ô4. cuius _. 65. est *om* S.
73. viat – pcvpttuo (perpetuum N) ₹»t QLNcp, sui perpetuo M.
75. lufliccnicr Jeliberaaa — deliberatus, *et* suÆocnter *poet* consentire QMc. dobhcnin· sulLclenur Lf suflidenti deliberatione N.
4. eat *om* QL· supra tnduiabonem – tine inclinations QMep. liQb

Qcaevxx» ixx.

59. fideli – mfideX 61. cultu· – tide·. S.
j. pnteat- (enetur QMc. **it.** aut rvioa-hilns I«rari QLMep. *an* N. 120 a
33. lidta om QMep. 37. unitas - unicus.
3<i. futura – fatua *poet* cultui, I7. interiorem – intejriorani Qc
63. interdum om QI.Ncp. 6SL «**vhi.** qu. 1 – In littera S.
11. quia .. posaef om QNgp. 120 b
consideranda scilicet perfectio *hom om* Qc,
3Ù. uuitucn om QNep. 3<i. prokin on QMep.
aliquo – alio 46. diapenta· ». 47. inter eos om Qcp.
47. enim om Qcp. 53. non dicuntur.
55. non dicitur. 73. infideli om.
6. xxnti qu. t. diciiur om QMc. 34. «oiтiî – pollute 1at
,1. potestate – viri *addunt.* 43. ita... 43. cum es hom om QMN
51. consilium – verbum QMep. 56. E< ». >7. cuhus om.
63. quam geatilea, quis gentiles – ct gentes C. cl gens (». intrabit) N.
31. de hoc a ... *32.* habebat – dc hac Qcp. 111 b
56. infidelem – pote»! relinquere *addunt.*
66. illa 67. ritam – ad illa ». c< vitam.
7». Quamvis – reddere debitum *addunt.* id om N.
3. matrimonii – mulieris vd matrimonii, 4. cuius *ante* vitM C. 122
8. xicut – qux«i QI.Ncp.
5o. Ergo» contrahere *ham om* QN.
di«cedens — ab uxora infiddi *addunt* I.hl«7?.
53. est solutum – solvitur S.
23. «i – cura.
31. blasphema – *modernae* C; in *(om* C) bhspbcmia omnes.
34. ciu» om QMep. 44. sic - ai Qc, <f ait posz uxoris QMep.
71. aba te, ct – ex u. 74. impcdioienta QLMc, impedimentum N.
13. patere potest — patet. 123 a
36. corporalem — *modernae* C; spiritualem omaea.
47. ruinae – peccati QMrp, *om* N.

QI aMTIO *IA.*

3. occidens – occidere QMep. 19. quae om S. 123b
so. mundanis – humanis v | mundanis. non – enim non.
33, usus om Qc, actus p. 4»· Pu,aX QMep, reputat N.
43. praecipietis – prohibens QL· praecipient vel prohibens Cp.
43. non Infligea· – (non moderaoe) inferens C, ei infligens p.
53. deputatis. 63. ad aliquam poenam Q.Mcp.
68. rex «ut index – rex QI.Mcp. dominua aut ra N.
69. corngeniem — exterminantem – corrigere cxttrnjtnarr.
73. non ẽ — non sc non QpL.
castigare – accusare vel castigare.
31 vir ». 3s. uxorem – propior adultcnutn vir occidit uxorem aut etiam propter odium.
46. sicut –. 47. habitum **cm** – sicut dc uxortod» (de quo *addit* N) dicitur boc «tiam (tue et L) dc adulterio ui supra habitum est QI.MNc, -. dicitur hic citam de adulterio Infra dicetur p; ui *etiam habet C. Cf.* Praei, n. 18.

QIAXST» LAI.

71. de — 73. scilicet *ci* 7J. ct .» 74· ** licet L. (/. Praei. a. 10.
73. Kupervcnil – prvnrcait QMNep.
73. scilicet... 73. matrimonio horn om N.
73. supervenit – provenit QMep.
J. posai! intrare – hrc posait L. 134 b
4. T««ùo — ingresso - om Q, Tertio utrum altero miranto altari nuliarc Nep. 30. leviori – levi.

38 considerabat – considérât S. "3. voluntate – voce Q.Mcp.
13$ ft io. Christi om QMNep. per gratiam om QNpMrp.
ɳ. dipoutioncm spiritualem contranam — contrarium S.
17. al – niai *p.* t8. non om QLN'cp. 31. qui – quoJ.
J7. copulam viro *addunt, sed cf.* »54 b 4 tertio *etc.*
53 alteri – Alia una mulier haberet duu·» virui *addunt* CN,

Quakstio Iui.

!35 b 9. adlicet ... II matrimoniali – quod eat fornicatio !..
II. durante – dirimentem (vinculum matrimonialem '9 Q^<F·
5». fornicantem – (propter Mi fornicationem QM. fornicniriccm c.
126 n 2. bona — bonum LNep. 8. prolem educandi QMc.
10. propter — non propter QMNcp; *cf.* Vdr. *$cq.*
11. fornicationis propter unum actum *hum om* QMNcp.
40. peccat *om* QL, *post* mortaliter *cp.*
41. eam – camalltcr *addunt.* 45. eat in – << *Qcp*
71 c««ct — fit S.
120 b 45. impetens – impotens Qc. 7?. ut deprehendere poaah p.
137 Λ *i.* suspiratione QMNcp. 7. debet fieri sine – non debet 6cn cum.
18. fraterna – firma Qc. trou p. 3o. conceditur – tenetur QMep.
51. peccante – potestate QU *61.* ponitur vir.
70. Quantum autem ... 71. tantum – quantum — Tantum enim.
127 b ii. et tertium om Qc.
22. «diicet – aceundurn C.
laesio – *modernae* Suppi; laesionem ŏmne
55. copulam — culpem Qc. 61. omnino — Ideo Q, iam M, om *cp.*
128 a 16. peccat» vir cius. 31- Potest ... 32. invltn om *cp.*
40. pro exceptione – per exceptionem G 42. ŏ< — fien S.
53. per iudicium Ecclcv«c *post* 5q. adulterio
61. poterat – poterit ornner. 66 rir om QMc; reconciliari Qc.
67. eam ad <c assumere – assumere QLc *et addito* eam *p,* eam assumere N, eam ad aa sumere L. 77. soqtd — fieri vel sequi.
12$ b I. per poenitentiam – per preie panis thome poenitentiam pQ.

QoArvno tnn.

120 d 7· · susceptione ordini» – ordinem QM.
25. non *pr. loco* – modo Qcp.
32. peraonanmt ŧegrtitnita – persona legitima.
54. vel ex ptne mulieris *hom om QWcp.*
55. cum illo om Qc, cum viro Mp, fit. aliis om CN.
68. sacramenti S.

QcAKvno txrv.

12Q b 45. leproso — leprosa S. cohabitare · viro *addunt* QLMcp.
46. videtur quod – ut videtur *post* tenetur QMcp, om L.
66. Hoc ... habet – Et hic eat etiam «do caritatis S.
69. ad conservationem – dc conservatione S.
ĩ3θ Λ 1. condemno! – condemnans S
irregularis ... i. implens *hom om* QM.
15. reddidit – redditur C. 3<>. ius plus – iu» S.
5o. erigat – erigatur QLMNc. 63 Interpretata omnes.
I3o b 41. ad – in QMNcp. 66. membrum tenetur S.
67. ita __ suo *hom om* Qc.
I31 a 4. hoc om. 7. Sed ... 8. dissentire *hom om* S.
31. facere vel – fncere vel vovere.
40. nec — ct cum QpL. ct tamen non M, ct non NsLep.
41. malo roto facto – voto malefacto QLMe, voto mule facto *p.*
48. in hoc om QMcp. 66. unum – virum L, unum onus *p.*
66. contusionem debiti – debitum QMNcp. 67. ideo-et ideo Ncp.
74. praeter – propter. «
bh b 9. petitionem — redditionem QMNep.
25. quae adhibentur etiam illis. 43. šacramenti – sacris.
332 a 6. ct c convenu» om. t5. ita om.

Qualstio lxv,

57. coniugatur. 64. unus om.
68. institutione – humanae naturae *addunt* CN.
1^2 b 7. superduceret QMcp. 20. ct attrahere – trahere QMcp.
3o. ei – est d. lex – quae lex QMcp.
65. communis – conveniens Qcp.
I^3 a 5. pax – parum *Qc.* 15. ipsius, quae sunt – quae sunt ipsius.
13. metus – vinus CQLcp.
38. praeceptum – legem praecepti QLMNc, legis praecepta *p.*
3q. quaedam innata ŧvi — quod lex quaedam innata QLMcp; vis om N.
36. intrinseco – cxtnnseco.
37. movente – manante QL, manente Mcp.
46. natura – materia. 58. cuilibet – alicui.
63. ct huiusmodi om S; Ad quintum patet solutio cx dictis *addunt modernae* C *et* Suppi, *quae cum* «l. *infra* 66. *pro* ad quintum *habent* ad sextum *et sic deinceps. Margo* L: dcfficit responsio 5.
66. respondendum – respondeo (ct dico *pergit p)* QLMcp.
71. sufficit – licuit *post fi.* uxorem Ql-Mcp, *om* N.
75. quantum om.
133 b 2. quantum – *modernae* Suppi; nisi ad QLMcp. niti quantum ad CN.
4. sed — ct hoc est- 7« plure om. io. prima *om* S.
16. si – sicut. alium virum – plure viro» vel alium virum.

36. conceptionem «n cognitione. Et – cocnitionem. In cognitione enim
50. eundum potestatem – naturalem potestatem eandem.
51. ncc unquam – nunquam. 66. in – a.
68. ubi – n' ŧ *(idest* nihil ubi) QpL, ubi enim M.
4. praevaricationes. 37. reservatur — reservantur CQLNcp. 13q 3
27. praebeant. 41. debuit – debet.
So. in pluribus esse — ut in pluribus ŧœnt *addit* N) S. 62. ut om.
6j, non est __ 65 sed est – est QLMcp, non cK N.
65. propter bue »»m S. 67. Inspirationem — »li»pensationem.
73. Dei om. 74 quod – secundum quod CNp,
7. detrahitur – determinatur Q, deficit L. 14. significant I3qb
34. caeremoniae QLMN. cncrcmonialH *(ita et* 25) *p.*
31. prohibebatur S. 57. diertw — ridetur S.
61. concubitu – tali concubitu. 63. coitu – enneubhu.
67. plerumque nnniinantur – plurimum nominatur.
7t. illa coniunctione exprimitur quh.
6. in longum tempus *om,* *J.* communiter om. 135 a
9. a concumbcndz» – a concubitu vel in concumbendo.
i6. non ore (fore *p)* putabant. 3o. non *pr. loco* om.
3fi. etiam - enim S. 43. praebere – tradere,
59. Sed mone om QL. 62. secundum Gregunum om.
66. carnale – est ruonato *addunt* S.
3 ocirc – «;ic *(ideit* «rieniiac) QpL. conscientiae *cp.* 135 b
6. Deum et bocninis ad *hom* om QL.
13. qui non vhat – quod non lurat QpL (Q *bit, quia* n. etiam si M.
14. peccatum mortale *hom bia habet).*
14. vitat *alt. loco* – m QL. 20. puniatur – moriatur.
22 ct muli slia om puniuntur – punitur Msl^p; *cf. var. prate.*
2Û, quis luxuriae, *hom om* 32. Illa *33.* ŧnagt om QpL.
56 c· - nec QL 5q. contra *pr. loco cum Q, ait. loco om* QL.
72. vel – ct. 74. cum «m. 75, nullo – et nullo p.
S. pnmi om. 8. moruli om. 16. secundum om. i36a
17. uxor – enim *addunt* QpL. 18. 31. nominabantur S.
13. contra lckis naturac prima pnecepia – contra legem naturae ct pnma (comta Q. ŧraetere c) praecepta eius.
36. ancilla» – concubinas QLMNr.
37. Erant coito – Sed non erant *p; cf. rar. tcq.*
principalem 39. quintum ad *hum – mudemae* C; om *omnes.*
'i,, ur ▸ 38. pertinet *hom om* QLep.
38. quod – et (etiam L> quod Lep; *cf. var. praec.*

QfAtsTlO tXVI.

55, unam ... 56. de facto *addidimus*
70. Ergo ens ct two ens non faciunt — Cum ergo non ens non faciat *mudemae* Suppl, *quia* non *ait. loco om p.* (71. Ille *omnes).*
non ŧ In «se — in non ense. Ergn *om modernae* Suppi.
41. tollitur – totaliter (sacramento *cp) Qcp,* totaliter tollitur LM. 136 b
48 signum – significatio. 5o. Et – ct ideo C; *cf.* 138 a 3o.
5q matrimonii – sacramenti.
58. derogatur – obligatur QIx. obviator *p.* abrogatur ei CN.
67. simul vel successive *om; cf.* 136 a 54.
14. ŧuobu secundis S. 31. adultennn — adulterio CQ.MNpLc. tjy a
3q. fieri – esse QLMcp, *om* N. 47. semper facit – causal.
58. ignorantem litteras __ 5φ vitiatum – ignorantem habens (Citeras «ut habentem *p)* quamlibet partem corpori* viuaum S, ignoranter habens qualibet pitic ŧorpori vitiatam C.
63. ŧnita – ventas Lep. 65. quia om QLpM.
6Ô. non om QLNep.
13. lercm. tu et om. t37 b
36. ex termino – ex n Q. earth L. qui – quod.
27. etiam port lilia» QLrp, *ante* N, om M. actus *om p.*
31. non autem om Q. contraheret – contraheretur *addunt* QpL.
3o. sacramentorum S. 48. vel ... 49. debitum *hom om* QI^p.
51. quaeritur quid – requiritur quod (quid N) S.
57. super Epistolam – tn Epistola. 65. blgamiac *om* S.
73. principio Libn – I. libro *omnes.*
14. vdimus cum exponere — melius cum expositione Q, melius eum 138 a exponeret pL.
15. faciliorem – sanctiorem QLMcp. superiorem N, superioris G
dispensationem – dispositionem QMep.
33. non – vel non QNpLc, vel M. vel ut aL.
33. Et similiter nec – ncc similiter. 24. conformatur S.
26. indivisionc – in divisione (Q)LNcp, divisione G
42. Cum ergo ApaMohis .. dicat – Cum ergo ... dicatur QLMNr.
74. dispensandi *nm c.*
9. officium – ciTcclum <L. 15. potest – pos.sunt QLMNc. 138 b

Qua»sTio ixvn.

18. 29, liceret *cnrrextmut;* liceat S. 38. Sed om QL.
51. tradunt – dicunt. phrsici – phllosoplu *omnes.*
63. instituta sit – haberetur G sequatur N.
6. ordinandum. 13. erit — esset *cp.* I30 A
18. bonum – bonum prolis Qpl-s bonum prolis ad CN.
30. 31. quid – quod. 32 prolix om S. 23. tamen – tamen non.
31. prima om. 38. fuerunt om.
40. uxorio affectu – quasi (qfoa ut N) uvor *addunt* CN.
49. casualiter – causaliter CN. 53. El – Sed.
58. Haec nutem ... 5<). quandoque – Haec etiam est ... quando S.
66. dispensativo – dispensato G 72. solum – solummodo.

74, cadet *(tic ðm lependum)* – cadcrc pocutt.

13g b 6. rcrum appropriatio – praeparatio S.

9. ðc pa»f 7 videtur *p.* contra *om.* 14. ct instructio om S.

17. ðcun4ftm ... intentionem – secundum ... praeceptum S.

j4. dispensationem – intentionem. ıı. »ub — sub uIL

40. prohibere om. possit — passia N. 55. a Musse om.

140 a I. lege – in lege S. 4. ħaki om 3. 7. faenoraretur.

8. aicut – *nie lxp.* 14. cut – ac.

03. malum – non malum CQLNcp. 03. licitum — ilbcitum C.

(k|. non om CQLMNc. 75. dial- dicit quod (om b 1. quod).

140 b 8. ðu»titi *p; cf. var. icq.* 9. per *om* S. 3o. pcccat.

29. dicendum ad primum – Ad prunum ergo dicendum S.

33. etiam – in QL47·, om M.

37. Aliqui· ». 38. ■ more *ham om* QI.M.

p. quantum om. lex vetua – Jette veteri QL, veteri c.

48. dicta – recta *cp.*

141 d 1. hoc — ct hoc. 10. »cilicct – aut Qpl-c, ut »L, urn S'.

33. ðd ut – secundum quod. 49. duxchi — dimiserit *omnet.*

58. aliqua – alia S. 5o. alias » aliqua» *cp,*

65. foeditate· — fiditate· Q, ſetidltaic c.

66. anima – aha. aliquod — aliquo QpL, aliqua *cp.*

141 b 3. intclligitur. 11. «equitur – tenet. 14. deHontvrt 5.

21. omnino – idco. 37. Praetere» — littera *(tert, arp.) am* QJ

40. conveniam — contraham QI.M. 44. per — propter Qcp.

QtTAKvno uvui.

59. non «int illegitimi – sint illegitimi QI.M, smt legitim! Mcp.

63. c»r — dicitur S. lÎ4 ħ»ru *om* S, naturae natu» Q

71. prohibetur S.

142 .1 3. legitimo—vern ct legitimo LMcp, lccitinxi.^q. n icuntur ex *hom om* Q

8. atprew *post* naturae. Et «· 9. illegitimo· om S.

29. cx lx>c *om.* 35. exemplata – extracta.

48. AI» modo om. 53. incurrunt quando non succedunt Q

55. sexta – «cptima.

63. alicui quod – alii qund QL, tut quod c, quod aliqui» *p.*

66. coitua — communiter QLep, actu» N.

69. acquiruntur — 70. in bit quae *ham om* QLMcj·.

143 b 3. legitimus — in regno *addit p.* jo. ct – ad QI.Mc, ûm N.

3i. alii om. 34. testamento – in (ciumcnio S.

30. ſilm nullui ah. 37. pnneipi – principaliter.

38. instrumento — tcalnmcnlo QL.MM'c.

36. tetin – coitus *modernAr* Suppl. 3<i. Illegitimo – legitimo S.

Qvaxsrio lux.

63. conrtxgretiom» — coniragatumia QLMe *(cf.* 164 a 15), ċnntumarkmi N.

I.|3 a JO- Beda – Strabua G

53. accedent – ve) accedunt QNpl-c/·, xccedunl .M.

68. secundum – per S.

69. metaphorae corporalium – metaphorice corporalia M, metaphorice (corporalium 70. ut cum om) QLNep. 70. cum – quod C.

143 b 17. en» – erunt CQLNrp; *cf.* 144 a 3. <5. et («ied *p)* con«crvatmn.

144 a 3. ðri – erunt G 3. habebta – habebunt G 8. Sed – et.

13. ħomine «eundum – hominum. 14. continuationem S,

16. une» – limo Q 3o, «Ingulari – »ui glonn C.N.

44. viventium uterentur – utendi» (utentium *c)* uterentur Q(pL)e.

57. Ai enim vel — alii (eia *p)* cmm. 63, Et »i – Sed CN.

68. ðaemone – ubique *addunt.*

69. martyre» – meut (quare p) ħirtyrc *cp.*

70. ara operientur – actu ol'tmentur.

potuerunt QIxp. poaiunt N, 75. Idem – hoc idem.

144 b ⅀ providentiae – iiutitiifi Q 14. mirabiliter – invwibiliter.

30. conveniret exire – convenire vel exire Q pI.)c, hire *(idest* »re) vel exire a.M, communicet N.

37. dc om. 34. per donum — dona.

36. mirabiliter – rationabiliter. 40. compatere QLX.

48. concrucrc intuentur – congrue intuentur (invenitur C) *Ccp.*

147 d 3. quod *pr. loco* – ct quod. 5. ubi – uL

9. deceptionem – destructionem vd deceptionem QLMcp, destructionem G detestationem N.

33. bono accipiendum — I?onum (bono C) accipiendo CQUMcp.

39. dicit — dicen». 3o. ct infra — cI ita QLMcy, qui N.

31. tuum – tamen. 3g. Sed ðuctu est *hom* om QLNep.

41. omni viventi – Dei viventi» G

46. in morte «ua ê — *c ante mortem (suam *addit* N) S.

58. eandem quietem – eandem Aequitatem Q(pL)c.

71. omnino – ct č* otnnmo. 74. bono, »tatu· — 1·oŋo statu.

145 b 9. Inquantum – tantum QLe, tamen M. tantum enim *p,* unde CN.

36. Infernum.

146 d 6. Et ... 7. ħagi – Et sic potest exponi quod eat potius verbum.

19. decedunt – descendunt. iS. purgatorius QLMNc.

38. Utrunu. 39. w. *om p, cf.* Pracf. n. 17.

38. purgatorius QLNcp; locus om QLq·. 58. tantum om.

63. vel demeritorum *hom om* QL.Mq·.

65. poenarum – poenalia S. 69. Sed c contra

puniuntur vel praemiantur, 34. in quo no» — ubi S.

aliqua – venialia *addunt.* 37. ante Christi <dvcntum om.

nunc om QLNe, huius tempori» M.

vel est – vel distinctio locorum animae est QLM.

multifariam QLN 69. ongindi – corporali QLNe.

quod – quia CN. 30. hoc quod – licet QLMe/·, om N.

Qvaevno lxx.

71, omnia *am omnes.* sciHcet – ct QLMcp, adlieet ct Qi.

. hat»ere *om.* 3. ab'atdicam *C,* ħardiùcam *p.* I47 b

q. sublectum – in 'uHedum. deteritur – desideratur.

14. mortem – warn *addunt.*

34. habeat vitium – alt eidem numero potentia vtahra S.

35. aliqua alia para eadem – aliqua eadem pan.

53. autem – enim.

56. Impossibile – quaerendum cat de hoc *addit* C.

úı. ReHqttae – \Ilquac QLMS'e

5. non *ct* niti *om.* ·}. coniuneti – coniunctoe QLM. 148 a

13. erunt – eJaent QLM, ðnt *cp.* 1 › animam – iptam.

31. In potcntii» animae ħdibu» – potenti»· animae ⅀nubile G

48 Augustini *om QLMep.* magia N.

Û3. dkuntur .. þotentiate – non dicuntur parte» ðu intégrale» čd potentiſle 5. 68. 70. diminuta — dimidiata S.

4. ðperatione – ipsorum *addunt,* 8. numero *om.* 148 b

jo. eadem – eodem QL, idem *cp.* 14. senium — «emum.

15. aliquid – ad *omnes.* »cd – vecundum.

3.|. Infra – Ita QLMNc. autem om.

45. illa subductione — ſlli *cp.*

46. htiK Jt – ħ QL, Ixn *rei* hoc M, hk *c,* habeant N.

17. exierunt QLMe, exierint N. 49 eam – eoa QMc. ða L.

51. loc i – locum.

63. et huiuanxKh ttiectione· qua» – Hulu»modi (autem *addit p)* alfo- Ctionc· aliqua·, 65. mimae 0«.

14. poiuil – et po»oit *p.* 16. a movebitur *hom om* QLMe. M9 A

55. Petet – patet. Patet. 64 vel – accundum.

68. in I. iJbrn dictum – ta Labro praedicto dictum.

73. "hoc corrupto – htee corrupuo QpL-

75. imagiata - imagination:· Q *ted cf lac. Cit.* in mnrg. diam et dclccutumct 1 J. »ccundum – »cd LMcjr. 149b

H· in Deo – de Da» Q 15. JdcciatMXtt — operations GN.

34. quae -, 37, ad nvicam Ao»< om .M.

35. commuoicani ■· conveniunt. anima 36. quia om.

67. quia ... fit – ergo (ota *p)* cum ... alt S.

6H. ab 6g. patitur — ab illo igne *etc*

74. quandoque *alt. loco* – cum quan.ioque (... appareant *p}* S.

/5. Mmen – umca tunc S.

U- ei angeli» cîua – etc. 33. Ignem eo ipxo Igne eo tempore. i5o a

40. animae – cautae. 53. imagjaxticma – mediutione S.

54. non *ante* 55. vere. 59 vecum ... 60. anima *horn am* QI.C.

7ˇ· vindicanti· om.

3. vi – virtute S. tibi *om.* 10. primam – propriam I-Mcp i5o b

51. horrorem – errorem.

61 praemhsb ðu auciorilstibu» – ðicti oui G

65. intdl git – dicit vel intclligit.

34. huiunnodi modu» – bk modus QLNep. 15l a

31 quodammodo om. 35. si — sed sicut »L 36. quod om.

40. nativitatis – nece»titans. nostrae *om* CN.

QCAEtnO LXXL

17. opere – parte. a3. pro Kmo-pro boni» QLMr, per bona Np. 151 b

37. Ecclesiae membra – membrorum (membrum .MS, et *addit* L) Ecclesiae S. 33. «kut 34. praemium om G

38. iuatiuao – oratio miscricoidme *addunt* S.

45. dispositionem CN. 48. alteri *om.*

49 enim – igitur. libcralitaiem S. 5p. etûm om S.

U3. qui – per QI-<, qui per M. 63. heu – facia c; *cf. var. proce.*

66. quidquid – aliquid.

13. est quod Inde Q(pL). 15. ei om S. (Ideo *om)* ita non. i5a a

43. c rcum»cp<it – circumscripti: QMNpLcp.

49. mortuorum ad vivo» – virorum et mortuorum.

53. coct inutile – non ět mutile (utile MsIxpL 57. daret-clarat.

60. ab ħp< Ajvostohs inchoavit – ab ipxi» (Apottoli· *addunt* M/·) instituta e»t.

73. carita· enim viu corpori» non hnrfur, I Coe. xiu. - carita» caim eat 'ita corpori· quae non (initur, ct «uper illud Cor. xut.

9. tncruu ut haec ei vtiorent – quae meruit bk ei prosunt QIx, (meruit *marg.)* ut haec el valeant M, meruit ct haec « valebunt N. 15a b

10. ei» iuvatur — Juvantur. Ia. loannem cI Damascenum QL.

34. čd – umen *modernae* G

64. per quae suffragia conquireret – per quae suifragia subveniret (conquireret L) QI per quo» procuraret •utfrtgm M.

. quantum – ct quantum. 153 a

35. inunctus – invictu· QI.Mcp, nuncius pN.

44. non est indnputitux – c»t ðispositu S.

5q et cx – ex QMep. 63. quod *modernae* Suppi; quae omn«.

63, h«ec – hoc. 64. imperanda – in (etiam M) operando S.

7. simul om. 16. linien· om C. tie om *p.* 17, ctakG i53 b

46. dc donari s – at.: dcccnarii» Qc, dc denan.s CMNpI , dvnaria *p.*

53. in lincra habetur – multa habetur (habenter Le) QLc.

55. damnatio – poena vel damnatio.

65. mortali – cxsistcniibus *addunt QWcp.* 71. ğentili om.

». illatam – dicentem QL3Ly, allatam N. 154 α

9 Commentator communiter *cp [pro* omt' *quiyd* QL ; čomi M ; *utrum· jue compendium* commentator *sipnifeat).*

16. »7. ut — quare

33. m litura habetur – multa habetur (habentur c) Qc.

aS. illi» – rd Qlxp, om N. î8. in infcmo ora.
56. Ecclc»»jo ora 38. non *pr. loco om* C.
40. Imbuti abuti QL abluti *ep,* 4$. totaliter o»i CN.
4B. Praepositu» M, Procpo»itlvu» *reteri omnes.*
i3. detrudentur QLMcp, recludentur S
67. et . 68 quartus *hom ont* QLMcp. 72. invenitur – cal S.
1 4 1' 5. curpu· – corpus: corpua QLNep.
9. Autisslodorcnais — La««lodoraui» QLc, Cassiodonia Mp.
13. fades »un perfunderetur – fidem »uam perfunderet.
39. Eat — Et *p.* et *pr, loco om* S.
34. fulcito - fulta c«t Q.MpL, tinnita N, fulcita. Est r. fulcita c»t *p.* nihilominus *om p.* 37. rue — vitae *l.p.*
St. consistat QLMNc, constat *p.*
40. ðolori – c« ðolor Q, doloria ei» L.Mcp; aliqua ... ci» *hom ont* N.
55, donaria — denam QpLç denarii .M. 58. ea — eo».
69. per iulfragfa om.
a aeternae *em.* *47·* detinentur – aunt *ante* in.
48. nihil – non C. 49. Ipsam C. 73. quia *om.*
73. alvo vivie »ive mnnuia – litre mu» sive mortuu» QLc *ct addito* fuerit et ideo *p; ef var. prate.*
155 b 3, flnaliter *om* QLMe;·, (impliciter N. deputati – addicti S.
13. Ninivitis – inimida QMN(pL)cp. 3j. ad – apud S.
56. alienis – aliorum QL.Mcp, altis N. 58. Ecclesiae om S.
67. vivorum – parvulorum.
156 « 11. aicut · meti» – sicut. 19. gaudent – in patria *addunt* S.
30. de bonta aliorum – (de ðoni N) alieni» S.
39, et – aed QLMcp. aed — ct *p.*
3o. quidem — quid QLMe, ðui *p.*
40. suffragium – Ecdctisc *addunt.*
q3. in a» quo – in eo qui QLMe, eo qui *p,* in eu quod CN.
49. eorum gloriam interimus — dc eorum gloria aolcmnla.
5q. sequitur – legitur C.
156 b 6. quod cl meritorium fuit *om.*
31. aut oraixinibu» «anctorum *om* QLMNc, aut oratione *post* carorum p.
3Ô. prodesse defuncti· — pro drfunctu» heri.
41. •acrificii – aacmcncnu. 46. reiertur – (non Q) fertur.
68. ðagi *ante* sitiafscicnti». 75. ei ora,
157 n <7. resurrectio — ncc Q(pL;c. 19. baprixAntur. 39. magia 0/n.
3o. i»tc defectu· — i<ta profectio profecto QLc, (ale profectu» N.
33. facit – Jubet. 35. possunt — potest *p.*
36. dantur enim — quae dantur QL.Mcp, cl dantur N.
q5. etiam decem – etiam QMpl-C, ctuim pn> «L» *ont* .M.
51. cui – ðuibu 5q. bed .. 55. (oro Ecdeaiac *hom om* QLMe.
57. alicui om.
157 b 7. applicaro – ampliare N. 8 aliquid – Jiquam S
18. a – in QLc;·, dc M 37 aera – arca Q. area C.
38. ðiapoUtu 37. AlU> *post* fecissent QLcp, om MN. sepulcra.
38. huiusmodi aliquid *pr. loco* – aliquid huiusmodi.
.|3. apud Deum *ep,* >4, potius quam — postquam.
158 a 11. ulterius – ct *addit* N. 12, ea om S.
25. sepultura – Sep. fi', tn. MN) sepultura CMN *fdittopraphia?J,*
3a. holocaustum – sunt *addunt* CN/·, 41. quod quia – quod.
q3. unquam odio habuit – od«o habet.
47. evenire praesentiret — *modernae* C; praesentetur QLMe, praetendetur N, evenire prius tentiret *p,* evenire praesentaret C.
S3, utique om S. 64, sepulturam om.
74. sicut – scilicet *omnes.*
158b 13. peiori». 15. pnupere» — spiritu *addunt.* Dei — caelorum.
37. pracpoaiu N, Praepositivus *ceteri omnes.* 37. dicunt.
58. promptiores – ðroniore 40. ferventius — frequentius.
44. autem – enim 5a. quam – quantum *omnes.*
60, praecipue – praecise *ep.* 70. cx hoc — ct.
7>. Hoc ... meruerunt *hom om* QLMcp. 74. ut aibi — quod.
159 a 17. uni — pro uno. 3a. multorum om.
44. unientia – viventia *ep.* unienti N. 45. membra om.
47. dividatur effectua – distribuatur affectu» S.
73. oratio pro cis specialiter – etiam specialiter oratio QLMcp, ct oratio specialiter pro eis N.
15q b 41. luvetur unus- aliquis (3 Q> luvetur minus QLc, aliqui» iuvetur M.
60. scilicet – «i.
64. sapiens — suscipiens QLMcp, suscipicn» vere (n« N) CN.
defectuum commutationem — defertum et mutitionem.
65. »ccundutn quoj — si QLcp, quod N.
66. alteri aupplct — alteri suppleat QLcp, alter supplet C.

QtrarsTio Ixxii.

160 a 3. Nam 3. Partis *om p; ef.* Praei. n. 17.
3. qu. uxxini. Secundae Parti» – qu. 83 (ax Q) secundae parti» QLc, 83 parti» M. 15. per post.
34. eveniret cognosceret — evenire cognosceret. 38. tanto om.
31. multo amplius — multo autem plus QLc, inulto plu» M, multum «ut pia» *p.* 37. ita — *modernae* C; tantum *omnes.*
40. a nescientia — in (a c) «cientia. 4^· fucrunt·
49. intdliget – intelligunt N. intelligent *ceteri omnes.*
50. sentiendum – sciendum, 5I. intu» om.
51. claritatem – virtutem vel claritatem {duritatem *p)* QLcp, virtutem caeli vel claritatem M, virtute vel claritate N.
$4. Gregorius *om.* 55. Quantomltbet — cum quamlibet
58. oratione» om. 61 ðostra. om S. 73. comprehendunt S.
160 b 7. Hoc ... 8. requiritur *hom om* C.

8. bcatitudinis – *praefpunt* divinae QI..M, »uac *ep*
I5. cooperatore» – cooperatio te» QL.
5q cognoscere posaunt — cognoscunt. 56. alio *om.*
(»4. cos – Deum cum Q, Deum pL, cuui MaL, Deum e»»c c, eum »c *p.*
■*ji.* Sed 73. Dee» acceptu *hom om* QLep.
74. debemua S. γ5. minorem.
3. ei – eurn S. 13. eodem modo om. 33 Deum *pr.* /. — cum. 161 a
53. propria» – propinqua» S. γ5. adderetur – adderemus QLMcp.
t. videremur – videretur S; *ef. var. prate.* 161 b
referre – referri QMq». 3. vel – illi LMrp *ct post* errori Q.
7 dicetur *modernae* C 34. commemorantur – dicuntur,
35. qua» ... 36. Deum *om,*
40. tamen ŧ impedita – non est impetrata (impedita N) CN.
48. non volunt – nolunt.
49. ftullua 5o, Sod *hom om* S, *sed* N *resumit port* 51. ei»; *inter· media* iioc cis *delet per* v« eat.
51. Deu» *om.* 54. essent – eunt.
6. quasi *om.* 17. nec... 19. vult *hom om* QLMcp, 162 a
19. impletur – quod impleatur *p, om* M; *ef. var. praec.*
31. etiam om.
37. intellectus litterae – illius litterae intellectu» QLMcp, littera ipsiut intellectu» N, 45. «cd – ai CQLMcp. 51. Unde *om.*
56. enim – est. 03. impetrat 63. rogatur *hom om* QLMcp.
63. quod tamen – ct quod QI.Mc, quod N.
67. non volunt – nolunt. 69. «kut – etiam aicut.
7t. in praedestinati».
3. sunt – non sunt QpLM, qui autem sunt »L. 162 b

Qcakstio unii.

j5. repentinus ... 36. securitas *hom om* QM.
38 tna.iicitalioncm – alicuius *addunt* S. 35. signa *om* QMep.
40. cubitu»; *ef.* 166 a 40. 44. levabuntur – levabunt capita.
48. fodem firmameoti – tirmamornum S.
53-5.«. Nono omnes lapidea *etc* Decimo omn« plantae *etc.* – Noaa omne» plantae *etc.* Decimo omn»s lapide» *etc.*
$4. fluent – dabuni 56, animalia – elemento c, lumcnta p.
61. sed discurrente» – neque Jraccmcntc».
7 crosceMto – ctrcumstanri1 C, cirannatantiic *modernae* G. (63 a
14. aliqui cruri – alii persecuti (persecutore» «L, persecuturi M, securi p).
15. dicitur: Cum drtcnnt – dixerunt C, 19. ðgna ora.
3$. sidentes – indicante·. 3i. primo adventu— principio idvestus.
44. eidcribu» — »1 otanihua pQLc. 47. in – *a.*
48. ut ... 4Q Orbb – ut dicit Avcttoc: sed per lumen ut dictum e»t in libro dc Substantia Orbis QLMe, »cd per lumen ut *cetera ut nos p.*
63. promittitur augenda – nugeadn erit QLMcp, augebitur N,
65. inconveniens S.
33. videant – iridenf *credo* Q, di videt pL, videt MIL» vident ep. 163 b
videntem omnia vident – videntem omnia videntem QpL.
38. debuit – potuit ncc debuit.
42. vinutes *pr. loco* – per ðirtute Q 51. communiter om.
34. Bcibcct *om.* 70. vocabunt — non vacabunt.
75. concreatas – ðoncreto

QI AXSnO LXXJV,

15. conflagrationis. — */ta* Q *in tnfsma ora columnae et L in summa· ubi rubricatori praenotatur;* confragrationi» *in tabula* LN ef *hic in titulo Quaeitionis* pN; *ceterum ubique* confraga-pro conflagra- QLMNc; *ef.* 143 bôa. 164 a
34. consumpturus *ex* MNp; assumpturus QLc.
37 mundavit – mundavit vel creavit QLMcp, creavit CN.
38. non Immundum. 56. novaro *om.* 58. Praeteriit.
3. corporalibus *om,* 3. ditentur – dictentur QLc. 164 b
7. inidoncitatem – Idoneitatem CQNpLr.
18. bonum ct malum – et (om N) malum ct bonum S.
38. possunt consequi — consequuntur S.
37, compositionem – operationem C. 40. perfectio – enim
57. purgabitur. 64. «b invicem om, 63 actum – per actum.
73. tempcxta. 7?. aequetur Qc.
8. nobilissimum — nobilittimua CQLNc; *ef.* 1Ô9 a 1. 165 a
30. Et quoad hoc 33, adiunctum – Et ideo quantum ad boc poterit purgare mundum per «gnctn m sua puritate exsistentem ; quantum vero ad hoc quod habet de extraneo adiunctum poterit purgari. Et sic diverso rcupcctu idem ent ðurgan et purgatum: quod non est inconveniens QLMcp; *ef. rar.* C *scq. ct* Pruef. n. 58.
33. purgari *post* 31 potent N.
istu tgnis – ipse mundu» C, ow» N,
38. Sed secunda — secunda. 31. quam per aquam om.
33. congregandi S. 40. panni – paleae QLc, paniti N,
58. dementari – elemento QLMcp, dementato N
66. ignis – qui est *addit p.* 67. igni» ille om.
68. cum i«to om.
8, undique apposito cumbustibili — appositus combustibili undique. 105 b
11. videtur – dicitur S. 17, terrae — medium.
34. esset *post* 35. considerantibus.
38. inundatione – mumiaiumc CQL, inraundationc N.
40. calefaciente — faciente *ep.* 41, ni&i – non *ep.*
44 alterum – aliquid alterum LMep. 54. virtus – cius *addunt.*
7t. eiusdem – alterius CQNpLcp.
73. operatione – virtute vel operatione.
33. etiam cadi om. 40. cubitus; *ef.* 1Ô3 b40. 166 a

$7. aut qualitstem *horn* om QLM47·.
1Ô6 b t- verbo – modo. raarrvari.
16. ille ħaxima ignb — Ignis maxima·.
»7. consumet – absumuntur QLMe, absumet *p, {o mw mu w* CN; *cf.* 167 « 27 consumet.
34. ilia – alia S. aS oportet om Qp!-C, videtur at.p.
33. mutabuntur – perducentur vel mutabuntur. 53. quia – qu·.
61. non om. 63. dicitur S. quintum — verum.
167 A 22, corruptibilium om. 27. «equitur — quod *addunt* S.
36. ča om Q. 44. supra parum ante – parum supra ante.
51. ct om.
167 b «9· C1 om LMep. 3o. ăltitudine C.
31. transire per – pertransirc S. totam »>m Q.
4$. concedemus QLr, concedimus *p,* 47. virtutem om c, rirn *p.*
68. !n ... illud — Crea. 69. didicimus — diornus *omnes.*
•*jo.* fidem om *c,* conversionem *p.*
71. judicaturum – venturum vel Judicaturum.

168 A n. divini iudidi — sententiae vel divini tudicit.
34. initium ludicium – ħnitium 35. colligitur — colligi potest S.
36. ei ... dicitur om, 31. autem – et
44. omnia – ð Q, om L.Mcp. 48. quo a me – quo ad me QpLe.
61. designatur – tn littera deiignatur CN 69. Cbri«6 – solius *addunt.*
168 b 4. utraque S. 6. ħetu» 7. quia om QLMe.
14. inveniuntur. multa om. 19. naturalis,
27. camino – Ignis *addunt.* 41. per ignem om Q.
55. et voluntarii – (et N) voluntarie S. 56. aulcm — enim.
60. brevis fuit – ait (fuerit N) brevis S.
m compamtinnc ad poenam – in purgatione C.
6s. quantum — quantum quam QL, quam M.
amittet – amittit S. 63. abbreviatione – brevitate.
67. super Malach. illud 11». QL.
16q a 9. ab heri – hiberi. idest *ait. loco om.*
13. eat alius ab – non est.
36. innovationi ... 37. purgatio – innovationi hominis congruat. Purgatio autem QLMep. 27. quando – quod QL-Mcp, quam N,
38. a bonis om *cp.* *31.* erit *ait. loco* – erat.
33. retrudetur – remittetur QGMqr. recludetur N.
40. subtile ~ sensibile. 49. detrudetur QLMcp, recludatur N.
5o. remunerabitur – remutabitur *cp.* 53. recludetur N.
58. damnatorum om LN, *putt* ab initio c, *ante p.*

QvAumo Ihv.

169 b 9. mortuus *om.* st omnibus – cetcria S.
34. autem – *modernae* Suppi; enim *omnes.* ^8. sufficiat QL Me.
34. conformia. q3. nec – non (nunquam N) ante 44. erit S.
5a. reparabitur – homo repirai tur *modernae* Suppi.
5q. capiti – Ł; corpori *omnes,*
64. quam quidam ... posuerunt – (ad *p)* quam quidem (quidem om M) hotuinem posse pertinxere in hac vita quidam posuerunt.
170 a 13. in principio Secundi Librt *cp.* 18 Iwtno *om C.*
33. ai in – sine *cp.* 34. est necesse QLMe. ct ideo est necesse f.
36. atteretur *om* S.
. Abrahac animae Q!., Abrahae ad salutem animae M.
45. sicuu. 47. ita – ale et ita. 47. habeant – et perfecte *addit* G
5o. purgatorii *p.* 55. quamvis – et quamvis S. conformis.
56. quid – nnn Uxnen simpliciter *addunt* LMNcp, non tamen simpliciter loquendo non tamen simpliciter est aliquid *etc.* Q.
65. In aeternum. 67. erit – non ent QpL.
170 b 3. psrticuhtioncm – participationem CN, particularitatera *p.*
. Psalmus *em.* 39. nmn.no — animo QI-M17', animo omnino pN.
43. multi *om.* frequenter *om* S.
44. partieuUtio – perditio C, participatio N.
48. quod – amnes *addunt S.* 73. respicitur C. 76. ipsa G
171 A 6. resurgendo revocatur – vivendo revocatur vel resurgendo.
7. arbustis. 17. cxpectatio – purgatio QL, operatio *c,* reparatio *p.*
37. naturaliter – timilher Qcp, *om* L.
33. sunt – non sunt. unum – non. 34. modum – non modum Q.
38. Ergo – Quare C.
43. quandoque *om* QL. a principio om QLM. 56. definita *om* S,
59. potest dici – potest este QLMe;», est N.
*71 b *31.* supra – contra QL. 40. terminatur – determinat C.
40. secundum – per *omnes.* 53. non om Qc.

Qcarvno ion.

172 A 4· homo liberaretur – hominem liberaret S.
9. aliorum resurrectionis *p.* 18. dormientium om C.
15. Ergo – resurrectio *addit c,* resurrectio Christi *addunt Lp.*
33. primitias — secundum primitias *c,* secundum humanam naturam primitias *p.*
43. istius effectus – respectu istius effectus QLMcp, om N.
Hoc .» dupliciter *om.* 46. qua – quo S.
54. generative – generationis S.
56. illud – illud idem S. 75. ipsa om.
172 b 4. omnia *om S.* *6.* sequatur.
13. in rebus statuit – rebus instituit. 17. ordinem – modum *cp.*
18. ordinaret. 36. homine ħesurgent – honore resurgente Q.
39. aliquid dc similitudine resurrectionis – aliquid similitudinis de resurrectione QI-cp, aliquid similitudinis (Christi) resurrectionis .M.
3o. quam – quod S. 41. divina *ante ct post* voluntate.

43. luce sint – hoc rit S. 55. aliqua – illa S.
60. primi nm S. 64. cffcctiu – ct effectum.
75. venit – quod vrnït C, qui venit N.
t. paret – parit QpLe. pant M. apparet CN;·. 3. ut mundo. 173 a
31. quae — qua S. 34. stattu *om.* 38. luxter om.
3a. ad „ tubae om. 36. proferuntur – feruntur. illa om
39. profertur – fertur S, 40. sentiendi Om *cp.*
43. sequitur – se QpLe. 46. autem ON Q, e»t *om* I.M
54. osUftsiva – offensive. 69. crasriara – gnmiora S.
71, omnia – omnino omnes; *cf.* ł qu. a. art. 1. S. G
6. absque *om* QL, sine Me, non *p.* 173 b
to. patet – dicendum quod patet.

Qesssro Ixkvu.

;5. aliis – omnibus S. 67. infra – Ita S.
70. omnium *um* S.
14. crasriora – grossiora S. 19. statuit *(om* io) rebus. >74 a
31. Et om S. resurrectio om. 36. hoc – quod.
3o Empcdcoclc QL. 34· quae ~ •Twd· 35, ad hoc *om*
35. influai – fluat CQLcp. 3ç. quoddam om S.
40. consurget 43, reaurrcclaxti» 0·»« S.
47. Christi om S. 58. scilicet – si.
63. temper – ul temper S. 64. probabiliter.
67. ibidem – alibi CQMNcp.
75. testimonium – testamentum QL. ustum G da anticipationi·.
m. Cbilisstac – eibaatt QI Me. thybastc N; *cf.* 487 174 b
11. ostendit – dicit. 31. autem non – autem sanarum nnn.
33. Quia – qui C mllarnn Q, milinarius L. 35. militarius QL.
27. dede»» decem dede» milia sunt – dedet decem mille sunt QLMe, decies ðarie «unt t ħmill N, decies decem centum sunt ct centum ðede mille uni *p.* 35. quodam periodo CQLMr.
4». paratum – determinatum S.
44- Diem pn» ŵin dedi abi — Dedi tibi d»crn pro anno .ledi tibi QLM. Dletn pm anno diem Inquam pro anno dedi tibi *cp.*
uaqcc ad finem – in fate, 69. hdm« – noxeert Qlx·, ðe N.
aliorum S. 3. orocoae aliae Q, reliquae omne» CN. 175 a
enumerari *Lcp.* 16. oec - non *ante* pitmL
»7- semper om. panb S. Chr.irum.
19. noue - DfMCC QN, nocere Lc. 26. falsiloqui – falso loqui,
dies dc – dc. 42. cum – ct. tere — rere C
58 passa est – ct passura *addunt* CN. 74. lob – loi'anni»).
fini» – pcrfcctmimu» *addunt* I 'Lj; tcrapixk *om* Q, 175 b
27. quasi *om.* 33. tinh – terminus Qt.Mcy, þ» N.
geruntur S. 55. reaurreetn» mortuorum om.
61, ad quod - quo QL
6. Immediate – mediante. 8. dicat – dicatur *p.* 176 a
14. I zcdiicl – ore QLMe.
15. (sicut et Moye«> om! L'ode sicut et Mouses.
18 I lechicl – cc/cchtd ere QL, exedi, ore M<p.
32. natum, Limen – non rsmen QL. s3. isunt – simul *addunt.*
35. diceodum *alt. toco om C.*
if. »onux ws CN habebunt G 3«. «ed – scilicet.
3i, tedlicaicm – facultatem S.

Q(AK3T1O LXITHL

71. in origiiub – mortali C.. 74. cire» finem – In fine S.
6. cbgcl – elegit C. 8. Semen quod seminas Q 176 b
13. Sed ... 14. vivificabuntur *hom om* QI-Atep.
14. Ergo monentur *per* ra eat *delet temptor* L.
?4. ncccasiutb om *cp.*
37. motus — 38, omnibus — ut vita quaedam n.itura cxistcntibua est motus caeli. 48. praeteritorum QMNLqr.
51. quando – quasi 56. scilicet ai – ai.
61. illi conciperentur 6; indigerent.
64. non – in N. *om* QLMe, *autc* Ind'guenint *p.* indigcrco: M.
68, sanata est – xcnatio est QpL, «anal» est MNc,
69. enim – autem *omnes.* *71.* niri *om* QLc 73. fructu» QLNeg.
4. sequitur, ai – quod sequitur M; *cf. var. scq.* 77 a
5. non moriantur quod – *modernae* Suppl, *om* C, non moriantur qutmvts non (non om M) QLMxp·, non moruntur quod possit star errore poni quod aliqui N *et est homoteleutan . cutus omissione, ut ridetur, textus C claudicat.*
licet – quamvis CN.
34. termino ... terminus QLej·, terminn *utroque loco* N.
38. dc ai – sic QU?. boni – boni autem g, et boni N.
44. saltem om. 49. rationibus – orationibus QpL.
66. etiam – enim *p.*
7. ideo – est ratio quia. '77 b
6. Augustinus Hieronymus QI Msy, Ðseaysiu CN; *cf.* Γ ħl qu. 4. art. 5. arg. 4.
51. Patet – Prima, *dcin* patet *post* Augustini QI.cp, Pnma patet MN.
56. redit – cedet umsa *pro* fieret *lepc* homo fieret *cum* G quae . 57. animavit – quo (quo ul L) illud prius fieret et viveret cresceret ct animavit QLN, quo (quod M quae p) ut illud prius fieret et viveret (viveret et p) cresceret animavit Mcp.
58. naturali om S. 65. semper *am* S,
2. unius – eiusdem. 17. quod – et quod *p.* 17S A
18. cruciabuntur »Np.

QüAt»no ratus.

56. videtur — ergo videtur. 66. corpus — idem om p.
67. PrActorcA .. Idem numero *hum om* QLc.
17^ b 2. forma – poena. 5. dicitur QLNe, dicitur in *p.*
6. ŝalvatorem ťůure. 21. secundo *(ait. locoj om* NaLp.
23. fuit *om.* 26. ťationi – *ťesurrectioni* *cp.* bestinlcm *om* S.
29. canis – carnis. luxuriaro – iracundiam N.
36. dicunt quod om G 48. illae duae praedictae.
5i. positiones – opinione·» (po&itioncs N) philosophorum S.
58. praeter hoc ~ *propter* hoc QLc/', praeterea M.
60. quam – quod. 62. resurgere *cp.*
66. *corpori»* assumptio – operis (corporis M) sumptio,
70. nec . habena – sed nec habet. 71. fallicolis Qpl-C·
74. est om QL, quae eat om *cp.*
I79 a forma *ait. loco* – qunlitas S.
28. materia om M. necessaria *in spat. vae.* M; *an* apta *tegendum?* quod om. \i. philotophorum *om* QLNq».
substantialia *om* 55. quacctunque – enim *addunt.*
58. poteM post – potem, mutatione *p.*
63. hominis *ct* 64, homo *om* S.
179 b ťnu – idem QL.Mc/·. *1 e<t om S.
2. idem om !.. unu» – idem unus.
12. Il Phil, ct Gtmmciil tor – phi et 9 Q, phi (29 *pro* et 9 *tuprar as.)* L, phi *2 c, 2.* Phy. *p; cf.* 154 a 9.
13. acre reficiatur – reficUtur. 31. quod propter – propter quem.
35. loquendo *om.* *lit),* quod resurgit. 38. praedicit S.
49. ct ex igne ... 51, specie *hom om* S.
72. cat duplex ... 73. forma toiiu» *hom bis habet* Q. I. *post* totius *expungit* duplex njAtena ct ťorm totius,
74« fonn.i partis *hom om QLc,* dicitur autun (acd dicitur *p) forma pvŋii* M/», ;5. funm – materia.
180 a it. essentia vd – CMCaUalis.
15. Ratio autem – Prima autem ratio probans divcnciMicm humantia» tis luturam CN.
18. etiam om S. 20. Qu te om. 35. quia – cL
37. sensibilis ... 39. eadem anima hom om QLc.
50. earum varieta» – eorum var»cU» QL c, eorum varietates *p.*
51. potest – poxsunl QLM47?. 5a. sicut – sim C, sit N.
61. fonu-i – quacJdin *addunt* QLM. 73. in – cum.
180 b 29. totius *pod* p.rtc· *pr. loio* G
30. Sicut... 3a. hcterogt.ici (hom *in lectione Q 32.) om* I-
31. ostia – oesum Q.
3a. hcterogcnei – homufenci QNcjï, if h««mi>gcnci *margo* M.
4G ai – quod. aliquid – ali *in fne lineae c,* aliud oui *p.*
47, in una, in alum – in unam aliam.
5a. non — $1. ŝicci.lcnuJibu *hamneot. om* Qix.
61. organici» – vd hctcrogcnci *addunt modernae* Suppl.
Mmdibu» — ňbuil *modernae* G homogeneb vel similibus *modernae* Suppl. 62. materiae *om &*

Qt'AWnO LZXX.

181 a 25. furi om QIx, dut M. ei *p.*
32. Sed capilli ct ungues – čd isti QLMcp, quae N.
44. originaliter – ortifuiifiter ct oripnaliter.
,|5. partibus – pane. 55. oporteat — oportet; *cf. var. seq.*
56. oportet — etiam *addunt.*
58. hominis *pntt* corpore QI Mep *ct post* reparentur QL.
61. materiae ~. 62. habitudinem hom om Qpl c.
181 b 6. .serrae — sdentiae QLNcy. instrumento Q
7» ut principio – ut ťphlo dicit CMN.
post meretur – promeretur.
1Û capilli ct ungue» – humores L; *cf. infra* 3α. et 18204.
non ... 18. ungues *hom om* QIx.
IO. ňuiu modi faecea – ŝuperfluitate vel faeces.
27. Sed 28. sensibili hom om QL·.
3q. *In* CQLc *sequuntur Responsio et Solutione» articuli tertii, ibi vero quae ad hunc locum pertinent i* N *invertit Responsiones, sed non Solutione». Notat* L *hic margine* < Nota qu«xl argumenta istius articuli pertinent ad sequentem articulum ct argumenta sequenti pertinent ad istum »; *ibi veru:* < nota quod argumenta Illius articuli *(supra ras.:j* pertinent ad praecedentem articulum ». *horte in autographo Commentarii ordo iam inversus erat.*
ticut – ct aicuL 42. quibusdam – quibus QpL.
Si. cooperturam. 56. ipso – Chnsto Qpl-c.
individui ... perfectionem *hom om* QLMe.
182 a humore» – capilli ct ťupgue L; *cf.* 181 b iů.
22. consimilibus, consimilia — similibus (et *addit* N) similia CN.
26. nunc vinum non – nunc vinum QpL, non vinum Ł, vinum non N.
39. *cf.* 181 b Jo. ad integritatem – dc integritate.
33. dus – humanae naturae QLMgp. ťp.siu N. 38. aliquo,
ger.crativic — nutritivac – generantem ... nutrientem C.
secundum quam – «jusc S. 47. ordinat S.
59. ro* – re* QLMpNcp. 61. vocatur om. 66. xit – haec sit.
67. resurget... resurgunt – ct resurget sicut ct membra.
70. ei sanguini» *om.* 71. Vel *(ait. loco)* – Sed.
182 b totam – tantam S. 31. fuit om QI-c, est MNp.
non om *p.* quod idem ... 40. pateat esse *hom om* QLMcp.
in carne commeata S. 51. fuerit om. 65. qui *C.*
183 a imperfectio — ťuimini *addunt.* 9 ad –· habet *hom om* QL.
to. cognitori – cogïtnri. 1?. dicitur S.
26. et w. pervenit – ut ..· perveniat. 33. naturalem om.
59. et refluere *hum om* S. 63. »cd — ct.
quod radicale dicitur – ut radicate dicatur *modernae* SuppL
quod – ťqui G 69. percunctatac – positae S.
debent hic repeti – oportet hic repetere S.
2. addit. i3. eo – «< eo QLMNe. generatur S. 183b
16. in om S. alimentum – tn alimentum MNaLp.
35. et non ... 37. quantitati» *hom om* QLc?.
39. quod *pr. loco* — quia S. 3o. hominis *om* S.
32. dupbci — quod patet duplici.
33. luper hoc quod – illud (om N) quod super lvoc S.
ut – propter QLMN, ut propter c. 38. veritatem – virtutem S.
58. ct primo, et – ct QMep. ct primo N ; L om hom ct 60. naturae.
67. m panibus om.
H· illa — *modernae* Suppi; alia S, alia ocilicet secunda G 184 a
30. Ita emm ctisru – AIUa enim S.
37. fuit 38. primo *hom om QLep.*
hoc om S. 6. supplente – implente S. 184 b
ut patet... 3<> matenam 0 QL·
*9- materiam – quae non manent in corpore sed fluunt ct refluunt *addunt* M<p; *cf. var. praec. et contextum.*
quantitatem – speciei *addit* L. figuram – signatam.
63. uiracquc habent G
68. ponit – possit *c.* prima ... 69. ponit *hom em* QLc.
in nutriendo G 9. creo — auten» QLMNe. 185 a
aS. ad animam – adi Q *et ut videtur* pL.
utrasque – aque Q. <im L.
3>. tamen pcfficit parte· *humoeot. om* QL.
mntcritm – fxMcntiaa QL·
secundum mturiini – acilicet quasque QL·
33. resurrectionem – invicem QL·
35. inttrmtnaiâ» oponct – incrcaum sed QpL.
36. receptionem *om* QpL, uhentum d—
secundum hinu-.miMb dimensione» — huiusmodi dimensiones et dimen«tone» QpL, huiusmodi dimensionum aL.
38. Sed – ei Qc. $9. Unde – Et ideo QLMcp.
40. fit – est sci fit QLc/. respuit – recipit QLep.
rationem – rciurrcaioncm C, natur.im N. 42. ia *om* QLc.

Qiiuno Lxxxi.

primo – primum C, om I 73. eadem om.
>8. crementi – augmenti C; t/. a3; b 33. 3<). deducetur S. 185 b
49. Sed qu intius ďuration» hom om QL··. 52. in omnibus um *cp.*
58. omnia alia – omnia QLN, alia *cp.* 65, aluu – naro alias G
24. proportionem – proportionalem QpL, propeirtionabilitatem *cp.* 186 a
35. ŝtt»t — non potest QL·
36. *Solutionem hanc bit habet* Q ; *altero loco scriptor expunxit per va.* eat, *rrrons dum rubneabat conscius factus.*
4Û Jc nanis – ňnani Q. in vanis Le. de gnanis N.
6 tolletur – cessabit vel tolletur. 65. perfectionem – formam,
per dictam — propter. to. dicuntur — cum dicitur. 186 b
I 1. occurremus.
propter – dicitur propter: *cf. var,* 10. scxutn – icîstem.
ut cx dictis pxtcl om QI-Ncy.
nutritisac – virtutis *addunt.*
33. legitur – dicitur, *hic* M, *pott* Christum *xp, utroque loco* Q.
34- loan, *om* QM, Mxtth. *xp* ; ulu et *om* M.
virtuti nutritivae – vinutic nuentiv.w QL: Q *rasuris corrigitur.*
sive felicitas *om.* 44. perfect i – proprii C, prima N.
53. magna – magi». 63. deteretur — Jidertur S.
homini om.
hununam *um.* aumpMS'C *cp,* rca**umpsksc N.
18. Christus — tempu» QLMe. intermiscuit c, non intermisit *p.*
33. vahetoA – varie G 23. et in specie ct – in specie et enim.
20. glorificabitur S» 3o. erit *modernae* C; erat owtrs; ei 0*1 Q
36. ac — delectationes *homoeut. om* QLc.
37. infirmum gustum — instrumentum gc itus Q. instrumentum gustus gratia cuius c, infectum gustum N.
Chiliastnc – dliarcc QLMe, cîlîarchc CN/?; *cf.* 174b 10.
43. spirituales 44. ďelectatione *hom om* QLc.
quaerendae – sunt *addunt.*

Quakstio IADU1.

69. nunquam – nunc QpI-
in potentia 75. erunt hom om QLc.
to. post resurrectionem om S. 11. erunt passibilia – etc. 187 b
32. deperiet QLMNe, deperit *p.*
3h. corruptivum – caiuativuin Q, commotirum MNpLc.
Ah – Sed ab sL. 38. nihil – nliud *addunt.*
53. modo – nunc S. sc habent om.
62. tollatur – totaliter Qpl.c, totaliter auferetur M.
63. qualitate* xcd non habobunl *homocot. bit habent* Qpl
actio – ct passio *addunt.* 75. divinam virtutem.
materia – natura C, m' *(idett* matnmomum) QpL· 18S a
5. quinti – quanti QpL· io» dominabitur – dabitur.
18. cum – tum Q, tamen 1., ut N.
19. attribuit QLNe, attribuerit M. 31. etc. om.
3o. contra naturam — circa materiam G

3i. potc«t materia – subiicl materia Miblidtur (subtrahitur N) S.
35. etiam ŧp - iam. 43. Immortalitati·.
63. omnino – d>a (divina) QL, divina Me, divina virtute *p.*
65. ideo *om.*

188 b 6. Constantinum QIxp, Consentivum Q
13. ct dimittet – admittet. 17. qua — quia S.
erit; ct quaedam – est quaedam QLMcj·, ct quidem C; *cf.* a38b 53 *et* ŧU qu. uv. art. 4·
corpore – sancto *addunt.*
35. Sed ... pati *ham om* QLMep.
quod – qui QLMe/' *(cf. var. praec.),* quia N.
4Ù mitioris meriti – maiores meriti Qc, ŧmaiore meritis L, molon· meritis M, maiores merito *p.*
Iruitur – servitur Q
73 propterca – praeterea QI.Mcp, prima CN.
1S9 a •b «nimato. 33. eo quod — circa quod QLNe, ctum quia XL
*7 quod quia w. 40. quod – quod quia.
aliqua alis – aliqua. 5o. fit form .w nunquam *hom om* QI-C.
sensibilibus — sensibus *cp.*
63. imaginatione – agnatione QipL), imagine M.
63. vel in superioribus viribus alit». 69. corporum – corporibus.
75. ipsum – tempus QpL, ŧpsi *cp.*

189 b ı. ct adusta o»t. 4. ŝpecie om
6. non *hic ct ante S.* tamen Qplx. 9. habebant – exercebat,
ıó. ex hac passione S. s3. nitutn tit – alt natum sit (ale Mcp).
et non spiritualiter om. 37. ŧntellectu – Intelligent *cp.*
nno *ante et paît* minus Qc.
art!· *ante et post* regula» Q, *ante Mcp.*
49· sentienda – facienda, *ut agenda om.
impedient QLM. S3, comparatur Qpl.
54· fotemam – diversam QLMcp, immensam G
56. influendum – serviendum QLc, instruendum M.
65. actu sensus – actu sensu» actu sensus Qc, actu ĉnsu· actu pl., »ctu sl.p, actu sca»u C, tensus (tectu rfc.) N.

190 a fotnsli — finali. 6. et Sensato om.
8. Dei visione – divisione QL. 18. in ea – in QpL, ibi MaLep.
20. Sed w. 5. Angulo *hnmoe d. cim* QI *c.*
27. sub *ait. loco* ... 38. videat *hom nm* QLMe.
38. α remotiori – ■ remonorio Q. a remotono pL ul *ridetur,* a remoto G
29. valde om *cp.* i. ectui – actu CQLc.
Laus etiam ŧvocali – localis Q;pL)c. Auguatinu» om.
Esdrae – O«cac ŏmne 60 cantici». etiam bslis Q.
63. in artu *ait. loen* – ibi. 64. erit – ibi **cJJmnî** S.
68. animalis – animatum,

190 b 4- urere *nm* S. 7. Si - Sed QLM.
13. vulture· currunt — odor in vulneribus ŧvuhuribu »L) immutatur QLc, ŧvulture immutantur *p, em* N.
ad cadaver – cx cadavere QLMe, ad cadxvcni *p.*
nec – cum tamen non *p.* 35. «upprexu» – rexpenus,
38. cncnoscct – et counotcct QIxp. 39, odorum – odor QpL.
32. quod – ct. 33. (tnmutabit QNpLcy'.
37. incentio QLNcf. 5a. tollit S.
Sq. perfectior – fortior S.
60. debilior – fortior magia debilior Q. quamvis (quam Ł) debilior U
64. a ŧremoti

QIOAB I-XXXIII.

-3. non glorioso om QLMcp, corpore *praefigit* N

19» a I. Quarto .- 3. loen *restituimus cx initio articuli* 4; *om* QL. Quarto utrum duo corpora glorioxa poa.«int esse simul in codera loco Ne?; M om glorioso in eodem loen. 31. ita om.
30. quantum _ 31. ŧmaiore om QLc. 31. nec — ŧmiiore om M?.
31. Ut — 33. patet om S. >3. Ergo non – qate tunc QIx.
43. penetrandi – adllcct penetrandi *post* aasumptum.
43. quod ŧe om. completivum G
44. partibus – C *interpolat haec:* quia propter naturam humidi, quod male terminatur termino proprio, bene autem alieno, «equitur tuum tangent, et Huit undique ad ŧuum capiens, ct sua subtilitate quamlibet cius partem minimam subintrat. *Est B. Alberti; cf. locum cit. marg.*
53. subtilitatem eue — ŝubtihtate (subtilitatem MN) naturae case QLMN, subtilitatis ease naturae *cp.*
54. etiam aurum vel aliquid – autem, 63. rei latentis,
aliquod – *an* ad aliquod *t* visu – visum.
66. ctum *om* S. diversi om. 71, ŝpirituali om. 73. hoc om.

»9» b 3. naturaliter om C. 4. ŧcut nominat – nominaret.
Lue. ult. – Spiritu carnem ct ossa non habet sicut me videtis habere *addunt* QLc?; *at reliquia homuteleuti* quod 14..^ 16. Lue. ult. *omissi ct ŧestituti hoc hom om* N.
19. praedictam – hanc, 30. patitur – potest
38. est – videtur S. 3ç. complexio.
Reformabit – Christus *addunt.*

192 a 7 non om. 9. hoc non potest. 37. animo – omnino.
ab eo id per om. q3. ab hoc – sd hoc.
51 Quod autem — quia quod, 68. in ŏlu – plus S.

192 b 7> vacuum *ait. loca om.*
ĉorpori om.
in minus – minus N?. in plu» – plut *p,* smplius N.
8. Ergo videtur – Dicendum eat ergo S. 13. hoc – m hoc.
36. a natura — ari *(idest* ante) Q, an *teq. spat.* M.

»7. quia – quoJ QLNr, enim *port* 18. quantitas *p.*
Ji. enim – autem C. •I sint – alnt. 3 dimensioni S.
lineae 40. ŏparte *hom om* QLc
47. Unde aufert *hom om* QLM47·. 48. ŧhu« distmctloab.
53. •dventiunem - umbram.
67. Prima Parte Secundo Libro CN ; *cf.* Prscf. n. 17.
3. puncto G M. corpora om. 19. Juo ĉarpor om. 193 4
B— V *lita et* 3I.) Q. 37. Quod – 28 quia – quia — quod S.
communibus - ĉontrarii Qc.
49. Qmdusio ĉ - cuncluawms QIpL)c.
58. ru>ri om. 67. non *ait. loco om.*
13. ĉ» unum. indistinctum *p.* 15. estai om. 17. et om QN. 193 b
19. causis proximis - causa proximo N.
prima – Sicut supra ŧdl xu. dictum est qixxl co.se accidenti· dependet α aubkcto skut · ĉaux proxima ĉd * Deo sicut α causa prima *hom addit* G
23. ergo – et ideo QI *c.* tdoo MNp.

15. fierent - ŝe< QMpt^f, client N'«L. 41. ut – m.
54. communem animae conceptionem.
69. **scilicet**60. d stlocihmi· *hem om* QLMtp.
61. Sic – QMNpLc 63. material! – naturali S.
65. etiam om S. 71. nisi ... ab ea *hom om* QLMe.
aliud – aliquod QLMNc. >3. eisc – eas. 16. esse om *cp.* 194 a
ĉ gksrioasm *hom om* QLMe.
51. suae — «uo S; **ifii bit** *omnet, sed* 196b 15 iuse. *Pro* libito *tribus tacit* libitu Q. 55. quamvis 56. loco *hom om* QLMcg,
67. ğhirioB *om.* 72. pe. ponet QMpL, seponet *cp.* ê opponet NsL
5. dicentur – dicuntur S. 7. humanorum *om.*
16. immo - unde Q *23.* quocumque.
36. ĉ m loco Au«t om QLc. 4I mediantibus om.
>. Christi – quoJ QI.Cp, om N. 195 a
17. pxrcium om. 3λ et videri λ ··ı um Q; vvi-mia ruit LMNe.
Praeteres w. 5q. Impslpsl k *(alterum argumentum Sed Contra)* om QIxy. 56. ea ungibik om S. 5j. natu» – tutum.
60. nequaquam – nunquam. 64. pertrxnacetur – pertranaeant.
63 corruptit Hin - corporalia.
sibi- ublccti *C.* *q.* roll – oon vult CS. 37. illorum om. iq 5 b

QVAIATID I XXXI».

56. ; «i»j nor – prior CN >7. ea cm Q, ĉa Npiφ.
66. non Induat Aliam habeat.
si. eis om. 37. vel – illi». 36. loctictn om. iq 6 a
4.1. quod – cuncti *addunt S.* So. utantur. $4. adoptionem,
38. in caelo ct mundo QU *&i>.* et om S. auum cm.
75. conveniens om S.
3. quod – vuxti *addit p; cf.* 196349. »97 «
9. «i fieret – non sit QIA'cy. quod – quia QIxy.
12. in pleno om QIx, in vriodtatc
cum — velocitate *hom um* QI^; motuum om ;·.
ait secundum – secundum Qc. 26. inac\)uxhter·
36. tempus – tunc. 46, illo ei partira in *hom om* QLMep.
49· demonstratum – o«icn»um **QLMq**·, determinatum N,
5i. Lrgo non – non QI.c, nec N, non enim M. non aillera *p.*
58. transeat. 5q. ŧcul 60. medium *hom* om QLMcy.
63. nobilitatem – dignitntcm- 73. virtute – dc rirtutc QLM.Nc.
qua – qium QLNep. 74. possit noa – noa ponet.
3. sic Sit - sk QpL. Sil *c.* Si enim *p.* 3. 4. Z – c QLM, c c, « N. 197 b
0- alio loco – aliquo alio, io acu – cl partira S.
Z om QLMNc, c *p.* 10. 7. Om QLNe, c M.
55-Lunum – totum. 70. inducit – ŧuiccntc *addunt.*
38. modo - *modernae* C; motetur *omnei.* 19S a
57. motui 58. ŧvu»tenti eat *hom om* QLMe. 61. tenspu» – ŧF·
64 manet *ante ct poit* motus Qpl.C ;7?. plenum – vacuum CQLMc.
6. temporia – ĉorpori m. cx reiistcntia – ad resiatentum S. 19S b
Π. mobilia ct ale resistentia *hom om* QIAlc.
31. superaretur - *modernae* C; separaretur omnes ; *cf.* 36.
ratione 3;. ad locum om QLMe.
36. superari – *tcpirzri p; ita* 38. QMep.
39. uli loco vel In Uli situ - tali stvo uli loco QLx, tali loco M/·.
vel aitu» – vel finis c, om *p.*
46. Unde quandiu – nunquam diu QpL, quandiu M diu C.
53. totius *om.* $7. quocumque S.

Qvai-πo urn.

67. necessario vidcAtur *(cf initium, art. J)* - rideri postit &
1. partibus perviis – panibus (temponbua Q) parvia QL. »99 ·›
membrorum am S.
ğlorficati - caelestibus ğlori.»: QIvp. ğlork MN.
16. ŝubtilitati urn S. 38. maiorem - tumorem *cp.*
33. in regno – tri (terrae *pro* rrc·) QL, terrae c.
attribuunt – ba lignant vel ittnbuunt.
49 •piritusli *p,* spiritualiter G
63. et vitro» auro *hom om* QI Me?,
vitro *(ait. loco)* – et vitro QI Me?,
causabitur om. 74. ŧmagi om.
3. non tollit »cd perficit, 14. icapectu om. 199 b
31. a non glorioso oculo, 38. cUritas *alt. loco* >m.
39. ut dicitur – laaiae xxx *addunt modernae* Suppl; *cf.* 488
33. rota – aua *addunt.* 33. multo om.

51. diritatem corporum corura – eorum claritatem. 5.j. forte om S.
63. 64 cinctu – cimon QMpLrp. 64. qui – quae M. quod cp
68. causam — vpeciri causam I^j»,
7$. Claritas... joo* 1. animae *hom om* QLMc.
200 ·1 7· i-t'pidi» – lapiJ·'» QMpL, hmp4di *Cp,* lapidinî· N.
9. Et Meo – non QpLe, unde Lp.
j *2,* Pracpoaitial - praepoeititu *verius quam* praeporitini Q, Praepositi C, praepositi N. 34. visu» *plxp*
j6. a ui alia — v«»u alia Q. visualia Lc 38. <n«unt – aunt.
35. non necessario *om.*
47. ct non videatur *hom* om S. (animae om) glorificari.
58. in potestate – imperfecte in potestate pL, io perfecta pototale *cp.*
5o. Et Meo ... 60. occultet *om* L. $9. occultet *et* 60. ve! *om QMcp.*

QI AKST1O LXXXV1.

200 b 19. felicitatem – perfectionem C. 39. removebitur om S.
3i. monili idc«t — et QLc *(cf. var. scq.).*
3a. Meat... 33. membrorum port 3o. incorrupti QLcp; *confusio oritur cx tarda reititutione humateleutl* 3o. Glossa 3a. incorrupti. M om 3o. Gloria .. 33. membrorum , *vel venu» e lectione* Q *om hom* ideal aine ... incorrupti. */dem hom omiserat* L. *nam post 3o.* incorrupti *scribit ct expungit* Ergo mali resurgent.
56. cnitu – tamen. 5q. debet – potest vel debet.
73. qui *om* QLM.
201 û i. modus – nutem. 3. poenis – peccati·. il. ct similia *om.*
>6. quae *om* QMpL. =3. purum. 33. corporis – generis.
46. Praeterea — So. incorruptibilia *idest arg. 2. hom* om QLNe, *restituimus ex* CM; *solutionem habent omnes.*
jj. primum caelum ait.
201 b 5. Corruptio – corpus. to. providentiae – prudentiae QLNe.
30. corruptibilitatis. 39. caeli – caelesti S.
44. delectabile... 4$. simpliciter est *hom bis habent* QpL.
47. omnia om. 63. quod – corpora damnatorum *addunt* Mp.
202 a 3. alamandria QL, b 14 Q. 3. animal – aiaP al' QpL, anima M.
5. dolore - dolorem QpL. 4. Si am C. 6. dicit – dicere CQLc.
IJ. In praeventi ... separatur – in hac vita animam a corpore separari.
30. (in om) gloriae Immutabilitate et imp tvslbilitate.
36. simili ratione – resurrectione simili C. rauonn simili N
36. altero aliquo – aliquo subiecto S. 3p. qui - quae C(N).
ig. qui dicitur passio naturae – secundum quod aliquid m ahquo recipi potest QLc; *c»t incoepta repetitio homoteleuti* <5. secundum quod – 39. passionis; N *fegit* secundum quod aliquid quae didtur *etc. ut* C; M *iungit lectionem* Q *el nottram.*
60. affilctivi vel <im. 67. quo - qui LMçp. 68. agentibus om *cp.*
202 b 1, in patiente ... 3. spiritualiter *hi m om* QLc.
10. Galenu *p.* de Simplici Medicina CN.
13. quamvis quandoque quaedam S. 14. ebano QLMc.
14. Unde quod induetur – Quod autem dicitur.
17, in interne ... 18. d-uunatorum *hom om* QLMc.
33. cx ira - extra QpLe. *om* M. 36. quantumcumque CQLNc.

QrAL»TtO LXXXV11.

2o 3 a 10. Ergo ... 11. revocabunt – Ergo etc. N.
11. propria – prima *post* peccata.
17. aJlcviarctur – alienaretur QpL 36 illa om QLMNc.
38. Et om QLNcp. 41. omnia – quia omnia *p'r cf. var. prate.*
47. qui est om C. 75. iam ... quod *hom om S.*
2o 3 b 4. nunc causa - causa nota Qpl-c, causa tota 1., causa vere M.
10. illi quo» - aliquo QpLe.
14. magis augebitur – inaugmentabitur Q. nugis (om Lep) augmentabitur LMNep. bona – opera. 36. ad ea om C.
37. resurgente» non – non (nec N) rciurgentes QLMNc.
39. vel cognoscitur *hom om* QLM. 37. eis om 38. abolitus.
44. nolens – volens Q, nolens vnlcn» pLep. et om omnes.
65. condemnantis vel praemiantis. 7t. quia om QLMNc.
204 a 1. haec om. 4. hnc – quod *addunt.*
5. perfecte. cognoscatur S.
3t. (in om) erubescentia vel verecundia. 33 confusione.
37. magna scelera fortiter – magis (magna M) scelera sua QLMc;'. magis scelera fortiter N. 3o. cx hoc quod *hom om* QL.
33. perpendens – agnoscens. 36. Dei – rei.
51. nisi – niti in S, in C. 53. hominum om.
>4. bonorum – beatorum ct. 56. angeli – naturali.
204 b 11 intuitu – in nutu Q, minuta N. i3. considerabuntur QLNe.
19. responsio – solutin S.

Qwtsno Ixxxviii.

38. unicuique om. 45. adoptione.
51. Ergo ... 53. esse – Ergo etc. 63. finem om QpL.
66. tpxtus *om.* 70. eius om C.
205 0 a. procedunt. 3. aliquod – aliud S, 4. pnmac – potentiae.
13. per bonos – pro bono S.
per molo» – pro boni QLMc, pro mali *Sp.*
15. datur de – de it Q, datur deus pL. 16. cuius – dc cuius C.
39. iudicabit. 3a. post quod – postquam.
36. nec etiam – etiam nunc QLMep, etiam ncc N.
37. plene – non plsnc *p,* om M. 41. incompleto.
4- quia *ont.* 43. tanto plus - magia QLMep, plu N.

45. universalitatem – utilitatem C. 48. omnibus *om.*
66. facta *om.* *~,b.* mira – mentis Ql.c.
1. scientia conscientiam – conscientia QLMep. adentia vel conscientia N. 205 b
3. ct singuh – ct angeli Ql-C, α singulis M. homines el angeli *p*
4. simul om. >6. quoad *om* S. 5a. mcntalitcr vel om CN.
38. etsi — si. innotescerent. 41. ipsis om.
his ... infideles – infidelibus.
48. immensam – in mensuram QL. prolixitatem – longitudinem,
03. probastis. quod etiam *ct* 63. debeat om.
65. deveniemus S. 66. ponuntur
scit poif Filius. 31. aliquid S. 39. decenter – dicetur C. 206 a
37. possit QNpLip. determinare tempu determinate.
46. (cruMilcm destructioni»; *cf.* qu. Iixjii. art. i. corp.
48. ad Ecclesiam suam venit – venit ad animam; *cf. ibidem*
53. agncnd. 53. etiam – quae. 58. Illo – iam *addunt* S.
61. quantum tempus *p.* 71. De Viribus Illu«tribus QL.
73. hora eat om QLMep, est om N.
5. ddiniiua. >c> unumquodque CN. 206 b
30. non inveniat imparatos – veniat in (inveniat *p}* parato» *cp.*
28. omnes om S.
eo autem luntum – sut cos I»mcn C, cos untum autem N.
35. ChrUto In – in Christo QpL, in Clinati c. 34. qui – quia.
34. Sed .- 35. est *ham om* QLMep. 43. locua *om.*
48. de monte – in cadum a (in *p)* monte QLep. m monte N.
valli – vallo QpLe.
55. qui descendit ct ascendit S· praeeminens (pracminens L>.
63. Cubri om. 63. iniuate — luate QpLe
73. etiam in nube *hom om* QLep.

QUTI(1 LXXXII.

30. hominum – omnium QLMN, *iungunt cp.* 41. quaai om G. 07 a
5o con-cnüunL Christo *out* S. 53. quasi — el quasi.
58. aaso-ùoficm Ql.pM sK>ocin N.
5<i. decurrente alviam – obv intc». QL Nep, occurrentes obviante» p.M.
65. continetur sententia. 72. Uni om.
;3. infra. Quid vero – Ita quia vero (nou c) QpLe.
3. fert – profert. 5, proprie *om cp,* 8. liUm – prolaUm. 207 b
13. dc um CN. 15. auurum om S.
16. viirum admittere – insimurc mysterium QLMep.
sentumque – <cu unicuique QLMc. 24. quando om S.
33. duodecim *om.* 3o. etiam owi. 65. recte — riuone.
66. deluetur – datur. 70. eia – in ei» QLM. 71, reddentur.
73. praecipuum – praecipue QLMep, primum N.
6. qusiu – qua CL.Mc. dii – alii CQLMc. 208 ft
polcns erit – potentes erunl QMc, potentea erit pL
13. hinc – hoc. 18. Ncc quoniam — nunquam.
19. Milo – *«veros QLp.Mc, aeniores N. illi· CQLNp.M, illo» pMc.
36. duodenarius – septenarius CQLNcp. perfectus S.
59. scdatoribu» – sequacibus.
.p. prupoaiia – prolata vel propoMtx
49. iudicUriam – ordinariam *pott* pototatem QLNcp.
53. erit – perfecta (perfectio MNp) *addunt* S.
13. illo – suo. 18. conformes – proportionales vel conformes CN. 208 b
24. scilicet om QLMpNcp.
47. secundum Ajmstolum ... 53. Praeterea *(five arg. η om* CQLMNc; *tolutioncm habent omnet.* 67. Deo om Qc.
60. ei _ eo – eia ... cis S. 74- ordines – omnes QMcp.
3. Et ideo sicut Imminibu» – didt (enim *addit p)* Hieronymus sicut utique QLMep, et aie ideo uti (ct ideo deuti N) hominibus N. 209 tt
angelos – bono» *addunt* S. 14· ct daemone» hominibus om.
16. ad finem suum — ad finem illum QMcp, illa L ad finem ultimum N.
17. n ... finem *om.* percipiunt S.
31. etiam – in QL, om Mcp.
33. excipietur Qc. excipientur L, excipient MNp. 40. angelis om.
S3, homine – in hidicio QMcp, homine» in judicio LN.
56. Ergo videtur quod non omnes conj;nrcanl.
64. omne homines om Qc, omne· *p,* homines L
67. Haec autem non essent.
6. nnn *ait. loco* – sed. 8. significatae <> gente *hom om* QLNe. 209 b
37. iudicaWtur C. 3$. concutietur. 44· 4vc bona sive mal» CN.
46. Praeterea _ 47. iudicabuntur, *ait. arg. Sed Contra, hom om* QLMc.
5i. etiam boni in eo quod – ct QMpLcp, etiam »L; in om N.
60. sed non iudicabuntur om. 62. lignum el focnum ct CN.
64. proponunt *p.* studeant — praeponunt QLMNc, student p.
65, expiare – redimere *p.* 6% id quia – quod CLN.
70. ideo magia iudicio – *modernae* Suppi; magis (autem *addit* C) IK-r» ce iudicio CQLMc, magis Deo ct in Deo N. ct ideo tnagUp.
71. iustitiae om.
lege antonomajtlicc, *quod temper scripiimu» ;* antooomaticc *et* antooomaaice *scribebant tunc temporis.*
1. inccrtitudincm CQMc. 8. quia om Q 210 *
11, tremendum – terrendum QLMc, timendum p.
20. enim est certa – contingit. 37. locutio.
38. ad fideles damnando·, infideles dc »ua – ad infideles damnato ips» dc Ipsa QLMc *excepti»* fideles M *et* ip»i Me.
35. malis *om.* 36. meritorum — peccatorum CN.
39. meritorum — operum vel meritorum. 40. requirat.
43. quamvis — qui quamvis *modernae* C.
49. audientia exterminari – audacia aestimari.
58. secundum hoc om. 39. quod – qua; *cf. var. praec.*

&l. omnibus – hominibus. 72. ludicium om,
74. praecipitabitur – praecipitabatur.
310 b 6. rudentibus inferni detracto· — videntibus (rudentibus aL) in infernum detsctoa (dcicctis c) QLMe; (N pudentibus).
15. ludicabuntur – ut in littera dicitur *addunt Cp; /jc.* N.
3. duui – unde. 34. in bcatitudine Qcp. vero om S.
37. boni – et boni QLMN.
3i iudicantium noque ei parte *hom om* QI Me, cx parte om *p,*

Qvakstio XI..

ȯı, fervi – humanitati· *p,* 66. invincibili· – invindpablli· QpL.
68. dirumpere. 71. Pater *om.*
73, non debetur Patri et Hlio – Patri non datur Filio S.
31 l d 5- ΕΠΡ ~ «ecundum (al N) hoc *addunt CX.*
6. resurrectio *vm.* 36. superveniet Qipl.jcp, auperrenerat »L
40. admittimur – admittuntur M, admittantur N, admittitur Cp.
43. quia – qui. 53. dominii — divina.
Sq. in 55. naturam – in ipso Q 63. quidem *om.*
21 ı b 4· «m om G 8. per – ut per *p.* 9 ut videlicet om QpLep.
>0. Christus om. it. consimiles – similes.
14. quae -, 15. attribuit *hom om* QLMe; *port* carne *adde* nostra cum CN.
17. effectum – defectum.
35. Et Chnaoftomua dicit – ut Chrpoitomua dicit, videlicet.
55. Sic ct – Sicut S. 58. in eadem m iudicio – in eodem iudido QL.
71. in quo veniet om.
212 a l3. carne – lorma. t;. eorum om. *33.* pinionia - paa.-.ioacni et.
28. vel non demonstret from om QLMcp.
3o. omnibua — hominibus C. 33. Ita gloria om.
36. scilicet invidiae — Ideal invidia. 40. iudicato – iudicio.
49. divinitas om. 51. hoc – in hoc. 73. eia em.
2I2b 6. vel delectabili om S. I«. vel dclectibilitaUs om S.
30. id — 31. potest – id quod non cM Jubet aliquid propter quod ipsum ose pateat QLc *ct omitto* non M.
2?. 'ita — 34. admatum from <»»n QI.c.
36. delectabile vel appetibile *modernae* Suppi.
37. Igitur — autem. 3α. bonitas – bonum.
37. sicut ~ 38. habere *hom om* QLc.
49. ad — cius — ad caacntiam ℘peiu bonitatis.
53. a contraria cauta – · contrario tensu Q(pL)c, a contrario xuo »L, a contrario M. 34. cum – aliam.
57. per indi»positionem – InditpoMtione QLMe, per dispositionem p.
60. indispautio – dispoxibo. 61. divinam bonitatem – divinitatem.

QctaKano či.

213 a 7· ℘ ura quod futurum eat – Ipsum quod fuit kfipsom quod futurum QpLe, Idiptum quod futurum M.
is. omne-caae. 41. d mundus renovabitur-aimiliter ct mundus.
61. essentiae – ea»entu QpL» essentialem cp, etiam M.
63. à – cius CQLNcp. 67. oportebat.
73. cx hoc – ex cx° *(ideal* exemplo) hoc QL5L
213 b 13· om- renovatio S. 31. quidem om.
33. creaturae – cantetur Q, *ahraia* pL, causaretur Me.
indita – inditata Q, indicata I-Mc.
39. insensibilia – sensibilia S. 48. sonat.
5o. ut non ... 51. ddkict from *ont* S. 57. («ctum – filtum.
59. facere nisi – m»i facere. 60. nlioi — remanerent om S.
73. caeli *om* S.
314 a 13. occidente – accidente QL. 15. soli – ei «cilicct «oli.
15. Sed ncc uterque from om QI.C. 18. alia *om* S.
23. oporteret quod deficeret from om. QLMe, dchccrcl *p.*
autem – t Q(pL), om M. enim Ncp. 33. tuba – talia QpL.
36. occasus – occasio S. 46. consequeretur S.
47. quiesceret. 61. elementorum – electorum; *cf. 5".*
talis om C. corpori» caelestia.
2tq b 1. Altero – Nullo QLc, Alio M, L'no N. 3. non om QI Me/
6. ct alta animalia C; c/. 317 a 31. 11. generationis principium.
34. Geneu – genere C. 46. elementorum – electorum Q
57. habens – habent. adiunctum om.
5u. ad om. tendit – intendit MaI./· 6t. completo QNpLMc.
63. laborare – labor QLNep. 65. etiam om.
67. in corpore – corpori, 7?. situ – statu.
215 a * quamvis om. 3. habet.
5. respectu ... 7. disponitur from om QLNep. 6. sicut *om* M.
to. nostram – nostrum CQcp, terram M, *cf.* VaL 111. pag. i3x. v, 133 γ,
12. caeli om. 18. astrologo cp. 25. nunc – nec QL.
28» determinans QI.Ncp. 3o. quasi – quod.
31. hoc modo om. 38. duas – très *tupra rat.* L.
43. illud – aliud. 44. non om.
47. super inferiora – superiora QpL, ad superior· c.
49. rationem – quaestionem QNpLc, *om* G 51. per motum om.
55. corporum – elementorum QLMcp, corpus N.
58. perpetui – perpetuari. 60. terminentur *lxp.*
67. ignem – ignis MtLcp; *cf. var. ttq.*
68. purgantem – purgationem. purgant nunquam – non.
69. corpora caelestia om.
215 b 3- Gint – fuerint etiam QLMcp, fuerint N. 9. tunc om *cp.*
16. ut videtur om. 29. quae – quantitas.
39. crescet – maturabitur (meliorabitur N) ct crescet CN,
41. futurae *om.* 43. citam om. 43. Ergo om.

45, qua – quii. 48. in mundo – mundo S.
57. Quantitas — X9. Auctor – Quantitatem autem ct modum meUerstioois Auctor novit QLMe; *crt correctio omitti homoteleuti* IIli •oil cognita cm qui crii inclioration i».
69. corpori· – luetntis *oddunt* QI Mep; ril *reliquia homoteleuti* 69. inquantuai 70. corporis *omitti ct rettiMi.*
•J3. non ... 73. etut – remanebit clantx· cius ct nnn remanebit motui QI3tcp; *fit correctio homoteleuti omiui* moiua sed remanebit.
i3. etiam om S. 14. germinabat – gcrminasscl S. 310 B
17. augenda – lugenda QpI- a5. Unde 0·· Me, non om QpL.
38. Sed – Et C. 39. alicubi – alicui QMNptx; *cf.* 48.
33. modo luceat – nunc.
35. potest ... dupliciter – plu· — ©»t dupHc:!cr.
38. tn auctoritate Apocalypsi» – Apoc. xit. auctoritate QLMcp, in auctoritate Apostoli C. 3% eget – indiget.
41. tamen om. 43. Morsi – Moyaea QLMe,
48. alicui – alicubi S 5o. consuetus eal – eat *pott* 49, etiam.
5o. e contrmo didtur ei – est e ennsersa. Dichur enim.
53. expasiuombu· – opinkmibu·. 56, hominta — bumanem S.
58. si corpora cadeatia – ea; *cf. var. teq.*
$9. dicantur om. tamen sicut propter – aicut ad.
6o. omnium – hominum QLMNc. *}3.* propriae om S.
1 oporteat – aliquo (alio C) modo *addunt* CN. 310 b
3. nritrts – claritas C, 3. jxr via etsiera QpLe.
8. In ill· innotatione *om.* 14. suat – Insunt *cp.*
jl. alts om S. 4$· homine» – in corne *addit p.*
47. deveniet id – perremenl QLMcp. devenient et N.
54. terrs enim, ut dicitur – dicitur enim quod terra.
exteriori om. 63. insume *om.* *64. earum.*
70. opacitatem – capacitatem Qpl..
6. quantum *om* CN, quantum ad om *modernae* G 217 a
9, «icui ... cade«obus om QLMe, ucut est modo m caelestibus N.
21. «Ita *om* QLNep; *cf.* 314 b 6.
>9. ct *pr. loco* – • ■riihtcr. gkmncabuntur om. 38. frnsli om.
4k Sed om. So, animalia om. 51. prius *om.*
5x. rtaurgont om. quia _ 53. potcu *hom om* QLMe.
54. sed om. 56. videtur «m ^7. remanebit *om* Q.
6x. corruptibilibus – corporibus CN. 63. continua occasione N,
64. ħodi caelesti· deficiet – ille cessabit QI.Mcp;/brfc ert *correctio omini homoteleuti* Sed caclmti».
69. tuenti» – violentia Q, vl(ren *tupra* rus.)tia L
3. ut *ante* 3. perpetuo. 9, qu'dem om S. 14. brut· om. 217 b
16. et ex *pr. loco* – »ed el hoc ex Q, »ed hoc ex LMep. sed hoc cat ex N. as. generales om.
75. non rcnisncbit – remanere nnn potcat.
3o. meruit – hoc meruit S. 33. ilia om Qcp.
35. «ibi ipsi – ipse «ibi ip»i QLMcp, Ipse »ibi N.
41. huiuimndi immutabilitatta. 42. futurae om.
4>, de om. 44. iliiu· *om.* 5I. quae incal - in.
54. potent appetitus ŧv – cat appetitus S.
55. primi mobilis moxu.

Qt.-sxsno xûu.

jo. cogoit-oncm – omnia cxutentia et omnem cogrutioncm- 2tS d
24. ut *om.* 3I. vidit *alt. loco* – tndetur.
35. Invisibili· – Non visibilis QLNep.
37. homiai· pr, *loco* – hominum.
38. ita ent invisibilia – ale ent. 41. aliquam *om.*
58. cate unum esse – case unum S. 63. Sed – et *cp.*
66. per effectua – perfceves QpLe.
i. ut ... 3. intellectu *homoeot. om* QL/. 6. sicut – ai G 218 b
19. viilerc – adre *cp.* 44. ok om. 4G ia apoculo ct in
54. dicit Glos»· om. 6». essentialiter – per essentiam S.
71. mihi -. Ostende *hom om* Q
9. refert – confert. 18. in hoc est Illis – t Illis «dbuc. 219 3
31. divinae visionis from om QLMe.
33. haec poutio - hoc fpao Qptx hoc «L hoc ipsum p.
31. videndam – vitandam Q. vidxndsm L *utra manu* d nescio.
36. secundum nen om S. 38. poasutous»
40. divinam 42. esaentinm *hom* om QLMNc. 44. posuerunt S.
44. Averapace – ancpcchc Q, avepothe L, «a epethea M, avcpcibc (rf *haec cit forma utualit)* CN.
5i. m· et ta – met te Q(pL), Meete M *in tpat. rac.*
54. imaginabilibus ; *cf.* 5x. 66. non habente· – quae non habent p.
75. uniu» – eiusdem.
27. «b ipa in – ab ipso QMpL, ab cp, ab ipso in GN»L· 219 b
3α. perfectae – divinae. 41. eandem – eius.
41. pertingit - non pertingit cp. aed sdheet QI3L
43, analogiam – ad unum *addit* sI. /■ *tpat.* t%ac, «iw proportionem *addunt cp.* So. fieret - fuerit G 5% ita om G
65. etiam – scilicet. 71. aliqua – alia.
75. quo – qu· CQNc; ct quo tntclligitur from om p.
7. simplex. io. enim om. i5. forma om. 220 ʌ
16. lux – vis CNp. >0. »u!Bct«t om QLMe; ad hoc om Q.
37. intelhgitur – mtclligit intellectus S.
46. «pintua – :psc Immo S. unitur.
49 vtrio... 51. excludatur from *om* QLMe.
51. ı◔ intellectuali· - et (etiam Ivp, cmc MN) intellectualis visio S.
53, Tertio – Alio.
55. hic - huiusmodi *omnet.* in cvangclica Q.M(pL)c.

57. hic ent Evangclisuc intellectu» - hoc ŧc enuante QpL, hoc est evangelic® Mc, hoc cat Evangelistae N.
58. comprehendvam vlaioocm – comprctieniioncm.
64. entia creata – essentiam erratam.

220 b 4 aliquam - aharn 7. «ubintcrlugit.
23. non demonstrata - indcicnn.natn 5. per – propter.
36. aequatur ▸ aequaliter. coaequari.
46. habeat — habet GMNep. 49. primam — propriam.
65. quodcumque ... 66. ad cognitionem (Aowt) om Q.
66. ŧd cognitionum — cd cognoscendum LMNep.
73. meile – telle C. 73. dheiontur – efficiant C.

221 a I· fwnt – fiat CM. 13. dc ratione – directae.
39. Cum ... *s3.* intcltigibili» - Cum enim «ubatantia naturae teporatae essentia ait, per scipsom eat intcfligibiU».
39. Commentatorem – qôîf (commentator) QLMc, commentaria p
41. sed – secundum. essentia divina *om.*
53. hoc nodo — quodammodo Qc; c/. 53.
57. visibilia — invulbilia (visibilia NsLp) *post* 58. quae S.

221 b 3. Secundum ŧ medium – secundum quod ŧ medium. Secundum est medium cp 4. utriusque.
8. repraesentantur - «pectantur S.
9. in ~. 10. ducitur *hom om* QN. 14. nunc – nun QpL, nos M.
15. secundum - aci Q, 3· *supra ras.* L.
34. coniunxibile – cognoscibile, *cf* 15. ŧognoscibile
35. ratione 37, suam *hom om* Q,M. 33. eundem *om*
35. intellectum nostrum – ħntellectu no»tn S.
49. videtur quod *om* S. 63. corporalia – corporaliter Q
63. idem quod - ut S. 65. cognoaccbam. 74 wlo - a «olo *p.*

222 a 31. autem *om.* 40. Sensui – sensibus,
47. Diiris (Διιροα ; Do Anima 418 a st) - dyarry QMN, dairy L di«-ni Ce, D.trii *p.* 49. virtute - In virtute *C.*
54. «inc – et aine. 75. corporaliter - corporallbu» S.

222 b I. locutione – Leone M. tunc om S.
8. corporalia – corpora GN.
36. In corpore QLMcp, incorporea N. 44. Et *om* S.
4>. corpora autem »unt ... hominum ... aunt perfecta S.
5q. corporalia – incorporalium G 56. corporalia – incorporalia C.
64. Quia ut dicit — Sicut QLMcp, dkit N.
65. angeli – dicit angeli. 73. vident noscunt·

223 a a3. ncc aufertur – ct... non aufertur S. 3<j. alia – alicuius S.
53. alii *om* S. 69. videntium – videntur Qcp, rident LM.
70. Deum ... 71. cogntnccnt *hom om* Qc.

223 b 6. notitia – acientia vel notitia S; *cf. ij5 ct* Praei n. <3.
40. ultimu» «. 41. erit opi QLc. 43. hoc quod *om* QLN. alcut c.
48. dicit quod non – non dicit quod S. 5I. «icut – secundum M.
59. percipiant – participent C. 73. excestu – et defectu *addit C.*
74. cognoscibilis – coniungibilit Q

224 a to. autem – cmm S. 16. «edicet *om.* creata S.
34. Vel – Unde G 36. q re acceptam – receptam C; *lac.* N.
26. lapi» — laus Q. 4V in privationem – privationem *p.*
46. sciri debent – «cire d'm Q(pL). aciri dicuntur c, scire debent MN, scire debet «L. vel – cl N.
47. Nullius – Nullus QLM, nihilominus N.
55. Lino – papa Lino S. quod – qui.
59. non 61. aimilituduicm *hom om* QLMc. 74. fiat – fuit G

224b 13. beaturum – lerotalem QMc/·; civitatem beatorum *om* L.
30. ordinum – ordinis C.

QcAtiTtO XC11L

43. magi» om QLNep. 65. rc»umpt:oncm – re«urreettonem.
69. aub – altare *addit p.* in om QLNp.
71. iudicium – mortem omnes.

225 a 9· etiam *ait. loco om.* ipsius animae bcatitudo S.
37. aliquid eat *om Qc,* aliquid om Lp. 41. Hieronymus S.
47. Sicut 48. almiliu» *hom om* QLc. 57. operationis – operis S.
64. vitae – *modernae* Suppi; viae *omnes.*

225 b 67· infinitum *ait. loco* – finitum G 71. etiam – autem *cp.*
17. ↑rgo ... 18. distingui – Ergo similiter r.ec in patria S.
31. dignitatibus – gradibus S. 33. quieutionem – quietem S.
47. sic *om.* 66. est dus vis – est vis CN.

220 a 3. erunt – noo erunt G. operum 4. gradus *hom om* CQIxp.
9. sicut M 10. ita – si ... cl S. 36. actus *om.*
37. Vis – lus *cp.* 37. meritum ad gloriam – gloriam ad meritum *cp.*
47· actu – caritatis *addunt.*

Quaxvho x<nv.

74. optime – maxime *cp.* 75. sub visu cadentium S.

226 b »4· intueantur – videant S. 16. possibilitatem S.
31. hoc *om cp.* s3. nescient S. 38. clongati om.
43. quicumque – quod QpLc, qui MNeL. alii – alicui.
5o. passio – compassio *cp.*
55. unde ... 56. non volumus – unde (vel c) in illis secundum rationis (rationem Lc) repellitur non volumus Ql-ar; secundum rationem *legit etiam p.* *62.* eorum – ct eorum.
63. passionem – compassionem G 65. poterit – debet S.
71. miseriae – malitiae CN.

327 a 9· ħerius ad odium – od odium alterius G
16. est maxime vituperabile – maxime inculpabile Q, maxime inculpabile (culpabile »L) est L, maxime est (videtur M) culpabile Me/·.

17. commendabile – coniunctabtlo QpL, commutabile M, laudabile *cp.*
21. satietatem – societatem QNpL.
39. ordinem – rectitudinem *post* lustitiae S. ei ad — ca ad.
46. aliquid – boni *addunt* S.

Quak<tio XCV.

74. dona – bona S.
4. matrimonio – carnali *addunt* S. dotes *om.* 227 b
16. bona – obiecta. 39. vitae fuffidens <M« QLM.
.|3. ut *om p; cf. var. seq,* 44. revertatur *om* Q!-Cp.
49. dotem – dotes. 53. i»tud n»»n – nno hoc QLc, hoc non MN/.
58. oportet – ergo videtur G alia *om b.*
64. traducitur – lta ducitur.
74. pro onere – hôrc Q, pro honore Ix.
3. G.irar — Gaxo QpIx, Gaxô M, Garera N, Gazam sL/. 238 a
9. Ilciuor – Sichem ŏmne 11. fit om. t3. quam – quod.
q3. ei per Ipsum *hom om* QLMcp.
43. eat omnis – communia Q. est communis *cp.* dationis.
jo. dotes – eas. «Ileviatur – levigatur QLNc/% leviatur N.
60. autem – enim.
3. eat animae – animsc eat Qcp. 228 b
3. cius *om* N *ipro* cius. Ergo *interpunge* Eius ergo cum C).
4. per quod sponsa – quod per sponsa (sponsam c) QLc.
7. Augustinum – angelum Q ; *argumentum hom om* L.
n. beatum om QpLc, *post* facit NsL/.
bcatitudo est dos – eat bcatitudo CN.
32. etiam realiter – realiter non QLNe, realiur *p.*
53. operationem – dispositionem vel operationem S.
44. dons – homini QLc/·, hominem L, bona N.
61. Christo – cx Christo QpIx. 63. conformantur.
66. in Chrklo – in quod positio QpL·
3. ct n .. ·ρ'»π·Λ ra – vponsum ut sponsam QLMcp, sponsum N. 339 a
4. monilibus – in ovilibus QMpL. 13. Hac – Hacc S.
14. ! reo ŏote – Ergo etc. S. 15. distinctio – dherctio CN.
32. O riMto non competit – non Christo non (om .Mcp) corapeth QMcy, non competit Christo L.
34. hanc difficultatem – hoc S. 5o. traducitur S,
56. E» tamen – csm tamen QpL. dote» – dotis CQLMc.
58. quod conformatio – quod formatio QpLc.
1. dici – doti Qc, *om* L. 13. allia *om.* 229 b
14- particuUritatem S. t5. et integrum C.
17. ipse cl alii — *modernae* C; ipso ct alita *omnes.*
18. Ecclesia *semel* S. sed ... 19. sponsam *om* QIX.
47. Christo – in Cbriato. 63. es *om.*
4. divinam — naturam *hom om* QLc. 5. in hominibus. 23o 2
9. alio – aliquo S. 30. prohibetur QLNe.
3o. non «il – non «It nisi.
36. ct unius p. non tomen si – sed Q, si Le, si tamen p.
37. est – non est p, 7?. sine fine *om.*
8. ista potfua – post ista QpL. · iruitio – comprehcniio. .·.·;· b
|3. comprehensio ct fruitio – fruitio ct comprehensio QLMcp.
13. comprehensio... 14. visio *hom om* N.
14. quidam... comprehensio *hom (cf,* 13.) om QI Mcp.
14. delectatio – dilectio G 21. delectatio – dilectio.
36. cognoscendo – videndo.
28. visio 3o. requiritur quod *hom om* N.
3o. ip»a visio – visio illa.
cx parte visioni· om QL Mcp.
3t. connatural·» – generali» QMpLe, naturalis N.
32. visibilis – visioni» C. 47. tres om S.
49. delectatio – dilectio CQI.Mc. 5I. dilectionem CaL·
55. «edicet om. dilectionem – delectationem Np. 57. hoc *om.*
4. pro comprehensione – comprehensio. 231 Λ
7» pracsentialitcr – quasi praesentialiter S. 16. Illa – Alia S.
17. qualcmcumquc QMNsLc, pL *quid?*
21. vel *om* S. 34. et *am* S. 37. quod – quos.
37. ad beatitudlnia actum – ad beatitudinem (bcatitudines cp| vel (vel ad p) bcatitudinis actum QLNe/, ad bestitudinem M.
39. in *et* rebus om cp. 40. etiam om. 43. in – h vera; *cf.* 41.
44. consecutionem 46. ve! ad *hom om* N.
45. vel *pe. loco om.* vel perfecti – ct perfectio.

Quacstio xevi.

71. virginum sit potissimo – *tta p,* »it (om N) virginum QLMNc: *recta lectio esset :* utrum una «urcok sit potior alia.
8. congregatione. 9. bonum *om* S. j3I b
15. ergo *ante* 15. videtur S. 33. homines beati – ŏmne homine» S,
24. tamen *om* S. 3o. excellentius – excellens S.
36. super illud om.
38. Agno concinunt – sponso cantant; *cf.* 3?4 b 54.
44. legitime certaverit – certissime certaverit QL.
1. quod – quasi. 7. qua refertur – quare fertur. 232 A
n. ct proximo – cx proximo. 17. quo – quod S; *cf. var. seq.*
18. gaudetur – quid gaudet Qplx, quis gaudet Nsl p, gaudet M.
aurea dicitur – dicitur aurea C *et addit'.* Quidam tumen dicunt quod ipsum praemium commune quod est aurea accipit nomen aureolae secundum quod virginibus vel martyribua ve! doctoribus redditur: «icut et denarius accipit nomen debiti ex hoc quod alicui debetur, quamvis omnino idem «int debitum cl denarius. N«»a

txtncn ita quod praemium c·»cntiale oporteat ℞c toaiin quando aureola diaCur, «cd quia excellentiori actui re«pondct: non quidem aecundum meriti Intcationcan (frgr Intcn»innem) aed accundum modum merendi; ut quarnvi» in duobus ait aequalia limpidité» divinae vuiotxia, in una tamen dicetur (dicatur *modernae*) aureola, non in altero, inquantum rcapoadet excellentiori merito secundum modum agendi. Sed hoc videtur e»>c contra tnunboilcm Glo»«ao Exodt Jo *{lege* 15). Si enim idem ℞a aurea et aureola, non diceretur aureola aureae superponi. Lt praeterea, cum merito respondeat praemium, oportet quod illi excellentiae meriti quae c»t ex modo agendi, rcapondc.it aliqua excellentia ia praemio. Et hunc excellentiam vocamus aureolam. Undo oportet aureolam ab aure· diderre. N *addit iQluttonet duarum obtectionum huc non ipectJntium, incipiendo per* Vel dicendum ad primum. *Jl>rt tolutionem alteram pergit ut not* Ad primum ergo dicendum *etc.*

ip. In >c *om* S.
14, meriti – ct Ipso genere operum *addunt* Ql_r; *cf.* 33.
y&. potuum om. 53, aeilkct om G *5y.* merentur om QpL·
64. enim – veni G vlctunbus — auctoribus QLM.

23ib o. idem -.aidem.
15. Sed ... 16. aureolam – Sed praemium (praemio *cp)* eaacnUaU «u·peradditur (Sed — superadditur *hom om* QM) ut dicitur «uronIt QLMep; quod •upevadditur dicitur aureola CN *pro* casea· Hali, eracnuale.
30. dulcedo rat quae – dulcedinem habet quia (qua N) S.
J-. seeundum ℞ Q qJ, quidem om. 51« gaudium ore C
*4. inquantutu corporali» fructu *hom om* QL. 56. (ructus o··ı S.
r). (ructui frucTua – (ructua verbi, becundum hoc igitur (ructu» verbi (>ci secundum hoc igitur (ructua Q, (ructua verbi. Sccuoducn hoc igitur fructu» verbi Dei MpLcp.

S33 « 4. Quidam – tamen *addunt modernae* Suppi 17. «signentur.
33. quoddam om. kx. Illa om S. 41. aliud – Illud Q, om *cp.*
10, 51. 51. qui — quaa *pr. ct tec. loco* Ql M. quae *tribui locu* Np.

233 V 3. Iili – «lu QMpL· S. cami – carnali adeo – »b ou.
8. intellegere – inteliigi QLMNc.
33. aptatur continentiae quam (orutudini S. 29. Spiritus om.
5a. proporlionalttatcm – propoctmncm QLNcp.
37. auperbiterua – auperabundantia. 68. abaco — ablato Qplx.

234 a 3. · laera – aliena QM . qui – quae QNcp,
5. imperfectionem – infectionem Q.MNpLc; perfectionem G
11. quidem apinualita» <m S.
58. circumstanto» – cami» *addit G*
46. *pro entra lege* etiam; enim omarx inquantum eat om S. 47. quadratu» om N.
55. conveniens – commune. 6S, dupli – duplicia *p.*
69. Ccntenanu· vero aupra sexagenarium *om* Ql.

2?4 b i. numerorum – verborum. 3. digjtorum ct – dactorum *p.*
|5. ctum – cmm S. $9. et filiabus – ct n filiabus LAkp.
61. Ergo – acquimr quod *addit p.*

35 a 8, alius — aUquia altui S. 10. omne om S.
35. experiendi – expediendi.
36. quasi **oh** N, *ante* quadam QLcp. etiam – «edicet.
39. inconsiderata» – etiam consideratio, 43. pnuudtcal.
$9. «deo habuit – habuit a Deo *(vel* adeo Q) habuit Qipl.jc, quam habuit a Dou habuit *p.* 63. perfectam *om* Q.
77.. a earn® tcnUtiancrm om Q. *cf. rar. icq.*
7?. tentationem – quae cu *addunt* LMNcp.

35 b 4. habu'K»et – «ddid i-ct *ante* J, supra G to. «un om S.
18. perpetuo om S. 19. a» *ct* cal om S. Nec – Non CQLNcp
33. meritorium — ad mentum S. 30. pro virginitatis custodia *p.*
TJ, Dato — D'co G 29. tamen – autem Q pL>, diam »L.
47. ut «unt eunuchi — nuo aunt cunu.hi Ql.c, «eut cunuchà M.
56, lupgrcmgationum *cp. 5$.* «pantanee *omnet.*
60. pro ℞ionG – profcuionctn QpL, profcavitxic c,
66. liberiatc – liberalitate CQlx. 70. intenori om S.
71. Unde w. voluntate *hom* om Qp.Mc.
73. nece – nccc-xutatc QLMNc y *ita rtatim utroque loco.*

36 a 4. interiore· *pr. loco om* QLNrp, *alt. om* M.
5. etiam *poit* quoddam QLNcp. eiilictio – poilu S.
6. dc Anumptionc *bit* Q. 7. Recte – Ratione recte.
10. responderit. 13. ipsa *om* S. 16, Poenitentiae – Poenae G
lit. mnrtjrio – debetur aureola *addunt* S.
34. Alcxondriain – Antiochiam *modernae* Suppi
37. po«tmodum – etiam G 38. ut videtur on S.
36. idem quod – et Qlx, et quod M, ut Np. ille – tantum ille S.
40. dicuntur om S. 41 mstinent – iustinent vel «uvtinuerunt G

236 b 5t. debetur QLNep. 55. Lt debetur – Ergo idem quod prius S,
3. praecipuum – *modernae* Suppi; praecipue CQLMcp, proprie N.
4. mora locutn. 9. ipse *om.* it. enim – vero.
18. aliquis Om. 41. volunua – tnrncn *addunt.*
43. illud – aliud OQpLc. manyrum – martyrii *p.*
55. illi – illius. 73. ©«tendendum – extendendum CQNplxp.

237 a 9. perduuaxet – induxisset.
11. propter Christum susceptum – quod pro tide acceperat QLMep, qtlod pro fide ac (ac *expungit^* suscepit N.
13. si om. pnma – plena G 16, non *om.*
17, careercm — carcera QpL· carceres *cp.* 33. Quali»cumquc.
35. Sive igitur – sive etiam QM(pL)cp, »1 vero »L·
40. autem – sdlkct. 46. aliqui» – qui QMep, quis L·
48. Unde – .vii. Q. 53. et – vel G 9. peccaret GN.

60. etiam *om.* 64. aliquid – aliquis. Et om S.
6. aureolam – ct (ct ita etiam N) aureolam habent G 237 b
30. cx doctrina ct atudio – cx studio doctrinae QUMcp. ci studio et cx doctrina N. S3, cI acquûith S.
33, eminena G crementum – incrementum; *cf.* iH5biH.
36. Praeterea – Et praeterea. 47. aicut om S.
(59. quandoque omner). 67. autem – anim G
68. doctrinae quae rat dc – dc docxriruv QLMep,
69. quam – quas p; *cf. uar. pracc.*

5. tria *om.* *8.* praecipue *om* S. 238 Q
19, c>t augrocnutum – augmentatur S» 3o. ipwi om.
31. non – nunquam. 56. victoriae om S. J7. siit om.
47. tamen – cum. 48. notabilem – nobilem. 74. alias om.

7. actui qui – antiqui Q. alicui qui I.M, ange'« qui c, illis qui p. 238 b
8. exercentur *cp; cf. rar. praec.* 14. raceUcntl h» mento S.
»6. ad communem – ad actionem QIx. «d areiorexn M.
staium – rectum ustum N. 17. eadem – eorum amar·.
»8. «ureukm S. 32. dclocxabibba». 39. quoa – quod.
4t. rcvpoodct – n<m reiponJct
46. apparebit quaodaan vinutis pulcritudo – quaedam vinus apparebit.
5x. ct O« runner. 55. etiam O· G
56. quae modo – quo QpL, quae nunc M, quando *cp.*
»>7. redun-linihm lulirear – ruam rcdjndaaUam fcfulgcsX.
in carne – in .-x»rpocc vel m caros.
10. ropondrai veruti – dd'eaiur G **33q** ft
34. Ista» trra – tree praafaui S, 49. etum om.
.So. actui o«n 5i. autrra – «üaa>. ddrciaHIbui – canua *addunt* S,
65. b«K *om.* 67. huiusmodi – actu» *addunt* S.
8. dneinnam – Scr piuram. 10. Aceno» CQ(pl.)c. **23q** b
18. allua ore S. Jt. Qaia — 33. Axtnnbu» *hom om* QLMep.
33, praa-ianl – pununt Q; rjxj pL·
38. attendi – coosiderari »xi attsnX 42. c=itn om.
4$. bed ore Q 47. ran· *am* S,
51. «trim – emm QM.Ncp. ctwm eat *tvpr.i rau L·*
5a. qua© om *p.* est poùnr — 83, no.·tri *om* QLMep.
57. ficati om.

1. ·ııpp··oiſuΓ *ὄmne* 13. om. 14, eloncriur p. 240 a
ı···. Sed om QIxp, vero poi(Inlet»kmi MN.
a). c»u apneic – est «peritu· Me, eM *p;* L *legit;* ucut «gtsia (secuxsdinn *tupra rat.* xL) «pe Ira *addit* «L *ut fat* apcocra) •ubunat.tnum c»l corporum *etc.*

Qoaamo xevti.

1. purum – purgatum G 240 b
4. Dei γ·ı om Q, erit Mcp. ext N, *tpat. roe.* pL. Het Ł·
6. Sap. – p». * p. QL. iu. raris – vana Q 14« al – ul G
tS. n-.aiimanj – ranime N cf *ante* habet QLMep
43. Et .. 44. prius – Ergo eu. S.
47. atque ἀlti – mien» QLMep, «m G aliter al' âlus N.
atque aliter *om* Ncp. est cxpu»<tu· – cxpon.tur.
49. retulerunt – rcrenvcnt.
50. quod credibilius videtur – quta csve fc«t c) ere»..biLius materiae QpLe. ℟. etiam om SI *port quod* QO'cp.
fiû et be ct – ct hoc G futuro *(tic lrgeJ* – Lturum p.
H- date – dare. 35, nEgvwtur interiori Amn cm QMplx. 241 A
5a Ciroen – xcd. ad cm S. 51. illustrari *p.*
64. mitti dkcrctuT – du» mineretur Q, diceretur *cp.*
7«- nupra <»m QLNep; *cf.* f»nu£ n. 17
74. maxime – ut maxime S. competat S. 75. «enebras S.
7. hoc modo – non Qlx. hoc tno»fc non *p.* 241 b
8. quod – ct Qj'Lc. ut si *p.*
18. commxiMtinne – « impreesioua *addit* G
33. cum impiis et pcccstanbus. – I4. uuqoe om.
35. Ergo 36. ℞ourjK – Eren etc. Sx 14. vcl – ct S
46. Svtxvw· – «ffi ctumi» xcJ actKM»iK
49. uniuscuiusque – unusquisque Ql.Mcp.
50, sentietur ρκη.» – sentiet de p»roH S. *cf. rar. pracc.*
65. corporalia – corpora. I>8. quod *om* S, 71. de <-<1.

74- quod – vel S. ci – rd.
3. cetera om S. 8. 0, respondeat S tJ. «omnis Cl MNep. 242 a
16. punitioni» om S ȷci. imaginariae S.
33. evitaret – evaderet G 1-4 quad ℔o orgsno.
38. compares stellis – ope» «idla· QM(pL), orbes Melluum cp. cw pxra» atelias N
45, Sed I»oc «upra dictum at qualiter,, puniantur – Qushier autem __ puniantur infra d<etur GN J *cf.* Praei, n. 18.
54. ad ore *cp.* non *ante* dicitur *et om* rase G
55. quantum *pr. loco* om. 6L Vd – Undo *cp.* 'M- ℞q &
71, modum peccati – mixlum praedictum (praedteti Q) Ql-Mcp,
17, creatu» – datus omarx >1. unius – eiusdem. 243 b
36. qui apud nos est — nostri S-
38, Ergn – 39. Ig'H – Ergt» <t (u< N'«L#») para S.
I4. homine· – ntnnra homme» G Λ). Meteor. – MeUph, S.
5i. quod etgn igni» – ergo igitur Ignis QpL· cum cn,n> Igni» KL ergo ignis *c.* 6a. maicrialilcr 8. 74. «One – nun p, modo *p.*
G philosophi dicunt – rtulosophus dklu Similiter om. 243 a
7. aliena om S. 8. opaca – operata Q(pl-X
34. Inferni – ille S. 3α dicere om G
33, Praeterea 15. terra. <irv *arg. 4.* Ànre om Q.
5o. nihil – ram G 53. probabilior QpL· 6S. animae – ore QpU.

67. recondantur – retrudantur QI.Mcp, recludantur N.
68, sicut eat – alcut. 73. triniora – terrestria.
77. sic owi QI-Mcp, aicut *om* N.
43 b ». retractans – tractans *cp.* docere — dicere *Cp.*
J. erit – erut S *ben* H. nobit *om* S.
12. tamen – ct QLMcp, autetu N.
patuit suprn — patebit infra CN.
15, Philosophum – hirû Q. Aristotelem («r., srl«) LMNep.
17. dicitur – credatur. 36. insatiabilia – insanabilia QL.
39. omnium – omnia Q. 44. puniatur. 49. quia S.

Quaemo xcvni.

61. alioa non c««c *legimui cum* .Mcp ; non QpL, ho at., non damnatoa ewe (damnatos) N.
244 d 9· ,ciUni detulerunt – dcrû tulerunt pQ, actu tulerunt Q *te corrigent,* detii detulerunt pI-
17, beatorum ... 18. voluntas *hom om* pQL , damnatorum ad malum ita voluntas beatorum (ad bonum) «Lcp.
34. Auctore – actione QMpLep. qui – quae .Mcp.
31. rectae – ratione. 73. aliqui – peccatore aliqui C.
244 b 1, Ergo ... 3. pocnItebunt- Ergo etc. S.
3. Intra se – Intra Q(pl.)r. 6. pravi – mali S.
7. cum alnt – aunt Q. pravi maxime.
i3. adiuncti ... alicuius *ham om* QLc. 30. omissa *cp.*
31, peccasse – posse peccasse QL. 35. contingit S.
36. refugiunt. 33. bestias *om* Qplx.
39, possint velle ae – vellem QMep, eat velle L.
43. esse ct miserum e» – misent case QLc.
5o. eo quod – infra quod QL.M. ita quod *cp,* quia N,
58. defici: aetate – deliciet. dc om.
59. sapientiam — patientiam *modernae* Supj l.
64. potest esae – c«t S. aliquam *om.*
66. vel miserae vitae – ritae vel alicuius miseriae S.
67. boni om QpL. 73. Hieronymi – ibi *addit C..*
7?. quam ... 24$ a 3 eligible – quam malum (c««c *addit p) per se* autem non est (non eue non est c. non est non esse p) cIlgibilc QLcp ; *rtt correctio cmiui homotrieuti* quam ... x|5 a 3 non esse.
q5 a 8. Ad secundum – Ad primum (cf *mox* Ad secundum) c, Et per hoc patet responsa» «d primum. Ad secundum *p ; cf. var. pracc.*
11. inquantum privat este om Qc. 30. rogabat – orabat S.
31. ne venirent – ne irent S.
34. inordinatae – in inferno *praefigunt QI.Mcp, affigit* N.
36. quod est – quod QipL), wheel M 38. in patri *om.*
41. mali – Ipsi S. q3. tcbntes – glorlantc Cp, om QLMNc.
44. beatos – bonos *omne?.* 51. ««narentur QpL.
5q. fratres suo» cum omnibus alii· – cum fratribus tuts otnnet alios.
61. adhuc – ad hunc Qc. 63. tamen – non tamen aLcp; tantum *om* sLc.
63. aupcrcxctescct – supercrescent QLcp, supercrescet M.
64. eligent S. 65. gni» *om* QLNcp, plus *ante* torqueri M.
70. non *om* QLMc; I..M *te corrigunt.*
13. videret – vident. posset – possunt. 15. volito om.
31. malam om QI-cp. q3. duplicem maledictionem S.
46. quandam om. 49. perversa – diversa Qpl^.
57. duae — ct duae QL. 67. addendum – ad edendum QL.
3. usque – vel usque QL.
5. trahuntur – contrahuntur QNpl-C. beatorum *omne?.*
B. incotnnxxlura ad summam *hom om* QL. summum .MNep.
16. non *ante* excusantur QLNcp, om M. |R. summum.
24. primam – propriam *cp.*
3j. conclusione abstractus – conclusiones abstractas QLMc, constitutiones (quas) abstractu (a poenis patitur) p.
47. remanent – in ct *addunt* QIxp; *cf, var. tcq.*
Sim. 48. remanerent in cis om QLcp.
5q. ergo – enim. 63. ergo – etiam.
65. dilecta – delecta Q, delicta pL, derelicta sL, delectabilia .Mcp.
3. n – cx CN. 8. quacumque.
9. ante – ct ante *modernae* Suppi.
33. erunt – non erunt Mp; *cf. var. teq.*
imperfectissimo – pcrfcctisrimo CQ.Mpl.cp.
36. proprium – proprium cius M, cl proprium sLp.
49. ignorant *om* QLM. 5o. vitam CN. 51. circa – post C.
55. magno munere fuit – magno eat S.
63. modo – mundo Q, modo *sed* non *tponie tcriptum* L.
65. turbantur QLMNc.
74. videre gloriam – gloria cf *om* sancti QLc.
6. quae in cis – cx quibus S.
augere – *modernae* C; habere S, agere Q

Qioaa xcix.

30. quam daemonum *om Q.* 38. potest esse – est S,
43. iuato om S. 48. pro peccatis om S, poena om QLcp.
$0. vult nisi – fit Q, vult Lc.
5s. perpetuation» – perpetua ratione, 53. perpetuam – talem S.
5.|. non infert – inferre non debeat S.
61. debet – videtur S, dicitur C. meretur *modernae* Suppi.
beneficia – bénéficient!· QpL ; *ita* 63. Q.
accepta om cp. 62. etiam om.
63. exstitit *(tic lege pro* cxislititi – exsistit *omne/,*
4. peccat ... 7. mortaliter *hom om* N.
5. honorera alii – honore «liquando alua Q
33. societate evitatis – civitatis conum» S; *cf.* 348 a 31.
36. civium *om* QMep, civit pL> et – ut p. ut – non cp.
31. Dei om S, 3a. qui· om S. 15. tn – eat in.
44. ct om QLMc, vel p. infertur ... 4$. permaneret S.
45. vero – non Qplx. 46. tamen – rode.
47. peccantium – peccante *modernae* Suppi. 73. scibcet om.
4. Illud – aliud. 19. in «elenium om.
43. ad nihilum utiles – inutile». 4). enim om QpL, tames *cp.*
44. scipi .mi. 49. cutn hoc – Jura QLcp, hoc M, dum hoc N,
50. cognoscant. 51. ult. *om.*
53. satietatem – societatem QpLe.
63. infectae – intkctc QpL, inflicta *c.* 66. ordinationem.
67. ip«a – ipso. 63. responderet – redderetur CN.
73. ipsius om C..
14. SeJ *om cp.* 15. sub peccaro concludi – claudi S.
34. sacrae Scripturae S. 51. in *om.* 75. bominc em QLMNc.
3. aliud – ollus Qc, aliud *non /ponte* L. punietur.
9. precibus – in precibus.
14. subversione *om* QLc, submersione Q
15. fuit – fuerat. submersa C
33. Ergo ... puniet – Ergo etc. S. 34. loquena – ex loquitur S.
35. q5. quod – quod eat S. 49. Dei *am* C
51. cwe rei permanere – permanere S.
58. ea»»ct nobis notum quod om QLMNc.
63. Hic – Hoc QMNpLc. 64. rcsipiacant – re resipiscant Q
1. cl 3. erat *ham om* QLNcp. 2. moenibus om QpLe.
3o. hoc – hic L-MNep. 40. Et... punientur *homacot. om* G
71. ceclnrum – sed qui facit voluntatem Patria mei qui in ctelw est *addunt* S,
6. est intelligendum – intelligitur S.
x3. aliquis «c om QI-Mcp, te om N. 14. pnvare - privari S.
3o. ei – fier ci G
15. potest aliquid 16. s<ne ea om. 33. eliqua om.
33. poenis – peccatis S. debitis om M.
36. neglectu — ncgllgcnrta sLep. 43. ideo – non.
43. conaequentur – corocquuntur QLNcp, consequantur M.
misericordiam – veniam. iam *dele.*
46. dicit – dicit quod QLNe. 49. quantum ad hoc *om* S.
53. pereundum – parendum c, pereundum. Et ale t finis M, pereundum. Amen N.

246b
347a
*47 b
248 a
2+8 b
249 a
249 b
s5o a
35ob

H

SUPPLEMENTUM

TERTIAE PARTIS

SUMMAE THEOLOGIAE

SANCTI THOMAE AQUINATIS

Tatou D. Τηομλκ T. IX.

SUPPLEMENTUM

TERTIAE PARTIS

SUMMAE THEOLOGIAE

ANGELICI DOCTORIS

SANCTI THOMAE AQUINATIS

QUAESTIO PRIMA

RE CONTRITIONE

niNDB considerandum est dc singulis partibus poenitentiae ·: et primo, de contritione; -vcundo. dc ₵onfessione tertio, dc satisfactione ··. De contritione autem consideranda sunt quinque: primo, quid sit; secundo, dc quo esse debeat · ; tertio, quanta esse debeat ;* quarto, dc durationc ipsius ··; quinta, dc effectu ipsius

Circa primum quaeruntur tria.

Primo: utrum conscnicnter definiatur.

Secundo: utrum contritio sit actus sirtuiis.

Tertio ; utrum attritio possit fieri contritio.

ART I. i.-ir i m coxiiuno sir • UOr.OK PRO PBÇCAT1S ASSI MPΠ S <J M i'ROPOSnO CONFIIKNOI FT >AriSFAMENDI ».

IV C&«/. *Cirut.,* c»p. LX1II.

d primum sjc ruocEDirvii. Videtur quod contritio non sit *dolor pro peccatis assumptus cum proposito confie,u^ et satisfaciendi,* ut quidam · definiunt. Quia, sicut Augustinus dicit, in libro *de Civ. Dei ", dolor est de his quae nobis nolentibus accidunt.* Sed peccata non sunt huiusmodi. Ergo contritio non est *dolor pro peccatis.*

(e Poculi. Cl tie-niu.14 S<«. P. IV. qu. xre. *m.* j, »rt. v • UV. XIV. cap. M, ⅋.

2. Pkabtkhka, contritio nobis a Deu datur, Sed quud datur, non assumitur. Ergo contritio non est dolor ‹14-*sumptus.*

3. Praeterea, satisfactio et confessio sunt necessana ad hoc quod poena remittatur quae in contritione remisi non fuit. Sed quandoque tota poena in contritione remittitur. Ergo non est necessarium semper quod contritus habeat *propositum confitendi ct satisfaciendi.*

Sri» contra hst ipsa definitio.

Rksponouo nrcBsmuM quod *initium omnis peccati est superbia* ·, per quam homo, sensui suo inhaerens, i mandatis divinis recedit. El ideo oportet quod illud quod destruit peccatum, hominem a proprio sensu discedere faciat. Ille autem qui in suo sensu perseverat, *rigidus* et *durus* per similitudinem vocatur: unde cl *frangi* dicitur aliquis quando a suo >en$u divellitur. Sed inter *fractionem* et *comminutionem* sive *contritionem* in rebus materialibus, unde haec nomina ad spiritualia transferuntur, hoc interest, ui ₫ c*tur In *Meteor.* ·, quod frangi dicuntur aliqua «vit.·.Th.t«ct. *quando in magnas partes dividuntur,* sed comminui vel conteri *quando ad partes minimas reducitur* hoc quod in se solidum erat. Et quia ad dimissionem peccati requiritur quod homo totaliter affectum peccati dimittat, per quem quandam continuitatem cl soliditatem in sensu suo habebat, ideo actus ille quo peccatum dimittitur *contritio* dicitur per ‘imilitudincm.

In qua quidem contritione plura possunt considerin' scilicet ipsa subtuntia actus, modus agendi, principium. ct effectus. Et secundum hoc, dc contritione inveertuntur diversae definitiones traditae.

Quantum enim ad tp im substantiam actus, datur praedicta ' definitio. Et quia actus contritionis est ₥etu sir- · arg- ·. ” tutis; et est para poenitentiae sacramenti: ideo manifestatur m praedicta definitione, inquantum est actus virtutis, in hoc quod ponitur genus ipsius, scilicet *dotor; cl* obtectum, in hoc quod dicit pro *peccatis;* ct electio, quae requintur ad actum virtutis, in hoc quod dicit *assumptus.* Sed ij inquantum est pars sacramenti, per hoc quod tangitur ordo ipsius ad alios partes, cum dicit, *cum proposito confiendi* etc.

Alia etiam Jctinino invenitur quae definit contritionem secundum quod est actus virtutis tantum: sed additur ud »» praedictam definitionem differentia contrahens ipsam nd specialem virtutem, scilicet poenitentiam. Dicit enim quod poenitentia est *dolor voluntarius pro peccato, puniens quod dolet se commisisse* In hoc enim quod additur *punitio,* ad specialem xirtutem contrahitur.

*i Alia autem definitio invenitur Isidori ·, quae talis est: *Contritio es! compunctio et humilitas mentis, cum lacrimis, veniens de recordatione peccati ct timore iudicii.* Et haec quidem tangit rationem nominis, in hoc quod dicit *humilitas mentis :* quia. sicut per superbiam aliquis in v. suo sensu redditur rigidus, ita per hoc quod a suo sensu contritus recedit. humiliatur. Tangit etiam modum exteriorem, in hoc quod dicit *cum lacrimis;* cl principium contritionis, in hoc quod dicit, *veniens dc recordatione peccati* clc

Ali i sumitur ex verbis Augustini, qui tangit effectum contritionis, quae est. *Contritio est dolor remittens peccatum.*

Alia sumitur cx verbis Gregarii ·. quae talis est: *Contritio est humilitas spiritus, annihilans peccatum, inter spem et timorem.* Et haec tangit rationem nominis, in hoc quod dicit quod *contritio est humilitas spiritus;* ct effectus vius, in hoc quod dicit, *annihilans peccatum ;* ct originem, m hoc quod dicit, *inter spem ct timorem.* Nec solum ponit cautam principalem, quae est timor, sed etiam quae est spes, sine qua timor desperationem facere posset.

An primum bruo nicB.snuM quod, quamvis peccata, quando acciderunt, voluntaria fuerunt; tamen, quando dc

• *DeVera ctfAU.* /Ww. car. ini |Mi₥Op?.A6(.I-CL ẽa *I^n. nt juri.. Sc /v<* ⁻. ₵ II!;MM.|V 3rwr ₫i M». o»p. *Ui t k^ci.* J·· ■› nb II.op.Π.

·\^Λ^ταΐ ht· ₥L\t.

eis conterimur, voluntaria non sunt. Et ideo *nobis nolentibus acciderunt,* non quidem secundum voluntatem quam tunc habuimus cum ca volebamus, sed secundum illam quam nunc habemus, qua vellemus quod nunquam fuissent.

Ad kecï nîkm dickndijm quod contritio est a Deo solo t quantum ad formam qua informatur: sed quantum nd substantiam actus, cx libero arbitrio et a Deo, qui operatur in omnibus operibus ct naturae ct voluntatis.

Ad tertivm dîckndi m quod, quamvis tota poena possit per contritionem dimitti, tamen adhuc necessaria est con- ‹ fexsio ct satisfactio. 'I um quia homo non potest esse certus de sua contritione quod fuerit ad totum tollendum sufficiens. – Tum etiam quia confessio et satisfactio sunt m praecepto. Unde transgressor constitueretur si non confiteretur ct non satisfaceret. 'i

ART. II. i nti M contritio «it actu vihti n».

Au eecvxdum sic ritocxuriLK. Vidfctur quod contritio non sit ăctu virtutis. Passiones enim non sunt actus m virtutum: quia eis *non laudamur nec vituperamur,* ut dicitur II *Ethic,* * Sed dolor est pavio. Cum ergo contritio sit dolor, videtur quod non sit actus virtutis.

2, Pκαπἐκκλ, sicut contritio dicitur a *terendo,* ita ct attritio. Sed attritio non est actus virtutis: ut ab omnibus ji dicitur. Ergo neque contritio.

Sed contra, nihil est meritorium nisi actus virtutis. Sed contritio ĕ actus quidam meritorius. Ergo est .ictu» virtutis.

Rbspondko diokndcm quod contritio secundum proprietalem nominis sui non significat actum virtuti», sed putius quandam corporalem passionem! sed hic non quaeritur iic dc contritione, ted de eo ad quod significandum hoc nomen per similitudinem adaptatur. Sicut enim inflatio propriae voluntatis ad malum faciendum importat, quan- π tum est dc sc, mulum cx genere: ita illius voluntati» annihilalio ct communitio quaedam dc %e importat bonum eX genere, quin hoc c»t detestari propriam voluntatem qua peccatum est commissum. Et ideo contritio, quae hoc significat. imponit aliquam rectitudinem voluntatis. Et ·· propter hoc est âctu» virtutis; ilhu· scilicet cuius ĕ peccatum praetentum detestari ct destruere, scilicet poenitentiae. ut patet cx his quae in xiv distinctione diem >unt.

• Qu.·. art.» qu< lx$» an. s.

Ad phimi h kiigo dicendi m quod in contritione est duplex dolor de peccato. Unus in parte sensitiva, qui passio ·h est. Et hic non est essentialiter contritio, prout est actus virtutis, sed magis effectus cius. Sicut enim poenitentiae virtus exteriorem poenam suo corpori infiigit ad recoinpensandam offensam quae in Deum commissa est officio membrorum; ita etiam ct ipsi concupiscibili poenam infert 1° doloris peccati, quia ipsa etiam ad peccata cooperabatur. – Sed tamen hic dolor potest pertinere ad contritionem inquantum est pars sacramenti: quia sacramenta non solum in interioribus acribus, sed etiam in exterioribus et in rebus sensibilibus nata sunt esse.

Alius dolor est in voluntate, qui nihil aliud est quam displicentia alicuius mali: secundum quod affectus voluntatis nominantur per nomina passionum, ul in Tertio, distinctione xxvr * dictum est. Et sic contritio est dolor per essentiam, et est actus virtutis poenitentiae.

• Qo. », m.

Ad srcundim rroo dicendi m quod attritio dicit accessum ad perfectam contritionem; unde in corporalibus dicuntur *attrita* quae aliquo modo diminuta sunt, sed non perfecte; sed *contritio* dicitur quando omnes partes tritae sunt simul per divisionem ad minima. El ideo significat attritio in spiritualibus quandam displicentiam dc peccatis commissis, sed non perfectam: contritio autem perfectam.

ART. III. vnu'M attritio fossu hkiu contritio. 7«

d tkrtiim sic FROCEDiTVit. X idctur quod attritio possit fieri contritio. Differt enim attritio a contritione sicut formatum ab informi. Sed fide» informis fit formata. Ergo attritio potest fieri contritio.

2. Pηλτιέηεα. materia recipit perfectionem remota privatione. Sed dolor se habet ad gratiam sicut materia ad fonnam: quia gratia informat dolorem. Ergo dolor qui prius erat informis culpa existente, quae est privatio gratiae, remota culpa recipiet perfectionem informationis a gratia. Et sic idem quod prius.

Sed contra, quorum principia sunt diversa omnino, eorum non potest fieri unum id quod est alterum. Sed attritioni· principium est timor servilis, contritionis autem timor filialis. Ergo attritio non potest fieri contritio.

Resiondro Dicr.Mn m quod super hoc est duplex opinio. Quidam · dicunt quod attritio lit contritio, sicut fides in- ·B.A&JV.‘ d. I»I. «, t. IX Hil. A». P.IV. formis fit formata. – Sed hoc, ut videtur, non potest esse. Quin, quamvis habitus fidei informis fiat formatus, tamen ·. liouv. D., i .M. nunquam actus fidei informis fit actus fidei formatae: quia iηβ«. V, actus ille Informis transît ct non manet veniente caritate. Attritio autcm ct contritio non dicunt habitum, sed actum tantum. Habitus autem virtutum infusarum qui voluntatem respiciunt, non possunt esse informes: cum caritatem consequantur, ut in Tertio Libro * dictum est Unde, antequam • U i' un».» IL «Π. ♦ J. gratia infundatur, non est habitus a quo actus contritionis poste t elicitur. Et sic nullo modo attritio potest fieri contritio. Et hoc aha opinio dicit.

\d primi i ergo DiCKxm m quod non est simile de fide ct contritione, ut dictum est ·. • In .crpnct

\d iχγνοιμ dicbndüm quod, remota privatione a materia quae manet perfectione adveniente, formatur materia ill i. Sed dolor ille qui erat informis, non manet caritate adveniente. Et ideo formari non potest.

\el dicendum quod materia essentialiter non habet originem a forma: micui actus habet originem ab habitu quo formatur. I nde non est inconveniens materiam informari aliqua forma dc novo qua prius non informabatur. Sed hoc de actu est impossibile: sicut impossibile est quod aliquid idem numero oriatur a prindpio a quo prius non oriebatur; quia res semel tantum m esse procedit.

QUAESTIO SECUNDA

DE OBIF CI O CONTRITIONE

kinde considerandum est de oblecto contritionis ·. *α.φM<ı -

Circa quod quaeruntur sex.
Primo utrum debeat homo conten de poenis.
Secundo: utrum dc peccato originali.
Tertio: utrum de omni actuali commisso.
Quarto utrum dc peccato actuali committendo.
Quinto: utrum de peccato alieno.
Sexto: utrum dc singulis peccatis mortalibus.

ART I. t rru u HOMO riKfrRAT CONTKRt DF FORMS. ET NON ϖ1.1. DE CVI.PA.

An i RiMEM etc i ROCQDin it. Videtur quod homo debeat conteri de poenis, ct non solum dc culpa. Augustinus n enim, in libro *dc Poenitentia* * dicit: *Nemo vitam aeter-* ·Hom·Λ *nam desiderat nisi eum huius vitae mortalis poeniteat.* dp. HL Sed mortalitas vitae quaedam poena est. Ergo debet poenitens etiam dc poenis conteri.

a. pRAETXim, supra * habitum est, ex verbis Augustini ; * . IV XΛi. Ȯ IV •'F· «·, . quod poenitens debet dolere ex hoc quod *rirtute st privavit,* Sed privatio virtutis quaedam poena est. Ergo con- . . Γ tritio est dolor etiam dc poenis. Opp. A

Shd contra, nullus tenet illud de quo dolet. Sed poe- • It·., ap. unitens, secundum suum numen, *poenam tenet* Ergo non dolet dc poena. Et sic contritio, quae est dolor pocnitcntialis, non est dc poena.

Rbsiondko dicendim quod *contritio* importat, ut dictum • Qc », «V · est alicuius duri et integri coinminutioncm. Haec autcm integritas ct duritia invenitur in malo culpae: quia \oluntas. quae est ipsius causa, in eo qui male agit, in suis terminis Mat ncc praecepto legis cedit. Et ideo huius mali displicentia contritio per similitudinem dicitur. l Luc autem similitudo non potest odnptari ad malum poenae: quia poena simpliciter dicit diminutionem. Et ideo dc malis 7i poenae potest esse dolor, sed non contritio.

Ad primum nuGO dicem» m quod poenitentia, secundum Augustinum, debet esse dc hac mortali vita, non ratione ipsius ṁortalitati (nisi poenitentia huge dicatur ǒmni dolor), sed ratione peccatorum, ad quae ex infirmitate huius vitae deducimur.

Ad ›i:lindih dicendum quod ille dolor quo quis dolet cx amissione virtutis per peccatum, non est essentialiter ipsa contritio, sed est principium cius: sicut enim aliquis movetur ad appetendum aliquid propter bonum quod inde expediit, ita movetur ad dolendum dc aliquo propter mahim quod inde consecutus est.

ART. II. mu m cosrwtito kssb debeat de ohiuisali

Ṕ NAk›, qa. vu, λπ. n, ed j.

Ad sbcundum mc rnocKDiTrit. Videtur quod contritio esse debeat de originali. Dc peccato enim actuali conteri debemus, non ratione actus inquantum est quaddam. icd ratione deformitatis; quia actus tccundum suam substantiam bonum quoddnm est. et a Deo. Sed peccatum originale habet deformitatem, sicut ct actuale. Ergo de eo etiam conteri debemus.

2. Praktkrea, per peccatum originale homo fuit a Deo aversus: quia poena cius erat carentia divinae visioni». Sed cuilibet debet displicere ‹e (uiutc a Deo aversum. Ergo homo debet habere displicentiam peccati ǒriginalia Et de debet dc eo conteri.

Skd comma, medicina debet esse proportionata morbo. Sed peccatum originale ‹inc noMra voluntate contractum ȩ Ergo non requiritur quod per actum voluntatis qui est contritio, ab ipso purgemur.

• Qa. ḾM Rhmondjio ρισMiı m quod contritio. ut dictum e»t ’» *est* dolor ṙespiden cl quodammodo comminuens voluntati» duritiem. Et ideo solum dc illis ṗeccati potest e›sc quae ex duritia nostrae voluntatis m no· proveniunt. Et quia peccatum originale nostra voluntate non est inductum, sed cx vitiatae naturae origine contractum, ideo dc ipso non potest esse contritio, proprie loquendo; sed displicentia potest esse de eo. vel dolor.

An i KiMi u mbuo du.b\dim quod contritio non est de peccato ratione substantiae actus tantum, quia cx hoc non habet rationem mali, neque iterum ratione deformitatis tantum, quia deformitas dc se non dicit rationem culpae, sed quandoque importai poenam. Debet autem dc peccato esse contritio inquantum importat utramque deformitatem cx actu ṽoluntati provenientem. Et hoc non est in peccato originali. El ideo dc eo non est contritio.

Ei similiter dicendum ad secundum; quia aversio voluntatis est ilh cui debetur contritio.

ART. III. mu η de omni acti ali i-fxcato commisso

A NOBIS DKBBAMUS COXTKIU

Γ·η. III. qu. LKMVti, ‹rt. i ; Ur .Va/o, qu. v›i, ·π. j,

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quod non dc omni actuali peccato commisso a nobis debeamus conteri, • litopocraL /v- Quia *contraria contrariis curantur* ·. Sed quaedam pentii. Uigd.io cata per tristitiam committuntur: sicut acedia et invidia. Ergo medicina eorum non debet esse ṫitia, quae est "rificcî.Ṫı ’ contritio, sed gaudium.

2. pR.vrrr.REA, contritio est actus voluntatis, qui non potest esse dc eo quod cognitioni non subiacct. Sed quaedam peccata sunt quae in cognitione non habemus, sicut oblita. Ergo de cis non potest esse contritio.

3. Praktkrba, per voluntariam contritionem delentur illa quae per voluntatem committuntur. Sed ignorantia «i voluntarium tollit : ul patet per Philosophum, lll *£thic.* * Ergo de his quae per ignorantiam accidunt, non debet esse contritio.

q. Prabti itEA, de illo peccato non debet esse contritio quod per contritionem non tollitur. Sed quaedam peccata n» non tolluntur per contritionem. sicut venialia, quae adhuc post contritionis gratiam manent. Ergo non de omnibus peccatis praeteritis debet esse contritio.

Sbd contra, poenitentia est medicina contra omnia peccata actualia. Sed poenitentia non est aliquorum quoruin non sit contritio, quae est prima pan cius. Ergo ct dc omnibus peccatis debet esse contritio.

2. Praktbrba. nullum peccatum dimittitur nisi quis Justificetur. Sed nd iustificationem requiritur contritio, ut prius · dictum est. Ergo dc quolibet peccato conteri · ›v *s»t.,* a..t. oportet. φP’Ṫ** ǀ* *

Kim’Ondeo DtcExiirM quod omnis actualis culpa cx hoc contingit quod voluntas legi Dei non cedit, vel eam transgrediendo, vel omittendo, vel praeter eam agendo. Et quia durum est quod habet potentiam ut non facile patiatur, ideo in omni actuali peccato duritia quaedam est. Et propter hoc, si debeat peccatum curari, oportet quod per contritionem comminuentem remittatur.

\d humiu lroo dicbndiu quod, sicut ex dictis * patet, ’ An. a, U i. contritio opponitur peccato ex parte illa qua cx electione voluntatis procedit non sequentis imperium divinae legis, emon autem cx parte eius quod est in peccato materiale: et hoc est illud super quod cadit electio. Cadit autem voluntatis electio non solum super netus aliarum vinum, * quibus voluntas ad suum finem utitur, sed etiam super netum proprium ipsius: voluntas enim vult te velle aliquid. Et dc electio voluntatis cadit super dolorem illum seu ln-titiam quae invenitur m peccato invidiae et hujusmodi, «ive dolor iUe sit m čnsu rive in ipsa voluntate. i Et ideo illis peccatis čontritioni dolor opponitur.

Ad m.‹ (s d i»i DtcasDVN quod oblivie» Jc aliquo potest esse dupliciter. Aut ita quod totaliter a memoria exciderit: et tunc non potest aliquis inquirere illud. Aut ita quod partim a memoria exciderit et partitn maneat: sicut cum i· recolo me aliquid audivisse m generali, sed nescio quid in -pvciali. Et tunc requiro in memoria ad recognoscendum.

Et secundum hoc. etiam aliquod peccatum potest esse oblitum dupliciter. Aul ita quod in generali memoria maneat, -ed non in ^pectalL El tunc debet recogitare homo •s ad inveniendum peccatum: quia dc quolibet peccato mortali tenetur homo specialiter conteri. Si autem invenire non possit, sufficit de eo conteri secundum quod in notitia tenet. Et debet homo nnn solum de peccato, sed dc oblivione dus dolere, quae cx ṅegligent! contingit.

Si autem peccatum omnino cx memoria excidit, tunc cx impotentia faciendi excusatur a debitu, et sufficit generalis contritio de omni eo tn quo Deum Oftendit. Sed quando impotentia tollitur, sicut cum od memonam revocatur peccatum, tunc tenetur homo specialiter conteri. «i Sicut etiam est de paupere qui non potest solvere quod debet : excusatur, et tamen tenetur cum primo poterit.

\u tertum dickxdim quod, si ignorantia omnino tolleret voluntatem male agendi, excusaret, et non esset peccatum. Sed quandoque non totaliter tollit voluntatem: ct jo tunc a toto non excusat, sed a tanto. Et ideo dc peccato per ignorantiam commisso debet homo conteri.

Ad ui viitum dicxsdim quod post contritionem dc mortali potest remanere veniale, sed non post contritionem dc veniali. El ideo dc venialibus etiam debet esse contritio, h eo modo quo ct poenitentia, sicut supra * dictum est.

• |\ X«L. 4l»t oi.qu U. r. qu· 2. -U1.l iit. fll. qu. UU l.

ART. IV. irrui vi OTiAM Dr. i-KCc.vns ituri»

AU·.US DEIIKAF UONTF.RI

a d ‹»i iM· m v 1'ROCKDin \idetur quod etiam dc peccatis /xcatis luturis ăliqui debeat conteri. Contritio enim est actus liberi arbitrii. Sed liberum arbitrium magis sc extendit nd futura quam iid praeterita: quia electio, quae est actus hbcri arbitrii, est dc contingentibus futuris, ut dicitur lll *Ethic.* * Ergo contritio ṁagi est de peccatis futuris quam dc praeteritis. • Cip. ‹». « 91 ctr- « ·· »9·

2. Praktkrsa. peccatum aggravatur ev consequenti effectu. Lnde Hieronymus * dicit quod poena Ani nondum est terminata, quia adhuc est possibile aliquos per eius haeresim ruere. Et similiter est dc illo qui indicatur homicida i letaliter percussit, etiam antequam percussus moriatur. Sed in illo intermedio debet peccator conteri dc peccato. ICrgo non solum secundum quod habet quantitatem cx praeterito actu, sed etiam secundum quod habet quantitatem e\ futuro. Et »ic contritio respicit futurum. • CL jU.iL. 4/ ferj lrr^lwL. «■ »

Sbo contra, contritio est pan poenitentiae. Sed poenitentia semper respicit praeterita. Ergo et contritio.

RxM ONbi o m< i:\ncM quod in omnibus motoribus et mobilibus ordinatis ita est quod motor inferior habet motum proprium» ct. praeter hoc, sequitur in aliquo motum superioris motoris: sicut patet in motu planctarum, qui. praeter motus proprios, sequuntur motum primi orbis. In omnibus autem virtutibus moralibus motor cvt ipsa prudentia, quae dicitur *auriga virtutum* '. Et ideo quaelibet virtus moralis cum motu proprio habet aliquid dc motu prudentiae. Et ideo, cum poenitentia sit quaedam virtus moralis, quia est pars justitiae, cum actu proprio consequitur prudentiae motum.

• ı»γπita·?S«rni. a. s ”

Proprius autem actus cius est in obiectum proprium. quod est peccatum commissum. Et ideo netus eius principalis. scilicet contritio, secundum suam speciem respicit tantum peccatum praeteritum. Sed cx consequenti respicit peccatum futurum. ĕcundum quod habet aliquid dc actu prudentiae adiunctum. «I

Et tamen in illud futurum secundum rationem propriae speciei non movetur. Et propter hoc, ille qui conteritur dolet de peccato praeterito, ct cavet futurum: sed non dicitur esse contritio dc peccato futuro, sed magis *cautio,* quae est pars prudentiae contritioni ndiuncta» >0

An PHIMI m ergo diurnoim quod liberum arbitrium dicitur esse dc contingentibus futuris secundum quod est de actibus: sed non secundum quod est dc ŏbiecti actuum. Quia homo potest cogitare cx libero arbitrio de rebus praeteritis ct necessarii»: sed tamen ipse actus cogitationi . secundum quod sub libero arbitrio cadit, contingens futurum est. Et sic etiam ăctu contritionis contingens luturum est secundum quod sub libero arbitrio cadit: sed obiectum cius potest esse praeteritum. >1

An saeuxuUM dicendi m quod ille effectus consequens qui peccatum aggravat, iam in actu praecessit \clut in causa. Et ideo, quando commissum est, totam suam quantitatem habuit, et cx effectu consequente non accessit ei aliquid quoad culpae rationem. Quamvis accrescat quoad poenam accidentalem; secundum quod plures habebit rationes dolendi in inferno de pluribu- malis cx suo peccato consecutis. Et sic loquitur Hieronymus. Unde non oportet quod contritio sit nhi dc peccatis praetentis. h

ART. _ L'TRTM HOMO DEBEAT CONTERI DK PKCCAIO ALIENO

Ad quintum sic pRocKDiTtnt. Videtur quod homo debeat conteri de peccato alieno. Non enim petit aliquis indulgcntiam nisi de peccato de quo contritus est. Sed de peccatis alienis indulgentia petitur in Psalmo*: *Ab alienis parce servo tuo.* Ergo debet homo conteri de peccatis alienis. i°

• pu iwi, ver»,

2. Praeterea, homo cx caritate debet diligere proximum *sicut ttipsum* *. Sed propter dilectionem sui ct dc malis suiš ďōlet et bona desiderat. Ẽrgo, cum teneamur proximo desiderare bona gratiae sicut ct nobis, videtur quod debeamus de culpis cius dolcrc sicut ct dc nostris. Sed contritio nihil est quam dolor dc peccatis. Ergo homo debet conteri dc peccatis alienis. n

•Mstih.csp.uv, »cr». j9.

Sei» contra, contritio esi actus poenitentiae virtutis. Sed nullus poenitet nisi de his quae ipse fecit. Ergo nullus conteritur de peccatis alienis.

Rspqndko dicendim quod illud idem comentur quoi! prius durum ct integrum fuit. Unde oportet quod contritio pro peccato sit in eodem in quo peccati duritia praecessit. Et sic de alienis peccatis non est contritio. m

Au phimi m ergo dicrmh m quod ab alieni·· peccatis sibi parci Propheta precatur, inquantum cx consortio peccatorum aliquis per consensum aliquam immunditiam contrahit: cum scriptum sit «: *Cum perverso perverteris.*

•p*.xttt.rcn.37.

An secundum dicendum quod de peccatis aliorum dolere debemus, non tamen oportet quod de eis conteramur: quia non omnis dolor de peccato praeterito est contritio, ut cx dictis · patet.

• iv ai.u 3? ' ˃

ART. VI. l nii'M rrqijiratur UK SINGULIS PECCATIS MORTALIBUS CONTRITIO

ť IP·, qu. etui. art. $. ad J: I'. HI. qu. ı xix*ii, art. ij
IV *Seal.,* dial. >vt, qu. m. ari. a, ὸu $, ad j: dial, xxi, Eipo«. lit!.

An S8XTCU sn; i'uockihti.r. Videtur quod non requiratur de singulis peccatis mortalibus contritio. Est enim motus contritionis in justificatione in instanti. Sed in instanti non potest homo recogitare singula peccata. Ergo non oportet quod sit contritio de singulis.

2. Piuktrrea, contritio debet esse dc peccatis secundum quod avertunt a Deo: quin conversio ad creaturam sine aversione a Deo contritionem non requirit. Sed omnia peccata mortalia m aversione conveniunt. Ergo contra omnia sufficit una contritio.

3. PiiAKTEiu s. plus conveniunt peccata mortalia actualia ad invicem quam actuale et originale. Sed unus baptismus delet omnia actualia ct originale. Ergo una contritio generalis delet omnia peccata mortalia.

Siu» contra, diversorum morborum diversae sunt medicinae: quia non *sanat oculum quod sanat calcaneum,* ut dicit Hieronymus ·. Sed contritio est medicina singularia contra unum tantum mortale. Ergo non sufficit una communis dc omnibus.

• Covxni ta 'fjrc., id ci# it, reft. ʏj, Λ· l a Opp. IM.

3. Pr uimua, contritio explicatur per confessionem. Sed oportet singula peccata mortalia confiteri. Ergo et dc singulis conteri.

Rksh^obc. dicendi u quod contritio potest considerari dupliciter: scilicet quantum ad sui principium; et quantum ad terminum. Et dico principium contritionis cogitationem qu i quis cogitat dc peccato et dolet, etsi non dolore contritionis, saltem dolore attritionis, Terminus autem contritionis eat quando dolor ille iam gratia informatur Quantum ergo ad principium contritionis, oportet quod sit de singulis peccatis quae quis in memoria habet. Sed quantum ad terminum sufficit quod sit una communis de omnibus: tunc enim ille motus agit in vi omnium dispositionum praecedentium.

Et per hoc patet responsio ad primum.

\o sECUNiiCM dicendim quod, quamvis omnia mortalia conveniant in aversione, tamen differunt in causa ct modo aversionis, et quantitate elongationis a Deo. Et hoc est secandum diversitatem conversionis.

*t Ai» IEIITIΓM dicexuim quod baptismus agit in virtute meriti Christi, quod habuit infinitam virtutem ad delendum omnia peccata: et propterea unus sufficit contra omnia. Sed in contritione cum merito Christi requiritur actus noster. Et ideo oportet quod singulis peccatis respondeat singillatim: cum non habeat infinitam virtutem ad contritionem.

λ cl dicendum quod baptismus est spiritualis generatio: sed poenitentia, quantum ad contritionem ct alias sui partes. est spiritualis quaedam sanatio per modum cuiusdam alterationis. Patet autem in generatione corporali alicuius, quae est cum corruptione, quod una generatione removentur omnia accidentia contraria rei generatae, quae erant accidentia rei corruptae. Sed in alteratione removetur tantum unum accidens, contrarium accidenti ad quod terminatur ulteratio. Et similiter unus baptismus simul delet omnia peccata, noxam vitam inducendo. Sed poenitentia non delet omnia peccata nisi ad singula teratur. Et ideo oportet de singulis conteri et confiteri.

QUAESTIO TERTIA

DE QUANTiTzkTE CONTRITIONIS

Dkindr considerandum est dc quantitate contritionis ·. ' o. $». i, h

Circa quod quaeruntur tria.

Primo: utrum contritio sit maior dolor qui esse possit in natura.

Secundo: utrum possit esse nimis magnus dolor.

Tertio: utrum debeat esse maior dolor dc uno peccato quam dc alio.

ART. I. UTRUM CONTRITIO sn MAIOR DOLOR OUI KSSR PQSSIT IN SAH RA

/« Λ. *XXX Vit.*

Ad primi μ tic ι κονιηιπ'H. Videtur quod contritio non sit maior dolor qui esse possit in natura. Dolor enim *a.Ar.uJ<7-A est ŝensu laesionis '. Sed aliquae laesiones magis tiuntur quam laesio peccati : sicut laesio vulneris. Ergo non est maximus dolor contritio.

2. Pηλκτκιικλ . cx effectu sumimus iudicium de causa. Scd effectus doloris sunt lacrimae. Cum ergo aliquando contritus non emittat lacrima» corporales de peccatis, quas tamen emittit dc morte amici, vel de percussione, vel aliquo huiusmodi; videtur quod contritio non sit dolor maximus.

3. Praktkrka, quanto aliquid plus habet de admixtione contrarii, tanto est minus intensum. Scd contritionis dolor habet multum de gaudio admixtum: quia contritus gaudet de liberatione, dc spe veniae, ct dc multis huiusmodi. Ergo dolor suus est minimus.

4. Phabtrrba, dolor contritionis displicentia quaedam est. Scd multa sunt quae magis displicent contrito quam peccata praeterita: non enim vellet poenam inferni sustinere potius quam peccare, nec iterum sustinuisse omnes ṗoena temporales, aut etiam sustinere; alias pauci invenirentur contriti. Ergo dolor contritionis non ₵ maximus.

Sru comio, secundum Augu-tinum · omnis doloi in amore fundatur. Sed amor ₵antati m quo tundatur dolor contritionis, est maximus. Ergo dolor contritionis est maximus.

2. PκΛEiηκBA. dolor est dc malo. Ergo de ṁagi malo debet ewe maior dolor. Scd culpa est magis malum quam poena. Ergo dolor de culpa, qui eri contritio, excedit omnem alium dolorem.

Rk»poNi›ko nicoNut m quod in contritione est duplex dolor '. I ṁu in ipsa voluntate, quae ₵ essentialiter ipsa contritio; quae nihil aliud est quam displicentia practcrib peccati. Et ₵ali dolor m contritione excedit omnes ₵lio ₫olore Quia quantum aliquid placet, tantum contrarium cius displicet. Finis nutem super omnia placet : cum omnin propter ipsum desiderentur. Et ideo peccatum, quod α fine ultimo avertit, super omnia displicere debet.

Alius dolor est m parte sensitiva, qui causatur ex primo dolore : vel ex necessitate naturae, secundum quod vires inferiores sequuntur mutum superiorum ; vel ex electione, secundum quod homo poenitens m seipso hunc dolorem excitat ut dc peccatis dulcat. Et neutro modo oportet quod sit maximus dolor. Quia vires interiores moventur vehementius ab obiectis propriis quam cx redundantia supenorum virium. El ideo, quanto operatio superiorum vinum est propinquior obiectis inferiorum, tanto magis sequuntur earum motum. Et ideo maior dolor est in sensitiva parte cx laesione sensibili quam sit ille qui in ipsa redundat cx ratione. Et similiter maior qui redundat ex ratione de corporalibus deliberante, quam qui redundat ex ratione considerante spiritualia. I ndc dolor in sensitiva parte cx displicentia rationis proveniens de peccato non est maior dolor aliis doloribus qui in ipsa sunt. – Et similiter nec dolor qui est voluntarie assumptus. Tum quia non obedit affectus inferior superiori ad nutum, ut tanta passio sequatur m inferiori appetitu qualem ordinat superior. I um etiam quia passiones .l ratione assumuntur in actibus virtutum secundum mensuram quandam; quam quandoque dolor qui est sine virtute, non servat, sed cxcedit.

Ad humum KRoo hicKsbt m quod, sicut dolor sensibilis est de sensu laesionis, ita dolor interior ot de cognitione alicuius nocivi. Et ideo, quamvis Lesio peccati secundum exteriorem sensum non percipiatur, tamen percipitur esse maxima secundum sensum interiorem rationis.

An srcindlm Dtcr.sDUM quod corporales immutationes immediate consequuntur ad passiones sensitivae partis, et cis mediantibus ad affectiones appetitivae superioris. Et indê est quod cx dolore sensibili, vel etiam sensibili vi-; cino, citius defluunt lacrimae corporales quam dc dolore spirituali contritionis.

\i» ir.Kin M dickndum quod gaudium illud quod poenitens dc dolore habet, non minuit displicentiam, quia ei non contrariatur, sed auget: secundum quod *amnis operatio augetur per propriam delectationem,* ut dicitur in X *Ethic.* sicut qui delectatur in addiscendo aliquam scientiam, melius addiscit. El similiter qui gaudet dc displicentia , vehementius displicentiam habet. – Scd bene potest esse quod illud gaudium temperat dolorem ex ratione in partem sensitivam resultantem.

Ad otJAitn m dicrndim quod quantitas displicentiae dc aliqua re debet esse secundum quantitatem malitiae iptiuv. Malitia autem in culpa mortali mensuratur ex co m quem peccatur, inquantum esi ci indigna; ct cx eo qui peccat, inquantum est ci nociva. El quia homo debet magis Deum quam seipsum diligere, ideo plus debet odire culpam inqu.mium est offensa Dei. quam inquantum est nociva tibi.

Esi autem nociva aibi principaliter inquantum separat ipsum a Deo. Et cx hac parte ipsa separatio 0 Deo. quae poena quaedam cM. ṁagi debet displicere quam ipsa culpa inquantum hoc nocumentum inducit, quia quod propter alterum oditur, minus oditur: scd minus quam culpa inquantum est offensa in Deum.

Inter omnes autem poenas attenditur ordo malitiae secundum quantitatem nocumenti. Et idea, cum hoc sit maximum nocumentum quo maximum bonum privatur, erit inter poenas maxima separatio a Deo.

I. it etinm alia quantitas malitiae acddcnulis. quam oportet m displicentia attendere secundum rationem praesentis c! praetenti: quia quod praeteritum est, iam non est; unde habet minus dc ratione ct malitiae ct bonitatis. Et inde e t quod plus refugit homo sustinere aliquid mali in praesenti vel futuro quam hone.it de praetento. Unde ncc aliqua passio animae directe respondet praetento, sicut dolor respondet praesenti main, cl limor fuluro Et propter hoc de duobus malis praeteritis illud magis abhorret animus cuiu® maior effectus in praesenti remanet vel in luturum timetur, etiam ₮ in praeterito minus tuerit. Et quia cffeclus praecedentis culpae non ita percipitur quandoque sicut effectus praeteritae poenae, tum quia culpa perfectius sanatur quam quaedam poena, tum quia delectus corporalis magis esi manifestus quam spiritualis; iJco homo, etiam bene dispositus, quandoque magis m sc percipit horrorem praecedentis poenae quam praecedentis culpae, quamvis mugis esset paratus pati eandem poenam quam conimitterc eandem culpam.

Est etiam considerandum in comparatione culpae el poenae quod quaedam poenae habent inseparabiliter coniunctam Dei offensam, sicut separatio α Deo; quaedam etiam addunt perpetuitatem, sicui poena interni. Ergo pocnn illa quae offensam annexam habet, eodem modo cavenda esi sicut etiam culpa. Scd ilia quae perpetuitatem addit. est magis quam culpa simpliciter fugienda. – Si tamen ab ci» separetur ratio offensae el consideretur unium ratio poenae, minus habent dc malitia quam culpa inquantum c»l offensa Del Et propior hoc minus debent displicere.

Sciendum est etiam quod, quamvis talis Jcbcal esse contriti disjOsitio, non tamen de hi» lentandus est. Quia affectu·» suos homo non dc facili mensurare potest : el quandoque illud quod minus displicet videtur magis displicere, quia e-t propinquius nocumento sensibili, quod magis est nobis notum.

ART. II. 1 ir 1 m rossrr i»x nimis maums uonirihonis dolor imra, qu. n. are 3.

Ad sr.i.vNni M mg riuicanni R. \ idetur quod non posril esse nimis magnus contritionis dolor. Xullu> enim dolor potest esse immoderatior quam ille qui proprium subiectum destruit, Scd dolor contritionis. ₮ cat unius quod mortem vel corruptionem corporis inducit, est laudabilis: dicit enim Ansehnus *I titiam sic impinguentur viscera animae meae ut medullae corporis mei exsicccu-*

tur; et Augustinus dicit · *se esse dignum oculos caecare plorando.* Ergo dolor contritionis non potest esse nimius.

2. Praeteres, dolor contntionis cx amore caritatis procedit. Sed amor caritatis non potest esse nimius. Ergo nec dolor contritionis.

Sed contra, omnis virtus moralis corrumpitur per superabundantiam ct defectum. Sed contritio est actus virtutis moralis, scilicet poenitentiae: cum sit pars iustitiae. Ergo potest esse superfluus dolor de peccatis.

Responded dicendim quod contritio cx parte doloris qui est in ratione, scilicet displicentiae, quo peccatum displicet inquantum est offensa Dei, non potest case nimia: sicut ncc amor caritatis, quo intenso talis displicentia intenditur, non potest esse nimius. Sed quantum ad dolorem sensibilem potest esse nimia: sicut etiam exterior corporis afflictio potest esse nimia. In his autem omnibus debet accipi pro mensura conservatio subiecti, ct bonae habitudinis sufficientis ad ea quac agenda incumbunt. Et propter hoc dicitur. *Rom.* xn *: *Rationabile obsequium vestrum.*

Ad primim ergo dicendi m quod Ansclinus desiderabat ex pinguedine devotionis medullas corporales exsiccari. non quantum ad humorem naturalem, sed quantum ad desideria ct concupiscentias corporales.

.Augustinus autem, quamvis dignum sc cognosceret n amissione exteriorum oculorum propter peccatum. quia quilibet peccator non solum aeterna, sed etiam temporali mone dignus est; non tamen volebat sibi oculos caecare.

Ad secundum dicendum quod ratio illa procedit de dolore qui est m ratione.

Tertia autem * procedi! de dolore sensitivae partis.

ART. III I TRI M DEBEAT esse maior dolor DB UNO PECCATO <U AM DE ALIO

Iatra, qu. r, art. j, aJ i

II

Ad tertum stu proceditir. Videtur quod non debeat esse maior dolor dc uno peccato quam de alio. Hieronymus enim · collaudat Paulam in hoc quod *minima peccata sicut magna plangebar.* Ergo non est nugis dolendum de uno quam de alio. »0

2. Praeterea, motus contritionis est subitus. Sed non potest esse unus motus intensior simul ct remissior. Ergo contritio non debet esse maior de uno quam de alio peccato,

3. Praeterea, de peccato praecipue est contritio secundum quod a Deo avertit. Sed in aversione omnia peccata mortalia conveniunt: quia omnia tollunt gratiam, qua anima Deo coniungitur. Ergo dc omnibus peccatis mortalibus aequalis debet esse contritio. •I

Sed contra, *Deut.* xxv f dicitur: *Secundum mensuram peccati erit ct plagarum modus.* Sed contritioni de peccatis plagae commcnsur.intur: quia contritio habet propositum satisfaciendi annexum. Ergo contritio magis debet esse dc uno peccato quam dc alio. jo

2. Praeterea, de hoc debet homo conteri quod debuit vitare. Sed homo debuit magis vitare unum peccatum quam aliud quia gravius est, si necessitas alterum faciendi incumberet. Ergo ct similiter debet dc uno, scilicet graviori, magis quam de alto dolcre. K

Responded dicendum quod de contritione dupliciter possumus loqui. Uno modo, secundum quod singillatim singulis peccatis respondet. Et sic. quantum ad dolorem superioris affectus, requiritur quod dc maiori peccato quis doleat magis: quia ratio doloris est magis in uno quam in alio, scilicet offensa Dei; cx magis enim inordinato actu Deus magis offenditur. – Similiter etiam, cum maiori culpae maior poena debeatur, etiam dolor sensitivae partis, secundum quod pro peccato cx electione assumitur quasi poena peccati, debet esse maior de maiori peccato. Secundum autem quod cx impressione superioris appetitus nascitur in inferiori, attenditur quantitas doloris secundum dispositionem partis inferioris ad recipiendam impressionem α superiori, ct non secundum quantitatem peccati. 40

Alio modo potest accipi contritio secundum quod est simul de omnibus: sicut in actu iustiiicationis. Et haec quidem contritio vel cx singulorum consideratione peccatorum procedit: cl sic, quamvis sil actus unus, tamen distinctio peccatorum virtute manet in ipso. Vel ad minus habet propositum de singulis cogitandi annexum. Et sic etiam habitualitcr est magis dc uno quam de alio.

Ad primim ergo dicendum quod Paula non laudatur de hoc quod de omnibus peccatis dolerct aequaliter; sed quia dc parvi·» peccatis tantum dolebat ac si c$scnt magna, per comparationem ad alios qui dc peccatis dolent. Sed ipsa multo amplius dc maioribus doluissct.

Ad secundtm digendlm quod in illo contritionis motu subitaneo, quamvis non actualitcr distinctio intensionis respondens diversis peccatis inveniri posset, tamen invenitur ibi eo modo sicut dictum est ·. Et etiam alio modo, secundum quod singula peccata ordinem habent ad illud dc quo in illa contritione generali contrito dolendum occurrit, scilicet offensa Dei. Qui enim aliquod totum diligit, potentia diligit etiam partes eius, quamvis non ictu: ct hoc modo, secundum quod habent ordinem ad totum, quasdam plus, quasdam minus; sicut qui aliquam communitatem diligit, virtute singulos diligit plus ct minus secundum eorum ordinem in bono communi. Et similiter qui dolet de hoc quoti Deum offendit, de divends implicite dolet diversimode, secundum quod plus vel minus per ca Deum offendit.

Ad ιηαηι m dicendi n quod, quamvis quodlibet peccatum mortalc a Deo avertat et gratiam tollou tamen quoddam plus elongat quam aliud, inquantum habet maiorem dissonantiam ex mu inordinatione ad ordinem divinae bonitatis quam aliud.

QUAESTIO QUARTA

DE TEMPORE CONTRITIONIS

considerandum est de tempore contritionis ·. quod tria quaeruntur.

Pnmo: utrum tota vita hacc sit contritionis tempus.
Secundo: utrum expediat continue dc peccato dolerc.
Tertio: utrum post hanc x itam animae de peccatis conterantur.

ART. I. CTRL.M TOTA IIAKC VITA MT CONTRITIONIS TEMPI'S

Pαπ. HI, qu. uxutv, art. B,

Ad primum sic proceditur. Videtur quod non tota hacc vita mi contritionis tempus. Sicut enim de peccato commisso debet esse dolor, ita ct pudor. Sed non per totam vitam durat pudor dc peccato: quia, sicut dicit Ambrosius ·, *non habet quod erubescat cui peccatum dimissum est.* Ergo videtur quod nec contritio, quae est dolor de peccato.

2. Pkai ikrea. I loan, iv · dicitur quod *perfecta caritas foras mittit timorem, quia timor poenam habet.* Sed dolor etiam poenam habet. Ergo tn statu perfectae caritatis non potest dolor contritionis manere.

3. Praeterea, de praetento non potest esse dolor, qui proprie est dc malo praesenti, nisi secundum quod aliquid de peccato praeterito in praesenti manet. Sed quandoque pervenitur ad aliquem statum in hac vita in quo nihil de peccato praeterito manet, neque dispositio, neque culpa, neque reatus aliquis. Ergo non oportet ulterius dc illo peccato dolcre.

q. Praeterea, *Rom.* vm · dicitur quod *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum:* etiam peccata, ut dicit Glossa .* Ergo non oportet, post remissionem peccati, quod de ipso doleat.

5. Prahierra, contritio est pars poenitentiae contra satisfactionem divisa. Sed non oportet semper satisfacere. Ergo nec semper conteri dc peccato.

Sed contra, \ugustinus. in libro *de Poenitentia* ·, dicit quod, *nbi dolor finitur, deficit poenitentia: ubi deficit poenitentia, nihil relinquitur dc venia.* Ergo videtur, cum oporteat veniam concessam non perdere, quod oporte.it semper dc peccato dolcre. 11

• Vctk 5.

2. Prakteres. *Eccli.* v ⁞ dicitur ; *Dc propitiatu peccalorum noli esse sine metu.* Ergo homo semper débet dolerc, ad peccatorum propitiationem habendam.

•Ci $u.iu.art «

Respondeo oicbxdvm quod in contritione est duplex dolor · : unus rationis, qui est detestatio peccati a sc commissi ; alius sensitivae partis, qui cx isto consequitur. Et quantum ad utrumque. contritionis tempus cM totius vitae praesentis status. Qunndiu enim est aliquis in statu viae, detestatur incommoda quibus a perventione ad terminum viae impeditur vel retardatur Unde, cum propter peccatum praeteritum viae nostrae cursus in Deum retardetur, quin tempus illud quod erat deputatum ad currendum recuperari non potest ; oportet quod in vitae huiub tempore status contritionis maneat quantum ad peccati detestationem. Similiter etiam quantum ad sensibilem dolorem, u qui ut poena u voluntate assumitur. Quia enim homo poenam aeternam peccando meruit, ct contra aetemum Deum peccavit, debet, poena aeterna in temporalem mutata, «altem dolor in *aeterno hominis* ;* idc-t statu huius vitae, manere. Et propter hoc dicit Hugo dc Sancto Victore ' ⁞ quod Deus, absolvens hominem a culpa ct poena aeterna, ligat cum vinculo perpetuae detestationis peccati.

·<-- I II iaaxtii, ert. 3. >d t. •Cf.PkhxrXo. Vid-, «D *Pct tlfinJ. ft mt-* rtwX. «pp. Hl. v. «'.

Λη ρλιμι'μ KRou dicendum quod eruboccnlm respicit peccatum solum inquantum habet turpitudinem. Et ideo, postquam peccatum quantum ad culpam remissum cet. n non manet pudori locus. Manet autem dolori, qui non solum dc culpa est inquantum habet turpitudinem, sed etiam inquantum habet nocumentum annexum.

An >e«a sovM wctuiVM quod timor senilis, quem caritas loras mittit, oppositionem haiset ad caritatem ratione › suae servitutis, qua poenam respicit. Sed dolor contritioni·» ex caritate causatur, ut dictum crt '. Et ideo non est -Jmile.

• Q hi, »rt. 1, *tri. SfS* <oet i.

At> rtHiivM dicendi u quod, ᵭuainvi per poenitentiam peccator redeat ad gratiam pristinam et immunitatem α reatu poenae, nunquam tamen redit ad pristinum dignitatem innocentiae. Et ideo semper cx praeterito peccato aliquid in tpao manet.

• AJ Hi ·., wp. in, »cfK 8.

At» uvaxtvm dicendum quod, sicut non debet homo *facere mala ut veniant bona* ita non debet gaudere dc malis quu cx cis occosionalucr proveniunt bona, divina providentia agente: qun illorum bonorum peccata caiii i non fuerunt, sed magis impedimenta. Sed divina providentia ea causavit : et de ea debet homo gaudere, dc praeteritis autem dolere.

An ai intum dicendi.m quod satisfactio attenditur sccun- 4 dum poenam taxatam, quae pro peccatis iniungi debet. Et ideo potest terminari, ut non oporteat ulterius satisfacere. Haec autem poena praecipue proportionatur culpae cx parte conversionis, cx qua flnitatem habet: sed dolor contritionis respondet culpae cx parte aversionis, ex qua i habet quandam infinitatem. El lLl vera contritio semper debet manere. Nec est inconveniens ri, remoto posteriori, manet prius.

ART. II. utrum βχρχηἰΛτ continus dr pkcgato Douma t l'«rr. HI, qa. Lxxiiv, at, 9.

Ad secundi,m aie prockditi R. Videtur quod non expediat continue de peccato dolere. Expedit enim quandoque gaudere, ut patet *Philip,* tv * : super illud. *Gaudete*

• Vert 4.
• Ord ci Lotnb.

in Domino semper, dicit Glossa ' quod *necessarium est gaudere.* Sed non c$t possibile gaudere simul ct dolere. Ergo non expedit continue dc peccato dolere.

2. Praftkhi.a. illud quod est dc se malum el fugiendum, non est assumendum nisi quatenus esi necessarium · ut medicina ad aliquid : sicut patet de ustione ct sectione vulneris. Sed tristitia de sc mala est : unde dicitur *Eccli,* xxx ·. *Tristitiam longe expelle a te.* et subditur causa. *Multos enim occidit tristitia, et non est utilitas in illa.* iloc etiam Philosophus dicit expresse in VR *Ethic,* et X : Ergo non debet amplius dolere de peccato nisi quatenus sufficit ad peccatum delendum. Sed statim post primam contritionis tristitiam peccatum deletum est, Ergo non expedit ulterius dolere.

• Vert. 34. 35«

• Cip. XIII, «. »l cap. W n. 9. - S. TK led. iw, en.

3. Praitrrev, Bernardus dicit * : *Dolur bonus est sii*

·' Cap. * ⁋5. S. Th. led. vα

• Saw. Xi Λ *CiBitC.,* n· 3.

Scmmao Tukol. I). Thomait T. i.X.

continuus non sit : mei enim abspnthio est admiscendum. Ergo videtur quod non expedit continue dolere.

Sed contra i-M quod Augustinus dicit *Semper do-* ⁋£'. *Icat pocnitcns, ct de dolore gaudeat.* twabpp''Mff.

2. Praeterea, actus in quibus consistit béatitude», expedit semper continuare quantum possibile est. Sed huiusmodi est dolor dc peccato : quod patet Matth. ⁘ *Beati* · vάκ 5. *qui lugent.* Ergo expedit dolarem continuare quantum possibile est.

Responded dicendum quod haec ₵ conditio in actibus virtutum inventa, quod nnn potest in cis accipi *superJluum* et *diminutum :* ut in II *Ethic.* * probatur. I ndc, cum contritio, quantum ad id quod exi displicentia quaedam in appetitu rationi·, sil netus poenitentiae virtuti·, nunquam polest ibi esse superfluum, sicut ncc quantum ad intensionem, ita ncc quantum ad Jurationem: nisi secundum quod netus unius virtutis Impedit actum alterius magis necessarium pro tempore illo. Unde, quantuincumque homo continue in actu huiu· displicentiae esse posMi, melius eat dummodo actibus aliarum virtutum vacet suo tempore, secundum quod oportet.

Sed pai .ioncs possunt habere superfluum et diminutum, ct quintum ad intensionem, et quantum ad durationcm. I l ideo, sicut passio dolori quam voluntas assumit, debet e»sc moderate intensa, ita debet moderate durare: ne, si nimis duret, humo in desperationem el puMIlanimitatem et huiusmodi vitia labatur.

Ai» phimim taiao îhgtndcm quod gaudium vicculi impeditur per dolorem contntir ⁞i ; non autem gaudium quod dc Deo est. quia habet ipsum dolorem pro materia.

Au MteuMH m nn v.s>.- m quod *Ecclesiasticus* dc tristitia sacculi loquitur. Et Philosophus loquitur dc tristitia quae cM passio: qua moderate utendum cit, secundum quod expedit ad finem ad quem assumitur.

\d ri.nnvu dio nduw quod Bernardus loquitur dc didore qui est passio.

ART. 111. iThiji FiiAM ron hanc vitam ΛMMΛK DE PKCCArtS CONTERASÏI R.

An tertiim sic iRocEDnxA. Videtur quod etiam post hanc vitam animae dc peccatis conterantur. .Amor enim caritatis displicentiam dc peccato c.iu>at. Sed post hanc vitam manet in aliquibus caritas, et quantum ad actum ct quantum ad habitum ; quia *caritas nunquam excidit,* ut dicitur I *Cur.* xui ⁞* Ergo manet displicentia • V«X ·. dc peccato commisso, quae essentialiter est contritio.

-·. Phaktkiiea. magis est dolandum de culpa quam dc poena. Sed animae in purgatorii» dolent dc poena sensibili et dc dilatione gloriae. Ergo multo magis dolent de culpa ab cis commissa.

3, pRARTiiRFA, poena purgatorii est satisfactoria de peccato. Sed satisfactio habet efficaciam ex Yi contritionis. Ergo contritio manet post hanc \itam.

Seu uoxtra, contritio est pars poenitentiae McramcotL Sed sicramenta non manent post hanc vitam. Ergo ncc contntio.

j. Praeterea, contritio potest esse tanta quod delet et culpam el poenam. Si ergo animae in purgatorio conteri possent, posset vi contritionis carum reatus poenae cis dimitti, et omnino a poena sensibili liberari · quod est falsum.

Rksi⁑omʒko bicrxbtm quod in contritione tria consideranda sunt : primum est contritionis genus, quod est dolor; secundum est contritionis forma, quia est actus virtutis gratia informatus: tertium est contritionis efltcada, quia est meritorius, ct sjcr.uncntalis, et quodammodo satisfactorius. Animae igitur post hanc vitam quae in patria sunt, contritionem habere non possunt: quia carent dolore, propter gaudii plenitudinem. Illae vero quae sunt in inferno, carent contritione : quia, etsi dolorem habeant, deficit tamen eis gratia dolorem informans Sed illi qui in purgatorio sunt, habent dolorem dc peccatis gratia mformatum. sed non meritorium: quia non sunt in statu merendi. – In hac autem vita omnia tria praedicta inveniri possunt.

Ad primum βιιαο dicendum quod čarito non causal ittum dolorem nisi in illis qui doloris čapace sunt. Sed plenitudo gaudii a beatis omnem capacitatem doloris excludit. Et ideo, quamvis caritatem habeant, tamen contritione carent.

An sEci KtH u dicendum quod animae in purgatorio dolent dc peccatis: sed ille dolor non est contritio, quia decst ei contritionis efficacia.

Aη tertum dicendim quod poena illa quam animae in purgatorio sustinent, non potest proprie dici satisfactio, quia satisfactio opus meritorium requirit: sed largo modo dicitur satisfactio poenae debitae solutio.

QUAESTIO QUINTA

DE EFFECTU CONTRITIONIS

•o.qv.i,tntr«-'. j^vfixdf considerandum est de effectu contritionis
1 yCirca quod tria quaeruntur.

Primo: utrum peccati remissio sit contritionis effectus.

Secundo; utrum contritio possit totaliter tollere reatum « poenae.

Tertio, utrum pana contritio sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum.

ART. I. t τ«ιm TKci m remissio sit contritionis effectui^

IV *Sttti, Jm.* w. qu. 11, art. 1, ǧ« 1. JV Qs</ Grx/., c«p. uuut; υ Ivr/L, qu. mm, «rt M; JV. qi>. mi, ·η ».

Ad ιφιμγμ sic proiædiiur. Videtur quod peccati remissio non sit contritionis effectus. Solus enim Deus peccata remittit. Sed contritionis nos sumus aliqualiter »· causa: quia ňetu noster c>t. Ergo contritio non est causa remissionis culpae.

2. Prawtkmea, contritio ĕ actus xirtutis. Sed virtus sequitur culpae remissionem: quia xinus ɗ culpa non sunt simul in anima. Ergo contritio »ion est causa rc- w missionis culpae.

3. Praeterea, nihil impedii a perceptione Eucharistiae nisi culpa. Sed contritus ante confessionem non debet accedere ad Eucharistiam. Ergo nondum est consecutus remissionem culpae. ‹0

• Lomb. Sed contus esi quod dicitur in Glos a ·, super illud

• p«. u venu 10 Psalmi ;* *Sacrificium Deo spiritus contribulatas* etc.: *Contritio cordis est sacrificium in quo peccata solvuntur.*

2. Praeterea, *virtus et vitium cisdern causis corrumpuntur et generantur,* ut dicitur m II *Pthic.* Sed per

• Cap. I. n. G. – S. Th. Isei. t. inordinatum amorem cordis peccatum committitur. Ergo per dolorem cx amore caritatis ordinato causatum peccatum solvitur. Et sic peccatum contritio delet.

Respondeo dicendum quod contritio potest dupliciter considerari: vel inquantum est pars sacramenti; vel inquantum est actus virtutis. Et utroque modo est causa remissionis peccati, sed diversimode. Quia inquantum est pars sacramenti, primo operatur ad remissionem peccati instrumcntalitcr: sicut et dc aliis sacramentis in i distinctione ' patuit. Inquantum nutem est netus virtutis, sic est quasi causa materialis remissionis peccati: eo quod dispositio est quasi necessitas ad justificationem ·; dispositio autem reducitur ad causam materialem, m accipiatur dispositio quae disponit materiam ad recipiendum. Secus autem est dc dispositione agentis ad agendum: quia illa reducitur ad genus causae efficientis.

• Qu. ». eri. 4. quk i»

• Gf. IV *Sent.,* *!.»:. xvi», qu. », art. 3. ǧu 3.

An primum KRUO dicendum quod solus Deus est causa efficiens principalis remissionis peccati: sed causa dispositive potest etiam esse cx nobis. Et similiter etiam causa sacramcntalis: quia formae sacramentorum verba sunt a nobis prolata, quae habent virtutem instrumentalcm gratiam inducendi, qua peccata remittuntur.

Ai» srguxdum dicendim quod peccati remissio uno modo praecedit virtutem ct gratiae infusionem, ct alio modo sequitur. Et secundum hoc quod sequitur, actus a l irtutc elicitus potest esse causa aliqua remissionis peccati.

Ad tertium dio ndum quod dispensatio Eucharistiae pertinet ad ministros Ecclesiae. Et ideo ante remissionem peccati per miniitros Ecclesiae non debet aliquis ad Eucharistiam accedere, quamvis sit sibi culpa quoad Deum remissa.

ART. 11. utrum coxtiutio possit totaliter tollere ItEATUM POKXΛK

Ili CoaL *Genl,* op. <x»u»; IV, cap. lxxii; 4J *IM.,* þ. v», Uc». ».

k n sic procedi i»ή. Videtur quod contritio \non possit totaliter tollere reatum poenae. Quia satisfactio el confessio ordinantur ad liberationem a reatu poenae. Sed nullus ita perfecte conteritur quin oporteat cum confiteri cl satisfacere. Ergo contritio nunquam est to tanta quod totaliter deleat reatum totum.

2. Pr utterea, in poenitentia oportet esse quaedam recompensatio poenae ad culpam. Sed aliqua culpa per membra corporis exercetur. Ergo, cum oporteat ad debitam poenae recompensationem ut *per quae peccat quis,* •i *per haec ct torqueatur* ·, videtur quod nunquam possit · &&«p il ¥ÎT 17. poena talis peccati per contritionem absolvi.

3. Praeterea, dolor contritionis est finitus. Sed pro aliquo peccata, scilicet rnortali, debetur poena infinita. Ergo nunquam potest esse tanta contritio quod totam « poenam delent.

Sr.n contra ®rr quod Deus plus affectum cordis acceptat quam diam exteriorem netum. Sed per exteriores actus absohitur homo α poena ct culpa. Ergo et similiter per cordis affectum, qui est contritio.

2. Pi. \ttkiu λ. exemplum huius de Latrone habetur, cui dictum crt, *Hodit mecum eris in Paradiso,* propter unicum poenitentiae actum ·.

"LACap «MA »9 H4·

Utrum autem totus reatus per contritionem temper tollatur. supra, dist xiv ', quaesitum est, ubi hoc ipsum dc poenitentia quaerebatur.

• Qu. u m. ». dj.-â.PArt. ni. q·. LWM, »Π. 4. >, >

Rvmondi.o im kndim quod intensio contritionis potest attendi dupliciter. Uno modo, ex parte caritatis quae displicentiam causât. Et sic contingit tantum intendi caritatem in actu quod contritio inde sequens merebitur non solum culpae amotionem, sed etiam absolutionem ab omni poena. – Alio modo, cx parte doloris sensibilis, quem collinias in contritione excitat. Et quia illa etiam poena quaedam est, tantum potest intendi quod sufficiat ad deletionem culpae ct poenae.

Au primum r.ROo dicendum quod aliquis non potest esse certus quod contritio sua sit sufficiens ad deletionem poenae et culpae. Et ideo tenetur confiteri ut satisfacere: maxime cum contritio vera non fuerit nisi propositum confitendi habuisset annexum. Quod debet ad effectum reduci, etiam propter praeceptum quod est de confessione datum ·.

fritter d

Ab mxvndum dicendum quod, sicut gaudium interius redundat etiam ad exteriores corporis partes, ita cthm dolor interior ad exteriora membra derivatur. 1'nde dicitur *Prov.* xvii ·: *Spiritus tristis exsiccat ossa.*

• V:fk n.

Au tertum dicendum quod dolor contritionis, quamvis sit finitus quantum ad intensionem, sicut etiam poena peccato mortali debita finita est, habet tamen infinitam virtutem cx caritate, qua informatur. Et secundum hoc potest valere ad deletionem culpae ct poenae.

ART. 111. I nu M CONTRITIO PARVA sufficiat AD DELETIONEM MAONORI M PECCATORI U.

Ad tertii m si< 1'H01 him n r. Videtur quod contritio parva non sufficiat nd deletionem magnorum peccatorum. Quia contritio est medicina peccati. Sed corporalis medicina quae sanat corporalem morbum minorem, non sufficit ad sanandum maiorem. Ergo minima contritio non sufficit ad delendum maxima peccata.

• Qu ul t 3

2. Praeterea, supra dictum est quod oportet dc maioribus peccatis magis conteri. Sed contritio non delet peccatum nisi sit secundum quod oportet. Ergo minima contritio non delet omnia peccata.

Sed contra, quaelibet grati l gratum faciens delet omnem culpam mortalem, quae simul stare cum ea non potest. Sed quaelibet contritio est gratia gratum faciente informata. Ergo, quantumcumquc sit parva, delet omnem culpam.

• Q·. ». wt. *3 t; qa. u». mt. 1; qa. i«, mi. ».

Respondeo dk.rndvm quod contritio» ut saepe dictum est , habet duplicem dolorem. l num rationis, qui est displicentia peccati commissi. Et hic potest esse adeo parvus quod non sufficiet ad rationem contritionis, ut si mi-

nus displiceret ei peccatum quam debeat displicere separatio a fine: sicut etiam amor potest esse ita remissus quod non sufficit ad rationem caritatis, – Alium dolorem habet in sensu. Et parvitas huius non impedit rationem contritionis: quia non sc habet essentialiter ad contritionem. sed quasi ex accidenti ei adiungitur. Et iterum non est in potestate nostra.

Sic ergo dicendum quod, quantumcumquc parvus sit dolor, dummodo ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet.

Ad primiμ κποο digxndum quod medicinae spirituales habent efficaciam infinitam ex virtute infinita quae in cis operatur. Et ideo illa medicina quae sufficit ad curationem pani peccati, sufficit etiam ad curationem magni: sicut patet de baptismo, quo et magna et parva solvuntur Et similiter est dc contritione ; dummodo ad rationem contritionis pertingat.

Ad skcumdum dickndim quod hoc sequitur cx necessitate, quod unus homo p̈lu dolcat dc maiori peccato quam dc minori, secundum quod m̈agi repugnat amon , qui dolorcm cau«at. Sed si unus alius haberet tantum dc dolore pro maiori ad remissionem culpae quantum ipse habet Jc minori, sufficeret culpae.

QUAESTIO SEXTA

OK CONFESSONS XLO-SSn VD.

Dundr considerandum est dc confessione ·, I)e qua sex sunt consideranda: pnmo.de confessionis necessitate; secundo, dc cius quidditafe ·; tertio, dc p̈puu ministro ·; quarto, de qualitate cius *; quinto, dc cius cffcctu ' ; scito, dc cius sigillo *

Circa primum quaeruntur sex.

Primo; utrum confessio sit necessaria ad salutem.

Secundo; utrum confessio sit dc iure naturali.

Tertio: utrum omnes ad confessionem teneantur.

Quarto: utrum aliquis possit confiteri peccatum quod non habet.

Quinto: utrum statim ḧomine peccatum contiien teneantur.

Sexto: utrum possit cum aliquo dispensari ne homini confiteatur.

ART. I t TRIM CONFESSIO MI M'CESSARIΛ AD 5ΛIΛ'YKM

I'un. 1Π. qj. iiu, »rt. i< ad j; IV Cusi. *Grxt*, c»r LW1.

Ad primum sic i KocEDiTt w. \ idctur quod confessio non sit necessaria ad salutem. Sacramentum enim poenitentiae propter remissionem culpae ordinatum est. Sed culpa per gratiae infusionem sufficienter remittitur. Ergo ad poenitentiam dc peccato agendam non c$t necessaria confessio.

2. Praeterex, aliquibus est peccatum remissum sine hoc quod confessi legantur: sicut patet de Petro · et M.igdalena ·, et dc Paulo ··. Sed non est minoris efficaciae gratia remittens peccatum nunc quam tunc fuerit. Ergo ncc nunc dc necessitate salutis est quod homo confiteatur.

3. Praeierka. peccatum quod cx alio contractum est. cx alio debet habere medicinam. Ergo peccatum actuale, quod ex propno motu quilibet commisit, oportet cx sc- M ipso tantum habere medicinam. Sed contra tale peccatum ordinatur poenitentia. Ergo confessio non est dc necessitate poenitentiae.

q. pRABTRjuu, confessio ad hoc exigitur in iudicio ut secundum quantitatem culpae poena infligatur. Sed homo ‹i potest poenam sibi ipsi infligere maiorem quam etiam ab alio sibi infligatur Ergo videtur quod confessio non sit dc necessitate salutis.

• L»b. I. pm«. rv. Sed contra. Boetius, in libro dc *Consolatione ·: Si operam medicantis expectas, oportet quod morbum detegas,* Sed de necessitate salutis est quod homo dc peccatis medicinam accipiat. Ergo ct dc necessitate salutis est quod morbum per confessionem detegat.

2. Praeterea, in iudicio sacculari non est idem iu Jcx ct reus. Sed iudicium spirituale est ordinatius. Ergo pec- u ct nova. ün̈l de iure naturali. Sed confessio fuit in veteri

calor, qui est reus, non debet esse sui ipsius tudex. sed ab alio iudicari. Et ita oportet quod ci confiteatur.

Respondeo diuendim quod passio Christi, «inc cuius virtute ncc originale nec actuale peccatum dimittitur, in nobis operitur per sacramentorum susceptionem, quae ex ipsa efficaciam habent. Et ideo ad culpae rcmlsdnnem, et actualis et originali», requiritur sacramentum Ecclesiae, vel netu susceptum; vel saltem voto, *quando articulus necessitati non contemptus. sacramentum excludit .** Et per consequens illo sacramenta quae ordinantur contra culpam, cum qua salus ct»e non potest, sunt de necessitate salu- ẗi Et ideo, sicut baptismus, quo deletur originale, est de necessitate salutis, ita ct poenitentiae sacramentum. Sicut autem aliquis per hoc quod baptismum petit κ ministris Ecclesiae subiicit, ad quos pertinet dispensatio sacramenti; ita etiam per hoc quod confitetur peccatum suum ĕ ministro Ecclesiae subiidt, ut per sacramentum poenitentiae, ab eo dispensatum, remissionem con»cquatur. Qui congruum remedium adhibere non putest nisi peccatum cognoscal · quod fit per confessionem peccantis. Et ideo confessio est dc necessitate saluti» cius qui in peccatum actuale mortale cecidit.

Ad raiMvu luiuo niawoi quod gratiae infusio rufficil ad culpae remis»loocm, ĕd post culpam remissam adhuc e»t peccator debito? poenae temporalis. Sed jd grnbiic infusionem consequendam ordinata sunt gratiae sacramenta: ante quorum susceptionem vel netu vel proposito nliquh gratiam non consequitur, sicut in baptismo patet. Et similiter est dc conlcwnnc. Et ulterius per confc«ucinis embe»centiam; ct vim clavium, quibus sc confitc.ru subiicit; et satisfactionem iniuncum, quam racerdos moderatur ĕcundum qualitatem criminum p̈bi per confessionem innotescentium . poem temporalis expiatur.

Sed tamen ex hoc quod operatur confessio ad poenae remissionem , non habet quod sit de necessitate salutis. Quia poena illa ca temporalis, ad quum port culpae remissionem aliquis remanet p̈igatu unde tine hoc quod in praeacuti via expiaretur, e» ct via -alutis. Sed habet quod sit dc necessitate saluti» cx hoc quod ad rcmissionem culpae modo praedicto operatur.

Ao p̈.cTM)CM im.Esmi u quod, etsi non legatur eorum Confessio, potuit tamen fieri ; *multa enitnfacta sunt quae non sunt scripta ;** Et praeterea ChristUE habet potestatem excellentiae in sacramentis. Unde sine his quae ad sacra- Ou· ϰα. li mentum pertinent, potuit rem aacramcnti conferre.

An TRRTii'H dicendum quod peccatum quod cx altero contractum est. scilicet originale, potert omnino ab cxtnnscco remedium habere, ut m panulis patet: sed peccatum actuale, quod cx seipso quisque commisit, non potest cxpiari nisi aliquid cooperetur ille qui peccavit. Sed tamen non rufficit ad peccatum expiandum cx scipso. sicut sufficienter peccatum commisit; eo quod peccatum ex parie conversioni» est finitum, ex qua parte peccator in ipsum inducitur, sed cx pine aversioni? habet infinitatem; cx n qua parte oportet quod peccati remissio incipiat quia *quod est ultimum m generatione est primum in resolutioni·,* ul dicitur in III *Ethic.* ' Et ideo oportet quod etiam peccatum actuale cx alio medicinam habeat.

Ad quarti n mixmhm quod satisfactio non sufficeret ad expiandam poenam peccati cx quantitate poenae quae in satisfactione imponitur I sed sufficit inquantum exi pars sacramenti virtutem sacramentalem habens. Et ideo oportet quod per d̈ispensatore sacramentorum imponatur. Et ideo necessaria cM confessio.

ART. II. VTKUM CONFESSIO MI DK Ult NAHRKtI

I»fr», 40. «, «rt. », «J t.

Ad si.ci \oi m sic i koci hiTVH. Videtur quod confessio sit de iure naturali. Adam enim ct Cain non tenebantur nisi ad praecepta legis naturae. Sed reprehenduntur dc hoc quod peccatum suum non sunt confessi ·. Ergo confessio peccati est de iure naturali.

2. Pκλγιι.ηκλ, praecepta illa quae manent in veteri lege

* Ver», Jη. lege: ut dicitur haine χι.ιη *Narra,* s/ *quid habes, ut justificeris.* Ergo est dc iure naturali.

3. Prabterha, lob non erat subtectus nisi legi naturali. Sed ipse peccata confitebatur: quod patet per hoc quod ipse dc sc dicit, *lob* xxxf :* *Si abscondi ut humo peccatum meum.* Ergo est dc iure naturali.

• V«n. j}. i

• *Eo ««4.* lib. V, cap. rv. Sei» contra. Isidorus dicit * quod *ius naturale est idem apud omnes.* Sed confessio non est eodem modo apud omnes. Ergo non est dc iure naturali.

2. PιιαITϊκκλ. confessio fit ei qui habet claves. Sed elaves Ecclesiae non sunt dc iure naturali institutae. Ergo nec confessio. ⅜

KrsFoxnto ihcisdum quod sacramenta sunt quaedam fldef protestationes :* unde oportet ea fidei esse proportionata. Fides autem est supra cognitionem rationi» naturalis. Unde et sacramenta sunt supra rationis naturalis dictamcn. Et quia ius naturale ₵ *quod non opinio genuit, sed innata quaedam vis inseruit,* ut Tullius dicit ; ideo sacramenta non sunt de iure naturali, ‘cd dc iure divino, quod est supra naturale. Et quandoque etiam naturale dicitur, secundum quod cuilibet rei illud est naturale quod ei n suo Creatore imponitur: tamen proprie dicuntur naturalia quae cx principiis naturae causantur. Supra autem naturam sum quae ipse Deus -ibi réservai sine naturae ministerio operanda: sive in operation(hu miraculorum, sive in revelationibus mysteriorum, sive in institutionibus sacramentorum. Et fie conforin quae necessitatem siéramcntalem habet, non dc iure naturali est, sed de divino.

•i

*

»»

An humim fcnoo rnowbi-M quod Adun vituperatur cx hoc quod peccatum suum coram Deo non recognovit: confessio enim quae rît Deo per recognitionem peccati, est dc iure naturali. Nunc autem loquimur de confessione quae (it homini.

Vel dicendum quod confiteri peccatum in casu esi dc iure naturali: scilicet cum quis in iudieio constitutu» a iudice interrogatur; tunc enim non debet mentiri peccatum excusandu vel negando, dc quo Adam et Cain vituperantur. Sed confessio quae lit homini sponte ad remissionem peccatorum consequendam a Deo, non e t de iure naturali.

u

Al> wcixucM mcxMiiM quod praecepi ! legis naturae manent eodem modo in lege Moy-i et in nova lege. Sed confessio, quamvis aliqualiter esset in lege Moysi, non tamen eodem modo sicut in lege nava. nec sicut in lege naturae. Iu lege autem naturae sufficiebat recognitio | cati interior apud Deum. Sed in lege Moysi oportebat aliquo signo exteriori peccatum protestari, sicut per oblationem hostiae pro peccato :* ex quo et homini innotescere poterat eum peccasse. Non autem oportebat ut speciale peccatum a $e commusum manifestaret, iut peccati circunvtantias: sicut in nova lege oportet.

• *LntL* capp. j», », VI.

Ad tkiviu m uiccmh m quod lob loquitur dc illa absconsione peccati quam facit deprehensus peccatum negando aut excusando: ut cx Glossa * ibidem haberi potest.

• OfJ. e» Interlta.

ART. III. t IRI M OMXFS Al» COXFKSSIOSEM TKM.ASTI R

infra, qu. vin, ert ÿ, ad 4: IV *Seat.* 4i«L xvi. qu. n, an. 3, qu' j, a.t j; *in Mattii.,* Mp. 111.

Adterut m sic pRocmin r. Videtur quod non omnes ad confessionem teneantur. Quia, sicut dicit Hiernymus :* *poenitentia est secunda tabula post naufragium.* Sed aliqui post baptismum naufragium non sunt passi. Ergo eis non competit poenitentia. Et sic nec confessio. quac est poenitentiae pars.

HEp.(XXXX, Vlil. *iJ triad.*

2. Phaf.ikmea, confeisio facienda est iudici in quolibet foro. Sed aliqui sunt qui non habent hominum iudiccm supra sc. Ergo nec tenentur ad confessionem.

3. Phahtkrka, aliquis est qui non habet peccata nisi venialia. Sed de illis non tenetur homo confiteri. Ergo non quilibet tenetur ad confessionem.

Sed contra Rsr quia confessio contra satisfactionem et contritionem dividitur. Sed omnes tenentur ad contritionem ct satisfactionem. Ergo et omnes tenentur ad confessionem.

2. pH.uirEHKv, hoc patet per decretalem *dc Poenitentia ct Remissione* ", ubi dicitur quod *omnes utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, tenentor peccata confiteri.*

• Up. "·»**/ w/r/ni/M.

Hfspom.eo inoxin-M quod ad confessionem dupliciter obligamur. Uno modo, cx iure divino: ex hoc ipso quod est medicina. Ei secundum hoc non omnes tenentur ad confessionem, sed illi tantum qui peccatum mortale incurrunt post baptismum.

Alio modo, ex praecepto iuris positivi. Et sic tenentur omnes cx institutione Ecclesiae edita in Concilio Generali sub Innoccntio III :* Tum ut quilibet peccatorem se cognosceret: quia *omnes peccaverunt et egent gratia Dei ·. -* I um ut cum maiori reverentia ad Eucharistiam accedatur.– Tum ut ecclesiarum rectoribus sui subdiu innotescant: ne lupus inter gregem lateat. 111.

Ai» HiiMim CMoo ï»ìα.M>ı.M quod, quamvis homo in hac mortali viti post bnptismum naufragium evadere possit, quod est per peccatum mortale; non tamen evadere pote t venialia, quibus nd naufragium disponitur, contra quae etiam poenitentia ordinatur. Et ideo manet poenitentiae locus etiam in illis qui non mortaliter peccant: ct per consequta confessionis.

An m:<imum dkxxdim quod ñullu est qui non habeat iudiccm Christum, cui per suum vicarium confiteri debet, Qui qu.imvj- co inferior fit inquantum ipse praelatus est. tamen est eo nuperior inquantum peccator ₵ ipse, cl ille Christi minister.

Ad tertivm i»uisih m quod cx vi sacramenti non tenatur ăliqui scnlnlia eonfuen: sed ex institutione Ecclesiae. quando non habet alia quae confiteatur.

Vel potest dici, secundum quosdam. quod cx decretali praedicta · non obligantur nisi illi qui habent peccata mortalia ·; quoJ patet cx hoc quod dicit quod debet *omnia upeccata* confiteri, quod de venialibus intelligi non potest, quia nullus omnia confiteri potest. El secundum hoc, illc qui non habet mortalia. non tenetur nd confessionem venialium. sed sufficit ad praeceptum Ecclesiae implendum ut %c sacerdoti repraesentet, et se ostendat absque conscientia mortalis esse ct hoc ei pro confessione reputatur.

• Arj. *Mr »· Ira* x.

•»

ART. IV. i rm m aliovu t.tctrv possit confttteri tsccatim UVOD ILSBXT.

»i a t» uVAim m sic rwocvntrÛK. Videtur quod aliquis licite jApa^sit confiteri peccatum quod non habet Quia, ut dicit Gregorius :* *bonarum mentium est ibi culpam agnosene ubi culpa non est.* Ergo ad bonam mentem pertinet ut de illis culpis sc accuset qua> non commisit.

K,-^oî. bt. XI. r.uxn.iLuu, i ₵ms.i e-

io 3. Pηαγ iniu aliquis per humilitatem reputat sc deteriorum aliquo qui est manifestus peccator, et in hoc est commendandus. Sed quod corde quii aestimat, licet ore confiteri. Ergo licite potest confiteri sc habere gravius peccatum quam habeat.

η 3, pRARTiou i, aliquis aliquando dubitat de peccato aliquo utrum sit mortale vel veniale. Et talis debet de illo, ut videtur, confiteri ut de mortali. Ergo aliquis debet confiteri aliquando peccatum quod non habet.

4. Praftbria. satisfactio cx confessione ordinatur. Sed aliquis potest satisfacere dc peccato quod non commisit, Ergo etiam potest confiteri peccatum quod non fecit.

Sim contra, quicumquc dicit se fecisse quod non fecit, mentitur. Sed nullus in confosionc mentiri debet: cum omne mendacium sit peccatum. Ergo nullus debet confiteri peccatum quod non fecit.

⅜j

2. Praitkhilx, in indicio exteriori non debet aliquod crimen alicui impingi quod non potest per testes idoneos probari ' Sed testis in foro poenitentiae c»t conscientia. Ergo aliquis non debet sc accusare de peccato quod conscientia non habet.

• CL ₵.s<cis.· ctR.n. Caw. U. qc. WL

7« Rr.spoxm o πιεκμη'μ quod per confessionem debet poemtens sc confessori suo manifestare. Ille autem qui aliud sacerdoti dc se loquitur quam sua conscientia habeat, sive in bonum sive in inaluin, non se sacerdoti m.mitcst.n. sed 7S magis occultat. Et ideo non est idonea confessio; sed ad

hoc quod sit idonea, requiritur quod os cordi concordet, ut solum hoc os accuset quod conscientia tenet.

An i-buwm KHoo rmiEXDUM quod agnoscere culpam ubi non est. potest esse dupliciter. Uno modo, ut mtclligatur quantum ad substantiam actus. Et sic non est verum. Non enim ad bonam mentem pertinet. ĕd ad errantem, ut sc actum aliquem commisisse agnoscat quem non commisit. Alio modo, quantum ad conditionem actus. Et sic verum e>t quod Gregorius dicit. quod iustus in actu qui dc sc bonus videtur, formidat ne aliquis defectus cx parte ŭa fuerit: et sic dicitur */ob* i\ :* *Verebar omnia opera mea.* Et ideo od bonam mentem etiam pertinet ut hanc formidinem. quam corde tenet, lingua accu«ct.

• Ven. >S.

Et per hoc etiam patet solutio ad secundum. Quin iustus, qui «t vere humilis, non reputat sc deteriorem quantum ad perpetrationem actus qui Mt peior cx genere: sed timet ne in his quae bene agere videtur, per superbiam granus delinquat.

Ad γεκιιιμ iiidisDiM quod, quando aliquis dubitat dc aliquo peccato an sit mortale, tenetur illud confiteri, dubitatione manente. Quia qui aliquid committit vel omittit in quo dubitat eoe peccatum mortale, peccat mortaliter, discrimini sc committens. Et similiter periculo sc committit qui dc hoc quod dubitat esse mortale, negligit confiteri. Non tamen debet asserere illud mortale esset «ed cum dubitatione loqui, ct iudicium sacerdotis expecurc, cuius est discernere *inter lepram et lepram* :*

•ΟηΛοιρ.χΜi.

Ah güartvm nicxNDUM quod ex hoc quod hamo satisfacit pro peccato quod non commisit, non incurrit mendacium, sicut cum quis contuetur peccatum quod non credit sc fecisse. Si nutem dicat peccatum quod non fecit, dum credit se fecisse, non mentitur. Et ideo non peccat si eo modo dicat sicut est in corde »uo.

ART. V. ururu vtaum γζχεαiιn eoxrmmi

Qti-M I. φî. «I, <rr. ».

t» guixtim sic iwn.rr· h. \idctur quod statim teneatur confiteri. Dicit tmm Hugo de Sancio Victore ·: *Ni necessitas non e\t quae praetendatur, contemptui non excusatur.* Sed quilibet tenetur s itare contemptum. Ergo quilibet tenetur statim confiteri cum potest.

iM4M I I. p.ż "P 5.

3. Pμλβιέμελ. quilibet tenetur plus facere ad evadendum morbum spiritualem quam ad evadendum morbum corporalem. Sed ăliqui infirmus corporaliter non sine detrimento «lutis medicum requirere tardat. Ergo videtur quod non possit ĕ* sine detrimento Mjutis quod aliquis sacerdoti cuius copinm habet, non statim dc peccato confiteatur.

Uli Ü».

3. pRAETEiir.A. illud quod sine termino debetur, statim debetur. Sed sine termino debet homo confessionem Deo. Ergo tenetur nd statim.

• Qj 0««/« ïr ğ

Sed covtra, in decretali · «fimul datur tempus determinatum de confessione, et de Eucharistiae perceptione. Sed ăliqui non peccat m non percipiat Eucharistiam ante n tempus a iurc determinatum. Ergo non peccat si ante tempus illud non confiteatur.

a. Phaktemka, quicumque illud omittit ad quod cx praecepto tenetur, peccat mortaliter. Si ergo aliquis non statim confitetur quando habet copiam sacerdotis, si ad * statim confitendum tenetur, peccaret mortaliter; ct eadem ratione alio tempore ; ct tie deinceps. Et ite multa peccata mortalia homo incurreret pro una poenitentiae dilatione. Quod videtur inconveniens.

Rkspoxdro Dtr.KNOUM quod, cum propositum confitendi »i sit annexum contritioni, tunc tenetur aliquis ad hoc propositum quando ad contritionem tenetur ; scilicet quando peccata memoriae occurrunt, praecipue cum in periculo mortis existit, aut in aliquo articulo in quo sine peccati remissione oporteat cum peccatum incurrere; sicut, ĕum? tenetur ad celebrandum, si desit copia ş̆acerdoti saltern conteri tenetur ct habere propositum confitendi.

Sed nd confeasionem actualiter faciendam obligatur aliquis dupliciter. Uno modo, per accidens: scilicet quando ad aliquid tenetur quod non potest sine peccato facere n non confesnus. 'l'une enim confiteri tenetur: «sicut ή debeat Eucharistiam percipere, ad quam nullus pon peccatum mortale nisi confessus accedere debet, copia sacerdotis oblata ct necessitate non urgente. Et inde venit obligatio qua Ecclesia ŏmne obligat ad semel in anno confitendum. quia instituit ut semel in .mno, scilicet in Paschale, omnes s.tcram communionem accipiant ‘ ct ideo antetempus illud omnes confiteri tenentur.

Aho modo obligatur aliqui? ad confessionem per se. Et sic videtur esse eadem ratio dc confessione et dc baptismo differendo: quia utnimque est sacramentum ncccv silatis. Ad baptismum autem percipiendum non tenetur ăliqui statim postquam habet propositum baptismi, ita quod peccet mortaliter nisi statim baptizetur; ncc est aliquod tempus determinatum ultra quod ni baptismum differat, peccatum mortale incurrat; sed potest contingere quod in dilatione baptismi erit peccatum mortale vel non uni. Et hoc pensandum est cx causa dilationis: quin, sicut dicit Philosophus, VIII *Jiiyiic.* ·, voluntas non re- ’ •«tardat facere ŏpu solitum nisi propter aliquam causam ſutŭriax rationabilem. I nde, «i causa dilationis baptismi mortale peccatum annexum habeat, utpote si propter contemptum vel aliquod huiusmodi baptumum differat. dilatio cnl peccatum mortale- altas nnn. Ei ideo idem videtur esse de confer done, quoe non est m̆aiori nfcc’titatis quam baptismus.

Et quia ca quae sunt de nccruitatc salutis tenetur homo m hac vita implere, Ideo, «i periculum m̆nni immineat, etiam per «e loquendo, obligatur aliquis ad confessionem faciendam tunc, ve! baptismum suscipiendum. Et propter hoc etiam lacobus ’ simul praeceptum edidit dc confes- · Bione facienda, ct extrema unctione percipienda. l<k

Et ideo videtur p̆robabili illorum opinio qui dicunt quod non tenetur l|t«mo ad ttatnu confitendumi quamvi» periculosum sit dilTcnx ·.

• Vi4« ». Bamy. IV Amt, ial.

Alii · autem dicunt quod tenetur contritus ad -tatim confitendum, debita opportunitate oblata, secundum rectam rationem. Ncc obstat quod decretalis terminum praefigat, ut *semel in anno* confiteatur : quia Ecclesia non tndulget dilationi, sed prohibet negligentiam in maiori dilatione. I nde per decretalem illam non ă̆tuu a culpa dilationis qu intum ad furum conadcmtai: : »cd excusatur a poena quantum ad forum Ecclesiae, ut non privetur débita sepultura si morte praeventus fuerit ante tempus illud. – Sed hoc videtur nimis durum. Quia praecepta affirmativa non obligant ad statim, sed ad tempus determinatum : non quidem e\ hoc quod tunc commode impleri possunt, quia tunc, si non daret aliquis clccmosynnn de superfluo quandocumque pauper offerretur. peccaret mortaliter, quod falw»um est; «edes hoc quod tempus necessitatem urgentem adducit. Et ideo non oportet quod. si statim oblata opportunitate non confiteatur, etiam «i maior opportunitas non c spectetur. aliquis peccet mortaliter; sej quando vv articulo temporis necessitas confes-mnis inducitur. Wc hoc est cx indulgentia Ecclesiae quod non teneatur ad statim, sed ex n.uur.i praecepti afhrmaiirt Unde note Ikcl^iat statutum etiam minus debebatur.

IV, qa. IV u.

Quidam * vero dicunt qunj «aecularvs non tenentur ante · s. ŭu i«c quadragcsimalc tempus confiteri, quod est eis poenitentiae tempus : sed religiosi tenentur ad statim quia totum umpŭ ĕ cie poenitentiae tempus - Sed hoc nihil est. Quia religiosi non tenentur ad alia quam alii homines» m̆i. ad qu.tc cx voto se obligaverunt.

Ari parut m titcio mi i.snvu quod Hugo loquitur Je illi» qui tine sacramento decedunt,

Ao er» unih’m ntcEsm m quod non est dc necessitate salutis corporalis quod statim medicum quaerat. nisi quando necessitas curationis incumbit. Et similiter est dc morbo spirituali.

An τπηπι m mciomrM quod retentio rei nlicnnc invito domina cnntran.uur praecepto negativo, quod obligat semper et nd temper. Et ideo tenetur scmpcf <id statim reddendum. Secus autem esi de implviionc praecepti affirmativi, quod obligat semper sed non ad semper. I nde non tçnctur aliquis aJ Matim implendum.

ARI' VE rriiu» l'OAin cum alkwo dispensari ne confitimtur homim

liiir·. qu. ii, irt. i. «J >. IV Ca Cnl, e·?. tini: Qmc J/ I, qj. »»,«rt. i.

Ad sextum sic ΐΠιουκηιτυη. Videtur quod possit cum aliquo dispensari ne confiteatur homini. Praecepta enim quae sunt dc iurc positivo, subiacent dispensationi praelatorum Ecclesiae. Sed confessio est huiusmodi. ut cx dictis · patet. Ergo potest dispensari cum aliquo ut non confiteatur.

• Art x. i

2. Pkaeterka, illud quod ah homine institutum est, potest etiam ab homine dispensationem recipere. Sed confessio non legitur a Deo instituta, sed ab homine, lac. v *: *Confitemini alterutrum peccata vestra.* I label autem Papa potestatem dispensandi in his quae per Apostolos instituta sunt : sicut patet dc bigamis *. Ergo etiam potest cum aliquo dispensari ne confiteatur.

• Vcn. 16.

• cl qa. uvi, art. ». b3 3.

Srd contra, poenitentia, cuius pars est confessio, est sacramentum necessitatis, sicut ct baptismus. Cum ergo in baptismo nullus dispensare possit, nec in confessione aliquis dispensare poterit.

Rbspondko dicendum quod ministri Ecclesiae instituuntur in Ecclesia divinitus fundata. El ideo instituito Ecclesiae praesupponitur ad operationem ministrorum : sicut opus creationis praesupponitur ad opus naturae. Et quia Ecclesia fundatur in fide ct sacramentis, ideo ad ministros novos articulos fidei edere aut editos removere, aut nova sacramenta instituere uut instituta removere, non pertinet: sed hoc est potestatis excellentiae, quae soli debetur Christo. qui est Ecclesiae *fundamentum* *. Et ideo, sicut Papa non potest dispensare ut aliquis sine baptismo salvetur, ita nec quod salvetur sine confessione, secundum quod obligat ex ipsa vi sacramenti. Sed potest dispensare in confessione secundum quod obligat de praecepto Ecclesiae. ut possit ad diutius confessionem differre quam ab Ecclesia institutum sit.

• I JC0Tm»P' til, vert. it.

Au primi u uioo Dtcr\i»r m quod praecepta iuris divini non minus obligant quam praecepto iuris naturalis. I nde, sicut non potest dispensari in iurc naturali, ita nec in lure positivo divino.

Au sKGCXDi M dicendum quod praeceptum de confessione non esi ab homine primo institutum. quamvis sit a lacobo promulgatum: sed α Deo institutionem habuit, quamvis expressa ipsius institutio non legatur. Tamen quaedam praefiguratio ipsius invenitur: cl in hoc quod loanni confitebantur peccata qui baptismo ipsius ad gratiam Christi praeparabantur *; ct in hoc quod Dominus sacerdotibus leprosos transmisit ·. qui, quamvis non essent novi Testamenti sacerdotes, tamen in eis novi Testamenti sacerdotium significabatur ·.

• SUIlh. cap. III. wer». 6.
• Lus. cap. «vu. vm. t4. d·

QUAESTIO SEPTIMA

DE QI IDDITATE CONFESSIONIS

• Ct qu. n. lotroj.

keinde considerandum est de quidditate confessionis . /Et circa hoc tria quaeruntur.

Primo: utrum Augustinus convenienter definiat confessionem.

Secundo : utrum confessio sit actus virtutis.

Tertio : utrum confessio sit actus poenitentiae virtutis.

ARI.P I. LTRIM avoustinus <:ON\ENÏENTKH CONFESSIONEM DEFINIAT

An humum sic proceditur. Videtur quod Augustinus inconvenienter confessionem definiat dicens · : *Confessio est per <juam morbus latens spe veniae aperitur.* Morbus enim contra quem confessio ordinatur, peccatum est. Sed peccatum aliquando est apertum. Ergo non debuit dicere morbum latentem esse cuius confessio est medicina.

• ViJe Zu /'u/·. XVX/EiMfT.ll.n. ir.Sknn.CU.IV •LiZrTrm.I.XVi interOpp. Aug.)

• CL IV Λ·Λ, d)·!. x», qu. ï. •rt. a, ϑ ».

2. Praf.tkriu, principium poenitentiae est limor Sed confessio est pars poenitentiae. Ergo non debuit pro causa confessionis ponere spem, sed magis timorem.

3. Pκλετγ.ηελ, illud quod sub sigillo ponitur, non aperitur, $ed magis clauditur. Sed peccatum quod quis confitetur, sub Mgillo confessionis ponitur. Ergo non aperitur in confessione peccatum, led magis clauditur.

4. PturnmiiA, inveniuntur quaedam aliae definitiones ab ista differentes. Gregorius enim dicit· quod confessio est *peccatorum detectio el ruptio vulneris.* Quidam ' vero dicunt quod confessio est *coram sacerdote lepitima peccatorum declaratio.* Quidam * autem dicunt sic : *Confessio est sacramentalis delinquentis accusatio, ex erubescentia et per clares Ecclesiae satisfactoria, oblipans ad peragendam poenitentiam miunctam.* Ergo videtur quod praeassignata definitio, cum non omnia contineat quae in his continentur, insufficiens sit,

t

«®

f›H«oa.XLfe J>4«K· • S. Ska., d/l'ocKil. ttHr

p. IV, qr, om. m. i. • IkAMt. . M, . 'Π. IV Se/., dirt. iu.Brt.iK

Respondeo niccNuiM quod m actu confessionis plura consideranda occurrunt: primo, ipsa substantia acius, sive genus cius, quod est manifestatio quaedam; secundo, dc quo sit, scilicet peccatum; tertio, cui fiat, scilicet sacerdos; quarto, causa cius, scilicet spes ventae; quinto, effectus, scilicet absolutio a parte poenae et obligatio ad aliam partem exsolvendam. In pnma ergo definitione Augustini · tangitur et substantia actus, in *apertione;* ct de quo fit confessio, cum dicitur *morbus latens;* et causa, in *spe veniae.* Et m oliis definitionibus tanguntur aliqua dc illis quinque a .signatis: ut cuilibet inspicienti patet.

* Are· u

· Arg. ♦

Ad phimi m broo DUKsbtM quod, quamvis sacerdos aliquando sciat cius peccatum ut homo, non tamen scit ut Christi vicarius: icut etiam iudex aliquando scit aliquid ut homo quod nescit ut iudex, Et quantum ad hoc per confessionem aperitur.

Vel dicendum quod, quamvis actus exterior in aperto sit, actus interior, qui tamen principalior est, in occulto est. Et ideo oportet quod per confessionem aperiatur.

Au «ei mh m DtOLviii M quod confessio praesupponit caritatem, qua iam vivus aliquis efficitur: ut in littera * dicitur. Contritio autem est in qua datur caritas. Timor autem servilis, qui est sine spe, est praevius ad caritatem. Sed habens caritatem magis movetur c.x spe quam cx timore. El ideo causa confessionis potius ponitur spes quam timor.

Ad tbbtium dicbndum quod peccatum in qualibet confessione aperitur sacerdoti. et clauditur aliis confessionis sigillo.

Aι» <.ι.·Aΐπ·M DiixxDi u quod non oportet in qualibet definitione omnia tangere quae ad rem definitam concurrunt. Et ideo inveniuntur quaedam definitiones sive assignationes datae penes unam causam, quaedam penes aliam.

ARI'. II. t rm m coNFSssto sir ien s vmn t is

Ad secindcm m.. viiocBuiTUR. \idclur quod confessio non sil actus virtutis. Omnis enim actus virtutis est dc iurc naturali : qui i *ad virtutes apii sumus a natura,* ut Philosophus dicit, tn II *Ethic* · Sed confessio non est de ture naturali. Ergo non est actus virtutis,

so

2. Prabikhra, actus ♆irtuti magis convenire potest innocenti quam ei qui peccabit. Sed confessio peccati de qu.i loquimur, non potest innocenti convenire. Ergo non est actus virtutis.

(I

3. Pκαεγεηκχ, gratia quae est in sacramentis, aliquo modo differt a gratia quae cm in virtutibus et donis ·. Sed confessio est pars sacramenti. Ergo non est actus virtutis.

'c

• CL IV StW · jit. t, <|x i, ** 4. ϑ 4 s

Sed contra, praecepta legis sunt de actibus virtutum *. Sed conlcsMo cadit sub praecepto. Ergo est actus virtutis.

• ArittoL liS.V. αρ.βH-

2. PiΐΛKΓκηκΛ, non meremur nisi actibus virtutum, bed confessio est meritoria : quia *caelum aperit,* ut m̃ littera Magister dieu. Ergo videtur quod sit actus virtutis.

§

• iv & ı . A x«n. p̃· 1

Responded i»t< kndi m quod ad hoc quod aliquid dicatur actus virtutis, ut pnus ' dictum est, sutficii quod in sut ratione aliquam conditionem implied quae ad virtutem pertineat. Quamvis autem non omnia quae ad virtutem requiruntur importet confessio. tamen importat e\ suo nomine manifestationem alicuius quod in conscientia tenet aliquis: fie emm simul in unum o> et cor coin emunt. Si enim quis aliquid proferat orc quod corde non teneat, non confessio, sed *Jictio* dicitur. I lace autem conditio ad vit tutem pertinet, ut aliqui» ore confiteatur quod corde

7^

• IV -SrxL. ârt. •v, qu. il ·· ϑu U 4M. ‘‘· •rt. ». qa's.

tener Et ideo confessio est bonum ex genere, et est netus virtutis. – Sed tamen potest male fleri, nisi aliis debitis circumstantiis vestiatur.

Ad trimim iwoo DidMhtni quod nd confessionem veri modo debito faciendam, ubi oportet ct cui oportet, in I generali inclinat ratio naturalis. Et secundum hoc confessio est de hire naturali. Sed determinatio circumstantiarum quando ct quomodo ct quid confiteri oporteat et cui, hoc est ex institutione iuris divini in confessione dc qua loquimur. Et sic patet quod ius naturale inclinat ad confessionem mediante iurc divino, quo circumstantiae determinantur: sicut etiam in omnibus eat quae sunt de iurc positivo.

Ad secundum dicendum quod illius virtutis cuius oHe· ctum est peccatum commissum, quamvis habitum possit «i innocens habere, tamen actum non habcl, innocentia permanente ·. Et ideo etiam confessio peccatorum dc qua • (X iv *s^t,* «t. ? ». nunc loquimur, non competit innocenti. quamvis sit actus virtutis.

Ad τκκτιγμ dicendum quod, quamvis gratia sacramen- ,, torum ct gratia virtutum sil aha ct alia, non tamen sunt contrariae, sed disparatae. Et ideo non est inconveniens ut idem sit actus virtutis secundum quod cx libero arbitrio gratia informato procedit; ct sit sacramentum, vel pars sacramenti» secundum quod est medicina in remedium peccati ordinata.

ART. III. ithum confbssîo sir acti i ηικνιιγντιλκ νίκη τι»

Ad tektivm aie rROcKDrrUH. Videtur quod confessio non A sit netus poenitentiae virtuti» Quia actus illius virtutis l» est quae cil causa eius. Sed causa confessionis est *spes* • Λπ. i, erç. ». ; ut ux definitione inducta * apparet. Ergo videtur quod sit netus spei, et non poenitentiae.

-· ₱πη»ἰΛ, verecundia cm pars temperandae '. Sed confessio e.r *erubescentia* operatur: ut ex pricassignata if definitione · apparet. Ergo est .ictus temperantiae, et non poenitentiae.

3. Praktbmka. actu» poenitentiae innititur divinae misericordiae. Sed confessio magis innititur sapientiae; propter veritatem quae m ipsa esse debet. Ergo non et(actus 40 poenitentiae.

4. Ρλκτβικα, ad poenitentiam movet articulus de iudicio: propter timorem, qui poenitentiae origo est. Sed ad confessionem movet articulus de vita aeterna: quia est propter spem veniae. Ergo non est actus poenitentiae «r

5. Pramturba, ad virtutem veritatis pertinet ut ostendat • Artytot. *E/Mc.* >c qui» talem qualis est ·. Sed hoc facit confitcns. Ergo ₱ *þ.* 4.. - s. Th. ë actus \inulis quae dicitur ventas, et non poenitentiae. Icet. i».

Sed contra, poenitentia ordinatur ad destructionem peccati. Sed ad hoc idem ordinatur confessio. Ergo est r« actus poenitentiae.

Respondeo diofadih quod hoc in virtutibus considerandum est, quod, quando supra objectum virtutis additur specialis ratio boni et difficilis, requiritur specialis \irtus: sicut magni sumptus ad magnificentiam pertinent, quamvis n communiter sumptus mediocres ct donationes pertineant ad Jibcralitatcm. ut patet II *Ethic.* · et IV ' ' . Et similiter cst 'n con^e**'onc vcn: Muac quamvis ad seritatis virtutem pertineat absolute, tamen, secundum quod aliqua ratio boni additur, nd aliam virtutem pertinere incipit. Et ideo *

Phüosophus, IV *Ethic.* ,* quod confessio quae fit in ludiciis, non perlinet ad veritatis virtutem, »cd magis ad iustitinm. Et similiter confessio beneficiorum Dei in laudem divinam non pertinet ad virtutem veritatis, »ed ad virtutem latriae. Et ita etiam confessio peccatorum ad ‹l remissionem eorum consequendam, non pertinet clicitive • s. iv ad virtutem veritatis, ut quidam · dicunt, sed .id virtutem poenitentiae. Imperative autem nd ₥ulta virtute» pertinere 44 potest: secundum quod in finem multarum virtutum trahi potest confessionis netus.

Ad vttiMUM kroo diiːknt›iːm quod spes est confessioni» causa non sicut eliciens, sed sicut imperans.

Ai: secundum dicxndum quod erubescentia in lIL1 definitione non ponitur quasi causa eonfessioniv. cum magi» nata sil impedire confessionis actum: sed quasi concausa n

ad liberandum α poena, inquantum ipsa erubescentia poena quaedam est; sicut etiam claves Ecclesiae concausac confessionis ad hoc sunk

Ad tkriium dicxndum quod secundum quandam adaptationem parte» poenitentiae tribus atttributis Personarum adaptari possunt: ut contritio misericordiae vel bonitati respondeat, propter dolorem de malo; confessio sapientiae, propter veritatis manifestationem; satisfactio potentiae, propter satisfaciendi laborem. Et quia contritio est prima pnr< poenitentiae, et efficaciam aliis partibus praebens, ideo eodem modo indicatur de tota poenitentia sicut dc contritione.

An ‹xiamt· u dicendum quod, quia confessio magi» cx spe procedit quam ex timore ·, ideo magis innititur arti- ·<Xβη.ι,»4». culo dc sita aeterna, quem respicit spes quam articulo de iudicio. quem respicit timor: quamvis poenitentia ratione contritionis c converto »c habeat.

Ai» quintum patet wlutio ex dictis \ *,a «π'"™.

QUAESTIO OCTAVA

DE MINISTRO CONFESSIONIS

Dbivdi considerandum est de ministro ₡confessionis fiMt I·· Circa quod quaeruntur 5cptcm.

Primo: utrum necessarium sit confiteri sacerdoti.

Secundo: utrum m aliquo casu liceat aliis quam sacerdotibus confiteri.

Tertio: uirum extra casum nccestiutis possit aliqui» non sacerdos confessionem venialium audire.

Quarto · utrum sit necessarium quod homo confiteatur proprio sacerdoti.

Quinto · utrum poscit aliquis alteri quam proprio sacerdoti confiteri cx privilegio vel mandato superions.

Sexto: utrum pocnitens in extremo vitae suae possit absolvi a quolibet sacerdote.

Septimo: utrum poena temporalis taxari debeat secundum quantitatem culpae.

ART. 1. utrum sit nf.cp.marivm »αχκικ›π confitem

d primum sic FROccDrivR. \idetur quod non sil neces- A sarium sacerdoti confiteri. .Ad confessionem enim non obligamur nisi ex divina institutione. Sed divina institutio nobis proponitur bc. v ;* *Confitemini alterutrum peccata* ' Vo». «a. «r vej/ru, ubi non lit mentio dc sacerdote. Ergo non oportet confiteri racerdoti.

3. Ρηλιτγκελ. poenitcniîâ est necessitati» sacramentum, sicut ct baptismus. Sed in baptismo, propter necessitatem sacramenti, est minister quilibet homo. Ergo et in pocnitentia. Ergo sufficit cuilibet confiteri.

3. Pratik-iua, confc&rio est ad hoc necessaria ut taxetur poenitenti satisfactionis modus. Sed aliquando aliquis non sacerdos di^erctius posset poenitenti dare satisfactionis modum qunm multi sacerdotes. Ergo non est necessarium quod confessio fiat sacerdoti.

4. pRAi iKRXA, confessio ad hoc est ordinata in Ecclcsia ut rectores *pecorum suorum vultum copnostûnl* Sed *ʒ*'r;c'' ** quandoque rector vel praelatus non est sacerdos. Ergo confessio non semper facienda est sacerdoti.

Sn» contra, absolutio poenitentis, propter quam fit confessio. non pertinet nisi ad sacerdotes, quibus claves comml»snc sunt. Ergo confessio debet fieri sacerdoti.

•j, Pkaitkria, confessio praefiguratur in Laxari mortui vivificatione '. Sed Dominu» solum discipuli» praecepit ut « *a.* iv *wl. solverent Mxnrum: ut patet loan, m Ergo sacerdotibus 41«. »m. op- facienda est confessio. • Ver» 44.

KesiONbuo mcKNDLM quod gratia, quae in sacramenti» •Cl ina, m .a- d itur, a capite in membra descendit ;* Et ideo solus ille un, ẋt. 1 ä minister est sacramentorum, in quibus gratia datur, qui «t » ••habet ministerium super corpus (Zhristi verum. Quod solius sacerdoti» ot, qui consecrare Eucharistiam potest. Et ideo, cum in sacramento poenitentiae gratia conferatur, solus sacerdos minister est huius sacramenti. Et ideo et soli facienda est sacramentali» confessio, quae ministro Ec· elesiae fieri debet.

An primum ergo dickxdum quod Iacobu loquitur ex pracsuppositionc dixinae institutionis. El quia divinitus institutio praecesserat de confessione sacerdotibus facienda, per hoc quod cis potestatem remittendi peccata m Apostolis dedit, ut patet loan, xx ⁑; ideo intelligcndum est quod Incobus sacerdotibus confessionem esse faciendam monuit.

• Ven. ɳ. >3

An sbcuxdi ñ dicendi m quod baptismus est magis sacramentum necessitatis quam poenitentia quoad confessionem ct absolutionem : quia quandoque baptismus praetermitti non potest sine periculo salutis aeternae, ut patet m pueris qui non habent usum rationis; sed non est im dc confessione ct absolutione, quac tantum ad adultos perlinent, in quibus contritio cum proposito confitendi ct desiderio absolutionis sufficit ad liberandum a morte aeterna. tj Et ideo non est simile dc baptismo ct confessione.

Ad TKiiiit »i dicentium quod in satisfactione non M31um attendenda est quantitas poenae, sed etiam vinus eius secundum quod est pars sacramenti ·. Et sic requirit «aeramentorum dispensatorem ; quamvis eliain ab alio quam a *0 sacerdote quantitas poenae taxari possit.

* Ci. qu. n, iff. 1, aJ 4.

An oi/antum dtcvxoux quod cognoscere vultum pecoris ad duo potest necessarium esse. Primo, quod coordinclur gregi Christi. Et sic cognoscere vultum pecoris perlinet nd curam ct sollicitudinem pastoralem» quac incumbit 0 quandoque illis qui non sunt sacerdotes. Secundo, nd hoc quod provideatur ci conveniens medicamentum salutis. Et sic cognoscere vultum pecoris pertinet ad cum cuius est medicamentum salutis, scilicet sacramentum Eucharistiae ct alia, praebere, scilicet ad sacerdotem. Et ad talem x' cognitionem pecoris confessio ordinatur.

ART, 11. ₥MI 1.\ ALIOUO CASU tlCKAT U lli

orAU SACERDOIIRLA CÙMIIT.RI

I lra. art. 4. «J 5; <|u. u, art. i, »4 j.

Ad secindcm sic procsditvm. \ idetur quod in nullo casu liceat aliis quam sacerdotibus confiteri. Quia confessio *sacramentalis accusatio* usti ut ex supra posita definitione habetur. Sed dispensatio cacr&riënti ad illum tantum pertinct qui est sacramenti minister. Cum ergo minister sacramenti poenitentiae ril sacerdos. \«detur quod nulli alii sit confessio facienda.

• Qu. v». art. «. are. 4, definit. MacutriL

2. Praeiere S, confessio m quolibet iudieio ad sententiam ordinatur. Sed sententia in foro contentioso non a ‹f suo iudice lata nulla est: et ideo non facienda est confessio nt|i ludia. Sed iudex in foro conscientiae non esi nisi sacerdos, qui habet potestatem ligandi et solvendi. Ergo non est alii confessio facienda.

3. Praeterea, in baptismo, quia quilibet potest baptizarc, m baptizat Uricus, etiam absque necessitate, non debet a sacerdote baptismus iterari. Sed xi aliquis confiteatur laico in casu necessitatis, iterum tenetur sacerdoti confiteri, si articulum necessitatis evadat. Ergo confessio non potest fieri laico in casu necessitatis, u

•Diat-xra.capp. Mute ct Cww *cr/ro.*

Skd contra rsi quod in littera * determinatur.

Responded dicendi m quod, sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita ct poenitentia. Baptismus autem, quia est sacramentum necessitatis, duplicem habet ministrum: unum cui ex olficio baptizare incumbit, ⁑cilicet sacerdotem; alium cui ratione necessitatis dispensatio baptismi committitur. Et ita etiam minister poenitentiae cui confessio est facienda ex officio, est sacerdos : sed in necessitate etiam laicus vicem sacerdotis supplet, ut ei confessio fieri possit.

At» l'RiMi u ergo DhiENDuii quod in sacramento poenitentiae non salum est aliquid cx parte ministri, scilicet absolutio et satisfactionis iniunclio; sed etiam aliquid cx parte ipsius qui suscipit sacramentum, quod est etiam de essentia sacramenti, sicut contritio et confessio. Satisfactio autem iam incipit esse a ministro, inquantum eam iniungit; et a poenitente, inquantum eam implet. Et nd plenitudinem sacramenti utrumque debet concurrere, quando possibile est. Sed quando necessitas imminet, debet facere poenitens quod cx parte sua est. scilicet conteri ct con- 7l filcri cui potest · qui quamvis sacramentum perficere non possit, ut faciat id quod cx parte sacerdotis est, absolutionem scilicet, tamen defectum sacerdotis Summus Sacerdos supplet. Nihilominus confessio laico ex desiderio saccrdolis facta Mcramcntalis est quodammodo: quamvis non sil sacramentum perfectum, quia deest ei id quod esi cx parte sacerdotis.

An skc.i.ndum ukhndlm quod, quamvis laicus non sit iudex cius qui sibi confitetur absolute, tamen ratione necenitatis occipit iudicium super cum. secundum quod con- c0 fitens c.x desiderio sacerdotis sc ei subdit.

Ad τελτιγμ bh.rxDi.»i quod per sacramenta homo non solum Deo, sed Ecclesiae oportet quod reconcilietur. Ecclesiae autem reconciliari non potest nisi sanctificatio Ecclcsiae ad cum perveniat. In baptismo autem sanctificatio Ecclesiae ad hominem pervenit per ipsum elementum exterius adhibitum, quod *verbo vitae* ⁑ sanctificatur, secundum formam Ecclesiae, a quocumque. Et ideo, cx quo >cmel baptizatus est α quocumque, non oportet quod ilerum baptizetur. Sed in poenitentia Ecclesiae sanctificatio non pervenit ad hominem nisi per ministrum: quia non est ibi aliquod elementum corporale exterius adhibitum, quod cx sanctificatione invisibilem gratiam conferat. Et ideo, quamvis ille laico confessos in articulo neccsritatis consecutus sit veniam α Deo. eo quod propositum confitendi, secundum mandatum Dei quod percepit, sicut putuit implexit; non tamen adhuc Ecclesiae reconciliatus est, ut ad sacramenta Ecclesiae admitti debeat, nisi prius a MicerJote ab^olxatur; sicut ille qui baptismo flaminis boplizatus c>u ad Eucharistiam non admittitur. Et ideo oportci quod iterum confiteatur sacerdoti, cum copiam habere potuerit. Et praecipue quia sacramentum poenitentiae perfectum non fuit ⁑ L ndc oportet quod perficiatur: ut cx ipsa perceptione sacramenti pleniorem effectum conscqua- ri lur; cl ut mandatum dc poenitentiae sacramento recipiendo impleat.

' O. »J t

\RT. III I.TRU'1, rXTRA GASI M MXRSS1 FATIS,

IOSsn ai.mues son sacerdos confession ıi venumih audisi

Au TEp.iiiM $h. puocinrrvR. Videtur quod, extra casum necessitatis, non possit aliquis non ■sacerdos confessionem venialium audire. Quia sacramentum aliquod committitur laico dispensandum ratione necessitatis. Sed confessio venialium non est de necessitate Ergo non committitur laico.

2. Pr.uhrfk, contra venialia ordinatur extrema unctio, sicut ct poenitentia. Sed illa nun potest dari a laico: ut patet lac, ultimo ·. Ergo ncc contusio venialium potest ei fieri.

Sed ·.->?,ikı Est quod dicit Reda in littera ·.

RrsroNDHO dicendi m quod per peccatum veniale homo ncc a Deu ncc a sacramentis Ecclesiae separatur. Et ideo non indiget noxae gratiae collatione ad cius dimissionem, neque indiget reconciliari Ecclesiae Et propter hoc, non oportet quod venialia aliquis sacerdoti confiteatur; quia ipsa confessio laico facta sacramentale quoddam est ^quamvis non sit sacramentum perfectum) et cx caritate procedens; ct talibus natum est veniale remitti» sicut per tunsionem pectoris ct aquam benedictam.

Et per hoc patet solutio ad pnniuiu. Quia venialia non indigent sacramenti perceptione ad dimissionem sui. sed sufficit ibi aliquod sacramentale, ul aqua benedicta ct aliquid huiusmodi

•α.Pβα!Ïï,< L\ixin ut. t art. i. ·· CL IV 4ΛÏ. H. OKMfl ». ȯI 41 INB. Ilt.44.v1v.xx I. »J S.

\d ·4ït.ı·Ñï«ı;M bu indi m quod extrema unctio non datur t; directe contra veniale '.nec aliquod sacramentum '·.

\RT. IV. IIRIM MI NKCKSSAIUIM OU0D HOMO coNiiiu.vnn vroirio sacmidoti

IV *c-iet. bml.. ȓ,* Lkktv

An «uAtuivi sic RHOcEDiri H. \ idetur quod non sit necessarium quod homo confiteatur proprio sacerdoti. Gregorius enim dicit ·. *Apustohco moderamine et pietate ql/icio ‹l uobis constitutum est ^uod sacerdotibus manachis. Apostolorum Jiguram tenentibus, liceat praedicare,*

• CàB. Kı ΛCM u XVI. 4c L

baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, poenitentiam imponere, atque peccata solvere. Sed monachi non sunt proprii sacerdotes aliquorum : cum non habeant curam animarum. Ergo, cum confessio fiat propter absolutionem, sufficit quod fiat cuicumque sacerdoti.

2. Praeterea, sicut sacerdos est minister huius sacramenti. ita ct Eucharistiae. Sed quilibet sacerdos potest conficere. Ergo quilibet sacerdos potest sacramentum poenitentiae ministrare. Ergo non oportet quod liat proprio sacerdoti

3. Praeterea, illud ad quod determinate tenemur, non est in nostra electione constitutum. Sed sacerdos cui confiteri debemus est in nostra potestate čonstitutu ut patet per Augustinum in littera .* Dicit enim: *Qui vult confiteri peccata, ut inveniat gratiam, quaerat sacerdotem qui sciat solvere ct ligare.* Ergo videtur quod non sit necessarium quod sacerdoti proprio aliquis confiteatur.

·(·<!. ivn. ft»r 5'irtK *fflaiJQ* - Et l>|·. *dc Vrrc rt/Aî».* «p.» micrOpp. Aug l·

q. Praeterea, quidam ·»υηἳ, sicut praelati, qui non videntur habere proprium sacerdotem: cum non habeant supenorem. Sed isti tenentur ad confessionem. Ergo non semper tenetur homo confiteri proprio sacerdoti,

5. Prae remλ , *illud quod est institutum pro caritate. contra caritatem non militat:* ut Bcrnnrdu» dicit ·, Sed confcsdo, quae pro caritate instituta est, contra cant item militarct ri homo ad confitendum uni sacerdoti esset obligatus ut puta si peccator sciat sacerdotem >uum haereticum. aut sollicitatorem ad malum, aut fragilem, qui ad peccatum quud quis ct confitetur sit pronus; vel m revelator čonfessioni cnc probabiliter aestimetur; vel si peccalum contra tp«um commissum «it dc quo qui» confiteri dcbel. Ergo videtur quod non semper oporteat confiteri propno sacerdoti.

. *I. ct DtfffKi* . cap. n n. s

6. Praeterea, in eo quod est necessarium ad salutem, non sunt homine?» arctandi : ne impediantur n via salutis. Sed magna Arentia videtur si oporteat uni homini confiten de necessitate: et per hoc multi possent a confessione retrahi, vel timore vel verecundia vel aliquo huiusmodi. Ergo, cum confessio sil de necessitate salutis, non debent ħomine ad hoc Arctari, ut videtur, quod propno sacerdoti confiteantur.

* Gip *ITcotn Btraijtif. It Forsut. ct Sc-Miti.*

Sim contra usi decretalis Innoceotii '. qui instituit quod *omnes utnusque sexus semel in anno proprio sacerdoti confiteantur.*

2. Παακτεμβλ. sicut episcopus vc habet ad diocccsim suam, ibi sacerdos ad uam parochiam. Sed non licet uni episcopo in dioecesi alterius episcopale officium exercere, secundum statuta canonum ·, Ergo nec licet uni sacerdoti porochtanum alterius audire.

·Cxn *SiUiut rrt* ·Wi, caa· iX . n. c»n. *Si* <»u» *crin-'For.,* č* XVI. qu. *

Resiondko d!«.i sbiM quod alia sacramenta non consistunt in hoc quod ad sacramentum accedens aliquid agat, sed solum ut recipiat, «icut patet in baptismo ct huiusmodi: sed actus recipientis requiritur ad percipiendum utilitatem sacramenti, m eo qui est suae voluntatis arbiter constitutus, quasi removens prohibens, scilicet fictionem. Sed in poenitentia actus accedentis ad sacramentum est de substantia sacramenti: eo quod contritio, confe^io et satisfactio sunt poenitentiae partes, quae sunt actus poenitentis. Actus autem nostri, cum in nobis principium habeant. non possunt nobis ab alio dispensari nisi per imperium. I nde oportet quod ille qui dispensator huius sacramenti constituitur, sit talis qui possit imperare aliquid agendum. Imperium nutem non competit alicui in alium nisi qui habet super cum iuri«dictionem. Et ideo dc necessitate huius sacramenti est, non solum ut minister habeat ordinem, sicut m aliis sacramentis, sed etiam quod habeat lunsdictionein. Et ideo, sicut ille qui non est sacerdos non potest hoc sacramentum conferre, ita nec ille qui non habet iurisdictioncm. Et propter hoc oportet, sicut sacerdoti, ita propno sacerdoti confesrioncm fieri. Cum enim sacerdos non ibsolvat nisi ligando ad aliquid faciendum, ille solus potest absolvere qui potest per imperium ad aliquid faciendum ligare.

f;.-

Ao primim krgo îhckndim quod Gregorius loquitur dc illis monachis qui jurisdictionem habent, utpotc quibus alicuius parochiae cura est commissa: dc quibus aliqui di-u ccbant quod, hoc ipso quod monachi erant, nan poterant absolvere ct poenitentias iniungerc. Quod falium est.

A» skc‹-xi»tμ dicendi 4 quod sacramentum Eucharistiae non requirit imperium tn aliquem hominem. Secus autem est in hoc sacramento, ut dictum est ·. Et ideo ratio non t · In expert, sequitur. Et tamen non licet Eucharistiam ab ilio quam a proprio sacerdote accipere: quamvis verum sit sacramentum quod ab eo percipitur.

Ät tertium ηκΈΜιΓΜ quod electio discreti sacerdoti' «•non est nobis commissa ut nostro arbitrio facienda, sed dc licentia superioris, »i forte proprius sacerdos esset minus idoneus ad apponendum peccato salutare remedium.

Ai» ut αμπμ ηκχχηιm quod, quia praelatis incumbit sacramenta dispensare, quae non nisi mundi tractare debent, ideo concessum m cis a iurc · quod possunt sibi eligere proprio» sacerdotes confessores, qui quantum ad hoc sunt cis superiores ; MCUt etiam unus medicus ab alio curatur, non inquantum medicus, ud inquantum infirmus.

• Clp. .V< pro *jîJi.. dc Nati, rt Umiit.*

\o ai tx ri M nn.rxra m quod in casibus illis in quibus probabiliter timet poenitens periculum sibi sel sacerdoti cx confessione ci facta, débet recurrere ad nuperiorem, vel ab eodem petere licentiam alien confitendi. Quod si Uccntiam habere non pos it, idem c»l iudicium quod de illo qui non hal>et copiam sacerdotis. I nde magis debet cligere laico confiteri. Nec in hoc transgreditur tdiquis praeceptum Ecclesiae: quia praecepta luns positivi non se extendunt ultra intentionem praecipienti», quae est finis praecepti ; hacc autem cfl canta·., ^eundum Apostolum ·. Nec iterum Iit aliqua iniuna sacerdoti: quta *privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate*

Al» «xn m ihcrmuu quod tn hoc quod oportet proprio sacerdoti confiteri, non arctatur via salutis, ěd sutficiens ad salutem na Mntuitur. Peccaret autem mcerdo» m non esset facilis ad praebendum licentiam alteri confitendi: n quia multi >unt adeo infirmi quod potius sine confessione morerentur quam tali sacerdoti confiterentur. Lndc illi qui sunt nimis solliciti ut conscientia» subditorum per confessionem sciant, multi» damnationis *laqueum tniiciunt* ' ct per consequens «ibi ipsis.

ART. V. ιτογμ Fossrr uaevis alteri utau iropkio SACERDOTI CONFITERI XX PRtTILF.GIO Vit MANUATO SITKKOBh

Cu«/ ħrt/·- ·· /b cap. IV ; QaoZ/ XII. ^·. m

Aţ «n (ntl-μ stc piiocKDtTTR. Videtur quod non po&ut ăliqui alteri quam proprio sacerdoti confiteri etiam cX privilegio vel mandato superioris. Quia non pote't aliquod privilegium indulged in pneludlcium alterius. Sed hoc esset m praciudicium alterius sacerdotis si alius confessionem subditi ŭi audi.it. Ergo non potest per privilegium. t<u licentiam seu mandatum supenoris obtineri.

2. Praktvmiu, illud per quod impeditur divinum mandatum. non potest per mandatum vel privilegium alicuius hominis concedi. Sed mandatum divinum ot ad rectoro ccclesiarum ut diligenter *vultum pecoris sui agnoscant, J^roverb.* xxvn · : quod impeditur si alius quam ipse confessionem cius audiat. Ergo hoc non potest per alicuius hominis privilegium vel mandatum ordinari.

* ›}-

.< PfiAKTURt: v, ille qui audit confessionem alicuius, est proprius index cius: alias non posset eum ligare ct solvere. Sed unius ħomini non possunt esse ρlure proprii ħidice vel proprii sacerdotes: quia tunc feneretur plunbuv obedirc. quod est impossibili·, si contraria praeciperent vel incompassibilia. Ergo non potest aliquis confiteri nisi proprio sacerdoti, cfiiim cx supenoris licentia.

1. Praeterea, iniuriam sacramento facit qui «aeramentum iterat super eandem materiam vel ad ħmu inutiliter facit. Sed qui confc-sus est alii sacerdoti, tenetur iterum confiteri proprio sacerdoti si petat: quia non est absolutus ib obcdicntia qua vi tenetur ad hoc. Ergo non potest licite fieri quod alii quam propno sacerdoti confiteatur.

Sui» contra, ea quae sunt ordinis possunt habenti similem ordinem committi ab eo qui ei facere potest. Sed superior, ut episcopus, potest confc»sioncm audire ħlliu qui est dc parochia alicuius presbyteri: quia etiam ali-

quando aliqua sibi reservat , cum sit principalior rector. Ergo etiam poteM committere alicui sacerdoti alteri quod ipse audiat.

2. Pkakikmea. quidquid potest inferior, potest superior. Sed ipse sacerdos potest suo parochiano dare licentiam i quod alteri confiteatur. Ergo multo fortius cius superior hoc potest

3. Pbai ikbea. potestatem quam habet sacerdos in populo, habet ab episcopo. Sed cx illa potestate potest confessionem audire. Ergo et eadem ratione alius cui epi- io scopus potestatem concedit.

Riisioxoeo nmio quod sacerdos aliquis potest dupliciter impediri ne alicuius confessionem audiat : uno modo, propter defectum jurisdictionis ; nho modo, propter impedimentum cxccutionis ordinis, sicut excommunicari il ct degradari et huiusmodi. Quicumque autem iurbdictionem habet, potest ea quae sunt jurisdictionis committere. Et ideo, si aliquis impediatur quod alterius confessionem audire non possit per iurisdictionis defectum, potest sibi per qucmcumquc iurisdictionem habentem immediatam in M illos, committi quod confessionem audiat ct absolvat» sive per ipsum sacerdotem, sive per episcopum, ſve per Papam. Si autem propter cxccutionis ŏrdini impedimentum audire non possit, potest sibi concedi quod confessionem audiat per cum qui impedimentum removere potest.

Aii pnmru kkgo dicesik m quod praejudicium non ht alicui nisi ei subtrahatur quod est in favorem cius indultum. hirisdictionis autem potestas non est commissa alicui homini in favorem suum, sed in utilitatem p̆lebi et honorem Dei, Et ideo, m superioribus praelatis expedire videatur nd salutem plebi' ct honorem Dei promovendum, quod aliis quae sunt jurisdictionis commutant, in nullo rit praeiudicium inierionbus praelatis : nisi illiti qui *quaerunt quae sua sunt, non quae /esu Christi* el qui gregi praesunt» *non ut eos pascant, sed ut ab eis pascantur* ll

• M *Pkiltpf,* cep. ŋ. icrt- st.
• Ci. Lrcchtd. cap. suit, icri , &

At» SBi.i xuru tiKSsoi u quod rector ecclesiae debet *vultum pecoris sui cognoscere* dupliciter. Lno modo, per sollicitam exterioris conversationi' considerationem. qua invigilare debet super gregem sibi commissum. Et m hac cognitione non oportet quod credat ŭbilo . sed certitu- t· dinem facti, inquantum potest, inquirat. Xlio modo, per confessionis manifestationem. Et quantum ad hanc cognitionem, non potest maiorem certitudinem accipere quam ut subdito credat : qui.i hoc est ad subveniendum conscientiae ipsius. Unde in foro c̆onfectioni creditur homini n et pru se ct contra se; non autem in foro exterioris iudicii. Et ideo ad hanc cognitionem sufficit quod credat subdito dicenti se alteri absolvere valenti fuisse confessum. Et tie patet quod talis cognitio p̆ecori per privilegium alicui indultum dc confessione audienda non impeditur. ;o

Ab ιε̆ητιγμ nicfiXbcM quod inconveniens esset si duo aequaliter super eandem plebem constituantur. Sed quod duo quorum unus alio principalior est, super eandem plebem constituantur, non est inconveniens. Et secundum hoc, super eandem plebem immediate sunt ct sacerdos « parochiahs, el episcopus, ct Papa: el quilibet eorum potest ea quae sunt jurisdictionis ad ipsum pertinentia alteri committere. - Sed si superior committat, qui el principalior est, dupliciter potest committere. Aut ita quod cum vice *ui constituai : sicut Papa ct episcopus suos poenitentia- *io* rios constituunt. Et tunc talis est principalior quam inferior praelatus, sicut pocnitcntiarius Papae quam episcopus, ct pocnitcntiarius episcopi quam sacerdos parochialis; et magis tenetur ei confiions obcdirc. Alio modo, ut cum coadiutorem illius sacerdotis constituat. Et quia coadiutor ordinatur ad eum cui coadiutor datur, ideo coadiutor est minus principalis. Et ideo poenitens non tantum obcdirc tenetur ei quantum proprio sacerdoti.

Ab <u;\iiTLM tncKXDi m quod nullus tenetur confiteri peccata quae non habet. El ideo, si aliquis pocmtcnliano ;o episcopi, vel alteri ab episcopo commissionem habenti, confessus fuerit, cum sint sibi dimissa peccata et quoad Deum el quoad Ecclesiam, non tenetur confiteri proprio sacerdoti. quanlumcumquc petat. Sed propter statutum Ecclcsiac dc confessione facienda *proprio sacerdoti semel ; i* *in anno -,* eodem modo se debet habere sicut ille qui · (up. habet solum venialia. Talis enim solum venialia confiteri *Pnnff.^1 £* debet, ut quidam dicunt :* vel profiteri se n peccato mor- ·α\β,η, tali immunem. Et sacerdos ei in foro conscientiae credere y ** * debet et tenetur.

Si tamen iterum confiteri teneretur, non frustra primo confessus fuisset : quia quanto pluribus sacerdotibus confitetur quis, tanto plus de poena remittitur ei; tum cx erubescentia confessionis, quae in poenam satisfactoriam computatur ; tum cx vi clavium. Unde toties posset confiteri quod ab omni poena liberaretur ·. Ncc reiteratio facit ' Cf q·. ««««, imuriam sacramento, nisi ilh in quo sanctĭficatio adhĭbetur mt. M 4, vel per characteris impressionem, vel per materiae consecrationem : quorum neutrum est in poenitentia. Unde bonum est quod ille qui auctoritate episcopi confessionem audit, inducat confitcntcm quod confiteatur propno sacerdoti. Quod si noluerit, nihilominus cum absolvere debeL

ART. VI. t TIU M IN I'ISE VITAS I'OГ.MГEM POSSIT, A utOI IHKI SACBRDOTB AU5OLV1

IV Xr»/., d(»i. %»H|. qu. it, Urt. 5. ¾0 || d:>t. lie, qu. I, art. *y* ¢u 1.

An ‹| vn m >‹ ι·ι‹0‹ Гοιπ'Ιἡ. \idetur quod in fine vitae poenitens non possit a quolibet sacerdote obsolvt Quia ad absolutionem requiritur aliqua iurisdicrio, ut dictum est ' S črdo non acquirit itu nem super · An.«. illum qui m fine pocnilct. Ergo non potest cum in fine absolvere.

•2. Pu.ii.ıŋ ια, ille qui › teramentum baptismi in articulo mortis ab dio quam pruprio sacerdote recipit, non debet i' l propno sacerdote iterum baptizari. Si ergo quilibet sačerdo in articulo mortis posset absolvere a quolibet peccato, non deberet poenitens, si evadit, ad suum sacerdotem recurrere. Quod falsum est : quia alias sacerdos non haberet *cognitionem de vultu pecoris sui :** *tSn^S*

.l. Pmactkrea, m articulo mortis, sicut licet alieno sacerdoti baptizare, ita et non-sacerdoti. Sed non-sacerdos nunquam potest absolvere in furo pocnitcntiali Ergo ncc sacerdos in articulo mortis cum qui non est sibi subditus.

Si n c.ovn: v. necessitas spiritualis est maior quam corporalis. Sed aliquis in necessitate ultima potest aliorum rebus uti, etiam invitis dominis, ad subveniendum corporali necessitati. Ergo ct in articulo mortis, ad subveniendum spirituali necessitati, potest a non suo sacerdote absolvi.

2. Pil aukhia, ad idem sunt auctoritates positae in n littera

• a iv *ita. ŝ »?* ,Vm «WL

Rvnpomibo dicexuim quod quilibet sacerdos, quantum est de virtute clavium, habet potestatem indifferenter in omnes, et quantum ad omnia peccata: sed quod non possit omnes ab omnibus peccatis absolvere, hoc est quia per ordinationem Ecclesiae habet iurisdictionem limitatam, vel omnino nullam habet. Sed quia *necessitas legem non habet* . ideo, quando necessitatis articulus imminet, per Ecclesiae ordinationem non impeditur quin absolvere possit, ex quo habet claves, etiam sacramentalitcr: ct tantum consequitur cx absolutione alterius sicut si a propno sacerdote absolveretur. Nec solum a peccatis tunc potest a quolibet sacerdote absolvi, sqd etiam ab excommunicatione. α quocumque sit lata. Et haec absolutio etiam ad iurisdictionem pertinet, quae per legem ordinationis Eccle· siae coarctatur.

• Qp. Cm· /Λ». *Jf* ŭbi /«e..· *ét hr^'t^eveuL·,* cap. it.

Λ© humi m BROO ni‹ esui m quod ăliqui potest uti iurisdictionc alterius cx cius voluntate : quia ea quae iurisdictionis sunt committi possunt. Unde, quia Ecclesia acceptat ut quilibet sacerdos absolvere possit in articulo mortis, ideo ex hoc ipso quis usum jurisdictionis habet, quamvis lurisdictionc cnrcat.

An Mtci xbrM bivKxiii m quod non oportet eum recurrere ad proprium sacerdotem ul iterum a p̆vccati solvatur, a quibus in articulo mortis absolutus est; sed ut innotescat ei quod est absolutus. Nec similiter oportet quod absolutus ab excommunicatione ad iudicem vadat, qui ălia absolvere potuisset, absolutionem petens, sed satisfactionem offerens.

Ai» TKitnvM i>h.r.xi»i m quod baptismus habet ex ipsa sanctificatione materiae ctficaciam : et ideo, α quocumque conferatur alicui, ille sacramentum recipit. Sed vis sacra-

mentalis poenitentiae consistit in sanctificatione ministri. Et ideo ille qui laico confitetur, quamvis impicat quod ex parte sua est dc sacrnmcntali confessione, tamen &cra- mentalem absolutionem non consequitur. Et ideo aliquid valet ei quantum ad dirninutionem poenae, quae fit per confessionis mentum ct poenam: sed non consequitur dirninutionem illam poenae qunc est cx vi clavium. Et ideo oportet quod iterum sacerdoti confiteatur. Et mngis sic confessus decedens punitur post hanc sitam quam si sacerdoti fuisset confessus.

ART. VII. t. rxLM poksa temporalis, cvivs meati.* pom POEMTKNTfAM MANET, TAXF.TCR SRCVMH M ОПАN'ПTAT M Ct'l.PAR

1· ft, q«_ ct, ert. >, a 9: Qaroi/ I, qu. u. art. 1.

An srptimi m sic proceditur. Videtur quod poena tem- poralis, cuius reatui post poenitentiam manet, non taxetur secundum quantitatem culpae. Taxatur enim secundum quantitatem delectationis quae fuit in peccato: ut palet *Apoe.* xvm ·, *Quantum plori/icavit* re *ct in deliciis fuit, tantum date illi tormentum ct luctum.* Sed quandoque ubi est maior delectatio, ibi est minor culpa: quia peccata carnalia, quae plus hal>cnt delectationis quam spiritualia, minus habent de culpa, secundum Gregorium '. Ergo poena non taxatur secundum quantitatem culpae.

• V<r». 7.

XXXIII. ap. an, t. u; ia »ct. ap. xv.

2. Phakikhma, eodem moJo aliquis obligatur per prae- cepta moralia tn nova lege ct veteri. Sed in veteri lege debebatur pro peccatis poena septem dierum: ut scilicet septem diebus immundi enent .* Cum ergo in novo Testamento imponatur poena septennis pro uno peccato mortali ·, videtur quod quantitas poenae non rcspiciat quantitatem culpae.

• Cf Lrrif csp· Xi.Λ'ïπκ. cap. 111, ·<γκ H, cap iim.iwk nt ·Λ • O. Awiüt peal ï> · nxL Gratus.

3. Practehea, maius est peccatum homicidii in Inico quam fomkationis in sacerdote: quia circumstantia quae sumitur cx specte peccati, magis aggravat quam quae su· mitur cx conditione personae. Sed laico pro homicidio imponitur &eptenni poenitentia '. sacerdoti pro fornicatione decem &nnorum ucundum (€.munt Ergo poena non taxatur secundum quantitatem culpae.

• Can. 4». V»u» U •Can Prtihrlc^·,

4. PRAmuuu, maximum peccatum est quod in ipsum corpus Christi committitur: quia tanto gravius quis peccat quanto maior est in quem peccatur. Sed pro effusione sanguinis Christi in sacramento Altaris contenti miungitur poenitentia quadraginta dierum, vel parum amplius pro fornicatione autem simplici miungitur poenitentia septen- nis ,* secundum Canones. Ergo quantitas poenae non re- spondet quantitati culpae.

•Cao. *AfUt- fluntii»*, Se Cwter diu. IL

Sed contra. Isainc xxvu :* *hi mensuram centra mensuram, cum abiccta fuerit, iudicabo eam.* Ergo quantitas iudtcii punitionis peccati est secundum quantitatem culpae.

2. Pwaeterea, homo reducitur ad aequalitatem iustitiae per poenam mtliclam. Sed hoc non esset si quantitas cui- pac et poenae non cibi responderent. Ergo unum :alten respondet.

Resiondko dicrndum quod poena post dimissionem cul- pae exigitur ad duu: scilicet ad debitum solvendum, ct ad remedium praestandum. Potest ergo taxatio poenae considerari quantum ad duo. Primo, quantum ad debitum Et sic quantitas poenae radicaliter respondet quantitati culpae antequam de ea aliquid dimittatur. Sed tamen quan- tum per prunum eorum quae poenam nata sunt remittere plus remittitur, secundum hoc per aliud minus remitten- dum vel solvendum restat: quia quanto per contritionem plus de poena dimissum est. tanto per contcsMOiicrn mi- nus dimittendum restat. – Secundo, quantum ad remedium vel illius qui peccavit, vel alionun. El sic quandoque pro minori peccato iniungitur maior poena. Vel quin peccato unius difficilius potest resisti quam peccato alterius: sicut iuveni imponitur pro fornicatione maior poena quam seni, quamvis minus peccet. Vel quia in uno peccatum est pe- riculosius. sicut in sacerdote, quam in alio. Vel quia mul- titudo magis prona est ad illud peccatum, ct ideo per poenam unius alii sunt exterrendi.

Poena ergo in foro poenitentiae quantum ad utrumque taxanda est. Et ideo non semper pro maiori peccato maior poena imponitur. – Sed poena purgatorii solum est ad solvendum debitum; quia iam ulterius non manet loeu» peccandi. Et ideo illa poena taxatur solum secundum quantitatem peccati: considerata tamen contritionis quan- titate, et confessione ct absolutione; quia per omnia haec dc poena aliquid dimittitur. I nde etiam a sacerdote in iniungendo satisfactionem sunt consideranda.

Au phimi m ergo dicendim quod tn verbis illis duo tan- guntur ex parte culpae, scilicet glorificatio, ct deliciae. Quorum primum pertinet ad elationem peccantis, qua Deo resistit·, secundum ad delectationem peccati. Quamvis au- tem sit minor delectatio quandoque in maiori culpa, tamen est ibi semper maior elatio. Et ideo ratio non procedit.

An secundi m nirundcm quod illa poena septem dierum non erat expiativa n poena debita peccato: unde etiam, si post illos dies moreretur, in purgaturi» puniretur. Sed expiabat ab irregularitate, a qua omnia sacrificia legalia expiabant.

Nihilominus, ceteris paribus, plus pcccit homo tn nova lege quam m veteri: propter vinctificationcm ampliorem, qua sanctificatur in baptismo; ct propter beneficia Dei potiora humano generi exhibita. Et hoc patet c\ hoc quod dicitur *Hcb. x ·. Quanto putatif delenora mereri tup- plicla,* etc. ' Vm.

Nec tamen h<«c serum esi universaliter, quod exigatur pro quolibet peccato mortali septennis poenitentia. sed hoc est quasi quaedam regula communii, ut in pluribus competens, quam tamen oportet dimittere consideratis di- ¥versi peccatorum circumstantiis.

\i» rannrM dicendum quod episcopus vel sacerdos cum maiori periculo ¥n ct aliorum peccat. Et idea sollicitius retrahunt cum canones a peccato quam alios, maiorem poenam iniungendo, secundum quod est in remedium: quamvis quandoque non debeatur tanta cx debitu. 1'ndc in purgatorio non tanta ab eo exigitur.

An GV.VRTI m Dk.ENia m quod pnena illa est intclligenda quando nolente sacerdote hoc accidit. Si enim «ponte fun- deretur. multo graviori poena dignum esset.

QUAESTIO NONA

OF. QI AI-ГГΛTΪ: CONFESSIONIS

Dfindf considerandum est de qualitate confessionis ·. Circa quod quaeruntur quatuor.

Primo: utrum confessio possit esse informis.

Secundo: utrum oporteat confessionem esse integram.

Tertio: utrum possit aliquis per alium, vel per scriptum confiteri.

Quarto: utrum illae sexdecim conditione- quae a ma- gistris assignantur, nd confessionem requirantur.

ART. I. t IRI M COM KSStO POMI1 esse informis

a d imru u r: Ht.i i ni n. \ iJctur quod confessio non possit es.se informis *Eccli.* wit · dicitur .1 *mortuo, relut qui non est. perit confessio.* Sed ille qui non h.ibct caritatem, est mortuus: quia ipsa est animae vita. Ergo absque caritate non potest esse confessio. • Venu

2. Prattrxea, confessio dividitur contra contritionem ct satisfactionem. Sed contritio el satisfactio nunquam possunt extra caritatem fieri. Ergo ncc confessio.

3. Prartrkili. in confessione oportet quod os cordi concordet. quia hoc ipsum nomen *canfcssionis* requirit, Sed ille qui adhuc manet in allectu peccati quod confi- tetur. non habet cor ori conforme: quia corde peccatum tenet quod ore damnat. Ergo &ali non confitetur.

Sed contra, quilibet tenetur ad confessionem morta- hum. Sed m &liqui semel confessus esi citam in mortali ¥existcn non tenetur ulterius ad confitendum eadem pec- cata: quin, cum nuliuA sciat iv caritatem habere, nullus sciret se confessum fuisse. Ergo non est de necessitate confessionis quod sit caritate formata.

Resiondio dicendum quod confessio est actu» virtutis, et pars sacramenti. Secundum autem quod est actus vir tutis, est actus meritorius proprie. Et sic confessio non valet sine caritate, quae est principium merendi. Sed secundum quod est pars sacramenti, sic ordinat confiten- tem ad sacerdotem. qui habet claves Ecclesiae, qui per

confessionem conscientiam confitcntis cognoscit. Et secundum hoc, confessio potest esse etiam in eo qui non est contritus : quia potest peccata sua confiteri sacerdoti, et clavibus Ecclesiae se aubiiccrc. Et quamvis tunc non percipiat absolutioni' fructum. tamen, recedente fictione, percipere incipiet. Et <ic etiam est et in aliis sacramentis. Unde non tenetur iterare confessionem qui fictus accedit : sed tenetur postmodum fictionem suam confiteri.

An FRINVM lltoo dicendum quod auctoritas illa intelligenda est quantum ad fructum confessionis percipiendum, quem nullus extra caritatem existens percipit.

An sectnuim ntcKxni M quod contritio et satisfactio fiunt Deo, sed confessio fit homini. Et ideo dc ratione contritionis et satisfactionis est quod homo sit Deo per caritatem ǎnitu non autem dc ratione confessionis.

An ignin i: dicendum quod ille qui peccata quae habet narrat, vere loquitur. Et sic cor concordat verbis quantum •id substantiam confessionis, quamvis cor discordet a confossionis fine.

ART. Il, « τη» u ορoιπτλτ confessioni-μ USSI! IXIF.URAM

he heal· Praecepi Carit «fc„ c»p, i»; *he Sc·» Artit..* »n. 6.

An secundim SiS; fhocidiuk. Videtur quod non oporteat confessionem esse integram, ut scilicet amnia peccata uni sacerdoti confiteatur aliquis. Quia erubescentia facit ad dtminutioncm poenae. Sed quanto pluribus sacerdotibus quis confitetur, tanto maiorem erubescentiam patitur. Ergo fructuosior est confessio si pluribus sacerdotibus dividatur.

2. Prartkrha, confessio ad hoc ncccssana est in poenitentia ut poena secundum arbitrium sacerdotis peccato laxetur. Sed sufficiens pocmi potest imponi a ǎivers sacerdotibus de ǎiversi peccatis. Ergo non oportet uni sacerdoti omnia peccata confiteri.

3. P>άχιεμγ;\. potest contingere quod post confessionem factam et satisfactionem perfectam, recordetur quis alicuius peccati mortalis quod dum confitebatur in memoria non habebat, ct tunc copiam proprii sacerdotis, cui primo confessus fuerit, habere non poterit. Ergo potent illud solum peccatum alteri confiteri. Et sic diversa peccata diversis sacerdotibus confitebitur.

4. Phakterea, sacerdoti non debet fieri confessio dc peccatis nisi propter absolutionem. Sed quandoque sacerdos qui confessionem audit, potest de quibusdam peccatis absolvere, non de omnibus. Ergo ad minus in tali casu non oportet quod confessio sil integra.

Sed concha, hypocrisis est impedimentum poenitentiae .* Sed dividere confessionem *ad hjyocrisim pertinet :* ut Augustinus dicit .* Ergo confessio debet esse integra,

2. Praktrhea. confessio est poenitentiae pars. Sed poenitentia debet esse inlcgra. Ergo et confessio.

Respondeo dicendum quod in medicina corporali oportet quod medicus non unum solum morbum. contra quem medicinam dare debet, cognoscat, sed etiam universaliter totam habitudinem ipsius infirmi : eo quod unus morbus cx adiunctionc alterius aggravatur, ct medicina quae uni morbo competeteret, alteri nocumentum praestaret. Et similiter est in peccatis : quia unum aggravatur cx adiunctionc alterius, ct illud quod uni peccato esset conveniens mediciiu, alteri incentivum praestaret, cum quandoque aliquis contrariis peccatis infectus sil. ut Gregorius, in *Pastorali ;** docet. Et ideo de necessitate confessionis est quod homo omnia peccata confiteatur quae in memoria habet: quod si non faciat, non est contessio, sed ĉonfessioni simulatio.

Ai» primcm khoo dicendum quod, etsi erubescentia sit multiplicior quando dividit diversa peccata diversis, tamen omnes simul non sunt ita magnae erubescentiae sicut illa una qua quis omnia peccata sua simul confitetur. Quia unum peccatum per se consideratum non ita demonstrat malam dispositionem peccantis sicut quando est cum pluribus aliis consideratum : quia lll unum peccatum aliquis quandoque cx ignorantia vel infirmitate labitur; sed multitudo peccatorum demonstrat malitiam peccantis, vcl magnam corruptionem eiusdem.

Λ» secvxuvm dicemia m quod poena a diversis sacerdotibus imposita non esset sufficiens: quin quilibet consideraret tantum unum peccatum per .se, ct non gravitatem ipsius quam habet cx adiunctionc alterius; ct quandoque poena quae contra unum peccatum duretur, esset promotivn alterius peccati.

Et praeterea sacerdos confessionem audiens vicem Det gerit. Et ideo debet ei heri hoc modo confessio sicut iit Deo in contritione. Inde, sicut non esset contritio nisi quis de omnibus peccatis contereretur, ita non esset confessio nisi quis dc omnibus quae memoriae occurrerint confiteatur.

Ai> Tinrn M DiCKxni m quod quidam dicunt quod, quando aliquis recordatur eorum quae prius oblitus erat, debet iterum etiam ea quae prius confessus fuit confiteri: et praecipue si non potent eundem habere cui ante confessus fuerat, qui omnia cognoscit. ut totius culpae quantitas uni sacerdoti innotescat. Sed hoc non videtur necessarium. Quia peccatum habet quantitatem et ex scipso, et ex adtunctione alterius. Peccatorum autem dc quibus confessus est, manifestavit quantitatem quam cx scipsis habent. Ad hoc autem quod sacerdos utramque quantitatem huius peccati cuius fuerat oblitus cognoscat, sufficit quod hoc peccatum ĉonfitrn dicat explicite, ct alia in generali, dicendo quod, cum alia multa confiteretur, huius oblitus fuit. \t> uuhiim hictsnni quod, etiam si sacerdos non dc omnibus possii absolvere, tamen tenetur sibi omnia confiteri , ut quantitatem totius culpae cognoscat, et dc illis dc quibus non potest absolvere, ad superiorem remittat.

AUT. III. i mi ›l russir imi aiiim ous cONFTTEM,

VF E f-KH SCHII ΓI M

fhtltjl. **I, qu. VI. Ufl I.**

I. ιερ.ιιγμ sic i-iioijibiri h. Videtur quod possit per ahum ǫui confiteri, vcl per scnpuirn. Quia confessio ncccvsaria est ad hoc ut conscientia poenitentis sacerdoti pandatur, bed homo potest etiam per alium, vcl per scriptum suam conscientiam sacerdoti manifestare. Ergo sufficit per ahum, vel per >cnptum confiteri.

j. Pkai n-.wEA, quiJam non intelliguntur a propriis sačerdotibu propter linguae ǩVitcm : cl tales non possunt ǩi per alios confitcn. Ergo non est dc necessitate sacramenti quod per seipsum quis confiteatur. Et ita xidetur quod, si per alium quis confessus fuerit qualitercumque, sufficiat ei ad salutem.

3, Pkaftehf.a, dc necessitate sacramenti est quod homo proprio sacerdoti confiteatur, ut ex ǎictis patet. Sed .ili- quando proprius sacerdos est absens, cui non potest poenitens propria voce loqui; posset autem per scriptum ei suam conscientiam manifestare. Ergo videtur quod per scriptum ci suam conscientiam transmittere debeat.

Su» contra, homo ad confessionem peccatorum sicut ad confessionem fidei obligatur. Sed confessio fidei *ore* «t facienda : ut patet *Rom.* \ ;* Ergo ct confessio peccatorum.

2. Praktbbea, qui per scipsum peccavit, per scipsum debet poenitere. Sed confessio est poenitentiae pars. Ergo poenitens debet confiteri propria voce.

RitspoxnKO mcExncM quod confessio non solum est actus virtutis, sed etiam pars sacramenti. Quamvis autem ad eam secundum quod ot actus virtutis, sufficeret qualitcrcumque fieret, etsi non esset tanta difficultas in uno modo sicut in alio; tamen, secundum quod est pars sacramenti, habet determinatum actum, sicut ct alia sacramenta habent determinatam materiam. El sicut in baptismo ad significandam interiorem ablutionem assumitur illud elementum cuius est maximus usus in abluendo, ita in netu sacramentali ad manifestandum ordinate assumitur ille actus quo maxime consuetimih manifestare, scilicet per proprium verbum Alii enim modi sunt inducti in supplcmentum ǩMiu

\i» phimim i.iuio in. imum quod, sicut in ǩapti non sufficit qualitercumque abluere, sed per elementum determinatum; ita nec in poenitentia sufficit qualitercumque peccata manifestare, sed oportet quod pei actum determinatum manifestentur.

• IV , dnt. qvuv.cn. i. SU 4.
9 he\era etfait. ǩr«it,cap. ǩ*
Intrf Opp. Aug.

• P<rx.lll,ccpui.

*Qa.Tm.et

· Vm.

Λι» bkccndum ntcKXhUM quod in co qui usum linguae non habet, sicut mutus vel qui est alterius linguae, sufficit quod per scriptum, aut per nutum, nut interpretem confiteatur, quia non exigitur ab homine plus quam possât : quamvis homo non debeat baptismum accipere nisi in aqua. Quia aqua est omnino ab exteriori, ct nubis ab alio exhibetur. Sed actus confessionis est α nobis : et ideo, quando non ῥossuinu uno modo, debemus secundum quod possumus confiteri.

Λι> ri HtiiM ht« k mh-u quod in absentia proprii sacerdotis potest etiam laico fieri confessio. Et ideo non oportet quod per scriptum fiat : quia ῥlu pertinet ad necessitatem confessionis actus quam ille cui fit confessio.

ART. IV. utrum na if. skxokcim r.oxnnioxr.s quai
A MAGATH!I A<MO\Λ\Π·η< RKQVIHAXTVn Ab COM KΛMOXΓ.M

An quartum sig ihourdiii n. Videtur quod iliac scxdccim conditiones quae a magistri» assignantur, his versibus contentae, non requirantur ad confessionem *simplex, humilis confessio, pura, fidelis : Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda: Integra, secreta, lacrimabilis, accelerata : Fortis et accusans, et sit parere parata. Fides* enim el *simplicitas* el *fortitudo* sunt per sc virtutes. Ergo non debent poni ĕonditione confessionis.

3. Pκλβτμμτα, *purum* cM quod non habet permixtionem. Similiter *simplex* compositionem el mixtionem aufert. Ergo superduc utrumque ponitur.

3. Prafu rma. peccatum semel commUsutn ῆullu tenetur confiteri nisi semel. Ergo, si homo peccatum non iterat, non oportet quod sit *frequens.*

4. Pλιπέηι α, confessio ad satisfactionem ordinatur. Sed satisfactio quandoque est publica. Ergo et confessio non semper debet esse *secreta.*

5. Pkactvhka, illud quod non «t tn potestate nostra, non requiritur .l nobi·. Sed *lacrimas emittere* non est in n potestate nostra. Ergo non requiritur a confiante.

Respondko oiCExnun quod dictarum conditionum quaedam sunt de necessitate confessionis, quaedam de bene esse ῖpsiu Ea autem quae sunt de necessitate confessionis, vel competunt ei secundum quod est actus virtutis ; vel secundum quod ĕ pars sacramenti.

Si primo modo, aut ratione virtutis m genere ; aut ratione specialis virtutis cuius est netus; aut cx ipsa ratione actu». Virtutis autem in genere sunt quatuor conditiones: ul *n Er/iic. ‘ dicitur. Prima est ut aliquis sit *sciens.* Et quantum ad hoc. confessio dicitur esse *discreta:* secundum quod in actu omni» virtutis prudentia requiritur. Est autem haec discretio ut maiora cum maiori pondere confiteatur. – Secunda conditio est ut sit *eligens :* quia actus virtutum debent esse voluntarii. Et quantum ad hoc p dicit *libens.* - Terti i conditio est ut *propter hoc,* scilicet debitum finem, operetur. Et quantum ad hoc, dicit quod debet esse *pura :* ut scilicet recta sit intentio, – Quarta est ut *immobiliter operetur.* Et quantum ad hoc. dicit quod debet ŏc *fortis:* ut scilicet propter verecundiam non dimittat.

Est autem confessio actus virtutis ῥenhentiae. Quae quidem primo initium sumit in horrore turpitudinis peccati. Et quantum ad hoc, confessio debet esse *verecunda :* ut scilicet non sc iactet de peccatis propter aliquam saeculi vanitatem admixtam. – Secundo, progreditur ad dolorem dc peccato commisso. Et quantum ad hoc, debet esse *lacrimabilis.* Tertio, in abiectione sui terminatur. Et quanium ad hoc, debet esse *humilis:* ut sc miserum confiteatur ct infirmum.

Sed ex propria ratione ῆuiu actus qui est confessio, habet quod Mt manifestatis a. Quae quidem manifestatio per quatuor impediri potest. Primo, per faltitatem. El quantum ad hoc, dicit *fidelis,* idest *vera.* — Secundo, per obscuritatem. Et contra hoc dicit *nuda:* ut non involvat obscuritatem verborum. - Tertio, per verborum multiplicationem. Et contra hoc dicit *simplex:* ut non recitet in confessione nisi quod ad quantitatem peccati pertinet. - Quarto, ut non subtrahatur aliquid de hi» quae manifestanda sunt. Et contra hoc dicit *integra.*

Secundum autem quod confessio est pars sacramenti, sic concernit iudicium «acerdûtis, qui est minister sacramenti. I ndc oportet quod vit *accusans* cx parte confitentis ; *par ere parata* per comparationem nd sacerdotem ; *secreta* quantum ad conditionem furi, tn quo de ŏcculti conscientiae agitur.

Sed dc bene cmc confessionis est quod sit *frequens;* ct quod sit *accelerata,* ut scilicet statim confiteatur.

An i niMi u KBoo nicRsnix quod non est inconveniens quod conditio unius virtutis in netu alterius inveniatur qui ab ipsa imperatur; vel quia medium quod ĕ ŭniu virtuti·» principaliter, etiam altae virtutes per participationem habent.

Ab «fAMH m btcRsiHM quod haec conditio *pura* intcntionis excludit perversitatem, a qua homo mundatur- sed *tmplex* alieni admixtionem excludit.

Ar» turio IHCF.XDUM quod hoc non est de necessitate confessionis, sed de bene ewe.

Sir Ad arunru ntcsxuuM quod, propter scandalum aliorum. qui poMunt ei peccati» auditi» od malum inclinari, non debet confessio lien m publico» sed in occulto. Ex poena autem satisfactory non scandalizatur ita aliqui»; quta quandoque pro pano vel nullo peccato «tmilia opera eatufectoria fiunt.

Λυ ot.TNTt w THCHMit m quod intelligendum cK dc lacrimis mentis.

QUAESTIO DECIMA

l»1 I ıTECTU CONFESSIONIS

DiIM » considerandum c>t de effectu confessionis • o. qu. <1. fftr tr«a.
Circa quod quaeruntur quinque.
Primo: utrum confessio liberet a morte peccatu
Secundo : utrum confewo liberet aliqua inuda a poena,
Tertio: utrum confessio apenat paradisum.
Quarto ; utrum confessio tribuat spem salutis.
Quinto : utrum confessio ğenerali deleat peccata mortalia oblita.

ART. I. utrum cosfessjo unr.ML'1 a mohit ρκ*χλπ
IV j u. utu, qo> i, zr. j. qu* i, M κ«H, u. ῆt. t. ŏe ;
IV Co«/ cap tiw, *Qtutl.* IV, qu. ni, srt. ⅋:/·/ XXXI

At» FRtMiTM 5t< pRoaoirrnu \ idetur quod confessio nun *liberet a morte* peccati *. Confessio enim contritionem u sequitur. Sed contritio sufficienter delet culpam. Ergo confessio non liberat n morte peccati.

2. Pkaitkrka, sicut mortale est culpa, ita etiam veniale. Sed per confessionem *fit reniait quod prius fuit mortale,* ut m littera · dicitur. Erga per conic?Munem non tcmittitur culpa, sed culpa in culpam mutatur.

Sio contra r.sT, Confessio est pars poenitentiae sacramenti. bed poenitentia a culpa liberat. Ergo ct confessio.

RisroshKo monrotm quod poenitentia, inquantum est sacramentum, praecipue in confessione perficitur: quia per cam homo minhtns Ecclesiae sc subdit, qui ŭnt sacramentorum ῥarres. Contritio enim votum confessioni annexum habet : et satûfacdo pro iudicio sacerdotis cui tit confessio, taxatur. Et quia in sacramento poenitentiae gt.iti.i infunditur, per quam til remiMio peccatorum, *icut in baptismo; ideo eodem modo confessio cx \i absolutionis comunctac remittit culpam sicut ct baptismus. Liberat enim baptismus α morte peccati non -olum secundum quod actu percipitur, sed etiam tccundwn quod in voto habetur: sicut patet in ῆli qui tam sanctiticaii ad baptismum accedunt. I t si aliquis impedimentum non praestaret. cx ipsa collatione baptismi gratiam consequeretur remittentem peccata, si priu» ei rcmhsa non fuissent Et similiter dicendum est de confessione adiunctii absolutioni quod, secundum quod lll voto poenitenti» piaccosit, a culpa liberavit; postmodum autem in actu confesrioni. et absolutionis gratia augetur; et etiam remissio peccatorum daretur, si praecedent dolor dc peccatis non sufficiens ad contritionem fuisset, et ipse tunc obicem gratiae non praeberet. Et ideo, sicut dc baptismo dicitur quod l liberat l morte, ita etiam de confessione dici potest.

\υ ι-ηιμγμ HHOO dicendi m quod contritio habet votum confcMionix annexum. Et idea co modo liberat a culpa poenitentes deut desiderium baptismi baptizandos.

An ₭CT \nt M dickshim quod veniale non sumitur pro culpa, sed pro poena dc facili cxpiabili, Unde non sequitur i quod culpa in culpam convertatur, sed penitus annihilatur. Dicitur enim veniale tripliciter: une» modo ex genere, sicut verbum otintum; alio modo ex causa, idest veniae c.iusam in se habens, sicut peccatum cx infirmitate; alio modo cx eventu, -icut accipitur hic. quia per confessionem »0 et satisfactionem. hoc evenit quod de culpa praeterita homo veniam consequatur.

ART. II. UTRUM CONFESSIO LIBERET ALPHO MODO A POENA

IVe *Smt.*. J>«, tvii, qu. u>, art. i, qu· t. ad t ; art. j, ₹tr j, ad 4 ; dirt. arui, qu. 1, ħ. j, qu· s: di»t. ₹a, qu. n, art. 1, qu· 3; IV Cn«L Gra/.. cap, ut»u; *Dr Orst.* cap, li; *tn Pt.* XXXI.

An «sandum stc raoarnmm. Videtur quod confessio non liberet aliquo modo a poena. Quia peccato non debetur nisi poena aeterna, vel ₹temporali Sed poena satisfactione aeterna per contritionem dimittitur, poena autem temporalis per satisfactionem. Ergo per confessionem nihil dimittitur de poena.

2. Praeterea, *voluntas pro facto reputatur:* ut in littura · dicitur. Sed ille qui contritu·, est. habuit propositum confitendi. Ergo tantum valuit sibi sicut si fuisset confessus. Et ita per confessionem quam postea facit, nihil de poena dimittitur.

• blet. ₹vn. r.»p. ı. - Cf. «n. A/J- *fnta riflai, Je ternit* dut. I

Suo contra, confessio poenam habet. Sed per omnia opera poenalia expiatur poena peccato debita. Ergo ct per confessionem.

Respondeo dicendum quod confessio, simul cum absolutione, habet vim liberandi α poena dupliciter. Uno modo, cx ipsa vi absolutionis Et sic quidem liberat, in voto existent, a poena aeterna, sicut etiam .| culpa: quae quidem poena est condemnans ct cx toto exterminans. A qua homo liberatus, adhuc manet obligatus ad poenam tempo ralem, secundum quod poena est medicina purgans cl promovens. Et haec poena restat in purgatorio patienda etiam his qui a poena inferni liberati sunt. Quae quidem poena est improportionata viribus pocnitentis in hoc mundo viventis: sed per vim clavium in tantum minuitur quod proportionata viribus poenitenti» remanet, Ha quod satisfaciendo se in hac vita purgare potest.

Alio modo diminuit poenam ex ipsa natura actus con- 41 ticentis, qui habet poenam erubescentiae annexam. El ideo quanto aliquis plunes dc eisdem peccatis confitetur, tanto magis poena minuitur.

Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad 6KCUNDUM dicendum quod voluntas pro foeto non 0 reputatur in his quae sunt ab alio, sicut est de baptismo : non enim tantum valet voluntas suscipiendi baptismum sicut ipsius susceptio. Sed reputatur voluntas pro facto in his quae sunt omnino ab homine. Et iterum quantum ad praemium essentiale: non autem quantum ad poenae remotionem ct huiusmodi, respectu quorum attenditur meritum accidentalitcr ct secundario. El ideo confessus ct absolutus minus in purgatorio punietur quam contritus tantum.

ART, III UTRUM CONFESSIO ΛΙΉΚΙΛΙ PARADISI M

• ci ħ ci' art. ·, ₹* ·»

Ad tertiim >n: procrdttur. Videtur quod confessio non *aperiat paradisum* ·. Quia diversorum diversi sunt effectus. Sed apertio paradisi effectus est baptismi. Ergo non est effectus confessionis.

2. Praeterea, in id quod clausum est, ante apertionem intrari non potest. Sed ante confessionem monens paradisum intrare potest. Ergo confessio non aperit paradisum.

Sed contra, confessio facit hominem subnet clavibus Ecclesiae. Sed per eas aperitur paradisus. Ergo et per 70 confessionem.

Respondeo dicendum quod u paradisi introitu prohibetur aliquis per culpam ct reatum poenae. Et quia haec impedimenta confessio amovet, ut ex dictis ♦ patet, ideo dicitur paradisum aperire.

• Art. ». *

Au primum hiu»o dicendum quod, quamvis ₹apiismu ct poenitentia sint diversa sacramenta, tamen agunt in vi unius passionis Christi, per quam aditus paradiii est apertus.

Ad secundum dicendum quod ante votum confessionis paradisus clausus erat peccanti mortaliter, quamvis postea per contritionem, votum confessionis importantem, apertus sit etiam ante confessionem actualitcr factam. Non tamen obstaculum reatus est totaliter unotum ante confessionem

ART. IV. UTRUM EFFECTUS CONFESSIONIS IONI debeat QUOD TIUBUIT spem saluiis

Ad quartiμ sic proceditur. Videtur quod effectus confessionis poni non debeat quod *tribuit spem salutis* ·. Quin spe» ex omnibus meritoriis actibus provenit. Et sic non videtur esse proprius effectus confessionis.

2. Praeterea, per tribulationem ad spem pervenimus: ut patet *Rom.* v ·. Sed tribulationem homo praecipue in satisfactione sustinet. Ergo tribuere spem salutis magis est satisfactione quam confessionis.

Sito tûvnu, per confessionem homo lit *humilior et mitior:* sicut m littera · Magister dicit. Sed per hoc homo accipit spem salutis. Ergo confessionis effectus est tribuere spem salutis.

Respond₭O Dh.rKDiM quod apes remissionis peccatorum non esi nobis nisi per Christum. Et quia homo per confcsrioncm sc mblicit clavibus Ecclesiae cx passione Christi virtutem habentibu.', ideo dicitur quod confessio spem salutis tribuit.

Ad irimiji ebqo dicendum quod ex actibus non potest essu spes solutis principaliter. sed ex gratia Redemptoris. Et quia confessio gratiae Redemptoris innititur, ideo spem salutis tribuit, non solum ut actus meritorius, sed ut pars sacramenti.

An secundim dicendum quod tribulatio spem salutis tribuit per experimentum propriae virtutis, ct purgationem a poena: sed confessio etiam modo praedicto ·.

•|»»tnrp.«i >4t.

•I' *n. wbi .. < ΠΜΕ.

ART. V. I TRI M CONFESSIO GENERALIS SUFFICIAT AD DELENDUM PECCATA MORTALIA OBLITA

An m iMiM su proceditur. Videtur quod confessio generalis non sufficiat ad delendum peccata mortalia oblita. Peccatum enim per confessionem deletum non est necesse iterum confiteri. Si ergo peccata oblita per confessionem generalem dimitteremur, non esset necessarium quod, cum ad notitiam redeunt, aliquis ea confiteretur.

2. Praktkrka, quicumque non est conscius alicuius peccati. vel non habet peccatum, vel est oblitus sui peccati, Si ergo per generalem confessionem peccata mortalia oblita dimittuntur, quicumque non est sibi conscius de aliquo peccato mortali, per generalem confessionem potest esse certus quod sit immunis a peccato mortali. Quod est contra Apostolum. I Cor. iv ⁑ *Nihil mihi conscius n sum, sed non in hoc justificatus sum.*

3. Phvetkrea, nullus ex ₹egligent! reportat commodum. Sed non potest esse sine ncgligvntia quod aliquis peccatum mortale obliviscatur antequam ei dimittatur. Ergo non reportat ex hoc tale commodum quod sine speciali con- so fossione de peccato ei dimittatur.

4. Praeterea, magis est clongntum a cognitione con- litcntis illud quod est omnino ignoratum, quam illud cuius est oblitus. Sed peccata per ignorantiam commissa generalis confessio non delet quia tunc haeretici, qui ne- <1 sciunt aliqua peccata. in quibus sunt, esse peccata, aut etiam aliqui simplices per generalem confessionem absolverentur; quod falsum est. Ergo generalis confessio non tollit peccata oblita.

•Cf »n»4.

Skd contra, Psalmus ' : *Accedite ad eum et illuminamini. et facies vestrae non confundentur.* Sed iste qui confitetur omnia quae scit. accedit ad Deum quantum potest. Plus nutem ab en requiri non potest. Ergo non confunditur, ut repulsam patiatur, sed veniam consequitur.

6.

•Dtf FVj °- 5-

2. Praeterba, ille qui confitetur veniam consequitur 71 nisi sil fictus. Sed illc qui confitetur omnia peccata quae

iiii.qu.il, ȧrt. 11· ſP qu. UI. •ri. 4, iJ i. ▮Lf DIr &XII.M.U. •fftlerj *ftfalx. l'onJl., no.* ſ InurOpr.Auc-k . CL c& 5a·/ ſVanr *//Ih^nir* Jut. 111.

in memoria habet, aliquorum oblitus, non ex hoc cm Actus: quia ignorantiam facti patitur, quae a peccato excusat ·. Ergo vcniiun consequitur. Et tie peccata quae oblita sunt relaxantur: cum *impium sit dimidiam iperarc veniam* ·.

Rkspoxdko incKNDtiM quod confessio operatur praesuppositа contritione, quae culpam delet. Et sic confcstio directe ordinatur nd dimissionem poenae : quod quidem facit ct cx erubescentia quam habet; et cx vi clavium, quibus se confitens subiicit. Contingit autem quandoque quod per contritionem praecedentem peccatum aliquod deletum est quoad culpam, sive in generali, si čiu memoria tunc non habebatur, rive in speciali, et tamen ante confessionem aliquis illius peccati oblitus est. Et tunc confessio generalis sacramcntalis operatur nd dimissionem poenae cx vi clavium, quibus sc confiions subiidt nullum obsta- ‹j eulum. quantum in ipso est. ponens. Sed cx Illo parte qua erubescentia confessionis precati poenam minuebat, poena ipsius dc quo quis specialiter coram sacerdote non erubuit, non est diminuta.

Ad primim imo DioxnvM quod lll confessione 'icrarncntali non solum requiritur absolutio, čJ iudicium sacerdotis satisfactionem imponentis. Et ideo, quamvis iste absolutione sil functu», tamen tenetur confiteri ut suppleatur quod defuit sacramental! confessioni.

Ai› socumdum nfraxocM quod confectio non operatur. »s ut dictum est ·, nisi contritione praesuppotita. De qua quando vera fuerit, non potest aliquis scire; sicut nec scire potest an gratiam habeat per certitudinem. Et ideo non potest scire utrum per confessionem generalem rit sibi peccatum oblitum dimissum per certitudinem quamvis ⅋ posui per conjecturas aliquas aestimare.

• lo torpor

At» ri'RTiiM tiiuBSDUM quod i«te non reportat commodum ex negligent^. Quia non ita plenam remissionem consequitur Meut ȧlia consecutus čtis Nec tantum meretur. Et tenetur iterum confiteri cum ad memoriam peccatum venerit.

·I·IIv,MαΛ» in. a.- (X Dip. «El supra. – Ct. Ifj. 3 ΛJ *teat.*

At» aranrvM dkxkd! u quod ignorantia luris non excusat, quia ipsa peccaturo est ·: sed ignorantia facti excusai ⁋ Unde aliquis de hoc quod non confitetur peccata quae nescit esse peccata propter ignorantiam iuris divini. non excusatur α fictione. Excusaretur autem si nesciret ca esse peccata propter ignorantiam particularis circumstantiae : sicut ri cognovit alienam quam credidit esse luam, Sed oblivio de actu peccati habet ignorantiam facti. Et ideo excusat α peccato fictionis in confessione, quod fructum absolutionis ct confessionis impedii.

QUAESTIO UNDECIMA

DE SIGILLO CONFESSIONIS

* Cl. vi, la· *•rod.*

Dbikiir quaeritur dc tigillo confessionis ⁋ Et circa hoc quaeruntur quinque.

Primo: utrum in quolibet casu teneatur homo celare ca quae habet sub tigillo confessionis.

Secundo: utrum tigillum confessionis čẽ extendat ad alia quam illa quae sunt dc confessione.

Tertio: utrum solus sacerdos sigillum confessionis habeat.

Quarto: utrum sacerdos postit aliis revelare dc licentia confitentis.

Quinto; utrum tenentur ca celare etiam si aliter ca noverit.

ART. L irravM ix ouoLinrr casu τβχελπι· sackmdos CEI.AHB 1'iXCAfA QUAI Si'll SKiILLO UIMDilOSfe SOV1T 11 ¶,1 qa. ℔ irt. i. i; Q»WZ V, 4η. "Πl, «n 1; XII. qu. »«. an. t.

·Df PriKfft. rt iHiftn·., op, 11, * ‹·

Ad phimim sic prockdttum. Videtur quod non in quolibet casu teneatur sacerdos celare peccata quae sub sigillo confessionis novit. Quia, sicut dicit Bernardus *quod est institutum pro caritate, contra caritatem non militat.* Sed celatio confessionis in nliquo casu contra caritatem militaret : sicut si aliquis in confessione scit aliquem haereticum, quem non potest inducere ad hoc quod desistat a corruptione plebis; et similiter dc illo qui scit per confessionem affinitatem esse inter aliquos qui contrahere volunt. Ergo talis debet confessionem revelare.

2. Pκλκικκηλ, illud ad quod quis obligatur ex praecepto bkcksiac tantum, non est ncccsvc observari mandato Eccleriac in contrarium facto. Sed echum confessionis est introducta cx statuto Ecclctidc tantum. Si ergo per Ecclctiarn praecipiatur quod quicumque scit aliquid de tali peccato dicat, ille qui scit per confessionem debet dicere.

3. Pus» rimet, magis debet homo conservare conscientiam suam quam famam alterius: quia caritas ordinata est. Sed aliquando aliquis peccatum celans incurrit propriae conscientiae damnum; sicut cum m testimonium adducitur pro peccato illo et iurarc cogitur dc veritate dicenda; vel cum aliquis abbas scit per confessionem alicuius prioris subtecti sibi peccatum cuius occasio inducit ipsum ad ruinam ‹i vi prioratum dimittat, unde tenetur ei auferre propter debitum p.isturali» curae, auferendo autem vidctur confessionem publicare. Ergo sidetur quod in aliquo casu liceat confessionem publicare.

µ I'hAcikRi aliquis sacerdos per contectionem alicuius quam audii» potest accipere conscientiam quod sit praelatione indignus. Sed quilibet tenetur contradicere promotioni indignorum. ›t sua intersit. Cum ergo contradicendo siBpicionem inducere videatur dc peccato, et sic quodammodo confessionem revelare, videtur quod quandoque oporteat confessionem revelare.

Si t. lonir.a 11 quod dicit decretali» de *Poenitentia et Remit none Caveat sacerdos ne verbo vel signo vd alto quovis modo prodat aliquatenus peccatorem.*

• Cap, Cbuu›

2. Poaktw-s šaccrdo debet Deo. cuius minister est. conforman. Sed Deus peccata qu ic per čonk· tonem panduntur non revehi, sed tegit. Ergo nec sacerdos revelare debet.

HusptiSDr.0 ι»ιι.ι:µ »ι.µ quod m sacramentis en quae c.xtcriu» geruntur »unt dgnn rerum quae interius contingunt. Ei iden confessio qua quis sacerdoti se subiicit, lignum est interioris, qua quis Deo subiicitur. Deus autem peccatum illius qui se tibi subiicit per poenitentiam. tegit ·. Unde cl hoc oportet in ^aeramento poenitentiae significari. Et ideo dc necessitate sacramenti est quod čui confcwoncm celet; ct tanquun violator sacramenti peccat qui confessionem revelat. Et praèter hoc sunt iliac utilitate- huius cclationi»; quia per hoc homines magis ad confectionem attrahuntur; ct ťimpliciu etiam peccata confitentur.

* U *êd* Λ--» cap. rr# ı<τκ

Ai» fhiMi-u r.noo diukxdvm quod quidam dicunt quod sacerdos non tenetur servare sub sigillo confessionis nisi peccata dc quibus pocn.ilens emendationem promittit : aliter potest ca dicere ei qui potuit prodesse ei non obcssc.

Sed hacc opinio videtur erronea: cum rit contra veritatem sacramenti. Sicut enim baptismus est sacramentum quamvis quii fictus accedat, nec est immutatum aliquid propter hoc dc essentialibus sacramenti ; ita confessio non desinit esse sacramcntalis čquam ⁋ ille qui confitetur emendationem non proponat. Et ideo nihilo minus sub occulto tenendum cfl.

Ncc t.uncii tigillum čonfessioni contr» caritatem militat. Quia caritas non requirit quod opponatur remedium peccato quod homo nescit. Illud autem quod sub confessione scitur est quasi neschum ; cum illud nesciat ut homo, sed ul Deus.

Tamen aliquod remedium adhibere debet m praedictis čquibus potest sine rovehtionc confessionis: sicut monendo eo» qui confitentur. ct aliis diligentiam apponendo ne corrumpantur per haeresim. Potest etiam dicere praelato quod diligentius vigilet super gregem suum: ita tamen quod non dic.it aliquid quod verbo vçl nutu confitentem prod.it.

An mi» rsni m DicKxnvM quod praeceptum de confessione senanJa consequitur ipsum sacramentum. Et ideo, sicut ƀraeceptum Je confessione sacramental! facienda est dc iure divino, et non potest aliqua dispensatione vel iussionc humana homo absolvi ab eo, ita nullus aj revelationem čonfessioni potest ab homine cogi vel heentiari. I nde, si praecipiatur ťb poena excommunicationis iam htac quod dicat si aliquid scit dc tali peccato, non debet dicere; quia debet aestimare quod intentio praecipientis est. *si sciat ut homo.* Et si etiam exprimeret de confessione, ƀnterrogatu

non deberet dicere. Ncc excommunicationem incurreret: quia non est ṡubiectu superiori suo nisi ut homo, hoc autem non scit ut homo, sed ut Ðeu

Ad iekfiim dicendum quod homo non adducitur In testimonium nisi ut homo. Et ideo sine laesione conscientiae potest iurare se nescire quod scit tantum ut Deus.

Similiter etiam potest praelatus sine laesione conscientiae impunitum dimittere peccatum quod scit tantum ut Deus, vel sine aliquo remedio. Quia non tenetur adhibere remedium nisi eo modo quo ad ipsum refertur. Unde in his ·« quae ad ipsum deferuntur in foro poenitentiae, debet in eodem foro, inquantum potest, adhibere remedium: ut abhas in casu praedicto admoneat eum ul prioratui resignet, Vel. si noluerit, potest ex aliqua alia occasione absolvere cum a cura prioratus: ita tamen quod omnis suspiciosi- If tetur dc c̈onfessioni revelatione.

Ad quartim dd.kxdim quod ex multis uliis causis redditur aliquis indignus ad praelationis officium quam ex peccato: sicut cx defectu scientiae vel aetatis, vel alicuius huiusmodi. Et ideo qui contradicit, ncc suspicionem dc ₹· crimine facit, ncc confessionem revelat.

ART. H. LTR᾽M SIGILLI U CONFRSSIOMS SR tXTIINDAT AD Af.It QI AM ILI A QtfAK HUNT DK CONFESSIONE

Ad n -..kclnimh sic pROcunniTii. Videtur quod sigillum con- f fessionī sc extendat ad alia quam iilti quae sunt de confessione. Quia de confessione non sunt niri peccata. Sed aliquando cum peccatis alia multa quis narrat, quae ad confessionem non pertinent. Ergo, cum illa acerdoti dicantur ut Deo, videtur quod cti.un ad illa sigillum con- io fessionis se extendat.

3. Praeterea, aliquando aliquis dicit alicui aliquod secretum, et ille recipit, *sub tigillo confessionis.* Ergo sigillum confessionis sc extendit ad illa quae non wnt dc confessione.

Sed contra, sigillum c̈onfessioni c'‹t aliquid annexum sacramentali confessioni. Sed ca quae annex i sunt alicui sacramento, non c̈ extendunt ultra sacramentum illud. Ergo sigillum c̈onfessioni non se extendit nisi ad ea de quibus est confessio.

Respondeo dicendum qnud sigillum confessionis directe non sc extendit nisi ad illa dc quibus est sacramentalis confessio. Sed indirecto id quod non cadit sub sacramentel! confessione, etiam ad sigillum c̈onfessioni pertinet: sicut illa per quae posset peccator vel peccatum deprehendi. Nihilominus tamen alia summo studio sunt celanda: tum propter scandalum; tum propter pronitatetn quae ex consuetudine accidere posset.

Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad sbcundum dicendum quod aliquis non debet de fa- f* cili aliquid recipere hoc modo. Si tamen recipiat, tenetur cx promissione hoc modo celare ac si in confessione haberet: quamvis sub sigillo confessionis non habeat.

ART. HI utrum son m sacerdos sigilli m CONFESSIONIS HABEAT

Ari. vtq.. j.

Ad tertium sic progrditih. Videtur quod non solum sacerdos sigillum confessionis habeat. Quia aliquando aliquis confitetur sacerdoti per interpretem, necessitate urgente. Sed interpres, ut \idetur, tenetur confessionem celare. Ergo etiam non-sacerdos aliquid sub sigillo confessionis habet.

•j. Praeteri s. aliquando aliquis In casu necessitatis po- <j test laico confiteri. Sed ille tenetur peccata celare: cum sibi dicantur sicut Deo. Ergo non solum sacerdos sigillum confessionis habet.

3. Praeieuka. aliquando aliquis sc sacerdotem lingit ut conscientiam alicuius exploret per hanc fraudem. Et ille 7» etiam, ut videtur, peccat si confessionem revelet. Ergo non solum sacerdos sigillum confessionis habet.

Sed contra rot quod solus sacerdos minister est huius sacramenti. Sed sigillum confessionis est annexum huic samcnio. Ergo solus sacerdos habet sigillum confessionis. ?i

. Prveterka, homo tenetur ea quae in confessione audit celare, si non scit ea ut homo, sed ut Deus. Sed solus sacerdos est minister Dei. Ergo t»olu·» sacerdos tenetur occultare.

Respondeo dickndum quod sigillum confessionis competit sacerdoti inquantum est minister huius sacramenti: quod nihil est aliud quum debitum confessionem celandi, sicut clavis est potestas absolvendi. Tamen, sicut aliquis qui non est sacerdos, in iliquo casu participat aliquid de actu clavis, dum confessionem audit propter necessitatem; ita etiam participat aliquid de actu sigilli confessionis, et tenetur celare; quamvis, proprie loquendo, sigillum confessionis non habear.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

AR T. IV. in Ht µ uK ucxntia confitkxtis possit SACERDOS PECCA IUM QUOD ItARKT SUD SIGILLO CONFESSIONIS, ALTERI PRODERE

Ad qi \ rt m «c procmditih. \idetur quod dc licentia conhtentis rmn possit sacerdos peccatum quod habe! >ub sigillo confessioni», alteri prodere. Quod enim non potent superior, non potest interior. Sed Papa non posset aliquem licentiarc quod peccatum quod habet in confessione. alien proderet. Ergo ncc ille qui confitetur potest ipsum licentiarc.

3. Prafthiq.v. illud quod est institutum propter bonum commune, non potest ex arbitrio unius mutari, bed ceUtio conicssioHK est instituta propter bonum totius Ecclesiae. ut ḱomine confidentius ad confessionem accedant. Ergo ille qui confitetur non potest licentiarc sacerdotem ad dicendum.

3, Pralferev, m possit licentiari sacerdos, videtur dan *pallium malitiae* malis sacerdotibus: quia possent prae- 'ira a;·, If tendere sibi licentiam datam, et sic impune peccarent. Quod est inconveniens. Et sic videtur quod non possit a conticente licentiari.

.|. Praeteri s, ille cui iste revelabit, non habebit peccatum hoc sub sigillo confessionis. Et sic poterit peccatum f» publican quod iarn deletum est. Quod est inconveniens. Ergo non potest licentiarc.

Sim contra, superior potest mittere peccatorem cum litteris ad inferiorem sacerdotem de voluntate ipsius. Ergo de voluntate confilentis potest sacerdos peccatum revelare »i alteri.

i. Praeterea. *qui potest aliquid facere per se, potest etiam per alterum facere.* Sed conticens potest peccatum suum quod fecit, per se alteri revelare. Ergo potest per sacerdotem facere.

Rbspondko dicendim quod duo sunt propter quae tenetur sacerdos peccatum occultare: pnmo. et principaliter, quia ipsa occultatio est de essentia sacramenti, inquantum scit illud ut Deus, cuius vicem gerit ad confessionem; alio modo, propter scandalum vitandum. Potest autem confitens π facere quod sacerdos illud quod sciebat ut Deus, sciat etiam ut homo: quod facit dum liccntiat eum ad dicendum. Et ideo, si dicat, non frangit sigillum confessionis. Tamen debet vitare scandalum dicendo: ne fractor sigilli praedicti reputetur.

Ad primim krqo dilendim quod Papa non potest liccntiarc sacerdotem ad dicendum, quia non potest facere quod illud sciat ut homo. Quod tamen facere potest ille qui confitetur.

An sRa/xDu.M ihcendim quod non tollitur illud quoJ est institutum propter bonum commune: quia sigillum confessionis non frangitur, quia dicitur quod alio modo scitur.

An tkrtiim dicendim quod ex hoc non datur aliqua impunitas molis sacerdotibus: quia imminet cis probatio. si accusantur, quod de licentia confilentis revelaverunt

Au qiartum dicendiu quod ille ad quem notitia peccati devenit mediante sacerdote de voluntate conlitcntis, participai in aliquo actu sacerdotis. Et ideo simile est dc eo ci de interprete: nisi forte peccator velit quod ille absolute sciat et libere.

AR Γ. V. i irum illin quod quis µ ii per confisionem KI EIIAM ALIO MODO, POSSIT ALILKI FKVEI.AKK

Ad qvlntim sic phocedhuil Videtur quod illud quod i ăqui scit per confessionem ct etiam alio modo, nullo modo possit alteri revelare. Non enim frangitur sigillum confessionis nisi dum peccatum quod scitur in confessione revelatur. Si ergo isle revelat peccatum quod in confessione audivit, qualitercumque alias sciat, sigillum confes- "• sionis frangere videtur.

2. Pκλκιβκελ, quicumque confessionem alicuius audit, ei obligatur ad hoc quad peccata ipdus non revelet. Sed si aliqui» promitteret alicui tenere privatum quod ei dicitur, quantumcumquc post sciret, deberet privatum tenere. •i Ergo quod quis in confessione audivit, quantumcumquc alias sciat, debet privatum haberi.

3. PftAiTTEMA, duorum quod est altero potentius trahit ad sc reliquum. Sed scientia qua scit peccatum ut Deus, est potentior ct dignior scientia qua scit peccatum ut homo. Ergo trahit ad te eam. Et ita non poterit revelarit secundum quod «cientia qua scit ut Deus, exigit.

q. Praktkrka, secretum confessionis institutum est ad vitandum scandalum, cl ne homines a confessionibus rctrahantur. Sed si aliquis posset dicere illud quod m con- * fossione audivit, etiam si aliter sciret, nihilominus scandalum sequeretur. Ergo nullo modo potest dicere.

Sed contra, nullus potest alium obligare ad quod non erat obligatus, nisi sil suus praelatus, qui obliget cum praecepto. Sed ille qui sciebat alicuius peccatum per vi- i sum, non erat obligatus ad celandum. Ergo ille qui ei confitetur, cum non sit praelatus suu«, non potest cum obligare ad celandum per hoc quod ei cantitetur.

2. Pkaktcrka, secundum hoc posset impediri iustilia Ecclesiae, si aliquis, ut evaderet sententiam excommunicationis quae m ipsum ferenda erat propter aliquod peccatum dc quo convictus ĕ confitetur ei qui sententiam ferre debet. Sed lusiuiae executio est in praecepto. Ergo non tenetur celare peccatum quod quis in confessione audivit, si alias ipsum scit.

Respondeo dicendum quod circa hoc est triplex opinio. Quidam · enim dicunt quod illud quod in confessione Gw|ff»lap.dr aliquis audivit, non potest aliquo modo dicere w sciat Brrt|Al.trccatt. alias, sive ante ave post. Quidam vero dicunt quod pu confessionem praecluditur sibi via ne possit aliquid dicere quod prius scivit: non autem quin possit dicere si post alio modo sciat.

Utraque autem opinio, dum nimium sigillo confessionis attribuit, praeiudictum veritati et justitiae servandae facit. Posset enim aliquis ad peccandum esse pronior si non umeret ab illo accusari cui confessus est, si coram illo peccatum iteraret. Similiter etiam multum iustitiac perire poterit si testimonium ferre aliquis non posset dc eo quod vidit, post confessionem de hoc factam. Nec obstat quod quidam dicunt, quod debet protestari se non tenere privatum hoc. Quia hoc non posset protestari nisi postquam peccatum esset sibi dictum. Et tunc quilibet sacerdos posset revelare peccatum, protestationem faciendo, si hoc ipsum ad revelandum liberum redderet.

El ideo alia opinio est, ct verior, quod illud quod homo alias scit, sive ante confessionem sive post, non tenetur celare quantum ad id quod scit ut homo: potest enim dicere, *Scio illud quia vidi·* Tenetur tamen celare illud inquantum scit ut Deu»: non enim potest hoc dicere. *Ego audiri hoc in confessione.* 'l'amen, propter scandalum vitandum, debet abstinere ne de hoc loquatur, nisi immineat necessitas.

Ad primum KX00 dicendum quod, quando aliquis dicit sc vidisse quod in confessione audivit, non revelat quod in confessione habet nisi per accidens. Sicut qui scit aliquid per auditum et visum, non revel.it quod vidit, per «e loquendo, si dicat sc audivisse: «cd per accidens, quia dicit auditum cui accidit visum esse. Et ideo talis sigillum *con*fossionis non frangit.

Ad secundi m dicendum quod non obligatur audient con-

fetsionem quod non revelet peccatum simpliciter: sed prout est in confessione auditum. Nullo enim casu dicere debet sc audivisse in confessione.

Ad totwm dicendi.ĥ quod hoc intelligendum est de duobus quae habent oppositionem. Sed scientia qua scit aliquis peccatum ut Deus, ct illa qua scit ut homo, non sunt opposita. Ideo ratio non procedit.

Ad vĭ'Λκπm dicendim quod non debet ita vitari peccatum cx una parte quod cx aha iustitia relinquatur: *veritas* enim *non est propter scandalum dimittenda* ·. Et ideo, quando imminet periculum iustitiac, non debet dimitti revelatio eius quod quis in confessione audivit, m aliter scit, propter scandalum: dum tamen scandalum, quantum m sc est, evitare nitatur.

• /X *Rff.* /er. iV Dtxnul.›.nt. m. '·«· ut· · Lm u. «en. 41.

QUAESTIO DUODECIMA

1)E SATISFACTIONE

Deinde considerandum cit dc satisfactione ·. De qua quatuor consideranda ?unt: primo, de cius quidditate; secundo, de ipsius possibilitate · ; tertia, dc eiusdem qualitate·; quarto, de ħi per quae homo Deo satisfacit ··. Circa primum quaeruntur tria.

•CLqa.1, IsuoL

Qu. ksh Qu ŭ Qa. 1».

Primo, utrum satisfactio sit vinus, vel actus virtutis.

Sccundo utrum sit actu» iuMitiac.

Tertio: utrum definitio satisfactionis quae in littera ponitur. convenienter assignetur.

ART. I t nu m «ATisrAcrin sn vwn·», vil actus vieti iis d pkimuii in. i*ro(editir. Videtur quud satisfactio non sit neque virtus, neque actus virtutis. Omnis entra vinutift actu» est meritorius. Sed satisfactio non est meritoria, ut videtur; quia mentum gratuitum est, sed satisfactio debitum attendit Ergo satisfactio non est actus virtutis.

3. Pι·λι ιεμελ. omnis ăctu virtutis est voluntarius. Sed aliquando fit alicui satisfactio dc aliquo eo invito: ut quando aliquis pro offensa in alterum commissa a indice punitur. Ergo satisfactio non est virtutis actus.

3. Praktskra. secundum Philosophum, VIII *Ethic·9, in virtute moris principale est electio.* Sed satisfactio non fit per electionem, sed respicit principaliter exteriora operi. Ergo non est virtutis actus.

Sed contra, satisfactio ad poenitentiam pertinet. Sed poenitentia est virtus. Ergo satisfactio est actus virtutis.

2. Praeterea, nullus actus operatur ad deletionem peccati nisi sil actus virtutis: quia *contrarium destruitur per suum contrarium* ". Sed per talisfactioncm peccatum totaliter annihilatur. Ergo satiMactio esi virtutis actus,

hb lUI apiH. IcCL« XM. x rw.

Respondeo dicendi m quod aliquis actus dicitur esse actus virtuti·, dupliciter. Uno modo, materialiter. Et sic quilibet actus qui malitiam nun habet implicitam, vel defectum debitae circumstantiae, actus virtutis dici potest, quia quolibet tali actu potest uti virtus in mura finem: sicut est imbulorc, loqui, et huiusmodi.

Alio modo dicitur actus aliquis esse actus virtutis formalitcr, quia in suo nomine tormam et rationem virtutis implicitam habet: sicut fortiter sustinere dicitur actus fortitudinis. Eormalc autem cuiuslibet virtutis murali» est ratio medii. Unde omnis actu» qui rationem medii importat, actus virtutis formaliter est. Et quia acqualita·. medium est. quod suo nomine satisfactio importat, non enim dicitur aliquid *satisfactum* nhi secundum proportionem aequalitatis ad aliquid; constat quod satisfactio etiam torm.i· liter est actus virtutis.

Ad i-himi m riigq dicendi·µ quod, quamvj» satisfacere in sc sit debitum, tamen, inquantum satisfaciens voluntate hoc opus excquitur, rationem gratuiti accipit c.v parte operantis: et sic operans *facit dc necessitate virtutem* Ex huc enim debitum diminuere habet mentum, quod necessitatem imponat, quae voluntati contrari.itur. Unde, si voluntas necessitati consentiat, non ratio meriti tolletur.

Ad »kclndim dicendim quod actu» virtutis non requirit voluntarium in eo qui patitur, sed in eo qui tacit: quid illius actus est. Et ideo, cum ille in quem iudex vindictam exercet, sc hnbeat ut patiens ad satisfactionem, non ut

agens; non oportet quod in eo voluntaria vit satisfactio, sed in iudicc faciente.

Ao TBMTit u mcr.siit u quod principale in virtute potest accipi dupliciter. Eno modo, principale in ipsa inquantum est virtus. Et sic c.i quae ad rationem pertinent, vel magis ei propinqua sunt, principaliora sunt in virtute. Et dc electio et interiore actus in virtute, inquantum virtus est, principaliore sunt.

Alio modo potest accipi principale in virtute inquantum est talis virtus. Et tic principalius in ipsa est cx quo determinationem recipit. Actus autem interiores in aliquibus virtutibus determinantur per exteriores: quia electio, quae est communis omnibus virtutibus. e\ hoc quod est electio talii actus, efficitur propna huius virtutis. Et sic actus exteriores in aliquibus virtutibus sunt principaliores. Et ita etiam est in satisfactione.

ART. II. utrum satisfactio srr acti* iustîtiak

Pan. IU. ^u. an. , qu. »c. art. r.

b «CCVNDI-M SIC PROCEDITUR. cipietur quod satisfactio non sit actus iustitiae. Quia satisfactio fit ad hoc quod reconcilietur ei quem offendit. Sed reconciliatio, cum sit aniaris, ad caritatem pertinet. Ergo atisfactio e t actus caritatis, et non iustitiae.

a. Pn ικτεηκλ, causae peccatorum in nobis sunt passione animae, quibus ad malum incitamur. Sed iustitia, secundum Philosophum ', non est circa passiones, sed circa operatione Cum ergo ad .atisfactiunem pertineat *peccatorum causas excidere,* ut in littera " dicitur, videtur quod non sit actus iustitiae.

• *Eiktc.* ib. V, cep.i,iui.-S.Th. i«t. i.

• IV ώ·ι. cap. */h· rc tf^uderi. CL* art. arg. i.

3. PRAi.fKiuiA, cavere in luturum non est actus iustitiae, sed magi prudentiae, cuius pars ponitur cautela. Sed hoc pertinet ad satisfactionem : quia ipsius est *suggestionibus peccatorum aditum non indulgere* ·. Ergo satisfactio nun est actus iustitiae.

• Cf. ibtJ.

Sin cosniv, nullo virtus attendit rationem debiti nisi iustitia. Sed satisfactio *honorem debitum Deo impendit:* ut Anselmu ait ·. Ergo satisfactio est netus iustitiae.

•Cur/Xw» lib. I, «p·

2. Pkakteeua. nulla virtus habe» rerum exteriorum adaequationem perficere nhi iustitia. Sed hoc fit per Mtisfactionem, qua constituitur aequalita emendae ad offensam praecedentem. Ergo satisfactio est iustitiae actus.

• Capp. ni. «v. · S.Tb lertjvbqq.

Rkspondeo dicendi m quod, secundum Philosophum, in V *Ethic,* medium iustitiae accipitur secundum adaequationem rei ad rem in proportionalitate aliqua. Unde, cum talem adacquationcm ipsum numen *satisfactionis* importet, quia hoc adverbium *satis* aequalitatem proportionis designat, constat quod satisfactio formaliter iustitiae actus est.

• lib. V. can. r, η. π. – S. Tit lect. x.

Sed iustitiae actus, secundum Philosophum est vel *sui ad alterum,* ut quando aliquis reddit alteri quod ei debet ; vel *alterius ad alterum,* sicut quando iudex facit iustitiam inter duos. Quando autem est actus iustitiae sui ad alterum, aequalitas in ipso faciente constituitur: quando autcin alterius ad alterum, aequalitas constituitur in iustum passo. Et quia *satisfactio* aequalitatem in ipso faciente exprimit, dicit actum iustitiae quae est sui ad alterum, proprie loquendo.

Sed sui ad alterum potest aliquis facere iustitiam vel in actionibus et passionibus, vel in rebus exterioribus: sicut et iniuna fit alteri vel subtrahendo res, vel per aliquam actionem laedendo. Et quia usus rerum exteriorum est dare, ideo actum iustitiae secundum quod aequalitatem in rebus exterioribus constituit, proprie dicit hoc quod est *reddere:* sed *satisfacere* manifeste aequalitatem in actionibus demonstrat, quamvis quandoque unum pro alio ponatur.

Et quia adacquatio non est nisi inaequalium, ideo satisfactio inaequalitatem actionum praesupponit, quae quidem offensam constituit: ct ideo habet respectum ad offensam praecedentem. Nulla autem pars iustitiae respicit offensam praecedentem nisi iustitia vindicativa. Quae aequalitatem constituit in eo qui iustum patitur, indifferenter, sive sit patiens idem quod agens, ut quando aliquis sibi ipsi poenam infert, sive non sii idem quod agens, ut quando index alium punit, ad utrumque vindicativa iustitia sc habente. Similiter ct poenitentia, quae aequalitatem tantum in faciente importat, quia ipsemet *poenam tenet* ut sic quodammodo poenitentia vindicativae iustitiae species sit.

btVfft fipt». .vx.· Inter Opy.

Et per hoc constat quod satisfactio, quae aequalitatem respectu offensae praecedentis m faciente importat, opus iustitiae est quantum ad illam partem quae poenitentia dicitur.

An i KiMi m ciu»o dicendum quod satisfactio, ul ex dictis patet, est quaedam iniuriac illatae recompensatio. Unde, sicut iniuria illata immediate ad inaequalitatem iustitiae pertingebat, ct per consequens ad inaequalitatem amicitiae oppositam; ita et satisfactio directe ad aequalitatem iustitiae perducit, et ad aequalitatem amicitiae cx consequenti. Et quin actus aliquis clicitivc ab illo habitu procedit ad cuius finem immediate ordinatur, imperative autem nb illo ad cuius finem ultimo tendit, ideo satisfactio clicitivc est a iustitia, sed imperative a caritate.

• lu cofpofc.

Ad seersnt. m dicendiη quod, quumvh iustitia sit prindpnlior circa operationes, tamen etiam ex consequenti est circa paotnncs, inquantum sunt operationum causae. Sed, sicut iustitia cohibet iram, ne alteri laesionem iniustc inferat; et concupiscentiam, nc ad alienum torum accedat; *tc citam satisfactio potest *peccatorum causas excidere.*

Ad ti hir m dii i·nui h quod quaelibet virtus moralis participat actus prudentiae, eo quod formalitcr ipsa complet in cis rationem virtutis · : cum secundum eam medium accipiatur in singuli virtutibus moralibus, ut patet per definitionem virtutis in II *Ethicorum* ·.

•Cf.An»t £/«c i.b.Vl.ctr.MK.-5. 1K tod. U. • (>p. <». c. »$; • IK kiL n».- *CI.* ti Vl. Op Xltl. *o.* 4; * Tt lut it

ART. III. ΓTMIM DEFINITIO «AΓB> ACTIONIS

rx i irriiR V ‹ onvfmfmr.ii ponatur au avuvstino

Aiι r iirriu iu inocEDinR. Videtur quod definitio satisfactionis in littera " inconvenienter ponatur ab Augustino ;* Dicit enim quod satisfactio est *peccatorum causas excidere et eorum suppestionibus aditum non induigere,* <Lmsa enim actualis peccati tomes est. Sed in hac vita non possumus fomitem excidere. Ergo satisfactio non est *peccatorum causas excidere.*

• IV' Setf. 4 0. »r, ajt *Hurt·* (af.mr,·! ti · wieopr am.

2. Pmaeikiœ v. causa peccati est fortior quam pcccutum. Sed homo per sc non potest peccatum excidere. Ergo multo minus causas peccati. Et sic idem quod prius.

3. Praeterea, satisfactio, cum sit pars poenitentiae, praeteritum respicit, non futurum. Sed *non indulgcrc aditum suggestionibus peccatorum* respicit futurum. Ergo non debet poni in definitione satisfactionis.

4. Ib vi t im v, satisfactio dicitur respectu offensae praeteritae. Sed de offensa praecedenti nulla fit mentio. Ergo inconvenienter assignatur definitio satisfactionis.

5. Praeierea, Anseltnus ponit aliam definitionem, in Libro *Cur Deus homo* ·, scilicet: *Satisfactio est honorem debitum Deo impendere.* In qua nulla fit mentio horum quae Augustinus hic ponit. Ergo altera carum videtur esse incompetens.

fi. Phaeterra, honorem debitum Deo potest innocens impendere. Sed satisfacere non competit innocenti. Ergo definitio Anschni est male assignata.

Respondeo dicendi m quod iustitia non ad hoc tantum tendit ul inaequalitatem praecedentem auferat puniendo culpam praetentam, sed ut in futurum aequalitatem custodiat: quia, secundum Philosophum, in Π *Efhic. ;* *poenae medicinae sunt.* I nde et satisfactio, quae est iustitiae actus poenam inferentis, est medicina curans peccata praeterita ct praeservans a futuris. Et ideo, quando homo homini satisfacit, ct praeterita récompensât et dc futuri cavet.

Et secundum hoc, dupliciter potest satisfactio definiri. I no modo, respectu culpae praeteritae, quam rccompcnsando curat. El sic dicitur quod satisfactio est *illatae iniuriac recompensatio secundum iustitiae aequalitatem* ·. Et in idem videtur redire definitio Ansclmi, qui dicit quod satisfacere est *honorem debitum Deo impendere* ', ut consideretur debitum ratione culpae commissae.

Alio modo potest definiri secundum quod praesenat a culpa futura. Et sic definit cam hic Augustinus ·. Praeservatio autem a morbo corporali lit per ablationem cau-

sarum quibus morbus consequi potest: cis enim ablttis, non potest morbus sequi. Scd in morbo ℘intu.di non est ita: quia liberum arbitrium non cogitur, unde, causis praecedentibus, potest vitari, quamvis difficulter; causis Amotis, potest incurri. Et ideo in satisfactionis definitione duo ponit: scilicet abscisionem causarum, quantum ad primum·, ct renitentiam liberi arbitrii ad ipsum peccatum, quantum ad secundum.

Ad irdilm nano mi< kxdum quod accipiendae sunt causae proximae peccati actualis: quae dicuntur duo. scilicet libido ex consuetudine vel netu peccati relicta, et aliquae reliquiae peccati praeteriti; ct exteriores occasione· ad peccandum, ut locus, societas mala, ct huiusmodi. Et tales causae in hac vita per satisfactionem tolluntur: quamvis fomes, qui est causa remota peccati actuali·», non tollatur totaliter in hac vita per satisfactionem, etsi debilitetur.

Ad srœnih m dicandum quod, quia causa mill vel privationis. eo modo quo causam habet, non est nisi bonum defident; bonum autem facilius tollitur quam constituatur- ideo facilius est causas privationis ct mali abscindere quam ipsum malum removere, quod non removetur nisi per constructionem boni. Quod patet in caecitate et causis eiu<, – Et tamen causae peccati praedictae non sunt sufficientes causae, cum cx cis non dc necessitate sequatur peccatum: sed sunt occasione» quaedam. - Ncc iterum »ɪ-l tisfactio sine Dei auxilio fit; quia sine cahnite cite non potest, ut dicetur ·.

• Qu. ℘ı ·TT·>·

An truth m mcKSDUM quod, quamvis poenitentia cx prima sui intentione rcspiciat praeteritum, tamen etiam ex consequenti luturum respicit, inquantum ℭ medicina »« ℘raeservans Et sic etiam satisfactio.

At» avAHiuu nicpxDiu quod Augustinus delinit satisfactionem secundum quod lit Deo: cui secundum rei veritatem nihil subtrahi potest, quamvis peccator, quantum in sc est, aliquid <ubtrab.il. Et ideo in satisfactione tah principalius requiritur emendatio tn futurum quam recompensatio praetentorum, b.t propter hoc cx parte ista Augustinus definivit satisfactionem.

Nihilominus tamen cx cautela futurorum cognosci potest recompensatio praeteritorum, quoe fit circa eadem converso modo. In praeterita enim respicientes causas peccatorum propter peccata detestamur, a peccatis incipientes detestationi· motum. <cd in cautela a causis incipimus, ut, causis subtractis, facilius peccata vitemus.

Ad quistim du rxdiu quod non est inconveniens quod de eodem dentur diversae assignationes secundum diversa quae in ipso inveniuntur. Et sic est in proposito, ut ex dictis · patet.

• In £©<F->r».

Ad sextum DtCKXDUM quod intelhgitur debitum quod debemus Deo ratione culpae commissae: quia debitum poenitentia respicit, ut prius · dictum est.

• Art. 3, χηρ ♦ M cv»t.

QUAESTIO DECIMATERTIA

DE POSSIBILITATE SATISFACTIONIS

•Cf t. u». I' · IroJ.

Dixb« considerandum est de possibilitate satisfactionis Circa quod duo quaeruntur.
Primo: utrum homo possit Deo satisfacere.
Secundo: utrum aliquis pro alio satisfacere possit.

ART. I. trniUM homo possit deo satbfacxjik

Part. 111. qu. ». trt. 3. ad 3. qu. LKuv. «ft, ; ad j.

•QCin,act. j, ».

Ai» ρκιμγμ sto ℋtocsDnt?! Videtur quod homo non possit Deo satisfacere. Satisfactio enim debet aequari offensae, ut cx dictis patet. Scd offensa in Deuni commissa est infinita: quia quantitatem recipit ab eo in quem committitur; cum plus offendat qui principem percutit quam alium quemquam. Cum ergo actio hominis non possit esxc infinita, videtur quod humo Deo satisfacere non possit.

2. PttABiKUKA, servus, quia totum quod habet domini est. non pote t aliquid domino recompensare. Sed *nos wnn Dei sumus* ·, quidquid boni habemus ab ipso habentes. Cum ergo satisfactio sit recompensatio offensae praeteritae. videtur quod Deo satisfacere non possumus.

3. Phaktkrka, ille cuius totum quod habet non sufficit ad unum debitum exsolvendum, non potest pro alio debito satisfacere. Sed quidquid homo est et potest ct habet. non sufficit ad solvendum debitum pro beneficio conditionis: unde Isaiac xi. * dicitur quod *ligna Libani non* * v.n, ‹6 *sufficient ad holocaustum.* Ergo nullo modo potest satisfactio esse pro debito offensae commissae.

|. PmArrant \. homo totuin tempos suum debet in Dei •cn itium expendere. Scd tempus amissum non potest rcicuperari: propter quod est grans inclura temporis, ut Seneca dicit ·. Ergo non potest homo recompensationem * p‘ Deo facere. El sic idem quod prius.

5. Pralikhka. peccatum actuale morule est gravius quam originale. Sed pro originali nemo potuit satisfacere i nisi Deus et homo. Ergo neque pro actuali.

Sr© contha, licut Hieronymus dicit ·: *Qui dicit Deum aliquid impossibile homini praecepisse, anathema sit.* Scd satulncno est ›n praecepto. Luc. ni : *racite atgnos fructus poenitentiae.* Ergo possibile est Deo satisfacere.

ⅈ⅋⅋ 7⁄
⅋. · Ömk ⅋

2. Pπακτκακα, Deu· est magis misericors quam aliquis homo. Sed homini esi posdbile Adtisfaccrc. Ergo ct Deo.

3. Phaktkxx s. debiln satisfactio est cum poena culpae aequatur: quia *iustitia est idem quod contra-passum, ut lythagorici dixerunt* ‘ Scd contingit aequalem poenam assumere delectationi quae fuit in peccando. Ergo contfrigit Deo satisfacere.

· ££γ· s. τκ mi.

HwoKtfSO uodïdi x quod homo Dcn debitor efficitur, uno modo, ratione beneficii accepti; alto modo, ratione peccati commissi. Et sicut gratiarum actio, \d latna, vel si quid cm huiusmodi, re»picit debitum accepti beneficii; ita satisfactio respicit debitum peccati commissi.

/n his autem *honoribus qui sunt ad parentes et deos,* etiam secundum Philosophum , impossibile est aequivalens reddere secundum quantitatem, scd sufficit quod homo reddat quod potest: quia amicitia non exigit acquivalens niai secundum quod posdbtle est. Et hoc etiam ot aequale aliqualiter, scilicet *secundum proportionalitatem* ⅋: quia, sicut sc habet hoc quod Deo est debitum ad ipsum Deum, ila hoc quod iste potest reddere ad cum. Et sic aliquo modo forma iustitiae con«x:r>a(ur.

•D.wc's vm,

• α. ικ 1|›. v, P m. - x. T›. •«t. π, ».

Et similiter est cx parte satisfactionis. L ndc non potest homo Deo sntb facere m ly .qt/fa aequalitatem quantitatis imponet: contingit autem si importet aequalitatem proportionis. ut dictum est. Et hoc, sicut sufficit ad rationem iustitiae, ita sufficit ad rationem satisfactionis.

Ad humum κἀβο dickndvm quod, sicut offensa habuit quandam infinitatem ex infinitate divinae maiestatis, ita satisfactio accipit quandam infinitatem cx infinitate divinae misericordiae, prout est gratia informata, per quam acceptum redditur quod homo reddere potest.

Quidam · tamen dicunt quod habet infinitatem c.x parte aversionis, ct sic gratis dimittitur: scd cx parte conversionis linita est. ct sic pro ea satisfieri potest. – Scd hoc nihil est. Quia satisfactio non respondet peccato nisi secundum n quod est offensa Det: quod non habet cx parte conversionis, sed solum cx parte aversionis.

• RuK « R. Via.

c< *aob..* ctp. »».- Ci. K IV ArsC, CUL 1«. p. i» <n. cate..

Alii * vero dicunt quoti etiam quantum ad aversionem pro peccato satisfieri potot, virtute menti Christi. quod quodammodo infinitum fuit. Et hoc in idem redit quod 60 prius dictum est: quia per fidem Mediatoris gratia datu est credentibus. Si tamen alio modo gratiam daret, sufficeret satisfactio per modum praedictum.

• IUteat. >k«·. P. IV, qo. axi». OL », IBΓOPP. «J ftSKI.

Ad sbcunim m »i< hxnuM quod homo, qui *ad imaginem Dei factus ext* ", aliquid ℋbertati participat, inquantum est dominus suorum actuum per liberum arbitrium. Et ideo ex hoc quod per liberum arbitrium agit. Deo satisfacere potest: quia, quamvis Dei sit prout a Deo est sibi concessum, libere tamen traditum est. ut cius dominus sil. Quod servo non competit.

• Grw. C*r- 1.-K.

\ι» 1KHΓΙΓM ohi:xni M quod ratio illa concludit quod Deo aequis alens satisfactio fieri non ρονφ: non autem quod non possit sibi sufficiens fieri. Quamvis enim posse suum totum homo debeat, non tamen ab eo exigitur dc necessitate ut totum quod povil faciat: quii hoc esi ct :i impossibile secundum datum praesenti» vitae, ut totum

posse suum in aliquid unum expendat; cum oporteat circa multa este sollicitum. Sed est quaedam mensura homini adhibita quae ab eo requiritur, scilicet impletio mandatorum Dei: et super ea potest aliquid erogare ul satisfaciat.

\i» ui Aim »l nicKShi M quod, quamvis homo non possit r tempus praeteritum recuperare, potest tamen in futuro rcompensare illud quod in praetento facere debuisset: quia non debuit» debito praecepit, totum quod potuit, ut dictum est ".

• Ad J- An o ιiχii/μ dicendum quod originale peccatum, etsi le minus habeat dc ratione peccati quam actuale, tamen est gratius malum, quia est ipsius humanae naturae infectio. Et ideo per unius hominis puri satisfactionem expiari non potuit, sicut actuale.

ART. II. UTRUM 1'OCSAM SATISFACIOIUAM PO55II VM S IRO AI.IO KXI LtHE

Part. III. qu. attui. art. 2. ad 1; Ili CmA *Gmh,* c;p txmi; IV, cap. ι.τ, η, iα; *(H \rrit.,* qu. xit. irt. 7.

An secundum sic pKocvniTi n. Videtur quod poenam satisfactoriarn non possit unus pro alio explere. Quia ad satisfactionem meriturn requiritur. Sed unus pm alter• non potest mereri vd demereri: curn sit scriptum *: *ted· dvs lu unicuique secundum opera sua* Ergo unus pro ilio non potest satisfacere.

j. Praeikrei. satisfactio contra contritionem et confessionem dividitur. Sed unus pro alio non potest conteri aut confiteri. Ergo ncc satisfacere.

3. Praeterea, unus pro alio orando etiam sibi meretur. Si ergo aliquis pro alio satisfacere potest, satisfaciendo pro i· alio pro se satisfacit. Et ita ab co qui pro altero satisfacit, non exigitur alia satisfactio pro peccatis propriis.

4. pRArri REA, si unus pro alio satisfacere potest, ergo ex quo unus sibi suscipit debitum poenae, alius statim a debito liberatur. Ergo, si moriatur postquam iota poena 11 debita ab alio suscepta est. statim evolabit. Vel, si adhuc puniatur, duplex poena reddetur pro eodem peccato: scilicet illius qui satisfacere incipit, et illius qui punitur in purgatorio.

• Vtf»· 2. S«D contra, *Galat.* vi * dicitur: *Aller alterius onera portate.* Ergo videtur quod unus po>«tt onu> poenitentiae impositae pro alio suscipere.

3. Praeterea, caritas magis potest apud Deum quam apud homines. Sed unus potest apud homines pro alterius amore debitum cius solvere. Ergo multo fortius hoc m n divino iudicio fieri potest.

Responded dicendum quod poena satisfactoria est ad duo: scilicet ad solutionem debiti; ct ad medicinam pro peccato vitando. Inquantum ergo est ad remedium sequentis peccati, sic satisfactio unius non prodest alteri, quia cx 1« iciunio unius caro alterius non domatur, nec ex actibus unius alius bene agere consues it: nisi secundum accidens, inquantum aliquis per bona opera potest alteri mereri augmentum gratiae, quae cfficadssimum remedium est ad vitandum peccatum. Sed hoc est per modum meriti magis n quam per modum satisfactionis.

Sed quantum ad solutionem debiti, unus potest pro alio satisfacere: dummodo sit in caritate, ut opera cius satisfactoria esse possint.

Ncc oportet quod maior poena imponatur ei qui pro <0 altero satisfacit quam principali imponeretur: ut quidam · dicunt, hac ratione moti, quia poena propria magis satisfacit quam aliena. Quia poena habet vim satisfaciendi maxime ratione caritatis, qua homo ipsam sustinet. Et quia maior caritas apparet in hoc quod aliqui·» pro altero satisfacit quam si ipse satisfaceret, ideo minor poena requiritur in eo qui pro alio satisfacit quam in principali requireretur. Unde dicitur in *Vitis Patrum* * quod propter caritatem unius qui, alterius fratris caritate ductus, poenitentiam fecit pro peccato quod non commiserat, alteri pec- r» catum quod commiserat, dimissum est.

• Ihkr>«. p. IV, quni », <n. 2: a. Boner. IV &■/., diet. xx. p. B, qu. t.

• Lib. V. Ib«L v. n. 27.

Ncc exigitur etiam, quantum ad absolutionem debiti. quod ille pro quo fit satisfactio, sit impotens ad satisfaciendum. Quia, etiam si esset potens, alio satisfaciente pro ipso, ipse a debito immunis esset. – Sed hoc requiritur in- 71 quantum poena satisfactory est in remedium. Inde non est permittendum quod aliquis pro alio poenitentiam agat, nisi defectus aliquis appareat in pocnitente: vel corporalis, per quem lit impotens ad sustinendum; vd spiritualis. per quem non sit promptus ad portandum poenam.

Aη prinum rrgo nniknd um quod praemium essentiale redditur secundum dispositionem hominis: quia secundum capacitatem videntium erit plenitudo visionis divinae. Et ideo, sicut unus non disponitur per actum alterius, ita unus alteri non meretur praemium essentiale: nisi meritum cius habeat efficaciam infinitam. sicut Christi, cuius merito solo pueri per baptismum ad vitam aeternam perveniunt. Sed poena temporalis pro peccato debita post culpae remissionem non taxatur secundum dispositionem cius cui debetur: quia quandoque ille qui est melior, habet maioris poenae reatum. Et ideo quantum ad poenae remissionem, unus niteri potest mereri; ct actus unius efficitur alterius, caritate mediante,per quam *omnes unum sumus in Christo* •SJGaixI. ap. ut.

An secundi:m dicendum quod contritio ordinatur contra « culpam, quae ad dispositionem bonitatis vel malitiae hominis pertinet. Et ideo per contritionem unius alius a culpa non liberatur. – Similiter per confessionem homo ĉ sacramenti·» Ecclesiae subiicit. Non autem potest unus sacramentum pro alio accipere · quia in sacramento gratia <uscipienti datur, non alii. – Et ideo non «t rimilis ratio de satisfactione, contritione et confessione.

Ad ter hum ιφιμ »πι qund in solutione debiti attenditur quantitas poenae: sed in merito attenditur radix caritatis. Et idea ille qui cx caritate pro alio meretur, saltem merito congrui, etiam sibi magis meretur. Non nutem qui pro alio satisfacit, pro se satisfacit: quin illa quantitas poenae non sufficit td utrumque peccatum. Tamen sibi meretur maius quam -it dimissio poenae, scilicet vitam aeternam.

Aη oiMKΠ.M dicendum quod, si ipsemet ad aliquam poenam se obligasset, non prius a debito esset immunis quam si cam solvisset. Et ideo poenam ipse patietur, quandiu ille satisfactionem pro eo fecerit Quam si non fecerit, tunc uterque est debitor illius poenae, unus pro commisso, alius pro omisso. Et ita non sequitur quod peccatum unum his puniatur.

QUAESTIO DECIMAQUARTA

DE QI; XI.ITATE SATISFACTIONIS

•V

Deindk considerandum est de qualitate satisfactionis ·. Et circa hoc quaeruntur quinque. - Cl q tu. htrod.

Primo: utrum homo possit de uno peccato sine alio satisfacere.

Secundo: utrum ille qui de omnibus peccatis prius contritus fuit ct postea in peccatum incidit. de aliis peccatis, quae sibi per contritionem fuerunt dimissa, satisfacere possit extra caritatem existens.

Tertio: utrum homo postquam caritatem habuit valere sibi incipiat satisfactio praecedens. • V

Quarto: utrum opera extra caritatem facta sint alicuius boni meritoria. • Vt

Quinto: utrum opera praedicta valeant ad poenae infernalis mitigationem.

ART. 1. trim m homo possit de vno pecca io SINK AI.IO SATISFACERK

Pan. 111. qo. exetvi, an. j.

Ad primim su pROCKDiTi r. Videtur quod homo possit dc uno peccato sine alio satisfacere. Eorum enim quac non habent connexionem ad invicem, unum potest auferri sine alio. Sed peccata non habent ad invicem connexionem: alias qui haberet unum haberet omnia. Ergo unum potest expiari «ne alio per satisfactionem.

2. PiunTKRrA, Deus est magis misericors quam homo. Sed homo recipit unius debiti solutionem sine alio. Ergo et Deus satisfactionem unius peccati sine alio.

3. Phakierf.a, *satisfactio,* ut in littera · dicitur, *est peccatorum causas excidere, ncc suggestionibus aditum indulgere.* Sed contingit hoc dc uno peccato sine alio: ut

• |V.Vr«f,ic. »v. Casv *Hurt* · (X qu. xti, 3. Vf. i.

«cilicct luxuriam refrenet et avaritiae Insistat. Ergo de uno peccato potest fieri satisfactio sine alio.

• Ver» 4. V

Sei» contra, Isuinc lvhi ·, iciuniurn corum qui *ad contentiones ct litex ieiunabant,* Deo acceptum non erat. licet iciuniurn ait satisfactionis opus. Sed non potest fieri satisfactio nisi per opus Deo acceptum. Ergo non potest qui habet aliquod peccatum, Deo satisfacere.

2. Prartkrka, satisfactio est medicina curans peccata praeterita ct praeservans a futuris, ut dictum est.* Sed peccata non possunt sine gratia curari. Ergo, cum quod·

• Qu. »m. >■'

libet peccatum gratiam auferat, non potest dc uno peccato sine «dio fieri satisfactio.

Respondeo ni<endcm quod quidam dixerunt quod potest de uno peccato satisfieri sine alio: ut Magister in littera · dicit. – Sed hoc non potest esse. Cum enim per

• iv ß,ς tlJ
ja cap. u

fc,

lutisfhctioncm tolli debeat olfensa praecedens, oportet quod talis sit modus satisfactionis qui competat ad tollendum offensam. Offensae autem ablatio est amicitiae restitutio. Et ideo, si aliquid sit quod amicitiae restitutionem impediat. etiam apud homines satisfactio esse non potest. (Sum ergo quodiibet peccatum amicitiam caritatis impediat, quae est hominis ad Deum, impossibile est quod homo dc uno peccato satisfaciat alio retento: sicut nec homini satisfaceret qui pro alapa sibi data ei se prosterneret ct aliam simul daret.

An miMi M epiro dicendi u quod, quia peccata non habent connexionem ad invicem in aliquo uno, unum potest quis incurrere «ne alio. Sed unum et idem est secundum quod omnia peccata remittuntur. Et ideo remissiones diversorum peccatorum connexae sunt. Et ideo dc uno «ne i• alio satisfieri non potest.

Ad secindim dicendum quod in obligatione debiti non est nisi inaequalitas iustitiac opposita, quia unus rem alienus habet. Et ideo ad restitutionem non exigitur nisi quod restituatur aequalitas iustitiac. Quod quidem potest l fieri dc uno debito et non dc alio. – Sed ubi est offensa, ibi est inaequalitas non tantum iustitiac opposita, sed etiam amicitiae. Et ideo ad hoc quod per satisfactionem offensa tollatur, non xoluin oportet quod aequalitas iustitiac restituatur per recompensationem aequalis poenae, sed etiam 4 quod restituatur amicitiae aequalitas. Quod non potest fieri dum nliquid est quod amicitiam impediat.

•Marjzjibxxv. cap. H. ia v<c «r- ⅜·

Λd tbutium DicKKbtm quod *unum peccatum suo pontjere itj aliud trahit,* ut Gregorius dicit Ideo qui unum † peccatum retinet, non sufficienter causas alterius peccati «i excidit.

ART. II, t iiifM aliquis **ur** pbccatis pkhs liminis SITISFACILME I'OSSH F.XTRA OAIIΠAΠIM BXISTEM

IV Xrw/, «lli». ⅴ». qa. i »rt. ·. ed J.

Au sKccMH.M sic moGCinrn. Videtur quod qui de omnibus peccatis contritus fuit prius, ct postea in peccatum incidit, dc aliis peccatis, quae sibi per contritionem dimissa fuerunt, satisfacere possit extra caritatem existent. Dixit enim Daniel X'.ibuchodonosor, Dan. iv : *Peccata tua .t eleemosynis redime.* Sed ipse adhuc peccator erat: quod 5CqUcns poena demonstrat . Ergo potest in peccato exisiens satisfacere.

• Ven. «.

- Ver». >3 »qq.

2. Pηακγεηεα, *nemo scit utrum sit dignus odio vel amore, Eccle.* ix ·. Si ergo non possit fieri satisfactio nisi * ab eo qui est in caritate, nullus sciret se satisfacere. Et hoc est inconveniens.

3. Praeikiu:\, cx intentione quum homo habet in prin- cipio actus, totus actus informatur. Sed poenitens. quando poenitentiam inchoavit, in caritate crat. Ergo tota satisfa- *i ctio sequens cx illa caritate intentionem informante efficaciam habebit.

4. Phakiekka, satisfactio consistit in quadam adaequaliane poenae ad culpam. Sed talis adacquatio poenae potest etiam fieri in eo qui caritatem non habet. Ergo, etc. τ◊

Sid contra, *Proverb,* x · : *L'niversa delicta operit caritas.* Sed satisfactionis est delere delicta. Ergo sine caritate non habet sumn virtutem.

2. Praeihhi:a, praecipuum opus in satisfaciendo vst clcemosyna. Sed deomosyna extra caritatem facta non valet:: i ut patet I Cor. xin · : Si *distribuero in cibos pauperum,* cie. · Ver». > Ergo ncc satisfactio aliqua eut»

Respondeo hicsNitvM quod quidam dixerunt quod. postquam omnia peccata per praecedentem contritionem remissa ⅆnt, m aliqui» ante satisfactionem peractam in peccatum decidat, et in peccato existent satisfaciat, quod satisfactio tnhs ei valeat, ita quod, si in peccata illo moreretur. in inferno dc illis peccatis non puniretur.

Sed hoc non potest esse. Quia in satisfactione oportet quod, etiam amicitia restituta, iustitiac aequalitas ⅆestitua tur, cuius contrarium amicitiam tollit, ut Philosophus, in IX *Ethic.* * dicit. Aequalitas autem m satisfactione ad Deum non est secundum aequisa'lcnⅆiam. sed magis secundum acceptationem ipMus. Et ideo oportet quod. ⅆt tam offensa sit dimisoi per praecedentem contritionem, quod opera s.vlisfactoria sint Deo accepta. Quod dnt eis caritas. El ideo •me cantate opera facta non sunt sabstactoria.

ⅆΩ ia is 4· K Th. I«rt. ». - ctiu,cjj. ⅆ'ii44

At» t-nnurM kroo hidxnvu quod consilium Daniel in· tdligitur quod a peccato cessaret, et pocniteret. et ite per clcemo5\nas satisfaceret.

An 5EC1.XHVM oK.avm m quod, sicut homo nescit pro certo utrum caritatem habuent tn satisfaciendo vel habeat, ita etiam nescit pro certo utrum plene satisfecerit. Et ideo dicitur *Eccli.* v ' : *J)e propitiatu precatorum noli esse sine* · ver» s *•t metu* Xce tamen exigitur quod propter hunc metum homo Mtisfaclioncm expletam Iteret, si conscientiam peccati mortalis non habet. Quamvis enim pocnim non expiet per huiusmodi satisfactionem, tamen non incumt reatum omissionis cx Miuiictiune neglecta: ricul nec ille qui accedit ad Eucharistiam sine conscientia peccati mortali» cui sub· i.icct. reatum indignae ⅆumptioni incurrit.

\r» 'iumtii-m dkkndim quod intentio illa interrupta est per peccatum ecquem. Et ideo non dat vim aliquam operibus post peccatum facti».

Λι> uvarum bicHMRM quod non potent fieri adaequabo sufficiens ncc secundum divinam acceptationem, nec ■ccundum acquivalentiam. Et ideo ratio illa non sequitur.

ART. IB. t m m, rosToi **ut** homo caritukm haucrmit, vAiiiKX igctPtAT satisfactio iRAuarnExs

('«n. III. qu tiiv», fcrt. », aJ ».

Au tertum su i-xocKuirLM. Videtur quod, postquam homo caritatem habuent. valere incipiat satisfactio praccedens. Super illud *Levit,* xxv ⅜ 5Î *attenuatus fuerit* · v«x »‹ *frater tuus* etc., dicit Glossa ' quod *fructus bonae conversionis debet computari ex eo tempore quo peccavit.* Sed non computaremur nisi aliquam efficaciam acciperent ex caritate «equenti Ergo post caritatem recuperatam valere incipiunt. • iB/tfUS.

»« 2. pRArrxRBA. sicut efficacia satisfactionis impeditur per peccatum, ita efficacia baptismi impeditur per fictionem. Sed baptismus incipit valere recedente fictione. Ergo satisfactio recedente peccato.

3. Pramtrhfa, « alicui pro peccatis commissis iniuncta fuerint multa iciuniu, et in peccatum cadens ea perfecerit, non imungitur, cum iterum confiteatur» ut iviunia illa iteret Iniungerctur autem ei i per ea satisfactio non impleretur. Ergo per poenitentiam sequentem opera praecedentia satisfaciendi efficaciam accipiunt.

Sei» contra, opera extra caritatem lacta ideo non erant safufactorin quia fuerunt mortua ⅜ Sed per poenitentiam • Pati. 111. t itxu. ⅆt 6. non vivificantur. Ergo ncc incipiunt esae sadsfactoria.

2. Pkakterka, caritas non informat actum nisi qui ab ipsa aliqualiter procedit. Sed opera non possunt esse Deo acceptu, ac per hoc nec satufactoria, nisi sint caritote informata. Ergo, cum opera facta extra caritatem nullo modo cx caritate processerint, vel dc cetero procedere possint, nullo mada poterunt in satisfactionem computari.

Rluonoku diifairm quod quidam * dixerunt quod opera in caritate hieta, quae viva dicuntur, sunt mciitona vitae aeternae, el itisfactoria respectu poenae dimittendae; ct quod per caritatem sequentem opera extra caritatem lacu vivificantur quantum nd hoc quod sunt satixfactoria» sed non quantum ad hoc quod sunt meritoria \itac aeternae, Sed hoc non potest esse. Quia utrumque habent ex

• Cf. Mm., IV Λ»/., ala x». «rp. jLm K» M, vllo. »4». IV 4|ü. »<,P. ⅆ, ttflfc. q». iv.

éadem ratione opera ex cantate facta, scilicet ex hoc quod sum !)co grata. I nde, sicut caritas adveniens non potest ca gratificare quantum ad unum, ita nec quantum ad nliud.

Ad primi m i.moo dicendi m quod non debet intelligi quod fructus computetur a tempore quo primo in peccato fuit : sed a tempore in quo peccare cessavit, quo scilicet ultimo in peccato fuit.

Vel intclhgitur quando statim post peccatum contritus fuit, et fecit multa bona antequam confiteretur.

Vel dicendum quod, quanto est maior contritio, tanto magis diminuit dc poena; ct quanto aliquis plura bona facit in peccato existent, magis se ad gratiam contritionis disponit ; et ideo probabile est quod minoris poenae sit debitor. Et propter hoc deberet a sacerdote discrete computari, ut ei minorem poenam iniungat, inquantum invenit cum melius dispositum.

An sbci;xim m iucendim quod baptismus imprimit characterem in anima, non autem satisfactio. Et ideo adveniens cantas, quae fictionem tollit et peccatum, facit quod baptismus effectum suum habeat ; non autem facit hoc dc satisfactione. – Et praeterea baptismus ex ipso opere operato iu»tificat, quod non est hominis, sed Dei. Et ideo non eodem modo mortificatur sicut ct satisfactio, quae est opus hominis.

Ar> tertium dicendum quod aliquae satisfactiones sunt cx quibus manet aliquis ĕffectu in satisfacientibus etiam pnstquam actus satisfactionis transit : sicut cx ieiunio manet corpons debilitatio, cx eleemosynarum largitione substantiae diminutio, et sic dc similibus. Et tales satisfactiones in peccatis factae non oportet quod iterentur : quia quantum ad hoc quod de cis manet, per poenitentiam Deo acceptae sunt. Satisfactiones autem quae non relinquunt aliquem effectum in satisfaciente postquam actus transit, oportet quod nerentur; sicut est de oratinne ct similibus. Actu autem interior, quia totaliter transit, nullo modo vivificatur, sed oportet quod iteretur.

ART. I\. t TRI M OTERA EXTRA CARnAГEM FACTA SIM AI.HXtVb BONI MERITORIA, SALTEM TEMPORALIS

I in. lit. qu. mm, ari. 6. ad jj II *Seni.,* 4)»u ₭n, art. 4; *Qj. DitFF'·* * &> · Φ ". ■«· 9» *'tr* qa. n. »rt 5. ad 7.

Ad quartum sic FRoccnrn h. À'Idetur quod opera extra caritatem facta sint alicuius boni meritoria, saltem temporalis. Quia sicut ic habet poena ad malum actum, ita se habet praemium ad bonum. Sed nullum malum factum apud Deum, *iustum iudican* ,* est impunitum. Ergo nec aliquod bonum irremuneratum. Et sic per illud bonum aliquid meretur.

•IIArfnic.cep π. vert. S.

2. Praktrhea, merces non datur nisi merito. Sed operibus extra caritatem factis merces datur: ut dicitur. Matth. vi * de illis qui propter gloriam humanam opera bona faciunt, quod *receperunt mercedem suam.* Ergo illa fuerunt alicuius boni meritoria.

• Vert. 3. $. <6.

3. pRArnntKA, duo existentcs in peccato quorum unus multa bona facit ex genere et circumstantia, alius autem nulla, non aequaliter propinque se habent ad accipiendum bona a Deo: alias non esset ci consulendum ut aliquid boni faceret. Sed qui magis appropinquat Deo. magis de bonis cius percipit. Ergo iste per opera bona quae facit, aliquid .l Deo meretur.

Srd contra est quod Augustinus dicit, quod *peccator non est dignus pane quo vescitur,* Ergo non potest aliquid a Deo mereri.

2. Pκλκγκιεελ, qui nihil est, non potest aliquid mereri. Sed peccator, non habens caritatem, *nihil est* secundum esse spirituale : ut patet I *Cor.* xm ·. Ergo non potest aliquid mereri.

• Vert. 3.

Respondeo dîgf.ndum quod meritum proprie dicitur actio qua efficitur ut ei qui agit sit iustum aliquid dari. Sed iustitia dupliciter dicitur. Uno modo, proprie: quae scilicet respicit debitum ex parte recipientis. Alio modo, quasi simihtudinanc. quae respicit debitum cx parte dantis: aliquid enim decet dantem dare quod tamen non habet recipiens debitum recipiendi. Et sic iustitia dicitur *decentia divinae bonitatis:* sicut Anteimus dicit * quod *Deus iustus est cum peccatoribus parcit, quia eum decet.* Et secundum hoc, etiam tncritum dupliciter dicitur. Vno modo, actus per quem efficitur ut ipse agens habeat debitum recipiendi. Et hoc vocatur *meritum condigni.* Alio modo, per quem efficitur ut sil debitum dandi in dante secundum decentiam ipsius. Et ideo hoc meritum dicitur *meritum congrui.*

• prjtwtf- C·?· m.

Cum autem in omnibus illis quae gratis dantur, prima ratio dandi fit amor, impossibile est quod aliquid tale sibi debitum faciat qui amicitia caret. Et ideo, cum omnia •©bona, ct temporalia ct aeterna, cx divina libcralitatc donentur, nullus acquirere potest debitum recipiendi aliquod illorum nisi per caritatem ad Deum. Et ideo opera extra caritatem facta non sunt meritoria cx condigno neque aetcrni neque temporalis alicuius boni apud Deum.

Sed quia divinam bonitatem decet ut, ubicumque dispositionem invenit, perfectionem adiiciat; ideo ex merito congrui dicitur aliquis meretı aliquod bonum per opera bona extra caritatem facta. Et secundum hoc, opera ista ad triplex bonum valent; scilicet ad temporalium conscudonum ; ad dispositionem ad gratiam ; ct ad assuetudinem bonorum operum.

Quia tamen hoc meritum non proprie dicitur meritum, ideo magis concedendum est quod huiusmodi opera non tint alicuius meritoria, quam quod sint.

Au primum MK00 dicendum quod, sicut Philosophus dicit. VIII *Ethic.* ·, quia filius per omnia quae facere potest, nihil aequale reddere patri potest his quae n patre recipit; ideo nunquam paler debitor fdii efficitur. Et mullo minus homo potest propter acquivalcntiam operis Dominum sili constituere debitorem. Et ideo nullum opus nostrum ex quantitate suae bonitates habet quod aliquid mereatur: sed cx m carilalis, quae facit ea quae sunt amicorum esse communia. I nde, quantumcumque sit opus bonum extra caritatem factum, non facit, proprie loquendo, quod nliquid recipiendi a Deo faciens debitum habeat. Sed opus mnlum cx quantitate suae malitiae secundum acquivnlcntium poenam meretur : quin cx parte Dei non sunt nobis aliqua mala facta, sicut bona. Et ideo, qunmvi- opus mnlum mereatur poenam ex condigno, non tamen opus bonum sine caritate meretur ex condigno praemium.

ʾCjO. IП,B.4 - S, TL lca. ip.

Ad SECUNDUM Ct AD TERTIUM DICENDI M qtIOd pfOCcdunt dc merito congrui.

Aliae autem rationes l procedunt dc mento condigni.

• Arj›i*..Sr/ç> ' ΓτλΙ.

ART. \. UTRUM OI-KKA PRAEDICTA VALEAM AD fORNAE INFERNALIS MITIOΛПONEM

Put. 111, qa. I u ih , «rt. 0. j.

Au quintum sic pRocEDin n. \ idetur quod opera praedicta non valent ad poenae infernalis mitigationem. l« Quia secundum quantitatem culpae erit quantitas poenae in inferno. Sed opera extra caritatem non minuunt quantitatem peccati. Ergo nec infernalis poenae.

2. Praeterea, poena infernalis, quamvis sit duratione infinita, tamen intensione finita esi. Sed quqdlibet finitum consumitur aliqua finita subtractione facta. Si ergo opera extra caritatem factu aliquid Subtraherent Je poena debita pro peccatis, contingeret tantum multiplicari illa opera quod totaliter tolleretur poena inferni. Quod falsum est

3. Praeterea, suffragia Ecclesiae sunt magis efficacia quam opera extra caritatem facta. Sed, sicut ait \ugustinus. m *Enchirid.* ,* damnatis in inferno non prosunt suffragia Ecclesiae. Poenae ergo multo minus per opem extra caritatem facta mitigantur.

• 1 -I,A. OL

• bJ

Sed contra kst quod Augustinus dicit, in *Enchirid.* ,* *quia ad hoc prosunt ut sit plena remissio, vel ut tolerabilior fiat damnatio.*

3. Praei CREA, maius est facere bonum quam dimittere mulum. Sed dimittere malum semper vitat poenam, etiam in eo qui caritate caret. Ergo multo fortius facere bonum.

Rurondko dicendi m quod diminuere poenam infernalem potest intelligi dupliciter. Uno modo, quod quis liberetur a poena quam iam meruit. Et sic. curn nullus liberetur a poena nifi sit absolutus .t culpa, quia ĕffectu non diminuuntur neque tolluntur nisi diminuta vd ablata causa ; per opera extra caritatem facta, quia neque culpam

tollere neque diminuere possunt. poena inferni mitigari non potest.

Alio modo, quod meritum poenae impediatur. Et oie huiusmodi opera minuunt poenam inferni. Primo, quia homo reatum ŏmissioni evadit qui huiusmodi opera perlicit. – Secundo, quia huiusmodi opera aliquo modo ad bonum disponunt: ut homo cx minor» contemptu etiam peccata faciat; vel etiam a multis peccatis per huiusmodi opera retrahatur.

Sed diminutionem vel dilationem temporalis poenae merentur huiusmodi opera, sicut dicitur de Achab. Ill A‘g. XXI ·, eodem modo sicut ct bonorum temporalium consecutionem .*

* Venu *n*

• Cl. an. pracc.

Quidam autem dicunt quod diminuunt poenam inferni, non subtrahendo aliquid dc ipsa quantum ad sub-» «tantiam. ĕd fortificando subiectum ut melius sustinere possit – Sed hoc non potest eue. Quia fortificatio non est nisi cx ablatione p̄nssibilitati Pauibilitas autem est secundum mensuram culpae. Et ideo, si culpa non minuitur, ncc subiectum fortificari potest ·.

* Cl. qu. 1.111. «H. S

Quidam etiam dicunt quod diminuitur poena quantum ad vermem conscientiae, licet non quantum ad ignem. – Sed hoc etiam nihil est. Quia sicut poena ignī aequatur culpae, ita ct poena remorstonis conscientiae. Unde similis ratio est de utroque.

Et per hoc patet solutio ad obiecti.

QUAESTIO DECIMAQUINTA

DE HIS PER QUAI SATISFACTIO UT

•Q. qo m. lotrod

Deinde considerandum ext dc his per quae satisfactio fit ·. Circa quod quaeruntur tria.

Primo utrum satisfactionem oporteat fieri per opera poenalia.

Secundo: utrum flagella quibus a Deo in hac vita homo punitur, tint ſati factoria.

Tertio: utrum convenienter enumerentur opera tatihfactoria, cum dicitur quod sunt tna. scilicet eleemosyna. iciunium ct oratio.

ART. I. I TRI M SATU FAC 1IONT. M I»H»MT£AT FIERI 1,11 UTERA POENALIA III *Gmt.,* cafe am.

Ao NUMVM sic Fft0ou>nvft. Videtur quod satisfactionem non oporteat fieri per opera poenalia. Quia per satisfactionem oportet fieri recompensationem ad divinam offensam. Sed nulla recompensatio sidetur lien per opera poenalia: quia *Deus non delectatur in poenis nostris ",* Ergo non oportet satisfactionem per opera poenalia fieri.

• *TA.* cap. IU ren. » - Cl. Gr®< /ùift/af. ptii.III.cap.iaa. •L ut.

2. Praeterea, quanto aliquod opus cx maiori caritate r· procedit, tanto minus est pnenale; quia *caritas poenam non habet,* I Ioan, iv ’. Si ergo oportet opera satisfactoria ĕv poenalia, quanto magis sunt cx caritate facta, minus erunt satisfacloria. Quod falsum est.

Ver»,

3. Pi AKiruKA. satisfacere, ut dicit Anteimus ;* est *honorem debitum Deo impendere.* Sed hoc ctiarn abis quam operibus poenalibus fieri potest. Ergo satisfactionem non oportet poenalibus operibus fieri.

Ub. I, cap. u

h

• Hom-i xx *t» Es.3* η. β.

Sed comma est quod Gregorius didt ·: *lustum est ut peccator tanto maiora sibi inferat lamenta per poeniteritiam, quanto maiora intulit damna per culpam.*

*

2. Praktkmma, per satisfactionem oportet peccati vulnus sanari perfecte. Sed peccatorum *medicinae sunt poenae:* *ieᴄ‹n ni’ lJl didt, II *Ethic.* “ Ergo oportet quod per poenalia opera satisfactio fiat.

‹i

Respondeo dicexdcm quod satisfactio respectum habet et ad praeteritam offensam, pro qua recompensatio fit per satisfactionum; et etiam ad futuram culpam, n qua per •<X4«.tit,«ri.> eam praeservamur ·. Et quantum ad utrumque exigit quod satisfactio per opera poenalia fiat. Recompensatio enim ; » offensae importat adacquitionem quam oportet ſc cius qui offendit ad eum in quem offensa ďommis est. Adatquatio autem in humana iustitia attenditur per subtractionem ab uno qui plus habuit insto, ct additionem nd alterum cui subtractum ot aliquid. Deu autem quamvis, quan- τι tum cx parte ťa ĕ nihil subtrahi postit, tamen peccator, quantum m ipso est. aliquid ei subtraxit peccando, ut dictum est·. I nde oportet, ad hoc quod recompensatio · irix, .4 4. ti.it, quod nliquid subtrahatur dc peccante per satisfactionum quod in honorem Dei cedat. Opus autem bonum, cx hoc quod est huiusmodi, non ••ubtrahit aliquid ab operante, ned magis perficit ipsum. I nde subtractio non potest fieri per opus bonum nili poenale sit. Et ideo, ad hoc quod aliquod opus sit satbfactorium · oportet quod sil bonum, ut in honorem Dei sit; ct poenale, ut aliquid peccatori subtrahatur.

Similiter etiam poena a culpa futura praeservat: quia non facile homo ad peccata redit cx quo pocn.im expertus est. I nde, secundum Philosophum poenae medicinae ^ci. an· *sa* runt

Ao riuMi M kroo jiicKXDtm quod. quamv» Del» non delectetur in poenis ut eunt poenae, delectatur umen in ĕi ut ťnt lustac. Et sic satisfactoriac esse possunt.

Ao m&vndih dicendi u quod, eicut in satisfactione consideratur poenalius, ua in merito consideratur difficultas. Diminutio autem difficultatis cx parte ſpsnx actus diminuit, ceteri» paribus, meritum: sed diminutio difficultatis ex promptjtudmc vuluntatii non diminuit mentum, sed auget. Ei similiter diminutio pocnnlitatis cx promptitudme voluntati- quod facit caritas, non diminuit efficaciam satisfactioni», sed auget.

Ao TEMiiiM dicendim quod debitum pro peccato est recompensatio offensae, quae Mne poena peccantis non fit. El dc tah debito Ansclmuv intclligtt.

ART. II. iTiuM ri.AOKi.LA «rw a dt.o ix iiac vita iossqtt *atia?actowia csss

An *γ.ςχvιμχ sic. iMOcxtiinm. Videtur quod flagella quibu a Deo m hac vita punimur, non possim satisfait ctona ĕ.* Nihil emm potest esse sabsfactonum nisi quod est mentorium, ut cx dictis ' patet. Sed non meremur nisi per e.i quae in nubi» sunt ·. Cum ergo flagella quibus u Deo punimur, non tint in nobis, videtur quod satisfactona esse non possunt.

• Qa. an, art. j.

*Cl.! –II qv caiv.an. «. 4.X

2. Phaeikukv, satisfactio tantum bonorum est. Sed huiusmodi flagella m ſnali inducuntur, ct praecipue ă debentur. Ergo non possunt esse ſali factoria.

3 Piuktbeea, satistactiu respicit peccata praetenta. Sed aliquando ista flagella infliguntur illis qui peccata non fubent, sicut dc lob patet . Ergo udetur quod non tint matisfactorin.

• Mea?· i. η.

Sed covnu kst quod dicitur Rom. v ;* *Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem:* idest u *peccato purpationem,* ut Glossa · ibidem dicit. Ergo fiagella peccata purgant. Et sic sunt Mtislactom.

• V'm. 3. ‹ll

2. Pkaetkrsv. Ambrosius didt ’. *Etsi fides,* idest peccati conscientia, *desit, poena satisfacit.* Ergo huiusmodi flagella sunt satisfactoria.

·$·ρ.αλ’X>ζρ ct an.

Respokdeo ihcmxdim quod iccompcnsatio offensae practcrilac poust tien et ob eo qui offendit, el ab alio. Quando autem fit ab alio, tolis recompensatio vindicationi magi quam satisfactionis rationem habet; quando autem fit ab ipso qui offendit, etiam rationem ſatisfactioni habet. I nde. m flagella quae pro peccatis n Deo infliguntur, fiunt aliquo modo ipsius patient» raiionem satisfactionis accipiunt. Fiunt autem ipsius inquantum ea acceptai ad purgationem peccatorum, cis utens patienter. Si autem omnino ĕi per imp.iiienti.ini dissentiat, tunc non efficiuntur aliquo modo ipsius. Et ideo non habent rationem satisfactionis, sed vindicationi lanium.

*

Au Imimim HEoo biCEXDtM quod. ďquam illa flagella non Miit omnino in potestate nostra, tamen quantum ad aliquid sunt, ui scilicet cis patienter utamur. El \ic homo *facit de necessitate virtutem* ·. I nde ct meritoria ut satisfactoria esse possunt.

J

Ai» sia isom dio sdlu quod, sicut c.v *eodem ipnc.* ui ďiregoriu · didt, *aurum rutilat et palea fumat,* ita etiam eisdem flagelli» et boni purgantur, ut mali magis infitiuntur per impatientiam. El ideo, ďquanni flagella sint communia. tamen aatisfactio tantum est bonorum.

\e *

<«.'

An tertium dicendum quod flagella respectum habent ad culpam praeteritam semper: sed non semper ad culpam personae, sed ad culpam naturae. Si enim in humana natura nulla culpa praecessisset. nulla poena fuisset. Sed quia culpa in natura praecessit, personae alicui divinitus poena infertur sine culpa personae, ad mentum virtutis et cautelam peccati sequentis. Et haec duo etiam necessaria sunt in satisfactione. Oportet enim esse opus meritorium. ui honor Deo exhibeatur; et oportet esse virtutum custodiam, ut a luturis peccatis praeservemur.

ART. III. UTRUM CONVENIENTER DICATUR QUOD TRIA SINT OPERA SATISFACTORIA, CUM DICITUR, ORATIO, ELEEMOSYNA, IEIUNIUM

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod inconvenienter enumerentur opera satisfactoria, cum dicitur quod sunt tria: eleemosyna, ieiunium et oratio. Quia opus satisfactionum debet esse poenale. Sed oratio poenam non habet, cum sit contra poenae tristitiam medicina, sed delectationem: unde dicitur Iac. v: *Tristatur aliquis in vobis? Oret et psallat.* Ergo non debet computari inter opera satisfactoria.

2. Praeterea, omne peccatum vel est carnale vel spirituale. Sed, sicut dicit Hieronymus, *ieiunio sanantur pestes corporis, oratione pestes mentis.* Ergo non debet esse aliquod aliud opus satisfactorium.

3. Praeterea, satisfactio est necessaria ad emundationem peccatorum. Sed eleemosyna ab omnibus peccatis emundat, Luc. xi: *Date eleemosynam, et omnia munda sunt vobis.* Ergo alia duo sunt superflua.

Sed contra, videtur quod debeant esse plura. Quia *contraria contrariis curantur*. Sed multo plura sunt peccatorum genera quam tua. Ergo debent plura satisfactionis opera computari.

2. Praeterea, peregrinationes etiam iniunguntur pro satisfactione, et disciplinae sive flagellationes, quae non computantur sub aliquo horum. Ergo insufficienter enumerantur.

Respondeo dicendum quod satisfactio debet esse talis per quam aliquid nobis subtrahamus ad honorem Dei. Nos autem non habemus nisi tria bona: scilicet bona animae, et bona corporis, et bona fortunae, scilicet exteriora. Ex bonis quidem fortunae subtrahimus nobis aliquid per eleemosynam; sed ex bonis corporalibus per ieiunium. Ex bonis autem animae non oportet quod aliquid subtrahamus nobis quantum ad essentiam vel quantum ad diminutionem ipsorum, quia per ea efficimur Deo accepti: sed per hoc quod ea submittimus Deo totaliter. Et hoc fit per orationem.

Competit etiam iste numerus ex parte illa qua satisfactio *peccatorum causas excidit*. Quia radices peccatorum tres ponuntur, 1 Ioan, II: scilicet *concupiscentia carnis, et concupiscentia oculorum, et superbia vitae.* Et contra concupiscentiam carnis ordinatur ieiunium; contra concupiscentiam oculorum ordinatur eleemosyna, contra superbiam vitae ordinatur oratio; ut Augustinus dicit, super *Matthaeum*.

Competit etiam quantum ad hoc quod satisfactio *peccatorum est suggestionibus aditum non indulgere*. Quia omne peccatum vel in Deum committimus; et contra hoc ordinatur oratio. Vel in proximum; et contra hoc eleemosyna. Vel in nos ipsos: et contra hoc ordinatur ieiunium.

Ad quartum dicendum quod, secundum quosdam, duplex est oratio. Quaedam quae est contemplativorum, quorum *conversatio in caelis est*. Et talis, quia totaliter fit est delectabilis, non est satisfactoria. Alia est quae pro peccans gemitus fundit. Et talis habet poenam; et est satisfactionis para.

Vel dicendum melius quod quaelibet oratio habet rationem satisfactionis, quia, quamvis habeat suavitatem spiritus. habet tamen afflictionem carnis: quia, ut dicit Gregorius, *super Ezech.*, *dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmamur procul dubio fortitudine carnis.* Unde etiam *nervus femoris Iacob ex lucta angeli emarcuisse* legitur in *Genesi*.

Ad secundum dicendum quod peccatum carnale dicitur dupliciter. Uno modo, quod in ipsa delectatione carnis completur: ut gula et luxuria. Alio modo, quod completur in his quae ad carnem ordinantur, quamvis non in delectatione carnis, sed in delectatione animae magis: ut avaritia. Unde talia peccata sunt quasi media inter spiritualia et carnalia. Et ideo oportet quod eis etiam aliqua satisfactio respondeat propria, scilicet eleemosyna.

Ad tertium dicendum quod, quamvis singula istorum per quandam convenientiam singulis peccatis approprientur, quia congruum est ut *in quo quis peccaverit, in hoc puniatur*. et quod peccati commissi per satisfactionem radix abscindatur; tamen quodlibet horum pro quolibet peccato satisfacere potest. Unde ei qui non potest unum ex his perficere, iniungitur aliud. Et praecipue eleemosyna aliorum vices supplere potest: inquantum alia satisfactionis opera per eleemosynam quisque sibi mereatur quodammodo in illis quibus eleemosynam tribuit. Unde non oportet quod, si eleemosyna omnia mundat peccata, quod propter hoc aliae virtutes superfluant.

An quandoque dicendum quod, quamvis sint multa peccata in specie, tamen omnia ad illas tres radices, vel ad illa tria peccatorum genera, quibus diximus dictas satisfactiones respondere, reducuntur.

Ad quintum dicendum quod quidquid ad afflictionem corporis pertinet, totum ad ieiunium refertur; et quidquid proximi utilitate expenditur, totum eleemosynae rationem habet; et similiter quaecumque latria exhibeatur Deo, orationis accipit rationem. Et ideo etiam unum opus potest habere plures rationes satisfaciendi.

QUAESTIO DECIMASEXTA

DE SUSCIPIENTIBUS HOC SACRAMENTUM

Deinde considerandum est de suscipientibus hoc sacramentum.

Circa quod tria quaeruntur.

Primo: utrum poenitentia possit esse in innocentibus.

Secundo: utrum in sanctis qui sunt in gloria.

Tertio: utrum in angelis bonis seu malis.

ARTICULUS I. UTRUM IN INNOCENTIBUS SIT PONENDA POENITENTIA

Ad primum sic proceditur. Videtur quod in innocentibus poenitentia esse non possit. Quia poenitentia est *commissa mala plangere*. Sed innocentes nullum malum commiserunt. Ergo in eis poenitentia non est.

2. Praeterea, poenitentia ex suo nomine importat *poenam*. Sed innocentibus non debetur poena. Ergo non est in eis poenitentia.

3. Praeterea, poenitentia in idem coincidit cum vindicative iustitia. Sed, omnibus existentibus innocentibus, vindicativa iustitia locum non haberet. Ergo nec poenitentia. Et ita non est in innocentibus.

Sed contra, omnes virtutes simul infunduntur. Sed poenitentia est virtus. Cum ergo in baptismo innocentibus infundantur aliae virtutes, infunditur etiam poenitentia.

2. Praeterea, ille qui nunquam fuit infirmus corporaliter, dicitur sanabilis. Ergo et similiter qui nunquam fuit infirmus spiritualiter. Sed, sicut sanatio in actu a vulnere peccati non est nisi peractum poenitentiae, ita nec sanabilitas nisi per habitum. Ergo ille qui nunquam habuit infirmitatem peccati, habet habitum poenitentiae.

Respondeo dicendum quod habitus medius est inter potentiam et actum. Et quia, remoto priori removetur posterius, non autem e converso; ideo, remota potentia ad actum, removetur habitus, non autem remoto actu. Et quia subtractio materiae tollit actum, propter hoc quod actus non potest esse sine materia in quam transit; ideo habitus alicuius virtutis competit alicui cui non suppetit materia, propter hoc quod suppetere potest, et ita in actum exire; sicut pauper homo potest habere habitum magnificentiae, sed non actum, quia non habet magnitudinem divitiarum, quae sunt materia magnificentiae; sed potest habere habitum. Et ideo, cum innocentes in statu innocentiae non habeant peccata commissa, quae sunt materia

poenitentiae, sed possunt habere, nelus poenitentiae in cii esse non potest, sed habitus potest. Et hoc 4 gratiam habeant. cum qua omnes virtutes infunduntur.

An primum eruo dicendi m quod. quamvis non commiserint, possunt tamen committere. Et ideo cis habitum poenitentiae habere competit. Sed tamen habitus iste nunquam in actum exire potest, nisi forte respectu venialium peccatorum. quia peccata mortalia tollunt ipsum. Ncc tamen est frustra: quia est perfectio potentiae naturalis.

An seorjCDUM dicendum quod, quamvis non sit cis debita poena actu, tamen in cis est possibile esse aliquid pro quo cis poena debeatur.

Ad tkmiikm dicendi m quod, remanente potentia ad peccandum, adhuc haberet locum vindientiva iusiitia secundum habitum : quamvis non secundum actum, si peccata actu non essent.

ART. II. irrnrsi sancti hominis uut mint in oloria, HADEANT TOBNITESTIAM

Art j, jJ 4.

Ad ircumdum sic pRoomiTTR. Videtur quod «ancti homines qui sunt in gloria, non habeant poenitentiam. '•'eut dicit Gregoriux. in A/ora/. :* *ficati peccatorum recordantur sicut nns sani one dolore dolorum memora·* mur' poenitentia est *dolor cordis* :* Ergo sancti in patna non habent poenitentiam.

2. Praeterra. sancti m patria «unt Christo conformes. Sed in Christo non fuit poenitentia quia ncc fide», quae est principium poenitentiae. Ergo nec sanem in patna erit poenitentia.

3. Peaetcbea, frustra est habitus qui ad netum non reducitur. Sed sancti in patna non pocnitehunt actu : quia sic cis esset aliquid contra votum. Ergo non est in ei» habitui poenitentiae.

Sei» contra, poenitentia est p.ri uistitiac '. Sed *iusiitia est perpetua et immortalia* ', el in patria remanebit. Ergo el poenitentia·

3. Praeterea, in *Vitis Patrum* legitur a quodam Pa-«tre dictum quod etiam Abraham poenitubit dc hoc quod non plura bona fecit. Sed magis debet homo poenitere dc malo commisso quam de bono omisso id quod non tenebatur (quia de bono tali loquitur). Ergo erit ibi poenitentia dc mali» commissi».

Re.xponuko dicendum quod virtute» cardinales remanebunt in patna. sed secundum actus quos habent m fine suo ·. Et ideo, cum poenitentia virtus sit pan iustitiae, quae est habitus cardinalis, quicumque habet habitum poenitentiae in hac vita, habebit in futura. Sed non habebit eundem actum quem nunc habet, sed ahum: scilicet gratias agere Deo pro misericordia relaxante peccata.

Au primum ER00 DicKNDOM quod tlh auctoritas probat quod non habent eundem actum quem hic habet poenitentia. Et hoc conccdimu·»

Au sKXXDUM digenih m quod Christus non potuit peccare. Et ideo materia huius virtutis non competit sibi nec actu nec potentia. Et propter hoc non cit simile de ipso et dc aliis.

Ad tertu m DU XNDI >i quod poenitere, proprie loquendo, prout dicit actum poenitentiae qui nunc est, non erit in patria. Nec tamen habitus frustra erit quia alium actum habebit.

Quartum ' concedimus.

Sed quia quinta ratio · probat quod etiam idem actu» poenitentiae erit in patria qui modo esi: ideo dicendum ad quintum quod volunLis nostra in patria omnino erit conformi» voluntati Dei. I nde, sicut Deus voluntate antecedente suit omnia esse bona et per cotucipicns nihil esse mali, non autem voluntate consequente; Ha etiam est de beatis. Et talis voluntas improprie dicitur ab illo -ancto Patre poenitentia.

ART 111. t IRt'H ETIAM AXGF.I.V5, BONI» III· MAU'I, MT «I'ICEI'TIVI S POEXΓΓENΠMI

Pert I, qu. uu, eri. a; II 5m/., 4<tt. vn. <p. i.an. a *I*c Sish,* qn. *«.·π j.

Ad irrtium sic pKOcniinvn. Videtur quod etiam angelus. bonus ču malm, sit suiccpth'Ui poenitentiae. Quia timor est initium poenitentiae ·. Sed in cis est timor, lac. n ;* *Daemones credunt et contremiscunt.* Ergo in eis potest cisc poenitentia.

a. Pi»aitebis. Philosophus dicit. IX *Ethic.* ·, quod *poenitudine replentur mali,* et haec est maximo poena cis. Sed daemones maxime sunt pravi, ncc aliqua poena cis decst. Ergo daemones possunt poenitere.

3. PiumniA, facilius movetur aliquid in id quod est secundum naturam, quam in id quod est contra naturam: sicut aqua quae per violentiam calefacta est, etiam per scipsam ad naturalem proprietatem redit. Sed angelus polest mut.in in peccatum, quod est contra omnem naturam eorum ·. Ergo muho fortius potest revocari in id quod eit secundum naturam. Sed hoc facit poenitentia. Ergo sunt susccptibiles poenitentiae.

4. Piaktkrba, idem Indicium est, secundum Damascenum ·, de .mgeh·» et dc animabus p irath. Sed in animabu* »cparatis pole t esie poenitentia, ut quidam * dieunt: sicut m nnimabu* beatis quae «unt in patria *. Ergo ct in angetis potest esse poenitentia.

S»i» contra, per poenitentiam homo reparatur ad vitam. peccato dimisso. Sed hoc e« Impossibile in angelis. Ergo non sunt surttphhilct poenitentiae.

-· PhaeterC' D.im ĸcnus dkr quod *homofungitur poenitentia propter corporis infirmitatem.* Sed angeli «unt incorporei. Ergo m d« non potest es»c poenitentia.

Rmbondro diolmM'm quod poenitentia in nobis dupliciter accipitur. Lno modo, secundum quod est passio: sic enim nihil aliud cit quam dolor vel tristitia de malo commisso. Et quamvis, secundum quod esi passio, non fit nisi in concupbcibili. tamen aliquis netus soluntatis similitudinarie poenitentia dicitur, quo quis detestatur quod tacit: sicut amor ei aliae passiones dicuntur in intellectivo appetitu.

Alio modo accipitur secundum quod est virtus. Et hoc modo detestari malum commissum cum emendationis proposito ct intentione expiandi, vel Deum placandi de offensa commissa. cM actu» cius. Detestatio autem competit alicui secundum quod habet ordinem naturalem ad bonum. Et quia in nulla creatura talis ordinatio totaliter tollitur, ideo etiam in damnati» talis detestatio manci: et per consequent poenitentiae passio, vel simile ei, ut dicitur Sqr. v ·: *intra «·· poenitentiam apentes.* Ei haec quidem poenitentia. cum non sit habitus, sed peivsio »cl actus, nullo modo in beati·· angelis esse potot. in quibus peccat» commhsa non praecesserunt : ied m m.ah» angelis est, cum rit eadem ratio de hi» et de animabu·» damnatis, quia, secundum Damascenum ·, *quod homini est mors, est angelis ca<us.* Sed peccatum angeli est irremissibile. Et quia peccatum ut remissibile est vel expiabilc, est propria materia ipsius virtutis quae poenitentia dicitur; ideo, cum materia non possit cis competere, non adest ets potentia exeundi m actum. Et ideo nec habitus cis convenit. Et iden angeli «usccptivi virtutis poenitentiae esse non ponunt.

Au phimi u ergo Du.FNDUM quod cx timore tn ei» generatur aliquis poenitentiae motu», ted non quae sit virtus.

Et iimilhcr dicendum ad secundum.

Ad HtttnuM DM.T.SDI u quod quidquid in ds est naturale, imum est bonum et ad bonum inclinans·, sed liberum arbitrium est m d» in malitia obstinutum. Et quia motus virtutis ct sitii non sequitur inclinationem naturae, sed magis motum liberi arbitrii; ideo tum oportet quod, quamvis naturaliter inclinentur ad bonum, quod moiu" virtutis in eis m vel cvsc possit.

Ad ufAMrtm dicendum quod non est eadem ratio dc angelis ănclb ct de animabus sanctis quin in anhnalnn sanctis praecessit, vel praecedere potuit peccatum remissibile; non autem in angeli». Et ita, quamvis sjm rimile» quantum ad statum praesentem, non tamen quantum ad it uum praeteritum, quem poenitentia respicit directe.

QUAESTIO DECIM ASEPT1M A

DE CLAVIBUS ECCLESIAE

CONiKQUKNTRR considerandum est de potestate ministrorum huius sacramenti, quae ad elaves pertinet ·. Circa quod, primo videndum est de clavibus; secundo, de excommunicatione ; tertio, dc indulgentia ; haec enim duo sunt annexa potestati clavium :

Circa primum consideranda sunt quatuor: primo, de entitate et quidditate clavium; secundo, de effectu earum tertio, dc ministris clavium ·; quarto, dc his in quibus potest exerceri usus clavium ·.

Circa primum quaeruntur tria.

Primo: utrum claws in Ecclesia esse debeant.

Secundo; utrum clavis sit potestas ligandi atque solvendi.

Tertio: utrum sint duae claves vel una.

ART. 1. UTRI M CLAVES IN ECCLESIA ESSI. DKDRAVI

Ad phimum sic prourditur. \idetur quod claves tn Ecclesia esse non debeant. Non enim requiruntur elaves ad intrandum domum cuius ostium est apertum. Sed *Apoc.* iv · dicitur: !7Ji, *cf eccc in caelo ustium apertum:* quod Christus esi. qui de scipso dicit : *Ego sum ostium.* Ergo ad introitum caeli Ecclesia clavibus non indiget.

• loan cup. x. T«r». 7.

2. Praeterea. clavis est ad aperiendum ct claudendum. Sed hoc solius Christi est. qui *aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit. Apoc.* lll : Ergo Ecclesia in ministris suis elaves non habet.

• V ·» 7, · Cf. lui. cap. xxil, vrr». ».

3. Praeterea, cuicumque clauditur caelum, aperitur infernus, ct c contrario. Ergo quicumque habet ĕlave caeli, habet claves inferni. Sed Ecclesia non dicitur habere claws inferni. Ergo ncc elaves caeli habet.

• Vctk 19.

Sed contra est quod dicitur Matth. xvi ·; 7iZu *dabo claves regni caelorum.*

2. Praeterea, omnis dispensator debet habere claves eorum quae dispensat. Sed ministri Ecclesiae sunt *dispensatores divinorum mysteriorum,* ut patet l *Cor.* iv ·. Ergo debent habere claves.

• Ver». 1

Respondeo dicendum quod in corporalibus dicitur clavis instrumentum quo ostium aperitur. Regni autem ostium nobis per peccatum clauditur, et quantum ad maculam, ct quantum ad reatum poenae. Et ideo potertas qua tale obstaculum Regni removetur, dicitur cinis.

Haec autem potestas est in divina Trinitate per auctoritatem. Et ideo dicitur a quibusdam * quod habet *elavem auctoritatis.*

• (X Ikhnv Sn p. IV, qu. », trjtrab. u

Sed in Chnsto homine fuit haec potestas ad removendum praedictum obstaculum per meritum passioni quae etiam dicitur *ianuam aperire* : Et ideo dicitur habere, secundum quosdam ; *claves excellentiae.*

• (X Part. III. qu. iu», *rt 4. ubi «upra.

Sed quia *ex latere dormientis in cruce sacramenta fluxerunt, quibus Ecclesia fabricatur* ·, ideo in sacramentis Ecclesiae efficacia passionis manet. Et propter hoc etiam ministns Ecclesiae, qui sunt dispensatores sacramentorum, potestas aliqua ad praedictum obstaculum removendum est collata, non propria, sed virtute divina et passionis Christi. Et haec potestas metaphorice *clavis Ecclesiae* dicitur, quae est *clavis ministerii* ·.

P*. CKXtTiit.o. »: Glom. Oni. cf l.ofnb. In Kn». cap. r, »cn. 14.

•Cf HakoukK. ciL

Ad primim ergo dicendum quod ostium caeli, quantum est de sc, semper est apertum: sed alicui clausum dicitur propter impedimentum intrandi in caelum quod in ipso est. Impedimentum autem totius humanae naturae, cx peccato primi hominis consecutum. per passionem Christi amotum est. Et ideo loanncs post passionem *vidit in caelo ostium apertum.* Sed adhuc quotidie alicui manet clausum S; prupter peccatum originale, quod contrahit, vel actuale, quod committit. Et propter hoc indigemus sacramentis et clavibus Ecclesiae.

Ad secundum dicendum quod hoc intelligitur dc clausione qua limbum clausit, ne aliquis ultra m illum descendat; et de apertione qua paradisum aperuit, remoto impedimento naturae per suam passionem.

Ad tertium dicendum quod clavis inferni, qua aperitur ct clauditur, est potestas gratiam conferendi, per quam homini aperitur infernus, ut dc peccato educatur, quod est inferni portu ; ct clauditur, ne ultra homo in peccatum labatur, gratia sustentatus. Gratiam autem cQnferrc solius Dei est. Et ideo elavem infemi sibi soli retinuit. Sed devis Regni est potestas etiam dimittendi reatum poenae, per quem homo a Regno prohibetur. Et ideo magis potest dari homini clavis Regni quum clavis inferni : non enim idem sunt, ut cx dictis patet. Aliquis enim dc inferno educitur per remissionem aeternae poenae, qui non in instanti in Regnum introducitur, propter reatum temporalis pocnae. qui manet.

\el dicendum est. ut quidam dicunt, quod eadem est clavis inferni ct caeli, quia cx hoc ipso quod alicui aperitur unum, clauditur alterum : sed denominatur a digniori.

ART. II. UTRUM CLAYB SIT POTESTAS LIOANDI ET SOLVENDI

/e *Matih.,* e»p. xn.

An SBCVNDUM sic PROOtDiTiR. Videtur quod clavis non sit *potesta\ ligandi ct solvendi, qua ecclesiasticus tudex dignos recipere, indignos excludere debet a Regno:* ut cx littera · habetur, et cx Glossa Hieronymi ; Matth. xvi ···. Potestas enim spiritualis in sacramento collata est idem quod character : Sed clavis ct character non videntur idem esse: quia per characterem homo Deo comparatur, per claws autem ad subditos. Ergo clavis non est *potestas.*

• iv sat Am. Cum ti.'Jr, ·· Ori. ct 1M-Ji, CowuxL n WjkA. I S. UL Vta »9. • a. rw. in, Lxin.

2. pRAiTHREA, index ecclesiasticus non dicitur nisi ille qui habet lurisdictioncm : quae simul cum ordine non datur. Sed claves in ordinis susceptione conferuntur. Ergo non debuit dc *ecclesiastico indice* in definitione clavium mentio heri.

3. pRAmtMtA, nd id quod aliquis habet ex scipso, non indiget aliqua potestate activa per quam inducatur od actum. Sed eo ipso quod aliquis est dignus, ad Regnum admittitur. Ergo non pertinet ad potestatem clavium *dignos ad Regnum admittere.*

q. Praktbrea, peccatores indigni sunt Regno. Sed Ecclesia pro peccatoribus orat ul ad Regnum peneniant. Ergo non *excludit indignos,* sed magis admittit, quantum in se est.

5. Praktkrka. in omnibus agentibus ordinatis ultimus finis pertinet ad prineipaleagenfrDon ad agens instrumentale. Sed principale agens ad salutem hominis est Deus. Ergo ad cum pertinet .id Regnum admittere, quod est ultimus linv»; ct non ad habentem elaves, qui est sicut instrumentum vel minister.

RrspoNDEo dicendum quod, secundum Philosophum, in ll de *Anima* ', potentiae per actus definiuntur. I nde, cum clavis sil potentia quaedam, oportet quod per actum vel per usum suum definiatur; et quod in actu obiectum exprimatur. a quo speciem recipit actus et modus agendi, cx quo apparet potentia ordinata. Actus autem potestatis spiritualis non est ul caelum apenat absolute, quia iam apertum est, ul dictum est·: sed ut quantum ad hunc aperiat. Quod quidem ordinale tien non potest nisi idoneitate eius cui aperiendum est caelum pensata. Et ideo in praedicta ' definitione clavis ponitur genus, scilicet *potestas;* ct subiectum potestatis, scilicet *index ecclesiasticus;* et actus, scilicet *excludere et recipere,* secundum duos actus materialis clavis, aperire et claudere ; cuius obiectum tangit in hoc quod dicit er *Regna;* modum autem in hoc quod *dignitas et indignitas* m illis in quos actus exercetur pensatur.

• Cf. cap. rr. a. %.

• Art. t, «J ».

• Arj ».

Ad primum rhoo dicundim quod ad duo quorum unum est causa alterius, una potestas ordinatur: sicut in igne calor ad calefaciendum et dissolvendum. Et quia omnis gratia et remissio lll corpore mystico ex capite suo provenit, ideo eadem potestas videtur esse per essentiam qua sacerdos conticere potest, ct qua potest solvere ct ligare si iurisdictio adsit : ncc differt nisi ratione, secundum quod ad diversos effectus comparatur; sicut etiam ignis dicitur secundum alium rationem calefactivus, et liquefactivns. Et quia nihil est aliud character ordinis sacerdotalis quam potestas exercendi illud ad quod principaliter ordo sacerdotii ordinatur (sustinendo quod sit idem quod spiritualis potestas), ideo character et potestas conficiendi ct potetU» clavium est unum ct idem per essentiam, sed differt ratione.

A» scci'ndvm nicKNDtm quod omnis potestns spirituali» datur cum aliqua consecratione. Et ideo clavis cum ordine datur. Sed cXecutio clavis indiget materia debita, quae est plebs subdita per iurisdictionem. Et ideo, antequam iurisdictionem habeat, habet claves, sed non habet actum clavium. Et quia clavis per actum definitur, ideo in definitione clavis ponitur aliquid ad iurisdictionem pertinens.

An ntnm-M dicendum quod aliquis potest esse dignus aliquo dupliciter. Aut ita quod ipsum habendi Ius habeat. Et sic quilibet dignus iatn habet caelum apertum. – Aut ita quod insit ei congruitas ad hoc quod ci detur. Et sic dignos quibus nondum totaliter apertum est caelum, potestas clavium respicit.

Au quartum iuckmmu quod, sicut Deus non obdurat impertiendo malitiam, sed non conferendo gratiam, ita sacerdo» dicitur excludere, non quod impedimentum nd intrandum ponat, sed quia impedimentum positum non amovet. quia ipse amovere non potest nisi prius Deus amoverit. Et ideo rogatur Deus ut ipse absolvat, ut sic sacerdotis absolutio locum habeat.

An oi ixTVM DicBxnuM quod actus sacerdotis non est immediate super Regnum, sed super sacramenta , quibus homo ad Regnum pervenit.

ART. III. ITRI M StXT DOAR CLAVIS, VKL iamvm UNA IV CmA Gr»4. cip LVXTI /- o|· iw|.

Au TKHTII ›i sic pmockditujl Videtur quod non sint duae claves, sed tantum una. Ad unam enim seram non requiritur nisi una clavis. Sed sera ad quam amovendam ordinantur Ecclesiae claves, est peccatum. Ergo contra unum peccatum non indiget Ecclesia duabus clavibus.

• α. n· .wst âft κιχ, op. i.

2. Praeterea, clives in collatione ordinis conferuntur ·. Sed scientia non est cx infusione semper, čd quandoque cx acquisitione: ncc ab omnibus ordinatis habetur, seda quibusdam non ordinatis. Ergo *scientia* non est clavis. Et sic est una tantum clavis scilicet *potestas iudicandi* ·.

• Cl. 4fR- ScJ coffra t.

3. P«λβτκμ»·\, potedas quam habet sacerdos 'uper corpus mysticum, dependet cx potestate quam habet super corpus Christi verum. Sed potestas ad conficiendum corpus Christi verum est una tantum. Ergo clavis, quae est potestas respiciens corpus Christi mysticum, est una tantum.

Sed goviua. sidetur quod sint plure» quam duae. Quia sicut ad netum homini» requiritur scientia ct potentia, ita ct voluntas. Sed *scientia discernendi* ponitur clavis, ct similiter *potentia iudicandi* ·. Ergo ct *voluntas absolvendi* deberet dici clavis.

• CL IV SnI , d;U. b«ui, cap. Cartt itlac.

2. Praxtrrka, lota Trinitas peccatum remittit. Sed sacerdos per claves est minister remissionis peccatorum. Ergo debet habere 1res claves, ut Trinitati configuretur.

Respondeo dicendim quod in omni actu qui requirit idoneitatem ex parte recipientis, duo sunt necessarii ei qui debet actum illum exercere, scilicet iudicium dc idoneitate recipientis ; et expletio actus. Et ideo etiam in actu iustitiae per quem redditur alicui hoc quo dignus est, oportet esse iudicium quo disccmatur an iste sit dignus, n et ipsa redditio. Et ad utrumque horum auctoritas, sive potestas quaedam exigitur: non enim dare possumus nisi quod in potestate nostra habemus; ncc iudicium dici potest nisi vim coactivam habeat, eo quod iudicium ad unum iam terminatur; quae quidem determinatio m speculativis m fit per virtutem priorum principiorum, quibus resisti non potest, cl in rebus practicis per vim imperativam in iudicanic existentem. Et qui.i actus clavis requirit idoneitatem in eo in quem exercetur, quia *recipit* per elavem *index ecclesiasticus dignos et excludit indignos,* ut cx dicta dc- ·1
• Art. i, arg- t. finitione· patet; ideo indiget iudicio discretionis, quo idoneitatem iudicat, ct ipso receptionis actu, ct ad utrumque potestas quaedam sive auctoritas requiritur. Et secundum hoc, sunt dunc claves : quarum una pertinet nd indicium dc idoneitate cius qui absolvendus esi, cl alia nd ipsam absolutionem. Et hae duae elaves non distinguuntur in essentia auctoritatis qua utrumque ex officio sibi competit : sed ex comparatione ad actus, quorum unus alium pracsupponii.

Ad primum RR00 DiGcxm m quod «d unam scram npc- :i missionem riendam una clavi» immediate ordinatur. sed non est inconveniens quod una ad actum alterius ordinetur. Et tie c‹i in proposito. Secunda enim clavis, quae dicitur *potestas ligandi ct solvendi,* est quae immediate senun aperit peccati: sed clavis quae dicitur *scientia,* ostendit cui aperienda sit sera illa.

Ad sEcixutm dicknuum quod circa elavem scientiae duplex est opinio. Quidam ♦ enim dixerunt quod scientia secundum quod Cftt habitus acquisitus vel ĩnfusu dicitur hic clavis, ct quod non est principalis clavis, sed in ordine ad aliam clasein clavis dicitur; ct ideo, quando est sine alni clavi, non dicitur clavis, sicut in viro litterato qui non est sacerdos. Et similiter etiam quandoque hac clavi aliqui sacerdotes carent, quia non habent scientiam acquisitam neque infusam, qua absolvere cl ligare possint: sed quandoque industria naturali ad hoc ututntur, quae secundum cos *claviola* dicitur ·. Et sic clavis scientiae quamvis cum ordine non tradatur, traditur tamen cum ordine quod sit clavis quod prius non erat. Et hacc videtur opinio Magistri ' fuisse.

Ur IIfr, IV. 4/ 5j£rj«. Permit

· CL IbiX

• IV Seal, JhL XI», Λρ I * Mrttfc. op. xn, ¥· I».

Sed hoc non videtur verbis Evangclii · concordare, quae *clares* Petro dandas promittunt: et ita non solum una, sed duae m ordine dantur.

Et propter hoc alia opimo · eu quod scientia quae est habitus, non esi clavi· · sed auctoritas actum scientiae exercendi, Quae quandoque unv scientia est: quandoque autem «cientia .tine ipsa. Sicut patet etiam in iudicii» <ccularibus: aliquis enim est Index habens auctoritatem iudicandi qui non habet iurii snentiam ; ct aliquis c converso habet turis scientiam qui non habet auctoritatem iudicandi. Et quia actus iudicii, ad quos quis cx auctoritate suscepta ordinatur, non autem cx scicntta habita, tine utroque bene heri non potest; ideo auctoritas iudicandi, quae clavis est, sine sdentia non potest tine peccato accipi; sed scientia sine auctoritate sine peccato haberi potest.

• RntxM. An /rwt, 4/ Cimk Stitrial.Pm- pei.tui., jmL. .·>p. 4r M. · ■ Vkv 5«. a^a·. u. \ I, cap. «▼: h. At-u< 11. IV &·'- BXW. •H. 4 |U-»x .‹mu put. IV. qc. u, m. ». u IV .ie»/·. J «L «TH». I». I. «rt. III. q 3.

Ad TKhnvM DicEXDUM quod poteMas conficiendi est ad unum tantum actum alterius generis. Et ideo non connumeratur clavibus: nec multiplicatur sicut potestas clavium, quae est ad diversos .ictus. Quamvis secundum auctont.itis essentiam sit una. ut dictum est ·. 4°

¥®Cv. vn. pn^std. U «.

An uiAKiiM ' dicendi n quod idle unicuique est liberum. Et ideo ad volendum non exigitur auctoritas. Et propter hoc voluntas non ponitur clavis.

• Ar‹- StJ Π»- Irt t.

Ai» quintim * dicendum quod tota Trinitas eodem modo remittit peccata sicut una Persona. Et ideo non oportet quod sacerdos, qui minister est Trinitatis, tres claves habeat. Et praecipue cum voluntas, quae Spiritui Sancto approprintur, elavem non requirit, ul dictum est ·,

• Arg. -SrJ «‹v fn» 3

• Kt»,n aJ 4.

QUAESTIO DECIMAOCTAVA

DE EFFECTU CLAVIUM

rixor considerandum est dc enectu clavium ·. •C£4».Mru.II»· ircst

Circa quod quaeruntur quatuor.

Primo: utrum potestas clavium sc extendat ad remissionem culpae.

Secundo: utrum sacerdos possit remittere peccatum quoad poenam.

Tertio; utrum sacerdos per potestatem clavium ligare possit.

Quarto: utrum postit etiam ligare ct solvere secundum proprium arbitrium.

ART. I. ‹irim rOTR.sT.KS <.uu1.11 se κχιχμιαγ au «r.wruoxEM au-.ir.

Ψ ». ut· It IV CCtl. Ci·»!. MUIi /V þ U IV, qu. n«, an. u ft Uj/tk, cap. vt; /· Λρ. ȣ Ł* »»

An i'rimi.m sic i'kocfditur. \idctuf quod potestas eluvium sc extendat ad remissionem culpae, Ioan, xx ' dicitur discipulis: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Sed hoc non dicitur quantum ad m.iiuicstatiancm tantum, ut Magister in littera dicit: quia tie sacerdos novi Icstamcnti non haberet maiorem potestatem quam uiccrdos '\viens, r.rgn exercet potestatem in culpae re-

• V.r jv

iwlll. -aVtr·

2. Praüti IU.A. in poenitentia datur gratin ad remissionem peccati. Sed huius sacramenti dispensator est sacerdos ex vi clavium. Ergo, cum gratia non opponatur peccato cx parte poenae, sed ex parte culpae, videtur quod sacerdos ad remissionem culpae operetur cx vi clavium. i

3. Pηλγτκκκλ, maiorem virtutem recipit sacerdos cx sua consecratione quam aqua baptismi ex sua sanctificatione. Sed aqua baptismi vim accipit *ut corpus tangat et cor abluat,* secundum Augustinum * Ergo multo fortius sacerdo$ m sui consecratione hanc potestatem accipit ut cor a culpae macula abluere possit.

'htm bw trier. LXXX

Ski› contra, ŭpra ' Magister dixit quod Deus hanc potestatem non contulit ministro quod ad interiorem mundationem cooperaretur ei. Sed. si peccata quoad culpam remittat» cooperaretur ei in inundatione interiori. Ergo»j potestas clavium non extendit sc ad culpae dimissionem.

• I\ Seit. Ji«t. v. ΛΓΡ· Q»/J "tl KÜtfrti cl Hic 4Ût> **tu. cjp. -SrJ ^^.icrifur.

3, Pκλετειιελ. peccatum non remittitur nisi per Spiritum Sanctum ·. Sed dare Spiritum Sanctum non est alicuius hominis; ut in Libro ₱rimo Magister dixit. Ergo nec peccata remittere quoad culpam.

• Cf. !oa!>, erp. II. liΓK », 3) • (»u. ii», capp. ff». fujfntir,

Rbsfondeo ihctnir'i quod *sacramenta,* secundum Hugonem ·, er *sanctificatione invisibilem gratiam continent.* Sed haec sanctificatio quandoque ad necessitatem sacra menti requiritur tam in materia quam in ministro. Meut patet m confirmatione: et tunc vis 'icramvntalin est in utroque coniunctim. Quandoque autem cx necessitate sacramenti non requiritur nisi .sanctificatio materiae, sicut est in baptismo, quin non habet ministrum determinatum, quantum ad sui necessitatem: ct tunc tota vis sacramcntahi consistit in materia. Quandoque vero dc necessitate sacramenti requiritur consecratio vel sanctificatio ministri sine aliqua sanctificatione materiae: ct tunc lota vis sacramcntalis consistit m ministro, sicut est in poenitentia. I nde eodem modo sc habet potestas clavium quac est in sacerdote ad effectum sacramenti poenitentiae, sicut sc habet virtus quac est in aquA baptismi ad effectum baptismi. Baptismus autem ct sacramentum poenitentiae conveniunt quodammodo in elTcctu: quia utrumque contra culpam ordinatur directe, quod non eat de aliis sacramentis. Sed in hoc differunt. quia sacramentum pocnitentiae, eo quod habet actus suscipientis quasi materiales, non potest dari nisi adultis, in quibus requiritur praeparatio nd suscipiendum effectum '•aeramentorum. Sed baptismus quandoque datur ăduIti . et quandoque puem ct aliis carentibus usu rationis: ct ideo per baptismum datur gratia et remissio peccatorum pueris sine aliqua sui praeparatione praecedente; non autem adultis, in quibus praeexigttur praeparatio removens fictionem. Quac quidem praeparatio quandoque praecedit sufficiens ad gratiae susceptionem antequam baptismus actu percipiatur, sed non ante votum baptismi, post tempus propalatae veritatis. Quandoque autem talis praeparatio tempore non praecedit, sed est simul cum baptismi susceptione: et tunc per baptismi susceptionem gratia remissionis culpae confertur. Sed per poenitentiae sacramentum nunquam datur gratia nisi praeparatio adsit, vel prius fuerit. I ndc virtus clavium operatur ad culpae remissionem, vel in voto existent vel in actu sc exercens, sicut ct aqua baptismi.

'bc Sacra hb II p. ix, cap. :

Sed, sicut baptismus non agit sicut principale agens» sed sicut instrumentum, non quidem pertingens ad ipsam gratiae susceptionem creandam, etiam instrumentaliter, sed disponens ad gratiam, per quam fit remissio culpae, ita est dc potestate clavium. I ndc solus Deus remittit per sc culpam; ct in virtute cius agit instrumcntalitcr ct baptismus ul instrumentum inanimatum, ct sacerdos ut *instrumentum animatum,* quod dicitur *servus,* secundum Philosophum, in VIII *Ethic.* * Et ideo sacerdos agit ut minister.

• Cap. xi n 6. · S. In, lect. xi.

Et sic patet quod potestas clavium ordinatur aliquo modo ad remissionem culpae, non sicut causans, sed sicut disponens ad eam. Unde, si ante Absolutionem aliquis non fuisset perfecte dispositus ad gratiam suscipiendam, m ipsa confessione ct absolutione sacramentali gratiam consequeretur, si obicem non poneret. St enim clavis nullo modo ad culpae remissionem ordinaretur, sed ad dimissionem poenae tantum, ut quidam * dicunt, non exigeretur votum recipiendi effectum clavium ad culpae remissionem: sicut non exigitur votum suscipiendi alia sacramenta, quac non ordinantur ad culpam sed contra poenam. Sed hoc facit videri quod non ordinantur ad culpae dimissionem: quin semper ŭs clavium, ad hoc quod effectum habent, requirit praeparationem cx parte recipientis sacramentum. Et similiter videretur dc baptismo, si nunquam daretur nisi adultis.

• S. l'ont. Λ-- lib.III.^/tomir. cî Rrmi»»., I 5.

An primum rimo dicendum quod, sicut Magister dicit in littera ", sacerdotibus commissa est potestas remittendi pccata, non ut propria virtute remittant, quia hoc Dei est; ·cd ut operationem Dei remittentis ostcnibnl tanquam ministri. Sed hoc contingit tribus modis. Uno modo, ut ostendant eam non praesentem, sed promittant eam futuram, sine hoc quod aliquid operentur ad ipsam. Et sic sacramenta veteris legis operationem Dei significabant. Unde ct sacerdos veteris legis ostendebat tantum, ct nihil operabatur.

· Uk. ea. ŝ▮«/

Alio modo, ut significent praesentem, et nihil ad eam operentur. Et sic quidam * dicunt quod sacramenta novae legis significant collationem gratiae, quam Deus in ipsa sacramentorum collatione dut, sine hoc quod in sacramenti sit aliqua virtus operans nd gratiam. Ei secundum hanc opinionem etiam potevta, clavium esset tantum ostendens dfvinam operationem in culpae remissione in ipsa sacramentali collatione facta.

»* ·|

• S Ban. Sen. ScCrta bz~-C Af fijjrtù K. 3 -CLPvi 10. qa. I ui, t?L ».

Tertio modo, ut significent divinam operationem m remissionem culpae praesentem, ct ad ipsam aliquid dispositive et instrumcntaliler operentur. Et sic, secundum aliam opinionem ;* quac sustinetur communius, sacramenta novae legis emundationem ostendunt divinitus factam. Et hoc modo etiam sacerdos novi 'resumenti ostendit absolutos a culpa: quia proportionafilcr oportet loqui de sacramentis, ct potestate ministrorum. – Ncc obstat quin claves Ecclcmac ad remissionem culpae disponant quia culpa iam est remissa: sicut ncc quod baptismus disponat, quantum in sc est, in eo qui iam winctificatus est.

‘ ·

pin. IV. çv.» «0.3. m. « ▮J

Ai» secvm›i;m dicendum quod neque sacramentum poenitentiae, neque sacramentum baptismi, operandu pertingit directe ad gratiam nec ad culpae remissionem: sed dispositive.

·°

I ndc etiam patet responsio nd tertium.

Aliae rationes * ostendunt quod ad remissionem culpae directe clavium potestas non operetur. Quod concedtndum est.

: · Arff.Srte·.^·

ART. II. tTRIM SAufcHbOS 1'OSSTT REMITTERE PKCCAT1.M QUOAD ΓOEN'AM

IV C Gmi., þ. lxxh.

Aυ secvxdim sic ι-κοιχυιτν». Videtur quod sacerdos non possit remittere peccatum quoad poenam. Peccato enim debetur poena aeterna et temporalis. Sed adhuc post absolutionem sacerdotis manet poenitens obligatus ad poenam temporalem m purgatorio vel in hoc mundo faciendam. Ergo non dimittit aliquo modo poenam.

2. Praeterea, sacerdos non potest prueiudicarc iustitiae divinae. Sed c\ divina iustitia taxata est pocnitcntibus poena quam debent subire. Ergo sacerdos non potest dc ea aliquid remittere.

3. Pμλκτκκελ, ille qui parvum peccatum commisit, non est minus susceptivus enectus clavium quam ille qui commisit maius peccatum. Sed si aliquid de poena per officium sacerdotis dc maiori peccato dimittitur, possibile est esse adeo parvum peccatum cui non debeatur plus de poena quam illud quod de maiori peccato dimissum est. Ergo poterit totam poenam illius peccati parvi dimittere. Quod falsum est.

4. Piuktiika, tota poena temporalis peccato debita est unius rationis. Si ergo per primam absolutionem dimittatur aliquid de poena, cl per secundam ab eodem peccato absolutionem poterit aliquid remitti. Et sic tantum poterit multiplicari absolutio quod vi cl ivium tota poena tolletur cum secunda absolutio non sit minoris efficaciae quam prima. Et sic peccatum remanebit omnino impunitum. Quod est inconveniens.

Sto contra, clavis est potestas ligandi ct solvendi. Sed potest sacerdos iniungere poenam temporalem. Ergo et potest absolvere a poena.

a. Praeterea, sacerdos non potest dimittere peccatum quantum ad culpam, ut in littera * dicitur: nec quantum nd poenam aeternam, pari ratione, Si ergo non potest remittere quantum ad poenam temporalem, nullo modo remittere poterit. Quod est omnino contrarium dictis Exangelii *.

Respondeo dicendum quod idem iudicium est de effectu quem potestas clavium actualiter exercita complet in eo in quo contritio tempore praecessit, ct effectu baptismi qui iam habenti gratiam datur. Aliquis enim per fidem ct contritionem praecedentem baptismum gratiam remissionis peccatorum quantum ad culpam consecutus est: ꝺd quando actualiter postea baptismum suscipit, gratia augetur, et a reatu poenae totaliter absolvitur, eo quod fit particeps passionis Christi. Et similiter illi qui per contritionem consecutus est remissionem peccatorum quantum ad culpam, ct per consequens quantum ad reatum poenae aeternae, quae simul cum culpa dimittitur, ex vi clavium, » e\ passione Christi efficaciam habentium, augetur gratia ct remittitur temporalis poena, cuius reatus adhuc remanserat port culpae remissionem. Non tamen totus, sicut in baptismo: sed pars cius. Quia in baptismo regeneratus homo configuratur passioni Christi totaliter efficaciam pas- ·» sioms Christi, quae sufficit ad omnem poenam delendam, in sc suscipiens, ut nihil dc prioris peccati actualis poena remaneat: quia non debet alicui imputari ad poenam nisi quod ipsemet fecit; in baptismo autem homo, novam vitam suscipiens, nt per gratiam baptismalcm *nomis homo ·;* ct ideo nullus reatus poenae m eo remanet pro praecedenti peccato. Sed m poenitentia non mutatur homo m aliam vitam quia non est regeneratio, sed sanatio quaedam. Ideo cx vi clavium, quae operatur in sacramento poenitentiae, non tota poena remittitur, led aliquid dc poena temporali, cuiua reatus post nhsolutioncm a poena aeterna remanere potuit. Nec solum ʎ poena illa quam habet vel suscipit ab ea poenitens m confitendo, ut quidam dicunt; quia sic confessio et sacramentalis absolutio non esset nisi in onus, quod non competit sacramentis ⁂ novae legis. Sed etiam de illa poena quae in purgatorio debetur remittitur, ut minus in purgatorio puniatur absolutus ante satisfactionem decedens, quam si onte absolutionem decederet.

An i-HiMi m EUüù nicKxbVM quod sacerdos non remittit «i totam pocnitm temporalem, sed partem. Et ideo adhuc manet obligatus ad poenam satisfactoriam.

Au $Eccsm-M bh.T.sni M quod passio Christi sufficienter satisfecit *pro peccatis totius mundi* ·. Et ideo sine pracludicio divinae iustitme aliquid dc poena sibi debita re- j· mitti potest, secundum quod effectus passionis od ipsum per sacramenta Ecclesiae pertingit.

Ad tertii m dicendum quod pro quolibet peccato oportet aliquam poenam satisfactonam remanere, ct per quam medicina contra ipsum praestetur. Et ideo, quamvis virtute absolutionis dimittatur aliqua quantitas poenae debitae pro aliquo magno peccato, non oportet quod tanta quantitas poenae dimittatur respectu cuiuslibet peccati, quia secundum hoc aliquod peccatum remaneret «imnino sine poena: sed virtute clavium dc poenis singulorum peccatonim pro- ·σ portionaliter dimittitur.

Ai» quartum Dtcr.sbi m quod ꝗuidam dicunt quod in prima absolutione tantum dimittitur vi clavium quantum dimitti potest; sed tamen valet iterata confessio, tum propter instructionem; tum propter maiorem certitudinem; ⁂ tum propter intercessionem confessoris; tum propter verecundiae meritum.

Sed hoc non videtur verum. Quia, si hoec esset ratio confessionem iterandi, non tamen esset ratio iterandi absolutionem: praecipue in eo qui non habet aliquam eau- r· sam dubitationis dc praecedenti absolutione; ita enim poterit dubitare post secundam absolutionem sicut pust primam. Sicut videmus quod sacramentum extremae unctionis non iteratur super eundem morbum, eo quod totum quod per sacramentum fieri potuit, semel lactum est.

Et praeterea in secunda confcsrione nen requireretur quod haberet elaves ille cui fit confessio. si nihil ibi vis clavium operatur.

Et ideo dicunt alii * quod etiam in secunda absolutione • S. 110-u» IV vi clavium dimittitur de poena. Quia in secunda absolu- ***Snl.*** Obi. «MI, tione gratiae confertur augmentum: et quanto maior gratia p. n. aJ d«>. 4» recipitur, minus dc impuritate praecedentis peccati manet; p. m.art.t,q«. ». et ideo minor poena purgans debetur. Unde etiam in prima absolutione alicui plu» et minus dimittitur dc poena secundum quod plus sc ad gratiam disponit. Et potest esse tanta dispositio quod etiam cx vi contritionis tou poena tollitur, ut praedictum est i nde etiam non est • Qu ». ꝑ ’ ’· inconveniens si per frequentem confessionem etiam tota poena tollatur ;* ut peccatum omnino remaneat impuniturn, pro quo poena Christi satisfecit,

ART. HI. i nun sacfrdo* pen potmtatkm cl wit m t.ioame possir

a u ikrtivm sic iMoαιοιτιm. Videtur quod sacerdos per potestatem clavium ligare non possit. Virtutes emm •aeramenta!es ordinamur contra peccatum ut medicina. Sed ligare non ctl medicina peccati, sed magi» aggrasatio morbL ut videtur. Ergo McerJos per vim clavium, quae est vis ꞩacramcntab n‹»n potest ligare.

3. Pra»tvrpa. sicut absolvere vel aperire est amovere obstaculum, tta ligare est ob»Uculum ponere. Sed obstaculum Regni peccatum est, quod nobis cx alio imponi non potest, quia non nisi voluntate peccatur. Ergo sacerdos ligare non potest.

3. pRALTiHRA, ꝉlave cx pos-.ionc Christi efficaciam habent Sed ligare non est effectus pa^ionis. Ergo es clavium potestate non potest sacerdos ligare.

Sto «.oχιλα B£i quod dicitur Matth. ⁋vi *Quodeumque ligaveris super terram, ent ligatum et in caelis,*

3. Pιάγ.ι»rea. *polestates rationales sunt ad opposita* ·. • Anriit. **MΛι**· Sed potestas clavium est potestas rationalis; cum habeat /◆p. UB. VIU. discretionem adiuncum. Ergo liabct se ad opposita. Ergo, **ka,** ». w. si potest solvere, potest ct ligare.

Respondeo dicendi-m quod operatio sacerdotis in usu clavium ol conformis Dei operationi, cuius minister est. Deus autem habet operationem et in culpam et io poenam. Sed in culpam ad absohendum quidem directe, ad ligandum nutem indirecte, inquantum *obdurare* dicitur dum gratiam non largitur. Sed in poenam habet operationem directe quantum ad utrumque; quia et poenam parcit, cl poenam infligit. Similiter ergo ct sacerdos vt.hi in absolvendo ex vi clavium habeat aliquam operationem ordinatam ad culpae dimissionem modo iam dicto ;* non • Aft ». tamen ligando aliquam operationem habet in culpam: nisi ligare dicatur inquantum non abwlvit sed ligatos ostendit, Sed m poenam habet potestatem ct ligandi ct solvendi. Solvit enim a poena quam dimittit, sed ligat ad poenam quae remanet. Sed ad hanc ligare dupliciter dicitur. I no modo, considerando ip?-am quantitatem poenae in communi: et rie non ligat, nisi inquantum non solvit sed hgatum ostendit. Alio modo, considerando poenam hanc vel illam determinate: et sic ligat ad poenam imponendo eam.

Au primi μ KK00 dicendum quod illud residuum poenae ad quod obligat, est medicina purgans peccati impuritatem.

Ai» »xu-μ ιγμ di‹:r \i›i*m quod obstaculum Regni non solum est peccatum, sed etiam poena, quam qualiter sacerdos imponat, dictum est ·. • In eorpm.

Au luim m nid-sut u quod citam passio Christi obligat nos ad poenam aliquam, per quam ei conturmemur.

ART. IV. I TRI M SACKMbOS possn t.luARB ITT SOLI BRU SKCI SDI M I'IIOI'RII M ARIHTRtt'U

Ab «.LARII M SIC i KOUKIUIVH. \ idetur quod sacerdos possit ligare ct solvere secundum proprium arbitrium. Hieron) mus enim dicit *Stensuram tempons in agendo poenitentiam non satis aperte praefigunt canones pro unoquoque crimine, ut de singulis dicat qualiter unumquodque sit emendandum, sed magis arbitrio sacerdotis intelfigentis relinquendum statuunt.* Eigo v idetur quod ipse ?i secundum suum arbitrium possit ligare et subere.

• Cj19. Wmn ɾj i. ꞩetste Qjk ɔ. XM U\r «h·, ». Λ»K.»I M»‹ J' XrwL, aut. tt, »»r av »·.·«» -f-

.Iui. m. v

• Itua. cap. ®B. scr». «t.

•_UJtea«.c>ptl. «η, j Bt op. iv, «t S.i>

• I lota. αρ. ti. r<n. 2.

• IUlen·. Λo· p. IV, q«- ui. m. 2, «ft. I, all.

3. Pu κκτβηελ , Dominus Mz/ddP/7 *villicum iniquitatis quod prudenter fecisset,* quia debitoribus domini sui re-
'c‸ u'· r4p ,T'r mbissct largirer ⁑ Sed Deus magis pronus est ad miserendum quam aliquis dominus temporalis. Ergo videtur quod laudabilior sit quantum plus de poena dimiserit.

3. Phaktitiifs, *omnis actio Christi nostra est instru-*
etici ⁑ Tsc 9u'l,us^am peccantibus nullam poenam
icr0pfUj<nurt. imposuit, sed solum emendationem vitae : ut patet dc adul-
• V<r». i». tera, Ioan, νπι ·. Ergo videtur quod ad arbitrium suum possit etiam sacerdos, qui est vicarius Christi, dimittere totam poenam vel partem.

aiiS«'v,CQ? $Br) COSTRA» Gregorius dicit *Falsam poenitentiam*
•Cı na.l^bjf *dicimus quae non secundum auctoritatem sanctorum Pa-*
{j>rwir *J»t.* V; *trum prn qualitate criminis imponitur.* Ergo videtur quod
℗ "i, «p. *ki* non omnino sit in arbitrio sacerdotis.
•q T IiJ%Lj, 2. Pκακγκκκλ, ad actum clavium requiritur discretio Sed, si esset omnino m voluntate sacerdotis dimittere ct imponere dc poena quantum vellet, non esset ibi necessarin discretio: quia nunquam ibi indiscretio posset accidere. Ergo non est omnino in arbitrio sacerdotis.

Kespondko dicendum quod sacerdos operatur in usu clavium sicut instrumentum ct minister Dei. Nullum autem instrumentum habet efficacem actum nisi secundum quod movetur α principali agente. Et ideo dicit Dionysius, in
• c»p Ult., part. ii, i vir. fine *Eccles. Hier.* ·. quod *sacerdotibus utendum Cit virtutibus hierarchicii quando divinitas eos moverit.* In cuius
• Vcn. 17. signum. Matth. xvi ·, ante potestatem clavium Petro traditam lit mentio de revelatione divinitatis et facta; et
• Veru *33.* Ioan, xx ' praemittitur potestati remissionis Apostolis datae Spiritus Sancti donum, quo *filii Dei aguntur* ·. Unde,
KoM.,cip. tnr, ver·. 14· si praeter illum motum divinum uti sua potestate praesumpserit. non consequeretur ctTcctum, ut Dionysius dicit ⁑ Et praeter hoc, *a* divino ordine averteretur, et tie
• Loc. ct culpam incurreret.

Et quia poenae «ntisfactoriae infligendae ut medicinae sunt, sicut medicinae in arte determinatae non omnibus competunt, sed variandae sunt secundum arbitrium medici non propriam voluntatem sequentis, sed scientiam medicinae; ita poenae satisfactoriac in canone determinatae non omnibus competunt, sed variandae sunt secundum arbitrium sacerdotis divino instinctu regulatum. Sicut ergo medicus aliquando prudenter non dat medicinam efficacem, qune ad morbi curationem sufficiat, ne propter debilitatem naturae mnius periculum oriatur; ita sacerdos, divino instinctu motus, non semper totam poenam quae uni peccato debetur imungit, ne infirmus aliquis cx magnitudine poenae desperet, cl α poenitentia totaliter recedat.

An primum ergo uioMitm quod arbitrium istud debet esse divino instinctu regulatum

Ad secundum dicendum quod etiam dc hoc laudatur vil- ?‹
tiens quod *prudenter fecit.* Et ideo in remissione poenae debitae discretio adhibenda est.

An tertium dicendum quod Christus habuit potestatem excellentiae in sacramentis. Unde ipse ex auctoritate pocnam totam vel partem poterat dimittere sicut volebat, Nec h est simile de his qui operantur tantum ut ministri.

QUAESTIO DECIMANONA

DE MINISTRIS CLAVIUM ET USI EARUM

•U.QU.KVH. tn-lroJ. Deinde considerandum est de ministris clavium ct usu <0 earum ··

Circa quod quaeruntur sex.

Primo: utrum sacerdos legalis claves habuerit.
Secundo: utrum Christus claves habuerit.
Tertio: utrum soli sacerdotes claves habeant.
Quarto : utrum sancti homines non sacerdotes usum clavium habeant.
Quinto: utrum mali sacerdotes usum clavium habeant efficacem.
Sexto: utrum schismatici ct haeretici, excommunicari et suspensi et degradari, usum clavium habeant.

ART. I. UTRUM SACERDOS I.EOAI.IS CLAVES MADUERIT

Ad primum sic proceditur. Videtur quod sacerdos legalis claves habuerit. Clavis enim est sequela ordinis. -r Sed ipsi habuerunt ordinem, ex quo sacerdotes dicebantur. Ergo etiam habuerunt elavem sacerdote» legales.

2. Praeterea, sicut supra * Magister dicit, claves sunt • IV&wt, 4M xrln.Cip Ojjti itUt. duae, scilicet *scientia discernendi et potentia iudicandi.* t Sed ad utnunque sacerdotes legales habuerunt auctoritatem. Ergo habebant elavet.

3. Praeterea. sacerdos legalis habebat aliquam potestatem super reliquum populum. Non temporalem: quia sic potestas regin non fuisset distincta a sacerdotali. Ergo spi- •0 ritualem. Et haec est clavis. Ergo habebat elavem.

Skd contra, claves ordinantur ad aperiendum regnum caelorum, quod aperiri non potest ante Christi passionem. Ergo sacerdos legalis elavem non habuit.

3. Praetejula, sacramenta veteris legis gratiam non con- ii ferebant. Sed aditus regni caelestis aperiri non potuit nisi per gratiam. Ergo per illa sacramenta non poterat aperiri. Et sic etiam sacerdos, qui minister eorum erat, claves regni caelestis non habebat.

Respondeo dicendum quod quidam dixerunt quod in W veteri lege erant elaves npud sacerdotes, quia cis erat commissum imponere poenam pro delicto, ut dicitur *Levit,* v, quod ad claves pertinere videtur: sed fuerunt tunc incompletae, nunc autem per Christum in sacerdotibus novae legis perfectae sunt.

Sed hoc videtur esse contra intentionem Apostoli, in Epistola *ad Hcb.* ix ⁑ Ibi enim sacerdotium Christi prae- * Ven 11. u fertur sacerdotio legali per hoc quod *Christus assistit Pontifex Juturorum bonorum,* ad tabernaculum caeleste introducens *per proprium sanguinem : non manujactum,* in quod introducebat sacerdotium veteris legis *per sanguinem hircorum et taurorum.* Unde patet quod sacerdotii illiu< potestas non sc extendebat ad caelestia, sed ad figu- ℞a caelestium. Et ideo, secundum alios ·, dicendum quod •IU'C. 5««.^ IV.çu xt. e.n, xxt >:b. Aiboi IV SeV. dc.xnu.wtn. •J r+iect.,t IV aif, IV ioet, -»L ια, «rt i. 41. L non habebant elaves, sed in eis clavium figura praecessit.

Ai· primum eroo dicendum quod davis regni caelestis consequitur nd sacerdotium quo homo in caelestia introducitur. Non autem talis erat ordo sacerdotii Lcvitici. Et ideo claves caeli non habuerunt, sed claves terreni tabernaculi.

An secundum dicendum quod sacerdotes veteris legis habebant auctoritatem discernendi cl iudicandi. sed non ut admitteretur homo ab eis iudicatus in caelestia, sed in figuras caelestium. • I Ca

Ar> rr.xrn m dicendum quod habebant spiritualem potestatem. quia per sacramenta legalia non α culpis, sed ab irregularitatibus purgabant homines, ut *ad manufactum tabernaculum* · aditus purgatis per eos pateret ea?, a. ».ГК n.

ART 11. UTRUM CHRISTUS IIADLKRIT CLAVEM

Au secundum sic procedht h. Videtur quod Christus non habuerit elavem. Clavis enim characterem ordinis consequitur. Sed Christus non habuit characterem. Ergo non habuit elavem.

∴ pRAi rKREv, Christus habuit in sacramentis potestatem excellentiae, ut ctTcctum sacramenti sine saeramentalibus posset conferre. Sed clavis est sacramcntale quoddam. Ergo non indigebat clavi. Et sic frustra eam habuisset.

Sun contra bst quod dicitur Jpoc. m ⁑ *Haec dicit qui* av 7. *habet elavem David, etc.* • v«

Rkspondko dicendum quod virtus aliquid agendi est in instrumento et in per sc agente non eodem modo, sed in per se agente perfectius. Potestas autem clavium quam nos habemus, cl aliorum sacramentorum virtus est instrumentalis: sed m Christo est ut in per se agente ad salutem nostram, per auctoritatem quidem inquantum est Deu sed per meritum inquantum est homo. Clavis autem dc ratione sua exprimit potestatem aperiendi ct claudendi. sive aliquis aperiat quasi principale agens, sive quasi ministcr. Et ideo in Christo oportet ponere elavem, sed altero modo quam sit in cius ministris. Et ideo dicitur quod habet *elavem excellentiae* ·. • Cip. S'rC

An primum eroo dicendum quod character de sua ratione dicit aliquid ab aliquo derivatum. Et ideo potestas clavium quae est in nobis a Christo derivata, sequitur characterem quo Christo conformamur. Sed in Christo non consequitur characterem, sed principalem formam. -UJt viv. n aJ Tb» '«r*. u;

Ad skuindim dicendum quod clavis illa quam Christus habuit, non erat sacramcntalis. sed sacramcntalis clavis principium.

ART. III. utrum soli sacerdotes clavus habeant

IV &·/., ♦»», qa tu, xrt t, qu· j; JiU. χτιπ. qu. 11, wt », qu· t, aJ 1; qu· s, aJ n diet. u. art. 3, qu 3. »J « j ħ. 4. qu» I; diu. xxi. qu. m. an. 1. ğu j: *Ia Maith., cap.* xvt.

Ad tertum sic prociditur. Videtur quod non soli sacerdotes claves habeant. Dicit enim Isidorus · quod *ostiarii inter bonos et malos habent iudicium: dignos recipiunt, indignos reiiciunt.* Sed haec est definitio clavium, ut cx dictis · patet. Ergo non solum sacerdotes, sed etiam ostiarii elavem habent.

·Dr^i. hb.vn, eap m · *detect.* OJfckKll.ap

·Qu. am. art. J.

. Prabteuka. elaves sacerdotibus dantur dum per unctionem potestatem divinitus accipiunt. Sed reges etiam »l potestatem in populum fidelem divinitus habent. ct unctione sanctificantur. Ergo non soli sacerdotes habent elaves.

3. Praktkrra, sacerdotium est ordo uni singulari personae conveniens. Sed elavem aliquando videtur habere tota una congregatio: quia quaedam capitula excommunicationem inferre possunt, quod ad potestatem clavium pertinet. Ergo non soli sacerdotes elavem habent.

.;. Praf.tehea, mulier non est sacerdotalis ordinis susccptiva: quia ei docere non competit, secundum Apostolum, I *Cor.* xiv . Sed aliquae mulieres videntur habere t claves: sicut abbatissae, quae habent spiritualem potestatem in subditas. Ergo non soli sacerdotes habent elavem.

• y-»»- j» dJTiM.; cxp. II. «m. 11.

'Drfttrxixnb.I «p. IL

Sed contiia kat quod Ambrosius dicit · : *Hoc ius,* scilicet ligandi ct solvendi, *solum sacerdotibus est concessum.*

2. Prartxrba. per potestatem clavium efficitur aliquis t medius inter populum ct Deum Sed hoc tantum sacerdotibus competit, qui *constituuntur in his quae sunt ad Deum, ut offerant dona et sacrificia pro peccatis,* ut dicitur *Heb.* v ·. Ergo soli sacerdotes claves habent.

Respondeo tnccmcM quod clavis est duplex. Una quae ti sc extendit ad ipsum caelum immediate, removendo impedimenta introitus in caelum per remissionem peccati. Et haec vocatur *claris ordinis.* Et hanc voh sacerdotes habent: quia ipsi soli ordinantur populo in his quae directe *sunt ad Deum* ·.

• CL arg. Sed ΛMirα J.

Alia clavis est quae non directe sc extendit ad ipsum caelum, sed mediante militante Ecclesia, per quam aliquis ad caelum vadit: dum per eam aliquis excluditur vel admittitur ad consortium Ecclesiae militantis per excommunicationem ct absolutionem. El haec vocatur *claris iurisdictionis in foro causarum.* Et ideo non-sacerdotes etiam hanc habere possunt: sicut archidiaconi. ct electi, ct alii qui excommunicare possunt. Sed non proprie dicitur clavis caeli, sed quaedam dispositio ad ipsam.

Ad primum eroo dicendi m quod ostiarii habent elavem r· custodiendi ea quae in templo materiali continentur; et habent iudicium a tail templo excludendi ct admittendi, non quidem sua auctoritate iudicantcs qui «int digni vel indigni, sed iudicium sacerdotum excqucntcs; ut sic quodammodo cxccutorcs potestatis sacerdotis videantur. n

Ad secundum oicbndum quod reges non habent aliquam potestatem in spiritualibus, ct ideo elavem regni caelestis non accipiunt: sed soluin in temporalibus, quae etiam non nisi a Deo esse potest, ut patet *Rom.* xm ·. Nec per unctionem in aliquo ordine consecrantur: sed excellentia po- ‹·» testatis ipsorum a Christo descendere significatur, cl ut ipsi sub Christo in populo Christiano regnent.

eft. t.

Ad tertium dicendum quod, sicut in politicis quandoque iudex habet totam potestatem, sicut est in regno; quandoque autem multi in diversis officiis constituti, vel etiam cx aequo, ut dicitur \ III *Ethic.* ;* ita etiam spiritualis iurisdictio potest haberi ab uno solo, sicut ab episcopo; et pluribus simul, sicut α capitulo. El sic habent davem jurisdictionis, non tamen davem ordinis, simul omnes.

• Cap. z, n. 6 · cap. xi, n. C · S.Tb.IKU.11.

Ad quartum dicendi m quod mulier, secundum Apostolum ·, est in statu subiectionis, cl ideo non potest habere aliquam spiritualem jurisdictionem: quia etiam secundum Philosophum, in VIII *Ethic,* ;* corruptio urbanitatis est quando ad mulierem dominium pervenit. I nde mulier non habet neque elavem ordinis neque elavem jurisdictio- 71 nis. Sed committitur mulieri aliquis usus clavium; sicut habere correctionem in subditas muliere·., propter periculum quod imminere posset si viri mulieribus cohabitarent.

• IJJ cap. MIT, ver». J4J I *ad Π"·, cap.* µ, *crv u; Ad III., cro.* II, VCTK J. *• Cap.* ;* Q. S- -

ART. IV. utriµ E11ΛM sancti homines nox sacerdotis USUM CI.ATIUM HADEAM

Ad oüartum sic PROCRDI1VR. Videtur quod etiam sancti homines non sacerdotes usum clavium habeant. Absolutio enim ct ligatio, quae fit per claves, efficaciam habet •ex merito passionis Christi. Sed illi maxime passioni Christi conformantur qui per patientiam ct alias virtutes Christum passum sequuntur. Ergo videtur quod, etiam si non habeant sacerdotalem ordinem, quod possint ligare ct solvere.

2. Praeterea, *Heb.* vu * dicitur: *Sine ulla contradictionc, quod minus est a maiori benedicitur.* Sed in api· ritualibus, secundum Augustinum ·, *hoc esi maius esse quod melius.* Ergo meliores, qui scilicet plus dc caritate habent, possunt alios benedicere absolvendo. Et sic idem quod prius.

ifv 7.

· *Iu Tria.,* 1Λ. VI caju tin.

Sail contra, *cuius est potentia, eius est actio,* secundum Philosophum ·. Sed clavis, quae est potestas spiritualis, est tantum sacerdotum ;* Ergo ct ŭ ciu» non nisi sacerdotibus convenire potest.

• OrReauLff 11- «A. et», i. - S.

Rrstûndbo dicendum quod agens per sc ct agens instruroentak in hoc differunt quod agens instrumentale non inducit in effectu similitudinem warn, sed similitudinem principalis agentis; principale autem agens inducit similitudinem »uam. Et ideo cx hoc aliquid constituitur principale agens quod habcl aliquam formam quam in altcrum transfundere potest: uon aulcm ct hoc constituitur agens instrumentale. sed ex hoc quod est applicatum a principali agente ad effectum aliquem inducendum. Cum ergo in actu clavium principale agens sit Christus, ul Deus per auctoritatem ct ut homo per meritum, cx ipsa plenitudine divinae bonitatis in eo cl cx perfectione gratiae consequitur quod possit in actum clavium. Sed homo alius non potest in actum clavium sicut per sc agens: quia nec ipse allen gratiam, qua remittuntur peccata, dare potest, nec sufficienter mereri. El ideo non est nisi sicut agens «» instrumentale. I nde ille qui effectum clavium consequitur, non assimilatur utenti clavibus, sed Christo. Et propter hoc. quantumcumque aliquis habeat dc gratia, non potest pertingere ad effectum clavium nisi applicetur ad hoc quasi minister per ordinis susceptionem.

Ai» primum kroo m»TNDi M quod sicut inter instrumentum ct effectum non exigitur similitudo secundum convenientiam in forma, sed secundum proportionem instrumenti ad effectum; ita etiam nec inter instrumentum ct principale agens. Et talis similitudo est in «unctis horninihus ad Christum passum. Et talis similitudo cis usum clavium non confert

Ad secunui u dicendiµ quod, quamvis purus homo non possit alteri cx condigno mereri gratum, tamen unius meritum potest cooperari ad salutem alterius. Ideo duplex n est benedictio. I 'na quae est ab ipso homine puro sicut merente per proprium netum. El talis potest fieri a quolibet sancto, in quo Christus habitat per gratiam. Et hoc requirit nuiont.itcm bonitatis ad minus inquantum huiusmodi. Alia est benedictio qua homo benedicit ut ‹·» benedictionem quae est cx merito Christi instrumentanter alicui applicans. Et quantum ad hanc requiritur maioritas ordinis, ct non virtutis.

ART. V. UTRUM MALI SAUnnOTK USUM C1.AVIVM HABEANT

/4 /ar., cap. 1». tree. 1«.

d <4iixri M m‹ proceditur. \ idetur quod mali sacerdotes usum clavium non habeant, loan. ŭx ubi usus · Vu» » v clavium Apostolis traditur, Spiritus Sancti donum promittitur. Sed mali non habent Spiritum Sanctum. Ergo non habent usum clavium.

. Praeterea, nullus sapiens rex dispensationem sui thesauri ŭu inimico committit. Sed usus clavium in dispensatione consistit thesauri caelestis Regis, qui est ipsa Sapientia r. Ergo mali, qui per peccata sunt cius hostes, •iiJCv.wp·' non habent usum clavium. •m. 14.

v' 3· Pιιλεγγ.κη, Augustinus dicit quod *sacramentum* c»p. l»» *gratiae dat Deus etiam per malos, ipsam rero gratiam non nisi per seipsum rei per sanctos suos. Et ideo remis·sionem peccatorum per seipsum Jacit, vel per ipsius Columbae membra.* Scd remissio peccatorum est usus cla- i vium. Ergo peccatores, qui non sunt Columbae membra, usum davium non habent.

4. Praeterea, Intercessio mali sacerdotis non habet aliquam efficaciam ad reconciliandum: quia, secundum Gre-
t F eor^um * cu,n *4U' displicet ad interpellandum mittitur,* ··
•l. op. ii. *irati animus ad deteriora provocatur.* Scd usus davium fit per quandam intercessionem: ut patet in forma absolutionis. Ergo non habent efficacem clavium usum.

Sed contiia, nullus potest scire dc alio an sit in statu salutis. Si ergo nullus posset uti clavibus in absolvendo «f nisi existens in statu salutis, nullus sciret se esse absolutum. Quod est valde inconveniens.

2. Prartmika, iniquitas ministri non potest auferre liberalitatcm domini. Scd sacerdos est solum minister. Ergo non potest sua malitia donum α Deo transmissum per cum *» nobis auferre.

RkspONDIO nicKNDUM quod, sicut participatio formae quae est inducenda in effectum, non facit instrumentum; itn ncc subtractio talis form ic tollit mum instrumenti. Et ideo, cum homo sit tantum instrumentalitcr agens in usu davium. quantumcumque sit per peccatum gratia privatus, per quam fit remissio peccatorum, nullo modo privatur usu clavium.

Ad primum kroo diondum quod donum Spiritu Sancti exigitur ad usum clavium non ut sine quo fieri non possit, 10 sed quia sine eo incongrue fit cx parte ῡtentis quamvis sublidens se clavibus effectum davium consequatur.

Ai» FKcvNnm dicendum quod rex terrenus in thesauro suo defraudari ct decipi potest: ct ideo hosti eius dispensationem non committit. Sed Rex caelestis defraudari non 11 potest: quia totum ad ipsius honorem cedit, etiam quod aliqui clavibus male utuntur; quia novit cx mahs elicere bona, ct per malos etiam multa bona facere. Et ideo non est simile.

Ad tertium dicendim quod Augustinus loquitur dc i» remissione peccatorum secundum quod sancti homines cooperantur ad ipsam, non cx vi davium, sed cx merito congrui. Et ideo dicit quod etiam per malos sacramenta ministrat. Et inter alia sacramenta etiam absolutio, quae est usus davium, computari debet. Scd per *membra Co·* «I *lumbar,* idest per sanctos homines facit remissionem peccatorum inquantum eorum intercessionibus peccata remittit.

Vd potest dici quod *membra Columbae* nominat omne·» ab Ecclesia non praecisos. Qui enim ab eis sacramenta recipiunt, gratiam consequuntur: non autem qui recipiunt J· ab illis qui sunt ab Ecclesia praecisi, quia hoc ipso peccant; excepto baptismo, quem m casu necessitatis licet ab excommunicato recipere.

An quartum dicendum quod intercessio quam sacerdos malus ex propria persona facit, non habet efficaciam; scd is illa quam facit ut minister Ecdcsiac, habet efficaciam ex merito Christi. Utroque tamen modo debet intercessio sacerdotis populo subiecto prodesse.

AR I'. VI. OTRI.K SCHISMATICI EI HAERETICI, EXCOMMUNICA!I fé KT SUSPENSI rr DB0RADAT1, USUM CLAVIUM HABEANT

Sapro, qu. vtn, an.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod schismatici el haeretici, excommunicat! ct suspensi ct dcgr.idati, usum davium habeant. Sicut enim potestas clavium dependet ab M. ordine, ita et polcstas conficiendi. Scd non possunt amittere usum potestatis conficiendi: quia, si conficiunt, confectum est, quamvis peccent confidentes. Ergo etiam non possunt amittere usum clavium.

2. Prabtxrma. omnis potestas spiritualis activa, in eo qui habet usum liberi arbitrii, exit in actum quando vult. Scd potestas clavium adhuc manet in praedictis: quia, cum non detur nisi in ordine, oporteret reordinan cos quando ad Ecclesiam redeunt. Ergo, cum sit potentia activa, possunt in actum cius exire cum voluerint.

3. Praerear,a, spiritualis gratia magis impeditur per culpam quam per poenam. Scd excommunicatio ct suspensio ct degradatio sunt poenae quaedam. Cum ergo propter culpam non amittat aliquis usum clavium, videtur quod nec propter ista. i

Sub contra, Augustinus dicit ' quod *Ecclesiae caritas* •Λ Io m *truce* LXX1.M v *peccata dimittit.* Caritas autem est quae facit Ecclesiae unionem. Cum ergo praedicti sint ab Ecclesiae unione divisi, videtur quod usum clavium non habent in remittendis peccatis.

2. Praktkrra. nullus absolvitur a peccato secundum hoc quod peccat. Scd aliquis a praedictis absolutionem petens peccat, contra praeceptum Ecclesiae inciens. Ergo per eos n peccato absolvi non potest. Et sic idem quod pnus.

Rkspondxo dicendum quod in omnibus praedictis · manet clavium potestas quantum ad essentiam, scd usus impeditur cx detectu materiae. Cum enim usus davium m utente praelationem requirat respectu cius in quem utitur, ut dictum est ·, propna materia in quam exercetur ŭsu davium, est homo subditus. Et quia per ordinationem Ecdcsiac subditur unus alteri, ideo etiam per Ecdcsiac praelatos potest subtrahi alicui ille qui erat ei sublectus. Unde, cum Ecclesia haereticos ct schismaticos, ct alios huiusmodi, privet subtrahendo subditos, vel simpliciter vd qumtutn ad aliquid, quantum nd hoc quo privati sunt, non possunt u»um clavium habere.

Ad i'rimvm i'müo dkxndum quod materia sacramenti Eucharistiae, in quam suam potestatem exercet sacerdos, non est homo, scd panis tnticcus; et in baptismo homo simpliciter. Inde, sicut si subtraheretur haeretico panli triticeus, conficere non posset; ita, si subtrahatur praelato praelatio, ncc absolvere poterit. Potest tamen baptizare ct conticere: quamvis ad <ui damnationem.

Ad ssu ndvm dic&nduu quod propositio habet veritatem quando non deest materia, sicut est in proposito. 11

Ad tertium DicRNuuM quod ex ipsa culpa non subtrahitur materia, sicut per aliquam poenam. Unde poena non impedii per contrarictatem ad elfcctum inducendum, sed ratione praedicta ·.

QUAESTIO VIGESIMA

DI HIS IN QI'OS USES CLAVIUM EXERCERI POTEST

DrisnE considerandum est de his in quos usus clivium exerceri potest ·.

Circa quod tria quaeruntur.

Primo: utrum sacerdos possit m quemlibet hominem uti clave quam habet.

Secundo: utrum sacerdos possit semper suum subditum absolvere.

Tertio: utrum aliquis possit uti clavibus in suum superiorem.

ART. I. »trum sacerdos rossrr l n clave quam haesi IV QUKMIJEKT HOMINEM

Supra, qu. mi», «rt 4. ŋ. IV *Smf.* ŭ; oiv» qu tn, «rt. x. ŧo ». |V Curtt £ŧ top Lktn Qu *Jĸ* XIi. qo. m

Ad primum sic pRocr.DiTVR. \'idetur quod sacerdos poscit uti clave quam habet in quemlibet hominem. Potestas enim clavium m sacerdote descendit cx illa Domini auctoritate quae dicit: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* ·. Sed illud indeterminate dixit de omnibus. Ergo habens elavem indeterminate potest ea uti in quoslibet.

M. Praeterea, clavis corporalis quae aperit unam seram. aperit omnes alias eiusdem modi. Scd omne peccatum cuiuslibet hominis est eiusdem rationis obstaculum respectu introitus caeli. Ergo, si potest unum hominem ŝacer dos per elavem quam habet absolvere, poterit ct quoscunque alios.

3. Phvftf.rka, sacerdotium novi Testamenti est perfectius quam veteris. Scd sacerdos veteris Testamenti poterat uti sua potestate quam habebat discernendi *inter lepram et lepram* ·, indilïcrcntcr m omnes. Ergo multo fortius sacerdos Euangelicus potest uti potestate sua in omnes.

contra Rsi quod dicitur XVI. qu. i · ; *Nulli sacerdotum liceat parochianum alterius absolrcrc aut ligare.* Ergo non quilibet potest quemlibet absolvere.

3. Praeterea. iudicium spirituale debet esse ordinatius quam temporale. Sed in iudicio temporali non potest quilibet index quemlibet iudicarc. Ergo, cum usus clavium «it iudicium quoddam, non potest sacerdos sua clavi uti in quemlibet.

Respondeo dicendum quod ea quae circa singularia operari oportet, non eodem modo omnibus competunt. Unde sicut, post generalia medicinae praecepta, oportet adhiberi medicos, quibus praecepta universalia medicinae singulis infirmis secundum quod debent aptentur; ita m quolibet principatu, praeter illum qui universaliter praecepta legis tradit, oportet esse aliquos qui ea singulis secundum quod debent adaptent. Et propter hoc in caelesti hicrarchin sub *potestatibus,* qui indistincte praesunt, ponuntur *principatus,* qui singulis provinciis distribuuntur, et sub his *angeli,* qui singulis hominibus in custodiam deputantur: ut patet ex qUee j,cu sunl jn Secundo Libro ·. Unde et n i esse debet m praelatione Ecclesiae militantis ; ut apud aliquem esset praelatio indistincte in omnes; et sub hoc essent alii qui super diversos distinctam potestatem acciperent. Et quia usus clavium requirit aliquam praelationis potestatem per quam ille in quein usus clavium communicatur, edicitur materia propria illius actus ; ideo ille qui habet indistinctam potestatem super omnes, potest uti clavibus in omnes; illi autem qui sub eo distinctas potestates acceperunt, non in quoslibet uti possunt clavibus, sed in cos tantum qui cis in sortem venerunt ; nisi in necessitatis articulo, ubi nemini sacramenta sunt deneganda.

Ao phimiu Inoo diondcm quod ad absolutionem a peccato requiritur duplex potestas : scilicet potestas ordini·., ct potestas jurisdictionis. Prima quidem potestas aequaliter est m omnibus sacerdotibus, non autem secunda. Et ideo ubi Dominus, loan, xx, dedit omnibus Apostolis communiter potestatem remittendi peccata, intclligitur de potestate quae consequitur ordinem. Unde et sacerdotibus, quando ordinantur, illa verba dicuntur. Sed Petro singuliter dedit potestatem dimittendi peccata. Mattii xvi ⁂ ut intvlligatur quod ipse prae aliis habet potestatem Jurisdictionis. Potestas autem ordinis, quantum est de se. se extendit ad omnes absolvendos: ct ideo indeterminate Dominus dixit, *Quorum remiseritis peccata;* intelligcns tamen quod usus illius potestatis esse deberet proesupposita potestate Petro collata secundum ipsius ordinationem.

Ad sbuuxdim DicENDiM quod etiam clavis materialis non potest aperire nisi seram propriam : nec aliqua virtus activa potest agere nisi in propriam materiam. Materia autem propria potestatis ordinii efficitur aliquis per iurisdictio-pnem. Et ideo non potest aliquis clave uti in cum in quem iurisdictio non datur.

Ad tkktii.m dicendum quod populus Israel unus populus erat, ct unum tantummodo templum habebat. Unde non oportebat sacerdotum iurisdictioncs distingui sicut in Ecclesia, in qua congregantur diversi populi ct nationes.

ART. IL υτπι m saukrdos îossit shmpbr swk SUBDrTUM ABSOLVERE

d secundum mc i'hoceditur. Videtur quod sacerdos non possit semper suum subditum absolvere. Sicut enim Augustinus · in littera ⁂ dicit, *nullus officio sacerdotis uti debet nisi immunis ab illis sit quae in aliis iudicat.* Sed quandoque contingit quod sacerdos est particeps criminis quod subditus suus commisit; sicut cum mulierem subditam cognovit. Ergo videtur quod non semper possit in suos subditos potestate clavium uti.

2. PiuKTRRiu, per potestatem clavium homo ab omnibus defectibus curatur. Sed quandoque alicui peccato annexus est irregularitatis defectus, vel excommunicationis sententia, 4 qua simplex sacerdos liberare non potest. Ergo videtur quod non possit uti clavium potestate in illos qui talibus irretiti sunt.

3. Praktkroa, sacerdotii nostri iudicium et potestas per iudicium veteris sacerdotii figuratur. Sed minoribus iudicibus secundum legem non omnia competebat discutere , sed ad superiores recurrebant: ut dicitur *Exod.* xxiv ·; *Si quid natum fuerit quaestionis inter vos,* etc. Ergo videtur quod nec sacerdos dc gravibus peccatis possit subditum suum absolvere, sed debeat ad superiorem remittere.

Sed conti»a, *cuicumquc committitur principale, committitur ct accessorium* ♦ Sed sacerdotibus committitur quod subditis suis Eucharistiam dispensent, ad quam ordinatur absolutio a peccatis quibuscumque. Ergo «accrdos ab omnibus peccatis potest absolvere, quantum est dc clavium potestate.

3. Praetrhila , gratia omne peccatum tollit, quantumcumquc sit parva. Sed sacerdos sacramenta dispensat, quibus gratia datur, Ergo, quantum est de potestate clavium, dc omnibus peccatis absolvere potest.

Respondeo dicendum quod potestas ordinis, quantum e»t dc se, extendit se ad omnia peccata remittenda: sed quia ad usum huius potestatis requiritur iuri«dictio. quae a maionbus m inferiores descendit, ideo potest superior aliqua sibi reservare, m quibus indicium inferion non committat. Alias, dc quolibet potest simplex sacerdos iurisdietionem habens absolvere.

Sunt autem quinque casus in quibus oportet quod simplex sacerdos pocnitcntcm ad superiorem remittat. Primus est quando est solcnnts poenitentia imponenda: quia cius minister proprius est epb.copus \ - Secundus est dc excominimicalis quando inferior sacerdos non potest absolvere. - Tertius, quando invenit irregularitatem contractam, pro cuius dispensatione debet ad superiorem remittere. - Quartu de incendiariis ·. Quintus, quando est consuetudo m aliquo episcopatu quod enormia crimina, ad terrorem, reservantur cpiscopn. Quia consuetudo dat vel aufert in talibus potestatem.

An l'MiMi m f.noo uicexdlu quod in tali casu nec sacerdos deberet audire confessionem mulieris cum qua peccavit dc illo peccato, sed deberet ad alium mittere. Ncc illa deberet ct confiteri, sed deberet petere licentiam ad alium eundi ; vel ad superiorem recurrere, si ille licentiam denegaret. I um propter periculum. Tum quia est minor verecundia. Si tamen absolveret, absoluta esset Quod enim Augustinus dicit, quod non debet esse in eodem crimine, mtclligendum est secundum congruitatem, non secundum necessitatem sacramenti.

Ad srcvsih u dicixim m quod poenitentia ab omnibus defectibus culpae liberat, non autem ab omnibus defectibus poenae : quia adhuc post peractam poenitentiam dc homicidio aliquis remanet irregularis. Unde sacerdos potest dc crimine absolvere, ct pro pocn.i amovenda debet ad superiorem remittere : nisi in excommunicatione, quia absolutio ab ipsa debet praecedere absolutionem .l peccato, quia, qunndiu aliquis est excommunicatus, non potest recipere aliquod Ecclesiae sacramentum.

Ad niRni m Diur.xDvv quod ratio illa procedit quantum ad haec in quibus sibi superiores potestates iurisdictionem reservant,

ART. Ill DTRVM ALIGLIS IOSSIT IITI CLAVini s IN SI.TM SI PgRIOREM

IV JnL trm, qu. «. tn. 5, ϑ« i, iJy

An γκητιι μ sic procuditor. Videtur quod aliquis non possit uti clavibus in suum superiorem. Actus enim sacramentalis quilibet requint propriam materiam. Sed propria materia usui clavium est persona subiccta, ut dictum est '. Ergo m eo qui non est subditus, non poteat clavibus sacerdos uti.

2. pRABTRRRA, Ecclesia militans imitatur triumphantem. Sed in caelesti Ecclesia inferior angelus nunquam *purgat* aut *illuminat* aut *perficit* superiorem ⁑ Ergo ncc aliquis inferior sacerdos potest uti actione hierarchica, quae est per absolutionem, in superiorem.

3. Prarieura, iudicium conscientiae debet esse ordinatius quam iudicium exterioris fori. Sed in exteriori foro inferior non potest excommunicare aut absolvere superiorem. Ergo videtur quod ncc in foro pocnitcntiali.

Sen contra, superior praeimus etiam *circumdatus est* *"C4P' *' *inJirm^atc* *· et contingit ipsum peccare. Sed remedium contra peccatum est potestas clavium. Ergo, cum ipse non possit in scipsum clave uti, quia non potest esse simul iudex ct reus, videtur quod possit inferior in ipsum clavis j potestate uti.

2. Praeterea. absolutio, quae fit per virtutem clavium, ordinatur ad perceptionem Eucharistiae. Sed inferior potest supenon Eucharistiam dispensare, si petat. Ergo ct clavium potestate in ipsum uti. si sc ei subieccrit.

Rrspqndbo dicendum quod potestas clavium, quantum • An. i. «J ». est dc sc, extendit sc ad omnes, ut dictum est ·: sed quod in aliquem sacerdos non possit potestate clavium uti. contingit ex hoc quod cius potestas est ad aliquos specialiter limitata. Unde ille qui limitavit, potest extendere in quem voluerit. Et propter hoc etiam potestatem sibi dare potest in scipsum: quamvis ipse in scipsum uti clavium potestate non possit, quia potestas clavium requirit pro materia aliquem subicctum, et ita alium; sibi ipsi enim aliquis subicctus e\sc non potest.

Ad primum ehoo dicendum quod, quamvis episcopus quem simplex sacerdos absolvit, sit superior eo simpliciter, est tamen inferior eo inquantum ei <c ut peccatorem subtidt

Λι» sectndum dicendum quod in ăngeli non potest accidere aliquis defectus ratione cuius inferioribus sub superiores subdantur, sicut accidit in hominibus. Et ideo non est simile.

Ad ter nem dicendim quod iudicium exterius est secundum homines: sed iudicium ĕonfessioni est quoad Deum, apud quem aliquis redditur minor cx hoc quod peccat, non autem apud hominurn praelationes. Et ideo in exteriori iudicio, sicut nullus in scipsum sententiam dare potest excommunicationis, ita ncc alteri committere, nec sc excommunicare. Sed in foro conscientiae potest alteri committere suam absolutionem: qua ipse uti non possit.

Vel dicendum quod absolutio in foro confessionis est principaliter potestatis clavium, ct ex consequenti respicit iurisdictioncm. Sed excommunicatio respicit totaliter iurisdictionem. Quantum autem ad potestatem ordinis omnes sunt aequales, non autem quantum ad jurisdictionem. Et ideo non est simile.

QUAESTIO VIGES1MAPRIMA

I)E EXCOMMUNICATIONE

•Cf. qu. »»11, It»· tfoJ.

onsequenter videndum est de excommunicatione * De qua primo considerandum est dc definitione excommunicationis, ct congruitatc, et causa; secundo, dc eo qui • Qa. M. potest excommunicare et excommunicari '; tertio, de par- • Qu. tun. ticipatione cum ĕxcommunicatis quarto, dc absolutione i° • Qu. xxtr. ab excommunicatione ·.

Circa primum quaeruntur quatuor.

Primo: utrum convenienter excommunicatio definiatur,

Secundo: utrum Ecclesia debeat aliquem excommuntcarc. h

Tertio: utrum aliquis pro aliquo temporali damno sit excommunicandus.

Quarto: utrum excommunicatio iniuste lata aliquem effectum habeat.

ART. 1. UTRUM COMPETENS

srr HAEC DEFINITIO excommunica1ionis:

« EXCOMMUNICATIO KST SEPARATIO Λ ĊOMMUNION ECCLESIAE QUOAD FRUCTUM KT SUFFRAGIA GENERALIA *

I *ad Cor,, cap.* v, lea. i, in; I *aJ Ttm,, ctp.* », lcci. iv.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod incompctcns sit haec definitio excommunicationis a quibusdam posita: *Excommunicatio est separatio a communione Eccle-* • bxLniL^tunH. *siae quoad fructum et suffragia generalia* ;* Suffragia enim Ecclesiae valent cis pro quibus fiunt. Sed Ecclesia 70 orat pro cis qui extra Ecclesiam sunt: sicut pro haereticis et paganis. Ergo etiam pro excommunicatis, qui extra Ecclesiam sunt. Et sic eis suffragia Ecclesiae valent.

2. Praeterea, nullus amittit suffragia Ecclesiae nisi per culpam. Sed excommunicatio non est culpa, sed poena, yj Ergo per excommunicationem non separatur aliquis a suffragiis Ecclesiae communibus.

3. Praeterea, fructus Ecclesiae non videtur esse aliud quam suffragia: non enim potest intclligi dc fructu bonorum temporalium, quia haec excommunicatis non auferuntur. Ergo inconvenienter utrumque ponitur.

4. Praeteria, excommunicatio minor quaedam excommunicatio est. Sed per eam homo non perdit suffragia Ecclesiae. Ergo definitio non est conveniens.

° Respondeo dicendum quod ille qui per baptismum in Ecclesia ponitur, ad duo ndseribitur: scilicet ad coctum fidelium; et ad participationem sacramentorum. Et hoc secundum praesupponit primum: quia in sacramentis partipandis etiam fideles communicant. Et ideo aliquis potest t extra Ecclesiam fieri per excommunicationem dupliciter. Uno modo, ita quod separaretur tantum a participatione sacramentorum. Et haec erit excommunicatio minor. – Alio modo, ita quod excludatur ab utroque. Et sic erit excommunicatio maior, quae hic definitur, - Non autem potest • esse tertium, scilicet quod excludatur a communione fidehum et non a participatione sacramentorum, ratione iam dicta: quia scilicet fideles in sacramentis communicant.

Sed communicatio fidelium est duplex: quaedam in spiritualibus, sicut mutuae orationes, ct conventus ad sacra percipienda; quaedam in corporalibus actibus legitimis. Qui quidem legitimi actus ct liciti communio his versibus continentur; Si *pro delictis anathema quis efficiatur: (is, orare, vale, communio, mensa negatur. Os* scilicet, ne osculum detur; *orare,* ne cum excommunicatis oremus; *vale,* ne salutentur; *communio,* ne scilicet in sacramentis cum ipsis aliquis communicet; *mensa negatur,* ne aliquis cum eis comedat ·. -Cn. Crp—— qu ui

Praemissa ergo definitio importat separationem a sacramentis, in hoc quod dicit, *quantum ad fructum ;* et a communione fidelium quantum ad spiritualia, in hoc quod dicit, *et suffragia Ecclesiae communia.*

.•Mia autem definitio invenitur quae datur secundum separationem ab utrisque actibus, quae talis est: *Excommunicatio est a qualibet licita communione vel legitimo actu separatio '.*

• Ş. lib.in.riLxwa, JeSntrxl., |tL- (Q. b. Afc. let dL lufTiL

\n primum ergo dicendum quod pro infidelibus oratur, sed ipsi orationis fructum non percipiunt nisi ad fidem convertantur. Similiter ct pro excommunicatis orari potest: quamvis non inter orationes quae pro membris Ecclesiae 4, fiunt. Et tamen fructum non percipiunt quandiu in excommunicatione manent. sed oratur ut detur cis spiritus poenitentiae, ut ab excommunicatione solvantur.

Ad secundi m dicendim quod suffragia alicuius raient alicui secundum quod ei continuantur. Potest tamen actio unius alteri continuari dupliciter. Uno modo, cx vi caritatis, quae omnes fideles connectit ut sint unum in Deo: sicut dicitur in Psalmo ·: *Particeps ego sum,* etc. Et hanc continuationem excommunicatio non intercipit. Qui.i iuste quis excommunicari non potest nisi pro culpa mortali. h per quam a caritate iam divisus est, etiam si non excommunicetur. Iniusta autem excommunicatio caritatem alicui auferre non potest: cum sit dc *maximis bonis,* quae non possunt alicui invito auferri ·. •Pt.cxrm.«cn.

Alio modo, per intentionem suffragia facientis, quae in aliquem fertur pro quo fiunt. Et hanc continuationem excommunicatio intercipit: quia Ecclesia per excommunicationis sententiam separat e.xcommunicatos ab universitate fidelium, pro quibus suffragia facit; unde suffragia Eccle- Art. hSJLc» »K; At M * CjA. dc, I»K t, «p?. * st. ii. siae ei non prosunt, quae pro tota Ecclesia fiunt. Nec cx h persona Ecclesiae oratio pro eis inter membra Ecclesiae fieri potest: quamvis aliqua persona privata possit ad eius conversionem aliquod suffragium per intentionem dirigere.

\d tertium dicendim quod fructus spiritualis Ecclesiae non solum est cx suffragiis, sed etiam cx perceptione ă- crementorum et e.x convictu fidelium.

Ad qlartim dicendim quod minor excommunicatio non habet perfectam rationem excommunicationis, sed aliquid ipsius participat. Et ideo non oportet quod totaliter ei excommunicationis definitio conveniat, sed solum quoad aliquid.

ART. II. UTRI'M ECCLESIA AI.IULEM DKDEAT KXCOMMI'NICAMF.

qu. **simii,** art. 4.

Ad SEGUXOUm sic pRocKbiTVM. Videtur quod Ecclesia nullum debeat excommunicare. Quia excommunicatio maledictio quaedam est. Sed *Rom.* xn · prohibemur maledicere. Ergo Ecclesia excommunicare non debet.

2. Praktkhka, Ecclesia militans debet imitari triumphantem. Sed, ut in Epistola ludac · legitur, *Michael, cum altercaretur cum diabolo de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiae, sed ait: Imperet tibi Deus.* Ergo nec Ecclesia militans debet alicui iudicium maledictionis ct excommunicationis inferre.

3. Praeterea, nullus est in manum hostis trudendus nisi omnino desperatu Sed per excommunicationem tra- n ditur aliquis in manum Satanae: ut patet I *Cor.* v ·. Cum ergo dc nemine sit desperandum in vita ista, Ecclesia nullum debet excommunicare.

Sed contra kst quod Apostolus. I *Cor.* v, mandat quendam excommunicari.

3. Praeterea, Mattii. xvm ' dicitur dc illo qui Ecclesiam audire contemnit; *Sit tibi sicut ethnicus ct publicanus.* Sed ethnici «uni extra Ecclesiam. Ergo illi qui Ecclesiam audire contemnunt, per excommunicationem extra Ecclesiam sunt ponendi.

Respondeo dicendim quod iudicium Ecclesiae conforme debet esse indicio Dei. Deus autem peccatore·, multipliciter punit, ut nd bonum eo trahat, uno modo, tlagcllis castigando; alio modo, hominem sibi relinquendo, ut, auxiliis subtractis quibus a malo praepediebatur, suam infir- »· mitatem cognoscat, et humili» ad Deum redeat, α quo superbus discesserat. Et quantum ad utrumque Ecclesia in excommunicationis sententia imitatur divinum iudicium. Inquantum enim cum a communione fidelium separat *ut erubescat* *, imitatur divinum indicium quo per flagella m castigat. Inquantum autem a suffragii et alii spiritualibus separat, imitatur divinum iudicium quo hominem sibi relinquit, ut per humilitatem scipsum cognoscens ad Deum redeat.

At» phimim eruo diuendvm quod maledictio potest esse dupliciter. Uno modo, ita quod in malo quod irrogat vel dicit, per intentionem sisut. Et sic maledictio omnibus modis est prohibita. – Alio modo, ita quod malum, quod quidem maledicendo imprecatur, ad bonum illius ordinet qui maledicitur. Et sic maledictio quandoque est licita et salutifera: sicut etiam medicus quandoque nocumentum infert infirmo, ut sectionem, per quam ab infirmitate liberetur.

Ar> secundum diukndi-m quod diabolus incorrigibilis est: et ideo non susccptibiiis alicuius boni per excommunicationis poenam.

Ad tertiim dicendlm quod cx hoc ipso quod aliqui suffragiis Ecclesiae privatur, triplex incommodum incurrit. per tria quae quis cx suffragii» Ecclesiae consequitur. \alent enim ad augmentum gratiae eis qui habent, vel ad merendum cis qui non habent. Et quantum ad hoc Magister Sententiarum · dicit quod *gratia Dei* per excommunicationem *subtrahitur.* – Valent etiam ad custodiam virtutis. Et quantum ad hoc dicit quod *protectio subtrahitur:* non quod omnino a Dei providentia excludantur, sed ab illa protectione qua filios Ecclesiae specialiori modo custodit. – Valent etiam ad defendendum ab hoste. Et quantum ad hoc dicit quod *diabnlo maior potestas Jaciendi in ipsum datur,* ct spiritualiter ct corporaliter. I ndc in primitiva Ecclesia, quando oportebat per signa homines ad fidem invitare, sicut Spiritus Sancti donum visibili signo manifestabatur *, ita ct excommunicatio corporali vexatione a diabolo innotescebat. Ncc esi inconveniens si ille qui non est desperatu hosti datur: quia non datur ei quasi damnandus, sed quasi corrigendus; cum in potestate Ecclesiae sit cx eius manu ipsum cum voluerit eripere.

ART. III. ITIlt M ALIQUIS IRO TKMI'OHAI.I DAMXO DEBEAT EXCOMMUMCAMI

Q—tJI. I. q«- ti, an. t. 4 t ; /w W.H/À. ,cap_ artit; I 4Ï *Cur.,* cap t, Itet. tu.

A u tertiim sic I'Kockditvr. Videtur quod nullus pro temporali damno debeat excommunicari. Quia poena non debet excedere culpam. Sed poena excommunicationis est privatio alicuius boni spiritualis, quod omnibus bonis temporalibus praeeminet. Ergo pro temporalibus nullus est excommunicandus.

2. Prakterfa. *nulli malum pro malo reddere debemus,* secundum Apostoli praeceptum Sed hoc esset malum pro malo reddere, st pro tali damno quis excommunicatur. Ergo nullo modo hoc debet fieri.

Sed contra ext quod Petrus Ananiam ct Saphiram pro defraudatione pretii agn sententia mortis damnavit * Ergo el Ecclesiae licet pro temporalibus damnis excommunicare.

Respondeo dicendim quod per excommunicationem iudex ecclesiasticus excommunicato excludit a Regno quodammodo. I ndc, cum non debeat a Regno excludere nisi indigno ut cx definitione clavis patuit ♦, nec aliquis reddatur indignus nisi per peccatum mnrtale caritatem amixerit, quae est via ducens ad Regnum: ideo nullus excommunicari debet nili pro peccato mortali ·. El quia in damnificando aliquem corporaliter sel in rcbu» temporalibus aliquis mortaliter peccat, et contra caritatem facit, ideo pro damno temporali illato Ecclesiae aliquem excommunicare pote

Sed quia excommunicatio est gravissima poenarum; *poenae* autem *medicinae sunt,* secundum Philosophum, in II *Ethic.* ·; sapientis autem medici est a levioribus incipere medicinis et minus periculosis: ideo excommunicatio infligi non debet, etiam pro peccato mortali, nisi contumax fuerit, vel non veniendo ad iudicium, vel ante terminationem iudicis sine licentia recedendo, xel determinationi non parendo ' Tunc enim, post quam monitu fuerit, si obedire contempserit, contumax reputatur; et excommunicari debet a iudicc, iam non habente quod conrra ipsum faciat amplius.

Ad phimim kroo dicendum quod culpae quantitas non mensuratur cx nocumento quod quis facit, sed cx voluntate qua quis facit, contra caritatem agens. Et ideo, quamvis poena excommunicationis excedat nocumentum, non tamen excedit quantitatem culpae.

Ad secundim dicendum quod, cum aliquis per poenam aliquam corrigitur, non redditur ei malum, sed bonum: quia *poenae medicinae sunt,* ut dictum est *

ART. IV'. utrim excommimcatio intvste lata ALIQUO MODO EFFECTUM IIABEAT

Ad quartim sic FRocrorrvM. \idetur quod excommunicatio initiate lata nullo modo effectum habeat. Quia per excommunicationem *protectio ct gratia Dei subtrahitur* -, quae non iniustc subtrahi potest. Ergo excommunicatio iniuste lata non habet effectum.

. Praeterea, Hieronymus dicit * quod cm *dc supercilio Pharisaeorum* aestimare esse ligatum vel solutum qui ligatur vel solvitur iniustc. Sed eorum supercilium erat superbum et erroneum. Ergo excommunicatio iniusta nullum habet effectum.

Sed contra: secundum Gregorium * *praecepta pastoris, sire iusta sire iniusta, timenda sunt.* Non autem essent timenda him aliquid nocerem etiam iniusta. Ergo, etc.

Rksfonoko dicendum quod excommunicatio potest dici iniusta dupliciter. I no modo, cx parte excommunicantis: sicut cum cx odio vel cx ira aliquis excommunicat. Et tunc excommunicatio nihilominus habet effectum suum, quamvis ille qui excommunicat peccet; quia iste iustc patitur, quamvis ille iniustc faciat.

Alio modo, ex parte excommunicationis ipdu : vel qui i causa excommunicationis est indebita; vel quia infertur enteniia furi ordine praetermisso. Et tunc, m sic talis error cx parte sententiae qui sententiam nullam esse fari ciat, non habet effectum: qui i non excommunicatio.

Maop.w·.

(l·.«v».»π j

·CL ear- 5 >> nbW'''', t<Ml,4».iu.

W. * 4· krt. m.

• Crt. CrrfMui ni, XI. {U. at.

• I» cvrperv.

• M IV J.|. p.

• ©»MV<~ f ,l/j/ik ut·- m. •4 '<f*

• ttoeiil. XXVt m AXtv · Q. ,λπ AVw.wru, c»·· XI, β. UL

* Lee. ciL »opra. CL art. 4. «Ol· 1,

·Λα cap.u.'cr 3 »qq.; cap , ter ji: cap.ttn. cf tS| cap. ». ver». 44 H4·; cip. >1», ter 6.

Si autem non impulsct sententiam, habet effectum suum. Et debet excommunicntus humiliter obedirc, ct erit ci ad meritum; vel absolutionem petere debet ab excommunicante; vel nd superiorem iudiccm recurrere. Si autem conicmnercl, eo ipso mortaliter peccaret.

Contingit autem quandoque quod ℓ debita causa ex parte excommunicantis quae non est debita cx parte excommunicat!: sicut cum quis pro falso crimine in iudicio probato excommunicatur. Et tunc, si humiliter sustinet, humilitatis meritum récompensât excommunicationis damnum.

Ai» primum broo dicendum quod, quamvis homo gratiam Dei iniu&tc amittere non possit, potest tamen iniuste amittere illa quae cx parte nostra sunt quae ad grntiam Dei disponunt: sicut patet si subtrahatur alicui doctrinae verbum quod ei debetur. Et hoc modo excommunicatio gratiam Dei subtrahere dicitur, ut in praedictis · patet.

• Ari j, aJ 3

Ad skcundum diubndum quod Hieronymus loquitur quantum ad culpas, et non quantum ad poenas: quae possunt etiam iniuste infligi a rectoribus ecclesiarum.

QUAESTIO VIGESIMASECUNDA

DE HIS QUI PQSSUNT EXCO.M.MI NICAÎU. IT IIXCOMMI'NICARI

• Ci. qu xti, IntroJ

f.inde considerandum oit dc his qui posssunt excommunicare ct excommunicari ?

Circa quod quaeruntur sex.

Primo: utrum quilibet sacerdos possit excommunicare.

Secundo: utrum non-sacerdos excommunicare possit.

Tertio: utrum excommunicalus vel suspensus possit excommunicare.

Quarto: utrum aliqui· scipsum, vel aequalem vel superiorem possit excommunicare.

Quinto: utrum aliqua universitas excommunicari possit.

Sexto: utrum semel excommunicalus excommunicari possit ulterius.

ART. 1. muM <u IIIIK7 sa<i.iidos possit kx<ommunic ahk

d primum sic pROcRurnii. Videtur quod quilibet sacerdos possit excommunicare, Excommunicatio enim est actus davium ? Sed quilibet sacerdos habet claves. Ergo quilibet potest excommunicare

• \U<. IVJta.. d'.»l. rrm, cap.

2. Praeterea, maius est solvere ct ligare in foro poenitentiae quam in foro iudicii. Sed quilibet sacerdos potest sibi subditos in foro pocnitcntiali absolvere ct ligare. Ergo etiam potest sibi subditos quilibet sacerdos excommunicare, «j

Skd contra, ea in quibus imminet periculum, sunt maioribus reservanda. Sed poena excommunicationis est valde periculosa, nisi cum moderamine fiat. Ergo non debet cuilibet sacerdoti committi.

Respondeo dicendum quod in foro conscientiae causa agitur inter hominem et Deum: in foro autem exterioris iudicii causa agitur hominis ad hominem. Et ideo absolutio vel ligatio quae unum hominem obligat quoad Deum tantum, pertinet ad forum poenitentiae: sed illa quae hominem obligat in comparatione ad alios homines, ad forum publicum exterioris iudicii pertinet. Et quia homo per excommunicationem a communione fidelium separatur, ideo excommunicatio ad forum exterius pertinet. Et ideo illi soli possunt excommunicare qui habent iunsdictionem in foro iudiciali. Et propter hoc soli episcopi propria auctoritate et maiores praelati, secundum communiorem opinionem, possunt excommunicare: sed presbyteri parochiales non nisi ex commissione eis facta, vel in certis casibus, sicut in furto ct rapina ct huiusmodi, in quibus est eis a iure concessum quod excommunicare possint ·.

• Vid? cap. Can al· EcdctiAntm rrarlAh'i, dc Of· Jic. Indic, ordin.· Ct. Gio·». Ord. Ibid.
• S. Haven. An. lib. IIf dc Sen. tntiii etc.

Alii · autem dixerunt quod etiam sacerdotes parochiales possunt excommunicare. Sed praedicta opinio est rationabilior.

Ad primum krgo dicendum quod excommunicatio non est actus clavis directe, sed magis respectu exterioris iudicii. Sed sententia excommunicationis, quamvis in exteriori iudicio promulgetur, quia tamen aliquo modo pertinet ad aditum Regni, secundum quod Ecclesia militans est via ad triumphantem; ideo etiam talis iurisdictio per quam homo excommunicare potest, clavis potest dici. Et secundum hoc α quibusdam distinguitur quod est *clavis ordinis,* quam omnes sacerdotes habent; ct *claris iurtsdictionis m foro iudiciali,* quam habent soli iudiccs exterioris ℓori Utramque tamen Deus Petro contulit, i *Matth.* ℵvi ct ab ipso m alios descendit qui utramque · Vm. habent.

At» secundum dicendum quod sacerdotes parochiales habent quidem jurisdictionem in subditos suos quantum ad forum conscientiae, sed non quantum ad forum iudiciale: «° quia non possunt conveniri coram eis in causis contentiosis. Et ideo excommunicare non possunt · sed absolvere possunt in foro pocnitcntiali. Et quamvis forum poenitcntialc sit dignius, tamen in foro iudiciali maior solemnity requiritur: quia m eo oportet quod non solum Deo, sed etiam homini satisfiat.

ART. II. tIIUM NO\-$AUEHDOTES EXCOMMUNICARE POSSINT

Nupra, qu »u, xrL *y.*

Ad secundim etc frockditijr. Videtur quod non-saccr « Adotes excommunicare non possint. Quia excommuni calio est actu· clavium, ut m IV *Sententiarum* * dicitur. • b.M.rm< c»; Sed non-sucerdotes non habent claves. Ergo excommunicare non possunt.

2. Praeierha, plus requiritur ad excommunicationem ›i quam ad absolutionum in foro poenitentiae. Sed non-saccrdos in loro poenitentiae absolvere non potest. Ergo nec excommunicationem inferre.

Sed contra est quod archidiaconi, legati ct electi excommunicant. qui quandoque non sunt sacerdotes. Ergo ‹» non solum sacerdotes excommunicare possunt.

Respondeo dicendim quod sacramenta, in quibus gratia confertur, dispensare ad solos «occrdotcs pertinet. Et ideo ipri soli possunt absolvere et ligare in foro pocnitcntiali. Sed excommunicatio non directe respicit gratiam, sed cx n consequenti, inquantum homo suffragiis Ecclesiae privatur, quae ad gratiam disponunt vel in gratia conservant Et ideo etiam non-sacerdotes, dummodo Jurisdictionem habeant in foro contentioso, possunt excommunicare.

An primim ergo dicendum quod, quamvis non habeant «» elavem ordinis, habent tamen elavem jurisdictionis.

Ad secundum dicindim quod ista duo se habent sicut excedentia et excessa. Et ideo alicui competit unum cui non competit aliud.

ART. III. UTRUM F.XCOMMUNTCATTS VEL SUSPENSUS EXCOMMUNICARE POSSIT

11 II··, QU. aixtx. «re *y.*

Ad tertiim sic proceditur. Videtur quod excommuni- « Acatus vel suspensus excommunicare possit. Ille enim qui est excommunicatus vel suspensus, neque ordinem neque iunsdictionem amittit: quia neque reordinatur cum absolvitur, neque cura iterum ei committitur. Sed excommunicatio non requirit nisi ordinem vel iunsdictionem. Ergo etiam excommunicalus vel suspensus excommunicare possunt.

. Praeterea, maius est conticere corpus Christi quam excommunicare. Sed excommunicat! conficere possunt ? • IV 4-tl xnt. q». «. an. i. Fart III Ergo ct excommunicare possunt.

Skd contra, ligatus corporaliter non potest alium ligare. Sed vinculum spirituale est fortius quam corporale Ergo excommunicalus non potest alium excommunicare: cum excommunicatio sit vinculum spirituale.

Respondeo dicendum quod usus iurisdicttonls est in comparatione ad alium hominem Et ideo, cum omnis excommunicatus a communione fidelium separetur, quilibet cxcommunicatus usu jurisdictionis privatur. Et quia excommunicatio est jurisdictionis, ideo excommtmicatus excommunicare non potest.

Et eadem ratio est de suspenso a jurisdictione. Si enim sit suspensus ab ordine tantum, tunc non potest ea quae sunt ordinis, sed potest ca quae sunt iuris<lictionis. Et e converso si sit suspensus a iurisdictionc et non ab ordine. Si autem ab utroque, tunc neutrum potest.

Ai» primum ergo dicendim quod, quamvis non amittat iunsdictionem, amittit tamen iurisdictionis usum.

An skci.ndum dicendum quod conficere consequitur potestatem characteris, qui indelebilis esL Et ideo homo, cx quo characterem ordinis habet, semper potest conficere: licet non semper ei liceat. Secus autem est dc excommunicatione, quae jurisdictionem sequitur, quae auferri pol- I est ct ligari.

ART. IV. UTHUN AI.IQUU POSSIT SF.IPSi M, VEI. AKQLAI.EM VKL SI IF.RIOHEM EXCOMMUNICARE

Supra, qu. xx, art. j. jj IV dUt. »<, art. J. ϑu q, «J y.

An QUARTUM sic iRor.Rbni R. Videtur quod aliquis possit seipsum, vel aequalem vel superiorem excommunicare. Quia angelus Dei maior erat Paulo: Matth. χι·, *Qui minor est in regno caelorum, maior est eo quo nemo inter natos mulierum maior.* Sed Paulus excommunicavit «j *angelum de caelo:* ut patet *Galat.* i ·. Ergo homo potest superiorem excommunicare.

2. Praeterea, sacerdos aliquando excommunicat in generali pro furto, vel pro aliquo huiusmodi '. Sed potest contingere quod ipscinet fecit, vel superior aut aequalis. Ergo aliquis potest sc, vel aequalem vel superiorem excommunicare.

3. Pr AKTVRIA, aliquis potest superiorem absolvere in foro pocmteniiali. vel aequalem: sicut cum episcopi suis subditis confitentur, ct cum unus sacerdos alteri vcnialia confitetur. Ergo videtur quod etiam excommunicare aliquis supenorem vel aequalem possit.

Sm» contra, excommunicatio est actus jurisdictionis. Sed aliquis non habet in sc iunsdictioncm: quia in eadem causa non potest quis esse rcu» et iudex. Nec iturum in P superiorem vel aequalem. Ergo non potest aliquis superiorem vel aequalem, aut sc excommunicare.

Respondeo dkxndtm quod, cum per iunsdictioncm aliquis constituatur in gradu superioritatis respectu cius in quem habet iunsdictioncm, quia iudex est cius; ideo nul- U lus habet in seipsum, vel in superiorem vel aequalem jurisdictionem. Et per consequens nullus potest seipsum excommunicare, vel superiorem aut aequalem.

Au primum ehgo uiCEXDUM quod Apostolus loquitur sub hypothesi, idest, *si poneretur angelus peccare:* sic enim ♦ non esset Apostolo superior, sed inferior. Nec est inconveniens quod in conditionalibus quarum antecedentia impossibilia sunt, et consequentia impossibilia sint ·.

Ai» SBcuNbi ›i dicbndlm quod in tali casu nullus excommunicatur; quia *par in parem non habet imperium '.* 4»

Ad tertiem btCKXbVM quod absolutio el ligatio in foro confessionis est quoad Deum tantum, apud quem aliquis alio superior redditur inferior per peccatum. Sed excommunicatio est in ludicio exteriori, in quo aliquis non amittit supenorilatcm ex hoc ipso quod peccat. L ndc non est P similis ratio de utroque.

Et tamen etiam in foro confessionis aliquis non potest seipsum absolvere; ncc superiorem aut aequalem, nisi cx commissione sibi facta. Dc venialibus autem potest: quia venialia e.v quibuslibet sacramentis gratiam conferentibus n remittuntur; unde remissio venialium sequitur potestatem ordinis.

ART, V. mu st rx aliquam untvkrsitatsm sextextta EXCOMMUNICATIONIS FERRI POSSIT

QuoJI X, 40. vn. an. i. *ad* i.

Ab quistim sic pROGEbin r. \ idetur quod in aliquam universitatem sententia excommunicationis ferri possit. Contingit enim quod aliqua universitas sibi in malitia colligatur. Sed pro malitia in qua quis contumax exstitit, debet excommunicatio ferri. Ergo potest m aliquam universitatem ferri excommunicatio.

2. Praeterea, illud quod est gravis›imum in excommunicatione, est separatio a sacramentis Ecclesiae. Sed aliquando tota civitas interdicitur u divinis. Ergo el excom- :· municari universitas aliqua potest.

Sed contra est Glossa à Augustini, Matth. xm *. quae dicit quod *princeps et multitudo non est excommunicanda.*

Respondeo dicendum quod excommunicari non debet aliquis nisi pro peccato mortali. Peccatum autem in actu ;i municarc possit. consistit. Actus autem non est communitatis, sed singularium personarum, ut frequenter. Et ideo unguli dc communitate excommunicari possunt, non autem ipsa communitas.

Et si sit quandoque etiam actus alicuius totius multitudinis, ut quando multi navem trahunt quam nullus trahere posset, tamen non est probabile quod aliqua communitas ita tota ad malum consentiat quin aliqui lint dissentientes. Et quia non *non est Dei, qui iudicat omnem ter·* io *ram, ut condemnet iustum cum impio,* ut dicitur *Gen.* ϰvin ideo Ecclesia, quae Dei iudicium imitari debet, salii provide statuit ' ut communitas non excommunicetur, *ne, collectis y^aniis, simul eradicetur et triticum* ·.

Ad primum kroo palet solutio cx dictis.

Ad secundum DICENDUM quod suspensio non tanta poena est quanta excommunicatio: quia suspensi non fraudantur Ecclesiae suffragiis, sicut excommunicati. Lndc etiam aliquis sine peccato proprio suspenditur: sicut cl totum regnum ponitur sub interdicto pro peccato regis. Et ideo non est simile de excommunicatione ct suspensione.

ART. VI. utxum n.i r. aci srmrl kst excomminicatvs, ULTERII 3 EXCOMMTMCARI possrr

A n skxti M sic pHOCEuiïi m. Videtur quod ille qui semel Xkwt excommunicatus, ulterius excommunicari non possit. I *Cor.* v ♦ dicit Apostolus: *Quid mihi est de his qui* • Vm ix. *Juris sunt iudicare?* Sed cxcommunicati iam sunt extra Ecclesiam. Ergo super cos Ecclesia iudicium non habet, ut possit cov iterum excommunicare.

s. Pramturka, excommunicatio est separatio quaedam a divinis cl a communione fidelium. Sed postquam est aliquis privatus aliquo, non potest iterum illo privari. Ergo unus excommunicatus non debet iterum excommunicari.

Sim contra, excommunicatio quaedam poena est cl medicinale remedium. Sed poenae omnes ct medicinae iterantur cum causa exigit. Ergo excommunicatio iterari potest

Respondeo dicrndi m quod ille qui excommunicatus est una excommunicatione, potest iterum excommunicari: vd per eiusdem excommunicationis iterationem, ad maiorem sui confusionem, ut vel sic a peccato resiliat; vel propter alias causas. Et lune tot sunt principales excommunicationes quot causae pro quibus quis excommunicatur.

An primvm eruo dicendum quod Apostolus loquitur de paganis et aliis infidelibus, qui non habent characterem, per quem annumerati sint populo Dei. Sed quia character baptismidis. quo quis populo Dei annumeratur, est indelebilis, ideo semper remanet aliquo modo dc Ecclesia baptizatus. Et sic semper Ecclesia de illo mdicarc potest.

An secundum dicendum quod privatio, quamvis non rcipint maius ct minus secundum se. recipit tamen secundum causam suam. Et secundum hoc. excommunicatio potest iterari. Et magis est dongatus a suffragiis Ecclesiae qui pluries est excommunicatus, quam qui semel tantum.

QUAESTIO VIGESIMATERTIA

I)L PARTICIPATIONE CUM EXCOMMUNICATIS

Dkinok considerandum est dc participatione cum excommunicatis ·. • Ci qa. IU, b- <ro4.

Circa quod quaeruntur tria.

M Primo. utrum liceat excommunicato participare in puris corporalibus.

Secundo: utrum participans excommunicato sit excommunicatus.

Tertio: utrum participare excommunicato in casibus non concessis semper sil peccatum mortale.

ART. 1. ГТIII M LICEAT EXCOMMUNICATO COMMUNICARI LN PURR CORPORA! ini *

11 ϰ, ϑ mi, an. j, ϑ j, qu. xuti, art. q. ϑ 3.

An primim sic pRocemn n. Videtur quod liceat excommunicato communicare in pure corporalibus. Excommunicatio enim est actus clavium ·. Sed potestas clavium sc extendit ad spiritualia tantum. Ergo per excommunicationem non prohibetur quin unus alii in corporalibus com-

2. Prakikiiil i, *quod est institutum pro caritate, contra caritatem non militat* ·. Sed ex praecento caritatis tenemur inimicis subvenire, quod sine aliqua communicatione tien non potest. Ergo Hcct alicui excommunicato in corporalibus communicare.

Sed contra kst quod dicitur I Cor. v ·: *Cum eiusmodi ncc cibum sumere.*

Respondeo dicendum quod duplex est excommunicatio. Una est minor, quae separat tantum n participatione sacramentorum, sed non a communione fidelium. Et ideo tali excommunicato licet communicare, sed non licet ei sacramenta conferre.

Alia est maior excommunicatio: cl hacc separat hominem n sacramentis Ecclesiae ct α communione fidelium. Et ideo tali excommunicato communicare non licet. Sed quia Ecclesia excommunicationem ad medelam, et non ad interitum inducit, excipiuntur ab hoc gcneralitnte quaedam in quibus communicare licet, scilicet in his quac pertinent ad salutem. Quia in talibus homo licite cum excommunicato loqui potest· ct etiam alia verba interserere, ut facilius saluta verba cx familiaritate recipiantur.

Excipiuntur etiam quaedam personae, ad quas specialiter pertinet provisio excommunicat! : ut *uxor, filius, servus rusticus ct serviens* ♦ Sed hoc intclligcndum est dc filiis non emancipatis: alias tenentur vitare patrem. De aliis nutem intelligitur quod licet excommunicato communicare si ante excommunicationem se ei subdiderunt: non autem si post ♦ – Quidam autem intelligunl c converso, scilicet quod superiores possunt licite communicare inferioribus. Alii * vero contradicunt. Sed nd minus in his communicare cis debent in quibus sunt cis obligati : quin, sicut inferiores obligantur ad obsequium superiorum, ita superiores ad providentiam inferiorum.

Sunt etiam quidam casus excepti · : sicut *quando ignoratur excommunicatio ;* ct quando aliqui sunt *peregrini ct viatores in terra excommunicatorum,* qui licite possunt ab eis *emere,* vel etiam *accipere* eleemosynam. Et similiter etiam si aliquis videat cxcommunicatum in necessitate * quia tunc cx praecepto caritatis tenetur ei providere

Et ista hoc versu continentur· *Utile, lex, humile, res ignorata, necesse:* ut *utile* referatur nd verba solutis, *lex* ad matrimonium, *humile* ad subjectionem. Cetera patent.

An frimitm KRoo dicendum quod corporalia ad spiritualia ordinantur. Et ideo pntestas quae se extendit ad spiritualia, etiam ad corporalia se extendere potest: sicut *ars quae est de fine, imperat dc his quae sunt ad fmem* ·.

Ad secundum dicendum quod in illo casu in quo aliquis ex praecepto caritatis communicare tenetur, non prohibetur communio, ut cx dictis · patet.

ART. II. UTRUM PARTICIPANS EXCOMMUNICATO srr EXCOMMUNICATUS

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod participans excommunicato non sit excommunicatus. Plus enim separatus est ab Ecclesia gentilis quam excommunicatus. Sed ille qui participat gentili aut ludaeo, non est excommunicatus. Ergo nec ille qui participat Christiano excommunicato.

2. Praeterea, si ille qui participat excommunicato est excommunicatus, eadem ratione qui participat participanti erit excommunicatus: ct sic in infinitum procedet. Quod videtur absurdum. Ergo non est excommunicatus qui excommunicato participat.

Skd contra est quod excommunicatus est positus extra communionem. Ergo qui ei communicat, a communione Ecclesiae recedit. Et sic videtur quod sit excommunicatus.

Respondeo dicendum quod excommunicatio potest in aliquem ferri dupliciter. Aut ita quod ipse sit cxcommunicatus cum omnibus ei participantibus. Et tunc non est dubium quod quicumque participat ei, est excommunicatus maiori excommunicatione. – Aut est excommunicatus simpliciter. Et tunc aut participat aliquis in crimine, ei praebendo consilium, auxilium aut favorem : et sic iterum est excommunicatus maiori excommunicatione ", Aut in aliis, sicut in verbo vel in osculo vel m mensa * et sic est excommunicatus minori excommunicatione.

An primi m rrgo dicendum quod Ecclesia non ita intendit corrigere infideles sicut fideles, quorum cura tibi incumbit. Et ideo non arcet α communione infidelium, sicut a communione fidelium illorum quos excommunicat, super quos habet aliquam potestatem.

Au skcundum dicendum quod excommunicato minori excommunicatione licet communicare. Et sic excommunicatio non transit in tertiam personam ·.

ART. III. UTRUM PARTICIPARI CUM EXCOMMUNICATO IS CASinVS SON CONCESSIS SEMPER SIT PECCATUM MORTALI

Qa»4/. XI, qa. trirt, art. 3.

An tertium si» proceditur. Videtur quod participare cum excommunicato in casibus non concessis semper sit peccatum mortalc. Quia decretalis quaednm · respondet quod propter metum mortis non debet aliquis excommunicato communicare, quia aliquis debet prius subire mortem quam mortaliter peccet. Sed hacc ratio nulla esset nisi participare excommunicato esset peccatum mortalc. Ergo, etc.

2. Praeterea, facere contra praeceptum Ecclesiae est peccatum mortalc. Sed Ecclesia praecipit quod excommunicato nullus communicet. Ergo participare excommunicato est peccatum mortale.

3. Praeterea, nullus arcetur a perceptione Eucharistiae pro peccato veniali. Sed ille qui participat excommunicato in casibus non concessis arcetur a perceptione Eucharistiae: quia incurrit minorem excommunicationem. Ergo participans excommunicato in casibus non concessis peccat mortaliter.

4. Praeterea, nullus debet excommunicari maiori excommunicatione nisi pro peccato mortali. Sed aliquis, secundum iura ·, potest excommunicari maiori excommunicatione propter hoc quod excommunicato participat. Ergo excommunicato participare est peccatum mortale.

Sed contra, a peccato mortali nullus potest absolvere nisi super cum habeat jurisdictionem. Sed potest absolvere a participatione cum excommunicatis quilibet sacerdos. Ergo non est peccatum mortalc.

2. Praetkrra, *pro mensura peccati debet esse poenitentiae modus* ·. Sed pro participatione excommunicationis secundum communem consuetudinem non imponitur poena debita mortali peccato, sed magis debita veniali. Ergo non est peccatum mortale.

Respondeo dicendum quod quidam dicunt quod, quandocumque aliquis participat excommunicato vel verbo vel quocumque dictorum * modorum secundum quos ei communicare non licet, peccat mortaliter, nisi in casibus exceptis a iure :* Sed quia hoc videtur valde grave, quod homo pro uno verbo levi, quo cxcommunicatum alloquitur. mortaliter peccet ; et multis excommunicantes laqueum damnationis injicerent, quod in cos retorqueretur: ideo aliis probabilius videtur quod non semper peccat mortaliter, sed solum quando in crimine sibi participat, vel in divmis, vel in contemptum Ecclesiae ·.

Ad primum ergo dicendum quod decretalis illa loquitur de participatione in divinis.

Vel dicendum quod similis ratio est de peccato mortali ct de veniali quantum ad hoc quod, sicut peccatum mortale non potest bene fieri, ita nec veniale. Et ideo, sicut homo debet prius sustinere mortem qu.nn peccet mortaliter, ita etiam quam peccet vcnialitcr: illo modo debiti quo debet venialia vitare.

Ad skcindum dicendi m quod praeceptum Ecclesiae directe respicit spiritualia, et cx consequenti legitimos actus. Et ideo qui communicat vis in divinis, lacii contra praeceptum, ct mortaliter peccat · qui autem participat cis in aliis, facit praeter praeceptum, ct venialitcr peccat.

Au nuru m dicendum quod aliquis etiam sine aliqua culpa quandoque ab Eucharistia arctatur, sicut patet in suspensis vel interdictis : quia tales poenae quandoque alicui pro culpa alterius, quac in eis punitur, inferuntur.

Ad quartum dicendum quod, quamvis participare excommunicato sit peccatum veniale, tamen participare pertinaciter est peccatum mortale. Et propter hoc potest aliquis excommunicari secundum lura ·.

QUAESTIO VIGESIMAQUARTA

DE ABSOLUTIONE AB EXCO.MMI NICATIONE

Deinde considerandum est de absolutione ab excommunicatione ·.

Circa quod tria quaeruntur.

Primo: utrum quilibet sacerdos possit subditum suum ab excommunicatione absolvere.

Secundo: utrum aliquis possit insitus ab excommunicatione absolvi.

Tertio : utrum aliquis possit absolvi ab una excommunicatione et non ab alia.

ART. I. t ÎRI.-M QUILIBET SACERDOS SCBUITUM «Ul M POSMI AB EXCOMMUNICA ПONE ABSOLVERE

Ad trimum sic proceditur. Videtur quod quilibet sacerdos subditum suum possit ab excommunicatione absolvere. Maius enim est vinculum peccati quam excommunicationis. Sed quilibet acerdos potest suum subditum a peccato absolvere, Ergo multo fortius ab cxcommunicationc.

2. Praeterea, remota causa removetur effectus Sed excommunicationis causa est peccatum mortale. Ergo, cum possit quilibet sacerdos a peccato illo mortali absolvere, poterit ab excommunicatione similiter.

Sed contra, eiusdem potestatis est excommunicare et excommunicatum absolvere. Sed sacerdotes inferiores non possunt suos subditos excommunicare. Ergo nec absohere.

Resiondeo dicendum quod a minori excommunicatione quilibet potest absohere qui potest a peccato participationis absolvere. Si autem est maior, aut est lain a indice: cl sic ille qui tulit, vel cius superior, potest absolvere. Vel est lata a iure. et tunc episcopus, vel etiam sacerdos potest absolvere, exceptis sex casibus quos sibi iuris conditor, scilicet Papa, reservavit. Primus est quando aliquis iniicit manus in clericum vel religiosum · ; secundus est de illo qui incendit ecclesiam, et est denuntiatus * ; tertius est de illo qui frangit ecclesiam, et denuntiatus est · ; quartus est dc illo qui in divinis communicat scienter excommunicatis nominaliter a Papa ;* quintus, de illo qui falsifient litteras Sedis Apostolicac * ; sextus de illo qui excommunicatis in crimine communicat ·. Non enim debet absolvi nisi ab eo qui cxcommunicavit. etiam si non sit cius subditus: nisi, propter difficultatem accedendi ad ipsum, absolveretur ab episcopo, vel a sacerdote proprio, praestita iuntoria cautione quod parebit mandato illius iudicis qui sententiam tulit :*

A primo autem casu octo excipiuntur. Primus est in articulo mortis ·, in quo a qualibet excommunicatione potest quis a quolibet sacerdote absolvi * ; secundus, si sit ostiarius alicuius potentis. et non ex odio vel proposito percussit tertius, si percutions sit mulier ·· ; quartus, si sit senus, ut dominus laederetur de cius absentia, qui non est in culpa * ; quintus, si regularis regularem, et non sit enormis excessus ;* sextus, si sit pauper ·· ; septimus, si sit impubes, vel senex, vel valetudinarius ;* octavus, si habeat inimicitias capitales :*

Sunt etiam alii casus in quibus percutions clericum excommunicationem non incurrit. Primo, si causa disciplinae, ut magister vel praelatus, percusserit ' ; secundo, si iocosi levitate * ; tertio, si invenerit cum turpiter agentem cum uxore vel matre vel sorore vel tilia · ; quarto, si statim vim vi repellat ·; quinto, si ignoret cum esse clericum·; sexto, si inveniat cum in apostasia post tertiam admonitionem * ; septimo, si transfert se clericus ad netum r penitus contrarium, ut si fiat miles ;* vel ad bigamiam transeat ♦.

Ad primum eruo dicendi m quod, quamvis vinculum peccati sit maius simpliciter quam excommunicatio, tamen quoad aliquid vinculum excommunicationis est maius, in- 7 quantum non solum obligat quoad Deum, sed etiam in facie Ecclesiae. Et ideo in absolvendo ab excommunicatione requiritur iurisdictio in exteriori foro: non autem in absolutione a peccato; nec exigitur cautio iuramenti, l sicut exigitur in absolutione ab excommunicatione; per juramentum enim controversiae quae sunt inter homines terminantur, secundum Apostolum :*

An secundum dicendim quod, cum excommunicatus non sit particeps sacramentorum Ecdcriac, sacerdos non potest «◊ absolvere excommunicatum a culpa nisi sit prius absolutus ab excommunicatione.

ART. IL t mux aliquis possit absolvi ixvitcs

An sccrsnt u sic pRoamrrvR. Videtur quod nullus possit absolvi Invitus. Spiritualia enim non conferuntur invito alicui. Sed absolutio ab excommunicatione est beneficium spirituale. Ergo non potest praestari invito.

2. Praeierfa, excommunicationis causa est contumacia. Sed quando aliquis non vult absolvi, excommunicationem contemnens, tunc est maxime contumax. Ergo non potest absolvi.

Sed cosira, excommunicatio contra voluntatem alicui potest inferri. Sed quae contra voluntatem eveniunt, etiam contra voluntatem amoveri possunt: sicut patet de bonis fortunae. Ergo excommunicatio potest tolli ab aliquo invito. »$

Ripondeo dicendi m quod malum culpae ct poen.ic in hoc differunt quod culpae principium est in notis, quia omne peccatum voluntarium est; poenae autem principium quandoque extra nos est. Non enim requiritur ad poenam quod sit voluntaria: immo est magi de ratione poenae quod sit contra voluntatem. Et ideo, sicut peccata non committuntur nisi voluntate, ita non remittuntur alicui invito: sed excommunicatio sicut in aliquem imitum fern potest, ita et invitus ab ca absolvi poterit

An primum ergo dicendum quod propositio habet veritatem de illis bonis spiritualibus quae in voluntate nostra consistunt: sicut sunt virtutes, quae non possunt a nolentibus perdi. Scientia enim, quamvis sit spirituale bonum, tamen potest a nolente per infirmitatem amitti. Et ideo ratio non est ad propositum.

An secundum dicendum quod, etiam manente contumacia, potest aliquis discrete excommunicationem iuste latam remittere, si videat saluti illius expedire m cuius medicinam excommunicatio lata est.

ART. 111. UIRVM aliquis possn absolvi ab una EXCONM! MCATWNK SINE HOC GVOD ABSOLVATUR AB OMNIBUS

An tertum sic prociditur. Videtur quod aliquis non possit absolvi ab una excommunicatione nisi absolvatur ab omnibus. Effectus enim debet proportionari suae causae. Sed causa excommunicationis est peccatum. Cum ergo aliquis non possit absolvi ab uno peccato nisi absolvatur ab omnibus, nec in excommunicatione hoc esse poterit,

2. Praei-knkv, excommunicationis absolutio in Ecclesia fit. Sed ille qui una excommunicatione est irretitus, extra Ecclesiam est. Ergo, quandiu una manet, ab alia absolvi non potest.

Sed comra, excommunicatio quaedam poena est. Sed ab una poena aliquis liberatur alia remanente. Ergo ab una excommunicatione, alia remanente, quis absolvi potest.

Responded di« K\Di m quod excommunicatione· non habent connexionem in aliquo. Et ideo possibile est quod aliquis ab una absolvatur, et in altera remaneat.

Sed circa hoc sciendum est quod aliquis quandoque est excommunicatus pluribus excommunicationibus ab uno iudicc. Et tunc, quando absolvitur ab una, intelligitur ab omnibus absolvi: nisi contrarium exprimatur; vel niti m causa qua quis absolutionem impetrat de uno tantum casu excommunicationis, cum pluribus excommunicatus xit Quandoque est excommunicatus .1 diversis iudicibus. Et tunc absolutus ab una excommunicatione, non propter hoc est absolutus ab altera: nisi omnes alii, ad petitionem eius, absolutionem cius confirmaverint; vel nisi omne demandent uni absolutionem :*

An primi m proo dicendum quod omnia peccata habent connexionem in aversione voluntatis a Deo, cum quo non potest esse peccatorum remissio: ct ideo unum peccatum sine allero remitti non potest. Sed excommunicationes non habent aliquam talem connexionem. Nec iterum absolutio ab excommunicatione impeditur propter voluntatis contrarictatcm. Et ideo ratio non sequitur.

Ad secundum dicendum quod, sicut pluribus de causis erat aliquis extra Ecclesiam, ita possibile est quod ista separatio removeatur quantum ad unam causam, ct maneat to quantum ad alteram.

QUAESTIO VIGESIMAQUINTA

i)E INDULGENTIA

•Cf. qu. κvπ.lα troj

Circa huius quaestionis expedit onskqukntkh considerandum est de indulgentia ·. El primo, dc ea secundum sc: secundo, de facientibus indulgentiam tertio.de recipientibus eam ··.

• Qu. «π. ·· Qu. XI«|I

Circa primum quaeruntur tria.

Primo: utrum per indulgentiam posait aliquid remiiti de poena satisfactoria.

Secundo: utrum indulgentiae tantum valeant quantum pronuntiantur.

Tertio: utrum pro temporali subsidio sit indulgentia facienda.

ART. 1. UTRUM PF.R INDULGENTIAM I OBStT ALIQUID REMITTI DK PO NA SATISPACTORIA

Erpii;. *Orat Dn»tn*, G»p v|; *Qnod!.* II, qu «m, xrt a.

»1

d primum stc PROCEDITUR. Videtur quod per indulgentiam non possit aliquid remitti dc poena satisfactoria. >«

• Ver». »3. Quia super illud II 7irn. ll ·, *Negare seipsum non potest,* dicit Glossa · : *Quod faceret si dicta sua non impleret.* Sed ipse dicit. *Deut.* vxv·: *Secundum mensuram delicti erit et plagarum modus.* Ergo non potest aliquid remitti dc poena satisfactionis taxata secundum quantitatem culpae. H

• Lomb

• Ver 3

2. Praeterea, inferior non potest absolvere ab eo ad quod superior obligavit. Sed Deus, absolvendo a culpa, obligat ad poenam temporalem: ut dicit Hugo de Sancto Vietore ♦ Ergo nullus homo potest absolvere α poena illa aliquid dimittendo.

•O tract VI. cap xr, - Vide Richard. • S. Viet, de /b- Utt. h'ejud, et Jo/rrnX.cap.xn.

3. Praeterea, hoc ad potestatem excellentiae perlinet ur sine sacramentis effectus sacramentorum traditur. Sed nullus habet potestatum excellentiae m sacramentis nisi Christus. Cum ergo satisfactio sit pars sacramenti, operans ad dimissionem poenae debitae, videtur quod nullus homo n purus possit dimittere debitum poenae sine satisfactione.

• II ad Cor, cap. x, ver 8; cap xni. ver 10.

4. Praetrrka, potcsias ministris Ecclesiae non est tradita *in destructionem, sed in aedificationem* ·. Sed hoc ad destructionem pertinet, si satisfactio, quae est ad utilitatem nostram, inquantum remedium praebet. tolleretur Ergo r© potestas ministrorum Ecclesiae ad hoc sc non extendit.

• Ver 10

• Lomb.

Sed contra, II *Cor.* ll · : *Nam et ego quod donavi, si quid, propter vos donavi in persona Christi:* Glossa *id· est, ac si Christus donasset.* Sed Christus poterat relaxare absque omni satisfactione poenam peccati: ut patet loan, h vni · dc muliere adultera. Ergo ct Paulus potuit. Ergo et Papa, qui non est minoris potestatis in Ecclesia quam Paulus fuerit.

• Ver 11.

2. Prakterea, Ecclesia generalis non potest errare: quia ille qui *in omnibus exauditus est pro sua reverentia r.* «« dixit Petro, super cuius confessione Ecclesia fundata est · : /igu *pro te rogavi, Petre, ut non dejiciat Jides tua.* Lue. xxii ·. Sed Ecclesia generalis indulgentias approbat et facit. Ergo indulgentiae aliquid valent.

·AdIM ;eap. ·cr 7.

• Chnx bomll. I.IV. al. I.V, in M.ilth -nr

• Vert. 33.

Respondeo dicendum quod ab omnibus conceditur indulgentias aliquid valere: quia impium esset dicere quod Ecdesia aliquid vanum faceret. Sed quidam dicunt quod non valent ad absolvendum a reatu poenae quam quis in purgatorio secundum iudicium Dei meretur, sed valent ad absolvendum nb obligatione qua sacerdos obligavit poeni- 7« tentem ad poenam aliquam, vel ad quam etiam ordinatur ex canonum statutis.

Sed haec opinio non videtur vera. Primo, quia est expresse contra privilegium Petro datum, ut *quod in terra remitteret, in caelo remitteretur* ⁑ Unde remissio quae fu ;< quantum ad forum Ecclesiae, valet etiam quantum ad forum Dci. – Et praeterea. Ecclesia, huiusmodi indulgentiae faciens, magis damnificaret quam adiuvaret: quia remitteret ad graviores poenas, scilicet purgatorii, absolvendo a poenitentiis iniunctis.

Et ideo aliter dicendum est, quod valent, el quantum ad forum Ecclesiae ct quantum ad iudicium Dei, ad remissionem poenae residuae post contriiioncm ct absolutionem el confessionem, sive sit iniuncta sive non. Ratio autem quare valere possunt, est unitas corporis mystici: in qua multi in operibus poenitentiae supererogaverunt ad mensuram debitorum suorum; ct multas etiam tribulationes iniustas sustinuerunt patienter, per quas multitudo poenarum poterat expiari, si eis deberetur; quorum meritorum tanta est copia quod omnem poenam debitam nunc viventibus excedunt. Et praecipue propter meritum Chri->ti: quod elsi in sacramentis operatur, non tamen efficacia eius in ⁑acramenti includitur, sed sua infinitate excedit efficaciam sacramentorum.

Dictum est autem supra ⁑ quod unus pro alio satisfacere potest. Sancti autem, in quibus superabundantia operum satisfactionis invenitur, non determinate pro isto qui remissione indiget, huiusmodi opem fecerunt, alias absque omni indulgentia consequerentur remissionem: sed communiter pro tota Ecclesia, sicut Apostolus ait se *implere ea quae desunt passionum Christi in corpore suo pro Ecclesia,* ad quam scribit, *Colass.* l ·. Et sic praedicta merita · Ve». l». sunt communia toti Ecclesiae. Ea autem quae sunt communia multitudinis alicuius, distribuuntur singulis de multitudine secundum arbitrium cius qui multitudini prnccst. Unde, sicut aliquis consequeretur remissionem poenae si alius pro eo satisfecisset, ita si satisfactio alterius sibi per cum qui potest distribuatur.

· Qa wti.tn j.

An primlm kmoo dickndum quod remissio quae per indulgentias iit, non tollit quantitatem poenae ad culpam quia pro culpa unius alius sponte poenam sustinuit.

Ai> skcundum dickndum quod iste qui indulgentias suscipit, non absolvitur, simpliciter loquendo, a debito poenae · sed datur sibi unde debitum solvat.

Ad tertium dicendum quod effectus sacramcntalis absolutionis est diminutio reatus. El hic effectus non inducitur per indulgentias: sed pro eo faciens indulgentias solvit poenam quam debuit, de bonis Ecclesiae communibus, ut ex dictis · patet.

• la oorpert.

Ad quartum dickndum quod maius remedium praebetur contra peccata vitanda cx gratia quam ex assuetudine nostrorum operum. Et quia ex affectu quem accipiens indulgentias concipit ad causam pro qua indulgentia datur, ad gratiam disponitur; ideo etiam per indulgentias rernedium ad peccata vitanda datur. El ideo non est m destniclionem indulgentias dare, nisi inordinate dentur.

• B. Al Sru. CT. ł

Tamen consulendum est eis qui indulgentias consequuntur, ne propter hoc ab operibus poenitentiae iniunctis abstineant: ut etiam ex his remedium consequantur, quamvis a debito poenae essent immunes; et praecipue quia quandoque sunt plurium debitores quam credant.

ART. II. UIRUM IXDULOKNITAE VALSANT TANTUM QUANTI M PRONUNTIANTUR

Qfc'XÏZ. II, qu. till, «1 3

Ad secundum sil proceditur. \idetur quod indulgentiae non valeant tantum quantum pronuntiantur. Indulgentiae enim non habent effectum nisi cx vi devium. Sed ex vi clavium non potest habens elavem dimittere de poena peccati nisi aliquid determinatum, considerata quantitate peccati et contritionis poenitentis Ergo, cum indulgentiae liant pro libito instituentis indulgentiam, videtur quod non valeant tantum quantum pronuntiantur.

•Maitb.capxwi, vert. 19.

3. Pβλιγηιιι i, per debitum poenae homo a gloriae adeptionc retardatur, quam summe appetere debet. Sed si indulgentiae tantum valent quantum pronuntiantur, in bre\i homo, per indulgentias discurrens. posset ab omni reatu temporalis poenae immunis reddi. Ergo videtur quod deberet his acquirendis, omnibus aliis operibus dimissis· homo vacare.

3. Praeîirka, aliquando datur indulgentia quod qui dat auxilium ad aliquam fabricam erigendam, tertiam partem remissionis peccaturum consequatur. Si ergo indulgentiae tantum valent quantum praedicantur, tunc qui dat unum denarium, ct secundo unum, ct iterum tertium, plenam absolutionem ab omni peccatorum poena consequetur. Quod videtur absurdum.

4. Praktkrka, ǫuandoque datur hoc modo indulgentia quod qui vadit ad aliquam ecclesiam septem annos remissionis consequatur. Si ergo tantum valet indulgentia quantum praedicatur, ille qui habet domum iuxta ecclesiam illam, vel clerici ecclesiae, qui quotidie vadunt, consequuntur tantum quantum ille qui a remotis partibus venit: quod videtur iniustum. Et iterum, ut videtur, pluries indulgentiam conscquclur m dic. cum pluries vadat.

5. Pκλκπήκα, idem videtur remittere alicui poenam ultra iustam aestimationem, quarn remittere absque causa: quia quantum ad hoc quod excedit, »011 reconipcnsatur. Sed ille qui facit indulgentiam, non posset remittere absque causa poenam in toto vel in parte alicui: ut « diceret Papa ǎlicui *remitto tibi omnem poenam debitam pro peccato.* Ergo ridetur quod nec possit aliquid dimittere ultra iustam aestimationem. Sed indulgentiae plerumque praedicantur ultra iustam aestimationem. Ergo non tantum valent quantum praedicamur.

Sxb contra, *lob* xiif *: *Xun^uid Deus indiget mendacio nostro, ut pro eo loquamur dolos?* Ergo Ecclesia, praedicando indulgentias, non mentitur. Et it.i tantum valent quantum praedicantur.

2. Pκλκτρ.ιιελ, I Cor. xv · dicit Apostolus: *Si inanis est praedicatio nostra, inanis est et Jides nostra.* Ergo quicumque in praedicatione falsum dicit, fidem, quantum est in sc. evacuat, et ita mortaliter peccat. Si ergo non tanturn valent indulgentiae quantum praedicantur, omnes mortaliter peccant indulgentiam praedicantes. Quod est absurdum,

ItaroXDEO muHNbi'M quod circa huc est multiplex opinio. Quidam enim dicunt quod huiusmodi indulgentiae non tantum valent quantum praedicantur, sed unicuique tantum valent quantum fides ct devotio sua exigit. Sed dicunt quod Ecclesin ad hoc ita pronuntiat ut quadam pia fraude homines ad bene faciendum alliciat; sicut mater quae, promittens filio pomum, ipsum ad ambulandum provocat.

Sed hoc ridetur valde periculosum dicere. Sicut enim dicit Augustinus, in Epistola *ad Hieronymum*, in sacra Scriptura deprehenditur aliquid falsitatis, iam hujus auctoritatis sacrae Scripturae perit. Et similiter, si in praedicatione Ecclesiae aliqua falsitas deprehenderetur, non essent documenta Ecclesiae alicuius auctoritatis ad roborandam fidem.

Et ideo alii · dixerunt quod valent tantum quantum pronuntiantur, secundum iustam aestimationem: non tamen dantis indulgentiam, qui minus forte aestimat quod dat; aut secundum aestimationem recipientis, qui nimis parum aestimare posset quod daturi sed secundum aestimationem quae iusta est secundum iudicium bonorum, pensata conditione personae et utilitate et necessitate Ecclesiae; quia uno tempore Ecclesia plus indiget quam alio.

Sed haec etiam opinio stare non potest, ut videtur. Primo, quia secundum hoc indulgentiae non valerent ad remissionem, sed magis ad commutationem quandam.

Et praeterea, praedicatio Ecclesiae a mendacio non excusaretur: cum quandoque indulgentia praedicetur longe maior quam iusta aestimatio possit requirere, omnibus praedictis conditionibus pensatis; sicut quando dat Papa indulgentiam quod pergens ad unam ecclesiam habeat septem annos indulgentiae; cuiusmodi etiam indulgentiae a beato Gregorio m stationibus Romae institutae sunt.

Et ideo alii ' dicunt quod quantitas remissionis in indulgcntiis non est mensuranda secundum devotionem tantum suscipientis, ut prima opinio dicebat; neque secundum quantitatem cius quod datur, sicut dicebat secunda; sed secundum causam pro qua indulgentia datur, cx qua reputatur dignus ut talem indulgentiam consequatur. Unde secundum quod accedit ad illam causam, secundum hoc consequitur remissionem indulgentiae vel In toto vel in parte.

Sed hoc iterum non potest salvare consuetudinem Ecclesiae, quae interdum pro eadem causa maiorem indulgentiam ponit: sicut, rebus eodem modo se habentibus, quandoque datur unus annus visitantibus ecclesiam unam, quandoque quadraginta dies, prout gratiam Papa facere voluerit indulgentiam constituens. Unde quantitas remissionis non est mensuranda ex causa quae facit indulgentia dignum.

Et ideo aliter dicendum est quod quantitas effectus sequitur quantitatem suae causae. Causa autem remissioni» poenae m indulgentiis non est nisi abundantia meritorum Ecclesiae, quae sc habet sufficienter ad totam poenam expiandam: non autem causa remissionis effectiva est vel devotio aut labor aut datum recipientis indulgentiam, aut causa pro qua Iit indulgentia. Unde non oportet ad aliquid horum proportionnrc quantitatem remissionis, »cd ad merita Ecclesiae, quae semper superabundant: ct ideo, seeundum quod applicantur ad istum, secundum hoc remissionem consequitur. Ad hoc autem quod applicentur isti, requiritur auctoritas dispensandi huiusmodi thesaurum; et unio cius cui dispensatur ad eum qui merebatur, quod est per caritatem; et ratio dispensationis secundum quam salvetur intentio illorum qui opera meritoria fecerunt; fecerunt enim ad honorem Dei ct utilitatem Ecdcsiac in generali. Unde qu.iccumque causa adsit quae in utilitatem Ecclesiae ct honorem Dei vergat, sufficiens est ratio indulgentias faciendi.

Et ideo, secundum alios ·, dicendum quod indulgentiae simpliciter tantum valent quantum praedicantur; dummodo e.\ parte dantis iit *auctoritas,* cl ex parte recipientis *cantas.* et cx parte causae *pictas,* quae comprehendit honorem Dei et proximi utilitatem. Nec in hoc fit *nimii magnum furum dc misericordia Dei,* ut quidam dicunt, ncc divinae iustitiae derogatur: quia nihil dc poena dimittitur, sed unius poena alteri computatur.

Ao phimum i-koo oioauim quod claris est duplex: scilicet ordinis, et iurisdictionis ♦ Clavis ordinis sacramentalc quoddam est. Et quia sacramentorum effectus non sunt determinati ab homine sed a Deo, non potest taxare sacerdos quantum per elavem ordinis in foro confessionis dc poena debita dimittat, sed tantum dimittitur quantum Deus ordinavit. Sed clavis iurisdictionis non est quid sacramcntale, et effectus eius arbitrio hominis subiacet. Et clavas effectus est remissio quae est per indulgentias: cum non pertineat ad dispensationem sacramentorum talis dimissio, sed nd dispensationem bonorum communium Ecclesiae. Et ideo etiam legati non sacerdotes indulgentias facere possunt. Unde in arbitrio dantis indulgentiam est taxare quantum per indulgentiam dc poena dimittatur. - Si tamen inordinate remittat, ita quod homines quasi pro nihilo ab operibus poenitentiae revocentur, peccat faciens tales indulgentias, nihilominus quis plenam indulgentiam consequitur.

\b sxcundum i»icKsncM quod, quamvis huiusmodi indulgentiae multum valeant ad remissionem poenae, tamen alia opera satisfactionis sunt magis meritoria respectu praemii essentialis: quod in infinitum melius est quam dimissio poenae temporalis.

Ad truth m dicxndum quod, quando datur indulgentia indeterminate, *qui dant auxilium ad fabricam ecclesiae.* intclligitur tale auxilium quod sit conveniens ei qui auxilium dat: ct secundum quod accedit ad hoc, secundum hoc plus vel minus de indulgentia consequitur. Unde etiam aliquis pauper dans unum denanum consequitur totam indulgentiam: non autem dives, quem non decet ad opus tam pium ita parum dare; sicut non diceretur rex alicui homini auxilium facere m ei obolum daret.

Ai» ut-ARTi M dicendi m quod ille qui est vicinus ecclesiae, et ecclesiae sacerdotes et clerici, consequuntur tantam indulgentiam sicut illi qui venirent a mille diaetis: quia remissio non proportionatur labori, ut dictum est ‘, sed meritis quae dispensantur. Sed ille qui plus laboraret, acquireret plus dc merito.

Scd hoc intelligendum quando indistincte indulgentia datur. Quandoque enim distinguitur. Sicut Papa. in generilibus absolutionibus, illis qui transeunt mare, dat quinque annos; aliis, qui transeunt montes, tres; alii·» unum.

Nec tamen quotiescumque vadit infra tempus indulgentiae, toties eam consequitur. Quandoque autem ad determinatum tempus datur, ut cum dicitur, *Quicumque vadit ad ecclesiam talem usque ad tale tempus, habeat tantum de indulgentia:* intclligitur *semel tantum.* Sed si in aliqua Ecclesia sit indulgentia perennis, sicut in ecclesia beati Petri qu.idraginta dierum, tunc, quoties aliquis vadit, toties indulgentiam consequitur.

An oihntum DiCKxnVM quod causa non requiritur nd hoc quod secundum eam mensurari debeat remissio poenae: sed ad hoc quod intentio illorum quorum merita communicantur, ad ipsum pervenire possint. Bonum autem unius continuatur alteri dupliciter. Uno modo, per caritatem: et sic etiam sine indulgentiis aliquis est omnium bonorum particeps quae fiunt» si in caritate «it. Alio modo, per intentionem facientis. Et sic per indulgentias, ei causa legitima adsit, potest intentio illius qui pro utilitate Ecclesiae operatu» est, ad istum continuari.

ART. 111. ıτMi M ruo γκμ ροαλι.ι st nstuio UKHRAT FIERI INIHLUIMIA

An TEAΠI.M stc PROOtntTtiL Videtur quod pro temporali subsidio non debeat fieri indulgentia. Quia remissio peccatorum est quoddam spirituale. Sed dare spiritu ili pro temporali est simonia. Ergo hoc fieri non debet.

2. Prafterra, spiritualia subsidia sunt magis necessaria quam temporalia. Sed pro spiritualibus subsidiis non videntur lien indulgentiae. Ergo multo minus pro temporalibus fieri debent.

Smd comma bsi communis Ecclesiae consuetudo, quae pro peregrinationibus et eleemosynfo Faciendis indulgentias facit.

Riiponuko ud.kxdi m quod temporalia ad spiritualia ordinantur: quia propter spiritualia debemus uti temporalibus. Et ideo pro temporalibus simpliciter non potest fieri indulgentia; sed pro tempornlibu» ordinatis ad spiritualia; sicut repressio inimicorum Ecclesiae, qui pacem Ecclesiae perturbant, sicut constructio ccclcsi irum et pontium, et aliarum eleemosynarum. Et per hoc patet quod non fit ibi simonin: quia non datur spirituale pro temporali.

Unde patet solutio ad primum.

Au srucnocm dicbnim m quod etiam pro pure spiritualibus potest fieri indulgentia, et fit quandoque: sicut quicumque orat pro rege Franciae, habet decem dies pro indulgentia a Papa Innocentio I\. Et similiter crucem praedicantibus datur quandoque eadem indulgentia quae crucem accipientibus.

QUAESTIO VIGESIMASEXTA

DE HIS QUI POSSUNT INDULGENTIAS FACERE

Deinde considerandum est dc his qui possunt indulgentias facere *

• Cf. qu. ɨt Introd.

Circa quod quatuor quaeruntur.

Primo: utrum quilibet sacerdos parochialis possit indulgentias facere.

Secundo: utrum diaconus vel non-sacerdos possit eas facere.

Tertio: utrum episcopus possit eas facere.

Quarto: utrum existons in peccato mortali possit eas facere.

ART. 1. UTRUM QU1MIIKT SACERDOS PAROCHIALIS POSSIT INDULGENTIAS FACERE

An prinum sic PROGKD1TVR. Videtur quod quilibet sacerdos parochialis possit indulgentias facere. Indulgentia enim habet efficaciam ex abundantia meritorum Ecclesiae. Sed non est aliqua congregatio in qua non sit aliqua meritorum abundantia. Ergo quilibet sacerdos potest facere indulgentiam si habet plebem subicctam: et similiter quilibet praelatus.

2. Praeteri v. praelatu·· quilibet gerit personam totius multitudinis sicut unus homo gerit personam suam. Sed quilibet potest alteri communicare bona sua pro altero satisfaciendo. Ergo ct praelatus potest communicare bona multitudinis sibi commissae. Et sic videtur quod possit indulgentius facere.

Sed gontka, minus est excommunicare quum indulgentias facere. Sed hoc non potest sacerdos parochialis ·. Ergo nec illud.

Respondeo dicendum quod indulgentiae cifectum habent secundum quod opera satisfactoria unius alteri computantur. non solum cx m curitatis, sed ex intentione operantis aliquo modo directa ad ipsum. Sed intentio alicuius potest ad alterum dirigi tripliciter: aut in speciali, nut in gencrah, aut in singulari. In singulari quidem, sicut cum quis pro alio satisfacit determinate. Et sic quilibet potest alteri sua opera communicare. – In speciali nutem. sicut cutn quis orat pro congregatione sua et familiaribus ct benefactoribus. ct ad hoc etiam ordinat sua opera satisfactoria. Et sic ille qui congregationi praccst. potest opera illa alii communicare, applicando intentionem illorum qui sunt de congregatione sua od hunc determinate. – Sed in generali, sicut cum qui·» opera sua ordinat ad bonum commune in generali. Et sic ille qui praccst Ecclesiae generaliter, potesi opera illa communicare, applicando intentionem suam ad hunc vel ad illum. Et quia homo est pars congregationis, et congregatio est pars Ecclesiae, ideo in intentione privati boni intentio boni congregationis includitur, et boni totius Ecclesiae. Et ideo ille qui praccst Ecclesiae potest communicare ea quae sunt congregationis, ct huius hominis; ct ille qui praccst congregationi, ea quae sunt huius hominis; sed non convertitur.

Sed neque prima communicatio neque secunda indulgentia dicitur, sed solum tertia: propter duo. Primo quin per illa» communicationes, quamvis homo solvatur a reatu poenae quantum ad Deum, tamen non solvitur a debito faciendi satisfactionem iniunetnm ad quom obligatus est cx praecepto Ecclesiae. Sed per tertiam communicationem homo etiam ab hoc debito solvitur. – Secundo, quia in una persona, vel in una congregatione, non est indeficientia meritorum, ut sibi ct omnibus aliis valere possint. I nde iste non absolvitur n poena debita pro toto, nisi tantum determinate pro eo fiat quantum debebatur. Sed in Ecuıcmii tota est indeficientia mentorum: praecipue propter u mentum Cbristt – Et ideo solus ille qui praeficitur Ecclesiae, potest indulgentias facere.

Sed. cum Ecclesia sit *congregatio fidelium;* congregatio autem hominum sit duplex, scilicet oeconomica, ut illi qui sunt dc una familia, et politica, sicut illi qui sunt de uno populo: Ecclesia assimilatur congregationi politicae, quia ipse populus Ecclesia dicitur; sed conventu diversi vel parochia in una dioecesi, assimilantur congregationi in diversis familiis vel m diversis officiis. Et ideo solus episcopus proprie praelatus Ecclesiae dicitur: ct ideo ipse h solus, quasi sponsus, anulum Ecclesiae recipit. Et ideo ipse so!u> habet potestatem plenam in dispensatione sacramentorum, ct iurisdictionem in furo causarum, quasi persona publica: alii autem secundum quod ab cis committitur Sed sacerdotes qui plebibus praeficiuntur, non sunt simimpliciter praelati, sed quasi coadiutorcs: unde in consecratione sacerdotum episcopus dicit. *Quanto fragiliores sumus, tanto magis auxiliis his indigemus.* Et propter hoc etiam non omnia sacramenta dispensant. Unde sacerdotes parochiules, vel abbates, aut alii huiusmodi praelati, non *i possunt indulgentias facere.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

\RT. II I I KIVt DIACONI». POSSrt INDI L«ENTIA» FACRHF. VEI. AI.It S NON-SACERDOS

Sapra, qo. ɨ» ari. i, i.Ji, II, qu vm, art. >, aJ >.

Ad shcinuiu sic. pRor.rumr. Videtur quod diaconus non possit indulgentias facere, vel alius non-sacerdos. Quia remissio peccatorum est effectus clavium. Sed non habet claves nisi solus sacerdos. Ergo ipse solus potest n indulgentias facere.

3. Pκακγιηλλ, plenior remigio poenae est in indulgentiis quam in foro pocnitcntiali. Sed hoc non potest nisi ucerdos. Ergo ncc illud.

Sed contra, eidem confertur dispensatio thesauri Ecclesiae cui committitur regimen Ecclesiae. Sed hoc committitur quandoque non-saccrdoti. Ergo potest indulgentias facere: nam cx dispensatione thesauri Ecclesiae efficaciam habent.

Respondeo dicendi m quod potestas faciendi indulgcntüs sequitur iunsdtetionem, ut supra · dictum est. Et quia diaconi et alii non-saccrdotes possunt habere iurisdictionem, vel commissam, sicut legati, vel ordinariam· sicut electi; ideo possunt indulgentias facere etiam non-saccrdoles; quamvis non possunt absolvere in foro poenitentia)!, quod est ordinis.

Et per hoc patet solutio ad obiecta. indulgentias enim facere pertinet ad clavum jurisdictionis, ct non ad elavem ordinis.

ART. 111. | iri m episcopus ros.-.ir indilgentias facere

Q>tU II, q.t. nu. en. ».

Ad tertium sic iroîeditur. Videtur quod etiam episcopus non possit indulgentias facere. Quia thesaurus Ecclesiae est communis toti Ecclesiae. Sed id quod est commune toti Ecclesiae, non potest dispensari nisi per illum qui toti Ecclesiae praeot. Ergo solus Papa potest indulgentias facere.

3. ΡιηκiΕκεχ. nulluv potest remittere poenas a iurc determinatas nisi ille qui habet potestatem iu* condendi. Sed poenae satisfactoriac sunt pro peccatis determinatae in iurc. Ergo remittere huiusmodi poenas potest solus Papa, qui est conditor juris.

Sed contra est consuetudo Ecclesiae, secundum quam episcopi dant indulgentias.

Respondeo dickndcm quod Papa habet plenitudinem pontificia!i potestati», quasi rex m regno. Sed episcopi assumuntur *in partem snlltcitudinis,* quasi iudices singulis civitatibus praeposui : propter quod eos solos in suis litteris Papa/ra/rex vocat, reliquos autem omnes vocat *filios.* El ideo potestas faciendi indulgentias plene residet in Papa: quia potest facere prout vult, causa tamen existente legitima. Sed in episcopis est taxata secundum ordinationem Papae. El ideo possunt facere ccundum quod cis est taxatum. ct non amplius ·.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ART. IV. utrum η.ι.κ oi | est in peccato μοηγλμ possit FACERE indulgestias

Ad quartum sic procedit» r. \ idetur quod ille qui est in peccato mortali, non possit facere indulgentias. Quia rivus cui fons non influit, nihil profluere potest. Sed praelato in peccato mortali existent! non influit fons gratiae, scilicet Spiritus Sanctus. Ergo non potest in alios profluere faciendo indulgentias.

2. Praeterea, maius est facere indulgentiam quam rciperc. Sed ille qui est in peccato mortali non recipit, ut dicetur ·. Ergo ncc facere potest.

Sed contra, indulgentiae fiunt per potestatem praelatis Ecclesiae traditam. Sed peccatum mortale non tollit potestatem. sed bonitatem. Ergo potest aliquis in peccato mortali existons indulgentias facere.

Respondeo dicendum quod facere indulgentias pertinet ad iunsdictionem. Sed per peccatum homo non amittit iunsdictionem. Et ideo indulgentiae aeque valent si fiant ab eo qui est in peccato mortali, sicut si flerent ab eo qui est sanctissimus: cum non remittat poenam cx vi meritorum suorum, sed ex vi meritorum reconditorum in thesauris Ecclesiae.

Ad prinum ergo dicendum quod iste praelatus in peccato mortali indulgentias faciens non profluit dc suo .ili-7» quid. Et ideo non requiritur quod influxum recipiat a fonte ad hoc quod vius indulgentiae valeant.

Ad secundum dicendum quod maius est facere indulgentias quarn recipere quantum ad potestatem : sed est minus quantum ad propriam utilitatem.

QUAESTIO VIGESIMASEPTIMA

Dt HIS QLIIILS VALET INhUi.C4.NTU

Deinde considerandum est dc hi quibus valet indulgentia ·.

Circa quod quaeruntur quatuor.

Primo: utrum indulgentia valent exirtentibu in mortali peccato.

Secundo. utrum valeat religiosi».

Tertio: utrum valeat non facienti illud pro quo indulgentia datur.

Quarto: utrum valeat ci qui indulgentiam facit.

ART. I. | Hun indulgentia valeat uivtuntibus in peccato mortali

QU. II qu. <111, art. x.

Ad primum sic i-hocedih r. Videtur qund indulgentia valeat existentibus in peccato mortali. Quia aliquis potest alteri mereri, etiam in peccato mortali existent!, gratiam ct multa alia bona. Sed indulgentiae habent efficaciam cx hoc quod merita sanctorum applicantur «d istum. Ergo habent effectum in illis qui sunt in peccato mortali.

2. Praetkhha, ubi est maior indigentia, magis habet locum misencordia. Sed ille qui ert in peccato mortali maxime indiget. Ergo ei maxime debet fieri misericordia per indulgentias.

Sed contra. membrum mortuum non suscipit induentiam nb alus vivis. Sed ille qui est in peccato mortali est quasi membrum mortuum. Ergo per indulgentias non suscipit influentiam cx mentis vivorum membrorum.

Rr.si (iNoro dicendin quod quidam * dicunt indulgentias valere etiam existentibus m mortali peccato. Non quidem ad dimissionem poenae, quia nulli potest dimitti poena nisi cui dimissa est culpa; qui enim non est consecutus operationem Dei m remissionem culpae, non potest consequi remissionem poenae a ministro Ecclesiae, neque in indulgentiis neque m toro pocnitcntiali: valent tamen eis ad acquirendum gratiam.

Sed hoc non videtur verum. Quia, quamvis merita illa quae per indulgentiam communicantur, possunt valere ad merendum gratiam, non tamen propter hoc dispensantur, sed determinate ad remissionem poenae. Et ideo non valent existentibus in mortali. Et ideo in omnibus indulgentiis fit mentio de ver< *contritis et confessis,*

Si autem fieret communicatio per hunc modum, *Facit) te participem meritorum totius Ecclesiae,* vel *unius congregationis,* vel *unius specialis personae,* sic posset valere ad merendum aliquid illi qui est in peccato mortali, ut praedicta opinio dicit.

Et per hoc patet solutio ad primum.

Ad mxindum dicendi m quod, quamvis sit magis indigens qui est in peccato mortali, tamen est minus capax

ART. II. utrum indulgentiae valeant rki.igioms

At» sKcuNDt m sic PROCEDrruR. \ idetur quod indulgentiae non valeant religiosis. Non enim competit cis suppleri cx quorum abundantia aliis suppletur. Sed ex superabundantia operum satisfactionis quae sunt in religiosis, aliis suppletur per indulgentius. Ergo eis non competit per indulgentiam suppleri.

. Praeterea, in Ecclesia non debet aliquid fieri quod inducat religionis dissolutionem. Sed si religiosis indulgentiae prodessent, c»ct occasio dissolutionis disciplinae regulari : quia religiosi nimis vagarentur per huiusmodi indulgentias, ct poenas impositas in capitulo sibi négligèrent. Ergo religiosis non prosunt.

Sed contra, nullus ex bono reportat damnum. Sed religio bonum est. Ergo religiosi non consequuntur hoc damnum, ut cis indulgentiae non valeant

Ri mondeo DicKNiH M quod tarn saecularibus quam religiosis valent indulgentiae, dummodo sint in cantate, ct servent ea quae pro indulgentiis indicuntur: non enim religiosi sunt minus adiuvabllcs mentis aliorum quam sacculares.

An primum ergo dicendum quod, quamvis religiosus sit in statu perfectionis, tamen ipse sine peccato vivere non potest Et ideo, si aliquando propter peccatum aliquod commissum fit reus poenae, potest per indulgentiam ab hoc expiari. Non enim est inconveniens si ille qui est simpliciter superabundant, aliquo tempore indigeat ct quantum ad aliquid, ct sic indiget supplemento quo sublevetur. Inde dicitur *Galat.* vi ·; *Alter alterius onera portate.*

* V<nu J.

Ad secundum dicisdim quod propter indulgentias non debet dissolvi regularis observantia: quia religiosi magis merentur religionem suam servando, quantum ad praemium vitae aeternae, quam indulgentias exquirendo; quamvis minus quantum ad dimissionem poenae, quod est minus bonum. – Nec iterum per indulgentias dimittuntur poenae iniunetne in capitulo: quia in capitulo agitur quasi forum iudicialc magis quam poenitcnti.de: unde etiam non-sacerdotes capitulum tenent. Sed absolvitur a poena iniuncta vel debita pro peccato in foro pocnitcntiali.

ART. III. utrum u oui non facit hoc pro «ico IWbULOKXTIA DATUR, POSSIT QUANDOQUE INDULGENTIA DARI

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod ei qui non facit hoc pro quo indulgentia datur, possit quandoque indulgentia dari. Quia ei qui non potest operari, *voluntas*
•a.4u.x,irf.3« *pro facto ✻eputatur* Sed aliquando fit indulgentia pro»: aliqua eleemosyna fadenda, quam aliquis pauper facere non potest, ct tamen libenter faceret. Ergo indulgentia ci volet»

2. Praktkhea, unus potest pro alio satisfacere. Sed indulgentia ad remissionem poenae operatur sicut et satisfa- i®
ctio. Ergo unus pro alio potest indulgentiam accipere. Et sic ille conicquetur indulgentiam qui non facit hoc pro quo indulgentia datur.

Sed conixa, remota causa removetur effectus. Si ergo aliquis non facit hoc pro quo indulgentia datur, quod est m
indulgentiae causa, indulgentiam non consequitur.

Respondeo dicendum quod, non existente conditione, non consequitur illud quod sub conditione datur. I ndc. cum indulgentia detur sub hac conditione quod aliquis aliquid laciat vel det, si iilud non exerceat, indulgentiam non consequitur.

Ad primum ehoo dicendi.m quod hoc intclligitur quantum ad praemium essentiale: sed non quantum nd accidentalia aliqua praemia, sicut est dimissio poenae, vel aliquid huiusmodi.

Ad secundum dicendum quod opus proprium potest quis applicare per intentionem cuicumque soluent: ct ideo potest pro quocumque vult satisfacere. Sed indulgentia non potest applicari ad alterum nisi ex intentione eius qui dat indulgentiam. Et ideo, cum ipse applicet ad facientem s»
vel dantem hoc aut illud, non potest ille qui hoc facit ad alterum hanc intentionem transferre. Si tamen sic fieret indulgentia. *Ille qui facit, vel pro quo hoc Jit, habeat tantam indulgentiam,* valeret ei pro quo Iit. Ncc tamen iste qui facit hoc opus, daret alteri indulgentiam: sed ille st
qui indulgentiam sub tali forma facit.

ART. IV. utrum indulgentia valeat ei gii facit

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod indulgentia non valeat ci qui facit. Quia facere indulgentias est iurisdictionis. Sed nullus in seipsum potest exercere ea quae sunt iurisdictionis. Ergo nullus potest indulgentiae a se factae particeps esse.

a. Praeterea, secundum hoc. ille qui facit indulgentiam posset pro aliquo modico facto sibi poenam remittere omnium peccatorum, ct ita impune peccare. Quod videtur absonum.

3. Praeterea, eiusdem potestatis est facere indulgentias ct excommunicare. Sed aliquis non potest excommunicare seipsum. Ergo nec indulgentiae quam facit particeps esse potest.

Sed contra f.st quia tunc esset ipse peioris conditionis quam alii, si ipse non posset uti thesauro Ecclesiae, quem aliis dispensat.

Respondeo dicendum quod indulgentia debet ex aliqua causa dari, ad hoc quod aliquis per indulgentiam ad actum aliquem provocetur qui in utilitatem Ecclesiae et in honorem Dei vergat. Praelatus autcm, cui cura Ecclcsiac utilitatis et honoris divini propagandi est commissa, non habet causam, ut seipsum ad hoc provocet. Et ideo non potest facere sibi indulgentiam. Sed potest uti indulgentia quam pro aliis facit, quia aliis subest causa faciendi.

Λυ primum ergo dicendum quod actus iurisdictionis non potest aliquis in seipsum exercere. Sed cis quae auctoritate iurisdictionis dantur aliis, potest etiam praelatus uti, tam in temporalibus quam in spiritualibus: sicut etiam sacerdos sibi Eucharistiam accipit, quam aliis dat. Et ita etiam episcopus potest accipere sibi suffragia Ecclcsiac, quae aliis dispensat, quorum effectus immediatus est remissio poenae per indulgentias, ct non iurisdictionis. *Cu. Erj*
rt

An secundum patet solutio ex dictis ·. *&0.*

Ad tertium dicendi,m quod excommunicatio profertur per modum sententiae, quam nullus in seipsum ferre potest: eo quod in iudicio non potest idem esse iudex ct reus. Indulgentia autcm datur non per modum sententiae. sed per modum dispensationis cuiusdam; quam homo potest facere ad seipsum. • Ix

QUAESTIO VIGESIMAOCTAVA

DE SOLEMNITATE POENITENTIAE

CONsKoucNier considerandum est dc solemnitate poenitentiae ·.

Circa quod tna quaeruntur.

Primo: utrum aliqua poenitentia possit publicari vel solemnizari.

Secundo: utrum solemnli poenitentia possit iterari.

Tertio: dc ritu solemnis poenitentiae.

ART. I. LJIUM DEBEAT ALIQUA POENITENTIA I I-nucuil VEL SOLEMNIZARI

Ad phimum sic proceditur. Videtur quod non debeat aliqua poenitentia publicari vel solemnizari. Quia non licet sacerdoti, etiam metu, peccatum alicuius confiteri. quantumcuinquc publicum. Sed per poenitentiam solemnem publicatur peccatum. Ergo non debet solemnizari.

2. Praeterea, iudicium debet esse secundum conditionem fori. Sed poenitentia est quoddam iudicium quod in foro occulto agitur. Ergo non debet publican vel so-
4f lemnizari.

3. Praeterea, *poenitentia omnes defectus revocat ad perfectum:* ut Ambrosius dicit ·. Sed solemnizatio facit • I'ɜrü»-Aa
contrarium. quia pocnitcntcm multis defectibus innectit: *ItrrvgetuL.or.*
non enim laicus potest post solemnem poenitentiam ad IK.
clericatum promoveri, nec clericus ad superiores ordines, Ergo poenitentia non est solcmmzanda.

Sed contra, poenitentia est quoddam sacramentum. Sed in quolibet sacramento solemnitas quaedam adhibetur. Ergo ct m poenitentia adhiberi debet. • b ccrpor

2. Praeterea, medicina debet respondere morbo. Sed peccatum quandoque est publicum, quod multos ad exemplum peccandi trahit. Ergo ct poenitentia, quae est medicina eius, debet esse publica ct solcmnis, qua multi aedificentur.

Rispondeo dicendum quod aliqua poenitentia debet esse publica ct solemnis. propter quatuor. Primo, ut peccatum publicum publicam habeat medicinam. - Secundo, quia maxima confusione in hoc mundo etiam est dignus qui gravissimum scelus commisit. – Tertio, ut aliis sit ad tcrrorem. Quarto, ut sit ad exemplum poenitendi: ne desperent qui in gravibus peccatis detinentur. • Ven. < H

Ai» primum ergo dicendum quod sacerdos non revelat confessionem talem poenitentiam iniungendo, quamvis suspicio oriatur illum aliquod enorme peccatum commisisse. Non enim culpa pro certo scitur ex poena, quia quandoque aliquis poenitentiam pro alio facit: sicut legitur in *Vitis Patrum* · dc quodam qui. ul socium suum ad poc- ✻uMii.·· v • a «s. /» i
nitcntiam provocaret, ipse cum co poenitentiam cgtL oi ‹ r jar, AU. I-
autem Mt peccatum publicum, ipse poenitens. exequendo poenitentiam, confessionem a se factam manifestat. • a *ml·* i-

Ao «ici MH-ji dicendum quod poenitentia solemnis, quantum ad iniunctioncin, non exit forum occultum: quia, sicut occulte quis confitetur, itn occulte ei poenitentia iniungitur. Sed caecutio exit forum occultum. Et hoc non est inconveniens.

Ad tertium dicendcm quod poenitentia, quamvis revocet omnes defectus restituendo in pristinam gratiam, non tamen restituit in pristinam dignitatem. Et ideo etiam mulieres post peractam poenitentiam dc fornicatione non velantur, quia dignitatem virginitatis non recuperant. Et similiter post publicam poenitentiam peccator non redit ad hanc dignitatem ut possit ad clericatum assumi ;* ct episcopus talem ordinans potestate ordinandi privari debet ·: nisi forte necessitas ecclesiae id exposcat, aut consuetudo ·; tunc enim dispensative recipitur ad minores ordines, non autem ad sacros ordines ·. Primo, propter dignitatem ordinum istorum. Secundo, propter timorem recidivi. Tertio, propter scandalum vitandum, quod posset in populo oriri cx memoria praecedentium peccatorum. Quarto, quia non haberet frontem alios corrigendi, cum peccatum cius fuerit publicum.

•OJBr/waf-n»A· «X*I

M. •lm. fUatt, .W

ART. II. Cirum solemnis roRNiTtsTiA iterari i-osmt l'ert- Iit, qu. mur, an. tn, ad s; IV *Ssnt,* Jltt. iir, l.ipou IjtL

An secundum sic proceditur. Videtur quod solemnis poenitentia iterari possit Sacramenta enim quae characterem non imprimunt, cum sua eolcmnilatc iterantur, sicut Eucharistia ct extrema unctio ct huiusmodi. Sed poenitentia non imprimit characterem. Ergo cum sua solemnitate iterari debet.

x Praeterea, poenitentia solemnizatur propter gravitatem ct manifestationem peccati. Sed port peractam poenitentiam contingit similia peccata committere, vel etiam graviora. Ergo solemnis poenitentia iterum debet adhiberi.

Sed contra, solemnis poenitentia significat electionem primi hominis de paradiso \ Sed haec tantum semel est facta. Ergo el poenitentia solemnis tantum semel debet fieri.

Respondeo dicrndum quod solemnis poenitentia iterari non debet, propter tria. Primo, nc ex iteratione vilescat :*4© Secundo, propter significationem ·. Tertio, quia solemnizatio est quasi quaedam professio perpetuo poenitentiam conservandi: ct ideo iteratio solemnitati resistit.

•CtAufctf. QJO. C. IJV, υ KkvAk.. ttSS. <<

Si tamen portmodum peccaverit, non clauditur ei locus poenitentiae: sed poenitentia solemnis iterum ei iniungenda non est.

Ad primum eroo dicendi m quod in illis sacramentis in quibus solemnitas iteratur, iteratio solemnitati non repugnat, ut est in proposito. Et ideo non est simile.

Ad secundum dicendum quod, quamvis ratione criminis deberetur sibi eadem poenitentia, tamen solemnitatis iteratio non competit, propter praedictas · causas.

•fe cocpcxc.

ART. III. VTRUM 5П CONVENIENS RITUS SOI.EMMS POENITENTIAE

An tertium sic proceditur. Videtur quod mulieribus non sit imponenda. Quia vir cui imponitur solemnis poenitentia, debet comam abiicerc :* Sed hoc non competit mulieri: ut patet 1 *Cor. xi* ·. Ergo non debet agere solemnem poenitentiam.

'CiuMIn· krkef^r.-'>L • rm. 5 Hq.

2. Item, videtur quod clericis sit imponenda. Quia imponitur propter gravitatem delicti. Sed idem peccatum gravius est in clerico quam in laico. ICrgo magis debet imponi clerico quam laico.

3. Item, videtur quod a quolibet sacerdote possit imponi, Quia absolvere in foro pocnitentiali est cius qui habet claves. Sed simplex sacerdos habet claves. Ergo potest esse minister huius poenitentiae.

Respoxdko dicexdi m quod omnis solemnis poenitentia est publica, sed non convertitur. Poenitentia enim solemnis hoc modo fit :* In capite quadragesimae tales poenitentes praesentant se cum presbyteris suis episcopis civitatum ante fores ecclesiae sacco induti, nudis pedibus, vultibus demissis, coma deposita ;* et eis in ecclesia deductis, episcopus cum omni clero septem psalmos poeni-

'0.04./«<4- r Ûv. L

tentiole dicit, ct postmodum ei» manum imponit iqua benedicta aspersa, ct cinerem capitibus imponit, cilicio colla eorum operit, ct denuntiat ei» lacrimabiliter quod, sicut \dim ĕiectu est de paradiso, ita ipsi de ecclesia ciiciuntur; ct iubet ministris ut eos ab ecclesia pellant, clero cos prosequente cum hoc responsorio, */n xudore vultur tui,* etc. In Cena autem Domini quolibet anno a suis presbyteris in ecclesia reducuntur, et erunt ibi usque ad octavas Paschae : ita tamen quod non communicabunt ncc pacem accipient. Et sic fiet quolibet anno quousque aditus ecclesiae est eis interdictus. Ultima autem rcconciliatio reservatur episcopo, ad quem solum spectat solemnis poenitentiae impositio ·.

Potest autem imponi viris et mulieribus: sed non dcricis ;* propter scandalum. Non autem talis poenitentia debet imponi nisi pro peccato *guod totam commoverit urbem* :*

Publica nutem ct non ;solemn! quae in facie Ecclesiae fit sed non cum solemnitate praedicta, sicut peregrinatio per mundum cum baculo cubitali, haec potest iterari; et a simplici sacerdote iniungi; ct potest etiam clerico imponi ·.

Quandoque tamen *solemnis* ponitur *publica.* Et secundum hoc, auctoritates quaedam varie loquuntur de solemni.

Ai» phimum moo dicendum quod mulier habet comam in signurn subicctionis ·, non autem vir. Et ideo non competit ut in poenitentia mulieri coma deponatur, sicut viro.

An sicindim dicendum quod, quamvis in eodem genere peccati clericus plus peccet quam laicus. tamen non iniungitur ei poenitentia solemnis, ne ordo veniat in contemptum. Unde defertur non personae, sed ordini.

Ad rrurn H dicendum quod magna peccata indigent maiori cautela ad sui curationem. Et ideo iniunctio poenitentiae solemnis, quae non nisi pro gravissimis peccatis fit, soli episcopo reservatur.

• Ob. F·T irr.,ow».XXV|, q·. vi.

4 »1 I.

•Qr,/YoF/irr, itpra riut

•Qa./VcH-irr, 4..L XXVili

QIUESTIO VIGESIMANONA

DE SACRAMENTO EXTREMAE UNCTIONIS

Post hoc considerandum est dc sacramento extremae unctionis ' De quo quinque videnda sunt: pnmo, dc essentialibus ipsius, et dc cius institutione; secundo, de effectu ipsius ' ; tertio, de ministro ipsius ·' ; quarto, dc eo cui conferri debet, et in qua parte ' ; quinio, dc cius iteratione :*

• a Par. Hi, qa un Ls-vl de

• Qs m. •· Qe. ini • Qo. nie. • Qa. uva.

Circa primum quaeruntur novem.

Primo: utrum extrema unctio sit sacramentum.

Secundo: utrum sit unum sacramentum.

Tertio: utrum hoc sacramentum fuerit a Christo ĭnstitutum.

Quarto: utrum oleum olivae sit com emens materia huius sacramenti.

Quinto : utrum oporteat oleum esse consecratum.

Sexto : utrum huius sacramenti materia debeat per episcopum consecrari.

Septimo : utrum hoc sacramentum habc.it aliquam formam.

Octavo : utrum forma huius sacramenti dcbc.it proferri per orationem deprecatixam.

Nono: utrum praedicta oratio sit competens forma huius sacramenti.

ART. I. VTRUM KXTRKMA VNCTtO SIT SACRAMENTUM

Part. III. qo. U», «L t.

Ad primim sic procudiur. Videtur quod extrema unctio non sil sacramentum. Quia sicut oleum assumitur ad infirmos, ita ad catechumenos. Sed unctio quae fit oleo ad catechumenos non est sacramentum. Ergo nec extrema unctio, quae fit oleo ad infirmos.

2. PκΛiiiEHKA, sacramenta veteris legis luerunt signa sacramentorum novae legis. Sed extrema unctio non habuit aliquam figuram in veteri lege. Ergo non est sacramentum novae legis.

J. Prahii.uka, secundum Dionysium ;* omne sacramentum vel ad *purpandunt* est, vel ad *illuminandum,* vel ad *perficiendum.* Scd extrema unctio non ponitur ncc ad purgandum nec ad illuminandum, quia hoc ŏli baptismo attribuitur · : ncc ad perficiendum, quia hoc. secundum ipsum Dionysium ;* pertinet ad chrisma ct ad Eucharistiam. Ergo rxtrema unctio non est -aeramentum.

Sed costra, sacramenta Ecclesiae sufficienter subveniunt defectibus hominum Mrcundum quemlibet statum Scd exeuntibus non subvenit aliud quam extrema unctio. Ergo ipsa est sacramentum.

2. Praeterea, «aeramenta nihil aliud ŭnt quam quaedam spirituale» medicinae ·. Scd extrema unctio cM quaeJam spiritualis medicina: quia salct ad remissionem peccatorum, ut habetur lac. v Ergo eat sacramentum.

Renuondeo dicendum quod in his quae Ecclesia visibiliter operatur, quaedam sunt sacramenta, ut baptismus; quaedam sacramenialiit, ut exorcismus. Quorum est haec differentia, quia sacramentum dicitur illa actio Ecclesiae quae attingit ad effectum principaliter intentum in ndministratione sacramentorum ; sed sacramcntale dicitur illa actio quae, quamvis non pertingat ad illum effectum, tamen ordinatur aliquo modo ad illam actionem pnneipa- ^cm * Effectus autem intentus in administrafione sacramentorum cet curatio morbi peccati : Isaiac xxvn *Hic esi ŏmni fructust ut tollatur peccatum.* Et ideo, cum ad hunc effectum pertingat extrema unctio, ut cx verbis lacobi * patet; ncc ordinetur ad nhud sacramentum quasi ci annexum: constat quod extrema unctio non est sacra mentale. ĕd sacramentum.

Ăt fkimvm ERUO UKHMiuu quod oleum quo catechumeni inunguntur, sua unctione non perducit ad peccati remissionem, quia hoc ad baptismum pertinet: sed aliquo modo ad baptismum disponit ". Et ideo non e«t sacramentum illa unctio, sicut unctio extrema.

An SRcuNhUM DtcENDUM quod hoc sacramentum immediate hominem ad gloriam disponit, cum exeuntibus a corpore detur. Et quia in veten lege nen erat adhuc tempus perveniendi ad gloriam, quia *neminem ad perfectum adduxit lex* ' ; ideo illud sacramentum ibi praefigurari non debui: per aliquod sacramentum sibi respondens, sicut per figuram eiusdem generis. Quamvis per figuras remotas aliquo modo figuratum sit m omnibus curationibus quae leguntur in veten lege.

Ad tertium ihursih µ quod Dionysius non facit aliquam mentionem dc extrema unctione, sicut ncc dc poenitentia ncc dc matrimonio, quia ipse non intendit determinare de sacramentis nisi quatenus per ea innotescere potest ecclesiasticae hicrarchiae ordinata dispositio quantum ad ministros ct actiones ministrorum et recipientes. Tamen, cum per extremam unctionem aliquis consequatur gratiam ct remissionem peccatorum, non est dubium quod habet vim illuminativam et purgativam, sicut baptismus: quamvis non ita plenam.

ART. II. UTHDM EXTREMA UNCTIO S1T USUM SACRAMENTUM

d secundum sic PROCEDITUR. Videtur quod extrema unctio non sit unum sacramentum. Quia unitas rei est cx sua materia ct cx sua forma · cum cx eodem habeat res esse et unitatem. Sed forma huius sacramenti frequenter iteratur, etiam eadem vice ; ct materia pluries inuncto adhibetur, secundum diversas partes. Ergo non est unum sacramentum.

2. Praeterea, ipsa unctio est sacramentum : ridiculum enim est dicere quod oleum sit sacramentum. Scd sunt plures unctiones. Ergo sum plura sacramenta.

3. Praeterea, unum sacramentum ab uno ministro perfici debet. Scd m aliquo casu extrema unctio non potest perfici ab uno ministro : sicut si post primam unctionem factam sacerdos moriatur; tunc enim alius sacerdos debet ulterius procedere. Ergo extrema unctio non est sacramentum unum.

Sed contra, sicut sc habet immersio ad baptismum, ita se habet unctio ad hoc sacramentum. Scd plures immerslones sunt unum sacramentum baptismi. Ergo ct plores unctiones sunt unum sacramentum.

2. Praetbmra, %i non esset unum aeramentum, tunc, facta prima unctione, non oporteret ad perfectionem sacramenti quod fieret secunda : quia quodlibet sacramentum per »c habet esse perfectum. Scd hoc falsum est. Ergo est unum sacramentum.

Rkspondkq dickndcm quod unum numero, per sc loquendo, dicitur tripliciter ♦ Lno modo, sicut indivisibile, quod ncc actu ncc potentia est plura: ut punctus et unitas. Alio modo, sicut continuum, quod quidem actu est unum, «cd plura potentia : ut linea. Tertio modo, sicut perfectum aliquod quod cx pluribus partibus constituitur: ut domus, quae est multa quodammodo in actu, scd illa multa conveniunt m aliquo uno. Et hoc modo quodlibet sacramentum dicitur unum: inquantum multa quae sunt in uno sacramento, adunantur ad unum significandum vel causandum Quia sacramentum significando cauiat. Et ideo, quando uni actio sufficit ad perfectam significationem, unita.· sacramenti consistit in illa actione tantum : sicut patet in confirmatione. Quando autem significatio ăcramcnti potest esse er m una ct in multis actionibus, tunc sacramentum perfici potest et una actione ct pluribus: sicut baptismus una immersione cl tribu·, quia ablutio, quae significatur m baptismo, potest esse per unam immersionem ci per inultus. Quando autem perfecta significatio non potest esse msi per plurcs actiones, tunc plures actiones iunt dc perfectione sacramenti : sicut patet in EuchariMia. quia refectio corporalis, quae significat spiritualem, non potest c- c ñi per cibum ct potum. Et similiter ĕ in hoc sacramento: quia curatio interiorum vulnerum non potest perfecte significari niri per appositionem medicinae ad divenas vulnerum radices. Et ideo plurcs actiones sunt de perfectione huius- sacramenti.

An 1.UM1M i wi Dia sdim quod unitas totius perfecta non tollitur per diversitatem materiae aut formae quae est in partibus totius. Sicut constat quod non est eadem materia carnis ct ossis, ex quibus constituitur unus homo, nec eadem forma. Et similiter in sacramento Eucharistiae, et in hoc sacramento, pluralitas materiae et formae unitatem sacramenti non tollit.

Ad secundum dhfm›i.m quod, quamvis illae actiones sint plurcs simpliciter, tamen uniuntur in una perfecta actione, quae est unctio omnium exteriorum sensuum, quibus hauritur morbus interior.

Ad tertium dicendum quod, quamvis in Eucharistia, si post consecrationem panis moriatur sacerdos, alius sacerdos possit procedere ad consecrationem vini, incipiens ubi ille dimisit, vel etiam incipere a capite supra aliam materiam ; tamen in extrema unctione non potest a cnpite incipcre, scd débet semper procedere: quin unctio in eadem parte facta tantum valet ac si consecraretur bis eadem hostia, quod nullo modo faciendum est. Xec tamen ministrorum pluralitas tollit unitatem huius sacramenti : quia instrumentaliter tantum operantur: mutatio nutem martcllorum non tollit unitatem operationis fabri.

ART. III. ITRI M HOC SACRAMENTUM FUERIT 1SSTTTV Π U Λ CHRISTO

IV &wt.. J »t II qa. 1, art 4, ŧu 4, ŧJ 1.

Ai» tertiim sic pKOi κηιτυη. Videtur quini hoc sacramentum non fuerit institutum n Christo. Quia Je institutione sacramentorum quic Christus instituit, lit mentio in Evangclio: sicut de Eucharistia ' et baptismo Sed nulla lit mentio de extrema unctione. Ergo non est a Christo instituta.

2. Prakikhi x, Magister expresse dicit, in Quarto, xxm dist. «♦quod est iiiMiiutum ab Apostolis. Ergo ipse Christus per se non instituit.

3. Praeteri t. sacramentum Eucharistiae, quod Cliristus instituit, etiam ipse per sc exhibuit ·. Scd hoc sacramentum ipse nulli exhibuit. Ergo per sc non instituit.

Sru co\πια. sacramenta novae legis sunt digniora quam sacramenta veteris legis. Sed omnia sacramenta veteris legis

sunt ab ipso Deo instituta. Ergo, mullo fortius, omnia sacramenta novae legis habent institutionem ab ĕp Christo.

2. Praeterea, eiusdem est instituere, et statutum removere. Sed Ecclesia, quae in successoribus Apostolorum habet eandem auctoritatem quam Apostoli habuerunt, non posset auferre sacramentum extremae unctionis. Ergo Apostoli non instituerunt, sed ĕp Christus.

Remosdeo dicendum quod circa hoc est duplex opinio. Quidam dicunt quod sacramentum illud, et confirmationis, Christus non instituit per sc, sed Apostolis in.stituendum dimisit: quin haec duo. propter plenitudinem gratiae quae in cis confertur, non potuerunt ante Spiritus Sancti missionem plenissimam institui. Indc »unt ita «acramcnta novae legis quod in veteri figuram non habuerunt. – Sed haec ratio non multum cogit qui i. sicut Christus ante passionem promisit plenam Spiritus Sancti missionem ; ita potuit instituere huiusmodi sacramentum.

Et ideo alii · dicunt quod omnia Mcramcnt Christus ,n,tIlult Pcr w'Psu,n ' <cd quaedam per scipsum promulgavit, quae sunt maioris difficultatis .id credendum ; quaedam autem Apostolis promulganda reservavit, sicut extremam unctionem ct confirmationem. Et haec opinio pro tanto videtur probabilior, quia sacramenta ad fundamentum legis pertinent; ct ideo ad Legislatorem perimet eorum institutio. Et iterum, quia cx institutione efficaciam habent: quae cis non nisi divinitus inext.

Ad primim mujo dicendum quod multa Dominus fecit cl 9uac *n ^v inPvlu» non continentur ·. Illa enim praecipue curaverunt Evangelistic tradere quae ad necessitatem salutis ct Ecclesiae dispositionem pertinent. Et ideo potius institutionem baptismi et poenitentiae et Eucharistiae ct ordinis factam α Christo nirrav erunt quam sacramentum extremae unctionis, quae neque est dc necessitate salutis, neque ad dispositionem sive distinctionem Ecclesiae pertinet. Tamen etiam dc olei unctione fit mentio in Evangclio. Mare, vi ", ubi dicitur quod Apostoli *oleo ungebant infirmos.*

Ao SiciNDi n uiufndum quod Magister dicit ab Apostolis institutum, quia per doctrinam Apostolorum nobis promulgata est cius institutio.

Ad tertium dicendi m quod Christus non exhibuit aliquod lacramcntum nisi quod ipse accepit m exemplum. Accipere autem poenitentiam ct extremam unctionem sibi non competebat: quia sine peccato erat. Et ideo ipse non exhibuit.

.ART. IV. UTRI M OI.KUM OLIVAE AFT CONVENIENS MATERIA HUIUS SACRAMENTI

IV *Gtnt* . cap LIXIII.

At» quartum sic procedit· r. Videtur quod oleum olivae non sil conveniens materia huius sacramenti. Quia hoc sacramentum immediate nd incorruptionem ordinat. Sed incorruptio significatur per balsamum, quod m chrismate ponitur. Ergo chrisma esset convenientior materia huius sacramenti.

2. Praeterea, hoc sacramentum est spiritualis medicatio. Sed spiritualis medicatio per vini appositionem significatur: sicut patet Lue. x ; in parabola de sauciato. Ergo vinum esset convenientior materia huius sacramenti.

3. Praeterea, ubi est maius periculum, ibi debet esse commune remedium. Sed oleum non est commune remedium: quia non invenitur in qualibet terra. Ergo, cum hoc sacramentum detur exeuntibus, qui sunt in inaxiino periculo, videtur quod oleum olivae non sit materia conveniens.

Smd contra esi quod lac. v * oleum materia huius sacramenti determinatur. Sed oleum proprie non dicitur nisi oleum olivae. Ergo hoc est materia huius sacramenti.

2. Praeterea, spiritualis sanatio per olei inunctionem significatur: ut patet Isaiae i ", ubi dicitur: *Plaga tumens non est curata medicamine ne^uc fota oleo.* Ergo conveniens materia huius sacramenti est oleum.

Respondeo dicendum quod spiritualis curatio quae in fine adhibetur, debet esse perfecta, quia post earn alia non relinquitur; el lenis, ut spes, quae exeuntibus est maxime necessaria, non frangatur, sed foveatur. Oleum autem lenitivum est, ct penctrativum usque ad intima, ct etiam diffusivum. Et ideo quantum ad utrumque praedictorum est conveniens materis huius 'aeramenti. Et quia oleum principaliter nominatur olivae liquor, cum alii liquores cx similitudine ad iptum olei numen accipiant; ideo oleum olivae etiam debet esse quod assumitur in materia huius sacramenti.

Ad primum emoo dicendum quod incorruptio gloriae est res non contenta in hoc sacramento: ncc oportet quod tali rei significatio materiae respondeat. I. ndc non oportet quod balsamum ponatur materia huius sacramenti· quia balsamum, propter odorem, pertinet ab *bonitatem famae9,* qua de cetero non indigent, propter ie, exeuntes; sed indigent tantum *nitore conscientiae,* qui m oleo significatur".

An 'i ci sin'M îu< imum quod vinum sanat mordicando: sed oleum leniendo. Et ideo curatio per vinum magi» pertinet ad poenitentiam quam ad hoc sacramentum.

Au n raw diclmh m qued oleum nlivac, q̆uamvi non ubique crescat, tamen dc facili potert od quemlibet locum transferri – Et praeterea hoc ·aeramentum non est tantae necessitati» quod exeuntes line hoc sacramento non possint salutem consequi.

ART. V. LTPI M OPORTEAT t»SK OI It .M consecratum

PaH. III, q». lix··, «α. V

An quintum ne ntOcium n. Videtur quod non oporteat esse oleum consecratum. Quia hoc sacramentum habet unam sanctificationem in usu per formam verborum. Ergo p superfluit alia sanctificatio, si nd materiam ipsiu» fiat

a. Pracitrea, sacramenta habent efficaciam ct significationem in ipsa materu. Sed significatio effectus huius sacramenti competit oleo cx naturali proprietate, efficacia autem cx institutione divina. Ergo non est necessaria aliqua sanctificatio materiae.

3. PnAF.ri.ai λ, baptismus est perfectius sacramentum quam extrema unctio. Sed in baptismo nun praeeligitur materiae sanctificatio, quantum est dc necessitate sacramenti. Ergo nec in extrema unctione.

Sed contra est. quia in omnibus aliis unctionibus est materia consecrata prius. Ergo, cum hoc sacramentum sit quaedam unctio, requirit materiam consecratam.

Responded dicendum quod quidam dicunt quod oleum simplex est materia huius sacramenti; et in ipsa sanctificatione olei, quae est per episcopum, perficitur sacramentum. – Sed hoc palet ĕs falsum ex his quae de Eucharistia dicta sunt . ubi ostensum est quod solum illud sacramcntum consistit m consecratione matenac.

Et ideo dicendum quod hoc sacramentum consistit in ipsa unctione, sicut baptismus in ablutione: ct materia huius sacramenti est oleum sanctificntum. Potest autem triplex ratio assignari quare exigitur materiae sanctificatio in hoc sacramento ct in quibusdam aliis. Prima est, quia omnis efficacia sacramentorum a Christo descendit Et ideo sacramenta illa quibus ipse est usus, habent efficaciam ex ipso usu suo: sicut *tactu suae carnis vim regenerativam contulit aquis* \ Sed hoc sacramento non est usus, ncc aliqua corporali unctione. Et ideo in omnibus unctionibus rcquintur sanctificatio matenac.

Secunda causa est propter plenitudinem gratiae, quae confertur non solum ut tollat culpam, sed etiam reliquias ct infirmitatem corporis.

Tertia est cx hoc quod effectu» cius corporalis, scilicet sanatio, non causatur cx materiae naturali proprietate. Et ideo oportet quod haec efficacia sibi per sanctificationem detur.

Ad fiUMi µ RMuo DtCKNDi m quod pnma sanctificatio est materiae secundum se: sed secunda magis pertinet ad usum ipsiu», secundum quod est actu conferens clTcctum suum. I t ideo neuter superfluit: quia etiam instrumenta efficaciam accipiunt ab artifice ct dum fiunt, ct dum ad actum applicantur.

An tECUNDt m nn knih m quod illa efficacia quae est cx institutione sacramenti, applicatur huic materiae per sanctificationem.

Ad trriium patet solutio cx dictis ·.

ART. VI. I TΛ1 M OPOH'i ΛI MATERIAM 1ILH-S SACRAMENTI ESSM CQMKCItATAM PER EPISCOPI M

d m:xti m m<: procediivr. Videtur quod non oporteat materiam huius sacramenti esse consecratam per epi- j scopum. Quia dignior est consecratio materiae in sacramento Eucharistiae quam in hoc sacramento. Sed in Eucharistia materiam sacerdos potest consecrare. Ergo et in hoc sacramento.

2, Phakterea, in operibus corporalibus ars dignior nunquam praeparat materiam inferiori: quia dignior est quac S/rt ut>tur quam quac materiam praeparat, ut dicitur ll *Physic.* · Sed episcopus est supra sacerdotem. Ergo non praeparat materiam in illo sacramento quo sacerdos utitur. Sed >a- ‡Q» ⅜.·«. j. cerdos dispensat hoc sacramentum, ul dicetur '. Ergo consecratio materine ad episcopum non pertinet.

Sed contra est, quia in aliis unctionibus etiam materia per episcopum consecratur. Ergo ita debet esse in ista.

Respondeo DfCKKDUM quod minister sacramenti non propria virtute effectum sacramenti inducit ut principale agens, sed per efficaciam «aeramenti quod dispensat. Quac quidem efficacia primo est a Christo, et ab ipso in alios descendit ordinate: scilicet in populum mediantibus ministris, qui sacramenta dispensant; ct in ministros inferiores mediantibus superioribus, qui materiam sanctificant. Et ideu in omnibus sacramentis quae indigent materia sanctificate, prima sanctificatio materine th per episcopum, ct usus quandoque per sacerdotem, ut ostendatur sacerdotalis po- ‡P._cxx«i.Mcr testas ab episcopali derivata: secundum illud Psalmi·: *Sicut unguentum m capite, quod* prius *descendit in barbam,* deinde usque ad *oram vestimenti.*

Ao phimum ergo dicendum quod sacramentum Eucharistiae consistit in ipsa materine sanctificatione, non autem m usu. Et ideo, proprie loquendo, illud quod est materia sacramenti, non est quid consecratum. Unde non praeexigilur aliqua sanctificatio circa materiam per episcopum facta. Sed exigitur sanctificatio altaris ct huiusmodi, ct etiam ipsius sacerdotis, quae non nisi per episcopum fieri potest. Unde in illo etiam sacramento ostenditur potestas • *Eccl. tticr.* sacerdotalis ab episcopo derivata: ut Dionysius dicit Ideo autem illam consecrationem materiae potest facere sacerdos quac est in se sacramentum, et non illam quae ut sQcramcntnlc quoddam ordinatur ad sacramentum, quod consistit in usu fidelium, quia quantum ad corpus Christi verum nullus ordo est supra sacerdotium, sed quantum ad corpus Christi mysticum episcopalis ordo est supra • Qu. xr, art. 4- sacerdotalem, ut ‡nfra dicetur.

Λη secundum dicendum quod materia sacramenti non est talis materia ut in qua fiat aliquid per cum qui ea utitur, sicut est in artibus mechanicis: sed ut cuius virtute aliquid fiat, et sic percipiat aliquid de ratione causae gentis, inquantum est instrumentum quoddam divinae operationis. Et ideo oportet quod a superion arte vel potestate talis virtus materiae acquiratur. Quia in causis agentibus, quanto aliquot! agens est prius, tanto est perfectius: *a* in causis autem pure materialibus, quanto materia est prior, tanto imperfectior.

ART. VIL utrum hoc sacramentum habeat ALIQUAM FORMAM

Ad septimum sic proceditur. Videtur quod hoc sacramentum non habeat aliquam formam. Cum enim efficacia sacramentorum sit ab institutione et item a forma, oportet quod forma tradatur ab ipso qui sacramentum instituit. Sed forma huius sacramenti non invenitur tradita neque a Christo neque ab Apostolis. Ergo hoc sacramentum non habet aliquam formam.

2. Praeterea, ea quac sunt de necessitate sacramenti, observantur eodem modo apud omnes. Sed nihil magis est de necessitate sacramenti habentis formam quam ipsa forma. Ergo, cum non sit aliqua forma communiter observata ab omnibus in hoc sacramento, quia diversi diver- • *Ci. ut.* ·<φ sis verbis utuntur·, videtur quod huc sacramentum non habeat aliquam formam.

3. Praeterea, in baptismo non requiritur forma nisi ad 7i sanctificationem materiae, quae est *aqua verbo vitae diluendis criminibus sanctificata.** Sed hoc sacramentum ‡1«.·». ⅋ habet materiam prius sanctittcatnm. Non ergo indiget ali- n p. n.ap.r. qua forma verborum.

Sed contra est quod Magister dicit,* quod omne sacrementum novae legis consistit in rebus ct in verbi», *‡itrcUatun* \erba nutem sunt forma sacramenti. Cum erga hoc sit sacramentum novae legis. videtur quod habeat formam.

2. Praeterea, ad hoc est ritus universalis Ecclesiae, quac quibusdam verbis utitur in collatione huius sacramenti.

Respondeo dicendum quod quidam dixerunt quod nulla forma est dc necessitate huius sacramenti. – Sed hoc videtur derogare effectui huius sacramenti. Quia omne sa- M ernmentum efficit significando. Significatio autem materiae non determinatur ad effectum determinatum, cum ad multa se possit habere, nisi per formam verborum. Et ideo in omnibus sacramentis novae legis, quae *efficiunt quod figurant* ·, oportet esse et res ct verba. Et praeterea iaco- • P«rt. III. «ι· U(. »rt f, »j Γ 10 bus * totam vim sacramenti huius videtur constituere in • Cap. r, *oratione,* quae est forma huius sacramenti, ut dicetur·. • Art. b, 9- Et ideo praedicta opinio praesumptuosa videtur, et erronea. Et propter hoc dicendum, sicut communiter dicitur, quod habet formam determinatam, sicut ct alia sacramenta,

«f An primum KRoo dicendum quod sacra Scriptura omnibus communiter proponitur. Et ideo forma baptismi, qui ab omnibus dari potest, debet in sacra Scnptura exprimi. Et similiter forma Eucharisuae. quac exprimit sacramenti illius fidem, quae est de necessitate salutis. Sed formae i® aliorum sacramentorum non inveniuntur in Scriptura traditae, sed Ecclesia ex traditione Apostolorum habet, qui n Domino acceperunt: ut dicit Apostolus. l *Cor.* xi ·: *Ego* • Vau *accepi a Domino quod et tradidi vobis.*

Ad secusdum dicentium quod illa verba quac sunt dc n essentia formae, scilicet oratio deprecativa. ab omnibus dicuntur·· sed alia, quae sunt de bene esse, non observantur ab omnibus.

Ad tertium dicendum quod materia baptismi habet quandam sanctificationem per sc cx ipso tactu carnis Sal- «•vatoris: sed ex forma verborum accipit sanctificationem actu sanctificantem. Et similiter, post sanctificationem materiae huius sacramenti secundum sc, requiritur sanctificatio in usu, per quam actu sanctificet.

ART. VIII. i rauM forma iirius sacramenti debeat PROFERRI PER ORATIONEM INDICATIVAM, ET NON DEPREC1TIVAM

*i)c /*oonj JAjo/mL, cap. u

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod forma huius sacramenti debeat proferri per orationem indicativam, i° et non dcprccativam. Quia sacramenta novae legis habent certum effectum. Sed certitudo effectus non exprimitur in formis sacramentorum nisi per orationem indicativam, cum dicitur, *Hoc est corpus meum,* vel, *Ego te baptizo.* Ergo debet esse forma huius sacramenti oratio indicativa.

2. Praeterea, in formis sacramentorum debet exprimi intentio ministri, quae requiritur ad sacramentum. Sed intentio conferendi sacramentum non exprimitur nisi per orationem indicativam. Ergo. etc.

3. Praktrrka, in quibusdam ecclesiis dicuntur huiusmodi verba m collatione huius sacramenti: *l 'ngo hos oculos oleo sanctificato in nomine Patris,* etc. ·; et hoc est • (X R. Aftcft. IV <CfV , 44. conforme aliis formis sacramentorum. Ergo videtur quod ivit, ħ. 4· in hoc consistat forma huius sacramenti.

Sed contra, illud quod est forma sacramenti, ab omnibus oportet quod servetur. Sed verba praedicta ' non di- • Arg V cuntur secundum consuetudinem omnium ecclesiarum, sed tantum verba deprecativa, scilicet: *Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam, indulgcat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum,* etc. Ergo forma huius sacramenti est oratio deprecativa.

2. Praktkrka, hoc videtur ex verbis lacobi, qui attribuit efficaciam huius sacramenti orationi: *Oratiofidei,* inquit ·, ' û»|N».'Πv'S *sanabit infirmum.* Ergo, cum efficacia sacramenti sit cx forma, videtur quod forma huius sacramenti sit praedicta oratio ·. • Ar<.

Respondeo dicendiX quod oratio deprecative est forma huius sacramenti: ut patet per verba lacobi ⁂ ct cx usu Romanae Ecclesiae, quae solum verbis depreentivis utitur in collatione huius sacramenti ⁂ Cuius ratio multiplex assignatur.

Primo, quia suscipiens sacramentum hoc est viribus propriis destitutus. I nde indiget orationibus sublevari.

Secundo, quia datur exeuntibus, qui iam desinunt esse dc foro Ecclesiae, ct in solius Dei manu requiescunt Unde ci per orationem committuntur.

Tertio, quia hoc sacramentum non habet aliquem effectum qui semper ex operatione ministri consequatur, omnibus quae sunt dc essentia sacramenti rite peractis: sicut character in baptismo ct confirmatione; ct transubstantiatio in Eucharistia; ct remissio peccati m poenitentia, exi-n stente contritione, quae est de essentia sacramenti poenitentiae, non autem de essentia huius sacramenti. Et ideo In hoc sacramento non potest esse forma indicativi modi, sicut in praedictis - icramcntis.

Ad primum truo dicendum quod hoc sacramentum, sicut ct praedicta ⁂ quantum est dc se habet certitudinem, sed potat impediri cx fictione recipientis etiam si •.aeramento sc subjiciat per intentionem, quod nullum effectum consequatur. Et propter hoc non est simile de hoc et dc aliis sacramenti», in quibus temper aliquis effectus consequitur.

An fKCtXDiU uio snt u quod per ipsum actum, qui ponitur in forma, cilicet, *per istam sanctam unctionem,* satis exprimitur intentio.

Ad ierth 4 uiLCNUVv quod verba illa indicativi modi quae secundum morem quorundam praemittuntur orationi, non sunt forma huius saeramenti: scd sunt quaedam dispositio ad formam inquantum intentio ministri determinatur ad actum illum per illa verba.

ART. IX. LIHIM PKAKllh ГA ora no sir COMPIT&NS FORMA HUIUS SACRAMENTI

Ad sonum sic procbditir. Videtur quod praedicta oratio * non sit competens forma huius sacramenti. Quia in formis aliorum sacramentorum iit mentio de materia sicut patet in confirmatione. Quae non lit m verbis praedictis. Ergo non e<t conveniens forma.

2. Praeterea, sicut effectus huius sacramenti provenit in nos per misericordiam divinam. ita et aliorum sacramentorum. Scd in formis aliorum sacramentorum non lit mentio dc misericordia divina, sed magis de Trinitate ct de passione. Ergo similiter debet esse hic.

3. Praeterea, duplex effectus huius sacramenti in littera ponitur ⁂ Sed in verbis praedictis non fit mentio nisi p dc uno, scilicet de remissione peccatorum: non autem dc corporali sanatione, ad quam lacobus ordinat orationem fidei, dicens *: *Oratiofidei sanabit infirmum.* Ergo forma praedicta est incompetent.

Respondeo dicendi›i quod praedicta oratio est competens forma huius sacramenti. Quia tangit sacramentum, in hoc quod dicitur, *per istam sanctam unctionem;* ct illud quod operatur in sacramento, scilicet *divinam misericordiam;* ct effectum, scilicet *remissionem peccatorum.*

Ad primum ergo dicendim quod materia huius sacramenti potest intelligi per .ictum unctionis: non nutem materia confirmationis per actum in forma expressum. Et ideo non est simile.

Ad skcundvm dicendim quod misericordia respicit miseriam. Et quia hoc sacramentum datur in statu miseriae, scilicet infirmitatis, ideo potius hic quam m aliis fit mentio de misericordia.

Ad terttim dicendim quod in forma debet exprimi effectus principalis, ct qui semper inducitur ex sacramento nisi sit defectus cx parte recipientis. Non autem talis effectus est corporalis sanitas, ut ex dictis * patet, quamvis quandoque sequatur. Ratione cuius lacobus hunc effectum attribuit orationi, quae est forma huius sacramenti.

QUAESTIO TRIGESIMA

DE EFFECTU SACRAMENTI EXTREMAE UNCTIONIS

k i\üb considerandum est de effectu huius ⁂aeramenti) Circa quod quaeruntur ⁂ria

Primo', utrum extrema unctio valeat ad remissionem peccatorum.

Secundo· utrum sonitos ⁂orporali sit dTectUs huius sacramenti.

Tertio: utrum hoc sacramentum characterem imprimat.

ART. I. ITUVM KXTRBMA UNCTIO VALSAT AU RLMI5SIONEM I›RGCA1ORI›M

Supra. .Jo «111. *an.* *aJ a;* IV ***Snt***, JiJ, l», qa. i. »rf. i, qa· 43
IV *C>al (iraf.* ⁂. lmiMh: *I)f* .WjJj, qu. »v, ait. ii. aJ 14.

Ad muni mc pmogedjtum. Videtur quod extrema un-.ctio non valent ad remissionem peccatorum. Ad hoc enim quod per unum potest effici, aliud non exigitur. Scd in eo qui extremam unctionem accipit, requiritur poenitentia ad peccatorum remissionem. Ergo per extremam unctionem non dimittuntur peccata.

2. Phalterfa, in peccato non sunt nisi tria: macula, reatus poenae, et reliquiae peccati. Scd per extremam unctionem non remittitur peccatum quoad maculam sine contritione: quae etiam «ine unctione remittit. Nec iterum quoad poenam: quia adhuc, si convalescat, tenetur perficere satisfactionem iniunctam. Nec quoad reliquias culpae; quin adhuc remanent dispositiones cx actibus praecedentibus relictae, ut patet post convalescentiam. Ergo nullo modo per extremam unctionem fit peccatorum remissio.

3. Praiteнea, remissio peccatorum non fit successive, sed in instanti. Scd extrema unctio non fit tota simul: quia plure» unctiones requiruntur. Ergo eius effectus non ii est remissio peccatorum.

Shd contra rn quod dicitur lac. v ·: Si *in peccatis* ‘ Vcn. *est, dimittentur ci.*

2. Praeterea, omne sacramentum novae legis gratiam confert. Scd per gratiam iit remissio peccatorum. Ergo «» extrema unctio, cum sit sacramentum novae legit, operatur ad remissionem peccati.

Responded dicendum quod quodlibet sacramentum est institutum principaliter ad unum effectum, quamvis etiam alios cx consequenti inducere possit. Et quia sacramentum g *efficit quodfigurat* , ideo cx ipsa significatione sacramenti debet accipi cius principalis effectus. Adhibetur autem hoc sacramentum secundum modum cuiusdam medicationis: sicut baptismus per modum ablutionis. Medicina autem est ad pellendum infirmitatem. Ündc principaliter hoc sacramentum eat institutum ad sanandum infirmitatem pec cati: ut, sicut baptismus est quaedam spiritualis regeneratio, et poenitentia quaedam spiritualis suscitatio, ita ct extrema unctio est quaedam spiritualis sanatio vel medicatio. Sicut autem corporalis medicatio praesupponit corporalcm \itam in medicato, ita spiritualis spiritualem. Et ideo hoc sacramentum non datur contra defectus quibus spiritualis vita tollitur, scilicet contra peccatum originale et mortale: scd contra illos delectus quibus homo spiritualiter infirmatur, ut non habent perfectum vigorem ad actus vitae gratiae vel gloriar. Et hic defectus nihil est aliud quam quaedam debilitas ct ineptitude quae in nobis relinquitur ex peccato actuali \cl originali. Et contra hanc debilitatem homo roboratur per hoc sacramentum.

Scd quia hoc robur gratia facit, quae sccum non compatitur peccatum, ideo ex consequenti, si Invenit peccatum aliquod, vel mortale vel veniale, quoad culpam, tollit ipsum, dummodo non ponatur obex cx parte ⁂ecipienti sicut etiam dc Eucharistia ct confirmatione supra · dictum est. Et ideo etiam lacobus de remissione peccati ⁂ondition liter loquitur, dicens · Si *in peccatis sit, dimittentur ei* quoad culpam. Non enim semper delet peccatum, quia non semper invenit: sed semper remittit quoad debilita· leni praedictam, quam quidam * *reliquias peccati* dicunt.

Quidam ‘ vero dicunt quod principaliter est institutum contra veniale: quod quidem non potest, dum hacc sita

agitur, perlecte curari; et ideo sacramentum exeuntium specialiter contra veniale ordinatur. Sed hoc non videtur verum. Quia poenitentia sufficienter, etiam in vita, delet venialia quoad culpam. Quod autem non potest evitari post peractam poenitentiam, non aufert praecedenti poenitentiae suum effectum. Et iterum hoc pertinet ad debilitatem praedictam.

I 'nde dicendum quod principalis effectus huius sacramenti est remissio peccatorum quoad reliquias peccati; et cx consequenti etiam quoad culpam, si cam inveniat.

Ah phimum eruo dicrXdum quod. quamvis effectus principalis alicuius sacramenti possit haberi une actuali perceptione illius sacramenti, vel sine sacramento, vel per aliud sacramentum ex consequenti; nunquam tamen haberi potest «inc proposito illius sacramenti. Et ideo, quia poenitentia est principaliter instituta contra actualem culpam, quodeumque nliud sacramentum actualem culpam deleat ei consequenti, non excludit necessitatem poenitentiae.

Ab secundc u dicendum quod extrema unctio aliquo modo quantum ad illa tria remittit peccatum. Quamvis enim culpa quoad maculam «une contritione non dimitutur, tamen hoc sacramentum per gratiam quum infundit, facit quod ille motus liberi arbitrii in peccatum sit contritio: sicut etiam in Eucharistia ct confirmatione potest accidere. Similiter ctinm ct reatum poenae temporalis diminuit: sed cx consequenti, inquantum debilitatem tollit, quia eandem poenam levius portat fortis quam debilis. Tndc non oportet quod propter hoc minuatur satisfactionis mensura. — Reliquiae autem peccati non dicuntur hic dispositiones cx actibus relictae, quae sunt quidam habitus inchoati: sed quaedam spiritualis debilitas m ipsa mente existons, qua sublata, et eisdem habitibus vel dispositionibus manentibus, non ita potest inclinari mens ad peccatum.

Ad tertium dicendum quod, quando sunt inultae actiones ordinatae ad unum effectum, uhuna est formalis respectu omnium praecedentium, ct agit in virtute earum. Et ideo in ultima unctione gratia infunditur, quae effectum sacramento praebet.

ART. II. t rm m «antias coufohveis sii effectus Minus sacramrnh

IV C'«L GrxL, «p. i.ixirt.

Ad secundum sic procediiih. Videtur quod sanitas corporalis non sit effectus huius sacramenti. Omne enim sacramentum est medicina spiritualis. Sed spiritualis medicina ad spiritualem sanitatem ordinatur, sicut corporalis ad corporalem. Ergo sanitas corporalis non est effectus huius sacramenti.

. Praeιτ.ηελ, sacramentum sempui habet effectum suum in eo qui non fictus accedit. Sed quandoque non sanatur corporaliter suscipiens hoc sacramentum, quantumcumque devotus accipiat. Ergo sanitas corporalis non est effectus cius.

3. Praeterea, efficacia huius sacramenti nobis ostenditur lac. v ·. Sed ibi non attribuitur sanatio effectus unctioni, sed orationi : dicit enim : *Oratio fidei sanabit infirmum*. Ergo corporalis sanatio non est effectus huius sacramenti.

Sf.d contra, operatio Ecclesiae habet maiorem efficaciam post Christi passionem quam ante. Sed ante oleo inuncti per Apostolos sanabantur: ut patet Mare, vi ·. Ergo ct nunc habet effectum in corporali sanatione.

2. Pkakiehea, sacramenta significando efficiunt. Sed baptismus per ablutionem corporalem, quam exterius facit, significat et efficit spiritualem. Ergo et extrema unctio per sanationum corporalem, quam exterius efficit, significat et causât spiritualem.

Respondeo dicendum quod, sicut baptismus per ablutionem corporalem facit spiritualem emundationem a maculis spiritualibus, ita hoc sacramentum per medicationem sacramentalcm exteriorem facit sanationem interiorem : ct sicut ablutio baptismi habet effectum corporalis ablutionis, quia etiam corporalem mundationem habet ; ita extrema unctio habet effectum corporalis medicationis, scilicet corporalem sanationem. Sed haec est differentia, quia corporalis ablutio ex ipsa naturali proprietate clementi facit corporalem mundationem: ct ideo semper eam facit Sed extrema unctio non facit corporalem sanationem cx proprietate naturali materiae, sed virtute divina, quae rationabiliter operatur. Et quia ratio operans nunquam inducit secundarium effectum nisi secundum quod expedit ad principalem, ideo cx hoc sacramento non sequitur corporalis sanatio semper, sed quando expedit ad spiritualem sanationem. Et tunc semper eam inducit: dummodo non sit impedimentum ex parte recipientis.

Au phimum eruo dh endum quod obiectio illa probat quod corporalis sanitas non sit effectus principalis huius sacramenti. Et hoc verum est.

Ad secundum patet solutio ex dictis ·.

Ad iertium dicendi m quod oratio illn est forma huius sacramenti, ut dicetur * Et ideo hoc sacramentum, ct sua forma, habet efficaciam, quantum est dc se, ad sanationem corporalem.

ARI'. III. ITUI M flOC SACJLAMRXn M IMPRIMAT CHARACTEREM

IV *Sntl.,* dht. xxiii, n, xn. 1, 5, «d 1.

Ai» TE:· riuM ac unucHDiTi n. Videtur quod hoc sacramentum imprimat characterem. Character enim signum distmetivum est. Sed. sicut baptizatus distinguitur α non baptizato, ita unctus a non uncto. Ergo, sicut baptismus imprimit characterem, ita ct extrema unctio.

2. Phveferea, in ordinis ct confirmationis sacramentis est unctio, sicut in hoc «aeramento. Sed in illis imprimitur character. Ergo ct in isto.

3. Phartkiii a. in omni sacramento est aliquid quod est res tantum, et aliquid quod est sacramentum tantum, ct aliquid quod est res ei sacramentum. Sed non potest aliquid assignari m hoc sacramento quod cit res et sacramentum nisi character. Ergo in hoc sacramento imprimitur character.

Sed contra, nullum sacramentum imprimens characterem iteratur. Hoc autem iteratur, ut dicetur Ergo non imprimit characterem.

2. Praetbmha. distinctio quae Iit secundum characterem sacramentnlem. est distinctio eorum qui sunt in praesenti Ecclesia. Sed extrema unctio confertur ei qui exit dc praesenti Ecclesia. Ergo non decet quod in eo character conferatur.

Rhspondko dicendis quod character non imprimitur nisi in illis sacramentis in quibus homo ad aliquod sacrum deputatur. Sed hoc sacramentum est solum in remedium. et non deputatur per ipsum homo ad aliquod sacrum agendum vel suscipiendum. Et ideo non imprimitur in eo character.

Ad phimi m ewoo dicendum quod character facit distinctionem' statuum quantum ad ea quae in Ecclesia sunt agenda. Et talem distinctionem homo non habet nb aliis per hoc quod ipse est inunctus.

An secundi m dicendi,m quod unctio quae fit in ordine ct confirmatione, est unctio consecrationis, qua homo deputatur ad aliquod sacrum. Sed haec unctio est unctio medicationis. Et ideo non est simile.

Aη τκητιγμ dicendum quod in hoc sacramento res ct sacramentum non est character, sed quaedam interior devotio, quae est spiritualis unctio,

QUAESTIO TRIGESIMAPRIMA

DE MINISTRO SACRAMENTI tXTRI MAE t NCT1O.MS

Drindi considerandum est de administrationc huius sacramenti *

Circa quod tria quaeruntur.

Primo: utrum laicus possit hoc sacramentum conferre.

Secundo: utrum diaconus.

Tertio: utrum solus episcopus.

ART. I. t hu m etiam l vicus rossrr KOC SACRAMKNIUM (XINFEKRK

Ad primi m sic proceditir. Videtur quod etiam Ulcus possit hoc sacramentum conferre. Quia hoc sacratnen-

tum habet efficaciam cx oratione, ut Iacobus dicit ·. Sed oratio laid quandoque est a Deo accepta sicut sacerdotis. Ergo potest hoc sacramentum conferre.

2. Prartkiiea, dc quibusdam Patribus in Aegypto legitur quod oleum ad infirmos transmittebant ct sanabantur ·. Et similiter de beata Genovefa quod oleo infirmos ungebat ·. Ergo hoc sacramentum potest conferri etiam n laids.

Sed contra kst, quia in hoc sacramento fit remissio peccatorum. Sed laid non habent potestatem dimittendi peccata. Ergo, etc.

Respondeo dicendum quod, secundum Dionysium, in *Eccles. Hier.* ', sunt quidam exercentes actiones hierarchical, et quidam recipientes tantum, qui sunt latet. Et ideo nullius sacramenti dispensatio laico cx officio competit: sed quod baptizare possunt in causa necessitatis est divina dispensatione factum, ut nulli regenerationi» spiritualis facultas desit.

Ad primum krgo dicendum quod oratio illa non fit α sacerdote in persona sua. quia, cum sit quandoque peccator, non esset exaudibilis ∎: sed fit in persona totius Ecclesiae, in cuius persona orare potest quasi persona publica; non autem laicus, qui persona privata est.

Ai» secundum dicendi m quod illae unctiones non erant sacramentales: sed ex quadam devotione recipientium talem unctionem, ct meritis unguentium vel oleum mittentium, consequebatur effectus sanitatis corporalis per *gratiam sanitatum* ;* non per grati,nn sacramentalem.

ART. II. UTRUM DIACONI POSSINT HOC SACRAMENTUM CONFEREE

IV Λ-wr.. di»t. ẋ»« qu. m, <rt. s, J i.

Ad secundum sic pROcwDiTt m. Videtur quoii diaconi possint hoc sacramentum conferre. Quia secundum Dionysium ·, diaconi habent virtutem *purgativam*. Sed hoc sacramentum est institutum ad purgandum tantum ab infirmitate mentis ct corporis. Ergo diaconi possunt conferre. i|

2. Praeterea, dignius sacramentum est baptismus quam hoc de quo hic agimus. Sed diaconi possunt baptizare: ut patet dc beato Laurentio ·. Ergo possunt hoc sacramentum conferre.

Srd contra est quod dicitur lac. v ·; *Inducat presbyteros Ecclesiae.*

Respondeo dicendi m quod diaconus habet vim purgativam tantum, non illuminativom. Unde, cum illuminatio fiat per gratiam, nullum sacramentum in quo gratia confertur, diaconus potest dare cx officio. Et ideo nec hoc: cum in eo gratia conferatur.

.Ad primum ergo dicendi m quod hoc sacramentum illuminando per gratiae collationem purgat. Et ideo diacono cius collatio non competit.

.An secundum dicendum quod hoc sacramentum non est necessitatis, sicut baptismus. Unde non ita committitur dispensatio eius omnibus in articulo necessitatis, sed solum illis quibus cx officio competit. Diaconis autem etiam baptizare non competit ex officio.

.ART. III. utri m solus episcopis possit hoc SACRAMENTUM CONFERRE

IV *Cont. lient.,* cip. Lxiin.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod solus episcopus possit hoc sacramentum conferre. Quia hoc sacramentum unctione perficitur, sicut ct confirmatio. Sed solus Episcopus potest confirmare. Ergo solus potest hoc sacramentum conferre.

2. Pmaktkiiea, qui non potest quod minus est, non potest quod est rnaius. Sed maior est usus materiae sanctificatac quam sanctificatio eius; quia est finis ipsius. Ergo, cum sacerdos non possit sanctificare materiam, non potest materia sanctificala uti.

Sed contra, huius sacramenti minister *inducendus est* ad cum qui suscipit sacramentum: ut patet lac. v :* Sed episcopus non posset accedere ad omnes infirmos suae dioecesis. Ergo non solus episcopus potest hoc sacramentum conferre.

Rrsfondeo dicendum quod, secundum Dionysium ;* episcopus proprie habet *perjiciendi* officium, sicut sacerdos *illuminandi.* I nde illa sacramenta dispensanda solis episcopis reservantur quae suscipientem in aliquo statu perfectionis super alios ponunt. Hoc autem non est in hoc sacramento: cum omnibus detur. Et ideo per simplices sacerdotes potest administrari.

Λι» PRIMUM rroo dicendum quod confirmatio imprimit characterem, quo collocatur homo in statu perfectionis, ut supra * dictum est. Non autem hoc est in hoc sacramento. Et ideo non eet simile.

Ad secundum dîccndi m quod, qunmvis in genere cautae finalis usus materiae sanctfficatie sit potior quam sanctificario materiae, tamen in genere causae efficientis vinctificario materinc est polior: quia ab eodem pendet uuk sicut ab activa causa. Et ideo sanctificatio requirit altiorem virtutem activam quam u»us.

QUAESTIO TRIGESIMASECUND/k

DE HiS QLIBUS SACRAMENTIM EXTREMAE UNCTIONIS CONFERRI DtIIi AT, I.T IN QUA PARTE CORPORIS

Deindk considerandum est dc his quibus hoc sacramentum conferri debet, cl in qua parte corporis ·.

Circa quod septem quaeruntur.

Primo: utrum sanis debeat hoc sacramentum conferri.

Secundo: utrum Jcbeat conferri in qualibet infirmitate.

Tertio: utrum debeat conferri furiosis et amentibus.

Quarto; utrum pueris.

Quinto; utrum totum corpus hoc sacramento inungi debeat

Sexto: utrum convenienter determinentur ṗarte in quibus inungitur.

Septimo: utrum mutilati in praedictis partibus inungi debeat.

ART. 1. UTRUM ETIAM SANIS COM ERRI DURAT HOC SACRAMENTUM

IV *Cont. (rent., ap.* limhu

d primum sic proceditur. Videtur quod etiam sanis conferri debeat hoc sacramentum. Quia principalior effectus huius sacramenti est sanatio mentis quam sanatio corporis, ut dictum est ·. Sed etiam sani corpore indigent sanatione mentis. Ergo cis etiam debet hoc «aeramentum conferri.

2. Pratterka, hoc sacramentum est exeuntium, sicut baptismus intrantium. Sed omnibus intrantibus baptismus datur. Ergo omnibus exeuntibus debet Jari hoc sacramentum. Sed quandoque illi qui sunt in propinquo exitu, sani sunt: sicut illi qui dccapitandi sunt. Ergo talibus debet hoc sacramentnm Jari.

Srd contra est quod dicitur lac. v ·: *Infirmatur quis in vobis,* etc. Ergo solum infirmis competit.

Respondko dicendum quod hoc sacramentum est quaedam spiritualis curatio, ut dictum est ·, quae quidem per quondam corporalis curationis modum significatur. Et ideo illis quibus corporalis curatio non competit, scilicet sanis. non debet hoc sacramentum conferri.

Ad primum ergo dicendum quod, quamvis spiritualis sanitas sit principalis effectus huius sacramenti, tamen oportet quod per curationem corporalem significetur curatio spiritualis, etiam st corporalis sanatio non sequatur. Et ideo solum illis hoc sacramento sanitas spiritualis dan potest quibus corporalis curatio competit, scilicet infirmis: sicut ille solus potest baptismum suscipere qui potest corporalis ablutionis esse particeps, non autem puer in \entre matris existens.

Ad skci ndum dicendum quod baptismus etiam non est nisi illorum innantium qui corporali ablutioni subiici possunt. Et ideo hoc sacramentum illorum tantum exeuntium eet quibus corporalis curatio competit.

ART. II. UTRUM HOC SACRAMENTI µ ΟΛΗΙ DERJIAT IN QUAI IHrr INHEMΠГATK

IV *Cont. (ïfnt.,* or· «.«m,

Ad secundi m sic froceditii. Videtur quod hoc s.icramentum dari debeat in qualibet infirmitate. Quia l ic.v·, ubi hoc sacramentum traditur, nullo infirmitas determina-

tur. Ergo omnibus infirmantibus debet hoc sacramentum conferri.

2. Praktkkka, quanto remedium cit dignius, tanto debel esse generalius. Sed hoc sacramentum est dignius quam medicina corporalis. Cum ergo medicina corporalis omnibus infirmi» detur, videtur quod etiam hoc sacramentum.

Sbd contra, hoc sacramentum dicitur ab omnibus e.v-*tremac unctionis,* Sed non omnis infirmitas ad extremum vitae perducit: cum quaedam aegritudines sint causa lon-

LfÎ
°*P*. '. Pons v'tac · ul ^Lit Philosophus .* Ergo non omnibus · infirmantibus debet hoc sacramentum dari.

Ruspondro dicendum quod hoc sacramentum est ultimum remedium quod Ecclesia potest conferre, immediate quasi disponens ad gloriam. Et ideo illis tantum infirmantibus debet exhiberi qui sunt m statu exeuntium, propter · i hoc quod aegritudo nata est inducere mortem, et de periculo timetur.

An primum kroo mOKN'OVM quod quaelibet infirmitas augmentât.) potest mortem inducere. Et ideo, si genera infirmitatum pensentur in qualibet aegritudine potest dari hoc »» sacramentum: quia Apostolus non determinat infirmitatem aliquam. Sed si pensetur infirmitatis modui et status, non semper debet infirmantibus hoc sacramentum dari.

An secundum dicendum quod medicina corporalis habet pro principali effectu sanitatem corporalem, qua omnes in- «. firmi in quolibet statu indigent. Sed hoc sacramentum habet pro pnncipali effectu illam sospitalem quae exeuntibus ct iter ad gloriam agentibus est necessaria. Et ideo non est simile.

ART. 111. pTRVM FURIOSIS KΓ AMENTIBUS HOC. SACRAMENTUM DARI DRBEAT

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod furiosis et amentibus hoc sacramentum dari debeat. Quia tales aegritudines sunt periculosissimae, ct cito ad mortem disponunt. Sed periculo debet adhiberi remedium. Ergo hoc sacramentum, quod est in remedium infirmitatis humanae. debet talibus conferri.

2. Praeterea, dignius sacramentum est baptismus quam

it, qu. lit. art. l, ad 3. - *Cf.* lùn. ev ia. istud. Sed baptismus datur funosis. ut supra ' dictum est. *' Ergo et hoc sacramentum eis debet dari.

Sf.d contra, hoc sacramentum non est dandum nisi recognoscentibus ipsum. Sed tales non sunt furiosi et amentes. Ergo cis dari non debet.

Respondeo dicendi m quod ad effectum huius sacramenti ‹i percipiendum plurimum valet devotio suscipientis, ct personale meritum conferentium, et générale totius Ecclcsiac: quod patet ex hoc quod per modum deprecationis forma huius sacramenti confertur. Et ideo illis qui non possunt recognoscere el cum devotione suscipere hoc sacramen- i» tum. dari non debet: et praecipue furiosis ct amentibus, qui possent irreverentiam «aeramento per aliquam immunditiam facere; nisi haberent lucida intervalla, quibus sacramenta recognoscerent, et sic cis conferri in statu illo possent.

Ad primum broo dicendum quod, quamvis in periculo i mortis tales quandoque sint, tamen remedium per devotionem propriam non potest cis applicari. Et ideo non debet cis conferri.

Ah secundum dicendum quod baptiMHUS non requirit motum liberi arbitrii, quia datur contra originale principaliter. quod non curatur in nobis ex nostro libero arbitrio. Sed in hoc sacramento requiritur motus liberi arbitrii. Et ideo non est simile. – Et praeterea baptismus est sacramentum necessitatis: non extrema unctio.

ART. IV. utrum hoc sacramentum deruat daiu pukris

Ah quartum sic PROCUDITUR. Videtur quod debe.it dari pueris. Quia eisdem infirmitatibus quandoque laborant pueri el adulti. Sed eidem morbo debet adhiberi idem remedium, lirgo, sicut adultis, ita et pueris debet hoc sacramentum dari.

2. Praeterea, hoc sacramentum datur ad purgandum

• Qu. xix.ÀH. t. reliquias peccati, ut supra · dictum est, tam originalis quam actualis. Sed in pueri·» sunt reliquiae originalis peccati. Ergo eis debet hoc sacramentum dari.

Sen contra est quod nulli debet dari hoc sacramentum cui non competit forma sacramenti. Sed forma huius sacramenti non competit pueris: quia non peccaverunt per *visum et auditum,* ut m forma exprimitur. Ergo cis dari non debet hoc sacramentum.

Respondeo dicendum quod hoc sacramentum exigit actualem devotionem in suscipiente, sicut ct Eucharistia. Unde, sicut Eucharistia non debet dari pueris, ita ncc hoc sacramentum.

Ah primum u«»o dicendi m quod infirmitates in pueris non sunt ex peccato actuali causatae, sicut in adultis. Et contra illas praecipue infirmitates hoc sacramentum datur quae sunt cx peccato causatae quasi peccati reliquiae.

An secundum dicendum quod non datur contra reliquias originalis peccati nisi secundum quod sunt per actualia peccata quodammodo confortatae. Unde principaliter contra actualia peccata datur, ut c\ ipsa forma patet quae non eunt m pueris. \ ' mU

Alt L V. utrum hoc sacramento totum corpus INUNGI DEBEAT

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod hoc sacramento totum corpus inungi debeat. Quia secundum Augustinum ·. *tota na est m toto corpore.* Sed praecipue datur huc sacramentum ad sanandum animam. Ergo in corpore loto debet inunctio fieri. ”

2. Praktmiea, ubi esi morbus, ibi debet apponi medicina. Sed quandoque morbus est universalis ct in toto corpore, sicut febris. Ergo totum corpus debet inungi.

3. 1'h.o:ip.rra, in baptismo totum corpus immergitur. Ergo ct hic totum deberet inungi.

Srd contra 1st universalis Ecclcsiac ritus, secundum quem non inungitur infirmus nisi in determinatis panibus corporis.

Respondeo dicentium quod hoc sacramentum per modum curationis exhibetur. Curatio autem corporalis non oportet quod fiat per medicinam toti corpori appositam, sed illis partibus ubi est radix morbi. Et ideo etiam unctio sacramentalis debet fieri in illis partibus tantum in quibus est radix spiritualis infirmitatis.

Ad primi m f.roo dicendi m quod anima, quamvis sit tota m qualibet parte corporis quantum ad essentiam, non tamen quantum ad potentias, quae sunt radices actuum peccati. Et ideo oportet quod in determinatis partibus fiant, in quibus illae potentiae habent esse.

\d sku ndi m diukndi m quod non semper apponitur medicina ubi est morbus: sed congruentius ubi est radix morbi.

Ad ihiiih m dicendi.m quod baptismus fit per modum ablutionis. Ablutio autem corporalis non purgat maculam ab aliqua parte nisi cui apponitur. Et ideo baptismus toti corpori adhibetur. Secus autem est de extrema unctione, . ln d ratione tam * dicta. ·» *

ART. VI. i rui m convkmknter dk γεκμινττντιr parius unurndab IV *C■■Jit.* V4p. Cttiu

Ad sF.xrt M sic procediiur. \ idetur quod inconvenienter determinentur istac partes ut scilicet infirmans inungatur in oculis, in naribus, in auribus, in labiis, in manibus ct pedibus. Quia sapiens medicus curat morbum in radice. Sed *de corde exeunt cogitationes quae coinquinant hominem,* ut dicitur Matth. \v ·. Ergo in pectore debet ' x fieri inunctio.

2. Prakthkra, puritas mentis non minus est necessaria exeuntibus quam intrantibus. Sed intrantes unguntur chrismate in vertice a sacerdote ad significandum mentis puritatem. Ergo vt exeuntes hoc sacramento ungi debent in vertice.

3. Praktt.ria, ibi debet adhiberi remedium ubi est maior vis morbi. Sed «pirituidis morbus praecipue viget in renibus vins, ct mulieribus in umbilico: ul dicitur xi. ;* ' v,rK “ *ihnestas eius in lumbis eius,* secundum expositionem Gregorii ·. Ergo ibi debet fieri inunctio. \\\II t ut, »».

4. Pr veturha, sicut per pedes peccatur, ita et per alia membra corpons. Ergo, sicut inunguntur pedes, ita ct alia corporis membra inungi debent.

RbspondeO dd.kndim quod principia peccandi in nobis sunt eadem quae ct principia agendi: quia peccatum consistit in actu. Principia autem agendi in nobis sunt tria: primum est dirigens, scilicet vit cognoscitiva; secundum est imperans, scilicet vis appetitiva; tertium est excqucns, scilicet vis moliva. Omnis autem nostra cognitio a sensu ortum habet. Et quia ubi est m nobis prima origo peccati, ibi debet unctio adhiberi, ideo inunguntur loca quinque sensuum: scilicet oculi, propter visum; aures, propter auditum; nares, propicr odoratum; os, propter gustum; manus, propter lactum, qui in pulpis digitorum praecipue viget. Sed propter appetitivum unguntur a quibusdam lf renes. Propter motivant unguntur pedes, qui sunt principalius cius instrumentum. Et quia primum principium est cognoscitiva, ideo illa unctio ab omnibus observatur quae fit ad quinque sensus, qu isi dc necessitate sacramenti. Sed quidam non servant alias, quidam sero servant illam quae l• ad pedes et non quae ad renes: quia appetitiva et motiva sunt secundaria principia.

Au riusiLM krmo dicendi si quod cognitio α corde non exit nisi per aliquam imaginationem. quae est *motus* »l *sensu factus,* ul dicitur in II *de Anima* ·. Et ideo cor non »' CSl P''® rw^x cogiuiionis, sed organa sensuum: nisi quatenus cor est principium totius corporis. Sed hoc principium est radix remota.

• Tat e»·,

Ad sEci sncM dio ndcm quod intrantes debent acquirere puritatem: sed exeuntes debent eam purgare. Et ideo exeuntes debent inungi m illis partibus quibus contingit puritatem mentis inquinari.

Ad tertium dicendum quod secundum quorundam consuetudinem fit m renibus, propter hoc quod ibi maxime viget appetitus concupiscibilis. Sed appetitiva non est prima radix, ut dictum est·.

•hcsfporx.

An gi arh m duxmh m quod organa corporis quibus netus peccati excreentur, sunt pedes, manus et lingua, quibus etiam exhibetur unctio; ct membra genitalia, quibus, propter immunditiam illarum partium ct honestatem sacramenti, non debet unctio adhiberi.

ART. VU. utrum mi ttlati mnt cngfndi ILLIS tSCTIONIRf S <WAK I-AHIIIH S ILLIS COWITWr

Ad seitimi m sic i hockditvh. \ idetur quod mutilati non sunt ungendi illis unctionibus quae partibus illis competunt. Quia sicut hoc sacramentum exigit determinatam dispositionem in suscipiente, ut scilicet sit infirmus, ita et determinatam partem. Sed ille qui non habet infirmitatem, non potest inungi. Ergo ncc ille qui non habet partem illam in qua debet fieri unctio.

2. Praktkrka, ille qui est caecus a nativitate, non delinquit per visum. Sed in unctione quae fit ad oculos, fit mentio dc *delicto per risum.* Ergo talis unctio caeco nato non deberet tien. Et sic de aliis.

Sed contha est quod defectus corporis non impedit aliquod aliud sacramentum. Ergo nec istud impedire debet. Sed de necessitate istius sacramenti est quaelibet unctionum. Ergo omnes debent fieri mutilatis.

Respondeo digendkm quod mutilati inungi debent quam propinquius esse potest ad partes illas in quibus unctio fieri debuerat. Quia, quamvis non habeant membra, habent tamen potentias animae quae illis membris debentur, Mitem in radice: et interius peccare possunt per ca quae ad partes illas pertinent, quamvis non exterius.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QUAESTIO TRIGESIMATERTIA

DE ITERATIONE SACRAM! NTI EXTREMAE UNCTIONIS

Deinde considerandum est dc iteratione huius sacramenti ·.

Circa quod duo quaeruntur.

Priino: utrum hoc sacramentum debeat iterari.

Secundo: utrum in eadem infirmitate debeat iterari.

ART. I. VTRCM HOC SACMAMKXTVV DKBIAT ITKftARI IV CemZ, *Gftf, exp.* UUU.

Ai» primi m mc pROcimnuR. Videtur quod hoc sacramentum non debeat iterari. Quia dignior est unctio quae fit homini, quam quae fit lapidi. Sed unctio altaris non iteratur, nisi altare illud fractum fuerit. Ergo nec unctio extrema, quae adhibetur homini, debet iterari.

2 Praktrrf.a, post ultimum nihil est. Sed hacc unctio dicitur *extrema.* Ergo non debet iterari.

Sbd contra. hoc sacramentum est quaedam spiritualis curatio per modum curationis corporalis exhibita ·. Sed curatio corporis iteratur. Ergo ct hoc sacramentum iterari debet. ' Q u, ' ut'

Rcsfondko dickndi m quod nullum sacramentum quod habet cifcctum perpetuum, debet iterari: quia ostenderetur sacramentum non fuisse efficax ad faciendum illum effectum, et sic fieret iniuria illi sacramento. Sacramentum autem quod habet effectum non perpetuum, potest iterari sine iniuria, ut effectus deperditus iterato recuperetur. Et quia sanitas corporis cl mentis, quae sunt effectus huius sacramenti, possunt amitti postquam fuerint per sacramentum effecta, ideo hoc sacramentum sine sui iniuria potest iterari.

An pRiMt m sano nieront quod unctio lapidis fit ad ipsius altaris consecrationem, quae est perpetuo in lapide qunndiu altare manet: ct ideo non potest iterari. Sed hacc unctio non fit ad consecrationem hominis: cum non imprimatur character. Et ideo non est simile.

Ad miclnih m dicendi m quod illud quod secundum aestimationem hominum est extremum, quandoque secundum rei veritatem non est extremum. Et sic dicitur hoc sacramentum extrema unctio, quia non debet dari nisi illis quorum mors est propinqua secundum aestimationem hominum.

ART. II. VTRI'M IN EADEM INFIRMITATE DEDEAT TTERARI Supfi, qa. ttm. «ct. s, aJ 4.

Ad sr.cLNDi u sic lyociDnvR. Videtur quod in eadem infirmitate non debeat iterari. Quia uni morbo non debetur nisi una medicina. Sed hoc sacramentum est quaedam spiritualis medicina ·. Ergo contra unum morbum non debet iterari.

2. Praf.terxv. secundum hoc posset aliquis infirmus tota die inungi, ℣ in eodem morbo posset iterari unctio. Quod est absurdum.

Sed contra kst quod aliquando morbus diu durat post sacramenti perceptionem: ct sic reliquiae peccatorum contrahuntur. contra quas principaliter hoc sacramentum datur ·. Ergo iterato debet inungi.

Rmsiondbo dicendi m quod hoc sacramentum non respicit tantum infirmitatem, sed etiam infirmitatis statum: quia non debet dari nisi infirmis qui. secundum humanam aestimationem, videntur morti appropinquare. Quaedam autem infirmitates non sunt diuturnae. I nde, µ in cis datur hoc sacramentum tunc cum homo ad statum illum perveniat quod sit in periculo mortis, non recedit a stutu illo nisi infirmitate curata, ct ita iterum non debet inungi: sed, si recidivum patiatur, erit alia infirmitas, et poterit alia fieri inunctio. Quaedam vero sunt aegritudines diuturnae: ut ethica et hydropisis, et huiusmodi. Et in talibus non debet fieri unctio, nisi quando videntur perducere ad periculum mortis. Et si homo illum articulum evadat, cadein infirmitate durante, et iterum ad similem statum per illam aegritudinem reducatur, iterum potest inungi: quia iam quasi est alius status infirmitatis, quamvis non sit aha infirmitas simpliciter.

Et per hoc patet solutio od obiecta.

QUAESTIO TRIGES1MAQUARTA

ΠE SACRAMENTO ORDINIS

Post hoc considerandum est dc sacramento ordinis ·. Et primo, de ordine in communi; secundo, de distinctione ordinum · ; tertio, de conferentibus ordinem ·· ; “ M

quarto, de impediment· ordinandorum *; quinto, de his quae sunt ordinibus annexa ·.

Dc ipso autem ordine in communi tria videnda sunt: primo, dc cius cntilatc et quidditate, ct partibus cius; secundo, de cius effectu ·; tertio, dc suscipientibus ipsum ··. Circa primum quaeruntur quinque.

Primo: utrum in Ecclesia esse debeat.
Secundo: utrum convenienter definiatur.
Tertio: utrum sit sacramentum.
Quarto: utrum cius forma exprimatur convenienter.
Quinto: utrum hoc sacramentum materiam habeat.

ART. L (TRI M ORIX) IN ECCLESIA ESSE HEBEAT

IV *Coni. Gc* cap. n«n.

An primum sic istocimmx Videtur quod ordo in Ecclesia esse non debeat. Ordo enim requirit sublectionum et praelationem. Sed subjectio videtur repugnare *libertati in quam vocati sumus per Christum* ·. Ergo ordo in Ecclesia esse non debet.

2. Praeterea, ille qui in ordine constituitur, alio superior fit. Sed in Ecclesia quilibet debet se allero inferiorem reputare: *Philipp.* II \ *Superiores invicem arbitrantes.* Ergo non debet in Ecclesia esse ordo.

3. Praeterea, ordo invenitur in angelis propter distinctionem eorum in naturalibus ct gratuitis. Sed omnes homines sunt in natura unum: gratiarum etiam dona quis eminentius habeat, ignotum est. Ergo ordo m Ecclesia esse non potest.

Scn contra, *Pom,* xm ·; *Quae a Deo sunt, ordinata sunt.* Sed Ecclesia α Deo est: quia ipse cam aedificavit sanguine suo. Ergo ordo in Ecclesia esse debet.

. Praeierea, status Ecclesiae est medius inter statum naturae ct gloriae. Sed in natura invenitur ordo, quo quaedam aliis superiora sunt: et similiter in gloria, ut patet in angelis. Ergo in Ecclesia debet c <c ardo.

Responded dicendum quod Deus sua opera in sui similitudinem producere voluit quantum possibile fuit, ut perfecta essent, ct per ca cognosci posset. Et ideo, ut in suis operibus repraesentaretur non ŏlum secundum quod in se est. sed etiam secundum quod aliis influit, hanc legem naturalem imposuit omnibus, ut ultima per media perficerentur et media per prima, ut Dionysius dicit . Et ideo, ut ista pulcritudo Ecclesiae non deesset, posuit ordinem in ca, ut quidam aliis sacramenta traderet, suo modo Deo in hoc assimilati, quasi Deo coopérantes: sicut et in corporc naturali quaedam membra aliis intluunu

Ad primum ergo dicendum quod subicctio servitutis repugnat libertati: quae servitus est cum aliquis dominatur ad sui utilitatem subiectis utens, 'falis autem subiectio non requiritur in ordine, per quem qui praesunt salutem subditorum quaerere debent, non propriam utilitatem.

An secundum dicendum quod quilibet debet se reputare inferiorem merito, sed non officio. Ordines autem officia quaedam sunt.

Ad ikrtium dicendum quod ordo in angelis non attenditur secundum distinctionem naturae nisi per accidens, inquantum ad distinctionem naturae sequitur in eis distinctio gratiae. Attenditur autem per sc secundum distinctionem in gratia: quia eorum ordines respiciunt participationem divinorum, el communicationem in statu gloriae, quae est secundum mensuram gratiae, quasi gratiae finis et effectus quodammodo. Sed ordines Ecclesiae militantis respiciunt participationem sacramentorum et communicationem, quae sunt causa gratiae, ct quodammodo gratiam praecedunt. Et sic non est de necessitate nostrorum ordinum gratia gratum faciens, sed solum potestas dispensandi sacramenta. Et propter hoc ordo non attenditur per distinctionem gratiae gratum facientis, sed per distinctionem potestatis.

ART. II. UTRUM CONVENIENTER ordo a magistro sententiarum definiatur

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod inconvenienter ordo a Magistro Sententiarum, xxiv distinctione ·, definiatur, ubi dicitur: *Ordo est signaculum quoddam Ec- clesiae, per quod spiritualis potestas traditur ordinato.* Pars enim non debet poni genus totius. Sed *character,* qui per *signaculum* exponitur in consequenti definitione, est pars ordinis: quia dividitur contra id quod est res tantum, vel sacramentum tantum, cum sit res et sacramentum ·. Ergo *signaculum* non debet poni quasi genus ordinis.

2. Praktehra, sicut in sacramento ordinis imprimitur character, ita in sacramento baptismi. Sed in definitione baptismi non ponebatur character ·. Ergo ncc in definitione ordinis debet poni.

3. Praeterea, in baptismo etiam quaedam spiritualis datur potestas accedendi ad sacramenta: et iterum est quoddam signaculum, cum sit sacramentum. Ergo haec definitio consenit baptismo. Et sic inconvenienter assigna- <ur dc ordine.

4. Praeterea, ordo relatio quaedam est quae in utroque extremorum salvatur. Extrema autem huius relationis sunt superior ct inferior. Ergo inferiores habent ordinem sicut et superiores. Sed in cis non est aliqua potestas praeeminendae, qualis ponitur hic in definitione ordinis, ut patet per expositionem sequentem ·, ubi ponitur *promotio poteratis.* Ergo inconvenienter definitur hic ordo.

Respondeo dicendum quod definitio quam Magister dc ordine ponit, convenit ordini secundum quod est Ecclesiae sacramentum. Et ideo duo ponit: signum exterius, ibi, *signaculum quoddam* etc., idest, signum quoddam; ct effectum interiorem, ibi. *quo spiritualis potestas* etc. *

Λη primum ergo dicendum quod *signaculum* non ponitur hic pro charactere interiori: sed pro co quod exterius geritur, quod est signum interioris potestatis ct causa. Et sic etiam sumitur *character* in alia definitione.

Si tamen pro interiori charactere sumeretur, non esset inconveniens. Quia divisio sacramenti in illa tria non est in partes intégrales, propne loquendo. Quia illud quod est res tantum, non est de essentia sacramenti. Quod est etiam sacramentum tantum, transit: ct sacramentum manere dicitur. Undo relinquitur quod ipse character interior sit essentialiter cl principaliter ipsum sacramentum ordinis.

An secundum dicendum quod baptismus, quamvis in eo conferatur aliqua spiritualis potestas recipiendi alia sacramenta, ratione cuius characterem imprimit, non tamen hic est principalis effectus eius: sed ablutio interior, propter quam baptismus fieret etiam priori causa non existente. Sed ordo potestatem principaliter importat. Et ideo character. qui est spiritualis potestas, in definitione ordinis ponitur, non autem in definitione baptismi.

Ad tertium dicendi m quod in baptismo datur quaedam potentia spiritualis ad recipiendum, ct ita quodammodo passiva. *Potestas* autem propne nominat *potentiam activam cum aliqua praeeminentia.* Et ideo haec definitio baptismo non competit.

Ai» m. \rti u dicendum quod nomen *ordinis* dupliciter accipitur. Quandoque enim significat ipsam relationem. Et sic est tam in inferiori quam in superiori, ut obiectio tangit. Et sic non accipitur hic. – Aliquando autem accipitur pro ipso gradu qui ordinem primo modo acceptum facit. Et quia ratio ordinis prout est relatio, invenitur ubi primo aliquid superius alteri occurrit, ideo hic gradus eminens per potestatem spiritualem ordo nominatur.

ART. III. utrim ordo sir sacramentum

Part. 111, qu. unr, art. 1; IV *Caxt. Gr* cup. fxxt

Ad tertium sic procediir. Videtur quod ordo non sil sacramentum. *Sacramentum* enim, ut dicit Hugo de ‘f Sancto Victore ·, *est materiale elementum.* Sed ordo non nominat aliquid huiusmodi, sed magis relationem vel potestatem: quia ordo est pars potestatis, secundum Isidorum. Ergo non est sacramentum.

3. Phakikrra, sacramenta non sunt dc Ecclesia triumphante. Sed ordo est ibi: ut patet de angelis. Ergo ordo non est sacramentum.

3. Praeterea, sicut praelatio spiritualis, quae est ordo, datur cum quadam consecratione, ita et praelatio secularis: quia et reges inunguntur, ut dictum est ·. Sed regia dignitas non est sacramentum. Ergo nec ordo de quo loquimur.

Sen contra bst, quin ab omnibus enumeratur inter septem Ecclesiae sacramenta.

2. Pkaktkrra, *propter quod unumquodque, et illud magis* ·. Sed propter ordinem fit homo dispensator aliorum sacramentorum Ergo ordo habet magis rationem quod eit sacramentum quam etiam alia.

Respondeo dicendum quod sacramentum, ut cx dictis * patet, nihil est aliud quam quaedam sanctificatio homini exhibita cum aliquo signo visibili. Unde, cum in susceptione ordinis quaedam consecratio homini exhibeatur per visibilia signa, constat ordinem esse sacramentum.

Ai> primum uirno dicxndim quod, quamvis ordo in «uo nomine non exprimat aliquod materiale elementum, tamen ordo non confertur sine aliquo elemento materiali.

Ad srcumdvm dicendum quod potestates proportionari «j debent illis ad quae sunt. Communicatio autem divinorum, ad quam datur spiritualis potestas, non fit angelis per aliqua sensibilia signa, sicut in hominibus contingit. Et ideo potestas spiritualis, quae est ordo, non adhibetur angelis cum aliquibus signis viiibilibus sicut hominibus. Et ideo in hominibus est ordo sacramentum, sed non in angeli».

Ad tkriivm dicendim quod non omnis benedictio quae hominibus adhibetur. vel consecratio, est sacramentum. Quia ct monachi et abbates benedicuntur· tamen illae benedictiones non sunt sacramenta. Et similiter ncc regalis unctio. Quia per huiusmodi benedictiones non ordinantur aliqui ad dispensationum divinorum sacramentorum, sicut per benedictiones ordinis.

ART. IV. UTRIM FORMA Ht II > SACRAMES'П

CONVENIF.NTLR IN LIFTERA EXPRIMATUR

Ab quartum sic ntociconm. Videtur quod forma huius sacramenti inconvenienter in littera · exprimatur. Quia sacramenta efficaciam habent ex forma. Sed efficacia sacramentorum est cx *virtute divina,* quae in eis *secre^tts operatur salutem* ♦ Ergo in forma huius «aeramenti «/TC- deberet fieri mentio Jc virtute divina per invocationem Trinitatis: sicut in «diis sacramentis.

2. Praeterea, imperare est cius qui habet «auctoritatem. Sed auctoritas non residet apud cum qui sacramenta dispensat, sed ministerium tantum. Ergo non deberet uti imperativo modo, ut diceret «ic: *Agite* vel *Accipite* hoc vel illud, vel aliquid huiusmodi.

3. Praetkrha, in forma sacramenti non debet fieri mentio nisi dc illis quae sunt de essentia sacramenti. Sed usus potestatis acceptae non est dc essentia huius sacramenti, sed consequitur ad ipsum. Ergo non debet dc eo fieri mentio in forma huius sacramenti.

4. Praeterea, omnia sacramenta ordinant ad aeternam remunerationem. Sed in formis aliorum sacramentorum p non fit mentio de rcmuncrationc. Ergo nec in forma huius sacramenti deberet dc ea fieri mentio, sicut fit cum dicitur. *//abiturus partem si fideliter,* etc.

Respondeo dicendum quod hoc sacramentum principaliter consistit in potestate tradita. Potestas autem a potestate traducitur sicut simile ex simili. Et iterum potestas per usum innotescit: quia potentiae notificantur per actus. Et ideo in forma ordinis exprimitur usus ordinis per actum qui imperatur; ct exprimitur traductio potestatis per nnperativum modum. s«

Ao primum ergo T.icKNDUM quod alia sacramenta non ordinantur principaliter ad effectus similes potestati per quam «aeramenta dispensantur, sicut hoc sacramentum. Et ideo in hoc «aeramento est quasi quaedam communicatio univoca. Unde in aliis sacramentis exprimitur aliquid cx parte divinae virtutis, cui effectus sacramenti assimilatur: non autem in hoc sacramento.

Ad secundum dicendum quod, quamvis in episcopo, qui est minister huius sacramenti, non sit auctoritas respectu collationis huius sacramenti, tamen habet aliquam potestatem respectu potestatis ordinis quae confertur per ipsum, inquantum a sua potestate derivatur.

Ad tertium dicendum quod usus potestatis est effectus potestatis in genere causae efficientis: et sic non habet quod in definitione ordinis ponatur. Sed est quodammodo n causa in genere caudae finalis. Et ideo secundum hanc rationem poni potest in definitione ordinis.

AR T. V UTRUM HOC SACRAMXNTUM I1ΛBKΛT MATERIAM

Ad quintum sic l'Rocedit iir. Videtur quini hoc sacramentum non habeat materiam. Quia in omni sacramento quod habet materiam, virtus operans in «aeramento est in materia. Sed in rebus materialibus quae hic adhibentur, sicut sunt claves ct candelabra el huiusmodi, non sidetur esse aliqua virtus sanctificandi. Ergo non habet materiam, i®

2. Phaeteiula, in isto «aeramento confertur plenitudo *gratiae septiformis,* ut in littera · dicitur, sicut in confirmatione. Sed materia confirmationis praeexigit ŝanctifiai tionem. Cum ergo ea quae in hoc «aeramento videntur eue materialia, nun eint praesanctlficata, videtur quod non sint materia huius «aeramenti.

3. Praeiemea. in quolibet sacramento habente materiam requiritur contactus materiae ad tum qui suscipit sacramentum. Sed, ut u quibusdam dicitur, contactus dictorum materialium ab eo qui suscipit «aeramentum, non est de necessitate «aeramenti, sed solum porrectio. Ergo praedictae res matcn.de» non sunt materia huius sacramenti.

Sbo i.oxiha nsr. quia omne «aeramentum consistit in rebus ct verbis. Sed res in quolibet sacramento sunt materia ipsius. Ergo et re» quae in hoc «aeramento adhibentur. sunt materia huius sacramenti.

2. Pilar.rai<f.«, plus requiritur nd dispemandum sacramenta quam ad suscipiendum «aeramenta. Sed baptismus, in quo datur potestas ad suscipiendum sacramenti», indiget materia. Ergo ct ordo, in quo datur potestas ad ea dispensanda.

Responded dicendum quod materia in sacramenti» exterius adhibita significat virtutem in sacramentis agentem ex extrinseco omnino advenire. Inde, cum effectus proprius huius sacramenti, scilicet character, non percipiatur ex aliqua operatione ipsius qui ad «aeramentum accedit, sicut erat in poenitentia ", sed omnino cx extrinseco advcmai, competit ei materiam habere, ïamen diversimode ab aliis sacramentis quae materiam habent. Quia hoc quod in sacramento confertur, in aliis sacramentis derivatur tantum a Deo. non a ministro, qui sacramentum dispensat: sed illud quod in hoc sacramento traditur, scilicet spiritualis potestas, derivatur etiam ab eo qui sacramentum dat, sicut potestas imperfecta a perfecta. Et ideo efficacia aliorum sacramentorum principaliter consistit m materia, quae virtutem divinam significat et continet cx sanctificatione per ministerium adhibita. Sed efficacia huius sacramenti principaliter residet penes cum qui sacramentum dispensat: materia autem adhibetur magis ad determinandum p potestatem, quae traditur particulariter ab habente eam complcte, quam ad potestatem causandam. Quod palet cx hoc quod materia competit u«ui potestatis.

Et per hoc patet solutio ad primum.

An secundum dicendum quod materiam in aliis sacramentis oportet sanctificari propter virtutem quam continet. Sed non est ita in proposito.

Ad texuim dicendim quod, sustinendo illud dictum, cx dictis * apparet causa eius. Quia enim potestas ordinis non accipitur a materia «cd a ministro, ideo porrectio materiae magis est de essentia sacramenti quam tactus. - famen ipsa verba formae videntur ostendere quod tactus materiae sit dc essentia sacramenti: quia dicitur, *Accipe* hoc vel illud.

QUAESTIO TRIGESIMAQUINTA

DE EFFECTU SACRAMENTI ORDINIS

KiNDK considerandum c«t de effectu huius sacramenti ·. · ct q0. Circa quod quaeruntur quinque.

Primo: utrum in sacramento ordinis gratia conferatur.

Secundo: utrum imprimatur character.

Tertio: utrum character ordinis praesupponat characterem baptismalcm.

Quarto: utrum prncsuppon.it characterem confirmationis.

Quinto: utrum character unius ordinis pracsuppunal characterem alterius.

ART. I. utrum in sacramento ordinis CONFERATUR QRATIA ORATUM FACIENS IV Cm/· cap. Ibbiv.

An primim sic proceditur. Videtur quod in sacramento ordinis non conferatur gratia gratum laciens. Quia communiter dicitur quod sacramentum ordinis ordinatur contra defectum ignorantiae ·. Sed contra ignorantiam non datur gratia gratum faciens, sed gratia gratis data: quia gratia gratum faciens magis respicit affectum. Ergo in hoc sacramento ordinis non datur gratia gratum faciens.

•a Γβπ.ιιι.φ». abv, «rt. ».

2. Praeterea, ordo distinctionem importat. Sed membra Ecclesiae non distinguuntur per gratiam gratum facientem, sed secundum gratiam gratis datam, dc qua dicitur, I *Cor.* jg| ·. *Difisiones gratiarum sunt.* Ergo in ordine non datur 'i gratia gratum faciens..

• Vcn. 4.

3. Praeterea, nulla causa praesupponit effectum suum. Sed in co qui accedit ad ordines praesupponitur gratia, per quam fit idoneus ad exeeutionem ordinis. Ergo talis gratia non confertur in ordinis collatione.

S«D contra, sacramenta novae legis *efficiunt quod* ÛwtanTaiï.' *⁄,Kurd,,r* * $^d ordo per numerum septenarium significat 4cPtcm dona Spiritus Sancti, ut in littera * dicitur. Ergo Jona Spiritus Sancti, quae non sunt sine gratia gratum faciente, in ordine dantur.

v«!w «t *Tata ȷ h ™.*

2. Praei EηκA, ordo est sacramentum novae legis. Sed in definitione talis sacramenti ponitur ut *causa gratiae existât* ·. Ergo causal gratiam in suscipiente.

• IV diU. I, cap. *Sacrȷ. tnrxtun.*

Respondeo niotxnim quod *Dei perfecta sunt opera,* ut dicitur *Deut.* xxxii . El ideo cuicumquc datur potentia *i* aliqua divinitus, dantur ea per quae cxcculio illius potentiae potest congrue fieri. Et hoc etiam in naturalibus patet: quia animalibus dantur membra quibus potentiae animae possunt exire in netus tuos, nisi sit defectus ex parte materiae. Sicut autem gratia gratum faciens est necessaria ad hoc quod homo digne sacramenta recipi it. ita etiam ad hoc quod homo digne sacramenta dispenset. Et ideo, sicut in baptismo, per quem fit humo susceptivus aliorum sacramentorum, datur gratia gratum faciens; ita in sacramento ordinis, per quod homo ordinatur ad aliorum sacramentorum dispensationem. 40

• Vm. 4.

Ad primum ergo dicrxdum quod ordo datur non in remedium unius personae, sed totius Ecclesiae. Unde quod dicitur *contra ignorantiam dari,* non est intelligendum ita quod per susceptionem ordinis pellatur ignorantia in 41 suscipiente: sed quia suscipiens ordinem praeficitur ad pellendam ignorantiam in plebe.

Ad secundum dicendum quod, quamvis dona gratiae gratum facientis communia sint omnibus membris Ecclesiae, tamen illorum actus donorum secundum quae attendilur distinctio in membris Ecclesiae idoneus susceptor 10 aliquis esse non potest nisi caritas adsit: quae quidem sine gratia gratum faciente esse non potest.

An tertium dicendum quod ad idoneam exeeutionem ordinum non sufficit bonitas qualiScumque, sed requiritur n bonitas excellens: ut sicut illi qui ordinem suscipiunt super plebem constituuntur gradu ordinis, ita ct superiores sint merito sanctitatis. Et ideo praeexigitur gratia quae sufficiebat ad hoc quod digne connumerentur in plebe Christi: sed confertur in ipsa susceptione ordinis amplius « gratiae munus, per quod ad maiora reddantur idonei.

ART. II. UTRUM IN SACRAMENTO ORDINIS IMPRIMA run CHARACTER QUANTUM AD OMNES ORDINIS

At» secundim sic proceditur. Videtur quod in sacra- «q mento ordinis non imprimatur character quantum ad omnes ordines. Quia ordinis character est quaedam spiritualis potestas. Sed quidam ordines non ordinantur nisi ad quosdam actus corporales, scilicet ostiarii vel acolythi. Ergo in cis non imprimitur character.

2. PκΛiπEiïΓ.λ, omnis character est indelebilis. Ergo per characterem homo ponitur in tali statu n quo non possit recedere. Sed illi qui habent aliquos ordines, possunt licite redire ad laicatum. Ergo non imprimitur character in omnibus ordinibus. 71

3. Praktf.rra, per characterem homo ndseribitur ad aliquid sacrum dandum vel accipiendum. Sed ad susceptionem sacramentorum homo sufficienter ordinatur per characterem baptismalem. Dispensator autem sacramentorum non constituitur aliquis nisi in ordine sacerdotali. Ergo in aliis ordinibus non imprimitur character.

Skd contra, omne sacramentum in quo non imprimitur character, est iterabile. Sed nullus ordo est iterabilis. Ergo in quolibet ordine imprimitur character.

2. Praktehia, character est signum distinctivum. Sed in quolibet ordine est aliqua distinctio. Ergo quilibet ordo imprimit characterem.

lUsi ONDEO DicBNDiTM quod circa hoc fuit triplex opinio. Quidam enim dixerunt quod in solo ordine sacerdotali character imprimitur, – Sed hoc non est verum. Quia actum diaconi nullus potest exercere licite nisi diaconus. Et ita patet quod habet aliquam specialem potestatem in dispensatione sacramentorum, quam alii non habent.

Et propter hoc alii dixerunt quod in sacris ordinibus imprimitur character, non autem in minoribus. – Sed hoc iterum nihil eat Quia per quemlibet ordinem aliquis constituitur supra plebem in aliquo gradu potestatis ordinatae ad sacramentorum dispensationem. • Ve».

Inde, cum character sit signum distinctivum ah aliis, *•i* oportet quod in omnibus character imprimatur. Cuius etiam signum est quod perpetuo manent, ct nunquam iterantur. Et haec est tertia opinio: quae communior est.

Ai» PRIMUM ergo dicendum quod quilibet ordo vel habet actum circa ipsum sacramentum, vel ordinatum ad sacramentorum dispensationem: sicut ostiarii habent actum admittendi homines ad divinorum sacramentorum inspectionem, et sic de aliis. Et ideo in omnibus requiritur spiritualis potestas. jO

Ad srci.ndum dicendi.m quod, qunntumcumque homo ad laicatum sc transferat, semper tamen manet in eo characier. Quod patet ex hoc quod, si ad clericatum revertatur, non iterum ordinem quem habuerat, suscipit, H

Ad ter hum dicendum sicut ad primum.

ART. 111. UTRI M t.HARACTF.R ORDINIS I'RAESUPPONAr CHARACTEREM BAPTISMALEM IV Sc»f., diu. ħ. qu. u, in. i. qu® v

Ad tertum sic pRocF.nrriR. Videtur quod character ordinis non praesupponat characterem baptismalem. Quia per characterem ordinis homo efficitur dispensator sacramentorum: per characterem baptismalem susccptivus eorundem. Sed potestas activa non praesupponit de necessitate passivam: quia potest esse sine ea, sicut patet in Deo. Ergo character ordinis non praesupponit de neccssitate characterem baptismalem.

2. Prakierka. potest contingere quod aliquis non sir baptizatus qui sc baptizatum existimat probabiliter. Si ergo talis ad ordines accedat, non consequetur characterem ordinis. si character ordinis praesupponit characterem baptismalem. Et sic ea quae faciet vel in consecratione vel in absolutione, nihil erunt, ct in hoc Ecclesia decipietur, Quod est inconveniens.

Sun contra, baptismus est *ianua sacramentorum* ·. Ergo, cum ordo sit quoddam sacramentum, praesupponit baptismum, • (X Gteix « j.»?..\X\II ħ. ». In ᵏc.

Respondro dicendum quod nihil potest aliquis accipere cuius receptivam potentiam non habet. Per characterem autem baptismalem efficitur homo receptivus aliorum sacramentorum. Unde qui characterem baptismalem non habet, nullum alterum sacramentum recipere potest. Et sic character ordinis baptismalem characterem praesupponit c

An primum ergo dicendim quod in co qui habet potentiam activam a se, potentia activa non praesupponit passivam. Sed in eo qui habet potentiam activam ab altero, praeexigilur ad potentiam activam potentia passiva, quae recipere possit potentiam activam.

An secinuim dickndum quod talis, si ad sacerdotium promoveatur, non est sacerdos, nec conficere potest, nec absolvere in foro pocnitcntiali. I nde secundum canones' debet iterato baptizari ct ordinari. Et si etiam in episco- • Cip. A rt rflifa, ac l

pum promoveatur, illi quos ordinat non habent ordinem. Scd tamen pie credi potest quod, quantum ad ultimos effectus sacramentorum, Summus Sacerdos suppleret defectum; ct quod non permitteret hoc ita latere quod Ecclesiae posset periculum imminere.

ART. TV. UTRUSI CHARACTER ORDINIS PHAESUPPONAT DE NECESSITATE GIIAKACTKRKM CONFIRMATIONIS

Ad quartum sic piiocediti k. Videtur quod praesupponat dc necessitate characterem confirmationis. Quia in his quae sunt ordinata ad invicem, sicut medium praesupponit primum, ita ultimum praesupponit medium. Sed character confirmationis praesupponit baptismalcm quasi primum. Ergo character ordinis praesupponit characterem confirmationis quasi medium.

2. Praetere.!, qui ad alios confirmandos ponuntur, maxime debent esse firmi. Sed illi qui sacramentum ordinis suscipiunt sunt aliorum confirmatores. Ergo ipsi maxime debent habere sacramentum confirmationis.

Sed contra. Apostoli receperunt potestatem ordinis ante Ascensionem, loan, xx ·. ubi dictum est: *Accipite Spiritum Sanctum.* Scd confirmati sunt post Ascensionem per adventum Spiritus Sancti. Ergo ordo non praesupponit confirmationem.

Respondeo DICENDUM quod ad susceptionem ordinis praeexigitur aliquid quasi de necessitate sacramenti, et aliquid de congruitatc. De necessitate enim sacramenti exigitur quod ille qui accedit ad ordines sit susccptivu», quod competit ei per baptismum. Et ideo character baptismalis praesupponitur dc necessitate sacramenti, ita quod sine eo sacramentum ordinis conferri non potest. Sed de congruitote requiritur omnis perfectio per quum aliquis reddatur idoneus ad cxccutioncm ordinis: ct unum dc istis est ut sil confirmatus. Et ideo de congruitatc character ordinis characterem confirmationis praesupponit. et non de necessitate.

Ad primum kroo dicendum quod non est similis habitudo huius medii ad ultimum, ct primi ad medium: quia per characterem baptism.dcm fit homo susccptivus sacramenti confirmationis, non autem per saeramentum confirmationis fit susceptivus sacramenti ordinis. Et ideo non est similis ratio.

Ad secundum dicendum quod illa ratio procedit dc idoneitate quantum ad congruitatcm.

ART. V. UTRUM CHARACTER UNII-S ordinis prarsvpponat DK NECESSITATE CHARACTEREM ALTERIUS ORDINIS.

IV *Seat.,* di»L ni. qu. n, art. i. ǫu j. ad *y*

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod character unius ordinis praesupponat de necessitate characterem alterius ordinis. Quia maior est convenientia ordinis ad ordinem quam ordinis ad aliud sacramentum. Sed character ordinis praesupponit characterem alterius sacramenti, scilicet baptismi.* Ergo multo fortius character unius ordinis praesupponit characterem alterius.

2. Praeterea, ordines sunt quidam gradus ·. Scd nullus potest pervenire ad posteriorem gradum nisi priorem ascenderit. Ergo nullus potest accipere characterem ordinis sequentis nisi prius accipiat ordinem praecedentem.

Sed contra, si omittatur aliquid in sacramento quod sit de necessitate sacramenti, oportet quod sacramentum iteretur. Scd si aliquis accipiat sequentem ordinem praetermisso primo, non rcordinabitur, scd confertur sibi quod deerat, secundum statuta canonum ·. Ergo praecedens ordo non est de necessitate sequentis.

Respondeo dicendum quod non est de necessitate superiorum ordinum quod aliquis minores ordines prius habeat: quia potestates sunt distinctae; ct una, quantum est de sui ratione, non requirit aliam in eodem ǔbiccto. Et ideo etiam in primitiva Ecclesia aliqui ordinabantur in presbyteros qui prius inferiores ordines non susceperant: ct tamen poterant omnia quae inferiores ordines possunt; quia inferior potestas comprehenditur in superiori virtute, sicut sensus in intellectu ct ducatus in regno. Sed postea per constitutionem Ecclesiae determinatum est quod ad maiores ordines ć non ingerat qui prius in minoribus Officiis se non humiliavit. Et inde cit quod qui ordinantur per saltum, secundum ȩanones non rcordinantur, $ed id quod omissum fuerat dc praecedentibus ordinibus ći confertur.

Ad primum erqo dicendum quod magis conveniunt ordines ad invicem secundum similitudinem speciei quam ordo cum baptismo: scd secundum proportionem potentiae ad actum magis convenit baptismus cum ordine quam ordo cum ordine. Quia per baptismum acquirit homo potentiam passivam recipiendi ordines: non autem per ordinem interiorem datur potentia passiva recipiendi maiores ordines.

An secundi m dicendum quod ordines non sunt gradus qui occurrant in actione una vel in uno motu, ut oporteat ad ultimum per primum devenire: sed sunt sicut gradus in diversis rebus constituti. Sicut est gradus inter hominem et angelum: ncc oportet quod ille qui sit angelus, prius fuerit homo. Similiter etiam est gradus inter caput ct omnia membra corporis: ncc oportet quod illud quod est caput, prius fuerit pes. Et similiter est in proposito.

QUAESTIO TRIGESIMASEXTA

DE QL ALITATE SUSCHMESTIUM HOC SACRAMENTUM

Deinde considerandum est dc qualitate suscipientium hoc sacramentum ·. Circa quod quaeruntur quinque.

Primo; utrum in suscipientibus hoc sacramentum requiratur bonitas vitae.

Secundo: utrum requiratur scientia totius sacrae Scripturae.

Tertio: utrum cx ipso mento vitae aliquis ordinis gradus consequatur.

Quarto: utrum promovens indignos ad ordines peccet.

Quinto: utrum aliquis in peccato existens possit sine peccato ordine suscepto uti.

ART. I. utrum in suscipientibus ordines REQUIRATUR BONITAS VITAE

Ad primum sic PKOCMDmr. Videtur quod in suscipientibus ordines non requiratur bonitas vitae. Quia per ordinem aliquis ordinatur ad dispensationem sacramentorum. Sed sacramenta possunt dispensari a bonis ct malis. Ergo non requiritur bona vita.

2. Praktirra, non est maius ministerium quod Deo in sacramentis exhibetur, quam quod ipsi corporaliter exhibetur. Scd a ministerio ipsius corporali non repulit Dominus mulierem peccatricem ct infamem: ut patet Luc. vn.* · . Ergo nec a ministerio eius in sacramentis tales sunt amovendi.

3. Praeterea, per omnem gratiam datur aliquod remedium contra peccatum. Scd illis qui habent peccatum, non debet aliquod remedium denegari quod cis valere possiL Cum ergo m sacramento ordinis gratia conferatur, videtur quod debeat etiam peccatoribus hoc sacramentum dari

Skd comma. *Levit,* xxi ·: *Homo de semine Aaron qui habuerit maculam, non offerat panes coram Domino, nec accedat ad ministerium eius.* Scd per *maculam,* ut dicit Glossa ', omne *vitium* intelligitur. Ergo ille qui est aliquo vitio irretitus, non debet ad ministerium ordinis adhiberi.

3. Praeterea, Hieronymus dicit * quod *non solum episcopi. presbyteri ct diaconi debent magnopere providere ut cunctum populum cui praesident sermone et conversatione praecedant, verum etiam inferiores gradus, et omnes qui Domini oraculo deserviunt: quia vehementer Ecclesiam Dei destruit meliores esse laicos quam clericos.* Ergo in omnibus ordinibus requiritur sanctitas vitae.

Respondeo dicendum quod, sicut Dionysius dicit, m cap. *Eccles. Hier.* ·: *l't subtiliores ct clariores essentiae, repletae influxu solarium splendorum, lumen in eis supereminens, ad similitudinem solis, ad alia corpora invehunt; sic in omni divino non est audendum aliis dux esse, nisi secundum omnem habitum suum factus deiformissimus et Deo simillimus.* Unde, cum in quolibet ordine aliquis

constituatur dux aliis in rebus divinb, quasi praesumptuo- «us mortaliter peccat qui cum conscientia peccati mortalis ad ordines accedit. Et ideo sanctitas vitae requiritur ad ordinem de necessitate praecepti. Sed non de necessitate sacramenti. Unde, si malus ordinatur, nihilominus ordinem j habet : tamen cum peccato.

Ad primim kroo dicendum quod, sicut vera sacramenta sunt quac peccator dispensat, ita verum sacramentum ordinis recipit : ct sicut indigne dispensat, iia indigne recipit.

Ad secundum dicendim quod illud ministerium erat tan- »0 tum in exeeutione corporalis obsequii : quod etiam licite peccatores facere possunt. Secus autem est de ministerio spirituali, ad quod applicantur ordinati : quia per ipsum ». efficiuntur medii inter Deum ct plebem et ideo debent dc bona conscientia nitere quoad Deum, ct bona fama •t quoad homines.

Ad tertium dicendim quod aliquae medicinae sunt quae exigunt robur naturae, alias cum pericula mortis assumuntur: et aliae sunt quae debilibus dari possunt. Ita etiam in spiritualibus quaedam sacramenta sunt ordinata «d remedium peccati : ct talia peccatoribus sunt exhibenda, sicut baptismus ct poenitentia. Illa vero quae perfectionem gratiae conferunt, requirunt hominem per gratiam confortatum.

ARI'. Il UTRUM TN SUSCIPIENTIBUS ORDINES REQUIRATUR SCIENTIA TOIILS SACRAE SCRIPTURAE

>1

d secundum sic proceditur. Videtur quod requiratur scientia totius Sacrae Scripturae. Quia ille debet habere legis scientiam a cuius ore lex requiritur. Sed *legem* i» *requirunt de ore sacerdotis,* ut patet Malach. n ·. Ergo ipse debet legis totius habere scientiam.

cr». 7

«η »$.

2. Prastkrra, l *Pet.* m :* *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea quae in vobis est fide et spe.* Sed reddere rationem dc his quac sunt fidei Ji ct spei, est illorum qui perfectam scientiam sacrarum Scripturarum habent. Ergo talem scientiam debent habere illi qui ponuntur in ordinibus, quibus verba praedicta dicuntur.

3. Praeterea, nullus congrue legit qui non intelligit quod legit : quia *legere et non intelligerc negtigere est,* ut 4» dicit Calo ·. Sed ad lectores, qui est quasi infimus ordo, pertinet legere vetus Testamentum, ut in littera * dicitur. Ergo ad cos pertinet habere totius veteris Testamenti intellectum. Et mulio fortius ad alios superiores ordines.

• *bhtich.* lib. I praefat.
•Dm au», cap. D/oioxorum, cl cap. *Se^naJni <il.*

Sed contra kst quod multi promoventur ad saccrdo- 41 tium qui penitus dc talibus nihil sciunt, etiam in religionibus multis. Ergo videtur quod talis scientia non requiratur.

2. Praeterea, in Eirix *Patrum* * legitur aliquos simplices monachos ad sacerdotium promotos, qui erant nanctis- i® simae vitae. Ergo non requiritur praedicta scientia m ordinandis.

• I-it», tv. Cap. iui d<4#+./) ·. Bir/a; 1 b VIII cap. au c: n Jz *Juol·. Stacariii ;* t-iHii *Vil.* .UK *Chronin*

Respondeo dicendum quod m quolibet actu hominis, si debeat esse ordinatus, oportet quod adsit directio rationis. Unde ad hoc quod ordinis officium exequatur, opor- H tet quod habeat tantum de scientia quae sufficiat ad hoc quod dirigatur in actum ordinis illius. Et ideo etiam talis scientia requiritur in eo qui debet ad ordines promoveri: et non quod universaliter in lota Scriptura sit instructus, sed plus vel minus secundum quod ad plura vel pauciora <· se cius officium extendit; ut scilicet illi qui aliis praeponuntur curam animarum suscipientes, sciant ea quae ad doctnnam fidei et morum perlinent, et alii sciant ea quae ad exacutionem sui ordini·» spectant.

Ad primi;m broo dicendim quod sacerdos habet duos actus: unum principalem, supra corpus Christi verum ; et aliuin secundarium, supra corpus Christi mysticum. Secundus autem actus dependet α primo, sed non convertitur. Et ideo aliqui ad sacerdotium promoventur quibus committitur primus actus tantum : sicut religiosi quibus cura animarum non committitur. Et α talium ore lex non requiritur, sed solum quod sacramenta conficiant. Et ideo talibus sufficit si tantum de scientia habeant quod ea quae ad sacramentum perficiendum spectant, rite servare possint.

.Mii autem promoventur ad alium netum, qui est supra ?$ corpus Christi mysticum. Et a talium ore populus legem requirit. Unde scientia legis in cis debet esse: non quidem ut sciant omnes difficiles quaestiones legis, quia in his debet ad superiores recursus haberi ; sed sciant ea quae populus debet credere et observare de lege. Sed ad superiores sacerdotes, scilicet episcopos, pertinet ut etiam ea quae difficultatem in lege facere possunt, sciant: ct tanto magis quanto in maiori gradu collocantur.

An secundim dicendi u quod ratio reddenda dc fide ct spe non est intclligcnda talis quae sufficiat ad probandum quae fidei vel spei sunt, cum utrumque dc invisibilibus sit : sed ut sciant in communi probabilitatem utriusque ostendere. Ad quod non requiritur multum magna scientia.

An tertium dicendim quod ad lectorem non pertinet tradere intellectum sacrae Scripturae populo, quia hoc est superiorum ordinum: sed solum pronuntiare. Et ideo ab eo non exigitur quod habeat tantum dc scientia quod sacram Scripturam intelligat : sed solum quod recte pronuntiare sciat. Et quia talis scientia dc facili addiscitur et a multis, ideo probabiliter aestimari potest quod ordinatus talem scientiam acquiret, si etiam tunc eam non habeat: maxime ‹l in via ad hoc esse videatur.

• V» «p· H4

• Hi

ART. III. nnt η Kχ ipso merito vitae aliquis ORDINIS GRADI S CONSEQUATUR

Suprw, qu. xxxi», in. i, «J j.

An ri.Kici.M mc proceditur. Videtur quod cx ipso merito vitae aliquis ordinis gradus consequatur. Quia, sicut dicit Chnsostomus :* *non omnis sacerdos sanctus est, sed omnts sanctus sacerdos est.* Sed cx merito vitae nliqun efficitur sanctus Ergo ct sacerdos. Et multo fortius alios ordines habens.

• b> un Mrt ıσı.

UalA., ïoß.l XUU · bur Opp. Qnu

2. Praeterea, in rebus naturalibus e.v hoc ipso aliqua in gradu superion collocantur quod Deo appropinquant, ct magis dc cius bonitatibus participant: ut Dionysius dicit, iv cap. *Eccles. Hier.* * Sed ex merito sanctitatis et scien- ·ıs tiae aliquis efficitur Deo propinquior, et plus de eius bonitatibus recipiens. Ergo ex hoc ipso in gradu ordinis collocatur.

Skd contra, sanctitas semel habita potest amitti. Sed ordo semel habitus nunquam amittitur. Ergo ordo non consistit in ipso merito sanctitatis.

Respondeo dicendim quod causa debet esse proportionna suo ei|ectui. 1'I ideo, sicut in Christo, a quo descendit gratia in omnes homines, oportet quod sit gratiae plcnitudo; ita in ministris Ecclesiae, quorum non est dare gratiam, sed gratiae sacramenta. non constituitur gradus ordinis cx hoc quod habeat gratiam, sed cx hoc quod percipit aliquod gratiae sacramentum.

tntr. as : HH

Λη primi,m ergo digindim quod Chrysostomus accipit sacerdotis nomen quantum ad rationem interpretationis, secundum quod *sacerdos* idem est quod *sacra dans* :* sic enim quilibet iustus, inquantum sacra menta alicui in auxilium dat. sacerdotis interpretationem habet. Non autem loquitur secundum nominis significationem. Est enim hoc nomen *sacerdos* institutum ad significandum cum çui *sacra dat in sacramentorum dispensatione.*

•IuJer Crnapt IA. VIII. cap.

• V«i

Ai> secundum dicendim quod res naturales efficiuntur m gradu super alia secundum quod in ea agere possunt ex forma sua: et ideo cx hoc ipso quod formam nobiliorem habent, in altiori gradu constituuntur. Sed ministri Ecclesiae non proponuntur aliis ut cis cx propriae sanctitatis virtute aliquid attribuant, quia hoc solius Dei est : sed sicut ministri et quodammodo instrumenta illius effluxus qui fit a capite in membra. Et ideo non est simile quantum ad dignitatem ordinis: quamvis sit simile quantum ad congruitatem.

1A-.11L

ART. IV. ΓI I M PROMOVENS INDIGNOS M» OHDINFS PECCET

An iu aiitvm sic proceditur. Videtur quod promovens indignos ad ordines non peccet. Quia episcopus indiget coadiutoribus in minoribus officiis constitutis. Sed non posset cos invenire m sufficienti numero si talem idoneitatem requireret in cis qualis a Sanctis describitur. Ergo, si aliquos non idoneos promovet, videtur quod sit excusabilis.

2. PitAi: ikkki, Eedcsin non solum indiget ministris «d dispensationem spiritualium, sed ad gubernationem temporalium. Sed quandoque ilii qui non habent scientiam vel sanctitatem vitae. possunt esse utiles ad gubernationem temporalium : vel propter potentiam saecularem, vel propter industriam naturalem. Ergo videtur quod tales sine peccato possent promoveri.

3. Praeterea, quilibet tenetur vitare peccatum quantum potest. Si ergo episcopus peccat indignos promovens, debet adhibere maximam diligentiam ad sciendum an illi qui accedunt ad ordines sint digni, ut fieret diligens inquisitio de moribus et scientia eorum. Quod non videtur alicubi observari.

Sed contra. peius est promovere malos ad sacra mysteria quam iam promotos non corrigere. Sed Heli mortaliter peccavit non corrigens filios tuos dc malitia sua: unde, *retrorsum cadens mortuus est,* ut dicitur l *Regum* iv ·. Ergo non sine peccato evadit ᗡi indignos promovet.

2. Praeterea. spiritualia temporalibus sunt praeponenda in Ecclesia. Sed mon diter peccaret qui res Ecclesiae temporales scienter sub periculo poneret. Ergo mullo fortius qui poneret res spirituales sub periculo. Sed sub periculo ponit res spirituales quicumque indigno® promovet: quia *cuius vita despicitur,* ut dicit Gregorius ·, *restat ut eius praedicatio contemnatur,* ct eadem ratione omnia spiritualia ab eis exhibita. Ergo indignos promovens mortaliter peccat.

Respondeo nicrsncM quod n Domino · describitur *fidelis servus, qui est constitutus supra familiam, ut det illis tritici mensuram.* Et ideo infidelitatis reus est qui alicui supra mensuram cius divinu tradit. Hoc autem facit quicumquc indignos promovet. Et ideo crimen mortale committit. quasi summo Domino infidelis: ct praecipue cum hoc in detrimentum Ecclesiae vergat et honoris divini, qui per bonos ministro® promovetur. Esset enim infidelis teneno domino qui in eius olhcio aliquos inutiles poneret.

Ad γηιμιτm ergo un i xbLM quod Deus nunquam ita deserit Ecclesiam suam quin inveniantur idonei ministri sufficientes ad necessitatem plebis, si digni promoverentur ct indigni repellerentur. Et, si non possunt tot ministri inveniri quot modo sunt, *melius esset habere paucos ministros bonos quam multos malos,* ut dicit beatus Clemens ·.

Ad secundum dicendum quod temporalia non sunt quaerenda nisi propter spiritualia I nde omne incommodum temporale deberet eligi, ct omne lucrum sperni, propter spirituale bonum promovendum.

Ad terth m dicendum quod ad minus hoc requiritur quod nesciat ordinans aliquid contrarium sanctitati in ordinando esse. Sed etiam exigitur amplius ut, secundum mensuram ordinis vel officii iniungendi. diligcniior cura apponatur ut habeatur certitudo de qualitate promovendorum. saltem cx testimonio aliorum. Et hoc est quod Apostolus dicit, l *lim.* v ·: *demini cito manum imposueris.*

ART. V. UTRUM At.IQVIS IN PECCATO existens possit sine pxccato ordine suscepto uti

Ad quintum sic prockditur. Videtur quod aliquis in peccato existens possit sine peccato ordine suscepto uti. Quia peccat si non utatur, cum ex officio tenetur. Si ergo utendo peccat, non potest peccatum vitare. Quod est inconveniens.

2 Ppakterka, *dispensatio est iuris relaxatio* ·. Ergo, quamvis dc iure esset ei illicitum uti ordine suscepto, tamen cx dispensatione ei liceret.

3. Praeterea, quicumque communicat alicui in peccato mortali, peccat mortaliter. Si ergo peccator in usu ordinis peccat mortaliter, tunc etiam peccat mortaliter qui ab eo aliquid divinorum accipit, vel ab eo exigit. Quod videtur absurdum.

4. Praeterea, si utendo ordine suo peccat, ergo quilibet actus ordinis quem facit, est peccatum mortale. Et ita, cum in una cxccutione ordinis inulti actus concurrant, videtur quod multa peccata mortalia committat. Quod valde durum videtur.

Sbd contra est quod dicit Dionysius, in Epistola *ad Demophilum* ·; *Talis,* scilicet qui non cit illuminatus, *audax videtur sacerdotalibus manum apponens; et non timet neque verecundatur divina praeter dignitatem exequens, et putans Deum ignorare quae ipse in seipso cognovit; et decipere existimat falso nomine Patrem ab ipso appellatum; ct audet ipsius immundas infamias, non enim dicam orationes, super divina signa Christifonniter enuntiare.* Ergo sacerdos est quasi blasphemus ct deceptor qui indigne suum ordinem exequatur. Et sic mortaliter peccat. Et eadem ratione quilibet alius ordinatus.

2. Praeterea, sanctius requiritur in susceptione ordinis ut sit idoneus ad cxcquendum. Sed peccat mortaliter qui cum peccato mortali ad ordines accedit. Ergo multo fortius peccat mortaliter in qualibet cxccutione sui ordini®.

Respondeo dicewcm quod lex praecipit ut homo *iuste ea quae sunt insta* exequatur ·. Et ideo quicumquc hoc quod sibi competit ex ordine facit indigne, quod iustum est iniuste exequitur. ct contra praeceptum legis facit, ac per hoc mortaliter peccat. Quicumquc autem cum peccato mortali aliquod «aerum officium pertractat, non est dubium quin indigne illud facit. Unde patet quod mortaliter pcccaL

An primim ergo dicendi'm quod non est perplexus, ut necessitatem peccandi habeat: quin potest peccatum dimittere, vel officio resignare cx quo obligabatur ad ordini« exeeutionem.

Au sEciMHM dicendum quod ius naturale est indispensable. Hoc autem est dc iure naturali, ut homo sancta sancte pertractet. I nde contra hoc nullus potest dispensare.

Ar> tertiim dic t\Dt;.u quod, quandiu minister Ecclesiae qui est in peccato mortali ab Ecclesia sustinetur, ab eo sacramenta cius subditus recipere debet : quia nd hoc est ei obligatus. Sed tamen, praeter necessitatis articulum, non esset tutum quod cum induceret ad aliquid sui ordinis cxcquendum durante tali conscientia quod ille in peccato mortali esset. Quam tamen deponere posset: quia in instanti homo a divina gratia emundatur.

.Ad quartum dicendum quod, quandocumque exhibet sc in aliquo actu ut minister Ecclesiae, mortaliter peccat, et toties quoties huiusmodi actum facit: quia, ut Dionysius dicit, r cap. *Eccles. Hier.* ·, *immundis nec symbola,* idest sacramentalia signa, *tangerefas est.* Unde, quando tangunt res sacras quasi suo officio utentes, peccant mortaliter.

Secus autem esset si in aliqua necessitate aliquod sacrum contingerent vel exequerentur in illo casu in quo et laids liceret: sicut si baptizaret m articulo necessitatis, vel si corpus Christi in terram profectum colligeret.

QUAESTIO TRIGESIMASEPTIMA

DE DISTINCTIONE ORDINI U. ET EORUM ACTIBUS, ET CHARACTERIS IMPRESSIONE

CONSEQtkxtkr agendum est dc distinctione ordinum, et eorum actibus, ct characteris impressione ·.

Circa quod quaeruntur quinque.

Primo: utrum ordo debeat m plures distingui.

Secundo: quot sint.

Tertio: utrum debeant distingui per sacros ct non sacros.

Quarto: utrum actus ordinum convenienter assignentur.

Quinto: quando ordinum characteres imprimuntur.

ART. 1. ιτηυχι debeam pii rks oxdisrs distinoui IV ȣ®? *Gm.,* i.n».

Au riuMVM sic riuH.KDinu Videtur quod non debeant plures ordines distingui. Quanto enim aliqua virtus est maior, l.mto minus est multiplicata ·. Sed hoc sacramentum est dignius aliis sacramentis: inquantum constituit suscipientes in aliquo gradu super alios. (Ium ergo alia sacramenta non distinguantur in plura quae recipiant praedicationem totius, ncc hoc sacramentum debet in plures ordines distingui.

2. Praeterea, «i dividitur, aut est divisio totius in partes intégrales, aut m partes subiectivns. Xon autem m partes intégrales: quia sic non reciperent praedicationem totius. Ergo est divisio in partes subiectivas. Sed partes subiectivae recipiunt in plurali praedicationem genens remoti sicut

generis proximi: sicut homo et asinus sunt plura uti/mu-*Ua,* cl plura *corpora animata.* Ergo ct sacerdotium ct diaconatus, sicut sunt plures ordines, ita sunt plura sacramenta: cum *sacramentum* sit quasi genus ud ordines.

s/τi' *i'* ' 3· Pkabtbrea, secundum Philosopum. VIII *Ethic,* •.re- i gimen in quo unus tantum principatur, est nobilius regimen communitatis quam aristocratie!, qua diversi in diversis officiis constituuntur. Sed regimen Ecclesiae debet esse nobilissimum. Ergo non deberet esse in Ecclesia distinctio ordinum ad diversos netus, sed tota potestas deberet apud »0 unum residere. Et sic deberet esse tantum unus ordo.

Sku contra, Ecclesia est corpus Christi mysticum, simile corpori naturali, secundum Apostolum ·. Sed in corpore naturali sunt diversa membrorum officia. Ergo ct in Ecclesia debent esse diversi ordines. »j

2. Praktbrra, ministerium novi Testamenti est dignius quam veteris: ut patet II *Cor.* κι r. Sed in veteri Testamento non solum sacerdotes, sed etiam ministri eorum, lentae, sanctificabantur ·. Ergo ct in novo Testamento debent consecrari per ordinis sacramentum non solum »* sacerJotcs, sed ministri eorum. Et ita oportet quod sint plures ordines.

Respondko diczndum quod ordinum multitudo est inducta in Ecclesia propter tria. Primo quidem, propter Dei sapientiam commendandam, quae in distinctione ordinata »$ rerum maxime relucet, tam in naturalibus quam in spiritualibus. Quod significatur m hoc quod *regina Saba, ridens ordinem ministrorum Salomonis, non habebat ultra spiritum* ;* defidens in admiratione sapientiae illius.

Secundo, ad subveniendum humanae infirmitati: quia i® per unum non poterant omnia quae ad divina mysteria pertinebant expleri sine magno gravamine. Et ideo distinguuntur ordines diversi ad diversa officia. Et hoc palet per hoc quod Dominus, *Num.* xt ;* dedit Moysi *septuaginta senes populi* in adiutorium.

Tertio, ut via proficiendi hominibus amplior detur, dum plures in diversis officiis distribuuntur, ut omnes sint Dei cooperatores: quo *nihil est divinius,* ut Dionysius dicit

Ar» phimim ergo nio sbim quod illa sacramenta dantur ad effectus aliquos percipiendos: sed hoc sacramentum datur principaliter ad actus aliquos agendos. Et ideo secundum diversitatem actuum oportet quod ordinis sacramentum distinguatur: sicut potentiae distinguuntur per actus.

Au secundim dicendim quod distinctio ordinis non est totius integralis m partes, neque totius universalis, sed <î totius potestativi. Cuius haec est natura, quod totum secundum completam rationem est in uno, in aliis nutem est aliqua participatio ipsius. Et ita est hic. Tota enim plenitudo huius sacramenti est in uno ordine, scilicet sacerdotio: sed in aliis est quaedam participatio ordinis. Et p hoc significaium est in hoc quod Dominus dixit. *Num.* xi ;* Moysi: *Auferam dc spiritu tuo et tradam eis, ut sustentent tecum onus populi.* Et ideo omnes ordines sunt unum sacramentum.

Au tertium DiCKNDUM quod in regno, quamvis tota po- sj testatis plenitudo resideat penes regem, non tamen excluduntur ministrorum potestates, quae sunt participationes quaedam regiae potestatis. Et similiter est in ordine. In aristocratia autem apud nullum residet plenitudo potestatis, sed apud omnes.

ART. II. UTRUM SINT SEPTEM ORDINES

IV Cm/. *Grxl.,* c«p. lxxv; *Coxi. Imfugx. Rdtg,* cap. i»; I jJ ɪu «p. n». lcet. n.

Ad secundum sic procrdttur. Videtur quod non sini septem ordines. Ordines enim Ecclesiae ordinantur ad actus hicrarchicos. Sed tres sunt tantum actus hicrarchici, scilicet *purgare, illuminare* ct *perficere,* secundum quos Dionysius distinguit 1res ordines, in v cap. *Eccles, [lier.* ♦ Ergo non sunt septem.

2. pRAirrntRA, omnia sacramenta habent efficaciam cl auctoritatem ex institutione Christi, vel saltem Apostolorum cius. Sed in doctrina Christi et Apostolorum non lit mentio nisi de presbyteris ct diaconibus. Ergo videtur quod non sint alii ordines.

3. Praktkrra, per sacramentum ordinis constituitur aliquis dispensator aliorum sacramentorum. Sed alia sacramenta sunt sex. Ergo debent esse tantum sex ordines.

Suo contra, videtur quod debeant esse plures. Quia quanto aliqua virtus est altior, tanto est minus multiplicabilis ·. Sed potestas hicrarchica est altiori modo in angelis quam in nobis: ut Dionysius dicit ·. Cum ergo in hicrarchia angelica sint novem ordines, totidem deberent esse in Ecclesia, vel plures.

i. Praktkrra, prophetia psalmorum est nobilior inter omnes alias prophetias ·. Sed ad pronuntiandum in Ecclesia alias prophetias est unus ordo, scilicet lectorum. Ergo ct ad pronuntiandum p almos deberet esse alius ordo: et praecipue cum in Decretis, dist XXI \ *psalmista* secundus »j ab ostiario inter ordines ponatur.

Rrsiosuko nicRNbtm quod quidam sufficientiam ordinum assumunt per quandam «adaptationem ad gratias gratis ditas, dc quibus habetur I *Cor.* xn ♦ Dicunt enim quod *sermo sapientiae* competit episcopo, quia ipse aliorum »* ordinator est. quod ad sapientiam pertinet ; *sermo scientiae* sacerdoti, quia debet habere elavem scientiae ·; *fides* diacono, qui praedicat Evangelium ; *opera virtutum* subdiacono, qui »,e ad opera perfectionis extendit per votum continentiae; *interpretatio sermonum* acolytho, quod significatur in lumine quod defert ; *gratia sanitatum* exorcistae ; *gratta linguarum* psalmistae ; *prophetia* lectori; *discretio spirituum* ostiario, qui quosdam repellit ct quosdam admittit.

Sed hoc nihil est. Quia gratine gratis datae non dantur i® eidem, ticul omne· ordines dantur eidem: dicitur enim I *Cor.* xn ' : *Divisiones gratiarum sunt.* Et iterum ponuntur quaedam quae ordines non dicuntur: scilicet episcopatus * et psalmistalus ··.

El ideo alti assignant secundum quandam assimilatio- H nem ad caelestem hierarchiam. in quibus ordines distinguuntur secundum purgationem, illuminationem et perfectionem. Dicunt enim quod ostiarius *purgat* exterius, segregando bonos a malis etiam corporaliter; interius vero acolythus, quia per lumen quod portat significat se intepiiorc' tenebras pellere; sed utroque modo exorcista, quia diabolum, quem expellit, utroque modo perturbat. Sed *illuminatio.* quae fit per doctrinam. quantum ad doctrinam prophetic im lit per lectores ; quantum ad Apostolicam lit per subdiaconos : quantum nd Evangclicam fit per Diaconos. Sed *perfectio* communis, utpotc quae est poenitentiae et baptismi ct huiusmodi. fit per sacerdotem; excellens vero per episcopum, ut consecratio sacerdotum ct virginum ; sed excellentissima per Summum Pontificem, in quo est plenitudo auctoritatis.

Sed hoc nihil est. Tum quia ordines caelestis hicrarchiae non distinguuntur per praedictas actiones hierarchicas : cum quaelibet cuilibet ordinum conveniat. – Tum quia, secundum Dionysium ·, solis episcopis convenit perficere, illuminare autem sacerdotibus, purgare autem ministris omnibus.

Et ideo alii · appropriant ordines septem donis : ut sacerdotio respondeat donum sapientiae, quae nos *pane vitae et intellectus cibat* ·, sicut sacerdos nos pane caelesti reficit; sed timor ostiario, quia nos separat α malis; ct sic intermedii ordines respondent inediis donis.

Sed hoc iterum nihil est. Quia in quolibet ordine septiformis gratia datur.

Et ideo aliter dicendum quod ordinis sacramentum ad sacramentum Eucharistiae ordinatur, quod est *sacramentum sacramentorum,* ut Dioibmus dicit ;* Sicut enim templum et altare, ct vasa et vestes, ita ct ministeria quae ad Eucharistiam ordinantur, consecratione indigent: et haec consecratio est ordinis sacramentum. Et ideo distinctio ordinis est accipienda secundum relationem ad Eucharistiam.

Quia potestas ordinis aut est ad consecrationem Eucharistiae ipsius, aut ad aliquod ministerium ordinandum ad hoc. Si primo modo, sic est ordo *sacerdotum.* Et ideo, cum ordinantur, accipiunt calicem cum vino et patenam cum pane, potestatem accipientes consecrandi coipus ct sanguinem Christi.

• Cad Hier., np. m, l ».
• Ver» f
• Pen. I, J 6.
• <Λ Itaei , Mp UI. Ver» 4, Jt I λΛ Cor, p Mi m 13 aq i AS Ffhrt cap t. ver». ». n ; cap. i·, vtr» »j. >o
• Vera. ; H·}
• Miw. «p. U|l 6
• III Reg. cip. », ver». 4. 5-
• Ven. tû. »7·
• Ver». « HI
• IU4., c />x
• Qp Crrw.
• t A.αp. tu «t.
•EotffMr »«. I S,
• Vm. 4.
M (X lalarap »J >
• Ubm Rmbo- Sf Eisitl rt»r «miM/, hfr llo? lψ- - U. llv4- « s.
Hk ll. p- μ . ap.
• t>Gï. Ct?. M. vcn. >
• Ar<. eo W ».
-M Hur.af. m, I ».
lac c»p.u. Vir». $J.
v, j<«n.
'taLutt,c r>t -(XGfVus.
'&»(.»11V

Cooperatio autem ministrorum est vel in ordine ad ipsum sacramentum, vel in ordine ad suscipientes. Si primo modo, sic tripliciter. Primo enim est ministerium quo minister cooperatur sacerdoti in ipso sacramento, quantum ad dispensationem, sed non quantum ad consecrationem, quam solus sacerdos facit. Et hoc pertinet ad *diaconum.* Inde in littera· dicitur quod *ad diaconum pertinet ministrare sacerdotibus m omnibus quae aguntur in sacramentis Christi.* I nde ct ipsi sanguinem dispensant – Secundo est ministerium ordinatum ad materiam «aeramenti ordinandam in sacris vasis ipsius sacramenti. Et hoc pertinet ad *subdiaconum.* Unde dicitur m littera · quod corporis ct sanguinis Domini vasa ponam, et oblationes in altari ponunt. Et ideo accipiunt calicem dc manu episcopi, sed vacuum, cum ordinantur. – Tertio est ministerium ordinatum ad praesentandum materiam sacramenti. Et hoc competit *acolytho.* Ipse enim, ut in littera · dicitur, urceolum cum vino ct aqua praeparat. Unde accipiunt urceolum vacuum.

Sed ministerium ad praeparationem recipientium ordinatum non potest esse nisi super immundos: quia qui mundi sunt, tam sunt ad sacramenta percipienda idonei. Triplex autem est genus immundorum, secundum Dionv-‹'um cnim sunl omnino infideles, credere nolentes. Et hi totaliter etiam a visione divinorum et a coetu fidelium arcendi sunt. El hoc pertinet ad *ostiarios.* – Quidam autem sunt volentes credere, sed non instructi, scilicet catechumeni. Et ad horum instructionem ordinatur ordo *lectorum.* Et ideo prima rudimenta doctrinae fidei, scilicet vetus Testamentum, cis legendum committitur. – Quidam vero sunt fideles ct instructi, sed impedimentum habentes ex daemonis potestate, scilicet energumeni. Et ad hoc habet ministerium ordo *exorcistarum.*

Et ne patet ratio numeri cl gradus ordinum

Au inoiuw eruo dicendim quod Dionysius loquitur de ordinibus non secundum quod sunl sacramenta, sed secundum quod ad hicrarchicas actiones ordinantur. Ei ideo secundum actiones illas tres ordines distinguit. Quorum primus habet omnes tres. scilicet episcopus; secundus habet duas, scilicet sacerdos; sed tertius habcl unam, scilicet purgare, scilicet diaconus, qui *minister* dicitur; et sub hoc omnes inferiores ordines comprehenduntur. – Sed ordines habent quod sint sacramenta ex relatione ad maximum sacramentorum. Et ideo secundum hoc debet numerus ordinum accipi.

Ad secundlm dicendum quod in primitiva Ecclesia, propter paucitatem ministrorum, omnia inferiora ministeria diaconibus committebantur: ut patet per Dion)sium, m cap. *Eccles. Hier.* ·, ubi dicit: *Ministrorum alii stant ad portai templi clausas, alii aliud quid proprii ordinis ope rantur, alii autem sacerdotibus proponunt super altare sacrum panem et benedictionis calicem.* Nihilominus erant omnes praedictae potestates, sed implicite, in una diaconi potestate. Sed postea ampliatus est cultus divinus, ct Ecclesia quod implicite habebat in uno ordine, explicite n tradidit in diversis. Et secundum hoc dicit Magister in littera " quod *Ecclesia* alios ordines *sibi instituit*

•ûatiiiï.ap. Λ *r,t* "UGntMs. is çndtL dii/

Ad ter iium dicendum quod ordines ordinantur principaliter ad sacramentum Eucharistiae, ad alia nutem per consequens: quia etiam alia sacramenta ab eo quod in Sacramento continetur, derivantur. Unde non oportet quod distinguantur ordines secundum sacramenta.

• Ârj. SrJ *c»*· P» i

Ad quartum · dicendum quod Angeli differunt specie: ct propter hoc in cis potest esse modus diversus recipiendi divina. Et ideo etiam diversae hiérarchise m cis distinguuntur. Sed in ordinibus tantum est una hierarchia, propter unum modum accipiendi divina, qui consequitur humanam speciem, scilicet per similitudinem rerum sensibilium Et ideo distinctio ordinum in angelis non potest esse per comparationem ad aliquod sacramentum, sicut est apud nos: sed solum per comparationem ad hierarchical actiones quas in inferiores exercet quilibet ordo in cis. Et secundum hoc nostri ordines cis respondent: quia in nostra hierarchia sunt tres ordines secundum hierarchicas actio- ii AC distincti, sicut in qualibet hierarchia una angelorum, *it*

An GvisTUM · dicendum quod pmlmhutus non est ordo. · Arg. wcd officium ordini annexum: quia enim psalmi cum cantu pronuntiantur, ideo dicitur psalmista cantor. *Cantor* autem non est nomen ordinis specialis. 'Ium quia cantaro pertinct ad totum chorum. – Tum quia non habet aliquam specialem relationem ad Eucharistiae sacramentum. – Tum quia officium quoddam est: quod inter ordines largo modo acceptos computatur quandoque.

ART. 111. UTRUM ORDINES DEBEANT DISTINOVI FKM SACROS m NOX IAOIOS

IV S'nU., d.»L tu, p, m. art. l, ąu j; IV Gml. *OcnL ap.* l iit.

At» tertium sic ρHoαιΐΐiΠ'κ. Videtur quod ordines non debeant distingui per sacros et non (aeros. Omnes enim ordines sacramenta quaedam sunt. Sed omnia sacramenta sunt sacra. Ergo omnes ordines sunt sacri.

2. Praeterea, secundum ordines Ecclesiae non deputatur aliquis nbi ad divina officia. Sed omnia talia sunt sacra. Ergo omnes ordines sunt sacri.

Sbd contra kvi quod ordine·» sacri impediunt matrimonium contrahendum ct dirimunt iam contractum ·. Sed quatuor inferiores ŏrdine non impediunt contrahendum nec dirimunt contractum. Ergo non sunt sacri ordines. ·σ. α.υχΜΠ.τ.

Respondeo dicexdvm quod ordo sacer dicitur dupliciter. Uno modo, secundum sc. El sic quilibet ordo est sacer: cum ›it sacramentum quoddam. – Alio modo, ratione materiae circa quam habet aliquem actum. Et sic ordo sacer didiur qui habet aliquem actum circa rem aliquam consecratam. I t sic sunt tantum 1res ordines sacri: scilicet sacerdos; cl diaconus, qui habet actum circa corpus Chrikti et sanguinem consecratum; et subdiaconus, qui habet actum circa vasa consecrata. Et ideo etiam eis continentia indicitur, ut mundi sint qui sancta tractant·. •(XtMi.op.w, vm h.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ART. IV. utrvm actvs ordinum convtnicntbr IN 1.ΙΠΤΙΚΠΑ ASSIGNENTUR

IV *Coni. Gmi.,* cip. Ev.

Ad quartum sic proceditur. \idetur quod actus ordinum inconvenienter in littera · assignentur. Quia per · o.u. wr. absolutionem praeparatur aliquis ad corpus Christi sumendum. Sed praeparatio suscipientium sacramentum pertinet ad inferiores ordine». Ergo inconvenienter absolutio a peccatis inter actus ponitur sacerdotis.

2. Praeterea, homo per baptismum est immediate Deu configuratus, characterem configurantem suscipiens. Sed orare et offerre oblationes sunt actus immediate ad Deum ordinati. Ergo quilibet baptizatus potest hos actus facere, et non soli sacerdotes.

3. Prakterxa, diversorum ordinum diversi sunt actus. Sed oblationes in altari ponere ct epistolam legere ad subdiaconum pertinet. Crucem etiam ferunt subdiaconi coram Papa. Ergo hi non debent poni actus diaconi.

4. Praeterea, eadem veritas continetur in novo ct in veteri Testamento. Sed legere vetus Testamentum est lectorum. Ergo, eadem ratione, ct legere novum: et non diaconorum.

5. Praeterea, Apostoli nihil aliud praedicaverunt quam Evangelium Christi, ut patet *Eom.* i ·. Sed doctrina Apostolorum committitur subdiaconibus enuntianda. Ergo ct doctrina Evangelii. •Vm t -Cf l *Co^* «p. I. ▾ m »7

6. Praeterea, secundum Dionysium ♦ quod est superioris ordinis, non debet inferiori convenire. Sed ministrare cum urceolo est actus subdiaconorum. Ergo non debet acolvthis attribui. • *Kcd. Hier.* cip. v. ñ. i. f 7.

7. Praetkria, actus spirituales debent corporalibus praeeminere. Sed acolythus non habet nisi actum corporalem. Ergo exorcista non habet actum spiritualem pellendi daemones: cum sit inferior.

8. PiiAErKRRA, quae magis conveniunt, iuxta se ponenda sunt. Sed legere vetus Testamentum maxime debet convenire cum lectore novi Testamenti, quod competit superioribus ministris. Ergo legere votus ïestainentum non debet poni actus lectoris, sed magis acolythi: et praecipue

cum lumen corporale quod acolythi deferunt, significet lumen spirituale doctrinae.

9. Puai mira, in quolibet actu ordinis spiritualis debet esse aliqua vi» spirituali» quam habeant ordinali prae aliis. Sed in apertione el clausione ostiorum non habent aliam potestatem ostiarii quum alii homines. Ergo non debet poni netus ipsorum.

Rh»i*o m›ro di..rndi.m quod, cum consecratio quae fit in ordinis sacramento, ordinetur ad sacramentum Eucharistiae, ut dictum est · ; ille est principalis actus uniuscuiusque ordinis secundum quem magis proxime ordinatur ad Eucharistiae sacramentum. Et secundum hoc etiam unus ordo est alio eminentior, secundum quod unus actus magis de proximo nd praedictum sacramentum ordinatur. SeJ quin ad Eucharistiae sacramentum, quasi dignissimum. multa ordinantur; ideo non est inconveniens ut, praeter principalem actum, etiam multos actus unus ordo habeat; et tanto plurcs quanto est eminentior, quia virtus, quanto est superior, tanto ad plura se extendit.

At» mumum ergo dicendum quod duplex est praeparatio suscipientium sacramentum. Quaedam remota : et haec per ministros efficitur. Quaedam proxima, qua statim efficiuntur idonei ad sacramentorum susceptionem. Et haec pertinet ad sacerdotes. Quia etiam m naturalibus ab eodem agente fit materia in ultima dispositione ad formam, ct recipit formam. Et quia in proxima dispositione ad Eucharistiam fit aliquis per hoc quod a peccatis purgatur, ideo omnium sacramentorum quae sunt instituta principaliter ad purgationem peccatorum, est minister proprius Mccrdos: scilicet baptismi, poenitentiae et extremae unctionis,

An sccvndum dickndum quod actus aliqui immediate ad Deum ordinantur dupliciter. Uno modo, cx parte unius personae tantum, sicut facere orationes singulares, el vovere, ct huiusmodi. Et talis actus competit cuilibet baptizato. Alio modo, cx parte totius Ivcclesiae. Et sic solus sacerdos habet actus immediate ad Deum ordinatos; quia ipse solus potest gerere personam totius Ecclcsiac qui consecrat Eucharistiam, quae est sacramentum universalis Ecclesiae.

Ad tertu m dicendum quod oblationes a populo oblatae per sacerdotem offeruntur. Et ideo duplex ministerium circa oblationes est necessarium. Lnum cx parte populi: et hoc est subdiaconi, qui accipit oblationes .l populo et altari imponit, vel offert diacono. Aliud cx parte sacerdotis: et hoc diaconi est, qui oblatione' ministrat ipsi sacerdoti. Et in hoc est actus principalis utriusque ordinis. El propter hoc ordo diaconi est superior. - Legere autcm epistolam non est actus diaconi : nisi secundum quod actus inferiorum ordinum superioribus attribuuntur. – Similiter etiam crucem ferre. Et hoc secundum consuetudinem aliquarum ecclesiarum: quia in actibus secundariis non est inconveniens diversas consuetudines esse.

Ad quartum dicendum quod doctrina est remota praeparatio ad sacramentum suscipiendum : ct ideo pronuntiatio doctrinae ministris committitur. Sed doctrina veleris Testamenti adhuc est magis remota quam doctrina novi: quia non instruit dc hoc sacramento nisi in figuris. Et ideo novum Testamentum superioribus ministris pronuntiandum committitur, vetus autcm inferioribus. Doctrina etiam novi Testamenti perfectior est quam Dominus per seipsum tradidit, quam ipsius manifestatio per Apostolos. Et ideo Evangelium diaconis, epistola subdiaconis committuntur.

Et secundum hoc patet solutio ad quintum.

Ad sextum dicendum quod acolythi habent actum super urceolum tantum, non super ea quae in urceolo continentur. Sed subdiaconus habet actum super contentis in urceolo: quia utitur aqua ct vino ad ponendum in calice, et aquam iterum manibus sacerdotis praebet. El diaconus, sicut ct subdiaconus, solum actum habet super calicem, non super contenta : sed sacerdos super contenta. Et ideo, sicut subdiaconus in sui ordinatione accipit calicem vacuum, «accrdos plenum; ita acolythus urceolum vacuum, sed subdiaconus plenum. Et sic est quaedam connexio in ordinibus.

An septimi m dicendum quod corporales actus acolythi magis dc proximo ordinamur ad actum sacrorum ordinum quam actus exorcistarum, quamvis sil aliquo modo spiritualis : quia acolythi habent ministerium super vasa in quibus materia sacramenti continetur, quantum ad vinum, quod vase continente indiget propter sui humiditatem. Et ideo inter minores ordines ordo acolythorum superior est.

Ad octavum dicendum quod actus acolythorum sc habet propinquius ad actus principales superiorum ministrorum quam actus altorum minorum ordinum, ut per se patet. Et similiter etiam quantum ad actus secundarios, quibus populum per doctrinam disponunt : quia acolythus doctrinam novi Testamenti visibiliter figurat lumen portam, sed lector recitando figuras alios. Ideo acolythus est superior.– Similiter etiam exorcista. Quia, sicut sc habet actus lectorum ad actum secundarium diaconi ct subdiaconi, ita sc habet netus exorcistae ad secundarium actum sacerdotis, scilicet ligare ct solvere, per quem totaliter homo a servitute diaboli liberatur.

Et m hoc palet ordinatissimus ordinis progressus. Quia sacerdoti, quantum ad actum cius principalem, scilicet consecrare corpus Christi, cooperantur lanium tres superiores ordino. Sed quantum ad actum eius secundarium. qui est absolvere ct ligare, cooperantur superiores et inferiores.

Ad nonum diobndum quod quidam · dicunt quod in susceptione ordinis ostiario datur quaedam vis divina ut arcere possit äliquo ab introitu templi, sicut in Christo fuit quando eiecit vendentes de Templo ·. – Sed hoc magis pertinet ad gratiam gratis datam quam ad gratiam sacramenti.

Et ideo dicendum quod suscipit potestatem ut ex officio hoc agere possit: quamvis etiam et hoc ab aliis ficn possit, sed non ex officio. Et tta est in omnibus actibus minorum ordinum, quod possunt per alios licite fieri, quamvis illi ad hoc non habeant officium. Sicut etiam m domo non consecrata potest dici missa, quamvis consecratio ecclcsiac ad hoc ordinetur ul in ca missa dicatur.

• B. Alfter. IV Xnt .Art, Urt, en. 16, iJ j;ai. 17, U Bit

* loja. a? a. vcn. »$.

ART. V. UTRUM SACSRDOTI CHARACTER DffRIMATUR IN IPSA CALICIS PORRECTIONE

Ad quinti..m sic proceditur. Videtur quod sacerdoti character non imprimatur in ipsa calicis porrectione. Quia consecratio sacerdotis fu cum quadam unctione, sicut ct confirmatio. Sed in confirmatione in ipsa unctione imprimitur character. Ergo et in sacerdotio: et non in calicis porrectione.

2. Praetbrrx, Dominus dedit discipulis sacerdotalem potestatem quando dixit : *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata,* etc., Ioan, xx '. Sed Spiritus datur per manus impositionem. Ergo m ipsa manus impositione imprimitur character ordinis.

• V'chl jj.

3. Prarterka, sicut consecrantur ministri, ita ct vestes ministrorum. Sed vestes sola benedictio consecrat. Ergo in ipsa benedictione episcopi consecratio sacerdotis efficitur.

4. Praeterea, sicut sacerdoti datur calix, ita et vestis sacerdotalis. Ergo, si in datione calicis imprimitur character, eadem ratione et in datione casulae. Et sic haberet duos characteres: quod falsum est.

5. Praetbrra, ordo diaconi conformior est ordini saccrdotis quam ordo subdiaconi. Sed, si character imprimeretur sacerdoti in ipsa calicis porrectione, subdiaconus conformior esset sacerdoti quam diaconus : quia subdiaconus characterem recipit in ipsa calicis porrectione, non autcm diaconus. Ergo character sacerdotulis non imprimitur in ipsa ëalici porrectione.

6. Prabterra, acolythorum ordo magis appropinquat ad actum sacerdotis per hoc quod habet actum super urceolum, quam per hoc quod habet actum super candelabrum. Sed magis imprimitur character in acolythalu quando accipiunt candelabrum, quam quando accipiunt urceum : quia nomen *acolythi* cerei portationem significat ·. Ergo et m sacerdotio non imprimitur character quando calicem accipit.

Shd contra, principalis actus ordinis sacerdotii est con-

C1C\ «M. XXI VI, B. >> JufcVA' Art. UJocRr

secrarc corpus Christi. Scd nd hoc datur sibi potestas in acceptione calicis. Ergo tunc imprimitur character.

Respondeo dicemhm quod, sicut dictum est ·, eiusdem est formam aliquam inducere, ct materiam dc proximo praeparare ad formam. I nde episcopus in collatione ordinum duo facit : praeparat enim ordinandos ad ordinis susceptionem ; et ordinis potestatem tradit.

Praeparat quidem ct instruendo cos de proprio officio; ct aliquid circa eos operando ut idonei sint potestatem accipiendi. Quae quidem operatio in tribus consistit : scilicet benedictione, manus impositione, et unctione. Per benedictionem divinis obsequiis mancipantur. Et ideo benedictio omnibus datur. — Sed per manus impositionem datur plenitudo gratiae, per quam ad magna officia sunt idonei. Et ideo solis diaconibus ct sacerdotibus fit manus impositio, quia cis competit dispensatio sacramentorum: quamvis uni sicut principali, alteri sicut ministro. – Scd unctione ad aliquod sacramentum tractandum consecrantur. Et ideo unctio solis sacerdotibus fit, qui propriis manibus corpus Christi tangunt: sicut etiam calix inungitur, qui tenet sanguinem, ct patena, quae continet corpus.

Sed potestatis collatio fit per hoc quod datur eis aliquid quod ad proprium actum pertinet. Et quia principalis actus sacerdotis est consecrare corpus ct sanguinem Christi, ideo in ipsa datione calicis, sub forma verborum determinata, character sacerdotalis imprimitur.

An irimcm eruo diuemh m quod in confirmatione non datur officium operandi super aliquam materiam exteriorem. Et ideo character ibi non imprimitur in aliqua exhibitione alicuius rei, scd in sola manus impositione ct unctione. Scd in ordine sacerdotali aliter est. Et ideo non est simile.

An SRci Nhi m hicEsnuM quod Dominus discipulis dedit potestatem sacerdotalem quintum ad principalem netum, «Ïλ μ 0* ânîc Pα$5'oη€Γη in Cena, quando dixit ** *Accipite et man-*ht e U:. *ducatc.* I nde subiunxit * *Hoc facite in meam commemorationem.* Scd post resurrectionem dedit eis potestatem sacerdotalem quantum ad netum secundarium, qui est ligare ct solvere.

Ad rennt-M dicendi h quod in vestibus non requiritur alia consecratio nisi quod divino cultui mancipentur. Et iden sufficit cis pro consecratione benedictio. Scd alifer •htt^rx. a(je ordinatis, ut cx dictis * patet.

Ad «i artvm dicksdcm quod vestis sacerdotalis non significat potestatem sacerdoti datam, scd idoneitatem quae in eo requiritur ad actum potestatis exequendum. Et ideo ncc sacerdoti ncc alicui alii imprimitur character in alicuius vestis datione.

Ad nuiNTrM dicendi m quod potestas diaconi est media inter potestatem subdiaconi ct sacerdotis: sacerdos enim dircte habet potestatem super corpus Christi, subdiaconus autem super vasa tantum, scd diaconus super corpus in vase contentum. Unde cius non est tangere corpus Christi, scd portare corpus in patena, ct dispensare sanguinem cum calice. Et ideo cius potestas ad actum principakm non potuit exprimi ncc per dationem vasis tantum, ncc per dationem materiae. Scd exprimitur potestas cius ad actum secundarium, in hoc quod datur ei liber Evangcliorum: el in hac potestate intelligitur alia. Et ideo in ipsa libri datione imprimitur character.

At» sextum niatXDVM quod principalior actus acolythi est quo ministrat in urceolo quam quo ministrat in candelabro: quamvis denominetur ab octu secundario, propter hoc quod est magis notus ct magis proprius vi. Et ideo in datione urceoli imprimitur acolytho character, virtute verborum ab episcopo prolatorum.

QUAESTIO TRIGESIMAOCTAVA

DE CONFERENTIBUS HOC SACRAMENTUM

Dkinok considerandum est dc conferentibus hoc sacramentum *?

Circa quod quaeruntur duo.

Primo: utrum solus episcopus possit hoc sacramentum conferre.

Secundo: utrum haereticus, vel quicuinquc ab Ecclesia praecisus, possit hoc sacramentum conferre.

ART. L utrum tantum eriscorvi ORDINI» SACRAMENTUM CONFINAT

Iift. Ill, qo. uxr, ñ. y »d j; |V 5r«/.. di»4. »i». q«. Ul, art. t, qw·); J:U illi. qu. i. irt. i. qa» ȝ aJ » ; IV, qx. »11.

An primum sic ruociDiTtm. Videtur quod non tantum episcopus ordinis sacramentum conferat Quia manus impositio ad consecrationem aliquid facit. Scd sacerdotibus qui ordinantur non solum episcopus manus imponit. Jcd etiam sacerdotes adstantes. Ergo non solus episcopus confert ordinis sacramentum.

2. PturritHKA, tunc unicuique datur pntestas ordinis quando ci exhibetur quod ad actum sui ordinis pertinet. Scd subdiacono datur urceolus cum aqua, badii ct manutergio, ab nrchidfacono : similiter acolythis candelabrum cum cereo ct urceolus vacuus. Ergo non solus episcopus confert ordinis sacramentum.

3. Praetmea. illa quae ordinis sunt, non possunt alicui committi qui non habet ordinem. Scd conferre ordines minores committitur aliquibus qui non sunt episcopi, sicut presbyteris Cardinalibus. Ergo conferre ordines non est episcopalis ordinis.

4 IVaiterra, *cuicumque committitur principale, et acc^orium* \ Scd ordinis I icramcntum ordinatur ad Euchoristiam sicut accessorium ad principale. Cum ergo sacerdos consecret Eucharistiam, ipse etiam poterit nrdines conferre. · Ct «p. Pru-tA.in.dt Off. <t PolftL tS. ifiti

5. Pιλετιλμ* plus diUat sacerdos a diacono quam episcopus ab episcopo. Scd episcopus potest consecrare episcopum. Ergo ct sacerdos potest promovere diaconum.

Sri» contra, nobiliori modo applicantur nd divinum cultum ministri per ordines quam va» sacra. Sed consecratio vasorum pertinet ad solum episcopum. Ergo multo fortius consecratio ministrorum.

2. Prafthrra, sacramentum ordinis est excellentius quam confirmationis. Scd solus episcopus confirmat Ergo multo magis solus confert ordinis sacramentum.

3. Praeterea. virgines per benedictionem non constituuntur in aliquo gradu spiritualis potestatis, sicut ordinati constituuntur. Sed virgines benedicere est solius episcopi. Ergo multo magis solus ipse potest aliquos ordinare.

RrsroNDFo dtctndim quod potestas episcopalis habet se ad potestatem ordinum inferiorum sicut politica, quae conjectat bonum commune, ad inferiores artes ct virtutes, quae conieclont aliquod bonum speciale, ut cx dictis * patet. Politica autem, ut dicitur in I *Ethic.* ·. ponit legem inferioribus artibus: scilicet, quis quam debent exercere, ct quantum et qualiter. Et ideo ad episcopum pertinet in omnibus divinis ministeriis alios collocare Unde ipse solus confirmat: quia confirmati in quodam officio confitendi fidem constituuntur. Ideo etiam solus ipse virgines bcnedicit, quae figuram gerunt Ecclesiae Christo desponsatae, cuius cura ipsi principaliter committitur. Ipse etiam in ministeriis ordinum ordinandos consecrat, ct vasa quibus debent uti cis determinat sua consecratione: sicut ct officia saecularia in civitatibus distribuuntur ab eo qui habet excellentiorem potestatem, sicut o rege. • t>.»L ixjt. 40-10, ârt. 1. 4β·). • <jp. π. β. 0. · s Tfc. «t. U.

\d irimi u »imo dicendi m quod in impositione manuum non datur character sacerdotalis ordinis, ut ex dictis · patet. sed gratia secundum quam nd exequendum ordinem sint idonei. Et quia indigent amplissima gratia, ideo sacerdotes manus cum episcopo imponunt cis qui in sacerdotes promoventur: scd diaconis solus episcopus. · Qs UV !,Irt.

An sKcivDiM dicendi u quod, quia archidiaconus est quasi *princeps ministerii,* ideo omnia quae ad ministerium pertinent ipse tradit · sicut cereum, quo acolythus diacono servit ante Evangelium ipsum portando, ct urceum, quo servit subdiacono ; et similiter dat subdiacono ca quibus superioribus ordinibus servit. Scd tamen in illis non consistit principalis actus subdiaconi, sed in hoc quod cooperatur circa materiam sacramenti. Et idcO characterem ftccipit in co quod datur ei calix ab episcopo. Sed acolythus accipit characterem ex verbis episcopi in hoc quod accipit praedicta ab archidiacono : ct magis in acceptione urcei quam candelabri, I'nde non sequitur quod archidiaconus ordinem conferat.

Ao tkhîîum dicendum quod Papa, qui habet plenitudinem potestatis pontificalis, potest committere non-episcopo ea quae ad episcopalem dignitatem pertinent, dummodo illa non habeant immediatam relationem nd verum corpus Christi. Et ideo cx cius commissione aliquis sacerdos simplex potest conferre minores ordines et confirmare: non autem aliquis non sacerdos. Nec iterum sacerdos maiores ordines, qui habent immediatam relationem nd corpus Christi. supra quod consecrandum Papa non habet maiorem potestatem quam simplex sacerdos.

An quartum dicendum quod, quamvis sacramentum Eucharistiae sit maximum sacramentum in se, tamen non collocat in aliquo officio, sicut ordinis sacramentum. Et ideo non est similis ratio.

An quintum dicmsdim quod ad communicandum alteri quod quis habet, non exigitur solum propinquitas, sed completio potestatis. Et quia sacerdos non habet completam potestatem in hierarchies officiis, sicut episcopus, ideo non sequitur quod possit diaconos facere, quamvis ille ordo sit sibi propinquus

ART. II. I'THUM HAERETICI EI Al» BUCLRSIA PRAECISI POSSINT ORDIKBS CONFMRRB

Pert. III, qu. l iiv, **xri 9.**

An sbcundum sic procuditur. Videtur quod haeretici et ab Ecclesia praecisi non possint ordines conferre. Maius est enim conferre ordines quam aliquem absolvere vel ligare. Sed haereticus non potest absolvere aut ligare ·. Ergo nec Ordines conferre.

•Cfqu.xix.vLù.

2. Praeterea, sacerdos ab Ecclesia separatus conficere potest quia in eo character indclcbilitcr manet, per quem hoc potest. Sed episcopus non accipit aliquem characterem in sui promotione. Ergo non est necesse quod episcopalis potestas remaneat in eo post separationem eius ab Ecclesia.

3. Pμαριέηκλ, in nulla communitate ille qui a communitate expellitur potest officia communitatis disponere. Sed ordines sunt quaedam officia Ecclesiae. Ergo ille qui extra Ecclesiam ponitur non potest ordines conferre.

4. Praeterea, sacramenta habent efficaciam cx passione Christi ·. Sed haereticus non continuatur passioni Christi: neque per propriam fidem, cum sit infidelis; neque per fidem Ecclesiae, cum sit ab Ecclesia separatus. Ergo non potest sacramentum ordinis conferre.

•P«rt.III,qu l xu, •rt. 5.

5. Phakterra, in ordinis collatione exigitur benedictio, <i Sed haereticus non potest benedicere: quinimmo benedictio sua in maledictionem convertitur, ut patet per auctoritates in littera · inducias. Ergo non potest ordines conferre.

• Dial ut. cap. *So/tî ftijK.* - Cf. dI»t. m, cap. *Prarmhzac.*

Skd contra rst quod aliquis episcopus in haeresim lapsus, quando reconciliatur, non iterum reconsccratur. Ergo non amisit potestatem quam habebat ordines conferendi.

2. Praeterea, maior est potestas conferendi ordines quam potestas ordinum. Sed potestas ordinum non amittitur propter haeresim vel aliquod huiusmodi ·. Ergo nec potestas conferendi ordines.

• Cf. Part. III. qu.i_xiv, art 9.

3. Praeterea, sicut baptizans exhibet tantum ministerium exterius, ita et conferens ordines, Deo interius operante. Sed nulla ratione aliquis ab Ecclesia praecisus amittit baptizandi potestatem. Ergo nec ordines conferendi.

• Dut. ««v, cap. *Hate autem.*
•Q. Gratian. Append. ad canon. Qmo J *quidam*, èau I, qu. 1.

Respondko dicendum quod circa hoc ponuntur in littera * quatuor opiniones. Quidam * enim dixerunt quod haeretici, quandiu ab Ecclesia tolerantur, habent potestatem ordines conferendi, non autem postquam fuerunt praecisi: similiter ncc degradari et alii huiusmodi. El haec est prima opinio. *

Sed hoc non potest esse. Quia omnis potestas quae datur cum aliqua consecratione, nullo casu contingente tolli potest, sicut ncc ipsa consecratio annullari: quia etiam altare vel chrisma semel consecrata perpetuo consecrata manent. 1'ndc, cum episcopalis potestas cum quadam consecratione detur, oportet quod perpetuo maneat, quantumcumque aliquis peccet, vel ab Ecclesia praecidatur. :

*Cf. Gralian. Append, ad can. *Ptr UUatam,* eau» IX. qu. I. - Vide a. H (tn. dtatat. *Ut. V. de Haeret.* etc.. I 1, cont. Ioan, cl Rotfrid

Et ideo alii · dixerunt quod praecisi ab Ecclesia qui in Ecclesia episcopalem potestatem habuerunt, retinent potestatem alios ordinandi ct promovendi, sed promoti ab cis hoc non habent. Et haec est quarta opinio. n

Sed hoc non potest esse. Quia ei illi qui fuerunt m Ecclesia promoti, retinent potestatem quam acceperunt, patet quod, exequendo suam potestatem, veram consecrationem faciunt. Et ideo vere tribuunt omnem potestatem quae cum consecratione datur. Et sic ordinati ab cis, vel promoti, habent eandem potestatem quam et ipsi.

Et ideo alii dixerunt quod ctinm praecisi ab Ecclesia possunt ordines conferre ct alia sacramenta, dummodo formam debitam ct intentionem senent, et quantum ad primum effectum, qui est collatio sacramenti, ct quantum ad ultimum, qui est collatio gratiae. Et haec est secunda opinio.

Sed hoc etiam non potest stare. Quia cx hoc ipso quod aliquis haeretico praeciso ab Ecclesia in sacramentis communicat, peccat. Et ita fictus accedit, ct gratiam consequi non potest: nisi forte in baptismo m articulo necessitatis.

*Q.Grtm Ap fcxI »1 arst Qr-/ *futdan,* au. I, I

Et ideo ahi * dicunt quod vera sacramenta conferunt, sed cum eis gratiam non dant: non propter incfficaciam sacramentorum. sed propter peccata recipientium ab cis sacramenta contra prohibitionem Ecclesiae. Et haec est tertia opinio, quae vera est.

An phimim znoo dicbxdum quod effectus absolutionis non est aliud quam remissio peccatorum, quae per gratiam fit. Et ideo haereticus non potest absolvere: sicut ncc gratiam in sacramentis conferre. Et iterum ad absolutionem requiritur iurisdictio, quam non habet ab Ecclesia praecisus.

Av secundum DicKNDVM quod in promotione episcopi datur sibi potestas quae perpetuo manet in eo: quamvis dici non possit character·, quia per eam non ordinatur homo directe ad Deum, sed ad corpus Christi mysticum. Et tamen indelebiliter manet sicut character, ct per consecrationem datur.

Ad tertium dickndum quod illi qui promoventur ab haereticis, quamvis accipiant ordinem, non tamen recipiunt cxccutioncm, ut licite possint in suis ordinibus ministrare, ratione illa quam objectio tangit.

Ad quartum dicendum quod per fidem Ecclesiae continuatur passioni Christi. Quia, quamvis in ea non sint secundum se, sunt tamen in ea secundum formam Ecclesiae, quam servant.

Ad quintim dicendim quod hoc est referendum ad ultimum effectum sacramentorum, ut tertia opinio dicit ·.

• Ct cwp.

QUAESTIO TRIGESIMANONA

DE IMPEDIMENT» HUIUS SACRAMENTI

einde considerandum est dc impedimentis huius sacramenti ·.

• O. ȶ x»ut tntr«4.

1· Circa quod quaeruntur sex.

Primo, utrum sexus femineus impediat huius sacramenti susceptionem.

Secundo: utrum carentia usus rationis.

Tertio: utrum servitus.

Quarto: utrum homicidium.

Quinio: utrum illegitima nativitas.

Sexto: utnim defectus membrorum.

ART. 1. UTRUM SI'VUS FEMINKUS impediat ORDINIS SI SCKPTtONRM

IV *Sent.*. **dut. u», qu u, «t 3, ȶu 1, ad 4**

Ad primim sk: procuditur. Videtur quod sexus femineus non impediat ordinis susceptionem. Quia officium prophetiae est maius quam officium sacerdotis: quia propheta est medium inter Deum el sacerdotes, sicut sacerdos est inter Deum et populum \ Sed prophetiae officium aliquando mulieribus est concessum: ut patet IV *Re#,* ·. Ergo ct sacerdotii officium cis competere potest.

\<r» I.

•Cap. un, 'tn· u

2. Phariibra, sicut ordo ad quandam perfectionem pertinet, ita ct praelationis officium, ct martyrium, ct religionis status. Sed praelatio committitur mulieribus in novo Testamento, ui patet de abbatissis: ct m veteri, ut patet dc Debbora, quae indicavit Israel, *ludie.* iv ·. Comperit etiam eis martyrium, ct religionis status. Ergo el ordo Ecclesiae.

* 4 Hy-

3. Praeterea, ordinum potestas in anima fundatur. Scd sexus non est in anima. Ergo diversitas sexus non facit distinctionem m receptione ordinum.

Sed contra kst quod dicitur I Tim. II ·: *Mulierem in Ecclesia docere non permitto, nec dominari in virum.*

2. Praeteres, in ordinandis pniccxigitur corona: quamvis non de necessitate sacramenti. Scd corona et tonsura non competunt mulieribus: ut patet I *Cor.* xr.* Ergo nec ordinum susceptio.

Rkspondeo dicendum quod quaedam requiruntur in recipiente sacramentum quasi dc necessitate sacramenti: quae si desunt, non potest aliquis suscipere neque sacramentum neque rem sacramenti. Quaedam \cro requiruntur non dc necessitate sacramenti, sed dc necessitate praecepti, propter congruitatem ad sacramentum. Et sine talibus aliquis suscipit sacramentum, sed non rem sacramenti. Dicendum ergo quod sexus virilis requiritur ad susceptionem ordinum non solum secundo modo, sed etiam primo. Unde, etsi mulieri exhibeantur omnia quae in ordinibus fiunt, ordinem non suscipit. Quia, cum sacramentum ait signum, in his quae in sacramento aguntur requiritur non solum res, sed signum rei: sicut dictum est · quod in extrema unctione exigitur quod sit infirmus ut significetur curatione indigens. Cum igitur in sexu femineo non possit significari aliqua eminentia gradus» quia mulier statum ij sublectionis habet; ideo non potest ordinis sacramentum suscipere.

Quidam autem dixerunt quod sexus virilis est de necessitate praecepti, sed non dc necessitate sacramenti, quia etiam in Decretis · fit mentio dc *diaconissa* et *presbytera.* – Sed diaconissa dicitur quae in aliquo actu diaconi participat, sicut quae legit homili.un in ecclesia ·. Presbyter autem dicitur vidua quia *presbyter* idem est quod *senior.*

Ad primum RRoo dicendum quod prophetia non est sacramentum, sed Dei donum. Unde ibi non exigitur significatio, sed solum res. Et quia secundum rem in his quae sunt animae mulier non differt a viro, cum quandoque mulier inveniatur melior quantum ad animam viris multis; ideo donum prophetiae et alia huiusmodi potest recipere, sed non ordinis sacramentum.

Et per hoc patet solutio ad secundum ct tertium.

De abbatissis tamen dicitur quod non habent praelationem ordinariam, sed quasi ex commissione, propter periculum cohabitationis virorum ad mulieres. Dcbbor.i »j autem in temporalibus praefuit, non in sacerdotalibus: sicut ct nunc possunt mulieres temporaliter dominari.

ART. II. utrum pueri, kt gui carent usu rationis, POSSINT ORDINES SUSCIPERE

IV *Srnt.* Ji»t. »11. qu. in. art. s. ğu a.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod pueri, et qui carent usu rationis, non possint ordines suscipere. Quia, ut in littera * dicitur, sacri canones in suscipientibus ordines certum et determinatum tempus statuerunt aetatis, jj Sed hoc non esset si pueri recipere possent ordinis sacramentum. Ergo, etc.

2. Praeterea, ordinis sacramentum est dignius quam matrimonium. Sed pueri, et alii carentes usu rationis, non possunt contrahere matrimonium. Ergo nec ordines su- 0 scipere.

3. Praeterea, *cuius est potentia, eius est actus:* sceundum Philosophum, in libro *dc Somno et Vigilia* * Sed actus ordinis requirit usum rationis. Ergo ei ordinum potestas.

Sed contra, ille qui est ante annos discretionis promotus ad ordines, sine iteratione ipsorum quandoque in eis conceditur ministrare: ut patet Extra, *de Clerico per saltum promoto* ·. Hoc autem non esset si ordinem non suscepisset. Ergo puer potest ordines suscipere.

2. Praeterea, alia sacramenta in quibus character imprimitur, possunt pueri suscipere, ut baptismum et confirmationem. Ergo pari rutiunc et ordines.

Respondeo dicendum quod per pueritiam ct alios defectus quibus tollitur usus rationis, praestatur impedimen- jj tum actui. Et ideo omnia illa sacramenta quae actum requirunt suscipientis sacramentum, talibus non competunt: sicut poenitentia, matrimonium ct huiusmodi. Sed quia potestates infusae sunt priores actibus, sicut ei naturales, quamvis acquisitae sunt posteriores; remoto autem posteriori non tollitur prius: ideo omnia sacramenta in quibus non requiritur netus suscipientis de necessitate sacramenti, sed potestas aliqua spiritualis divinitus datur, possunt pueri suscipere, ct .ilii qui usu rationis carent; hac tamen distinctione habita, quod in minoribus ordinibus requiritur discretionis tempus de honestate, propter dignitatem utertimenti. sed non dc necessitate praecepti neque dc necessitate sacramenti. Unde aliqui, si necessitas adsit ct spes profectus, ad minores ordines possunt ante annos discretio- π ñi promoveri sine peccato, ct suscipient ordinem: quia, quamvis tunc non smt idonei ad oflicia quae cis committuntur, tamen per assuefactionem idonei reddentur. – Sed ad maiores ordines requiritur ŭsu rationis et dc honestate ct necessitate praecepti: propter votum continentiae, quod «habent annexum·, ct quia etiam cis sacramenta tractanda committuntur. Sed ad episcopatum, ubi in corpus mysticum accipitur potestas, requiritur actus suscipientis curam pastoralem. Et ideo est etiam dc necessitate consecrationis episcopalis quod usum rationis habeat.

Quidam autem dicunt quod dd omnes ordines requiritur usus rationis dc necessitate sacramenti. Sed eorum dictum ratione vel auctoritate non confirmatur.

Au ГМIXГМ ergo DicENut M quod non omne quod est dc necessitate praecepti, est de necessitate sacramenti, ut dictum est ·.

An skcvndlm dicendum quod matrimonium causal consensus, qui sine usu rationis esse non potest. Scd in receptione ordinis non requiritur aliquis actus cx pane recipientis. Quod patet ex hoc quod nullus actus « parte It eorum exprimitur in eorum consecratione. Et ideo non est simile.

An tertum dicendum quod eiusdem est actus ct potentia: scd tamen aliquando potentia praecedit, sicut liberum arbitrium usum suum. Et sic est in proposito.

ART. III. UTRUM SKRVTTVS impediat auûukm a suscxmoNE ordinvu

Ad tertum sic rooaum n. Videtur quod servitus non XX impediat aliquem a susceptione ordinum. Subiectio enim corporalis non repugnat praelationi spirituali. Sed m servo est subiectio corporalis. Ergo non impeditur quin debeat suscipere praelationem spiritualem, quae in ordine datur.

P 2. Praeterea, illud quod est occasio humilitatis, non debet impedire susceptionem alicuius sacramenti. Sed servitus est huiusmodi: unde Apostolus consuluit quod, « *aliquis possit, magis utatur servitute,* I Cor. vn ·. Ergo non debet impedire a promotione ordinis.

3. Praeterea, magis est turpe clericum in servum vendi, quam servum in clericum promoveri. Sed licite clericus in senum vendi potest: quia episcopus Nolanus, scilicet beatus Paulinus, scipsum in senum vendidit, ut in *Dialogis* · legitur. Ergo multo fortius potest senus in clericum promoven.

Sun contra, videtur quod impediat quantum ad necessitatem sacramenti. Quia mulier non potest suscipere sacramentum ratione sublectionis. Sed maior subiectio est in servo: quia multer non datur viro in ancillam; propter quod, non est dc pedibus sumpta ·. Ergo ct senus aera- ‹s mentum non suscipit.

2. Pharierra, aliquis ex quo suscipit ordinem, tenetur in ordine ministrare. Scd non potest simul ministrare domino suo carnali, ct in spirituali ministerio. Ergo videtur 70 quod non possit ordinem suscipere; quia dominus debet conservari indemnis.

Respondeo dicendum quod in susceptione ordinb mancipatur homo divinis officiis. Et quia nullus potest dare quod suum non est, ideo servus, qui non habet potestatein sui, non potest ad ordines promoveri. Si tamen pro- jj

movetur, ordinem suscipit: quia libertas non est de necessitate sacramenti, sed de necessitate praecepti ·; cum non impediat potestatem, sed actuin tanturn. Et similis ratio est de omnibus qui sunt aliis obligati: ut ratiociniis detenti ·, et huiusmodi personae.

An prinum brgo dicendum quod in susceptione spiritualis potestatis est aliqua obligatio ad aliqua etiam corporaliter agenda. Et ideo per corporalem subjectionem impeditur.

An secundum dicendum quod ex multis aliis, quae non praestant impedimentum execution! ordinum, potest aliquis occasionem humilitatis accipere. Et ideo ratio non sequitur.

An tertium dicendum quod beatus Paulinus cx abundantia caritatis. Spiritu Dei ductus, hoc fecit. Quod rei eventus probat: quia per cius servitutem multi de grege suo sunt de servitute liberati ·. Et ideo non est ad consequentiam trahendum: quia, *ubi Spiritus Domini, ibi Hbertas,* II *Cor.* m ·.

Ad quartum * dicendum quod signa sacramcntalia, ex naturali similitudine repraesentant. Mulier autem habet sublectionem a natura, sed non servus. Et ideo non est simile.

An Qt,,vrvM * nuawDüN quod, si est promotus sciente domino ct non reclamante, ex hoc ipso efficitur ingenuus ·, Si autem co nesciente, tunc episcopus et ille qui praesentavit tenentur domino in duplum quam sit pretium servi, si sciverunt ipsum esse servum ·. Alias, si servus ha^cat peculium, debet scipsum redimere · : alioquin redigetur in servitutem domini sui, non obstante quod ordinem suum exequi non potest.

•fiSJSJiLV IIV.can. *iit, df hhh frt tir* <»c·; cap. *t'ouuhiil' eat, df Stnu ηοκ ordimnd.* etc. *·DfOHifitujd raUCK^UO* unie.

• cf. loc. cft. m ***

• ŷ<r 17.

7 StJ con'

tri'f SfJ "** •Can *ÿitmi,*

• Ibid.

•Can. *Jax anti-*fWI ibid

ART. IV. UTRUM PROPTER HOMICIDIUM AI.IQ1 IS DKBRAT PROHIBERI A SACRIS ORDINIBUS

Ao quartvm sic pROcfthniR. Videtur quod propter homicidium aliquis non debeat prohiberi n sacris ordinibus. Quia ordines nostri sumpserunt mitium a levitarum officio; ut in praecedenti distinctione · dictum est. Sed levitac *consecraverunt manus suas* in sanguinis effusione fratrum suorum, ut patet *Exod.* xxxn ·. Ergo et in novo Testamento non debent aliqui ab assumptione ordinum prohiberi propter sanguinis effusionem.

• DHt uiv.

• V«n. 36

2. Praeterea, propter netum virtutis nullus debet impediri ab aliquo sacramento. Sed aliquando sanguis effunditur per iustitiam, sicut a iudice: et peccaret habens officium st non effunderet. Ergo non impeditur propter hoc a sacramenti susceptione.

3. Praeterea, poena non debetur nisi culpae. Sed aliquis sine culpa quandoque homicidium committit: sicut sc defendendo, vel etiam casualiter. Ergo non debet incurrere irregularitatis poenam.

•Can.MIror»qq., di·:. L: *op.CoRliertatur.dcHo·*

Sbd contra hoc sunt plura canonum statuta ·, ct Ecdesiac consuetudo.

Respondeo dicendum quod omnes ordines referuntur ad Eucharistiae sacramentum, quod est sacramentum pacis nobis factae per effusionem sanguinis Christi. Et quia homicidium maxime contrariatur paci, ct homicidae magis conformantur occidentibus Christum quam ipsi Christo occiso, cui omnes ministri praedicti sacramenti debent conformari: ideo dc necessitate praecepti est quod non sit homicida qui ad ordines promovetur; quamvis non sil de necessitate sacramenti.

Ad primum ergo dicendum quod vetus lex inferebat poenam sanguinis, non autem nova lex. Et ideo non est simile dc ministris veteris et novae legis, quae est *iugum suave et onus leve* ·.

• SUtth. cap »t, •era. 30,

Ad secundum dicendum quod irregularitas non incurritur propter peccatum tantum, sed principaliter propter ineptitudinem personae ad sacramentum Eucharistiae ministrandum. Et ideo iudex, ct omnes qui in causa sanguinis ei participant, sunt irregulares ·, propter hoc quod effusio sanguinis non decet ministros dicti sacramenti.

• Can. *Si ,-uit* M· 4mjni dirt !.. - Cf. Glota. ib»d.

Ad tertium dicendum quod nullus facit nisi illud cuius est causa, quod est voluntarium in homine. El ideo ille qui ignorans hominem occidit homicidio casuali, non dicitur homicida, ncc irregularitatem incurrit: nisi operam dederit illicitae rei, vel nisi omiserit debitam diligentiam ;* 71 quin iam quodammodo efficitur voluntarium. Nec hoc est propter hoc quod culpa carcat: quia etiam sine culpa incurritur irregularitas. Et ideo etiam ille qui, sc defendendo in aliquo casu non peccat homicidium committendo, nihilominus Irregularia est ·.

• t>f *Hotuicid rohui* «tc..cap /'rritj/rrnwi, <t

•Cu> *tkhiiüf·ncii,* dirt. L

ART. V. UTRUM ILLEGITIME nati debeant IMPEDIRI A SUSCRPnONK ORDINUM

Ad quintum sic wiocEorruH. Videtur quod illegitime nati non debeant impediri n susceptione ordinum. Quia *filius non debet portare iniquitatem patris* ·. Portaret tem si propter hoc impediretur ab ordinibus suscipiendis. Ergo, etc.

•FiadLxap.xnu, •er», jo.

• Ver·. 4

• Vm. ;

2. Praetrrea, magis impeditur aliquis propter defectum proprium quam alienum. Sed a susceptione ordinum propter illicitum concubitum suum non semper aliquis impeditur. Ergo nec propter illicitum concubitum patris sui.

Sbi» contra est quod dicitur *Deut.* xxm ·; *Non ingredietur mammer, hoc est de scorto natus, ecclesiam Dei, usque in decimam generationem.* Ergo multo minus debet promoveri ad ordines.

• Vm. 3.

'Dial, e Γχ>ι a. •iXAw

Respondeo dicendum quod ordinati in quadam dignitate prae aliis constituuntur. Ideo cx quadam honestate requiritur in eis claritas quaedam, non dc necessitate sacramenti, sed de necessitate praecepti: ut scilicet sint bonae famae, bonis moribus ornati, non publice pocnitcntes ;* Et quia obscuratur homini claritas cx vitiosa origine, ideo etiam ex illegitimo toro nati a susceptione ordinum repelluntur ;* nisi cum cis dispensetur: ct tanto est difficilior eorum dispensatio quanto eorum origo est turpior.

• Cit. *Pni.ii,* <j *an.foatflain, aM* LV.

• gm *Vt/ia, dfhIntpfiiljl, af Cmnüul, dt Saiit* wfiwflf· Xqj«Z c:c

•Hu-a *it Sia* U.iuia, G Grt» α Po« ren. S>

• Ver».

Ad primum ergo dicendum quod irregularitas non est poena iniquitati debita. Et ideo patet quod illegitime nati non portant iniquitatem patris ex hoc quod irregulares sunt.

Ai» secundum dicendum quod ca quae per actum committuntur, possunt per poenitentiam et actum contrarium aboleri: non autem ca quae cx natura sunt. Et ideo non est simile dc vitioso actu ct dc vitiosa origine.

ART. VI. utrum propter defectum membrorum debeat ALIQUIS IMPEDIRI

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod propter defectum membrorum non debeat aliquis impediri Quia *affhctio non debet addi afflicto* ·. Ergo non debet privari ordinis gradu propter poenam corporalis defectus.

Cf. αφ. Cb· *Ftrauu^.dtCt'*

2. Praeterea, plus exigitur ad actum ordinis integritas discretionis quam integritas corporis. Sed aliqui possunt promoveri ante annos discretionis ;* Ergo ct cum corporis defectu.

• Cf art. 3.

Sbd contra, tales prohibebantur a ministerio veteris legis ;* Ergo multo fortius debent in nova prohiberi. – De bigamia vero dicetur in tractatu de matrimonio ·.

• Lrre. up. 311, •rn. »7 si· • Qu. ut i.

Respondeo dicendim quod, sicut cx dictis patet, aliquis efficitur ineptus ad susceptionem ordinum vel propter impedimentum actus, vel propter impedimentum claritatis personae. Et ideo patientes defectum in membris impediuntur a susceptione ordinis si sit talis defectus qui maculam notabilem inferat, per quem obscuretur personae claritas, ut abscissio nasi; vel periculum in exeeutione facere possit. Alias non impeditur. Haec autem integritas exigitur dc necessitate praecepti ;* sed non dc necessitate sacramenti.

• Art. 3, ç

• Cas. *Kitrra-* DuJitUXXXH.

Et per Ilicc patet solutio ad obiecta.

QUAESTIO QUADRAGESIMA

DI HIS QUAI SUNT ANNEXA SACRAMENTO ORDINIS

Drindr considerandum est de his quae sunt annexa sacramento ordinis ·.

• Q. qu. uut, latrod.

El circa hoc quaeruntur septem.

Primo: utrum ordinati debeant habere coronae rasuram ct tonsuram.

Secundo: utrum corona sit ordo.

Tertio: utrum per acceptionem coronae aliquis abrenuntiet corporalibus bonis.

Quarto: utrum supra sacerdotalem debet esse potestas episcopalis.

Quinto: utrum episcopatus sit ordo.
Sexto: utrum supra episcopos possit cue aliqua potestas superior.
Septimo: utrum vestes ministrorum convenienter sint institutae.

ART. I. UTRUM ORDINATI DEBEANT CORONAE RASURAM DEFERRE

An primum sic proceditur. Videtur quod ordinati non debeant coronae rasuram habere. Quia Dominus comminatur captivitatem ct dispersionem his qui sic attenduntur: ut patet *Deut.* xxxh ", *de captivitate inimicorum denudati capitis;* et lercin. xux ·, *Dispergam in omnem ventum eos qui attonsi sunt in comam.* Sed ministris Christi non debetur captivitas, sed libertas. Ergo coronae rasura ct tonsura cis non competit.

2. Praktkrka, veritas debet respondere figurae. Sed figura coronae praecessit in veteri lege in tonsura Nazaraeorum, sicut in littera ' dicitur. Ergo, cum Nazaraci non essent ordinati ad ministerium divinum ·, videtur quod ministris Ecclesiae non debeatur tonsura vel rasura coronae, Et hoc etiam videtur per hoc quod conversi, qui non sunt ministri Ecclesiae, tonduntur in religionibus.

3. Praeterea, per capillos superflua significantur: quia capilli ex superfluis generantur. Sed ministri altaris omnem superfluitatem a sc debent expellere. Ergo totaliter debent caput radere, ct non in modum coronae.

Sed contra, quia, secundum Grcgorium ·, *servire Deo regnare est.* Sed corona est signum regni. Ergo illis qui ad divinum ministerium applicantur, corona competit.

2. Praeterea, *capilli in velamen dati sunt:* ut patet I *Cor.* xi ·. Sed ministri altaris debent habere mentem revelatam. Ergo competit cis rasura coronae.

Respondeo dicendum quod cis qui ad divina ministeria applicantur competit rasura et tonsura in modum coronae, ratione figurae. Quia corona est signum regni cl perfectionis: cum sit circularis. Illi autem qui divinis ministeriis applicantur, adipiscuntur regiam dignitatem, ct perfecti in virtute esse debent.

Competit etiam cis ratione subtractionis capillorum: et cx parte supenon per ramrim, ne mens eorum temporalibus occupationibus α contemplatione divinorum retardetur; ct cx parte inferiori per tonsuram, ne eorum sensus temporalibus obvolvantur.

An primum ergo dicendum quod Dominus comminatur illis qui hoc ad cultum daemonum faciebant.

Ai> secundum dicendum quod ca quae fiebant in veteri Testamento imperfecte repraesentant ea quae sunt m novo. Et ideo ca quae pertinent ad ministros novi Testamenti non solum significabantur per officia levitarum, sed per omnes illos qui aliquam perfectionem profitebantur. Nazaraei autem profitebantur perfectionem quandam in depositione comae, significantes temporalium contemptum. Quamvis non in modum coronae deponerent, sed omnino totum: quia nondum erat tempus regalis et perfecti sacerdotii.

Et similiter etiam conversi tonduntur propter renuntiationem temporalium. Sed non raduntur: quia non occupantur divinis ministeriis, in quibus divina oporteat eos mente contemplari.

Ad tertium dicendum quod non solum debet significari temporalium abiectio, sed etiam regalis dignitas in forma coronae. Et ideo non debet totaliter coma tolli. – Et ciam ne indecens videatur.

ART. II. utrum corona srr ordo

Ad secundum sic pROcKnrrim. Videtur quod corona sit ordo. Quia m actibus Ecclesiae spiritualia corporalibus respondent. Sed corona est quoddam corporale signum quod Ecclesia adhibet. Ergo videtur quod significatum interius ei respondeat. Ei ita in coronatione imprimetur character, ct erit ordo.

2. Praeterea, sicut ub episcopo solum datur confirmatio ct alii ordines, ita ct corona. Sed in confirmatione ct aliis ordinibus imprimitur character. Ergo et in corona. Et sic idem quod prius.

3. Prarterea, ordo importat quendam dignitatis gradum Sed clericus, hoc ipso quod clericus est, in gradu supra populum constituitur. Ergo corona, per quam efficitur clericus, est aliquis ordo.

Sed contra, nullus ordo datur nisi in missae celebratione. Sed corona datur etiam absque officio mime. Ergo non est ordo,

2. Prajcterka, in collatione cuiuslibet ordinis fit mentio de aliqua potestate data. Non autem in collatione coronae. Ergo non est ordo.

Respondeo dicendum quod ministri Ecclesiae a populo separantur ad vacandum divino cultui. In cultu autem divino quaedam sunt quae per potentias determinatas sunt exercenda: ct ad hoc datur spiritualis potestas ordinis. Quaedam autem sunt quae communiter a toto ministrorum collegio fiunt: sicut dicere divinas laudes. Et ad hoc non praeexigirur aliqua potestas ordinis, sed solum quaedam dcputatio ad tale officium. Et hoc fit per coronam. Et ideo non est ordo, sed pracambulum ad ordinem.

An phimim krgo dicendum quod corona habet interius aliquod spirituale quod ei respondet sicut signum significato. Sed hacc non est aliqua spiritualis potestas. Et ideo in corona non imprimitur character, nec est ordo.

Ad secundum dicendim quod, quamvis per coronam non imprimatur character, tamen deputatur homo ad divinum cultum. Et ideo talis dcputatio debet fieri per summum ministrorum, scilicet per episcopum: qui etiam vestes benedicit ct vasa ct omnia quae ad divinum cultum applicantur.

Ad rcMTiex dicendum quod cx hoc quod aliquis est clericus, est in altion statu quam laicus: non tamen habet ampliorem potestatis gradum, quod ad ordinem requiritur.

ART. III. UTRUM PER ACCEPTIONEM coronas aliquis RENUNTIET temporalibus bonis

An tertiim sic proceditur. Videtur quod per acceptionem coronae aliquis renuntiet temporalibus bonis. Ipsi enim dicunt, cum coronantur: *Dominus pars hereditatis meae* ·. Sed, sicut dicit Hieronymus · ♦ *Dominus cum his temporalibus Jieri dedignatur pars.* Ergo abrenuntiant temporalibus.

2. Praeterea, iustitia ministrorum novi Testamenti debet abundare super ministros veteris testamenti: ut patet Matth. v Sed ministri veteris Testamenti, scilicet Icvit.ie, *non acceperunt partem hereditatis cum fratribus suis* ·. Ergo ncc ministri novi Testamenti habere debent.

3. Praeterea, Hugo dicit ' quod, *postquam aliquis est jactus clericus, deinceps debet stipendiis ecclesiae sustentari.* Sed hoc non esset si patrimonium suum retineret. Ergo videtur quod abrenuntiet m hoc quod clericus fit.

Sed contra est quod lercmias fuit dc ordine sacerdotali: ut patet lerem. i ·. Sed ipse habuit possessionem ex hereditatis iure: ut patet krem. xxxn ·. Ergo clerici possunt habere patrimonialia bona.

2. Praeterea, si hoc non possent, non videretur tunc differentia inter religiosos et clericos saeculares.

Respondeo dicendum quod clerici, in hoc quod coronam accipiunt, non renuntiant patrimonio, ncc aliis rebus temporalibus. Quia terrenorum possessio non contrariatur divino cultui, ad quem clerici deputantur, sed nimia eorum sollicitudo · quia, ut dicit Gregorius ·, *affectus in crimine est.*

Ad ı-ĸıμγμ ergo nicKNiM m quod Dominus dedignatur pars fieri ut ex aequo cum aliis diligatur: ita scilicet quod aliquis ponat finem suum in Deo ct in rebus mundi. Non tamen dedignatur fieri pars eorum qui res mundi ita possident quod per eas a cultu divino non retrahuntur.

Ad secundum dicendum quod levitae in veteri Testamento habebant ius in hereditate paterna. Sed ideo non acceperunt partem cum aliis tribubus, quia erant per omnes tribus dispergendi · : quod fieri non potuisset si unam determinatam partem ccphsent, sicut aliae tribus.

An tertium dicendim quod. si sint indigentes clerici ad sacros oidincs promoti, episcopus qui cos promovit tenetur cis providere: alias non tenetur. Ipsi autem ex

ordine suscepto tenentur ecclesiae ministrare. \ crburn autem Hugonis intelligitur dc illis qui non habent unde sustententur.

ART. IV. I TR« M SUPRA SA<,KKηoTΛI.EM OROINKM

bnnKAT KS5E aliuca fotkstas episcopalis

Part. III, qu. Ikxxii**, art. 1. I : IV** *Sent.,* dial **Mill.** qu. 1, an. J. ǩu J. ₰ 1ł **IV Gut/. Cm/ ,** cap. t.xxvi.

An quartum sic pRocBiirruR. Videtur quod supra sacerdotalem ordinem non debet esse aliqua potestas episcopalis. Sicut enim in littera * dicitur, *ordo sacerdotalis ab Aaron sumpsit exordium.* Scd in veteri lege nullus erat supra Aaron. Ergo nec in nova lege debet aliqua potestas ewe supra sacerdotalem.

• n»»t ₹iv, op *Se?tunat fit.*

2. Praktkrka. potestas ordinatur secundum actus. Sed nullus actus sacer potest esse maior quam consecrare corpus Christi, ad quod est potestas sacerdotalis. Ergo supra sacerdotalem potestatem non debet esse episcopalis.

3. Pmaktkhsa, sacerdos in offerendo gerit figuram Christi in Ecclesia, qui sc Patri pro nobis obtulit. Scd in Ecclesia nullus est maior Christo: quia *ipse est caput Ecclesiae* ·. Ergo nulla potestas debet esse supra sacerdotalem potestatem.

-AJEfUi.,ap. I.xcrx << :ƀap. tctk. 3j.

Sed contra, potestas tanto est alitor quanto ad plura se extendit. Sed potestas sacerdotalis, ut Dionysius dicit \ extendit sc ad *purgandum* cl *illuminandum* tantum ; episcopalis autem ad hoc ct ad *perficiendum.* Ergo supra sacerdotalem potestatem debet case episcopalis.

-EccLIUtr cap. ». pan. ı. 17.

2. Prabterba, divina ministeria debent esse magis ordinata quam humina. Sed humanorum officiorum ordo exigit ut in quolibet officio praeponatur unus qui sit princeps ilbus officii : sicut praeponitur militibus dux. Ergo ct sacerdotibus debet aliquis praeponi qui sit sacerdotum princeps. Et hic est episcopus. Ergo episcopalis potestas debet esse supra sacerdotalem.

Rf.spu\i»ko dicendi:m quod sacerdos habet duos actus: principalem, scilicet consecrare verum corpus Christi; ct secundarium, scilicet praeparare populum nd susceptionem huius sacramenti, ut prius ' dictum est. Quantum autem ad primum actum, actus sacerdotis non dependet ab aliqua superiori potestate nisi divina. Sed quantum ad ccundum, dependet ab aliqua superiori potestate et humana. Omnis enim potestas quae non potest exire m actum nisi praesuppositis quibusdam ordinationibus, dependet ab ilb potestate quae illas ordinationes facit. Sacerdos autem non potest absolvere et ligare nisi praesupposita praelationis jurisdictione, qua sibi subdantur illi quos absolvit. Potest autem consecrare quamlibet materiam a Christo determinatam, ncc aliud requiritur, quantum est dc necessitate sacramenti : quamvis cx quadam congruitatc praesupponatur actus episcopalis in consecratione altaris vel vestium et huiusmodi. Et ita patet quod oportet esse supra sacerdotalem potestatem episcopalem quantum ad actum secundarium sacerdotis, non quantum ad primum.

•Qu. xxxmxrt. >. 4·

Ab PRIMUM ergo dicendum quod Aaron sacerdos fuit ct pontifex ;* idest *sacerdotum princeps* · ♦ Sumpsit ergo sacerdotalis potestas ab ipso exordium inquantum fuit sacerdos sacrificia offerens : quod etiam minoribus sacerdotibus licebat ·. Sed non ab eo inquantum fuit pontifex : per quam potestatem poterat aliqua facere, ut *ingredi semel in anno sancta sanctorum,* quod aliis non licebat ·.

• *EaoJ* cap xx<, ten 19. ·· ItiJor Ezrmo/. lib. VIII. cap. xii - Ci. *Lerit.* ap. xxi, Tert to- *·Ad IMcip.* ixf ten. 5

An sKi.rsn» m dicem»!m quod quantum ad illum actum non est aliqua potestas superior, scd quantum ad alium, ut dictum est ·.

• Ibid. ten. 7.· Ct. *Exad* cap. xxx . ten. »0: *Ijevil.* cap. xvi ven. 3.

• Ia corporc.

Ah TRUTH M DicEsbLM quod, sicut omnium rerum naturalium perfectiones praeexistunt exempl.iriier m Deo. ita Christus fuit exemplar omnium officiorum ecclesiasticorum. Unde unusquisque minister Ecclesiae quantum ad aliquid gerit typum Christi, ut cx littera ' patet: ct tamen ille est superior qui secundum maiorem perfectionem Christum repraesentat. Sacerdos autem repraesentat Christum in hoc quod per scipsum aliquod ministerium implevit : scd episcopus in hoc quod alios ministros instituit ct Ecclesiam fundavit. Unde ad episcopum pertinet mancipare aliquid divinis officiis, quasi cultum divinum ud similitudinem Christi statuens. Et propter hoc etiam episcopus specialiter *sponsus* dicitur ecclesiae, sicut ct Chn-

*Di»(xxit.cap.i

511,5 *

, ç<0-

₹M·.

ART. V. utrum episcopatus srr ordo

IV *Sfnf.,* d«»t. »11, **qu. ill, art. i, qu· j.** «J 3; di»L xxhi. **qu. i, art. j.** ǩu 3. »J **I ;** *Dr Perfeci.* **t'Hat Spirit,,** cap. **Mill; Q«o4/. III.** qu. ·ı, an. 3, 1J 5.

Ab «ui.vruM sic pKoomiitR. Videtur quod episcopatus sit ordo. Primo, per hoc quod Dionysius· assignat hos tres ordines ecclesiasticae hierarchiae, episcopum, »sacerdotem ct ministrum. In littera · etiam dicitur quod *est ordo episcoporum quadripartitus.*

• *Efil.Hirr.af.* »ƀ 1.ı 4

•DitLtxr». aj> OrJo

2. Prartrrea, ordo nihil aliud est quam quidam potestatis gradus in spiritualibus dispensandis. Scd episcopi possunt dispensare aliqua sacramenta quae non possunt dispensare sacerdotes: sicut confirmationem ct ordinem. Ergo episcopatus est ordo.

3. Pkajitkrra, tn Ecclesia non est aliqua spiritualis potestas nisi ordinis vel iurisdictionis. Scd ca quae pertinent ad episcopalem potestatem non sunt iurisdictionis : alias possent committi non-episcopo, quod falsum est. Ergo sunt potestatis ordinis. Ergo episcopus habet aliquem ordinem quem non habet sacerdos simplex. Et sic episcopatus est ordo.

Skd contra kst quod unus ordo non dependet a praecedenti, quantum ad necessitatem sacramenti, Scd episcopalis potestas dependet a sacerdotali: quia nullus potest recipere episcopalem potestatem nisi prius habeat sacerdotalem. Ergo ₹piscopatu non est ordo.

2. Prakikrka, maiores ordines non conferuntur ntsi in sabbatis ·. Sed episcopalis potestas traditur in Dominicis *. Ergo non est ordo.

• Ca». QwJ ʌ *Pjtrikv, iit* I XXV -On OrJmi. T-LXtV.

Respondeo dicendim quod ordo potest accipi dupliciter. I no modo, secundum quod est sacramentum '. Et sic, ut prius · dictum est. ordinatur omnis ordo ad Eucharistiae sacramentum. Unde, cum episcopus non habeat potestatem superiorem sacerdote quantum ad hoc, episcopatus nnn erit ordo.

• Q. qo. IIX·

•Qx.xxxw.xrt.

-ı–J x

Alio modo potest considerari ordo secundum quod est officium quoddam respectu quarundam actionum sacrarum. Et mc , cum episcopus habeat potestatem in actionibus hierarchies respectu corporis mystici supra sacerdotem, episcopatus erit ordo. Et secundum hoc loquuntur auctoritates inductae :*

• Ia xn- ı

(nde palet solutio nd primum.

Ad stoAiHm dicendi u quod ordo, prout est sacramentum imprimens characterem. ordinatur specialiter ad sacramentum Eucharistiae, in quo ipse Christus continetur: quia per characterem ipsi Christo configuramur. Et ideo, licet detur aliqua potestas spiritualis episcopo in sui promotione respectu aliquorum sacramentorum, non tamen illa potestas habet rationem characteris :* Et propter hoc episcopatus non est ordo, secundum quod ordo est sacramentum quoddam.

• Lm im. -ı<N

·'14- xxxxni. xrL 3, ad >.

Au tertiim diii:\dum quod potestas episcopalis non est tantum jurisdictionis, sed etiam ordinis, ut cx dictis · patet, secundum quod ordo communiter accipitur.

• i a·, a

\RT. \ I. trm m situa episcopos

POSSII BSSJ. ALIUCIS M I liUIOK IN KCCLBSIA

('-ft Error (ir.ie;. IOpuxc. I lit» IV cap txx<».

an srxnu sic: rnocKhni R. \ idetur quod supra cpiscox\pos non possit es>c aliquis superior in Ecclesia. Quia omnes episcopi sunt Apostolorum successores. Scd potestas quae est data uni Xpostdlorum, scilicet Petro. Matth. xvi ·, est data omnibus Apostolis loan, xx :* Ergo episcopi sunt parcs, et unus non est supra aliuin.

* ''₹m-u · v<r« h.–cl ₹ ł

2. Prai.TERRA, ritus Ecclesiae magis debet esse conformis ritui ludaeorum quam ritui gentilium. Scd distinctio episcopalis dignitatis, et ordinatio unius super alium, ut in littera * dicitur, *est a gentilibus introducta:* in veteri autem lege non erat. Ergo nec in Ecclesia episcopus unus super alium esse debet.

on.w,··

3. Piuhtrrea, supcrioi potestas non potest conferri per interiorem, neque aequalis per aequalem: quia, *sine ulla*

contradictione, quod minus est a maiori benedicitur, Hcb. vu ·. 1'ndc etiam sacerdos non promovet episcopum neque sacerdotem : sed episcopus sacerdotem. Sed episcopus potest quemlibet episcopum promovere: quia etiam Ostiensis episcopus consecrat Papam. Ergo episcopalis dignitas in omnibus est aequalis. Et sic unus episcopus non debet alii subcase, ut in littera · dicitur.

Sto contra est quod legitur in Concilio Comtantinopolitano: *Veneramur, secundum Scripturas et secundum canonum definitiones, sanctissimum antiquae Romae Epiſscopum primum esse ct maximum episcoporum, et post ipsum Conitantinopolitanum episcopum* Ergo unus episcopus est super alium.

a. Praktkhba, beatus CyriIlus, episcopus Alexandrinus, dicit: *Ut membra maneamus in capite nostro Apostolico throno Romanorum Pontificum, a quo nostrum est quaerere quid credere ct quid tenere debeamus, ipsum venerantes, ipsum rogantes prae omnibus. Quoniam ipsius solius est reprehendere, corripere, statuere, disponere, solvere et ligare, loco illius qui ipsum aedificavit, et nulli alii quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit; cui omnes iure divino caput inclinant, et primates mundi tanquam ipsi Domina /esu Christo obediunt.* Ergo episcopi alicui subsunt etiam de iure divino.

Respondro dicxnuim quod. ubicumque sunt multa regimina ordinata in unum. oportet esse aliquod universale regimen super particularia regimina. Quia in omnibus virtutibus ct actibus, ut dicitur in I *Ethic.* ·, est ordo secundum ordinem finium. *Donum* autem *commune est divinius fuam bonum speciale* Et ideo supra potestatem regiUvam quae conicctnt bonum speciale, oportet esse potestatem universalem respectu boni communis : alias non posset esse colligatio ad unum. Et ideo, cum tota Ecclesia sit *unum corpus* oportet. si ista unitas debet conservari, quod sit aliqua potestas regitivu respectu totius Ecclesiae, supra potestatem episcopalem, qua unaquaeque specialis ecclesia regitur. Et hacc est potestas Papae. Et ideo illi qui hanc potestatem negant, *schismatici* dicuntur, quasi *divisores* ecclesiasticae unitatis. Iit inter episcopum simplicem et Papam sunt alii gradus dignitatum, corrcspondcntcs gradibus unionis, secundum quos una congregatio vel communitas includit aliam: sicut communitas provinciae includit communitatem civitatis, ct communitas regni communitatem unius provinciae, ct communitas totius mundi communitatem unius regni.

Ad primum ergo dicxndum quod. quamvis omnibus \postolis data sit communiter potestas ligandi ct solvendi, tamen, ul in hac potestate ordo aliquis significaretur, primo sedi Petro data est. ut ostendatur quod ab eo in alios ista potestas debent descendere. Propter quod etiam ei dixit singulariter, *Confirma fratres tuos* ct. *Pasce oves meas* ··, *idest: Loco mei,* ut dicit Chrysostomus. *praepositus ct caput esto fratrum : ut ipsi te in loco meo assumentes, ubique terrarum te in throno tuo sedentem praedicent et confirment.*

Ad secundum dicendum quod ntus Judaeorum non erat diffusus in diversis regnis ct provinciis, sed tantum in una gente. Et ideo non oportebat quod sub co qui habebat potestatem principalem alii pontifices distinguerentur. Sed Ecclesiae ritus, sicut ct gentilium ritus, per diversas nationes diffunditur. Et ideo oportet quod, quantum ad hoc. magis gentilium ritui quam ludaeorum status Ecclesiae conformetur.

Ad tertium dicendum quod potestas sacerdotis exceditur a potestate episcopi quasi n potestate alterius generis. Sed potestas episcopi exceditur a potestate Papae quasi a potestate eiusdem generis. Et ideo omnem actum hierarchicum quem potest facere Papa in ministrationc sacramentorum, potest facere episcopus : non autem omnem actum quem potest facere episcopus, potest facere sacerdos in sacramentorum collatione. Et ideo, quantum ad ea quac sunt episcopalis ordinis, omnes episcopi sunt aequales. Et propter hoc quilibet alium polcst consecrare.

ART. VII. UTRUM VESTIS MINISTRORUM CONVVNTENTKR sint ix rculkiia ixmrvrA

n sipttmum sic prociditur. Videtur quod vestes mini·/Afrorum non convenienter sint in Ecclesia institutae. Ministri enim novi Testamenti magis tenentur ad castitatem quam ministri veteris. Sed inter alias vestes ministrorum veteris Testamenti erant *feminalia* ,* in signum castitatis. Ergo multo fortius nunc esse debent inter vestes ministrorum Ecclesiae.

2. Prsktekra. sacerdotium novi Testamenti est dignius quam sacerdotium veteris. Sed veteres sacerdotes habebant *mitias* ♦ quod est signum dignitatis. Ergo sacerdotes novae legis eas debent habere.

3. Pκαι γκκελ, sacerdos est propinquior ordinibus ministrorum quam ordo episcopalis. Sed episcopi utuntur vestibus ministrorum: scilicet *dalniatica,* quae est vestis diaconi ; ct *tunica,* quac est vestis xubdiaconi. Ergo multo fortius debent uti cis simplices sacerdotes.

4 Praeterea, in veteri lege pontifex deferebat *superhumerale* ·· quod significabat *onus Evangelii,* ut dial Beda Hoc autem maxime pontificibus nostris incumbit. Ergo debent habere superhumerale.

5. Phaetkrea, in *rationali,* quo utebantur pontifices veteris legis, scribebatur *Doctrina et Veritas* ♦ Sed veritis maxime in novo lege declarata csL Ergo pontificibus nos ac legis competit.

o. PπΛΕΤΓ.ιιΚΑ, *lamina aurea* ·, in qua scriptum erat dignissimum nomen Dei erat dignistimum ornamentum legis veteris. Ergo illud maxime debuit transferri in novam legem.

7. Pηλκγκηβα, ea quac exterius geruntur in ministris Ecclesiae, sunt signa interioris potestatis. Sed archicpiscopus non habet alterius generis potestatem quam episcopus, ut dictum est * Ergo non debet habere *pallium,* quod non habent episcopi.

8. Praetkrma, potestatis plenitudo residet penes Romanum Pontificem. Sed ipse non habet *baculum.* Ergo ncc alii episcopi debent habere.

Respondeo dicendum quod vestes ministrorum designant idoneitatem quae m cis requiritur ad tractandum divina. Et quia quaedam sunt quae in omnibus requiruntur, ct quaedam requiruntur in superioribus quac non ita exiguntur in inferioribus; ideo quaedam vestes sunt omnibus ministris communes, quaedam autem superiorum tantum.

Et ideo omnibus ministris competit *amictus* humeros tegens, quo significatur fortitudo ad divina officia excquenda, quibus mancipatur; ct similiter *alba,* quae significat puritatem vitae; cl *cingulum,* quod significat repressionem camis ·.

Sed subdiaconus ulterius habet *manipulum,* quo significatur extersio minimarum macularum ·, quia manipulus est quasi sudarium ad extergendum vultum; ipsi enim primo ad sacra tractanda admittuntur. Habent etiam *tunicam strictam,* per quam doctrina Christi significatur * unde ct in veteri lege in ipsa *tintinnabula* pendebant ·. Subdiaconi enim primo admittuntur ad doctrinam novae legis annuntiandam.

Sed diaconus habet amplius *stolam* in sinistro humero ; in signum quod applicatur ad ministerium in ipsis sacramentis. Et *dalmaticam.* quac est vestis larga, sic dicta quia in Dalmatiae partibus primo usus cius fuit ·: ad designandum quod ipse primo dispensator sacramentorum ponitur \ ipse enim sanguinem dispensat; in dispensatione autem largtlas requiritur.

Sed sacerdoti in utroque humero ponitur *stola:* ut ostendatur quod ei plena potestas dispensandi sacramenta datur, non ut ministro alterius; ct ideo stola descendit usque ad inferiora. Habet etiam *casulam,* quae significat caritatem * : quia *sacramentum* consecrat *caritatis* ♦. scilicet Eucharistiam.

Sed episcopis adduntur novem ornamenta super laccrdotes, quae sunt caligae, sandalia, succinctorium, tunica, dalmaticA, mitra, chirothecae, anulus ct baculus: quia novem sunt quac supra sacerdotes possunt, scilicet clericos

ordinare, virgines benedicere, basilicas dedicare, clericos deponere, synodos celebrare, chrisma conficere, vestes ct vasa consecrare. – Vel per *caligas* significatur rectitudo gressuum. Per *sandalia,* quae pedes tegunt, contemptus tcr-renorum ·. Per *succinctorium,* quo stola ligatur cum alba, i amor honestatis ·. Per *tunicam,* perseverantia ··; quia loseph *tunicam talarem* dicitur habuisse ·, quasi descendentem usque ad talos, per quos significatur extremitas vitae. Per *dalmaticam.* largitas in operibus misericordiae * Per *chirothecas,* cautela in opere ·. Per *mitram,* scientia utrius- ›0 que Testamenti : unde et duo cornua habet * Per *baculum* cura pastoralis, qua debet *colligere vagos,* quod significat curvitas in capite baculi; *sustentare injirmos,* quod ipse stipes significat baculi ; sed *pungere lentos,* quod significat stimulus in pede baculi; unde versus: *Collige, sustenta,* tj *stimula, vaga, morbida, lenta* Per *anulum,* sacramenta fidei, qua Ecclesia desponsatur Christo ipsi enim sunt Ecclcsiac sponsi loco Christi.

Sed ulterius archiepiscopi pallium habent, in signum privjlegiatae potestatis: significat enim *torquem auream* quam solebant legitime certantes accipere ·.

Ad phimum broo dicendum quod sacerdotibus veteris legis indicebatur continentia illo tantuin tempore quo ad suum ministerium accedebant. Et ideo, in signum castitatis tunc servandae, in sacrificiorum oblatione feminalibus »l utebantur '. Sed ministris novi testamenti indicitur perpetua continentia. Et ideo non est simile *

Ad secundum dicendum quod mitra illa non erat signum alicuius dignitatis: fuit enim sicut quoddam galerum, ut Hieronymus dicit '. Sed *cidaris,* quae erat signum digni- 10 tatis, solum pontificibus dabatur sicut ct nunc mitra.

Ad tertium dicendi;m quod potestas ministrorum est in episcopo sicut in origine : non autcm in sacerdote, quia ipse non confert illos ordines. Et ideo magis episcopus quam sacerdos vestibus ministrorum utitur. ’t

An quartum dicendum quod loco superhumeralis utitur stola: quae ad idem significandum est ad quod erat superhumerale.

Ad quintum dicendum quod pallium succedit loco rationalis.

Ad sextum dicendum quod pro illa lamina habet pontifex noster crucem, ut Innocentius · dicit: sicut pro feminalibus habet sandalia, pro linea * albam, pro balteo ** cingulum, pro podere * tunicam, et pro cphod * amictum, pro rationali pallium, pro cidan mitram.

Ad septimum dicendum quod, quamvis non habeat alterius generis potestatem, tamen eandem habet ampliorem. Et ideo, ad hanc perfectionem designandam, sibi pallium datur, quo undique circumdatur.

Ad octavum dicendum quod Romanus Pontifex non uti- i® tur baculo, quia Petrus misit ipsum ad suscitandum quondam discipulum suum, qui postea factus est episcopus Trevercnsis. Et ideo in dioecesi Trcvcrensi Papa baculum portat, et non in aliis locis * – Vel etiam in signum quod non habet coarctatam potestatem, quod curvatio baculi n significat.

QUAESTIO QUADRAGESIMAPRIMA

DE MATRIMONIO INQUANTUM EST IN OFFICIUM NATURAE

Post haec considerandum est de matrimonio ·. Et primo agendum est de eo inquantum est in officium naturae; secundo, inquantum est sacramentum ·; tertio, inquantum absolute ct secundum sc consideratur *

Circa primum quaeruntur quatuor.

Primo: utrum sil de iure naturali.

Secundo: utrum nunc sit in praecepto.

Tertio: utrum cius actus sit licitus.

Quarto: utrum possit esse meritorius.

ART. I. UTRUM MATRIMONIUM SIT NATURALE

Ii· II··, qu. CLiv, art. 3; III *Coat. Grat., cap.* **caxn; I 4J** *Cor., cap.* **vn, lcci, i; VIII** *Ethic..* **het. xu.**

Ad primum sic proceditur· Videtur quod matrimonium non sit naturale. Quia *ius naturale est quod natura* 7l *omnia animalia docuit* ·. Sed in aliis animalibus est coniunctio sexuum absque matrimonio. Ergo matrimonium non est dc iure naturali.

2. Praeterka, id quod est dc iure naturali, invenitur in hominibus secundum quemlibet statum eorum. Sed matrimonium non fuit in quolibet statu hominum: quia, sicut dicit Tullius, in I *Rhetoric.* ·, *homines a principio silvestres erant, et tunc nemo scivit proprios liberos nec certas nuptias,* in quibus matrimonium consistit. Ergo non est naturale.

3. Praktkrba, naturalia sunt eadem apud omnes ·. Sed non eodem modo est matrimonium apud omnes : cum pro diversis legibus diversimode matrimonium celebretur. Ergo non est naturale.

4. Pjurtkrka, illa sine quibus potest salvari naturae intentio, non videntur esse naturalia. Sed natura intendit conservationem speciei per generationem, quae potest esse sine matrimonio, ut patet in fornicariis. Ergo matrimonium non est naturale.

Sk» contra kst quod in principio *Digestorum* · dicitur: *Ius naturale est maris et feminae coniunctio, quam nos matrimonium appellamus.*

2. Pkabtbrea, Philosophus, VIII *Ethic.* ·, dicit quod *homo est magis naturaliter conjugale animal quam politicum.* Sed *homo est naturaliter animal politicum et gregale,* ut ipse dicit ». Ergo est naturaliter coniugale. Et sic coniugium, sive matrimonium, est naturale.

Respondeo dicendum quod aliquid dicitur esse naturale dupliciter. Uno modo, sicut ex principiis naturae cx nccessitatc causatum: ut moveri sursum est naturale igni, etc. Et sic matrimonium non est naturale: ncc aliquid eorum quae mediante libero arbitrio complentur.

Alio modo dicitur naturale ad quod natura inclinat, sed mediante libero arbitrio completur: sicut actus virtutum dicuntur naturales. Et hoc modo matrimonium est naturale: quia ratio naturalis ad ipsum inclinat duplidter. Primo, quantum ad principalem cius finem, qui est bonum prolis. Non enim intendit natura solum generationem prolis, sed traductionem et promotionem usque ad perfectum statum hominis inquantum homo est, qui est status virtutis. Unde, secundum Philosophum ·, tria a parentibus habemus: scilicet *esse, nutrimentum* ct *disciplinam.* Filius autem a parente educari ct instrui non posset nisi determinatos et certos parentes haberet. Quod non esset nisi esset 4t aliqua obligatio viri ad mulierem determinatam, quae matrimonium facit.

Secundo, quantum ad secundarium finem matrimonii, qui est mutuum obsequium sibi a coniugibus in rebus domesticis impensum. Sicut enim naturalis ratio dictat ut hommes simul cohabitent. quia unus non suflicit sibi in omnibus quae ad vitam pertinent, ratione cuius dicitur homo *naturaliter politicus* »; ita etiam eorum quibus indigetur ad humanam vitam, quaedam opera sunt competentia viris, quaedam mulieribus. Unde natura monet ut sit quaedam associatio viri ad mulierem, in qua est matrimonium. – Et has duas causas ponit Philosophus m VIII *Ethicorum* ».

An primum broo DICENDUM quod natura hominis ad aliquid inclinat dupliciter. Uno modo, quia est conveniens 60 naturae generis: et hoc est commune omnibus animalibus. Alio modo, quod est conveniens naturae differentiae, qua species humana *abundat a genere* », inquantum est rationalis: sicut est prudentiae actus vel temperantiae. Et sicut natura generis, quamvis sit una in omnibus animalibus, non tamen est eodem modo in omnibus. ita etiam non inclinat eodem modo in omnibus, sed secundum quod unicuique competit.

Ad matrimonium ergo inclinat natura hominis ex parte differentiae, quantum nd rationem secundam assignatam * 70 Unde Philosophus * hanc rationem assignat hominibus supra alia animalia. Sed quantum ad rationem primam ·, inclinat cx parte generis. Unde dicit * quod*filiorum procreatio communis est omnibus animalibus.* Tamen ad hoc non inclinat eodem modo in omnibus. Quia quaedam animalia sunt quorum filii, statim nati, possunt sufficienter sibi victum

• Vide laooc. Π1, IIb.vitcap.Xi.VIII.
• IbiJ . cap, ui.
·· Ibidi, cwp. uv.
·Grw.cap m· », venu

•Innoc. III, lib. dU cap. tn.
• Ibid , cap. LTII.

• fbid., eap. um.

•ibjd.,ap.uiii.

•Ibid , ap uw.

•Ibid., cap. um.

• Ertxi cap. xxvm, rtr«. «T.
• Jnnoc III, lib at., αp. un.

• Ep. I.XIV. el CXXV'III.^Fa· b/o/jw. B. 13.
• *ExoJ.* cap xxvni, »m 4: *Lcrit. cap* vin, ven. 9.

• Innoc. III, lib. cit. *cap* uu.
• £xt>X exp. xxvm. ven. 4.
·· Ibid.
•Λιp exp- xvui, ven. 24.
* Erod.cap.xxv, ven. 7.

• Innoc. III, lib. dt. cap. uu . *Cf* cap. Cum Ft- *uiiict, dc Sacra Uact*

•Ci. Pan. II!, qu. uvi. Introd.

• Qo. wq.

* Qu. run.

itU. d Ivt, i

• f>finfiLUt. lor. bb.l.cap.u

• ArfatocPknfc. bb.VIII, up.iu, nio.'b.Th. *Ita*

• *Get.* cap •tn.31.34: *,t.* w. 17

•Cw -xiv -d y TL i«v

• I»<- ot. upn.

• U carper

• *Ezhic.* hb. IX. αp. ix. o. j; v Tt. Itet. x-CL Ub. I. «5 ii. a. 9. t. ir Icct. i.

• DuL XXT1. *fr-oaaoiii.*

• Vcn. 6.

• Art prit

• Caj. a, n s Vi ita.

•*eau.* îώ.vnı. cap. xn. a. ◁ · S. Th. kct. «1

• Grx ca •m. ›q; a ».rv. ib.

• (X *arg.* Ncd C0«L «·

• CL Mfrt, 101, «n. s.

• |.oc dL ia xrf. *Sfd coal 1.*

• l'orphyr. /Vjf· A-jj , cap. *At ferraria.pan.* III.

* ,a f‹~ · ı-®‹· ǂ '›·"f e 'Vida ǂ!.®β.ρ‹« c·'

Aped Mia·

quaerere, vel ad quorum sustentationem mater sufficit: ct in his non est nliqua maris ad feminam determinatio. In illis autem quorum filii indigent utriusque sustentatione, sed ad parvum tempus, invenitur aliqua determinatio quantum ad tempus illud: sicut in avibus quibusdam patcL i Sed in homine, quin indiget filius cura parentum usque ad magnum tempus, est maxima determinatio masculi ad feminam, ad quam etiam natura generis inclinat

Ad secundum dicendum quod verbum Tullii potest esse verum quantum ad aliquam gentem (si tamen accipiatur i0 principium proximum illius gentis, per quod ab aliis gentibus est distincta): quia non in omnibus producitur ad effectum hoc ad quod naturalis ratio inclinat. Non autem est verum universaliter: quia a principio humani generis sacra Scriptura recitat fuisse coniugia ·. «j

Ad tertum DtCBxni'M quod, secundum Philosophum, in VII *Ethic.* ·, natura humana non est immobilis, sicut divina. Et ideo divenificantur ea quae sunt dc ture naturali secundum diversos status et conditiones hominum: quamvis ea quae sunt in rebus divinis naturaliter nullo >o modo varientur.

Ad qlartim dicendum quod natura non tantum esse in prole, sed esse perfectum. Ad quod exigitur matrimonium, ut cx dictis · patet.

ART. II. utrum matrimonii m adhuc maxkat sun prabckpto III Co·/. GrwL. eap. mxM,

Ad sicuxdum sic proceditir. \idetur quod matrimonium adhuc maneat sub praeceptu. Quia praeceptum obligat quandiu non revocatur. Sed prima institutio matnmonii fuit sub praecepto, ul in littera · dicitur: ncc unquam hoc praeceptum legitur revocatum, immo confirmatum, Matth. xix ·: *Quod Deus coniunxit homo non separet.* Ergo ndhuc est matrimonium sub praecepto.

2. Prahtehea. praecepta iuris naturalis secundum omne if tempus obligant. Sed matrimonium est de iurc naturali, ut dictum est ·. Ergo, etc.

3. Praeterea, bonum speciei est melius quam bonum individui: quia *bonum gentis est dirintus quam bonum* unius homifti5› ul dicitur I *Ethic.* · Sed praeceptum primo homini datum ad conservationem individui per actum nutritivac ·, adhuc obligat. Ergo mulio magis praeceptum de matrimonio, quod pertinet ad conservationem speciei.

4. Prahtemka, ubi manet eadem ratio obligans, eadem obligatio manere debet. Sed propter hoc obligabantur homines ad matrimonium antiquo tempore, ne multiplicatio humani generis cessaret. Cum ergo hoc idem sequatur si quilibet libere potest a matrimonio abstinere, videtur quod matrimonium sit in praecepto.

Sed contra kst quod dicitur I *Cor.* vn · : *Qui non iungit matrimonio virginem suam, melius facit,* scilicet quam qui iungit. Ergo contractus matrimonii nunc non est sub praecepto. n»

2. Praeterea, nulli debetur praemium pro transgressione praecepti. Sed virginibus debetur speciale praemium, fi scilicet aureola ·. Ergo matrimonium non est sub praecepto.

Respondeo dicendum quod natura inclinat ad aliquid dupliciter. Uno modo. sicut ad id quod est necessarium ad perfectionem unius. Et talis inclinatio quemlibet obii- 0 gat: quia naturales perfectiones omnibus sunt communes. – Alio modo inclinat ad aliquid quod est necessarium multitudini. Et cum multa sint huiusmodi, quorum unum impedit aliud, cx tali obligatione non obligatur quilibet homo per modum praecepti, alias quilibet homo obligaretur ad agriculturam ct ad aedificatoriam ct ad huiusmodi officia, quae sunt necessaria communitati humanae: sed inclinationi naturae satisfit cum per diversos diversa complentur dc praedictis.

Cum ergo ad perfectionem humanae multitudinis sit necessarium aliquos contemplativae vitae inservire, quae maxime per matrimonium impeditur; inclinatio naturae ad matrimonium non obligat per modum praecepti, etiam secundum philosophos. Unde Theophrastus probat * quod sapienti non expedit nubere.

Ad piumum ercio dicendum quod praeceptum illud non est revocatum. Nec tamen obligat unumquemque, rabone iam * dicta: nisi illo tempore quo paucitas hominum exi- · b ₩p< gcbat ut quilibet generationi vacaret.

Ad secundum ct tertium patet responsio cx dictis ·. · tfrto-

Ad quartum dicendum quod natura humana communiter ad diversa officia et actus inclinat, ut dictum est * : * bu. sed quia est diversimode in diversis, secundum quod individuatur in hoc vel in illo, unum magis inclinat ad unum illorum officiorum, alium ad aliud. Et cx hac diversitate. simul cum divina providentia, quae omnia moderatur, contingit quod unus eligat unum officium, ut agriculturam, alius aliud. Et sic etiam contingit quod quidam eligunt matrimonialem vitam, ct quidam contemplativam. Unde nullum periculum imminet.

ART. III. utrum actus matrimonialis semper sit peccatum

Infn. q i. |UI. an. 4 5 f tl qd. i»nt. «t. t. ·; IP IIM. cuit, eri 1; II .Vr«/. tll mi, qu t, ft t. j; 111 *Caet. Cnt,* cap Cum: I a*J Car.,* cap. vu, iert. 1. I a*J Tkett..* cap. 1». kct. 1: *AJ IM·,* rap. aut. lut. »

Ad tertiim sic procedituil Videtur quod actus matrimonialis semper sit peccatum. I *Cor.* vn ·: *Qui nubunt. sint tanquam non nubentes.* Sed non nubentes habent actum matrimonialem. Ergo etiam nubentes pec- ·I cant in actu illo. • Ver», non

2. Pμαπτκβα, liaiae 1 ix* *Iniquitates nostrae diviserunt inter nos ct Deum nostrum.* Sed actus matrimonialis dividit hominem a Deo: unde *Exodi* xix · praecipitur populo qui debebat Deum videre, quod *non accederent ad uxores suas;* cl Hieronymus dicit · quod *in actu matrimoniali Spiritus Sanctus prophetarum corda non tangit.* Ergo est iniquitas. • Vm. ». • Vm. φ

3. Praeterea, illud quod secundum sc est turpe, nullo modo potest bene fieri. Sed actus matrimonialis habet concupiscentiam adtunctam, quae semper est turpis. Ergo semper est peccatum. •Oriern VI h Xλ - o. H«roa. tp. OIIIII, aL X». jJ iQr<r»cA.

4. Praeterea, nihil *excusatur* nisi peccatum. Sed actus matrimonialis indiget excusari per bona matrimonii, ut Magister dicit ·. Ergo est peccatum. • n' *SnL* 4-U. «ïï,op. Omî»· *fti inferi.*

5. Praeterea, dc similibus specie idem est iudicium. Sed concubitus matrimonialis est eiusdem speciei cum actu adulterii: quia ad idem terminantur, scdicct speciem humanam. Ergo, cum actus adulterii sit peccatum, ct actus matrimonii.

ó. Praeterea, superfluitas m passionibus corrumpit virtutem ·. Sed semper in actu matrimoniali est superfluitas delectationis: adeo quod absorbet rationem, quae est principale hominis bonum; unde Philosophus dicit, in VII *Ethic.* ·. quod *impossibile est hominem aliquid in ipsa intelligere.* Ergo actus matrimonialis semper est peccatum. •a Anu *εαii.* lib. It, cep. •'-a 9 S J. - S. TK f«CL »1.

San contra, I *Cor. vu* · dicitur: lîrgo. *si nubat, non peccat;* ct I *Tim.* v ·; *Volo iuvenculas nubere, procreare filios.* Sed procreatio filiorum non potest esse sine carnali coniunctionc. Ergo netus matrimonialis non est peccatum: alias Apostolus non voluisset illud, • Venu ri, jb. • Ver·. 14.

2. Praeterea, nullum peccatum est m praecepto. Sed actus matrimonialis est in praecepto: I *Cor.* vn ·, *Exori vir debitum reddat.* Ergo non est peccatum. • Vcrv >

Respondeo dicendum quod, supposito quod natura corporalis sit a Deo bona instituta, impossibile at dicere quod ea quae pertinent ad conscnationem naturae corporalis, et ad quae natura inclinat, sint universaliter mala. Et ideo, cum inclinatio sit naturae ad prolis procreationem, per quam natura speciei conservatur, impossibile est dicere quod actus quo procreatur proles sit universaliter illicitus, ut in eo medium virtutis inveniri non possit: nisi ponatur, secundum quorundam · insaniam, quod res corruptibiles creatae sunt a malo deo. Ex quo forte ista opinio derivatur quae m littera · tangitur. Et ideo est pessima huerais. • Mi^a. · c ·. tpiplu·' A4- Mrmu··· Ur •I. u«i, D.t. JJ; • Au4. *St » rtt* C4p u; I *Rtutci.,* ap *r. b. ».

Ad primum eruo dicendum quod Apostolus in verbis illis non prohibuit matrimonii actum, sicut ncc rerum possessionem cum dixit ·, *Qui utuntur hoc mundo, sint quasi non utentes:* sed in utroque fruitionem prohibuit. Quod patet ex ipso modo loquendi. Non ennn dixit, *sint non* • Ih»I. ··»». cap. *PurKiL* • Vm. j».

utentes, ve! *non habentes :* sed, *quasi non utentes* vel *non habentes.*

Ad secundum DiuKsni m quod Deo coniungimur ct secundum habitum gratiae, ct secundum actum contemplationis ct amoris. Quod ergo prunam coniunctionem separat, semper est peccatum. Non autem quod separat secundam; quia aliqua occupatio licita circa res inferiores animum distrahit, ut actu Deo coniungi non sit idoneus. Et hoc praecipue accidit in carnali coniunctionc, in qua detinetur mens propter delectationem intensam. Et propter hoc illis quibus competit divina contemplari aut sacra tractare, indicitur pro tempore isto abstinentia ab uxoribus. Et secundum hoc etiam dicitur quod Spintus Sanctus, quantum ad actum revelationis secretorum, nnn tangebat mentes prophetarum in usu matrimonii.

Ad tertium dicendum quod turpitudo illa concupiscentiae quae actum matrimonialem semper comitatur, non est turpitudo culpae, sed poenae, cx peccato primo proveniens ·; ut scilicet inferiores vires et membra corporis rationi non obediant. Et propter hoc ratio non sequitur.

'Cn-ap. m, icra 7.

An quartum dicendum quod illud proprie *excusari* dicitur quod aliquam similitudinem mali Libet et tamen non est malum, vel non tantum quantum apparet. Quorum quaedam excusantur α loto, quaedam a tanto. Et quia actus matrimonialis propter corruptionem concupiscentiae habet similitudinem actus inordinati, ideo pro bono matrimonii excusatur a toto, ut non sil peccatum.

Ad quintum dicendum quod, quamvis sint idem specie naturae, tamen differunt in specie moris, quam una circumstantia variat, scilicet accedere ad suam vel non suam. Sicut etiam occidere hominem per violentiam, vel per iustitiam, facit diversam speciem moris, quamvis sit una species naturae: ct tamen unum est licitum, aliud illicitum.

Ad sextum dicendum quod superfluum passionis quod virtutem corrumpit, non solum impedit rationis actum , u sed tollit rationis ordinem. Quod non facit delectationis intensio in actu matrimoniali: quia, etsi tunc non ordinetur homo, tamen a ratione est praeordinatus.

trimonialem virtus inducat vel iustitiae, ut debitum reddat; vel religionis, ut proles ad cultum Dei procreetur; est meritorius. Si autem moveat libido sistens infra bona matrimonii, ut scilicet nullo modo ad aliam accedere vellet, est t peccatum veniale. Si autem extra bona matrimonii efferatur, ut scilicet cum quacumque muliere id facere proponeret, est peccatum mortale. Natura autem movere non potest quin vel ordinetur ratione, et sic erit motus virtutis; vel non ordinetur, et sic erit motus libidinis.

Au primum ergo dicendum quod radix merendi quantum 10 ad praemium substantiale est ipsa caritas. Sed quantum ad aliquod accidentale praemium ratio meriti cxislit in difficultate actus. Et sic actus matrimonii non est meritorius, sed primo modo.

if Ad secundum dicendum quod horno potest mereri et in minoribus bonis cl in maioribus. Unde, quando aliquis minora bona dimittit ut maiora faciat, laudandus est, a minus meritorio actu discedens.

Ad tertium dicendum quod *indulgentia* quandoque est « dc minoribus molis. El sic indulgctur actus matrimonii prout ad ipnum movet libido infra terminos matrimonii consistens; sic enim est veniale peccatum. Sed prout ad ipsum movet virtus, ut est meritorius, non habet indulgentiam, nisi secundum quod est indulgentia de minoribus t bonis, quae idem est quod *concessio.* Nec est inconveniens quod ille qui tali concessione utitur, mereatur: quia bonus usus beneficiorum Dei meritorius est.

Ad quartim dicendim quod difficultas laboris requiritur ad meritum praemii accidentalis: sed ad meritum praemii 0 essentialis requiritur difficultas consistens in ordinatione medii. El hoc est etiam in actu matrimoniali.

Ad quintim dicendum quod primus motus, secundum quod dicitur peccatum veniale, est motus appetitus in aliquod inordinatum delectabile. Quod non est in actu matrimoniali. El ideo ratio non sequitur.

QUAESTIO QUADRAGESIMASECUNDA

DI. MATRIMONIO INQI'ANTL'M EST SACRAMENTUM

Dindb considerandum est dc matrimonio inquantum to eet sacramentum ?* Istrvd.

Circa quod quaeruntur quatuor.

Primo: utrum sit sacramentum.

Secundo: utrum debuerit institui ante peccatum.

Tertio: utrum conferat gratiam.

Quarto: utrum carnalis commixtio sit de integritate matrimonii.

ART. I. utrum matrimonium sit sacramentum

intra qu xmk. art. i. U 7: IV *SrnL.* J »t. 1, qu. 1, art. 3. >4 5; IV *Cunl. Gent.,* cap. Lxxvm

Ad primim sic proceditur. Videtur quod matrimonium non sii sacramentum. Omne enim sacramentum novae legis habet aliquam formam, quae est de essentia sacramenti. Sed benedictio quae fit per sacerdotes in nuptiis, ,5 non est de essentia matrimonii. Ergo non est sacramentum.

2. Praeterea, sacramentum, secundum Hugoncm ·, est *materiale elementum.* Sed matrimonium non habet pro materia aliquod materiale elementum. Ergo non ot sacramentum. • Ot SncroBfi. hb.Lpas.car 1

3. Praeterea, sacramenta habent efficaciam ex passione Christi ·. Sed per matrimonium non conformatur homo passioni Christi, quae fuit poenalis: cum habeat delectationem adiunciam. Ergo non est sacramentum. • Pan. Iit, Ç un», art y

4. Praeterea. omne sacramentum novae legis *efficit quod figurat* ?* Sed matrimonium non efficit coniunctionem Christi ct Ecclesiae, quam significat ?* Ergo matrimonium non est sacramentum. • O IV diat i. |s t .O.-rjenCaw • tj ^-Ar·. cap V. KП. ja.

5. Praei RRKA, in aliis sacramentis est aliquid quod est *res et sacramentum* ·. Sed hoc non potest inveniri in matrimonio; cum non imprimat characterem; alias non iterarctur. Ergo non est sacramentum. •CXI·» HU Lsm.art K·ŋ ci hxa »bi cit

Srd contra est quod dicitur *l·plies.* \ ·; *Sacramentum hoc magnum est.* Ergo, etc.

3. Praeterea, sacramentum est *sacrae* ivi *signum* ·. a?rart.ui.q«·. Sed matrimonium est huiusmodi. Ergo, etc. Li. ut. I, Sr4

ART. IV. utrum actus matrimonialis sn meritorius

Qi- D/ipp., *dt Stalo,* qu. 1», art 1, >4 »7, I *nd Cor.,* cap. vu. I ct. 1.

An quartum sic proceditur. \ idetur quod actus matrimonialis non sit meritorius. Chrysostomus enim dicit. *super Matth. 9: Matrimonium, etsi utentibus se poenam non inferat, mercedem tamen non praestat.* Sed meritum 41 respectu mercedis dicitur. Ergo actus matrimonialis non est meritorius. • Or. Imprtf m Sfjtlh . homil. I. venu fio. - Jolcr Opp- Chryu

2. Praeterea, illud quod est meritorium dimittere non est laudabile. Sed laudabilis est virginitas, per quam matrimonium dimittitur. Ergo matrimonialis actus non est d» meritorius.

3. Praeterea, qui utitur indulgentia sibi facta ·, beneficio recepto utitur. Sed cx hoc quod alicui praestatur beneficium. non meretur. Ergo actus matrimonialis non est meritorius. • O. I *ad Cor.,* cap. »11, ver», *b*

4. Praeterea, meritum in difficultate consistit : sicut cl virtus ·. Sed actus matrimonialis non habet difficultatem, sed delectationem. Ergo non est meritorius. •(XAnkt.ElAic. llb II, cap. m, n. to. - S. Th. Icct ni.

5. Praeterea, illud quod non potest fleri sine peccato veniali, non est meritorium : quia non potest homo simul mereri ct demereri. Sed in actu matrimoniali semper est peccatum veniale : quia cliam primus motus in huiusmodi delectatione est peccatum veniale ·. Ergo actus praedictus non potest esse meritorius. • II *Sen!.,* dut. bjuv, cap *Nunc tafrreil,* ct cap. *Itsjut.*

Srd contra, omnis actus in quo impletur praeceptum, m est meritorius si ex caritate fiat. Sed actu-» matrimonialis est huiusmodi : quia dicitur I *Cor.* vu *: *Uxori vir debitum reddat.* Ergo, etc. * Ver». 3.

2. Praeterea, omnis actus virtutis est meritorius. Sed actus praedictus est actus iustitiae : quia dicitur *redditio debiti.* Ergo meritorius est.

Respondeo dicendum quod, cum nullus actus cx deliberata voluntate procedens sit indifferens, ut in II libro * dictum est; actus matrimonialis semper est peccatum vel meritorius, in eo qui gratiam habet. Si enim ad actum ma- 7ç • 11 *Seni ,* diM. xu, art. j. - Cf. D^n^.qu-xwi.

cep. MVU »cra. ù »44. • -U ėkfVr .cap *. u(\ u

Rsspondko dicendum quod sacramentum importat aliquod remedium sanctitatis homini contra peccatum exhibitum per sensibilia signa ·. Unde, cum hoc inveniatur in matrimonio, inter sacramenta computatur.

An primum brqo dicendum quod verba quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma huius sacramenti: non autem benedictio sacerdotis, quae est quoddam sacramentale.

An secundum diukndum quod sacramentum matrimonii perficitur per actum eius qui sacramento illo utitur, sicut poenitentia ⁂ Et ideo, sicut poenitentia non habet aliam materiam nisi ipsos actus sensui sublectos, qui sunt loco materialis clementi, ita est de matrimonio.

An tertium dicendum quod, quamvis matrimonium non conformet passioni Christi quantum ad poenam, conformat tamen ei quantum ad caritatem. per quam pro Ecclesia 'n eP°nsam coniungenda passus est ·.

An quartum Dicendum quod unio Christi nd Ecclesiam non est res contenta in hoc sacramento, sed res significata non contenta: ct talem rem nullum sacramentum efficit, Scd habet aliam rem contentum ct significatam, quam efficit, ut dicetur ·. – Magister autem ponit rem non contentam ·, quia erat huius opinionis quod non haberet rem aliquam contentam ·.

Ad âüixTUM oickhdum quod etiam in hoc sacramento sunt illa tria. Quia *sacramenta tantum* sunt actus exterius apparentes; sed *res et sacramentum* est obligatio quae innascitur viri nd mulierem cx talibus actibus; sed *res ultima contenta* est effectus huius sacramenti·; *non contenta* autem est res quam Magister determinat ·.

ART. 11. utrum matrimonium dedierit institui ante peccatum

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod matrimonium non debuit institui ante peccatum. Quia illud quod est dc iure naturali, non indiget institutione. matrimonium est huiusmodi, ut ex dictis · patet. Ergo non debuit institui.

2. Praeterea, sacramenta sunt quaedam medicinae contra morbum peccati. Sed medicina non praeparatur nisi morbo. Ergo ante peccatum non debuit institui.

3. Prakferba, ad idem sufficit una institutio. Sed matrimonium fuit institutum etiam post peccatum, ut in littera · dicitur. Ergo ante peccatum non fuit institutum.

4. Praeterea, institutio sacramenti debet esse a Deo. Sed ante peccatum verba quae ad matrimonium pertinent determinate, non sunt dicta a Deo, sed ab Adam *: illa autem verba quae Deus dixit ·. *Crescite et multiplicamini,* dicta sunt etiam brutis ·, m quibus non est matrimonium. Ergo matrimonium non fuit institutum ante peccatum.

5. Praeterea, matrimonium est sacramentum novae legis ·. Sed sacramenta novae legis a Christo initium sumpserunt. Ergo non debuit ante peccatum institui.

Sed contra est quod dicitur Matth. xix ·: *Non legistis quod ab initio qui fecit homines, masculum et feminam fecit eos?*

2. Praeterea, matrimonium est institutum nd procreationem prolis. Sed ante peccatum erat necessaria homini procreatio prolis. Ergo ante peccatum debuit matrimonium institui.

Respondeo dicendi m quod natura inclinat ad matrimonium intendens aliquod bonum, quod quidem variatur secundum diversos hominum status. Et ideo oportet quod illud bonum diversimode in diversis statibus hominum instituatur. Et ideo matrimonium, secundum quod ordinatur ad procreationem prolis, quae erat necessaria etiam pecento non existente, institutum fuit ante peccatum. Secundum autem quod remedium praebet contra vulnus peceati, institutum fuit post peccatum tempore legis naturae, Secundum autem determinationem personarum, institutionem habuit in lege Moysi ⁂ Sed secundum quod repraesentat mysterium coniunCtionis Christi ct Ecclesiae ·, institutionem habuit in nova lege: ct secundum hoc est sacramentum novae legis. Quantum autem ad alias utilitates quae cx matrimonio consequuntur, sicut est amicitia et mutuum obsequium sibi a coniugibus impensum, habet institutionem in lege civili.

Sed quia dc ratione sacramenti est quod sit signum ct remedium, ideo quantum ad medias institutiones competit ei ratio sacramenti ; sed quantum ad primam institutionem, competit ei quod sit in officium naturae; quantum vero ad ultimam, quod sit in officium civilitatis.

An piiimcm BHOO dicendum quod illa quae in communi sunt dc iure naturali, indigent institutione quantum ad eorum determinationem, quae diversimode competit secundum diversos status: sicut dc iure naturali est quod maleficia puniantur, sed quod talis poena tali culpae apponatur, per determinationem iuris positivi fit.

Ad sbcundum dicendum quod matrimonium non est lantum in remedium contra peccatum, sed principaliter est in officium naturae. Et sic institutum fuit ante peccatum, non autem prout est in remedium.

Ad tertium dicendum quod, secundum diversa quae oportet in matrimonio determinari, non est inconveniens quod habuerit diveras institutiones. Et sic illa diversa institutlo non est eiusdem secundum idem.

Ad ouartum dicendum quod matrimonium ante peccatum institutum fuit a Deo in hoc quod homini mulierem in odiutorium dc costa formavit ·, et dixit cis, *Crescite et multiplicamini* . Quod quamvis aliis animalibus dixerit, non tamen per ea eodem modo implendum sicut per homines. Adam vero verba illa protulit a Deo inspiratus ut mtclligcrct matrimonii institutionem a Deo factam.

An quintum DioDcnüM quod, quantum ad hoc quod matrimonium est sacramentum novae legis, non fuit ante Christum institutum, ut cx dictis · patet.

ART. HI. ttrim matrimonium conterat oratiam

Sed ad tertium sic proceditur. Videtur quod matrimonium non conferat gratiam. Quia secundum Hugoncm ·, *sacramenta ex sanctificatione invisibilem gratiam conferunt.* Sed matrimonium non habet aliquam sanctificationem quae sit de essentia cius. Ergo non confertur gratia in ipso.

2. Praktbrev , omne sacramentum conferens gratiam confert ipsam cx materia et forma sua. Sed actus, qui sunt materia in hoc sacramento, non sunt causa gratiae: quia hoc esset Pelagiana haeretis, scilicet quod actus nostri sint causa gratiic ⁂ Verba etiam exprimentia censcnsuni non sunt causa gratiae: nam ex cis non fit aliqua sanctificatio. Ergo in matrimonio nullo modo gratia datur.

3. Praeterea, gratia ordinata contra vulnus peccati est necessaria omnibus habentibus vulnus illud. Sed in omnibus invenitur concupiscentiae vulnlb. Si ergo in matrimonio detur gratia contra vulnus ȼoncupiscentiae debent omnes homines matrimonium contrahere. Et sic esset valde stultum a matrimonio abstinere.

4. Praktsrjia, infirmitas non accipit medicamentum ab eo a quo accipit intensionem. Sed per matrimonium concupiscentia accipit intensionem: quia, ricut dicit Philosophus, in Hl *Ethic.* ⁂ *insatiabilis est concupiscentiae appetitus, et per operationem congruam augetur.* Ergo videtur quod in matrimonio non conferatur remedium gratiae contru concupiscentiam.

Srd contra ,definitio ct definitum debent converti ·. Sed in definitione sacramenti ponitur cauMlitas gratiae ·. Ergo, cum matrimonium sit sacramentum, erit gratiae causa.

2. Praeterea, Augustinus dicit · quod matrimonium est *aegrotis in remedium* Sed non est in remedium nisi inquantum aliquam efficaciam habet. Ergo habet aliquid ctficaciac nd reprimendum concupiscentiam. Sed concupiscentia non reprimitur nisi per gratiam. Ergo m ipso cunfertur gratia.

Respondeo dicrndum quod circa hoc fuit triplex opinio. Quidam · enim dixerunt quod matrimonium nullo modo est causa gratiae, iwd est lautum signum. Sed hoc non potest stare. Qùia secundum hoc in nullo abundaret a sacramentis veteris legis: unde non esset aliqua ratio quare sacramentis novae legis annumeraretur. Quod enim remc-

dium praebeat satisfaciendo concupiscentiae, ne m praeceps ruat dum nimis arctatur, habuit etiam in veteri lege cx ipsa natura actus.

• B. Ait iv •rt. t». u. Et jjco fl|n · dixerunt quod confertur ibi gratia in ordine ad recessum a malo, quia excusatur actus a peccato, j qui sine matrimonio peccatum esset. – Sed hoc esset nimis parum : quia hoc etiam m veteri lege habuit.

Et ideo dicunt quod facit recedere a malo inquantum constringit concupiscentiam ne extra bona matrimonii feratur: non autem per gratiam illam fit aliquod auxilium •0 ad bene operandum. – Sed hoc non potest stare. Quia eadem gratia est quae impedit peccatum, et quae ad bonum inclinat: sicut idem calor qui aufert frigus, et qui calefacit.

• S. Bonavenf. IV *Seal* , dist. **Iivi**, art. 3, qu. 31 b. Innoc. v , IbiJ , qu. m, «n. 3.

Unde alii · dicunt quod matrimonium, inquantum in fide m Christi contrahitur, habet ut conferat gratiam ndiuvnntcm ad illa operanda quae in matrimonio requiruntur. Et hoc probabilius est. Quia ubicumque datur divinitus aliqua facultas, dantur etiam auxilia quibus homo convenienter uti possit facultate illa: sicut patet quod omnibus poten-ergo tiis animae respondent aliqua membra corporis, quibus in actum exire possint. Unde, cum in matrimonio detur homini cx divina institutione facultas utendi uxore sua ad procreationem prolis, datur etiam gratia sine qua id convenienter facere non posset: sicut etiam dc potestate ordinis supra * dictum est. Et sic ista gratia data est ultima res contenta in hoc sacramento.

•Qu. xxav.art· 1.

An primum ergo dicendem quod, sicut habet aqua baptismi quod *corpus tangat et cor abluat* · cx tactu carnis Christi·; ita matrimonium hoc habet cx hoc quod Chri- Piam: ut ex dictis patet. stus sua passione illud repraesentavit; et non principaliter ex aliqua sanctificatione sacerdotis.

• Aug. *In loan Emgel.* tract, I·XXX. • IV *Sent.,* dial, in, cap. *St* f‹t o

Ad secundum dicendum quod, sicut aqua baptismi cum forma verborum non operatur immediate ad gratiam, sed ad characterem ♦, ita actus exteriores et verba exprimentia consensum directe faciunt nexum quendam, qui est sacramentum matrimonii; et huiusmodi nexus ex virtute divinae institutionis dispositive operatur ad gratiam.

• CL IV *Sent* . 1, qu. 1, an. 4, qu· ».

Ad tertium dicendum quod ratio illa procederet nisi contra concupiscentiae morbum posset aliquod efficacius 40 remedium adhiberi. Adhibetur autem maius remedium per opera spiritualia et carnis mortificationem ab illis qui matrimonio non utuntur.

Ad quartum dicendum quod contra concupiscentiam potest praestari remedium dupliciter. Uno modo, cx parte m ipsius concupiscentiae, ut reprimatur in sua radice. Et sic remedium praestat matrimonium per gratiam qu.ie m eo datur.

Alio modo, ex parte actus cius. Et hoc dupliciter. Uno modo, ut actus ad quem concupiscentia inclinat exterius, io turpitudine careat. Et hoc fit per bona matrimonii, quae honestant carnalem concupiscentiam. – Alio modo, ut actus turpitudinem habens impediatur. Quod fit cx ipsa natura actus : quia, dum concupiscentiae satisfit in actu coniugali, ad alias corruptelas non ita incitat. Propter quod dicit « Apostolus’: *Melius est nubere quam uri.* Quamvis enim opera concupiscentiae congrua secundum se nata sint concupiscentiam augere, tamen secundum quod ratione ordinantur. ipsam reprimunt : quin *ex similibus actibus similes relinquuntur dispositiones et habitus* ·.

t»il, tÎi?

• Ariitot *Ethic.* lib. II. cap », o. ;.-S.Th Icet. 1.

ART. IV. UTRUM CARNALIS COMMIXTIO SIT DE INTEGRITATE MATRIMONII

Part. HI. qu xnx, art. 3; IV *Sent.,* 4i«l xix. qu. 11, «re 3.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod carnalis com- 6 mixtio sit dc integritate matrimonii. In ipsa enim institutione matrimonii dictum est: *Erunt duo in carne una* ·. Sed hoc non fit nisi per carnalem commixtionem. Ergo est de integritate matrimonii.

• Gea. cap. «1, vera. 34. · Ci. Mjrtih. cap. xu, ‰$; 1 jJCor , cap vi, vera. »6.

2. Praeterea , illud quod pertinet ad sacramenti signi- 7 ficationem, est dc necessitate sacramenti. ut praedictum est ·. Sed carnalis commixtio pertinet ad significationem sacramenti, ut in littera · dicitur. Ergo est dc integritate sacramenti.

* Art. s 1 qu. xxxix. art. 1. •Diit. ‰x cap. Cam rr/ro.

3. Prakterba, huiusmodi sacramentum ordinatur ad con- 71 servationem speciei. Sed conservatio speciei non potest fieri sine carnali commixtione. Ergo est dc integritate sacramenti.

4. Praeterea, matrimonium est sacramentum secundum quod remedium contra concupiscentiam praestat, dc quo dicit Apostolus, I *Cor.* vn ·, quod *melius est nubere quam uri.* Sed hoc remedium non praestat his qui carnalitcr non commiscentur. Ergo idem quod prius.

• Di»t. I rt liAK t

Ski» contra, in paradiso fuit matrimonium ·. Sed ibi non fuit carnalis copula ·. Ergo commixtio carnalis non est de integritate matrimonii.

• <jen ap 11, 1er». 2) ; et/, in. »cn i •6 HI- • a em. e? I», ver». 1.

2. Praeterea, sacramentum cx suo nomine sanctificationem importat. Sed sine carnali commixtione est matrimonium sanctius, ut in littera * dicitur. Ergo carnalis commixtio non est dc necessitate sacramenti.

• 1iw, us. cU.

• a. nti u». art. •b»r. di « >

Rkspondbo dickndum quod duplex est integritas: una quae attenditur secundum perfectionem primam, quae consistit in ipso esse rei ; alia quae attenditur secundum perfectionem secundam, quae consistit in operatione. Quia ergo carnalis commixtio est quaedam operatio sive usus matrimonii, per quod facultas ad hoc datur; ideo erit carnalis commixtio de secunda perfectione matrimonii, et non de prima.

• α t. IV Srrt. »«<u. «r

«B.Abc 1. Rjt =>. u. IV, t ZsfeX

Ad primim kroo dicendum quod Adam exposuit integritatem matrimonii quantum ad utramque perfectionem: quia res cx suo actu innotescit.

Ad sbcundum uiolmeum quod significatio rei contentae est de necessitate sacramenti. Et ad hanc significationem non pertinet carnalis commixtio, sed ad rem non conten-

• AH.i.aJ 4.Ç

Ad tertium DidNDUM quod res non pervenit ad finem suum nisi per actum proprium Unde ex hoc quod finis matrimonii non habetur sine carnali commixtione, ostenditur quod sit de integritate secunda ", et non de prima.

• C! cor?

■\i> quartum dicendum quod ante commixtionem carnalem est matrimonium in remedium cx gratia, quae in eo datur, quamvis non ex actu. Quod pertinet ad integritatem secundam ♦

• CL ru7 <4 >

QUAESTIO QUADRAGESIMATERTIA

DE SPONSALIBUS

•OtΛ it Mitrr • Gcm». •Gkm £x UUt rati. d uL et

onsequkntkr considerandum est dc matrimonio absolute considerato * Ubi primo agendum est dc sponsalibus: secundo, de matrimonii ratione ·; tertio, dc eius causa efficiente, scilicet de consensu ·; quarto, de eius bonis *; quinio, de impedimentis ipsius ;** sexto, de secundis nuptiis · ; septimo, de quibusdam matrimonio annexis Circa primum quaeruntur tria.

• CL qe.xu.h-troX • Qa xuv. • Q». n». • Qe. ii.it· ·· Q». U • Q». Lxm. ·· Qa ua».

Primo : quid sint sponsalia.

Secundo: qui possunt contrahere sponsalia.

Tertio: utrum sponsalia dirimi possint.

ART. 1. UTRUM SPONSALIA CONVENIENTUR DICANTUR « FUTURARUM NUPTIARUM PROMISSIO ·

η primum sic PROCEDITUR. Videtur quod sponsalia non convenienter dicantur *futurarum nuptiarum promissio,* ut habetur ex verbis Nicolai Papae ·. Quia, sicut dicit Isidorus ·, est aliquis *sponsus, non quia promittit, sed quia* 60 *spondet et sponsores dat.* Sed a sponsalibus dicitur aliquis sponsus. Ergo male dicitur *promissio.*

•PnaU.-X4fw uu <2. aa. Xutraln, eia». \x\- q·· !..' 11 rap. vix.

2. Praeterea, quicumque promittit aliquid, debet compelli nd solvendum. Sed illi qui sponsalia contraxerunt, non compelluntur per Ecclesiam ad matrimonium contrahendum ·. Ergo sponsalia non sunt *promissio.*

• Cap. K/;ru· U iLj.trwat

3. Praeterea, in sponsalibus non est quandoque sola promissio, sed adiicitur iuramentum, ct aliquae arrhae. Ergo sidetur quod non debuerint solum per promissionem definiri.

4. Praktbrka. matrimonia debent esse libera · ct absoluta. Sed sponsalia quandoque fiunt sub aliqua conditione, etiam accipiendae pecuniae. Ergo non con\enienter dicuntur promissio *nuptiarum.*

• Carj' TU ·» GflWM, U .'ÿevtMG <t U»' trm.

5. Praktkrxa, promissio, quae est dc rebus futuris, vituperatur lac. iv ·. Sed circa sacramenta non debet aliquid

• Ver». «J »qq

esse vituperabile. Non ergo debet fieri *futurarum nuptiarum* promissio.

6. Praeterea, nullus dicitur sponsus nisi a sponsalibus. Sed aliquis dicitur sponsus cx praesentibus nuptiis, ut in littera · dicitur. Ergo sponsalia non semper sunt *futurarum nuptiarum* promissio.

Rksposdko dicendum quod consensus in coniugalcm copulam per verba dc futuro non facit matrimonium, lC^ matrimonii promissionem ·. Et hacc promissio dicitur *sponsalia* ʌ *spondendo,* ut dicit hidarus · : *nam, ante usum tabularum matrimonii, cautiones dabant, quibus spondebant se invicem consentire in iurc matrimonii, et fdeiussores dabant.*

Fit autem ista promissio dupliciter ·; scilicet absolute; ct sub conditione. Absolute quatuor modis. Pnmo, nuda m promissione: ut cum dicitur, *Accipiam te in meam,* ct c converso. Secundo, datis arrhis sponsolitiis: ut pecunia, vel aliquid huiusmodi. Tertio, anuli subarrhationc. Quarto, interveniente luramcnto.

Si autem fiat dicta promissio sub conditione, distinguendum est ·. Quia aut est conditio honesta, ut cum dicitur, *Accipiam te si parentibus placeat:* ct tunc, stante conditione stat promissio, et non stante non stat. Aut est inhonesta. Et hoc dupliciter. Quia aut est contraria bonis matrimonii, ut si dicam, *Accipiam te si venena sterilitatis procures:* et tunc non contrahuntur sponsalia. Aut non est contraria bonis matrimonii, ut si dicam. *Accipiam te si furtis meis consentias:* crt tunc stat promiliio. scd tollenda est conditio.

Ad primum khgo dicendum quod ipsa sponsalia et sponsorum datio est promissionis confirmatio. Et ideo ab hoc denominatur, quasi a perfectiori ·.

Ad secundum dicendum quod cx tali promissione obligatur unus alteri ad matrimonium contrahendum: ct peccat mortaliter non solvens promissum, nisi legitimum impedimentum interveniat Et secundum hoc Ecclesia cogit, iniungendo poenitentiam pro peccato. Tamen in toro contentioso non compellitur: quia *matrimonia coacta consueverunt malos exitus habere.** – Nisi forte luramentum intervenerit. Quia tunc cogendus est, ut quidam * dicunt. Quamvis aliis · non videatur, propter causam praedictam: praecipue si de uxoricidio timeretur.

Ad tertium dicendum quod illa addita non sunt nisi ad confirmandam promissionem. Unde non sunt aliud quam promissio.

Ad quartum dicendum quod conditio illa quae apponitur, non tollit matrimonii libertatem. Quia, si est inhonesta, debet abiici. Si autem honesta, aut dc bonis simpliciter, ut si dicatur, *Accipiam te si placet parentibus:* ct hacc conditio non tollit libertatem sponsalium, sed auget ei honestatem. Aut est de utilibus, ut si dicat. *Contraham tecum si dabis mihi centum:* et tunc hoc non ponitur quasi ad vendendum consensum matrimonii, sed intelligitur ut promissio dotis; unde matrimonium libertatem non perdit.

Quandoque autem apponitur conditio pecuniae per modum poenae. Et tunc, quia matrimonia debent esse libera, talis conditio non stat; nec potest exigi poena illa ab eo qui non vult matrimonium complere.

Ad quintum dicendum quod Iacobus non intendit prohibere quod omnino aliquis nullam promissionem faciat de futuris: sed quod non promittat quasi fiduciam habens dc vita sua. Unde docet quod debet apponi conditio, *Si Deus voluerit.** Quae etiam si verbis non exprimatur, corde tamen debet intelligi.

Ad sextum dicendum quod in matrimonio potest considerari ipsa coniunctio matrimonialis, ct actus cius. Et a sponsione primi in futurum dicitur sponsus a sponsalibus contractis per verba de futuro. Et a sponsione secundi dicitur aliquis sponsus etiam quando contractum est matrimonium per verba dc praesenti: quia ex hoc ipso matrimonii spondet actum. – Tamen a prima sponsione dicuntur sponsalia proprie, quae sunt quaedam sacramcntalia matrimonii, sicut exorcismus baptismi.

ART. II. utrum textus uutbnxti srr competenter AS81ONATVM MOOAIHHS CONTRAHENDIS

An secundum sic froceditun. Videtur quod tempus septennii non sit competenter assignatum sponsalibus contrahendis ·. Contractus enim qui per alios fieri potest, non requirit discretionem in illis ad quos pertinet. Sed sponsalia fieri possunt per parentes, utroque illorum ignorante quorum sunt sponsalia. Ergo ita possunt fieri ante septennium sicut post.

2. Phaktf.uka, iicut ad contractum sponsalium requiritur aliquis rationis usus, ita ad consentiendum in peccatum mortale. Sed, sicut Gregorius narrat, in IV *Dialog.* *, quidam puer propter blasphcmine peccatum cxtinctus est. Ergo ante septennium possunt sponsalia contrahi,

3. Pηαγγκχεα, sponsalia ad matrimonium ordinantur. Sed in matrimonio non assignatur unum tempus puellae ct puero ·. Ergo nec in sponsalibus septennium utrique assignari debet.

4. Praeterea. ex tunc aliqui possunt sponsalia contrahere cx quo cis possunt futurae nuptiae placere ·. Sed signa talis placentiae frequenter apparent m pueris ante septennium. Ergo ante illud tempus possunt contrahi sponsalia.

5. Praeterea, si aliqui ante septimum annum contrahunt sponsalia, et postea, post septennium ante tempus pubertatis, contrahunt per verba dc praesenti, reputantur inter cos esse sponsalia «. Sed hoc non est cx secundo contractu: quia tunc non intendunt sponsalia, sed matrimonium contrahere. Ergo cx primo. Et sic ante septennium possunt sponsalia contrahi.

fi. Phafteura, m his quae communiter fiunt a pluribus, quod deest uni suppletur ab altero: sicut patet in trahentibus navem. Sed contractus spondilium est quaedam actio communis inter contrahentes. Ergo, fi unus sit pubes, potest contrahere cum puella quae non habet septem annos sponsalia*, quia quod μη: deficit dc tempore, alteri >uperabundat.

7. Practkhsa, si aliqui iuxta aetatem pubertatis, quam* vis ante eam, contrahunt per verba dc praesenti, reputatur inter cos matrimonium esse ·. Ergo, pari ratione, si ante septennium, dummodo sint propinqui, contrahunt per verba dc futuro, reputabuntur inter eos esse sponsalia.

Respondeo dicendum quod septennium est tempus determinatum n iurc · sponsalibus contrahendis satis rationabiliter. Quia, cum sponsalia sint quaedam promissio futurorum, ut dictum est ·, oportet quod illorum sint qui aliquo modo promittere possunt. Quod non est nisi illorum qui habent aliquam prudentiam de futuris: quae usum rationis requirit. Respectu cuius tnplcx gradus notatur, secundum Philosophum, in I *Ethic,* · primus est cum quis neque intclligit per sc, neque ab alio capere potest; secundus «tatus est quo homo ab aliis capere potest, sed ipse per se non sufficit ad intelligendum; tertius est cum homo ct ab alio iam capere potest, ct per scipsum considerare. Et quia ratio paulatim m homine convalescit, secundum quod quictantur motus et fiuxibilitatcs humorum, ideo primum statum rationis obtinet homo ante primum septennium: ct propter hoc illo tempore nulli contractui aptus est. ct ita nec sponsalibus. Sed ad secundum statum incipit pervenire in fine primi septennii: unde etiam tunc temporis pueri ad scholas ponuntur. Sed ad tertium statum incipit homo pervenire in fine secundi septennii. quantum ad en quae nd personam ipsius pertinent, in qua ratio naturalis citius convalescit: sed quantum ad ea quae extra ipsum sunt, in fine tertii septennii. Et ideo ante primuin septennium nulli contractui homo aptus est. Sed m fine primi septennii incipit esse aptus ad aliqua promittendum in futurum, praecipue de his ad quae ratio naturalis inclinat magis: non autem ad obligandum se pcqictuo vinculo, quin adhuc non firmam voluntatem habet Et ideo tali tempore possunt contrahere sponsalia. Sed in fine secundi septennii, iam potest obligare se dc his quae ad personam ipsius pertinent, vel ad religionem vel ad coniugium. Sed post tertium septennium etiam

Potest de aliis se obligare. El secundum leges · constituitur ci potestas de rebus suis disponendi post viginti quinque annos.

Ad primum broo dicrndum quod, si ante annos pubertatis fiat contractus sponsalium per alium, ambo vcl .alter redamare possunt. Unde nihil tunc actum est : adeo quod ncc aliqua affinitas contrahatur cx hoc :* Et ideo sponsalia quae inter aliquos per personas alias contrahuntur, robur habent inquantum illi inter quos contrahuntur, ad aetatem debitam venientes, non reclamant, cx quo lutclliguntur consentire de his quae per alios facta sunt-

A» secundum dicendum quod quidam * dicunt quod ille puer de quo Gregorius narrat, non fuit damnatus, nec mortaliter peccavit, sed visio illa ostensa fuit ad patrem contristandum, qui m puero illo peccaverat non corrigens cum. – Sed hoc est expresse contra intentionem Gregoni dicentis * quod *paler pueri, animam parvuli filii negligent, non parvulum peccatorem gehennae ignibus nutrivit.*

Et ideo dicendum quod ad peccatum mortale sufficit etiam consensus in praesens. Sed in sponsalibus est consensus in futurum. Maior autem discretio rationis requiritur ad providendum in futurum quam ad consentiendum in actum unum praesentem. Et ideo ante potest homo peccare mortaliter quam possit sc obligare ad aliquid futurum.

Àd tertium maumuM quod in tempore contractus matrimonii non solum requiritur dispositio ex parte unus rationis, sed etiam ex parte corporis, ut sit tempus generationi aptum :* Et quia puella in duodecimo anno ad hoc venit ut possit esse actui generationis apta, puer autem in finem secundi septennii, ut Philosophus ait. in IX *Anuma^lum* *· s'mu* autem usum discretionis accipiunt, qui tantum in sponsalibus requiritur: ideo in sponsalibus Jcterminatur unum tempus utrique, non autem in matrimunio.

Ad quartum dicendum quod illa placentia quae est in pueris ante septennium, non procedit cx perfecto usu rationis, cum nondum sint plene susccptibilcs disciplinae; sed magis contingit cx motu naturae quam cx aliqua rationc. El ideo non sufficit talis placenda ad sponsalia contrahendum.

Ad quintum dicendum quod, quamvis per secundum contractum in casu illo non faciunt matrimonium, tamen ostendunt sc ratam habere priorem promissionem. Et ideo prior contractus accipit firmitatem.

Ad sextum dicendum quod trahentes navem agunt per modum unius causae : ct ideo quod deest uni potest suppleri ex altero. Sed sponsalia contrahentes agunt ul distinctae personae, quia sponsalia non nisi inter duos esse possunt. Unde in utroque requiritur quod sit sufficiens ad contrahendum. Et ideo defectus unius sponsalia impedit, ncc ex altero potest suppleri.

Ad septimum dicendum quod in sponsalibus etiam similiter, si appropinquant contrahentes ad tempus septennii. contractus sponsalium habet robur: quia, secundum Philosophum, in II *Physic. ·, quod parum deest, quasi nihil deesse videtur.*

Haec autem propinquitas a quibusdam determinatur tempus sex mensium. Sed melius est quod determinetur secundum conditionem contrahentium : quia in quibusdam magis acceleratur usus rationis quam in aliis.

ART. III. utrum sponsalia dirimi possint

Ad tertium sic mocKDrruR :* Videtur quod sponsalia dirimi non possunt altero religionem intrante ·. Quia dc pecunia quam alteri promisi, non possum alteri licite obligationem facere. Sed ille qui sponsalia contrahit, corpus suum promittit mulieri. Ergo non potest sc offerre Deo ulterius in religionem.

2. Item, videtur quod non debeant dirimi quando alter coniugum ad longinquam regionem se transfert ·. Quia *in dubiis semper tutior pars est eligenda* ·. Sed tutius esset quod cum expectarel. Ergo tenetur cum expectore.

3. Item, videtur quod nec dirimantur per aegritudinem quam aliquis incurrit post contracta sponsalia :* Quia pro pocna nullum debet puniri. Sed. vir qui infirmitatem incurrit, punitur in eo quod ei ius suum auiertur, quod in illi habebat quae edbi fuerat desponsata. Ergo propter corporalem infimitatem non debent sponsalia dirimi.

4. Item, videtur quod nec propter affinitatem intervenientem: utpotc si sponsus consanguineam sponsae fornicario concubitu cognoscat ♦ Quia secundum hoc sponsa puniretur pro peccato sponsi. Quod non est conveniens.

5. Item, videtur quod non possint se invicem absolvere·. Quia hoc est maximae levitatis, ut primo contrahant et postmodum se absolvant. Sed talia non debent ab Ecclesia sustineri. Ergo, etc.

6. Item, videtur quod nec propter alterius fornicationem ·. Quia adhuc per sponsalia unus non accipit potcstatern in corpus alterius. Et ita videtur quod in nullo contra invicem peccent si interim fornicantur. Et sic sponsalia dirimi non debent per hoc.

7. Iykμ, videtur quod nec per contractum cum alia per verba de praesenti ·. Quia venditio secunda non derogat venditioni prunae. Ergo nec secundus contractus potest derogare primo.

8. Item, videtur quod ncc per defectum aetatis possint dirimi ♦ Quia quod non est, non potest dissolvi. Sed ante aetatem determinatam nulla fuerunt sponsalia. Ergo dinmi non possunt.

Respondeo dicrndum quod in omnibus praedictis casibus sponsalia contracta dirimuntur, sed diversimode. Quia in duobus, scilicet cum quis ad religionem confugit ·, ct cum alter coniugum cum altero per verba dc praesenti contrahit ·, ipso iurc sponsalia dirimuntur. Sed in aliis casibus dirimi debent secundum iudicium Ecclesiae ♦

Ad primim ergo dicendum quod talis promissio solvitur per mortem spiritualem: cum sit spiritualis tantum, ut dictum est ·.

Ad secundim dicendum quod dubium illud determinatur ex hoc quod alter non comparet tempore statuto ad matrimonium perficiendum. Unde, si ex parte cius non defuit quin matrimonium compleret, potest licite alteri nubere sine peccato aliquo. Si nutem per cum stetit quod matrimonium non est completum, debet agere poenitentiam de peccato fractae promissionis· aut iuramenti, si iuramentum intervenit ; et contrahere cum alia, si vult, iudicio Ecclesiae

Ad ier iii-m dicendum quod si, ante contractum mairimonium, aliquam gravem infirmitatem incurrat alter eorum inter quos sunt contracti sponsalia, quae ipsum debilitet nimis, ut epilepsia aut paralysis; aut eum deformet, ut abscissio nasi vel orbitas oculorum aut aliquid huiusmodi: aut quae sunt contra bonum prolis, utpotc lepra. quae solet prolem inficere : possunt sponsalia dirimere, ne sibi invicem displiceant, ct matrimonium sic contractum malum exitum sortiatur, Ncc pro poena punitur aliquis: sed ex poena damnum reportat. Quod non est inconveniens.

An quartvm dicendum quod, si sponsus cognovit consanguineam sponsae vel *c* converso, tunc dirimi debent sponsalia ". Et ad hoc probandum sola fama sufficit ;** propter scandalum vitandum. Causae enim quae in futurum expectant effectus suos, impediuntur a suis effectibus non solum ex eo quod est, sed cx eo quod futurum est. Unde, sicut affinitas, si esset tempore contractus sponsalium, impedivisset contractum illuni; ita, si interveniat ante matrimonium, quod est effectus quidam sponsalium, prior contractus ab effectu suo impeditur. Nec in hoc aliquid detrahitur alteri: immo ei confertur, quia absolvitur «b eo qui per fornicationem sc Deo odiosum reddidit.

Ai> quintum dicendim, quod quidam non recipiunt Istum casum. - Sed contra eos est decretalis ·, quae expresse dicit: /id *instar,* inquit, *eurum qui societatem interpositione fidei contrahunt, et postea eandem remittunt, potest in patientia tolerari,* si mutuo se absolvunt qui sponsalia contraxerunt.

Sed ad hoc dicunt quod Ecclesia magis hoc sustinet ne peius eveniat ·, quam hoc sit de iure. – Sed hoc non videtur exemplo convenire quod decretalis adducit.

Et ideo dicendum quod non semper <bl levitatis ro tractare quae prius firmata sunt: quia *incertae sunt pro ridentiae nostrae,* ut dicitur in libro *Sapientiae* ·.

An sexti m diuknuum quod, quamvis non dederint sibi mutuo potestatem corporis sponsalia contrahentes, tomen r ex hoc efficiuntur sibi invicem suspecti dc non servanda fide in futurum. Et ideo potest sibi praecavere unus contra alium, sponsalia dirimendo.

An septimum dicendum quoti ratio illa teneret ai esset unius rationis uterque contractus. Scd secundus contractus matrimonii est fortior primo. Et ideo solvit ipsum.

An octavum dicilndum quod, quamvis non fuerint vera sponsalia, tamen fuit ibi quidam modus sponsalium. Et ideo, ne videatur approbare ad annos legitimos veniens, debet petere solutionem sponsalium iudicio Eccloiac faciendam, propter bonum exemplum.

QUAESTIO QUADRAGESIMAQUARTA

HE MATRIMONII UEFINITIONE

t 9^ xua' TXwndk considerandum est dc ratione matrimonii·. Ucirca quod quaeruntur tria.

Primo: utrum matrimonium sit in genere coniunctionis

Secundo: utrum convenienter nominetur.

Tertio: utrum convenienter definiatur.

ART. L ITRUM MATRIMONIUM SIT IN GENERE CONIUNCTIONIS

Infra. qu. ıuɳı, «n ?, ad j; Part. III. QU IUI, art 3.

Ad primum sic procuditur. Videtur quod matrimonium non sil in genere coniunctionis. Quia vinculum quo p aliqua ligantur, differt a coniunctionc ipsa, sicut caui ab effectu. Scd matrimonium est vinculum quoddam quo iuncti matrimonio ligantur. Ergo non est in genere coniunctionis.

'hfl Ill, qa.u. «t ♦ 3. Praeterea, omne sacramentum est sensibile signum.* u Scd nulla relatio est accidens sensibile. Ergo matrimonium, cum sit sacramentum, non erit in genere relationis. Et ita ncc in genere coniunctionis.

3. Praeterea, coniunctio eat relatio aequiparentiae, sicut aequalitas. Sed non est una numero aequalitatis rc- »› m ,fin' bri® 1° utroque extremorum: ut Avicenna dicit.* Ergo nec una coniunctio. Et sic, si matrimonium est in genere coniunctionis, non est unum tantum matrimonium inter duos coniugcs.

Sed contra, relatio est secundum quam aliqua ad invicem reteruntur ·. Sed secundum matrimonium aliqua ad ij.Af»ut.Ci> *r-<v-v,·.», u invicem referuntur: dicitur enim mantus vir uxons, et uxor mariti uxor. Ergo matrimonium est in genere relationis. Nec est aliud quam coniunctio.

2. Praeterea, unio duorum ad aliquid unum non fit nisi secundum coniunctionem. Hoc autem fit per matri- • 'en. >«. monium: ut patet *Genes,* n *Erunt duo in carne una.* Ergo matrimonium est in genere coniunctionis.

Respondeo dicendum quod coniunctio adunationem quandam importat. Unde ubicumque est adunatio aliquo- h rum, ibi est aliqua coniunctio. Ea autem quae ordinantur ad aliquid unum, dicuntur in ordine ad Illud adunari: sicut mulli homines adunantur ad unam militiam vel negotiationem exequendam, cx qua dicuntur commilitones ad invicem, vel socii negotiationis. Et ideo, cum per matrimonium ordinentur aliqui ad unam generationem et educationem prolis; ct iterem ad unam vitam domesticam; constat quod in matrimonio est aliqua coniunctio secundum quam dicitur maritus ct uxor. Et talis coniunctio cx hoc quod ordinatur ad aliquod unum, est matrimonium. Coniunctio autem corporum vel animorum ad matrimonium consequitur.

Ad primum kroo dicendum quod matrimonium est vinculum quo ligantur formalitcr, non effective, Ideo non oportet quod sit aliud a coniunctione.

An secundum dicendum quod, quamvis ipsa relatio non sil sensibile accidens, tamen causae eius possunt esse sensibiles. Ncc in sacramento requiritur quod sit sensibile illud quod est res ct sacramentum: hoc enim modo w habet in hoc sacramento praedicta coniunctio. Scd verba expri- i mentis consensum, quae sum sacramentum tantum, ct causa praedictae coniunctionis, wnt sensibilia.* · Ct qu. MJJ, irt i. d j.

An tertium dkendvm quod relatio fundatur in aliquo sicut in causa, ut similitudo in qualitate: ct in aliquo sicut in subiecto, ut in ipsis similibus. Et ex utraque parte potest attendi unitas ct diversitas ipsius. Quia ergo in similitudine non est eadem qualitas numero, sed specie, in utroque simili; ct iterum subiecto similitudinis sunt duo numero i et ümilitcr est dc aequalitate; iden cl aequalius et similitudo omnibus modis est alia numero in utroque similium et aequalium. Scd relatio quae est matrimonium, cx una parte habet unitatem in utroque extremorum, 14» licet cx parte causae, quia ad eandem numero generationem ordinatur: scd cx parte subiccti habet diversitatem secundum numerum. Et ideo haec relatio est una ct multiplex. Et secundum quod est multiplex cx parte subiccti, significatur his nominibus, *uxor ct maritust* secundum autem quod est una, significatur hoc nomino, *matrimonium.*

ja ART. II. UTRUM MATRIMONIUM CONGRUE NOMINETUR

Λ υ »«=»-1®«· raocrorrv». Vtdctur quod *matrimonium* /VJncongrue nominetur. Quia denominatio debet fieri a digniori ·. Scd paler dignior est nuire. Ergo mugis debet • VukAna-OV^ »·. U. denominari a patre quam a matre coniunctio utriusque. »», Λ '5 · «I 7. Praeterea. res debet denominari ab eo quod est dc S. Th. kcx, n. essentia sua: quia *ratio quam significat nomen, est defi nitio,* ut dicitur in I\ *Metaphys.* · Sed nuptiae non sunt •S-TKUeuw.- de essentia matrimonii. Ergo non debet matrimonium *nu-* OU. hbJII.wp. *ptiac* appellari.

3. Phaithrea, species non potest proprio nomine nominari ab eo quod est generis. Scd coniunctio est genus ad matrimonium '. Ergo non potest proprie *contagium* ·α.·η jx»o«3. nominari.

Skd in contrarii µ est communis usus loquentium.

Respondeo dicendum quod in matrimonio est tria considerare. Primo, essentiam ipsius, quae est coniunctio. Et secundum hoc vocatur *coniugium* ·.

Secundo, causam cius, quae est desponsatio. Et secun- • luJor. lib, IX, »Γ. vu, dum hoc vocantur *nuptiae a nubo:* quia in ipsa solcnmi- a. » »› tale desponsationis, qua matrimonium perficitur, capita nubentium velantur ·. • IbiX, ·. 13.

Tertio, effectum, qui est proles. Et sic dicitur *matrimonium:* ut Augustinus dicit, *contra Faustum*,* *ob hac quod* •Lib. XU. «P- *mulier non debet ad aliud nubere nisi ut sit mater.* - W»L Potest etiam dici matrimonium quasi *matris munium.* idest officium: quia ieminh incumbit maxime educandae prolis officium – \el dicitur matrimonium quasi *matrem* ** *muniens: quia* iam habet quo defendatur ct muniatur, sa- 1:6. |V. hL a. «r licet virum. – Vel dicitur matrimonium quasi *matrem mo-* «/^λτ». 1| *nens,* ne virum relinquat alteri adhaerens. – Vel dicitur matrimonium quasi *materia unius,* quia in eo fit coniunctio ad unam prolem materialiter inducendam: ut dicatur matrimonium a *monos* ct *materia.* Vel dicitur matrimonium, ut Isidores dicit,* a *matre* cl *uato:* quia per ma- 'Uc.cu. » »› trimonium efficitur aliqua mater nati.

Ad primum k«uo dicendum quod, quamvis pater sit dignior quam mater, tamen circa prolem mater magis est officiosa quam pater. Vel ideo quia mulier ad hoc pnncipalitcr facta est ut «l homini in adiutorium prolis. Non autem vir propter hoc factus est. Inde magis pertinet ad rationem matrimonii mater quam pater.

Ad sbcindum dicendum quod aliquando essentialia cognoscuntur per accidentalia. Et ideo etiam per accidentalia aliqua nominari possunt: cum nomen detur causa rei innotescendae.

\|) 1KR1II M dicendum quod aliquando species nominatur ab eo quod est genens propter imperfectionem speciei: quando scilicet complete habet generis rationem, ncc tamen aliquid addit quod ad dignitatem pertineat; sicut propnum accidentale retinet nomen proprii communis. Aliquando autem propter perfectionem: quando in una specie complete invenitur ratio generis, ct non in ilia; sicut animal denominatur ab *anima,* quae competit animato corpori, quod est genus animalis, sed animatio non invenitur perfecte in animatis quae non sunt animalia. Et

similiter est in proposito: quia coniunctio viri ad mulierem per matrimonium est maxima, cum sit ct animarum et corporum. Et ideo *coniugium* nominatur.

ART, 111. UTRUM MATRIMONIUM CONVENIENTER DEFINIATUR IN UTTERA

isvii.cap. S»af «r<».

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod inconvenienter definiatur in littera ·. Quia in *mariti* definitione oportet quod matrimonium ponatur: quia maritus est qui est mulieri matrimonio iunctus. Sed ipse ponit *maritalem coniunctionem* in definitione matrimonii. Ergo videtur quod sit circulatio in definitionibus istis.

2. Praeterea, per matrimonium, sicut vir efficitur maritus mulieris, ita mulier uxor viri. Ergo non debet magis dici coniunctio *maritalis* quam *uxoria.*

3. Praeterea, consuetudo ad genus moris pertinet. Sed frequenter matrimonio iuncti sunt valde moribus diversi. Ergo non debet poni in definitione matrimonii, *individuam vitae consuetudinem retinens.*

q. Praeterea, inveniuntur aliae definitiones de matrimonio datae. Quia secundum Hugonem , matrimonium est *duarum idonearum personarum legitimus de coniiin-et'or,e consensus.* - Secundum quosdam * autem matnmonium est *consortium communis vitae et communicatio divini et humani iuris.* Et quaeritur qualiter hae definitiones differant.

•5wm. *sent.,* tract. VII, cap. vt.

i.-cr. a. Kavm. *Smn.* lib. IV. *ui.it,SeMatrim.,*

'An.

Respondeo dicendum quod, sicut dictum est in matrimonio tria considerantur: scilicet causa ipsius, ct essentia cius, et effectu». Et secundum hoc tres definitiones inveniuntur dc matrimonio dahic. Nam definitio Hligonis * tangit causam, scilicet consensum: et per sc nota est.

• et. arg 4.

Definitio nutem in littera posita * tangit essentiam matrimonii . scilicet *coniunctionem.* Et addit determinatum subiectum, in hoc quod dicit *inter legitimas personas.* Ponit etiam differentiam contrahentem ad speciem, in hoc quod dicit *maritalis:* quia, cum matrimonium sit coniunctio in ordine ad aliquid unum, talis coniunctio in speciem trahitur per illud ad quod ordinatur, et hoc est id quod ad maritum pertinet. Ponit etiam virtutem huius coniunctionis, quia indissolubilis est, in hoc quod dicit, *individuam* etc.

• cl ars. i.

• a. *ug.* 4

Sed alia definitio · tangit effectum ad quem ordinatur matrimonium, scilicet *vita communis* in rebus domesticis. Et quia omnis communicatio aliqua lege ordinatur, ideo ponitur ordinativum istius communionis, scilicet *tus divinum et humanum.* Aliae autem communicationes, ut negotiatorum ct militantium, solo iure humano institutae sunt.

Ad primum ergo dicendum quod aliquando priora, ex quibus debet dari definitio, non sunt nominata; ct ideo in definitione aliquorum ponuntur aliqua posteriora simpliciter quae sunt priora quoad nos; sicut in definitione qualitatis ponitur *quale* a Philosopho, cum dicit .* *Qualitas est secundum quam quales dicimur.* Et ita etiam hic in definitione matrimonii ponitur *maritalis:* ut sit sensus quod matrimonium est *coniunctio ad ea quae mariti officium requirit,* quae non poterant uno nominari nomine.

• *Catfg.* ap. vt,

An secundum dicendum quod per hanc differentiam tangitur finis coniunctionis, ut dictum est ·. Et quia, ut dicit Apostolus ♦ *vir non est propter mulierem, sed mulier propter virum,* ideo hacc differentia potius debet sumi a viro quam a muliere.

• Id corpora.

•laJ Cor, cap.

Ad tertium dicendum quod, sicut vita civilis non importat actum singularem huius vel illius, sed ea quae ad communicationem civilem pertinent; ita vita coniugalis nihil aliud est quam conversatio ad communicationem talem pertinens. Et ideo quantum ad hanc vitam semper consuetudo est individua: quamvis sit diversa quantum ad netus singulares utriusque.

Ad quartum patet solutio ex dictis .*

• In corpore.

QUAESTIO QUADRAGESIMAQUINTA

DE CONSENSU MATRIMONII

• Ci. qo. xuu, Introd.

Consequenter considerandum est dc ℭonsensu Ubi primo agendum est de consensu secundum se consderato; secundo, dc consensu iuramento vel carnali copula *n* votum. Sed votum obligat quoad Deum etiam si non cxfirmato·; tertio, dc consensu coacto ct conditionato · ; quarto, de oblecto consensus ·.

** Qu · Qa. J. Ilvil il w m.

Circa primum quaeruntur quinque.

Primo: utrum consensus sit causa efficiens matrimonii.
Secundo; utrum consensum oporteat per verba exprimi.
Tertio: utrum consensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium.
Quarto: utrum consensus expressio per verba, si desit interior consensus, faciat matrimonium.
Quinto: utrum consensus in occulto factus per verba de praesenti faciat matrimonium.

ART. I. UTRUM CONSENSUS SIT CAUSA EFFICIENS MATRIMONII

inIri. qu mlwii, art. j. ad «; *De Vrrit.,* qu. xxvui, en. H, ad 7; *Qutidl.* V, qu. »111, art. 1.

Au primum tie procuditur. Videtur quod consensus non sit causa efficiens matrimonii. Sacramenta enim non sunt a voluntate humanB, sed Λ institutione divina ♦ Sed consensus ad voluntatem perlinet. Ergo non est causa matrimonii, sicut nec aliorum sacramentorum.

· iv ak. ftnTut qw' x

-· Praeferra, idem non est causa sui ipsius. Sed matrimonium nihil aliud videtur esse quam consensus: quia consensus ipse significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam. Ergo consensus non est causa matrimonii.

3. Practerba, unius debet esse una causa. Sed matrimonium inter duos est unum, ut dictum est ·. Consensus autem duorum sunt diversi, quia diversorum sunt, ct in diversa: ab una enim parte est consensus in virum, ex alia in uxorem Ergo mutuus consensus non est causa matrimonii.

• Q». xuv.tn.u

Sed contra est quod Chrvsostomus dicit *: *Matrimonium non Jacit coitus, sed voluntas.*

Walk., bos 1 XXXJL - lew

2. Praeterea, unus non accipit potestatem in eo quod est libere alterius, nisi per eius consensum. Sed per matrimonium accipit uterque comugum potestatem in corpus alterius, ut patet 1 *Cor.* vn ', cum prius uterque liberam potestatem sui corporis haberet. Ergo consensus facit matrimonium.

• Vera 4.

Respondeo dicendum quod in omnibus sacramentis est aliqua spiritualis operatio , mediante materiali operatione quae eam significat: sicut per ablutionem corporalem in baptismo fit ablutio interior spiritualis. Unde, cum in matrimonio sit quaedam spiritualis coniunctio, inquantum matrimonium est sacramentum; ct aliqua materialis, secundum quod est in officium naturae ct civilis vitae: oportet quod mediante materiali fiat spiritualis virtute divina. Unde, cum coniunctiones materialium contractuum fiant per mutuum consensum, oportet quod hoc modo etiam fiat matrimonialis coniunctio.

Ad primum eroo dicendum quod sacramentorum prima causa est *divina virtus, quae in eis operatur salutem* .* sed causae secundae instrumentales sunt materiales operationes ex divina institutione habentes efficaciam. Et sic consensus in matrimonio est causa.

• bid. Dywjl lib. VI. ap· "*

Ad secundum dicendum quod matrimonium non est ipse consensus, sed quaedam unio ordinatorum ad unum, ut dictum est ·, quam consensus facit. Nec consensus, proprie loquendo, coniunctionem Christi ad Ecclesiam significat: sed voluntatem eius, qua factum est ut Ecclesiae conjungeretur.

Ad tertiim dicendum quod, sicut matrimonium est unum ex parte eius in quod fit coniunctio, quamvis sit multiplex ex parte coniunctorum ; ita etiam consensus est unus cx parte eius in quod consentitur, scilicet praedictae coniunctionis, quamvis multiplex ex parte consentientium Nec est directe consensus in virum, sed in coniunctionem ad virum, cx parte uxoris: cl similiter, ex parte viri, consensus in coniunctionem ad uxorem.

ART. II. ' TRIM OPORTEAT CONSENSUM PER VERRA EXPRIMI

Dr Forma ΛHoΛı/., cap. ».

A D SECUNDUM SIG PROCEDI FUR. Ɣ»idctUF quoa 1)011 OpOГ-/A.tel consensum per verba exprimi. Quia sicut per matrimonium redigitur homo in potestatem alterius, ita per

primatur verbis. Ergo et consensus facit matrimonii obligationem etiam sine expressione verborum.

2. Pηλκτβκκα, matrimonium potest esse inter aliquos qui suum consensum sibi mutuo verbis exprimere non P<>5Sunt· quia VCl sunt muti ·» V«l diversarum linguarum. Ergo expressio consensus per verba non requiritur ad matnrnomum.

3. Praeterea, si omittatur illud quod est de necessitate sacramenti quacumque ex causa, non est sacramentum. Scd in aliquo casu est matrimonium sine expressione verborum: sicut quando puella tacet prae verecundia, parentibus eam viro tradentibus. Ergo expressio verborum non est de necessitate matrimonii.

•Quoi. «t.·. SB0 contra, matrimonium est sacramentum quoddam ·. Sed in omni sacramento requiritur aliquod sensibile signum ·. Ergo et in matrimonio. Et ita oportet ibi saltem esse verba exprimentia consensum sensibiliter.

2. Praeterea, in matrimonio ht contractus inter virum ct mulierem. Sed in quolibet contractu oportet esse expressionem verborum, quibus se mutuo homines obligent. Ergo ct in matrimonio oportet esse consensum per verba expressum.

• Af. fr*.N<J Respondeo dicendi m quod, sicut cx dictis * patet, conlunctio matrimonialis fit ad modum obligationis in contractibus materialibus. Et quia materiales contractus non possunt fieri nisi sibi invicem voluntatem suam verbis promant qui contrahunt, ideo etiam oportet quod consensus matrimonium faciens verbis exprimatur; ut expressio verborum sc habeat ad matrimonium sicut ablutio exterior ad baptismum.

Ai» primum inno dicmndum quod in voto non est aliqua sacramentalis obligatio, scd spiritualis tantum. Et ideo non oportet quod fini ad modum materialium contractuum ad hoc quod obliget, sicut est dc matrimonio.

Ad skcundum dicsndum quod, quamvis non possint vota sua mutuo verbis tales exprimere, possunt tamen exprimere nutibus. Et tales nutus pro verbis computantur.

Ad tertium dicendum quod, sicut dicit Hugo dc Sancto Victore ·, eos *qui coniunpuntur sic oportet consentire ut inricem se spontanee recipiant: quod ludicatur Jieri si in^\n desponsatione non contradicant.* Unde verba parentum computantur in casu illo ac si essent puellae; sunt enim sufficiens signum quod sunt eius, cx quo non contradicit.

»3»rw *Snt.* *VU,c*

ART. III. UTRUM CONSENSUS EXPRKSSU8 PKR ViIHBA DE HTI'RO matrimonium faciat

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod consensus expressus per verba de futuro matrimonium faciat. Quia sicut se habet praesens ad praesens, ita futurum ad futurum. Sed consensus per verba de praesenti expressus facit matrimonium in praesenti. Ergo consensus expressus per verba de futuro facit matrimonium in futuro.

2. Praeterea, sicut m matrimonio fit quaedam obligalio per verba exprimentia consensum, ita ct in aliis civilibus contractibus. Sed in aliis contractibus non differt utrum per verba de praesenti vel de futuro obligatio fiat. Ergo ncc in matrimonio differt.

3. Praeir.HKA, per votum religionis homo contrahit matrimonium spirituale cum Deo. Sed votum religionis fit per verba de futuro, ct obligat. Ergo ct similiter potest fieri matrimonium per verba de futuro.

Sed contra kst quia ille qui consentit m aliquam per verba de futuro, ct postea cum alia per verba de praesenti, secundum lura debet habere secundam uxorem ·. Sed hoc non esset si consensus per verba de futuro faceret matrimonium: quia cx quo verum est matrimonium cum una, ca vivente non potest contrahi cum alia. Ergo consensus per verba dc futuro non facit matrimonium.

• up. <x *kttfrii, St Sp^n· ia I rt Milrnt.*

2. Pkaiterea, qui promittit aliquid sc facturum, nandum facit illud. Scd qui consentit per verba dc futuro, promittit se cum aliqua contracturum matrimonium. Ergo non contrahit adhuc cum illa.

Respondeo dicendum quod causae sacrameutalcs significando efficiunt: unde *hoc efficiunt quod significant* ·. Et quia, cum aliquis consensum suum per verba dc futuro exprimit, non significat ĕ facere matrimonium, scd promittit sc facturum, ideo talis expressio consensus non facit matrimonium, scd sponsionem cius, quae sponsalia nominantur ·.

• ∝ IV *Snt.,* ÎML I, p. I, «p. *Sjcrinnix-t.*

Ad irinum broo dicendum quod, cum consensus exprimitur per verba dc praesenti, ct verba sunt praesentia, ct in praesens consentitur pro eodem tempore. Sed quando consensus fit per verba dc futuro, verba sunt praesentia, sed consentitur in futurum. Et ideo non pro eodem tempore. Et propter hoc non est simile.

Ad srclndlm dicendum quod etiam in aliis contractibus qui verbis futuris utitur non transfert potestatem rei suae in alterum, ut si dicat, *Dabo tibi:* scd solum quando verbis praesentibus utitur.

Au tertium dicendum quod in voto professionis actus spiritualis matrimonii per verba dc futuro exprimitur, scilicet obedientia vel observantia regulae: et non ipsum matrimonium spirituale. Si autem spirituale matrimonium in futurum voveatur, non est matrimonium spirituale: quia nondum cx hoc aliquis est monachus, scd se futurum monachum pollicetur.

ART. IV. i't mi-h consensus expressio, etiam fkr verba, m drstt interior consensus, faciat matrimoniix

IV Xzw/, diu «tr», I ipot. htt.i Ait. xivui, an. t; 4 «l. UII Eapot. hiL

Ad oiartum sic proceditur. Videtur quod consensus expressio, etinrn per verba, si desit interior consensus, faciat matrimonium. Quia *fraus ct dolus nemini patrocinari debet,* secundum lura ·. Scd ille qui verbis exprimit consensum quem in corde non habet, dolum committit, Ergo non debet tibi patrocinari, ut ab obligatione matrinomi liber reddatur.

2. Praeterea. consensus mentalis alterius non potest esse alicui notus nisi quatenus per verba exprimitur. Si ergo expressio verborum non sufficit, scd consensus interior requiritur in utroque coniugum, tunc neuter poterit scire de altero an sit ci verus coniux. Et iu erit fornicator quandocumquc matrimonio utclur.

3. Praeterea, si aliquis probatur per verba de praesenti aliquam consensisse, cogitur per excommunicationis sententiam ut eam habeat in uxorem, quamvis dicat consensum mentalem defuisse, etiam si postea cum alia contraxerit consensu mentali verbis expresso ·. Sed hoc non esset si requireretur consensus mentalis ad matrimonium. Ergo non requiritur.

·Caf.UtxtfrM-Irr tobOW, St

Sed contra est quod Innocentius 111 dicit, in decretali quadam ·, in casu isto loquens; *Sine consensu nequeunt cetera foedus pcrjicere coniugale.*

• Cif·. Txj »3» *Anxii, dt iaL ct* Mxvm.

2. Praeterea, intentio requiritur in omnibus sacramcntis ·. Scd ille qui corde non consentit, non habet intentionem matrimonii contrahendi. Ergo non fit matrimonium.

*•“.

Respondeo dicendum quod, sicut sc habet ablutio exterior ad baptismum, ita sc habet expressio verbarum ad hoc sacramentum, ut dictum est ·. Unde sicut, si aliquis nblutionem extenorem reciperet non intendens recipere sacramentum sed ludum et dolum facere, non esset baptizatus · ; ita expressio verborum sine interiori consensu matrimonium non facit.

• a h. >-

• |V Sr»A. 4i«. t!. ExpcK tat.; R tU.qaxuv. *us. »©. »·!»*

Ad primum kroo dicendum quod ibi sunt duo: scilicet defectus consensus, qui sibi patrocinatur in foro conscientiae, ut non adslringatur vinculo matrimonii, quamvis non in foro Ecclesiae, in quo indicatur secundum allegata; et dolus verborum, et hic non patrocinatur nec m foro poenitentiae ncc in foro Ecclesiae, quia in utroque pro hoc punitur.

Ad skcundum dicendum quod, si desit consensus mentalis cx parte unius, cx neutra parte est matrimonium: quia matrimonium consistit in mutua coniunctione, ut dictum est Tamen probabiliter potest credi dolus non esse, nisi signa evidentia doli appareant: quia dc quolibet praesumendum est bonum nisi probetur contrarium. Unde ille ex cuius parte dolus non est, a peccato excusatur per ignorantiam.

•Q'» »·

Ad tertium dicendum quod in tali casu Ecclesia compellit cum ad standum cum prima uxore, quia secundum

•ci,f xvrvcfi 7.«Vide ».Th. *Q»odi.* V. qu nn, art 1, ad i.
• Cap. *Jnptdif-Uoni, de Sent*

ca iudicat *quae forts apparent* ·.· ncc decipitur in iustitia, quamvis decipiatur in facto. Sed ille debet potius excommunicationem sustinere quam ad primam uxorem accedat ;* vel in alias regiones remotas fugere.

ART, V. UTRUM CONSENSUS IN OCCULTO FACTUS PKK VKHBA ηκ PRAESENTI FACIAT MATRIMONIUM

IV *Sent,* dUL xxvm, Expc«. liti.

Ad nnvrvM sic vrocEditih. Videtur quod consensus in occulto factus per verba de praesenti non faciat tu matrimonium. Res enim in potestate alterius existons non transfertur in potestatem alterius nisi consentiente ilio m cuius potestate erat. Sed puella erat in potestate patris. Ergo non potest per matrimonium transire in potestatem viri nisi patre consentiente. Et ita, si fuit in occulto con- »j sensus, etiam per verba de praesenti expressus, non erit matrimonium.

2 Praeterea, sicut in matrimonio est actus noster quasi de essentia sacramenti, ita m poenitentia ·. Sed sacramenrum poenitentiae non perficitur nisi mediantibus Ecclesiae ministris ·, qui sunt sacramentorum dispensatores. Ergo nec matrimonium perfici potest in occulto, absque sacerdotali benedictione.

• Part. HI, qu. LXiirr, art. 1. »J 1.
• IbIJ.,id»;»n. 4. ¾ J.

3. Praeterea, baptismus, quia potest m occulto ct in aperto fieri, non prohibetur ab Ecclesia fieri in occulto, ij Sed Ecclesia prohibet clandestina matrimonia ·. Ergo non possunt fieri in occulto.

dcit. bapatu.

4. PaurrtftBA, inter cos qui in secundo gradu sibi attinent, matrimonium contrahi non potest quia Ecclesia prohibuit B. Sed similiter Ecclesia prohibuit clandestina matrimonia ·. Ergo non possunt esse vera matrimonia.

•Cep. No» *Met. de Ctmianf. el Afin.*
-U affl.prieoeJ
• Anitol *Phytic.* lib II, c»p. m. ɳ. tt: vTh. lcct. tt - Cf. *Poti Auj l.* hb. II, cap. ¾i . n. 4. $5 ». Th. ItxL artij : Boat *dc Oi^. Topic.* Hb

Sed contra, posita causa ponitur effectus ·. Sed causa efficiens matrimonii est consensus per verba dc praesenti expressus. Ergo, sive fiat in publico sive in occulto, matrimonium sequetur.

2. PnvmRKx, ubi est debita materia e», debita forma, ibi est sacramentum. Sed in occulto matnmonin servatur debita forma, quia sunt ibi verba dc praesenti consensum exprimentia; et debita materia, quia sunt legitimae personae ad contrahendum. Ergo est ibi verum rn itrimonium. *°

Respondeo dicendum quod. sicut in aliis sacramentis quaedam sunt dc essentia sacramenti, quibus omissis non est sacramentum; quaedam autcm ad solcmniutvm sacramenti pertinent, quibus omissis verum perficitur sacramentum, quamvis peccet qui omittit: ita etiam consensus ex- 4ç pressus per verba dc praesenti, inter personas legitimas ad contrahendum, matrimonium facit. Quia haec duo sunt de essentia sacramenti: alia autem omnia sunt dc solemnitate sacramenti, quin ad hoc adhibentur ut matrimonium convenientius fiat. Unde, si omittantur, verum est matri- f monium *: quamvis peccent sic Cdntrahentes, nisi per aliquam legitimam causam excusentur.

• Cap *Qnod nobit, de Clandetl. Dctponi.*

Ad primum broo dicendum quod puella non est in potestate patris quasi ancilla, ut sui corporis potestatem non habeat, sed quasi filia ad educandum. El ideo, secundum H hoc quod libera est, potest se in potestate alterius absque consensu patris dare: sicut etiam potest aliquis vel aliqua intrare religionem absque consensu parentum, cum sit personh libera.

Ad secundum dicrnhum quod actus noster in poenitentia, quamvis sit db essentia sacramenti, non est sufficiens ad inducendum proximum effectum, scilicet absolutionem a peccatis: et ideo oportet quod ad perfectionem sacramenti interveniat actus sacerdotis. Sed in matrimonio actus nostri sunt causa sufficiens ad inducendum proximum ef- H fcctum, qui est obligatio: quia quicumquc est sui iuris, potest se alteri obligare. Et ideo sacerdoti» benedictio noh requiritur in matrimonio quasi de essentia sacramenti.

Ad tertium dicendum quod etiam prohibitum est quod baptismum nullus accipiat nisi a sacerdote, nisi in articulo necessitatis ·. Matrimonium autem non est sacramentum necessitatis. Et ideo non est similis ratio.

• Can D/jcuhoj rrornam, di»l XUII can. Gw *ttal Espucm*, 4bt.1V. *deContccr.*

Prohibentur autem clandestina matrimonia propter pericula quae inde evenire solent. Quia frequenter in talibus est aliqua fraus cx altera parte; frequenter cti.iin ad alia u coniugin transeunt, dum poenitent dc his quae subito facta sunt, ct inulta alia main inde accidunt. Et speciem turpitudinis praeter hoc habent.

Ai> ouartum dicrxdum quod non sunt prohibita clandestina matrimonia quasi contra essentialia matrimonii existentin, sicut sunt prohibita matrimonia illegitimarum personarum, quae sunt materia indebita huic sacramento. Et ideo non est simile.

QUAESTIO QUADRAGESIMASEXTA

DE CONSENSU CUI ADVENÎT IURAMENTUM VEL COPULA CARNAUS

kindb considerandum est de consensu cui advenit iuramentum vel copula carnalis ·. • CC qviL-r k trod.

Circa quod quaeruntur duo.

Primo, utrum iuramentum adiunctum consensui per verba dc futuro expresso, faciat matrimonium.

Secundo: utrum copula carnalis eidem consensui adveniens faciat matrimonium.

ART. I. UTRUM WRAMXNTUM ADFUNCTUM CONSENSUI FXR VERBA I»K FUTURO EXPRESSO, FACIAT MATRIMONIUM

Ao ppTMUM sic proceditur. Videtur quod iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresso, faciat matrimonium. Nullus enim potest sc obligare ut faciat contra ius divinum. Sed implere iuramentum est de iure divino: ul patet Matth. v *: *Reddes autem Domino* ' Ven. J> *iuramenta tua.* Ergo per nullam obligationem sequentem potest evenire quod homo non debeat tenere iuramentum prius factum. Si ergo post consensum in aliquam per verba dc futuro juramento firmatum, aliquis alteri se obligat per verba de praesenti; videtur quod nihilominus debeat iuramentum primum servare. Sed hoc non esset *ni-^i* nisi iuramento illo esset matrimonium illud perfectum. Ergo iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro, facit matrimonium.

2. Praktbmba, veritas divina fortior est quam veritis humana. Sed per iuramentum veritate divina firmatur aliquid. Cum ergo verba exprimentia consensum de pracsenti, in quibus est sola veritas humana, matrimonium perficiant; videtur quod multo amplius id efficere possint verba dc futuro iuramento firmata. • ftwe χiiπ!

3. Praktbrba, secundum Apostolum, *ad Heb. ·, omnis controversiae finis est iuramentum.* Ergo, in iudicio saltem, plus standum est iuramento quam simplici verbo. Si ergo aliquis simplici verbo consentiat in aliquam per verba de praesenti postquam consenserit in aliam per verba de futuro iuramento firmata, videtur quod iudicio Ecclesiae debeat compelli stare cum prima, ct non cum secunda ·. • Qp. &Λ.' *ct litierit deSftn·* rj/. <t *Stjarnc.*

4. Piiaktf.kra, verba de futuro simpliciter prolata faciunt sponsalia * Sed iuramentum ibi aliquid operatur. Ergo facit plus quam spondalia. Sed ultra sponsalia non est nisi matrimonium. Ergo faciunt matrimonium. • *O.* ɋ». ixui, •rt-i. »O.U

Seo contra, quod futurum est, non est. Sed iuramentum additum non facit quin verba dc futuro significent consensum dc futuro. Ergo adhuc matrimonium non est.

2. Praktbhra, postquam perfectum est matrimonium, non oportet quod alius cohscnsus interveniat ad matrimonium. Sed post iuramentum advenit alius consensus, qui mntnmonium facit : alias frustra juraretur illud esse futurum. Ergo non facit matrimonium.

Rrspondko dicrnbum quod iunimentum adhibetur ad confirmationem dictorum, Unde illud tantum confinn.it quod in dictis significatur, nec significatum mutat. Et ideo. cum verba Je futuro cx ipfca significatione sua habeant quod matrimonium non faciant, quin quod futurum promittitur nondum lit; etiamsi iuramentum adveniat, nondum est matrimonium factum , sicut Magister m littera · dicit. • i< mw. c,|x » -Cl. u,\ Xt nkr »»♦·«. *Jf* VAfrtM.

At» phimum f.huo dicendum quod implere iuramentum licitum eat dc Iure divino, non autcm implere juramentum illicitum. Unde, m aliqua obligatio sequens iuramentuin faciat illud illicitum, cum prius fuisset licitum, non derogat iuri divino qui iuramentum prius filctum non servat. Et ita est in proposito. Illicite enim juratur quod il-

licite promittitur. Promissio autem dc alieno est illicita. Unde consensus sequens per verba dc praesenti, quo quis transfert dominium sui corporis in aliam, facit praecedens iuramentum esse illicitum, quod prius licitum erat.

Ad secundum dicbndum quod veritas divina efficacissima est ad firmandum illud cui adhibetur.

Unde patet solutio ad tertium.

Ad quartum dickndum quod iuramentum aliquid operatur, non novam obligationem Inciens, sed factam confirmans. Et sic gravius peccat qui eam violat.

ART. II. UTRUM CARNALIS COPULA, POST VERRA DB FUTURO CONIRXSUM EXPRIMEVTLA, FACIAT MATRIMONIUM

QboSJ V, qo. rm. art. t.

An secundum sic riiocKiuTt R. Videtur quod carnalis copula, post verba dc futuro consensum exprimentia, faciat matrimonium. Quia maius est consentire facto quam verbo. Sed ille qui camalitcr commiscetur, facto consentit promissioni quam prius fecit. Ergo videtur quod multo magis per hoc fiat matrimonium quam si solis verbis de praesenti consensus fieret.

3. Praeterea. consensus non solum expressus, sed etiam interpretativus, facit matrimonium ⁑ Sed nulla potest esse maior interpretatio consensus quam carnalis copula. Ergo perficitur matrimonium per hoc.

3. Prabtkaka, omnis coniunctio carnalis praeter matrimonium facta est peccatum. Sed mulier non videtur peccare admittens sponsum ad carnalem copulam. Ergo per hoc fit matrimonium.

4. Praeterita, *non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum* ·. Sed aliquis non potest mulieri quam defloravit sub specie matrimonii, restituere ablatum, nisi eam conIUgio ducat. Ergo videtur quod si etiam, post carnalem copulam, cum aha contraxerit per verba de praesenti, quod n teneatur ad primam redire. Quod non esset nisi inter cos esset matrimonium. Ergo carnalis copula, post consensum dc futuro, facit matrimonium.

Sed contra est quod dicit Nicolaus P ipa ⁑: Si *consensus in nuptus defuerit, cetera, etiam cum ipso coitu celebrata, frustrantur.*

2. Pmartf.rf.a, quod consequitur ad aliquid, non facit ipsum. Sed carnalis copula sequitur ipsum matrimonium, sicut effectus causam. Ergo non potest facere matrimonium.

Rbsponobo dicendum quod dc matrimonio possumus «r loqui dupliciter. Uno modo, quantum ad forum conscientiae. Et sic in rei ventate carnalis copula non habet quod perficiat matrimonium cuius sponsalia praecesserunt per verba de futuro, si consensus interior desit: quia verba de praesenti etiam consensum exprimentia, si consensus mentalis deesset, non facerent matrimonium ·.

Alio modo, quantum ad iudiciuin Ecclesiae. Et quia in exteriori iudicio secundum ea *quae foris patent* · iudicatur, cum nihil possit expressius significare consensum quam carnalis copula, secundum ludicium Ecclesiae carnalis copula consequens sponsalia matrimonium facere iudicatur ·, nisi aliqua signa expressa doli vel fraudis appareant.

Ad ρηιμγμ KROO DicBNDUM quod ille qui camalitcr commiscetur, facto consentit in carnalem copulam secundum u» rei veritatem: sed in matrimonium non consentit cx hoc ipso nisi secundum interpretationem iuris.

Ad mclndum dicendum quod interpretatio illa non mutat rei veritatem, sed iudiciuin quod dc rebus exterius fit.

Ad tbrtium dicendum quod, si sponsa sponsum admit-<i tât credens cum velle matrimonium consummare, excusatur a peccato: nisi aliqua signa expressa fraudis appareant, sicut si sunt multum distantis conditionis vel quantum ad nobilitatem vel quantum ad fortunam, vel aliud signum evidens appareat. Sed tamen sponsus peccat ct fornicando; 7° ct, quod plus est, fraude quam facit.

Ad ouartum dicendum quod in uli casu sponsus, antequam aliam duxerit, tenetur eam ducere in uxorem si sint aequalis conditionis, vel si sponsa sit melioris conditionis. Sed si aliam duxerit, factus est iam impotens ad sol- 7l vendurn illud ad quod tenebatur. Et ideo sufficit ii ei dc nuptiis provideat ⁑ Et ad hoc etiam non (enetur, ut quidam ♦dicunt, si sponsus sit multo melioris conditionis, aut aliquod signum evidens fraudis fuerit: quia praesumi probabiliter potest quod sponsa non fuerit decepta, sed decipi sc finxent.

QUAESTIO QUADRAGESIMASEPTIMA

DE CONSENSU COACTO ET CONDITIONATO

Deinde considerandum est dc consensu coacto cl conditionato ·.

Circa quod quaeruntur sex.

Primo: utrum aliquis consensus possit esse coactus.

Secundo: utrum aliqua coactio cadat m constantem virum.

Tertio: utrum consensus coactus faciat matrimonium.

Quarto: utrum consensus coactus faciat matrimonium ex parte cogentis.

Quinto: utrum consensus conditionotus matrimonium faciat.

Sexto: utrum aliquis possit cogi a patre ad matrimonium contrahendum.

APT. 1. LTRIN ALKrt'IS COMKNSCS POSSIT Utt COACH'S Ie II··, qa. «4, 1П 1 II .Sei., dhX. qa 1. irt. j_

i D i-HiMt n sic FBocetnn n. Videtur quod nullus conscn-\sus posit e-ve coactus. Coactio enim in libero arbitrio cadere non potest secundum aliquem statum cius: ut in II libro, dist. xxv ·, dictum est. Sed consensus est p actus liberi arbitrii. Ergo non potest esse coactus.

2. Phafterra, violentum, quod est idem quod coactum, secundum Philosophum ·, est *cuius principium est extra, nihil conferente vim passo.* Sed omnis confusus principium est intra. Ergo nullus consensus potest esse coactus.

3. Prartfrma. omne peccatum consensu perficitur. Sed illud quo perficitur peccatum, cogi non potest: quia, secundum Augustinum ·, *nullus peccat in eo quod vitare non potest.* Cum ergo vis a iuristis · definiatur esse *maioris rei impetus qui repelli non potest,* 'idetur quod consensus non possit esse coactus vel violentus.

4. Pmai γηβκα, dominium libertati opponitur. Sed coactio ad dominium pertinet, ut patet in quadam Tullii definitione ♦: dicit enim quod vis est *impetus dominantis retinens rem intra terminos alienos.* Ergo vis in liberum arbitrium non cadit. Et ita ncc in consensum, qui est actus cius.

Skd contra, illud quod esse non potest, non potest aliquid impedire. Sed coactio consensus impedit matrimonium, ut in littera · dicitur. Ergo consensus cogi potest.

2. Praetimra, in matrimonio est quidam contractus. Sed in contractibus potest esse voluntas coacta: unde Legislator in integrum restitutionem adiudicat, *ratum non habens quod m metusve causa factum est* ·. Ergo ct in matrimonio potest esse consensus coactus.

Rufondko dicendum quod duplex est coactio vel violentia. Una quac facit necessitatem absolutam. Et tale violentum dicitur a Philosopho · violentum simpliciter: ut cum quis aliquem corporaliter impellit ad motum. – Alia quae facit necessitatem conditionntam. Et hanc vocat Philosophus · violentum *mixtum:* sicut cum quis proiicit merces in marc ne perielhetur. Et in isto violento, quamvis hoc quod fit non sit per sc voluntarium, tamen, consideratis circumstantiis, hic ct nunc voluntarium cet. Et quia *actus in particularibus sunt* ·, ideo simpliciter voluntarium est. sed secundum quid involuntarium. I nde hacc violentia vel coactio potest o-c dc consensu, qui est actus voluntatis: non autem prima. Et quia haec coactio tit cx hoc quod timetur aliquod periculum imminens, ideo ista vis idem est quod *metus,* qui voluntatem cogit quodnin- modo. Sed prima vis cadit ct in corporalibus actibus,

Et quia Legislator considerat non solum interiores actus, sed magis exteriores, ideo per vim intelligit coactionem simpliciter: propter quod vim contra *metum* dividit ·. Sed nunc agitur de consensu interion, in quem non cadit eoa ctio seu vis quac a metu distinguitur. Et ideo, quantum

ad propositum pertinet, idem est coactio quod metus. Est autem metus, secundum jurisperitos ·, *instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio.*

Et per hoc patet solutio nd obiecta. Nam primae rationes procedunt dc coactione prima; secundae · dc secunda.

ART. 11. UTRI M COACTIO METUS CADAT IN CONSTANTEM VIRUM

An secundum sic procfditur. Videtur quod coactio metus non cadat *in constantem virum* ·. Quia de ratione constantis est quod non trepidet m periculis. Cum ergo metus fit *trepidatio mentis ratione periculi imminentis* ·, videtur quod non cogatur metu.

2. Phaierea, *omnium terribilissimum est mors,* secundum Philosophum, in III *Ethic.* ·, quasi perfectissimum inter terribilia. Sed constantes non coguntur morte: quia fortis etiam pericula mortis sustinet ·. Ergo nullus metus cadit in constantem virum.

3. Praeterea, inter alia pericula praecipue timetur a bonis periculum famae. Sed timor infamiae non reputatur (imOr cadens in constantem virum: quia, ut dicit lex *timor infamiae non continetur illo edicto, Quod metus causa factum est.* Ergo nec aliquis alius metus cadit in constantem virum.

q. Praeterea, metus in eo qui metu cogitur peccatum relinquit: quia facit cum promittere quod non vult solvere, et sic facit cum mentiri. Sed non est constantis aliquod peccatum, etiam minimum, pro aliquo timore facere. Ergo nullus metus cadit in constantem virum.

Sed contra, Abraham et Isaac constantes fuerunt. Sed in cis cecidit metus: quia ratione metus dixerunt uxores suas sibi esse sorores ·. Ergo metus potest cadere in constantem virum.

2. Praeterea, ubicumque est violentum mixtum, esi aliquis metus cogens ·. Sed aliquis quantumcumque constans potest pati tale violentum: quia, si sit in mari, merces proiicict tempore naufragii ·. Ergo metus potest cadere in constantem virum.

Respondeo dicendum quod cadere rnctum in aliquem cst aliquem metu cogi. Cogitur autem aliquis metu quando aliquid facit quod alias non vellet, ad evitandum aliquid quod limet. In hoc autem constans ab inconstanti distinguitur quantum ad duo. Primo, quantum ad qualitatem periculi quod timetur. Quia constans sequitur rationem rectam, per quam scit quid pro quo dimittendum sil vel faciendum. Semper autem minus malum vel maius bonum eligendum est. Et ideo constans ad minus malum sustinendum cogitur metu maioris mali: non autem cogitur ad maius malum ut vitet minus malum. Sed inconstans cogitur ad maius malum propter metum minoris mali: sicut ad peccatum propter metum corporalis poenae. Sed pertinax c contra non potest cogi etiam ad minus malum sustinendum vel faciendum ut evitet maius malum. Unde constans est medius inter inconstantem ct pertinacem.

Secundo differunt quantum ad aestimationem periculi imminentis. Quia fortis non nisi ex forti aestimatione et probabili cogitur: sed inconstans ex levi, *Proverb,* xxvm ·: *Fugit impius nemine persequente.*

Ad primum eroo dicendum quod constans, sicut et de forti dicit Philosophus ·, est intrepidus, non quod omnino non timeat, sed quia non timet quae non oportet, wl nisi quando oportet.

Ad secundum dicendum quod peccata sunt maxima malorum. Et ideo ad haec nullo modo potest homo constans cogi: immo magis debet homo mori quam talia sustinere, ut etiam Philosophus, III *Ethic.* dicit.

Sed quaedam damna corporalia sunt minora quibusdam aliis. Inter quae sunt praecipua quae ad personam pertinent, sicuî mors, verbera, dehonestatio per stuprum, et servitus. El ideo ex istis constans cogitur ad alia damna corporalia Et haec continentur hoc versu: *Stupri sive status, verberis atque necis* ·. Nec differt utrum haec pertineant ad personam propriam, vel uxoris, vel filiorum, vel aliorum huiusmodi.

Ad tertium dicendum quod infamia quamvis sit magnum damnum, tamen ei dc facili occurri potest. Et ideo non reputatur cadere in constantem virum metus infamiae, secundum iura.

Ad quartum dicendum quod constans non cogitur ad mentiendum, quia tunc vult dare: sed tamen postea vult petere restitutionem; vel saltem iudici denuntiare, si sc promisit non petiturum restitutionem. Non potest autem promittere sc non denuntiaturum: cum hoc sit contra bonum iustitiae, ad quod cogi non potest, ut scilicet contra io justitiam faciat.

ART. III. UTRUM CONSENSUS COACTUS tollat matrimonium

III *Seni..* d»U. xxxix. ħ. j. ʠu », »J ».

Ad tertium sic procuditur. Videtur quod consensus coactus non tollat matrimonium. Quia sicut ad matrimonium requiritur consensus, ita ad baptismum requiritur intentio. Sed coactus timore ad recipiendum baptismum, recipit sacramentum ·. Ergo coactus ad consentiendum aliquo timore matrimonio obligatur.

2. Praeterea, violentum mixtum, secundum Philosophum plus habet de voluntario quam dc involuntario. Sed non potest aliter consensus esse coactus nisi per violentum mixtum ·. Ergo non omnino excluditur voluntarium. Et ita adhuc est matrimonium.

3. Praeterea, ei qui consentit in matrimonium coactus, consulendum videtur quod in matrimonio illo stet: quia *speciem mali* habet promittere et non solvere, a quo Apostolus · vult nos abstinere. Hoc autem non esset si consensus coactus omnino matrimonium tolleret. Ergo, etc.

Srd contra i;st quod decretalis · dicit: *Cum consensus locum non habeat ubi metus vel coactio intercidit, necesse est ut, ubi communis consensus requiritur, coactionis materia repellatur.* Sed in matrimonio requiritur communis consensus. Ergo, etc.

2. Praeterea. matrimonium significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam ·, quae fit secundum libertatem amoris. Ergo non potest fieri per consensum coactum.

Respondeo dicendum quod vinculum matrimonii est perpetuum. Unde illud quod perpetuitati repugnat, matrimonium tollit. Metus autem *qui cadit in constantem virum.* perpetuitatem contractus tollit: quia potest peti restitutio in integrum ·. Et ideo haec coactio tollit matrimonium, et non alia ·. – Constans autem vir iudicatur *virtuosus,* qui est *mensura* in omnibus operibus humanis, ut Philosophus dicit, in III *Ethic.* *

Quidam autem dicunt quod, si adsit consensus, quamvis coactus, interius est matrimonium quantum ad Deum; sed non quantum ad statum Ecclesiae, quae praesumit ibi non fuisse consensum interiorem propter metum '. - Sed hoc nihil est. Quia Ecclesia non debet praesumere dc aliquo peccatum quousque non probetur. Peccavit autem si dixit sc consentire. et non consensit. I nde Ecclesia praesumit cum consensisse, sed judicat consensum illum extortum non esse sufficientem ad faciendum matrimonium.

Ad primum rroo dicendum quod intentio non est causa efficiens sacramenti in baptismo, sed solum eliciens actionem agentis. Sed consensus est causa efficiens in matrimonio ·. Et ideo non est simile.

Ad secundum dicendum quod ad matrimonium non sufficit quodcumque voluntarium, sed voluntarium complete: quia debet esse perpetuum. Et ideo per violentum mixtum impeditur.

Ad tertium dicendum quod non semper debet induci ad hoc quod m matrimonio illo stet, sed solum quando timetur periculum de dissolutione. Alias autem non peccat: quia non solvere promissa quae nolens facit, non est species mali.

ART, IV. utrum CONSENSUS coactus SALTEM «x FARTE COUKNTIS FACIAT matrimonium

Ad quartum uc proceditur. Videtur quod consensus coactus saltem cx parte cogentis faciat matrimonium. Quia matrimonium est signum spiritualis conjunctionis. Sed spiritualis coniunctio, quae est per caritatem, potest

esse ad cum qui non habet caritatem. Ergo ct matrimonium est ad cum qui non vult.

a. Praeterea, m illa quae fuit coacta, postmodum consentiat, erit matrimonium verum. Sed iste qui coegit primo, cx consensu illius non ligatur. Ergo cx primo consensu ligabatur matrimonio.

Sed contra, matrimonium est relatio acquiparantinc. Sed talis relatio aequaliter est in utroque. Ergo, si sit impedimentum ex parte unius, non erit matrimonium cx parte alterius.

Respondeo dickndi m quod, cum matrimonium sit quaedam relatio; et non possit innasci relatio m uno extremorum sine hoc quod fiat in alio: ideo quidquid impedit matrimonium in uno, impedit ipsum in altero; quia non potest esse quod aliquis sit vir non uxoris, vel aliqua q sit uxor non habens virum, sicut mater non habens filium. Et ideo dicitur communiter quod *matrimonium non claudicat.*

Ar» primum ergo dicendum quod, quamvis actus amantis possit transire in non amantem, tamen unio inter cos non potest esse nisi sit mutua amatio. Et ideo dicit Philojophus, in VIII *Ethic.* quod nd amicitiam, quae in quadam unione consistit, requiritur redamatio.

Ad secundum dicendum quod cx consensu libero illius qui prius coactus est, non iit matrimonium nisi inquantum consensus, praecedens in altero adhuc m.inct in suo vigore. Unde, si dissentiret, non fieret matrimonium.

ART. V. UTRUM PER OOMKNSUM CONDIГIONATПm FIAT MATRIMONIUM

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod ncc per consensum conditionatum fiat matrimonium. Quia quod sub conditione ponitur, non simpliciter enuntiatur. Sed in matrimunio oportet esse verba simpliciter exprimentia consensum. Ergo conditio alicuius consensus non facit matrimonium.

2. Praeterea, matrimonium debet esse certum. Sed ubi dicitur aliquid sub conditione, ponitur illud sub dubio. Ergo talis consensus non facit matrimonium.

Sed contra, in aliis contractibus tit obligatio sub conditione, ct stat stante conditione. Ergo, cum matrimonium sit contractus quidam, sidetur quod possit fieri per conditionatum consensum.

Resioxdeo dicendum quod conditio apposita aut est de praesenti, aut est dc futuro. Si de praesenti, et non est contraria matrimonio, sive sit honesta sive inhonesta, stat matrimonium stante conditione, et ea non stante non stat. Sed si sit contraria bonis matrimonii, non efficitur matrimonium ·.

Si autem sit conditio dc futuro, aut est necessaria, sicut solem oriri cras. Et tunc est matrimonium: quia talia futura iam sunt praesentia in causis suis. Aut est contingens, ut datio pecuniae vel acceptatio parentum. Et tunc idem est iudicium dc tali consensu sicut dc consensu qui fit per verba dc futuro. Inde non facit matrimonium Et per hoc patet solutio ad obiccta.

ART. VI. UTRUM ALIQUIS prakgkpto patris POSSIT COMPRt.1.1 Al» MATRIMONIUM CONTRAHENDUM IP IIM, qu. αv. art. $.

d sextum sic proceditur. Videtur quod aliquis praecepto patris possit compelli ad matrimonium contrahendum. Dicitur enim *ad Coloss.* m ·: *Filii, obedite parentibus vestris per omnia.* Ergo etiam in hoc cis obedirc tenentur.

2. Praeterea, *Gen.* xxvm ', Isaac *praecepit* lacob quod *non acciperet uxorem de filiabus Chanaan.* Nec praecepisset nisi dc iurc praecipere potuisset. Ergo filius in hoc tenetur obedirc patri.

3. Praeterea, nullus debet promittere, praecipue per iuramentum, pro illo quem non potest cogere ad servandum. Sed parentes promittunt futura matrimonia pio fiHis, ct etiam iurnrncnto firmant. Ergo possunt praecepto cogere filios ad implendum.

4. Praeterea, pater spiritualis, scilicet Papa, potest compellere praecepto ad matrimonium spirituale, scilicet ad episcopatum accipiendum. Ergo potest ct pater carnalis ad matrimonium carnale.

Sed contra, patre imperante matrimonium, filius potest sine peccato religionem intrare ·. Ergo non tenetur ei in hoc obedirc.

2. Praeterea, si teneretur obedirc, sponsalia per parentes contracta absque consensu filiorum essent stabilia. Sed hoc est contra iura ·. Ergo, etc.

Respondeo dicendum quod, cum in matrimonio sit quasi quaedam servatus perpetua, pater non potest cogere filium ad matrimonium per praeceptum, cum sit liberae conditionis. Sed potest eum inducere cx rationabili causa. Et tunc, sicut sc habet filius ad causam illam, ita ic habet ad praeceptum patris: ut, ri causa illa cogat de necessitate vel dc honestate, ct praeceptum similiter cogat; alias non.

Au primum eruo dicendum quod verbum Apostoli non intelligitur in illis in quibus est liber sui sicut pater. Et huiusmodi est matrimonium, per qund etiam filius fit pater.

Ar» secundum dicendum quod lacob alias tenebatur ad faciendum hoc quod mandabat Isaac: tum propter malitiam illarum mulierum · ; tum quia semen Chanann de terra quae semini Patriarcharum promittebatur ·, erat disperdendum ·. Et ideo Issae praecipere poterat.

Ad tertiu dklenih m quod non iurant nisi illa conditione vubintcllccla, *si illis placuerit.* Et ipsi obligantur id cos bona tide inducendum.

Ad qi arti ɳ dicenpcm quod quidam dicunt quod Papa non potest praecipere alicui quod accipiat episcopatum, quia consensus debet liber esse. Scd. hoc posito, periret ecclcAiu-sticus ordo. Nisi enim aliquis posset cogi ad suscipiendum regimen Ecclesiae, Ecclesia conservari non posset: cum quandoque illi qui sunt idonei ad hoc, nolint suscipere nisi coacti.

Et iden dicendum quod non est simile hinc inde. Quia non est aliqua corporalis servitus in matrimonio spintuali, sicut in corporali. Est enim spirituale matrimonium sicut quoddam officium dispensandae rcipublicac: I *Cor.* iv ·. *Sic nos existimet homo,* etc.

QUAESTIO QUADRAGESIMAOCTAVA

01 OHIECTO CONSENSUS

Deinde considerandum est dc obiecto consensus ·. Circa quod quaeruntur duo.

Primo: utrum consensus qui facit matrimonium, sit consensus m carnalem copulam.

Secundo: utrum consensus in aliquam propter causam inhonestam factat matrimonium.

ART. I. UTRUM CONSENSUS QUI FACIT MATRIMONIUM Sir CONSENSUS IN CARNALEM COTULAM

a d phimum sic iuocedtttr. Videtur quod consensus qui jTkfacit matrimonium.sit consensus in carnalem copulam, Dicit enim Hieronymus ' quod *voventibus virginitatem non solum nubere, sed velle nubere damnabile est.* Sed non esset damnabile nisi esset virginitati contrarium: cui nuptiae non contrariantur nisi ratione carnalis copulae. Ergo consensus voluntatis qui est in nuptiis. est in carnalem copulam.

2. Praeterea, omnia quae sunt in matrimonio inter virum et uxorem, possunt esse licita inter fratrem et sororem, excepta carnali copula. Sed non potest fieri licite inter cos consensus matrimonialis. Ergo consensus matrimonialis est consensus in carnalem copulam.

3. Praktkrka, si mulier dicat viro, *Consentio in tc, ut non cognoscas me,* non est consensus matrimonialis: quia est ibi aliquid contra substantiam praedicti consensus. Sed non esset nisi dictus consensus esset in carnalem copulam. Ergo, etc.

|. Praeteriv, in qualibet re initium consummationi respondet. Sed matrimonium consummatur per carnalem copulam. Ergo, cum initietur per consensum, videtur quod consensus sit in carnalem copulam.

Sed contra, nullus consentiens in carnalem copulam est virgo mente et came. Scd beatus Joannes Evangelista

vm £⧫«■« loin, «m- •Anuct.rAr·".· n. u. · s. Tb. •Qu ·π. u

• Qu. Kiu.an. qu. XLiT. art. 1| .ja x1v, 4rt. · , »Λ i

P°st ^nsensum nuptialem fuit virgo mente ct carne ·. *Ergo* non consensit in carnalem copulam.

2. Praeterea, effectus respondet causae ·. Scd consensus est causa matrimonii \ Cum ergo dc essentia matrimonii non sit carnalis copula, videtur quod nec consensus qui matrimonium causal, sit in carnalem copulam.

Respondeo dicendum quod consensus qui matrimonium facit, est consensus in matrimonium: quia effectus proprius voluntatis est ipsum velitum. Unde, sicut carnalis copula se habet ad matrimonium, ita consensus qui matrimonium causar, est in carnalem copulam. Matrimonium autem, ut supra · dictum est, non est essentialiter ipsa coniunctio carnalis: sed quaedam associatio viri ct uxoris in ordine ad carnalem copulam et alia quae ex consequenti ad virum et uxorem pertinent, secundum quod cis datur potestas in invicem respectu carnalis copulae. Et haec associatio *coniugalis copula* dicitur. Unde patet quod bene dixerunt illi qui dixerunt quod consentire in matrimonium est consentire in carnalem copulam implicite, non cxplicite :* Non enim debet intelligi nisi sicut implicite continetur effectus in causa: quia potestas carnalis copulae in quam consentitur, est causa carnalis copulae sicut potestas utendi re sua est causa usus.

• Vide AulUtiod. ,S'u«w *Aar,* hb. Ill, tract. Jr *Vo·* '°, "P..w ‹'υ· > * Gr a. IknwrtAl. IV *Sent ,* dut. xxvnt, qu. o.

Ad phimum ιιηαο dicendum quod consensus m matrimonium ideo est damnabilis post votum virginitatis, quia per talem consensum datur potestas ad id quod non licet: sicut peccaret qui daret potestatem alteri accipiendi illud quod ipse in deposito habet, non solum in hoc quod ei actualiter traderet. De consensu autem Beatae Virginis infra * dicetur.

*si,.)U.H. art. ›. · Cl. Pan III.qu.sKik art. *i.*

At» secundum dicendum quod inter fratrem ct sororem non potest esse potestas in invicem ad carnalem copulam, sicut nec licite carnalis copula. Et ideo ratio non sequitur.

Ad tertum dicendi m quod ill i conditio explicita non solum actui, sed potestati contrariatur copulae carnalis. Et li ideo est contraria matrimonio.

Ad quartum dicendum quod initiatum matrimonium respondet consummato sicut habitus vel potestas actui qui est operatio.

• Arjrg. *Srdem- trd*

Rationes autem in contrarium * ostendunt quod non sit *0 consensus in carnalem copulam explicite. Et hoc est verum.

ART. II. utrum matrimonium possit essk cx consessu ALICUIUS IN ALIQUAM PROPTER CAUSAM INHONESTAM

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod matrimonium u non possit esse cx consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestam. Unius enim una est ratio. Sed matrimonium est unum sacramentum. Ergo non potest fieri cx alterius finis intentione quam illius ad quem a Deo institutum est, scilicet ad procreationem prolis. s»

• Ver». 6

2. Praeterea, coniunctio matrimonii est a Deo: ut patet Matlh. xix ·, *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Sed coniunctio quae fit propter turpes causas, non est a Deo. Ergo non est matrimonium.

3. Praeterea, in aliis sacramentis, si non servetur in- si tentio Ecclesiae, non est verum sacramentum. Sed intentio Ecclesiae in sacramento matrimonii non est ad aliquam turpem causam. Ergo, si cx aliqua turpi causa matrimonium contrahatur, non erit verum matrimonium.

• bt biffèrent. *Tofic.* ho II poil med.

4. Praeterea, secundum Boetium ·, *cuius finis est bo- ‹0 nus, ipsum quoque bonum est.* Sed matrimonium semper est bonum. Ergo non est matrimonium si propter malum finem fiat.

5. Praeikrka, matrimonium significat coniunctionem Christi ct Ecclesiae ·. Sed ibi non cadit aliqua turpitudo. Ergo non potest matrimonium contrahi propter aliquam turpem causam.

Ski» contra est quod qui baptizat alium intentione lucrandi, vere baptizat. Ergo et qui contrahit cum aliqua intentione lucri, verum est matrimonium.

2. Praeterea, hoc idem probant exempla et auctoritates quae ponuntur in littera ·.

•DttLxiz. utpp. *Expaula* et

Responded dicendi m quod causa finalis matrimonii potest accipi dupliciter: scilicet per sc, ct per accidens. Per sc quidem causa matrimonii est ad quam matrimonium est Je sc ordinatum: et hacc semper bona est, scilicet procreatio prolis ct vitatio fornicationis. Sed per accidens causa finalis ipsius est hoc quod contrahentes intendunt cx matrimonio. Et quia hoc quod ex matrimonio intenditur consequitur ad matrimonium; ct priora non variantur cx posterioribus, sed c converso: ideo cx illa causa non recipit matrimonium bonitatem vel malitiam, sed ipsi contrahentes, quorum est finis per se. Et quia *causae per accidens sunt in/mitae* ·, ideo infinitae tales causae possunt esse in ma- •Amux.FSpfc (•trimonio, quarum sunt quaedam honestae ct quaedam inhonestac.

Ad primum eruo dicendum quod verum est dc causa per sc ct principali. Sed quod habet unum finem per sc ct principalem, potest habere plurcs secundarios per sc. et infinitos per accidens.

Ai» secundum dicendum quod coniunctio potest accipi pro ipsa relatione quae est matrimonium. Et talis semper est a Deo: et bona est. quacumque fiat causa. – Vel pro actu eorum qui conjunguntur. Et sic est quandoque mala: el non est a Deo, simpliciter loquendo. Nec est inconveniens quod aliquis effectus sit a Deo cuius causa est mala: sicut proles quae cx adulterio suscipitur. Non enim est cx illa causa inquantum est mala, sed inquantum habet aliquid dc bono, secundum quod est a Deo, quamvis non simpliciter sit α Deo.

Ad ter hum dici\t>i M quod intentio Ecclesiae qua intendit 'aeramentum tradere, est de necessitate cuiuslibet sacramenti, ita quod, ea non observata, nihil in sacramentis agitur :* Sed intentio Ecclesiae qua intendit utilitatem • Ci. Part. Ill, un, art L cx sacramento provenientem, est dc bene esse sacramenti, et non dc necessitate cius. I nde. si non observetur, nihi- •Cl.ώpartie. lominus est serum sacramentum ·. Sed tamen praetermittens hanc intentionem peccat: sicut si in baptismo non intendatur sanitas mentis, quam Ecclesia intendit. Et similiter ille qui intendit matrimonium contrahere, quamvis matrimonium non ordinet ad illum finem quem Ecclesia intendit, nihilominus verum matrimonium contrahit.

Ad quantum dicendum quod illud malum intentum non est finis matrimonii, sed contrahentium.

Ad quintum dicendum quod ipsa unio est signum coniunctionis Christi et Ecclesiae, et non operatio unitorum. Et ideo ratio non sequitur.

QUAESTIO QUADRAGESIMANONA

DE BONIS MATRIMONII

Consequenter considerandum est dc bonis matrimonii ·. • (X QU. IU»t, (■trod. Circa quod quaeruntur sex.

Primo: utrum debeant haberi aliqua bona ad excusandum matrimonium.

Secundo: utrum sufficienter assignentur.

Tertio: utrum bonum sacramenti sit principalius inter alia bona.

Quarto: utrum actus matrimonii per praedicta bona a peccato excusetur.

Quinto: utrum sine vis aliquando a peccatis excusari possit.

Sexto: utrum quando est sine cis, sit semper peccatum mortale.

ART. 1. UTRUM MATRIMONIUM DKBKAT HABERE ALIQUA BONA QUIRIS EXCUSETUR

Ad primum sic proceditur. Videtur quod matrimonium non debeat habere aliqua bona quibus excusetur. Sicut enim conservatio individui, quae tit per ea quae ad nutritivam pertinent, est de intentione naturae, ita conservatio speciei, quae Iit per matrimonium: et multo magis, quanto melius et dignius est bonum speciei quam bonum unius individui ·. Sed ad actum nutritivae excusandum f:' non indigetur aliquibus. Ergo nec etiam ad excusandum matrimonium.

2. Praeterea, secundum Philosophum, in \ III *Ethic,* ·, V ⁑ amicitia quae est inter virum ct uxorem c$l naturalis, et claudit in sc *honestum, utile* ct *delectabile.* Sed illud quod de sc est honestum, non indiget aliqua excubatione. Ergo nec matrimonio debent attribui aliqua bona excusantia.

3. Praeterra, m itrimonium est institutum in remedium et in officium ·. Sed secundum quod est in officium, non indiget excusatione: quia sic etiam in paradiso excusatione indiguisset, quod falsum est; ibi enim fuissent *honorabi·/o nuptiae et torus immaculatus* ;* ut Augustinus dicit . i Similiter ncc secundum quod est in remedium: sicut nec alia sacramenta, quae in remedium peccati 'Unt instituta. Ergo matrimonium huiusmodi excusantia habere non debet.

q. Praktkrka . ad omnia quae honeste fieri possunt, virtutes dirigunt. Si ergo matrimonium aliquibus bonis potest honestari, non indiget aliis honestatibus quam animi virtutibus. Et sic non debent matrimonio aliqua bvna assignari quibus honestetur: sicut nec aliis in quibus virtutes dirigunt.

Sbd contra, ubicumque est indulgentia, ibi est necessaria aliqua excusationis ratio. Sed matrimonium conceditur in statu infirmitatis *secundum indulgentiam:* ut patet I *Cor.* vu ·. Ergo indiget per aliqua bona excusari.

2. Prarterra, concubitus matrimonialis et fornicarius sunt eiusdem speciei quantum ad speciem naturae. Sed M concubitus fornicarius de se est turpis. Ergo ad hoc quod matrimonialis non sit turpis, oportet ci aliquid addi quod ad honestatem cius pertineat, et in alium speciem moris trahat.

Respondeo dicrndum quod nullus sapiens debet iactu- >j ram aliquam sustinere nisi pro aliqua recompensatione alicuius aequalis vel mêlions boni. I ndc electio alicuius quod aliquam tacturam habet annexam, indiget alicuius boni adiunctione, per cuius recompensationem ordinetur ct honestetur. In coniunctionc autem viri ct mulieris ra- jo tionis iactura accidit: tum quia propter vehementiam delectation» absorbetur ratio, ut *non possit aliquid intelli-* •flteibs.vu, *pera in ipso,* ut Philosophus dicit ;* tum etiam propter *tribulationem carnis,* quam oportet tales sustinere cx sol- •1<η ri. licitudine temporalium, ut patet I *Cor.* vn ·. Et ideo talis n coniuncttonis electio non potest esse ordinata nisi per recompensationem aliquorum c\ quibus dicta coniunctio honestetur. Et haec sunt bona qu ic matrimonium excusant ct honestum reddunt.

Au rrimi m froo bicKXbiM quod in actu comestionis «0 non est tam vehemens delectatio rationem absorbens sicut est in praedicta " delectatione. Tum quia vis gcncrativa, per quam originale traducitur, est infecta ct corrupta: nutritiva autem, per quam non traducitur, est corrupta et non infecta ·. – Tum etiam quia defectum individui quilibet magis sentit in scipso quam defectum speciei. Unde ad excitandum ad comestionem, secundum quam defectui individui subvenitur, sufficit sensus ipsius defectus. Sed ad excitandum ad actum quo defectui speciei subvenitur, di- UT *na ProV'^cnl'a delectationem apposuit in illo actu ·, quae jonio comuncti: quia patres naturaliter *thesaurizant filiis,* etiam animalia bruta movet, in quibus non est infectio originalis peccati. – Et ideo non est simile.

An 5BCU.NDUM DICKNDUM quod ista bona quae matrimonium honestant, sunt de ratione matrimonii. Et ideo non indiget eis quasi exterioribus quibusdam ad honestandum, n sed quasi causantibus in ipso honestatem quae ei secundum se competit.

Ad trrtium dicrndum quod matrimonium, cx hoc ipso quod est in officium vel in remedium, habet rationem utilis et honesti; sed utrumque horum ci competit cx hoc quod huiusmodi bona habet, quibus fit ct officiosum ct remedium concupiscentiae adhibens.

Ad quartum dicbvdum quod aliquis actus virtutis honestatur ct virtute, quasi principio clicirivo; et circumstantiis, quasi formalibus principiis ipsius. Hoc autem ii modo se habent bona ad matrimonium sicut circumstantiae ad actus virtutis, cx quibus habet quod virtutis actus esse possit.

ART. 11. UTRUM SUFFICIESTKR IIONΛ MATKIMONH ASSIOXEXTIH A MAGISTRO SENTENTIARUM: SCI1.1CKT FIDRS, 1'ROI.DS KT SACRAMUXriM

Infra, qu. ux», art. ı; IV *Cqul Gmt., cap.* **kxilVIJ I** *:!* ***Cor*** **, ạp. m, l»π** i

Ad skcundum sic ρκooΒητυκ. Videtur quod insufiicicnter bona matrimonii assignentur a Magistro Sententiarum *:

scilicet *fides, proles* ct *sacramentum.* Quia matrimonium non solum fit in hominibus ad prolem procreandam cl nutriendam, sed ad consortium communit vitae, propter operum communicationem, ut dicitur in VIII *Ethic,* · Ergo. • € au. ».·}.· S. Th. leet «n. sicut ponitur ṗrole bonum matrimonii, ita debet poni *communicatio operum.*

'2. Pmakirrra, coniunctio Christi ad Ecclesiam, quam matrimonium significat ;* perficitur per caritatem. Ergo MRtyto ,<»?· ». rtn. μ inter bona matrimonii magia debet poni caritas quam *fides.*

3. Prarterra, in matrimonio, ricut exigitur quod neuter coniugum ad ǎlteriu torum accedat, ita exigitur quod unus alteri debitum reddat :* Sed primum pertinet ad fidem, ut • Cf. qu Mit, VI I. Magister dicit ·. Ergo deberet etiam *iustitia,* propter red- • I-OC CL ditionem debiti, inter bona matrimonii computari.

q. Pκλκτκπχλ, sicut in matrimonio, inquantum significat coniunctioncm Christi ct Ecclesiae, requiritur indi visibilitas, ita ct *unitas,* ut «it *una unius* ·. Sed *sacramentum,* quod • a a? /irh- hM rjitotaUi. fiiga »i·i (rrSinanS. inter tria bona matrimonii computatur, pertinet ad indi- 'Ihu.liXI.Cipp. » H4 visionem ·. Ergo deberet esse aliquid aliud quod pertineret ad unitatem,

Srd ǂOSTMA, videtur quod superfluant. Quia unica virtus sufficit ad unum actum honestandum. Sed yWcv est una virtus. Ergo non oportuit alta duo adJere ad honestandum matrimonium.

2. Phai*THURA, non cx eodem aliquid accipit rationem utilis ct honesti: cum utile cl honestum ex opposito bonum dividant. Sed cx prole matrimonium accipit rationem utilis. Ergo *proles* non debet computari inter bona quibus matrimonium honestatur.

3. Praktrrra, nihil debet poni ut proprietas vel conditio sui ipsius. Sed hncc bona ponuntur ut quaedam conditiones matrimonii. Ergo, cum matrimonium sit sacramentum, non debet poni *sacramentum* inter bona matrimonii.

Respondeo dicrxdum quod matrimonium est in officium naturae, et est sacramentum Ecclesiae. Inquantum ergo est m officium naturae, duobus ordinatur, sicut ct quilibet alius virtutis actus. Quorum unum exigitur ex parte ipsius agentis: ct haec est intentio linis debiti. Et sic ponitur bonum matrimonii *proles,* – Aliud exigitur cx parte ipsius actus, qui est bonus in genere ex hoc quod cadit supra debitam materium. Et sic est *fides,* per quam homo ad suam accedit et non ad aliam. – Sed ultenus habet aliquam bonitatem inquantum est sacramentum. Et boc significatur ipso nomine *sacramenti.*

An priml'm neo tucixni'M quod in *prole* non solum intclligitur procreatio prolis, sed etiam educatio ipsius, ad quam ticut ad finem ordinatur tota communicatio operum quae est inter virum et uxorem inquantum sunt matrimo- jonio comuncti: quia patres naturaliter *thesaurizant filiis,* ut patet II *Cor.* m :* Et sic in *prole,* quasi in principali fine, alius quasi secundarius includitur.

Ad sbcundum dickxdim quod *fides* non acapitur hic prout est virtus theologica, sed prout est pars iustitiae: secundum quod fides dicitur ex hoc quod *fiunt dicta* · in consen ationc promissorum. Quia in matrimonio, cum sit quidam contractus, est quaedam promissio per quam talis vir tali mulieri determinatur. U iv.

Ao trrtium dicrnovm quod, sicut in promissione matrimonii continetur ut neuter ad alium torum accedat, ita etiam quod sibi invicem debitum reddant. El hoc etiam est principalius: cum sequatur cx ipsa mutua potestate in invicem data. Et ideo utrumque nd *fidem* pertinet. Sed in libro *Sententiarum* ponitur quod est minus manifestum.

An quartum dicrndum quod in *sacramento* non solum intclligcndn est indivisio, sed omnia illa quae consequuntur matrimonium ex hoc quod est signum conjunctionis Christi cl Ecclesiae.

\ cl dicendum quod unitas quam obiectio tangit, pertinet ad *fidem,* sicut ct indivisio ad *sacramentum.*

Ai> quintum * nicRxntm quod *fides* non accipitur hic • Arf. <<*- frU L pro aliqua virtute: sed pro quadam conditione virtutis cx qua tides nominatur quae ponitur pars iustitiae.

Ai» sextum · nicRxotm quod, ricut debitus uiua boni • Ar< CQs/ ʖ»- •Vj I utilis accipit rationem honesti, non quidem ex utili, sed

ex ratione, quae rectum usum facit; ita etiam ordinatio ad aliquod bonum utile potest facere bonitatem honestatis cx vi rationis debitam ordinationem facientis. Et hoc modo matrimonium, ex hoc quod ordinatur «d prolem, et utile est, et nihilominus honestum, inquantum debite ordinatur.

• Arg. *Sei*

• Op· *Separatio.*

At» septimim · dicendum quod, sicut Magister dicit, xxxi dist. * IV *Sent., sacramentum* non dicitur hic ipsum matrimonium, sed inseparabilitas eius, quae est eiusdem rei signum cuius et matrimonium.

Vel dicendum quod, quamvis matrimonium sit sacramentum, tamen aliud est matrimonio esse matrimonium, ct aliud est ct esse sacramentum : quia non solum ad hoc est institutum ut sit in signum rei sacrae, sed etiam ut sit in officium naturae. Et ideo ratio sacramenti est quaedam conditio adveniens matrimonio secundum sc considerato, cx quo etiam honestatem habet. Et ideo sacramentaillas cius, ut ita dicam, ponitur inter bona honestantia matrimonium. Et secundum hoc in tertio bono matrimonii , scilicet *sacramento,* non solum intelligitur inseparabilitas» sed etiam omnia quae nd significationem ipsius pertinent.

ART. III. utrum sacramentum sit principalius INTER DONA MATRIMONII

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod *sacramentum* non sit principalius inter bona matrimonii. Quia *finis est potissimum in unoquoque* ·. Sed proles est matrimonii finis. Ergo *proles* est principalius matrimonii bonum.

• Arutot. *Topi;,* lib. VI, cap. vtn, o. 3.

2. Praeterea, principalius in ratione speciei est differentia, quac complet speciem, quam genus: sicut forma quam materia in constitutione rei naturalis. Sed *sacramcntum* competit matrimonio cx ratione sui generis; *proles* autem ct *fides* cx ratione differentiae, inquantum est tale sacramentum. Ergo alia duo sunt magis principalia in matrimonio quam sacramentum.

3. Praeterea, sicut invenitur matrimonium sine prole H ct fide, ita invenitur sine inseparabilitate: sicut patet quando alter coniugum ante matrimonium consummatum ad religionem transit. Ergo ncc ex hac ratione sacramentum est in matrimonio principalius.

4. Praeterea, effectus non potest esse principalior sua 40 causa. Sed consensus, qui est causa matrimonii, frequenter immutatur. Ergo ct matrimonium wlvj potest. El sic inseparabilitas non semper comitatur matrimonium.

5. Praeterea, sacramenta quae habent effectum perpetuum, imprimunt characterem. Sed m matrimonio non imprimitur character. Ergo non ndest ei inseparabilitas perpetua. Et ideo, sicut est matrimonium sine *prole,* ita potest esse sine *sacramento.* Et sic idem quod prius.

Sed contra , illud quod ponitur in definitione rei est sibi maxime essentiale. Sed *indivisio,* quac pertinet ad *sacramentum,* ponitur in definitione supra ' dc matrimonio data, non autem *proles* vel *fides.* Ergo *sacramentum* inter alia est matrimonio essentialius.

*DI»t.wrtt,cap. *Sk1 rrgo.* - Q, qa. xut , art. 3.

2. Praeterea, *virtus divina,* quac *in sacramentis operatur* ·, est efficacior quam virtus humana. Sed *proles* el JI *fides* pertinent ad matrimonium secundum quod est in officium naturae humanae; *sacramentum* autem secundum quod est ex institutione divina. Ergo *sacramentum* est principalius in matrimonio quam alia duo.

Respondeo dicendum quod aliquid dicitur in re aliqua principalius, altero duorum modorum : aut quia altero esscntialius; aut quia dignius. Si quia dignius, sic omnibus modis *sacramentum* est principalius inter tria bona coniugii. Quia pertinet ad matrimonium inquantum est sacramcntum gratiae. Alia vero duo pertinent ad ipsum inquantum est quoddam naturae officium. Perfectio autem gratiae est dignior perfectione naturae.

Si autem dicatur principalius quod est essentialius, sic distinguendum est. Quia *fides* et *proles* possunt dupliciter considerari. Uno modo, in seipsis. Et sic perlinent ad usum matrimonii, per quem ct proles producitur, ct pactio coniugalis servatur. Sed indivisibilius. quam *sacramentum* importat, pertinet nd ipsum matrimonium secundum se: quia cx hoc ipso quod per pactionum coniugalurn sui potestatem sibi invicem in perpetuum coniugcs trudunt, sequitur quod separari non possint. Et inde est quod matrimonium nunquam invenitur sine inseparabilitate: invenitur nutem sine fide ct prole, quia esse rei non dependet ab usu suo. Et secundum hoc *sacramentum* est essentialius matrimonio quam *fides* el *proles.*

Alio modo possunt considerari fides ct proles secundum quod sunt in suis principiis : ut pro *prole* accipiatur intentio prolis, ct pro *fide* debitum servandi fidem. Sine quibus etiam matrimonium esse non potest · quia haec in hoc matrimonio cx ipsa pactione coniugali causantur; ita quod, si «iliquid contrarium huius exprimeretur in consensu qui matrimonium facit, non esset verum matrimonium. Et sic accipiendo fidem ct prolem, *proles* est essentialisimum in matrimonio, ct secundo *fides,* ct tertio *sacramentum ;* sicut etiam homini est essentialius esse naturae quam esse gratiae, quamvis esse gratiae sit dignius.

Ad primum rroo dicendim quod finis secundum intentionem est primum m re. sed secundum consecutionem est ultimum ·. Et similiter *proles* se habet inter matrimonii bona. Et ideo quodammodo est principalius ct quodammodo non.

• Ct Annat £-Uk Skill,as. ut. a. t>; t_7k. i«ct na: *UfU-*nua '·> VU, hc n

Ao secundi u dicendum quod *sacramentum,* prout ponitur tertium matrimonii bonum, pertinet ad matrimonium ratione suae differentiae : didtur enim *sacramentum ex* significatione huius rei sacrae determinatae quam matrimonium significat.

Ad tertium dicendi m quod nuptiae, secundum Augustinum ·. sunt bona mortalium: unde *in resurrectione neque nubent neque nubentur,* ut dicitur Matth. xxn ·. Et ideo vinculum matrimonii non sc extendit ultra vitam in qua contrahitur: et ideo dicitur inseparabile, quia non potest in hac vita separari. Sed per mortem separari potest: sive corporalem, post carnalem coniunctioncm ; sive spiritualem, post spiritualem tantum.

•De A» Cat-<«r., op no • λ tru jo.

Ad quartum dicendum quod , quamvis consensus qui facit matrimonium, non sit perpetuus materialiter, idest quantum ad substantiam actus, quia ille actus cessat et potest contrarius succedere; tamen, fonnalitcr loquendo, est perpetuus, quia est dc perpetuitate vinculi: alias non faceret matrimonium ; non enim consensus ad tempus in aliquam matrimonium facit. Et dico *formaliter,* secundum quod actus accipit speciem ab obiccto. Et secundum hoc matrimonium ex consensu inseparabilitatem accipit.

At» gi intim dicendum quod in sacramentis in quibus imprimitur character, traditur potestas ad actus spirituales: sed in matrimonio nd actus corporales. Unde matrimonium. ratione potestatis quam in se invicem comuges accipiunt, convenit cum sacramentis in quibus character imprimitur, et ex hoc habet inseparabilitatem, ut Magister dicit ·: sed differt ab cis inquantum potestas illa est ad actus corporales. Et propter hoc non imprimit characterem spiritualem.

• DtU.Hi I

ART. IV. I IRI M ACTI S MATRIMONII POSSIT EXCUSA» PER BONA PRAEDICTA UT NON SIT OMNINO PECCATUM

Π *Sc* . diei »» t <po». lin . IV, Jikt. xui qa. t. art. j, «4 4: I *al Cor.t* cap. vil, lcCl. L

Ad quartum sic PROCEDITUR· Videtur quod actus matrimonii non possit excusari per bona praedicta ty <0 non sit omnino peccatum. Quia quicumquc sustinet damnum maioris boni propter minus bonum, peccat: quia inordinate sustinet. Sed bonum rationis, quod laeditur m ipso actu coniugali ·, est maius quam haec tria coniugii bona. Ergo praedicti bona non sufficiunt ad excusandum comugalem concubitum.

' 4Xl '

•j. Praeterea, m bonum malo additur, in genere moris totum efficitur malum, non autem totum bonum: quia una circumstantia mala facit actum malum, non autem una bona facit ipsum bonum ·. Sed actus coniugalis secundum se est malus: alias excusatione non indigeret. Ergo boni matrimonii ndtuncta non possunt ipsum bonum facere.

· ix ı,. S X TK Λ.

3. Praeterea, ubicumque est immoderatio passionis, ibi est vitium in moribus. Sed bona matrimonii non possunt efficere quin delectatio illius actus sit immoderata. Ergo non possunt excusare quin sit peccatum.

4. Praeterea, verecundia non est nisi de *turpi actu,* >ccundum Damascenum ♦ Sed bona matrimonii non toljufjl cru5c2,ccnlianl ab i||o actu. Ergo non possunt excusare quin fit peccatum.

Sed contra, concubitus coniugalis non differt a fornicario nisi per bona matrimonii. Si ergo hnee non sufficerent excusare ipsum, tunc matrimonium semper illicitum remaneret.

2. Prartkrha, bona matrimonii sc habent ad actum eius sicut circumstantiae debitae, ut dictum est ·. Sed circumstantiae tales sufficienter faciunt quod actus aliquis non sit malus. Ergo ct haec bona possunt excusare matrimonium ut nullo modo sit peccatum.

Respondeo dicendum quod actus dicitur excusari dupliciter. Uno modo, cx parte facientis: ita quod non imputetur facienti in culpam, quamvis sit malus, vel saltem non in tantam culpam; sicut ignorantia dicitur excusare peccatum in toto vel in parte. – Alio modo dicitur excusari actus cx parte sui: ita scilicet quod non sit malus. Et hoc modo praedicta bona dicuntur excusare actum matrimonti.

Ex eodem autem habet actus aliquis quod non sit malus in genere moris, ct quod sit bonus: quia non est alius actus indifferens, ut in II libro dictum est. Dicitur autem aliquis humanus actus bonus dupliciter. Uno modo, bonitate virtutis. Et sic habet actus quod sit bonus cx his quae ipsum in medio ponunt. Et hoc faciunt m uclu matrimonii *fides* ct *proles,* ut cx dictis * patet. – Alio modo, bonitate *sacramenti,* secundum quod actus non solum bonus, sed etiam sanctus dicitur. El hanc bonitatem habet actus matrimonii cx indivixibilitate coniunctionis, secundum 9Uâm «gnificat conjunctionem Christi ad Ecclesiam ·. – Et sic patet quod praedicta bona sufficienter netum matnmonii excusant.

Au primum broo incKNDUM quod per matnmonii actum non incurrit homo in damnum rationis quantum ad habitum, sed solum quantum ad actum. Nec est inconveniens quod quandoque aliquis actus melior secundum genus suum interrumpatur pro ahquo minus bono actu: hoc enim sine peccato fieri potest, sicut patet in eo qui ab actu contemplationi» cessât ut interdum actioni vacet

Ad secundum dicendi m quod ratio illa procederet si malum quod inseparabiliter comitatur concubitum, esset malum culpae. Nunc autem non est malum culpae, sed poena tantum, quae est inobedientia concupiscentiae ad rationem. Et ideo ratio non sequitur.

Ad tertium dicrndum quod superabundantia passionis quae facit vitium, non attenditur secundum quantitativum ipsius intensionem, sed secundum proportionem ad rationem. Unde tunc solum passio reputatur immoderata quando limites rationis excedit. Delectatio autem quae fit in actu matrimoniali, quamvis sil intensissima secundum quantitatem, non tamen excedit limites sibi a ratione praefixos ante principium suum: quamvis in ipsa delectatione ratio cos ordinare non possit.

Ad quartum dicendum quod turpitudo quae semper est in actu matrimoniali ct erubescentiam facit, est turpitudo poenae, et non culpae: quia de quolibet defectu homo naturaliter erubescit.

ART. V. UTRUM ACTOR MATRIMONIALIS KXCUSARI POSSIT ETIAM SINH ROMS MATRIMONII

/>r AL»/o., qo. iv. «H. 1

Ad quintum sic proceditur. \idetur quod actus matrimonialis excusari possit etiam sine bonis matnmonii. Qui enim a natura tantum movetur ad actum matrimonii, non videtur aliquod bonum matrimonii intendere: quin bona matrimonii pertinent ad gratiam vcl virtutem. Sed quando aliquis solo appetitu naturali inovclur ad actum praedictum, non videtur esse peccatum: quia nullum naturale est malum, cum malum sit *praeter naturam* et *praeter ordinem,* ut Dionysius dicit ·. Ergo actus matrimonii excusari potest etiam sine bonis matrimonii.

2. Praeterea, ille qui utitur coniuge ad fornicationem vitandam, non videtur aliquod bonum matrimonii mtendere. Sed talis non peccat, ut videtur: quia ad hoc est matrimonium concessum humanae infirmitati, ut fornicatio vitetur, ut patet I *Cor.* vn ·. Ergo etiam sine bonis matrimonii potest actus cius excusari.

3. Pιλι.fenea, ille qui utitur re sua ad libitum, non facit contra iustitiam, et sic non peccat, ut videtur. Sed per matrimonium uxor efficitur res viri, el c converso. Ergo, si sc invicem ad libitum utuntur libidine movente, non videtur esse peccatum. Et sic idem quod prius.

4. Praeterea, illud quod est bonum cx genere, non efficitur malum nisi cx mala intentione fiat. Sed actus matrimonii, quo quis suam cognoscit, est cx genere bonus. Ergo non potest malus esse nili mala intentione fiat. Sed potest bona intentione fieri etiam si non intendat aliquod bonum matrimonii: puta cum quis salutem corporalem per hoc intendit servare aut consequi. Ergo videtur quod etiam sine matrimonii bonis actus ille possit excusari.

Ski› contra, *remotu causa removetur effectus* ·. Sed causa honestatis actus matrimonialis sunt matnmonii bona, Ergo fine cis non potest actus matrimonialis excusari.

2. Pmaetkkju, non differt actus praedictus ab actu fornicario nisi in praedictis bonis. Sed concubitus fornicarius semper est malus. Ergo, si non excusatur praedictis bonis, etiam matrimonialis actus semper erit malus.

Responded dicendum quod, sicut bona matrimonii, secundum quod sunt m habitu, faciunt matrimonium honestum ct sanctum; ita etiam, secundum quod sunt in actuali intentione, faciunt actum matrimonii honestum, quantum ad illa duo bona matrimonii quae ipsius actum respiciunt. Unde quando coniugcs conveniunt causa prolis procreandae, vcl ut sibi invicem debitum reddant, quod ad *Jidem* pertinet, totaliter excusantur a peccato. Sed tertium bonum non pertinet ad usum matnmonii, sed ad eventum ipsius, ut dictum est Unde facit ipsum matrimonium honestum: non autem actum eius, ut per hoc actus cius absque peccato reddatur, quia causa alicuius significationis conveniunt. Et ideo duobus solis modis coniugcs absque omni peccato conveniunt: scilicet causa procreandae prolis, et debiti reddendi Alias autem semper cit ibi peccatum, ad minus veniale.

Ad primum hroo dicendum quod proles prout est bonum sacramenti, addit supra prolem prout est bonum intentum α natura. Natura enim intendit prolem prout in ipsa salvatur bonum speciei: sed in prole secundum quod est bonum sacramenti matrimonii, ultra hoc intclligitur ut proles suscepta ulterius ordinetur in Deum. Et ideo oportet quod intentio naturae, qua prolem intendit, referatur, actu vcl habitu, ad intentionem prolis prout est bonum sacramenti: alias staretur in creatura, quod sine peccato esse non potest. Et ideo, quando natura tantum movet ad actum matnmonii, non excusatur a peccato omnino, nisi inquantum motus naturae ordinatur, actu vel habitu, ulterius ad prolem secundum quod est bonum sacramenti.– Nec tamen sequitur quod motus naturae sit malui. Sed quod sit imperfectus, nisi ad aliquod bonum matnmonii ulterius ordinetur.

Ad secundum dicendi m quod, si aliquis per actum matrimonii intendat vitare fornicationem in coniuge, non est aliquod peccatum: quia hoc est quaedam redditio debiti, quae ad bonum *fdei* pertinet. Sed si intendat vitare fornicationem in sc, sic est ibi aliqua superfluitas. Et secundum hoc est peccatum veniale. Ncc ad hoc est matrimonium institutum nisi *secundum indulgentiam* * quae est dc peccatis venialibus ·.

Ad ikrtiim dicendum quod una debita circumstantia non sufficit ad hoc quod actus sit bonus·. Et ideo non oportet quod, qualitercumque quis re sua utatur, usus sit bonus: sed quando utitur re sua ut debet secundum omnes circumstantias.

An quartum dicendim quod, quamvis intendere samiatis conservationem non sit per se malum, tamen haec intentio efficitur mala si cx ahquo sanitas intendatur quod non est ad hoc dc sc ordinatum: sicut qui ex sacramento baptismi tantum salutem corporalem quaereret. Et similiter etiam est in proposito m actu matnmonii.

ART. \ I. **UTRUM QÜANDÛCUMQUK ALIQUIS UXOREM COONOSCIT NON 1NTKNDKN5 ALIQUOD DONUM MATRIMONII SED SOLAM DELECTATIONUM, MORTALITER PECCET**

Sapra, qu. «l ›. art. q; IV Cn«/. Gf»/., o»p Liaxiti; *De* Λ/./to, qu. »·, ert *i;* l *td Cor,* cap «it. lecc. i; I *ad* 7Ar/«.,c»p. ir, lκCT ».

An sextum in proceditur. Videtur quod, quandocumque aliquis uxorem cognoscit non intendens aliquod bonum matrimonii sed solam delectationem, mortaliter Peccet. Quia Hieronymus dicit ⁂ ct habetur in littera ··: *Voluptates quae de meretricum amplexibus capiuntur, in uxore damnandae sunt.* Scd non dicitur esse damnabile nisi peccatum mortale. Ergo cognoscere uxorem propter voluptatem solam est semper peccatum mortale.

SJÏil?. L'Î *adEpkff* cap.», tter >5 -LL cmd ‡ XXXII. qo.lv ·· Dtaf. Mixi.csp.

2. Phabtkkea, consensus in delectationem est peccatum mortale, ut in II libro dictum est. Scd quicumque cognoscit uxorem suam causa delectationis, consentit in delectationem. Ergo mortaliter peccat. «j

•Diit.uir.q&.in, >n *4.* - Ci ⁑ IIM, qu. ux»i» , •П M

3. Praeterea, quicumque usum creaturae non refert in Deum, creatura fruitur: quod est peccatum mortale. Scd quicumque uxore propter solam delectationem ulitur. hunc usum non refert in Deum. Ergo mortaliter peccat.

4. Praktbrra, nullus debet excommunicari nisi pro peccato mortali ·. Sed aliquis uxorem sola libidine cognoscens ab introitu ecclesiae arcetur, ut in littera · dicitur, quasi sit excommunicatur. Ergo omnis talis peccat mortaliter. h

•On *Xemoeplicogontm,* ü». XI, qu. ml •Dill, ««·, capp *Sed/orle* ci *H»: 4utem.UA* Grag. M Ep. Lirt. ⁑. *xxi.ad Aug.* 4d Interros- to. ♦ Ct *dr Ño Coning.r*ü. π. Huc i S.Vict. *Snmm. Sent.* rr. VII, «p. nt. • Loc. ca. arg, i.

Sp.d contra kst quia, secundum Augustinum ·, tabs concubitus ponitur inter peccata quotidiana, pro quibus dicitur, *Paler noster* etc., ut habetur in littera ·. Scd talia non sunt peccata mortalia. Ergo, etc.

2. Praeterev, qui cibo utitur ad delectationem tantum, ⁑ non peccat mortaliter. Ergo, pan ratione, qui utitur uxore tantum causa libidinis satiandae.

• ⁑Ann .Sutam, *Anr* . hb IV. Ir. *de Matrtm* , qu *Utrum* boad «)· *Irtmnn. (taunt* etc.

RxsroNDKO DicHNmiM quod quidam · dicunt quod, quandocumque ad .ictum coniugalem libido principaliter movet, est peccatum mortale; scd quando movet cx latere, H tunc est peccatum veniale; quando autem omnino delectationem respuit ct displicet ci, tunc est omnino sine veniali peccato : ut sic delectationem in illo actu quaerere sit peccatum mortale; delectationem oblatam acceptare sit peccatum veniale ; scd eam odire sit perfectionis.

Scd hoc non potest esse. Quia secundum Philosophum, in X *Ethic.* ·, idem indicium est dc delectatione el operatione: quia operationis bonae est delectatio bona, ct malae mala. Lndc, cum actus matrimonialis non sil per se malus, ncc quaerere delectationem erit peccatum rnortalc semper.

* Cap. Ili, ŋ. t< S. Tn. Icet, ir

Et ideo dicendum quod . si delectatio quaeratur ultra honestatem matrimonii, ut scilicet aliquis in coniugc non attendat quod coniux est, scd solum quod mulier, paraius idem facere cum ea si non esset coniux, est peccatum d» mortale. Et talis dicitur *ardentior amator uxoris '*. quia ardor ille extra bona matrimonii effertur. Si autem quaeratur delectatio infra limites matrimonii. ut scilicet talis delectatio in alia non quaereretur quam in coniugc, sic est veniale peccatum. H

⁂Cnm rrqo, ubi ujpra cx Scolcot.SutiPjrthig. apud Huron lib. Iro»/./o- *viŋiaκ.* CL ü. *Origo anidem,* caa». XXXII. qu. IV.

Ad primum eroo dicendum quod tunc voluptates meretricias vir in uxore quaerit quando nihil aliud in ea attendit quam quod in meretrice attenderet.

Ad secundum dicendum quod consensus in delectationem concubitus qui est peccatum mortale, est peccatum m mortalc. Non autem talis est delectatio matrimonialis actus.

Ad tertium dicendum quod, quamvis delectationem non referat actu in Deum, non tamen ponit in ea ultimum voluntatis finem: alias eam ubicumque indifferenter quaereret. Et ideo non oportet quod creatura fruatur: scd uti-·ı tur creatura propter se, se autcrn habilualiter propter Deum, quamvis non actu.

Ad quartum digxndum quod hoc non dicitur propter hoc quod cx hoc peccato homo excommunicationem mercatur: scd quia spiritualibus se reddit inhabilem, propter 70 hoc quod in actu illo homo efficitur *totus caro* ·.

• Auffu»L Scrrn. CLXI1. »1. frM· «sent. 3, n. *x.*

QUAESTIO QUINQUAGESIMA

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII IN GENhRALI

Deinde considerandum est dc impedimentis matrimonii ⁂ ,UH» Et primo, in generali; secundo, in speciali ·. · Qa. u.

ART. I N1CUS. **UTRUM MATRIMONIO CONVENIENTER IMPEDIMENTA ASSIGNENT LR**

•QI U.

•t» »«■' U3

Ad phimum sic proceditur. Videtur quod matrimonio inconvenienter impedimenta assignentur. Matrimonium enim quoddnm sacramentum est contra alia divisum. Scd aliis non assignantur impedimenta. Ergo ncc matrimonio assignari debent.

2. Pr veterka. quanto aliquid est minus perfectum, tanto paucioribus modis impediri potest, Scd matrimonium inter alia sacramenta est minus perfectum. Ergo vel nulla, vel paucissima impedimenta et assignari debent.

•Ql. 0Π •Ql uj

3. Praeterea, ubicumque est morbus, est necessarium remedium morbi. Sed concupiscentia, in cuius remedium matrimonium est indultum, est in omnibus. Ergo non debet esse aliquod impedimentum quod aliquam pcrson.un penitus illegitimam faciat ad contrahendum.

q. Prakh iu:a, illegitimum dicitur quod est contra legem. Sed huiusmodi impedimenta qunc in matrimonio assignantur, non sunt contra legem naturae: quia non similiter inveniuntur in quolibet statu humani generis; plures enim gradus consanguinitatis imeniuntur esse prohibiti uno tempore quam alio. Lex autem humana non potest, ut videtur, matrimonio impedimenta praestare: quia matrimonium non est cx institutione humano, sed divina, sicut ct alia sacramenta. Ergo matrimonio non debent alia impedimenta assignari, quae faciant personas illegitimas ad contrahendum.

•Ql u

•Qn. m

5. Praeterea , illegitimum ct legitimum differunt per hoc quod est contra legem, vel non contra legem. Inter quae non cadit medium : cum sint opposita secundum affirmationem et negationem ⁂ Ergo non possunt esse aliqua •σ AtmUL *Cattf.* ca?· 6- matrimonii impedimenta quibus personae mediae inter legitimas ct illegitimas constituantur.

•Qs. M

•Ql l» n- Vn.

6. Praeterea, coniunctio viri ct mulieris non est licita nisi in matrimonio. Scd omnis coniunctio illicita dirimi ı»° debet. Ergo, si aliquid matrimonium contrahendum impediat, hoc dirimet contractum dc facto. Et sic non debent aliqua impedimenta matrimonio assignari quae impediant contrahendum et non dirimant contractum.

•a<»

• h ca aiv&

7. Praeterea, nullo impedimento potest a rc aliqua removeri quod in definitione ipsius cadit. Scd *indivisibilitas* cadit in definitione matrimonii ⁂ Ergo non possunt esse ali- • IV *Sent.* nui. ii?. 5U! qua impedimenta quae matrimonium contractum dirimant.

Sen contra, videtur quod debeant esse infinita matrimonii impedimenta. Quia matrimonium quoddam bonum est. Scd infinitis modis est detectus boni : ut dicit Dionysius, iv cap. *de l)iv. Norn.* ⁑ Ergo infinita sunt matrimonii w l impedimenta.

•CaLir

2. PκλΚΓΕΗΕΑ, impedimenta matrimonii accipiuntur secundum conditiones particularium personarum. Scd conditiones huiusmodi sunt infinitae. Ergo ct matrimonii impedimenta.

•IsdCi ui. ·. · λ tu

Resfondeo dicendum quod in matrimonio sunt quaedam quae sunt dc essentia ipsius, ct quaedam quae sunt dc solcinnitatc eius, sicut ct in aliis sacramentis. Et quia, remotis his quae non sunt dc necessitate sacramenti, adhuc manet verum sacramentum ; ideo impedimenta quae contrariantur his quae sunt de solemmtate sacramenti, non officiunt quin sit verum matrimonium. Et talia dicuntur *impedire contrahendum,* scd *non dirimunt contractum :* sic·ı ut *prohibitio Ecclesiae,* et *tempus feriatum.* I nde versus: *Ecclesiae vetitum, nec non tempus feriatum: impediunt Jieri, permittunt luncta teneri.*

•a ⁊» «c. N ⁑

Impedimenta autem quae contrariantur his quae sunt de essentia matrimonii, faciunt ut non -Ut verum matrimo-70 mum. Et ideo dicuntur non solum *impedire contrahcndum.* sed *dirimere iam contractum.* Quae his versibus continentur: *Error, conditio, votum, cognatio, crimen: Cultus disparitas. vis, ordo, ligamen, honestas: Si sit affinis, si forte coire nequibis : Haec socianda vetant connubia» facta* 7j *retractant.*

llonim autem numerus hoc modo accipi potest. Potest enim matrimonium impediri aut ex parte contractus ni itrimonii ; aut cx parte contrahentium. Si primo modo, cum contractus matrimonii tint per voluntarium consensum, qui tollitur per ignorantiam ct per violentiam, erunt duo impedimenta matrimonii : scilicet *vis* ·, idest coactio; ct *error 9* cx parte ignorantiae. Et ideo dc istis duobus impedimentis supra * .Magister determinavit, ubi agebatur dc causa matrimonii.

Nunc autem agit dc impedimentis quae accipiuntur cx parte personarum contrahentium. Quae sic distinguuntur. Potest enim äliqui impediri a matrimonio contrahendo vel simpliciter ; vel respectu alicuius personae. Si simpliciter, ut cum nulla possit matrimonium contrahere, hoc non potest esse nisi quia impeditur a matrimoniali actu. Quod quidem contingit dupliciter. Primo, quia non potest dc facto: sive quia omnino non possit, et sic ponitur impedimentum *impotentia coeundi* ·; sive quin non libere possit, ct sic ponitur impedimentum *servitutis conditio* :* -Secundo, quia non licite potest. Et hoc secundum quod ad continentiam obligatur. Quod contingit dupliciter. Vel quia obligatur ex officio suscepto: et sic est impedimentum *ordinis* :* Vel cx voto emisso : et sic impedit *votum*

Si autem äliqui impeditur a matrimonio non simpliciter, sed respectu alicuius personae: – vel propter obligabonem ad alteram personam : ïcut qui uni matrimonio iunctus est, non potest alteri coniungi; et sic est *ligamen* ·, scilicet matrimonii. \ cl quia deficit proportio ad alteram personam. Et hoc propter tria. Primo quidem, propter nimiam distantiam ad ipsam: ut sic est *dispantas ĕultui* - P Secundo, propter mmi >m propinquitatem, et sic ponitur triplex impedimentum : scilicet *cognatio* ·. quae importat propinquitatem duarum perbonarum secundum ve; cl q//r*wtas* ·, quae importat propinquitatem duarum personarum itionc tertiae matrimonio cumunctnc; et *publicae honestatis iustitia* ·, in qua est propinquitas duarum personarum respectu tertiae per %pousaha lunctac. – Tertio, propter indebitam coniunctionem ad ipsam pruno laetam. Et sic impedit *crimen* adulterii prius cum ipsa commissi.

Ad primim ukoo nrciNDi u quod etiam alta sacramenta impediri possunt, m aliquid quod sil dc essentia vel solemn!tate sacramenti sul-tnih.itur, ut dictum est ·. Sed tamen magis matrimonio quam alus sacramentis impedimenta assignantur, propter lres ïatione Primo, quin matrimonium consistit m duobus. Et ideo pluribus modis potest impediri quam alia sacramenta, quae uni personae competunt singulariter, – Secundo, quia matrimonium habet m nobis causam, sed alia quaedam sacramenta solum m Deo. Lnde ct poenitentiae, quae habet causam in nobis aliquo modo, Magister supra * quaedam impedimenta assignavit, ut hypocrisim. ludos et huiusmodi. – Tertio, quia de aliis sacramentis est praeceptum vel consilium, sicut de bonis perfectioribus: sed dc matrimonio est *indulgentia* ·. sicut dc bono minus perfecto. Et ideo, ut detur occasio proficiendi in melius, plura impedimenta assignantur matrimonio quam aliis sacramentis.

Ad skgündvm dicknim m quod perfectiora pluribus modis impediri possunt inquantum ad ca plura requiruntur. Si autem sit aliquod imperfectum ad quod plura requiruntur, illud etiam habebit plura impedimenta. Et sic eat dc matrimonio.

Ad trrtiijm DtcuNDi M quod ratio illa procederet >l non essent alia remedia, quibus etiam posset efficacius morbo concupiscentiae subveniri '. Quod falsum est.

Ad quarum DHacNDiM quod personae illegitimae ad ma-M trimonium contrahendum dicuntur ex eo quod sunt contra legem qua matrimonium statuitur. Matrimonium nutem, inquantum est in officium naturae, statuitur lege naturae; inquantum est sacramentum, statuitur iure divino; inquantum est in officium communitatis, statuitur lege civili. Et r® ideo cx qualibet dictarum legum potest aliqua persona effici ad matrimonium illegitima. Nec est simile dc aliis sacramentis, quae sunt sacramenta tantum. Et quia lex naturalis secundum diversos status respicit determinationes diversas; ct ius positivum variatur etiam secundum diver- h sas hominum ĕonditione in diversis temporibus: ideo Magister · ponit in divenis temporibus diversas personas illegitimas fuisse.

Ao ouivrt >i DICBNUVM quod lex potest aliquid prohibere vel universaliter, vel in parte quantum ad aliquos casus. E< ideo inter esse totaliter secundum legem, ct esse totaliter contra legem, quae sunt contrarie opposita, et non secundum affirmationem ct negationem, cadit medium esse aliqualiter secundum legem et aliqualiter contra legem. Et propter hoc ponuntur quaedam personae mediae inter simpliciter legitimas et «impliciter ïllegitima

An iKXTVM DicHNDUM quod illa impedimenta quae non dirimunt matrimonium contractum, impediunt quandoque contrahendum, non ut non fiat, sed ut non liene fiat. Et Lamen. vi fiat, matnmonium verum contractum est: quamvis contrahens peccet. Sicut, ri aliquis consecraret post comestionem, peccaret contra «tatutum Eccleiiac faciens; nihilominus «erum sacramentum perficeret, quia iciunium consecrantis non est dc necessitate sacramenti.

An sKFrntVM nicxsnvM quod impedimenta praedicta non dicuntur dirimere matrimonium contractum quasi solventia verum matrimonium, quod ntc contractum est: sed quia solvunt matrimonium quod contractum est de facto et non dc iure. I nde, m impedimentorum aliquod matrimonio rite facto superveniat, matrimonium solvere non volet.

An octavum · uicuxdum quod impedimenta quibus aliquod bonum per accidens impeditur, sunt infinita: sicut et omne» *causae per accidens* ·. Sed causae corrumpentes aliquod bonum per sc, sunt determinatae, sicut etiam ĕsac constituente- : quia causae destructionis ct constructionis alicuius rei sunt oppositae ·, vel eaedem contrario modo sumptae ·.

An soniµ · iucvndi« quod conditiones particularium personarum in singulari Mini infinitae, sed in generali possunt reduci ad certum numerum: sicut in medicina patet el in omnibus anibus operatives, quae paniculunum, tn quibus est actus conditiones considerunt.

QUAESTIO QUINQUAGESIMAPRIMA

DE IMPEDIMENTO ERRQR1S

Diunui considerandum est de impedimentis matrimonii in speciali ·. Et primo, dc impedimento erroris. *Hod.*

Circa quod quaeruntur duo.

Primo; utrum error dc sui natura matrimonium impediar.

Secundo: quis error.

ART. 1. < TRrtf KRROM DIHKAT I'ON! MA TRIMUM!

IMIEIHMΓMΓM 1ER SR

Ad primim sic l'Rocr.i.in r. Videtur quod error non debc.it poni matrimonii impedimentum per se. Consensus enim, qui est causa matrimonii, impeditur sicut ct voluntarium. Sed voluntarium, secundum Philosophum, in HI *Ethic.* ", potest impediri pci ignorantiam. Quae non Cst idem quod error: quia ignorantia nullam cognitionem ponit; m.'J error ponit, co quod *approbare falsa pro veris* sit error, secundum Augustinum Ergo non debuit hie poni impedimentum matrimonii error, sed magis ignorantia.

3. Prakferra, illud potest impedire matrimonium de sui natura quod habet contrjncutcm ad bona matrimonii. Sed error non est huiusmodi. Ergo enor dc sui natura non impedit matrimonium.

3. Paατγκμκα, sicut consensus requiritur ad matnmonium, ita intentio requiritur ad baptismum. Sed si aliquis baptisât loanncm et credit Kiptix.nc Petrum, nihilominus vere baptizatus est. Ergo error non excludit matrimonium.

4. Prakversa, Inter Liam ct lacob fuit verum matrimonium ·. Sed ibi fuit error. Ergo enor non excludit matrimonium.

Sfj» contra est quod in Digestis · dicitur. *Quid tam contrarium est consensui quam error?* Sed consensus requiritur ad matrimonium. Ergo error matnmonium impedit.

2. PiurroiKA, consensus aliquid voluntarium nominat. Sed error impedit voluntarium : quia voluntarium, secundum Philosophum * et Gregarium Npsenum cl Da-

mascenum ·, est *cuius principium est in aliquo sciente singularia in quibus est actus*, quod erranti non competit· Ergo error matrimonium impedit.

Rr mondko dicendum quod quidquid impedit causam dc sui natura, impedit et effectum similiter. Consensus autem est causa matrimonii, ut dictum est ·. Et ideo quod evacuat consensum, evacuat matrimonium. Consensus autem voluntatis est actus, qui praesupponit actum intellectus, Deficiente nutem primo, necesse est defectum contingere in secundo. Et ideo, quando error cognitionem impedit, sequitur etiam in ipso consensu defectus. Et per consequens in matrimonio. Ei sic error dc iure naturali habet quod evacuet matrimonium.

Ad primum ergo dicendum quod ignorantia differt, simpliciter loquendo, ab errore: quia ignorantia dc sui ratione non importat aliquem cognitionis actum; sed error ponit iudicium rationis perversum dc aliquo. Tamen quantum ad hoc quod est impedire voluntarium, non differt utrum dicatur ignorantia vel error. Quia nulla ignoram ia potest impedire voluntarium nisi quae habet errorem adiunctum: eo quod actus voluntatis praesupponit aestimationem sive iudicium dc aliquo in quod fertur; unde, m est ibi ignorantia. oportet ibi cw errorem. Et ideo etiam ponitur error, quasi causa proxima.

Ad mgundcm dîchadi'u quod, quamsl· non contrarietur secundum se matrimonio, contrariaiur ei t nm n quantum ad causam suam.

Ad TEniti M dicendum quod character buptism.ilis non causatur cx intentione baptizantis directe, sed cx elemento materiali exterius adhibito: intentio autem operatur <olutn ul dirigens elementum materiale .id cifcctum proprium. Sed vinculum conjugale cx ipso consviiMi c.itKaiur dilecte. Et ideo non est <unilc.

Ad ocartum dicendi m quod, sicut Magister, xxx dist. * IV *Sent.*, dicit, matnmonium quod fuit inter Linm ct lacob u non fuit perfectum ex ipso concubitu, qui cx errore contigit; sed cx consensu qui postmodum accessit * T.imcn uterque a peccato excusatur: ut m eadem distinctione * patet.

ART. II. irriii M omnis erhoh μλιημομγμ impediat

Ad skcdndim sic piioceditih. \idetur quod omnis error matrimonium impediat, ct non solum enor *conditionis* · aut *personae,* ut in liitcra ·· dicitur. Quia quod convenit alicui secundum se, convenit ei secundum totum suum ambitum. Sed error dc sui natura habet quod matrimonium impediat, ut dictum est * Ergo omnis error matrimonium impedit.

2. Prakteiuls. ei error inquantum huiusmodi matrimonium impedit, mnior error magis debet impedire. Sed maior est error fidei, qui csl in haereticis non credentibus hoc sacramentum, quam error personae. Ergo magis debet impedire quam error personae.

3. Pμαεγεκκα, error non evacuat matrimonium nisi inquantum tollit voluntarium. Sed ignorantia cuiuslibet circumstantiae voluntarium tollit, ut patet m HI *Ethic.* * Ergo non solum error conditionis et personae matrimonium impediunt.

4. Praeterka. sicut conditio sen itutis aliquid est annexum accidens personae, ita qualitas corporis aut animi. Sed error conditionis impedit matrimonium. Ergo, eadem ratione, error qualitatis aut fortunae.

5. PiťΛEτκHKΛ. sicut ad conditionem personae pertinet servitus et libertas, ita nobilitas vel ignobilitas, aut status ďignitati ct privatio eius. Sed error conditionis libertatis vel servitutis impedit matnmonium. Ergo ct error aliorum dictorum.

6. Praeterea, sicut conditio servitutis impedit, ita etiam disparitas cultus et impotentia coeundi, ut infra · dicetur. Ergo, sicut error conditionis ponitur matrimonii impedimentum, ita error circa alia huiusmodi deberet impedimentum matrimonii poni.

Sed contra, \idetur quod ncc error personae matrimonium impediat. Quia sicut emptio est quidam contractus, ita etiam matrimonium. Sed in emptione el venditione , si detur aurum aequivalens pro alio auro, non impeditur venditio Ergo nec matrimonium impeditur si pro una muliere nlin accipiatur.

a. PiCAKTKWEA. potest contingere quod per multos annos isto errore detineantur, et filios ct filias generent simul. Sed grave esset dicere quod tunc essent dividendi. Ergo error primus non frustravit matrimonium.

3. PκΛEΓκηκA, potest contingere quod frater viri in quem consentire credit mulier, offeratur ci. et cum eo coimnlsecatur camaliter. Et tunc videtur quod non possit redire ad illum in quem consentire sc credidit, ďd debeat stare eum fratre cius. Et sic error personae non impedit matrimonium.

Rhshondko dicendi m quod, sicut error cx hoc quod involuntarium causai, habet excusare peccatum, ita habet quod matrimonium impediat cx eodem. Error autcm non excusat n peccato nisi sit illius circumstantiae cuius appositio vel remotio facit differentiam liciti et illiciti in actu. Si enim aliquis percutiat patrem baculo ferreo, quem credit ligneum c sc, non excusatur a toto, quamvis forte a tanto sed m credat quis percutere filium causa disciplinae, ut percutiat patrem, excusatur a toto, adhibita debita diligentia. I ndc oportet quod error qui matrimonium impedit, sii alicuius eorum quae sunt dc mientia matrimonii. Duo autcm incluJit ipsum matrimonium, scilicet personas duas quae coniunguntur, et mutuam potestatem in invicem, in qua matrimonium consistit. Primum autcm tollitur per errorem personae; secundum per errorem conditionis.quia sen us non potest potestatem sui corporis libere alten tradere sine consensu domini sui. Et propter hoc hi duo errores matrimonium impediunt, ct nun alii.

Ad phimum lumo dicendim quod error non habet cx natura generis quod impediat matrimonium, sed ex natura differentiae adiunctae: prout scilicet est error alicuius coruin quae sunt dc essentia matrimonii,

Ad secundum dicrndvm quod error infidelis dc matrimonio est circa ea quae sunt matrimonium consequentia, sicut an sit sacramentum, vel an sit licitum. Et ideo enor talis matrimonium non impedit: sicut nec error circa baptismum impedit acceptionem characteris, dummodo intendat tacere vel recipere quod Ecclesia dat, quamvis credat nihil esse *

Ad tertium dicendi m quod non quaelibet circumstantiae ignorantia causal involuntarium quod excusat peccatum, ut dictum est ♦ Et propter hoc ratio non sequitur.

Ad ut ahium dicendum quod diversitas fortunae non variat aliquid eorum quae sunt de essentia matrimonii, nec diversitas qualitatis, sicut facit conditio seniculis· Et ideo ratio non sequitur.

Ad <it ixn u dicendum quod error nobilitatis inquantum huiusmodi, non evacuat matrimonium·: eadem ratione qua nec error qualitatis Sed si error nobilitatis vel dignitatis redundat in errorem personae, tunc impedit matrimonium. Unde si consensus mulieris feratur in istam personam directe. error nobilitatis ipsius non impedit matrimonium. Si autcm directe intendit consentire in filium regis, quicumquc sit ille, tunc, si alius praesentetur ei quam filius regis, est error personae, et impedietur matrimonium.

Ad sextum dicendim quod error etiam iliorum inipedimentorum matrimonii, quantum ad ea quae faciunt personas illegitima: impedit matrimonium. Sed ideo de errore illorum non facit mentionem, quin illa impediunt matrimonium sne cum errore sint sixe sine errore: ut. si aliqua contrahat cum subdiacono, sive sciat sive nesciat, non est matrimonium. Sed conditio servitutis non impedit si servitus sciatur ·. Et ideo non est simile.

Ad septimi m " i»t« kxdvm quod pecunia in contractibus accipitur quasi mensura aliarum rerum, ut patet in V *Ethic.* ·, et non quasi propter se quaesita. Et ideo, si non detur illa pecunia quae creditur sed alia aequivalens, nihil ohest contractui. Sed si m re quaesita propter se esset error, impediretur contractus: sicut si alicui venderetur asinus pro equo. Et similiter est in proposito.

An octavum · dicendum quod, quantumcuinque fuerit cum ea, nisi dc novo consentire velit, non est m.»lriinonium.

Ao novum · DtctxnuN quod, si ante non consenserat in fratrem cius, potest cum quem per errorem accepit retinere: ncc potest ad fratrem eius redire, praecipue si sit cognita camalitcr ab eo quem accepit. Si nutem consenserat in primum per verba de praesenti, non potest secundum habere primo vivente: sed potest vel secundum relinquere. vel ad primum redire. Et ignorantia facti excusat: sicut excusaretur si post consummatum matrimonium a consanguineo viri sui fraudulenter cognosceretur; quia fraus altent» non debet sibi praeiudicare.

QUAESTIO QUINQUAGESIMASECUNDA

DE IMPEDIMI STO CONDITIONIS St RMTUTb

Deunde considerandum est de impedimento conditioni» ·. n Circa quod quaeruntur quatuor.

Primo: utrum conditio servituti» matrimonium impediat.

Secundo: utrum servus sine consensu domini possit matrimonium contrahere.

Tertio; utrum aliquis, postquam uxoratus est, possit sc › servum facere sine consensu uxoris.

Quarto: utrum tibi debeant sequi conditionem patris vel matris.

AUT. 1 irrnvH conditio suhvitutis impediat matrimonium »r
Infra, ja. twin. an. i. rJ 4.

An pinui m sic pKocEunup. Videtur quod conditio servitutis non impediat matrimonium. Nihil enim impedit matrimonium nisi quod habet aliquam contrarietatem ad ipsum. Sed icrviUi» non habet aliquam contrarietatem »· ad matrimonium: .dias inter servos nor» potient else conjugia. Ergo senitus non impedit matrimonium.

2. Piiaktkmes, illud quod est contra naturam, non potest impedire illud quod c»t secundum naturam. Sed servitu» est contra naturam: quia, sicut dicit Gregorius ·, *contra* n *naturam est hominem homini relie dominari.* Quod etiam patet ex hoc quod homini dictum Cst · *ut praesit piscibus maris,* etc.; non autem *ut praesit homini.* Ergo non potest impedire matrimonium, quod est naturale.

3. Praeterea, si impediat, aut hoc est de iure naturali, 4» aut dc iure positivo. Non dc iure naturali: quia secundum ius naturale *omnes homines sunt aequales,* ut Gregorius dicit '; ct in principio *Digestorum* ' dicitur quod senitus non est dc iure naturali. Positivum etiam ius descendit a naturali: ut 'Pullius dicit ⁑ Ergo secundum nullum ius n servitus matrimonium impedire potesL

4. Paaktkkel, illud quod impedit matrimonium, aequaliter impedit sive sciatur sive ignoretur: ut patet dc consanguinitate. Sed sen itus unius cognita ub altero non impedit matrimonium ·. Ergo servitus, quantum m sc est, non :» habet quod impediat matrimonium. Et ita non deberet poni per sc matrimonii impedimentum ab aliis distinctum.

5. Praktkkea, sicut contingit esse errorem circa servitutem ul putetur liber qui est servus, ita potest esse enor de libertate ut putetur servus qui est liber. Sed libertas u non ponitur matrimonii impedimentum. Ergo ncc servitus deberet poni.

ó. Praktkiœa, magis facit gravem societatem matrimonii, ct plus impedit prolis bonum morbus leprae quam servitus. Sed lepra non ponitur impedimentum matrimo- ·· nii ·. Ergo ncc servitus debet poni.

Sei› contra f.st quod decretalis dicit, *de Coniugio serrorum* ;⁑ quod error conditionis impedit contrahendum matrimonium ct dirimit contractum.

2. Pkaktkhha, matrimonium est dc bonis per sc expe-m tendis, inquantum habet honestatem. Sed servitus est dc per sc fugiendis. Ergo matrimonium ct servitus sunt contraria. Et sic servitus matrimonium impedit.

Rksposdbo dicendum quod matrimonii contractu obligatur unus coniugum alteri ad debitum reddendum ·. Et r® ideo, si ille qui se obligat, est impotens ad solvendum, ignorantia huius impotentiae in eo cui fit obligatio, tollit contractum. Sicut autem per impotentiam coeundi efficitur aliquis impotens ad solvendum debitum ut omnino non possit solvere, ita per senitutem ut libere debitum red-71 derc non possit. Et ideo, sicut impotentia coeundi ignorata impedit matrimonium, non autem si sciatur ·, ita con- · m qß. t»iu, ditio servituti» ignorata impedit matrimonium, non autem servitu» sata ⁑ · ß». as m.

An ιφιμιm kmou DtciMMm quod servitus contrariatur ⁑ «r» cx matrimonio quantum ad actum ad quem qui» per matri- 4 monium alteri obligatur, quem non potest libere exequi; et quantum ad bonum prolis, quae peioris conditionis efficitur cx servitute ƀarenti ⁑ Sed quia quilibet potest in · G βτ. 4 co quod sibi debetur sponte detrimentum aliquod subire,· ideo, si alter coniugum scit alterius servitutem, nihilominus tenet matrimonium.

Similiter etiam, quia in matrimonio est aequalis ŏbit gatio cx utraqur parte ad debitum reddendum ·, non potest · CJ. un, aliqui» requirere maiorem obligationem cx parte alterius «n. 5 qu.un ip»e possit facere. Et propter hoc senus etiam »l contrahit cum ancilla quam credit liberam, non propter hoc impeditur matrimonium.

Et sic patet quod servitus nun impedit matrimonium nisi quando est ignorata ab alio coniuge, et si file sit liberae conditionis ·. Et ideo nihil prohibet inter ⁑eno cmc ·< f <·!· COdiugia. vel inter liberum ct ancillam. ifTÂU. jf Ccm kf. »rrf.

An aicmmun tucoNni m quod nihil prohibet aliquid evx conira naturam quantum ad primam intentionem iprius, quod non cit contra naturam quantum ad secundam intentionem cius. Sicut ŏmni corruptio ct detectus et senium eu contra naturam, ut dicitur in II *de Coelo* ·, quia natura intendit esse cl perfectionem: non tamen est contra secundam intentionem naturae; quia ex quo natura non potest conservare este in uno, conservit in altero, quod generatur corruptione alterius ·, Et quando natura non po- · Cl. And. Flr- test perducere ad maiorem perfectionem, inducit ad mi- tk. hb. III, a», norem: sicut, quando non potest facere masculum, facit «ni.·· feminam, quae est ww.< *occasionatus,* ut dicitur m XVI *de* lan. un *Animalibus* ·.

Similiter etiam dico quod senitus est contra primam • Ɗdoc/rCf intentionem naturae, »cd non cat contra secundam. Quia nt. AatetaL t» naturalis ratio ad hoc inclin.it. ct hoc appetit natura, ut IL <tp «n. quilibet sit bonus: sed ex quo aliqui» peccat, natura etiam inclinat ut cx peccato poenam reportet. Et sic sen itus in pocnam peccati introducta ot. Ncc est inconveniens aliquod naturale per hoc quod est conrra naturam hoc modo impediri; sic enim matrimonium impeditur per impotentiam coeundi, quae est contra naturam modo praedicto.

Au riXTtuu ntCKNDOM quod ius naturale dictat quod poena sit pro culpa indigenda, ct quod nullus sine culpa puniri debeat: sed determinare poenam secundum conditionem personae ct culpae est iuri$ positivi. Et ideo servitus, quae est poena, determinata est a iure positivo, ct a na- ·Ctt· qx »turali proficiscitur sicut determinatum ab indeterminato xc». «ft S v Et eodem iure positivo determinate est factum quod servitus ignorata matrimonium impediat ·, ne aliquis sine culpa • (Up SJ «o- puniatur· est enim quaedam poena uxoris quod habeat z/rae. /r O·- itg mr. virum servum, ct c conversu.

Au quantum digkxdvm quod aliqua impedimenta sunt quac faciunt matrimonium illicitum. Et quia voluntas nostra non facit aliquid esse illicitum vel licitum, sed lex, cui voluntas subdi debet; ideu ignorantia ŧali impedimenti, quac voluntarium tollit, vel scientia. nihil facit ad hoc quod matrimonium teneat. Et tale impedimentum est affinitas vel votum, et cetera huiusmodi.

Quaedam autem impedimenta ŧnt quac faciunt inatn- monium inefficax ad solutionem debiti. Et quia in voluntate nostra con<i.Mit debitum nobis relaxare, ideo taba m impedimenta, si sint cognita, matrimonium non tollunt, sed solum quando ignorantia voluntarium excludit. Et tale impedimentum est servitus ct impotentia coeundi. Et quia etiam de sc habent aliquam rationem impedimenti, ideo ponuntur specialia impedimenta praeter errorem. Non autem personae variatio ponitur spécule impedimentum praeter errorem: quia persona aha subintroducta non habet rationem impedimenti nisi cx intentione contrahentis.

An quintum nicKNniJM quod libertas non impedit matrimonii actum. Unde libertas ignorata non impedit matrimonium.

Ai» vkxtvm djcenufm quod lepra non impedit mntrimonium quantum nd primum netum suum, qut.i leprosi debitum reddere possunt libere : quamvis aliqua gravamina matrimonio inferant quantum ad secundos effectus. Iit ideo non impedit matrimonium sicut servitus.

ART. 11. inUL'M 5KKVÜS MATRIMONIIN CONTRAHERE vossir SISK CONSENSI I'ONINI

Ħ Ħ qa. ar, art. 5.

An skccnimm sic pbocrditvr. Videtur quod servus matrimonium contrahere non possit sine consensu domini. Nullus enim potest alicui dare quod est alterius sine consensu ipsius. Sed «erpws *est ret domini* :* Ergo non potest, contrahendo matrimonium, dare potest item corpori» sut uxori, Bine consensu domini.

• Ad»roMAiùG ’’ ih

M *ft. S; C«/o/f.. oip.m.

3, Pπλειϰηϰλ, servua tenetur domino suo obedire ·. Sed dominus potest ei praecipere quod in matrimonium non consentiat. Ergo sine consensu cius matrimonium non potest contrahere.

3. Praeterea, post contractum matrimonium senus tenetur reddere debitum uxori etiam praeceptu iuri.s divini Sed eo tempore quo uxor debitum petit, potest dominus iliquod servitium servo imponere, quod facere non poterit si carnali copulae vacare velit. Ergo, si sine consensu domini posset servus contrahere matrimonium, pro aretur dominus servitio sibi debito sine culpa. Quod «sc non debet.

• I *aJCar.* Gap, vn v<r>. j.

4. Pmakterra, dominus potest vendere servum tuum in extraneas ῥegione quo uxor sua non potest eum sequi, vel propter infirmitatem corporis; vel propter periculum fidei imminens, puta si vendatur infidelibus; vel etiam domino uxoris non permittente, si sit ancilla. Et sic matrimonium dhctur. Quod e»t inconvenient. Ergo non potest servus une conseniu domini matrimonium contrahere.

5. Praeterea, favorabilior est obligatio qua homo divinis obsequii» sc mancipat, quam illi qua homo sc uxori «.ubiicit. Sed servus fine consensu domini non potest rcligionem intrare · vel id clericatum promoveri :** Ergo multo minus potest fine cius consensu matrimonio iungi.

* Cxt». Λ *terna* Kl.cMre,4i ·· ῥ. Dr «rrrorwe *orJixjt, de Servit* mow *ordtnjnd.* • Ver». 3».

Skt» contra, Ga/a/. lll */u Christo /eu non est servus neque liber.* Ergo ad matrimonium contrahendum in fide Christi lesu eadem est libertas liberis et servis.

• C· pn»c-ccJ.. «4 y

2. Phaetehea, servitus est dc iurc positivo ·; sed matrimonium dc iurc naturali et divino. Cum ergo ius positivum non praeiudicct iuri naturali aut divino, videtur quod servus absque domini consensu matrimonium contrahere povsit.

Respondbo dicrndvm quod tus positivum, ut dictum est·, progreditur a iurc naturali. Et ideo servitus, quae f° est de iurc positivo, non potest praeiudicarc his quae sunt de iurc naturali. Sicut nutem appetitus naturae est ad conservationem individui, ita est ad conservationem speciei per generationem. I nde, sicut servus non subditur domino quin libere possit comedere ct dormire, ct alia huius-r< modi facere quae ad necessitatem corporis pertinent, sine quibus natura conservari non potest; ita non subditur ei quantum ad hoc quod non possit libere matrimonium contrahere, etiam domino nesciente aut contradicente.

• ibid.

Ad phimum iikuo ntcxNDLM quod servus est res domini © quantum ad ea quae naturalibus superadduntur: sed quantum ad naturalia omnes sunt parcs. I nde in his quae ad actus naturales pertinent, senus potest alteri, invito domino, sui corporis potestatem per matrimonium praebere.

Ao secukdum DiGKNTH M quod servus domino suo tenetur M obedire in his quae dominus licite potest praecipere. Sicut autem licite non potest dominus praecipere servo quod non comedat vel dormiat, ita etiam nec quod a matrimonio contrahendo abstineat: interest enim ad legislatorem 9ua^tcr quilibet re sua utatur ·. Et ideo, si dominus 0 praecipiat servo quod non contrahat matrimonium, servus non tenetur domino obedire.

**/ «e.,

Au tertium DTCENDtm quod si servus, volente domino, matrimonium contraxerit, tunc debet practennitterc servitium domini imperantis ct reddere debitum uxori: quia n ῥiait per hoc quod dominus concessit ut matrimonium servus contraheret, intclligitur ci concessisse omnia quae matrimonium requirit. Si autem matrimonium ignorante vel contradicente domino est contractum, non tenetur reddere debitum, sed potiu< domino obedire, si utrumque esse non possit ·.

i

Sed tamen in his multa particularia considerari debent, sicut et in omnibus humani» actibus: scilicet periculum castitatis imminens uxori, et impedimentum quod ex redditione debiti servitio imperato generatur, ct aliis huius-mndi. Quibus omnibus rite pensatis, iudicari poterit cui magis servus obedire teneatur, domino vel uxori.

•S ''f. IV.m rr. *Jt C'nih.*

An waricm bicvstiüM quod in tali casu dicitur quod dominus cogendus est ne senum vendat taliter quod •l faciat onera matrimonii graviora: praecipue cum non desit facultas ubicumque servum suum vendendi iusto pretio.

At» uuiNTtw nicr.stii m quod propter religionem ct ordiῆi ••usccptionem aliquis obligatur divinis obsequiis quantum ad totum tempus. Sed vir tenetur debitum reddere *° uxori nnn semper, sed enngruis temporibus. Et ideo non est simile.

Et praeteri i ille qui intrat religionem ct suscipit ordinem . obhg.it e ad aliqua opera quae sunt naturalibus superaddita, in quibus dominus potestatem ciu» habet ·. ct •t non in nalurnlibuf, ad quae obligit se per matrimonium. I nde posset continentiam vovere sine consensu domini.

ART. 111. ITMıM ῆ (VITIS MADUMONIO POSSIT SÜPKKVKXBX, 11 VIR SB ALIKRl IN SOWN WXDAT

Λ p TΓMTΓ M Mf- phocboiiur. Videtur quod servitus ma- ›. XXtrimonïo non possit supervenire, ut vir se alteri in senum vendat. Quin quod in fraudem ct praeiudicium ulterius lactum est, ratum esse non debet. Sed vir qui ῆ in servum vendit. facit hoc quandoque in fraudem ma- u tritnonii. et nd minus in detrimentum ῆxori Ergo non debet valere talis venditio ad servitutem inducendam.

2. Prartekra. duo favorabilia praejudicant uni non favorabili. Sed matrimonium ct libertas sunt favorabilia ;* et repugnant servituti, quae non est favorabili» in turc. »n Ergo talis servitus debet penitus annullari.

dr davnithf. lent. ta.

3. Praeterea, in matrimonio vir et uxor ad pana tudienntur ·. Sed uxor non potest sc in ancillam dare nolente marito. Ergo nec vir nolente uxore.

·CLaiSirnt. oxtXXli/^. 1.11 £ A

4. PκΛEπ ιiEκ. illud quod impedit rei generationem in naturalibus, destruit etiam rem generatam. Sed sonitus viri, nesciente uxore, impedit matrimonium contractura antequam fiat :* Ergo, si posset matrimonio supervenire, destrueret matrimonium. Quod est inconveniens.

• Art. I.

Srd contra, quilibet potest dare alteri quod suum est. Sed vir est sui turis, cum sit liber ·. Ergo potest dare ius suum alteri.

• atwiol «^4-kS I.™ it. a. -S i›. k<L II!.

2. Pharirrea. servus potest, nolente domino, uxorem ducere, ut dictum est ·. Ergo, eadem ratione, vir potest domino sc subiiccrc nolente uxore.

• Art ».

Responurd ntcEsm m quod vir subditur uxori solum in his qunc ad actum naturae pertinent, in quibus sunt aequales: ad quae servitutis sublectio se non extendit ·. Et ideo vir, nolente uxore, potest se alteri in servum dare. Non tamen ex hoc matrimonium dissolvetur: quia nullum impedimentum matrimonio superveniens potest dissolvere ipsum, ut dictum est ·.

• a. in. pme. ■J t.

• Qiu i, Λ i. •J ?.

Ar› primi m rroo oicnsni m quod fraus bene potest nocere ei qui fraudem fecit, sed non potest alteri praeiudicium generare. Et ideo, si vir in fraudem uxoris alteri det sc in servum, ipse reportat damnum, *inaestimabile bonum ῆibertatis* amittens: sed uxori nullum potest cx hoc praeiudicium generari, quin teneatur reddere debitum petenti, ct ad omnia quae matrimonium requirit; non enim potest ab his retrahi domini sui praecepto.

• N* t. *** <06* »76.

Au sf»|\ni M nt< KNiit m quod, quantum ad hoc quod servitus matrimonio repugnat, matrimonium servituti praeiudicat : quia tunc servus tenetur uxori debitum reddere etiam nolente domino.

An tertu m nu wNht m quod, quamvis in netu matrimo- n ῆiait et in his qunc ad naturam «pectant, ad paria vir

ct uxor iudicentur, .id quae conditio servitutis sc non extendit; tomen quantum ad dispensationem domus et alia huiusmodi superaddita, vir est caput uxoris * ct debet corrigere cam t non autem c converso. Et ideo uxor non potest se dare in ancillam nolente viro.

Ad qvartum dicendum quod ratio illa procedit dc rebus corruptibilibus : in quibus etiam multa impediunt generationem quae non sufficiunt ad destruendum rem generatam. Sed in rebus perpetuis potest impedimentum praestari ne res tali esse incipiat, non autem ut esse desistat: sicut patet de anima rationali. Et similiter etiam est de matrimonio, quod est perpetuum vinculum, praesenti vita manente.

ART. IV. UTRUM FIMI DEERANT SEQUI CONDITIONEM PATRIS

/Kr *Mate,* qn, ir, art, M, «rj 15.

Ao quartum mc r-ROCRorri-R. Videtur quod filii debeant sequi conditionem patris. Quia denominatio fit a dijMDTu/' h'n'nr* * Sc pfltcr in generatione est dignior quam mater. Ergo, etc.

2. Piurnuuu, esse rei magis dependet a forma quam a materia. Scd in generatione *pater dat formam, mater materiam,* ut dicitur XVI Λ· *Animalibus* ·. Ergo mugis debet sequi proles patrem quam matrem,

3. pMAErRKFA. illud praecipue debet aliquid sequi cui magis similatur. Sed filius plus similatur patri quam matri: sicut et filia plus matri. Ergo aJ minus filius plus debet sequi patrem, ct filia matrem.

4. Pκακιγ.μελ in sacra Scripturi non computatur genealogia per mulieres, sed per viro» .* Ergo proles magis sequitur patrem quam mmrem.

Skd contra. ·t quis semimit in terra aliena, fructus sunt cius cuius est terra '. Scd venter mulieris respectu seminis viri cm sicut terra respectu ementis. Ergo, etc.

2. Pμακτεκβλ, in aliis animalibus hoc videmus, quae cx diversis specicbtP nascuntur, quod partus magis sequitur n matrem quam patrem: unde muli qui nascuntur ex equa et asino, magis assimilantur equabus quam illi qui nascuntur cx asina et equo. Ergo similiter debet esse in hominibus.

Rupondko dicendim quod, secundum leges civiles. *partus sequitur ventrem* . Et hoc rationabiliter. Quia proles habet a patre complementum formale, sed a matre substantiam corporis. Servitus autem corporalis conditio est : cum servus sit quasi instrumentum domini in operando. Et ideo proles in libertate et servitute sequitur matrem. Scd in his quae pertinent ad dignitatem, quae est ex forma rei, sequitur patrem : sicut in honoribus ct municipiis ct hereditate, ct aliis huiusmodi. Et huic etiam concordant canones ·; ct lex Moysi, ut patet *L'xod.* xxi

In quibusdam tamen terris, quae iurc civili non reguntur, partus sequitur deteriorem conditionem * ut. si pater sit servus, quamvis mater sit libera, erunt filii seni (non tamen si post peractum matrimonium pater sc in servum dedit nolente uxore); ct similiter si eit c converso. Si autem uterque sit senilis conditionis, ct pertineant ad divcrsos dominos, tunc dividunt filios si plures sint ; vel, si unus tantum, unus ulceri recompensabit de pretio et accipiet prolem natam in sui servilium. Tamen non est credibile quod talis consuetudo possit esse ita rationabilis sicut illud quod multorum sapientum diuturno consilia determinatum est.

Hoc etiam in naturalibus invenitur, quod *receptum est in recipiente per modum recipientis* ,* non per modum dantis. Et ideo rationabile est quod semen receptum m muliere ad conditionem ipsius trahatur.

Ad primum ekûo dicendum quod, quamvis pater sit dignius principium, tamen mater dat substantiam corporalem, e.x parte cuius attenditur conditio servitutis.

Ad sbcundi m dicendum quod in his quae ad rationem speciei pertinent, magis similatur filius patri quam matri. Sed in materialibus conditionibus magis debet similari matri quam patri : quia res habet a forma esse specificum, sed conditiones materiales a materia.

Ad tertium dicendum quod filius similatur patri ratione formae, quam habet in sui complemento, sicut et pater. Ei ideo ratio non est ad propositum.

Ad qvartum dicendum quod, quia honor filii magi est ex patre quam cx matre, ideo in genealogiis in Scripturis, ct secundum communem consuetudinem, magis nominantur filii a patre quam a matre. Tamen in his quae ad servitutem spectant, magis matrem sequuntur.

QUAESTIO QUINQUAGESIMATERTIA

DE IMPEDIMENTO VOTI ET ORDINIS

Deinde considerandum est de impedimento voti et ordinis ·.

Circa quod quaeruntur quatuor.

Primo : utrum votum simplex matrimonium dirimat.

Secundo : utrum votum solemne.

Tertio : utrum ordo matnmnnium impediat.

Quarto: utrum aliquis post matrimonium «aerum ordinem suscipere possit.

ART. i. UTRUM FER OBI.IOATIONEM VOTI SIMPLICIS matrimonium contractum munit dkreat

Ul qu n> jn. ·; VIII. qu. v, «n. j£ X. q». Y.irt. j_iJl

Ad primim si.. pftoaOMTL'R. Videtur quod per obligationem voti rimplich matrimonium contractum dirimi debeat. Eortius enim vinculum debiliori praciudicat. Sed vinculum voti est fornus quam vinculum matrimonii: quia hoc fit homini, illud autem Deo. Ergo vinculum voti praejudicat vinculo matrimonii.

Praktbrda, praeceptum Dei non est minus quam praeceptum Ecclesiae. Sed praeceptum Ecclesiae adeo ublig.it quod, si contra ipsum matnmonium contrahatur, dirimitur: sicut patet dc illis qui contrahunt in aliquo gradu consanguinitatis ab Ecclesia prohibito. Ergo, cum servare votum sil praeceptum divinum, videtur quod qui contra votum divinum matrimonium contrahit, quod cx hoc matrimonium sit dirimendum.

3. Prarterea. in matnmonro potest homo uti carnali copula sine peccato. Sed ille qui facit votum Mmplcx, nunquam potest carnalitcr uxori commisceri rine peccato. Ergo votum simplex matrimonium dirimit.

Probatio inediae. Constat quod ille qui post votum simplex continentiae matrimonium contrahit, peccat mortaJitcr: quia, secundum Hieronymum *virginitatem* roveniibus *non solum nubere, scd velle nubere damnabile est.* Scd contractus matrimonii non est contra votum continentiae nisi ratione c.imahb copulae. Ergo, quando primo carnalitcr commiscetur uxori, mortaliter peccat. Et eadem ratione omnibus aliis vicibus: quia peccatum primo commissum non potest excusare a peccato sequenti.

4. Praeteiu v, vir ct mulier in matrimonio debent esse pares praecipue quantum ad carnalem copulam ·. Scd ille qui votum simplex continentiae tacit, nunquam potest pctere debitum sine peccato : quia hoc est expresse contra votum continentiae, ad quam cx voto tenetur. Jurgo ncc reddere potest sine peccato.

Skd contra esi quod Papa Clemens dicit quod »otum simplex impedit matrimonium contrahendum, scd non dirimit contractum.

Rkspondbo dichndim quod per hoc res aliqua desinit esse in potestate alicuius per quod transit ia dommium alterius. Promissio autem alicuiu·» rei non transfert eam in dominium cius cui promittitur. Et ideo non ex hoc ipso quod aliquis rem promittit aliquam, desinit res illa csic in potestate sua. Cum ergo in volo simplici non sii nisi simplex promissio proprii corporis ad continentiam Deo servandam lacta, post votum simplex adhuc remanet homo duininu' sui corporis. Et ideo potest Ipsum alteri dare, scilicet uxori; in qua datione aeramentum matrimonii consistit, quod indissolubile est. Et propter hoc votum simplex, quamvis impediat contrahendum, quia peccat contrahens matrimonium post votum simplex continentiae; tamen, quia verus contractus est, non potest matrimonium propter hoc dirimi.

Ai» primum MROO iiicxndüm quod vutuin est fortiu» vinculum quam matrimonium quantum »id td cui fit. ct ad quod ligat: quia per matrimonium homo ligdtur uxori ad redditionem debiti, scd per votum Deo ad continentiam.

Tamen quantum ad modum ligandi, matrimonium est fortius vinculum quam votum simplex: quia per matrimonium traditur actualiter vir in potestatem uxoris, non autem per votum simplex, ut dictum est *potior* autem ext semper *conditio possidentis* .* Sed quantum ad hoc símílî modo obligat votum simplex sicut spons ilia. Unde propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda.

An secl-ndum dicendum quod praeceptum prohibens matrimonium inter consanguineos non habet inquantum est praeceptum Dei vel Ecclesiae, quod dirimat matrimonium contrahendum: sed inquantum facit quod consanguinei corpus non possit transire in potestatem consanguinei. Hoc autem non facit praeceptum prohibens matrimonium post votum simplex, ut cx dictis * patet. Et ideo ratio non sequitur: ponitur enim pro causa quod non est causa.

An txutium dicendum quod ille qui contrahit matrimonium per verba dc praesenti post votum simplex, non potest cognoscere uxorem suam sine peccato mortali : quia adhuc restat sibi facultas implendi votum continentiae ante matrimonium consummatum .* Sed postquam iam matrimonium consummatum est. est sibi f-ictum illicitum non reddere debitum uxori exigenti, tamen cx culpa su i. Et ideo ad hoc obligatio voti non sc extendit, ut cx praedictis * patet: tamen debet lamentum poenitentiae recoinpensare pro continentia non servata.

Ad QUARTUM dicendum quod, quantum ad ea in quibus non esc factus impotens votum continentiae sen ire. adhuc post contractum matrimonium obligatur ad servandum. Propter quod, mortua uxore, tenetur totaliter continere p Et quia cx matrimonii vinculo non obligatur ad debitum petendum, ideo non potest petere debitum sine peccato: quamvis poisit sine peccato reddere debitum exigenti, postquam obligatus est ad hoc per carnalem capulam praecedentem. Huc nutem intelligendum est sive mulier u expresse petat, sive interpretative, ut quando mulier verecunda est, et vir sentit eius voluntatem dc redditione debiti: tunc enim sine peccato reddere potest, el praecipue si ei timet de periculo castitatis. – Nec obstat quod non sunt pares in matrimonii actu ; quia quilibet potest hoc quod suum est abrenuntiare.

Quidam tamen dicunt quod potest et petere ct reddere ne nimis onerosum reddatur matrimonium uxori semper exigenti. – Sed, si recte inspiciatur, hoc est exigere interpretative.

ART. II. UTRUM VOTUM SOLEMXE DIRIMAT MATRIMONIUM IAM CONTRACTUM

QuoJI. III qu »11. an. »; VIII, qu. v, an. »; X qu. v, art. 3. ad ».

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod nec etiam votum solemne matrimonium dirimat contractum, Quia, sicut decretalis · dicit, *apud Deum non minus obligat votum simplex quam solcmnc.* Sed matrimonium acceptatione divina stat vel dirimitur. Ergo, cum votum simplex non dirimat matrimonium, nec votum solemne dirimere poterit.

2. Praeterea, votum solemne non addit ita validum robur super votum simplex sicut iuramentum. Sed votum simplex, etiam iuramento superveniente, non dirimit matrimonium contractum. Ergo nec votum solemne.

3. Praeterea, votum solemne nihil habet quod non possit votum simplex habere. Quia votum simplex posset habere scandalum : cum possit esse in publico, sicut ct solemne. Similiter et Ecclesia posset et deberet statuere quod votum simplex dirimat matrimonium iam contractum, ut multa peccata vitarentur. Ergo, qua ratione votum simplex non dirimit matrimonium, nec votum solcmnc dirimere debet.

Skd contra est quod ille qui facit votum solemne, contrahit matrimonium spirituale cum Deo, quod est multo dignius quam materiale matrimonium. Sed materiale matrimonium prius contractum dirimit matrimonium post contractum. Ergo votum solemne.

2. Praeterea , hoc etiam probari potest per multas auctoritates quae ponuntur m littera ·.

Respondeo dicendi m quod omnes dicunt quod, «eut votum solemne impedit contrahendum, itu dirimit iam contractum. Quidam autem assignant pro causa scandalum \ - Sed hoc nihil est. Quia el simplex votum quandoque habet scandalum : cum sit quandoque quodammodo publicum. Et praeterea insolubilitas matrimonii est *de veritate vitae:* quae *non est propter scandalum dimittenda* ·.

Et ideo alii · dicunt quod hoc est propter statutum Ecclesiae. – Sed huc etiam non sufficit. Quia secundum hoc Ecclesia posset etiam contrarium statuere. Quod non videtur verum.

Et ideo dicendum est, cum aliis ·, quod votum solcmnc cx sui natura habet quod dirimat matrimonium contractum : inquantum scilicet per ipsum homo sui corporis amisit potestatem, Deo illud ad perpetuam continentiam tradens, ut cx dictis * patet ; ct ideo non potest seipsum tradere in potestatem uxoris matrimonium contrahendo. Et quia matrimonium quod sequitur tale votum, nullum est. ideo votum praedictum dirimere dicitur matrimonium contractum.

\i» phimum er 00 dicendim quod votum simplex quoad Deum dicitur non minus obligare quam solemne in bh quae ad Deum spectant, sicut est separatio a Deo per peccatum mortale quia mortaliter peccat frangens votum simplex sieur solcmnc, quamvis gravius sit peccatum frangere votum solcmnc; ut sic comparatio in genere accipiatur, non in determinata quantitate reatus. Sed quantum ad matrimonium, per quod homo homini obligatur, non oportet quod sil aequalis obligationis etiam in genere: quia <id quaedam obligat votum solcmnc, el non simplex.

Ah secinoim dicendum quod juramentum plus obligat ex parte eius ex quo fit obligatio, quam votum. Sed votum solcmnc plus obligat quantum ad modum obligandi; inquantum actualiter tradit hoc quod promittitur, quod non Iit per iuramentum. Et ideo non sequitur ratio,

Ad ll rtu m dicendum quod votum solemne habet actualem exhibitionem proprii corporis, quam non habet votum simplex, ut ex dictis · patet. Et ideo ratio ex insufficienti procedit.

ART. Ill t IRI M ORDO IMPEDIAT MATRIMONIUM

Ad tertium sic pkourditur. Videtur quod ordo non impediat matrimonium. Quia nihil impeditur nisi a suo contrario. Sed ordo non est contrarius matrimonio: cum utrumque sit sacramentum. Ergo non impedit ipsum.

2. Praeterea, idem ordo est apud nos ct apud Ecclesiam Orientalem. Sed apud Ecclesiam Orientalem non impedit matrimonium. Ergo ncc apud Occidentalem.

3. Prai rFRKA, matrimonium significat coniunctionem Christi et Ecclesiae ·. Scd hoc praecipue congruit signilîcari in his qui sunt ministri Christi, scilicet ordinatis. Ergo ordo matrimonium non impedit.

4. Praeikiikx, omnes ordines ad aliquid spirituale ordinantur. Sed ordo non potest impedire matrimonium nisi ratione spiritualitatis. Ergo, si ordo impedit matrimonium, quilibet ordo impediet. Quod falsum est.

5. Praeterea, omnes ordinati possunt ecclesiastica beneficia habere, et privilegio clericali gaudere aequaliter. Si ergo propter hoc ordo matrimonium impediat quia uxorati non possunt habere beneficium ecclesiasticum nec gaudere privilegio clericali, ut iuristae dicunt ·; tunc quilibet ordo impedire deberet. Quod falsum est: ut patet per decretalem Alexandri ', de *Clericis coniupatis.* Et sic nullus ordo, ut videtur, matrimonium impediet.

Skd contra est quod decretalis * dicit: Si *in subdiaconatu et aliis superioribus ordinibus uxores accepisse noscuntur, eos uxores dimittere compellatis.* Quod non esset si esset verum matrimonium.

a. Praeterea, nullus vovens continentiam potest matrimonium contrahere ·. Sed quidam ordines sunt qui habent votum continentiae annexum, ut cx kittera patet. Ergo talis ordo matrimonium impedit.

Respondeo dicendum quod ordo sacer de sui ratione habet, ex quadam congruentia, quod matrimonium impedire debeat : quia in sacris ordinibus constituti sacra vas l

ct sacramenta tractant, ct ideo decens est ut munditiam corporalem per continentium senent, bed quod impediat matrimonium, cx constitutione Ecclesiae habet. Tamen aliter apud Latinos quam apud Graecos. Quia apud Graecos impedit matrimonium contrahendum solum ex vi ordinis. Sed apud Latinos impedit ex vi ordinis, ct ulterius ex voto continentiae, quod est ordinibus sacris annexum: quod etiam si quis verbo tenus non emittat, cx hoc ipso quod ordinem suscipit secundum ritum Occidentalis Ecclesiae, intelligitur emisisse. Et ideo apud Graecos et alios Orientales sacer ordo impedit matrimonium contrahendum, non tamen matrimonii prius contracti usum: possunt enim matrimonii) prius contracto uti. quamvis non possint matrimonium dc navo contrahere. Sed apud Occidentalem Ecclesiam impedit matrimonium ct matrimonii usum: nisi forte, ignorante aut contradicente uxore, vir ordinem Merum susceperit, quia cx hoc non potest ei aliquod praciudicium generari. Quomodo autem ordines sacri distinguuntur a non sacris, nunc ct in primitivo Ecclesia, dictum ĕst

Ab primim kroo bh-Ksru.M quod, quamvis ordo wcer non habeat contrarictatctn ad matrimonium inquantum sacramentum, habet tamen repugnantiam quandam ad ipsum ratione actus sui, qui spirituales actu» impedit.

•acor?. At» wcrN|>vsl qu»id iam p̆atet quod obicctio M procedit cx fabis. Ordo enim ubique impedit matrimonium contrahendum, quamvis non ubique habeat votum annexum.

An txrttum l'tcRvui'M quod illi qui sum in sacrii ordinibus, significant Christum nobilioribus actibus, prout ex i® *** ^ti» 'n tnicutu dc ordine · patet, quam illi qui sunt matrimonio coniuncti. Et ideo ratio non sequitur.

An quartum nioBXDCM quod illi qui sunt in minoribus ordinibus constituti, cx vi ordinis non prohibentur matrimonium contrahere: quia, quamvis ordines illi deputentur 't ad aliqua spiritualia, non umen immediate habent accessum ad tractandum sacra, sicut ilh qui sunt in sacris ordinibus. Sed secundum statutum <iccidentalis Ecclesiae ;* matrimonii usus cxccutioncm ordinis non sacri impedit: propter servandam maiorem honestatem m officiis Ecclcriae. Et quia aliquis cx beneficio ecclesiastico tenetur ad cxeeulionem ordinis, et cx hoc ipso privilegio clericali gaudet, ideo haec apud Latinos clericis uxoratis auferuntur ·.

Et per hoc palet solutio ad ultimum.

ART. IV. (TRI >| MΛΓHIMOMO OROO SACIÎR StTRUVKNIMX russi r

Ab ovartih sic raor.RniTUR. Videtur quod matrimonio ordo sacer supervenire non possit. Quia fortius praciudicat minus forti. Sed fortius est vinculum spirituale quam corporale. Ergo, si matrimonio iunctus ordinem suscipiat, praciudicium generabitur uxori, ut non possit debitum exigere: cum ordo sit vinculum spirituale, et matrimonium corporale. Et sic videtur quod non possit aliquis ordinem sacrum suscipere post matrimonium con- « summatum.

2. Praeterea, post matrimonium consummatum unus coniugum sine consensu alterius non potest continentiam vovere ?* Sed ordo sacer habet continentiae votum annexum. Ergo, si vir ordinem sacrum invita uxore acciperet, w cogeretur uxor invita continentiam servare: quia non posset alteri nubere, *vivente viro* ?*

•*AJ Roft.*, cip. m. »<r». j, j.

3. Praktkrea, etiam ad tempus non potest vir vacare orationi sine consensu uxoris, ut habetur I *Cor.* vn ·. Sed apud Orientales illi qui sunt in sacris constituti, tenentur 4f ad continentiam tempore quo cxcquuntur officium. Ergo nec ipsi possunt ordinari sine consensu uxoris. Ei multo minus Latini.

•*Ct» AnJ*•04, ĉ s:XXXII.q«.

4. Praktekha, vir et uxor ad paria judicantur ?* Sed sacerdos graecus, defuncta uxore sua, non potest aliam ducere ?* Ergo nec uxor, defuncto viro. Sed non potest sibi auferri facultas nubendi post mortem viri per viri actum. Ergo vir non potest suscipere ordines post matrimonium.

• GJ·*». u› aa. Λ *dut XXXII-Cf.* L XıT®. S»M. Irt- IV, til. »»H. *At VcJa et \'Qti rrintft.*, | ıj.

5. Piiartkhba, matrimonium quantum opponitur ordini, n cem consanguinei. Quod falsum est.

tantum v conversu. Sed ordo praecedens impedit matrimonium sequens. Ergo c converso.

Ski» coktra, religiosi tenentur ad continentiam sicut illi qui sunt in sacris ordinibus. Sed post matrimonium potest aliquis religionem intrare, defuncta vel consentiente uxore- Ergo et ordinem >uscipcrc.

2. Pmaktuba, aliquis potest fieri servus hominum post matrimonium ?* Ergo ct senus Dei per susceptionem 'O ordinis.

Rbsfoxdko ihckmh m quod matrimonium non impedit ordinis sacri susceptionem. Quin si matrimonio iunctus ad «aeros ordines accedat etiam redamante uxore, nihilominus characterem ordinis suscipit: sed cxccutione ordinis caret. Si nutem volente uxore, vel ipsa defuncta, sacrum ordinem accipiat, recipit ordinem ct cxccutioncm.

An rniMi M mno mapmoM quod vinculum ordinis solvit vinculum matrimonii ratione redditionis debiti, cx qua parte habet repugnantiam ad matrimonium, cx parte cius qui suscipit ordinem: quia non potest petere debitum. x· nec uxor ei tenetur reddere. Non tamen ŏlvit cx parte alterius: quia ipse tenetur uxori debitum reddere, si non possit cam inducere ad continentiam ♦

Au itcuMDim niccxmm · quod, si uxor sciat et dc eius consensu vir ordinem sacrum susceperit, tenetur perpetuam continentiam vovere: non Limen tenetur religionem M intrare, si rihl non timeat de periculo castitatis, propter hoc quod vir cius lolcmnc votum emisit. Secus autem esset si emisisset votum simplex. – Si autem sine dus consensu suscepit, non tenetur: qui.i cx hoc sibi nullum i® praciudicium generatur.

An tkxttvm tnoBmvN quod, sicut probabilius videtur, quamvis quidam · contrarium dixerunt, quod etiam Grucd non debent accedere ad sacros ordines une consensu uxorum. Quia ad minus tempore ministerii sui fraudarentur 't debiti redditione ·; quo fraudari non possunt, secundum ordinem iuris, si, eis contradicentibus aut ignorantibus, viri ordines susceptant ·.

Ai» nt'ARTi m T.icxNhux quod, sicut d̆icitur eo ipso quod mulier consentit, apud Graecos, quod vir suus ordinem ♦ suscipiat, obligat se ad hoc quod ipsa in perpetuum alteri non nubat; quia significatio matrimonii non servaretur, quac in matrimonio sacerdotis praecipue exigitur. Si autem sine consensu cius ordinatur, non videtur ad hoc teneri.

An quintum hicxmdvm quod matrimonium habet pro causa nostrum consensum: non autem ordo, sed habet causam s̆acramentalcm determinatam a Deo. Er ideo matrimonium potest impediri cx ordine praecedenti quod non sit verum matrimonium. non autem ordo cx matrimonio quod non sit verus ordo: quia sacramentorum virtus est ĭmmutabili sed actus humani possunt impediri.

• Cl. ». IUjw XfeM. J»b. I. lit. «Ul. I/ Γολı *tl VtM t*

• !A. ‹. IHd. ; en. *wlt* ητχiᴺ«:.XXYIII, eu. *SerUitu* d. XXIII. «t Go·». ifrıj

•Cf *tiamtem*, dirt. XXXI; . Rijriu. Jr *Vnio* ctc., «t »«Γ0.

• €. *Qwütft.* s>.i XXXI

• Cf. re»p. »4 i.

•(XGkMfciacan. Λ *tf* duf XXVIII.

QUAESTIO QUINQUAGESIMAQUARTA

IU·. l.MPLhJMLSTO CtAsANGl INITATIS

Γ^νπχηı considerandum est dc impedimento consan- 1 Jguiniratk ·. u· ln

Circa quod quaeruntur quatuor.

Et primo: utrum consanguinitas convenienter a quibusdam definiatur.

Secundo: utrum convenienter distinguatur per gradus ct lineas.

I crtio: utrum de iure naturali matrimonium impediat secundum aliquos gradus.

Quarto; utrum ğradu impedientes matrimonium possint per staturum Ecclesiae determinari.

ART. I. i TRiM urriNino consanguinitatu quam αvıınAM poxvnt, sit comer tens

n primim sic prockihtur» Videtur quod dehnitiocon- » J«· :: L'.inguimt.itis qu.wn quidam * ponunt. Mt inc mipctcns nt. »l *imr‹J.* scilicet: *Con^angumitiU est vinculum ab codon stipite descendentium carnali propagatione contractum.* Omnes fckanSftlV enim homines ab eodem stipite carnali propagatione dc- \'· sccndunt, scilicet ab Adam. Si ergo recta esset praedicta A?/χχχv.ψ»! definitio consanguinitatis, omnes homines ciscnt ad invi- ' l" G!"'« cem consanguinei. Quod falsum est.

2. Praeterea. vinculum non potest esse nisi aliquorum ad invicem convenientium: quii vinculum unit. Scd eorum qui descendunt ab uno stipite non est maior convenientia ad invicem quam aliorum hominum: cum conveniant specie ct differant numero, sicut et alii homines. Ergo consanguinitas non est aliquod vinculum.

3. Prarterka, carnalis propagatio, secundum Philosophum ·, fit de *superflua alimenti.* Scd tale superfluum magis habet conveniendam cum rebus comestis cum quibus in substantia convenit, quam cum co qui comedit. Cum ergo non nascatur aliquod vinculum consanguinitatis cius qui ex semine nascitur ad res comestas, nec ad generantem cx carnali propagatione nascetur aliquod propinquitatis vinculum.

ψ Praeterea, *Gen.* xxix :* Laban dixit ad Iacob, *Os meum ct caro mea es,* ratione cognationi quae erat inter cos. Ergo talis propinquitas mugis debet dici *carnaiitas* quam *consanguinitas.*

5. Praeterea, carnalis propagatio est communis hominibus ct animalibus. Sed m animalibus non contrahitur cx carnali propagatione consanguinitatis vinculum. Ergo nec in hominibus.

Respondeo DiiKXhiM quod, secundum Philosophum, in Vili *Ethic. ", omnis amicitia in aliqua communicatione consistit.* Et quia amicitia ligatio sive unio quaedam est, ideo communicatio quae est amicitiae caua, *vinculum* dicitur. Et ideo secundum quamlibet communicationem denominantur aliqui quasi colligati ad invicem: sicut dicuntur *conciret* qui habent politicam communicationem ad invicem, ct *commilitones* qui conveniunt in rnilitan negotio. Et eodem modo qui conveniunt in naturali communicatione dicuntur *consanguinei.* Et ideo in praedicta definitione ponitur quasi consanguinitatis genus, *vinculum;* quasi sublectum, *personae descendentes ab una stipite,* quorum est huiusmodi vinculum: quasi principium, *carnalis propagatio.*

An primum Eitoo dicendim quod virtus activa nun recipitur secundum eandem perfectionem in instrumento secundum quam est in principali agente. Et quia omne movens motum c» inNtrumcntum, inde est quod vinus primi motoris in aliquo genere» per multa media deductu, tandem deficit, ct pervenit ad aliquid quod est motum tantum ct non movens. Vinus autem generanti movet non solum quantum ad id quod est speciei, scd etiam quantum ad id quod esi individui, ratione cuius filius assimilatur patri etiam in accidentalibus, non solum in natura speciei. Ncc tamen individual! virtus patris ita perfecte in filio est sicut erat m patre; ct adhuc in nepote minus; ct sic deinceps debilitatur. Et inde est quod vinus ilia quandoque deficit, ut ultra procedere non possit. Et quia consanguinitas est inquantum multi communicant in tali virtute cx uno in multos per propagationem inducta, *paulatim sc consanguinitas dirimit,* ut Isidores dicit. Et ideo nun oportet actperc stipitem remotum in definitione consanguinitatis, scd propinquum, cuius virtus adhuc maneat in illis qui cx eo propagantur.

Ad sect suum dicendum quod iam patet ex dictis quod non solum conveniunt consanguinei in natura speciei, sed etiam in virtute propria ipsius individui ex uno in multos traducta: cx qua contingit quandoque quod filius assimilatur non solum patri, scd avo vel remotis parentibus, ut dicitur in XVIII *de Animalibus '.*

Ad tcrtwm dicendum quod convenientia magis attenditur secundum formam, secundum qu.un aliquid est actu, quam secundum materiam, secundum quam est in potentia: quod patet in hoc, quod carbo magis convenit cum igne quam cum arbore unde abscisum est lignum. Et similiter alimentum iam conversum in spectem nutriti per virtutem nutritivam, magis convenit cum ipso nutrito quam cum illa re unde sumptum est nutrimentum.

Ratio autem procederet secundum opinionem illorum qui dicebant quod tuta natura rei est materia, ct quod formae omnes sunt accidentia ·. Quod falsum est.

Ab ui artum DICENDUM quod illud quod proxime convertuur m semen, est sanguis: ut probatur XV *de Animalibus* ·. Et propter hoc vinculum quod propagatione carnali contrahitur, convenientius dicitur *consanguinitas* quam *carnaiitas.* Et quod aliquando unus consanguineus dicitur esse *caro alterius,* hoc est inquantum sanguis, qui in semen viri aut in menstruum convertitur, est potentia caro et os :*

Ar> quintum dicendum quod quidam dicunt quod ideo consanguinitatis vinculum contrahitur inter homines cx carnali propagatione, ct tarnen non inter alia animalia, quia quidquid est dc veritate humanae naturae in omnibus hominibus, fuit in primo parente: quod non est de aliis animalibus. Scd secundum hoc. consanguinitas nunquam dirimi posset. Praedicta autem positio in H libro, dist. xxx :* improbata est.

I nde dicendum quod hoc ideo contingit quia animalia non coniunguntur ad amicitiae unitatem propter propagationem multorum cx uno parente proximo: sicut est dc hominibus, ut dictum est :*

ART. 11. utrum consanguinitas convenienter disttnuvatur 1'1'Jt LINEAS ET ORADCS

Ad secundim sic PROCEDITUR. Videtur quod consanguinitas inconvenienter distinguatur per lineas ct gradus. Dicitur enim linea consanguinitatis esse *ordinata collectio personarum consanguinitate coniunctarum ab eodem gti~pite descendentium, diversos continens gradus* ·. Scd nihil est aliud consanguinitas quam collectio tolium personarum. Ergo linea consanguiniUtis est idem quod consanguinitas. Nihil autem debet distingui per scipsum. Ergo consanguinitas non convenienter per linens distinguitur.

2. Praeterea, illud «ccundum quod dividitur aliquid commune, non potest poni in definitione communis. Scd *descensus* ponitur in definitione praedictu consanguinitatis. Consanguinitas ergo non potest dividi per Uncam *ascendentium. descendentium* ct *transversalium.*

3. Praeterea, definitio lineae est quod sit *inter duo puncta* Sed duo puncta nun faciunt nisi unum gravium. Ergo una linea habet tantum unum *gradum.* Et ita eadem videtur divisio consanguinitatis per *lineas* et *per gradus.*

4. P11ATΠEHEΛ. gradus definitur esse *habitudo distantium personarum qua cognoscitur quanta distantia personae inter xc differant* ·. Sed. cum consmguinitas sit propinquitas quaedam, distantia personarum consanguinitati opponitur mugis quam sit eius pars. Ergo per gradus consanguinitas distingui non potest.

5. Praetbkha, si consanguinitas per gradus distinguitur et cognoscitur, oportet quod illi qui sunt in eodem gradu, sint aequaliter consanguinei. Scd hoc faUum est: quia propatmus et eiusdem pronepos sunt in eodem gradu ;* non tamen sunt aequaliter consanguinei, ut decretalis dicit. Ergo consanguinitas non recte distinguitur per gradus.

6. Praeterea, in rebus ordinatis quodlibct additum alteri facit ahum gradum: sicut quaelibet unitas addita facit aliam >pccicm numeri ·. Scd persona addita personae non semper facit gradum alium consanguinitatis: quia in eodem gradu consanguinitatis est pater ct patruus, qui adiungitur. Ergo non recte per gradus consanguinitas distinguitur.

7. Pun ntiuu, inter duos propinquos semper est eadem consanguinitatis propinquitas; quia aequaliter distat unum extremorum ab alio ct c converso, Scd gradus consanguinuatis non invenitur semper idem cx utraque parte; cum quandoque unus propinquus sil in tertio ct alius in quarto gradu. Ergo consanguinitatis propinquitas nun potest sufficienter per gradus cognosci.

Responded dicendum quod consanguinitas est quaedam propinquitas in naturali communicatione fundata secundum actum generationis, qua natura propagatur :* I nde, secundum Philosophum, in \ lll *Ethic.* ;* ista communicatio est triplex. Vna secundum habitudinem principii ad principiatum. Et hacc est consanguinitas patris ad filium. Unde dicit ' quod *parentes diligunt Jilios ut sui ipsorum aliquid existentes.* Alia est secundum habitudinem principiali ad principium. Et haec est filii ad patrem. Unde dicit · quod */ilii diligunt parentes ut ab illis existâmes.* - Tenu est secundum habitudinem eorum quae sunt ab uno principio ad invicem: sicut fratres dicuutui er *ei^em nasci,* ut ipse

•a ea·»/, situ.Kiitt

ibidem dicil. – Et quia punctus motUs lineam facit * et propagatione quodammodo pater descendit in tihurn. idco secundum très dictas habitudines 1res *lineae* consanguinitatis sumuntur: scilicet linea *descendentium* secundum prim im habitudinem, linea *ascendentium* secundum secundam, I linea *transversalis* secundum tertiam.

Sed quia propagationis motus non quiescit in uno termino, sed ultra progreditur, ideo contingit quod patris est accipere patrem, ct lilii filium, ct sic deinceps. Et secundum hos diversos progressus diversi *gradus* in linea inveniuntur. Et quia gradus cuiuslibet rei est pars aliqua illius rei, gradus propinquitatis non potest esse ubi non est propinquitas. Et ideo identitas ct nimia distantia gradum consanguinitatis tollunt: quia nullus est sibi ipsi propinquus, sicut ncc sibi similis. Et propter hoc nulla persona per scipsam facit aliquem gradum: sed, comparata alteri personae, gradum tacit ad ipsam.

Sed tamen diversa est ratio computandi gradus in diversis lineis. Gradus enim consanguinitatis in linea ascendentium ct descendentium contrahitur cx hoc quod una persona cx alia propagatur eorum inter quos gradus consideratur. Et ideo, u eundum computationem canonicam * ct legalem ·, persona quae primo in progressu propagationis occurrit vel ascendendo vel descendendo, distat ab aliquo, puta a Petro, in primo gradu, ut pater et filius; quae autem secundo utrinque occurrit, distat in secundo gradu, ut avus ct nepos; ct mc deinceps.

* Vsl« *Atrnr.*
•i^XΛXΠΠ, t *3t Gntfihu* «-1ΜΦ

Sed consanguinitas quie est eorum qui sunt in linea transversali, contrahitur, non ex hoc quod unus eorum cx alto propagatur, sed qui.» uterque propagatur ex uno. El ideo debet gradus consanguinitatis in hac linea consanguinitatis computari per comparationem ad unum principium ex quo propagantur. Et secundum hoc est diversa comPu,alŏ vanonua · ct legalis *: quia legalis computatio attendit descensum a communi radice ex utraque parte; i sed canonica tantum cx altera, cx ili» scilicet ex qua maior numerus graduum invenitur. I ndc secundum legalem computationem, frater et soror, vel duo fratres, attinent sibi in secundo gradu, quia uterque a radice communi distat per unum gradum. Et similiter filii duorum fratrum ‹ distant a se invicem in quarto. Sed secundum computationem canonicam, duo fratres attinent sibi in primo gradu: quia neuter eorum distat u radice communi nisi per unum gradum. Sed filius unius fratrum distat ab nltcro fratre m secundo gradu: quia tantum distant n communi radice. Et ideo, secundum computationem canonicam, quoto gradu distat quis ab aliquo gradu superiori, toto distat a quolibet descendentium ab ipso, ct nunquam minus: quia *propter quod unumquodque, illud magis* ·. 1'ndc, etsi alii descendentes a communi principio conveniunt cum aliquo ratione principii communis, non possunt propinquiores esse descendenti ex alia parte quam sit primum principium ci propinquum. Aliquando tamen plus distat aliquis ab aliquo descendente a communi principio quam distet ipse a principio: quia ille forte plus distat a communi principio quam ipse, ct secundum remotiorem distantiam oportet consanguinitatem computari.

“um W ct.

• Anttof. 4<J- *trt.fater* li&.l.

An primim RRGO dicendum quod obiectio illa procedit ex falsis. Consanguinitas enim non est collectio. $cd relatio quaedam aliquarum personarum ad invicem, quarum collectio lineam consanguinitatis facit.

Ad secundum dicendum quod descensus communiter sumptus attenditur secundum quamlibet consanguinitatis lineam: quia carnalis propagatio, ex qua vinculum consanguinitatis contrahitur, descensus quidam est. Sed descensus talis, scilicet a persona cuius consanguinitas quaeritur, lineam descendentium facit.

Ad tertium dicendum quod linea dupliciter accipi potest. Aliquando proprie, pro ipsa dimensione quae est prima species quantitatis continuae. Et sic linea recta continet 7® tantum duo puncta in actu, quae terminant ipsam; sed infinita in potentia, quorum quolibet signato in actu, linea dividitur, ct fiunt duae lineae. – Aliquando vero linea sumitur pro his quae lincalitcr disponuntur. Et secundum hoc assignatur in numeris linea ct figura, prout unitas post 7t unitalcm ponitur in aliquo numero. El sic quaelibet unitas adiccta gradum facit in tali linea. Et similiter «t dc linea consanguinitatis. Inde una linea continet plures gradus.

An quartvm dicendum quod, sicut similitudo non potest esse ubi non est aliqua diversitas, ita propinquitas non est ubi non est aliqua distantia. Et ideo distantia quaelibet non opponitur consanguinitati: sed tolis distantia quae consanguinitatis propinquitatem excludit.

Ai» quintum DicnrooM quod, sicut albedo dicitur maior »0 dupliciter, uno modo cx intensione ipsius qualitatis, alio modo cx quantitate superficiei; ito consanguinitas dicitur maior vel minor uno modo intensive ex ipw natura consanguinitatis, alio modo quasi dimensive; ct sic quantitas consanguinitatis mensuratur ex ƥersoni inter quas consan» r guinitoti» propagatio procedit. Et hoc secundo modo gradus consanguinitatis distinguuntur. Et ideo contingit quod aliquorum duorum qui «unt in eodem gradu consanguiƥitati respectu alicuius personae, unus est sibi magis consanguineus quam alius, conddtrando pnmam quantitatem › consanguinitatis: sicut pateret frater attinent alicui in primo gradu consanguinitatis, quia cx neutra pane incidit aliqua persona media; sed tamen, intensive loquendo, magis attinet alicui personae pater suus quam frater, quia frater non attinet ei nisi quantum est cx eodem patre. Et ideo, quanto est aliquis propinquior communi principio a quo consanguinitas descendit, tanto est magis consanguineus, quamvis non ‹il in propinquiori grudu. Et «ecundum hoc propatruus cft magis consanguineum alicui quam pronepos eius, quamvis sit in eodem gradu.

An sbxtum dicenihm quod, quamvis pater el patruus sint in eodem gradu respectu radicis consanguinitatis, quia uterque distat uno gradu ab avo; tamen respectu cius cuius consanguinitas quaeritur, non sunt in eodem gradu: quia pater est in primo gradu, patruus autem non potest esse propinquior quam in secundo, in quo est avus.

Ai› septimim dicendum quod semper duae personae in aequali numero graduum distant a sc invicem: quamvis quandoque non aequali numero graduum distent a communi principio, ut ex dictis · patet.

carp‹

AR'f. III. utrum consanollnttaj nx iurb naturali IMPEDIAT MATRIMONIUM

Π" Π", qo. CUV. Art. or ut Cea/ *Geni.* «p. cm ; I *ed Cor.,* cap. r, lect. l»

At· tertium ‹ic proceditur. Videtur quod consanguinitas de lure naturali non impediat matrimonium. Nulla enim mulier potest esse propinquior viro quam Eva fuit Adae, dc qua dixit, *Gen.* n ·: *Hoc nunc os* er *ossibus* · Vm. *meis. ct caro cx carne mea.* Sed Eva fuit matrimonio coniuncta Adae. Ergo consanguinitas nulla, quantum est Je p lege naturae, matrimonium impedit,

2. Praeterea Jcx naturalis eadem est apud omnes. Sed apud barbaras nationes nulla persona coniuncta consanguinitate a matrimonio excluditur. Ergo consanguinitas, quantum est dc lege naturae, matrimonium non impedit.

3. Pmaktkrra, *ius naturale est quod natura omnia animalia docuit,* ut dicitur in principio *Digestorum* ·. Sed animalia bruta etiam cum matre coeunt. Ergo non est dc lege naturae quod aliqua persona a matrimonio propter consanguinitatem repellatur.

4. Praktrhea, nihil impedit matrimonium quod non contrariatur alicui bono matrimonii. Sed consanguinitas non contrarintur alicui bono matrimonii. Ergo non impedit ipsum.

5. Pkaetkrea, corurn quae sunt magis propinqua ct simi· lia, melior ct firmior est coniunctio. Sed matrimonium qu.icdam coniunctio est. Cum erga consanguinitas sit propinquitas quaedam, matrimonium non impedit, sed magis iuvat.

Sed contra, illud quod impedit bonum prolis, etiam matrimonium impedit secundum legem naturae. Sed consanguinit.u impedit bonum prolis: qui.i, ut cx verbis Gregorii · habetur, *experimento didicimus cx tali coniugio sobolem non posse succrescere.* Ergo consanguinitas seeundum legem naturae matrimonium impedit.

— ι·κ M. ΐΓ'ιβι'X?’’"

2. PnAKnmxA, illud quod habet natura humana m prima sui conditione, est de lege naturae. Sed a prima sui Con-

ditione hac habuit humana natura, quod pater et mater a matrimonio excluderentur: quod patet per hoc quod dicitur *Gen.* ir :* *Propter hac relinquet homo patrem ct matrem ;* quod non potest intclligi quantum ad cohabitationcm. ct sic oportet quod intelligntur quantum ad matrimonii coniunctioncm. Ergo consanguinitas impedit matrimonium secundum legem naturae.

Raspoxintp dickndum quod in matrimonio illud contra legem naturae esse dicitur per quod matrimonium redditur incompetcns respectu finis ad quem est ordinatum. Finii autem matrimonii per sc et primo est bonum proli Quod quidem per aliquam consanguinitatem, scilicet inter patrem et filiam vel filium ct matrem, impeditur, non quidem ut totaliter tollatur, quia filia c.x semine patris potest prolem suscipere et simul cum patre nutrire ct instruere. in quibus bonum prolis consistit ; scd ut non convenienti modo fiat. Inordinatum enim est quod filia patri per matrimonium iungatur in sociam, causa generandae prolis ct educandae, quam oportet per omnia patri esse subtectam, vclut ex eo procedentem. Et ideo dc lege naturali est ut pater et mater a matrimonio repellantur. El magis churn mater quam pater: quia magis reverentiae quae debetur parentibus derogatur si filius matrem, quam si pater tih im ducit in uxorem, cum uxor viro aliqualiter debeat essu subicela.

Sed finis matrimonii secundarius per sc est concupiscentiae repressto. Cui deperiret si quaelibet consanguinea posset in matrimonium duci; quia magnus concupiscentiae aditus praeberetur nisi inter illas personas qu is oportet in eadem domo conversari, cvsut carnalis copula interdicta. Et ideo lex divina · non solum patrem et matrem exclusit a matrimonio, scd etiam alias caniunctas persanas, quos oportet simul conversari, ct quae debent invicem diem alterius pudicitiam custodire. Et hanc causam assignat divina lex dicens :* .Ve *reveles turpitudinem* (talis vel talis), *quia turpitudo tua est.*

Scd per accidens finis matrimonii est confoederatio hominum ct amicitiae multiplicatio, dum homo ad consanguineos uxoris sicut ad suo sc habet. Et ideo huic multiplicationi amicitiae praciudicium fieret si aliquis sanguine coniunctam uxorem duceret; quin ex hoc noxa amicitia per matrimonium nulla accresceret. Et ideo, secundum leges humanas ct statuta Ecclesiae, plures consanguinitatis gradus sunt a mairimonio separati :*

Sic ergo ex dictis patet quod consanguinitas quantum ad aliquas personas impedit matrimonium dc iurc naturali ; quantum ad aliquas, de iurc divino; ct quantum ad aliquas, de iurc per homines instituto.

Ad FRtMirsi broo dickxdim quod Eva, quamvis ex Adam prodiit, non tamen fuit filia Adae: quta non prodiit cx eo per modum illum quo vir natus est generare sibi simile in specie, scd operatione divina, qua ita potuisset ex costa Adae fieri unus equus sicut facta est Eva. Et ideo non est tanta naturalis convenientia Evnc nd Adam sicut filiae id patrem. Nec Adam est naturale principium Evac. sicut pater filiae.

An sbcundim dicmndum quod non procedit c.x lege naturali quod aliqui barbari parentibus camaliter commisceantur: sed cx concupiscentiae ardore, qui legem naturae in eis obfuscavit.

Ad tbktidm .dkckndum quod coniunctio maris et terninae dicitur esse de iurc naturali, quia natura hoc omnia animalia docuit. Scd hanc coniunctioncm diversa animalia diversimode docuit, secundum diversas eorum conditiones. Commixtio autem carnalis ad parentes derogat reverentiae quae ei debetur: sicut enim parentibu indidit natura sollicitudincm filiis providendi, ita indidit reverentiam filiis ad parentes. Nulli autem generi animalium indidit sollicitudinem filiorum aut reverentiam parentum in omne tempus, nisi homini: aliis autem animalibus plus ct minus necessarii sunt vel filii parentibus, vel parentes filiis. I nde etiam in quibusdam animalibus abhorret filius cognoscere matrem camaliter, quandiu manet apud ipsum cognitio matris et reverentia quaedam ad ipsam: ut recitat Philosophus, IX *de Animalibus* ;* de camelo ct equo. Et quia omnes honesti mores animahum in hominibus congregati sunt naturaliter, ct perfectius quam in aliis, propter hoc homo naturaliter abhorret cognoscere non solum matrem, scd etiam filium, quod est adhuc minus contra naturam, ut dictum est :* Et iterum in aliis animalibus ex propagauonc camis non contrahitur consanguinitas, sicut in hominibus :* Et ideo non est similis ratio.

Ad quartum dichxihm quod cx iam dictis patet quomodo consanguinitas coniugum bono matrimonii contrahetur. Unde ratio procedit cx falsis.

Ad quintum dickndum quod non est inconveniens duarum unionum unam ab altera impediri : sicut, ubi est identitas, non est similitudo. Et similiter consanguinitatis vinculum potest impedire matrimonii coniunctioncm.

ART. IV. UTRUM CONSAXOtrôtlTATtS ORADI'S MATRIMONIUM IMPUDIKSTHS POTUBMNT TAXAHI AB BCCLBSIA tlSQUB AD QUARTUM GRADUM

Ad QUARTUM sic pRocxhrrvR. Videtur quod consanguinitati gradus matnmonium impedientes non potuerunt taxari ab Ecclesia usque ad quartum gradum. Matth. xix. dicitur: *Quos Ileus coniunxit, hamo non separet.* Sed illos qui coniunguntur infra quartum consanguinitatis gradum, Deus coniunxit : non enim divina lege eorum coniunctio prohibetur. Ergo ncc debent humano statuto separari.

2 Prari'.HiA. matrimonium est sacramentum, sicut et baptismus. Scd non posset cx statuto Ecclesiae heri quod ille qui ad baptismum accedit, non acciperet characterem baptisnulctn, si cx iurc divino eius capax sit. Ergo ncc Ecclesiae statutum facere potest quod matnmonium non sil inter illos qui per tus divinum matnmonialilcr coniungi non prohibentur.

3. pRAkiKREA. ius positivum non potest ea quae sunt naturalia removere vel ampliare. Scd consanguinitas est naturale vinculum, quod, quantum est de sc, natum est matrimonium impedire. Ergo Ecclesia non potest aliquo Statuto facere quod aliqui possint rnatnmonialitcr coniungi vel non coniungi: sicut non potest facere quod sint consanguinei vel non consanguinei.

4. Prabtfrea, statutum iuris positivi debet aliquam rationabilem causam habere: quia secundum causam rationabilem quum habet, a iure naturali procedit. Scd causae quae assignantur dc numero graduum, omnino videntur irrationabiles, cum nullam habeant habitudinum ad causata: sicut quod consanguinitas prohibeatur usque ad quartum gradum propter quatuor elementa ·; usque ad sextum, propter sex aetates mundi ·; usque ad septimum, propter septem dies quibus omne tempus agitur ·. Ergo ridetur quod talis prohibitio nullum rigorem habeat.

5. Prabtbrka, ubi est eadem causa, debet esse idem effectus. Scd causa quare consanguinitas impedit matrimonium, est bonum prolis, repressio concupiscentiae, ct multiplicatio amicitiae, ut cx dictis * patet, quae omni tempore necessaria aequaliter sunt. Ergo debuissent aequaliter omni tempore gradus consanguinitatis matrimonium impedire. Quod non est verum : cum modo usque ad quartum antiquitus usque ad septimum gradum ·· matrimonium consanguinitas impedient.

6. Praetkrka, una cl eadem coniunctio non potest esse in genere sacramenti et m genere stupri. Sed hoc contingeret si Ecclesia haberet potestatem statuendi diversum numerum in gradibus impedientibus matrimonium: sicut, si aliqui in quinto gradu, quando prohibitus fuit, coniuncti fuissent, talis coniunctio stuprum esset; scd posunodum eadem coniunctio. Ecclesia prohibitionem revocante, nutnmonium esset. Et c conveno posset accidere si aliqui gradus concessi possent postmodum ab Ecclesia interdici. Ergo videtur quod potestas Ecclesiae non se extendat ad hoc.

7. PiiAKiKHHA. ius humanum debet imitari tus divinum. Scd secundum ius divinum, quod in lege veteri continetur, non aequaliter currit prohibitio graduum in sursuin ct deorsum : quin m veteri lege aliquis prohibebatur accipere in uxorem sororem patris sui ;* non tamen filiam fratris :* Ergo nec modo debet aliqua prohibitio dc nepotibus et patruis manere.

• Vcf». >»·

• In cofpoct.

·CL «rt.

• In

·Λ/nr.ap.irn'.

•tiocat.ter

• Capp. *Quod dikctia,* et Non dr~fcr/. *de Cnn/Jftf. el* ■> art G. XXXV. qit. tl, in; *Initii.* I, x, *de S'nphit,* · ·<H·

•Car. *XtnAetrt, Je* Cmmv/ H

• UdL XXXV. <su it. cxx cr<- • IV Xfltf, j.v-.tuap.QxJ- *re rerv.*

• Art. prtxct'i.

\ » *JeM de d -{fin.* ·· im. *Prvcen .* ·· \ \ \ II <1 uu

• De Animal. Hittor lib. IX.cap

·Lemt Mp.auu »crv 11 ·· r.uw þ. ** 1$. 16.

Sin contra hit quod Dominus dicit discipuli» ·; Qui *vos audit, me audit.* Ergo praeceptum Ecclesiae habet firmitatem sicut praeceptum Dei. Sed Ecclesia quandoque prohibuit, et quandoque concessit, aliquos gradus quos lex vetus non prohibuit. Ergo illi gradus matrimonium i impediunt.

3. Praktbrka, sicut olim matrimonia gentilium dispensabantur per leges civiles, ita nunc per statuta Ecclesiae. Sed olim lex civilis determinabat gradus consanguinitati» qui matrimonium impediunt et qui non ·. Ergo ct modo potest hoc fieri per Ecclesiae statutum.

Rbspondro dicbxdum quod secundum diversa tempora invenitur consanguinitas secundum gradus diversos matrimonium impedis.se. In principio enim humani generis solus pater et mater a matrimonio repellebantur; eo quod tunc temporis erat paucitas hominum, ct oportebat propagationi humani generis maximam curam impendere; unde non erant removendae nisi illae personae quae matrimonio incompétentes erant etiam quantum ad finem matrimonii principalem, qui est bonum prolis, ut dictum ĕst

Postmodum autem, multiplicato genere humano, per legem Moysi plures personae sunt exceptae ·, quae iam concupiscentiam reprimere incipiebat. Unde, ut dicit Rabbi ·. omnes illae personae exceptae sunt a matrimonio quae in umi familia cohabitare solent: quia, si inter cos licite carnalis copula esse posset, magnum incentivum libidini praestaretur. Sed alios consanguinitatis gradus lex vetus permisit: immo quodammodo praecepit, ut «dlicet *de cognatione sua* unusquisque uxorem acciperet ne successionum confusio esset *; quin tunc temporis cultus divinus per successionem generis propagabatur.

postmodum m lege nova, quae est *lex Spiritus* ' ct amoris, plures gradus consanguinitatis sunt prohibiti: quia iam per spiritualem gratiam, non per carnis originem cultus Dei derivatur ct multiplicatur; unde oportet ut « homines etiam magis a carnalibus retrahantur, spiritualibus vacantes; ct ut amor amplius diffundatur.

Et ideo antiquitus usque ad remotiores gradus consanguinitatis matrimonium impediebatur: ut ad plures per consanguinitatem ct affinitatem naturalis amicitia promanaret. Et rationabiliter usque ad septimum gradum '. Tum quia ultra hoc non dc facili remanebat communis radicis memoria. 'I um quia septiformi Spintus sancti gratiae congruebat.

Sed postmodum. circa h.icc ultima tempora, restrictum u est Ecclesiae interdictum usque ad quartum gradum *: quia ultra inutile ct periculosum erat gradus consanguinitatis prohibere. Inutile quidem, quia ad remotiores consanguineos quasi nullum foedus maioris amicitiae quam ad extraneos ^bebatur, *cantate in multorum cordibus frigescente* .* ſ* Periculosum autem erat, quia, concupiscentia ct negligentia praevalente, numerosam consanguineorum multitudinem homines non satis observabant: et sic *laqueus damnationis* multis inficiebatur cx remotorum graduum prohibitione.

Satis etiam convenienter usque ad quartum gradum H dicta prohibitio est restricta. Tum quia usque ad quartam generationem homines vivere consueverunt: ut sic non possit consanguinitatis memoria aboleri. Unde Dominus *in tertiam ct quartam generationem* peccat i parentum sc v‘‘*uturuin *n comminatur ·. – Tum quia in q̆ualibet ' generatione nova mixtio sanguinis, cuius identitas consanguinitatem facit, fit cum sanguine alieno; ct quantum miscetur alteri, tantum receditur a primo. Et quia elementa sunt quatuor, quorum quodlibct tanto facilius est miscibilc quanto est magis subtile; ideo in pruna commixtione evanescit sanguinis identitas quantum ad primum elementum. quod est subtilissimum; in secunda, quantum ad secundum; in tertia, quantum ad tertium; in quarta, quantum ad quartum. Et sic convenienter post quartam generationem potest reiterari carnalis coniunctio.

Ad primum khoo dickndum quod, sicut Deus non coniungit illos qui coniunguntur contra divinum praeceptum, ita nec coniungit illos qui coniunguntur contra Ecclesiae praeceptum, quod habet eandem obligationis efficaciam quam ct divinum praeceptum.

Ad sbcuxiium dickndum quod matrimonium non txntum est sacramentum, sed etiam est in officium ·. Et ideo migis subiacct ordinationi ministrorum Ecclesiae quam baptismus, qui est sacramentum tantum: quia, sicut contractus ct officia humana determinantur legibu humanis, ita contractus ct officia spiritualia lege Ecclesiae.

At> tbmtwm iiicsnddm quod, quamvis consanguinitatis vinculum sit naturale, tamen non est naturale quod consanguinitas carnalem copulam impediat, nisi secundum aliquem gradum, ut dictum est ·. Et ideo Ecclesia suo statuto non facit quod aliqui sint vcl non sint consanguinei. quia secundum omne tempus aequaliter consanguinei remanent: sed facit quod carnalis copula sil licita vcl illicita «ecundum diversa tempora in diversis gradibus consanguinitatis.

Ab o·ĂHП m nicasnuM quod tales rationes assignatae magis dantur per modum adaptationis ct congruentiae, quam per modum causae ct necessitatis.

An «u-isrvM ihcrnoum quod iam cx dicti» · patet quod non est eadem causa secundum diversa tempora gradus consanguinitatis prohibendi. Unde quod alio tempore utiliter conceditur, alio salubriter prohibetur.

Ai» srxtlm mcxxbUM quod statutum non imponit modum praeteritis, sed futuris. Unde, si modo prohiberetur quinius gradus, qui nunc est concessus, illi qui sunt in quinto gradu comuncti, non essent separandi: nullum enim impedimentum matrimonio superveniens ipsum potest dirimere. Et ûc coniunctio quae prius fuit matrimonium, non efficeretur per statutum Ixclcsiac stuprum. – Et similiter, si aliquis gradus concederetur qui nunc est prohibitus, illa coniunctio non efficeretur matrimonialis cx statuto Ecclesiae ratione primi contractus: quia possent separari si vellent. Sed tamen possent de novo contrahere, et aha coniunctio esset.

Ai> SKFDMiJM dickndum quod in gradibus consanguinitatis prohibendis Ecclesia praecipue observat rationem amoris. Et quia non est minor ratio amoris ad nepotem qu.im ad patruum, sed etiam maior, quanto propinquior est patri •filius quam filio pater, ut dicitur in VIII *Ethic.* propter «» hoc aequaliter prohibuit gradus consanguinitatis m pairuis ct nepotibus.

Sed lex vetus in personis prohibendis attendit praecipue cohabitationem, contra concupiscentiam prohibens illas personas ad quas facilior pateret accessus propter mutuam cohabitationcm ·. Magis autem consuevit cohabitare neptis patruo quam amita nepoti: quia filia est idem quasi cum patre, cum sit aliquid cius; sed soror non est hoc modo idem cum fratre, cum non sit aliquid eius, sed magis ex eodem nascitur. Et ideo non erat eadem ratio prohibendi neptem et amitam.

QUAESTIO QUINQUAGESIMAQUINTA

DE IMPEDIMENTO AFFINITATIS

Dbjxdr considerandum est de impedimento affinitatis ·. Circa quod quaeruntur undecim.

Primo: utrum affinitas ex matrimonio causctur.
Secundo: utrum maneat post mortem viri aut uxoris.
Tertio: utrum causctur ex illicito concubitu.
Quarto: utrum cx sponsalibus.
Quinto: utrum affinitas sit causa affinitatis.
Sexto: utrum affinitas matrimonium impediat.
Septimo: utrum affinitas habeat per seipsam gradus.
Octavo: utrum gradus cius extendantur sicut gradus consanguinitatis.
Xono: utrum matrimonium quod est inter consanguineo» ct affines, semper sit dirimendum per divortium.
Decimo: utrum ad dirimendum tale matrimonium sit procedendum per viam accusationis.
Undecimo: utrum in tali causa »it procedendum per testes.

ART. l. irrxuM mx matrimonio consanouinki AFFINITAS CAViBTUR

An FKIMVM sic PROcxDiTUR. Videtur quod ex matrimonio consanguinei affinitas non causctur. Quia *propter quod*

unumquodque, illud magis Sed multer ductu in matrimunium non conjungitur alicui dc consanguinitate viri nisi ratione vin. Cum ergo non fiat viro affinis, ncc alicui consanguineorum viri affinis erit.

2, Pκλεγεηβλ. eorum quae sunt ab invicem separata, ti uni aliquid conjungitur, non oportet propter hoc quod sit alteri coniunctum. Sed consanguinei iam sunt ab invicem separati. Ergo non oportet quod, si aliqua mulier coniungatur alicui viro, quod propter hoc coniungatur omnibus consanguineis eius per affinitatem.

3. Praeterea, relationes cx aliquibus unitionibus innascuntur. Sed nulla unitio fit in consanguineis viri per hoc quod ille Juxit uxorem. Ergo non accrescit cis affinitatis relatio.

Sen contra, vir ct uxor efficiuntur *una caro* .* Si ergo vir secundum carnem omnibus suis cumanguincts attinet, ct mulier eadem ratione attinebit eisdem

2. Pηλχγεηιλ, hoc patet per auctoritates in littera " inductas.

Rilspondro dicendum quod amicitia quaedam naturalis in communicatione naturali fundatur. ›.aUmiis autem communicatio est duobus modis, secundum Philosophum, \ III *Ethic.* *: uno modo, per camis propagationem ; alio modo, pcr coniunctionem ad conii» propagationem ordinatam Unde ipse ibidem * dicit quod *amicitia viri ad uxorem est naturalis.* Unde, sicut persona coniuncta alteri per carnis propagationem quoddam vinculum naturalis amicitiae facit, ita m coniungatur per carnalem copulam. Sed in hoc differt, quod persona coniuncta alicui per carnis propagationem, sicut filius patri, fit particeps eiusdem radicis et sanguinis: unde eodem genere vinculi colligatur filius consanguineis patris quo pater conjungebatur, scilicet consanguinitate; quamvis secundum alium gradum, propter maiorem distantiam a radice. Sed persona coniuncta per carnalem copulam non lit particeps eiusdem radicis, sed t quasi extrinsecus adiuncta. Et ideo ex hoc efficitur aliud genus vinculi, quod *affinitas* dicitur. Et hac est quod in hoc versu dicitur: *Mutat nupta genus, sed generata gradum:* quia scilicet persona generata fit in eodem genere attinendae, sed alio gradu; per carnalem vero copulam fit in alio genere.

An primum xroo dicendim quod, quamvis causa sit potior effectu, non tamen oportet semper quod nomen idem effectui et causae conveniat: quia quandoque iliud quod est in effectu, invenitur in causa non eodem modo, sed 4t olliori, et ideo non convenit causae et effectui per idem nomen, neque per eandem rationem ; sicut patet m omnibus causis aequivoce agentibus. Et hoc modo coniunctio viri et uxoris est potior quam coniunctio uxoris ad consanguineos viri: non tamen debet dici affinitas, sed *matrimonium,* quod est unitas quaedam; sicut homo est sibi ipsi idem, non consanguineus.

An secundum dicendum quod consanguinei sunt quodammodo separati et quodammodo comuncti. Et ratione coniunctionis accidit quod persona quae uni coniungitur, ; aliquo modo omnibus coniungatur. Sed propter separationem et distantiam accidit quod persona quae uni coniungitur uno modo, alii coniungatur alio modo, vel secundum aliud genus vel secundum alium gradum.

Ad tertium dicendum quod relatio quandoque innascitur cx motu utriusque extremi, sicut paternitas et filiatio. Et talis relatio est realiter in utroque.

Quandoque vero innascitur ex motu alterius tantum. Et hoc contingit dupliciter. L no modo, quando relatio innascitur ex motu unius sine motu alterius vel praecedente vel concomitante: sicut in Creatore ct creatura patet, et sensibili et sensu, ct scientia cl scibili. Et tunc relatio est in uno secundum rem, et in altero secundum rationem tantum. – Alio modo, quando innascitur ex motu unius sine motu alterius tunc existente, non tamen sine motu praecedente: sicut aequalitas fit inter duos homines per augmentum unius, sine hoc quod alius tunc augeatur vel minuatur; sed tamen prius ad hanc quantitatem quam habet per aliquem motum vel mutationem pervenit. Et ideo in utroque extremorum talis relatio realiter fundatur.

Et similiter est de consanguinitate ct affinitate. Quia relatio fraternitati· quae innascitur aliquo puero nato alicui iam provecto, causatur quidem sine motu ipsius tunc existente, sed cx motu ipsius praecedente, scilicet generationis cius: hoc enim ei accidit quod ex motu alterius sibi nunc talis relatio innascitur. Similiter ex hoc quod iste descendit per generationem propriam ab eadem radice cum viro, provenit affinitas in ipso ad uxorem sine aliqua nova mutatione ipsius.

ART. II. UTRUM AFFINITAS MANEAT POST MORTEM VIRI INTER CONSANQUINKOS VIRI ET UXOREM

Au sRixxDUM sic prociditur, Videtur quod affinitas non manet post mortem vin inter consanguineos viri cl ij uxorem. Quia, *cessante causa, cessat effectus* .* Sed causa affinitatis fuit matrimonium, quod cessat in morte viri. quia tunc *solvitur mulier a lege viri,* ut dicitur *Rom.* vn ·. Ergo nec affinitas praedicta manet.

3. Phaktfrea, consanguinitas causât affinitatem. Sed coivanguinit is viri cessat per mortem ad consanguineos suo Ergo et affinitas uxoris ad cos.

Sed contpv. affinitas cx consanguinitate causatur. Sed consanguinitas est perpetuum vinculum, quandiu personae vivunt inter quas est affinitas. Ergo ct affinitas. El ita non solvitur affinitas soluto matrimonio per mortem tertiae personae.

Respondbo metnihm quod relatio aliqua esse desinit dupliciter: uno modo cx corruptione wbiccti, alio modo ex subtractione causae; sicut similitudo esse desinit quando alter similium moritur, vel quando qualitas quae erat causa similitudinis, subir ihitur. Sunt autem quaedam relationes quae habent pro causa actionem vel passionem aut motum. ut in V *Metaphys.* dicitur. Quarum quaedam causantur cx motu inquantum aliquid movetur actu: sicut ip^a relatio quae est moventis et moti. Quaedam autem inquantum habent aptitudinem ad motum: «eut molivum et mobile. dominus ct servus. Quaedam auiem cx hoc quod aliquid prius motum est : sicut pater ct filius non e\ hoc quod est generari nunc, ad invicem dicuntur; sed cx hoc quod est generatum esse.

Aptitude nutem ad motum, etiam ipsum moveri transit: sed motum esse perpetuum est, quia quod factum est, nunquam desinit esse factum .* Et ideo paternitas ct filiatio nunquam destruuntur per destructionem causae, sed solum per corruptionem sublecti. scilicet alterutrius extremorum. Et similiter dicendum est de affinitate, quae causatur ei hoc quod aliqui comuncti sunt, non ex hoc quod coniunguntur. Unde non dirimitur, manentibus illis personis inter quas affinitas est contracta, quamvis moriatur persona rattonc cuius contracta fuit ·.

Ad primum kroo dicendum quod coniunctio matrimonii causai affinitatem non solum secundum hoc quod est actu coniungi. sed secundum hoc quod est prius coniunctum esse.

Ad skcvnditm dicendum quod consanguinitas non est proxima causa affinitatis : sed coniunctio ad consanguineum, non solum quae est, sed quae fuit. Et propter hoc ratio non sequitur.

ART. III. finiM ILLICITIS CONCUBITUS αγπνγτατεμ cavsbt

Ad tkrtivm sic prockditur. Videtur quod illicitus concubitus affinitatem non causet. Quia affinitas est quaedam res honesta. Sed res honestae non causantur ex inhonestis. Ergo ex inhonesto concubitu non potest affinitas causari.

2, Praetkrka. ubi est consanguinitas, non potest esse affinitas : quia affinitas est *proximitas personarum cx ea»'·nali copula proveniens omni carens parentela* .* Sed aliquando contingeret ad consanguineos ct ad scipiutn esse affinitatem, si illicitus concubitus affinitatem causaret sicut quando homo camaliter consanguineam suam inccstuose cognoscit. Ergo affinitas non causatur cx illicito concubitu.

3. Prvkterka, illicitus concubitus est secundum naturam, ct contra naturam. Sed ex illicito concubitu contra naturam non causatur affinitas, ut iura determinant ·. Ergo nec ex illicito concubitu secundum naturam tantuin.

Sun contra rst quod *adhaerens meretrici unum corpus efficitur,* ut patet I *Cor.* vt :* Sed cx hac causa matrimonium affinitatem causabat ·. Ergo, pari ratione, illicitus concubitus.

2. Prabtkrma, carnalis copula est causa affinitatis: ut patet per definitionem affinitatis, quae art talis: *Affinitas est propinquitas personarum ex eantali copula proveniens omni carens parentela :* Sed carnalis copula est etiam in illicito concubitu. Ergo illicitus concubitus affinitatem causât.

Rkspondso bfCRNDUM <|uod, secundum Philosophum, in VIII *Ethic.* -, coniunctio viri et uxoris dicitur naturalis principaliter propter prolis productionem, ct secundario propter operum communicationem: quorum primum pertinet ad matrimonium ratione carnalis copulae, sed sccundum inquantum est quaedam societas m communem vitam. Primum autem horum est invenire in qualibet carnali copula ubi est commixtio seminum, quia cx tali copula potest proles produci: quamvis secunda desit. Et ideo, quin matnmonium affinitatem causabai secundum quod erat quaedam cam ilis commixtio ·, etiam fornicarius concubitus affinitatem causât, inquantum habet aliquid dc carnali coniunctione.

Ad primum ri«io DicKNDrm quod in fornicario concubitu est aliquid naturale, quod est commune fornicationi ct matrimonio: ct ex hac parte affinitatem causât. Aliud est ibi inordinatum, per quod a matrimonio dividitur: et ex hac parte affinitas non causatur. Unde affinitas semper honesta remanet, quamvis ctiu->a aliquo modo sir inhonesta.

Ad skcisMM iiiacshtM quod non est inconveniens relationes cx opposito divisas eidem ines.se ratione diversorum. Et ideo potest inter aliquas duas personos esse affinitas et consanguinitas, non solum per illicitum concubitum, sed etiam per licitum: sicut cum consanguineus meus cx pane patns. duxit in uxorem consanguineam meam ex pane matris. Unde, cum dicitur in definitione affinitatis inducta, *omni carens parentela,* intelligendtim est, *inquantum huiusmodi.* – Ncc tamen sequitur quod aliquis consanguineam suam cognoscens sibi ipsi sit affinis: quia affinitas, sicut ct consanguinitas, diversitatem rcquint; sicut ct similitudo.

Ad TEHiu w mcKNDt m quod concubitus contra naturam non habet commixtionem seminum quae possit esse causa generationis. Et ideo ex tali concubitu non causatur aliqua affinitas :*

ART. IV. trnu.M r.x si-onsalidis aliqua affinitas causari possrr

Ad quartum sic procrditi». Videtur quod cx sponsalibus nulla affinitas causari possit. Quia affinitas est perLiLST âÎ rctuum vinculum ·. Sed sponsalia quandoque separantur. Erg0 non possunt esse causa affinitatis.

2. Prakterka, si aliquis claustrum pudoris alicuius mulieris invasit ct aperuit, sed non pen coit ad operis consummationem. non contrahitur cx hoc affinitas ·. Sed talis C5t ma^'› propinquus carnali copulae quam ille qui sponsalia contrahit. Ergo cx sponsalibus affinitas non causatur.

3. Pηλεγεηι.λ, in sponsalibus non fit nisi quaedam sponsio futurarum nuptiarum ·. Sed aliquando fit sponsio futurarum nuptiarum et cx hoc non contrahitur aliqua affiniUs: i,'cut i,at antc septennium ·, vel si aliquis habens perpetuum impedimentum tollens potentiam coeundi alicui mulieri spondeat futuras nuptias, aut si talis sponsio fiat inter personas quibus nuptiae per votum reddantur illicitae, vel alio quocumque modo. Ergo sponsalia non possunt esse causa affinitatis.

$bd cosr,(A BST Alexander Papa * prohibuit mufierem quandam cuidam viro matrimonio coniungi quia fratri suo fuerat desponsata. Quod non esset nisi per sponsalia affinitas contraheretur. Ergo, cie.

Rrspondro DiCKNnUM quod, Meut sponsalia non habent perfectam rationem matrimonii sed sunt quaedam praeparatio ad matrimonium, ita cx sponsalibus non causatur affinitas sicut cx matrimonio, sed aliquid affinitati simile, quod dicitur *publicae honestatis iustitia:* quae impedit· matrinionium sicut ct affinitas ct consanguinitas, secundum eosdem gradus. Et definitur sic: *Publicae honestatis iustitia est propinquitas ex sponsalibus proveniens, robur trahens ex Eccleuae institutione propter cius honestatem :* Ex quo patet ratio nominis ct causa: quia scilicet talis propinquitas ab Ecclesia instituta est propter honestatem.

Ao PIUXOM ume DtciXDUM quod sponsalia non ratione sui. sed ratione eius ad quod ordinantur, causant hoc genus affinitatis quod dicitur *publicae honestatis iustitia.* Et ideo. sicut matrimonium est perpetuum vinculum, ita ct praedictus affinitatis modus.

An sRcuxDrx dicxxdüm quod vir ct mulier efficiuntur in carnali copula *una caro* ♦ per commixtionem ,cminum. I inde, quantumcumquc aliquis claustrum pudoris invadat vel frangat, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur cx hoc affinitas ·. Sed matrimonium affinitatem causal non solum ratione carnalis copulae, sed etiam ratione MOCietatis conjugalis, secundum quam etiam matrimonium naturale eat. Unde ct affinitas contrahitur cx ipso contractu matrimonii per verba dc praesenti ante carnalem copulam. Et «imiliter etiam ex sponsalibus, in quibus fit quaedam pactio comugalis societatis, contrahitur aliquid affinitati simile, scilicet publicae honestatis iuxtitia.

Ao trruvm niGkxm u quod omnia impedimenta quae furiunt cponsnlui non e»se sponsalia, non permittunt cx pactione nuptiarum affinitatem fieri. Unde sive habens defectum nautis, sive habens votum sok-mne continentiae, aut aliquod huiusmodi impedimentum, sponsalia dc facto contrahat, cx hoc non sequitur aliqua affinitas, quia sponMilia nulla sunt, nec aliquis affinitatis ;modus

Si tamen aliquis minor frigidus vd malcficiatus habens impedimentum perpetuum, ante annos pubertatis post septennium contrahat sponsalia cum adulta, cx tali contractu contrahitur publicae honestatis iustitia: quia adhuc non erat in actu impediendi, cum in tali aetate puer frigidus et non frigidus, quantum ad actum illum, sint aequaliter impotentes ·.

ART. V. tUUM AFFINITAS SIT CAUSA AFFINITAUS

An quintum sic procrditur. Videtur etiam quod affinitas sit causa affinitatis. Quia luhus Papa * dicit: *Ke. liciam consanguineorum uxoris suae nullus ducat uxorem.* ut habetur XXXV, qu. m, cap. *Contradicimus* :* Et in sequenti capitulo dicitur quod *duae consanguineorum uxores uni viro altera post alteram nubere prohibentur* ·. Sed hoc non est nisi ratione affinitatis quae contrahitur cx coniunctione ad affinem. Ergo affinitas est causa affinitatis.

2. Phartxrha, carnali» commixtio coniungit sicut ct carnalis propagatio: quia aequaliter computantur gradus affinitatis et consanguinitatis. Sed consanguinitas est causa affinitatis. Ergo et affinitas.

3. Phakterra. *quaecumque uni et eidem sunt eadem, sibi invicem sunt eadem* :* Sed uxor viri alicuius efficitur eiusdem attinentiae cum omnibus consanguíneís viri. Ergo ct omnes consanguinei viri sui efficiuntur unum cum omnibus qui attinent mulieri per affinitatem. Et sic affinitas est causa affinitatis.

Sai» contra, si affinitas ex affinitate Jausatur. aliquis qui cognovisset duas mulieres, neutram carum posset ducere in uxorem: quia secundum hoc altera efficeretur alteri affinis. Sed hoc est falsum. Ergo affinitas non causât affinitatem.

2. Praiterea, si affinitas cx affinitate nasceretur, aliquis contrahens cum uxore defuncti fieret affinis omnibus consanguineis prioris vin. ad quos mulier habet affinitatem. Sed hoc non potest esse: quia maxime fieret affinis viro defuncto. Ergo. etc.

3. Pras iKRKA, consanguinitas est fortius vinculum quam affinitas. Sed consanguinei uxor» non efficiuntur affines consanguineis viri. Ergo multo minus affines uxoris efficientur eis affine». Et sic idem quod prius.

Rksiondko dicrndim quod duplex est modus quo aliquid ex alio procedit: unus secundum quem aliquid procedit in similitudinem speciei, sicut ex homine generatur

homo; alius secundum quem procedit dissimile in specie; ct hic processus semper est m inferiorem speciem» ut patet in omnibus agentibus aequivoce. Primus autem modus processionis quotiescumque iteretur, semper manet eadem Species: sicut, si ex homine generatur homo per netum ‹ generalivae virtutis, cx hoc quoque generabitur homo, ct sic deinceps. Secundus autem modus, sicut m principio facit aliam speciem, ita, quotiescumque iteretur, aliam speciem facit: ut, at cx puncto per motum procedit linea. non punctus (quin punctus motus facit lineam "), cx linea linealitcr mota non procedit linea, sed superficies; ct ex superficie corpus; ct ulterius per talem modum processus aliquis non potest esse.

• O. (loom. S. Tfi. iq | Itet. n, E4.Leoni».

Invenimus autem in processu attinentiae duos modos quibus vinculum huiusmodi causatur. I mus per carnis propagationem : et hic semper facit eandem speciem attinendae. Alius per matrimonialem coniunctioncm et hic facit aliam speciem in principio, sicut palet quod coniuncta mairimonialitcr consanguineo, non fit consanguinea, \cd affinis. Unde, si ct ille modus procedendi iteratur, non erit affinitas, sed aliud attinendae genus. I ndc persona quae mairimonialitcr affini coniungitur. non est affinis: sed est aliud genus affinitatis, quod dicatur *secundum genus.* Et rursus, si affini in secundo genere aliquis per matrimonium coniungntur, non erit affinis in secundo genere, sed *tn tertio.* Ut hoc versu supra · posito ostenditur: *Mutat nupta genus, sed generata gradus.*

• Art t.

• Qin.Oefr«rm ŧi cl ĊAn./Mr ro.cao». XXXV, qu. n cl ut.

Et haec duo genera ohm erant prohibito , propter publicae honestatis iustitiam magis quam propter affinitatem: quia deficiunt a vera affinitate, sicut illa attinentia quac ex sponsalibus contrahitur ⁑ Sed modo illa prohibitio cesserit ·. Et remanet sub prohibitione solum primum genus affinitati», m quo est vera affinitas.

• Cf. art. rrac£.

• Cap. .V«w jfr· *M, CwtiaKt. cl* Ajffw.

Ad primum ergo dicendi'M quod alicui viro consanguineus uxons suae efficitur affinis in primo genetc, cl uxor cius m secundo. Unde, mortuo viro qui erat affinis, non poterat eam ducere in uxorem propter secundum affinitatis genus. Similiter nutem, si aliquis viduam in uxorem ducat, consanguineus prioris viri, qui est affinis uxori in primo genere, efficitur affinis secundo viro in secundo genere: ct uxor illius consanguinei, qune est affinis uxori viri huius in secundo genere, efficitur affini- viro secundi/ in tertio genere. Et quia tertium genus erat prohibitura, propter honestatem quondam magis quam propter affinitatem, ideo canon * dicit: *Duas consanguineorum uxores uni viro alteram post alteram nubere publicae honestatis iustitiae contradicit.* – Sed talis prohibitio nunc cessavit.

• Ql. m ŧg.

Ad secundum dicendum quod, quamvis carnalis coniunctio coniungat, non tamen eodem genere coniunctionis.

Ad tkrtium dicendum quod uxor viri efficitur eiusdem attinentiae cum consanguineis viri quantum ad eundem gradum, sed non quantum ad idem attinentiae genus.

Skd aviA cx rationibus quac in oppositum inducuntur videtur ostendi quod nullum vinculum ex affinitate causctur, ad alias rationes respondendum est; ne antiqua Ecclesiae prohibitio irrationabilis videatur.

• Ari- *SeJ contra* i.

Ad guahtum * dicendum, quod mulier non efficitur affinis in primo genere viro cui coniungitur camalitcr, ut cx praedictis · patcl. Unde consequenter alii mulieri a viro eodem cognitae non efficitur affinis in secundo genere.

• Art. i, >d i.

Unde nec ducenti in uxorem unam earum efficitur alia affinis in tertio genere affinitatis. Et ita duas muheres cognitas ab eodem viro nec antiqua iur.i eidem successive copulari prohibebant.

• Arg. *S<J «<>■tra I.*

Ad quintum · dicendum quod, sicut vir non est affinis *n* uxori suae in primo genere, ita nec efficitur affinis secundo viro eiusdem uxoris in secundo genere. Et sic ratio non procedit.

• Arg. *ScJ contra y*

Ad sextum dicendum * quod mediante una persona non coniungitur mihi alia nisi cx hoc quod ei adiungitur. Unde, ‡ mediante muliere quac mihi est affinis, nulla persona fit mihi attinens nisi quac illi mulieri adiungitur. Quod non potest esse nisi per camis propagationem ex ipsa, vel propter coniunctioncm matrimonialem ad eam. Et utroque modo aliqua attinentia mediante praedictu muliere, secun- *n* dum antiqua iura, mihi proveniebat: quia filius cius etiam cx alto viro efficitur mihi allinis in eodem genere, sed in alio gradu, ul ex regula prius ’ dat· patet; ct iterum sc- · An. t. eundus vir cius efficitur mihi affinis in secundo genere. Sed nhi consanguinei illius mulieris non adiunguntur ei: sed ipsa vel adiungitur eis, sicut patri ct matri, inquantum procedit ab eis; vel principio eorundem, sicut fratribus. Unde frater affinis meae, vel pater, non efficitur mihi affinis in aliquo genere.

ART. \ 1. IГГMI M AFFINITAS MATRIMONIUM IMFXDUT IV 4UL itur, an. J.

Ad sextum «tc proceditur. Videtur quod affinitas matrimonium non impediat. Nihil enim impedit matrimonium nisi quod est illi contrarium. Sed affinitas non contrariatur matrimonio: cum sit effectus cius. Ergo non impedit matrimonium.

2. Piunuua, uxor per matrimonium efficitur res quaedam viri. Sed consanguinei defuncti viri succedunt in rebus cius ⁑ Ergo pouunt succedere in uxore. Ad quam tamen • ŧa xxxvnt «»». *Jfllllldk' rli. HereS.* manet affinitas, ut ostensum est ·. Ergo affinius non impedit matrimonium. c An. i.

Sen contra bst quod dicitur *Levit.* xvm ⁑ *Turpitudinem uxoris patris tui non revelabis.* Sed illa est tantum affinis. Ergo affinitas impedit matrimonium. • Vm. i.

Resfondno dicendum quod affinitas praecedens matrimonium impedit contrahendum ct dirimit contractum: eadem ratione qua et consanguinitas ' Sicut enim mest né- • (J. <s UT, vu J. <· čessita quaedam cohabitandi consanguineis ad invicem, ita ct affinibus. Et sicut est quoddam amicitiae vinculum inter consanguineos, ha inter affines. – Sed si affinitas matrimonio superveniat, non potest ipsum dirimere, ut supra · • Qtt. U »4 ; dictum est. • A/M

Ad primum ergo dicendum quod affinitas non contrariatur matrimonio ex quo causatur: sed contrariatur matrimonio quod cum affine contrahendum esset, inquantum impediret multiplicationem amicitiae ct concupiscentiae repressionem. quac per matrimonium quaeruntur.

Ad secundi m dicendum quod res possessae a viro non efficiuntur aliquid unum cum ipso viro, sicut uxor efficitur *una caro* ' cum ipso. Unde, sicut consanguinitas im- • ;,n ck no. pedit coniunctioncm ad virum, ita et ad uxorem viri. αρ. χι>. τχη,Α.

ART. VU. UTRUM AFFINITAS HABHAT BГIAM FRR SKIPSAM gradus

Ad ski iimim sic proceditur. Videtur quod affinitas habeat etiam per seipsum gradus. Cuiuslibet enim propinquitatis est accipere aliquos per sc gradus. Sed affinitas propinquitas quaedam est. Ergo habet gradus per se. sine gradibus consanguinitatis, ex quibus causatur. ·» Ji

2. Piiartkiu a, in littera · dicitur quod *sobolcs secundae coniunctionis non potest transire ad consortium affinitatis prioris viri.* Sed hoc non esset nisi filius affinis etiam esset affinis. Ergo affinitas habet per se gradus, sicut consanguinitas. • D-u. u.1. «p. *Sed 2ht.*

Sed contra, affinitas c\ consanguinitate causatur. Ergo et omnes gradus affinitatis causantur c\ gradibus consanguinitatis. Et sic non habet per se aliquos gradus.

Respondeo dicendum quod res non dividitur divisione per se nisi ratione illius quod competit sibi secundum genus suum · : sicut animal per rationale ct irrationale, non autem per album et nigrum. (Limis autem propagatio per se comparatur ad consanguinitatem, quia ex ea immediate consanguinitatis vinculum contrahitur: sed ad affinitatem non comparatur nisi mediante consanguinitate. quae est causa cius. I ndc, cum gradus attinentiae per propagationem carnis ‡distinguantur distinctio graduum per scctim- • Amtot. Vru· fAy» lib. VI, þ. U‡.■V’ tk vh. lecl »U. mediate competit consanguinitati, sed affinitati mediante consanguinitate. Et ideo ad inveniendum gradus affinitatis est regula generalis quod, quoto gradu consanguinitatis attinet mihi vir, toto gradu affinitatis attinet mihi uxor. •Qu.ut, an.».

Ad l’lumum ergo du kndum quod gradus in propinquitate attinentiae non possunt accipi nisi secundum ascensum ct descensum propagationis. Ad quam non cotnparatur affinitas nisi mediante consanguinitate. Et ideo non

habet affinitas gradus per sc, sed sumpto» luxtn gradua consanguinitatis.

Au skcvniwm dicendum quod filius affinis meac cx aho matrimonio, non per se loquendo, sed quasi per accident dicebatur antiquitus affinis. Unde prohibebatur n matrimonio magis propter publicae honestatis iu.Mitiam qunm propfw affinitatem. Et propter hoc ctiain illa prohibitio nunc e»t revocata ·.

ART. VIII. UTRUM ORADUS AFFINITATI EXTMNOa MTÜX SICUT GRAIIUS CONSANGUINITATI

At» octavum sie pRoainrrvK. Videtur quod gradus affinitatis non extendantur Meut gradus consanguinitatis. Quia vinculum affinitati» est minus forte quam consanguinitatis: cum affinitas cx consanguinitate causctur in diversitate speciei, sicut a causa aequivoca. Sed quanto fortius est vinculum, tanto diutius durat. Ergo vinculum affinitatis non durat usque ad tot gradus ad quot durat consanguinitas.

3. Praktkrra. ius humanum debet imitari ius divinum. Scd secundum fus divinum aliqui gradus consanguinitatis erant prohibiti in quibus gradibus iffinitas matrimonium non impediebat sicut patet dc uvore fratris, quam aliquis «suiap.xtv, poterat ducere in uxorem ipso defuncto ·, non tamen propriam sonorem ·. Ergo et nunc nnn debet esse prohibitio aequalis dc affinitate ct consanguinitate.

Sid contra, ex hoc ipso est mihi aliqua affinis quod meo consanguineo est coniuncta. Ergo in quocumque gradu sit vir mihi consanguineus, in illo gradu erit uxor mihi affinis. El sic gradu» affinitatis computari debent in eodem numero sicut gradus consanguinitatis.

KtM ONDEO hioiNiH m quod cx quo gradus affinitatis $umuntur iuxU ğradu consanguinitati» ·, oportet qund tot sint gradu» affinitatis quot sunt gradus čonsanguinitati Sed tamen, quia affinitas est minus vinculum quim consanguinitas, facilius, ct olim cl nunc, dispensatio fit in remotis gradibus affinitatis quam in remoti» gradibus consanguinitatis.

Ad prinum ehgo dicxxdim quod illa minoritas vinculi affinitati» respectu consanguinit tis. facit vonciatem in genere attinentinc, non in gradibus. Et ideo illa ratio non est ad propositum.

An skcundum dicknih m quod frater non poterat accipere uxorem fratris sui defuncti nisi in casu. scilicet quando raoriebat‘‘r sine prole, *ut suscitaret semen fratri suo* ·. Quod tunc requirebatur, quando per propagationem camis cultus religionis multiplicabatur: quod nunc locum non habet. Et sic patet quod non ducebat cam uxorem quasi gerens propriam personam, sed quasi supplens defectum fratris sui.

ART. IX. tnravsi coxhthum quod isrr.n afhms VBL G0N5ANGUINB0S KST CONTRACTUM, SXMPRR SIT PER DIVORTIUM DIRBIBNDITM

Ad nonum sic FROCKDirUR. Videtur quod coniugium quod inter affines vel consanguineos est contractum, non semper sit per divortium dirimendum. Quia *Deus coniunxit, homo separare non debet* ’. Cum ergo Deus facere intelligatur quod facit Ecclesia, quae quandoque tales ignoranter coniungit, videtur quod, si postmodum in notitiam veniant, non sunt separandi.

2. Praxtkrka. favorabilius est vinculum matrimonii quam dominii. Sed homo per longi temporis praescriptionem acquirit dominium in re cuius non erat dominus. Ergo per diuturnitatem temporis matrimonium ratilicatur. etiam si prius ratum non fuit.

3. Praeikhka, dc similibus simile est iudicium. Sed si matrimonium esset dirimendum propter consanguinitatem, tunc, in casu illo quando duo fratres habent duas sorores in uxores, si unus separatur propter consanguinitatem, ct alius pan ratione separari deberet. Quod non videtur. Ergo matrimonium non est separandum propter consanguinitatem vel affinitatem.

Sei» contra, consanguinitas ct affinitas impediunt contrahendum ct dirimunt contractum ·. Ergo, si probatur affinitas vel consanguinitas, separandi sunt, etiam « dc facto contraxerunt.

Respondeo dicesdum quod. eum omnis concubitus praeter legitimum matrimonium sit peccatum mortale, quoi Ecclesia omnibus modis impedire conatur, ad ipsam pertinet cos inter quOs non potest ě> verum matrimonium, separare: ct praecipue consanguineos et affines, qui sine incestu contrahere non possunt camalitcr.

An hhmUm rroo dicbNdum quod, quamvis Ecclesia dono et auctoritate divina fulciatur, tamen, inquantum est hominum congregatio, aliquid dc defectu humano in actibus cius pervenit, quod non est divinum. Et ideo Hh coniunctio quae fit in facie Ecclesiae impedimentis ignoratis, non habet inseparabilitatem ex auctoritate divina, sed est contra auctoritatem divinam errore hominum inducta: qui excusat a peccato, cum sit error facti ·. quandiu manet. Et propter hoc, quando impedimentum od notitiam pervenit Ecclesiae, debet praedictam coniunctionem separare.

Ad «bcundum dicbndcm quod illa quae sine peccato esae non ponunt, nulla praescriptione firmantur: quia, ut Innoccntiu» ' dicit, *diuturnitas temporii non minuit peccatum, sed auget.* Nec «d hoc facit aliquid favor matrimonii, quod inter illegitimae personas esse non poterat.

Ao i intrit u nicxNbuu · quod res inter alios acta, aliis non praeiuJicat in foro contentiosi). Unde, quamvis unus frater repellatur α matrimonio unius sororum cx causa consanguinitatis. non propter hoc teparat Ecclcsio aliud matrimonium, quod non accusatur. Sed in foro conscientiae non oportet quod semper obligetur ob hoc alius frater ad dimittendum uxorem suam: quia frequenter tales accubitiones ex malevolentia procedunt, et per ſalso testes probantur; unde non oportet quod comcientiatn »uam informet cx hi» qunc circa aliud matrimonium sunt facta. Sed distinguendum videtur in hoc. Quia aut habet certam scientiam dc impedimento matrimonii, aut opinionem, aut neutrum. Si primo modo, nec exigere nec reddere debitum debet; si secundo, debet reddere, sed non exigere; »i tertio, potest reddere ct exigere.

ART. X. UTRUM Al> SBPAIUT1ONHM MATRIMONII QIOD RST IXT1M AFFINXI BT CONSANGVINROS COSTHACTCM, SIT I'ROCID£M>VM FEIt VIAM ACCUSAПONT

Ab dbcisktm sic phociditox· Videtur quod ad Separationem matrimonii quod est inter affines et comanti guineos contractum, nnn sit procedendum per viam accubitionis. Quia accusationem praecedit inscriptio, qua aliquis se ad talionem obligat <i in probatione defecerit ·. Sed haec non requiruntur quando dc matrimonii separatione agitur ·. Ergo ibi locum non habet accusatio.

2. PftvKiBKBA, in causa matrimonii audiuntur solum propinqui, ut in littera * dicitur. Sed in accusationibus audiuntur etiam extranei. Ergo in causa separationis matrimonii non agitur per viam accusationis.

3. Phabtbrra, si matrimonium accusari deberet, tunc praecipue hoc esset faciendum quando minus difficile est quod separetur. Sed hoc est quando sunt sponsalia tantum contracta. Non autem tunc accusatur matrimonium. Ergo nunquam de cetero debet ficn accusatio.

4. Pmabtrmra, ad accusandum non praecluditur via alicm per hoc quod non statim accuxtt. Sed hoc fit in matrimonio· quia, si primo tacuit quando matrimonium contrahebatur, non potest postea matrimonium accusare, quasi suspectus. Ergo, etc.

SbD contra, omne illicitum potest accusari. Sed tnatrimonium affinium vel consanguineonnn est illicitum. Ergo dc eo potest esse accusatio.

Rbsfomdro ntcxNnuM quod accusatio ad hoc est instituta nc aliquis sustineatur quasi innocens qui culpam habet. Sicut autem ex ignorantia facti contingit quod aliquis homo reputatur innocens qui in culpa est, ita cx ignorantia alicuius circumstantiae contingit quod aliquod factum reputatur licitum quod c»l illicitum. Et ideo, sicut homo accusatur quandoque, ita ct factum ipsum accusari potest Et sic matrimonium accusatur quando, propter ignorantiam impedimenti, aestimatur legitimum quod est illegitimum.

Ad primum kroo digrndim quod obligatio ad poenam talionis habet locum quando accusatur persona dc crimine» quin tunc agitur ad punitionem cius. Scd quando accusatur factum, tunc non agitur nd poenam facientis, scd ad impediendum quod est illicitum. Et ideo in matrimonio occupator non sc obligat ad aliquam poenam: scd talis accusatio potest ct verbis ct scripto fieri, ita quod exprimatur ct persona accusans matrimonium quod accusatur, ct impedimentum propter quod accusatur.

An sKcuimvM DicsxDUM quod extranei non possunt scire consanguinitatem nisi per consanguineos, de quibus probabilius est quod sciant. Unde, quando ipsi tacent, suspicio habetur contra extraneum quod ex malevolentia procedat, nisi per consanguineos probare voluerit, Unde repellitur ab accusatione quando sunt consanguinei qui tacent, ct per quos probare non potest. Scd consanguinei, quantumcumque sint propinqui. nOn repelluntur ib accusatione quando accusatur matrimonium propter aliquod impedimentum perpetuum, quod impedii contrahendum et dirimit contractum * Sed quando accusatur ex hoc quod dicitur non fuisse contractum, tunc parentes tanquam suspecti sunt repellendi : nisi ex parte illius qui est inferior dignitate ct divitiis, de quibus probabiliter aestimari potest quod libenter vellent quod matrimonium staret *

• Cap. *I'iJfhir βoH», Qet ma· fntr.*

* Car. *Surer en* **ja&hwta,** *Je Teilthu rt A licitat.*

Ad tkrhvm dicksdcu quod, quando matrimonium nondum est contractum, sed sponsalia tantum, non potest accusari, quia non accusatur quod non ℓ Scd potest denuntiari impedimentum, ne matrimonium contrahatur *

• Cap *AJ Jit· i-.IreuJam , Jr betant. Imfat.*

Ad quartum digbndcm quod ille qui tacuit primo, quandoque auditur postea, si velit matrimonium accusare, quandoque repellitur. Quod patet ex decretali ·, quae sic dicit ; *Si post contractum matrimonium aliquis appareat accusator, cum non prodierit in publicum quando, secundum consuetudinem, in Ecclesiis edebatur: utrum* po.v *suae accusationis debeat admitti, mento quaeri potest. Super quo respondemus quod, si tempore denuntiationis praemissae is qui iam coniunctos impetit, extra dioecesiin existebaf, rei alias denuntiatio non potuit ad eius devenire notitiam, ut puta* n' *nimiae infirmitatis fervore laborans sanae mentis patiebatur exilium, ve! in annis erat tam teneris constitutus quod ad comprehensionem talium eius aetas sufficere non valebat, seu alia causa legitima fuerit impeditus, eius accusatio debet audiri. Alioquin, tanquam suspectus est procul dubio repellendus : nisi firmaverit iuramento quod post didicerit ea quae obieccrit, el ad hoc ex malitia non procedat.*

• Comi *in tua, Qui matrim, ascuurc ffott.*

ART. XI. utrum tN τλι.ι Causa sit PROCEDENDUM PER TESTES, SICUT IN ALIIS CAUSIS

U und ɛ imu m sic pro c e d it ur. Videtur quod in tali causa t· jAv«on sil procedendum per testes, sicut in aliis causis.

Quia m aliis causis adducuntur ad testificandum quicumque sunl omni exceptione maiores. Scd hic non admittunlur extranei ; quamvis sint omni exceptione maiores, Ergo, etc.

•er. «rt. prxee.,

3. Praeterea, testes suspecti dc privato odio vel amore a testimonio repelluntur * Scd maxime possunt propinqui esse suspecti dc amore respectu unius partis et odio ad partem alteram. Ergo non est audiendum eorum tcstimonium.

·ί^o.SujtfciOr. «t can. *Acciuatorci* r<⁄ *uut»,* eau» III, qu. ».

3. Pκακγκηκλ, matrimonium est favorabilius quam aliae causae, in quibus dc rebus pure corporalibus agitur. Scd in illis non potest idem esse testis et accusator. Ergo nec in matrimonio. Et ita videtur quod non convenienter m causa ista per testes procedatur.

Ski» contra, testes inducuntur in causis ut super his dc quibus dubitatur liat iudici fides. Scd ita facienda est iudici fides in causa ista sicut in aliis causis: quin non debet praecipitare sententiam de eo quod non constat. Ergo procedendum est hic ex testibus, sicut in aliie causis.

Rksiondko dicknd um quod in hac causa oportet quod per testes veritas patefiat, sicut ct in aliis. Tamen, ut iurislac dicunt, m hac causa mulla specialia inveniuntur: scilicet, quod idem potest esse accusator el testis * ; el quod non iuratur de calumnia, cum sil causa quasi spirituabs

iib. ℉VTutTS Ain "AX» ſ^nnUran Ci

et quod consanguinei admittuntur ad testificandum ct quod non observatur omnino ordo judiciarius ·, quia, tali denuntiatione facta, contumax potest excommunicari lite non contestata * ; ct valet hic testimonium de auditu ·· ; et post publicationem testium testes possunt induci * Et hoc tutum esi ut peccatum impediatur, quod m tali coniunctionc esse potest.

Et per hoc patet solutio ad obiecto.

• CtR. *Jllqn, Tnt.* /"'JJ *b/»i, Vt lite cmlctl.* *fralerKtut.* ct. Gton. ••Mn. *N'ττ·* frUxtnAXXV, qu. o>·. ℙUp. Vrrir/, *Jf I cit rlAIlftier Ct.* GtOM.

QUAESTIO QUINQUAGESIMASEXTA

DE IMI'I DI.MEMO COGNATIONIS SI'IKiTUAIJS

DeiNDK considerandum est de impedimento cognationis spiritualis ·.

• C/. q< u. l". troJ

Circa quod quaeruntur quinque.

Primo: utrum spirituali cognatio matrimonium impediat.

Secundo: cx qua Causa contrahatur.

Tertio: inter quos.

Quarto: utrum transeat a viro in uxorem.

Quinio: utrum transeat ad filios carnales patris spiritualis.

ART. I. utrum spiarrvAUS cognatio MATRIMONIUM IMPEDIAT

<?· >Jl. VI qu. m, ſt. j.

Ab irinim sic proceditur. Videtur quod spiritualis cognitio matrimonium non impediat. Nihil enim impedit matrimonium nisi quod contradatur alicui bono matrimonii. Sed spiritualis cognatio non contr.irintur alicui bono matrimonii. Ergo nen impedit matrimonium.

2. Pkaeteiula, impedimentum perpetuum matrimonii non potest sure simul cum matrimonio. Sed cognatio spiritualis stat simul aliquando cum matrimonio, ut in littera * dicitur: sicut cum aliquis in casu necessitatis filium suum baptizat; quia tunc fit uxori suae spirituali cognatione coniunctus. ncc tamen matrimonium separatur. Ergo spiritualis cognatio matrimonium non impedit.

• Ulu tui, *Sfiriiialct /Jti*

3. Praktkrka. unio spiritus non transit in carnem * Scd matrimonium est carnalis coniunctio. Ergo, cum cognatio spiritualis sit unio spiritus, non potest transire ad matrimonium impediendum.

* Caa. AmT ■»· rfi. casK XXX. q» l».

4. Prabtbrka, contrariorum non sunt iidem effectus ·. Scd spiritualis cognatio videtur esse contraria disparitati cultus: cum spiritualis cognatio sit *propinquitas proveniens ex datione sacramenti, vel tensione ad idem* ; disparita autem cultus consistit m sacramenti carentia, ut prius · dictum est. Cum ergo disparius cultus matrimonium impediat, videtur quod spiritualis cognatio non habeat hunc effectum.

vm. n. io. - It· icr OPΓ.Λη»ïoï

•".Rire ,5mm. lib. It , UL «o, dc *CofiiAl Sririf., I* t; b. A - ten. IV *St* , dnt. tut. u x. • IV *Snt.,* ŧ$a>i.an.i.

Skd contra, quanto aliquod vinculum sanctius est. tanto magis est custodiendum. Scd vinculum spirituale est sanctius quam corporale. Cum ergo xinculum propinquitatis corporalis matrimonium impediat, videtur etiam quod cognatio spiritualis idem faciat.

-Q Qa as. *i'rr* aa.XXX

3. Praktrrka, in matrimonio coniunctio animarum est principalior quam coniunctio corporum: quia praecedit ipsam. Ergo multo fortius spiritualis cognatio matrimonium impedire potest quam carnalis.

• Vbk »y

Rksponueo DICANDUM quod, sicut per carnalem propagationem homo accipit esse naturae, ita per sacramenta accipit esse spiritualis gratiae. Unde, sicut vinculum quod cx camis propagatione contrahitur, est homini naturale inquantum est res quaedam naturae; ita vinculum quod contrahitur ex sacramentorum ‘•usccptione, est aliquo modo naturale alicui inquantum est membrum Ecclesiae. Et ideo, sicut carnalis cognatio impedit matrimonium, ita spiritualis.

•r ex Ecclesiae statuto ·.

ŧω XXX.a· n». p<t ioi.< Si-·· "-: Γ</ pîura cb, |X

Tamen distinguendum est de spirituali cognatione. Quia aut praecessit matrimonium; aut sequitur. Si praecessit, impedit contrahendum ct dirimit contractum. Si sequitur, tunc non dirimit vinculum matrimonii : scd quantum ad actum matrimonii est distinguendum. Quia aut spiritualis cognatio inducitur causa necessitate, sicut cum pater baptizat filium in articulo mortis. Et tunc non impedit actum matrimonii cx neutra parte. Aut inducitur extra casum necessitatis, cx ignorantia tamen. Et tunc, si ille cx cuius actu inducitur, diligentiam adhibuit, est eadem ratio

sicut et de primo. – Aut cx industria, extra casum necessitatis. Et tunc ille cx cuius actu inducitur, amittit iu> petendi debitum : sed tamen debet reddere, quia ex culpa eius non debet aliquod incommodum alius reportare ·.

Ad piumi m kroo dicendum quod, quamvis spiritualis cognatio non impediat aliquod dc principalibus bonis matrimonii. tamen impedit aliquod dc secundariis bonis, quod est nmidtiac multiplicatio ⁑ Quia spiritualis cognatio est /sufficiens ratio amicitiae per sc. Unde oportet quod ad alios per matrimonium familiaritas ct amicitia quaeratur.

Ad secundi m dicendi ai quod matrimonium est vinculum perpetuum. Et ideo nullum impedimentum superveniens potest ipsum dirimere. Et sic quandoque contingit quod matrimonium ct matrimonii impedimentum stant simul: non autem si impedimentum praecedat.

Ad teriπ m dici «d‹ m quod in matrimonio non est tantum coniunctio corporalis, sed etiam spiritualis. Et ideo propinquitas spiritus ei impedimentum praestat, sine hoc quod propinquitas spiritualis transire debeat in carnalem.

Ad quartum diltsdum quod non est inconveniens quod duo contraria ad invicem contradentur eidem: sicut magnum ct panum aequali. Et sic disparitas cultus ct spiritualis cognatio matrimonio repugnant: quia in uno est maior distantia, in altero maior propinquitas quam matrimonium requirat. Et iduo ex utraque parte matrimonium impeditur.

ART. II. UTRUM PER SOLUM BAPTISMUM SPIRITUALIS PROriSGUITAS CONTRAHATUR

XΠ. qu. ii-.

Ad secundum sic ı*μo«;ειʏıπıı. Videtur quod per solum baptismum spiritualis propinquitas contrahatur. Sicut enim sc habet corporalis cognatio ad corporalem generationem. ita spiritualis ad spiritualem. SeJ solus baptismus dicitur spiritualis generatio. Ergo per solum baptismum contrahitur spiritualis cognatio: sicut et per solam generationem carnalem carnalis cognatio.

2. Praeterea, sicut m confirmatione imprimitur character, ita in ordine. Sed cx susceptione ordinis non sequitur spiritualis cognatio. Ergo nec ex confirmatione. Et sic solum ex baptismo.

3. Praeterea, sacrament i sunt digniora sacramcntalibus. Sed ex quibusdam sacramentis spiritualibus cognatio non sequitur: sicut patet m extrema unctione. Ergo multo minus cx catechisrno. ut quidam dicunt.

4. Prakterka, inter sacramcntalia baptismi multa alia praeter catechismum numerantur ⁑ Ergo ex catechisrno non magis contrahitur spirituali·, cognatio quam cx aliis.

5. Praeterea, oratio non est minus efficax ad promovendum in bonum quam instructio vel catcchizatio. Sed ex oratione non contrahitur spiritualis cognatio. Ergo nec cx catechisrno.

6. Praetrrka, instructio quae fit baptizatis per praedicationem, non minus valet quam illa quae fit nondum baptizatis. Sed ex praedicatione non contrahitur aliqua cognatio spiritualis. Ergo nec ex catechisrno.

Sed contra, I *Cor.* iv ⁑ *hi Christo Îesu per Evangelium ego vos genui:* et sic spiritualis generatio causal spiritualem cognationem. Ergo ex praedicatione Evangelii ct instructione fit spiritualis cognatio: et non solum ex baptismo.

2. Praeterea . sicut per baptismum tollitur peccatum originale, ita per poenitentiam actuale. Ergo, sicut baptismus causât spiritualem cognationem, ita ct poenitentia.

3. Praeterea , *pater* nomen cognationis est. Sed per poenitentiam ct doctrinam et curam pastoralem, ct multa huiusmodi, aliquis dicitur alteri spiritualis pater. Ergo cx multis aliis praeter baptismum ct confirmationem spiritualis cognatio contrahitur.

Respondeo dicendum quod circa hoc est triplex opinio. Quidam enim * dicunt quod spiritualis regeneratio, sicut per septiformem Spiritus Sancti gratiam datur, ita per septem efficitur, incipiendo *a primo pabulo salis sacri usque ad confirmationem per episcopum factam:* ct per quodlibct horum septem spiritualis cognatio contrahitur. – Sed illud non videtur rationabile. Quia cognatio conulis non contrahitur nisi per netum generationis completum: unde etiam afhnitas non contrahitur nili facta commixtione seminum ex qua potest «equi generatio carnalis ·. Spiritualis autem generatio non perficitur nlii per aliquod sacramentum. Et ideo inconveniens est quod spirituali·» cognatio contrahatur nisi per aliquod sacramentum.

Et ideo alii dicunt quod per tria tantum sacramenta spirituali» cognatio contrahitur, scilicet *per catechismum, baptismum et confirmationem.* - Sed isti propriam vocum videntur ignorare : quia catcchismus non est sacramentum, sed sacramentolc.

Et ideo alii · dicunt quod tantum per duo ucrameaU contrahitur, scilicet per confirmationem ct baptismum. Et hacc opinio est communior. Tamen dc catcchismo quidam horum ' dicunt quod est *debile impedimentum:* quia impedit contrahendum, sed non dirimit matrimonium contractum ·.

\d primi m esoo dicendum quod duplex est carnalis nativitas. Prima in utero: in qua adhuc quod natum est est adeo debile quod non possit extra exponi sine periculo. Et huic nativitati similatur regeneratio per baptismum» m quo regeneratur aliquis adhuc quasi fovendus intra uterum Ecclesiae. – Secunda est nativitas ex utero: quando iam id quod natum erat in utero, tantum roboratum est quod potest sine periculo exponi exterioribus, quae nata sunt corrumpere. Et huic assimilatur confirmatio, per quam homo roboratur exponitur in publicum ad confessionum nomini» Christi. – Et ideo congrue per utrumque istorum sacramentorum contrahitur spiritualis cognatio.

An segvndum dicendem quod per ordinis sacramentum non (it aliqua regeneratio, sed quaedam *promoti" potestatis* ⁑ Et propterea mulier non suscipit ordinem. Et sic non potest ex hoc aliquod impedimentum praestari matrimonio. Et ideo talis cognatio non computatur.

Au TiomvN dicendum quod in catechisrno fit quaedam professio futuri baptismi: sicut in sponsalibus quaedam sponsio futurarum nuptiarum. Inde, sicut in sponsalibus contrahitur quidam modus propinquitatis ⁑ ita ct m catechisnjo, ad minus impediens contrahendum, ut quidam dicunt. Non tamen m aliis sacramentis.

Ad quartum dicendi,m quod talis profcfeio lidci non (it in aliis sacramenta!ibus baptismi sicut in catechisrno ·. Et ideo non est similis ratio.

Et similiter dicendum ad quintum, dc oratione; et ad sextum, de praedicatione.

Λ.d septimum · dicendum quod Apostolus cos ad fidem instruxerat per modum catcchismi. Et mc aliquo modo talis instructio habebat ordinem ad spiritualem generationem ⁑

.Ad octavi m * dicendum quod per sacramentum poenitentiae non contrahitur, proprie loquendo, spiritualis cognatio. t nde filius sacerdotis potest contrahere cum illa quam sacerdos in confessione audit. alias filius sacerdotis non inveniret in tota una parochia mulierem cum qua contraheret. – Nec obstat quod per poenitentiam tollitur peccatum actuale. Quia hoc non est per modum regenerationis, sed magis per modum sanationis.

Sed tamen per poenitentiam contrahitur quoddam foodus inter mulierem ct sacerdotem contituntem, spirituali cognationi «mile: ut tantum peccet eam camalilcr cognoscens ac si cs'd sua spiritualis (ilia. Et hoc ideo quia maxima familiaritas est inter sacerdotem ct confitcntcm. et ob hoc ista prohibitio est inducta ·, ut tollatur peccandi occasio,

Ad nonim · dicendum quod pater spiritualis dicitur ad similitudinem patris carnalis. Pater autem carnalis, ut Philosophus dicit, in \ III *Ethic.* ⁑ tria dat lilio: esse, *nutrimentum et instructionem.* Et ideo spiritualis pater aliquis alicuius dicitur ratione alicuius horum trium. Tamen ex hoc quod est spiritualis pater non habet spiritualem cognationem, nisi conveniat cum patre quantum ad generationem, per quam est esse.

Et sic etiam potest solvi octavum, quod praecessit.

ART. III. uthum cognatio spiritualis contrahatur inter m'scipienten sacramentum maftismi kt levantem de sacro ponte

Ad tertiim m. proceditur. Videtur quod cognatio spiritualis non contrahatur inter suscipientem sacramentum baptismi et levantem dc sacro fonte. Quia in generatione cnrnali contrahitur propinquitas solum ex pane cius ex cuius semine generatur proles, non autem cx parte ciu« qui puerum natum suscipit. Ergo ncc spiritualis cognatio contrahitur inter cum qui suscipit dc sacro fonte et cum qui suscipitur.

2. Praeterea, ille qui in sacro fonte levat, *anadochus* Λ Dionysio dicitur ·, et ad eius officium spectat puerum instruere. Sed instructio non est «ùfficicns causa spiritualis cognationis, ut dictum est ·. Ergo nulla cognatio contrahitur inter eum ct illum qui de sacro fonte levatur.

3. Praeterea, potest contingere quod aliquis levet aliquem de sacro fonte antequam ipse sit biph/atus. Sed ex hoc non contrahitur aliqua spiritualis cognitio: quia ille qui non est baptizatus . non est capax alicuius spiricunlitatis. Ergo aliquem levare de sacro fonte non sufficit id spiritualem cognationem contrahendam.

Sio contra eat definitio spirituali·, cognationis supra · inducta; et auctoritates quae ponuntur in littera ·.

Respondeo dicrmdum quod, sicut in generatione carnali aliquis nascitur ex matre ct patre, itn in generatione spirituali aliquis renascitur filius Dei sicut patris ct Ecclesiae sicut matris. Sicut nutem ille qui sacramentum confert, gerit personam Dei, cuius instrumentum et minister est; ita ille qui baptizatum suscipit dc sacro fonte, aut confirmandum tenet, gerit personam Ecclesiae. Unde ad utrumque spiritualis cognatio contrahitur.

Ad phimum ergo dicendim quod non tantum pater, cx cuius semine generatur proles ;* habet cognationem camanatum; sed etiam mater, quae materiam submini-
strat ·, et in cuius utero generatur. Et iti etiam *anadochus,* qui baptizandum vice totius Ecclesiae offert et suscipit, et confirmandum tenet, spiritualem cognationem contrahit.

An secundum dicendum quod non ratione instructionis debitae, sed ratione generationis spiritualis, ad quam cooperatur, Cognationem spiritualem contrahit.

Ad tertium dicendum quod non-baptizatus non potest a*iclucm lavare de sacro fonte ·; cum non sit membrum Ecclesiae, cuius typum gerit in baptismo suscipiens. Quamvis possit baptizare: quia est creatura Dei, cuius typum gerit baptizans Nec tamen aliquam cognationem spiritualem contrahere potest: quia est expers spiritualis vitae, in quam homo primo per baptismum nascitur.

ART. IV. UTRUM COONAΠO SIIHIIl ΛI.B TRANSEAT A VIHO IN UXOREM

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod cognatio spiritualis non transeat a viro in uxorem. Quia spiritualis unio et corporalis sunt disparatae et diversorum generum. Ergo, mediante carnali coniunctione, quae inter virum ct uxorem est, non transitur ad spiritualem cognationem.

2. Prabtbrba, magis conveniunt in spirituali generatione, quae esi causa spiritualis cognationis, pater et mater spiritualis quam vir qui est spiritualis pater et uxor. Sed pater et mater spiritualis nullam cx hoc spiritualem cognationem contrahunt. Ergo nec uxor contrahit aliquam spiritualem cognationem ex hoc quod vir cius fit pater spiritualis alicuius.

3. Praeterea, potest contingere quod vir est baptizatus et uxor non est baptizata: sicut quando unus est ab infidelitate conversus sine alterius coniugis conversione. Sed spiritualis cognatio non potest pervenire ad non-baptizatuin ·. Ergo non transit semper de viro ad uxorem.

Praeterea, vir et uxor possunt aliquem simul de fonte levare ·. Si ergo spiritualis cognatio a viro transiret in uxorem, sequeretur quod uterque coniugum esset bis pater et mater spiritualis eiusdem. Quod est inconveniens

Skd contra, bona spiritualia magis multiplicabilia sunt quam corporalia. Sed consanguinitas corporalis viri transit ad uxorem per affinitatem. Ergo multo magis spiritualis cognatio.

Respondeo dicendum quod aliquis potest fieri alicuius computer dupliciter. Uno modo, per actum alterius, qui baptizat vel in baptismo suscipit filium eius. Et sic cognatio spiritualis non transit a viro in uxorem ·: nisi forte ille sit filius uxoris, quia tunc directe uxor contrahit cognationem spiritualem, sicut et vir.

Alio modo, per actum proprium : sicut cum levat filium alterius de sacro fonte. Et sic cognatio spiritualis transit nd uxorem quam iam carnalitcr cognovit ♦: non autem si nondum sit matrimonium consummatum ·, qui.i nondum effecti sunt *una cara.* Et hoc crt per modum cuiusdam affinitatis. Unde etiam, pari ratione, videtur transire ad mulierem quae est carnalitcr cognita, quamvis non sit uxor.

Inde versus: *Quae mihi t vel cuius natum mea fonte levavit: Haec mea commater, fieri mea non valet uxor. Si qua meae natum non ex me fonte levavit: Hanc post fata meae non inde vetabor habere.*

\n i iuMUM kroo dicfadum quod ex hoc quod sunt diversorum generum unio corporalis ct spiritualis, potest concludi quod una non est altera: non autem quod una non possit essu causa alterius, quia eorum quae sunt in diver is generibus, unum quandoque est causa alterius, vel per se vel per accidens.

Ad sp.cis ;m dicendum quod nater spiritualis et mater spiritualis eidem non coniunguntur in generatione spirituali nisi per occidens, quin ad hoc unus per se sufficeret. Unde non oportet quud ex hoc aliqua cognatio spiritualis inter eos nascatur, quin possit esse inter cos matrimonium. Unde venus: *I'nus semper ent compatrum spiritualis: Alter carnalis, non fallit regula talis.* Sed per m itrimonium fit vir ct uxor *una caro* per sc loquendo. Et ideo non est simile.

Ad tertium dicendum quod, si uxor non sit baptizato, non perveniet ad eam spiritualis cognatio propter hoc quod non est capax: non ex hoc quod non possit per matrimonium traduci spiritualis cognatio a viro in uxorem.

Ad giahtvm dicendim quod, ex quo inter patrem spiritualem ct matrem non contrahitur aliqua cognatio spiřituali ·, nihil prohibet quin vir et uxor simul aliquem de sacro fonte levarent. Nec est inconveniens quod uxor cx diversis causis efficiatur mater spiritualis eiusdem: sicut etiam potest esse quod est affinis ct consanguinea eiusdem per carnalem propinquitatem.

ART. \. i rm m i.oonatio spiritualis transeat Ab FIUOS cah^alrs patris spiritualis

Ad quintim sic procediη r. Videtur quod non transeat ad filios carnales patris spiritualis. Quia spirituali cognationi non assignantur gradus. Essent autem gradus si transirent a patre in filium: quia persona generata *mutat gradum,* ut supra ' dictum est. Ergo non transit ad filios carnales patris spiritualis.

2. Praeterea, pater eodem gradu attinet filio, ct frater fratri. Si ergo cognatio spiritualis transit a patre in filium, eadem ratione transibit a fratre in fratrem. Quod falsum est.

Sm» conira est quod in littera " probatur per auctoritatem.

Rkspondro dicendim quod filius est *aliquid patris,* ct non e converso, ut dicitur in VIII *Ethic.* * Et ideo spintunlis cognatio transit a patre in filium, et non c converso.

Et sic patet quod sunt tres cognationes spirituales. Una quae dicitur *spiritualis paternitas,* quae est inter patrem spiritualem ct filium spiritualem · Alia quae dicitur *compaternitas,* quae est inter patrem spiritualem et carnalem eiusdem·. Tenia autem dicitur *spiritualisfraternitas,* quae est inter filium spiritualem ei filios carnales eiusdem patris ·. Et quaelibet harum impedit matrimonium contrahcndum ct dirimit contractum.

Ad i-iumim eruo dicendum quod persona addita per carnis propagationem facit gradum respectu illius personae quae eodem genere attinet, non autem respectu eius quae attinet in alio genere: sicut filius attinet in eodem gradu uxori patris in quo et pater, quamvis alio genere utunen-

rtinalftt, cx.. xxx. v iTi

•U.n, *Mirfrw lirrOar, it* C> *fi»al Srint* * Cl Gktou » € *Rul* uu·

rit oeum alm, xxx. ♯ l».

•a trxi·

•>.R KS.1 Cv 11. Sert, iwt.

• n AAj j :/ <A • D .. j to.

hb <4/

• D .Lfc ¶Î ' 6

•Xi un i?.

*Ar

MU •lh •iu.

«p ♯i fu.71

• An praectJ

• Art. I, *atfi.* 4

•Dim. imi.· O. *ιη. Zκ· rr> 710J Zw/rrro/., c»u». XXX.qa.t; ut» Λ *Jtti* «R mj*tre.cst»* XXXIJI. qu. it

• Arirtoi. ir *A· efaal. General.* iu»*' ap' ‘‘‘.

µµη!>/2τ へ - a«r,, di»r. ⅣV.

• Art. praectd.. •I >

*<Xoa.Qko4J«r> *ter»,* ⁑u XX.X, 4«. iv.

ΑÎîLïÎ™

' α λ χ

• Art. 4·

• ℔u 1'baR» «| XXX. 4· ·” urp ct ↄ ZdlwO. i/

tiae. Spiritualia autem cognatio est alterius generis quam carnalis. Et ideo non in eodem gradu attinet filius spiritualis filio naturali patris sui spirituals, in quo attinet ci pater eius quo mediante cognatio spiritualis transit. Et ita non oportet quod spiritualis cognatio habeat gradum.

Ad secundum du.kndi m quod frater non est aliquid fratris, sicut filius est *aliquid patris* ·. Sed uxor est aliquid viri, cum quo *effecta est unum corpus* :* Et ideo n fratre in fratrem non transit, sive sit ante gemtus sive post fraternitatem spiritualem.

QUAESTIO QUINQUAGESIMASEPTIMA

DI. COGNATIONE I EGAIJ. QUAI. EST PER ADOPTIONEM

Deinuk considerandum est dccognatione legali, quae est per adoptionem ",

Circa quod quaeruntur tria.

Primo: quid sit adoptio.

Secundo: utrum cx ca contrahaturaliquodvinculum impediens matrimonium.

Tertio; inter quas personas contrahatur.

...t , ,

* D PRIMUM SIC PROCUDITUR. Videtur quod inconvenienter adoptio definiatur: *Adoptio est extraneae personae* »j *in filium vel nepotem, vel deinceps, legitima assumptio* :* Filius enim debet esse subditus patri. Sed quandoque ille qui adoptatur, non transit in potestatem patris adoptantis. Ergo non semper per adoptionem aliquis *m Jilium* assumitur.

2. Praktbrka , *parentes debent filiis thesaurizare,* II *Cor.* xii ·. Sed pater adoptans non oportet quod semper adoptato thesaurizet: quia quandoque adoptatus non succedit in bonis adoptantis. Ergo adoptio non est assumptio alicuius *m Jilium.*

3. PκΛiΠEϋKΛ, adoptio, per quam aliquis in filium assumitur, similatur generationi naturali, per quam naturaliter producitur filius. Ergo cui competit naturalis generatio filii, competit adoptio. Sed hoc est falsum; quia ille qui non est *sui iuris* « et qui est minor viginti quinque anni» ·, et mulier *, non possunt adoptare; qui tamen possunt iiliurn naturaliter generare. Ergo adoptio non dicitur proprie *assumptio alicuius in filium.*

4. Praeterea , assumptio extraneae personae m filium videtur esse necessaria ad supplendum defectum naturalium filiorum. Sed ille qui non potest generare, ut spado vel frigidus, maxime patitur defectum in filiis naturalibus. Ergo ci maxime competit assumere aliquem in lilium. Sed non competit ei adoptare :* Ergo adoptio non esi *assumptio alicuius m Jilium.*

5. Praeterea, in spirituali cognatione, ubi aliquis in filium assumitur sine camis propagatione, potest indifferenter maior aetate effici pater minori» ct c convene: quia iuvenis potest senem baptizare, ct c converso. Si ergo per adoptionem aliquis assumitur in filium sine carnis u propagatione, similiter posset indifferenter senior iuniorem, vel minor seniorem adoptare. Quod non est verum ·. Et sic idem quod prius.

6. Praeterea , adoptatus non differt secundum aliquem gradum ab adoptante. Ergo quilibet adoptatus ăđoptatur in filium. Et sic inconvenienter dicitur quod adoptatur *in nepotem.*

η. Prabtbrka, adoptio cx dilectione procedit: unde et Deus dicitur nos per caritatem in filios adoptasse :* Sed cantas maior habenda est ad proximos quam ad extraneos, \m Ergo non debet esse adoptio *extraneae personae,* sed magis propinquae.

Respondko dicendum quod *ars imitatur naturam* ·, et supplet defectum naturae in illis in quibus natura deficit ·. Unde, sicut per naturalem generationem aliquis filium pro- 7· ducit, ita per ius positivum, quod est *ars boni et aequi* ·, potest aliquis alium sibi assumere in filium, ad similitudinem filii naturalis, et ad supplendum filiorum deperditorum defectum, propter quod praecipue adoptio est introducto. Et quia assumptio importat terminum *a* quo, propter quod assumens non est assumptum ·, oportet quod ille qui assumitur in filium, sit persona extranea. Ergo, sicut naturalis generatio habet terminum «J quem, scilicet *formam,* quae *esi finis generationis9'* et tenninum a quo.scilicet formam contrariam: ita generatio legalis habet terminum nd quem, filium vel nepotem; ct terminum a quo, personam extraneam. Et sic patet quod praedicta aivignatio comprehendit genus adoptionis, quia dicitur *legitima assumptio ;* ct terminum a quo, quia dicitur *extraneae personae;* et terminum ad quem, quia dicitur *in filium vel nepotem.*

Ad primum kkuo dicbsdum quod filiatio adoptionis est quaedam imitatio filiationis naturalis. El ideo duplex est adoptionis species. Una quae perfecte naturalem filiationem imitatur: ct haec vocatur *adrogatio,* per quam traducitur adoptatus in potestatem adoptantis ♦ Et sic adoptatus succedit patri adoptanti cx intestato ·; ncc potest cum pater sine culpa privare quarta parte hereditatis ·. Sic nutem adoptari non potest msi ille qui est sui iuris. qui scilicet «non habet patrem; aut, si habet, est emancipatus. Et haec adoptio non fit nisi auctoritate principis ·.

Alia adoptio eM quae imitatur naturalem filiationem imperfecte : quae vocaiur simplex *adoptio,* per quam adoptatus non transit in potestatem adoptantis ·. Unde magis est dispositio quaedam »d perfectam adoptionem quam ■adoptio perfecta. El secundum hanc potest adoptari etiam ille qui non est sui iuris; ct sine auctoritate principis, cx auctoritate magistratus Et sic adoptatus non succedit in (H)ni% adoptantis; ncc tenetur ci adoptans aliquid de bonis p suis in testamento dimittere nisi velit :*

Ei per hoc patet solutio ad secundum.

Au iRHTii m uu.pMH rt quod generatio naturalis ordinatur nd speciem consequendam: et ideo omnibus competi» poxve naturaliter generare in quibus natura speciei II non est impedita. Sed adoptio ordinatur ad hereditatis succensionem: ct ideo illis solis competit qui habent potestatem disponendi dc hereditate sua. Unde qui non est sui iuris. vel est minor vjgintiquioque annis, aut mulier, non potest adoptare aliquem, nisi- ex speciali concessione « principis ·.

An duahtum niuENDiM quod per cum qui habet impedimentum perpetuum aJ generandum, non potest hereditas transire in posterum. I nde cx hoc ipso iam debetur illis qui succedere ei debent jure propinquitatis. Et ideo ci non competit adoptare: sicut nec naturaliter generare, 4; Et praeterea maior est dolor dc filiis amissis quam de illis qui nunquam sunt habiti. Et ideo habentes impedimentum generationis non indigent <olatio contra carentium filiorum sicut illi qui habuerunt et amiserunt; vel ia etiam qui habere potuerunt, sed aliquo impedimento accidentali carent.

An oiisiiM mcsNpVM quod spiritualis cognatio contrahitur per sacramentum quo fideles renascuntur in Christo, in quo non differt *masculus et femina, servus et liber* ', iuvenis ct senex. Et ideo indifferenter quilibet potest effici pater spiritualis alterius. Sed adoptio fit ad hereditatis successionem, ct quandam subjectionem adoptati ad adoptantem. Non autem est conveniens quod antiquior iuveni in cura rei familiaris subdatur. Et ideo minor non potest adoptare seniorem: sed oportet, secundum leges, quod adoptatus sit in tantum adoptante junior quod posset eius esse filius naturalis ·.

Ad sextum du i:\ni m quod, sicut contingit amitti filios, ita ct nepotes. Et ideo, cum adoptio sit inducta in solatium filiorum amissorum, sicut aliquis per adoptionem potest subrogari in locum lilii, ita in locum nepotis ct deinceps ·.

An septimi m djukndpm quod propinquus iurc propinquitatis debet succedere :* Et ideo non competit ci quod 7· per adoptionem ad successionem deducatur. Et m aliquis propinquus cui non compct.it successio hereditatis, adoptetur, non adoptatur inquantum est propinquus, sed inquantum est extraneus a iurc successionis in bonis adoptanti».

ART. II. irrni'ii υχ adoptions conthaiiaiih
ALIQI OD VINCULUM IMPKDIRSS MATRIMONIUM

At· iucusiHM sic procuditur. Videtur quod ex adoptione t non contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium. Quia cum spiritualis est dignior quam cura corporali». Sed cx hoc quod aliquis curae alicuius subiicitur spiritualiter, non contrahit aliquod propinquitatis vinculum: alias omnes qui habitant in parochia, essent propinqui sacerdotis, et cum filio eius non possent contrahere^ Ergo nec adoptio, quae trahit adoptatum in curam adoptantis. hoc facere potest.

2. Phaltkuev. cx hoc quod aliquis alicui iit beneficus, non contrahitur aliquod propinquitatis vinculum. Sed nihil tj aliud est adoptio quam collatio cuiusdam beneficii. Ergo ex adoptione non fit aliquod propinquitatis vinculum.

3. Praeikrka, pater ñaturali principaliter filio prox idcl in iribus, ut Philosophus dicit · ; quia scilicet ab ipso habet eue, *nutrimentum et disciplinam.* lereditati» autem suc- io cessio ĕ posterius ad ista. Sed per hoc quod aliquis alicui providet in nutrimento et disciplina, non contrahitur aliquod propinquitatis vinculum: alias ñutriente ct paedagogi ct magistri essent propinqui, quod fahum est. Ergo nec per adoptionem, per quam aliquis succedit in hereditate ›l alterius, contrahitur aliqua propinquitas.

4. Pnaktkrka, «.lenimenta Ecclesiae non subduntur humanis legibus. Sed matrimonium est sacramentum Eccle»iac. Cum ergo adoptio «it inducta per legem humanam, videtur quod non possit impedire matrimonium aliquod ja vinculum cx adoptione contractum.

•Cf.qu.t~ xn enic. Sit» contra. cognatio matrimonium impedit ·. Sed cx adoptione quaedam cognatio causatur, scilicet legalis, ut patet per cius definitionem : est enim legalis cognatio *quaedam proximitas proveniens cx adoptione* ·. Ergo ado- u Seum. ŧ IV til VIII, *dc Co fn.it Lccil.* ı ». ptio causât vinculum per quod matrimonium impeditur.

. Albert. IV *Sent.*. Ju»t. il ii. •rt. i> • Dim uji. cap. *t&d aâlt* 2. Phaftkrex, hoc idem habetur cx auctoritatibus in littera · potitis.

• *DocL Perplex.* lib 111,cap. tux Respondeo diccndch quod lex divina illas praecipue personas a matrimonio exclusit quas necesse erat cohabi- ti. tare: ne, ut Rabbi Moyses dicit ", si ad eas liceret carnalis copula, facilis pateret concupiscentiae locus, ad quam reprimendam matrimonium est ordinatum. Et quia filius adoptatus convergatur in domo ƥatri adoptantis sicut tilius naturalis, ideo legibus ĥumani prohibitum t d interhiem

* D-< I. *ii, de Adarti<nt* de , ŋ XXIII, n. *dr fill Snrt.,* 14 • Op. 57 fmj . *de Cofixât Le fiai.;* caa. *Ita dilierre,* eau». XXX qu. iu. tales matrimonium contrahi * Et ťali prohibitio est per Ecclesiam approbata * : ct inde habetur quod legalis cognatio matrimonium impediat.

Et per hoc patet solutio ad prima tria : quia per omnia illa non inducitur talis cohabitatio quae possit fomentum d› concupiscentiae praestare. Et ideo cx cis non causatur propinquitas quac matrimonium impediat.

Ar> quartum dicendum quod prohibitio legis humanae non sufficeret ad impedimentum matrimonii nisi interveniret Ecclesiae auctoritas, quae idem etiam interdicit ·. h

• Cf. corp. ert.

ART. 111. **UTRUM** talis cognatio non contiiaiiaidk nisi
I.NTKR PATREM ADOPTANTEM EI FILIUM ADOPTATUM

Ad tertium sic progiditt W. Videtur quod talis cognatio non contrahatur nisi inter patrem adoptantem et filium adoptatum. Maxime enim videretur quod deberet contrahi inter patrem adoptantem ct matrem naturalem adoptati: sicut accidit in cognatione spirituali ·. Sed inter tales nulla est cognatio legalis. Ergo nec inter alias personas praeter adoptantem et adoptatum.

* Qu. Lvi, art. 4. 2. Pkaetkrea, cognatio impediens matrimonium est perpetuum impedimentum. Sed inter filium adoptatum et filiam naturalem adoptantis non est perpetuum impedimentum : quia, soluta adoptione per mortem adoptantis vel emancipationem adoptati, potest contrahere cum ea ·. 7o Ergo cum ea non habuit aliquam propinquitatem quae matrimonium impediret.

• Can. *Per ad', rlt^etn,* eau». λXX. qu. m, Dii Xxlll.u, *ðcRlt Mt.,i-n* Inuit, ll, ŧ, *dr \Kfil.,* 2 3. Pιλκτκκηλ, cognatio spiritualis in nullam personam transit quae non possit ad aliquod sacramentum tenere vel suscipere: unde in non-baptizatum non transit ·. Sed 7r

• Qu Lvi, art. 3. ad j mulicr non potest adoptare. ut ex dictis * patet. Ergo cognatio legalis non transit n viro in uxorem. • Ari. 1 arg j.

4. pRARTRtiRA, cognatio spiritualis est fortior quam legalis. Sed spiritualis non transit in nepotem. Ergo ncc legalis.

Ski» contra, plus concordat cognatio legalis cum camis coniunctione vel propagatione quam ŝpirituali Sed spiritualis transit in alteram personam * Ergo et legali·». •Qii.1.1 «r 1 1. • Dar. tui, «p.

2. Praeterea, ad hoc sunt auctoritates quac in littera * ponuntur.

Rkspondro dicendum quod triplex est legalis cognatio. Prima, quasi descendentium: quac contrahitur inter patrem adoptantem cl filium adoptatum, ct filium filii adoptivi, ct nepotem, ct sic ďeinccp * – Secunda quae est inter filium adoptivum ct filium naturalem ·. —Tertia per modum cuiusdam affinitatis: quac est inter patrem adoptantem ct uxorem filii adoptivi, vel c converso inter filium adoptatum ct uxorem patris adoptantis ·. • Ifuiir I. 1 ŕ· %, /u grr/.rax». XXX, qaja Ihf XXIII *tt.de fat· Ntfit-* «7 • Dix. XIUI. ŋ A'W/M ,Y·ρ/.ıμ

Prima ergo cognatio et tertia perpetuo matrimonium impediunt. Secunda autem non nisi quandiu manet in potestate patris adoptantis. Unde, mortuo patre vel filio em incip ito, potest contrahi inter eos matrimonium.

Ad phimum γμoo dicendum quod per generationem spiritualem non trahitur ƥiliu extra potestatem patris, sicut fit per adoptionem. Et sic filius spiritualis remanet filius utriusque simul, non autem filius adoptivus. Et ideo non contrahitur aliqua propinquitas inter patrem adoptantem ct m.itrvm vd patrem naturalem: sicut erat in cognatione spirituali. •C if ld

smjndim m» f.ndch quod cognatio legalis impedit matrimonium propter cohabitationem ·. Et ideo, quando solvitur necessitas cohabit.itionis, non est inconveniens si praedictum vinculum non maneat: sicut quando fuerit extra potestatem eiusdem patris. Sed pater adoptans et uxor eius semper quondam auctoritatem retinent super filium adoptatum et uxorem eius. Et propter hoc manet vinculum inter cos. *Cf.»ft.pra«caA

\n Tpnrn-M dicrndiim quod etiam mulier, cx concessione ƥrincipi adoptare potest ·. Unde et in ipsam transit co- gnatio legalis. – Et praeterea. non est čaw quare cognatio spiritualis non transit in non-baptizatum quia non potest tenere ad sacramentum : sed quia non est alicuius spintualitatis capax. • (. t, ni. A *ASzrttoa. etc..* 2»; I«P»L I, XL *de Adzfll*

At» quartum dicrndvm quod per generationem spiritualis, sicut in cognatione legali. Oportet enim quod quidquid est in potestate filii, transeat in potestatem patris adoptantis. I nde, adoptato patre, adoptantur filii ct neƥote qui sunt in potestate adoptati ·. •I' : v·..;.-

QUAESTIO QUINQUAGESIMAOCTAVA

DE IMPEDIMENTIS FRIGIDITATIS» MALEFICII, FURIAE VEL AMI NTIAE. IXŒSH S. ET DEFECTUS AETATIS

Dcint»i considerandum est de quinque impedimentis matrimonii simul : scilicet dc impedimento frigiditatis, maleficii, furiae vel amentiae, incestus, et defectus ăetatis. Et circa hoc quaeruntur quinque. Ct q.* u, la· trod.

Primo: utrum frigiditas matrimonium impediat.
Secundo : utrum maleficium.
Tertio : utrum furia vel amentia.
Quarto : utrum incestus.
Quinto: utrum defectus aetatis.

ART. I. I ΓKI M FRKiiniTA MATRIMONII μ ιμγκιματ

{ Supra, qu. «.n. »r: », 4 IV ŧ m . Ji»L xxm an. i Q» J . \I, qu a. art j

An primum sic procuditur. Videtur quod frigiditas matrimonium contrahendum non impediat. Copula enim carnalis non ŧ de essentia matrimonii : quia perfectiora sunt matrimonia pari voto continentium. Sed frigiditas nihil tollit dc matrimonio nisi carnalem «vopulam. 1'rgo non est impedimentum ďirimen matrimonium contractum.

2. pRAr.TitnvA, ƙcut nimia frigiditas impedit carnalem copulam, ita nimia caliditas, quae hominem exsiccat. Sed čalidit.i non ponitur matrimonii impedimentum. Ergo ncc frigiditas debet poni.

3. Prmtîkmea, omnes «nes sunt frigidi. Sed senes possunt matrimonium contrahere. Ergo frigiditas non impedit matrimonium.

4. Pkactkkka, si scit mulier virum esse frigidum quando cum eo contrahit, serum est matrimonium ·. Ergo frigiditas, quantum est dc sc, matrimonium non impedit.

5. Pηακτεκελ, contingit in aliquo esse siccitatem sufficienter moventem ad carnalem copulam cum aliqua corrupta, non autem cum aliqua virgine: quia cito calidum evapont, ratione suae debilitatis, ut ad corrumpendum virginem non sufficiat. Er similiter est in aliquo sufficiens caliditas nd pulcram, quae magis concupiscentiam inflammat. quae non ufficicntcr movet ad turpem. Ergo videtur quod frigiditas, etsi impediat respectu unius, non tamen impedit simpliciter.

• Aamm . λ- *adauL* Grwrr.t/. UL IV, ap u

6. Phakteria, mulier est universaliter frigidior viro ·. Sed mulieres non impediuntur a matrimonio. Ergo ncc viri frigidi.

Seu costha hsf quod dicitur Extra, *de Frigidis et Malefic. Sicut puer, qui non pote<t reddere debitum, non est aptu· confugio, sic qui impotentem sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur.* Tales autem sunt frigidi. Ergo, etc.

•fk M *c- *ita.*

•Q.tf. L.ivii S.· *tKrrr». ÎUr.*

2. pRAirrzRfA, nullus potest se obligare ad impossibile ·. Sed in matrimonio homo se obligat ad carnalem copulam: quid ad hoc dat alteri sui corporis p· em. EfgO 'rigidus, qui non potest camalitcr copulari, non potest matrimonium contrahere.

Rkspowooo nicrxnt m quod in matrimonio est contractus quidam qun unus alteri obligatur ad debitum carnale solvendum. Unde, sicut in iliis contractibus non est conveniens obligatio si aliquis se obliget ad hoc quod non potest dare sci facere, ita non est conveniens matrimonio contractus ri liat ab aliquo qui debitum carnale solvere non possit· Et hoc impedimentum vocatur *impotentia coeundi,* nomine generali.

Qune quidem potest esse vel ex causa intrinseca ct naturali; vel cx causa cxtrinseca accidentali, sicut per maleficium, de qui post · dicetur. - Si autem sit cx causa naturali, huc potest esse dupliciter. Quia vel est temporalis, cui potest subveniri beneficio medicinae vel processu aetatis; ct tunc non solvit matrimonium. Vel wl perpetua. Et tunc solvit matrimonium *: ita quod ille cx pane cuius allegatur impedimentum, perpetuo maneat aM«e STC coniugii. alius *nubat cui vult in Domino* ·.

• Alt «A)

n \tdUfc.

J

Ad hoc autem cognoscendum, utrum sit impedimentum perpetuum vel non. Ecclesia tempus determinatum adhibuit in quo huius rei posset esse experimentum. scilicet triennium ·: ita quod si, post triennium, in quo fideliter ex utraque parte dederunt operam copulae carnali implendae, inveniatur matrimonium non esse consummatum, iudicio Ecclesiae dissolvitur *

• Cir, L»m4»W· *u·. ir tnetL*

• MA

Et tamen in hoc quandoque Ecclesia errat: quia per triennium quandoque non sufficienter experiri potest perpetuitas impotentiae. Unde, si Ecclesia sc deceptam inveniat, per hoc quod ille in quo erat impedimentum, invenitur carnalem copulam cum alia vel cum eadem perfecisse, réintégrai matrimonium praecedens, et dirimit secundum, quamvis dc eius licentia sit factum *

Au primi m RRuo dicendum quod, quamvis actus carnalis copulae non sit dc essentia matrimonii, tamen potentia ad hoc est de cius essentia: quia per matrimonium datur utrique coniugum potestas in corpore alterius respectu carnalis copulae.

Au excuxnim dicendum quod caliditas superflua vix potest esse impedimentum perpetuum. Si tamen inveniretur quod per triennium impediret carnalem copulam, indicaretur perpetuum. Tamen, quia frigiditas magis el frequentius impedit (tollit enim non solum commixtionem seminum, sed etiam vigorem membrorum, quo fit coniunctio corporum), ideo frigiditas magis hic ponitur impedimentum quam caliditas: cum omnis defectus naturalis ad frigiditatem reducatur.

An tertium dicendum quod senes, quamvis quandoque non habeant caliditatem sufficientem ad generandum, tamen habent caliditatem lufficicnicm ad carnalem copulam. Et ideo conceditur eb matrimonium «ecundurn quod «t in remedium: quamvis non competat eis secundum quod est in officium naturae.

An uuaktvm mcxKDGM quod in quolibet contractu hoc universaliter tenetur, quod ille qui est impotens ad solvendum aliquid, non reputatur idoneus ad contractum illum quo sc obligat ad cius solutionem. Tamen potest impotens esse tripliciter. I no modo, quia non potest solvere de iurc. Et sic talis impotentia omnibus modis facit contractum esse nullum: sive sciat ille cum quo facit tali contractum hanc impotentiam, rive non. – Alio modo, quia non sit solvendo dc facto. Et tunc, si sciât ille cum quo contrahit hanc impotentiam ct nihilominus contrahit, ostenditur quod alium finem ex contractu quaerit: cl ideo contractus stat. Si autem nescit, tunc contractus nullus est.

Et ideo frigiditas, quie causal talem impotentiam ut humo non possit dc facto solvere debitum; cl conditio servitutis ·, per quam non potest homo dc facto libere reddere; impediunt matrimonium quando alter comugum ignurat hoc, quod alius non potest reddere debitum. Impedimentum autem per quod quis non polot dc iurc reddere debitum, ut consanguinitas, annullat contractum matrimonium rive sciat alter enniugum sive non. Et propter hoc Magister ponit · quod haec duo faciunt personas *non omnino illegitimas.*

• Cf VL UL

• ihm. ujbv, «r *

An m ivrcM tiictivnrM quod non potent esse perpetuum impedimentum naturale viro respectu unius personne ct non rrapectü alterius. Sed, ii non possit implere carnalem actum cum virgine et possit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumento posset claustra pudoris frangere ct ci cumungi. Ncc esset hoc contra matrimonium quia non fieret ad delectationem, sed «d medicamentum.

Abominatio autem mulieris non est causa naturalis, sed causa accidentalis cstrinscca. Et ideo de ca idem est iudicium quod dc maleficio, dc quo post · dicetur.

• Art.

An skxtvm uicEShtM quod mas est agens in generatione. sed femina est patiens * Et ideo maior caliditas requiritur in viro ad opus generationis quam in muliere. Unde frigiditos, quae facit virum impotentem, non faceret mulierem impotentem. Sed in muliere potest esse impedimentum naturale cx alia causa, scilicet ardalione. Et tunc idem est Iudicium dc .velatione mulieris ct dc frigiditate viri.

• Ar.MoL *4e* .1- *KraaL bwrat.* I.t. I, *cap.* xc, XXI.

AR I'. II. ‹ ruvM maispiuum possit matrimomim imikdirk Qaotff XI, qu. «i, xiî. ».

An srckduM stc i ROCRTirn n. Videtur quod maleficium non possit matrimonium impedire. Huiusmodi enim maleficia fiunt operatione daemonum. Sed daemones non habent potestatem ad impediendum matrimonii actum magis quam alios corporales actus: quos impedire non possunt, quia sic lotum mundum perverterem, si comestionem et gressum et alia huiusmodi impedirent. Ergo per maleficia non potest impediri matrimonium.

2. Praktkrea, opus Dei est fortius quam opus diaboli. Sed maleficium est opus diaboli. Ergo non potest impedire matrimonium, quod est opus Dei.

3. Pηαεγεκηα, nullum impedimentum dinmit contractum matrimonium niti sit perpetuum. Sed maleficium non potest cvsc impedimentum perpetuum: quia, cum diabolus non habeat potesutem nisi super peccatores, expulso peccato tolletur maleficium; vel etiam per aliud malefi-cium; \cl per exorcismos Ecclesiae, qui sunt ordinati ad reprimendam vim daemonum. Ergo maleficium non potest impedire matrimonium.

4. Praviluba, carnalis copula non potest impediri nisi impediatur potentia generandi, quae est principium cius. Sed unius viri generativn potentia se habet ad omnes mulieres quasi aequaliter. Ergo per maleficium non potest esse impedimentum respectu unius nisi sit respectu omnium.

S«i› coxtra b*t quod dicitur in Decretis, XXXIII, qu. l * *Si per sortiarias vel maleficas,* el infra · : *Si sanari non poterunt, separari valebunt.*

•Cam 4. ISM.

2. Phaxtehra, potestas daemonum est maior quam potestas hominis: *lob* xli ·, *Xon est potestas super terram,* etc.

Ver M·

Sed opere humano potest aliquis fieri impotens ad carnalem copulam per aliquam potionem vel castraturam, et cx hoc matrimonium impediri. Ergo multo fortius virtute daemonis hoc fieri potest.

Rkrfondeo dicendum quod quidam dixerunt quod maleficium nihil erat in mundo nisi in aestimatione hominum, qui effectus naturales quorum causae sunt occultae, maleficiis imputabant. – Sed hoc est contra auctoritates Sanctorum, qm dicunt quod daemones habent potestatem supra corpora ct supra imaginationem hominum, quando »0 n beo permittuntur ·. Unde per cos malefici aliqua signa facere possunt.

• Cf. Aua Grw. *ad UtL* lib. XI, cap. nviit: *dc Tria.* lib IU. cap. vit.

Procedit nutem haec opinio cx radice infidelitatis sive incredulitatis. Quia non credunt esse daemones nisi m aestimatione vulgi tantum: ut terrores quos sibi facit homo, »1 cx sua aestimatione imputet daemoni; et quia etiam cx imaginatione vehementi aliquae figurae apparent in sensu tales quales homo cogitat, ct tunc creduntur daemones videri. Sed haec vera fides repudiat: per quam angelos dc caclo cecidisse ct daemones esse · credimus, et cx w subtilitate suae naturae mulla posse quae nos non possumus ⁑ Et illi qui cos aJ faciendum Lilia inducunt, *malefici* vocantur.

• Lue. cap. a, ver», t; vqq.; cap. xi. ver 14 •qq.; *Ayac* cap. X·I, rm. 7 ; cap. *Eler, Ac S'Kiersi irtft.*

Et ideo alii · dixerunt quod per malefici i praestari potest impedimentum carnali copulae, sed nullum tale est »j perpetuum: unde non dirimit matrimonium contractum. Et dicunt iura quae hoc dicebant, esse revocata. Sed hoc est contra experimentum. Et contra nova iura ·, quae antiquis · concordant.

• O. Part. 1. qu CMiv. art. a. *Aut|«»IOASji«Mt. Akt.* hb. |V. Λ- W'Uct'··. cap. *dc Bat. CimMdi,* Gio··, la an. *Fréter tciuth, dc Frigid. rt \lattfc.*

Et ideo distinguendum est. Quia impotentia coeundi i cx maleficio aut est perpetua: et tunc matrimonium dirimit. Aut non est perpetua: et tunc non dirimit. Et ad hoc experiendum eodem modo Ecclesia tempus praefixit, triennium scilicet, sicut ct dc frigiditate dictum est ·.

• Cap. *Ullrr ic, dc Frigid, ct* 4/j. Gio»». ibiJ

• Gtat·· in ℣

• Art. pricecd.

Tamen hacc est differentia inter maklicium ct frigiditatem: quia qui est impotens ex frigiditate, sicut est impo- o tens ad unam, ita est ad aliam; ct ideo, quando matrimonium dirimitur, non datur licentia ei ut alteri coniungatur. Sed ex maleficio homo potest esse impotens ad un im ct non ad aliam: el ideo, quando iudicio Ecclesiae matri- i·· monium dirimitur, utnquc datur licentia ut alteram copulam quaerat.

Ad prjmum ergo dicendum quod, quia corruptio peccati prima, per quam homo factus est servus diaboli, in nos per actum generativae devenit, ideo maleficii potestas per- o mittitur diabolo a beo in hoc actu magis quam m ahis: sicut in serpentibus magis ostenditur virtus maleficiorum, ul dicilur ⁑ qudin in aliis animalibus, quia per serpentem diabolus mulierem lentavit ·.

cap. XXηιι. • Ge», cap m.

Ad srgvndum dickndum quod opus Dei potest opere diaboli impediri divina permissione: non quod diabolus sit beo fortior, ut per violentiam opera eius destruat.

Ad tertium dicendum quod maleficium est ita perpetuum quod non potest habere remedium humano opere: quamvis Deus possit remedium praestare, daemonem cg- n gendo; vel etiam daemon desistendo. Non enim semper oportet ut id quod per maleficium factum est. possit per aliud maleficium destrui: ut ipsi malefici confitentur. Et tamen, si posset per maleficium remedium adhiberi, nihilominus perpetuum reputaretur: quia nullo modo debet aliquis daemonis auxilium per maleficium invocare.

Similiter non oportet quod, si propter peccatum aliquod diabolo data est potestas m aliquem, quod, cessante peccato, cesset potestas. Quia poena interdum remanet culpa it transcunte.

Similiter etiam exorcismi Ecclesiae non valent ad reprimendum daemones semper, quantum nd omnes molestias corporales, iudicio divino hoc exigente. Semper tamen valent contra illas infestationes daemonum contra quas principaliter instituta sunt.

Ad quartum dicendum quod maleficium quandoque potest praestare ad omnes impedimentum, quandoque ad unam tantum: quia diabolus voluntaria causa est, non ex necessitate naturae agens. Et praeterea impedimentum maleficii potest esse ex impressione daemonis in imaginatione 7I hominis. cx qua tollitur viro concupiscentia movens ad talem mulierem, et non ad alium.

ART. III. UTRUM FURIA IMPEDIAT MATRIMONIUM

Ad tekiii m sig proceditur. Videtur quod furia non impediat matrimonium. Matrimonium enim spirituale, quod in baptismo contrahitur, dignius est quam carnale. Sed furiosi possunt baptizari ⁑ Ergo ct matrimonium con- • Ci. Pan. »1. 4a.LirM.ut a trahere.

2. Praeterea. frigiditas impedit matrimonium inquantum impedit carnalem copulam. Quae non impeditur per furiam. Ergo nec matrimonium.

3. PιΐΛΕπιικΛ. matrimonium non dirimitur nisi per aliquod impedimentum perpetuum. Sed de funa non potest sciri quod sil impedimentum perpetuum. Ergo non dirimit matrimonium.

q. Pμλιît kma, in versibus supradictis · sufficienter con- • Qx. u tinentur impedimenta dirimentia matrimonium. Sed ibi non fu mentio de furia. Ergo, etc.

Sio contra, plus tollit usum rationis furia quam error. Sed error impedit matrimonium ·. Ergo et furia. • Q u

2 Phai TiiRKs, furiosi non sunt idonei ad aliquem contractum faciendum. Sed m itnmonium est contractus quidam. Ergo, etc.

R» iroxiiKO DiCKNDVM quod furia aut praecedit matrimonium. aut sequitur. Si sequitur, nullo modo dirimit matrimonium. Si autem praecedit, tunc aut furiosus habet lucida intervalla, aut non. Si habet, tunc, quamvis dum est in illo intervallo non sit tutum quod matrimonium contrahat, qui) nescit prolem educare; tamen, si contrahit, est matrimonium. Si autem non habet, vcl si quando non habet contrahit, tunc, quia non potest esse consensus ubi deest rationis ιîsu non erit verum matrimonium ·.

Ai> phimim F.aoo dicendum quod usus rationis non exigitur .id baptismum quasi causa ipsius, sicut exigitur ad matrimonium. Et ideo non est similis ratio. – Tamen de baptismo furiosorum dictum est supra ⁑

• IV .Srxt, 4nl i·, qu. bi Mt i. qe j; M U q·. f.art.i.q» > Ux.

An secundim dicendum quod furia impedit matrimonium ratione suae causae. quae est consensus, quamvis non ratione actus, ut frigiditas. Sed tamen simul cum frigiditate Magister dctermin.it ⁑ quia utrumque est quidam • Dal. ϰixv. naturae defectus.

An tfrtium digendcm quod momentaneum impedimentum quod causam matrimonii, scilicet consensum, impedit, matrimonium totaliter tollit. Sed impedimentum quod impedit actum, oportet esse perpetuum ad hoc quod matrimonium tollat.

Ad quartum dickndum quod hoc impedimentum reducitur ad errorem: quia utrobique est defectus consensus cx parte rationis.

ART. IV. UTRUM INCESTI S «IVO QUIS cognoscit sororem UXORIS SUAR, MATRIMONIUM DIRIMAT

An ϰ artim sic prockdttir. Videtur quod incestus quo quis cognoscit sororem uxoris suae, matrimonium non dirimat. Quia mulier non debet puniri pro peccato viri. Sed puniretur si matrimonium solveretur. Ergo, etc.

2. Praictrrka, plus peccat qui propriam consanguineam cognoscit quam qui cognoscit consanguineam uxoris. Sed primum peccatum non impedit matrimonium. Ergo ncc secundum.

3. Praeterea, si in poenam peccati hoc infligitur, videtur etiam si, mortua uxore, cum alia contrahat inccstuosus. quod separari debeant. Quod non est verum •Cap.T>MMBtr u< A N

4. Prarteiifa, hoc etiam impedimentum non connumeratur inter alia supra * enumerata, Ergo non dirimit contractum matrimonium. •Qa u

Skd contra est, quia per hoc quod cognoscit sororem uxoris, contrahitur affinitas ad uxorem. Sed affinitas dirimit matrimonium contractum ·. Ergo et incestus praedictus. •(Xquu,iax

∴ Praktkrka, *in quo quis peccat. in hoc punitur* ⁑ Sed talis peccavit contra matrimonium. Ergo debet puniri quod matrimonio privetur. • Nap. αρ» u. ver·

RxspoNbito h!<.F\bL'M quod. si aliquis cognoscit sororem aut aliam con.iunguinc.un uxoris suae ante matrimonium contractum, etiam post sponsalia, oportet matrimonium weparari ratione affinitatis contractae.

Si autem post matrimonium contractum ct consummatum. non debet totaliter matrimonium separari: sed vir amittit tus petendi debitum. nec potest sine peccato petere. Sed tamen debet reddere petenti quia uxor non debet puniri de peccato viri.

Sed post mortem uxoris debet omnino manere *absque* io *spe coniugii* * nisi cum eo dispensetur, propter fragihtntem suam, cui lunetur dc Ulidto coitu Si tamen praeter dispensationem contrahat, peccat contra statuta Ecclesiae ^ac'cns * · non lamen matrimonium propter hoc separanjum csl ·.

^t Per h°e Pnl<;t solutio ad obiecta. Quia incestus ponitur matrimonii impedimentum non tam ratione culpae, quam ratione affinitatis quam causât. Et ideo etiam non connumeratur .diis impedimentis, sed impedimento affiniratis includitur.

ART. V. 1'1'HL'M DBFKCn S o rATK IMPRIMAT MATIUNQNTTH

Supra. qu. xun. απ >: IV .SrwL. d ·ı. ⅋i. q». n, irt. t, ϑn 3.

Ai» ovivn m sic FHOuHDrrtm. Videtur quod defectus aetatis non impediat matrimonium. Secundum enim Icges· pueri accipiunt tutorem usque ad vigesimum quintum annum. Ergo videtur quod usque nd tempus illud non sit confortata ratio nd consensum Et ita videtur quod illud debeat esse tempus statutum ad matrimonia ineunda. Sed ante tempus illud matrimonium potest contrahi. Ergo dc-1· fcctus statutae aetatis non impedit matrimonium.

2. Prabtbmaa, licui vinculum religion» cM perpetuum, ita et vinculum matrimonii. Sed ante decimum quartum annum non poxsunt facere professionem, secundum novam constitutionem ·. Ergo ncc matrimonium contrahere, si is defectus aetatis matrimonium impediret.

3. Phapturka, sicut consensus ad matrimonium requiritur cx parte viri, ita cx pane uxoris. Sed mulier ante decimum quartum annum potest contrahere matrimonium ·. Ergo ct vir.

4. Praeteiu x, impotentia coeundi, nisi sit perpetua et ignorata, non impedit matrimonium ·. Sed defectus aetatis non est perpetuus ne. ignoratus. Ergo non impedit matrimonium.

a. pRALTERr.i, non continetur in aliquo praedictorum u impedimentorum '. Et ita non videtur esse matrimonii impedimentum.

Sku contra, decretalis * dicit quod *puer qui non potest reddere debitum, non est aptus matrimonio.* Sed ante decimum quartum annum, ut in pluribus, non potest red-^cfc debitum, ut in IX *Animalium* * dicitur. Ergo, etc.

2, Praktorka, *omnium natura constantium positus est tenn^Uis magnitudinis et augmenti* '. Et ita videtur, cum matrimonium sit natur.de, quod debeat habere dcterminatum tempus, per cuiub delectum impediatur.

Responuko bic.KNbLM quod matrimonium, cum fiat per modum contractus cuiusdam, ordinationi legis positivae subiacet, sicut ct alii contractus. Unde secundum lura · determinatum est quod, ante illud tempus discretionis quo uterque possit sufficienter de matrimonio deliberare ct debitum sibi invicem reddere, matrimonia non contrahantur: et, si non ita facta fuerint, dirimuntur ·. Hoc autem tempus, ut in pluribus, est m masculis in quarto decimo anno, in femina autem in duodecimo anno: cuius ratio supra, dist. xxvii ·, dicta est.

Quia tamen praecepta iuris positivi sequuntur id quod in pluribus est ;* si aliquis ad perfectionem debitam ante tempus praedictum perveniat, ita quod vigor naturae ct rationis *defectum aetatis suppleat* ;* matrimonium non dissolvitur. Et ideo, si contrahentes ante annos pubertatis.; ante tempus praedictum camaliter fuerint copulati, nihilominus matrimonium stat indissolubile.

Au piumux RRoo nicxNDUii quod in illis ad quae natura inclinat, non exigitur tantus vigor rationis ad deliberandum sicut in aliis. Et ideo ante potest sufficienter deliberans in matrimonium consentire quam possit in contractibus diis res suas <inc tutore pertractare ·.

Et «imïliter est dicendum ad secundum. Quia votum religionis est eorum quae sunt supra inclinationem naturae, quae maiorem difficultatem habent quam matrimonium.

Ai> rorum DtcKNbt M quod mulier citius ad tempus pubertatis pervenit quam vir, ut dicitur in IX *de Animalibus* ·. Et ideo non est simile dc utroque.

An guartim biCBxnim quod ex parte ista non solum est impedimentum propter impotentiam coeundi, sed propter detectum rationis, quae adhuc non sufficit nd consensum illum rite faciendum qui perpetuo durare debet.

Ai» ψiυπm mciNtrt'M quod, sicut impedimentum quod est cx furia, reducitur ad impedimentum erroris ·, ita etiam u impedimentum quod est ex defectu aetatis, quia homo nondum habet plenum ϑm liberi arbitrii.

QUAESTIO QUINQUAGESTMANONA

ht DISPARITATI CUI.TUS QUAE MATRIMONIUM IMPEDIAT

›0 Γ>\El'ioκ considerandum est de disparitate cultus, quae L/matrimonium impedit ·.

Circa quod quaeruntur sex.

Primo: utrum fidelis possit contrahere matrimonium cum infideli.

Secundo: utrum inter infideles sit matrimonium.

Tertio: utrum cumux conversus ad fidem possit commanere cum infideli nolente converti.

Quarto: utrum possit uxorem infidelem relinquere.

Quinto: utrum, ea dimissa, possit aliam ducere.

Sexto· utrum propter alia peccata vir ponit dimittere uxorem, ricut propter infidelitatem.

ART. 1. nnuM rroxus iomüt maîrinomün

CUM isrtlit!.I COVTRAIIERK

I aJ Car., ap. 11, Icet. n.

An phimum sic pttocKorrvR. Videtur quod fidelis possit matrimonium cum infideli contrahere. Quia loicph contraxit cum Aegyptia', et Esther cum Assuero utroque autem matrimonio fuit disparitas cultus: quia alter erat fidelis ct alter infidelia Ergo disparity cultus praecedens matrimonium ipsum non impedit.

2. Phariihra, eadem est fides quam docet vetus ct nova lex. Sed secundum veterem legem poterat esse matrimonium inter fidelem et infidelem, ut patet *Deut.* xxt ·; *Si, egressus ad pugnam, videris mulierem pulcram in medio captivorum et adamaveris eam, introeas ad eam dormiens cum ca, ct erit tibi uxor.* Ergo et in nova lege licet.

3. Praeii »λ,sponsalia ad matrimonium ordinantur. Sed inter fidelem ct infidelem possunt in aliquo casu contrahi sponsalia, cum conditione futurae conversionis ;* Ergo, sub eadem conditione, matrimonium potest contrahi inter eos.

4. Pκλιterev, omne impedimentum matrimonii est aliquo modo contra matrimonium. Sed infidelitas non est contraria matrimonio: quia matrimonium est in officium naturae, cuius dictamen fides excedit. Ergo disparius fidei non impedit matrimonium.

5. Pκλκτγηελ, disparity fidei etiam quandoque est inter duos haptizatos: sicut quando aliquis post baptismum in haeresim labitur. Et si talis cum aliqua fideli contrahat. nihilominus est verum matrimonium. Ergo disparitas cultus matrimonium non impedit.

Srd contra kst quod dicitur II *Cor.* vi ·: *Quae conventio lucis ad tenebras?* Sed maxima conventio est inter virum ct uxorem. Ergo ille qui est in luce fidei, non potest contrahere matrimonium cum illa quae est in tenebris infidelitatis.

2. Pra KTKRRa, Malach. ll ' dicitur: *Contaminavit ludas sanctificationem Domini, quoniam dilexit et habuit filiam dei alieni.* Sed hoc non esset si inter eos posset serum matrimonium contrahi. Ergo disparités cultus matrimonium impedit.

Rkhosuko biGKNbt-M quod principalius matrimonii bonum est proles ad cultum Dei educanda. Cum autem educatio fiat communiter inter patrem et matrem. uterque secundum fidem intendit ad cultum Dei prolem educare.

Et ideo, si sint diversae fidei, intentio unius alterius intentioni contraria erit. Et ita non potest inter cos esse conventem matrimonium. Et propter huc disparités cultus praecedens impedit ipsum, ne contrahi possit.

At> phimum kroo dicmndum quod in veteri lege de aliquibus infidelibus erat permissum quod cum cis possent inire coniugia, et dc aliquibus prohibitum. Specialiter quidem prohibitum erat de infidelibus habitantibus in terra ChaiiAdn :* tum quin Dominus praeceperat cos occidi ··, propter eorum obstinationem ; tum quia maius periculum imminebat ne coniuges aut filios ad idololatriam perverterent. quia filii Israel ad ritus ct mores eorum proniores erant propicr conversationem cum ei». Sed de aliis gentibus permisit : praecipue quid non poterat esse timor pertrahendi ad idololatriam. Et sic loseph et Moyse ' et Esther cum infidelibus matrimonia contraxerunt.

Sed in nova lege, quae per tutum orbem diffunditur, similis ratio prohibendi est dc omnibus Infidelibus. Et ideo disparités cultus praecedens matrimonium impedit contrahendum et dirimit contractum.

An secundum dïcbndi'M quod lex illa vel loquitur dc aliis nationibus cura quibus licite poterant mire coniugia ; vel loquitur quando illa captiva ad fidem ct cultum Dei converti volebat :*

Ao tertium dicenthim quod eadem est habitudo praesentis ad praesens ct futuri ad futurum. I ndc sicut, quando matrimonium in praesenti contrahitur» requiritur unitas cultus in utroque contrahentium ; ita ad sponsalia, quibus fit sponsio futuri matrimonii, sufficit conditio apposita dc futura unitate cultus.

Λη quartum niQisbUM quod iam ex dictis · patet quod disparités cultus contraria est matrimonio ratione principalioris boni ipsius, quod est bonum prolis.

An πγτντγμ DiaomuM quod matrimonium est sacramentum: ct ideo, quantum pertintt ad necessitatem sacramenti, requirit paritatem quantum ad sacramentum fidei, scilicet baptismum, magis quam quantum ad interiorem fidem. Unde etiam hoc impedimentum non dicitur disparités *fidei,* sed disparius *cultus,* qui respicit exterius senilium, ut in HI libro· dictum est. Et propter hoc, si aliquis fidelis cum haeretica baptizato matrimonium contrahat, verum est matrimonium. Quamvis peccet contrahendo, si scit eam haereticam : sicut peccaret si cum excommunicate contraheret. Non tamen propter hoc matrimonium dirimeretur. Et e converso, si aliquis catechumenus, habens rectam fidem sed nondum baptizatus, cum aliqua fideli baptizato contraheret, non esset verum matrimonium.

ART. II. UTRUM INTER INFIDELES IOSSH ESSE MATRIMONIUM

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod inter infideles non possit esse matrimonium. Matrimonium enim eat sacramentum Ecclesiae ·. Sed baptismus est *ianua sacramentorum* '. Ergo infideles, qui non sunt baptizati, matrimonium contrahere non possunt. sicut ncc alia sacramenta suscipere.

2. Praeterea, duo mala sunt mugis impeditiva boni quam unum. Sed infidelitas unius tantum impedit bonum matrimonii ·. Ergo multo fortius infidelitas utnusque. Et ita inter infideles non potest esse matrimonium.

3. Praeterea, sicut inter infideles ct fideles est disparitas cultus, ita interdum inter duos infideles: ut st unus sil gentilis cl alter ludaeus. Sed dispuriLu cultus impedit matrimonium, ut dictum est ·. Ergo ad minus inter infideles qui habent cultum disparem, non potest esse verum matrimonium.

4. Praeterea, in matrimonio est vera pudicitia. Sed, sicut dicit Augustinus ·, et Iwbetur XXV Ul, qu. l w, *non est vera pudicitia infdclis cum uxore sua.* Ergo nec verum matrimonium.

5. Praeterea, matrimonium verum excusat canialcm copulam a peccato ·. Sed hoc non potest facere nutrimo- infideles contractum : quia *omnis vita infdelium peccatum est,* ut dicit glossa *Rom.* XIV ··. Ergo inter infideles non est verum matrimonium.

Sed contra esi quod dicitur I *Cor.* vu · : *St quis frater uxorem habeat infidelem* etc. Sed uxor non dicitur nisi propter matrimonium. Ergo matrimonium quod est inter infideles, est verum matrimonium.

o. Praeterea, remoto posteriori, non removetur prius Sed matrimonium pertinet ad officium naturae: quae praecedi! statum gratiae. cuius principium est fide». Ergo ii.-fidclitus non facit quin sit inter infideles matrimonium.

Resioniiro iiicenuum quod matrimonium principaliter est institutum ad bonum prolis non tantum generandae, quia hoc sine matrimonio fieri posset, sed etiam promovendae ad perfectum statum: quia quaelibet res intendit effectum suum naturaliter perducere ad perfectum statum. Est autem in prole duplex perfectio consideranda : scilicet perfectio naturae, non solum quantum ad corpus sed ctum quantum ad animam, per en quac sunt in lege naturae; cl perfectio gratiae. Et prima perfectio est materialis ct imperfecta respectu secundae. Et ideo, cum res quac sunt propter finem, sint proportionate fini, matrimonium qurxl tendit in primam perfectionem, est imperfectum cl materiale respectu illius quod tendit in perfectionem secundam. Et quia prima perfectio communis eatfc potest infidelibus cl fidelibus, «ecundn autem est tantum fidelium, ideo inter infidele est quidem matrimonium. >ed non perfectum ultima perfectione, sicut est inter fideles.

At» primum KKOo DicExbr m quod matrimonium non tantum est institutum in sacramentum, sed in officium naturae ·. Et ideo, quamvis infidelibus nan competat matrimonium secundum quod est sacramentum in dispensatione ministrorum Ecclesiae consistens, competit tamen cis inquantum est in officium naturae. Et Limen etiam matrimonium tale est aliquo modo sacramentum habitualiter: quamvis non aclualitcr, eo quod actu non contrahunt in fide Ecclesiae ·,

An secundem dicendum quod disparius cultus non impedit matrimonium ratione infidelitatis, sed ratione disparitatis in fide. Disparités enim cultas non solum secundam perfectionem prolis impedit. sed etiam primam ·, dum parentes ad diversa prolem trahere intendunt. Quod non est quando uterque est infidelis.

Ad tertiim dicendim quod inter infideles est matrimonium prout matrimonium est in officium naturae ·. Ea autem quae pertinent id legem naturae, sunt determinabilia per ius positivum. Et ideo, si prohibentur ab aliquo iure positivo .apud cos infideles contrahere matrimonium cum infidelibus alterius ritus, disparitas cultus impedit matrimonium inter eos. Ex iure enim divino non prohibentur: quia apud Deum non differt qualitercumque aliquis a fide deviet. quantum ad hoc quod est a gratia alienum esse. Similiter nec aliquo Ecclesiae statuto: quac non habet *de his quae foris sunt indicare* ·.

Ad quartum dicendum quod pudicitiae cl aliae virtutes infidelium dicuntur non esse verae, quia non possunt attingere finem verae virtutis, qui est vera felicitas: sicut dicitur non esse verum vinum quod non habet effectum vini· :

Ad qi intvm dicendum quod infidelis cognoscens uxorem suam non peccat, si propter bonum prolis, aut fidei qua tenetur uxori, debitum reddat : cum hoc sil actus iustitiae et temperantiae, quae in delectabilibus tactus debitas circumstantias servat; sicut non peccat faciens alios actus politicarum virtutum. Nec dicitur *omnis vita infidelium peccatum* quia quolibet actu peccent: sed quia per id quod agunt u servitute peccati non possunt liberari :*

ART. 111. t IRI M COMI X CONVERSI S AD TIDKM POSSIT COMMANERE CUM UXORR INF1UKI.I NOLENTE CONVERTI. CUM QUA IN INTTDRI.ITATE CONTRAXERAT

1 *ad Cor.,* þ, <n, Mei. it.

Ad TgHiu m sic TRQCKDnuR. \ idetur quod coniux consui sus ad tidem non possit commanere cum uxore infideli nolente converti, cum qua in infidelitate contraxerat. Ubi enim est idem periculum, debet eadem cautela adhiberi. Sed propter periculum bubvcisionis fidei pruhibetur ne fidelis cum infideli contrahat. (Àun ergo pericu-

• Exad. cap. π, ver Ji ; Sum. cap ιη,^ΓΤ». »,

• Dim. n. qu. i, ■rt. i, ξju i.

• CC f* 11·' qu· £▼. en. 4. «d 6.

• In corpore.

•Qu. ini,art. t.

• Dill. XXXII, can. *Praeter,* part, m, Glom. in tier.

• Art. pracecd.

• Ibid.

· be Adulteria. Coaiuf. lib. 1, cap. avili.
·· Can. *Sic num*

•Qu.xui,»rt4
•lomb ct Ord.
••«•nom.cxPro.
••v»». sj.

• v*·. t▷.

»° »i »0 *» 7›

• Qu mi. m. L

* C' eap. Gj ·- tat.

• CL csrp

■Û rvp.ii l

io n

»| ŕiiT

Qxi! qu uni. ut.

• α U U qo. i, κι.

Ium sit si fidelis commaneat cum infideli cum qua prius contraxerat; ct adhuc maius, quia neophyti facilius pervertuntur quam illi qui sunt nutriti in fide: videtur quod fidelis post conversionem non possit commanere cum uxore infideli.

• CA Mjrt. 2. PuAcrcHKA. XXVIII, qu. 1 ·, dicitur: *Non potest infidelis in eius coniunctione permanere quae iam tn Christianam translata est fidem.* Ergo fidelis habet necesse uxorem infidelem dimittere.

3. Praeterea, matrimonium quod inter fideles contrahitur, est perfectius quam illud quod contrahitur inter infideles ·. Sed si fideles contrahant in gradu prohibito, ab Ecclesia dissolvitur eorum matrimonium. Ergo ct infidelium. Et ita vir fidelis non potest commanere cum uxore infideli, ad minus quando cum ea in infidelitate contraxit in gradu prohibito.

4. Pmaetkrea, aliquis infidelis habet quandoque plurcs uxores, secundum ritum suae legis. Si ergo potest commanere cum illis cum quibus in infidelitate contraxit, videtur quod possit etiam post conversionem plurcs uxores * retinere.

5. Praetrrra, potest contingere quod, repudiata una uxore, aliam duxerit, et in illo matrimonio existons convertatur. Videtur ergo quod, saltem in hoc casu, non possit cum uvore quam dc novo habet, commanere. »1

Sed contra ust quod Apostolus, 1 *Cor.* vn ·, consulit quod commaneant.

2. Praeterea, nullum impedimentum superveniens vero matrimonio tollit ipsum. Sed matnmonium erat verum quando uterque infidelis erat. Ergo, quando alter convertitur, non dirimitur per hoc matrimonium. Et ita videtur quod possit licite commanere. u»

Rbspondko DicxNDCM quod fides eius qui est in matrimonio, non suhit, sed perficit matrimonium. I nde, curn inter infideles sit verum matrimonium, ui cx dictis · patet, B per hoc quod niter eorum convertitur ad fidum, non cx hoc ipso vinculum matrimonii solvitur. Sed aliquando, vinculo matrimonii manente, solvitur matrimonium quantum ad cohabitationem el debiti solutionem. In quo pari passu currunt infidelitas ct adulterium: quia utrumque est contra bonum prolis. Unde, sicut sc habet in potestate dimittendi adulteram vel commanendi cum ea, ita se habet in potestate dimittendi infidelem vel commanendi cum ea ·. Potest enim vir innocens libere monere cum adultera spe correctionis (non autem si in adulterii peccato fuerit obstinata, ne videatur *patronus turpitudinis* ·); quamvis, etiam cum spe correctionis, possit eam libere dimittere. Similiter fidelis conversus potest cum infideli manere cum spe conversionis, si eam in infidelitate obstinatam non viderit: ct bene facit commanendo, tametsi non tenetur. Et de t® hoc est consilium Apostoli ♦

Ad primum krgo dickxdum quod facilius impeditur oliquid fiendum, quam destruatur quod rite factum est. Et ideo multa sunt quae impediunt matrimonium contrahcndum si praecedant, quae tamen ipsum non possunt dissol- H vere si sequantur: sicut de affinitate patet ·. Et similiter dicendum est de disparitate cultus.

Ad secundum dicendum quod in primitiva Ecclesia, tempore Apostolorum, passim convertebantur ad fidem ct ludaei ct gentiles. Et ideo tunc vir fidelis poterat habere probabilem spem de uxoris conversione, etiam si conversionem non promitteret. Postmodum autem, tempore procedente, ludaei sunt magis obstinati quam gentiles: quia gentiles adhuc intrabant ad fidem, sicut tempore martyrum ct temporibus Constantini Imperatoris et circa tempora o illa. Et ideo tunc non erat tutum fideli cum uxore infideli ludaca cohabitare, ncc erat spes dc conversione cius, sicut erat dc conversione uxoris gentilis. Et ideo tunc fidelis conversus poterat cohabitare cum gentili, sed non cum ludaea, nisi conversionem promitteret. Et secundum 70 hoc loquitur decretum illud. Sed nunc pari passu ambulant utrique, scilicet gentiles ct ludaei: quin utrique obstinati sunt. Et ideo, nisi uxor infidelis converti velit, non permittetur ei cohabitare, sive sit gentilis sive ludaca.

Ad tertium dicendum quod infideles non baptixati non n sunt adstricti statutis Ecclcsiac ·, sed sunt adstricti statuti» * C·!· iuns divini. Et ideo, si contraxerunt aliqui infideles in gradibus prohibitis secundum legem divinam. *Levit.* xvin ·, ' sive uterque sive alter ad fidem concertatur, non possunt in tali matrimonio commanere. Si autem contraxerunt in gradibus prohibitis per statutum Ecclesiae, possunt commanere ·, si uterque convertatur, vel si, uno converso, sit * spes de convenions alterius.

Ad quartum dicendum quod habere plure» uxores est contra legem naturae, cui etiam infideles sunt adstricti. Et ideo non est \crum matrimonium infidelis nisi cum illa cum qua primo contraxit. Unde, si ipse cum omnibus suis uxoribus convertatur, potest cum prima commanere, et alias debet abiiccre ·. – Si autem prima converti no- · tbd. luerit, ct aliqua aliarum convertatur, idem ius habet contrahendi cum illa de novo quod cum alia'habet: dc quo post * dicetur. ' Arr 5·

An quintum dicendum quod repudium uxori» est contra legem naturae. Unde infideli non licet uxorem repudiare. Et ideo, si convert.itur postquam, una repudiata, alteram duxerit. idem iudicium est de hoc et dc illo qui plurcs uxores habebat: quin tenetur primam, quam repudiaverat, t accipere, si converti \olucnt, ct aliam ăbiiccre ie zwwt.

ART. IV. urn m fipklu conversus ρομπ uxorem INFIDELEM DIMHTEbI YOIXNTXN COHABITARE SINE CONÎI:MELU CREATORIS

Ari. ·<φ

Ad quartum sic l'iiocHDiTVR. Videtur quod fidelis conversus non possit uxorem infidelem dimittere volentem cohabitare *sme contumelia Creatoris* ·. Maius enim est čr *ctr.GaaSf-* vinculum viri ad mulierem quam seni ad dominum. Sed servus conversui non absolvitur α senitutis vinculo: ut pate! I Cor. vu ' et 1 *7'im. vi :** Ergo ct vir non potest • Ven. 1». uxorem infidelem dimittere.

2. Praeter»a, nullus potest alteri praciudicium faccrc sine consensu ipsius. Sed uxor infidelis habebat ius in corpore viri infidelis. Si ergo per hoc quod vir ad fidem convertitur, mulier praciudicium pati posset, ut libere di-^mitteretur, non posset vir converti ad fidem une consensu uxoris: sicut nec potest ordinari, ncc vovere continentiam, sine consensu uxoris.

3. Praeterea, si aliquis contrahat cum ancilla scienter, sive sit servus sive liber, non propter diversam conditionem potest Ipsam dimittere '. Cum ergo vir. quando con- «f •Q.qoxu.wT.u traxit cum infideli, sciverit eam esse infidelem, videtur a simili quod non possit eam dimittere propter infidelitatem.

4. Praeterea, pater tenetur ex debito procurare salutem prolis. Sed si discederet ab infideli uxore, filii communes matri remanerent, quia *partus sequitur ventrem* • Ol. II! tu-, *SeM VUîk* .7. ut sic essent in periculo salutis. Ergo non potest uxorem infidelem licite dimittere.

5. Prartbrka, adulter non potest adulteram dimittere, etiam postquam de adulterio poenitentiam egit. Ergo, si sit idem iudicium de adultero ct infideli ·. nec infidelis • *CL* ae. /Jo- *loLitrij,* eâmu xxvm. .l». i, U. «n rrxe. infidelem, etiam postquam ad fidem est conversus. • Ver». «5.

Sed contra est quod Apostolus dicit, I Cor. vn *:

2. Praeterea, adulterium spirituale est gravius quam carnale. Sed propter carnale adulterium vir potest relinquere uxorem quantum ad cohabitationcm. Ergo multo fortius propter infidelitatem, quae est adulterium spirituale.

Rxaroxnxo dicendum quod homini secundum aliam ct aliam vitam diversa competunt ct expediunt. Et ideo qui moritur priori vitae, non tenetur ad illa ad quae in priori vita tenebatur. Et inde est quod ille qui, in vita sacculari existais, aliqua vovit, non tenetur illa, quando mundo moritur vitam religiosam assumens, perficere. Ille autem qui ad baptismum accedit, regeneratur in Christo ct priori vitae ⁂moritur cum *peneratio unius sit corruptio alte-* • O. A'·-". . cjp. tl, *<f 4. *Αη»Ο(. *1'1) uv.* 1 b. Ill, <4p. MU. 0. 1 . >. 1 It. ka. tui. *rius* ·. Et ideo liberatur ab obligatione qua uxori tenebatur reddere debitum, et ei cohabitare non tenetur, quando converti non vult Quamvis in aliquo casu libere id possit · λα prw«a facere, sicut dictum est ·; sicut ct religiosus potest libere perficere vota quae fecit in saeculo, si non sunt contra rchgionem suam, quamvis ad ea non teneatur, ut dictum est.

Ab phimum rruo nicKNDUM quod servire non eet aliquid incompetent Christianae religionis perfectioni, qunc maxime humilitatem profitetur. Sed obligatio matrimonii aliquid derogat perfectioni vitae Christianae, cuius, summum statum continentes possident. Et ideo non est simile dc utroque.

Et praeterea unus coniugum non obligatur alteri quasi possessio cius, sicut domino servus, sed per modum societatis cuiusdam: quae non congrue est fidelis ad infidcfem, ut patet II *Cor.* vi ·. Et ideo non est simile dc servo ct coniugc.

An srcvxDUM dicendum quod uxor non habebat ius in corpore viri nisi quandiu in vita illa manebat in qua contraxerant: quia etiam, *mortuo viro, uxor soluta est a lege yjri,* ut patet *Rom.* vn ·. Et ideo si. postquam vir mutat vitam monens priori vitae, ab ea discedat, nullum fit ei praeiudicium.

Transiens autem ad religionem moritur tantum spirituali morte, non autem corporali. Et ideo, si matrimonium sit consummatum, non potest vir sine consensu uxoris ad religionem transire. Potest autem ante carnalem copulam, quando est tantum copula spiritualis. Sed ille qui ad baptismum accedit, corporaliter etiam *consepelitur Christo in mortem* ·. Et ideo .l debito reddendo absolvilur, etiam post matrimonium consummatum.

Vel dicendum quod cx culpa sua uxor praeiudicium patitur, qunc converti contemnit.

An ntitTiuM hic-RNiH m quod dbparitas cultus facit personam simpliciter illegitimam: non aulcm conditio vervitutis, sud lolum quando ignorata est \ Ei ideo η n e«t similis ratio dc infideli ct ancilla.

Au quartum dicendum quod prole» aut pervenit ad perfectam aetatem: ct tunc poterit libere sequi patrem fidelem vel matrem infidelem. Vel est in minori aetate constitutus. Et tunc debet dari fideli, non obstante quod ind'Kct matris obsequio ad educationem *.

An quintum lugendum quod adulter per poenitentiam non transit ad aliam vitam, sicut infidelis per baptismum. Et ideo non est similis ratio.

ART. V. UTRUM FIDELIS DISCEDENS AD UXOHK INFIDELI POSSIT ALIAM nUCBRB IN UXOREM

Ad quintum sic procbditur. Videtur quod fidelis discedens ab uxore infideli non possit aliam ducere in uxorem. Quia indûsolubilitas est dc ratione matrimonii: cum repudium uxoris sit contra legem naturae '. Sed inter infideles erat verum matrimonium. Ergo nullo modo potest illud matrimonium solvi. Sed, manente vinculo matrimonii ad unam, non potest aliquis cum alia contrahere. Ergo fidelis discedens non potest cum alia contrahere.

2. Πηλκτελκα, crimen superveniens matrimonio non solvit matrimonium. Sed, si mulier vdit cohabitare sine contumelia Creatoris, non est solutum vinculum matrimonii: quia vir non potest aliam duccrc. Ergo peccatum uxoris quae non vult cohabitare sine contumelia Creatoris, non solvit matrimonium, ut libere possit vir aliam uxorem ducere.

3. Praeterea, vir et uxor sunt pares in vinculo matrimonii *. Cum ergo uxori infideli non liceat, vivente viro, alium virum duccrc, videtur quod nec fideli liceat.

4. Praeterea, favorabilius est continentiae votum quam matrimonii contractus. Sed viro fideli uxoris infidelis non licet, ut videtur, votum continentiae emittere: quia tunc uxor fraudaretur matrimonio si postmodum converteretur. Ergo mullo minus licet ei matrimonium contrahere cum alia

5. Praeterea, filius qui remanet in infidelitate patre converso, amittit ius paternae hereditatis: ct tamen, si postea convertitur, redditur ei hereditas sua, etiam si alius in possessionem cius intravit. Ergo videtur a simili quod, si uxor infidelis post convertatur, quod sit sibi reddendus vir suus, etiam si cum alia contraxerit. Quod non posset esse si secundum matrimonium verum esset. Ergo non potest contrahere cum alia.

Sed contra, matrimonium non est ratum sine sacramento baptismi ·. Sed quod non est ratum, potest dissolvi. Ergo matrimonium in infidelitate contractum potest dissolvi. Et ita, soluto matrimoniali vinculo, licet viro aliam duccrc in uxorem.

2. Praeterea, vir non debet cohabitare uxori infideli nolenti cohabitare sine contumelia Creatoris. Si ergo non liceret ei nliam duccrc, cogeretur continentiam servare. Quod videtur inconveniens. quia sic ex conversione sua incommodum reportaret.

Respondbo dicendum quod, quando alter coniugum ad fidem convertitur, altero in infidelitate manente, distinguendum est. Quia si infidelis vult cohabitare *sine contumelia Creatoris,* idest. sine hoc quod ad infidelitatem inducat, potest fidelis libere discedere, sed discedens non potest alteri nubere. Si nutem infidelis non velit cohabitare sine contumelia Creatoris, in verba blnsphemiae prorumpens ct nomen Christi audire nolens, tunc, si ad infidelitatem pertrahere nitatur, vir fidelis discedens potest alteri per matrimonium copulari ·.

Ad primum eroo dicbndcm quod matrimonium infidelium est imperfectum *: sed matrimonium fidelium est perfectum, ct ita est firmius. Semper autem firmius vinculum solvit minus firmum, si sit ei contrarium. Et ideo matrimonium quod post m fide Christi contrahitur, solvit matrimonium quod prius in infidelitate contractum fuerat. Inde matrimonium infidelium non est omnino firmum cl ratum, sed ratificatur postmodum per fidem Christi.

Ad secundum dicendum quod crimen uxoris nolentis cohabitare sine contumelia Creatoris, absolvit virum a servitute qua tenebatur uxori ut non posset ea vivente di;un duccrc, sed nondum solvit matrimonium: quia, si blasphema illa converteretur antequam ille aliud matrimonium contraheret, redderetur ei vir suus ·. Sed solvitur per matrimonium sequens, ad quod pervenire non posset vir fidelis nisi solutus a servitute uxoris per culpam cius.

Ad tertium dicendum quod, postquam fidelis contraxit, solutum est vinculum matrimonii ex utraque parte: quia matrimonium non claudicat quantum ad vinculum. Sed quandoque claudicat quantum ad effectum '. Unde in poenam uxoris infidelis ei indicitur quod non possit cum alio contrahere, magis quam virtute matrimonii praecedentis. Sed. si postea convertatur, potest ei concedi dispensative ut alteri nubat, si vir cius aliam uxorem duxit.

An quartum dicendum quod, si post conversionem viri sit aliqua probabilis spes dc conversione uxoris, non debet votum continentiae vir emittere, nec ad aliud matrimonium transire: quia difficilius converteretur uxor viro suo sciens se privatam esse. Si autem non sit spes de conversione, potest ad sacros ordines vel ad religionem accedere, prius requisita uxore quod convertatur ·. El tunc si. postquam vir sacros ordines suscepit, uxor convertatur, non est sibi vir suus reddendus: sed debet imputare sibi in poenam tardae conversionis quod viro suo privatur.

Ad quintum dicendum quod vinculum paternitatis non solvitur per disparem cultum, sicut vinculum matrimonii. Et ideo non est simile dc hereditate ct uxore.

ART. VI. UTRUM ΛI.IA VTTIA SOLVANT MATRIMONIUM SICUT Γ infidelitas

IV *Sett.,* Ɗi . art. 1, ad 3.

Ad sexum sic proɔeditir. Videtur quod alia vitia solvant matrimonium sicut ct infidelitas. Adulterium enim videtur esse directius contra matrimonium quam infidelitas. Sed infidelitas solvit matrimonium m aliquo casu, ut liceat ad aliud matrimonium transire ·. Ergo ct adulterium idem facit.

2. Prartrrba, Kicut infidelitas est fornicatio spiritualis ·. ita cl quodlibet peccatum Si ergo propter hoc infidelitas matrimonium solvit quia est fornicatio spiritualis, pan ratione quodlibct peccatum matrimonium solvet.

3. Prakikrra, Matth. xvm · dicitur: ΛI *dextra manus tua scandalizat te, abscide eam ct proiice abste:* ct dicit Glossa quod *in manu ct dextro oculo possunt accipi fratres, uxor, propinqui et filii.* Sed per quodlibet peccatum efficiuntur nobis impedimento. Ergo propter quodlibct peccatum potest matrimonium dissolvi.

4. Prartkrka, avaritia idololatria esi, ut dicitur *Ephes.* v ·. Sed propter idololatriam potest multer dimitti. Urgo, pari ratione, propter avaritiam. Et ita propter alia peccata quae sunt maiora quam avaritia.

5. Praeterea, Magister hoc expresse dicit in littera ·. Sed contra bsî quod dicitur Matth. v ··. *Qui dimiserit uxorem, excepta causa fornicationis, moechatur.*

3. Pmaetkhba, secundum hoc tota die fierem divortia: cum raro inveniatur matrimonium in quo alter coniugum in peccatum non labatur.

Rbspondko dicendum quod fornicatio corporalis ct infidelitas specialem habent contrarictatcm ad bona matrimonii, ut ex dictis · patere potest, (’ndc specialem habent vim separandi matrimonia. Sed tamen mtelligcndum est quod matrimonium dupliciter solvitur. Uno modo, quantum ad vinculum. El sic non potest solvi, postquam matrimonium est ratiticatum, neque per infidelitatem neque per adulterium. Sed si non est ratificatum, solvitur vinculum, permanente infidelitate in altero coniugum, si alter conversus ad fidern ad aliud coniugium transeat. Non autem solvitur vinculum praedictum per adulterium: alias infidelis libere posset dare libellum repudii uxori adulterae, ct, ea dimissa, aliam ducere; quod falsum cit.

Alio modo solvitur matrimonium quantum ad actum. Et sic solvi potest tam per infidelitatem quam per fornicationem corporalem·. Sed propter aha pe. non | solvi matrimonium etiam quantum ad actum: nisi forte ad tempus sc velit vir subtrahere a consortio uxoris ad castigationem cius, subtrahendo ei praesentiae suae solatium.

Ad primum kroo dicendi u quod, quamvis adulterium magis directe opponatur matrimonio inquantum est in officium naturae, quam infidelitas; tamen e converso est inquantum matrimonium est sacramentum Ecclesiae, cx quu habet perfectam firmitatem, inquantum significat indivisibilem coniunctiancm Christi ct Ecclesiae ⁝ Et ideo matrimonium quod non est ratum, magis potest solvi quantum ad vinculum per infidelitatem quam per adulterium.

Ad skcundum diœsdum quod coniunctio prima animae ad Deum est per fidem. Et ideo per eam anima quasi desponsatur Deo: ut patet Osee u *, *Sponsabo tc mihi in fide*. Unde in sacra Scriptura specialiter per fornicationem idololatria ct infidelitas designantur. Sed alia peccata magis remota significatione dicuntur spirituales fornicationes.

Ad tkrtwm DtcsNDinc quod hoc intelhgendum est quando mulier praestat magnam occasionem rumae viro suo, ut vir probabiliter sibi dc periculo timeat. Tunc enim vir potest sc subtrahere ab eius conversatione, ut dictum est ♦

Ad quautum dicandi m quod avaritia dicitur idololatria per quandam similitudinem servitutis: quia tam avarus quam idololatra *potius servit creaturae quam Creatori* ·. Non autem per similitudinem infidelitatis: quia corruptio infidelitatis est in intellectu, sed avaritiae in affectu.

Ad quintum dicendum quod verba Magistri sunt accipiendu dc sponsalibus: quia propter crimen superveniens sponsalia solvi possunt.

\cl, si loquitur dc matrimonio, intclligendum est dc separatione a communi conversatione ad tempus, ut dictum est ·. Vd quando uxor non vult cohabitare nisi sub conditione peccandi, ut cum dicit, *Xon ero uxor tua nisi mihi de latrocinio divitias congreges:* tunc enim potius eam debet dimittere quam latrocinia exercere.

divina praecipit adulteras lapidari ·. Sed ille qui legem divinam exequatur, non peccat Ergo nec occidens propriam uxorem, si sit adultera.

3. Praeterea, illud quod licet legi, licet ei cui lex hoc committit. Sed legi licet interficere adulteram, aut quamlibet personam ream mortis. Cum ergo lex · commiserit viro interfectionem uxoris in actu adulterii deprehensae, videtur quod ei liceat.

3. Pramtknea, vir habet potestatem maiorem super uxorem adulteram quam super cum qui cum ea adulterium commisit. Sed si vir percutiat clericum quem cum propria uxore invenit, non est excommunicatur ·. Ergo videtur quod etiam liceat interficere propriam uxorem in adulterio deprehensam.

4. Praatkmra, vir tenetur uxorem suam corrigere. Sed correctio fit per inflictionem iustac "poenae. Cum ergo iusta poena adulterii rit mors, quia est capitale crimen ⁝ videtur quod liceat viro uxorem adulteram occidere.

Sed contra, in littera * dicitur quod *Ecclesia bet, quae nunquam constringitur legibui mundanis, gladium non habet nisi spiritualem.* Ergo videtur quod ei qui vult esse dc Ecclesia, non $11 licitus usui ℔egi illius quae uxoricidium permittit.

2· Praeteiiea, vir ct uxor nd paria ludicantur ⁝ Sed uxor› nan licet interficere virum in adulterio deprehensum. Ergo ncc viro uxorem.

Rmioxdbo dicendum quod virum interficere uxorem contingit dupliciter. Uno modo, per ludicium civile. Et sic non est dubium quod sine peccato potest vir, zelo p iustitiae, non Inore vindictae aut odii motus, uxorem adulterum in iudicio saeculari accusare criminaliter de adultcrio, ct poenam mortis a lege statutam petere: sicut etiam licet aliquem accusare de homicidio aut dc alio crimine. Non tamen talis accusatio potest fieri in iudicio ecclesiastico: quin Ecclesia non habet gladium materialem, ut in littera · dicitur.

Alio modo potest eam per seipsum occidere, non in iudicio convictam. Et sic extra actum adulterii eam interficere, quantumcumquc sciat eam adulteram, neque ℭcundum leges civiles neque secundum legem conscientiae licet. – Sed lex civilis quasi licitum comput.it quod in ipso actu eam interlidat ·, non quasi praecipiens, sed quasi poenam homicidii non infligens, propter maximum incitamentum quoti habet vir in tali facto ad occisionem uxoris. Sed Ecclesia in hoc non est adstricta legibus humanis, ut iudiect cum sine reatu poenae aeternae, vel poenae ecclesiastico iudicio infligendae, cx hoc quod est sine reatu poenae infligendae per iudicium secularc. Et ideo in nullo casu licet viro occidere uxorem propria auctorititc.

Ad ι·ℓιιμ γμ tnoo dioxdim quod poenam illam infligendam lex non commisit personis privatis, sed personis puDlicis, quae habent officium ad hoc deputatum. Vir autem non est iudex uxoris. Et ideo non potent eam interficere, sed coram iudicc accusare.

Ad secundiu dicendum quod lex civilis non commisit viro occisionem uxoris quasi praecipiens: quia sic non peccaret, sicut nec peccat minister ludicis latronem occidens condemnatum ad mortem. Sed permisit, poenam non adhibens. I nde etiam difficultates quasdam apposuit, quibus retraherentur viri ab wcoricidio ·.

Ad tertium dicendim quod cx hoc non probatur quod sit licitum simpliciter: sed quantum ad immunitatem ab aliqua poena; quia etiam excommunicatio quaedam poena est.

<f Ad quartum dicendum quod duplex est congregatio- quaedam oeconomica, sicut familia aliqua; el quaedam politica, sicut civitas ct regnum. Ille igitur qui piacest secundae congregationi, ut rex aut iudex. potest infligere poenam ct corrigentem personam ct exterminantem, ad i· purgationem communitatis cuius curam gerit. Sed ille qui praeeat in prima congregatione, ut paterfamilias, non potest infligere nisi poenam corrigentem, quae non sc extendit ultra terminos emendationis, quam transcendit poena mortis. Et ideo vir, qui sic praecst uxori, non potest ipsam interficere, sed alias castigare.

QUAESTIO SEXAGESIMA
DE UXORIQDIO

binds considerandum est dc uxoricidio ·.

Circa quod quaeruntur duo.

Primo: utrum in aliquo casu liceat uxorem occidere.

Secundo: utrum uxoricidium matrimonium impediat.

ART. 1. UTRUM I.ICVAT VIRO UXOHKM I.NTEHHCERK LN ACTU adulterii dbprihensam

Ad primum sic proceditur. Videtur quod liceat viro uvorem interficere in actu adulterii deprehensam. Lex enim *n*

ART. II. utrum uxoricidium impedlui matrimonium

IV *Seu/.,* Jiat. xn», Expo». lit». *I QuoJt.* V, qu. vu», art. i. aJ l.

Ab srcundlm sic proceditur. Videtur quod uxoricidium non impediat matrimonium. Directius enim opponitur j matrimonio adulterium quam homicidium. Sed adulterium non impedit matrimonium. Ergo nec uxoricidium.

2. Praeterea, gravius est peccatum occidere matrem f-?' 4lUinn ux°rem: quia nunquam licet verberare matrem ·, licet nutem verberare uxorem. Sed occisio matris non ‹› impedit matrimonium. Ergo nec uxoris occisio.

3. Prartkrka, magis pcccnl qui uxorem alterius propter adulterium interficit quam uxorem propriam: inquantum minus habet dc motivo, ct minus ad cum spectat cius correctio. Sed qui alienam uxorem occidit non impeditur q a matrimonio. Ergo nec ille qui propriam uxorem interficit.

• CL Anu *tic.* lib. II. cap. m. n. »i i lh Icci. vi. · Vide cap.Cww *ceii-x»· te. Je AppelUt.*

4. Praeterea, remota causa removetur effectus ·. Sed peccatum homicidii potest per poenitentiam removeri. Ergo ct impedimentum matrimonii quod cx eo causatur. Et ita videtur quod, post peractam poenitentiam, non prohibeatur j.» matrimonium contrahere.

rfe· ctorei eaux. XXXIII.qu n.

Sed contra est quod canon · dicit: *Interfectores suarum coniugum ad poenitentiam redigendi sunt, quibus penitum denegatur coniugium.*

2. Praeterea, in eo in quo quis peccat, debet etiam puniri ·. Sed peccat contra matrimonium qui uxorem occidit. Ergo debet puniri ut matrimonio privetur.

it, ver

Respondeo dicendi m quod uxoricidium ex statuto Ecclesiae matrimonium impedit ·. Sed quandoque impedit contrahendum et non dirimit contractum: quando scilicet vir propter adulterium aut propter odium occidit uxorem. Tamen, si timetur de incontinentia ipsius, potest cum eo dispensari per Ecclesiam, ut licite matrimonium contrahat ·.

• CL «rg *SrJ C'-Uf.* »I d can. .SV *anti rtirxIf,* cau» XXXI.qu.L

• Cf. can. cii. in ira ScJcoaLi.

Quandoque etiam dirimit contractum: ut quando aliquis interficit uxorem suam ut ducat eam cum qua moechatur. Tunc enim efficitui illegitim i persona simpliciter ad contrahendum cum illa, ita quod, «i de facto cum ea contraxerit, matrimonium dirimitur *. Sed per hoc non efficitur simpliciter persona illegitima respectu aliarum mulierum. I nde, si cum alia contraveni, quamvis peccet contra statutum Ecclesiae faciens, tamen matrimonium contractum non dirimitur propter hoc.

•Cap *Super Lae, cl up SifutKcaitt until. tie* CO *Jaxil* tie.

Ad primum ergo dicendum quod homicidium et adulteriurn in aliquo casu impediunt matrimonium contrahendum 4j et dirimunt contractum: sicut dc uxoricidio hic dicitur ·, et de adulterio supra * habitum est.

• D>u xuvn, cap. *Hit adttctcnJum etl* • · XXXτ. cap. *So/fte/iaM quaeri.*

Vel dicendum quod uxoricidium est contra substantiam coniugii, sed adulterium contra bonum fidei ei debitae. Sic adulterium non est magis contra matrimonium quam jo uxoricidium. Et ita ratio procedit cx falsis.

Ad secundum dicendum quod, simpliciter loquendo, gravius peccatum est occidere matrem quam uxorem, ct magis contra naturam: quia naturaliter homo matrem reveretur. Et ideo minus inclinatur ad interfectionem matris, if ct pronior est ad interfectionem uxoris. Ad cuius pronitatis repressionem, uxoricidis est matrimonium ab Ecclesia interdictum.

Ai» tertium dicendum quod talis non peccat contra matrimonium, sicut ille qui propriam uxorem interficit. Et ideo non est simile.

Ad quartum dicendi m quod non est necessarium quod, deleta culpa, deleatur omnis poena: sicut de irregularitate patet. Non enim poenitentia restituit in pristinam dignitatem. quamvis possit restituere in pristinum statum gra- ‹l L*ac' ut dtauj®

QUAESTIO SEXAGESIMAPRIMA

DE IMPEDIMENTO MATRIMONII QUOD EST VOTUM SOI.EMNE

Deinde considerandum est dc impedimentis quae supervenium matrimonio. Et primo, de impedimento quod supen cnit matrimonio, scilicet de voto solcinni; secundo, dc impedimento quod supervenit matrimonio consummato, scilicet de fornicatione *.

• Qa. LMii

Circa primum quaeruntur tria.

Primo: utrum alter coniugum. altero invito, post carnalem copulam possit religionem intrare.

Secundo: utrum ante carnalem copulam possit intrare.

Tertio: utrum mulier possit nubere alteri, viro ante carnalem copulam religionem ingresso.

ART. I. UTRUM ALTER COXIUOt'M, XTIAM POST CARNALEM COPULAM. POSSIT, ALTERO INVITO, AD HXLIO1ONEM TRANSIRE

Ad piumusi sic proceditur. Videtur quod alter coniugum, etiam post carnalem copulam, possit, altero Invito, ad religionem transire. Quia lex divina magis debet spiritualibus favere quam lex humana. Sed lex humana hoc permisit ·. Ergo multo fortius lex divina permittere debuit.

• N'O»III. XXII *Dr tit* .pl *ic;* , C4p. v. - Vide o·. Se»/ *jut J/eual.* XXVII. qa. *n.* • \ <ru i. P aqq.

2. Praei «rfa, minus bonum non impedit maius bonum. Sed matrimonii status est minus bonum quam status religionis, ut patet 1 *Cor.* vn ·. Ergo per matrimonium non debet homo impediri quin possit ad religionem transire.

3. Praeterea, in qualibet religione fit quoddam spirituale matrimonium. Sed licet dc leviori religione ad arctiorem transire ·. Ergo licet dc matrimonio leviori, scilicet carnali, ad arctius, scilicet matrimonium religionis, transire, etiam invita uxore.

• Cap. *Licet* λ ı- *de ft-?. f/TrantnaUeic - Ct.* Gio· ta exp./aaai.jHL

Sr.D ‹ont» v est quod dicitur 1 *Cor.* vn ·, ut nec etiam ad tempus vacent orationi coniuges sine mutuo consensu, o matrimonio abstinentes.

• Ver». 3.

2. Prai ferea. nullus potest facere licite quod est in praciudicium alterius, sine eius voluntate. Sed votum religionis emissum ab uno coniugum est in praciudicium alterius; quia unus habet *potestatem corporis* alterius *. Ergo unus sine consensu alterius non potest votum religionis emittere.

• Ibui, rm. ♦.

Respondeo dicendum quod nullus potest facere oblationem Deo dc alieno ·. Unde, cum per matrimonium iam consummatum sit corpus viri factum uxoris, non potest sine consensu eius Deo ipsum offerre per continentiae votum.

• Cℰ Iml ap- *LAl, Itn. 3.*

Λı> primum ergo dicendum quod lex humana considerabat matrimonium solum inquantum est in officium naturae. Sed lex divina secundum quod est sacramentum ·, cx quo habet omnimodam indivisibilitatem. Et ideo non est simile.

• CL qt L,ad4-

An secundim dicendum quod non est inconveniens maius bonum impediri per minus bonum quod habet coninirictatcm ad ipsum: sicut etiam bonum per malum impeditur.

•Lap,. *rttw*

\i» tertium dicendum quod in qualibet religione contrahitur matrimonium ad unam personam, scilicet ad Christum, cui tamen ad plura obligatur aliquis in una religione quam in alia. Sed matrimonium materiale ct religionis non fiunt nd unam personam. Et ideo non est simile,

ART. II. utrum alter coniugum. ANTE CVRNAI.LM COPULAM, POSSIT, ALTERO INVITO, AD RBLIÜIONKM TRANSIRE

IV *Sect.,* dial. XXXIX. art 4. ad :: I *aJ Cor.,* «p» vu, lecL 5.

Ad secundi m sic proceditur. Videtur quod nec etiam ante carnalem copulam. Indivisibilitas enim matrimonii pertinet ad matrimonii sacramentum, inquantum scilicet significat perpetuam coniunctionem Christi ad Ecclesiam ·. Sed ante carnalem copulam post consensum per verba de praesenti expressum, est verum matrimonii sacramentum. Ergo non potest fieri divisio per hoc quod alter ad religionem intrat.

• *AJ £pl>ef. cap.* v. vrrx Xi

vu, vfl

•da ?»·/. « *fixu*

2. PiiAitri RFA, in ipso consensu per verba dc praesenti expresso unus coniugum in alterum potestatem sui corporis transfert. Ergo statim potest exigere debitum, et alter tenetur reddere. I't ita non potest unus, invito altero, ad religionem transire.

3. Praiterra, Matth. xix *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* Sed coniunctio quae est ante carnalem copulam divinitus lacta est. Ergo non potest separari humana voluntate.

* ♥«τ 6.

Sed contra ksi quod, secundum llicronymum *, Dominus loanncin vocavit dc nuptiis.

l»icc Opp. It? ‹

Respondeo dicendi m quod ante carnalem copulam est inter coniugcs tantum vinculum spirituale, scd postea diam est inter eos vinculum carnale. Et ideo, sicut post carnalem copulam matrimonium solvitur per mortem carnalem, ita per ingressum religioni» ante copulam carnalem ‡olvitur quia religio est quaedam mors spirituali», qua aliquis, saeculo moriens, vivit Deo.

/w/.Mcap- E» *ftrU Chi. de*

An phimum ergo dicendum quod matrimonium ante carnalem copulam significat illam coniunctionem quae est Christi aJ animam per gratiam, quae quidem solvitur per »o dispositionem spiritualem contrariam, scilicet per peccatum. Scd per carnalem copulam significat coniunctionem ad Ecclesiam quantum ad assumptionem humanae naturae •iXMun, in unitate personae ·, quae omnino est indivisibilis.

Ad secundum dicendi m quod ante carnalem copulam 'J non est omnino translatum corpus unius sub potestate alterius, sed sub conditione ei interea alter ad frugem melioris vitae non convolet. Scd per carnalem copulam completur dieu translatio: quia tunc intrat uterque in corporalem possessionem sibi traditae ‡otestati Unde etiam ante carnalem copulam non statim tenetur reddere debitum post matrimonium contractum per verba dc praeˆnti, scd datur ci tempus duorum mensium·, propter tria. Primo, ut interim possit deliberare de transeundo ud religionem. Secundo, ul praeparentur quae sunt ‡ecessaria ad iolemnitatcin nuptiarum. Tertio, *ne vilem habeat maritui datant Il,'xni tton suspiravit dilatam '.*

An tertii m digi.ndum quod coniunctio matrimonialis ante carnalem copulam cm quidem perfecta quantum ad esse primum, ‡d non consummatu quantum ad actum secundum, qui est operatio, et similatur possessioni corporali. Et ideo non omnimodam indisbibilitatem habet.

ART. III. ÜTMt u Mt LIEB POSSIT NUHF.RR ALTMRI, ▼1X0 ANTI CARNALEU COPULAM RELIGIONEM INORMSSO

Ad tertium sic ριιοιεογπ r. Videtur quod mulier non possit nubere alteri, viro ante carnalem copulam religionem ingresso. Quia illud quod cum matrimonio stare potest, non solvit matrimoniale vinculum. Scd adhuc manet vinculum matrimoniale inter cos qui pari voto religionem intrant. Ergo cx hoc quod unus iutrat religionem, alter non absolvitur a vinculo matrimoniali. Scd quandiu manet vinculum matrimoniale ad unum, non potest nubere alteri. Ergo, ctc.

2. PiLAEThMJKAt vir post ingressum religionis potest ante professionem redire ad sacculum ‡ Si ergo mulier posset alteri nubere, viro intrante religionem, et ipse posset alteram ducere rediens ad sacculum. Quod est absurdum.

•ij?. ΛΛιΛιβχι nrf&M.deRfg. etTrxunni.az.

3. Phahtepea, per decretalem novam * professio ante annum emissa pro nulla reputatur. Ergo, si post talem pa professionem ad uxorem redeat, tenetur eum recipere. Ergo neque per introitum viri in religionem, neque per votum, datur mulieri potestas nubendi alteri.

frauAn/. , io SdM

Sed contra, nullus potest alterum obligare aJ ca quae sunt perfectionis. Sed continentia csl dc his quae ad per- » fcetionem pertinent. Ergo mulier non arctatur ad continentiam cx hoc quod vir religionem ingreditur. Et sic potest nubere.

Respondeo dicendum quod, sicut mors corporalis viri hoc modo vinculum matrimoniale solvit ut mulier *nubat* ‡ *cui vult,* secundum Apostoli sententiam *; ita etiam post mortem spiritualem viri per religionis ingressum poterit cui voluerit nubere ‡

**Itd Cor.,* cip.

Ad primum ergo dicendum quod, quando uterque pari volo continentiam vovet, tunc neuter coniugali vinculo ‹l abrenunti.it, ct idto adhuc manet. Scd quando unus tantum vovet, tunc, quantum est in sc, nbrenunti.it vinculo coniugali. Et ideo alter absolvitur a vinculo illo.

F,' ct αp. Ex fjrU /wj, de Cm› Comajat.

An skcundusi dicendum quod non intelligitur mortuus sacculo per religionis ingressum quousque professionem ;o emiserit. Et ideo usque ad tempus illud tenetur cum uxor sua expectore.

Ad tertium dicendum quod de professione sic emissa ante tempus determinatum a iurc est idem iudiciuin quod dc voto simplici. L'ndc, sicut post \otum simplex viri n mulier ci debitum reddere non tenetur, tamen ipsa non haberet potestatem alteri nubere, ita ct hic.

QUAESTIO SEXAGES1MASECUNDA

DE IMPEDIMENTO QUOD SUPERVENIT MATRIMONIO CONSUMMATO, QUOD EST FORNICATIO

Deinde considerandum est de impedimento quod supervenit matrimonio ‡consummato scilicet Je foniica- • CL qa ui, lo- Uod. tione, quae impedit matrimonium praecedens quoad actum, durante vinculo matrimoniali.

Et circa hoc quaeruntur sex.

Primo: utrum liceat viro dimittere uxorem cauta fornicationis.

Secundo: utrum ad hoc teneatur.

Tertio: utrum proprio iudicio eam dimittere possit.

Quarto: utrum vir ct uxor quantum ad hoc sint aequalis ‡onditioni

Quinto: utrum post divortium debeant manere innupti

Sexto: utrum post divortium possfat reconciliari.

ART. I. ΓTHI X PROPTER FORNICATIONEM LIGUAT V1M0 UXORSU DIMrtTKRR

Ia cap. ita; t *td Cor.,* cep. <ti, ko. «'

A D frimum sic pboci-diuh. Videtur quod propter forni-/ventionem non liceat vira uxorem dimittere. .Von *enim* ex/ *malum pro malo reddendum* ·. Scd vir dimittens uxorem propter fornicationem, videtur m.ilutn pro malo roddure. Ergo hoc non licet. • *Ad fc* M.»<n «y *Itd Then.,* ap. », »«n. 151 ! IW . Cap. m, ‡rt. φ

2. Prabtkmea. maius peccatum est si uterque fornicetur quam ii alter tantum Scd si uterque fornicetur, non poterit propter hoc fieri divortium ·. Ergo ncc si unus Unium fornicatus fuerit. • Cep. *iti.de l<w-irtlui* cMa.XXXII.qo. »1 pa lut.

3. PHAiiiriiiM, fornicatio ‡pirituali ct quaedam alia peccata sunt graviora quam fornicatio carnalis. Scd propter illa non potest fieri separatio a toro. Ergo ncc propter fornicationem carnalem.

Q. Praeierea. vitium contra naturam magis remotum est a bonb matrimonii quam fornicatio, quae modo naturae fit. Ergo magis debuit poni cama separationis quam fornicatio.

Skd contra est quod dicitur Matth. v ‡ • V<n u ; cap. »1». »crv 9.

2. Praeterea, illi qui frangit fidem, non tenetur aliquis servare fidem ‡ Sed coniux fornicando fidem frangit quam alteri coniugi debet. Ergo alter potest alterum causa fornicationis dimittere. *'CtdfRff.fnr,* rcg. un. to b<« «10.

Respondeo dicendi h quod Dominus dimittere uxorem concessit propter fornicationem in poenam illius qui fidem fregit, ct in favorem illius qui fidem servavit, ut non sit padstrictus ad reddendum debitum ci qui non senavit fidem, Et propter hoc excipiuntur septem casus in quibus non licet viro uxorem dimittere fornicantem, in quibus vel uxor 3 culpa immunis est, vel utnquc aequaliter culpabiles sunt.

Primus est, si ipse vir similiter fornicatus fuerit ·. – Sceundus si ipse uxorem prostituerit ‡ – Tertius, si uxor virum probabiliter mortuum credens propter longam cius absentiam, alien ‡upserit Quartus est, si latenter cognita est ab aliquo sub specie viri lectum subintrante ‡ – Quintus. si fuerit vi oppressa ‡ – Sextus, si reconciliavit eam sibi post adulterium perpetratum, carnalitcr eam cognosccns ‡ – Septimus, si in matrimonio in infidelitate utriusque contracto vir dederit uxori libellum repudii ct uxor alteri nupserit. Tunc enim, si uterque convertatur, tenetur eam vir recipere ·. • Ci». X/Srt IU/kMt, C4UV XXII, qo. n. cap. .Nuança· *m dc Dirorf.* • Cip. *UiicrrU –*

Ad l'iiLUi m euuo dicendi m quod vir, si dimittat uxorem fornicantem livore vindictae, peccat. Si autem ad infamiam propriam cavendam, ne videatur particeps criminis; vd ad vitium uxoris corrigendum; vel ad vitandum prolis inccrtitudinem, non peccat. tau.-.ua. ca»». XXXIV. ‡ rt 11. * ‡a. /a /λ .·», ib«A •Ca» *PrvpMfa,* ,aUi.XX<II.qu. ». - CL (ifrtia t. ------ d. aJ ‡.

Ad secundum dicendi m quod divortium ex causa fornicationis fit uno accusante alium. Et quia nullus potest accusare qui in simili cnininc existit ·, quando uterque fornicatur divortium celebrari non potest: quaimis magis peccetur contra matrimonium utroque fornicante quam altero tantum. lun.rm, cuj«. XXXII, du. ». • Gap. (λι«4т- *«■1. *de IMwi.* • Can. *Si letUt,* ca»v IV, ‡ n tt m ; cm·. >> uni, *de TetÂ, cl AHca.*

^Hieon. Ab m, «J c<p' XIM, vrI». q.

An iFitTiru dicendum quod fornicatio directe est contra bona matrimonii: quia tollitur per eam certitudo prolis; et tides frangitur; et significatio non servatur, dum unus coniugum pluribus *carnem suam dividit* ·. Et ideo alia crimina, quamvis forte sint maiora fornicatione, non cau- r snnt dīvōrtium.

Sed quia infidelius, quae dicitur *spiritualis fornicatio,* etiam est contra matrimonii bonum quod est proles educanda ad cultum Dei, etiam ipsa facit divortium. Sed Umen aliter quam coq^oralis fornicatio. Quia propter unum 10 actum fornicationis carnalis potest procedi ad divortium, non autem propter unum actum infidelitatis, sed propter consuetudinem, quae pertinaciam ostendit, in qua infidelitas perficitur ·.

*Can.UolnUtria. ÞU xxvm. qu. 1; cap. (Ajr itvif, ç» eno. Qkjnfo, Jr /fa. rort.

Ad quartim dicendum quod etiam propter vitium con- m Ira naturam potest procedi ad divortium. Sed tamen non fit ita mentio de ipso, tum quia est passio innominabilis; tum quia rarius accidit; tum quia non ita causal incertitudinem prolis.

ART. II. UTRUM VIH TENEATUR EX PRAECEPTO UXOREM FORNICANTIM DIMITTERE

S«tpn. qu. mi. an 3.

Ad secundum ne feoceditur. Videtur quod vir tenentur ex praecepto uxorem fornicantem dimittere. Vir enim, »j cum sit *caput uxoris* ·, tenetur uvorem corrigere. Sed se paratio α toro est inducta nd correctionem uxoris fornicandi. Ergo tenetur eam a se separare.

• I 4J *Cor.,* αφ It. TiГ». j J *Efhrt.* cap. », «cru 53.

. Praeterea, qui consentit peccanti mortaliter, ipse etiam mortaliter peccat ·. Sed vir retinens uxorem fornicantem *consentire ei videtur,* ut in littera ‘ dicitur. Ergo peccat nisi eam a se ciicint. jo

• AJ *Hon.* cap. t. vera. ». •Dial. jut ,cap. *ScJhjrc on»i4.*

3. Praeterea, I *Cor.* vi · dicitur: *Qui adhaeret meretrici. unum corpus efficitur.* Sed non potest aliquis simul esse *membrum meretricis et Christi,* ut ibidem * dicitur. n Ergo vir uxori fornicanti adhaerens membrum Christi esse desinit, mortaliter peccans.

• Ver», tû.

• Ver» 15

4. Praktbrea, sicut cognatio tollit vinculum matrimonii, ita fornicatio separat a toro. Sed postquam vir noverit consanguinitatem sui nd uvorem, peccat mortaliter ‹0 cognoscens eam. Ergo et si cognoscit uxorem postquam scit ipsam esse fornicatam, mortaliter peccat·

• Ont SeJuhi. ·· Ver». u

Sed contra est quod dicit Glova · I *Cor* vn ". quod *Dominus permisit causa fornicationis uxorem dimittere.* Ergo non est in praecepto.

2. Praeterea, quilibet potest dimittere alteri quod in se peccavit. Sed uxor fornicando peccavit in virum. Ergo vir potest ei parcere, ut non dimittat earn.

Respondeo dicendum quod dimissio uxoris fornicantis introducta est ad corrigendum uxoris crimen per talem 50 poenam. Poena autem corrigens non requiritur ubi emendatio iam praecessit. Et ideo, si mulier de peccato pocniteat, vir non tenetur eam dimittere. Si autem non poenitcat, tenetur: ne peccato eius consentire videatur, dum correptionem debitam non apponit.

Ad primum eroo dicendum quod peccatum fornicationis in uxore potest corrigi non tantum tali poena, sed etiam verbis ct verbere. Et ideo, si alias ad correctionem sit parata, non tenetur vir praedictam poenam ad cius correctionem adhibere.

.Ad secundum dicendum quod tunc vir uxori consentire videtur quando eam tenet non cessantem a peccato praeterito. Si autem emendata fuerit, non ei consentit.

Ad tertium dicendum quod cx quo dc peccato fornicationis poenituit, meretrix dici non potest Et ideo vir * ei se coniungcndo membrum meretricis non fit.

Vel dicendum quod non coniungitur ei quasi meretrici, sed quasi uxori.

Ad quartum dicendum quod non est simile. Quia consanguinitas facit ut non sit inter cos vinculum matrimo- 7 nialc ”, ct ideo carnalis copula esset illicita. Sed fornicatio non tollit vinculum praedictum. Et ideo actus remanet, quantum est de se, licitus: nisi per accidens illicitus fiat, inquantum vir consentire turpitudini uxoris videtur.

• Ci. qu. tu en >

• Aq:. *SeJ contra* 1.

An quintum * dicendum quod permissio illa est intel- 7 figenda per *prohibitionis privationem.* Et sic contra praeceptum non dividitur: quia etiam quod cadit sub praecepto non est prohibitum.

.An sextum · dicendum quod uxor non tantum peccat in virum, sed etiam in scipsam et in Deum. Et ideo vir non totaliter potest poenam dimittere, nisi emendatio sequatur.

• Arj. *srJ ô IrJ i.*

ART. III. utrum proprio tuntao possit vir uxorem FORNICANTEM DIMITTERE

An tertium «ic proceditur. Videtur quod proprio iudicio possit vir uxorem fornicantem dimittere. Sententiam enim a iudice latam absque alio iudicio exequi licet. Sed Deus, *iustus iudex* ;* dedit hanc sententiam ut propter fornicationem s ir uxorem dimittere possit ·. Non ergo requiritur ad hoc aliud iudicium.

•P» ro.»rr».«f. Il j J 7t« «r· IT. Tift it • Uanh *cap 1,* vera, p; ci J.jh, »«rv α • v<n. io.

2. Praeterea, Matth. t · dicitur quod Joseph, *cum esset iustus, copifavit occulte dimittere Mariam.* Ergo videtur quod occulte vir possit divortium celebrare absque »0 iudicio Ecclesiae.

3. Praeterea, si vir post fornicationem uxoris cognitam debitum ei reddit, amittit actionem quam contra fornicariam habebat ·. Ergo denegatio debiti, quae ad divortium pertinet, debet Ecclesiae iudicium praecedere.

• <Z u Rire. Visa·. Ub. IV, i|r. au, *Jr M ir.rtfrotterJnvnic.iL, f1*

4. Pmaetsrra, illud quod non potest probari, non debet »j ad Ecclesiae iudicium adduci Sed fornicationis crimen non potest probari : quin *oculus adulteri observat caliginem,* ut dicitur *lob* xxnr ·. Ergo non debet iudicio Ecclesiae praedictum divortium fieri.

· a. t* ô naw *pr -jrtrf.* càto. H. qx ·l.

• Venu

t. Pra»terek accusationem debet inscriptio praecedere, qua aliquis se ad talionem obliget si in probatione deficiat :* Sed hoc non potest esse in ista materia : quia, qualitercumque ren iret. vir consequeretur intentum suum, sive ipse uxorem dimitteret, sive uxor cum. Ergo non debet ad iudicium Ecclesiae per accusationem adduci.

* £. Qeir,·» », «î can ç m en· v α , can. Π qo. vhu

6. Praeierea. plus tenetur homo uxori quam extraneo. Sed homo crimen alterius, etiam extranei, non debet Ecclesiae deferre nisi monitione praemissa in secreto, ut patet Matth. xvm :* Ergo multo minus potest crimen uxoris ad ‹0 Ecclesiam deferre, si eam prius occulte non corripuerit.

• Ve/» µ »qj

Sed contra, nullus debet seipsum vindicare :* Sed si vir uxorem fornicantem proprio arbitrio dimitteret, ipse se vindicaret. Ergo hoc non debet fieri.

· U *Kon.,* βφ. ni, «a 19.

2. Praeterea, nullus m eadem causa est actor et iudex :* 4f Sed vir est actor impetens uxorem de offensa in se commissa. Ergo ipse non potest esse iudex. Et sic non debet eam proprio arbitrio dimittere.

Þ4«, CSS IV qu. iv.

Respondeo dicendum quod vir potest uxorem dimittere dupliciter. I no modo, quantum ad torum tantum. Et sic potest eam dimittere, quam cito sibi constat dc fornicatione uxoris, proprio arbitrio. Nec tenetur reddere debitum exigenti nisi per Ecclc>iam compellatur. Et taliter reddens nullum praejudicium sibi facit.

Alio modo, quantum ad torum et cohabitationcm. Et h hoc modo non potest dimitti nisi iudicio Ecclesiae :* Et si alias dimissa fuerit, debet cogi ad cohabitandum : nisi possit ei vir in continenti fornicationem probare :* Haec autem dimissio *divortium* dicitur. Et ideo concedendum est quod divortium non potest celebrari nisi iudicio Ecclcriac.

• Cas. SMCaterr» ct XXXIU qu n IП, 4C I/WH.

Ad primum eroo dicendum quod sententia est applicatio hiris communis ad particulare factum. I nde Dominus ius promulgavit, secundum quod sententia in iudicio formari debet.

Ad srcundvm dicendim quod loseph voluit Virginem dimittere, non quasi suspectam de fornicatione. Sed ob reverentiam sanctitatis eius, timens ei cohabitare ·.

• o IV J it. 1»«, qrt II. <rt K »J $.

Nec tamen est simile. Quia tunc cx adulterio non solum procedebatur ad divortium, sed ulterius ad lapidationem ·. Non nutem nunc, quando agitur in iudicio Ecclesiae.

• loin, cap, vm. ver». 5. • In coq>OM

Ad ikrtu m patet solutio ex dictis ·.

Ad quartum dicendim quod quandoque vir, uvorem suspectam habens, ei Insidiatur, et deprehendere potest eam cum testibus in crimine fornicationis. Et sic potest ad accusationem procedere.

Et praeterea, ri dc facto ipso non constat, possunt esse violentae suspiciones fornicationis, quibus probatis, videtur fornicatio probata esse: ut si inveniatur *solus cum sola,* hOrh ct locis suspectis, ct *nudus cum nuda* ·.

Xu uviNTt M dicendum quod maritus potest accusare uxorem dc adulterio dupliciter. Uno modo, ad tori separationem. coram indice spirituali. Et tunc inscriptio debet fieri sine obligatione ad legem talionis: quia sic vir consequeretur intentum suum, ut probat obiectio. – Alio modo, ad punitionem criminis in iudicio sacculari. Et sic oportet quod praecedat inscriptio per quam ad poenam talionis sc obliget si in probatione deficiat.

Ai♯ 5KXΓυM ƀ, < JM quod, sicut decretalis · dicit, tribus modis in criminibus procedi potest. Primo, *per inquisitionem :* quam debet praecedere *clamosa insinuatio,* quae locum accusationis tenet. Secundo, *per accusationem :* quam debet praecedere *inscriptio.* Tertio, *per denuntiationem:* quam debet praecedere *fraterna correctio.* Verbum ergo Domini intclligitur quando agitur per viam denuntiationis, non quando agitur per viam accusationis: quia tunc non agitur solum ad correctionem delinquentis, sed ad punitionem, propter bonum commune conservandum, quod, iustitia deficiente, periret.

ART. IV. utri u vir irr uxor nem vsr in causa divortii AD FABIA IUDICARI

Ad quantum sic PKOcKbrriR. Videtur quod vir ct uxor non debeant in causa divortii ad paria judicari. Divortium enim conceditur in lege nova loco repudii, quod erat jn cgc veteri, ut patet Matth. v ·. Sed in repudio vir et uxor non indicabantur ul paria: quia vir poterat repudiarc uxorem ·, et non c converso. Ergo ncc in divortio debent ad pana iudicari.

2. Pkabtxrka, plus est contra legem naturae quod uxor Plurcs v'ro$ habeat quam quod vir plure mulieres ·; unde hoc quandoque licuit , illud vero nunquam. Ergo plus peccat mulier in adulterio quam vir. Et ita non debent ad pari.i iudicari.

3. Pκακγεηκλ, ubi est maius nocumentum proximi, ibi est maius peccatum. Sed plus nocet uxor adultera viro quam vir adulter uxori: quia adulterium uxoris facit incertitudinem prolis, non autem adulterium in. Ergo maius est peccatum uxoris. Et sic non debent ad paria iudicari.

4. Prabtrkba, divortium inducitur ad crimen adulterii corrigendum. Sed magis pertinet ad virum, qui est *caput mulieris,* ut dicitur I *Cor.* xi ·, corrigere uxorem quam e converso. Ergo non debent in repudio ad pana iudicari, sed vir debet esse melioris conditionis.

Scd contra, videtur quod in hoc uxor debeat esse melioris conditionis. Quia quanto est maior fragilitas in peccante , tanto magis est peccatum venia dignum. Sed in mulieribus est maior fragilitas quam in viris: ratione cuius ^Ic'l Chrysostomus * quod propria passio mulierum est luxuria. Et Philosophus dicit, in VII *Ethic.* ; quod *mulieres non dicuntur continentes,* proprie loquendo, propter facilem inclinationem ad concupiscentias: quia nec bruta animalia possunt continere, propter hoc quod non habent ahqu'd quod concupiscentiis obviare possit Ergo mulicribus in poena divortii deberet magis parci.

3< Praeîkrka, vir ponitur *caput mulieris* · ut ipsam corrigat. Ergo magis peccat quam mulier. Et sic debet magis puniri.

Respondeo dicendum quod in causa divortii vir ct uxor *ad paria indicantur,* ut idem sil licitum ct illicitum uni quod alteri : Non tamen *pariter indicantur* ad illa: quia causa divortii est maior in uno quam in alio, cum tamen m utroque sufficiens causa ad divortium. Divortium enim est poena adulterii inquantum est contra matrimonii bona. Quantum autem ad bonum fidei, ad quam coniugcs aequaliter sibi invicem tenentur, tantum peccat contra matrimonium adulterium unius sicut adulterium alterius: cl haec causa in utroque sufficit ad divortium. Sed quantum ad bonum prolis, plus peccat adulterium uxoris quam viri, ct ideo maior causa divortii est in uxore quam in viro. Et sic ad aequalia, sed non ex aequali causa, obligantur. Nec tamen iniuMc: quia in utroque est causa sufficiens ad hanc poenam; sicut est etiam dc duobus qui damnantur ad eiusdem mortis poenam, quamvis dius altero gravius peccaverit.

An primim ergo dicfvdlm quod repudium non permittebatur nisi ad evitandum homicidium : Et quia in viris magis erat de hoc periculum quam in mulieribus, ideo viro permittebatur dimittere uxorem, non autem c converso, per legem repudii.

Ad sRctiVDm er trmtium dicendum quod rationes illae procedunt secundum quod in comparatione ad bonum prolis maior sit causa divortii in uxore adultera quam in viro. Non tamen sequitur quod non judicentur nd paria, ut cx dictis · patet.

At» quartum dicendi.m quod, quamvu vir sit caput muliens quasi gubernator, non tamen quasi ludcx ipsius, sicut ncc c converso. Et ideo in his quae per iudicium facienda sunt, nem plus potest vir in uxorem quam c converso.

Ad quintum · dicendum quod in adulterio invenitur dc rntione peccati idem quad est in fornicatione simplici, ct adhuc plus, quod magis gravat, scilicet matrimonii laesio. Si ergo consideretur id quod est commune adulterio ct fornicationi, peccatum viri ct mulieris se habent ut cxccdentia et excessa: quia in muliere est plus de humore, ct ideo sunt magis ducibilcs a concupiscentiis; sed in viro est plus dc calore ; qui concupiscentiam excitat. Sed tamen, simpliciter loquendo, ceteris paribus, vir in rimplici fornicatione plus peccat quam mulier: quia plus habet dc rationis bono, quod praevalet quibuslibet motibus corporalium passionum.

Sed quantum ad laesionem matrimonii, quam adulterium fornicationi addit, cx qua divortium causatur, plus peccat mulier quam vir, ut cx dictis · patet. Et quia hoc est gravius quam simplex fornicatio, ideo, simpliciter loquendo. plus peccat mulier adultera quam vir adulter ceteris paribus.

Ad sextum * dicendum quod, quamvis regimen quod datur viro m mulierem sit quaedam circumstantia aggraxans, tamen cx illa circumstantia quae in aliam speciem trahit, magis aggravatur peccatum: scilicet ex laesione matrimonii, quae trahit ad speciem iniustitidc, in hoc quod furtive aliena proles submittitur.

ART. V. utrim post DivoRrit M vin alteri xudkjib rowrr

tu Vfink., cap. I» ; 1 Jj Cor., Op. It. kCT. It. Itl

Ad nuiNTLM sic proceditur. Videtur quod post divortium vir alteri nubere possit. Nullus enim tenetur ad perpetuam continentiam. Sed vir tenetur in aliquo casu uxorem fornicantem a sc in perpetuum separare, ut patet cx dictis ·. Ergo videtur quod od minus m tali casu alteram ducere possit.

2. Pr.u iekka. peccanti non est danda maior occasio peccandi. Sed si ci qui propter culpam fornicationis dimittitur, non licet aliam copulam quaerere, datur sibi maior occasio peccandi; non enim est probabile quod qui in matrimonio non continuit, quod postea continere possit. Ergo videtur quod liceat ei ad aliam copulam transire.

3. pRArmiiA, uxor non tenetur viro nisi ad debitum reddendum ct cohabitationem. Sed per divortium ab utroque absolvitur. Ergo omnino *soluta est a lege viri* ·. Ergo potest alteri nubere. Et eadem ratio est dc viro.

4. Piui:terra, Matth vix dicitur. *Out dimiserit uxorem et ahām ̄duxerit, excepta causa fornicationis, moechatur.* Ergo videtur quod si, causa fornicationis dimissa uxore, aliam duxerit, non mocchctur. Et ita erit verum matrimonium.

Srd contra, I *Cor.* vu *Praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam.*

2. Prartrrka, nullus cx peccato debet *reportare commodum* ·. Sed reportaret si liceret adulterae ad aliud magis desideratum connubium transire; et esset occasio adulterandi volentibus alia matrimonia quaerere. Ergo non licet aliam copulam quaerere neque viro neque uxon.

Responded dicendum quod nihil adveniens supra matrimonium potest ipsum dissolvere. Et ideo adulterium non facit quin sit verum matrimonium. *Manet* enim, ut Augustnul didi * *inter viventes coniugale vinculum, quod nec separatio nec cum alio iunctio potest auferre.* Et ideo non licet uni, altero vivente, ad aliam copulam transire.

Ad piumum dicendum quod, quamvis per se nullus obligetur ud continentiam, tamen per accidens potest esse quod obligetur: sicut si uxor sua aegritudinem incurabilem incurrat, et talem quac carnalem copulam non patiatur. Et similiter etiam est si incorrigibilitcr spirituali infirmitate, scilicet fornicatione, laboret.

Ad secundum dicendum quod ipsa confusio quam reportat ex divortio, debet cam cohibere a peccato. Quod si cohibere non potest, minus malum est quod ipsa sola peccet quam quod vir peccati eius sil particeps.

An tertum dicrndum quod, quamvis uxor post divortium non teneatur viro adultero ad debitum reddendum ct cohabitandum, tamen adhuc manet vinculum matrimonii, cx quo ad hoc tenebatur. El ideo non potest ad aliam copulam transire, viro vivente. – Potest tamen continentiam vovere, viro invito ·; nisi videatur Ecclesia decept i fuisse Pcr u soa tcstcs scntcntiando de divortio; quia in tali casu, etiam si votum professionis emisisset, restitueretur viro et teneretur reddere debitum, sed non liceret ei exigere ·.

Al» QUARTUM DICENDUM quod CXCCptiO lll.l qu.IC CSt lfI verbis Domini, refertur ad dimissionem uxoris. Et ideo obiectio cx falso intellectu procedit.

ART. VI. utrum FOSI DIVORTIUM VIR KT UXOR POSSINT RECONCILIARI

Ad sextim sic piiocxnm.'R. Videtur quod post divortium vir et uxor non possint reconciliari. Regula enim est in iure ·: *Quod semel bene definitum est, nulla debet iteratione retractari.* Sed iudicio Ecclesiae definitum est quod debent separari. Ergo non possunt reconciliari ulterius.

2. Praeterea, si posset esse reconciliatio, praecipue videretur quod post poenitentiam uxoris vir teneatur eam recipere. Sed non tenetur: quia etiam uxor non potest pro exceptione proponere in iudicio suam poenitentiam contra virum accusantem dc fornicatione ·. Ergo nullo modo potest esse reconciliatio.

3. Praeterea, si posset esse reconciliatio, videtur quod uxor adultera teneretur redire ad virum ipsam revocantem. Sed non tenetur: quia iam separati sunt iudicio Ecclesiae. Ergo, etc.

4. Praeterea, si liceret reconciliare uxorem adulteram, in illo casu praecipue deberet fieri quando vir post divortium invenitur adulterium committere. Sed in hoc casu uxor non potest cogere cum ad reconciliationem, cum iustc sit divortium celebratum. Ergo nullo modo potest reconciliari.

5. Praeterea, si vir adulter occulte dimittat per iudicium Ecclesiae uxorem convictam dc adulterio, non videtur iustc factum divortium. Sed tamen vir non tenetur n uxorem sibi reconciliare: quia uxor probare in iudicio adulterium viri non potest ·. Ergo multo minus quando divortium iustc est celebratum, reconciliatio lien potest.

Sed contra est quod dicitur I *Cor.* vn * *Quod si discesscrit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.*

2. Praeterea, vir poterat cam non dimittere post fornicationein ·. Ergo, eadem ratione, potest cam reconciliare sibi.

Respondeo dicendum quod, si uxor post divortium dc peccato poenitentiam agens emendata fuerit, potest cam sibi vir reconciliare. Si autem in peccato incorrigibilis maneat, non debet eam ad se assumere: eadem ratione qua non licebat eam nolentem a peccato desistere retinere ·.

Ad primum khgo dicrndlm quod sententia Ecclesiae divortium celebrantis non fuit cogens ad separationem, sed licentiam praebens. Et ideo absque retractatione praecedentis sententiae potest reconciliatio sequi.

SECUNDUM dicendum quod poenitentia uxoris debet 'n^uccrc vinam ut uxorem fornicantem non accuset aut dimittat: sed tamen non potest ad hoc cogi ;* nec potest per poenitentiam uxor cum ab accusatione repellere. Quia, cessante culpa et quantum ad actum et quantum ad maculam, adhuc manet aliquid de reatu ·; ct cessante etiam reatu quantum ad Deum, adhuc manet reatus quoad poenam humano iudicio inferendam, quia homo non *videt cor,* sicut Deus ·.

Au tkriium dicendum quod illud quod inducitur in favorem alicuius, non facit ei praciudicium ·. Unde, cum divortium sit inductum m favorem vin, non aufert ei ius petendi debitum vel revocandi uxorem. Unde uxor tenetur reddere et ad eum redire si fuerit revocata, nisi de licentia cius votum continentiae emiserit.

Ad quartum dicendum quod propter adulterium quod vir prius innocens post divortium committit, secundum rigorem iuris non debet cogi ad recipiendum uxorem adulteram prius', 'l'amen secundum aequitatem iuris iudex cx omcio nuo debet cum cogere ut caveat periculo animae cius et scandalo aliorum, quamvis uxor non possit reconciliationem petere.

Ad quintum dicendum quod, si adulterium viri sit occultum, per hoc non aufertur ius excipiendi contra accusationem viri uxori adulterae, quamvis desit sibi probatio. Et ideo peccat vir divortium petens: etsi post sententiam dc divortio uxor petat debitum aut reconciliationem, vir tenetur ad utrumque.

QUAESTIO SEXAGESIMATERTIA

hE SF.Ct NDIS NUPTIIS

Consequenter considerandum est dc secundis nuptiis·.
Et circa hoc quaeruntur duo.
Primo: utrum sint licitae.
Secundo: utrum sint sacramentales.

ART. I. UTRUM SECUNDAE NUPTIAE SINT LICITAE

Ad primum sic proceditur. Videtur quod secundae nuptiae non sint licitae. Quia iudicium de re debet esse secundum veritatem. Dicit autem Chrysostomu$ · quod *secundum virum accipere est fornicatio secundum veritatem.* Quac non est licita. Ergo nec secundum matrimonium.

2. Praeterea, omne quod non est bonum, non est licitum. Sed Ambrosius * dicit quod *duplex matrimonium non est bonum.* Ergo non est licitum.

3. Praeterea, nullus arceri debet ne intersit illis quac sunt honesta et licita. Sed sacerdotes arcentur nc intersint secundis nuptiis, ut in littera ♦ patet. Ergo non sunt licitae.

4. Praeterea, nullus reportat poenam nisi pro culpa. Sed pro secundis nuptiis aliquis reportat irregularitatis poenam ♦ Ergo non sunt licitae.

Sed contra est quod Abraham legitur secundas nuptias contraxisse, *Gen.* x.xv ·.

2. Praktxrka, I *Tim.* v · dicit Apostolus: *Volo autem iuniores,* scilicet viduas, *nubere, filios procreare.* Ergo secundae nuptiae sunt licitae.

Respondeo dicendim quod vinculum matrimoniale non durat nisi usque ad mortem: ut patet *Rom.* vn ·. Et ideo, inorientc altcro coniugum. vinculum matrimoniale cessat. Unde propter praecedens matrimonium non impeditur aliquis a secundo, mortuo coniugc. Et sic non solum $ceundae, sed tertiae et sic deinceps nuptiae sunt licitae.

Ad primum rroo dicendum quod Chrvsostomus loquitur quantum ad causam quae aliquando solet ad secundas nuptias incitare, scilicet concupiscentiam, quae etiam ad fornicationem incitat

Ad secundim dicendim quod secundum matrimonium dicitur non esse bonum, non quia sit illicitum, sed quia caret illo honore significationis qui est lll primis nuptiis, ut sit *una unius,* sicut est *in Christo et Ecclesia* ·.

Ad irritum dicendum quod homines divinis dediti non solum ab illicitis, sed etiam ab illis quae habent aliquam turpitudinis speciem, arcentur. Et ideo etiam arcentur a secundis nuptiis, quae carent honestate quae erat in primis.

Ad quartim dicendum quod irregularitas non semper inducitur propter culpam, sed propter defectum sacramenti. Et ideo ratio non est ad propositum.

AU T. II. UTRUM SECUNDI M MATRIMONIUM 5II SACMAMINTVM

Ad sicundum sic i*roceîutuk. Videtur quod secundum matrimonium non ait sacramentum. *Qui* enim *iterat* I *sacramentum, Jacit ei iniuriam* ·. Sed nulli sacramenti irth facienda est iniuria. Ergo, si secundum matrimonium esset sacramentum, nullo modo esset iterandum.

2. Praeterea, in omni sacramento adhi!>ctur aliqua benedictio. Sed in secundis nuptiis non adhibetur, ut in »‹› littera * dicitur. Ergo non fit ibi aliquod sacramentum.

• *mL «L». a,-'.

• a fw. m

3. Praeterea, significatio est dc essentia sacramenti *. Sed in secundo matrimonio non salvatur significatio matrimonii: quin non est *una unius,* sicut *Christus ct Ecclesia* ·. Ergo non est sacramentum. »f

4. Praeixkka, unum sacramentum non impedit α susceptione alterius. Sed secundum matrimonium impedit a susceptione ordinis Ergo non est sacramentum.

Sed contra, coitus in secundis nuptiis excusatur a peccato sicut et in primis. Sed per tria bona matrimonii x› excusatur coitus matrimonialis, quite sunt *Jides, frotes* ct *sacramentum* .* Ergo secundum matrimonium € sacramentum.

• Qu «ui. ui.

2. Praktkrea, cx secunda coniunctionc viri ad mulierem non aacramentuli non contrahitur irregularitas: sicut patet f in fornicatione .* Sed in secundis nuptiis contrahitur irregularitas ·. Ergo sunt «acramcntales.

• Up. Çrwj *nr.* *iʌ* KÔUWJ, *df*

Rjupondeo DtcxNDi M quod, ubicumque inveniuntur illa quae sunt de essentia sacramenti, ibi est verum sacramentum. Unde, cum m secundis nuptiis inveniantur omnia »» quae sunt dc essentia sacramenti, quia debita materia, quam facit personarum legitimius, ct debita forma, scilicet expressio consensus interioris per verba dc praesenti; constat quod etiam secundum matrimonium est sacramentum, sicut et primum. H

Ad FRtMi'M ERQO tucK.NDi m quod hoc intclligitur de sacramento quod inducit perpetuum effectum: tunc enim, si iteratur sacramentum, datur inlclligi quod primum non fuit efficax, ct sic fit primo iniuria ·; sicut patet in omnibus sacramentis quae imprimunt characterem. Sed illa sacramenta quae habent effectum non perpetuum, possunt iterari sine iniuria sacramenti: sicut palet de poenitentia. Et quia vinculum matrimoniale tollitur per mortem, nulla fit iniuria sacramento si mulier post mortem viri iterato nubat.

An sea ndl'3l dicendum quod secundum matrimonium, quamvis in se consideratum sit perlectum sacramentum, tamen in ordine ad primum consideratum habet aliquid dc defectu sacramenti: quia non habet plenam significationem, cum non sit *una unius,* sicut est in matrimonio *Christi et Ecclesiae* ·. Et ratione huius defectus benedictio a secundis nuptiis subtrahitur.

Sed hoc est intdligendum quando secundae nuptiae sunt secundae et ex parte viri et cx parte mulieris, vel cx parte mulieris tantum. Si enim virgo contrahat cum rr illo qui habuit aliam uxorem, nihilominus nuptiae benedicuntur ·: salvatur enim aliquo modo significatio etiam in ordine ad primas nuptias; quia Christus, etsi unam Ecclesiam sponsam habeat, habet tamen plures personas desponsatas in una Ecclesia. Sed anima non potest esse sponsa «» alterius quam Christi: quin alias cum daemone fornicatur, ncc est ibi matrimonium spirituale. Et propter hoc. quando mulier secundo nubit, nuptiae non benedicuntur, propter defectum sacramenti.

• a Cm». fn 03. *Vtr ʌ* XrJcoU.Vy/.

Ad tkktium DicKNDi.M quod significatio perfecta invenitur in secundo matrimonio secundum sc considerato: non autem si consideretur in ordine ad praecedens matrimonium. Et sic habet defectum sacramentum.

Ad ouahtum dicendum quod secundum matrimonium impedit sacramentum ordinis quantum ad id quod habet 7« de defectu sacramenti, et non inquantum est sacramentum,

QUAESTIO SEXAGESIMAQUARTA

DE ANNEXIS MATRIMONIO. F.T PRIMO, DE DEBITI RiDDITIONH

Consivi usifr considerandum est dc annexis matrimonio .* Et primo, dc debiti redditione; secundo, de plurnlitate uxorum ♦, tertio, dc bigamia ··; quarto, libello repudii ·; quinto, de filiis illegitime natis .** Circa primum quaeruntur M:ptcm.

• cs. ûo. rue. Introi
• Qa U».
·· Qu uni.
• Qb.
* Q« IA1ΠΙ.

Primo: utrum alter coniugum teneatur alteri debitum reddere.

Secundo: utrum debeat aliquando reddere non poscenti.

Tertio: utrum rir ct uxor in hoc sint aequales.

Quarto: utrum unus sine consensu alterius ﷺ votum emittere per quod redditio debiti impediatur.

Quinto: utrum tempus impediat debili petitionem.

Sexto: utrum petens tempore sacro peccct mortaliter.

Septimo: utrum reddere teneatur tempore festivo.

ART. I. IT1ΠM ALIBII GONIUOUM TENEATUR ALTERI AD RBDDrtlDNEM DUIIITI EX NECXiSUATE FRAECKETI

Intra, art. 4. «d 4: l *Ccr,,* cap. ττ. L

Ad primum sic i»>oc£i>mjiu Videtur quod alter coniugum /1 non teneatur alteri ad redditionem debiti ex necessitate praecepti. Nullus enim prohibetur a sumptione Eucharistiae propter hoc quod praeceptum impleL Sed *ille qui uxori debitum reddit, non pitest carnes Agni edere,* ut Hieronymus in littera · dicit. Ergo reddere debitum non est • Dc «im, w b. *flUnSt* «Cl *frAirtt,* cam XXXIIIqu n: S.-rai. *If* £ib |u»tw Op'. Hr - r«e.). dc necessitate praecepti.

2. Praetiiu.a, quilibet potest licite abstinere ab his quae sunt sibi nociva in persona. Sed aliquando reddere debitum poaccnti esset personne nocivum, vel ratione infirmitatis, vel ratione solutionis iam factae. Ergo videtur quod licite possit debitum poscenti negari.

3. Praeierea, quicumquc facit sc impotentem ad faciendum id ad quod ex praecepto tenetur, peccaL Si ergo aliquh ex necessitate praecepti tenetur ad reddendum debitum, videtur quod peccet si, ieiunando vel alias corpus suum attenuando, impotentem sc reddat ad debiti solu· p tionem. Quod non videtur verum,

4. Praeterea, matrimonium, secundum Philosophum ·, ordinatur ad procreationem prolis et educationem, ct iterum ad communicationem vitae. Sed lepra est contra utrumque matrimonii finem: quia, cum sit morbus contagiosus, mu- 4f lier leproso non tenetur cohabitare ·; similiter etiam morbus tile frequenter transmittitur ad prolem. Ergo videtur quod viro leproso uxor debitum reddere non tenetur.

•aWe.Uh.Vin. cxf. an. o. 7. · S» Th, icd. iiu

• Cf ffn» Brrn inap *Pfrmit, dr Cata^ Ir. prut.*

Sed contra, sicut servus est in potestate domini sui, ita et unus coniugum in potestate alterius, ut palet I Cor. vn ·. Sed servus tenetur ex necessitate praecepti domino suo debitum servitutis reddere, ut patet Rom. nil ·. *Reddite omnibus debita, cui tributum tributum,* etc. Ergo ct unus coniugum ex necessitate praecepti tenetur alteri debitum reddere.

2. Praeterea, matrimonium est ordinatum nd fornicationem vitandam, ut patet I *Cor.* vn ·, Sed hoc non posset • \ :ru 3. per matrimonium fieri si unus alteri non teneretur debitum reddere quando concupiscentia infestatur. Ergo reddere debitum est de necessitate praecepti.

Rfmondeo dicendum quod matrimonium principaliter est institutum in officium naturae. Et ideo in actu ipsius servandus est naturae motus. Secundum quem nutritive non ministrat generatis ac nisi illud quod superfluit nd conservationem individui: quia hic est ordo naturalis, ut prius aliquid m scipso perficiatur, ct portmodum alteri dc perfactione sua communicet. Hoc etiam ordo caritatis habet, quae naturam perficit. Et ideo, cum utor in viro potestatem non habeat nisi quantum ad gcnerativam virtutem, non autem quantum ad ca quae sunt ad conservationem individui ordinata, vir tenetur uxori debitum reddere in his quae ad generationem prolis spectant, salvo tamen prius personae incolumitate.

Ad humum ergo dicendum quod aliquis implens aliquod praeceptum potest reddi inhabilis ad aliquod sacrum otficium cxcquendum: sicut iudex qui hominem ad mortem

condemnat praeceptum Implens, irregularis efficitur ·. Similiter etiam ille qui praeceptum implens debitum solvit, redditur ineptus ad divina officia excqucnda, non quod ille actus ait peccatum, sed ratione carnalitatis illius actus.

sic, secundum quod Magister dicit ·, Hieronymus loquitur tantum dc ministris Ecclesiae: non autem dc aliis, qui sunt suo iudicio relinquendi ; quia possunt ct cx devotione dimittere, ct sumere corpus Christi, absque peccato.

An sbcundum dicendum quod uxor non habet potestatem in corpus viri nisi salva consistenda personae ipsius, ut dictum est :* Unde, si ultra exigit, non est petitio debiti, sed iniusta exactio. Et propter hoc vir non tenetur ei satisfacere.

Ao tertium dicendum quod, si aliquis redditur impotens ad debitum solvendum cx causa cx matrimonio secuta. puta cum prius debitum reddidit et est impotens ad debitum solvendum ulterius, mulier non habet ius plus petendi: ct in petendo ulterius se magis meretricem quam coniugcm exhibet. Si autem reddatur impotens ex alia causa, si illa est licita, sic iterum non tenetur, ncc potest mulier exigere. Si non est, tunc peccat, ct peccatum uxoris, si propter hoc in fornicationem labatur, aliquo modo sibi imputatur. Et ideo debet, quantum potest. dare operam ut uxor contineat.

Ad quartum dicendi m quod lepra solvit sponsalia ·, sed non matrimonium ·. Unde u.xor etiam viro leproso tenetur reddere debitum ·. Non tamen tenetur ei cohabitare :* quia non ila cito inficitur cx coitu mcu! cx frequenti cohabitationc. Et quamvù generetur infirma proles, tamen melius est ei sic esse quam penitus non esse.

ART. 11. VTRI M VIR TENEATUR DKIIITUM RBUDEUE UXORÎ NON PETENTI

Art. čq., ad J

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod vir non teneatur reddere debitum uxori non petenti. Praeceptum enim affirmativum non obligat nisi ad tempus determinatum. Sed tempus determinatum solutionis debili non potest esse nisi quando petitur. Ergo alias solvere non tenetur.

2. Praeterea, de quolibet debemus praesumere meliora. Sed melius est etiam coniugibus continere quam matnmomo uti. Ergo, nisi expresse debitum petat, debet vir praesumere quod ei placeat continere. Et sic non tenetur debitum ei reddere.

3. Praeterea , sicut uxor habet potestatem in virum, ita dominus in servum. Sed domino non tenetur servus servire nisi quando sibi ab ipso imperatur. Nec ergo vir tenetur uxori reddere debitum msi quando ab ca exigitur.

4. Praeterea , vir potest aliquando uxorem exigentem precibus avertere ne exigat. Ergo multo magis potest non reddere si non exigat.

Sed contra, per redditionem debiti medicamentum praestatur contra uxoris concupiscentiam. Sed medicus cui infirmus est commissus, tenetur morbo eius subvenire etiam si ipse non petat. Ergo vir uxori non petenti tenetur debitum reddere.

2. Praeterea, praelatus tenetur correctionis remedium contra peccata subditorum adhibere etiam eis contradicentibus. Sed redditio debiti in viro est ordinata contra peccata uxoris. Ergo tenetur vir debitum reddere quandoque etiam non petenti.

Respondeo dicendum quod petere debitum est dupliciter ·. Uno modo, expresse: ut quando verbis invicem petunt. Alio modo est petitio debiti interpreiativa: quando scilicet vir percipit per aliqua signa quod uxor vellet sibi debitum reddi, sed propter verecundiam tacet. Et ita, etiam si non expresse verbis debitum petat, tamen vir tenetur reddere quando expressa signa in uxore apparent voluntatis reddendi debiti.

A» primum kroo dicendum quod tempus determinatum non est quando petitur, sed quando timetur cx aliquibus signis periculum ad quod vitandum ordinatur debiti redditio, nisi tunc reddatur.

Ad secundum dicendum quod vir potest talem praesuinptionem habere dc uxore quando in ca contraria signa non videt. Sed quando videt, esset stulta praesumptio.

Au tertium dicendum quod dominus non ila verecundatur a servo petere debitum servitutis sicut uxor a viro debitum coniugii. Si tamen dominus non peteret, vel propter ignorantiam vel alia dc causa, nihilominus servus teneretur implere si periculum immineret. Hoc enim est *non ad oculum servire,* quod Apostolus senis mandat ·.

Ad quartum dicendum quod non debet vir uxorem avertere ne petat debitum nisi propter aliquam rationabilem causam. Ei tunc etiam non debet cum magna instantia averti, propter pericula imminentia.

ART. 111. t-THI M VIR ET MULIER SINT IN ACTU MATRIMONIALI AEQUALES

II· II··, qu. xun. m. K, ad ; IV *Sent.*, dttt. a», qiu ti, ari. 5, qu· |, ad t; diet, ituri, art. 5. ad I *aJ Cor.,* cap. ħ. kct. t.

Ad tertiȣm -u proceditur. Videtur quod vir ct mulier non sint in actu matrimonii aequales. *Agens* enim *est nobilius patiente:* ut Augustinus dicit, XII *super Gen. ad lift.* ' Sed in actu coniugali vir se habet ut agens, ct femina ut patiens :* Ergo non sunt in actu illo aequales.

2. Praeterea, uxor non tenetur viro debitum reddere nisi petal. \ ir autem tenetur uxori, ut dictum est ·. Ergo non sunt pares in actu matrimonii.

' Pi inn ! v. in matrimonio *mulier propter virum facta est* ut patet *Gen,* II :* *Faciamus ei adiutorium simile sibi.* Sed dluJ propter quod est iltcrum, semper est principalius. Ergo, etc.

4. Praeterea, matrimonium principaliter ordinatur ad actum coniugalem. Sed in matrimonio vir est *caput mulieris,* ut palet I *Cor.* xi :* Ergo non sunt aequales in actu praedicto.

Sed contra fat quod dicitur I *Cor.* vn · : 17r *non habet potestatem sui corporis;* et simile dicit de uxore. Ergo sunt aequales in actu matrimonii.

2. Praeterea, matrimonium est relatio acquiparentiae: cum sit coniunctio, ut dictum est ·. Ergo vir cl uxor sunt aequales m actu matrimonii.

Respondeo dicendum quod duplex est aequalius: scilicet quantitatis, ct proportionis. Aequalitas quidem quanntatis est quae attenditur inter duas quantitates eiusdem mensurae, sicut bicubiti ad bicubitum. Sed aequalitas proportionis est quae attenditur inter duas proportiones eiusdem speciei, sicut dupli ad duplum. Loquendo ergo de prima aequalitate, vir et uxor non sunt aequales in malrimonio: neque quantum ad actum coniugalem, in quo id quod nobilius est viro debetur ; neque quantum ad dispensationem domus, in qua uxor regitur ct vir regit. Sed quantum ad secundam aequalitatem sunt aequales in utroque: quia sicut tenetur vir uxori in actu coniugali et dispensatione domus ad id quod viri est, iu uxor viro ad id quod uxoris esu Et secundum hoc dicitur in littera · quod sunt aequales m reddendo et petendo debitum.

Ad primum eruo dicendum quod, quamvis agere sit nobilius quam pati, tamen eadem est proportio patientis ad patiendum et agentis ad agendum. Et secundum hoc est ibi aequalitas proportionis.

Ad secundi m dii endum quod hoc est per accidens. Vir enim, quia nobiliorem partem habet m actu coniugali. naturaliter habet quod non ita erubescat petere debitum sicut uxor. Et inde est quod non ita uxor tenetur reddere debitum non petenti viro sicut vir uxori.

Ad tertium dic endum quod cx hoc ostenditur quod non sunt aequales absolute: non nutem quod non sim aequales secundum proportionem.

Ad quartum dicendi m quod, quamvis caput sit principalius membrum, tamen, sicut membra tenentur capiti in officio suo. ita caput membris in suo. Et sic est ibi aequalitas proportionis.

ART. IV. utrum vir et uxor possint votum emittere CONTRA DEUIII M MATRIMONII SINK MUTUO CONSENSU

IV XrwL. Ji»t. kiKvui, qu. 1, art. 1, qu· 1. ad 4.

a d ai vrtum sic proceditur. Videtur quod vir cl uxor /Apos-ani votum emittere contra debitum matrimonii sine n mutuo consensu. Vir enim ct uxor aequaliter obligantur

• Cap *LiUeni, St Comug.* lerroi.
• IbiJ^capp /·iт. rrnzz, «t Q<o-
• ItuJ.
• Q. filo·», liera In cap. /Vrynu/.. ihiJ.
• Cf. qu. un, art. 1, ad 4.
• Loe. dL in«t *
• |q čarpor
• Cap. m · CL *Atutet St Axi* vu bk. ill. cap », B. 3: a Th. Irtl. ·.
• Arc«. deO lib. I. cap. KU.
• Art. x
• I ad Gsr.» en». m, <cru φ. ·· Ver» it.
• V<n. j. - O. *AS af.* ». rtn. jj.
• Vcn. <.
• Qo.
• DaLuxA-op. L
П. »rt». 0: ad *Calait.,* c»p h, ver», n.

• Art. rracevd.

Af i C· soji 'vdr-ja.

ad debiti solutionem, ut dictum est ·. Sed licitum est viro, etiam uxore prohibente, accipere crucem in subsidium terrac ŝanctae Ergo etiam hoc licitum est uxori. Et ideo, cum per hoc votum redditio debiti impediatur, potest alter coniugum sine consensu alterius votum praedictum emittere.

a. Praktmrka, non est expectandus in aliquo voto consensus alicuius qui non potest sine peccato dissentire. Sed unus coniugum non potest sine peccato dissentire quin alter continentiam voveat, vel simpliciter ve) ad tempus: quia impedire profectum spiritualem est peccatum in Spiritum Sanctum ? Ergo unus potest votum continentiae simpliciter vel ad tempus sine consensu alterius vovere.

• a n diu. 1LIII, *CAP. Lit ftiA itU*

3. Pkahtxhba, sicut in actu matrimoniali requiritur debiti redditio, ita debiti petitio. Sed unus potest bine consensu alterius vovere quod debitum non petat: cum in i hoc sit suae potestatis. Ergo, pari ratione, quod debitum non reddat.

4. Praktirba, nullus potest ex praecepto superioris cogi ad id quod non liceret sibi simpliciter vovere ct facere: quia in illicitis non est obediendum. Sed praelatus superior posset praecipere viro ut uxori ad tempus debitum non redderet, occupando cum in aliquo servitio. Ergo hoc etiam ipse posset per se facere ct vovere per quod α debiti redditione impediretur.

• ₹«r 5

Scd contra 1st quod dicitur I *Cor.* vu ·: Ne *fraudetis vos invicem, nisi ex conununi consensu ad tempus, ut vacetis orationi.*

• Ibid.. VU·. 4.

2. pRAiTBHiA, nullus potest facere votum de alieno. Sed *vir non habet potestatem sui corporis, sed uxor* ·. Ergo sine cius consensu non potent votum continentiae facere, vel simpliciter vel ad tempus ·.

• a. fto»u in c«p. Cunii/rjuz, *de Coir. Coat4.* *Clon.L<xnb io hku>«v,v<r».i>.

Respondeo dicendum quod *vovere voluntatis est* ·: ut etiam ipsum nomen ostendit. Unde dc illis tantum bonis potest esse votum quac nostrae subiaccot voluntati. Qualia non sunt ea in quibus unus alteri tenetur. Et ideo in u talibus non potest aliquis votum emittere sine consensu cius cui tenetur. Unde, cum ĉoniugc sibi invicem teneantur in redditione debiti ·, per quam continentia impeditur, non potest unus absque consensu alterius continentiam vovere. Et si voverit, peccat: ncc debet servare votum, sed agere poenitentiam dc malo voto facto.

• Cf art. price.

Ad primum eroo dicendum quod eatis probabile est quod uxor debeat velle continere ad tempus pro subveniendo necessitati Ecclesiae generalis. Et ideo m favorem negotii pro quo crux sibi datur, institutum est quod vir possit absque consensu uxoris crucem accipere: sicut etiam posset domino suo terreno, a quo fcudum tenet, absque cius consensu militare. Nec tamen in hoc omnino subtrahitur uxori ius suum: quia uxor potest cum sequi ? – Nec est simile de uxore ad virum. Quia, cum vir debeat regere uxorem et non c converso, magis tenetur uxor sequi virum quam c converso. Et praeterea uxor cum maiori periculo castitatis discurreret per terras quam vir, et cum minori Ecclesiae utilitate. Et ideo uxor non potest huiusmodi votum facere sine viri consensu.

• Car. QxoJ es- *per kit, de Volo et Vati rtdmpl.*

Ad secundum dicendum quod alter coniugum dissentiens voto continentiae alterius non peccat: quia non dissentit ut bonum illius impediat, sed ne sibi praeiudicium gcncretur.

Ad tertium dicendum quod circa hoc est duplex opinio. Quidam * enim dicunt quod unus absque consensu

• VM» β10»». .:· *€Γ. QwXi· in·*

alterius potest vovere quod non petat debitum, non autem quod non reddat: quia in primo uterque est sui iuris, sed non in secundo. Sed quia, si alter nunquam peteret debitum, ex hoc alteri matrimonium onerosum redderetur, dum O oporteret unum semper confusionem debiti petendi subire; *^co * ProLaLiiius dicunt quod neutrum potest unus sine consensu alterius vovere.

«t· s·

Ad quartum DicKNDUM quod, sicut mulier accipit potestatem m corpore viri salvo hoc in quo vir tenetur corpori suo, ita etiam salvo hoc in quo tenetur alii domino. Et ideo, sicut uxor non potest debitum petere n viro contra salutem sui corporis, ita ncc ad impediendum hoc in quo domino tenetur. Sed praeter hoc non potest dominus prohibere quin debitum reddat.

ART. V. UTRUM TEMPORIBUS SACRH DKREAT AL1DÏJIB ÎMFBP1R1 arts DEBITUM I'RTAT

Au ăviMΠ· sic prociditur. Videtur quod temporibus Meris non debeat aliquis impediri quin debitum petat. Tunc enim est subveniendum morbo quando invalescit. Sed pombilc est quod in die festo invalescat concupiscentia. Ergo tunc debet ei subveniri per debiti petitionem.

2. Pμαεϊκπκλ, non cm «lia ratio quare non sit petendum debitum in diebus festivis nisi quia sunt orationi deputati. Sed in illis diebus sunt horae determinatae orationi. Ergo aliis horis liceret debitum petere.

Sri» contra, sicut aliqua loca «uni sacra quia deputata «unt sacris, ita aliqua tempora sunt sacra propter eandem rationem. Sed in loco sacro non licet petere debitum. Ergo nee in tempore sacro.

Respondeo dicendi·m quod actus matrimonialis, quamvis culpa carcat, tamen quia rationem deprimit propter carnalem delectationem, hominem reddit ineptum ad spiritualia. Et ideo in diebus in quibus spiritualibus praecipue est vacandum, non licet petere debitum.

Ad l uiMUM RR00 dicendum quod tempore illo possunt aliu adhiberi ad concupiscentiam reprimendam: sicut oratio ct multa huiusmodi, quae etiam illi adhibent qui perpetuo continent

Ad stcuxdum dicendi u quod, quamvis non teneatur omnibus horis orare, tamen tenetur tota die se conservare idoneum nd orandum.

AR I VI. ituum iktf.ns in τβμιόηε sacro MORTALITER 1-KCUKT.

Ad sextum sic frockdituh. Videtur quod petens in tempore sacro mortaliter peccet. Gregorius enim dicit, in *Dial.* ·, quod mulier quac in nocte cognita est a viro, mane ad processionem veniens a diabolo est arrepta. Sed hoc non esset niti mortaliter peccassct. Ergo, etc.

· C«p. «-

2. Praeterea, quicumque facit contra praeceptum divinum. mortaliter peccat. Sed Dominus praecepit. *Exodi* 40 χιχ ♦ A*'olite appropinquare uxoribus vestrisl* quando scili- · v<ou »s cct erant legem acccptun. Ergo mulio magis peccant mortaliter si tempore quo «aeramentis novae legis intendendum est. cum uxoribus viri commisceantur.

Sed contra, nullo circumstantia aggravat m infinitum. «Sed indebitum tempus est circumstantia quaedam. Ergo non aggravat in infinitum, ut faciat mortale quod alias esset veniale.

Rr stondbo dicendi w quod debitum petere in die festivo non est circumstantia trahens in aliam speciem peccati. t® Unde non potest in infinitum aggravare. Et ideo non peccent mortaliter' uxor vet vir si in dic festo debitum petat. Sed tamen gravius est peccatum si sola delectationis causa petatur, quam si propter timorem quo quis sibi timet dc lubrico carnis, debitum petat.

ft An primum broo Diaxpi m quod non fuit punita mulier illa propter hoc quod debitum reddidit: sed quia postmodum se temere ad divina ingessit contra conscientiam.

An secundum dicendum quod cx auctoritate illa non potest probari quod esset peccatum mortale, sed quod sit incongruum. Mult i enim ad munditiam camis pertinentia exigebantur de necessitate praecepti in veteri lege, quac carnalibus dabatur, quae in nova lege non exiguntur, quac est *lex spiritus* .*

• Ad «C· VIIt, t« 1.

ART. VII. UTRUM TE.NKATUR HXDDKRB TRMPORR FESTiVO

Ad septimum sic pkockdituh. \ idetur quod non tenetur reddere tempore festivo. Quia peccantes et consentientes pariter puniuntur, ut patet *Rom.* l ·. Sed ille qui reddit debitum, consentit petenti, qui peccat. Ergo ct ipse peccat.

' v<rK J'

2. Praktrrka, ex praecepto affirmativo obligamur ad orandum, ct ita ad aliquod tempus determinatum. Ergo pro tempore illo in quo quis orare tenetur, debitum reddere non debet: sicut nec eo tempore quo tenetur temporali domino ad speciale obsequium.

• v<r» 3 Sed cos nu bst quod dicitur I *Cor,* vn :* *Nolitefraudari Invicem, nisi communi consensu ad tempus,* etc. Ergo, quando petit, reddendum cet ci.

Rkm'ondko dicendum quod. cum mulier habeat potestatem in corpore viri quantum ad netum generationis spectat, et c converso, tenetur unus alteri debitum reddere quocumque tempore el quacumque hora, salva debita honestate quae in talibus exigitur; quia non oportet quod statim in publico reddat debitum.

Ad primum eeoo dicendum quod iste, quantum in se est, *0 non consentit, sed id quod ab eo exigitur imitus et cum dolore reddit. Et ideo non peccat. I loc enim est propter lubricum camis divinitus ordinatum, ut semper petenti debitum reddatur, ne aliqua occasio peccati detur.

Ad secundum dicendum quod non est aliqua hora ita ti determinata ad orandum quin possit postea recompcnsari in aliis horis. Et ideo obiectio non cogit.

QUAESTIO SEXAGESIMAQUINTA

DL BIGAMI b

‘ *ct.* q«. umr. Introd. ΓχϊiΓNOB considerandum est dc pluralitate uxorum ·.
I K
1 yCirca quod quaeruntur quinque.

Primo: utrum habere plurcs uxores sit contra legem naturae.

Secundo: utrum aliquando fuerit licitum.

Tertio: utrum habere concubinam sil contra legem naturae.

Quarto: utrum accedere ad concubinam sit peccatum mortale.

Quinto: utrum aliquando licitum fuerit habere concubinam.

ART. 1. UTRUM HABERE PLURES UXORES SH CONTRA I.8OEM NATURAE

111 *Cant* Get/, cap. ťaxiv *hat.,* cap. 1» ; I *ad Cor.f* cap. vn, lcct. 1

Ad primim sic procedîtir. Videtur quod habere plurcs uxores non sit contra legem naturae. Consuetudo enim legi naturali non praciudicat. Sed habere plurcs uxores *peccatum non erat quando mos erat,* ut ab Augustino * habetur in littera ·. Ergo habere plurcs uxores non est contra legem naturae.

• Cow/ *Famt.* hb. XXII, ap. 1LVl1.
• Dial, xxim. cap. t.

2, Praktbhea, quicumque facit contra legem naturae, facit contra praeceptum: quia sicut lex scripta habet sua praecepta, ita ct lex naturae. Sed Augustinus dicit * quod habere plurcs uxores *non erat contra praeceptum, quia nulla lege erat prohibitum.* Ergo habere plurcs uxores non est contra legem naturae.

• /><Bono Conttu cap. xi»; C<mU.tanti.,loc. cil.

3. Praeterea, matrimonium principaliter ordinatur ad jo prolis procreationem. Sed unus potest cx pluribus prolem accipere, plurcs fecundando. Ergo non est contra legem naturae habere plurcs uxores.

4. Praeterea, *ius naturale est qund natura omnia animalia docuit,* ut in principio *Digestorum* · dicitur. Sed « natura non docuit hoc omnia animalia, quod sit una unius: cum unus mas in multis animalibus pluribus feminis conjungatur. Ergo non est contra legem naturae habere plures uxores.

* Dig. I. n, *dc ttuUl. et ture.* t.

5. Praeterea, secundum Philosophum, XV *de Animal.* ·, *> in generatione prolis mas se habet ad feminam sicut agens ad patiens ct artifex ad materiam. Sed non est contra ordinem naturae quod unum agens in plura patientia agat, aut unus artifex cx diversis materiis operetur. Ergo nec est contra legem naturae quod unus mas plurcs uxores habeat.

•D»d. *dc Animat Generat.* lib. I. cap. XXI.

• Skd contra, illud praecipue videtur esse de iure naturali quod homini in sua institutione inditum est. Sed quod sit una unius in ipsa institutione humanae naturae est ei inditum, ut patet *Gen.* n :* *Erunt duo in carne una.* Ergo est de lege naturae.

• cip XIX, verx. 4,

2. Praeterea, contra legem naturae est quod homo se ad impossibile obliget, et ut quod uni datum est alteri detur. Sed homo contrahens eum una uxore sui corporis potestatem sibi tradidit, ut necesse sil reddere debitum cum petierit. Ergo contra legem est ii postea alteri potestatem sui corporis tradat : quia nemo posset simul utnquc reddere debitum, si simul peterent.

3. Praeterea, de lege naturae est, *Quod tibi non vis* 5 *fieri, alteri ne feceris* :* Sed vir nullo modo vellet quod uxor alium virum haberet. Ergo contra legem naturae faceret si uxorem aliam superinduceret.

• ToWxecap n, »cr». ιά: MMk. cap.Ytt.tuKix . Grauxn. in ρηχάp. Dtcrvf.

q. Praeterea, quidquid est contra naturale desiderium, est contra legem naturae. Sed zelus viri ad uxorem, et *0 uxoris ad virum, naturalis est: quia in omnibus invenitur. Ergo, cum zelus sit *amor non patiens consortium in ămato* videtur quod contra legem naturae sit quod plure» uxores habeant unum virum.

• (X III Sr»L, tl; XKti, a». „ art. 3; IU4C'X., cap. 11, lea L

Respondeo dicendum quod omnibus rebus naturalibus ti insunt quaedam principia quibus non solum operationes proprias efficere possunt, sed quibus etiam eas convenientes fini suo reddant ; sive sint actiones quae consequantur rem aliquam ex natura sui generis, sive consequantur cx natura speciei ; ut magneti competit ferri deorsum cx natura sui generis, el attrahere ferrum cx natura speciei. Sicut autem in rebus agentibus cx necessitate naturae sunt principia actionum ipsae formae, α quibus operationes propriae prodeunt convenientes fini ; ita in his quae cognitionem participant, principi.» agendi sunt cognitio el appetitus. Unde oportet quod in vi cognitiva sit naturalis conceptio, ct in vi uppetitiva naturalis inclinatio, quibus operatio conveniens generi sive speciei reddatur competens fini. Sed quia homo inter cetera animalia rationem finis cognoscit et proportionem opei itionis ad finem, ideo naturalis conceptio i· ei indita, qua dirigitur ad operandum, convenienter *lex naturalis* vel *ius naturale* dicitur. In ceteris autem *aestimatio naturalis* vocatur: bruta enim cx vi naturae impelluntur ad operandum convenientes actiones, magis quam regulentur, quasi proprio arbitrio agentia.

Lex ergo naturalis nihil aliud est quam conceptio homini 1i naturaliter indita qua dirigitur ad convenienter agendum m actionibus propriis ; sive competant ei cx natura generis, ut generare, comedere, ct huiusmodi ; sive cx natura speciei, ut ratiocinari ct huiusmodi. Omne autem illud quod actionem inconvenientem reddit fini quem natura cx opere aliquo intendit, contra legem naturae esse dicitur.

Potest autem actio non esse conveniens fini vel principali, vel secundario : et, sive sic sive sic, hoc contingit dupliciter. Ino modo, cx aliquo quod omnino impedit ; finem : ul nimia superfluitas aut defectus comestionis impedit salutem corporis, quasi principalem finem comestionis; et bonam habitudinem in negotiis exercendis, qui est finis secundarius. Alio modo, cx aliquo quod facit difli- 1
cilcm aut minus decentem perventionem ad finem principalem vel secundarium: sicut inordinata comestio quantum ad tempus indebitum. Si ergo actio sit inconveniens fini quasi omnino prohibens finem principalem, directe per legem naturae prohibetur primis praeceptis legis naturae, quae sunt in operabilibus sicut sunt communes conceptiones lll speculativis ·. Si autem sit incompctcns fini secun- •αι··ιι·M·. «η. 3
dario quocumque modo, aut etiam principali ul faciens difficilem vel minus congruam perventionem ad ipsum, prohibetur non quidem primis praeceptis legis naturae, sed secundis, quae ex primis derivantur, sicut conclusiones in speculativis ex principiis per se ñoti fidem habent ·. El sic · ⩧ Ibid. dicta actio contra legem naturae esse dicitur.

Matrimonium ergo habet pro fine principali prolis procreationem et educationem : qui quidem tinis competit homini secundum naturam sui generis; unde ct *aliis animalibus est communis,* ut dicitur in \ III *Ethic.* Et sic •Cap. i».a T · S In. I®ct in bonum matrimonii assignatur *proles* Sed pro tine secun- • Cf qu. tux, dario, ut dicit Philosophus ;* habet in hominibus solum •rt. ». communicationem operum quae sunt necessaria in vita. •l.oc.proi.ctt · Et secundum hoc*fidem* sibi invicem debent, quae est unum Cf qa.u-J.irt.i de bonis matrimonii ·. I labet ulterius alium finem inquantum in fidelibus est. scilicet significationem Christi et Ecclesiae ·. Et sic bonum matrimonii dicitur *sacramentum* :* Unde primus finis respondet matrimonio hominis inquantum est animal ; secundus inquantum est homo ; lenius inquantum est fidelis.

• Ci. qu. mm. irt 3.

t, vecK 3». ·· Ch qii tut, xrt 3.

• ; fra

Pluralitas ergo uxorum neque totaliter tollit neque aliqualiter impedit primum flnem : cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fecundandis, cl educandis filiis cx cis natis – Sed secundum tinetn, cui non totaliter tollit, tamen multum impedit: eo quod non facile potest esse pax in familia ubi uni viro plures uxores lunguntur, cum non possit unus vir sufficere ad satisfaciendum pluribus uxoribus ad votum; ct quia communicatio plurium in uno officio causal litem, sicut *figuli conrixantur ad invicem* ·, ct similiter plures uxores unius viri. - Tertium nutem finem totaliter tollit : eo quod, sicut Christus est unus, ita Ecclesia una.

Et ideo patet cx dictis quod pluralitas uxorum quodammodo est contra legem naturae, et quodammodo non.

An rHiMf m rugo dickndim quod consuetudo non praejudicat legi naturae quantum ad prima praecepta ipfiua» quae sunt quasi ĉommune animi conceptiones in speculativis ·. Sed ea qunc cx istis trahuntur ut conclusiones, *consuetudo auget,* ut Tullius dicit, in 111 *Rhetoric.* ct similiter minuit. Et huiusmodi est praeceptum legis naturae de unitate uxoris.

Ad ucondim dicksdum quod, sicut Tullius dicit ·, *res a natura perfectas et a consuetudine approbatas legum metus et religio sanxit.* Unde palet quod illa quae lex naturalis dictat quasi ex primis principiis legis naturae derivata, non habent vim coactivam per modum praecepti absolute, nisi postquam lege divina ct humana sancita sunt. Et hoc est quod dicit Augustinus, quod non faciebant contra praeceptum, *quia nulla lege erat prohibitum.*

Au rniiTitH patet solutio cx dictis *.

Ad quarum mcaxniu quod ius naturale multipliciter accipitur. Primo enim aliquod ius dicitur naturale cx principio, quia natura est inditum. El sic definit Tullius, m H *Rhetoric.* ·, dicens: *Ius naturae est quod non opinio genuit, xcd quaedam innata vis inseruit.*

Et quia etiam in rebus naturalibus dicuntur aliqui motus naturales, non quia sint ex principio intrinseco, sed quia sunt n principio superiori movente, sicut motus qui sunt in dementi» ex impressione corporum caelestium» naturales dicuntur, ut Commentator dicit, in 111 *Coeli et yfundi* ·, ideo ea quit sunt dc iurc divino, dicuntur e^c dc iurc naturali, cum ĥnt cx impressione ct infusione superioris principii, scilicet Dei. Et sic accipitur nb Isidoro·, qui dicit quod *ius naturale est quod in lege et in Evangelio continetur.*

Tertio, dicitur ius naturale non solum a principio, sed u a natum, quia de naturalibus est, Et quia natura contra rationem dividitur, a qua homo est homo, ideo, strictissimo modo accipiendi ius naturale, illn quae ad homines tantum pertinent, etsi sint dc dict.iminc naturalis rationis, non dicuntur esse de iurc naturali ; sed illa tantum quae naturalis ratio dictat de his quae sunt homini aliisque communia. Et sic datur dicta definitio -, scilicet : *Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit.*

Pluralitas ergo uxorum, quamvis non sit contra ius naturale tertio modo acceptum, est tamen contra ius naturale secundo modo acceptum : quia iurc divino prohibetur ·. Et etiam contra ius naturale primo modo acceptum, ut ex dictis * patet : quia natura dictat animali cuilibet secundum modum convenientem suae speciei. I nde etiam quaedam animalia, in quibus ad educationem prolis requiritur sollicitudo utriusque, scilicet maris et feminae, naturali instinctu servant coniunctionem unius ud unum: sicut patet in turture ct columba ct huiusmodi

Sed quia rationes inductae in contrarium videntur ostendere quod pluralitas uxorum sit contra prima principia legis naturae, ideo ad eas respondendum. Et dicendum *ad quintum* · quod natura humana absque omni defectu instituta est. Et ideo non solum sunt indita ei illa sine quibus matrimonii finis principalis esse non potest, sed etiam illa sine quibus secundarius fini matrimonii aine difficultate haberi non posset. El hoc modo sufficit homini in ipsa sui institutione habere unam uxorem.

Ad srxtum · dicendum quod vir per matrimonium non dat sui corporis potestatem uxori quantum ad omnia, sed solum quantum ad illa quae matrimonium requirit. Non autem requirit matrimonium ut quolibet tempore uxori petenti vir debitum reddat, quantum ad id ad quod matrimonium principaliter est institutum, scilicet bonum prolis, sed quantum sufficit ad impraegnalionem. Hcquirit autem hoc matrimonium inquantum est ad remedium institutum, quod est secundarius ipsius finis, ut quolibet tempore debitum petenti reddatur ·. El sic patet quod accipiens plures uxores non sc obligat ad impossibile, considerato principali fine matrimonii. Et ideo pluralius uxorum non est contra praecepta prima legis naturae.

An skptimum · imckndum quod illud praeceptum legii naturae. *Quod tibi non vis fieri, altcn ne feceris,* debet intelligi, *eadem proportione serrata:* non enim, «i praelatus non vult sibi resisti a subdito, ipse subdito resistere non debet. Et ideo non oportet quod, cx vi illius praecepti. quod si vir non vult quod uxor Mia habeat alium virum, quod ipse non habeat aliam uxorem : quia unum virum habere plure- uxores non est contra prima praecepta legis naturae, ut dictum est · ; sed un.un uxorem habere plures viros eat contra prima praecepta legis naturae, eo quod per hoc quantum ad aliquid totaliter tollitur, et quantum ud aliquid impeditur bonum prolis, quoj est principali matrimonii fini In bono enim proli» intclligitur non solum procreatio, sed etiam educatio. Ipsa enim procreatio prolis, ĉt non totaliter tollatur, quia contingit post impracgn itionem prunam iterum mulierem impraegnari, ut dicitur in IX *de Animal.* * ; tamen multum impeditur, quia vix potc<i accidere quĭn curruptĭo occĭdat quantum ad utrumque fetum vel quantum od alterum. Sed educatio totaliter tollitur: quia cx hoc qund una mulier plures ĥanto haberet, sequeretur incertitude» prolis respectu patris, cuius cura necessaria est in educando. Et ideo nulh lege vel consuetudine est permissum unam mulierem habere plures viros, sicut e converso.

Ai» octavum · hiocsuuM quod naturalis inclinatio in appclitiva sequitur naturalem conceptionem in cognitione. Et quia non ita est contra conceptionem naturalem quod vir habent plures uxores sicut quod uxor habeat plures viros, ideo affectus uxoris non tantum refugit consortium in viro sicut c converso. Et ideo tam in hominibus quam in aliis animalibus invenitur maior zelus ĥmari od feminam quam c converso.

ART. II. UTRUM UABIRR ILURES UXORIS K>TT'RRrr ALIQUANDO LICITUM

III *Cmtl. Ge·!., cap.* ciin ; IV, c<p-

An sRcuNDt m sic pkolkditvr. Videtur quod habere plures ŭxore non potuerit aliquando esse licitum. Quia secundum Philosophum, in V *Ethic.* ·, *ius naturale semper ubique habet eandem potentiam.* Sed iurc natundi prohibetur pluralitas uxorum, ut cx dictis * patet. Ergo, sicut modo non licet, ita nec unquam licuit.

2. Praeteria. si aliquando licuit, hoc non fuit nisi quia vel per sc licitum erat, vel per aliquam dispensationem licebat. Si primo modo, sic etiam nunc licitum esset. Si autem secundo modo, hoc esse non potest. Quia, secundum Augustinum ·, *Deus, cum sit naturae Conditor, non facit aliquid contra rationes quas naturae inseruit.* Cum ergo naturae nostrae Deus inseruerit quod sit una unius ·, videtur quod ipse contra hoc nunquam dispensaverit.

3. Prabtrrra, si aliquid est licitum ex dispensatione, hoc non licet nisi illis quibus dispensatio fit. Non autem legitur aliqua dispensatio communis in lege cum omnibus facta. Cum ergo omnes communiter qui \olebant plures uxores acciperent m veteri Testamento, nee cx hoc reprehendebantur in lege vcl a prophetis, non videtur quod fuerit ex dispensatione licitum.

q. Prabtkrra. ubi cM eadem causa dispensationis, debet eadem dispensatio fieri. Sed causa dispensationi» non potest aha poni nisi multiplicatio prolis ad cultum Dei: quae etiam nunc necessaria est. Ergo adhuc dicta dispensatio duraret: praecipue cum non legatur revocata.

5. Piubtkrka, in dispensatione m»n debet praetermitti maius Ikuhhii propter minus bonum. Sed fide ct sacramentum, quae non sidentur passe senari m matrimonio

quo unus pluribus uxoribus coniungitur, sunt meliora quam prolis multiplicatio. Ergo intuitu huius multiplicationis dispensatio praedicta fieri non debuisset.

Skd contra, *Galat* m · dicitur quod *lex propter praevaricatores posita est,* ut scilicet cos prohiberet. Sed lex vetus facit mentionem de pluralitate uxorum sine aliqua eius prohibitione, ut patet *Deuteron,* xxi *Si habuerit homo duas uxores,* etc. Ergo habendo duas uxores non erant praevaricatores. Et ita erat licitum.

2. Praeterea, hoc idem videtur exemplo cx sanctis Patribus, qui plures leguntur habuisse uxores, cum Deo essent acceptissimi : sicut Iacob · et David * ct plures alii ·. Ergo aliquando fuit licitum.

Respondeo dicendum quod, sicut ex dictis · patet, pluralitas uxorum dicitur esse contra legem naturae, non quantum ad prima praecepta cius, sed quantum ad secunda, quae quasi conclusiones a primis praeceptis derivantur. Sed quia actus humanos variari oportet secundum diversas conditiones personarum et temporum et aliorum circumstantiarum, ideo conclusiones praedictae n primis legis naturae praeceptis non procedunt ut semper efficaciam habentes, scd in maiori parte : talis est enim tola materia moralis, ut patet per Philosophum, in libro *Ethicorum* '. Et ideo, ubi eorum efficacia deficit, licite ea praetermitti possunt. Scd quia non est facile determinare huiusmodi varietates, ideo illi cx cuius auctoritate lex efficaciam habet, reservatur ut licentiam praebeat legem praetermittendi in illis casibus ad quos legis efficacia se non extendere debet. Et talis licentia *dispensatio* dicitur *

Lex autem dc unitate uxoris non est humanitus, scd divinitus instituta: nec unquam verbo aut litteris tradita, scd cordi impressa ·, sicut ct alia quae ad legem noturae qualitercumque pertinent. Et ideo in hoc a solo Deo dispensatio fieri potuit per inspirationem internam Quae quidem principaliter sanctis Patribus facta est, et per eorum exemplum ad alios derivata est, eo tempore quo oportebat praedictum naturae praeceptum praetermitti ut maior esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandae. Semper enim principalior finis magis observandus est quam secundarius. L'ndc, cum bonum prolis sit principali matrimonii finis, ubi prolis multiplicatio necessaria erat, debuit negligi ad tempus impedimentum quod posset in secundariis finibus evenire, ad quod removendum praeceptum prohibens pluralitatem uxorum ordinatur, ut cx dictis · palet.

Ad primum ergo dicendum quod ius naturale semper ct ubique, quantum est dc se. habet eandem potentiam. Scd per accidens, propter aliquod impedimentum, quandoque ct alicubi potest variari : sicut ibidem * Philosophus exemplum ponit de aliis rebus naturalibus. Semper enim ct ubique dextera est melior quam sinistra secundum naturam: scd per aliquod accidens contingit aliquem esse ambidextrum, quia natura nostra variabilis est. Et similiter etiam est de naturali iusto, ut ibidem Philosophus dicit.

Ad secundum dicendum quod in decretali quadam, *de Divortiis* ·, dicitur quod *nunquam licuit alicui plures habere uxores sine dispensatione per divinam inspirationem habita.* Ncc tamen talis dispensatio datur contra rationes quas Deus naturae inseruit, scd praeter eas : quia rationes illae non sunt ordinatae ad semper, sed in pluribus esse, ut dictum est sicut etiam non est contra naturam quando aliqua accidunt in rebus naturalibus miraculose, praeter ea quae ut frequenter solent evenire.

Ad tertium dicendum quod qualis est lex, talis debet esse dispensatio legis. Et quia lex naturae non est litteris scripta scd est cordibus impressa, propter hoc non oportuit dispensationem eorum quae ad legem naturae pertinent lege scripta dari, sed per internam inspirationem fieri.

Ad quartum dicendum quod, veniente Christo, fuit tempus plenitudinis gratiae Christi, per quam cultus Dei in omnes gentes spirituali propagatione diffusus est. Et ideo non est eadem ratio dispensationis quae erat ante Christi adventum, quando cultus Dei carnali propagatione multiplicabatur et conservabatur.

Ad quintum dicendum quod proles quod est bonum matrimonii, includit fidem ad Deum servandam : quia secundum quod proles expectatur ad cultum Dei educanda, ponitur matrimonii bonum. Fides autem ad Deum servanda est potior quam fides uxori, quae ponitur bonum matrimonii ; ct quam significatio, quae pertinet ad sacramentum, quia significatio ad fidei cognitionem ordinatur Et ideo non est inconveniens si propter bonum prolis aliquid detrahitur aliis duobus bonis.

Ncc tamen omnino tolluntur. Quia ct fides manet ad plures: et sacramentum aliquo modo. Quia, quamvis non significatur coniunctio Christi ad Ecclesiam inquantum est una, significatur tamen distinctio graduum in Ecclesia per pluralitatem uxorum, quae quidem non solum est in Ecclesia militante, scd etiam triumphante. Et ideo illorum matrimonia aliquo modo significabant conjunctionem Christi ad Ecclesiam, non solum militantem, ut quidam · dicunt, scd etiam triumphantem, in qua sunt *diversae mansiones* ·.

ART. III. UTRUM HABERE CONCUBINAM SIT CONTRA LEOEM NATURAE

loir», qu. I »»i», an. ». dj fl IP·, qu. cur. art. 3; 111 Gax/. Gmi., «p. extti; Dr Uj/o, qu x». art 1

Ad tertium sic PROCKDrrviu Videtur quod habere concubinam non sit contra legem naturae. Legis enim caeremonia non sunt de lege naturae. Scd fornicatio prohibetur, *Act* \v ' . inter alia caeremonia legis quae ad tempus credentibus cx gentibus imponebantur. Ergo fornicatio simplex, quae est accessus ad concubinam, non est contra legem naturae.

2. Praeterea, ius positivum a naturali iure profectum est, ut Tullius dicit ·. Sed secundum ius positivum fornicatio simplex non prohibetur: immo potius in poenam secundum antiquas leges mulieres lupanaribus tradendae condemnabantur ·. Ergo habere concubinam non est contra legem naturae.

3. Praeterea, naturalis lex non prohibet quin illud quod datur simpliciter, possit dari ad tempus ct secundum quid. Sed una mulier soluta potest dare viro soluto in perpetuum sui corporis potestatem, ut ea utatur licite cum voluerit. Ergo non est contra legem naturae si dederit ei potestatem sui corporis «id horam.

4. Praeteres, quicumquc re sua utitur ut vult, nemini facit iniuriam \ Scd ancilla est res domini · ♦ Ergo, si dominus ca utitur ad libitum, nulli facit iniuriam. Et ita habere concubinam non est contra legem naturae.

5. Praeterea, quilibet potest alteri dare quod suum est. Sed uxor habet potestatem in coqiore viri, ut patet 1 *Cor.* vn ·. Ergo, si uxor velit, vir poterit alteri mulieri coniungi sine peccato.

Skd contra, secundum omnes leges filii qui dc concubina nascuntur, sunt vituperabiles ·. Sed hoc non esset nisi concubitus cx quo oriuntur esset naturaliter turpis. Ergo habere concubinam est contra legem naturae.

2. Praeterea, matrimonium est naturale ·. Sed hoc non esset si sine praciudicio legis naturae homo posset coniungi mulieri praeter matrimonium. Ergo contra legem naturae est concubinam habere.

Respondeo dicendum quod illa actio dicitur esse contra legem naturae quae non est conveniens tini debito, sive quin non ordinatur in ipsum per actionem agentis, sive quia de sc est improportionata illi tini. Finis autem quem natura cx concubitu intendit, est proles procreanda ct educanda : et ut hoc bonum quaereretur, posuit delectationem in coitu, ut Constantinus · dicit, Quicumquc ergo concubitu utitur propter delectationem quae in ipso est, non referendo in finem a natura intentum, contra naturam facit: ct similiter etiam nisi sit talis concubitus qui ad illum finem convenienter ordinari possit. Et quia res a fine plerumque nominantur tanquam ab optimo * sicut coniunctio *matrimonii* n prolis bono nomen accepit * quod per matrimonium principaliter quaeritur ; ita *concubinae* nomen illam coniunctionem exprimit qua solus concubitus propter seipsum quaeritur.

Et si etiam aliquis quandoque ex tali concubitu prolem quaerat, non tamen est conveniens ad prolis bonum. in quo non solum intelligitur ipsius procreatio, per quam

proles *esse* accipit, sed etiam educatio ct instructio, per quam accipit *nutrimentum* ct *disciplinam a* parentibus, in quibus tribus parentes proli tenentur, secundum Philosophum, VIII *Ethic.* * Cum nutem educatio ct instructio proli a parentibus debeantur per longum tempus, exigit lex naturae ut pater et mater in longum tempus commaneant, ad subveniendum communiter proli. Unde aves quae communicer pullos nutriunt, ante completam nutritionctn non separantur a mutua societate, quae incipit n concumbendo. Haec autem obligatio ad commanendum feminam i» marito matrimonium facit. Et ideo patet quod accedere ad mulierem non iunctam sibi matrimonio, quae concubina vocatur, est contra legem naturae.

Ad primum Kitijo dicendum quod in gentibus quantum ad multa lex naturae obfuscata erat. Unde accedere ad concubinam malum non reputabant, sed passim fornicatione quasi re licita utebuntur: sicut ct aliis quae erant contra caeremonias ludacorum, quamvis non essent contra legem naturae. Et ideo Apostoli immiscuerunt prohibitionem fornicationis caercmonialibus, propter discretionem ›« quae erat in utroque inter ludacos ct gentiles.

• Rnp. ad i

Ad secundum dicendum quod ex praedicta obscuritate ·, scilicet in quam ceciderunt gentiles, Deo debitam gloriam non ţeddente ut dicitur /<*om.* l ·, lex illa processit, et non cx instinctu legis naturae. I nde, praevalente Christiana jj religione, lex illa ĕxtirpât est

Ad tertium dicendum quod in aliquibus, sicut nihil inconveniens sequitur si rem aliquam qu im quis in polestate habet alteri simpliciter trad it, ita etiam nec si tradat ad lempus : et sic neutrum est contra legem naturae. Ita autem non est in proposito. Ideo ratio non sequitur.

Ad quartum dicendum quod iniuria iusutidc opponitur. Lex autein naturalis non solum prohibet iniuMiliam, sed etiam opposita omnium virtutum": sicut contra legem naturae est ut aliquis immoderate comedat, quamvis talis, IS rebus utens suis, nulli iniuriam facit. – Et praeterea ancilla, quamvis sit res donum ad obsequium, non est tamen res sua ad concubitum. Et iterum interest qualiter quisque re sua utatur ·. – Facit etiam talis iniuriam proh procreandae, ad cuius bonum non sufficienter talis coniunctio ordinatur, ut dictum est

• Antloc *Lillie* Ub. V. cap.. ». ■ M. - S. Th. I«Λ IL

• CL qx I u, an.

• Id corporr

Ai» quintum dicendum quod mulier habet potestatem in corpore viri non simpliciter quantum ad omnia, sed solum quantum ad matrimonium. Et ideo non potest contra bonum matrimonii corpus viri alteri praebere.

ART. IV. utrum accedere ad concubinam sit peccatum mortale

II· n··. qu. cur. art. III *Coat. Grat., cap.* CW»; *Dr* , qu. t», art. x.

Ad quartum sic pRocKDm R. Videtur quod accedere ad concubinam non sit peccatum mortale. Maius enim peccatum est mendacium quam fornicatio simplex : quod patet cx hoc quod ludas, qui fornicationem non horruit cum Thamar committere, recusavit mendacium, dicens: *Certe mendacii arguere nos non poterit* ·. Sed mendacium SI non est semper peccatum mortale. Ergo neque fornicatio simplex.

• Grw. wp. Ltivnt, wcl». u

a. Praeterea, peccatum mortale morte puniri debet. Sed lex vetus non puniebat concubitum concubinae morte, nisi in aliquo casu, ut patet *Deuteron,* χχπ ·. Ergo non est peccatum mortale.

• Vm. *so*

3. Praeterea, secundum Gregorium ·, peccata mortalia carnalia sunt minoris culpae quam spiritualia. Sed non omnis superbia aut avaritia est peccatum mortale, quae sunt spiritualia peccata. Ergo non omnis fornicatio, quae <i est peccatum carnale.

• Vora/, lib. XXXIII, cap. ui, al. ii : m vet. cap. avi.

4. Praeterea , ubi est maius incitamentum, ibi est minus peccatum : quia magis peccat qui minori tentatione vincitur ·. Sed concupiscentia maxime instigat ad venerea. Ergo, cum actus gulae non semper sit peccatum mortale, 7· nec fornicatio simplex erit mortale.

• a iv *Smt.* d.«. *m,* cap. I

Sed contra, nihil excludit a regno Dei nisi peccatum mortale. Sed fomicatorcs excluduntur a regno Dei, ut patet I *ad Cor.* vi ·. Ergo fornicatio simplex est peccatum mortale.

• Vcrv 9, io.

2. Praeterea, sola peccata mortalia *crimina* dicuntur, n Sed fornicatio dicitur crimen : ut patet *Tobiae* nr ·, *Attende tibi ab omni fornicatione, et praefer uxorem tuam nunquam patiaris crimen scire.*

Respondeo dioutoum quod, sicut in Secunda Parte * dictum est, illi actus cx suo genere sunt peccata mortalia per quos foedus amicitiae hominis od Deum ct ĥomini ad hominem violatur: hacc enim «unt contra duo praecepta caritatis, quae est animae vita ·. Et ideo, cum concubitus fornicarius tollat debitam ordinationem parentis ad prolem, quam natura cx concubitu intendit, non est dubium quod fornicatio simplex dc sui ratione est peccatum mortale, etiam ł lex scripta non esset.

LXUV1U, «π. » U. II *Srat.* d)vt lui, qu.i ■n. 4.

An primum rroo dicendum quod frequenter homo qui non vitat peccatum mortale, vitat aliquod peccatum veniale, ad quod non habet tantum incitamentum. Et ita etiam ludas mendacium vitavit, fomic«ationcm non vitans.- Quamvis illud mendacium perniciosum fuisset, iniuriam habens annex.im, si protniesum non reddidisset ·.

Ad secundi m dicendum quod peccatum non dicitur mortale quia morte temporali puniatur, Sed quia punitur aeterna. Unde etiam furtum, quod est peccatum mortale, et multa alia, interdum non puniuntur per leges temporali mone. Et similiter etiam est de fornicatione.

Ab tertium dicendum quod, sicut non quilibet motus superbiae est peccatum mortale, ita nec quilibet motus luxuriae: quia primi motus luxurine ct huiuxmodi sunt peccata venialia, cl eliam concubitus matrimoniali interdum. Tamen aliqui luxuriae actus sunt peccata mortalia, aliquibus motibus superbiae vernalibus exUtentibus. quia in verbis Gregorii induciis intclligitur comparatio vitiorum secundum genus, non quantum ad singulos actus.

Ai» quartum dicendi,m quod illa circumstantia cfficacior est ad gravandum quae magis appropinquat ad speciem peccati ·. Unde, quamvis fornicatio cx magnitudine incita- · et IV *Seat.,* dial. m. 40.111, «n. 1, qu x. menti diminuatur, tamen cx materia circa quam est, gravitatem habet maiorem quam inordinata comestio: cum sit circa ea quae pertinent ad fovendum foedus societatis humanae. Et ideo ratio non sequitur.

ART. V. UTHÜM ALIQUANDO LICITUM FTEIUT CONCUBINAM HABERE

IV *Seal.,* diu aiviir, qu. u. art. 3. qu i, ad a; III *C at. Gnt,* cap. cur, I· Bat.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod aliquando licitum fuerit concubinam habere. Sicut enim habere unam uxorem est de lege naturae, ita non habere concubinam. Sed aliquando licuit plurcs uxores habere ". Ergo • An. î. et habere concubinam.

2. Praeterea, non potest aliqua simul esse ancilla ct puxor: unde secundum legem cx hoc ipso quod ancilla in matrimonium ducebatur, libera reddebatur.* Sed aliqui • *Dal* cap. mi, VCTK to »qq. amicissimi Deo leguntur ad suas accessisse ancillas: sicut Abraham " et lacob Ergo illae non erant uxores. Et sic aliquando licuit concubinas habere. *'da* car ten.}, 4; cap. UT. »«« . 6. – Ibid.. op. xmv, «π 3j KA·

3. Praeterea, illa quae in rnotrimontum ducitur, non potest ciici, ct filius eius debet esse hereditatis particeps. Sed Abraham eiecit Agor, et filius cius non fuit heres ·. Ergo non fuit uxor Abrahac. • G«. cap. MI, «era. io »4A·

Sed contra, ea quae sunt contra praecepta Decalogi, nunquam licuerunt. Sed habere concubinam est contra praeceptum Decalogi, scilicet, *Xon moechaberis* Ergo * £roJ *cap.* t». nunquam fuit licitum.

• fX Ub I, np- n. n m.· Cl. à *S'râa oh ILt·- J/jtar,* esui. XXXIi, qo. n.

2. Praeterea, Ambrosius dicit, m libro *de Patriarchis* ·: *Viro non licet quod mulieri non licet.* Sed nunquam licuit mulieri ad alium virum accedere, dimisso viro proprio, Ergo nec viro unquam licuit concubinam habere.

• Dk I Ptrpkx. hb. HI. cap. »l i>.

Respondeo dicendum quod Rabbi Mosses dicit " quod ante tempus legis fornicatio non erat peccatum : quod probat cx hoc quod ludas cum Thamar concubuit ·. – Sed ist.i ratio non cogit. Non enim neccsse est filios lacob a peccato excusari: cum accusati fuerint apud patrem *crimine pessimo* ", ct in loscph necem vel venditionem consenserint ·.

• t>». cap UKvtn un. ·3 ·H·

• Ibid., cap. utut,na.j,

• IMd., tert. f

Et ideo dicendum est quod, cum habere concubinam non matrimonio iunctam sit contra legem naturae ·, nullo

• An. J.

tempore secundum sc licitum fuit, nec etiam cx dispensatione. Sicut enim cx dictis · patet, concubitus cum ea quae non est matrimonio iuncta, non est conveniens actus ad bonum prolis, quod est principalis finis matrimonii. Et ideo c«t contra prima praecepta legis naturae, quae dispensationem non recipiunt.

Unde ubicumque legitur in veteri Testamento aliquos concubinas habuisse quos neccsse sit n peccato mortali excusari, oportet eas esse matrimonio iunctas, et tamen concubinas dici quia aliquid habebant de ratione uxoris »0 ct aliquid de ratione concubinae. Secundum enirn quod matrimonium ordinatur ad suum principalem finem, qui est bonum prolis, uxor viro coniungitur insolubili con-

junctione, vcl saltem diuturna, ut cx dictis· patet: ct contra hoc non est aliqua dispensatio. Sed quantum ad ·; secundum finem, qui est dispensatio familiae ct communicatio operum, uxor coniungitur viro ut socia. Sed hoc deerat in his quae concubinae nominantur. In hoc enim poterat esse dispensatio: cum sit secundarius matrimonii tinis. Et cx hac parte habebant aliquid simile concubinis, » ratione cuius concubinae nominantur.

Ad phimum kroo dicendum quod habere plures uxores non est contra legis naturae prima praecepta ·, sicut habere concubinam :* Et ideo ratio non sequitur.

Ah secundum dicendum quod antiqui Patres, ea dispen- m satione qua plures uxores habebant, ad ancilla. accedebant uxorio affectu. Erant enim uxores quantum ad principalem et primarium finem matrimonii. Sed non erant uxores quantum ad illam coniunctioncm quae respicit secundarium finem, cut conditio servitutis opponitur, cum non ‘o possit simul esse socia ct ancilla.

Ad tertium dicendum quod, sicut in lege Moytj per dispensationem licebat dare libellum repudii ad evitandum uxoricidium, ut dicetur 4 ; ita cx eadem dispensatione licuit Abrahue dicere Agar, ad significandum mysterium quod u Apostolus explicat, *Galat.* nr ·. Quod etiam ille filius heres non fuit, ad mysterium pertinet, ut ibidem patet. Sicut etiam ad mysterium pertinet quod Esau, filius liberae, heres non fuit · : ut patet *Hom.* ix ··. Similiter etiam propter mysterium factum est ut filii lacob cx ancillis et liberis 4o nati heredes essent ;* ut Augustinus dicit '·; quia Christo nascuntur in baptismo filii tam per bonos, quos liberae significant, quam per malos ministros, qui per ancillas significantur.

QUAESTIO SEXAGESIMASEXTA

DE BIGAMIA ET IRREGULARITATI EX EA CONTRACTA

kinds considerandum est de bigamia ct irregularitate ex ca contracta ·.

Circa quod quaeruntur quinque.

Primo : utrum ilii bigamiac quae est cx hoc quod aliquis duas uxores successive habuerit, sit irregularitas annexa.

Secundo : utrum irregularitatem contrahat qui simul vel successive duas uxores habuit, unam dc iurc, aliam ii dc facto.

Tertio: utrum irregularitas contrahatur cx hoc quod quis uxorem virginem non accepit.

Quarto: utrum bigamia per baptismum solvatur.

Quinto: utrum cum bigamo liceat dispensare.

ART. L UTRUM II.I.f BIƟΛMIΛ QUAK EST EX HOC QUOD ALIQUIS DUAS UXORES SUCCESSIVE HABUIT, srr IRREGULARITAS ANNEXA

II· ƒƒ* qu. cviii. art. 4. ad 3; |V *Sent.,* dia. xx.il, qu. in. art. 3, ad 4: 1 *ad Tim.,* mp. m, led. 1; *Ad Tit., cap.* 1, led. ti.

Ad primum sig proceditur. Videtur quod illi bigamiac qune est ex hoc quod aliquis duas uxores successive habuit, non sit irregularitas annexa. Quia multitudo unitas consequuntur ens. Ergo ens ct non ens non faciunt multitudinem aliquam. Sed ille qui habet successive duas uxores, quando una est in esse, alia non est in esse. Ergo cx hoc non efficitur vir *non unius uxoris,* qui, secundum Apostolum ·, ab episcopatu prohibetur.

a. Pκαειέκεα, maius signum incontinentiae apparet in co qui plures fornicarie cognoscit quam qui plures uxores successive habet. Sed ex primo non efficitur aliquis irregularis ·. Ergo ncc cx secundo.

3. Praeterea, si bigamia irregularitatem causât, aut hoc est ratione sacramenti, aut ratione carnalis copulae. Sed non ratione primi: quia sic, si aliquis cum una contraxisset per verba de praesenti, et, ea mortua ante carnalem copulam subsecutam, duceret aliam, efficeretur irregularis; quod est contra decretalem Innocentii III :* Ncc iterum ratione secundi : quia secundum hoc etiam qui plures fornicario concubitu cognosceret, irregularis esset ; quod falsum est ·. Ergo nullo modo bigamia irregularitotem causât.

Rkspondko dicendum quod aliquis per sacramentum ordinis minister sacramentorum constituitur: et ille qui aliis sacramenta ministrare debet, nullum defectum in sacramentis pati debet. Defectus «autem in sacramento est quando sacramenti significatio integra non invenitur. Sacramentum autem matrimonii significat coniunctioncm Christi ad Ecclesiam ·, quae est unius ad unam. Et ideo requiritur ad perfectam significationem sacramenti quod vir sit tantum unius vir, ct uxor sit tantum unius uxor. Et ideo bigamia, quae hoc tollit, irregularitatem inducit ·.

Et sunt quatuor modi bigamiac. Primus est, cum quis plures habet uxores dc iurc successive ·. Secundus, cum simul habet plures, unam de iurc, aliam dc facto ·. Tertius, cum habet plures successive, unam dc iurc, aliam dc facto·. Quartus, quando viduam ducit uxorem :* Et in omnibus his est irregularitas adiuncta ·.

Alia autem causa consequens assignatur ♦ quia in illis qui accipiunt sacramentum ordinis, maxima spiritualitas debet apparere; tum quin spiritualia ministrant, scilicet sacramenta; tum quia spiritualia docent; et in spiritualibus occupari debent 1 nde. cum concupiscentia maxime spiritualitati repugnet, per quam *totus homo caro efficitur* \ non debet aliquod signum concupiscentiae permanentis in eis apparere. Quod quidem apparet in bigamis, qui una uxore contenti esse noluerunt. – Tamen prima ratio est melior.

Ad primum inoo dicendum quod multitudo plurium uxorum simul existentium est multitudo simpliciter. Et 4o ideo talis multitudo totaliter significationi sacramenti repugnat. Et propter hoc tollitur sacramentum. – Sed multitudo uxorum successive est multitudo secundum quid. Et ideo non tollit significationem sacramenti totaliter: nec sacramentum evacuat quantum ad sui essentiam, sed quantum 4i ad sui perfectionem. Quae requiritur in illis qui sunt sacramentorum dispensatores.

Ah secundum dicendim quod, quamvis sit in fornicariis maioris concupiscentiae signum, non Limen concupiscentiae ita adhaerentis: quia per fornicationem unus alteri s» non in perpetuo obligatur. – Et iterum non est defectus sacramenti.

Ah TKRTiuM dicendum quod, sicut dictum est ·, bigamia causal irregularitatem inquantum tollit perfectam significationem matrimonii, quae quidem consistit ct in coniunctionc animorum, quae fit per consensum, et in coniunctionc corporum ♦ Et ideo ratione utriusque simul oportet esse bigamiam quae irregularitatem faciat. Unde per decretalem Innocentii 111 derogatur ei quod Magister in littera * dicit, scilicet quod solus consensus per verba fc0 dc praesenti sufficit ad irregularitatem inducendam.

ART. II. UTRUM IRREGULARITAS MT ANNEXA BIGAMIA! QUAE CONTINGIT EX HOC QUOD HOMO HABET DUAS UXORIS, SIMUL VIII. SUCCUSSIVE, INAM DK 1URE, ALIAM DE FACTO

Ad srcundvm sic proceditur. Videtur quod irregularitas non sit annexa bigamiac quae contingit ex hoc quod homo habet duas uxores, simul vcl successive, unam dc iurc, aliam dc facto. Quia ubi nullum est sacramentum, et non potest esse defectus sacramenti. Sed quando aliquis contrahit dc facto cum aliqua et non de iurc, non est ibi aliquod sacramentum : quia talis coniunctio non significat coniunctioncm Christi ad Ecclesiam. Ergo, cum irregularitas non consequatur bigamiam nisi propter defectum sacramenti, videtur quod talem bigamiam irregularitas non consequatur.

• Art. i.
• Ibid.
• O. an. t.
• Cf corp. art.
■Qo-uniin 6.
• Ver·. » »qq.
• Grw.cap xxvii. ·· Ven. io »qq.
• Gen. can. wi.
tract XI. a. it. · Cf. *de Iljftiin. coil Daeatid.* lib I. capp. a, xv, x»i.
• Ci. qu. Ixit . Introd.
• I *aJ Tint., cap.* ni. ver a; *ad TU. cap.* t, ver».
• ∝ eia *circa, de* Mii rc.
• Op. *Mitt fitioralti,*
• Ct irj. J.
·AdFjkn.,af v. vcn. *μ.*
• Cu. Çm nr *crtntùu,* JbL XXVI; *dflüfj.* rujcic.pnpfan E m. *Arerim, un.* XXXI. qo. I.
• IbiX.cxvQu«> -Λισ.
ü et. Srrus·, ü- XXXII 'Un *Scrutin* Art XXIII:λ ·. *praccirmai,* dut. XIX!V;dr
IV *Seni* mn, irt n.
• Aux S«n. CL XIII, 1 *fn-* i»S. »11. «. 3
• In corporo.
• O. «pi *Mfr* Am *fattoralu.* cit. ie *Vf.*
NrcxxdmkdC» *leLiftadan* ot

2. Pu.uniiuu, aliquis acccdcns nd illam cum qua contrahit de facto et non dc iure, committit fornicationem si non habeat aliam uxorem legitimam, vel adulterium «i habeat aliam. Sed *dividere carnem suam in plures* · per fornicationem vel adulterium non causât irregularitatem ·. Ergo nec dictus bigamiae modus.

• Ci »ł» ħ·· dr eu. •Qni drc^. CX ¦b»X cap.

3. Prartbrka, contingit quod aliquis, antequam cognoscat comnliter illam cum qua dc iure contraxit, cum alia contrahat dc facto non dc iure. et eam camalitcr cognoseat, sive prima mortua sive vivente, 'falis contraxit cum plunbus vel dc iure vel dc facto, cl tamen non est irregulnris, quia *carnem suam non divisit m plures* ·. Ergo cx praedicto modo bigamiae non contrahitur irregularitas.

• <x «nt. >.

Rkiiosdko dicjlsoim quod in secundis duobus modii bigamiae · contrahitur irregularitas, quia, quamvis tn altero non sit sacramentum, est tomen quaedam sacramenti similitudo. Unde isti duo modi eunt secundarii, ct primus est principalis in irregularitate causanda.

• et «rt pruc.

An pmimum KRuo mcMMiLM quod, quamvis ibi non «t sacramentum, est tamen ibi aliqua similitudo sacramenti. Quac non est in fornicatione vel adulterino concubitu. Et ideo non est simile.

Et per hoc patet solutio nd secundum.

Ao tditium dicbndvm quod in tali casu non reputatur bigamus, quia primum matrimonium non habuit perfectam significationem nuam. Tamen si per iudicium Ecclesiae compellatur ad primam redire ct eam cognoscere, statim efficitur irregularis: quii irregularitatem non facit peccatum, sed imperfectio significationis *.

ART. 111. iztbum contrahatur irbloilabitas EX HOC QUOD AÎ.KU.1S DUCIT UXOREM NON VIUOtNRM

Ad τεητιγμ uc MtoamiTtn. Videtur quod non contrahatur irregularitas cx hoc quod aliquis ducit uxorem non virginem. Quia plus impeditur aliquis defectu proprio quam alieno. Sed si ipse contrahens non sit virgo, nun fit irregularis *. Ergo mullo minus ii uxor eius virgo non sit.

• Cl. cap. Q»< rfrcj, X· *Incarυ»* <lE.

2. Pβαχτκμκα, potest esse quod aliquis defloravit aliquam ct postea ducat eam in uxorem. Talis non videtur fieri irregularis : quia *non divisit carnem in plures* ·, nec etiam uxor cius. Sed tamen ducit corruptam iu uxorem. Ergo talis modus btgumi.ic non causât irregularitatem.

• cs. Ibjj., «p *rdlit.*

3. Praktrrka, nullus potest contrahere irregularitatem nisi voluntarius. Sed aliquis quandoque ducit uxorem non virginem involuntarius : ut quando credit eam virginem esse et postea invenit eam corruptam fuisse cognoscens eam. Ergo talis modus non semper facit irregularitatem.

4. Phaktrrra, corruptio sequens matrimonium est vituperabilior quam praecedens. Sed si uxor, postquam esi consummatum matrimonium, ab alio cognoscatur, non p efficitur vir irregularis: alias puniretur pro peccato uxoris, Et potest etiam eue, postquam hoc sciat, quod reddat ci debitum poscenti, antequam dc adulterio accusata condemnetur. Ergo videtur quod ille modus bigamiae non causct irregularitatem. M

• ƱUf·. it n. Lpht. **xkxyu,** aL itY.-CAn.Prjri/rma/, dat. xxxiv.

Sed contra est quod Gregorius dicti *: *Praecipimus ne unquam illicitas ordinationes facias: ne bigamum, aut qui virginem non est sortitus in uxorem, aut ignorantem litteras, aut qualibet parte corporis vitiatum, ve! poenitentiae vel cunae aut cuilibet conditioni obnoxium, ad sacros ordines permittas accedere.*

Resposdro dicrndum quod in coniunctionc Christi ct Ecclesiae unitas ex utraque parte invenitur. Et ideo, sive divisio camis inveniatur cx parte viri sive ex parte uxoris, est defectus sacramenti. Sed tamen diversimode; quia cx parte viri requiritur quod aliam non duxerit m uxorem, non quod sit sirgo; sed ex parte ťuxori requiritur quod etiam sit virgo.

• Vide R1® in ap. *Drtuumfjttoralii, dt Bifitmil* «te.

Cuius ratio n Dccrclistis assignatur ·. quia episcopus significat Ecclesiam militantem, cuiuv curam gerit, in qua sunt mullae corruptiones: ved sponsa significat Christum, qui virgo fuit. El ideo ex parte sponsae requiritur virginitas, sed non cx parte sponsi, nd hoc quod aliquis episcopus tien possit. – Sed haec ratio est expresse contra Apostolum, *Ephes,* v · : Piri, *diligite uxores vestras, sicut et dtristus Ecclesiam*. cx quo apparet quod uxor significat Ecclesiam, ct sponsus Christum. Et ťterum *Quia vir est caput mulieris, sicut Christus Ecclesiae.* ħb;±. ‹u l ‹)

• V«r». 35.

Et ideo .ilii · dicunt quod per sponsum significatur Chnstus, per sponsam Ecdcsiu triumpluins, in qua *non est aliqua macula* ·. Christus autem primo habuit synagogam. quasi concubinam. Et sic non tollitur aliquid de perfectione significationis sacramenti si «ponsus prius habuit. r ÜV. ' J '/ƛ£

Sed hoc est valde absurdum Quia, sicut est una tides untiquorum et modernorum ·, ita una Ecclesia. Unde illi qui tempore synagogae Deo serviebant, ad unitatem Ecclesiae in qua Deo servimus pertinebant. Et praeterea hoc est expresse contra illud quod habetur lercm. m ct Ezech. xvi ct Osce n. ubi expresse fit mentio de desponsatione synagogac. Unde non luit sicut concubina, sed sicut uxor. · Et praeterea secundum hoc fornicatio esset sacramentum illius coniunctionis: quod eat absurdum. El ideo gentilitas, priusquam desponsaretur 4 Christo in fide Ecclesiae, corrupta fuit α diabolo per idololatriam. • Ap. a.··· aiiTer utr». 4 *Hilar., a.* «4

El ideo aliter dicendum, quod defectus in ipso sacramento causât irregularitatem ' Corruptio autem carms cxira matrimonium contingens quae praecessit matrimonium, nullum detectum fncil in sacramento ex parte illius in quo est corruptio, čd tacti defectum ex parte alterius; quia actus contrahentis matrimonium non cadit supra seipsum, sed supra alterum; ct ideo cx termino ipccificatur. qui etiam est respectu illius netus quasi materia sacramenti. I nde, si mulier escet ordinis tuveepuva, «eut vir efficitur irregularis cx hoc quod ducit in uxorem corruptim. non autem c\ hoc quod corruptus contrahit, ila fieret mulier irregularis si contraheret cum corrupto, non autem »i contraheret corrupti; nisi m alio matnmonio prius corrupta fuisset. ‘Ctm. ·.

Et per hoc patet solutio ad primum

Au skcundum dicendum quod in tali casu sum dhcnac opiniones ·. Tamen probabilius est quod non sit irrcgularis: quia *carnem suam non divisit in plures* ·. * Č * tu »u. *itUift·*

Ad tertium dicendum quod irregularitas non est poena inflicta, sed defectus quidam sacramenti. Et ideo non oportet quod semper sit voluntaria bigamis ad hoc quod irregularitatem causer. Et ideo ille qui uxorem ducit corruptam quam virginem credit, irregularis est eam cognoscens ·. · *ex* «p. ăT/v·· *etc* ' *ct*

An quartum dicendum quod. 51 mulier fornicetur post matrimonium contractum, non efficitur cx hoc vir irregularis, nisi post corruptionem adulterinam eam iterato cognoscat *: quia alias corruptio uxoris nullo modo cadit sub actu matrimoniali viri. Sed si etiam per ius compellatur ci reddere debitum vel cx conscientia propria, illa petente debitum, ante condemnationem adulterii, irregularis efficitur ·. Quamvis de hoc sint opiniones· sed hoc quod dictum est, esi probabilius; quia hic non quaeritur quid sit pccca-tum, sed significatio tantum. ‹** Λ -»».·». • CL t. IUy». loc. Ct 19 U L

ART IX I™ “ ηlüAM,A , ω kA,1,Mn M ⅋*‹* ' TIΛ~ af· '* '-AJ TU- “° "

An quartum sic prociditur. Videtur quod bigamia per baptismum solvatur. Dicit enim Hieronymus, super Epistolam *ad litum* ·, quod, si quis ante baptismum plure uxores habuit, vel unam ante ct aliam post, non est bigamus. Ergo bigamia per baptismum solntur. •UAp. 0 - Cf. CAU <^>/· *M fT4t<.* . C»u» XXvHI ni **Glom. OcJ.** tu l *id* T«m tap. Ui črv j.

2. Prartbrba, qui facit quod maius est, lacii quod minus est. Sed baptismus tollit omne peccatum, quod est gravius quam irregularitas. Ergo tollit bigamiae irreguliniatem.

3. Prarirrra, baptismus tollit omnem poenam c\ actu provenientem *. Sed irregularitas bigamiae est huiusmodi Ergo, etc. ' Part III. qu. uta. an. ».

4. Prartrara, bigamus est irregularis inquantum deficit a repraesentatione Christi ' Sed per baptismum plene Christo conformamur. Ergo solvitur illa irregularitas. • Art 1

5. PkAhiKMKA, sacramenta novae legis eunt magis efficacia quam sacramenta ťveteri legis. Sed sacramenta veteris legis solvebant irregularitates, ut in principio Libri · dictum est α Magistro. Ergo et baptismus, qui est cfficuciisinuim sacramentum in nova lege, solvit irregularitatem cx bigamia contractam.

Skd contra est quod Augustinus dicit ·; *Acutius intelligunt qui nec cum qui catechumenus aut paganus habuit alteram, ordinandum censucrunt: quia dc sacramento agitur, non de peccato.*

2. Praeterea, sicut idem dicit ·, *femina, si catechumena vel pagana vitiata est, non potest inter Dei virgines post baptismum velari.* Ergo, eadem ratione, ncc bigamus ante baptismum ordinari.

Respondeo dicendum quod baptismus solvit culpas, et non solvit coniugia ♦ Linde, cum cx ipso coniugio sequatur irregularitas, per baptismum tolli non potest, ut Augusnnus dicit ·.

An PRIMUM ERGO DICENDUM qUOd IIП CUSU IStO ПОП tCHCtur Hieronymi opinio: nisi forte velimus cum exponere quod loquitur quantum nd faciliorem dispensationem.

Ar> secundum dicendum quod non oportet ut quod facit maius facial minus, nisi sit ad illud ordinatum. Et hoc deficit in proposito: quia baptismus ad irregularitatem tollendam non ordinatur.

An tertium dicendum quod hoc intelligendum est de poenis quae consequuntur cx actuali peccato quasi inflictae, non infligendae. Non enim aliquis per baptismum virginitatem recuperat. Et similiter ncc camis indivisionem

Ad quartum dicendum quod baptismus conformat Christo quantum ad virtutem mentis: scd non quantum nd statum camis, qui consideratur in virginitate vel indivisionc camis.

Ad quintum dicendum quod illae irregularitates ex levibus causis non perpetuis erant contractae. Et ideo etiam per illa sacramenta auferri poterant. - Et iterum, erant ad hoc ordinata. Non autem baptismus ad hoc ordinatur.

ART. V. ITR1M CUM IIIGAMO LICEAT DISPENSARE

Qaod/ IV, qu. vin, art. 3

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod cum bigamo non liceat dispensare. Quia Extra, *de Bigamis* ;* dicitur: *Cum clericis qui, inquantum in ipsis fuit, secundas sibi mulieres coniunxerunt matrimonialitcr, tanquam cum bigamis, non licet dispensare.*

2. Praeterea, contra ius divinum non licet dispensare. Sed omnia quae in canone dicuntur, ad ius divinum pertinent. Cum ergo Apostolus in Scriptura canonica · dicat, *Oportet episcopum unius uxoris virum esse,* videtur quod in hoc non possit dispensari.

3. Praeterea, nullus potest dispensare in his quae sunt de necessitate sacramenti. Sed non esse irregularem est de necessitate sacramenti ordinis: cum significatio, quae est sacramento essentialis, desit. Ergo non potest in hoc dispensari.

4. Praeterea, quod rationabiliter factum est, non potest rationabiliter mutari. Si ergo potest rationabiliter dispensari cum bigamo, irrationabiliter est ei adiuncta irregularitas. Quod est inconveniens.

Sed in contrarium est quod Lucius Papa dispensavit cum episcopo Panormitano, qui erat bigamus ·.

2. Praeterea, Martinus Papa · dicit: *Lector, si viduam uxorem accipiat, in lectoratu permaneat, aut, si necessitas fuerit, subdiaconus fiat: nihil autem supra. Similiter si bigamus fuerit.* Ergo ad minus usque ad subdiaconatum cum eo dispensari potest ·.

Respondeo dicendum quod bigamiac non est adiuncta irregularitas de turc naturali, scd de iurc positivo. Nec iterum est de essentialibus ordinis quod aliquis non sit bigamus: quod patet cx hoc quod, si aliquis bigamus ad ordines accedit, characterem accipit. Et ideo Papa potest dispensare in tali irregularitate totaliter: sed episcopus quantum ad minores ordines. Et quidam * dicunt quod etiam quantum ad maiores in illis qui volunt Deo in religione servire, propter vitandum religiosorum discursum.

Ad primum ergo dicendum quod per illam decretalem ostenditur eadem esse difficultas dispensandi in illis qui de facto cum pluribus contraxerunt, ac si dc iurc contraxissent: non quod subtrahatur simpliciter potestas Papae dispensandi in talibus.

Ad secundum dicendum quod hoc est verum quantum ad ea quae sunt de iurc naturali, ct quantum ad ca quae sunt de necessitate sacramentorum et fidei: scd in aliis, quae sunt de institutione Apostolorum, cum Ecclesia habeat nunc eandem potestatem statuendi ct destituendi quam tunc habuit, potest per cum qui primatum in Ecclesia tenet, dispensari.

Ad tertium dicendum quod non quaelibet significatio est dc essentia sacramenti, sed tantum illa quae pertinet nd officium sacramenti. Et talis non tollitur per irrcgularitatem.

Ad quartum dicendum quod in particularibus non potest inveniri ratio quae omnibus competat aequaliter, propter eorum diversitatem. Et ideo quod universaliter statutum est rationabiliter consideratis his quae in plurimis accidunt, potest etiam per dispensationem rationabiliter removeri in aliquo cusu determinato ·.

QUAESTIO SEXAGESIMASEPTIMA

DE LIBELLO REPUDII

Deinde considerandum est dc libello repudii ·.

Circa quod quaeruntur septem.

Primo; utrum inseparabilitas matrimonii sit de lege naturae.

Secundo utrum repudiare uxorem possit esse licitum per dispensationem.

Tertio: utrum sub lege Moysi fuerit licitum.

Quarto: utrum liceret uxori repudiatae alium accipere.

Quinto: utrum liceret viro repudiatam a sc iterum ducere.

Sexto: utrum causa repudii fuerit odium uxoris.

Septimo: utrum causae repudii deberent in libello scribi.

ART. I. utrum inseparabilitas uxoris sit de lege naturae

Ad primum sic proceditur. Videtur quod inseparabilitas uxoris non sit de lege naturae. Lex enim naturae communis est apud omnes ·. Scd nulla lege praeter legem Christi fuit prohibitum uxorem dimittere. Ergo inseparabilitas uxoris non est dc lege naturae.

2. Praeterea, sacramenta non sunt de lege naturae. Sed inseparabilitas matrimonii ad sacramenti bonum pertinet ·. Ergo non est de lege naturae.

3. Praeterea, coniunctio vin ct feminae in matrimonio ordinatur principaliter ad prolis generationem ct educationem ct instructionem Scd haec omnia aliquo certo tempore consummantur. Ergo post illud tempus licet uxorem dimittere sine aliquo praeiudicio legis naturae.

4. Praeterea, cx matrimonio principaliter quaeritur bonum prolis. Sed inseparabilitas est contra bonum prolis: quia, ut tradunt physici, aliquis vir non potest cx aliqua femina prolem accipere qui tamen ex alia accipere posset, ct quae etiam ab alio viro impraegnaretur ·. Ergo inseparabilitas matrimonii magis est contra legem naturae quam de lege naturae.

Skd contra, illud praecipue est de lege naturae quod natura bene instituta accepit in sui principio. Scd inseparabilitas matrimonii est huiusmodi, ut patet Matth. xix ·. Ergo est de lege naturae.

2. Praeierra, dc lege naturae est quod homo Deo non contrarietur. Sed homo quodammodo contrarius esset Deo si separaret *quos Deus coniunxit.* Cum ergo ex hoc instituta sit inseparabilitas matrimonii, Matth. xix ·, videtur quod sil de lege n iturae.

Respondeo dicendum quod matrimonium ex intentione naturae ordinatur ad educationem prolis non solum ad aliquod tempus, sed per totum vitam prolis. Unde dc lege naturae est quod *parentes filiis thesaurizent* ;* ct lilii parentum heredes sint ·. Et ideo, cum proles sit commune bonum viri et uxoris, oportet eorum societatem perpetuo permanere indivisam secundum legis naturae dictamen. Et sic inseparabilitas matrimonii est dc lege naturae.

Ad primum krgo dicendum quod sola lex Christi *ad perfectum* humanum genus adduxit ;* reducens in statum novitatis naturae ·. Unde ct in lege Moysi et in legibus huma-

hi non potuit totum auferri quod contra legem naturae cra‌L Hoc enim soli *Icci spiritus et vitae* · reservatum cs‌l

An stfGUMDUM niODCDVM quod inseparabilitas competit matrimonio secundum quod est signum perpetuae coniunctioni Christi ct Ecclesiae; ct secundum quod est in officium naturae >id bonum prolis ordinatum, ut dictum est *. Scd quia separatio matrimonii magi directe repugnat significationi quam proli» bono, cui consequenter repugnat, ut dictum est inseparabilius matrimonii magi in bono sacramenti intclligitur quam in bono proli Quamvis in utroque intelligi possit. Et secundum quod pertinet ad bonum prolis, erit dc lege naturae: non autem secundum quod pertinet ad bonum sacramenti.

ad tertium patet solutio cx dicti ·.

An αυχητι m dicxndum quod matrimonium principaliter ordinatur ad bonum commune ratione principali» finis, qui est bonum prolis: quamvis etiam ratione finis secundarii ordinetur ad bonum matrimonium contrahenti prout per te est in rrmedium concupiscentiae. Et «deo m legibus matrimonii magis attenditur quid omnibus expediat quam quid uni competere possit. Quamvis ergo matrimonii inseparabilitas impediat bonum prolis in aliquo homine, tamen «1 conveniens ad bonum prolis simpliciter. Et propter hoc ratio non sequitur.

ART, II. utrum txorpm IUMrrrsRa ιεγ dispensationem esie licitum rorrutir

Ad secundum sic irocedituil Videtur quod uxorem dimittere per dispensationem esse licitum non potuerit. Illud enim quod est in matrimonio contra bonum prolis, contra prima praecepta legis naturae, qune indissolubilia sunt ·. Sed dimissio uxoris est huiusmodi, ut ex dicti» ·· patet. Ergo, etc

2. Pralferju, concubina differt ab uxore praecipue in hoc quod non est inseparabiliter iuncta. Sed habere concubina» fuit tndispcnubile · Ergi dimittere uxorem.

3. Praeterea, homine» ita sunt modo receptibile dispensationis sicut olim fuerunt. Sed modo non potest dispensari cum aliquo ut uxorum dimittat. Ergo ncc olim.

Sed contra, Agar cognita e t ab Abraham uxorio affectu, ut dictum est * Sed ipse eam praecepto divino ciccit ·, et non peccavit. Ergo potuit per dispensationem fieri licitum quod homo uxorem dimitteret.

Respondeo dicendum quod dispensatio in praecepti», praecipue quae sunt aliquo modo legi» naturae, est sicut mutatio cursus rei naturalis. Qui quidem mutari dupliciter potest. Uno modo, cx aliqua causa naturali, per quam alia causa naturalis impeditur a cursu »uo. sicut est in omnibus quae in minori parte casualiter accidunt in natura. Sed per hunc modum non variatur cursus rerum naturalium qune sunt semper, sed quae sunt frequenter. – Alio modo per causam penitus supematuralem: sicut in miraculis accidit. Et hoc modo potest mutari cursus naturali non solum qui est ordinatus ut sit frequenter, sed qui est ordinatus etiam ut sit semper: ut patet in statione soli tempore losue ·. el reditu eiusdem tempore Ezcchiac ··, et dc eclipsi miraculosa tempore passionis Christi ·.

Haec autem ratio dispensationis m praeceptis legis naturae quandoque est in causis inferioribus. Et sic dispensatio cadere potest supra secunda praecepta legi naturae: non autem supra prima, quia illa sunt quasi semper existentia: ut dictum est · dc pluralitate uxorum, et dc huiusmodi. – Aliquando autem est tantum in causis superioribus. Et tunc potest dispensatio esse divinitus etiam contra prima praecepta legis naturae, ratione alicuius mysterii divini significandi vel ostendendi. sicut patet dc dispensativo praecepto Abrahae facto dc occisione filii innocentis ·. Tales autem dispensationes non fiunt communiter ad omnes, sed ad aliquas singulare persona: sicut etiam in miraculi accidit.

Si ergo inseparabilitas matrimonii inter prima praecepta legis naturae contineatur, solum hoc secundo modo sub dispensatione cadet. Si autem sil inter secunda praecepta legis naturae, etiam primo modo cudere potuit sub dispensatione. Videtur autem magis inter secunda praecepta legis naturae contineri. Insqurabilitas enim matrimonii non ordinatur ad proli bonum, quod est principalis matrimonii finis, nisi quantum ad hoc quod per parente filii provideo debet in totam vitam per debitam praeparationem eorum quae <unt necessaria in vita. Huiusmodi autem rerum appropriatio non est de prima intentione naturae, secundum quam omnia sunt communia. Et ideo non videtur contra primam intentionem ruiturae dimissio uxori esse: ct per consequens nec contra prima praecepta, sed contra secunda, kgis naturae. Unde etiam primo modo sub dispensatione videtur posse cadere.

Ad primum eruo dickjkdvm quod in bono prolis, secundum quod est dc prima intentione naturae, intclligitur procreatio et nutntio ct instructio quousque prole» ad perfectam aetatem ducatur. Sed quod ci provideatur m posterum per hereditati ct aliorum bonorum dimissionem, videtur pertinere ad secundam legis naturae intentionem.

Ad secundum dicemdum quod habere concubinam est contra bonum probs quantum id quod natura in eo dc prima intentione intendit, scilicet educationem ct instructionem, quae requirit diuturnam commansionem parentum, quod non esi in concubina, quae nd tempus assumitur ·. Et ideo non c»t simile. Tamen quantum ad secundam dispensationem ·, etiam habere concubinam sub dispensationc cadere potcit; ut palet Osce 1 ·.

Ad iertium diuknd vm quod inseparabilitas, quamvis sit de secundo intentione matrimonii prout est in officium naturae, tamen est de prima intentione ipsius prout est «aeramentum Ecclesiae. Et ideo, cx quo institutum est ut sit Ecclesiae sacramentum. manente tali institutione non potest sub dispensatione endere. nisi forte secundo modo dispensationis ·.

ART. 111. utrum sua i.eob motm FUERIT LIQTVM UXOREM DIMITTERE

III Ca«L Or«r. capp. aim, cai| *QicAl.* 11. qu. r, h. >. id tj /r capp. ». m; I *aS Car.,* ap m, icet. I.

Ad tkrtium c prockditvr. Videtur quod sub lege Moysi fuerit licitum uxorem dimittere. Unus enim modus consentiendi est non prohibere, cum prohibere possit. Consentire autem illicito est illicitum. Cum ergo Moyses non prohibuerit uxori» repudium * ncc peccaverit, quia /kta *sancta est,* ut dicitur *Kom.* rn · videtur quod repudium fuerit aliquando licitum.

j. Praeterea, prophetae locuti «unt *Spiritu Sancto inspirante,* ut patet II Pel. 1 ·. Sed MaJach. it ·· dicitur: 5r *odio habueris eam, dimitte eam.* Ergo, cum illud quod Spiritus Sanctu inspirat, non sit illicitum, videtur quod repudium uxori non semper tuent illicitum.

3. Praeterea. Chrywstomus dicit quod, sicut Apostoli permiserunt secundas nuptias ·, ita Moyses permisit libellum repudii Sed secundae nuptiae non sunt peccatum Ergo ncc repudium uxori sub lege Moysi.

Sed contra rst quod Dominus dicit *, quod libellus repudii datu est α Moyse Judaeis *propter duritiam cordis eorum.* Sed duritia cordi eorum non excusabat cos a peccato. Ergo nec lex de libello repudii.

2. Praeierra, Chrysoslomus dicit, *super Matth.* ·, quod *Moyses, dando libellum repudii, non iustitiam Det monstravit: ut quasi per legem agentibus peccatum non videatur esse peccatum.*

Rkm*ondko dicendum quod arca hoc est duplex opinio. Quidam · enim dicunt quod illi qui sub lege uxorem, dito libello repudii, dimittebant, non excusabantur a peccato, quamvis excusarentur a poena secundum legem infligenda. Et propter hoc dicitur Moyses libellum repudii permifiisc. Et tie ponunt quatuor modos permissionis Unus, per privationem praeceptioni: ut. quando maius bonum non praecipitur, minus bonum permitti dicitur; sicut Apostolus, non praecipiendo virginitatem, matrimonium permisit, I *Cor.* vu ·. Secundus, per privationem prohibitionis: sicut venialia dicuntur permista, quia non sunt prohibita. Tertiu». per privationem cohibitionis: ct »ic peccata omnia dicuntur permitti a Deo, inquantum non impedit, cum impedire possit Quartus, per privationem punitionis.

• ia errp., ti iut, «n.' a. *y*
• Qu.L *. *y*
• In<oq^«i.4 .
£":** '*
·· Art. price
• Qb. Lxv.<n. 5.
• Ibi±, «d >.
• Gat. cap. m, *rtn.* io »qq.
• *torne* cap. a, teru t>. ij.
** lixiae uxviii. ver» 8.
• Mantu cap. axio, ver» 4$; 'Ure. cap >r. »cn tj; Lue. cap. 11111, veru 44. 4S
• Qu. u», art. n– CL l— It··, qo. χατ, art. *y*
• Grw. cap. Kin, Τβ Γ». J.
• O <u lix. •rt. *y*
• *cl.* corp, an
• Ver», x.
• O corp. art.
*OπM. ·p. vir». »<rx 1.4.
• Ver». ⅛
• Ver» at. ·· vm, 16.
• o». ⅈ⅊-rf. * Multi., bomll. XXXII <. HerOp.
• I Jd Λλ , cepk w. »trv
• SUittuap. m. ren. A.
* liO«L OL. 'D *n: ».
I\ 5ew/.. dut. 111111 cap Ai jut. IU)»a» TArxW p. III au. itvt, ·» a. ut a: A»j<». A>r. ht». IV. tr. 4r cap *ot* *Ij UU0* K hotuicul. IV *Snt* dirt-miu. *rt 1. φ» '1 b. laooc V. ibid. qu. uj, «rt, t. • O ». Ikxi». Ct b. Ln»«K V, loc. Cil. • Vm» ; H4 •S Hψ

Et sic libellus repudii lege permissus fuit : non quidem propter aliquod maius bonum consequendum, sicut fuit dispensatio de pluribus uxoribus habendis sed propter maius malum cohibendum, scilicet uxoricidium, ad quod ludaci proni erant propter corruptionem irascibilis * ; sicut permissum fuit cis extraneis faencrari propter corruptionem aliquam in concupiscibili, ne scilicet fratribus suis faenerarentur · ; et sicut, propter corruptionem suspicionis m rationali, fuit permissum eacnficium zelotypiae ne sola suspicio apud eos iudiciuin corrumperet.

Sed quia lex vetus, quamvis gratiam non conferret, tamen ad hoc data erat ut peccatum ostenderet, ut communiter Sancti dicunt * ; ideo aliis * videtur quod, si repudiando uxorem pcccossent, hoc saltem cis per legum aut prophetas mdican debuisset: Isaiac t.vni *, *Annuntta populo meo scelera eorum.* Mias viderentur nimis esse neglecti, si ea quae ncccssana sunt ad salutem, quac non cognoicebant, nunquam eis nuntiata fuissent. Quod non potest dici: cum Justitia legis, tempore suo observata, vitam mereretur aeternam. Et propter hoc dicunt quod, quamvis repudiarc uxorem per «c sit malum, tamen ex permissione divina licitum fiebat. Et hoc confirmant auctoritate Cliry- *ostorn'· Φ1· * quod *a peccato abstulit culpam* Legislator quando permisit repudium.

Et quamvis hoc probabiliter dicatur, tamen primum communius sustinetur. Ideo ad utrasque rationes respondendum est.

An phimum ergo dicendum quod aliquis qui potest prohibere. non peccat si a prohibitione abstineat non sperans correctionem, sed maius malum aestimans cx tali prohibitione occasionem sumere. Et sic accidit Moysi. Unde, divina auctoritate fretus, libellum repudii non prohibuit.

Ad secundum dicendum quod prophetae, *Spiritu Sancto inspirati,* non dicebant dimittendam esse uxorem quasi Spiritus Sancti praeceptum rit : sed quasi permissum, ne aliqua peiora fierent.

An tertium dicendi m quod illa permissionis similitudo non est intclligcnda quantum ad omnia, sed solum quantum ad causam eandem quia utraque permissio ad vitandam turpitudinem facta est.

Ad quartum * dicendum quod, quamvis duritia cordis non excusaret a peccato, tamen permissio ex dunlin facta excusat Quaedam enim prohibentur soni» quac non prohibentur infirmis corporaliter, ncc tamen infirmi peccant permissione sibi facta utentes.

Ad quintum ' dicendum quod aliquod bonum potest intcrmjtu dupliciter, lino modo, propter aliquod maius bonum consequendum. Et tunc intermissio illius boni cx ordine nd maius bonum accipit honestatem sicut intermittebatur singularitas uxoris honeste a lacob propter bonum prolis * – Alio modo bonum aliquod intermittitur ad vitandum maius malum. Et tunc, si auctoritate cius qui dispensare potest hoc fiat, reatum udis boni intermissio non habet, sed honestatem etiam non acquirit. Et sic indivisibilius matrimonii in lege Moysi intermittebatur propter maius malum vitandum, scilicet uxoricidium * Et ideo Chnsostomus dicit ' quod *a peccato abstulit culpam* Quamvis enim inordinatio maneret in repudio, ex quo peccatum dicitur; tamen reatum poenae non habebat, neque temporalis neque perpetuae, inquantum divina dispensatione fiebat. Et sic erat ab eo culpa ablata. Et ideo etiam ipse ibidem dicit quod *permissum est repudium, malum quidem, tamen licitum.* Quod quidem illi qui sunt de prima opinione * referunt ad hoc tantum quod non habebat reatum temporalis poenae.

ART. IV. UIRUM RUERIT 1.RTTUM UXORI REPUDIA 1ΛE ALIUM VIRUM 1ΙΛΠΚΗΕ

/n Malili., ctpp, v, XU| I *dd Cw.*, cap. vu, lcet, ul

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod liceret uxori repudiatae alium virum habere. Quia in repudio magis erat iniquitas viri repudiantis quam uxoris repudiatae Sed vir poterat sine peccato aliam ducere uxorem. Ergo uxor sine peccato alium virum ducere poterat.

«· Prakthrea, Augustinus dicit * dc duabus uxoribus u quod, *quando mos erat, peccatum non erat.* Sed tempore legis veteris erat talis consuetudo quod repudiata alium virum ducebat: ut patet *Deuteron,* xxrv * , *Cum egressa virum alterum duceret,* etc. Ergo non peccabat alteri viro se iungendo.

3. Praeterea, Dominus, Matth. v ·, lustitiam novi 'l'estamenti ostendit superabundantem esse respectu iustitiae veteris Testamenti. Hoc autem dicit ad iustitiam novi Testamenti per superabundantiam pertinere quod uxor repudiata non ducit alterum virum Ergo in veteri lege licebat.

Srd contra iist quod dicitur Matth. v ·; *Qui dimissam duxerit, moechatur,* bed moechia nunquam fuit in veteri lege licita. Ergo ncc uxori repudiatae licuit alium virum habere.

2. Prabthrea, *Deuteron* xxrv · dicitur quod mulier repudiata quac alium virum duceret, *polluta erat et abominabilis Jacta coram Domino.* Ergo peccabat alium virum ducendo.

Respondeo dicendum quod, secundum primam opinionem * post repudium uxor peccabat alien viro coniuncta * quia adhuc matrimonium pnmum non erat solulum. *Mulier enun, quanto tempore vivit, alligata est legi viri,* ut patet *Hom.* vu * non autem poterat simul plures siros habere. Sed secundum aliam opinionem sicut licebat cx dispensatione divina viro uxorem repudiare, ita uxori alium virum ducere. Quin inseparabilitas matrimonii cx causa divinae dispensationis tollebatur: qua inseparabilitate manente intclligitur verbum Apostoli.

Ut ergo ad utrasque rationes respondeamus, dicendum *ad primum* quod \iro licebat plures uxores simul habere secundum dispensationem divinam * Et ideo, una dimissa, etiam matrimonio non soluto, poterat aliam ducere. Sed nunquam uxori licuit habere plures viros. Et ideo non est simile.

Ar· secundum dicendum quod in illo verbo Augustini *mos* non ponitur pro consuetudine, sed pro actu honesto : secundum quod a *more* aliquis dicitur *morigeratus,* quia est bonorum morum ; vel sicut a *more* philosophia *moralis* nominatur *

Ad tertium dicendum quod Dominus, Matth. v, ostendit novam legem abundare per consilia ad veterem, non solum quantum ad ea quae lex vetus licita faciebat, sed etiam quantum ad ea quae tn veteri lege illicita erant sed a multis licita putabuntur per non rectam praeceptorum expositionem : sicut patet de odio inimici * Et ita est etiam dc repudio.

Ad martum * dicendum quod verbum Domini intellignur quantum ad tempus novae legis, in quo dicta permissio est sublata.

Et sic etiam intclligitur quoddam verbum ('.hrysostomi, qui dicit * quod *qui secundum legem dimittit uxorem, quatuor facit iniquitates : quia quoad Deum existit homicida.* inquantum habet propositum occidendi uxorem nisi eam dimitteret * *ct quia dimittit non fornicantem,* in quo solo ensu lex Evangclii uxorem dimittere permittit; *et similiter quia facit eam adulteram ; et illum cui copulatur.*

Ad guivii m ' dicendi quod quaedam Intcrlincans dicit- · *Polluta est et abominabilis »: scilicet illius indicio qui quasi pollutam eam prius dimisit.* Et sic non oportet quod sit polluta simpliciter.

Vcl dicitur polluta eo modo quo *immundus* dicebatur qui mortuum t ingebat · vel leprosum *, non immunditia culpae, sed cuiusdam irregularitatis legalis. Unde ct sacerdoti non licebat viduam aut repudiatam ducere in uxorem ".

ART. V. I IHUXI ΠΉΗΚΙΓ L1CI1VM VIRO REPUDIATAM

Λ SR AM.IPF.RR

I jJ *Cur ,* «p. vit, lcci, hi

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod licebat viro repudiatam a sc accipere. Licet enim corrigere quod male factum est. Sed male factum erat quod vir uxorem repudiabat. Ergo licebat hoc corrigere reducendo uxorem ad sc.

. Pramtkrea, semper licuit peccanti indulgere: cuin sit morale praeceptum, quod in omni lege manci ·. Sed vir

accipiendo repudiatam ei peccanti indulgcbat. Ergo hoc licitum erat.

3. Prabtkrxa, *Deuteron* xxiv · ponitur pro causa quare non po&iit accipi iterum, *quia polluta est.* Sed repudiata non polluitur nisi alterum virum ducendo. Ergo saltem antequam .illuni virum duceret, licebat eam accipere.

• Ibid. · Cf. Itrtm. *cap.* tu. Skd contra est quod dicitur *Deuteron,* xxiv ·, quod *non poterat prior maritus accipere eam.* etc.

'And αρ.ιΐι», Rr wondxo dioxndum quod in lege dc libello repudii * duo erant permissa, scilicet dimittere uxorem, et uxorem dimis-

• Cf »rt. 4 sam altili iungi * ; ct duo praecepta, scilicet scriptura libelli repudii, ct quod iterum maritus repudians eam accipere non possit. Quod quidem, secundum eos qui primam opinionem · tenent, factum full in poenam ƒmulieri quae alteri nupsit ct in hoc peccato polluta esi. Sed secundum alios ·, «j

• a. iku. ut vir non dc facili uvorem repudiaret, quam postea nullo modo recuperare posset

Ad humi u kroo dickndim quod ad illius mali impedimentum quod committebat aliquis repudiando uxorem, ordinabatur quod vir uxorem repudiatam assumere iterato nnn

lu oorpoft posset, ut patet cx dictis ’. Et ideo divinitus ordinatum fuit.

Ad sscundum dickndum quod semper licuit mdulgcrc peccanti quantum ad rancorem cordis : sed nnn quantum ad poenam divinitus taxatam.

Ad tertd m dickmmm quod m hoc est duplex opinio. ‘I

ƒv S5rƒr ”Î!!‘ Q^am * enim dicunt quod licuit repudiatam viro reconciliari nisi matrimonio alteri viro esset iuncia. Tunc enim, propter adulterium, cui sc mulier voluntarie »ubdidit, m poenam dabatur ei quod ad priorem virum non rediret.

• Hafau. Amww. TJUot ƒ< II» M,vi, ta a.» *art. 6.* Sed quia lex universaliter prohibet, ideo dicunt alii · ,a quod etiam antequam alien nuberet, non poterat revocari, cx quo repudiatu erat· quia pollutio non întclligitur quantum ad culpam, sed ul dictum est ·.

ART. VL UT7UM CAÜ1À KBPt-DU ΠΈΗΓΙ OD|I M I KOMIS

»1 An orruM sic rxorauirru». \ idetur quod causa repudii fuerit odium uxorii: secundum hoc quod dicitur Malach. 11 -: Si *odio habueris eam, dimitte illam*

• V«n. »6 2. Πηλκτκμελ, *Deuteron,* η β * dicitur. *Cum non invefieri! gratiam in oculis eius propter aliquamfoeditatem,* etc. ♦ Ergo idem quod pnu<

Sri» čo γηα, sterilitas ct fornicatio ƒmagi contrahantur matrimonio quam odium. Ergo illa putius debuerunt esse causa repudii quam odium.

2. Prakisksa, odium potest CAUBari cx virtute eiu» qui «I odio habetur. Si ergo odium est sufbacnv causa, tunc mulier posset repudiari propter virtutem warn. Quod est absurdum.

en O sq 3. Πκαπκηκα, *Deuteron.* χχII * dicitur- *Si duxerit vir uxorem suam et postea odio habuerit,* ct obiecent ei stu- 10 prum ante coniugium, si in probatione defecerit, *verberabitur, et centum siclis argenti condemnabitur, et non poterit eam dimittere omni tempore vitae suae.* Ergo odium non est bUtficicns causa repudii.

• Cf. Osrjr». dr *Viffiatt.,* cap tu. Hicron.Cowncat. la Matth. hb. IU. *cap.* Aug. *Se fioaoConikz'.* CTp. nil. Respondko dickndum quod causa ƒermissioni repudiandi »1 uxorem fuit vitatio uxoricidii, ut Sancti communiter ďicunt Proxima autem causa homicidii est odium. Et ideo proxima causa repudii est odium. Sed odium cx aliqua causa causatur, sicut ct amor. Et ideo oportet etiam alias causas repudii ponere remotas, quae erant causa odii.

• Ord. ·· Ver». ». Dicit autem Augustinus, in Glossa * *Deuteron,* xxiv * : *Multae erant in lege causae dimittendi uxorem. Solam Christusfornicationem excipit : ceteras molestias iubet pro fide et castitate coniugii sustinere.* Hae autem cauiae mlelliguntur foeditates in corpore, puta infirmitas, vel aliqua notabilis macula ; vel in anima, sicut fornicatio, vel aliquod huiusmodi quod in moribus inhonestatem facit.

• B. Albert. IV *Sent* ,dt» LiMiii, *ih* 35. Sed quidam ♦ has čausa magis coarctant, satis probabiliter dicentes quod non licebat uxorem repudiare nisi propter aliquam causam post matrimonium supervenientem; ncc propter quamlibet talem, sed propter illas solum quae possunt bonum prolis impedire ; vel in corpore, ut sterilitas aut lepra aut aliquid huiusmodi; vel in anima, ut st esset malorum morum, quos filii ex conversatione ad ipsam imitarentur.

Sed quaedam glossa super illud *Deuteron,* χχII ·, *Cum non invenerit gratiam* etc., videtur magis arctare, scilicet ad peccatum : cum dicit ibi per *foeditatem* peccatum intcl- ' ligi. – Sed *peccatum* glossa nominat non solum in moribus animae, sed etiam in natura corporis.

Sic ergo prima duo concedimus.

' Af|.&J *cv~ trj* 1 \i. >1 mu m * iih.iMAM quod sterilitas ct alia huiusmodi sunt cauvi odii. Et sic sunt causae remotae.

• ΛΓi. ℞ fO* *CfJ* ». Ad quartum * DIONDIm quod propter virtutem non est aliqui» odibilis per «c loquendo; quia bonitas est causa amoris ·. Et ideo ratio non sequitur.

M-ƒ1 >«u. «n ». Ad quintum ’ digxndim quod dabatur m poenam viri quod non posset in perpetuum repudiare uxorem in casu illo : sicut etiam in alio casu, quando puellam denotaverat ·.

• Arg, *Sf to»· Ira y.*

·tma cap. »11. »m, »R, >$.

AH I \ II. I IKC.M CAt SAt· 1'KHDII DKBUKJUNT IN I IHIItO SOU·!

te Haith , rap. v

And «kftimim ƒc UMiumnu. Videtur quod causae repudii debebant in libello scribi. Quia per libellum repudii scriptum * 4 poena legis absolvebatur. Sed hoc omnino videtur miustum nisi cnuri» >uincientibus repudii assignatis. Ergo oportebat illas tcnbcrc m libello.

And rap Bir», vrra. », y

. pRAXTXKBA, ad nihil aliud illa scriptura valere videbatur nui ut causae repudii ostenderentur. Ergo, ai non inscribebantur, frustra libellus ille tradebatur ribi.

3. Pbamtduu, hoc Magister dicit in littera ·.

·l.·· um 1, *Si* San coatha, cau at repudii aut erant sufficientes, aut non Si sutfu.-n.ntes, praecludebatur mulieri via ad secun- ,a das nuptias, quae ei ccundum legem concedebantur ·. Si autem insufficientes, ostendebatur iniustum repudium: ct sic repudium fieri non poterat. Ergo nullo modo causae repudii ibi inscribebantur.

· ſirai loc. cl , T«ru y^cf. art.4 Ri.-ioxdbo dickndim quod causae repudii in special· non scribebantur in libello, M.-d m generali, ut ostenderetur iustum repudium. Sed secundum lovephum ·, ut mulier, habens libellum conscriptum dc repudio, alien nubere pos- ci · alias enim ei traditum non IuiascL. Cade secundum tum erat scriptura talis : *Promitto tibi quod nunquam tecum conveniam.*

* ℞e. Atl. laJ hb.IV.caj VML- Cf IUIdkAm. *Ttet.* FMt. III. 4«. ILT», β. >. trt J. Sed ccundum Augustinum *, ideo libellus scribebatur *ut, mora interveniente, et consilio scribarum dissuadente, vir a proposito repudiandi desisteret.*

XtX cap xin. Et per hoc patet solutio ad obtecta.

QUAESTIO SEXAGESIMAOCTAVA

DE E1ÎJIS II LEGITIME NATIS

• Cf 4«. ui· Kixtm considerandum oi de film illegitime natu \ Et circa hoc quaeruntur tria.

Pnmo: utrum filii qui noscuntur extra verum matrimonium, sint illegitimi.

Secundo: utrum illegitimi filii debeant cx hoc domnum reportare.

Tertio utrum possint legitimari.

ART. I. · nu d mu am nasCVNtv»

KXTHA vr.lil M MATRIMOS!' M. MST II.I.KUtTIMI

An phimim sic i'MOCKi>m a. \ delui quod filii qui nascuntur extra verum matnmonium, non suit illegitimi. Quia «·· secundum legem natus legitimus tîlnu dicitur. Sed quilibcl filiUM nascitur secundum legem, ad minus naturae, quae fortissima est. Ergo quilibet lilia» cM legitimus.

2. pK.urrixiA, communiter dicitur quod legitimus filius est *qui est dc legitimo matrimonio natus, vel de eo quod in facie Ecclesiae legitimum reputatur* ·, Sed contingit quandoque quud aliquod matrimonium legitimum reputatur in ficic Eccksiac quod habet impedimentum ne sit verum matrimonium, et tamen a contrahentibus in facie Ecclesiae scitur. Et si occulte nubant el impedimentum nesciant, legitimum videtur in facie Ecclesiae, cx quo per Ecclesiam non prohibentur. Ergo lilii extra verum nutrimonium nati non sunt illegitimi.

"s Rlirn-S hb. iv ,m. iu». Je Aιλιι I », Sun contra, illegitimum dicitur quod est contra legem. Sed illi qui nascuntur extra matnmonium, nascuntur contra legem. Ergo sunt illegitimi.

• a.^OM. ia ui. Qutjiiii /iit

Respondeo dicendum quod quadruplex est status filiorum ·. Quidam enim sunt naturales ct legitimi: sicut illi qui nascuntur ex legitimo matrimonio. Quidam naturales et non legitimi: ut filii qui nascuntur cx simplici fornicatione. Quidam legitimi et non naturales: sicut filii adoptivi. Quidam nec legitimi nec naturales: sicut spurii nati dc adulteri» vel de stupro ; tales enim nascuntur ct contra legem positivam, et expresse contra legem naturae. Et sic concedendum est quosdam filios esse illegitimos.

Ar» primum ergo dicendum quod, quamvis illi qui nascuntur cx illicito coitu, nascuntur secundum naturam quae communis est homini et omnibus animalibus, tamen nascuntur contra legem naturae quae est propria hominibus : quia fornicatio ct adulterium ct huiusmodi sunt contra legem nalurae * Et ideo tales secundum nullam legem sunt legitimi.

• Cl 4«.' «αv, an *

An stet ndum dicendum quod ignorantia excusat illicitum coitum a peccato nisi sit affectata. Unde illi qui conveniunt bona fide in facie Ecclesiae, quamvis sit impedimentum, dum tamen ignorent, non peccant, ncc filii sunt illegitimi ·. Si autem sciant, quamvis Ecclesia sustineat, quae ignorat impedimentum, non excusantur a peccato, nec filii nb illegilimitate ·. Si autem nesciant ct in occulto contrahant, non excusantur: quiā talis ignorantiā vidētur affectata ·.

Qta filo gtL

• p. ûm inhi- Hl.dtClaxdftt. Dàpau.

• ibid.

ART. 11. pTlitîM ILLEGITIMI FILII DEBEANT EX HOC ALIQUOD DAMNUM REPORTARE

An secundum sic proceditur. Videtur quod illegitimi filii non debeant cx hoc aliquod damnum reportare. Quia filius non debet punin pro peccato patris : ut palet per sententiam Domini. Ezech. xvin ·. Sed quod iste nascatur cx illicito coitu, non est peccatum proprium, sed peccatum patris. Ergo ex hoc non debet aliquod damnum incurrere.

• Ven. jo.

2. Praetersa, iustitia humana est exemplata n divina. » Sed Deus aequaliter largitur bona naturalia legitimis et illegitimis filiis. Ergo ct secundum tura humana filii illegitimi debent legitimis acquiparari.

• Ver». 5, 6.

Seu contra est quod dicitur *Genes.* xxv ·, quod *Abraham dedit omnia bona sua Isaac,* et *Jîliis concubinarum largitus est munera.* Et tamen illi non erant ex illicito coitu nati · Ergo multo magis debent illi qui ex illicito coitu nascuntur, hoc damnum reportare quod non succedant in bonis paternis.

• *Ci.* qo. ut, art. J.

Responded dicendum quod aliquis dicitur Jamnum cx aliquo incurrere dupliciter. Uno modo, per hoc quod ei subtrahitur quod ei erat debitum. Et sic filius illegitimus nullum damnum incurrit. – Alio modo, per hoc quod ei aliquid non est debitum quod alias poterat esse ei debiturn. Et sic filius illegitimus damnum incurrit duplex: 1· unum, quia non admittitur ad actus legitimos, sicut ad officia et dignitates, quae requirunt quandam honestatem in illis qui hoc exercent; aliud damnum incurrit quia non succedit in hereditate paterna ·.

• Cap. *Referente, Qui fiUi tint le-*

Sed tamen naturales filii succedere possunt in sexta parte tantum ·. – Spuni autem in nulla parte **: quamvis cx iure naturali parentes eis in necessariis providere teneantur. I nde pertinet ad sollicitudinem episcopi ut utrumque parenium cogat ad hoc quod eis provideant ·.

• Novell, uuii, *turalet* etc., cao. *ut, Ditcreti» igitur,* t Λ rrro fi- *Une*

** Novell tbtd.. cap. av. *Vltimu.*

• Cap. *Cum haterei. De en àu duxit* etc. · Vide ·. Rjivm. ltb. I», tlt. euv, *de FiUh* I 3

Ad print M ergo dicendum quod incurrere damnum hoc secundo modo non est poena. Et ideo non dicimus quod sit poena alicui quod non succedit in regno aliquo per hoc quod non est filius regis. Ei similiter non est poena quod alicui qui non est legitimus, non debeantur ea quae sunt legitimorum filiorum.

Ad secundum dicendum quod coitus illegitimus non est contra legem inquantum est actus gencrativae virtutis, sed inquantum cx prava voluntate procedit. Et ideo tihus illegitimus non incurrit damnum in his quae acquiruntur per naturalem originem. sed in his quae per voluntatem ›› fiunt vel possidentur.

ART. 111. I'IHI..M FILIUS ILLKOHLMU5 POSSIT LEGITIMARI

Ad tertium sic prourdituii. Videtur quod filius illegitimus non possit legitimari. Quantum enim distat legio- *it* mus ab illegitimo, tantum c converso illegitimus a legitimo. Sed legitimus nunquam fit illegitimus. Ergo illegitimus numquam fit legitimus.

2. Phartkrka, coitus illegitimus causât illegitimum filium, i Sed coitus illegitimus nunquam fit legitimus. Ergo ncc filius illegitimus legitimari potest.

Sii> contra , quod per legem inducitur, per legem revocari potest. Sed illegitimius filiorum est per legem positivam inducta. Ergo potest filius illegitimus legitimari ab •0 eo qui habet auctoritatem legis.

Respondeo dicendum quod filius illegitimus potest legitimari, non ut fiat de legitimo coitu natus, quia coitus ille transivit, et nunquam potest fien legitimus cx quo semel fuit illegitimus: sed dicitur legitimari inquantum damna •i quae illegitimus filius incurrit, subtrahuntur per legis auctoritatem.

Et sunt sex modi legitiinandi ·. Duo secundum canones: scilicet cum quis ducit m uxorem illam cx qua filium illegitimum generavit, si non fuit adulterium ·; et per spe- ‹‹◊ cialtm indulgentiam ct dispensationem Domini Papae ♦

• CL t Farm SiinR. lib. Iv, <iL xiiv, *de Fi-* ,ü.. ' 'v

• Capp. *endettât,* et *Taxîa, QuifiM ttntle-*

Quatuor autem alii modi sunt secundum leges. Primus est si pater filium naturalem curiae Imperatoris offerat ·· cx hoc enim ipso iegitimatur, propter curiae honestatem. - Secundus, si pater testamento nominet cum legitimum •f heredem, ct filius postmodum testamentum Imperatori offerat ·. – Tertius est si nullus sit filius legitimus, et ipsemet filius se principi offerat ·. - Quartus, si pater in publico instrumento, vel cum trium testium subscriptione, cum legitimum nominet ncc adiidat *naturalem*

• Ibid., *χφ. Fer* VrwiTjh/rau •NovaJ! Liuta. *tundtt uahtratet* «te., cap. a, *Prvt^t ttaxue,* ⌋ *Si ĝui i^tiur*

• Ibid.

• Ibd.

Ad primum eruo dicendum quod alicui potest sine tniustitia gratia fieri: sed non potest aliquis damnificari nisi pro culpa Et ideo magis potest illegitimus fieri legitimus quam e converso. Etsi enim legitimus aliquando hereditate privatur pro culpa. non tamen dicitur illegitimus filius, quia generationem legitimam habuit. «°

' tcII. avn *Vt lüeat tuafn etc.,* cap. 0, *Ad haez àitff*

An secundum dicendum quod actus illegitimus habet defectum intra se inseparabilem, quo legi opponitur: et ideo non potest fieri legitimus. Nec est simile de filio illegi- timo, qui non habet huiusmodi defectum.

QUAESTIO SEXAGES1MAN0NA

DE H»> QUAE SPECTANT AO RESURRECTIONEM. ET PRIMO, DE LOCO ANIMARI M POST MORTEM

Post hoc agendum est dc his quae spectant ad tractatum resurrectionis ·. Postquam enim dictum est dc sacramentis, quibus homo liberatur a morte culpae, consequenter dicendum est de resurrectione, per quam homo liberatur α morte poenae.

• *Q Part* III, Prolog.

Circa tractatum autem resurrectionis tria consideranda 1· SUnt: scilicet praecedentia resurrectionem, concomitantia, ct sequentia. Et ideo primo dicendum est de his quae, pro parte quamvis non ex toto·, resurrectionem praecedunt; secundo, de ipsa resurrectione et circumstantibus eam ·; tertip, de his quae eam sequuntur ·.

• o ϕ xjuiv. art. 7.

• Qa. Lxxv

• Qa. taxavu.

Praecedentium autem resurrectionem prima consideratio est de receptaculis animarum post mortem eis assignatis; secundo, dc qualitate, ct poena animarum separatarum cis ab igne inflicta *; tertio, dc suffragiis quibus animae defunctorum a vivis adiuvantur ; quarto, dc orationibus sanctorum in patria existentium ‘; quinio, dc signis iudicium générale praecedentibus ·; sexto, de igne ultimae conflagrationis mundi, qui faciem Iudicis praecedet ·.

• Qa. I ia.

• Qa. taxi.

• Qu. IAin

• Qa. uuui

• Qu. uitiv

Circa primum quaeruntur septem.

Primo : utrum animabus post mortem receptacula assignentur.

Secundo: utrum statim post mortem ad ipsa animae deducantur.

Tertio: utrum dc ipsis locis egredi valeant.

Quarto: utrum limbus inferni sit idem quod sinus Abrahae.

Quinto; utrum limbus sit idem quod infernus domnalorum.

Sexto : utrum limbus puerorum sit idem quod limbus Patrum.

Septimo; utrum tot receptacula debeant distingui.

ART. I. IГПН'M ANIMADVS I·OAT MORTEM RCCCrTACGLS ASM0NMNT1 R

Ad primi m Mc proci dit or. Videtur quod animabus post mortem receptacula non assignentur Sicut enim dicit Boetius, in libro *de Hebdomad.* ♦ *communit animi con-* i£7i;o *apud sapientes incorporalia in loco non este,* Cui concordat quod Augustinus dicit, XII *super Gen. ad lift.* ·: *Cito quidem responderi potest ad corporalia loca animam non ferri nisi cum aliquo corpore.* Sed animi separata a corpore non habet aliquod corpus: sicut ibidem Augustinus dicit. Ergo ridiculum est animabus separatis aliqua receptacula assignare.

2. PtAiTVHKA, omne quod habet locum determinatum. magis convenit cum illo loco quam cum alio. Sed mimae separatae, sicut etiam quaelibet aliae spirituale substantiae, indifferenter sc habent ad omnia loca: non enim potc dici quod cum aliquibus corporibus conveniant et cum aliis differant, cum ab omnibus conditionibus corporalibus penitus sint remotae. Ergo cis receptacula determinata non eunt assignanda.

3. Praeterea, animabus separatis non assignatur aliquid post mortem nisi quod cedat in poenam vel in praemium. Sed corporalis locus non potest cis esse in poenam vel in praemium; cum a corporibus nihil recipiant. Ergo non sunt ei assignanda certa receptacula.

Sed contra. caelum cmpyrcum est locus corporalis. Et tamen ipsum *factum mox sanctis angelis est repletum,* ut Bedn dicit ·. Cum ergo angeli sint incorporei, «icut ct animae separatae, videtur etiam quod animabus separat» sint certa receptacula assignanda. Ergo, etc.

3. Pkaetkmla, hoc palet per id quod Gregorius dicit, in IV *Dialog.* ·, scilicet anima post mortem ad divena loca curporaha esse deductas. ut patet de Patchaiio, quem Germanus, Capuanus episcopus, m balneis invenit ·; et dc anima Theodorici regis, quam dicit .id gehennam esse deductam ·. Ergo animae post mortem habent certa receptacula.

Respondeo dicendum quod, quamvis substantiae spirituales secundum esse suum a corpore non dependeant, corporalia tamen a Deo mediantibus spiritualibus gubernantur: ut dicit Augustinus in III *de Trin.* ; ct Gregorius, m IV *Dialog.* · Et ideo est quaedam convenientia spiritualium substantiarum ad corporales substantias per congruentium quandam, ut scilicet dignioribus mbstantiis digniora corpora adaptentur. Unde etiam philosophi secundum ordinem mobilium posuerunt ordinem substantiarum separatarum ' Quamvis autem animabus post mortem non assignentur aliqua corpora quorum sint formae vel determinati motores, determinantur tamen eis quaedam corporalia loca per congruentiam quandam secundum gradum dignitatis earum, in quibus sint quasi in loco, eo modo quo incorporalia in loco esse possunt, secundum quod magis accedent ad primam substantiam, cui locus superior per congruentiam deputatur, scilicet Deum, cuius sedem caelum Scriptura esse denuntiat ·. Et ideo animas quae sunt in h participatione perfecta divinitatis, in caelo esse ponimus · animas vero quae a participatione huiusmodi impediuntur, loco contrario dicimus deputari.

Ad primum euoo dicendum quod incorporalia non sunt in loco modo aliquo nobis noto ct consueto, secundum «> quod dicimus corpora proprie in loco esse. Sunt tamen in loco modo substantiis spiritualibus convenienti. qui nobis plene manifestus esse non potest.

Ad secundum D1CKNDUM quod duplex est convenientia vel similitudo. Una quae est per participationem eiusdem 4| qualitatis: sicut calida ad invicem conveniunt. Et talis convenientia incorporalium ad loca corporalia esse non potest. — Alia per quandam proportionalitatem: secundum quam in Scripturis metaphorae corporalium ad spiritualia transferuntur, ut cum dicitur Deus esse *sol* ·, quia est prin- ;o cipium vitae spiritualis sicut sol vitae corporalis. Et secundum hanc convenientiam quaedam animae quibusdam locis magis conveniunt: sicut animae spiritualiter illuminatae cum corporibus luminosis; animae sero obtenebratae per culpam cum locis tenebrosis.

An tsrttdm dicendum quod anima separata directe nihil recipit a loci· corporalibus per modum quo corpora recipiunt, quae conservantur a suu locis : sed ipsae animae, py- cx hoc quod cognoscunt sc talibus locis deputari, sibi ·». 1.· s' t L gaudium ingerunt vel maerorem. Et aie locus cedit cis in poenam vel praemium.

ART. II. utrum statim post mortem aliquae animai ħinucAXTU ad gaklos vel ad infernum

ħn. I, $u. ».n», ·π. 4, «J j;)· ħt 4«. ·». ȷ 5; Pan III 4·. u», *tn.* j. eJ it II &af., diu n, an j, M Art. si. art. «1 IV *C<'-9l. GtnL·,* cap. «O, *In* Zu4« cap. sis, kcL V| II *Ctn.,* cap. v, lecu ll (ΛΛ *IM*, cap u, I»Λ vui·

Ad sp.ctndim «n: proceditur. Videtur quod statirn post mortem nullae animae deducantur ad caelos vel ad infernum. Quia super illud Psalmi ·, *Adhuc pusillum ct non erit peccator,* dicit Glossa · quod *sancti liberantur in fine mundi: post hanc tamen vitam non ibi ens ubi erunt sancti, quibus dicetur, Venite benedicti Patris mei.* Sed illi sancti erunt in. caelo. Ergo sancti po hanc vitam non statim ascendunt ad caelum.

2. Phaetthba, Augustinus dicit, m *Enchirid.* ·, quod *tempus inter hommis mortem et ultimam resurrectionem interpositum animas abditis receptaculis continet, sicut unaquaeque digna est requit vel aerumna.* Sed hacc abdita receptacula non possunt intclligi caelum et infernus: quia in Illis etiam post rcfurrcctioncm ultimam cum corporibus erunt; unde pro nihilo distingueret tempus ante resurrectionem et post resurrectionem. Ergo non erunt ncc in inferno ncc in paradiso usque ad diem iudicii.

3. Praeterea, maior est gloria animae quam corporum. Sed simul omnibus redditur gloria corporum, ut sit maior laetitia singulorum ex communi gaudio: ut patet *Heb.* xi, super illud ·, *Deo pro nobis aliquid melius providente,* etc.; dicit Glossa ·. *Et in communi gaudio omnium maius Jieret gaudium singulorum.* Ergo multo fortius gloria animarum debet differri usque ad finem, ut simul omnibus reddatur.

4. Phaeit.rka, poena et praemium quae per sententiam iudicii redduntur, iudicium praecedere non debent. Sed ignis inferni et gaudium paradisi dabuntur omnibus per sententiam indicantis Christi, scilicet in ultimo iudicio, ut patet Matth. xxv ·. Ergo ante diem iudicii nullus ascendit in caelum vel descendit ad inferos.

Sed contra est quod dicitur II *Cor.* v ·: A *terrena nostra habitatio dissolvatur, domum habemus non manufactam conservatam in caelis.* Ergo, dissoluta came, homo habet mansionem quae ei in caelis fuerat conservata.

2. Praeterea *Philip.* 1 · dicit Apostolus: *Cupio dissolvi ct esse cum Christo.* Ex quo sic arguit Gregorius, in IV *Dialog.* ·: *Qui ergo Christum in caelo esse non dubitat, nec Pauli animam in caelo esse negat.* Sed non ert negandum Christum esse in caelo: cum sit articulus fidei ·. Ergo nec est dubitandum animas sanctorum ad caelos ferri. – Quod etiam aliquae animae ad infernum descendunt Malim post mortem, patet Lue. xm ·: *Mortuus est autem dives, ct tepuitus est in inferno.*

Respondeo dicenth m quod, sicut m corporibus est gravitas vel levitas, qua feruntur ad suum locum, qui est finis motus ipsorum; ita etiam est in animabus meritum vel demeritum, quibus perveniunt animae ad praemium vel poenam, quae sunt fines actionum ipsarum. Unde, sicut corpus per gravitatem vel levitatem statim fertur in locum suum nisi prohibeatur, ita statim animae. soluto vinculo camis, per quod in statu viae detinebantur, praemium consequuntur vel poenam, nisi aliquid impediat: sicut interdum impedit consecutionem praemii vernale peccatum. quod prius purgari oportet, cx quo sequitur quod praemium differatur. Et quia locus deputatur animabus secundum congruentiam praemii vel poenae ·, statim ut anima absolvitur a corpore, vel in infernum immergitur; vel ad caelum evolat, nisi impediatur aliquo reatu, quo oporteat cvolationcm differri, ut prius anima purgetur.

Et huic veritati auctoritates Scripturae canonicae manifeste attestantur, et document» sanctorum Patrum. I nde contrarium pro h.icrcsi est habendum . ut patet IV *Dialog.* ; et in libro *dc Ecclesiasticis Dogmatibus* ·.

• *Htxant.* **lib.1 s,J** *Gen.* **cap. ».** ***<r j.-Cf-Stnl. ibM.. van. 1.**

***Csp.KSV,ll<TII sais**

• Cap. XI-

• Qp six

*** Gap rr**

*** Cap. »».**

• Ci Anit. *Me. taflyt.* **Hb. XI. gD. <ll» n. y - S.Th l/b XII. lad. 11.**

• Imi. cap. Ixyi. »cn. 1 Act cap. vn, v<n. 49.

«p. ', >cr».O; liat cap. u. xcr». »9, to.

• An. Ko« , •J j.

• S. GnrgAla/w.. C4}'p 1»<UL * Câp M.V», * UM -laitf Op. A«

Ad rumum ergo dioendum quod Glossa scipsom exponit. Quod enim dicit. *Nondum eris ubi erunt sancti* etc.» statim exponit subdens *Idest, Non habebis geminam stolam, quam habebunt sancti in resurrectione.*

Ad îbcundum Dn.KNncM quod inter illa abdita receptacula dc quibus Augustinus loquitur, etiam sunt computandi ct infernus ct paradisus, in quibus animae aliquae ante resurrectionem continentur. Sed ideo distinguitur tempus ante resurrectionem ct post, quia ante resurrectionem sunt ibi sine corpore, post autem erunt cum corpore : ·· ct quia in aliquibus receptaculis nunc sunt animae in quibus post resurrectionem non erunt.

Ad hirtum nn endlm quod homines secundum corpora habent quandam continuitatem ad invicem; quia sccun-
• Ver s6, dum ea est verum quod dicitur *Act.* xvii ·, quod *Deus ex uno fecit omnium hominum genus.* Sed anima- *singillatim*
• et. I um, *finxit* ·. Unde non est tanta congruentia ut omnes hominisimul glorificentur in anima, sicut quoJ simul glorificentur in corpore.
v<rK

Et praeterea gloria corporis non est ita essentialis sicut gloria ănimae Unde maius detrimentum esset sanctis si gloria animae differretur, quam de hoc quod gloria corporis differatur. Nec posset hoc detrimentum gloriae rccompcnsari per ampliationem gaudii singulorum dc gaudio communi.

Ad quartum dicsndim quod eandem obiccnoncm Gre-
• ur. in. goriu-. m l\ *Dialog,* proponit ct solvit Nr. inquit. *nunc in caelo sunt animae sanctorum, quid est quod in die indicii pro iustitiae <uae retributione recipiunt?* El respondet. *Hoc eis nimirum crescit in indicio, quod nunc animae sola singulari retributione lactantur; postmodum vero etiam corporum beatitudine perfruentur, ut in ipsa quoque carne gaudeant, m qua dolores pro Domino cruciatusque pertulerunt.* Et eodem modo dicendum cm de damnatis.

ART. 111. ГТ111М ANIMAI |X PARADISO VXD IN INFERNO EXISTRNTES EGRRDI VA1.RANT

Part. 1, >)«■ Lixin an h, «J *j.* II , dm. n. an y. aJ j

Ad iertium MC puockditi ii. Videtur quod animae in paradiso vcl in inferno existences egredi non sulcant. Au-
• c»p. xm gustinus enim dicit, m l. *de Cura groi rtuh agenda Si rebus virentium uterentur animae mortuorum, ut de aliis taceam, meipsum pia mater nulla nocte desereret, quae terra manque secuta est ut mecum viveret;* et ex hoc concludit quod animae defuncturum rebus visentium non intersunt. Sed intéresse possunt si de suis receptaculis exirent. Ergo de suis receptaculis non exeunt.

•pa.u«t,verM· 2. PiiAKTRRkA, in Psalmo dicitur *It inhabitem in*
• Vtn. 9. *domo Domini omnibus diebus vitae meae.* Et /o/> vn · : *Qui descendit ad inferos, non ascendet.* Ergo tam boni quam mali a suis receptaculis non exeunt.

• Art. pneced. 3. Praeterea, receptacula. ut dictum est ;* animabus post mortem dantur in praemium vel m poenam. Sed post mortem neque praemia sanctorum minuuntur neque poenae damnatorum. Ergo non exeunt de suis receptaculis.

S1D contra est quod dicit Hieronymus, *contra Vigilan-*
• Nωη. (·. *tium ;* sic eum alloqucns: Ais *enim vel in sinu Abrahae, vel in loco refrigerii, vel subter aram Dei, animas Apostolorum et martyrum consedisse, nec posse suis tumulis, cum voluerint, adesse praesentes. Et ita tu Deo leges ponis, tu Apostolis vincula iniicies, ut usque ad diem iudicii teneantur custodia, nec sint cum Domino suo, de quibus scriptum est, · Sequuntur Agnum quocumque ierit ·. Et si Agnus ubique est, ergo et hi qui cum eo sunt, ubique esse credendi sunt.* Ridiculum ergo est dicere quod animae mortuorum a suis receptaculis non recedant.

2. Praeterea, Hieronymus ibidem arguit sic; *Cum diabolus ct daemones vagentur orbe toto, ct celeritate nimia ubique praesentes sint, martyres post effusionem sanguinis ara operientur inclusi, ct inde exire non poterunt?* Ex quo potest concludi non solum dc bonis, sed etiam dc miliis, quod sua receptacula quandoque exeant; cum non habeant mitiorem damnationem quam daemones, qui ubique discurrunt.

3. Praeterea, idem probari potest per Gregarium, in IV *Dialog* ·, ubi narrat de mullis mortuis qui vivis appa- *p- m». ñ. ruerunt.

Respondeo digrndum quod aliquem exire de inferno vel dc paradiso potest intelligi dupliciter. Uno modo, ita quod simpliciter inde exeat, ul iam locus eius non mi paradisus vel infernus. Et sic nullus inferno vel paradiso finallter deputatus inde exire potest, ut infra * dicetur. •Qa.uu.art.j.

Alio modo potest intelligi ut exeat ad tempus. Et in hoc distinguendum est quid cis conveniat secundum legum naturae, ct quid eis conveniat secundum ordinem divinae providentiae: quia, ut dicit Augustinus, in libro *de Cura pro mortuis agenda ;* alii sunt humanarum limites rerum, * aha divinarum signa virtutum ; alia sunt quae naturaliter, alia quae mirabiliter Jiunt.*

Secundum ergo naturalem cursum, animae separatae, •i propriis receptaculis deputatae, a conversatione viventium penitus segregantur. Non enim secundum cursum naturae homine» in mortali carne viventes substantiis separatis immediate iunguntur, cum omnis eorum cognitio a sensu oriatur. nec propter aliud n suis receptaculis eas con- *0 veniret exire nisi ut rebus viventium intéressent.

Sed secundum dispositionem divinae providentiae, aliquando animae separatae, a suis receptaculis egressae, conspectibus hominum praesentantur: sicut Augustinus, m •l libro praedicto · , narrat de Felice martyre, qui dvibus Nolanis visibiliter apparuit cum a barbaris oppugnarentur. Et hoc etiam credi potest quod aliquando dc damnatis contingat, quod, ad eruditionem hominum ct terrorem, permittuntur viventibus apparere; aut etiam ad suffragia io expetenda, quantum ad illos qui in purgatorio detinentur; ut per multa quae in l\ *Dialog.* l narrantur, patet. Sed hou interest inter sanctos ct damnatos, quod sancti, cum voluerint, apparere possunt viventibus- non autem damnati. Sicut enim sancti viventes in came per donum gratiae II gratis datae accipiunt ut sanitates ct signa perficiant, quae non nisi divina virtute mirabiliter fiunt, quae quidem signa ab aliis hoc dono carentibus perfici non possunt; ita etiam non est inconveniens ut cx \irtute gloriae aliqua potentia ammabus sanctorum detur per quam possint mirabiliter apparere viventibus cum volunt; quod alii non possunt, nisi interdum permissi.

An FRiML-M krc.o DtcENUVM quod Augustinus, ut per sequentia patet. loquitur secundum communem cursum naturae. Nec tamen sequitur quod, etiam si mortui possunt ut volunt viventibus apparere, toties appareant quotics apparent in carne viventes. Quia separati a camc vel omnino conformantur divinae voluntati, ita quod non liceat cis nisi quod secundum divinam dispositionem congruere intuuntur, vel na sunt poenis oppressi ut dc sua miseria magis doleant quam curent aliis apparere.

Ad secundum dicenutm quod auctoritates illae loquuntur quantum ad hoc quod nullus de paradiso vd inferno egreditur simpliciter et non quod non egrediatur ad tempus.

Ad γκητιι-μ DicEsui m quod, sicut cx dictis · patet, se- - Arl- ‘4 ' eundum hoc locus animae cedit in poenam vel praemium, quod anima afficitur cx hoc quod tali loco deputatur vd gaudendo vel dolendo. l loc autem gaudium, sive hic dolor, de. hoc quod talibus locis deputatur, manet in anima etiam quando extra loca praedicta fuerit : sicut pontifici» cui datur pro honore ut in cathedra sedeat in ecclesia, non minuitur gloria quando a cathedra recedit, quia, etsi actu ibi non sedeat, locus tamen ille sibi deputatus est.

.An κλ etiam quae contra obliduntur, respondere oportet. Ad quorum *primum* " dicendum quod Hieronymus ΛλI r0*‘ loquitur de Apostolis ct marts ribus secundum hoc quod cis accrescit cx potestate gloriae, ct non secundum quod eis congruit ex debito naturae. Quod autem dicit eos *ubique C3xc,* non est intclligenduin quasi Minui sint tn pluribus locis aut ubique; sed quia esse possunt ubi volunt.

An sEci NDi-M · iiicjtNDi m quod non est simile de daeino- ‘ nibus et angelis, et animabus sanctorum et damnatorum. Angeli enim boni el mali hoc otfidum sortiuntur ut hominibus praesint, \el ad custodiam vel ad exercitium. Quod dc animabus hominum non potest dici : sed tantum secun-

dum potestatem gloriae animabo» sanctorum hoc congruit quod possunt esse ubi voluerint. Et hoc est quod Hieronymus intendit.

• Arg. *SrJ om·* Au tertium ♦dicendum quod, quamvis aliquando animae •anctorum vel damnatorum pracscntialitcr adsint ubi apparent, non tamen credendum est hoc temper accidere. Aliquando enim huiusmodi apparitiones fiunt, vel m dormiendo vel in vigilando, operatione bonorum vel malorum spirituum, ad instructionem vel deceptionem viventium. Sicut etiam vivi homine·» aliquando alii» apparent ct cis multa dicunt in somniis, cum tamen constet eo» non esse

• o»· ·· «n »m. Pratsc,ltc*: ricut Augustinus per tnulu exempla probat in libro *dc Cura pro mortuu agenda* ·.

ART. IV'. UTRUM LIMBUS INFERNI Mt Ibfl»I <11 OD SINUS ABKAHAL

Part. III. 4«. ut art ». *ad 4.* |V *Sent.,* t. ƭt. n, rxpoot. u»

Ad quartum B1C prociditur. Videtur quod limbus inferni non sit idem quod ahimj *Abrahae* .* Sicut enim dicit

• Cap. bixi« n *a4'* .Augustinus. XII *super Gen. ad litt.* .* *Nondum inveni inferos alicubi in bono posuisse Scnpturam.* Sed sinus Abrahae FBl in bono accipitur: ut ibidem subiungit Augustinus, sic dicens: *Non in bono accipiendum unum Abrahae, et illam requiem quo ab angelu pius pauper allatui est, nescio utrum quisquam possit audire.* Ergo sinus Abrahae non est idem quod limbus inferni.

x. pRARrxn&A, in inferno existentes non vident Deum. Sed m sinu Abrahae videtur Deus: ut patet per Augu-

• Cap. m «tinum, IX libro *Confess.* ·, qui, loqucns de Ncbndio. dicit: *Quidquid illic est quod sinus Abrahae vocatur, ibi Nebridius meus vivit;* ct infra: *fam non ponit aurem ad os meum, sed spirituale os ad fontem tuum, et bibit quantum potest sapientiam pro aviditate sua, sine fine filix.* Ergo sinu» Abrahae non est idem quod limbus inferni

3. Pκλετμβκλ, Ecclesia non orat pro aliquo ut ad internum deducatur. Orat autem ut angeli animam defuncti *in*

• Procfiito»jr. Ord f^rd..CU- bc Stpalt. H . rcip. 1. *sinum Abrahae* ferant . Ergo videtur quod sinus Abrahae non sit idem quod limbus,

• (.ne. op. mw. ΠT». » • OrJ ·· Vtr». »> Skd contra, *tinus Abrahae* dicitur ubi mendicus Lazarus ductus eat ·. Sed ductus est ad infernum: quia, ut dicit Glossa /uάχχχ. super illud ;* *Ubi constituta est domus omni viventi: Infernus domus erat omnium viventium ante Christi adventum.* Ergo sinus Abrahae est idem quod limbus.

• Ver» jS 2 Pharterea. *Genes,* xui * dicit Iacob filiis suis: *Deducetis canos meos cum dolore ad inferos.* Ergo Iacob scie- 41 bat in morte sua sc ad inferos transferendum. Ergo et. eadem ratione. Abraham ad inferos translatus fuit post mortem. Et ita sinus Abrahae videtur esse aliqua pars inferni.

• Ver». 6. Responded dicendum quod animae hominum post mor- i« tem ad quietem pervenire non possunt nisi merito fidei: quia *accedentem ad Deum oportet credere, lieb.* xi ·. Primum autem exemplum credendi hominibus in Abraham datur, qui primo sc a coctu infidelium segregavit ;* ct speciale *signum fidei accepit* ·. Et ideo requies ille quae » hominibus post mortem datur, *sinus Abrahae* dicitur ut patet per Augustinum. XII *super Gen. ad litt.* ·

• Grw. ap. ui. tcf» 4. •Ib.4. cap. ⅛11. T€TW 10 H4- << *Iiom.* cap. I» . »<r» 11« * Cap ῆai η. bj. . Cf. *df* A- M4 *et etut (trig.,* lib. IV, cap. χ·ι. Sed animae sanctorum post mortem non omni tempore eandem quietem habuerunt. Quia post Christi adventum habent plenam quietem, divina visione perfruentes. Sed ante Christi adventum habebant quietem per immunitatem poenae, sed non habebant quietem desiderii per consecutionem fini». Et ideo sutus sanctorum ante Christi adventum potest considerari ct secundum id quod habebat de requie, et sic dicitur *sinus Abrahae:* potest etiam considerari quantum ad id quod cis deerat de requie, et sic dicitur *limbus inferni.*

Limbus ergo inferni et sinus Abrahae fuerunt ante Christi adventum unum per accidens, et non per sc. Et ideo nihil prohibet post Christi adventum esse sinum Abrahae omnino diversum a limbo: quia ea quae sunt per accidens, separari contingit.

Ad primum kroo dicendum quod quantum ad id quod habebat dc bono, status sanctorum Patrum *sinus Abrahae* dicebatur. Sed quantum ad id quod habebat dc defectu. dicebatur *infernus.* Et sic nec sinus Abrahae in malum accipitur, nec infernus in bonum, quamvis quodammodo sint unum.

Ad sruindum dicrndun quod, sicut requies sanctorum Patrum ante Christi adventum dicebatur sinus Abrahae, ita et post Christi adventumt »cd diversimode. Quia enim ante Christi adventum sanctorum requies habebat defectum requiei adiunctum, dicebatur idem infernus et «Inu» Abrahae, inquantum ibi non videbatur Deus. Sed quia post (« Christi adventum sanctorum requies est completa, cum Deum videant, talis requies dicitur sinus Abrahae, et nullo modo tnfernu». Et aJ hunc sinum Abrahae Ecclesia orat fidele· perduci.

Unde patet responsio *ad tertium.* Et ric etiam intelli- »1 genda est quaedam glossa · quae habetur Lue. xvi, super illud ;* *Factum est ut moreretur mendicus* etc.. quae ric dicit: *Sinus Abrahae est requies beatorum pauperum, quorum c»/ regnum caelorum.*

• Ori. • Vm. ».

ART. V. utrum liums sir rom «hod i.xrraxn UAMNATOHUM

111 Ƃr 4Ut »>1. ƫ M, «n <, 4»· 1.

Ad mnvTVM mu wolbdiyir. Videtur quod limbus rit idem quod infernus damnatorum. Christu» enim dici- »1 tur infernum *momordisse ;** non ibBOrbuiuc, quia aliquos inde extraxit, non autem omnes ·. Non autem diceretur momordisse infernum m illi quos liberavit non ruissent par· multitudinis in inferno contentae. Ergo, cum illi quos liberavit in limbo inferni continerentur, iidem contincban- i« tur in Umbo el inlerno. Ergo limbus vel est idem quod infernus, vel pars inferni.

• Ore «P »«rx 14. xxn s.

2. PitABTTMRA, Chrutus dicitur in Svmbnlo * *descendisse ad infernum* Sed non descendit niri Ad limbum P Urum. Ergo limbus Patrum est idem quod infernus.

• Ape4i<XefBa

3 Praitfhha. *fob* XMi " dicitur *In profundissimum inferni descendent omnia mea.* Sed Iob, cum esset vir sanctus ct iustus ·. ad limbum descendit Ergo limbus est idem quod profundissimum inferni.

• V<xt • ƥ ·. «er» 1

Sun «ostra, *in inferno nulla est redemptio* ·. Sed a 40 limbo Mneti fuerunt redempti ·, Ergo limbus non est idem quod infernus.

•Otk.DcLrt«9 vu »4 ·. Bercaa. «ΑΓΕΧ.

2. Prartkrma. Augustinus dicit, XII *super Gen. ad litt.* ·. *Quomodo illam requiem,* quam !..varus accepit, *apud inferos esse credamus, non video.* Sed anima Lutari ad lim- 41 bum descendit. Ergo limbus non est idem quod infernus.

•'Αλ HI, 4·. xu. tfL S • Cap- nxm. • 64. Responded dicrxdum quod receptacula animarum post mortem dupliciter distingui possunt aut secundum situm; aut secundum locorum qualitatem, prout scilicet in aliquibus locts poenas vel praemia recipiunt animae. Si ergo consideretur limbus Patrum ct internus secundum locorum qualitatem praedictam, sic non est dubium quod distinguuntur. Tum quia in inferno est poena sensibilis, quae non erat in limbo Patrum. Tum etiam quia in inferno est poena aeterna: sed in limbo Patrum detinebantur sancti temporaliter tantum.

Sed si considerentur quantum ad situm loci, >ic probabile est quod idem locus, vel quasi continuus, sit infernus ct limbus: ita tamen quod quaedam superior pars inferni limbus Patrum dicatur. Existent?' enim in inferno ^ccundum diversitatem culpae diversam sortiuntur et poenam. Et ideo secundum quod gruuoribus peccatis etiam irretiuntur damnati, secundum hoc obscuriorem locum et profundiorem obtinent in inferno, Indc ct rancti Patres» in quibus minimum erat dc ratione culpae, supremum ct minus tenebrosum locum habuetunt omnibus puniendis.

Ad irinum kroo dicrndum quod secundum hoc quod Infernus ct limbus sunt idem quantum ad ritum, dicitur ChriMU» infernum momordisse, ct in infernum descendisse, quando Patres a limbo eripuit suo dc«cen»u.

Et per hoc patet solutio *ad secundum*

An tertum dicf.ndum quod lob non descendit m infernum damnatorum, xcd in limbum Patrum Qui quidem dicitur *profundissimus locus,* non quidem respectu locorum poenalium, sed in comparatione ad aha loca, secundum quod sub eodem includitur omnis locus poenarum.

Vel dicendum, sicut Augustinus solvit, XII *super Gen. ad lift* ;* de lacob, sic dicens: *Ilud quod dicit lacob ad filios suos, « Deducetis senectutem meam cum tristitia ad inferos »: ridetur hoc magis timuisse, ne nimia tristitia sic perturbaretur ut ad requiem beatorum non iret, sed ad inferos peccatorum.* Et similiter potest exponi verbum lob. eadem ratione, ut sit verbum magis timentis quam asseremis ·.

au tupr».

qu. mi. an. 3:

ART. VI. utrum I.1MRVS puerorum err idem quod I.1M1IUS PATRUM III Jlit. mi, qa. tl, an. i. ąu X.

An SXXTUM sic proceditur. Videtur quod limbus puerorum sit idem quod limbus Patrum. Poena cnim debet respondere culpae. Sed pro eadem culpa detinebantur in limbo Patres et pueri, scilicet pro culpa originali. Ergo idem debet esse utrorumque locus poenae.

• Cap. ιαιϊ

2. Prartfkea, Augustinus dicit, in *Enchirid.* ·: *Mitissima est poena puerorum, qui cum solo originali decedunt.* Scd nulla est poena mitior ea quam sancti Patres habebant. Ergo idem est locus poenae utrorumque.

Sid contra, sicut actuali peccato debetur poena temporalis in purgatorio ct aeterna in inferno, ita et originali peccato debebatur poena temporalis in limbo Patrum, et aeterna in limbo puerorum. Si ergo infernus ct purgatorium non sunt idem, videtur quod nec limbus puerorum ct limbus Patrum sint idem.

Utrum autem infernus ct purgatorii locus sint idem, quaesitum est supra dist. xxi ·.

Rrspondro dicendum quod limbus Patrum et limbus puerorum absque dubio differunt secundum qualitatem praemii ve) poenae; pueris enim non adest spes beatae vitae, quae Patribus m limbo aderat, in quibus etiam lumen fidei ct gratiae refulgebat. Sed quantum ad situm probabiliter creditur utrorumque locus idem fuisse: nisi quod requies beatorum adhuc erat in superiori loco quam limbus puerarum, sicut de limbo et inferno dictum est ·.

Ad primum uroo dicendum quod ad culpam originalem non eodem modo se habebant Patres ct pueri. In Patribus enim originalis culpa expiata est secundum quod er.it infectiva personae, remanebat tamen impedimentum ex parte naturae, pro qua nondum erat satisfactum plenarie. Sed in pueris est impedimentum et ex parte personae ct ex parte naturae. Et ideo pueris ct Patribus diversa receptacula assignantur.

Ad »xcvndum dicendum quod Augustinus loquitur dc poenis quae debentur alicui ratione personae suae, inter quos mitissimam poenam habent qui solo originali peccato gravantur. Sed adhuc est mitior poena eorum quos non impedit a perceptione gloriae defectus personae, sed solum defectus naturae: ut ipsa dilatio gloriae quaedam poena dicatur.

ART. VU. utrum debeant tot rf.ceptacvla distingui

Ad septimum sic proceditur. Videtur quod non debeant tot receptacula distingui. Sicut cnim receptacula debentur animabus pro peccato post mortem, ita ct pro merito. Sed ratione meriti non debetur nisi unum tantum receptaculum, scilicet paradisus. Ergo nec ratione peccatorum debetur nisi unum receptaculum.

2. Praeterea, receptacula assignantur animabus post mortem ratione meritorum vel demeritorum. Sed unus est locus in quo merentur vel demerentur. Ergo unum tantum receptaculum deberet eis assignari post mortem.

3. Prakterka, loca poenalia debent respondere ipsis culpis. Sed non sunt nisi tria genera culparum, scilicet originalis, venialis et mortalis. Ergo non debent esse nisi tna receptacula poenalia.

Sed contra, videtur quod debeant esse multo plura quam assignentur. Aer enim iste caliginosus est daemonum career, ut patet II Petri ll * Nec tamen computatur inter quinque receptacula quae a quibusdam * assignantur. Ergo sunt plura receptacula quam quinque.

• Ver 4· (»iJ. Aux. *dc Civit bel lib* XI cap miu). - C. *jd E^ket.* cap. vi, vxra.li: *Er lad. ver 6.*
• Ü. Albert. IV *Sent.,* di»t. XL!I art. 4>

2. Pkarterea, alius est paradisus terrestris, et alius paradisus caelestis. Sed quidam post statum huius vitae ad paradisum terrestrem sunt translati: sicut dc Henoch ct de Elia dicitur ·. Cum ergo paradisus terrestris inter quinque receptacula non computetur, videtur quod sint plura quam quinque.

3. Prakterra, cuilibet statui peccantium debet aliquis locus poenalis respondere. Sed si ponatur aliquis in originali decedere cum solo veniali peccato, nullum receptaculorum assignatorum ei competeret. Constat enim quod in paradiso non esset: cum gratia careret. Et eadem ratione nec in limbo Patrum. Similiter etiam nec in limbo puerorum: cum in ipso non sit poena sensibilis, quae tali debetur ratione venialis peccati. Similiter nec in purgatorio: quia ibi non est nisi poena temporalis, huic autem debetur poena perpetua. Similiter autem nec in inferno damnatorum: quia mortali peccato caret. Ergo oportet sextum receptaculum assignare.

4. Pfabterra, diversae sunt quantitates praemiorum ct poenarum secundum differentias culparum ct meritorum ·. Sed infiniti sunt gradus meritorum ct culparum. Ergo infinita debent distingui receptacula, in quibus puniantur vel praemientur post mortem.

5. Pkactkrra, animae quandoque puniuntur in locis in quibus peccaverunt: ut per Gregorium patet. IV *Dialog.* · Sed peccaverunt in loco in quo nos habitamus. Ergo hic locus debet computari inter receptacula: ct praecipue cum aliqui in hoc inundo pro peccatis suis puniantur, ut supra · Magister dixit.

Cap Iv.

* Diu. x», *cap. Attende tector*

6. Praeterea, sicut aliqui in grana decedentes habent aliqua pro quibus digni sunt poena, ita aliqui in peccato mortali decedentes habent aliqua bona pro quibus essent digni praemio. Sed decedentibus in gratia cum peccatis venialibus assignatur aliquod receptaculum in quo puniuntur antequam praemia consequantur, scilicet purgatorium. Ergo, eadem ratione, e converso debet esse de illis qui in mortali decedunt cum aliquibus bonis operibus.

7. Praetehi.a, sicut Patres retardabantur a plena gloria animae ante Christi adventum, ita et nunc a gloria corporis. Ergo, sicut distinguitur receptaculum sanctorum ante Christi adventum ab eo in quo nunc recipiuntur, ita debet receptaculum nunc distingui ab eo in quo recipientur post resurrectionem.

Respondeo dicendum quod receptacula animarum distinguuntur secundum diversos status earum. Anima autem coniuncta mortali corpori habet statum merendi: sed exuta corpore est in statu recipiendi pro meritis bonum vel malum. Ergo post mortem vel est in statu recipiendi finale praemium, vel est in statu quo impeditur ab illo. Si autem est in statu recipiendi finalem retributionem, hoc est dupliciter, vel quantum ad bonum, et sic est paradisus; vel quantum ad malum, et sic ratione actualis culpae est infernus, ratione autem originalis est limbus puerorum. Si vero est in statu quo impeditur a finali retributione consequenda, vel hoc est propter defectum personae, et sic est purgatorium, in quo detinentur animae ne statim praemia consequantur, propter peccata quae commiserunt; vel propter defectum naturae, et sic est limbus Patrum, in quo detinebantur Patres a consecutione gloriae propter reatum humanae naturae, quae nondum poterat expiari.

Ad primum ergo du kndum quod *bonum contingit uno modo, sed malum multifarie:* ut patet per Dionysium, it cap. *de Dir. Nom.* ·, et per Philosophum, in II *Ethic.* * Et propter hoc non est inconveniens si locus beatae retributionis est unus, loca vero poenarum sunt plura.

•N Tb-Itct aut ••Cap t.n 14.· S Th I«L 11.

Ad secundum dicendum quod status merendi et demerendi est unus status: cum eiusdem sit posse mereri ct demereri. Et ideo convenienter debetur omnibus unus locus. Sed eorum qui recipiunt pro meritis, sunt status diversi. Et ideo non est simile.

An tertium dicendum quod pro culpa originali potest aliquis puniri dupliciter, ut cx dictis · patet: vel ratione personae, vel ratione naturae tantum. Et ideo illi culpae respondet duplex limbus.

• In <wp.. <1 6, aJ t.

An quartum * dicendim quod aer iste caliginosus non assignatur daemonibus quasi locus in quo recipiant retributionem pro meritis, sed quasi competens officio eorum

• At<. SM *·· rrj v

inquantum deputantur nobis ad exercitium. Et ideo inter receptacula de quibus nunc agitur, non computatur: primo enim cis deputatur ignis inferni, ut patet Matth. xxv ·.

• Vm. 4,.

An otrtNTUM · dicexdlm quod paradisus terrestris pertinet magis ad statum viatoris quam ad statum recipientis pro meritis. Et ideo inter receptacula de quibus nunc .igitur, non computatur.

• Aff. *Scd* co· *CrA* ».

• Ar<- Λ·4 ct».

An s«rn;M · dicrxdum quod illa positio est impossibilis ·. Si limen esset possibilis, talis in inferno puniretur m aeternum. Quod enim veniale peccatum in purgatorio temporaliter puniatur, accidit ci inquantum gratiam habet adiunctam. Unde, si odiungatur mortali, quod est sine gratia, poena aeterna m inferno punietur. Et quia iste qui cum originali peccato decedit, habet veniale rine gratia, non est inconveniens si ponitur aeternaliter puniri.

II S/wf., 4ML un, au. ƀ>. «n. 5. «3 7; *dt Nj U*», qa. r. ·Π >, ℑ K; qa. vu. art. 10, «4 B.

• Arg. *Scd contra* 4.

An iiFTMux · dicbndum quod diversitas graduum in poenis vcl praemiis non diversifient statum, secundum cuius diversitatem receptacula distinguuntur. Et ideo ratio non sequitur.

• Afff. *Scd contra* 5

An octavum · diolxdum quod hoc quod animae separatae aliquando in loco nostrae habitationi puniuntur, non cit propter hoc quod locus iste sit proprius locus poenarum: čd hoc fit ad nostram instructionem, ut. eorum poenas videntes, retrahamur a culpU.

Quod autem animae existent» in came hic puniuntur pro peccatis, non pertinet .id propositum. Quin talis poena non trahit hominem extra statum ħerenti vel demerentis: nunc autem agimus dc receptaculis quae debentur animae post statum menti vcl demeriti.

* Arç *Scd contra* iL

Ad nonum · diodtdum quod malum non potest esse purum absque commixtione boni, sicut bonum >ummum est absque omni commixtione ma|L Et ideo illi qui ad beatitudinem, quae summum bonum est, transferendi sunt, debent etiam ab omni malo purgari. Et propter hoc oportet esse locum in quo tales purgentur, ei hinc non omnino purgati exeant. Sed illi qui in inferno detrudentur, non erunt immunes ab omni bono. Et ideo non est simile: quia ibi in inferno existent» praemium bonorum suorum recipere possunt inquantum bona praeterita cis valent ad mitigationem poenae.

• Are· *Sed contra* ▮).

An decimum · dicrndim quod in glori1 animae consistit praemium essentiale: scd gloria corporis, cum redundet cx anima, tota consistit in anima quasi originaliter. Et ideo carentia gloriae animae diversificat statum, non autem carentia gloriae corporis. Et propter hoc etiam idem locus, u scilicet caelum empyrtum, debetur animabus «anctis exutis a corpore, et coniunctis corporibus gloriosis. Non autem idem locus debetur animabus Patrum ante perceptionem gloriae animae, ct post perceptionem ipsius.

QUAESTIO SEPTUAGESIMA

DE QUALITATE ANIMAE EX1STENTIS Λ CORPORE SEPARATAE. ET POENA ▮1 INFLICTA AB IGNE CORPOREO

• Cf qu- **lm».** lotrod.

unde considerandum est de qualitate animae ěxeunti a corpore, ct poena ei ab igne corporeo inflicta ·.

Circa quod quaeruntur tria.

Primo, utrum in anima separata remaneant potentiae sensitivae.

Secundo: utrum remaneant in ea actus dictarum potentiarum.

Tertio: utrum anima separata possit pali ab igne corporco.

ART. I. UTRUM IX ANIMA SEPARATA HKMANEAXr POTENTIAE SBSSITIVAR

Part I, qu uivn, art. X; *(Jaartl. Diryft dr Aw,* ert. 19; XII *SlftJphjri.,* lcct. tu.

• Ɛ- :** " »n' ter ôpp. Mr; cf.art. »sq-.adt.

An primum Sic proceditur. Videtur quod in anima separata remaneant potentiae sensitivae. Augustinus enim, in libro *de Spiritu et Anima* ·, sic dicit: *Recedit anima a corpore secuni trahens omnia: sensum scilicet, imaginationem, rationem, intellectum, intelligentiam, concupiscibilitatem et irascibilitatem.* Scd sensus ct imaginatio, ct vis irascibilis ct concupiscibilis, ťunt vires sensitivae. Ergo in anima separata vires sensitivae remanent.

2. Pκλκικμκα. Augustinus dicit, in libro *dc Ecclesiasticis Dogmat. ·; Solum hominem credimus animam habere substantivam, quae exuta a corpore vivit, et sensus suos atque ingenia vivaciter tenet.* Ergo anima exuta a corpore vivit el habet potentias sensitivas. · <>p. ▮ · I<-

3 ℞KΓKNÎ.A, potentiae animae vcl essentialiter ci InsUnt, ut quidam · dicunt vcl ad minus sunt naturales proprietales ipsius. Scd id quod essentialiter inest alicui, non pot- uil ▮·· <W est ob eo separari: neque subicctum aliquod deseritur a naturalibus proprietatibus. Ergo impossibile est quod anima separata α corpore aliquas potentias amittat.

4. Praeterea. non est totum integrum cui aliqua partium deal. Scd potentiae .mimae dicuntur partes ipsius. Si ergo potentias aliquas po<t mortem anima amittit, non erit anima integra post mortem. Quod est inconveniens.

5. Pmaitxhea. potentiae animae magis cooperantur ad meritum quam etiam corpus: cum corpus sit solum instrumentum actus, potentiae vero principia agendi. Sed neccsse cit ut simul corpus praemietur cum anima propter hoc quod cooperabatur m merito. Ergo multo fortius est neccisc quod potentiae animae simul praemientur cum ipsa. Ergo anima separata eas non amittit.

b, Praeterea, ai anima, cum separatur a corpore, potentiam sensitivam amittit, oportet quod illa potentia in nihilum ccd.it. non enim potest dici quod in materia aliqua resolvatur, cum non habeat materiani partem sui. Sed id quod omnino in nihilum cedit, non reiteratur idem numero ·. Ergo anima non habebit in resurrectione eandem numero potentiam ·ıη. Sed, secundum Philosophum ·, IIb sicut sc habet anima ad corpus, ita sc habent potentiae animac ad parte» corpori», ut visus ad oculum. Si autem non est eadem anima quae redibit ad corpus, non esset idem homo. Ergo, eadem ratione, non esset idem oculus numero si non habeat eandem numero potentiam visivam. Et, <imili ratione, nec aliqua aha par» eadem numero resurgeret. Et per consequens nec totus homo idem numero erit. Non ergo potest esse quod anima separata potentias sensitivas amittat.

7. Praetbrea, si potentiae sensitivae corrumperentur ♦· corrupto corpore, oporteret quod, debilitato corpore, debilitaremur. Hoc autem non contingit: quia, ut dicitur in 1 *de Anima* ·, *si senex accipiat oculum turenis, videbit utique sicut invenis.* Ergo nec. corrupto corpore, sensitivae potentiae corrumpentur.

Sed contra est quod Augustinus, in libro *de Ecclesiasticis Dogmat.* ·, dicit: *Duabus substantiis homo constat, anima tantum et carne, anima cum ratione sua, et carne cum sensibus suis.* Potentiae ergo sensitivae ad carnem pertinent. Ergo, corrupta came, non manent potentiac sensitivae in anima. • OP- m drr ** akk

2. Praeterea, Philosophus, m XII *Metaphrs.* ·, dc separatione animae loquens, sic dicit: X: *autem aliquid remanet in postremo, quaerendum est de hoc In quibusdam enim non est impossibile. Verbi gratia, si anima* ll *est talis dispositionis, non tota, sed intellectus. Tota enim forte impossibile.* Ex hoc videtur quod anima tota a corpore non separetur, scd solum potentiae animae intellectivae: non enim sensitivae vcl vcgctativac. ««.·->·

3. Praeterea, in II *de Anima* * Philosophus dicit, de 40 intellectu loquens: *Hoc solum contingit separari ut perpetuum a corruptibili. Reliquae autem partes animae manifestum est ex his quod non separabiles sunt, ut quidam dicunt.* Ergo potentiae sensitivae non manent in anima separata.

Respondeo dicendum quod circa hoc est multiplex opimo. Quidam enim, aestimantes potentias omnes es'C in anima ad modum quo color est in corpore, dicunt quod anima a corpore separat i omnes potentias suas secum trahit · Si enim aliqua ct deesset, oporteret animam transmutrttam esse secundum ħaturale proprietates: quae, sublecto manente, variari non possunt. • ct M «p Uii.

Scd dicta aestimatio falsa est Cum enim potentia sit secundum quam potentes dicimur aliquid agere vcl pati; eiusdem autem sit agere ct posse ngere: oportet quod n eiusdem sil potentia sicut sublecti quod ŧ agens vel

patiens. Unde Philosophus, in principio *de Somno ct* 17- dicit ‘1υ°Λ c/rii/x *est potentia, eius est actio.* VIdemus autem manifeste quasdam operationes, quarum potentiae animae sunt principia, non esso animae, proprie loquendo, sed coniuncti, quia non explentur nisi mediante corpore: ut est videre, audire, et huiusmodi. I nde oportet quod fotoc potentiae sint coniuncti sicut subiccti ·; animae ,lutem sicut principii influentis, sicut forma est principium proprietatum compositi. Quaedam vero operationes exercentur ah anima sine organo corporali: ut intclligcre, considerare el velle. I nde, cum hae actiones sint animae propriae, et potentiae quac sunt harutn principia, non solum erunt animae ut principii, sed ut subiccti.* Quia ergo, manente proprio sublecto, manere oportet et proprias passiones, ct corrupto eo corrumpi: necesse est illas potentias quac in suis actionibus non utuntur organo corporali, remanere in anima separata; illas autem quac utuntur, corrumpi corpore corrupto. Et huiusmodi sunt potentiae omnes quac pertinent ad animam sensibilem ct vegetabilem.

Et propter hoc quidam in potentiis .mimae sensibilibus distinguunt Dicunt enim has esse duplices: quasdam quae sunt actu organorum, quac sunt ab anima effluxae tn corpus, et hac cum corpore corrumpuntur; quasdam vero originales harum, quac eunt in anima, quia per eas anima corpus sensificat ad videndum ct audiendum ct huiusmodi, ct hae originales potentiae manent in anima separata.

Sed hoc non videtur convenienter dici. Anima enim per suam essentiam, non mediantibus aliquibus aliis potentiis, est origo illarum potentiarum quac sunt actus organorum: sicut cl forma quaelibet, cx hoc ipso quod per essentiam tuam materiam informat, est origo proprietatum quac compositum naturaliter consequuntur. Si enim oporteret in anima ponere alias potentias, quibus mediantibus potentiae quac organa perficiunt ab essentia animae effluerent, eadem ratione oporteret ponere alias potentias quibus mediantibus ab essentia animae effluerent illae mediae potentiae: et sic in infinitum. Si enim statur alicubi, melius est ut in primo stetur.

Unde alii dicunt quod potentiae scnritivac, ct aliae similes, non manent m anima separata nisi secundum quid, scilicet ut in radice, per modum scilicet quo principiale sunt in principiis suis: in anima enim separatu manet efficacia influendi iterum huiusmodi potentias si corpori uniatur. Nec oportet hanc efficaciam esse aliquid superadditum essentiae animae, ut dictum est Et haec opinio videtur magis rationabilis.

Au phimum ergo dicendim quod scrbum illud Augustini intclligcndum est quod .mima sccum trahit quasdam illarum potentiarum in actu, scilicet intclligentiam et intcllectum; quasdam vero radicaliter, ut dictum est ·.

An secundum dicendum quod sensus quos anima sccum trahit, non sunt isti exteriores, sed interiores, qui scilicet ad partem intellectivam pertinent; quia intellectus interdum *sensus* appellatur, ut palet per Bxsilium, *super Proverbia* ·. cl per Philosophum, in VI *Ethic.* – Vel. si intelsensibus exterioribus, dicendum sicut ad primum

Ab tertium dicendum quod, sicut iam patet ex dictis ·. potentiae Sensitivae non comparantur ad animam sicut naturales passiones ad subiectum. sed sicut ad originem, Unde ratio non procedit.

Ai› quartum dicrndum quod potentiae animae dicuntur partes cius potentiates. Talium autem totorum ista est natura, quia tota virtus totius consistit m una partium perfecte, in aliis autem partialiter: sicut in anima virtus animae perfecte consistit in parte intellectiva, in aliis autem partialiter. Unde, cum in anima separata remaneant vires intellectivae partis, integra remanebit, non diminuta, quamvis sensitivae potentiae actu non remaneant; sicut ncc potentia regis manet diminuta mortuo praeposito, qui cius potentiam participabat.

An qlinium dicendum quod corpus cooperatur ad meritum quasi pars essentialis hominis qui meretur. Sic autem non cooperantur potentiae sensitivae: cum sint de genere accidentium. Ei ideo non est simile.

An skxtum dicendum quod potentiae animae sensitivae non dicuntur esse actus organorum quasi formae essentiales ipsorum, nisi ratione animae cuius sunt: sed sunt actus ipsorum sicut perficientes ea ad proprias operationes, sicut calor est actus ignis perficiens ipsum ad calefaciendum. Unde, sicut ignis idem numero remaneret etiam si alius numero in eo calor esset, sicut patet dc frigore aquae, quod non redit idem numero postquam fuerit calefacta, aqua nihilominus eadem numero manente; ita et organa erunt eadem numero, quamvis potentiae caedem numero non sint.

V) septimum dicendum quod Philosophus ibi loquitur dc huiusmodi potentiis secundum quod radicaliter in anima consistunt quod patet ex hoc quod dicit, quod *senium non est in patiendo aliquid animam, sed id in quo est,* 'Cilicei corpus. Sic enim propter corpus neque debilitantur ncc corrumpuntur animae virtutes.

ART. II. UTIII H IN ANIMA separata remaneant ACTUS sensitivarum potentiarum

Put I. q·» Lxxni, ut ; III Cowl *Gml.,* cep uui, 5; *Q4L·* X. qo. t», àd 1.

Au secundum sic proceditur. Videtur quod in anima separata remaneant etiam actus sensitivarum potentiirutn Dicit enim Augustinus, in libro *de Spiritu et Anima* · *Anima recedens a corpore ex his,* scilicet imaginatione, concupiidbilitate, irascibilitate, *secundum merita afficitur ad delectationem sive dolorem.* Sed imaginatio cl concupiscibilis ct irascibihs sunt potentiae sensitivae. Ergo secundum sensitivas potentias anima separato afficietur. Et ita secundum eas in aliquo actu erit.

2. Partirka. Augustinus, *super Gen. ad htt.,* lib. XII ·, dicit quod *corpus non sentit, sed anima per corpus;* ct infra *Quaedam autem anima non per corpus, sed sine corpore sentit, ut est timor ct huiusmodi.* Sed id quod animae sine corpore convenit, potest messe animae a corpore separatae. Ergo tunc actu anima sentire poterie

?. Practbrra, inspicere similitudines corporum sicut in somno accidit, ad visionem imaginariam pertinet, quac est in parte sensitiva. Sed huiusmodi similitudines corporum inspicere sicut in somnis accidit, convenit animae separatae. I nde Augustinus, XII *super Gen. ad Htt.* ·, sic dicit: *Neque enim video cur habeat anima similitudinem corporis sui, cum, iacentc sine sensu corpore, nondum tamen penitus mortuo, videt talia qualia multi cx illa subductione vivis redditi narraverunt, et non habeat cum perfecta morte penitus dc corpore exierit.* Non enim potest hoc intelligi quod anima similitudinem corporis habeat, nisi secundum quod eam inspicit. Unde praemisit dc jacentibus sine sensu quod *gerunt quandam similitudinem corporis sui, per quam possunt ad loca corporalia ferri, et talia,* qualia vident, *similitudinibus sensuum experiri.* Ergo anima separata potest exire m actum potentiarum sensitivarum.

q. Praeterea, memoria est potentia sensitivae partis: ut probatur in libro *dc Memoria et Reminiscentia.* Sed animae separatae actu memorabuntur eorum quae m hoc mundo gesserunt· unde ct diviti epuloni dicitur. Lue. xvi *Recordare quia recepisti bona in vita tua.* Ergo anima separata exibit in actum potentiae sensitivae.

5. Prartbrka, secundum Philosophum, in III *de Anima* irascibilis ct concupiscibilis sunt in parte sensitiva. Sed in irascibili et concupiscibili sunt gaudium et tristitia, amor ct odium, timor ct spes, ct huiusmodi affectiones, quas secundum fidem nostram ponimus m animabus separatis. Ergo animae separatae non carebunt actibus potentiarum sensitivarum.

Ski› contra, id quod est commune animae ct corpori, non potot remanere in anima separata. Sed omnes operatione potentiarum sensitivarum sunt communes animae ct corpori; quod patet ex hoc quod nulla potentia sensitiva aliquem actum habet nisi per organum corporale. Ergo anima separata curebit actibus sensitivarum potentiarum.

2. Praetrrra. Philosophus dicit, in I *de Anima* quod, *corputo corpore, anima neque reminiscitur neque amat.* Et eadem ratio est de omnibus aliis actibus sensitivarum

potentiarum. Ergo non procedit anima separata in aliquem actum alicuius potentiae sensitivae.

Respoxnxo dicendim quod quidam distinguunt duplices actus sensitivarum potentiarum r quosdam exteriores, quos per corpus exercet, ct hi non remanent in anima separata; quosdam vero intrinsecos, quos anima per seipsam excreet, ct hi erunt in anima separata. Haec autem positio descendere videtur ab opinione Platonis, qui posuit * animam corpori coniungi sicut quandam substantiam perfectam in nullo at corporc dependentem, scd solum sicut motorem mobili: quod patet cx trans-corpnnitionc quam ponebat ·. Quia nutem secundum ipsum nihil movebat nisi motum; ct, ne abirctur in infinitum, dicebat quod primum movens movet seipsum; posuit quod anima erat scipsam movens ·. Et secundum hoc erat duplex motus animae: unus quo movebatur n scipsa; alius quo movebatur corpus ab ea. Et tic anima habebat actum qui ẗ videre, pnmo in seipsa, secundum quod movebat teipsam; ct secundo in organo corporali, secundum quod movebat corpus.

Hanc autem positionem Philosophus destruit, in I *de Anima* ·, ostendens quod anima non movet scips.im. ct quod nullo modo movetur secundum istas operationes quae sunt videre, sentire ct huiusmodi. sed quod istac operationes sunt morus coniuncti tantum. I nde oportet dicere quod actus sensitivarum potentiarum nullo modo m ineant in anima separata, nisi forte sicut in radice remota

An riiDiUM won dicxndcm quod liber ille negatur a quibusdam fuisse Augustini: dicitur enim fuisse cuiusdam Cistcrcicnsis, qui cum cx dictis Augustini compilavit, ct quaedam dc suo addidit ·. I nde quod ibi scribitur, pro auctoritate habendum non csL

Si tamen auctoritas debeat mrtmcri, dicendum quod non debet inteliigi quod anima separata cx imaginatione ct aliis huiusmodi potentiis afficiatur quasi Ipsa affectio sit actus potentiarum praedictarum: sed quta ex his quae anima per imaginationem ct nliat huiusmodi potentias commisit in corpore, in futuro afficietur, vel in bonum vel in malum; ut sic imaginatio ct huiusmodi potentiae non intclligantur elicere illam affectionem, «cd elicuisse in corpore meritum affectionis illius.

Ad seclndum DtGESDiM quod anima dicitur sentire per corpus, non quasi actus sentiendi sil animae secundum se: sed quia est totius coniuncti ratione animae, eo modo loquendi quo dicimus quod calor calefaciat.

Quod autem subiungitur, quod quaedam anima sentit sine corpore, ut timorem et huiusmodi. intelligendum est sine exterioris corporis motu, qui accidit in actibus sensuum propriorum: non enim timor ct huiusmodi passiones sine motu corporali contingunt. – Vel potest dici quod Augustinus loquitur secundum opinionem Platonicorum, h°c ponebant, ut dictum est ·.

An tkrtivm dicendum quod Augustinus ibi inquirendo loquitur, non determinando: sicut fere per totum illum librum. Patet enim quod non est sirnilis ratio dc anima dormientis, et dc anima separata. Anima enim dormientis utitur organo imaginationis, in qua corporales similitudines imprimuntur: quod de anima separata dici non potest

Vel dicendum quod similitudine rerum sunt m anima ct quantum ad potentiam sensitivam, ct imaginntivam, ct intellectivam, secundum maiorem ct minorem abstractionem a materia et a materialibus conditionibus. Tenet ergo similitudo Augustini quantum ad hoc quod, sicut similitudines rerum corporalium sunt in anima somniantis vel excessum mentis patientis imaginabilitcr, ita sunt in anima separata intcilcclualitcr: non autem quod in anima separata sint imaginabilitcr.

Ad quartum dicendum quod. sicut in 1 Libro· dictum cst' memoria dupliciter sumitur. Quandoque prout est potentia sensitivae partis, secundum quod concernit praeteritum tempus. Et hoc modo actus memoriae in anima scPata non erit. Unde dicit Philosophus, in I *de Anima* ·, quod, *hoc corrupta,* scilicet corpore, *anima non reminiscitur.* – Alio modo accipitur memoria prout est *pars imaginis* ·, ad intellectivam partem pertinens; secundum scilicet quod nb omni differentia temporis abstrahit, cum non sit tantum praeteritorum, sed etiam praesentium ct futurorum, ut Augustinus dicit ·. Et secundum hanc memoriam anima separata memorabitur.

Ad aviwruM dicrndvm quod amor, gaudium ct tristitia, ct huiusmodi, dupliciter accipiuntur. Quandoque quidem secundum quod sunt passiones appetitivae sensibilis. Et sic non erunt in anima separata: hoc enim modo non explentur sine determinato motu cordis. – Alio modo, secundum quod «unt actus voluntatis, quae est in parte intellectiva. Et hoc modo erunt in anima separata: sicut ct delectationem, quae quodam modo est passio parti-» sensitivae, secundum alium modum accipiendi ponit Philosopha in Deo. dicens, m VII *Ethic.* ·, quod *Deus una simplici delectatione gaudet.*

ART. UI VTRI'M ANIMA SEPARATA I'AT1 POSSIT AB (ONE COMPORRO

Гкп I. 4«, LXJY, 4П i J i. IV C«I. *Gfll,* c»p KC; ** aft <·. U 7, »rt tt *St SpiHt.* <n. aS tol Ar I'er/L .ju. **kkti,** <n · Co^/zxX ГАτά/.. cap. txaaa: ÇMitf. II ,$a »u art. » III a. «rt i. VD. ou. * art. j

TKRTii u mu I'KOu-wniTV'R. Videtur quod anima icpsta pati non pOMit ab igne corporeo Augustinus enim, XII ǎp<r *Gen. ad lift.* * dicit: *Non sunt corporalia, sed corporalibus ttmiha. quibus animae corporibus exutae afficiuntur, bene sru male.* Ergo anima -»cparata igne corporeo non punitur

2. Prar.n:i>r.A, Augustinus, in eodem libro ·, dicit quod *agens temper est nobilius patiente* Sed impossibile est aliquod corpus case nobilius anima separata. Ergo non potest ab aliquo corpore pati.

3. Phaktbmka, secundum Philosophum, in I *dc Generat.* , et secundum Boetium, in libro *dc duabus Naturis* ;** illa icilum agunt ct patiuntur id invicem quae in materia communicant. Sed anima et ignis corporeus non ccmmunicant in materia. quia spiritualium ct corporalium non est materia communis. Unde non possunt ad invicem transmutari, ut Boetius in eodem libro * dicit. Ergo anima seporata ab igne non patitur.

4. Ihi.vtTERfiA. omne quod patitur recipit aliquid ab agente. Si ergo anima patiatur ab igne corporeo, aliquid ab eo recipiet. Sed omne quod recipitur in aliquo, est m eo per modum recipientis. Ergo quod recipitur ab igne in anima, non est m eo materialiter, sed spiritualiter. Sed formae rerum in anima spiritualiter existences sunt perfectiones ipsius. Ergo, etsi patiatur ab igne corporeo, hoc non erit in cius poenam, sed magis in cius perfectionem.

5. St dicatur quod *hoc ipso anima punitur ab igne quod ignem videt,* ut videtur dicere Gregorius, IV *Dialog.* contra. Si videt anima ignem inferni, non potest videre nisi visione intellectuali: cum non habeat organa quibus visio sensitiva vel imaginaria perficitur. Sed visio intellectuali non sidetur quod possit esse causa tristitiae; *delectationi* enim *quae est m considerando, non est tristitia contrarium,* secundum Philosophum ·. Ergo cx tali visione anima non punitur.

ti. Si biCATtm quod anima patitur ab igne corporeo eo quod tenetur ab eo, sicut nunc tenetur a corpore dum vivit in corpore: contra. Anima, dum in corpore vivit, tenetur a corpore inquantum ex ca ct corpore til unum sicut cx materia ct fonna fit unum. Sed anima non erit forma illius ignis corporei· Ergo supra dicto modo non poterit nb illo igne teneri.

7. PκΛντκκκA, omne agens corporeum agit per contactum * Sed non potest esae aliquis contactus ignis corporci ct animae: quia contactus solum fit inter corpora quae habent ultima simul. Ergo anima ib igne corporeo non patitur.

8. pRAKTtinKA, agens organicum non agit in remota nisi per hoc quod agit in media: unde per determinatam distantiam agere potest ṗroportion tam suae virtuti. Sed animae, vel ad minus daemones, dc quibus cit eadem ratio, quandoque sunt extra locum inferni; quandoque etiam in hoc inundo hominibus apparent. Ncc tamen sunt

t»p. ẋv» *i'hjf-* ZMcap.ast *Th* ■»«#·· (hid. VO II p. an), lib X (Old. vol II. P 4>0

• *CMt,* lib. X. circa In.

• VIS Artvol 7<./w. lib VI. cap. IM. h. 4; vftlJ^M/r.tap II, ft. j, a. Th I«I. n; I *de* M: IL n,S. Th Icet VU

•c«t. »i ǧq.

• cl m. prit-

• O ,α«oBi■ - Itb. *d: Spirit.* r/ /tato.. Mom P»tr Ui. XL. m-

C(Ih|'S^ru u κχκηι, «n. s/ad

• Ct; »xw

vi. op :"« I.

:*£·& ī rJL' a^t-i.TKkci. * þ- «·

*,S4-

«i

p

tt

ÿ ¶* « {Jf·O*"·

*:u· [' mm. κTt».krt.

•Diu 1n.qu.1j, qu ǟietiS 4·' 'itet',4*' •*ea* Pan. j, qB. 3. >' ' '

a poena immunes: sicut enim gloria sanctorum nunquam interrumpitur, ita ncc poena damnatorum. Ncc tamen videmus quod omnia intermedia ab igne inferni patiantur. Nec iterum est credibile aliquid corporeum dc natura clementi else tantae virtutis ut ad tantam distantiam actionem suam diffundat. Ergo non videtur quod poenas quas animae damnatorum sustinent, ab igne corporeo patiantur.

Sed contra, eadem ratio est in animabus separatis ct daemonibus quod ab igne corporeo pati possint. Sed daemones ab eo patiuntur: cum puniantur ab illo igne in quem corpora damnatorum proiicicntur post resurrectionem, quem oportet esse corporeum; et hoc patet per sententiam Domini, Matth. xxv ·: *Jte, maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis eius.* Ergo ct animae separatae ab igne corporeo pati possunt.

2. Praeterea, poena debet respondere culpae. Sed anima per culpam se corpori subtccit per pravam concupiscentiam. Ergo lustum est ut in poenam rei corporeae subiiciatur per passionem.

3. Praeterea, maior est unio formae ad materiam quam agentis ad potiens. Sed diversitas naturae spiritualis et corporalis non impedit quin anima sit forma corporis. Ergo nec impedit quin possit a corpore pati.

Respondeo dicendum quod, supposito ex praedictis * quod ignis inferni non sit metaphorice dictus, nec ignis imaginarius, sed verus ignis corporeus, oportet dicere quod anima ab igne corporeo patietur: cum Dominus ignem illum *diabolo et angelis eius paratum esse* dicat. Matth. xxv ·, qui sunt incorporei sicut illa. Sed quomodo pati possit, multipliciter assignatur.

Quidam enim dixerant quod hoc ipsum quod est ignem videre, sit animam ab igne pali. Unde Gregorius, in IV *Dialog.* * dicit: *Ignem eo ipso patitur anima quo videt.*

Sed illud non videtur sufficere. Quia quodlibet visum, cx hoc quod videtur, est perfectio videntis. Unde non potest in eius poenam cedere inquantum est visum. Sed quandoque est punitivum vel contristans per accidens, inquantum scilicet apprehenditur ut nocivum. Unde oportet quod, praeter hoc quod anima ignem illum videt, sil aliqua comparatio animae ad ignem secundum quam ignis animae noceat.

Unde alii dixerant quod, quamvis ignis corporeus non possit animam exurere, tamen anima apprehendit ipsum ut nocivum sibi, et ad talem apprehensionem afficitur timore ct dolore: ut in cis impicatur id quod dicitur ': *Trepidaverunt timore ubi non erat timor.* Unde Gregorius, in IV *Dialog.* ·, dicit quod, *quia anima cremari se conspicit, crematur.*

Sed hoc iterum non videtur sufficere. Quia secundum hoc passio animae ab igne non esset secundum rei veritatem, sed secundum apparentiam tantum. Quamvis enim possit esse vera passio tristitiae vel doloris cx aliqua falsa imaginatione, ut Augustinus dicit, XII *super Gen. ad litt.* ·; tamen non potest dici quod secundum illam passionem vere patiatur a re, sed a similitudine rei quam conspicit. – Et iterum iste modus passionis magis recederet a reali passione quam ille qui ponitur per imaginarias visiones, cum ille dicatur per veras imagines rerum esse, quas anima secum defert; iste autem per falsas conceptiones, quas anima errans fingit. – Et iterum non est probabile quod animae separatae, vel daemones, qui subtilitate ingenii pollent, putarent ignem corporeum sibi nocere posse, si ab eo nullatenus gravarentur.

Unde alii dicunt quod oportet ponere animam etiam realiter ab igne corporeo pati. Unde et Gregorius, in IV *Dialog.* * dicit: *Colligere ex dictis Evangelieis possumus quod incendium anima non solum videndo, sed etiam experiendo, patiatur.* Sed hoc tali modo fieri ponunt '. Dicunt enim quod ignis ille corporeus considerari potest dupliciter. Uno modo, secundum quod est res quaedam corporea. Et hoc modo non habet quod in animam agere possit. Alio modo, secundum quod est instrumentum divinae iustitiae vindicantis; hoc enim divinae iustitiae ordo exigit, ut anima quae peccando sc rebus corporalibus subdidit, cis etiam in poenam subdatur. Instrumentum autem non solum agit virtute propriae naturae, sed etiam in virtute principalis agentis. Et ita non est inconveniens si ignis ille, cum agat in vi spiritualis agentis, in spiritum agat hominis vel daemonis; per modum etiam quo dc sacramcntis dictum est · quod animam sanctificant.

Sed istud etiam non videtur sufficere. Quia omne instramentum in id circa quod instramcntalitcr operatur, habet propriam actionem ribi connaturalcm, ct non solum illam actionem secundum quam agit in virtute principalis agentis: immo exercendo primam actionem oportet quod efficiat hanc secundam, sicut aqua lavando corpus in baptismo sanctificat animam, et serra secando lignum producit ad formam domus. Unde oportet dare igni aliquam actionem in animam quae sit ei connaturalis, ad hoc quod eit instrumentum divinae iustitiae peccata vindicantis.

Et ideo dicendum quod corpus m spiritum naturaliter agere non potest, ncc ei aliquo modo obesse vel ipsum gravare, nisi secundum quod aliquo modo corpori unitur: sic enim invenimus quod *corpus quod corrumpitur, aggravat animam, Sap.* ix ♦ Spiritus autem corpori unitur dupliciter. Uno modo, ut forma materiae, ul ex eis fiat unum simpliciter. Et sic spiritus unitus corpori cl vivificat corpus, et a corpore aliqualiter aggravatur. Sic autem spiritus hominis vel daemonis igni corporeo non unitur.– Alio modo, sicut movens mobili; vel sicut locatum loco, eo modo quo incorporalia sunt in loco. Et secundum hoc spiritus incorporei creati loco definiuntur, ita in uno loco existentes quod non in alio.* Quamvis autem res corporea cx sua natura habeat quod spiritum incorporeum loco definiat, non tamen ex sua natura habet quod spiritum incorporeum loco definitum detineat, ut ita alligetur illi loco quod ad alia divertere non possit: cum spiritus non sit ita in loco naturaliter quod loco subdatur. Sed hoc superadditur igni corporeo inquantum est instrumentum divinae iustitiae vindicantis, quod sic detinet spiritum. Et ita efficitur ei poenalis, retardans cum ab exccutionc propriae voluntatis, ne scilicet possit operari ubi vult et secundum quod vult

Et hunc modum ponit Gregorius, m IV *Dialog.* * Exponens enim quomodo anima incendium experiendo patiatur. sic dicit: *Dum Veritas peccatorem divitem damnatum in igne perhibeat, quisnam sapiens reproborum animas teneri ignibus neget?* Et hoc etiam lulianus · dicit, ut in littera * Magister dicit: *Si viventis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur etiam non post mortem corporeo igne teneatur?* Augustinus etiam, XXI *de Civ. Dei*,* dicit quod, sicut anima in hominis conditione lungitur corpori ut dans ei vitam, quamvis illud sit spirituale ct hoc corporale, ct cx illa coniunctionc vehementer concipit amorem ad corpus; sic ligatur igni ut *accipiens ab eo poenam,* et ex illa comunctione concipit horrorem.

Oportet ergo omnes praedictos modos in unum colligere, ut perfecte videatur quomodo anima ab igne corporeo patiatur: ut scilicet dicamus quod ignis cx natura sua habet quod spiritus incorporeus ei coniungi possit ut loco locatum; sed inquantum est instrumentum divinae iustitiae, habet ut ipsum quodammodo retineat alligatum; et in hoc veraciter ignis ille est spiritui nocivus; et sic anima, ignem ut sibi nocivum videns, ab igne cruciatur. Unde Gregorius, in IV *Dialog.* ·, omnia ista per ordinem tangit, ut cx praemissis eius auctoritatibus patet.

Ad primi m hrgo dicendum quod Augustinus loquitur inquirendo. Unde etiam alium modum ponit determinando in libro dc *Civitate Dei,* ut cx dictis' patet.

Vel dicendum quod Augustinus intclligit quod ea quibus anima proxime afficitur ad dolorem vel tristitiam, sunt spiritualia: non enim affligeretur nisi ignem ut nocivum sibi apprehenderet. Ignis ergo apprehensus est proximum affligens: sed ignis corporeus extra animam existens est atlligens remotum.

An secundum dii undum quod, quamvis anima simpliciter sit igne nobilior, ignis tamen est anima nobilior inquantum est instrumentum divinae iustitiae.

An tertium dicendum quod Philosophus et Boetius loquuntur dc actione illa per quam patiens transmutatur in

• Vct». 4t.
• D u. iuv, 4u ut. art. j, qa· ».
• Ver 4t.
• Op. m
•P·.3ïïi,τσκ 5.
• Loe at
• Gap. xxxii.
• Lot ai.
•Vide b. Albert. IV „Sent.", diet. XUï, tft. 37, 4o.
* Vm. »j.
*!
art. 3; IV, dût
44. Ul. in. 3.
• Loc dc
• Epuc. TaK· iVopuu/.lt.n, op. xin.
• OuLxuT ap- CmR JM/CW€ itjL
• Cap. i.
'Loedi,
· In corporeis.

naiumm egentis. Talis autcm non est actio ignis in animam. Et propter hoc ratio non concludit.

Ad quartum ntcKxnuM quod ignis agit in animam non per modum ɲnfluenti scd per modum detinentis, ut ex • tn torpor». dictil * patet. Et ideo ratio non est ad propositum

Ad ovixtum DicitxnuM quod in visione intellectuali non est tristitia ex hoc ipso quod aliquid videatur: cum illud quod videtur, nullo modo intellectui possit ewe contranum inquantum videtur. In sensu nutem hoc quod videtur, cx ipsa actione quam agit in visum ut videatur, potest •0 esse corruptivum visus per occidens, inquantum corrumpit harmoniam organi. Sed tamen visio intellectuali» potest eue contristans inquantum id quod videtur apprehenditur ut nocivum: non quasi noceat eo ipso quod videtur, sed alio quocumque modo. Et sic anima videndo ignem affli- M gitur.

Ad skxtum dicxxdum quod non est simile quantum ad • ihia. omnia, sed quantum ad aliquid, ut cx dicti» * patet.

Ad septimi m djckxdum quod, quamvis non sit laetus corporalis inter animam et corpus, tamen est inter ca aliquis tactus spiritualis: sicut etiam motor caeli, cum sit spiritualis, spirituali tactu tangit caelum ipsum movens, per modum quo dicitur *contristans tangere,* sicut dicitur in I • c*p. n. n- * - *de Generat.* * Et huiusmodi modus sufficit ad actionem. Coetiac Com m«t.» Th.Ao OCTAVUM dicxndum quod spiritus damnati nunquam m B»Ul sunt extra infernum nut cx dispensatione dìvina, vcl ad instructionem vel ad exercitium electorum. I Jbkumque autem extra infernum lint, semper tamen vident ignem inferni ut cis in poenam praeparatum. Unde, cum ista • fu·?. ». visio ut immediate affligens, ut dictum est *; ubicumque io hunt, ab igne inferni affliguntur: sicut ct captivi extra carcerem existences quodammodo a carcerc affliguntur, dum vident sc ad carcerem damnatos. Unde, ſcut gloria electorum in nullo minuitur, nec quantum ud praemium essentiale ncc quantum ad accidentale, si aliquando extra cae- u lum cmpyrcum sint, quod quodammodo in eorum gloriam cedit; ita etiam in nullo minuitur poena damnatorum M extra infernum cx divina dispensatione ponantur ad tempus. E' hoc est quod Glossa · dicit, super illud Iac. Jit ſ; *Inflammat rotam nativitatis nostrae* etc.: *Diabolus, ubicum- ♦0 que sit, sive sub aere sive sub terra, secum trahit tormenta suarum flammarum* Obiectio autem procedit ac si ignis corporeus affligeret immediate spiritus sicut affligit corpora.

QUAESTIO SEPTUAGESIMAPRÏMA
DE SUFFRAGIIS MORTUORUM

• er. qu. un. Τ'χκιχηκ considerandum est dc suffragiis mortuorum ·. latrod. 1 yIr= i Et circa hoc quaeruntur quatuordecìm.

Primo: utrum suffragia quae per unum fiunt, alii prod- $0 esse possint.

Secundo: utrum mortui iuvari possint cx operibus vivorum.

Tertio: utrum suffragia per peccatores facta mortuis prosint.

Quarto: utrum suffragia pro mortuis facta facientibus prosint.

Quinto: utrum suffragia existentibus in inferno prosint.

Sexto: utrum prosint existentibus in purgatorio.

Septimo: utrum valeant pueris existentibus in limbo. «0

Octavo: utrum aliquo modo prosint existentibus in patria.

Nono: utrum oratio Ecclesiae, et uicriflcium Akaris, et eleemosyna, prosint defunctis.

Decimo: utrum indulgentiae quas Ecclesia facit, cis<ia faciente collata. Unde possunt eis valere vel ad nnplcprosint.

Undecimo: utrum cultus exequiarum cis prosint.

Duodecimo: utrum suffragia magis prosint ci pro quo fiunt quam aliis.

Dccimotertio: utrum suffragia pro multis facta valeant tantum singulis ac si pro unoquoque singulariter fierent.

Dccimoquarto: utrum valeant tantum communia suffragia illis pro quibus specialia non fiunt, quantum illis pro quibus fiunt valent specialia ct communia simul, n

ART, L UTRUM BI KFRAGIA PRR UNUM FACTA

ALII i'ROhKSSK rOMIXT

IV 5<W/, JuL «»m, qu. u. «n. i, qu· i, »4 ». I «J *Cor*, cjp.·», Itrt tt,

Ad phimum sic pRootorruR. Videtur quod suffragia per unum facta alii prodesse non possint. *Galat.* n *: * *Quae enim seminaverit homo, haec et metet.* Sed si unus cx suffragiis alterius consequeretur fructum, meteret ab aliis seminata Ergo cx suffragiis aliorum nullus fructum consequitur.

a. Practirra, ad iustitiam Dei pertinet ut unicuique tribuatur pro meritis: unde Psalmus *Tu reddes unicuique secundum opera sua.* Sed iustitiam Dei deficere est impossibile. Ergo impossibile est quod unus cx operibus alterius iuvetur.

3. Practbrka. secundum eandem rationem t aliquod opus mentonum ei laudabile: quia, scilicet, inquantum est voluntarium Sed cx opere unius non laudatur alter. Ergo ncc opus unius potest esse alteri meritorium.

4. Pπλκτχμκλ, ad iustitiam divinam pertinet similiter bona reddere pro bonis, ct mala pro malis. Sed nullus punitur pro malis alterius immo, ut dicitur Ezcch. χνπι ·, *anima quae peccaverit, ipsa morietur.* Ergo ncc unus iuvatur pro bono alterius.

Sri› I.ON7RA ut quod dicitur in Pulmo *: *Particeps ego sum omnium timentium te,* etc.

2. Pηλκτεμεελ, ὅmne fideles per caritatem uniti sunt *unius corporis Ecclesiae membra* ·. Sed unum membrum iuvatur per alterum. Ergo unus homo potest cx alterius meritis iuvari.

Pemosdko dicbndvm quod actus noster ad duo valere potest; primo, ad aliquem statum acquirendum, sicut per opus meritorium homo acquirit statum beatitudtnis; secundo. ad aliquid consequens statum, ricut homo per aliquem actum meretur .ihquod praemium accidentale. vcl u dimissionem poenae. Ad utrumque autem horum actus noster dupliciter valere potest: uno modo, per viam meriti; alio modo, per viam orationis. Et est differentia, inter istas duas vias, quia meritum innititur iustitiae; sed orans impetrat petitum cx sola libcralitatc cius qui oratur.

Dicendum ergo quod opus unius nullo modo potest ♦0 alteri valere ad statum consequendum per viam meriti, ut scilicet cx his quae ego facio, aliquis mercatur vitam aeternam. Quia sors gloriae redditur secundum mensuram accipientis: unusquisque autem cx actu suo disponitur, et non ♦r cx alieno; ct dico dispositione dignitatis ad praemium. - Sed per viam orationis etiam quantum ad statum consequendum opus unius alteri, dum est m via, valere potest: sicut quod unus homo impetrat alteri pnmam gratiam. Cum enim impetratio orationis sit secundum liberalitatem Dei, qui oratur, ad omnia illn impetratio orationis se potest $0 extendere quae potestati divinae subsunt ordinate.

Sed quantum ad aliquid quod est consequens vel accessorium ad statum, opus unius potest valere alteri non solum per viam orationis, ⅌cd etiam per viam meriti. Quod it quidem dupliciter contingit. Vcl propter communicantiam in radice operis, quae est caritas in opcnbus meritoriis. Et ideo omne» qui sibi invicem caritate connectuntur, aliquod emolumentum ex mutuis operibus reportant; Limen secundum mensuram status uniuscuiusque; quia etiam «0 in patria unusquisque gaudebit de bonis alterius. Et inde est quod articulus fidei ponitur *sanctorum communio* ·. - Alio modo, cx intentione facientis, qui aliqua opera specialiter ad hoc facit ut talibus prosint Unde ista opera quodammodo efficiuntur eorum pro quibus fiunt, quasi eis

Ad primim kroo dicbndum quod messio illa est perceptio vitae aeternae: sicut habetur Ioan, iv ·; *Et qui metit v»/ructum congregat in vitam aeternam.* Sors nutem vitae aeternae non datur alicui nisi pro propriis operibus: quia, etsi aliquis alteri impetret ut ad vitam aeternam perveniat, nunquam tamen hoc fit nisi mediantibus operibus propriis; dum scilicet precibus alicuius gratia alicui datur, per quam meretur vitam aeternam.

Ax> sko'ndi u hio snvM quod opus quod pro aliquo tit, efficitur dus pro quo lit. Et similiter opus quod cet cius qui mccum esi unum, quodammodo est ct meum. Unde non est contra divinam iustitiam f* unus fructum percipit dc operibus factis ab eo qui ext unum sevum in caritate, vel ab operibus pro sc foetis. Hoc etiam secundum humanam iustitiam contingit, ut satisfactio unius pro alio accipiatur.

Ai· tertium ntcKsbi m quod laus non datur alicui nisi secundum ordinem cius ad actum: unde laus est *ad aliquid.* ut dicitur in l *Ethic,* * Et quia ex opere ulterius nullus efficitur vel ostenditur bene dispositus vel mule ad aliquid, inde est quod nullus laudatur ex operibus alterius: nisi per accidens, secundum quod ipse est aliquo modo operum illonim causa, consilium vel auxilium praebendo, seu inducendo, vel quocumque nlio modo. Sed opus est meritorium alicui non solum considerata eius dispositione, sed etiam quantum ad aliquid consequens dispositionem vel statum eius, ut cx dictis · patet.

An ut'artum dicendim quod auferre alicui quod sibi debetur, hoc directe iustitiae repugnat. Sed dare aliquid alicui quod ei non debetur, hoc non est iustitiae contrarium, sed metas iustitiae excedit. est enim liberulitatis. Non autem posset aliquis laedi cx malis alterius nisi aliquid ei de suo subtraheretur. Et ideo non ita convenit quod aliquis puniatur pro peccati' alterius, sicut quod emolumentum percipiat ex bonis alterius

.ART. II. utrum mortii possint IWAKI RX OPERIBUS vivorum

IV X<WA. t» q% II ΛΠ. j. qij· I, 4Ü J.

A0 sscrxutnt mc i RocHDiTi m. \idetur quod mortui non possint iuvari ex operibus virorum. Primo, per hoc quod dicit Apostolus, II *Cor.* v ·· *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque propria corporis quae gessit.* Ergo ex his qu u post mortem hominis geruntur, quando extra carpus erit, nihil ei accrescere poterit cx aliquibus operibus.

2. Praeterea, hoc Wcm videtur cx hoc quod habetur *Apoc.* xiv ·: *Beati mortui qui in Domino moriuntur: opera enim illorum sequuntur illos,*

3. Praeterea. proficere ex opere aliquo est solum in via existentis. Sed homine» post mortem iam non sunt viatore: quia de cis hoc intelligitur quod legitur */ob* xtx ·: *Semitam meam circumsepsit. et transire non possum.* Ergo mortui dc suffragiis alicuius iuvari non possunt.

4· Praeterea, nullus iuvatur cx opere alterius nisi sit aliqua vitae communicatio inter cos. Sed nulla communicatio est mortuorum ad vivos, secundum Philosophum. in l *Ethic.* * Ergo suffragia vivorum non prosunt mortuis,

Sed contra est quod habetur II *Machab.* \u ' *Sancta ct salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.* Sed hoc esset inutile nisi cos iuvaret. Ergo suffragia vivorum mortuis prosunt.

2. Praeterea, Augustinus dicit . in libro *de Cura pro mortuis agenda* :* Non *parva est universae Ecclesiae, quae in hac consuetudine claret, auctoritas, ut in precibus sacerdotis, quae Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habeat etiam commendatio mortuorum.* Quae quidem consuetudo ab ipsis Apostolis inchoavit: ut dicit Damascenus, in quodam sermone *de Suffragiis .Mortuorum* ·, sic dicens: *Mysteriorum conscii discipuli Salvatoris et sacri Apostoli in tremendis et vivificis mysteriis memoriam fieri eorum quifideliter dormierunt, sanxerunt.* Quod etiam per Dionysium patet, in ult. cap. *Eccles, Hier.,* ubi ritum commemorat quo in primitiva Ecclesia pro mortuis orabatur; ubi etiam · Dionysius asserit suffragia vivorum mortuis prodesse. Ergo hoc indubitanter credendum est

Respondeo diondum quod caritas, quae est vinculum Ecclesiae membra uniens ·, non solum ad vivos sc extendit, sed etiam ad mnrtuos qui m caritate decedunt: cantas enim vita corporis non finitur, I *Cor.* xni ·: *Caritas nunquam excidit.* Similiter etiam mortui in memoriis hominum viventium vivunt: et ideo intentio viventium aditum: sicut sacrificium Altans. Et quia nostra sacramenta eos dirigi potest. Et sic suffragia vivorum mortuis dupliciter prosunt, sicut et vivis :* et propter caritatis unionem; et propter intentionem ad cos directam.

Non tamen sic eis valere credenda sunt vivorum suffrage ut statu» eorum mutetur dc miseria ad felicitatem vel c converso. Sed valet ad diminutionem poenae, vel aliquid huiusmodi quod Matum mortui non transmutat.

Ai> primum ergo dicendim quod homo, dum in corpore vixit, meruit ut haec ei valerent post mortem. Et ideo, si post hanc vitam cis iuvatur, nihilominus hoc procedit ex his quae in corpore gessit.

Vel dicendum, secundum loannem Damascenum, in scrmone praedicto ·, quod hoc est intclligcndum quantum ad retributionem quae fiet in finali iudicio, quae erit aeternae gloriae vel aeternae miseriae, in qua quilibet recipiet solum secundum quod ipse in corpore gessit. Interim autem iuv.iri poscunt vivorum suffragiis.

Ai> secundum dicendum quod auctoritas illa expresse loquitur de sequela aeternae retributionis: quod patet cx hoc quod praemittitur, *Beati mortui* etc.

Vel dicendum quod opera pro eis facta sunt etiam quodammodo eorum, ut dictum est ♦

Ad Tuum >l dicendum quod, quamvis animae post mortem non sint simpliciter m statu viae, sed quantum ad aliquid adhuc sunt in statu viae: inquantum scilicet eorum progressus adhuc retardatur ab ultima retributione. Et ideo simpliciter eorum via est *circumsepta,* ul non possint ulterius per aliqua opera transmutari secundum statum felicitatis ct miseriae. Sed quantum ad hoc non est circumsepta, quin quantum ad hoc quod detinentur ab ultima retributione, possint ab alii» iuvari quia secundum hoc adhuc sunt in via.

Ad qi artum dicendum quod, quamvis communicatio civilium operum, dc qua Philosophus loquitur, non possit esse mortuorum ad vivos, quia mortui extra vitam civilem sunt; potest tamen eorum communicatio esse quantum ad opera vitae spiritualis, quae est per caritatem ad Deum, *cui mortuorum spiritus vivunt* ·.

ART. III. UTRUM SUFFRAGIA FACIA PER PECCATORES MORTUIS PROSINT

Part. HI qu t-xxaii, an ò; II .Vmt.. dI»t. mu ·η », «â
IV Jit. v. qu. ii, art. 3, ϑu 3, ad 3; <!»»(. xi». qu. i. art. 3, ϑ· s, «d 4.

Ad tertiim mc proceditur. Videtur quod suffragia per peccatores facta mortuis non prosint. Quia, ut dicitur loan, ix ', *peccatores Deus non audit.* Sed. si orationes eorum prodessent illis pro quibus orant, a Deo exaudirentur. Ergo suffragia per eos facta mortuis non prosunt.

2. Praeterea, Gregorius, in *Pastorali* :* dicit quod, *cum is qui displicet ad interpellandum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur.* Sed quilibet peccator Deo displicet. Ergo per peccatorum suffragia Deus ad misericordiam non flectitur. Et ideo talia suffragia non prosunt.

3. Praeterea, opus alicuius magis videtur esse fructuosum facienti quam alteri. Sed peccator per opera nihil meretur sibi. Ergo multo minus potest alteri mereri.

4. Praeterea, omne opus meritorium oportet esse vivificatum, idest *caritate informatum* ·. Sed opera per peccatores facta sunt mortua Ergo non possunt per ea mortui iuvari pro quibus fiunt.

Sed contra est quod nullus potest scire dc altero pro certo utrum sit in statu culpae vel gratiae ·. Si ergo tantum illa suffragia prodessent quae fiunt per cos qui sunt in gratia, non posset homo scire per quos suffragia conquireret suis defunctis Et ita multi a suffragiis procurandis retraherentur.

2. Praeterea, sicut Augustinus · dicit, in littera secundum hoc iuvatur aliquis mortuus ex suffragiis, secundum quod, dum viveret, meruit ut iuvaretur post mortem. Ergo valor suffragiorum mensuratur secundum conditionem eius pro quo fiunt Non ergo differt utrum per bonos vel malos fiant.

Respondeo dicendi m quod m suffragiis quae per malos fiunt, duo possunt considerari. Primo, ipsum opus operatum: sicut sacrificium Altans. Et quia nostra sacramenta

• On. m. n. S/f h. lcet «vni.
• In corporr.
• Ver·, io
• Ver», »y
• Ver», b.
• Cap. xi, o.jA-S. Th. lea. xni.
• Ver». 46.
• Cap. I. o. 3.
• AL De ht» fid in Jide dnrmicrunt, nam. 3.
• Pan. IL
* Pari, tu, t 6.
cay'vf ui. Ver». 14.«r-
• Ver» 8.
• Ct. art. praeccX
• In »rg. Std Ira 3, num. >.
• Art. prM4«i.
• Cf. Prnex»»».· w. OrJ.PrazX. Ofle. Srpnlirae Eratrua. 13 oral
• Ver» jt.
• Part. 1, cap. 11. a). X.
• Cf. Pan I. qu. can, art. 4.
• et. Part, ir Hj qu. exii, art. s·
• r-. V'ij . .4.· CL cap. Ncçur r-

cx seipsis efficaciam habent absque opere operantis, quam •Fart. IU, 4«. aequaliter explent per quoscumque fiant ·, quantum ad hoc suffragia per malos facta defunctis prosunt.

Alio modo, quantum nd opus operans. Et sic distinguendum est. Quia operatio peccatoris suffragia facientis j potest uno modo considerari prout est cius. Et sic nullo modo meritoria esse potest ncc «ibi ncc alii. – Alio modo, inquantum est alterius. Quod dupliciter contingit. Uno modo, inquantum peccator suffragia faciens gerit personam totius Ecclesiae: sicut sacerdos dum dicit in ecclesia cxc- «♦ quins mortuorum. Et quia ille intclligitur facere cuius no- •ly mine vel vice fit, ut patet per Dionysium, in xm cap. · *Cael. Hicr.t* inde est quod suffragia talis sacerdotis, quamvis sit peccator, defunctis prosunt. - Alio modo, quando agit ut instrumentum alterius. Opus enim instrumenti est •† magis principalis agentis. Unde, quamvis ille qui agit ut instrumentum alterius, non rit in statu merendi, actio tamen cius potest esse meritoria ratione principalis agentis, sicut si servus in peccato existent quodeumque opus misericordiae facit ex praecepto domini sui canfatem haben- m tis. Unde, si aliquis in caritate decedens praecipiat sibi suffragia fieri, vel alius praecipiat caritatem habens, illa suffragia valent defuncto, quamvis illi per quos fiunt m peccato existant. Magis tamen valerent si essent m caritate; quia tunc cx duabus partibus opera illa meritoria •» essent.

Ad l'himlm khoo dicendum quod oratio per peccatorem facta quandoque non est peccatoris sed alterius. Et ideo secundum hoc digna est ut a Deo exaudiatur.

Tamen etiam quanduquc Deus peccatores audit, quando t· scilicet peccatore» petant aliquid Deo acceptum. Non enim solis Ristin. sed etiam peccatoribus Deus bona sua provi- • v<n. 45. det, ut patet Matth, v ·: non autem cx eurum ineritis, sed • Ver», ji. cx sua clementia. Et ideo loan, tx, »upcr illud *ŕA-u pec-* • tairriia. - a. *caterer non audit,* Gloivi · dicit quod loquitur ut *mun-* H ra^r.u.xuv *ctus,* non sicut plene videns.

Ad skcvnih m dicendi u quod, quamvis ex parte cius qui displicet oratio peccatoris non sit accepta tamen ratione alterius, cuius vice vel impcno agitur, potest esse Deo accepta.

An tertium dicxndvh quod hoc quod peccator faciem huiusmodi suffragia nullum reportat commodum, contingit ex hoc quod non est capax talis profectus, propter propriam indispositioncm. Et tamen alii, qui nem est indispo- • b corpore. situs. aliquo modo valere potest, ut dictum est *.

Ad quartum dicendum quod, quamvis opus peccatoris non sit vivum inquantum est cius, potest tamen esse vivum • JM4. inquantum est ulterius, ut dictum est ’.

Sed quia rationes quae sunt in oppositum videntur concludere quod non differat utrum quis suffragia procu- te ret per bonos vel per malos, ideo etiam ad eas est respondendum.

• Ars. *5'1* Ai» quintum · eruo dicendum quod, quamvis aliquis pro certo scire non possit dc altero an sit tn tutu salutis, potest tamen probabiliter aestimare de his quac extenus *ti* dc homine videt: c.v*fructu* enim *suo arbor cognoscitur,* \ta 16 na . ut didtur Matth. \n ·.

•'Lt « ». Au sextum · dicixdum quod ad hoc quod suffragium alteri valeat, requiritur ct cx parte cius pro quo fit capacitas huius valons: et hanc homo acquhivit per opera m» propria quac gessit in vita ; et sic Augustinus loquitur. Requiritur nihilominus qualitas operis quod prodesse debet. Et haec non pendet cx eo pro quo fit, sed magis ex eo qui facit, vel exequendo vel imperando.

ART. IV. utrum suffragia guah * vivis pro mortuu fiuxt, FACIRNTIRUS PROSINT

<‹l

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod suffragia quae α vivis pro mortuis fiunt, facientibus non prorim. Quia si aliquis pro altero debitum solveret, secundum humanam iustitiam ipse a debito proprio non absolveretur. Ergo per hoc quod aliquis suffragia Inciens debitum solvit pro illo pro quo facit, ex hoc a debito proprio non absolvitur.

2. PiiAKTBREA, unusquisque quod facit, facere debet meliori modo quo potest. Sed melius est iuvare duos quam *n* unum. Si ergo qui per suffragia debitum mortui solvit, α proprio debito liberatur, videtur quod nunquam debet aliquis pro seipso satisfacere, sed semper pro alio.

3. Praeterea. si satisfactio alicuius pro alio satisfacicntii aequaliter prodesset sibi ut ei pro quo satisfacit, eadem ratione aequaliter valebit et tertio, si pro eodem satisfaciat simul; et similiter quarto, et sic deinceps. Ergo unus una satisfactione posset pro omnibus satisfacere. Quod est absurdum.

Sed contra »vt quod dicitur in Ptalmo · *Oratio mea* · H, 1»··». *in sinu meo convertetur.* Ergo, eadem ratione, ct suffragia 11 quac pro aliis fiunt, satisfacientibus prosunt.

2. pRAhTRHEA, Damascenus dicit, m Sermone *Dc his qui in fide dormierunt* · *Quemadmodum unguento vel alio* · Su®. »·. o/ro *sancto circumlinire volens infirmum, primo ille, scilicet liniens, participat unctionem, deinde sic perungit laborantem ; sic ct quicumque pro proximi salute agonirai, primum rtbi prodest, deinde proximo.* Et sic habetur pro positum.

Respondio nicasbiM quod opus suffragii quod pro altero fit, potest considerari dupliciter. Uno modo, ut est expiativum poenae per modum cuiusdam recompensationis, quae in satisfactione attenditur Et hoc modo opus suffragii, quod computatur quasi cius pro quo fit, ita absolvit cum a debito poenae quod non absolvit fadentem a debito poenae propriae. Quia in tali recompensatione consideratur aequalitas iustitiae. Opus autem illud sabsûctorium ita potest adaequari uni reatui quod alien non adaequetur reatus enim duorum peccatorum maiorem «utisfaetionem requirunt quam reatus unius.

Alio modo potest considerari inquantum est meritorium vitae aefemae, quod habet inquantum procedit cx radice caritati·. Et secundum hoc non -olum prodest ei pro quo fit, sed facienti mugis.

Et per hoc palet soluuu ad obiecta. Primae enim rationes procedebam dc opere suffragii secundum quod est sati«ffactorium, sed aliae secundum quod est mentorium.

ART V. UTRI M stTFRAQIA PROMET EXiSTBSTUU S |N ISFXRNO

Sape·, qa Ml», »rt 5; Pirt II|, lmmtix. »rt. 6. ad i I *Seul,* Jal lux qa. tt, irt. », «d 5. III A«t. u.·. Q«. 1. an. j id IV, d.u. >», qu », ħ). ʠc j, diu. u.». ſ»pr tn.; I 4/ *Cor* . tip r», 'ret. 1»

Ad quintiːm sic proceditur. Videtur quod suffragia prosint existentibus in inferno, per hoc quod habetur A »1 ll *Machab.* xu ;* ubi dicitur quod *invenerunt sub tunicis* * v«r». *interfectorum de donariis idolorum, a quibus lex prohibet /udacos;* cl tamen post * subditur quod *ludas duodecim* · *'«·. o *millia drachmas argenti misit lerosolymam offerri pro peccatis eorum.* Constat autem illos peccasse mortaliter, te contra legem agentes: et ita in peccato mortali decessisse; et sic ad inferos ease translatos. Ergo existentibus in inferno suffragia prosunt.

2. PnAHTKRx.x, m littera * habetur ex verbis Augustini ·· ‘C<^a‹v w⁑ quod *quibus valent* suffragia, *vel ad hoc prosunt ut sit* ^Eh Mt U.¢ ^. *ti plena remissio, vel ad hoc ut tolerabilior sit eorum damnatio.* Sed sali illi qui m inferno sunt, damnari e»e dicuntur. Ergo etiam existentibus in inferno suffragia prosunt.

3. Praktbrf.a, Dionjsius, ult. cap. * *Eccles. Hier,,* dicit. * *'*· ·«· t‹· Al *hic iustorum orationes ct secundum hanc vitam, quanto* m» *magis post mortem in illis qui digni sunt tacris orationibus operantur tantummodo:* cx quo potest accipi quod suffragia magis prosunt mortuis quam etiam vivis. Sed vivis prosunt etiam tn peccato mortali existentibus: cum quotidie oret Ecdesla pro peccatoribus ut convertantur ad Deum. Ergo etiam mortuis in peccato mortali suffragia valent.

4. Prarterka. in *VitLs Dalrum* · legitur, quod etiam • tab. Ul. n·® RuS». Damascenus in Sermone suo ‘ refert, quod Macarius, in- no UK VI, H. venta in via calvaria cuiusdam defuncti, oratione praemissa, w:l. m. uum. «a, quaesivit cuius caput fuisset; ct caput respondit quod lucrat ·»Λ lniwnc. sacerdotis gentilis, qui in inferno erat damnatus; ct tamen Γ VT ,<K confessu» est oratione Macarii sc cl alios ιυναη. Ergo suffragia Ecclesiae etiam in inferno existentibus prosunt.

5. Pmartrrka, Damascenus, in eodem Sermone ·, narrat · Nw«. u> quod Gregonus, pro Traiano orationem tundens, audtvtt

vocem sibi divinitus illatam: *Vocem tuam audivi, ct veniam Traiano do.* Cuius rei, ut Damascenus dicit in dicto Sermone ", *testis est oriens omnis ct occidens.* Scd constat Traianum in inferno fuisse, quia *multorum martyrum necem amaram instituit,* ut ibidem Damascenus dicit. Ergo f suffragia Ecclesiae valent etiam in inferno extstentibus.

• Lodem iam.

Sun contra RST quod dicit Dionysius, vn cap. * *Eccles. Hier. : Summus sacerdos pro immundis non orat : quia in hoc averteretur a divino ordine.* Et commentator " ibidem dicit quod *peccatoribus non orat remissionem : quia* •° *non audiretur pro illis.* Ergo suffragia exi&tcntibus in inferno non valent.

• Pwt lit, I 7.

• S. Mixitnu» M»it- Cf. b Alben IV Xca/., dial. u-v« «H. v

2. PturaaxA» Gregorius dicit, in XXXIV lib. *Moral. :* *Eadem causa est cur non oretur tunc,* scilicet post diem iudicii, *pro hominibus aeterno igne damnatis, quae nunc* «j *causa est ut non oretur pro diabolo et angelis cius aeterno supplicio deputatis. Quae etiam nunc causa est ut sancti non orent pro hominibus infidelibus impiisque dejunctis : quia de eis utique quos aeterno damnatos supplicio iam noverint, ante illum iudicis iusti conspectum orationis* <uae >. *meritum cassari refugiunt.* Ergo suffragia in inferno positis non valent.

• (jn. bib, al. aci: tn r»t. cap. Bill.

•OiM. mm. cap.

3. Prakfmiixa, in littera · habetur ex verbis Augustini ** : *Qui sinefide operante per dilectionem, eiuxquc sacramentis, de corpore exeunt, frustra illis a suis huiusmodi officia* u *impenduntur.* Scd omnes damnati «.unt huiu-modi. Ergo cis suffragia non prosunt.

••Serin.O XXII. a).Jr VrHutrMC XXXII. cap u

Rxsfokdko hh-BXbiTM quod circa damnato in inferno fuit duplex opinio. Quidam * enim dixerunt m hoc distinguendum esse dupliciter. Uno modo, quantum ad tempus: dicentes quod post dium iudicii nullus in inferno exhlcns aliquo suffragio luvalur; scd ante diem iudicii aliqui unantur suffragiis Ecclesiae.-Alio modo distinguebant quantum ad personas in inferno detentas. Inter quo> aliquos dicebant esse valde malos, qui scilicet sine fide ct sacramentis if Ecclesiae decesserunt : ct talibus, quin dc Ecclesia non fuerunt ncc *merito* ncc *numero* ·, suffragia Ecclesiae prodesse non possunt. Alii vero sunt non valde mali. qui scilicet dc Ecclesia fuerunt numero, ct fidem habentes, ct sacramentis imbuti. ct aliqua operi dc genere bonorum ♦ facientes. Et talibus suffragia Ecclesiae prodere debent.

• AutIM'Od. ťoci «t ciî. infra. - Cf. k Altam·» IV *Snt.*, dut. but , art. >

• Cf ont. ad V«»p. feriae tert. poat hom Pajvioni·.

Sed occurrebat eis quaedam dubitatio cos perturbans. Quia scilicet videbatur cx hoc sequi, cum poena inferni sit finita secundum intensionem, quamvis durationc infinita existât, quod, multiplicatis suffragiis, poena illa totaliter «i auferetur: quod est error Origenis *. Et ideo hoc inconveniens evadere multipliciter voluerunt

• Prri Arthoa, lib. I, cap. ti. · (X ». Grtf. A/o-*ral.* hb.cih.dp. xn, al xri| :t> xct. capp. in, Bill.
•Q. .Smmim., cap. *dt Igne PurfAI.* «CC.

Pracpositinus enim dixit * quod tantum possunt suffragia pro damnatis multiplicari quod a tota poena redduntur immunes, non quidem simpliciter, ut Ongcncs posuit, sed i· ad tempus, scilicet usque ad diem iudicii : tunc enim animae, iterato corporibus coniunctae, in poenas inferni sme spe veniae retrudentur.

Scd ista opinio videtur divinae providentiae repugnare, quae nihil in rebus inordinatum relinquit. Culpa autem ft non potest ordinari nisi per poenam. Unde non potest esse ut poena tollatur nisi prius culpa expietur. Et ideo, cum culpa continue maneat in damnatis, corum poena nullatenus interrumpetur.

* Apodb. Albert. IV *Sent.,* dial, ıı,η. art. 3.

Et ideo Porret.ini · alium modum invenerunt, dicentes quod hoc modo proceditur in diminutione poenarum per suffragia sicut proceditur in divisione linearum ; quae, cum sint linitae, tamen in infinitum dividi possunt, et nunquam per divisionem consumuntur, dum fit subtractio non secundum eandem quantitatem, sed secundum eandem pro- m portionem ; vclut si primo auferatur pars quarta totius, ct secundo pars quarta illius quartae, et iterum quarta illius quartae, ct sic deinceps in infinitum. Et similiter dicunt quod per primum suffragium diminuitur aliquota pars poenae , ct per secundum pars aliqua remanentis secundum ?· eandem proportionem.

Scd iste modus multipliciter defectivus invenitur. Primo, quia infinita divisio, quae congruit continuae quantitati, non videtur posse ad quantitatem spiritualem transferri. – Secundo, quia non est aliqua ratio quare secundum *suffra u gium minus de poena diminuat quam primum, si sit aequalis valons. Tertio, quia poena diminui non potest nisi diminuatur et culpa : sicut ncc auferri nisi ea ablata. – Quarto, quia in divisione lineae tandem pervenitur ad hoc quod non est sensibile: corpus enim sensibile non est m infinitum divisibile. Et sic sequeretur quod post multa suffragio poen.i remanens propter sui parvitatem non sentiretur. ct non esset poena.

Et ideo alii alium invenerunt modum. Autissiodorensis · enim dixit quod suffragia prosunt damnatis non quidem per diminutionem poenae vel per interruptionem, scd per confortationem patientis : sicut si homo portaret grave onus, ct facies sua perfunderetur aqua ; sic enim confortaretur ad melius portandum, cum tamen onus suum in nullo levius fieret.

• V»<J< .Sbw · Aar. kb. IV, rr> frolnriaw

Scd hoc iterum esse non potest. Quia aliquis plus vd minus aeterno igne gravatur, ut Gregorius dicit ·, secundum mentum culpae. Et inde est quod eodem igne quidam plus, quidam minus cruciantur. L nde, cum culpa damnati immutata remaneat, non potest esse quod levius poenam ferat.

• Storaî. hb. IX. ctp. ui», »1 kuik; Ib vcL cip. 1LW

Est nihilominus et praedictu opinio ct praesumptuosa, utpotc Sanctorum dictis contraria; ct «ana, nulla auctoritate fulcita; ct nihilominus irrationalis. Tum quia damnati in inferno sum extra vinculum cantatis, secundum quam opera vivorum continuantur defunctis. Tum quia totaliter ad viae terminum penenerunt. recipientes ultimam pro meritis retributionem, sicut ct sancti qui sunt in patria. Quod enim adhuc restat dc poena vel gloria corporis, «•hoc cis rationem vialoris non praebet: cum gloria essentialiter ct radicaliter existât in anima, ct similiter miseria damnatorum. Et ideo non potest eorum poena diminui, sicut ncc gloria sanctorum augeri quantum ad praemium essentiale.

Scd tamen modus qui a quibusdam ponitur quod suffragia prosum damnatis, posset aliquo modo sustineri, ut si dicatur quod non prosunt neque quantum ad diminutionem poenae vel interruptionem, vel quantum ad diminutionem sensus poenae ; scd quia e.x huiusmodi sufffagiis eis aliqua materia doloris subtrahitur, quae cis esse posset si ita se abicetos conspicerent quod pro cis nullam curam haberent ; quae materia dolons subtrahitur dum suffragia pro eis fiunt,

Sed illud etiam non potest esse secundum legem communem. Quia, ut Augustinus dicit, in libro *de Cura pro mortuis agenda* ·, quod praecipue dc damnatis verum est: *ibi sunt spiritus defunctorum ubi non vident quaecumque aguntur aut eveniunt in ista vita hominibus.* Et ita non cognoscunt quando pro cis suffragia hunt nisi supra communem legem hoc remedium divinitus datur aliquibus damnatorum. Quod est verbum omnino incertum.

• ùp. «Λ

Unde tutius est simpliciter dicere quod suffragia non prosunt damnatis, nec pro cis Ecclesia orare intendit, sicut cx inductis auctoritatibus · apparet.

• la «rtf·

An ı·!ıuï:µ krqo i>ickNdim quod donaria idolorum non fuerunt inventa apud illos mortuos ut cx cis signum accipi posset quod in reverentiam idolorum cis deterrent: sed ca acceperunt ut victores, quia cis iurc belli debebantur. Et tamen per avaritiam vcnialiter peccaverunt. I nde non fuerunt in inferno damnati. Et sic suffragia cis prodesse poterant.

Vel dicendum, secundum quosdam, quod in ipM pugna, videntes sibi periculum imminerc.de peccato poenitucnint: secundum illud Psalmi ·': *Cum occideret cos, quaerebant eum* Et hoc probabiliter potest aestimari. Et ideo pro cis fuit oblatio facta.

• Γ». UBBBU, χγγκ 54-

An hRc.vsni m DicBXbi M quod in verbis illis damnatio large accipitur pro quacumque punitione. Et sic includit etiam poenam purgatorii, quae quandoque totaliter per suffragia expiatur, quandoque autem non, scd diminuitur.

An TBRTH7M DiCKNDUM quod quantum ad hoc magis acceptatur suffragium pro mortuo quam pro vivo, quia magis indiget : cum non possit sibi auxiliari sicut vivus. Scd quantum ad hoc vivus cat melioris conditionis, quia potest transferri dc statu culpae mortalis in statum gratiae.

quod dc ħmortui dici non potest. Et ideo non est eadem causa orandi pro mortuis ct pro vivis.

At» quartum dicendum quod illud adiutonum non erat quod poena eorum diminueretur, sed in hoc solo, ut ibidem dicitur, quod, eo orante, concedebatur cis ut mutuo s *e viderent : ct in hoc aliquod gaudium, non verum sed phantasticum, habebant, dum implebatur hoc quod desiderabant Sicut et daemones gaudere dicuntur dum homine» ad peccatum pertrahunt, quamvis per hoc eorum poena nullatenus minuatur : sicut non minuitur angelorum gau- ·· dium per hoc quod molis nostris compati dicuntur *.

*wn
Zaelucep.hwcr». tK

Ad quintum dicendum quod dc facto Trsiani hoc modo potest probabiliter aestimari quod precibus beati Gregorii ad vitam fuerit revocatus. ct ita gratiam ƀconsecutu sit, per qu.irn remissionem peccatorum habuit, et per conse- ·I quens immunitatem a poena ; sicut etiam apparet in omnibus illis qui fuerunt miraculose a ħmortui suscitati, quorum ƀplure constat ħdololatra ct ƀdamnato fuisse. Dc omnibus enim similiter dici oportet quod non erant in inferno finalitcr deputati, sed secundum praesentem iu» ti- ** tiam propriorum meritorum. Secundum autem superiores ƀcausa quibus praevidebantur .id vitam revocandi, erat aliter de ƀt disponendum ♦.

i. ”ı

* Cf. art. ǂ. » «d i I SrO Oui. xuu qe. h. art. J, ɑ J, De Imr., fl J. »i. art 6, m.1 K

Vd dicendum, secundum quosdam, quod anima Traiani non fuit simpliciter a reatu poenae aeternae absoluta, sed ¶ ƀiu poena fuit suspensa ad ƀampu scilicet usque ad diem iudicii. Nec tamen oportet quod hoc liat communiter per suffragia. quia alia sunt quae lege communi accidunt, et alia quae singulariter cx privilegio ƀliquibu conceduntur, sicut *aiu sunt humanarum limites rerum, alia dirutarum* »«· *signa mrtutum,* ul Augustinus dicit, in libro *de Cura pro mortuis agenda* :*

ART. VI rrn>i ıuŋiiAoïΛ moirvr κχκγκνιμι:*

* (J >|ll uit, *rt. j. ♣brtt.Eom.Of £c.Ds(ucct.rc«p »u 4 lUlurin. ; * Bcrrxrd.Sirtn XLI Ur bhrr·.. nara. j. * Pa. m, i<rv (i.

DA

Ad wxtim sic iroleditltc. Videtur quod nee etiam cxistentibus tn purgatorio. Quin purgatorium ƀar quaedam inferni est *. Sed *tn inferno nulla est redemptio* Et ħpsalmus dicil. *in inferno autem quis confitebitur tibi?* ± Ergo suffragia ħi qui sunt in purgatorie» non prosunt.

2. Praeterea, poena purgatorii est poena finita. Si ergo per suffragia aliquid dc poena dimittitur, tantum poterunt multiplicari suffragia quod tota tolletur. Et ite peccatum remanebit totaliter impunitum Quod videtur divinae ħiu- o tiae repugnare.

3. Praeterea, ad hoc animae in purgatorio detinentur ul, ibi purgatae, purae ad Regnum perveniant. Sed nihil potest purgari nisi aliquid circa ipsum fiat. Ergo suffragia facta per ħvivo poenam purgatorii non diminuunt.

q. Praeterea, si suffragia existentibus m purgatorio valerent, maxime ea viderentur valere quae sunt ad imperium eorum facta. Sed haec non semper valent. Sicut si aliquis decedens disponat tot suffragia pro sc lien, quae, si facta essent, sufficerent ad totam poenam abolendam : – posito ergo quod huiusmodi suffragia differantur quousque ille poenam evaserit, illa suffragia nihil ei proderunt non enim potest dici quod ei prosint antequam liant ; postquam autem sunt facta, cis non indiget, quia iam ƀoena evasit. Ergo suffragia existentibus in purgatorio nnn valent. ·· ·

• Dut. mia. cap .Vrpw urgJM-Zkw.
* EnchtriS., cap.

Sbd contha e*t quod dicitur in littera * ex ħverbi /Vugustini *, quod suffragia prosunt ħi qui sunt mediocriter boni vel mali. Sed tales sunt qui in purgatorio detinentur. Ergo, etc.

• Part. HI, I 4.

2. Prartkrka. Dionysius dicit, vn cap. * *Eccles. Hier.,* ·I quod *divinus sacerdos, pro mortuis orans, pro illis orat qui sancte vicerunt et tamen aliquas maculas habuerunt ex infirmitate humana contractas.* Sed tales in purgatorio detinentur. Ergo, etc.

Respondro dicendum quod poena purgatorii est in sup- y· plcmcntum saliefaciionis quae non fuerat plene in corpore consummata. Et ideo, quia, sicut cx dicti» * patet, opera unius possunt valere alteri ad satisfactionem, sive ħvivi rive mortuis, non est dubium quin suffragia per ħvivo facta existentibus in purgatorio prosint.

• Ari. i,U i. CL<;n. xm.irt.j.

Ad fhimcm mrc*o dicendum quod auctont.n ilia loquitur de inferno damnatorum, in quo *nulla est redemptio* quantum ad illos qui sunt finalitér tali poenae ƀdeputati

Vel dicendum, secundum Damascenum, in Sermone *de Dormientibus* ;* quod huiusmodi ƀauctoritate sunt exponendae secundum causas inferiores, idest secundum exigentiam mentorum eorum qui poenis deputantur. Sed secundum divinam misericordiam, quae vincit humana menta. ad preces luvtorum aliquando aliter disponitur quam sententia praedictarum auctoritatum contineat. *Deus* autem *mutat sententiam,* icd *non consilium,* ut dicit Gregorius *. Unde et D.un ħsccnu ponit · ad hoc exempla dc Ninivitis, Achab ct Ezcchia, in quibus apparet quod sententia contra cos lato divinitus fuit per divinam misericordiam commutata ♦.

Ad vsgvndiv DiatxDtm quod non est inconveniens si, multiplicati» suffragiis, poena cxistcnttum in purgatorio annihiletur. Non enim sequitur quod peccata remaneant impunita ; quin poena unius pro altero suscepta alteri computatur,

Λη τνλτηΝ diukduu quod purgatio animae per poenas purgatorii non est aliud quam expiatio reatus impedientis a perceptione gloriae. Et quia per poenam quam unus sustinet pro alio, potest reatus alterius expiari, ut dictum est ·, non cvi ħneonvenien si per unius satisfactionem alius · * purgetur.

Ad ouahivm dicendum quod suffragia cx duobus volent: scilicet cx opere operante, ct cx opere operato. El dico opus operatum non solum Ecclesiae vacramcnium, sed effectum accidentem ex operatione, sicut cx collatione clecmosynarum consequitur pauperum relevatio, et eorum oratio pro defunctu ad Deum. – Similiter opus operans potest accipi vel cx parte principali» agentis; vel ex parte exequcniis.

It Dico ergo quod, quam cito monens disponit aliena suffragia sibi fieri, praemium suffragiorum plene consequitur, ante etiam quam fiant, quantum ad efficaciam suffragii quae erat ex opere operante pnncipalis agentis. Sed quantum ad efficaciam suffragiorum quae eat cx opere operato, vel cx opere operante cxcquentis, non consequitur fructum antequam suffragia fiant Et si prius contingat Ipsum a poena purgari, quantum ed hoc fraudabitur suffragiorum fructu; quod redundabit in illos quorum culpa defraudatur. Non enim est inconveniens quod aliquis dc- fraudetur per culpam alterius in temporalibus, poena autem purgatorii temporalis est: quamvis quantum od aeternam retributionem nullus defraudan possit nisi per propriam culpam.

ART. VII. utrum suffraoiv valeant fitvku IN LIMBO KXISTENnnUS

Ad sirrimum sic proolditur \idetur quod suffragia valeant pueris m limbo existentibus. Quia illi non H detinentur nisi pro peccato alieno. Ergo maxime ƀecen ƀt ut ipsi iuventur suffragiis alienis.

2. Phaktrrea, m littera * habetur ex verbis /Vugustini ** quod suffragia Ecclesiae *pro nun valde malis propitiationes sunt.* Sed pueri non computantur inter valde malos; cum sit *mitissima eorum poena* *. Ergo suffragia Ecclesiae eo» iuvant.

– £«a^îX ap. CM· *IS)A.cap>ciii.

• l-oc. cit
••Scfm.UAXII
*L Je A-/^ı'Λχχŋ,^ρ tu

Sed contra est quod habetur in littera · ab Augustino quod suffragia non prosunt ħIli çui *sine fide operante per dilectionem hinc exierunt.* Ergo suffragia cis non prosunt.

Respondeo dicendim quod pueri non baptixati non detinentur in limbo nisi quia deliciunt a statu gratiae. Unde, cum per opera vivorum mortuorum status mutari non possit, maxime quantum ad meritum essentialis praemii vel poenae * suffragia vivorum pueris existentibus in limbo ‘ ° ‘n· n prodesse non possunt,

An ı·μ ıμ γμ i Roo dicendum quod, quamvis peccatum originale ait huiusmodi quod pro eo possit aliquis ab ilio luviiri, tamen animae puerorum in limbo existent!» sunt in tali statu quod iuvari non possunt quia post hanc vitam non est tempus gratiam acquirendi.

An secundum dickndum quod Augustinus loquitur de non valde malis qui tamen baptizati sunt. Quod palet ex hoc quod praemittitur * : *Cum ergo sacrificia, sive Altaris sive quarumcumque eleemosynarum, pro baptizatis omnibus offeruntur,* etc.

ART. VHL UTRIM SUFFRAGIA ALIQUO MODO PROSINT SANCTIS EXrSTKNTIDUS IN PATRIA

Ad octavum sic pkoouhtur. Videtur quod aliquo modo prosint sanctis existentibus in patria: per hoc quod mna.· AnJrcM • <x l'oiicora- habetur in collecta missae 9: *Sicut sanctis tuis prosunt ad gloriam,* scilicet sacramenta, *ita nobis proficiant ad medelam.* Sed inter alia suffragia praecipuum est sacramentum Altaris. Ergo suffragia prosunt his qui eunt in patria. *ıCi'uji<rt a* ^MAETKΠKA· *sacramenta efficiunt quod figurant* M *-i t.* Sed tertia pars hostiae, scilicet in calicem missa, significa! • *Cf.* P·η. ni, cos qui beatum vitam in patria ducunt Ergo suffragia •a s Ecclcsiac prosunt etiam CXlStentibu» in patria.

3. Praxterfa. sancti non solum gaudent dc propriis • Vm. 10. bonis, sed etiam dc bonis aliorum: unde Luc. xv · dicitur: *Gaudium est angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente.* Ergo ex bonis operibus viventium sanclorum qui sunt in patria gaudium crescit. Et ita etiam eis nostra suffragia prosunt.

4. pRAuriRRA, Damascenus dicit, m Sermone *de Dor-* •1 • AJ. ûc *hti jni* 1« AΛ· Jorwiie- raer, num. 6 *mientibus* ·, inducens verba Chrysostomi: *Si enim gentiles,* inquit, *cum his qui abierunt sua comburunt, quanto magis te fidelem mittere convenit cum fideli ipsius propria: non ut favilla fiant et haec velut dia; sed ut maiorem hinc circumponas gloriam; ct. si quidem peccator fuerit qui* \o *mortuus est, ut peccamina solvas; si autcm iustus, ut appositio fiat mercedis et retributionis.* Et sic idem quod prius.

• Diet. ml v, cap. *Ngti* Sed contra est quod in littera · habetur cx verbis • Scrrn CI IX. d. *Sf Veri·. A- roif.XVII,c3p.i* Augustini *: *Iniuria est in Ecclesia pro martyre orare,* h *cuius nos debemus orationibus commendari.*

2. Praeterea, cius est luvan cuius est indigere. Sed sancti in patria sunt absque omni indigentia. Ergo per suffragia Ecclesiae non iuvantur.

Respondeo dicendum quod suffragium dc sui ratione 40 importat quandam auxiliationem. Quae non competii ei qui defectum non patitur: nulli enim iuvari competit nisi in eo quo indigens est. Unde, cum sancti qui sunt in patria sint ab omni indigentia immunes, *inebriati ab ubertate Domus Det* ;* cis iuvari per suffragia non competit 41 • ł. xxav, ver», 9

Ad primum broo dicf.ndum quod huiusmodi locutiones non sunt sic inlclligcndac quasi sancti in gloria proficiant quantum ad se quod eorum festa recolimus: sed quia nobis proficit, qui eorum gloriam solennius celebramus. Sicut cx hoc quod Deum cognoscimus vel laudamus, et jo sic quodammodo eius gloria in nobis crescit, nihil Deo, sed nobis accrescit

Ad secundum dicendum quod, quamvis sacramenta *efficiant quod figurant,* non tamen illum effectum suum ponunt circa omne· id quod figuratur: alias, cum figurent si Christum, in ipso Christo aliquid efficerent, quod est absurdum. Sed efficiunt circa suscipientem sacramentum cx virtute eius quod per sacramentum significatur. Et sic non sequitur quod sacrificia pro fidelibus defunctis oblata sanctis prosint: sed quia cx meritis sanctorum, quae recoluntur vel significantur in sacramento, prosunt aliis, pro quibus offeruntur.

Ad tertium dicendum quod, quamvis sancti qui sunt in patria dc bonis nostris omnibus gaudeant, non tamen sequitur quod, multiplicatis nostris gaudiis, eorum gaudium <i augmentetur formalitcr, sed materialiter tantum. Quia omnis passio formalitcr augetur secundum rationem obiccti sui. Ratio autcm gaudendi in sanctis de quibuscumque gaudent, est ipse Deus. De quo non possunt magis ct minus gaudere: quia sic essentiale eorum praemium va- 70 riaretur, quod consistit in hoc quod dc Deo gaudent. Unde ex hoc quod bona multiplicantur dc quibus gaudendi ratio cis Deus est, non semper sequitur quod intensius gaudeant, sed quod dc pluribus gaudeant. Et ideo non sequitur quod operibus nostris iuventur.

Ad quartum dicendum quod non est intelligendum quod liat appositio mercedis vel retributionis illi beato per suffragia ab aliquo facta, sed facienti.

Vel dicendum quod cx suffragiis potest appositio mercedis fieri beato defuncto, inquantum de suffragiis sibi faciendis adhuc vivens disposuit, quod ei meritonum fuit ·. * Ct an. 6, id 4.

ART. IX. nrum solum orationibus ecclesiah, ET SACRIFICIO ALTARIS, Bt ELEEMOSYNIS ANIMAE DEFUNCTORUM IUVENTUR? VEL BIS IUVENTUR PRAECIPUI

Ad nonum sic piior.KDrrm. Videtur quod non solum orationibus Ecclcsiac, ct sacrificio Altaris, et eleemosynis animae defunctorum Riventur, vel quod cis iuventur praecipue. Poena enim debet per poenam rccompcnsari. Sed iciuniurn magis est poenale quam eleemosyna vel oratio. Ergo iciunium magis prodesset in suffragiis quam aliquod praedictorum. j

2. Phafibhea, Gregorius istis tribus connumerat iciunium ut habetur causa XI11, qu. n a: *Animae defunctorum* * tjo *Amst* VM« «»?·». Coc· rector. IHd. *quatuor modis solvuntur: aut oblationibus sacerdotum: aut ōrātiōnībus ^anctorum; aut eleemosynis carorum; aut iciunio cognatorum.* Eigo insufficicnter connumerantur hic ', ab Augustino ··, tria praedicta. • Dul iLT. cap. .Vqw TCfav- a/ITM.

3. Phaeterxa. baptismus est potissimum sacramento- ••S<nn.a.xxn rum maxime qu.intum ad effectum. Ergo baptismus vel •1.. ir M- A- alia sacramenta deberent vel similiter vel magis prodesse pcjf.XXXU.cap. defunctis sicut sacramentum Altaris.

4. Pκαβγβκελ, hoc videtur ex hoc quod habetur I *Cor.* • CL Part. IU, qa ux», an. t xv *: Si *omnino mortui non resurgunt, ut quid etiam* \o *baptizantur pro illis?* Ergo etiam baptismus valet ad suffragia defunctorum. • Vm. >9.

5. Praeterea, in diversis missis est idem sacrificium Altaris. Si ergo sacrificium computatur inter suffragia ct non missa, videtur quod tantundem valeat quaecumque missa pro defuncto dicatur, sive dc Beata Virgine, sive dc Spiritu Sancto, vel quaccumque alia. Quod videtur esse contra Ecclesiae ordinationem, quae specialem missam pro defunctis instituit.

6. Praeterea, Damascenus, in Sermone *de Donnien·* • Al. *De lu» ru fx JiJe Sonate· rwU.,* cqcj. 19. · *CL >rt.* u. f. *tibus* ·, docet *ceras et oleum,* ct huiusmodi, pro defunctis offerri. Ergo non solum oblatio sacrificii Altaris, sed etiam aliae oblationes debent inter suffragia mortuorum computari.

Rf.spondro dicendum quod suffragia vivorum prosunt defunctis secundum quod uniuntur mentibus caritate; ct secundum quod intentio viventis refertur in *mortuos • Art >. El ideo illa opera praecipue nata sunt mortuis suffragari quae maxime ad communicationem caritatis pertinent, vel ad directionem intentionis ad alterum. Ad caritatem autem sacramentum Eucharistiae praecipue pertinet: cum sil sacramentum ecclesiasticae unionis ·. continens illum in quo • O Ptn. IU qo.Lxuit,»rt. 4, tota Ecclesia unitur ct consolidatur, scilicet Christum. Unde Eucharistia est quasi quaedam caritatis origo sive vinculum. Sed inter caritatis effectus est praecipuum clccmosynanim opus. Et ideo ista duo cx parte caritatis praecipue mortuis suffragantur: scilicet sacrificium Ecclesiae ct eleemosynae. Sed ex parte intentionis directae in mortuos, praecipue valet oratio: quia oratio, secundum suam rationem, non solum dicit respectum ad orantem, sicut <0 ct cetera opera, sed directius ad illud pro quo oratur. Et ideo ista tria ponuntur quasi praecipua mortuorum subsidia: quamvis quaccumque alia bona ex caritate fiant pro defunctis, cis valere credenda sint.

Ad l'himum kroo dicendum quod in eo qui satisfacit pro altero, magis est considerandum, ad hoc quod offectus satisfactionis ad alterum perveniat, illud quo satisfactio unius transit m alterum, quam etiam satisfactionis poena: quamvis ipsa poena magis expiet reatum Mtisfacientis. inquantum est quaedam medicina. Et ideo tria praedicta magis valent defunctis quam iciunium.

Ad skcundvm dicendum quod etiam iciunium prodesse potest defunctis ratione caritatis ct intentionis in defunctos directae. Sed tamen iciunium in sui ratione non continet aliquid quod ad caritatem vel directionem *intentioni pertineat, sed haec sunt ei quasi extrinscca. Et ideo Augu-

•tinus non posuit, scd Gregorius posuil ieiunium inter •uffrngia mortuorum.

A» îmrttum dicendum quod baptismus est quaedam spiritualis regeneratio. Unde, sicut per generationem non acquiritur esae nisi generato, ita baptismus non habet efficaciam nisi in eo qui baptizatur. quantum est cx opere operato: quamvis cx opere operante, vel baptizantis vel baptuati, possit aliis prodesse, sicut ct cetera opera meritoria. Sed Eucharistia est signum ecclesiasticae unionis ·. Et ideo cx ipso opere operato cius efficacia tn alterum transire potest. Quod nem contingit dc aliis sacramentis.

• Leenb. ct OrJ.

Ad quantum dicendum quod Glossa · istam auctoritatem dupliciter exponit. Uno modo, sic. · *Si mortui non resurgunt, fice Christus resurrexit. Ct quid etiam baptizantur pro illis? * ideit, peccatis: cum ipsa non dimittantur si Christus non resurrexit.* Quia in baptismo non colum Christi passio, sed resurrectio operatur, quae est nostrae spiritualis resurrectionis quodammodo causa.

Alio modo sic. *Fuerunt quidam imperiti qui baptizabantur pro his qui de hac vita sine baptismo discesserant, putantes illis prodesse.* Et secundum hoc. Apostolus non loquitur niai secundum errorem aliquorum in verbis diis.

1». oç

?\n quintum dicendum quod in officio mùiae non solum est sacrificium, sed etiam sunt ibi orationem Et ideo missae suffragium continet duo horum quae hic Augustinus enumerat * scilicet orationem ct sacrificium. Ex parte igitur sacrificii oblati missa aequaliter prodest defuncto dc quocumque dicatur: et hoc est praecipuum quod tit in missa Sed cx parte orationum magis prodest dia in quo sunt orationes ad hoc determinatae. Sed tamen iste defectus recompensari point per maiorem devotionem vel cius qui dicit missam, vel eius qui facit dici ; vel iterum per intercessionem sancti culus suffragium in missa imploratur.

ZLIIII crt. A- XΠ~;

• Lo:. at îq ârf

n in, *r. >

Ai» sextum dicendum quod huiusmodi oblatio candelarum vel olei possunt prodesse defuncto inquantum sunt eleemosynae quaedam : dantur enim ad cultum Ecclesiae, vel etiam in usum fidelium.

Ç

ART. X. UTRUM INDULGENTIAE QUAS ECCLESIA FACIT, ETIAM WORTHS PROSINT

Ad decimum sic proceditur. Videtur quod indulgentiae quos Ecclesia facit, etiam mortuis prosint. Primo, per consuetudinem Ecclesiae, quae facit praedicari crucem aliquis indulgentiam habeat pro se ct duobus vel tribus, ct quandoque etiam decem antmabus, tam vivorum quam mortuorum. Quod esset deceptio nisi mortuis prodessent. Ergo indulgentiae mortuis prosunt.

2. Prarterra, meritum totius Ecclesiae est efficacius quam meritum unius personae. Sed mentum personale suffragatur defunctis: ut patet in largitione eleemosynarum. Ergo multo fortius meritum Ecclesiae, cui indulgentiae innituntur.

rn. t4-

3. Praeterea, indulgentiae prosunt illis qui sunt dc foro Ecclesiae. Sed illi qui sunt in purgatorio, sunt de foro Ecclesiae: alias Ecclesiae suffragia non prodessent illis. Ergo videtur quod indulgentiae defunctis prosint.

Sed contra est quod ad hoc quod indulgentiae alicui valeant, requiritur causa conveniens pro qua indulgentiae dantur. Sed talis causa non potest esse cx parte defuncti : quia non potest facere aliquid quod sit in utilitatem Ecclesiae, pro qua causa praecipue indulgentiae dantur. Ergo videtur quod indulgentiae defunctis non prosint.

2. Praeterea, indulgentiae determinantur secundum arbitrium eas facientis. Si ergo indulgentiae defunctis prodesse possent, esset in potestate incientis indulgentiam ut defunctum omnino liberaret a poena. Quod videtur absurdum.

Rrspondro dicendum quod indulgentia alicui prodesse potest dupliciter: uno modo, principaliter; alio modo, secundario. Principaliter quidem prodest ei qui indulgentiam accipit, scilicet qui facit hoc pro quo indulgentia datur, ut qui visitat limina alicuius sancti. Unde, cum mortui non possint facere aliquid horum pro quibus indulgentiae dantur, cis directe indulgentiae valere non possunt.

Secundario autem ct indirecte prosunt ei pro quo aliquis facit illud quod est indulgentiae causa. Quod quandoque contingere potest, quandoque autem non potest, secundum diversam indulgentiae formam. Si enim sit talis indulgentiae forma, *Quicumque facit hoc vel illud, habebit tantum de indulgentia,* ille qui hoc facit non potest fructum indulgentiae m alium transferre: quia eius non est applicare ad aliquid intentionem Ecclesiae, per quam communicantur communia suffragia, cx quibus indulgentiae valent ·. Si autem indulgentia sub hac forma fut. *Quicumque fecent hoc vel illud, ipse et pater eius, vel quicumquc ei adiunctus, tn purgatorio detentus, tantum de indulgentia habebit,* talis indulgentia non solum vivo, sed etiam mortuo proderit. Xon enim est aliqua ratio quare Ecclesia transferre possit communia merita, quibus indulgentiae innituntur, in vivos, et non in mortuos.

• Cf. qn. ««vn, art. 5. ad 3.

Nec tamen sequitur quod praelatus Ecclesiae possit pro •uo arbitrio animis a purgatorio liberare. Quia ad hoc ut indulgent· ic valeant, requiritur causa conveniens indulgentias faciendi, ut supra · dictum est.

* Qa aav, art. >.

ART. XI. utrum cultus exegitahim defuncto prosint IV S'rxf , J.«J. a», ğ II, ut. J. Çu 1, ad ».

An unueuimum de proceditur. Videtur quod cultus oxcqutanim defuncto prosint. Damascenus enim, in Sermone *de Dormientibus* ,* mducit verba Athanarii sic dicentis: *Licet in aera qui in pietate consummatus est, depositus fuent, ne renuas oleum et ceras, Deum invocans, in sepulcro accendere. Accepta enim ista sunt Deo, ct multam ab eo recipientia retributionem.* Sed huiusmodi pertinent ad cultum cxcquinrum. Ergo cultus cxcquiurum prodest defunctis.

• Al D Ut fat >· /.Sr Jorwtzr»«/, n«L 19.

2. Praeterea. sicut Augustinus dicit, 1 lib. *de Civ. Dei* ·, *antiquorum iustorum funera officiosa pietate curata sunt, et exequiae celebratae, et sepulcra provisa: ipsique, cum viverent, de sepeliendis vel transferendis suis corporibus filiis mandaverunt.* Sed hoc non fecissent msi sepultura ct huiusmodi aliquid mortuis conferrent. Ergo huiusmodi aliquid prosunt defunctis.

▮ Cxp. un ; Dc Cvj rr<> ns-t qnt, up. pl

3. Praeterea, nullus facit eleemosynam drea aliquem nisi el proficiat. Sed sepelire mortuos computatur inter opera eleemosynarum · : unde, ut Augustinus dicit, in 1 *de Civ. Dei* ß. *Tobias sepeliendo mortuos Deum promeruisse, teste angelo, commendatur* Ergo huiusmodi sepulturae cultus mortuis prodest.

• O. II— 11-, qa. «xui. «rt. >, «J i. • Ixj. at.i C«m reo m.»rr. c«p. tn.

4. Praeterea, inconveniens est dicere quod frustretur devotio fidelium. Sed aliqui cx devotione in locis aliquibus religiosis sepeliri disponunt. Ergo sepulturae cultus prodest defunctis.

5. Praeterea. Deus pronior est ad miserendum quam ad condemnandum * Sed aliquibus nocet in locis sanctis sepultura, si indigni sunt: unde dicit Gregorius·: *Quos peccata gravia deprimunt, ad maiorem damnationis cumulum potius quam ad solutionem, eorum corpora in ecclesiis ponuntur.* Ergo multo amplius dicendum est quod sepulturae cultus prosit bonis.

• Ci. aa. Qmm JittMiUht it rocM/k, 4»«t i -IV. Λp. U

Skd contra est quod Augustinus dicit, m libro *de Cura pro mortuis agenda* :* *Corpori humano quidquid impenditur, non est praesidium vitae aeternae, sed humanitatis officium.*

• Cap. «M E

2 Praeierra, Gregorius dicit. in D' *Dialog. ·: Curatio funeris, conditio sepulturae, pompa exequiarum, magis sunt vivorum solatia quam subsidia defunctorum.* ikia '

3. Phaktkhea. Dominus dicit, Matth. x ·: *Nolite timere eos qui corpus ˙öccidunt, et pòst hoc n'on˙ habent ämplius quid faciant.* Sed post mortem sanctorum corpora possunt a sepultura prohiberi sicut in Ecclesiastica historia · legitur eae factum de quibusdam martyribus Lugduni Galliae. Ergo non nocet defunctis «i eorum corpora inhumata remaneant. Ergo ncc cultus sepulturae prodest.

v. sS ta ΛΓ Ml. Vrt« ». v·

Rkspokdko nii.RNUUM quod sepultura adinventa est et propter vivos ct propter mortuos. Propter vivos quidem, ne eorum oculi cx turpitudine cadaverum offendantur, et corpora fetoribus inficiantur: et hoc quantum ad corpus. Sed spiritualiter etiam prodest \ivis, inquantum per hoc

adstruiiur resurrectionis fides. – Scd mortuis prosunt ad hoc quod inspicientes sepulcra memoriam retinent defunctorum. et pro defunctis orant. Unde et *monumentum* a memoria nomen accepit: dicitur enim monumentum quasi *monens mentem,* ut dicit Augustinus, in l *dc Cii·. Dei,* ct i in libro *de Cura pro mortuis agenda ·.* Paganorum tamen error fuit quod ad hoc sepultura mortuu prosit ut cius .mima quietem accipiat: non enim credebant animas prius quietem posse accipere quam corpus sepulturae daretur ;* Quod omnino ridiculum est ct absurdum.

• Up- ⁜

•*O* Virbii.*At9.* Iqq. * 535

Scd quod ulterius sepultura in loco sacrato mortuo prodest, non quidem est ex ipso opere operato, sed magis ex opere operante: durn scilicet vel ipse defunctus vel alius, corpus tumulari in loco sacro disponens, patrocinio alicuius sancti cum committit, cuius precibus per hoc credendus est ndiuvari ; et etiam patrocinio eorum qui loco sacro deserviunt, qui pro tumulatis apud se frequentius ct specialius orant.

Scd illa quae ad ornatum sepulturae adhibentur, prosunt quidem vivis, inquantum sunt *virorum solatia 9:* sed possunt etiam defunctis prodesse, non quidem per sc, scd per accidens ; inquantum scilicet per huiusmodi homines excitantur nd compatiendum, ct per consequens nd orandum; vcl inquantum ex sumptibus sepulturae vcl pauperes fructum capiunt, vcl ecclesia decoratur; sic enim sepultura inter ceteras eleemosynas computatur.

• ct. «r$ SrJ anUrj i.

.Ad primum eruo dicendum quod oleum ct cera ad sepulcra defunctorum prolata per accidens defuncto prosunt : vcl inquantum ecclesiae offeruntur, sive pauperibus dantur; vcl inquantum huiusmodi in Dei reverentiam fiunt. Unde ct verbis praemissis subiungitur : *Oleum enim et cera holocaustum.*

Λυ secundum dicendum quod ideo uncti Patres dc suis corporibus tumulandis curaverunt, ut ostenderent *corpora mortuorum ad Dei providentiam pertinere : non quod mortuis corporibus aliquis sensus insit, scd propter fidem resurrectionis adstruendam* ; ut patet per Augustinum, in l *de Civ. Dei* .* Unde etiam voluerunt in terra promissionis sepeliri ·, ubi credebant Christum nasciturum ct moriturum, cuius resurrectio nostrae resurrectionis est causa .*

• Ctp. ntt, ; bc Cura pro mort, agma.. car. 111. • Cf. Ca cap. inii; cap xxv, verv 9,10. cap. xux. vtn 39 •qq .cap.L, vcn. •4Cf. Parc UI, qu. uvi, «n. 1. • Ver» 39.

An tertium dicendum quod. quia caro est pars naturae hominis, naturaliter homo ad carnem suam afficitur: secundum illud *Ephcs.* v ·; *Nemo carnem suam unquam odio habuit.* Unde secundum istum naturalem affectum inest viventi quaedam sollicitudo quid cttam post mortem de cius corpore sit futurum; dolcrctque si aliquid indignum suo corpori evenire praesentiret. Et ideo illi qui hominem diligunt, cx hoc quod affectui eius quem diligunt conformantur. circa eius carnem curam humanitatis impendunt. Ut enim dicit Augustinus, in l *de Civ. Dei* ,* *si paterna vestis ct anulus, ac si quid huiusmodi, tanto carius sunt posteris quanto erga parentes maior affectus, nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quae utique multo familiarius atque coniunctius quam quaelibet indumenta gestamus.* Unde ct inquantum affectui hominis satisfacit sepeliens eius corpus, cum ipse in hoc sibi satisfacere non potest, eleemosynam ci facere dicitur.

• Cap. xnt; tk Cura pro mort. cap. ni

An quartum dicendum quod fidelium devotio, ut Augustinus dicit, in fibro *de Cura pro mortuis agenda* ,* suis caris in locis sacris providens sepulturam, in hoc non frustratur, quod defunctum suum suffragio sanctorum committit, ut dictum est ·.

• Cap. iv.

• tn corpore.

Ad quintum dicendum quod sepultura in loco sacro impio defuncto non nocet nisi quatenus hanc sepulturam, sibi indignam, propter humanam gloriam procuravit.

ART. XII. utrum suffragia quae fiuni pro uno defuncto, MAGIS PROFICIANT KI PRO QUO FIUNT GUAM AI US

QuoJi. II. qu vu, «rt. a. VIII, qu. v. art. 3.

Ad duodecimum sic proceditur. Videtur quod suffragia quae fiunt pro uno defuncto, non magis proficiunt ei pro quo fiunt quam aliis. Lumen enim spirituale magis est communicabilc quam corporale lumen. Sed lumen corporale, sicut candelae, quamvis accendatur pro uno, tamen aequaliter omnibus prodest qui simul commorantur. quamvis pro cis candela non accendatur. Ergo, cum suffragia sint quaedam spiritualia lumina, quamvis pro uno specialiter fiunt, non magis valent ci quam aliis existentibus in purgatorio.

2. Praeterea, sicut in littera * dicitur, secundum hoc suffragia mortuis prosunt, quia, *dum viverent hic, sibi ut postea possent prodesse meruerunt.* Sed aliqui magis meruerunt ut suffragia sibi prodessent quam illi pro quibus fiunt. Ergo cis magis prosunt : .dias eorum meritum frustraretur.

• Diit xl v, þ. ɛΓK Etuhirid ap. «

3. Praeterea , pro pauperibus non fiunt tot suffragia sicut pro divitibus. Si ergo suffragia facta pro aliquibus cis magis quam aliis valerent, pauperes essent deterioris conditionis. Quod est contra sententiam Domini, Luc. vi · : *Beati pauperes, quoniam vestrum est regnum Dei.*

• Van. m.

Sxn contra, iustitia humana exemplatur a iustitia divina. Scd iustitia humana, si aliquis debitum pro aliquo solvit, cum solum absolvit. Ergo, cum ille qui suffragia facit quodammodo solvat debitum eius pro quo facit, ei soli proderit.

2. Praeterea, sicut homo faciens suffragia quodammodo satisfacit pro mortuo, ita etiam interdum aliquis pro vivo satisfacere potest .* Sed quando aliquis satisfacit pro vivo, satisfactio illa non computatur nisi illi pro quo facta est. Ergo ct suffragia faciens ei soli prodest pro quo facit.

• Cf. an. 6.

Respondeo dicendum quod circa hoc fuit duplex opinio. Quidam enim, ut Pracposilinus ,* dixerunt quod suffragia pro uno aliquo facta non magis prosunt ei pro quo fiunt, sed eis qui sunt magis digni. Et ponebant exemplum dc candela quae accenditur pro aliquo divite. quae non minus prodest eis qui cum ipso sunt quam ipsi diviti, et forte magis, si habent oculos clariores: et etiam dc lectione, quae non magis prodest ei pro quo legitur quam aliis qui simul cum eo audiunt, sed forte aliis magis, qui sunt sensu capaciores. – Et si cis obiiceretur quod secundum hoc ordinatio Ecclesiae esset vana, quae pro aliquibus specialiter orationes instituit: dicebant quod hoc Ecclesia fecit ad excitandam devotionem fidelium, qui promptiores sunt ad facienda specialia suffragia quam communia, ct ferventius etiam pro suis propinquis orant quam pro extraneis.

• 5w«·., 03- it Pimdii ifsn St·

Alii e contra dixerunt quod suffragia magis valent cis pro quibus fiunt.

Utraque autem opinio secundum aliquid veritatem habet. Valor enim suffragiorum pensari potest ex duobus ·. Valent enim uno modo ex virtute cantatis, quae facit omnia bona communia. Et secundum hoc magis valent ei qui magis caritate est plenus, quamvis pro eo specialiter non fiant. Et sic valor suffragiorum attenditur magis secundum quapdam interiorem consolationem, secundum quod unus in caritate existens de bonis alterius delectatur post mortem, quam ad diminutionem poenae: post mortem enim non est locus acquirendi gratiam vcl augendi, ad quod nobis in vita valent opera aliorum cx virtute cantatis.

• CL »rt. 1.

Alio modo valent suffragia cx hoc quod per intentionem unius alteri applicantur. Et sic satisfactio unius alteri computatur. Et hoc modo non est dubium quod magis valent ei pro quo fiunt. Immo sic ei soli valent. Satisfactio enim proprie ad remissionem poenae ordinatur. Unde, quantum ad dimissionem poenae, praecipue valet suffragium ci pro quo fit. Et secundum hoc secunda opinio plus habet dc veritate quam prima.

• A

Ad primum ergo dicendi m quod suffragia prosunt per modum luminis inquantum a mortuis acceptantur, ct ex hoc quandam consolationem accipiunt; et tanto maiorem quanto maiori caritate sunt praediti. Scd inquantum suffragia sunt quaedam satisfactio per intentionem facientis translata m alterum, non sunt similia lumini, scd magis solutioni alicuius debiti. Non autem est neccsse ut. si dcbitum pro uno solvitur, quod ex hoc debitum aliorum solvatur.

• U»

• Ibi

Ad secundum dicendum quod illud meritum est conditionale quo sibi meruerunt. I loc enim modo sibi meruerunt, ut sibi prodessent si pro cis fierent. Quod nihil aliud fuit quam facere sc habiles ad recipiendum. Unde patet

quod non directe meruerunt illud iuvamen suffragiorum, sed per menta praecedentia se habilitaverunt ut fructum suffragiorum susciperent. Et ideo non sequitur quod meritum eorum frustretur.

An tertium dicandum quod nihil prohibet divites quantum ad aliquid esse melioris conditioni» quam pauperes: sicut quantum ad expiationem poenae. Sed hoc quasi nihil est comparatum possessioni regni caelorum, in qua paupere mêlions conditionis esse ostenduntur per auctoriiatern inductam.

ART. XIII. AN 5' miAGIA PACTA |'RO MULTIS TANTUNDIM VALSANT SINGULIS AC SI POO UNOOLOGUB SFMC1ALITRR I'IRRJKNT

Ad obclmumtartilh sic procaditur. Videtur quod suffragia facta pro multis tantundem valeant singulis ac ri »i pro unoquoque specialiter fierent. Videmus enim quod cx lectione quac uni legitur, nihil ci deperii si simul ct alii legatur. Ergo ct, eadem ratione, nihil deperit d pro quo fit suffragium, si ei aliquis connumeretur. Et ita, si pro pluribus fiat, unium valet singulis ac st pro unoquoque »• singulariter fieret.

2. Praetciika, secundum communem usum Ecclesiae videmus quod, cum mista pro aliquo defuncto dicitur, simul etiam illic orationes adiunguntur pro aliis defunctis. Hoc autem non fieret si ex hoc defunctus pro quo missa »i dicitur, aliquod detrimentum reportaret. Ergo idem quod pnus

3. Practaraa, suffragia, praecipue orationum, innituntur divinae virtuti Sed apud Deum, sicut non differt iuvarc per multos vel per paucos ·, ita non differt luvare multos ·λ vel paucos r. Ergo, quantum luvarctur unus cx una oratione si pro eo tantum fieret tantum iuvabuntur ringuli multorum si cadum oratio pro multis liat.

• a. j Cap. RI, t<r» «M

San lontra, melius est plures iuvarc quam unum. Si ergo suffragium pro mulus factum valeret singulis tantum · ac si pro uno tantum fieret, videtur quod Ecclesia non debuit instituisse ut pro aliquo singulariter fieret mixsa vel oratio, sed quod semper diceretur pro omnibus fidelibus defunctis. Quod patet cue falsum.

2. Praktaraa, suffragium habet finitam efficaciam. Ergo, ‹ distributum in multo minus prodest singuli quam prodesset si fieret pro uno tantum.

Respondeo dicendum quod, si valor suffragiorum consideretur secundum quod valent cx virtute caritatis unientis membra Ecclesiae, suffragia pro multis facta tantum singulis i prosunt ac si pro uno tantum fierent. Quia caritas non minuitur si dividatur effectus in mullos: immo magis augetur. Et similiter etiam gaudium, quanto pluribus est com-
• Gip. mune, fit maius, ut dicit Augustinus, VIII *Confess.* ' Et sic dc uno bono facto non minus lactantur multi in pur- i gatono quam unus.

Si autem consideretur valor suffragiorum inquantum sunt satisfactiones quaedam per intentionem facientis translatae in mortuos, tunc magis valet suffragium alicui quod pro co singulariter fit. quam quod tit pro eo communiter » ct multis aliis· sic enim effectus suffragii dividitur cx divina iusiitia inter cos pro quibus suffragia fiunt.

• An. pmccd. Unde patet quod haec quaestio dependet cx prima *. Et ex hoc etiam patet quare institutum sit ut suffragia specialia in Ecclesia fiant. <·

Ad primum kmoo dicandum quod suffragia, ut sunt satisfactiones quaedam, non prosunt per modum actionis, mcui doctrina prodest, quac, sicut ct omnis alia actio, effectum habet secundum dispositionem recipienti. : sed valet per
• ibid., «d i. modum solutionis debiti, ut dictum est *. Et ideo non est simile.

Ad secundum dicandum quod, quia suffragia pro uno
• ibU., corp. facta aliquo modo etiam aliis prosunt, ut ex dictis · patet, ideo, cum pro uno missa dicitur, non est inconveniens ut pro aliis etiam orationes fiant. Non enim ad hoc dicuntur -« aliae orationes ut satisfactio unius suffragii determinetur ad alios principaliter: sed ut illis oratio pro cis specialiter fusa prosit

Ad tertium dicendum quod oratio consideratur et cx parte orantis, ct cx parte cius qui oratur; et cx utroque 71 cius effectus dependet. Et ideo, quamvis divinae virtuti non sit magis difficile absolvere multos quam unum, tamen huiusmodi orantis oratio non ibi est satisfactoria pro mullis sicut pro uno.

.ART XIV utrum tantum valeant communia «τϊτβαοια illi»

I RO QUIBUS 9I RCIALIA NON ГП'NT, QUANTUM ILLIS ГНО OVIBUS TIUNT VALANT SFKilALIA КГ COMMUNIA SIMUL VIII, qu. », art· J.

Λ ° nB<:,w * |V**TI M pRocKDni R. \"idctur quod tantum /A. valeant communia suffragia illis pro quibus specialia non fiunt, quantum iili< pro quibus fiunt valent «pedalia ct communia imul Unicuique enim secundum propria menta reddetur in futuro ·, Sed ille pro quo non fiunt •Muik.e·». «uffragia, meruit ut tantum nivaretur post mortem quan- “P· n. ««««. e. tum et ille pro quo fiunt specialia. Ergo tantum iuvabitur per communia quantum ct ille per specialia ct communia.

2. Praeterea. inter Ecclesiae suffragia praecipuum est Eucharistia ·. Sed Eucharistia, cum contineat totum Chri- · Cf. «n. > sium, habet quodammodo efficaciam infinitam. Ergo una oblatio Eucharistiae, quac communiter pro omnibus fit, valet ad plenam liberationum eorum qui sunt in purgatorio. Et ita tantum luvnnt communii suffragia vola quantum iuvant hpcciidia el communia simul

Skd contma bst quod duo bona uno sunt magis eligenda. Ergo ‘uffragia specialia et communia magis prosunt ci pro quo tiunt quam communia tantum.

Revpondio dicendum quod huius etium solutio dependet ct solutione primae quaestionis ·. Si enim suffragia · An u· pro uno specialiter facta indifferenter omnibus valeant, tunc omnia suffragia sunt communia. Et ideo tantum iuvabitur ille pro quo non fiunt specialia, quantum ille pro quo fiunt, «i sit aequaliter dignus. Si autem «uffragia pro aliquo facta non indifferenter omnibus prosint, sed eis maxime pro quibus fiunt, tunc non est dubium quod suffragia communia et specialia simul plus valent alicui quam communia tantum.

Et ideo Magister duas opiniones in littera · tangit. Unam, dum dicit quod aequaliter prosunt diviti communia ct specialia, cl pauperi communia tantum ; quamvis enim cx pluribus iuvvtur unux quam alter, non tamen plus juvatur. – Aliam autem tangit cum dicit quod ille pro quo tiunt specialia, consequitur *velociorem absolutionem, sed non pleniorem:* quia uterque finalitcr ab omni poena liberabitur.

Ad primum k«oo dicandum quod iuvamen suffragiorum non cadit directe sub merito ct simpliciter, sed quasi sub conditione *. Et ideo ratio non sequitur.

Ad sbcundum dicendim quod, quamvis virtus Christi, qui continetur sub sacramento Eucharistiae, sil infinita, tamen determinatus est effectus ad quem illud sacramentum ordinatur. I nde non oportet quod per unum Altaris sacrificium tota poena eorum qui sunt In purgatorio expietur: sicut etiam nec per unum sacrificium quod āliqui offert, liberatur a tota satisfactione debita pro peccatis Unde · ≤ 111 · ct quandoque plures missae in satisfactione unius peccati iniunguntur.

Credibile tamen est quod per divinam misericordiam, si aliquid dc specialibus suffragiis supersit his pro quibus fiunt, ut scilicet cis non indigeant, aliis dispensetur, pro quibus non fiunt, si cis indigeant; ut patet per Damascenum. in Sermone *dc Dormientibus* *; ric dicentem: *Deus.* · aj. *tanquam iuslus. commetietur impotenti possibilitatem; tan quam sapiens, defectuum commutationem nepotiabitur,* Quac quidem negotiatio attenditur secundum quod id quod decst uni, alteri supplet.

QUAESTIO SEPTUAGESIMASECUNDA

I»E ORATIONE NANCTORUM QUI SUNT IN PATRIA

Deindk considerandum est dc oratione sanctorum qui sunt in patria * · α q». ti»«.

Et circa hoc quaeruntur tria

Primo: utrum sancti orationes nostras cognoscant.

Secundo : utrum cos interpellare debeamus dd orandum pro nobis.

Tertio, utrum orationes eorum pro nobis fusae semper exaudiantur. Nam utrum sancti orent pro nobis, dictum est qu. lxxxiii · Secundae Partis.

• Art. it.

ART. I. UTRUM SANCTI ORATIONES NOSTRAS COGNOSCANT

Part. I qu. exxux. *tn* S; II· tl‘‘. qa t«. arv. >;

IV Ji»i. »», qu. it. ·π. $. qu· 1, M j(i *t)e Veru.,* qu. MU, ħ. 4. 13.

An primum ite proceditur. Videtur quod sancti orationes nostras non cognoscant. Isaiae exui *Pater noster* er, *et Abraham nescivit nos, ct Israel ignoravit nos,* Glossa · Augustini dicit quod *mortui sancti nesciunt quid agant vivi, etiam eorum filii.* Ei sumitur ab Augustino *dc Cura pro mortuis agenda* ·, ubi hanc auctoritatem inducit. Et sunt haec verba Augustini ibidem; *Si tanti Patriarchae quid erga populum ab eis procreatum ageretur ignoraverunt, quomodo mortui vivorum rebus atque actibus cognoscendis adiuvandisque miscentur?* Ergo sancti orationes nostras cognoscere non possunt

• Vm. 16.

• IntcrtiB.

* ß. ttn.

2. Praetrrba, IV *Peg* xxn · dicitur ad Iosiam regem· *idcirco* (scilicet *quia fievisti coram me ⅋ colligam te ad patres tuos, ut non videant oculi tui mala omnia quae sum inducturus in locum istum.* Sed in hoc nullo modo per mortem Iosiae subventum fuisset si post mortem quid genti suae eveniret cognosceret Ergo sancti mortui actus nostros non cognoscunt. Et ita non intelligent nostras orationes.

• ¥er 30

• ¥er 19.

3. Praeterea, quanto aliquis est m caritate perfectior, tanto magis proximo in periculis subvenit Sed sancti m came visentes proximis, ct maxime sibi coniunctis. in periculis ct consulunt ct auxiliantur manifeste. Cum ergo post mortem sint multo maions caritatis, st facta nostra cognoscerent, multo amplius suis caris sibi coniunctis consulerent ct auxiliarentur in necessitatibus. Quod facere non videntur. Ergo non videtur quod actus nostros ct orationes nostras cognoscant.

4. Praeterea. sicut sancti post mortem vident Verbum, ita ct angeli, de quibus dicitur, Matth. xviii ·: *Angeli eorum semper vident /aciem Patris mei.* Sed angeli Verbum videntes non propter hoc omnia cognoscunt: cum a *nescientia* minores a superioribus purgentur, ut patet per Dionysium, in vn cap. ' *Cael. Hier.* Ergo ncc Mincti, quamvis Verbum videant, in eo nostra· orationes cognoscunt, ct alia quae circa nos aguntur.

• Verx to.

• I j; *Eid. Hier,* cap. vt, 1 6.

5. Praetkrra, solus Deus est *inspector cordium* '. Sed oratio praecipue in corde consistit. Ergo solius Det est orationes cognoscere. Non ergo sancti nostras orationes cognoscunt.

• 1f?« αψ xm. Ter 7; *Provfrt.* cap. »fv, Ten. «3.

Sed contra, super illud *lob* xiv ", *Sive nobiles fuerint filii cius sive ignobiles, non intclliget,* dicit Gregorius, XII lib. *Moral. ·; Hoc de animabus sanctis sentiendum non est. Quia quae intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est quod sit /oris aliquid quod ignorent.* Ergo ipsi orationes nostras cognoscunt.

• Ver· at

• Cap. xxi, al xit: in cap. Kill.

2. Praetrhea, Gregorius, in II *Dialog.* ·: Animae *videnti Creatorem angusta est omnis creatura. Quantumlibet enim de luce Creaturis aspexerit, brevefit ei omne quod creatum est.* Sed hoc maxime impedire videretur quod animae sanctorum orationes et alia quae circa nos aguntur cognoscant, quia a nobis distant. Cum ergo distantia illa non impediat, ut ex praedicta auctoritate patet, videtur quod animae sanctorum cognoscant orationes nostras et ea quae hic aguntur.

• Cap. xixx.

3. Praktkrea, si ea quae circa nos aguntur non cognoscerent, nec pro nobis orarent: quia defectus nostros ignorarent. Sed hic est error Vigilandi: ut Hieronymus dicit, in Epistola contra eum ·. Ergo sancti ea quae circa nos aguntur cognoscunt.

• Num. t».

Respondeo dtckndum quod divina essentia est sufficiens medium cognoscendi omnia: quod patet ex hoc quod Deus videndo suam essentiam omnia intuetur ·. Non tamen sequitur quod quicumque essentiam Dei vident, omnia cognoscant, sed solum qui essentiam comprehendit ·; sicut ncc in principio aliquo cognito consequens est omnia cognosci quae ex principio consequuntur, nisi tota virtus principii comprehendatur. Unde, cum animae sanctorum divinam essentiam non comprehendant, non est consequens ut omnia cognoscant quae per essentiam divinam cognosci possunt. Unde etiam dc quibusdam inferiores angeli a superioribus edocentur ·, quamvis omnes essentiam divinam videant. Sed unusquisque beatus tantum dc aliis rebus necessarium est ut in essentia divina sident, quantum perfectio beatitudinis requirit. Hoc autem ad perfectionem beatitudinis requiritur ut homo *habeat quidquid velit, nec aliquid inordinate relit* ·. Hoc autem rectu voluntate quilibet vult, ut ea quae ad ipsum pertinent cognoscat. Unde, cum nulla rectitudo sanctis desit, volunt cognoscere ea quae ad cos pertinent. Et ideo oportet quod illa in Verbo cognoscant. I lue autem ad eorum gloriam pertinet, quod auxilium indigentibus praestent ad salutem; sic enim *Dei cooperatores* efficiuntur, *quo nihil est divinius,* ut ait Dionysius, m cap. · *Cael. Hier.* Lnde patet quod sancti habent cognitionem eorum quae ad hoc requiruntur. Et sic manifestum est quod in Verbo cognoscunt vota et orationes ct devotiones hominum qui ad eorum auxilium confugiunt.

• CL ŕ<- 4.

• Aux. Dr Trtx., lib. X1U, cap. v.

• 1 x. - et m. loin., ten. 8.

Ad r-RiMUM i-roo Dh kndum quod verbum Augustini intelligcndum ℮ dc cognitione naturali animarum separatarum. quae quidem cognitio in sanctis viris non est obtenebrata, sicut est in peccatoribus. Non autem loquitur dc cognitione quae est in Verbo, quam constat Abraham, eo tempore quo haec dieia sunt per isaiam, non habuisse: cum ante Christi passionem nullus ad visionem Dei pervenerit ·.

• G Pxrt. m. qu xux. irt j. •4 t.

An secundum dicendum quod sancti, licet post hanc vitam cognoscant ea quae hic geruntur, non Limen credendum est quod afficiantur doloribus, cognitis adversitatibus eorum quos in hoc >acculo dilexerunt. ha enim repleti sunt gaudio beatitudinis quod dolor in cis locum non invenit. Unde. etsi cognoscant suorum infortunia post mortem, nihilominus dolori eorum consulitur si ante huiusmodi infortunia de hoc saeculo subtrahantur. Sed forte animae non glorificatac dolorem aliquem sentirent si incommoda carorum suorum perciperent. Et quia anima Iosiae non statim glorificata fuit a corpore egressa, quantum ad hoc cx hac ratione Augustinus · concludere nititur quod animae mortuorum cognitionem non habeant de factis viventium.

• De ¢ p-o *mrt. Cxpp XUI Ufi '

Ao TKRiii-si dicendim quod animae sanctorum habent voluntatem pitnane conformem divinae voluntati etiam in volito. Et ideo, quamvis affectum caritatis ad proximum retineant, non tamen eis aliter auxilium ferunt quam secundum divinam iustitiam vident esse dispositum. — Et tamen credendum est quod multum proximos iuvant, pro cis apud Deum intercedendo.

Ad quarium dicendum quod, quamvis videntes Verbum non sit necessarium in Verbo omnia videre, vident tamen ea quae ad perfectionem pertinent beatitudinis eorum, ut dictum est ·.

• Io Corpore

Ad quintum dicendum quod cogitationes cordium solus Deus per scipsum novit: sed tamen alii cognoscere possunt quatenus cis revelatur, vel per visionem Verbi vel quocumque nlio modo.

AR I' 11. utrum deuramus sanctos interpellare au orandum pro nobis

II New/. Jt»i xaxii. «rt 6, aJ 3

Ad secundum sic proceditir. Videtur quod non debeamus sanctos interpellare ad orandum pro nubis. Nullus enim amicos alicuius interpellat ad orandum pro se nisi quatenus credit apud eos facilius gratiam obtinere. Sed Deus est in infinitum magis miscricor» quolibet sancto: et sic voluntas cius facilius inclinatur ad nos exaudiendum quum voluntas alicuius sancti. Ergo videtur superfluum constituere mediatore» inter nos ct Deum, ut ipsi pro nobis intercedant.

2 Ρηλβτβηελ. si cos ad orandum pro nobis interpellare debemus, hoc non est nisi quia scimus eorum orationem esse Deo acceptam. Sed quanto est aliquis sanctior inter sanctos, tanto cius oratio ℮st magis Deo accepta. Ergo semper deberemus superiores pro nobis intercessore» constituere ad Deum, et nunquam minores.

3. Praeterea, Christus, etiam secundum quod homo, dicitur *Sanctus Sanctorum* *: et ci, secundum quod homo, orare competit ·. Sed nunquam Christum od orandum pro nobis interpellamus. Ergo ncc <ilios sanctos interpellare debemus.

4. Praetehka, quicumque rogatus ab aliquo ut pro eo intercedat, preces ipsius ci repraesentat apud quem pro eo intercedit. Sed superfluum est ei repraesentare aliquid cui omnia sunt praesentia. Ergo superfluum est quod unctos intercessores constituamus pro nobis ad Dcuin.

5. Praeterea, illud est superfluum quod fit propter aliquid quod sine eo eodem modo fieret vcl non fleret. Sed similiter sancti orarent pro nobis vcl non orarent, sive ho oremus eos sive non oremus: quia, si sumus digni ut pro nobis orent, etiam, nobis cos non orantibus, pro nobis orarent ; d autem sumus indigni, etiam si petamus, pro nobis non orant. Ergo interpellare cos ad orandum pro nobis videtur omnino superfluum.

Sed contra est quod dicitur *lob* v · : *Voca.* ti *est qui tibi respondeat, et ad aliquem sanctorum convertere.* Focare *autem nostrum,* ut Gregorius dicit ibidem *: *est humili Deum prece deposcere.* Ergo, cum volumus Deum orare. debemus ad sanctos converti, ut pro nobis Deum orent.

2. Praeterea, sanctt qui sunt in patria magis sunt accepti Deo quam in statu viae. Sed sanctos qui sunt m via constituere debemus intercessores pro nobis ad Deum: exemplo Apostoli, qui dicebat, *Hom.* xv *Obsecro vos, fratres, per Dominum nostrum lesum Christum et per caritatem Spiritus Sancti, ut adiuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum.* Ergo nos multo fortius petere debemus α sanctis qui iunx in patria, ut nos luvent orationibus suis ad Deum.

3. Praeterea, ad hoc est communis consuetudo Ecclesiae. quae in litaniis sanctorum orationem petit.

Rsspqndbo dicendim quod *iste ordo est divinitus institutus tn rebus,* secundum Dionysium ‘. *ut per media ultima reducantur m Deum.* I nde, cum sancti qui sunt in patria sint Deo propinquissimi, hoc divinae legis ordo requirit. ut nos, qui *manentes in corpore peregrinamur a Domino* ·, in cum per sanctos medios reducamur. Quod quidem contingit dum per cos divina bonitas in nos suum effectum infundit. Et quia reditus noster in Deum respondere debet processui bonitatum ipsius ad nos, sicut mediantibus sanctorum suffragiis Dei beneficia in nos deveniunt, ita oportet nos in Deum reduci, ut iterato beneficia cius sumamus, mediantibus sanctis. Et inde est quod eos intercessores pro nobis ad Deum constituimus, et quasi mediatores, dum ab cis petimus quod pro nobis orent.

Ad primum ergo dicendum quod, sicut non est propter defectum divinae potentiae quod mediantibus secundis cnusis agentibus operatur, sed est ad complementum ordinis universi, et ut cius bonitas multiplicius diffundatur in res, dum res ab eo non solum suscipiunt bonitates proprias, sed insuper quod aliis causa bonitatis existant ; ita etiam non est propter defectum misericordiae ipsius quod oporteat cius clementiam per orationes sanctorum pulsare, sed est ad hoc ut ordo praedictus · conservetur in rebus.

Ad secundum dicendum quod, quamvis sancti superiores sint magis Deo accepti quam inferiores, utile tamen est etiam minores sanctos interdum orare. Et hoc propter quinque rationes. Primo, cx hoc quod quandoque aliquis habet maiorem devotionem ad minorem sanctum quam ad maiorem. Ex devotione autem maxime dependet orationis effectus. – Secundo, propter fastidium tollendum. Quia assiduitas unius rei fastidium parit. Per hoc autem quod diversos sanctos oramus, quasi m singulis novus fervor devotionis excitatur. Tertio, quia quibusdam sanctis datum est in aliquibus specialibus causis praecipue patrocinari : sicut sancto Antonio ad *ignem infernalem* ·. Quarto, ut omnibus honor debitus exhibeatur a nobis. Quinto, quin plurium orationibus quandoque impetratur quod unius oratione non impetratur.

Ad TBRTTUM dicendum quod oratio est actus quidam. Actus autem sunt particularium suppositorum ·. Et ideo, si diceremus, *Christe, ora pro nobis,* nisi aliquid adderetur. videremur hoc ad personam Christi referre. Et ita videretur esse consonum vcl errori Nestorii, qui distinxit in Christo personam Filii homini α persona Filii Dei ·; vcl erron Arii,qui posuit personam Filii minorem Patre I nde. ad hos errores evitandos. Ecclciia non dicit. *Christe, nra pro nobis:* sed, *Christe, audi nos,* vcl, *miserere nobis.*

An <it Ann m dicendi u quod, sicut infra * dicitur, non dicuntur sancti preces nostras Deo repraesentare quasi ci incognita manifestent: sed quia eos exaudiri a Deo petunt; vcl divinam consulunt veritatem de cis, quid scilicet secundum cius providentiam fieri debeat.

\o quintih dicendum quod ex hoc ipso aliquis efficitur dignus ut sanctus aliquis pro eo oret, quod ad ipsum in sua necessitate cum pura devotione recurrit. Et ita non t est superfluum quod sanctos oremus.

ART. 111. I'ПMM ORATIONES SANCTORUM ad drum pro xovis rrSAR SCMPCH EXAUDIANH'H

An γιατιιμ «te FROuitnrvR. Videtur quod orationes sanctorum pro nobis ad Deum fusae non semper exaudiantur. Si enim exaudirentur, maxime exaudirentur sancti de his quae ad ẽo pertinent. Sed dc his non exaudiuntur unde dicitur Jpoc. vi ·, quod martyribus petentibus vindictam dc his qui sunt roper terram, *dictum est ut requiescerent modicum tempus adhuc, donec impleretur numerus fratrum suorum.* Ergo multo minus exaudiuntur de his quae nd alios pertinent.

2. Praeterea, lercm. xv · dicitur: Si *steterit Moyses ct Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Ergo sancti non semper exaudiuntur cum pro nobis orant ad Deum.

3. Praeterea , sancti in patria *aequales angelis Dei* commemorantur. ut patet Matth. xxn ·. Sed angeli non semper exaudiuntur in suis arationibus quas fundunt ad Deum ; quod patet cx hoc quod habetur Dan. x ·, ubi dicitur: *Ego reni propter sermones tuos: princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti ct uno diebus.* Non tutem venerat in adiutorium Daniells angelus qui loquebatur nisi a Deo liberationem petendo. Et tumeo est impedita orationis cius implctio. Ergo ncc etiam alii sancti pro nobis orantes apud Deum semper exaudiuntur.

4. Praeterea, quicumque orauone impetrat aliquid, quodammodo meretur illud. Sed sancti qui sunt in patria non sunt in statu merendi. Ergo non possunt suis orationibus aliquid impetrare nobis apud Deum.

5. Praeterea, sancti per omnia conformant voluntatem suam voluntati Dei ‘. Ergo non volunt nisi quod sciunt Deum velle. Sed nullus orat nisi quod vult. Ergo non orant nisi pro eo quod sciunt Deum velle. Sed hoc quod Deus vult, fieret etiam cis non orantibus. Ergo eorum orationes non sunt efficaces ad aliquid impetrandum.

6. Praeterea, orationes totius caelestis curiae, si aliquid impetrare possunt, cfficaciores essent quam omnia praesentis Ecclesiae suffragia. Sed, multiplicatis praesentis Ecclesiae suffragiis factis pro aliquo in purgatorio existente, totaliter absolveretur .1 poena. Cum ergo sancti qui sunt in patria eadem oratione orent pro illis qui sunt in purgatorio sicut ct pro nobis, fi nobis aliquid impetrant, illos qui sunt in purgatorio totaliter orationes eorum α poena absolverent. Quod falsum est: quia sic suffragia Ecclesiae pro defunctis facta superflua essent.

Sin contra est quod habetur 11 *Machab.* ult. · *Hic est qui multum orat pro populo et pro universa sancta civitate. Icrcmias, propheta Dei.* Et quod eius oratio sit exaudita, patet per hoc quod sequitur ·, quod *extendit leremtas dexteram ct dedit ludae gladium, dicens : Accipe sanction gladium, munus a Deo.* etc.

2. Praeterea, Hieronymus, in Epistola *contra Vigilantium ·: Dicis in libello tuo quod, dum vivimus, mutuo pro nobis orare possumus.* Et hoc postea improbat, ďicen sic: Si *Apostoli ‹/ martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro ceteris, quando pro sa adhuc debent esse solliciti, quanto magis post coronas, victorias et triumphos !*

3. Praeterea, ad hoc est consuetudo Ecclesiae, quae frequenter petit ut sanctorum orationibus adiuvetur.

Respondeo dicendum quod «uncti dupliciter dicuntur orare pro nobis, (’no modo, oratione expressa: dum votis mis aures divinae clementiae pro nobis pulsant. Alio t modo, quasi oratione interpretativa: scilicet per eorum merita, quae, in conspectu cius ℮xistent!. non solum cis cedunt nd gloriam, sed sunt nobis etiam suffragia et orationes quaedam; sicut etiam sanguis Christi pro nobis dicitur veniam petere·. Utroque autem modo sanctorum orationes sunt, quantum est in ipsis, efficaces ad impetrandum quod petunt. Sed cx parte nostra potest esse defectus, quod non consequamur fructum orationum ipsorum secundum quod pro nobis orare dicuntur ex hnc quod merita eorum nobis proficiunt. Sed secundum quod »j orant pro nobis votis suis aliquid nobis postulando, semper exaudiuntur: quia non volunt nisi quod Deus vult, nec petunt nisi quod volunt fieri. Quod autem Deus simpliciter vult, impletur: nisi loquamur dc voluntate antecedente, secundum quam *vult omnes homines salvos Jieri* ·, quae non semper impletur ·. Unde nec est mirum si etiam quod sancti volunt per hunc modum voluntatis, interdum non impletur.

• I *ad* 77»..e«p, ii. ren. 4
• Cf. I P«rt., qn. 11», an. tf, »a 1.

Ad humum ergo mercor»! quod illa oratio martyrum non est aliud quam eorum desiderium de obtinenda stola ti corporis ct societate sanctorum qui salvandi sunt, et consensus quo consentiunt divinae iustitiac punienti malos. Unde *Apoc.* vi, super illud ·, f-*iquequo Domine* etc., dicit Glossa *Desiderant gaudium maius et consortium sanctorum, et iustitiae Dei consentiunt.*

• *Vcn.* io.
• OrJ.

Ad secundum dicendum quod Dominus loquitur ibi dc Moyse et Samucle secundum statum quo fuerunt in hac vita. *Ipsi enim leguntur, pro populo orantes, irae Dei restitisse,* ut Interlinear» · dicit. Et tamen, xi in illo tempore fuissent, non potuissent orationibus Deum placare u ad populum, propter populi illius malitiam. Et hic est intellectus litterae.

• Ad loc 01. in •rg -EroJ.wp, Kxxil, trr jt •qq.: cip, xtnn r<rv «3. iqq.; I *Reg.* cip v», »cr», 9

Ad ferhvm dicendum quod ista pugna bonorum angelorum non intelligitur ex hoc quod apud Deum contrarias orationes funderent: sed quia contraria merita cx diversis 4» partibus ad divinum examen referebant, divinam sententiam expectantes. Et hoc est quod Gregorius dicit, XVII *Moral.* ♦, exponens praedicta verb i Daniel»* *Sublimes spiritus gentibus principautés nequaquam pro iniuste agentibus decertant, sed eorum Jacta recte indicantes examinant. Cumque uniuscuiusque gentis vel culpa vel iustitia ad supernae curiae solium ducitur, eiusdem gentis praepositus vel obtinuisse in certamine, vel non obtinuisse perhibetur. Quorum tamen omnium una victoria est super se Opificis voluntas summa. Quam dum semper aspiciunt, quod obtinere non valent, nequaquam volunt.* Unde nec petunt. Ex quo etiam patet quod orationes eorum semper exaudiuntur. «

Ad quartum dicendum quod, licet sancti non sint in statu merendi sibi postquam sunt in patria, sunt tamen in statu merendi aliis, vel potius cx merito praecedenti alios iuvandi: hoc enim apud Deum viventes meruerunt, ut orationes eorum exaudirentur post mortem. 10

Vel dicendum quod oratio cx alio meretur et ex alio impetrat. Meritum enim consistit in quadam adacqualionc actus ad finem propter quem est, qui ci quasi merces redditur ·. Sed orationis impetratio innititur libcralitati eius qui rogatur· impetrat enim aliquis quandoque cx liberalitate eius qui rogatur, quod tamen ipse non meruit. Et ita, quamvis sancti non sint m stntu merendi, tamen non sequitur quod non sint in statu impetrandi.

•I IIM,qu.cxnr, •II. t.

Ad quintum dicendum quoi!, sicut ex auctoritate Gregorii inducta · patet, sancti vel angeli non volunt nisi quod in divina voluntate conspiciunt; ct etiam nihil aliud petunt. Nec tamen oratio eorum est infructuosa: quia, sicut dicit /Augustinus, in libro *de Praedest. Sanctorum* ·, orationes sanctorum praedestinatis prosunt, quin forte praeordinatum est ut intercedentium orationibus salventur. Et ita etiam Deus vult ut orationibus sanctorum impleatur illud quod sancti vident eum velle.

• R« Ad j
• 1.1b. II, al. *de* Doeq Ат/err- ♯·/., cap xxxi.

Ad sextum dicendum quod suffragia Ecclesiae pro defunctis sunt quasi quaedam satisfactiones viventium vice mortuorum; ct secundum hoc mortuos α poena absolvunt quam non solverunt. Sed sancti qui sunt in patrio non sunt m xtntu satisfaciendi. Et ideo non est simile dc eorum orationibus et dc suffragiis Ecclesiae.

QUAESTIO SEPTUAGESIMATERTIA

DE SIGNIS QUAE IUDK3UM PRAECEDENT

Deinde considerandum est de «.jgnis quae judicium praecedunt ·.

• er aj *Heb,.* can. io, vrr·. >4.

• (J qs. Llii, IniroJ

Circa quod quaeruntur tria.

Primo: utrum adventum Domini ad ludicium aliqua signa praecedant.

Secundo; utrum secundum rei veritatem sol ct luna obscurari tunc debeant.

Tertio: utrum virtutes caelorum, Domino veniente, moveantur.

.ART. I. VI Rt M ADVF.N II.'M DOMINI AD IUDICIUM 1'RAECESSVRA SINT ALIQUA signa IV dur. IUTii, qu i. t qa· 3. ad x.

Ad primum tre proceditur. Videtur quod adventum Domini ad iudicium non praecedent aliqua signa. Quia I *Thessal,* v ": *Cum dixerint, Pax ct securitas,* • Ver». J. *repentinus cis superveniet interitus.* Sed non esset pax ct securitas si homines per signa praecedentia terrerentur. Ergo signa non praecedent illum adventum.

2. Praeterea. signa ad manifestationem requiruntur. Sed adventus eius debet esse occultus· unde I *Thessal.* v ·: • Ver» 3. *Dies Domini, sicut fur, ita in nocte veniet.* Ergo signa non debent ipsum praecedere.

3. Praktfrba, tempus primi adventus fuit praecognitum a prophetis ·: quod non eat de secundo adventu ** Sed primum adventum Christi non praecesserunt aliqua huiusmodi signa. Ergo nec secundum praecedent.

• Cf. *Gr·* c»p. «.iv .ren ıβ: Juc»p.ix.Tcfv J4 i cap. n, ♯<r S. Io': ıjıc. *Ctf.* n. vrr». aft. vi it , rera. CMC p; *Aci.* • Verx. 35 ·a· » hr. 0· Op«»cuL LIX. d« *SerrUf. tt Atitichnrto,* cjp. tv. - Vc4- corp. art.. Sa

Seu contra est quod dicitur Lue. xxi · : *Erunt signa in sole ct luna et stellis.*

2. Praeterea, Hieronymus ponit quindecim signa praecedentia iudicium · dicens quod primo dic maria omnia exaltabuntur quindecim cubitis super montes. - Secundo, omnia aequora prosternentur in profundum, ita ut vix videri poterunt. Tertio, redigentur m statum antiquum. – Quarto, belluac omnes, ct alia quae moventur in aquis, congregabuntur et levabuntur super pelagus, more contentions invicem mugientes. - Quinto, omnia volatilia cadi congregabuntur in campis, invicem plorantes, non gustantes nec bibentes. Sexto, flumina ignea surgent contra faciem firmamenti, ab occasu solis usque ad ortum corruentia. Septimo, omnia sidera errantia et fixa cx se spargent igneas comas sicut cornutae. Octavo, erit magnus terrae motus, ut omnia animalia prosternantur. - Nono, omnes lapides pani et magni dividentur in quatuor partes, unaquaque aliam collidente. – Decimo, omnes plantae sanguineum fluent rorem. Undecimo, omnes montes et colles ct aedificia in pulverem redigentur. - Duodecimo, omnia animalia venient ad campos dc silvis ct montibus, rugientia et nihil gustantia. – Decimotertio. omnia sepulcra ab ortu solis usque ad occasum patebunt cadaveribus ad resurgendum. – Decimoquarto, omnes homines de habitaculis suis recedent, non intelligentes neque loquentes, sed discurrentes. Decimoquinto, omnes monentur, et resurgent cum mortuis longe ante defunctis.

Respondeo dicendum quod Christus ad judicandum veniens in forma gloriosa apparebit ·, propter auctoritatem • Muth. op. ·▾». vm 17. quae iudici debetur. Ad dignitatem autem iudiciariac potestatis pertinet habere aliqua indicia quae ad reverentiam et subicctionem inducant. Et ideo adventum Christi ad iudicium venientis multa signa praecedent, ut corda hominum in subjectionem venturi iudicis adducantur, et ad iudicium praeparentur huiusmodi signis praemoniti.

Quae autem suit ista signa, dc facili sciri non potest. Signa enim quae in Evangcliis leguntur ;* ut Augustinus dicit, *ad Hesjxhium de Fine Mundi* non solum pertinent Juc e5fi:ix'ai od adventum Christi ad iudicium, sed etiam ad tempus , cip.'»». destructionis lerusalein, et ad adventum quo Christus con- *

tinue Ecclesiam suam visitat. Ita quod forte, si diligenter advertatur, nullum eorum invenitur ad futurum adventum pertinere, ut ipse dicit : quia signa quae in EvangehU tanguntur, sicut pugnae et terrore, et huiusmodi, u principio humani generis fuerunt; nisi forte dicatur quod tunc temporis magi· invalescent. Sed secundum quam mensuram crescentia vicinum adventum denuntient, incertum est.

Signa vero quae Hieronymus ponit ·, non asserit, kcd in annalibus Hebraeorum te ca scripta reperme dicit· Quae etiam valde parum verisimilitudinis habent.

Ad irimum Enoo dicendum, secundum Augustinum, in libro ad *Ilexjchium* praedicto ·, quod circa finem mundi erit persecutio malorum contra bonos; unde simul aliqui timebunt, scilicet hom ; cl aliqui securi erunt, scilicet muli. Quod autem dicitur, *Cum dixerint, Pax ct securitas.* etc.. ad malos referendum est, qui signa luturi iudicii parvipendent. Ad bonos vero pertinet quod dicitur Lue xxi ·; *Arescentibus hominibus,* etc.

Vel potot dici quod omnia illa signa quae circa iudicium erunt, infra tempus iudicii computantur, ut sic dies iudicii omnia illa contineat. Unde, quamvis cx tignis apparentibus circa diem iudicii homines terreantur, ante tamen quam signa illa apparere incipiant. m pace et securitate impii sc ẽe credent, post mortem Antichrist) non statim vidente» mundum consummari, ul prius existimabant.

Ad secundum dicendi m quod dies Domini dicitur *stcut fur* venire, quia ignoratur determinatum tempus, quod per signa illa cognosci non poterit. Quamvis etiam sub die iudicii comprehendi possint omnia illa manifestissima quae immediate praecedent, ut dictum est ·.

Ad tertium ducndum quod in primo adsenlu Christus venit occultus: quamvis determinatum tempus esset pnu· praecognitum a prophetis. Et ideo non oportebat huiusmodi signa in pnmo adventu apparere, sicut apparebunt in secundo adventu. in quo manifestus veniet : quamvis determinatum tempu» iit occultum

ART. II. UTRUM CIRCA UTDICn U HCUNDIM REI VRIUTAIEM SOL rr LUNA OBSCURANDI SINT

d secundum sic rHocaorruR. Videtur quod circa iudicium secundum rei veritatem sol et luna obscurentur. Quia, ut dicit Rabanus, *super Matth. ·. nihil prohibet intelligerc tunc temporis veraciter solem et lunam, cum sideribus ceteris, suo lumine privari: quo modo de sole consta! Jactum esse tempore Dominicae passionis.*

2. Praeterea, lux corporum caelestium ad generationem inferiorum corporum ordinatur: quia percam influunt in haec inferiora, et non solum per motum, ut dicit Averroës, in libro *de Substantia Orbis* Sed tunc generatio cessabit. Ergo ncc lux in caelestibus corporibus remanebit.

3. Praeterea, Inferiora corpora purgabuntur, ut quibusdam · videtur, a qualitatibus quibus agunt. Corpus autem caeleste non solum agit per motum. sed per lumen, ut dictum est : Ergo, sicut motus each cessabit, ita lumen corporum caelestium.

Sed contra est quod, secundum astrologos, sol et luna simul eclipsin) pati non possunt. Sed illa obscuratio solis ct lunae simul esse dicitur. Domino ad iudicium veniente. Ergo non erit obscuratio secundum rei veritatem, per modum eclipsis naturalis.

2. Praeterea, non congruit idem esse causam defectus alicuius rei ct augmenti. Sed. veniente Domino, lux luminarium promittitur augenda: unde Isaiac xxx ·, *Erit lux lunae sicut lux solis, et lux solis septempliciter.* Ergo non est conveniens quod, veniente Domino, lux illorum corporum cesset.

Respondeo dicendum quod, si loquamur de sole et luna quantum ad ipsum momentum adventus Christi, sic non est credibile quod obscurentur sui luminis privatione: quia totus mundus innovabitur, Christo veniente ct sanctis resurgentibus, ut dictum est ·. Si autem loquamur de cis secundum tempus propinquum ante iudicium, sic esse poterit quod sol ct luna ct alia caeli luniinaria sui luminis privatione obscurabuntur, vel diversis temporibus vel simul, divina virtute faciente .id hominum terrorem.

Ad humum emoo dicendum quod [tabanus loquitur quantum ad tempus iudicium praecedens.

Ad secundi « dicendum quod lux cui in corporibus caelestibus non solum ad causandum generationem in istis inferionbus, sed etiam «d eorum perfectionem ct decorem. Inde non oportet quod, cessante generatione, lux corporum caelestium cesset, sed magis augeatur.

Au teriium dicendum quod non videtur eue probabile quod qualitates elementarcs ab elementis removeantur, quamvis quidam hoc posuennt. Si tamen removerentur, non est rimilc de eis cl de luce : eo quod qualitates dementares habent ad invicem contrarictatcm, unde agunt corrumpendo ; lux «utem non est principium actionis per viam contrarictatis, sed per viam principii regulantis contrana ct ad concordiam reducentis. – Ncc est etiam simile de motu corporum caelestium. Motus enim est *actus imperfecti* ·. Inde et tolli debet quando tolletur imperfectio. Quod de luce non potest dici.

ART. III utrum virtites caelorum, doming veniente, commovendae sint

4//U. XI u. «Xl. Q, *frty. At Arii;* XXXV). >r 4. /r Wim exet. itiv.

At tertium sic FHOcKDm m. Videtur quod virtutes caelorum. Domino veniente, non commoveantur. *Virtutes enim caelorum* dici non possunt nisi angeli beati ·, Sed immutabilitas est Je ratione bcatitudinis. Ergo tnoven non poterunt.

. Praeterea, admirationi· causa est ignorantia, ut patet wm principio *Mctaphjsicae* ·. Sed. sicut ab angelis longe abest timor, ita et ignorantia: quia, ut dicit Gregorius *Quid est quod non videant qui videntem omnia vident?* Ergo non poterunt per admirationem moveri, ut in littera · dicitur.

3. Praeterea, omnes angeli divino iudiao adstabunl. unde *Apoc.* vn : *Omnis angeli stabunt in circuitu throni.* Sed *virtutes* nominant unum specialem ordinem in angelis Ergo non potius dc cis dici debun quod moveantur quam dc aliis angelis.

Sbd contra est quod dicitur */ob* xxn ·; *Columnae caeli pavent adventum eius.* Sed columnae caeli non possunt intelhgi nisi virlutcs caelorum. Ergo urtutes caelorum commovebuntur.

2 Phasikrea, Matth. xxiv * dicitur: *Stellae cadent dc caelo, ct virtutes caelorum movebuntur.*

Respondeo dicrndlm quod *virtutes* in angelis dicuntur dupliciter, ut patet per Dionysium, xt cap. · *Cael. Hier.* Quandoque enim nomen *virtutum* uni ordini appropriatur ; qui secundum ipsum est medius mediae hierarchiac; secundum vero Gregonum * est supremus intimae hiérarchise. Alio modo accipitur communiter pro omnibus caclesubus spiritibus : Et utroque modo potest accipi m proposito.

In littera * enim exponitur prout accipitur secundo modo, scilicet pro omnibus angelis. Et tunc dicuntur moveri propter admirationem novitatis quae in mundo erit, sicut in littera · dicitur.

Potest etiam exponi prout *virtutes* est propnum nomen ordinis. Et tunc ordo ille dicitur moveri prae alus ratione eflcctus. Quia illi ordini, secundum Gregonum ·, attribuitur miracula f.iccrc, quae maxime circa illud tempu.· lient. \cl quia ordo ille, cum sil dc media hicrarchia, secundum Dionysium ; non habet potentiam limitatam. Inde oportet quod cius ministerium sil circa causa universales. Inde proprium otheium virtutum e»c videtur corpora caelesti.» movere ; quae sunt causa eorum quae in natura ulteriori aguntur : Et hoc etiam ipsum nomen sonat, quia *virtutes caelorum* dicuntur · Tunc ergo movebuntur, quia ab effectu suo cessabunt, ulterius corpora caelestia non moventes; sicut ncc angeli qui sunt ad custodum hominum deputati, ultcnuk custodiae officio vacabunt.

Ad ihimim kiigo dicandum quod mutatio illa non variat aliquid quod ad eorum statum pertineat : sed refertur vel ad enectus eorum, qui immutari poxsunt sine eorum mutatione; vel ad novam rerum considerationem, quum pnus •ccundum spode· concreatos videre non potuerant. Hanc

autem vicissitudinem cogitationum ab cis beatitude non tollit. I ndc dicit Augustinus · quod *Deus movet creaturam spiritualem per tempora,*

*ntc.fi.ajmt. lib. VIII, cap. xi.

At> secvndum dicendum quod admiratio solet esse de his quae nostram conditionem excedunt vel facultatem. Et secundum hoc virtutes caelorum admirabuntur divinam virtutem talia facientem, inquantum ab cius imitatione cl comprehensione deficiunt. per quem modum dixit Agnes quod *eius pulcritudinem sol ct luna mirantur.** Et sic non ponitur in angelo ignorantia, sed tollitur Dei comprehensio.

cap i. n. j (In 1er Opp. Ambroi.V - Hd>ll *Ait. S3.,* dic Jt (•nuar, • In corpore.

Ai tertium palet responsio cx dictis ·.

QUAESTIO SEPTUAGESIMAQUARTA

DE IGNE ULTIMAE CONI LAGRATIONIS

Deinde considerandum est dc igne ultimae conflagrationis mundi ·.

• CL qn Iu», Introd

Circa quod quaeruntur novem.

Primo: utrum aliqua mundi purgatio sit futura.

Secundo: utrum per ignem sit futura.

Tertio: utrum ille ignis sit eiusdem speciei cum igne dementari.

Quarto: utrum ignis ille sit caelos superiore·» purgaturus.

Quinto: utrum ille ignis sit alia dementa consumpturus.

Sexto: utrum omnia dementa sit purgaturus.

Septimo; utrum ille ignis praecedat iudiciuin vel sequatur.

Octavo: utrum per illum ignem consumendi sint homines.

Nono: utrum per cum involvendi sint reprobi.

ART. I. UTRUM ALKIUA MUNDI PURGATIO SIT PöII,HA

IV *Coni. Cent.,* cap. «cru,

Ad humum sic proceditur. Videtur quod nulla mundi purgatio sit futura. Non enim purgatione indiget nisi quod est immundum. Sed creaturae Dei non sunt immundae: unde dicitur *Act.* x ·: *Quod Deus mundavit, tu ne commune dixeris,* idest immundum. Ergo creaturae mundi non purgabuntur.

• Ver·. 15

2. Praeterea, purgatio secundum divinum iustitiam ordinatur ad auferendum immunditiam culpae: sicut patet dc purgatione post mortem. Sed m elementis huius mundi nulla potest esse culpae infectio. Ergo videtur quod purgatione non indigeant.

3. PraeiRHiiA, unumquodque dicitur purgari quando separatur quod est extraneum ab ipso inducens in eo ignobilitatem: separatio enim eius quod nobilitatem inducit, non dicitur purgatio, sed magis diminurio. Sed hoc ad perfectionem ct nobilitatem elementorum pertinet quod aliquid extraneae naturae est cis admixtum; quia forma corporis mixti est nobilior quam forma simplicis. Ergo videtur quod elementa huius mundi nullo modo convenienter purgari possint.

Srd contra, omnis innovatio fit per aliquam purgationem. Sed elementa innovabuntur: unde *Apoc.* xxi ·, *1'idi* Ji *caelum novum et terram novam: primum enim caelum et prima terra abiit.* Ergo dementi purgabuntur.

• Ver·. ».

2. Praei KKEA, 1 *Cor.* vu, super illud ·. *Praeterit figura huius mundi,* dicit Glbasa ·: *Pulcritudo huius mundi mundanorum igniunt conjlagratione peribit.* Et sic idem quod prius.

• Vera. p.

•Lomb.-Cf. an. *SfJ* cae-

Rkskixdko dicendum quod, quia mundus aliquo modo propter hominem factus est. oportet quod, quando homo per corpus glorificabitur, etiam alia mundi corpora ad meliorem statum mutentur, ut sit et locus convcnicntior et aspectus delectabilior. Ad hoc autem quod homo gloriam corporis consequatur, oportet prius removeri ea quae gloriae opponuntur. Quac sunt duo, scilicet corruptio, et infectio culpae: quia, ut dicitur I *Cor.* xv ·, *corruptio incorruptelam non possidebit;* et a civitate gloriae omnes immundi*foris* erunt, *Apoc.* ult. * Et similiter etiam oportet elementa mundi purgari a contrariis dispositionibus antequam in novitate gloriae adducantur, proportionaliter ei quod de homine dictum est.

• Ver», jc».

• Vm. 15. - Q. ap. xxi.vcn.sy.

Quamvis autem res corporalis subiectum infectionis culpae proprie esae non possit, tamen cx culpa quaedam incongruitxs in rebus corporalibus corruptis relinquitur ad hoc quod spiritualibus ditentur: ct inde videmus quod loca in quibus aliqua crimina sunt commissa, non reputantur idonea ad aliqua sacra exercenda in eis, nisi purgatione quadam praemissa. Et secundum hoc, cx peccatis hominum quondam inidoncitatem ad gloriae susceptionem pars mundi recipit quae in usum nostrum cedit. Unde quantum ad hoc mundatione indiget. Similiter etiam circa medium locum, propter elementorum contactum, multae sunt corruptiones ct generationes, et alterationcs elementorum, quac puritati eorum derogant. Et ideo ab his oportet elementa purgari, ad hoc quod decenter suscipiant novitatem gloriae.

Ad humum Bimo dicendum quod, cum dicitur omnis creatura Dei esse munda ·. hoc intclligcndum est quia non habet in substantia sua alicuius malitiae commixtionem; Meut ponebant Manichaei, dicentes bonum et malum esse duas substantias alicubi divisas ct alicubi commixtas ·. Non autem removetur quin aliqua creatura habeat permixtionem naturae extraneae: quac etiam natura in se bona est, >ed perfectioni huiusmodi creaturae repugnat. Similiter non removetur ex hoc quin malum alicui creaturae accidat: quamvis non sit permixtum ei quasi pars substantiae ipsius.

· et ua Ta *

• Cf. Aufc. *St therf»., a* u.ri.

At sacranuM dicendum quod, quamvis elementa corporea subiectum culpae esse non possint, umen ex culpa in cis commissi aliquam ineptitudinem possunt consequi ad perfectionem gloriae suscipiendam.

Ad fertivm dicendum quod forma mixti et forma elementi possunt dupliciter considerari. Aut quantum ad perfectionem speciei: et sic corpus mixtum nobilius est. Aut quantum ad perpetuitatem durationis. Et sic corpus simplex nobilius est: quia non habet in seipso unde corrumpatur, nisi eius corruptio tiat ab aliquo exteriori; corpus autem mixtum in seipso habet causam corruptionis suae, scilicet compositionem contrariorum. Et ideo corpus simplex, etsi sit corruptibile secundum partem, est tamen incorruptibile secundum totum: quod de mixto dici non potest. Et quia incorruptio est dc perfectione gloriae, perfeetio corporis simplicis magis convenit perfectioni gloriae quam perfectio corpons mixti: nisi etiam corpus mixtum in se habeat aliquod incorruptionis principium, sicut humanum, cuius tonna est incorruptibilis. Nihilominus Umen. quamvis aliquo modo corpus mixtum sit nobilius quam simplex, nobilius tamen esse habet corpus simplex secundum sc existons quam existons in mixto: quia in mixto sunt corpora simplicia quodammodo in patentia; in scipsis autem existentia sunt in ultima sui perfectione.

ART. II. UTRI'M HAEC PLMOATIO SIT FUTURA 1ER IONEM

IV Co·/. E,r cap. icr«i.

Ad secundim Sii. procedifur. Videtur quod haec purgatio non sit futura per ignem. Ignis enim, cum sil pars mundi, purgatione indiget, sicut et aliae partes. Sed non debet esse idem purgans ct purgatum. Ergo videtur quod ignis non purgabit.

2. Praeterea, sicut ignis habet virtutem purgativam, ita ct aqua. Cum ergo non omnia sint purgabilia per ignem, sed quaedam necesse sit aqua purgari, sicut etiam vetus lex distinguit *; videtur quod ignis non purget ad minus universaliter.

'tN'm.cafkxui, «m». n.

3. Praeterea, purgatio ad hoc videtur pertinere ut partes mundi ab invicem segregatae puriores reddantur. Sed segregatio partium mundi ab invicem m mundi initio sola virtute divina foeta est; quia cx hac opus distinctionis determinatur.* I ndc et Anaxagoras segregationem posuit actum intellectus moventis omnia ·. Ergo videtur quod in tine mundi purgatio liat immediate a Deo, et non per ignem.

• ViJe Part. I, qu. xl ïii, «rt. » • Cf. An·'. H».»' ii.o-1.-S. Tb. lea. u.

Sed contra ust quod in Psalmo · dicitur: *Ignis in conspectu cius exardebit, et in circuitu eius tempestas valida:* et postea ‘ sequitur de iudicio, *Advocabit caelum desursum ct terram discernere populum suum.* Ergo sidetur quod ultima purgatio mundi sit futura per ignem.

•P».iui.)crK j.

• Ver·. ·

Ver», is.

2. Παχγκηκα, II Pvt. uh. * dicitur: *Caeli ardentes niventur, ct elementa ignis ardore tabescent.* Ergo Illa purgatio per ignem fiet.

Responded dicendum quod illa mundi purgatio removebit a mundo infectionem cx culpa relictam, ct impuri- ı talem commixtionis, ct erit dispositio ad gloriae perfectio

Cftn. pmec<l nem :* Et ideo quantum ad hacc tria convenientissime fiet per ignem purgatio. Primo, quia ignis» cum nt nobilissimum elementorum. habet naturales proprietates similiores proprietatibus gloriae: ut maxime patet dc luce. - Sc- » eundo, quia ignis non ita recipit commixtionem extranei, propter efficaciam virtutis activae, sicut alia elementa.

•Cf. Anu. /'Ar· »ii. hb. IV. ar ». n. j. ». Tn. ItdrG></. Itb. It, op. is, û. 4, ·. Th. led. MT

Tertio, quia sphaera ignis eat remota n nostra habitatione ·, nec ita communis est nobis usus ignis sicut terrae, aquae ct acris. Unde non itu inficitur. Et praeter hoc, habet · magnam efficaciam ad purgandum ct ad dnidendum subtiliando.

u
6 U»l.

An primum eruo dicendum quod ignis non venit in usum nostrum prout est in materia propria, sic enim remotus est a nobis ·: sed solum prout est m materia aliena. Et « quoad hoc, poterit per ignem in sua puritate existentem purgari iste ignis quantum ad hoc quod habet dc extraneo adiunctum.

• Cf. ibid.

An secundum dicendum quod purgatio mundi quae facta est per diluvium, non respiciebat nisi infectionem peccati :* Praecipue autem tunc regnabat peccatum concupiscentiae ·. Et ideo convenienter per contrarium purgatio facta fuit, scilicet per aquam. Sed secunda purgatio respicit ct infectionem culpae ct commixtioni» impuritatem. Et quantum ad utrumque convenit magis quod fiat per ignem quam per aquam. Aqua enim non habet vim dhgrcgandi, sed magis aggregandi. Unde per aquam naturalis impuritas elementorum tolli non ponet sicut per ignem. - Similiter etiam circa finem mundi regnabit vitium IcpiditatM, quasi mundo iam senescente: quia, ut dicitur Matth. xxrv ·. h tunc *rejrtgescet caritas multorum.* Unde tunc convenienter purgatio per ignem fiuL

• *Gen.* p. v», • IbiX, trv 3, 4. IS.

• Ver», ix.

Nec est aliquid quod igne purgari non possit aliquo modo. Sed quaedam sunt quae sine sui corruptione per ignem non possunt purgari: sicut panni et vasa lignea et huiusmodi. Et talia lex praecipit purgari per aquam. Quae tamen finahter omnia corrumpentur per ignem.

Ad tertium dicendum quod per opus distinctionis sunt rebus diversae formae collatae, quibus ad invicem distinguuntur. Et ideo hoc fieri non potuit nisi per cum qui est Auctor naturae ·. Sed per finalem purgationem reducentur res ad puritatem m qun conditae fuerunt. Et in hoc poterit natura creata exhibere ministerium Creaton. Et propter hoc ministerium creaturae committitur, quia hoc ad cius nobilitatem cedit.

•p»n. I.qe.u-wn. art. t.

ART. III. UTRUM ILLS IONIS SIT EIUSDEM SPECIEI CUM IONK EI.KNENTART

Ad tertium sic procuditur. Videtur quod ille ignis non sit eiusdem speciei cum igne dementari. Nihil enim seipsum consumit. Sed *ille ignis quatuor elementa consumet:* ut dicit Glossa ·, II Pet- ult. ” Ergo ignis ille non erit eiusdem speciei cum igne dementari.

• OfJ. cx BeJ ·· Ven. io.

2. Praeterea, sicut virtus manifestatur per operationem, ita natura per. virtutem. Sed ille ignis habebit aliam virtutem ab igne qui est elementum: quia scilicet purgabit universum, quod ignis iste facere nun potest. Ergo non erit eiusdem speciei cum isto.

3. Praeterea, ea quae sunt eiusdem speciei m corporibus naturalibus, habent eundem motum. Sed ille ignis habebit alium motum quam ignis elementum; quia circumquaque movebitur, ut lotum purgare possit. Ergo ignis ille non est eiusdem speciei cum isto.

• Cap. in. • tomb. ·· Ven. jt.

Skd coxtha est quod Augustinus dicit, XX *dc Civ. Dei* ·, et habetur in Glossa ', 1 *Cor.* vti ··, quod*flgura huius mundi mundanorum ignium conflagratione peribit.* Ergo ignis ille erit dc natura ignis qui nunc est in hoc mundo.

• Gm. exp. vu. • Ven. j iqq.

2. Praeterea, sicut futura purgatio erit per ignem, ita praecedens fuit per aquam ·: ct utraque ad invicem comparantur, Π Pet. m·. Sed in prima purgatione fuit aqua; eiusdem speciei cum aqua dementari ·. Ergo et similiter * «· ** ,ec· erit m secunda purgatione ignis eiusdem speciet cum igne dementari.

Rrsionduo dilisdim quod circa hoc inveniuntur tres opiniones. Quidam enim dicunt quod elementum quod est in sphaera sua, descendet ad purgationem mundi. Modum autem descensionis ponunt per multiplicationem. Igni» enim, undique apposito combustibili, augmentatur. Et hoc praecipue tunc fiet, quando virtus ignis exaltabitur super omnia alia elementa.

Sed contra hoc esse sidetur quod ignis ille non tantum descendet, sed etiam a Sanctis ascendere perhibetur: ut patet 11 Pct. m '. ubi videtur quod *tantum ascendet iudicii ifiniu quantum aquae dïlurü;* cx quo vïdetur quod ille ignis sit circa locum medium generationis.

· v«·. io. · «B·MXMμ ·. ai

Et propter hoc alii dicunt quod ignis ille generabitur circa locum terrae cx congregatione radiorum caelestium corporum: sicut videmus quod congregantur in speculo comburente. Tunc autem loco spcculcuum erunt nubes concavae, ad quas fiet radiorum revcrbcniUo.

Sed hoc etiam non sidetur conveniens. Quia, cum cifcctus coq'orum caelestium aquantur determinatos situs ct aspectus eorum, ri cx virtute corporum caelestium ignis ille generaretur, esset notum tempus illius purgationis considerantibus motus astrorum. Quod auctoritati Scripturae repugnat ·

•VUîibup.tm, •;rt. 16. • S. tan. (%' &xL,dta.ixvn. jft j, ç» ».

Et ideo alii · dicunt, sequentes Augustinum, quod, *sicut mundanarum aquarum inundatione Jactum est diluvium, ita mundanorum ignium conflagrationeJigUra huius mundi peribit,* ut dicitur XX *de Civ. Dei* ·. Ista autem conflagratio nihil aliud est quam congregatio omnium causarum inferiorum et superiorum quae ex natura sua habent virtutem igniendi; quae quidem congregatio non naturali cursu rerum, icd virtute divina fiet; et cx omnibus istis causis sic congregatis generabitur ignis qui faciem huius mundi exuret.

• CL StS i^ATTA I.

Si autem hac opiniones directe considerentur, inveniuntur diversificari quantum ad causam generationis illius ignis, et non quantum ad speciem cius. Ignis enim generatus a sole vel ab inferion calefaciente, est eiusdem speciei cum igne qui est in sua sphaera, nisi inquantum admiscetur ei dc materia aliena. Quod quidem tunc oportebit: quia ignis non potest aliquid purgare nisi secundum quod alterum efficitur materia cius aliquo modo. Unde simpliciter concedendum est quod igms ille erit eiusdem speciei cum isto.

An primum khoo dicexdcm quod ignis ille, quamvis sit eiusdem speciei cum igne qui apud nos est. non tamen est idem numero. Videmus autem quod duorum ignium eiusdem speciei unus alterum destruit, maior scilicet minorem, consumendo materiam cius. Et similiter etiam ille ignis ignem qui apud nos est. consumere poterit.

tNd secundum dicendin quod, sicut operatio quae procedit α virtute est virtutis indicium, ita ct virtus est indicium essentiae vel naturae quae procedit a principiis essentialibus rei Operatio autem quae non procedit ex virtute rei operantis, non indicat virtutem ipsius: sicut patet in instrumentis. Actio enim instrumenti magis manifestat virtutem moventi» quam virtutem instrumenti: quia vimitem agentis manifestat ut prunum operationis pnneipium ; virtutem tutem instrumenti nun manifestat nisi quatenus est susccptivum influentiae principali» agentis secundum quod movetur ab eo. Similiter etiam virtus quae non procedit cx principiis essentialibus rei, non manifestat naturam cius nisi quantum ad nisccptibilitatcm sicut virtus qua aqua calefacta potest calefacere, non ma· nifoLit naturam cius nisi quantum ad caldactibilitatem. Et ideo nihil prohibet quin aqua habens hanc virtutem sit eiusdem speciei cum aqua non habente virtutem istam. Similiter non est inconveniens quod ignis ille, qui habebit vim purgandi faciem mundi, sit eiusdem speciei cum igne qui est apud nos: cum vis calchictiva non oriatur m ipso cx principiis essentialibus, sed cx divina operatione; sive dicatur quod illa virtus sit aliqua qualitas absoluta, sicut calor in aqua calefacta; sive sit intentio quaedam, sicut

de instrumentait virtute in prima distinctione * dictum est. Et hoc probabilius est : quia ignis ille non aget nisi ut instrumentum divinae virtutis.

Ad tertium dicendum quod ignis ex propria natura non fertur nisi sursum: sed inquantum sequitur materiam quam requirit extra propriam sphaeram existens, sic sequitur materiae combustibilis situm. Et per modum istum non est inconveniens quod vel in circuitu vel m deorsum moveatur· et praecipue secundum quod agit ut instrumentum divinae virtutis.

ART. IV. UTRUM IONIS ILLE PUROATURUS SIT ETIAM CAELOS SUPERIORES

IV Γσβ/ *Genl.*, cap. «evil *Ad Htl·., cap.* in, lert »

Ad quartum sic pnocsoni r. Videtur quod ignis ille purgabit etiam caelos superiores Quin in Psalmo * dicitur: *Opera manuum tuarum sunt caeli: ipsi peribunt, tu autem permanes.* Sed etiam superiores caeli sunt opera manuum Dei. Ergo et ipsi in tinali mundi conflagratione peribunt.

2. Praeterea, ll Pet. ni · dicitur: *Caeli ardentes solventur, et elementa ignis ardore tabescent.* Ocii autem qui ab elementis distinguuntur, sunt caeli superiores, quibus fixa sunt sidera. Ergo videtur etiam quod illi per ignem illum purgabuntur.

3. Praeterea, ignis ille ad hoc erit ut removeat a corporibus indispositionem ad perfectionem gloriae '. Sed tn caelo superiori invenitur indispositio et ex parte culpae, quia diabolus ibi peccavit ·; et ex parte naturalis defectus, quia *Rom.* vm, super illud ;* *Scimus quod omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc,* dicit Glossa *: *Omnia elementa cum labore explent officia sua : sicut sol ct luna non sine labore statuta implent sibi spatia.* Ergo etiam caeli purgabuntur per ignem illum.

Sed contra esi quod *corpora caelestia peregrinae impressionis receptiva non sunt*

2. Praeterea, tuper illud II *Thessal. i 9, Inflamma ignis dantis vindictam,* dicit Glossa *: *Ignis erit in mundo, qui praecedet eum, tantum spatium aeris occupans quantum occupavit aqua in diluvio.* Sed aqua diluvii non ascendit usque ad superiores caelos, sed solum *quindecim cubitis super altitudinem montium,* ut habetur *Genes.* vu ·. Ergo caeli superiores illo igne non purgabuntur.

Respondeo dicendum quod purgatio mundi ad hoc erit ut removeatur a corporibus dispositio contraria perfectioni gloriae ;* quae quidem perfectio est ultima rerum consummatio. Et haec quidem dispositio in omnibus corporibus invenitur, sed diversimode in diversis. In quibusdam enim invenitur indispositio secundum aliquid inhaerens substantiae eorum : sicut in istis corporibus inferioribus, quae per mutuam mixtionem decidunt a propria punlate. In quibusdam vero corporibus invenitur indispositio non per aliquid substantiae eorum inhaerens: sicut in corporibus caelestibus, in quibus nihil invenitur repugnans ultimae perfectioni universi nisi motus, qui est via ad perfectionem; ncc motus quilibet, sed localis tantum, qui non variat u aliquid quod sil intrinsecum rei, ut substantiam aut quantitatem aut qualitatem, sed solum locum , qui est extra rem. Et ideo a substantia caeli superioris non oportet quod aliquid removeatur, sed oportet quod motus eius quictctur. Quictatio autem motus localis non fit per actionem alicuius contrarii agentis, sed per hoc quod motor desistit a movendo. Et ideo caelestia corpora nec per ignem nec per alicuius creaturae actionem purgabuntur, sed ipsa eorum quictatio, sola voluntate divina accidens, cis loco purgationis erit.

Ad primum brgo dicendum quod, sicut Augustinus dicit, XX *de Civ. Dei* *, verba illa Psalmi sunt inlclligcnda dc *caelis aereis,* qui purgabuntur per ignem ultimae conflagrationis.

Vel dicendum quod, si etiam de superioribus caelis mtelligatur, tunc dicuntur perire quantum ad motum, quo nunc continue moventur.

Ad secundum dicendum quod Petrus sc exponit de quicac|js intelligal. Praemiserat enim · ante verba inducta quod *caeli prius ct terra per aquam perierant qui nunc sunt eadem verbo reposui, igni reservati in diem iudicii.* Ergo illi caeli per ignem purgabuntur qui prius per aquam diluvii sunt purgati, scilicet caeli aerii.

Ai> tertium dicendum quod ille labor ct illa servitus creaturae quae corporibus caelestibus secundum Ambrosium attribuitur, nthil est aliud quam vicissitudo motus, ratione cuius tempori subliduntur, et defectus ultimae consummationis, quae finaliter m cis erit. Ex culpa etiam daemonum caelum cmpyrcum infectionem non contraxit : quia peccando statim de caelo expulsi sunt *

AR I. V. UTKL'M IONIS ILLS ALIA ELEMENTA CONSUMPFt-m S SIT IV Cow/ *Cnl,f* cap «αtii.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod ignis ille alia elementa consumet. Quia, ut dicit Glossa · Redae, II Pel. ult. ·, *elementa quatuor, quibus mundus consistit, maximus ignis absumet. Ncc cuncta tn tantum consumet ut non sint : sed duo ex toto consumet, duo vero in meliorem restituet faciem.* Ergo videtur quod ad minus duo elementa per ignem dium destruenda sint totaliter.

2. Praeterea» *Apoc.* ΧΧι · : *Primum caelum et prima terra abiit, et mare iam non est.* Sed per *caelum* aer intclligitur, ut Augustinus dicit ·. More autem est *aquarum congregatio* ", Ergo videtur quod illa triu elementa totaliter destruentur.

3. Praeterea. ignis non purgat nisi secundum hoc quod aha efficiuntur materia cius ·. Si ergo ignis purgat alia elementa, oportet quod cius materia efficiantur. Ergo oportet quod in naturam ignis transeant. Et sic a natura sua corrumpentur.

4. Praeterea, forma ignis est nobilissima formarum ad quam perduci possit dementaris materia. Sed per illam purgationem omnia in nobilissimum statum mutabuntur. Ergo alia elementa in ignem totaliter convertentur.

Sed contra est quod dicitur · I *Cor.* vu, super illud ··. *Praeterit figura huius mundi: Pulcritudo, non substantia praeterit.* Sed ipsa substantia elementorum pertinet ad perfectionem mundi. Ergo elementa non consumentur secundum suam substantiam.

2. Praeterea, illa finalis purgatio, quae fiet per ignem, respondebit primae purgationi, quae facta est per aquam. Sed illa non corrupit elementorum substantiam. Ergo nec illa quae fiet per ignem corrumpet

Respondeo dicendum quod circa hanc quaestionem est multiplex opinio. Quidam enim dicunt quod omnia elementa manebunt quantum ad matenam. omnia autem mutabuntur quantum ad imperfectionem ; sed duo eorum retinebunt propriam formam substantialem, scilicet aer et terra ; in duobus vero, scilicet in igne et aqua, non remanebit forma substantialis eorum. sed mutabuntur ad formam caeli ; et sic tria elementa, scilicet ignis, aer ct aqua, caelum dicentur; quamvis ner retineat formam substantialem eandem quam nunc habet, quia nunc etiam caelum dicitur. Unde etiam *Apoc* xxi · nun fit mentio nisi dc caelo et terra: *Fidi,* inquit, *caelum novum et terram novam.*

Sed haec opinio est omnino absurda. Repugnat enim et philosophiae, secundum quam poni non potest quod coqiora inferiora sint in potentia ad formam caeh, cum nec materiam habeant communem, nec contrarictatem ad invicem ; ct etiam theologiae, quia secundum hanc propositionem non salvabitur perfectio universi cum integritate suarum partium, duobus clementis sublatis. Unde per hoc quod dicit *caelum,* intelhgitur quintum corpus; omnia vero elementa intelhguntur per terram, sicut in Psalmo *: *Laudate Dominum de terra,* ct sequitur, *ignis, grando, nix, glacies,* etc.

Et ideo alii dicunt quod omnia elementa manebunt secundum substantiam, sed qualitate» activae et passivae ab cis removebuntur ·. Sicut etiam ponunt quod in corporc mixto elementa salvantur secundum suas formas substantiales sine hoc quod proprias qualitates habeant : cum sint in medium reductae, et medium neutrum extremorum est. Et huic etiam videtur consonare quod Augustinis dicit, XX *de Civ. Dei* :* *Illa conflagratione mundana elementorum corruptibilium qualitates quae corporibus*

• Lue. cap. », vm. «M; Ap cap. mu. tctk ; HΦ

• Ord. ilVer», «o.

• Ver», t

• I)f Crrtl Oci. lib.XX.csp.xvm. 'Gcv.ap.i.rcra. io

• Cf. »rl. i. >

• CL Pαπ I, qu I »<i. art. j.
• Ver». 33.
exCommcwL m £>. ad JtoM.JaiGr Opp Ambrot

• Cf »n. j, ia Sn. corp.

• Smtenl. Itu· htx>rh. ex Ah· riot. collect .litt. G · Intcx Opp. Uedic.
* Vt■ ·I.omb.ciHayra, – Cf. totcriin. «i Ord «me non

* Gloat. ťuttrh
·· Ver». 31,

• Ver». 30

• Cf. ug. >

L M.

• tt. Albea IV ÎrxL.Jnt umh. xrt. j.

• v<r».5

Capp. x»III , XXI».

' p. 01

nostris congruebant. ardendo penitus interibunt, atque ipsa substantia eas qualitates habebit quae corporibus inimortalibus mirabili mutatione conveniant.

Sed illud non videtur probabile, cum qualitates propriae elementorum sint effectus formarum substantialium, quod, formis substantialibus manentibus, qualitates praedictae possunt mutari, nisi per actionem violentam ad tempus: sicut in aqua calefacta videmus quod cx vi suae speciei frigiditatem recuperat, quam per actionem ſgni amisit, dummodo species aquae remaneat. – Et praeterea ipsae qua-· ſitate dementares «unt dc perfectione secunda elementorum, sicut propriae passiones eorum: nec est probabile quod in illa finali consummatione aliquid perfectionis naturalis ab clementi» tollatur.

Et ideo videtur dicendum quod manebunt elementa quantum ad substantiam ct qualitates eorum proprias, sed purgabuntur ab infectione quam ex peccati» hominum contraxerunt, cl ab impuritate qunc per ociionem cl passionem mutuam in cis accidit: quia iam, cessante motu primi mobilis. in inferioribus elementis mutua actio ct passio esse non poterit. El hoc Augustinus appellat · *qualitates corruptibilium elementorum*, scilicet innaturalcs dispositiones eorum, secundum quas corruptioni appropinquant.

Ad humum broo dicendum quod ſgni ille dicitur quatuor elementa absumere, inquantum ea aliquo modo purgabit. Quod autem sequitur, *duo ex loin consumet,* non est intclligcn.lum quod duo dementa secundum substantiam destruantur: sed quia duo magis removebuntur a proprietate quam nunc habent. Quae quidem duo a quibusdam dicuntur c* ignis ct nqua. quae maxime excedunt in qualitatibus activi», scilicet calore ct frigore, quae sunt maxime corruptionis principia in alih corporibus Et quia tunc non erit actio ignis ct aquae, quae '.unt maxime activa, maxime immutari videbuntur a virtute quam nunc habent. - Alii vero dicunt haec duo esse aerem ct aquam, propter varicis ſmotu istorum duorum elementorum, quos consequuntur cx motu corporum caelestium, El quia isti motus non erum, sicut fluxu» et ſefluxu moris ct commotiones ventorum cl huiusmodi. ideo ista elementa mn-« xime mutabuntur a proprietate quam nunc habent.

Ad SBctrNDun dicbmdum quod, sicut dicit Augustinus, XX *dc Civ. Dei* *: cum dicitur, *et mare iam non est,* per *mare* potesi intelligi praebens sacculum, dc quo supra parum ante ♦ dixerat, *Mare dedit mortuos suos* – Si ta-u men ad mare ad litteram referamus, tunc est dicendum quod in mari duo intelliguntur: scilicet substantia aquarum; ct earum dispositio quantum ad salsedinem ct commotione» fluctuum. Et quantum ad hoc secundum mare non remanebit, remanebit autem quantum ad primum.

Ad tertium dicendum quod ignis ille non aget nisi ut instrumentum providentiae ct virtutis divinae. Unde non aget in alia elementa usque ad eorum consumptionem, sed solum usque ad purgationem. Nec oportet quod illud quod efficitur materia ignis, totaliter a specie propria corrumpatur: sicut patet in ferro ignito, quod, a loco ignitionis remotum, cx virtute speciei remanenti» ad proprium stnlum ct pristinum redit. Et ita etiam erit dc elementis per ignem purgatis.

Ad quartum dicendum quod in partibus elementorum <· non oportet considerari solum quid congruat alicui parti secundum se acceptae: sed etiam quid congruat secundum ordinem ad totum. Dico ergo quod, quamvis aqua esset nobilior si haberet formam ignis, similiter terra cl aer, universum lamen esset imperfectius si tota elementorum ma-<i tcria formam ignis assumeret.

ART. VI. UTRUM OMNIA KLRMBNTA Γ IIXUN JGNRM PUROANDA 1IXT

Ad shxtum sic procnditur. \ idetur quod nec omnia elementa per illum ignem purgabuntur. Quia ignis ille, ·An. 4. vf. M ut iam dictum est ·, non ascendet nisi quantum ascendit aqua diluvii. Sed aqua diluvii non pervenit usque ad sphaeram ignis. Ergo nec per ultimam purgationem elementum ignis purgabitur.

2. Prabtkrka, *Apoc.* XXI. dicit Glossa ·, super illud ⁑ 1'idi *caelum novum* etc.: *Immutatio aeris ct terrae dubitabile non est quin per ignem fiet. Sed de aqua dubitatur: nam purgationem in seipsa habere creditur.* Ergo ad minus non ŧ certum quod omnia elementa purgentur.

3. Phabtkmka, ſoeu qui est perpetuae ſnfectioni nunquam purgatur. Sed in inferno erit perpetua infectio. Cum ergo Infernus inter elementa collocetur, videtur quod elementa non totaliter purgentur.

4. Polκτκμκλ. paradisus terrestri» in terra continetur. Sed ilk non purgabitur per ignem: quia etiam nec aquae diluvii illuc ascenderunt, ut Beda dicit ·. el habetur in Seeundo *Sententiarum* ·. Ergo videtur quod non omnia cienenta totaliter purgentur.

San covnu w glossa supra· inducta, quae habetur II Pet. ult. ·, quod *quatuor elementa ignis ille absumet.*

IUspondbo ntcasutm quod ŧuidam dicunt quod ille ignis ascendet usque ad summitatem spatii continenti» quatuor elementa. ut tie ckmcnta totaliter purgentur et ab infectione peccati, quo etiam superiores partes elementorum sunt infectae, ut patet per fumum idololatriae superiora inficienti»; cl etiam a corruptione, quia elementa secundum ŧmne ŧane sui corruptibilia sunt.

Sed haec opinio repugnat auctoritati Scripturae: quia II Pet. ui · dicilur quod illi caeli *repositi sunt igni* qui fuerunt per aquam purgati. Et Augustinus dicit, XX *de Civ. Dei* ·, quod *ille mundus qui diluvio periit, igni reservatur* Constat nutem quod aqua diluvii non ascendit usque ad summitatem spatii elementorum, «ed solum usque nd *quindecim cubitos super altitudinem montium* ·.

Et praeterea notum esi quod vapores elevati, vel fumi quicumque, non possunt transire per totam sphaeram igni», ut perveniant ad summitatem cius. Et ita infectio peccati non venit usque ad spatium praedictum.

A corruptibilitate etiam elementa non possunt purgari per subtractionem alicuius quod per ignem possit consùmi: sed per ignem poterunt consumi impuritates elementorum, qunc cx eorum permixtione proveniunt. Huiusmodi autem impuritates praecipue sunt circa terram usque ad medium neri» interstitium. I nde usque ad illud spatium ignis ultimae conflagrationis elementa purgabit. Tantum enim etiam aquae diluvii ascenderunt· quod probabiliter aestimari potest ex montium altitudine, quos determinata mensura transcenderant.

Primum ergo concedimus.

Ad stcrxDVM DiœiBrx quod ratio ŧubitationi in Glossa exprimitur: quia scilicet *aqua virtutem purgationis in se habere creditur.* Non tamen habet vim purgationis talis qualis futuro statui competit, ut ex dictis · patet.

An tertum nrcxNni u quod illa purgatio praecipue ad hoc erit ut quidquid est ſmperfectioni n sanctorum habitatione ſemoveatur Et ideo in illa purgatione totum quod est foedum ad locum damnatorum congregabitur. I nde infernus non purgabitur: sed ad ipsum deducentur totius mundi purgamenta.

An nuARn u dicendum quod, quamvis peccatum primi hominis in terrestri paradiso sit commissum, non tamen locus ille est locus peccantium, sicut nec caelum empyrcum: *cx* utroque enim loco homo et diabolus statim post peccatum «unt ciecti ·. Unde locus ille purgatione non indiget.

ART. \ II. utrum ignis ui tixab coxflaqratioxis II DICIVM DURAT SRGUI

ɳ septimum sic pRocxomn. Videtur quod igni» ultimae conflagrationis iudicium debet sequi. Augustinus enim, XX *dc Civ. Dei* ,* hunc ordinem punit eorum quae in indicio sunt futura, dicens: *In illo iudtcio, vel circa illud iudicium. has res didicimus esse venturas: Eliam Ihcsbiten, Judaeorum fidem, Antichristum persecuturum, Christum indicaturum, mortuorum resurrectionem, bonorum malorum discretionem, mundi confiagrationem, eiusdemque renovationem.* Ergo conflagratio iudicium sequetur.

3. Prabturra, Augustinus dicit, in eodem libro ·: *ludi-* ?i *catis impiis ct in ignem aeternum missis, figura huius*

mundi mundanorum ignium conflagratione peribit. Ergo idem quod prius.

3. Praeterea, Dominus ad Judicandum venient aliquo» vivat reperiet: ut patet ex hoc quod habetur I *ihessal.* t‰v ubi ex persona eorum Apostolus dicit: *Deinde noy qui vivimus, qui residui sumus in adventu Domini,* etc. Sed hoc non esset si conflagratio mundi praecederet: quia per ignem resolverentur. Ergo ignis ille iudicium sequetur.

q. Praeterea. Dominus dicitur judicaturus orbem per ignem ⁂ Et ideo conflagratio finalis videtur esse exeeutio divini iudicii. Sed exeeutio sequitur iudicium. Ergo ille ignis iudicium sequetur.

Skd contra rst quod dicitur in Psalmo * *Ignis ante ipsum praecedet.*

2. Praktkiiea, resurrectio praecedet iudicium: alias non *videret omnis oculus* Christum iudicantem '. Sed mundi conflagratio resurrectionem praecedet. Sancti enim qui resurgent, corpora spiritualia ct impassibilia habebunt, et ita non poterunt purgari per ignem cum tamen in littera · dicatur, cx verbis Augustini ·, quod *per illum ignem purgabitur si quid in aliquibus sit purgandum* Ergo ille ignis iudicium praecedet.

Respondeo dicendum quod illa conflagratio, >ccundum rei veritatem, quantum ad sui mitium iudicium praecedet. Quod ex hinc manifeste colligitur quod mortuorum ‰rrectio iudicium praecedet. Quod patet cx hoc quod dicitur I *Ihessal.* iv quod illi etiam *qui dormierunt, raptentur in nubibus in aera obviam Christo* nd iudicium venienti. Simul autem erit resurrectio communis, et corporum sanctorum glorificatio: sancti enim resurgentes corpora gloriosa resument, ut patet per illud quod dicitur I *Cor. x\ ·, Seminatur m ignobilitate, surgcl in gloria.* Simul autem cum corpora sanctorum glorificabuntur, etiam tota creatur i suo modo renovabitur: ut patet per illud quod dicitur *Rom.* vin ⁂ quod *ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei* Cum ergo conflagratio mundi rit dispositio ad renovationem praedictam, ut ex did et manifeste potest colligi quod illa conflagratio quoad purgationem mundi iudicium praecedet. Sed quoad aliquem actum, qui scilicet est involvere malos, iudicium sequetur ⁂

Ad primum broo dicendi'M quod Augustinus non loquitur determinando, sed opinando. Quod patet cx hoc quod sequitur: *Quae omnia quidem ventura esse credendum est: sed quibus modis et quo ordine veniant, magis tunc docebit rerum experientia quam nunc ad perfectum hominis intelligentia valeat consequi. Aestimo tamen eo quo a me commemorata sunt ordine esse ventura.* Ergo patet quod haec dixit opinando.

Et similiter dicendum est ad secundum.

Ad tertium dicendum quod omnes homines morientur ct resurgent. Sed tamen illi dicuntur vivi reperiri qui usque ad tempus conflagrationis xivent in corpore.

Ad quartum dicendum quod ille ignis non consequitur sententiam iudicis nisi quoad involutionem malorum. Et if quantum ad hoc sequetur iudicium.

ART. VIII. UTRUM ILLE IONIS HABITURUS SIT TALEM EFFECTUM IN HOMINIBUS QUALIS DESIGNA FUR

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod ille ignis non habebit talem effectum in hominibus qualis ‰designatur Illud enim *consumi* dicitur quod reducitur in nihilum. Sed corpora impiorum non resolventur in nihilum, sed in aeternum conservabuntur, ut aeternam poenam sustineant Ergo ignis non erit *malis consumptio,* ul in littera * dicitur.

2. Si dicatur quod consumet malorum corpora inquantum ea resolvet in cinerem: contra. Sicut corpora malorum, ita ct bonorum in cinerem resolventur hoc enim est Christi privilegium, ut *caro eius non videat corruptionem* ⁂ Ergo etiam bonis tunc repertis erit consumptio.

3. Praeterea, infectio peccati magis abundat in elementis secundum quod veniunt ad compositionem humani corporis, in quo est corruptio fomitis etiam quantum ad bonos, quam in clementis extra corpus humanum existenlibuv. Sed elementa extra corpus humanum existentia purgabuntur propter peccati infectionem. Ergo multo fortius oportet per ignem purgari elementa in corponbus humanis existentia sive bonorum sive malorum. Et ita oportet utrorumque corpora resolvi.

q. Praeterea, quandiu status viae durat, elementa similiter agent in bonos et in malos. Sed adhuc durabit status huius viae in illa conflagratione: quia post statum huius viae non erit mors naturalis, quae tamen per illam conflagrationem causabitur. Ergo ille ignis aequaliter aget in bonos et malos. Et ita videtur quod non sit aliqua discretio inter cos quantum ad effectum illius ignis suscipiendum, sicut in littera punitur ·.

5. Praeterea, illa conflagratio quasi in momento perficitur ♦ Sed multi invenientur vivi, in quibus erunt multa purgabilia. Ergo illa conflagratio non sufficiet ad eorum purgationem.

Respondko dicendum quod ignis ille finalis conflagrationis, quantum ad hoc quod iudicium praecedet ·, aget ut instrumentum divinae iustitiac, et iterum per virtutem naturalcm ignis. Quantum ergo pertinet ad virtutem naturalem ipsius, similiter aget in bonos ct malos qui vivi reperientur, utrorumque corpora in cinerem resohendo. Inquantum vero aget ut instrumentum divinae iustitiac. diversimode aget in diversos quantum ad sensum poenae· Mali enim per actionem ignis cruciabuntur. – Boni vero in quibus nihil purgandum invenietur» omnino nullum dolorem ex »gnc sentient, sicut ncc pueri senserunt in camino. Dan m ⁂ quamvis eorum corpora non senentur integra, sicut puerorum serrata fuerunt ⁂ Et hoc divina virtute fieri poterit, ut sine doloris cruciatu resolutionem corporum patiantur. – Boni vero in quibus aliquid purgandum repericlur, sentient cruciatum doloris ex illo igne plus vel minus pro meritorum diversitate.

Sed quantum ad actum quem post iudicium ille ignis habebit, in damnatos tantum aget: quia omnes boni habebunt corpora impassibilia.

An primum eruo dicendum quod *consumptio* ibi accipitur non pro .mnihilatione, sed pro resolutione m cinerem.

An secundum dicendum quod bonorum corpora, quamvis m cinerem resolventur per ignem, non tamen ex hoc dolorem sentient, sicut ncc pueri in fornace ‰existantes Et quantum ad hoc est dissimile de bonis ct malis.

Ad tertium dicendum quod elementa in corporibus humanis existentia purgabuntur per ignem etiam in corporibus electorum: sed hoc per divinam virtutem fiet sine cruciatu doloris.

Au quartum dicendim quod ignis ille non aget tantum secundum naturalem elementorum virtutem, sed etiam ut divinae iustitiac instrumentum.

Ad quintum dicendum quod tres sunt causae quare subito illi qui vivi reperientur purgari poterunt. Una est quia in cis pauca purganda inveniuntur: cum terroribus ct persecutionibus praecedentibus fuerint purgati. – Seeunda causa est quia ct visi ct voluntarii poenam sustinebunt. Poena autem in hac vita voluntarie suscepta multo plus purgat quam poena post mortem inflicta- sicut patet in martyribus quod, *si quid purgandum in eis invenitur, passionis falce tollitur,* ut Augustinus dicit ⁂ cum tamen pocna martyrii brevis fuit in comparatione ad poenam quae in purgatorio sustinetur. Tertia est quia calor ille recuperabit in intensione quantum amittet in temporis abbreviatione.

AR I' IX. UTRUM ILI.K IONIS INVOI.I TUBUS SII REPROBOS

Ad nonum sil procedih r. Videtur quod ille ignis non involvet reprobos. Quia Malach. m. super illud ⁂ *Purgabit filios l.evi,* dicit Glossa ⁂ *Duos ignes legimus futuros: unum quo purgabit electos, et praecedet iudicium; alterum qui reprobos cruciabit.* Sed hic est ignis inferni, qui malos involvet primus autem est ignis finalis conflagrationis. Ergo ille ignis conflagrationis non erit ille qui malos involvet.

2. Pramieukv, ille ignis Deo obsequitur in purgatione mundi. Ergo remunerari deberet, aliis elementis remunc-

• 11 *adThrujl.,* ap. i. rcr». ?,B; Orth. D«fnnc»., rc»p. «i »J M·· lutin

•Pa. xcvi.Tcraj

·Cf. Λρκ. þ.u ver», 7.

• Đi xLtii.cip *Curi auimn.* •Vid. *AcCiv.Dri* lib. XVI, cap. xxiv; lib. XX, cap. sviii.

• V«r». 14, »0.

• v «k 4j.

•Vemi.

• An i, ».

• Cf. «n. 9.

- DI»t. XLVII.CXp. Citat dtfffM.

• Ibid.

- *Act.* ß. II, ver 37, ji ; exp. BMl. ven. 3$. · CL P», xv, čr«. to.

• cf. i ar.t cap. xv,

• Cf. an pice.

• Loc. ctt. toprt

p MUI· Q. 33.

• Ver· J· OnJ. <1 Uab, ia 1 .M Cbe.. tu. «Λ

rom. toal./VO

rati»: et praecipue cum Ignit sit nobilissimum ĕlemento nun. Non ergo videtur quod in infernum debeat dciici ad poenam damnatorum.

3. Pkaetkkp.a, ignis qui malos involvet, erit ignis inferni. Sed ſgni ille ab initio mundi praeparatus est damnatis. » Unde Matth. xxv -; *Jte, maledicit, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo.* El Italae xxx -, *Praeparata est ab heri Tophot, a Rege praeparata,* etc.: Glossa -, *ab heri, idest ab initio; Tophet, idest Vallis Gehennae.* Sed igni» ille finalis conflagrationis non fuit ab initio u praeparatus, sed ex concursu mundanorum ignium generabitur ·. Ergo ille ignis est alius ab igne inferni, qui reprobos involvet.

In coxtrauum est quod in Psalmo · de illo igne dicitur quod *inflammabit in circuitu inimicos cius.*

2. PκAKΓκηκA. Dan. vu * dicitur: *Fluvius igneus rapidusque egrediebatur a facie eius :* Glossa ·. *ut peccatores traheret in gehennam.* Loquitur autem auctoritas illa dc illo igne dc quo nunc est mentio: ut patet per quandam glossam 9. quae ibi ·· dicit, *ut bonos purget et malos puniat.* Ergo ignis finalis conflagrationis tn infernum cum reprobis demergetur.

Rcsponoeo dicendum quod tota purgatio mundi et innovatio ad purgationem et innovationem hominis ordinabitur. Et ideo oportet quod mundi purgatio ct innovatio purgationi ct innovationi humani generis respondeat ·. Humani Autem genens purgatio quaedam erit quando mali segregabuntur a bonis: unde dicitur Lue. m ·: *Cuius ventilabrum in manu eius, et purgabit arcam suam : et congregabit triticum suum,* idest electos, *in horreum suum, paleas autem,* idest reprobas, *comburet igne inextinguibili.* Unde ct ita erit dc purgatione mundi, quod quidquid erit turpe ct foedum, in infernum cum reprobis retrudetur; quidquid vero pulcrum ct nobile, conscrv.ibitur in superioribus id gloriam electorum. El ita etiam erit dc illo igne conflagrationii: aicut dicit Rasilius, super illud Psalmi ·. *Vox Domini intercidentis flammam ignis.* Qui› quoad calidum, ustivum, et quantum ad id quod m igne grossum reportclur. descendet ad inferos :«d poenam damnatorum ; quod vero est tbi subtile et lucidum, remanebit superius ad gloriam electorum.

At» trimum rroo DICENDUM quod ignis qui purgabit electos ante iudicium. erit idem cum igne conflagrationi» mundi,quamvis ǫuidam contrarium dicant: convenit enim ut, cum homo sit pars mundi, eodem igne purgetur homo ct mundus. Dicuntur autem duo ignes qui purgabit hos ct cruciabit malos, et quantum ad officium, el aliquo modo ad substantiam: quia non tota substantia ignis purgantis in infernum retrudetur, ut dictum est ·.

An secundum dicendum quod in hoc ille ignis remunerabitur, quod illud quod est grossum in eo, separabitur ab ipso et retrudetur in infernum.

Ad tertiim dicendum quod, sicut gloria electorum post iudicium erit maior quam ante, ita ct poena reproborum. Et ideo, sicut claritas superiori creaturae addetur ad augmentandum gloriam electorum, ita etiam quidquid est turpe in creaturis retrudetur in infernum ad augmentandam miseriam damnatorum. Et ita igni ab initio praeparato in inferno, non est inconveniens si alter ignis addatur.

QUAESTIO SEPTUAGESIMAQUINTA

DE RESURRECTIONE

Post hoc considerandum est dc circumstantibus ct concomitantibus resurrectionem *.* Quorum prima consideratio est dc ipsa resurrectione ; secunda, dc cius causa · ; tertia, dc cius tempore ct modo * ; quarta. dc ipsius termino a quo * ; quinta, de conditionibus resurgentium ♦.

Circa primum quaeruntur tria.

Primo: utrum resurrectio corporum sit futura.

Secundo: utrum sit omnium generaliter.

Tertio: utrum naturalis vel tniraculosa.

ART. I. UTRUM CORPORUM ursi HKECTIO SIT FUTURA

IV *fat.* GfwZ., cap. ţail CcnjewZ 04
1 *Cor., np.* iv. Icet- M.

An primum sic i uoanr.rn.rR. Videtur quod corporum resurrectio non sit futura. *Job* χιv · : *Homo, cum dormierit, non resurget, donec atteratur caelum.* Sed caelum nunquam alteretur: quia *terra,* de qua minus videtur, *in aeternum stat,* ut patet *Eccle.* t ■. Ergo homo mortuus nunquam resurget.

2. Praeterea, Dominus, Matth. xxu ·, probat resurrectionem per auctoritatem illam *:* *Ego sum Deus Abraham et J)eus Isaac et Deus Jacob,* quia *non est Deus mortuorum, sed viventium.* Sed constat quod, quando verba illa dicebantur, Abraham, Isaac ct Iacob non vivebant corpore, sed solum anima. Ergo resurrectio non erit corporum, sed solum animarum.

3. Praeterea, Apostolus, 1 *Cor.* xv ·, videtur probare resurrectionem cx rernuneratione laborum quos in hac vita sustinent sancti, qui, *si m hac vita tantum confidentes essent, miserabiliores essent omnibus hominibus.* Sed sufficiens remuncratio omnium laborum hominis potest esse in anima tantum, non enim oportet quod instrumentum simul cum operante remuneretur ; corpus autem mstrumentum .inimae est. Unde etiam in purgatorio, ubi animae punientur *pro hu quae gesserunt in corpore* ·, anima sine corpore punitur. Ergo non oportet ponere resurrectionem corporum, sed sufficit ponere resurrectionem animorum : quae est dum transferuntur dc mone culpae et miseriae in vitam gratiae et gloriae.

4. Praeterea, ultimum rei ese perfectissimum m re; quia per illud attingit finem suum. Sed pcrfectiuimu» status animae est ut sit a corpnrc separata: quia in hoc statu conformior est Deo et angelis ; et magis pura, quasi separatu ab omni extranea natura. Ergo separatio a corpore est ultimus status cius. Et ita cx hoc statu non redit ad corpus : sicut ncc cx viro fit puer.

5. Praeterea, mors corporalis m poenam hominis est inducta pro pruna praevaricatione, ut patet *Genes.* 11 *:* sicut el mors spiritualis, quae est separatio animae a Deo. est mtlicia homini pro peccato mortali. Sed de morte spirituali nunquam redeunt ad vitam post sententiam damnationis acceptam. Ergo ncc de morte corporali ad vitam corporalem erit regressus. Et sic resurrectio non erit.

Sed contra est quod dicitur *Job* xix *: *Scio quod Redemptor meus vivit, et tn novissimo die de terra surrecelutus sum, et rursus circumdabar pelle mea.* Ergo resurrectio erit etiam corporum.

2. Praeterea, donum Christi est maius quam peccatum Adae, ut patet *Rom.* т *:* Sed mora per peccatum introducta est * : quia, si peccatum non fuisset, mors nulla esset. Ergo per donum Christi α morte reparabitur ad vitam.

3. Praeterea, membra debent esse capiti conformia. Sed caput nostrum vivit, et in aeternum vivet, in corpore el anima: quia *resurgens cx mortuis iam non moritur,* ut patet *Rom.* vi ·. Ergo et homines qui sunt cius membra, vivent m corpore et anima. Et sic oportet comis resurrectionem esse.

Re‹pon»eo dicendum quod secundum diversas sententias dc ultimo fine hominis, diversificatae sunt sententiae ponentium vel negantium resurrectionem. Ultimus enim tinis hominis, quem omnes homines naturaliter desiderant, est beatitude ·. Quam quidam homini posse provenire m hac vita posuerunt Unde non cogebantur ponere aliam vitam post istam, m qua homo ultimam sui perfectionem consequeretur. Et sic resurrectionem negabant.

Et hanc opinionem satia probabiliter excludit varietas fortunae, ct infirmitas humani corpori», scientiae ct virtutis imperfectio, et instabilitas, quibus omnibus beatitudinis perfectio impeditur, ut Augustinus prosequitur in fine *dc Civitate Dei* :*

Et ideo alii posuerunt aliam vitam esse post hanc, in qua homo tantum secundum animam vivebat post morleni : ct hanc vitam ponebant sufficere ad naturale deri-

durium implendum dc bcatitudinc consequendo. I nde Porphyrius dicebat, ut Augustinus didt, in libro *de Civ.* •Ub. xxn «p, *j)ci* quod *animae, ad hoc quod beata sit. omne corpus fugiendum est.* Unde tales resurrectionem non ponebant.

Huius nutem opinionis apud diversos diversa erant falsa r •Manjchaw - Ci. fundamenta. Quidam enim haeretici · posuerunt omnia *m*, n. iLTi. corporalia esse a malo principio, spiritualia vero « bono. Et secundum hoc oportcb.it quod anima summe perfecta non esset nisi a corpore separata, per quod u suo principio distrahitur, cuius participatio ipsam beatam facit. Et ideo omnes haereticorum sectae quae ponunt n diabolo corporalia esse creata vel formata, negant corporum resurrectionem. – Huius nutem fundamenti falsitas in Secundi Libri) DIM ·. part, i hI. qu 0, rt. > principio * ostensa est.

Quidam vero posuerunt totam hominis naturam in anima constarc, ita ul anima corpore uteretur sicut instrumento, aut sicut nauta navi. Unde secundum hanc opinionem sequitur quod, sola anima beatificnta, homo naturali desiderio beatitudinis non frustraretur. Et sic non oportet ponere resurrectionem. Sed hoc fundamentum * Cmc 11, n- t>; sufficienter Philosophus, in II *de Anima* ;* destruit, ostenden. Th. IKt η. · (X Part. I, qu uxxvi. »rt. i dens animam corpori sicut formam materiae uniri.

Et tie patet quod, si in hac vita homo non potest esse bcitus, necesse est resurrectionem ponere.

Ad phimum ergo dicendum quod caelum nunquam atte- *1 retur quantum ad substantiam : sed atteretur quantum ad effectum virtutis per quam movet ad generationem et corruptionem inferiorum : ratione cuius dicit Apostolus, • v«n 31. I *Cor.* vn * : *Praeterit figura huius mundi.*

Ad secundum dicendum quod anima Abrahae non est, to proprie loquendo, ipse Abraham, sed est pars cius : et sic dc aliis. Unde vita animae Abrahae non sufficeret ad hoc quod Abraham sit vivens, vel quod Deus Abraham sit Deus viventis; sed exigitur vita totius comuncti, scilicet animae ct corporis Quae quidem vita, quamvis non esset •i actu quando verba proponebantur, erat tamen in ordine utriusque partis ad resurrectionem. Unde Dominus per verba illa subtilissime et efficaciter probat resurrectionem.

Ad tertivm dicendum quod anima non comparatur ad corpus solum ul operans ad instrumentum quo operatur, v sed etiam ut forma ad materiam. (nde operatio est conjunct). ct non tantum animae: ut patet per Philosophum, • Cap «v, n- j» m l *de Anima* ·. Et quia operanti debetur operis merces, Mjq. - b. Tb. IcCt. x. oportet quod ipse homo, compositus ex anima et corpore, operis sui mercedcm accipiat. Venialia autem sicut di- u cuntur peccata quasi dispositiones ad peccandum, non quod simpliciter habeant rationem peccati, ita poena quae eis redditur in purgatorio non est simpliciter retributio, sed magis purgatio quaedam ; quae seorsum fit in corpore per mortem et incincrationcm, et in anima per purgato- {0 rium ignem.

Ad quartum dicendum quod, ceteris paribus, perfectior est status animae in corpore quam extra corpus, quia est pars totius compositi, et omnis pars intcgralis materialis est respectu totius; quamvis sit Deo conformior secundum h quid. Tunc enim, simpliciter loquendo, est aliquid maxime Deo conforme quando habet quidquid conditio suae naturae requirit: quia tunc perfectionem divinam maxime imitatur. Unde cor animalis magis est conforme Deo immobili quando movetur, quam quando quiescit: quia perfectio cordis est in moveri, ut eius quies est eius destructio.

.Ad quintum dicendum quod mors corporalis est introducta per peccatum Adae, quod est morte Christi deletum. Unde poena illa non manet in perpetuum. Sed peccatum quod mortem aeternam per impoenitentiam inducit, ultra non expiabitur. Et ideo mors illa aeterna erit.

ART. II. UTRUM RESURRECTIO SIT FITfRA OMNIUM GENERAL!TER

IV *Cohl. GfTtl..* Câpp IΛMK, LIKXI

70

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod resurrectio • f>»- I, »«« 5· non erit omnium generaliter. In Psalmo * enim dicitur: *Non resurgent impii in iudicio.* Sed resurrectio non erit hominum nisi tempore iudicii universalis. Ergo impii nullo modo resurgent.

2. Praeterea, Dan. xu * dicitur: *Multi de his qui* · Vm ·· *dormiunt in pulvere, evigilabunt.* Sed haec locutio quandam particulationcm importat. Ergo non omnes resurgent.

3. Praeterea, per resurrectionem homines conformantur Christo resurgenti : unde I *Cor.* xv · concludit Apostolus · vm. j‹ »qq. quod, si Chnstus resurrexit, ct nos resurgemus. Sed illi soli debent Christo resurgenti conformari qui ipsius *imaginem portaverunt* ·: quod est ŏlum bonorum. Ergo ipsi · v«n. 4^ soli resurgunt.

4. Phartkkka, poena non dimittitur nisi ablata culpa ·. • Cf 1· II–. <lo. uuiLif! Sed mors corporalis est poena peccati originalis. Ergo, V «rt 5. >. cum non omnibus sit dimissum originale peccatum, non ŏmni· resurgent.

5. Phartrhra, sicut per gratiam Christi renascimur, ita per gratiam eius resurgemus. Sed illi qui in maternis utens moriuntur nunquam poterunt renasci. Ergo ncc resurgere poterunt. Et sic non omnes resurgent.

St» comma 1st quod dicitur loan, v * *Omnes qui in* • Ver·. 5. ·!». *monumentis sunt audient vocem Filii Dei, e! qui audierint vivent.* Ergo omnes mortui resurgent.

2. Praetrrea. I *Cor.* xv · dicitur: *Omnes quidem re-* • Ver·. 51. *turgemus,* etc.

3. Praeterra, resurrectio ad hoc necessaria est ut rcsurgentes recipiant pro meritis poenam vel praemium. Sed omnibus debetur vel poena vel praemium : pro merito proprio, sicut adultis; vel alieno, sicut parvulis. Ergo omnes resurgent.

Respondeo dicendim quod ea quorum ratio sumitur ex natura speciei, oportet similiter inveniri in omnibus quae sunt eiusdem speciei. Talis autem est resurrectio: haec enim est eius ratio. ut cx dictis * patet, quod anima in • Art. praccX, 4- 4 perfectione ultima speciei humanae esse non potest α corpore separata. Unde nulla anima in perpetuum remanebit A corpore separata. Et ideo ncccxse est, sicut unum, ita et omnes resurgere.

Ad primum rroo dicendum quod Psalmus loquitur de spirituali resurrectione, qua impii non resurgent in iudicio discussionis conscientiae, ut Glossa * exponit. • Letnb

Vel loquitur dc impiis qui sunt omnino infideles, qui non resurgent ut iudiccntur : *iam* enim *iudicati sunt* ·. • loan. cap. in. '.Cf». »«.

An secundi ›l dicendum quod Augustinus ĕxponit • Dr Cir. Dd. bb. XX. cap. un. • *multi », idest omnes.* Et hic modus loquendi frequenter invenitur in sacra Scriptura :* • CL Matth. «p. a», 1er·. m; ÂJ Kgw.. cap. » verx

Vel particulatio potest intelligi quantum ad pueros damnatos in limbo, qui, quamvis resurgent, non proprie dicuntur *evigilare,* cum ncc sensum poenae ncc gloriae habituri sint : vigilia enim est *solutio sensus* ·. ri Vtftf^cap. t- S. T?- ica. u.

An tertium dicendim quod tam boni quam mali conformantur Christo vivendo in ista vita in his quae ad naturam speciei pertinent : non autem in his quae pertinent ad gratiam. Et ideo omnes ei conformabuntur in reparatione vitae naturalis : non autem in similitudine gloriae, sed soli boni.

.Ad quartum dicendim quod mortem, quae est poena originalis peccati, qui in originali decesserunt exsolverunt moriendo. Unde, non obstante originali culpa, possunt a morte resurgere : poena enim originalis peccati magis est mori quam morte detineri.

Ad quintim dicendim quod renascimur per gratiam Christi nobis datam ; sed resurgimus per gratiam Christi qua factum est ut naturam nostram susciperet; quia ex hoc ci in naturalibus conformamur. I nde illi qui in maternis utens decedunt, quamvis renali non fuerint per susceptionem gratiae, tamen resurgent, propter conformltatein naturae ad ipsum, quam consecuti sunt ad perfectionum humanae speciei pertingentes.

ART. 111. I irim resurrectio sit naturalis

II *Sent..* Jt»t. uni, qy. », m. j. «4 3 IV Cm/ Grai. cap Lmbmi, aJ 61 *CampenJ. ThtOl.,* cap. a» . 44 £om .cap mi. feet. n., la inc; I *j.t Car.,* cap. mt, kct. *

Ad iehtium sic proceditur. Videtur quod resurrectio sit naturalis. Quia, sicut dicit Damascenus, in 111 ƙibro •DcAMc-OrM,, lib. UL cap. *quod communiter in omnibus inspicitur, naturam characlerical in his quae sub ipso sunt atomis.* Sed resurrectio communiter in omnibus invenitur. Ergo est naturalis.

• c*r L». ·'. nvill; In m‹i mp. MΛB

2. Pmabtkrka, Gregorius dicil, XIV *Moral, ·: Qui resurrectionis Jidem ex obcdientia non tenent, certe hanc ex ratione tenere debuerant. Quid enim quotidie mundus in elementis suis nisi resurrectionem nostram imitatur?* Et ponit exemplum dc luce, quae quasi moriendo oculis t subtrahitur, ct rursus quasi resurgendo revocatur, et de arbustis, quae viriditatem amittunt, ct rursus quasi resurgentia reparantur; et dc seminibus, quae putrescentia moriuntur, et runus germinando quodammodo resurgunt; quud etiam exemplum Apostolus ponit, I *Cor.* xv ·. Sed 10 nihil potc.<t cx naturalibus operibus ratione cognosci nisi naturale. Ergo resurrectio erit naturalis.

• V«r>. j6 »qq.

3. Pkaktkrka, illa quac <unt praeter naturam, non multo tempore manent, quia sunt quasi violenta Sed vitii quae per resurrectionem reparatur in aeternum manebit. Ergo resurrectio erit naturalis.

• a. *Senical-PhUawfh.* Č *Λ· rttlot coUm..* <4 hΠ. N ilflW opp. UU); ⅓ *Jf Carl,* cap. ·. a. 5, 0. B. Th. I«3. ».

4. pKAcmiRA, illud ad quod tota naturae expectatio intendit, maxime videtur esse naturale. Sed resurrectio et glorificatio sanctorum est huiusmodi, ut patet *Rom.* ⅴni Ergo resurrectio erit naturalis.

• Ven. »9 H-3

5. Praeterea, resurrectio est motus quidam ad perpetuum coniunctionem animae ct corpori». Sed motus est naturalis qui terminatur ad quietem naturalem, ut patet \ *Physic.* ' Perpetua autem coniunctio animae et corporis erit naturalis: quia, cum anima sit proprius motor corporis, habet sibi corpus proportionalum ct ita in perpetuum est naturaliter vivifioibilc ab ipsa, sicut ipsa in perpetuum vivit. Ergo resurrectio erit naturalis.

•Cap. ». n ! S.Ik I<Λ· ».

Skd contra, *a privatione in habitum non erit repressus secundum naturam* ·. Sed mors e>t privatio vitae. Ergo ». resurrectio, per quam est reditus dc mone ad vitam, non est naturalis.

•Arutot.CaXqr., αρ. ιω,οοβ «7.

2. PxAxrxRKA, ea quae <unt unius speciei, unum habent determinatum modum originis: unde animalia quac generantur ex putrefactione ct cx semine nunquam sunt cius- h dem speciei, ut dicit Commentator, in VIII *Physic.* * Sed naturalis motus quo homo oritur est generatio cx simili in specie; quod non ent in resurrectione. Ergo non est naturalis.

• Tat. m.»»

Respondeo dickndvm quod ⅿotu sive actio aliqua se 4· habet ad naturam tripliciter. Est enim aliquis motus sive actio cuius natura ncc est principium ncc terminus. El talis motus quandoque est a principio tupra naturam, ut patet de glorificatione corporis: quandoque autem .1 principio alio quocumque, sicut patet de motu violento lapidis U sursum, qui terminatur ad quietem violentam. – Est etiam alius motus cuius principium ct terminus est natura, ut patet in motu lapidis deorsum. – Est etiam alius motus cuius terminus est natura, sed non principium: sed quandoque aliquid supra naturam, sicut patet in illuminatione caeci, quia visus naturalis est, sed illuminationis principium est supra naturam; quandoque autem aliquid aliud, ut patet in acceleratione florum vel fructuum per artificium facta. — Quod autem principium sit natura et non terminus, esse non potest: quia principia naturalia sunt n ad determinatos effectus definita, ultra quos sc extendere non possunt.

Operatio ergo vel motus primo modo sc habens ad naturam, nullo modo potest dici naturalis: sed vel est miraculosa, si sit a principio supra naturam; vel violenta, si sit ab alio quocumque principio. – Operatio autem vel motus secundo modo se habens ad naturam, est simpliciter naturalis. – Sed operatio quac tertio modo sc habet ad naturam, non potest dici simpliciter naturalis, sed secundum quid, inquantum scilicet perducit ad id quod if secundum naturam est: sed vel dicitur miraculosa, vd artificialis aut violenta. *Naturale* enim proprie dicitur *quod secundum naturam est:* secundum autem naturam esse dicitur habens naturam ct quae consequuntur naturam, ut patet in II *Physic.* * Unde motus, simpliciter loquendo, :© non potest dici naturalis nisi cius principium sit natura.

», e. 5· ·

Resurrectionis autem principium natura esse non potest, quamvis ad vitam naturae resurrectio terminetur. Natura enim est *principium motus in eo in quo ĕst* vel activum, ut patet in motu gravium ct levium, ct in altera- 71

• |MX, e-

tionibus naturalibus animalium; vel passivum. ut patet in generatione simplicium corporum. Passivum autem principium naturali» generationi» est potentia passiva naturalis, quac semper habet aliquam potentiam activam sibi respon- dentem in natura, ut dicitur in IX *Metaphys.* * Nec differt. quantum ad hoc, sive respondeat passivo principio activum principium in natura respectu ultimae perfectioni», scilicet formae; sive respectu dispositionis quac est necessitas ad formam ultimam, sicut est m generatione hominis secundum positionem fidei, vel etiam de omnibus aliis secundum opinionem Platonis * ct Avteennae · . Nullum autem pnncipium activum resurrectionis est ,m natura, neque respectu coniuncttoni» animae ad corpus; neque respectu dbposl- tionis quae est necessitas ad talem coniunctionrm. quia talis dispositio non potest a natura induci nisi determinato modo per viam generationis cx semine. Unde, etsi ponatur esse etiam aliqua potentia passiva cx parte corporis, seu etiam inclinatio quaecumque ad animae coniunetionem, non est talis quod sufficiat ad rationem motu^ naturalis. Unde resurrectio, limplicitcr loquendo, est miraculou, non naturali», nisi secundum quid, ut cx dictis palet.

• Vi4sw.Tb.kx». II; u.d, Kb.vm. «p. ». a 6.· Cl. >,p IV c»p. »11, o.H a.Th.lib.V, I«xt 1«.

• ⅋0·. ς«p β»λ :Tπ·. Pu· ⅋ki.Ofj. ».

Ai» primum noo üicxndum quod Damascenus loquitur de illi» quac inveniuntur in omnibus individuis cx principiis naturae creatis. Non enim, ii divina operatione omnes homines dealbarentur, vel in uno loco congregarentur, sicut tempore diluvii factum est·, propter hoc albedo esset proprietas naturalis hominis, vel ewe in tali loco.

Ar> sictNnuM dickxdum quod cx rebus naturalibus non cognoscitur aliquid ratione demonstrante non naturale. Sed ratione persuadente potest cognosci aliquid supra naturam: quia eorum quae supra naturam sunt, ea quac sunt in natura aliquam similitudinem repraesentant; sicut unio animae cl corporis repraesentat animae unionem ad Deum per ⅋loriam fruitionis, ut Magister dicit ·. Et simili modo exempla quac Apostolus ct Gregonus inducunt, fidei resurrectionis persuasive adminiculantur.

Au tertium dickxdum quod illa ratio procedit de operatione illa quac terminatur ad illud quod non est secundum naturam, sed naturae contrarium. Hoc autem non est in resurrectione. Et ideo non est ad propositum.

An quartum nicnXDUM quod tota operatio naturae est sub operatione divina sicut operatio inferioris artis sub operatione superioris, Indc. sicut omnis operatio inferioris artis cxpcctat aliquem finem ad quem non pervenitur nisi operatione artis superioris inducentis formam vel utentis artificio facto, ita ad ultimum tinem ad quem tota expectatio naturae intendit, non potest perveniri opere naturae. Et propter hoc consecutio eius non est naturalis,

Ad quintum dicixdum quod, quamvis non possit esse motus naturalis qui terminatur ad quietem violentam, tamen potest esse motus non naturalis qui terminatur ad quietem naturalem, ut cx ⅆictis patet.

• h torpor·

QUAESTIO SEPTUAGESIMASEXTA

DE CAI SA RESURRECTIONIS

Dkindk considerandum est dc causa nostrae resurrectionis *.

• a. 40. tr Introd.

Circa quod tria quaeruntur.

Primo: utrum resurrectio Christi Mt causa nostrae resurrectionis.

Secundo: utrum vox tubae.

Tertio: utrum angeli.

ART. I. utrum ainisTt RXSuKMcno SIT CAUSA NOM RAK MKSURRMCI IONIS

Part. HI, qu. mi. art »; IV *Seal,* 4ht u.rtn, Гιρ-'» Ht!., IV e©·/. Grw/. , Lilia, Cjm/vwJ. *ikcol.,* cap. COtiiij I 4/ Cbr., I«et »». tact il I *tS Shfit..* cap. iv I«ct n

Ad primim sic rROainrtnt Videtur quod Christi resurrectio non sit causa nostrae resurrectioni·», *lusita* enim *causa, ponitur effectus* ·. Sed, posita resurrectione Christi, non est secuta statim resurrectio aliorum mortuorum. Ergo resurrectio cius non est causa nostrae resurrectionis.

Gl. Aria. /\| 4K. hb. II. «f- Ili. B. II.-N T» kc<. 't

2. Praeterea. effectus non potest esse nisi causa prac-
\ι°ioΛ*η0'ιIoi* cciscr't * Sed resurrectio mortuorum esset etiam si Chri-
stus non resurrexisset: erat enim dius modus possibilis
• C/. Part. ni. «|U. »1 11 ert. X- |)co m homo liberaretur' Ergo resurrectio Christi non
est causa nostrae resurrectionis. i

3. Praeterea, idem est factivum unius in tota una specie. Sed resurrectio erit omnibus hominibus communis. Cum ergo resurrectio Christi non sit causa sui ipsius, non erit causa aliarum resurrectionum.

4 Praeterea, in effectu relinquitur aliquid de simili- ιό
tudine causae. Sed resurrectio nd minus quorundam, scilicet malorum, non habet aliquid simile resurrectioni Christi Ergo resurrectionis illorum non erit causa resurrectio Christi.

Srd contra, *illud quod est primum in quolibet genere,* n
•S.Th. I«Λ It DJJot lib. Is, cap. t, n. $.· Ex Arrrr. lib. cit., t«t. iv • Veru jo • Ver», 5. - Cf cjp.i vrr» iB. *est causa eorum quae sunt post,* ut patet in II *Metaphys.* · Sed Christus ratione suae resurrectionis corporalis dicitur *primitiae dormientium,* I *Cor.* xv ·, ct *primogenitus mortuorum, Apoc.* I * Ergo sua resurrectio est causa resurrectionis aliorum.

2. Praeterea, resurrectio Christi magis convenit cum nostra resurrectione corporali quam cum resurrectione spirituali, quae est per justificationem. Sed resurrectio Christi est causa justificationis nostrae: ut patet *Rom.* rv ·, • Ver», *Resurrexit propter iustificationem nostram.* Ergo est causa »j
nostrae resurrectionis corporalis.

Respondeo dicendum quod Christus ratione humanae naturae dicitur *Dei et hominum mediator* unde divina dona
'Iadyi u. »m. 5. - Cf. III *Sent.,* diet 111.2n. J. ϕ»4ι • Cf dlEthet exp. iv, ver», h n Deo in homines mediante Christi humanitate proveniunt ·. Sicut autem a morte spirituali liberari non possumus nisi per donum gratiae divinitus datum, ita nec a morte corporali nisi per resurrectionem divina virtute factam. Et ideo, sicut Christus primitias gratiae suscepit divinitus ct cius gratia est causa nostrae gratiae, quia *de plenitudine eius nos omnes accepimus, gratiam pro gratia,* loan. I *; itn in u
• Ver». »6 Christo inchoata est resurrectio, et sua resurrectio causa est nostrae resurrectionis; ut sic Christus inquantum est Deus, sit prima causa nostrae resurrectionis quasi acquivoca; sed inquantum est Deus et homo resurgens, est causa proxima et quasi univoca nostrae resurrectionis.

Causa autem univoca agens producit effectum in similitudine formae suae. unde non solum est causa efficiens, scd exemplaris istius effectus. I loc autem contingit dupliciter. Quandoque enim ipsa forma per quam attenditur similitudo agentis ad effectum, est directe principium u
actionis qua producitur ille effectus: sicut calor in igne calefaciente. Quandoque aulcm illius actionis qua producitur effectus, non est principium primo et per se ipsa forma secundum quam attenditur similitudo, scd principia illius formae: sicut, si homo albus generet hominem album, ipsa albedo generantis non est principium activae generationis, et tamen albedo generantis dicitur causa albedinis generatae, quia principia albedinis in generante sunt principia generativa facientia albedinem in generato.

Et per hunc modum resurrectio Christi est causa no- h
strae resurectionis: quin illud quod fecit resurrectionem Christi, qui est causa efficiens univoca nostrae resurrectionis, ad nostram resurrectionem agit, scilicet virtus divinitatis ipsius Christi, quae sibi ct Patri communis est. Unde dicitur *Rom.* vm *: *Qui suscitavit lesum Christum a mor-* **
• Ver» it. *tuis, vivificabit mortalia corpora nostra.*

Scd ipsa resurrectio Christi, virtute divinitatis adiunctae, est causa quasi instrumenulis resurrectionis nostrae. Operationes enim divinae agebantur mediante carne Christi quasi quodam organo: sicut ponit exemplum Damascenus, ij
• De Fide Orth lib. 111. cap x» • V«» u in 111 libro ·. dc tactu corporali quo mundavit leprosum, Matth. vm ·.

Ad primum f.ugo dicendum quod causa sufficiens statim producit effectum suum ad quem immediate ordinatur: non autem effectum ad quem ordinatur mediante alio, quantumcumquc sit sufficiens; sicut calor, quantumcumquc sit intensus, non statim in primo instanti causât calarem, scd statim incipit movere ad calorem, quia calor est effectus eius mediante motu. Resurrectio nutem Christi dicitur causa nostrae resurrectionis, non quin ipsa agat resurrectionem nostram, sed mediante principio suo, scilicet divina virtute, quae nostram resurrectionem faciet ad similitudinem resurrectionis Christi. Virtus autem divina omnia operatur mediante voluntate, quae est propinquissima effectui. Unde non oportet quod statim, resurrectione Christi facta, nostra resurrectio sit secuta: scd tunc sequitur quando voluntas Dei ordinavit.

Ad secundum dicendum quod virtus divina non alligatur aliquibus causis secundis, quin effectus illarum posset im- ιό
mediate. vel aliis causis mediantibus, producere: sicut posset generationem corporum inferiorum causare etiam motu caeli non existente, ct tamen, secundum ordinem quem in rebus statuit, motus caeli est causa generationis inferiorum corporum. Similiter etiam, secundum ordinem n
quem rebus humanis divina providentia praefixit, resurrectio Christi est causa nostrae resurrectionis. Potuit tamen alium ordinem praefigere. Et tunc esset alia causa nostrae resurrectionis, qualem Deus ordinasset.

An tertium dicendum quod ratio illa procedit quando ›0
omnia quae sunt in una specie, habent eundem ordinem ad causam primam illius effectus qui est inducendus in totam illam speciem. Sic autem non est in proposito. Quia humanitas Christi propinquior est divinitati, cuius virtus est prima causa generationis, quam humanitas aho- »j
rum. Unde resurrectio Christi causatura divinitate immediate: sed resurrectio aliorum mediante Christo homine resurgente.

Ad quartum dicendum quod resurrectio omnium hominum habebit aliquid de similitudine resurrectionis Christi, ,o
quod scilicet pertinet ad vitam naturae, secundum quam omnes Christo fuerunt conformes. Et ideo omnes resurgent in vitam immortalem. Scd in sanctis, qui fuerunt Christo conformes per gratiam, erit conformitas quantum ad cn quae sunt gloriae.

, .q M

ART. IL utrum vox tubae srr causa NOSTRAE RESURRECTIONIS

I jj *Car.,* C2p xv, lea. m.

An secundum sic proceditur. Videtur quod vox tubae non sit causa nostrae resurrectionis. Dicit enim Damascenus ·: *Crede resurrectionem futuram divina volun-* • D/. Ftdt Orti., Hb. iv, C2J». in fcnt. *tate, virtute et nutu.* Ergo, cum haec sint sufficiens causa resurrectionis nostrae, non oportet ponere causam cius vocem tubae.

2. Praeterea, frustra vox emittitur ad cum qui audire non potest. Sed mortui non habebunt auditum. Ergo non est conveniens quod vox aliqua formetur ad resuscitandum cos.

3. Praeterea, si vox aliqua sit causa resurrectionis, hoc non erit nisi sit per virtutem voci divinitus datam: unde super illud Psalmi *: *Dabit voci suae vocem virtutis,* • P» Livii, ⅞«r 'UQrd. OvoJ. et Loab. dicit Glossa ·, *resuscitandi corpora.* Scd cx quo potentia data est alicui, quamvis miraculose detur, tamen actus qui sequitur est naturalis sicut patet in caeco nato miraculose illuminato, qui postea naturaliter videt. Ergo, si vox aliqua esset causa resurrectionis, resurrectio esset naturalis. Quod falsum est ♦

Sed contra est quod dicitur I *lliessal,* iv *: *Ipse Do-* • Ver» 15. *minus in tuba Dei descendet de caelo, ct mortui qui in Christo sunt, resurgent primi.*

2. Praeterea, loan, v ∎ dicitur quod *qui in monumentis* • Vcn 1} »s *sunt audient vocem Filii Dei, et qui audierint vivent.* Haec autem vox dicitur tuba, ut in littera * patet. Ergo, etc. • Diu. IUM.

Respondeo dicendum quod causam effectui oportet aliquo modo coniungi: quia movens ct motum, faciens ct ij
•Ci. cap n.»-»·· s. Th. ka. tü. • Art pra<«J factum, sunt simul, ut patet in VII *Physic.* · Christus autem resurgens est causa univoca nostrae resurrectionis ·. Unde oportet quod in resurrectione corporum communi aliquo signo corporali dato Christus resurgens operetur.

Quod quidem signum, ut quidam dicunt, erit, ad litteram, vox Christi resurrectionem imperantis, sicut *imperavit mari* • V«k j 6;X>K ctp. f W» Lac. «p ou, v«n. m· *ct cessavit tempestas,* Matth. vm ·.

Quidam vero dicunt quod hoc signum nihil aliud erit quam ipsa re-praesentatio evidens Filii Dei in mundo, dc ' Ver». »J qua dicitur Matth. xxiv ·: *Sicut fulgur venit ab oriente et*

paret in occidente, sic erit adventus Filii hominis. Et innituntur auctoritati Gregorii dicentis quod *tubam sonare nihil aliud est quam mundo ut iudtcem Filium demonstrare.* Et secundum hoc ipsa apparitio Filii Dei *vox* cius dicitur: quia ei apparenti obediet tota natura ad corporum humanorum reparationem sicut imperanti: unde *in iussu* venire dicitur I *Thcssal.* rv ·. Et sic cius apparitio, inquantum habet vim cuiusdam imperii, vox cius dicitur.

Et hacc vox, quaccumque sit, quandoque dicitur *clamor* praeconis ad iudicium cit.intu. Quandoque autem dicitur sonus *tubae* Vel propter evidentiam: ut in littera * dicitur. Vel propter convenientiam ad usum tubae qui erit in veten testamento * tuba cnirn congregnbanlur ad concilium. commovebantur ad praelium. ct vocabantur ad festum; resurgentes autem congregabuntur ad concilium iudicii ;* ad praelium quo *orbis terrarum pugnabit contra insensatos* :* ct ad festum ictcmae solemnitatix :*

Ad FRtMt'M ακοή dicendum quod Damascenus in verbis illis circa materialem causam resurrectionis tria tetigit: scilicet voluntatem divinam, quae imperat; virtutem, quae cxcquitur; ct facilitatem exequendi, in hoc quod *nutum* adiunxit, ad similitudinem eorum quae m nobis sunt. Illud enim valde facile est nobis facere quod statim ad dictum nostrum fit: sed multo apparet maior facilitas si, ante verbum prolatum, ad primum signum voluntatis, quod nutus dicitur, exeeulio nostrae voluntatis per ministros fiat. Et talis noster nutus est quaedam causa praedictae executions, inquantum per ipsum inducuntur alii ad nostram voluntatem explendam. Nutus autem divinus. quo fiet resurrectio, nihil aliud est quam signum ab ipso datum, cui tota natura obediet ad resurrectionem mortuorum Et hoc signum idem est quod *vox tubae,* ut ex dictis * patet.

Ad srcundum dicendum quod, sicut formae sacramentorum habent virtutem sanctificandi, non cx hoc quod audiuntur, sed cx hoc quod proferuntur, ita Illa vox, quidquid sit, habebit efficaciam instrumenta!em ad resuscitandum, non cx hoc quod sentitur, scd cx hoc quod profertur: sicut etiam vox cx ipsa impulsione aeris excit.it dormientem solvendo organum sentiendi, non cx hoc quod cognoscatur; quia iudicium dc voce perveniente ad aures sequitur excitationem, ct non est causa cius.

An tertium dicendum quod ratio illa procederet si virtus illi voci data esset ens perfectum in natura quia tunc quod ex ea procederet, virtutum iam naturalem factam principium haberet. Non autem est talis virtus illa: sed qualis supra * dicta est esse in formis sacramentorum.

ART. 111. utrum aliquo modo AD RESURRECTIONEM ANGELI OPERATURI SINT

IV Jn «mu.·η 3 «J4î Pan. I, qu. ιϰ, ·π ϊ. λΛ »| qu. ct ·η. 4. 'J t.

Au tertium sic proceditur. Videtur quod nullo modo ad resurrectionem angeli operentur. Quia matons virtutis est ostensiva resurrectio mortuorum quam generatio hominum. Scd quando generantur homines, anima non infunditur corpori mediantibus angelis. Ergo nec resurrectio, quae est iterata coniunctio animae ct corporis, fiet ministerio angelorum.

2. Praktkrra, si ad aliquos angelos hoc ministerium pertineat, maxime videtur pertinere ad Virtutes, quarum est miracula facere ·. Scd cis non adseribitur, scd Archangelis, ut patet in littera ·. Ergo non fiet ministerio angelorum.

Sed contra kst quod dicitur I *Thessal.* rv ·, quod *Dominus in voce Archangels descendet de caelo, et mortui resurgent.* Ergo resurrectio mortuorum ministerio angelico complebitur

Respondeo dicendum quod, sicut Augustinus dicit, in III *dc Trin.* ;* quod *sicut corpora crassiora et inferiora* fer *subtiliora et potentiora ordine quodam reguntur, ita omnia corpora reguntur a Deo per spiritum vitae rationalem.* Et hoc etiam Gregorius, IV *Dialog.* ;* tangit. Unde in omnibus quae corporaliter a Deo fiunt, utitur Deux ministerio angelorum. In resurrectione autem est aliquid ad transmutationem corporum pertinens: scilicet collectio n cinerum, ct eorum praeparatio ad reparationem humani cnrpons. Unde quantum ad hoc in resurrectione utetur Deus ministerio angelorum. Scd anima, sicut immediate a Deo creata est, ita immediate a Deo corpori iterato unietur, sine aliqua operatione angelorum. Similiter etiam gloriam corporis ipse faciet absque ministerio angelorum, sicut ct animam immediate glorificat. Et illud angelorum ministerium dicitur *vox*, secundum unam expositionem, quae tangitur in littera *:

Ad primum eroo patet solutio cx dictis ·.

Ad secundum dicendum quod ministerium istud erit principaliter unius Archangcli, scilicet Michaelis, qui est princeps Ikclcsiae, sicut fuit Synagogae, sicut dicitur Dan. x ·. Qui tamen agit cx influentia Virtutum et aliorum superiorum ordinum ·. Unde quod ipse faciet, superiores ordines quodammodo facient. Similiter interiores angeli cooperabuntur ei circa resurrectionem singulorum, quorum custodiae deputati fuerunt. Et sic vox illa potest dici *unius* ct *plurium angelorum* :*

QUAESTIO SEPTUAGESIMASEPTIMA
DE TEMPORE ET MODO RESURRECTIONIS

Deinde considerandum est de tempore ct modo resurrectionis ·.

Circa quod quaeruntur quatuor.

Primo: utrum tempus resurrectionis differatur usque ad finem mundi.

Secundo: utrum tempus illud sit occultum

Tertio· utrum resurrectio fiet in noctis tempore.

Quarto: utrum fiet subito.

ART. 1. utrum tempus wourrxctionis OPOJirPAT DIFFERRI VIQÜB AD FINEM NTXDI. ITT OMNES SIMUL RESURGANT

/e /c», mp. ua, lcet. 11

Ad primum sic proceditur* Videtur quod tempus resurrectionis non oporteat differri usque ad finem mundi, ut omnes simul resurgant. Maior est enim convenientia capitis ad membra quam membrorum ad invicem: sicut causae ad effectus quam effectuum ad invicem. Sed Christus, qui est caput nostrum ·, non distulit resurrectionem suam usque ad finem mundi ut simul cum omnibus resurgerct. Ergo non oportet quod priorum sanctorum resurrectio usque ad finem mundi differatur, ut simul cum aliis resurgant.

2. Praeterea, resurrectio capitis est causa resurrectionis membrorum ·. Sed resurrectio quorundnm membrorum nobilium, propter vicinitatem ad caput, non est dilati usque ad finem mundi, scd statim resurrectionem Christi secuta est: sicut pie creditur de beata Virgine ct loanne Evangelista ". Ergo ct aliorum resurrectio tanto propinquior erit resurrectioni Christi, quanto per gratiam ct meritum magis ei fuerunt conformes.

3. Praeterea, status novi Testamenti est perfectior, ct expressius port.it imaginem Christi, quam status veteris Testamenti. Scd quidam Patres veteris Testamenti, Christo resurgente, resurrexerunt, sicut dicitur Matth. xxvn *: quia *multa corpora sanctorum qui dormierant, resurrexerunt.* Ergo videtur quod nec sanctorum novi Testamenti remrrectio differri debeat usque ad finem mundi, ut sit omnium simul.

4. Praeterea, post finem mundi non erit aliquis annorum humerus Sed post resurrectionem mortuorum adhuc computantur multi anni usque ad resurrectionem aliorum, ut patet *Apoc.* xx: dicitur enim ibi *; *I'idi animas decollatorum propter testimonium /esu* ct *propter verbum Dei;* et infra, *Et vixerunt et regnaverunt cum Christo mille annis; et ceteri mortuorum non vixerunt donec consummentur mille anni.* Ergo resurrectio omnium non differtur usque ad finem mundi, ut sit omnium simul.

Ssn contra est quod dicitur */ob.* xnr·; *//orno, cum dormierit, non resurget donec atteratur caelum, nec evigilabit ut consurgat a somno suo:* ct loquitur dc somno mortis. Ergo usque ad finem mundi, quando caelum atteretur, resurrectio hominum differetur.

v<n. j9i

2t pRAerMHHA| XI · Jiciiur: *Homines Dei, testimonio Jidci probati, non acceperunt repromissionem, « idest plenam animae et corporis beatitudmem · ·, Deo aliquid aliud pro nobis providente, ne sine nobis consummarentur,*

ẗõπ"i· ,1,β' c' * *idest Per^ccrentur* · · Glossii :* « *ut in communi gaudio omnium maius Jieret gaudium singulorum* ·. Scd non erit ante resurrectio quam corporum glorificatio : quia *reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae, Philipp,* m ;* ct *resurrectionis Jilii erunt sicut angeli m caelo,* ul patet Matth. xxn ·. Ergo resurrectio differetur usque ad finem mundi, in quo omnes simul resurgent.

• Vm. a·.

• V<r>. jn; i.uc cxp. m,"»<r». ttt.

Respondeo dicendum quod , sicut Augustinus dicit, in

• Op ẗ HI *de Trin.* ·, divina providentia statuit *ut corpora crassiora et inferiora per subtiliora et potentiora quodam* l i *ordine regantur.* Et ideo tota materia corporum inferiorum subiacet variationi secundum motum caelestium corporum. Unde esset contra ordinem quem divina providentia in rebus statuit, si materia inferiorum corporum ad statum incorruptionis produceretur, manente motu superiorum corporum. Et quia secundum positionem fidei resurrectio erit in vitam immortalem conformiter Christo, qui *resurgens a mortuis iam non moritur,* ut dicitur *Horn,* vi ;* ideo humanorum corporum resurrectio usque ad finem mundi differtur, in quo motus cacli quiescet Et propter hoc etiam quidam philosophi, qui posuerunt motum caeli nunquam cessare, posuerunt reditum humanarum animarum ad corpora mortalia, qualia nunc habemus ; sive ponerent reditum animae ad idem corpus in fine *magni anni9,* ut Empedocles * ; sive ad aliud, ut Pythagoras posuit *quamlibet animam quodlibet corpus ingredi,* ut dicitur in I *de Anima* ♦

• Vera. 9.

•Dixi xx.Yin.qu. n. «n 3. · u •upn qa. un», xn. 4

• Ci. b. Alberi IV *Sent.,* dIM xuu. art. 7. ·· Vide Arutot. mire.J.b.Vni cxp. L n. t, s. - N.Th. lect. 1. •Cap in,n.a>- S. Tn. kct. xni

Ad primum ergo dicendum quod, quamvis caput magis conveniat cum membris convenientia proportionis, quae exigitur ad hoc quod in membra influat, quam membra l! ad invicem ; tamen caput habet cnusalitntem quondam super membra qua membra carent, et in hoc membra differunt n capite et conveniunt ad inv icem. Unde resurrectio Christi cst exemplar quoddam nostrae resurrectionis, ex cuius fide spes nobis de nostra resurrectione consurgit: non autem resurrectio alicuius membri Christi cst causa resurrectionis ceterorum membrorum. Et ideo Christi resurrectio debuit praecedere resurrectionem aliorum, qui omnes simul resurgere debuerunt *in consummatione saeculorum* ·.

♦ *Ad IM..* cxp. ix, ver·. 16.

Ad secundum dicendum quod, quamvis inter membra Christi sint quaedam aliis digniora ct magis capiti conformia, non tamen pertingunt ad rationem capitis, ut sint causa aliorum. Et ideo ex conformitate ad Christum non debetur cis quod eorum resurrectio praecedat resurrectionem aliorum quasi exemplar exemplatum, sicut dictum cst · dc resurrectione Christi: scd quod aliquibus sit hoc concessum quod eorum resurrectio non sit usque ad communem resurrectionem dilata, cst ex speciali gratiae privilegio, non cx debito conformitatis ad Christum.

* Reap ad l«

Ad tertium dicendum quod de illa resurrectione sanctorum cum Christo videtur dubitare Hieronymus, in Sermone *de Assumptione* * utrum scilicet, peracto resurrectionis testimonio, iterum mortui sint, ut sic eorum fuerit magis resuscitatio quaedam, sicut Laxari , quam vera resurrectio, qualis erit in fine mundi ; nn ad immortalem vitam vere resurrexerunt semper in corpore victuri,

• Gr. ia irg. 3 - Ct. Pxrt. iII qo, LUl, Xrt. }.

• toxa. cap. xi, ver». 4Jf 44.

in caelum cum Christo ascendentes corporaliter, ut Gloss.i * dicit, Matth. xxvii ·. Et hoc videtur probabilius. Quia ad hoc quod verum testimonium de vera resurrectione Christi «m proferrent, congruum fuit ut vere resurgerent: sicut Hieronymus ibidem · dicit. Nec eorum resurrectio propter ipsos accelerata est: scd propter resurrectionem Christi testificandam. Quod quidem testimonium erat ad fundandam fidem novi Testamenti. Unde decentius factum cst 7« per Patres veteris Testamenti quam per cos qui, iam novo Testamento fundato, decesserunt.

• Ord. Scribi.

• Vm. p, M·

• Vide I'»cudo-Hicron., loc. dL

Tamen sciendum cst quod, etsi de resurrectione eorum in Evangelio mentio fiat ante resurrectionem Christi, tamen, ut per testimonium palet, intclligendum cst per anticipationem esse dictum . quod frequenter historiographis accidit Nulli enim vera resurrectione ante Christum resurrexerunt. eo quod ipse est *primitiae dormientium,* ut dicitur I *Cor.* xv · : quamvis fuerint aliqui resuscitat! ante Christi t resurrectionem, ut de Lazaro patet.

• Vcn. jo.

Ad ovartum dicendum quod occasione illorum verborum. ut Augustinus narrat, XX *de Civ. Dei* ·, quidam haeretici posuerunt primam resurrectionem futuram esse mortuorum ut cum Christo mille annis in terra regnent : unde «0 vocati sunt *Chiliastac,* quasi *Millenarii.* Et ideo Augustinus ibidem ostendit verba illa aliter intclligenda esse: scilicet dc resurrectione spirituali, per quam homines a peccatis dono gratiae resurgunt. Secunda autem resurrectio cst corporum.

• Cxp. «ll.

Kegnum autem *Christi* dicitur Ecclesia, in qua cum Christo non solum martyres, sed etiam alii clcctі regnant : *ut a parte totum intelligatur* ·. – Vel regnant cum Christo in gloriii quantum ad omnes, ct fit specialiter mentio dc martyribus *quia ipsi praecipue regnant mortui qui usque* »0 *ad mortem pro veritate certaverunt* ·.

• Cxp. ix. «. J-

• Ibid-

Millenarius autcrn non significat aliquem certum numerum, scd designat totum tempus quod nunc agitur, in quo nunc sancti cum Christo regnant. Quia numerus millenarius designat universitatem magis quam centenarius: eo quod centenarius cst quadratum denarii , scd millenarius cst numerus solidus cx duplici ductu denarii in scipsum surgens, quia decies decem decies mille sunt. Et similiter in Psalmo · dicitur *Verbi quod mandavit in mille ge-* »l *nerationes,* idest *in omnes* ·.

• Px.o», «r». S. • Auf ttk ⅝·, cxp. тη, n. x

ART. II. ITUUM TEMPUS ILLUD sn OCCULTUM

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod tempus illud non sit Occultum. Quia cuius principium est determinatum ct scitum, ct finis potest determinate sciri : eo quod *omnia mensurantur quadam periodo,* ut dicitur in l! *de Generat.* · Sed principium mundi determinate scitur. Ergo ct finis ipsius potest determinate sciri. Tunc autem erit tempus resurrectionis ct iudicii. Ergo tempus illud non est occultum.

• Cap x, b. s- Costuiuar. Coo· menu «.Th- led. x

♦ 2. Praeterea, *Apoc.* ẍu dicitur quod *mulier,* per quam Ecclesia significatur ·, *habet locum paratum a Deo, in quo pascatur diebus mille ducentis sexaginta.* Daniel etiam xn · ponitur determinatus numerus dierum, per quos anni significari videntur, secundum illud Ezech. iv ·, *Diem pro anno* ♦ *dedi libi.* Ergo ex sacra Scriptura potest sciri determinate finis mundi et resurrectionis tempus.

• Ver·. 6.

• Glo Ont « lattffl·. Ibid.

• Ver», il, ix.

• Vcn. S.

3. Praeterea, status novi Testamenti praefiguratus fuit in veteri Testamento ·. Scd scimus determinate tempus in quo vetus Testamentum statum habuit. Ergo et potest i® sciri tempus determinate in quo novum Testamentum statum habebit. Scd novum Testamentum habebit statum usque ad finem mundi : unde dicitur Matth. ult. · : *Ecce, ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi.* Ergo potest sciri determinate finis mundi ct resurrectionis u tempus.

• I ai Cor., cap. x.ïcrLO.ii.An/. CmL Aλμ /. ht. XXII.cap Lxxti. LXUX-

• Ver», te.

Skd contra, illud quod cst ignoratum ab angelis, est etiam hominibus multo magis occultum : quia ca ad quae homines naturali ratione pertingere possunt, multo limpidius ct certius angeli naturali cognitione cognoscunt. Similiter etiam revelationes hominibus non fiunt nisi mediantibus angelis : ut patet per Dionysium, iv cap. *Cael. Hier.* · Sed angeli nesciunt tempus determinate. ut palet Matth. xxiv · : *De die illa et hora nemo scit, neque angeli caelorum.* Ergo illud est hominibus occultum.

• i 3.

• Ver· O.

2. Praktkrea, Apostoli luerunt magis conscii secretorum Dei quam alii sequentes: quia, ul dicitur *Kom.* mu ·, ipsi *primitias Spiritus habuerunt;* Glossa ', *tempore prius et ceteris abundantius.* Sed eis dc hoc ipso quaerentibus dictum cst. *Act.* l :* *Non cst vestrum m/sse tempora vel momenta quae posuit Pater in potestate sua.* Ergo multo magis est aliis occultum.

• Vm j).

• Inicrta. u t.omb.

• Ver» 7.

Respondeo dicendum quod, sicut Xugustinus dicit, in libro *Octogintatrium Quaesi. ,* aetas ultima humani generis, quae incipit ab adventu Domini usque adfinem saeculi, quibus generationibus computetur incertum est :* sicut etiam

• Qu LMI1L

senectus, quae est ultima aetas hominis, non determinatum habet tempus secundum mensuram aliarum, cum quandoque sola *tantum teneat temporis quantum omnes aliae aetates.*

Huius autem ratio est quia determinatu numerus futuri temporis sciri non potent nisi vel per revelationem, vel per naturalem rationem. Tempus autem quod erit usque ad resurrectionem. numerari non potest naturali ratione. Quia simul erit resurrectio ct finis motu caeli. ut dictum est. Ex motu autem accipitur numerus omnium quae determinato tempore per naturalem rationem futura u praevidentur Ex motu autem caeli non potest cognosci finis cius: quin, cum sit circularis, cx hoc ipso habet quod secundum naturam suam possit in perpetuum durare ·. Unde naturali ratione tempus quod erit usque ad resurrectionem. numerari non potest.

Similiter ncc per revolutionem haberi potest: ideo ul omnes semper sint solliciti ct praeparati ad Christo occurrendum. Et propter hoc etiam Apostoli dc hoc quaerentibus respondit Ac/. 1 ·: Non *est vestrum nosse tempora vel momenta quac Pater posuit in sua potestate*, in quo, ut Augustinus dicit. XVI11 *de Civ. Dei ·, omnium dc hac re calculantium digitos resolvit et quiescere iubet.* Quod enim Apostolis quaerentibus noluit indicare. nec aliis revelabit.

Unde omnes illi qui tempus praedictum numerare voluerunt hactenus, falsiloqui sunt inventi. Quidam enim, ut Augustinus dicit ibidem, dixerunt *ab ascensione Domini usque ad ultimum eius adventum quadringentos annos posse compleri; alii quingentos; alti mille.* Quorum falsitas patet. Et similiter patebit eorum qui adhuc computare non cessant.

Ad primum «roo dicbntmm quod eorum quorum finis cognoscitur principio noto, oportet mensuram esse nobis cognitam. Et ideo, cognito principio alicuius rei cuius durntio mensuratur motu caeli, possumus cognoscere cius finem eo quod motus caeli est nobis notus. Sed mensura durationis motus caeli est sola divina dispositio, quae est nobis occulta. Et ideo, quantumcumque sciamus principium, finem scire non possumus

Ad secundum dicendi m quod per *mille ducentos sexaginta dies,* dc quibus fit mentio in *Apoc.* xn, significatur omne tempus in quo Ecclesia durat, et non determinatus aliquis numerus annorum. Et hoc ideo quia praedicatio Christi, super quam fundatur Ecclesia, duravit tribus annis cum dimidio, quod tempus fere continet aequalem numcrum dierum numero praedicto.

Et similiter etiam numerus eorum qui in Daniele ponuntur, non est referendus ad numerum aliquem annorum qui sunt usque ad finem mundi, vel usque nd praedicationem /Xntichristi : sed debet referri ad tempus quo praedicabit et quo persecutio cius durabit.

Ad tertium dicendum quod, qumnyis status novi Testamenti in generali sit praefiguratus per statum veteris Testamenti, non tamen oportet quod singula respondeant singulis: praecipue cum in Christo omnes figurae veteris Testamenti fuerint completae. Et ideo Augustinus, XVIII *de Civ. Dei* .* respondet quibusdam qui volebant accipere numerum persecutionum quas Ecclesia passa est secundum numerum plagarum Aegypti. dicens: *Ego per illas res gestas in Aegypto istas persecutiones prophetice significatas esse non arbitror: quamvis ab cis qui hoc putant, exquisite et ingeniose illa singula his singulis comparata videantur, non prophetico spiritu, sed contectura mentis humanae, quae aliquando ad verum pervenit, aliquando fallitur.*

Et similiter videtur esse dc dictis Abbatis lonchtm ·, qui per tales contecturas de futuris aliqua vera praedixit, et in aliquibus deceptus fuit.

ART. III. utrum resurrectio futura sir in noctis tempore

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod resurrectio non erit tn noctis tempore. Quin resurrectio non erit v«n u *donec atteratur caelum,* ut dicitur *fob* χιv ·. motu caeli, quod dicitur cius attritio, non erit tempus. 71 Sed cessante

neque nox neque dies. Ergo resurrectio non erit in nocte.

2. Praeterea. finis uniuscuiusque rd debet cue perfectissimus .* Sed tunc erit finis temporis: unde in Apoc.·· dicitur quod *tempus amplius non erit.* Ergo tunc debet esse tempus in sua optima dispositione. Et ita debet cue dies.

3 Pparterea . qualitas temporis debet respondere his quac geruntur m tempore: unde loan, xm * fit mentio dc nocte quando ludas exivit n consortio lucis. Sed tunc erit perfecta manifestatio omnium quae nunc latent: quia, cum venerit Dominus, *illuminabit abscondita tenebrarum et manifestabit consilia cordium,* ul dicitur I *Cor.* tv ·. Ergo debet esse in die-

Sm> contra . resurrectio Christi est exemplar nostrae resurrectionis ·. Sed resurrectio Christi fuit in nocte, ut Gregonus dicit, in Homilia Paschali ·. Ergo ct nostra resurrectio erit tempore nocturno.

2. Praeimea, adventus Domini comparatur adventui furis in domum, ut patet Lue. xn ♦. Sed fur in tempore noctis in domum venit. Ergo et Dominus tempore nocturno veniet. Sed veniente ipso fiet resurrectio, ut dictum est ·. Ergo fiet resurrectio in tempore nocturno.

Rrm-ondmo dicendum quod determinata hora temporis qua fiet rourrcctio, sciri pro certo non potest, ut patet in littera ·. Tamen satis probabiliter a quibusdam dicitur quod resurrectio erit quasi in crepusculo, sole existente in oriente et luna in occidente : quin in tali dispositione sol et luna creduntur esse creata; ut sic eorum circulatio compleatur penitus per reditum ad idem punctum. I nde dc Christo dicitur quod tali hora resurrexit ·.

Ad primum bhoo dicendum quod, quando resurrectio erit, non erit tempus, sed finis temporis: quia in eodem instanti in quo ccuabit motus caeli, erit rcAurrectio mortuorum. Et tamen erit situs siderum secundum dispnsitionem qua sc habent nunc in aliqua determinata hora. Et secundum hoc dicitur resurrectio futura tali vel tali hora.

An secundum dicendum quod optimn dispositio temporis dicitur esse in meridie propter illuminationem solis. Sed tunc *civitas Dei non egebit neque sole neque luna, quia claritas Dei illuminabit eam,* ut dicitur *Apoc.* ulL · Et ideo quantum ad hoc non refert utrum in dic vel in nocte resurrectio fiat.

Ar> tertium dicendum quod tempori illi congruit manifestatio quantum ad ea quac tunc gerentur, ct occultatio quantum id determinationem ipsius temporis. Et ideo utrumque congrue fieri potest: ut scilicet sit resurrectio in die vel in nocte.

ART. IV. itrum resurrectio futura sit subito VEL SUCCESSIVE

I jJ Car., cap. «v, lea viil

Ad quartim sic pstoammn. Sidetur quod resurrectio non fiet subito, sed successive. Quia Ezcch. xxxvn praenuntiatur resurrectio mortuorum : ubi dicitur ·, *Accèdserunt ossa ad ossa, et vidi, et eccc, super ea nend et carnes ascenderunt, et extenta est in eis cutis desuper, et spiritum non habebant.* Ergo reparatio corporum praecedet tempore coniunctioncm animarum. Et sic resurrectio non erit subita.

2. Praeterea, illud ad quod exiguntur plures actiones se consequentes, non potest subito fieri. Sed ad resurrectionem exiguntur plures actiones sc consequentes: scilicet collectio cinerum, reformatio corpons, ct infusio animae. Ergo resurrectio non fiet subito.

3. Praeterea, omnis sonus tempore mensuratur. Sed sonus tubae erit causa resurrectionis, ut dictum est Ergo resurrectio fiet in tempore, et non subito.

4 Phabtrrka, nullus motus localis potest esse subito, ut dicitur in libro *de Sensu et Sensato* ·. Sed ad resurrectionem exigitur aliqui motus localis in collectione cinemm. Ergo non fiet subito.

Skd contra est quod dicitur I *Cor.* xv ♦: *Omnes quidem resurgemus in momento, in ictu oculi.* Ergo resurrectio erit subito.

• An- accd.

• Arutoi. *tic.* lib. VIII, «p. till. ». 1 N'I - S Th. »«a.

• Cf. *»rg SrJ c'fKtr·» >.*

• Cap. Lin

• C·?. UL

• Cf. BolJand. *Act. SS., die j*

njr *Aj* ., ăucto re Guiiiclm. *dt* Thoco. cap, iv, b. 11.

M^Aruu» a· *uf.* il ·rts. nfe

· v«n 30.

• Vtf». 5.

' Cl. qw. utn, *tn.* t: Pen. III. q». m, »rt I, •aftuelL XXI *1A ErJV;* .» 7·

Minh. cap. un I *jJ IUit* cap. *. 4/«. C9P.* bvi, iJ. 'Q» ixin. art.

• IX·L uiu, «p *UcJ/j*jiUm·»· *ttr.*

* M*'Λ· *

p<n.lil.q«.M. art. 4, M 1,1

2. Pramtbrma, virtus infinita subito operatur. Sed, sicut 'P^fidrQrA hb. IV, cap. Bit_, •0 Damascenus dicit *: *Crede resurrectionem futuram divina virtute,* de qua constat quod sit infinita. Ergo resurrectio fiet subito.

Rkspondeo dicbndum quod in resurrectione aliqua fient ministerio angelorum, ct aliqua virtute divina immediate, •Qa.Liin.4H. ut dictum est ·. Illud ergo quod fiet ministerio angelorum, non erit in instanti, si instans dicat indivisibile temporis: erit tamen instans si instans accipiatur pro tempore imperceptibili. Illud autem quod fiet virtute divina immediate, fiet subito, scilicet in termino temporis quo angelorum opus complebitur: quia virtus superior inferiorem ad perfectionem adducit.

An primum broo dicbndum quod Ezechiel loquebatur populo rudi, sicut ct Moyses. Unde, sicut Moyses distinxit «i sic resurrectio omnium erit a morte.
· Gr cap. t. opera sex dierum per dies ·, ut rudis populus capere posset, quamvis omnia simul sint facta, secundum Augustinum ·; ita Ezcchiel diversa quae in resurrectione futura sunt expressit, quamvis omnia simul sint futura in instanti.
·biGen. ad Hit., lib. IV. pp. XXXIII, XXXIV.

An sbcundum dicendum quod, quamvis illae operationes sint se invicem consequentes natura, tamen simul sunt tempore: vel quia sunt in eodem instanti; vel una est m instanti ad quod alia terminatur.

Ad tertium dicendum quod idem videtur esse dicendum «j dc sono illo et de formis sacramentorum: scilicet quod • Cf. Pirt m. in ultimo instanti sonus effectuai suum habebit '.
4, j

An quartum dicendum quod congregatio cinerum, quae sine motu locali esse non potest, fiet ministerio angelorum. Et ideo erit in tempore, sed imperccptibili. propter jo facilitatem operandi quae competit angelis.

QUAESTIO SEPTUAGESIMAOCTAVA

DE TERMINO RESURRECTIONIS

Druwb considerandum est de termino a quo resurrectionis ·.
• Ct qu. I u», Introd

Circa quod quaeruntur tria.

Primo: utrum mors sit terminus a quo resurrectionis in omnibus.

Secundo: utrum cineres vel pulveres.

Tertio: utrum illi pulveres habeant naturalem inclinationem ad animam.

ART. I. UTRUM MORS SIT FUTURA TRRM1.NUS A QUO RESURRECTIONIS IN OMNIBUS

f II··, qu. Ixxxi. art. 5, >d t r II SrwA, diti. xxxi. qu. 1 «n. 3, «d 3, *br hjt.,* qu. tv. art. 6. ad 1.

Ad primum sic procedhvr. Videtur quod mors non erit terminus a quo resurrectionis in omnibus. Quia quidam non morientur, sed immortalitate *supervestientur* ti
• Cf. II *ad Cor.*, cap. v, ver» 4.
• ApoMolonim. Dicitur enim in Symbolo · quod ipse *venturus est indicare vivos ct mortuos.* Hoc autem non potest intclligi quantum ad tempus iudicii: quia tunc erunt omnes vivi. Ergo oportet quod referatur hacc distinctio ad tempus praecedens. Et ita non omnes ante iudicium monentur.

2. Praeterea, naturale et commune desiderium non potest esse vacuum et inane, quin in aliquibus expleatur. Vert. 4. Sed secundum Apostolum, II *Cor. v* ·, hoc est commune desiderium, quod *nolumus exspoliari, sed supervestiri.* Ergo, aliqui erunt qui nunquam exspoliabuntur corpore <0 per mortem, sed supervestientur gloria resurrectionis.

Cap. ex 3. Praeterea, Augustinus, in *Enchirid.* ·, dicit quod quatuor ultimae petitiones Dominicae orationis ad praesentem vitam pertinent. Quarum una est, *Dimitte nobis debita nostra.* Ergo Ecclesia petit in hac vita sibi omnia <1 debita relaxari. Sed Ecclesiae oratio non potest esse cassa, Ver quin exaudiatur: Ioan, xvi ;* *Quidquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Ergo Ecclesia m aliquo huius vitae tempore omnium debitorum remissionem consequctur. Sed unum dc debitis, quo pro peccato primi parentis 7n adstringimur, est quod nascimur in originali peccato. Ergo aliquando hoc Ecclesiae Deus praestabit, quod homines sine originali peccato nascentur. Sed mors est poena originalis peccati. Ergo aliqui homines erunt circa finem mundi qui non morientur. Et sic idem quod prius.

4. Praeterea, via compendiosior est semper sapienti magis eligenda. Sed compendiosior via est quod homines qui invenientur vivi in impassibilitatem resurrectionis transferantur, quam quod prius moriantur et postea resurgant $ a morte in immortalitatem. Ergo Deus, qui est summe sapiens, hanc viam eliget in his qui vivi invenientur. Et sic idem quod prius.

Sed conixa. l *Cor.* xv ': Quod *seminas, non vivificatur* · v»». A *nisi prius moriatur.* Et loquitur sub similitudine seminis «0 dc resurrectione corporum. Ergo corpora a morte resurgent.

2. Praeterea, l *Cor.* ẋv *Sicut in Adam omnes* mo- · Vm. „ *riuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur.* Sed in Christo omnes vivificabuntur. Ergo in Adam omnes morientur. Et

Resiondbo dicendum quod super hac quaestione varie loquuntur Sancti, ut in littera · patet. Tamen haec est ‘Duttuua?. securior et communior opinio, quod omnes morientur et a morte resurgent. Et hoc propter tria. Primo, quia magis »° concordat divinae iustitiae. quae humanam naturam pro peccato primi parentis damnavit ·, ut omnes qui peractum naturae ab eo originem ducerent, infectionem originalis peccati contraherent, ct per consequens mortis debitores ιτ,τσχη' essent.

Secundo, quia magis concordat divinae Scripturae, quae omnium futuram resurrectionem praedicit ·. Resurrectio • |O«. ». autem proprie non est nisi *eius quod cecidit et dissolutum* «n jl; i U *est,* ut Damascenus dicit ·. Cor., cap. »», TOMI. • Dr far 'rrA. lxb ἴν,αψ.η

Tertio, quia magis concordat ordini naturae, in quo jo invenimus quod id quod corruptum et vitiatum est, in suam novitatem non reducitur nisi corruptione mediante. sicut acetum non fit vinum nisi aceto corrupto ct in humorem vitis transcunte. Unde, cum natura humana in defectum necessitatis moriendi devenerit, non erit reditus ad immortalitatem nisi mediante morte.

Convenit cliam ordini naturae propter aliam rationem. Quia, ut m VIII *Physic.* * dicitur, motus caeli est *ut vita* ·£€ ·· *quaedam natura existentibus omnibus:* sicut et motus cordis totius corporis vita quaedam est. Unde sicut, cessante motu cordis, omnia membra mortificantur; ita. cessante motu caeli, non potest aliquid vivum remanere illa vita quae ex influentia illius motus conservabatur. Talis autem vita est qua nunc degimus. Unde oportet quod cx hac \ita discedant qui post motum caeli quiescentem victuri sunt.

Ad primum hroo dicendim quod distinctio illa mortuorum ct vivorum non est referenda ad ipsum iudicii tempus; neque ad totum tempus praeteritum, quia omnes iudicandi aliquo tempore fuerunt vivi ct aliquo tempore mortui; sed ad illud tempus determinatum quod immediate iudicium praecedet, quando scilicet iudicii signa incipient apparere.

Ad secundum dicendum quod perfectum desiderium sanctorum non potest esse vanum: sed nihil prohibet desiderium conditionatum eorum vanum esse. Et tale desiderium est quo *nolumus exspoliari sed supervestiri:* scilicet, si possibile sit. Et hoc desiderium a quibusdam *velleitas* dicitur.

Ad tertium dicendum quod hoc est erroneum, dicere <0 quod aliquis sine peccato originali concipiatur, praeter Christum. Quia ille qui sine peccato originali conciperetur, non indigeret redemptione, quae lacta est per Christum. Et sic Christus non esset Redemptor omnium.

Nec potest dici quod non hac redemptione indigue- <1 runt quia praestitum fuit cis ut sine peccato concipe- rentur quia illa gratia facta est parentibus ut in eis vitium naturae sanaretur, quo manente sine originali peccato generare non possent; vel ipsi naturae, quae sanata est. Oportet enim ponere quod quilibet personaliter redem- 7n ptione Christi indigeat, non solum ratione naturae.

Liberari autem *a malo,* \el *a debito absolvi,* non potest nisi qui debitum incurrit vel in malum dcicctus fuit. Et ideo non possent omnes fructum Dominicae orationis in scipsis percipere nisi omnes debitores nascerentur et malo 7i subtecti. Unde *dimissio debitorum,* vel *liberatio a malo.*

non potest intelligi quod aliquis sine debito vel immunis a malo nascatur; sed quia, cum debito natus, postea per gratiam Christi liberatur.

Nec etiam sequitur, si potest sine errore poni quod aliqui non moriantur, quod sine originali nascantur, licet mors sil poena peccati originalis. Quia Deus potest cx misericordia relaxare alicui poenam ad quam obligatur cx culpa praeterita. sicut adulteram sine poena dimisit, loan vin ·. Et similiter poterit a morte liberare qui reatum mortis contraxerunt cum originali nascendo. Et dc non sequitur *Si non morientur, ergo nascuntur sine originali peccato.*

Ao QUAttTiM Diaxm'M quod non semper via compendiosior est ħmagi eligenda: sed solum quando est magis vel aequaliter accommoda ud finem consequendum. Et sic non eat hic. ut cx dictis · patet.

* In corparc.

ART. 11. UTRUM OMNIUM RRSURRRCTIO FUTURA «П A CINKimiUS

Au sicundum sic pnocxnm r. Videtur quod non omnium resurrectio erit a cineribus. Resurrectio enim Christi est exemplar nostrae resurrectionis ·. Sed resurrectio cius non fuit n cineribus: quia *caro cius non vidit corruptionem,* ut dicitur m Psalmo · ct *Act.* 11 ··, Ergo resurrectio omnium non erit cx cineribus.

. PytArrntKA, corpus hominis non semper comburitur, Sed in cineres non potest aliquid resolvi nisi per combustionem. Ergo non omnes a cineribus resurgent.

3. Praetrrka, corpus hominis mortui non statim in cinerem redigitur. Sed quidam statim post mortem resurgent, ut in littera * dicitur, scilicet illi qui vivi invenientur. Ergo non omnes resurgent a cineribus.

4. pRAHiKHha, terminus a quo respondet termino ad quem. Sed terminus ad quem resurrectionis non est idem in bonis ct malis; I Cor. xv·. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.* Ergo non est idem terminus a quo. El sic, si mali resurgent a cineribus, boni α cineribus non resurgent.

Sri» contra χ·τ quod dicit Ilaymo *: *Omnes in originali peccato natos tenet haec sententia, · Terra es ct in terram ibis* * ». Sed omnes qui in communi resurrectione resurgent, fuerunt nati in peccato originali: vel nativitate cx *utero,* vel saltem nativitate *in utero* ·. Ergo ŏmne a cineribus resurgent.

2. Pηαιγτεκβα, rnulta sunt m corpore humano quae non sunt dc veritate humanae naturae. Sed omnia illa auferentur. Ergo oportet omnia corpora in cinerem resolvi.

Rksfondko dickndum quod eisdem rationibus quibus ostensum est omnes a morte resurgere, est etiam ostendendum quod omnes resurgent a cineribus m communi resurrectione: nisi aliquibus cx speciali privilegio gratiae sit indultum contrarium, sicut et resurrectionis acceleratio ·.

Scriptura autem sacra, sicut resurrectionem praenuntiat *; ita ct *corporum reformationem, Philip.* 111 :** Et ideo oportet quod, sicut omnes moriuntur ad hoc quod omnes vere resurgere possint, ita omnium corpora dissolventur ad hoc quod omnium corpora reformari possint. – Sicut etiam in poenam hominis mors a divina iustitia est inflicta, ita ct corpons resolutio: ul patet *Genes,* m : *Terra es et in terram ibis.*

Similiter etiam ordo naturae exigit ut non solum animae ct corporis coniunctio solvatur, sed etiam elementorum commixtio: sicut etiam acetum non potest in vini qualitatem reduci nisi prius facta resolutione in materiam praetacentem. – Ipsa etiam elementorum commixtio cx motu caeli causatur ct conservatur. Quo Cessante, omnia mixta in pura elementa resolventur.

An primum krgo dickndum quod resurrectio Christi est exemplar nostrae resurrectionis quoad terminum ad quem: non autem quoad terminum a quo.

An skcuxdum dicbxdum quod *cineres* intelliguntur omnes reliquiae quae remanent humano corpore resoluto, duplici ratione. Primo, quia communis mos erat apud antiquos corpora mortuorum comburere ct cineres reservare. Unde inolevit modus loquendi ut ea in quae corpus humanum resolvitur, cineres dicantur. Secundo, propter causam resolutionis, qunc est incendium fomitis, quo corpus humanum radicitus est Infectum. Unde, ad purgationem huius infectionis, oportet usque ad prima componentia corpus humanum resolvi. Quod aulcm per incendium resolvitur, dicitur in ĉinere resolvi. El ideo ea in quae corpus humanum resolvitur, ĉinere dicuntur.

Ad Tiinrii'M diocxdum quod ille ħgni qui faciem mundi purgabit, poterit statim corpora eorum qui vivi invenientur usque ad cineres resolvere: sicut cl alia mixta resolvet m materiam praciaccnicm.

Ad qiautvm (iicbxdum quod motu» non accipit speciem .1 termino a quo, sed a termino ad quem. Et ideo resurrectio Mactorum, qunc erit gloriosa, oportet quod differat a resurrectione impiorum, quae non erit gloriosa, penes terminum ad quem: non autem penes terminum α quo. Contingit enim frequenter non esse eundem terminum ad quem, existent? eodem termino a quo: sicut dc nigredine m potcsl aliquid moveri in nlbcdinem, el in pallorem.

ART. III. unum pui-vkmks ttu кχ arties hcmaxum CORPUS HHI ARAniTT H, ALIQUAM IIABRAVr INCLINAПONHM NATI RALkM AD ANIMAM QVAR RIS COXnJNOBTUR I *ad* . c»p. «t, kct v, n.

Ad tkrtivm sic ἰΜοατυπτη. Videtur quod pulveres illi cx quibus corpus humanum reparabitur, aliquam habeant inclinationem naturalem ad animam quae cis conlungctur. Si enim nullam inclinationem habent od animam, eodem modo sc habent ad illam animam sicut alii pulveres. Ergo non esset differentia utrum ex illis vel ex aliis pulveribus reficeretur corpus animae coniungcndum. Quod falsum est \

2. Prawtmwa, maior est dependentia corporis ad animam quam animae ud corpus. Sed anima separata a corpore adhuc habet aliquam dependentiam ad corpus: unde *retardatur eius motus in Deum propter appetitum corporis,* ut dicit Augustinus ·. Ergo multo fortius corpus separatum ab anima adhuc habet naturalem inclinationem «d animam.

3. PaAEiriif.A, *fob* xx · dicitur: *Ossa eius implebuntur vitiis ădolescentia eius, et cum eo in pulvere dormient.* Sed vitia non sunt nisi in anima. Ergo adhuc in illis pulveribus remanebit aliqua naturalis inclinatio ad animam.

Sxn contra, corpus humanum potest resolvi ad ipsa elementa, vel in carnes aliorum animalium converti· Sed elementa sunt homogenca: ei similiter caro Iconis vel alterius animalis. Cum ergo m aliis partibus elementorum vel animalium non sit aliqua inclinatio naturalis ad illam animam, nec in illis partibus in ŏua conversum est corpus humanum, erit aliqua inclinatio ad animam. Patet per auctoritatem Augustini, in *Enchirid.* .* *Corpus humanum, in quamcumque aliorum corporum substantiam,* ve/ *in ipsa elementa vertatur; tn quorumcumque hominum seu animalium cibum cedat carnemque vertatur; illi animae humanae in puncto temporis redit quae illud prius utjieret, viveret ct cresceret, animavit.*

2 Praktirra, cuilibet inclinationi naturali respondet aliquod agens naturale: alias *natura dejiceret tn necessariis* ·. Sed nullo agente naturali possunt praedicti pulveres eidem animae iterato coniungi. Ergo in eis non est aliqua ħaturali inclinatio ad praedictam coniunctionem.

Remoxbito diodtoim quod circa hoc est tnplcx opinio. Quidam dicunt quod corpus humanum nunquam rcsolvitur usque ad elementa. Et ita semper in cineribus manet aliqua vis addita elementis, quae facit naturalem inclinationem ad eandem animam.

Sed haec positio contrahatur auctoritati Augustini inductae ·. ct sensui, ct rationi: quia omnia composita cx contrariis possibile est m ea resolvi cx quibus coniponuntur.

Et ideo alii dicunt quod illae partes elementorum m quas humanum corpus resolvitur, retinent plus dc luce ex hoc quod fuerunt animae humanae coniunctae. Et ex hoc habent quandam inclinationem ad animas,

Sed huc iterum frivolum est. Quh partes elementorum sunt unius naturae, ct aequaliter habent participationem lucis ct obscuritatis.

Et ideo aliter dicendum est quod in cineribus iliis nulla est inclinatio naturalis ad resurrectionem: sed solum J ex ordine divinae providentiae, quo statuit illos cineres iterum animae coniungi. Et ex hoc provenit quod illae partes elementorum iterato coniungcntur ct non .iliac.

Unde patet solutio ad primum.

Ad skcvndum dicendum quod anima separata u corpore >0 manet in eadem natura quam habebat cum corpori esset unita. Quod de corpore non contingit. Et ideo non est simile.

An tertium dicendum quod verbum illud *lob* non est intelligendum quod vitia actu maneant in pulveribus mortuorum.· scd secundum ordinem divinae iustitiae, quo sunt deputati cineres illi ad corporis reparationem, quod pro peccatis commissis cruciabitur in aeternum.

QUAESTIO SEPTUAGESIMANONA

DE CONDITIONIBUS RESURGENTIUM. ET PRIMO. DE EORUM IDENTITATE

• ci qu, hi , Jatrod.

• Qu. lxxxii.

• Qu. LXXXVL

0X5RQURXTBH agendum est de conditionibus resurgentium ·, Ubi prima consideratio erit dc his quae communiter ad bonos et malos pertinent; secunda, de his quae tantum ad bonos pertinent · ; tertia, dc his quae spectant tantum ad malos ·.

Ad bonos autem et malos communiter tria pertinent: scilicet ipsorum identitas, integritas ct qualitas. Et pruno ridendum est de resurgentium identitate; secundo, de corporum integritate ;* tertio, dc ipsorum qualitate ⁑

• Qu. LUX.
·· Qa. mu.

Circa primum quaeruntur tria.

Primo: utrum idem numero corpus resurget.

Secundo: utrum idem numero humo.

Tertio: utrum oporteat eosdem pulveres ad easdem II partes in quibus ante fuerant, reveni.

ART. 1. UTRUM 1DKM CORPUS NUMERO ANIMA RESUMPTURA SIT IN RESURRECTIONS

IV CgwL *GnL* capp. cixx. lxxu qu. *dc* uri >9. uJ 1); *Comftxd. Tkfot.,* cap. cluii ÇaoIL XI, qu. vi; /q *tab,* «p xu. |ert. 11: I *ad* Cor., cap. ▼, Itet. v, ix

• Vec». 57.

An primum sic PRoamrruR. Videtur quod non idem corpus numero anima resumat in resurrectione. 1 *Cor.* ⁑v : *Non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum.* Sed Apostolus ibi comparat mortem seminationi et 45 resurrectionem pullulationi. Ergo non idem corpus quod per mortem deponitur, in resurrectione resumitur.

2. Praeterea , cuilibet formae aptatur materia secundum suam conditionem; et similiter cuilibet agenti instrumentum. Sed corpus comparatur ad animam sicut p materia ad formam, ct sicut instrumentum ad agentem. Cum ergo anima in resurrectione non sit eiusdem conditionis sicut modo est, quia vel transfertur totaliter in caelestem vitam, cui inhaesit vivens in mundo, vel deprimitur in brutalem, si brutalitcr in hoc mundo vixit ; videtur quod non resumet idem corpus, scd vel caeleste vel brutale.

• Qtt. LXXVIII , •rt. 3.

3. Phahtbrka , corpus humanum usque ad elementa post mortem resolvitur, ut dictum est supra ·. Scd illae partes elementorum in quas corpus humanum resolutum est, non conveniunt cum humano corpore quod in ea resolutum est nisi in materia prima: quo modo quaelibet aliae partes elementorum cum praedicto corporc conveniunt. Si autem ex aliis partibus elementorum corpus formaretur, non diceretur idem numero. Ergo nec si ex illis partibus reparetur, corpus non erit numero idem.

4. Praetkrp.a, impossibile est esse idem numero cuius partes essentiales sunt aliae numero. Scd forma mixti, quae est essentialis pars corporis humani sicut forma eius, non poterit eadem numero resumi. Ergo corpus non erit idem numero. – Probatio inediae. Illud enim quod penitus cedit in non-ens, non potest idem numero resumi. Quod patet ex hoc quod non potest esse idem numero cuius est esse diversum: scd esse interruptum, quod est actus entis, est diversus ; sicut et quilibet alius actus interruptus. Scd forma mixtionis cedit penitus in non-ens per mortem: cum sit forma corporalis. Et similiter qualitates contrariae, ex quibus fit mixtio. Ergo forma mixtionis non redit eadem numero.

Si:d contra kst quod dicit Iob /n *carne mea videbo Deum salvatorem meum.* Loquitur autem de visione post resurrectionem : quod patet ex hoc quod praecedit ·, *In novissimo die dc terra surrecturus sum.* Ergo idem numero corpus resurget.

2. Prarterra, sicut Damascenus dicit, in IV libro ;* *resurrectio est eius quod cecidit secunda surrectio.* Sed hoc corpus quod nunc gerimus, per mortem cecidit Ergo idem numero resurget.

Rrspondro dicendum quod circa hanc quaestionem et n philosophi erraverunt, ct quidam haeretici moderni crrnnt. Quidam enim philosophi posuerunt animas a corpore separatas iterato corporibus coniungi ·, scd erraverunt in hoc quantum ad duo. Primo quidem, quantum ad modum coniunctionis. Quia quidam ponebant corpori iterum coniungi naturaliter animam separatam per viam generationis. Secundo, quantum ad corpus cui coniungcbatur secundo Quia ponebant quod secunda coniunctio non erat ad idem corpus quod per mortem depositum fuit, scd ad aliud, quandoque quidem idem specie, quandoque autem diversum. Ad diversum quidem, quando anima in corpore existons praeter rationis ordinem vitam duxerat bestinlcm: unde transibat post mortem dc corpore hominis in corpus alterius animalis, cuius moribus vivendo sc conformavit, sicut in corpus cimis propter luxuriam, in corpus Iconis propter ip rapinam ct violentiam, ct sic dc aliis. Scd tn corpus eiusdem speciei, quando anima bene in corpore vivens, post mortem aliqua felicitate perfuncta, post aliqua saecula incipiebat nd corpus velle redire, et sic iterum corpori coniungcbatur humano.

Sed haec opinio cx duabus falsis radicibus venit. Quarum prima est, quia dicunt quod anima non coniungitur corpori essentialiter, sicut forma materiae ; sed solum accidentaliter. sicut motor mobili J, aut sicut homo vestimento. Et ideo ponere poterant quod anima praeexistebat antequam corpori generato infunderetur in generatione naturali: et iterum quod diversis corporibus uniretur. – Secunda est, quia ponebant intellectum non differre a sensu nisi accidentaliter: ut si homo diceretur intellectum habere prae aliis animalibus quia in eo propter optimam corporis complexionem vis sensitiva amplius viget ·. Unde poterant ponere quod anima hominis in corpus animalis bruti transiret : praecipue facta immutatione animae humanae ad effectus brutales. – Sed praedictae duae rationes destruuntur a Philosopho m libro *de Anima* · Quibus p destructis, patet falsitas praedictae positionis,

Et simili modo destruuntur errores quorundam haereticorum. Quorum quidam in praedictas positiones inciderunt. – Quidam autem posuerunt animas iterato coniungi corporibus caelestibus, vel etiam corporibus in modum venti subtilibus: ut Gregorius dc quodam Episcopo Constantinopolitano narrat ·, exponens illud *lob ;** *In carne mea videbo Deum.* etc.

Et praeter hoc, praedicti errores haereticorum destrui possunt cx hoc quod veritati resurrectionis praejudicant, quam sacra Scripturn profitetur ·. Non enim resurrectio dici potest nisi anima ad idem corpus redeat: quia resurrectio est *iterata surrectio* ·; eiusdem autem est surgerc et cadere. I Inde resurrectio magis respicit corpus, quod post mortem cadit, quam animam, quae post mortem vivit. Et ita, si non est idem corpus quod anima resumit, non dicetur resurrectio, sed magis novi corporis assumptio.

Ad primum KR00 dicendum quod similitudo non currit per omnia, scd quantum ad aliquid. In seminatione enim grani granum seminatum ct natum non est idem numero, nec eodem modo se habens: cum primo seminatum fuerit absque folliculis, cum quibus nascitur. Corpus autem resurgens erit idem numero, scd alio modo sc habens: quia fuit morialc, et surget in immortalitate.

An srv.uniu m dilendi m quod differentia quae est inter animam resurgentis et animam in hoc mundo viventis.

* CL4tt.ua, Vts: Fxrt 1. ä uin, ħ- 1: AnMot Jf.Unu hb. 1. ap. m, us}, ». Tk. brt. ▼«ll.

• V|4< AntioL *de PartAKxaL* hb. IL c>p. nw: *de* Asm4.hb.tlea? 11. n.i.kTX. Uct. tn.

• IJb. Il. ar- ». . ŧTb.ka. i»b'. III, ăf »« ». Tk lcet. n.

•WorjLI.b.XIV, cxp.Lti.AL txa invkt.cap.tw.· Ct. I'vt-1«. <- UT. «Λ J. ·· Lap. ul . vnx

• loan, op . tčr j$. : 14J Or., cap. u . vccv m.

• O Ajg ■«'j :

non est secundum aliquid essentiale, sed secundum gloriam ct miseriam, quae differentiam accidentalem faciunt. Unde non oportet quod aliud corpus numero resurgat, sed alio modo se habens, ut respondeat proportionaliter differentia corporum differentiae animarum.

Ad tertium dicendum quod illud quod intclligitur in materia ante formam, remonet in materia post corruptionem : quia, remoto posteriori, adhuc potest remanere pnus. Oportet autem, ut Commentator dicit, in 1 *Physic.* · et jn fibro *dc Substantia Orbis* ·, in materia generabilium et corruptibilium ante formam substantialem iiitclligcrc dimensiones non terminatas, secundum quas attendatur divisio materiae, ut diversas formas in diversis partibus recipere possit. Unde ct post separationem formae vubstantialis a materia, adhuc dimensiones illae manent eaedem. Et sic materia sub illis dimensionibus cxlstcns, quamcumque fonnam accipiat, habet maiorem identitatem ad illud quod cx ea generatum fuerat quam aliqua pars aliae materiae sub quacumque forma existent. Et sic eadem materia ad corpus humanum reparandum reducetur quae prius materia eius fuit.

Ad quartum dicendum quod, sicut qualitas simplex non est forma substantiali» elementi, sed accidens proprium cius ct dispositio per quam materia efficitur propria tali formae; ita forma mixtionis, quae est forma resultans ex qualitatibus simplicibus ad medium vementibus, non est forma substantialis corporis mixti, sed est accidens propnum, et dispositio per quam materia fit necessaria ad fonnam :. Corpus nutem humanum praeter hanc formam mixtionis non habet aliam formam substantialem nui animam rationalem: quia, si haberet alium formam substantialem priorem, illa daret ei substantiale esse , et sic per eam constitueretur m genere substantiae ; unde anima iam adveniret corpori constituto m genere substantiae; et sic comparatio animae ad corpus esset sicut comparatio formarum artificialium ad suas materias, quantum ad hoc quod constituuntur in genere substantiae per suam materiam. Unde coniunctio animae nd corpus esset accidentalis : quod est error antiquorum philosophorum, α Phitosopho reprobatus m libro *de Anima* ·. Sequeretur etiam 4u°d corPu% humanum, el singulae partes cius, non aequivoce retinerent priora nomina : quod est contra Philotophum, in II *de Animat* Unde, cum anima rationalis remaneat, nulla forma corporis humani substantialis cedit penitus in non-eni. Formarum nutem accidentalium variatio non facit diversitatem in numero. Unde idem numero resurget : cum materia eadem numero resumatur, ut in praecedenti solutione dictum csl

ART. 11. ituum sit futurus idem ntmkho homo qui RMURorr IV *&»»t. Geni.*, cap. 1 x u 1 x x x i i QQ. Om;·?., qx. *d/ Aλ Hλ λ*, ·π. <9 «J j GmfntX TftroZ. c»p. α.ι»| *tn fob.* cip. xix, IcCt.tr: I *ad* Cor., cxp. xv, I«t t«

Ad secundi.m sic proceditur. Videtur quod non sit idem numero homo qui resurget. Sicut enim dicit Philoi^ouoilt.'citn· Ophus, in Π *de Generat.* ·. *quaecumque corruptionem habent speciem corruptibilem motam, non reiterantur eadem numero.* Sed talis est substantia hominis secundum praesentem statum. Ergo non potest post mutationem mortis reiterari idem numero.

2. Praeterea, ubi est alia et alia humanitas, non est idem homo numero : unde Socrates ct Plato sunt duo homines et non unus humo, quia alia est humanitas utriusque. Sed aha est humanitas hominis resurgentis ab ea quam nunc habet. Ergo non est idem homo numero.

Media probari potest dupliciter. Primo, quia humanitas, quae est forma totius, non est forma et substantia, sicut anima, sed est forma tantum. Huiusmodi autem formae cc^unt Pctotu« to non-ens: et sic non possunt iterari :.

Secundo, quia humanitas resultat ex coniunctione partium. Sed non potest eadem numero coniunctio resumi : quae prius fuit, quia iteratio identitati opponitur: iteratio enim numerum importat, identitas autem unitatem, quae sc non compatiuntur. In resurrectione autem coniunctio iteratur. Ergo non est eadem coniunctio. Et sic nec eadem humanitas, nec idem homo.

3. Pkaeikrka, unus homo non est si est plura animalia. Ergo, »i non est idem animal, non eat unus homo numero. Sed ubi non est idem scotus, non est idem animal: quia animal definitur per sensum primum, scilicet tactum, ut patet in 11 *de Anima* :. Sensus autem, cum non maneant in anima separata, ut quidam dicunt ·, non possunt idem numero ℓomi. Ergo in resurrectione non erit homo resurgens idem animal numero. Et sic ncc idem homo.

4. Pλακγεκμα, materia statuae principalior est in statua quam materia hominis in homine: quia artificialia tota sunt in genere substantiae cx materia, sed naturalia cx forma. ut patet per Philosophum. II *Physic·* ;; ct Commentator idem dicit, in II *dc Anima* ·. Sed, si statua cx eodem aere reficiatur, nnn est eadem numero. Ergo multo minus, si homo cx eisdem pulveribus reficiatur, non erit idem homo numero.

Sei» contra est quod dicitur */ab* xix ·. *Quem visurus sum ego ipse et non alius:* ct loquitur dc risione post resurrectionem ·. Ergo idem boino numero resurget.

3. Praeterea. Augustinus dicit, Vili *de Tnn.* ·, quod *resurgere nihil est aliud quam reviviscere.* Nisi autem idem homo numero rediret ad vitam qui mortuus est, non diceretur reviviscere. Ergo non resurget. Quod est contra fidem.

Respondeo digexdum quod necessitas ponendi resurrectionem est cx hoc ut homo finem ultimum, propter quem Metus est, consequatur, quod in hac vita fieri non potest, ncc in vita animae separatae ·; alias vane esset homo constitutus, si ad finem ad quem factus est, venire non posset. Et quid oportet quod illud idem numero ad finem perveniat quod propter finem est factum, ne in vanum factum esse videatur; oportet quod idem homo numero resurgat. Et hoc quidem fit dum eadem anima eidem numero corpori coniungilur Alius enim non esset resurrectio, proprie loquendo, nisi idem homo repararetur. Lnde ponere quod idem numero non sit qui resurget, est haereticum. derogans veritati Scripturae, quae resurrectionem praedicit·.

Ad primum rruo diodOvum quod Philosophus loquitur dc iteratione quae fit per motum vel mutationem naturalem. Ostendit enim differentiam arculatiDiis quae est m generatione et corruptione, ad circulationem quae esi in motu caeli. Quia caelum per motum localem redit idem numero ad pnneipium motus: quia habet substantiam incorruptibilem motam. Sed generabilia ct corruptibilia per generationem redeunt ad idem specie, non ad idem numero: quia cx homine generatur semen, cx quo sanguis, et sic deinceps usquequo perveniatur ad hominem non eundem numero sed specie; ct cx igne generatur aer, cx quo aqua, ex aqua terra, ex terra ignis non idem numero sed specie. Unde patet quod ratio inducta, secundum Philosophi intentionem, non est ad propositum.

\el dicendum quod aliorum generabilium ct corruptibilium forma non est per sc subsistens, ut post compositi corruptionem remanere valeat: sicut est dc anima rationali, quae esse quod sibi in corpore acquint, etiam post corpus retinet, ct m participationem illius case corpus per resurrectionem adducitur ; cum non sit aliud esse corporis ct aliud animae in homine, alias esset coniunctio animae ct corporis accidentalis. Et sic interruptio nulla facta est in esse substantiali hominis, ut non possit idem numero redire homo propter interruptionem essendi : sicut aeddit in aliis rebus corruptis, quarum esse omnino interrumpitur, forma non remanente, materia autem sub .ilio esse remanente.

Sed tamen ncc etiam homo per generationem naturalem reiteratur idem numero. Quin corpus generati homini non fit cx tota materia generantis. Undè est corpus diversum m numero; et per consequens .mima» ct totus homo.

Ad secundum dicrndum quod de humanitate, ct qualibet forma totius, est duplex opinio. Quidam · enim dieunt quod idem secundum rem est forma totius et forma partis: forma partis, secundum quod perficit materiam, forma autem lotius secundum quod ex ea tota ratio spe-

ctd consequitur. Et secundum hanc opinionem humanitas secundum rem non est aliud quam anima rationalis. Et sic, cum anima rationalis eadem numero resumatur, eadem numero erit humanitas. Et etiam post mortem manet: quamvis non sub ratione humanitatis, quia cx ea i compositum rationem speciei non consequitur.

,lb' Alia opinio est Aviccnnnc ·, quae verior videtur: quod forma totius non est forma partis tantum, ncc forma aliqua «ilia praeter formam partis; sed est totum resultans ex compositione formae ct materiae, comprehendens in ⁑ se utrumque ; ct haec forma partis totius essentia vcl quidditas dicitur. Quin ergo in resurrectione idem numero corpus erit el eadem numero anima rationalis, erit dc necessitate eadem humanitas.

Ratio nutem procedebat ne si humanitas esset quaedam it alia forma superveniens formae ct materiae. Quod falsum est.

Secunda autem ratio etiam non potest identitatem humanitatis impedire. Quia coniunctio significat actionem vel passionem. Quae quamvis diversa sit. non potest identitatem humanitatis impedire; quia actio et passio ex quibus erat humanitas, non sunt de essentia humanitatis; unde eorum diversitas non inducit diversitatem humanitatis. Constat enim quod generatio et resurrectio non sunt idem motus numero: ncc tamen propter hoc identitas resur- ›i gentis impeditur. – Similiter etiam nec impeditur identitas humanitatis si accipiatur coniunctio pro ipsa relatione. Quia relatio illa non est de essentia humanitatis, sed concomitatur eam : eo quod humanitas non est dc illis formis cluae 5unl eompositio cl ordo, ut dicitur ll *Physic.* ⟍ sicut io sunt formae artificiatorum ; unde, exfctentc alia compositione numero, non est eadem numero forma domus.

Ad ter πομ DÎCKNDI.M quod ratio illa optime concludit contra illos qui ponunt animam sensibilem et rationalem diversas in homine esse: quia secundum hoc anima sensitiva m homine non esset incorruptibilis, sicut nec in aliis animalibus. Unde in resurrectione non ent eadem anima sensibilis; ct per consequens ncc idem animal, ncc idem homo.

Si autem ponamus quod eadem anima secundum substantiam in homine sit rationalis et sensibilis, nullus in hoc angustias patiemur. Quia animal definitur per sensum qui est anima sensitiva, sicut per formam essentialem ; per sensum autem qui est potentia sensitiva, cognoscitur cius definitio sicut per formam accidentalem , quae *maximam pariem confert ad cognoscendum quod quid est,* ut in I *de Anima* · dicitur. Post mortem ergo manet anima sensibilis, sicut et anima rationalis, secundum substantiam. Sed potentiae sensitivae secundum quosdam non manent Quae quidem potentiae cum sint accidentales proprietates, earum varietas identitatem animalis totius auferre non potest, ncc etiam partium animulis. Ncc dicuntur potentiae perfectiones vcl actus organorum nisi sicut principia agendi, ut calor in igne.

Ab quantum dicendum quod statua dupliciter potest considerari : vel secundum quod est substantia quaedam ; vel secundum quod est artificiale quoddam. Et quia in genere substantiae ponitur ratione suae materiae, ideo, si consideretur secundum quod est substantia quaedam, est eadem numero statua quae cx eadem materia reparatur. Sed in genere artificialium ponitur secundum quod est forma. Quae accidens quoddam est, et transit, statua destructa. Et sic non redit idem numero: ncc statua eadem numero esse potest. Sed forma hominis, scilicet anima, manet post dissolutionem corporis. Et ideo non est similis ratio.

ART. III. utrum oporteat pulveres humani corporis AD EAM PARTEM CORPORIS QUAE IN K1S DISSOLUTA EST, PER RESURRECTIONEM REDIRE

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod oporteat pul- t® veres humani corporis ad eam partem corporis quae in eis dissoluta est, per resurrectionum redire. Quia se- v .τ E'ıIλ π 9** eundum Philosophum, in II *de Anima ,* sicut se habet tota anima ad tutum corpus, ita pars animae ad partem corporis,* ut visus ad pupillam. Sed oportet quod post rj resurrectionem corpus resumatur ab eadem anima. Ergo oportet quod etiam ṗarte corporis resumantur ad eadem membra m quibus eisdem partibus animae perficiantur.

2. Praeterea, diversitas materiae facit diversitatem in numero. Scd. si pulveres non redeant ad easdem partes, singulae partes non reficientur cx eadem materia cx qua prius constabant. Ergo non erunt caedem numero. Sed si partes sunt diversae, ct totum erit diversum: quia partes comparantur ad totum sicut materia «ad formam, ut patet In ll *Physic.* · Ergo non erit idem numero homo Quod '[{•J' J" est contra veritatem resurrectionis.

3. Praeterea. resurrectio ad hoc ordinatur quod homo operum suorum mercedem accipiat. Sed diversis operibus meritoriis vel demeritoriis diversae partes corporis deserviunt. Ergo oportet quod in resurrectione quaelibet pars ad suum statum redeat, ut pro suo modo praemietur.

Sed contra, artificialia magis dependent cx sua materia quam naturalia ·. Sed in artificialibus, ad hoc quod idem • Cf trt. priced., irg. 4- nrtiliciatum cx eadem materia reparetur, non oportet quod »0 partes reducantur ad eundem situm. Ergo ncc in homine oportet.

2. Praeterea, variatio accidentis non facit diversitatem in numero. Sed situs partium est accidens quoddam ·. Ergo • Afliiot. *Latq* c>p n, a. 6· diversitas eius in homine non facit diversitatem in numero.

Rksmvndko dicendum quod in hac quaestione differt considerare quid fieri possit sine identitatis praeiudicio, et quid fiet ut congruentia senetur. Quantum ergo nd primum, sciendum est quod in homine possunt accipi diversٹe partes dupliciter: uno modo, diversae partes totius homogenci. sicut diversae partes camis, vcl diversae partes ossis; alio modo, diversae partes diversarum specierum ẗotiu hcterogenci, sicut os ct caro. Si ergo dicatur quod pars materiae redibit ad aliam partem speciei eiusdem, hoc non faciet nisi varietatem in situ partium. Situs autem partium variatus non variat speciem in totis homogencis. Et sic, si materia unius partis redeat ad aliam, nullum praeiudicium generabitur identitati totius. Et ita etiam est m exemplo quod ponitur in littera :* quia statua non redit eadem numero secundum formam, sed secundum materiam, secundum quam est substantia quaedam ; sic autem statua est ḣomogène quamvis non secundum formam artificialem.

Si autem dicatur quod materia unius partis redit ad aliam partem alterius speciei, sic de necessitate variatur non solum situs partium, sed etiam identitas earum: ita tamen si tota materia, nut aliquid quod erat de veritate humanae naturae in una. in aliam transferatur; non autem si aliquid quod erat in una parte superfluum, transferatur in aliam. Ablata autem identitate partium aufertur identitas totius, si loquimur de partibus essentialibus: non autem si loquimur de partibus accidentalibus, sicut sunt capilli ct ungues, dc quibus videtur loqui Augustinus ·.

Et sic patet qualiter translatio materiae de parte in partem tollit identitatem lotius, ct qualiter non. uil. up

Sed loquendo secundum congruentiam, magis proba- ° u,r* bile est quod etiam situs partium idem servabitur in resurrectione , praecipuo quantum ad partes essentiales ct organicas : quamvis forte non quantum ad accidentales, sicut sunt ungues et capilli.

Ad phimum ergo dicendum quod obiecrio illa procedit de partibus organicis, et non de partibus similibus.

An srcfndvm dicendum quod situs diversus partium materine non facit diversitatem in numero quamvis eam faciat diversitas materiae.

Ad rminuM ddrndim quod operatio, proprie loquendo, non est partis, sed totius. Unde praemium non debetur parti, sed toti.

QUAESTIO OCTOGESIMA

DE INTEGRITATE CORPOREM RLSIRGI NTIVM

Deinde considerandum est de integritate corporum resurgentium * Cf qu. uMiu lotroj.

Circa quod quaeruntur quinque.

Primo : utrum omnia membra corporis humani in ipso resurgant.

Secundo: utrum capilli ct ungues.
Tertio: utrum humaret.
Quarto : utrum lotum id quod fuit in eo dc ventate humanae naturae.
Quinto: utrum quidquid in eo materialiter fuerit.

ART. 1. UTRUM OMNIA mkmbra CORPORIS Ht MANI RESURRECTURA SINT

Qadrxi. *iHtrji,,* qa rfr qu. v, art «n, xd y,
***Cmpinà [hrol..* cip** ‹xtu, **Qu 'JI, VII. qu. v, art. >**

An primum sic ihoceditur. Videtur quod non omnia membra corporis humani resurgant Remoto enim tine, frustra reparatur id quod est ad finem. Finis autem cuiuslibet membri est cius actus. Cum ergo nihil frustra sit in operibus divinis; et quorundam membrorum usus u post resurrectionem nnn competat, praecipue genitalium, quia tunc *neque nubent neque nubentur* ·; videtur quod non omnia membra resurgent.

• Mantucap.nn, »in. \o: Mere, cap an. *ctx-.>5 i uc. αp. XK TXT». 35.

2. PiLABTEHitA, intestina quaedam membra sunt. Sed non resurgent. Plena enim resurgere non possunt: quia immunditias continent. Ncc vacua: quia nihil est vacuum in natura ·, Ergo non omnia membra insurgent.

-a. Ariu.FV-tk lib. IV, cap. wi xqg. - S iL lcet. f Mi· • l! jCor , þ ·. *r 10.

3. Praeterea. ad hoc corpus resurget ut praemietur de opere quod anima per ipsum gessit ·. Sed membrum propter furtum imputatum furi qui postea poenitentiam agit et salvatur, non potest in resurrectione remunerari : neque de bono, quia ad hoc non cooperatum est; neque dc malo, quia poena membri in poenam hominis redundaret. Ergo non omnin membra resurgent cum homine.

Sed contra, magis pertinent ad veritatem humanae naturae alia membra quam capilli ct ungues. Sed capilli et unguo restituentur homini in resurrectione, ut in littera · dicitur. Ergo multo fortius alia membra.

· (htt. IU» Cap A'-.t m *ffnt*

2. Pκαεγκκεα, *Dei perfecta sunt ŏpera* Sed reffur-h rectio opere divino liet. Ergo homo reparabitur perfectus in omnibus membris.

•ZtewLcap.xxxn, »cr». 4.

Rksponuxo dicxndVm quod, sicut dicitur in 11 *de Anima* anima se habet ad corpus non solum tn habitudine formae et finis, sed etiam in habitudine causae efficientis. Est enim comparatio animae ad corpus sicut comparatio artis ad drtificiutum, ut dicitur in XIII *de Animal* ◆; quidquid autem explicite in artiticiito ostenditur, hoc totum implicite ct originaliter in ipsa arte continetur. Et similiter quidquid in partibus corpons apparet, totum originaliter ct quodammodo implicite in anima continetur. Sicut ergo artis opus non esset perfectum si artifieiato aliquid deessct eorum quae ars continet, ita ncc homo posset esse perfectus nisi totum quod in anima implicite continetur, exterius m corpore explicaretur: nec etiam corpus animae ad plenum proportionalitcr responderet Cum ergo oporteat in resurrectione corpus hominis esse animae totaliter corresponde™. quia non resurget nisi secundum ordinem quem habet ad animam rationalem ; oporteat etiam hominem perfectum resurgere, utpote qui ad ultimam perfectionem consequendam reparatur: oportet quod omnia membra quae nunc sunt m corpore, in resurrectione hominis reparentur.

• Cap. I». тхо. * ·qq- -5.Tb.Ixct ni.

• Al. *dt* Xm/mj/. *Gnrrj*J.. lib. II, cap. rv, ıβ fina.

An pruiim rroo dicendum quod membra possunt dupliciter considerari in comparatione ad animam : vcl secundum habitudinem materiae ad formam, vcl secundum habitudinem instrumenti ad agentem ; eadem enim est comparatio totius corporis ad totam animam ct partium ad partes, ut dicitur in II *de Anima* *. Si ergo membrum accipiatur secundum primam comparationem, finis cius non est operatio, sed magis perfectum esse speciei : quod etiam post resurrectionem requiretur. Si autem accipimur secundum secundam comparationem, sic finis eius est operatio. Nec tamen sequitur quod, quando deficit operatio, frustra sit instrumentum: quia instrumentum non solum servit ad exequendam operationem agentis, sed ad ostendendam virtutem ipsius. Unde oportebit quod virtus potentiarum animae in instrumentis corporeis demonstretur, etsi nunquam in actum prodeant, ut cx hoc commcndetur Dei sapientia.

• Cap. i, n. 9. - S.Tb. tect. n.

Ad secundum dicendum quod intestina resurgent tn corpore. sicut et alia membra. Et plena erunt, non quidem turpibus superfluitatibus, sed nobilibus humiditatibus.

An tertium ihodcdum quod artus quibus meremur non j sunt, proprie loquendo, manus vel pedis, sed totius hominis · : sicut ct operatio ortis non attribuitur serrae, sed · a. ton. artifici, ut principio · Quamvis ergo membrum quod ante poenitentiam ŧ mutilatum, non sit cooperatum homini u. u. te.· m statu illo quo glonam post meretur, tamen ipse homo n«t. Th uct. io meretur ut totum praemietur, qui ex toto quod habet Deo servit.

ART, II. OTIUM CAPILLI ET UNOURS RESURRECTURI MNT IS 1IOM1KX

Pitt ill. qa. lit. **an. j; /a *Malik-.* cap. «.**

An secundum sic proceditu». Videtur quod capilli et ungues non resurgent in homine. Sicut enim capilli ct ungues cx superfluitatibus cibi generantur, ita urina et sudor ct aline huiusmodi faeces. Sed haec non resurgent cum corpore Ergo nec capilli et ungues.

2. Praitxrea. inter alias «uperfluitates quae cx cibo generantur, maxime accedit ad naturae humanae seritatem semen, quod est *superfluum quo indigetur* Sed semen **•Adateti/Ari-** non resurget in corpore hominis. Ergo multo minus ca- **ht. t, c«p. «τη»i** m pilli ct ungue» resurgent.

3. Pharifria, nihil est perfectum animo rationali quod **<XJ"'ert›· *** non sit perfectum anima sensibili. Sed capilli ct ungues non sunt perfecti anima sensibili: quia cis *non sentimus,* ut dicitur in I *de Anima* ·. Ergo, cum non resurgat cor- **K Th I«t «H** 1· pus humanum nisi propter hoc quod est perfectum eb **c/. i.b. 111 xitt, K. 1 j ».** anima rationali, videtur quod capilli ct ungues non re- **tea. «mi** surgent.

Shd contra est quod dicitur Lue. xxi ·· *Capillus de capite vestro non peribit.*

2. PiUKTKHBA, capilli et ungues sunt dati in ornamentum homini. Sed corpora hominum, praecipue electorum, debent resurgere cum omni ornatu. Ergo debent resurgere cum capillis.

Respondeo dicendum quod anima se habet ad corpus animatum sicut ars ad artificiatum. et ad partes cius sicut ars ad sua instrumenta : unde ct corpus animatum *organicum* dicitur ·. Ars autem utitur instrumentis quibusdam **•Amtol. J/Axr·** ad opens intenti exceutionem, ct haec instrumenta sunt **:Λ-c'u** dc prima intentione artis; utitur etiam aliis instrumenti» ad conservationem principalium instrumentorum, et haec sunt dc secunda intentione artis; sicut ars militaris utitur gladio nd bellum, et vagina ad gladii conservationem. Ita ct m partibus corporis animati quaedam ordinantur ad operationes animae cxcquendas, sicut cor. hepar, manus et pes; quaedam autem ad conservationem aliarum partium, sicut folia sunt ad cooperimentum fructuum. Ita etiam capilli et ungues sunt in homine ad custodiam aliarum partium. Unde sunt de secunda perfectione corporis humani, quamvis non dc prima. Et quia homo resurget in omni perfectione suae naturae, propter hoc oportet quod capilli et ungues resurgant in ipso.

An primum ERoo dicendum quod illae superfluitates expelluntur a natura, quasi ad nihilum utiles: unde non pertinent ad perfectionem humani corporis Secus autem est dc illis superfluitatibus quas natura «ibi retinet ad generationem capillorum ct unguium, quibus indiget ad membrorum conservationem.

An secundum dicendum quod semine non indigetur ad perfectionem individui, sicut capillis, sed solum ad perfectionem speciei.

An tertium dicendum quod capilli ct ungues nutriuntur ct augentur: et sic patet quod aliqua operatione participent. Quod non posset esse nisi essent partes aliquo modo ab anima perfectae. Et quia in homine non est nisi una anima, scilicet rationalis ·, constat quod ab anima rationali **• Qe. iaxix. «n. », «j 1, 4« tkXTI. »n. l' •hUJ. fip. WBT. »<n. jk>; - d l'xrt. Π1 φ Ct, art J.** perfecta sunt : quamvis non usque ad hoc quod operationem sensus participent; sicut nec omi, de quibus constat quod resurgent ·, ct sunt de integritate individui.

ART. III. UTRUM HUMORBS IN CORPORE RESURRECTURI SINT

1(1. III, qu. ur art.), aJ 3.

An tertium sic proceditur, Videtur quod humores in corpora non resurgent. Quia I *Cor. xv* · dicitur: *Caro* l *ct sanguis regnant Dei non possidebunt.* Sed sanguis est principalior humor. Ergo non resurget in beatis, qui regnum Det possidebunt. Et multo minus in aliis.

2. Praeterea, humores sunt ad restaurationem deperditi. Sed post restaurationem nulla deperditio fiet. Ergo •° corpus non resurget cum humoribus.

3. Praktrrea, illud quod est via generationis in corpore humano, nondum est ab anima rationali perfectum. Sed humores adhuc sunt in via generationis: quia sunt in potentia caro ct os :* Ergo nondum sunt perfecti anima ▮[rationali. Sed corpus humanum non habet ordinem ad resurrectionem nisi secundum quod est anima rationali perfectum ·. Ergo humore» in eo non resurgent.

Sed contra, quod est de constitutione corporis humani, resurget in eo. Sed humores sunt huiusmodi : ut patet per Augustinum, qui dicit · quod *corpus constat* e.v *membris officialibus, officialia ex consimilibus, consimilia ex humoribus.* Ergo humores resurgent in corpore.

2. Praeterea, resurrectio nostra erit conformis resurrectioni Christi ·. Sed in Christo resurrexit sanguis : «lias nunc vinum non transubsuntiaretur in sanguinem cius in sacramento Altans. Ergo et in nobis resurget sanguis. Et eadem ratione alii humores.

Respondeo dicendum quod quidquid pertinet ad integritatem humanae naturae, in resurgente hoc totum resurget, ratione praedicta ·. Unde oportet quod illa humiditas corporis resurgat in homine quae ad integritatem eius pertinent.

Est autem tn homine triplex humiditas. Quaedam enim humiditas est in recedendo a perfectione huius individui : h vel quia est in via corruptionis, et a natura nbiicitur, sicut urina, sudor cl sanies ct huiusmodi; vel quia a natura ordinatur ad conservationem speciei in alio individuo, sive per actum gcncralivae, sicut semen, sive per actum nutntivae, sicut lac. Et nulla talium humtditatum resurget: eo quod non est dc perfectione individui resurgentis.

Secunda humidilas est quae nondum pervenit ad ultimam perfectionem quam natura operatur in individuo, sed est ad illam ordinata a natura. Et haec est duplex. Quia quaedam est quae habet aliquam formam determinatam, secundum quam continetur inter partes corporis: sicut sanguis ct alii tres humores, quos natura ordinavit ad membra quae ex cis generantur, sed tamen habent aliquas formas determinatas, sicut et aliae partes corporis. Et ideo resurgent cum aliis partibus corporis.

Quaedam vero humiditas est in via transeundi de forma in formam, scilicet de forma humoris in formam membri. Et talis humidilas non resurget. Quia post resurrectionem partes corporis singulae in suis formis stabilientur, ut una in aliam non transeat. Et ideo non resurget illa humiditas quae est in ipso actu transeundi dc forma in formam. – Haec autem humidilas poicst in duplici statu accipi. Vel secundum quod est in principio transmutationis : et sic vocatur *ros,* illa scilicet humiditas quae est tn foraminibus parvarum venarum. Vel secundum quod est in progressu transmutationis ct incipit iam dealbari : el sic vocatur *cambium.* In neutro autem statu resurget.

Tertium genus humiditatis est quod iam pervenit ad ultimam perfectionem quam natura intendit in corpore individui : quae iam est dealbata et incorporata membris. M Et haec vocatur *gluten.* Et, cum sit de substantia membrorum. resurget, sicut alia membra resurgunt.

Ad primum broo dicendum quod *caro et sanguis* in verbis illis Apostoli non accipiuntur pro substantia carnis el sanguinis, sed pro operibus carnis et sanguinis, quae sunt opera peccati·, vel opera animalis vitae. – Vel, seeundum quod dicit Augustinus, in Epistola *ad Consentium* *' *caro et SdnSu^* accipitur ibi pro corruptione quae nunc dominatur in carne ct sanguine. Unde el subditur in verbis Apostoli·: *neque corruptio incorruptionem.*

An secundum dicendum quod, sicut membra servientia generationi erunt post resurrectionem ad integritatem humanae naturae, non ad operationem quae nunc exercetur per membra illa; ita ct humores erunt in corpore, non ad restaurationem deperditi, sed ad integritatem humanae naturae reparandam, cl ad virtutis naturalis ostensionem.

Aı» tertium dicendum quod, sicut elementa sunt in via generationis respectu corporum mixtorum, quia sunt eorum materia, non autem ita quod semper sint in transeundo in corpore mixto, ita etiam sc habent humores ad membra. Et propter hoc. sicut elementa in partibus universi habent formas determinatas, ratione quurum sunt de perfectione universi, sicut ct corpora mixta; ita etiam humores sunt de perfectione corporis humani sicut et aliae partes, quamvis non perveniant ad totam perfectionem, sicut aliae partes ; nec elementa habent ita perfectas formas sicut mixta. Sicut autem partes omnes universi a Deo perfectionem consequuntur non aequaliter, sed secundum suum modum unumquodque; ita etiam humores aliquo modo perfictuntur ab anima rationali, non tamen eodem modo sicut partes perfectiores.

ART. IV. utrum totum quod nn in corpore DE VERITATE HUMANAE NATURAE, RESURRECTURUM 5П IN IPSO

Ьrt· I exix. ert. i, II *Sent.,* axi, <)a 11, Art »; *Qundl* V qu. m, ћ. ». VIII. qu. Hi) fr *MatlÀ.,* αρ ».

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod non totum quod fuit in corpore dc veritate humanae naturae, resurget in ipso. Quia cibus convertitur in veritatem humain nae naturae. Sed aliquando carnes bovis sumuntur in cibum. Si ergo resurget quidquid fuit dc veritate humanae naturae, resurget etiam caro bovis· Quod est inconveniens.

2. Praeterea, costa Adae fuit dc veritate humanae naturae in ipso, sicut el costa nostra in nobis. Sed costa Adae non resurget in eo, sed in Ileva: alias Heva non resurgeret, quae de costa illa formata est ·. Ergo non resurget in homine quidquid fuit in eo dc veritate humanae naturae.

3. Praeterea, non potest esse quod idem in diversis hominibus resurgat. Sed potest esse quod aliquid fuit de veritate humanae naturae in diversis hominibus: sicut si aliquis carnibus humanis vescatur, quae in substantiam cius transeant. Ergo non resurget in aliquo quidquid fuit de veritate humanae naturae in ipso.

4. Si dicatur quod non quidquid est in carnibus comestis est de veritate humanae naturae, ct ita aliquid eorum potest resurgere in primo ct aliquid in secundo, contra. De veritate humanae naturae maxime sidetur esse illud quod a parentibus trahitur. Sed, si aliquis non comedens nisi carnes humanas filium generet, oportet quod illud quod filius a parente trahit, fuerit de carnibus aliorum hominum, quas pater suus comedit; quia *semen est de superfluo alimenti,* ut Philosophus probat, in libro *de Animalibus* ·. Ergo illud quod est dc veritate humanae naturae in puero isto, fuit etiam de veritate humanae naturae tn aliis hominibus, quorum carnes pater comedit.

5. St dicatur quod illud quod erat de veritate humanae naturae in carnibus hominum comestorum non transit in semen, sed illud quod erat ibi de veritate humanae naturae non existent: contra. Ponatur quod aliquis cibetur solum embryis, in quibus nihil videtur esse quod non sil de veritate humanae naturae, quia totum quod est in eis a parentibus trahitur. Si ergo superfluitas cibi convertitur in semen, oportet quod illud quod fuit dc veritate humanae naturae in embryis, quae etiam ad resurrectionem pertinent postquam animam rationalem perceperunt, sit etiam de veritate humanae naturae in puero qui ex tali semine generatur. Et sic, cum non possit idem resurgere in duobus, non poterit in quolibet resurgere quidquid luit dc veritate humanae naturae in ipso.

Sed contra, quidquid fuit de veritate humanae naturae, fuit perfectum anima rationali. Sed cx hoc habet corpus humanum ordinem ad resurrectionem, quia fuit anim i rationali perfectum ·. Ergo quidquid fuit de veritate humanae naturae, resurget in unoquoque.

• Ver». 50,

• Cf. ArhtoL *dr Partii. Atfmal,* lib. 111. αρ v.

• *Ci.* art. <.

• *Dr Spirit. ft* XV.- *latcr Opp. Au*

• Qu. LIXVJ, »n. I.

• Art. 1, 3.

• *Gm.* cap « »er». jj.

• *Dr urrst^* I:b. I.cap HtU.

•a. Put til, 2d ».uir' 3' ‹ x℘|lvi‹SV'n - a. *&tch?rid.,* •Loe duiaarg.

"Ctart.i; an ».

VcTK ⅌

3 Prartkhka, si α corpore hominis subtrahatur aliquid quod est dc veritate humanae naturae in ipso» non erit ťorpu hominis pertectum. Sed omnis imperfectio tolletur in resurrectione ; praecipue ab electis, quibus promissum est, Lue. xxi ·, quod *capillus de capite eorum non penbit.* j Ergo quidquid fuit de veritate humanae naturae, resurget in homine.

Ritspo^nKO nicxxnuM quod *unumquodque, sicut se habet ad esse, ita se habet ad veritatem,* ut dicitur in 11 *Metaphys.* ' : quia illa res vera est quac est ita ut videtur eo- « gnitori secundum actum. Et propter hoc Avicenna dicit · quod *ventas uniuscuiusque rei est proprietas sui esse, quod stabilitum est ei.* Et secundum hoc, aliquid dicetur esse dc veritate humanae naturae quia proprie pertinet ad esse humanae naturae. Et hoc est quod participat formam « humanae naturae : sicut verum aurum dicitur quod habet veram formam aun, ex qua est propnum esse auri.

• S. TKlect. II.- Did. I'b. Ia, cap. • tr. VIII, cap. TI - CI Part. I, qu ■«t. ari. t.

Ut ergo videatur quid sit illud quod est de ventate humanae naturae, sciendum est quod circa hoc eit triplex opinio. Quidum · enim posuerunt quod nihil de novo eae › · incipit dc veritate humanae naturae, sed quidquid ad veritatem humanae naturae pertinet, totum fuit in ipsa institutione humanae naturae de veritate cius; ct hoc per seipsum multiplicatur, ut cx eo possit semen decidi a generante, cx quo filius generetur; In quo etiam illa pan »i decisa multiplicatur, ct ad perfectam quantitatem pervenit per augmentum, et sic deinceps; et ita multiplicatum est totum genus humanum. Unde, secundum opinionem hanc, quidquid cx alimento generatur, quamvis videatur speciem camis aut unguinis habere, non tamen pertinet rt ad veritatem humanae naturae.

•H®< 0 Vkt., **5io bm. *Snt-,*** »r. HL cap. s: Max-, ||Acv/..diU.asi cap. rr· ifoaJcrl, «1 uq

Alii · vero dixerunt quod aliquid dc novo additur od veritatem humanae naturae per transmutationem naturalem alimenti in corpus humanum, considerata veritate humanae naturae in specie, ad cuius conservationem ordinatur actus generativae virtutis. Si autem veritus humanae naturae in individuo consideretur, ud cuius conservationem ct perfectionem actus nutritivae virtutis ordinatur, non additur aliquid per alimentum quod sit primo dc veritate humanae naturae huius individui, «cd solum secundario. Ponunt enim quod ventas humanae naturae primo ct principaliter consistit in humido rndicah, cx quo est pruna constitutio humani genens : quod autem convertitur de alimento in veram carnem ct sanguinem, non est principaliter dc necessitate humanae naturae illius individui, sed secundario; sed potest esse principaliter dc veritate humanae naturae alterius individui, quod ex semine illius generatur. Semen enim ponunt esse supertluum alimenti: vel cum admixtione alicuius quod est primo de veritate humanae naturae in generante, ut quidam dicunt; vel sine admixtione cius, ut dicunt alii. Et sic quod est humidum nutrimcntale in uno, fit humidum radicale in alio.

• AJcaanJ. «pvd A«crr. ⅂ Gr». ***et*** **6» t.,** tc **Mia:** a.Bcnav, IIJEra/,4iH.ua, •rt. j, qo. x

•AriMot ***dt Anima,*** hb II. cap. IT. ь. **tj;** a. Th. krt. ix ; Αττγγ. I ***de Gen. et Corr..*** text. UMIIL

Tertia opinio · est quod aliquid de novo incipit esse principaliter dc ventate humanae naturae etiam in isto individuo. Quia non est distinctio talis in corpore humano ut nliqua pars materialis signata dc necessitate per totam vitam remaneat: sed ad hoc Indifferenter sc habet quaelibet pars signata accepta, quod manet semper quantum ad id quod est speciei in ea. sed potest fluere ct refluere quantum ad id quod est materiae in ipsa. Et sic humidum nutrimcntale non distinguitur a radical· cx parte principii, ut dicatur radicale quod est ex semine generatum. nutrimentale quod generatur cx cibo; sed magis distinguitur cx termino, quod radicale dicitur quod ad terminum generationis pervenit per actum generativae vel etiam nutritivae virtutis; sed nutrimcntale, quod nondum pervenit ad hunc terminum, sed est adhuc in via nutriendi.

* Qo. u. art i.

Et hae tres opiniones in 11 libro *Sententiarum,* dist. xxx ·, plenius percunctata? et investigatae sunt ·. Et ideo non debent hic repeti, nisi quantum ad propositum pertinet.

• G. art. «cq-, corp., peat meJ.

Sciendum est ergo quod secundum has opiniones diversimode ad hanc quaestionem oportet respondere. Prima opinio, per viam multiplicationis quam ponit, potest ponere perfectionem humanae naturae, ct quantum ad numerum individuorum et quantum ad debitam quantitatem uniuscuiusque individui, absque eo quod cx alimento generatum est; quod quidem non additur nisi od resistendum consumptioni qunc posset induci per actionem caloris naturalis, sicut argento apponitur plumbum ne ex liqucfactione consumatur. Unde, cum in resurrectione oporteat naturam humanam in sua perfectione reparari, ncc calor naturalis tunc agat ad consumptionem humidi naturalis, nulla necessitas erit quod resurgat aliquid in homine quod cx alimento sit ǧeneratum sed resurget tantum illud quod fuit dc veritate humanae naturae individui. ct per decisionem ct multiplicationem ad praedictam perfectionem pervenit in numero ct quantitate.

Secunda autem opinio, quia ponit quod eo quod adgencratur ex nutrimento, indigetur ad perfectionem quantitatis individui ct ad multiplicationem quac fit per generationem, necesse habet ponere aliquid dc hoc in quod conversum est alimentum, resurgere: non tamen totum, sed solum quantum indigetur ad perfectam rcintegrationem humanae naturae in omnibus suis individuis. Unde ponit haec opinio quod totum illud quod fuit in substantia seminis, resurget in illo homine qui cx tllo semine generatus est: quia hoc est principaliter dc veritate humanae naturae in ťp. De eo autem quod postea advenit per nutrimentum, tantum resurget in eo quantum est neccssarium ad perfectionem quantitatis: et non totum, quia hoc non pertinet aliter ad veritatem humanae naturae nisi quatenus natura indiget eo «d perfecnoncm quantitatis. Sed quia hoc humidum nutrimcntale fluit ct refluit, hoc ordine reparabitur quod illud quod primo fuit dc substantia corporis hominis, totum reparabitur; ct de eo quod tccundu cl tertio ct deinceps advenit, quantum necessarium est ad quantitatem remtegrandam, duplici ratione. Primo, quia super hoc quod advenit inductum fuit ut illud quod primo erat deperditum repararetur : ct ita non ita principaliter pertinet nd veritatem humanae naturae sicut praecedens. Secundo, quia adiunctio humidi extranei ad primum humidum radicale facit quod totum permixtum non ita perfecte participet veritatem speciei sicut primum participabat. Et ponit exemplum Philosophus, in 1 *de Ge~* ' *nerat.* ·, dc aqua permixta vano, quae semper virtutem vini debilitat, ita quod in fine ipsum aquosum reddit Unde, sicut secunda aqua, quamvis assumatur in speciem vini, non tamen ita perfecte speciem vini participat sicut prima quac in vinum assumebatur, ita illud quod dc alimento secundo in carnem convertitur, non ita perfecte attingit ad speciem camis sicut quod primo convertebatur. Et ideo non ita pertinet ad veritatem humanae naturae. nec ad resurrectionem. Sic ergo patet quod haec opinio ponit resurgere totum id quod est dc veritate humanae naturae principaliter, non autem totum quod est dc ventate humanae naturae secundario.

• Cw. rr, m. tS-· S. Tr. Urt- **it «.**

Tertia autem opinio quantum ad aliquid differt a secunda, ct quantum ad aliquid convenit cum ea. Differt quidem quantum ad hoc. quod ponit totum quod est sub forma camis ct ossis eadem ratione ad veritatem humanae naturae pertinere. Quia non distinguit aliquid materiale signatum permanens in homine toto tempore vitae eius, quod per sc pertinet ad veritatem humanae naturae ct primo; ct aliquid tluens ct refluens, quod pertinet ad veritatem humanae naturae solum propter quantitatis perfectionem, non propter primum esse speciei; sicut secunda opinio dicebat. Sed ponit omne» partes quac non sunt praeter intentionem naturae adgcncrntae, pertinere ad veritatem humanae naturae quantum ad iJ quod habent dc specie, quin sic manent; non autem quantum ad id quod habent dc materia, quia sic fluunt et refluunt indifferenter; ut ita etiam intclligamus contingere in partibus unius hominis sicut contingit in tota multitudine chitatis, quia singuli subtrahuntur a multitudine per mortem, aliis in loco eorum succedentibus; unde partes multitudinis fluunt ct refluunt materialiter, sed formaliter manent, quia ad eadem officia et ordines substituuntur alii a quibus priores subtrahebantur, unde respublica una numero remanere dicitur. Et similiter diam dum, quibusdam partibus fluentibus alia reparantur in eadem figura et in eodem situ,

omnes partes fluunt ct refluunt secundum materiam sed manent secundum speciem, manet nihilominus homo idem numero.

Sed convenit tertia cum secunda opinione quia ponit quod partes secundo advenientes non ita perfecte attingunt ad veritatem speciei sicut quae primo advenerunt. Et ideo idem quod ponit resurgere in homine secunda opinio, ponit tertia : sed non penitus eadem ratione. Ponit enim totum illud quod cx semine generatum est resurgere. non quia alia ratione pertineat ad veritatem humanae naturae quam hoc quod postea advenit: sed quia perfectius veritatem speciei participat. Quem ordinem ponebat secunda opinio in his quae postea adveniunt ex alimento. In quo etiam haec opinio concordat cum illa.

Ad phimum ehuo dicendum quod res naturalis non est id quod est cx sua materia, sed cx suii forma. Unde, quamvis illud materiae quod quandoque fuit sub forma carnis bovinac, resurgat in homine sub forma carnis humanae, non sequitur quod resurgat caro bovis, sed c.iro hominis. Ita enim etiam posset concludi quod resurgeret (*P' u' ^us dc quo formatum est corpus Adac ·. – Tamen prima • tn corp., *ut* rr<o. opinio 9 concedit hanc rationem.

Ad secundum dicendum quod costa illa non fuit in Adam de perfectione individui, sed ordinata ad multiplicationem speciei. Unde non resurget in Adam, sed in Heva: sicut ct semen non resurget in generante, sed m generato.

Ad tertium dicendum quod secundum primam opinionem * iwd. facile est ad hoc respondere. Quia carnes comestae nunquam sunt dc ventate humanae naturae in comedente ; fuerunt autem de veritate humanae naturae in eo cuius carnes comeduntur. Et ita resurgent in primo, et non in secundo.

mi Sed secundum secundam opinionem et tertiam unusquisque in illo resurget in quo magis accessit ad perfectam participationem virtutis speciei. Et si aequaliter in utroque accesserit, resurget in illo in quo primo fuit: quia in eo prirno habuit ordinem ad resurrectionem cx coniunctionc ad animam rationalem illius hominis. Et ideo, si in carnibus comestis fuit aliqua superfluitas quae non pertineret ad veritatem humanae naturae in primo, resurgere poterit in secundo. Alias, illud quod pertinebat ad resurrectionem in primo, resurget in eo et non in secundo: sed in loco cius sumeretur vel aliquid dc eo quod cx alus cibis in carnem secundi conversum est; vel. si nullo cibo unquam pastus fuisset nisi carnibus humanis, divina virtute aliunde suppleretur quantum indigeretur ad perfectionem quantitatis; sicut etiam supplet in illis qui ante perfectam aetatem decedunt. Nec per hoc aliquid praciudicatur identitati in numero: sicut ncc praeiudicalur per hoc quod partes secundum materiam fluunt ct refluunt.

Ad quartum dicendum quod secundum primam opinionem · facile est solvere. Quia ponit quod semen non est cx superfluo alimenti. Unde carnes comestae non transeunt in semen, ex quo puer generatur.

• In corp., *Alii rcrn(ft Tcra'j* uf/xto. Sed secundum alias duas opiniones ;* dicendum est quod non est possibile quod totum quod fuit in carnibus comestis in semen convertatur: quia post multam depuralioncm cibi pervenitur ad decoctionem seminis, quod est superfluitas ultimi cibi, illud autem quod de camibus comestis in semen convertitur, pertinet magis ad veritatem humanae naturae in eo quod ex semine nascitur, quam in illo ex cuius camibus semen est generatum. Et ideo, •Corp^^co·· secundum regulam prius datam, hoc quod m semen *lQlIr* Ct ID rCSp. dj. conversum est, resurget in eo qui ex semine nascitur; residuum autem materiae resurget in illo cx cuius carnibus comestis semen est generatum.

An quintum dicendum quod embrya non pertinent ad resurrectionem ante animationem per animam rationalem. In quo statu iam multum advenit supra substantiam seminis de substantia nutrimenti, qua puer in utero matris nutritur. Et ideo, si aliquis embryis vescatur, et ex superfluo illius cibi generetur aliquis, illud quod erit in substantia seminis, resurget quidem in eo qui ex semine generatur: nisi in illo contineretur aliquid quod fuisset dc substantia seminum in illis cx quorum carnibus comestis semen generatum est ; quiu hoc resurgeret in primo, et non in secundo. Residuum autem carnium comestarum, quod non est conversum in semen, constat quod resurgeret in primo, utrique divina potentia supplente quod dccst.

Prima autem opinio * hac obicctione non arctatur: cum non ponat semen esse ex superfluo alimenti. Sed aliae multae rationes sunt contra eam: ut in ll libro, dist. xxx ·, patuit.

• In corp-, 17 rrjro.

• Qu. II, 4«. i. cf corp . £7 U/ *trc»*.. Ci. Pan. I.qu. αα,ιπ.1.

ART. V. UTRUM QUIDQUID FUIT MATEHIALITRR IN MEMORIS IIOMIM5, TOTUM RESURRECTURUM SIT

/e *Mdtth.,* czp, b

Ad quintum uc proceditur. Videtur quod quidquid fuit materialiter in membris hominis, totum resurget. Minus enim videntur pertinere ad resurrectionem capilli quam alia membra. Sed quidquid fuit m capillis, totum resurget, etsi non in capillis, saltem in aliis partibus corporis: ut Augustinus dicit, in littera * Ergo multo fortius quidquid in aliis membris materialiter fuit, totum resurget.

* Dût xuv.cip. Noe mnw prrd.- ABf cap. uuu- *a de Ciril. [>n* I.b XXII. cap BIX.

2. Praeterea, sicut partes carnis secundum speciem perficiuntur ab anima rationali, ita partes secundum matcriam. Sed corpus humanum habet ordinem ad resurrectionem ex hoc quod fuit anima rationali perfectum ·. Ergo non solum partes secundum speciem. sed omnes partes secundum materiam rexurgenL

* CI, BH. I. >-%·. J; «n.4. XTff. *s CMI.* I

3. Praeterea, cx parte illa accidit corpori totalitas cx qua parte accidit ci divisio in partes. Sed divisio in partes accidit corpon secundum materiam, cuius dispositio est quantitas, secundum quam dividitur. Ergo et totalius corporis attenditur secundum partes materiae. Si ergo non omnes partes materiae resurgent, non totum corpus rcsurget. Quod est inconveniens.

Skd contra, partes secundum materiam non manent in corpore, sed fluunt et refluunt : ut patet per illud quod dicitur in l *de Generat.* * Si ergo omnes partes secundum materiam resurgent, vel erit corpus resurgentis denprissimum; \el erit immoderatae quantitatis.

X»

2. Praeterea, quidquid est de veritate humanae naturae in uno homine, totum potest esse pars materiae in alio homine qui eius camibus vescitur. Si ergo omnes partes secundum materiam resurgant in aliquo, sequetur quod resurget in uno id quod est de ventate humanae naturae in alio. Quod est inconveniens.

Respondeo dicendum quod illud quod est in homine materialiter, non habet ordinem ad resurrectionem nisi secundum quod pertinet ad veritatem humanae naturae quia secundum hoc habet ordinem ad animam rationalem ·. Illud autem lotum quod est in homine materialiter, perlinet quidem ad veritatem humanae naturae quantum ad id quod habet de specie, sed non totum considerata materiae totalitate, quia tota materia quae luit in homine a principio vitae usque ad finem, excederet quantitatem debitam speciei: ut tertia opinio · dicit, quae probabilior inter ceteras mihi videtur. Et ideo totum quod est in homine resurget considerata totalitate speciei, quae attenditur secundum quantitatem, figuram, situm et ordinem partium : non autem resurget totum considerata totalitate materiae.

• Cf loc» di. ift •ne. X

• Cf. art. pnec . *Trrfu* -7-nuo.

Secunda autem opinio ct prima · non utuntur hac distinctione, sed distinguunt inter partes quarum utraque habet speciem et materiam. Conveniunt autem hac duae opiniones in hoc quod utraque dicit quod illud quod est ex semine generatum, totum resurget, etiam totalitate materiae considerata. Differunt autem in hoc quod dc eo quod ex alimento generatur, nihil resurgere ponit prima opinio ; secunda vero aliquid eius resurgere ponit, et non totum, ut cx dictis · patet.

•Cf. *fC,* ct *Aht* HT9.

• Ibid. › Now· *(U,* cl 5r-

Ad primum Eitoo dicendum quod, sicut quidquid est in aliis partibus corporis resurget considerata totalitate speciei, non autem considerata totalitate materiae, ita etiam est de capillis. In aliis autem partibus advenit aliquid ex nutrimento quod lacii augmentum: ct hoc computatur ul

alia pars, consideratu totalitalc speciei, quia oblinet alium locum ct situm in corpore. ct «ubctat aliis partibus dimensionis. Aliquid autem advenit quod non facit augmentum, sed cedit in restaurationem deperditi nutriendo: et non computatur ut alia pars totius considerati secundum t speciem, cum non obtineat alium locum vel situm in corpore quam par·» quae defluxit tenebat ; quamvis possit alia pars computari consideratu totalitatc materiae. Et similiter est dc capillis. Augustinus ergo loquitur dc incisionibus capillorum quae erant partes facientes augmen- i· tum Et ideo oportet quod resurgant: non tamen in quantitate capillorum, ne Mt quantitas immoderata; scd in aliis partibus, ut necessarium Judicabit divina providentia. – Vel loquitur in casu illo quando aliis partibus deficiet Tunc enim eorum defectus poterit cx superfluitatibus ca-1 » pillorum reparari.

An secundum dicendum quini secundum tertiam opi- ·CI. Mrt.pracoeJ nionem * caedem sunt partes secundum spectem, ct secundum materiam. Non enim dia distinctione utitur Phi- • Lac. Ht. la >rg. losophus, in I *dc Generat.* *, ad distinguendum diversas i S<2 centra I. partes: scd ad ostendendum quod caedem partes possunt considerari ct secundum speciem, quantum ad illud quod est formae el speciei in ȷpsi ct secundum materiam, quantum ad illud quod subest formae ct speciei. Constat autem quod materia camis non habet ordinem ad animam rationalem nisi inquantum est sub tali forma. Et ideo ratione cius habet ordinem ad resurrectionem

'ü.iП.ppααΛ Scd prima ct secunda opinio ·, quae ponunt alias esse partes quae sunt secundum speciem ct alias quae sunt secundum materiam, dicunt quod anima, quamvis utrasque partes perficiat, tamen perficit partes secundum materiam mediantibus partibus secundum speciem. Et ideo non habent aequaliter ordinem ad resurrectionem.

An tertium dicendum quod in materia generabilium ct corruptibilium dimensiones interminatas oportet intclligere ante receptionem formae ŝubstantiali EI ideo divisio quae est secundum huiusmodi dimensiones, proprie pertinet nd materiam. Scd quantitas completa ct terminata advenit materiae post formam substantialem. Unde divisio qunc fit secundum ðimensione terminatas, respicit speciem: praecipue quando ad rationem speciei pertinet determinatus situs partium, sicut ŧ in corpore humano.

QUAESTIO OCTOGESIMAPRIMA

DE QUAUTATE RESURGENTIUM

41

• Ci qu. LXIII. Introd. **VIINDt** considerandum est de qualitate resurgentium ·. /Circa quod quaeruntur quatuor.

Primo : utrum resurgent omnes in aetate iuvenili.

Secundo: utrum in aequali statura.

Tertio: ulrum omnes in eodem sexu.

Quarto: utrum in vita animali.

.ART. 1. utrum omnes resurrkcturi sint in eadem aetate,

SCTUCET IÜTRNILI

Pin. IU. qu. xlvi. «rt. 9. ad 4. IV *Cott, dent.*, up. Lxiivni. *Ad Epitt.*, cap. iv. Icet tv.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod non omnes resurgent in eadem aetate, scilicet iuvenili. Quia Deus resurgentibus, praecipue beatis, nihil subtrahet quod ad perfectionem hominis pertineat. Scd aetas pertinet ad per- ·> • *Sap.* cap. I», fectioncm hominis : cum senectus sit *venerabilis aetas* ·. Tcrv Λ, 9. Ergo senes non resurgent in aetate iuvenili.

2. Praeterea, aetas computatur secundum mensuram temporis praeteriti. Scd impossibile est tempus quod fuit praeteritum, non practcriisse. Ergo impossibile est ẽo qui <i maioris aetatis fuerunt, ad aetatem iuvenilem reduci.

3. Praeterea, illud quod magis fuit dc veritate humanae naturae in unoquoque, maxime resurget m eo. Sed quanto aliquid primo fuit in homine, tanto videtur magis ad veritatem humanae naturae pertinuisse · : quia in fine, r· propter veritatem speciei debilitatam, comparatur vino aquoso corpus humanum, ut patet per Philosophum, m I *de Generat.* · Ergo, si omnes debent in eadem aetate resurgere, magis decet quod resurgant in aetate puerili quam iuvenili.

Sxu costha mt quod dicitur *Ephet. vr :* *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi.* Scd Christus resurrexit in aetate Juvenili. quae circa triginta ãnno incipit, ut Augustinus dicit ·. Ergo ct alii in aetate Juvenili resurgent.

a. Praeterea, homo in maxima perfectione naturae resurget. Sed natura humana perfectissimum statum habet in aetate Juvenili. Ergo m illa aetate resurgent omnes.

Respondeo dicendum quod homo resurget absque omni defectu humanae naturae: quia, sicut Ðeu humanam naturam absque defectu instituit, ita sine defectu reparabit Deficit autem humana natura dupliciter: uno modo, quia nondum perfectionem ultimam est consecuta; alio modo, quia iam ab ultima perfectione recessit EI primo modo delicit in ƥueri ; secundo modo deficit in senibus. Et ideo in utnsquc reducetur humana natura per resurrectionem ad statum ultimae pcrfccrionis, qui est in iuvenili aetate, ad quem terminatur motus crementi, el a quo incipit motus decrementi.

• Vm. IJ-

• Df Ctrt: M Iώ XXII. «r ar.

An 1U1XLM erqo dicendum quod actas senectuti» habet reverentiam, non propter conditionem corporis, quod in defectu est. ĉd propter sapientiam animae, quae ibi esse praciumitur ex ŧempon antiquitate. Unde in electis manebit reverentia senectutis, propter plenitudinem divinae sapientiae quae in cis erit: scd non manebit ƭcncctutl defectus.

Ad secundum dicindim quod non loquimur dc aetate quantum ad numerum annorum, sed quantum ad statum qui in corpore humano ex ãnni relinquitur. Unde Adam dicitur tn aetate iuvenili formatus propter talem ĉorpori conditionem, qunm primo dic formationis suae habuit. Et ideo ratio non est ad propositum.

Ad tertium dicendum quod virtus speciei dicitur eue perfectior in puera quam in iuvene quantum ad efficaciam agendi conversionem alimenti aliquo modo ; ricut etiam est perfectior in semine quam in homine completo. Scd in ƭuvcnibu est perfectior quantum ad terminum complementi. Unde illud quod maxime ad veritatem naturae pertinuit, ad illam perfectionem reducetur quam habet in ' aetate iuvenili non ad illam quam habcl in aetate puerili, in qua humores adhuc non pervenerunt ad ultimam digestionem.

ART. IL t.TRU.M ÔMNE RESURRECTU sint EIUSDEM STATURAE

IV *Seat. dia.* xuv. Expm. Utt.

An secundum sic proceditur. Videtur quod omnes resurgent eiusdem staturae. Sicut enim homo mensuratur quantitate Jimensiva, ita quantitate ðuration! Scd quantitas ðuration! in omnibus reducetur ad eandem men- 1» suram : quia omnes m eadem aetate resurgent % Ergo ‘ Aft· rrt*w“ quantitas dimensionis in omnibus reducetur ad eandem mensuram, ut in eadem statura ðmne resurgant.

2. Praeterea, Philosophus, in II *de Anima* ·, dicit quod uawC n *omnium natura constantium terminus est ct ratio magnitudinis et augmenti.* Scd iste terminus non est nisi ex virtute formae, cui debet congruere quantitas, sicut ct omnia alia accidentia. Ergo, cum omnes homines habeant eandem formam specificam, in omnibus debet esse ĉeundum materiam eadem quantitatis mensura, nisi sii error. Scd error naturae corrigetur in resurrectione. Ergo omnes resurgent in eadem statura.

3. Praeterea, quantitas resurgentis non poterit case proportional i virtuti naturali quae primo corpus formavit alias, qui non potuerunt ad maiorem quantitatem perduci virtute naturae, nunquam in maiori quantitate resurgerent ; quod falsum est. Ergo oportet quod quantitas illi proportionctur virtuti reparanti corpus humanum per resurrectionem, ct materiae de qua reparatur. Sed virtus reparans omnia corpora est eadem numero, scilicet divina virtus: cineres autem omnes, ex quibus reparantur humana corpora, se habent aequaliter ad suscipiendam actionem praedictae virtutis. Ergo ad eandem quantitatem terminabitur resurrectio omnium hominum. Et sic idem 71 quod prius.

Sed contra, quantitas naturalis consequitur naturam uniuscuiusque individui. Sed in resurrectione non variabitur natura individui. Ergo nec quantitas naturalis cius. Sed non est eadem quantitas naturalis omnium hominum. Ergo non omnes resurgent in eadem statura.

3. Praeterea, natura humana reparabitur per resurrectionem ad gloriam vel ad poenam. Sed non erit eadem quantitas gloriae vel poenae in omnibus resurgentibus '. Ergo ncc eadem quantitas naturae.

Rrsponpro dicendum quod m resurrectione non reparabitur humana natura solum quantum ad idem specie, sed quantum ad idem numero ·. Et ideo in resurrectione non solum attendendum est quid competat naturae speciei, sed quid competat naturae individui. Natura autem speciei habet aliquam quantitatem quam ncc excedit nec ab ca deficit absque errore: quae tamen quantitas habet aliquos gradus latitudinis, et non est accipienda secundum unam mensuram determinatam. Unumquodque autem individuum in specie humana assequitur, infra terminos illius latitudinis, aliquem gradum quantitatis, quae competit naturac individui; ct ad hanc perducitur in termino augmenti, si non fuit aliquis error in opere naturae per quem sit aliquid additum vel subtractum praedictae quantitati. Cuius quidem mensura accipitur secundum proportionem caloris extendentis ct humidi cxtensibilis. Quod non est eiusdem virtutis in omnibus. Et ideo non omnes resurgent in eadem quantitate: sed quilibet resurget in illa quantitate in qua fuisset in termino augmenti, si natura non errnsset vel defecisset. Quod autem superest vel deficit in homine, resecabit vel supplebit divina potentia.

Ad phimum ruqo dicendum quod iam palet cx dictis · quod non dicuntur omnes in eadem aelate resurgere quasi omnibus competat eadem quantitas durations· sed quia idem status perfectionis erit in omnibus. Qui quidem status salvari potest in magna et in parva quantitate.

Ad secundum dicendum quod quantitas huius individui non solum respondet formae speciei, sed etiam naturae individui. Et ideo ratio non sequitur.

An tertium dicendum quod quantitas resurgentis non proportionatur virtuti reparanti, quia illa non est dc natura corporis; neque omnibus secundum illum statum in quo sunt ante resurrectionem; sed naturae quam primo individuum habebat. Tamen, si virtus formalisa propter aliquem defectum non poterat perducere ad debitam quantitatem quae competit speciei, divina virtus supplebit in resurrectione defectum: sicut patet dc nanis. Et eadem ratio est de illis qui immoderatae magnitudinis fuerunt, ultra debitum naturae.

ART. III. UTRUM OMNES RESURRECTURI SINT IN SEXU VIRILI

IV Coa/. CcwL, cap. Ixxiyiii: *In Mitih.,* cap. mi; *Ad Ef-het..* cap, t», Icet, i»,

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod omnes resurgent in sexu virili. Quia dicitur *Ephes,* ıv· quod *occurremus omnes in virum perfectum.* Ergo non erit nisi sexus virilis ibi.

2. Praeterea, in futuro *omnis praelatio cessabit,* ut dicit Glossa·, I *Cor.* xv ♦. Sed mulier ordine naturali subdita est viro. Ergo mulieres non resurgent in sexu muliebri, sed virili.

3. Praeterea, illud quod est occasionalitcr et praeter intentionem naturae inductum, non resurget: quia in resurrectione omnis error tolletur. Sed sexus muliebris est praeter intentionem naturae inductus cx defectu virtutis formativac in semine, quae non potest perducere materiam conceptus ad perfectionem virilem; unde dicit Philosophus, XVI *de Animal.* ·, quod femina est *mas occasionatus.* Ergo sexus muliebris non resurget.

Skd contra est quoti dicit .Augustinus, XXII *de Civ. [Jei* *: *Melius saperc videntur qui utrumque sexum resurrecturum esse non dubitant.*

2. Phaetrrea, Deus reparabit in resurrectione quod in homine fecit in prima conditione. Sed ipse fecit mulierem de costa viri, ut patet *Genes.* II ·. Ergo ipse sexum femineum in resurrectione reparabit.

Respondeo dicendum quod sicut, considerata natura individui, debetur diversa quantitas diversis hominibus, ita, considerata natura individui, debetur diversus sexus diversis hominibus. Et haec etiam diversitas competit perfectioni speciei, cuius diversi gradus implentur per dictam diversitatem sexus vel quantitatis. Et ideo, sicut resurgent homines in diversis staturis ·, ita in diversis sexibus. Et quamvis sit differentia sexuum, deerit tamen confusio mutuae visionis: quia aberit libido incitans ad turpes actus, ex quibus confusio causatur.

Ad primum p.uno dicendum quod dicuntur omnes Christo occurrere *in virum perfectum,* non propter sexum virilem, sed propter virtutem animi, quae erit in omnibus et viris ct mulieribus.

Ad secundi m dicendum quod mulier subditur viro propier imbecillitatem naturae ct quantum ad vigorem animi, ct quantum ad robur corporis. Sed post resurrectionem non erit differentia in his secundum diversitatem sexuum, sed magis secundum diversitatem mentorum. Et ideo ratio non procedit.

An tertium dicendum quod, quamvis feminae generatio sit praeter intentionem naturae particularis, est tamen de intentione naturae universalis, quae ad perfectionem humanae speciei utrumque sexum requirit. Nec cx sexu erit ibi aliquis defectus, ut ex dictis * patet.

ART IV. UTRUM RESURRECTURI SINT IN VITA ANIMALI, UT SCILICET UTANTUR ACTU NUTRITIVAK RT OENERATIVAR

Peri I, qt. xcm. art. j; IV Coe/. *CnJ.,* cap. uxuti; Ctv.J. 7 Aro/., cap, <Xt| *in Mi,* cap. til, ltd. II. *In Matth·,* cap. βχπ; I *ad Car.,* cap ti. leer ii; cap «v, lcci t,

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod resurgent in vita animali, ut scilicet utantur actu nutritivae et gencrutivac. Quia resurrectio nostra erit conformis resurrectioni Christi ·. Sed Christus post resurrectionem legitur comedisse: ut patet Ioan. ult. ♦ et Lue. ult. ·· Ergo et homines post resurrectionem comedent. Et eadem ratione generabunt.

2. Praeterea, distinctio sexuum ad generationem ordinatur: ct similiter instrumenta quae deserviunt virtuti nutritivae, ordinantur ad comestionem. Sed homo cum omnibus huiusmodi resurget ·. Ergo utetur actibus virtutis gencrativae et nutritivae.

3. Praeterea, totus homo beatificatur ct secundum animam ct secundum corpus ·. Sed bcatitudo sive felicitas, secundum Philosophum ·, in perfecta operatione consistit. Ergo oportet quod omnes potentiae animae ct omnia membra sint in suis actibus in beatis post resurrectionem. Et sic idem quod prius.

4. Praeterea, in beatis post resurrectionem erit perfecta et beata iucunditas. Sed talis iucunditas omnes delectationes includit- quia bcatitudo est *status omnium bonorum aggregatione perfectus* ;* cl perfectum est *cui nihil deest* ·. Cum ergo in actu virtutis gencrativae et nutritivae sit magna delectatio, videtur quod tales actus ad vitam animalem pertinentes in beatis erunt. Et multo fortius in aliis, qui minus spiritualia corpora habebunt.

Sed contra rst quod dicitur Matth. xxu · : *In resurrectione neque nubent neque nubentur.*

2. Praeterea, generatio ordinatur ad subveniendum defectui qui per mortem accidit, ad multiplicationem humani generis; ct comestio ad restaurationem deperditi ct ad augmentum quantitatis. Sed in statu resurrectionis iam humanum genus habebit totam multitudinem individuorum a Deo praefinitam· quia usque ad hoc generatio deferetur ·. Similiter etiam quilibet homo resurget in debita quantitate. *Nec erit ultra mors* ·, aut aliqua deperditio fiet a partibus hominis. Ergo frustra esset actus gencrativae ct nutritivae virtutis.

Respondeo dicendum quod resurrectio non erit necessaria homini propter primam perfectionem ipsius. quae consistit in integritate eorum quae ad naturam spectant: quia ad hoc homo pervenire potest hi statu praesentis vitae per actionem causarum naturalium. Sed necessitas resurrectionis est ad consequendam ultimam perfectionem, quae consistit in perventione ad ultimum finem. Et ideo illae operationes naturales quae ordinantur ad primam per-

* Ari. praccd., ad s.

• (X ɨ ɲ* ftï *C'\"'Gcnï.* ' cap. unii.

•Qo.LutB.am ' :

• An. prteced.

* Heap. ad 3.

• Ver». 13.

• Ord at Lomb. ·· Ver». 34.

• AL *Dt Animat.* GmrrJL, lib. II. cap. iu

Cap. «vit

Ver», n

• Cl qn. I ut i. art. 1
• Ver», «s qt
·· Ver». 4j.

• *Cl.* an. prx cc±; qu. un, •rt. 1.

• Ct. qc. uit ii. art. t, arg. *Sed antra* j.
• *Eihic.* life. I. cap. vu. n 15: cap. xni. L i, a.T'). lect B.xi». hb X. cap n». n. 1; a.Tn. icet x.

• Boet *de Ce Mat, PhCj».,* lib. 111. pro t». •Anatot *PtytK.* hb. UI. cap. n, o. b. q. - S Th. Icet. 1.

• Ver». 30.

• CL dl»L 1LYW. «ja.u.Mt 3. ari NrJ *Contra* j. • »4p. ut. ıv 4

fcctioncm humanae naturae vel causandam vel conservandam, non erunt in resurrectione. Et huiusmodi sunt actiones animalis vitae in homine, ct actiones mutuae in elementis, et motus caclL Et ideo haec cessabunt in resurrectione. Et quia comedere, bibere ct dormire ct generare ad animalem vitam pertinent, cum sint ad prunam perfectionem naturae ordinata, in resurrectione talia non erunt.

Ad primum r.noo dicbndvm quod illa comestio qua Christus comedit, non fuit necessitatis. quasi cibis indigeret humana natura post resurrectionem t sed fuit potestatis, ut ostenderet sc veram naturam humanam resumpsisse, quam prius habuerat in statu illo quando cum discipulis comederat ct biberaL Haec autem ostensio non erit in resurrectionc communi: quia omnibus notum erit. Et ideo dicitur dispensative Christus manducasse, eo modo loquendi quo iuristac dicunt, *Dispensatio est communis turis relaxatio* *: quia Christus intermisit hoc quod est communiter resurgentium, scilicet non uti cibis, propter causam praedictam. Et propter hoc ratio non sequitur.

• S. P. ftb. III, «iu ».

Ad srcundum dickmoum quod differentia sexuum et membrorum varietas erit ad naturae humanae perfectionem reintegrandam cl in specie. et in individuo. Unde non sequitur quod sint frustra, quamvis animales operationes desint.

Ai· tkrtwm dickndum quod praedictae operationes non sunt hominis inquantum est homo, ut etiam Philosophus dicit ·. Et ideo in cis non consistit bcatitudo humani corporis : sed coqvus humanum beatificabitur ex redundantia a ratione ·, a qua homo est homo, inquantum erit ei subditum.

• *Eikk.* hb.^x. si²Th'iect'. »1.

• cl 1— n··, q«. m, art. J.

Ad quartum dicendum quod delectationes corporales, sicut dicit Philosophus, in VII · et X ·· *Ethic,,* sunt *medicinales,* quia adhibentur homini ad tollendum fastidium; vel etiam *aegritudines* ", inquantum cis homo inordinate delectatur, ac si essent verae delectationes. sicut homo habens infirmum gustum delectatur in quibusdam quae sanis non sunt delectabilia. Et ideo non oportet quod tales delectationes sint de perfectione beatitudinis, ut Iudaei ct Saraceni ponunt, ct quidam haeretici posuerunt, qui vocantur Chiliastac ·. Qui etiam secundum doctrinam ^Lilosophi non videntur sanum habere affectum: solae enim delectationes spirituales, secundum ipsum ·, sunt simpliciter delectationes, ct propter sc quaerendae. Et ideo ipsae solae ad beatitudinem requiruntur.

ΛXII.

Sv k

Cap. «i». B 4. 6. · Tn. Ic·· <»r ·· Cap. v, D- J · v Tı. ı«α. «11. cap.'v.iujî'çej» ,

QUAESTIO OCTOGESIMASECUNDA

DE CONDITIONIBUS BEATORUM RESURGENTIUM

Dkindh considerandum est de conditionibus beatorum resurgentium ·. Et primo, de eorum corporum impossibilitate ; secundo, dc subtilitate ; tertio, de agilitate quarto, de claritate ·.

rtt DH.llo.Xx, vu ŕWÎictViî nb. x' «p. ?«ci?»iii/

• Cf. qu. mit, IntroJ. Qu. uxii» Qu. uxuv.

Circa primum quaeruntur quatuor.

Primo: utrum sancti resurgentes resurgant quoad corpora impassibiles.

Secundo: utrum aequalis impossibilitas omnibus inerit.

Tertio: utrum illa impossibilitas sensum in actu a corporibus gloriosis excludat.

Quarto: utrum sint in eis omnes sensus in actu.

ART. 1. UTRUM CORPORA SANCTORUM POST RRSURRKCTIONKM FUTURA SINT IMPASSIBILIA

Part I. qu. toni. an j; IV *Cont.* GcwZ , cap. LUivt; *Compmd. Ther)l.t* cap. Lxvia; I *oJ Cor.,* cap. M<, Icet. «I

Ad primum sic procuditur. Videtur quod corpora sanctorum post resurrectionem non sint impassibilia. Omne enim mortale est passibile. Sed homo post resurrectionem erit *animal rationale mortale:* haec enim est definitio hominis, quae nunquam ab eo separabitur. Ergo corpus erit passibile.

2. Praktrrka, omne quod est in potentia ad formam alterius, passibile est ab illo : quia secundum hoc aliquid est passivum ob alio, ut dicitur in I *de Generat* ♦ Sed corpora sanctorum post resurrectionem erunt m potentia ad aliam formam. Ergo erunt passibilia. – Probatio mediae. Quaecumque communicant in materia, unum eorum est in potentia ad formam alterius: materia enim, secundum quod est sub una forma, non amittit potentiam nd aliam formam. Sed corpora sanctorum post resurrectionem com· munlcabunt cum elementis in materia: quia ex eadem materia reparabuntur cx qua nunc sunt. Ergo erunt in potentia ad aliam formam. Et sic erunt passibilia.

• Qp. vu, o. 4.- Cooroujt. Cvmracolt.Th.lcct. *11.

3. Pκατγββκλ, *contraria nata sunt agere ct pati ad invicem:* ut in 1 *dc Generat.* · dicit Philosophus. Sed cor- 'Ue-dt .n.5,6, pura sanctorum post resurrectionem erunt cx contrariis composita, sicut et nunc sunt. Ergo erunt passibilia.

4. Pβλκγεκκα, in corpore humano resurget sanguis ct alii humores, ul dictum eet *. Sed ex pugna humorum nd invicem generantur aegritudines ct huiusmodi passionts m corpore. Ergo erunt corpora sanctorum post resurrectionem passibilia. 'Qa-utx«.

5. Praktkrka, magis repugnat perfectioni defectus in netu quam defectu in potentia. Sed possibilitas importat solum defectum in potentia. Cum ergo in corporibus beatorum sint futuri aliqui defectus in actu, sicut cicatrices vulnerum in martyribus, ut in Christo fuerunt·; videtur quod nihil deperibit perfectioni eorum si ponantur habere corpora passibilia. 'Uc·®?¡»,' »ır». y>i ltui, yg.mj.jo, qa. u». <n.' 4.

S1D contra, omne passibile eet corruptibile: quia *passio magis facta abiicit a substantia* ·. Sed corpora sanctorum post resurrectionem erunt incorruptibilia, ut dicitur 1 *Cor.* w *: *Seminatur in corruptione, resurget in incorruptione.* Ergo erunt impassibilia.

2. Pralirrra, fortius non patitur a debiliori. Sed nullum corpus erit fortius corporibus sanctorum, dc quibus dicitur, 1 *Cor.* xv · : *Seminatur m infirmitate, resurget in virtute.* Ergo erunt impassibilia. • Vm. 4J.

Rp.spondro DicKNbi m quod passio dupliciter dicitur. Uno modo, communiter. Et sic omnis rcccpno passio dicitur- sive illud quod recipitur sit conveniens recipienti et perfectivum ipsius; rive contrarium ct corruptivum. Ab huiusmodi passionis remotione corpora gloriosa impassibilia non dicuntur ; cum nihil quod est perfectionis eis sit auferendum.

Alio modo passio dicitur proprie, quam sic definit Damascenus, in II ŕibro *Passio est motus praeter naturam,* I nde immoderatus motus cordis passio eius dicitur : sed moderatus dicitur eius operatio. Cuius ratio est quia omne quod patitur, trahitur ad terminos agentis, quia agens assimilai sibi patiens: et ideo patiens, inquantum huiusmodi, trahitur extra terminos propnos * in quibus erat. Sic ergo proprie accipiendo passionem, non erit in corporibus resurgentium sanctorum potentialité od passionem. Et ideo impassibilia dicuntur. ·ΛMτὸΛ, -«F·»»»·

• CL qe. il »o , «n. t, arg. 4.

Huius autem impossibilitatis ratio a diversis diversimode assignatur. Quidam enim eam attribuunt conditioni elementorum, quae aliter sc habebunt tunc in corpore quam modo se habent. Dicunt enim quod elementa remanebunt ibi secundum substantiam, sed qualitates activae ct passivae ab elementis auferentur.

Sed hoc non videtur verum. Quia qualitates activae et passivae sunt dc perfectione elementorum. Unde, si sine cis repararentur elementa in corpore resurgentis, essent minoris perfectionis quam modo ini. – Et praeterea, cum qualitates illae sint propria accidentia elementorum cx forma et materia ipsorum causata, videtur valde absurdum quod causa maneat ct effectus tollatur.

Et ideo alii dicunt quod manebunt qualitates, sed non habebunt proprias actiones, divina virtute id faciente ad conservationem humani corporis.

Sed hoc etiam non videtur posse «tare. Quia ad mixtionem requiritur actio activarum ct passivarum qualitatum : ct secundum prnedominium unius vel alienus mixta efficiuntur diversae complexionis Quod oportet ponere in corpore resurgentis: quia erunt ibi carnes cl ossa cl huiusmodi partes, quibus omnibus non competit una complexio. - Et praeterea, secundum hoc impossibilitas non posset poni dos * in cis. Quia non poneret aliquam dispositionem in substantia impassibili, sed solum prohibitionem passionis ab exteriori, scilicet divina virtute, quae · cl dm uu ,an ' 12

etiam posset idem facere dc corpore hominis in statu huius vitae,

rvi}a,JJrtUn' qu xxHi. memb.

I-l Ideo alii · dicunt quod in ipso corpore erit aliquid prohiben« passionem corporum gloriosorum, scilicet materia quinti corporis, quam ponunt venire in compositionem i humani corporis ad conciliandum elementa in harmoniam quand.un, per quam possunt esse debita materia animae rationalis; sed tamen in statu huius vitae, propter dominium elementarie naturae, corpus humanum patitur ad similitudinem «iliorum elementorum; sed in resurrectione dominabitur natura quinti corporis· Et ideo corpus humanum reddetur impassibile, ad similitudinem corporis caelestis.

Sed hoc non potest stare. Quia corpus quintum non venit materialiter ad compositionem corporis humani, ut

•rti'î'-'cl'Çârt' ii^qu ia. m t.

*n libro * Oi,tcn5Um cM· Et praeterea impossibile est ·t dicere quod aliqua virtus naturalis, qualis est virtus corporis caelestis, transferat corpus humanum ad proprietatem gloriae, qualis est impossibilitas corporis gloriosi: cuin immutationem corporis humani Apostolus attribuat virtuti

• Vm. 48. Christi ; quia *qualis caelastis, tales et caelestes,* I *Cor.* xv · ;

• Vm. u. tq *liiilipp.* ni ·, *Reformabit corpus humilitatis nostrae,* etc.

Et praeterea, non potest natura caelestis ita dominari in corpore humano quin natura dementaris remaneat, cui cx essentialibus suis principiis possibilitas inest.

Et ideo aliter dicendum ę quod omnis passio fit per victoriam agentis super patiens : alias non traheret ipsum ad terminos suos. Impossibile est autem quod aliquid dominctur supra patiens nisi inquantum debilitatur dominium formae propriae supra materiam patientis, loquendo de passione quae est contra naturam, dc qua nunc loquimur: non enim potest materia subiici uni contrariorum sine hoc quod tollatur dominium alterius super ipsam, vel saltem diminuatur. Corpus autem humanum, et quidquid in eo est, perfecte erit subiectum animae rationali, sicut etiam ipsa perfecte subiecta erit Deo. Et ideo in n corpore glorioso non poterit esse aliqua mutatio contra dispositionem illam qua perficitur ob anima. Et ita corpora illa erunt impassibilia.

• Ckr /tau //o-"o, lib. II, cap. Mi.

Ad primum ehoo dicendum quod, secundum Anselmum ·, • *mortale* * *ponitur in definitione hominis a philosophis, qui non crediderunt hominem totum aliquando posse esse immortalem,* quia non siderunt homines nisi secundum huius mortalitatis statum.

Vel potest dici quod, secundum Philosophum, in X II Λ/e-

in'xiikvj' *taphys.* * 9U*3 differentiae essentiales sunt nobis incogni- u

*"· n- 5- tac, utimur quandoque differentiis accidentalibus ad significandum differentias essentiales, quae sunt accidentalium causae. Unde *mortale* in definitione hominis non ponitur quasi ipsa mortalitas ad essentiam hominis pertineat : sed quia illud quod nunc est causa possibilitatis et mortalitatis $0 secundum praesentem statum, scilicet compositio ex contrariis, est de essentia hominis. Sed tunc non erit causa eius propter victoriam animae super corpus.

Ad skcundvm dicendum quod duplex est potentia: ligata, et libera. Et hoc non solum est verum dc potentia activa, sed etiam passiva: forma enim ligat potentiam materiae, determinando ipsam ad unum, secundum quod dominatur super eam. Et quia in rebus corruptibilibus non perfecte dominatur forma supra materiam, non perfecte potest ligare ipsam, quin recipiat interdum per ali- to quam passionem dispositionem contrariam formae. Sed in sanctis post resurrectionem omnino anima dominabitur supra ȩorpus nec illud dominium aliquo modo poterit auferri, quia ipsa erit immutabiliter Deo subiecta, quod non fuit in statu innocentiae. Et ideo in corporibus illis «r monet eadem potentia ad formam aliam quae nunc inest, quantum ad substantiam potentiae: sed erit ligata per victoriam animae supra corpus, ut nunquam in actum passionis exire possit.

Ad tertium dicendum quod qualitates dementares sunt

s τi ii Ληι'' instrumenta animae: ut patet, in II *de Anima* ·. quod calor ignis in corpore humano regulatur in actu nutriendi per virtutem animae. Quando autem agens principale est perfectum. et non est aliquis defectus in instrumento, nulla actio procedit ab instrumento nisi secundum dispositionem 7$ principalis agentis. Et ideo in corporibus sanctorum post resurrectionem nulla actio vel passio poterit provenire a qualitatibus clcmentoribus quac sit contra dispositionem animae, quac intendit conservare corpus.

Ad quartum dickndum, secundum Augustinum, in Epistola *ad Censentium* ·, quod *divina potentia valet de ista visibili atque tractabili natura corporum, quibusdam manentibus, auferre quas voluerit qualitates.* Unde, sicut ab igne fornacis Chaldaeorum abstulit virtutem comburendi quantum ad aliquid, quia corpora puerorum illaesa servato sunt, sed mansit quantum ad aliquid, quia ignis ille ligna comburebat · ; ita auferet nb humoribus passibilitatcm, ct dimittet naturam. Modus autem quo hoc fiet, dictus est ·.

•Eptrt.CCV.iL CXLVi. up. i, α. 4.

An quintim dic.kndum quod cicatrices vulnerum non erunt in sanctis, nec in Christo fuerunt, inquantum important aliquem defectum: sed inquantum sunt signa constantissimne virtutis, qua passi sunt pro iustitia ct fide, ut cx hoc ct ipsis et aliis gaudium crescat. Unde dicit Augustinus, XXII *de Civ. Dei* :* *Nescio quomodo sic affi- " cimur amore martyrum beatorum ut velimus in illo regno in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices quae pro Christi nomine pertulerunt. Et fortasse videbimus. Non enim deformitas in eis, sed dignitas erit; et quaedam, quamvis in corpore, non corporis, sed virtutis pulcrifudo fulgebit. Nec tamen, si aliqua martyribus amputata et ablata sunt membra, sino ipsis membris erunt in resurrectione mortuorum, quibus dictum est: * Capillus de capite vestro non peribit ».*

• Dao cap. ni, »«·. 46. 94- • la corpore

• Cap. m.«.j, al cap. u.

ART. II. UTRUM IMPASSIDÏUTAS IN OMNIBUS FUTURA SIT AEQUALIS

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod impossibilitas in omnibus erit aequalis. Quia 1 *Cor.* xv dicit Glossa * quod aequaliter omnes habent quod pati possunt. Sed cx hoc erit in cis quod non possunt pati, quod habent dotem impossibilitatis. Ergo impossibilitas est aequalis in omnibus.

nOL IntcrtaL ct Lotab. ««per 4ГП. 4».

2. Praeterea, negationes non recipiunt magis ct minus. Sed impossibilitas est quaedam negatio \el privatio passibilitatis. Ergo non potest esse maior m uno quam in alio.

3. Praeterea, magis album dicitur quod est nigro impermixtius. Sed nulli corporum sanctorum admiscebitur aliquid dc possibilitate. Ergo omnia erunt aequaliter impassibilia.

Sed contra, merito debet respondere praemium proportionalitcr. Sed sanctorum quidam fuerunt aliis maioris meriti. Ergo, cum impossibilitas sit quoddam praemium, videtur quod in quibusdam sit maior quam in aliis.

2. Praeterea, impossibilitas dividitur contra dotem chritatis. Sed illa non erit aequalis in omnibus, ut patet I *Cor.* xv ·. Ergo ncc impossibilitas.

• Ver». 4«, 4Î.

Respondeo dicendum quod impossibilitas potest dupliciter considerari: vel secundum sc, vel secundum causam suam. Si secundum se consideretur, quia solam negationem vel privationem importat, non suscipit magis ct minus, sed erit aequalis in omnibus beatis. Si autem consideretur secundum suam causam, sic erit m uno maior quam in alio. Causa autem eius est dominium animae super corpus ·. Quod quidem dominium causatur ex hoc quod fruitur Deo immobiliter. Unde in illo qui perfectius fruitur, cst maior impossibilitatis causa.

• CL Art. rrxt-«d.

Ad phimum rroo dicendum quod Glossa illa loquitur de impossibilitate secundum se, et non secundum causam suam.

Ad secundum dicendim quod, quamvis negationes et privationes secundum se non intendantur ncc remittantur, tamen intenduntur ct remittuntur ex causis suis: sicut dicitur esse locus magis tenebrosus qui habet plura cl maiora obstacula lucis.

Ai» tertium DicKNDmi quod aliqua non solum intenduntur per recessum a contrario, sed per accessum ad terminum: sicut lux intenditur. Et propterca etiam impossibilitas est maior in uno quod in alio, quamvis in nullo aliquid passibilitatis remaneat.

ART. HL rrnira impa mibil it a s

8KXSVM IX ACTU A CORI'ORIHI'S OLOK1OSIS KXCLUDAT

I· ħ Φ». ut. ari. j; IV Cowi. 6rwL. cap. Lautt

An tbrtwm sic proceditur. Videtur quod impossibilitas sensum m actu n corporibus gloriosis excludat. Quia, sicut dicit Philosophus, in II *de Anima* ·, *sentire est quoddam pati.* Corpora autem gloriosa erunt impassibilia ·. Ergo non sentient in actu.

2. Praktbrka, immutatio naturalis praecedit immutationem animalem, sicut esse naturale praecedit esse intentionalc. Sed corpora gloriosa ratione impossibilitatis non immutabuntur immutatione naturali. Ergo nec immutatione animali, quae requiritur ad sentiendum.

3. Praktkrka, quandocumque fit sensus in actu, cum nova receptione fit novum iudicium. Sed ibi non erit novum iudicium quia *non erunt ibi cogitationes volubi-*

u Trn' * non liet census in actu.

q. Praetkrra, quando anima est in actu unius potentiae, remittitur actus alterius potentiae. Sed anima summe erit intenta ad netum virtutis intellectivae, qua Deum contemplabitur. Ergo non erit aliquo modo m actu virtutis sensitivae.

Skd coktha rst quod dicitur *Apoc.* i ·: *Videbit eum omnis oculus.* Ergo erit ibi sensus in ictu.

2. Prabtirba. secundum Philosophum, in † *de Anima* ·, *animatum ab inanimato distinguitur sensu et motu.* Sed ibi erit motus in actu: quia *tanquam scintillae in arundineto discurrent, Sap.* m ♦. Ergo et sensus in netu.

Rrspoxdbo dicksdcm quod aliquem sensum esse in corporibus beatorum omnes ponunt. Alias corporalis vita sanctorum post resurrectionem asrimilurctur magis somno quam vigiliae Quod non competit illi perfectioni: eo quod m somno corpus sensibile non est in ultimo actu vitae; propter quod somoui dicitur *vitae dimidium* in I *Ethic.* 9 Sed in modo sentiendi diversi diversa opinantur.

Quidam enim dicunt quod, quia corpora gloriosa sunt impassibilia, et propter hoc *non receptibilia peregrinae impressionis* :* ct multo minus quam corpora caelestia. quod non erit ibi sensus in actu per receptionem alicuius speciet a sensibilibus, sed magis extra-mittendo.

Sed hoc non potest esse. Quia in resurrectione natura speciei manebit eadem in homine ct omnibus partibus eius. Huiusmodi autem est natura sensus ut sit potentia passiva, ut in II *de Anima* · probat Philosophus. Unde, ri in resurrectione sancti sentient extra-mittendo et non recipiendo, non esset sensus in ei» virtus passiva, sed activa. Et rie non esset eiusdem speciei cum sensu qui nunc est, sed esset aliqua alia virtus eis data: sicut enim materia nunquam fit forma, ita potentia passiva nunquam fit activa.

Et ideo alii dicunt quod sensus in actu fiet per susceptionem, non quidem ab exterioribus sensibilibus, sed per effluxum n superioribus viribus: ut sicut nunc superiores vires accipiunt ab inferioribus, ita c converso tunc inferiores accipient a superioribus.

Sed iste modus receptionis non facit vere sentire. Quia omnis potentia passiva secundum ŭac speciei rationem determinatur ad aliquid activum speciale; quia potentia, inquantum huiusmodi, habet ordinem ad illud respectu cuius dicitur. Unde, cum proprium activum in sensu exteriori sit res existens extra animam, et non intentio eius existons in imaginatione vel ratione; si organum sentiendi non moveatur a rebus extra, sed cx imaginatione vel aliis superioribus viribus, non erit vere sentire. Unde non dicimus quod phrenetici ct alii mente capti, in quibus propter victoriam imaginativac virtutis fit huiusmodi defluxus specierum ad organa sentiendi, vere sentiant, sed quia videtur cis quod sentiant.

Et ideo dicendum est, cum aliis, quod census corporum gloriosorum erit per susceptionem a rebus quae sunt extra animam. Sed sciendum est quod organa sentiendi immutantur a rebus quae sunt extra animam, dupliciter. Uno modo, immutatione naturali: quando scilicet organum disponitur eadem qualitate naturali qua disponitur res extra animam quae agit in ipsum, sicut cum manus fit calida ct adusta cx tactu rd calidae, vel odorifera cx tactu rd odoriferae, Alio modo, immutatione spirituali: quando recipitur qualitas sensibilis in instrumento secundum esse spirituale, idest species tive intentio qualitatis, et non ipsa qualius; sicut pupilla recipit spectem albedinis et tamen ipsa non efficitur alba. Prima ergo receptio non causât sensum, per sc loquendo: quia *sensus est susccptivus specierum* in materia *praeter materiam,* idest praeter esse materiale quod habebant extra animam, ut dicitur in 11 *de Anima* . Et hacc receptio immutat naturam recipientis: quia recipitur boc modo qualitas secundum esse suum materiale. Inde ista receptio non erit in corporibus gloriosis: sed secunda, quae per se facit sensum in actu, ct non immutat naturam recipientis.

Ai· ρηM ΓM kroo dioesdvm quod iam patet cx dictis * quod per hanc p usionem quae est in actu sentiendi, quae non est aliud quam receptio praedicta, non trahitur corpus extra naturalem suam qualitatem, sed spiritualiter perficitur. Unde impaeibilitas gloriosorum corporum hanc passionem non excludit.

Ad «kcuxoum Dtcxxbtm quod omne passivum recipit actionem agentis secundum suum modum. Si ergo aliquid sit quod natum sil immutari ab activo naturali ct spirituali immutatione, immutatio naturalis praecedit immutationem spiritualem, sicut esse naturale praecedit esse intentionolc Si autem natum «it immutari spiritualiter tantum, non oportet quod immutetur naturaliter: sicut dc aere, qui non est receptivus coloris secundum esse naturale, •.cd solum secundum ose ƀintuale, ct ideo hoc solum modo immutatur; sicut t converso corpora inanimata immutantur per qualitates sensibiles solum naturaliter, ct non spiritualiter. In corporibus autem gloriosis non potent esse aliqua immutatio naturalis. Et ideo ibi erit spiritualis immutatio tantum.

/V» trrtium DicKNDiM quod, sicut erit nova rcccpuo speciei in organo sentiendi, ita erit novum iudicium sensus communis, non autem novum iudicium intellectus de hoc: sicut fit in eo qui videt aliquid quod prius scivit. Quod autem Augustinus dicit, quod *non erunt ibi cogitationes volubiles,* intelligitur de cogitationibus intellectivae partis. Unde non est ad propositum.

Ad uvarti m dickndvm quod, quando unum duorum est ratio alterius, occupatio animae circa unum nun impedit nec remittit occupationem ciu» circa aliud: sicut medicus, dum videt urinam, non minus potest considerare regulas artis de coloribus urinarum, sed magis. Et quia Deus apprehenditur a sanctis ut ratio omnium quae ab cis agentur vel cognoscentur, ideo occupatio eorum circa sensibilia sentienda, vel quaecumque alia contemplanda aut agenda, m nullo impediet divinam contemplationem, nec c converso.

Vel dicendum quod ideo una potentia impeditur in actu suo quando alia vehementer operatur, quia una potentia de sc non sufficit ad tam intensam operationem nisi ei subveniatur per id quod erat aliis potentiis vel membris induendum a principio vitae. Et quia m sanctis erunt omnes potentiae perfectissimae, una poterit intense operari ita quod cx hoc nullum impedimentum praestabitur actioni alterius potentiae: sicut ct in Christo fuit.

ART. IV. UTRUM FUTURI SIST IBI OMN&S SBXSUS П» ACTU

Ad quartum sic. rnoammn. Videtur quod non sint ibi omnes sensus in actu. Tactus enim est primus inter omnes alios sensus: ut dicitur in libro *dc Anima* ·. corpora gloriosa carebunt actu sensus tactus: quia sensu» tactus fit in actu per immutationem corporis animalis ab aliquo exteriori corpore praedominante in aliqua qualitatum activarum vel passivarum, quarum est tactus discretions; qualis tunc immutatio cue non poterit ·. Ergo uon erit ibi omnis sensus in actu.

2. PiiΛKτκiiMA, sensus gustus deservit actui virtuti» nutritivae. Sed post resurrectionem huiusmodi actus non erit ·. Ergo frustra esset ibi gustus.

3. Piiaktkrxa, post resurrectionem nihil corrumpetur: quia tota creatura vestietur quadam virtute incorruptionis.

* °. ⁵ Ci Cap T, D. t. ·. Th lect. t • Art ·

u» t 1 U.

“ s6.

• Vtr» 7·

• Cap q, n. » - S.Tb lort. ili.

• Vm. 7·

Γ:Γ

• Cap. sin. η- «a: S. Tie kcu x̆

• C/. qu LXXiv. an. 4. «S· ΐολΓγλ t.

• Cap. », d. « a. Th. lect. ⁵ · Cf cap. xi,o- ·· j ·. Th. I«t. a·»··

n

$·

Sed. 1LΛΛ ·». n.$; · Th. Wet. hi. - (X Jz *rural·* Ut. II. C4p. Ma.

• CL ft. prx- «J

•Qv.UBtxi.arM.

Sed sensus odoratus in actu suo esse non potest nisi aliqua corruptione facta: quia odor non sentitur sine aliqua fumali evaporatione, quae in quadam resolutione consistit. Ergo sensus odoratus non erit ibi in suo actu.

4. Praetkrka, *auditus desenui disciplinae·,* ut dicitur
• -S.Th in libro *de Sensu et Sensato* ·. Sed non erit post resurrectionem beatis necessaria aliqua disciplina per sensibilia: quin divina sapientia replebuntur ex ipsius Dei visione. Ergo non erit ibi auditus.

5. Praeterea, visio fit secundum quod in pupilla recipitur species rei visae. Sed hoc non poterit esse post resurrectionem in beatis. Ergo non erit ibi visus in actu.
, Qui tamen est omnium sensuum nobilior. – Probatio inediae. Illud quod est lucidum in actu, non est receptivum speciei visibilis: unde speculum directe positum sub radio η solis non repraesentat speciem corporis oppositi. Sed pupilla, sicut et totum corpus, erit claritate dotata. Ergo non recipietur in ea aliqua species colorati corporis.

6. Phaetbkka, secundum perspectives, omne quod videtur, sub angulo videtur. Sed hoc non competit corporibus gloriosis. Ergo non habebunt sensum visus in actu. – Probatio mediae. Quandocumque aliquid videtur sub angulo, oportet esse aliquam proportionem angulo ad distantiam rei visae: quia quod a remotiori videtur, minus videtur et sub minori angulo. Unde posset esse ita panus angulus αι quod nihil dc rc videretur. Si ergo oculus gloriosus videbit sub angulo, oportet quod videat sub determinata distantia: et ita quod non videat aliquid a remotiori quam modo videmus. Quod videtur valde absurdum. Et sic videtur quod sensus visus actu non erit in corporibus gloriosis. το

Sed contra, potentia coniuncta actui est perfectior quam non coniuncta. Sed natura humana ent in beatis in maxima perfectione. Ergo erunt ibi omnes sensus in suo actu.

2. Praeterea, vicinius sc habent ad animam potentiae sensitivae quam corpus. Sed corpus praemiabitur vel pu-
* Cf. qu. I ut, art. 1. ad y nietur propter merita vel demerita animae ·. Ergo et omnes sensus praemiabuntur in beatis et punientur in malis secundum delectationem et dolorem vel tristitiam quae in operatione sensus consistunt.

Respondeo dicendum quod circa hoc est duplex opinio. Quidam · enim dicunt quod in corporibus gloriosis erunt omnes potentiae sensuum, non tamen erunt in actu nisi duo sensus, scilicet tactus ut visus. Nec hoc erit ex defectu sensuum, sed cx defectu medii et obiccti. Ncc tamen erunt 41 frustra: quia erunt ad integritatem humanae naturae, et ad commendandam sapientiam Creatoris.

• S. Bona». IV *Sent.,* diiL xui, part. 11, »cc l 1, art. 3, qu. i.

Sed hoc non videtur verum. Quia hoc quod est medium in istis sensibus, est etiam in aliis medium. In visu enim est medium aer, qui etiam est medium m auditu ut odoratu: sicut patet in II *de Anima* Similiter etiam gustus habet medium coniunctum, sicut et tactus: cum gustus sit *tactus quidam,* ut in eodem libro * dicitur. Odor etiam erit ibi, qui est obiectum odoratus: cum Ecclesia cantet quod odor suavissimus erunt corpora sanctorum. Laus etiam vocalis erit in patria: unde Augustinus · dicit, super illud Psalmi ;* *Exaltationes Dei in gutture eorum,* quod *corda et linguae* non desinent laudare Deum. El idem etiam habetur per Glossam · super illud *Esdrae* xn ··, */n cantico et cymbalis,* etc.

• Cap. td, n. 9; cap. Ix, n. 5. · S. Tb. Icct. xv, xx

• Cap. Ix, n. » . Th. Icct. xn. · Ct *Smu ft Seneat.,* cap. 1». •.Th. Icct. ix.

'GloM.Or&Aug. et I.omb.

• Pi. exux, veo .

• Ord. ••Vcr«.37Ihb II).

Et ideo, secundum alios, dicendum quod etiam odo-
• Qu.Lxxxi.an. ratus et auditus erunt ibi in actu. Sed gustus non ent in actu ita quod immutetur ab aliquo cibo vel potu sumpto, ut patet cx dictis nisi forte dicatur quod erit gustus in actu per immutationem linguae ab aliqua humiditate m adiuncta.

Ad primum ergo dicendum quod qualitates quas tactus percipit, sunt illae ex quibus constituitur animalis corpus. Unde per qualitates tangibiles corpus animalis, secundum statum praesentem, natum est immutari immutatione naturali et spirituali ab obiecto tactus. Et ideo tactus dicitur maxime materialis inter alios sensus: quia habet plus de materiali immutatione adiunctum. Non tamen immutatio materialis se habet ad actum sentiendi, qui perficitur spirituali immutatione, nisi per accidens. Et ideo m corpo- 7$ ribus gloriosis, α quibus impossibilitas excludit naturalem immutationem, erit immutatio a qualitatibus tangibilibus spiritualis tantum: sicut etiam in corpore Adae fuit, quod nec ignis urere nec gladius scindere potuisset, et tamen horum sensum habuisset.

Ad secundum dicendum quod gustus, secundum quod est sensus alimenti, non erit in actu. Si tamen erit secundum quod est iudicium saporum, hoc esse poterit forte per modum praedictum ·.

Ad tertium dicendum quod quidam * posuerunt quod odor nihil aliud est quam quaedam fumalis evaporatio. Sed haec positio non potest esse vera: quod patet cx hoc quod vultures currunt ex odore percepto ad cadaver ex locis remotissimis, ncc esset possibile quod evaporatio aliqua pertingeret a cadavere ad tam remota loca, etiam si totum resolveretur in vaporem; et praecipue cum sensibilia in aequali distantia ad quamlibet partem immutent. Unde odor immutat medium quandoque, et instrumentum sentiendi, spirituali immutatione, sine aliqua evaporatione pertingente ad organum. Sed quod aliqua evaporatio requiratur, hoc est quia odor in corporibus est humiditate aspersus: unde oportet resolutionem fieri, ad hoc quod percipiatur.

* R«P- ** t. ' et t<d.DWutj'A2 ,£Γ°π'·Ai4**

Sed m corporibus gloriosis erit odor in sua ultima perfectione, nullo modo per humidum suppressus. Unde immutabit spirituali immutatione, sicut odor fumalis evaporationis facit. Et sensus odoratus in sanctis, quia nulla humiditate impedietur, cognoscet non solum excellentias odorum, sicut nunc in nobis contingit, propter nimiam cerebri humiditatem: sed etiam minimas odorum differentias. το

Ad quartum dicendum quod in patria erit laus vocalis: quamvis quidam aliter dicant, quod sola immutatione spirituali organum auditus immutabitur in beatis. Nec erit propter discliplinam qua scientiam acquirat: sed propter perfectionem sensus et delectationem. Quomodo autem vox ibi formari poterit, dictum est in II libro ·.

• Dux. u, qx. n, xn. J, aJ >

Ad quintum dicendum quod intensio luminis non impedit receptionem spiritualem speciei coloris, dummodo maneat in natura diaphani: sicut patet quod, quantumcumque 40 illuminetur aer, potest esse medium in visu; et quanto est magis illuminatus, tanto per ipsum aliquid clarius videtur, nisi sit defectus ex debilitate visus. Quod autem in speculo directe opposito radio solis non appareat species corporis oppositi, non est propter hoc quod impedijtur receptio: sed propter hoc quod impeditur reverberatio. Oportet enim ad hoc quod forma in speculo appareat, quod fiat quaedam reverberatio ad aliquod corpus obscurum: et ideo plumbum vitro adiungitur in speculo. Hanc autcm obscuritatem radius solis repellit: unde 10 non potest apparere species in aliquo speculo. Claritas autem corporis glonosi non aufert diaphanitatem a pupilla: quia gloria non tollet naturam Unde magnitudo claritatis in pupilla magis facit ad acumen visus quam ad eius defectum.

Ad sextum dicendum quod, quanto sensus est perfectior, h tanto ex minori immutatione facta potest obiectum suum percipere. Quanto autcm sub minori angulo visus a visibili immutatur, tanto minor immutatio est: et inde est quod visus perfectior magis a remotis aliquid videre potest iβ quam visus debilior, quia quanto a remotiori videtur, sub minori angulo videtur. Et quia visus corporis gloriosi erit perfectissimus, ex parvissima immutatione poterit videre. Unde sub angulo multo minori videre poterit quam modo possit: et per consequens multo magis a remoto.

QUAESTIO OCTOGESIMATERTIA

m St UTILITATE CORPORUM beatorum

Deinde considerandum est de subtilitate corporum beatorum ·. • Cf CU. IAXVI Introd.

Circa quod quaeruntur sex.

Primo: utrum subtilitas sit proprietas corporis gloriosi.

Secundo: utrum ratione huius subtilitatis possit esse in eodem loco cum alio non glorioso.

Tertio: utrum per miraculum duo corpora possint simul esse in eodem loco.

Quarto: utrum corpus gloriosum possit esse cum alio glorioso in eodem loco.

Quinto: utrum corpus gloriosum necessario requirat aequalem libi locum.

Sexto: utrum corpus gloriosum eit palpabile.

ART. I. UTRUM SUBTILITAS SIT PROIMirrAS CORPORIS GLORIOSI

Infra, qu. tAiaiv, art. i| IV *S<ni.,* Jl»!. «.»«, qa i», art. j, ḳe ·»; *C^frni. TUnJ..* cap. «XITIII; I *td Cor.,* cap. a», lea

Ad primum sic prociditur. Videtur quod subtilitas non sit proprietas corporis gloriosi. Proprietas enim gloriae excedit proprietatem naturae sicut claritas gloriae claritatem solis, quae est maxima m natura. Si ergo subtilitas est proprietas corporis gloriosi, videtur quod corpus sit subtilius futurum omni quod est subtile in natura. Et ita erit *ventis aereque subtilius:* quod est haereris a Gregorio in Constantinopolitana urbe damnata, ut ipse narrat, in XIV libro *Moralium* ■.

* Cap. tn, aliter mi: loroteap. KKKI. · Ci. Part. Ili, qa. u»,an. y.

2. Praetrrra. sicut caliditos ct frigiditas sunt quaedam qualitates simplicium corporum, scilicet elementorum, ita ct subtilitas. Sed calor ct aliae qualitates elementorum non intendentur in gloriosis corporibus magis quam nunc: immo magis ad medium reducentur. Ergo neque subtilitas tn ds erit maior quam nunc sit.

3. Prakterba, subtilitas invenitur in corporibus propter paucitatem materiae: unde corpora quae habent minus de materia sub aequalibus dimensionibus, dicimus magis subtilia, ut ignem nere, ct aerem aqua, et aquam terra. Sed tantum dc materia erit in corporibus gloriosis quantum nunc est, nec dimensiones erunt maiores, ut cx supra · dictis patet. Ergo non erunt magis subtilia quam modo sunt.

•Qe.LMi,art^, 5 qa. malt. art. 3

Sbd contra bst quod dicitur I *Cor.* xv *: *Seminatur corpus animale, resurget coipus spirituale,* idest spiritui simile. Sed subtilitas spiritus excedit omnem subtilitatem corporis. Ergo corpora gloriosa erunt subtilissima.

• Vera. 44.

2. Praktkrea, corpora quanto sunt subtiliora, tanto nobiliora. Sed corpora gloriosa sunt nobilissimi. Ergo erunt subtilissima.

Rbspondbo diqlndlm quod nomen *subtilitatis* a virtute penetrandi est absumptum: unde dicitur in II *dc Generat.,** quod subtile est *quod est repletivum partibus et partium partibus.* Quod autem aliquod corpus sit penctrativum, contingit ex duobus. Primo, cx parvitate quantitatis: praecipuc secundum profunditatem ct latitudinem; non autem secundum longitudinem, quia penetratio fit in profundum, unde longitudo penetrationi non obstat. Secundo, cx paucitate materiae: unde rara subtilia dicimus. Et quia in corporibus raris forma praedominatur materiae magis, ideo translatum est nomen subtilitatis ad illa corpora quae optime substant formae, ct perficiuntur ab ea completissimo modo: sicut dicimus subtilitatem esse in sole ct luna et aliis huiusmodi; sicut etiam aurum vcl aliquid huiusmodi potest dici subtile quando perfectissime completur in esse ct virtute suae speciei.

• Cap. n. o. 5. - Ccnîinuat. Con>-racat a. Th. IccL IL

Et quia res incorporeae quantitate carent ct materia, nomen subtilitatis ad eas transfertur: non solum ratione suae substantiae; sed etiam ratione suae virtutis. Sicut enim subtile dicitur penctrativum quia pertingit usque ad intima rei, ita etiam dicitur aliquis intellectus subtilis quia pertingit ad inspicienda intrinseca principia ct proprietates naturales rei latentes. Et similiter dicitur aliquis habere visum subtilem quia aliquod minimum potest visu pertingere. Et similiter est de aliis sensibus.

Et secundum hoc etiam diversi diversimode subtilitatem corporibus gloriosis attribuerunt. Quidam enim haeretici, ut Augustinus narrat ·, attribuerunt cis subtilitatem secundum modum quo spirituales substantiae subtiles dicuntur, dicentes quod in resurrectione corpus vertetur in spiritum, ct ratione huius corpora resurgentium Apostolus *spiritualia* nominat. I *Cor.* xv *:

• Bt Civit, hvi. hb.XIII.cap.xjf].

• Ver». 44. 46.

Sed hoc non potest stare. Primo, quin corpus in spiritum transire non potest: cum non communicent in materia. Quod etiam Boetius ostendit, in libro *de Duabus Naturis* *. – Secundo quia, si hoc esset possibile, corpore in spiritum convene, non resurgeret homo, qui cx anima ct corpore naturaliter constat. – Tertio quia, si Apostolus sic intclligcret, sicut nominat *corpora spiritualia,* pari ratione nominaret *corpora animalia* quae in animam sunt conversa. Quod patet esse falsum.

· <>p· r'·

Unde quidam haeretici dixerunt quod corpus in resurrectione remanebit, sed habebit subtilitatem secundum modum rarefactionis, ita quod corpora humana in resurrectione erunt acri vel vento similia, ut Gregorius narrat. XIV libro *Moralium* ·.

· Ct. ĕn

Sed hoc etiam non potest stare. Quia Dominus post resurrectionem corpus palpabile habuit, ut patet Lue. ult.·: quod praecipue subtile credendum est. – Et praeterea, corpus humanum cum carnibus ct ossibus resurget, sicut corpus Domini, ut dicitur Lue. ult. ·, *Spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.* Et *lob* xix * dicitur.' *In carne mea videbo Deum, Salvatorem meum.* Natura autem camis ct ossis praedictam raritatem non patitur.

· Vm p.

* ĭs» ' Vm· '*

Et ideo est assignandus corporibus gloriosis alius modus subtilitatis, ut dicantur subtilia propter completissimam corporis perfectionem. Sed hanc completionem quidam · eis attribuunt ratione quintae essentiae. quae cis tunc maxime dominabitur.

Jun' ** ŝ■· «· *

Quod esse non potest. Primo, quia nihil de quinta essentia potest venire in compositionem corporis, ut in II libro * ostensum est. Secundo quia, dato quod veniret in compositionem corporis humani, non posset intclligi quod dominaretur magis tunc quam nunc supra naturam dementarem, nisi ita quod esset in corporibus humanis plus secundum quantitatem dc natura caelesti; et sic corpora humana non exsent eiusdem staturae; nisi forte minueretur naturi dementaris in homine, quod repugnat integritati resurgentium. Vel ita quod natura dementaris indueret proprietates naturae caelestis cx cius dominio in corpore. Et sic naturalis virtus esset causa proprietatis gloriosae. Quod absurdum est.

»'“· *·

Et ideo alii dicunt quod dicta completio, cx qua corpora humana subtilia dicuntur, erit cx dominio animae glorificatac, quae est forma corporis, super ipsum, ratione cuius corpus gloriosum spirituale dicitur, quasi omnino spiritui subicctum. Prima autem subicctio qua corpus animae subiicitur, est ad participandum esse specificum, prout subiicitur sibi ut materia forma: et deinde subiicitur ci ad alia opera animae, prout anima est motor. Et ita prima ratio spiritualitatis in corpore est ex subtilitate; et deinde cx agilitate, ct aliis proprietatibus corporis ḡloriosi Et propter hoc Apostolus in *spiritualitate* tetigit dotem subtilitatis, ut Magistri exponunt ·. Unde Gregorius dicit. XIV *Moral.* ·, quod corpus gloriosum *dicitur subtile per effectum spiritualis potentiae.*

• CL 4>«L it.it. qa П. art. 5, qa· >

• (X b. Albert. IV Siti, ώ»». un. «n. • Loc. oı.

Et per hoc patet solutio ad obiccta, quae procedunt de subtilitate quae est per rarefactioncm.

ART. II. utrum rationi huius suvtiutatis competat CORPORI QUOD SIT SIMI I IN EODRM LOCO CUM ALIO CORPORE NON GLORIOSO

Part. III, qu. m», an «, ad i; I. qu. a, an. i: /i /«».., cap. «« lect.ttl I jJ Cor, cap. xv, lert. u.

Ad sectndum sic proceditur. Videtur quod ratione huius subtilitatis competat corpori quod sit simul in eodem loco cum alio corpore non glorioso. Quia, ut dicitur *Philipp.* 111 *: *Reformabit corpus humilitatis nostrae, conformatum corpori claritatis suae.* Sed corpus Christi potuit simul esse cum alio corpore in eodem loco: ut patet per hoc quod post resurrectionem intravit ad discipulos *ianuis clausis,* ut dicitur loan, xx ·. Ergo ct corpora gloriosa ratione subtilitatis poterunt esse cum aliis corporibus non gloriosis in eodem loco.

* Vm. »

* ĕ«· «9. ŝ

2. Praeterea, corpora gloriosa erunt nobiliora omnibus aliis corporibus. Sed quaedam corpora nunc rattone suae nobilitatis possunt esse simul cum aliis corporibus, scilicet radii solares. Ergo multo fortius hoc conveniet corporibus gloriosis.

3. Praeterea, corpus caeleste non potest dividi, ad minus quantum ad substantiam sphaerarum: unde dicitur • Va». 18. */ob* xxxvu ·. quod *caeli relut aere solidissimi firmati sunt.* Si ergo corpus gloriosum non potest simul esse cum alio corpore in eodem loco ratione subtilitatis, nunquam ad caelum empyrcum ascendere poterit. Quod est erroneum.

4. Phaetkrha, corpus quod non potest simul esse cum dio corpore, potest cx alterius obstaculo impediri in motu suo, vel etiam includi. Sed haec non possunt contingere corporibus gloriosis. Ergo possunt simul esse in eodem loco cum aliis corporibus

5. Praeterea, sicut se habet punctus ad punctum, ita linea ad lineam, ct superficies ad superficiem, ct corpus ad corpus. Sed duo puncta possunt esse simul, ut patet quando lineae se tangunt; et similiter duae lineae m con- H tactu duarum superficiorum; et duae superficies in contactu duorum corporum: quin contigua sunt *quorum ultima Sl,nt simul,* ut patet VI *Physic.* ‘ Ergo non est contra • Cap. yh.0'.·· <. 7h feet u L...'"' ' M. ▮ «». a 1; a. Th. ket naturam corporis quin possit esse simul cum alio corpore in eodem loco. Sed quidquid nobilitatis natura corporis »0 patitur, totum corpori glorioso praestabitur. Ergo corpus gloriosum cx suae subtilitatis proprietate habebit quod possit esse simul cum alio corpore in eodem loco.

Seu contra est quod Boetius dicit, in libro *de Trin.* :* • Cip. 1· · $h. lc€L h *In numero differentiam varietas accidentium facit. Xam tres homines neque genere, neque specie, sed suis accidentibus distant. Xam, si vel animo cuncta ab his accidentia separamus, tamen locus est cunctis diversus, quem unum fingere nullo modo possumus.* Ergo, si ponantur M duo corpora esse in uno loco, urunt unum corpus numero. io

2. Praeterea, corpora gloriosa maiorem convenientiam habebunt cum loco quam spiritus angelici. Sed spiritus angelici, ut quidam dicunt, non possent distingui numero nisi essent in diversis lucis: el propter hoc ponunt quod necesse est esse eos in loco, ct quod ante mundum creari U non potuerunt :* Ergo multo magis debent dicere quod duo corpora qualiocumque non possunt esse in eodem loco. • Cf. it dliL ti, qo- I, art. 3.

Respondeo dicendum quod non potest dici quod corpus gloriosum ratione suae subtilitatis habeat quod possit esse cum alio corpore in eodem loco, nisi per subtilitatem 4« auferatur ab eo id per quod prohibetur nunc esse simul cum alio corpore in eodem loco Dicunt autem quidam * quod prohibetur ab hoc in isto statu ratione corpulentiae, per quam habet quod replet locum. Quac quidem corpulentia ab co per subtilitatis dotem tolletur. • B. (ooocen. V, !V *Sent.,* di»t tux. ou. iv, art. 1; a. Bonavent. ibid., di»L aux, part, u. uct. n, art. 3. qs. 1.

Sed hoc non potest stare propter duo. Pnmo, quia corpulentia quam dos subtilitatis aufert, est ad defectum pertinens: puta aliqua inordinatio materiae non perfecte substantis suae formae. Totum enim quod ad integritatem corporis pertinet, in corpore resurget, tam cx parte formae t◊ quam ex parte materiae ’. Quod autem aliquod corpus sit replctivum loci, hoc habet per illud quod est dc integritate naturae cius, ct non cx aliquo defectu naturae. Cum enim plenum opponatur vacuo, illud solum non replet locum, quo posito in loco, nihilominus manet vacuus locus, h Vacuum autem definitur, in IV *Physic.* ;* quod est *lucus non plenus sensibili corpore.* Dicitur autem aliquod corpus esse sensibile cx materia ct forma et naturalibus accidentibus, quac omnia ad integritatem naturae pertinent. Constat etiam quod corpus gloriosum erit sensibile, etiam secundum tactum, ut patet in corpore Domini, Luc. ult. :* ncc enim deerit materia aut forma, aut naturalia accidentia, scilicet calidum et frigidum el huiusmodi. Unde patet quod corpus gloriosum, non obstante subtilitatis dote, replebit locum. Insania enim videtur dicere quod locus ubi esset corpus gloriosum, esset vacuus. • Ct. q«. uu, *n. 4. 5. • Cap. n, d. »j cap. vu, n. ». - S.Th led ix, x • Ver». 39.

Secundo ratio conim praedicta non valet, quia coexistentiam corporis impedire in eodem loco est in plus quam replere locum. St enim ponamus dimensiones eue separatas sine materia, illae dimensiones non replent locum. 70 Unde quidam ponentes vacuum dixerunt vacuum esse locum in quo sunt huiusmodi dimensiones sine aliquo sensibili corpore. Et tamen istae dimensiones prohibentur ne sint simul cum alio corpore in eodem loco: ut patet per Philosophum, in IV *Physic.* · ct in III *Metaphys.* ··, 71 • Qp. ·, n. 8; op τω. n. 13.- b. Th. led. >1. tui. ·♦s.Th.kcLvii. . Old. Uh. it, cap. n, η. ».

ubi habet pro inconvenienti quod corpus mathematicum, quod nihil est aliud quam dimensiones separatae, sit simul cum alio corpore naturali sensibili. Unde, dato quod subtilitas gloriosi corporis «auferret ab eo hoc quod est replere locum, non tamen sequitur quod propter hoc posset esse cum alio corpore in eodem loco: quia, remoto co quod in minus est. non propter hoc removetur quod in plus est.

Ergo videtur quod illud quod impedit corpus nostrum nunc ne simul cum alio corpore sit in eodem loco, nullo modo poterit ab eo removeri per dotem subtilitatis. Nihil enim potest prohibere corpus aliquod ne sit simul situntum cum alio corpore in eodem loco, nisi hoc quod in eo requirit diversum situm: nihil enim est impedimentum identitati nisi quod est causa diversitatis. Hanc autem distinctionem situs non requirit aliqua corporis qualitas: quia corpori non debetur aliquis situs ratione suae qualitatls. Unde, remoto a corpore sensibili quod sit calidum aut frigidum, aut grave aut leve, nihilominus in eo remanet necessitas praedictae distinctionis: ut patet per Philosophum, in IV *Physic.* ;* ct etiam per se planum · Loa» prox.au est. Similiter etiam materia non potest inducere necessitatum praedictae distinctionis: quia materiae non advenit situs nisi mediante quantitate dimensiva. Similiter etiam neque forma situm habet nisi cx materia situm habente. Restat ergo quod necessitas distinctionis duorum corporum in situ causatur a natura quantitatis dimensivae, cui per se convenit situs: cadit enim in definitione cius, quia quantitas dimensiva est *quantitas habens situm* ·. Et inde • CL Anitot C». est quod, remotis omnibus aliis quae sunt in re, distinctionis necessitas invenitur in sola quantitate dimensiva. Si enim accipiatur linea separata, oportet quod, si sint duae lineae vel duae partes unius lineae, quod sint distinctae in situ: alias linea addita lineae non efficeret maius, quod est contra communem animi conceptionem. Et similiter est de superficicbus ct corporibus mathematicis. Et quia materiae debetur situs inquantum substat dimensionibus, exinde praedicta necessitas ad materiam siluatam derivatur: ut, sicut non est possibile esse duas lineas vel duas partes lineae nisi sint distinctae secundum situm, ita impossibile est esse duas materias vel duas partes materiae nisi sit distinctio situs. Et quia distinctio materiae est principium distinctionis individuorum, inde est quod Boetius dicit, in libro *de Trin.* ·, quod *duobus corporibus* • Ct arR. 1. *unum locum fingere nullo modo possumus,* ut hanc saltem 41 accidentium varietatem distinctio individuorum requirat.

Subtilitas autem a corpore glorioso dimensionem non aufert. Unde nullo modo aufert sibi praedictam necessitatem distinctionis situs ab alio corpore. Et ideo corpus gloriosum non habebit ratione suae subtilitatis quod possit esse cum alio coq^ore. Sed poterit simul cum alio corpore esse cx operatione virtutis divinae. Sicut etiam corpus Petri non habuit ex aliqua proprietate indita quod ad adventionem cius sanarentur infirmi ·: sed hoc fiebat • Aer. «p. *co. 15. virtute divina ad aedificationem fidei. Ita faciet virtus divina ut corpus gloriosum possit simul cum aho corpore esse ad perfectionem gloriae.

An PRIMUM KRoo dicendum quod corpus Christi non habuit ex subtilitatis dote quod possit esse simul cum alio corpore in eodem loco: sed hoc factum est virtute divina pO$t resurrectionem, sicut in nativitate. Unde Gregorius, in Homilin ♦ dicit: *Illud corpus Domini intravit ad discipulos ianuis clausis quod ad humanos oculos per nativitatem suam clauso exiit utero Virginis.* Unde non • HûCJil XXVI ii -V. oportet quod ratione subtilitatis hoc conveniat corporibus gloriosis ·

An secundum dicendum quod lumen non est corpus: • ct i^n. uu qa. ui, Irt· », «J t. ut in Prima Parte * dictum est. Unde obicctio procedit cx falsis.

An tbrthjm dicendum quod corpus gloriosum transibit d(»l. WM, > sphaeras caelorum sine eorum divisione, non ex vi subtilitatis, sed cx divina virtute, quae eis ad nutum in omnibus subveniet.

An quartum dicrnuum quod c.\ hoc quod Deus cis ad nutum aderit in omnibus quae volunt, sequitur quod non possint includi vel carcerari.

• Gy» v, α. 4. S. To. lect. win

Ad quintum piausQUM quod, ricut dicitur in IV *Physic.9, puncti non convenit esse lucum.* Unde, si dicatur esse in loco, hoc non est nisi per accidens, quia corpus cuius est terminus est in loco. Sicut autem totus locus respondet toti corpori, ita terminus loci respondet termino corporis, i Contingit autem duorum locorum esse unum terminum : sicut ct duas lineas terminari ad unum punctum. Et ideo, quamvis duo corpora non possunt esse nisi in diversis locis, tamen duobus terminis duorum corporum respondet idem terminus duorum locorum. Et secundum hoc di- » cuntur ultima corporum sc contingentium esse simul.

ART III. utrum pm miraculum fieri possit QUOD DUO CORPORA SINT IN BODRM LOCO

I'»n. III. qu. UT, en. », »J t; qu. I »u, in. 4, »J j; IV *Cual.* GrM., cap. Lilian *Qi, .Jl* J. qy. 4,4«, /■ /oae, cap. x>, kct.ivi IJ I «J *Cor.,* cap. i», Icet,

Ad TRRTIUN sic proceditur. Videtur quod nee eliam per miraculum fieri possit quod duo corpora rint in eodem loco. Non cnim potest fieri per miraculum quod duo cor- pora ſnt simul duo et unum : quia hoc esset facere con- » tradictoria esse simul. Sed, si ponantur duo corpora esse simul, sequeretur illa duo corpora esse unum. Ergo non est possibile hoc per miraculum fieri.

Probatio mediae. Sint duo corpora in eodem loco» quorum unum dicatur A ct aliud B. Aut ergo dimen- >1 siones A erunt eaedem cum dimensionibus loci, aut .diae. Si aliae, ergo erunt aliquae dimensiones separatae. Quod non potest poni : quia dimensiones quae sunt inter ter- minos loci, non sunt in aliquo sublecto nisi sint in cor- pore locato. Si autem sunt caedem, ergo eadem ratione io dimensiones B erunt caedem cum dimensionibus loci. Sed *guaccumque uni et eidem sunt eadem, sibi invicem sunt eadem* ·. Ergo dimensiones A et B sunt eaedem. Sed duorum corporum non possunt esse caedem dimensiones : sicut nec eadem albedo. Ergo A et B sunt unum corpus. n Et erant duo. Ergo sunt simul unum ct duo.

• AniL *Sopkiit Elfnch,* cap fi. n. 8.

-a bo't.Je/kl- doud., d. Qmo- *modo* iuS/Id»· *liât in* ro *qutrd nnt<tc,JPrcocm.*

2. Praeterea, contra *communes animi conceptiones* · non potest aliquid miraculose fieri, ut scilicet pars non sit minor toto : quia contraria communibus conceptionibus directe contradictionem includunt. Similiter ncc conclu- siones geometricae, quae a communibus conceptionibus infallibiliter deducuntur : sicut quod triangulus non habeat 1res angulos aequales duobus rectis ·. Similiter ncc aliquid potest fieri in linea contra definitionem lineae: quia sepa- rare definitionem a definito est ponere duo contradictoria ai esse simul. Sed duo corpora esse in eodem loco est contra conclusiones geometriae, et contra definitionem lineae. Ergo non potest fieri per miraculum.

M

• Euclid. *Elf* •"m/.Ub.I.prop. Ulli

Probatio mediae. Conclusio est geometriae quod duo circuli non sc tangunt nisi in puncto ·. Si autem duo p corpora circularia essent in eodem, duo circuli designati in eis se tangerent secundum totum. – Similiter etiam eat contra definitionem lineae · quod infra duo puncta rit plus quam una linea recta. Quod contingeret si duo corpora essent in eodem loco: quia infra duo puncta signata in h diversis superficiebus loci essent duae lineae rectae duorum corporum locatorum.

• IbiJ. IIb. m . prop m

• Ibid. bb. I, de- tail. 4.

3. Praktkrka. hoc non videtur posse fieri per mira- culum, quod corpus inclusum in alio corpore non sit in loco: quia sic haberet locum communem et non proprium, quod non potest esse. Sed hoc sequeretur si duo corpora essent in eodem loco. Ergo non potest fieri per miraculum.

1'1

Probatio mediae. Sint duo corpora in eodem loco quo- rum unum secundum quamlibet dimensionem sit maius alio. Corpus minus erit inclusum in corpore maiore, et q locus corporis maioris ent locus cius communis: locum autem proprium non habebit. Quia non erit aliqua super- ficies corporis actu signata quae contineat ipsum: quod est dc ratione loci ·. Ergo non habebit locum proprium.

U I* Λ

• An»tot. fAj- nr lib. IV. cap. iv, n. in. 12. * S. Th, Icet. »«.

4. Praeterea, locus proportionalitcr respondet locato, Sed nunquam potest fieri per miraculum quod idem cor- pus sit simul in diversis locis, nisi per aliquam conver- sionem. sicut accidit in sacramento Altaris ·. Ergo nullo modo potest fieri per miraculum quod duo corpora sint simul in eodem loco.

• Pan. III, qu. Lix», art. X

Sommai Tnxm. D. Thorax T. IX.

Srd contra rst quod Beata Virgo filium suum mira- culose peperit ·. Sed tn illo partu oportuit duo corpora · et. abi »γ, esse simul in eodem loco: quia corpus pueri exiens *claustra* ?" *pudoris* non fregit *. Ergo potest miraculose fieri quod ”u"lÇ»n.ati duo corpora sint in eodem loco.

3. Praeterea, hoc idem potest ostendi per hoc quod ullaL Dominus ad dhcipulos intravit *clausis ianuis,* loan, xx ·. · Vm. 19, st

Respondeo dicendum quod, sicut cx dictis · patet, pro- · Art. pm«i. pier hoc necesse est duo corpora in duobus ſoci esse. quia diversitas materiae requirit diitinctionem in situ. El ideo videmus quod, quando conveniunt duo corpora in unum, destruitur cue distinctum utriusque, ct acquiritur utrique simul unum esse distinctum : ut patet in mixtio- nibus. Non potest ergo esse quod duo corpora remaneant duO Ct tamen tint simul. nisi utrique conservetur esse distinctum quod prius habebat, secundum quod utrumque erat *ens indivisum in se et divisum ab aliis.* Hoc autem cxsc distinctum dependet a ṗrincipii essentialibus rei licut causis proximis, sed a Deo sicut a causa prima. Et quia causa prima potest conservare rem in case cessan- tibus causis secundis, ut paid per primam propositionem Idbri *de Causis* ·, ergo divina virtute, et ea sola, fieri ·ĵηιβθρρ.Aη· potest ut accidens sil sine subiecto, ut patet in sacramento Altarii ·. Et similiter virtute divina fieri potest, et ea sola, · fm. m, qa. quod corpori remaneat esse distinctum ab dio corpore, LXXTII, ML ». quamvis cius materia non rit distincta in situ ab alterius corporis malcria. El sic miraculose fieri potest quod duo corpora sint in eodem loco.

Ad HUMUM emoo dicendum quod ratio illa est sophistica: io quia procedit ex suppositione falsi; vel petit principium. Procedit enim ratio illa ac si inter superficies oppositas loci alicuius caset aliqua dimensio propria loco, cui opor- teret quod uniretur dimensio corporis locati advenientis. Sic cnim sequeretur quod dimensiones duorum corporum n locatorum fierent una dimensio, si utraque unum fieret cum dimensione loci. Haec autem positio falsa est : quia secundum hoc, quandocumquc corpus acquireret novum locum, oporteret aliquam immutationem fien in dimen- sionibus loci vel locali; non enim potest esse quod aliqua duo fiant de novo unum nisi altero eorum immutato. Si autem, ut sc rei veritas habet, loco non debentur aliae dimensiones quam dimensiones locali, patet quod ratio nihil probat.

Sed petit principium, quia secundum hoc nihil est aliud ai dictum quod dimensiones locati sunt eaedem cum dimen- sionibus loci, nisi quod dimensiones locati continentur infra terminos loci, et secundum eorum mensuram distant ter- mini sicut distarem propriis dimensionibus si eas haberent. Et sic dimensiones duorum corporum esse dimensiones p unius loci, nihil est aliud quam duo corpora esse in co- dem loco. Quod est principale propositum.

Ad secundum dicendum quod, posito quod duo corpora sint simul in eodem loco per miraculum, non sequitur aliquid neque contra communes animi conceptiones, neque contra definitionem lineae, neque contra conclusiones ali- quas geometriae. Sicut cnim supra · dictum est. quantitas · Art. dimensiva in hoc differt ab omnibus abis occidentibus quod habet specialem rationem individuationis et distin- ctionis, scilicet cx situ partium, praeter rationem indivi- duationis ct distinctionis quae est sibi ct omnibus acci- dentibus communis, scilicet ex materia subiecto. Sic ergo una linea potest intclligi diversa ab alia vel quia est in alio subiecto. quae consideratio non est nisi dc linea ma- teriali; vel quia distat in situ ab alia, quae consideratio est etiam dc linea mathematica, quae intclligitur prae- 1er materiam. Si ergo removeatur materia, non potest esse distinctio linearum nisi secundum situm diversum; ct similiter ncc punctorum ncc superfiderum, aut qua- rumcumquc dimensionum. Et sic geometria non potest ponere quod una linea addatur alii tanquam distincta ab ea, nisi rit diversa in situ ab ea. Sed, supposita distinctione subiecti sine distinctione situs ex divino miraculo, intclli- gentur diversae lineae quae non distant ritu, propter di- versitatem subiecti ; et similiter puncta diversu. Et sic duae 71 lineae derignatac in duobus corporibus quae sunt in eodem

loco, trahuntur a diversis punctis ad diversa puncta: ut non accipiamus punctum in loco, sed tn ipso corpore locato; quia linea non dicitur trahi nisi a puncto quod est terminus eius. Et similiter etiam duo circuli designati in duobus corporibus sphaericis existentibus in eodem loco, i quae sunt duo non propter diversitatem situs, alias non possent se tangere secundum totum, scd sunt duo cx diversitate subtectorum, et propter hoc se totaliter tangentes, adhuc manent duo. Sicut etiam circulus signatus in corpore locato sphaerico, tangit secundum totum alium cir- «° culum signatum in corpore locante.

Ad tertium dicendum quod Deus posset facere aliquod corpus non esse in loco. Et tamen, illa positione facta, non sequitur quod aliud corpus non sit in loco: quia corpus maius est locus corporis minoris ratione illius su- «c perficiet quae designaretur ex contactu terminorum corporis minoris.

An quartum dicendum quod unum corpus esse simul localiter in duobus locis non potest fieri per miraculum, corpus enim Christi non est in altari localiter * : quamvis 0 miraculose possit fieri quod duo corpora sint in eodem loco. Quia esse in pluribus locis simul repugnat individuo ratione eius quod est esse *indivisum in se:* sequeretur enim quod esset distinctum in situ. Sed esse cum alio corpore in eodem loco repugnat ci quantum ad hoc quod ₱ est esse *divisum ab alio.* Ratio autem unius perficitur in indivisione, ut patet in IV *Metaphys.* :* scd divisio ab aliis est de consequentibus ad rationem unius. Unde quod idem corpus sit localiter simul in diversis locis, includit contradictionem, sicut quod homo careat ratione. Sed duo 1° corpora esse in eodem loco non includit contradictionem, ut ex dictis · patet. Et ideo non est simile.

• Part HI. qa. LtlVt, «II. 5.

'Ub.V lert w. vm. * DiX lib. IV, cap. vi. n. 9.

* in corp.ct ad «.

ART. IV. UTRUM CORPUS GLORIOSUM POSSIT ESSE CUM ALIO OLORIOSO IN EODEM LOCO

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod corpus gloriosum possit esse cum alio glonoso in eodem loco. Quia ubi est maior subtilitas, ibi est minor resistentia. Si ergo corpus gloriosum est subtilius quam non gloriosum, minus resistet corpori glorioso. Et ita, si corpus gloriosum i® poterit esse cum corpore non glorioso in eodem loco, multo fortius cum corpore glorioso.

2. Praeterea, sicut corpus gloriosum est subtilius non glorioso, ita unum gloriosum erit subtilius alio. Si ergo corpus gloriosum poterit esse simul cum non glorioso, ⑥ ct corpus gloriosum magis subtile poterit esse cum glorioso minus subtili.

3. Praeterea, corpus caeli est subtile, et erit tunc glo- • Cf. qu. lxxiv, art 1.4; qu. xa, art. j. rificatum ·. Scd corpus alicuius sancti potent simul esse cum corpore caeli: quia poterunt ad terram descendere j◊ et ascendere pro suae libito voluntatis. Ergo duo corpora subtilia vel gloriosa poterunt esse simul.

• I di Cor., cjp. **. vera 44.

Srd contra, corpora gloriosa erunt *spiritualia* ·, idest, spiritibus quantum ad aliquid similia. Sed duo spiritus non possunt esse simul in eodem loco, quamvis spiritus ct h corpus possint esse in eodem loco: ut in I libro * dictum est. Ergo ncc duo corpora gloriosa poterunt esse in eodem loco.

* Diti. XXXVII, Îu. Ill, art. j - LPan l.qo^ui, art. j.

2. Praeterea, duorum corporum simul existentium unum ab alio penetratur. Scd penetrari ab alio corpore est ignobilitatis, quae omnino a corporibus gloriosis aberit. Ergo non poterunt esse duo corpora gloriosa simul,

Respondeo dicendum quod corpus gloriosum ratione suae proprietatis non habet quod possit esse cum alio corpore glorioso in eodem loco, sicut nec ut sit simul cum corpore non glorioso ·. Divina autem virtute fieri posset ut duo corpora gloriosa essent simul, vel duo non gloriosa, sicut gloriosum ct non gloriosum ·.

• CL art. 3.

• CL ibid, ct art.j.

Sed tamen non est conveniens quod corpus gloriosum sit simul cum alio corpore glorioso. Tum quia in cis servabitur debitus ordo, qui distinctionem requirit. Tum quia unum corpus gloriosum non sc apponet alteri. Et sic nunquam duo corpora gloriosa erunt simul.

Ad primum brûo dicendum quod ratio illa procedit ac si corpori glorioso inesset ratione suae subtilitatis quod posset esse simul in eodem loco cum alio corpore. Quod falsum est.

Et similiter dicendum ad secundum.

Ad tertium dicendum quod corpus caeli ct alia corpora acquivoce dicentur gloriosa, inquantum participabunt aliquid gloriae: et non quod cis conveniant dotes corporum humanorum glorificatorum.

ART. V. UTRUM EX SUA SUBTILITATI REMOVEATUR A CORPORE GLORIOSO NECESSITAS EXIhTENDI IN AEQUALI LOCO

An quintum sic proceditur. Videtur quod cx sua subtilitate removeatur a corpore glorificato necessitas exi- · Vera. >t. stendi in aequali loco. Corpora enim gloriosa erunt conformia corpori Christi : ut patet *liiilip.* m ·. Scd corpus Christi non coarctatur hac necessitate ut sit in loco aequali: immo continetur totum sub parvis vel magnis dimensionibus hostiae consecratae ·. Ergo ct hoc idem erit • Part. III, φĭ. LXXvl, ut. *y.* in corporibus gloriosis.

2. Prahtrrra. Philosophus probat, in IV *Physic.* ·, • Cap. η, η. 4. - S. Tβ. Itet. 1». quod, si duo corpora sunt in eodem loco, sequetur quod maximum corpus obtineat minimum locum : quia diversae partes eius poterunt esse in eadem parte loci; non enim diiiert utrum duo corpora vcl quotcumque sint in eodem loco. Sed corpus gloriosum erit simul in eodem loco cum alio corpore, ut dicitur communiter. Ergo poterit esse in quovis parvo loco.

3. Praeterea, sicut corpus ratione sui coloris videtur, ita commensuratur loco ratione suae quantitatis. Sed corpus gloriosum ita sublectum erit spiritui quod poterit videri ct non videri, cl praecipue ab oculo non glorioso, pro suae libito voluntatis · : ut in Christo patuit ··. Ergo • Ɨnfrx.QtuLXU «rt. j. - Cf. Part III, qtLUv, art-i. ad 1 —Lus.cap. xnv, vert. J». ita quantitas subiicietur nutui spiritus quod poterit esse in parvo vcl in magno loco, et habere parvam vel magnam quantitatem, ad libitum.

Sed contra est quod Philosophus dicit, in IV *Physic.* ·, • Cap. tv. a. i. · s. Th. left. V quod omne quod est in loco, est in loco aequali sibi. Sed corpus gloriosum erit in loco. Ergo erit in loco aequali sibi.

2. Praeterea, eaedem sunt dimensiones loci et locati, ut probatur in IV *Physic.* * Ergo, si locus esset maior locato, •Cap.vtu.n ti S.Ta. Iecl ito. esset idem maius et minus seipso. Quod est inconveniens.

Respondeo dicendum quod corpus non comparatur ad locum nisi mediantibus dimensionibus propriis, secundum quas corpus locatum circumscribitur cx contactu corporis locantis. Unde quod corpus aliquod sit in minori loco quam sit sua quantitas, hoc non potest esse nisi per hoc quod quantitas corporis propria efficitur aliquo modo minor seipsa.

Quod quidem non potest intclligi nisi dupliciter. I no modo, ex variatione quantitatis circa eandem materiam: ut scilicet materia quae primo subest magnae quantitati, postea subsit parvae. Et hoc quidam posuerunt in corporibus gloriosis, dicentes quod quantitas eorum subest eis ad nutum, ita quod cum voluerint possunt habere magnain quantitatem, ct cum voluerint parvam.

Scd hoc non potest esse. Quia nullus motus qui fit secundum aliquid intrinsecum rei, potest esse sine *passione abiicientc a substantia* ·. Et ideo in corporibus incorrupti- •CLAncol Γopc lib. VI. capn, . Ju bilibus, scilicet caelestibus, est solus motus localis, qui non est secundum aliquid intrinsecum. I nde patet quod mutatio quantitatis circa materiam repugnaret impassibilitati corporis gloriosi ct incorruptibilitati. Et praeterea sequeretur quod corpus gloriosum quandoque esset rarius et quandoque spissius: quia, cum nihil dividi possit ab eo dc materia sua, quandoque eadem materia esset sub parvis dimensionibus ct quandoque sub magnis, ct ita rarefieret et densaretur. Quod non potest esse.

Alio modo potest intclligi quod quantitas corporis gloriosi efficiatur minor seipsa per variationem silus : ita scilicet quod partes corporis gloriosi subintrent se invicem, et sic redeat ad quantumcumquc parvam quantitatem. Et hoc quidam posuerunt, dicentes quod ratione suae subtilitatis corpus gloriosum habebit quod possit esse simul cum alio corpore non glorioso in eodem loco ·; ct simi- · Ct art. liter potest una pars esse intra aliam, in tantum quod to-

turn corpus gloriosum poterit intrare per minimum porum unius corporis. Et sic ponunt quod corpus Christi exivit de utero virginali, ct intravit *ianuis clausis* ad discipulos ·

• Ioan. can. Bk ·»«». io -O. Part, III. qo.uv. art. I, ad t.

Sed hoc non potest eue. Tum quia corpus gloriosum non habebit quod sit cum alio corpore simul ratione subtilitatis ·. – Tum quia, etiam si haberet ut esset cum alio corpore, non tamen cum corpore glorioso, ut multi dicunt. Tum quia repugnaret rectae dispositioni corporis humani, quae requirit determinatum situm et distantiam partium. Unde nec per miraculum hoc unquam fiet ·.

* Art 1. 4.

• Cl. art. 4.

Et ideo dicendum, quod corpus semper erit m loco sibi aequali.

Ai irlmlm broo uicendcm quod corpus Christi in Altaris socramcnto non est localiter, ul dictum est ·.

* Ven. u

• Art. 3. aJ 4. - Ci. diu. a, an », ad $| Part. III, qa. I «»»i, art. $.

Ad skcunuum diomdvm quod probatio Philosophi procedit cx hoc quod una pars eadem rationc subintraret aliam. Sed talis subintratio partium corporis gloriosi in invicem non potest esse, ut dictum est ·. Et ideo ratio non sequitur.

• P»rt in. usn, m. j.

• lo corpora.

An TRRTiLM diolniium quod corpus videtur ex hoc quod agit in visum ·. Quod autem agat in visum vel non agat, nihil variat in ipso corpore. Et ideo non est inconveniens si possit quando vult videri, ct quando vult non videri. Sed esse in loco non est actio aliqua procedens ab eo ratione suae quantitatis, sicut videri rationc sui coloris. Ideo non est simile.

• AmtoL d< A »mj, lib. U, exp

ART. VI. utrum corpus oi.orioslm ration· slutiutatb sn IMPA1 PARILE.

Pin III. q·. uv, art. ». ·; III 4. xx·. qu n. irt. 4. $"* IV Ca«/. Cnt. cap. lxxxiv ; /■ loan., cxp «x, Ud. VI.

I&!ra.p.uu· irt. > * U hr. 1Ζ;ı ur.rtk J i · ■ ti- en. Ju

Ad 5BXTUM sic pROCSDrrvB. Videtur quod corpus gloriosum rationc subtilitatis sit impalpabile. Gregorius enim dicit, in Homilia in octava Paschae·; *Corrumpi necesse est quod palpatur.* Sed corpus gloriosum erit incorruptibile. Ergo erit impalpabile.

•Al.Hnmil.XXVI la Erin#.

2. Prablerra, omne quod palpatur, resistit palpanti. Sed quod potest simul esse cum aliquo, non resistit ci. Cum ergo corpus gloriosum possit esse simul cum alio corpore ·, non erit palpabile.

• Cf. an. >

3. Praetkrka, omne corpus palpabile est tangibile. Sed omne tangibile corpus habet qualitates tangibiles excedentes qualitates tangentis. Cum ergo qualitates tangibiles non sint in excessu, sed reductae in maximam aequalitatem in corponbus gloriosis, videtur quod non sint palpabilia.

Skd costra kst quod Dominus cum corpore glorioso resurrexit, ct tamen corpus palpabile habuit: ut patet Ioan, xx ·, *Palpate et ridete, quia spiritus carnem et ossa non habet.* Ergo cl corpora gloriosa erunt palpabilia.

• Luc cap. an» ▼<n. 39. · Cf Ioan. cap. xx aera. »7.

* Cap. vn, aliter xxix ; in ret cap XXII.

2. Praeterea , haec est haeresis Eutychii Constantinopolitani episcopi, ut Gregorius dicit, in XIV *Moral.* ·, qui dixit quod *corpus nostrum in resurrectionis gloria erit impalpabile.*

Rkspondko dickndum quod omne corpus palpabile est tangibile, sed non convertitur. Omne enim corpus est tangibile quod habet qualitates quibus natus est immutari sensus tactus: unde aer, ignis ct huiusmodi sunt corpora tangibilia. Sed *palpabile* ulterius addit quod rcsist.il tangenti. unde aer, qui nequaquam resistit transeunti per eum sed est facillimae divisionis, tangibilis quidem est, sed non palpabilis. Sic ergo patet quod palpabile dicitur aliquod corpus cx duobus: scilicet c\ qualitatibus tangibilibus; et cx hoc quod resistit tangenti, ut non pertranscatur. Et quia qualitates tangibiles sunt calidum et frigidum ct huiusmodi, quae non inveniuntur nisi in corporibus gravibus ct levibus, quae habent contrarietatem ad invicem, ac per hoc sunt corruptibilia; ideo corpora caelestia, quae sunt secundum naturam incorruptibilia, sunt sensibilia quidem visu, sed non tangibilia, et sic etiam ncc palpabilia. Et hoc est quod Gregorius dicit ·, quod *corrumpi necesse est omne quod palpatur*

LArxut7> Jknaj. B. It.

•Loe. ciL M I.

Corpus ergo gloriosum habet a natura sua qualitates quae sunt natae immutare tactum: sed tamen, quia corpus est omnino subiectum spiritui, in potestate cius est ut secundum e.u immutet tactum vel non immutet. Similiter etiam secundum naturam sibi competit ut resistat cuilibet niteri corpori transeunti, ita quod non possit esse cum eo simul in eodem loco: sed miraculose hoc potest divina virtute contingere. ad nutum ipsius, quod sit cum alio corpore in eodem loco ; et sic non resistet ei transeunti. Unde secundum naturam suam palpabile est corpus gloriosum: sed cx virtute supernatural! hoc ci competit ut, cum vult, non palpetur a corpore non glorioso. Et ideo Gregorius dicit * quod *Dominus palpandam carnem praebutt, quam ianuis clausis introduxit, ut profecto ostenderet post resurrectionem corpus suum esse ct eiusdem naturae et alterius gloriae.*

· a. ‹n ›

·loc.ď Ib

An primum BKOO DiciNDUM quod incorruptibilius gloriosi corporis nun est cx natura componentium, secundum quam *omne quod palpatur necesse est corrumpi,* ut cx dictir patet. Et ideo ratio non sequitur.

M· «epen^· «n. ??

An sbcuxdum dicxxdum quod, quamvis aliquo modo possit fieri quod corpus glonosum sit cum alio corpore in eodem loco, tamen corpus glonosum habet in potestate sua resistere cuilibet tangenti cum voluerit. Et sic palpari pute>t.

Ad tertium uicfesbiM quod qualitates tangibiles in corporibus gloriosi» non erunt rcducue ad medium rei secundum acquidbtantiam ab extremis acceptum: sed ad medium proportionis, secundum quod optime competit complexioni humanae in singulis partibus. Et ideo tactus illorum corporum est delectabilissimus: quia potentia semper delectatur in convenienti, et tristatur in excessu ·.

■£? ill, "'тχώ £ *

QUAESTIO OCTOGESIMAQUARTA

DE AGILITATE BEATORUM CORPORUM RESURGENTIUM

kinds considerandum est de agilitate beatorum corporum resurgentium ·.

• CL q» Lxxin, tetrod.

Circa quod quaeruntur tria.

Primo: utrum corpora gloriosa sint futura agilia.

Secundo; utrum movebuntur.

Tertio: utrum movebuntur in instanti.

ART. I. trriirsi copiora olorjosa sint fvtuiia aoilia

Pan. Iil, qu. tvn, ŕt 3; IV 5««/.. a-»L xux. qu. tr irt. }. q»· 3: TArot, cxp. <ΧΧ»ιπ I j ! Car, þ. xv, hrt. n.

Ai» primum sic pROGXDiTiR. Videtur quod corpora gloriosa non sint futura agilia. Illud enim quod dc se est agile ad motum, non indiget aliquo deferente. Sed corpora glorificata deferentur post resurrectionem *in nubibus obviam Christo in aera,* « ab angelis ; ut dicit Glossa · 1 *ad JliessaL* rv ··. Ergo corpora glonosa non erunt agilia.

• IfiKdui. d U«b. – V«x 16.

2. Prastbrka, nullum corpus quod movetur cum labore et poena, potest dici agile. Sed corpora gloriosa hoc modo movebuntur: cum motor eorum, scilicet anima, moveat in contrarium naturae eorum; alias moverentur semper in unam partem. Ergo non erunt agilia.

3. Praktkrka, inter omnes operationes animalis, sensus est nobilior et proprior quam motus. Sed non assignatur corporibus gloriosis aliqua proprietas quae perficiat ca ad sentiendum. Ergo nec debet cis attribui agilitas, per quam perficiantur ad motum.

q. Praktkrba, natura dat diversis instrumenta dispositionis diversae secundum diversas virtutes ipsorum : unde non eiusdem dispositionis dat instrumenta animali tardo ct veloci. Sed Deus multo ordinatius operatur quam natura. Cum ergo corpus gloriosum habeat membra eiusdem dispositionis in figura ct quantitate sicut modo, videtur quod non habeat aliam agilitatem quam modo habeat.

Skd contra est quod dicitur I *Cor.* w · ; *Seminatur in infirmitate, surget in virtute:* Glossa ·, *idest, mobile et vivum.* Sed mobilitas non potest dicere nisi agilitatem ad motum. Ergo corpora gloriosa erunt agilia.

· v·»·. 43· J^g 4". *

2. Prastkhka, tarditas maxime videtur spintualitati repugnare. Sed corpora gloriosa erunt *spiritualia,* ut dicitur I *Cor.* xv ·. Ergo erunt agilia,

' v<tK «·

Resposuko dicxxdum quod corpus gloriosum erit omnino subiectum animae glorificatae: non solum ut nihil in eo

sit quod resistat voluntati spiritus, quia hoc fuit etiam in .πl⅛ l, qt> corPorc Adac ·; sed etiam ut sit in eo aliqua perfectio effluens ab anima glorificate in corpus, per quam habile redditur ad praedictam subjectionem, quae quidem perfectio *dos* glorificari corporis dicitur. Anima autem con- t iungitur corpori non solum ut forma, sed etiam ut motor. Utroque autem modo oportet quod corpus gloriosum animae glurificatac sit summe subtectum. Unde, sicut per dotem subtilitatis subiicitur ei totaliter inquantum est forma corporis dans esse specificum, ita per dotem agilitatis •° subiicitur ei inquantum est motor: ut scilicet sit expeditum ct habile ad obediendum spiritui in omnibus motibus ct actionibus animae.

•Halcn Αβvιμ 7A/U. pare. III, qu, uni, m. ». •Qu lixxji, an. i; qu. lxxuii, art. i; II *Sent.*, dût. xvn. qu. in, art. - Cl Part. III. qu. evil, art.

Quidam tamen causam istius agilitatis attribuunt quintae essentiae, quae tunc in corporibus gloriosis dominabitur ·.- »j Sed de hoc frequenter dictum est · quod non videtur conveniens. Unde melius est ul attribuatur animae, a qua gloria in corpus emanat.

Ad primum broo dicendum quod corpora gloriosa dicuntur ferri baiulis angelis, et etiam in nubibus, non quasi >0 cis indigeant: sed ad reverentiam designandam quae corporibus gloriosis et ab angelis et ab omnibus creaturis deferetur.

Ad secundum dicendum quod, quanto virtus animae moventis dominatur magis supra corpus, tanto minor est labor in motu qui etiam fit contra naturam corporis. Unde illi in quibus virtus motiva est fortior, vel qui habent ex exercitio corpus magis habilitatum ad obediendum spiritui moventi, minus laborant in motu. Et quia post resurrectionem anima perfecte dominabitur corpori, tum propter i· perfectionem propriae virtutis, tum propter habilitatem corporis gloriosi cx redundantia gloriae ab anima in ipsum; non erit aliquis labor in motu sanctorum. Et sic dici poterunt corpora sanctorum agilia.

Ad tertium dicendum quod per dotem agilitatis corpus «t gloriosum redditur habile non solum ad motum localem, sed ad sensum ct ad omnes alias animae operationes exequendas.

Ad quartum dicendum quod, sicut natura dat velocioribus animalibus instrumenta diversae dispositionis in fi- i» gura ct quantitate, ila Deus dabit corporibus sanctorum aliam dispositionem quam nunc habeant, non quidem in figura et quantitate, sed in proprietate gloriae quae dicitur agilitas.

ART. 11. utrum agilitate sua aliquando usura sint ita quod moveantur

IV *Coni. Gent.*, cap. uuun.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod agilitate sua ‘ Pλ/afc. lib.fII, cap. n, n 4. - S. Th. Icct tu nunquam utentur ita quod moveantur. Quia secundum $0 Philosophum ·, *motus est actus imperfecti.* Sed in illis corporibus nulla erit imperfectio. Ergo nec aliquis motus.

2. Praeterea, omnis motus est propter indigentiam: quia omne quod movetur, movetur propter adeptionem alicuius finis. Sed corpora gloriosa non habebunt aliquam h • £X *Srirttn ei Anima* fnierOp. Aei.h cap. lxix. *-Cf.deTrin.* lit». XIII.ap.vn.Mi»· Ri»j/.IID(crOp), cap. xxxm. • Cat' xil.n. 5. - S Tb. kct. xviu. indigentiam: quia, ut Augustinus dicit ·, *ibi erit quidquid voles, non erit quidquid noles.* Ergo non movebuntur.

3. Praeterea, secundum Philosophum, in II *Caeli et Mundi* ;* quod participat divinam bonitatem sine motu, nobilius participat illam quam quod participat illam cum ô> motu. Sed corpus gloriosum nobilius participat divinam bonitatem quam aliud corpus. Cum ergo quaedam alia corpora omnino sine motu remaneant, sicut corpora caelestia ·, videtur quod multo fortius corpora humana.

• Gt qu. Lxxti, «rt. 4: infra qa. XC1. «H. ». • *De VerA Rcbf.*, cap. xti.

4. Praeterea, Augustinus dicit · quod *anima stabilita* m *in Deo, stabiliet et corpus suum consequenter.* Sed anima ila erit in Deo stabilita quod nullo modo ab eo movebitur. Ergo nec in corpore erit aliquis motus ab anima.

5. Praeterea, quanto corpus est nobilius, tanto debetur ei locus nobilior: unde corpus Christi, quod est nobilissi- 70 mum, habet locum eminentiorem inter celera loca, ul patet *Hèb.* vu · *Excelsior caelis factus;* Glossa ··. *loco ct dignitate.* Et similiter unumquodque corpus glonoeum habebit, eadem ratione, locum sibi convenientem secundum mensuram suae dignitatis. Sed locus conveniens est dc -l pertinentibus ad gloriam. Cum ergo post resurrectionem gloria sanctorum nunquam varietur neque in plus neque in minus, quia tunc erunt omnino in termino; videtur quod corpora eorum nunquam dc loco sibi determinato recedent. Et ita non movebuntur.

Sed contra est quod dicitur Isaiac xl ·: *Current et* • Ver» p. *non laborabunt, volabunt et non deficient;* ct *Sap.* m • Vm. 7. *Tanquam scintillae in arundineto discurrent.* Ergo erit aliquis mutus corporum gloriosorum.

Respondeo dicendum quod corpora gloriosa aliquando moveri necessarium est ponere: quia et ipsum corpus Christi motum est in ascensione; et similiter corpora sanctorum, quae dc terra resurgent, ad caelum empyrcum ascendent. Sed etiam postquam caelos conscenderint, ve- risimilc est quod aliquando moveantur pro suae libito voluntatis: ut, illud quod habent in virtute actu exercentes, divinam sapientiam commendabilem ostendant; et ut visus eorum reficiatur pulcritudinc creaturarum diversarum, in quibus Dei sapientia eminenter relucebit; sensus enim non potest esse nisi praesentium, quamvis magis a longinquo possint sentire corpora gloriosa quam non gloriosa. Ncc tamen per motum aliquid deperiet eorum beatitudini, quae consistit in visione Dei, quem ubique praesentem habebunt: sicut et dc angelis dicit Gregorius · quod *intra* •HomII. XXXIV. *rn Deum currunt quocumque mittantur.*

Au primim eruo DicRNDLM quod motus localis non variat aliquid eorum quae sunt intranca rei, sed est secundum id quod est extra rem, scilicet locum. Unde illud quod movetur motu locali, est perfectum quantum ad ea quae sunt intra rem, ut dicitur m VIII *Physic.* *: quamvis • C«p. vn, e. S. Th. lea. m. habeat imperfectionem respectu loci, quia, dum est in uno loco est in potentia ad alium locum, quia non potest esse actu in pluribus locis simul; hoc enim solius Dei est. Hic autem defectus non repugnat perfectioni gloriae: sicut ncc defectus quod creatura est ex nihilo. Et ideo manebunt defectus huiusmodi in corporibus gloriosis.

Ad secundum dicendum quod aliquis dicitur indigere aliquo simpliciter, ct secundum quid. Simpliciter quidem indiget aliquis co sine quo non potest conservari in esse vel in sua perfectione. Et sic motus in corporibus gloriosis non erit propter aliquam indigentiam: quia ad haec omnia sufficiet eis sua bcatitudo. Sed secundum quid indiget quis illo sine quo non potest aliquem finem intentum habere, vel non ita bene, vel tali modo. Et sic motus crit in beatis propter indigentiam: non enim poterunt manifestare virtutem motivam in seipsis experimento nisi moveantur. Huiusmodi enim indigentias nihil prohibet in corporibus gloriosis esse.

Ad tertium dicendum quod ratio illa procederet si corpus gloriosum non posset etiam sine motu participare divinam bonitatem multo altius quam corpora caelestia: quod falsum est. Unde corpora gloriosa non movebuntur ad consequendam perfectam divinae bonitatis participationem, hanc enim habent per gloriam: sed nd demonstrandam virtutem animae. Per motum autem corporum caelestium non posset demonstrari virtus eorum nisi quam habent m movendo corpora inferiora ad generationem cl corruptionem: quod non competit illi statui. Et ideo ratio non procedit.

Ad quartum dicendum quod motus localis nihil diminuit de stabilitate ab anima stabilita in Deo: cum non sit secundum aliquid intrinsecum rei, ut dictum c$l ·. • K« ad 1.

Ad quintum dicendum quod locus congruus unicuique glorioso corpori deputatus secundum gradum suae dignitatis, pertinet ad praemium accidentale. Non tamen oportet quod diminuatur aliquid dc praemio quandocuinquc est extra locum suum: quia locus ille non pertinet ad praemium secundum quod actu continet corpus locatum, cum nihil intluat in corpus gloriosum, sed magis recipiat splcndorein ab co; sed secundum quod est debitus pro meritis, Unde gaudium dc tali loco manet etiam ei qui est extra locum illum.

• y«n »6. ••Inicrlxll.Lomb, «upcr^-^/.cxp.

ART. HI. ITIRI'M MOV1ANTUH IX INSTANTI

Ad TKRTmx sic irockditur. Videtur quod moveantur in instanti. Augustinus enim dicit * quod, *ubicumque voluerit spiritus, ibi erit ct corpus.* Sed motus voluntatis, secundum quem spiritus vult alicubi esse, est in instanti. Ergo ct motus corporis ent in instanti.

• CYrtt txt. lib. XXII. cap.

2. Prartkhka, Philosophus, in IV *Physic,* ·, probat quod, ei fieret motus per vacuum, quod oporteret aliquid moveo in instanti, quia vacuum non resistit aliquo modo mobili, resistit autem plenum, et sic nulla proportio esset motus qui fn in vacuo ad motum qui fit in pleno, in velocitate, cum proportio motuum in velocitate sit secundum proportionem resistentiae quae est in medio; omnium nutem duorum motuum qui fiunt in tempore, oportet esse u proportionales velocitate», quia omne tempus omni tempori proportionale est. Sed similiter nullum spatium plenum poicst resistere corpori glorioso, quod potest esse cum alio corpore in eodem loco, quocumque modo fiat ·; sicut ncc vacuum alteri corpori. Ergo, ť movetur, in instanti movebitur.

• Cap. n«, n.h S. Th. I«t- «n.

• Ci. qu umii, ■ft. >. J. 4.

3. Pvastkmla, virtus animae gloriticatac quasi improportionalitcr excedit virtutem animae non glorificatae. Sed anima non glorificata movet corpus in tempore. Ergo anima glorificata movet corpus in instanti.

4. Pkahterka. omne quod movetur aequaliter cilo ad propinquum ct distans, movetur in instanti. Sed motus corporis gloriosi est talis: quia ad quantumcumque distans spatium movetur in tempore imperccptibih ; unde Augustinus dicit, in *Quaestionibus dc Resurrectione 9*, quod 1· corpus gloriosum *utraque intervalla pan celeritate pertingit, ut radius solis.* Ergo corpus gloriosum movetur in instanti.

• Epi«t- CII, ■'. XLIX. q 1.-Cf. HaUflk 7 JUot p. III, qu. illi), m. 3.

5. Prarîrra, omne quod mo%ciur, vel movetur in tempore vel in instanti. Sed corpus gloriosum post re- 11 surrectionem non movebitur in tempore : quia *tempus iam non erit,* ul dicitur *Apoc.* x ·. Ergo motus ille erit in instanti.

• Ver», û.

Srd contra, in motu locali spatium et motus et tempus simul dividuntur, ut demonstrative probatur in VI *Physic.9* v» Sed spatium quod transit corpus gloriosum per suum motum, est divisibile. Ergo ct motus divisibilis, el tempus divisibile. Instans autem non dividitur. Ergo ct motus ille non erit in instanti.

• ť. tv , o. t» »qq. - S-Th. Icct. «i.

2. Praeterea. non potest esse aliquid simul tolum in uno loco, ct partim in illo el partem in alio : quia sequeretur quod altera pars esset in duobus loci»· simul, quod esse non potest ·. Sed omne quod movetur, partim est in termino a quo ct partim in termino ad quern : ut demonstratum est in VI *Physic.* * Omne autem quod motum est, totum est in termino ad quem est motus. Ergo non potest esse quod simul moveatur ct motum sil. Sed omne quod movetur in instanti, simul movetur ct motum est. Ergo motus localis corporis gloriosi non poterit esse in instanti.

• QU. LUXUI. ■rt. 3. ¥ 4.

• ť. »«, n. 1 · S.Th. led. ».

Respondeo dicendum quod circa hoc est multiplex opinio. Quidam dicunt quod corpus gloriosum transit de uno loco in alium sine hoc quod pertransc.it medium, sicut ct voluntas de uno loco transfertur ad alium sine hoc quod pertranseat medium. Et propter hoc potest corporis gloriosi motus esse in instanti, sicut ct voluntatis.

Sed hoc non potest stare. Quia corpus gloriosum nunquam perveniet ad nobilitatem naturae spiritualis: sicut nunquam desinit esse corpus. Et praeterea, voluntas, cum dicitur moveri de uno loco in alium, non transfertur essentialiter de loco in locum, quia neutro locorum illorum essentialiter continetur : sed dirigitur in unum locum postquam fuerat directa per intentionem nd alium, ct pro tanto dicitur moveri de loco ad locum.

• VU· ĦilcE *ThfOt.* p. Π!, qu. am , memb. 3.

Et ideo alii · dicunt quod corpus gloriosum habet de proprietate naturae suae, qua corpus est, quod pertranseat medium, ct ita quod moveatur in tempore: sed virtute gloriae, qua habet infinitatem quandam supra naturam, habet quod possit non pertransire medium, et sic in instanti moveri.

Sed hoc non potest esse: quia implicat in te contradictionem. Quod patet sic. Sil aliquod corpus quod moveatur de A in B. et corpus motum sit Z. Constat quod Z. quandiu est tolum in A. non movetur. Similiter nec quando est totum in B: quia tunc motum est. Ergo, d aliquando movetur, oportet quod neque sil tolum in A neque tolum in B. Ergo, quando movetur, vel nusquam est ; vcl est partira m A et partira in B ; vel lotum in alio loco medio, puta in C; aut partim in C et partira in A seu in B. Sed non potest poni quod nusquam sit: quin sic esset aliqua quantitas dimensiva non habens silum, quod esi impossibile. Neque potest poni quod sil pariim in A ct parum in B et non sit in medio aliquo modo: quia, cum B sit locus distans ab A, sequeretur in medio Interjacente quod pars Z quae est in B, non esset conlinua parti quae est in A. lù-go restai quod vel sit tolum in C ; vel pnrtim in eo ct pariim in alio loco, quod ponetur medium inter C cl A, puta D; et sic dc aliis. Ergo oportet quod Z non perveniat de A in B nisi prius sil in «•omnibus mediis: nisi dicatur quod pervenit de A in B ct nunquam movetur; quod implicat contradictionem, quia ipsa successio locorum est motus localis. Et eadem ratio est dc qualibet mutatione quae habet duos contrarios terminos quorum utrumque est aliquid positive. Secus autem »1 est dc illis mutationibus quae habent unum terminum lanium positivum et alteram puram privationem: quia inter affirmationem ct negationem seu prisadonem non est aliqua determinata distantia; unde quod est in negatione potest esse propinquius vel remotius ab affirmadone, vel e converso, ratione alicuius quod causât alterum eorum vel disponit ad ea ; et sic, dum id quod movetur est totum sub negatione, mutatur in affirmationem, el c converso. Unde etiam in cis mutans praecedit mutatum esse, ut probatur in VI *Physic, 9* Ncc est simile dc motu ąngeli quia esse in loco aequivoce dicitur dc corpore ct angelo ·. Et ric patet quod nullo modo potest esse quod aliquod corpus perveniat dc uno loco ad alium nisi transeat omnia media.

• a. Pirt. I. qu. u». m ».

El ideo alii hoc concedunt, sed tamen dicunt quod corpus gloriosum movetur in istanti. – Sed ex hoc aequitur quod corpus gloriosum in eodem instanti sit in duobus locis simul, vel pluribus: scilicet in termino ultimo ct in omnibus mediis locis. Quod non potest esse.

Sed ad hoc dicunt quod, quamvis sit idem instans secundum rem, tamen differt ratione: sicut punctus ad quem terminantur diversae lineae. – Sed hoc non sufficit. Quia instans mensurat hoc quod est in instanti secundum rem, non secundum hoc quod consideratur. Unde diversa consideratio instantis non facit quod instans possit mensurare illa quae non sunt simul tempore : sicut nec diversa consideratio puncti poicst facere quod sub uno puncto loci contineantur quae sunt distantia situ.

Et ideo alii ' probabilius dicunt quod corpus gloriosum movetur in tempore, sed impcrceptibili propter brevitatem, n Et quod tamen unum corpus gloriosum potesi in minori tempore idem spatium pertransire quam aliud : quia tempus, quantumcumque parvum accipiatur, est in infinitum divisibile ·.

• B. Alb««- iv AU. nn, Brt. >j ı b. loMC. v, nU. dm. iti» ju. 1». trt. 4, ťUP

• ct. b. Albertloc o:. art ».U «.

An ıRBU M eruo DICENDUM quod *illud quod parum deest, quasi nihil deesse videtur,* ut dicitur in II */iiysic. 9* Et ideo dicimus, *Statim facio,* quod post modicum tempus fiet. Et per hunc modum loquitur Augustinus, quod *ubicumque erit voluntas, ibi erit statim corpus.*

• Op. ». 5· * S. TKIo χ. »

Vel dicendum quod loluntas nunquam erit inordinata in beatis. Unde nunquam solent corpus suum c.s>c alicubi in aliquo instanti in quo non possit ibi esse. Et sic. quodeumque instans voluntas determinabit, in illo corpus erit in illo loco quem voluntas determinat.

Ad srcundum dickxdum quod quidam contradixerunt illi propositioni quam Philosophus inducit in parte illa, ut Commentator ibidem * dicit : dicentes quod non oportet esse proportionem totius motus ad tutum motum secundum proportionem resistentis medii ad aliud medium resistens; sed oportet quod secundum proportionem mediorum per 7i quae transitur, attendatur proportio retardationum quae

-Trtt U1U

accidit in motibus ex resistentia medii. Quilibet enim motus habet determinatum tempus velocitatis ct tarditatis ex victoria moventis supra mobile, etiam si nihil resistat cx parte medii: sicut patet in corporibus caelestibus, in quibus non invenitur aliquid quod obstet motui ipsorum, et tamen non moventur in instanti, sed in tempore determinato secundum proportionem potentiae moventis ad mobile. Et ita patet quod, si ponatur aliquid moveri in vacuo, non oportebit quod moveatur in instanti : sed quod nihil addatur tempori quod debetur motui cx proportione praedicta moventis ad mobile, quia motus non retardatur.

Sed haec responsio, ut Commentator dicit ibidem, procedit cx falsa imaginatione qua quis imaginatur quod tarditas quac causatur ex resistentia medii, sit aliqua pars motus addita motui naturali, qui habet quantitatem secundum proportionem moventis ad mobile, sicut una hnea additur lineae, ratione cuius accidit in lineis quod non remanet eadem proportio totius ad totam lineam, quac erat linearum additarum ad invicem : ut sic etiam non sit eadem proportio totius motus ad totum motum sensibilem quac est retardationum contingentium cx resistentia medii. Quac quidem imaginatio falsa est. Quia quaelibet pars motus habet tantum de velocitate quantum totus motus: non autem quaelibet pars lineae habet tantum de quantitate dimensiva quantum habet tota linea. Unde tarditas vel velocitas addita motui redundat in quamlibet partem eius: quod de lineis non contingit Et sic tarditas addita motui non tacit aliam partem motus, sicut in lineis accidebat quod additum est pars totius lineae.

Et ideo ad intelligendam probationem Philosophi, ut Commentator ibidem exponit, sciendum est quod oportet accipere totum pro uno, scilicet resistentiam mobilis ad virtutem moventem, ct resistentiam medii per quod est motus, ct cuiuscumque altcnus resistentis: ita quod accipiatur quantitas tarditatis totius motus secundum proportionem virtutis moventis ad mobile resistens quocumque modo, vel cx sc vel cx alio cxtrinseco. Oportet enim semper quod mobile resistat aliquo modo moventi : cum movens et motum, agens ct patiens, inquantum huiusmodi. sint contraria. Quandoque autem invenitur resistere mobile moventi cx seipso : vel quia habet virtutem inclinantem ad contrarium motum, sicut patet in motibus violentis; vel saltem quia habet locum contrarium loco qui est in intentione moventis, cuiusmodi resistentia invenitur etiam corporum caelestium ad suos motores. – Quandoque autem mobile resistit virtuti moventis ex alio tantum et non ex seipso: sicut patet in motu naturali gravium et levium. Quia per ipsam formam eorum inclinantur ad motum talem : est enim forma impressio generantis, quod est motor ex parte gravium ct levium. Ex parte autem materiae non invenitur aliqua resistentia neque virtutis inclinantis ad contrarium motum, neque contrarii loci: quia locus non debetur materiae nisi secundum quod, sub dimensionibus consistens, perficitur forma naturali. Unde non potest esse resistentia nisi ex parte medii : quae quidem resistentia est motui eorum connaturalis. – Quandoque autem resistentia est ex utroque: sicut patet in motibus animalium.

Quando ergo in motu non est resistentia nisi cx parte mobilis, sicut accidit in corporibus caelestibus, tunc tempus motus mensuratur secundum proportionem motoris ad mobile. Et in talibus non procedit ratio Philosophi ; quia, remoto omni medio, adhuc manet motus eorum in tempore. – Sed in illis motibus in quibus est resistentia ex parte medii tantum, accipitur mensura temporis secundum impedimentum quod est ex medio solum. Unde, si subtrahatur omnino medium, nullum impedimentum remanebit. Et sic vel movebitur in instanti ; vel aequali tempore movebitur secundum vacuum spatium ct plenum. Quia, dato quod moveatur in tempore per vacuum, illud tempus in aliqua proportione se habebit ad tempus in quo movetur per plenum. Possibile est autem imaginari aliquod corpus in eadem proportione subtilius corpore quo spatium plenum erat; quo si aliud spatium impleatur aequale, in tam pano tempore movebitur per illud plenum sicut primo per vacuum : quia, quantum additur ad subtilitatem medii, tantum subtrahitur de quantitate temporis; ct quanto est magis subtile, minus resistit. – Sed in aliis motibus, in quibus est resistentia ex ipso mobili et cx medio, quantitas temporis est accipienda secundum proportionem moventis potentiae ad resistentiam mobilis et medii simul. Unde, dato quod totaliter medium subtrahatur vel non impediat, non sequitur quod motus sit in instanti : sed quod tempus motus mensuratur tantum cx resistentia mobilis. Neque erit inconveniens si per idem tempus moveatur per vacuum et per plenum, aliquo subtilissimo corpore imaginato: quia determinata subtilitas medii, quanto est maior, nata est facere tarditatem minorem in motu; unde potest imaginari tanta subtilitas quod erit nata facere minorem tarditatem quam sit illa tarditas quam facit resistentia mobilis; ct sic resistentia medii nullam tarditatem adiicict ad motum.

Patet ergo quod, quamvis medium non resistat corporibus gloriosis, secundum hoc quod possint esse cum alio corpore in eodem loco , nihilominus motus eorum non erit in instanti : quia ipsum corpus mobile resistet virtuti moventi cx hoc ipso quod habet determinatum situm, sicut de corporibus caelestibus dictum est.

Ad tbrttom dicendum quod, quamvis vinus animae glorificatae excedit maestimabilitcr virtutem animae non glorilicatac, non tamen excedit m infinitum: quia utraque virtus est finita. Unde non sequitur quod moveatur in instanti.

Si tamen esset simpliciter infinitae virtutis, non sequeretur quod moveretur m instanti, nisi superaretur totaliter resistentia quae est ex parte mobilis. Quamvis autem resistentia qua mobile resistit moventi per contrarietatem quam habet ad talem motum ratione inclinationis ad contrarium motum, possit a movente infinitae virtutis totaliter superari ; tamen resistentia quam facit ex contrarietate quam habet ad locum quem intendit molor per motum, non potest totaliter superari, nisi auferatur ab ea esse m tali loco vel in tali situ. Sicut enim album resistit nigro ratione albedinis, et tanto magis quanto albedo magis distat a nigredine; ita corpus resistit alicui loco per hoc quod habet locum oppositum, et tanto est maior resistentia quanto est distantia maior. Non autem potest a corpore removeri quod sil in aliquo loco vel situ nisi auferatur ei sua corporeitas, per quam debetur ei locus vel situs. Unde, quandiu manet in natura corporis, nullo modo potest moveri in instanti, quantacumque sit virtus movens. Corpus autem gloriosum nunquam suam corporeitatcm amittet. Unde nunquam in instanti moveri poterit.

Ad quartum dicbndvm quod *par celeritas* in verbis Augustini est intclligcnda quantum ad hoc quod est imperceptibilis excessus unius respectu alterius : sicut ct tempus totius motus est impcrccptibile.

An quintum dicendum quod. quamvis post resurrectionem non erit tempus quod est numerus motus caeli, tamen erit tempus consurgens cx numero pnoris ct posterioris in quolibet motu.

QUAESTIO OCTOGESIMAQUINTA

DE CLARITATE CORPORUM BEATORUM

Dbindr considerandum est dc claritate corporum beatorum resurgentium ·.

Circa quod quaeruntur tria.

Primo : utrum claritas inerit corporibus gloriosis.

Secundo : utrum claritas illa videri poterit ab oculo non glorioso.

Tertio: utrum corpus gloriosum necessario videatur a corpore non glorioso.

ART. I. UTRUM CORPORIBUS GLORIOSIS CLARITAS CONVRNUT

Part. III, qu. «.v, art. i; qu. uv, art. », ad »;
IV *Sntl.,* «liat, xui, qu, t». an. $, ȹu j;
IV *Cotti. Gni,* cap. uxxvi; I .M Cor,, cap. ♦. Icet. m.

Ad primum sic prociditur. Videtur quod corporibus gloriosis claritas non conveniet. Quia, sicut dicit Avicenna, in VI *Naturalium* , *omne corpus luminosum con-*

• Cf. qa. I ui:* Introd.

stat ex partibus perviis, Scd parte·» corporis gloriosi non erunt perviae: cum in aliquibus dornineiur terra, sicut in carnibus et ossibus. Ergo corpora gloriosa non erunt lucida.

2. Phakiehea. omne corpus lucidum occultat illud quod 1 est post sc: unde unum luminare post aliud cclipsatur; flamma etiam ignis prohibet videri quod est post sc. Sed corpora gloriosa non occultabunt illud quod intra ea con- ·Λ/cr.hb XVIII, tinetur: quia, ut dicit Gregorius ·, super illud *lob* ··. *Son* icr ssvti; inttl. »xx» ·· Cap i»w i, »«·. 17. *adaequabitur ei aurum et vitrum. Ibi,* scilicet in caelesti >0 patria, *uniuscuiusque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscondet, patebitque corporalibus oculis ipsa etiam corporalis harmonia.* Ergo corpora illa non erunt lucida.

3. Praktkrba, lux ct color contrariam dispositionem requirunt in subiecto: quia *lux est extremitas perspicui in corpore non terminato,* sed *color in corpore terminato,* ut patet in libro *de Sensu ct Sensato* ·. Sed corpora gloriosa erunt colorata: quia, ut dicit .Augustinus, XXII *de Civ. Dei* ·, *pulcritudo corporis est partium convenientia cum quadam coloris suavitate;* pulcritudo autem corporibus glorificatis deesse non poterit. Ergo corpora gloriosa non erunt lucida. • Cap. m : ». Tb Iccî. n. - Cf. A· vcrr. II *de A kla.,* cocnmint. LBVtl. • Cap. xix-

4. Praeterea, si claritas erit in corporibus gloriosis, oportet quod sil aequalis in omnibus partibus corporis: sicut omnes partes erunt eiusdem impassibilitatis, subtilitatis et agilitatis. Sed hoc non eat conveniens: quia una pars habet maiorem dispositionem ad claritatem quam alia, sicut oculi quam manus, ct spiritus quam ossa, ct humores quam caro vel nervus. Ergo videtur quod non debeant illa corpora esse lucida.

Sed contra est quod dicitur Matth. xni ·: *Fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris eorum;* et *Sap.* m · : *Fulgebunt iusti ct tanquam scintillae* etc. • Vcrv 4J. • Ven. 7.

2. Phabtkmju, I *Cor.* xv ·. *Seminatur in ignobilitate,* • Vm. 43. *surget in gloria:* quod ad claritatem pertinet, ut patet per praecedentia ·, ubi corporum resurgentium gloriam comparat *claritati stellarum.* Ergo corpora sanctorum resurgent lucida. • Vm. 41, 4··

Respondko nicKNnuM quod corpora sanctorum fore lueida post resurrectionem ponere oportet propter auctoritatem Scripturae. quae hoc promittit ·. Sed claritatis huius causam quidam * attribuunt quintae essentiae, quae tunc dominabitur in corpore humano. Sed quia hoc est absurdum, ut saepe dictum est ·, ideo melius est ut dicatur quod claritas illa causabitur ex redundantia gloriae animae in corpus ·. Quod enim recipitur in aliquo, non recipitur per modum influentis, sed per modum recipientis ·. El ita claritas, quae est in .mima spiritualis, recipitur in corpore ut corporalis. Et ideo, secundum quod anima erit maioris claritatis secundum maius meritum, ita etiam erit differentia claritatis in corpore: ut patet per Apostolum, 1 *Cor* xv ·. Et ita in corpore glorioso cognoscetur glona animae, sicut in vitro cognoscitur color corporis quod continetur in vase vitreo: ut Gregorius dicit ·. super illud *lob* ··, Λ'η/ι *adaequabitur ei aurum vel vitrum.* • Ct arg. *Scd* coa/ra 1, x • liaient. 5bmm. 7'A«L part. III, au. ui,mtmb..i • Cf. b. Albert. IV *Sent.,* tdi xuv, •rt. 50. • O. qu. lxxxji, art.»; quxxxxm. art.i ;qu. uni», •rt. 1 • Cf. Aug. Epiai CXVIII. abler I.VI. *4d IH^tC.* cap. nu •OeCjM»i»4>rop. a. xu, », ¥XI - Inter Opp.Ariü. • Ver». 4t, 41.

*Loc ciL io arg. a. ·· Cap. xxviit. *cf 17.

Ad procum srgo dicendum quod Avicenna loquitur dc illo corpore quod habet cx natura componentium claritatem. Sic autem non habebit corpus gloriosum, sed magis cx merito virtutis.

Ad secundum dicendum quod Gregorius comparat corpora gloriosa auro ct vitro: auro, propter claritatem; vitro, propter hoc quod translueebunt. Unde videtur dicendum quod erunt simul pervia ct clara. Quod enim aliquod Jarum non sit pervium, contingit cx hoc quod claritas corporis causatur ex densitate partium lucidarum: densitas enim repugnat pervietati. Sed tunc causabitur claritas ex alia causa, ut dictum est ·. Densitas autem corporis gloriosi pcrvictatcm non tollit ab cis: sicut nec densitas vitri a vitro. • lu cerpcrt.

Quidam tamen dicunt quod comparantur vitro, non quia sint pervia, sed propter hanc similitudinem quod, sicut aliquid quod in vitro clauditur apparet, ita animae gloria, quae in corpore glorioso claudetur, non latebit. – Sed primum melius est: quia magis salvatur dignitas corporis gloriosi; ct magis consonat dictis Gregorii.

An TKKTiLM dicendum quod corporis gloria naturam non tollet, sed perficiet. Unde color qui debetur corpori cx natura suarum partium, remanebit in eo: sed superaddetur claritas cx gloria animae; sicut etiam videmus corpora colorata ex sui natura solis splendore relucere, vel cx aliqua alia causa cxtrimcca vel intrinseca.

Au (WARTUM dickndvm quod, sicut glonae claritas redundat ab anima in coqius secundum suum modum ct ibi est alio modo quam sit in anima, ita in quamlibet partem corpons redundabit secundum suum modum. Unde non est inconveniens quod diversae partes habeant diversimode claritatem, secundum quod sunt diversimode dispositae cx sui natura ad ipsam. Ncc est simile dc alus dotibus corporis, respectu quarum partes corporis non inveniuntur habere diversam dispositionem.

ART. II. UTRUM CLARITAS CORPORIS OLORIOSI FOSSJT VTOEMI ab oculo mon glorioso

III *Seni..* dlrt. xu. qo_ 11, art- 4 ≷3 t. -- ».

A r> secundum sic pRociDinm. Videtur quod clarius corporis gloriosi non possit videri nb oculo non glorioso. Oportet enim ès proportionem ŭvisibili ad visum. Sed oculus non ğlorificatu non est ƀproportionatu ad videndam claritatem gloriae: cum sit alterius generis quam darius naturae. Ergo corporis gloriosi claritas non videbitur ab oculo non glorioso.

2. Praeteiula, claritas čorpori gloriosi erit maior quam claritas solis nunc sit. quia etiam claritas ŏh& erit tunc maior quum modo sil, ut dicitur·; ct multo maior ea erit claritas čorpori gloriosi, propter quod sol ct totus mundus claritatem maiorem accipiet. Sed oculus non gloriosus non potest inspicere solem in rota propter magnitudinem claritatis. Ergo multo minus poterit inspicere claritatem corporis gloriosi. • ău cap. xxx. ver». J ' h iar. *dtOrdCrcaUr* Mm- IV *Seni. a\U.iLim, cap Veniente.*

3. pRAtrERHA, visibile oppositum ŏculi videntis necesse est videri, nisi sit laesio aliqua in oculo. Sed claritas corporis gloriosi opposita oculis non gloriosis non necessario videtur ab eis: quod patet de discipulis, qui corpus Domini post resurrectionem viderunt claritatem cius non intuentes ·. Ergo claritas illa non est visibilis ab oculo non glorioso. • CX. Lue. cap xxrt, »crv tk

Skd contra est quod dicit Glossa ·, *Philip. m,* super illud ·, *Confguratum corpori claritatis suae: Assimilabimur claritati quam habuit in transfiguratione.* Sed claritas illn visa fuit ab oculis discipulorum non glorificatis ·. Ergo et claritas corporis glorificat! ab oculis non gloriosis visibilis erit. • lafttfL at Lotab. • Var». at.

2. PiiAKTKRBA, impii videntes gloriam iustorum, cx hoc torquebuntur in iudicio: ut patet per hoc quod dicitur *Sap.* v ·. Sed non plene viderent gloriam ipsorum nisi claritatem corporum eorum inspicerent. Ergo, etc. • Matth. ap.xte. «r». i, j; Mirc. cap.n,rcrKit j: Luc. cap u, «rv jS, >9; I P«L, op. t. «rv ŝ »7. • Verx », a.

Respondro dicendum quod quidam dixerunt quod claritas corporis gloriosi non potest videri ab oculo non glorioso, nisi forte per miraculum. Sed hoc non potest ose, nisi claritas illa acquivoce diceretur. Quia lux, secundum id quod est. nata est movere visum; et visus, secundum id quod est, natus est percipere lucem: sicut verum sc habet ad intellectum, ct bonum ad affectum. Unde, si esset aliquis visus qui non posset percipere aliquam lucem omnino, vel ille visus diceretur acquivoce. vel lux illa. Quod non potest in proposito dici: quia sic per hoc quod dicitur gloriosa corpora futura esse lucida, nihil nobis notificaretur, sicut qui dicit canem esse in cado, nihil notificat ei qui non novit nisi canem qui est animal. Ideo dicendum est quod claritas corporis gloriosi naturaliter ab oculo non glorioso videri potest.

Ad primum hroo dicendum quod gloriae claritas erit alterius generis quam daritas naturae quantum ad causam, sed non quantum ad speciem. Unde, sicut claritas naturae ratione speciei suae est proportionaid visui, ita claritas gloriosa.

Ad secundum dkrndvm quod, sicut corpus gloriomm non potest pati aliquid passione naturae, »ed solum passione animae, ita ex proprietate gloriae non agei nisi 7i actione animae. Claritas autem intensa non offendit \isum

inquantum agit actione animae, scd secundum hoc magis delectat: offendit autem inquantum agit actione naturae, calefaciendo et dissolvendo organum visus, et disgregando spiritus. Et ideo darius corporis gloriosi, quamvis excedat claritatem solis, tamen dc sui natura non offendit visum, f sed demulcet. Propter quod claritas illa comparatur claritati iaspidis, *Apoc.* xxi :*

• Vm. h.

An tertium dicendum quod claritas corporis gloriosi provenit cx merito voluntatis. Et ideo voluntati subdetur, f ut Secundum eius imperium videatur vcl non videatur; « et in potestate corpons gl̄onōsi ent ostendēre c̄laritatem suam vcl occultare. Et hncc fuit opinio Pracpositini ·.

• a. Aaruajod. Aon·. lib. IV. *ctp.jc Refarreet. Chntlii* b«at Albert, iv *π. is. * xu*'

ART. III. utrum corpus oloriosun necessario videatur λ corporb sox glorioso

II! Snr/., di»t. XXI, qu. n, »rr. 4. ḋu t, ad S; 'I
IV, dial, Iur, qa. 1», arL 4, ḋu », ad j; Part. III, qu. u», art- 1, ad 3 ; ari. >,ad t.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod corpus gloriosum necessario videatur a corpore non glorioso. Quia corpora gloriosa erunt lucida. Scd corpus lucidum manifestat se ct alia. Ergo corpora gloriosa necessario x0 videbuntur.

2. Praeterea, omne corpus quod occultat alia corpora post sc existentia, de necessitate visu percipitur, ex hoc ipso quod alia quae sunt post occultantur. Sed corpus gloriosum occultabit a visu alia corpora post se existentia: •j quia erit corpus coloratum ·. Ergo ct dc necessitate videbitur.

• Art. 1, »d j.

3. Praeterea, sicut quantitas est de his quae insunt corpori, ita qualitas, per quam videtur. Sed quantitas non suberit voluntati, ut corpus gloriosum possit esse maioris jo quantitatis vcl minoris. Ergo nec qualitas, per quam visibile est, ut possit non videri.

Sed contra est quod corpus nostrum glorificabitur in conformitate corporis Christi post resurrectionem ·. Sed corpus Christi post resurrectionem non necessario videbatur: immo disparuit ab oculis discipulorum m Emmaus, ut dicitur Lue. ult. · Ergo et corpus glorificatum non necessario videbitur.

• *Philipp,* cap. ni, 'cf». Ji.

• Vm. ji.

2. Praeterea, ibi erit summa obedientia corporis ad animam. Ergo corpus poterit videri vcl non videri secun- 40 dum voluntatem animae.

• Arial. *de Ahi-*■»·>, Ub. П. cap. Mi.n.5.6.-S.Tb. IccL XT.

Respondeo dicendum quod visibile videtur secundum quod agit in visum ·. Ex hoc autem quod aliquid agit vcl non agit in aliquod extrinsecum, non est aliqua mutatio in ipso. Unde sine mutatione alicuius proprietatis quae 4i sit de perfectione corporis glorificari, potest contingere quod videatur et non videatur. Unde in potestate animae glorificatac erit quod corpus suum videatur vel non videatur, sicut ct quaelibet alia actio corporalis in animae potestate erit; alias non esset corpus gloriosum instru- io mentum summe obediens principali agenti.

Ad primum ergo dicendum quod claritas illa obediet corpori glorioso, ut possit eam ostendere vel occultare.

Ad secundum dicendum quod color corporis non impedit pervictatem ipsius nisi inquantum immutat visum, quia h visus non potest immutari simul a duobus coloribus ut utrumque perfecte inspiciat. Color autem corporis gloriosi erit in potestate animae, ut per ipsum immutet visum vel non immutet. Et ideo erit in potestate eius ut occultet corpus quod est post se, vel non occultet.

Ad tertium dicendum quod quantitas est inhaerens ipsi corpori glorioso: neque posset quantitas immutari nd imperium animae sine mutatione intrinseca corporis gloriosi, quae impossibilitati eius repugnaret. Et ideo non est simile de quantitate et visibilitate. Quia etiam qualitas illa per quam est visibile, non potest subtrahi ad imperium animae: sed actio illius qualitatis suspendetur; et sic occultabitur corpus ad imperium animae.

QUAESTIO OCTOGESIMASEXTA

DE CONDITIONIBUS CORPORUM DAMNATORUM RESURGENTIUM

Consecr enter considerandum est dc conditionibus damnatorum resurgentium ·.

Circa quod quaeruntur tria.

Primo: utrum corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgant.

Secundo: utrum eorum corpora erunt corruptibilia.

Tertio: utrum erunt impassibilia.

AR I'. I. UTRUM CORPORA DAMNATORUM CVM SUIS DEFORMITATIBUS RESURRECTURA SINT

IV *Coni. Geni.,* cap, lxixib; *&»pe Thevl,* cap. clxxvi: *QvoJI.* VII qu. ;* art. 3.

Ad primum sic procuditur. Videtur quod corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgent. Illud enim quod in poenam peccati inductum est, desinere non debet nisi peccato remisso. Sed membrorum defectus qui accidunt per mutilationcm, in poenam peccati inducti sunt; ct similiter etiam omnes deformitates corporales. Ergo 3 damnatis, qui peccatorum remissionem non sunt consecuti, in resurrectione non removebuntur.

2. Praktsrra, sicut resurrectio sanctorum erit ad ultimam felicitatem, sic resurrectio impiorum ad ultimam miseriam. Sed sanctis resurgentibus non auferetur aliquid quod nd eorum perfectionem pertinere possit. Ergo nec impiis resurgentibus aliquid auferetur quod ad eorum miseriam pertineat. Huiusmodi autem sunt deformitates. Ergo, etc.

3. Praeterea, sicut ad defectum passibilis corporis pertinet deformitas, ita et tarditas. Sed a corporibus damnatorum resurgentium tarditas non removebitur: quia eorum corpora non erunt agilia. Ergo eadem ratione ncc deformitas removebitur.

Sed contra, l *ad Cor.* xv ·: *Mortui resurgent incorrupti,* • V<r». µ Glossa ·; *mortui, idest peccatores, vel generaliter omnes* •loitri dLc<L *mortui, resurgent incorrupti, idest sine aliqua diminutione membrorum.* Ergo mali resurgent sine deformitatibus.

2. Praeterea, in damnatis non erit aliquid quod sensum doloris in cis impediat. Sed aegritudo impedit sensum m doloris, inquantum per eam debilitantur organa sentiendi. Et similiter defectus membri impediret ne esset universalis dolor in corpore. Ergo sine istis defectibus damnati resurgent.

Respondeo dicendum quod in corpore humano potest esse deformitas dupliciter. Uno modo, cx defectu alicuius membri, sicut mutilatos turpes dicimus: deest enim eis debita proportio partium ad totum. Et de tali deformitate nulli dubium est quod in corporibus damnatorum non erit: quia omnia corpora, tam bonorum quam malorum, integra resurgent :* • Ci. qx. Lixi. •rt. ».

Alio modo deformitas contingit ex indebita partium dispositione, vcl indebita quantitate vcl qualitate vcl situ, quae etiam proportionem debitam partium ad lotum non patitur. Et de talibus deformitatibus, ct similibus defectibus, sicut sunt febres ct huiusmodi aegritudines, quae interdum sunt deformitatis causa, Augustinus indeterminatum ct sub dubio relinquit in *Enchiridio* ↘ ut m ḟittera Magister dicit. Sed apud doctorcs modernos est duplex super hoc opinio. • Cap. 103. ••Dm. xur.ap. *De* 'fj-Γολι λ· *lem.*

Quidam * enim dicunt quod huiusmodi deformitates ct defectus in corporibus damnatorum remanebunt: considerantes eorum damnationem, qua ad summam miseriam deputantur, cui nihil incommoditatis subtrahi debet. • S. Boat». IV 4aL, tu», p. i,xrt.t. q·.».

Sed hoc non videtur rationabiliter dici. In reparatione enim corporis resurgentis magis attenditur naturae perfectio quam conditio quae prius fuit: unde et qui infra perfectam aetatem decedunt, in statura invcnilis aetatis resurgent ·. Unde ct illi qui aliquos defectus naturales in • Q. qa. Lxut, ML I corpore habuerunt, vcl deformitates ex cis provenientes. in resurrectione sine illis delectibus vel deformitatibus repararentur nisi peccati meritum impediret: ct ita, si aliquis cum defectibus vel deformitatibus resurget, hoc erit ei in poenam. *Modus* autem *poenae est secundum* 7° *mensuram culpae* ·. Contingit autem quod aliquis peccator • Ci. DcU. «p. XX», v<rv ·. damnandus minoribus peccatis subtectus aliquas deformitates vel defectus habeat quas non habuit aliquis damnandus peccatis gravioribus irretitus. Unde, si ille qui in hac vita deformitates habuit cum eis resurgat, sine quibus D constat quod resurget alius gravius puniendus qui eas in

hac ritu non habuit, modus poenae non responderet quantitati culpae, led magis videretur aliquis puniri pro poenis quas in hoc mundo passus fuit, quod est absurdum.

• IL Albert. IV Se dJBL *rt.

Ei ideo alii * rationabilius dicunt quod Auctor qui naturam condidit, in resurrectione naturam corporis integre reparabit. Unde quidquid defectus vel turpitudinis cx corruptione vel debilitate naturae sive principiorum naturalium in corpore fuit, totum in resurrectione removebitur, sicut fcbns, lippitudo ct similia: defectus autem qui cx naturalibus principiis in humano corpore naturaliter consequuntur, sicut pondcrosit.is. possibilitas ct similia, in corporibus damnatorum erunt, quos defectus ab electorum corporibus gloria resurrectionis excludet.

Ad primum eruo dicendum quod. cum poena m quolibet foro infligatur secundum conditionem illius fori, poenae · quae in hac vita temporali infliguntur pro aliquo peccato temporales sunt, et ultra vitae terminum non se extendunt. Et ideo, quamvis peccatum non sit remissum damnatis, non tamen oportet quod easdem poenas ibi sustineant quas in hoc mundo sunt passi ! sed divina iustitia requirit ut ibi poenis gravioribus in aeternum crucientur.

Ad secundum DiancDvx quod non est similis ratio dc bonis ct malis: eo quod aliquid potest esse pure bonum, non autem pure malum. Unde sanctorum ultima felicitas hoc requirit ut ab omni malo penitus sint immunes: sed ii ultima malorum miseria non excludit omne bonum; quia *malum, si integrum st/, corrumpit seipsum,* ut Philoso-

ÎSrS.'ia" am dicit, in IV *Ethic.* 9 Unde oportet quod miseriae damnatorum substernatur bonum naturae in Ipsis: quod est opus Conditoris perfecti, qui ipsam tuituram in per- 10 fectione suae speciei reparabit.

Ad tertium dicendum quod tarditas est dc iliis defectibus qui naturaliter consequuntur principia humani corporis: »a. corp >n non autem deformitas. Et ideo non est similis ratio ·.

ART. II. utrum corpora damnatorum FOTUBA MST INCORRUPTIBILIA

Http. dr XLII atlie-, ari. 5 * *Hetp. dt XXXV/ anti.,* art. 30 ; IV *Cmt, Gnt.,* cap Ului; *Compand.* , cip. ïxu. V(î, qtj. », art. ,

Au secundum sic iroceditur. Videtur quod corpora da- l« runatorum erunt corruptibilia. Omne enim composi- •Amiot irto.. tum cx contrariis neccssc est corrumpi ·. Sed corpora r/Ma. rt tirait damnatorum erunt cx contrariis composita, ex quibus etiam *vitat,* «p. m nunc componuntur: alias non essent eiusdem speciei, ct per consequens nec eadem numero. Ergo erunt corruptibilia, «i

2. Praeterea, corpora damnatorum si Incorruptibilia sunt futura, hoc non erit per naturam: cum sint futura eiusdem naturae cuius ct nunc sunt. Ncc etiam per gratiam vel gloriam: quia talibus omnino carcbunt. Ergo nullo modo erunt incorruptibilia.

3. Praeterea, illis qui sunt in summa miseria subtrahere maximam poenarum videtur inconveniens. Sed maxima poenarum est mors: ut patet per Philosophum, 111 s‹t £Ecl'm?;' *Ethic.* · Ergo a damnatis, qui sunt in miseria, mors removeri non debet. Ergo eorum corpora corruptibilia erunt, n

• V<r». 6. Sed contra est quod dicitur *Apoc.* ix ·: *In diebus illis quaerent homines mortem et non invenient eam; desiderabunt mori, et fugiet mors ab eis.*

• Ver». 46 2. Praeterea, damnati punientur in anima et corpore poena perpetua: Matth. xxv ·, *Ibunt hi in supplicium aeternum.* Sed hoc esse non posset si eorum corpora corruptibilia essent. Ergo eorum corpora erunt incorruptibilia.

Respondeo dicrndum quod, cum in omni motu oporteat esse aliquod principium motus, dupliciter motus aliquis vel mutatio a mobili removetur: uno modo, per hoc quod decst principium motus ; alio modo, per hoc quod impeditur principium motus. Corruptio autem mutatio quaedam est. Unde dupliciter potest contingere ut corpus quod cx conditione suorum principiorum corruptibilitatem habet, incorruptibile reddatur. Uno modo, ex hoc quod principium ad corruptionem movens totaliter tollitur. Et hoc modo corpora damnatonnn incorruptibilia erunt. Cum enim caelum sit primum alterans per motum suum localem; ct alia omnia agentia secunda in virtute ipsius agant, ct quasi ab ipso mota ; oportet quod, cessante motu caeli. nihil rit agens quod possit corpus per «Iterationem aliquam transmutare a sua naturali proprietate. Et ideo post resurrectionem, cessante motu caeli, nulla qualitas erit sufficiens ut corpus humanum alterare possit α »ua naturali qualitate. Corruptio autem est terminus nltcrationis, sicut ct generatio. Unde corpora damnatorum corrumpi non poterunt. Et hoc deservit divinae iustitiac, ut perpetuo viventes perpetuo puniantur, quod divina iustitia requirit, ut infra · dicetur: sicut ct nunc corruptibilitas corporum · λπ. »<ɋ.i ɋ» deservit divinae providentiae, per quam cx aliquibus cor- w>' 'n ' ruptis alia generantur.

Alio modo contingit ex hoc quod principium corruptionis impeditur. Et hoc modo corpus Adac incorruptibile fuit ·: quia contrariae qualitates in hominis corpore *rm.l.q 0** existente» continebantur per gratiam innocentiae ne ad dissolutionem corporis agere possent. Et multo plus continebuntur in corporibus gloriosis, quae erunt omnino subiecta spiritui. Et sic in corporibus beatorum post resurrectionem communem coniungcntur duo praedicti modi › incorruptibilitatis.

Ai» primum EPoo diolndvm quod contraria ex quibus corpora componuntur, sunt secunda principia ad corruptionem agentia: primum enim agens est motus caelestis. Unde, supposito motu caeli, necesse est ut corpus ex con- tradis compositum corrumpatur, nisi sil aliqua causa potior impediens. Sed motu caeli remoto, contraria ex quibus corpus componitur, non sufficiunt ad corruptionem faciendam, etiam secundum naturam, ut patet ex dictis ·. Cessa- · 10 tionem autem motu caeli non cognoverunt philosophi. 10 Unde pro infallibili habebant quod corpus compositum cx contrariis corrumpatur secundum naturam.

An ikvndum dicendum quod incorruptibilitas illa erit per naturam ; non quod sit aliquod incorruptionis principium in corporibus damnatorum, sed per defectum primi it moventis ad corruptionem ·. ' a·corp' ■

An tertium dicendum quod, quamvis mors sit simpliciter maxima poenarum, secundum quid tamen nihil prohibet mortem esse in poenarum remedium, et per consequens ablationem mortis in poenarum augmentum. *livere* enim, ut dicit Philosophus, in IX *Ethic.* ·, *videtur omnibus* · Og. *delectabile esse, eo quod omnia esse appetunt: non oportet* »». *autem,* ut ibidem · dicitur, *accipere malam vitam, neque* 9 ». *corruptam, neque quae est in tristitiis.* Sicut ergo vivere simpliciter est delectabile, non autem vita quae est in in- «tinis ; ita et mon;, quae est privatio vitae, simpliciter est pocnosa ct maxima poenarum, inquantum subtrahit primum bonum, scilicet esse, cum quo omnia alia subtrahuntur ; sed inquantum privat malam vitam et quae est in tristitiis, est in remedium poenarum, qu.is terminat. Et i® per consequens mortis subtractio est in augmentum pocnarum, quas perpetuas facit.

Si autem dicatur mors esse poenalis propter corporalem dolorem quem sentiunt morientes, non est dubium quod multo maiorem dolorem damnati continue sustinebunt Unde in perpetua morte esse dicuntur: sicut scriptum est • P in Psalmo *Mors depascet eos.* »5·

ART. III. UTRUM FVTURA «NT IMPASSIBILIA

II AN, diM. MMiu. q». 11. art. ». ad $, 5: IV', d»»: u qu. u. *»n.* j. q·· 1. ®d j; IV *Coni Gtnl ,* cap. uni»; Cumpr Thr-X, e»p. oavtii; *Rtrp. dr XU1 drfU., fn.* j6 *Rtip. Jr XXXM Jrtfe.,* trt. n : *Qtrodl* VII. qu. ». art 11 VIII, q«. tw.

Ad tertium sic procrditi³r. Videtur quod futura sint impassibilia. Quia secundum Philosophum, in VI *Topic.* ·, *omnis passio, magis facta, abitat a substantia.* Sed ¹Cap. M, u 3« *a finito si semper aliquid abiiciatur, necesse est illud tandem consumi:* ut dicitur in I *Physic.* ' Ergo, si corpora damnntorum erunt pissibilia ct semper patientur, quandoque deficient ct corrumpentur : quod falsum esse ostensum est · Ergo erunt impassibilia.

• Cap. 1» ». 6; ». Th kct 1». - Cf. hb. HL »1, b. 4 : »- 1h l»O. »

• Art. pn«tJ·

2. Praeterea, omne agens assimilai sibi patiens. Si ergo corpora damnatorum patientur ab igne, ignis ea sibi assimilabit. Sed non consumit aliter ignis corpora nisi inquantum ea sibi assimilans resolvit. Ergo, si corpora damnatorum erunt passibilia, ab igne quandoque consumentur. Et sic idem quod prius.

3. Praeterea, animalia quae in igne sine corruptione M^V/i£r.XhK * cuntur vivere» ut dc salamandra dicitur ·, ab igne non ₱. xis,η.α, affliguntur: anima! enim dolore corporis non affligitur nisi corpus aliquo modo laedatur. Si ergo corpora damnatorum m igne sine consumptione remanere possunt, sicut cl ani- • Lib. XXI, cap. mafia praedicta, ut Augustinus, in libro *de Civ. Dei* ·, dicit, videtur quod nullam afflictionem ibi sustinebunt. Quod non esset nisi eorum corpora impassibilia essent. Ergo, etc.

4. Praeterea, si corpora damnatorum sunt passibilia, dolor qui ct eorum passione proveniet, ut videtur, superare debet omnem praesentem corporum dolorem: sicut ct sanctorum iucundiros superabit omnem praesentem jucunditatem. Sed propter immensitatem doloris quandoque contingit in praesenti statu quod anima α corpore separatur. Ergo multo fortius, si corpora illa futura sunt passibilia, cx immensitate doloris anima n corpore separabitur; et sic corpora corrumpentur. Quod falsum est. Ergo corpora dia erunt impassibilia.

• *Vtn.* p. Sed contra est quod dicitur l *Cor.* xv ·. *Et nos immu-* •Interi ciLomb. *fabimur:* Glossa ·, *Nos boni tantummodo immutabimur in » gloriam immutabilitatis et impossibilitatis.* Ergo non erunt corpora damnatorum impassibilia.

2. Praeterea, sicut corpus cooperatur animae ad meritum, ita cooperatur ei ad peccatum. Sed propter cooperationem praedictam non solum anima, sed ct corpus post f resurrectionem praemiabitur. Ergo simili ratione damnatorum corpora punientur. Quod non esset si impossibilia forent. Ergo erunt passibilia.

Respondeo dicendum quod principalis causa quare corpora damnatorum ab igne non consumentur, erit Jhina l· iustitia, qua eorum corpora ad poenam perpetuam sunt addicta. Sed divinae iustitiae sen it etiam naturalis dispositio cx pane corporis patientis, et ex parte agentium. Quia, cum pati sit recipere quoddam, duplex est modus passionis, secundum quod aliquid in aliquo recipi potest li dupliciter. Potest enim aliqua forma recipi in altero aliquo secundum esse naturale materialiter, sicut calor ab igne recipitur in acre. El secundum hunc modum receptionis est unus modus passionis, qui dicitur passio naturae. Alio modo aliquid recipitur in altero spiritualiter per modum 4° intentionis cuiusdam, sicut similitudo albedinis recipitur in acre ct in pupilla: et haec receptio similatur illi receptioni qua anima recipit similitudines rerum. Unde secundum hunc modum receptionis est alius modus passionis, qui vocatur passio animae.

Quia ergo post resurrectionem, motu caeli cessante, non poterit aliquod corpus alterari a sua naturali aequalitate, ut dictum est ·, nullum corpus pati poterit passione • Art proceed. naturae. Unde quantum ad hunc modum passionis corpora damnatorum impossibilia erunt, sicut ct incorruptibilia. Sed, cessante motu caeli, adhuc remanebit passio quae est per modum animae: quia et aer a sole illuminabitur, ct colorum differentias ad visum deferet- Unde et secundum hunc modum passionis corpora damnatorum passibilia erunt. Et quia in tali passione sensus perficitur, ideo n in corporibus damnatorum sensus poenae erunt, sine mutatione naturalis dispositionis.

Corpora vero gloriosa, etsi recipiant aliquid ct quodammodo pariantur in sentiendo, non tamen passibilia urunt · quia nihil recipient per modum afflictivi vel laesivi, sicut corpora damnatorum, qunc ob hoc passibilia dicuntur.

Ad primum kroo dicendum quod Philosophus loquitur de illa passione per quam transmutatur patiens a sua naturali dispositione. Talis autem passio non unt in corpo- • In corpore. ribus damnatorum, ut dictum est *

An secundum dicendum quod similitudo agentis est dupliciter in patiente. Uno modo, per modum eundem quo est in agente, sicut est in omnibus agentibus univocis: ut calidum facit calidum, et ignis generat ignem. – Alio modo, per modum diversum a modo quo est in agente: sicut est 70 in omnibus agentibus aequivocis. In quibus quandoque contingit quod in agente est forma spiritualiter quae in patiente materialiter recipitur: sicut forma quae est in domo facta per artificem, est materialiter in ipsa, cl in mente artificis est spiritualiter. Quandoque vero e conversa est materialiter in agente, ct recipitur spiritualiter in patiente: sicut albedo materialiter est in pariete a quo recipitur, spiritualiter in pupilla el in medio deferente. Et similiter est in proposito. Quia species quae materialiter est in igne, recipitur spiritualiter in corporibus damnatorum. Et sic ignis sibi assimilabil damnatorum corpora, nec tamen ea consumet.

An tertium dicendum quod, secundum Philosophum, in libro *dc Proprietatibus Elementorum* ·, nullum animal · al St Gnat m igne vivere potest. Galenus etiam, in libro *de Stmplt- I^oyritUl. Ot- cibus Medicinis,* dicit quod nullum corpus est quod tan- ««r.-inter dem ab igne non consumatur, quamvis quaedam corpora sint quae ad horam in igne sine laesione permaneant, ut patet dc ebeno. Unde quod inducitur dc salamandra, non potest omnino esse simile: quia non posset perseverare finaliter in igne sine corruptione, sicut corpora damnatorum in inferno.

Nec tamen oportet quod, quia corpora damnatorum ab igne inferni per corruptionem aliquam non laeduntur, quod propter hoc ab igne non affligantur. Quia sensibile non solum natum est delectare vel affligere sensum secundum quod agit actione naturae, confortando vel corrumpendo organum; sed etiam secundum quod agit actione spirituali. Quia quando sensibile est in debita proportione ad sentiendum, delectat: e converso autem quando se habet in superabundantia vel defectu. Unde ct colores medii et voces consonantes sunt delectabiles: inconsonantes aulcm offendunt auditum.

Ad quartum dicendum quod dolor non separat animam a corpore secundum quod manet tantum in potentia ani- l· mae cuius est dolere: sed secundum quod ad passionem animae mutatur corpus a sua naturali dispositione; secundum modum quo videmus quod cx ira corpus calescit et ex timore frigescit· Sed post resurrectionem corpus non poterit transmutari a sua naturali dispositione, ut cx dictis · • Art. rrxcccX palet. Unde, quantuscumque sit dolor, animam a corpore non separabit.

QUAESTIO OCTOGESIMASEPTIMA

DE COGNITIONE QUAM HABEBUNT RESUSCITATI IN IUDICIO RESPECTU MERITORUM ET DEMERITORUM

Posi hoc agendum est de his quae sequuntur resurrectionem * Quorum prima consideratio est de co- • Cf. qa. mi. Introd gnitione quam habebunt resuscitari in iudicio respectu «i meritorum ct demeritorum; secundo» de ipso iudicio m generali, tempore et loco in quo erit ;* tertio, de indi- • Qu. LXXOOL cantibus et iudicatis *; quarto, dc forma in qua iudex • Qu. LXSUX. veniet ad indicandum ·; quinto, dc statu mundi ct resur- • Qa. ic. gentium post iudicium ·. • Qu. ia.

§◊ Circa primum quaeruntur tria.

Primo: utrum cognoscat quilibet homo in iudicio omnia peccata sua.

Secundo: utrum possit quilibet legere conscientiam alterius.

Tertio: utrum omnia merita et demerita uno intuitu quis videre possit.

ART. I. I'ΓHIM POST RESURRECTIONEM COGNITURUS SIT QUILIBET OMNIA PECCATA QUAE FECIT

An phimum sic proceditur. \'idetur quod post resurrectionem non cognoscet quilibet omnia peccata quae fecit. Omne enim quod cognoscimus, vel de novo per sensum accipimus, vel de thesauro memoriae educitur. Sed homines post resurrectionem sua peccata non poterunt sensu percipere: quia iam transierunt; sensus autem est tantum praesentium ·. Multa etiam peccata a memoria exciderunt • M lui, qu. ut, art. i. ϑa ♦ peccantis, quae non poterunt de thesauro memoriae educi. Ergo non omnium peccatorum quae fecit resurgens cognitionum habebit.

2. Praeterea. sicut m littera · dicitur, *libri conscientiae* • IU»I xun.cup *McJm* jufcw ϰo quidam sunt, in quibus merita singulorum leguntur. Sed in libris non potest aliquid legi nisi cius nota contineatur m libro. *Notae* autem *quaedam* peccatorum remanent in conscientia, ut palet *Rom.* ϖ in Glossa quae non • ¥«r ij, ••Lcmb-cxOni videntur aliud esse quam reatus vel macula. Cum ergo

multorum peccatorum macula et reatus .1 multis sil deletus per gratiam, videtur quod non omnia peccata quac fecit possit aliquis in sua conscientia legere. Et de idem quod prius.

3. Pmartehka, crescente causa, crescit ěffectu Sed causa quae facit nos dolere dc peccatis quac ad memoriam revocamus, est caritas. Cum ergo in sanctis resurgentibus sit perfecta caritas, maxime de peccatis dolebunt si ea ad memoriam revocabunt. Quod non potest esse: quia *fugiet ab cis dolor et gemitus, Apoc.* xxi . Ergo «0 propria peccata ad memoriam non revocabunt.

• Im». cap. »M»v, ver io - *ci.* ipx. cap. 111.

4. Praeterea, sicut sc habebunt resurgentes beati ad peccata quac aliquando commiserunt. Sed resurgentes damnati, ut videtur, cognitionem dc bonis n qunc aliquando fecerunt non habebunt: quia per hoc eorum poena multum alleviaretur. Ergo nec beati habebunt cognitionem peccatorum qunc commiserunt.

Sed coktra «st quod Augustinus dicit, XX *de Civ. Dei* ·, quod *quaedam divina vix aderit qua fiet ut cuncta peccata* >o *ad memoriam revocentur.*

• Cap. ře.

2. Praetkrka, sicut sc habet humanum iudicium nd testimonium exterius, ita sc habet divinum iudicium ad testimonium conscientiae: ut patet I *Ucg.* xvi ·, *Homines vident ea quae parent. Deus autem intuetur cor.* Sed non K posset perfecte iudicium humanum esse de aliquo nisi testes de omnibus dc quibus judicandum est, testimonium deponerent. Ergo oportet, cum divinum iudicium sit perfectissimum, quod conscientia teneat omnia dc quibus judicandum est. Sed ludlcandum erit dc omnibus operibus i· bonis ct malis: II *Cor.* v ·, *Omnes aditabimus ante tribunal Christi,* etc. Ergo oportet quod conscientia uniuscuiusque retineat omnia open quae fecit, sive bona sive mala.

w» 7-

• Ver», io. - *Ci iJHom* caput, TtfK io.

Rutokdvo mc.UNDUM quod, sicut dicitur *Rom.* 11 ·. *in* II *illa dic cum indicabit Dominus, testimonium unicuique sua conscientia reddet, et cogitationes erunt accusantes et defendentes.* Et quia oportet quod testis ct accusator ct defensor in quolibet iudicio habeant eorum notitiam qunc in iudicio versantur; in illo autem communi iudicio omnia opera hominum in iudicium venient; oportet quod omnium operum suorum quisque tunc notitiam habeat. Unde conscientiae singulorum erunt quasi quidam libri continentes res gestas, cx quibus iudicium procedet: sicut etiam in iudicio humano řegistn utuntur. Et isti sunt «1 libri dc quibus, *Apoc.* xx ·, dicitur: *Libri aperti sunt, ct alius liber apertus est qui est vitae; et iudicali sunt mortui cx his quac scripta erant in libris, secundum opera ipsorum:* ut per *libros* qui dicuntur sic *aperti,* ut Augustinus exponit, XX *de Civ. Det* ·. *significentur sancti* t· *novi ct veteris 7'cstamcnti, m quibus Deus ostendit quae mandata Jieri iussisset* (unde, ut Richardus dc Sancto Victore dicit ·. *erunt corda eorum quasi quaedam canonum statuta);* sed per *librum vitae,* dc quo subjungitur, intelliguntur conscientiae singulorum, quae dicuntur sin- 11 gulariter *liber unus,* quia una virtute divina fiet ut cunctis ad memoriam sua facta revocentur; ct haec vis, inquantum ad memoriam homini reducet sua facta, *liber vitae* dicitur Vel per primos libros conscientiae intelligantur; per secundum sententia ludicis in cius providentia descripta.

• Cap. M

• Dr *hdkiar. Pvlrtl.,* ia meJ

loc.

• Ver» IJ. «à.

An primum KROO dicendum quod, quamvis multa merita ct demerita a memoria excidant, tamen nullum eorum erit quod non aliquo modo maneat in suo effectu. Quia merita quac non sunt inortificata, manebunt in praemio quod cis redditur: quae autem mortificata sunt, manent in reatu ingratitudinis, quac augetur ex hoc quod homo post gratiam susceptam peccavit. Similiter etiam demerita quac non sunt per poenitentiam deleta, manent in reatu poenae quac cis debetur: quae autem poenitentia delevit, manent in ipsa poenitentiae memoria, quam simul cum aliis me- 70 ritis in notitia habebunt. Unde in quolibet homine erit aliquid cx quo possit nd memoriam sua opera revocare. Et tamen, ut Augustinus dicit ·, principaliter ad hoc *divina vis* operabitur.

• io re»p. ad 1

An secundum dicendum quod iam patet cx dictis · quod n

aliquae notae manent in conscientiis singulorum de operibus a sc factis. Nec oportet quod notae istae sint reatus tantum, ut ex dictis ♦ patet. *,bt4·

Ad tertium dicendum quod, quamvis caritas »it nunc causa dolendi de peccato, tamen sancti in patrio erunt ita perfusi gaudio quod dolor in či locum habere non poterit. Et ideo de peccatis non dolebunt: sed potius gaudebunt de divina misericordia, qua cis peccata sunt relaxata; sicut etiam nunc angeli gaudent dc divina iustitia, qua fit ut, deserti a gratia, in peccato ruant illi quos custodiunt, quorum tamen saluti sollicite invigilant.

At» quartim dicendum quod mali cognoscent omnia bona quac fecerunt. et cx hoc non minuetur eorum dolor, sed magis augebitur; quia maximus dolor est mulla bona perdidisse. Propter quod dicit Boetius, in II *dc Consolat.* ·, · fro». t». quod *summum infortunii genus est fuisse felicem.*

ART 11. utrum ηuπ.ιηκτ potem futurus sn lzoerr OMNIA QUAS SUNT IN COXIUIEXTIA ALTERIUS

Ad srcundum sic iroceditvm. Videtur quod non quilibet possit legere omnia qunc sunt in conscientia alterius. Resurgentium enim non erit limpidior cognitio quam nunc sit angelorum, quorum aequalitas resurgentibus promittitur, Matth. xxn ·. Sed angeli non possunt invicem in suis cordibus videre ea quac dependent a libero arbitrio: unde indigent locutione ad ea invicem innotescenda ·. Ergo resurgentes non poterunt inspicere ea quac continentur in conscientiis aliorum.

I.<iC,Gip.*t.T«f*

• CT. I'an I, ą ero. an. i.

2. Praeterea. omne quod cognoscitur, vel cognoscitur in sc, vel in sua causa, vel in suo effectu. Sed merita vel demerita quae continentur in conscientia alicuius, non poterit alius cognoscere in scipsis: quia solus Deus cordi ilhblturct secreta cius intuetur. Similiter nec in causa sua. quia non omnes videbunt Deum, qui solus potest imprimere In affectum, ex quo procedunt merita vel demerita. Similiter etiam ncc in effectu: quia multa demerita erunt quorum nullus effectus remanebit, eis totaliter per poenitentiam abolitis. Ergo non omnia quac sunt in conscientia alicuius, poterit quilibet alius cognoscere.

• Ü;»L tru. *aç.*

XXX! t» *Erot. aâ He^.. Cint.* Append ad a»

3. Praeterea, Chrysostomus dicit, in litters·: *Nunc autem, si recorderis peccatorum tuorum, et frequenter ea in conspectu Dei pronunties ct pro eis deprecerfa, citius illa delebis. Si vero oblivisceris, tunc eorum recordaberis nolens quando publicabuntur, et in conspectu omnium amicorum ct inimicorum, sanctorumque angelorum, proferentur.* Ex hoc accipitur quod illa publicatio poena est ncgligentinc qua homo confessionem praetermittit. Ergo illa peccata dc quibus homo confessus est, non publicabuntur aliis.

4. Praeterea, solatium est alicui si scit sc habere multos socios in peccato, ct minus inde verecundatur. Si ergo quilibet peccatum alterius cognosceret, cuiuslibet peccatoris erubescentia multum minueretur. Quod non competit. Ergo non omnes omnium peccata cognoscent.

Sri» contra, super illud I *Cor.* iv ·, *illuminabit abscondita tenebrarum,* dicit Glossa ·: *Gesta et cogitata bona et mala tunc aperta et nota erunt omnibus.*

• L-otab.

2. Praktkiu.a, omnium bonorum peccata praeterita aequaliter erunt abolita Sed quorundam sanctorum peccata «· sciemus: sicut Magdalcnac · et Petri ·♦ et David ···. Ergo pari ratione aliorum electorum peccata scientur. Et multo magis damnatorum.

• Lee. «P «er». J7 HΦ ·· Matii» car. ⅋1, ⅋« *04-. Mxr.· «p. ⅋66.tq4< Lue. Ṗ. 1»U. »CT y M«· Î !»*b. cap- ⅋'·». ver». II, >5 M'l· ··· η λ'ητ «α *1. ře». a S·0·i op. Illt. ⅋«

Respondeo dicendum quod in ultimo ct communi iudicio oportet quod divina iustitia omnibus evidenter appareat. quac nunc in plcrisquc latet. Sententia autem condemnans vel praemians iuxta esse non potest nisi secundum menta vel dementa proferatur. Et ideo, sicut oportet quod iudex et assessor nidicis merita causae cognoscant ad hoc quod iustam sententiam proferant, ita oportet, ad hoc quod iusta sententia appareat, quod omnibus sententiam cognoscentibus merita innotescant. Unde quia, sicut cuilibet nota erit sua praenuntio ct sua damnatio, ita et omnibus aliis innotescet; oportet quod, sicut quilibet sua merita vel demerita reducet ad memoriam, ita etiam ct aliena suae cognitioni subiaceant.

Et haec est probabilior ct communior opinio, quamvis conlrar'ura Magister in littera * dicat, scilicet quod *peccata quae sunt per poenitentiam deleta,* in iudicio aliis non patefient. – Sed ex hoc sequitur quod nec etiam poenitentia de peccatis illis perfecta cognoscetur. In quo multum detraheretur sanctorum gloriae ct laudi divinae, quae tam misericorditer sanctos liberavit.

Ad phimum broo dicendum quod omnia merita prueeedentia vel demerita facient aliquam quantitatem in gloria vel miseria hominis resurgentis Et ideo, exterioribus visis, poterunt cuncta in conscientiis videri. El praecipue divina virtute ad hoc operante, ut sententia iudicis iusta appareat omnibus.

Ad secundum dicendum quod merita vel demerita poterunt aliis ostendi in suis effectibus, ul ex dictis patet, Vel etiam in scipsis per divinam virtutem : quamvis ad hoc virtus intellectus creati non sufficiat.

Ad tertium dicendum quod publicatio peccatorum ad ignominiam peccantis est effectus ncgligcntiae quae committitur m omissione confessionis. Sed quod peccata sanctorum revelantur non poterit eis esse in erubescentiam vel verecundiam, sicut nec Marine Magdalenac est in confusionem quod peccata sua publice in Ecclesia recitantur: quia verecundia est *timor ingloriationis,* ut Damascenus ' dicit, qui in beatis esse non poterit. Sed talis publicatio erit cis ad magnam gloriam, propter poenitentiam quam fecerunt: sicut cl confessor approbat eum qui magna scelera fortiter confitetur. Dicuntur autem peccata esse deleta, quia Deus non videt ea ad puniendum.

Ad quartum dicbndum quod cx hoc quod peccator aliorum peccata inspiciet, in nullo sua confusio minuetur, sed magis augebitur, in alieno vituperio suum vituperium magis perpendens. Quod enim cx tali causa confusio minuatur. contingit cx hoc quod verecundia respicit aestimationem hominum, quae cx consuetudine redditur levior. Scd tunc confusio respiciet aestimationem Dei, quae est secundum veritatem dc quolibet peccato, sive sit unius tantum sive multorum.

.ART. UL utrum omnia merita vel demerita propria p.t aliena ah aliquo uno intuitu videnda sint

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod non omnia merita vel demerita propria et aliena ab aliquo uno intuitu videantur. Ea enim quae singillatim considerantur non videntur uno intuitu. Sed damnati singillatim considerabunt sua peccata cl ea plangent: unde dicunt, *Sap.* v ♦ *Quid nobis profuit superbia,* etc. Ergo non omnia videbunt uno intuitu.

2. Praeterea, Philosophus dicit, in II *Topic.* quod *non contingit simul plura intelligerc.* Sed merita cl demerita propria et aliena non videbuntur nisi intellectu. Ergo non poterunt simul omnia videri.

3. Praeterea, intellectus damnatorum hominum non erit post resurrectionem elcvatior quam nunc sit bonorum angelorum quantum ad cognitionem naturalem, qua cognoscunt res per species innatas. Sed tali cognitione angeli non v^cnt P^ura simul ♦ Ergo nec tunc damnati poterunt omnia facta simul videre.

gHD CONrRA| super illud *lob* vm ; *Induetur confusione,* dicit Glossa : Γίχο *Indice, mala omnia ante oculos mentis versantur.* Sed ludicem subito videbunt. Ergo similiter mala quae commiserunt. Et eadem ratione omnia alia.

2 pRAriKRgAt Augustinus, XX *dc Civ. Dei9,* habet pro inconvenienti quod legatur aliquis liber materialis in iudicio in quo facta singulorum sunt scripta, eo quod nullus valeat aestimare illius libri magnitudinem, vel quanto tempore legi posset. Sed similiter etiam non posset aestimari tempus quantum oporteret ponere nd considerandum omnia merita et demerita sua ct aliena ab aliquo homine, si successive diversa videant. Ergo oportet ponere quod omnia simul videat unusquisque.

Respondeo dicendum quod circa hoc est duplex opinio. Quidam * enim dicunt quod omnia merita ct demerita simul aliquis videbit, sua ct aliena, m instanti. – Quod quidem de beatis facile crudi potest; quia omnia in uno videbunt ·, et sic non est inconveniens quod simul plura videant. Sed dc damnatis, quorum intellectus non est elevatus ut possint Deum videre ct in co omnia alia, est magis difficile.

Et ideo alii dicunt quod mali simul omnia videbunt in genere peccata sua, et hoc sufficit ad accusationem illam quae debet esse in iudicio, vel ad absolutionem. Non autem videbunt omnia simul descendendo ad singula :* - Sed hoc etiam non videtur consonum dictis Augustini, XX *de Cii». Dei9,* qui dicit quod omnia mentis intuitu enumerabuntur: quod autem in genere cognoscitur, non enumeratur.

I nde potest eligi media via: quod singula considerabunt, non tamen in instanti, sed in tempore brevissimo. divina virtute ad hoc adiuvnntc. Et hoc est quod dicit Augustinus, ibidem, quod *mira edentate* enumerabuntur. Nec est hoc impossibile: quia in quolibet parvo tempore sunt infinita instantia in potentia.

Et per hoc patet responsio ad utramque partem.

QUAESTIO OCTOGESIMAOCTAVA

DE IUDICIO GENERALI, TEMPORE ET LOCO IN QUO FIET

Dkindb considerandum est dc iudicio generali, tempore ct loco in quo fiet :*

Circa quod quaeruntur quatuor.

Primo: utrum generale iudicium rit futurum.

Secundo : utrum quantum ad disceptationem fiet per vocalem locutionem.

Tertio: utrum fiet tempore ignoto.

Quarto: utrum fiet in valle losaphat.

ART. I. utrum generale iudicium sit futurum

I'»n. III, qa- ui »n. 5 IV *Coit.Gnt,* eap. xcti; *Quadt.* X qu. i. art. *i, Cnat^euJ. T\κΛ.,* cap ccxui; *t» hfjnk.i* cap. ut.

ad phimum sic proceditur. Videtur quod generale iudiXkcium non sit futurum. Quia, ut dicitur Nahum ι·, *non iudicabit Deus bis in idipsum.* Sed nunc Deus iudicat de singulis hominum operibus: cum post mortem unicuique poenas vel praemia pro meritis tribuit ; et dum etiam quosdam in hac vita pro bonis vel malis operibus praemiat vel punit. Ergo sidetur quod non sit aliud iudicium futurum.

.·. Praeterea, in nullo iudicio exccutio sententiae praecedit iudicium. Sed sententia divini iudicii quoad homines est dc adeptione Regni vel exclusione a Regno, ut patet Matth. xxv ♦ Ergo, cum modo aliqui adipiscantur regnum aeternum cl quidam excludantur ab ipso perpetuo, videtur quod aliud iudicium non sit futurum.

3. Praeterea, propter hoc .aliqua in iudicium oportet adduci, quia dubium est quid de cis definiendum sit. Sed ante finem mundi determinata est unicuique damnatorum sua damnatio, ct cuique sanctorum sua bcatitudo. Ergo videtur quod non oporteat aliquod futurum iudicium esse.

Sed contra, Matth xn * dicitur I7n *Xinivitae surgent in iudicio cum generatione ista, ct condemnabunt eam.* Ergo post resurrectionem aliquod iudicium erit.

2. Praeterea, Ioan, v · dicitur: *Procedent qui bona egerunt in resurrectionem vitae; qui vero mala, in resurrectionem iudicii.* Ergo videtur quod post resurrectionem aliquod iudicium sit futurum.

Respondko dicendum quod, sicut operatio pertinet ad rerum principium, quo producuntur in esse, ita iudicium pertinet ad terminum, quo res ad suum finem perducitur. Distinguitur autem duplex Dei operatio. Una, qua res primitus in esse perduxit, instituens naturam et distinguens ea quae ad completionem ipsius pertinent : a quo quidem opere Deus dicitur *quievisse, (Senes.* II :* Alia cius operatio est qua operatur in gubernatione creaturarum : dc qua loan, v :* *Pater meus usque modo operatur, et ego operor.* ha etiam duplex cius iudicium distinguitur, ordine tamen converso. Unum quod respondet operationi gubernationis, quae sine iudicio esse non potest. Per quod quidem iudicium unusquisque singulariter pro suis operibus iudicatur, non solum secundum quod sibi competit, sed secundum quod competit gubernationi universi: unde ditfertur unius

· αPιαϊ,^

· a. ». Boet», *Ix>cdt·

· Ver». 9. - luxu LXI kterptts.

· Ver», ji »qq.

· Ver», qt.

· v«r». jq.

· Vm. 1.

* Ver».

· Ci. art. pr»·· ccd.. «4 t.

* R<»p. »4 i.

· AnuoL *EiMic.* lib. IV, αρ it η. t ; ». Th. Icet, xrtt. - Ci. Dani»»;. *Je Fidt Orth.* lib. tI, cap. XT.

· Ver». &

* Cap. 1, n. i.

ü5n'/ari,rt'n'*

· Ver», w.

' *OrS.*

· Cip. ñ.

· u ΛΛ«τϊ iv *Srnt* dirt. Ium, art. K-

· *Ct.* qu. mne, Introd.

praemhtio pro utilitate aliorum, ut patet *Heb.* κι ;* et poenae unius ad profectum alterius cedunt. Unde nccesse est ut 5tt aliquod iudicium universale correspondons ex adverso primae rerum productioni in esse: ut videlicet» sicut tunc omnia processerunt immediate a Deo, ita tunc s ultima completio mundo detur, unoquoque accipiente tinaliter quod ci debetur secundum scipsum.

Unde in illo iudicio apparebit manifeste divina iustitia quantum ad omnia, quae nunc cx hoc occultantur quod interdum de uno disponitur, ad utilitatem aliorum, aliter u» quum manifesta opera exigere videantur. Unde etiam ct tunc erit universalis separatio bonorum a malis: quia ulterius non erit locus ut mali per bonos vel boni per malos, proficiant, propter quem profectum interim commixti inveniuntur boni mali», quoadusque status huius vitae per divi- »j nam providentiam gubernatur.

An primum kmuo dicendum quod quilibet homo et est singularii quaedam persona, et est pars totius generis humani. Unde cl duplex ci iudicium debetur. Unum singulare, quod dc eo fiet post mortem, quando *recipiet iuxta* i• *ca quae in corpore gessit* · : quamvis non totaliter, quia non quoad corpus, sed quoad animam tantum. Aliud iudicium debet esse de eo secundum quod est pura totius humani generis: sicut aliquis iudicari dicitur, secundum humanam iustitiam, quando etiam iudicium datur dc com- »i munitate cuius ipse est pars. Unde ct tunc, quando fiet universale iudicium totius humani generis per universalem separationem bonorum a mulis, etiam quilibet per consequens iudicabitur. Ncc tamen Deus iudicat *bis in idipsum:* quia non duas poenas pro uno pcccnto infert ; sed poena i» quae ante iudicium complete inflicta non fuerat, in ultimo iudicio complebitur, post quod impii cruciabuntur quoad corpus ct ad animam simul.

Ad secundum dicrndl m quod propria sententia ℔hu generalis iudicii est universalis separatio bonorum a malis, quae illud iudicium non praecedet Sed ncc etiam quoad particularem sententiam uniuscuiusque plene praecessi! iudicii effectus: quia etiam boni amplius post iudicium praemiabuntur, tum ex gloria corporis adiunctu, tum ex numero sanctorum completo; ct mali etiam plu» torque- * buntur cx adiuncta poena corpori», ct impleto in poenis numero damnatorum ; quid quanto cum pluribus ardebunt, tanto plus ardebunt.

Ad tertium dicendum quod universale iudicium magis directe respicit universalitatem hominum quam singulos «f indicandorum. Quamvis ergo cuilibet homini ante iudicium sit certa notitia dc sua damnatione vel praemio, non tamen omnibus omnium damnatio vel praemium innotescet. Unde iudicium necessarium erit.

• Il a *J Cor.,* cap. », »rr». io, . O. An<. ***de Cnrj fro Mcri.gern.*** X», ***C»p*** I, a. ***i.***

ART. II. utrum iudicium illud.

QUANTUM AD DISCEPTATIONEM KT SENTENTIAM, FACIENDUM SIT PER LOCUTIONEM VOCALEM

Co-fmX TXm/., cap. ɵcxx.it ; ***Rtry λJ XIJI arUc*** , ml 37; /· ***SfatlS.,*** cap. xix; l ***ad Cor.,*** cap. «l. Im. l.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod iudicium illud, π quantum ad disceptationem ct sententiam, fiet per locutionem vocalem. Quia, ut /Xugustinus dicit, XX *deCiv. Dei* • Cap. i. n. 3. *per quot dies hocfuturum iudicium tendatur, hoc incertum est.* Sed non esset incertum si illa quae in iudicio dicuntur futura, tantum mcntalitcr complerentur. Ergo iudicium illud vocaliter fiet, et non solum mcntalitcr.

•Λ/or. lib. XXVI. cap. xxit, il «x. tn ◆«. cap. xxiv. ··[> it.iL^n.cap. ***F.rwil***

2. Praeterea, Gregorius dicit ·, et habetur in littera :** *Ili saltem verba ludicis audient qui eiusfidem verbo tenuerunt.* Hoc autem non potest intclligi dc verbo interiori: quia sic omnes verba ludicis audient, quia omnibus, bonis • Qu. LXIIVII. art. 3 ct malis, nota erunt omnia facta aliorum ·. Ergo videtur quod iudicium illud vocaliter peragetur.

3. Praeterea, Christus secundum formam hominis iudi- • Infra, qu. ac, art. t. ! cabit ·. in qua corporaliter ab omnibus possit videri :* Ergo eadem ratione videtur quod corporali voce loquatur, 7· ••(XAuj. Sera. CXXVn, al. ***J' Verb. Da ia.*** LXIV, exp »u. ut ab omnibus audiatur.

Sbd contra. Augustinus dicit, XX *de Civ. Dei* ;* quod • Cap. xi». *liber vitae,* de quo *Apoc.* xx * , *vis quaedam intelligenda est divina, quafiet ut cuique opera sua vel bona vel mala ad memoriam revocentur, et mentis intuitu mira celeritate* • Ver·. 13. *cernantur, ut accuset vel excuset scientia conscientiam. atque ita simul et omnes et singuli judicentur.* Sed, si vocaliter diicutcrentur merita singulorum, non possent omnes ct singuli iudicari simul. Ergo videtur quod illa discussio non erit vocalis.

2. PiiAiTkHKA, sententia proportionality debet testimonio respondere. Sed testimonium ct accusatio vcl excusatio erit mentalis: unde *Rom.* n ·, *7'estimontum illis reddente* · Vwv ·6· *conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationum accudantium aut etiam defendentium, in die cum iudicabit Deus occulta hominum* Ergo videtur quod Ula sententia ct totum iudicium mcntalitcr compleatur.

Respondeo diocxdvm quod quid circa hanc quaestionem sit verum, pro certo definiri non potest. Tamen probabilius aestimatur quod totum illud iudicium. cl quoad discussionem, ct quoad accusationem malorum ct commendationem bonorum, ct quoad sententiam dc ulrisquc, mentality perficietur. Si enim vocaliter -ungulorum facta narrarentur, inaestimabilis magnitudo temporis ad hoc exigeretur. Sicut etiam Augustinus dicit, XX *de Civ. Dei* · : *Quod si liber,* cx · Op w. cuius scriptura omnes indicabuntur, ut dicitur *Apoc.* xx ·, * Vm. *camaliter cogitetur, quis eius magnitudinem aut longitudinem valeat aestimare? Aut quanto tempore legi potent liber tn quo scriptae sunt universae vitae universorum?* Non autem minus tempus requiritur ad narrandum ore tenus singulorum facta quam ad legendum, ei essent in libro materiali scripta. Unde probabile est quod illa quae dicuntur Matth. xxv ·, non vocaliter, sed mcntalitcr intel- · Vm. H M ligenda sunt esse perficienda.

Ad ppimum eroo dicendum quod pro tanto dicit Augustinus quod *incertum est per quot dies hoc* iudicium tendatur, quia non est determinatum utrum mcntalitcr vcl vocaliter perficiatur. Si enim vocaliter perficeretur, prolixum tempus ad hoc exigeretur. Si autem mcntalitcr, in momento fieri poterit.

Au secundum dicendum quod, etiam si iudicium fiai mcntalitcr tantum, verbum Gregorii salvari potest. Quia etsi omnibus innotescent sua et aliorum facta, divina virtute hoc faciente, quae in Evangelio locutio dicitur; tamen illi qui fidem habuerunt, quam cx verbis Dei conceperunt, c.x ipsis verbis iudicabuntur: quia, ut dicitur *Rom.* n ·. *qui* • Vm. o- *in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur.* Unde quodam speciali modo dicetur aliquid his qui fuerunt fideles, quod non dicetur his qui fuerunt infideles.

Ad tertium dicsndum quod Christus corporaliter apparebit ut ab omnibus iudex corporaliter cognoscatur: quod quidem subito fieri poterit. Sed locutio, quae tempore mensuratur, requireret immensam temporis prolixitatem, si vocali locutione iudicium perageretur.

ART. HI. utrum tempus futuri iudicii srr ignotum

Supn, qu. cnn, art- ·| Part. HI. qu. x. an ». 1J1, IV 5/ar.. di«l. iuli, aci. J, q̃u 3; ***Dc Pai..*** qu. », art. 6: ***Ct^ptnd. TStoL,*** cap eam; /· ***MaUS^,*** cap. m»

Ad ruunt v «c proceditur. Videtur quod tempus futuri iudicii non sit ignotum. Sicut enim sancti Patres expectabant primum adventum, ita nos cxpcctamus secundum. Sed sancti Patres sciverunt tempus primi adventus: sicut patet per numerum hebdomadarum qui describitur Dan. ix ·. * v<* M Unde ct reprehenduntur ludaci quod tempus adventus Christi non cognoverunt, ut patet Lue. xit * : *Hypocritae,* · Vm. ⅋ *faciem caeli et terrae nostis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis?* Ergo videtur quod etiam nobis esse debeat determinatum tempus secundi adventus, quo *Deus ad iudicium veniet* :* · lw. ap. <"· ,r· M

2. Praeterea, persigna devenimus m cognitionem signatorum. Sed de futuro iudicio multa signa nobis proponuntur in Scriptura: ut patet Matth. xxiv · et Lue. xxi ·· ‘?vε Viîq et Mare, χπι ·. Ergo in cognitionem illius temporis possu- * Vm. j'»qq. mus pervenire.

3. Praeterea, Apostolus dicit, 1 *Cor.* x ·: *Nas sumus* · u. *in quos fines saeculorum devenerunt.* Et I Ioan. 11 · : *Ft-* ‘ Vm; * *Holi, novissima hora est,* etc. Cum ergo iam longum tempus transierit cx quo haec dicta sunt, videtur quod saltem nunc scire possumus quod ultimum iudicium sit propinquum.

4. Pκακτκηκλ , tempus iudicii non oportet esse occultum nisi propter hoc quod quilibet sollicitus sc ad iudic*um praeparet, dum determinate tempus ignoret ·. Sed eadem sollicitudo remaneret etiam si certum esset: quia cuique incertum est tempus suae mortis; ct, sicut dicit Augustinus, in Epistola *ad Hesychium ·, in quo quemque invenerit suus novissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi novissimus dies.* Ergo non est necessarium tempus iudicii esse occultum.

Sed contra est quod dicitur Marci xni * : *De die illa vel hora nemo scit, nec angeli in caelo nec Filius, nisi Pater.* Dicitur autem Filius nescire, inquantum nos scire non facit ·.

2. Praeterea, I *Thessal.* v * *Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet.* Ergo videtur, cum adventus turis in nocte sit omnino incertus, quod dies ultimi iudicii sit omnino incertus.

Respondeo dicendum quod Deus per scientiam suam est causa rerum ·. Utrumque autem creaturis communicat: dum et rebus tribuit virtutem agendi alias res, quarum sunt causae; ct quibusdam etiam cognitionem rerum praebet. Sed in utroque aliqua sibi reservat : operatur enim quaedam in quibus nulla creatura ei cooperatur; et similiter cognoscit quaedam quae a nulla pura creatura cognoscuntur. Haec autem nulla alia magis esse debent quam illa quae soli divinae subjacent potestati, in quibus nulla creatura ei cooperatur. Et huiusmodi est finis mundi, in quo erit dies iudicii : non enim per aliquam causam creatam mundus finietur; sicut etiam mundus esse incocpit immediate a Deo. Unde decenter cognitio finis mundi soli Deo reservatur. Et hanc rationem videtur ipse Dominus assignare, Ac/. 1 ·: *Non cit,* inquit, *vestrum nosse tempora vel momenta quae Pater posuit in <ua potestate:* quasi diceret, *quae sali potestati eius reservata sunt.*

Ad primum kroo dicendum quod in primo adventu Christus venit occultus: secundum illud Isaiae xlv * *Vere tu es Deus absconditus Sanctus Israel, Salvator.* Et ideo, ut a fidelibus cognosci posset, oportuit determinate tempus praedeterminarc. Sed in secundo adventu veniet manifeste: ut dicitur in Psalmo ·, *Deus manifeste veniet,* etc. Ei ideo circa cognitionem adventus ipsius error esse non poterit. Et propter hoc non est simile.

Ad secundum dicendum quod, sicut dicit Augustinus, in Epistola *de Die Iudicii ad Hesychium* * signa quae in Evangcliis ponuntur, non omnia pertinent nd secundum adventum, qui erit in fine: sed quaedam eorum pertinent ad tempus destructionis Jérusalem, quae iam praeteriit ; quaedam vero, ct plura eorum, pertinent ad adventum quo quotidie ad Ecclesiam suam venit, eam visitans spiritualiter, prout nos inhabitat per fidem et amorem *

Nec illa quae in Evangcliis vel Epistolis * ponuntur ad ultimum adventum spectantia, ad hoc possunt valere ut determinate tempus iudicii possit cognosci. Quia illa pericula quae praenuntiantur, nuntiantia vicinum Christi adventum, etiam a tempore primitivae Ecclesiae fuerunt, quandoque inlensius, quandoque remissius: unde ct ipsi dies Apostolorum dicti sunt *novissimi dies;* ut patet *Act.* ll ubi Petrus exponit illud loci ll ·. *Erit in novissimis diebus* etc., pro tempore illo. Et tamen ex illo tempore tempus plurimum transivit : ct quandoque plures, et quandoque pauciores tribulationes in Ecclesia fuerunt. Unde non potest determinari tempus quantum sit futurum, nec de mense nec de anno, ncc dc centum nec de mille annis, ut Augustinus in eodem libro · dicit: etsi credantur in finem huiusmodi pericula magis abundare. Non potest tamen determinari quac sil illa quantitas periculorum quae immediate diem iudicii praecedet, vel Antichristi adventum : cum etiam circa tempora primitivae Ecclesiae fuerint persecutiones aliquae adeo graves, ct corruptiones errorum adeo abundarent, quod ab aliquibus tunc vicinus expcctnretur vel imminens Antichristi adventus; sicut dicitur in *Ecclesiastica Historia ·,* ct in libro Hieronymi *de Viris Illustribus ·.*

Ad tertium dicendum quod ex hoc quod dicitur, *Navissima hora est,* vel ex similibus locutionibus quac in Scriptura leguntur, non potest aliqua determinata quantitas temporis sciri. Non enim est dictum ad significandum aliquam brevem horam temporis : sed ad significandum novissimum statum mundi, qui est quasi novissima aetas; quae quanto temporis spatio duret, non est definitum, cum etiam ncc senio, quod est ultima netas hominis, sit aliquis certus terminus praefinitus ·, cum quandoque inveniatur durare quantum omnes praecedentes aetates vel plus; ut dicit Augustinus, in libro *Octogintatrium Quaestionum ·.* Unde etiam Apostolun, ll *Ihessal.* ll ·. excludit falsum intellectum quem quidam ex suis verbis conceperant, ut crederent *diem Domini iam instare.*

Ad ovartim dicendum quod, etiam supposita mortis inccrtitudine, dupliciter ad vigilantiam valet meertitudo iudicii. Primo, ad hoc quod ignoratur utrum etiam tantum differatur quantum est hominis vita: ut sic ex duabus partibus incertitude maiorem diligentiam faciat. – Secundo, quantum ad hoc quod homo non gerit solum sollicitudinem de persona sua, sed de familia vel civitate vel regno aut tota Ecclesia, cui non determinatur tempus durationis secundum hominis vitam : ct tamen oportet unumquemque horum hoc modo disponi ut dies Domini non inveniat imparatos.

ART. IV. I THUM IUDICIUM FACIENDUM SIT IN VALLE IOSAPHAT. AUT IN LOCO CIRCUMSTANTE

Q«94/. X, qu. t. urt 3; *CumpenS ThtoL, cap.* ccu.iv.

Ad quartum sic PROCEDITUR. Videtur quod iudicium non fiet in valle losaphat, aut in loco circumstante. Quia ad minus oportet omnes indicandos in terra stare; eos autem tantum elevari in nubibus quorum erit iudicare. Sed tota terra promissionis capere non posset multitudinem judicandorum. Ergo non potest esse quod circa vallem illam sit iudicium.

2. Praeterea, Christo in humanitate datum est iudicium ut iustc iudicet qui initiate iudicatus est ♦ Sed ipse iniuste iudicatus est in praetorio Pilati ·, ct sententiam iniusti iudicii in Golgotha suscepit '. Ergo loca illa magis debent ad iudicium determinari.

3. Praeterea, nubes fiunt ex resolutione vaporum. Sed tunc nulla erit evaporatio vel resolutio ·. Ergo non poterit esse quod iusli *in nubibus obviam Christo in aera rapiantur ·.* Et sic oportebit et bonos ct malos esse in terra. Et ita locus multo amplior requiretur quam sit vallis illa.

Sed contra est quod dicitur loci lll * *Congregabo omnes gentes, et educam eas in valle losaphat, et disceptabo ibi cum eis.*

2. Praeterea, *Act.* t ♦ dicitur: *Quemadmodum vidistis eum ascendentem tn caelum, ita veniet.* Sed ipse ascendit de monte Oliveti ·, qui praeeminet valli losaphat. Ergo et circa loca illa ad indicandum veniet.

Rhsvondro dicendum quod qualiter illud iudicium sit futurum, et quomodo homines ad iudicium conveniant, non potest multum per certitudinem sciri. Tamen probabiliter potest colligi ex Scripturis quod circa locum montis Oliveti descendet, sicut ct inde ascendit : ul idem esse ostendatur *qui ascendit et qui descendit ·.*

An primum ergo dicendum quod magna multitudo in pano spatio comprehendi potest. Sufficit autem ponere quantumcumquc spatium circa locum illum ad capiendum multitudinem indicandorum, dummodo ab illo spatio Christum videre possint, qui in acre eminens, ct maxima claritate refulgens, a longinquo inspici poterit.

Ad secundum dicendum quod, quamvis Christus per hoc quod iniuste iudicatus est judiciariam potestatem meruit, non tamen iudicabit in forma infirmitatis, in qua iniuste iudicatus est : sed in forma gloriosa, in qua ad Patrem ascendit. Unde locus ăscensioni magis competit judicio quam locus ubi condemnatus est.

Ad tertium dicendum quod *nubes* hic appellantur, ut dicunt quidam ·, densitates lucis resplendentis a coq'oribus sanctorum, ct non aliquae evaporationes ex terra et aqua.

Vel potest dici quod nubes illae generabuntur divina virtute, ad ostendendum confonnitatem in adventu ad iudidum ct ascensionem : ut qui ascendit in nube ·, etiam in nube ad iudicium veniat. – Nubes etiam, propter refrigerium. indicat misericordiam judicantis.

wü„rw c»p. 0, n. s uxîxX ciX' ? n 3. ' C*P *'

• Vm p.

• Aut Jf Trt· tfjib.l.cap.xu. • Ver». 3.

•P· * ‹ιβ·X,T·

• T»ll St-atU., ap. n, ioît. (ei tn-bt>er|. • Qe. tv • Vm. 3.

• H. SfA «ML 2. • (oui. up. xu, rm. »j • IbiL tm. «7.

• CL $■ xo. tr. 3.

• I aS Thot·, cap. r», »crt. ii • Vm. 3.

• Vm. «t.

• Ibii. »cn tL

• CL Part, t, qu. Till, art. 3; qu xun, art. 3. • CL ll adThet-tsL, cap. u.

• Vcn. tG »qq. • Vm. 38 »qq

• Cf. Episl. cit, cap. vt.

* Euaeb. lib. VI, cap. vu. • Cap. ui.

• AS I», TOM. »0.

• R Albert. IV ScM/ .dut KlAlΠ. Irt. ad elt

•A» Leap. i,vm. 9.

QUAESTIO OCTOGES1MANONA

DE IUDICANTIBUS ET IUD1CATIS IN IUDICIO GENERALI

Dkinok considerandum est de judicantibus et judicatis in iudicio generali ·,

Circa quod quaeruntur octo.

Primo - utrum aliqui homines iudicaturi sint cum Christo.

Secundo: utrum voluntariae paupertati correspondeat ludiciaria potestas.

Tertio, utrum angeli sint etiam iudicaturi.

Quarto: utrum daemones exequontur sententiam iudicis.

Quinto : utrum omnes homines in iudicio comparcbunt.

Sexto: utrum aliqui boni iudicandi sint.

Septimo: utrum aliqui mali.

Octavo : utrum etiam angeli sint iudicandi.

ART. L utrum Alton homines iudicaturi socr cum ocris ro

Tkrvl., Cap. ectev ↗ *P»abn.* XI.IX; I *j J Cnr.,* ap vt. |«t. t.

Ad humum sic procxditur. Videtur quod nulli homines iudicabunt cum Christo, loan v ·: *Pater omne iudicium dedit Filio ut omnes* etc. Sed honorificentia talis non debetur alicui nisi Christo. Ergo. etc.

2. Pkarteuka, quicumque iudic.it, habet auctoritatem super illud quod judicat. Sed ea de quibus debet esse futurum iudicium, sicut meriti et praemia humana, soli «i divinae auctoritati subsunt. Ergo nulli competit dc his ludicare.

3. Praktrmka, iudicium illud non exercebitur vocaliter • Qu. umui, sed menluii1er, ut probabilius aestimatur *. Sed hoc quod cordibus hominum notificcnlur merita ct demerita, quod »« est quasi accusatio vel commendatio ; vel retributio poenae itio poenae ct praemii, quod est quasi sententiae prolatio ; Aola divina virtute fiet. Ergo nulli .dii iudicabunt nisi Christus, qui est Deus.

• Vo aS. Srd contra bst quod dicitur Matth. xix *: *Sedebitis super sedes indicantes duodecim tribus Israel,*

2. Prartkkea, Isaiac m *: *Dominus ad iudicium veniet* cum *senioribus populi sui.* Ergo videtur quod etiam alii iudicabunt cum Christo.

Respondbo diukndum quod *indicare* multipliciter dicitur, v» Uno modo, quasi *causaliter :* ut dicatur illud iudicarc unde appareat aliquis iudicandus: ct secundum quod aliqui dicuntur iudicarc comparatione, inquantum cx comparatione aliorum aliqui iudicandi ostenduntur, sicut patet cr». 4t. Matth. xn , *Viri Ximvitae surgent in iudicio* etc. Sed u sic iudicarc in iudicio communiter ct bonorum ct malorum est.

Alio modo dicitur iudicarc quasi *inteiprctativc.* Interpretamur enim aliquem facere qui facienti consentit. Unde isti qui consentient Christo iudici, cius sententiam appro- 10 bando, iudicarc dicuntur. Et sic iudicarc est omnium electorum : unde dicitur *Sap.* m *: *Iudicabunt sancti nationes.*

• Va S. Tertio modo dicitur iudicarc quasi *per similitudinem:* quin scilicet similitudinem iudicis habet, inquantum sedet in loco eminenti sicut iudex ; sicut assessores dicuntur n iudicarc. Et secundum hunc modum dicunt quidam · quod perfecti viri, quibus iudiciaria potestas promittitur Matth. xix ’. iudicabunt, scilicet per *honorabilem consessionem:* quia superiores ceteris apparebunt in iudicio, *occurrentes obviam Christo in aera* *. — Sed istud non videtur sufficere ad promissionem Domini complendam, qua dicitur, *Sedebitis indicantes :* videtur enim iudicium concessioni superaddere.

* liaJcat TAeu/. p. mi, qu. xxv. m. 5, art. 1: ». Ik»u«cnt· Iv ■Srwr.d.it-xms, art. 1, qu. L • Ver», *rj,* 18. •1 *aJThrtt.ap.* iv, v«r<. 16.

Et ideo est quartus modus iudicandi, qui perfectis viris conveniet, inquantum in cis continentur decreta divinae iustitiac, cx quibus homines judicabuntur: sicut si liber “p· YV ‘n 9UO continetur lex, iudicarc dicatur. Unde ripoc. xx *: *Iudicium sedit, et libri aperti sunt.* Et per hunc modum hanc indicationem Richardus de Sancto Victore exponit. • Dr IuJiajr ex.. In Unde dicit · : Qin' *divinae contemplationi assistunt, qui* m *tn libro sapientiae quotidie legunt, velu! in cordium voluminibus transcribunt quidquid iam perspicua veritatis intelligentia comprehendunt.* Et infra: *Quid vero sunt indicantium corda, divinitus in omnem veritatem edocta, nisi quaedam canonum decreta ?*

Sed quia iudicarc importat actionem in alium procedentem. ideo, proprie loquendo, iudicarc dicitur qui sententiam loquendo m alterum fert. Sed hoc dupliciter contingit. Uno modo, cx propria auctoritate. Et hoc est illitis propne qui habet in alios dominium ct potestatem, cuius regimini subduntur qui judicantur, unde cius est in cos ius ferre. Et sic iudicarc est solius Dei. – Alio modo, iudicarc est sententiam alterius auctoritate latam in aliorum notitiam ducere, quod est sententiam latam pronuntiare. Et hoc modo perfecti viri iudicabunt : quia alios duceni in cognitionem divinae iustitiac, ut sciant quid iuite pro meritis eis debeatur; ut sic ipsa revelatio iustiliac dicatur iudicium. Unde dicit Richardus dc Sancto Victore *Indices coram Indicandis decretorum suarum* *Loc- ca *libros aperire, est ad cordium suorum inspectionem inferiorum quorumlibet visum admittere, sensumque suum in his quae ad iudicium perlinent, revelare.*

Ad iuimvm ixoo dicxmucm quod obicctio illa procedit dc iudicio auctoritatis, quod soli Christo conveniet.

Et similiter dicendum ad secundum.

An TMH11UM niGBNbiM quod nnn est inconveniens aliquos sanctorum abis quaedam revelare: vel per modum illuminationis, sicut superiores angeli inferiores illumi- .Fert<L<VCTI nant ' ; vel per modum locutionis, sicut quando inferiores ibid . ». em, superioribus loquuntur *.

ART IL UTRfM IVbICtARU POTUTAS CORRKSFONbJUT VOLUNTARIAE 1‘AUVKRTATI

IV *Srat..* Jul UU qu. v. itt 5, qu· I. rj . ■ Matt , e»p. »rx i *aS CiTf.,* <»p. vi. Icci. 1.

a d skcvndum mu irocxditir. Videtur quod ludiciaria potestas non corrcspondcal voluntariae paupertati. Hoc enim solum duodecim Apostolis est promissum, Matth. xix ·: *Sedebitis super sedes iudicantes,* etc. Cum ergo non · omnes voluntarie pauperes sint apostoli, videtur quod non omnibus iudiciaria potestas respondeat.

2. Pharirhka, maius cat ofierre sacrificium Deo dc propno corpore quam de exterioribus rebus. Sed martyres ct etiam virgines offerunt dc proprio corpore sacrificium Deo; voluntarie autem pauperes dc exterioribus rebus. Ergo sublimitas judiciariae potestatis magis respondet martyribus et virginibus quam voluntarie pauperibus.

3. Phaktkiiha, loan, v ·; *Est qui accusat vos Moyses,* • V<TK 4J. *in quo vos speratis:* Glossa *; *quia voci eius non creditis.* • irtedis Et loan, xn · : *Sermo quem locutus sum, ille indicabit eurn in novissimo die.* Ergo cx hoc quod aliquis proponit legem vel verbum exhortationis ad instructionem morum, habet quod iudicct contemnentes. Sed hoc est doctorum. Ergo Joctoribus magis competit quam pauperibus.

4 Praktrrea. Christus ex hoc quod iniustc indicatus est inquantum homo, meruit ut sit iudex omnium in humana natura: loan, v *; *Potestatem dedit ei iudicium* • t· . U. *facere quia Filius hominis est.* Sed qui persecutionem qa- »c. art. I. iqt. λ μ / ». patiuntur propter iustitiam, iniustc indicantur. Ergo talis potestas magis competit cis quam pauperibus,

5. Piu i;ikrf.a. superior non iudicatur ab interiori *. Sed <1/1 *ml.,* α-vui. multi licite divitiis utentes erunt maioris meriti multis «rt· 1. M »j. voluntarie pauperibus. Ergo voluntarie pauperes non indicabunt ubi alii indicabuntur.

Sko contra, *lob* xxxvi · : *Xon salvat impios, e: iudicium* · ∀« s. *pauperibus tribuet.* Ergo pauperum est iudicarc.

2. Praetkhka, Matth. xix, super illud ·, Uor *qui reli·* * v⅔ A *quistis omnia* etc., dicit Glossa ·· *Qui reliquerunt omnia* * θM. *et secuti sunt Deum, hi indices erunt : qui licita habentes recte usi sunt, indicabuntur.* Et mc idem quod prius,

HusrûxDKO diolndum quod paupertati debetur iudiciaria potestas specialiter propter tria. Primo, ratione congruitatis. Quia voluntaria paupertas est eorum qui, omnibus quae mundi sunt contemptis, soli Christo inhaerent. Et ideo m non est cis aliquid quod eorum iudicium a iustitia defieciat. Inde idonei ad luduanduin redduntur, quasi veritatem iustitiac prae omnibus diligentes.

Secundo, per modum meriti. Quia humilitati respondet exaltatio pro inurito. Inter omnia autcm quae hominem in 7i hoc mundo despectum faciunt, praecipuum est paupertas.

Unde ct pauperibus excellentia iudiciariae potestatis promittitur, ul sic *qui propter Christum se humiliat, exaltetur* ·.

Tertio, quia paupertas disponit ad praedictum modum judicandi. Ex hoc enim aliquis sanctorum iudicare dicetur, ut cx dictis · patet, quia cor habebit edoctum omni divina veritate, quam aliis potens erit manifestare In progressu autem ad perfectionem primum quod relinquendum occurrit, eunt exteriores divitiae : quia haec sunt ultimo acquisita ; *quod* autem *ultimum est in generatione, est primum in destructione* ·. Unde ct inter beatitudines, quibus est progressus ad perfectionem, prima ponitur paupertas ·. Et sic paupertati respondet iudiciaria potestas, inquantum est prima dispositio ad potestatem praedictam. – Et hinc est quod non quibuscumque pauperibus, etiam voluntarie, repromittitur potestas praedicta: sed illis qui, *relinquentes omnia, sequuntur Christum* · secundum perfectionem vitae.

Ad trimum ergo dicendum quod, sicut Augustinus dicit. XX *de Civ. Dei* Fee, *quoniam super duodecim sedes sessuros esse ait, duodecim solos homines cum illa iudicaturosputare debemus: alioquin, quoniam in locum /udae proditoris Apostolum Matthiam legimus ordinatum, Paulus, qui plus aliis laboravit, ubi ad indicandum sedeat non habebit.* Unde *duodenario numero significata est universa tuditantium multitudo, propter duas partes septenarii, scilicet tria et quatuor, quae in se ductae faciunt duodenarium :* duodenarius autem est numerus perfectionis. Vel propter hoc quod consistit in duplici senario, qui est numerus perfectus·. Vel quia, ad litteram, duodecim Apostolis loquebatur, in quorum persona hoc omnibus eorum sectatoribus promittebat ·.

Ad îkcunduh dicrndum quod virginitas et martyrium non ita disponunt ad relinendum in corde decreta divinae iustitiac sicut paupertas : sicut e contrario exteriores divitiae ex sua sollicitudine *suffocant verbum Dei,* sicut dicitur Luc. vin ·.

Vel dicendum quod paupertas non solum sufficit ad meritum iudiciariae potestatis : sed quia est prima pars perfectionis, cui respondet iudiciaria potestas. Unde inter ca quae sequuntur ad paupertatem, ad perfectionem spectantia, possunt computari et virginitas ct martyrium et omnia perfectionis opera. Non tamen sunt ita principalia sicut paupertas: quia principium est maxima pars rei.

Ad tertium dicendum quod ille qui legem proposuit aut exhortatus est ad bonum, iudicabit causaliter loquendo: qui.a per comparationem ad verba ab ipso proposita alii « iudicabuntur ·. Et ideo non respondet proprie potestas iudiciaria praedicationi vel doctrinae.

Vel dicendum, secundum quosdam, quod tria requiruntur ad iudiciariam potestatem : primo, abdicatio temporalium curarum, nc impediatur animus a sapientiae perfcctione; secundo, requiritur habitus continens divinam lustitiam scitam et observatam ; tertio, quod illam iustitiam alios docuerint. Et sic doctrina erit complens meritum iudiciariae potestatis.

Ad quartum dicendum quod Christus in hoc quod iniuste iudicatus est, *seipsum humiliavit · (oblatus est* enim *quia voluit* ·), et meritum humilitatis est iudiciaria exaltatio, qua ei omnia subduntur, ut dicitur *Philip,* m ·. Et ideo magis debetur iudiciaria potestas illis qui voluntarie ee humiliant bona temporalia nbiiciendo, propter quae homines a mundanis honorantur, quam his qui ab aliis humiliantor.

Ad quintum dicendum quod inferior non potest iudicare superiorem auctoritate propria: sed tamen auctoritate superioris potest, sicut patet in iudicibus delegatis. Et ideo non cst inconveniens si hoc, quasi accidentale praemium, pauperibus detur, ut ludiccnt alios etiam qui sunt excellentioris meriti respectu praemii essentialis.

ART. III. UTRUM ANGEL! DEBEANT IUDICARE

Ad tertum sic proceditur. Videtur quod angeli debeant iudicare. Matth. xxv * : *Cum venerit Filius hominis in maiestate sua et omnes angeli cum eo.* Sed loquitur de adventu ad iudicium. Ergo videtur quod angeli etiam iudicabunt.

2. Pλλκτκκκα, angelorum ordines nomina sortiuntur cx officio quod exercent ·. Sed quidam ordo angelorum est ordo Thronorum : quod videtur pertinere ad iudiciariam potestatem * ; *thronus* enim est sedes iudicis, *solium* regis, *cathedra* doctoris ·. Ergo aliqui angeli iudicabunt.

3. Praeterea, sanctis post hanc vitam promittitur angelorum aequalitas. Matth. xxn ·. Si ergo homines hanc habebunt potestatem ut indicent, multo fortius et angeli.

Sed contra, loan, v · : *Potestatem dedit ei iudicium facere quia Filius hominis est.* Sed angeli non communicant in humana natura. Ergo ncc in iudiciaria potestate.

2. Praeterea, non est eiusdem iudicare et esse iudicis ministrum. Sed angeli erunt in iudicio illo ut ministri: ut dicitur Matth. xin :* *Mittet Filius hominis angelos, et colligent de regno eius omnia scandala.* Ergo angeli non iudicabunt.

Respondeo dicendum quod assessores iudicis debent iudici esse conformes, Iudicium nutem Filio attribuitur quia secundum humanam naturam omnibus apparebit, tam bonis quam malis: quamvis tota Trinitas iudicct per auctoritatem. Et ideo etiam oportet ut assessores iudici» humanam naturam habeant, in qua possint ab omnibus, bonis et malis, videri. Et sic angelis non competit iudicare. – Quamvis angeli etiam aliquo modo possint dici iudicare, scilicet per sententiae approbationem ·.

Ad primum ergo dicendum quod, sicut cx Glossa · ibidem patet, angeli cum Christo venient non ut iudiccs, sed *ut sint testes humanorum actuum, sub quorum custodia homines bene vel male egerunt.*

Ad secundum dickndum quod nomen *Throni* attribuitur angelis ratione illius iudicii quod Deus semper exercet, omnia iustissime gubernando, cuius iudicii angeli sunt quodammodo exccutores ct promulgatores. Sed iudicium quod dc hominibus per hominem Christum fiet, etiam requirit homines assessores.

Ad tertium dicendum quod hominibus promittitur angelorum aequalitas quantum ad praemium essentiale. Nihil tamen prohibet aliquod praemium accidentale exhiberi hominibus quod angelis non dabitur ; ut patet de aureola virginum aut martyrum. Et similiter potest dici de iudiciaria potestate.

ART. IV. utrum post diem iudicii daemones executuri sint SENTENTIAM IUDICIS IN DAMNATIS

Ad quartum sic. PROCEDITUR. Videtur quod post diem iudicii daemones non exequantur sententiam Iudicis in damnatis. Quia secundum Apostolum, 1 *Cor* xv ·, tunc *evacuabit omnem principatum et potestatem et virtutem.* Ergo *cessabit omnis praelatio* ·. Sed exequi iudicis sententiam quondam denotat praelationem. Ergo daemones post diem iudicii non cxcqucntur sententiam iudicis.

2. Praeterea. daemones magis peccaverunt quam homines. Ergo non est iustum quod homines per daemones torqueantur.

3. Praktrrba. sicut daemones suggerunt hominibus mala, ita angeli suggerunt bona. Sed praemiare bonos non erit officium angelorum, sed hoc erit ab ipso Deo immediate. Ergo nec punire malos erit officium daemonum.

Skd contra kst quod homines peccatores se diabolo subdiderunt peccando. Ergo iustum est ut ci sublidantur in poenis, quasi nb eo puniendi ·.

Rkepondro dicrndum quod circa hoc tangitur a Magistro in littera * duplex opinio: et utraque videtur Dei iustitiac competere. Ex hoc emm quod homo peccat, luste daemoni subiicitur ; sed daemon iniuste ci praecst. Opinio ergo illa quae ponit daemones in futurum, post diem iudicii, hominibus non pracesse in poenis, respicit ordinem divinae iustitiac cx parte daemonum punientium. Contraria vero opinio respicit ordinem divinae iustitiac ex parte hominum punitorum.

Quae autem carum verior sit, certum nobis esse non potest. Verius tamen aestimo quod, sicut ordo servabitur in salvatis quod quidam a quibusdam illuminabuntur ct perficientur ·, eo quod ordines caelestis hiérarchisé perpetui erunt; ita servabitur ordo in poenis, ut homines per

• Mdth. cap uni, vert, iai Lac. cap. xn, ver».11, cap, avili, v«r» ·4-
• Art. pracceJ.
• Anitot. EiMi- lib. HI, cap, m. o. t>. · b. "Dt. Icet. VIII
• MatJh. cap, v, vera.3; *Loc.cap.* vi. ver·, so.
• Matth. cap. ««««. ven. 37, aS.
• Op. v
• (X ·. Boo·». IV *Sent.,* di»L xl vu, irt. t.qe.i.
• a. ibid.
• Ver». 14. · Cf. Man», cap. tin, ver·, n; Marc, cap. iv, ver·. 19.
• Ci. art. price.
• *Ad PUHpp.,* cap n, ver». R.
• liti. cap. uji, ver». 7.
• Veri. 3i. - Ci. 1 *ad Cor.,* cap. xv. ven. 36, 37; *ad Philipp.,* cap. 11. ver·. 9; *ad Pel·..* cap. n, ver». 8.
* Ven. jt,
• lγ°"Λ'γ *EranfT.* XXXIV, num. 8.
• Ibid., num. 10.
• IX Ividor.En. mo/., ltb. V(j, cap. v; lib. XX. cap. xi.
• vera. 30;.Mere, cap. xn ver·. >5; l.uc. cap. 1», ver». 36.
• \ er». 37.
· v<r» 41.
• Cl. irt 1.
• Ord.
t
• GIoul Ord Lotnb.; M. xl vu, cap. *D rotet* fXJert.
• (XII u, ter 19
• Di»t. iLvii, cap. Er »oM paarn.
• Part. I,a·, etui, art. 7. ad a.

daemones puniantur; nc totaliter divinus ordo, quo angelos medio» inter naturam humanum et divinam constituit, annulletur. Et ideo, sicut hominibus per angelos divinae illuminationes deferuntur ·. ita etiam daemones sunt cxcculorcs divinae iustitiae in malos. Ncc ob hoc minuitur aliquid dc daemonum poena. Quia in hoc etiam quod alios torquent, ipsi torquebuntur: ibi enim miserorum societas miseriam non minuet, sed augebit.

Au primum k«oo dicendum quod praelatio illa quae dicitur evacuanda per Christum in futuro, est accipienda secundum modum praelationis quae est secundum statum huius mundi, in quo ct homines hominibus principantur, ct angeli hominibus, ct angeli angelis, ct daemones daemonibus, ct daemones hominibus, et hoc totum ad perducendum ad finem vel abducendum a fine. Tunc autem, cum omnia ad finem suum pervenerint. non erit praelatio abducens n fine \cl adducens ad finem, sed conservans m fine boni vel mali.

Ad secundum dicendum quod, quamvis mentum daemonum non requirat quod hominibus praeferantur, quia iniustc sibi homines subjecerunt; tamen hoc requirit ordo naturae ipsorum ad naturam humanam. Bona enim naturalia in cis *integra* manent, ut Dionysius dicit, iv *de Divinis Nominibus* :*

An tertium dicendum quod angeli boni non sunt causa principalis praemii electis: quia hoc omnes immediate a Deo percipient. Sed tamen quorundam accidentalium praemiorum angeli hominibus sunt causa; inquantum per superiores angelo·» inferiores ct angeli cl homine illuminantur de aliquibus secretis divinorum quae ad subsum-bcatitudo tiam beatitudinis non pertinent. Et similiter etiam principalem poenam damnati percipient immediate a Deo, scilicet exclusionem perpetuam a visione Dei; alias nutem poenas sensibiles non est inconveniens hominibus per daemones infligi.

In hoc tamen est differentia, quia meritum exaltat, sed peccatum deprimit. Unde, cum natura angelica lit altior quam humana, quidam propter excellentiam meriti in tantum exaltabuntur quod talis exaltatio excedet altitudinem naturae ct praemii in quibusdam angeli». Unde quidam angeli per quosdam homines illuminabuntur. Sed nulli homines peccatores, propter aliquem gradum malitiae, pervenient ad illam eminentiam quae debetur naturae daemonum.

ART. V. utrum omnes homines in iudicio comparitinu sint

IV' di«t IUU.trt. ». ꝺu J, ili; Ca»pr TJttrA^ cap. ccxuil; In \txtth., cap uv; II aS Car., ap », kci. n.

Ad ouintcm sic proceditur. Videtur quod non omne» homines in iudicio comparcant. Quia didiur Matth. xix :* *Sedebitis super sedes indicantes duodecim tribus Israel.* Sed non omnes homines pertinent ad illas duodecim tribus. Ergo videtur quod non omnes homines comparcant.

2. Praeterea, idem videtur per hoc quod dicitur in Psalmo · : Aon *resurgent impii in iudicio.* Sed multi sunt tales. Ergo in iudicio non comparcbunt.

3. Praeterea, ad hoc aliquis ad iudicium ducitur ut eius merita discuntiantur. Sed quidam sunt qui nulla mcrita habuerunt: sicut pueri ante perfectam aetatem decedentes. Ergo illos in iudicio comparerc non est necesse.

Skd contra kst quod dicitur *Act.* x ■. quod *Christus est constitutus a Deo iudex vivorum et mortuorum.* Sed sub istis differentiis comprehenduntur omnes homines, qualitercumque vivi a mortuis ꝺistinguantur Ergo omnes homines in iudicio comparcbunt.

2. Praeterea, *Apoc.* i * dicitur: *Ecce venit cum nubibus, et videbit cum omnis oculus,* i loc autem non esset si non omnes homines in iudicio comparèrent. Ergo, cie.

Respondeo dicendum quod potestas judiciaria Christo homini collate est in praemium humilitatis quam in passione exhibuit ·. Ipse autem sua passione sanguinem pro omnibus fudit quantum ad sufficientiam, licet non in omnibus effectum habuit, propter impedimentum in aliquibus inventum. Et ideo congruum est ut omnes homines in iudicio congregentur ad videndum cius exalta- n tionem in humana natura, secundum quam *constitutus est index a Deo vivorum et mortuorum* ·.

An primum MROO dicendum quod. sicut dicit Augustinus, XX *de Civ. Dei* :* *Non, quia dictum est, ‹ Indicantes duodecim tribus Israel ·, tribus Levi, quae tcrtiadecima est, indicanda non erit: aut solum illum populum, non etiam gentes ceteras tudicabunt.* Ideo autem per duodecim tribus ŏmne aliae gentes significatae sunt, quia per Christum in sortem duodecim tribuum omnes gentes sunt » vocatae.

Ad sec?cdvn dicendum quod hoc quod dicitur. Non *resurgent impii in iudicio,* si referatur ad omnes peccatores. sic mtclligcndum est quod non resurgent ad hoc quod iudicent. Si autem impii dicantur *infideles,* sic intelligendum ₵ quod non resurgent ad hoc quod indicentur, quia *iam ludicati ſunt* Sed omnes resurgent ut in iudicio comparcant ad glorum iudicU intuendam.

An tertium dicendum quod etiam pueri ante perlectam aetatem decedentes m iudicio comparebunt; non autem ut iudtccntur, sed ut videant gloriam iudicis.

ART VI. utrum boxi in imuao iudicandi sint

CvtjnJ. Z.Xrot, αφ. cc&uii le P»jh I, ■ op. xir; fl λJ Cnf., op. V, Utî. ſi AS Iift, þ t, Uct iil

Ao siXTUM sic tpoueditt r. Videtur quod nulli boni in iudicio ludicentur. Quia loan, in * dicitur: *Qui credit in eum. non iudicatur.* Sed omnes boni crediderunt tn eum. Ergo non iudicabuntur.

4. Bmaetemra. illi non sunt beau quibus est incerta sua cx quo Augustinus probat · daemones numquam fuisse beatos. Sed sancti homines nunc sunt beati. Ergo certi sunt dc sua beatitudinc. Sed quod certum est, non adducitur ad iudicium. Ergo boni non iudicabuntur.

3. Praeterea, timor beatitudini repugnat. Sed extremum n iudicium, quod *tremendum* maxime dicitur, non poterit fieri une timore eorum qui sunt iudicandi. Unde etiam Gregorius dicit ;* super illud *lob* xu ··, Cum *sublatus fuerit timebunt angeli : Consideremus quomodo tunc iniquorum conscientia concutitur, quando etiam iustorum vita turbatur.* Ergo beati non iudicabuntur.

Sed contra, videtur quod omnes boni iudiccntur. Quia dicitur II *Cor.* v :* *Omnes adstabimus ante tribunal Chnsti, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit sive bonum sire malum.* Sed nihil est aliud iudicari. Ergo omnes iudicabuntur.

2. Praeterea, *universale* omnia comprehendit. Sed illud iudicium dicitur *universale.* Ergo omnes iudicabuntur.

Respondeo dicendum quod ad iudicium duo pertinent: scilicet discussio meritorum; ct retributio praemiorum. Quantum ergo ad receptionem praemiorum, omnes iudicabuntur. etiam boni: in eo quod unusquisque recipiet cx divina sententia praemium merito respondens.

Sed discussio meritorum non fit nisi ubi est quaedam mentorum commixtio bonorum cum malis. Illi autem *qui aedificant supra fundamentum fidei aurum et argentum et lapides pretiosos* ;* divinis servitiis totaliter insistentes, qui nullam admixtionem notabilem alicuius moli meriti habent, in cis discussio meritorum locum non habet: sicut illi qui. rebus mundi penitus abicctis, *sollicite cogitant solum quae Dei sunt* ·. Et ideo salvabuntur, >cJ non iudicabuntur. Illi vero qui *aedificant superfundamentum fidei ligna, foenum, stipulam* qui adhuc scilicet amant sccularia et *terrenis negotiis implicantur* ·, ita tamen quod nihil (Christo praeponant, sed studeant *peccata eleemosynis expiare* ·, habent quidem commixtionem bonorum meritorum cum malis, et ideo discussio meritorum in cis locum habet. Unde talcs, quantum ad hoc, ct iudicabuntur, et tamen salvabuntur.

Ad primi m kroo dilenth m quod, quia punitio est ctfcctus iustitiae, pracmi.itio autem misericordiae, ideo magis iudido, quod est actus iustitiae antonomasicc ·, punitio attribuitur: ut interdum iudicium pro ipsa condemnatione accipiatur. Et sic intelligitur auctoritas inducta, ut per Glossam * ibidem patet.

Ad secVNDUM dicendum quod discussio meritorum in

tm.·*.

.UIH. ^HJ >. it.

• tbii·. ꝺ >

• $,Th.ita m.

>f

• Ven-

• p». I, ver». J.

• Ver·. 43

•Cf. qu. uxviti, •rr. «.

• Ven. 7.

• CL art. a, ad 4.

• Vara. IS.

• />r Iin, aJUH. lib.XI.up. rrn

• hb. XXXIV.Qip.nl; M trL tv. " Vm. »4.

‘ X.. *A ° AtMi cap.iit. *

• I j J Cjt., ap- MtK t

• IbiJ.. ap. tu. Ttr». p.

• INA. cap. iu. »<r> »».

•II sJTm ,cep. M. TCf». 4.

• Da» cap. i· nn, m.

• α ťu π·', qo. 1 ». «n. 1

• O»A Aup. α Intcrti». tuper t «c» 17.

electis non erit ad tollendum certitudinem bcatitudlnis a cordibus ipsorum indicandorum: sed ut praeeminentia bonorum meritorum ad mala ostendatur omnibus manifeste, et sic Dei iustitia comprobetur.

Ad tertium mcKSDi.M quod Gregorius loquitur de iustis J in came mortali distentibus. Unde ŝupra praemiserat: *Hi qui in corporibus reperiri potuerint, quamvis iam fortes atque perfecti, adhuc, quia in carne sunt positi, nnn possunt in tanti terroris turbine nulla formidine concuti.* Unde patet quod terror ille referendus est ad tempus immediate iudicium praecedens, tremendum quidem maxime malis, non autem bonis, quibus nulla erit mali suspicio. Rationes autem quae sunt ad oppositum, procedunt de iudicio quantum nd retributionem praemiorum.

t.oc. di. in vu.

ART. VII. UTRUM MALI IUDICANDI StNT

IV *Sml.,* dhi xutt. «H. ·. qi^ a, ad || *Cfimpend.* c<p. CCKUli; /· I} /< *UdM., c»p.* xxv I *aJ C»r., ηρ v,* kcf. m; It *,iJ C'»r.,* op », kct. nt *A.t iM.,* cap. », lert m

Ad septimum sic proceditur. Videtur quod nulli muli judicabuntur. Sicut enim est certa infidelium damnatio, ita et corum qui in mortali decedunt. Sed propter damnationis certitudinem dicitur Ioan, tn *: *Qui non credit, iam iudicatus est.* Ergo eadem ratione ncc alii peccatores indicabuntur.

• Venu iS-

2. Piiaeterha, vox iudicis est valde terribilis eis qui per iudicium condemnantur. Sed, sicut in littera· cx verbis Gregorii * habetur, ad infideles allocutio iudicis non fiet. Si ergo fieret ad fideles damnandos, infideles dc sua infidelitate commodum reportarent. Quod est absurdum.

u.vit, op. *Erunt autm.* • *JUorj.'.* hb. XXVI,csp xxTii, allier xx; In vrt. XIIV.

Sed contra, videtur quod omnes mali sint indicandi. Quia omnibus malis infligetur poena secundum quantitatem culpae. Sed hoc sine definitione iudicii esse non potest. Ergo omnes mali judicabuntur.

Respondeo dicendum quod iudicium quod est poenarum retributio pro peccatis ⁑ omnibus malis competit: iudicium autem quod est discussio meritorum, solum fidelibus. Quia infidelibus non est fidei fundamentum: quo sublato, omnia opera sequentia perfecta rectitudine intentionis carent. Unde non est m eis aliqua permixtio bonorum meritorum ad mal i, quae discussionem requirant. Sed fideles, in quibus manet fidei fundamentum, ad minus fidei actum laudabilem habent: quamvis non sit meritorius sine caritate. Tamen, quantum est dc sc, est ordinatus ad meritum. Et ideo in eis iudicium discussionis locum habet. Unde ipsi fideles, qui fuerunt saltem numero cives Civitatis Dei, indicabuntur ut cives, in quos sine discussione meritorum sententia mortis non fertur. Sed infideles condemnabuntur ut hostes, qui consueverunt apud homines absque meritorum audientia exterminari.

• Cf. irt. pracc.

Ad primum ergo dicendum quod, quamvis cis qui in mortali decedunt, pro certo constet dc eorum damnatione; quia tamen aliqua quae pertinent ad bene merendum habent annexa, oportet, ad manifestationem divinae iustitiae, ut discussio de eorum meritis fiat, per quam ostendatur eos iuste a sanctorum civitate excludi, cuius esse cives *fs* numero exterius videbantur.

Ad secundum dicendum quod allocutio illa, spiritualiter intellecta, secundum hoc non erit aspera fidelibus condemnandis, quod in cis aliqua sibi placentia manifestabit, quae in infidelibus inveniri non possunt, quia *sine fide impossibile est Deo placere, 1/tb.* \i ⁑ Sed sententin condemnationis, quae in omnes fertur, omnibus terribilis erit.

Ratio vero in contrarium adducta procedebat de iudicio retributionis.

ART. VIII. utrum angeli in futuro iudicandi sint

Part. Ill, qu. ui, art. 6; I *ad Cor.,* cap. vi. IccL i.

• Ver», j.

Ai> OCTAVUM sic proceditur. Videtur quod angeli in futuro judicentur. Quia dicitur I *Cor.* vi ·; *Nescitis quoniam angelos indicabimus?* Sed hoc non potest referri ad statum praesentis temporis. Ergo referri debet ad futurum iudicium.

• Vera. 18. •Ver», λ»; Minh, cip.vut, ven. 19; Luc. rap. it ,tert.

2. Praeterea, */ob.* xi. ' dicitur de Behemoth, per quem diabolus intclligitur: *Cunctis videntibus praecipitabitur.* Et Mare, i ·, exclamavit daemon ad Christum: J*'enisti ante tempus perdere nos?* Et Glossa * dicit ibidem quod *daemones, in terra Dominum cernentes, se continuo iudicandos esse credebant.* Ergo videtur quod cis finale iudicium reservatur.

• Ord. is Mire.

3. Praeterea, II Pet. n ' dicitur: *Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in fartarum tradidit cruciandos, in iudicium reservari.* Ergo videtur quod angeli indicabuntur.

• Ver». 4.

Sed coniha, Deus *non indicat bis in idipsum* .⁑ Sed mali angeli iam iudic.iti sunt: unde loan, xvi ·, *Princeps mundi iam iudicatus est.* Ergo in futuro angeli non judicabuntur.

• Nahum cip. i, »er». q. · luit» I XX Interpret. • Ver», n

2. Praeterea, perfectior est bonitas vel malitia angelorum quam aliquorum hominum in statu viae. Sed quidnm homines boni ct mali non iudicabuntur ·. Ergo ncc angeli boni vel mali iudicabuntur.

H

• O. di»L U.TTI, cap *Erunt autnu.*

Responded dicendum quod iudicium discussionis ♦nullo modo habet locum neque in bonis angelis neque in malis: quia neque in bonis potest aliquid mali inveniri, neque in malis aliquid boni ad iudicium pertinens.

»«

• Cf. art. 6. 7.

Sed si loquamur dc iudicio retributionis, sic est distinguenda duplex retnbutio. Una respondens propnis meritis angelorum. Et haec a principio fuit utrisque facta, dum quidam ad beatitudinem sublimati sunt, quidam vero tn miseriam demersi. – Alia retributio est quae respondet meritis bonis vel malis per angelos procuratis. Et haec retributio in futuro iudicio fiet: quia boni angeli amplius gaudium habebunt de salute eorum quos ad meritum induxerunt; ct mali amplius torquebuntur multiplicata malorum ruma, qui per eos ad mala sunt incitati.

1·

Unde, directo loquendo, iudicium ncc ex parte judicantium neque cx parte ludicandorum erit angelorum, sed hominum. Sed indirecte quodammodo respiciet angelos, inquantum actibus hominum fuerunt commixti.

n

Ad primum kroo dicendum quod illud verbum Apostoli est intclligcndum dc iudicio comparationis ·: quia quidam homines quibusdam angelis superiores invenientur.

• Art. ».

Ad srctndum dickndim quod ipsi daemones *cunctis videntibus praecipitabuntur,* quia in perpetuum in inferni carcerem detrudentur, ut iam non sit eis liberum egredi extra. Quia hoc cis non concedebatur nisi secundum quod ordinabatur cx divina providentia ad hommum vitam exercendam.

lo

Et similiter dicendum est ad tertium.

QUAESTIO NONAGESIMA

DI FORMA IUDICIS VENIENTIS AD IUDICIUM

Deinde considerandum est de forma iudicis venientis ad iudicium ⁑

• (X qo.txxxru. Introi

so

Circa quod quaeruntur tria.

Pruno: utrum Christus in forma humanitatis sil iudicaturus.

Secundo: utrum apparebit in forma humanitatis gloriosa.

Tertio: utrum divinitas possit sine gaudio videri.

ART. I. utrum christus in forma servi srr iüdicatvrvs

Part. III, qu. ı.ıı, art i IV *Coni Genl.,* cap. icwi, CrmprwJ. Tira/., cap, cau; *In* tywth. *Ap* iL, rap. vn *Qu»II* X,qu. i art. j; *In \latfh.* cap x»r; *In Ioan.,* rap v. Icct. it, v.

Ad phimim sic proceditor. Videtur quod Christus in forma servi non sit judicaturus. Iudicium enim auctoritatem requirit in indicante. Sed auctoritas super vivos ct mortuos est in Christo secundum quod est Deus: sic enim est Dominus ct Creator omnium. Ergo in forma divinitatis iudicabit.

2. Praeterea, in indicé requiritur potestas invincibilis: unde *Eccli.* vu ': *Noli quaerere Jieri index, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates.* Sed virtus invincibilis convenit Christo secundum quod est Deus. Ergo in forma divinitatis iudicabit.

• V<r». 6.

3. Pkaf.ikrra, Ioan.v ' dicitur: *Pater omne iudicium dedit Eilio, ut omnes honorificent Filium sicut honorificant Patrem.* Sed honor aequalis non debetur Patri et Filio secundum humanam naturam. Ergo non iudicabit secundum formam humanam.

• Ver» M. n

4. Pkaktkrila, Dan. vu · dicitur: *Aspiciebam donec throni positi sunt, et Antiquus Dierum sedit.* Throni autem judiciariam potestatem designant ;* antiquitas autem dc Deo dicitur ratione aeternitatis, ut Dionysius dicit, in libro *dc Div. Xom.* * Ergo iudicare convenit Filio prout est aeternus. Non ergo secundum quod homo.

5. Prartemra, .Augustinus dicit ·, ct habetur in littera · ♦, quod *per Dei Verbum Jit animarum resurrectio, per Verbum factum in cante Filium hominis fi corporum resurrectio.* Sed iudicium illud finale pertinet magis ad animam quam ad carnem. Ergo magis convenit iudicare Christo secundum quod est Deus, quam secundum quod est homo.

Sun contra, loan, v · dicitur: *Potestatem dedit ci iudicium facere quia Filius hominis est.*

2. Praktkium, *iob* xxxn · dicitur: *Causa tua quasi impii iudicata est:* Glossa, *a Pilato. Ideo iudicium causamque recipies:* Glossa, *ut iuste indices.* Sed Christus secundum humanam naturam est indicatus a Pilato. Ergo secundum humanum naturam iudicabit.

3. Prabtkiula, eius est iudicare cuius est legem condere. Sed Christus in humana natura apparens nobis legem Evangclii dedit. Ergo ct secundum eandem naturam iudicabit.

Respondeo mcBxnt m quod iudicium aliquod dominium in iudicando requirit: unde *Rom.* xiv ·, *Tu quia es, qui judicas alienum servum?* Et ideo secundum hoc Christo competit iudicare quod dominium super homines habet, dc quibus principaliter erit finale iudicium. Ipse autem est noster Dominus non solum ratione creationis, quia *Dominus ipse est Deus, ipse fecit nos et non ipsi nos* *: sed etiam ratione redemptionis, quod ci competit secundum humanam naturam; unde *Rom.* xrv ·; */n hoc Christus mortuus est et resurrexit, ut ct vivorum et mortuorum dominctur.* Ad praemium autem vitae aeternae nobis creationis bona non sufficerent, nisi redemptionis beneficium adderetur, propter impedimentum quod naturae creatae supervenit cx peccato primi parentis. Unde. cum finale iudicium ad hoc ordinetur ut aliqui admittantur ad Regnum ct aliqui excludantur a Regno, conveniens est ut ipse Christus secundum humanam naturam, cuius redemptioni beneficio ad Regnum admittimur, illi iudicio praciideut. Et hoc est quod dicitur Jci. x ·, quod *ipse constitutus est a Deo iudex vivorum et mortuorum.* El quin per redemptionem humani genens non solum homines reparavit, sed universaliter totam creaturam, secundum quod tota creatura reparato homine melioratur, ut habetur *Coloss.* i ·, *Pacificans per sanguinem crucis eius sive quae in terris sive quae in caelis sunt;* ideo non solum super homines, sed super universam creaturam Christus per suam passionem dominium promeruit el potestatem iudicinritun: Matth. ult. ·, *Data est mihi omnis potestas in caelo ct in terra.*

Ad phimum ehoo dicendum quod in Christo secundum divinam naturam est auctoritas dominii respectu universalis creaturae ex iurc creationis. Sed in Christo secundum humanam naturam est auctoritas dominii quam promeruit per passionem: et est quasi auctoritas secundaria ct acquisiti. Sed prima est naturalis et aeterna.

Ad secundum dicendum quod, quamvis Christus secundum quod homo non habeat a se invincibilem potestatem ex naturali virtute humanae speciei, tamen cx dono divinitatis etiam in humana natura invincibilem habet potestatem,.secundum quod *omnia sunt subiecta pedibus eius,* ut dicitur I *Cor.* xv · et *Heb.* ll ··. Et ideo iudicabit quidem in humana natura, sed cx divinitatis virtute.

Ad ΓΚΗΤΠ M dicendum quod Christus non suffecisset ad humani genens redemptionem si purus homo fuisset. Et ideo ex hoc ipso quod secundum humanam naturam genus humanum redimere potuit, ac per hoc iudiciariom potestatem consecutus est. manifeste ostenditur quod ipse est Deus, et ita aequaliter honorandus cum Patre, non inquantum homo, sed inquantum Deus.

Ad quartum dicendum quod in illa visione Daniclis manifeste totus exprimitur ordo iudieforiae potestatis. Quae quidem sicut in prima origine est in ipso Deo, ct specialius in Patre, qui est fons totius deitatis. Et ideo primo n tcrpcllal apud Patrem; ct ea quae sunt Patns hominibus praemittitur quod *Antiquus Dierum sedit.* Sed α Patre iudiciana potestas traducta est m Filium, non solum ab aeterno secundum divinum naturum, sed etiam in tempore secundum humanam, in qua eam meruit. Et ideo sublungitur · in visione praedicta: *Ecce, cum nubibus caeli quasi Filius hominis veniebat, et usque ad Antiquum Dierum pervenit: ct dedit ei potestatem et honorem et regnum.*

Ad ut ist im dicendum quod Augustinus loquitur per appropriationem quandam: ut videlicet reducat effectus quos Christus in humana natura fecit, ad causas aliquo modo consimiles. Et quia secundum .mimam sumus *ad imaginem et similitudinem Dei* ·, secundum carnem autem sumus eiusdem speciei cum homine Christo, ideo eu quae in animabus nostris Christus fecit, divinitati attribuit; quae vero tn came fecit vcl facturus est, attribuit cami eius. Quamvis caro cius, inquantum est *divinitatis organum,* ut dicit Damascenus ·, habeat etiam effectum m animabus nottru: secundum id quod dicitur *Heb.* n ·, quod *sanguis cius emundavit conscientias nostras ab operibus mortuis.* Et sic etiam *Verbum caro Jactum* est causa resurrectionis animarum. Unde etiam secundum human.im naturam convenienter est iudex non solum corporalium. sed etiam spiritualium bonorum.

ART. 11. utrum ciiRiSTCs in iiidiuq apparituru* ιγτ IN TORNA IIVXANTTAnS (ILORICHA CnwyvaJ *Tktsl* e<p cuu.

Ad secundum sic i MouiiHivk, Videtur quod Christus m iudicio non apparebit m forma humanitatis glanou. loan, xtx ·: *Videbunt in quem transfixerunt:* Glossa ;* *Quia in ea carne venturus est in qua crucifixus est.* Sed crucifixus est in forma infirma. Ergo in forma infirmitatis apparebit, non m formo gloriosa.

2. Praeterea, Matth. xxtv * dicitur quod *apparebit signum Filii hominis in caelo,* idest signum crucis. Et Chrysostomns dicit quod *veniet in iudicio Christus, non solum vulnerum cicatrices, sed diam ipsam mortem exprobratissimam ostendens.* Ergo videtur quod non apparebit in forma gloriosa.

3 Phaetrrea, secundum hanc formam Christus in iudicio apparebit quae ab omnibus conspici possit. Sed Christus secundum formam humanitatis gloriosam non poterit videri ab omnibus bonis ct malis: quia oculus non glorificatur non videtur esse proponionatus ad videndam claritatem gloriosi corporis. Ergo non apparebit in forma gloriosa.

4 Praeures, illud quod promittitur iustis m praemium, non conceditur iniustis. Sed videre gloriam humanitatis promittitur iustis in praemium; loan, x ;* *Ingredietur et egredietur ct pascua inveniet,* idest, *refectionem in divinitate el humanitate,* ut Augustinus * exponit. El Isaiac xxxm ·· *Regem in decore suo videbunt.* Ergo in iudicio non apparcbit omnibus in forma gloriosa.

5. Prakikrha, secundum illam formam Christus ludicabit in qua iudicalus est. Unde super illuj loan, v ·. *Sic et Filius quos vult glorificat,* dicit Glossa ·: *In quaforma iniuste indicatus est, iuste iudicabit, ut possit ab impiis videri.* Sed iudicatus est in forma infirmitatis. Ergo ct in eadem in iudicio apparebit.

Sei» contra est quod dicitur Lue. wi ·: *Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna et maiestate.* Moiestas autem ct potestas ad gloriam pertinent. Ergo in forma gloriosa apparebit.

2. Praeterea, ille qui iudicat, debet eminere illis qui indicantur. Sed electi, qui indicabuntur a Christo, corpora gloriosa habebunt. Ergo multo fortius index in forma gloriosa apparebit.

3. Pηλκιεηκλ, sicut iudicari est infirmitatis, ita iudicare est auctoritatis ct gloriae. Sed in primo adventu, quo Christus venit ad hoc quod iudicarclur, in forma infirmitati» apparuit. Ergo in secundo adventu, in quo veniet ad hoc quod iudicct, apparebit manifeste m forma gloriosa.

Respondeo du ksdum quod Christus dicitur *Dei ct hominum mediator9* inquantum pro hominibus satisfecit ct in-

communicat, secundum quod dicitur Ioan, χvιι · , *Claritatem quam dedisti mihi, dedi cis.* Secundum hoc nutem utrumque convenit ei quod cum utroque communicat extremorum: inquantum enim cum hominibus ĕommuni art, vices hominum gerit apud Patrem; inquantum vero j cum Patre communicat, dona Patris transmittit ad homines. Quia ergo in primo adventu ad hoc venit ut pro nobis satisfaceret apud Patrem, in forma nostrae infirmitatis apparuit. Quia vero in secundo adventu ad hoc veniet ut iustitiam Patris in homines exequatur, gloriam demonstrare 0 debebit quae incsl ei ex communione ad Patrem. Et ideo in forma gloriosa apparebit.

Ad primum kroo dicendum quod in eadem came apparebit, scd non similiter sc habente.

Ad secundum dicendum quod signum crucis apparebit M in iudicio. non ad indicium tunc existentis infirmitatis, scd praeteritae: ut per hoc iustior eorum condemnatio appareat qui tantam misericordiam neglexerunt, et eorum praecipue qui Christum iniuste persecuti sunt. Cicatrices autem quae in eius corpore apparebunt, non pertinebunt ad aliquam infirmitatem, sed erunt indicia maximae virtutis qua Christus per passionis infirmitatem de hostibus triumphant. Exprobratissimam etiam mortem ostendet, non sensibiliter eam oculis ingerens, ac si tunc eam pateretur: scd ex his quae apparebunt, scilicet indiciis praeteritae passionis, af homines in recogitationem praeteritae mortis adducet.

Ad tertium dicendum quod corpus glonosum habet in potestate sua ut se demonstret vel non demonstret oculo non glorioso: ut patet cx his quae dicta sunt ♦ El ideo in forma gloriosa Christus ab omnibus poterit videri. in

' Qa. Lxixv, »rt. >, âJ J.

An quartum dicendum quod, sicut mnici gloria est delectabitis, ita gloria et potestas eius qui odio habetur, maxime contristat. Et ideo, sicut visio gloriae humanitatis Christi erit iustis in praemium, ita inimicis Christi erit in supplicium. Unde Isaiae xxvi ·; *Videant et confundantur gelan-* »

* Glo tnicrttn.

tes populi, et ignis, scilicet invidiae ', *hostes tuos devoret.*

Ad quintum dicendum quod forma accipitur ibi pro natura humana, in qua indicatus est el etiam indicabit: non autem pro qualitate naturae, quae non erit eadem in iudicante, scilicet infirma, quae in iudicato fuit.

ART. III. UTRUM DIVINITAS a malis sin· gaudio VIDERI POSSFI

Confond. Thrnt., cap. olo.

Ad tertium sic prockdituh. λidctur quod divinitas a malis sine gaudio videri possit. Constat enim quod impii manifestissime cognoscent Christum esse Deum. Ergo divinitatem eius videbunt. Et tamen dc visione Christi non gaudebunt. Ergo divinitas sine gaudio videri poterit.

2, Praeterea, voluntas impiorum perversa non magis io adversatur humanitati Christi quam cius divinitati. Sed hoc quod videbunt gloriam humanitatis, cedet eis in poenam,

• Art. pracccd..

ut dictum est ·. Ergo multo fortius, si divinitatem eius viderent. magis contristarentur quam gauderent.

3. Pηαεγειικλ, ea quae sunt in affectu non de necessi- (I tate sequuntur ad ea quae sunt in intellectu: unde Augustinus dicit *: *Praecedit intellectus, et sequitur tardus aut nullus affectus.* Sed visio ad intellectum pertinet, gaudium autem ad affectum. Ergo poterit esse divinitatis visio sine gaudio.

•ZwPïjZwrcivin, wm. vili, n. 4

4. Praei CREA, *omne quod recipitur in aliquo, recipitur per modum recipientis* ·, cl non per modum recepti. Scd omne quod videtur, quodammodo in vidente recipitur. Ergo, quamvis in sc divinitas sil delectabilissima, tomen visa ab illis qui sunt tristitia absorpti, non delectabit, sed magis contristabit.

Cautii.prop, tu - Inter Opp. Anitol.

5. Praeterea, sicut se habet sensus ad sensibile, ita intellectus ad intclligibile. Scd ita est in sensibus quod *palato non sano poena est panis, qui sano est suavis,* ut dicit Augustinus·: ct similiter accidit in aliis sensibus. ℵ Ergo, cum damnati habeant intellectum indispositum, videtur quod visio lucis incrcatae magis afferat cis poenam quam gaudium.

F

* Vcn· s·

Skd contra est quod dicitur Ioan, xvn · : *Haec est vita aeterna, ut cognoscant te, verum Deum ;* ex quo patet 71 proportionem qua eunt ordinati ad divinam bonitatem : cum imago semper in cis moneat. Et ideo non est simile.

• 5. Th. lect. L

quod essentia beatitudinis in Dei visione consistit. Scd dc ratione beatitudinis est gaudium. Ergo divinitas sine gaudio videri non poterit.

2. Pkartkhra, ipsa essentia divinitatis est essentia veritatis. Scd unicuique est delectabile videre verum: nam *omnes homines natura scire desiderant,* ut dicitur in principio *Metaphys.* · Ergo divinitas sine gaudio videri non potest.

3. Praeterea, si aliqua visio non semper est dclectabilis, contingit eam quandoque esse tristabilem. Scd visio intellectiva nunquam est contristabitis: quia *delectationi quae ett in intclligendo non opponitur aliqua tristitia,* ut dicit Philosophus ·. Cum ergo divinitas videri non possit nisi per intellectum, videtur quod divinitas sine gaudio videri non possit.

• lih- I. C4ip. xiiun.c·α *Eikk.* lxbXcao. m. n. 7, t. Th. lea. ms Ncna. *dtNaUlaauao.* xvm, tl. lib. IV, cap. x.

Iburo.NDKO dicendum quod in quolibet appetibili vel delectabili duo possunt considerari: scilicet id quod appetitur, vel quod est delectabile; el id quod est ratio appetibilitatû vel dclcctabilitatis in ipso. Sicut autem, secundum Boetium, in libro *de Hebdomadibus ·, id quod est habere aliquid praeterquam quod ipsum est, potest; ipsum vero esse nihil aliud praeter se habet admixtum :* ita id quod est appetibile vd delectabile potest habere aliquid aliud admixtum unde non sit delectabile vel appetibile; scd id quod est ratio dclcctabilitatis nihil habet admixtum, vel habere pou-st, propter quod non sit delectabilis vel appetibilis. Res igitur quae sunt delectabiles per participationem bonitatis, quae esi ratio appctibilitatis et delcctabilitaiis, possunt apprehensae non delectare: scd id quod per essentiam suam est bonitas, impossibile est quod cius essentia apprehensa non delectet. Unde, cum Deus essentialiter sit ipsa bonitas, non potest sine gaudio videri.

• Al. *Au* oλλλ *juoJ ctl til* 0· UH. * S. b. [•fooern.

Ad l'kimim r.HGu dicendum quod impii manifeste cognoscent Christum esse Deum, non per hoc quod divinitatem cius videant, sed propter manifestissima divinitatis indicia.

Ad skclndum dicendum quod divinitatem secundum quod est m sc. nullus potest odio habere: sicut ncc aliquis potest odio habere ipsam bonitatem. Scd quantum ad aliquos divinitatis effectus dicitur ab aliquibus odio haberi: inquan- «0 tum scilicet aliquid agit vel praecipit quod est contrarium voluntati. Et ideo visio divinitatis nulli potest esse non delectabilis.

Ao tf.iith m dicendum quod verbum Augustini est intelligendum quando id quod apprehenditur per intellectum praecedentem est bonum per participationem et non per essentiam, sicut sunt omnes creaturae: unde potest in cis esse aliquid quare affectus non moveatur. Similiter etiam in via Deus cognoscitur per effectus, ct intellectus non attingit ad ipsam essentiam bonitatis eius. Unde non oportet quod affectus intellectum sequatur, sicut sequeretur si essentiam cius videret, quae est ipsa bonitas.

Ad quartum dicendum quod tristitia non nominat dispositionem, scd magis passionem. Omnis autem passio a contraria causa fortiori superveniente tollitur, et non eam tollit. Et ita tristitia damnatorum tolleretur si Deum per essentiam viderent.

Ad quintum dicendim quod per indi^positionem organi tollitur proportio naturalis ipsius organi ad obiectum quod natum est delectare: ct propter hoc delectatio impeditur. Sed indispositio quae est in damnatis non tollit naturalem

QUAESTIO NONAGESIMAPRIMA

DI. QUALITATE MUNDI I T RESURGENTIUM POST It D1CIL.M

CoNSKQt EMKK agendum est dc qualitate mundi ct resurgentium post indicium *. Ubi triplex consideratio occurrit: prima, de statu ct qualitate mundi, secunda, dc statu beatorum *; tertia, de statu malorum ··.

InrrtK· dc Ou. «cu·

Circa primum quaeruntur quinque.

Primo: utrum innovatio mundi sit futura.

Secundo: utrum motus corporum caelestium cessabit.

Tertio: utrum corpora caelestia lunc magis fulgeant.

Quarto: utrum elementa maiorem claritatem recipient.

Quinto: utrum animalia ct plantae remanebunt.

ART. I. utrum mundus innovandus mt

Sopr». q«. **Iuit**, an ı; IV CuwZ. ***Gent.,*** c»|V ecru; Cun/raJ. TAro/v cap. CMOi.

Ad phimum sic proceditur. Videtur quod mundus nunquam innovabitur. Nihil enim est futurum nisi quod aliquando fuent secundum speciem: *Eccle.* I ▮, Quid *est quod fuit? fpsum quod futurum est.* Scd nunquam mundus aliam dispositionem habuit quam nunc habet, quantum ad panes essentiales ct ad genera et ad species. Ergo nunquam innovabitur.

2. Praeterea, innovatio jltcratio quaedam est. Scd impossibile est universum alterari: quia omne altcratum reducitur ad aliquid alterans non altcratum quod tamen secundum locum movetur; quod non est extra universum ponere. Ergo non potest esse quod mundus innovetur. u

3. Praeterea, *Gcn.* II · dicitur quod *Deus die septimo requievit ab omni opere quod patrarat:* ct exponunt Sanrequievit .I novis creaturis condendis ·. Scd In illa prima conditione non fuit alius modus rebus impositus quam ipse quem nunc naturali ordine tenent. Ergo nunquam alium habebunt.

11S. STa * °fd'

4. Praeterea, ista rerum dispositio quae nunc ineat rebus, naturalis est. Si ergo m aliam dispositionem transmutentur, illa dispositio erit eis innaturalis. Scd illud quod est innaturalc ct per accidens, non potest cs.se perpetuum: h Ul Patcl 'n I *Ctcli Mundi* ·. Ergo etiam illa dispositio novitatis quandoque ab ipsis removebitur. Et ita erit ponere circulationem quondam in mundo, sicut Empedocles · ct Origencs · posuerunt: ut post hunc mundum sit iterum mundus alius, ct post illum iterum alius.

•ag. *ka'ii"* cthb.iLe»rt.jn, 0 >; ·. 11. Icci IT.
• Apad Armo» Pb/iK. bb.VIH, ap. i. o. S. Th. tact. I·
• *Pcr> Ar.λ* µ, lib. II. cap. III.

5. Praeterea, novitas gloriae in praemium rationali creaturae datur. Scd ubi non est meritum, non potest esse praemium. Cum ergo creaturae insensibiles nil meruerint, videtur quod non innovabuntur.

• Vcn. 17. Sed contra kst quod habetur Isainc lxv ·: *Ecce, ego* II *creo novos caelos et terrain noram, et non erunt in memoria priora.* Et *Apoc.* xxi ·: *Mdi caelum novum et terram novam: primum enim caelum et prima terra abiit.*

2. Praetrhea, habitatio debet habitatori congruere. Scd mundus factus eat ut sii habitatio hominis. Sed homo 4» innovabitur. Ergo et mundus innovabitur.

• Ver tÿ. 3. Praeterea, *omne animal diligit sibi simile, Eccli.*χπιe: ex quo patet quod similitudo est ratio amoris. Scd homo habet aliquarn similitudinem cum universo: unde *minor mundus* dicitur \ Ergo homo universum diligit naturaliter, «r • Arui, ***Phyilc*** lib, VJH. cip. n, iLj.-S.Th. IccL ·» Ergo ct cius bonum concupiscit. Et ita, ut satisfiat hominis desiderio, debet etiam universum meliorari.

Respondeo dicendim quod omnia corporalia propter hominem facta es»c creduntur: unde et omnia dicuntur ei *subiecta* ·. Serviunt autem homini dupliciter· uno modo, 1· •Putui, Ten K, ad sustentationem corporalis sitae; alio modo, ad profectum cognitionis divinae, inquantum homo *per ea quae facta sunt invisibilia Dei conspicit,* ut dicitur *Rom.* i ·. Primo ergo ministerio creaturarum homo glorificatus nullo modo indigebit: cum cius corpus omnino incorruptibile *n* • V<n. 10.

civiiùïivî *as owe.,* c»p' fa,uruin· divina nrtutc id faciente per animam ·, quam immediate glorificat.

Secundo etiam ministerio non indigebit homo quantum ad cognitionem intellectivam: quia tali cognitione Deum • Part I, qa. «n, sancti videbunt immediate per essentiam *. Sed ad hanc • ibid., xn. 3. visionem essentiae oculus camis attingere non poterit ♦ Et ideo, ut ct etiam solatium sibi congruens de visione divinitatis praebeatur, inspiciet divinitatem in suis effectibus corporalibus, in quibus manifesta indicia divinae inaiestatis apparebunt: et praecipue in camc Christi, ct post hoc in corporibus beatorum, ct deinceps in omnibus aliis corporibus. Et ideo oportebit ut etiam alia corpora maiorem influentiam a divina bonitate suscipiant: non tamen speciem variantem, sed addentem cuiusdam gloriae perfectionem. Et haec erit mundi innovatio. Unde simul mundus innovabitur et homo glorificabitur.

Ad primum ergo dicendum quod Salomon ibi loquitur • Vm. 10. dc cursu naturalium. Quod patet ex hoc quod subditur *, *Nihil sub sole novum.* Cum enim sol circularitcr moveatur, oportet ca quae solis virtuti subsunt, circulationem: aliquam habere, quae consistit in hoc quod illa quae priora fuerunt, iterum redeunt specie *eadem, numero diversa:* ut dicitur in fine libri *de Generat.* * Ea vero quae ad tutum gloriae pertinent soli non subsunt. · Ub. 11,09. et. cocunwti.Tb.

Ad secundum dicendum quod ilU ratio procedit dc alteratione naturali, quae habet agens naturale, quod cx necessitate naturae agit: non enim potest tale agens variam dispositionem inducere nisi ipsum alio ct alio modo sc habeat. Sed ea quae divinitus fiunt, procedunt cx libertate »· voluntatis. Unde sine eliqua immutatione Det volentis potest nunc hacc nunc illa dispositio ab ipso in universo cxfacrc. Et sic ista innovatio non reducitur in aliquod principium motum, scd in principium immobile, scilicet Deum.

Ad tertum dicendum quod pro tanto dicitur Deus dic septimo a novis creaturi condendis cessasse, quia nihil postea factum est quod prius non pracccxxcrit in aliqua similitudine secundum genus vel «pedem, vd ad minus sicut in principio seminali, vd etiam licut in potentia obeM dientiali. Dico ergo quod novitas mundi futura praecessit quidem in operibus cx dierum in quadam remou similitudine, scilicet in gloria et in gratia angelorum. Praecessit etiam in potentia obedientiac, quae creaturae tunc est indita ad talem novitatem suscipiendam α Deo agente.

An uuartdm dicendi m quod illa dispositio norilatis non erit naturalis, nec contra naturam: scd erit supra naturam, sicut gratia ct gloria sum supra animae naturam. Et ent a perpetuo agente, quod cam perpetuo conservabit

An gitktum diclndtm quod, quamvis corpora insensi1· bilia non meruerint illam gloriam, proprie loquendo; homo tamen meruit ut illa gloria toti universo conferretur, inquantum hoc cedit in augmentum gloriae hominis; sicut aliquis homo meretur ut ornatioribus vestibus induatur, quem tamen ornatum ipsa vestis nullo modo meretur.

ART. II. utrum motus corporum caelestium IN ILLA MUNDI INNOVATIONE CEMATURUS SIT

Supr». qu. ux«n. xrt 4; IV ***Smt,*** **kuii.** <n. 5, 4·' 1; IV CcmL Gref., cap, **ictu,** Dc /M.. v, »ru 5 ***Tknt^*** op ⁂ /« cap. »i, |cd. T| ***Âd ℍ(*** cap. ·. lcd. ·,

Ad secundim mc proceditur. Videtur quod motus corporum caelestium in illa mundi innovatione non cessabit. Quia *Genes,* vm · dicitur: *Cunctis diebus terrae frigus et aestus, aestas ct hiems, nox et dies, nun requiescent.* Scd nox ct dies, ct hiems ct aestas, efficiuntur per motum «r solis. Ergo nunquam motus solis ccsubit

2. Praeterea, lerem. xxxi · dicitur: *Haec dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunae et stellarum in lumine noctis, qui turbat mare et sonant/luctus eius: Si stetennt /egea istae coram me, tunc et semen Israel nunquam deficiet, ut non sit gens coram me cunctis diebus.* Sed semen Israel nunquam deficiet, scd in perpetuum permanebit. Ergo leges dici ct noctis ct fluctuum maris, quae ex motu caeli causantur, in perpetuum erunt. Ergo motus caeli nunquam cessabit.

3. Praeterea, substantia corporum caelestium semper erit. Sed frustra est ponere aliquid nisi ponatur illud propter quod est factum *. Corpora autem caelestia ad hoc sunt facta *ut dividant diem ct noctem, et sint in signa ct tem-* • a ăn >^r· *dc* hb-ll Mp"·. „ 6..S THkrt. *pora. dies ct annos, Genes,* I ·: quod non possunt facere • Vtf»· '4- » nisi per motum. Ergo motus eorum semper manebit: alias frustra illa corpora remanerent.

4. Praeterea, in illa mundi innovatione totus mundus meliorabitur. Ergo nulli corpon remanenti auferetur quod est dc sui perfectione. Sed motus ot de perfectione corporis caelestis: quia, ut dicitur in II *de Cdfto et Mundo ·,* illa corpora participant disinatn bonitatem per motum. Ergo motus caeli non cessabit.

5. Praeterea, sol successive illuminat diversas partes mundi secundum quod circulantcr movetur. Si ergo motus circularis caeli cesset, sequetur quod in aliqua supertidc terrae erit perpetua obscuritas. Quod non convenit illi novitati.

6. Praetrrra, si motus cadi cessaret, hoc non ⁂et nisi inquantum motus aliquam impcrfecticmcm in caelo ponit, utpotc lassitudinis vel laboris. Quod non potest esse:

cum motus ille sit naturalis, el caelestia corpora sint impassibilia; unde in suo motu non fatigantur, ut dicitur m II *Caeli cl Mundi ·, Ergo* motus caeli nunquam cessabit.

7. Praeterea, *frustra est potentia quae non reducitur in actum .** Sed in quocumque situ ponatur corpus caeli, est in potentia ad alium situm. Ergo, nisi reduceretur in actum» «Ha potentia frustra remaneret, et semper esset imperfecta. Sed non potest reduci in actum nisi per motum localem. Ergo semper movebitur.

'SrtlnU. rxArf. Inter Opp.

8. Paavhuuea, illud quod sc habet indifferenter ad plura, aut utrumque attribuetur ci, aut nullum. SeJ sol indifferenter se habet ad hoc quod sit in oriente vel occidente: alias motus cius non esset uniformis per totum, quia ad locum ubi naturalius esset, velocius moveretur. Ergo vel neuter situs attribuetur soli, vel uterque. Sed ncc uterque ncc neuter potest ci attribui nisi successive: oportet enim, si quiescit, quod in aliquo situ quiescat. Ergo corpus solis in perpetuum movebitur. Et eadem ratione omnia alia corpora coelestia.

9. Praeterra. motus cadi est causa temporis. Si ergo motus caeli deficiat, oportet tempus deficere. Quod 51 deficeret, oportet quod deficeret in instanti. Definitio autem instantis est, in VIII *Ph} sic.* , quod est *initium futuri et finis praeteriti.* Et sic post ultimum instans temporis esset tempus. Quod est impossibile. Ergo motus caeli nunquam cessabit.

icet ii '

10. Praeterea, gloria non tollit naturam. Sed motus caeli est ci naturalis. Ergo per gloriam ei non tollitur.

• Ver». 6.

Sed contra est quod dicitur *Apoc.* x ;* quod angelus qui apparuit *iuravit per viventem in saecula quia tempus amplius non erit:* scilicet postquam septimus angelus tuba cecinerit ·, qua canente *mortui resurgent,* ut dicitur I *Cor.* xv ·. Sed, si non est tempus, non est motus caeli. Ergo motus caeli cessabit.

• Ver». 7.

2. Praeterea, Isaiae LX :* Aon *oeadet ultra sol tuus, et luna tua non minuetur.* Sed occasus solis et diminutio lunae ex motu caeli causatur. Ergo motus cadi quandoque cessabit.

er>. 30

·Cip.x. n. juqq. - Contin. Comment KTh. tact ».

3. Praeterea, ut probatur in II *de Generat.* ;* motus cadi est propter continuam generationem in istis inferioribus. Sed generatio cessabit completo numero electorum. Ergo motus cadi cessabit.

4. PIUSTKRXA. omnis motus est propter ahqucm finem, ut dicitur in II *Metaphys.* * Sed omnis motus qui est propter finem, habito fine quiescet. Ergo vel motus caeli nunquam conscquetur finem suum, et sic esset frustra ·: vel aliquando quiescet.

· Cf. icet, iv - Oid-hb. Ia. cap. ». n. 9·

5. Praeterea, quies est nobilior quam motus: quia secundum hoc quod res sunt immobiles, Deo assimilanlur, in quo est sumina immobilitas. SeJ œrporum inferiorum motus terminatur naturaliter ad quietem. Ergo, cum corpora caelestia sint multo nobiliora, eorum motus naturaliter ad quietem terminabitur.

Rksjondro dicknduii quod circa istam quaestionem est triplex positio. Prima est philosophorum, qui dicunt quod motus cadi semper durabit ·. Sed hoc non est consonum fidei nostrae, quae ponit certum numerum electorum praefinitum n Deo · ; et sic oportet quod generatio non in perpetuum duret ; et, eadem ratione, nec alia quac ad generationem hominum ordinantur, sicut est motus cadi ct variationes elementorum.

•Anitol. /'Λ//I. llb. VIII.app. i, 11; « Th. icet, t cap. i.».Tb. !«ct. 1. - traped. et Pyihag.: ct qo t.,»» art. ». • Ci. I art. I. qu. xxtij, ari. "

Alii vero dicunt quod motus cadi cessabit secundum naturam. – Sed hoc etiam est falsum. Quia omne corpus quod naturaliter quiescit ct naturaliter movetur, habet locum in quo naturaliter quiescit, ad quem naturaliter movetur, et a quo non recedit nisi per violentiam. Nullus autem talis locus potest assignari corpori caelesti: quia non est mugis naturalis soli accessus ad punctum orientis quam recessus ab eo. Unde vel motus eius non esset naturalis totaliter; vel motus eius non terminaretur naturaliter ad quietem.

• S Itouv. IV xrt. x, qu. 3.

L nde dicendum est. secundum alios ·, quod motus cadi cessabit in illa mundi innovatione, non quidem ex aliqua naturali causa, sed divina voluntate faciente. Corpus enim illud sicut et alia in ministerium hominis dupliciter facta tum, ui prius · dictum est. Altero autem horum minuteriorum homo post statum gloriae non indigebit, scilicet secundum quod corpora ei deserviunt ad sustentationem corporalis vitae. Hoc autem modo senii ei corpus caeleste per motum: inquantum per motum caeli multiplicatur genus humanum; et generantur plantae ct animalia, quac ui hominum sunt necessaria; ct etiam temperies in aere efficitur, conservans sanitatem. Unde, homine glorificato, motus caeli cessabit.

· An. pr»«x

Ad primum eroo dickndum quod verba illa intelliguntur de terra secundum statum istum, in quo potest esse principium generationis ct corruptionis plantarum. Quod patet ex hoc quod ibi dicitur, *Cunctis diebus terrae sementis et messis.* Et hoc simpliciter concedendum est, quod, quandiu terra erit sementibus ct messibus apta, motus caeli non cessabit.

Et similiter dicendum est ad secundum, quod Dominus loquitur ibi dc duratione seminis Israel secundum praesentem statum. Quod patet ex hoc quod dicit, *et semen Israel dejiciet ut non sit gens coram me cunctis diebus:* vicissitudo enim dierum post illum statum non erit. Et ideo etiam leges dc quibus fecerat mentionem, post istum statum non erunt.

Aη vanni m dickndum quod finit qui ibi assignatur corporibus caelestibus, est finis proximus: quia est proprius eorum actus. Sed iste actus ulterius ordinatur ad alium finem, scilicet ad ministerium humanum: ut patet per id quod hibctur *Deui,* iv :* .Ve *forte, oculis elevatis ad caelum, videas solem et lunant et omnia astra caeli, et, errore deceptus, adores ea, quae creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quae sub caelo sunt.* Et ideo magis debet sumi iudicium de corporibus caelestibus secundum ministerium hominum quam secundum finem in *Genesi* assignatum. Corpora autem caelestia per alium modum m ministerium hominis glorificati cedent, sicut prius * dictum est. Et ideo non sequitur quod frustra remaneant.

Ad quartum dicbndum quod motus non est dc perfectione corporis caelestis nisi inquantum per hoc est causa generationis in istis inferioribus; et secundum hoc etiam motus ille facit corpus caeleste participare divinam bonitatem per quondam similitudinem causaliUtis. Non autem motus est de perfectione substantiae caeli, quae remanebit. Et ideo non sequitur quod, motu cessante, aliquid de perfectione caeli tollatur secundum quod remanebit.

An qihvtum dickndum quod omnia corpora elementorum habebunt in semetipsis quandom gloriae claritatem ·. Unde, quamvis aliqua superficies terrae non illuminetur a sole, nullo tamen modo remanebit ibi obscuritas.

• Cf. ħ.

Ad sextum dicendum quod *Rom.* vni, super illud ;* *Omnis creatura ingemiscit* etc., dicit Glossa Ambrosii · expresse quod *omnia elementa cum labore explent sua officia: sicut sol ct luna non sine labore statuta sibi implent spatia. Quod est causa nostri. ('nde quiescent, nobis assumptis.* – Labor autem ille, ut credo, non significat aliquam fatigationem vel passionem illis corporibus accidentem cx motu: cum motus ille sit naturalis, nihil habens de violentia adiunctum, ut probatur in I *Caeli el Mundi ·,.* Sed labor ibi intelligitur detectus ab eo ad quod aliquid tendit. Unde, quia motus ille ordinatus est cx divina providentia ad complendum numerum electorum, illo incompleto, nondum assequitur illud ad quod ordinatus est : ct ideo simililudinaric dicitur *laborare,* sicut homo qui non habet quod intendit. Et hic etiam defectus a caelo tolletur, impleto numero electorum.

• Veru n.

•Lonb.ex Coa· mcoi. iout Opp. Ambr.

“·£ JJj hb.ll’cyxi.B j »qq..».Tn. kCl.U

Vel potest etiam referri ad desiderium futurae innovationis, quam cx divina dispositione cxpectat ·.

• Cf. Conueeat. к Th. 1» cap. nui, tact n.

Ai» sr it imvm dicendum quod in corpore caelesti non est aliqua potentia quae perficiatur per locum, vel quac tacta sit propter hunc finem qui est esse in tali loco. Sed hoc modo se habet potentia ab *ubi* in corpore caelesti, sicut sc babel potentia artificis ad hoc quod faciat diversas domus unius modi : quarum si unam factat, non dicitur frustra potentiam habere. El similiter, in quocumque situ ponatur corpus caeleste, potentia quac est m ipso ad *ubi* non remanebit incompleta ncc frustra.

An octavum dicrnuum quod, quamvh corpus caeleste «ccundum suam naturam aequaliter se hnbeat .id omnem situm qui est ci possibilis, tamen, si comparetur ad en quac sunt extra ipsum, non aequaliter we habet ad omne· situs, sed secundum unum situm nobilius disponitur respectu quorundnm quam secundum alium: sicut quoad nos nobilius disponitur sol in die quam in nocte. Et ideo probabile est, cum tota innovatio mundi ad hominem ordinetur, quod caelum habeat in illa novitate nobilissimum situm qui est possibilis in respectu ad nostram habitabilem.

Vel, secundum quosdam, caelum quiescet in illo situ in quo factum fuit: ȧha aliqua revolutio caeli remaneret incompleta. Sed ista ratio non videtur conveniens. Quia, cum aliqua revolutio sit in caelo quac non finitur nisi in ,Γ^β ηἰΛ *c* millibus annorum ;̣ sequeretur qucxl tandiu mundus deberet durare. Quod non videtur probabile. – Et praeterea, secundum hoc posset sciri quando mundus finiri deberet. Probabiliter cnim colligitur ab astrologis in quo situ corpora caelestia sunt facta, considerato numero annorum qui computantur ab initio mundi. Et eodem modo posset sciri certus annorum numerus in quo ad dispositionem similem reverteretur. Tempus autem finis mundi ponitur esse ignotum :̣

Ad nonum dichndcm quod tempus quandoque deficiet, motu caeli deficiente, ncc illud *nunc* ultimum erit principium futuri. Dicta cnim definitio non datui dc *nunc* nisi secundum quod est continuans partes temporia l nnn secundum quod c«t terminans totum tempus.

Au niuMUH nn.KxnuH quod ẗnotu caeli non dicitur naturalis quasi »it pars naturae, eo modo quo principia naturae naturalia dicuntur. Xec iterum hoc modo quod habeat principium activum in natura c̣orpori sed receptivum tantum: principium autem activum cius c«t in «obstantia spirituali, ut dicit Commentator, in pnneipio *Caeli et Mundi* ·. Et ideo non est inconveniens ri per novitatem gloriae motus ille tollatur: non enim, eo ablato, natura corporis caelestis variabitur.

Al ias ratione* concedimus· scilicet duas primas quae sunt ad oppositum, quia debito modo concludunt. Sed quia aliae duae videntur concludere quod motus caeli naturaliter cesset, ideo respondendum ext ad eas.

At» primam · ergo carum dicendum quod motus cessat co habito propter quod ett, f illud sequatur motum, ct non concomitctur ipsum. Illud autem propter quod est motus caelestis «ccundum philosophos, coocomitatur motum : scilicet imitatio divinae bonitatis in causalitntc quam habet super inferiora. Et ideo non oportet quod nnturaliter motus ille cesset.

Ad secundam rationem * dicendum quod, quamvis immobilitas sit simpliciter nobilior quam motus, tamen motus t· in co quod potest per motum consequi aliquam perfectam participationem divinae bonitatis, est nobilior quam quies in illo quod nullo modo per motum posset illam perfectionem consequi. Et ratione hac terra, quac est infimum corporum, est sine motu : quamvis ipse Deus, qui eat nobilissimus rerum, sine motu sit, a quo corpora nobiliora moventur. Et inde est etiam quod motus corporum superiorum possent poni secundum viam naturae perpetui, nec unquam ad quietem terminari, quamvis motus inferiorum corporum ad quietum terminetur.

ART. III. UTRUM IN COMPORIUUS

caelestibus claritas auobnda sit in illa innova noxa

Urtp. jJ XIJI jrtic., tn Ko/. aJ XXX17 arrtc., art. xxvn; Arf cap. m, |«т. v.

An tertium sic îˈrocediti'r. Videtur quod in corporibus caelestibus claritas non augeatur in illa innovatione. Innovatio enim in corporibus superioribus erit per ignem purgantem. Sed ignis purgans nunquam pertingit ad corpora čaelestia Ergo corpora caelestia non innovabuntur per muions claritatis perceptionem.

2. Praeterea, sicut corpora caelestia per motum sunt causa generationis in istis inferioribus, ita ct per lucem. Scj, cessante generatione, cessabit motus, ut dictum est :̣ Ergo similiter cessabit lux caelestium corporum, magis quam augeatur.

3. Pracikrka. si» innovato homine, corpora caelestia innoventur, oportet quod, eo deteriorato, fiant deteriorate Sed hoc non videtur probabile : cum illa corpora sint inv.iri.ibilia quantum ad eorum substantiam. Ergo ncc, innovato homine, innovabuntur.

4. PnAi:n.MEA, f̈ tunc deteriorate fuerit, oportet quod tantum deteriorate fuent quantum dicuntur esse melioranda in hominis innovatione. Sed dicitur falae xxx · quod tunc *erit lux lunae sicut lux solis.* Ergo et in primo statu ante peccatum luna lucebat quantum nunc lucet sol. Ergo, quandocumque luna erat super terram, faciebat diem, sicut nunc sol. Et hoc manifeste apparet esse falsum per id quod dicitur *Genes.* 1 ·, quod luna facta est *ut praesset nocti.* Ergo, homine peccante, non sunt caelestia corpora diminuta lumine. Et ita ncc eorum lumen augebitur, ut videtur, in hominis glorificatione.

5. Pr^rtkrra. claritus corporum caelestium ordinatur ad usum hominum, sicut ct aliae creaturae. Sed post resurrectionem claritas solis non ccdct m hominis usum: dicitur enim Isaiae 11 *: .Von *erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, ncc splendor lunae illuminabit (e;* ct Ipec. xxr ·: *Civitas illa non eget sole neque luna ut luceant in ea.* Ergo eorum duritas non augebitur.

b. Pkaktrvra, non evict sapiens artifex qui maxima instrumenta faceret ad aliquod modicum artificium construendum. Sed homo c.-i qumldam minimum comparatione caelestium corporum, quae tui ingenti magnitudine quad incomparabiliter hominis quantitatem excedunt : immo etiam totius terrae, quae sc habet ad caelum ut punctu· ad sphaeram, ut astrologi dicunt ·. Cum ergn Ďeu sit Mpienttaimua, non videtur quod linis creationis cadi rit homo. Et ita non videtur quod, eo peccante, cadum deterioratum sit; ncc, eo glorificato, melioretur.

Sed contra est quod dicitur Isaiae ẗxxx *Erit lux lunae sicut lux solis, ct lux solis septempliciter.*

j. Pμακτεηελ, totus mundus innovabitur m ẗelius Sed cadum est nobilior pars mundi corporalis. Ergo m melius mutabitur. Sed hoc non potest esse nisi maion claritate resplendeat. Ergo crescet cius članta

3, Praeterea, *omnis creatura quae ingemiscit et parturit, expectat revelationem gloriae futurae /iliorum Dei,* ut dicitur *Rom.* vm ·. Sed etiam corpora caelestia sunt huiusmodi, ut ibidem didt Glossa :̣ !>go expectant gloriam sanctorum. Sed nnn expectorent nisi cx boc cis aliquid accresceret. Ergo claritas cis per hoc accrescet, qua praecipue decorantur.

Respondeo dicendum qund ad hoc innovatio mundi ordinatur ut in mundo innovato ẗmanifesti indiciis quasi sensibiliter Deus ab homine ẗvideatur Creatura autem praecipue in Dei cognitionem ducit tua specie et decore. quae manifestant sapientiam facientis ct gubernantis: unde dicitur Sqp. xm :̣ A *magnitudine speciei cognosdbiliter poterat videri Creator eorum.* Pulcntudo autem caelestium corporum praecipue consistit in luce : unde *Eccli.* xun · dicitur. *Species caeli gloria stellarum, mundum illuminans in excelsis Dominus.* Et ideo praecipue quantum ad claritatem corpora caelestia meliorabuntur. Quantitas autem et modus meliorationis illi «oli cognita est qui erit meliorationis Auctor.

Ad nuMi m kroo dicxxdum qund ignis purgans non causabit innovationis formam, sed disponet tantum ad cam. purgando 1 foeditate peccati, et ab impuritate commixtionis ·, qmc in corporibux caelestibus non invenitur. Ideo, quamvis corpora caelestia per ignem non rint purganda, sunt tamen divinitus innovandi»

An seta SIM M dicendum quod motus non importat aliquam perfectionem in eo quod movetur secundum quod in se consideratur, cum sit *actus imperfecti* -; quamvis possit pertinere ad perfectionem čorpori inquantum est causa alicuius. Sed lux pertinet ad perfectionem corporis lucentis etiam in substantia sua considerati. Et ideo, postquam corpus caeleste desinet esse ẗau generationis, non remanebit motus, sed remanebit claritas cius.

Ai» rxRTiUM niCKNDUM quod iuper illud Uniae xxx ·, *Erit lux lunae sicut lux solis,* dicit Glossa": *Omnia* ·

propter hominem facta in eius lapsu peiorata sunt, et sol et luna suo lumine minorata. Quae quidem minoratio a quibusdam intclligitur secundum realem minorationem luminis. Nec obstat quod corpora caelestia secundum naturam eunt invariabiliii : quia illa variatio facta est a divina virtute.

Alii vero probabilius intclligunt, minorationem illam esse dicentes non secundum realem luminis defectum, sed quoad usum hominis, qui non tantum beneficium ex lumine corporum caelestium post peccatum consecutus est quantum ante fuisset : per quem etiam modum dicitur • Vm. »7, »5. *Genes, lll * : Maledicta terra in opere luo, spinas et tribulos germinabit tibi;* quae tamen etiam ante spinas ct tribulos germinabat, sed non in hominis poenam.

Ncc tamen sequitur, si lux caelestium corporum per essentiam minorata non est homine peccante, quod realiter non sit augenda in cius glorificatione. Quia peccatum hominis non immutavit sutum universi: cum etiam homo prius et post animalem vitam habuerit, quae motu ct generatione corporalis creaturae indiget. Sed glorificatio hominis sutum totius corporalis creaturae immutabit, ut • Art. t. dictum est * Et ideo non est simile.

Ad quartum dickndum quod minoratio illa, ut probabilius aestimatur·, non fuit secundum substantiam, sed • Cf. pt. id j. secundum effectum. Unde non sequitur quod luna existons super terram diem fecisset: sed quod tantum commodum ex lumine lunae homo habuisset sicut nunc habet ex lumine solis. Sed post resurrectionem, quando lux lunae augebitur secundum rei veritatem, non erit alicubi nox super * ci infra qu. ictu, in. 7. terram (sed solum in centro terrae, ubi erit infernus ·): quia tunc, ut dicitur, luna lucebit quantum lucet nunc sol ; sol autem in septuplum quam modo luceat ; corpora autem beatorum septies magis sole (quamvis hoc non sit aliqua auctontatc vel ratione probatum).

Ad quintum dicendum quod aliquid potest cedere in usum hominis dupliciter. Uno modo, propter necessitatem. Et sic nulla creatura cedet in usum hominis : quia cx Deo plenam sufficientiam habebit. Et hoc significatur in auctoritate *Apocalypsis* inducta, quac dicit quod civitas illa *non eget sole vel luna.* Alius usus est ad maiorem perfectionem. Et sic homo aliis creaturis utetur: non tamen quasi necessariis ad perveniendum in finem, sicut nunc eis utitur.

Ad skxtum DicxNDtm quod ratio illa est R ibbi Moysi, qui omnino improbare nititur mundum propter hominem • Doct 1'crpicx. lib. III. cap. am. esse factum ·. Unde hoc quod in veteri Testamento de innovatione mundi legitur, sicut patet in auctoritatibus •Areg. 4,5: arg. ScJ matra t. Isaiac inductis ;* dicit esse metaphorice dictum * : ut, sicut ·· D&ct. Perflex, lib. II. cap. him. alicui dicitur obtenebrari sol quando in magnam tristitiam incidit, ut nesciat quid faciat, qui etiam modus loquendi consuetus est in Scriptura ' ; ita etiam e contrario dicitur • Gf. Imi cap. xui, ven. 10 Icrcra cap. it, «era. 33 ; Excch. cap. xu 11, ven. 7; loci cap. 11, «er», to. ci sol magis lucere ct totus mundus innovari quando ex statu tristitiae in maximam cxultationcm convertitur.

Sed hoc dissonat ab auctoritatibus ct expositionibus Sanctorum. Unde rationi illi inductae hoc modo respondendum est, quod, quamvis corpora caelestia maxime excedant corpus hominis, tamen multo plus excedit anima rationalis corpora caelestia quam ipsa excedant corpus humanum. Unde non est inconveniens si corpora caelestia propter hominem esse facta dicantur: non tamen sicut propter principalem finem, quia principalis finis omnium Deus est.

ART. IV. utrum elementa innovanda sint PF.R RECEPTIONEM ALICUIUS CLARI I ATIS

Supra, Mrt. 3, ad $; *AJ Ram* , cap. t ui, Icet it.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod elementa non innovabuntur per receptionem alicuius claritatis. Sicut enim lux est qualitas corporis caelestis propria, ita calidum ct frigidum, humidum et siccum, sunt qualitates elementorum. Ergo, sicut caelum innovatur per augmentum claritatis ·, ita debent innovari elementa per augmentum qua- • An praccd. litatum activarum ct passivarum.

2. Praeterea, rarum ct densum sunt propriae qualitates elementorum, quas elementa in illa innovatione non amit- • Ci qa. uxn, art. 5. tent :* Sed raritas ct densitas elementorum resistere videntur claritati: cum corpus clarum oporteat condensatum esse; unde raritas neris non videtur quod possit claritatem poti. Et similiter ncc densita» terrae, quac pervietatem tollit. Ergo non potest esse quod elementa innoventur per alicuius claritatis additionem.

3. Praeterea, con tat quod damnati erunt tn terra ·. Sed ipsi erunt *in tenebris,* non solum interioribus, sed etiam *exterioribus* ·. Ergo terra non dotabitur claritate in illa innovatione. Et eadem ratione ncc alia elementa. GL hin j» toni. an. 7. • cap, „ni «ct». 30.

4. Praeterea, multiplicatio claritatis in elementis multiplient calorem. Si igitur in illa innovatione erit maior claritus elementorum quam nunc sit, erit etiam per consequens maior caliditas. Et sic videtur quod transmutabuntur a suis naturalibus qualitatibus, quae sunt eis secundum certam mensuram. Quod est absurdum.

5. Prahthrka, bonum universi, quod consistit m ordine ct harmonia, dignius est quam bonum alicuius naturae singularis ·. Sed. si una creatura efficiatur melior, tollitur • An»!GL Ext·,·. lib.l.cap a,t.i • S. Tb. I«x n. bonum universi : quia non remanebit eadem harmonia. • Ergo, si corpora elementaria, quac secundum gradum suae naturae quem tenent in universo, clantatis debent esse expertia, claritatem recipiant, magis cx hoc deperiet perfectio universi quam accrescet.

Sed contra esi quod dicitur *Apoc.* xxi · : *Vidi caelum* • V«n. t. *novum et terram novam.* Sed caelum innovabitur per maiorem claritatem. Ergo et terra. Et similiter alia elementa.

3. Prartkrka, corpora inferiora fucrunt in usum hominis sicut ct superiora. Sed creatura corporalis remunerabitur propter ministerium quod homini exhibuit: ut * videtur dicere Glossa · *Rom.* vm *. Ergo etiam elementa • Ord. <t ut cx bro ·· Vera, n clarificabuntur, sicut ct alia corpora caelestia.

3. Piiaktkujla, corpus hominis est ex elementis compositum. Ergo partes elementorum quae sunt m corpore hominis, glorificato homine, glorificabuntur per reccptio- r nem claritatis * Sed eandem convenit esse dispositionem • Q», Ixxi». art. ». totius et partis. Ergo ct ipsa elementa convenit claritate dolari.

Respondeo dicendum quod, sicut est ordo caelestium spirituum ad spiritus terrenos, scilicet humanos, ita etiam est ordo caelestium corporum ad corpora terrestria. Cum autem creatura corporalis sit facta propter spiritualem, et per eam regatur , oportet similiter disponi corporalia sicut cl spiritualia disponuntur. In illa autem ultima rerum consummatione spiritus inferiores accipient propnetates superiorum spirituum: quia homines *erunt sicut angeli in caelis,* sicut dicitur Matth. xxn · Et hoc erit inquantum ' Vcn '° ad maximam perfectionem deveniet id secundum quod humanus spiritus cum angelico convenit. Unde etiam similiter, cum corpora inferiora cum caelestibus non commitniccnt nisi tn natura lucis et diaphani, ut dicitur in ll *de Anima* , oportet corpora inferiora maxime perfici secundum claritatem. Unde omnia elementa claritate quadam vestientur. Non tamen aequaliter, sed secundum suum modum: terra enim, ut dicitur, erit in superficie exteriori pervia sicut vitrum, aqua sicut crystallus, aer ut caelum, ignis ut lunfinaria caeli.

An primum rkoo dicendum quod innovatio mundi ordinatur ad hoc quod homo etiam sensu in corponbus quo- ' Art ' dammodo per manifesta indicia divinitatem videat ·. Inter sensus autem nostros spiritualior est visus cl subtilior. Et ideo quantum ad qualitates visivas, quarum principium est lux, oportet omnia corpora inferiora maxime meliorari. Qualitates autem dementares pertinent ad tactum, qui est maxime materialis: et earum excessus conlrarietatis magis est contristativus quam delectativus. Excessus autem lucis erit delectabilis: cum contrarietatem non habeat nisi propter organi debilitatem, quac tunc non erit.

Ad secundum dicendum quod aer non erit clarus sicut radios proficiens, sed sicut dinphanum illuminatum» Terra vero, quamvis ex natura sua opacitatem habeat propter defectum lucis, tamen ex divina virtute in sui superficie gloria claritatis vestietur, sine praeiudicio densitatis ipsius.

Ad tertium dicendum quod in loco inferni non erit terra glorificato per claritatem : sed loco hums gloriae habebit pars illa terrae spiritus rationales hominum et

dnemonum, qui. quamvis ratione culpae sun infimi, tamen cx dignitate naturae num qualibet qualitate corporali superiore».

Vel dicendum quod, etiam si sit tom terra glorifioita, nihilominus reprobi *in tenebri» exterioribus* erunt: quia etiam ignis inferni, qui quantum nd aliquid cis lucebit, 1C*M' lluanturn ad aliud cis lucere non poterit ·.

An quartum nicKxnvM quod claritas illa erit m istis corporibus sicut cat in corporibus caelestibus, m quibus caliditatcm non causât: quin corpora ista tunc tnaltcrabilia erunt, sicut modo sunt caelestia.

Ao quintum nicKXDVM quod non tolletur propter meliorationem elementorum ordo universi. Quia etiam ὸmne aliae partes meliorabuntur: ct sic remanebit eadem harmonia.

ART. V. UTRUM PLANTAS ET ALIA ANIMALIA UDCAMSVKA SINT IN ILIJk INNOVATIONS

O *Pol.*. qa. », art. 9; *ISnO.*, ϑ>. auu.

An quintum »ic pkocxom h Videtur quod plantae et alta animalia remaneant in illa innovatione. Elementis enim non debet aliquid subtrahi quod ad eorum ornatum pertinet. Sed animalibus ct plantis elementa ornari dicuntur ·. Ergo non auferentur in illa innovatione.

- a- ! Part., qo. LXU art. j. «ff. »; quu», art. 1.

2. PfurriRBA, sicut elementa homini servierunt, ita etiam animalia et plantae ct corpora mineralia. Sed elementa propter praedictum ministerium glorificabuntur ·. Ergo ct animalia et plantae et corpora mineralia glorificabuntur.

• Art. ϸd.?- arg. SW cimIt j f.

3. Pμαχτκκελ, universum remanebit imperfectum si aliquid quod est de perfectione cius auferatur. Sed species animalium ct plantarum cl corporum mineralium sunt dc perfectione univeni. Cum ergo non debeat dici quod mundus in sua innovatione imperfectus remaneat, videtur quod oporteat dicere plantas ct alia animalia remanere.

4. Praeterea, animalia ct plantae habent nobiliorem formam quam ipsa elementa. Sed mundus in illa finali innovatione in melius mutabitur. Ergo mugis debent remanere animalia ct plantae quam elementa: cum sint nobiliora,

5. Pηλεγβηγ.α, inconveniens est dicere quod naturalis appetitus frustretur. Sed secundum naturalem appetitum animalia cl plantae appetunt esse perpetua, etsi non Soeundum individuum, saltem secundum speciem; ct ad hoc o ordinatur eorum generatio continua, ut in II *de Generat.* ' dicitur. Ergo inconveniens est dicere quod istae species aliquando deficiant.

Sed contra, m plantae ct animalia remanebunt, aut omnia aut quaedam. Si omnia, oportebit etiam animalia bruta quae prius fuerunt mortua, resurgere, sicut ct homines resurgent. Quod dici non potest: quia, cum forma eorum in nihilum cedat, non potest eadem numero resumi. – Si autem non omnia, sed quaedam: cum non <il maior ratio de uno quam dc alio quod m perpetuum maneat, videtur quod nullum eorum in perpetuum manebit. Sed quidquid remanebit post mundi innovationem, in perpetuum erit, generatione cl corruptione cessante. Ergo plantae cl animalia penitus post mundi innovationem non erunt. u

2. Praeterea, secundum Philosophum, in 11 *dc Generat.* in animalibus et plantis el huiusmodi corruptibilibus speciei perpetuitas non conservatur nisi ex continuatione motus caelestis. Sed tunc motus caelestis deficiet. Ergo non poterit perpetuitas in illis speciebus conservari.

3. Praeterea, cessante fine, cessare debet id quod est ad finem. Sed animalia ct plantae facta sunt ad animalem vitam hominis sustentandam: unde dicitur *Genes.* ix ·: *Sicut olera virentia dedi vobis omnem carnem.* Sed post illam innovationem animalis vita in homine non erit. Ergo 5· nec plantae ncc animalia remanere debent.

Respondeo dicendum quod, cum innovatio mundi propter hominem liat, oportet quod innovationi hominis conformetur. ↑Ionio autem innovatus de statu corruptionis in incorruptionem tranriet ct perpetuae quietis: I *Cor.* xv ·, -,

Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem. Et ideo mundus hpc modo innovabitur ut, obiecta amni corruptione, perpetuo maneat in quiete, t nde ad illam innovationem nihil ordinari poterit nisi quod habet ordinem ad incorruptionem. Huiusmodi autem sunt corpora caelestia, elementa et homines. Corpora autem caelestia secundum $ui naturam incorruptibilia sunt ct secundum totum ct secundum partes :* Elementi vero sunt corruptibilia quidem secundum panes, «cd incorruptibilia »ecundum tutum. Homine» vero corrumpuntur ct secundum totum et secundum partes: sed hoc cx pane ϡmateriae non cx parte formae, scilicet animae rationalis, quae post corruptionem hominis remanet incorrupta. Animalia veru bruta ct plantae cl mineralia, ct omnia corpora mixta, corrumpuntur et secundum totum et secundum partem, et cx parte materiae, quae formam amittit, et cx parte formae, quae actu non manet. Et sic nullo modo habent ordinem ad incorruptionem. I nde in illa innovatione non manebunt, «cd wlii ea quae dicta sunt.

LIVI. UT I.

Ad pmimvm itroo nicxxut w quod huiusmodi corpora dicuntur esse ad ornatum elementorum inquantum virtute- activae et passivae generales quae sunt m elementis, ad speciales actiones contrahuntur. Et ideo sunt ad ornatum elementorum in sutu actioni» ct passioni». Sed hic sutu» in elementis non remanebit. Unde nec animalia nec plantas remanere oportet.

Ad sblundim dicendum quod ncc animalia ncc plantae nec alia corpora in ministrando homini aliquid meruerunt, cum libertate arbitrii carcant. sed pro tanto dicuntur quaedam corpora remunerari, quia humo meruit ut illa innovarentur quae ad innovationem ordinem habent. Plantae autem ct animalia non habent ordinem ad innovationem incorruptionis. Unde ex hoc homo non meruit ut illa innovarentur: quia nullus potest alteri mereri nisi id cuius esi capax, nec etiam sibi ipsi. Unde, etiam dato quod animalia bruta mererentur in ministerio homini», non tamen essent innovanda.

Ai» 1EK11ΓM ntaurovN quod, sicut perfectio hominis multipliciter assignatur, est enim perfectio naturae conditae cl naturae glonficatac, ita etiam perfectio universi est duplex: una secundum statum huius mutabilitatis; altem secundum Matum futurae novitatis. Plantae autem ct ammalia «uni de perfectione dus secundum statum istum: non autem secundum statum novitatis illius, cum ordinem ad eam non habeant.

Au quartim hiaiNDLM quod, quamvis animalia ct plantae quantum ad quaedam alia sint nobiliora quam ipsa elementa, tamen quantum ad ordinem incorruptioms element·· sunt nobiliora, ut cx dictis r patet.

• b rorpert.

Au quinium dicendiM quod naturalis appetitus ad perpetuitatem quae incsl animalibus cl plantis, est occipiendus secundum ordinem ad motum caeli, ut scilicet tantum in esse permaneant quantum motus each durabit: non enim potest appetitus esse in effectu ut permaneat ultra causam suam Et ideo si. cessante motu primi mobilis, plantae ct animalia non remanent secundum speciem, non sequitur appetitum naturalem frustrari.

QUAESTIO NONAGESIMASECUNDA

DE VISIONt DIVISAI ESSt XTI Vi PER COMPARATIONEM AD IUATOS

Consequenter considerandum est dc his quae «pectant ad beatos poM iudicium generale ;* Et primo, de visione eorum respectu divinae egentiae, in qua eorum beatitudo principaliter consistit; secundo, dc eorum beatitudine ct eurum ϡmansionibus tertio, dc modp quo sc erga damnatos habebunt quarto, dc dotibus ipsorum, quae in bcatitudinc eorum continentur ·. quinto» dc aureolis, quibus eorum beatitudo perficitur ct decoratur ·. Circa primum quaeruntur tria.

· ci. 4«. va. IsirM.

• Qa. «au.
· «o».
· Q«k xo
‘ Qa. no».

Primo: utrum saiuti videbunt Deum per essentiam.

Secundo: utrum videbunt cum oculo corporali

Tertio: utrum, videndo cum, videant omnia quae Deu» videt.

ART. I. I fRVM INTELLECTUS HI MANUS POSSIT PKRVKNIRR Al> VrntNDVM bWUM I'KR E5SKST1AM

Part. I. qo. ail, art. 1: I· II··, q«a HI, «Λ. 8; 111 G»«L *Gnt.,* cap. u, mv .l v h; /M *Vrril..* qu. »111. art. 1; QawJ/ VII. qu I, art. 1 X. qu »111 *C-Mfni. Ti<ol,,* cap arj *tn MJttt..* cap. v: *tn* can. I, Icct. 1.

Au primum fie procidit ur. Videtur quod intellectus humanus non possit pervenire ad videndum Deum per essentiam. Quia loan, i * dicitur: *Deum nemo vidit unquam.* Et exponit Chrvioitomus * quod ncc ipsae caelestes essentiae, ipsa dico Cherubim et Seraphim. ipsum ut est nunquam videre potuerunt. Sed hominibus non promittitur nisi aequalitas angelorum: Matth. xxn ·, *Erunt sicut angeli Dei in caelo.* Ergo ncc sancti in patria Deum per essentiam videbunt.

2. Praktrrea, Dionysius sic argumentatur m i cap. *de Div. Nom.* * Cognitio non est nisi existentium. Omne autem existens finitum est: cum sit in aliquo genere determinatum. Et sic Deus, cum infinitus sit, est *super omnia existentia* ♦ Ergo cius non est cognitio, sed est super cognitionem.

3. Piuvtrrka, Dionysius, in i cap. *de Mystica Theologia,* ostendit quod perfectissimus modus quo intellectus noster Deo coniungi potest, est inquantum coniungitur ci ut ignoto. Sed illud quod est visum per essentiam, non est ignotum. Ergo impossibile est quod intellectus noster per essentiam Deum videat

4. Piuetrrra. Dionysius, in Epistula *ad Caium Monachum* ♦ dicit quod *superpositae Dei tenebrae,* quas *abundantiam lucis* appellat, *cooperiuntur omni lumini, et absconduntur omni cognitioni: et si aliquis videns Deum intellexit quod vidit, non ipsum vidit, sed aliquid eorum quae sunt eius.* Ergo nullus intellectus creatus poterit Deum per essentiam videre.

5. Prakterka, sicut Dionysius dicit, in Epistola *ad Hierotheum* :* */nvistbilis quidem Deus est existais propter excedentem claritatem.* Sed claritas eius, sicut excedit intellectum hominis in via, ita excedit intellectum hominis in patria. Ergo, sicut est invisibilis in via, ita erit invisibilis in patria.

6. Praeterza, cum intelhgibile sit perfectio intellectus, oportet esse proportionem aliquam inter intelligibile et intellectum, visibile et visum. Sed non esi accipere proportionem aliquam inter intellectum nostrum et essentiam divinam: cum in infinitum distent. Ergo intellectus noster non potest pertingere ad essentiam divinam videndam.

7. Praktrrea, plus distat Deus ab intellectu nostro quam intelligibile creatum a sensu. Sed sensus nullo modo potest pertingere ad creaturam spiritualem videndam. Ergo nec intellectus noster poterit pertingere ad videndam divinam essentiam.

8. Praeterea, quandocumque intellectus intelligit aliquid in actu, oportet quod informetur per similitudinem intellecti, quae est principium intellectualis operationis in tale obiectum determinatae, sicut calor est principium calefactionis. Si ergo intellectus noster Deum intclligat, oportet quod fiat per aliquam similitudinem informantem ipsum intellectum. Hoc autem non potest esse ipsa divina essentia: quia formae ct formati oportet esse unum esse; divina autem essentia ab intellectu nostro differt secundum essentiam ct esse. Ergo oportet quod lormii qua informatur intellectus noster intelligendo Deum, sit aliqua similitudo impressa a Deo in intellectum nostrum. Sed similitudo illa, cum sit quid creatum, non potest ducere in Dei cognitionem nisi sicut effectus in causam. Ergo impossibile est ut intellectus noster Deum vident nisi per effectum ipsius. Sed visio Dei quae esi per effectus, non est visio Dei per essentiam. Ergo intellectus noster non poterit Deum per essentiam videre.

9. Phaetkrka, divina essentia magis distat ab intellectu nostro quam quicumque angelus vel intelligcntia. Sed, sicut dicit Avicenna, in sua *Metaphysica* ·, intelligentiam esse in nostro intellectu non est essentiam intelligcntiac esse in intellectu (quia sic scientia quam de intclligcntiis habemus, esset substantia et non accidens): sed hoc est impressionem intelligcntiac esse in nostro intellectu. Ergo nct Deus non est in intellectu nostro, ut intclligntur a nobis, nisi inquantum impressio cius est in intellectu. Sed illa impressio non potest ducere in cognitionem divinae essentiae: quia, cum in infinitum distet a divina essentia, degenerat in alium speciem; multo amplius quam si species albi degeneraret in speciem nigri. Ergo, sicut ille in cuius visu species albi degenerat in speciem nigri propter inJispositionem organi, non dicitur videre album; ita ncc intellectus noster, qui solum per huiusmodi impressionem Deum intelligit, cum per essentiam poterit videre,

10. Pkaikbf.x, *in rebus separatis a materia idem est intelligens et quod intelligitur:* ut patet in 111 *de Anima* :* Sed Deus est maxime a materia separatus. Cum ergo intellectus qui est creatus, non possit ad hoc pertingere ut fiat essentia inercata, non poterit esse quod intellectus noster Deum per essentiam videat.

11. Pmaeikrha, omne illud quod videtur per essentiam, dc eo scitur quid est. Sed de Deo intellectus noster non potest videre *quid est,* sed solum *quid non est:* sicut dicit Dionysius ;* ct Damascenus ··. Ergo intellectus noster Deum per essentiam videre non potest.

12. Praetfrra. *omne infinitum, inquantum infinitum, est ignotum* ·. Sed Deus est modis omnibus infinitus. Ergo est omnino ignotus. Ergo per essentiam ab intellectu creato videri non poterit,

13. Praktkiua, Augustinus dicit, in libro *de Videndo Deo* ': *Deus est natura invisibilis.* Sed ca quae insunt Deo per naturam, non possunt aliter se habere. Ergo non potest esse quod per essentiam videatur.

14. Praetekua, omne quod alio modo est ct alio modo videtur, non videtur secundum id quod est. Sed Deus alio modo est. ct alio modo videtur a sanctis in patria: est enim per modum suum, sed videbitur a sanctis per modum eorum. Ergo non videbitur a sanctis secundum id quod est. Et sic non videbitur per essentiam.

15. Praeterea, illud quod per medium videtur, non videtur per essentiam. Sed Deus in patria videbitur per medium, quod est lumen gloriae: ut patet in Psalmo·, *in lumine tuo videbimus lumen.* Ergo non videbitur per essentiam,

ifi. Praeterea, Deus in patria videbitur*facie adfaciem,* ut dicitur I *Cor.* xm '. Sed hominem quem videmus facie ad faciem, videmus per similitudinum. Ergo Deus in patria videbitur per similitudinem. Et sic non per essentiam.

41 Skd contra est quod dicitur I *Cor.* xm · : *Videmus nunc per speculum in aenigmate: tunc autem facie ad faciem.* Sed id quod videtur facie ad faciem, videtur per essentiam. Ergo Deus per essentiam videbitur a sanctis in patria.

2. Praeterea, I loan, m ;* *Cum apparuerit, similes ei erimus, ct videbimus eum sicuti est.* Ergo videbimus Deum per essentiam.

3. Prakterea, I *Cor.* xv, super illud ', *Cum tradiderit regnum Deo ct Patri,* dicit Glossa ': *I bi,* scilicet in patria, *essentia Patris et Filii ct Spiritus Sancti videbitur: quod solum mundis cordibus dabitur, quae est summa beatitudo.* Ergo beati Deum per essentiam videbunt.

4. Praeierra, loan, xiv · dicitur; Si *quis diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum.* Sed illud quod manifestatur, essentialiter sidetur. Ergo Deus n sanctis in patria essentialiter videbitur.

5. Pηλι îkrla, *Exod.* \\\m, super illud ·, Ao/ι *ridebit me homo ct viret,* Gregorius · improbat opinionem illorum qui dicebant quod *in illa regione bcatitudinis Deus in eiaritate sua conspici potest, sed in natura videri non potest,* quia *aliud non est eius claritas cl cius natura,* Scd natura eius est essentia cius. Ergo videbitur per essentiam suam.

6. Praetkiula, sanctorum desiderium non potest omnino frustrari. Sed sanctorum desiderium commune est ut Deum per essentiam videant: ut patet *Exod.* wxin ·, *Ostende mihi gloriam tuam ;* et in Psalmo ·, *Ostende faciem tuam et salvi erimus* ; ct loan, xiv ·, *Ostende nobis Patrem ct sufficit nobis.* Ergo sancti per essentiam Deum videbunt.

Rbkpondko hicKsm quod, sicut secundum fidem ponimus finem ultimum humanae vitae esse \irionem Dei,

• ÿ«r ib. •Homii. xv, ai. XIV, *n lm.*

• Ver» 30. · er. Lue. cap. >>,

• S. Th. Icct. I,

• *Cf.* ibid. cap. ir.· S.Tb. icet.11.

• Epi L

• Epiit. V

• Tnct. 111. «apem.

• üp. it, n. U. S. Tk lac u.

-DfCtfl.Hur., hb. I, cap. iv.

• Ariu. na. 1. cap. 4, ..S.Tb uà. II.

• Ep. CXLVn, ai. CXIJ, app tm, rm. it.

·P» oxi, »tn io.

• Ven. u.

· v<o. j.

* ;Ver x · Oro. <t :.<>«

• v<r*. i«.

• Veru jc.

• *Morzi.* ltK XVIII cap.ui, «l o«ui.tn«ci xiivui.

• Vm.

• Γ». VAUX

* k

ita philosophi posuerunt ultimam hominis felicitatem esse intclligerc substantias a materia separatas secundum esse. Et ideo circa hanc quaestionem eadem difficultas cl diversitas invenitur apud philosophos ct apud theologos. Quidam enim philosophi posuerunt quod intellectus noster possibilis nunquam potest ad hoc pervenire ut intclligat substantias separatas: sicut Alpharabius in fine suae *Ethicae;* quams b contrarium dixerit in libro de *Intellectu,* ut Commentator refert, in III *de Anima :* Et similiter quidam theologi posuerunt quod intellectus humanus nunquam potest ad hoc pervenire ut Deum per essentiam videat. Et utrosque nd hoc movet distantia inter intellectum nostrum ct essentiam divinam, vel alias substantias šeparata Cum enim *intellectus in actu* sit quodammodo unum cum *intelligIbili in actu ;** videtur difficile quod intellectus creatus aliquo modo fiat essentia increata. Unde Chrysostom us dicit *': Quomodo creabile ridet increabtte?-* Et maior difficultas m hoc est illis qui ponunt intellectum possibilem esse generabilem et corruptibilem, utpote virtutem 1 corpore dependentem, non solum respectu visionis «· divinae, sed respectu visionis quarumcumque substantiarum separatarum.

Sed haec positio omnino stare non potest. Primo, quia repugnat auctoritati Scripturae canonicae : ut Augustinus dicit, in libro *de Videndo Deo* – Secundo quia, eum intclligerc sit maxime propria operatio hominis, oportet quod secundum eam exsignetur sibi sua bcatitudo, cum haec operatio in ipso perfecta fuerit. Cum autem perfectio intelligent! inquantum huiusmodi. sit ipsum intclligibile; si in perfectissima operatione intellectus homo non perveniat ad videndam essentiam divinam, sed aliquid aliud, oportebit dicere quod aliquid aliud vit beatificans ipium hominem quam I)cu«. Et cum ultima perfectio cuiuslibet sit in coniunctione ad iuiun principium, sequitur ut aliquid aliud hit principium effectivum hominh quam Deus. Quod est absurdum secundum nos. Et similiter est absurdum apud philosophos qui ponunt animas nostras a substantiis separatis emanare ut in fine eas possimus intelligcrc. Unde oportet ponere secundum nos. quod intellectus noster quandoque perveniat ad videndam essentiam divinam ; et secundum philosophos, quod pcrvcni.it ad videndam essentiam substantiarum separatarum.

Quomodo autem hoc possit accidere, restat investigandum. Quidam enim dixerunt, ut Alphorabius et Avempacc ·, quod ex hoc ipso quoti intellectu·» noster intclligit quaccumquc intclligibiha. pertingit od videndam essentiam substantiae separatae. Et ad hoc ostendendum procedunt duobus modis. Quorum primus est quod, sicut natura speciei non divcrsificatur in diversis individuis niu secundum quod coniungitur principiis mdividunntibus, ita forma intcllccta hominis non divcrsificatur apud me cl (c nisi secundum quod coniungitur diversis formis imaginabilibus. Et ideo, quando intellectus separat formam intellectam a formis imaginationis, remanet quidditas intellecta, quae eat una et eadem apud diversos intelligentes. Et huiusmodi est quidditas substantiae separatae. Et ideo, quando intellectus noster pervenit ad summam abstractionem quidditatis intelligibilis cuiuscumque, intclligit per hoc quidditatem substantiae separatae quae est ei similis. - Secundus modus est quia intellectus noster natus est abstrahere quidditatem ab omnibus inIdhgibilibus habentibus quidditatem. Si ergo quidditas quam abstrahit ab hoc singulari habente quidditatem, sil quidditas non habens quidditatem, mtelligcndo eam mtclligct quidditatem substantiae separatae quae est talis dispositionis: eo quod substantiae separatae sunt quid· dilates subsistentes non habentes quidditntes; *quidditas* ,f>a enim *simplicis est ipsum simplex,* ut Avicenna dicit ·. Si autem quidditas abstracta ab hoc paniculari sensibili sit quidditas habens quidditatem. ergo quidditatem illam intellectus natus est abstrahere. Et ila. cum non sit abire in infinitum, erit desenite ad quidditatem non habentem quidditatem, per quam intelligitur quidditas separata.

Sed iste modus non videtur esse sufficiens. Primo, quia quidditas substantiae materialis quam intellectus abstrahit, non est unius rationis cum quidditatibus substantiarum separatarum. Et itu per hoc quod intellectus noster abstrahit quidditate rerum materialium ct cognoscit eas, non sequitur quod cognoscat quidditatem substantiae separatae: ct praecipue divinam essentiam, quae maxime est ulterius rationis ab omni quidditate creata. – Secundo quia, dato quod esset unius rationis, tamen, cognita quidditate rei compositae, non cognosceretur quidditas substantiae separatae nisi secundum genus remotissimum, quod est substantia. Hacc autem cognitio est imperfecta, nisi deveniatur ad propria rei : qui enim cognoscit hominem solum inquantum est animal, non cognoscit cum nisi secundum quid et in potentia; ct multo minus cognoscit cum si non cognoscat nisi substantiae naturam in Ipso. Unde sic cognoscere Deum vel alius substantias separatas non est » videre CMcntinm divinam vel quidditatem substantiae separatae : «cd est cognoscere per effectum, et quasi *in speculo* ·.

Et ideo alius modus intclligendi substantias separatas ponitur ab Avicenna, in sua *Metaphysica* · : scilicet quod substantiae separatae inteUiguntur α nobis per intentiones suarum qulddltatum, quae sunt quaedam carum similitudines, non abstractae ab cis. quia ipsaemet sunt trnmntenalei, <ed impressae ab eb in animabus nostris.

Sed hic modus etiam non videtur nobis sufficere nd visionem divin.un quam quaerimus. Constat enim quod *omne quod recipitur in aliquo, est in eo per modum recipientis :** Et ideo similitudo divinae ewcntiae impressa eb ipsa in intellectu nostro, erit per modum nostri intellectus, Modus autem intellectus nostri deficiens est a perfecta receptione divinae Mtnilhudmis. Defectus autem pertectae similitudinis potest tot modis accidere quot modis dissimilitudo invenitur. Uno enim modo est deficiens similitudo quando participatur forma secundum eandem rationem speciei, sed non secundum eundem perfectionis modum: sicut est similitudo deficiens eius qui parum habet de albedine, ad illum qui multum hnbet. Alio modo adhuc magis deficiens, quando non pervenitur nd eandem rationem speciei, sed tantum ad eandem rationem generis: sicut similitudo inter illum qui habet colorem citrinum, et illum qui habet colorem album. Alio modo adhuc magis deficiens. quando ad rationem eandem generis pertingit, sed solum secundum analogiam : sicut est similitudo albedinis ad hominem in eo quod utrumque est ens. Et hoc modo est deficiens omnis similitudo quae est in creatura recepta respectu divinae essentiae. Ad hoc autem quod visus cognoscat albedinem, oportet quod recipiatur m eo similitudo albedinis secundum rationem suae speciei (quamvis non secundum eundem modum essendi, quia habet alterius modi esse forma in tensu, ct in re extra animam) : si enim i» fieret in oculo forma citrini. non diceretur oculus videre albedinem. Et similiter ad hoc quod intellectus intclligat aliquam quidditatem, oportet quod fiat m eo similitudo eiusdem rationis secundum speciem: quamvis forte non sit idem modus emendi utrobique; non enim forma existens in intellectu vel sensu est principium cognitionis secundum modum essendi quem habet utrobique, sed secundum rationem in qua communicat cum re exteriori Et ita patet quod per nullam similitudinem receptam in intellectu creato potest Deus intclligi ita quod essentia eius videntur immediate. Unde etiam quidam, ponentes divinam essentiam per hunc modum videri, dixerunt quod ipsa essentia non videbitur, sed quidam fulgor, quasi radius ipsius ·. Unde nec iste modus sufficit ad visionem diri- · (X ñt· nam quam quaerimus.

Et ideo accipiendus est alius modus, quem etiam quidam philosophi posuerunt, scilicet Alexander ct Averroës, in 111 *de Anima* ·. Cum enim in quahbct cognitione sit necessaria aliqua forma qua res cognoscatur aut rideatur, «· > forma ista qua intellectus perficitur ad videndis substantias separatas, non est quidditas quam intellectus abstrahit a rebus compositis, ut dicebat prima opimo; neque aliqua impressio relicta a substantia «eparntn in intellectu nostro, ut dicebat secunda; sed est ipsa substantia separata quae coniungitur intellectui nostro ut forma, ut ipsa sit quod intelligitur ct quo intelligitur. Et quidquid sit dc aliis sub-

· Anitot *de* 4- «mJ . lib. iII . C4p. vtn. n. i. *j.* . S. Th- Icet, vn.
· Hoell XV. al, XIV. *i-* /em·.
· tr. exi VII, mL exii. αp. v
< n
· Ci A»«rr. III *de* Asmj. icit U»I. ðæw ñ. j.
cap. un, Ttra.ji
· Tr*a. III, cap. win.
· Dr Cu»» m p<>Jr' a h· '****

stantiis separatis, tamen istum modum oportet no» accipere in visione Dei per essentiam : quia, quacumque alia forma informaretur intellectus noster, non posset per eam duci in essentiam divinam.

Quod quidem non debet intelligi quasi divina essentia sit ver.i forma intellectus noslri ; vel quia cx ca ct intellectu nostro efficiatur unum simpliciter, sicut in naturalibus cx forma ct materia natural·: sed quia proportio ussenliac divinae ad intellectum nostrum est sicut proportio formae ad materiam. Quandocumquc enim aliqua duo quorum unum est altero perfectius, recipiuntur in eodem receptibili, proportio unius duorum ad alterum, scilicet magis perfecti ad minus perfectum . esi sicut proportio formae ad materiam: sicut lux et color recipiuntur in diaphane , quorum lux sc habet ad colorem sicut forma ad materiam. Et ita, cum in anima recipiatur lux intellectiva et ipsa divina essentia inhabitans, licet non per eundem modum, essentia divina se habebit ad intellectum sicut forma ad materiam.

Et quod hoc sufficiat ad hoc quod intellectus per divinam essentiam possit videre ipsam divinam essentiam, hoc modo potest ostendi. Sicut enim ex forma naturali qua aliquid habet esse, et materia, efficitur unum ens simpliciter; ita ex forma qua intellectus intelligit. et ipso intellectu, fit unum in intclligcndo. In rebus nutem naturalibus res per sc subsistens non potest esse forma alicuius materiae, ri illa res habeat materiam panem sui: quia non potest esse ut materia sit forma alicuius Sed si illa re?, per sc subsistens sit forma tantum, nihil prohibet eam effici formam alicuius materiae, ut fieri quo est iprius compositi: sicut patet dc anima. In intellectu autcm oportet accipere ipsum intellectum in potentia quasi materiam, ct speciem mtclllgibilcm quasi formam . ct intellectus in actu intelligens erit quasi compositum cx utroque. Unde, si sit aliqua res per se subsistens quae non habeat aliquid m se praeter id quod est intelligibile m ipsn, talis res poterit esse forma qua intcllighur. Res autum quaelibet est intelligibilis secundum id quod habui de actu, non secundum id quod habet dc poiunlia, ul patet in IX A/t-

• S. Th. 1« 1.- DM. lib. VIII, cap. 11, n. $.

taphys. ·: ct huius signum est quod oportet formam intcl- ligibilcm abstrahere a materia c-1 ab omnibus propru talibus materiae. Et ideo, cum divina essentia sit actus purus, poterit esse forma qua intellectus mlclligit. Et haec erit visio beatificans. Et ideo Magister dicit * quod unio ani-

•IlirUrnt d>U. i, cap. *Solet cf·*

mae ad corpus est quoddam *exmplum beatae unionis qua spiritus unietur Deo.*

Ad phimum kkqo dickndum quod auctoritas illa potest tripliciter exponi: ut patet per Augustinum, in libro *de Mdcndo Deo* :* trio modo, ul excludatur visio corporalis, qua nemo vidit vel visurus est Deum in essentia eua :* – Alio modo, ut excludatur visio intellectualis Dei per essentiam ab his qui in ista mortali carne vivunt. – Tertio modo, ut excludatur visio comprehensionis ab intellectu creato :* El sic intelligit Chrysostomus. 1'nde subdit : *Xhtitiam hic dicit* Evangelista *certissimam considerationem ct comprehensionem tantam quantam habet Pater dc / ilio.* Et hic est Evjngelislae intellectus: unde subdit *Unigenitus qui est* etc., per comprehensivam visionem volens probare Filium esse Deum.

• Ep. ext VII. <1. CXII. «p xi W4·

* Ci. irt. »cq.

• Cf. I'<rt. J, qu. in, an. 7, ‘toc.di.inarg.

•Loten.inire.

Ad sbcundi h dicendum quod, sicut Deus excedit omnia existentia quae habent esse determinatum, per essentiam suam infinitam, ita cognitio sua. qua cognoscit, est super omnem cognitionem. Unde quae est proportio cognitionis nostrae ad entia creata, ea est proportio cognitionis divinae ad essentiam suam. Ad cognitionem autem duo concurrunt : scilicet cognoscens, ct quo cognoscitur. Visio autem illa qua Deum per essentiam videbimus, est eadem cum visione qua Deus sc videt, ex parte cius quo videtur: quia sicut ipse se videt per essentiam suam, ita el nos videbimus. Sed cx parte cognoscentis invenitur diversitas quae est inter intellectum divinum el nostrum. In cognoscendo autem id quod cognoscitur sequitur fonnam qua cognoscimus, quia per formam lapidis videmus lapidem: sed efficacia in cognoscendo sequitur virtutem cognoscentis, sicut qui habet visum fortem acutius videt. Et ideo in illa visione nos videbimus quod Deus videt, scilicet essentiam suam, sed non ita efficaciter.

Ad tertium dicendum quod Dionysius loquitur ibi de cognitione qua Deum in via cognoscimus per aliquam formam creatam, qua intellectus noster formatur ad eum videndum. Sed, sicut dicit Augustinus, Deus omnem formam intellectus nostri subterfugit : quia, quamcumque formam intellectus noster concipiat, illa forma non pertingit ad rationem divinae essentiae. Et ideo ipse non potest esse pervius intellectui nostro: sed per hoc cum perfectissime cognoscimus in statu viae quod scimus cum esse nuper omne id quod intellectus noster concipere potest; et sic ei coniungimur quasi ignoto. Sed in patria idipsum per formam quae C5Î essentia sua videbimus, et coniungemur ei quasi noto.

Ad or.tini m dicendi n quod *Deus lux est* ut dicitur I loan. I ' *Lumen* autem est impressio lucis in aliquo illuminato. Et quia essentia divina est alterius modi quam omnis similitudo ipsius impressa in intellectu, ideo dicit quod *divinae tenebrae cooperiuntur omni lumini:* quia scilicet essentia divina, quam tenebras vocat propter claritatis excelsum, manet non demonstrata per impressionem intellectus nostri. Et per hoc sequitur quod *abscondatur omni cognitioni.* El ideo quicumque videntium Deum aliquid mente concipit. hoc non est Deus, sed aliquid divinorum effectuum.

·v<η.>

Ar> lu iKTi m l uj snni quod claritas Dei, quamvis excedat omnem formam qua nunc intellectus informatur, non tamen excedit ipsam essentiam divinam, quae erit quasi forma intellectus noslri in patria. Et ideo, licet nunc sit invisibilis, tamen tunc erit visibilis.

At» sBxn u DictNDt.M quod, quamvis finiti ad infinitum nnn posrit usse proportio, quin excessus infiniti supra finitum non est determinatus, poicst tamen esse inter ea pro-

•P

portimmittas, quae est similitudo proportionum : sicut enim finitum aequatur alicui finito, ita infinito infinitum. Ad hoc autem quod aliquid totaliter cognoscatur, quandoque oportet esse proportionem Inter cognoscentem et cognitum: quia oportet virtutem cognoscentis adaequari cognoscibilati rei cognitae; aequalitas nutem proportio quaedam est. Sed quandoque cognoscibilitas rei excedit virtutem cognoscentis, sicut cum nos cognoscimus Deum : aut e converso, sicut cum ipse cognoscit creaturas. Et tunc non oportet esse proportionem inter cognoscentem et cognitum, sed *proportinnalitatem* tantum: ut scilicet, sicut sc habet cognoseens ad cognoscendum, ita se habeat cognoscibile ad hoc quod cognoscatur. Et talis proportionalius sufficit ad hoc quod infinitum cognoscatur a finito, el e converso.

• h

Vel dicendum quod proportio secundum primam nominis institutionem significat habitudinem quantitatis ad quantitatem secundum aliquem determinatum excessum vel adaequationem: sed ulterius est translatum ad significandum omnem habitudinem cuiuscumque ad aliud. Et per hunc modum dicimus quod materia debet esse proportionata ad fonnam Et hoc modo nihil prohibet intellectum nostrum, quamvis sit finitus, dici proportionatum ad videndum osentiam divinam: non tamen ad comprehendendum eam ; et hoc propter suam immensitatem.

Ad septimum nicKsni M quod duplex est similitudo et distantia. I na secundum convenientiam in natura. Et sic magis distat Deus ab intellectu creato quam intelligibile creatum a sensu. \lin secundum proportionalitalem. El sic est c converso: quia sensus non est proportionnais ad cognoscendum aliquod immateriale, sed intellectus est proportionatus ad cognoscendum quodeumque immateriale, El haec similitudo requiritur ad cognitionem, non autem prima : quia constat quod intellectus intelligens lapidem non est similis ei in naturali esse. Sicut etiam visus apprehendit mei rubeum ct fel rubeum, quamvis non apprehendat mcl dulce: fcllis enim rubedo magis convenit cum meile inquantum est visibile, quam dulcedo mellis cum meile.

* * ICtM)

Λι> octavim dicendum quod in visione qua Deus per essentiam videbitur, ipsa divina esbcntia erit quasi forma intellectus qua intelligit. Nec oportet quod efficiantur unum

secundum eue simpliciter: sed solum quod fiant unum quantum pertinet ad netum tntclligcndi ·.

Λü κοχiM dhmmum quod dictum Aviccnnac quantum ad hoc non sustinemus: quia ei etiam ab aliis philosophis in hoc contradicitur. Nisi forte velimus dicere quod Avicenna intelligit dc cognitione substantiarum separatarum secundum quoti cognoscuntur per habitus scientiarum speculativarum, ct similitudinibus aliarum rerum. Unde hoc introducit nd oxiendendum quod scientia non eai in nobis substantia, sed accidens.

Et tamen divina essentia, quamvis plus distet secundum proprietatem naturae suae .ib intellectu nostro quam substantia angeli, tamen plus habet de ratione inlclligibilitatis: quia est actus purus, cui non admiscetur aliquid de potentia ; quod non contingit in aliis substantiis separatis. Nec illa cognitio qua Deum per essentiam videbimus, cx parte cius quod videbitur erit in genere accidentis: sed solum quantum ad actum ipsius intclligcntis, qui non erit ipsa substantia intclligcntis vel intellecti.

An ntcnnrx dicendum quod substantia separata a materia intelligit se ct intelligit alia : ct utroque modo potest verifleari auctoritas inducta. Cum enim ipsa essentia substantiae separatae sit per ĕip«am intclligtbilis in .ictu, eo quod est n materia sepamta, constat quod, quando substantia separati intelligit č, quod omnino est idem intelligent et intellectum; non enim intelligit sc per aliquam intentionem abrtr.ictam a sc, sicut nos mtclligimus res ħmateriale Et hic videtur we intellectus Philosophi in iII *de Anima* ut patet per Commentatorem ibidem ·.

Secundum autem quod intelligit res alias, intellectum m actu fit unum cum intellectu in actu, inquantum forma intellecti fit forma intellectus inquantum est intellectus in actu, non quod sit ipsamet essentia intellectus· ut Avictnna probat, in VI *de Naturalibus* -, quia essentia intellectus manet una sub duabus formis, secundum quod intelligit res duas successive, ad modum quo materio prima manet una sub diversis ħormi I nde etiam Commentator, in 111 *de Anima* comparai intellectum possibilem. quantum ad hoc. primae materiae. Ei sic nullo modo sequitur quod intellectu» noster videns Deum fiat ipsa essentia divina : sed quod ipsa cientii divina comparatur ad ipsum quasi perfectio ct forma.

Ax> uUDIciml k DicrvnrM quod auctontaics illae, ct omnes similes, sunt intelligcndae dc cognitione qua cognoscimus Deum in via. ratione prius · posita.

Ad pcodkcinum dicknd i m quod infinitum privative dictum est ignotum inquantum huiusmodi: quia dicitur per remotionem complementi, a quo crt cognitio rei. Unde infinitum reducitur ad materiam subicctam privationi: ut patet in III *Physicorum* ·. Sed infinitum negative acceptum dicitur per remotionem materine terminantis: quia forma etiam quodammodo terminatur per materiam. Unde infinitum hoc modo est maxime dc se cognoscibile. Et hoc modo infinitus est Deus.

Au uectMUMTKRTiuM uiuKNDi'M quod Augustinus loquitur dc visione corporali, qua nunquam videbitur. Quod patet ex hoc quod praemittitur · : *Sicut enim ridentur visibilia ista quae nominantur, Deum nemo vidit unquam nec videre potest; et est natura invisibilis, sicut et incorruptibilis.* Sicut nutem secundum naturam suam est maximes· eas, ita ct secundum se est maxime intclligibilis : sed quod a nobis quandoque non intelligatur, est cx defectu nostro. Unde quod videatur postquam visus non fuit a nobis, non est cx mutatione sua. sed nostra.

Ad UKCiMiMQi ARTi u incaxDUM quod Deus in patria vide-bitur a sanctis *sicuti est9*, si hoc referatur nd modum ipsius visi; \idebitur enim a sanctis Deus habere illum modum quem habet. Sed fi referatur modus ad ipsum cognoscentem, non videbitur sicuti est: quia non erit tanta efficacia intellectus creati ad videndum quanta est efficacia essentiac divinae ad hoc quod intelligatur.

An DKctMUMQUiNTUM mcENDUM quod medium m visione corporali et intellectuali invenitur triplex. Primum est medium *sub quo* videtur. Et hoc est quod perficit visum ad videndum in generali, non determinans visum ad aliquod ;j fieflbitur autem non solum quantum ad animam, sed etiam speciale obicctum: sicut sc habet lumen corporale ad visum corporalem, et lumen intellectus agentis ad intellectum possibilem. - SccunJum crt medium *quo* videtur. Et hoc est forma visibilis qua determinatur uterque visus nd speciale obicctum: sicut per formam lapidis id cognoscendum lapidem. Tertium est medium *in quo* videtur. Et hoc est id per cuius inspectionem ducitur sisus in aliam rem: sicut inspiciendo speculum ducitur in ea quae in speculo repraesentantur, ct sidendo imaginem ducitur in imaginatum. Et sic etiam intellectus per cognitionem effectus ducitur in causam, vel e convene.

In visione Igitur patriae non erit tertium medium, ut scilicet Deu per specie» .iliorum cognoscatur, «icut nunc cognoscitur, ratione cuius dicimur nunc videre *in speculo* ;* Nec erit ibi secundum medium ; quii ipsa eiventia divin i ent qua ħntellectu noster videbit Deum ·. - Sed erit ibi tantum primum medium, quod elevabit intellectum nostrum .id hoc quod possit coniungi substantiae increatac modo praedicto. Sed ab hoc tnedio non dicitur cognitio mcdi.ita : quia non cadit inter cognoscentem et rem cognitam, sed ert illud quod dat cognoscenti vim cognoscendi.

Au DKciMi MsKATtni nreiîsdi.m quod creaturae corporales non dicuntur immediate videri nisi quando id quod est ia eb coniungibik visui, cl coniungitur. Non sunt autem čoniungibik per cuentiam «u.un, ralione matcriiliutik Et ideo tunc immediate videntur quando eorum similitudo intellectui coniungilur. Sed Ďeu per evenham suam confungibili est intellectui ·. I nde non immediate videretur nisi essentia sua coniungeretur intellectui. Et haec ririo immediata dicitur püîo *faciei.*

Et praeterea similitudo rei corporalis recipitur in visu secundum eandem rationem qua est in re, sed non secundum eundem modum edendi : et ideo similitudo illa ducit m illum rem directe. Non autem potest hoc modo ducere aliqua similitudo intellectum nostrum in Deum, ut ex dictis· patet. Et propter hoc non est «mile.

ART H. LTM M SANCI! I'OST RISURRECTIONKM

um « ».oRroRAi.nivs oculis visum µvτ

() IV *Seat.,* di.t. qti. II. »rt i *In* /of, c«p. ‡ Icrt n. /· VjldL, op. T.

Ad sact'nui'M sic raoommnu Videtur quod «ancti post resurrectionem Deum corporalibu» oculis videbunt. Oculus enim glonficatus maioris erit virtutis quam aliquis oculus non gloriiicatus. Sed beatus lob oculo suo Deum vidit: /oὀχMî' *\uditu auris audivi te. nunc autem oculus meus videt te.* Ergo multo fortius oculus gloriiicatus per essentiam Deum videre poterit.

2. Phoht.rf.a. *fob* vix ·: */n carne mea ridebo Deum, Salvatorem meum.* Ergo videtur quod corporalibus oculis Deus in patria videbitur.

3. Pracibrka. Augustinus, XXII *de Civ. Dei* * loquens dc visu oculorum glorificalorum, sic dicit; *Vis praepollentior erit oculorum illorum, non ut acrius videant quam quidam perhibentur videre serpentes vel aquilae, quantalibet enim acrimonia cernendi eadem animalia vipeant, nihil aliud quam corpora possunt videre: sed ut videant incorporalia.* Quaecumque autem potentia cognoscitiva est incorporalium, potest elevari ad videndum Deum. Ergo oculi gloriosi Deum videre poterunt.

4. Prartkbka, quae est differentia corporalium ad incorporalia, eadem est c convcrO. Sed oculus incorporeus potest corporalia videre. Ergo oculus corporeus potest videre incorporalia. Et sic idem quod prius.

5. Prartkhka, Gregorius, in V *Moral.* ·, super illud *lob* tv ·, *Stetit quidam cuius mm apnnsccbam vultum* etc., sic dicit: *Homo, qui. si praeceptum urvare voluwet, came spiritualis futurus fuerat, factus est peccando etiam mente carnalis,* Sed cx hoc quod est mente factus carnalis, ut ibidem dicit, *solum ea copitat quae ad animum per corporum imagines trahit.* Ergo etiam quando came spiritualis erit, quod post resurrectionem sanctis promittitur ·, etiam came spiritualia videre poterit. Et sic idem quod prius.

6. Prartkrra, homo solo Deo potest beatificari. Bcati-

•Nů čl «tn ‘6 * ttl « 1 İ. b I

•Ui.«t.imrf • Tai. iv. •hn.v.n •Tat.». • Ia corporej e: ‡t. >J j. • Car »it. n. 6 · £. Bi. kct ‡l. ‡gc.atla ap. x». veru a. ·£·γ-ω›

‘IdCr,«p. či. «π>· *

· v<n < · v<r». a · c»p. wt-

· iMi

·op. χχu».ai.

•SUlik ap «au, »<ck y>: Sûre, νβρ. Ul, hti. >5; Lue. *ne x»* ‡tr O ; I aj *(.f.,* C4p. x» . ‹cr» 44·

quantum nd corpus. Ergo non solum intellectu, sed etiam carne Deum videre poterit.

7. Praeterea, sicut Deus est praesens per suam essentiam in intellectu, ita etiam erit praesens in sensu: quia erit *omnia in omnibus,* ut dicitur I *Cor.* xv :* Sed videbitur ab intellectu cx hoc quod sua essentia ci enniungetur. Ergo poterit videri etiam a sensu.

• Ver». 8.

Ski› contra, Ambrosius dicit, *super Lucam* :* .Vec *corporalibus oculis Deus quaeritur, nec circumscribitur visu, nec tactu tenetur.* Ergo nullo corporali sen^u Deus videbitur.

•Qp. i, vtn.it,- l.ipoMt. lib. I.

2. Praeterea. Hieronvmus dicit :* *Non solum divinitatem Patris, sed nec Filii nec Spiritus Sancti, oculi carnis pnssunt aspicere: sed oculi mentis, de quibus dicitur, • Beati mundo corde ».*

• in hat., lib. III. «J cap. vi, ver». i.

3. Praeterea. idem Hieronymus dicit * : *Pes incorporalis corporalibus oculis non videtur.* Sed Deus est maxime incorporeus. Ergo, etc.

• Apud Aux.Ep. CXtVH, aliter CHI. cap w«.

4. Praeterea, Augustinus, in libro *de Videndo Deo* :* *•Deum nemo vidit unquam »: vel in hac vita sicuti ipse est; vel in angelorum vita sicut visibilia ista quae corporali visione cernuntur.* Vita autem angelorum dicitur vita beata, in qun resurgentes vivent. Ergo, etc.

• EptiL cit., «p. xi.

5. Praeterea, *secundum hoc homo dicitur jactus « ad imaginem Dei » quod Deum conspicere potest,* ut Augustinus dicit ·. Scd homo est ad imaginem Dei secundum mentem, non secundum carnem. Ergo mente, ct non came Deum videbit.

• D/ Trin lib. XIV, «P IV.

Respondeo dicendum quod sensu corporali aliquid sentitur dupliciter ·: uno modo, per sc; alio modo, per accidens. Per se quidem sentitur illud quod per se passionem sensui corporali inferre potest. Per sc autem potest aliquid passionem inferre aut sensui inquantum est sensus; aut huic sensui inquantum est hic sensus. Quod autem secundo modo infert per sc passionem sensui, dicitur *sensibile proprium:* sicut color respectu visus, et sonus respectu auditus. - Quid autem sensus, inquantum est sensus, utitur organo corporali, non potest in eo aliquid recipi nisi corporaliter: cum *omne quod recipitur in aliquo, sit in eo per modum recipientis* ·. Et ideo omnia sensibilia inferunt passionem sensui, inquantum est sensus, secundum quod habent magnitudinem. Et ideo magnitudo ct omnia consequentia, ut motus, quies ct numerus et huiusmodi, dicuntur *sensibilia communia, per se* tamen. - *Per accidens* autem sentitur illud quod non inferi passionem sensui neque inquantum est sensus neque inquantum est hic sensus, sed coniungitur his quae per se sensui inferunt passionem: sicut *Socrates* et *filius Diaris* et *amicus,* et alia huiusmodi, quae per se cognoscuntur in universali intellectu, in particulari autem virtute cogitativa in homine, aestimativa autem in aliis animalibus Huiusmodi i° autem tunc sensus exterior dicitur sentire, quamvis per accidens, quando ex eo quod per se sentitur, vis apprehensiva cuius est illud cognitum per se cognoscere, statim sine dubitatione et discursu apprehendit: sicut videmus aliquem vivere ex hoc quod loquitur. Quando autem n aliter se habet, non dicitur illud sensus videre etiam per accidens.

• Arittol. dc A- w/aue Hb. П. cap. vi. · S. Th. Icet XIII.

• Dr Cdtuit, prop xii. - Iû- tcr Opp. λπ- atot

Dico ergo quod Deus nullo modo potest videri visu corporali, aut aliquo alio sensu sentiri, sicut per se visibile, nec hic ncc in patria. Quia si a sensu removeatur id quod convenit sensui inquantum est sensus, non erit sensus: ct similiter si a visu removeatur illud quod est visus inquantum est visus, non erit visus. Cum ergo sensus, inquantum est sensus, percipiat magnitudinem; et visus, inquantum est talis sensus, percipiat colorem: impossibile est quod visus accipiat aliquid quod non est color nec magnitudo, nisi sensus diceretur aequivocc. Cum ergo visus ct sensus sit futurus idem specie in corpore glorioso, non poterit esse quod divinam essentiam videat sicut visibile per se.

Videbit autem eam sicut visibile per accidens: dum ex parte visus corporalis tantam gloriam Dei inspiciet in corporibus, ct praecipue gloriosis, el maxime in corpore Christi; el ex parte alia intellectus tam clare Deum videbit quod in rebus corporaliter visis Deus percipietur. sicut in locutione percipitur vita. Quamvis enim tunc intellectus noster non videat Deum cx creaturis, tamen videbit eurn in creaturis corporaliter visis. Et hunc modum quo Deus corporaliter possit videri, ponit Augustinus in fine *de Civitate Dei9,* ut patet cius verba intuenti. Dicit enim sic: *Valde credibile est sic nos visuros mundana tunc corpora « caeli novi et terrae novae », ut Deum ubique praesentem et universa corporalia gubernantem clarissima perspicuitate videamus: non sicut nunc - invisibilia Dei per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur scd sicut homines, mox ut aspicimus, non credimus vivere, sed videmus.* 'l^miais * "

Λι> PRIMUM ehoo dicrndum quod verbum illud Iob intelligitur de oculo spirituali: dc quo dicit Apostolus, *Ephes,* l ' : */Humiliatos habere oculos cordis vestri.* · Ver», ii

Ad secundum dicendim quod illa auctoritas non inlelligitur quod per oculos camis Deum sumus visuri: scd quia in carne existantes Deum videbimus.

Au tertium dicendum quod Augustinus loquitur inquirendo in verbis illis, et sub conditione. Quod patet ex hoc quod praemittitur: *Longe itaque alterius potentiae erunt si per eos videbitur incorporea illa natura:* ct postea subdit, I *is itaque* etc.; ct postmodum determinat ut dictum CSt ·. · In wpjrt.

Ad quartum dicendum quod omnis cognitio nt per aliquam abstractioncm ∎ materia. Et ideo, quanto forma corporalis magis abstrahitur a materia, magis est cognitionis principium Et inde est quod forma in materia existent nullo modo est cognitionis principium; in sensu autem aliquo modo, prout α materia separatur; et in intellectu nostro adhuc melius. Et ideo oculus spiritualis, α quo removetur impedimentum cognitionis, potest videre rem corporalem. Non autem sequitur quod oculus corporalis, in quo deficit vis cognitiva secundum quod participat de materia, possit cognoscere perfecte cognoscibilia quae sunt incorporalia.

An quintum dicendum quod, quamvis mens facta carnalis non possit cogitare nisi accepta α sensibus, tamen ea cogitat immaterialiter. Et similiter oportet quod visus illud quod apprehendit, semper apprehendat corporaliter. I nde non potest cognoscere illa quae corporaliter apprehendi non possunt.

Ad sextum dicendum quod beatitudo est perfectio hominis inquantum est homo. Et quia homo non habet quod sit homo cx corpore, sed magis cx anima, corpus autem est dc essentia hominis inquantum est perfectum per animam; ideo beatitudo hominis non consistit principaliter nisi in actu animae, ct ex ca derivatur ad corpus per quandam redundantiam, sicut palet ex his quae dicta ‡unt Quaedam tamen beatitudo corporis nostri erit inquantum Deum videbit in sensibilibus creaturis, et praecipue in corpore Christi. """*

Ad septimum dicendum quod intellectus est perceptivus spiritualium, non autem visus corporalis. Et ideo intcllecius poterit cognoscere divinam essentiam sibi coniunct.im, non nutem xisus corporalis. H

ART III. UTRUM SANCTI VIDENTES DEUM I'KR ESSENTIAM OMNIA VIDEANT QUAE DEI'S IN SEIPSO VIDET.

Pan. 1, qu tn, art. h; qu. Cvt, art. 1, aJ t; II XrwL, diM. xI. art. >; 111, di»i. xi», »n. 3. qu» »: IV, di»i. xlv, qu. 111, an. 1.
III Cent. cap. tan, u»; Or Irr»/., qu. tilt, ·П. a qu. xx. ert. 4.

D TERTIUM SIL PROCEDITUR. \ îdctUF ÇUOd bIIICIî vidciltCS

A Deum per essentiam omnia videant quae Deus in scipso videt. Quia, ut dicit Isidorus, m libro *de Summo Bono* :* *angeli in Verbo Dei omnia sciunt antequam fiant.* Sed sancti *angelis aequales erunt:* ut patet Matth. xxn ·. Ergo et sancti, videndo Deum, omnia videbunt.

• Al HRKI.up.

2. Phaktehka, Gregorius, in IV *Dialog,* :* dicit *Quia illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt?* Loquitur autem de beatis, qui Deum vident per essentiam. Ergo qui videt Deum per essentiam, omnia cognoscit.

• Ver»- >0 Ur;. cxp.xu. Lue. mw, »<rv V».
• Uxp. WCTHt

3. Phaxtkrra, sicut dicitur in III *de Anima* ·, *intellectus, cum intelligit maxima, magis potest intelligere minima* Sed maximum intclligibilc est Deus. Ergo maxime

• Car. 1». ·. > S. Th. Irci. mi.

auget virtutem intellectus in inicllligcndo. Ergo intellectus cum videns omnia intclligil.

4. Praeterea, intellectus non impeditur ab intclligcndo aliquid nisi inquantum id superat ipsum. Sed intellectum Deum videntem nulla creatura superat: quia, ut dicit Gregorius, in II *Dialog.* ·, *animae videnti Creatorem angusta fit omnis creatura.* Ergo videntes Deum per essentiam omnia cognoscent.

5. Prartkrua, omnis potentia passiva quae non est reducta ad actum, est imperfecta. Sed in intellectu possibili animae humanae est potentia quasi passiva ad cognoscendum omnia: quia intellectus possibilis est *quo est omnia*

Ul 'n M *Anima* Si ergo in illa beatitudinc non intclligcret omnia, remaneret imperfectus. Quod est absurdum.

6. PRAurxRRA, quicumque videt speculum, videt ea quae in speculo resultant. Sed in Verbo Dei omnia sicut in speculo resultant: quia ipsum est ratio ct similitudo omnium. Ergo sancti, qui vident Verbum per essentiam, vident omnia creata.

7. Praeterea, ut dicitur *Proverb,* x ·, *desiderium suum iustis dabitur.* Sed sancti desiderant omnia scire: quin *omnes homines natura scire desiderant* *; ncc natura per gloriam aufertur. Ergo dabitur cis a Deo quod omnia cognoscant.

8. Praeterea, ignorantia est quaedam pocnalita» praesentis vitae. Sed omnis poenalius per gloriam a sanctis aufertur. Ergo ct omnis ignorantia. Et ita omnia cognoscent

9. Praeterea. beatiludo sanctorum per prius est in anima quam in corpore. Sed corpora sanctorum formabuntur m gloriam ad similitudinem corporis Christi: ut patet *liti· lipp.* m ·. Ergo et animae perficientur ad similitudinem animae Christi. Sed anima Christi in Verbo omnia videt *. Ergo et «innes animae sanctorum videbunt omnia in Verbo.

10. Phaktehra, sicut sensus, ita intellectus cognoscit omne illud cuius similitudine informatur. Sed divina cssentia expressius indicat quamlibet rem quam aliqua similitudo alia rei. Ergo, cum in illa beata visione essentia divina liai quasi forma intellectus nostri ·, videtur quod sancti videntes Deum omnia videant.

11. Praeterea. Commentator dicit, in III *de Anima9,* quod si intellectus agens esset forma intellectus possibilis, intclligercmus omnia. Sed divina essentia clarius repraesentat omnia quam intellectus agens. Ergo intellectus videns Deum per essentiam omnia cognoscit.

12. Praeterea, propter hoc quod inferiores angeli nunc non omnia cognoscunt, illuminantur de ignotis a superioribus. Sed post diem iudicii angelus non illuminabit angelum, tunc enim *praelatio cessabit,* ut dicit Glossa ·, I *Cor.* xv ·. Ergo inferiores angeli omnia scient. Et eadem ratione omnes alii sancti Deum per essentiam videntes *?

Sed contra, sicut dicit Dionysius, in vi cap. *Cael. Hier.* ·. angeli superiores inferiores a *nescientia* purgant, n .Angeli autem inferiores vident essentiam divinam. Ergo angelus videns essentiam divinam potest aliqua nescire. Sed anima non perfectius videbit Deum quam angelus. Ergo animae videntes Deum non oportet quod omnia videant.

2. Praeterea, solus Christus *habet Spiritum non ad mensuram,* ut dicitur Ioan, m ·. Sed Christo inquantum habet Spiritum non ad mensuram, competit quod in Verbo omnia cognoscat: unde ibidem dicitur quod *Pater omnia dedit in manu cius.* Ergo nulli alii competit cognoscere omnia in Verbo nisi Christo.

3. Praeterea, quanto aliquod principium perfectius cognoscitur, tanto plures cius effectus cognoscuntur per ipsum. Sed quidam videntium Deum per essentiam perfectius aliis cognoscent Deum, qui est rerum omnium principium. Ergo quidam aliis plura cognoscent. Et ita non omnes scient omnia.

Respondeo dicendum quod Deus, videndo suam essentiam, cognoscit omnia quae sunt vel erunt vel fuerunt: et haec dicitur cognoscere *notitia visionis* ·, quin, ad similitudinem visionis corporalis, cognoscit ea quasi praesentia. Cognoscit insuper, videndo suam essentiam, omnia quae potest facere, quamvis nunquam fecerit ncc facturus sit: alias non perlecte cognosceret potentiam suam; non enim potest cognosci potentia nisi sciantur potentiae objecta. Et haec dicitur cognoscere *notitia simplicis intdligcntiae* ·.

Impossibile est autem quod aliquis intellectus creatus cognoscat omnia, videndo divinam essentiam, quae Deus potest facere. Quia quanto aliquod principium perfectius cognoscitur, tanto plura sciuntur in illo: sicut in uno demonstrationis principio ille qui est perspicacioris ingenii plures conclusiones videt quam alius, qui ert ingenii tardioris. Cum ergo quantitas potentiae divinae attendatur secundum ea in quae potest, si aliquis intellectus videret in divina essentia omnia quae Deus potest facere, eadem esset quantitas perfectionis in intelligent quae est quantitas divinae potentiae in producendo effectus: ct Ita comprehenderet divinam essentiam. Quod est impossibile omni creato intellectui ·.

Illa autem omnia quae Deui scit notitia visionis, aliquis intellectus creatus cognoscit in Verbo, scilicet anima Christi *? Sed dc «iliis videntibus divinam essentiam duplex est opinio. Quidam enim dicunt quod omnes videntes Deum per cMcniixm vident omnia quae Deus videt «cientia visionis. - Sed hoc repugnat Sanctorum dictis, qui ponunt angelos aliqua ignorare ·; quos tamen constat, secundum fidem, omnes Deum per essentiam videre.

Et ideo alii dicunt quod alii a Christo, quamvis videant Deum per essentiam, non tamen omnia vident quae Deus videt, eo quod essentiam divinam non comprehendunt Non est enim necessarium quod sciens causam sciat omnes cius effectus, nisi causam comprehendat: quod non competit intellectui creato. Et ideo unusquisque videntium Deum per essentiam tanto plura in eius essentia conspicit. quanto durius divinam essentiam intuetur. El inde est quod de his potest unus alium instruere. Et sic scientia angelorum et animarum sanctarum potest augeri usque ad diem iudicii: sicut ct alia quae ad praemium accidentale pertinent. Sed ulterius non proficiet: quia tunc erit ultimus status rerum. Et in illo statu passibile erit quod omnes omnia cognoscent quae Deus scientia visionis novit

An primum eruo dicendum quod hoc quod didt Isidores. quod *angeli sciunt ip Verbo omnia antequam fiant,* non potest refera ad ea quae Deus scit scientia simplicis intclligentiae Unium, quia illa nunquam fient: sed referendum est ad ea tantum quae Deu. scit scientia visionis. De quibus etiam dicit quod non omnes angeli ea omnia cognoscant, sed forte aliqui. Et illi etiam qui cognoscunt. non perfecte cognoscunt omnia. In una enim re est multas rationed intclligibilcs considerare, sicut diversa» cius proprietates et habitudines ad res alias; et possibile est quod, eadem re scita a duobus communiter, unus alio plures rationes percipiat, ct has rationes unus ab alio accipiat. Unde ct Dionysius dicit, rv cap *de Div.* .Vom. ·, quod inferiores angeli docentur a superioribus rerum scibiles rationes. Et ideo etiam angeli qui omnes creaturas cognoscunt, non oportet quod omnia quae in cis intclligi possunt, percipiant.

Ad SEctsiwM DR KNDi M quod cx verbo illo Grcgorii ostenditur quod in illa beata visione est sufficientia nd omnia intuenda cx parte divinae essentiae, quae est medium quo videtur, per quam Deus omnia videt. Sed quod non omni» videantur, est cx defectu intellectus creati, qui divinam essentiam non comprehendit,

Ai> tertium dicrndi m quod intellectus creatus non videt divinam essentiam secundum modum ipsius essentiae, sed secundum modum proprium, qui linitus est. Unde non oportet quod cius efficacia in cognoscendo cx visione praedicta amplietur in infinitum ad omnia cognoscenda,

\» quartum nicKSDt m quod defectus cognitionis non solum procedit cx excessu cognoscibilis super intellectum, sed etiam cx hoc quod intellectui non coniungttur id quod est ratio cognoscibilis: sicut vires non videt lapidem quindoque cx hoc quod species lapidis nem est ei eoniuncta.

• Cip. «x»»·

s^. kc" »

• Vm. »4-

• Amtot *Utu-* - i-Th' lut. i.

«K Ji-

• α m *Sou.,* *&ti.* xiv. xrt 2. qt· ».

• Art. ı.

•Tcmi XXX»«,4·- pa» ftrt. J.

• Ord. ct Lotab

• Vm. µ.

• Cf. *iff,* t.

-ly.-a.Eid. Hier. cap. n. piri. in, I 6.

* V«n 55.

• I m. I, qu. xi», art. ii · U. Aα-

- *Kirf »,* etc.

•fJuLi.di.

• α 1Π Xrtt. dut. uv, ·π. », qu· »: Pxrt IU, q«. a, ar. ».

Cil. is Mt sts wL I; Hkfo i· Er. λIE^Aλ Λl, •4 £4?Π11«Π. to, ı»-Cbm. HnaůlVll 10//. Jd fyhn.

•S.Tkk« i · Ct I'm I.qa. en. art », »4 ».

Quamvis autem intellectui videntis Deum coniungatur ipsa divina essentia, quae est omnium ratio, non tamen conjungitur ci prout est omnium ratio, sed secundum quod est ratio aliquorum: cl tanto plurium quanto quisque plenius divinam essentiam intuetur.

An quintum ihcrxovm quod, quando potentia passiva est perfcctibilis ꝑluribu perfectionibus ordinatis, si perfecti sit sua ultima perfectione, non dicitur imperfecta, etiam si aliquae ꝺispositione praecedentes ci desint. Omnis autem cognitio qua intellectus creatus perficitur, ordinatur sicut ad finem ad Dei cognitionem. Indc videns Deum per essentiam, etiam si nihil aliud cognosceret, perfectum intellectum haberet. Ncc est perfectior ex hoc quod aliquid aliud cum ipso cognoscit, nisi quatenus ipsum plenius videt. Unde Augustinus, in V *Confess.* ·: *Infelix homo qui scit omnia illa,* scilicet creaturas, *te autem nescit, /leatus autem qui te scit, etiam si illa nesciat. Qui vero te ct illa novit, non propter illa beatior, sed propter te tantum beatus.*

Au sextum dicendlh quod speculum illud est voluntnrium: ct. sicut ostendet sc cui vult, ita in se ostendet quae vult» Nec «t simile dc speculo materiali, m cuius potestate non est quod videatur vel non videatur.

Vei dicendum quod in speculo materi ili tam res quam speculum videntur sub propria forma: quamvis speculum illud videatur per formam a re acceptam, lapis vero per propriam formam resultantem in re alia, ct ideo per quam rationem cognoscitur unum, ct aliud. Sed in speculo incrcato videtur illiquid per formam ipsius speculi, sicut effectus videtur per similitudinem causae el e converso, Et ideo non oportet quod quicumquc videt speculum aeternum, videat omnia quae in speculo resultant. Non enim necesse est quod videns causam viduat omnes effecius cius, nisi comprehendat causam.

Λt> septimum dicendum quod sanctorum desiderium quo m omnia scire desiderant, implebitur ex hoc solum quod Deum videbunt; sicut desiderium eorum quo omnia bona habere cupiunt, complebitur in hoc quod Deum habebunt. Sicut enim Deus, in hoc quod habet perfectam bonitatem. sufficit affectui, ct, eo habito, omnia bona quo- »« dammodo habentur; ita eius visio sufficit intellectui: Ioan, xrv ·, *Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis.*

• ¥er 8.

Ad octavum dicendum quod ignorantia proprie accepta in privationem son.it, et sic poena est: sic enim igno- u ranlia est nescientia aliquorum quae sciri debent, vel quac necesse est scire. Nullius autem horum scientia sanctis deerit in patria.

Quandoque autem ignorantia communiter accipitur pro omni nescientia. Et sic angeli et sancti in patria quaedain t® ignorabunt: unde Dionysius dicit quod angeli a *nescientia* purgantur ꝑ Sic autem ignorantia non est poenalilas, sed defectus quidam. Nec est necesse quod omnis talis defecius per gloriam auferatur: sic enim etiam posset dici quod defectus esset in Lino quod non pervenit ad gloriam Petri.

• Cf. arg. *Sed contra* I.

Ad nonum dicendum quod corpus nostrum conformabitur corpori Christi m gloria secundum similitudinem, non secundum aequalitatem: erit enim clarum sicut et coqius Christi, sed non aequaliter. Et similiter anima nostra habebit gloriam ad similitudinem animae Christi, sed non ad aequalitatem. Et ita habebit scientiam sicut anima Christi: sed non tantam, ut scilicet sciat omnia sicut anima Christi.

Ad decimum dicendum quod, quamvis essentia divina sit ratio omnium cognoscibilium, non tamen comungetur cuilibet intellectui creato secundum quod est ratio omnium. Et ideo ratio non sequitur.

Ad undecimum dicendum quod intellectus agens est forma proportionala intellectui possibili, sicut et potentia materiae est proportionata potentiae agentis naturalis: ut omne quod est in potentia passiva materiae vel intellectus possibilis, sit in potentia activa intellectus agentis vel naturalis agentis. Et ideo, si intellectus agens fiat forma intellectus possibilis, oportet quod intellectus possibilis co- gnosent omnia ad quac sc extendit virtus intellectus agentis. Divina autem edentia non est forma hoc modo nostro intellectui proportionate. El ideo non est simile.

Ȧt duodecimum dicendum quod nihil prohibet dicere quod post diem tudicii, quando gloria hominum el angelorum erit penitus consummata, omnes beati scient omnia quae Deus scientia visionis novit: ila tamen quod non omnes omnia videant in essentia divina. Sed anima Christi ibi plene videbit omnia, sicut ct nunc videt: alii autem videbunt ibi plura vel pauciora secundum gradum quo Deum cognoscent. Et sic anima Christi dc his quac prae aliis videt in Verbo, omnes alias illuminabit: unde dicitur *Apoc.* xxi ' quod *claritas hei illuminat civitatem beatorum, et lucerna eius est Agnus.* Et similiter alii superiores illuminabunt inferiores: non quidem nova illumi- i¡ natione, ut scientia inferiorum per hoc augeatur; sed quadam continuatione illuminationis, sicut si iotclligatur quod sol quiescens illuminat aerem. Et ideo dicitur Dan. xn · quod *qui ad iustitiam erudiunt plurimos, fulgebunt quasi stellae in perpetuas aeternitates.* Praelatio autem ordinum dicitur cessatura quantum ad ea quac nunc circa nos per eorum ordinata ministeria exercentur: ut patet per Glossam · ibidem.

• Ven. >>

• ¥er >

• Ofd.tx Uab.

QUAESTIO NONAGESIMATERTIA

DE SANCTORUM B! ATITUDINE ET EORUM MANSIONIBUS

eind> considerandum est de sanctorum beatitudine el eorum mansionibus ·.

• Ct. 4·. 10L IctroJ

Circa quod quaeruntur tria.

Primo: utrum sanctorum bcatitudo augeatur post iudicium.

Secundo: ulrum gradus beatitudinis appellentur *mansiones.*

Tertio: utrum diversae mansiones distinguantur penes diversos gradus caritatis.

APT. I. UTRUM DEATITUDO SANCTORUM 5TT MAIOR FUTURA POST IUDICIUM QUAM ANTE

But I, qu. iλη. an 9, «d 3; P ﬁl qu. iv, art. 5; IV *Sent.,* di«t. ιιλμ, qu. t. aji. j, ᵭo 4; qu. t», art. j. ᵭu 3. ad j; dial xlk. qu. iv. art 5, ᵭu 3, ad 1. I *ad Cor.,* cap. vi. tect. 1.

d primum stc proceditur. Videtur quod bcatitudo sanctorum non sit maior futura post iudicium quam ante. Quanto enim aliquid magis accedit ad similitudinem divinam, tanto perfectius bealitudinem participat. Sed anima a corpore separatu Deo similior est quam corpori coniuncta. Ergo maior est cius bcatitudo ante corporis resumptionem quam post.

2. Praeterea, virtus unita est magis potens quam multiplicata ꝑ Sed .mima extra corpus est magis unita quam cum est corpori comuncta. Ergo virtus est maior ad operandum. Et ita perfectius bealitudinem participat, quac m actu consistit ·.

• *tk*

• I* II*·. 40. u·, in. j.

3. Praeterea, bcatitudo consistit in actu intellectus speculativi ·. Sed intellectus in suo actu non utitur organo corporali: ct sic corpus resumptum non efficiet ut anima perfectius intelligal. Ergo bcatitudo animae non erit maior post resurrectionem.

• IbiX, m. $.

4. Praeterea, infinito non potest esse aliquid maius: ct ita infinitum cum aliquo finito non sunt maius quam infinitum ipsum. Sed anima beata ante corporis resumptionem bealitudinem habet de hoc quod gaudet de bono Infinito, scilicet Deo: post resurrectionem autem corporis non habebit dc alio gaudium, nisi forte dc gloria corporis, quac esi quoddam bonum finitum. Ergo gaudium eorum post corporis resumptionem non erit maius quam ante.

Skd contra kst quod, Jpoc.vi, super illud ·» *lïdi subter altare animas interfectorum* etc., dicit Glossa ꝑ *Modo animae sanctorum sunt existentes sub. idest in minori dignitate quam sint futurae.* Ergo maior erit eorum bcatitudo post iudicium.

\ ₹r 9.

• Ci Haym. Ei hone loc »3

2. Praeterea, sicut bonis bcatitudo redditur pro praemio, ita ct malis miseria. Sed miseria malorum post resumptionem corporum erit maior quam ante: quia non solum in anima, sed etiam in corpore punientur. Ergo

bcatitudo sanctorum cril maior post resurrectionem corporum quam ante.

Respondeo dicendi m quod beatitudinem sanctorum post resurrectionem augeri extensive quidem manifestum est: quia béatitude) tunc erit non solum in anima, sed etiam in corpore. Et etiam ipsius animae bcatitudo augebitur extensive: inquantum anima non solum gaudebit dc bono proprio, sed etiam dc bono corporis.

Potest etiam dici quod etiam beatitude animae ipsius intensive augebitur. Corpus enim hominis dupliciter potest considerari: uno modo, secundum quod est ab anima perfectibile; alio modo, secundum quod est in eo aliquid repugnans animae in suis operationibus, prout non perfecte corpus per animam perficitur. Secundum autem primam considerationem corporis, coniunctio ipiius ad ani-i mam addit animae aliquam perfectionem. Quia omnis pars imperfecta eat, et completur in suo toto: unde ct tutum se habet ad partem ut forma ad materiam. I nde et anima perfectior est m esse suo naturali cum est in toto, scilicet in homine coniuncto cx anima ct corpore, quam cum est per sc separata. Sed unio corporis quantum ad secundam ipsius considerationem, impedit animae perfectionem: unde dicitur quod corpMX, *quod corrumpitur, aggravat animam. Sap.* ix :* Si ergo a corpore removeatur • Vm. 15. omne illud per quod actioni animae resistit, simpliciter anima erit perfectior in corpore tali existent quam per se separata. Quanto autem aliquid est perfectius in esse, tanto potest perfectius operari. Unde ct operatio animae coniunctae tali corpori erit perfectior quam operatio animae separatae. Huiusmodi nutem corpus est corpus gloriosum. ₩Xqe.t quod omnino subdetur spiritui Unde, cum bcatitudo in operatione consistat, perfectior erit bcatitudo animae post resumptionem corporis quam ante · sicut enim anima separata a corpore corruptibili perfectius potest operari quam cl coniuncta. il.i, postquam fuerit coniuncta corpori glorioso, perfectior cril cius operatio quam quando cr.it separata. Omne autem imperfectum appetit «uam perfectionem. Et ideo anima separata naturaliter appetit corpons coniunctionem. Et propter hunc appetitum, cx imperfectione procedentem, cius operatio, qua in Deum fertur, esi minus ' \ χπ'α4 iTilvn- i. 1.' hoc C I quod didi AÿgUStfaUl . quod e.u ixx». *peritu corporis retardatur ne tota intentione pergat in illud summum bonum.*

Ad phimi m ergo dicendum quod anima coniuncta corpori glorioso est magis Deo similis quam ab eo separata, «l inquantum coniuncta habet esse perfectius: quanto enim est aliquid perfectius, tanto est Deo similius. Sicut etiam cor, cuius vitae perfectio in motu consistit, est Deo similius quando movetur quam quando quiescit, quamvis Deus nunquam moveatur.

Ad secundum dicendum quod virtus quae dc sua natura habet quod sit in materia, magis est potens m materia existons quam α materia separata: quamvis, absolute loquendo, virtus a materia separata sit potentior.

Ad tbktium dicendum quod, quamvis in actu intclligcndi h anim.i corpore non utatur, tamen perfectio corporis quodammodo ad perfectionem operationis intellectualis cooperabitur. inquantum ex coniunctione corporis gloriosi anima cril in natura perfectior, ct per consequens in operatione cificador. Et secundum hoc ipsum bonum corporis coopc- ‹0 rabitur quasi instrumcntaliter ad operationem illam in qua **bcatitudo consistit: sicut etiam Philosophus ponit, in** •Gp.raiya.i6j | */£thic* ·, quod bona exteriora cooperantur instrumental!- icet' «h. ter ad felicitatem vitae.

Ad quartum dicendum quod, quamvis finitum infinito f additum non faciat maius, tamen facit *plus :* quia finitum ct infinitum sunt duor cum infinitum per sc acceptum sit unum. Extensio autem gaudii non recipit maius, sed plus. Unde extensive augetur gaudium secundum quod est dc Deo et de gloria corporis, respectu gaudii quod erat dc Deo. – *10* Gloria etiam corporis operabitur ad gaudii intensionem quod est de Deo, inquantum cooperabitur ad perfectiorem operationem qua anima in Deum feretur: quanto enim •α- π n 5 - °Purali° conveniens fuerit perfectior, tanto delectatio erit s.lt lest. vi. maior, ut patet ex hoc quod dicitur X *Ethicorum* ·.

ART. II. utrum DBATrrvnixw onaot» mansiones Dia DEBEANT

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod beatitudinis gradus *mansiones* dici non debeant. Bcatitudo enim importat rationem praemii ·. Sed mansio nihil significat · Amm» ttMe. quod ad praemium pertineat. Ergo diversi gradus beati- j.pLrt.iwt tudinis mansiones dici non debent.

2. Praeterea . *mansio* locum significare videtur. Sed locus quo sancti beatificabuntur, non est corporalis, sed spiritualis, scilicet Deus, qui unus est. Ergo non est nisi una mansio. Et Ha diversi gradus bcatiludinis mansiones dici non debent.

3. PxAKTBRiA, ricut In patria erunt homines diversorum meritorum. Ha nunc sunt in purgatorio, ct m limbo Patrum fuerunt. Sed tn purgatorio ct in limbo non distinguuntur mansiones. Ergo ncc in patria mansiones debent distingui.

Sed contra esi quod dicitur loan, xnr ·: *In domo Pa-* ₩m. *u tris mei mansiones multae sunt:* quod Augustinus * exponit de ₩arii dignitatibus praemiorum.

2. Praetohea, in qualibet civitate est ordinata mansionum distinctio. Sed caelestis patria civitati comparatur: ut patet Jpoc. xxi. Ergo oportet ibi diversas mantiones distinguere, secundum dhenos bcatiludinis gradus.

Responded dicendum quod, quia motus localis est prior omnium aliorum motuum ;* ideo, secundum Phdosophum', numen *mutus* ct *distantiae,* et omnium huiusmodi, derivatum est motu locali ad ŏmne alios mutus. luX t».v-S.TX.brt. binis aukm motus lōcalīs est locus ad quem cum aliqūid «e pervenerit, ihi manet quiescens cl in eo conservatur. Et ideo in quolibet motu ipsam quietationem in fine motu dicimus *collocationem* vel *mansionem.* Et iJeo, cum nomen *motus* derivetur usque ad netum appetitus et voluntatis. ipsa assecutio finis appetitivi mutus dicitur mansio aut collocatio in tine. Et ideo diversi modi consequendi finem ultimum *diversae mansiones* dicuntur; ut sic ŭnita *domus* respondeat universitati bcatiludinis, quae est cx parte obiecti; et pluralitas *mansionum* respondeat differentiae quae in bcatitudine invenitur cx parte beatorum. Sicut etiam ridemus in rcbu naturalibus quod est idem locus sursum ad quem tendunt omnia levia, sed unumquodque pertingit propinquius secundum quod est levius; ct ita habent diversas mansiones secundum differentiam levitatis,

Ad primum eruo dicendum quod mansio importat rationem finis: ct sic per consequens rationem praemii, quod est finis meriti.

Ad secundum dicendum quod, quamvis sit unus locus P spiritualis, tamen diversi sunt gradus appropinquandi ad locum illum. Et secundum hoc constituuntur diversae mansiones.

Ad rKHiiLM dicendum quod illi qui erant in limbo, vel nunc sunt in purgatorio, nondum pervenerunt ad suum finem. Et ideo in purgatorio vel in limbo non distmguuntur mansiones, sed solum in paradiso et in interno, ubi est finis bonorum ct malorum.

ART. 111. utrum diversae mansiones distinguantur penes DIVERSOS GRADUS CARTTAnS

Part. I. 3». ŭ. h a.

A d tertium sic proceditur. VideturquodJiversaenunZksiones non distinguantur penes diversos gradus c.iriLitis. Quia Matth. ŭxv dicitur: *Dedit unicuique secun-* · v«n, «› *dum propriam virtutem.* Propria nutem uniuscuiusque virtus est cius vis naturalis. Ergo ct dona gratiae et gloriae distribuuntur secundum diversos ğradu virtutis naturalis.

2. Praeterea, in Psalmo · dicitur: *Tu reddes unicui-* ·ı·« *que secundum opera sua.* Sed illud quod redditur est bcatitudinis mensura. Ergo gradus bcatiludinis distinguentur secundum diversitatem operum, et non secundum diversitatem cantatis.

3. PtΛKΓEKEΛ, praemium debetur actui, et non habitui: unde *fortissimi non coronantur, sed agonisantes,* ut patet

.Vt Sj.'»caaw ••Ver» $

Ethic. Ct II *Tim.* n · ♦ *Non coronabitur nisi qui legitime certaverit.* Sed beatirudo est praemium. Ergo diversi gradus beatitudinis erunt secundum diversos gradus operum, non secundum diversos gradus caritatis.

Sun contra bst quod, quanto aliquis erit Deo magis coniunctus. tanto erit beatior. Sed secundum modum caritatis est modus conjunctionis ad Deum. Ergo secundum differentiam caritatis erit ct diversitas beatitudinis.

2. Prakferra, *sicut simpliciter sequitur ad simpliciter, ita magis ad magis* ♦ Sed habere beatitudinem sequitur ad habere caritatem. Ergo ct habere maiorem beatitudinem sequitur ad habere maiorem caritatem.

•a ArHux.^n fu», n. j,<·

Responded dicendum quod principium distinctivum mansionum sive graduum beatitudinis est duplex: scilicet propinquum, et remotum. Propinquum est diversa dispositio quac erit in beatis, ex qua contingit diversitas perfectionis apud omnes in operatione beatitudinis. Sed principium remotum est meritum, quo talem beatitudinem consecuti sunt.

Primo autem modo distinguuntur mansiones secundum caritatem patriae: quae quanto in aliquo erit perfectior, tanto eum reddet capaciorem divinae claritatis, secundum cuius augmentum augebitur perfectio visionis divinae.

Secundo vero modo distinguuntur mansiones secundum caritatem viae. Actus cnim noster non habet quod sit meritorius cx ipsa substantia actus, sed solum cx habitu virtutis quo informatur. Vis nutem merendi est in omnibus virtutibus ex caritate, quae habet ipsum finem pro obiecto ·. Et ideo dīvērsĭtās in merendo tota revertitur ad diversitatem caritatis. El iic caritas vine distinguet mansiones per modum meriti.

• iP it"., quuni, «t. 7.

An primum ergo dickndum quod virtus ibi non accipitur solum pro naturali capacitate: sed pro naturali capacitate simul cum conatu ad habendam gratiam. Et tunc virtus, hoc modo accepta, erit quasi materialis dispositio ad mensuram gratiae et gloriae suscipiendae: sed caritas est formaliter complens meritum ad gloriam. Et ideo distinctio gradus in gloria accipitur penes gradus caritatis potius quam penes gradus virtutis praedictae.

Ad secundum dicendum quod opera non habent quod eis retributio gloriae reddatur nisi inquantum sunt caritate informata. Et ideo secundum diversos caritatis gradus erunt diversi gradus in gloria.

An tertium dickndum quod, quamvis habitus caritatis, vel cuiuscumque virtutis, non sit meritum, cui debeatur u praemium, est tamen principium et tota ratio merendi in actu. Et ideo secundum cius diversitatem praemia distinguuntur. – Quamvis etiam cx ipso genere actus possit aliquis gradus in merendo considerari, non quidem respectu praemii essentialis, quod est gaudium de Deo, sed respectu i» alicuius accidentalis praemii, quod est gaudium de aliquo bono creato.

QUAESTIO NONAGESIMAQUARTA

DE MODO QUO SE SANCTI HABEBUNT ERGA DAMNATOS

• Ci. qu. XCII, lotted.

Deinde considerandum est dc modo quo sc sancti habebunt erga damnatos :*

Circa quod quaeruntur tria.

Primo: utrum sancti poenas damnatorum videant.

Secundo: utrum cis compatiantur.

Tertio: utrum de eorum poenis laetentur.

ART. I. utrum deati qui erunt in patria, visuri sint poenas damnatorum

Ad primum sic proceditur. Videtur quod beati qui erunt in patria, non videant poenas damnatorum. Maior cnim est distantia damnatorum a beatis quam viatorum. Sed beati semper viatorum facta non vident: unde Isaiac i.xni·, *Abraham nescivit nos,* dicit Glossa ♦; *Nesciunt mortui, etiam sancti, quid faciunt vivi, etiam eorum filii.* y> Ergo multo minus vident poenas damnatorum.

• Vm. »6. ·· InttriiQ.

2. Prap.terka, perfectio visionis dependet a perfectione visibilis: unde Philosophus dicit, X *Ethic.* quod *perfcctiŁsuna sensus operatio est sensus optime dispositi ad pulcherrimum sub sensu tacentium.* Ergo e contrario turpitudo visibilis redundat in imperfectionem visionis. Sed imperfectio nulla erit in beatis. Ergo non videbunt miserias damnatorum, in quibus est summa turpitudo.

• (Up. iv, n. 5. -

Sed contra est quod dicitur Isaiac ult. :* *Egredientur et ridebunt cadavera virorum qui praevaricati sunt in me:* Glossa·, *Electi egredientur, intelligentia vel visione manifesta, ut ad laudem Dei magis accendantur.* · Ven u. · Ord.

Respondeo dickndum quod a beatis nihil subtrahi debet quod ad perfectionem beatitudinis eorum pertineat. Unumquodque autem ex comparatione contrarii magis cognoscitur: quia *contraria iuxta se posita magis elucescunt* ·. Et ideo, ut beatitudo sanctorum eis magis complaceat, ct dc ea uberiores gratias Deo agant, datur eis ut poenam impiorum perfecte intueantur.

* Antiou lib. III, cxp. «vn. a. »5.

Ad primum f.koo dickndum quod Glossa illa loquitur dc sanctis mortuis secundum impossibilitatem naturae: non enim oportet ut naturali cognitione cognoscant omnia quae erga vivos aguntur. Sed sancti qui sunt in patria omnia clare cognoscunt quae aguntur et apud viatores ct apud damnatos. Unde Gregorius dicit, XII lib. *Moral.* ·; *Dе animabus sanctis nitendum non est* (hoc scilicet quod Iob dicit . *Sive nobiles fuerint filii eius sive ignobiles nesciet* etc.): *quia qui intus habent Dei claritatem, nullo modo credendum est quod sit foris aliquid quod ignorent.* · Cap. χ«. aiacr χιv; InVet.XUL -Cap. χπ,τλ

Ad secundum dicendi m quod, quamvis pulcntudo visibilis ad perfectionem faciat \isionis, visibilis tamen turpitudo sine visionis infectione esse potest: species enim rerum in anima per quas contraria cognoscuntur, non sunt contrariae. Unde etiam Deus, qui perfectissimam cognitionem habet, omnia pulcra ct turpia videt.

ART. II. utrum beati miseriis damnatorum compatiantur

Il Sent.. dlM xi, pan. I, an. 5.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod beati miseriis damnatorum compatiantur. Compassio enim ex caritate procedit. Sed in beatis erit perfectissima caritas. Ergo maxime miseriis damnatorum compatiuntur.

2. Praeterea, beati nunquam erunt tantum elongati a compassione quantum Deus est. Sed Deus quodammodo miseriis nostris compatitur, unde ct *misericors* dicitur: et similiter angeli. Ergo beati compatientur miseriis damnatorum.

Sed contra, quicumque alii compatitur, fit miseriae eius quodammodo particeps. Sed beati non possunt esse participes alicuius miseriae. Ergo miseriis damnatorum non compatiuntur.

Respondeo dickndum quod misericordia, vel compassio, potest in aliquo inveniri dupliciter: uno modo, per modum passionis ; alio modo, per modum electionis. In beatis autem non erit aliqua passio in parte inferiori nisi consequens electionem rationis. Lnde non erit in eis compassio vel misericordia nisi secundum electionem rationis. Hoc autem modo ex electione rationis misericordia vel compassio nascitur, prout scilicet aliquis vult malum alterius repelli: unde in illis quae secundum iudicium rationis repelli non volumus, compassionem talem non habemus. Peccatores autem quandiu sunt in hoc mundo, in tah statu sunt quod sine prnciudicio divinae iustitiae possunt in beatitudinem transferri a statu miseriae et peccati. Et ideo beatorum compassio ad eos locum habet: ct secundum electionem voluntatis, prout Deus, angeli ct beati cis compati dicuntur, eorum salutem volendo; ct secundum passionem, sicut compatiuntur cis homines boni in statu viae existentes. Sed in futuro non poterunt transferri a sua miseria. Unde ad eorum miserias non poterit esse compassio secundum electionem rectam. Et ideo beati qui erunt in gloria, nullam compassionem ad damnatos habebunt.

Ad primum kroo dicendum quod caritas tunc est compassionis principium quando possumus ex caritate velle rcinotioncin miseriae alicuius. Sed sancti cx caritate hoc velle non possunt de damnatis: cum divinae iustitiae repugnet. I nde ratio non sequitur.

Ad secundim dickndum quod Deus dicitur esse misencors inquantum subvenit illis quos secundum ordinem sa- 71

pientiac ct iustitiae suae convenit n miseria Uberari: non quod damnatorum misereatur, nisi forte puniendo citra condignum.

ART. HI. utsum biati laxtrntcr de poems impiorum
Qnr^iL **VIII, qu. tn. <ru t, i| /« *Fiab* XXXVI.**

An TEniiUM aie puocbditur. Videtur quod bcati non lactentur dc poenis impiorum. Lactari enim dc malo alterius ad odium pertinet. Sed in beatis nullum erit odium. Ergo non lactabuntur de miseriis damnatorum.

2. Praeterea. bcati in patria erunt summe Deo conformes. Sed *Deus non delectatur in poenis nostris* ·. Ergo ncc beati delectabuntur m poenis damnatorum.

3. Praetkrka, illud quod est vituperabile in viatore, nullo modo cadit in comprehcnsorcm. Sed in homine viatore est maxime vituperabile quod reficiatur aliorum poenis; ct maxime commendabile ut dc poenis doleat. Ergo beati nullo modo lactantur dc poenis damnatorum.

Sed contra est quod in Psalmo ' dldtu *tetab iustus cum viderit vindictam.*

2. Praeterea, Isaiac ult. ·; *Erunt usque ad satietatem risionis omni carni.* Satietas autem refectionem mentis designat. Ergo bcati gaudebunt dc poenis impiorum.

Respondeo dicendum quod aliquid potest esse materia gaudii dupliciter. Uno modo, per sc: quando scilicet dc M aliquo gaudetur inquantum huiusmodi. Et sic sancti non lactabuntur de poenis impiorum. – Alio modo, per accidens, idest ratione alicuius adiuncti. Et hnc modo sancti dc poenis impiorum gaudebunt, considerando in cis ordinem divinae iustitiae ct suam liberationem, de qua gau- io debunt Et sic divina iustitia et sua liberatio erunt perse causa gaudii beatorum, sed poenae damnatorum per accidens.

Ad primi m ergo dicendi m quod lactari dc malo alterius inquantum huiusmodi. pertinet ad odium: non autem lactan dc malo alterius ratione alicuius adiuncti. Sic autem aliquis dc malo proprio quandoque laetatur: sicut cum quis gaudet dc propriis afflictionibus secundum quod prosunt ci ad mentum vitae; lac. i ', *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in teniationes vanas incideritis.*

Ad secundum dicendi m quod, quamvis Deus non delectetur in poenis inquantum huiusmodi, delectatur tamen eis inquantum sunt per suam iuslitiam ordinatae.

Ad tertium dicendum quod in viatore non est laudabile quod delectetur dc aliorum poenis secundum se: est u tamen laudabile si delectetur de cis inquantum habent aliquid annexum. – Tamen alia ratio est de viatore et comprchcnsorc. Quia in viatore passiones frequenter insurgunt sine iudicio rationis. Et tamen tales passiones interdum sunt laudabiles, secundum quod bonam dispositionem ‹· mentis indicant: sicut patet dc verecundia ct misericordia ct poenitentia dc malo. Sed in comprchcnsonbus non potest esse passio nisi consequens iudicium rationis.

QUAESTIO NONAGESIMAQUINTA

DE DOTIBUS BEATORUM

binds considerandum est de dotibus beatorum ·.

Circa quod quaeruntur quinque.

Primo: utrum beatis sint assignandae aliquae dotes.

Secundo: utrum dos a bcatitudine differat.

Tertio: utrum Christo insint dotes.

Quarto: utrum angelis.

Quinto: utrum convenienter assignentur dotes.

ART. I. utrum ponendae sint aliquae dotes IN HOMINIBUS IIKAHS

Ad primum sic proceditur. Videtur quod non sint ponendae aliquae dotes in hominibus beatis. Dos enim. secundum iura ·, datur sponso ad sustinenda onera matriinonii. Sed sancti non gerunt figuram sponsi, sed tnagis ?» figuram sponsae, inquantum sunt Ecclesiae membra ·. Ergo cis dotes non dantur.

2. Praktbrea, dotes non dantur, secundum iura a putre sponsi, sed a patre sponsae. Omnia autem dona bcatitudinis dantur beatis a Patre Sponsi, scilicet Christi: lac. l *. *Omne datum optimum et omne donum perfectum,* etc. Ergo huiusmodi dona quac beatis dantur, non sunt dote» appellandae.

3. Pβακιεχλ, in matrimonio dantur dotes ad facilius toleranda onera matrimonii ?* Sed m matrimonio spirituali non sunt aliqua onera. maxime secundum statum Ecclesiae triumphanti». Ergo non sunt ibi aliquae dotes assignandae.

4. Pparirhka, dotes non dantur nisi causa matrimonii ?* Sed matrimonium spirituale contrahitur cum Christo per fidem secundum statum Ecclesiae militantis·. Ergo, eadem ratione, si beatis aliquae dotes conveniunt, convenient etiam *sancti existentibus in via. Sed istis non conveniunt. Ergo nec beatis.

5. Praetersa, dotes ad bona exteriora pertinent, quae dicuntur bona fortunae. Sed praemii» beatorum erunt dc interioribus bonis. Ergo non debent dotes nominan.

Sed contra, *Ephes,* v · dicitur. *Sacramentum hoc magnum est: dico autem in Christo* ct *Ecclesia: cx* quo habetur quod spirituale matrimonium per carnale significatur. Sed in carnali matrimonio »ponsa dotata traducitur in domum sponsi. Ergo, cum sancti in domum Christi traducantur cum beatificantur, videtur quod aliquibus dotibus dotentur.

2. Praeterea, dotes in matrimonio corporali assignantur ad matrimonii solatium ·. Sed matrimonium spirituale est delectabilius quam corpor.de. Ergo ci sunt dotes maxime assignandae.

3. Praeterea, ornamenta iponsarum ad dotem pertinent. Sed sancti ornati in gloriam introducuntur: ut dicitur Ivni txi ·; *Induit me vestimentis salutis, ct quasi sponsam ornatam monilibus suis.* Ergo sancti in patria dotes habent

Respondeo dicendum quod absque dubio beatis, quando n in gloriam transferuntur, aliqua dona divinitus dantur ad eorum ornatum: ct hi ornatus a Magistris *dotes* sunt nominati. Unde datur quaedam definitio de dote de qua nunc loquimur, talis: *Dos est perpetuus ornatus animae ct corporis, vitae sufficiens, in aeterna bcatitudine iugiter perseverans.* Et sumitur hacc descriptio ad similitudinem dotis corporalis, per quam sponsa ornatur et providetur viro unde possit sufficienter sponsam et liberos nutrire, ct tamen inamissibiliter dos sponsae conservatur, ut ad eam separato matrimonio revertatur.

Sed dc ratione nominis diversi diversimode opinantur. Quidam enim dicunt quod dos non accipitur cx aliqua similitudine ad matrimonium corporale; sed secundum modum loquendi quo omnem perfectionem scu ornatum cuiuscumque hominis *dotem* nominamus; sicut aliquis dicitur esse *dotatus scientia* qui scientia pollet. Et «e Ovidius usus est nomine *dotis,* dicens ·; *Et quacumque potes dote placere, place.*

Sed istud non videtur usquequaque conveniens. Quia quandocumque aliquod nomen est impositum ad aliquid II principaliter significandum, non consuevit ad alia transferri nisi secundum aliquam similitudinem. Unde, cum secundum primam institutionem nominis *dos* ad matrimonium carnale pertineat, oportet quod in qualibet alia acceptione attendatur aliqua similitudo ad principale signiticatum.

Et ideo nhi dicunt quod secundum hoc similitudo attenditur, quod dos proprie dicitur donum quod in matrimonio corporali datur sponsae ex parte sponsi, quando traducitur in domum sponsi, ad ornatum sponsae pertinens: «I quod patet cx hoc quod dixit Sichem lacob ct filiis cius, *Genes.* xxxiv ?* *Augete dotem et munera postulate;* ct *Exod.* xxn ·: *Si seduxerit quis virginem donnicritque cum ea, dotabit eam et accipiet eam tn uxorem.* Unde ct ornatus qui a Christo sanctis exhibetur quando traducuntur in domum gloriae, *dos* nominatur.

Sed hoc manifeste est contra id quod iuristac dicunt, ad quos pertinet de his tractare. Dicunt cniin quod dos proprie est *quaedam datio ex parte mulieris his qui sunt ex parte viri facta pro onere matrimonii quod sustinet vir* ·. Sed illud quod sponsus dat sponsae, vocatur *donatio*

• IbiJ.. I J.
• V'cr» 16.

propter nuptias ·. Et secundum hunc modum accipitur dos III *Reg.* ix ·, ubi dicitur quod *Pharao, Rex Aegypti, cepit Ga\er, ct dedit in dotem filiae suae uxori Salomonis.* — Nec contra hoc faciunt auctoritates inductae. Quamvis enim dotes α parente puellae consueverunt assignari, tamen quandoque contingit quod sponsus, vd pater sponsi, assignet dotes vice patris puellae. Quod contingit dupliciter. Vcl pro nimio affectu ad sponsam: sicut fuit de Ilemor. qui voluit assignare dotem, quam debebat accipere, propter vehementem amorem filii sui ad puellam. Vel hoc fit in poenam sponsi, ut virgini a se corruptae dotem de suo assignet, quam pater puellae debuerat assignare. Et in hoc casu loquitur Moyses in auctoritate inducta.

Et ideo, secundum alios, dicendum est quod dos in matrimonio corporali proprie dicitur quando datur ab his qui sunt ex parte mulieris his qui sunt ex parte viri, ad sustentanda onera matrimonii, ut dictum est.

Scd tunc remanet difficultas, quomodo haec assignatio possit aptari ad propositum: cum ornatus qui sunt in beatitudine, dentur sponsae spirituali a parte sponsi. Quod manifestabitur respondendo ad argumenta.

Ad primi m ergo dicendum quod dotes. quamvis assignentur sponso in carnali matrimonio ad usum, tamen proprietas et dominium pertinet ad sponsam; quod patet cx hoc quod, soluto mitrimonio, dos remanet sponsae, secundum iura ·. Et sic etiam in matrimonio spirituali ipsi ornatus qui sponsae spirituali dantur, scilicet Ecclesiae in membris suis, sunt quidem ipsius sponsi inquantum ad eius gloriam ct honorem cedunt, sed sponsae inquantum per eas ornatur.

:*XXIV, m. SaUti> Iwdtr etc I. ï·

Ad secundum dicendum quod Pater Sponsi, scilicet Christi, est sola persona Patris: pater autem sponsae ttt tota Trinitas. Effectus autem in creaturis ad totam Trinitatem pertinent.* (. nde huiusmodi dotes in spirituali matrimonio, proprie loquendo, magis dantur a patre sponsae quam a Patre Sponsi.

• Cf. Part. I. qu. xxxii. art. 1: qu. xlv, art. 6.

Sed tamen haec collatio, quamvis ab omnibus Personis fiat, singulis Personis potest appropriate per aliquem modum. Personae quidem Patris ut danti: quia in ipso est auctoritas; ci etiam paternitas respectu creaturae appropriatur; ut sic idem sit Pater Sponsi ct sponsae. Eilio vero appropriate inquantum propter ipsum ct per ipsum dantur. Scd Spiritui Sancto inquantum in ipso et secundum ipsum dantur: umor enim est omnis donationis ratio ♦

•Cf.ISrat, dht. xntt.art. t; Part. I qu. xxxviti, art. j,

An TKRrrvN dickxdum quod dotibus per sc convenit illud quod per dotes efficitur, scilicet solatium matrimonii: scd per accidens illud quod per eas removetur, scilicet onus matrimonii, quod per dotes alie viatur; sicut gratiae convenit per sc facere nistum, scd per accidens quod dc impio faciat iuslum. Quamvis ergo in matrimonio spirituali non sint aliqua onera, est tamen ibi summa jucunditas. Et ad hanc perficiendam iucunditatcm dotes sponsae conferuntur, ut scilicet delectabiliter per eas sponso coniungatur.

Ad quartum dicendum quod dotes non consueverunt assignari sponsae quando desponsatur, sed quando in domum sponsi traducitur ut praescntinlitcr sponsum habeat. Quandiu autem in hac vita sumus, *peregrinamur a Domina,* II *Cor.* v '. Et ideo dona quae sanctis in hac vita conferuntur, non dicuntur dotes: sed illa quae conferuntur eis quando transferuntur ad gloriam, in qua Sponso praescntialiter perfruuntur.

• Vera. 6.

Au quintum dicendum quod in spirituali matrimonio interior decor requiritur: ut in Psalmo *Omnis gloria cius filiae Regis ab intus,* etc. Scd in matrimonio corporali requiritur decor exterior. Unde non oportet quod dotes huiusmodi assignentur in matrimonio spirituali sicut assignantur in corporali.

• P». xLiv, vert. !♦.

ART. Π. utrum dos sit idem quod beatitudo

IV &«/., dUt. xui. qu 1 art. S ꝙu 1. ad 5.

Ad secundi m sic proceditur. Videtur quod dos sit idem quod beatitudo. Ut enim ex definitione dotis praedicta * patet, *dos est ornatus animae et corporis in aeterna beatitudine iugiter perseverans.* Sed beatitudo est animae quidam ornatus eius. Ergo beatitudo est dos.

• Art. pruod.

2, Praktkrma, dos dicitur illud per quod sponsa dclc- j ctabilitcr sponso coniungitur ·. Scd in spirituali matrimonio beatitudo est huiusmodi. Ergo beatitudo est dos.

* Art. pruced, ad j.

3. Praeterea, visio, secundum Augustinum ·, est tota substantia bcatitudinis. Scd *visio* ponitur una dc dotibus ·. Ergo beatitudo est dos.

•/«Λμ IχβXQi «r®. », n.

• Art. $.

4. Praeterea, fruitio beatum facit. *Fruitio* autem est dos.* Ergo dos beatum facit. Et sic beatitudo est dos. «n

• IbU.

5. Praeterea, secundum Boetium, in libro *de Consolatione* ,* beatitudo est *status omnium bonorum congregatione perfectus.* Scd status beatorum perficitur ex dotibus. Ergo dotes sunt bcatitudinis partes. is

*Ub.m,pvM.c

Sed contra, dos datur sine meritis. Scd beatitudo non datur, scd redditur. Ergo beatitudo non est dos.

2. Praeterea, beatitudo est una tantum. Dotes vero sunt plures ". Ergo beatitudo non est dos.

• Art. $.

3. Praeterea, beatitudo inest homini secundum Id quod est pons·imum in eo, ut dicitur I *Ethic.* · Sed dos etiam in corpore ponitur. Ergo dos ct beatitudo non sunt idem. W

•Ub.X.op. w, n.i; ▮ Th krt. x .Cf.bb.I.os ▾u, a-ij; ». Tk. kct x.

Respondeo dicendum quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt quod beatitudo et dos sunt idem rc, sed differunt ratione: quia dos respicit spirituale matrimonium quod est inter Christum ct animam, non aurem beatitudo. – Sed hoc non potest esse, ut videtur: cum beatitudo in operatione consistat; dos autem non sit operatio, sed magis sit qualitas vcl dispositio quaedam. »; »e

Et ideo, secundum alios, dicendum quod beatitudo ct dos etiam realiter differunt: ut beatitudo dicatur ipsa operatio perfecta qua anima beata Deo coniungitur; sed dotes dicuntur habitus vcl dispositiones, vel quaccumquc aliae qualitates, quae ordinantur ad huiusmodi perfectam operationem; ut sic dotes ordinentur ad beatitudinem magis quam sint in beatitudine ut partes eius. h

Ad primi m ergo dicendum quod beatitudo. proprie loquendo, non est animae ornatus, sed est aliquid quod ex ornatu animae provenit: cum sit operatio quaedam, ornatus vero dicitur aliquis decor ipsius beati. «›

An secundum dicendum quod beatitudo non ordinatur ad coniunctioncm, sed est ipsa coniunctio animae cum Christo, quae est per operationem. Sed dotes sunt dona disponentia ad huiusmodi coniunctioncm. 4i

Ad tertiem dicendum quod visio dupliciter potest accipi. Uno modo, actualiter, idest pro ipso actu visionis. Et sic vitio non est dos. sed est ipsa beatitudo. – Alio modo potest accipi hnbitualiter, idest pro habitu a quo talis operatio elicitur, idest pro ipsa gloriae claritate, qua anima divinitus illustratur ad Deum videndum. Et sic est dos. ct principium beatitudinis; non autem est ipsa beatitudo.

Et similiter dicendum ad quartum dc fruitione.

Ad quintum dicendum quod beatitudo colligit omnia bona non quasi partes essentiae beatitudinis. scd quasi aliquo modo ad beatitudinem ordinata. H

ART. 111. utrum christo competat kadkrr dotes

Λ n TKHTIVM Slc rROciDrnnu Videtur quod Christo com- 21 petat habere dotes. Sancti enim Christo per gloriam conformabuntur: unde dicitur *1^ilip.* m ·: *Qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae.* Ergo Christus etiam dotes habet. °

2. Praeterea, in spirituali matrimonio assignantur dotes ad similitudinem matrimonii corporalis. Sed in Christo invenitur quoddam spirituale matrimonium quod est sibi singulare, scilicet duarum naturarum in una persona: secundum quod dicitur natura humana in ipso esse desponsata a Verbo, ut patet ex Glossa * super illud Psalmi *In sole posuit tabernaculum* etc.; et Ipoc. xxi *. *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus.* Ergo et Christo competit habere dotes. •i 7° 7i

• OrJ <t Ct AU<. ·· p». vιη,iΛ D. • Ver J.

3. Praeterea, ut dicit Augustinus, in libro *dc Doctrina Christ.* ,* Christus, secundum regulam Tyconii, propter

• Lib. Ul. tui.

unitatem ℭorpori mystici quae est inter caput ct membra, nominat bc etiam sponsam, et non solum sponsum: ut patet Isaiae l xi ·, *Quasi sponsum decoratum corona, et quasi sponsam ornatam monilibus suis.* Cum erga sponsae debeantur dotes, oportet, ut videtur, in Christo ℭote t ponere.

4. Prarterea, omnibus membris Ecclesiae debetur dos. cum Ecclesia sit sponsa. Sed Christus est Ecclesiae membrum: ut patet I *Cor.* xn ·, Eoa *estis corpus Christi, ct* •IsMtctLonb. *membra de membro; Glossa -, idest de Christo.* Ergo Christo debentur dotes.

5. Prartrrea, Christus habet perfectamrisionem, fruitionem ct delectationem. Hac autemponunturdotes·, Ergo Christus habuit dotes.

Sin contra, inter sponsum ct sponsam «igitur dtstinctlo personarum. Sed in Christo non est aliquid personaliter distinctum a Filio Dei. qui est ℭponsu , ut patet loan, m ·, *Qui habet sponsam sponsus est.* Ergo, cum dotes sponsae assignentur, vel pro sponsa, videtur quod Christo non competat habere dotes.

2. Pηλιγτγ.κελ, non est eiusdem dare dotes ct recipere. Sed Christus est qui dat ℭote spirituales ·. Ergo Christo non competit dotes habere.

Respondeo dicendum quod circa hanc difficultatem est duplex opinio. Quidam enim dicunt quod in Christo est triplex unio: una, quae dicitur *consentanea,* qua unitur Deo per connexionem amoris; alia *dignativa,* qua humana natura unitur divinae; tertia, qua ipse Christus unitur Ecclesiae. Dicunt ergo quod secundum duas ℘rimas uniones competit Christo habere dotes sub ratione dotis ; l· sed quantum ad tertiam, convenit ei id quod est dos excellentissime, non tamen sub ratione dotis; quia in tali coniunctionc Christus est ut sponsus, sed Ecclesia ut sponsa; dos autem datur sponsae quantum llJ proprietatem ct dominium, quamvis detur sponso nd usum.

Sed hoc non videtur cue conveniens. In illa enim conjunctione qua f Ihristus unitur Patri per consensum amoris etiam inquantum est Deus, non dicitur aliquod matrimonium esse: quia non est ibi aliqua subtectio, quam oportet esse spondae ad sponsum.

Similiter etiam nec m coniunctionc humanae naturae ad divinam quae est in unione personae, vel etiam per conformitatcm voluntatis, potent esse ratio dotis, propter tria. Pnmo, quia exigitur conformitas naturae inter sponsum ct sponsam in matrimonio illo in quo dantur dotes. ‹l Et hoc deficit in coniunctionc humanae naturae ad divinam. – Secundo, quia exigitur ibi distinctio personarum. Humana autem natura non est personaliter distincta a Verbo. – Tertio, quia dos datur quando sponsa dc novo introducitur in domum sponsi: ct tie videtur ad sponsam w pertinere quae de non coniuncta fit coniuncta Humana autem natura quae est assumpta in unitate personae a Verbo, nunquam fuit quin esset perfecte coniuncta.

Unde, secundum alios ·, dicendum quod vel omnino non convenit Christo ratio dotis: vel non ita proprie sicut n aliis sanctis. Ea tamen quae dotes dicuntur, excellentissime ei conxeniunt.

Ad piumum kroo dicendum quod conformatio illa est intelligcnda secundum id quod est dos, et non secundum rationem dolis quae sit in Christo. Non enim oportet «0 quod illud in quo Christo conformamur, sit eodem modo in nobis ct in Christo.

Ad secundum dicendum quod natura humana non proprie dicitur sponsa in coniunctionc illa qua Verho coniungitur: cum non servetur ibi personarum distinctio, quae 4» inter sponsum ct sponsam requiritur. Sed quod quandoque desponsata dicatur humana natura secundum quod Verbo coniuncta est. hoc est inquantum habet aliquem netum sponsae: quia scilicet inseparabiliter coniungitur; ct quia in illa coniunctionc humana natura est Verbo inferior, ct t· per Verbum regitur sicut sponsa per sponsum.

Ad TEiiTiUM dicendum quod hoc quod aliquando dicitur Christus sponsa, non est quia ipse vere sit sponsa: sed inquantum sibi assumit personam sponsae suae, scilicet Ecclesiae, quae est ei spiritualiter coniuncta. Linde nihil-l ℏium inquantum naturam hum.w.un assumpsit, per quam prohibet quin per illum modum loquendi powet dici habere dotes: non quod ipse habeat, sed quia Ecclesia habet.

Λυ quartum dicrndum quod nomen *Ecclesiae* dupliciter accipitur. Quandoque enim nomin.it tantummodo corpus quod Christo coniungitur sicut capiti. Et sic tantum Ecclesia habet rationem sponsae. Sic vero Christus non est Ecclesiae membrum, sed est caput influens omnibus Ecclesiae membris ·. •PirtJll.qa-nn, art. 1.

Alio modo accipitur Ecclesia secundum quod nominat caput ct membra coniuncta. Et sic Christus dicitur membrum Ecclesiae, inquantum habet officium distinctum ab omnibus aliis, scilicet influere aliis vitam. Quamvis non multum proprie dicatur membrum: quin membrum importat partinliiatcm quandam; in Christo autem bonum u spirituale non est pnrltculatum. sed est totaliter integrum; unde ipse est totum Ecclesiae bonum, nec est aliquid maius ipse ct alii quam ipse solus. Sic autem loquendo dc Ecclesia, Ecclesia non solum nominat «pensam, sed *sponsum ct sponsam ·,* prout per coniunctionem spiritua- • a Mink. αρ. irr. rm. 11 «t us Trr^. (UI5US. *
» km est cx cis unum effectum. Unde, licet Chmtus aliquo modo dicatur membrum Ecclesiae, nullo tamen modo potest dici membrum sponsae. Et rie ei non convenit ratio doti«.

An ouintvm dicendum quod in processu illo est fallacia *accidentis.* Non enim illa Christo conveniunt secundum quod habent rationem dotis.

ART. IV. utrum anoili habeant dotis

a d quartum sic proceditur. Videtur quod angeb habeant dotes. Qui.i super illud ℭanr.rt *Una est columba* · Vm. s. *mea,* dicit Glossa: *l'na est Ecclesia in hominibus et angelis.* Sed Ecclesia est sponsa. et sic membris Ecclesiae convenit habere dotes. Ergo angeli dotes habent.

2. Praxtkmea, Lue. m, super illud ·, *Et vos simila ho-* · Vm. ,β *ll minibus expectantibus dominum suum quando revertatur a nuptiis,* dicit Glossa ·: /Id *nuptias Dominus ivit quando* · Ort *post resurrectionem novus homo angelorum sibi multitudinem copulavit.* Ergo angelorum multitudo est sponsa Christi. Et sic angelis debentur dotes,

3. Phaeirrea, spirituale matrimonium in spirituali conjunctione consistit Sed spiritualis coniunctio non est minor inter angelos ct Deum quam inter homines beatos ct Deum. Ergo, cum dotes dc quibus nunc agimus, ratione spiritualis matrimonii assignentur, videtur quod angelis conveniant dotes.

4. Praetkrri. spirituale matrimonium requirit spirituallem sponsum cl spiritualem sponsam. Sed Christo, inquantum summus spiritus, magis sunt conformes m natura angeli quam homines. Ergo magis potest esse spirituale matrimonium angelorum ad Christum quant hominum,

5. Pkaktbukx, maior convenientia exigitur inter caput ct membra quam inter sponsum ct sponsam. Sed conformiias quae est inter Christum ct ℭngelo sufficit ad hoc quod Christus dicatur *caput angelorum ·.* Ergo eadem •PttUH^iLvm, ratione sufficit ad hoc quod dicatur ℭponsu respectu eorum,

Skd contra, Origenes, *super Cantica ·,* distinguit qua- * falot. tuor personas: scilicet *sponsum e! sponsam, adulescentulas,* ct *sodales sponsi.* Et dicit quod angeli sunt *sodales sponsi.* Cum ergo dotes non debeantur nisi sponsae, videtur quod «0 angelis dotes non conveniant,

2. Praeterea, Christus desponsavit sibi Eccleriam per incarnationem ct passionem · : unde figuratur per hoc quod • Utykfi.ap. dicitur *Exod.* iv Λγολλμχ *sanguinum Iu mihi* r.<. Sed »,' t) Christus per passionem et incarnationem non aliter fuit • :w >5. coniunclus ℭngeli quam prius erat. Ergo angeli non perunent ad Ecclesiam secundum quod Ecclesia dicitur sponsa. Ergo angelis non conveniunt dotes.

Respondeo dicendum quod ca quae ad dotes animae pertinent, non est dubium angelis sicut ct hominibus convenire. Sed secundum rationem ℭoti non ita cis deut hominibus conveniunt : eo quod non ita proprie convenit angelu ratio sponwc «icut hominibus. Exigitur enim inter sponsum ct sponsam naturae conformius. ut sint eiusdem spccid. Hoc nutem modo homines cum Christo conve-

in ae- · αλ. Io eu H. dele- rim©· : tota doti- •ArtJ l en ›«. nso- gre- do- non ero ld los mt ^i- Dt Je >n it M · Vu n. •fea 'ℵABir · Art y ’d tolaMc. v. IV <1M. xux.qu.n,irt.i. Vet.».

assumptionem factus est conformis in natura speciei humanae omnibus hominibus. Angelis nutem non est conformis secundum unitatem speciei, neque secundum naturam divinam neque secundum naturam humanam. Et ideo ratio dolis non ita proprie convenit angelis sicut hominibus, s

Tamen in his qu»e metaphorice dicuntur, cum non requiratur similitudo quantum ad omnia, non potest ex aliqua dissimilitudine concludi quod metaphorice aliquid de alio non praedicetur. Et sic ex ratione inducta non potest simpliciter haberi quod angelis doles non conve- «
niant: sed solum quod non ita proprie sicut hominibus, ratione dissimilitudinis praedictae.

An primum eroo dicendum quod, quamvis angeli pertineant ad unitatem Ecclesiae, non tamen sunt membra Ecclesiae secundum quod Ecclesia dicitur spoma per u conformitatem naturae. Et sic non convenit eis proprie habere dotes.

Ad secundum dicendum quod desponsatio illa large accipitur pro unione quae non habet conformitatem naturae in specie. Et sic etiam nihil prohibet, large accipiendo « dotes, ponere dotes in angelis.

Ad tertium dicendum quod, quamvis in matrimonio spirituali non sit nisi coniunctio spiritualis, tamen illos qui coniunguntur. ad perfectam matrimonii rationem, oportet in specie naturae convenire. Et propter hoc desponsatio »j propric ad angelos non pertincL

Ad quartum dicendum quod illa conformatio qua angeli conformantur Christo inquantum est Deus, non est talis quae sufficiat «d perfectam matrimonii rationem, cum non sit secundum convenientiam in specie: sed magis ›° adhuc remanet infinita distantia.

Ad quintum dicendum quod nec etiam Christus proprie dicitur caput angelorum, secundum illam rationem qua caput requirit conformitatem naturac.

Tamen sciendum quod, licet caput el alia membra sint u partes individui unius speciei, non tamen, si unumquodque per sc consideretur, cum alio est eiusdem speciei: manus enim habet aliam speciem partis a capite. Unde, loquendo de membris secundum sc, non requiritur inter ea alia convenientia quam proportionis, ut unum nb alio 40 accipiat ct unum alii subserviat Et sic convenientia quae est inter Deum et angelos, magis sufficit ad rationem capitis quam ad rationem sponsi.

ART. V. UTRUM CONVENIENTER PONANTUR TRES ESSE 41 ANIMAE DOTES: SCILICET VISIO, DILECTIO ET FRUITIO

Pan. I, qu. xn. art 7. tS »; H *Sent.,* Jitr. i. qu. 1, ·η. », qua «: *Ad ttel·.,,^,* 1. Itet, TI

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod inconvenienter ponantur 1res esse animae dotes: scilicet *visio, dilectio* ct *fruitio*. Anima enim coniungitur Deo secundum mentem, in qua est imago Trinitatis secundum memoriam, intclligcntiam et voluntatem ♦ Sed dilectio ad voluntatem pertinet, visio ad intelligentiam. Ergo debet aliquid poni quod memoriae respondeat: cum fruitio non pertineat ad $i memoriam, sed magis ad voluntatem.

2. Praeterea, doles beatitudinis dicuntur respondere virtutibus viae quibus Deo coniungimur, quae sunt fides, spes el caritas, quibus est ipse Deus obiccluin ·. Sed dilectio respondet cantati, visio autem fidei. Ergo debet aliquid poni quod pertineret ad spem: cum fruitio magis pertineat ad caritatem.

3. Praeterea, Deo non fruimur nisi per dilectionem et visionem: illis enim dicimur frui quae diligimus propter se, ut patet per Augustinum, in libro *de Doctrina Christ.* * Ergo fruitio non debet poni alia dos a dilectione.

4. Praeterea, ad perfectionem beatitudinis requiritur *comprehensio:* I *Cor.* ix ·, *Sic currite ut comprehendatis.* Ergo deberet adhuc quarta dos poni.

5. Praeterea, Ansclmus dicit · quod haec pertinent ad 70 beatitudinem animae: *sapientia, amicitia, concordia, potestas, honor, securitas, gaudium.* Et sic videntur praedictae doles inconvenienter assignari.

Praeterea, Augustinus, in fine *de Civ. Dei* ·, dicit quod Deus in illa bcatitudine *sine fine videbitur, sine fa-* ?»

stidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. Ergo *laus* prneassignutis dotibus annumerari debet.

7. Praeterea, Boetius ponit quinque ad beatitudinem pertinentia, in 111 *de Consolat.* ·, quae sunt haec: *sufficientia,* quam promittunt divitiae; *iucunditas,* quam promittit voluptas; *celebritas,* quam promittit famu; *securitas,* quam promittit potentia; *reverentia,* quam promittit dignitas. Et sic videtur quod ista potius deberent assignari dotes quam praedicta. • PtO4- X.

Respondeo dicendum quod ab omnibus communiter tres ponuntur animae dotes, diversimode tamen. Quidam * enim dicunt quod tres dotes animae sunt *visio, dilectio* et *fruitio·,* quidam vero quod sunt *visio, comprehensio* ct *fruitio ·;* quidum vero quod sunt *visio, delectatio* ct *comprehensio.* Omnes tamen hac assignationes reducuntur in idem, et eodem modo carum numerus assignatur. • Aut>iiiod^m *A»r* IIb.IV.i»? /x· *Dita.* 4. manta. • S. Dosxt. IV *Snl.,* diti, xt-n, Γ»Π 1. aa. t.. Cl. hb. HI. tu. ιιπ,χπ.ι,<;χ»iî. «. »« • lo

Dictum enim est · quod dos est aliquid animae inhaerens per quod ordinatur ad operationem in qua consistit beatitudo. In qua quidem operatione duo requiruntur: scilicet ipsa substantia operationis, quae est visio; ct perfectio cius, quae est delectatio, oportet enim beatitudinem esse *(Operationem perfectam* ·. \ isio autem aliqua est delectabilis dupliciter: uno modo, cx parte obtecti, inquantum id quod videtur est delectabile; alio modo, ex parte visionis, inquantum ipsum videre delectabile est, sicut delectamur in cognoscendo mala, quamvis mala non delectent nos. Et quia operatio illa in qua ultima beatitudo consistit, debet esse pcrfectiM-ima, ideo requiritur quod visio illa sit utroque modo delectabilis. Ad hoc autem quod ipsa visio sit delectabili» ex parte visionis, requiritur quod sit facta connaturalis videnti per aliquem habitum: sed ad hoc quod stt delectabilis cx parte visibilis, requiruntur duo, scilicet quod ipsum visibile sit conveniens, ct quod sit comunctum. • Art 3. • Anttoi. *Elite* fib. l, ap. m I.'MLS X. 311.

Sic ergo ad delectabilitatcm visionis cx parte sui, requiritur habitus qui visionem elidat· Et sic est una dos, quae dicitur ab omnibus *visio.* – Sed ex parte visibilis requiruntur duo. Scilicet convenientia, quae est per affectum: et quantum ad hoc ponitur dos α quibusdam *dilectio,* ct a quibusdam *fruitio,* secundum quod fruitio ad affectum pertinet; illud enim quod summe diligimus, convenicntissimutn aestimamus. Requiritur etiam cx parte visibilis coniunctio. Et sic ponitur a quibusdam *comprehensio,* quae nihil est aliud quam in praesentia Deum habere et in seipso tenere: sed secundum alios *fruitio,* prout fruitio est, non spei, sicut est in via, sed iam rei, sicut est in patria. «- a?, ni x. xnt

Et sic doles 1res respondent tribus virtutibus theologicis; scilicet visio fidei; spei vero comprehensio, vcl fruitio secundum unam acceptionem; caritati vero delectatio, vel fruitio secundum aliam assignationem. Fruitio enim perfecta, qualis in patria habebitur, includit in se delectationem et comprehensionem. Et ideo a quibusdam accipitur pro uno, α quibusdam vero pro alio.

Quidam ♯ vero attribuunt has tres dotes tribus animae virtutibus: visionem scilicet rationali; dilectionem concupiscibili; fruitionem vero irascibili, inquantum talis fruitio est per quandam victoriam adepta. – Sed hoc non proprie dicitur. Quia inucibilis et concupiscibilis non sunt in parte intellectiva, sed sensitiva ♯: dotes autem animae ponuntur in ipsa mente, • S tope 2| • a hwd. • I'xrt. I. 4«. LXXXU, Irt. t

Ad primum ergo dicendum quod memoria et intelligcntia non habent nisi unam operationem: vcl quia ipsa intelligentia est operatio memoriae; vel, si intelligent!» dicatur esse potentia quaedam, memoria non exit in operationem nisi mediante intelligent!», quia memoriae est notitiam tenere. Unde etiam memoriae et intelligentiac non respondet nisi unus habitus, scilicet notitia. Et ideo utrique respondet tantum una dos, scilicet visio.

Ad secundum dicendim quod fruitio respondet spei, inquantum includit comprehensionem, quae spei succedet, Quod enim speratur, nondum habetur: et ideo spes quodammodo affligit ·, propter distantiam amati. Et propter hoc in patria non remanet, sed succedet ci comprehensio. • a Av.·, u? xm.vcn· u:l' IIM. qu. xixu, tri. 5. x4 s.

Ad tertium dicendum quod fruitio, secundum quod comprehensionem includit, distinguitur a visione el dilectione:

• Auc *de Trie.* IIb.XV.cap.xxi. xxiu. CL↑Part., qa cxtn. art. 7. ad j.

•PtP'.qu.Lin. arl. t. î.

• Lib. I, cap. it.

• Ver». 94.

• *De StmüiíMd,* cap.xLvux.>lo'cr Opp. Abmlid.

•Ub XXH.cap. XXX

•dio tamen modo quam dilectio n visione. Dilectio cnim ct visio diverso» habitus nominant, quorum unus pertinet ad intellectum, alter vero nd affectum. Scd comprehensio, vel truitio secundum quod ponitur pro comprehensione, non importat alium habitum ab illis duobus: scd importat remotionem impedimentorum ex quibus efficiebatur ut non posset mens Deo praescntialitcr coniungi. Et hoc quidem fit per hoc quod ipse habitus gloriae animam nb omni defectu liberat: sicut quod facit eam sufficientem ad cognoscendum sine phantasmatibus, et ad praedominandum corpori, et alia huiusmodi, per qunc excluduntur impedimenta quibus fit ut nunc *peregrinemur a Domino*.*

Ad quanum patet responsio cx dictis ·.

Ao quintum dicendum quod proprie dotes sunt immediata principia illius operationis in qua perfecta beatitudo consistit, per quam anima Christo coniungitur. Illa autem quae Ansclmus enumerat, non sunt huiusmodi: scd sunt qualitercumque beatitudinem concomitantia vel consequentia, non solum in comparatione ad sponsum, ad quem sola *sapientia* inter enumerata ab eo pertinet, scd etiam m comparatione ad ollos; vel pares, ad quos pertinet *amicitia* quantum ad unionem affectuum, ct *concordia* quantum ad consensum in agendis; vel inferiores, ad quos pertinet et *potestas,* secundum quod a superionbus inferiora disponuntur, et *honor,* secundum id quod nb inferioribus superioribus exhibetur; ct etiam per comparationem ad scipsum, ad quod pertinet *securitas* quantum ad remotionem mali, et *gaudium* quantum ad adeptionem boni.

Au sextum dicendum quod Inus, quae ab Augustino ponitur tertium eorum qune in patria erunt non cst dispositio ad beatitudinem, sed magi» ad beatitudinem consequens: cx hoc cnim ipso quod anima Deo coniungitur, in quo beatitudo consistit, sequitur quod in laudem prorumpat. Unde laus non habet r.itioncm dotis.

Ad septimi m dicendum quod illa quinque qune cnumc- n rât Boetius, sunt quaedam bcatitudinis conditiones: non autem dispositiones ad bcatitudinis actum. Eo quod beatitudo, rationc suae perfectionis, sola ct singulariter habet per scipsam quidquid ab hominibus in diversis rebus quaeritur: ut patet etiam per Philosophum, in 1 · et X *Ethic.* * Et secundum hoc. Boetius ostendit illa quinque in vera bcatitudinc esse, quia haec sunt quae ab hominibus in temporali felicitate quaeruntur Quae vel pertinent ad immunitatem a malo, sicut *securitas·,* – vel od consecutionem boni: vel convenientis, sicut *iucunditas;* vel perfecti, sicut *sufficientia;* – vel ad manifestationem boni: sicut *celebritas,* inquantum bonum unius cst in notitia multorum; ct *reverentia,* inquantum illius notitiae vel boni signum aliquod exhibetur; reverentia cnim consistit in exhibitione honoris, qui cst testimonium virtutis. Unde patet quod ista quinque non debent dici dotes, sed quaedam bcatitudinis conditiones.

QUAESTIO NONAGESIMASEXTA
DE AUREOLIS

Consequenter considerandum est dc aureolis ·.

Circa quod quaeruntur tredccim.

Primo: utrum aureola differat a praemio essentiali.
Secundo: utrum differat a fructu.
Tertio: utrum fructus soli virtuti continentiae debeatur.
Quarto: utrum convenienter assignentur tres fructus tribus partibus continentiae.
Quinto: utrum virginibus debeatur aureola.
Sexto: utrum debeatur martyribus.
Septimo: utrum debeatur doctoribus.
Octavo: utrum Christo aureola debeatur.
Nono: utrum angelis.
Decimo: utrum corpori humano debeatur.
Undecimo: utrum convenienter tres aureolae assignentur.
Duodecimo: utrum aureola virginum sit potissima.
Decimotcrtio: utrum unus alio intensius eandem uurcoIam habeat.

ART. I. UTRUM AUREOLA 5IГ ALIQUOD ALTLD FMAEMIUM A PFÂXMIO ESSENTIALI, QUOD AUREA DICITUR

Ab primum sic mocxoïTvn. Videtur quod aureola non sit aliquod aliud praemium a praemio essentiali, quod *aurea* dicitur. Praemium cnim essentiale est ipsa beatitudo. Scd beatitudo, secundum Ƀoetium est *status omnium · n· bonorum aggregatione perfectus.* Ergo pncmnim essentiale includit omne bonum quod habetur m patria. Et sic aureola includitur in nurca.

2. Praeterea, *magis et minus non diversificant speciem,* Scd illi qui servant consilia ct praecepta, magis procmiantur quam ilh qui servant praecepta tantum · ncc in aliquo praemium eorum videtur differre nisi quod unum est altero maius. Cum ergo aureola nominet praemium quod debetur operibus perfectionis, videtur quod aureola non dicat aliquid distinctum ab aurea.

3. Praeterea, praemium respondet merito. Scd radix totius meriti cst cantas * Cum ergo caritati respondeat aureola. videtur quod in patria non erit aliquod praemium ab aurea distinctum.

Praeterea, *homines beati assumuntur ad angelorum ordines,* ut dicit Gregorius ·. Scd in angelis, *licet quaedam data sint quibusdam excellenter, nihil tamen ibi possidetur singulariter: omnia enim in omnibus sunt, non quidem aequaliter, quia alii aliis sublimius possident quae tamen omnes habent,* ut etiam Gregorius didi ·. Ergo ct in beatis non erit aliquod aliud praemium nisi omnium commune. Ergo aureola non cst praemium distinctum ab aurea.

5. Praeterea, excellentiori merito excellentius praemium debetur. Si ergo aurea debetur operibus quae «uni in praecepto, aureola vero h>$ quae sunt in conrilio, aureola erit perfectior quam aureo. Et ita non deberet deminutive significari. Et sic videtur quod aureola non sit praemium dtstinctum ab aurea.

Sen contra. *Exod.* vxv, super illud *Facies alteram coronam aureolam,* dicit Glossa *: /Id *coronam pertinet canticum novum quod virgines tantum coram Agno concinunt: cx* quo videtur quod aureola sil quaedam corona non omnibus, sed quibusdam specialiter reddita. Aurea autem omnibus beatis redditur. Ergo aureola est aliud quam aurea.

2. Praeterea, pugnae quam sequitur victoria, debetur corona: II *Tim.* n ;* *Non coronabitur nisi qui legitime certaverit.* Ergo, ubi cst specialis ratio certaminis, ibi debet esse specialis corona. Sed m aliquibus operibus est speci ilis ratio cenandi. Ergo prae aliis aliquam coronam habere debent. Et hanc dicimus aureolam.

3. Praeterea, Ecclesia militons descendit a triumphante: tout patet .Ipoc. xxi ;* *Vidi civitatem sanctam* etc. Scd in Ecclesia militante specialia opera habentibus redduntur specialia praemia: sicut victoribus corona, currentibus brasium. Ergo similiter debet esse in Ecclesia triumphante.

Respondeo dicendum quod praemium essentiale homiii nis, quod est cius beatitudo, consistit in perfecta coniunctionc animae ad Deum, inquantum co perfecte fruitur ut viso et amato perlecte. Hoc autem praemium metaphorice *corona* dicitur vel *aurea:* tum cx parte meriti, quod cum quadam pugna agitur, *militia* cnim *est vita hominis super terram, /ob* m '; tum etiam cx parte praemii, per quod humo efficitur quodammodo divinitatis particeps ;* ct per consequens regiae potestatis, *Apoc.* v ;* *Fecisti nos Deo nostro regnum ct sacerdotes;* corona autem est propnum signum regiae potestatis. Et eadem ratione praemium quod essentiali additur, coronae rationem habet. Significat etiam corona perfectionem quondam, ratione figurae circularis: ut cx hoc etiam perfectioni competat beatorum. Scd quia nihil potest superaddi quin sit eo minus, ideo superadditum praemium *aureola* nominatur.

Iiuic autem essentiali praemio quod aurea dicitur, aliquid superadditur dupliciter. Uno modo, cx conditione naturae cius qui praemiatur: sicut supra beatitudinem animae gloria corporis adiungitur. Unde et Ipsa gloria corporis interdum aureola nominatur: unde super illud 7i *Exod.* xxv ·, *Facies alteram coronam aureolam,* dicit quac-

dam Glossa ' quod *in fine aureola superponitur, cum in Scriptura dicatur quod cis sublimior gloria in receptione corporum serretur.* Sic autcm nunc de aureola non agitur.

Alio modo, cx ratione operis meritorii. Quod quidem i rationem meriti habet cx duobus, cx quibus etiam habet bonitatis rationem : scilicet cx radice caritatis, qua refertur in finem ultimum, ct sic debetur ei essentiale praemium, sdlicet perventio nd finem. quae est *aurea;* ct cx ipso genere actus, quod laudabilitatem quandam habet ex dc· 'o bitis circumstantiis, ct ex habitu elidente, ct proximo fine; ct sic debetur ci quoddam accidentale praemium, quod *aureola* dicitur. Et hoc modo dc aureola ad praesens intendimus. Et sic dicendum est quod aureola didi aliquid aureae superadditum : idest, quoddam gaudium de operibus a sc factis quae habent rationem victoriae excellentis, «i quod est aliud gaudium ab eo quo dc coniunctione nd Deum gaudetur, quod gaudium aurea dicitur.

Ad primum broo dd.kndi >t quod beatitudo includit in se omnia bona quae sunt necessaria ad perfectam hominis *0 vitam, quae consistit in perfecta hominis operatione. Sed quaedam possunt superaddi, non quasi necessaria ad perfectam operationem ut sine quibus esse pon possit: sed quia, his additis, est beatitudo danor. Unde pertinent ad bene esse beatitudinis, ct ud decentiam quandam ipsius. »l Sicut et felicitas politica ornatur nobilitate et corporis pulcritudine ct huiusmodi, sine quibus esse potest, ul patet in I *Ethic.* " Et hoc modo sc habet aureola ad beatitudinem patriae.

•Op. wi. a. t) tqq -S.Th.luCL sui.

An secundem dicendum quod ille qui sénat consilia ct i° praccepta, semper mereiur magis quam ille qui servat praecepta tantum, secundum quod ratio meriti consideratur in operibus cx ipso genere operum: non autcm semper secundum quod ratio meriti pensatur cx radice caritatis, cum quandoque cx maiori caritate aliquis servet praecepta tan- it tum quam aliquis praecepta ct consilia. Sed ut pluries accidit c converso: quia *probatio dilectionis exhibitio est operis,* ut Gregorius dicit ·. Non ergo ipsum praemium essentiale magis intensum dicitur lurcola. sed id quod praemio essentiali superadditur· indifferenter sive sit maius 44» praemium essentiale habentis aureolam, sive minus, sive aequale praemio essentiali non habentis.

•HomiLXXX/· *EtJtf.,* n. i.

Ad tektivm dicendum quod caritas est principium merendi, sed actus noster est quasi instrumentum quo meremur. Ad effectum autcm consequendum non solum requiritur debita dispositio in primo movente, sed etiam recta dispositio in instrumento. Et ideo in effectu aliquid consequitur cx parte primi principii, quod est principale; et aliquid cx parte instrumenti, quod est secundarium. Unde ct in praemio aliquid est cx parte caritatis, scilicet i» aurea ; ct aliquid ex genere operationis, scilicet aureola.

Ad quartum dicendum quod angeli omnes in eodem genere actus suam bcatitudinem meruerunt, sdlicet m hoc quod sunt conversi ad Deum : ct ideo nullum singulare praemium invenitur in uno quod alius non habeat aliquo is modo. Homines autem diversis generibus actuum bcatitudinem merentur. Et ideo non est simile.

Tamen illud quod unus videtur specialiter habere inter homines, quodammodo omnes communiter habent: inquantum scilicet per caritatem perfectam unusquisque «a bonum alterius suum reputat. Non tamen hoc gaudium quo unus alteri congaudet, potest aureola nominari : quia non datur in praemium victoriae eius, sed magis respicit victoriam alienam; corona cniin ipsis victoribus redditur, non victoriae congaudentibus.

Ad quintum dicendum quod maior est excellentia meriti quae consurgit ex caritate quam illa quae consurgit ex genere actus: sicut *finis,* «d quem ordinat caritas, *est potior his quae sunt ad finem* ;* circa quae actus nostri consistunt. Unde et praemium respondens merito ratione 70 caritatis, quantumcumque parvum, est maius quolibet praemio respondente actui ratione sui generis. Et ideo aureola deminutive dicitur respectu aureae.

• Anuot. *Rhtt.* lib. I, cap. vu, °-

AUT. II. UTRUM AUREOLA DIFFERAT A FRUCTU

Ad srcundum sic proceditur. Videtur quod aureola non differat a fructu. Eidem merito non debentur diversa praemia. Sed eidem merito respondet aureola et */ructui centesimus,* scilicet virginitatis, ut patet in Glossa · · Ord. Matth. xiii ·. Ergo aureola est idem quod fructus. ' Vtr».

2. Praeterea, Augustinus dicit, in libro *dc Virginitate9,* I quod centesimus fructus debetur martyri. Et idem debe- sunk «p. t». tur virgini '. Ergo fructus est quoddam praemium com- · An. 4. mune virginibus ct martyribus. Sed eisdem etiam debetur aureola '. Ergo aureola est idem quod fructus. ' Aius. s.

3. Praeterea, in beatitudinc non invenitur nisi duplex praemium: scilicet essentiale; ct accidentale, quod essentiah superadditur. Sed praemium essentiali superadditum dictum est " esse aureolam : quod patet ex hoc quod, · αλ pr»«<± *Exod.* xxv ' aureola coronae aureae superponi dicitur. · vm. Sed fructus non est praemium essentiale: quia sic deberetur omnibus beatis. Ergo est idem quod aureola.

Sbd cosira, quaccumque non sunt eiusdem divisionis, non sunt eiusdem rationis. Sed fructus ct aureola non similiter dividuntur: quia aureola dividitur in aureolam virginum, martyrum ct doctorum ·; fructus autem in fru- · απ. n. ctum coniugatorum. viduarum ct virginum ;* Ergo fructus · An. 4· ct aureola non sunt idem.

2. Praeterea, si fructus ct aureola essent idem, cuicumque deberetur fructus, deberetur ct aureola. Hoc autem patet esse tabum: quia fructus debetur viduitati ·, non · Ar.. 4. autcm aureola. Ergo, etc.

Respondeo dicendum quod ea quae metaphorice dicuntur, possunt varie accipi, secundum adaptationem ad diversas proprietates eius unde fit transumptio. Cum autcm */ructus* proprie in rebus corporalibus dicatur de terrae nascentibus, secundum diversas conditiones quae in (ructibus corporalibus inveniri possunt, diversimode fructus spiritualiter accipitur. Fructus enim corporalis dulcedo est. qu.ie reficit secundum quod in usum hominis venit; est etiam ultimum ad quod operatio naturae pervenit; est etiam id quod ex agricultura cxpcctatur per seminationem vel quoscumque altos modos.

Quandoque igitur fructus spiritualiter accipitur pro eo quod reficit quasi ultimus finis. Et secundum hanc significationem dicimur Deo */rui:* perfecte quidem in patria; imperfecte autem in via. Et ex hac significatione accipitur 0*fruitio* quae est dos '. Sic autem nunc dc fructibus non •Qu. icrt,tn.e loquimur.

Quandoque autem sumitur fructus spiritualiter pro eo quod reficit tantum, quamvis non sit ultimus finis. Et sic virtutes fructus dicuntur, inquantum *mentem sincera* •V -C *dulcedine reficiunt,* ul Ambrosius' dicit. Et sic accipitur •Mxr. ISrU-li»···. U P. 1. *coiuùkrAxS·».* fructus *Galat.* v ' : *Eructus autem Spiritus gaudium,* etc. – • Vcn. n. ⅓ Sic autcm dc fructibus nunc etiam non quaeritur ·. • Cf. III , d »t. ⅓in.Q '. Brt. 5 qu. in. art. t. xI 2.

Potest autcm alio modo sumi fructus spiritualis ad similitudinem corporalis fructus inquantum corporalis fructus est quoddam commodum quod ex labore agriculturae expeetntur: ut sic fructus dicatur illud praemium quod homo consequitur cx labore quo in hac vita laborat. Et sic omne praemium quod in futuro habebitur ex nostris laboribus, fructus dicitur. Et sic accipitur fructus *Rom.* vi ·: • Veru. o. *Habetis /ructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam.* – Sic etiam nos nunc de fructu non agimus.

Sed agimus nunc de fructu secundum quod ex semine consurgit: sic enim dc fructu Dominus loquitur Matth.x iii ·, • Ver», j K4 u ubi fructum dividit in *tricesimum, sexagesimum et* cen- Vbre C4p» w. ver 1 «H : *tesimum.* Fructus autem secundum hoc potest prodire ex Luc. cap. wi, semine, quod vis sementina est etheax ad convertendum 5 humores terrae in suam naturam: ct quanto haec virtus est efficacior, ct terra ad hoc paratior, tanto fructus sequilur uberior. Spirituale autem semen quod in nobis se- 70 minatur *est verbum Dei* ·. Unde quanto aliquis magis in • Lui. CBJS 'UL spiritualitatem convertitur, a carne recedens, tanto in eo ver 11. est maior fructus verbi Dei. Secundum hoc igitur fructus dilferl ab aurea et ab aureola, quia *aurea* consistit in gau- 71 dio quod habetur de Deo; *aureola* vero in gaudio quod

habetur dc operum perfectione; sed *fructus* in gaudio quod habetur dc ipsa dispositione operantis secundum gradum spiritualitatis in quem proficit cx semine verbi Dei.

Quidam distinguunt inter aureolam ct iructum dicentes quod aureola debetur pugnanti, secundum illud II *Tim.* n ·, *Non coronabitur nisi qui legitime certaverit;* fructus nutem laboranti, secundum illud quod dicitur *Sap.* in ·, *Bonorum laborum gloriosus esifructus.* Alii vero dicunt quod aurea respicit conversionem ad Deum; sed aureola ct fructus consistunt in bis quae sunt ad finem, ita tamen quod fructus principalius respicit voluntatem, aureola autem magis corpus.

Sed, cum in eodem sit labor ct pugna et secundum idem; ct praemium corpori» cx praemio animae dependeat: secundum praedicta non esset differentia inter iructum, auream ct aureolam nisi ratione tantum. Et hoc non potest esse: cum quibusdam assignetur fructus quibus non assignatur aureola.

An primum rhoo dicendum quod non est inconveniens eidem merito, secundum diversa quae in ipso sunt, diversa praemia respondere. Unde el virginitati respondet aurea, secundum quod propter Deum servatur imperio caritatis; aureola vero secundum quod est quoddam perfectionis opus habens rationem victoriae excellentis; fructus vero secundum quod per virginitatem homo in quandam spiritualitatcm transit, α camalitatc recedens.

Ad secundum dicendi m quod fructus secundum propriam acceptionem, prout nunc loquimur, non dicit praemium commune martyrio ct virginitati, sed tribus continentiae gradibus ·. Glossa autem ilia quae ponit fructum centesimum martyribus respondere, large accipit fructum, secundum quod quaelibet remunerntio dicitur fructus: ut sic per centesimum fructum remunerntio designetur quae quibuslibet operibus perfectionis debetur.

Λ© tertium dicendum quod, quamvis aureola sit quoddam accidentale praemium essentiali superadditum, non tamen omne accidentale praemium est aureola: sed praemium dc operibus perfectionis, quibus homo maxime Christo conformatur, secundum praedictam victoriam ·. Unde non est inconveniens quod abstraction! a carnali vita aliquod aliud accidentale praemium debeatur, quod fructus dicitur.

ART. III. UTRUM fructus debeatur soli virtuti CONTINENTIAE

IV *Seul.,* **dial, xxuu, qu. m,** **«d j; iux, qo. v, art. j, ꝺu i, »4 ».**

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod fructus non debeatur soli virtuti continentiae. Quia I *Cor.* xv. super illud ·, *Alia claritas solis e\c.t* dicit Glossa '♦ quod *claritati solis illorum dignitas comparatur qui centesimum fructum habent; lunari autem qui sexagesimum; stellae vero qui tricesimum.* Sed illa diversitas claritatum, secundum intentionem Apostoli, pertinet ad quamcumque bcatitudinis differentiam. Ergo diversi fructus non debent respondere soli continentiae.

2. Praeterea, fructus a *fruitione* dicuntur Sed fruitio pertinet ad praemium essentiale, quod omnibus virtutibus respondet. Ergo, etc.

3. Praeterea, fructus labori debetur: *Sap.* m ·, *Bonorum laborum gloriosus est fructus.* Sed maior est labor in fortitudine quam in temperantia vel in continentia. Ergo fructus non respondet soli continentiae.

q. Praeterea, difficilius est modum non excedere in cibis, qui sunt necessarii ad vitam, quam in vencrcis, sine quibus vita conservari potest. Et sic maior est labor parsimoniae quam continentiae. Ergo parsimoniae magis respondet fructus quam continentiae.

5. Praeterea, fructus refectionem importat. Refectio autem praecipue est in fine. Cum ergo virtutes theologicae finem habeant pro obiecto, scilicet ipsum Deum, videtur quod eis fructus maxime debeat respondere.

Sed contra est quod habetur in Glossa · Matth. xm ⁜ quae fructus assignat virginitati, viduitati ct continentiae coniugali, quae sunt continentiae partes.

Resvondeo dicendum quod fructus est quoddam praemium quod debetur homini cx hoc quod a carnali vita in spiritualem transit ·. Et ideo illi virtuti praecipue fructus respondet quae hominem praecipue a subtectione camis liberat. Hoc autem facit continentia: quia per ꝺelectatione vcncrcas anima praecipue carni subditur, adeo ut in actu carnali, secundum l lieronymum ", ncc Spiritus prophetiae corda tangat prophetarum; *nec in illa delectatione est possibile aliquid intelligere,* ut Philosophus dicit, in VII *Ethic.* · Et ideo continentiae magis respondet fructus quam alii virtuti.

Ad primum brqo dicendum quod Glossa illa accipit fructum large, secundum quod quaelibet remunerabo fructus nominatur.

Ai· secundum dicendum quod *fruitio* non sumitur a *fructu* secundum illum ilmlliludincm qua nunc dc fructu loquimur'

An tertium dicendum quod fructus, secundum quod nunc loquimur, non respondet labori ratione fatigationis, sed secundum quod per laborem semina fructificant. Unde et ipsae segetes *labores* · dicuntur: inquantum propter eas laboratur, vel labore acquiruntur. Similitudo autem fructus secundum quod ontur cx semine, magis aptatur in contineatia quam tn fortitudine: quia per passiones fortitudinis homo non subditur cami, sicut per passiones circa quas est continentia.

Ad m·artum dicendum quod, qu.imvts delectationes quae sum in cibis, sunt magis necessariae illis quae sunt in vencreis, non tamen sunt ita vehementes. Unde per eas mima non iln subditur cami.

An ornciUM dicendum quod fructus non sumitur hic secundum quod *frui* dicitur qui reficitur in fine, sed alio modo ⁜ Ei ideo ratio non sequitur.

ART. IV. 1'TRUM CONVENIENTER Atstoxnrtuw TRES fructus TR1HÜS CONTIN1KTUE 1'ARTTDUS

P ꝑ· qu. LM. MÎ J, U t

Ad quartum ne proceditur. Videtur quod inconvenienter assignentur tres fructus Iribus continentiae partibus. Quia *Galat.* v · ponuntur duodecim fructus Spiritus, scilicei *gaudium, pax,* etc. Et ideo videtur quod non debeant poni tres tantum.

3. Praeterea, fructus nominat aliquod praemium speciale. Sed praemium quod assignatur virginibus, viduis ct coniugatis, non est speciale: quia omnes salvandi continentur sub aliquo horum trium; cum nullus salvetur qui continentia carcat. et continentia per has tres sufficienter dividatur. Ergo inconvenienter tribus praedictis 1res fructus assignantur,

3. Prartmrra, sicut viduitas excedit continentiam coniugolcm, ita virginitas viduitatem. Sed non similiter excedit sexagenarius tricenarium, ct centenarius sexagenarium: neque secundum arithmeticam proportionalitatcm, quia sexagenarius excedit tricenarium in triginta, ct centenarius sexagenarium in quadraginta; neque etiam secundum proportionalitatcm geometricam, quia sexagenarius sc habet in dupla proportione ad tricenarium, centenarius vero ad sexagenarium in superbitertia, quia continet totum ct duas tertias cius. Ergo inconvenienter aptantur fructus iribus continentiae gradibus.

q. Praeterea, ea quae in sacra Scriptura dicuntur, perpetuitatem habent. Lue. χχι ·, *Caelum et terra transibunt, verba autem mea non transient.* Sed ea quae cx institutione hominum sunt facta, quotidie possunt mutari. Ergo cx his quae cx institutione hominum sunt. non est accipienda ratio eorum quae in Scriptura dicuntur. Et lie videtur quod inconveniens sit ratio quam Beda · assignat dc istis fructibus, dicens quod fructus tricesimus debetur comugatis, quia in repraesentatione quae fit in abaco, triginta significatur per contactum pollicis ct indicis secundum suam summitatem·, unde ibi quodammodo osculantur se; et sic tricenarius numerus significat conjugatorum oscula. Sexagenarius vero numerus significatur per tactum indicis super medium articulum pollicis: et dc per hoc quod index iacet super pollicem opprimens ipsum, tignificat oppressionem quam viduae patiuntur in mundo. Cum

autem numerando ad centenarium pervenimus, ad dexteram a laeva transimus: unde per centenarium virginitas designatur, quae habet proportionem angelicae dignitatis, qui erunt in dextera, scilicet in gloria, nos autem in sinistra propter imperfectionem praesentis vitae.

Respondeo dicendum quod per continentiam, cui fructus respondet ·, homo in quandam spiritualitatem adducitur, camalitatc abiccta. Et ideo secundum diversum modum spiritualitatis quam continentia facit, diversi fructus distinguuntur. Est enim quaedam spiritualitas necessaria, et quaedam superabundans. Necessaria quidem spiritualitas est in hoc quod rectitudo spiritus ex delectatione carnis non pervertatur: quod fit cum aliquis per rectum ordinem rationis utitur delectationibus camis. Et haec est spiritualités coniugatorum. – Spiritualitas vero superabundans est per quam homo ab huiusmodi delectationibus carnis, spiritum suffocantibus, omnino se abstrahit. Sed hoc contingit dupliciter. Vel respectu cuiuslibet temporis praeteriti, praesentis et futuri. Et haec est spiritualitas virginum.– Vel secundum aliquod tempus. Et haec est spiritualitas viduarum.

Servantibus ergo continentiam coniugalem datur fructus trigesimus; vidualem, sexagesimus; virginalem, centesimus; ratione illa quam Beda assignat *.

Quamvis possit et alta ratio assignari ex ipsa natura numerorum. Tricenarius enim numerus ex ductu trinarii in denarium surgit. Ternarius enim est *numerus omnis rei,* ut dicitur I *de Caelo et Mundo* *; et habet in se perfectionem quandam omnibus communem, scilicet principii, medii et finis. Unde convenienter tricenarius numerus coniugalis assignatur, in quibus supra observationem decalogi. qui per denarium significatur, non additur aliqua perfectio nisi communis, sine qua non potest esse salus. – Senarius autem, ex cuius ductu in denarium sexagenarius surgit, habet perfectionem ex partibus: cum constet ex omnibus partibus suis simul aggregatis. Unde convenienter viduitati respondet, in qua invenitur perfecta abstractio a delectationibus camis quantum ad omnes circumstantias, quae sunt quasi partes virtuosi actus: cum nulla enim persona, et in nullo loco delectationibus camis viduitas utitur, et sic de aliis circumstantiis. Quod non erat de continentia coniugali. – Sed centenarius conscnicnter respondet virginitati: quia denarius, ex cuius ductu centenarius surgit, est limes numerorum; et similiter virginitas tenet spintualitatis limitem, quia ad eam nihil de spiritualitate adiici potest. Habet enim centenarius, inquantum est numerus quadratus, perfectionem ex figura. Figura enim quadrata secundum hoc perfecta est quod ex omni parte aequalitatem habet, utpote habens omnia latera aequalia. Unde competit virginitati, in qua quantum ad omne tempus aequaliter incorruptio invenitur.

Ad primum ergo dicendum quod ibi fructus non accipiuntur hoc modo sicut hic de cis loquimur.

Ad secundum dicendum quod nihil cogit ad ponendum fructum esse praemium non omnibus salvandis conveniens, Non solum enim essentiale praemium commune est omnibus, sed etiam aliquod accidentale: sicut gaudium de operibus illis sine quibus non est salus. Potest tamen dici quod fructus non omnibus conveniunt salvandis: sicut patet de his qui in fine poenitent, et incontinenter vixemut; cis enim non fructus, sed essentiale praemium tantum debetur.

Ad tertium dicendum quod distinctio fructuum magis accipitur secundum species et figuras numerorum quam secundum quantitates ipsorum. Tamen etiam quantum ad quantitatis excessum potest aliqua ratio assignari. Coniugolus enim abstinet tantum a non sua, vidua vero a suo et a non suo: et sic invenitur ibi quaedam ratio dupli, sicut sexagenarius est duplex ad tricenarium. Centenarius vero supra sexagenarium addit quadragenarium, qui consurgit ex ductu quaternarii in denarium. Quaternarius autem est primus numerus solidus et cubicus. Et sic convenit talis additio virginitati, quae supra perfectionem viduitatis perpetuam incorruptioncm adiungit.

Ad quartum dicendum quod, quamvis illa repraesentatio numerorum sit ex humana institutione, tamen fundatur aliquo modo super rerum naturam: inquantum secundum ordinem digitorum et articulorum et contactuum numeri gradatim designantur.

ART. V. UTRUM RATIONE VIRGINITATIS DEBEATUR AUREOLA

Infra, art. 6.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod ratione virginitatis non debeatur aureola. Ubi enim est maior difficultas in opere, ibi debetur maius praemium. Sed maiorem difficultatem patiuntur in abstinendo a delectationibus carnis viduae quam virgines: dicit enim Hieronymus * quod quanto maior est difficultas ex pane quorundam a voluptatis illecebris abstinere, tanto maius est praemium; et loquitur in commendatione viduarum. Philosophus etiam dicit, in libro *de Animalibus* *, quod *iuvenes corruptae magis appetunt coitum, propter rememorationem delectationis.* Ergo aureola, quae est maximum praemium, debetur magis viduis quam virginibus.

2. Praeterea, si virginitati deberetur aureola, ubi esset perfectissima virginitas, maxime inveniretur aureola. Sed in Beata Virgine est perfectissima virginitas: unde et *Virgo Virginum* nominatur ·. Et tamen ei non debetur aureola: quia nullam pugnam sustinuit in continendo, cum corruptione fomitis non fuerit infestata. Ergo virginitati aureola non debetur.

3. Praeterea. ei quod non est secundum omne tempus laudabile, non debetur praemium excellens. Sed virginitatem servare non fuisset laudabile in statu innocentiae: cum tunc esset homini praeceptum, *Crescite et multiplicamini et replete terram* ·. Nec etiam tempore legis, cum steriles erant maledictae. Ergo virginitati aureola non debetur.

4. Praeterea, non debetur idem praemium virginitati servatae et virginitati amissae. Sed pro virginitate amissa quandoque debetur aureola: ut si aliqua invita prostituatur a tyranno quia Christum confitetur. Ergo virginitati aureola non debetur.

5. Praeterea, excellens praemium non debetur ti quod inest nobis n natura. Sed virginitas innascitur cuilibet homini cl bono et malo. Ergo virginitati aureola non debetur.

6. Praeterea, sicut sc habet viduitas od fructum sexagenarium, ita virginitas ad fructum centesimum et ad aureolam. Sed non cuilibet viduae debetur fructus sexagenarius, sed solum viduitatem voventi, ut quidam dicunt Ergo videtur quod non cuilibet virginitati aureola debeatur, sed solum virginitati ex voto servatae.

7. Praeierfa, praemium non respondet necessitati: cum omne meritum in voluntate consistat. Sed quaedam sunt virgines ex necessitate: ut naturaliter frigidi et eunuchi, Ergo virginitati non semper debetur aureola.

Skd contra rst quod habetur *Exod.* XXV *; *Facies alteram coronam aureolam:* Glossa ", *Ad coronam pertinet canticum novum quod virgines coram Agno concinunt, scilicet · qui sequuntur Agnum quocumque ierit ».* Ergo praemium quod virginitati debetur, dicitur aureola.

2. Praeterea, Isaiae 1.vi · dicitur, *Haec dicit Dominus eunuchis;* et sequitur ·, *Dabo eis nomen melius a filiis et filiabus;* Glossa ·, *Propriam gloriam excellentemque significat.* Sed per *eunuchos qui scipsos castraverunt propter regnum caelorum* \ virgines designantur. Ergo virginitati debetur aliquod excellens praemium. El hoc vocatur aureola.

Respondeo digi.ndvm quod, ubi est praecellens ratio victoriae, ibi debetur aliqua specialis corona *. Unde, cum per virginitatem aliquis singularem quandain victoriam obtineat dc carne, contra quam continue bellum geritur, ut palet ad *Galat.* v *; *Spiritus concupiscit adversus carnem* etc., virginitati specialis corona debetur, quae aureola nominatur. Et hoc quidem communiter ab omnibus tcnetur. Sed cui virginitati debeatur aureola, non similiter omnes dicunt.

Quidam enim dicunt aureolam actui deberi. Inde illa quae actu virginitatem servat, aureolam habebit, si sil de numero salvandorum. – Sed hoc non videtur esse conve-

niens. Quia secundum hoc illae quae habent voluntatem nubendi ct tamen antequam nupserint decedunt, habebunt aureolam.

Unde alii dicunt quod aureola debetur statui, ct non actui: ut illae tantum virgines aureolam mercantur quae in statu virginitatis perpetuae servandae per votum sc posuerunt. – Sed hoc etiam non videtur conveniens. Quia aliquis ex pari voluntate potest servare virginitatem non vovens sicut alius vovens.

Et ideo aliter dici potest quod meritum omne actui virtutis debetur a caritate imperato ·, Virginitas autem secundum hoc ad genus virtutis pertinet, secundum quod perpetua incorruptio mentis ct corporis sub electione cadit; ut patet cx his qunc dicta sunt ·. Et ideo illis tantum virginibus aureola proprie debetur qunc propositum habucrunt virginitatem pcqsctuo conservandi, sive hoc pro» positum voto firmaverunt sive non (ct hoc dico secundum quod aureola proprie accipitur ut praemium quoddam merito redditum): quamvis hoc propositum aliquando fuerit interruptum, integritate tamen carnis manente, dummodo in fine vitae inveniatur; quia virginitas mentis reparari potest, quamvis non virginitas carnis ·.

Si autem aureolam large accipiamus pro quocumque gaudio quod in patria habebunt super gaudium essentiale, sic etiam incorruptis came aureola respondebit etiam m propositum non habuerunt perpetuo virginitatem servandi. Non enim est dubium quod de incorrupiionc corporis gaudebunt: sicut ct innocentes de hoc quod immuno a peccato fuerunt, quamvis etiam peccandi oportunitatem non habuerunt, ut patet in pueris baptizatis. Sed haec non est propria acceptio aureolae, sed valde communis.

Ad riuMirvt KHoo ntcxxDt m quod in continendo secundum aliquid maiorem pugnam sustinent virgines, ct secundum aliquid viduae, ceteris paribus. Virgines enim concupiscentia Inflammat et experiendi desiderium, quod ex quadam quasi curiositate procedit, qua etiam fit ut homo libentius videat quae nunquam vidit; et etiam quandoque in eis concupiscentiam auget aestimatio maioris delectationis quam sil secundum veritatem; cl inconsideratio eorum incommodorum quae delectationi huiusmodi adiunguntur. Et quantum ad hoc viduae minorem sustinent pugnam: maiorem autem propter delectationis memoriam. Et in diversis unum alteri praeiudicabit secundum diversas hominis dispositiones: quia quidam magis moventur hoc, quidam illo. Quidquid autem sit dc quantitate pugnae, hoc tamen certum est, quod perfectior est victoria virginum quam viduarum. Perfectissimum enim genus victoriae est, et pulcherrimum, hosti nunquam cessisse. Corona autem non debetur pugnae, sed victoriae dc pugna.

Ad skcuxdum digkxdlm quod duplex circa hoc est opinio. Quidam enim dicunt quod Beata Virgo pro virginitatis praemio non habet aureolam, si aureola proprie accipiatur. secundum quod respicit pugnam. Tamen habcl aliquid maius aureola, propter perfectissimum propositum virginitalis servandae.

Alii vero dicunt quod aureolam, etiam sub propria ralione aureolae, habet, et excellentissimam. Quamvis enim pugnam non senserit, pugnam tamen camis aliquam habuil: sed ex vehementia virtutis adeo habuit carnem subditam quod huiusmodi pugna ei insensibilis erat. – Sed istud non videtur convenienter dici. Quia, cum Beata Virgo credatur omnino immunis fuisse a fomitis inclinatione propter cius sanctificationem perfectam ·, non est pium ponere aliquam pugnam a carne fuisse in ea: cum talis pugna non sit nisi a fomitis inclinatione; ncc tentatio quae est a came sine peccato esse possit, ut patet per Glossam · II *Cor.* xn, super illud ··, *Datus est mihi stimulus carnis meae* etc.

Unde dicendum est quod aureolam proprie habet, ut in hoc membris aliis Ecclesiae conformetur in quibus virginitas invenitur. Et quamvis non habuit pugnam per tentationem quae est *a carne,* habuit tamen pugnam per tentationem *ab hoste:* qui ncc etiam ipsum Christum reveritus fuit, ul patet Matth. iv ·.

An feiuiuji dicbndum quod virginitati non debetur aureola nisi inquantum addit quandam excellentiam super alios continentiae gradus. Si autem Adam non pcccaeset, virginitas nullam perfectionem supra continentiam coniugalcm habuisset: quia fuissent tunc *honorabiles nuptiae et lorus immaculatus* ·. nulla concupiscentiae foeditate existente. Unde virginitas tunc servata non (uisfct; ncc ei tunc aureola deberetur. Sed, mutata humanae naturae conditione, virginitas specialem decorem habet. Et ideo ci speciale redditur praemium.

Tcmporc etiam legis Moysi, quando cultus Dei etiam per carnalem actum propagandus erat, non erat omnino laudabile a commixtione camis abstinere. Unde ncc tali proposito speciale praemium redderetur, niii cx divino processisset instinctu: ut creditur dc lercmia et Elio ·, quorum coniugia non leguntur.

Ad qvaiitim mawDVM quod, si aliqua per violentiam opprewa fuerit, propter hoc non amittit aureolam, dummodo propositum perpetuo virginitatem servandi inviolabiliter servet, si illi actui nullo modo nt consentiens. Ncc tamen per hoc virginitatem perdit ·. Et hoc dico sive pro fide, sive pro quacumque aha causa violenter corrumpatur. Sed ai hoc pro fide sustineat, hoc ei erit meritorium, ct ad genus martyrii pertinebit. Unde Lucia durit: *Si me invitam violare feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronam* ·; non quod habeat duas virginitati) aureolas; sed quia duplex praemium reportabit, unum pro virginitate custodita, aliud pro iniuria quam p.issa est. – Dato etiam quod taliter oppressa concipiat, ncc cx hoc meritum virginitatis perdit. Nec tamen matri Christi aequabitur, in qua fuit cum integritate mentis etiam integritas camis.

An ovisTOi DicixniM quod virginitas nobii s natura innascitur quintum ad id quod est materiale in virginitate. Sed propositum perpetuae incorruptionis servandae, cx quo virginitas meritum habet, non est innatum, sed cx munere gratiae proveniens,

An skxtum dicxsdim. quod non cuilibet viduae trucius sexagenarius debetur: sed ci solum quae propositum viduitatis servandae retinet, quamvis etiam solum non emittat; sicut etiam dc virginitate dictum est ·.

An SKPTiMmi dkxxdum quod, si fngidi ct eunuchi voluntatem habeant perpetuam tnconruptioncm servare etiam si facultas esset coeundi, virgines sunt dicendi, ct aureolam merentur: *faciunt* enim *de necessitate virtutem* ♦ Si vero voluntatem habeant ducendi coniugem si possent, aureolam non merentur. Unde dicit Augustinus, in libro *de Sancta I irginitate* ·: *Quibus ipsum virile membrum debilitatur ut generare non possint, ut sunt eunuchi, sufficit, cum Christiani fiunt et Dei praecepta custodiunt, eo tamen proposito sunt ut coniuges si possent haberent, coniugatis fidelibus adaequari.*

ART ' L ‰U0U owmtc»

Infra. ·π. η ; Vmr. qa. xirt, tn. 6. id %,

Ad swnh sic prociditur. Videtur quod martyribus aurcola non debeatur. Aureola enim est praemium quod operibus supcrcrogationis redditur: unde dicit Bcda \ super illud *Exod.* xxv ;* *Aliam coronam aureolam* etc.: *De eorum praemio potest recte intelligi qui generalia mandata spontanea vitae perfectioris electione transcendunt.* Sed mori pro confessione fidei quandoque est necessitati), non supererogation!·: ut patet cx hoc quod dicitur *Rom* x ·, *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Ergo martyrio non semper debetur aureola.

2. Prartkrra, secundum Grcgorium '. senili· quanto sunt magis libera, tanto sunt magis grata. Sed martyrium minimum habet dc libertate: cum sit poena ab ilio violenter mtheta. Ergo martyrio aureola non debetur, quae respondet merito excellenti.

3. Praitkrka, martyrium non solum consistit in exteriori p&Asionc mortis, sed etiam in interiori voluntate. Unde Bernardus distinguit tria genera martyrum: vohintale, non nece, ut Joannes; voluntate ct nece, ut Stephaniis; nece, non voluntate, ut Innocentes ·. Si ergo martyrio aureola deberetur, magis deberetur martyrio voluntatis quam exteriori martyrio: cum meritum ex voluntate

procedat. Hoc autem non ponitur. Ergo martyrio aureola non debetur.

4. Praeirrra, dfilictio corporis est minor quam afflictio mentis, quae est per interiores dolores ct interiores animae passiones. Sed interior etiam afflictio quoddam martyrium est; unde dicit Hieronymus, in Sermone *dc Assumptione ·: Recte dixerim, Dei Genitrix l'irgo et Martyrfuit, quamvis in pace vitam finierit. Unde: « Tuam ipsius animam pertransibit gladius »*, scilicet dolor de morte Filii. Cum ergo interiori dolori aureola non respondeat, nec exteriori respondere debet.

• Al. Epiai. IX. ad Pad. rt F.0' tiodtriwtfOw. Micron.

5. Praktbrba, ipsa poenitentia martyrium quoddam est: unde dicit Gregorius ·; *Quamvis occasio persecutionis desit, habet tamem et pax nostra martyrium suum: quia, etsi carnis collaferro non subticimus, spirituali tamen gladio carnalia desideria in mente trucidamus.* Poenitentiae autem, quae in exterioribus operibus consistit, aureola non debetur. Ergo nec etiam omni exteriori martyrio.

• Ifomll. III id £'iJV·

6. Praeterea, illicito operi non debetur aureola. Sed illidtum est sibi ipsi manus iniiccrc: ut patet per Augustinum, in I lib. *de Civ. Dei* Et tamen quorundam martyria in Ecclesia celebrata sum qui sibi manus inicccrunt, tyrannorum rabiem fugientes: ut patet in Ecclesiastica Historia dc quibusdam mulieribus apud Alexandrian) *. Ergo non semper martyrio debetur aureola.

• C»p. ani. u, XX»t

•V14e Euxeb. *Uritor. Ecclfr.* hb. V||L cap. an, 4c Xbrrynbu» *Au·* tioxbcoi·.

7. Praeterea, contingit aliquando aliquem pro fide vulnerari et postmodum aliquo tempore supervivere. Hunc constat martyrem esse. Et tamen ei, ut videtur, aureola non debetur: quia cius pugna non duravit usque ad mortem. Ergo non semper martyrio debetur aureola.

8. Praeterea, quidam magis affliguntur in amissione rerum temporalium quam etiam in propria afflictione: quod patet ex hoc quod multas afflictiones sustinent ad lucra acquirenda. Si ergo eis propter Christum temporalia bona diripiantur, videtur quod sint martyres. Nec tamen cis, ut videtur, debetur aureola Ergo idem quod prius.

y. Praeterea, martyr videtur esse ille qui pro fide occiditur: unde dicit Isidorus ·: *Martyres graecc, testes latine dicuntur: quia propter testimonium Christi passiones sustinuerunt, et usque ad mortem pro veritate cerlaverunt.* Sed aliquae aliae virtutes sunt fide excellentiores, ut iustitia, caritas et huiusmodi, quae sine gratia esse non possunt: quibus tamen non debetur aureola. Ergo videtur quod nec martyrio aureola debeatur.

• EtymoL lib. vfi',ápp. xi,a,i.

10. Praktbrra, sicut ventas fidei est Deo, ita et quaelibet alia veritas, ut dicit Ambrosius·: quia *omne verum, a quocumque dicatur, a Spiritu Sancto est.* Ergo, si sustinenti mortem pro veritate fidei debetur aureola, eadem ratione et sustinentibus mortem pro qualibet alia veritate. Quod tamen non videtur.

•Commtm/ E- Aut. I ad Cor., cap. ait, venu j - Inter Opp. Anbrot.

11. Prasterka, bonum commune est potius bono particulari ·. Sed si aliquis pro conservatione rcipublicac moriatur in bello iusto, non debetur ei aureola. Ergo etiam si occidatur pro conserxatione fidei in scipso. Et sic martyno aureola non debetur.

• AmtoL EiMc. hb. I. an. ««, n. 8. - b. Th. lea. u.

12. Prabtxrka, omne meritum ex libero arbitrio procedit. Sed quorundam martyria celebrat Ecclesia qui usum liberi arbitrii non habuerunt. Ergo aureolam non meruerunt. Et sic non omnibus martyribus debetur aureola.

Skd contra. Augustinus dicit, in libro *de Sancta Firginitate ': Nemo, quantum puto, aususfuit praeferre virginitatem martyrio.* Sed virginitati debetur aureola. Ergo et martyrio.

• <>p. X1Al.

2. Praeterea, corona debetur certanti. Sed in martyrio est specialis difficultas pugnae. Ergo ei debetur specialis aureola.

Respondeo dicendum quod, sicut inest quaedam pugna spiritui contra interiores concupiscentias, ita etiam inest homini quaedam pugna contra passiones exterius illatas. Unde, sicut perfectissimae victoriae qua dc concupiscentiis cumis triumphatur, scilicet virginitati, debetur specialis corona, quae aureola dicitur; ita etiam perfectissimae victoriae quae habetur de impugnatione exteriori» debetur aureola.

Perfectissima autem victoria de exterioribus passionibus consideratur cx duobus. Primo, ex magnitudine passionis. Inter omnes autem pastiones illatas exterius praecipuum locum mors tenet ·; sicut ct in passionibus interioribus praecipuae sunt Venereorum concupiscentiae. Et ideo quando quis obtinet victoriam de morte ct ordinatis ad mortem, perfectissime vincit. – Secundo, perfectio victoriae consideratur ex causa pugnae: quando videlicet pro honestissima causa pugnatur; quae scilicet est ipse Christus.

•CXArhl&Mt' lib. lit, up. «i- α. 6. - S. Tk led. ur.

Et haec duo in martyrio considerantur, quod est mors suscepta propter Christum: *martyrem* enim *non facit poena, sed causa* * Et ideo martyrio aureola debetur, sicut et virginitati.

• A»< Ελλγτλ/ tu P». XXXIV, ■o λ u. ■. ij.

An miMtm eroo dickndum quod sustinere mortem propter Christum, quantum est de sc, est opus supererogationis: non enim quilibet tenetur fidem suam coram persecutore confiteri. Sed in casu est dc necessitate salutis: quando scilicet aliquis a persecutore deprehensus dc fide sua requiritur, quam confiteri tenetur. Ncc tamen sequitur quod aureolum non mereatur. Aureola enim non debetur operi supererogationis inquantum est supercrogatio: sed inquantum perfectionem quandam habet. Unde, tali perfectione manente, etiam si non sil supercrogatio, aliquis aureolam meretur.

At> sEcrxni x dicendum quod martyrio non debetur aliquod praemium secundum hoc quod ab exteriori infligitur, sed secundum hoc quod voluntarie sustinetur: quia non meremur nisi per ea quae sunt in nobis. Et quanto id quod aliquis sustinet voluntarie est difficilius ct magis natum voluntati repugnare, tanto voluntas quae propter Christum illud sustinet, ostenditur firmius fixa in Christo. Et ideo ei excellentius praemium debetur.

Ad tkrtium dickndum quod quidam actus sunt qui in ipso actu habent quandam vehementiam delectationis vel difficultatis. Et in talibus actus semper addit ad rationem meriti vel demeriti: secundum quod in actu oportet voluntatem variari cx vehementia actus a statu in quo prius erat. Et ideo, ceteris paribus, actu luxuriam exercens plus peccat quam qui solum in actum consentit: quia m ipso «ictu voluntas augetur. Similiter ct, cum actus martyrii maximam difficultatem habeat, voluntas martyrii non pertingit ad illud meritum quod actui martyrum debetur ratione difficultatis. Quamvis etiam possit pervenire ad alterius praemium considerata radice merendi: quia aliquis ex maiori caritate potest velle sustinere martyrium quam alius sustineat. Unde voluntarie martyr potest mereri sua voluntate praemium essentiale aequale vel maius eo quod martyri debetur. Sed aureola debetur difficultati quae est in ipsa pugna martyrii. Unde aureola voluntarie tantum martyribus non debetur,

Ad quartim dickndum quod, sicut delectationes tactus, circa quas est temperantia, praecipuum locum tenent inter omnes delectationes interiores et exteriores, ita dolores tactus omnibus aliis doloribus praeeminent. Et ideo difficultati illi quae accidit in sustinendo dolores tactus, puta qui sunt in verberibus et huiusmodi, debetur aureola, magis quam difficultati sustinendi interiores dolores. Pro quibus tamen non proprie dicitur aliquis martyr, nisi secundum quandam similitudinem. Et hoc modo Hicronymus loquitur.

Ad quinti-m nicBNnuM quod afflictio poenitentiae, proprie loquendo, non est martyrium: quia non consistit in his quae nd mortem inferendam ordinantur; cum ordinetur solum ad carnem domandam, quam mensuram si quis excedat, cril afflictio culpanda. Dicitur tamen propier similitudinem afflictionis martyrium. Quae quidem afflictio excedit martyrii afflictionem diuturnitate: sed exceditur intensione.

An sbxtum dickndum quod, secundum Augustinum, in *de Civ. Dei* ·, nulli licitum est sibi ipsi munus iniiccrc quacumque ex causa: nisi forte divino instinctu fiat, ad exemplum fortitudinis ostendendum, ut mors contemnatur * Illi autem de quibus obiectum est, divino instinctu mortem sibi intulisse creduntur. Et propter hoc eorum martyria Ecclesia celebrat ·.

·Loc. ciuawj

r Qaobd» NS. Uirt

An septimi μ dickndum quod, si aliquis propter fidem vulnus mortale accipiat et supervivat, non est dubium quod aureolam meretur: sicut de beata Caecilia patet, fiuac triJuo ®uPcn'«>t ⅜ ‹··(de multis martyribus qui in wcerc ünt defuncti. – Sed edam si vulnus non mortale j accipiat, et tamen exinde mortem incurrat, creditur aureolam mereri : quamvis quidam dicant quod aureolam non meretur si ex incuria vel negligentia propria mortem incurrat. Non enim ista negligentia cum ad mortem perduxisset nisi praesuppofito vulnere quod pro fide acce- ·" ptum est : et ita vulnus propter Christum susceptum est ci prima occasio mortis. Unde propter hoc aureolam non videtur amittere: nisi «it talis negligentia quae culpam mortalem inducat, quac ci ct auream aufert ct aureolam.

Si vero cx mortali vulnere suscepto non moriatur, aliquo «i casu contingente; vel etiam vulnera non mortalia susceperat, ct ndhuc carcerem sustinens moriatur ; adhuc aureolam meretur. Unde quomndam sanctorum martyria in Ecclesia celebrantur qui in carccrc mortui sunt, aliquibus vulneribus longe ante susceptis: sicut patet de Marcello » Papa ·.

BclUai. Jic f& hiUf.. *ActJ S.*

Qualitercumque igitur afflictio propter Christum illuta usque ad mortem continuatur, sive mors inde sequatur sive non, aliquis martyr ctficitur et aureolam meretur. Si vero non continuatur usque ad mortem, non propter hoc ›i aliquis dicetur martyr: sicut patet de Silvestro de quo non solemnizat Ecclesia sicut de martyre, quia in pace vitam finivit, quamvis prius aliquas passiones sustinuerit.

Ad octavum dickndum quod, sicut temperantia non est circa delectationes m pecuniis vel in honoribus ct huiusmodi, «cd solum in delectationibus tactus, quasi praecipuis · ; ita etiam fortitudo est circa pericula mortis sicut circa praecipua, ut dicitur in III *Ethic.* · Et ideo ŏli iniuriac quae irrogatur circa corpus proprium, ex qua nata est mon sequi, debetur aurcnla. Sive igitur aliquis propter Chnstum res temporales, sive famam, vel quidquid huiusmodi amittat, non efiicitur propter hoc proprie martyr, ncc meretur aureolam. – Ncc aliquis potest ordinate res extenores plus diligere quam proprium corpus. Amor autem inordinatus non coadiuv t nd meritum aureolae. – Nec etiam potest dolor dc amissione rerum coaequari dolori dc corporis occisione, ct aliis huiusmodi.

• II· 1IM, qa. au, ut. 4. • Cap. n, 0. 6; «.Th. kit IIv. - (XΠ· U-, qu. cxuii, art. 4.

Ad nonvm dickndum quod causa sufficiens ad martyrium non solum est confessio fidei, sed quaccumque alia virtus non politica, sed infusa, quae finem habeat Christum. Quolibet cnim actu virtutis aliquis testis Christi efiicitur: inquantum opera quae in nobis Christus perficit. testimonia bonitatis ipsius sunt. Unde aliquae virgines sunt occisae pro virginitate quam servare volebant, sicut beata Agnes et quaedam aliae, quarum martyria in Ecclesia celebrantur ·.

• S. *AiatL*, Ju n'kflexr.. 1 A-

Ad decimum dicendum quod veritas fidei habet Christum pro fine et pro obiccto. Et ideo confessio ipsius aureolam meretur, si poena addatur, non solum cx parte finis, sed etiam cx parte materiae. Sed confessio cuiuscumque alterius veritatis non est causa sufficiens nd martyrium ratione materiae: sed solum ratione finis, utpotc si aliquis vellet prius occidi quam, quodeumque mendacium dicendo, contra ipsum peccare.

Ad undecimum dickndum quod etiam bonum mercatum •® excedit omne bonum creatum. Unde quicuniqc finis creatus, sive sit bonum commune sive privatum, non potest actui tantam bonitatem praestare quantam finis mercatus, cum scilicet aliquid propter Deum agitur. Et ideo cum quis propter bonum commune non relatum ad Christum mortem sustinet, aureolum non meretur. Sed si hoc referatur ad Christum, aureolam merebitur ct martyr erit: utpotc si rcmpublicam defendat nb hostium impugnatione qui fidem Christi corrumpere moliuntur, el in tali defensione mortem sustineat.

' Vfcic *Hoeuliat* XXVII f rurta *loCjUatckJlom.* JU |iottf Opp. GayM-CLil qa. exii», Ç-. uvtt,

An duodecimum dickndum quod quidam · dicunt quod Innocentibus occisis pro Christo virtute divina acceleratus est usus rationis : sicut ct in loanne Baptista dum adhuc esset in materno utero ·. Et secundum hoc vere martyres fuerunt ct actu ct voluntate, ct aureolam habent. 70 τι

Sed alii dicunt quod fuerunt martyres netu tantum, ct non voluntate: quod videtur sentire Bernardus, distinguens tria genera martyrum, ut dictum est ·. Et secun- · A/<. > dum hoc Innocentes, sicut non pertingunt ad perfectam rationem martyrii. sed aliquid martyrii habent cx hoc quod passi sunt pro Christo; ita etiam aureolam, non quidem secundum perfectam rationem, sed secundum aliquam participationem, inquantum scilicet gaudent se in obsequium Christi occisos esse; ut dictum est ' dc pueris 'An pr««c<x baptizatis quod habebunt aliquod gaudium de innocentia et camis integritate.

ART. VIL UTRUM DOCTORIBOS AUREOLA DEBEATUR

tnfra. an 11.

a d Sextimum sic procbditik. Videtur quod doctoribus /laureola non debeatur. Omne cnim praemium quod in futuro habebitur, alicui actui virtutis respondet Sed praedicare vel docere non est netus alicuius virtutis. Ergo doctrinae vel praedicationi non debetur aureola.

3. Prakirrra. docere ct praedicare cx doctrina ct studio proveniunt. Sed ea quac praemiantur in futuro, non sunt acquisita per humanum studium : quia naturalibus acquisitis non meremur. Ergo pro doctrina et praedicatione nullus in futuro aureolam promeretur.

3. Pκαγτκηκλ. exaltatio m futuro respondet humilitati in praesenti : quin *qui se humiliat exaltabitur* ·. Sed in docendo ct m praedicando non est humiliatio: immo magis superbiae occasio; unde Glussa " didt, Matth. rv··, quod diabolus *multos decepit honore magisterii inflatos.* Ergo videtur quod praedicationi ct doctrinae aureola non debentur.

'Maith.csr uon. vtr Lacietf. nr, rrtu ii, • Ord. — Ver 5.

Sko contha, *Ephes.* l, super illud ·, *Ul sciatis quae sit supereminens* etc., dicit Glossa·; *Quaddam crementum habebunt sancti ductores ultra id quod alii communiter habebunt.* Ergo, etc. • V'<n. 1», i}. • Ord.

2. Phaktemra, *Cant.* vm. super illud ·, Tinea *mea coram me est,* dicit Glossa · : *Ostendit quid singularis praemii ductoribus eius disponit.* Ergo doctores lubebunt singulare praemium. Et hoc vocamus aureolam. • Vtr». »1. 'Ordwpcrier». n.

Respondeo dickndum quod, sicut per martyrium et virginitatem aliquis perfectissimam victoriam obtinet dc carae ct mundo, ita etiam perfectissima ⅛victori contra diabolum obtinetur quando aliquis non solum diabolo impugnanti non cedit, sed etiam eum expellit, et non solum a se, sed etiam ab aliis. Hoc autem fit per praedicationem et doctrinam. Et ideo praedicationi ct doctrinae aureola debetur, sicut ct virginitati ct martyrio.

Nec est dicendum, ut quidam dicunt, quod debeatur tantum praelatis, quibus competit cx officio praedicare ct docere: sed quibuscumque qui licite hunc actum exercent Praelatis autem non debetur, quamvis habeant officium praedicandi, nisi actu praedicent: quia corona non debetur habitui, sed pugnae actuali; secundum illud II *7'im.* ll ·; *Non coronabitur nisi qui legitime certaverit.* • V<r» 5.

Ad primum hkoo dicrndum quod praedicare ct docere sunt actus alicuius virtutis, scilicet misericordiae. Unde ct inter spirituales eleemosynas computantur ·. • *C! ώβ.* n

Ad skcuniwm dickndum quod, quamvis facultas praedicandi ct docendi quandoque cx studio proveniat, tamen usus doctrinae cx voluntate procedit, quae per caritatem informatur a Deo infusam. Et sic actus cius meritorius esse potest. itui. an. »

Ad trrtium dichsdum quod exaltatio in hac vita non deminuit alterius vitae praemium nisi ei qui in tali vita *propriam gloriam quaerit* ·. Qui autem talem exaltationem in utilitatem aliorum convertit, cx ea sibi mercedem acquirit. Cum nutem dicitur quod doctrinae debetur aureola. intclhgcndum est: doctrinae quac est dc pertinentibus ad salutem, per quam diabolus a cordibus hominum expugnatur sicut quibusdam spiritualibus armis, de quibus dicitur, II *Cor.* x ·: *Arma militiae nostrae non sunt carnalia, sed spiritualia.* • loo cap ««. <sr·. 1$. · V<» 4

ARI'. VIII. utrum enimτo aureola debeatur

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod Christo aureola debeatur. Debetur enim aureola virginitati et martyrio ct doctrinae. Sed in Christo hacc tria praecipue fuerunt. Ergo ipsi praecipue aureola competit.

2. Praeterea, omne quod est perfectissimum in rebus humanis, praecipue Christo est attribuendum. Sed praemium aureolae debetur excellentissimis meritis. Ergo ct Christo debetur.

17r' -· PHAKTKKRA» Cyprianus dicit quod *imaginem Dei virginitas portat.* Virginitatis igitur exemplar in Deo est. Et sic videtur quod Christo, etiam inquantum est Deus, aureola competat.

Sed contra bst quod aureola est gaudium dc contor- ii
mitate ad Christum, ut dicitur. Sed nullus conformatur vel similatur sibi ipsi: ut patet per Philosophum ·. Ergo Christo aureola non debetur.

• IX.eap. m.0 hb· S. Tb. lib. x. Iut rr.

3. Praeterea. Christi praemium nunquam est nugmentatum. Sed Christus ab instanti suae conceptionis non hnbuit aureolam: quia tunc nunquam pugnaverat. Ergo nunquam postea aurcoinm habuit.

Respondeo dicendum quod circa hoc est duplex opinio. Quidam dicunt quod in Christo est aureola secundum propriam aureolae rationem: cum in eo pugna inveniatur et victoria, et per consequens corona secundum propriam rationem.

Sed, diligenter considerando, quamvis Christo competat ratio aureae vel coronae, non tamen ci competit ratio aureolae. *Aureola* enim, ex hoc ipso quod deminutive dicitur, importat aliquid quod participative et non secundum sui plenitudinem possidetur. Unde illis competit aureolam habere in quibus est aliqua perfectionis victoriae participatio, secundum imitationem cius in quo perfectae victoriae plena ratio consistit. Et ideo, cum in Christo inveniatur huiusmodi principalis cl plena victoriae ratio, per cuius victoriam omnes alii victores constituuntur, ut patet Ioan, xvi ·, *Confidite, ego vici mundum,* ct dpoc. v *, *Eccc, vicit Leo de tribu [uda;* Christo non competit aureolam habere, sed aliquid unde omnes aureolae originantur. Unde dicitur *Apoc.* in *: *Qui vicerit, faciam eum sedere in throno meo. sicut ego vici, et sedeo in throno Patris mei.* Unde, secundum alios, dicendum est quod, quamvis id quod est in Christo non habeat rationem aureolae, tamen est excellentius omni aureola.

• \tn. ɹ ɾ. – Vera. 5.

«r». 3i.

Ad primum ergo dicendum quod Christus fuit verissime virgo, martyr et doctor. Sed tamen praemium accidentale his respondens in Christo non habet aliquam notabilem quantitatem in comparatione ad magnitudinem essentialis praemii. Unde non habet aureolam sub ratione aureolae, p

Ad secundum dicendum quod aureola, quamvis debeatur operi perfectissimo quoad nos, tamen *aureola,* inquantum deminutive dicitur, significat quandam participationem perfectionis ab aliquo in quo plenarie invenitur. Et secundum hoc ad quandam minorationem pertinet. Et sic tn B Christo non invenitur, in quo omnis perfectio plenissime invenitur.

Ad tertium dicendum quod, quamvis virginitas habeat aliquo modo exemplar in Deo, non tamen habet exemplar unius rationis. Incorruptio enim Dei, quam virginitas imitatur, non eadem ratione est in Deo et in aliquo virgine.

ART. IX. utrum angelis aureola drbhatur

Ad nonum sic proceditur. Videtur quod angelis aureola i| debeatur. Quia, ut dicit Hieronymus ,* de virginitate, loquens: *In carne praeter carnem vivere potius est angelica quam humana.* Et I *Cor.* vu * dicit Glossa * quod *virginitas est portio angelica.* Cum igitur virginitati respondeat aureola, videtur quod angelis debeatur.

• Servi. dc Ajt. It M., al. Epbt. IX, ad pAut.etEuit^ch. - Inter Opp. Hicronyn. • Veru 16. ·· Aue. dc SjnclA Xtr^inilal., cap. 1111.

2. Praeterea, nobilior est incorruptio spiritus quam incorruptio camis. Sed in angelis invenitur incorruptio spiritus: quia nunquam peccaverunt. Ergo eis magis debetur aureola quam hominibus incorruptis came qui alias aliquando peccaverunt.

3. Praktkhka, doctrinae debetur aureola ♦ Sed angeli · An. 7.
nos docent *purgando, illuminando* ct *perficiendo,* ut Dionysius dicit Ergo cis debetur aureola saltem doctorum. · Ci.CAd. ut„
Skd contra, II 77m. ll :* *Non coronabitur nisi qui le-* · V«A $.
gitime certaverit. Sed in angelis non est pugna. Ergo cis aureola non debetur.

2. Praeterea, aureola non debetur actui qui per corpus non exercetur: unde amantibus virginitatem, martyrium et doctrinam, si exterius eis haec non insunt, au- ‘o
rcoln non debetur ♦ Sed angeli sunt incorporei. Ergo au- ‘CLanft.Uj,
reolam non habent.

Rrspondko dicendum quod angelis aureola non debetur. Cuius ratio est quia aureola respondet cuidam perfectioni in excellenti merito. Ea vero quac in hominibus ad perfcctioncm meriti pertinent, angelis sunt connaturalta; vel etiam spectant ad communem eorum statum ; aut etiam ad ipsum praemium. Et ideo, ratione eadem qua hominibus aureola debetur, angeli non habent aureolas.

Ad primum ergo dicendum quod virginitas dicitur esse vita angelica. inquantum per gratiam virgines imitantur id quod angeli habeant per naturam. Non enim virtutis est in angelis quod omnino a delectationibus carnis abstinent : cum huiusmodi delectationes in cis esse non possint.

Ad secundum dicendum quod perpetua incorruptio spiritus in angelis praemium essentiale meretur. Est enim dc necessitate salutis : cum in eis non possit subsequi reparatio post ruinam ·. *PVLl,qa.uuv, an. 3.

Ad tertium dicendum quod illi actus secundum quos 10
angeli nos docent, pertinent ad gloriam corum, ct ad *communem* eorum statum. L'ndc per huiusmodi actus aureolam non merentur.

ART. X. UTRUM AUREOLA ETIAM CORIOIII DEBEATUR

Ad decimum sic proceditur. Videtur quod aureola etiam corpori debeatur. Praemium enim essentiale est po- if
tius quam accidentale. Sed dos. quae ad praemium essentiale pertinet ·, non solum est in anima, sed etiam in corpore. Ergo ct aureola, quac pertinet ad praemium aed- v»
dentale,

• CL qu. CXT. an. 3.

2. Praeterea, peccato quod per corpus exercetur, respondet poena in anima ct corpore. Ergo et merito quod exercetur per corpus, debetur praemium ct in anima et in corpore. Sed meritum aureolae per corpus exercetur. 4J
Ergo aureola etiam debetur corpori.

3. Praeterea, in corporibus martyrum apparebit quaedam virtutis pulcritudo in ipsis cicatricibus corporis. I ndc Augustinus dicit, XXII *de Civ. Dei* :* *Nescio quomodo sic afficiamur amore martyrum beatorum ut velimus in illo Regno in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices quas pro Christi nomine pertulerunt. Et fortasse videbimus. Non enim erit deformitas in eis, sed dignitas; ct quaedam, quamvis in corpore, non corporis, sed virtutis pulcritudo fulgebit.* Ergo videtur quod aureola martyrum etiam in coq^ore sit. Et eadem ratio est dc aliis.

• Cap. 111. t > al. cap. f

•J To ππ· ·

Sed contra, animae quae modo sunt in paradiso, habent aureolas. Nec tamen habent corpora. Ergo proprium subiectum aureolae non est corpus, sed anima.

2. Praeterea, omne meritum est ab anima. Ergo praemium totum in anima esse debet.

Respondeo dicendum quod aureola proprie est in mente: est enim gaudium dc operibus illis quibus aureola debetur. Sed sicut ex gaudio essentialis praemii, quod est aurea, redundat quidam decor in corpore, qui est gloria corporis, ita ex gaudio aureolae resultat aliquis decor in corpore : ut sic aureola principaliter sit in mente, sed per vita quandam redundantiam fulgeat etiam in came.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

'l'amen sciendum est quod decor cicatricum quae in 70
corporibus martyrum apparebunt, non potest dici aureola. Quia aliqui martyres aureolam habebunt in quibus huiusmodi cicatrices non erunt : utpotc illi qui sunt submersi, aut famis inedia aut squalore carccris interempti.

ART. XI. UTHL'M CONVBNIESTKR DKSIONKNTUR TRES ALUKOLAR.

V1R0INÜM, MARTYRUM ET PRAKDICATORLM

II *aJ Tim.*. **cep. iv. Itet. U.**

An undkcimum arc proceditur. Videtur quod inconvenienter designentur tres aureolae, virginum, martyrum ct praedicatorum. Aureola enim martyrum respondet virtuti fortitudinis eorum ; aureola vero virginum virtuti temperantiae ; aureola vero doctorum virtuti prudentiae. Ergo videtur quod debeat esse quarta aureola, quae respondeat virtuti iustitiac.

• Ver». »5. 2. Phartbrea, *Exod.* xxv · dicit Glossa ·· quod *corona aurea additur cum per Evangelium his qui mandata custodiunt, vita aeterna promittitur:* Matth. xix ·, *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Huic aureola su-*

• Vm. 17.

•M4.vcn.9i; ;t:Uccapavni, *perponitur cum dicitur « St vis perfectus esse, vade et venae omnia quae habes, et da pauperibus ·.* Ergo paupertati debetur aureola.

3. Praeterea, per votum obedientiae aliquis sc subiicit Deo totaliter. Ergo in voto obedientiae maxima perfectio consistit. Et ita videtur quod ci aureola debeatur.

4. Praktkmka, multa sunt etiam alia ŝupererogation! opera, de quibus homo in futuro speciale gaudium habebit. Ergo multae sunt aliae aureolae praeter istas tres.

5. Praetbrxa, sicut aliquis divulgat fidem praedicando ct docendo, ita scripta compilando. Ergo et talibus quarta aureola debetur.

Respondeo dicendum quod aureola est quoddam privilcgiatum praemium privilegiatae victoriae respondens. Et ideo secundum privilegiatas victorias in tribus pugnis quae cuilibet homini imminent, tres aureolae sumuntur. In pugna enim quae est contra carnem, ille potissimam victoriam obtinet qui n delectabilibus Venereis, quae eunt praecipua in hoc genere, omnino abstinet. Et ideo virginitati aureola debetur. – In pugna vero qua contra mundum pugnatur, illi est praecipua cum a mundo persecutionem usque ad mortem sustinemus. Unde et martyribus, qui m ista pugna victoriam obtinent, secunda aureola debetur. - In pugna vero qua contra diabolum pugnatur, illa est praecipua victoria cum aliquis hostem non solum a sc, sed a cordibus aliorum removet, quod fit per doctrinam ct praedicationem. Et ideo doctoribus et praedicatoribus tertia aureola debetur.

Quidam sero distinguunt 1res aureolas secundum tres vires animae : ut dicantur 1res aureolae respondere potissimis trium virium animae actibus. Potissimus enim actus rationalis est veritatem fidei etiam in aliis diffundere. Et huic actui debetur doctorum aureola. – Irascibilis vero actus potissimus est etiam mortem propter Christum superare. Et huic actui debetur aureola martyrum. – Concupiscibilis autem actus potissimus est a delectabilibus maximis penitus abstinere. Et huic debetur aureola virginum.

Alii vero aureolas tres distinguunt secundum ca quibus Christo nobilissime conformamur. Ipse enim mediator

• 1 *Tat., ap. u,* Tin 4. fuit inter Patrem et mundum ·. Fuit ergo doctor, secundum quod veritatem quam a Patre acceperat, mundo manifestavit. Fuit autem martyr, secundum quod a mundo persecutionem sustinuit. Fuit vero virgo, inquantum puritatem in scipso servavit. Et ideo doctor», martyres el virgines ci perfectissime conformantur. Unde talibus debetur aureola.

ıVd piumvm rrgo dicendum quod in actu iustitiac non attenditur aliqua pugna, sicut in actibus aliarum virtutum. Nec tamen hoc verum est, quod docere sit actus prudentiae. Immo est potius actus caritatis vel misericordiae, secundum quod cx tali habitu inclinamur ad huiusmodi exercitium; vel etiam sapientiae ut dirigentis.

Vel potest dici, secundum alios, quod tustilia circuit

• An»toL *EMe.* lib. V, «p. ;* m. 15, 19. -î>· Tb. kct. α omnes virtutes :* ct ideo ci specialiter aureola non debetur.

Ad skcuniwm DicKNDUM quod paupertas, quamvis sit opus perfectionis, non tamen tenet summum locum in aliqua spirituali pugna : quia amor temporalium minus impugnat quam concupiscentia camis, vel persecutio in- n nitatis, scilicet aureola virginum, intenditur ct remittitur. flicta in corpus proprium. Unde paupertati non debetur aureola. Scd debetur ci iudidaria potestas, ratione humiliationis , quae consequitur paupertatem * Glossa autem · Qa. lxxui, inducta large accipit aureolam pro quolibet praemio quod *n '* redditur merito excellenti.

Et similiter dicendum ad tertium ct quartum.

Ad quintum dicendum quod etiam scribentibus sacram doctrinam debetur aureola. Scd haec non distinguitur ab aureola doctorum : quia scripta componere quidam modus docendi est.

ART. XII. UTRUM AUREOLA VIRGINUM 5ΓΪ

INTER ALIAS POTISSIMA

II· IIM. qu GUI, ert. J.

ıi a d duodecimum sic ı·λoʕλ ı»γγı;μ. Videtur quod aureola virginum sil inter alios potissima. Quia *Apoc.* xnr · · v» 4- de virginibus dicitur quod *sequuntur Agnum quocumque ierit, ct* quod *nemo alius poterat dicere canticum* quod virgines cantabant :* Ergo virgines habent excellentiorem ' Vm. μ « aureolam.

3. Phaetkpka, Cyprianus · dicit de virginibus quod · *HaAiruVir.* sunt *illustrior portio gregis Christi.* Ergo eis maior aurcola debetur.

3. IrxM videtur quod potissima sit aureola martyrum. Quia dicit Has ino * quod *non omnes virgines coniugatas praecedunt: scd hi specialiter qui in tormento passionis, virginitate insuper custodita, coaequantur martyribus comugatis.* Ergo martyrium dat virginitati praccmincntiam super alios status. Ergo martyrio polior aureola debetur.

» 4. Item \idetur quod potissima debeatur doctoribus. Quia Ecclesia militans exemplata est ab Ecclesia triumphante. Scd >n Ecclesia militante maximus» honor debetur doctoribus: I *7ïm.* v ·, *Qui bene praesunt presbyteri, du-*

• Vcn. 17. *plici honore digni habeantur: maxime autem qui labo-*H *rant verbo ct doctrina.* Ergo in Ecclesia triumphante talibus potior aureola debetur.

Respondeo dicendum quod praeeminentia aureolae ad aureolam potest dupliciter attendi. Primo, cx parte pugnae· ut dicatur aureola potior quae fortiori pugnae debetur. Et per hunc modum aureola martyrum aliis aureolis supereminet quodam modo, et aureola virginum alio modo. Pugna enim martyrum est fortior secundum scipsam, et vehementius affligens. Scd pugna camis est periculosior: inquantum est diuturnior, et magis nobis imminet e vicino. – Secundo, ex parte eorum de quibus o est pugna. Et tie aureola doctorum inter omnes est potior. Quia huiusmodi pugna versatur circa bona intclligibilia: aliae vero pugnae circa sensibiles passiones.

Scd illa eminentia quae attenditur ex parte pugnae, est aureolae essentialior: quia aureola secundum propriam rationem respicit victoriam ct pugnam. Difficultas etiam pugnae quae attenditur cx parte ipsius pugnae, est potior quam illa quae attenditur cx parte nostri inquantum est nobis vicinior. Et ideo, simpliciter loquendo, aureola martyrum K inter omnes est potior. El ideo dicitur Matth. v ·, • Vcn. 10. in Glossa ·, quod in octava beatitudine, quae ad martyres • Oc-L pertinet, scilicet, *Beati qui persecutionem patiuntur* etc, omnes aliae perficiuntur. Et propter hoc etiam Ecclesia in connumer.itionc sanctorum martyres doctoribus ct vir-« ginibus praeordinat. – Scd quantum ad aliquid, nihil prohibet alias aureolas excellentiores esse.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ART. XIII. UTRI M UNUS AUREOLAM VIKOINH ATIS

VCL VARniIII VEL DOCTOR1S EXCELLENTIUS ALIO HABEAT

Ad decimi mteiit ii m sic rROcorruit. Videtur quod unus aureolam virginitatis vcl martyrii vcl Joctoris excellentius alio non habeat. Quia ca qune sunt in termino, non intenduntur ct remittuntur. Aureola autem debetur operibus quae sunt in termino perfectionis. Ergo aureola non intenditur neque remittitur.

3. Prakterea, virginitas non suscipit magis ct minus, cum importet privationem quandam, ct negationes non intendantur ncc remittantur :* Ergo ncc praemium virginitatis, scilicet aureola virginum, intenditur ct remittitur.

• *Ci.* Ariilot. ⁂ rxrMeiWjjww. lib I, M». |||; hb. IV. op nn, a- ». ». m. ıλλ u.

Sed contra, aureola superponitur aureae. Sed aurea est intensior in uno quam in alio. Ergo et aureola.

Respondeo dicendum quod, cum meritum sit «quodam modo praemii causa» oportet divcrsificari praemia secundum quod merita divcrsificantur: aliquid enim intenditur ct remittitur per intensionem et remissionem suae causae. Meritum autem aureolae potest esse maius et minus. Unde ct aureola potest esse maior ct minor.

Sciendum tamen quod meritum aureolae potest intendi dupliciter: uno modo, ex parte radicis; alio modo, cx parte operis. Contingit enim esse aliquos duos quorum unus ex minori caritate maius tormentum martyrii sustinet; vel magis praedicationi instat; aut etiam magis se a delectabilibus carnis elongat. Intensioni ergo meriti quae attenditur penes radicem, non respondet intensio aureolae, sed intensio aureae. Sed intensioni meriti quae est cx genere actus, respondet intensio aureolae. Unde potest esse quod aliquis qui minus in martyrio meretur quantum nd essentiale praemium, habebit pro martyrio maiorem aureolam.

Ad primlm ergo dicendum quod menta quibus debentur aureolae, non attingunt ad terminum perfectionis simpliciter, sed secundum speciem: sicut ignis est specie subtilissimum corporum. Unde nihil prohibet unum aureolam alia esse excellentiorem: sicut unus ignis est alio subtilior.

Ad secundum dicendum quod una virginitas potest esse alia maior propter maiorem recessum a virginitatis contrario: ut dicatur in illa esse maior virginitas quae magis occasiones corruptionis vitat. Sic enim privationes intendi possunt: ut cum dicitur homo magis caecus quia magis elongatur a visu.

QUAESTIO NONAGESIMASEPTIMA

DE POENA DAMNATORUM

II

• Cf qu. ia, Introd.

Consequenter considerandum est de pertinentibus ad damnatos post iudicium \ Et primo, dc poenis damnatorum, ct igne quo eorum corpora cruciabuntur; secundo, de his quae pertinent ad eorum affectum ct intellectum ;* tertio, de iustitia ut misericordia Dei respectu damnatorum :*

Circa primum quaeruntur septem.

• Qu. xenii.

• Qa. xai.

Primo: utrum damnati in inferno sola poena ignis affligantur.

Secundo: utrum vermis quo affliguntur sit corporalis.

Tertio: utrum fletus in eis existens sit corporalis.

Quarto: utrum tenebrae eorum sint corporales.

Quinto: utrum ignis quo affliguntur sit corporalis.

Sexto: utrum sit eiusdem speciei cum igne nostro.

Septimo: utrum ignis ille sit sub terra.

ART. 1. UTRUM DAMNATI IN INFERNO SOLA POENA IGNIS AFFLIGANTUR

IV' *Sent.*, dUt. ni, qu i, *tn.* i, quic J, j ;
Q/. Dfa/y., qu. *dc Aηïιλ.ɾ, »n.* n, ad »8: *Quadi.* VIII, qu. mii.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod damnati in inferno sola poena ignis affligantur. Quia Matth. xxv, ubi eorum damnatio exprimitur, fu mentio solum de igne, cum dicitur *: *Ite, maledicti, in ignem aeternum.*

• Ver». 41.

2. Praeterea, sicut poena purgatorii debetur peccato veniali, ita poena inferni debetur mortali. Sed in purgatorio non dicitur esse nisi poena ignis: ut patet per hoc quod dicitur I *Cor.* m ·: *Uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit.* Ergo nec in inferno erit nisi poena ignis.

• Vera, iv

3. Praeterea, poenarum varietas refrigerium praestat: sicut calido cum transfertur ad frigidum. Sed nullum refrigerium est ponere in damnatis. Ergo non erunt diversae poenae, sed sola poena ignis.

• Pv x. vera. 7.

Sed contra rst quod dicitur in Psalmo ♦: *Ignis sulphur et spiritus procellarum pars calicis eorum.*

• Ver». 19.

2. Praeterea, *Iob* xxiv ♦ *Transibunt ab aquis nivium ad calorem nimium.*

• Jiontl A h 4ixo7.iDPtunun. 6; HomlL Vi ɱUcxat

Respondeo dicendum quod, secundum Basilium ·, in ultima mundi purgatione fiet separatio in elementis, ut quidquid est purum et nobile, remaneat superius ad gloriam beatorum; quidquid vero est ignobile et faeculentum, in infernum proilciatur ad poenam damnatorum; ut sicut omnis creatura Dei est beatis materia gaudii, ita damnatis cx omnibus creaturis tormentum accrescat, secundum illud *Sap.* v ': *Pugnabit cum illo orbis terrae contra insensatos.* Ver·. ii.

Hoc etiam divinae iustitiae competit: ut sicut, ab uno recedentes per peccatum, in rebus materialibus, quae sunt multa et varia, finem suum constituerunt, ita etiam multipliciter ct cx multis affligantur.

Ad primum ergo dicendum quod, quia ignis est maxime afflictivus, propter hoc quod abundat in virtute activa, ideo nomine *ignis* omnis afflictio designatur si sil vehemens.

An secundum dicendum quod poena purgatorii non est principaliter ad affligendum, sed ad purgandum. Unde per solum ignem fieri debet, qui habet maximam vim purgativam. Sed damnatorum poena non ordinatur ad purgandum. Unde non est simile.

Ad tertium dicendum quod damnati transibunt ex vehementissime calore ad vehementissimum frigus sine hoc quod in eis sit aliquod refrigerium. Quia passio ab exterioribus non erit per transmutationem corporis a sua pristina naturali dispositione, ut contraria passio ad aequalitatem vel temperiem reducendo refrigerium causct, sicut nunc accidit: sed erit per actionem spiritualem, secundum quod sensibilia agunt in sensum prout sentiuntur, imprimendo formas illas secundum esse spirituale in organum, et non secundum esse materiale

• Cf. aupr. qa. (.XIttt, BII. J duLiuv.qB.in, art. 1. q< j; *QuanLDupr dc \mi,,* qu. xm. art 3. ii.

ART. II. UTRUM VERMI5 QUO AFFLIGUNTUR DAMNATI, SIT VAHMIS CORPORALIS

IV *Cvnt. Cfitl.,* cap. xc; *Of Bp.* qn. v, ɾt. 9. »J ij; *Qnvdl.* VII, qa. art j; .|J *XI.It attic.,* ad art. «u.

Ad skœndum sic PROCEDITUR. \ idetur quod vermis quo affliguntur damnati, sit vermis corporalis. Quia caro non potest affligi per vermem spiritualem. Sed caro damnatorum affligetur per vermem: *Judith* xvi ·, *Dabit ignem et vermes in carnes eorum;* et *Peeli.* vn ;* *Vindicta carnis impii ignis et vermis.* Ergo vermis ille erit corporalis.

• Ven 31.

• Ver». 19.

2. Praeterea, Augustinus dicit, XXI *de Civ. Dei*9: *Utrumque, idest ignis et vermis, poena erunt carnis.* Et sic idem quod prius.

• Cap lx-

Sed contra est quod Augustinus dicit, XX *de Civ. Dei* :* *In poenis malorum inextinguibilis ignis et vivacissimus vermis ab aliis atque aliis aliter atque aliter est expositus. Alii utrumque ad corpus; alii utrumque ad animam retulerunt; alii proprie ad coipus ignem, tropice ad animam vermem, quod credibilius esse videtur.*

• Cap. xxiL

Respondeo dicendum quod post diem iudicii in mundo innovato non remonebit aliquod animal, vel aliquod corpus mixtum (nisi corpus hominis tantum): eo quod non habeat aliquem ordinem ad incorruptionem, nec post illud tempus sit futura generatio et corruptio ·. Unde vermis qui in damnatis ponitur, non debet intclligi esse materialis, sed spiritualis, qui est conscientiae remorsus: qui dicitur *vermis,* inquantum oritur ex putredine peccati et animam affligit, sicut corporalis vermis ex putredine ortus affligit pungendo.

• Cf. qu. ixxxu, an. »: qu. i ix ii, art. 4; q 1<X xrt. >, $.

Ad primum ergo dicendum quod ipsae animae damnatorum dicuntur cames eorum, pro eo quod comi subiectae fuerunt.

Vcl potest dici quod etiam per vermem spiritualem caro affligetur: secundum quod passiones animae redundant m corpus et hic et in futurum.

An SECUNDUM dicendum quod Augustinus loquitur sub quadam comparatione. Non enim vult simpliciter asserere quod ille vermis sit materialis: sed quod potius esset osserendum ignem ct vermem materialiter intclligi quam quod utrumque spiritualiter intclligatur, quia sic damnati nullam poenam corporalem sustinerent; ut patet seriem verborum eius ibidem inspicienti.

ART. HI. utrum flictus qui run in damnatis.

FUTURUS SIT COWPORAtlS

IV *Coal. Gn!..* **cap. ic: Q«<U/. VII, qa.** t, **art. j;** *Herj-, aJ XIJ! jrtic., aJ* **art.** xl

Ad imktiiή «c proceditur. Videtur quod fletus qui erit in damnatis, «rit corporalis. Quia Luc. xm · dial •*Ort* quaedam Glossa · quod per fletum, quem Dominus hic probis comminatur, potest probari vera corporum resurrectio. Quod non esset si fletus ille tantum esset spiritualis. Ergo, etc.

3. Praeterea, tristitia quae est in poena, respondet dekctationi quae fuit in culpa: secundum illud .I/oc. ẅm *Quantum glorijicavit se et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum ct luctum.* Sed peccatores in culpa habuerunt delectationem interiorem et exteriorem. Ergo habebunt fletum etiam exteriorem.

Sed contra, fletus corporalis fit per quandam resolutionem lacrimarum. Sed a corporibus damnatorum non potest fieri perpetua resolutio, cum nihil in eis per cibum restauretur: omne enim finitum consumitur fi aliquid ab co continue abstrahatur. Ergo m damnatis non erit corporalis fletus.

Responuro dicsnduu quod in fletu corporali duo inveniuntur. Quorum unum est lacrimarum resolutio. Et quantum ad hoc fletui corporalis in damnatis esse non potest. Quia post diem iudicii, quiescente motu primi mobilis, non erit aliqua generatio vel corruptio, vel corporalis altcrat* : 1° iacr,m',rum autem resolutione oportet esic illius humoris generationem qui per lacrimas distillât. Unde quantum ad hoc corporalis fletus in damnatis esse non poterit.

Aliud quod invenitur in corporali fletu, est quaedam commotio ct turbatio capitis et oculorum. Et quantum ad hoc fletus in damnatis esse poterit post resurrectionem. Corpora enim damnatorum non solum ex exteriori affligentur: sed etiam ab interiori, secundum quod corpus immutatur ad passionem ummac in bonum vel malum. Et quantum ad hoc, fletus carnis resurrectionem indicat·; ct respondet delectationi culpae, quae fuit m anima ct in corpore ·.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ART. IV. iTRiM damnati fituri mxt

IS TENEBRIS CORPORALIBUS

Supra. qa. xa, art. 4. «J J.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod damnati non sint in tenebris corporalibus. Quia, ut dicit Gregonus, in IX lib. *Moral.* ·, super illud *Job* x *horror inhabitat: Quamvis ignis illic ad consolationem non luceat, tamen, ut magis torqueat, ad aliquid lucet: nam sequaces quos secum traxerunt dc mundo reprobi, flamma illustrante, visuri sunt.* Ergo non erunt ibi tenebrae corporales.

2, Praeterea, damnati vident poenam suam: hoc cmm est cis ad augmentum poenae. Sed nihil videtur sine lumine. Ergo non sunt ibi tenebrae corporales.

3. Praetehea, damnati ibi habebunt potentiam visivam post corporum resumptionem. Sed frustra in cis esset nisi aliquid viderent. Ergo, cum nihil videatur nisi in lumine, videtur quod non sint omnino in tenebris.

sBI) contra est quod dicitur Matth. xxn : *Ligatis manibus eius et pedibus, proiicile eum in tenebras exteriores* $uPcr fluo^ Gregorius *Si ignis ille lucem ktbcrtt, in tenebras exteriores nequaquam mitti diceretur.*

2. Praeterea, Rasilius dicit ·, super illud Psalmi ··, Vox *Domini intercidentis flammam ignis,* quod *virtute Dei separabitur claritas ignis ab eius virtute adustiva: ita quod ciarj[ai cedei jn gaudium beatorum, et ustirum ignis in tormentum damnatorum.* Ergo damnati habebunt tenebras corporales.

Quaedam vero alia quae ad poenam damnatorum perlincnt» determinata sunt supra ·.

Respondeo dicendum quod dispositio infemi erit talis quod maxime miseriae damnatorum competet. Unde secundum hoc sunt ibi lux et tenebra prout maxime spectant ad miseriam damnatorum. Ipsa auicm visio secundum sc delectabilis est. ut enim dicitur tn principio Afetaphys. ·, *sensus oculorum est maxime diligibilis, co quod per ipsum plura cognoscimus.* Sed per accidens contingit visionem esse affllctiram, inquantum videmus aliqua nobis nociva, vel nostrae voluntati repugnantia. Et ideo in inferno hoc modo debet ewe locus dispositus ad videndum secundum lucem ct tenebras, quod nihil perspicue videatur, sed solummodo sub quadam umbrositate videantur ca quae afflictionem cordi ingerere possunt. Unde, simpliciter loquendo, locus est tenebrosus sed t.unen ex divino dispositione est ibi aliquid luminis, quantum sufficit ad videndum illa quae animam torquere possunt. Et ad hoc satisfacit naturalis situi loci: quid in terrae medio, ubi infernus ponitur ·, non potest esse ignit niti fnecu- lentus ct turbidus et quasi fumosus.

Quidam tamen tenebrarum harum cautam assignant ex commassotionc corporum damnatorum, quae prae multitudine ita replebunt lucum infemi quod mhfl ibi dc aere manebit. Et sic non erit ibi aliquid dc diaphano quod possit este sublectum lucis et tenebrae, nisi oculi damnatorum, qui erunt obtenebrati.

Et per hoc patet responsio ad obiecta

ART. V. UTRUM ÎUM» INFIRMI, QUO GRUOABUXTUR CÜHIOHA DAMNATORUM. UT CORPQREUS

IV C'n<f G'raL Up *u.* **Q.(,** *At* **cH Si** *Ile Verll.* **q» «»'· ·»· ».** **OwJi VU. qu. t(art y**

Ad guintum MC irockditih. Videtur quod ignis infemi, quo cruciabuntur corpora damnatorum, non sit corporeus. Dicit enim Damascenus, in IV libro, m fine */radetur diabolus, et daemones cl homo eius, scilicet .4mtichristus, ct impii rt peccatores, in ignem aeternum, non materialem, qualis est qui apud nos est, sed qualem ulique novit Deus.* Sed omne corporeum est materiale. Ergo ignis infemi non erit corporeus.

2. Praeterea, animae damnatorum λ corpore separatae ad ignem inferni deferuntur. Sed Augustinus dicit, XII *super Gcn. ad htt.* ⁑*: Spiritualem arbitror esse,* locum scilicet ad quem anima defertur post mortem, *non corporalem.* Ergo ignis ille non est corporeus.

3. Praeterea. ignis corporeus in modo suae actionis non sequitur modum culpae in eo qui igne crematur, sed magis modum humidi vel sicci: in eodem cmm igne corporeo videmus affligi iustum ct impium. Sed ignis infemi in modo suae actionis sequitur modum culpae in eo qui punitur: unde dicit Grcgonus, in IV *Dialog.9: Inus Semper ignis, sed non uno modo omnes cruciat peccatores: uniuscuiusque enim quantum exigit culpa, tantum sentietur poena.* Ergo non est corporeus.

Sed contra est quod dicitur IV *Dialog.* ♦ *Ignem gehennae corporeum esse non ambigo, in qua certum est corpora cruciari.*

2. Praktekra. *Sap. v* ⁑ dicitur: *Pugnabit orbis terrarum contra insensatos* Sed non totus orbis terrarum contra insensatos pugnaret si solummodo spirituali poena et non corporali punirentur. Ergo punientur igne corporeo.

Respondeo dicendi.m quod de igne infemi multiplex fuit positio. Quidam enim philosophi, ut Avicenna ·, resurrectionem non credentes, solius animae post mortem poenam esse crediderunt. Et quia eis inconveniens videbatur ut anima, cum sit incorporea, igne corporeo puniretur. negaverunt ignem corporeum esse quo mali punirentur. volentes quod quidquid dicitur dc poena animarum post mortem per aliqua corporalia futura, metaphorice dicatur. Sicut enim bonarum animarum delectatio et iucunditas non erit in aliqua re corporali, sed spirituali tantum, quod erit in consecutione sui finis; ila afflictio malorum spiritualis erit tantum, in hoc scilicet quod instabuntur dc hoc quod separabuntur α fine, cuius incit cis desiderium naturale. Unde, sicut omnia quae dc dc lectationc animanim post mortem dicuntur quae videntur ad delectationem corporalem pertinere, ul quod reficiantur, quod rideant, ct huiusmodi. ita etiam quidquid de carum afflictione dicitur quod in corporalem punitionem

sonare videtur, per similitudinem debet intelligi, sicut quod in igne ardeant, vel fetoribus affligantur, ct cetera huimmodi ·. Spiritualis enim delectatio el tristitia, cum sint «p. ». »t. ignota multitudini, oportet quod per delectationes et tristitias corporales figuraliter manifestentur, ut homines magis moveantur ad desiderium vel timorem.

Sed quia in poena damnatorum non solum erit poena damni, quae respondet aversioni quae fuit in culpa, sed etiam poena sensus, quae respondet conversioni ; ideo non sufficit praedictum modum punitionis ponere. Et ideo •° ' i.oc. at. etiam ipse Avicenna alterum modum superaddit, dicens * quod animae malorum post mortem non per corpora, sed per corporum similitudines punientur: sicut in somniis, propter similitudines praedictas in imaginatione existentes, videtur homini quod torqueatur poenis diversis. Et hunc etiam modum punitionis videtur ponere Augustinus, in XII • Cip. «xn. *super Gen. ad lift.* ·. sicut ibidem manifeste patet.

Sed hoc ridetur inconvenienter dictum esse. Imaginatio enim potentia quaedam est utens organo corporali. Unde non potest esse quod visiones huiusmodi imaginalivac fiant in anima separata a corpore, sicut in anima somniantis. Unde etiam Avicenna, ut hoc inconveniens evitaret, dixit * quod animae separatae a corpore utebantur • Ixx. cu. - Cf Algucl, ubi »u-pr». quasi pro organo aliqua parte caelestis corporis, cui corpus humanum oportet esse conforme ad hoc quod perficiatur anima rationali, quae est similis motoribus caelestia corporis; in hoc secutus quodammodo opinionem antiquorum philosophorum, qui posuerunt animas redire ad com- • PUlo in *Ti-*. DMot, Vol. It. p. ill. pares stellas ·.

Sed hoc est omnino absurdum, secundum doctrinam i® Philosophi. Quia anima utitur determinato organo corporali : sicut ars determinatis instrumentis. Unde non potest transire dc corpore in corpus: quod Pythagoras ponit, ul •Cap. m, n.sj.· S. Io. lcci. vin dicitur in I *de Anima* .* Qualiter autem ad dictum Au- • Kc»p. ad 3. gustini sil respondendum, infra · dicetur.

Quidquid autem dicatur de igne qui animas separatas u cruciat, de igne tamen quo cruciabuntur corpora damnatorum post resurrectionem, oportet dicere quod sit corporeus: quia corpori non potest convenienter adaptari • Cap. xxix. poena msi sit corporea. Unde Gregorius, in IV *Dialog.* ;* * ex hoc ipso probat ignem inferni esse corporeum, quod reprobi post resurrectionem in eum detrudentur. Augu- . *Cir Del.* lib .XXI, cap. s. ••Diet xj.iv ,cap. *(gtacri diam.* stinus etiam ·, ut habetur in littera *, manifeste confitetur ignem ilium quo cruciabuntur corpora, esse corporeum. El de hoc ad praesens est quaestio. – Sed hoc • Qo.uxx.art. 3. supra · dictum est, qualiter animae damnatorum ab igne isto corporeo puniantur.

Ad primum eiujo dicendum quod Damascenus non negat simpliciter illum ignem materialem esse, sed quod *non est materialis talis qualis apud nos est:* eo quod quibus- i° dam proprietatibus ub hoc igne distinguitur.

Vel dicendum est quod, quia ignis ille non materialiter alterat corpora, sed quadam spirituali actione agit in ca ad punitionem · ; ideo dicitur non materialis esse, non •Ci. qu. ixxxvi, art. 3. quantum ad substantiam, sed quantum ad punitionis effe- si ctum in corporibus, et multo amplius in animabas.

An secundum dicendum quod dictum Augustini potest hoc modo accipi ut pro tanto dicatur locus ille ad quem animae deferentur post mortem, non esse corporeus, quia anima m eo corporaliter non existit, per modum scilicet quo corpora existant in loco, sed alio modo spirituali, sicut angeli in loco sunt.

Vel dicendum quod Augustinus loquitur opinando, ct non determinando: sicut frequenter facit in libro illo.

Ad tertium dicendum quod ignis ille erit instrumentum divinae iustitiac punientis. Instrumentum autem non solum agit in virtute propria et per proprium modum, sed etiam in virtute principalis agentis, ct secundum quod est regulatum ab eo. Unde, quamvis secundum propriam virtutem non habeat quod aliquos cruciet magis vel minus secundum modum peccati, habet tamen hoc secundum quod cius actio modificatur ex ordine divinae iustitiac. Sicut etiam ignis fornacis modificatur ex industria fabri in sua actione, secundum quod competit ad effectum ortis.

ART. VI. utrum Ionis ii.i.H srr eiusdem speciei CUM IGNE ISTO CORPOREO QUBM VIDEMUS

Ai> sextum sic proceditur. Videtur quod ignis ille non sit eiusdem speciei cum igne isto corporeo quem videmus. Augustinus enim dicit ·, et habetur in littera *Ignis aeternus cuiusmodi sit, arbitror neminem scire, nisi cui Spiritus divinus ostendit.* Sed naturam istius ignis omnes, vel fere omnes sciunt. Ergo ignis ille non est eiusdem naturae vel speciei cum isto.

2. Phartkhea, Gregorius dicit, XV *Morat.* ·, exponens illud *lob* xx ·, ‹ *Devorabit cum ignis qui non succendi-*

tur »: Ignis corporeus, ut esse valeat, corporeis indiget fomentis: nec valet, nisi succensus, esse; et nisi refotus, lf subsistere. At contra gehennae ignis, cum sit corporeus et in semetipso reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur; sed, creatus semel, durat inextinguibilis ; et succensione non indiget, et ardore non caret. Ergo non est eiusdem naturae cum igne quem videmus.

3. Praeterea, aeternum et corruptibile non sunt unius rationis: cum nec etiam in genere communicent, secundum Philosophum , in X *Mctaphjrs. 9* Sed ignis iste est •S Tli lcci.ni-Did. lib. IX, up. corruptibilis: ille autcm aeternus. Matth. xxv ·, *Ite, male-* • V«n. 41. *dicti, in ignem aeternum.* Ergo non est eiusdem speciei.

4. Praeterea , de natura huius ignis qui apud nos est, est ut luceat Sed ignis infemi nun lucet: unde *lob* xvni ·: • Vox. *Nonne lux impii extinguetur?* Ergo non est eiusdem naturae cum isto igne.

Sed contra, secundum Philosophum, in 1 *Topic.9,* • Cap. v, α 4. *omnis aqua omni aquae est idem specie.* Ergo eadem ratione omnis ignis omni igni est idem specie.

2. Praeterea, *Sap.* xi * dicitur: *Per quae peccat quis,* • Ven. ‡7 *per haec ct torquetur.* Sed homines peccant per res sensibiles huius mundi. Ergo iustum est ut per easdem puniantur.

Respondeo dicendum quod ignis, propter hoc quod est maximae virtutis in agendo inter reliqua elementa, alia corpora pro materia habet: ut dicitur in IV *Meteor.* * Unde • Cap. ». β-.Q· * Continuit, Low ratât •.Th-liΛ-ll. ct ignis dupliciter invenitur: scilicet in materia propria, prout est in sua sphaera; vel in materia aliena, sive terrestri, ut patet in carbone; sive aerea, ut patet in flamma. Quocumque autem modo ignis inveniatur, semper est idem in specie, quantum ad naturam ignis pertinet: potest autem esse diversitas in specie quantum ad corpora quae sunt materia ignis. Unde flamma et carbo differunt specie; et similiter lignum igneum et ferrum ignitum. Nec differt quantum ad hoc sive ignita sunt per violentiam, ut in ferro apparet; sive cx principio intrinseco naturali. i° ut accidit in sulphure.

Quod ergo ignis infemi, quantum ad hoc quod habet de natura ignis, sit eiusdem speciei cum igne qui apud nos est, manifestum est. Utrum autem ille ignis sit in propria materia existons, aut, si in aliena, in qua materia sit, nobis ignotum est. Et secundum hoc, potest ab igne qui apud nos est specie differre materialiter consideratus.

Quasdam tamen proprietates differentes habet ab igne isto: ut quod succensione non indiget, ncc lignis nutritur ·. Sed istae differentiae non ostendunt diversitatem in • CL Xff. a- specie quantum ad id quod pertinet ad naturam ignis.

Ad primim ergo dicendim quod Augustinus loquitur quantum ad id quod est materiale in igne illo, non autcm quantum ad ignis naturam.

Ad secundum dicendim quod ignis qui apud nos est, lignis nutritur ct ab homine succenditur, quin est artificialiter ct per violentiam in aliena materia introductus. Sed ignis ille lignis non indiget quibus foveatur : quia vel in propria materia est existons; vel est in materia aliena non per violentiam, sed per naturam a principio intrinseco. Unde non est ab homine succensus, sed a Deo, qui naturam illam instituit. Et hoc est quod dicitur Isaiae xx.x ·; • Vm 3)« *Flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam.*

Ad ibrtium dicendum quod, sicut corpora damnatorum erunt eiusdem speciei cuius ct modo sunt, quamvis nunc sint corruptibilia, tunc autcm incorruptibilia, ex ordine di-

vinac iustitiac ct propter quietem motus coeli ; ita est ct de igne inferni, quo corpora illa punientur.

Ad ova iit i:m dicktndum quod lucere non convenit igni secundum quemlibet modum existendi. Quin in propria materia existons non lucet: unde non lucet in propria f sphaera, ut philosophi dicunt. Similiter etiam in aliqua materia aliena Igni» existent non lucet: sicut cum est in materia opaca terrestri, ut in sulphure. Et similiter etiam quando ex aliquo grosso fumo eius claritas ubfuscatur. Unde quod ignis inferni non lucet, non est sufficiens ar- ‡ gumentum ad hoc quod non sit eiusdem speciei.

ART, \ 11. OTRIM IGNIS II.LH ITT SUD TERRA

I! *Sal., d a.* <1. an. y ‹d 1; IV, Ji»i writ», qu. n, art. j, ad 4· Bxpot. lut

An septimum sic Fftocinrrim. Videtur quod Igni·; ille non »i sit sub terra. Quia *fob* χvιιι * dc homine damnato dicitur : *Et de orbe transferet eum Deus.* Ergo ignis ille quo damnati punientur, non est sub terra, sed est extra orbem.

3. Praeterea, *nullum riolentum et per accidens potest esse sempiternum* ;* Sed ignis ille erit in inferno in sempiternum. Ergo non erit ibi per violentiam, sed naturaliter. Sed sub terra non potest esse ignis nisi per violentiam. Ergo ignis inferni non est sub terra.

‡ArIrtoLJrO h te I. 05. n. s. ti.«.Th.I<t». rt;hb.It.eifun at,-- Th- Irtx. »‹.

3. Praeterea. in igne inferni omnia corpora damnatorum post diem iudicii cruciabuntur. Sed illa corpora locum replebunt. Ergo, cum futura sit maxima multitudo damnatorum, quia *stultorum infinitus est numerus, Eccie.* l ·; oportet maximum esse spatium in quo ignis ille continetur. Sed inconveniens videtur dicere infra terram esse tantam concavitatem : cum partes terrae naturaliter ferantur ad medium. Ergo ignis ille non erit sub terra.

• Ven IJ.

4. Praeterea, *Sap.* χι :* *Der quae peccat quis, per haec et torquetur.* Sed mali super terram peccaverunt. Ergo ignis cos puniens non debet esse sub terra.

• Vm. 17.

Skd contra, dicitur Isaiae xiv :* *Infernus subtus conturbatus est in occursum tui.* Ergo ignis inferni sub nobis est.

• Vm. 9.

2. Praeterea, Gregorius, IV *Dialog.* ·: *Quid obstat non video quod infernus esse sub terra credatur.*

• Uy iw.

3. Prafterea, lonae u, super illud ·, *Proiecisti me in corde maris,* Glossa mtcrlinearis : *Idest, in inferno: pro quo dicitur in Euangelio,* Matth. xu ·, · *in corde terrae* » : *quia, sicut cor esi in medio animalis, ita infernus in medio terrae perhibetur esse.*

‘Vefc *

• v«rt. 40.

Bto po dicendum quod, sicut Augustinus dicit B, cl habetur in littera ;* *tn qua parte mundi infernus sit, scire neminem arbitror, nisi cui divinus Spiritus revelavit.* I nde Gregorius, in IV *Dialog.* ·, super hac quaestione interrogatus. respondet : *Hac de re temere definire nihil audeo. Nonnulli namque in quadam terrarum parte infernum esse putaverunt: alii vero hunc sub terra esse aestimant.* Et hanc opinionem probabiliorem esse ostendit dupliciter. Primo, cx ipsa nominis rationc, sic dicens. Si *idcirco infernum dicimus quia inferius iacet, quod terra ad caelum est, hoc esse infernus debet ad terram.* - Secundo, cx hoc quod dicitur *Apoc.* v *: *Nemo poterat, neque in caelo neque in terra neque subtus terram, aperire librum :* ut hoc quod dicitur *in caelo,* referatur ad angelos ; hoc quod dicitur *m terra,* referatur ad homines viventes in corpore; hoc quod dicitur *sub terra,* referatur ad animas existentes in inferno.

Augustinus etiam, in XII *super Gen. ad liti.* ·, duas ratione» tangere videtur quare congnium sil infernum esse sub terra. l 'na est *ut, quoniam defunctorum animae carnis amore peccaverant, hoc eis exhibeatur quod ipsi carni mortuae solet exhiberi, ut* scilicet *sub terram recondantur.* – Alia est quod, sicut est gravitas in corporibus, ita tristitia in spiritibus, cl laetitia sicut levitas. Unde, *sicut secundum corpus, si ponderis sui ordinem teneant, inferiora sunt omnia graviora, ita secundum spiritum inferiora sunt omnia tristiora.* Et sic, sicut conveniens locus gaudio electorum est caelum empyrcum, ita conveniens locus tristitiae damnatorum est infimum terrae. - Neque movere debet quod Augustinus ibidem · dicit, quod *inferi u sub terris esse dicuntur vel creduntur.* Quia, ut in libro *Retractationum* ·, hoc retractans, dicit: *Mihi videor docere debuisse magis quod sub terris sunt inferi, quam rationem reddere cur sub terris esse dicuntur sire creduntur.*

Quidam tamen philosophi posuerunt quod locus inferni erit sub orbe terrestri, tamen supra terrae superficiem, ex parte opposita nobis. Et hoc videtur Isidorus sensisse ·, cum dixit quod *sol et luna in ordine quo creati sunt* »› *stabunt, ne impii, in tormentis positi, /ruantur luce corum:* quae ratio nulla esset si infernus infra terram esse dicatur. Qualiter tamen haec verba possint exponi, patuit supra ·. Pythagoras vero posuit locum poenarum in ·α. χ·αμη» sphaera ignis, quam in medio totius orbis esse dixit: ut patet per Philosophum, in II *Caeli et Mundi* ·. •CâB. uii.a.»·' 5. Th. bet. «l

Sed tamen convenientius his quae in Scriptura dicuntur est ut sub terra esse dicatur ·.

• a. »r<- *Std CCAJrj* », 5.

Ad primum emuo ni. cmh v quod verbum illud */ob, Dc orbe transferet eum Deus,* intelligcndum est dc orbe terrarum, idest dc hoc mundo. Et hoc modo exponit Gregonus, dicens ·: *De orbe quippe transfertur, cum, superno apparente ludice, de hoc mundo tollitur, in quo perverse gloriatur.* Sec est intelligcndum quod *orbis* hic accipiatur pro universo, quasi extra totum universum sit locus poenarum.

• *UataL* lΛ.XIV. Cip XXM, «J. *

Ai» secisihm dicendum quod in loco illo conservatur ignis in aeternum ex ordine divinae iustitiac : quamvis secundum natunm non possit extra suum locum aliquod elementum in aeternum durare, praecipue statu generationis et corruptionis manente in rebus. Ignis autem erit ibi tortissimae calidltalis: quia calor cius erit undique congregatu propter frigus terrae undeque ipsum circumstans.

Ad tertium diolmdvm quod infernus nunquam deficiet in amplitudine quin sufficiat ad damnatorum corpora capienda: infernus cnim, *Proverb,* xxx ·. inter *tria insatiabilia* ponitur. Nec est inconveniens quod inter viscera terrae tanta concavitas conservetur divina virtute quae damnatorum omnium corpora possit capere.

• Vert. IS «·.

»‹· Ad uvahh'm dicentium quod hoc quod dicitur, *Per quae peccat quis, per haec et torquetur,* non est necessarium nisi in principalibus instrumentis peccandi. Quia cnim homo in anima peccat ct in corpore, in utroque punitur : non autem oportet quod in quo loco quis peccavit, in eodem puniatur ; cum alius sit locus qui viatoribus et damnatis debetur. 4i

Vel dicendum quod hoc intelligitur de poenis quibus homo punitur in via: secundum quod quaelibet culpa suam poenam habet annexam, prout *quisque inordinatus animus sibi est poena,* ut dicit Augustinus ·. io

• *Cettfeo.* 1Λ- L Cip. IX.

QUAESTIO NONAGESIMAOCTAVA

DF VOLUNTATE ET INTELLECTI' DUINATORVM

z^>onseqi'enter considerandum est de pertinentibus ad affectum ct intellectum damnatorum ·, $i

• Q qe. LCni, IrttroL

Circa quod quaeruntur novem.

Primo: utrum damnatorum voluntas sit mah.

Secundo: utrum aliquando poeniteant de malis quae fecerunt.

Tertio: utrum magis \client non esse quam esse.

Quarto: utrum vellent alios non esse damnatos.

Quinto· utrum impii habeant Deum odio.

Sexto: utrum ipsi demereri possint.

Septimo: utrum possint uti scientia hic acquisitu.

Octavo: utrum cogitent aliquando dc Deo.

Nono: utrum ipsi videant gloriam beatorum.

ART. I UTRUM OMNIS VOLVNTAS DAMNATORI M SIT MALA

Part I qu. m», ·π. >; f II“. qu. Utiv, ŧi. ». ‘1 j;
II *SnJ.,* dot «u. qu ». ŧt »: IV CowL GoL, cap. »cut;
Qu. *de* .4βΛ·ι. <rt. 17. »J 7i TWo/., þ. oau*

a d frimvm sic. PROCIDITUR. Videtur quod non omnis vo- /yluntas damnatorum sit mala. Quia, ut dicit Dionysius, iv cap. *de Div. Nom.* ;* daemones *bonum et optimum concupiscunt, esse, vivere ct intelligere.* Cum ergo damnati homines non sint peioris conditionis quam dac-

-N.Th Met. »"

mones, sidetur quod ct ipsi bonam voluntatem habere possint.

*Loc viii, I«t. XIIL, t.Th.

2. Praeterea, malum, ut dicit Dionysius ·, est omnino *involuntarium*. Ergo, si damnati aliquid volunt, illud volunt inquantum est bonum vel apparens bonum. Sed voluntas qu.ie per sc ordinatur ad bonum, est bona. Ergo damnati possunt habere voluntatem bonam. f

3. Praeterea, aliqui erunt damnati qui in hoc mundo exlftentes aliquos virtutum habitus sccum detulerunt: utpote gentiles qui habuerunt virtutes politicas. Sed cx habitibus virtutum elicitur laudabilis voluntas. Ergo in aliquibus damnatis poterit esse laudabilis voluntas. 10

Sed contra, obstinata voluntas nunquam potest flecti nisi ad malum ·. Sed damnati homines erunt obstinati, sicut daemones. Ergo voluntas eorum nunquam poterit esse bona. •I

• a. I Part., qu. um, art. 3.

3. Praeterea, sicut se habet voluntas beatorum ad bonum, ita sc habet voluntas damnatorum ad malum. Sed beati nunquam habent voluntatem malam. Ergo nec damnati aliquam habent voluntatem bonam. M

Respondeo dicendum quod in damnatis potest duplex voluntas considerari: scilicet voluntas deliberativa; ct voluntas naturalis. Naturalis quidem non est cis cx ipsis, sed ex Auctore naturae, qui in natura hanc inclinationem posuit quac naturalis voluntas dicitur. Lndc, cum natura ₹ in cis remaneat, secundum hoc bona poterit in cis esse voluntas naturalis.

Sed voluntas deliberativa est cis cx seipsis, secundum quod in potestate eorum est inclinari per affectum ad hoc vel illud. Et talis voluntas est in cis solum mala. Et hoc ideo quia sunt perfecte aversi a fine ultimo rectae voluntatis; nec aliqua voluntas potest esse bona nisi per ordinem ad finem praedictum. Lndc etiam, etsi aliquod bonum volunt, non tamen bene volunt illud, ut cx hoc voluntas eorum bona dici possit.

Ai> primum rroo dicrndim quod verbum Dionysii intelligitur de voluntate naturali, quae est inclinatio naturae in aliquod bonum. Sed tamen ista naturalis inclinatio per eorum malitiam corrumpitur: inquantum hoc bonum quod naturaliter desiderant, sub quibusdam malis circumstantiis 4» appetunt.

Ad secundum dicendum quod mulum, inquantum est malum, non movet voluntatem, sed inquantum est aestimatum bonum. Sed hoc cx eorum malitia procedit, quod id quod est malum aestiment ut bonum. El ideo voluntas ⧫ eorum mala est.

Ad tertium dicendum quod habitus virtutum politicarum non remanent in anima separata: co quod virtutes illae perficiunt solum in vita civili, quae non erit post hanc vitam. Si tamen remanerent, nunquam in actum exirent, quasi ligatae ex obstinatione mentis. p

ART. II. UTRUM DAMNATI PORNITRANT DE MALIS QUAE FECERUNT

II' ⁋ qu. xut, an. 4, Part III. qu. ıxxxvi, art ı
IV *Seul.*, di»t xn, qu. l, art. 3, qu' 4; *Cotupend. Tkeol.*, cap. cxxxv, *Ad Hei.* cap. xn, Icet, mu

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod damnati nunquam pocnilcant de malis quae fecerunt. Quia dicit Bernardus, *in Cantica* ·, quod damnatus semper vult iniquitatem suam quam fecit. Ergo nunquam de peccato «· commisso poenitet.

• Vide *de Coutider.*, lib. V, cap. xn; *de GrsL el Lib.Arl·* ,αρ.ιχ.

2. Praeterea, velle se non peccasse est bona voluntas. Sed damnati non habebunt bonam voluntatem :* Ergo damnati nunquam volent sc non peccasse. Et sic idem quod pnus.

• Art. praccd

3. Praeterea, secundum Damascenum ·, *hoc est hominibus mors quod angelis casus.* Sed angeli voluntas post casum est invertibilis hoc modo, ut non possit recedere ab electione qua prius peccavit ·. Ergo ct damnati non possunt poenitere de peccatis a se commissis.

·De Fide (Jrth. lib. 11. cap. iv.

• CL .I Part., 40. Lxiv. art. 3.

4. Praeterea, maior erit perversitas damnatorum in inferno quam peccatorum in hoc mundo. Sed aliqui in hoc mundo non poenitent de peccatis commissis: vel propter excaecationem mentis, sicut haeretici; vel propter obstinationem, sicut *qui laetantur cum male fecerint, et exul-* 71

tant in rebus pessimis, ut dicitur *Proverb,* u :* Ergo et damnati in inferno de peccatis non pocnitcbunt. · Vm. 14.

Skd contra, *Sap.* v ' dc damnatis dicitur; *Intra poenitentiam agentes.* • Ver j.

2. Praeterea, Philosophus, in IX *Ethic.* ·, dicit quod *poenitudine replentur pravi:* mox enim tristantur dc hoc in quo prius delectati sunt. Ergo damnati, cum sint maxime prati, magis poenitent. ’Cxp. i».n. 19.. S.TI: l«Ct. iv.

Respondeo dicendum quod poenitere dc aliquo contingit dupliciter; uno modo, per sc; ct alio modo, per accidens. Per sc quidem de peccato poenitet qui peccatum in eo quod est peccatum, abominatur. Per accidens vero, qui illud odit ratione alicuius adiuncti, utpote poenae vel alicuius huiusmodi. Mali igitur non pocnitcbunt, per se loquendo, dc peccatis: quia voluntas malitiae peccati in cis remanet. Pocnitcbunt autem per accidens: inquantum affligentur dc poena quam pro peccato sustinent.

An primum eruo dicendum quod damnati iniquitatem volunt, sed poenam refugiunt. Et sic per accidens de iniquitote commissa poenitent. M

An secundum dicendum quod velle se non peccasse propter turpitudinem iniquitatis, est bona voluntas. Sed hoc non erit in damnatis.

An tertium dicendum quod sine aliqua aversione voluntatis continget quod damnati de peccatis pocnilcant: quia non hoc refugient in peccatis quod prius appetiverunt, sed aliquid aliud, scilicet poenam.

Ad quartum dicendum quod homines in hoc mundo, quantumcumque obstinati, per accidens dc peccatis suis 10 poenitent si pro eis puniantur ·. quia, ut dicit Augustinus, in libro *Octogintatrium Quaest.* ■, *videmus etiam ferocissimas bestias dolore poenarum a maximis voluptatibus abstinere.* • Qu. ⁋⁋ • Tβ». 1

ART. III. I TRÜM DAMNATI RECTA ratione et deliberativa J'OSSINf VELLE SK NON ESSI M

Pan. I. qu. r. art a, ad j; *De Vrrtl.*, qu. 1111, art. 1, ad 7; *In Matth.*, αιρ. xxn.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod damnati recta ratione ct deliberativa non possint velle sc non esse. A Augustinus enim dicit, in libro *de Lib. Arbit.* :* *Considera quantum bonum est esse, quod et beati et miseri volunt:* maius enim est esse et miserum esse, quam omnino non esse. •Lib.III, cjp.ro.

2. Praeterea, Augustinus ibidem · sic arguit. Praeelclio supponit electionem. Sed non esse non est eligibile: cum non habeat apparentiam boni, cum nihil sil. Ergo non esse non potest esse magis appetibile damnatis quam esse. * Op mi.

3. Praeterea, maius malum magis est fugiendum. Sed non esse est maximum malum: cum tollat totaliter bonum. eo quod nihil relinquit. Ergo non esse est magis fugiendum quam miserum esse. Et sic idem quod prius.

Sed contra esi quod dicitur ztpoc. ix *: *In diebus illis desiderabunt homines mon, et fugiet mors ab eis.* · v>> b.

2. Praeterea, damnatorum miseria omnem huius mundi miseriam excedit. Sed ad vitandam miseriam huius mundi appetibile est aliquibus mori: unde dicitur *Eccli.* xu ·; *O mors, quam bonum est iudicium tuum homini indigenti, et qui minoratur viribus et dejicit aetate, et cui de omnibus cura est, et incredibili qui perdit sapientiam!* Ergo inulto fortius est damnatis appetibile non esse secundum rationem deliberativam. *if ' 3. »

Rr spondro dicendum quod non esse potest dupliciter considerari. Uno modo, secundum se. Et sic nullo modo potest esse appetibile: cum non habeat aliquam rationem •i boni, sed sit pura boni privatio. Alio modo potest considerari inquantum csl ablath um poenalis vel miserae vitae. Et sic non esse accipit rationem boni: carere enim malo est quoddam bonum, ut dicit Philosophus. in V *Ethic. 9* El per hunc modum melius est damnatis non esse ’ 1 0 '° 70 quam miseros esse. Unde Matth. xxvi ·; *Bonum erat et si natus non fuisset homo ille.* Et lerem. \x, super illud :* *Maledicta dies in qua natus sum* etc., dicit Glossa Ilieronymi: *Melius est non esse quam male esse.* El secundum hoc damnati possunt praeeligere non esse secundum 71 deliberativam rationem. · v<». m ’ Vm. M· · Or4.

Ad primum kaqo dicendum quod verbum Augustini est intelltgcndiiin quod non esse per sc non est cligibilc: scd per accidens, inquantum scilicet est miseriae terminativum. Quod enim dicitur quod esse ct vivere .ib omnibus appetitur naturaliter, *non oportet hoc accipere quantum ad malam vitam ct corruptam, et cam quae ext in tristitiis,* ut dicit Philosophus, in IX *Ethicorum* ·.

Ad sbcuntjcm dicendum quod non c«e non est eligibile per «e: scd per accidens tantum, ut dictum est ·.

Ao τκHτπm dicendum quod, licet non esse maxime sit malum inquantum privat esse, est tamen valde bonum inquantum privat miseriam, quae est maximum malorum Et sic non esse eligitur.

ART. IV. utrum damnati rx inferno vellent alios ESSE DAMNATOS GUI XON EUNT DAMNATI

Qnndt. VIÎ1, qiu »n, art. J.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod damnati in inferno non vellent alios esse damnatos qui non sunt damnati. Quia Lue. xvr * dicitur dc Dhite qui rogabat pro fratribus suis, *ne venirent tn locum tormentorum.* Ergo, eadem ratione, el damnati alii non vellent ad minus carnales suos amicos in inferno damnari.

2. Praeterea, affectione-^ inordinatae a damnatis non auferuntur. Sed aliqui damnati inordinate aliquos non damnatos dilexerunt. Ergo non vellent eorum malum, quod est esse damnatos.

3. Praeterea, dimnati non desiderant augmentum suae poenae. Sed si plures damnarentur, maior esset eorum poena: sicut etiam multiplicatio beatorum amplificat eorum gaudium. Ergo damnati non vellent salvatos damnari.

Sed contra est quod Isaiac xiv, super illud ·, *Surrexerunt dc soliis.* dicit Glossa ·; *Solatium est malorum multos socios habere poenarum.*

2. Praeterea. in damnatis maxime regnat invidia. Ergo dolent de felicitate beatorum, et eorum damnationem appetunt.

Respondeo dicendum quod, sicut m beatis in patria erit perfectissima cantas, ita in damnatis erit perfectissimum odium. L'nde, sicut sancti gaudebunt de omnibus bonis, ita ct mali de omnibus bonis delebunt. Unde et felicitas sanctorum considerata maxime coi affligit: unde dicitur Isaiac ⁂vi *Videant et confundantur gelantes populi, et ignis hostes tuos devoret.* Unde vellent omnes beatos esse damnatos.

Ad trimum eroo dicendum quod tanta erit invidia in damnatis quod etiam propinquorum gloriae invidebunt, cum ipsi sint m summa miseria; cum etiam in hac vita hoc accidat, crescente invidia. Sed tamen minus invident propinquis quam aliis; et maior esset eorum pocn.i si omnes propinqui damnarentur ct dii salvarentur, quam si aliqui de suis propinquis salvarentur. Et exinde fuit quod Dives petiit fratres suos a damnatione eripi: sciebat enim quod aliqui eriperentur. Maluisset tamen fratres suos cum omnibus aliis damnari.

An secundum dicendum quod dilectio quae non fundatur super honestum, facile rescinditur: ct praecipue in malis hominibus, ut Philosophus dicit, in VIII *Ethic.* ' Unde damnati non servabunt amicitiam ad cos quos inordinate dilexerunt. Sed in hoc voluntas eorum remanebit perversa, quod causam inordinatae dilectionis adhuc diligent.

Ad tertium dicendum quod, quamvis de damnatorum multitudine poena singulorum augeatur, tamen tantum superexcrescct odium ct invidia quod magis eligerent torqueri magis cum muhis quam minus soli.

AR I'. V. utrum damnati haheant deum odio

Part. I, qu. u. art. j »1«, fl II4* qu. mrv, «rt. i: *Dr Verit.,* qu. am. art. s. ad 5.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod damnati non habeant Deum odio. Quia, ui dicit Dionysius, iv cap. *de Div. Nom.* ;* omnibus diligibile est bonuin et pulcrum quod est omnis boni ct pukritudinis causa. Hoc autem est Deus. Ergo Deus a nullo odio haberi potest.

2. Praeterea, nullus potest ipsam bonitatem odio habere: sicut nec ipsam malitiam velle, malum enim est omnino *involuntarium,* ut Dionysius dicit, iv cap. *de biv. Nom.* * Deus autem est bonitas ipsa. Ergo nullus ipsum odio potest habere,

Sed contra eat quod dicitur in Psalmo *; *Superbia illorum qui te oderunt ascendit semper.*

Respondeo dicendum quod affectus movetur cx bono vel malo apprehenso. Deus autem apprehenditur dupliciter: in sc, sicut a beatis, qui cum per essentiam vident; ct per effectus, sicut α nobis et damnatis. Ipse igitur in seipso, cum mi per essentiam bonitas, non potest alicui voluntati displicere. Unde quicumquc cum per essentiam videret, cum odio habere non posset. – Sed effectus cius aliqui sunt voluntati repugnantes, inquantum contradantur alicui volito. El secundum hoc aliquis, non in seipso, sed ratione effectuum, Deum odire potest.

Damnati ergo, Deum percipientes in effectu iustitiae qui est poena, cum odio habent, sicut ct poenas quos sustinent.

Ad i-rimim beoo dicendum quod verbum Dionyiii est inlclhgendum dc appetitu naturali. Qui tamen in damnatis pervenitur per id quod additur ex deliberata voluntate, ut dictum est·.

An stanuin niawDVM quod ratio illa procederet ii damnali Deum in seipso conspicerent, inquantum est per essentiam bonus.

ART. VI. utrum damnati dkmeheantuk qu. UM, an <,»«!>;! *St»r,* dut. una, »n. 3.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod damnati demereantur. Damnati enim habent *voluntatem malam,* ut dicitur in littera ·. Sed per malim voluntatem quam hic habuerunt, demeruerunt. Ergo, $l ibi non demerentur, cx sua damnatione commodum reportant.

2. Praeterea, damnati sunt eiusdem conditionis cum daemonibus. Sed daemones demerentur post suum casum: unde serpenti qui hominem .id peccandum induxil. est a Deo poena inflicta, ut dicitur *Genes,* ui ·. Ergo ct damnati demerentur.

3. Prabtbrba, actus inordinatus cx libertate arbitrii procedens non excusatur quin sit demeritonus cui aliqua nécessitai adsit cuius aliquis sit sibi causa: *ebrius* enim *meretur duplices maledictiones* si cx ebrietate aliquod aliud peccatum committat, ut dicitur in III *Ethic* · Sed ipsi damnati fuerunt sibi causa propriae obstinationis, per quam qu.indam necessitatem patiuntur peccandi. Ergo, cum eorum actus inordinatus cx libero orbitno procedat, non excusantur a demerito.

Skd contra, poena contra culpam dividitur. Sed perversa voluntas in damnatis cx obstinatione procedit, quae est eorum poena. Ergo perversa voluntas in damnatis non est culpa per quam demereantur.

2. Praeterea, post ultimum terminum non relinquitur aliquis motus sive profectus in bonum vel in malum. Sed damnati, maxime post diem iudicii. ad ultimum terminum suae damnationis pervenient: quia tunc *finem habebunt duae civitates,* ut Augustinus dicit ·. Ergo damnati post diem iudicii perversa voluntate non demerebuntur: quia sic cresceret eorum damnatio.

Rkspondbo niCENDUM quod dc damnatis ante diem iudicii et post distinguendum est. Omno> enim communiter confitentur quod post dicin iudicii non erit aliquod mentum vel demeritum. Et hoc ideo cit quii meritum vel demeritum ordinatur ad aliquod bonuin vel malum ulterius consequendum Post diem autem iudicii erit ultima consummatio bonorum ct malorum, ita quod nihil ont ulterius addendum dc bono vel malo. Indc et bona voluntas in beatis non erit mentum, sed praemium; ct mala voluntas non erit in damnatis demeritum, sed poena untum; *operationes* enim *virtutis sunt praecipuae in felicitate, et eorum contrariae sunt praecipuae in miseria,* ut dicitur in I *Ethicorum* ·.

Sed ante diem iudicii quidam dicunt et beatos mereri, ct damnatos demereri. – Sed hoc non potest esse respectu praemii essentialis vel poenae principalis: cum quantum

ad hoc utrique ad terminum perveniant. Potest tamen hoc esse respectu praemii accidentalis vel poenae secundariae, quae possunt augeri usque ad diem iudicii. Et hoc praecipue in daemonibus vel angelis bonis: quorum officio aliqui trahuntur ad salutem, ex quo bonorum angelorum gaudium crescit; vel nd damnationem, ex quo crescit poena daemonum.

Ad phimim eroo dicendlu quod hoc est summum incommodum, ad summam malorum pervenisse, ex quo contingit in damnatis quod demereri non possunt. Unde patet quod ex peccato commodum non reportant.

Ad secundum dicendum quod ad damnatorum hominum officium non pertinet alios ad damnationem pertrahere, sicut pertinet ad officium daemonum, ratione cuius demerentur quintum ad secundariam poenam.

Ad τκητιιm dicendum quod non propter hoc excusantur a demerito quia necessitatem habeant peccandi: sed quia ad summam malorum pervenerunt.

Tamen necessitas peccandi cuius causa sumus, excusat a culpa inquantum est necessitas quaedam; quia omne peccatum oportet esse voluntarium.* Sed quod non excuset, hoc est inquantum a voluntate praecedente processit. Et sic totum demeritum sequentis culpae videtur ad primam culpam pertinere.

• Au,;. Xe ' *Mif.,* cap. inr

ART. VII. utrum damnati possint iti νοτγπα QUAM IN HOC MUNDO HABUERUNT

Ad septimum sic proceditur. Videtur quod damnati non possint uti notitia quam in hoc mundo habuerunt. In consideratione enim scientiae est maxima delectatio, Sed in eis nullam delectationem est ponere. Ergo non possunt uti scientia prius habita secundum aliquam considerationem.

2. Praeterea, damnati sunt in maioribus poenis quam sint aliquae poenae huius mundi. Sed in hoc mundo, dum aliquis est in maximis tormentis constitutus, non potest considerare aliquas intdligibiles conclusiones, abstractus a poenis quas patitur. Ergo multo minus in inferno.

• Part. I. qu. x, art. 3, ad 3.

3. Praeterea, damnati sunt subiecti tempon·. Sed longitudo temporis est causa oblivionis: ut dicitur in IV *Physic.* * Ergo damnati obli\iscentur eorum quac hic habuerunt.

' Çif· xtM» °' 8·' S. Tri. Icet. xxn.

Sed contra est quod Luc. xvi · dicitur Diviti damnato: *Recordare quia recepisti bona,* etc. Ergo considerabunt ea quac hic sciverunt.

• Ven. 35

2. Praeterea, species intdligibiles in anima separata remanent, ut supra * dictum est. Si igitur cis non uti possent, frustra remanerent in cis.

• *Qu. LXX.* art. 3. aJ t. - Cf. HI Xdif., dial, usi, qu. n. art. 4; PartJ^axxxiK, art. 6.

Respondeo dicendum quod, sicut propter perfectam sanctorum beatitudinem nihil erit in cis quod non sit gaudii materia, ita nihil ent in damnatis quod non sit cis materia ct causa tristitiae; nec aliquid quod ad tristitiam possit pertinere, deerit, ut sit eorum miseria consummata. Consideratio ergo aliquorum notorum quantum ad aliquid inducit gaudium: vel exparte cognoscibilium, inquantum diliguntur; vel ex parte ipsius cognitionis, inquantum est conveniens ct perfecta. Potest etiam tristitiae *esse* ratio: et cx parte cognoscibilium, quae nata sunt contristare; et cx parte ipsius cognitionis, prout cius imperfectio consideratur, utpotc cum aliquis considerat sc deficere in cognitionc alicuius rei, cuius perfectionem appeteret.

Sic ergo in damnatis erit actualis consideratio eorum quae prius sciverunt ut materia tristitiae, non autem ut delectationis causa. Considerabunt enim et mala quac gesserunt. ex quibus damnati sunt; et bona dilecta, quae amiserunt; et ex utroque torquebuntur. Similiter etiam torquebuntur de hoc quod considerabunt notitiam quam dc rebus speculabilibus habuerunt imperfectam esse, ct amisisse summam eius perfectionem, quam poterant adipisci.

Ad primum ergo dicendum quod, quamvis consideratio sit per sc delectabilis, tamen cx aliquo accidente potest esse tristitiae causa. Et sic erit in damnatis.

Ad secundum dicendum quod in hoc mundo anima coniungitur corruptibili corpori. Unde per hoc quod corpus affligitur, consideratio animae impeditur. Sed in futuro anima non ita trahetur a corpore: sed, quanturneumque corpus affligatur, tamen anima semper considerabit lucidissime illa quac ei poterunt esse causa maeroris.

Ad tertium dicendum quod tempus est causa oblivionis per accidens, inquantum motus, cuius est mensura, est causa transmutationis. Sed post diem iudicii non erit motus caeli: unde nec oblivio esse poterit cx quantacumquc diuturnitate. Sed ante diem iudicii anima separata non mutalur a sua dispositione per motum caeli,

ART. VIII. UTRUM DAMNATI COGITATURI 5INT DE DEO

Ad octav« m sic proceditur. Videtur quod aliquando damnati cogitabunt de Deo. Quia non potest haberi odio if actu nisi id dc quo cogitatur. Sed damnati Deum odio habebunt, ut in littera · dicitur. Ergo dc Deo aliquando cogitabunt.

• IhM. L, ap, *Hic quaeri* ^4. *rit.*

3. Praeterea, damnati habebunt remorsum conscientiae.* Sed conscientia patitur remorsum de actis contra Deum. Ergo de Deo aliquando cogitabunt.

•Qu.icm.uu,

Ski* contra, perfectissima hominis cogitatio est qua cogitat de Deo. Sed damnati erunt in statu imperfectissimo. Ergo dc Deo non cogitabunt.

Rrspondko dicendum quod Deus potest considerari dupliciter. Uno modo, secundum sc, ct secundum id quod est propnum, scilicet esse totius bonitatis principium. Et sic nullo modo cogitari potest sine delectatione. Unde sic nullo modo a damnatis cogitabitur. — Alio modo, secundum aliquid quod est ei quasi accidcnt.de in effectibus eius, utpotc punire, vel aliquid huiusmodi. Et secundum hoc consideratio de Deo potest tristitiam inducere. Et hoc modo damnati dc Deo cogitabunt.

Ad primum ergo dicendum quod damnati non habent Deum odio nisi ratione punitionis, ct prohibitionis eius quod malae voluntati eorum consonat. Unde non considerabunt cum nisi ut punitorem et prohibitorem.

Et per hoc patet etiam solutio ad secundum. Quia conscientia non remordet de peccato nisi inquantum est divino praecepto contraria.

ART. IX. UTRUM damnati gloriam beatorum videant *QuaS/.* VIII, qu. Vit, an. t.

Ad nonum sic proceditur. Videtur quod damnati glo-/Ariam beatorum non rideant. Magis enim distat ab cis gloria beatorum quam ca quae in hoc mundo aguntur. Sed ipsi non vident quae circa nos aguntur: unde dicit Gregorius, XII *Moral,* * super illud */ob Sive fuerint nobiles filii eius* etc.: *Sicut hi qui adhuc vivunt, mortuorum animae quo loco habeantur ignorant; ita mortui, qui corporaliter vixerunt, vita in carne positorum qualiter circa eos disponatur,* ignorant. Ergo inulto minus possunt videre gloriam beatorum.

•Qp.t11.iLnr. 10 teL exp. tin. ·· Cap. air, venu 31.

2. Praeterea, illud quod conceditur sanctis in hac vita pro magno munere, nunquam concedetur damnatis. Sed Paulo pro magno munere fuit concessum videre vitam illam qua sancti aeternaliter cum Deo vivunt: ut dicitur II *Cor.* xn ·, in Glossa *. Ergo damnati sanctorum gloriam non videbunt.

•QToSuc ,βη.3.Λ

•dor. 1.1.1

Lcab.

'-en. nr.

Sed conira est quod dicitur Luc. xvi ·, quod *Dives, in tormentis positus, vidit Abraham, et Labarum in sinu eius.*

Respondeo dicendum quod damnati ante diem iudicii vident beatos in gloria, non hoc modo quod gloriam eorum qualis sit cognoscant, sed solum cognoscunt eos esse in gloria quadam inaestimabili. Et ex hoc turbabuntur: tum propter invidiam, dolentes de felicitate eorum; tum propter hoc quod ipsi talem gloriam amiserunt; unde dicitur *Sap. v* ' de impiis: *\'identes turbabuntur timore horribili.* Sed post diem iudicii omnino beatarum risione privabuntur. Ncc tamen e\ hoc eorum poena minuetur, sed augebitur. Quia memoriam habebunt gloriae beatorum, quam m iudicio videbunt vel ante iudicium: et hoc erit eis in tormentum. Sed ulterius affligentur in hoc quod videbunt sc indignos reputari etiam videre gloriam quam sancti merentur habere.

Ar» primum eroo dicendum quod ea quac in hac vita aguntur, non ita affligerent damnatos in inferno si viderentur, sicut sanctorum gloria inspecta. Unde non ita ostenduntur damnatis en quae hic aguntur sicut ‘anctorum gloria. Quamvis etiam eorum quae hic aguntur, ostendantur cis ea quae in eis tristitiam augere possunt.

Ad secundum dicendum quod Paulus inspexit vitam illam in qua sancti cum Deo vivunt, eam experiendo, ct in futurum perfectius sperando. Quod non est dc damnatis. Et ideo non est himile.

QUAESTIO NONAGESIMANONA

DE MISERICORDIA I Γ IUSTITIA DI I RESPECTU DAMNATORUM

Deinde considerandum est de iustitia ct misericordia Dei respectu damnatorum ·.

Circa quod quaeruntur quinque.

Primo: utrum cx divina iustitia inferatur peccatoribus poena aeterna.

Secundo . utrum per divinam misericordiam omnis poena tam hominum quam daemonum terminetur.

Tertio: utrum saltem poena hominum terminetur.

Quarto: utrum saltem poena Christianorum»

Quinto· utrum illorum qui opera misericordiae fecerunt

ART. I. UTRUM EX DIVINA IUSTITIA INFERATUR PECCATORIDUS POENA AETERNA

f fl $u. cMiivii. «rt >, bn. III qu. uun. ħ 4:
II SmL d 1. il ii, qu 1. an 5; IV, diu. 1x1, q» t, art. >, ʠu ji
III Co·' Oral.. cap. cuit. Dr StJIn, qu. vu. »Π. ıo:
Cc^praX ŦW.. cap. cliliuh /· , cap. vxv, AJ ℞m., cap B. Icct. u

Ad primum sic FRocrurnrR. Videtur quod ex divina iustitia non inferatur peccatoribus poena aeterna, Poena •Vm-i. cnim non debet excedere culpam: *Dent,* xxv *mensuram delicii erit et plagarum modus.* Sed culpa est temporali·. Ergo poena non debet esse aeterna.

2. Phaetkrjla, duorum peccatorum mortalium unum est altero maius. Ergo unum debet maiori quam alterum poena puniri. Sed nulla poena potest esse maior quam aeterna: cum sit infinita. Ergo non cuilibet peccato mortali debetur poena aeterna. Et si uni non debetur, nulli debetur: cum eorum distantia non sit infinita.

3. Praeterea, a iusto iudice non infertur poena nisi corrcC,’oneni: ^ndc M *Ethic.* · dicitur quod *poenae sunt quaedam medicinae.* Sed quod impii in aeternum puniantur, hoc non est ad correctionem conim: nec aliquorum aliorum, cum tunc non sint aliqui futuri qui per hoc corrigi possint. Ergo secundum divinam iustitiam non infertur pro peccatis poena aeterna.

4. Praeterea, omne quod non est propter sc volitum, nullus suit nisi propter aliquam utilitatem. Sed poenae a Deo non sunt propter se solitae: non cnim delectatur in poenis ·. Cum ergo nulla utilitas accidere possit ex perpetuatione poenae, videtur quod perpetuam poenam pro peccato non infert.

5. Praeterea, nihil quod est per accidens est perpetuum, ut dicitur in I *Caeli et Mundi* Sed poena est eorum quac sunt per accidens: eum sit contra naturam. Ergo non potot esse perpetuo.

6. Praeterea, iustitia Dei hoc requirere videtur ut peccatores ad nihilum redigantur. (Juin propter ingratitudinem debet quis beneficia accepta amittere. Inter cetera autem Dei beneficia est etiam ipsum esse. I nde videtur lustum ut peccator, qui ingratus Deo existitit, ipsum esse amittat. Sed, si in nihilum redigantur, eorum poena non potent esse perpetua. Ergo non videtur esse consonum divinae iustitiae ul peccatores perpetuo puniantur,

Srd contra est quod dicitur Matth. xxv · ; *ibunt hi,* scilicet peccatores, *in supplicium aeternum.*

2. Praeterea, sicut sc habet praemium ad mentum, ita poena ad culpam. Sed secundum divinam iustitiam merito temporali debetur praemium aeternum: loan, vi ♦ *Omnis qui videt Filium et credit in eum, habet vitam aeternam.* Ergo ct culpae temporali secundum divinam iustitiam debetur poena aeterna.

3. Praeterea, secundum Philosophum, in V *Ethic.* ♦ :

pocnn taxatur secundum dignitatem cius in quem peccatur: unde maiori poena punitur qui percutit alapa principem, quam alium qucmcumquc. Sed quicumquc peccat mortaliter, peccat contra Deum, cuius praecepta transgreditur, ct cuius honorem alii imp.irtitur dum in alio finem constituit. Mœiestas autem Dei est infinita. Ergo quicumquc peccat mortaliter, dignus est infinita poena. Et ita videtur quod iustc pro peccato mortali quis perpetuo puniatur.

Resiondco dicendum quod, cum poena duplicem habeat quantitatem, scilicet secundum intensionem acerbitatis, ct secundum durutionem temporis; quantitas poenae respondet quantitati culpae secundum intensionem acerbitatis, ut secundum quod gravius peccavit, secundum hoc gravior poena ci infligatur; unde *Apoc.* xthi ·; *Quantum se glorificarit et in deliciis fuit, tantum date ci tormentum ct luctum.* Non nutem respondet duratio poenae duration! culpae, ut dicit Augustinus, XXI *dc Civ. Dei* ·: non enim adulterium, quod in momento temporis perpetratur. momentanea poena punitur, etiam secundum leges humanas. Sed duratio poenae respicit dispositionem peccantis. Quandoque cnim ille qui peccat in aliqua civitate, ex ipso peccato cftatur dignus ut totaliter α societate civitatis repellatur, vd per exilium perpetuum, vel etiam per mortem. Quandoque vero non redditur dignus ut totaliter a civium societate excludatur: et ideo, ut possit esse conveniens membrum civitati·, poena ci prolongatur vel breviatur secundum quod expedit cius curationi, ut in civiutc convenienter ct pacifice vivere possit

Ita etiam secundum divinam iustniam aliquis cx peccato redditur dignus penitus a civitatis Dei consortio separari: quod fit per omne peccatum quo quis contra caritatem peccat, quae est vinculum civitatem praedictam uniens. Et ideo pro peccato mortali, quod est contrarium caritati, aliquis, in aeternum a societate sanctorum exclusus, aeternae poenae addicitur: quia, ut Augustinus in libro praedicto ’ dicit, *quod est dc civitate ista mortali homines supplicio primae mortis, hoc est de civitate illa immortali homines supplicio secundae mortis auferre.* Quod autem poena quam civitas mundana infligit perpetua non reputatur, hoc est per accidens; vd inquantum homo non perpetuo manet: vel inquantum etiam ipsa civitas deficit. Unde, si homo in perpetuum viveret, poena exilii et servitutis, quac per legem humanam inferuntur, in co perpetuo permanerent. – Qui vero hoc modo peccant ut tamen non reddantur digni totaliter separari a >anctac civitatis consortio, sicut peccantium vcniahter, tanto cqrum poena erit brevior vd diuturnior, quanto magis vel minus purgabiles erunt, secundum quod • eis peccata vd plus vcl minus inhaeserunt. Quod in poenis huius mundi ct purgatorii secundum divinam iustitiam servatur.

Inveniuntur etiam ct aliae rationes l Sanctis assignatae quare iuste pro peccato temporali aliqui poena perpetua puniantur, t na est quia peccaverunt contra bonum aeternum, dum contempserunt aeternam vitam. Et hoc etiam est quod Augustinus in praedicto libro · dicit; *Factus est malo dignus aeterno, quia hoc in sc peremit bonum quod esse posset aeternum.*

Alia ratio est quia homo in suo nelcmo peccavit. L’nde Gregorius dicit, in IV *Dialog.* ·: Ad *magnam iustitiam iudtcantis pertinet ut nunquam carrant supplicio qui nunquam voluerunt carere peccato.* Et si oblidatur quod quidam peccantes mortaliter proponunt vitam sium in melius commutare; ct ita, secundum hoc, non essent digni aeterno lupplido, ut videtur: - dicendum ert, secundum quosdam, quod Gregonu loquitur dc voluntate quac manifestatur per opus. Qui cnim in peccatum mortale propria voluntate labiiur. sc ponit in statu a quo enti ♦non potest nisi divinitus. Unde cx hoc ipso quod vult peccare, consequenter vult in peccato minere perpetuo: homo cnim est *vpintus vadens,* 'cilicct in peccatum, *et non rediens* per scipsum ·, Sicut, m aliquis »c in fox cam proiicerct unde exire non posset nisi adiutus, potsct dici quod in aeternum ibi manere voluit, quantumcumque aliud

cogitaret \ d potest dici, ct melius, quod ex hoc ipso quod mortaliter peccat, finem suum in creatura consri-tuiL Et quin ad finem vitae tota vita ordinatur, ideo cx hoc ipso totam vitam suam ordinat ad illud peccatum; et vellet perpetuo tn peccato munere si hoc sibi esset impune. ;

• tap. ᴍn, ai. mii; in ᵴt. Wp. 111. |10C quod Gregorius dicit, in XXXIV lib. *Moral.* :* super illud *fob* x1i ;* * *Aestimabit abyssum quasi senescentem · ; Iniqui ideo cumjine deliquerunt, quia cumfine vixerunt. Voluissent quippe sine fine vivere ut sine fine potuissent in suis iniquitatibus permanere: nam magis* w *appetunt peccare quam vivere.*

Potest ct alia ratio assignari quare poena peccati mortalis sit aeterna: quia per eam contra Deum, qui est infinitus, peccatur. Unde, cum non posset esse infinita poena per intensionem, quia creatura non est capax ali- »s cuius qualitatis infinitae; requiritur quod sit saltern duratione infinita.

Est etiam quarta ratio ad hoc idem: quia culpa manet in aeternum; cum culpa non possit remitti sine gratia, quam homo non potest post mortem acquirere. Nec debet •° poena cessare quandiu culpa manci.

Ad phimum eruo dicendum quod poena non debet aequari culpae secundum quantitatem durationis: ul videtur etiam secundum leges humanas accidere.

Vel dicendum, sicut Gregorius solvit, quod, quamsis culpa sit actu temporalis, voluntate tamen est aeterna ·.

• Cf. corps» art. nn. 6n.

Ad secundim dicendum quod quantitati peccati respondet quantitas poenae secundum intensionem. Et ideo peccatorum mortalium inaequalium erunt poenae inaequales intensione, aequales autem durationc.

Ad tertium dicendum quod poenae quae infliguntur his qui a civitatis societate non penitus ihciuntur, sunt ad correctionem eorum ordinatae- sed illae poenae per quas aliqui totaliter a civitatis societate exterminantur, nun sunt nd correctionem eorum. Possunt tamen esse ad correctionem cl tranquillitatem aliorum qui in civitate remanent. Et ita damnatio aeterna impiorum est ad correctionem eorum qui nunc sunt m Ecclesia; non enim poenae sunt ad correctionem solum quando infliguntur; sed etiam quando determinantur.

Ad quartum dicendum quud impiorum poenae m perpetuum duraturae non erunt omnino ad nihilum utiles. Sunt enim utiles ad duo. Primo. ad hoc quod in cis divina iustitia conservatur: quae est Deo accepta propter seipsam. • Cap. tu», Unde Gregorius, IV *Dialog. :* *Omnipotens Deus, quia pius* ⸸ *est, miserorum cruciatu non pascitur. Quia autem iustns est, ab iniquorum ultione m perpetuum non sedatur.*

Secundo, ad hoc sunt utiles ut de his electi gaudeant, dum in his Dei iustitiam contemplantur, ct cum hoc sc evasisse cognoscunt. Unde Psalmo ': *Lactabitur iustus* io *cum viderit vindictam;* et Isaiae ult. :* *Erunt,* scilicet impii, *usque ad satietatem visionis,* scilicet *sanctis,* ul Glossa · dicit. Et hoc est quod Gregorius dicit, IV *Dialog. · : Iniqui omnes, aeterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur: et tamen ad aliquid ardebunt,* 4 *scilicet ut iusti omnes et in Deo videant gaudia quae perceperunt, ct in illis percipiant supplicia quae evaserunt; quatenus tanto magis in aeternum divinae gratiae debitores se esse cognoscant, quanto in aeternum mala puniri conspiciunt, quae eius adiutorio vicerunt.*

Ad qvixtvm dicsndum quod, quamvis poena per accidens respondeat animae, tamen per sc respondet animae culpa infectae. Et quia culpa in perpetuum in ea manebit, ideo ct poena perpetua erit.

Ad sutum Dt(kndum quod poena respondet culpae, m proprie loquendo, secundum inordinationem quae invenitur in ipsa, cl non secundum dignitatem ipsius in quem peccatur: quia sic cuilibet peccato responderet poena infinita intensione. Quamvis ergo cx hoc quod aliquis peccat contra Deum, qui est Auctor essendi, mereatur ipsum esse amittere; considerata tamen ipsius actus inordinatione, non debetur ei amissio esse: quia esse praesupponitur ad meritum ct demeritum, ncc per inordinationem peccati esse tollitur vel corrumpitur. Et ideo non potest esse debita poena alicuius culpae privatio ipsius esse.

ARI'. H. VIRUM PER DIVISAM MISERICORDIAM OMNIS POENA TERMINETUR TAM HOMINUM QUAM BTIAM DAEMONUM

I'an. I, qu. LXIV, Brt. J; III *Sent.*. dut. un, qu. u. art >, qu' III *Cont. Gent.,* cap. au<; *In Matth.,* cap. ⅋.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod per divinam misericordiam omnis poena terminetur tam hominum quam etiam daemonum. *Sap.* xi *: *Misereris omnium, Do-* · Vw« m» w *mine, quoniam omnia potes.* Sed inter *omnia* etiam daemones continentur, qui sunt Dei creaturae. Ergo ct ipsorum daemonum poena finietur.

2 Phafierka, *Rom.* ᴋı " *Conclusit Deus omnia sub* · v«n. µ *peccato ut omnium misereatur.* Sed Deus daemones sub peccato conclusit, idest, sub peccato concludi permisit. Ergo videtur quod etiam daemonum aliquando misereatur.

3. Praktbrf.a, sicut dicit Anselmus, in libro *Cur Deus homo ·; Xon est iustum ut Deus creaturam quam feat* ,Lib Π,cap.it, *ad beatitudinem, omnino perire sinat.* Ergo videtur, cum quaelibet erv itura rationalis creata luerit ad beatitudinem, •f»,l non esse iustum ul omnino perire permittatur.

Sed contra usr quod dicitur Matth. xxv ;* *Ite, male-* • V<T>. 4t. *dicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et an-* .Ctf» *gelis eius.* Ergo aeternaliter punientur.

2. Phaetbria. sicut boni angeli effecti sunt beati per conversionem ad Deum, ita mali angeli effecti sunt miseri per aversionem a Deo. Si ergo miseria malorum angelorum finimur quandoque, ct beatitude bonorum finem habebit. Quod est inconveniens.

l<RbpoxDxo DicKNhiM quod error Origenis fuit, ut Augustinus, XXI *de Civ. Dei* dicit, quod daemones quandoque per Dei misericordiam liberandi sunt a poenis. Sed cap. vt. iMc error est ab Ecclesia reprobatus propter duo. Primo, quia manifeste auctoritati Scripturae repugnat, quae habet, *Apoc.* xx · : *Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis ct sulphuris, ubi bestia et pseudoprophetae cruciabuntur die ac nocte in saecula saeculorum,* per quod in Scriptura significari aeternitas consuevit.

Secundo, quia cx una parte nimis Dei misericordiam extendebat, ct ex alia parie minis eam coarctabat. Eiusdem enim rationis esse videtur bonos angelos in aeterna beatitudinc permanere, ct malos angelos m aetemum puniri. Lndc, sicui ponebat daemones et animas damnatorum quandoque a poena liberandas, ita ponebat angelos et animas beatorum quandoque a beatitudinc in huius •a *4 vitae miserias devolvendas.

Ad primum ergo dicendcm quod Deus, quantum in ipso est, miseretur omnibus: sed quia eius misericordia sapientiae ordine regulatur, inde est quod ad quosdam non sc extendit, qui se misericordiae fecerunt indignos, sicut daemones et damnati, qui sunt m malitia obstinati. — Tamen potest dici quod etiam in cis misericordia locum habet, inquantum citra condignum puniuntur: non quod •auu «ex. i: ·‹ a poena totaliter absolvantur.

At» seul NDim dicendum quod ibi intclligenda est distributio *pro generibus singulorum,* ct non *pro singulis generum :* ut intelligatur auctoritas dc hominibus secundum statum viae; quia scilicet ct ludaeorum ct gentilium misertus est, sed non omnium gentilium vel omnium ludaeorum.

Ad tertiim dicendum quod Anselmus intelligit non esse iustum quantum ad decentiam divinae bonitatis, ct loquitur dc creatura secundum genus suum. Non enim est conveniens divinae bonitati ut tutum unum genus crealurae deficiat a fine propter quod est tactum. Unde nec omnes homines, nec omnes angelos damnari convenit. Sed nihil prohibet quin aliqui vel cx hominibus vel ex angelis in aeternum pereant: quia divinae voluntatis intentio impletur in aliis, qui salsantur.

AR I'. III UIRIM DIVINA MISKRICORDIA PAIIAIUR HOMINES IN KKTKRNI M PUNIRI

Ad tertium su. proceditur. Videtur quod divina misericordia non patiatur saltem homines in aeternum puniri. *Genes,* vi -. *Non permanebit spiritus meus in homine* 71 ‡ › ∴ Ul

in *aeternum, quia caro est:* ct accipitur Ibi *spiritui* pro *indignatione,* ut pntcl per Glubam ibidem. Cum ergo indignatio Dei non sit aliud quam cius poena, non punientur aeternaliter.

a. PicAF.TVht λ, caritas sanctorum in praesenti hoc facit ut pro inimicis exorent. Sed tunc habebunt perfectiorem caritatem. Ergo tune orabunt pro inimici» damnatis. Sed orationes eorum esse cassae non poterunt : cum sint maxime Deo acceptae. Ergo precibus sanctorum divina misericordia damnatos quandoque a poena liberabit.

3. Pκλιπτκρλ. hoc quod Deus poenam damnatorum aeternam praedixit, ad prophetiam *comminationis* pertinet, prophetia comminationis non semper ῆmpletur quod patet per hoc quod dictum est dc subversione Ninive, quae non fuit subversa sicut praedictum fuerat per prophetam. qui *ex* hoc etiam contristatus fuit ·. Ergo ridetur quod multo amplius per divinam misericordiam comminatio poenae aeternae mutabitur in mitiorem sententiam, quando in nullius tristitiam, sed in nmnium gaudium cedere potent.

* PnABT,!!" '· hoc in Psalmo· dicitur: *Nunquid m aeternum irascetur Deus?* Sed ini Dei est ciu» punitio. Ergo Ðeu in aeternum homine·» non puniet.

5. Piuetkrea, Isaiac xiv, super illud·, *Tu autem prolectus es* etc. dicit Glos : *Si omnes animae aliquando habebunt requiem, tu nunquam,* luquens de diabolo. Ergo ridetur quod omni» animae humanae aliquando requiem habebunt de poenis.

Skd coxtsa F.ST quod dicitur Mattii, xxv ·, simul de electis et reprobis *Ibunt hi in supplicium aeternum, iusti autem in vitant aeternam.* Sed inconveniens est ponere quod iustonim vitii quandoque finiatur. Ergo inconveniens est ponere quod reproborum supplicium terminetur.

2. Pηλετυμκα, sicut dicit Dama-ecnus ·. *hoc est hominibus mors quod angelis casus.* Sed angeli po l casum ῆrreparabile fuerunt. Ergo et homines post mortem. Et sic reproborum supplicium nunquam terminabitur.

RnsroXDKO utcesbtM quod, sicut Augustinus dicit. XXI *de Civ. Dei* ·, quidam in hoc ab errore Origenis declinaverunt quod daemones pernerunt in perpetuum puniri, sed omnes homines quandoque liberari a poena, etiam infideles – Sed haec positio omnino est irrationabilis. Sicut enim daemones ^unt in malitia obstinati, ct ita perpetuo puniendi, ita et animae hominum qui sine caritate decedunt: cum *hoc hominibus sit mors quod angelis casus,* ut Damascenus dicit ·.

An pnuit.-u κηοο niuixoi h quod verbum illud est intelligendum dc homine secundum genus suum : quia ab humano genere quandoque Dei indignatio est remota per Christi adventum. Sed illi qui in hac reconciliatione quae p foeta est per Christum, noluerunt esse vel permanere, in seipris dinnam iram perpetuaverunt: eum non iit nobis aliquis modus reconciliationis concessus nisi per Christum ·.

Ad sbcunui m djckndum quod, sicut Augustinus dicit, XXI *de Civ. Dei* ', ct Gregorius, XXXIV *Moral.* ** et IV n *Dialog.* quod sancti in hac viu ideo pro inimicis exorant, ut convertantur ad Deum: cum adhuc converti possint. Si enim esset nobis notum quod essent praesciti ad mortem, non magi» pro cis quam pro daemonibus oraremus. Et quia post hanc vitam decedentibus sine gratia tempus conversionis non erit, nulla pro eis fiet oratio, ncc ab Ecclesia militante nec a triumphante. I lie enim pro cis orandum est, ut Apostolus dicit. II *1'im.* n ·, *ut det illis Deus poenitentiam, et resipiscant a diaboli laqueis.*

Ad tehtiuu dicssdi-m quod prophetia cominaloria poenae tunc solum immutatur quando variantur merita cius in quem comminatio facta est. Unde lerem. xvm : *Repente loquar adversus gentem et adversus regnum, ut eradicem et destruam ct disperdam illud. Si poenitentiam egerit gens illa a malo suo, agam et ego poenitentiam* 70 *super malo quod cogitaveram ei.* Unde, cum damnatorum merita mutari non possint, comminatio poenae semper in cis implebitur. – Nihilominus tamen prophetia comminationis semper quantum ad aliquem intellectum impletur. Quia, ut dicit Augustinus, m praedicto libro ·, 7J

eversa est Ninive quae mala erat, ct bona aedificata est. quae nun erat: stantibus enim mnenibus atque domibus, eversa est civitas in perditis moribus.

Ar» avarn m nictsut'M quod illud verbum Psalmi pertmcl ad *vasa misericordiae* ; quae sc indignos misericordia non fecerunt : quia in hac vita, quae quaedam ira Dei esi propter vitae miserias, vasa misericordiae mutat in melius. 1'nJc sequitur in Psalmo : *Haec mutatio dexterae Excelsi* :

Vel dicendum quod hoc intelligitur dc misericordia aliquid relaxante, non de misericordia totaliter liberante, «i extendatur etiam ad damnatos. Unde non dicit, *Continebit ab ira misericordias suas,* sed, *in ira* : quia non totaliter poena tolletur, sed, ƀp poena durante, miseri- ·; cordia operabitur eam diminuendo.

An unvrtsi mcKsnvM quod Glosaa illa non loquitur simpliciter, «ed sub hvpothcM Impossibilis, ad exaggerandum peccati magnitudinem ipsius diaboli, vel Nabuchodonosor.

AltT. IV. irniVM sai.tfm ciimistunomi μ i'odu
FtR DIVISAM MIMUHCOttDIAM TKRMÎV1TVJI

a d udaktvm sic. pfoo-dhi k. Videtur quod saltem Clirisli inorum poena per divinam misericordiam termine- tur. Quia Mare. ult. ' dicitur: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit.* Sed hoc est omnium Christianorum, Ergo ὂmne Christiani nn.diter «nivebuntur.

a. Phaftxwca, loan, vi * dicitur: *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam.* Sed hac est communi» cibus ct potus Christianorum. Ergo ὂmne Christimi tinnliter t ilvabuntur.

3. Pha&tuuli, I *Cor.* rn : 5: *cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem :* ct loquitur dc illis m quibus fuit fundamentum fidei Christianae ·. Ergo omne» inks linalitcr salvabuntur.

Sun αὸχτHA est quod dicitur I *Cor, xi* *; *Iniqui regnum Dei non possidebunt.* Sed quidum Christiani sunt iniqui. Ergo non ὂmne Christiani ad Regnum pervenient. Et Ita perpetuo punientur.

2. I'ιλειεηιλ, II Pet. π ' dicitur: *.Melius erat cis viam veritatis non cognoscere quam post agnitam retro ire ab eo quod traditum est illis sancto mandato.* Sed illi qui viam veritatis non cognoverunt, aeternaliter punientur. Ergo et Christiani qui ab agnita retrocesserunt.

Riîmosdeo tuuMim quod quidam fuerunt, ut dicit Augustinus, in praedicto hbni ·. qui non omnibus hominibus promiserunt absolutionem a poena actenia, sed solis Christianis. Et in hoc respectu diver sunt. Quidam enim dixerunt quod quicumque sacramenta fidei perceperunt, ab aeterni poena erunt ῆmmunes - Sed hoc esi contrarium veritati : quia quidam sacramenta fidei recipiunt ct fidem non habent, *sine qua impossibile est placere Deo, Heb.* xi ·.

Et ideo alii dixerunt quod solum illi ab aeterno poena erunt immunes qui sacramenta fidei sunt consecuti ct fidem Catholicam tenuerunt ·. Sed contra hoc esse videtur quod aliquando aliqui Catholicam fidem tenent et postea resipiscunt qui non minori poena sunt digni, sed maiori, quia, II *Pet.* n ", *melius erat eis viam veritatis non cognoscere quam post agnitam retroire.* Planum est etiam plus peccare haeresiarchas, qui, dc fide Catholica recedentes, novas hacrescs fingunt, quam ilio» qui a principio aliquam haeresim sunt secuti.

Et ideo alii dixerunt quod illi soli sunt ab aeterna poena immunes qui in tide Catholica finaliter perseverant, qu.uitumcumquc alii» criminibus involvantur ·. Sed hoc manifeste contradatur Scripturae. Quia lac. 11 ' dicitur: *Fides sine operibus mortua est;* ct Matth. vu : .Voir *omnis qui dicit mihi. Domine. Domine, intrabit in regnum caelorum;* et in inultis aliis locis Scriptura peccantibus aeternas poenas comminatur.

I 'nde non omnes finoliter in fide persistentes a poena actcmft erunt immunes, nisi et ab aliis criminibus imeniantur linalitcr absoluti.

An pkimi'm ergo dicendi µ quod Dominus ibi loquitur •*AjGtW*. «p. dc fide formata, *quae per dilectionem operatur* :* in qua quicumque decesserit, salvus ent. Sed huic non solum opponitur infidelitatis error , sed quodlibet peccatum mortale.

Ad sicundi-m dicendum quod verbum Domini est intelligendum, non de illis qui tantum sacramentaliter edunt, qui, indigne quandoque sumentes, *iudicium sibi manduea*nt *et bibunt,* ut dicitur I *Cor.* xi * : sed loquitur de man- • ¥er »9 ducantibus spiritualiter, qui per caritatem ci incorporai!- »0 tur; quam incorporationem facit sacramcntalis comestio si quis digne accedat, (nde, quantum est cx virtute sacramenti, ad vitam aeternam perducit: quamvis aliquis sc possit tali fructu privare per peccatum, etiam postquam digne sumpserit.

Ad tertium dicendum quod *fundamentum* in verbis Apostoli intclligitur fides formata: supra quam qui peccata venialia aedificaverit, *detrimentum patietur,* quia pro cis punitur a Deo: *ipse tamen salvus erit* finaliter *quasi per ignem,* vel temporalis tribulationis, vcl purgatoriae poenae, › quae post mortem erit.

ART. V. UTRUM ILLI QUI OPEIU MISERICORDIAE FACIUNT, PUNIANTUR AKTRRNALITER : VEL SOLUM ILLI QUI OPERA MI5ER1COHDIAE NRGI.KiUNT

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod illi omnes qui opera misericordiae faciunt, non punientur aeternaliter: sed solum illi qui opera misericordiae ncgli- • Veru ij. gunt. lac. n · : */udicium sine misericordia ei qui non fecit* Ver· 7. *misericordiam.* Et Matth. v *: *licati misericordes: quoniam ipsi misericordiam conscqucntur.*

• Vtrt. ji »qq· 2. Praeterea, Matth. XXV * ponitur disceptatio Domini cum electis et reprobis. Sed illa disceptatio non est nisi dc operibus misericordiae. Ergo solum pro operibus mi- u sericordiae omissis aliqui aeternaliter punientur· Et sic idem quod prius.

• Ver». 11. 3. Praeterea, Matth. vi · dicitur: *Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris :* el se- • Ver», u quitur · : *Si enim dimiseritis hominibus* etc. Ergo videtur 40 quod misericordes, qui aliis peccata dimittunt, ipsi veniam peccatorum conscquentur. Et sic non aeternaliter punientur.

• Vers. 8- 4, Praeterea, I *Tim.* iv, super illud \ *Pietas ad omnia* • Apud Lomb. *valet,* dicit Glossa Ambrosii * *Omnis summa disciplinae* 41 *Christianae in misericordia ct pietate est: quam aliquis sequens, si lubricum carnis patiatur, sine dubio vapulabit, sed non peribit. Si quis autem solum exercitium corporis habuerit, perennes poenas patietur.* Ergo illi qui insistunt operibus misericordiae, qui peccatis carnalibus de- to tinentur, non in aeternum punientur. Et sic idem quod prius.

• Venu 9, io. Sed contra kst quod dicitur I *Cor.* vi ": *Neque fornicarii neque adulteri regnum Dei possidebunt.* Scd mulli qui se exercent in operibus misericordiae, sunt tales. Ergo non omnes misericordes ad regnum aeternum pervenient Et ita aliqui eorum aeternaliter punientur.

2. Phaftkrea. lac. n dicitur: *Quicumque totam le-* · v€n. to *gem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Ergo quicumque servat legem quoad opera misericordiae et negligit alia opera, reatum de transgressione legis incurret. Et ita aeternaliter punietur.

Respondeo dicendum quod, sicut Augustinus dicit, in libro praedicto ', quidam posuerunt non omnes qui Ca- · Oe Gr. *lui,* tnolicam fidem tenent a poena aeterna esse liberandos, mt XXI · cap. scd solum illos qui operibus misericordiae insistunt, quamvis etiam aliis criminibus sint subiecti. – Scd istud non j potest stare. Quia sine curitate non potest aliquid Deo esse acceptum; nec sine ca prodest aliquid ad vitam aeternam. Contingit autem aliquos operibus misericordiae ins^tcre qui caritatem non habent. Unde his nihil prodest ad vitam aeternam promerendam, vcl ad immunitatem aeternae poenae: ut patet I *Cor.* xm ·. Et praecipue hoc · V<rt. i-j. apparet absurdum in raptoribus, qui multa rapiunt ct tamen aliqua misericorditer largiuntur.

Et ideo dicendum quod quicumque cum peccato mortali decedunt, nec fides nec opera misericordiae eos liberabit a poena aeterna, etiam post quantumcumquc spatium temporis.

Ad primum ergo dicendum quod illi misericordiam consequuntur qui misericordiam ordinate impendunt. Xon autem ordinate misericordiam impendunt qui seipsos in miserendo negligunt scd magis sc impugnant male agendo. Et ideo tales misericordiam penitus absolventem non consequuntur etsi consequantur misericordiam de poenis debitis aliquid relaxantem.

Ad secundim dicendum quod non propter hoc ponitur disceptatio dc operibus misericordiae solum quia pro eorum neglectu tantummodo aliqui puniantur aeternaliter: sed quia illi aeterna poena liberabuntur post peccata qui per opera misericordiae sibi veniam impetraverunt. *facientes amicos sibi de mammona iniquitatis* ·. • Lu ap xi>. ter·.

Ad tertiim dicendum quod illud a Domino dicitur his qui petunt sibi debitum relaxari : non illis qui in peccato persistunt. Et ideo soli poenitentes per opera misericordiae consequantur misericordiam iam penitus liberantem.

Ad quartum dicendum quod Glossa Ambrosii loquitur dc lubrico venialis peccati, a quo aliquis post purgatorias poenas, quas *vapulationem* dicit, per opera misericordiae absohetur.

Vcl, si loquatur de lubrico mortalis peccati, est intelligcndum quantum ad hoc quod, adhuc in vita ista existcntes, illi qui cx fragilitate in carnalia peccata incidunt, pci opera misericordiae ad poenitentiam disponuntur. Unde talis *non peribit:* idest, disponetur per talia opera ad non pereundum.

u-u n

APPENDIX

AD

SUPPLEMENTUM TERTIAE PARTIS SUMMAE THEOLOGIAE

SANCTI THOMAE AQUINATIS

QUAESTIO DE PURGATORIO

Ex Commentario s. Thomae in lib. IV Sentent., dist. XXI, Quaesi, /.

Circa Purgatorium quaeruntur octo.

Primo: utrum sit purgatorium post hunc vitam.

Secundo: utrum sil idem locus quo animae purgantur, et quo damnati puniuntur.

Tertio, utrum poena purgatorii excedat omnem poenam temporalem huius vitae.

Quarto: utrum illa poena sit voluntaria.

Quinto: utrum animae in purgatorio per daemones puniantur.

Sexto: utrum per poenam purgatorii expietur peccatum veniale quoad culpam.

Septimo: utrum ignis purgatorius liberet a reatu poenae.

Octavo t utrum ab illa poena unus liberetur alio citius.

ART. I. UTRI M FUMOATORIUM air foot hanc vitam

IV *Cotti Grnt.* cap. «α; *OM Errer.* Dr.rrc.. cep **ti»n.** ci s»p. ulc; Ccmp-eaJ *Thml.*, **np, ajicii. CLixui;** *Gure* **4rws.** *rt Sir.*, cap. **u.**

Ad primum stc pftocjmmnc Videtur quod purgatorium non sit post hanc vitam. *Apoc.* xnr · dicitur: *Ileali mortui qui in Domino moriuntur. Amodo iam, dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis.* Ergo his qui in Domino moriuntur non manet aliquis purgatnriu> labor post hanc vitam. Ncc illis qui non in Domino moriuntur: quia illi purgari non possunt. Ergo purgatorium pon hanc vitam non est.

2. Praktrrea. sicut sc habet curitas ad praemium aeternum, ita peccatum mortale ad supplicium aeternum. Scd decedentes in peccato mortali statim ad supplicium aeternum deportantur. Ergo ďecedente m caritate statim ad praemium vadunt. Et ita non manet eis aliquod purgatorium post hanc vitam.

3. Praeterea, Deus, qui est summe misericors, pmn'or CSI n<* praemiandum bona quam ad puniendum mala *: Scd, sicut illi qui sunt in statu caritatis, faciunt aliqua mala quae non sunt digna supplicio aeterno, ita illi qui sunt in peccato mortali, interdum faciunt aliqua bona cx genere, quae non sunt digna praemio aeterno. Ergo, cum illa bona non praemientur in damnandis post hanc vitam, ncc illa mala debent post hanc vitam puniri. Et sic idem quod prius.

Skd contra, II *Machab.* xu · dicitur: *Sancta et salubris est cogitatio pro defunctis exorare ut a peccatis solvantur.* Scd pro defunctis qui sunt in paradiso, non est orandum: quia illi nullo indigent. Nec itenim pro illis qui sunt in inferno: quia illi a peccatis solvi non possunt. Ergo post hanc vitam sunt aliqui a peccatis nondum absoluti qui solvi possunt. Et tales caritatem habent, sine qua non fit peccatorum remissio: quin *universa delicta operit caritas, Prov.* x ·. Unde ad mortem aeternam non devenient: quia *qui vivit et credit in me, non morictur in aeternum. Ioan,* xi ·. Nec ad gloriam inducentur nisi purgati: quia nihil immundum ad illam perveniet, ut patet *Apoc.* ult. ' Ergo aliqua purgatio restat post hanc

-· jJ* RTicRKA, Gregorius Nyssenus · dicit: Si *aliquis Christo amico consentiens tn hac vita purgare peccata minus potuerit, post transitum hinc per purgatorii ignit conflationem expeditur.* Ergo post hanc vitam restat aliqua purgatio.

Rupondko dicxsdpm quod ex illis quae supra · determinata sunt, satis potest constare purgatorium c»se ƀo hunc vitam. Si enim, per contritionem delcln culpa, non tollitur cx toto reatus poenae; ncc etiam semper venialia, dimissis mortalibu·». tolluntur; cl iurtitia Dei hoc exigit ut peccatum per poenam debitam ordinetur: oportet quod ille qui post contritionem dc peccato decedit ct absolutionem, ante Mtisfactionem debitam, quod post hanc sitam puniatur.

Et ideo illi qui purgatorium negant, contra divinam justitiam loquuntur. Et propter hoc erroneum est, et a fide alienum. Unde Gregorius Nysscnus post praedicta · verba subiungit *Hoc praedicamus dogma veritatis serrantes, et ita credimus.*

Hoc etiam univer-alis Ecclesia tenet, *pro defunctis exorans ut a peccatis solvantur* *: quod non poiest nisi dc illis qui sunt in purgatorio intclligi. Ecclesiae autem auctoritati quicumque resistit, haeresim incurrit.

Ad primum rruo dicendum quod auctoritas illa loquitur dc labore operationis ad merendum, ct non dc labore passionis ad purgandum.

An krcukdüm dicendum quod *malum* non habet causam perfectam, sed c.v *singularibus defectibus contingit:* scd *bonum* e.v *una causa perfecta consurgit,* ut Dionysius dicit ·. Et ideo quilibet defectus impedit n perfectione boni, scd non quodhbet bonum impedit consummationem aliquam mali: quin nunquam est malum sine aliquo bono. Et ideo peccatum veniale impedit habentem caritatem ne ad perfectum bonum deveniat, scilicet vitam aeternam, quandiu purgatur. Scd peccatum mortale non potest impediri per aliquod bonum adiunctum quominus statim ad ultimum malorum perducat.

An turtivm dicrndim quod ille qui in peccatum mortale incidit, omnia bona ante acta mortificat, et quae in peccato mortali existens facit, mortua sunt: quia ipse, Deum offendens, omnia bona meretur amittere, qune a Deo habet. Unde ci qui in peccato mortali decedit, non manet aliquod praemium post hanc vitam: sicut manet aliquando poena ei qui in caritate decedit, quae non semper delet omne malum quod invenit, «cd solum hoc quod est sibi contrarium.

ART. 11. utrum srr idem locus ovo ammak iumoaxtur, kt avo damnati puniuntur

Ad hkcvndum sic mocuninr. Videtur quod non sit idem locus quo animae purgantur, ct quo damnati puniuntur. Quia poena damnatorum est aeterna: ut dicitur Matth. xxv ·: *Ibunt hi in ignem aeternum.* Scd purgatorius ignis est temporalis: ut supra · Magister dixit. Ergo non simul puniuntur hi ct illi eodem igne. Et mc oportet loca esse distincta.

a. Prahihrra, poena inferni nominatur pluribus nominibus: ut in Psalmo ', *ignis, sulphur ct spiritus proce!-*

larum, etc. Sed poena purgatorii non nisi uno nomine nomin itur, scilicet *ignis.* Ergo non eodem igne ct eodem loco puniuntur.

• λ λ,·». 4.βρ' •UK iv. «p.

3. Pjiaktkrjca, I bigo de S. Victore dicit :* *Probabile ext quod m his lotis puniuntur in quibus commiserunt culpam,* – Gregorius etiam, in *Dialogis* -, narr.it quod Germanus, episcopus Cnpugnu», Paschasium, qui in balneis purgabatur, invenit. Ergo in loco inferni non purgantur, sed in hoc mundo.

•jcr. iM«L cajL Illi.

Ski› contra bit quod Gregorius dicit ·, quod, *sicut* I, *sub eodem igne aurum rutilat et palea fumat. ita sub eodem igne peccator crematur et electus purgatur.* Ergo idem est ignis purgatorii et inferni. Et sic in eodem loco sunt.

a. Praeterea, sancti Patres ante adventum Christi fuerunt in loco digniori quam sit locus in quo nunc purgnntur animae post mortem; quia non erat ibi aliqua poen.i sensibilis. Sed locus ille erat coniunctus inferno, vel idem quod infernus :* alias Christus, ad limbum descendens, non diceretur · *ad inferos* descendisse. Ergo et purgatorium est in eodem loco, vel iuxta internum.

•Seppl.qu.Lin. • In -Sytnb. ApottoL

Respondeo niGRXDüM quod dc loco purgatorii non invenitur aliquid expresse determinatum in Scriptura, nec rationes possunt ad hoc efficaces induci. Tamen probabiliter, et secundum quod consonat magis Sanctorum didis ct revelationi factae multis, locus purgatorii est duplex. I nus secundum legem communem. El sic locus purgatorii est locus inferior inferno coniunctus, ita quod idem ignis sit qui damnatos cruciat in inferno, et qui iuctOb in purgatorio purgat: quamvis damnati, secundum quod sunt inferiores merito, el Joco inferiores ordinandi sint. .Alius est locus purgatorii secundum dispensationem. Et ric quandoque in diversis locis aliqui puniti leguntur: vel ad vivorum instructionem; vel ad mortuorum subventionem, ut viventibus eorum poena innotescens per suffragia Ecclcsiac mitigaretur.

Quidam tamen dicunt quod secundum legem communem locus purgatorii est ubi homo peccat. – Quod non videtur probabile: quia simul potest homo puniri pro peccatu quae in diversis locis commisit.

Quidam vero dicunt quod puniuntur supra nos secundum legem communem : quia sunt medii inter nos ei Deum quantum ad statum. - Sed hoc nihil est. Quia non puniuntur pro eo quod supra nos sunt sed pro eo quod est intimum in eis, scilicet peccatum.

Au phimum broo dicendi m quod ignis purgatorius est aeternus quantum ad substantiam, sed temporalis quantum ad effectum purgationis.

An secundum dicbndum quod poena inferni est ad affligendum : el ideo nominatur ab omnibus illis quae hic nos affligere consueverunt. Sed poena purgatorii est principaliter ad purgandum reliquias peccati. El ideo u»la poena ignis purgatorio attribuitur: quia ignis habet purgare et consumere.

Au tertium dicendum quod ratio illa procedit secundum dispensationem, et non secundum legem communem.

AR T. 111. tmUTM POENA PURGATORII excedat omnem POΓNAM TEMPORALEM HUIUS VITAE

Ad tertiim Etc proceditur. Videtur quod poena purgatorii non excedat omnem poenam temporalem huius vitae. Quanto enim aliquid est magis passivum, tanto magis • α corp.m. affligitur, si *sensum laesionis* * habeat. Sed corpus est magis passivum quam anima separata : tum quia habet contrarietatem ad ignem agentem ; tum quia habet materiam quae est suscepliva qualitatis agentis, quod de anima non potest dici. Ergo maior est poena quam corpus patitur in hoc mundo, quam poena qua anima purgatur post hanc vitam.

3. Praeterea, poena purgatorii directe ordinatur contra venialia. Sed venialibus, cum sint levissima peccata, levissima poena debetur, si *secundum mensuram delicti sit* • fATB.· c»p. XL», *plagarum ✻modus* Ergo poena purgatorii est levissima.

3. Phaetkrea, reatus, cum sit effectus culpae, non intenditur nisi culpa intendatur. Sed in illo cui iam culpa dimissa est. non potest culpa intendi. Ergo in eo cui culpa mortalis dimissa est pro qua non plene satisfecit, reatus non crescit in morte. Sed in hac vita non erat ei reatus respectu gravissimae poenae. Ergo poena quam patietur post hanc vitam, non erit ei gravior omni poena istius vitae.

Sen contra est quod Augustinus dicit, in quodam Sermone ·: *ille ignis purgatorii durior erit quam quidquid* * ,tt Appwic, N<nn. at. t|. Saact. mj. *in hoc saeculo poenarum aut sentire aut ridere aut cogitare quis potest.*

2. Praetkrka, quanto poena est universalior, tanto maior. Sed anima separata tota punitur: cum sit simplex. Non autem ira est dc corpore. Ergo illa poena quae est u animae separatae, est maior omni poena quam corpus patitur.

Rr spoxdbo dicendum quod in purgatorio erit duplex poena: una damni, inquantum scilicet retardantur a divina visione ; alia sensus. <ecundurn quod ab igne corporali puniuntur. El quantum ad utrumque poena purgatorii minima excedit maximam poenam huius vitae. »

Quanto enim aliquid magis desideratur, tanto cius absentia est molestior. Et quia affectus quo desideratur summum bonum, post hanc vitam in ammabus sanctis est intensissimus, quia non retardatur affectus mole corporis; et etiam quia terminus fmendi summo bono iam advenisset nisi aliquid impediret; ideo dc tardatione maxime dolent.

Similiter etiam, cum dolor non sit laesio, sed *laesionis* j·» *sensus* ∎', tanto aliquid magis dolet de aliquo lacsivo, quanto magis c^t sensitivum: unde laesiones quae fiunt in locis maxime sensibilibus, sunt maximum dolorem causantes. Et quin totus sensus corporis est ah anima, ideo, si in ip-am animam aliquod laesivum agat, dc necessitate oportet quod maxime affligatur. Quod autem anima ab igne corporali patiatur, hoc ad praesens supponimus: quia de hoc infra, dist. xl iv dicetur. – Et ideo oportet quod poena purgatorii, quantum ad poenam damni ct sensus, excedat omnem poenam istius vitae. • Araiot TvfU. lib VI, op n o. T).

•e Quidam autem assignant rationem ex hoc quod anima tota punitur, non autem corpus. Sed hoc nihil est. Quia sic poena damnatorum esset minor post resurrectionem quam ante. Quod falsum est.

An primum ergo dicendi Vt quod, quamvis anuna sit u minus passiva quam corpus, tamen est magis cognoscitiva passionis. Et ubi est maior passionis sensus, ibi est maior dolor, etiam si sit minor passio.

Au secundum mei ndum quod acerbitas illius poenae non est tantum cx quantitate peccati, quantum ex dispositione puniti : quia idem peccatum gravius punitur ibi quam hic. Sicut ille qui est melioris complexionis, magis punitur, eisdem plagis impositis, quam alius: el tamen iudex utrique easdem plagas pro ei dem culpis inferens iustc facit. l« •Lx.at

Et per hoc etiam palet solutio ad tertium

AR T. IV. I IUI M ILLA POENA sit voluntaria

Ai) quartum sic proceditur. \idctur quod illa poena sii voluntaria. Quia illi qui sunt in purgatorio, rectum cor habent. Sed haec est rectitudo cordis, ut quis voluntatem suam voluntati divinae conformet, ut \ugustinus dicit :* Ergo, cum Deus velit eos puniri, ipsi illam poenam voluntarie sustinent. XXλH

2, pRAttTBRiA, omnis sapiens vult illud sine quo non potest pervenire ad finem intentum. Sed illi qui sunt in purgatorio, sciunt sc non posse pervenire ad gloriam nisi prius puniantur. Ergo volunt puniri.

Skd contra, nullus petit liberari a poena quam voluntarie sustinet Sed illi qui sunt in purgatorio, petunt liberari: sicut patet per multa quae in *Dialogo* · narrantur. Ergo non sustinent illam poenam voluntarie. *optu* IAIV. L'·

Ri:m*ondro dicendum quod aliquid dicitur voluntarium dupliciter. Uno modo, voluntate absoluta. Et sic nulla poena est voluntaria: quia ex hoc est ratio poenae quod voluntati contradatur. •fAK I t i i

Alio modo dicitur aliquid voluntarium voluntate conditional : sicut ustio eat voluntaria propter sanitatem consequendam. Et sic aliqua poena potest esse voluntaria dupliciter. I no modo, quia per poenam aliquod bonum acquirimus : ct sic ipsa voluntas assumit poenam aliquam, ut patet in satisfactione. Vel etiam quia ille libenter eam accipit, ct non vellet eam non esse : sicut accidit in martyrio. Alio modo quia, quamvis per poenam nullum bonum nobis accrescat, tamen sine poena ad bonum pervenire non possumus: sicut patet de morte naturali. Et lune soluntas non assumit poenam, et vellet ab ca liberari. «cd eam supportat: ct quantum ad hoc voluntaria dicitur. Et sic poena purgatorii est voluntaria.

Quidam autem dicunt quod non est aliquo modo voluntaria: quia sunt ita absorpti poenis quod nesciunt sc «i per poenam purgari, sed putant se esse damnatos. – Sed hoc est falsum. Quia, nisi scirent se liberandos, suffragia non peterent: quod frequenter faciunt.

Et per hoc patet solutio ad oblecta.

ART. V. (TTRI M ANIMAE IS 1UROATORIO PER DAEMONES PUNIANTUR .

1 ɳ quintim sic proieditur. Videtur quod animae in purgatorio per daemones puniantur Quia, sicut infra. Magi^er, *illos habent tortores in poenis «t quos habuerunt incentores in culpa.* Sed daemone incitant ad culpam non <o|um mortalem, sed etiam vcnialem, quando aliud non possunt. Ergo etiam in purgatorio ipsi animas pro peccati venialibus torquebunt.

2. Pbaktbrjca, purgatio a peccatis competit iustis ct in hac vita ct post hanc vitam. Sed m hac vita purgantur per poenas a diabolo inflictas: sicut patet dc lob ·. Ergo etiam post hunc vitam punientur a daemonibus purgandi.

Sed contra, iniustum est ui qui de aliquo triumphavit, ei subjiciatur po triumphum. Sed illi qui sunt in purgatorio, de daemonibus triumphaverunt, sine peccato mortali decedentes. Ergo non subjicientur cis puniendi per cos.

Respondeo dicilnir m quod, sicut post dium indicii divina iusiitia succendet ignem quo damnati in perpetuum punientur, ita etiam nunc sola iusiitia divina electi post hanc vitam purgantur: non ministerio daemonum, quorum victores extiterunt; ncc ministerio angelorum, qui cives suos non tam vehementer affligerent. Sed tamen possibile est quod eos ad loca poenarum deducant. Et etiam ipsi daemones, qui dc poenis hominum laetantur, cos comitantur el assistunt purgandis: tum ut dc eorum poenis salientur: cum ut in eorum exitu a corpore aliquid suum ibi reperiant.

In hoc nutem saeculo, quando adhuc locus pugnae est. puniuntur homme» et a malis angelis, sicut ab hostibus, ut patet de lob · ; ct a bonis, sicut patet dc lacob, cuius nervus femoris, angelo percutiente, emarcuit ". El hoc etiam expresse Dionysius dicit, in iv cap. *de Div. Nom.* quod boni angeli interdum puniunt.

El per hoc patet solutio ad objecta.

ART. VI. UTRI M 1ER POENAM PΓHὺΛΓΟηΠ I XI'IETVH PBCGATUM VKS'IALK QUOAD CULPAM

IV .Cor/., dbt, mvi, qu. it. in j, qu· >; flterf., cap. a.mu; /· A/anA.. cap. nt.

An SKXTUW sic proceditur. Videtur quod per poenam purgatorii non expietur peccatum veniale quoad culpam. Quia super illud I loan, v ·, *Est peccatum ad mortem* etc., dicit Glossa • *Quod in hac vita non corrigitur, frustra post mortem cius venia postulatur.* Ergo nullum peccatum post hanc vitam quoad culpam dimittitur.

2. Pkaktxrka, eiusdem est labi in peccatum, et a peccato liberari. Sed anima post mortem non potest peccare vcnialiter. Ergo nec a peccato veniali absolvi.

3. Ppaetrrka, Gregorius dicit ' quod talis in iudicio quisque futurus est, qualis dc corpore exivit · quia */ignum ubi ceciderit, ibi erit. Eccle.* m ·. Si ergo aliquis ex hac vita exit cum veniali, in iudicio cum veniali cnt. Et ita per purgatorium non expiatur aliquis a culpa veniali,

4 PjiAtTBREA, supra * dictum c«t quod culpa actualis non deletur nixi per contritionem. Sed post hanc vitam non cnt contritio, quac est actus meritorius: quia tunc non erit meritum neque demeritum, cum, vecundum Damascenum *: Hoc est hominibus mors quod angelis casus.* Ergo post hanc vitam non dimittitur in purgatorio veniale quoad culpam.

5. Puafterea, veniale non est in nobis nisi ratione fomitis: unde in primo statu Adam vcnialiter non pcccasset, ut in II libro, dist xxi ·, dictum est. Sed po^t hanc vitam in purgatorio non erit sensualitas, fomite coreupto, m anima separata : quia fomes dicitur *lex carnis, Rom.* ⁊n Ergo non erit ibi venialis culpa. Et ita non potest expiari per purgatorium ignem.

Sed comra est quod Gregorius dicit, in IV *Dialog.*, ct Augustinus, *dc Vera Poenitentia* ·, quod quaedam culpae leves in futuro remittuntur. Nec potest intelligi quoad poenam : quia sic omnes culpae, quantumcumque graves, quantum ad reatum poenae per ignem purgatorium cxpiantur ·. Ergo venialia quantum od culpam purgantur per ignem purgatorium.

2. Praeteaxa, I *Cor.* m * per *lignum, fenum* et Jti*pulam,* ut dictum est ·, venialia intelliguntur. Sed lignum, fenum ct stipula per purgatorium consumuntur ·. Ergo ipsae veniales culpae post hanc vitam remittuntur.

Ridposdko DtGSNDi v quod quidam dixerunt quod post hanc vii.nn non dimittitur aliquod peccatum quoad culpam. Et si cum mortali culpa quis decedit, damnatur, ct remissionis capax non est. Non autem potest casc quod cum veniali decedat sme mortali: quia ipu gratia finalis culpam purgat venialem. Veniale enim peccatum contingit ex hoc quod aliquis, Christum habens in fundamento ⁊ nimis aliquod temporale diligit. Qui quidem excessus cx concupiscentiae corruptione contingit. Lndc, n gratia omnino concupiscentiae corruptionem vincat, sicut in Bcaia Virgine luit ·, non manet aliquis locus veniali. Et ita, cum in morte omnino diminuatur ct annihiletur taa concupiscentia, potentiae animae totaliter gratiae sublidun-tur. ct veniale expellitur.

Sed haec opinio frivola est cl in se. ct in causa sua. In sc quidem, quia dictis Sanctorum c: Evongcln adicr-Mtur. Quae non possunt exponi dc remissione venialium quantum ad poenam, ut Magister in littera · dicit: quia sic Inm levia quam gravia in futuro dimittuntur; Grcgonus autem leves culpas tantum post hanc vitnm remitti perhibet ⁊ – Ncc suflicit quod dicunt, quod hoc dicitur specialiter dc levibus, ne putetur nihil grave pro cis nos passuros: quia remissio poenae nugis aufert gravitatem poenarum quam ponat.

Quantum ad causam autem frivola apparel, quia defectus corporalis, qualis est in ultimo vitae, non aufert concupiscentiae corruptionem vel diminuit quantum ad radicem, sed quantum ad actum: sicut patet etiam de illis qui graviter infirmantur. Ncc iterum tranquillat potentias animae, ut eas gratiae subiiciat: quia tranquillitas potentiarum. cl sublectio earum ad gratiam, est quando inferiores vires obediunt superioribus, quae *legi Dei condelectantur* ·; quod in statu illo esse non potest, cum actus utrumque impediatur; – nisi tranquillitas dicatur privatio pugnac. sicut in dormientibus accidit. Ncc tomen propter hoc somnus dicitur concupiscentiam diminuere, aut vires animae tranquillare, aut eas gratiae subdere.

Et praetere a. dato quod concupiscentiam radicaliter diminueret defectus ille ct vires animae subderet gratiae, adhuc hoc non sufficeret od purgationem culpae venialis iam commissae, quamvis sufficeret ad vitationem futurae; quia culpa actualis, etiam venialis, non dimittitur sine actuali contritionis motu, ut supra, dist. xvn ·, dictum est, quantumcumque habitualitcr intendatur. Contingit autem quandoque quod aliquis dormiens moritur, in gratia existons, qui cum veniali aliquo obdormivit: ct tabs non potest actum contritionis habere de veniali ante mortem. – Non potest dici, ut dicunt, quod, si non pocnituit actu vel proposito, in generali vel speciali, quod sit versum in mortale, propter hoc quod *veniale ft mortale dum placet* ·:

quia non quaelibet placentia venialis facit peccatum mortale, alios omne veniale esset mortale, quia quodlibet veniale placet, cum sit voluntarium ; sed talis placentia quae ad fruitionem spectat, in qua *omnis humana perversitas* cons'st|t, dum *rebus utendisfruimur,* ut Augustinus dicit ·.

qu. na. ‘ Et sic placentia illo quae facit peccatum mortale, est actualis placentia: quia omne peccatum mortale m actu consistit. Potest autem contingere quod aliquis, postquam veniale peccatum commisit, nihil actualitcr cogitet dc peccato vel dimittendo vel tenendo, sed cogitet forte quod « triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis, et in hac cogitatione obdormiat et moriatur. – Unde patet quod hacc opinio omnino irrationalis est.

Et ideo cum aliis dicendum quod culpa venialis in eo qui cum gratia decedit, post hanc vitam dimittitur per h ignem purgatorium: quia poem illa, aliqualiter voluntaria virtute gratiae habebit vim expiandi culpam omnem quae simul cum gratia stare potest.

• C/. <n. 4.

Ad primum eroo dicendim quod Glossa loquitur dc peccato mortali.

Vel dicendum quod, quamvis in hac vita non corrigatur in se, corrigitur tamen in merito: quia hic homo meruit ut ibi illa poena sit meritoria sibi.

An secundum dicendum quod peccatum veniale contingit cx corruptione fomitis, qui m anima separata in purgatorio existente non erit. Et ideo non poterit peccare venialiter. Sed remissio culpae venialis est ex voluntate gratia informata, quae in purgatorio erit in anima separata. Et ideo non est simile.

An tertium dicendum quod venialia non variani sta- p tum hominis: quia neque tollunt neque deminuunt caritatem, secundum quam mensuratur quantitas gratuitae bonitatis animae Et ideo per hoc quod venialia dimittuntur vel committuntur, talis manet anima qualis prius.

• î &Λï., di»t. XVII. qu. n, frt. - Cf. Ilu. qu. XXIV, «rt. iO-

An quartum dicendum quod post hanc vitam non potest n esse meritum respectu praemii essentialis. Sed respectu alicuius accidentalis potest esse, qunndiu manet homo in statu viae aliquo modo. Et ideo in purgatorio potest esse actus meritorius quantum ad remissionem culpae venialis.

Ad quintum dicendum quod, quamvis veniale ex pronitate fomitis contingat, tamen culpa m mente consequitur. Et ideo, etiam destructo fomite, culpa adhuc manere potest.

ART. VU. UTRUM IGNIS PURGATORIUS LIBERET A REATU POENAE

Cnmpend. Thcal., ap. clxxxi

Ad septimum sic procedi run. Videtur quod ignis purgatorius non liberet a reatu poenae. Omnis enim purgatio respicit foeditatem. Sed poena non importat quam foeditatem. Ergo ignis purgatorius non liberat a poena.

2. Praeterea, contrarium non purgatur nisi per suum contrarium. Sed poena non contrahatur poenae. Ergo per poenam purgatorii non purgatur aliquis a reatu poenae.

• Ver». »5

• Lomb.

3. Praeterea, l *Cor.* m, super illud ;* *Salvus erit sic tamen* etc., dicit Glossa ·; *ignis iste est tentatio tribulationis, de qua scriptum est,* * *Vasa figuli probat fornax,* etc. », *Eccli.* XXVII ·. Ergo homo expiatur ab omni poena per poenas huius mundi, saltem per mortem, quae est maxima poenarum et non per purgatorium ignem.

• Ver». 6.

• CL ArUtot. £-*thic.* lib. III,car. vi, n. 6. - S. Tn. Icet xtv.

Sim contra, poena purgatorii est gravior quam poena quaelibet huius mundi, ut supra ’ dictum est. Sed per • An. j. poenam satisfactoriam quam aliquis in hac vita sustinet, expiatur a debito poenae. Ergo multo fortius per poenam purgatorii.

Respondeo dicendum quod quicumque est debitor alicuius, per hoc a debito absolvitur quod debitum solvit. Ét quia reatus nihil est aliud quam debitum poenae, per hoc quod aliquis poenam sustinet quam debebat, n reatu absolvitur. Et secundum hoc poena purgatorii a reatu purgat.

Ad primum ergo dicendum quod reatus, quamvis non imponet foeditatem quantum in sc est, tamen habet ordinem ad foeditatem ex causa sua.

Ad secundum dicendum quod poena, quamvis non contrarictur poenae, tamen contradatur reatui ad poenam: quia cx hoc manet obligatio ad poenam, quod poenam non sustinuit, quam debebat.

Ad tertium dicendum quod in eisdem verbis sacrae »0 Scripturae latet multiplex intellectus. Unde et ille *ignis* potest inteUigi tribulatio praesens, vel poena sequens. Et per utramque venialia purgari possunt. Sed quod mors •An. 6.· Diet it naturalis ad hoc non sufficiat, supra · dictum est. ra r·l

ART. VIII. UTRUM AM tIXA POENA UNUS liberetur ALIO CITIUS

IV *Sent.,* dm. xi.vi, qu. i, art. 5-

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod nb illa poena A unus non liberetur alio citius. Quanto enim gravior est culpa et maior reatus, tanto acerbior poena imponitur in purgatorio. Sed quae est proportio poenae acerbioris ad culpam graviorem, eadem est proportio poenae levioris ad culpam leviorem. Ergo ita cito liberatur unus a poena illa sicut alius.

2. Praeterea, inaequalibus meritis redduntur aequales retributiones et in coelo et in inferno, quantum ad durationem. Ergo videtur esse similiter in purgatorio.

Sed contra est similitudo Apostoli, qui differentias venialium per *lignum, fenum* et *stipulam* significavit :* Sed constat quod lignum diutius manet in igne quam fenum et stipula. Ergo unum peccatum veniale diutius punitur in purgatorio quam aliud.

• I Cor, cap.it, VCX». tx

Respondeo dicendum quod quaedam venialia sunt maioris ndhaerentiae quam alia, secundum quod affectus magis ad ea inclinatur et fortius in cis figitur. Et quia ca quae sunt maioris adhaerendae, tardius purgantur, ideo quidam in purgatorio diutius quam alii torquentur, secundum quod affectus eorum ad venialia fuit magis im- ali mersus.

Ad primum ergo dicendim quod acerbitas poenae proprie respondet quantitati culpae: sed diuturnitas respondet radicalism culpae m subiecto. Unde potest contingere quod aliquis diutius moretur qui minus affligitur, et c converso.

Ad secundim dicendum quod peccatum mortale, cui debetur supplicium inferni, et caritas, cui debetur praemium paradisi, post hanc vitam radicantur immobiliter in subiecto. Et ideo quantum ad omnes est eadem diuturnitas utrobique. Secus autem est dc peccato veniali, quod in purgatorio punitur, ut cx dictis * patet.

• Art. fc

au
ou
P®
ori
go
gle
zat
oal
but
mil
pas
pra·
nan
•xvù. OÇ
orig
hoc
igni
susti

culp
et in
aliqi
ratio
cato
R
tiona
mens
tem ‹
non c
quod

• n «cm.

QUAESTIO DE POENA ORIGINALIS PECCATI

Ex Commentariis s. Thomac in lib. II Sentent., dist. XXXIII, qu. II.

hoc duo quaeruntur.

Primo; utrum peccato originali post mortem debeatur poena sensibilis in illis qui in originali tantum peccato decedunt.

Secundo, utrum aliquem interiorem dolorem sentiant in anima spiritualem qui pro peccato originali tantum puniuntur.

ART. 1. UTRUM peccato originali secundum SE DEBEATUR POENA SENSIBILI

IV *Sent,* Jin. «VI, qo. i, art j. ℣u it *iJc Malo,* qu. v, λπ, t.

An primum sic proceditur. Videtur quod peccato originali secundum sc debeatur poena sensibilis. Dicit enim Augustinus, *de Fide ad Petrum ·; Firmissime tene, et nullatenus dubites, parvulos qui sine sacramento baptismatis dc hoc saeculo transierunt, aeterno supplicio puniendos.* Sed *supplicium* poenam sensibilem nominat. Ergo parvuli, qui pro solo original· punientur, sensibilem pocnam sustinebunt.

2. Praeterea, maiori culpae debetur maior poena. Sed originale est maius peccatum quam veniale: quia plus habet dc aversione, co quod gratiam subtrahit, veniale autem gratiam secum compatitur. Et iterum aeterna poena punitur originale: sed veniale temporali. Cum ergo vcniali peccato debeatur poena sensibilis, multo amplius originali.

3. PttARTKHRA, gravius puniuntur peccata post hanc vitam quam in vita ista, ubi est misericordiae locus. Sed in hac vita respondet originali poena sensibilis: pueri cnim, qui solum originale h ibcnt, multas poenas sensibile sustinent, nec iniuste. Ergo ct post hanc vitam poena >cnsibihs sibi debetur.

q. Praeterea, sicut in peccato actuali est aversio ct convcnjo, ita ct in peccato originali aliquid aversioni respondet, scilicet privatio originalis iustitiae; ct aliquid conversioni, scilicet concupiscentia. Sed peccato actuali ratione conversionis debetur poena sensibilis. Ergo ct originali ratione concupiscentiae.

5. Pkaeierf.a, corpora puerorum post resurrectionem aut erunt passibilia, aut impassibilia. Si impassibilia; et nullum corpus humanum potest esse impassibile nisi vel per dotem impassibilitatis, sicut ot in beatis, vel ratione originali·» iustitiae, sicut in statu innocentiae; ergo corpora puerorum vel habebunt dotem impassibilitali et sic gloriosa erunt, et non erit differentia inter pueros baptižato ct non baptizatos, quod est haereticum; vel originalem iustitiam habebunt, et sic originali peccato carebunt, nec pro peccato originali punientur, quod est similiter haereticum. - Si autem smt passibilia; omne autem passibile de necessitate patitur activo praesente; ergo, praesentibus corporibus sensibilibus activis, sensibilem poenam patientur.

'EuA/hX, cap USL

Contra, Augustinus dicit · poenam parvulorum, qui original· tantum tenentur, *omnium esse mitissimam.* Sed hoc non esset si sensibili poena torquerentur: quia poena ignis inferni est gravissima. Ergo poenam sensibilem non sustinebunt.

2, Praeterea, acerbitas poenae sensibili delectationi culpae respondet: *Apoc.* win :* *Quantum glori/icavit se6i ct in deliciis fuit.* etc. Sed m peccato originali non est aliqua delectatio, sicut nec operatio: delectatio enim operationem consequitur, ut c.\ X *Ethic.* patet. Ergo peccato originali non debetur poena sensibilis.

Respondeo dickxdim quod poena debet esse proportionata culpae: ut dicitur Isaiac xxvn *hi mensura contra mensuram, cum abiccta fuerit, iudicabit eam.* Defectus autem qui per originem traducitur, rationem culpae habens, non est per subtractionem vel corruptionem alicuius boni quod naturam humanam consequitur cx principiis suis, sed per subtractionem vel corruptionem uhcuim quod naturae superadditum erat: ncc ista culpa ad hunc hominem pertinet nisi secundum quod talem naturam habet quac hoc bono, quod in co natum erat csk et possibile conscrvari, destituta est. Et ideo nulla alia poena sibi debetur nisi privatio illius linis ad quem dunum subtractum ordinabat, ad quod per sc natura humana attingere non potcst. Hoc autem est divina visio. Et ideo carentia huius visionis est propria et sola poena originali peccati post mortem. Si enim alia poena sensibilis pro peccato originali post mortem infligeretur, puniretur iste non secundum hoc quod culpnn habuit: quia puena sensibili pertinet ad id quod personae proprium est, quia per passionem huius particularis talis poena est. Inde, sicut culpa non fuit per operationem cius, ita ncc poena per passionem ipsius cue debet: sed «olum per defectum illius ad quod natura dc sc insufficiens erat. In aliis autem perfectionibus ct bonitatibus, quae naturam humanam consequuntur ex suis principiis, nullum detrimentum sustinebunt pro peccato originali damnati.

At» fumum ».uuo dicendi.« quod *supplicium* non nominat in auctoritate illa poenam sensibilem, sed solum poenam damni, quae cut carentia divinae visionis: sicut etiam nomine *ignis* frequenter in Scriptura quaelibet poena figurari consuevit,

An MXi xoiM bictxbim quod inter omnia peccatu minimum est originale, eo quod minimum habet dc voluntario. non enim est voluntarium voluntate Ullus perbonae, \cd voluntate principii naturae lanium. Peccatum autplein actuale, et etiam veniale, est voluntarium voluntate cius in quo est. Et ideo minor poena debetur originali quam veniali.

Ncc obstat quod originale non compatitur secum gratiam. Prixatio enim gntiac non habet rationem culpae. sed poenae, nisi inquantum cx voluntate est Unde ubi minus est dc voluntario, minus est dc culpa.

Similiter etiam non obstat quod peccato actuali scniali temporalis poena debetur. Quia hoc est per accidens: inqunntum decedens in veniali tantum, gratiam habet, virtute cuius poena purgata est. Si autem veniale peccatum vine gratia in aliquo esset, perpetuam poenam haberet.

An n:»ru m ihccsuim quod non est eadem ratio dc poena sensibili ante mortem ct post mortem. Quia ante mortem poena sensibilis consequitur virtutem naturae agentis: sive sit poena sensibilis interior, ut febris vel aliquid huiusmodi; sive etiam sensibilis poena exterior, ut ustio sive aliquid huiusmodi. Sed post mortem nihil aget virtute naturae. sed secundum iustitiae divinae ordinem tantum, she in animam separatam, in quam constat quod ignis naturaliter agere non potest; sive etiam in corpus post resurrectionem, quia tunc omnis actio naturalis cessabit, cessante motu primi mobilis, qui est causa omnis motus ct ălteration! corporalis ".

Au QVARri M uicKSDVM quod dolor sensibilis respondet delectationi sensibili quae est in conversione ăctuali peccati Concupiscentia autem hăbituali quac est in originali peccato, delectationem non habet. Et ideo dolor sensibilis non respondet sibi pro poena.

Ad Qtivnm DtcKNDUM quod corpora puerorum non erunt impassibilia ex defectu potentiae ad patiendum in ipris, sed ex defectu exterius agentis in ipsa: quia post resurrectionem nullum corpus erit agens in alterum, praecipue ad corruptionem inducendam, per actionem naturae, sed erit actio tantum ad puniendum cx ordine divinae iustitiae ·. I ndc illa corpora poenam non patientur quibus poena sensibilis cx divina iustitia non debetur. Corpora autem sanctorum erunt impassibilia quia deliciet in eis potentia ad patiendum · Et ideo impassibilius erit in cis do>t non autem in pueris.

ART. Π. VTMI M I'L'KRI NON ΠΛΕΓΙΖΛΓΙ AFFLIUTIONIiM gFIRITVAtIUC is ANIMA SRN11ANT

J)e UaJo, qu. f, art. >.

An Sian ndi'm sic proceditur. Videtur quod pueri non baptizari afflictionem spiritualem in anima sentiant. Quia, sicut dicit Cbn ostomus ;* in damnatis gravior erit poena quod Dei visione carebunt, quam quod igne inferni cremabuntur. Sed pueri visione divina carebunt. io Ergo afflictionem spiritualem ex hoc sentient

•Itomil, XXIII. aliter XXIV, r· *MaUh.t* a. B.

3. PhAETEitEA, carere illo quod quis vult habere, sine afflictione c$$c non potest. Sed pueri vellent visionem divinam habere : alias voluntas eorum actualiter perversa esset. Ergo, cum ea carcant, videtur quod ex hoc affli- is ctionem sentiant.

3. St dicatur quod non affliguntur quia sciunt se non culpa propria ea esse privatos: contra. Immunitas a culpa dolorem poenae non minuit, sed auget: non enim, si aliquis non propria culpa exheredatur vel mutilatur, pro- ›0 pter hoc minus dolet. Ergo etiam, quamvis pueri non propria culpa tanto bono priventur, cx hoc eorum dolor non tollitur.

4. Praeterea, sicut pueri baptizari sc habent ad meritum Christi, ita non baptizari ad demeritum Adae. Sed pueri baptizari ex merito Christi consequuntur praemium vitae aeternae. Ergo ct non baptizari dolorem sustinent ex hoc quod per demeritum Adae aeterna vita privantur.

5. Praeterea, absentari a re amata non potest esse sine dolore. Sed pueri naturalem cognitionem dc Deo habe- p bunt, et eadem ratione naturaliter eum diligent. Ergo, cum ab eo sint in perpetuum separati, videtur quod hoc sine dolore pati non possint.

Contra, si pueri non baptizari post mortem dolorem interiorem habeant, aut dolebunt dc culpa, aut dc poena, u Si dc culpa, cum a culpa illa ulterius emundari non poisint, dolor ille erit in desperationem inducens. Sed talis dolor in damnatis est vermis conscientiae. Ergo pueri vermem conscientiae habebunt. Et sic non esset torum poena

• ll aut xxxm, «p. *Atto*· ik/n. - Cf. «i. pracc., arg. *tra* 1.

mitissima, ut in littera 4 dicitur. Si autem dc poena do- 40 Icrcnt, ergo, cum poena eorum iuste a Deo sit, voluntas eorum dixinae iustitiae obviaret. Et sic actualiter deformis esset. Quod non conceditur. Ergo nullum dolorem interiorem sentient.

2. Κλεγηηκα, ratio recta non patitur ut aliquis per- ts turbetur de eo quod in ipso non fuit ut vitaretur: propier quod Seneca probat quod perturbatio in sapientem LpiftULXXXV. non cadit. Sed in pueris est ratio recta nullo actuali peccato obliquata. Ergo non turbabuntur dc hoc quod talem poenam sustinent, quam vitare nullo modo potuerunt.

Respondeo dicendvm quod circa hoc est triplex opinio. Quidam enim dicunt quod pueri nullum dolorem sustinebunt. quia in cis adeo ratio obtenebrata erit ut non cognoscant se amisisse quod amiserunt. - Quod probabile non videtur: ut anima ab onere corporis absoluta ea non n cognoscat quae saltem ratione investigari possint, el etiam mulio plura.

Et ideo alii dicunt quod in cis est perfecta cognitio corum quae naturali cognitioni subjacent, el cognoscunt Deum, ct se cius visione privatos esse, ct ex hoc aliquem dolorem sentient: tamen mitigabitur eorum dolor, inquantum non propria voluntate culpam incurrerunt pro qua damnati sunt. - Hoc etiam probabile non videtur. Quia talis dolor pan us esse non potest de tanti boni amissione,

• cf «r Co«- *tro* 1. ct Pracc'Puc $Pe recuperationis. Unde poena eorum ri non esset *mitissima* .* - Praeterea, omnino eadem ratione qua dolore sensibili el exterius affligente non punientur, etiam dolorem interiorem non sentient. Quia dolor poenae delectationi culpae respondet. Unde, delectatione remota a culpa originali, omnis dolor ab eius poena excluditur .* • Ct an. «u·.. ad 4.

j Et ideo alii dicunt quod cognitionem perfectam habebunt eorum quae naturali cognitioni subjacent, ct vita aeterna se privatos esse cognoscent, el causam quare ab ea exclusi sunt, nec tamen ex hoc aliquo modo affligentur. Quod qualiter esse posset, videndum est.

Sciendum ergo quod ex hoc quod caret aliquis eo quod suam proportionem excedit, non affligitur, si sit rectae rationis, sed tantum ex hoc quod caret eo ad quod aliquo modo proportionatus fuit : sicut nullus sapiens homo affligitur de hoc quod non potest volare sicut avis, vel quia non est rex vel imperator, cum «ibi non sit debitum; affligeretur autem si privaretur eo ad quod habendum aliquo modo aptitudinem habuit. Dico ergo quod omnis homo usum liberi arbitrii habens proportionatus est ad vitam aeternam consequendam : quia potest sc ad gratiam praeparare, per quam vitam aeternam merebitur. Et ideo, si ab hoc deficiant, maximus erit dolor cis, quia amittunt illud quod suum esse possibile fuit. Pueri autem nunquam fuerunt proportionali nd hoc quod vitam aeternam haberem : quin ncc cis debebatur cx principiis naturae, cum omnem facultatem naturae excedat; ncc netus proprios habere potuerunt, quibus tantum bonum consequerentur. Et ideo nihil omnino dolebunt de carentia visionis divinae: immo magis gaudebunt de hoc quod participabunt multum dc divina bonitate el perfectionibus naturalibus.

Nec potest dici quod fuerunt proportionali «id vitam aeternam consequendam, quamvis non per actionem suam, tamen per actionem altorum circa cos, quia potuerunt ab aliis baptizari, sicut ct multi pueri eiusdem conditionis baptizari vitam aeternam consecuti sunt. Hoc est enim superexcedcnris gratiae ut aliquis sine actu proprio praemictur. Unde defectus talis gratiae non magis tristitiam causar in pueris decedentibus non baptizatis, quam in sapientibus hoc quod cis multae gratiae non fiunt quae aliis similibus factae sunt.

Ar» primum eroo diczkdum quod in damnatis pro culpa actuali, qui usum liberi arbitrii habuerunt, fuit aptitudo ad vitam aeternam consequendam. Non autem in pueris, ut dictum est .* Et ideo non est similis ratio de utrisque. • Id corpora.

An sbcundum dicendum quod, quamvis voluntas sit possibilium ct impossibilium, ut in III *Ethic,* * dicitur, tamen • Cap. n. ». S. Th. kcx. ». voluntas ordinata et completa non est nisi eorum ad quae quis aliquo modo ordinatus est. Et si in hac voluntate deficiant homines, dolent: non autem si deficiant ab illa voluntate quae impossibilium est. Quae potius *vellcitas* quam *voluntas* debet dici : non enim aliquis illud vult simpliciter, sed vellet si possibile foret.

Ad tertiim dicendum quod ad habendum proprium patrimonium, vel membra corporis sui. quilibet est ordinatus. Et ideo non est mirum si dolet aliquis dc corum amissione, sive pro culpa sua sive aliena eis prixetur. Unde patet quod ratio non procedit ex simili.

An oı aim m dicendim quod donum Christi excedit peccatum Adae, ut *ad Rom,* v · dicitur. Unde non oportet • Vcn. 15 S quod pueri non baptizati tantum habeant dc malo quantum baptizari habent dc bono.

Au uiasrni imchndum quod, quamvis pueri non baptiznti sint separati a Deo quantum ad illam conjunctionem quae est per gloriam, non tamen ab eo penitus sunt separati. Immo sibi coniunguntur per participationem naturalium bonorum. Et ita etiam dc ipso gaudere poterunt naturali cognitione ct dilectione.

SUPPLEMENTI TERTIAE PARTIS

SUMMAE THEOLOGIAE

SANCTI THOMAE AQUINATIS

Praefatio in Supplementum Tertiae Partit..... *pap.* ni

QUAESTIO PRIMA

De contritione.

art. J. Utrum contritio sit *dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi et satisfaciendi*.....*pap,* 3
» n. Utrum contritio sit actus virtuti ----- » 4
» m. Utrum attritio posait lien contritio. --- · ib.

QUAESTIO SECUNDA

De oblecto contritionis

art. I. Utrum homo debeat conteri dc poenis, ct non solum dc culpa..... » ib.
» n. Utrum contritio eue debeat dc originali. . » 5
» m. Utrum dc omni actuali piceato commisso a nobis debeamus conteri..... » ib.
» ħ Utrum etiam dc peccatis futuri» aliquis debeat conteri..... » ib.
» v. Utrum homo debeat conteri de peccato alieno..... > 6
» vi. Utrum requiratur de singuli* peccati* mortalibus contritio..... » «b.

QUAESTIO TERTIA

De quantitate contritionis.

art. i. Utrum contritio sit maior dolor qui esse possit in natura..... > 7
» n. Utrum possit esse nimii magnus contritionis dolor..... » 'b·
> in. Utrum debeat esse maior dolor dc uno peccato quam dc alio..... »

QUAESTIO QUARTA

De tempore contritionis.

art. t. Utrum tota haec vita sit contritioni* tempus. » ib·
> n. Utrum expediat continue dc peccato dolerc, » 9
» in. Utrum etiam post hanc vitam animae de peccatis conterantur..... » 'b-

QUAESTIO QUINTA

Dc effectu contritionis.

art. i. Utrum peccati remissio sit contritionis effectus..... » ,o
» H. Utrum contritio possit totaliter tollere reatum poenae..... » 'b.
» m. Utrum contritio pana sutliciat ad deletionem magnorum peccatorum..... » *b.

QUAESTIO SEXTA

De confessioni» necessitate.

art. i. Utrum confessio sit necessaria ad salutem. » ' '
» n. Utrum confessio sit dc iurc naturali ---- » 'b.
» ni. Utrum omnes ad confessionem teneantur. » 13
» iv. Utrum aliquis licite possit confiteri peccatum quod non habet..... » *b.
* v. Utrum statim teneatur confiteri..... » 1
» vi. Utrum possit cum aliquo dispensari ne confiteatur homini..... » 14

QUAESTIO SEPTIMA

De qulddltatc confessionis.

ART. I. Utrum Augustinus convenienter confessionem definiat..... 14
> If. Utrum confessio ut netus virtutis..... > ib.
> III. Utrum confessio sit actu poenitentiae virCUtB. . > I5

QUAESTIO OCTAVA

De ministro confcsRionis.

ART. 1. Utrum sit necessarium sacerdoti enntiten » ib.
> It. Utrum in aliquo casu liceat alii quam tacerJotibus confiteri..... « ..... • 16
> in. Utrum, extra cacum necessitatis possit aliquis non sacerdos confes ionem venialium audire..... > ib.
> IV. Utrum sit necessarium quod homo confificatur proprio sacerdoti..... . . . > ib.
> V. Utrum possit aliqui alien quam proprio sacerdoti confiteri cx privilegio vd mandato superioris..... > «7
> VI. Utrum in tine vitae poeniten possit a quolibet sacerdote abiolvi..... • iS
> STI. Utrum poena temporalis, cuius reatus post poenitentiam manet, taxetur secundum quantitatem culpae..... > »9

QUAESTIO NONA

Dc qualitate confessionis.

ART. I. Utrum confessio ponit esse informi . . . > ib.
F fl. Utrum oporteat confessionem eue integram. » 20
> in. Utrum possit per alium qui confiteri, vel per scriptum..... » ib.
> IV. Utrum illae scxdrdm conditiones quae a magistris assignantur, requirantur ad confessionem....., · > 21

QUAESTIO DECIMA

De effectu confessionis.

AAT. 1. Utrum conte ·io liberet a mone peccati. . > ib.
> If. Utrum confriato liberet aliquo modo a poena..... > J2
> III. Utrum confessio aprnal paradisum ---- > ib.
» IV. Utrum effectus confessioni poni debeat quod tribuit spem salutis..... » ib.
> V. Utrum confcsrio generali» sulliciat ad delendum peccata mortalia oblita..... > tb.

QUAESTIO UNDECIMA

De sigillo confessionis.

ARr. i. Utrum m quolibet casu teneatur sacerdos celare peccata quae sub sigillo confessioni» novit..... » 33
» n. Utrum sigillum confessioni» te extendat ad alia quam illa quae sunt dc confessione. > 34
» in. Utrum *olum sacerdos sigillum conlouonn habeat.... - ..... » ib.
> iv. Utrum dc licentia confilentis possit sacerdos peccatum quod habet sub sigillo confessionis, alteri prodcie..... » ib,
» v. Utrum illud quod quis scit per confessionem et etiam alio modo, possit alteri revelare..... » 3$

QUAESTIO DUODECIMA

Dc satisfactione.

art. I. Utrum satisfactio sit virtus, vcl actu» virtutis, pag· 35
• n. Utrum satisfactio sit actui iustitiae..... » 26
» m. Utrum definitio satisfactionis in littera convenienter ponatur ab Augustino..... » ib.

QUAESTIO DECIMATERT1A

Dc possibilitate satisfactionis.

art» t. Utrum hamo possit Deo satisfacere..... » 27
» n. Utrum poenam Mtisfactoriam possit unus pro alio explere..... » 28

QUAESTIO DECIMAQUARTA

Dc qualitate satisfactionis.

art. i. Utrum homo po sit de uno peccato sine alio satisfacere..... » ib.
» n. Utrum aliquis dc peccatis prius dimissis satisfacere possit extra caritatem existent. » 29
» tn. Utrum, postquam homo caritatem habuerit, valere incipiat satisfactio praecedens. . . » ib.
» iv. Utrum opera extra caritatem facta sint alicuius boni meritoria, saltem temporalis. » 3o
» v. Utrum opera praedicta valeant ad poenae infernali» mitigationem. - - - - - - - - - - » ib.

QUAESTIO DEC1MAQUINTA

Dc his per quae satisfactio fit.

art. I. Utrum satisfactionem oporteat fieri per opera poenalia. -- -..... > 3i
> n. Utrum flagella quibus a Deo in hac vita punimur, possint satisfactory esse. - - - * ib.
» ui. Utrum convenienter enumerentur opera >atisfactoria, cum dicitur qund sunt tria: eleemosyna, ieiunium ct oratio. - - - - - » 32

QUAESTIO DECIMASEXTA

De suscipientibus hoc sacramentum.

ART. t. Utrum in innocentibus poenitentia esse possit..... > ib.
» ti. Utrum vancti homine» qui sunt in gloria, habeant poenitentiam..... » 33
» m. Utrum etiam angelus, bonus seu malus, sit susccptivus poenitentiae..... > ib.

QUAESTIO DECIMASEPTIMA

De clavibus Ecclesiae.

art. t. Utrum elaves in Ecclesia es « debeant. . . » 34
» u. Utrum clavis sit potestai ligandi ct solvendi. > ib.
» tu. Utrum sint duae elaves, vel tantum una. . » 35

QUAESTIO DECIMAOCTAVA

De effectu clavium.

art. i. Utrum potestas clavium sc extendat ad remissionem culpae..... > ib.
» u. Utrum sacerdos possit remittere peccatum quoad poenam..... » 36
» in. Utrum sacerdos per potestatem clavium ligare possit..... » 37
> iv. Utrum sacerdos possit ligare et solvere secundum proprium arbitrium..... » ib.

QUAESTIO DECIMANONA

De ministris clavium et usu earum.

art. t. Utrum sacerdos legalis claves habuerit. . , » 38
» n. Utrum Christus habuerit elavem..... » ib.
» 111. Utrum soli sacerdotes chives habeant. - - - » 3q
> iv. Utrum etiam sancti homines non sacerdotes usum clavium habeant..... > ib.
» v. Utrum mali sacerdotes usum clavium habeant..... > ib.
» vi. Utrum schismatici ct haeretici, excommunicat! et suspensi ct dégradait, usum clavium habeant..... » 4°

QUAESTIO VIGESIMA

De his in quos usus clavium exerceri potest.

ART. I. Utrum sacerdos possit uti clave quam habet in quemlibet hominem..... » ib.
art. u. Utrum sacerdos possit semper suum subditum absolvere..... pag, 41
» 111. Utrum aliquis possit uti clavibus in suum superiorem..... » ib.

QUAESTIO VIGESIMAPRLMA

De excommunicatione.

art. t. Utrum competens sit haec definitio excommunicationis: *Excommunicatio est separatio a* con/>nu>no»ir *Ecclesiae quoad fructum et suffragia generalia.* > 42
» 11. Utrum Ecclesia aliquem debeat excommunicare..... » 43
» III. Utrum aliquis pro temporali damno debeat excommunicari..... » ib.
» iv. Utrum excommunicatio miustc lata aliquo modo effectum habeat..... » ib.

QUAESTIO V1GES1MASECUNDA

Dc his qui possunt excommunicare ct excommunicari.

art. i. Utrum quilibet sacerdos possit excommunicare..... » 44
> n. Utrum noD-sacerdote» excommunicare possint..... > ib.
» ni. Utrum cxcommunicatus vcl suspensus excommunicare possit..... > ib.
» rv. Utrum aliquis possit sripsum, vel aequalem vel superiorem excommunicare. > 45
» v. Utrum in iliquam universitatem sententia excommunicationis ferri possit. » ib.
» vi. Utrum ille qu» semel e« excommunicato?, ulterius excommunicari possit. > ib.

QUAESTIO VIGESI.MATERTIA

De participatione cum excommunicatis.

art. i. Utrum liceat excommunicato communicare in pure corporalibus..... » ib.
» II. Utrum participans excommunicato sit excommunicato?..... » 4^
» m. Utrum participare cum excommunicato in casibus non concessis semper sil peccatum mortale..... ‣ *b.

QUAESTIO VIGES1MAQUARTA

De absolutione ab excommunicatione.

art. i. Utrum quilibet sacerdos subditum suum possit ab excommunicatione absolvere. . > 47
> ii. Utrum aliquis possit absolvi invitus. - - - » ib.
» m. Utrum aliquis possit absolvi ab una excommunicatione sine hoc quod absolvatur ab omnibus..... » ib.

QUAESTIO VIGESIMAQUINTA

De indulgentia.

art. i. Utrum per indulgentiam possit aliquid remiiti de poena satisfaciatia. . » 4S
» u. Utrum indulgentiae vaieant tantum quantum pronuntiantur..... » ib.
» ni. Utrum pro temporali subsidio debeat fieri indulgentia.» ..... > 5o

QUAESTIO VIGESIMASEXTA

De his qui possunt indulgentias facere.

art. i. Utrum quilibet sacerdos parochialis possit indulgentias facere..... » ib.
» u. Utrum diaconus posuit indulgentias facere, vcl alius nou-sacerdos..... » ib.
» m. Utrum episcopus posait indulgentias facere. » 5i
» iv. Utrum ille qui est in peccato mortali possit facere indulgentias..... » ib.

QUAESTIO VIGESI.MASEPTIMA

De his quibus valet indulgentia.

art. t. Utrum indulgentia valeat existemibus in peccato mortali..... » ib.
» π. Utrum indulgentiae valeant religiosis. - - - » ib.
» m. Utrum ci qui non facit hoc pro quo indui·gentia datur, possit quandoque indulgentia dari.. » 53
» iv. Utrum indulgentia valeat ci qui facit. - - - » ib.

QUAESTIO VIGESIMAOCTAVA

Dc solemnitatc poenitentiae.

Λητ. I. Utrum debeat aliqua poenitentia publicari vel solcmnixari.....pig, 52
» n. Utrum solcmnis poenitentia iterari pouii. . » 53
* m. Utrum ait conveniens ritus wlcmnis poenitentiae..... » ib.

QUAESTIO VIGESIMANONA

Dc sacramento extremae unctionis.

art. t· Utrum extrema unctio «it sacramentum. . . » ib.
» n. Utrum extrema unctio sit unum sacramentum..... » 54
» ni. Utrum hoc sacramentum fuerit institutum α Christo.....»..... » ib.
» iv. Utrum oleum olivae sit conveniens materia huius sacramenti. ..... » 55
> v. Utrum oporteat eue oleum consecratum. . » ib.
» VL Utrum oporteat materiam huius «aeramenti esse consecratam per episcopum..... » 56
» vn. Utrum hoc aeramentum habeat aliquam formam.....»..... » ib.
» viti. Utrum forma huius sacramenti debeat proferri per orationem indicatisam, et non deprecatis am..... » ib.
» ix. Utrum praedicta oratio sit competens forma huius sacramenti..... » 5γ

QUAESTIO TRIGESIMA

Dc effectu sacramenti extremae unctionis.

art. i. Utrum extrema unctio valeat od remissionem peccatorum..... > ib.
* ti. Utrum sanitas corporalis sit cfTectu» huius sacramenti..... ..... » 58
» in. Utrum hoc sacramentum imprimat characterem..... » ib.

QUAESTIO TRIGESIMAPR1MA

De ministro sacramenti extremae unctioni».

art. i. Utrum etiam laicus possit hoc .aeramentum conferre..... - ..... » ib.
> n. Utrum diaconi possint hoc aeramentum conferre..... » 5o
» in. Utrum solus episcopus poxiit hoc sacramentum conferre. . ..... » ib.

QUAESTIO TRIGESIMASECUNDA

Dc hia quibus sacramentum extremae unctionis conferri debeat, et in qua parte corporis.

art. i. Utrum etiam sani* conferri debeat hoc sacramentum..... > ib.
> n. Utrum hoc sacramentum dari debeat in qualibet infirmitate..... » ib.
» tn. Utrum furiosis cl amentibus hoc sacramentum dari debeat. ..... » 6o
» iv. Utrum hoc sacramentum debeat dari puens. » ib.
» v. Utrum hoc sacramento torum corpus inungi debeat..... » ib.
» vi. Utrum convenienter determinentur partes ungendae..... » ib.
» vn. Utrum mutilati sim ungendi illi» unctionibus quae partibus illis competum..... » 6i

QUAESTIO TR1GESIMATERTIA

De iteratione sacramenti extremae unctionis.

art. i. Utrum hoc sacramentum debeat iterari. . . » ib.
» ti. Utrum in eadem infirmitate debeat iterari. » ib.

QUAESTIO TRIGESIMAQUARTA

De sacramento ordinis.

art. i. Utrum ordo in Ecclesia esse debeat. - - - » <?j
» n. Utrum convenienter ordo a Magistro Sententiarum definiatur..... » ib.
» m. Utrum ordo sit sacramentum..... » ib.
» iv. Utrum forma huius sacramenti convenienter in littera exprimatur..... » 63
» v. Utrum hoc sacramentum habeat materiam. » ib.

QUAESTIO TRIGESIMAQUINTA

De effectu sacramenti ordlnln.

ABT. i. Utrum in sacramento ordinis conteratur groih gratum laciens..... *pap.* 64
» n. Utrum in ".aeramento ordinis imprimatur character quantum ad omnes ordines. . » ib.
» m. Utrum character ordinis praouppr.nat characterem baplumalem..... » ib.
> iv. Utrum character ordini· praesupponat dc necessitate characterem confirmationis.. . » 65
» v. Utrum character unius ordini* pracwppo- nat de necessitate chiraciercm alterius ordinis.. » ib.

QUAESTIO TRIGESIMASEXTA

Dc qualitate suscipientium hoc sacramentum.

art. f. Utrum in suscipientibus ordines requiratur bonitas vitae..... » ib.
» IL Utrum in suscipientibus ordines requiratur scientia totius sacrae Scripturae. - - - - » 66
> m. Utrum cx ipso merito vitae aliquis ordinis gradu» consequatur. . ..... » ib.
» iv. Utrum promos ens indignos ad ordines peccet..... » Ib.
> v. Utrum aliqui» tn peccato existens pomt line peccato mJine ausoepto uti. - - - . » 67

QUAESTIO TRIGE5IMASEPTI.MA

Dc distinctione ordinum, et eorum actibus, ct characteris impressione.

art. i. Utrum debeant plure· ordines distingui. , . » ib.
» n. Utrum lint septem ordmes. , ... » 68
» m. Utrum ordines debeant distingui per sacro» et non sacros..... » 69
» rv. Utrum actu» ordinum convenienter in lincra assignentur..... » ib.
> v. Utrum sacerdoti character imprimatur in ipsa calicis porrectione..... » 70

QUAESTIO TRIGESIMAOCTAVA

Dc conferentibus hoc sacramentum.

ari. 1. Utrum tantum episcopus ordini» sacramentum conferat..... » 71
> ». Utrum haeretici ct ab Ecclesia praecui possint ordines conferre..... » 71

QUAESTIO TRIGESIMANONA

De impedimentis huius sacramenti.

art. l. Utrum sexus femineus impediat ordini· susceptionem..... » ib.
> u. Utrum pueri» et qui carent usu rationis, possint ordines suscipere..... » 7J
» in. Utrum servitu* impediat aliquem α susceptione ordinum..... ib.
» iv. Utrum propter homicidium aliquis debeat prohiberi a sacris ordinibus... » 74
» v. Utrum illegitime nati debeant impediri a susceptione ordinum..... » ib.
» vt. Utrum propter defectum membrorum debeat aliqui· impedio..... > ib.

QUAESTIO QUADRAGESIMA

De his quae sunt annexa sacramento ordinis.

art. i. Utrum ordinali debeant coronae rasuram deferte..... ♦ 75
» n. Utrum corona sit ordo..... » ib.
» m Utrum per acceptionem coronae aliquis renuntiet temporalibus bonis..... .. » ib.
» n. Utrum supra sacerdotalem ordinem debeat ct.sc aliqua potestas episcopali»..... » 76
» v. Utrum episcopatus iit ordo..... » ib.
» vi. Utrum supra episcopos possit esse aliqui» superior in Ecclesia..... ib.
> vn. Utrum \cstcs ministrorum convenienter sint in Ecclesia inniluue..... - - - - » 77

QUAESTIO QI ADRAGESIMAPRIMA

Dc matrimonio inquantum est in officium naturae.

ari. t- Utrum matrimonium sit naturale..... » 78
» ii. Utrum matrimonium adhuc mancat sub praecepto..... · 79

art. m. Utrum actui matrimoniali* semper sit peccatum..... - 79
» iv. Utrum netus matrimonialis rit meritorius. . * 80

QUAESTIO QtADRAGESLMASECUNDA

De matrimonio inquantum est sacramentum.

art t. Utrum matrimonium iit sacramentum. . . » ib.
> n. Utrum matrimonium debuerit institui ante peccatum..... » 81
» in. Utrum matrimonium conferat gratiam. . . » ib.
> iv. Utrum carnalis commixtio sit dc integritate matnrnonu..... > 83

QUAESTIO QUADRAGESIMATERTIA

De sponsalibus.

art. i. Utrum spontalia convenienter dicantur /w-*lurarum nuptiarum promissio*..... » ib.
» n. Utrum tempus septennii sit competenter assignatum sponsalibus contrahendi* - - - » 83
» rn. Utrum sponsalia dirimi possint..... .... . » 84

QUAESTIO QÜADRAGESIMAQUARTA

De matrimonii definitione.

art. i. Utrum matrimonium vit in genere coniunctionis..... - ..... » 85
» n. Utrum matrimonium congrue nominetur. . » ib.
» m. Utrum matrimonium convenienter definiatur in littera..... > 86

QUAESTIO QUADR \GESIMAQUINTA

De consensu matrimonii.

art. e Utrum consensus sit causa efficiens matrimonii..... » jb,
> π. Utrum oporteat consensum per verba exprimi. * ib
» in. Utrum consensus expressus per verba dc futuro matrimonium faciat. 87
» rv. Utrum consensui expressio, etiam per verba, si desit interior consensus, faciat matrimonium. . . . - ..... » ib.
» v. Utrum consensu* in occulto foetus per verba de praesenti faciat matrimonium - - - - > 88

QUAESTIO QUADRAGESIM \SEXTA

De consensu cui advenit luramentum vel copula carnalis.

art. I. Utrum iuramentum aJiunctum con-cn.sui per verba dc futuro expresso, faciat matrimonium.... > ib.
» П. Utrum carnalis copula, post verba de futuro consensum exprimentia, faciat matrimonium..... » 89

Q(EST1O QUADRAGESIMASEPTIMA

De consensu coacto et conditionato.

art. 1. Utrurn aliquis consensus possit esse coactus. » ib.
» 11. Utrum coactio metus cadat in constantem virum..... » 90
» ut. Utrum consensus coactus tollat matrimonium..... - - - - . > ib.
» iv. Utrum concensus coactus saltem cx pane cogentis faciat matrimonium.... » ib.
» v. Utrum per consensum conditionatum fiat matrimonium..... » gi
» vi. Utrum aliquis praecepto patris possit compelli ad matrimonium contrahendum. . . > ib.

QUAESTIO QUADRAGESIM XOCTAVA

De oblecto consensus.

art. i. Utrum consensus qui facit matrimonium sit consensus tn carnalem copulam. » ib.
» n. Utrum matrimonium possit esse cx consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestam..... » 92

QUAESTIO QUADRAGESIMANONA

De bonis matrimonii

art. I. Utrum matrimonium debeat habere aliqua bona quibus excusetur..... » ib.
» ti. Utrum sufficienter bona matrimonii assignentur a Magistro Sententiarum: scilicet fides, proles ct sacramentum. · 93
art. III. Utrum sacramentum lit principalius inter bona matrimonii..... *pag.* 94
» iv. Utrum actus matrimonii possit excusari per bona praedicta ut non 'it omnino peccatum. . . . - ..... > ib.
> v. Utrum actus matrimonialis excusari possit etiam «ne bonis matrimonii..... » o5
» vi. Utrum quandocumquc aliquis uxorem cognoscit non intendens aliquod bonum matrimonii sed solam delectationem, mortaliter peccet..... » 96

QUAESTIO QUINQUAGESIMA

Dc Impedimentis matrimonii in gcnerali.

art. unicus. Utrum matrimonio convenienter impedimenta aisignentur.. > ib.

QUAESTIO QUINQUAGESIMAPRIMA

De impedimento erroris.

art. i. Utrum error debeat poni matrimonii impedimentum per sc..... » 97
» n. Utrum omni» error matrimonium impediar. » 9®

QUAESTIO QU1NQUAGESIMASECUNDA

Dc Impedimento conditionis servitutis.

art. t. Utrum conditin servitutis impediat matrimonium..... , ... > 99
» П. Utrum senui matrimonium contrahere possit sine consenvu Domini..... » 100
> 111. Utrum ŝervitu matrimonio possit »upcrveuirc. ut vir sc alteri in .ervum vendat . . » ib.
» iv. Utrum filii debeant sequi conditionem patris. » 101

QIJAEST1O QUINQUAGESIMATERTIA

De impedimento voti et ordinis.

art. i. Utrum per obligationem voti simplicis matrimonium contractum dirimi debeat. . . >
> 11. Utrum votum solcmne dirimat matrimonium iam contractum..... » IU"
> ni. Utrum ordo impediat matrimonium. - - - »
» iv. Utrum matrimonio ordo sacer supervenire povsit..... » ,oJ

QUAES ГIO QI INQUAGESIMAQUARTA

Dc impedimento consanguinitatis.

art. i. Utrum definitio consanguinitatis quam quidam ponunt, ˙sit competens..... · > ib·
» n. Utrum consanguinitas convenienter distinguatur per lineas ct gradus.... » ,o^
» ni. Utrum consanguinitas de iurc naturali impediat matrimonium..... »
» iv. Utrum consanguinitatis gradus matrimonium impedientes potuerint tnxan ab Ecclesia usque ad quartum gradum. » ,o°

QUAESTIO QU1NQIÎAGES1MAQUINTA

De impedimento affinitatis.

art. i. Utrum ex matnmonio consanguinei affinitas causctur..... » 107
» n. Utrum affinitas maneat post mortem viri inter consanguineos viri ct uxorem..... » toS
» tn. Utrum illicitus concubitus affinitatem cause!. > ib.
> iv. Utrum cx sponsalibus aliqua affinitas causari possit..... » 109
» v. Utrum affinitas sit causa ăffinitati - - - - » ib-
» vi. Utrum affinitas matrimonium impediat. . . » lio
» vn. Utrum affinitas habeat etiam per scipsam gradu*..... » ib.
» vni. Utrum gradus affinitatis extendantur sicut gradus consanguinitatis. - - - - - - - - - » 11»
» IX. Utrum coniugium quod inter affines vel consanguineos est contractum, semper *it per divortium dirimendum. ..... > ib.
> x. Utrum ad separationem matrimonii quod est inter allines ct consanguineos contractum, sit procedendum per viam accusationis. . r ib.
» xi. Utrym io tali cau%a sit procedendum per testes, sicut in altis causis..... » H»

QUAESTIO QUINQUAGESI.MASEXTA

De impedimento cognationis spiritualis.

ART. I Utrum spiritualis cognatio matrimonium impediat..... i PA8>
» II. Utrum per solum baptismum spiritualis propinquitas contrahatur.....
in. Utnun cognatio spiritualis contrahatur inter suscipientem sacramentum baptismi et levantem dc sacro fonte.....
IV. Utrum cognatio spiritualis transeat u viro in uxorem. ..... ib.
v. Utrum cognatio spiritualis transeat ad filios carnales patris spiritualis..... ib.

QUAESTIO QI'INQUAGESIMASEPTLMA

De cognatione legali, quae est per adoptionem.

ART. t. Utrum convenienter adoptio definiatur. - - - >
n. Utrum ex adoptione contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium. - - - » 1 16
» UT. Utrum talis cognatio non contrahatur nisi inter patrem adoptantem ct filium adoptatum. ..... » ib.

QUAESTIO Qt.INQUAGESIMAOCTAVA

Dc impedimenti» frigiditati», maleficii, furiae vel amentiae, incestus, ct defectus aetatis.

ART. i. Utrum frigiditas matrimonium impediat. . . ib.
» II. Utrum maleficium possit matrimonium impedire..... , ,,7
II!- Utrum furia impediat matrimonium..... I 18
tv. Utrum incestus quo ǒui cognoscit sororem ǔxori suae. matrimonium dirimat. . . . ib
» v. Utrum defectu» aetatis impediat matrimonium..... 1.19

QUAESTIO QI INQI AGESI.MAXONA

De disparitate cultus quae matrimonium impediat.

art. l. Utrum fidelis pouit matnmonium cum infideli contrahere..... - - - - - - ib.
U. Utrum inter infideles possit ŝc matrimonium..... . 120
» III. Utrum coniux conversus ad fidem possit commanere cum uxore infideli nolente converti, cum qua in infidelitate contraxerat..... » ib.
iv. Utrum fidelis ĉonvenu possit uxorem infidelem dimittere volentem cohabitare sine contumelia Creatoris.. .. 121
V. Utrum fidelis discedens ab uxore infideli postit aliam ducere in uxorem.....122
VI. Utrum alia vitia solvant matnmonium sicut ct infidelitas.....ib.

QUAESTIO SEXAGESIMA

De uxoricidio.

ART. I. Utrum liceat viro uxorem interficere in actu adulterii deprehensam.....123
It. Utrum uxoricidium impediat matnmonium.

QUAESTIO SEXAGESI.MAPRIMA

De impedimento matrimonii quod est votum solemne.

ART. I. Utrum alter coniugum, etiam poll carnalem copulam, possit, altero invito, ad religionem transire..... . . ib.
π. Utrum alter coniugum, ante carnalem copulam, possit, altero invito, ad religionem transire..... ib.
tn. Utrum mulier possit nubere alteri, viro ante carnalem copulam religionem ingresso. .

QUAESTIO SEXAGESI.MASECUXDA

Dc impedimento quod supervenit matrimonio consummato, quod est fornicatio.

ART. I. Utrum propter fornicationem liceat viro uxorem dimittere.....» ib.
11. Utrum vir teneatur cx praecepto uxorem fornicantem dimittere..... I2ti
III. Utrum proprio iudicio possit vir uxorem fornicantem dimittere..... ib

AAT IV. Utrum vir ct utor debeant in causa dnonu od paria iudicari..... 137
v. Umim post divortium vir alteri nubere posait » ib.
VI. Utrum post divortium vir et uxor poMtnt reconciliari..... , ...113

QUAESTIO SEXAGESI.MATERTIA

Dc secundis nuptiis.

ART, I. Utrum secundae nuptiae lini licitae. . . ib.
» IL Utrum secundum matrimonium sit sacramentum..... « 129

QUAESTIO SEXAGESIMAQI AftTA

Dc annexi» matrimonio. Et primo, de debiti redditione.

ART. I. Utrum alter coniugum teneatur alteri ad redditionem debiti ex necessitate praecepti..... ib. .....
» n Utrum vir teneatur debitum reddere uxori non petenti. ..... - - - - - - i5o
m. Utrum vir ct mulier «nt in actu matrimoniali aequales. - - - - - - - - - - - - - - - ib.
iv. Utrum vir ct uxor pov.int votum emittere contra debitum matrimonii sine mutuo consensu. ..... ib. .....
v. Utrum temporibus f-aert debeat aliquis impediri quin debitum petat.....
» VL Utrum petens in tempore sacro mortaliter peccet. .. .. « ; ..... . » ib.
vu. Utrum teneatur reddere tempore festivo. . ib.

QUAESTIO SEXAGESfMAQUINTA

De bigamis.

ART. I. Utrum hjbere plurcs uxores sit contra legem naturae..... I.32 .....
II. Utrum habete ǒlure uxores porurnl aliquando e-.se licitum..... - - - - - - t3)
iII. 1 trum habere concubinam sil contra legem naturae.....
iv. Utrum accedere ad concubinam sit peccatum mortale..... t35
v. Utrum aliquando licitum fuerit concubinam habere. ..... ib.

QUAESTIO SEXAGESLMASEXTA

De blg.imla et irregularitate ex ca contracta.

ART. I. Utrum illi bigamiae quae est cx hoc quod aliquis duos uxores successive habuit, sit irrcgularitai annexa. ..... » 136
II. Utrum irregularitas sit annexa bigamioc quae contingit cx hoc quod homo habet duas uxores, simul vel succe«rive, unam de ture, altam dc tacto..... » ib.
111. Utrum contrahatur irregularitas ex hoc quod aliquis ducit uiorem non virginem. - - - »
IV. Utrum bigamia per baptismum sohatur. . > ib.
v. Utrum cum bigamo liceat dispensare. - - - » i38

QUAESTIO SEXAGESIMASEPTIMA

De libello repudii.

ART. I. Utrum inseparabilitas uxoris sit dc lege naturae. - - - - - - - - - - - ..... - . . ib.
n. Utrum uxorem dimittere per dispensationem esse licitum potuent..... 139 .....
UL Utrum \ub lege Moysi fuerit licitum uxorem dimittere..... ib. .....
iv. Utrum fuerit licitum uxori repudiatae alium virum habere..... 140 .....
Utrum fuerit licitum siro repudiatam a sc accipere..... ib. .....
VL Utrum cauva repudii fuerit odium uxoris. .
VII. Utrum causae repudii debuerint in libello scnbi..... ib. .....

QUAESTIO SEXAGESIMAOCTAVA

De filiis illegitime natis.

ART. I. Utrum filii qui nascuntur citra veram matrimonium, tint Illegitimi..... ib. .....
11. Utrum illegitimi filii debeant cx hoc aliquod damnum reportare.....
111. Utrum filius illegitimus powt legitiman. . ib.

QUAESTIO SEXAGESIMANONA

De his quae spectant ad resurrectionem. Et primo, dc loco animarum post mortem.

art. i. Utrum animabus post mortem receptacula assignentur..... jwg. 143
» n. Utrum statim post mortem aliquae animae deducantur ad caelos vel ad infernum. . » ib.
» m. Utrum animae in paradiso vel in inferno existentes egredi valeant. . ..... » 144
» iv. Utrum limbus inferni sil idem quod sinus Abrahac..... » 145
> v. Utrum limbus sit idem quod infernus damnatorum..... > ib.
» vi. Utrum limbus puerorum sit idem quod limbus Patrum..... » 146
» Vn. Utrum debeant tot receptacula distingui. . » ib.

QUAESTIO SEPTUAGESIMA

Dc qualitate animae existentis a corpore separatae, et poena ei inflicta ab igne corporeo.

ART. I. Utrum in anima separata remaneant potentiae sensitivae..... ..... » »47
» II. Utrum in anima separata remaneant actus sensitivarum potentiarum..... > 148
» m. Utrum animo separata pati possit ab igne corporeo..... » »49

QUAESTIO SEPTUAGESI.MAPRIM/t

De suffragiis mortuorum.

ART. t. Utrum suffragia per unum facta alii prodesse possint. i5i
> u. Utrum mortui possint iuvari cx operibus vivorum..... > iSa
» III. Utruin suffragia facta per peccatores mortuis prosint..... » ib.
» IV. Utrum suffragia quae a vivis pro mortuis fiunt, facientibus prosint..... > 153
> V. Utrum suffragia prosint existentibus in inferno..... ..... > ib.
» VI. Utrum sutfragia prosint existentibus in purgatorio..... . > r 55
» vn. Utrum suffragia valeant pueris in limbo existentibus..... > ib.
> VIII. Utrum suffragia aliquo modo prosint sanctis existentibus in patria..... > 156
> IX. Utrum solum orationibus Ecclesiae, ct sacrificio Altaris, ct eleemosynis animae defunctorum iuventur; vel cis iuventur praecipue..... » ib.
» X. Utrum indulgentiae quas Ecclesia facit, etiam mortuis prosint..... > >57
> XI. Utrum cultus exequiarum defuncto prosint. > ib.
> XΠ. Utrum suffragia quae fiunt pro uno defuncto, magis proficiant ei pro quo fiunt quam aliis..... > r 58
» XIII. An sutfragia facta pro multis tantundem valeant singulis ac si pro unoquoque specialiter fierent..... > »59
» XIV. Utrum tantum valeant communia suffragia illis pro quibus specialia non fiunt, quantum illis pro quibus fiunt valent specialia ct communia simul..... > ib.

QUAESTIO SEPTUAGES1.MASECUNDA

De oratione sanctorum qui sunt in patria.

ART. 1. Utrum sancti orationes nostras cognoscant. > 160
> u. Utrum debeamus sanctos interpellare ad orandum pro nobis..... » ib.
» HI. Utrum orationes sanctorum ad Deum pro nobis fusae semper exaudiantur..... » 161

QUAESTIO SEPTUAGESIMATERTIΛ

De signis quae iudicium praecedent.

ART. I. Utrum adventum Domini ad iudicium praecessura sint aliqua signa..... » 161
> II. Utrum circa iudicium secundum rei veritatem sol ct luna obscurandi sint..... > 163
> ut. Utrum virtutes caelorum, Domina veniente, commovendae sint..... t ib.

QI ÎAEST10 SEPTUAGESIMAQUARTA

De igne ultimae conflagrationis.

art. i. Utrum aliqua mundi purgatio sit futura. . ſſ. 164
» n. Utrum hacc purgatio sii futura per ignem. > ib.
9 UI. Utrum ille ignis tit eiusdem speciei cum igne clemcnurL..... > 165
9 IV. Utrum ignis ille purgaturus sit etiam caelos superiores..... > 166
• V. Utrum ignis ille alia elementa consumpturus sit..... » ib,
» VI. Utrum omnia elementa per illum ignem purganda sint..... > »67
9 VII. Utrum ignis ultimae conflagrationis iudicium debeat »cqui..... » ib.
9 VIII. Utrum ille ignis habiturus sit talem effectum in hominibus qualis designatur..... > 168
9 IX. Utrum ille ignis involuturus sit reprobos. . » ib.

QUAESTIO SEPTUAGESIMAQUINTA

De resurrectione.

ART. n Utrum corporum resurrectio sit futura. , . > 169
9 U. Utrum resurrectio iit futura omnium generaliter..... > f70
» UI. Utrum resurrectio sit naturalis..... > ib

QUAESTIO SEPTUAGES1.MASEXTA

De causa resurrectionis.

ART. I. Utrum Christi resurrectio sil causa nostrae resurrectionis..... » »7»
» U. Utrum vox tubae sit ãau nostrae resurrectionis..... ..... * 172
» III. Utrum aliquo modo ad resurrectionem angeli operaturi vint..... ..... > »73

QI AESTIO SEPTUAGESI.MASEPTIMA

De tempore et modo resurrectionis.

ART. I. Utrum tempus resurrectionis oporteat differri usque ad finem mundi, ut omnes simul resurgant..... » ib.
» π. Utrum tempus illud sit occultum..... > »74
> UI. Utrum resurrectio futura sit in noctis tempore: ..... . # . . > «75
» IV. Utrum resurrectio futura sit subito vel successive..... > ib.

QUAESTIO SEPTUAGESIMAOCTAVA

De termino resurrectionis.

ART. I. Utrum mors sit futura terminus *a* quo resurrectionis in omnibus..... * 176
» Π. Utrum omnium resurrectio futura sit a cineribus..... > »77
9 in. Utrum pulveres illi ex quibus humanum corpus reparabitur, aliquam habeant inclinationem naturalem ud animam quae cis coniungctur. .... > ib.

QUAESI 10 SEPTUAGESIMA NONA

De conditionibus resurgentium. Et primo, de eorum identitate.

ART. I. Utrum idem corpus numero anima returnptura sit in resurrectione..... » 178
» II. Utrum sit futurus idem numero homo qui resurget..... > »79
» ni. Utrum oporteat pulveres humani corporis ad eam partem corpons quae in cis dissoluta est, per resurrectionem redire. . » 180

QUAESTIO OCTOGESIMA

Dc integritate corporum resurgentium.

art. t. Utrum omnia membra corporis humani resurrcctura sint..... _ ..... » »8»
» 11. Utrum capilli et ungues resurrecturi sint in homine. ..... » »h.
» m. Utrum humores in corpore resurrecturi sint. * ſ8
» iv. Utrum lotum quod fuit in corpore dc veritate humanae naturae, resurrecturum sil in ipso. ..... » »h.
» v. Utrum quidquid fuit materialiter in membris hominis, totum resurrecturum sit..... » »84

QI JAESTIO OCTOGESIMAPRIMA

De qualitate resurgentium.

ARï. I. Utrum omnes resurrcctun «int in eadem aetate, «cilicct iuvcnili. . . ..*pag.* «85
» u. Utrum omnes resurrecturi sint eiusdem staturae. . . ¸.....» ib.
» tn. Utrum omne» resurrecturi sini in sexu virili. » 186
• rv. Ulrum resurrecturi sint in vita animali, ut scilicet utantur actu nutriiivac ct generatis ac..... » ib.

QUAESTIO OCTOGESIMASECUNDA

Dc conditionibus beatorum resurgentium.

art *l.* Utrum corpora sanctorum port resurrectionem futura sint impassibilia. » »87
» П. Utrum ħmpnssibilita in omnibus futura sit aequalis..... - - - - - - ..... » 188
» m. Utrum impassibilius sensum in actu a corporibus gloriosis excludat. --- ---- > 189
» iv. Utrum futuri sint ibi omnes sensus in actu. » ib.

QUAESTIO OCT.OGESIMATERTIA

Dc subtilitate corporum beatorum.

ART. t. Utrum subtilius sit proprietas corpori* gloriosi. . ..... » 191
» n. Utrum ratione huius subtilitatis competat corpori quod sit rimul in eodem loco cum alio corpore non gloriow. » ib.
» m. Utrum per miraculum fieri possit quod duo corpora sint in eodem loco.. » 193
» rv. Ulrum corpus gloriosum possit c**e cum alio glorioso in eodem lneo..... . » >94
» v. Utrum ex sua subtilitate removeatur a corpore glorioso necessitas existendi m aequali loco. ..... * ib.
> m. Utrum corpu gloriosum ratione subtilitatis «it impalpabile..... » 19$

QUAESTIO OCT0GESIMAQUARTA

De agilitate beatorum corporum resurgentium.

ART. I. Utrum corpora glorio»a vint futura agilia. ib.
» 11. Ulrum agilitate sua aliquando usura tint ita quod moveantur.....>.....196
» П1. Utrum moveantur in instanti..... > »97

QUAESTIO OCTOGESIMAQUINTA

De claritate corporum beatorum.

art. î. Utrum corporibus gloriosis članu conveniat 198
» π. Utrum claritas corporis gloriosi possit videri ob oculo non glorioso.....»..... »99
» III. Utrum čorpu gloriosum necessario videatur α corpore non glorioso.....>.....200

QUAESTIO OCTOGESIMASEXTA

De conditionibus corporum damnatorum resurgentium.

art. i. Utrum corpora damnatorum cum suu deformitatibus resurrectura sint. » ib.
» n. Utrum corpora damnatorum futura sint incorruptibilia..... » 301
» in. Utrum futura »int impassibilia. - - - - - - > ib.

QUAESTIO OCTOGESLMASEPTI.MA

Dc cognitione quam habebunt resuscitat! in iudicio respectu meritorum ct demeritorum.

art. i. Utrum post resurrectionem cogniturus dt quilibet omnia peccata quae fecit..... > 302
* n. Utrum quilibet potens futurus sit legere ornnin quae sunt in conscientia alterius. . > 2O3
» III. Ulrum omnia merita vcl demerita propria ct aliena nb aliquo uno intuitu videnda sint..... > 204

QUAESTIO 0CT0GES1MAOCTAVA

De iudicio generali, tenipore ct loco in quo fiet.

art. i. Utrum generale iudicium fit luturum. . . . » ib.
» n. Ulrum iudicium illud, quantum ad disceptationem et sententiam, faciendum sit per locutionem vocalem.....». » 2o5
art. III. Utrum tempuv futuri iudicii «it ignotum. . pjtf. 205
• IV. Utrum iudicium faciendum sit in valle ion· phat, aut tn lneo circumstante..... » 20ȯ

QUAESTIO OCTOGESIMANONA

Dc Judicantibus ct iudicatis in ludicio generali.

ari. I. Utrum aliqui homines iudicaturi sint cum Christo..... »207
» n. Utrum iudiriaria potest» correspondrai voluntariae paupertati..... ·ib.
» 111 Ulrum angeli debeant iudicarc..... » 208
> iv. Utrum post diem iudicii daemones čxccuturi sint sententiam ludicis in damnatis. * ib.
» v. Utrum ŏmne ħomine in iudicio comps· rituri eint. ..... »309
> vi. Utrum boni in iudicio iudicandi *int. --- » ib.
• vn. Utrum mah iudicandi sint..... » 210
» vm. Utrum angeli in futuro iudicandi sint. · . * ib.

QUAESTIO NONAGESIMA

De forma ludicis venientis ad iudicium.

art. 1. Utrum Christus tn forma seni sit iudica* turuH .... » ib.
» ti Utrum Christus in iudicio appariturus *H in forma humanitatis gloriola.... · 311
» tn. Utrum divinitsi s malis sine gaudio videri possit.....^-- » 21 j

QUAESTIO NONAGESIMAPRI.MA

De qualitate mundi ct resurgentium post indicium.

art. 1. Utrum mundus innovandus ait..... » 313
» il Ulrum motu* corporum caelestium tn dia mundi innovatione cciseiuru* sit..... > ib.
• 111. Utrum in corporibus caelestibus claritas augenda «ii in illa inno*attune..... » 315
» iv. Utrum elementa innovanda sint per receptionem alicuius dariutu. - - - - - - - - ‣ 316
> v. Utrum plantae ct alia animalia remansura sint in illa innovatione..... » 317

QUAESTIO NONAGESIMASECUWA

De visione divinae essentiae per comparationem ad beatos.

art. i. Utrum intellectus humanus possit pervenire ad videndum Deum per essentiam. --- » 218
» n. Utrum sancti post resurrectionem Deum corporalibus oculi» visuri sint. - - - - - » 221
9 tu. Ulrum «ancti sidentes Deum per «.sentiam omnia videant quae Deus in scipio ridet · 222

QUAESTIO NONAGESIMATERTIA

De sanctorum beatitudine cl eorum mansionibus.

art. i. Utrum beatitudo sanctorum ait maior futura pov: iudicium quam ante... » 324
> n. Utrum bcatitudinh gradus ħandone diet debeant..... » 335
• m. Utrum diversae mandones distinguantur pene* dnerso» gradus caritatis..... » ib.

QUAESTIO N0NAGES1MAQUARTA

Dc modo quo sc sancti habebunt erga damnatos.

art t Utrum beati qui cruni in patria, usuri dnt poenas damnatorum..... » 316
» n. Utrum beati miseriis damnatorum compatiantur.....» · - . » ib.
» m. Utrum beati laetentur dc pocni» impiorum. » 327

QUAESTIO N0NAGES1.MAQUÎNTA

Dc dotibus beatorum.

art. i. Ulrum ponendae sint aliquae dote» in hominibus beatis.» ..... * ib.
> n. Ulrum dos sit idem quod beatitudo. . . · 328
» ni. Utrum Christo competat habere dotes. . » ib.
» iv. Utrum angeli habeant dotes..... . » 129
» v. Utrum convenienter ponantur tres c»<e animae doles: Kilicct visio,dilectio et fruitio. » xîo

QUAESTIO NONAGES1MASEXTA

Dc aureolis.

art i. Utrum aureola di aliquod aliud praemium α praemio essentiali, quod aurea dicitur. » â3i
» ir. Utrum aurcola ditTcrat α fructu..... » ala

art. m. Utrum fructu debeatur soli virtuti continentiae..... pag. 233
» iv. Utrum convenienter assignentur tres fructu tribus continentiae partibu»..... ib.
» v. Utrum ratione virginitatis debeatur aureola. > 234
» vi. Utrum martvribus aureola debeatur..... > 235
» vn. Utrum doctonbus aureola debeatur..... » 237
> vni. Utrum Christo aureola debeatur..... > 238
> ix. Utrum angelis aureola debeatur..... > ib.
> x. Utrum aureola etiam corpori debeatur. . . » ib.
» xi. Utrum convenienter designentur tres aureolae, virginum, martyrum ct praedicatorum. > 239
» xn. Utrum aureola virginum sit inter alias potissima..... > ib.
> xnt. Utrum unus aureolam virginitatis vel martvrii vel ductoris excellentius alio habeat. > ib.

QUAESTIO NONAGESIMASEPTIMA

Dc poutia damnatorum.

art. I. Utrum damnati in inferno sola poena ignis affligantur..... » 240
9 n. Utrum vermis quo affliguntur damnati, iit vermis corporalis..... » ib.
» m. Utrum fletus qui erit in damnatis, faturus iit corporalis..... » 241
» rv. Utnim damnati futuri sint tn tenebris corporalibus. ... » ib.
> v. Utrum ignis inferni, quo cruciabuntur corpora damnatorum, sit corporeus..... » ib.
» vi. Utrum ignis tllc iit eiusdem speciei cum igne isto corporeo quem videmus..... » 242
» vit. Utrum ignis ille sil sub terra..... * 24?

QUAESTIO NONAGESI.MAOCTAVA

De voluntate ct intellectu damnatorum.

art. I Utrum omnis voluntas damnatorum sit mala. * ib.
> n. Utrum damnati pocnitcant dc malis quae fecerunt..... > 244
> ni. Utrum damnati recta ratione ct deliberativa possim velle se non esse..... > ib.
» iv. Utrum damnati in inferno vellent alios cx$c damnatos qui non sunt damnati..... » 245
> v. Utrum damnati habeant Deum odio. . . . » ib.
» VL Utrum damnati demereantur..... • ib.
art. vn. Utrum damnati possint uti notitia quam in hoc mundo habuerunt..... pag. 246
» vm. Utrum damnati cogitaturi sint dc Deo. . . » ib.
» ix. Utrum damnati gloriam beatorum videant. » ib.

QUAESTIO NONAGESIMANONA

De misericordia ct iustitia Dei respectu damnatorum.

ari. i. Utrum cx divina iustitia inferatur peccatoribus poena aeterna..... » 247
» n. Utrum per divinam misericordiam omnis poena terminetur tam hominum quam etiam daemonum..... » 248
» m. Utrum divina misericordia patiatur homines in aeternum puniri..... » ib.
> iv. Utnim vallem Christianorum poena per divinam misericordiam terminetur..... >249
» v. Utrum illi qui opera misericordiae faciunt, puniantur aeternaliter: vel solum illi qui opera misericordiae ncgbgunt.. » 25o

APPENDIX

Quaestio de Purgatorio.

art. I. Utrum purgatorium sit post hanc vitam. . > 251
art. 11. Utrum sit idem locus quo animae purgantur, ct quo damnati puniuntur. > ib.
ART. ui. Utrum poena purgatorii excedat omnem poenam temporalem huius vitae. » 252
art. iv. Utrum illa poena sil xoluntaria..... > ib.
art. v. Utrum animae in purgatorio per daemones puniantur..... » 253
art. VL Utrum per poenam purgatorii expietur peccatum veniale quoad culpam. » ib.
art. vu. Utrum ignis purgatorius liberet λ reatu poenae..... » 254
art. vm. Utrum ab illa poena unus liberetur alio citius. » ib.

Quaestio de poena originalis peccati.

ARI. I. Utrum peccato originali secundum sc debeatur poena sensibilis..... » 255
art. n. Utrum pueri non baptizati afflictionem spiritualem in anima sentiant..... » 256

IMPRIMATUR
Fr. Albertus Lepidi Ord. Pnuid. S. P. A. Mag.

IMPRIMATUR
losephus Ceppotelli Archiop. Myrcn. Vloosgorens.